Universidad de Deusto
Biblioteca

D. THOMAE

TERTIA PARS

CUM

COMMENTARIIS

CAIETANI

Universidad de Deusto
Biblioteca

488823
369158
1(45)"12"
T62

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tomus Duodecimus.

D. THOMAE AQVINATIS DOCTORIS ANGELICI COMPLECTENS

TERTIAM PARTEM SVMMAE THEOLOGIAE

Cum Commentariis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS
D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,
CARDINALIS TITVLI S. SISTI

Cuius Quæstiones ac Titulos, & quæ commentariis continentur, Indices qui sequuntur ostendunt.

ROMAE M. D. LXX.

BIBLIOTECA BILBAO
IHS

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD ADRIANVM SEXTVM PONT. MAX.

THOMAE DE VIO CAIETANI CARDINALIS S. XISTI, IN TERTIAE PARTIS D. THOMAE AQVINATIS COMMENTARIOS, PRAEFATIO.

Sapientia attingit a fine vsque ad finem fortiter, ac disponit omnia suauiter. Sapien. 8.

ET si diuinam hanc sententiam beatissime pater in mundi administratione, Deus Opt. Max. omni tempore verissimam esse ostendit, dum sua præpotente vi, hæc omnia pulcherrima opera effecit, quæ videmus, atq; pro sui incomprehensibilis consilii prudentia & benignitate, cum magno vsu & commoditate generis humani, in debitos fines dirigit vniuersa: superioribus tamen diebus singulari quadam ratione, altitudinem illam diuitiarum sapientiæ, & scientiæ suæ qua fortiter & suauiter agit, sese ad nos inclinasse, clarioribus omni luce signis ostendit. Nam quum pro deligendo Pont. Max. in conclaui essemus, vndæq; illæ comitiorum quodam quasi æstu efferuescerent, tantoq; impetu studiorum, huc illuc incertæ ferrentur, ita vt nulla, deinde iam spes in tanta patrum dissensione, creandi pontificis haberetur, ecce repente æterna sapientia æmisso in nos spiritu sancto, qui quondam super aquas ferebatur, fluctus varios motusq; petētium sedauit, atque humanos cōnatus deuicit fortiter. Ad vnius nāq; vocem (vt de Ambrosio legitur) qua cardinalis Derthusensis Pōtificatu Max. dignus ostendebatur, ita deo agēte oēs cōmoti sunt, vt sine mora omniū suffragiis in summū Pont. deligereris. Quis vero digitū dei hūc fuisse nō videat? nā quum hominū cōsilio & fauoribus ea res agitur, petitorū prēsentia quæ vrgeat, principū gratia & fauor, cæteraq; id genus quamplurimū valere solent. Tantū vero abest, vt eiusmodi tu rōnibus fretus, quibus hoīes niti cōsueuere, hāc celsissimā apostolicę dignitatis sedē cōscenderis, vt quū hispaniā prouinciā Cæsaris nomine gubernares, patribus fere omnibus ignotus, principūq; fauores ad alios accederēt, a te vno vnus spiritus sanctus non recesserit, sed oēs vicerit fortiter: vt nulla habita rōne absentię tuę, quæ nō parū detrimenti christianæ reipub. afferre posse videbatur: nulla, ꝙ nūquā Romæ fuisses, id quod periclitanti ecclesiæ ac præsentaneo remedio indigenti obesse nonnihil suspicari poteramus: nulla, ꝙ Cæsaris doctor & pater extitisses, quæres factiosorū mentes quàm maxime perturbare potuisset, suffragātibus oībus ad tanti honoris culmen euectus sis. Præferebat certe nostris oculis spiritus ille sapiētiæ & fortitudinis, lumen quoddā immēsū religionis, pietatis, prudentię, liberalitatis, integritatis & eruditionis tuæ: quibus excellentissimis virtutibus in tāti muneris functione adhibitis, & absentiæ tuæ & nunq̄ visæ a te Romæ, dāna siqua forēt cumulatissime sarcires: teq; nō Cęsari singularē, sed cæteris ēt principibus oībusq; aliis christianis populis pastorē, doctorē & patrē cōem exhiberes. Fortiter igitur nobiscū egit deus fortis, vt sic itidē suauiter cūcta disponeret. Quid .n. suauius ecclesiæ euenire poterat, hoc tpe quo turpissimis moribus fœdata, bonis spiritualibus destituta, ignorantiæ tenebris obsessa, nouis hæresum tēpestatibus agitata, bellorū tumultibus inter Christianos principes cōcussa, turcarū impietate labefactata ac diminuta existit, qd inquā suauius spōsæ isti ecclesiæ tot ac tātis malis afflictæ euenire poterat, quàm te spōsū datū diuinitus intueri? Qui innocētia & vitę integritate veterē illā ecclesiæ sanctimoniā in nostrā ætatē reuocaturus sis: qui summo studio ac diligētia nihil nō instauratū relinques: qui sanæ doctrinæ splēdore illo, qui in tot libris quos edidisti lucet, oēm ignorātiæ caliginē dissipabis. Qui clarissima tua authoritate, diuino iudicio nūc tantū āplificata, & nationē germanā, apud quam semp valuisti quāplurimū, oībus hæresū maculis quę nunc in illa fundūtur expurgabis, & inter christianos principes cōpositis rebus, ferocē turcā magnis copiis Italiæ minitātē retardabis, exterminabisq;. Credo æquidē (nec vana erit fides) optimū deū, qui suis manibus te in hac Petri sede collocauit illā ēt tibi aduersus turcas fælicē victoriā reseruasse, vt prius reformatis per te christianorū & sacerdotū ꝓcipue moribus, barbaræ illæ nationes, tū demū credere incipiāt in christi ecclesia verā esse religionē & pietatē, qd ob multorū vitę turpitudinē hactenus illis incredibile visum est. Quēadmodū igit diuina sapiētia in te deligēdo attigit a fine vsq; ad finē fortiter, ac suauiter vniuersa disposuit, ita & tu cū primis religione tū illā ēt qua maxime fulges sapiētia & cōsilio, in gubernāda republica christiana, fines totius orbis attinges fortiter, suauiterq; prophana & sacra dispones. Ita .n. christianorū oīum vota expoſcūt: q prope voce mea in te spē illā sese habere clamāt, vt cūcta instaures ac reformes. Ita virtus tua & integritas requirūt, quibus res oēs quātæcunq; sint & quātūuis difficiles, te iāpridē gerere & cōficere posse probauisti. Ita demū mirabilis hæc tui electio, quæ ab illo qui facit mirabilia magna solus profecta est, merito & optimo suo iure postulat, vt iuste iudices in nationibus, ruinas ecclesiæ impleas, auaritiæq; tanquā hydræ capita renascētia, igne charitatis extirpes. Mihi vero in hoc cōi christianorū gaudio, quo maxime itidē meæ lętitiæ signū aliquod & indiciū exhiberē, oblata ē occasio ista, disponēte suauiter spiritu sancto, vt hæc nostra in Tertiā partē diui Thomæ Cōmentaria, licet superiori anno absoluta fuissent, vsq; in præsens tū in publicū nō exirēt, quo sic tibi nominatim illa dedicaremus. Cui .n. alii potius? Pulchre siquidē congruit, vt has nostras de Christo elucubratiōes, tibi Christi Vicario cōsecremus, iudexq; illarū sis & cēsor, qui eruditissimus & ouium Christi pastor existis: vt quū de tuo nutu christianarū rerū summa pēdeat, nihil eorum quæ ad doctrinam pietatis pertinent, absque tua censura & comprobatione peruulgetur. Illum igitur cui laboraui, quique non in furore, sed in benignitate sua te principem nobis dedit, precor vt sanctitatem tuam quàm maxime lōgæuā esse velit: quo fęlici successu de tot malis subleuata ecclesia, in dignitatē pristinā restituat.

Vale pater beatissime Romæ die X. Martij. Anno salutis. M D X X I I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

TERTIAE PARTIS SVMMAE DIVI THOMAE AQVINATIS QVAESTIONVM ET ARTICVLORVM INDEX.

QVAESTIO I.

¶ De conuenientia incarnationis Christi.

1 Vtrum conueniens fuerit deum incarnari.
2 Vtrum fuerit necessarium ad reparationem humani generis.
3 Vtrũ si non fuisset peccatũ deus fuisset incarnatus.
4 Vtrum principalius sit incarnatus ad tollendum originale peccatum quàm actuale.
5 Vtrum conueniens fuerit deum incarnari a principio mundi.
6 Vtrum eius incarnatio differri debuerit vsq; ad finem mũdi.

QVAESTIO II.

¶ De modo vnionis verbi incarnati quo ad ipsam vnionem.

1 Vtrum vnio verbi incarnati sit facta in natura.
2 Vtrum sit facta in persona.
3 Vtrum sit facta in supposito vel hypostasi.
4 Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.
5 Vtrum sit facta aliqua vnio animæ & corporis in Christo.
6 Vtrum natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter.
7 Vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum.
8 Vtrum sit idem quod assumptio.
9 Vtrum sit maxima vnionum quæ creaturis conueniunt.
10 Vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.
11 Vtrum eam aliqua merita præcesserint.
12 Vtrum gratia fuerit homini Christo naturalis.

QVAESTIO III.

¶ De modo vnionis ex parte personæ assumentis.

1 Vtrum assumere conueniat personæ diuinæ.
2 Vtrum conueniat diuinæ naturæ.
3 Vtrum natura possit assumere abstracta personalitate.
4 Vtrum vna persona possit assumere siue alia.
5 Vtrum quælibet persona possit assumere.
6 Vtrum plures personæ possint assumere vnã naturã numero.
7 Vtrum vna persona possit assumere duas naturas numero.
8 Vtrum magis fuerit conueniens de persona filii q̃ assumpserit humanam naturam, quàm de alia persona diuina.

QVAESTIO IIII.

¶ De modo vnionis ex parte naturæ humanæ assumptæ.

1 Vtrum humana natura fuerit magis assumptibilis a filio dei q̃ alia natura.
2 Vtrum assumpserit personam.
3 Vtrum assumpserit hominem.
4 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam separatam a singularibus.
5 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam in omnibus eius singularibus.
6 Vtrum fuisset conueniens q̃ assumpsisset humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

QVAESTIO V.

¶ De modo vnionis ex parte partium humanæ naturę.

1 Vtrum filius debuerit assumere verum corpus.
2 Vtrum debuerit assumere corpus terreũ. ſcarnẽ & ſanguinẽ.
3 Vtrum assumpserit animam.
4 Vtrum assumere debuerit intellectum.

QVAESTIO VI.

¶ De modo assumptionis quantum ad ordinem.

1 Vtrum filius dei assumpserit carnem mediante anima.
2 Vtrum assumpserit animam mediante spiritu siue mente.
3 Vtrum anima fuerit prius assumpta quàm caro.
4 Vtrum caro fuerit prius assumpta quàm animæ vnita.
5 Vtrum tota natura humana sit assumpta mediãtibus partibus
6 Vtrum filius dei assumpserit humanã naturã mediante gratia.

QVAESTIO VII.

¶ De coassumptis a filio dei in humana natura pertinentibus ad perfectionem ſ. de gratia Christi prout est singularis homo.

1 Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.
2 Vtrum in Christo fuerint virtutes.
3 Vtrum in Christo fuerit fides.
4 Vtrum in Christo fuerit spes.
5 Vtrum in Christo fuerint dona.
6 Vtrum in Christo fuerit donum timoris.
7 Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.
8 Vtrum in Christo fuerit prophetia.
9 Vtrum in Christo sit plenitudo gratiæ.
10 Vtrum talis plenitudo sit propria Christi.
11 Vtrum gratia Christi sit infinita.
12 Vtrum gratia Christi potuerit augeri.
12 Qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem, an ſ. subsequatur vel præcedat.

QVAESTIO VIII.

¶ De gratia Christi secundum q̃ est caput ecclesiæ.

1 Vtrum Christus sit caput ecclesiæ.
2 Vtrum sit caput omnium quantum ad corpus, vel solum quantum ad animas.
3 Vtrum sit caput omnium hominum.
4 Vtrum sit caput angelorum.
5 Vtrum gratia secundum quam est caput ecclesiæ sit eadem cũ gratia habituali secundum q̃ est quidam homo singularis.
6 Vtrum esse caput ecclesię sit proprium Christi.
7 Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.
8 Vtrum antichristus possit etiam dici caput malorum.

QVAESTIO IX.

¶ De coassumptis a filio dei in natura humana pertinentibus ad perfectionem ſ. de scientia Christi in communi.

1 Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinã.
2 Vtrũ habuerit scientiã quã habent beati vel comprehẽsores.
3 Vtrum habuerit scientiam inditam vel infusam.
4 Vtrum habuerit aliquam scientiam acquisitam.

QVAESTIO X.

¶ De scientia beata quæ pertinet ad animam Christi.

1 Vtrũ alia Christi cõprehenderit verbum, siue diuinã essentiã.
2 Vtrum cognouerit omnia in verbo.
3 Vtrum anima in verbo cognouerit infinita.
4 Vtrum videat verbum siue diuinam essentiã clarius qualibet alia creatura.

QVAESTIO XI.

¶ De scientia indita vel infusa animæ Christi.

1 Vtrum Fm hanc scientiam Christus sciat omnia.
2 Vtrũ hac scięcia vti potuerit nõ cõuertendo se ad phãtasmata.
3 Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.
4 Vtrum hęc scientia in Christo fuerit minor scięcia angelorũ.
5 Vtrum fuerit scientia habitualis.
6 Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus.

QVAESTIO XII.

¶ De scientia animæ Christi acquisita vel experimentali.

1 Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia.
2 Vtrum in hac scientia profecerit.
3 Vtrum aliquid ab homine didicerit.
4 Vtrum Christus aliquid acceperit ab angelis.

QVAESTIO XIII.

¶ De potentia animæ Christi.

1 Vtrum habuerit omnipotentiam simpliciter.
2 Vtrũ habuerit omnipotentiã respectu corporaliũ creaturarũ.
3 Vtrum habuerit omnipotentiam respectu proprii corporis.
4 Vtrum habuerit omnipotentiam respectu propriæ suæ voluntatis.

QVAESTIO XIIII.

¶ De defectibus quos Christus in humana natura assumpsit quantum ad corpus.

1 Vtrum filius dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.
2 Vtrũ assumpserit necessitatẽ his defectibus subiacendi.
3 Vtrum contraxerit hos defectus.
4 Vtrum assumpserit omnes huiusmodi defectus.

QVAESTIO

QVAESTIO XV.

¶ De defectibus quos Christus assumpsit in humana natura quantum ad animam.

1 Vtrum in Christo fuerit peccatum.
2 Vtrum in eo fuerit fomes peccati.
3 Vtrum in eo fuerit ignorantia.
4 Vtrum anima Christi fuerit passibilis.
5 Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis.
6 Vtrum in Christo fuerit tristitia.
7 Vtrum in Christo fuerit timor.
8 Vtrum in Christo fuerit admiratio.
9 Vtrum in Christo fuerit ira.
10 Vtrum simul fuerit viator & comprehensor.

QVAESTIO XVI.

¶ De his quæ consequuntur vnionem quantum ad ea quæ conueniunt Christo secundum se.

1 Vtrum hæc sit vera, Deus est homo.
2 Vtrum hæc sit vera, homo est Deus.
3 Vtrum Christus possit dici homo dominicus.
4 Vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de filio Dei, & econuerso.
5 Vtrum ea quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de diuina natura, & de humana ea quæ conueniunt filio Dei.
6 Vtrum hæc sit vera, filius Dei factus est homo.
7 Vtrum hæc sit vera, homo factus est Deus.
8 Vtrum hæc sit vera, Christus factus est creatura.
9 Vtrum hæc sit vera, iste homo (demonstrato Christo) incepit esse vel fuerit semper.
10 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est creatura.
11 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est Deus.
12 Vtrum hæc sit vera, Christus secundum q̃ homo est hypostasis vel persona.

QVAESTIO XVII.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantum ad esse.

1 Vtrum Christus sit vnum vel duo.
2 Vtrum in Christo sit tantum vnum esse.

QVAESTIO XVIII.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem Christi quantum ad voluntatem.

1 Vtrum in Christo sit alia voluntas diuina & alia humana.
2 Vtrum in humana natura Christi sit alia voluntas respectu sensualitatis, & alia respectu rationis.
3 Vtrum ex parte rationis fuerint in Christo plures volũtates.
4 Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.
5 Vtrum voluntas humana Christi fuerit omnino conformis voluntati diuinæ in volito.
6 Vtrum in Christo fuerit aliqua contrarietas voluntatum.

QVAESTIO XIX.

¶ De his quæ pertinent ad vnitatem quantum ad operationem Christi.

1 Vtrum in Christo fuerit vna operatio diuinitatis & humanitatis vel plures.
2 Vtrum in Christo fuerint plures operationes secundum humanam naturam.
3 Vtrum secundum operationẽ humanã aliquid sibi meruerit.
4 Vtrum per eam aliquid nobis meruerit.

QVAESTIO XX.

¶ De his quæ conueniunt Christo secundum subiectionem eius ad patrem.

1 Vtrum Christus sit subiectus patri.
2 Vtrum sit subiectus sibiipsi.

QVAESTIO XXI.

¶ De oratione Christi.

1 Vtrum Christo conueniat orare.
2 Vtrum conueniat sibi secundum sensualitatem.
3 Vtrum conueniat sibi orare pro seipso an pro alijs tantum.
4 Vtrum oratio eius sit exaudita.

QVAESTIO XXII.

¶ De sacerdotio Christi.

1 Vtrum conueniat Christo esse sacerdotem.
2 De hostia huius sacerdotis.
3 De effectu huius sacerdotij.
4 Vtrum effectus sacerdotij huius pertineat ad ipsum solum, an ad alios.
5 De æternitate sacerdotij eius.
6 Vtrum debeat dici sacerdos secundum ordinẽ Melchisedech

QVAESTIO XXIII.

¶ De adoptione Christi.

1 Vtrum conueniat Deo filios adoptare.
2 Vtrum hoc conueniat soli Deo patri.
3 Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios.
4 Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus.

QVAESTIO XXIIII.

¶ De prædestinatione Christi.

1 Vtrum Christus sit prędestinatus.
2 Vtrum sit prædestinatus secundum quòd homo.
3 Vtrum eius prædestinatio sit exẽplar nostræ prędestinationis.
4 Vtrum sit causa nostræ prædestinationis.

QVAESTIO XXV.

¶ De adoratione Christi.

1 Vtrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.
2 Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.
3 Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi.
4 Vtrum sit exhibenda cruci Christi.
5 Vtrum sit exhibenda matri eius.
6 Vtrum reliquiæ sanctorum sint adorandæ.

QVAESTIO XXVI.

¶ De hoc q̃ Christus dicitur Dei & hominum mediator.

1 Vtrum esse mediatorem Dei & hominum sit proprium Chſo.
2 Vtrum hoc ei conueniat secundum humanam naturam.

QVAESTIO XXVII.

¶ De sanctificatione beatæ Virginis.

1 Vtrum beata Virgo fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.
2 Vtrum fuerit sanctificata ante animationem.
3 Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit sibi sublatus totaliter fomes peccati.
4 Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, vt numquam peccaret.
5 Vtrum per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem gratiarum.
6 Vtrum sic sanctificari, fuerit sibi proprium post Christum.

QVAESTIO XXVIII.

¶ De virginitate beatæ Mariæ.

1 Vtrum fuerit Virgo in concipiendo.
2 Vtrum fuerit Virgo in partu.
3 Vtrum permanserit Virgo post partum.
4 Vtrum votum virginitatis emiserit.

QVAESTIO XXIX.

¶ De desponsatione matris Dei.

1 Vtrum Christus debuerit de desponsata nasci.
2 Vtrum fuerit verum matrimonium inter matrem domini & Ioseph.

QVAESTIO XXX.

¶ De annuntiatione beatæ Virginis.

1 Vtrum conueniens fuerit annuntiari ei quod in ea generandum erat.
2 Vtrum conueniens fuerit hæc annuntiari per angelum.
3 De modo per quem ei annuntiari debebat.
4 De ordine annuntiationis.

QVAESTIO XXXI.

¶ De conceptione Saluatoris, quantum ad materiam de qua corpus eius est conceptum.

1 Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.
2 Vtrum fuerit sumpta de Dauid.
3 Vtrum genealogia Christi cõuenięter texatur ab Euãgelista.
4 Vtrum decuerit Christum nasci de fœmina.
5 Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus Virginis eius corpus formatum.
6 Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus secundum aliquid signatum.
7 Vtrum caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia.
8 Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

QVAESTIO XXXII.

¶ De conceptione Christi quantum ad principium actiuum.

1 Vtrum Spiritussanctus fuerit principium actiuum in conceptione Christi.
2 Vtrum possit dici, quòd Christus sit conceptus de Spiritusancto.
3 Vtrum possit dici, quòd Spiritussanctus sit pater Christi secundum carnem.
4 Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in coaceptione Christi.

QVAESTIO XXXIII.

¶ De modo & ordine conceptionis Christi.

1 Vtrum corpus Christi in primo instanti conceptionis fuerit formatum.
2 Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a verbo assumptum.
3 Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a verbo assumptum.
4 Vtrum conceptio illa fuerit naturalis vel miraculosa.

QVAESTIO XXXIIII.

¶ De perfectione prolis conceptæ.

Universidad de Navarra
Biblioteca

Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sanctificatus per gratiam.
2 Vtrum in eodem instanti habuerit vsum liberi arbitrij.
3 Vtrum in eodem instanti potuerit mereri.
4 Vtrum in eodem instanti fuerit plene comprehensor.

QVAESTIO XXXV.

¶ De natiuitate Saluatoris.
1 Vtrum natiuitas sit naturę vel personæ.
2 Vtrum Christo sit attribuenda alia natiuitas præter æternam.
3 Vtrum secundum natiuitatem temporalem beata Virgo sit mater Christi.
4 Vtrum debeat dici mater Dei.
5 Vtrum Christus secundum duas filiationes sit filius Dei patris, & Virginis matris.
6 De modo natiuitatis, vtrum scilicet fuerit natus sine dolore matris.
7 Vtrum conueniens fuerit eum nasci in Bethleem.
8 Vtrum fuerit congruo tempore natus.

QVAESTIO XXXVI.

¶ De manifestatione Christi nati.
1 Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.
2 Vtrum debuerit aliquibus manifestari.
3 Quibus manifestari debuerit.
4 Vtrum debuerit ipse se manifestare vel potius manifestari per alios.
5 Per quæ alia manifestari debuerit.
6 De ordine manifestationis.
7 De stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.
8 De veneratione Magorum, qui per stellam Christi natiuitatem cognouerunt.

QVAESTIO XXXVII.

¶ De legalibus circa puerum Iesum obseruatis.
1 Vtrum debuerit circumcidi.
2 Vtrum fuerit conuenienter ei nomen impositum.
3 Vtrum debuerit offerri in templo.
4 Vtrum mater Dei debuerit purganda ad templum accedere.

QVAESTIO XXXVIII.

¶ De baptismo Ioannis.
1 Vtrum conueniens fuerit, q̄ Ioannes baptizaret.
2 Vtrum ille baptismus fuerit a Deo.
3 Vtrum contulerit gratiam.
4 Vtrum alij præter Christū illo baptismo debuerint baptizari.
5 Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.
6 Vtrum baptizari baptismo Ioannis, essent postea baptizandi baptismo Christi.

QVAESTIO XXXIX.

¶ De baptizatione Christi.
1 Vtrum Christus debuerit baptizari.
2 Vtrum debuerit baptizari baptismo Ioannis.
3 De tempore baptismi.
4 De loco baptismi.
5 De eo, quod sunt ei cæli aperti.
6 De Spiritussancti apparitione in specie columbæ.
7 Vtrum illa columba fuerit verum animal.
8 De voce paterni testimonij.

QVAESTIO XL.

¶ De modo conuersationis Christi.
1 Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter homines conuersari.
2 Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo, & potu, & veste, an alijs communem.
3 Vtrum debuerit abiecte viuere in hoc mundo, an in diuitijs & honore.
4 Vtrum debuerit viuere secundum legem.

QVAESTIO XLI.

¶ De tentatione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum tentari.
2 De loco tentationis.
3 De tempore tentationis.
4 De modo & ordine tentationis.

QVAESTIO XLII.

¶ De doctrina Christi.
1 Vtrum Christus debuerit prædicare solum Iudæis vel etiam gentilibus.
2 Vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem Iudæorum vitare.
3 Vtrum debuerit prædicare publice vel occulte.
4 Vtrum debuerit docere solo verbo vel scripto.

QVAESTIO XLIII.

¶ De miraculis a Christo factis in generali.
1 Vtrum Christus debuerit miracula facere.
2 Vtrum fecerit ea virtute diuina.
3 Quo tempore inceperit miracula facere.
4 Vtrum per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

QVAESTIO XLIIII.

¶ De miraculis Christi in speciali.
1 De miraculis quæ Christus fecit circa spirituales substantias, vtrum fuerint conuenientia.
2 De miraculis quæ Christus fecit circa cælestia corpora.
3 De miraculis quę Christus fecit circa homines
4 De miraculis quæ Christus fecit circa irrationales creaturas.

QVAESTIO XLV.

¶ De transfiguratione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum transfigurari.
2 Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa.
3 Vtrum conuenienter adducti fuerint testes huiusmodi transfigurationis.
4 De testimonio paternæ vocis.

QVAESTIO XLVI.

¶ De passione Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum pati pro liberatione hominum.
2 Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanę.
3 Vtrum iste modus fuerit conuenientior.
4 Vtrum fuerit conueniens, q̄ in cruce pateretur.
5 Vtrum sustinuerit omnes passiones.
6 Vtrum dolor quem in passione sustinuit fuerit maximus.
7 Vtrum tota anima eius pateretur.
8 Vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis.
9 De tempore passionis
10 De loco passionis.
11 Vtrum fuerit conueniens Christum simul cum latronibus crucifigi.
12 Vtrum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

QVAESTIO XLVII.

¶ De causa efficiente passionis Christi.
1 Vtrum Christus fuerit ab alio occisus vel a seipso.
2 Ex quo motiuo seipsum tradiderit ad patiendum.
3 Vtrum pater tradiderit eum ad patiendum.
4 Vtrum fuerit conueniens, q̄ per manus gentium pateretur vel potius a Iudæis.
5 Vtrum occisores eius eum cognouerint.
6 De peccato eorum, qui Christum occiderunt.

QVAESTIO XLVIII.

¶ De modo efficiendi passionem Christi.
1 Vtrum passio Christi causauerit nostrā salutem per modum meriti.
2 Vtrum per modum satisfactionis.
3 Vtrum per modum sacrificij.
4 Vtrum per modum redemptionis.
5 Vtrum esse redemptorem sit proprium Christi.
6 Vtrum causauerit effectum nostrę salutis p modum efficiētiæ.

QVAESTIO XLIX.

¶ De effectibus passionis Christi.
1 Vtrum per passionem Christi simus liberati a peccato.
2 Vtrum per eam simus liberati a potestate diaboli.
3 Vtrum per eam simus liberati a reatu pœnæ.
4 Vtrum per eam simus Deo reconciliati.
5 Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cæli.
6 Vtrum per eam fuerit Christus adeptus exaltationem.

QVAESTIO L.

¶ De morte Christi.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum mori.
2 Vtrum per mortem fuerit separata vnio diuinitatis & carnis.
3 Vtrum fuerit separata vnio diuinitatis & animæ.
4 Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo.
5 Vtrum corpus eius fuerit idem numero mortuum & viuum.
6 Vtrum mors eius fuerit aliquid operata ad nostram salutem.

QVAESTIO LI.

¶ De sepultura Christi.
1 Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri.
2 De modo sepulturæ eius.
3 Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.
4 De tempore quo iacuit in sepulchro.

QVAESTIO LII.

¶ De descensu Christi ad inferos.
1 Vtrum conueniens fuerit Christum ad inferos descendere.
2 In quem infernum descenderit.
3 Vtrum totus fuerit in inferno.
4 Vtrum aliquam moram ibi traxerit.
5 Vtrum sanctos patres ab inferno liberauerit.
6 Vtrum de inferno liberauerit damnatos.
7 Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos.
8 Vtrum liberauerit homines de purgatorio.

QV AE-

QVAESTIO LIII.

¶ De resurrectione Christi.
1 Vtrum necesse fuerit Christum resurgere.
2 Vtrum necesse fuerit ipsum tertia die resurgere.
3 Vtrum ipse primus resurrexit.
4 Vtrum ipse fuerit causa nostræ resurrectionis.

QVAESTIO LIIII.

¶ De qualitate Christi resurgentis.
1 Vtrū post resurrectionē Christus habuerit uerū corpus.
2 Vtrum corpus eius fuerit gloriosum.
3 Vtrum resurrexit cum corporis integritate.
4 Vtrum corpus eius resurrexerit cum cicatricibus.

QVAESTIO LV.

¶ De manifestatione resurrectionis.
1 Vtrum resurrectio Christi omnibus hoībus manifestari debuerit, an solum quibusdam specialibus personis.
2 Vtrum fuerit conueniens q̄ eis uidentibus resurgeret.
3 Vtrū post resurrectionē debuerit cū suis discipulis cōuersari
4 Vtrū fuerit cōueniēs q̄ discipuli suis aliena effigie appa
5 Vtrū resurrectionē sūā argumētis ꝓbare debuerit. (reret.
6 De sufficientia illorum argumentorum.

QVAESTIO LVI.

¶ De causalitate resurrectionis Christi.
1 Vtrū resurrectio Christi sit cā nr̄æ resurrectionis corporū.
2 Vtrum sit causa nostræ iustificationis animarum.

QVÆSTIO LVII.

¶ De ascensione Christi.
1 Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere.
2 Secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.
3 Vtrum propria uirtute ascenderit.
4 Vtrum ascenderit super oēs cęlos corporeos.
5 Vtrum ascenderit super oēs spirituales creaturas.
6 De effectu ascensionis Christi, utrū sit cā nostrę salutis.

QVÆSTIO LVIII.

¶ De sessione Christi ad dexteram patris.
1 Vtrum sedeat ad dexteram patris.
2 Vtrum conueniat ei secundum diuinam naturam.
3 Vtrum conueniat sibi ſm humanam.
4 Vtrum hoc sit proprium Christi.

QVÆSTIO LIX.

¶ De iudiciaria potestate Christi.
1 Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.
2 Vtrum conueniat sibi ſm q̄ homo.
3 Vtrum eam ex meritis sit adeptus.
4 Vtrū eius ptās iudiciaria sit uīs respectu oīum hoīum.
5 Vtrū præter iudiciū, quod agit ēt hoc tpe sit expectādum aliud iudicium uniuersale per ipsum futurum.
6 Vtrū eius iudiciaria ptās ēt ad angelos se extendat.

QVÆSTIO LX.

¶ De sacramentis, quid sit sacramentum.
1 Vtrum sacrm sit in genere signi.
2 Vtrum omne signum rei sacræ sit sacrm.
3 Vtrum sacrm sit signum unius rei tm uel plurium.
4 Vtrum sacrm sit signum, quod est res sensibilis.
5 Vtrum ad sacrm requiratur determinata res sensibilis.
6 Vtrum ad sacrm requiratur significatio, quæ est per uerba.
7 Vtrum requirantur determinata uerba.
8 Vtrum illis uerbis possit aliquid addi uel subtrahi.

QVÆSTIO LXI.

¶ De necessitate sacramentorum.
1 Vtrum sacra fuerint necessaria ad salutem humanam.
2 Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.
3 Vtrū fuerint necessaria in statu post pcm ante Christum.
4 Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum.

QVÆSTIO LXII.

¶ De effectu principali sacrorum qui est gratia.
1 Vtrum sacra nouæ legis sint causa gratiæ.
2 Vtiū gra sacralis aliqd addat sup gram uirtutū & donorū
3 Vtrum sacramenta contineant gratiam.
4 Vtrum sit in eis aliqua uirtus ad causandum gratiam.
5 Vtrum talis uirtus in sacris deriuetur a passione Christi.
6 Vtrum sacra ueteris legis gratiam causarent.

QVÆSTIO LXIII.

¶ De effectu sacramentorum qui est character.
1 Vtrum ex sacris causetur character aliquis in anima.
2 Quid sit ille character.
3 Cuius sit character.
4 In quo sit sicut in subiecto.
5 Vtrum sit indelebilis.
6 Vtrum omnia sacra imprimant characterem.

QVÆSTIO LXIIII.

¶ De causa sacramentorum.
1 Vtrum solus deus interius operetur in sacramentis.
2 Vtrum institutio sacrorum sit solum a deo.
3 De ptāte quam Christus habuit in sacramentis.
4 Vtrum illam ptātem potuerit aliis communicare.
5 Vtrum ptās ministerii in sacris conueniat malis.
6 Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.
7 Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.
8 Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.
9 Vtrū requiratur ibi recta fides, ita q̄ infidelis nō possit trade
10 Vtrum requiratur ibi recta intentio. (re sacrm.

QVÆSTIO LXV.

¶ De numero & modo sacramentorum.
1 Vtrum sint septem sacramenta.
2 De ordine eorum ad inuicem.
3 De comparatione eorum.
4 Vtrum omnia sacra sint de necessitate salutis.

QVÆSTIO LXVI.

¶ De sacro baptismi quantū ad ea quæ ad ipsum pertinēt.
1 Quid sit baptismus, utrum sit ablutio.
2 De institutione huius sacramenti.
3 Vtrum aqua sit propria materia huius sacri.
4 Vtrum requiratur aqua simplex.
5 Vtrum hęc sit cōuenies forma huius sacri. Ego te baptizo in nomine patris & filii & spiritussancti.
6 Vtrū aliquis possit baptizari sub hac forma, ego te baptizo
7 Vtrū immersio sit de necessitate baptismi. (in noīe Chri.
8 Vtrum requiratur trina immersio.
9 Vtrum baptismus possit reiterari.
10 De ritu baptismi.
11 De distinctione baptismatum.
12 De comparatione baptismatum.

QVÆSTIO LXVII.

¶ De ministris baptismatis.
1 Vtrum ad diaconum pertineat baptizare.
2 Vtrum hoc pertineat ad presbyterū, uel solū ad epm.
3 Vtrum laicus possit sacrm baptismi conferre.
4 Vtrum hoc possit facere mulier.
5 Vtrum non baptizatus possit baptizare.
6 Vtrū plures possint simul baptizare unū & eūdē. (cipiat
7 Vtrū necesse sit eē aliquē qui baptizatū de sacro fonte re-
8 Vtrū suscipiens aliquem de sacro fonte obligetur ad eius institutionem.

QVÆSTIO LXVIII.

¶ De suscipiendis baptismum.
1 Vtrum oēs teneantur ad suscipiendum baptisma.
2 Vtrum aliquis possit saluari sine baptismo.
3 Vtrum baptismus sit differendus.
4 Vtrum peccatores sint baptizandi.
5 Vtrū pēnīb⁹ baptizatis sint imponēda opera satisfacto-
6 Vtrum requiratur confessio pēnārum. (ria.
7 Vtrum requiratur intentio ex parte baptizati.
8 Vtrum requiratur fides.
9 Vtrum sint pueri baptizandi.
10 Vtrū pueri iudæorū sint baptizandi inuitis parentibus.
11 Vtrū aliqui sint bapizādi ire maternis uteris existentes.
12 Vtrum furiosi & amentes sint baptizandi.

QVÆSTIO LXIX.

¶ De effectibus baptismi.
1 Vtrū per baptismum auferantur oīa peccata.
2 Vtrum per baptismum liberetur hō ab oī pœna.
3 Vtrum baptismus auferat oēs pœnalitates huius uitæ.
4 Vtrum per baptismū conferant hoī grā & uirtutes.
5 De effectibus uirtutū qui per baptismum conferuntur.
6 Vtrū ēt parauli per baptisma grās & uirtutes accipiant.
7 Vtrū per baptismū aperiat baptizatis ianua regni cælestis.
8 Vtrū baptism⁹ æqualē effectum habeat in hoībus baptiza
9 Vtrū fictio impediat effectum baptismi. (tis.
10 Vtrū recedente fictione baptismus obtineat effectū suum.

QVÆSTIO LXX.

¶ De circuncisione quæ præcessit baptismum.
1 Vtrū circuncisio fuerit præparatoria & figura baptismi.
2 Vtrum fuerit conuenienter instituta.
3 Vtrum ritus circuncisionis fuerit conueniens.
4 Vtrum circuncisio conferret gratiam.

QVÆSTIO LXXI.

¶ De præparatoriis quæ cōcurrunt simul cum baptismo.
1 Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum.
2 Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus.
3 Vtrum ea quæ agūtur in catechismo & exorcismo aliquid efficiant uel solum significent. (sacerdotes
4 Vtrum baptizandi debeant catechizari, uel exorcizari per

QVÆSTIO LXXII.

¶ De sacramento confirmationis.
1 Vtrum confirmatio sit sacramentum.
2 De materia huius sacramenti. (secratum.
3 Vtrū sit de necessitate sacri, q̄ chrisma fuerit per epm con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

TABVLA QVAESTIONVM ET ARTIC.

4 De forma ipsius.
5 Vtrum imprimat characterem.
6 Vtrum character confirmationis characterem baptismalem
7 Vtrum conferat gratiam. (præsupponat.
8 Cui competat recipere hoc sacramentum.
9 In qua parte recipiatur.
10 Vtrum requiratur aliquis qui teneat confirmandum.
11 Vtrum hoc sacrm per solos episcopos detur.
12 De ritu eius. QVÆSTIO LXXIII.
1 Vtrum eucharistia sit sacramentum.
2 Vtrum sit unum uel plura.
3 Vtrum sit de necessitate salutis.
4 De nominibus eius.
5 De institutione ipsius.
6 De figuris eius. QVÆSTIO LXXIIII.
¶ De materia eucharistię sm speciem.
1 Vtrum panis & vinum sint materia huius sacri.
2 Vtrũ materiã huius sacri requirantur determinata quãtitas.
3 Vtrum materia huius sacri sit panis triticeus.
4 Vtrum sit panis azimus, vel fermentatus.
5 Vtrum materia huius sacri sit vinum de vitę.
6 Vtrum sit admiscenda aqua.
7 Vtrum aqua sit de necessitate huius sacri.
8 De quantitate aquę quæ apponitur.
QVÆSTIO LXXV.
¶ De conuersione panis & vini in corpus & sanguinẽ Chri.
1 Vtrum in hoc sacro sit corpus Christi sm veritatem. (nẽ
2 Vtrũ i hoc sacro remaneat substãa panis & vini post cõsecratio
3 Vtrum substantia panis post cõsecrationẽ huius sacri anni-hiletur, aut in pristinam materiam resoluatur.
4 Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.
5 Vtrum in hoc sacro remaneant accidentia panis & vini.
6 Vtrum remaneat forma substantialis panis.
7 Vtrum ista conuersio fiat in instanti.
8 Vtrum hæc sit vera, ex pane fit corpus Christi.
QVÆSTIO LXXVI.
¶ De modo quo corpus Christi existit in hoc sacro.
1 Vtrum totus Christus sit sub hoc sacro.
2 Vtrum totus Christus sit sub vtraque specie sacri.
3 Vtrum totus Christus sub vtraque parte specierum.
4 Vtrũ dimensiones corporis Christi totæ sint sub hoc sacro.
5 Vtrũ corpus Christi sit sub hoc sacro localiter. (fecrationẽ.
6 Vtrũ corpꝰ Chri moueat ad motũ hostiæ, vel calicis post cõ
7 Vtrũ corpꝰ Chri sub hoc sacro possit ab oculo aliquo videri.
8 Vtrum vtrũ corpus Christi remaneat in hoc sacro cũ miraculose apparet sub specie pueri vel carnis.
QVÆSTIO LXXVII.
¶ De accidentibus remanentibus in hoc sacro.
1 Vtrum accidentia sint sine subiecto.
2 Vtrũ quãtitas dimẽsiua sit subiectũ accidentiũ aliorum.
3 Vtrũ hmõi accidẽtia possint immutare aliqd corpꝰ extrinsecũ
4 Vtrum possint corrumpi.
5 Vtrum possit ex eis aliquid generari.
6 Vtrum possint nutrire.
7 Vtrũ in fractione panis spẽs sacralis frangatur.
8 Vtrum vino consecrato possit liquidum admisceri.
QVÆSTIO LXXVIII.
¶ De forma huius sacramenti.
1 Vtrũ hęc sit cõueniẽs forma huius sacri, hoc est corpus, &c.
2 Vtrũ forma cõsecratiõis panis sit cõueniẽs, hoc est corpꝰ &c.
3 Vtrũ sit cõueniẽs forma cõsecratiõis sãguinis, hic ẽ calix &c.
4 Vtrum in verbis dictarum formarũ sit aliqua vis creata effectiua consecrationis.
5 Vtrum locutionis in prædictis formis sint veræ.
6 De comparatione vnius formę ad aliam.
QVÆSTIO LXXIX.
¶ De effectibus huius sacramenti.
1 Vtrum hoc sacrm conferat gratiam.
2 Vtrum effectus huius sacri sit adeptio gloriæ.
3 Vtrum effectus huius sacri sit remissio peccati mortalis.
4 Vtrum per hoc sacrm remittatur peccatum veniale.
5 Vtrum per hoc sacrm remittatur tota pœna peccati.
6 Vtrum hoc sacrm perfrnet hominem a peccatis futuris.
7 Vtrum hoc sacrm prosit aliis quam sumentibus.
8 Vtrũ per pctm veniale impediatur effectus huius sacri.
QVÆSTIO LXXX.
¶ De usu siue sumptione huius sacri in cõi. (& spũaliter.
1 Vtrũ sint duo modi inducẽdi hoc sacrm. s. sacramentaliter,
2 Vtrũ soli hoi conueniat manducare spũaliter hoc sacrm.
3 Vtrũ solius hois iusti sit manducare sacraliter.
4 Vtrum peccator manducans sacraliter peccet.
5 Vtrum hoc sit grauissimum omnium peccatorum.
6 Vtrũ peccator accedens ad hoc sacrm sit repellendus. (sacri.
7 Vtrũ nocturna pollutio impediat hoiem a sumptione huius
8 Vtrum sit solum a ieiunis sumendum.
9 Vtrum sit recipiendum a non habentibus vsum rationis.
10 Vtrum sit quotidie sumendum.
11 Vtrum liceat omnino abstinere.
12 Vtrum liceat comedere corpus sine sanguine.
QVÆSTIO LXXI.
¶ De vsu quo Christus vius est isto sacro.
1 Vtrum ipse Christus sumpserit corpus suum & sanguinem.
2 Vtrum dederit ea iudæ.
3 Vtrũ dederit & assumpserit corpus passibile & impassibile.
4 Qũo se habuisset Chrs sub hoc sacro, si fuisset i triduo mortis reseruatũ aut cõsecratũ. QVÆSTIO LXXXII.
¶ De ministris huius sacramenti.
1 Vtrum conficere hoc sacrm sit proprium sacerdotis.
2 Vtrũ plures sacerdotes simul possint eãdẽ hostiã cõsecrare.
3 Vtrũ dispensatio huius sacri pertineat ad solũ sacerdotem.
4 Vtrum liceat sacerdoti consecranti a cõione abstinere.
5 Vtrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacrm.
6 Vtrũ missa mali sacerdotis minus ualeat quam boni.
7 Vtrũ hæretici & schismatici, vel excõicati possint conficere
8 Vtrum degradati. (hoc sacrm.
9 Vtrum peccent a talibus cõionem recipientes.
10 Vtrũ liceat sacerdoti omnino a celebratione cessare.
QVÆSTIO LXXXIII.
¶ De ritu huius sacramenti.
1 Vtrũ in celebratione huius mysterii Christus immoletur.
2 De tempore celebrationis.
3 De loco & aliis q̃ pertinent ad apparatũ huius celebratiõis.
4 De his quę in celebratione huius mysterii dicuntur.
5 De his quæ circa celebrationem huius mysterii fiunt.
6 De defectib⁹ q̃ circa celebrationẽ hui⁹ mysterii cõmittunt
¶ De sacro pnæ. QVÆSTIO LXXXIIII.
1 Vtrum pœnitentia sit sacramentum.
2 De materia huius sacramenti.
3 De forma ipsius.
4 Vtrum impositio manus requiratur ad hoc sacrm.
5 Vtrum hoc sacrm sit de necessitate salutis.
6 De ordine eius ad alia sacramenta.
7 De institutione eius.
8 De duratione ipsius.
9 De continuitate eius.
10 Vtrũ possit iterari. QVÆSTIO LXXXV.
¶ De pœnitentia sm q̃ est virtus.
1 Vtrum pœnitentia sit virtus.
2 Vtrum sit virtus specialis.
3 Sub qua specie virtutis contineatur.
4 De subiecto eius.
5 De causa eius.
6 De ordine eius ad alias virtutes.
¶ De defectu pnæ. QVÆSTIO LXXXVI.
1 Vtrũ omnia peccata mortalia per pnam auferantur.
2 Vtrum possint sine pnæ tolli.
3 Vtrũ possit vnum reatus sine alio.
4 Vtrum pnæ auferat culpam remanente reatu.
5 Vtrũ reatum relicuæ pctõrum. (tũ est sacrm.
6 Vtrũ auferre pctm sit effectus pnæ iquãtũ est virt⁹ vel iquã
QVÆSTIO LXXXVII.
¶ De remissione venialium peccatorum.
1 Vtrũ sine pna pctm veniale possit remitti.
2 Vtrum possit dimitti sine gratię infusione.
3 Vtrũ pctã venialia remittant p aspersionẽ aquæ benedictæ, & tunsionem pectoris, & oratiõnem dominicam, & alia huiõi.
4 Vtrum peccatum veniale possit remitti sine mortali.
QVÆSTIO LXXXVIII.
¶ De reditu pctorum per pnam dimissorum.
1 Vtrũ pctã p pnam dimissa redeat sine pctõ p sequẽs peccatũ.
2 Vtrũ aliquo mõ p ingratitudinẽ redeat spãlis sm̃ quãdam
3 Vtrũ redeant in æquali reatu. (pctã.
4 Vtrũ illa ingratitudo p quã redeunt sit spãle peccatum.
QVÆSTIO LXXXIX.
¶ De recuperatione virtutum per pnam.
1 Vtrum per pnam restituantur virtutes.
2 Vtrum restituantur in æquali quantitate.
3 Vtrum restituatur pœnitenti æquales dignitates.
4 Vtrum opera virtutũ p pctm sequens mortificentur.
5 Vtrũ opera mortificata p pctm per pnam reuiuiscant.
6 Vtrũ opera mortua. i. sine caritate facta p pnam viuificent
QVÆSTIO XC.
¶ De partibus pniæ in generali.
1 Vtrum pnia habeat partes.
2 De numero partium eius.
3 Quales partes sint.
4 De diuisione eius in partes subiectiuas.
¶ Quæstionum & articulorum tabulæ finis.

CONTENTORVM IN COMMENTARIIS TERTIAE PARTIS ALPHABETICA ANNOTATIO.

ABSOLVTIONIS forma licet consistat in his duobus verbis, s. Absoluo te, siquis tamen aliis verbis vteretur (puta remitto tibi peccata) sacramentum esset perfectum. q. 84. art. 3.
1 ¶ Abstractionis duplicis, scilicet ex parte rei & ex parte intellectus dilucidatio. q. 3. ar. 3.
2 Abstractionis per modum resolutionis nomine quid intelligatur. q. 3. ar. 3. ad 3m.
3 Abstractis per intellectum diuinis personalitatibus an possit intelligi natura diuina assumere. q. 3. ar. 3. ad 2m.
1 ¶ Actus habetur secundum quandam eminentiam, ergo est actiuus aliorum, an ualeat consequentia. q. 8. ar. 5.
1 ¶ Affirmatio si est causa affirmationis & negatio negationis, ista regula tenet in solis causis propriis. quæst. 64. art. 6. ad 1m.
1 ¶ Agens proprie dicitur posse vt in proprium effectũ & vt in propriam naturam, quod vnica transmutatione potest educere de potentia in actum. q. 28. ar. 1. ad 5m.
1 ¶ Altaris & aliarum rerum ecclesiasticarum inanimatarũ consecratarum virtus. q. 83. ar. 3.
1 ¶ Amydum. Eucharistia. 5.
1 Analogia. Nomen. 5.
1 ¶ Angeli deficere a necessitate reparationis, quomodo intelligatur. q. 4. arti. 2.
2 Angeli. Ministrare. 1.
1 ¶ Anima separata an in communi resurrectione huius vel illius reuersa ad corpus retineat suum propriam terminationem, an perdat illam & terminetur personalitate totius. quæst. 6. arti. 3.
1 ¶ Antichristus an dicatur caput omnium malorum, tam dæmonum quam hominum. q. 8. ar. 8.
1 ¶ Arguere an liceat a destructione antecedẽtis. q. 17. ar. 1.
1 ¶ Armeni. Eucharistia. 7.
1 ¶ Ascendisse Christum in cælum virtute animæ glorificatæ, cum dicitur, intelligitur tantum de motu locali ascensionis. q. 57. arti. 3.
1 ¶ Assumi naturam per se separatã nõ fuisse cõueniens, qũo intelligatur. q. 4. ar. 4.
2 Assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalẽ, ergo secundum congruentiam, an ualeat consequentia. q. 4. ar. 2.
3 Assumptionis terminus proprius quid sit, absolutum ne aliquid, vel relatiuum. q. 2. ar. 8.
4 In Assumptionis mysterio an sit ordo naturæ partium humanæ naturæ adinuicem & partium ad totũ. quæst. 6. a. 1. ad Duran.
5 In assumptione carnis qũo dicitur animam mediare secundum S. Tho. q. 6. ar. 1. ad 3m.
6 Dupliciter potest intelligi subsistentiam animæ præexistẽtẽ in assumptione corrumpi. q. 3. ar. 3.
7 An verbum assumpserit humanam naturam mediantibus eius partibus. q. 6. ar. 5. ad 1m.
8 An personæ diuinæ conueniat primo ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiue. q. 3. ar. 2.
9 An sit possibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam. q. 3. ar. 6. ad Sco.
10 Plures personæ non possunt assumere vnam personã. Ibidem ad Duran. in expositione authoritatis Ansel. s. plures personæ non possunt assumere vnum eundemque hoiem.
1 ¶ Athanasij similitudo, scilicet Nam sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita &c. intelligitur quantum ad vnitatem suppositi. q. 2. ar. 1.
1 Augmentum non esse sine motu locali intelligitur de motu locali formaliter vel æquiualenter. q. 53. ar. 1.

BAPTIZARE aliquem extra necessitatis casum, eo modo quo in necessitatis casu licet, an sit peccatum mortale. q. 67. ar. 4. & 5.
2 Baptizare vnum quomodo duo possint vel non possint, & qua forma vti debeant. q. 67. ar. 6.
3 Baptizari an debeant filii Iudæorum & Gentilium inuitis parentibus. q. 68. ar. 10.
4 Baptizato ficte an recedente fictione incipiat baptismus valere ad salutem. q. 69. ar. 9. & 10.
5 Baptismus quomodo recedente fictiõe ualeat ad salutem. q. 69. ar. 9. & 10.
6 Baptizatos fuisse Ioannem & Apostolos a Christo rationabile est. q. 38. ar. 6.
7 Baptizandus an de necessitate debeat habere intentionem suscipiendi baptismum. q. 68. ar. 7. Minister. 5.
8 Baptizando plures si non intercederet alia mutatio quàm dicere, baptizo vos, non videretur ad hoc magna necessitas exigi. q. 67. ar. 6. ad 2m.
9 Baptizandi & prædicandi officium non conuenire diaconis, quomodo verum sit. q. 67. ar. 1.
10 Baptismus verus an sit, si aliqua ex tribus immersionibus omittatur. q. 66. ar. 8.
11 Baptismus quare sit irreiterabilis. q. 66. ar. 9.
12 Baptismi proprius effectus quis sit. q. 62. ar. 2.
13 Baptismi differendi tempus quomodo debeat determinari. q. 68. arti. 3.
14 Baptismo quare attribuatur aperire ianuam Paradisi, cum sit per se primo effectus mortis Christi. q. 69. ar. 7.
15 Baptismalem exorcismum aperire sensus, & vnctionem in vertice baptizati operari confirmationem gratiæ baptismalis, quomodo intelligatur. q. 70. & 71. ar 3. Ecclesia. 2. Eucharistia. 2. Fictio. 1. Minister. 2. 3.
1 ¶ Beatitudinem esse qua Deus est diues, quomodo intelligatur. q. 23. ar. 3.
1 Beato cuilibet conuenit videre oĩa ad se spectãtia. q. 10. a. 2.
1 ¶ De boni ratione loqui, aliud est quam loqui de ratione talis boni. q. 1. ar. 1. in cor.

C

CHARACTER sacramentalis, an sit deputatiuus hominis ad cultum Dei. q. 63. ar. 2.
2 Character sub quo genere generalissimo ponat, & in qua specie. q. 62. ar. 2. ad Sco. & Duran.
3 Character est in genere potentiæ. Ibidem.
4 Character est spiritualis potentia, quia conuenit ministris Christi. Ibidem.
5 Character non est per se in genere. Ibidem.
6 Character an sit subiectiue in potentia animæ. quæst. 63. arti. q. ad Sco. & Duran.
7 Character an sit in intellectu. q. 63. ar. 4.
8 Character in baptismo tenet locum dispositionis & formæ. q. 69. ar. 9. & 10.
9 Character an sit potentia pure passiua. q. 72. arti. 5.
10 Character confirmationis de necessitate præsupponit characterem baptismi. q. 72. ar. 6.
11 Character sacerorum ordinum de necessitate præsupponit characterem baptismi. Ibidem.
1 Charitatis seruor in hac vita quis sit qui non compatitur peccatum veniale. q. 87. ar. 1.
1 ¶ Causæ duæ totales virtutibus propriis agentes ac eiusdẽ rationis, non possunt vnum & eundem per se effectum producere. q. 7. ar. 6.
1 ¶ Celebrare. Eucharistia vl.
1 ¶ Circuncisio Christianorum Iudeorum dicentium se circuncidi vt conformentur Christo an sit licita. q. 37. ar. 1.

Universidad de Navarra
Biblioteca

1 ¶ Columba in cuius specie spiritussanctus descendit super Christum baptizatum, an fuerit verū animal. q.39. ar.7.
1 ¶ Cometa quare putatur esse potius signum mortis principum, quam aliorum hominum. q.36. ar.7.
1 ¶ Communicare se alijs importat perfectionem, ad minus in his quibus communicatur q.1. ar.1. in cor.
2 Communicare seipsum pertinet ad boni rationem, non quidem determinate per modum naturæ aut libere, sed cōmuniter & indeterminate ad vtrunque modū. Ibidem.
2 Communicare cum excommunicatis per concilium Constantien. concessum est, præterquam in duobus casibus. quæst. 83. ar. 9.
4 Communio an non solum ecclesiæ, sed etiam Christi præcepto sit necessaria. q. 80. ar. 11.
5 Communio popularis sub vtraque specie, an sit licita. ea. q. ar. 12. prin.
6 Communio sub vtraque specie, an sit in præcepto. Ibidem de hac specialiter materia, quæstiuncula. 1.
7 Communio sub vtraque specie, an sit necessaria omnibus, comprehendendo etiam infantes. Ibidem.
8 Communio dicta an sit necessaria omnibus adultis. An omnibus sacerdotibus. An omnibus confitentibus. Ibidem.
9 Communio sub vtraque specie, an sit vtilior quàm sub specie panis tantum. eo. ar. quæstiuncula. 2.
10 Communio popularis sub vtraque specie, an expediat ecclesiæ Christi. eo. ar. q. 3.
11 Iudicium discretionis requisitæ ad communionem in pueris, debet a parentibus & confessore fieri. q. 80. ar. 9. ad vlt.
1 ¶ Confiteri semel in anno, an iustus. i. sine peccato mortali existens teneatur. q. 65. ar. 2. ad 4^{m}.
2 Confitens sua peccata ante baptismum receptum, non est absoluendus. q. 68 ar. 5. & 6.
1 ¶ Confirmationis sacro deputantur fideles ad seruitium speciale spectans ad officium principis. q. 65. ar. 3. ad 2^{m}.
2 Confirmationis sacramēti an Eps sit ita proprius minister q a non Epo facta nulla est, & ramen ex dispensatione Apostolica non Eps posset illam conferre. q. 72. ar 8. 9. 10. & 11.
3 Chrisma per totum.
1 ¶ Coniunctionis in littera posita distinctio ex parte extremorum, vel ex parte termini, an sit sufficiens. q. 2 ar. 9.
2 Coniunctionis humanæ naturæ cum persona filii Dei duplex acceptio. q. 2. ar. 10.
3 Coniuncta duo realiter, an vbi est vnum oporteat esse & reliquum. q. 76. ar. 2.
1 ¶ Cōuersio duplex. s. formalis & substātialis. q. 75. ar. 4.
1 ¶ Compositio ex contrarijs, an sit prima causa mortis & aliorum defectuum humanæ naturæ, an vero peccatum, quæst. 15. arti. 5.
2 Compositionis ratio imperfectionem componentium formaliter importat. q. 2. ar. 4. ad 3^{m}. Dubium.
3 Compositionis multiplex genus. Ibidem.
1 Conficere. Sacerdotes. 3.
1 ¶ Constantinum fuisse mundatum a lepra in baptismo nullius authoritate constat. q. 69. ar. 8. argumen. 3.
1 ¶ Contritio secundum essentiam an sit pars sacramenti. quæst. 90. arti. 2.
1 ¶ Contactus Christi quilibet an sit sanctificatiuus materiæ sacramenti, an solus contactus in vsu constitutiuo sacramenti. q. 72. ar. 3.
1 ¶ Conueniens claudit in se possibile, & addit super illud. q. 1. ar. 1. in ti.
1 ¶ Conuerti vnum in aliud potest dupliciter, scilicet per transubstantiationē & per transmutationem. q. 2. ar. 1.
2 Conuertibilitas cuiuscunque creaturæ in quamcunque aliam secundum agens virtutis infinitæ, quomodo intelligatur. q. 75. ar. 4. ad 3^{m}.
3 Conuertibilitas ratio totius vnius rei in totam aliam rem est communicatio earum in communi naturæ entis communis omnibus creaturis tantum. q. 75. ar. 4. ad 3^{m}.
1 ¶ Corpus esse vicinius personæ propriæ, animam autem naturæ humanæ, quomodo intelligatur. q. 6. ar. 1. ad 2^{m}.
2 Corpus quando sit animale & quando spirituale secundū Augustinum. q. 54. ar. 3.
3 Corpora elementaria sicut habent duplices motus, ita corpora cælestia vltra naturalem inclinationem ad suos cursus possunt mutari in illud qđ author naturæ facit. 44. ar. 2.
4 Corporum cælestium visione an possint comprehendi virtutes eorum. q. 12. ar. 12. ad Duran.
1 ¶ Creaturæ an possibilis sit sublimior gradus diuinæ visionis quàm sit gradus animæ Christi. q. 10. ar. 4. ad 3^{m}.
2 Creaturas denominari aliquales ex eo quod conuenit eis secundum proprias causas, non autem ex eo quod cōuenit eis secundum primas & vniuersales causas, quomodo sit intelligendum. q. 4. ar. 2.
1 ¶ Chrisma est regularis materia confirmationis de necessitate præcepti & non de necessitate sacramēti. q. 72. a. 1. & 2.
2 Chrisma esse consecratum ab episcopo an sit de necessitate sacramenti. q. 72. ar. 3.
3 Chrismatis consecrationē an Papa possit cōmittere singulari sacerdoti. Ibidem.
Confirmatio per totum.
1 ¶ Chrysostomus. Passio. 9. Paulus, 1.
1 Christus principalius venit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ. q. 1. ar. 4.
2 Christus si naturali generatione aliquem produxisset, purū hominem produxisset. q. 3. ar. 5. ad 2^{m}.
3 Christus quo dicatur caput ecclesiæ. q. 8. ar. 1.
4 Christus in vsu scientiæ infusæ non indigebat conuersione ad phantasmata ad Duran. q. 11. ar. 2.
5 Christus an voluerit humana voluntate per alios homines aliquid fieri & non potuerit facere quòd fieret. q. 13. ar. 3.
6 Christus certus erat de euentu mortis & reliquorum malorum futurorum, non solum inquantum Deus, sed etiam inquantum homo, nec solum vt comprehensor, sed etiam vt viator. q. 15. ar. 7.
7 Christus non debet dici homo dominicus, quia derogaret veritati vnionis, si dominus de illo homine prædicaretur denominatiue. q. 16. ar. 3.
8 Christus an meruerit exteriora bona, quia dignitas merendi spectat ad charitatem, ac per hoc præstat exteriorum bonorum præsentiæ cocuæ. q. 19. ar. 3.
9 Christus prædestinatus est filius Dei, an hæc locutio sit prima. q. 24. ar 1. ad 2^{m}. & 3^{m}.
10 Christus proprie est mediator inter Deum & hominem. q. 26. ar. 4.
11 Christus ante Ioannis baptismā quid exercuerit. q. 4. ar. 1.
12 Christus fuit exemplum perfectionis in omnibus quæ per se pertinent ad salutem. q. 4. ar. 2.
13 Christus quare nihil scripserit. q. 42. ar. 4.
14 Christus gloriam animæ suæ deriuauit in corpus in transfiguratione. q. 45. ar. 2.
15 Christus sua passione impleuit legem totam & omnem iustitiam omnis generis, iuris & præcepti. q. 47. ar. 2.
16 Christi animæ descensus ad inferos, ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus est, applicando. s. ad eos virtutem suæ mortis. q. 52. ar. 2.
17 Christ⁹ i suo descēsu duo genera a purgatorio liberauit. a &
18 Christus an corporaliter visus fuerit a Paulo, & an visio illa tunc fuerit quando dixit Saule saule, quid me persequeris. q. 57. ar. 7.
19 Christus inquantū hō an ster vel sedeat in cælo. q. 58. ar. 2.
20 Christus secundum quòd homo an dicendus sit filius Dei. q. 58. ar. 3.
21 Christi actiones humanæ possunt dupliciter considerari. Primo vt sunt res quædam creatæ ac proinde finitæ. Secundo vt sunt res psonæ diuinæ vt proprij suppositi cuius sūt, & sic sunt infinita entia personaliter, & infinitæ efficaciæ in genere meriti seu satisfactionis ex hoc ipso quòd sunt opera ipsius Dei, vt propriæ psonę exercētis illa. q. 1. 2. 2. ad 3^{m}.
22 Christi persona dupliciter distinguitur, primo secundum id quod in se est, secundo secundum rationem hypostasis. quæst. 2. ar. 4.
23 In Christi persona sunt duæ rationes, subsistendi in duabus naturis, licet sit ibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Ibidem.
24 Christi personam esse compositam an sit simpliciter & secundum quid. Ibidem.
25 Christi natura humana se habet ad personā filii Dei sicut se habet natura sortis ad personam Sortis. q. 2. ar. 10.
26 Christi natura corporalis quomodo posit agere in angelos. q. 8. ar. 4. ad 3^{m}.
27 Christi anima non videt in verbo quicquid videt verbum. q. 10 ar. 2. ad 2^{m}.
28 Christi anima an ex hoc quòd scit omnia quæ scit Deus scientia visionis, sequatur ipsam scire infinita. q. 10. ar. 3.
29 Christi animā an bene concludatur habere per scientiam infusā notitiam omnium singularium. q. 11. ar. 1.
30 Christi anima an perfectius quocūq; angelo intuitiue cognouerit in proprio genere quicquid intueri vtrique datum est. q. 11. ar. 4.

31 Christi animæ species intelligibiles infusæ an fuerint perfectissimæ. q. 11. ar. 6. ad Sco.
32 Christi animæ an insit virtus instrumentalis ad omnia miracula. q. 13. ar. 2.
33 Christi priuilegium est mereri aliis ex cōdigno. q. 19. ar. 4.
34 Quomodo intelligatur q̄ inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis sacrificium Christi erat efficacissimū ad delenda peccata per gratiam. q. 22. ar. 3. ad 1^{m}.
35 Christi carnem efficere, aliter attribuitur personæ spiritussancti, & aliter filio eandem assumere. q. 32. ar. 1.
36 Christi corporis formatio in primo instanti fuit perfecta essentialiter, non autem quantitatiue. q. 33. ar. 1.
37 Christi animæ an inconueniat q̄ aliqua perfectio actus secundi ei de nouo aduenerit. q. 34. ar. 2.
38 Christi doctrinæ excellentia penes quæ attendatur. quæst 42. arti. 1.
39 Christi anima an habuerit potestatem præscruādi corpus suum a morte. q. 47. ar. 1. ad Sco.
40 Christi anima vnde habuerit prædictam potestatem. Ibidē
41 De Christi clamore in cruce duplex modus dicendi. codē art. ad 2^{m}.
42 Christi mortis celeritas fuit & naturalis & voluntaria. Ibidē
43 Christi verba, Ego pono animam meam &c. & similia quo modo intelligantur. q. 50. ar. 3. ad 1^{m}.
44 Christi corpus viuum & mortuum an fuerit idem numero simpliciter. q. 50. ar. 5. ad Scotum.
45 Christi mors an fuerit meritoria ex parte animæ. q. 50. ar. 6
46 Christi corporis præseruatio a putrefactione an attestetur virtuti ipsius naturæ & voluntariæ morti. q. 51. ar. 3.
47 Christi mortis tres dies, & dies creationis mundi diuersimode ordinantur. q. 51. ar. 4.
48 Christi descensus ad inferos, an fuerit secundum substantiam animæ, an solum sm effectum. q. 52. ar. 2.
49 Christi pœnalitates intrinsece vsque ad eius resurrectionē duruerunt. q. 52. ar. 4.
50 Christi humanitas est velut vniuersale instrumētum Dei ad facienda miracula, exceptis his quæ spectant ad primam creationem rerum. q. 56. ar. 1.
51 Christi corpus an conuenienter opinemur esse extra totā continentiam exlorum corporeorū, ita q̄ planta pedis eius sit supra conuexum supremi cæli. q. 57. ar. 4. ad Duran.
52 An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo nō sequitur defectus magnificentiæ interioris, ita nec ex defectu materiæ fidei sequatur defectus fidei in eodem. q. 7. ar. 3.
53 An spes in Christo respectu secundario speratorum fuerit habitus aliquis. q. 7. ar. 4.
54 An oporteat in Christo ponere scientiam inditam, propter hoc quia aliter intellectus possibilis eius fuisset imperfectus. q. 9. ar. 3.
55 In Christo non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilē per infusionē, vt fuit in Adā, cui in litera asseratur. q. 9. ar. 4.
56 An in Christo concessa cognitione abstractiua omnium singularium, concedenda sit cuiushibet singularis propria species in Christi intellectu. q. 11. ar. 1. ad Sco.
57 An in Christo fuerit cognitio intuitiua omnium singularium. ad Sco. q. 11. ar. 1.
58 Christo non est adempta potestas deriuādi gloriam animæ ad corpus, ergo gloria illa claritatis quæ apparuit in Christo in transfiguratione, deriuata est ab anima, an hæc ratio valeat. q. 45. ar. 2.
59 Christo conuenientium mediante natura humana distinctio. q. 48. ar. 5.
60 Christum deleuisse omnia peccata mundi, quomodo intelligatur. q. 1. ar. 4.
61 Christum fuisse assumptum a diabolo quid sit. q. 41. ar. 4.
62 Christum palam docuisse & in occulto nihil fuisse locutū, quomodo intelligatur. q. 42. ar. 3.
63 Christum sedere ad dexteram patris cum dicitur, quam distinctionem importet li ad. q. 58. ar. 2.

D

Debitum secundum decentiam ad opus operatum, est debitum secundum necessitatem ad opus operās ministri. q. 64. ar. 6.
1 Dæmones an cognouerint Christum esse Messiam in lege promissum. q. 44. ar. 1.
2 Dæmones an cognouerint Christum esse verum Deum. q. 44. ar. 1.
4 Denominatio. Humanum. 1.
1 ¶ Deus intelligi potest tribus modis pluſquā genere diuersis communicare seipsum creaturæ. i. naturaliter, supernaturaliter, & eleuando creaturam ad suam propriam personalitatem. q. 1. ar. 1. in cor.
2 Deus an fallere possit. q. 5. ar. 5.
3 Deus est homo, an hæc propositio sit in materia naturali. q. 16. ar. 1. ad 1^{m}.
4 Deus est homo, an hæc propositio sit per se. ad Duran. & Scotum. Ibidem.
5 Quomodo intelligatur, q̄ in ista propositione, Deus est pater, li Deus supponit pro persona patris. q. 16. ar. 2. ad 2^{m}.
6 An solius Dei natura prædicetur de supposito. q. 17. ar. 1.
7 In Deo nihil inueniri præter rationem suæ naturæ, quomodo intelligatur. q. 2. ar. 1.
8 In Deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam. s. cōiter & incommunicabiliter. q. 3. ar. 2.
1 Diabolus. Quomodo diabolus machinādo in mortē Christi excesserit modū potestatis sibi a Deo traditæ. q. 49. ar. 2. Christus. 62.
1 ¶ Differentia inter suppositum & naturam an habeat locū in angelis. q. 2. ar. 2. in cor.
1 Displicere potest dupliciter sumi, scilicet contrarie & negatiue. q. 84. ar. 8. & 9.
1 ¶ Distingui secundum rem contingit dupliciter, primo vt duæ res quarum vna nihil est alterius, secūdo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud. q. 2. ar. 2. in cor.
1 ¶ Diuina eminentia in timore reuerentiali Christi an habuerit rationem reuerendi quatenus eminentia Dei absolute, an quatenus potens est infligere malum. q. 7. ar. 6.
1 Docere. Excellentior est modus docendi verbo quàm scripto. q. 42. ar. 4. Christus. 38.
1 ¶ Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis læsione percepta sensu. q. 15. ar. 5.
1 ¶ Donum nullū perdi sine culpa, quo verificetur. q. 50. ar. 2.

E

Ecclesia in hoc q̄ ecclesia pro paruulis credit, intendit, renunciar, est quędam accommodatio. q 68. ar. 9.
2 Ecclesiæ fides quomodo profit infanti baptizato. quæst. 68. a. 9. ad 2^{m}.
1 ¶ Episcopus dum cōsecratur, an debeat Pontifici celebrāti concelebrare. q. 82. ar. 2. Chrisma. 2. Confirmatio. 2.
1 Esse in persona qđ est contra rationem formæ communis, quomodo intelligatur. q. 4. ar. 4. Existentia. 1. 2.
1 ¶ Eucharistiæ sacramentū dicitur multa materialiter, quia partes eius se habent vt integrātes vnum proprium finem, qui est refectio spiritualis. q 73. ar. 2.
2 Eucharistiæ sacramentum an sit absolute necessarium ad salutem. q. 73. ar. 3.
3 Eucharistiæ sacramentum an esset in pane solum celebrandum vbi vinum non inueniretur. q. 74. ar. 1.
4 Eucharistiæ sacramentum debet fieri in materia pāti propter formam consecrationis, scilicet Hoc est, vel Hic est. q. 74. ar. 2.
5 Eucharistia. Quia triticum ab omnibus ponatur propria materia panis sacramentalis, an etiā ex siligine, spelta, amydo, & pasta cruda confici possit panis consecrabilis, & an solus panis assus sit consecrabilis. q. 34. ar. 3.
6 Vua non est consecrabilis. q. 74. ar. 5.
7 In Eucharistiæ sacramento falsum est q̄ græci offerant calicem domini cum vino tantum, hoc enim Armeni, non Græci olim faciebant. Ibidem ar. 6.
8 In Eucharistię sacro debet modica aqua vino misceri. Ibid.
9 An oporteat aquam ex qua fit panis pro hoc sacramento esse veram & naturalem. q 74. ar. 7.
10 De existentia corporis Christi in sacramento eucharistiæ, quid ex sacra scriptura habeatur. q 75. ar. 1.
11 Diuersę opiniones circa nouitatem continentiæ & nouitatem conuersionis. Ibidem.
12 In Eucharistiæ sacramento quomodo se habeāt adnuiceut nouitas continentiæ & nouitas conuersionis. Ibidem.
13 An hæc propositio, Aliquid non potest esse vbi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel alterius conuersionē in ipsum, sit vera, & bene applicetur ad esse in sacramento. q. 75. ar. 2.
14 In Eucharistiæ sacramento quot interueniant mutationes. q. 75. ar. 2.
15 In Eucharistiæ sacramento si substantia panis remaneret, non esset verum quod Christus dixit, Hoc est corpus meū. Ibidem. ad Sco. & Duran.

Universidad de Navarra
Biblioteca

28 In Eucharistiæ sacramento si esset alia substantia sub accidentibus panis quàm corpus Christi, an contrarietur veneratio Eucharistiæ. Ibidem.
27 In Eucharistiæ sacramento panis non redigitur in nihilū, sed mutatur substantia panis in corpus Christi secundum Ambrosium q.75.ar.3.ad 3m.
28 An conuersio panis in corpus Christi præexistens & manens secundum summ esse antiquum sit possibilis.q.75.ar 4.ad Sco. Conuertibilitas 1.
29 An hæc sit propria, qđ erat panis est Christi corpus. Ibid.
30 Si corpus Christi habet partes & proprietates sub modo sacramentali, an simpliciter necessario sequatur quòd habeat eas sub existentia naturali.q.76.ar.2. Intellectus 3.4.5.
31 Christum esse sub hostia est quoddam esse relatiuum.q. 76.arti.6.
32 An ad motum hostiæ corpus Christi moueatur per accidens, Ibidem ad Sco.
33 In Eucharistiæ sacramento quomodo accidentia sint sine subiecto, diuersæ opiniones.q.77.ar.1.2.3.
34 An in rarefactione specierum sacramentalium noua illa quantitate particulæ quæ per rarefactionem fit, fit naturaliter a naturali agente.q.77.ar.5.ad Sco.
35 De modo quo in instanti generationis nouæ substantiæ ex speciebus sacramentalibus, fit materia.q.77.ar.5.
36 An omnia verba quibus vtimur in consecratione sanguinis sint de necessitate sacramenti.q.78.in tribus primis ar.
37 An sola verba consecrationis a sacerdote prolata prætermisso Canone, conficiant sacramentum.q.78.ar.1.ad 4m.
38 Eucharistia Sacramentum.3.
39 De veritate & cõsignificatione huius oronis sacramẽtalis, Hoc est corpus meum, & de demonstratione quam in ea exercet, li hoc. Ibidem ar.5.
40 Eucharistiæ sacramenti oblatio ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna, sit autem satisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur secundum quantitatẽ suæ deuotionis.q.79.ar.5.
31 De tempore, modo & subiecto sex effectuum Eucharistiæ. q 79.arti 5.
32 Dominus cum dicit. Nisi manducaueritis &c loquitur de manducatione spirituali in voto seu habitu.q.79.ar.1.
33 Eucharistiæ sacramentum sumens ita potest esse dispositus quòd nec consequatur vitam gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumendo.q.79 ar.1.
34 Eucharistiæ sacramentum an sit negandum peccatoribus occultis peremptibus illud.q.80.ar.6.
35 Quum dicitur sacramenti eucharistiæ rẽ tantum esse gratiam suscipientium, aut vnitatem ecclesiæ, aut corpus Christi mysticum, hæc omnia sumuntur pro vno & eodem, scilicet gratia Dei.q.73.ar.1.ad 3m.
36 Habere rem sacramenti eucharistiæ per votum ecclesiæ, est ipsam habere per alis sacramentum seu in sui initio, quoniam sacramentum baptismi initium est spiritualis vitæ. q.73.artis.3.
37 Inter suscipientem eucharistiam & suscipientem baptismum in peccato mortali, differentia.q.70.ar 3.ad 1m.
38 Eucharistiæ sacramentum sumens contritus, sed non confessus de peccato mortali habens copiam confessoris, an peccet mortaliter.q.80.ar.4.
39 Eucharistiæ sacramentum sumens in peccato mortali, an committat grauius peccatum omnibus peccatis quæ sunt contra puras creaturas.q.80.ar.5.
40 An expediat quotidie celebrare.q.80.ar.10.
1 ¶ Existere per se, & per se separatim existere, quomodo differant.q.2.ar.2.ad 3m.
2 Existentia. An de mente D. Tho. nullum sit in Christo esse actualis existentiæ creatū, sed sola existentia increata.q.17.a.2.
3 An ita sit in veritate quòd in Christo nulla sit existentia substãtialis nisi diuina. Ibidē ad Sco. Durā. & Io. de Neapoli.
1 ¶ Experientia an solum pariat scientiam similium secundum speciem.q.12.ar.1.ad Duran.

F

FICTIO simul cum peccatis commissis post baptismum, per pœnitentiam dicenda est.q.69.ar.2.ad 2m. & 3m.
1 Filium Dei assumpsisse hominem, an deberat concedi. q.4.ar.3.ad 2m.
2 Filiatio est ita suppositi vt subiecti, q nõ naturæ, ergo in Christo nõ é filiatio temporalis real, an hæc rõ valeat.q.35.a.5.
3 Filiatio temporalis Christi an sit rõnis tm. Ibid.ad Sco.
1 ¶ Finito omni posse fieri additioné, qualiter intelligat.q.7. arti.12.ad 1m.
1 ¶ Fomes peccati quomodo sit inordinata concupiscẽtia habitualis.q.27.ar.3
2 An ex hoc q fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter, liceat inferre, quòd fomes est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono. Ibidem.
3 Quòd fomes in beata Virgine per diuinam prouidentiam perfectius ligabatur quam per interiorem sanctificationẽ, quomodo intelligatur. Ibidem.
1 ¶ Formæ eiusdem speciei an possint esse simul in eodem subiecto.q.35.ar.5.
1 ¶ Frustra est quod caret propria operatione, quomodo debeat intelligi, & an in dicta propositione sit sermo de omni propria operatione alicuius.q.9.arti.4.& ad Sco.& Duran. contra literæ conclusionem obiicientes.

G

GRATIA sumitur aliquando vt comprehendit sub se quemcunque infusum habitum.q.2.ar.10.
2 Gratia cuiuslibet singularis personæ an habeat quantitatẽ alterius rationis a quantitate gratiæ Christi.q.7.ar.11.
3 Gratia cuiuslibet singularis personæ, an sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vlis. Ibidem.
4 Gratia vnionis in Christo duo in se claudit.q.7.ar.13.
5 Multorum dictorum. S. Tho. de gratia vnionis rõ. Ibidem.
6 Gratia Christi dupliciter dicitur prima.q.8.ar.1.
7 Gratia viatoris an sit minor gratia comprehensoris, etiam secundum suam quantitatem. q.34.ar.4.
8 Gratiæ intensior gradus an comprehendatur sub annexis quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentum. q.64.ar.1.
9 Gratiæ habitualis quomodo finis sit vnio personalis.q.7.a.12
10 Quare nullus pure viator attingat ad summum gratiæ ex parte gratiæ. Ibidem.
11 Datile est summum possibile in gratia ẽm S. Tho.q.7.a.9.
12 Gratiam habitualem in Christo ponere, an necesse sit, pro eo quòd Christus mediator gratiam in alios redundantem habere debet.q.7.ar.1.
13 Christum esse principium vniuersale generis habentium gratiam, intelligitur de principio vniuersali in tali genere non contento.q.7.ar.9.
14 Gratiam in nobis efficienter causare Christi actiões, quomodo intelligatur.q.8.ar.1.ad 1m.

H

HABITVS per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersorum rationum intrinsece & essentialiter.q. 9.ar.4.ad 2m. & 3m.
1 ¶ Hæresim incurrit ex verbis inordinate platis, quomodo intelligatur.q.16.ar.8.
2 Hæresis est Arriana dicere Christum minorem patre. Ibid.
3 Hæresis est dicere quòd Christus est creatura. Ibidem.
4 Hæresis nona quæ dicit Christũ fuisse conceptũ ex tribus guttis sanguinis circa cor btæ Virginis refellit.q.31.ar.5.
5 Cum hæreticis in vocabulis communicare quomodo prohibitum sit.q.16.ar.8.
15 Hypostasis, Hõ.1.2. Christus 22.vniri.3.
1 ¶ Homo dicitur & est Deus propter vnionem inquantum terminatur ad hypostasim diuinã, an hæc sit vera.q.2.ar.8.
2 Homo an prædicetur de Deo sicut species de sua hypostasi.q.16.arti.1.ad Sco.
3 Hominem prædicari de Deo ratione relationis, quomodo verificetur.q.16.ar.4.ad 4m.
4 Homo est factus Deus, an in ista propositione li homo possit supponere simpliciter & personaliter.q.16.ar.7.
5 Iste homo factus est Deus, an hæc sit vera. Ibidem.
6 Quare ista dicitur simpliciter vera, Deus factus est hõ, ista aũt simpliciter falsa, homo factus est Deus. Ibidem.
7 Iste homo, i. Chs incæpit esse, an hæc debeat simpliciter negari.q.16.ar.9.
1 ¶ Humanũ. Quã dẽ q humana natura non constituit diuinam personã simpliciter, sed cõstituit eã ẽm q denominat a tali natura, qũ denotatio sumatur.q.3.ar.1.ad 3m.
2 Humana natura in Christo, an inclinetur ad propriã personalitatem.q.4.ar.2.ad 3m.
3 Humanæ dignitatis explicatio.q.4.ar.6.
4 Humanitas quã sit in triplici intellectu, s. dino humano & angelico, quare. S. Th. probans humanitatẽ ẽm q est in intellectu diuino aut hũano non esse assumptibile, non meminit hũanitatis ẽm esse qđ hẽt in intellectu angelico. Ibidẽ.
1 Honorari vt cã honoris nõ est honorari simpliciter, quia li ve causa honoris est conditio diminuens.q.25.ar.1.
2 ¶ Hostia. Sacerdotes.3.

Ianua

I

IANua cæli per similitudinem dicitur fruitionis diuinæ consecutio.q.49.ar.5. Baptismus.16.
1 ¶ Ignorantiam inter defectus communes vbi de defectibus corporis agitur computare, quomodo liceant.q.14.ar.4.
1 ¶ Imago. Processus Diui Thomæ quo probat imaginẽ esse adorandam eadem adoratione qua Christus, quomodo valeat.q.25.ar.3.ad Duran.
2 Imagines Dei an sint licitæ.q.25.ar.3.ad 1m.
1 ¶ Incarnari plus significat quàm exprimat, explicat enim carnem assumere vel carnem fieri, significat autem hominem fieri.q.1.ar.1.in tit.
2 Quare non fuerit conueniens Deum incarnari immediate post peccatum, quinque rationes.q.1.ar.5.
3 Incarnatio Christi non debuit fieri in principio mundi, nec in finem mundi differri.q.1.ar.6.
4 Incarnationis mysterium quare nomine vnionis significetur.q.1.ar.1.in tit. Vniri, & vnio per totum.
5 Incarnationis pluralitatem quare Sanctus Thomas hic nõ inuestigauerit. Ibidem.
6 Incarnationis possibilitatem sub titulo conuenientiæ tractauit. Ibidem.
7 De incarnatione dupliciter loqui contingit, scilicet dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel dicendo, Deus vniuit creaturam sibi, sed secundus modus vepote formalis est melior. eo.ar.ad 1m.
1 ¶ Inesse. In ista maxima, Omne quod inest alicui personæ, siue pertineat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona, sumitur inesse proprie, vt inesse distinguitur contra extrinsecus adiacere.q.2.ar.2.
2 ¶ Infernus puerorum a Sancto Thoma comprehenditur sub inferno damnatorum.q.52.ar.2.
1 ¶ Informandi duplex modus, scilicet in esse intelligibili, & concurrendo cum aliquo corporeo per modum formæ & materiæ ad constitutionem alicuius naturæ, q.2.ar.1.
1 ¶ Ingratitudo quantificatur ex beneficio. q.88.ar.1.ad 1m.
1 ¶ Intellectus creatus an possit simul videre infinita, ita quòd distincte cognoscat quodlibet eorum. quæst.10.artic.3.ad 2m.
2 Intellectus humanus an possit vti scientia infusa non conuertendo se ad phantasmata.q.11.ar.1.
3 Intellectus angelicus & animæ separatæ & hominis beati an possit naturaliter videre existentiã corporis Christi in Eucharistia.q.76.ar.7.
4 Intellectus beatus an per actum beatificum videat corpus Christi in eucharistia.q.76.ar.7.
5 An corpus Christi secundum esse sacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iste modus essendi est penitus supernaturalis. q.76.ar.7.
1 ¶ Intelligẽdi actus quo Deus intelligit, an possit fieri actus intelligendi quo anima Christi formaliter intelligeret. Et si non, an hoc sit quia est alterius naturæ. quæst.2.artic.1. Christus.30.31.32.33.
1 ¶ Intendere dicitur quis aliquid tripliciter, scilicet actualiter, virtualiter & habitualiter.q.68.ar.8.ad 3m.
1 ¶ Intentio iocosa ministri an tollat veritatem sacramenti. q.64.art 10.ad 2m.
1 ¶ Iram componi ex tristitia & appetitu vindicte quomodo intelligatur.q.15.ar.9.
1 ¶ Irregularitas homicidij ex defensione commissi. q.89. artic.3.
1 ¶ Iudæ peccatum an maius fuerit peccato Iudæorum.q.47. artic.6.
1 ¶ Iudæorum maiores an cognouerint Christum esse messiam.q.47.ar.5.
1 ¶ Iudicium perfectum de re mutabili non potest suauiter dari ante illius consummationem.q 59.ar.5.
2 Iudicia diuina extendunt se etiam ad ea quæ sunt per accidens.q.59.ar.5.

L

LOcus vnus altior altero esse in superficie conuexa cæli empyrei ad quem sensum dicitur.q.57.ar.5.
1 ¶ Lunæ dies quotus fuerit quando Christus mortuus est. q.46.ar 9.
1 ¶ Lux maior offuscat minorem, non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum.q.5,ar.4.ad 2m.

M

2 MAgdalenæ erroneæ visionis rationabilis causa quando Christum æstimauit ortulanum.q.55.ar.4.ad 2m.
1 ¶ Maiores quando & quomodo debeant reprehendi. q.42. artic.2. Indæi.1.
1 ¶ Maledictum esse a Deo quid sit.q.46.ar.4.ad 3m.
1 ¶ Maria virgo an sit adoranda ratione Christi cui fuit intrinsece coniuncta adoratione latriæ.q.25.ar.5.
2 Maria virgo si sanctificata fuisset ante animationem, an in diguisset redemptione Christi.q 27.ar.2.
3 Maria virgo non fuit sanctificata ante animationem, ergo post animationem, an valeat consequentia.q.27.ar.5.
4 Affirmandum vt rationi consentaneum est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habens.q.29.ar.2.ad 3m.
5 Maria virgo an sit vere mater Christi, quia corpus Christi ex ipsa sumptum est.q.35.ar.5.
1 ¶ Mater an aliquo modo actiue concurrat ad generationẽ prolis.q.32.ar.4.ad Sco.
1 Materia propria formæ an sit ante aduentũ formæ.quæst.6. artic.4.
1 Medium rei in actibus nostris moralibus dicitur, quia in æqualitate rei ad rem consistit, medium vero rationis dicitur, quia in proportione intrinsecæ rationis ad operantem consistit.q.48.ar.2.
2 Medium. Natura.5.
1 ¶ Memoriam esse aliquam operationem contingit dupliciter.q.4.ar.4.
2 Primus actus meritorius tã in angelis quàm in anima Christi fuit vere actus liber, quamuis ex natura determinatus ad bonum.q.34.ar.3. Christus.21.22.
1 ¶ Ministrare sacramenta an angeli possint.q.64.ar.7.
2 Minister indignus in articulo necessitatis (quo laico licet baptizare) baptizans an excusetur a peccato. quæst. 64. art.6 ad 3m.
3 Minister indignus an excuserur a peccato tam si baptizet cum solemnitate quàm sine solemnitate. Ibidem.
4 An huiusmodi administratio sacramenti ab indigno ministro, sit ex suo genere peccatum mortale. Ibidem.
5 Ministri mentalis intentio an exigatur ad perfectionem sacramenti.q.64.ar.8.
6 Ministrum indignum in duobus casibus licet inducere ad exhibitionem sacramenti.q.64.ar.6.
7 Ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, ergo possunt sacramenta conferre etiam si sint mali, an valeat consequentia.q.64.ar.5.
1 ¶ Miraculum quod Christus fecit in nuptiis, rationabiliter creditur fuisse primum eius miraculum. q.43.ar.3.
2 Miracula quæ in sacra scriptura nõ continentur an credenda sint q.27.ar.6.
3 Miracula quæ fecit Christus manifestant sufficienter ipsius deitatem.q.43.ar.4.
1 ¶ Missa mali sacerdotis, an sit tanti meriti quanti est missa boni.q.82.ar.6.
1 Modus substantiæ & modus quantitatis in litera positi, in quo differant.q.76.ar.1.
2 Modo substantiæ, an intelligatur id quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Ibidem.
1 ¶ Motus in imaginem quatenus imago est, an sit idem cum motu in rem ipsam.q.25.ar.3.
1 ¶ Motus duplex quo instrumentum potest moueri, s. simplex & virtuosus.q.62.ar.4.
1 ¶ Mutatio omnis species quædam mortis est.q.54.ar.3.

N

NAtiuitas, quum dicitur quòd natiuitas attribuitur personæ vt subiecto nascenti, intelligitur de subiecto denominationis.q.35.ar.1.
2 Natiuitas Christi non debuit manifestari omnibus, ne meritum fidei minueretur.q.26.ar.2.
1 ¶ Natura omnis composita ex materia & forma, in se est cõmunicabilis pluribus, & de facto potest inesse in pluribus, nisi constet ex tota sua materia.q.2.ar.1.
2 Natura an sicut est determinata ad vnum effectum, ita sit determinata ad vnum modum producẽdi illum. quæst.28. artic.1.
3 Naturæ ordine existente secundum quodlibet genus causæ, cur Diuus Thomas ordinem naturæ duobus eorum appropriat.q.6.ar.5.
4 Naturæ ordinem ex parte materiæ in mysterio incarnationis cur Diuus Thomas pertransierit Ibidem.
5 Cur Diuus Thomas in hoc mysterio medij secundum naturæ ordinem ex parte agentis secundum ordinem operationis in corpore.ar.t.5.q.6. non meminerit, quuo tamen de illo in responsione ad primũ tractauerit.

Universidad de Navarra
Biblioteca

6 Naturalis virtus non potest transmutare ad certam formã nisi determinatam materiam.q.28.ar.1.ad 5m.
1 ¶ Nomen ab aliqua forma impositum nunquam pluraliter dicitur nisi propter pluralitatem suppositorum.q.3. arti.7.ad 2m.
2 Nominis alicuius trium personarum omissio tollit veritatem baptismi.q.66.ar.6.
3 Nominum passiones secundum modus signandi non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem,an conuenienter allatæ sint.q.2,ar.2.ad 1m.
4 Nominum mutatio quo ad signatum in sacramentorum formis an tollat veritatem sacramenti, ita q in solis nominibus quæ sunt in communi vsu perficiatur sacramentum. q.66.ar.5.ad 7m.
5 Nomina multiplicia ad vnum, in vno, vel ab vno, abusiue vocantur analoga.q.60.ar.1.

O

OFFENSA. an directe opponatur gratiæ. q.86.art.2.
1 ¶ Ordines tres de facto in vniuerso inueniuntur,scilicet ordo naturæ, ordo gratiæ, & ordo Dei & creaturæ simul.q.1.ar.3.in responsione ad dubia in cor.
2 Ordo necessarius simpliciter est ad salutem ecclesiæ,loquēdo de ecclesia simpliciter & absolute.q.65.ar.4.
1 ¶ Oratio sicut & voluntas distinguitur in simpliciter vel secundum quid.q.21.ar.4.
1 ¶ Originale & actuale peccatum in quo differant.q.1.a.4.

P

PANIS assus.Eucharistiæ.5.
Paruuli in maternis vteris periclitantes,an possint per sacramentum baptismi in voto parentum susceptum saluari. q.68.ar.11.
1 ¶ Pati est communius quàm dolere.q.46.ar.6 ad Sco.
1 ¶ Passionis Christi necessitas an conuenienter quæratur. antequàm de eius possibilitate sit quæsitum.q.46.ar.2.
2 Liberationis humanæ modus per Christi passionem conuenientior fuit, quam per solam Dei voluntatem.q.46. artic.3.
3 Circa passionis Christi effectum tria notabilia.q.49.ar.5.
4 Passioni & morti tradere inuitum innocentem, est impiũ & crudele absolute loquendo,non autem in ordine ad Deũ, cuius sunt vita & mors.q.47.ar.3.ad 1m.
5 Passiones sanctorum an ecclesiæ proficiant per modum redemptionis.q.48.ar.5.ad 3m.
6 Passionum Christi generalis quædam explicatio. quæst. 46.arti.5.
7 Passionum generalitatem, ad literam quare Christus susce perit.ar.5.q.46.Ratio superior.1.
9 Quomodo hæc Chryso.verba intelligantur, sed etsi absq; morte corpus alicubi deposuisset &c.q.46.ar.3.
1 Pasta.Eucharistia.5.
1 ¶ Pater vnica paternitate an referatur ad plures filios.q. 35.arti.5.
2 Patres sancti in limbo cum quiete & immunitate a pœna sensus habebant dolorem ex ipe dilata.q.52.ar.5.ad 1m.
1 ¶ Paulus ita se obligatum omnibus Christi beneficiis ajebat,vt non solum vna cum aliis, sed etiam ipse teneretur p omnibus.q.1 ar.4.ad 3m.Christus.18.
1 Paupertas per se voluntaria quæ sit. q.40.ar.3.ad 1m.
1 ¶ Peccãs secũdo an ex hoc ipso grauius peccet quam prius peccauerit.q.88.ar.1.ad 1m.
2 Peccata dimitti sine fide passionis Christi explicite vel implicite,impossibile est potentia ordinaria q.49.ar.1.
3 Peccatum veniale an opponatur feruori charitatis. q.87. arti.1.ad 3m.
4 Peccata venialia an remittantur quandocunque gratia infunditur.q.87.ar.2.
1 Pœnitentia an sit de iure naturali quo ad dolorem & doloris remedium & aliquid signum doloris.q.84.ar.7.
2 Pœnitentia virtus an sit vere & propriè vna specialis virtus distincta a cæteris virtutibus.q.85.ar.2.
3 Pœnitentia an sit virtus acquisita.q.85.ar 6.
4 Pœnitentiæ sacramentum an habeat materiam ex qua constituatur.q.84 ar.1.& 2.ad Sco.
5 Pœnitentiæ sacramenti res an sit interior pœnitentia,an ornatus aliquis. Ibidem.
6 An totum sacramentum pœnitentiæ, compositum,scilicet ex materia & forma, causent remissionem peccatorum ratione vtriusque partis,Ibidem.
7 Pœnitentiæ actus an commeatur sub commutatiua iustitia,& an sistat in commutatiua iustitia, & an reddat æquale simpliciter vel secundum acceptationem Dei tantum. q.85.ar.3.
8 An remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ vt est actus virtuosus.q.86.ar.6.
6 Pœnitentiæ sacramenti partes an sit contritio,confessio & satisfactio ad Sco.& Duran.q.90.ar.1.
10 Pœnitentiæ sacramentum sine satisfactione an sit verum sacramentum.q.90.ar.2.
1 ¶ Persona Quomodo verificetur quòd persona diuina impedierit naturam humanam a propria personalitate. q.4. ar.2.ad 3m.
2 An sola persona diuina possit propter suam infinitatem subsistere in duabus naturis.q.3.ar.1.ad 2m.
3 Persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione diuinæ naturæ, sed est etiam infinita in terminando ratio suæ personalitatis.q.3.ar.7.
4 Persona seu hypostasis quid addat supra naturã singularẽ. q.4.ar.7.ad 2m,ad Sco.& Aureolum.
5 Personæ incommunicabilitas an conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus.q.3.ar.1.
6 Personæ quatuor attribuuntur,scilicet extrinseca, accidentia inhærentia, partes & essentia ipsa etiam singularis.q. 2.ar.2.in secunda parte Cor.
7 Personam aliquam fieri hominem quæritur,non importat mutationem in subiecto acquirente naturam humanam, cum tamen fieri hominem absolute importet mutationẽ in subiecto acquirente naturam humanam. quæstio.16. arti.6 ad 2m.
8 Personalitatibus trium personarum per intellectum circõscriptis an remaneat in intellectu vna personalitas Dei. q.3.ar.3.ad 2m.
1 Possibile vel impossibile in ecclesiasticis mysteriis & naturalibus, attenditur secundum potentiam ordinariam.q. 75.arti.2.
2 Potens in vnum & non in amplius,habere potestatem limitatam ad vnum,quomodo intelligatur.q.3.ar.7.
3 Potentia distinguitur in naturalem & obedientialem .q.1. arti.3.ad 3m.
1 ¶ Prædestinatio est ratio ordinis electorum in vitam æternam.q.24.ar.1.
2 Prædestinatio vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum, non prædestinatorum, sed eorũ quæ præsupponuntur vel ordinantur prædestinationem.quæst. 1.arti.3 ad 4m.
3 Prædestinationis effectus duplices.q.1.arti.3.in responsione ad dubia.
4 Prædestinationis prophetia quomodo intelligatur cõpleri sine nostro arbitrio cauſante.q.30.ar.1.
1 ¶ Prædicator verbi Dei quę debeat cauere.q.40.ar.3.
2 Prædicandi actus est de numero actuum consecratorum.q. 64.ar.6.ad 1m.
1 ¶ Productio.Naturalis modus productionis alicuius diuersus penes hoc quod est producti in corpore vel extra & ante corpus,arguit diuersitatẽ naturæ rei productæ.q. 6.ar.3.
1 ¶ Propheta. Ad prophetæ rationem requiritur quòd cognoscat ea quæ sunt procul ab his cũ quibꝰ ipse ẽ.q.7.ar.4.
1 ¶ Propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorũ an possit fieri vera per additam reduplicationem vel determinationem non tollentem illam repugnãtiã. q.16.ar.10.

Q

QVotidie.Eucharistia.vltimo.

R

RATIO superior animæ Christi in eius passione an pateretur ex parte obiecti.q.46.ar.7.
1 ¶ Reddere.Licet ad Deos & parẽtes non possit reddi æqualens a creatura, potest tamen reddi æqualens a diuina persona incarnata.q.1.ar.2.ad 3m.
1 ¶ Reducens aliqd de potẽtia in actũ, an hæc propositio sit vera tã in causis principalibus ẽ in actu instrãlibus.q.9.a.2.
1 Regi.Quum dr inferiora regi per superiora,intelligendum est per superiora non secundum quid,sed simpliciter & absolute.q. 59 ar.6 Superiora.1.
1 ¶ Remissio An aliqua culpa a Deo remittat sine pẽa.q.87.
2 Remissio pcõ mortalis,remanere inordinatã cõuersionẽ ad cõmutabile bonũ,qũo intelligatur.q.85.ar.4.ad 1m.
3 An ad remissionem peccati mortalis requiratur, vt homo actualiter singula mortalia detestetur.q.87.ar.1.
4 An ad remissionem peccati mortalis diligentia virtualis sufficiat.Ibidem.

1 Relatio realis tria requiris,scilicet causam,subiectum & terminum.q.35.ar.5.Vnio 13.14
1 ¶ Resurgẽtes cum Christo an ad vitam pœnitus immortalem surrexerunt.q.53.ar.3.

S

SACERDOTI, an liceat totaliter a celebratione missæ abstinere.q.82.ar.10.
2 An peccatum huiusmodi omissionis sit peccatum mortale.Ibidem.
3 An plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possint.q.82.ar.2.
4 An sacerdotis noui Episcopo eos ordinanti concelebrent. dicendo simul cum ipso verba consecrationis.q.82.ar.2.
1 ¶ Sacramentum an hic vere & secundum rem causa instrumentaliter agens ad gratiam.q.62.ar.1.
1 Sacramentum ciuitate in instanti non inconuenit, nec Deũ agere in tempore.q.62.ar.1.
3 Sacramentalis virtus inexistens verbis sacramentalibus qd sit.q.78.ar.4.
4 Sacramentũ imprimere characterem ex sacra scriptura non habetur, sed ex ecclesiæ authoritate non multum antiqua. q.63.ar.1.
5 Sacramentum perfici vbi sanctificatio perficitur,quomodo intelligatur.q.66.ar.1.
6 Sacramentum an perficiatur solum nominibus quæ sunt in communi vsu.q.66.ar.5.ad 7m.
7 Sacramentum recipiens cum peccato mortali vel quia eius conscientiam non habet, vel quia non perfecte contritus, quando consequatur gratiam in remissionem peccatorum, ita quòd virtute sacramenti fiat de attrito contritus. q.72.ar.7.
8 Sacramenta nouæ legis possunt considerari vt causæ & vt signa.q.60.ar.12.
9 Sacramentorum principalis effectus,est gratia distincta cõtra characterem.q.62.ar.1.
10 Sacramentalis gratia distinguitur specie a gratia virtutum & donorum.q.62.ar.2.
11 Conditio requisita ad sacramenta, non sufficit quòd sit secundum habitum,sed oportet quòd sit secundum virtutẽ. q.64.ar.8.
12 Sacramentorum formæ licet in antiquis iuribus non inueniantur omnes expressæ,in concilio tamen Florentino sub Euge.4.omnes expressæ sunt.q.72.ar.4.
13 Sacramentis nouæ legis inest quædam virtus superaddita, quæ quidem virtus nihil aliud est quàm motus quo instrumentum mouetur a principali agente.q.62.ar.4.
14 In sacramentis res & verba coeunt in vnum signum, quia velut materia & forma constituunt vnum sacramentum, quod non nisi vnum signum est.q.60.ar.6.ad 2m.
15 Ad sacramenti perfectionem non requiritur de necessitate sacramenti eius formam constitui ex cõmunioribus verbis in aliqua lingua:sed tantum de necessitate præcepti ecclesiæ.q.60.ar.7.
16 In sacramentis prolatio verborum corrupta non impedit formam sacramentorum.Ibidem ad 3m.
17 In sacramentis non debet esse tanta interruptio in forma verborum quòd continuitas orationis soluatur.q.60.ar.8.
18 Sacramentis an filii innocentes in statu innocentiæ indiguissent.q.61.ar.2.
1 ¶ Sacrificium offerri per modum satisfactionis quare dicatur,& effectum eius proprium esse quod ex vi ipsius quatenus satisfactorium est fit.q.22.ar.4.ad 2m.
2 Sacrificium Christi sumitur dupliciter,scilicet secundum se,& secundum suum morale sacrificium, ea.q ar.6.
3 Sacrificium Leuit.12.præceptum.vtrum offerretur pro matre an pro filio.q.38.ar.3.
1 ¶ Sanguis qui erat in corpore Christi an esset diuinitati vnitus.q.5,as.2.
2 Sanguis Christi effusus in passione, an totus resurrexit cũ eo.q 54.ar.3.
3 Sanguis aliquando miraculose in calice apparens,qua adoratione sit adorandus.q.76.ar.8.
4 Sanguinem totum resumere an fuerit necesse Christo resurgenti.q.54.ar.3.
1 ¶ Sanctificatio potuit sumi dupliciter.q.27.ar.2.
2 Sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris, an habeatur ex sacra scriptura.q.27.ar 6.
3 Sanctificatio quæ fit per sacerdotium Christi est perpetua, re consecrata manente.q.63.ar.5.
4 Sanctificata si fuisset beata Virgo ante animationem,an in currisset peccatum originale.q.27. ar.2.
1 Satisfacere pro peccato non potest purus homo sufficienter adæquando culpam commissam, formaliter loquendo de puro homine,scilicet vt dicitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino supposito,sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificãtis. Ad Sco.quæst. 1.ar.2.ad 2m.
2 Satisfacere an possit vnus pro alio & non conteri aut confiteri,quia satisfactio est actus exterior.q.48.ar.2.
3 Satisfactionis impossibilitatem causat infinitas offensæ in puro homine, formaliter loquendo de puro homine.q.1. arti.2.ad 2m.fo.2.ad Sco.
4 Satisfactio Christi est perfecta & condigna secũdum æquatitatem ad culpam commissam.q.1.ar.2.ad 2m.
5 Omnis alia satisfactio efficaciam habet ex satisfactiõe Christi ex duplici capite,primo quia Christꝰ causat charitatem & gratiam in nobis, qua nostra satisfactio acceptatur,secũdo quia omnis satisfactio nostra innititur perfectæ satisfactioni Christi.q.1.ar.2.ad 2m.
6 Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso q est pars sacramenti auget gratiam.q.90.ar.1.ad 2m.
7 ¶ Sepulchri Christi in petra excisio ad quid spectet.q.51.ar.2
1 ¶ Sexus. An valeat iste processus, distinctio sexus est a natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam, ergo est penes diuersitatem agentis & patientis, ergo tota virtus activa est ex parte maris, passiua vero ex parte fœminæ q.92.ar.4.
1 ¶ Siligo.Eucharistia.5.
1 ¶ Similitudo inter effectum & causam quomodo in tertia conclusione litteræ habetur.q.50.ar.6.
2 Similitudines propriæ vel peccatum tanquam simulachra spiritualium interpretari, scribere aut prædicare præsumptuosum est.q.60.ar.5.ad 1m.
3 Similitudo in litera assignata inter sensitivum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona,quomodo intelligatur.q.2.ar.2.ad 2m.
1 Socrates nihil scripsit sub nomine ꝓprio. q.42.ar.3.fo.92. Christus.27.
1 ¶ Spelta.Eucharistia.5.
1 ¶ Spiritusanctus, an recte inferatur esse effector filiorum Dei,quia efficit propriam operationem filiorum Dei, quæ est clamare Abba pater. q.23.ar.1.
1 ¶ Status. Aliud est hominem post mortem sortiri statum immutabilem secundum animam, & aliud est sortiri statũ non impedibilem.q.59.ar.5.ad 1m.& 3m.
2 Quòd in statu innocentiæ superiora nullo dependebant ab inferioribus, intelligitur de statu innocentiæ vt fuit in Adam.q.61.ar.2.Reg.1.
1 Subsistere in diuinis formaliter loquendo est magis personale quàm essentiale.q.2.ar.2.
1 ¶ Substantia individualis secundum materiam signatam quantitate percipitur a cogitatiua.q.76.ar.7.
2 Substantia individualis vt habet modum essendi puræ substantiæ percipitur a solo intellectu.Ibidem.
1 ¶ Suppositum. Illud quod suppositum dicitur addere supra naturam,an oporteat esse ens reale.q.2.ar.2.
2 Quod suppositum addit supra naturam an oporteat esse intrinsecum supposito.q.2.ar.2.
3 Quid sit illud quod suppositum addit intrinsecum sibi supra hanc suam naturam.Ibidem.
4 Suppositum dicitur quia supponitur uniuersis quæ in aliquo sunt,eorum prædicationem recipiendo.q.2.ar.3.in ti.

T

TRADVCTIO. De qua traductione loquatur Euangelista,quum dicit beatũ Ioseph,noluisse beatam Virginem traducere.q.23.ar.2.ad 3m.
1 ¶ Tentatio Christi fuit virtuosa contra nostras tentationes.q.41.arti.1.
2 Tentatio ois ab intrinseco an sit peccatũ.q.41.ar.1.ad 3m.
3 Tentationum ordinis conueniens ratio in litera ponitur, ea.quæst.artico.4.
4 An Christus si miraculum fecisset conuertendo lapidem in panem a se edendum,peccasset,ea.ar.ad 1m.
5 Tentationes vincendi modus est recursus ad sacras scripturas & exempla sanctorum.q.41.ar.1.
6 Tentationum Christi ordinem explicat Matthæus secundum tempus.q.41.ar.4.ad 5m.
7 Tentatus quare fuerit Christus a diabolo.q.41.ar.4.
1 ¶ Timor.Motꝰ appetitꝰ sensitiui ex malo futuro apprehẽso, abstrahẽdo a certo vel incerto,an sit vere timor.q.15.ar.7.

Universidad de Navarra
Biblioteca

V
1 Verbum Dei assumpsisse humanam naturam in atho-mo, dupliciter exponitur.q.2.ar.5.ad 2^m.
1 ¶ Virginitati mentali non præiudicat consensus in copu-lam coniugalem, quia in copula coniugali non continetur copula carnalis nisi in potentia.q.29.ar.1.
1 ¶ Virtus heroica non differt specie a virtute communiter dicta.q.7.ar.2.ad 2^m.
2 Virtus attribuitur capiti humano respectu virium & mo-tuum reliquorum membrorum non tamquam primo in-ter membra principio, sed tamquam cõprincipio primi si-militer membri, quod est cor.q.8.ar.1.
3 Virtutis per fecto an regulariter tollat fomitem. quæst.15. artic. 2.
4 A virtute operativa virtutem deitatis non esse compre-hensam ab humanitate Christi, an bene declaretur. quæst. 10.artic.1.
5 Virtus.Sacramentum.3.
1 ¶ Visio Dei est soli Deo simpliciter naturalis. quæst.9. art 2.ad 3^m.
1 ¶ Vnctio extrema quomodo præparet ad eucharistiam. q.65.ar.3.
1 ¶ Vnio incarnationis quare est in persona & non in na-tura.q.2.ar.2.ad 1^m.
2 Vniri Deo in persona nec conueniens est, nec inconue-niens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, quoniam neutram partem sibi creatura vendicat. quæst.1. art.1.ad 2^m.
3 Vniri alicui in hypostasi & vniri secundũ hypostasim quo-modo differant.q.2.ar.6.ad 3^m.
4 Vnio diuiditur in vnionem in persona, & vnionem in na-tura.q.2.ar.2.ad 3^m.
5 Quòd vnio sit secundum esse subsistantiale verbi vt est per-sonæ, quomodo intelligatur.q.2.ar.6.ad 1^m.& 2^m.
6 Vnio humanæ naturæ ad verbum formaliter loquendo nõ est per vnionem instrumenti diffinienda. q.2.ar.6.ad 4^m.
7 Vnio.Homo.1.
8 Vnio dicitur in facto esse & assumptio in fieri, an hæc diffe rentia sit ex parte rei posita.q.2.ar.8.
9 Vnio incarnationis an sit maxima post vnionem diuinæ Trinitatis.q.2.ar.9.
10 Vnio ad Deum secundum esse personale est maior & per-fectior quàm secundum operationem, an sit vera propos-tio.q.4.ar.2.ad 2^m.
11 Vnionis mysterium quare incarnationis nomine signifi-cetur.q.1.ar.1.in ti.
12 Vnionis distinctio quantum ad relationem quam signi-ficat, vel quantum ad coniunctionem quam consequitur. Et an dicta coniunctio sit quid creatum.q.2.ar.7.
13 Vnionis & assumptionis differentia an sit realis, vel ratio-nis tantum.q.2.ar.8.
14 Vnionis relatio an sit relatio æquiparantiæ. q.2.ar.8.
15 Vnionis & assumptionis prima differentia in littera posi-ta (scilicet quòd vnio significat formaliter resolutionem, assumptio actionem, vel passionem) qualiter intelligatur. q.2.art.8.
16 Vnionis in Christo gratia an sit prior ordine executionis & intentionis gratia habituali seu summa gratia & gloria in eodem.q.34.ar.1.
17 Nulla operatio illius hominis qui est Christus, potuit præ-cedere vnionem.q.2.ar.11.
18 Vnionis gratia quare est excellentius & permanentius do-num q̃ gratia operationis.q.50.ar.2.
19 Vnioni incarnationis nihil ita simile inuenitur, vt est vnio animæ intellectualis ad corpus. quæst.2.ar.6.ad 1^m,& 2^m, Athanasius.1.
20 Vnionem naturæ humanæ in persona verbi Dei negare, est negare humanam naturam inesse verbo Dei, quod est negare incarnationem.q.2.ar.2.
21 Vnionem animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona, sed ad præexistentem personam Dei compo sita natura singularis ex anima & corpore adiuncta est.q.2. art.5.ad 1^m.
1 ¶ Volitum. Quadruplex distinctio: prima inter volitum & volibile, secunda inter magis & prius natura volitum, ter-tia inter prius natura vel a quo non conuertitur conse-quentia vel prius causalitate, quarta inter prius natura vo-litum (prout prius est a quo non conuertitur cõsequentia) de facto vel possibili.q.1.ar.3.
2 Voluntatis actus per modum naturæ, distinctus contra actũ voluntatis per modum rationis contrarium eligentis, nihil aliud est q̃ velleitas.q.18.ar.5.
3 Voluntatis actualis immutatio, an ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur.q.86.ar.2.ad 1^m.
1 Votum. Quòd frustra esset votum nisi impleretur quando oportunitas adesset, quomodo intelligatur.q.88.ar.11.
2 ¶ Vsus Eucharistiæ.5.

FINIS

CONTENTORVM COMMENTARIIS TERTIAE PARTIS ORDINARIA ANNOTATIO.

Diuisio operis in Prologo.
PLVS significat incarnari quàm exprimat, explicat enim carnẽ assumere vel carnem fieri, signi ficat autẽ hominem fieri.q.1.ar.1.
¶ Quare vnionis mysterium nomine incarnationis significetur. Ibidem.
¶ Conueniens claudit in se posse, & addit super illud. Ibid.
¶ Diuus Thomas non inuestigauit hic possibilitatem incar-nationis: & quia nulla scientia probat suum subiectum, & quia sub titulo conuenientiæ satisfecit etiam materiæ de possibilitate. Nec tamẽ dissonat hic a seipso in 2.Sen. a pos sibilitate inchoante, quia ibi non erat doctrinæ ordi-nator. Ibidem.
¶ Aliud est loqui de ratione boni, & loqui de ratione talis bo ni, eo.ar. Cor.
¶ Communicare se aliis importat perfectionem, ad minus in his quibus communicatur. Ibidem.
¶ Communicare seipsum, pertinet ad boni rationem, non quidem determinate per modum naturæ aut libere, sed cõ-muniter & indeterminate ad vtrunque modũ. Ibidem.
¶ Tribus modis plusquàm generatione diuersis, Deus intel-ligi potest communicare seipsum creaturæ primo quasi na turaliter, secundo supernaturaliter, tertio eleuando creatu-ram ad suam propriam personalitatem. Ibidem.
¶ Dupliciter & catholice contingit loqui de incarnatione, scilicet dicendo, Deus vniuit se creaturæ, vel de Deo, Deus vniuit creaturam sibi, sed secundus modus vt pote formalis est melior eo.ar.1.ad 1^m.
¶ Vniri Deo in persona, nec conueniens nec inconueniens est carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, quo niam neutram partem sibi creatura vendicat, eo.ar.1.2^m.
¶ Purus homo non potuit sufficienter, adequando culpam cõ missam satisfacere pro peccato, formaliter loquendo de pu ro homine, scilicet vt dicitur non solum per exclusionem coniunctionis cum diuino supposito, sed etiam per exclu-sionem diuinæ misericordiæ gratificantis. Ad Sco.ar.2.1^m.
¶ Infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi sim-pliciter, in puro homine, formaliter loquendo de puro ho-mine. Ibidem.ad Sco.
¶ Satisfactio Christi est perfecta & condigna secundũ æqua-litatem ad culpam commissam quum siquidem actiones Christi humanæ possint considerari, vt sunt res quædam creatæ ac perinde finitæ, vt ægrediuntur ac exercentur a di uino supposito, secundo modo sunt infinita entia persona-liter, & infinitæ efficaciæ in genere meriti seu satisfactio-nis. Ibidem ad Durandum.
¶ Licet ad Deos & parentes non possit reddi æquivalens a creatura, potest non reddi a diuina persona incarnata. Ibid.
¶ Charitas in Christo satisfaciẽte se tenet ex parte Dei, non vt cui satisfaciendum est, sed vt satisfactor est. Ibidem.
¶ Omnis alia satisfactio efficax est participative ex satisfa-ctione Christi, ex duplici capite, primo quia Christus cau sat charitatem & gratiam in nobis, qua satisfactio nostra ac ceptatur, secundo, quia omnis nostra satisfactio innititur pfectæ satisfactioni Chri pro peccatis totius mundi. Ibid.
¶ Distinctio potentiæ in naturalẽ & obedientialẽ. ar.3.ad 1^m.
¶ Hæc propositio, Prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum, intelligitur sic, prædestinatio vt respicit prædo stinata, præsupponit præscientiam futurorum, non præde-stinatorum, sed eorum quæ præsupponuntur vel ordinan-tur per prædestinationem, eo.ar.ad 4^m.
¶ Quomodo dicta propositio sit ad propositum solutionis ar gumenti, prædestinationem Christi necessariam absq; pec-cato argumentis. Ibidem.
¶ Duplices effectus prædestinationis. Ibidem.
¶ Tres de facto in vniuerso inueniuntur ordines, scilicet ordo naturæ, ordo gratiæ, & ordo Dei & creaturæ ũl. Ibidem.
¶ Ad Sco. probatem q̃ incarnatio ẽt sine peccato fuisset. Ibid.
¶ Quadruplex distinctio, prima inter volitum & volibile, se-cunda inter magis & prius natura volitũ, tertia inter prius natura vel a quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate, quarta inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuertitur consequentia de facto vel possi bili. Ibidem.
¶ Quomodo intelligatur, Christum deleuisse omnia peccata mundi.artic.4.
¶ Quomodo intelligatur peccatum originale per se loquendo esse maius extensiue quàm actuale. Ibidem.
Christus principalius venit absoluere peccatum totius na turæ quàm peccatum vnius personæ. est simpliciter & abso lute conclusio responsiua quæsito literæ. Ibidem.
¶ Quomodo hæc Chryso. verba intelligantur, sed & qui pro omnibus se solum iudicaret obnoxium, eo.ar.ad 3^m.
¶ Quinque rationes quare non fuerit conueniens Deum in-carnari immediate post peccatum.ar.5.
¶ Duplex motus humanæ naturæ de imperfecto ad perfe-ctum, propter quorum primum non decuit Deum incarna ri in principio mundi, nec incarnationem differri in finem mundi propter 2^m.ar.6.
DVPLICITER potest intelligi aliquid conuerti in aliud, scilicet per transubstantiationem, & per transmuta-tionem.q.2.ar.1.c.5.
¶ Duplex modus informandi, scilicet in esse intelligibili, & concurrendo cum aliquo corporeo per modum formæ & materiæ ad constitutionem alicuius naturæ. Ibidem.
¶ Omnis natura composita ex materia & forma, in se est com municabilis pluribus, & de facto potest inueniri in plu-ribus, nisi constet ex tota sua materia. Ibidem.
¶ Similitudo Athanasij, sicut anima rationalis & caro vnus est homo &c. intelligitur quantum ad vnitatem suppositi, eo.arti.ad 2^m.
¶ Distingui secundum rem contingit dupliciter, primo sicut duæ res, quarum vna nihil est alterius, secundo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud. articu.2.Cor.
¶ An differẽtia posita in littera inter suppositum & naturam, habeat locum in angelis. Ibidem.
¶ An illud, quòd suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale. Ibidem.
¶ An illud quod suppositum addit supra naturam, oporteat esse intrinsecum supposito. Ibidem.
¶ Quid sit illud quod suppositum creatum addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam. Ibidem.
¶ Quomodo verificetur quòd in Deo nihil inuenitur præ-ter rationem suæ speciei. Ibidem.
¶ In ista maxima, Omne quod inest alicui personæ siue perti-neat ad naturam illius siue non, vnitur ei in persona sumi-tur inesse personæ proprie, vt inesse distinguitur contra ex trinsecus adiacere. Ibidem.
¶ An passiones nominum secundũ modos significandi, conue nienter non pro ratione, sed pro manifestatione differen-tiæ inter naturam & personam Dei secundum rationem, in littera afferantur, eo.ar.ad 1^m.
¶ Quomodo intelligat similitudo in littera assignata inter sen sitiuum in homine & bruto, & humanam naturam in pro pria & aliena persona, eo.ar.ad 2^m.
¶ Distinctio inter per se existere, & per se separatim existe-re, eo.ar.ad 3^m.
¶ An distinctio vnionis in vnionem in persona, aut in natu-ra, sit sufficiens. Ibidem.
¶ Suppositum dicitur, quia supponitur vniuersis quæ in ali-quo sunt, eorum prædicationem recipiendo, ar.3.in ti.
¶ An conuenienter persona Christi distinguatur secundum id quod in se est, & secundum rationem hypostatis.ar.4.
¶ An in persona Christi sint duæ rationes subsistẽdi in duabus naturis, & vnum subsistens duobus. Ibidem.

¶ An

Universidad de Navarra
Biblioteca

¶ An sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam. Ibidem.
¶ Ratio compositionis imperfectionem componentium formaliter importata. Ibidem.
¶ Multiplex genus compositionis. Ibidem.
¶ Ex vnione animæ & corporis in Christo non constituitur noua persona, sed ad præexistentē personam Dei composita natura singulariter ex anima & corpore adiuncta est. arti. 5. ad 1^m.
¶ Verbum Dama. Assumpsit naturam humanam in athomo dupliciter exponitur, eo. ar. ad 2^m.
¶ Si Christus naturali generatione aliquem produxisset, putum hominem produxisset. Ibidem.
¶ Nihil in rebus creatis inuenitur vnioni incarnationis tam simile vt ē vnio aiæ intellectiuæ ad corp^a, ar. 6. ad 1^m. & 2^m
¶ Et quomodo hæc vnio sit secundum esse substantiale verbi, non vt est naturæ, sed vt est personæ. Ibidem.
¶ Quid interfit inter vniri alicui in hypostasi, & vniri secundum hypostasim, eo. ar. ad 3^m.
¶ Vnio naturæ humanæ ad verbum non est formaliter loquēdo per vnionem instrumenti definienda, eo. ar. ad 4^m.
¶ Distinctio de vnione, vel quantum ad relationem quam significat, vel quantum ad coniunctionem quam consequitur. Et an dicta coniunctio sit quid creatum. ar. 7.
¶ An hæc sit vera, Homo dicitur & est Deus propter vnionē, inquantum terminatur ad hypostasim diuinā, eo. ar. ad 3^m.
¶ An prima differentia inter vnionem & assumptionem posita in litera sit vera, scilicet quòd vnio significat formaliter relationē, assumptio actionem vel passionem. ar. 8.
¶ Secunda differentia, scilicet quòd assumptio dicitur vt in fieri, vnio aūt sicut i facto esse, ex parte rei posita ē. Ibidem.
¶ An relatio vnionis sit relatio æquiparantiæ. Ibidem.
¶ Qualis sit differentia inter vnionem & assumptionem, an rationis tantum, an etiam realis. Ibidem.
¶ Quid sit proprius terminus assumptionis, absolutum ne aliquod an relatiuum. Ibidem ad Sco.
¶ An distinctio in litera posita, scilicet coniunctionem posse accipi ex parte extremorum vel ex parte termini, sit sufficiens. arti. 9.
¶ An vnio incarnationis sit maxima post vnionem diuinæ trinitatis. Ibidem ad Duran.
¶ Natura humana Christi se habet ad personam filii Dei, sicut se habet natura Sortis ad personam Sortis. ar. 10.
¶ Gratia aliquando sumitur vt comprehendit sub se quemcunque influsum habitum. Ibidem.
¶ Duplex acceptio coniunctionis humanæ naturæ cum persona filii Dei. Ibidem.
¶ Nulla operatio illius hominis qui est Christus potuit præcedere vnionem. ar. 1.
AN incommunicabilitas personæ conuenienter assignetur per hoc quod est non posse prædicari de pluribus. quæst. 3 arti. 1. ad 2^m.
¶ An sola diuina persona possit subsistere in duabus naturis propter suam infinitatem. Ibidem ad Sco.
¶ Quomodo sumatur denominatio, quum dicitur quòd natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam secundum quòd denominatur a tali natura, eo. ar. ad 3^m.
¶ An personæ diuinę conueniat primo ratione essentiæ diuinæ assumere terminatiue. ar. 2.
¶ In Deo inuenitur duplici modo subsistens & habens naturam, scilicet communiter & incommunicabiliter. Ibidem.
¶ Subsistere in diuinis formaliter loquendo, est magis personale quàm essentiale. Ibidem.
¶ Dilucidatio duplicis abstractionis, scilicet ex parte rei & ex parte intellectus. ar. 3.
¶ An abstractis per intellectum diuinis personalitatibus, possit intelligi natura diuina assumere. Ibidem.
¶ An circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remaneret in intellectu vna personalitas Dei, eo. arti. ad 2^m.
¶ Quid intelligatur nomine abstractionis per modum resolutionis, eo. ar. ad 3^m.
¶ An sit possibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturam humanam. ar. 6. ad Sco.
¶ An recte in litera exponatur authoritas Ansel. scilicet plures personæ non possunt assumere vnum & eundem hominem. Ibidem ad Duran.
¶ Quomodo intelligatur hæc propositio, Quod potest in vnū & non amplius, habet potentiam limitatam ad vnū. ar. 7.
¶ Persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ, sed est etiam infinita in terminando ratione suæ personalitatis. Ibidem.
¶ Nunquam nomen ab aliqua forma impositum, pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorum. Ad Sco. eo. arti. ad 2^m.
AN hæc consequentia valeat, Assumptibile non attenditur secundum potentiam passiuam naturalem, ergo secundum congruentiam. q. 4. ar. 1.
¶ Quomodo intelligenda sit hæc propositio, Creaturæ denominantur aliquales ex eo quod conueniunt eis secundū proprias causas, non autem ex eo quod conuenit illis secundū primas & vniuersales causas. Ibidem.
¶ Quopacto intelligatur quòd in angelis deficit necessitas reparationis. Ibidem.
¶ An hæc propositio sit vera, Maior & perfectior est vnio ad Deum secundum esse personale, quàm quæ est secundum operationem, eo. ar. ad 2^m.
¶ Quid persona seu hypostasis addat supra naturam singularem. ar. 2. ad Sco. & Aureolum.
¶ An humana natura in Christo inclinetur ad propriam personalitatem, eo. ar. ad 3^m.
¶ Quo pacto verificetur, q̄ persona diuina impedierit naturā humanam a propria personalitate. Ibidem.
¶ An debeat concedi, quod filius Dei assumpsit hominem. arti. 3. ad 2^m.
¶ Quomodo intelligitur, quod est contra rationem formæ communis, esse in persona. ar. 4.
¶ De quibus operationibus communibus & meritoriis sit sermo, quum dicitur quòd non fuisset conueniens naturam per se separatam assumi quia naturæ communi non possunt attribui nisi operationes communes & vniuersales, secundū quas hō non meretur nec demeretur. Ibidem.
¶ Quare Diuus Thomas probans humanitatem secundū q̄ est in intellectu diuino aut humano non esse assumptibile, non meminerit humanitatis secundum esse quod habet in intellectu angelico. Ibidem.
¶ Explicatio quædam dignitatis humanæ. ar. 6.
NOTABILE ex Aug. propter vertentes in dubium, an Deus possit fallere. q. 5. ar. 1.
¶ An sanguis qui erat in corpore Christi, esset diuinitati vnitus. arti. 2.
¶ Lux maior offuscat minorem non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum. ar. 4.
AN in mysterio assumptionis sit ordo naturæ partium humanæ naturæ adinuicem, & partium ad totum. quæstio. 6. arti. 1. ad Duran.
¶ Quomodo intelligatur q̄ corpus est vicinius personæ propriæ, anima autem naturæ humanæ, eo. ar. ad 2^m.
¶ Quomodo apud Diu. Tho. anima dicatur mediare in assumptione carnis, eo. ar. ad 3^m.
¶ Dupliciter potest intelligi subsistentia animæ præexistente corrumpi in assumptione. ar. 3.
¶ An in communi resurrectione anima separata huius vel illius reuersa ad corpus, retineat suam propriam terminationem, an perdat illam, & terminetur personalitate totius. Ibidem.
¶ Naturalis modus productionis alicuius, diuersus penes hoc quod ē produci in corpore vel extra & ante corpus, arguit diuersitatem naturæ rei productæ. Ibidem.
¶ An materia propria formæ sit ante aduentum formæ. articu. 4. cap. 24.
¶ Cur existente naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, Diuus Thomas, ordinem naturæ duobus eorum appropriet. ar. 5.
¶ Cur ordinem naturæ ex parte materiæ in mysterio incarnationis Diu. Tho. pertransierit. Ibidem.
¶ Cur Doc. S. in hoc mysterio, medit secundū naturæ ordinē ex parte agentis secundum ordinem operationis in cor. huius ar. non meminerit, quum tamen in responsione ad primum, de illo tractauerit. Ibidem.
¶ An verbum assumpserit naturam humanam mediantibus eius partibus, ad Sco. & Duran. eo. ar. ad 1^m.
AN rite ratio redditur quare necesse sit ponere in Christo gratiam habitualem, per hoc quòd Christus mediator gratiam in alios redundantem habere debet. q. 7. ar. 1.
¶ Virtus heroica non differt specie a virtute, communiter dicta, ar. 2. ad. 2^m.
¶ An sicut ex defectu materiæ magnificentiæ in Christo non sequitur defectus magnificentiæ interioris, ita nec ex defectu materiæ

materiæ fidei sequitur defectus fidei in eo. ar. 3.
¶ An spes in Christo respecto, secundario speratorum fuerit habitus aliquis. ar. 4.
¶ An diuina eminentia in timore reuerentiali Christi habuerit rationem reuerentiæ quatenus eminentia Dei absolute, an quatenus est potens inferre malum. ar. 6.
¶ Ad rationem Prophetæ requiritur, quòd cognoscat ea quæ sunt procul ab his eum quibus ipse est. ar. 8.
¶ De mente Diui Tho. datur summum possibile in gratia. artic. 9.
¶ Ista propositio, Christus est vniuersale principium generis habentium gratiam, intellectualiter de principio vniuersali non contento in tali genere. Ibidem.
¶ An gratia cuiuslibet singularis personæ habeat quantitatē alterius rationis a quantitate gratiæ Christi, & an gratia cuiuslibet singularis personæ sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vniuersalis. ar. 11. ad 3^m.
¶ Quomodo finis gratiæ habitualis est vnio personalis. ar. 12.
¶ Quare nullus pure viator attingit ad summum gratiæ ex parte gratiæ. Ibidem.
¶ Quomodo verificetur hæc propositio, Omni finito potest fieri additio, eo. ar. ad 1^m.
¶ Ratio multorum dictorum. San. Tho. de gratia vnionis articu. 13. ad 3^m.
ESSE caput, dicitur de Christo Metaphorice solū. q. 8. ar. 1.
¶ Virtus attribuitur capiti humano respectu virium & motuum & reliquorum membrorum, non tanquam primo inter membra principio, sed tāquam comprincipio primi simpliciter membri, scilicet cordis. Ibidem.
¶ Gratia Christi dupliciter dicitur prima. Ibidem.
¶ Quomodo actiones Christi causent efficienter in nobis gratiam, eo. ar. ad 1^m.
¶ Quomodo corporalis natura Christi possit agere in angelos. ar. 4. ad 3^m.
¶ An valeat iste processus, actus habetur secundum quandam eminentiam, ergo est actuus aliorū eiusdem generis. ar. 5.
¶ An Antichristus dicatur caput omnium malorum tam dæmonum quàm hominum. ar. 8.
¶ An diabolus & Antichristus sint duo capita, an vnum tantum. Ibidem.
AN sit possibile actum intelligendi quo Deus intelligit, fieri actum intelligendi quo anima Christi formaliter intelligeret, & si nō, an hoc sit quia est alterius naturæ. q. 9. ar. 1.
¶ An ista propositio, Reducens aliquid de potentia in actum, est in actu, sit vera, tam in causis principalibus quàm instrumentalibus. ar. 2.
¶ Visio Dei est soli Deo simplr naturalis. eo. ar. ad 3^m, c. 33.
¶ An bene in litera probetur hæc conclusio, oportet in Christo ponere scientiā inditam, per hoc q̄ dicitur q̄ eius intellectus possibilis fuisset imperfectus. ar. 3.
¶ Quomodo debeat intelligi hæc propositio literæ, frustra ē quod caret propria operatione, & an in dicta propositione sit sermo de omni propria operatione alicuius. ar. 4.
¶ Quæ scientia per se, & quæ per accidens dicatur infusa. Ibidem.
¶ Habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsece & essentialiter, eo. articu. ad 2^m. & 3^m.
¶ Cur in litera asseratur in Christo non fuisse scientiā ex suo genere acquisibilem per infusionem, vt fuit in Adā. Ibidē.
AN bene declaretur, a virtute operatiua virtutē deitatis, nō esse compræhēsam ab humanitate Christi. q. 10. ar. 1. c. 35.
¶ Quomodo intelligatur hæc propositio. Cuilibet beato conuenit q̄ videat omnia spectantia ad se. ar. 2.
¶ Anima Christi non videt in verbo quicquid videt verbum, eo. arti. ad 2^m.
¶ An ex hoc quòd anima Christi scit omnia quæ scit Deus scientia visionis, sequatur ipsam scire infinita. ar. 3.
¶ An intellectus creatus possit simul videre infinita, ita quòd distincte cognoscat quodlibet eorum, eo. ar. ad 2^m, cap. 36.
¶ An sit creaturæ possibilis sublimior gradus diuinæ visionis quàm sit gradus animæ Christi. ar. 4. ad 3^m.
AN concessa in Christo cognitione abstractiua omnium singularium, concedenda sit cuiuslibet singularis propria species in Christi intellectu. q. 11. ar. 1. ad Sco.
¶ An in Christo fuerit cognitio intuitiua omnium singularium. Ibidem ad Sco.
¶ An ex ratione literæ bene concludatur in anima Christi per scientiam infusam notitia omnium singularū. Inde.
¶ An naturale vinculum inter intellectum humanum & phā

tasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vti scientia nisi conuertendo se ad phantasmata. ar. 2.
¶ An Christus indigeat conuersione ad phantasmata in vsu scientiæ infusæ. Ibidem ad Duran.
¶ An anima Christi imperfectius quocunque angelo, intuitiue cognouerit in proprio genere quicquid intueri veriq; datum est. ar. 4. ad Sco.
¶ An species intelligibiles infusæ animæ Christi fuerint perfectissimæ. ar. 6. ad Sco.
AN ex visione corporum cælestium possint compræhendi virtutes eorum. q. 12. ar. 1. ad 2^m. ad Duran.
¶ An experientia pariat solum scientiam similium secundum speciem. Ibidem ad Duran.
HAEC propositio, Quælibet res habet potentiam actiuam respectu eorum ad quæ se extendit suæ naturę perfectio, in telligitur in genere rerum actiuarum. q. 113. ar. 1.
¶ An in anima Christi sit virtus instrumentalis ad omnia miracula. ar. 2.
¶ An Christus voluerit humana voluntate aliquid fieri per alios homines, & non potuerit facere q̄ fieret. ar. 4.
QVOMODO licuerit hic vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes computare. q. 14. ar. 4.
AN perfectio virtutis regulariter tollat fomitem. q. 15. ar. 2.
¶ Dolor est passio appetitus sensitiui ex corporis lasione, per cepta sensu. ar. 5.
¶ An compositio ex contrariis sit causa prima mortis & aliorum defectuum humanæ naturæ, an vero peccatum, eo. art. ad 1^m.
¶ An motus appetitus sensitiui ex malo futuro apprehenso, abstrahendo a certo vel incerto, sit vere timor. arti. 7.
¶ An ex hoc quòd Christus omnia certo cognouit, sufficienter excludatur timor quo ad incertitudinem euentus. Ibidem.
¶ Quomodo intelligendum sit iram componi ex tristitia & appetitu vindictæ. ar. 9.
AN hæc propositio, Deus est homo, sit in materia naturali. q. 16. ar. 1. ad 1^m.
¶ An dicta propositio sit per se. Ibidem ad Sco. & Duran.
¶ An homo prædicetur de Deo sicut species de sua hypostasi. Ibidem ad Sco.
Quomodo verificetur q̄ homo prædicatur de Deo ratione relationis, eo. ar. ad 4^m.
¶ Quomodo intelligatur quòd in ista propositione, Deus est pater, li Deus supponit pro persona patris. ar. 2. ad 2^m.
¶ An congrue in littera reddatur ratio quare Iesus Christus non debet dici homo dominicus, per hoc quòd dicitur q̄ derogaret veritati vnionis, si dominus de illo homine prædicaretur denominatiue. ar. 3.
¶ Quare personam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam, quum tamen fieri hominem a bsoluce importet mutationē in subiecto acquirente naturam humanam. ar. 6. ad 2^m.
¶ An in ista propositione, Homo est factus Deus, li homo possit supponere & simpliciter & personaliter. ar. 7.
¶ An etiam factum sit quòd iste homo sit Deus. Ibidem.
¶ Quare ista dicitur simpliciter vera, Deus factus est homo, ista autem simpliciter falsa, homo factus est Deus. Ibidem.
¶ Quomodo intelligatur quòd ex verbis inordinate prolatis incurrit hæresis, & quomodo prohibitum sit communicare cum hæreticis in vocabulis. ar. 8. Cor.
¶ Non est euangelica, sed Arriana vox, Christus est minor patre, sicut & hæc, Christus est creatura. Ibidem.
¶ An ex eo quòd subiectum stat materialiter pro supposito, liceat inferre istam esse falsam, Iste homo idest, Christus incepit esse, & an debeat dicta propositio negari. articu. 9. ad Duran. & Sco.
¶ An propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorū possit fieri vera per additam reduplicationem vel determinationem non rollentem illam repugnantiā. ar. 10. ca. 50.
AN in solo Deo natura prædicetur de supposito. q. 17. ar. 1.
¶ An liceat arguere a destructione antecedentis. Ibidem.
¶ An de mente Diu. Tho. nullum sit in Christo esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatum, sed sola existētia increata. ar. 3.
¶ An ita sit in veritate quòd in Christo nulla sit existentia substātialis nisi diuina. Ibidē ad Sco. Durā. & Io. de Neapo.
VNIVERSALITER loquendo: actus voluntatis per modū naturæ, distinctus contra actum voluntatis p modū rōnis cōtrariū eligētis, nihil aliud est q̄ velleitas. q. 18 ar. 5.

Universidad de Navarra
Biblioteca

AN Christus meruerit exteriora bona, quia dignitas meretur, cedit ad charitatem, ac per hoc præstat exteriorum bonorum præsentiæ cocuræ.q.19.ar.3.
¶ Prudentiam Christi est mereri aliis ex condigno.ar.4.
SICVT voluntas distinguitur in simpliciter vel secundū quid, ita oratio prout est petitio distinguitur in simpliciter vel secundum quid.q.21.ar.4.
QVOMODO intelligitur quòd inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiam.q.22.artī 3.ad 1m.
¶ Quare dicitur sacrificium offerri per modum satisfactiōis, & effectum ipsius proprium esse quod ex vi ipsius quaten' satisfactorium est sit.ar.4.ad 2m.
¶ Sacrificium Christi sumitur dupliciter, scilicet secundum se, & secundum suum mortale sacrificium.ar.6.
QVOMODO intelligitur quòd habitudo est qua Deus est diuers.q.23.ar.1.
PRAEDESTINATIO est diuina ab æterno præordinatio eorum quæ per gratiam facienda sunt in tempora, seu ratio ordinis electorum in vitam æternam.quæst.24. artic.1.
¶ An hæc loquutio sit per prima, Christus prædestinatus est filius Dei.e.ar.ad 1m.& 3m.
HONORARI vt causa honoris non est honorari simpliciter, quia li vt causa honoris, est conditio diminuens. q.25.artī.1.
¶ An motus in imaginem quatenus imago est, sit idem cum motu in rem ipsam.ar.3.
¶ An processus Diui Tho.quo probat imaginem Christi esse adorandam eadem adoratione qua Christus, sit bonus. Ibidem ad Duran.
¶ An Dei imagines sint licitæ,eo.ar.ad 1m.
¶ An beata virgo ratione Christi cui fuit intrinsece coniuncta, sit adoranda adoratione latriæ.ar.5.
QVID & vnde tanti sit illud quo Christus meditat meretur,& satisfacit.q.26.ar.2.ad 1m.& 3m.
SANCTIFICATIO potest dupliciter sumi, primo vt est decontrario in cōtrarium, secundo vt est de negatio in affirmatum.q.27,ar.2.
¶ Quomodo valeat istle processus:proles concepta ante infusionem animæ rationalis non est culpæ obnoxia,ergo quōcunque ante animationem beata virgo sanctificata fuisset, non incurrisset originalis peccati maculam,ergo non indiguisset redemptione Christi.Ibidem.
¶ An ex hoc quòd beata virgo non fuit sanctificata ante animationem,sequatur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem Ibidem.
¶ Quomodo fomes sit inordinata concupiscentia habitualis.artī.3.
¶ An ex hoc quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter, liceat inferre quòd fomes est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono.Ibidem.
¶ Dupliciter potest exponi li perfectiuus, quum dicitur quòd fomes in beata virgine perfectus ligabatur per diuinam prouidentiam quam per interiorem sanctificationē. Ibidem.
¶ An authoritas Apostoli, Sed manifestatio spiritus &c.bene inducatur ad probandum quòd priuilegia gratiæ quæ dantur aliquibus præter communem legem, ordinantur ad vtilitatem.ar.6.
¶ An sanctificatio beatæ virginis in vtero matris,ex sacra scriptura habeatur.Ibidem.
¶ An credenda sint miracula quæ in sacra scriptura non continentur.Ibidem.
AN sicut natura est determinata ad vnum effectum, ita sit determinata ad vnum modum producendi illum.q.28.a.1.
¶ Quomodo intelligitur hæc propositio, Virtus naturalis nō potest transmutare ad certam formam, nisi determinatam naturam eo.ar.ad 5m.
¶ Illud proprie dicitur agens posse vel proprium effectum & vt in propriam naturam, quod vnica tranmutatione potest educere de potentia ad actum.Ibidem.
CONSENSVS in copulam coniugalem non præiudicat virginitati mentali,quia in copula coniugali non continetur copula carnalis nisi in potentia.q.29.ar.1.
¶ Affirmandum vt rationi consentaneum est, quòd in propria domo inuenta est beata virgo in vtero habens.artī.2. ad 3m.
¶ Dubium est de qua traductione loquatur euangelista, quū dicit,beatum Ioseph noluisse beatam virginem traducere, an scilicet de traductione in infamiam,an simpliciter in domesticum consortium,an potius in vtrūque. Ibidem.
QVOMODO intelligatur prophetiam prædestinationis compleri sine nostro arbitrio causante.q.30.ar.1.
REFELLITVR error nouiter exortus,dicens ex tribus gutis sanguinis circa cor beatę virginis, Christum esse conceptum.q.31.ar.5.
ALITER & aliter attribuitur personæ spiritussan.efficere carnem Christi,filio assumere eadem.q.23.ar.1.
¶ An ex eo quòd spiritussan.efficit propriam operationem filiorum Dei,quæ est clamare abba pater, recte infertur q ipse est effector filiorum Dei.Ibidem.
¶ Quomodo valeat iste processus, Distinctio sexus ē a natura propter diuersam operationem ad generationem opportunam,ergo est penes diuersitatem agentis & patientis, ergo tota virtus actiua est ex parte maris, passio vero ex parte fœminæ.ar.4.
¶ An mater concurrat aliquo modo actiue ad generationem prolis.Ibidem ad Sco.
QVVM dicitur augmentum non esse sine motu locali, intelligitur de motu locali formaliter vel æquiualenter. quæst.33.artī.1.
¶ Formatio dominici corporis in primo instanti fuit perfecta essentialiter,non autem quantitatiue.Ibidem.
AN gratia vnionis in Christo sit prior ordine exequutionis & intentionis,gratia habituali seu summa gratia & gloria in eodem.q.34.ar.1.
¶ An inconueniat quòd aliqua perfectio actus secundi denouo aduenerit animæ Christi.ar.2.
¶ Primus actus meritorius tam in angelis quàm in Christi anima fuit vere actus liber, quāmuis ex natura determinatus ad bonum.ar.3.
¶ Quid Diuus Tho.senserit de hac quæstione, An gratia viatoris sit minor gratia comprehensoris etiam secundum suam quantitatem.ar.4.
IN litera quum dicitur, quòd natiuitas attribuitur personæ vt subiecto nascenti,intelligitur de subiecto denominationis.q.35.ar.1.
¶ An bene probetur quòd beata virgo est vere mater Christi, per hoc quòd dicitur corpus Christi esse sumptum ex virgine matre.ar.3.
¶ Tria concurrunt ad relationem realem, scilicet causa, subiectum & terminus.ar.5.
¶ An relationes plurificentur secundum terminos. Ibidem ad Sco.
¶ An pater vnica paternitate referatur ad plures fil.os. Ibidem ad Sco.
¶ An formæ eiusdem speciei possint simul esse in eodem subiecto.Ibidem ad Sco.
¶ An hæc ratio valeat:Filatio est ita suppositi vt subiecti, quòd non naturę, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis.Ibidem ad Sco.
¶ An filiatio temporalis Christi sit rationis tantum. Ibidem ad Sco.
CHRISTI natiuitas non debuit, ne per attestationem quidem,omnibus manifestari, quia talis manifestatio minuisset meritum fidei.q.36.ar.1.
¶ Quare cometa dicitur signum mortis principum, magis q̄ aliorum hominum.ar.7.ad 3m.
AN circumcisio Christianorum indorum dicentium se circumcidi vt conformantur Christo, sit licita.q.37.ar.1.c.84.
¶ An sacrificium Leuit.12.præceptum,pro peccato prolis offerretur.artī.3.
RATIONABILE est, quòd Ioannes & Apostoli baptizati fuerint a Christo.q.38.ar.6.
AN columba in cuius specie descendit spiritussan, sup Christum baptizatum,fuerit verum animal.q.39.ar.7.
QVID Christ' ante Ioānis baptisma exercuerit.q.40.a.1.
¶ Christus fuit exemplum perfectionis in omnibus quæ per se pertinent ad salutem.ar.2.ad 1m.
¶ Quæ debeat cauere verbi Dei prædicator.ar.3.
¶ Quæ paupertas per se dicatur voluntaria.e.ar.ad.1m.
VIRTVOSA fuit Christi tentatio contra nostras tentationes.q.41.ar.1.
¶ Modus vincendi tentationes,est recursus ad diuinas scripturas & sanctorum exempla.Ibidem.
¶ An omnis tentatio ab intrinseco, sit peccatum, eodem artīcu.ad 3m.
¶ Quare diabolus Christum tentauerit.ar.4.
¶ An conueniēs ratio ordinis tentationum in litera ponatur scilicet

scilicet vel leuioribus ad grauiora conscendat tentatio spiritualium.Ibidem.
¶ An Christus ē miraculum fecisset conuertendo lapidem in panem ædendum a seipso,peccasset eo.ar.ad 1m.
¶ Ordinem tentationum Christi explicat Matthæus secundum tempus,eo.ar.ad 5m.
¶ Quid sit Christum fuisse assumptum a diabolo. Ibidem.
PAENES quæ attendatur excellentia doctrinæ Christi, q.42.ar.1.
¶ Quomodo & quando debeant publice reprehendi maiores.artī.2.
¶ Quomodo intelligatur quòd Christus palam docuit, & in occulto loquutus est nihil.ar.3.
¶ Excellentior est modus docendi verbo quàm scripto.ar.4.
¶ Socrates nihil scripsit sub proprio nomine.Ibidem.
¶ Quare Christus nihil scripserit.Ibidem.
RATIONABILITER creditur miraculum in nuptiis factum,fuisse simpliciter primū Christi miraculū.q.43.a.3.
¶ Miracula quæ Christus fecit, sufficienter manifestant ipsius deitatem,ar.4.
AN dæmones cognouerint Christum esse Messiam in lege promissum,item an cognouerint ipsum esse verum Deum, quæst.44.ar.1.
¶ Sicut corpora elementaria habēt duplices motus naturales, ita corpora cælestia vltra naturalem inclinationem ad suos cursus possunt immutari illud qđ author naturæ facit.ar.2.
QVOMODO ista ratio litteræ valeat, non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, ergo gloria illa claritatis quæ apparuit in Christo in transfiguratione,deriuata est ab anima.q.45.ar.2.
AN conuenienter in litera quæratur de necessitate passionis Christi ad salutem humanam, prius quam quæsitum sit de eius possibilitate.q.46.ar.2.
¶ Quomodo intelligantur hæc Chryso.verba, sed etsi absq; morte corpus alicubi deposuisset &c.ar.3.
¶ Quid sit esse a Deo maledictum.ar.4.ad 3m.
¶ Generalis quædam explicatio Christi passionum.ar.5.
¶ Quare ad literam Christus generalitatem passionum fusce perit.Ibidem.
¶ Dolere importat actum appetitus animalis, pati autem cōmunius est.ar.6.ad Sco.
¶ An ratio superior animæ Christi in ipsius passione ex parte sui obiecti pateretur.ar.7.
¶ Quotus lunæ dies fuerit quando Christus mortuus est. artīcu.9.
AN anima Christi habuerit potestatem præseruandi corpus suum a morte.q.47.ar.1.ad Sco.
¶ Vnde anima Christi habuerit prædictam potestatē. Ibidē.
¶ Duplex modus dicendi de clamore Christi in cruce, eo. artī,ad 2m.
¶ Celeritas mortis Christi fuit & naturalis & voluntaria.Ibidem.
¶ Christus sua passione adimpleuit legem totam, & omnem iustitiam omnis generis iuris & præcepti.ar.2.
¶ Hæc propositio,Innocētem hominem passioni & morti tradere inuitum est impium & crudele, intelligitur absolute, & non in ordine ad Deū,cuius sunt vita & mors.2.3.ad 1m.
¶ An maiores Iudæorum cognouerint Christum esse Messiam.artī.5.
¶ An peccatum iudæ fuerit grauius peccato Principum Iudæorum.ar.6.ad 2m.
AN vnus possit pro alio satisfacere & non conteri aut confiteri,quia satisfactio est actus exterior.q.84.ar.2.
¶ Medium rei in actibus nostris moralibus dicitur,quia inæqualitate rei ad rem consistit, medium vero rationis dicitur quia in proportione intraneæ rationis ad operantem consistit,Ibidem.
Distinctio conuenientium Christo mediante natura humana.artī.5.
¶ An passiones sanctorum proficiant ecclesiæ per modum redemptionis,eo.ar.ad 3m.
SINE fide passionis Christi explicite vel implicite, impossibile est potentia ordinaria hominem peccatorum remissionem consequi.q.19.ar.1
¶ Quomodo diabolus machinando in mortem Christi excesserit modum potestatis sibi a Deo traditæ.ar 2.
¶ Ianua cæli per similitudinem dicitur fruitionis diuinæ consequutio.artī.5.
¶ Tria notabilia circa passionis Christi effectum. Ibidem.
ISTA propositio,Nullum donum diuinæ gratiæ perditur si ne culpa,habet locum solū in dōis permanētibus.q.50.a.8.
¶ Quare gratia vnionis est excellentius & permanentius donum quam gratia operationis.Ibideo.
¶ Quomodo intelligenda sint hæc domini verba, Ego pono animam meam,& multa alia eiusmodi.ar.3.ad 1m.
¶ An corpus Christi viuum & mortuum fuerit idem numero simpliciter & omnibus modis.ar.5.ad 5co.
¶ An mors Christi in facto esse, fuerit meritoria ex parte animæ.ar.6.
¶ Quomodo saluetur similitudo inter effectum & causam in tertia conclusione litteræ posita.Ibidem.
AD quid spectet excisio sepulchri Christi i petra q.51.a.2.
¶ An præseruatio corporis Christi a putrefactione, attestetur naturæ ipsius virtuti & voluntariæ morti.ar.3.
¶ Tres dies mortis Christi & creationis mundi diuersimode ordinantur.ar.4.
DIVVS Tho.in litera sub inferno damnatorum comprehendit etiam infernum puerorum.q.52.ar.2.
¶ An etiam ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patrib' operatus sit descensus animæ Christi, applicando scilicet ad eos virtutem suæ mortis.Ibidem.
¶ An descensus Christi ad inferos fuerit secundum substantiam animæ,an solum secundum effectum.Ibid.ad Duran.
¶ Pœnalitates Christi vsque ad resurrectionem eius duraverunt.artī.4.
¶ Cum quieto & immunitate sanctorum patrum in limbo a pœna sensus, stat dolor seu afflictio ex spe dilata.a.1.ad 1m.
Duo genera liberatorū a Purgatorio in descensu Christi.ar.8.
AN illi qui cum Christo surrexerunt, ad vitam pœnitus immortalem surrexerint.q.53.ar.3.
CAELVM resisteret tactui siquis ad orbem Lunę perrans nere vellet,ibi existens, non tamen sentiretur tactu densitas eius.q.54.ar.2.
¶ Omnis mutatio species quædam mortis est.ar.3.
¶ An totus sanguis Christi in passione effusus, resurrexit cū eo.ar.ad argu.
¶ An Christo resurgente, oportuerit sanguinem secum reassumere.Ibidem.
¶ Quando secundum August. corpus sit animale & quando spirituale. Ibidem.
RATIONABILIS causa erroneæ visionis Magdalenæ dum Christum æstimauit hortulanum.q.55.ar.4.ad 2m.
HVMANITAS Christi quum sit organum coniunctum personaliter verbo Dei,est velut vniuersale instrumentum Dei ad quæcunque miracula facienda, exceptis his quæ spectant ad primam rerum creationem.q.56.ar.1.
QVVM dicitur Christum propria virtute glorificatæ animæ ascendisse in cœlum,non intelligitur nisi de ipso motu locali ascensionis.q.57.ar.3.
¶ An conuenienter opinemur corpus Christi esse extra totā continentiam cælorum corporeorū, ita quòd planta pedis eius sit supra superficiem conuexam suprēmi cœli. artīcu. 4.ad Duran.
¶ Ad quem sensum,supra conuexum seu in superficie conuexa cœli empyrei dicatur vnus locus altior altero.ar.5.
¶ An Christus corporaliter visus fuerit a Paulo, & an ista visio fuerit tūc quū dixit, Saule,Saule qđ me persequeris?2.6.
AN Christus inquantum homo ster, an vero sedeat in celo.q.58.ar.1.
¶ Quam distinctionem importet li ad quum dicitur Christus sedere ad dexteram patris.ar.2.
¶ An ista sit concedenda.Christus secundum quòd homo est filius Dei.ar.3.
PERFECTVM iudicium de re mutabili non potest suaviter dari ante illius consumationem.q.59.ar.5.
¶ Diuina iudicia extendunt se etiam ad ea quæ sunt per accidens.Ibidem.
¶ Aliud est hominem post mortem sortiri statum immutabilem secundum animam, & aliud est sortiri statum non impedibilem.eo.ar.ad 1m.& 3m.
¶ Quum dicitur inferiora regi per superiora,intelligendum est per superiora,non secundum quid, sed simpliciter & absolute.artī.6.
NOMINA multiplicia ad vnum vel in vno vel ab vno, absque vocantur analoga.q.60.ar.1.
¶ Præsumptuosum ac sacrilegum est, proprias aut poetarum similitudines tanquàm spiritualium simulacra interpretari,scribere aut prædicare.ar.5.ad 1m.
¶ In sacramentis res & verba coeunt in vnum signum, quia constituunt velut materia & forma vnum sacramentum, quod

Universidad de Barcelona Biblioteca

quod non niſi vnum ſignum eſt.ar.6.ad 2m.
¶Quando oratio habet perfectam ſignificationem ex proprietate vel accõmodatione vſus in cæteris loquutionib⁹, ſufficit ad ſacramenti perfectionem ſimilis oratio applicata ad materiam ſacramenti,nec eſt de neceſſitate ſacramenti illam orationem conſtitui ex communioribus verbis in aliqua lingua, ſed ſolum de neceſſitate præcepti eccleſiæ. articu.9.ad 2m.
¶Corruptio prolationis verborum in formis ſacramentorũ, nõ impedit ſacramẽti veritatẽ ſeu perfectionẽ.eo.ar.ad 3m.
¶Interruptio orationis quæ eſt forma ſacramenti non debet eſſe tanta ꝙ iuxta communem morem hominum continuitas ſoluatur ipſius orationis.ar.8.
AN ſolum de Adam intelligitur dicendũ literæ, ꝙ in ſtatu innocentiæ ſuperiora nullo modo dependebant ab inferioribus,& quòd anima quantum ad ſuperiorem partem non indiguiſſet accipere aliquid a corporalibus rebus ad ſui perfectionem.q.61.ar.2.
¶An filii innocentes indiguiſſent ſacramentis. Ibidem.
DE principali effectu ſacramentorum, qui eſt gratia diſtincta contra characterem.q.62.ar.1.
¶An ſacramentum ſit vere & ſecundum rem cauſa inſtrumẽtaliter agens ad gratiam.Ibidem ad Sco.
¶Non inconuenit ſacramentum cauſare in inſtãti, nec Deũ agere in tempore Ibidem ad Sco.
¶An ſerra ſit effectiua cauſa inſtrumentalis. Ibidem ad Sco
¶Quid ſit effectus proprius baptiſmi.ar.2.
¶Gratia ſacramentalis diſtinguitur ſpẽ a gratia virtutum & donorum,non ſicut habitus ab habitu ſed ſicut gratuitum diuinum auxilium a gratuito habituali dono.Ibidem.
¶In ſacramentis nouæ legis eſt quædam virtus ſuperaddita, quæ quidem virtus nihil aliud eſt quàm motus quo inſtrumentum mouetur a principali agente ad proprium principalis agentis effectum inducendum.ar.4.
¶Duplex eſt motus quo inſtrumentum poteſt moueri,ſcilicet ſimplex& virtuoſus. Ibidem.
SACRAMENTA imprimere characterem,ex ſacra ſcriptura non habetur, ſed ex eccleſiæ authoritate non multũ antiqua.q.63.ar.1.
¶Quomodo valeat hæc conſequentia, Character ſacramentalis eſt deputatiuus hominis ad cultum conſiſtentem in recipiendo & tradendo,ergo eſt potentia.ar.2.
¶Sub quo genere generaliſſimo & in qua ſpecie ponatur character. Ibidem ad Sco.& Duran.
¶Quomodo valeat hæc literæ ratio,Si relatio characteris ſun daretur immediate ſuper eſſentia animæ,conueniret naturaliter omni animæ.Ibidem ad Sco.
¶Quomodo valeat ratio literæ,probans quòd character non eſt habitus, quia omnis habitus eſt bonus vel malus. Ibidem,ad Sco.
¶An character ſit ſubiectiue in potentia animæ.articu.4.ad Sco.& Duran.
¶An character ſit in intellectu ad Sco.eo.ar.ad 3m.
¶Quomodo valeat ratio literæ probans characterem eſſe in intellectu, ſcilicet,quia diuinus cultus ad quem character diſponit,eſt quidam fidei proteſtatio per exteriora ſigna, ideo character eſt in intellectu in quo eſt fides.Ibidem.
¶Character non poteſt poni in alia potentia quàm intellectu vel voluntate.Ibidem.
¶Omnis ſanctificatio quæ fit per ſacerdotiũ Chriſti,eſt perpetuare conſecrata materia.ar.5.
AN interior gradus gratiæ comprehendatur ſub annexis effectui ſacramenti quæ per deuotionem miniſtri impetrari poſſunt recipienti ſacramentum.q.64.ar.1.
¶Quo pacto hæc ratio literæ valeat,Miniſtri eccleſiæ inſtrumentaliter operantur in ſacramentis, ergo poſſunt ſacramenta conferre,etiam ſi ſint mali.ar.5.
¶Debitum ſecundum decentiam ad opus operatum, eſt debitum ſecundum neceſſitatẽ ad opus operans miniſtri.a.6.
¶Iſta regula, Si affirmatio eſt cauſa affirmationis, & negatio negationis,tenet in ſolis cauſis proprijs,eo.ar.ad 1m.
¶Actus præuicandi eſt de numero actuum cõſecratorũ. Ibid.
¶In duobus caſibus licet inducere indignum miniſtrum ad exhibitionem ſacramenti,eo.ar.ad 2m.
¶Ex indulto concilii Conſtantiẽſis licitum eſt ab excommunicatis miniſtris recipere ſacramẽta,niſi in duobus caſibus.Ibi.
¶An miniſter indignus in articulo neceſſitatis(quo laico licet baptizare)baptizans, excuſetur a peccato,eo.ar.ad 3m.
¶An Diu.Tho.in littera intendat excuſare ſacerdotem indignum in articulo neceſſitatis baptizantem, tam ſi baptizet cum ſolemnitate quàm ſine ſolẽnitate.Ibidem.
¶An huiuſmodi adminiſtratio ſacramenti ab indigno miniſtro ſit ex ſuo genere peccatum mortale. Ibidem.
¶An angeli poſſint adminiſtrare ſacramenta.ar.7.ad Sco.
¶An mentalis intentio miniſtri exigatur ad perfectionem ſacramenti.ar.8.
¶Conditio requiſita ad ſacramenta, non ſufficit quòd ſit ſecundum habitum, ſed oportet quòd ſit ſecundum virtutem,eo.ar.ad 3m.
¶Tripliciter dicitur quis aliquid intendere,ſcilicet actualiter virtualiter,& habitualiter.Ibidem.
¶An intentio iocoſa miniſtri, tollat veritatem ſacramenti. arti.10.ad 2m.
AN iuſtus(ideſt,ſine peccato mortali exiſtens) teneatur ſemel in anno confiteri.q.65.ar.2.ad 4m.
¶Quomodo extrema vnctio præparet ad Euchariſtiam. ar.3.
¶Quomodo fideles per confirmationem deputentur ad ſpeciale ſeruitium ſpectans ad officium principis. eo.a.ad 2m.
¶Quum ponitur ordo neceſſarius ſimpliciter ad ſalutem eccleſiæ,intelligit de eccleſia ſimpliciter & abſolute.ar.4.
QVOMODO iſte proceſſus valeat, Ibi perficitur ſacramẽtum, vbi perficitur ſanctificatio,ergo in aqua non perficitur ſacramentum, quia in illa non perficitur ſanctificatio. q.66.articu.1.
¶An mutatio nominum quo ad ſignatum in formis ſacramentorum, tollat veritatem ſacramenti, ita quòd in ſolis nominibus quæ ſunt in communi vſu perficiatur ſacramẽtum.ar.5.ad 7m.
¶Omiſſio nominis alicuius trium perſonarum tollit veritatem baptiſmi.ar.6.
¶An baptiſmus in nomine Chriſti aut Trinitatis celebratꝰ, valeat.Ibidem.
¶An trina immerſione intenta a miniſtro, ſi aliqua omittatur,ſit verus baptiſmus.ar.8.
¶Validæ ſunt rationes.S.Th.ex eo quòd in morte Chriſti baptizati ſumus, & quòd baptiſmus imprimit characterem, concludentis baptiſmum eſſe irreiterabile.ar.9.ad Sco.
QVOMODO verum ſit,prædicandi & baptizandi officium nõ conuenire diaconus.q.67.ar.1.
¶An baptizare extra neceſſitatis caſum eo mõ quo in neceſſitatis caſu licet,ſit peccatum mortale.ar.4.& 5.
¶Suppoſito quòd plures ſimul poſſint vnum baptizare vtroque abluente & dicente, Ego te baptizo,an etiam plures ſimul poſſint vnum baptizare vtroque abluente, & dicente, nos te baptizamus.ar.6.ad Duran.& Pe.de Pal.
¶An plures ſimul poſſint vnum baptizare, vno abluente & altero verba proferente, ita ꝙ vnitas miniſtri baptiſmi ex duobus perſonis partialiter concurrentibus integretur. Ibidem
¶An Diu. Tho.ſufficienter diſcutiat formas quibus vti poſſent plures vnum baptizantes, ita quòd hanc quæſtionem diſcutiat non ſolum ſecũdum ritum Ro. eccleſiæ,ſed etiam ſecundum formam eccleſiæ Græcæ.Ibidem.
¶Quomodo fieri ſeu intelligi poſſit, duo agentia totalia q̃uis inſtrumentalia eiuſdem rationis, producere efficaciter ſimul vnum effectum,non perfectum magis quàm ſi ab vno eorum tantum produceretur,& hoc in ſubiecto capaci per ſectoris effectus,& de effectu ſuſcipiente magis & minus.Ibidem.
¶Si baptizando plures non intercederet alia mutatio q̃ dicere baptizo vos,non videretur magna ad hoc neceſſitas exigi,eo.ar.ad 2m.
AN in caſu neceſſitatis,ad ſalutem puerorum ſufficiat baptiſmus in voto parentum.q.68.ar.1.& 2.
¶Qualiter debeat determinari tempꝰ dilatiõis baptiſmi.ar.3.
¶Sua peccata ex deuotione confitentes ante baptiſmum, nõ ſunt abſoluendi.ar.5.& 6.
¶An ex parte baptizati ita neceſſaria ſit intentio ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi, vt ſi illa deſit, baptiſmus nullus ſit.arti.7.
¶In hoc quòd eccleſia pro paruulis credit, intendit,& renunciat,eſt quædam accommodatio.ar.9.
¶Quomodo fides eccleſiæ profit infanti qui baptizatur,eo. arti.ad 2m.
¶An filii Iudæorum ſeu aliorum infidelium poſſint ſeu debeant inuitis parentibus baptizari.ar.10.
¶An paruuli in maternis vteris periclitantes poſſint per ſacramentum baptiſmi in voto parentum ſuſceptum, ſalvari.arti.11.
QVARE aperire ianuam Regni cæleſtis,quum ſit per ſe primo effectus mortis Chriſti,attribuat ẽt baptiſmo.q.69.a.7.

¶Nullius

¶Nullius authoritate conſtat Conſtantinum fuiſſe mundatum a lepra in baptiſmo.ar.8.argumen.3.
¶An recedente fictione baptizatus conſequatur remiſſionẽ peccatorum ex vi baptiſmi.ar.9.& 10.
¶Quomodo baptiſmus recedente fictione, incipiat valere ad ſalutem.Ibidem.
¶Character diuerſimode conſiderato baptiſmate tenet locũ & diſpoſitionis & formæ.Ibidem.
¶Fictio(quæ nihil aliud eſt quàm impeditio gratiæ) per pœnitentiam delenda eſt ſimul cum peccatis cõmiſſis poſt baptiſmum,eo.ar.ad 2m.& 3m.
¶Aliud eſt dimidiam a Deo expectare veniam,& aliud variis mediis a Deo expectare veniam. Ibidem.
QVOMODO intelligatur ꝙ exorciſmus baptiſmalis aperit ſenſus,& ꝙ vnctio quæ fit in vertice baptizati, operatur conſeruationem gratiæ baptiſmalis.q.70.& 71.ar.3.
MIXTVM ex oleo & baptiſmo(quod chriſma vocatur) ẽ regularis materia confirmationis de neceſſitate præcepti & non de neceſſitate ſacramenti.q.72.ar.1.& 2.
¶An ſit de neceſſitate ſacramenti, materiam confirmationis eſſe conſecratam ab epiſcopo, ita quòd nec plenitudo apoſtolicæ poteſtatis poſſit diſpenſatiue ſubrogare ſimplicem ſacerdotem ad conſecrationem dictæ materię.ar.3.
¶An quicunque Chriſti contactus ſit ſanctificatiuus materiæ ſacramenti,an vero ſolus contactus in vſu conſtitutiuo ſacramenti. Ibidem.
¶Licet in antiquis iuribus non inueniantur expreſſæ omnes ſacramentorum formæ,in Concilio tamen Floren. omnes expreſſæ ſunt.ar.4.
¶An character ſit poꝰ pure paſſiua.ar.5.
¶Character confirmationis de neceſſitate præſupponit characterẽ baptiſmi,ſicut & ordo ſacer baptiſmum.ar.6.
¶Quando accedens ad ſacramentum cum peccato mortali, vel quia eius conſcientiam non habet, vel quia non perfectè contritus, gratiam ex ſacramento conſequatur in remiſſionem peccatorum, ita quòd virtute ſacri fiat de attrito contritus.ar.7.
¶An Epiſcopus ſit ita proprius miniſter confirmationis, ꝙ a non Epiſcopo facta nulla eſt,& tamen ex diſpenſatiõe apoſtolica non Epiſcopus poſſit illam conferre.ar.8.9.10.11.
QVVM dicitur, ſacramenti euchariſtiæ rem tantum eſſe gratiam ſuſcipientium aut vnitatem eccleſiæ, aut corpus Chriſti myſticum, hæc omnia ſumũtur pro vno & eodem, ſcilicet gratia Dei.q.73.ar.1.ad 3m.
¶Sacramentum euchariſtiæ dicitur multa materialiter, quia partes eius ſe habent vt integrantes vnum proprium finẽ qui eſt refectio ſpiritualis.ar.2.
¶An ſacramentum euchariſtiæ ſit abſolute neceſſarium ad ſalutem.ar.3.
¶Habere rem ſacramenti euchariſtiæ per votum eccleſiæ, eſt ipſam habere per antecedens ſacramentum ſeu in ſui initio, quoniam ſacramentum baptiſmi initium eſt ſpiritualis vitæ Ibidem.
AN ſi alicubi non inueniretur vinum, eſſet ſolus panis conſecrandus.q.74.ar.1.
¶Aliud eſt iudicium de præſentia & quantitate materiæ euchariſtiæ.ar.2.
¶Quum triticum ab omnibus ponatur propria materia panis ſacramentalis,an ex ſiligine,ſpelta, amydo,& paſta cruda poſſit confici panis conſecrabilis, & an ſolus panis aſſus ſit conſecrabilis.ar.3.
¶An Presbyter græcus in eccleſia græca,ritum græcum in cõſecrando ſeruare teneatur.ar.4.
¶Vua non eſt conſecrabilis.ar.5.
¶Falſum eſt ꝙ græci offerant calicem domini cum vino tantum,hoc enim Armeni non græci olim faciebant.ar.6
¶An oporteat aquam ex qua fit panis pro ſacramento eſſe aquam veram & naturalem.ar.7.
¶An hæc propoſitio, Aliquid non poteſt eſſe vbi prius non erat, niſi vel per loci mutationem vel per alterius conuerſionẽ in ipſum, ſit vera, & bene applicetur ad eſſe in ſacramento.q.75.ar.2.ad Sco.& Duran.
¶In eccleſiaſticis myſteriis & naturalibus attenditur poſſe vel impoſſibile ſecundum poam ordinariam. Ibidem.
¶Quot ſimpliciter & abſolute loquendo intercurrentia in ſacramento euchariſtiæ mutationes. Ibidem.
¶Quomodo hæc ratio literæ valeat. Si ſubſtantia panis remaneret non eſſet verum quod Chriſtus dixit,Hoc eſt corpus meum &c.ſed fuiſſet potius dicendũ, Hic eſt corpꝰ meũ Ibidem ad Sco.& Duran.
¶An ſi eſſet alia ſubſtantia ſub accidẽtibus panis quàm corporis Chriſti,contrariaretur veneratiõi euchariſtiæ.Ibidem ad Sco.
¶Soluitur ad Sco.tenentem,panem,quãuis per accidens redigi in nihil.ar.3.ad 3m.
¶Duplex conuerſio.ſ.formal & ſubſtantialis.ar.4.
¶An conuerſio panis in corpus Chriſti præexiſtens & manens ſecundum ſuum eſſe antiquum, ſit poſsibilis. Ibidem ad Sco.
¶An hæc ſit propria,quod erat panis, eſt corpus Chriſti. Ibi.
¶Ratio conuertibilitatis totius vnius rei in totam aliam rẽ, eſt communicatio earum in cõmuni natura entis cõis omnibus creaturis rm,eo.ar.ad 3m.
¶Quomodo intelle modus conuertibilitatis totalis in litera poſitus. Ibidem.
¶Quomodo hæc ratio litteræ de conuertibilitate cuiuſque creaturæ in quãcunque aliam valeat, ſcilicet agens virtutis infinitæ quod habet actionẽ in totum ens,poteſt conuertere &c.Ibidem ad Duran.
¶An forma ſubſtantialis panis conuertatur in animam Chriſti ſecundum quòd dat eſſe corporeum.ar.5.ad Sco.
AN hæc propoſitio ſit vera. Si aliqua duo ſunt realiter cõiuncta, vbicunque eſt vnum eorum, oportet & reliquum eſſe. q.76.ar.1.ad Duran.
¶Differentia inter modum ſubſtantiæ & modũ quantitatis in litera poſitos,eo.ar.ad 3m.
¶An per modũ ſbæ intelligatur in litera id quod cõiter dicitur,eſſe indiuiſibiliter.Ibidem.
¶An ſimpliciter neceſſario ſequatur, ſi corpus Chriſti habet partes & proprietates ſuas ſub modo ſacramentali, ꝙ habeat eas ſub exiſtentia naturali.ar.2.ad Sco.
¶An non ſolum ſubſtantia corporis Chriſti,ſed etiam quantitas eius naturali concomitantia contineatur in hoc ſacramento.ar.3.
¶Chriſtum eſſe ſub hoſtia,eſt quoddam relm.ar.6.
¶Vtrum corpus Chriſti ad motum hoſtiæ moueatur per accidens.Ibidem ad Sco.& Duran.
¶Subſtantia individualis ſecundum materiam ſignatã quantitate percipitur a cogitatiua, ſubſtantia vero individualis vt habet modum eſſendi puræ ſubſtantiæ,percipitur a ſola intellectu.ar.7.
¶An intellectus tam angelicus, quàm animæ ſeparatæ q̃ eriã hominis beati poſſit naturaliter videre exiſtentiam corporis Chriſti in euchariſtia.Ibidem ad Sco.
¶An intellectus beatus per actum beatificum videat corpus Chriſti in euchariſtia. Ibidem ad Sco.
¶An corpus Chriſti ſecundum eſſe ſacramentale non videatur ab intellectu viatoris, nec ab intellectu angelico naturaliter, quia iſte modus eſſendi eſt pœnitus ſupernaturalis. Ibidem ad Sco.
¶Qua adoratione adorandus ſit ſanguis aliquando miraculoſe in calice apparens.ar.8.
DVAE opiniones de modo eſſendi accidentium euchariſtiæ ſine ſubiecto.q.77.tribus primis ar.
¶Tres opiniones de modo quo in inſtanti generationis nouæ ſubæ ex ſpeciebus ſacramentalibus,ſit materia.ar.5.
¶An in rarefictione ſpecierum ſacramentalium, noua illa quantitatis particula quæ per rarefactionem fit, ſit naturaliter a naturali agente, Ibidem ad Sco.
¶An ſola verba conſecrationis prolata a ſacerdote conficiant ſacramentum euchariſtiæ, prætermiſſis aliis quæ in Canone miſſæ continentur,eo.ar.ad 4m.
¶Quid ſit virtus ſacramentalis inexiſtens verbis ſacramentalibus,ar.4.
¶De veritate & conſignificatione huius orationis ſacramentalis,Hoc eſt corpus meum, & de demonſtratione quam in ea exercet,li Hoc.ar.5.
DE tpe,modo & ſubiecto ſex effectuũ euchariſtiæ.q.70.ar.1.
¶Sumẽs euchariſtiã poteſt eſſe ita diſpoſitus, ꝙ nec ſequatur uitam gratiæ,nec de nouo mortaliter peccet ſumẽdo. Ibid.
¶Dominus quum dicit, niſi manducaueritis carnem filii hominis &c.loquitur de manducatione ſpirituali in voto ſeu in habitu,eo.ar.ad 1m.
¶An differentia inter ſuſcipientem baptiſmum & ſuſcipientem Euchariſtiam, quo ad hoc quod eſt eſſe vel non eſſe in peccato mortali,ſit vera.ar.3.ad 1m.
¶Oblatio Euchariſtiæ ex ſui quantitate ſufficit ad ſatisfaciendum pro omni pœna, ſit autem ſatisfactoria offerentibus vel pro quibus offertur ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis.ar.5.

An

Universidad de Navarra
Biblioteca

¶ An sacrilegium indigne communicantium sit grauius peccatis omnibus peccatis quæ sunt cõtra puras creaturas.a.5.
¶ An occultis peccatoribus petentibus deneganda sit communio.ar.6.
¶ Iudicium discretionis requisitæ ad communionem in pueris,debeat a parentibus & confessore fieri.ar.9.ad vl.
¶ An expediat quotidie celebrare.ar.10.
¶ Qualiter intelligatur,q̃ frustra esset votum nisi impleretur quando opportunitas adesset.ar.11.
An communio popularis sub vtraque specie sit licita.ar.12.
¶ An communio sub vtraque specie sit in præcepto. Ibidem.
¶ An communio sub vtraque specie sit necessaria oibus,comprehendendo etiam infantes.Ibidem.
¶ An dicta communio sit necessaria omnibus adultis.Item an sit necessaria omnibus sacerdotibus. Item an sit necessaria omnibus conficientibus.Ibidem.
¶ An vtilius sit sumere Eucharistiam sub vtraque specie, q̃ sub specie panis tantum.Ibidem.
¶ Sacramenta nouæ legis possunt considerari vt causę & vt signa, ibidem.
¶ An expediat ecclesiæ Christi q̃ populus cõicet sub vtraq; specie.Ibidem.
REPVLSIO cuiusdam Scoti chimeręnegãtis,quòd corpus Christi sub sacramento annihilatum fuisset, & in propria specie annihilatum fuisset,cõcedentis autem q̃ in tri duo corpus Christi sub sacramento fuisset mortuum,quia in propria spẽ fuit mortuũ.q.81.ar.4.vide superius.q.76.a.2.
AN plures sacerdotes eandem hostiam consecrare possint.Item an noui sacerdotes concelebrent Episcopo, dicendo sit cum ipso consecrationis verba. Item an consecratus Episcopus debeat Pontifici celebranti cõcelebrare.q.82.a.2.
¶ An Missa mali sacerdotis sit tanti meriti quanti est Missa boni.arti.6.
¶ In concilio Constantien.concessum est omnibus Christi fidelibus communicare cum excommunicatis indubus ecclesiasticis.ar.9.
¶ An sacerdoti liceat totaliter a celebratione abstinere.
DE virtute altaris,ecclesiæ & aliorum inanimatorum consecratorum.q.83.ar.3.
AN sacramentum pœnitentiæ habeat materiam ex qua constituatur.q.84.ar.1.& 2.ad Sco.
¶ An res sacramenti pœnitentiæ sit interior pœnitentia,an ornatus aliquis.Ibidem.
¶ An totum sacramentum pœnitentiæ (compositum scilicet ex materia & forma) causet remissionem peccatorum ratione vtriusque partis.Ibidem.
¶ Licet forma absolutionis consistat in his duobus verbis, scilicet absoluo te,siquis tamen aliis verbis vteretur(puta remitto tibi peccata)sacramentum esset perfectum.ar.3.
¶ An pœnitentia sit de iure naturali quo ad dolorem & doloris remedium & aliquid signum doloris.ar.7.
¶ Displicere potest sumi contrarie & negatiue.ar.8.& 9.
AN pœnitentia virtus sit vere & proprie vna spãlis virtus distincta a cæteris virtutibus.q.85.ar.2.
¶ An actus pœnitẽtiæ contineatur sub commutatiua iustitia. Item an sistat in cõmutatiua iustitia. Item an reddat æqualẽ simpliciter,vel secundum acceptationem Dei tantum.ar.3.ad Sco.& Duran.
¶ An pœnitentia sit virtus acquisita.ar.6 ad Sco. & Duran.
AN offensa directe opponatur gratiæ.q.86.ar.2.
¶ An ad omnem remissionem peccatorum actualium requiratur actualis immutatio voluntatis.eo.ar.ad 1m.
¶ Quomodo intelligatur quòd remisso peccato mortali,remaneat inordinata cõuersio ad cõmutabile bonũ.a.4.ad 1m.
¶ An remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ vt est actus virtuosus.ar.6.
AN ad remissionem peccati mortalis, requiratur vt homo actualiter singula mortalia detestetur.q.87.ar.1.
An virtualis displicentia sufficiat ad remissionem peccati mortalis.Ibidem.
An veniale peccatũ opponatur feruori charitatis.Ad Duran, eo.arti.ad 3m.
¶ Quis sit ille feruor charitatis in hac vita, qui non compatitur secum veniale.Ibidem.
¶ An quandocunque gratia infunditur, peccata venialia remittantur.ar.2.
¶ An aliqua culpa,a Deo remittatur sine gratia.ar.4.
AN secundo peccans,ex hoc ipso grauius peccet quam prius peccauerit.q.88.ar.1.ad 1m.
¶ Ingratitudo quantificatur ex beneficio.ar.3.
DE irregularitate homicidii ex defensione cõmissi.q.89.a.3.
AN contritio,confessio & satisfactio sint partes sacramenti pœnitentiæ.q.9.ar.1.ad Sco.& Duran.
¶ An contritio secundum essentiam sit pars sacramenti.arti.2.ad Sco.& Duran.
¶ Satisfactio sacramentalis ex hoc ipso quòd est pars sacramẽti,auget gratiam.eo.ar.ad 2m.
¶ Ax sacramentum pœnitentiæ sine satisfactione sit verum sacramentum.Ibidem ad Duran.

FINIS.

TERTIA PARS SVMMAE THEOLOGIAE ANGELICI DOCTORIS

S. THOMAE AQVINATIS

Cum commentariis

REVERENDISS. IN CHRISTO PATRIS D. D. THOMAE DE VIO, CAIETANI,

Ordinis Prædicatorum S. R. E. tituli S. Sisti Presbyteri Cardinalis, artium, & sacræ Theologiæ Doctoris celeberrimi,

VIA Saluator noster &c. Debitum D.Tho.famulatum persoluere cupiens,expeditis cõmentationibus triũ librorũ suæ summæ, ad vltimũ me confero, expositurus textum multarũ qõnum secundũ modum in cõmentarijs 1.lib.inchoatũ (vt petentibus hoc,morem geram)adductus qd rõnis fideiq; lumini consonũ apparebit, firmando semper rõne aut auctoritate oẽm sentẽtiam,vt nullus meæ auctoritati reseruetur locus.Diuiditur igitur præsens liber (vt in illius apparet principio) in partes tres principales,quarũ prima de dño nostro Iesu Christo vsque ad q.60.protenditur: secunda vero de sacramentis inde inchoans, imperfecta relicta est ob immaturam doctoris mortem: tertia aũt de immortali vita resurgentiũ, omnino deficit. Nos autẽ si eius ope Deus dederit, quasdã adiungemus qõnes circa vtilia ad animarũ salutẽ, quæ opportunæ apparebunt,ne repetere aliorsũ dicta cõtingat. Prima autẽ pars de Iesu Chro, in sex partes distinguitur: prima de vnione filij Dei & humanæ naturę vsque ad 15.q.inclusiue:secũda de his quæ consequuntur vnionem, a 16.vsq; ad 26. tertia de ingressu Saluatoris in mundũ, a 27. vsque ad 39. quarta de progressu Saluatoris in hoc mundo,a 40.vsq; ad 45.quinta de exitu Saluatoris ex hoc mundo, a 46.vsq; ad 52. sexta demũ de exaltatione Saluatoris post hãc vitã,a 53.vsq; ad 59.tractat. Seda deide pricipalis pars de sacris in octo distinguitur partes, quarum prima de sacris in cõi, reliquæ septẽ de singulis septẽ sacris sigillatim tractant.

PROLOGVS.

VIA saluator noster dominus Iesus Christus,teste angelo, populum suum salũ faciens a peccatis eorum, viam veritatis nobis in seipso demonstrauit, per quam ad beatitudinem immortalis vitæ resurgendo peruenire possimus, necesse est, vt ad consumationẽ totius theologici negotij,post considerationem vltimi finis humanæ vitæ, & virtutum ac vitiorum, de ipso omnium Saluatore,ac beneficijs eius humano generi præstitis, nostra consideratio subsequatur. Circa quam primo cõsiderandum occurrit de ipso Saluatore. Secundo,de sacramentis eius,quibus salutem consequimur. Tertio,de fine immortalis vitæ, ad quam per ipsum resurgendo peruenimus. Circa primum duplex cõsideratio occurrit.Prima est,de ipso incarnationis mysterio,ẽm q̃ Deus p̃ nostra salute factꝰ est hõ. Seda de his, quæ p̃ ipsum Saluatorẽ nostrum.i. Deũ incarnatũ sunt acta & passa.

QVAESTIO PRIMA.

De conuenientia incarnationis, in sex articulos diuisa.

CIRCA primum tria consideranda occurrunt.Primo quidem, de conueni-

¶ Super Quæstionis primæ Articulum primum.

IN titulo 1.artic.1. quæst.nota duos terminos,scilicet ly, incarnari,& ly, conueniens. Nam ly incarnari plus significat quàm exprimat: explicat siquidem nihil aliud, quàm carnem assumere, vel carnẽ fieri: significat autẽ hominem fieri eriã secundum carnem: ita quòd caro vt infimus terminꝰ quicquid nobilius est in homine, concludit: & vt sic denominat naturam humanam integram: nam si Deꝰ visus adeo semet ipsum exinaniuit, vt conuenienter caro fieret humana, multo magis conueniens est, quòd fit factus homo secũdum animam & humanitatem integram. Merito autem theologi hanc diuinam exinanitionẽ vocabulo incarnationis significant:quia Ioannes Euangelista propter dictã rationem eodem docuit vocabulo, dicens, Et verbum caro factũ est. Ly, conueniens cũ se habeat ad possibile, vt minus commune ad magis cõmune, claudit in se possibile,& addit super illud: omne siquidem cõueniens est possibile,sed non econtra, ut patet de mõstris.est enim monstrum possibile, sed non est conueniens. cum conclusum igitur fuerit, quòd Deũ incarnari est cõueniens, monstratum erit simul,q̃ est possibile. 3.di.1.q.1. art.2. Et 1. cõ.c.40.49 53.54.& 55 Et op.2.c. 5.&6.&op. 3.c.207.& 208.

nientia incarnationis Christi. Secundo,de modo vnionis verbi incarnati. Tertio,de his,quæ consequuntur ad hanc vnionem.

Circa primum quærũtur sex.

¶ Primo, Vtrũ conueniens fuerit Deum incarnari.
¶ Secũdo, Vtrũ fuerit necessariũ ad reparationem generis humani.
¶ Tertio, Vtrum,si non fuisset peccatũ, seu homo peccator, Deus incarnatus fuisset.
¶ Quarto, Vtrũ principalius sit incarnatus ad tollendum originale peccatum,quàm actuale.
¶ Quinto, Vtrũ conueniens fuerit Deũ incarnari a pricipio mũdi.
¶ Sexto, Vtrũ eius incarnatio differri debuerit vsq; in finẽ mundi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrũ conueniens fuerit Deũ incarnari.

AD PRIMVM sic ꝓcedit. Vt ꝙ nõ fuerit cõueniẽs, Deũ incarnari. Cũ.n. Deus ab æterno sit ipsa essentia bonitatis,sic optimũ est ipsum esse sicut ab æterno fuit: sed Deus ab æterno fuit absq; oĩ carne. ergo conuenientissimũ est,ipsum non esse carni vnitũ. Nõ ergo fuit conueniens, Deum incarnari.

¶ 2 Præt. Quæ sunt in infinitum distãtia,inconuenienter iunguntur: sicut inconueniens iunctura esset, si quis pingeret imaginem, in qua humano capiti ceruix iungeretur

Rursus si perspexerit quòd ly, conueniens,absque quacumque determinatione in hoc titulo ponitur (dum non apponitur aliqua limitatio, puta,ad hoc uel illud, secundum hanc uel illam rationẽ, aut aliquid huiusmodi) nidebis q̃ quæstio præ-

Universidad de Navarra
Biblioteca

sens de conuenientia incarnationis non ad hunc vel illum finẽ aut effectum, sed absolute est: & ppẽ ex proprijs Dei & incarnationis absolute decidenda est quæstio ista. Cuius sensus est, an Deum fieri hoẽm, & secundum carnem fuerit conueniens. ¶ In eodem tituli 1.ar. dubium occurrit: quia auctor videtur incœpisse saltando. nã ante istum articulũ debebat inquiri, an Deum incarnari sit possibile: tum quia ista gñ nõ debent indiscussa relinqui, sed in proprio loco tractari: constat autem possibile esse naturaliter prius, q̃ conueniens, cum sit cõmunius, & innata sit nobis via ex cõioribus procedendi, vt dicitur in 1. Phys. tum quia auctor ipse nõ solus in principio 3. sent. inchoati a possibilitate. cur ergo nõ inde incepit in hoc opere?

¶ Ad hoc dicitur, q̃ quia nulla sciẽtia probat suum subiectum, sed supponit illud, vt patet in 1. Post. & huius libri subiectum proprium est Iesus Christus, hoc est Deus incarnatus: ideo ars ipsa exegit, vt non quæreretur hic, an possibile sit Deum incarnari: hoc. n. esset librum istũ non præsupponere Deum incarnatum. Nec tamen omnino indiscussa dubitatio hæc relicta est: sed tractando conuenientiam incarnationis ex naturis extremorum, s. Dei, & humanæ naturæ (vt in hac litera fit) excluditur impossibilitas incarnationis, & manifestatur simul, vt dictum est conuenientia eiusdem: ita q̃ sub titulo conuenientiæ satisfactũ est, & materiæ de possibilitate incarnationis, & arti procedendi. Quòd autem in 3. sent. auctor inchoauerit a possibilitate, non obstat propositio: quia in illo opere non erat ipse ordinator doctrinæ, sed vt commentator quæstiones emergentes mouebat, hic autem ipse auctor est ordinis doctrinæ: & ideo artificiose procedens supponit Deum incarnatum, & quærit de illius conuenientia.

¶ In corpore eiusdem 1. art. vnica est conclusio tñs iua quæsito. Conueniens fuit Deum incarnari. Probatur, Vnicuiq; rei conueniens est, quicquid competit illi secundum rationem suæ naturæ. ergo Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationẽ boni. ergo Deo cõueniens est summo modo se cõicare creaturæ. I ergo conueniens fuit Deũ incarnari. Antecedens manifestatur ex hoc, q̃ ratiocinari conuenit homini: quia secundum rõnem suæ rationalis naturæ competit. Prima vero cõsequentia probatur: quia ipsa natura Dei est essentia bonitatis. vt Dion. dicit. Secunda aũt consequentia probatur: quia ad rationem summi boni spectat summo modo se cõicare creaturæ. Quod ꝓbatur: quia ad rationem boni spectat se cõicare alijs. Tertia denique consequentia probatur: quia hoc, qđ est summum bonum, seu Deum summo modo se communicare creaturæ, maxime fit per hoc, q̃ naturam creatam sic sibi cõiungat, vt ex Verbo, anima, & carne, vna fiat psona, vt Aug. dicit. Hic est plenus processus ista.

¶ In antecedente huius processus hoc solum notandum occurrit, quòd propter sui clariorem in litera manifestatur in vna sola natura, cum potuisset inductiue manifestari in omnibus: fat enim fuit inchoasse inductionem in re tam manifesta:

¶ In primo consequente. s. Deo conueniens est quicquid pertinet ad rationẽ boni, memento distinguere quod aliud est loqui de ratione boni, & aliud de ratione talis boni, puta, angelici, cælestis, humani, leonini & aliorum specialium bonorum. Multa namq; sunt, quæ spectant ad rationem talis boni, quæ non spectant ad rõnem boni absolute: latare siquidem ad bonitatem canis, ratiocinari ad bonitatem hoĩs, moueri ad bonitatem cæli, & sic de alijs propijs bonis creaturarũ spectant: & tñ nihil horum spectat ad rationem boni simpliciter, & propterea nihil horum conuenit Deo: sed quicquid pertinet ad rõnẽ boni non limitati ad hanc vel illã naturã creatã, sed absolute cõsiderati, totũ cõueniẽs ẽ aiter huere Deo: qa natura Dei ẽ ipsa bonitas.

¶ Circa secundæ consequentiæ. s. ergo Deo cõueniens est summo modo se communicare creaturæ probationem, s. quia ad rationem boni pertinet, vt se alijs communicet &c. dubium primo occurrit: quia communicare se alijs, nullam perfectionem importat: alioquin Deo ab æterno, dum se non communicauit alijs defuisset aliqua perfectio, quod est impossibile: quod autẽ

equina: sed Deus & caro in infinitum distant, cum Deus sit simplicissimus, caro autem maxime composita, & præcipue humana. ergo incõueniens fuit, quòd Deus carni vniretur humanæ.

¶ 3 Præt. Sic distat corpus a summo spiritu, sicut malitia a summa bonitate: sed omnino inconueniens esset, quòd Deus, qui est summa bonitas, malitiam assumeret. ergo non fuit conueniens, quòd summus spiritus increatus corpus assumeret.

¶ 4 Præt. Inconueniens est, vt qui excedit magna, contineatur in minimo, & cui imminet cura magnorum, ad parua se transferat: sed Deum, qui totius mundi curam gerit, tota rerum vniuersitas capere non sufficit. ergo videtur inconueniens, quòd intra corpusculũ vagientis infantiæ lateat, cui parum putatur vniuersitas, & tandiu a sedibus suis abstr ille regnator, atque ad vnum corpusculum totius mundi cura transferatur, vt Volusianus scribit ad August. † Epist. 3. medium tom. 2. in ep. Aug.

Sed contra, Illud videtur esse conuenientissimum, vt per visibilia monstrẽtur inuisibilia Dei: ad hoc enim totus mundus est factus, vt patet per illud Apost. Roma. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: sed sicut Damas. dicit in ptincipio 3. lib.* per incarnationis mysterium mõstratur simul bonitas, & sapientia, & iustitia & potentia Dei vel virtus. Bonitas quidem, quoniã non despexit proprij plasmatis infirmitatem: iustitia vero, quoniam homine victo non alio quàm homine fecit vinci tyrannũ, neque vi eripuit ex morte hominem: sapientia vero, quoniam inuenit difficillimi pretij decentissimam solutionem: potentia vero siue virtus infinita, quia nihil est maius, q̃ Deũ fieri hominem. ergo conueniens fuit Deum incarnari.

Lib. 3. Orthod. fid. c. 1. in med. illius.

3 di. 1. q. 1. art. 3. ad 3. & q. 2. ar. 2. ad 1. Et d. 4 q. 1. ar. 1. q. 1. c. & ad 2.

Respon. Dicendum, quòd vnicuique rei cõueniens est illud, quod competit sibi secundum rationem propriæ naturæ: sicut homini conueniens est ratiocinari, quia hoc cõuenit sibi, inquantum est rationalis secundum naturam suam. Ipsa autem natura Dei est essentia bonitatis, vt patet p Dionysium. 1. cap. de diui. nomi. † Vnde quicquid pertinet ad rationem boni, cõueniens est Deo: pertinet aũt ad rationẽ boni, ut se aliis communicet, ut patet per Dionys. 4. c. de diuinis no. * Vnde ad rationem summi boni pertinet, quòd summo modo se creaturæ communicet, quod quidem maxime fit per hoc quòd naturam creatam sic sibi coniungit, vt vna persona fiat ex tribus, verbo, anima, & carne, sicut dicit August. 13. † de Trini. Vnde manifestum est, quòd conueniens fuit Deum incarnari.

†ca. 1. a medio illius.

*cap. 4. circa princip.

Ad primum ergo dicendum, quòd incarnationis mysteriũ non est impletum per hoc, quòd Deus sit aliquo modo a suo statu immutatus, in quo ab æterno fuit: sed per hoc, quòd nouo modo se creaturæ vniuit, vel potius eam sibi. Est autem conueniens vt creatura, quæ secundum rationem sui mutabilis est, non semper eodem modo se habeat. & ideo sicut creatura incœpit esse, cum prius non esset: ita conuenienter cum prius non esset vnita Deo in persona, postmodum ei fuit vnita.

Li. 13. c. 17 tom procul a prin. to. 3 Inf. q. 2. a. 1. Et 3. d. 1 q. 1. a. 1.

Ad 2^m dicendum, quòd vniri Deo in vnitate personę, non fuit conueniens carni humanæ secundum cõditionem suæ naturæ: quia hoc erat supra dignitatem ipsius: conueniens tamen fuit Deo secundum infinitam excellentiam bonitatis eius, vt sibi eam vniret pro salute humana.

Ad 3^m dicendum, quòd quælibet alia conditio, secundum quã creatura quæcumq; differt a creatore, a Dei sapientia est instituta, & ad Dei bonitatẽ ordinata. Deus enim propter suam bonitatem, cũ sit increatus, immobilis & incorporeus, produxit creaturas mobiles & corporeas. Et similiter malum pœnæ a Dei iustitia est introductum propter gloriam Dei: malum vero culpæ committitur per recessum ab arte diuinæ sapientiæ, & ab ordine diuinæ bonitatis. & ió Deo conueniens esse potuit assumere naturam creatam, murabilem, corporeã & pœnalitati subiectam: non autẽ fuit ei conuenies assumere malum culpæ.

Ad 4^m dicendum, quòd, sicut Augustꝰ respondet in epistola ad Volusianum, *non habet hoc christiana doctrina, quòd ita sit Deus infusus carni humanæ, vt curam gubernandæ vniuersitatis vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculũ quasi contractam transtulerit: hominum enim est iste sensus, nihil nisi corpora valentium cogitare. * Deus autem non mole, sed virtute magnus est: vnde magnitudo virtutis eius, nullas in angusto sentit angustias. Non est incredibile, si verbum hominis transiens, simul auditur a multis & a singulis totum, quòd verbum Dei permanens, simul vbique sit totum. Vnde nullum inconueniẽs sequitur Deo incarnato.

Ex epist. 1. aliquantulum a prin. tom. 2.

In ead. epi. ante med.

corrigitur quodammodo per secundum. Et ratio est: quia secundus modus dicendi mutabilitatem significat in creatura, tamquam rem allatam ad Deum, & Deum significat ut terminum, ac per hoc Deus significatur ut immutatus: terminus enim absque sui mutatione terminare potest. In primo autem modo significatur econtra, quantum est ex modo dicendi, nõ quo ad rem dictam. Melius est ergo vti secundo modo loquendi, & dicere, Deus uniuit creaturam sibi.

¶ In instione ad secundũ eiusdẽ art. nota, in litera habetur nega-

tiam (scilicet vniri Deo in persona, non fuit conueniens carni humanæ secundum conditionem suæ naturæ, & non habetur affirmatiua inconuenientis. Et merito, quia vere negatur de quacunque creatura conuenientia, & quæcunque naturalis potentia ad vnionem personalem cum Deo: falso tamen affirmaretur repugnantia aut inconuenientia ad huiusmodi vnionem, quoniã neutrã partẽ sibi creatura vendicat. Creatura .n. secundũ naturæ suæ conditionem nõ habet, vnde sibi vendicet conuenientiã ad talem vnionem, nec habet vnde sibi vendicet inconuenientiam ad eandem: sed totus ordo creaturæ ad huiusmodi vnionem, ad excellentiã bonitatis & potestatis diuinæ spectat, sola logica & obediẽtiæ potentia in creatura saluatur.

3.dist.4.q.3. art.1. ad 3. Et 4.dist.10. art.1. ad 3. Et dist.43. ar.2.q.2.ad 2. Et 4.cõ.c. 55.2. Et Pſ. 45. 1.part. q.4. ar.1.& 2.

¶ Super Quæstionis primæ Articulum secundum.

IN tit. ar.2. nota q in hoc artic. nõ quæritur absolute, an Deum incarnari fuerit necessarium, vt in 1.art. fuit quæstio de incarnationis conuenientia absolute: sed quæritur hic de necessario ad certum finem, ſ. reparationem humanam. supponitur .n. hic genus humanum lapsum perdidisse salutem suam, & quæritur an ad reparationem ipsius necessariũ fuerit Deum incarnari. Et scito, quod quęstio ista tractatur a magistro sententiarũ in 3.sent.dist.20. respectu tñ passionis Christi.

¶ In corpore artic quatuor fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de necessario ad aliquem finem. Secundo, iuxta primũ membrum ponitur prima conclusio negatiua, & probatur ex ratione diuinæ potentiæ. Tertio, iuxta secundum membrum ponitur secunda conclusio affirmatiua, & probatur simul cum prima auctoritate Augustini. Quarto, probatur sola secunda conclusio tripliciter. Primo, de vtilitate ad promotionem ad bonum quintuplex ſ. fidei, spei, charitatis, operis recti, & diuini consortii. Secundo, de vtilitate remotiua mali ex quintuplicis, seruitutis diabolicæ, dilectionis propriæ, præsumptionis, superbiæ, seruitutis peccati. Tertio, quia sunt plurimæ aliæ incomprehensibiles homini vtilitates. Et contextus literæ clarus est valde.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 2.art. dubia multa occurrunt circa multa ibi dicta: dicuntur siquidem ibi quatuor. Primo, q purus homo non potuit sufficienter adæquando culpam commissam satisfacere pro peccato. Secundo, q vna huius ratio est: quia peccatũ contra Deum commissum habet quandam infinitatem ex offensa diuinæ maiestatis. Tertio, q satisfactio Christi est perfecta secundũ adæquationem ad culpam commissam. Quarto, quòd omnis puri hominis satisfactio efficaciam habet a satisfactione Christi. Et horum singula suas habent obiectiones.

¶ Contra primum siquidem arguit Scotus in 4.sent.dist.15.q.1. satisfactio est reddicio æquiualentis pro æquiualenti: sed quantum malum fuit auersio a Deo per peccatum, tantum bonũ est conuersio ad Deũ per charitatem. ergo purus homo potuit æquualens reddere. Præterea, quantum bonũ natum fuit inesse actui meo, tantum bonum & non plus abstulit peccatum meũ, & tantum bonum potest inesse actui secundo. ergo per illum actũ omnino æquiualens redditur. Tertio, Deus de potentia absoluta potuisset dare peccatori post attritionem tamquam dispositionem & meritum de congruo gratiam, per quam motus eius fieret contritio, & sic per satisfactionem æquualẽtem deleuisset peccatum: quia per illum actum redderetur Deo æquiualens ille bono, quod abstulit peccatum. Affert quoq; Capreolus in lib. 1.5.dist.4. argumentum Aureoli: sed in idem redit cum dicitur.

¶ Contra secundum dictum, ſ. quod infinitas offensæ causat impossibilitatem satisfaciendi puro homini, arguit Scot. ibidem: Si infinitas in peccato prohiberet satisfactionem possibilem, etiam prohiberet eam positam in passione Christi: quia passio Christi

ARTICVLVS II.

Verum necessarium fuerit ad reparationem generis humani uerbum Dei incarnari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q non fuerit necessarium ad reparationem humani generis, verbũ Dei incarnari. Verbo .n. Dei, cũ sit Deus perfectus (vt in primo habitum est*) nihil virtutis per carnẽ assumptã accreuit. Si ergo verbũ Dei incarnatũ humanam naturam reparauit, ẽt absq; carnis assumptione eam potuit reparare.

¶ 2 Præt. Ad reparationem humanæ naturæ quæ p peccatũ collapsa erat, nihil aliud requiri videbatur, q̃ quod homo satisfaceret pro peccato: sed homo, vt videtur, satisfacere potuit pro peccato: non .n. De⁹ ab hoie plus requitere debet, q̃ possit, & cum pronior sit ad miserendum, q̃ ad puniendum, sicut homini imputat ad pœnam actum peccati, ita imputare debet ad meritũ actũ contrariũ. Non ergo fuit necessariũ ad reparationem humanæ naturæ, verbum Dei incarnari.

¶ 3 Præt. Ad salutẽ hois præcipue pertinet, vt Deũ reuereatur: vnde dicitur Malach.1. Si ego pater, vbi honor meus? si domin⁹, vbi timor meus? sed ex hoc ipso hoies Deum magis reuerentur, q eum considerant sup oia eleuatũ, & ab hominũ sensibus remotũ: vnde in Pſ.112. dicitur, Excelsus super oẽs gentes dñs, & super cælos gloria eius. & postea subditur. Quis sicut dñs Deus noster? Quod ad reuerentiã pertinet. ergo vt nõ conuenire humanæ saluti, q Deus nobis similis fieret per carnis assumptionem.

SED CONTRA, Illud, per quod humanum genus liberatur a perditione, est necessariũ ad humanam salutem: sed mysteriũ diuinæ incarnationis est hmõi, ſm illud Ioã.3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam. ergo necessarium fuit ad humanã salutem, Deum incarnari.

REEPON. Dicendũ, q finem aliquem dr aliquid esse necessarium †dupliciter. Vno modo, sine quo aliquid esse nõ potest: sicut cibus est necessarius ad cõseruationem humanæ uitæ. Alio modo, per qd melius & conuenientius peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est ad iter. Primo modo, Deũ incarnari non fuit necessarium ad reparationẽ humanę naturę. Deus .n. per suam omnipotentem virtutem poterat humanã naturã multis alijs modis reparare. Secundo aũt modo necessarium fuit, Deum incarnari ad humanæ naturæ reparationem. Vnde Augustinus* dicit 13.de Trini.cap.10. Verum etiam ostendamus, non alium modum possibilem Deo defuisse (cuius potestati omnia æqualiter subiacent) sed sanandæ miseriæ nostræ conueniẽtiorem alium modum non fuisse. Et hoc quidem considerari potest, quantum ad promotionem hominis in bonum. Primo quidem, quantum ad fidem, quæ magis certificatur ex hoc, quòd ipsi Deo loquenti credit. Vnde Aug. dicit 11.de ciui.Dei,* Vt homo hidentius ambularet ad veritatem, ipsa veritas Dei filius hoie assumpto cõstituit atq; fundauit fidem. est tollere longe maius bonũ. potẽs illi inesse, q̃ possit sẽdo reponere in seipso, qm̃ vt meus actus est pctm̃ mortale tollens charitatẽ, & vt meus actus numq̃ poterit charitate informari, iuxta illud Oseę 13. Perditio tua ex te, salus aũt ex me. Et propterea cũ dr, tãtũ bonum potest inesse actui secundo, negetur loquendo de actu secundo, vt est hois, vt distinguitur contra Deũ gratificantem. nam loquendo de hoie, vt includit actum gratificantem, satisfaceret quidem sẽdm acceptantis gratiam, & non secundum æqualitatẽ. vnde idem est satisfactori cõcedere gratiã, & admittendo casum, & subiungẽdo q in 1.li casu, quia gratia se teneret ex parte Dei, cui satisfactio fieri debet, ideo non esset satisfactio ex parte hois: sed ex parte Dei acceptantis per suam gratiam, vt dictũ est. Et ratio est, quia satisfactio peccatoris sufficiens simpliciter, habet non pro principio, sed pro termino recuperationẽ diuinæ placationis: qm̃ ad hoc constat satisfactionem pro offensa illata alicui ordinari, alioquin non repararetur amicitia per satisfactionem. Est ergo charitas per satisfactionem acquirenda ab ipso Deo, & non præsupponenda, & si eius præuentionem misericordem præsupponi, iam non est satisfactio, nisi ex misericordia præueniente, vt sit sufficiens satisfactio: hmõi aũt satisfactio distinguitur contra satisfactionem per æqualitatẽ. vnde idem est satisfactori cõcedere gratiã, qua actus suus fiat satisfactio, & satisfactionem illius insufficiẽtẽ, ex misericordia acceptare. Et est implicatio in adiecto, dicere, q homo potest satisfacere simpliciter Deo pro cõmisso peccato, & quod hoc potest per charitatẽ ex diuina misericordia faciente de attrito contritum: quia ipsum informari charitate ex gratia Dei constituit, nõ præsupponit satisfactionem, ac per hoc satisfactio talis nõ est sufficiens, nisi ex acceptatione diuina, quæ distinguitur contra satisfactionem simpliciter.

¶ Ad secundi quoq; dubij obiecta, ex eadẽ radice patet responsio, quantum ad sensum literæ: nam infinitas offensæ ex hoc, q Deus est offensus, causat impossibilitatem satisfaciẽdi simpliciter in puro homine, ut dictum est, ſ. ut excludit diuinum suppositum & diuinam misericordiã gratificantem. Quantum autẽ ad id, quod obiectio Scoti tangit de infinitate meriti, sen satisfactionis Christi, in sequenti dubio explicabitur.

¶ Ad alterã uero obiectionẽ directe cõtra rõnẽ literæ rndetur, q infinitas offensæ licet sit infinitas non simpliciter, hoc ẽ in genere entis sed quædã, hoc est in genere mali: est .n. offensa Dei malũ infinitũ, sicut linea infinita esset quantitas infinita. Et huiusmõdi infinita si appellẽtur iufinita ſm quid, quia distinguunt cõtra ens infinitũ simpliciter, quod est solus Deus, conceditur, q infinitas offensæ est infinitas ſm quid: & quod ipsã adæquaret infinitas etiã ſm quid actus charitatis in Deũ, si satisfactor aliquis ex propriis uiribus posset talẽ actũ exhibere Deo offenso. Sed qm̃ non solũ purus homo, sed nec quęcunque pura creatura ad hoc se potest extendere: ideo oportet satisfactorẽ esse infinitũ simpliciter, qui, ſ. ex propriis uiribus possit actũ infinitum secundum quid adæquantem offensam

Tertius

Tertius est in tractatu de sacramẽto pœnitentiæ, vbi de tertia illius parte, quæ satisfactio est, tractandum est. Et in hoc ultimo loco de satisfactione pro peccato actuali directe tractandum est: in primis autem duobus communius tractatur, quia de satisfactione etiam pro peccato originali tractatur. Vnde in præsẽti litera duas rationes auctor attulit, ad ostendendum, q purus homo satisfacere non potuit pro peccato. quarum prima directe respicit peccatum originale: secunda autem communiter de peccato sub quo tam originale, quam actuale, quod est simpliciter peccatum (quod constat soltim esse mortale) comprehenditur, loquitur. hic ẽt, ut onus hoc in loco acceperim differendi de satisfactoris sufficiẽtia, nõ enim rationẽ secundam literæ, & conclusionẽ illius pertransire potui sine huiusmodi discussione. Et nisi obiectiones arguentium exigerent, conclusionẽ, ut ex illa secunda, quæ impugnatur, ratione tãtum tractarem, nec immiscerem vinculum de debito gratitudinis vinculo satisfaciendi, sicut nec auctor hic miscet, sed referuatem hæc tractatui de pœnitentia. Vnde, vt obiectionibus fiat satis, dicetur & de hoc, quantum oportet hic scire. Et quoniam in primo dubio auctor non uidetur intellectus, ideo sensus literæ prædeclarandus est. Purus homo in hac quæstione intelligitur non solũ per exclusionem coniunctionis cũ diuino supposito, sed etiam per exclusionem diuinæ misericordiæ gratificantis opus hominis ad hoc, quod Deo acceptũ sit. Probo singula ex litera. Exclusio diuini suppositi patet, quia purus homo distinguitur cõtra Christum Deum & hominẽ. Exclusio diuinæ misericordiæ gratificantis opus ad hoc, quod sit acceptum patet: quia satisfactio per æqualitatem distinguitur contra satisfactionem per gratiam acceptantis. Ex hac enim distinctione iuncta primæ patet, quod cũ dicitur, Purus homo satisfacere non potest secundum æqualitatem pro peccato, & similiter quod Christus satisfacere potest pro peccato secundum æqualitatem: sensus est, quod seclusa misericordia dei acceptantis opus alicuius pro satisfactione, loquendo de uiribus puri hominis & uiribus Dei & hominis, purus homo non potest satisfacere: Deus & homo potest satisfacere. Et licet hic sensus sit sufficienter probatus ex litera, & manifestus sit ex hoc, quod est uere formalis de puro hoie, ut satisfactore ipsi Deo pro peccato, & de Deo & homine ut satisfactore Deo pro peccato: amplius etiã manifestatur auctoritate auctoris in 4.sent.distin.15.quæst.1.artic.2. ad primum, ubi habet hæc uerba. Sicut offensa habuit quandã infinitatẽ diuinæ maiestatis: ita & satisfactio accipit quandã infinitatem ex infinitate diuinæ misericordiæ, prout est gratia informata, per quam Deo acceptũ redditur quod homo reddere potest, hæc ille. Vbi clare uides, q diuina misericordia gratificans satisfactionem e regione ponitur contra id, qđ homo reddere potest, & quod constat per misericordem gratiam satisfactionis vim assequi, & satisfactionem ẽt infinitam, quodammodo esse. Confirmatur; idem sensus ex diuino Theologiæ cõpendio ad fratrem Rainaldum in 2.par.in cap.16. Vnde patet primo, q omnia argumenta inferentia, q homo concurrente gratia, seu charitate potest satisfacere pro peccato, non sunt contra auctorem intellectum: sed contra ipsum non vere, nec formaliter intellectum. Patet secundo differentia aliorum ab auctore. nam alii doctores charitatem seu gratiam ad satisfactionem concurrentem, ex parte hominis satisfactoris posuerunt: & ideo dixerunt purum hominem posse pro peccato satisfacere. Auctor vero gratiam & charitatem ex parte diuinæ misericordiæ gratificantis, ac per hoc acceptantis opus humanum posuit, hominemq; potum eum suis viribus, & similiter Deum & hominem cum suis viribus ex parte satisfactoris posuit: & ideo dixit illum non posse, Christum vero posse satisfacere. Et salua illorum reuerentia, dupliciter reprehensibiles sunt: & quiã contra positionem auctoris apposuerunt suam vt communiam, in quo monstratur nõ penetrasse eos hanc positionẽ: & quia non formaliter de puro homine, & de Deo homine vt satisfactoribus simpliciter, vel secundum acceptationem diuinæ misericordiæ locuti sunt, vt auctor fecit, & propterea tamq̃ claram sententiam nõ aliter probauit: qm̃ clarissima vere ẽ formalis intellecta.

¶ Ad primi ergo dubij obiectionem ex Scoto dicitur, quod antecedẽs est verũ: vt patet ex allegatis verbis auctoris ex 4.sent. sed cõsequentia negatur: quia qõ est de puro homine vt satisfactore per æqualitatem, excludendo diuinam gratificationẽ acceptãtem: consequentia aũt infert de homine, nõ excludendo, sed includendo diuinam misericordiam acceptãtẽ p gratiã, vt patet. Ad ſdm dicitur, q formaliter loquendo, actus meus, vt me⁹ natus

Li.13.c.10. nõ longe a princ. to.3.

Lib.11. c.2 a med.to.5

Aristot.5.metaph.tex.6. tom.3.

Universidad de Navarra
Biblioteca

infinitam ẽm quid, exhibere Deo. Et ideo optime & efficaciter in ultera ex infinitate offensæ Dei infertur, quod oportet satisfactorem simpliciter esse non solum hominem, sed etiam Deum, vt sic ex propriis viribus exhibeat actum infinitæ efficaciæ.

¶ Ad tertium dubium respondetur, quod actiones Christi humanæ, scilicet amare Deum, voluntarie pati, & huiusmodi, habent duas conditiones. Altera est, quod sunt res quædam creatæ, & sic sunt finita entia simpliciter: non enim sunt Deitas. Altera est, quod sunt res personæ diuinæ, vt proprii suppositi cuius sunt, & sic sunt infinita entia personaliter, & sunt infinitæ efficaciæ in tali genere, puta, meriti seu satisfactionis, ex hoc ipso, quod sunt opera ipsi⁹ Dei, vt pprię psonæ exercentis opera illa. Et ex hoc patet primo solutio obiectionis Scoti in dubio præcedenti. nam passio Christi licet fuerit bonum finitũ essentialiter: fuit tamen bonum infinitũ personaliter, & propterea fuit infinitæ efficaciæ in satisfaciendo: nullum autem cuiuscumque puræ creaturæ meritũ est infinitum personaliter. Patet deinde huius tertii dubii veritas: quoniam ex hoc ipso, quod persona Christi soluit pro peccato, satisfactio ipsa est infinita personaliter, ac per hoc adæquans offensam infinitam ex infinitate maiestatis offensæ. Et sicut adæquat offensas totius mundi contra diuinam maiestatem: ita adæquat beneficia collata toti vniuerso a Deo glorioso: ita q actio Christi ex hoc ipso quod est infinita personaliter, sufficiens est ad adæquandum & excedẽdum omnia tam naturæ assumptæ, quàm reliquo vniuerso collata beneficia: & similiter ad excedendum offensas totius mundi in Deum: quoniam quanto maior est satisfactor, aut gratiarũ actor, tanto efficacior est. Si ergo in infinitum excedit omnes peccatores & omnes creatas res, consequens est quod sufficiat pro omnibus, & excedat omnia. Vnde Christus sufficienter gratias egit Deo pro omnibus beneficiis suæ humanitati collatis, & satisfecit pro peccatis totius mundi ex hoc ipso, quod persona diuina agebat gratias, & satisfaciebat: quia persona diuina excedit in infinitum hæc omnia. Et nihil obstat, quod persona diuina mediante humana natura hæc operabatur: nam humana opera, supra hominem operabatur, diuine scilicet, vt inferius clare patebit, cum de infinitate operum Christi, & modo operandi eiusdẽ erit sermo. Et licet ad Deos, & parentes non possit reddi æquualẽs a creatura: potest tamen reddi æquiualens a diuina persona incarnata. Et rursus licet quanto magis creatura gratias agit Deo, tanto magis Deo obligetur, quia ipsa gratiarũ actio nouũ est beneficium, quod tunc accrescit creaturæ ex diuina largitate: quia tamen in personam diuinam in se nullum redundat beneficium ex gratiarum actione, sic nec vllum est sibi a principio incarnationis præstitum beneficium: ideo ipsa ex hoc ipso, quod humanos actus diuinos personaliter exhibet Deo, oĩa creata sufficienter adæquat & excedit. Vbi scito, quod quia verbũ caro, ex propriis viribus suæ personæ habet charitatem & gratiã in anima informante carnem assumptam (iuxta illud, Quasi vnigeniti a patre plenum gratiæ & veritatis) charitas nõ se tenet in Christo ex parte Dei, vt cui satisfaciendum est, sicut in ceteris hominibus dictum est comparatis: sed se tenet ex parte personæ satisfacientis, hoc est ipsius Dei, vt satisfactor ẽ. Et propter-a nõ potest de Christi satisfactione dici, quod est æquiualens per acceptationẽ, & non per æqualitatem, sicut de aliorum satisfactionib⁹ dictũ est.

¶ Ad quartum dubium prędeclaranda est veritas rei, & deinde ad verba auctoris descendendũ est. Christus dominus secũdum veritatem dupliciter caulat satisfactionem nostrã: primo, vt causans charitatem & gratiã in nobis, qua satisfactio nostra acceptat: secundo, vt satisfactor perfecte pro peccatis totius mundi. Et ex hoc satisfactio mea habet ex duob⁹ capitibus efficaciã: primo, ex charitate in me, qua fit, & est Deo accepta: secundo, ex hoc quod innititur super satisfactione Christi. Et quoniam neutro modo satisfactio mea ẽ sufficiẽs simpliciter, sed secundum acceptationẽ, quia charitas se tenet ex parte Dei acceptantis, & cõicatio satisfactionis Christi misericorditer miserentis, non transferendo æqualitatem simpliciter in meam satisfactionem, sed plus & minus, participantẽ Christi satisfactionem constituendo: ideo nõ est sensus huius literæ, q satisfactio mea habeat efficaciam æqualitatis simpliciter ex satisfactione Christi, vt obiectum est: sed est sensus, q habet ex satisfactione Christi efficaciã, sicut imperfecta participantia habent a perfectis esse & posse: sicut ignita habent ab igne efficaciam. Nec in 4. sentenc. auctor contrariũ dicit: sed dicit hoc quoniã docet, q quantũ ad hoc, quod est, satisfactionem meam non esse sufficientem simpliciter, sed per acceptationem diuinam, in idem redit, dicere, quod satisfactio mea est ex charitate & ex cõione passionis Christi. Et hoc verum est: quia ex neutro capite redditur sufficiens in se simpliciter. Consideravit quoq; ibidẽ auctor satisfactionẽ meã, vt est ex merito Christi per cõionẽ gr̃æ & charitatis: & iõ dixit, quod

Secundo, quantum ad spem, quæ p hoc maxime erigitur. Vnde Aug. dicit 13. de Tri. † Nihil tam necessariũ fuit ad erigendam spem nostram, quàm vt demonstraretur nobis quantum diligeret nos Deus. qd vero huius rei isto indicio manifestius, quàm quod Dei filius naturæ nostræ dignatus est inire consortium? Tertio, quantum ad charitatem, quæ maxime per hoc excitatur. Vnde Aug. dicit in lib. de Catechizandis rudibus. * Quæ maior est causa aduentus Domini, nisi vt ostẽderet Deus dilectionem suam in nobis? Et postea subdit. † Si amare pigebat, saltem reamare non pigeat. Quarto, quantum ad rectam operationem, in qua nobis exemplũ se præbuit. Vnde Aug. dicit in quodam sermone de nati. domini, Homo sequendus non erat, qui videri poterat, Deus sequendus erat, qui videri non poterat: ut ergo exhiberetur homini, & qui videretur ab hoie, & quẽ homo sequeretur, Deus factus est homo. Quinto, ad plenã participationem diuinitatis, quæ vera est hominis beatitudo & finis humanæ vitę, & hoc collatum est nobis per Christi humanitatẽ. Dicit. n. Aug. in quodam sermone de nati. dñi. * Factus est Deus homo, vt hõ fieret Deus. Similiter & hoc vtile fuit ad remotionem mali. Primo. n. per hoc homo instruitur, ne sibi diabolũ prę ferat, & eũ veneretur, qui est auctor peccati. Vñ Aug. dicit 13. * de Tri. Quandoquidẽ sic potuit Deo coniũgi humana natura, vt fieret vna persona, superbi illi maligni spiritus non ideo se audeant homini præponere, quia non habent carnem. Secũdo, per hoc instruimur quanta sit dignitas humanæ naturæ, ne eam inquinemus peccando.

Vnde Aug. dicit in lib. de vera relig. † Demonstrauit nobis Deus q̃ excelsum locũ inter creaturas habeat humana natura, in hoc q̃ hominibus in vero hoie apparuit. Et Leo Papa dicit in sermo. de nati. * Agnosce o Christiane dignitatem tuã: & diuinæ consors factus natu ræ, noli in veterẽ vilitatẽ degeneri conuersatione redire. Tertio, quia ad præsumptionem hoĩs tollẽdã, gratia Dei nullis meritis præceden tibus in hoie Christo in nobis cõmendat, vt dr̃ in 13. de Tri. † Quarto, quia superbia hoĩs, quæ maxime impedimento est, ne inhæreat Deo, per tantã Dei humilitatem redargui potest atque sanari, vt dicit Aug ibi. * Quinto, ad liberandũ homine a seruitute pcti, qd quidem, vt Aug. dicit 13. de Trin. † fieri debuit sic, vt diabolus iustitia hoĩs Iesu Christi superaretur, qd factũ est Christo satisfaciẽte pro nobis. Hõ aũt purus satisfacere non poterat p toto humano genere: Deus aũt satisfacere non debebat: vnde oportebat Deũ & hoiem eẽ Iesum Christũ. Vnde & Leo Papa dicit in serm. de nati. * Suscipitur a virtute infirmitas, a maiestate humilitas, vt qđ nostris remedijs cõgruebat, vnus atq; idẽ Dei & hominũ mediator, & mori ex vno, & resurgere posset ex altero. Nisi. n. esset ver⁹ Deus, nõ afferret remediũ, nisi esset verus hõ, non præberet exẽplũ. Sunt autem & aliæ plurimæ vtilitates, quæ cõlecutæ sunt, supra apprehensionem sensus humani.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ ratio illa procedit secundũ primum modum necessarij, sine quo ad finem peruenire non potest.

Ad 2ᵘᵐ dicendum, quòd aliqua satisfactio pót dici dupliciter sufficiens. Vno modo perfecte, quia est

quod si aliunde gratiam quis haberet, eodem modo. Secundum acceptationem satisfaceret: hic autem aliter & formaliter contemplatum est satisfactionem Christi, vt perfectam simpliciter in ordine satisfactionum, & addidit priori doctrinæ, quod hinc omnis puri hominis satisfactio sustentatur super satisfactione Christi: ita quod si quis aliunde gratiam haberet non vt membrum Christi, satisfactio eius esset secũdum acceptationem ex diuina misericordia per charitatem gratificante illã: sed non haberet efficaciam ex satisfactione Christi: & ideo imperfectior esset. Mea autem satisfactio, quia membrum Christi sum, efficax ẽ & ex charitate, & ex satisfactiõe Christi. Et quia ex Christi capite & nobis membris cõstituitur vna persona mystica, iõ satisfactio mea cõiuncta satisfactioni Christi fit æqualis simpliciter, vt est satisfactio mystica personæ: immo & quandoque superexcedit, iuxta illud ad Colossen. 1. Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum tertium.*

In art. 3. eiusdem quæstio. duo fiunt: primo, referuntur diuersæ opiniones circa quæstum: secundo, respondetur quæsito, præferendo secundam opinionem duabus conclusionibus, altera de facto, directe respõsiua quæsito negatiue, altera de possibili asserente partem affirmatiuam. Prima conclusio est, Peccato nõ existente incarnatio non fuisset. Probatur, in sacra scriptura vbique incarnationis ratio ex peccato primi hominis assignatur. ergo incarnationis opus ordinatum esse a Deo in remedium peccati, conuenientius dicitur, ergo peccato non existente, incarnatio non fuisset. Antecedens pro euidenti assumitur. Prima consequentia probatur, quia ea quæ ex sola Dei volũtate supra omne debitum creaturæ proueniunt, nobis non innotescunt, nisi quatenus in sacra scriptura (in qua diuina nobis volũtas manifestatur) traduntur. Secta conclusio est, Deus potuisset peccato nõ existente incarnari. Probatur, quia potentia Dei non limitatur ad hoc, scilicet quòd incarnatio sit in remedium peccati.

¶ Circa verba literæ nota duo: primo, quod ly, conuenientius comparationem exercet respectu alterius opinionis contrariæ, ita quod ex reuelatis in sacra scriptura de diuina volũtate, conuenientius dicitur pars negatiua, quam affirmatiua: secundo, quod auctor loquitur de opere incarnationis vt sic, & non vt redemptiuo & liberatiuo, vt Scotus glossandas dicit auctoritates dicentes, quod sine peccato non fuisset incarnatio.

¶ In respõsione ad tertium, nota distinctionem de potentia naturali & de potentia obedientiali hinc sumi, & quomodo distinguuntur, quòd naturalis infra ordinem naturalium sistit: obedientialis vero secundum ordinem ad diuinam potentiam attenditur: illa semper impletur, ista quandoque impletur, & quandoque non impletur.

¶ In respõsione ad quartum eiusdem artic. 1. dubium occurrit, primo circa illam propositionem prædestinatio præsupponit præscientiam futurorũ, quia falsa est. Nam prædestinatio Petri non præsupponit præscientiam Petri prædestinandi, aut saluandi: sed econtra, præscientia Petri saluandi præsupponit prædestinationem Petri, vt patet ex hoc, quod ideo scit Deus Petrum saluandum, quia prædestinauit eum, & non ideo prædestinauit Petrum quia præuidit Petrum saluandum, vt patet ex prima parte, q. 23. art. 5. vbi determinatum est, quod præscientia meritorum non est causa prædestinationis.

¶ Dubium secundo occurrit, quia impertinens est solutioni argumenti de prædestinatione Christi, quod supponatur præscientia futurorum, quia siue præsupponatur siue non, oportet ex voluntate diuina reddere rationem quare prædestinatus est per tale medium, vel sub tali ratione, vt in corpore huius articuli fit, & non ex parte intellectus præuidentis: præuisio enim non est ratio futuri effectus, vt patet.

¶ Dubium est tertio ex Scoto in 3. senteñ. distin. 7. quæst. 3. ex ratione prædestinationis animæ Christi inferente, sine præiudicio tamẽ, quod incarnatio etiã sine peccato fuisset. Probatque hoc multiplíciter. Primo, prædestinatio cuiuscumque ad gloriam præcedit ex parte obiecti naturaliter præsciẽtiam peccati, vel damnationis cuiuscumque. ergo multo magis hoc est verum de prædestinatione illius animę ad summam gloriam. Secũdo, ordinate volens, per prius vult finẽ, & post hoc, quod est est fini propinquius. ergo sicut prius vult alteri gloriam q̃ gratiam, ita inter prædestinatos quibus vult gloriam ordinate, prius vult gloriam illi, quem vult esse proximũ fini, ac per hoc prius animæ Christi, quàm alteri vult gloriam & prius cuilibet vult gloriam & gratiam, quàm præuideat illi opposita istorum habituum. s. gratiæ & gloriæ. ergo prius vult animæ Christi gloriam quàm præuideat Adam casurum. Tertio, redemptio una gloria animæ redimendæ non est tantum bonum, quantum est gloria animæ Christi. ergo non pp solam istam causam videtur Deus prædestinasse illam animam ad tantam gloriam. Quarto, quia non est verisimile tantum summum bonum in entibus esse tantum occasionatum, s. pp minus bonũ. Quinto, non est verisimile Deum prius præordinasse Adam ad tantum bonũ, quàm Christũ, quod tamen sequeretur. Immo vlterius sequeretur absurdius. q̃ Deus prædestinando Adã ad gloriam, prius præuidisset ipsum casurum in peccatum, quàm prædestinasset Christũ ad gloriam, si prædestinatio illius animæ tantũ esset pro redemptione aliorum: quia redemptio non fuisset, nisi casus & delictũ præcessisset. Et hoc sit sextum Scoti argumentũ. Ex quibus concludit Scotus quòd prius natura, quũ aliquid prætuidebatur circa peccatorem, siue de peccato, siue de pœna, Deus elegit ad cælestem curiam omnes, quos habere voluit, siue angelos, siue homines in certis & determinatis gradibus, & nullus est prædestinatus tantum, quia alius præuisus est casurus, vt sic nullũ oporteat gaudere de lapsu alterius. Et hoc pro septimo argumento.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, q̃ hæc propositio, prædestinatio supponit præscientiam futurorum, potest intelligi primo respectu omnium futurorum, & hę videtur non intelligibilis: nam prædestinatio Petri non præsupponit præscientiam futuræ gloriæ Petri, quod patet sic. Præscientia futuri præsupponit futurũ sub ratione futuri: qm̃, vt dr̃ in 1. Post. qđ non est non potest sciri: gloria autem Petri est primo futura per prædestinationem, vt patet. est igitur secundum naturæ ordinem primo prædestinatio Petri ad gloriam, & ex hoc gloria Petri est futura, & sic præuidetur a Deo. Supponit ergo præscientia alicuius futuri prædestinationẽ, ac per hoc prædestinatio non præsupponit præscientiam omnium futurorum. Secundo, potest intelligi de prædestinatione quo ad constituta per prædestinationẽ, & præscientiã respectu aliorum futurorum, ita q̃ sensus est, prædestinatio, vt respicit prædestinata, præsupponit præscientiam futurorum non prædestinatorum, sed eorum, quæ præsupponuntur, vel ordinantur per prædestinationem. Et sic propositio est vera. Quam vt clarius intelligas distingue inter effectus prædestinationis: quoniam quidam sunt non solũ ordinati, sed constituti per prædestinationem, vt gloria & gratia, & vniuersaliter fines & media vt sic: quidam autem sunt solum ordinati contra prædestinationem, vt anima illius hominis, qui est sanctus Petrus, & reliqua spectantia ad naturalem ordinem vniuersi: hæc. n. futuri ratione

Li. 13. c. 10. non procul a prin. to. 3.

Cap. 4. in prin. to. 4.

Eod. li. & c. 4. non procul a princ. tom. 4.

In ser. 9. circa princ. illius, & est serm. 13. in ordine. t. 10

* li. 3. c. 17. circa princ. tom. 3.

Cap. 16. circa princ. tom. 3.

* in serm. post med. illius, incipit hic de Saluatore ser.

Li. 13. c. 15. ante med. tom. 3.

* cod. lib. & ca. habetur post med. illius.

† lib. 13. de Tri. cap. 11. tom. 3.

In serm. post medium.

3. di. 1. q. 1. art. 3. Et 4. di. 43. ar. 2. q. 1. 2. Et ver. q. 29. art. 4. ad 3. & 1. Ti. 1. co. 1. fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habent ab æterno ex prouidentia diuina, & non ex prædestinatione diuina: sed prædestinatio quasi superueniés, sicut ordo gratiæ superuenit ordini naturæ, ordinat animam s. Petri in gloriã æternam mediante gratia &c. Et quoniam inter præsuppositã a prædestinatione non solum sunt res naturales constituentes vniuersum secundũ naturalem ordinẽ, sed etiã defectus in puris naturalibus, vt monstra, & in animalibus, vt ægritudines, & in rationalibus, vt ignorantia & malum moris, qđ est peccatum: ideo sicut, simpliciter loquendo, prædestinatio præsupponit præscientiam futurorũ pertinentium ad ordinem vniuersi naturalem, & defectuũ in illo futurorũ. Inter quæ constat contineri peccata hominum: quoniam non spectat nostrum peccare ad ordinẽ gratiæ, sed ad ordinem naturæ, quia ex nobis solis peccamus, vt patet, & auctoritate scripturæ firmatur Oseæ 13. Perditio tua ex te, Israel. Et hinc patet falsã esse Scoticam imaginationem, q̃ prius

*Ii. 13. c. 17. in princip. tom. 3.

†ar. præced.

Petrus prædestinetur ad gloriã, q̃ præuideatur peccaturus: q̃m sicut prius præuidetur Petrus secundum ea, quæ secluso ordine gratiæ sibi conueniunt, quàm prædestinetur (quia prius præuidetur secundum futura sibi secundum ordinem simplicis prouidentiæ diuinæ, quàm secundum futura sibi secundum ordinem diuinæ prędestinationis) ita prius præuidetur peccaturus quàm prædestinetur, eadem ratione: quia. s. Petrum peccare spectat ad ordinem diuinæ prouidentiæ, & per superuenientem ordinem diuinæ prædestinationis ęternam punitionem. Et si perspicacius tres, qui de facto in vniuerso inueniuntur, ordines considerauerimus, videlicet ordinem naturæ, ordinem gratiæ, & ordinem Dei, & creaturę simul; videbimus, q̃ secundus supponit primum, & tertius præsupponit vtrumque, & similiter præordinatio & præuisio primi præsupponitur a præordinatione & præuisione secundi, & similiter præordinatio & præuisio tertii præsupponit præordinationem & præuisionem vtriusque: ita quod Deus primo ordinauit vniuersum secundum ordinem naturæ, & quoniam vniuersum secundum talem ordinem nõ attingit ad fruitionem diuinam, superaddidit ordinem gratiæ: & quoniam talis ordo non pertingit ad vnionẽ summo modo possibilẽ cum Deo, præordinauit creaturam ad vnionem personalem cum Deo. Quocirca cum peccata pertineant partim ad ordinem naturæ, & partim ad ordinem gratiæ, vt opposita illi, cõsequens est, quòd prædestinatio Iesu Christi, vt sit filius Dei, præsupponat præuisionem futurorum peccatorum, vtpote spectantium ad præsupposítos ordines in genere causæ materialis.

¶ Vnde ad singula deueniendo, ad primum dubium dicitur, q̃ propositio illa est vera, vt declaratum est, & est ad propositum argumenti, quod prædestinationem Christi necessariam absque peccato arguebat. Responsio namque ad hoc non exigit, quod prædestinatio Christi supponat præscientiam gloriæ Christi: sed requirebat, quod præsupponit præscientiam peccatorũ, in quorum remedium Christus est prædestinatus: ordinatio namque medicinæ præsupponit notitiam morbi.

¶ Ad secundum vero dubium dicitur, quòd in hac responsione ad quartum argumentum, quæ nunc discutitur, non erat reddenda rõ prædestinationis incarnationis in remediũ peccati: sed sustinendum erat, q̃ cum prædestinatæ incarnationis necessitate stat, q̃ prædestinata fit in remedium peccati. Et hoc manifestatur ratione, quia prædestinatio præsupponit præscientiam futurorum antecedentium, qualia sunt peccata, vt declaratum est. Et exemplo prædestinationis alicuius, puta Pauli mediante oratione alterius, puta, Stephani, quod exemplum si etiam quo ad præscientiam medii intelligendum creditur, exponendum est q̃ prædestinatio Pauli, quoad conuersionis effectum præsupponit præscięntiam orationis Stephani, & sic de aliis, vt sic sit similis etiam quoad hoc, quòd prædestinatio incarnatiõis præsupponit præscientiam peccati humani.

¶ Ad tertium ex Scoto dubium dicitur, quadruplici vtendo distinctione. Prima est inter volitum & volibile, nam aliud est illud esse magis volibile, & aliud est illud esse magis volitũ: salus. n. omnium hoium est magis volibilis fm se, q̃ salus aliquorũ tm, vt patet, quia lõge maius est: non tm est magis bonũ volitũ a Deo, qui licet velit voluntate antecedẽte, oẽs homines saluos fieri, non tm vult voluntate beneplaciti salutem omniũ, sed quorundam tantum hominũ, vt patet. Non potest ergo ex hoc, quod aliquid ex parte obiecti secundum se est maius bonum, ac per hoc magis volibile, inferri. ergo est magis volitũ a Deo. Secunda est inter magis & prius natura volitum. Tertia est, inter prius natura, vel a quo non conuertitur consequentia, vel prius causalitate. Quarta est, inter prius natura volitum, prout prius est a quo non conuertitur consequentia, de facto vel possibili: accipiendo. n. prius natura, hoc est prius causalitate secundum aliquod genus causæ, coincidunt prius & magis secundum illud genus causæ: volumus. n. prius & magis sanitatem, quàm purgationem secundũ genus causæ finalis: econtra autem secundum genus causæ materialis locando dispones ex parte materiæ. & quia causa finalis est simpliciter & absolute prior, ideo volumus simpliciter & absolute prius & magis sanitatem. sed si sumatur prius natura, a quo non conuertitur consequentia (vt Scotus sumit in proposito) vtere quarta distinctione inter sic prius volitum de facto, vel prius volitum de possibili: & dicito, quod multorum ordinate volitorum, quorum vnum se habet vt finis, aliud vt medium, aliud vt effectus: illud, quod est finis, constat esse magis prius natura, hoc est, causalitate volitum, & respectu diuinæ voluntatis loquendo, constat, q̃ est prius natura de possibili volitum, non autem quòd sit prius natura volitum de facto, hoc est, constat, quod potest esse volitum illud sine medio, & effectu: non tamen constat, quod de facto sit a Deo volitum illud, sine tali medio, effectu & occasione. Et hoc est in quo deficiunt argumenta Scotica, quia ex magis & prius causalitate, & prius natura secundũ consequentiam volito de possibili a Deo, infert volitum esse a Deo de facto. At si assumat, q̃ finis est magis & prius natura secundum consequentiam de facto a Deo volitus, petitio principii committitur: quia assumitur probandum, hoc enim cum ratione probari non possit (quia nemo nouit quæ sunt Dei, nisi spiritus Dei) oportet ad scripturas sacras deuenire, si nosse volumus, quod de facto Deus ordinauit incarnationem futuram, siue Adã peccet, siue non. Nos. n. quia ex scriptura non habemus incarnationem nisi redemptiuã, dicimus quod licet potuisset deus velle incarnationem etiam sine redemptione futuram: de facto tamen noluit eam nisi sic, quia ipse non aliter reuelauit suam voluntatem, quæ ex sola ipsius reuelatione cognosci potest. Cum ergo primo arguitur, Prædestinatio cuiuscumque ad gloriam præcedit ex parte obiecti &c. dicitur q̃ ꝓpositio est simpliciter falsa, loquendo de præuisione pcti (vt patet ex dictis) quia ꝑdestinatio ad gloriã præsupponit ordinẽ g uidẽtiæ, in quo præuident pcta.

¶ Ad

¶ Ad secundum dicitur, quòd ordinate volens prius natura, hoc est causalitate finali, & prius natura, hoc est secundum non consequentiam, de possibili tamen vult finem & propinquius fini: non autem de facto: quia stat cum illo ordine, q̃ simul de facto velit connexionem illorum, ita q̃ non velit finem sine tali medio & occasione, q̃ sic ei complacet. Et ideo nihil valent illationes de facto, inferentes, quòd prius natura Deus gloriã velit sine peccati remedio.

¶ Ad tertium etiam patet ex dictis, quòd stat Deum nolle de facto maximum bonum, nisi cõnexum tali minori bono.

Aug. ser. 9. de vet. apo. 10. in princ. tom. 10.

¶ Et sit ad quartum dicitur, quod nõ decet diuinã sapientiã disposuisse tam excelsum bonum se facturam, non nisi occasionaliter peccato suam misericordiam ad id prouocante.

¶ Ad quintum negatur sequela: quoniam, vt Apostolus dicit, prædestinauit alios conformes fieri imaginis filii sui. Christus ẽ ergo primus prædestinatus de facto.

¶ Ad sextum dicitur, quod non est absurdum Deum prius fuidisse casum Adę, quàm prædestinasse Christum: sicut non est absurdũ, Deum prius præuidisse leporem cursurum, & monstra futura, & reliqua ad naturæ ordinem spectantia, quàm prædestinasse Christum.

Ar. 1. & ar. præced.

¶ Ad septimum restat dicendum, quòd cum dicitur, Nullus est prędestinatus, qa alius præuisus est casurus, propositio est vera, quia præuiso futuri casus Adę nõ est sufficiens causa ꝑdestinationis Christi: sed si supra præuisionem futuri casus Adæ apponatur misericordia Dei volentis casum illum, vt suum computare, & per seipsum satisfacere, iam habebitur, q̃ ideo Christus est prædestinatus filius Dei: quia Deus vult satisfacere pro casu humano. Nec ex hoc oportet gaudere de lapsu alterius, sed de misericordia Dei, qui alterius lapsum præuisum conuertit in alterius bonum.

Tract. 2. in Ioan. circa fi. tom. 9.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum quartum.*

IN art. 4. eiusdem primæ quæst. corpore tria fiunt. Primo, manifestatur id quod quæstio hæc supponit. s. Christum delesse omnia peccata mundi. Cum enim hæc quæstio sit comparatiua (. s. an principalius pro originali quã pro actualibus pctis Deus incarnatus sit) præsupponit positiuam certam. s. quod pro vtrisq; peccatis incarnatus sit, & hoc est quod primo in litera dicitur. Vbi nota quod non est sermo de omnibus peccatis simpliciter, sed de omnibus peccatis hominũ: quoniã non venit Christus pro peccatis angelorum, & hoc denotat litera cum dicit, sed ad deletionẽ omnium peccatorũ, quæ postmodum. s. post originale superaddita sunt. Secundo, monstratur modus, quo Deus incarnat⁹ deleuit omnia peccata, s. non secundum effectum, sed secundum sufficientiã remedii, ita quod duæ ponuntur hic conclusiones. Prima negatiua, Nõ omnia peccata hominũ delentur per Christũ. Et ratio huius est de fectus hominũ. Probat auctoritate domini Ioã. 3. Secunda affirmatiua, Christus exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorũ deletionem. Probatur ex Apostolo. Vbi nota quod quia actꝰ actiuorũ fiunt in patiente dispposito, & nõ in his, quæ agentis actionem, non suscipiun: tideo quantumcumq; ignis sit sufficiens causa calefaciendi aliquem, nisi ille proximus sit igni non calefit, non ex defectu ignis, sed hominis, qui non accedit ad ignem. Attulit Christus medicinam sufficientissimã pro omnibus, & nisi iungamur Christo per fidem & obedientiam, in peccatis nostris remanemus, non ex defectu remedii, sed ex defectu nostro, dum magis amam⁹ tenebras sensibilium bonorũ, quam lucem intelligibilis diuinique boni. Tertio, in litera respondetur quæsito duabus conclusionibus, altera implicite, altera explicite. Prima quæ non explicatur, est, Quantum ad magnitudinem peccati intensiuam, Christus principalius venit ad tollendum peccatum actuale, quam originale. Secunda, quæ explicatur, est. Quantum ad magnitudinem extensiuam peccati, Christus principalius venit ad tollendum peccatum originale, quàm actuale. Vtraque conclusio assumit vnam & eandem maiorem. s. Tanto principalius ad alicuius peccati deletionem Christus venit, quãto illud peccatum maius est: sed subsumit diuersam minorem: nam pro prima subsumitur, peccatum actuale esse maius intensi-

p. p. q. 105. art. 6.

D. 67.

3. dis. 1. q. 1. a. 2. ad 6. Et opus. 10. ar. 28. & opus. 11. art. 23. Et opu. 33. ar. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intensiue: pro secunda vero, peccatum originale esse maius extensiue.

¶ Vbi duæ statim occurrunt dubitationes. Prima est, quia falsum est, quod regulariter loquendo, peccatum originale sit maius extensiue, q̃ actuale: quoniam omnes infecti originali sunt etiã iniecti actuali peccato regulariter loquendo, & sublatis impedimentis, quod dico propter beatam virginem, & infantes mortuos antequam possent, actualiter peccare.

¶ Secunda dubitatio est, quia ex litera non habetur conclusio simpliciter respõsiua quæsito, sed solum secundũ quid: nõ enim habetur an absolute dicendum sit, q̃ Christus principalius pro originali venit, & similiter nõ habetur, an dicẽdum sit, quod Christus principalius ꝓ actuali peccato venit, vt patet: sed habetur, q̃ secundum hoc, ideſt intensiuã, & secundum illud, ideſt extensiuam magnitudinem venit principalius pro hoc vel illo.

¶ Ad primum dicitur, q̃ per se loquendo inter originale & actuale peccatũ hæc est differentia, quòd actuale, vt in litera dicitur, est peccatũ proprium singularis personæ, quæ facit illud: originale aũt est peccatum proprium naturæ humanæ, ab Adã seminarie procedentis: & ideo originale per se loquendo est commune infinitis hominibus, pro quãto natura humana potest sic infinitis communicari: & ideo tollit bonũ generis humani per se loquendo, tollendo bonũ in natura communi generi humano. Peccatum autem actuale non nisi bonum huius personæ tollit, & accidit peccato meo, quod alter etiã peccet, & sic de aliis. Standoigitur infra latitudinẽ sermonis per se, optime sonat differentia posita: nõ enim accidit peccato naturæ esse

†lib. 5. c. 8. ca. 6. to. 7.

*lib. 2. sent. dis. 33. q. 2. ar. 2.

Lib. 2. inter fin. & med. tom. 5.

Habetur in glo. ordi. in hoc loco.

enim peccatum est grauius, tanto magis humanæ saluti aduersatur, propter quã Deus est incarnatus: sed peccatum actuale est grauius, quàm originale peccatum: minima enim pœna debetur originali peccato, vt Augustinus dicit contra Iulianum.† ergo principalius incarnatio Christi ordinatur ad deletionem actualium peccatorũ, quàm ad deletionem originalis peccati.

¶ 2 Præt. Peccato originali nõ debetur pœna sensus, sed solum pœna damni, vt in secundo habitum est:* sed Christus venit pro satisfactione peccatorum, pœnam sensus pati in cruce, non autem pœnam damni, quia nullum defectum habuit diuinæ visionis, aut fruitionis. ergo principalius venit ad deletionẽ pcti actualis, q̃ originalis.

¶ 3 Præt. Sicut Chrys. dicit in 2. de compunctione cordis.† Hic est affectus serui fidelis, vt beneficia domini sui, quæ communiter omnibus data sunt, quasi sibi soli præsti ta reputet: quasi v.g. de se solo loquens Paulus ita scribit ad Gal. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me: sed propria peccata nostra sunt actualia: originale. n. est commune peccatum. ergo hũc affectum debemus habere, vt existimemus eum principaliter propter actualia peccata venisse.

SED CONTRA est, quod Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi, quod exponens Beda dicit,† Peccatum mundi dicitur originale peccatũ, I quod est commune totius mũdi.

RESPON. Dicendum, q̃ certum est, Christum venisse in hũc mundum nõ solum ad delendum illud peccatum, quod traductum est originaliter in posteros: sed etiam ad deletionem omnium peccatorũ, quæ postmodũ superaddita sunt. Non q̃ omnia deleantur (quod est pp defectum hominum, qui Christo non inhærent, fm illud Ioan. 3. Venit lux in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem) sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem. Vnde dicitur Rom. 5. Non sicut delictum, ita & donum: nam iudicium ex vno in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Tanto autem principalius ad alicuius peccati deletionẽ Christus venit, quanto illud peccatum maius est. Dicitur autem aliquid maius dupliciter. Vno modo intensiue: sicut est maior albedo, quæ est

F intensior. Et per hunc modum maius est peccatũ actuale, quàm originale: quia plus habet de ratione voluntarij, vt in secũdo habitum est.* Alio modo dicitur aliquid maius extensiue: sicut dicitur maior albedo, quæ est in maiori superficie. Et hoc modo peccatum originale (per quod totum genus humanum inficitur) est maius peccato actuali, quod est proprium singularis personæ. Et quantũ ad hoc Christus principalius venit ad tollendum originale peccatũ, inquantum bonũ gentis diuinius & eminentius est, quàm bonum vnius, vt dicitur 1. Ethic.†

G

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de intensiua magnitudine peccati.

AD 2um dicendum, q̃ peccato originali in futura retributione non debetur pœna sensus: pœnalitates tamen, quas sensibiliter in hac vita patimur, sicut famẽ, sitim, mortem, & alia hmõi, ex peccato originali procedũt: & ideo Christus, vt plene pro pctõ originali satisfaceret, sensibilem dolorem pati voluit, vt mortem, & alia huiusmodi in seipso consumeret.

H

AD 3um dicendũ, q̃ sicut Chrys. ibidem* dicit, verba illa dicebat Apostolus, non quasi diminuere volens amplissima, & per orbem terrarum diffusa Christi munera: sed vt pro omnibus se solum indicaret obnoxium. Quid. n. interest si & aliis præstitit, cũ quę tibi sunt præstita, ita integra sunt, & ita perfecta, quasi nulli alij ex his aliquid fuerit præstitum? Ex hoc ergo, q̃ aliquis debet reputare sibi beneficia Christi præstita esse, non debet existimare, q̃ non sint aliis præstita: & ideo non excluditur, quin principalius venerit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatum vnius personæ: sed illud peccatum naturæ ita perfecte curatũ est in vnoquoque, acsi in vno solo esset curatum: & ideo propter vnionem charitatis, totum quod omnibus est impensum, vnusquisque debet sibi ascribere.

K

ARTICVLVS V.

Vtrum conueniens fuerit Deum incarnari ab initio mundi.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd cõueniens fuisset Deum incarnari a principio humani generis. Incarnationis. n. opus ex immensitate diuinæ charitatis ꝓcessit, secundũ illud Eph. 2. in toto genere, sicut accidit peccato personæ.

¶ Ad secundum dicit, q̃ auctor explicãdo secũdã conclusionẽ, & non primã, & addendo secundæ conclusioni rationẽ, s. quia bonum gentis diuinius & eminentius est, quam bonũ vnius, intinuauit cõclusionem responsiuam quæsito simpliciter & absolute illã esse, quam expressit in respõsione ad tertium, principalius venit abolere peccatum totius naturæ, quàm peccatũ vnius personæ.

¶ In responsione ad tertiũ aduerte, quod illorum verborum, s. sed vt qui pro omnibus, se solum indicaret obnoxium, sensus vnica subaudita coniunctione (dicendo se et solum indicaret obnoxium) clarus adeo est, vt nihil restet obscuritatis. Paulus enim ita se obligatum omnibus Christi bõificiis ajebat, vt non solũ vna cum aliis, sed etiam ipse teneretur ꝓ omnibus tum propter

I, 2. q. 1 art. 1.

Lib. 1. cap. 2. circa tom. 5.

Loco in a gum. citato

parationem naturæ per abolitionem peccati. ergo nõ fuit cõueniens ante peccatum Deum incarnari. Probatur sequela ratione: quia medicina non datur nisi infirmis: & auctoritate domini dupliciter. Secunda est: Non fuit cõueniens Deũ incarnari statim post peccatum. Probatur quadrupliciter. Primo, ex conditione peccati, Humanum peccatum prouenerat ex superbia hominis. ergo eo erat modo liberandus, vt humiliatus cognosceret se liberatore indigere: sed hoc cõuenienter fit relinquendo hominẽ, primo in statu naturæ, deinde sub iugo legis, vt expertus secũdum vtriusque vires defectum suũ, clamaret pro gratia. ergo &c. Oia clara sunt ex litera. Et cõfirmat magis ex respõsione ad primum, ducendo ad inconueniens superbiæ s. contemptum, si statim incarnatio posset peccatum fuisset. Secundo, ex ordine promotionis in bonum quæ ratio in respõsione ad tertium magis explicatur, ita ꝙ sic est formanda. Humanam naturã lapsam conuenit procedere de imperfecto ad perfectum. ergo consumata eius perfectio in vnione ad Deum non statim habenda erat. Antecedens ꝓbatur Apostoli auctoritate in litera. Consequentia autẽ, vt manifesta relinquitur, & merito, quia non procederet de imperfecto ad perfectum, quasi progrediẽdo per media, & appropinquando ad diuinam vnionem, si statim incarnatio fuisset. nam defuisset vnio secundũ intellectum magis ac magis illustratũ, secundũ successionẽ temporum: & similiter media vnio per charitatem patriarcharum ac prophetarũ, & sic media vnio p diuturnum famulatũ vni populi exhibitum Deo in sacrificiis, quibus initiabatur humanum ge-

Li. 3. prosa 10. parum a princ.

Est gl. Ambro. in hũc locum to. 5

Inf. q. 4. ar. 1. c. Et q. 43 a. 3. ad 2. Et q. 14. art. 3. c. Et Veri. q. 29. art. 4. ad 5.

1. 2. q. 98. a. ti. 6. con. 3. di. 1. q. art. 4. Et cõt. c. 55. 9. Et Ia. & Gal. 4.

A randus, vt humiliatus recognosceret se liberatore indigere. Vnde super illud Gal. 3. Ordinata per angelos in manu mediatoris, dicit glo.* Magno Dei consilio factum est, vt post hominis casum non illico Dei filius mitteretur. Reliquit. n. Deus prius hominem in libertate arbitrij in lege naturali, vt sic vires naturæ suæ cognosceret, vbi cum deficeret, legem accepit, qua data inualuit morbus nõ legis, sed

B naturæ vitio, vt ita cognita sua infirmitate, clamaret ad medicum, & gratiæ quæreret auxiliũ. Secundo, propter ordinem promotionis in bonum, secundũ quem ab imperfecto ad perfectum procedit tur. Vnde Apostol. dicit. 1. Cor. 15. Non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cælo cæ-

C lestis. Tertio, propter dignitatem verbi incarnati: quia super illud Gal. 4. At vbi venit plenitudo temporis, dicit glo.* Quanto maior iudex veniebat, tanto præconum series longior præcedere debebat. Quarto, ne feruor fidei temporis prolixitate tepesceret: quia circa finem mundi frigesceret charitas multorum. Vnde Luc. 18. dicitur. Cum filius hominis veniet, putas inueniet fidem in terra?

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ charitas non differt amico subuenire, salua tamen negotiorum opportunitate & personarum conditione. Si enim medicus statim a principio ægritudinis medicinam daret infirmo, minus proficeret, vel magis læderet, quàm iuuaret. Et ideo ēt dñs non statim a principio incarnationis remediũ humano generi exhibuit, ne illud contẽneret ex superba, si prius suam infirmitatem non cognosceret.

AD 2um Dicendum, q̃ August. ad hoc respondet in libr. de sex quæstionibus Paganorum,* dicẽs q. 2. quòd tunc voluit Christus hominibus apparere, & apud eos prædicari suam doctrinam, quando & vbi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri: his enim temporibus & his in locis tales homines in eius prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed tamen multi in eius corporali præsentia fuerunt, qui nec in eum fuscitatis ab eo mortuis credere voluerunt. sed hanc responsionem reprobans idem Aug.* in lib. de perseuerantia dicit. Numquid possumus dicere Tyrios & Sidonios talibus apud se virtutibus factis credere noluisse, aut credituros non fuisse, si fierẽt, cum ipse Deus attestetur eis, quod acturi essent magnæ humilitatis pœnitentiam, si in eis facta essent diuinarum illa signa virtutum? proinde, vt ipse soluens subdit, sicut

D

E

nus ad futurũ illud Iesu Christi in ara crucis sacrificiũ. Tertio, ex dignitate verbi incarnati, & patet. & similiter quæ to ex uitando tempo re fidei. Et tu adde quintum ex soliditate fidei: nam si statim fuisset incarnatus, fictio putaretur antiquorũ. Nũc autem, ex quo Christi incarnationẽ tot non solũ uerba, sed scripturæ prophetarum præcesserunt, tanta expectatio tot seculorũ fuit de Messia, mens nostra in fide solidatur. Quam fidei securitatem tetigit Apost. 1. ad Corint. 13. bis de Christo replicans, secundum scripturas. Et propterea ecclesia in Symbolo post articulũ resurrectionis Christi, apposuit ly, secundum scripturas, quod refertur ad omnes præcedentes de incarnatione articulos: ita quod sensus est. Qui propter nos homines & propter nostram salutẽ descendit de cælis, incarnatus, homo factus, crucifixus, passus, sepultus, & resurrexit secundum scripturas, ne videãtur incarnationis mysteria omnem humanam capacitatẽ excedẽtia, inuiter conficta.

¶ In responsione ad secundum perspice, q̃ responsio consistit in hoc, quod ratio ex pluralitate saluandorum non est efficax: quia saluandi ex diuina prædestinatione sunt miseri corditer saluandi, aut ipse magis hos, quam illos elegit. Cuius nulla est ratio, nisi diuina voluntas.

Glo. ordin. ibidem.

Aug. tract. 31. in Ioan. ante mediũ tom. 9.

In Epist. 49 q. 2. a med. tom. 2.

Cap. 9 non procul a fi. tom. 7.

sicut Apostolus ait, Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei, qui his quos præuidit, si apud eos facta essent, suis miraculis crediturос, quibus voluit subuenit: alijs aũt non subuenit, de quibus in sua prædestinatione occultè quidẽ, sed aliud iuste iudicauit: rita misericordiam eius in his, qui liberant, & veritatem in his, q puniũtur, sine dubitatione credamus.

D.1021. Ad 3^m dicendum, q perfectum quidem est [d]prius imperfecto, in diuersis quidem tempore & natura: (oportet enim q perfectum sit, quod alia ad perfectionem adducit) sed in vno & eodem imperfectum est prius tempore, etsi sit posterius natura. Sic ergo imperfectionem naturæ humanæ duratione præcedit æterna Dei perfectio: sed sequitur ipsam consumata perfectio eius in vnione ad Deum.

¶ *Super Quæstionis primæ Articulum sextum.*

Locis supra art. 5. citatis.

IN artic. 6. eiusdem primæ q. vnica est conclusio negatiuæ respondens quæsito: Non fuit conueniẽs incarnationem differri in finem mundi. Probatur triplici ratione in litera. Vbi pro clariori intelligentia primæ rationis, nota quod duplex est mot^o humanæ naturæ de imperfecto ad perfectũ, vnus respectu ipsius naturæ, vt distinguitur contra suppositum: alter respectu naturæ in suppositis propriis. Secundum primum motum incarnatio se habet vt terminus: quoniam in opere incarnationis natura humana in Deum assumpta est. Iuxta autem secũdum motum gloria animæ, & corporis in futuro mundo se habet vt terminus, quando homines glorificabuntur consumate. Et in hoc secundo motu mysterium incarnationis non se habet vt terminus, sed vt principium effectiuum: quoniã Christus dux omnium hominum ad gloriã consumatam per suam resurrectionem, &c. est. propter primum motum nõ decuit icarnari Deũ in principio mundi, vt prædictum est, propter secundum motum non decuit differri incarnationem in finem mundi. Ex ipsa igit̃ vnione duarum naturarum, diuinæ scilicet & humanæ in Christo, neutrum conue-

* Gl. ordin. super illud, ab insurgẽtibus i me.

Artic. ꝑced. ad 3. arg.

*Arti. ꝑced. ad 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum incarnatio differri debuerit vsque ad finem mundi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q incarnationis op^o differri debuerit vsque in finem mundi. Dicitur enim in Psalm. Senectus mea in misericordia vberi, ideſt, in nouissimo, vt glos. * dicit. Sed tempus incarnationis est maxime tempus misericordiæ secundum illud Psal. Quoniam venit tempus miserendi eius. Ergo incarnatio differri debuit vsque in finem sæculi.

¶ 2 Præt. Sicut dictum* est, perfectum in eodem, tempore est posterius imperfecto. ergo illud quod est maxime perfectum, debet esse omnino vltimum in tempore: sed summa perfectio humanæ naturę est in vnione ad verbum: quia in Christo complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, vt Apost. dicit Col. 1. Ergo incarnatio differri debuit vsq; i finẽ mũdi.

¶ 3 Præt. Non est conueniens fieri per duo, quod per vnũ fieri potest: sed vnus Christi aduẽtus sufficere poterat ad salutem humanę naturæ; qui erit in fine mundi. ergo non oportuit, q antea veniret p incarnationem. Et ita incarnatio differri debuit vsq; in finẽ mundi.

SED CONTRA est, q dicitur Abac. 3. In medio annorum notum facies. Non ergo debuit incarnationis mysterium, per quod mundo innotuit, vsque in finem mundi differri.

RESPON. Dicendum, q sicut non fuit conueniens Deum incarnari à principio mundi: ita nõ fuit conueniens, q incarnatio differretur vsque in finem mũdi. Quod quidem apparet, primo ex vnione diuinæ & humanæ naturæ. Sicut enim dictum est, * perfectum vno modo tempore præcedit imperfectum, alio modo econuerso, imperfectum tempore præcedit perfectum. In eo enim, q de imperfecto fit perfectum, imperfectum tẽpore præcedit perfectum: in eo vero quod est causa perfectionis efficiens, perfectum tempore [a] præcedit imperfectum. In opere autem incarnationis vtrumque concurrit: quia natura humana in ipsa incarnatione est perducta ad summam perfectionem. Et ideo non decuit, q a principio humani generis incarnatio facta fuisset: sed ipsum verbum incarnatum est perfectionis humanæ naturę causa efficiẽs, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. & ideo nõ debuit incarnationis opus vsque in finem mundi differri: sed perfectio glorię, ad quam perducenda est vltimo natura humana per verbum incarnatum, erit in fine mundi. Secundo ex effectu humanæ salutis: ut enim dicitur in lib. de q. ver. & no. Test.* in potestate dantis est, quando vel quantum velit misereri. Venit ergo quando & subueniri debere sciuit, & gratum futurum beneficium: cum enim languore quodam humani generis, abolescere cœpisset cognitio Dei inter homines, & mores immutarentur, eligere dignatus est Abraham, in quo forma esset renouatæ notitiæ Dei & morum, & cum adhuc reuerentia segnior esset, postea per Moysen legem literis dedit. Et quia eam gentes spreuerunt, non se subiicientes ei, neque hi qui acceperunt, eam seruare unt, motus misericordia dominus, misit filium suũ, qui data omnibus remissione peccatorum, Deo patri illos iustificatos offerret. ¶Si aũt hoc remedium differretur vsque in finem mundi, totaliter Dei notitia & reuerentia, & morum honestas abolita fuisset in terris. Tertio apparet hoc fuisse conueniens ad manifestationẽ diuinæ virtutis, quæ pluribus modis homines saluauit, non solum per fidem futuri, sed etiam per fidem præsentis & præteriti.

AD PRIMVM ergo dicendum, q glo. illa exponit de misericordia perducẽte ad gloriam: si tñ referatur ad misericordiã exhibitam humano gñi per incarnationem Christi, sciendum est, q sicut Aug. dicit in lib. retracta. * tps incarnationis potest comparari iuuẽtuti humani generis, propter vigorem seruoremq; fidei, q̃ per dilectionem operatur senectuti aũt, quę est sexta ætas, propter numerum tẽporum, qa Christus venit in sexta ætate. Et quãuis in corpore non possit simul esse iuuẽtus & senectus, potest tñ simul esse in anima, illa propter alacritatem, ista propter grauitatẽ. Et ideo in li. 83. q. alicubi dicit Aug. * q nõ oportuit diuinitus venire magistrum, cuius imitatione humanum genus in mores optimos formaretur, nisi tempore iuuentutis. Alibi autem dicit † Christum in sexta ætate humani generis, tamquam in senectute venisse.

AD 2^m dicẽdum, q opus incarnationis nõ solũ est cõsiderãdũ, vt termin^o mot^o de impfecto ad pfectũ; sed ẽt vt principiũ pfectiõis i humana natura, vt dictũ est. *

AD 3^m dicendum, q sicut Chrysost. dicit super illud Ioan. † Non misit Deus filium suũ, vt iudicet mundum, Duo sunt Christi aduentus, primus quidem, vt remittat peccata: secũdus, vt iudicet mundũ: si. n. hoc non fecisset, vniuersi simul pditi essent; oẽs. n. peccauerunt, & egent gloria Dei. Vnde patet, q nõ debuit aduentum misericordiæ differre vsq; in finem mundi.

¶ *Super*

[a] niẽs esse patet: quia primum aduersatur progressui humanæ naturæ de imperfecto ad perfectum: secũdum aũt aduersatur auctoritati diuini verbi incarnati, ad deducendum de potentia ad actum consummatum naturam humanam in propriis suppositis iuxta secundum motũ. Cetera sunt clara.

D.1021

* Aug. q. ex testa. circa

Lib. non ante tom.

* Lib. q. dio.

† Lib. Gen. Manich 23. tom.

* In arti.

† Hom. i Ioã. medium finem.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum primum.*

IN artic. 1. q. 2. declarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararetur.

¶ In corpore articuli sunt duæ partes principales: in prima declaratur titulus, declarando quid significet in proposito ly natura. Vbi nota q Auctor discurrendo per diuersas significatiões, ordine quodam conuenientes nomini naturæ, decernit i hac quæstione naturam significare essentiam rei, & ex hac determinatione vt clarius catum rei iquit titulum articuli. Et vere sic est: quoniã ex hoc ipso, quòd Naturæ nomine essentiam intelligimus, clare constat, quid est vniri in natura, scilicet vniri ad essentię integritatem, vt expresse Auctor deduxit ex eodem præsupposito in 4. contra Gen. cap. 41. Quærere igitur an vnio verbi incarnati sit facta in natura, est quærere an verbum & humana natura sint vnita i vna essentia, an conuenerint ad integrãdam vnam essentiam. In secunda parte corporis respondetur quæsito negatiue vnica conclusione: Impossibile, est vnionem Verbi incarnati esse factam in natura.

Intr. arti. 2. & 6. cor. & 12. ad 1. & q. 50. art. 2. Et 3. dist. 1. qõ. 2. art. 1. & di. 5. q. 1. art. 2. & 3. Et 4. con. c. 35. 37. & 41 Et veri. q. 20. art. 1. c. Et vnio. arti. 1. Et op. 3. cap. 211. 212. & 225

* Actio. 1. post epist. Cyrilli ad Ioan. epist. Anthio. nõ multũ pro col.

† In symbolo fidei fuę.

Hæc autem conclusio tali modo & ordine in litera probatur. Primo ponitur distinctio trimembris de modo, quo aliquid vnũ ex pluribus constituitur: est: primus modus est, q aliquid vnum fiat ex pluribus perfectis, remanentibus in sua integritate: secũdus modus est, quod aliquid vnum fiat, ex pluribus perfectis quidem, sed non permanentib^s, sed transmutatis: tertius est, quod aliqd vnum fiat ex pluribus permanentibus quidẽ, sed impfectis. Et iuxta singulos modos fuit ordine quo recitati sunt, probat conclusionẽ propositam tripliciter, vt patet clare in lra. ¶ Circa illam literę rationem, qua probatur, non posse aliquid cõuerti in diuinam naturam, quia est ingenerabilis, aduerte q dupliciter potest intelligi aliquid conuerti in aliud. Primo per tranſubstantiationem: sicut panis in sacramento altaris conuertitur, in corpus Christi, secundo per transmutationem: sicut alimentum conuertitur in corpus animalis, quod nutritur: & similiter elementa conuertuntur in mistum, secundum opinionem tenentium elementa non remanere secundum suas substãtias in misto. Non est in præsenti ratione sermo de cõuersione primo mõ quoniam non valeret ratio: qa ex hoc, q aliquid est ingenerabile, non sequitur quòd non possit diuina virtute transubstãtiari i ipsum: quin potius de facto i corpus Christi gloriosum, quod est incorruptibile & ingenerabile, conuertitur panis in Eucharistia: sed est sermo de cõuersione secundo modo: quia de tali disputatur in secũdo mõ, quo ex pluribus perfectis trãsmutatis fit vnum, vt patet in litera.

¶ Circa rationem illam, quia diuina natura & humana nõ possunt constituere aliquid per modum formæ & materiæ, nota duo. Primum est ly præsertim corpori: dixit enim hoc Auctor ad præferendum sermonem suũ ab informatione secundum esse intelligibile. Dictum est enim in 1. lib. q. 12. q̃ diuina efẽtia potest esse forma intelligibilis intellectus creati: sed alterius rationis ac ordinis est esse formam in esse intelligibili intellectus creati, & conuenire cũ aliquo corporeo per modũ formæ & materiæ ad constituendũ aliquam naturam. hoc enim maximam imperfectionẽ & informationem rei secundum esse materiale ponerет i diuina natura: illud aute nullam imperfectionẽ, aut informationem secundum esse ponit in diuina essentia, vt ibi patuit. Secũdum est, q sequela, in litera subiuncta, scilicet sequeret enim quod species resultans esset communicabilis pluribus, fundatur super illa ꝓpositione: Omnia natura

*Li. 2. Phy. test. 3. to. 2.

* in 2. pagi. 2 princ. lib.

* Nazanzenus i epi. i. ad Clidonium ante medium.

† Lib. 3. ortho. fidei c. 6. 7. a medio.

In symbolo fidei ibi posito, reperies id to. 1 conc. 4. generaliũ Coloniæ impressorũ anno d. 1530.

QVAESTIO II.

De modo unionis uerbi incarnati, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de modo vnionis verbi incarnati. Et primo, quantum ad ipsam vnionem. Secundo, quantum ad personam assumentem. Tertio, quantum ad naturam assumptam.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, vtrum vnio verbi incarnati sit facta in natura.

¶ Secundo, vtrũ sit facta in pſona.

¶ Tertio, vtrum sit facta in supposito vel hypostasi.

¶ Quarto, vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

¶ Quinto, vtrum sit facta aliqua vnio aiæ & corporis in Chſo.

¶ Sexto, vtrũ natura humana fuerit vnita verbo accidentaliter.

¶ Septimo, vtrum ipsa vnio sit aliquid creatum.

¶ Octauo, vtrum sit idem quod assumptio.

¶ Nono, vtrũ sit maxima vnionũ.

¶ Decimo, vtrum vnio duarum naturarum in Christo fuerit facta per gratiam.

¶ Vndecimo, vtrum eam aliqua merita præcesserint.

¶ Duodecimo, vtrũ gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in natura.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur q vnio verbi incarnati sit facta in vna natura. Dicit enĩ Cyrillus, & inducitur in gestis cõcilii Chalcedonẽsis, * Non oportet intelligere duas naturas, sed vnã naturam Dei verbi incarnatam. Quod quidem non esset, nisi vnio fieret in natura. Ergo vnio verbi incarnati facta est in natura.

¶ 2 Præt. Atha. † dicit, Sicut anima rationalis, & caro vnus est homo, ita Deus & hõ vnus est Christus: sed anima rationalis & caro conueniunt in cõstitutione vnius naturæ humanæ. Sic ergo Deus, & hõ cõueniũt in constõne alicuius naturę. ergo vnio facta est i natura.

¶ 3 Præt. Duarum naturarum vna nõ denominatur ex altera, nisi aliquo modo inuicẽ transmutentur: sed diuina natura & humana in Christo ab inuicem denominant. dicit. n. Cyrillus diuinam naturã esse incarnatam, & Greg. Nazanzenus * dicit humanam naturam esse deificatam, vt patet per Dam. † ergo ex duabus naturis videtur esse facta vna natura.

SED CONTRA est, quod dr̃ in determinatione concilii Chalcedonen. * Cõfitemur in nouissimis diebus filium Dei vnigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indiuise, inseparabiliter agnoscẽdum, nũquam sublata differentia naturarum pp vnionem. ergo vnio non est facta in natura.

RESPON. Dicendũ, q ad huius qõnis euidentiam oportet considerare quid sit natura. Sciẽdum est ergo, q nomen naturæ a nascẽdo est dictum: vnde primo est impositum hoc nomen ad significandum generationem viuentium, q̃ natiuitas vel pullulatio dr̃, vt dicatur natura quasi nascitura. Deinde translatũ est nomẽ naturæ ad significandum principiũ huius gñonis. Et quia principiũ gñonis in rebus viuentibus est intrinsecũ, vlterius deriuatum est nomẽ naturæ, ad significandum quodlibet principiũ intrinsecum motus, fm q Philosophus dicit i 2. Physi. * q natura est principiũ motus in eo, in quo est p se & non fm accidẽs. Hoc autem principium vel forma est, vel materia: vnde qñq; natura dr̃ forma, qñq; vero materia. Et qa finis generationis naturalis est i eo quod generatur, essentia speciei, quam significat definitio, inde est q huiusmodi essentia speciei vocatur ẽt natura. Et hoc mõ Boetius naturã definit in lib. * de Duabus na. dicens, Natura est vnãquãq; rem informans specifica differentia, q̃. s. cõplet definitionem speciei. Sic ergo nunc loquimur de natura, fm quod natura significat essentiam, vel quod quid est, siue qdditatem speciei. Hoc aũt mõ accipiendo naturã, impossibile est vnionẽ verbi incarnati esse factam in natura.

¶ Tripliciter. n. aliquid vnũ ex duobus vel pluribus cõstituitur. Vno mõ ex duobus integris, perfectis remanentib^s. Quod quidẽ fieri nõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

natura cõposita ex materia & forma, ẽ communis pluribꝫ, quæ ex primo Cæli sumitur. Quæ propositio vera dicitur, quantum est ex se potest. n. aliũde, puta ex hoc, quod conflatæ tota sua materia non inueniri, nisi in vno natura illa, vt de mundo ibidem dicit. Est igitur omnis natura ex materia & forma composita, secundum se communis pluribꝫ, & de facto potest inueniri in pluribus, nisi constet ex tota sua materia. Et quia natura illa resultãs ẽ Christo ex diuina natura, vt forma, & humana, vt materia non constaret ex tota sua materia (vt patet: quia multæ aliæ naturæ humanæ singulares inueniuntur vltra illam, quæ est in Christo) sequitur ꝙ de facto posset natura illa resultans pluificari: ac per hoc possent esse plures, immo infiniti Christi eiusdẽ speciei spãlissimę.

* Art. 6. huius quæst.

¶ In eodem primo articulo in responsione ad secundum circa similitudinem ab Athanasio datam, perspice quod similitudo dicitur tenere quantum ad hoc, scilicet quantum ad vnitatem suppositi vtrobiq;. Nec aliud sonant verba Athanasii, nisi similitudinem quo ad vnitatem suppositi: dicendo, sicut anima rõnalis & caro vnus est homo. nam vnus homo vnum suppositum manifeste significat, & non ponit similitudinem quo ad vnitatem naturæ, nec quo ad modum constituendi vnum suppositum, neque enim illo modo vnum suppositũ Christi constat ex diuina & humana natura, sicut vnus homo constituitur ex anima & corpore: quoniam vnus homo, puta Petrus, constituitur ex anima & corpore, vt veris partibus componentibus ipsum Petrum: est enim persona Petri compesita ex hac anima & hoc

† P. p. q. 9. art. 1.

potest nisi in his, quorũ forma est compositio, vel ordo, vel figura: sicut ex multis lapidibus ablq; aliquo ordine adunatis, per solam cõpositionem fit aceruus: ex lapidibus aũt, & lignis secundũ aliquem ordinem dispositis, & etiam ad aliquam figurã redactis, fit domus. Et secũdum hoc posuerunt aliqui vnionem esse per modum confusionis, quæ. s. est sine ordine, vel p modum commassationis, quæ. s. est cũ ordine. Sed hoc nõ põt esse. Primo quidem: quia cõpositio, vel ordo, vel figura non est forma substantialis, sed accidentalis. Et sic se queretur, ꝙ vnio incarnationis nũ esset per se, sed per accidẽs, quod infra improbabit.* Secundo, quia ex huiusmodi nõ fit vnum simpliciter, sed secundum quid: remanẽt enim plura actu. Tertio, quia forma taliũ non est natura, sed magis ars: sicut forma domus. Et sic non constitueretur vna natura in Christo, vt ipsi volunt. Alio modo fit aliquid vnum ex perfectis, sed transmutatis: sicut ex elementis fit mistum. Et sic aliqui dixerũt vnionem incarnationis esse factam per modum complexiõis. Sed hoc non põt esse. Primo quidem, quia natura diuina est omnino imutabilis, vt in 1. parte dictũ est. † vnde nec ipsa põt conuerti in aliud, cum sit incorruptibilis: nec aliud in ipsam, cum ipsa sit ingenerabilis. Secundo, quia id qd est cõmistum, nulli miscibilium est idẽ spẽ: differt. n. caro a quolibet elementorum specie. Et sic Christus nõ esset eiusdẽ naturæ cum patre, nec cum matre. Tertio, quia ex his q̃ plurimum distant, non põt fieri cõmistio: soluitur. n. spẽs vnius eorum, puta si quis guttã aquæ amphoræ vini apponat. Et secundum hoc cum natura diuina in infinitũ excedat humanam naturam, non poterit esse mistio: sed remanebit sola natura diuina. Tertio modo fit aliquid ex aliquibus non permistis vel pmutatis, sed imperfectis: sicut ex anima & corpore fit hõ: & sic ex diuersis membris, vnum corpus cõstituitur. Sed hoc dici non põt de incarnationis mysterio. Primo quidem, quia vtraq; natura est secundum rõnem suam perfecta, diuina. s. & humana. Secundo, quia diuina natura humana nũ possunt constituere aliquid p modum partium q̃titatiuarũ, sicut mẽbra constituunt corpus: quia natura diuina est incorporea. Neq; per modũ formę & materiæ: quia diuina natura non põt esse forma alicuius, psertim corporei. Sequeretur. n. ꝙ species resultans esset cõmunicabilis pluribus: & ita esset plures Christi. Tertio, quia Christus nõ esset humanæ naturæ, neq; diuinæ naturæ. Differentia. n. addita variat speciẽ, sicut vnitas numerum, sicut dr in 8. Metaphy.†

† Lib. 3. c. 11. & lib. 1. c. 11. ad sensum fałtẽ.

Ad primum ergo dicendũ, ꝙ auctoritas Cyrilli exponitur in 5. Synodo* sic. Si quis vnam naturã verbi Dei incarnatam dicens, non sic accipiat, sicut patres docuerũt, quia ex diuina natura & humana, vnione secundum subsistẽtiam facta, sed ex talibus vocibus naturã vnam siue subsistantiam diuinitatis & carnis Christi introducere conetur, talis anathema sit. Nõ ergo sensus est, quòd in incarnatione ex duabus naturis sit vna natura constitutat: sed ꝙ natura verbi Dei, carnem uniuit sibi in persona.

*Habetur ī cõci. 1. ephesino in epi. synodi ad Nestoriũ: & etiam in loco citato art. 2ced. in arg. Sed cõtra,

† Lib. 10. In cõ Cons can. 8. istud 5. gene

Ad 2m dicendum, ꝙ ex anima & corpore cõstituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ & personæ. Naturæ quidem secundum ꝙ anima vnitur corpori, formaliter perficiens ipsum, vt ex duobus fiat vna natura, sicut ex actu & potẽtia, vel materia & forma. Et quantum ad hoc non attẽditur similitudo: quia natura diuina non potest esse corporis forma, vt in primo probatum est. † Vnitas vero personæ constituitur ex eis, inquantum est unus aliquis subsistens in carne & anima. Et quantum ad hoc attenditur similitudo: unus enim Christus subsistit in diuina natura & humana.

† P. p. art. 8.

Ad 3m dicendum, ꝙ sicut Damasc. dicit, Natura diuina dicitur incarnata: quia est unita carni personaliter, non ꝙ sit in naturã carnis conuersa. Similiter & caro dicitur deificata (ut ipse dicit) non p cõuersionem, sed per unionem ad uerbum saluis suis proprietatibus naturalibus, ut intelligatur caro deificata: quia facta est Dei uerbi caro, non quia facta sit Deus.

Li. 3. c. fid. ca

Articvlvs II.

Vtrum unio uerbi incarnati sit facta in persona.

Ad secvndvm sic procedit. Videtur ꝙ unio uerbi incarnati non sit facta in persona. Persona enim Dei non est aliud a natura ipsius, ut habitũ est in primo. † Si ergo unio non est facta in natura, sequitur ꝙ non sit facta in persona.

† P. p. art. 3.

¶ 2 Præt. Natura humana non est minoris dignitatis in Christo, q̃ in corpore, vt patribus suis. Christus autẽ non constituitur in suo esse personali p vtrãque naturam, diuinam. s. & humanam, vt infra patebit. Intellige igitur similiudinem quantum ad ipsam vnitatem suppositi, vtrobique subsistentis i duobus: ibi in natura animæ rationalis & carnis, hic in natura Dei & hominis: diuersimode tamen iuxta diuersas conditiones eorũdẽ. Diligenter autẽ pensato illa verba literæ: Vnitas vero personę constituitur ex eis, scilicet anima & corpore vnitis, inquantum est vnus aliquis subsistens in carne & aia. oportet nãque hæc scrutari in q. 4. art. 2. vbi inquiretur, & definiendum est quid persona humana, puta Petrus, addit supra suam, hoc est singularem humanitatẽ, qua est hic homo.

¶ *Super quæstionis secundæ Articulum secundum.*

In articulo secundo eiusdem secundæ quæstionis præclarandus esset titulus, nisi in corpore articuli declararet.

¶ In corpore igitur articuli tria fiũt. primo declaratur ly persona. Secũdo ly vnit in persona. p hæc enim duo titulus patet. Tertio respondetur quæsito vnica cõclusiõe affirmatiua. Vnio verbi incarnati est facta in persona, ita quod non in natura.

¶ Primum sit declarando differentiam inter personã & naturam, ex diuersa significatione nominum naturæ, & personæ. Vbi scito ꝙ personæ & naturæ nominibus non intelligimus hæc vocabula, natura, & persona, quæ importãt naturam & personã in actu signato, sed nomina quę significãt naturam & personam in actu exercito, vt humanitas, & hic homo, seu Sortes, & sic de aliis nisi quod ex eo ꝙ aliud significat

Loc. ar. 1. ẽsis.

P. p. q. 3. ar. 8. † P. p. q. art. 3. Aliquã a prin. licet in pagin.

significat humanitas, & similia nomina naturarum, & aliud significat Sortes, & alia nomina personarum, monstratur differentia in rebus significatis, scilicet natura & persona. Procedit autẽ litera ex differentia inter naturam & suppositum, ad differẽtiam inter naturam & personam, a communioribus tradens doctrinã.

Suppositum. n. cum idem sit quod prima substantia, commune est omni naturæ generis substantiæ, persona autem in sola rationali seu intellectuali natura inuenitur: ita quod sicut suppositũ significat primam substãtiam, in quacumque specie substantię sit, ita persona significat primam substantiam in genere intellectualis substantię. Et propterea in litera dicitur, quod differentia assignata inter naturam & suppositum, intelligenda est etiam inter naturam & personam: contrahitur enim per ly persona, ly natura ad rationalem: & perinde est ac si diceretur suppositum naturæ rationalis.

¶ Et quoniam diuersimode in diuersis inuenitur aliud & aliud, quod significatur no minibus naturæ & personæ: quia i quibusdam inuenitur aliud secundum rem, in quibusdam aliud secundum rationem tantum: ideo in litera post propositam differentiã significati per naturam a significato per personã, quatuor facit. Primo ostendit quare in quibusdam secundum rem distinguuntur natura, & suppositum dicens hoc ideo esse, quia naturæ potest inueniri aliquid coniunctum, præter id quod de ratione suæ formali est. Et hanc rationem ita ponderat Auctor, vt ex affirmatione affirmationẽ, & ex negatione negationem inferat, hoc est, quod in illis substantiis, in quibus inuenitur aliquid vltra naturam specificam, suppositum & natura distinguuntur secũdum rem: & in illis, in quibus nil inuenitur præter naturam specificã suppositum & natura non distinguuntur secundum rem. Secundo explanat in quibus substantiis manifeste subsumi potest distinctio talis secundum rem vel non distinctio, & dicit, quod in substantiis compositis ex materia & forma, in quibus inueniuntur & accidentia & principia indiuiduantia præter naturam specificam, suppositum & natura distinguuntur secundum rem. Tertio declarat, qualiter distinguuntur secundum rem, & dicit. Distinguuntur non tamquam duæ res separatæ, sed tãquam eadem superaddens aliqua alia. Vbi nouitii distinguant, quod distingui secundum rem contingit dupliciter: primo, sicut duæ res, quarum vna nihil est alterius, vt albedo & dulcedo, vt Sortes & Plato, &c. alio modo sic, vt vna res includat totam aliam, & superaddat ei aliquid aliud, & hoc modo suppositum distinguitur a natura secundum rem: quia scilicet includit naturam, & addit aliqua alia. Et ne hoc voluntarie dici videatur, ex duobus effectibus hoc probat, primo ex modo significandi: quia hinc prouenit, quod significatur suppositum per modum totius, & natura per modũ partis formalis, perfectiuæ suppositi. Secundo, ex negatiua pdicatione: quia hic hõ non est sua humanitas. ex hoc. n. ꝙ Sortes est vt totum quoddam respectu naturæ & aliorum superadditorum, prouenit vtrumque, & quod sic significetur vt totum & natura vt pars, cõstitutiua tñ ipsius, & ꝙ falsa sit affirmatio naturę de Sorte, vtpote partis de toto. Quarto sub alio mẽbro subsumit subam diuinã, in qua natura & suppositũ sola rõne distinguuntur: quia nihil in Deo vltra suã naturam inuenitur.

¶ Sed occurrunt circa hæc multa dubia. Primum est, an differentia realis posita hic inter suppositum & naturam, habeat locum in angelis. Et est ratio dubii: quia in prima parte qõ. 3. artic. 3. dixit Auctor in substantiis separatis suppositum esse idẽ secundum rem, quod natura: ita quod Gabriel est sua Gabrielitas: cuius oppositum dicitur hic de Sorte, quod scilicet non est sua humanitas. In oppositum autem est: quia hic dicitur, quod in quibus inuenitur aliquid præter naturam speciei, suppositum differt secundum rem a natura: quia in suppolito includitur natura speciei, & quædam alia quæ sunt præter naturam speciei. Cõstat autem in angelis inueniri multa præter naturam speciei, vt existentia actualis, & alia accidentia: quamuis non inueniantur in eis principia indiuiduantia. ergo &c.

¶ Secundum dubium est an illud, quod suppositum dicitur addere supra naturam, oporteat esse ens reale, an sufficiat quod sit negatio aliqua secundum doctrinam Auctoris.

¶ Tertium dubium est, an illud, quod addit suppositum supra naturam, oporteat esse intrinsecum supposito: an sufficiat quod sit extrinsecum. Et est sermo de suppósito & natura ũgulari: hoc est de Sorte & hac sua humanitate. Et est ratio dubii difficultas videndi quid est illud intrinsecum, & diuersitas opinionum, & nostrum etiam dictum in Commentariis Primæ partis in loco allegato, vbi diximus quod non differunt intrinsece.

¶ Quartum dubiũ est quid sit illud qđ suppositum creatũ, addit intrinsecum sibi supra hanc naturam suam. Et est ratio dubii: quia hinc non apparet quid sit illud & propter rei obscuritatem & propter varias opiniones. inde autem cogimur aliquid dicere: quoniam dicimus & affirmamus verbum Dei non assumpsisse personam humanam, sed assumptisse hanc humanitatem, & dicimus quod persona humana est inassumptibilis: hæc autem natura assumpta est.

* Ar. 2ced.

Quintum dubium est circa illud, quod in Deo nihil inueniatur præter rationem suæ speciei: quam in Deo confitemur personales proprietates realiter inter se distantes, præter vnicam, absolutam ac communem omnibus diuinis personis essentiam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd sententia literæ istius proculdubio locum habet in angelis, vt patet inferius in q. 4. artic. primo ad tertium, vbi natura angeli absque angeli personalitate assumptibilis a diuina ponitur persona (quod constat non esse intelligibile si suppositum, & natura essent omnino idem secundum rem) & quòd in angelis propter hanc literæ rationem, quam Auctor etiam in Quolib. 2. quæst. 2. artic. 2. tractat, suppositum differt secundum rem a natura: non tamen omni modo quo differunt hæc in compositis ex materia & forma, vt ibidem dicitur: quia suppositum in substantiis materialibus differt a natura etiam, quia includit singularitatem naturæ, quam nõ includit natura. Talis autem differentia non saluatur inter suppositum, & naturam in substantiis separatis: sed illa differentia, quæ ponitur hic, communis est omnibus substantiis creatis, scilicet quod suppositum includit naturam eciam hanc, & addit quædã alia: natura autem etiam hæc non includit illa. Nec obstat doctrina habita in Prima parte: quoniam ibi est sermo de identitate reali & intrinseco reali designatiuo naturæ, ita quod cum pluribus modis possit contingere distinctio suppositi a natura, ibi non est sermo, nisi de illo modo, quo differunt penes aliquid reale intrinsecum designatiuum naturæ: quomodo clare patet suppositum differre ab essentia per definitionem significatam in substantiis materialibus. Sortes enim manifeste differt ab humanitate: quia includit principia indiuiduantia, quæ determinant naturam, scilicet humanitatem, constituendo humanitatem esse hanc: quamuis non differat per hoc solum Sortes ab humanitate: sic enim in angelis non differunt suppositum & natura. Nec propterea Auctor fuit ibi diminutus, aut falsus excluso illo modo distinctionis suppositi a natura, concludens identitatem suppositi & naturæ in substantiis immaterialibus, & consequenter in Deo: quoniam etsi processus ille solus reprehendi possit: iunctus tamen articulis sequentibus irreprehẽsibilis fuit, quoniam ex sequentibus, in illamet q. articulis excluduntur a Deo (de quo est principalis quæstio) alii modi, quibus potest suppositum secundum rem distingui a natura, excludendo enim compositionem ex essentia & esse & quocumque accidente, & quacumque componibilitate, satis clare patet, quod essentiæ illi nihil præter rationem speciei iunctum est, ac per hoc omnes modi, quibus suppositum potest distingui a natura, exclusi ibi inueniuntur a Deo, non autem ab angelis de quibus non erat tunc quæstio. Sensus ergo doctrinæ illius est, quod in substantiis immaterialibus suppositum & natura sunt idem, secundum rem intrinsece, ita quod ly intrinsece, referatur ad naturam etiam hanc: an autem referatur etiam ad suppositum, sub dubio relinquatur: quoniam inferius discutiendum est.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quod proculdubio oportet esse ens

Universidad de Deusto
Biblioteca

ens tale quod suppositum addit supra naturam: quia est illud, quo differt secundum rem a natura. Constat enim quod differentia secundum rem inter aliqua non est, nisi ratione alicuius entis realis in hac autem litera dicit, ꝙ est differentia secundum rem. igitur oportet quod sit secundum aliquam realitatem.

¶ Ad tertiū & quartum dubium respondendum est in q.2. art.2. vbi melius intelligi poterunt dicēda, postquam tota de persona interim discussa apertaque fuerint.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quod i Deo præter rationē suæ naturæ nihil aliud inuenit: aliud autem dico non solum realiter, sed formaliter loquēdo de formalitate diuinæ naturæ, prout ipsa i se ex se est. Deitas nāque si definiretur secundum sua merita, clauderet in ratione sua formalissima & simplicissima, non solum quid est sapiētiæ, intellectus voluntatis, & reliquarum absolutarū perfectionum: sed quid est paternitatis, filiationis, ac processionis. Sed quia noster intellectus non potest illius celsitudinem capere, more nostro distinctas rationes formales essentiæ & personalis proprietatis formamus, fultas in re vnica, excellentre, & quidditate, virtualiter continente has distinctas rationes, quas formamus.

¶ Secundum autem, quid scilicet est vniri in persona, declaratur ponendo vnam vniuersalem, Omne quod ineſt alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona. Vbi scito latitudinem vnionis in persona habere triplicem gradum. Ad cuius clarificationem recolendum est, ꝙ alicui personæ quatuor attribuuntur, primo extrinseca, vt vestis & locus: secundo accidentia inhærentia, vt albedo & huiusmodi: tertio, partes, vt manus & reliqua membra: quarto essentia, ipsa etiam singularis, vt hæc humanitas: habet enim Sortes vestem, albedinem, manum, & hanc suam humanitatem. Sed primum horum non est vnitum Sorti in persona: quia constat aliud esse suppositum vestis, & aliud suppositum personæ vestitæ illa veste: suppositum enim vestis est substantia panni, non homo qui vestitur. Reliqua vero tria vniuntur Sorti, in persona: nam subiectum accidentium Sortis est ipse Sortes: & similiter Sortes est qui integratur ex suis membris, & qui constituitur in esse suo specifico individuato per hanc suam humanitatem. Est autem inter illos tres modos vnionis in persona diuersitas magna: quoniam accidentia vniuntur quidem Sorti in persona, sed non vt pertinentia ad integritatem personæ, vt patet. Partes vero vniuntur in persona Sortis, vt integrantes ipsius personam. Natura autem singularis vnitur personæ Sortis, vt constitutiua ipsius Sortis: ita quod tam partes, quam natura vniuntur Sorti in persona substantia liter, sed partes secundum esse substantiale partiale: natura vero secundum esse substantiale totius naturæ. Et quia in hoc articulo sola quæstio de vnione in persona tractatur, & inferius discutienda est in articu.6. an huiusmodi vnio in Christo sit substantialis vel accidentalis: ideo præsenti proposito sufficit indistincte determinare, quod vnio est in persona, non curando de modo seu gradu vnionis personalis. Et propterea in litera dicitur, ꝙ omne quod ineſt alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona. Et per hæc patet titulus articuli.

¶ Conclusio responsiua probatur sic. Verbum habet naturam humanam sibi vnitam, & non ad suam naturam diuinam pertinentem. ergo vnio est facta in Verbi persona & non in natura. Antecedens patet ex fide. Consequentia probatur: quia si non vnitur ei in persona, nullo modo vnitur ei, ac per hoc tota fides subuertitur. Assumptum fundatur super illa maxima. Omne quod ineſt alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur illi in persona. Ex hoc enim patet, quod negare

quæ ad rationem speciei pertinēt, nihil aliud adiunctum inueniri posset, nulla necessitas esset distinguendi naturam a supposito natu rę, quod est indiuiduum subsistens in natura illa: quia vnumquodque indiuiduum subsistens in natura aliqua, esset omnino idem cum sua natura. Contingit autem in quibusdam rebus subsistentibus G inueniri aliquid, quod non pertinet ad rationem speciei, scilicet accidentia & principia indiuiduantia (sicut maxime apparet in his, quæ sunt ex materia & forma compositа) & ideo in talibus etiam secundum rem differt natura & suppositum, non quasi omnino aliqua separata: sed quia in supposito includitur ipsa natura speciei, & superadduntur quædam alia, quæ H sunt præter rationem speciei. vnde suppositum significatur vt totum, habens naturam sicut partem formalem & perfectiuam sui: & propter hoc in compositis ex materia & forma, natura non prædicatur de supposito: non enim dicimus, quòd hic homo sit sua humanitas. Si qua vero res est, in qua omnino nihil aliud est præter rationem speciei vel naturæ suæ (sicut est i Deo) ibi, non est aliud secundum rem suppositum & natura, sed solum secundum rationem intelligendi: quia natura dicitur, secundum ꝙ est essentia quædam: eadem vero dicitur suppositum, secundum ꝙ est subsistens. Et quod est dictū* de supposito, intelligendum est de persona in creatura rationali vel intellectuali: quia nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia, secundum Boetium. † Omne igitur quod ineſt alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius siue non, vnitur ei in persona. si ergo humana natura verbo dei non vnitur in persona, nullo modo ei vnitur, & sic totaliter tollitur incarnationis fides, quod est subruere totam fidē Christianam. Quia ergo Verbum habet naturam humanā sibi vnitam, non autem ad suam naturam diuinam pertinentem, consequens est quòd vno sit facta in Verbi persona, non autem in natura.

Ad primvm ergo dicendū, quòd licet in deo non sit aliud secundū rem natura & persona, differt tamen secundum modum significandi, sicut dictum est, *quia persona significat per modū subsistentis. Et quia natura humana sic vnitur verbo, vt verbū in ea subsistat, non aūt vt aliquid addatur ei ad rationē suæ naturæ, vel vt eius natura in aliud transmutetur, ideo vnio humanæ naturę adverbū dei, facta est in persona nō in natura.

Ad 2m dicendum ꝙ personalitas intantum pertinet ad dignitatē alicuius rei & perfectionē, inquātum ad dignitatem alicuius rei & perfectionem eius pertinet, quòd per se existat, quod i nomine personæ intelligitur. Dignius autem est alicui, quòd existat in aliquo se digniori, quàm ꝙ existat per se. Et ideo ex hoc ipso humana natura dignior est in Christo, quàm in nobis, ꝙ in nobis quasi per se existēs B propriam personalitatem habet, in Christo autem existit in persona verbi. Sicut etiam esse completiuū speciei pertinet ad dignitatem formæ, tamen sensituum nobilius est in homine propter coniunctionē ad nobiliorem formam completiuam, quàm sit in bruto animali, in quo est forma completiua.

Ad 3m dicendum ꝙ verbum dei non assumpsit humanam naturam in vniuersali, sed in atomo, idest, in indiuiduo (sicut Dama. dicit †) alioqn oporteret ꝙ cuilibet C homini conueniret esse dei verbū, sicut conuenit Christo. Sciendū est tū, ꝙ non quodlibet indiuiduū in genere substantiæ eriā in rationali natura habet rationē personæ, sed indiuiduū naturæ humanæ: nullus .n. hic hō ibi inuenitur nisi filius dei, sicut nulla persona, nulla hypostasis ibi inuenitur, nisi filii dei. Solo igitur nomine distinguunt hic homo & hypostasis, suppositū seu persona humana, puta Sortes, & propterea in creaturis duo tm inueniuntur, natura scilicet & suppositum. In deo autem magna inuenitur differentia inter indiuiduū naturæ diuinæ, hoc est hunc deū, & hypostasim, nam hic deus cōis est f m rem Patri, & Filio, & Spiritui sancto, & consequenter non significat hypostasim, de cuius ratione cōstat esse incōmunicabilitatē, tām Pater aūt, q̄ Filius q̄ Spiritus sanctus persona seu hypostasim diuinā significat. Et propterea tria cū inueniantur in deo, s. hæc deitas, hic deus, & persona, puta verbū dei, insufficiētiæ primo arguitur distinctio facta, aut vnio est facta in natura, aut in persona: nam posset dici, ꝙ est facta nec in natura nec in psona, sed in indiuiduo naturæ diuinæ, s. in hoc deo. Ruit quoq; processus literæ, ꝙ si vnio verbi incarnati non est facta in persona, nullo mō natura humana vnitur ei. Ruit & illa maxima, Omne quod ineſt alicui personæ, siue pertineat ad naturam eius, siue non, vnitur ei in persona, quoniam si natura humana assumpta esset ab hoc deo, non vniretur in persona, sed in indiuiduo naturæ, & tamen ineſſet personæ verbi, quia verbum est hic deus.

¶ Ad hoc dubiū quadrupliciter respōdet. Primo, negando quòd inueniatur in diuinis ṕter hypostases indiuiduū naturæ, s. hic deus, licet inueniatur hæc deitas, qm̄ hoc esset ponere quaternitatē in diuinis. Sed hæc respōsio falsa est, tum q̄ a i diuinis omne abstractū hēt suum propriū cōcretū, nec inuenitur differētia ibi inter abstractū & concretū nisi in modo significandi: cōstat aūt ꝙ ibi inuenit non solū deitas, sed deitas hæc, igitur non solū inuenitur deus, sed deus hic, & quū hoc qd significo, dicendo deus hic, sit cōe tecūdū rem Patri, & Filio & Spiritui sancto, sequitur ꝙ præter hypostases inueniatur ibi hic deus significās indiuiduū naturæ diuinæ cōe tribus psonis: tum qm̄ in diuinis inuenitur deus vnus numero, cōis patri, & Filio, & Spi. san. ergo inuenitur deus hic cōis Patri, & Filio, & Spi. san. Cōsequentia patet, quia idē addit ly vnus numero supra ly de*, qd addit ly hic, supra ly deus. Antecedēs patet ex fidei sentētia, qua confitemur Patrē, & Filiū, & Spi. san. esse unū numero deū, dū dicimus, de* pater, deus fil. deus spi. san. & tñ nō tres dii, sed vnus est deus: est enim procul dubio fermo de vnitate numerali. Nec hoc est ponere quaternitatē, sicut nec ponendo hoc cōcretū deus, ponitur quaternitas significat. n. habentem deitatē, sicut hic deus, vtroque liquidem

naturam dei, probatur in litera, quia nec per appositionem, nec transmutationem. Quòd vero adiunctū fuerit aliquid personæ dei, probatur: quia humana natura vnitur personæ dei vt persona dei in natura humana subsistat, ex eo enim quòd personæ, vt distingnitur contra naturā, est subsistere in natura, sequitur manifeste quòd apponēdo psonæ, quòd in aliqua alia natura subsistat, vnio fit in persona. vnde patet quòd passiones nominum secundū modos significandi non pro ratione, sed pro manifestatione differentiæ inter naturā & personam dei secundum rationem, allatæ sunt. Et ratio realis altissima ad realem cōclusionem allata ē, manifestis, quòd ēt cum omnimoda identitate for In cor. arti. mali naturæ & personæ diuinæ, stat ꝙ vnio ē facta i psona & nō in natura dei. ¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit circa similitudinē in litera assignatam inter sensituum in homine & bruto, & humanam naturam in propria & aliena persona, nam falsum assumitur, quod sensitiuū in bruto est forma completiua: est .n. ne

*In ar. art.

† In lib. duab. Theol. tulū a cipio.

Iut forma generica tàm in homine quàm in bruto, vt patet. Et propterea non est mirū si est nobilius in homine, ad quē trahitur per nobilissimam differentiam sui generis, scilicet rationale.

¶ Ad hoc dicitur, quòd similitudo literæ optima est, & optime declarat propositum, sed supponit inter animam intellectiuam & animas aliorum animalium tantam esse diuersitatem, quòd illæ sunt in genere formarum materialium, illa vero est in genere formarum immaterialium. Ac per hoc sensitiuum ad formas brutorum se habet, vt ad res infra latitudinem sui generis, ad animam vero intellectiuā, quæ est hominis forma, & ex qua radicaliter sumitur propria hominis differentia, se habet vt ad D formam nobilioris ordinis. Hoc enim suppositо, quod constat esse verū, patet quòd sensitiuum in bruto, quia per propriam sui generis formam est, habet infra sui generis latitudinem, hanc dignitatem, quæ est esse completiuum in specie. In homine vero, quia non per propriam sui ordinis formam est, non habet infra sui ordinis latitudinem, hanc dignitatem, quę est esse completiuum in specie. Et similiter natura humana in ceteris hominibus habet infra propriæ speciei latitudinē dignitatem propriæ personalitatis, in Christo vero non hēt propriæ personalitatis dignitatē. Sed sicut sensitiuo dignius est habere esse specificum cōpletum per formam nobilioris ordinis, scilicet per animā intellectiuā, ita natura humana i Christo maiori donata est dignitate ex hoc, quòd ad personalitatē diuinam assumpta est. Ex quibus clare patet sensus literæ & similitudinis sine vlla dissonantia.

¶ In responsione ad tertium nota ly separatim, appposuit siquidem Auctor ly separatim, vt sciant nouitii discernere inter per se existere, & per se separatim existere: cuilibet namque substan E tiæ siue completæ, siue incompletæ conuenit per se existere, nam per hoc distinguitur contra accidens, cui conuenit non per se, sed in subiecto existere, accidentis enim esse est inesse, subsistantia aūt est ens per se. Sed per se separatim existere, nulli substantiæ, quæ est pars alterius, conuenit: quia non existit separatim a suo toto. Et similiter non conuenit humanitati Christi, quis non sit pars, quia non existit separatim a verbo dei, sed in verbo dei, sed si separaretur a verbo dei, per se separatim existeret: sicut si para aliqua separaretur a suo toto, per se separatim existeret.

¶ Occurrit hoc in loco, vbi primo distinguimus vnionē in persona ab vnione in natura, transcundo cum communi cursu doctorum, quòd vnio incarnationis aut est in natura, aut in persona seu hypostasi, vt patet in 3. Senten. occurrit inquam quæstio

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomine ponitur vnus numero habens deitatem, communis tribus personis: quamuis ly Deus non explicet vnitatem numeralem, quam explicat ly hic Deus. Secūdo respondetur, quòd quāuis ponatur in diuinis indiuiduum naturæ, scilicet hic Deus: quia tamen nullus est hic Deus, nisi pater aut filius aut spiritus-sanctus, & assumptio oportet q̄ fiat ad hunc Deū determinate. s. vel patrē, vel filium vel spiritum-sanctū, ideo hic Deus non posset assumere naturā nisi vt est persona, & ideo vnio aut est i natura aut in persona. Sed hæc responsio ambigua, vel falsa est, & eius dicta examinanda sūt in q. 3. a. 3. vbi tractabitur, an abstracta per intellectum psonalitate in Deo possit fieri assūptio naturæ humanæ.

Tertio respondetur distinguēdo ly vnio, dicendo q̄ æquiuocatur de vnione: q̄m alterius rōnis est vnio verbi incarnati, ab vnione, qua hic Deus esset incarnatus. In hoc aūt articulo quæstio est de vnione verbi incarnati, vt patet in illo titulo, in quo ponitur hic vnio verbi incarnati, & quærit qualitas vnionis, supponitur, personā filii Dei, quam verbum significat, esse incarnatā, esse vnitā carni, & quærit modus, quo est facta hæc vnio, an scilicet in persona. Vbi autem hic Deus incarnatus esset, non supponeretur verbū incarnatum: sed supponeretur hūe Deum incarnatū, & quæreretur modus vnionis, an in natura, an in persona, an in solo indiuiduo naturæ. Patet aūt vniones has esse diuersarum rationū ex eo, q̄ vnio verbi incarnati est ad incō municabilem terminum. verbum.n. incommunicabile est cuiq; suppositō, vnio autem huius Dei incarnati si esset, ad communicabilem esset terminum: est.n. hic Deus cōmunis omnibus personis diuinis. Sed hæc responsio licet veritatē dicat quo ad id, quod de facto inuenitur in vnione verbi incarnati: quia secundū veritatem vnio terminatur ad incommunicabilem terminū vt sic, non satisfacit tamen difficultati motæ formaliter, quoniam in hoc articu. etsi supponitur verbum incarnatū, non tamen supponitur, vnionem hāc esse in persona, ac per hoc non supponitur vnionē esse ad terminū incōcabilem, immo cum verbū incarnatum sit secundū se, & naturæ diuinæ, & subsistens in natura diuina, & persona (est enim ipsa deitas & Deus, & est hic deus, & est verbum) sicut in primo articulo quæsitum est, an vnio verbi incarnati sit facta in natura, ita deinde debebat inquiri, an sit facta in indiuiduo naturæ, & demum quæri an sit facta in persona, vt sic discussus esset omnis modus vnionis, quo verbū incarnatū vnitum intelligi potest carni. etenim sicut si verbū incarnatum vnitum esset carni in natura, vnitum diceretur ipsum verbum carni, ita si verbum incarnatum vnitum esset carni, quatenus est indiuiduū naturæ, quatenus est hic Deus, diceret verbū incarnatū vnitum carni. Vnde quarto respondetur, distinguēdo ly persona, quòd persona sumitur dupliciter, primo secundū cōpletam rationem personæ seu hypostasis, & sic significat singulare habens naturā subsistantialē incōmunicabiliter, ita quòd incommunicabilitatem denotauerit Boetius in definitione personæ per ly individua substantia: quoniā æquiualet ad ly substantia prima, quæ alio nomine dicitur hypostasis. Alio modo sumit secundum rōnem quidē personæ, sed imperfectā, & sic significat singulare habens subsistantialē naturam, ita q̄ sola incōcabilitas illi deest ad perfectam rōnem personæ. Et hac distinctione stāte

* 3. dist. 6. q. 1. art. 1. & dist. 7. q. 1. art. 1. c. & dist. 10. q. 1. ar. 2. q. 3. & 4. cōt. c. 34-38. & 39. Et vnio. ar. 1. 2. & 3. ad 4. & 5. ad 9. Et quolib. 4. artic. 8. & quolibet 9. q. 2. ar. 1. & 3. cor. Et opus. 1. c. 21 & 22. & opus. 3. cap. 217. 218. 219. & 220 & 36. a medio. tom. 3.

* Est epist. 10. c. 4. Paulo a principio.

solum illud quod per se existit, nō aūt quod existit in alio perfectiori. vnde man* Sortis quāuis sit quoddā indiuiduum, nō tn est persona, quia nō per se existit: sed in quodā perfectiori. s. in suo toto. Et hoc ēt potest significari in hoc, q̄ persona dicitur substātia indiuidua: non.n. manus est substantia, sed pars substantiæ. Licet ergo hæc humana natura sit quoddā indiuiduum in genere substantiæ, quia tamen nō per se separatum existit, sed in quodā perfectiori, scilicet in persona Dei verbi, consequens est quòd non habeat personalitatem propriam. Et ideo facta est vnio in persona.

ARTICVLVS III.

Vtrum vnio verbi incarnati facta sit in suppositō uel hypostasi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̄ vnio verbi incarnati non sit facta in suppositō, siue in hypostasi. Dicit enim Augustin. in Enchi. † Diuina substantia & humana, vtraque est vnus Dei filius: sed aliud propter verbum, & aliud propter hominem. Leo Papa etiam dicit in epistola ad Flauianū: * vnū

dicitur, quòd nomen personæ seu hypostasis aut suppositi potest sumi dupliciter, primo simpliciter, & sic appellatione personæ in diuinis non venit hic Deus, quia non hēt completam rōnem personæ: sed solū pater aut filius vel spiritus sanctus: alio modo vt persona distinguitur contra naturā, ita quòd ex vno extremo

horū coruscat miraculis, aliud succumbit iniuriis: sed aliud & aliud differt suppositō. ergo vnio verbi incarnati nō est facta in suppositō.

¶ 2 Præt. Hypostasis nihil aliud est, quā substātia particularis, vt Boet. dicit in lib. de Dua. na. † Manifestū est aūt, quòd in Christo est quædā alia substantia particularis præter hypostasim verbi. s. corpus & anima & compositum ex eis. ergo in ipso est alia hypostasis præter hypostasim verbi.

¶ 3 Præt. Hypostasis verbi nō continetur in aliquo genere, neq; sub specie, vt patet ex his, quę in prima parte dicta sunt: * sed Christus, secundum q̄ est factus homo, continetur sub specie humana, dicit enim Diony. 1. c. de Diui. no. † Intra naturæ nostræ terminos venit, qui omnē totius naturæ ordinē supereminenter excedit. Non autem continetur sub specie humana, nisi sicut hypostasis quædam humanæ speciei. ergo in Christo est alia hypostasis præter hypostasim verbi Dei: & sic idem quod prius.

SED CONTRA est, quòd Damasc. dicit in 3. lib. In domino Iesu Christo duas naturas cognoscim*, vnam autem hypostasim.

ponatur natura vt sic & ex alio extremo ponatur persona, sicut cum distinguimus naturā, contra habentē naturā, & sic appellatione personæ venit nō solū persona completa, sed persona incōplete, venit nō solū pater, aut filius aut spiritus sanctus: sed etiā hic Deus. Et qa in hoc articulo sermo est de psona, ut distinguitur contra naturā ut sic, ut patet in processu articuli ex communib* Deo & reliquis substantiis, ideo persona hic sumitur vt cōprehendit etiam hūc Deū, & propterea optime dictū ē, q̄ si non vnitetur in persona, nullo modo vnitetur. Et reliqua dicta solida sūt. Patet aūt hanc esse intētionē Auctoris, ex eo quòd in litera in corpore articuli, pro eodem habetur indiuiduum subsistens in natura, & suppositū, cōstat aūt hunc Deum esse indiuiduum subsistēs in natura diuina, & non habere completam rationē suppositi. Et rursus dicitur in corpore articuli loquēdo de Deo quòd natura diuina dicitur suppositū secundū quod est subsistens. Quid clarius? Constat.n. hunc Deum significare naturam diuinam, secundū quòd est subsistens: est enim hic De* subsistens in natura diuina, vt patet ex modo significandi. Communiter igitur suppositi seu personæ ratio hic sumitur, vt scilicet significat hoc subsistens in natura. Et ideo hæc quarta respōsio amplectenda est, vtpote literæ consona, & omnem ambiguitatem tollens.

¶ Super Quæstionis secundæ Articulum tertium.

IN titulo articuli tertii duo declaranda sunt, quæ tamē in corpore articuli habentur. Primo declarandi sunt termini, s. suppositum & hypostasis: secundo declaranda est ratio quæstionis. Suppositum, vt in litera dicitur ea ratione vocatum est, quia supponitur vniuersis, quæ in aliquo sunt, siue sint substantialia, siue accidentalia: supponitur autem per hoc, quòd illorū prædicationem recipit. Vnde suppositū hominis est hic homo, puta Sortes, quia hic homo est, de quo prædicantur tā esse hominem, quām esse albū, quantū, filiū, locatū, agēs, &c. Et quia suppositū est nomē secūdæ intentionis sicut genus, ideo suppositū significat propriā denominationē primæ substātiæ puta huius hominis seu Sortis, & „pterea nō inuenitur suppositum in aliis prædicamētis: sed in solo prædicamēto substātiæ. Hypostasis aūt Græcū est vocabulū & idē significat quod apud nos substātia, loquēdo de substātia, q̄ proprie, principaliter & maxime dī, vt habetur in prædicamētis, hoc est significat primā substantiā, rō huius quōnis non hēt ortū a re, sed ab opinione: qm secundū rem in qōne præcedentis articuli de vnione in persona, tractatum est de vnione i hypostasi seu suppositō, qm in natura rōnali seu intellectuali loquendo, synonyma sunt persona, hypostasis & suppositum. quodlibet enim horum nihil aliud importat, quām primam substantiam in natura rationali: sed ignorantia (ut in litera dicitur) quorundam propriam uocem ignorantium distinguendo intellectu hæc, & dicendo quòd vnio est facta in persona, & non hypostasi

† Infr. ar. 6. c. & q. 16. art. 1. c.

* In 3. pagina a princi. libri.

† Aliquotā lū a principio li. ſ cet i ſ pagina.

† In cōcil. 2. Cōstāti. qd est 5. generale. can. 5. to. 1. cōcil. D. 706.

* p. p. q. 2 tic. 5.

† exp. i. minū a mediū li. 3. fid. c. & 5.

† In 3. pagina a princi. libri.

Infr. ar. c. & q. art. 1. a.

In Ephesina. 1. Syn. cano. 3. to. 1. concil.

In Ephesinæ synodi 1. can. 4. to. 1. concil.

postasi, obtinuit, vt post articulum devnione in persona, inquireret de vnione in hypostasi.

¶ In corpore articuli non opus est distinctione, sed annotatione, quod in determinatione huius articuli pater, tam primam, quām tertiam opinionem relatam a magistro Senten. in 6. distin. tertii sent. esse hæresim olim ab ecclesia damnatam. Nā prima ponit duas in Christo hypostasis: tertia autem nō solum duas ponit hypostases, sed etiā negat vnionem in persona, proprie loquēdo, vt patet ibi.

¶ In eodem articulo in respōsione ad secundum sunt illa verba de humanitate Christi notanda, scilicet, quia tamē venit in vnionem cuiusdam completi, scilicet totius Christi, prout est deus & homo, &c. Ingerunt siquidem hæc verba difficultatem de compositione Christi, de qua quia sequens tractat articul*, trā seamus.

RESPON. Dicendū q̄ quidam ignorantes habitudinem hypostasis ad personam, licet concederent in Christo vnam solam personam, posuerunt tamē aliam hypostasim † Dei, & aliam hominis, ac si vnio sit facta in psona, non in hypostasi.

QVOD quidem apparet erroneum, tripliciter. Primo, ex hoc, q̄ persona super hypostasim non addit nisi determinatam naturam. s. rationalem, secundum quòd Boet. dicit in lib. de Dua. na. * q̄ persona ē rationalis naturæ individua substantia, & ideo idem est attribuere propriam hypostasim humanæ naturæ in Christo, & propriam personam. Quod intelligentes sancti Patres, vtrūque in concilio quinto apud Cōstantinopolim † celebrato damnauerunt, dicentes: Si quis introducere conetur ī mysterio Christi duas subsistentias, seu duas personas, anathema* sit: nec enim abiectionem personæ vel subsistentiæ suscepit sancta Trinitas, incarnato vno de sancta Trinitate deo verbo. Subsistentia aūt idem est quod res subsistens, quod est proprium hypostasis, vt patet per Boet. in lib. de Dua. na. † Secundo, quia si detur, q̄ persona aliquid addat super hypostasim, in quo possit vnio fieri, hoc nihil aliud est quām proprietas ad dignitatem pertinens, fm q̄ a quibusdam dicitur, quòd persona est hypostasis proprietate distincta, ad dignitatem pertinente. Si ergo facta sit vnio in psona, & nō in hypostasi, cōsequens erit q̄ non facta sit vnio, nisi fm dignitatem quandā. Et hoc est approbāte synodo Ephesina, damnatum a Cyrillo † sub his verbis: Si quis in vno Christo diuidit subsistentias post adunationem sola copulans eas coniunctione, quæ secundū dignitatem quandā, vel auctoritatē est vel fm potentiā, & nō magis concursu secundū adunationē naturalem, anathema sit. Tertio, quia tantum hypostasis est cui attribuuntur operationes & proprietates naturæ, & ea etiam quæ ad naturę rationem perrinent in concreto: dicimus enim q̄ hic homo ratiocinatur, & est risibilis, & est animal rationale. Et hac ratione hic homo dicitur esse suppositum: quia scilicet supponitur his, quæ ad hominem pertinent, eorum prædicationē recipiens. Si ergo sit alia hypostasis in Christo præter hypostasim verbi, sequitur q̄ de aliquo alio quām de verbo verificētur ea, quæ sunt hominis, puta esse natum de Virgine, passum, crucifixum, & sepultum. Et hoc etiam damnatum est approbante concilio Ephesi. sub his verbis: † Si quis personis duabus vel subsistentiis eas, quæ sunt in Euangelicis & apostolicis scripturis, partitur voces, aut de Christo a Sanctis dictas, aut ab ipso de se, & quasdam quidem velut homini præter illud ex Deo verbū specialiter intellecto applicat, quasdam vero velut Deo decibiles, soli ex Deo patre verbo, anathema sit. Sic ergo patet esse hæresim olim ab ecclesia damnatam, dicere quòd in Christo sunt duæ hypostases, vel duo suppositā, siue quòd vnio nō

sit facta in hypostasi vel suppositō. Vnde in eadem synodo legitur. † Si quis non confitetur carni secundum subsistētiam vnitum ex Deo patre verbum, vnūque esse Christū cum sua carne, eundē, scilicet Deum & hominem, anathema sit.

In cano. 2. Ephe. 1. Synodi q̄ fuit vna ex 4* principalibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ sicut accidentalis differentia facit alterum, ita differentia essentialis facit aliud. Manifestum est autem quòd alteritas, quę prouenit ex differentia accidentali, potest ad eandem hypostasim vel suppositū pertinere in rebus creatis, eo quòd idem numero potest diuersis accidentibus subesse, non autem contingit in rebus creatis, quòd idem numero subsistere possit diuersis essentiis vel naturis, sed vnus & idem Christus subsistit in* duabus naturis. Vnde sicut quod dicitur alterum & alterum in creaturis, non significat diuersitatem suppositi, sed solum diuersitatem formarum accidentaliū, ita quòd dicitur Christus aliud & aliud, non importat diuersitatem suppositi vel hypostasis, sed diuersitatem naturarū. Vnde Greg. Nazanzenus dicit in epistola ad Didymum, † Aliud & aliud sunt ea, ex quibus Saluator est, non autem alius & alius, dico vero aliud & aliud econtrario, quàm in Trinitate habet, ibi enim, Alius & alius dicimus, vt non subsistentias confundamus, non autem, Aliud & aliud.

In epist. 1. ad Celidonium inter principium & mediū, incipit Honorandissimo.

AD 2^m dicendum, quòd hypostasis significat substantiam particularem, non quocumque modo, sed prout est in suo complemento. Secūdum vero quòd venit in vnionem alicuius magis completi, non dicitur hypostasis, sicut manus vel pes. Et similiter humana natura in Christo quamuis sit substantia particularis: quia tamen venit in vnionem cuiusdā cōpleti. s. totius Chri, prout est Deus & hō, nō potest dici hypostasis vel suppositum. Sed illud cōpletum ad quod concurrit, dicitur esse hypostasis vel suppositum.

AD 3^m dicendum, q̄ in rebus creatis res aliqua singularis nō ponitur in genere, vel in specie ratione eius, quod pertinet ad eius indiuiduationem, sed ratione naturæ, quæ secundum formam determinatur, cum indiuiduatio magis sit secundum materias in rebus compositis. Sic ergo dicendum est, quòd Christus est in specie humana ratione naturæ assumptæ, nō ratione ipsius hypostasis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum persona vel hypostasis Christi post incarnationem sit composita.

AD QVARTVM sic procedit. Videtur q̄ persona Christi nō sit composita. Persona enim Christi non est aliud quàm persona vel hypostasis Verbi, vt ex dictis patet: * sed in Verbo non est aliud persona & natura, vt patet ex dictis in Prima parte. † Cū ergo natura Verbi sit simplex (vt in primo* ostēsum est) impossibile est quòd persona Christi sit composita.

¶ 2 Præt. Omnis cōpositio vī esse ex partibus: sed diuina natura non potest habere rōnē partis: quia ois pars habet rōnem imperfecti. Ergo impossibile est, quod persona Christi sit composita ex duabus naturis.

¶ Super Quæstionis secundæ Articulum quartum.

IN titulo 4. artic. difficillimi hoc solum aduertēdum occurrit, q̄ ratio huius quæstionis est multiplex antiquorum doctorum auctoritas, ex primens Christi personā cōpositā, vt hic & in 3. sentē. a Magistro in dist. 6. habes.

¶ In corpore articuli ponitur vna distinctio bimembris de persona Christi, & iuxta singula mēbra ponuntur cōclusiones. Distinctio est Persona dicitur dupliciter, primo fm id qđ in se est, secūdo fm

3. dist. 6. q. 2. ar. 3.

* Art. 2.

† p. p. q. 3. ar. 7. & per totā quæst.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rationem hypostasis. Prima conclusio est, Persona Christi secundū illud quod in se est, est omnino simplex. Probatur, quia natura Verbi Dei est omnino simplex. Secunda conclusio est, Persona Christi secūdum rationem hypostasis est cōposita. Probatur, Persona Christi secundū rationem personæ seu hypostasis subsistit in duabus naturis. ergo est ibi vnū subsistes, & duæ rationes subsistendi. ergo sic persona est cōposita. Antecedens probat: quia ratio hypostasis consistit in hoc, quod est subsistere in aliqua natura, ex hoc n. manifeste habetur, ꝙ verbum Dei secundum personæ seu hypostasis rationē subsistit in duabus naturis. Prima vero consequētia quoad primā partem euidēs est ex dictis: quo ad secūdam, ex vi antecedentis aperte sequitur, ꝙ si subsistit in duabus naturis, oportet quamlibet naturā esse rationem subsistendi in illa: secunda vero sequela probatur: quia vnū duobus subsistit. ex hoc nāque ꝙ duæ subsistendi rationes sic coeunt in vnam personam, vt vnum duobus subsistat, consequens est ꝙ persona sic, hoc est secundum rationem hypostasis est composita.

*art. 2. lib. 3. orth. fi. c. 3. 4. & 5.

¶ Circa dicta hic, multa occurrunt dubia. Primum est circa distinctionem in litera positaminā non apparet sensus illius, tum quia membra distinctionis concidunt, quoniam persona Christi secundum id quod in se est, habet rationem personæ, implicat enim dicere oppositum (& rursus persona Christi secundum rationem personę est illud, quod in se est, cum personaliter, formaliter & realiter sit vnum verbum dei) tum quia in prima distinctione distinguitur verbum dei aut contra suam personalitatem, vt vnita est humanæ naturæ, aut contra personalitatem in communi. Non potest dici primum: quia æque simplex est verbū dei, vt sua personalitas, vt patet. Nec secundum: quia hic sensus non consonat verbis, quibus distinctionis membra significantur in litera. nam secundum membrum explicatur in litera per rationem hypostasis simpliciter & absolute, & non per ratiōnē hypostasis contractæ seu determinatæ, quatenus subsistit in natura humana, vt patet in litera: iuxta hunc autem sensum oportet dicere, ꝙ secundum membrum est persona Christi, quatenus hypostasis humana. Neque tertium: quia sic etiam secundū in litera membrum claudereturin primo, & afferret implicationem contradictoriorum, nam quod de facto in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi ſm id qđ in se est, vt patet inductiue. quicquid. n. de facto in re conuenit Sorti secundum rationem animalis, conuenit Sorti ſm id quod in se est, vt sentire, moueri, & huiusmodi. Sortes enim secundū illud qđ in se est mouetur & sentit, ac per hoc quicquid conuenit personæ Christi seu Verbi secundum communem rationem personæ, de facto & in re conuenit illi secundum ꝙ in se est. Persona enim seu hypostasis in communi prædicatum superius est respectu Christi seu Verbi, vt patet. Et hinc vlterius inferunt duo contradictoria. s. quòd persona Christi secundum quod in se, est omnino simplex, & est composita.

¶ Secūdum dubium est circa illas literæ propositiones. s. est ibi, hoc est in persona Christi alia & alia ratio subsistendi, & similiter vnum duobus subsistit. Videntur enim ambæ falsæ, & contra doctrinam Auctoris. Falsæ quidem: quia in persona Christi non est secundum fidem catholicam nisi vna subsistentia, quæ scilicet est ex natura diuina, ad quam trahitur per assumptionē natura humana. sola ergo diuina natura est personæ Christi ratio subsistendi, ac per hoc falsum est, quod habeat aliā & aliam rationem subsistendi. Et eadem ratione falsum est, quòd vnum subsistat duobus: quia ly duobus, denotat duas rationes subsistendi, quamuis verum sit, quòd vnum subsistat in duobus. Contra Auctorem vero: quia in quarto contra Gent. cap. 49. in solutione secundæ obiectionis dicit, Verbum dei non habet subsistētiam ex natura humana, sed magis naturam humanam ad suam subsistentiam trahit, non enim per illam, sed in illa subsistit. Hæc ibi. Quæ sub aliis verbis reperit ibidem in solutione quintæ obiectionis. Non possunt enim hæc simul stare, nā si natura humana, vt hic dicitur, est ratio subsistendi personæ Christi. sequitur ꝙ persona Christi per naturam humanam, & ex natura humana, subsistat, & si non subsistit per naturam humanam neque ex natura humana, sequitur quòd natura humana non sit illi ratio subsistendi.

¶ 2 Præt. Quod componitur ex aliquibus, videtur esse homogeneum eis, sicut ex corporibus, non componitur nisi corpus. Si ergo ex duabus naturis aliquid sit in Christo compositum, consequens erit, quòd illud non erit persona, sed natura, & sic in Christo erit facta vnio in natura, quod est contra prædicta.*

Sed contra est, quòd Damas. dicit. 3. lib.* In domino Iesu Christo duas naturas cognoscimus, vnā aūt hypostasim ex vtraq; cōpositā. Respon. Dicendum, quòd persona siue hypostasis Christi dupliciter potest considerari, uno modo secundum illud, quod est in se, & sic est omnino simplex, sicut & natura Verbi: alio modo secundum rationem personæ vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura, & secundū hoc persona Chri subsistit in duab⁹ naturis. Et sic est cōgregatiuus vi-

¶ Tertium dubium est, an sit simpliciter & formaliter verum, personam Christi esse compositam. Et quidem quòd sit formaliter verum, apparet ex eo, quod compositio conuenit personæ Christi secundum ipsam rationem personæ, vt in litera hac dicitur: quod autem conuenit alicui secundum aliquam rationē formalem, cōuenit illi sub nomine illius rationis formaliter. Verbi gratia: quia congregare visum conuenit substantiæ secūdum rationem nigri, ſi substantia sub nomine nigri significetur ꝑ positio enuntiatos congregare visum de illa, erit vera formaliter, quamuis denominatiue: vt si dicatur, Aethiops est cōgregatiuus visus. Est ergo formaliter vera ista enuntiatio, persona Christi est composita, ex quo esse compositum attribuitur Christo ratione personæ, vt dictum est. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd sit simpliciter vera, retenta identitate subiecti.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd distinctionis membra contra se inuicem distinguuntur per hoc, quòd ly in se est, denotat verbum dei secundum illud quod conuenit sibi ad intra, sub quo constat comprehendi esse deum, esse filium dei, esse substantiam, sapientiam, & reliqua, quæ conuenunt ei ex natura vel proprietate personali, ita quòd loqui de persona Christi secundum illud quod in se est, est loqui de persona Christi, secundum illud quod conuenit sibi ad intra: loqui vero de persona Christi secundum rationem hypostasis, est loqui de persona Christi indefinite secundum illud quod conuenit illi ad intra, & secundum illud quod conuenit eidem ad extra. nam persona Christi est persona naturæ diuinæ, & est persona naturæ humanæ, ita quòd vbi in primo membro indistincte continentur quæcumque conueniunt verbo dei adintra, in secundo membro distincte vnum eorum sumitur, scilicet esse personam seu hypostasim. Et quoniam esse hypostasim seu personam de facto comprehendit indistincte, & esse hypostasim ad intra respectu diuinæ naturæ, & esse hypostasim ad extra respectu humanæ naturæ, ideo distinctio cum suis membris solida inuenitur, nec vnum membrum includit distincte aliud. Et simile est ac si distingueretur diuina sapientia dupliciter, secundum quòd est in se, & secundum rationem sapientiæ: & similiter diuina paternitas secundum quòd in se est, & secundum rationem paternitatis, & sic de similibus. Manifeste namque apparet ex his, quòd membra non coincidunt: quia licet esse sapientiam conueniat sapientiæ secundum quòd est in se, alia tamen est consideratio sapientiæ secundum rationem sapientiæ vt sic, & alia consideratio eius secundum quod in se, vt est ipsa deitas &c. Et sic est in proposito, quòd licet esse personam seu hypostasim conueniat verbo dei secundum illud quod in se est, alia tamen est considerato eius, cum in eo consideratur illud quod est ad intra, & alia consideratio eius, quum consideratur in eo ratio hypostasis, qua non solum ad intra, sed ad extra, extendit se. Non est ergo distinctio ista in membra totaliter separata, sed in primo includitur aliquid secundi, & in secundo aliquid primi, vt patet ex dictis, & in exemplis allatis.

Vnde ad quæsitū secundæ obiectionis dicendum est tertium, scilicet quòd in hac distinctione verbum dei distinguitur contra personalitatem in communi, hoc est absolute sumptam, vt ipsa textus verba sonant, dicendo alio modo secundum rationem personæ, vel hypostasis, ad quam pertinet subsistere in aliqua natura. Vbi clare perspicere potes, secundum membrum consistere in ratione hypostasis sine additione vlla. Et cum contra hoc obiicitur primo, quia secundum in litera membrum claudereturin primo, respondetur quòd hoc non est verum simpliciter, hoc est totaliter, sed secundum aliquid, vt patet ex dictis, quod non esse inconueniens monstratum est. Et cum obiicitur secundo, quia hic inferuntur duo contradictoria simul, scilicet quòd persona Christi secundum illud quod in se est, non est composita, & est composita: quia quod de facto & in re conuenit alicui secundum rationem prædicati superioris, conuenit illi secundum illud quod in se est, &c. respondetur quòd quasi in æquiuoco laboramus: aliud siquidem est conuenire aliquid Sorti secundum illud quod in se est, hoc est conuenire illi quod in se est Sortes, & aliud est aliquid conuenire Sorti secundum illud quod in se est, hoc est, esse de numero eorum

eorum quæ conueniunt Sorti secundum suam substantiam. Cur rere enim conuenit Sorti secundum illud, quod in se est in primo sensu, & non conuenit Sorti secundum illud quod in se est in secundo sensu: quia currere conuenit illi rei, quæ est Sortes, sed non est de numero intrinsecorum Sorti. Simile quid accidit in proposito: quoniam esse personam tam ad intra, quam ad extra, conuenit verbo dei secundū illud quod in se est, hoc est illi rei, quæ vere est in re verbū dei. ipsa enim persona filii dei deus verus, est persona diuinæ & humanæ naturæ. Et non conuenit verbo dei secundum illud, quod in se est in secundo sensu, hoc est non est de numero eorum, quę conueniunt verbo Dei ad intra, vt patet, iuxta hunc namque sensum conuenit verbo Dei secundum id quod in se est, esse personam ad intra, scilicet in diuina natura. Illa ergo Maior assumpta si in primo sensu sumatur, vera est, sed vt patet, non obstat huic doctrinæ: quia in litera verbum dei secundum quòd in se est, sumitur in secundo sensu. Nec infert contradictoria, sed infert, verbum dei esse secundum id quod in se est, hoc est illam rem, quæ est verbum dei esse & omnino simplicem & esse compositam, quod secundum diuersa est verum, vt in litera patet: si vero sumatur in primo sensu, falsa est, vt patet in exemplis de currere & moueri.

¶ Ad secundum dubium, dicitur, distinguendo simpliciter vel in tali natura. Vbi nota quod licet proprie loquendo non possit fieri distinctio ista nisi in naturis partialibus, considerando naturalem ordinem vniuersi, quia non inuenitur vna hypostasis subsistens in pluribus naturis simpliciter, sed solum in pluribus naturis partialibus, vt Sortes subsistit in natura animæ rationalis & in natura carnis: quia singularissimum tamen est incarnari Verbi mysterium, distinctione dicta opus est: verbum siquidem dei subsistit simpliciter & in natura diuina & in natura humana, sed subsistere simpliciter & in natura diuina, ex vno & eodem habet, scilicet ex hoc quod est esse verbum dei. nam ex hoc dicitur & subsistens in diuina natura, & dicitur sine additione aliqua, subsistens. Subsistere autem in humana natura aliunde habet, nam hoc conuenit ei ex tempore, & non constituit ipsum in subsistere simpliciter: quia præsupponit ipsum subsistere. Si loquamur ergo de subsistere simpliciter, vna est ratio subsistendi in persona Christi: quia vnum est ibi subsistere simpliciter, sicut vnica subsistentia, & vnicum subsistens. Sed si sit sermo de subsistere in tali natura, duæ sunt in persona Christi rationes subsistendi tam in fieri, quàm in facto esse altera subsistendi in natura diuina, altera subsistendi in natura humana. Et ratio quidem subsistendi in natura diuina est in fieri generatio æterna, in facto esse autem esse deum. ratio vero subsistendi in natura humana in fieri est assumptio humanæ naturæ, in facto esse autem, esse hominem: ex hoc enim quod Verbum factum est caro, hoc est homo, ita quod vere est homo, subsistit verbum in humana natura, in qua prius non subsistebat. Sunt ergo in persona Christi duæ rationes subsistendi in duabus naturis, diuina scilicet & humana, licet sit ibi vnum subsistens simpliciter, & vna ratio subsistendi simpliciter. Et similiter vnum subsistit duobus vt rationibus subsistendi in duobus, scilicet in esse diuino & esse humano. Et per hæc patet quo pacto non dissonent a se inuicem diuersa dicta Auctoris: quoniam dicta hic vera sunt de subsistere in tali natura, dicta alibi vera sunt de subsistere simpliciter. Et si instetur, quòd auctor hic ponit duas rationes subsistendi sine additione aliqua, & non dicit quòd est alia & alia ratio subsistendi in tali & tali natura, respondetur, quod quia iam præmiserat ibidem pro fundamento, ad hypostasim spectare subsistere in aliqua natura, ideo absque repetitione subintelligi voluit, quod de ratione subsistendi in aliqua natura sermo suus est.

¶ Ad tertium dubium habita ratione eorum, quæ Auctor in tertio sent. dist. 6. dicit (quamuis non tam alta sint vt hæc) respondetur quod quia apud nos compositio absque imperfectione componentium intelligi non potest, salua sua ratione forma li, ideo non simpliciter, neque formaliter admittenda videtur in persona Christi, sed cum determinatione aliqua tollente imperfectionem vnius componentis admitti potest, & admissa est simpliciter & formaliter ab antiquis & ab Auctore. Ad cuius aliqualem cognitionem (quoniam, vt Dion. dixit, est ineffabilis) considerandum est multos esse compositionis modos, vt in q. 3. primæ par. habitum est, compositio namque alia est ex partibus quantitatiuis, alia ex materia & forma, alia ex natura & suppoſito, alia ex essentia & esse, alia ex genere & differentia, alia ex subiecto & accidente, & omnes important imperfectionē vtriusq; cōponentis vt patet discurredo. Sed si ab vna istarū, hoc est a cōpositione ex natura & suppoſito, auferatur quod est imperfectionis ex parte suppoſiti, saluari potest in persona Christi compositio ex natura humana & suppoſito, & secūdum hoc persona Christi esset composita. Et quoniā iste modus compositionis conuenit personæ Christi secundum rationem personæ seu hypostasis inquantum. s. persona Christi subsistit in natura humana, ideo hoc modo persona Christi potest dici composita. Et intantum inuenitur huiusmodi compositio in persona Christi, vt dicat Auctor in lib. 4. contra Gen. cap. 49. in solutione sextę obiectionis, quòd natura humana est simplicior, quam Verbum in quantum verbum est hic homo. Et postea in solutione decimæ obiectionis declarat quid significat, & supponitur per ly hic homo dicens, id quod in natura humana subsistit, est hic homo, & hoc quo ad significationem. vnde ipsum Verbum supponitur, cum dicitur, hic homo, & hoc quo ad suppoſitionem. Et in quæst. de vnione Verbi incarnati artic. 1. ad 15. dicit, quòd natura humana est simplicior, & formalior illo homine, qui est Verbum caro factum, & non verbum secundum se. Sed quoniam talis compositio est compositio vnius cum alio seu aliis, & vnius ex alio seu aliis (& in litera solum tracta ri videtur compositio ex his, quoniam tractatur compositio personæ Christi, quasi subsistat ex duabus naturis, ut pater in litera processu) ideo vtroque compositionis modo persona Christi secundum personæ rationem composita inuenitur. s. & compoſitione ex his, in quantum in duobus esse, diuino. s. & humano ex duabus subsistit naturis (de diuina quidem natura patet, quòd ex illa subsistit, de humana autem in symbolo Athanasii habetur, dum dicitur, Perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens, vbi expresse Christus vt perfectus homo dicitur subsistens ex anima rationali & humana carne, magister quoque Sen. in 3. dist. 6. & 7. pluries affirmat Christi personam ex duabus subsistere naturis, exponendo secundam opinionem, quæ est determinatio, quam hic docemur, quam omnes catholici amplectuntur: in professione quoque Episcoporum, quando ordinantur, dicitur, Credis vnicum & vnum filium dei in duabus & ex duabus naturis? & respondetur, Credo, vt patet in Pontificali ecclesiæ Romanę) et compositione cum his in quantum persona Verbi coniungitur cum hoc, quod est esse hunc hominem, non quod assumpserit hunc hominem, sed quia facta est hic homo assumendo hanc humanitatem. Sed quomodo hoc sit, excedit humanam mentē, sat sit nobis nosse, quia est, dum reuelatū est, quod Verbum est ille homo, qui vocatur Christus: quo homine vt sic, natura humana ideo simplicior dicitur, quia ad hōc hominem spectant & principia indiuiduantia & accidentia, quę habet, quæ vniuntur illi non in natura, sed in persona, quæ nō claudunturin natura humana. Ad quæsitum ergo dicitur, quod duo obstant compositioni personæ Christi simpliciter & formaliter enuntiandæ, alterum est ratio compositionis, quæ quia imperfectionem componentium formaliter importat, nō potest formaliter & simpliciter attribui personæ Christi: alterum est generalis regula seruanda in attributis Christo, si sunt communia naturæ, & personæ, & oppositum conuenit personæ, vt inferius patebit de hoc, quod est esse creaturam, & incipere esse, ne denoteturquòd persona Christi in se sit composita, sit creatura, incęperit esse, & huiusmodi. Vnde ad primam obiectionem dicitur, quòd defectus prædicationis formalis hic est ex parte prædicati, quod formaliter sumptum non cōuenit personæ. Defectus autem prædicationis simpliciter est ex parte communitatis prædicati respectu talis subiecti, scilicet personæ Christi vendicantis sibi in se oppositum, scilicet omnimodam simplicitatem, & propterea merito Auctor illas duas conditiones, quæ arguendo ad alteram partem tanguntur appoluisse videtur, & doctores posteriores non vtuntur compositionis nomine in mysterio incarnationis: quo tamen vtendum puto cum aliquo adiectiuo, puta ꝙ est cōpositio ineffabilis, ꝙ sine quacumque imperfectione alterius componentis vel aliquo huiusmodi. Et hoc ad denotandum, quod coniunctio ista intima est substantialis, quia inveritate est talis, quāuis supra intellectū nostrū. Propter hoc. n. antiqui doctores Diony. August. Damasce. & Auctor cū sexta

Universidad de Deusto
Biblioteca

Synodo (vt in corpore articuli sexti inferius recitat') cõpositionis nomine vsi sint: quamuis explicare eam non potuerint.

¶ In responsione ad secundum eiusdem quarti articuli, aduerte q̃ Auctor non dicit, q̃ compositio personæ Christi ex naturis est ratione numeri, vt prima facie apparet, sed comparatiuam dicit, quòd potius est ratione numeri, quàm ratione partium. Quod est dicere, quòd naturæ illæ potius habent rationem duorum conuenientium in vnum, quàm rationem partium cõuenientium in vnum. Hoc autem constat esse verissimũ: quia ratio partis repugnat diuinitati & quodammodo humanitati, ratio autem duorum cõuenientium in vnum nõ repugnat eisdẽ. Cum quo tamen stat quod compositio ista longe maior sit, quàm duorũ cõuenientium in vnã personam, vt patet ex dictis & dicẽdis, specialiter in hac quæstione secunda.

Inf. q. 16. ar. 1. c. Et 3. dist. 6. q. 3. ar. 1. Et 4. cõt. gẽt. 37. & 41. Et op. 3. ca. 215.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum quintum.*

TItulus artic. 5. clarꝰ est in se. Et oritur quæstio hæc cum ex difficultate rei in se, quia in Christo non est propria hypostasis, quæ consurgere deberet ex vnione animæ & corporis, tũ ex erroribus eorũ, qui negauerunt in Christo talem vnionem.

* Art. 2. & 3. præced.

¶ In corpore 5. articuli vnica est conclusio respõsiua qũsto affirmatiue, cum suo corollario. Conclusio est ista: Necesse est dicere, q̃ in Christo fuerit anima vnita corpori. Probatur: Ad rationem speciei humanæ pertinet, q̃ anima corpori vniatur. ergo necesse est quòd in Christo anima fuerit vnita corpori. Antecedens probat dupliciter. Primo: quia forma non constituit speciem, nisi per hoc, q̃ sit actus materiæ. ex hoc. n. patet q̃ non est species humana nisi anima sit actꝰ corporis, quod est esse vnitum corpori. actus enim est vnitus materię, cuius est actus. Secundo: quia hoc, scilicet animam esse in corpore, est terminus generationis ordinatæ a natura ad speciem. ex hoc nãque quòd natura per generationem tẽdit ad speciem, & terminatur ad vnionem animæ & corporis, manifeste patet, quòd species constituitur ex coniunctione animæ & corporis. Et sic patet antecedens. Consequentia vero probatur: quia Christus dicitur homo vniuoce cum aliis hominibus. Probatur: quia est eiusdem speciei. Probatur: quia est in similitudinẽ hominum factus. Et est proculdubio sermo de similitudine substantiali: quia est termo de similitudine hoium nõ ex similitudine hoiũ quãtorum, aut qualium, aut cõlibet aliter se habẽtium, homo enim substantiæ speciei humanæ & non quantitatis aut qualitatis nomen est. Ex hoc namque, quòd eiusdem est speciei Christus, quatenus homo, cum aliis hominibus, sequitur manifeste quòd si species humanæ naturæ in aliis constituitur ex vnione animæ & corporis, in Christo quoque talis vnio exigatur. Corollarium est, q̃ contrarium dicere est hæreticum. Probatur: quia derogat veritati humanitatis Christi, vt patet ex dictis.

¶ In respõsione ad primũ eiusdem articuli, dicendum est, quòd Damascenus a destructione consequentis ad destructionem antecedẽtis. i. ex hoc, quod non potest generari alius Christus ex deitate & humanitate cõpositus, q̃ in Christo non est natura composita ex deitate & humanitate. Nunc autem, quia persona tantum Christi ponitur cõposita modo prius dicto si Christus naturali generatione aliquem produxisset, quum virtute humanæ naturæ innocentis generasset, purũ hominem produxisset. generãs enim generat sibi simile, non in persona, sed in natura.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota illa verba, Vnumquodque formaliter est, per formam suam: quoniam in 9. 17. cum tractabitur an in Christo sint plura esse, discutienda sunt, & quomodo stat doctrina illic data cum ista.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum sextum.*

IN titulo articuli 6. ly accidentaliter sumitur, vt distinguitur contra substantialiter, ita quod modus coniunctionis in quæstionẽ vertitur, an substantialis, an accidentalis sit. Vbi aduerte q̃ postquam determinatum est, quod humana natura est coniuncta filio Dei in persona, quæritur an sit coniuncta ei substantialiter, vel accidentaliter. Et hoc quia vt patet ex superius assignata latitudine vnitorum alicui in persona, aliquid vnitur Sorti in persona accidentaliter, vt albedo & reliqua accidentia, quæ sunt in Sorte, & aliquid vnitur Sorti in persona substãtialiter, vt mẽbra sua & natura sua. Hæc aũt quæ dicimus patent ex eo, quod dicendo, Sortes est albus aut magnus, enũtiamus esse accidẽtale Sortis: dicendo aũt, Sortes est capitatus aut hõ, enuntiamus vtrobique esse substãtiale Sortis. Quia igitur persona potest aliquid in persona vniri tam substantialiter, q̃ accidentaliter ideo merito postquam conclusum est, naturam humanam esse vnitã filio Dei in persona, quæritur an sit illi vnita substantialiter an accidentaliter. Hic est sensus tituli.

¶ In corpore articuli tres sunt principales partes, in prima narrant duæ hæreses extremæ circa quæstũ. In secunda ad literam earum reducuntur duæ opiniones extremæ positæ a Magistr. sent. in 6. dist. 3. sent. In tertia ponitur sententia fidei.

¶ Quo ad primũ, clare cõstat, allatas hæreses esse extremas, dũ huiusmodi error cõiunctionis in Christo intantũ subitan tiale esse dicit, quod ex substantia duabus cõpositã est vna natura: Nestorii aũtem error cõiunctionẽ istã in tantum accidentalem posuit, q̃ separauit personã filii Dei a persona filii hominis. Ille confundit naturas, & vnã tam naturã, q̃ personã posuit esse in Christo: iste separauit & naturas & personas, dicens in Christo duas esse naturas & personas: coniunxit autem eas accidentali vnione penes quinque, vt in litera clare habes. Hæc de primo.

1. q. 17. ar. 1. c. Et 3. dist. 6. q. 3. ar. 2. Et 4. con. c. 37. 41. & 49. Et vnio. ar. 1. cor. & ad 13. Et op. 3. c. 215 Et Phi. 2. col. 5.

¶ Quo ad 2m posteriorũ magistrorũ errores tractantur, qui putantes se catholice dicere, opiniones duas introduxerũt extremas, apud Magistrũ sent. s. primã & tertiam, cum ambę ex parte vnius extremi, hoc e Nestorianã erroris se teneãt, nã vtrique conueniunt in hoc, q̃ ponunt in Christo diuersas hypostases, ita q̃ alia est hypostasis alia Dei, & alia hypostasis filii hominis, ac q̃ hoc vtriq; separãt in Christo & naturas & hypostases seu supposita. Et accidentale proinde vnione ponũt humanæ naturæ ad personã filii Dei, quamuis diuersimode: quia primi ponunt sub nomine personæ, dicendo hypostases duas vniri in persona: quod monstratũ est no esse intelligibile, nisi personæ nomẽ accidẽs significet. Alii vero ponunt vniri per modũ vestis, cõstat nãque q̃ esse vestitum, accidentale tm̃ esse ponit in persona, quę vestita est. Et omnia clare patent in litera.

¶ Quo ad tertiũ primo ponitur sententia fidei, quæ vere est media. s. q̃ vnio est fm̃ substantiã, vt subtãtia importetur per personã, hypostasim, vel suppositũ, & hoc cõtra Nestoriũ & posteriores magistros, & q̃ nõ est fm̃ subsistantiam, vt subtantia importetur per essentiã, naturã seu quidditate, & hoc contra Euthicetẽ & Dioscorum. Probaturque auctoritate ex Synodi, vbi patet, Vnionem carnis ad verbũ Dei fm̃ compositionẽ, quæ est secundũ substantiam, confessam esse. Secundo modum loquendi docet circa recitatas sententias tres a Magistro sen. in 6. dist. tertii, q̃. s. nulla earum vocanda est opinio, sed secunda dicenda est sententia doctrinaq; fidei, tam prima aũt q̃ tertia hæresis a cõcilio damnata appellãda est. Vbi scito q̃ licet tpe Magistri sen. & illorũ magistrorũ, quorũ hic Auctor meminit, tam essent damnatæ ambæ istæ hæreses: quia tm̃ occultũ erat cõprehendi positiones istas sub illis damnatis, & putabatur istas ab illis tm̃ differre, vt separatæ essent ab illis, ideo excusati fuerunt & auctores & sequaces earũ, & qui taliquã opiniones illas habuerũt. Sed ex quo tanta concessa est posterioribus perspicacitas, vt viderent & discernerent inter illas, & vnicuique locum suum darent, non amplius excusarent qui hmõdi positiones, vt opiniones alituerent.

¶ In responsione ad primum & ad secundum aduerte primo, q̃ cõmune est vtriq; s. habitui & accidẽti vniri & accidentaliter Sorti. nã indumentũ nõ nisi accidentale esse ponit in Sorte, esse. n. vestitũ accidẽtale cẽ est, & albedo accidẽtale esse ponit in Sorte. differẽtia aũt inter ipsa est, q̃ indumentũ est in se substãtia quam, puta pannus laneus, albedo aũt est in se accidens, ita quod albedo & esse in se accidẽs, & accidentaliter conuingitur Sorti. Indumẽtum aũt est in se substantia, sed accidẽrale tm̃ esse cõfert Sorti. s. esse vestitum. Et quia natura humana est in se substantia, & aduenit verbo Dei polt eius esse cõpletũ, ideo accidentaliter coniuncta verbo Dei æstimata est quemadmodum habitus seu indumentum accidentaliter iungitur Sorti.

¶ Sed

continui. Nam continuũ non cõponitur nisi ex cõtinuis: animal vero componitur ex anima & corpore, quorum neutrum est animal.

ARTICVLVS V.

Vtrum sit facta aliqua unio animæ, & corporis in Christo.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur q̃ in Christo non fuerit vnio animę & corporis. Ex vnione. n. animæ & corporis in nobis causatur persona, vel hypostasis hominis. Si ergo aĩa & corpus fuerunt in Chro vnita, sequitur q̃ fuit ex vnione eorũ aliqua hypostasis constituta: nõ aũt hypostasis verbi Dei, quæ est æterna. Ergo in Christo erit aliqua persona vel hypostasis præter hypostasim Verbi, quod est contra prædicta.*

¶ 2 Præt. Ex vnione animæ & corporis constituitur natura humanæ speciei. Damasc. aũt dicit in 3. lib.* q̃ in Dño Iesu Chro non est cõmunem specie macci pere. Ergo in eo non est facta aĩæ & corporis vnio.

¶ 3 Præt. Anima non coniungitur corpori, nisi vt viuificet ipsum: sed corpꝰ Christi poterat viuificari ab ipso verbo Dei, qđ est fons & principium vitæ. Ergo in Christo non fuit vnio animæ & corporis.

SED CONTRA est, q̃ corpus nõ dicitur animatũ, nisi ex vnione animæ: sed corpus Christi dicitur animatũ, fm̃ illud, quod Ecclesia* cantat, Animatũ corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est. Ergo in Chro fuit vnio animæ & corporis.

RESPON. Dicendũ q̃ Christꝰ dicitur hõ vniuoce cum aliis hominibus, vtpote eiusdẽ speciei existẽs, fm̃ illud Apostoli Philip. 2. In similitudinem hominũ factus. Pertinet autẽ ad rõnem speciei humanæ, q̃ anima corpori vniatur. non. n. forma cõstituit speciem, nisi per hoc, q̃ fit actus materiæ, & hoc est, ad quod generatio terminatur, p quã natura speciem intendit. Vnde necesse est dicere, quòd in Christo fuerit anima corpori vnita, & contrarium est hæreticum, vtpote derogans veritati humanitatis Christi.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd ex hac ratione moti videntur illi, qui negauerunt vnionem animæ & corporis in Christo: ne per hoc scilicet cogerentur personam nouã vel hypostasim in Chro inducere: qa videbãt, q̃ in puris hominibus ex vnione aiæ ad corpus cõstituitur pson̄a. Sed hoc ideo in puris hõibus accidit: quia aĩa & corpus sic in eis coniunguntur, ut p se existant. Sed in Chro vniuntur ad inuicem, vt adiuncta alteri principaliori, quod subsistit in natura ex eis cõposita, & ꝓpter hoc ex vnione aiæ & corporis in Chro non constituitur noua hypostasis, seu persona: sed aduenit ipsum coniunctum psonæ, seu hypostasi præexistẽti. Nec propter hoc sequitur, q̃ sit minoris efficaciæ vnio animę & corporis in Chro, q̃ in nobis: quia ipsa coniunctio ad nobilius non admit virtutẽ, aut dignitatẽ, sed auget, sicut aĩa sensitiua in animalibus constituit speciẽ, quia consideratur vt vltima forma, non autem in hominibus, quamuis in nobis sit virtuosior & nobilior: & hoc propter adiunctionem vlterioris & nobilioris perfectionis, scilicet animæ rationalis, vt etiam supra dictum est.*

AD 2m dicẽdũ, q̃ verbũ Damas.* potest intelligi dupliciter. Vno mõ, vt referat' ad humanã naturã, quæ q̃dẽ non habet rõnem cõis speciei, fm̃ q̃ ẽ in vno solo indiuiduo, sed scdm̃ q̃ est abstracta ab omni indiuiduo, prout in nuda contẽplatione consideratur, vel scdm̃ q̃ est in oĩbus indiuiduis. Filius aũt Dei nõ assumpsit humanã naturã, prout ẽ in sola consideratione intellectus: quia sic nõ assumpsisset ipsam rem humanæ naturæ, nisi forte diceret, q̃ humana natura est quædã idea separata, sicut Platonici* posuerunt hominẽ sine materia: sed tũc filius Dei non assumpsisset carnẽ, contra illud quod dicitur Luc. vlti. Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Similiter etiam non potest dici, q̃ filius Dei assumpserit humanam naturã, prout est in omnibus indiuiduis eiusdẽ speciei: quia sic oẽs homines assumpsisset. Relinquit' ergo, vt Damas.* postea dicit in eodẽ lib. q̃ assumpserit naturam humanã in atomo. i. in indiuiduo, nõ quidẽ in alio indiuiduo, qđ sit suppositũ vel hypostasis illius naturæ, q̃ in persona filij Dei. Alio mõ potest intelligi dictum Damas.* vt nõ referat' ad naturam humanã, quasi ex vnione aiæ & corporis nõ resultet vna cõis natura, q̃ ẽ in solutione septimæ obiectionis dicit. Quod est dicere psonam Verbi cõstitui in hoc qđ est esse personã humanã p hanc naturã humanã: hic. n. homo personam humanam significat.

¶ In respõsione ad secundum eiusdem articuli aduerte, quod Damasceni verbum tam tritum. s. verbum assumpsit naturã humanam in atomo, dupliciter exponitur. Primo, quòd ly in atomo importet ly in indiuiduo, & sic exponitur in litera præsenti. Et quia proprie loquẽdo, natura humana in indiuiduo est idẽ quod natura humana in hoc homine, nam hic homo est indiuiduum naturę humanæ, & hic homo est hypostasis naturæ humanæ, & consequenter hæc verba insinuant, q̃ Verbum assumpserit naturam humanam iam in hoc homine, iam in hypostasi, iam personam: quia quod assumitur, præsupponitur assumptioni secundum naturæ ordinem, ideo Auctor ad excludendum talem sensum addidit, Nõ in alio indiuiduo, quod sit suppositũ vel hypostasis illius naturæ, q̃ in persona filii Dei. Iuxta quem modum exponuntur similes loquutiones in 6. & 7. di. 3. sent. vt patet ibi. Secũdo exponitur facilius, ita q̃ ly in atomo, importet ly singularem, & sic clarus sensus est, quòd Verbũ assumpsit naturã humanã singulare: quia assumpsit naturam humanã hãc. Et iuxta hunc sensum est valde tritũ, nec eget glosla.

¶ In eadem responsione ad secundum circa verba. Neque. n. generatus est, neque vmquã generabitur alius Christus, &c. aduerte quòd si Christus esset naturæ cõpositæ ex deitate & humanitate, natura illa esset communis Christo & filiis suis, quos naturaliter virtute illius naturæ generasset, ita quòd genuisset filiũ eiusdem naturæ. s. compositæ ex deitate & humanitate, & sic genuisset alium Christum. Sed quia hoc est impossibile, arguit Damascenus a destructione consequentis ad destructionem antecedẽtis. i. ex hoc, quod non potest generari alius Christus ex deitate & humanitate cõpositus, q̃ in Christo non est natura composita ex deitate & humanitate. Nunc autem, quia persona tantum Christi ponitur cõpositа modo prius dicto si Christus naturali generatione aliquem produxisset, quum virtute humanæ naturæ innocentis generasset, purũ hominem produxisset. generãs enim generat sibi simile, non in persona, sed in natura.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli, nota illa verba, Vnumquodque formaliter est, per formam suam: quoniam in 9. 17. cum tractabitur an in Christo sint plura esse, discutienda sunt, & quomodo stat doctrina illic data cum ista.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum sextum.*

IN titulo articuli 6. ly accidentaliter sumitur, vt distinguitur contra substantialiter, ita quod modus coniunctionis in quæstionẽ vertitur, an substantialis, an accidentalis sit. Vbi aduerte q̃ postquam determinatum est, quod humana natura est coniuncta filio Dei in persona, quæritur an sit coniuncta ei substantialiter, vel accidentaliter. Et hoc quia vt patet ex superius assignata latitudine vnitorum alicui in persona, aliquid vnitur Sorti in persona accidentaliter, vt albedo & reliqua accidentia, quæ sunt in Sorte, & aliquid vnitur Sorti in persona substãtialiter, vt mẽbra sua & natura sua. Hæc aũt quæ dicimus patent ex eo, quod dicendo, Sortes est albus aut magnus, enũtiamus esse accidẽtale Sortis: dicendo aũt, Sortes est capitatus aut hõ, enuntiamus vtrobique esse substãtiale Sortis. Quia igitur persona potest aliquid in persona vniri tam substantialiter, q̃ accidentaliter ideo merito postquam conclusum est, naturam humanam esse vnitã filio Dei in persona, quæritur an sit illi vnita substantialiter an accidentaliter. Hic est sensus tituli.

*lib. 3. ca. 3. in medio.

*lib. 2. tex. 37. tom. 2.

*In festo circũcis. domini in laudibus.

3. dist. 2. q. 1. ar. 3. q. 3. ex dist. 7. q. 1. ar. 1. c. princip.

*Aug. in 83. q. *Ciri. arg.

*lib.

*lib.

*vt pon. Aug. cap. & in malis

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Sed æstimationē hanc esse falsum non solum manifestatur ex antedictis, quia scilicet vnio vestis ad Sortem, non est in persona, quia alia est hypostasis vestis, & alia hypostasis Sortis vestiti: sed etiam quia talis vnio vt terminatur ad sortem, est secundum esse accidentale, quoniam non ponit in Sorte nisi esse vestitum quod conuenit esse de genere accidentis. Natura autem humana, sic est coniuncta verbo Dei, vt conferat verbo Dei esse subsistiale, quoniā cōfert illi esse hominem: cōstat autē q̄ esse hominē, est in genere substātiæ, & non in genere accidentis: filius siquidē dei sic homo factus est, vt verissime sit homo. Vnde fingendo quod vestis sit nomē substātiæ, pro claritate doctrinæ, cōiunctio vestis ad personā vestitam est secundū esse accidētale: quia non confert vestitæ personæ, q̄ sit vestis, sed quod sit vestita: sed humana natura coniungitur personæ diuinæ secundum esse subsistiale: quia confert verbo Dei, quòd sit homo secūdum rei veritatē simpliciter & nō in intellectu aut imaginatione aut repræsentatione, aut secundum quid. Et hoc est q̄d Auctor in quarto cōtra Gen. cap. 49. in solutione vltimę obiectionis explicauit: hoc est quod extra de hær. in ca. cum Christus, Alexander tertius explicauit, vbi sub anathemate inhibēs, ne quis audeat dicere, quod Christus, secundum quòd homo, non est aliquid, quia est verus homo, contra eos loquitur qui dicebant q̄ Christus secūdum quòd homo non est aliquid, sed ad aliquid seu aliqualis: hoc enim sequitur ad omnes ponētes vnionem naturæ humanæ ad hypostasim filii Dei esse accidentalem. Nam secundum huiusmodi positiones, sicut sortem esse vestitū, aut esse magnum, aut honorabilem, & super alios, non est Sortem esse aliquid, sed ad aliquid, aut aliqualē, &c. ita filium Dei esse hominē, non esset esse aliquid, sed ad aliquid aut aliqualem, &c. Vnde Auctor optime in hoc articulo induxit decretalem illam ad probandam vnionem humanæ naturæ ad Verbum esse subsistialem. Et Scotus in vltima quæst. 6. dist. 3. sen. dicit quòd per istā decretalem condemnata est tertia opinio illic a Magistro sen. recitata, scilicet q̄ humana natura vnita est Verbo vt habitus, per hæc manifestans quòd ly aliquid sumitur in dicta Decretali vt distinguitur cōtra ad aliquid, aliquale, aliquantū, & reliqua accidentium genera. Quæ solum conuenire Christo secundum q̄ homo, dicebat positio illa, & quæcumque alia ponens vnionem istam accidentalem.

*Ar. 1. hui' quæst.

*lib. 3. ord. fidei ca. 15. post medium.

¶ Aduerte secundo propter exemplum quod in litera datur, de vnione animæ ad corpus, q̄ dicentes vnioni Verbi & naturæ humanæ maxime similem esse vnionem subsistiæ & accidentis, sublato hoc, q̄ subsistantia informatur per accidens sicut potentiale per actuale, aberrant isti valde quoniam sublata informatione non remanet inter subsistantiam & accidens nisi vnio accidentalis, vt patet ex hoc quod de facto sunt ibi duo, primum, quòd subsistantia iungitur accidenti subsistendo illud, secundū quòd informatur per illud. Constat autem quòd de facto nūc ratione neutrius inter accidens, & subsistantiam est coniunctio subsistantialis, sed solum accidentalis. ergo si tollatur secundum. s.

¶ 3 Præt. Quicquid non pertinet ad naturam seu essentiam alicuius rei, est accidens eius, quia omne quod est, aut est substantia, aut accidens: sed humana natura non pertinet ad essentiam, vel naturam diuinam filij Dei: quia nō est facta vnio in natura, vt supra dictum est. G *Ergo oportet q̄ natura humana accidentaliter filio Dei aduenerit.

¶ 4 Præt. Instrumentum accidentaliter aduenit: sed humana natura in Christo fuit diuinitatis instrumentū. Dicit. n. Damasce. *in tertio libro, q̄ caro Christi instrumētum diuinitatis exstitit. Ergo videtur, q̄ humana natura fuerit filio Dei vnita accidentaliter.

SED CONTRA est, quòd illud, quod accidentaliter prædicatur, non prædicat quid, sed quantū vel quale, vel aliquo alio modo se habens. Si ergo humana natura accidentaliter aduenit, cum dicit, Christus est homo, non prædicatur quid: sed quale, aut quantum, aut aliquo alio modo se habens, quod est contra decretalem Alex. Papæ dicentis, Cum Christus sit perfectus Deus & perfectus homo, qua temeritate audēt quidam dicere, quòd Christus secundum q̄ est homo, non est quid? H

RESPON. Dicendum, quòd ad huius quæstionis enidentiam scien I

informatio, non nisi accidentalis vnio remanet. Non ergo simillimum exemplum hoc, sed abducens ab vnione substantiali inter verbum & naturam humanam. Quòd autem quidā dicunt, huic vnioni maxime similem esse insitionem, eo quòd ramus insitus cum ramo naturali arboris vnitur in vnitatem suppositi, quia eadem vtriusque rami arbor est, & non vnitur ei in vnitatem naturæ, quando ramus insitus alterius naturæ est (nec obstat q̄ insitio fiat per contactum, seu continuationem, quoniā quod facit in corporibus sicus, hoc facit in spiritualibus ordo secundum Augustī. consonat autem hæc similitudo doctrinæ sacræ Scripturæ apoc. 5. vicit leo de tribu Iuda radix Dauid, & 12. ego radix Dauid, per hæc enim patet filium Dei se habere ad Dauid, hoc est ad naturam suam ex Dauid, vt radix) hoc inquam magis ad metaphoricam, quàm ad propriam theologiam spectat. nam falsum est q̄ ramus naturalis, & ramus insitus sint vniti in vno suppositō secūdum veritatem. Quod ex 5. Meta. patet, cum dicitur, quod quæcūq; sunt vnū numero, sunt vnū specie, quāuis non econtra, constat aūt ad sensum, quod ramus insitus & ram⁹ naturalis distinguuntur specie, vt patet ex fructibus. sunt igitur distincti numero in genere substantiæ, quod est distingui suppositaliter secundum veritatem: quāuis secundum apparentiā vnū appareat suppositum arboris. habet enim se arbor susciplens insitionem quasi terra, alimentū ex se præstans ramo insito: ita quod inter ramum insitum & plantatum differentia consistit in primo alimento. Nā ramus plantatus in terra inde primum habet alimentum impurum, & digerit illud: ramus vero insitus ex arbore habet primum alimentum iam depuratum in trunco arboris habile ad sui nutritionem augmentationem & fructificationem. Vnde ramus insitus ponit quasi radices in arbore, vnde nutritur, sicut plantatus ponit radices in terra vnde alitur, & propter ea non cuiuscūque naturæ ramus potest cuilibet arbori inseri: sed oportet proportionem esse inter alimentum decoctum pro arbore, & alimentum rami talis naturæ. At si quispiam dixerit maximam positam esse similitudinem insitionis ad incarnationē, quando ramus insitus est eiusdem speciei cum trunco, quia tunc fit vnum suppositum vtriusque quia continuatur ramus insitus arbori, aduertat hæc dicens, quod iam exit ab vnione insitionis, quatenus insitio est: quoniam insitio ad ramos alterius speciei extenditur, & declinat ad insitionem talem, scilicet per vnitatem continuitatis. Quod, formaliter loquendo, nihil aliud est dicere, quàm dicere, vnitatem aduenientis partis alicui toti continuo, maxime esse similem vnioni incarnationis quod est ridiculū. Reuerētur ergo antiquos doctores, & dicāt cum Auctore in quarto contra Gent. cap. 41. nihil in omnibus creatis inueniri, huic vnioni tam simile, sicut est vnio animæ intellectiuæ ad corpus: quod etiā hic confirmatur, dum similitudo ista assertur, & explanatur. Vbi aduerte, quod similitudo ista quantum ad vnum nō tenet, quātum scilicet ad hoc, quod anima vnitur corpori, vt forma materiæ, ac per hoc vt pars comparti vnius humanæ naturæ ex eis

A humanæ naturæ: ille. n. homo qui vocatur Iesus Christus, vere est subsistens, & non alia subsistentia quā increata & æterna subsistentia filii Dei, & nō trahit ad esse suum, vt est natura, hoc est vt confert naturā deitatis. nō. n. humana natura in Christo ad naturā deitatis transit aut aliquā aliam naturā ex illa acquisiuit, sicut corpus ex vnione ad esse animæ vt est naturæ nouam ex illa naturam ac speciem acquirit. *habet in cōcil. 2. Cōstāt. cani. 4. Et hæc nō solum p exempli similitudine, sed pro expositione responsionis ad secundum sufficiant pro nunc.

¶ In respōsione ad tertium caute & prospiciter cōsidera, quod proprie seu propriissime loquēdo, vniri alicui in hypostasi, communius est, quam vniri illi secundū hypostasim. nam quicquid pertinet ad hypostasim, siue subsistiale, siue accidētale sit, vnitur Sorti in hypostasi seu persona, vt in art. 2. huius quæst. Auctor dixit, sed non omne tale vnitur Sorti secundū hypostasim. Et hoc dico sumendo ly in, vt denotat solum inesse personæ, & ly fm, vt addit modū consistionis inter personam & illud quod vnitū est illi secundum p sonam. s. per modū subsistentis. Est. n. videre in Sorte esse album, & esse capitatū, & vtrūque est vnum Sorti in persona: quia vt patet in 5. Meta. cap. de vno, quęcūque sunt in aliquo indiuisa sunt vnum in illo. Sortes aūt & sua albedo nō sunt diuisi subiecto seu hypostasi: quī vna & eadē est subsistia prima, quæ est Sortes, & alba, & similiter quæ est Sortes & q̄ est capitata. Sed esse albū non est vnum Sorti fm hypostasim: quia nec Sortes subsistit ex albedine aut in albedine, nec esse albū, subsistit p subsistet Sortis, hoc. n. album, quod est I Sorte, nō subsistit, quia natura accidētis, neq; p seipsam, neque per aliud nata est subsistere. Sed esse capitatum est vnū Sorti fm hypostasim, quāuis partialiter quia caput pars est Sortis: quia & Sortes subsistit fm esse capitatum, vtpote subsistiale, & esse capitatū subsistit per Sortē: quia hoc capitatū subsistit Sortis subsistētia. Quia igitur natura humana vnita est filio Dei, vt non solū insit illi, & prædicet de illo, sicut

*habet in Syno. 1. Cōstāt. can. 4.

*dist. 6. §. 2. lib. 3. sentē.

In lit. d. 2. D. 706.

Art. 3. hui' quæst.

*li. 3. orth. fid. c. 26. in fine.

*li. 83. quę. q. 73. non lōge a fine to. 4.

D. 250.

lib. 3. sentē. dist. 6.

ex eis compositæ, vt tam hic quàm ibi expresse dicitur sub aliis tamen verbis: sed renet quantum ad hoc, quod anima, vnitur corpori vt instrumento coniuncto, vt ibi dicitur: vel, & in idem redit, quantum ad hoc, quod corpus assumitur ad esse propriū animæ prout est personæ seu subsistentis. Et de vnione quidem per modum instrumenti in loco proprio, hoc est in respōsione ad quartū erit sermo: hic autē declaranda vtcūq; est vnio ad esse, vt ē personæ. Ad cuius aliqualē perceptionem fingams animam rationalem p se subsistet ante corpus, sicut de facto ita est in animabus defunctorū ante resurrectionem: subsistunt. n. interim per seipsas absque corpore aliquo: hoc stā te considera, quod anima per se subsistens aduenienti sibi duo communicat corpori. esse & subsistere, vel dupliciter cōmunicat suū esse corpori. Primo per modū naturæ, & hoc facit informando corpus: ex hoc. n. quod informat ipsum, dat ei esse specificū, quod natura significat. Secundo per modum personę, & hoc facit communicando suum subsistere corpori ita quod non solum ipsa anima p suum subsistere subsistat, sed corp⁹ subsistat per illudmet subsistere: subsistit enim corpus adueniens non per nouū subsistere, sed p antiquam animæ subsistentiam. Quocirca si in vnione rationalis animæ & corporis cōsideretur se cundus tantum modus abstrahendo à primo, habebitur exemplum in rerū natura ſter reliqua simillimū, quomodo vnio est humanę naturæ ad Verbum secundum esse substantiale ipsius Verbi: non vt est naturæ, sed vt est psonę, vt in litera dicitur. Nā sicut anima rationalis corpus sibi vnitum in resurrectione trahit secluſa informatione ad esse suum, prout est ꝑsonæ, hoc ē prout est subsistere, & non trahit ad esse suum, prout est naturæ, hoc est, prout est cōstens esse specificū ita verbū Dei naturā humanam sibi vnitā trahit ad esse suum, vt est personæ, hoc est vt est subsistere: quia natura humana in Christo non per se separatim exiſtit, sed in verbo Dei, ac per hoc subsistere Verbi est subsistere & filium Dei. Manifestum est aūt istos omnes modos accidentalem vnionem importare. Quidam autem posteriores magistri, putantes se has hæreses declinare, in eas per ignorantiam inciderunt. Quidam enim eorum concesserunt vnam Christi personam: sed posuerunt duas hypostases siue duo suppositā, dicentes hominem quendam compositum ex corpore & anima a principio suæ conceptionis esse assumptum a Dei verbo. Et hæc est prima opinio quam Magister ponit in 6. distinct. tertii lib. sententiarum. * Alii vero volentes seruare vnitatem personæ posuerunt Christi animam non esse corpori vnitam: sed hæc duo separata ab inuicem, esse vnita verbo accidentaliter, vt sic non cresceret numerus personarum. Et hæc est tertia opinio, quam magister ibidem ponit. Vtraque autem harum opi. incidit in hæresim Nestorij. Prima quidē: quia idem est ponere duas hypostases, vel duo suppositā in Christo, quod ponere duas personas, vt supra dictum est. Et si fiat vis in nomine personæ, considerandum est, quòd etiā Nestorius vtebatur vnitate personæ propter vnitatem dignitatis & honoris. Vnde etiam sexta Synodus definit anathema eum. * qui dicit vnam personam secūdum dignitatem & honorem & adorationem, sicut Theodorus & Nestorius insanientes conscripserunt. Alia verò opinio incidit in errorem Nestorij, quantū ad hoc, quòd posuit vnionem accidentalē: non enim differt dicere, quòd verbum Dei vnitum est homini Christo secundum inhabitationem, sicut in templo suo (sicut dicebat Nestorius) & dicere quòd vnitū fuit verbum Dei homini secūdum indutionem, sicut vestimento: sicut dicit tertia opinio, quę etiam peius dicit aliquid, quàm Nestorius, scilicet quòd anima & corpus nō sunt vnita. Fides autem catholica medium inter prædictas positiones tenens, non dicit vnionem factā Dei & hominis secundū essentiam vel naturam, neque etiam secundum accidens: sed medio modo secundum subsistētiam seu hypostasim. Vnde in sexta Synodo * dicitur, Cū multis modis vnitas intelligatur, qui iniquitatem Apollinarij & Eutichetis sequuntur, interemptionē eorum, qui conuenerunt colentes, ideſt interimentes vtramque naturam, vnionem secundum confusionem dicunt: Theodori autem & Nestorij sequaces, diuisione gaudentes, affectualem vnitatem introducunt: sancta vero Dei Ecclesia, vtriusque perfidiæ impietatem reiiciens, vnionem uerbi Dei ad carnem secūdum compositionem confitetur, quod est secundū subsistentiam. Sic ergo patet, quòd secunda trium opinionum, quas Magister * ponit, quæ asserit unam hypostasim Dei & hominis, nō est dicenda opinio, sed sententia catholicæ fidei: similiter etiā prima opinio, quæ ponit duas hypostases, & tertia quæ ponit vnionem accidentalem, * non sunt dicendæ opiniones, sed hæreses in conciliis ab Ecclesia damnatæ.

B

C

D

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Damas. * dicit in 3. lib. non necesse est omnifariam & indefectiue assimilari exempla: quod enim est in omnibus simile, idem utique erit, & non exemplum, & maxime in diuinis: impossibile. n. est simile exemplum inuenire in omnibus, & in Theologia, ideſt in deitate personarum & in dispensatione, ideſt in mysterio incarnationis. Humana ergo natura in Christo assimilatur habitui, ideſt uestimento, non quidem quantum ad accidentalem vnionem: sed quantum ad hoc quòd Verbum uidetur per humanā naturam, sicut homo per uestimentum. Et etiam quantum ad hoc, quòd uestimentū mutatur: quia scilicet formatur secundum figuram eius, qui induit ipsum qui a sua forma non mutatur propter uestimentum. Et similiter humana natura assumpta a uerbo Dei est meliorata, ipsum autem uerbum Dei non est mutatum: ut Augu. exponit in lib. * 83. quæstio.

AD 2um dicendum, quòd illud

(sicut esse album inest filio Dei, & prædicatur de eo, dum dicit, Christus seu filius Dei est albus) sed vt filius Dei subsistat ex humana natura, & in humana natura, quãuis diuersimode, vt pdeclaratũ est: qm subsistere ex humana natura intelligit, inquantũ est persona: subsistere uero in humana natura absolute admittitur de verbo Dei.

aduenit post esse completum, accidentaliter aduenit, nisi trahatur in communionem illius esse completi: sicut in resurrectione corpus adueniet animæ præexistenti: non tamen * accidentaliter, quia ad idem esse assumetur, vt scilicet corpus habeat esse vitale per animã. non est autem sic de albedine: quia G aliud est esse albi, & aliud est esse hominis, cui aduenit albedo. Verbum autem Dei ab æterno esse cõpletum habuit secundum hypostasim, siue personam: ex tempore autem aduenit ei natura humana nõ quasi sumpta ad vnum esse, prout est naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animæ: sed ad vnum esse, prout est hypostasis vel personæ. Et ideo humana natura non vnitur accidentaliter filio Dei.

AD 3m dicendum, φ accidens diuiditur contra substantiam. Substantia autem (vt patet 5. Met.*) dupliciter dicitur. Vno modo pro essentia siue natura: alio modo pro supposito siue hypostasi. Vnde sufficit ad hoc, φ non sit vnio accidentalis, quòd sit facta vnio secundum hypostasim, licet non sit facta vnio secundum naturam.

* lib. 5. meta, tex. 15. to. 3.

AD 4m dicendum, quòd nõ omne quod assumitur vt instrumentũ, pertinet ad hypostasim assumentis, sicut patet de securi, & gladio: nihil tamen prohibet, illud quod assumitur ad vnitatem hypostasis, se I habere vt instrumentum: sicut corpus hominis vel membra eius. Nestorius ergo posuit, quòd natura humana est assumpta a Verbo solum per modum instrumenti: non autem ad vnitatẽ hypostasis. Et ideo non concedebat, quòd homo ille vere esset filius Dei, sed instrumentum eius. Vnde Cyrillus dicit i Epistola ad Monachos Ægypti, Hunc Emanuelem, idest Christum, non tamquàm instrumenti officio assumptum dicit Scriptura, sed tamquàm Deum vere humanatum, idest hominem factum. Damascenus * autem posuit naturam humanam in Christo esse, sicut instrumentum ad vnitatem hypostasis pertinens.

* li. 3. ... fidei ca... a medio

ARTICVLVS VII.

Vtrum unio naturæ diuinæ & humanæ sit aliquid creatum.

Inf. art. ... & 3. dist. ... q. 3. ad ... d. 5. q. ... q. 1. & ... q. 2. ... & 4. ... 39. & 4. ...

H AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, quòd vnio naturæ diuinæ & humanæ, non sit aliquid creatum. Nil enim creatum in Deo, potest esse: quia quicquid est in Deo, Deus est: sed vnio est in Deo: quia ipse Deus est humanæ naturæ vnitus. Ergo videtur, quòd vnio non sit aliquid creatum.

¶ 2 Præt. Finis est potissimum in vnoquoque: sed finis vnionis est diuina hypostasis, siue persona, ad quam terminata est vnio. ergo videtur, quòd huiusmodi vnio maxime debeat iudicari secundum conditionem diuinæ hypostasis, quæ non est aliquid creatum. Ergo nec ipsa vnio est aliquid creatũ.

¶ 3 Præt. Propter quod vnũquodque, & illud magis, vt dicit Philosoph.* sed homo dicitur esse creator, propter vnionem. Ergo multo magis ipsa vnio non est aliquid creatum, sed creator.

*Poste. tex. 5. non lõge a fine to. 1.

SED CONTRA, Omne quod incipit esse ex tempore, est creatũ: sed vnio illa ab æterno non fuit, sed incœpit esse ex tempore. Ergo vnio est aliquid creatum.

RESPON. Dicendum, quòd vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quę consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quòd conueniunt in vna persona filij Dei. Sicut aũt in prima parte dictum est, * omnis relatio quæ consideratur inter Deum & creaturam, realiter quidem est in[d] creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur) non autem est realiter in Deo, sed secũdum rationem tantum: quia non innascitur secũdum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quòd hęc vnio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum: in humana autem natura, B quæ creatura quædam est, realiter est, & ideo oportet dicere quòd sit quiddam[d] creatum.

*P. p. q. 13. art. 7. D.1089.

AD PRIMVM ergo dicendum, φ hæc vnio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum. dicitur enim Deus vnitus creaturæ, ex hoc quòd creatura est vnita Deo absque eius mutatione.

AD 2m dicendum, quòd ratio relationis, sicut & motus dependet ex fine vel termino: sed esse eius dependet a subiecto. Et quia vnio talis non habet esse reale nisi in na- C tura creata (vt dictum est*) consequens est quod habeat esse creatũ.

*In cor. ar.

D.1190.

Et similiter humana natura cõstituit verbũ Dei in hoc, qd est esse personã humanam: in hoc, quod est esse hypostasim humanæ naturæ: in hoc, quod est esse hunc hominem. Et sic natura humana loco propriæ subsistẽtię sortitur subsistentiam propriam filii Dei, & per illam subsistit, non p seipsam. Quia inquam per modum subsistẽtiæ vnio est inter personam filii Dei & naturam humanam, ideo dicitur quod ẽ vnio secundum hypostasim: & dicitur in litera hac, quòd vnio secundum hypostasim sufficit ad hoc, quòd non sit vnio accidentalis. Vbi clare videre potes quod diximus. nam si vnio secundũ hypostasim excludit vnionem esse accidentalem, consequens clare est, φ vniri secundum hypostasim, non est tantũ coniungi hypostasi per inesse hypostasi: quoniã cõiungi hypostasi per inesse tantum, non excludit vnionem esse accidentalẽ, vt patet de albedine coniuncta hypostasi Sortis per inesse tantum. Plus ergo exigit vnio secundum hypostasim. Et cum proprium hypostasis sit subsistere in natura, consequens est quòd vnio secundum hypostasim, exigat communionem secundum subsistere, quam in proposito inueniri declaratum est.

D.1.

¶ In responsione ad quartum eiusdem 6. articuli, aduerte duo, primo veritatem rei, deinde processum Auctoris. Quo ad primum: quia instrumentum est nomen causæ, vniri alicui, vt instrumentum, non transcendit vnionem comprehensam infra genus seu latitudinem causarum, & ideo est talis vnio in causando. Et quia vnio humanæ naturæ ad Verbum (de qua est sermo) non est in causando, sed in essendo secundum esse substantiale subsistentiæ: ideo Cyrillus in litera allatus reprobat Christum tãquam instrumenti officio assumptum. Si enim prima seu summa vnio humanæ naturæ ad Verbum esset vnio instrumenti, iam non esset vnio in persona, nec secundum personam, nec in essendo, sed in causando, quod maximi erroris est. Inter verbum siquidem Dei & naturam humanam vnio est hypostatica, & non secundum aliquod genus vel modum causæ, sed secundum aliquod genus seu modum entis per se, quod est substantia, quia est secundum subsistentiam, quæ non dicit causam seu causalitatem, sed substantiam. Pateat autem hoc nouitiis ex hoc, quòd vnio filii Dei cum natura humana propria est filio, ita quòd nec Patri nec Spirituisancto conuenit: omnis autem causalitas filii Dei respectu naturæ assumptæ communis est toti trinitati: quoniam indiuisa sunt trinitatis opera ad extra. non est ergo definienda vnio naturæ humanæ ad Verbum per vnio- F nẽ instrumenti: si tamen non firmetur snia super rõne instrumẽti vt sic, sed super rõne instrumentalis, hoc est coniuncti, hoc est spectantis ad hypostasim, iam ab ordine causandi ad ordinem essendi, & ab vnione in causando ad vnionem in essendo venitur: & ad iam dictam vnionem secũdum substantiam recursus, & resolutio fit: & patet quod prima & maxima ratio vnionis non ponitur in vnione instrumenti, sed in vnione coniunctionis, qua instrumentum spectat ad hypostasim. Quocirca licet sententia ista de vnione per modum instrumẽti cõiuncti sit vera, minus tamen formalis est. quia non attenditur ratio instrumenti vt sic, sed coniunctionis personalis, in qua pendent lex & prophetæ, hæc quo ad veritatem. In processu vero Auctoris video ipsum seipso altiorem. nam in quarto cõtra Gẽ. cap. 41. vnionẽ Verbi incarnati declarauit secundum vnionem instrumenti cõiuncti, & hoc fecit, quasi a posterioribus, & notioribus nobis, manuducẽs ad tam excelsam unionem. In hoc autem loco altius cõtemplatus instrumẽti, vt sic rationẽ & vnionem hypostaticam, statim in principio responsionis instrumẽti vnionem ab vnione hypostatica separauit, dicens. Nõ oẽ quod assumitur vt instrumentum, &c. & ad vnionem personalẽ reducendam dixit. Et Nestoriũ inde cõfundit, atque Damascenum exponit. Processit siquidem hic nõ a posterioribus, sed a priori ex vnione hypostatica, saluans vnionem instrumenti talis, dum ex hoc quòd instrumentum aliquod pertinet ad esse hypostasis, saluat naturam humanam, posse dici vnitam Verbo, vt instrumẽtum coniunctum. Tu ergo vtrinque profice, hinc resolutionem, inde manuductionem sumens.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum septimum.*

K TItulus art. 7. eiusdem 2. quæstio. in corpore articuli statim declaratur.

¶ In corpore articuli duo facit, primo declarat quid sit Vnio, de qua est quæstio, secundo respondet quæsito conclusione affirmatiua. Quo ad primum dicit, quòd vnio de qua est quæstio, est relatio quædam inter duas naturas coniunctas in vna persona filii dei: ita quòd tria de vnione dicit, primo quod quid est dicendo, quod est relatio quædam: secundo extrema dictæ relationis, dicendo inter diuinam naturam & humanam: tertio fundamentum dictæ relationis dicendo secundum quòd conueniunt in vna persona filii Dei. Vbi nota quòd est hic quæstio de vnione, quantum ad relationem, quam significat, & non de vnione quantum ad fundamentum, ad quod consequitur, quod est coniunctio naturarum in persona filii Dei, quam conclusum est esse vnionẽ substantialem, & non ſm esse relatiuum. Et sic patet titulus articuli.

¶ Quo ad secundum conclusio est, Vnio pro relatione est aliquid creatum. Probatur: Omnis relatio inter Deum & creaturã est realiter in creatura, & non in Deo. ergo ista vnionis relatio non est in Deo realiter, sed in natura humana ẽ realiter. ergo ẽ aliquid creatum. Antecedens & ex dictis in prima parte assumitur, & probatur: quia innascitur per mutationem creaturę, & non per mutationẽ Dei. Consequentia prima ex declaratione tituli patet, secunda aũt relinquitur per se nota: quia quicquid realiter ẽ i creatura, ẽ creatũ.

¶ In hoc articulo cautissime aduerte distinctionem prædictam de vnione, vel quantum ad relationem, quam significat, vel quantum ad coniunctionem in persona, ad quam consequitur: quoniã plus differũt hæc duo, quàm cælũ & terra. Vnio enim pro relatione est in genere relationis, & est ens reale creatum, vt in litera dicitur. Vnio autem pro coniunctione naturæ humanæ in persona diuina cum consistat in vnitate, quæ est inter naturam humanam & personam filii Dei, est in genere seu ordine substantiæ, & non est aliquid creatum, sed creator. Quod ex eo constat, quòd vnum nõ addit supra ens naturam aliquam, & vnumquodque per illud met, quod est ens, est & vnum. quod enim est ens accidentale per aliquam formam, est vnum accidentale per illam, & quod est ens relatiuum, habet vnitatem secũdum esse relatiuum, & quod est ens per formam substantialem habet vnitatem secundum esse substantiæ. Ac per hoc natura humana in Christo, quia per esse substantiale subsistentiæ personæ filii Dei est iuncta naturæ diuinæ, oportet quod illud vnum esse, in quo indiuisę sunt natura diuina & humana in Christo, D sit esse vnum substantiale & diuinum. Et vere sic est, quia esse subsistentiæ filii Dei, in quo non distinguuntur ambæ naturæ, substantia est, Deus est: quia verbum Dei est, vna & eadem quippe subsistentia subsistit filius Dei in natura diuina, & in natura humana, & cõsequenter diuina & humana natura Christi sunt indiuisæ in illa subsistentia vtrique communi, quamuis inter se valde distinguantur. Et si contra hanc doctrinam obiiciatur, quòd huiusmodi coniunctio incœpit esse ex tempore, & consequenter est aliquid creatum, respondendum est, quod hæc coniunctio, quantum ad illud, quod ponit in ipso esse secundũ se, non incœpit esse ex tempore, sed est ab æterno, sed quantum ad hoc, quòd natura humana sortita sit illud subsistere, incœpit esse ex tempore. Verbi gratia. Si anima rationalis fuisset ab æterno sine corpore, quando fuisset in tempore iuncta corpori, nec esse corporis incępisset in tempore: quia non est aliud esse corporis, quam illud æternum esse animæ. Nec vnum esse substan- E tiale corporis cum anima, incœpisset ex tempore, quantum ad illud quod ponit illa vnitas in esse secundum se: quia ens & vnũ cum multipliciter dicatur, quod proprie est, actus est, vt dicitur in 2. de anima. Sed bene incępisset ex tempore illud vnum esse quantum ad hoc, quod corpori illud æternum esse communicaretur, quod fieret per generationem, qua corpus traheretur ad esse animæ. Ita enim accidit in proposito, dum per assumptionem natura humana trahitur ad esse subsistentiæ filii Dei. ex hac enim assumptione subsistentia, qua filius Dei in sola subsistebat natura diuina, communicatur naturæ humanæ, ita vt etiam ipsa natura humana per illam subsistat, & filius Dei in humana natura subsistat, hoc autem est vnum esse in persona ambas naturas. Vbi patet, nihil creatum interuenire, nisi passionem, qua natura humana trahitur ad esse Verbi. Super hanc autem coniunctionem, super hoc vnum esse fundatur consecutiue vnio pro relatione, sicut super coniunctionem substantia- A lem corporis & animæ, fundatur relatio vnionis inter animam & corpus. Est igitur, vt vnico verbo dicatur, vnio naturarum in Christo relatio creata quædam, hoc est, consequens earũdẽ vnitatem personalem increatam. Et quia argumenta aureoli a Capreolo allata in 5. distin. tertii senten. q. prima, procedunt contra dicentes nõ esse aliam vnionẽ, quàm relatiuam inter humanam naturam in Christo & deum (quod longe est a doctrina Auctoris, expresse ponentis, vnionem, quo ad relationem, consequi vnionem secundum vnitatẽ personalem, ita φ vnio significat relationem non qualemcumque, sed cõsequentem naturarum vnitatem personalem, ideo non censui ipsa aliter afferenda & soluẽda, vtpote non contra doctrinã Auctoris in veritate, & quæ ex hac vnica dicta responsione confutantur.

¶ In responsione ad tertium eiusdem 7. articuli dubium occurrit circa illius principium. Homo dicitur, & est Deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: tum quia falsum est, quod vnum extremum vnionis sit reliquum, quia vnio terminatur ad reliquum extremum, non enim corpus est anima, propterea quia vnio corporis terminatur ad animam. (vnde male dicitur, quod homo est deus propter vnionem, quia vnio terminatur ad hypostasim diuinam) tum quia dato, quòd esset verum, sequeretur quod homo non esset deus substantialiter, sed relatiue, quod iam reprobatum est. Et tenet sequela: quia esse aliquid propter terminum relationis non est esse illud substantialiter, sed relatiue, vt patet. Et si ad hæc dicatur, quod Auctor loquitur de vnione quantum ad fundamentum, non quantum ad relationem, contra hanc responsionem litera clamat, aperte subdens, non tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel deus: quia quod aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationem. Constat enim hæc verba de vnione quantum ad relationem dici, de qua in responsione ad secundum dixit, quod rationem habet ex termino, esse verò habet ex subiecto, sicut motus.

¶ Ad hoc dicitur, quod secundum rem homo est deus propter vnionem secundum vnitatem personalem, quam importat, ad quam consequitur relatio vnionis, & hoc non est vertendum in dubium. Sed quoniam in idem redit dicere, homo est deus propter vnitatem personalem duarum naturarum, quam consequitur vnionis relatio, & dicere, homo est deus, propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: ideo verba Auctoris calumnianda non sunt. Manifestatur autem, quod dicimus aduertendo, quod relatio vnionis est non solum inter naturas duas, diuinam scilicet & humanam, sed etiam est inter naturam humanam & hypostasim diuinam. nam & vna natura vnita est alteri, & humana natura vnita personæ diuinæ, & econtra diuina persona vnita est humanæ naturæ. Seruatur autem differentia in loquendo, dum de vnione inter naturas, aut inter personam & humanam naturam est sermo: quia quãdo de vnione inter naturas est sermo exprimimus naturas pro terminis vnionis, & vnitatem personalem vtriusque naturæ ponimus non pro termino: sed causa seu fundamento relationis vnionis, ut clare videre potes in principio corporis huius articuli, vbi declarando titulum dicitur quod vnio, de qua loquimur, est relatio quædam, quæ consideratur inter diuinam naturam & humanam, secundum quod conueniunt in vna persona filii dei. Quando vero loquimur de eadem relatione vnionis inter naturam humanam & personam filii dei, ponimus ex parte termini vnitatem personalem filii dei in utraque natura: quoniã relatio ista unionis non est quæcumque unionis relatio, nec ad hypostasim diuinam quomodolibet, sed ad hypostasim filii unam personaliter

Universidad de Deusto Biblioteca

milites in vtraque natura. Sicut enim unionis relatio inter corpus & animam non est ad animam quomodolibet se habentem, sed ad animam communicantem substantiale suum esse corpori, ita relatio unionis humanæ naturæ ad hypostasim diuinam, non est ad hypostasim filii dei qualitercumque se habentem, sed ad filii dei hypostasim unam personaliter secum, hoc est cum humana natura. Et quia Auctor in hac responsione ad tertiũ loquitur de relatione unionis inter naturam humanã & personam filii dei (ut clare sonãt uerba literæ, dicentis, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam) non dixit, ad naturam diuinam, ut prius dixerat, sed dixit ad hypostasim diuinam, ideo coniunctionem personalẽ, seu, quod idem est, unitatem personalem ex parte termini relationis unionis posuit. Et perinde valet, ac si dixisset, Homo est deus propter unionem, inquantum in illa inuenitur secundum rem unitas personalis diuinæ hypostasis cum humana natura. Et si expositionem ad uerbum desideras, dicito, Homo est Deus propter unionem, hoc est relationem unionis, non simpliciter, sed cum ista conditione explanante quomodo apponimus ly propter, ad relationem unionis, scilicet inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, ita quod ly inquantum terminatur ad hypostasim, diminuit causalitatem relationis immo adimit causalitatem a relatione, & transfert causalitatem illam ad terminum. Sicut enim cum dicimus, quòd generationis motus, inquantum terminatur ad substantiam, est in genere substantiæ, intendimus quòd generatio ratione termini sortitur, & dat esse substantiale: ita dum dicitur, quòd relatio unionis inquantum terminatur ad hypostasim diuinam, hoc est ratione hypostasis diuinæ, ad quam terminatur, dat quod homo est deus. Et est sermo de hypostasi diuina, non qualitercumque se habente, sed terminante in rerum natura relationem unionis naturæ humanæ ad ipsam: hypostasis siquidem diuina terminans relationem realem unionis ad ipsam, est hypostasis diuina (ut dictum est) non qualitercumque se habens, sed una personaliter cum humana natura. Constat autem euidentissime, quod ratione talis termini homo est deus, ac per hoc admitti potuit, quod relatio unionis ratione talis termini dat, quod homo est deus, & consequenter dici uere potuit, quod deus est homo propter unionem, inquantum terminatur ad diuinam hypostasim.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, quòd falsum supponit: quod scilicet ideo homo propter unionem sit deus, quia uerum est in communi loquendo, unum extremum unionis est reliquum: quia unio terminatur ad reliquum, hanc enim uniuersalem nec somniauimus: sed ut declaratum est, fundatur ueritas dicti in litera super hoc, quia hoc extremum unionis huius est tale, scilicet hypostasis diuina una personaliter cum natura humana.

¶ Ad secundam quoque dicitur, quòd homo est deus secundum substantiam: esse namque deum, quod communicatur homini, non est esse relatiuum, sed in genere seu ordine substantiæ. Et quamuis esse aliquid in communi loquendo propter terminum relationis præcise, sit esse relatiuum, esse tamen aliquid ratione talis termini, scilicet personæ diuinæ, unius personaliter cum natura humana, non est esse relatiuum, sed esse diuinum. Et sic patet, quòd non extorquendo literam, sed de unione quo ad relationem loquendo, uera est litera.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum octauum.*

IN titulo articuli 8. sunt tres termini. Vnio, Assumptio, & Idem. Et primus quidem terminus declaratus est in præce-

ARTICVLVS VIII.

AD 3^m^ dicendum, quod homo dicitur creator, & est deus propter vnionem, inquantum terminatur ad hypostasim diuinam: nõ tamen sequitur quòd ipsa vnio sit creator vel deus: quia quòd aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius, quàm rationẽ. G

Vtrum unio Verbi incarnati sit idem, quod assumptio.

AD OCTAVVM sic procedi- 3. dist. q. 5. art. 1. q. 3.
tur. Videtur quod idẽ sit vnio, quod assumptio. Relationes enim sicut & motus specificantur secundum terminum: sed idem est terminus assumptionis & vnionis, scilicet diuina hypostasis. Ergo H videtur quòd non differant vnio & assumptio.

denti articulo, secundus in corpore declarabitur, tertius autem absolute sumendus est, sicut iacet. In calce autem articuli soluendo exprimetur quæ diuersitate seu differentia sunt non idem, pura reali, uel rationis, uel utraque.

¶ In corpore articuli respondetur quæsito unica conclusione. Inter unionem & assumptionem triplex est differentia. Declaratur manifestando singula membra sigillatim & ordinate, ita ut processus clarus sit in litera.

¶ Et prima quidẽ ac principalis differentia est in re formaliter significata, nam unio significat relationem, assumptio actionem uel passionem, & sic sunt in diuerso genere, sicut relatio diuersum est genus ab actione & passione. Et quod unio significet relationem, in litera non probatur, sed assumitur ex præcedenti articulo. Ex quo ad manifestandam dictam differentiã, primo probatur, in hoc mysterio inueniti secundum rem duo, scilicet ipsam relationem unionis, & actionem & passionem, quia omnis relatio recipiens esse reale ex tempore, causatur ex aliqua mutatione, mutatio autem in actione & passione consistit. Relatio igitur unionis inter naturam humanam & diuinam in Christo, cum incœperit esse secundum rem in natura humana ex tempore, oportet quòd ex aliqua causata fit mutatione, quæ in aliquo patiente ex aliqua actione fit. Duobus igitur inuentis in hoc mysterio, scilicet relatione unionis & actione, & passione, cum unio significet relationem, consequens est quod assumptio significat actionem uel passionem. Et manifestatur consequentia: quia assumptio ne aliquis dicitur assumens tamquam agens, & aliquid dicitur assumptum tamquam patiens.

¶ Secunda autem differentia est: quia assumptio dicitur sicut in fieri, unio autem sicut in facto esse. Probatur ex signo seu effectu: quia uniens dicitur esse unitum, assumens autem non dicitur esse assumptum, hoc est, unirum prædicatur de uniente, dicendo, hoc est illud: assumptum autem non sic prædicatur de assumente. Et quod hoc deriuetur ex dicta differentia, manifestatur, quia inter ly homo & ly natura humana, hæc est differentia in mysterio Incarnationis, quòd homo significat naturam humanam, ut in termino assumptionis, constat autem terminum assumptionis spectare ad incarnationem, ut in facto esse, natura uero humana significat naturam humanam, ut quę assumitur, quod constat spectare ad incarnationem, ut in fieri. Dicimus autem quòd uniens, scilicet filius dei, est homo, & nõ dicimus, quod idem assumens est natura assumpta.

¶ Tertia uero differentia est, quod assumptio determinat terminum a quo, & ad quem, unio autem nihil horum determinat. Huius differentiæ primo redditur ratio ex prima: quia relatio æquiparantiæ non magis se habet ad unum extremum, quam ad aliud, actio autem & passio diuersimode se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Ex hoc enim sequitur, quòd cum unio sit relatio æquiparantiæ, nullum extremorum determinet, assumptio autem, quia est actio uel passio, determinare potest sibi terminos a quo, & ad quem. Secunda manifestatur de assumptione ex etymologia nominis. Tertio manifestatur ex signo, scilicet quòd indifferenter unum extremum dicitur unitum alteri, non autem assumptum, ut patet in litera clare.

¶ Circa hæc dubium primo occurrit de prima differentia. Nam non solum assumptio, sed etiam unio significat actionem: quod etiam ex litera probatur, dum dicitur, quòd uniens dicitur esse unitum, & filius est uniens sibi naturam humanam, & in responsione ad secundum, quòd persona Patris eniuit naturam humanam Filio. Certum est enim, quòd unire est agere, & id eo

ideo commune est Patri & Filio & Spiritui sancto, & similiter A quod vniens est agens. Ruit igitur differentia prima.

¶ Dubium secundo occurrit de secunda differentia: quia aut intelligitur quo ad rem significatam, aut quo ad modum significandi. Non quo ad modum significandi: quia tam vnire quam assumere significat per modum verbi, omne autem verbum significat per modũ fluxus, & fieri. Nec quoad rem significatam: quia natura humana, de qua verificatur, q̃ est vnita, non prædicatur de quocumque vniente: quia nec Deus nec Filius est natura humana.

*Ar. præce.

¶ Dubium tertio occurrit de eo quod in tertia differentia dicitur, vnionem hanc esse relationem æquiparantiæ, quia constat ex præcedenti articulo esse relationem in, & ex altero tantum extremo: quoniam in sola natura humana habet esse: relatio autem æquiparantiæ, vt ipsum nomen sonat, æque se habet ad vtrumque extremum.

¶ Dubium quarto occurrit, qualis sit differentia inter vnionem, & assumptionem, an rationis tantum, an etiam realis. Et est ratio dubii: quia in litera in calce responsionis ad tertium concluditur, quòd assumptio differt ratione ab vnione & incarnatione, clarumque videtur quòd assumptio non differt realiter, sed ratione tantum ab incarnatione. cum ergo simul contraponantur assumptioni, sola rationis differentia apparet. In oppositum autem est: quia actio & passio distinguuntur realiter a relatione consequente coniunctum, quod per actionem & passionem fit: sed assumptio & vnio sic se habent, ergo.

¶ Dubium quinto est de termino assumptionis, ad quid scilicet terminatur, ac quis est proprius terminus assumptionis, an absolutum aliquod vel relatiuum. Et est ratio dubii ex parte rei: quia per istam actionem nullum absolutum sic in persona diuina, & similiter nullum absolutum ponitur in natura humana, sed nec etiam in persona diuina realis relatio acquiritur, sed in sola natura humana fit de nouo solummodo relatio realis vnionis ad personam Filii: constat autem q̃ terminus actionis proprius est illud ens, quod fit per actionem illam. sola igitur relatio realis vnionis huius naturæ humanæ ad personam Filii, est terminus proprius actionis & passionis, assumptionis nomine importatæ.

¶ Ratio vero dubii ex parte nostra est, quia doctores aliqui hoc dicunt. Scotus enim in 3. sen. dist. 2. quæst. 1. tenet huiusmodi assumptionem terminari ad relationem vnionis: quia nullum est ibi absolutum nouum tam in natura, quàm in persona, ponens hanc relationem non spectare ad genus relationis, sed esse de genere respectuum extrinsecus aduenientium, qui scilicet non necessario sequuntur fundamentum etiam posito termino, quales dicit esse vnionis respectus inter animam & corpus, si præexistentia seorsum vnirentur de nouo, & panis & quantitas Sacramenti vnirentur, nullum enim absolutum in huiusmodi vnionibus acquireretur, fundans vnionis relationem, sed ad solam vnionis relationem terminaretur actio vnitiua.

¶ Durandus quoque in 3. senten. distinct. 5. quæst. 2. tenet actionis, quæ assumptionis nomine significatur, proprie loquendo, terminum intrinsecum esse respectum vnionis, quem dicit esse, non relationis genericæ, sed modum quendam realem, sicut inhærere, est modus realis consequens naturam accidentis. Ad huiusmodi namque respectus dicit posse esse motum & actionẽ naturalem: quamuis ad vnionem naturæ humanæ in persona diuina, sola diuina actio potuerit terminari.

¶ In oppositum autem est, quòd Auctor hic dicit in calce corporis articuli, quòd assumptio determinat pro termino ad quem personalitatem diuinam, vt scilicet persona diuina in humana natura subsistat. Constat autem hoc non esse respectum, sed esse absolutum, vtpote de genere seu ordine substantiæ, ergo.

cut dictum est, *vnio importat relationem quandam diuinæ naturæ & humanæ secundum quòd conueniunt in vna persona. Omnis autem relatio, quæ incipit esse ex tempore, ex aliqua mutatione causatur: mutatio autem consistit in actione & passione.

Sic ergo dicendum est, quòd pri B
ma & principalis differentia inter assumptionem & vnionẽ est, quòd vnio importat ipsam relationem, assumptio autem actionem, secundum quam dicitur aliquis assumens, vel passionem, secundum quam dicitur aliquid assumptum. Ex hac autem differentia accipitur secundo alia differentia, nam assumptio dicitur sicut in fieri, vnio autem sicut in facto esse, & ideo vniens dicitur esse vnitum, C
assumens autem non dicitur esse assumptum. Natura enim humana significatur, vt in termino assumptionis ad hypostasim diuinã, per hoc quòd dicitur homo. vnde vere dicimus, quòd filius Dei qui est vniens sibi humanam naturam est homo. Sed humana natura in se considerata, idest in abstracto, significatur vt assumpta, non aũt dicimus q̃ filius Dei sit humana natura. Ex eadẽ etiam sequitur tertia differentia, quòd relatio præcipue æquiparantiæ non magis se habet ad vnum extremũ, quàm ad aliud: actio autem & passio diuersimode se habent ad agens & patiens, & ad diuersos terminos. Et ideo assumptio determinat terminum a quo, & ad quem, dicitur enim assumptio quasi ab alio ad se sumptio: unio autem nihil horum determinat. vnde indifferenter dicitur, quòd humana natura est vnita diuinæ, & econuerso. Non autem dicitur diuina natura assumpta ab humana, sed econuerso fundamento si supponas, quod ly vnio, est & nomen dum declinatur, hæc Vnio, vnionis, est & verbum, dum dicimus, Vnio, vnis, vnitui, vnitum, & quòd idem formaliter significat vt nomen, & vt verbum, sicut similitudo & assimilare, videbis quòd quia nomen unionis formaliter significat relationem, etiam verbum uniendi significat formaliter relationem: significant enim unire, unionem facere, sicut assimilare, similitudinem facere. Si namque diligentius ad positum fundamentum retuleris significatum hoc, scilicet facere vnionem, clare perspicies, quòd quum ly facere, illam supponat actionem quam assumptio significat, inter vnionem & assumptionem hanc primo inuenies differentiam, quòd assumptio actionem & passionem formaliter explicat, quæ in incarnatione inuenitur: unio vero & unire inde deriuatum, formaliter relationem explicat, quamuis unire per modum actionis significet illam relationem. Conceditur ergo, quòd in communi unio verbum significat actionem, hoc est vnionem facere: sed quia in proposito ly facere non dicit actionem propriam ipsius relationis distinctam contra actionem significatam per ly assumere, ideo & vera est differentia prima assignata in proposita materia, quod vnio significat formaliter relationem, assumptio actionem vel passionem, & verum simul est quòd vnire significat actionem eandem, vt terminatur ad relationem, significat enim vnionem facere, & propterea toti Trinitati attribuitur Vnire, & esse vnientem, vt in litera dicitur.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd differentia secunda intelligitur, quo ad rem significatam: quia scilicet res significata per Vnire, hoc est facere relationem vnionis, non est nisi vt in facto esse: quia non est nisi in termino assumptionis. intelligi enim oportet prius natura terminati assumptionem, quàm consurgat assumpti relatio vnionis, quoniam non vnitur nisi per assumptionem: sicut oportet prius natura terminari dealbationem, quàm consurgat vnio albedinis cum subiecto. quia igitur assumere vt assumere est efficax sicut via, & assumere vt est facere vnionẽ, efficax, non nisi in termino inuenitur, ideo ex parte rei differentia secunda posita est, quòd assumere dicitur vt in fieri, vnire autem vt in facto esse. Nec effectus allatus hic in litera, intelligendus est vniuersaliter vt obiectio opponit, quoniam constat ex litera non esse verum vniuersaliter, quòd vniens est vnitum. Pater enim est vniens & non est vnitum: quia non est homo. Sed est intelligendus permissiue, hoc est, quòd hinc prouenit, quòd permittitur aliquod vniens esse vnitum, si tamen significatur vt in facto esse, vt in termino, & propterea in litera caute dicitur. Vnde vere

dicimus,

dicimus, quòd filius dei, quia est vniens sibi naturam humanam, est homo. Assumens autem nec vniuersaliter, nec particulariter est assumptum: quoniam assumptum oportet ordine naturæ præexistere, nulla autem persona diuina aut natura, est id, quod præexistit assumptioni, quod per naturam in abstracto significatur.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd relatio vnionis dupliciter consideratur, scilicet realiter, & formaliter. Et si consideretur secundum esse formale, hoc est, secundum suam rationem formalẽ, sic proculdubio est relatio æquiparantiæ, sicut similitudo, æqualitas, & identitas. Si vero consideretur secundum esse reale, sic non est relatio æquiparantiæ, vt obiectio probat. Vnde secundum diuersas considerationes, diuersimode contingit loqui de huiusmodi relationibus inter creaturam & deum: quia quandoque negantur esse relationes æquiparantiæ, & verum est realiter, & quandoque affirmantur, & verum est formaliter. Sane igitur ac discrete intellige diuersa, quæ contraria apparent dicta, vt non sint contraria.

¶ Ad quartum dubium dicitur, quòd assumptio differt & re, & ratione ab vnione & vnire, quamuis sola ratione differat ab incarnatione & humanatione. Et quidem quòd distinguatur realiter ab vnione, patet ex hoc, quòd tam actio, quàm passio significata assumptionis nomine distinguitur realiter à relatione vnionis consequente. Et ne ambiguitas aliqua restet de assumptione passiua, probatur: quia assumptio passiua importat relationem causalitatis passiuæ, & denotat, vt ita dixerim, hominem deum fieri, vt ab hoc, ita quòd relatio importata per assumptionem passiuam est ly ab hoc: quoniam secundum rem est relatio, qua natura humana a tota Trinitate eleuata est ad esse diuinum. Relatio autem vnionis est naturæ humanæ ad filium dei primo, & ad naturam diuinam consequenter, & non est relatio causalitatis passiuæ, alioquin communiter esset ad totam Trinitatem. Quòd vero distinguatur realiter ab vnire, ideo dixi, & verificatur non secundum ipsas actiones, sed secundum terminos, quoniam proprius terminus eius actionis, qui est assumere realiter, differt a proprio termino actionis, quæ est facere relationem vnionis vt sic, vt in sequenti patebit dubio: quamuis vnum & idem sit facere quod per assumere & vnire importatur (vt prædictum est) quod per se primo terminatur ad proprium terminum assumptionis, & ex consequenti ad vnionis relationem, vt nunc nunc patebit. Quòd vero sola ratione differat ab humanatione & incarnatione, patet quia eadẽ est actio, idem terminus diuersimode, vt in litera dicitur explicatus. Ex hoc autem quòd in litera dicitur, quòd vnio differt ratione ab assumptione, aut econuerso, non habetur quòd differant sola ratione sicut reliqua, quibus connumeratur. Ad veritatem siquidem literæ sufficit, quòd differant ratione, & non exigitur quòd sola.

¶ Ad quintum dubium dicitur, quòd assumptio habet pro termino suo, propriissime loquendo ens absolutum, super quod fundatur relatio vnionis, est autem illud ens absolutum non persona filii dei sola, non hæc natura humana sola, sed filium dei esse hominem: quoniam nec persona diuina, nec hæc natura humana fit per assumptionem, quamuis fuerit simul facta cum assumptione. Sed filium dei esse hominem fit per assumptionem, & ita fit quòd est primum esse quod per assumptionem fit, & ad quod assumptio primo tendit: acquisiuit enim filius dei per assumptionem esse hominem quod est esse in genere substantiæ, & non in genere relationis aut cuiusuis respectus. Et ad hoc esse per se primo incarnationem ordinari, patet ex Symbolo fidei dum, dicitur de filio dei, Et incarnatus est de Spiritusancto ex Maria virgine, & homo factus est. Hinc enim clare patet, quòd tam actio quam passio, quæ in incarnatione intercuenit, ad hoc per se primo ordinata & terminata est, quòd filius dei factus est homo proculdubio non relatiue, sed substantialiter, alioquin non esset homo, non enim est vere homo qui non est substantialiter homo, cum esse hominem sit esse substantiam animatam sensibilem rationalem, & non sit relatiue tantum se habere ad substantiam animatam sensibilem rationalem. Et quia constat præsupposito hoc esse absoluto, relationem vnionis fundari super hoc esse, ideo dicendum est, quod ad relationẽ vnionis in hoc mysterio, nulla actio aut passio, nulla mutatio per se primo terminatur, vt Auctor expresse dicit in 3. sententdistin. 2. q. 2. art. 2. q. 3. sed est vera relatio, more aliarum relationum, non producta per seipsam, iuxta doctrinam 5. Physicorum, sed consurgens ex nouo esse absoluto facto ex assumptione. Vnde negare relationẽ vnionis habere fundamentum absolutum, ita q̃ per incarnationem nullum ens absolutum factum est, & cum hoc dicere q̃ filius dei est factus homo, & est vere homo secundũ rem, est ignorare propriã vocem, & contineri cũ sententia fidei vera.

Nam persona Patris vniuit naturam humanam Filio, non autem sibi, & ideo dicitur vniens, non assumens, quasi ad se sumens. Persona autem filii, quæ sibi humanam naturam vniuit, est vniens & assumens. Et similiter non est idem vnitum & assumptum: nam diuina natura dicitur vnita, & non assumpta.

Ad 3^m dicendum, quòd assumptio determinat, cui facta est copulatio ex parte assumentis, inquãtũ assumptio dicitur quasi ad se sumptio: sed incarnatio & humanatio ex parte assumpti, quod est caro, vel natura humana. Et ideo assumptio differt ratiõe, & abvnione, & ab icarnatione seu humanatione.

bis solis, q̃ deus est homo substantialiter, cum Nestorio autẽ consentire secundum rem, quòd deus est homo accidentaliter, & secundum esse relatiuum. Est & amplecti secundum verba Decretalem damnantem dicentes Christum, secundum quòd homo, non esse aliquid, & refutare eam secundum rem: quia si solum esse relatiuum sit de nouo in mysterio incarnationis, filius dei secundum quòd homo, non aliquid, sed ad aliquid est.

¶ Vt autem negantium vnionis relationem habere nouum esse absolutum factum per incarnationem pro fundamento, & similiter assumptionem terminari ad nouum esse absolutum substantiæ, scilicet filium dei esse hominem, error conuincatur, ex fundamentis eorum in philosophia monstratur. Manifestum siquidem est, quòd si albedo & subiectum seorsum præexisterẽt, & similiter panis & quantitas, & similiter materia & corpus, & postea vnirentur, relatio vnionis inter ea super nouo esse absoluto consurgeret, cuius oppositum ab aduersariis assumitur ad propositum. Nec hoc, quod dicimus, eget probatione, sed manifestatione, constat enim quòd subiectum in primo exemplo acquireret de nouo esse album, & in secundo esse quantum, & in tertio esse viuum, nec potest inficiari quin quodlibet horum esse fit & esse absolutum, & de nouo per actionem vnitiuam factũ. Patet igitur quòd relatio vnionis est vere relatio de genere relationis, conueniens cum illis in modo essendi & fiendi. Ex his patet solutio omnium obiectorum.

¶ Et si contra prædictam sententiam afferantur duæ rationes Scoti ibidem contra absolutum fundans relationem vnionis, primo, quia illud absolutum necessario esset vnitum verbo si est, nulla enim videtur talis entitas in creatura, secundo, quia talis entitas aut esset substantialis aut accidentalis, non accidentalis, vt patet, nec substantialis, quia esset eadem materiæ aut formæ aut compositæ substantiæ: sed quicquid est idem alicui substantiæ, manet manente illa, natura igitur assumpta, si dimitteretur a verbo, retineret illud, ac per hoc esset fundamentum vnionis absque vnione: respondendum ex dictis est, quòd, vt dicitur 7. Meta. non fit sphæra, non fit æs, sed fit sphæra ænea, & similiter in proposito non fit filius dei, non fit humana natura, sed fit filius Dei homo. Et similiter sicut si albedo & Sortes vnirentur acquireret de nouo Sortes esse album, & si postea separarentur, tam Sorte, quàm albedine seorsum conseruatis, amitteret Sortes esse album, ita quòd licet non corrumperetur albedo, corrumperetur tamen esse album, sicut in vnione non generaretur albedo, sed esse album. Esse enim album significat esse absolutum in compositione consistens, quod generatur & corrumpitur per vnionem & separationem. Et similiter si corpus & anima separatim existentia vnirentur, acquireret corpus esse viuum, & si postea separarentur, vtroque seorsum conseruato, amitteret corpus esse viuum, quod est esse substantiale in compositione consistens. Ita in proposito: quia filius dei acquisiuit per assumptionem, esse hominem proportionaliter loquendo, si separaretur natura humana a Filio, amitteret filius dei esse hominem, quod acquisierat, quod constat esse absolutum ens substantiale in compositione consistens. Et loquor non de compositione animæ, & corporis, quam esse præsupponit, sed de compositione naturæ & suppositi, in qua consistit esse hominem: oportet enim aliquem hominem esse hominem, & impossibile est etiam fingere esse hominem in rerum natura, nisi aliquem hominem. Ita igitur, quantum ad propositum spectat, se habet esse hominem ad filium Dei, qui uere est homo, sicut se habet esse album

album ad corpus seu esse album ad subiectum: & similiter ita se habet natura humana ad eundem Dei filiũ, sicut anima ad corpus & albedo ad subiectum. Et propterea, vt iã dictũ est, quèadmodum generatur ex vnione, & corrumpitur ex separatione nõ albedo nec subiectum, sed esse album, & similiter nõ anima nec corpus sed esse animatũ, & esse viuũ, ita ex vi assumptionis nõ fit filius Dei, nõ fit natura humana, sed fit esse hominem non in communi, sed hunc: & similiter, si separaretur natura humana, corrumperetur non natura humana, sed esse hominem hunc. Nã si sibi relinqueretur natura humana, non esset idẽ homo, sed alius homo fierer, qui in natura illa subsisteret: non enim Christus subsisteret in illa natura, sed alius homo. Vnde si verbaliter etiam desideras respondere habes, q̃ esse hominem, est illa entitas absoluta, quæ fundat relationem vnionis in mysterio incarnationis, & quòd ista entitas si est, necessario est vnita Verbo. Impossibile est siquidem inueniri idẽ esse hominem separatum a Verboquãuis possit inueniri eadem natura humana separata a verbo: quoniam esse hominem, numeratur ad numerationem indiuiduorum hominis. Si enim natura humana separaretur a Verbo, eo ipso quòd fieret, & esset alius homo, esset aliud numero esse hominem, quo ille alius esset homo, & aliud quo nunc verbum Dei est homo: quoniam vt tam dictum est, esse hominem in compositione naturæ & suppositi consistit, ac per hoc variato suppohto, variabitur numeraliter. Sicut si albedo migraret de subiecto in subiectum, esset aliud & aliud numero esse album, iuxta numerum subiectorum: & similiter si anima migraret de corpore in corpus, esset aliud, & aliud numero esse viuum, iuxta numerationẽ corporum eadem ratione, quia in compositione hæc omnia consistunt, & diuersitas numeralis diuersitatem subiectorum, seu suppositorum comitatur. Et sic patet, quòd est aliqua entitas absoluta, quæ quodammodo est in natura creata, scilicet, humana natura Christi, scilicet esse hominem, quæ si esset eadem numero, necessario est vnita personæ diuinæ.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quòd ista entitas est substantialis, & identificatur substantiæ compositæ, hoc est, huic homini: non autem huic naturæ humanæ. Et ideo si hæc natura assumpta dimitteretur, non remaneret relatio vnionis: quia nec remaneret hic homo idem numero. Et sicut stat, q̃ remaneret hæc eadem numero natura humana, & non remanere idem hic homo, sed esset alius numero homo, alia numero substantia composita, de prima substantia, nõ de quidditate loquẽdo, ita stat, quòd natura assumpta potest dimitti non remanente eodem hoc homine: immo implicat contradictoria remaneret eundem hunc hominem, & naturam assumptam dimitti: quia tunc in natura dimissa subsisteret alius homo, & non Christus, & subsisteret Christus, & non alius homo. Et error processus Scotici est ex eo, quòd substantia composita est duplex, scilicet natura, & individuũ, scilicet hæc humanitas & hic homo. Nec oportet illud quod est idem substantiæ compositæ, hoc est, huic homini, esse idem huic humanitati: & ideo non oportet remanente humanitate hac, si dimitteretur, remaneret id, quod est idem huic homini, quale est esse hominem inuentum in hoc homine, qui est Christus. Et hæc dicta sint, loquendo de termino assumptionis secundum rem, hoc est, loquendo de termino assumptionis, vt importatur in vocabulo assumendi, remitto te ad literam,

ARTICVLVS IX.

Vtrum unio duarum naturarũ in Christo sit maxima unionum.

ADnonvm sic proceditur. Videtur quòd vnio duarum naturarum in Christo nõ sit maxima vnionum. Vnitum enim deficit in ratione vnitatis ab eo quod est vnum, eo quòd vnitum dicitur per participationem, vnum autẽ per essentiam: sed in rebus creatis aliquid dicitur simpliciter eẽ vnũ, sicut præcipue patet de vnitate ipsa, quæ est principium numeri. ergo huiusmodi vnio, de qua loquimur, nõ importat maximã vnitatẽ.

¶ 2 Præt. Quanto ea, quæ vniuntur magis distant, tãto minor est vnio: sed ea quæ secundum hanc vnionem vniuntur, maxime distant, scilicet natura diuina & humana: distant enim in infinitum. ergo huiusmodi est minima vnio.

¶ 3 Præt. Per vnionem fit aliquid vnum: sed ex vnione animæ & corporis in nobis fit aliquid vnum in persona & natura: ex vnione autẽ diuinæ & humanæ naturæ fit aliqd vnũ solũ in pſona. ergo maior est vnio animæ ad corpus, quàm diuinæ naturæ ab humanã: & sic vnio de qua loquimur, non importat maximam vnitatem.

Sed contra est, quòd Aug. dicit 1. Trin. quòd homo potius est in Filio dei, quàm Filius in Patre: Filius aũt est in Patre per vnitatem essentiæ, homo vero est in Filio per vnionem incarnationis. ergo maior est vnio incarnationis, quàm vnitas diuinæ essentiæ, quę tamen est maxima vnionũ: & sic per consequens vnio incarnationis importat maximam vnitatem.

Respon. Dicendum, quòd vnio importat coniunctionem aliquorum in aliquo vno. Potest ergo vnio incarnationis dupliciter accipi, uno modo, ex parte eorum quæ coniunguntur: alio modo, ex parte eius, in quo coniunguntur, & ex hac parte, huiusmodi vnio quòd natura humana est vt terminus a quo, & pſona diuina est vt terminus ad quẽ. Quæ ideo pro nouitate dixerim, vt non putẽt doctrinam datam a verbis Auctoris discrepare: sed attendanc quòd secũdum uarias considerationes varie assignari potest terminus. Nos autem ad rem spectauimus, vt actioni reali & effectui tam excellenti suum proprium, ac primo terminum in re realem assignaremus. Et licet non manifestauerimus, quomodo quod dictum est, sit: manifestauimus tamen ex fidei doctrina, quòd ita est. Et hoc sufficere debet in tanto mysterio quod, vt Aug. dicit ti rationẽ haberet: nõ esset admirabile, & si exemplum haberet, non esset singulare. Et ideo caute exempla accipienda sunt, vt scilicet, vtcumque perspiciamus mysterii altitudinem, nec metiamur illud viribus ingenioli humani.

Li. 1. c. 1, 10. ante mediũ tom. 3.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum nonum.*

IN articulo nono, aduerte primo, quòd cum iam distinctum sit de vnione vel pro relatione vnionis, vel pro coniunctione, ad quam consequitur relatio vnionis, hoc in loco non sumitur vnio pro relatione, sed pro coniunctione ipsa, vt patet in principio corporis articuli, & ex conditione, quæ de ipsa inquiritur, scilicet de excellentia eius respectu reliquarum coniunctionum. It idiculum enim hoc est, quærere de relatione, nisi ratione fundamenti, nam secluſa ratione fundamẽti, nulla vnionis relatio est maior altera: sed ideo vnio materiæ & formæ est maior vnione substantiæ & accidentis, quia fundamentum est magis indiuiſum, vt patet.

¶ Aduerte secundo, quòd non quæritur explicite de vnione naturæ & personæ utrum sit maxima: sed de vnione naturarum in persona, verũtamen & hoc in respõsione ad vltimũ tractabitur.

¶ In corpore articuli duo fiunt, primo, ponitur distinctio bimembris: deinde respondetur quæsito cum distinctione iuxta membra propositæ distinctionis. Est autem distinctio ista: Vnio incarnationis dupliciter consideratur, vel ex parte naturarum coniũctarum, vel ex parte eius in quo coniunguntur. Probatur distincto, quia vnio claudit in se duo, primo, extrema, quæ iunguntur: secundo, vnum in quo coniunguntur: est enim vnio coniunctio aliquorum in aliquo vno. Principalis conclusio respõsiua quæsito est, Vnio naturarum in Christo ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima. Probatur, quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniuntur, est maxima. Secundaria conclusio est, Huiusmodi vnio ex parte naturarum, quæ coniunguntur non est maxima, nec aliter probatur.

¶ Circa distinctionem in litera assignatam, dubium non dissimulandum occurrit: quoniam videtur deficiens, quia coniunctio aliquorum in aliquo vno, potest accipi non solum ex parte eorum, quæ coniunguntur, vel ex parte eius, in quo coniunguntur: sed

Universidad de Deusto Biblioteca

tur: sed etiam ex parte coniunctionis extremorum in illo vno. P Verbi gratia, coniunctio corporis & animæ in Sorte, potest accipi ex parte animæ & corporis, vel ex parte Sortis, vel ex parte coniunctionis illorum in Sorte. Et in litera hoc tertium membrum deficit, & tamen hoc est principalius membrum in proposito considerãdum: quoniam non dicitur proprie loquendo, vnio maior ex parte extremorum, nec ex parte termini, sed ex parte coniunctionis extremotũ in termino. Contingit siquidem in Sorte coniungi multa accidentia quæ licet ex parte eius in quo coniunguntur, scilicet persona Sortis, habeant maximam vnitatem: nõ tamẽ ꝓpterea sunt maxime vnũ, quia coniunctio ipsa in Sorte non est maxima, sed minima.

¶ Dubium secũdo oritur hinc circa cõclusionem principalẽ, quoniam non nisi abusiue saluatur, ex illa vnionem incarnationis esse maximam post vnionem trinitatis diuinæ, quod tamen & Auctor saluare nititur in litera, H & Bernar. in lib. de consideratione, asserit. Et probatur sequela: quoniam nõ nisi abusiue diceretur, quòd vnio creaturarum vniuersi est maxima, quia ex parte eius, in quo vniuntur, est maxima: quia vnitas Dei in quo vniuntur est maxima vnitas. ita, n. dicitur in litera, quòd diuinæ humanæq; naturæ vnio in Christo est maxima ex parte eius, in quo vniuntur, quia vnitas diuinæ personæ, in qua vniuntur, est maxima. Et similiter non solũ vnitas naturarum diuinæ & humanæ esset maxima, sed etiam vnio accidentium Christi, puta, visus & auditus, esse albi & crispi, esset maxima ex parte eius, in quo vniuntur, quia vniuntur in persona diuina, cuius vnitas est maxima: hoc enim non est saluare vnionem incarnationis esse maximam nisi abusiue, vt patet. Et multiplicatur dubium ex Durando in 3. dist. 3. sent. q. 1. dicente vnionem incarnationis esse maximam, quantum ad dignitatem, & non quantum ad intrinsecam rationem vnionis. Et hoc secundum probat, quia illa vnio est, quantum ad rationem vnionis maxima, cuius extrema magis & intimius efficiunt, vel I efficiuntur vnum: sed extrema multarum vnionum, & non incarnationis sunt talia. ergo. Maior probatur, quia vnione vt sic, aliqua sunt vnum: ratio autẽ vnius est ratio indiuisi. Minor vero, quia materia & forma constituunt vnum per essentiam, & vnum est inseparabile ab alio manente consistentia: non sic autem constat esse extrema incarnationis. Vnde glossat Durandus Bernardum, quòd intelligitur de maxima vnione quantum ad dignitatem.

¶ Ad hanc quæstionem respondetur, quod distinctio male intelligitur: nam neutrum distinctionis membrum accipiendum est secũdum se, ita quòd cum distinguitur, coniunctionem posse accipi ex parte extremorum vel ex parte termini, non intelligitur ex parte extremorum secundum se, & similiter non intelligitur ex parte termini secundum se: sed quemadmodum primum mẽbrum intelligitur ex parte extremorum inter se, ita secundum intelligitur ex parte termini vt coniungentis. Et sic non deficit tertium membrum: sed tertiũ membrum est id, quod distinguiK tur in primum & secundum. Nam coniunctio ipsa duorum in aliquo vno, distinguitur, quia accipi potest ex parte extremorũ inter se, vel ex parte eius, in quo coniunguntur vt sic. Verbi gratia, Coniunctio animæ & corporis in homine potest dupliciter accipi, primo, ex parte animæ & corporis, non secundum se (sic enim valde distant) sed inter se, quia inter se iungũtur, vt actus substantialis & potentia: alio modo, ex parte eius, in quo iunguntur, inquantũ iunguntur in illo, puta, inquantum sunt in vna natura composita, puta, humanitate, vel inquantum sunt in vna persona, puta, Sorte. Et hic est verus sensus distinctionis literæ: obiectiones autem procedunt contra alium sensum, quo sumuntur extrema, quæ iunguntur secundum se, & id in quo iunguntur secundum se. Et ideo non est mirum si deficit, si deducit ad inconuenientia, & si non saluat intentum nisi abusiue.

¶ Ex his patet solutio secundi dubii. nam sensus literæ est, quòd naturæ diuinæ & humanæ, quæ in mysterio incarnationis vniũtur, coniunctio dupliciter potest accipi, vel ex parte naturarum inter se (& sic per se nota relinquitur pars negatiua, sicut vere est per se nota, quia inter se nõ vniũtur, nisi sicut causa, & instrumentum cause, vbi constat non esse maximam vnionem) vel ex parte eius, in quo vniuntur, hoc est ex parte personalis coniũctionis, quã obtinẽt in vna persona diuina: hoc enim idem est ac dicere, ex parte personæ diuinæ, in qua coniunguntur vt sic, ac dicere ex parte personæ diuinę inquantum est persona, vtriusque naturæ: hoc enim est accipere coniunctionem ex parte eius, in quo iungũntur vt sic, hoc est, formaliter loquendo. Quo circa quia, vt patet ex prius dictis, vniuntur in persona diuina substantialiter & non accidentaliter, vt accidentia Christi, & vniũtur substantialiter, non vt partes (vt manus & caput) sed vt totum, vt natura ipsa, vt hæc humanitas vnitur Sorti, & vniuntur non solum substantialiter absque partium imperfectione, sed sic substantialiter vniuntur in vna simplicissima & indiuisibilissima ac incomponibili vnitate substantiali personali communi vtrique naturæ, vt superet merito omnem aliam vnionem quorumcumque in alio vt sic, ita quòd licet anima, & corpus Sortis vniantur substantialiter, & in vna natura humanitatis, & in vna persona Sortis: non tamen magis, sed pluribus modis vniuntur, quam natura diuina & humana in Christo: quia vniuntur & in natura, & in persona, istæ autem vniuntur tantum vno modo, scilicet, in persona: sed vnio hæc in isto vno modo, est maior, quàm sit illa in vtroque: quia in mysterio incarnationis vnitas communis extremis, secundum quam propriissime & formaliter quantificatur coniunctio, in tertio est vnitas personalis simplicissima & incomponibilis, & indiuisibilissima, ad quam constat, quòd nec vnitas personalis Sortis, nec vnitas essentialis humanitatis, nec ambæ simul ascendunt, vt patet. Notanter autem dixi, vnionem in alio, dixi enim hoc ad præseruandam doctrinam hanc ab vnione aliquorum inter se: quoniam vt in litera patet, non ex hac parte, sed solum ex parte vnionis in aliquo vno, vnio naturarum in Christo est maxima. Si tamen vnio hæc incarnationis perspiciatur, vt est duorum inter se, scilicet personæ diuinæ & humanæ naturæ, sic etiam inuenitur maxima, & excedens omnes alias uniones propter dictam rationem. Et secundum quid excedit vnionem Trinitatis, vt dicitur in responsione ad vltimum ex August. quia homo potius est in filio Dei, quàm Filius in Patre, quia scilicet, idem est suppositum hominis & filii Dei, non est autem idem suppositum Patris & Filii: appellatur autem secundum quid maior hinc ista unitas, quia homo importat utrumque, naturam scilicet humanam & suppositum, & non quo ad naturam significatam, sed quo ad suppositum tantum est magis in Filio quam Filius in Patre: memento, autem, quod secundum aliquid fui est magis unum, & secundum aliquid minus unum appellatur secundum quid, & non simpliciter magis unum. Et per hæc patet expositio literæ totius articuli.

¶ Ad Durandum autem dicitur, quòd extorquet Bernardi sententiam, & utilificat eam: de unione enim inquantum unio, secundum ipsam rationem unionis loquitur Bernardus, præponens unionem Trinitatis, quæ non esset præponenda quo ad dignitatem, quia tota Trinitas non est dignior persona filii. formaliter igitur Bernardus, formaliter & Auctor loquitur, formaliter & nos intelligimus, atque saluamus, unionem incarnationis esse post unitatem Trinitatis maximam simpliciter. Et cum dicitur, Illa sunt magis

magis vnum, quorum extrema magis, & intimius constituunt A vnum, dicitur quòd addendum est huic propositioni, vel sunt vnum inter se, vel in tertio, alioquin negetur: quia voluntaria est. Nam ex iustrinseca ratione vnionis & vnius nihil aliud habetur, quàm quòd vnita aut fiunt aut sunt vnum, hoc est indiuisa inter se vel in tertio: personæ enĩ diuinæ non fiunt, sed sunt vnum in tertio, hoc est in diuina essentia. Et similiter in proposito duæ naturæ sunt vnum in persona diuina, & natura humana est vna personaliter cum persona diuina. Et sic negatur Minor, scilicet quòd materia & forma magis, & intimius sunt vnũ in essentia humanitatis: non enim est minus vnum, vnũ in persona substantialiter & simplicissima, quàm vnum in substantia & persona composita. Et cum probatur ex inseparabilitate, respõdetur quòd etiam hic non potest fieri separatio, salua consistentia omnium extremorum: quoniam si humana natura separetur a verbo, non esset idem, sed alius homo, & similiter persona divina amitteret esse hominem. Constat autem, quòd tam esse hominem, est esse substantiale. q̃ esse alium hominẽ, est esse aliam substãtiam. Etsi hæc apparent mirabilia & incomprehẽsibilia nobis, non propterea sunt reicienda, sed credenda, & veneranda.

* positam I arg. sed cõtra.

Inst. q. 6. artic. 6. Et vti. q. 29. art. 2, Et 3. dist. 23. qõ. 3 artic. 1.

* P. sec. Q. 110. art. 2, & 3.

† Art. 6. huius quæst.

¶ *Super Quæstionis secundæ Articulum decimum.*

* cap. 15. aũ med. to. 7.

Tertius articuli decimi clar* est. ¶ In corpore articuli duo fiunt. primo ponitur distinctio bimembris de gratia, secundo respondetur quæsito tribus conclusionib*. Distinctio est, Gratia, pro voluntate dei gratuita, vel pro gratuito dono.

¶ Vbi nota duo, primum est, quod in vtroque membro fit mentio de gratuito: quia voluntas qũq; est debita qũq; gratuita: voluntas. n. iustitiam ministrãtis est voluntas ex debito dantis vnicuiquiq; qd sibi est: voluntas aũt non ex debito, nec mercenarie, nec vi, aut metu dantis, sed amore bñuolentiæ gratuita est: & sic donum gratuitum est, quod ex tali voluntate maior sit vnio incarnationis, quàm vnitas personarum diuinarum in essentia, dicendum est ad auctoritatem August.* quòd humana natura non est magis in filio Dei, quàm filius dei in patre, sed multo minus: sed ipse homo quantum ad aliquid est in filio magis, quàm filius in patre, inquantum scilicet idem supponitur in hoc quod dico homo, prout sumitur pro Christo, & in hoc quod dico, filius dei, non autem est idem suppositum patris & filij. B

* 3. dist. 13. q. 3. art. 1.

* P. S. q. 110. art. 1.

ARTICVLVS X.

Vtrum vnio duarum naturarum in Christo sit facta per gratiam.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd vnio incarnationis non sit facta per gratiam. Gratia enim est accidens quoddã, C vt in secunda parte habitum est.* sed humanæ naturæ vnio ad diuinam non est facta per accidens, vt supra ostensum est.† ergo videtur quòd vnio incarnationis non sit facta per gratiam.

¶ 2 Præter. Gratiæ subiectum est aĩa: sed sicut dĩ Colos. 2. in Christo habitauit plenitudo diuinitatis corporaliter, ergo videtur ꝙ illa vnio non sit facta per gratiam.

¶ 3 Præter. Quilibet sanctus deo vnitur per gratiam. si igitur vnio incarnationis fuit per gratiam, videtur quòd non aliter dicatur Christus esse Deus, quàm alij sancti homines. D

SED CONTRA est, quòd August. dicit in lib. 2. de Prædest.* sanctorum, ea gratia fiat ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: sed homo ille factus est Christus per vnionem ad diuinam naturam. ergo vnio illa fuit per gratiam.

* cap. 15. aũ med. to. 7.

RESPON. Dicendum, quòd sicut in secunda parte dictum est,* gratia dupliciter dicitur, uno modo voluntas dei gratis aliquid dantis: alio modo ipsum gratuitum donum dei. Indiget autem humana natura gratuita dei voluntate ad hoc, quòd eleuetur in deũ, datur. Sciẽdum est, quod appellatione doni gratuiti non solũ venit habitualis gratia, sed etiam quodcũq; donum gratis concessum, siue illud sit actuale aliquod auxiliũ, siue quæcũq; alia res. Vnde quia hoc membrum subdiuiditur in litera, quamuis non sub forma subdiuisionis, ideo numerus cõclusionum excedere videtur mẽbra diuisionis, cum tũ in veritate iuxta tria membra in litera posita, s. gratuitã voluntatem dei, & gratuitum donum habitualis gratiæ, gratuitum donum ipsius vnionis, tres sint conclusiones.

¶ Prima igitur conclusio est, sumendo gratiam ꝓ gratuita dei voluntate, vnio incarnationis facta est per gratiã, sicut & vnio sanctorum ad deum per cognitionem & amorem. Probatur, quia ad hoc ꝙ natura humana eleuetur in deum siue per esse personale, siue per operationem, egeat dei voluntate gratuita: quia vtrumque est supra facultatem naturæ suæ. Secunda conclusio est sumendo gratiã pro gratuito dei dono, hoc est gratia habituali, vnio incarnationis non est facta per gratiam, vnio vero sanctorũ ad deum fit per gratiã. Probatur: quia in eõi loquendo formaliter ad pfectionem operationis requirit, ꝙ potentia fit pfecta ꝑ habitũ: ad hoc aũt ꝙ natura fit in suo supposito, nõ exigitur habitus aliquis. Dfia aũt inter has duas vniones in hoc cõsistit, ꝙ vnio sanctorum ad deum est ꝑ eleuationẽ ad operationes cognitionis & amoris: vnio aũt Christi est ꝑ eleuationẽ naturæ humanæ ad esse pſona le filij dei. nulla ergo gratia hic mediat sed ibi. * 8. dist. 4. q. 3. art. 2. & q. 2. Et colos. 2. l. 2. co. 3.

¶ Vbi nota primo, ꝙ hinc habes apud Auctorẽ, eodẽ se habere modo naturã humanam Chri ad pſonam filij dei, sicut se haberet ad pſonã ꝓpriã, & sicut se habet natura Sortis ad pſonã Sortis. nã hinc habes, ꝙ ex eo ꝙ formalr loquẽdo inter naturã & ꝓprium suppositũ nullus exigit habitus, ideo inter naturã humanam & pſonã filij dei in Christo nullus exigitur habitus. fundatur. n. hic processus super illa ꝓportionalitate, vt patet.

Nota secũdo, ꝙ græ habitualis in proposito nomẽ nõ restringitur

gitur ad gratiam, quæ ponitur in essentia animæ, vt distinguit a charitate & aliis habitibus infusis : sed communiter sumitur vt comprehendit sub se quæcumque infusum habitum. Et hoc habes in litera ex eo, quòd habitus ad perfectionem operationis requisitus, in potentia operatiua ponitur, quod non verificatur de gratia restricta ad habitū in essentia, vt patet.

¶ Tertia conclusio est, sumendo gratiā pro gratuito dei dono, quicquid sit illud, vnio incarnationis est gratia. Probatur : quia est donum dei cōcessum humanitati Christi nullis præcedentibus meritis.

¶ Vbi nota primo, quòd hoc modo loquendo de gratia, ipsa vnio appellat gra modaliter : quia scilicet gratuite facta est, scilicet absque vllo merito, & hinc fit vt in Christo ponatur vltra habitualē gratiā, gratia vnionis, q̄ est ipsa vnio gratuito concessa. Nota secūdo, quòd caute Auctor locutus, nō dixit, quòd hoc modo sumendo gratiam vnio sit facta per gratiam, sicut dixit in præcedentibus conclusionibus, & sicut quæstum est in titulo articuli : sed dixit quod ipsa vnio est gratia. Et ratio est : quia si per, denotat causalitatem gratiæ super vnione : eiusdem autem ad seipsum non est causalitas.

1. 2. q. 98. ar. 4. c. & 3. di. 4. q. 3. ar ti. 1. & Ro. 2. l. 3. col. 2. fi. & Heb. 1. 4. col. 3.

* innuitur in gl. inter lineari, ibi.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, nota ex supra dictis in artic. 7. eiusdem q. quòd coniunctio humanæ naturæ cum persona filij Dei (quæ nihil aliud est, quàm vtriusque indiuisio in esse personali ipsius filij Dei) potest dupliciter accipi, scilicet vel secundum illam entitatem positiuam, quæ est illud esse personale istius naturæ creatæ, vel secundum mutationem & relationem, qua vnitur, & vnita relatiue dicitur humana natura personæ illi : nullum siquidem aliud ens reale apparet interuenisse, aut inueniri in hoc mysterio, vltra extrema. Et si quidem vnionis gratia pro gratuito dono sumatur secundo modo, sic est donum creatum : quoniam tam mutatio passiua, qua natura humana eleuata est ad esse personale dei, quàm relatio vnionis, inter creatas res est. Si vero vnionis gratia similiter pro dono gratuito sumatur primo modo, sic quo ad rē datam increatum donum est, quia data est personalitas diuina naturæ creatæ : quo ad subsistentialem vero compositionem seu coniunctionem personalitatis cum natura, donum creatum est, vt patet. Et quia vnionis gratia, hæc omnia concludit, ideo quandoque res increata ponitur, vt in hac litera, dum dicitur, maius autem est ipsa res, quàm ipsa similitudo eius participata, & est sermo de re diuinæ naturæ & personæ, in qua vnionis gratia consistit. Quandoque autem ponitur res creata, dum ex voluntate dei gratuita facta dicitur in hac litera, & diffuse inferius artic. 12. huiusmet q. & verum est quantum ad communionem illius esse diuini ad naturam humanam, quæ per assumptionem facta est, & ad quam relatio vnionis consequitur.

Super Quæstionis secundæ Articulum vndecimum.

IN titulo articuli 11. vide, quòd in præcedenti, & hoc, atque sequenti articulo quæstio est de causa vnionis. Et quoniam triplex illius causa assignatur, scilicet gratia, meritum & natura, ideo expedito decimo articulo de gratia in hoc 11. quæritur de meritis, an scilicet vnio hæc ex meritis fuerit : & demum in 12. quæritur an sit naturalis Christo, &c. hoc est, a natura.

¶ In corpore articuli sunt tres conclusiones. Prima est : Nulla Christi opera fuerunt meritoria vnionis. Probatur : Ille homo, qui est Christus, a principio suæ conceptionis fuit filius dei hypostatice. ergo omnis illius hominis operatio sub sequuta est vnionem. ergo nulla ei operatio potuit esse meritum vnionis. Antecedens declaratur primo, & differentia inter sententiam fidei & hæresim Photini.

* Art. præced.

* lib. 2. c. 20. circa med.

Et probatur secundo auctoritate angeli Luc. primo. Consequentiæ autem relinquuntur, vt per se notæ, & vere sic est : quoniam prima patet ex hoc ipso, quòd omnis operatio cuiuscumque hominis præsupponit illum hominem : oppositum enim non est intelligibile. Idem autem est dicere, quòd omnis opatio Christi præsupponit vnionem, & dicere quòd præsupponit personam illius hominis : quoniam nō nisi per vnionem habetur persona illius hominis : quoniam est ipsa persona filij Dei. Ex hoc igitur quòd persona illius hominis est persona filij dei per vnionem naturæ humanæ ad personam filij Dei, optime & euidenter sequitur, quòd omnis operatio illius hominis præsupponit vnionem, quia præsupponit illum hominem. Secunda quoque patet ex hoc, quòd meritum præcedit saltem naturæ ordine præmium, vt patet.

*in edit. ad mar.

¶ Dubium hoc in loco nonnullum occurrit : quia licet hinc habeatur, quòd omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem, non tamen hinc habetur, quòd omnis operatio illius naturæ humanæ subsecuta est vnionem. Et diceret quispiam, quòd illa natura humana sicut secundum se præsupponitur naturæ ordine vnioni (quia assumptio præsupponit quod assumitur) ita secundum aliquod opus eius, puta intelligere & velle, quæ sunt instantanea, præsupponitur ordine naturæ assumptioni : & per illud velle informatum charitate natura illa meruit assumi in eodē instāti tpis, & prius natura.

* c. 1. & 2. circa com. 7.

¶ Ad hoc dubium non oportet aliunde, quam ex litera fundamento respondere, ita tamen vt non sit sermo de potentia diuina absolute, cum dicitur, quod non potuit aliqua operatio præcedere vnionem : sed de potentia quam ordo rerum habet simpliciter, & in mysterio incarnationis. Cum enim natura humana in Christo assumatur ad esse personale Dei, idem est ordo naturæ humanæ Christi ad personam filij dei, qui est naturæ humanæ Sortis, ad personam Sortis. Et ideo sicut natura Sortis prius natura personatur per Sortem, quam operetur, eum quia esse personale, vtpote substantiale, est prius, quam operari, tum quia primus terminus vt quod generationis, est ipse Sortes, & deinde naturæ ordine consequuntur operationes etiam naturalissimæ, vt si sol fieret, primo fieret suppositum solis, & deinde luceret, quamuis in eodem instanti : ita prius natura humanitas Christi personatur per verbum dei, quàm operetur propter vtramque dictam rationem : quia scilicet personari spectat ad esse substantiale (confert enim subsistere, quod primæ substantiæ solius est) & quia primus terminus generationis Christi, vt quod, fuit persona filij dei, dicente Angelo, Quod ex te nascetur sanctum vocabitur

proculdubio cum rei veritate filius dei. Non potest ergo poni, quòd anima Christi prius natura, quàm vniretur, intelligeret aut amaret.

¶ Secunda conclusio est, Nulla operatio cuiuscumque alterius hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Probatur tripliciter. Primo, quia vnio ista superat vnionē beatitudinis, quæ proprie cadit sub merito. Secundo, quia vnio ista est principium gratiæ, quæ non potest cadere sub merito. Tertio, quia vnio ista est reformatiua totī humanæ naturæ, & vere sic est : quoniam prima patet ex hoc ipso, quòd omnis operatio cuiuscumque hominis præsupponit illum hominem : oppositum enim non est intelligibile. Idem autem est dicere, quòd omnis opatio Christi præsupponit vnionem, & dicere quòd præsupponit personam illius hominis : quoniam nō nisi per vnionem habetur persona illius hominis : quoniam est ipsa persona filij Dei. Ex hoc igitur quòd persona illius hominis est persona filij dei per vnionem naturæ humanæ ad personam filij Dei, optime & euidenter sequitur, quòd omnis operatio illius hominis præsupponit vnionem, quia præsupponit illum hominem. Secunda quoque patet ex hoc, quòd meritum præcedit saltem naturæ ordine præmium, vt patet.

¶ Tertia conclusio est, Sancti patres meruerunt incarnationem de congruo desiderando & petendo. Probatur : quia congruum est deum exaudire sibi obedientes. Et hoc etiam modo exponi pōt, quòd beata virgo meruit Christum portare, scilicet merito cōgrui.

Super Quæstionis secundæ Articulum duodecimum.

IN titulo articuli duodecimi nota quòd ideo in titulo apponitur ly homini, ita quòd nō quæritur virum gratia vnionis sit Christo naturalis, sed an sit naturalis Christo homini, vt denotaretur, quòd difficultas huius dubij ex parte eius, quod est esse hominem, se tenet. Non enim est quæstio de Christo, secundum q̄ deus : sed secūdum quòd est homo, an gratia vnionis sit illi naturalis.

¶ In corpore artic. duo fiut, primo ponitur vna distinctio de ly naturalis : secundo respondetur quæsito tripliciter. Distinctio est secundum naturale dupliciter, vel quod cauſatur ex principijs quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis. ergo nec illam Christi generationē aliqua merita præcesserunt.

RESPON. dicendum, quòd quantum ad ipsum Christum, manifestum est * ex præmissis, quòd nulla eius merita potuerunt præcedere vnionem. Non enim ponimus, quòd ante fuerit purus homo, & postea per meritum bonę vitæ obtinuerit esse filius Dei, sicut posuit Photinus : sed ponimus quòd a principio suę conceptionis ille homo vere fuerit filius Dei, vtpote non habens aliam hypostasim, quàm filij Dei, secundum illud Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei. Et ideo omnis operatio illius hominis subsecuta est vnionem. ergo nulla eius operatio potuit esse meritum vnionis : sed neque etiam opera alterius cuiuscumq; hominis potuerunt esse meritoria huius vnionis ex condigno. Primo quidem : quia opera meritoria hominis proprie ordinantur ad beatitudinem, quæ est virtutis præmium, & consistit in plena Dei fruitione. Vnio autem incarnationis, cum sit in esse personali, transcendit vnionem beatæ mentis ad deum, quę est per actum fruentis : & ideo non potest cadere sub merito. Secundo, quia gratia non potest cadere sub merito : quia est merendi principium. Vnde multo minus incarnatio cadit sub merito, quæ est principium gratiæ, secundum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Tertio, quia incarnatio Christi est reformatiua totius humanæ naturæ : et ideo non cadit sub merito alicuius hominis singularis : quia bonum alicuius puri hominis non potest esse causa boni totius naturæ : ex congruo tamen meruerunt sancti patres incarnationem, desiderando & petendo : congruum enim erat vt deus exaudiret eos, qui ei obediebant.

* Art. præced.

Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD 2um dicendum, quòd hoc est falsum, quòd sub merito cadit omne illud, sine quo præmium esse non potest : quædam enim sunt, quæ non solum requiruntur ad præmium, sed etiam præexiguntur ad meritum, sicut diuina bonitas, & eius gratia, & ipsa hominis natura. Et similiter incarnationis mysterium est principium meredi : quia de plenitudine Christi omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1.

AD 3um dicendum, quòd beata Virgo dicitur meruisse portare dominum omnium, non quia meruerit ipsum incarnari : sed quia meruit ex gratia sibi data illum puritatis & sanctitatis gradum, vt congrue posset esse mater Dei.

ARTICVLVS XII.

Vtrum gratia vnionis fuerit homini Christo naturalis.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur q̄ gratia vnionis non fuerit homini Christo naturalis. Vnio enim incarnationis non est facta in natura, sed in persona, vt dictum est : * sed vnumquodq; denominatur a termino. * ergo gratia illa magis debet dici personalis, quàm naturalis.

¶ 2. Præter. Gratia diuiditur contra naturam, sicut gratuita, quæ sunt a deo, distinguuntur contra naturalia, quæ sunt a principio intrinseco. sed eorum, quæ ex opposito diuiduntur, vnum non denominatur ab alio. ergo gratia Christi non est ei naturalis.

¶ 3. Præt. Naturale dicitur, quod est secundum naturam : sed gratia vnionis non est naturalis Christo secūdum naturam diuinam (quia sic conueniret alijs personis) nec etiam naturalis est ei secundum naturam humanam : quia sic conueniret omnibus hominibus, qui sunt eiusdem naturæ cum ipso. Igitur videtur, quòd nullo modo gra vnionis sit Christo naturalis.

SED CONTRA est quod Aug. dicit in Enchir. * In humanæ naturæ susceptione fit quodammodo ipsa gra illi homini naturalis, qua nullum possit admittere peccatū.

* c. 40. post med. to. 3.

RESPON. dicendum, quòd secundum Philosophum in 5. Metaphy. * natura vno modo dicitur ipsa natiuitas, alio modo essentia rei. Vñ naturale pōt aliquid dici dupliciter, uno mō, qd est tm ex principiis essentialib' rei : sicut igni naturale est sursum ferri : alio mō dr esse homini naturale, quod ab ipsa natiuitate habet, sm illud Eph. 2. Eramus natura filij iræ. Et Sap. 12. Nequam est natio eorū, & naturalis malitia ipsorum. Gratia igitur Chri siue vnionis, siue habitualis nō pōt dici naturalis, quasi cāta ex principijs humanæ naturę Chro; quāuis possit dici naturalis, quasi essentialibus rei. sicut passio ex principijs subiecti, sicut moueri de sum ex principijs corporis grauis, vel quod ab ipsa natiuitate habetur. Probatur primo distinctio : quia natura dr dupliciter. 5. Met. de essentia & de natiuitate. Probatur secunda sedm membrum, auctoritate duplici sacræ scripturæ.

* li. 5. Met. tex. 5. to. 3.

¶ Nota hic, q̄ secūdum membrum, s. naturale a natiuitate, dupliciter intelligi potest, vno mō, vt denotetur sola coæuitas; quia s. inceperunt simul tempore, sicut de eo a natiuitate dicimus, quia cæcitas simul incepit cū homine, qui est cęcus; alio modo, vt denotetur non sola conduratio, sed & causalitas, ita quòd ex vi natiuitatis habeat illud : sicut dicimus, quòd sextus digitus est naturalis ex natiuitate in vtero, quia s. ex vi talis natiuitatis abūdāt in materia, &c. Ille tertius est sextum digitum. in p positio intelligit ea membrum vtrumq; modo : & ad secundum membrum spectat auctoritas Apostoli. Eramus natura filij iræ : quoniā ex vi naturalitatis nostræ per propagationem ex Adam sumus filij iræ, dum ex vi naturalitatis nostrę in vtero inficimur peccato originali. Ad primum autem modū spectat auctoritas Sapientiæ : quoniā Chananæi, de quibus loquitur, non ex vi naturalitatis cōtrahebant peccata parentum, sed malitia illorum ita eis inolescebat, vt dicatur, vtero suscepisse, iuxta consuetum modū loquendi ex more empiraico.

Inf. q. 7. ar. 13. ad 2. & q. 14. artic. 3. ad 2. & 4. distin. 2. q. 3. art. 2. q. 1. art. 1. & 2. huius quæst.

¶ Prima conclio est : Gra huy vnionis una habitualis nōeli naturalis Chro, vt cāta ex principijs humanæ naturę. Secūda cōclio est : Gratia quæ pōt dici naturalis Chro, qū pueniens ex na diuina Chri in natura humana

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuiusdam. Tertia cõclusio est: Gratia vtraque est naturalis Christo, loquendo naturale a natiuitate. Probatur in primo sensu, hoc est secundum coæuitatem: quia ab initio cõceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & hoc quo ad gratiam vnionis: & anima eius fuit munere gratiæ repleta, & hoc quo ad gratiam habituã.

lem. In secundo autem sensu, hoc est ex vi natiuitatis, probatur in responsione ad tertium ex proprietate natiuitatis Christi: quia sic conceptus est ex Spiritusancto vt esset idem naturalis filius dei & hominis, tantæ hanc natiuitatis vim angelo dicente, Spiritussanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, dum subdit ideoq; & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius dei. Illa enim causalis, ideoque & quod nascetur ex te, erit filius dei, manifestat ad hoc esse ordinatam actionẽ Spiritussancti, vt ex vi talis natiuitatis natum, esset filius dei, quod i ipsa gratia vnionis constitit. Gratia autem habitualis, vt in proprio tractatu patebit, est in Christo velut proprietas, cõsequens gratiam vnionis, sicut splendor solem.

¶ Nota hic tria, primo, quòd quamuis in litera diuisæ sint explanationes & probationes tertiæ conclusionis secũdum duos assignatos in secundo membro sensus, quia tamen vere sunt, in litera ponuntur, & breuius vniti clarent nouitijs: ideo adunaui dicta in responsione ad tertium, & iunxi corpori articuli. Secundo, quòd Auctor plus donauit, quàm promisit, dum quæsiuit de gratia vnionis, & respondit de gratia vnionis & habituali. Tertio, quòd dum in secunda conclusione dicitur, quòd gratia Christi potest dici naturalis ex diuina natura, Auctor caute apposuit duo vocabula, primo, potest dici: secundo, quasi proueniens. Est siquidem considerandum, quod ad hoc, vt aliquid dicatur proprie naturale a natura pro essentia, duo concurrunt: primum est causalitas: secundum modus causandi. oportet enim, vt causetur a natura, & quòd naturali modo non libere causetur a natura: sic enim passio a principijs naturę, sic ferri sursum a leuitate causatur, sic naturale distinguitur contra liberum. In proposito autem, quia omnis causalitas dei, ad extra est libera, & nulla est naturalis, ideo gratia in Christo ex diuina natura causata deficit a naturali in modo quo fit, & potest dici naturalis, quo ad primum, quia ex diuina causatur natura. Quo ad secundum vero potest dici naturalis non formaliter: quia in veritate non naturaliter, sed libere causatur, sed quasi virtualiter seu conditionaliter, hoc est, quia si diuinæ naturæ competeret ad extra, vterque modus causandi, scilicet natura liter vel libere, vtraque gratia in Christo naturaliter causaretur: quia gratia vnionis spectat ad esse personale ipsius diuinæ naturæ, ac per hoc ad causalitatem naturalem pertineret, si libri in ueniretur: gratia vero habitualis Christo spectaret ad

proueniens in naturam humanam Christi, causante diuina natura ipsius. Dicitur autem naturalis vtraque gratia in Christo, inquantum eam a natiuitate habuit: quia ab initio conceptionis fuit natura humana diuinæ personæ vnita, & anima eius fuit munere gratiæ repleta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet vnio non sit facta in natura, est tamen causata ex virtute diuinæ naturæ, quæ est vere natura Christi: & etiam conuenit Chro a principio suæ natiuitatis.

AD 2^m dicendum, quòd non secundum idem dicitur gratia & naturalis: sed gratia quidem dicitur, inquantum non est ex meritis: naturalis autem dicitur, inquantum est virtute diuinæ naturæ in humanitate Christi ab eius natiuitate.

AD 3^m dicendũ, q̃ gratia vnionis non est naturalis Christo secũdum humanam naturam, quasi ex principijs humanæ naturæ causata: & ideo non oportet, quòd conueniat omnibus hominibus: est tamen naturalis ei secundum humanam naturam propter proprietatem natiuitatis ipsius, prout sic conceptus est ex Spiritusancto, vt esset idem naturalis filius dei & hominis. Secũdum vero diuinam naturam est ei naturalis, inquantum diuina natura est principium actiuum huius gratiæ, et hoc conuenit toti Trinitati, s. huius gratiæ esse actiuum principium.

F proprietatem humanæ naturæ iunctæ, iam secundum esse diuinæ naturæ. Et propterea Auctor dixit, Dici potest naturalis quasi proueniens, significans per hoc quasi naturalem modum, quo gratia in Christo fieri dici potest, quamuis in veritate non sit modus naturalis. hoc autem singulariter de gratia Christi dici potest: quia reliquis hominibus & etiam angelis constat, quòd non solum dat, sed daret deus gratiam suam prout vult, vt pote non communicans suum esse personale, nec iunctis sibi secundum esse influens.

QVAESTIO III.

De modo unionis ex parte personæ assumentis, in octo articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de vnione ex parte personæ assumentis.

G Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum assumere conueniat personæ diuinæ.

¶ Secũdo, vtrum conueniat naturæ diuinæ.

¶ Tertio, vtrum natura possit assumere abstracta personalitate.

¶ Quarto, vtrum vna persona possit assumere sine alia.

¶ Quinto, vtrum quælibet persona possit assumere.

¶ Sexto, vtrum plures personæ possint assumere vnam numero naturam.

H ¶ Septimo, vtrum vna persona possit assumere duas numero naturas.

¶ Octauo, vtrum magis fuerit conueniens de persona filij dei, q̃ assumpserit humanam naturã, quàm de alia persona diuina.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum personæ diuinæ conueniat assumere naturam creatam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd personę diuinę, non conueniat assumere naturam creatã. Persona.n. diuina significat aliquid maxime perfectũ: perfectũ aũt est, cui non potest fieri additio.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum primum.*

TItulus articuli primi Quæstionis tertię clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua q̃sito. Personæ competit propriissime assumere naturam. Probatur: Persona est principiũ & terminus assumptionis. ergo sibi conuenit propriissime assumere. Antecedẽs quo ad primam partem probatur: quia assumere est actio diuinam: agere autem proprie est personę. Quo ad secundam vero: quia vnio facta est non in natura, sed in persona, vt patet ex supra dictis. Consequentia autem probatur: quia in verbo assumptionis importantur tria, principium actus, & terminus: quoniam assumere dicitur quasi ad se sumere. Ex hoc nãque quòd assumere importat hæc tria, & hæc omnia competũt personæ, quia ipsa est principium & terminus actus talis, vt in antecedente dicitur, consequens manifeste est, quod assumere propriissime competat personæ.

¶ Vbi nota tria: primo, quod exponendo assumere quasi ad se sumere, quia ly se est pronomen reciprocum, dupliciter sentis denotat illud, pro quo fiat concurrere ad actionem illam, vno modo seu semel vt principium, & semel seu alio modo vt terminum. Et propterea Auctor ex hoc, quòd assumere dicitur quasi ad se sumere, dixit quòd importat principium & terminum actus: nisi enim ly se, vtrumque denotaret, non esset ad se sumere, sed esset sumere ad alium. Secundo, quòd in litera in conclusione additur ly propriissime: quia, vt infra patebit, non soli personæ conuenit assumere, sed soli personæ conuenit propriissime. Tertio, quòd hic est sermo de persona diuina vt sic, non curando, vtrum sit vna sola persona diuina, vel plures, vtrum absoluta vel relatiua: eius siquidem est proprie agere, vt quod agit, & eius est terminare vnionem personalem vt quod subsistit in vtraque natura.

¶ In responsione ad primum eiusdem primi articuli, aduerte quòd tam mirabilis est hæc incarnationis conuentio, vt cum hoc, quod fatemur Deum vere acquisiuisse esse hominem, quia vere factus est homo: quia tamen huiusmodi substantiale esse acquisiuit sine quacumque ipsius dei mutatione, ac per hoc sine quacũque sui perfectione, ideo hic vere quæque dicitur,

A dicitur quòd nihil est per incarnationẽ additum Deo, & quòd non deus, sed homo per incarnationem perficitur. Et ad hoc tantum allatum esse exemplum de vnione adoptionis nostræ intelligendum: quia sicut in vnione filiorum adoptiuorum non additur aliquid Deo, sed quod diuinum est, apponitur homini, ita proportionaliter in vnione naturalis Filij nihil apponitur deo, sed deus iungitur homini, vt homo perfectus sit, hoc est, vt homo sit deus, quod infinitam perfectionem apponit naturæ humanæ.

¶ In responsione ad secũdum, dubium occurrit circa incommunicabilitatem personæ, vt in litera describitur, scilicet penes hoc, quòd non potest de pluribus suppositis prædicari. Videtur siquidẽ satis rudis huiusmodi assignatio incommunicabilitatis: quoniam talis incommunicabilitas conuenit cuilibet singulari creato, tam in genere accidentis, quàm in genere substantiæ. nam hoc album & similiter hæc albedo, & hæc humanitas, non potest de pluribus suppositis prædicari: quia vt an anteprædicamentis dicitur, cuilibet singulari conuenit non dici de subiecto.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in theologia non potuit forte brenius, clarius & formalius describi incommunicabilitas personæ, quàm descripta est in litera: quia apud theologos omnis natura est communicabilis pluribus suppositis, quamuis diuersimode: quia natura diuina communis est per identitatem Patri & Filio & Spiritui sancto. Et hæc natura creata potest esse communis per assumptionem (vt infra patebit) Patri & filio & Spiritui sancto: persona quoque communis est pluribus naturis, vt patet de persona filij dei subsistente in duabus naturis diuina & humana, & de persona Sortis communi pluribus, accidentalibus tamen naturis, vt in litera dicit. Restat ergo, vt propria incommunicabilitas personæ consistat in hoc, quòd non possit esse communis pluribus suppositis, hoc est sibi ipsi & alteri supposito, & hoc est quod in litera exprimitur, per non posse prædicari de pluribus suppositis. Vnde doctrina est subtilissima: sed obiectio errat in hoc, quòd pro eodem accipit non prædicari de pluribus, de quo Aristo. loquitur in anteprædicamentis: & non prædicari de pluribus suppositis, de B quo Auctor in litera loquitur, quum hæc distent valde: quoniam non posse prædicari de aliquo vel aliquibus, vt superius de inferiori, conuenit omni singulari, vt obiiciendo bene dicitur: sed non posse prædicari de pluribus suppositis, soli personæ conuenit: quia soli personæ repugnat. Nam & hæc humanitas, & quæ illi inest, hæc albedo, potest de pluribus suppositis prædicari, vt patet, si a pluribus diuinis personis assumeretur.

¶ In eadem responsione ad secundum, dubium occurrit circa illud: hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum non accidentaliter, sed secundum subsistentiam, & de conclusione & de ratione eius. Duo siquidem hic dicuntur: primo affirmatur hæc conclusio, scilicet, quòd sola diuina persona potest subsistere in duabus naturis: secundo assignatur ratio istius conclusionis, infinitas diuinæ personæ. Vbi duæ quæstiones determinantur: prima est, an aliqua persona creata possit subsistere in duabus naturis, asseritur siquidem hic pars negatiua, dum

*P.p.q.29. art.1.

*In lib. de fide ad Pet. c.2. a med. tom.3.

dicitur quòd proprium est diuinæ personæ, vt fiat in ea concursus naturarum secundum subsistentiam: secunda est, an hæc proprietas conueniat diuinæ personæ propter infinitatem ipsius: asseritur namque in litera pars affirmativa. Et primam quidem q. Scot. in 3. sentẽ. distinc. 1. q. 4. disputat, & dubiam reliquit: secundam autem ibidem tractans, oppositum tenet, arguitque dicens. Ista ratio non videtur cõcludere: quia verbũ non est infinitum secũdum rationem personalitatis suæ, secundum quam substantificat naturam assumptam. igitur non requiritur infinitas in illo supposito, quod sic substantificat. Antecedens patet: qa tunc aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio.

*q. præced. art. 1. & 2.

¶ Ad horum euidentiam primo solũenda est obiectio Scoti: & exinde solliditas, vtriusque dicti in litera monstranda. Ad obiectionem ergo Scoti negandum est antecedens: quamuis possit distingui, dicendo quòd verbum esse infinitum secũdum rationem personalitatis suæ, potest dupliciter intelligi, scilicet radicaliter vel formaliter, & quòd verbum est infinitum secũdum rationem deitatis

In epist. 1. syn. Ephes. ad Nestor. circa medium illi.

actus & terminus: dicitur enim assumere, quasi ad se sumere. Huius autem sumptionis, persona est & principium & terminus. Principium quidem, quia persona proprie competit agere: huiusmodi autem sumptio carnis per actionem diuinam facta est. Similiter etiam persona est huius sumptionis terminus: quia sicut supra dictum est, * Vnio facta est in persona non in natura. Et sic patet, q̃ propriissime competit personæ, assumere naturam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum persona diuina sit infinita, non potest ei fieri additio. Vnde Cyrillus dicit in epist. synodali Ephe. * conci. Non secundum appositionem coniunctionis intelligimus modum, sicut etiam in vnione hominis ad Deum, quæ est per gratiam adoptionis, non additur aliquid deo: sed illud quod diuinum est, apponitur homini. Vnde non Deus, sed homo perficitur.

AD 2^m dicendum, quòd persona dicitur incommunicabilis, inquantum non potest de pluribus suppositis prædicari: nihil tamen prohibet plura de

radicaliter, quia ex deitate quicquid est in deo, infinitatem habet: sed secundum suam personalitatem est formaliter infinitum: quoniam personalitas diuina non est constitutiua personæ nisi infinitæ. Et quemadmodum personalitas verbi, scilicet filiatio diuina est formaliter subsistens, alioquin non esset constitutiua personæ, quæ formaliter est subsistens, ita est formaliter infinita: quia subsistentia formaliter inclusa in personalitate verbi, nec est finita nec abstrahens a finito & infinito, sicut relatio, inquantum relatio: quia subsistentia perfectionem sonat simpliciter, vt patet. Nec propterea sequitur, vt Scotus arguit, probando antecedens, quòd aliqua perfectio formaliter deesset Patri, quæ est in Filio; quoniam eandem perfectionem, quam personalitas verbi formaliter dicit in Filio, personalitas Patris dicit in Patre, vt patet de perfectione subsistentiæ. Sed contingit hic errare, si personalitates diuinas sic formaliter metimur, vt eas nihil aliud formaliter esse putemus, quàm quod relationi reali formaliter conuenit, quod alienum est a celsitudine personalitatis diuinæ formaliter sumptæ: quoniam, vt dictum est, conuenit illi formaliter subsistentia, alioquin non esset personalitas: quia non esset constitutiua se tota personæ. Constat autem quòd filius dei, quatenus subsistens, naturam humanam substantificat. Vnde patet, quòd verbum secundum illam suæ personalitatis rationem, qua est subsistens, ac per hoc infinitæ subsistentiæ, vices humanæ personæ formaliter & eminenter in mysterio incarnationis supplet: est enim verbum persona humanæ naturæ. Et confirmatur, quia per illud idem, quo verbum subsistit in duabus naturis, diuina scilicet, & humana, potest subsistere, quantum est ex parte sua in infinitis naturis: quoniam vbi pluralitas non facit differentiam, nec infinitas faceret differentiam, si infinitas impossibilis esset. Sed verbum per suam personalitatem, quatenus est constitutiua personæ (quod est dicere, quatenus est constitutiua subsistentus in diuina natura) habet quòd possit in duabus naturis subsistere, ergo p̃ suam personalitatẽ, vt subsistẽtẽ in diuina na-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tura, potest subsistere in infinitis naturis, sed posse subsistere in infinitis naturis est subsistentiæ infinitæ. igitur subsistentia, qua Verbum de facto substantificat humanam naturam, exigit infinitatem. Eadem enim est conditio eius, qua nunc subsistit in duabus, & qua subsisteret in infinitis.

¶ Præterea, Verbi personalitas in sua formali rõne claudit subsistentiam. ergo perfectiõem simpliciter. ergo est infinita formaliter.

Antecedens probatum est. Prima consequẽtia probatur, primo, quia subsistentia non solum est perfectio, sed maxima perfectio: nullum namque diuinum esset perfectũ nisi subsistens. Secundo, ex definitione perfectionis simpliciter scilicet, q̃ in quolibet melior est ipsa, quàm non ipsa, arguitur sic. In quolibet ente vt sic, melior est subsistentia, quàm quod libet sibi incompossibile. ergo est perfectio simpliciter. Tertia consequentia est euidẽs etiam apud Scotum: quoniam omnis perfectio simpliciter, est in Deo infinita formaliter. Ex dictis igitur si bene considerentur, fidelitas literæ tam in conclusione quam illius ratione apparet, nam ex hoc, quod persona diuina ex suæ personalitatis perfectione, quam illius subsistentia ponit, habet quod possit in pluribus naturis subsistere, manifeste haberut, quod quum illa perfectio sit infinita, proprium erit diuinæ personæ ob eius infinitatem, quod in ea fiat concursus naturarum, secundum subsistentiam. Et per hoc solutio vtriusque quæstionis apparet.

¶ Nec ex his sequitur, vt Scotus ibidem q. 5. conatur deducere, diuinam naturam esse per se primo terminum vnionis, propterea quia infinitas primo est naturæ, quoniam infinitas Dei, vt est naturæ, dat perfectionem infinitam in essendo & in causando, vt autem est personæ, dat perfectionem infinitam in terminando. Quo fit, vt quia terminare naturam assumptam, nullam causalitatem dicit, consequenter infinitas in terminãdo, nullam causalitatem det: & tamen constat, quod exigitur ad hoc, quod vna persona subsistat in infinitis naturis, si essent. Quando ergo obiicit Scotus, quod continentia virtualis in termino, quæ æquialere potest tot personis, pertinet ad dependentiam inter causam & causatum vt sic, simpliciter negãdum est, & dicendum est, quod quia terminare naturam aliena subsistendo in illa ex infinitate personæ, non in causando sed in terminando prouenit, ideoque vocatur quasi continentia virtualis personalitatum in persona diuina, non spectat ad dependentiam causæ & causati vt sic: sed ad dependentiam personæ finitæ in terminando ad personam infinitam in terminando. Et quia hoc conuenit cuilibet diuinæ personæ ratione suæ propriæ personalitatis: ideo, vt infra patebit, propria personalitas Verbi, scilicet filiatio, est de facto per se primo terminus incarnationis.

¶ In eodem primo articulo in responsione ad tertium, aduerte, vt caute verbum denominationis intelligas, quum legis q̃ natura humana non constituit diuinam personam simpliciter, sed constituit eam, secundum quod denominatur a tali natura. Non enim sumitur hic denominatio pro quacumque denominatione, quum denominentur aliqua ab extrinseco, vt Sortes dicitur locatus aut vestitus, aliqua ab accidente, vt Sortes dicitur albus, & aliqua a substantia, vt Sortes dicitur animatus vel corporeus: sed sumitur pro denominatione substantiali: neque restringitur hic denominatio ad denominationem ãn anteprædicamentis definitam: quamuis & de illa litera hęc verificetur, de denominatione substantiali loquendo. Nam persona filij Dei est vere persona humana: & inquantum est persona humana, constituitur per naturam humanam, ita quod

*q. 2, art. 1.

persona prædicari. Vnde non est contra rationem personæ sic communicari, vt subsistat in pluribus naturis: quia etiam in personam creatam possunt plures naturæ cõcurrere accidentaliter: sicut in persona vnius hominis inuenitur quãtitas & qualitas. Hoc autem est proprium diuinæ personæ, propter eius infinitatem, vt fiat in ea concursus naturarum, non quidem accidentaliter, sed secundum subsistentiam.

AD 3um dicendum, quòd sicut supra dictum est,* natura humana non constituit personam diuinam simpliciter: sed constituit eam secundum quòd denominatur a tali natura. Non enim ex natura humana habet filius Dei, quòd sit simpliciter, cum fuerit ab æterno: sed solum quòd sit homo: sed secundum naturam diuinam constituitur persona diuina simpliciter. Vnde persona diuina non dicitur assumere diuinam naturam, sed humanam.

ARTICVLVS II.

Vtrum diuinæ naturæ conueniat assumere.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd naturæ diuinæ non conueniat assumere: quia, sicut dictum est, * assumere dicitur quasi ad se sumere: sed natura diuina non sumpsit ad se humanam naturam, quia non est facta vnio in natura, sed in persona: sicut supra dictum est.* Ergo naturæ diuinæ non competit assumere naturam humanam.

¶ 2 Præter. Natura diuina communis est tribus personis. Si ergo naturæ conuenit assumere, sequitur quòd conueniat tribus personis. Et ita Pater assumpsit naturam humanam sicut & Filius, quod est erroneum.

¶ 3 Præt. Assumere est agere: agere autem conuenit personæ, non naturæ, quæ magis significatur vt principium, quo agens agit. Ergo assumere non conuenit naturæ.

SED CONTRA est, q̃ Aug. dicit in lib. de Fide ad Pet.* Illa natura quæ semper genita manet ex Patre, id est, quæ est per generationem æternam accepta a Patre, naturam nostram a matre sine peccato suscepit.

RESPONDEO Dicendum, quòd sicut dictum est, * in verbo Deus agit assumptionem, & quod agit illam: quia est ipse Deus agens, quod nihil aliud est, quam dicere, quia deitas hæc est hic Deus: hæc enim sunt abstracta & concreta naturæ diuinæ singulariter significatæ. Vbi clare videre potes bene expositum fuisse titulum articuli. Habes quoque hinc seriem dictorum in corpore articuli de termino assumptionis, quum dicitur quod natura diuina non conuenit esse assumptionis terminum secundum se, sed ratione personæ. Nam hinc patet & ex responsione ad secundum, quod appellatione Personæ hic intelligitur sola persona simpliciter & perfecte habens rationem personæ, vt est verbum Dei, & appellatione Naturæ intelligitur, tam natura in abstracto, quam in concreto, tam deitas, quàm Deus, tam hæc deitas quàm hic Deus. Habes enim hinc, quod ipse seu hic Deus, concurrit ad assumere, vt principium quod & non vt terminus, habes ex responsione ad secundum, quod ideo soli personæ verbi conuenit assumere vt terminus: quia esse terminum assumptionis conuenit deitati ratione personæ verbi. Quid clarius? Restat igitur indubitata apud auctorem cõclusio, quod per se primo terminus assumptionis in mysterio incarnationis est persona Verbi vt sic, vt distinguitur contra naturam & individuũ naturæ & alias personas, hoc est, est verbum vt distinguitur a deitate hac, & hoc Deo, & Patre & Spiritusancto.

¶ Quæstio non dissimulanda ex Durand. in 3. Sentẽ. dist. 1. q. 2. occurrit, probante quod personæ diuinæ cõueniat primo ratione essentiæ diuinę assumere terminatiue, ita quod ad vnionem personalem verbi cum natura humana non consequitur: sed præexigitur vnio naturæ diuinæ cum natura humana. Præmittit autem suppositionem vnam, s. subsistere in diuinis, est vnicum & absolutum, ac per hoc competit omnibus personis diuinis ratione essentiæ, sicut cetera essentialia. Hanc autem suppositionem probat dupliciter. Primo ratione: quia persona diuina, per aliud formaliter est subsistens, & per aliud formaliter est suppositum: quia per essentiam & non per proprietatem relatiuam est subsistens: & per proprietatem relatiuam est suppositum: quia subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi: perfectissimus autem modus essendi est in se existere non ad aliud esse: essentia autem facit formaliter in se existere, proprietas autem relatiua ad aliud esse. igitur subsistere in diuinis est per essentiam, & non per proprietatem relatiuam. Secundo auctoritate Augustini in 5. de Trini. Omnis res ad seipsam subsistit, quanto magis Deus? Probari quoque potest tertio ad hominem, scilicet ad S. Thomam, quia apud ipsum in quæst. de poten. q. 9. art. 5. ad 3. essentia diuina nõ habet subsistere a proprietatibus personalibus, sed econtra proprietates personales habent, quod subsistant ab essentia diuina. Hac igitur suppositione stante probat Durandus intentum sic. Persona diuina per illud, quo subsistit, primo terminat dependentiã naturæ assumptæ. ergo ratione essentiæ diuinæ primo terminat. antecedens est per se notum. Consequentia autem ex suppositione probata patet: quia per essentiam diuinam, & nõ per proprietatem personalem subsistit. Et sic patet, quod terminatiue assumptionem & vnionẽ primo conuenit naturæ diuinę. Et directe sunt hæc contra doctrinam præsentis articuli, vbi expresse dicitur, quod esse terminum assumptionis, non conuenit naturæ diuinæ secundam se, sed ratione personæ.

¶ Ad hanc quæstionem sic procedendum est, quod primo ostendendum est, quòd subsistere in diuinis est essentiale & persona le sicut res sita quod sicut tam essentia quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter res, & simul non quatuor, sed tres res sunt, ita tam essentia, quàm persona quælibet est secundum seipsam formaliter subsistens, & simul non sunt quatuor, sed tres subsistentiæ. Deinde ad quæstum deueniendũ est. Ad euidentiã autem primi nõ est procedẽdum ex significatione subsistentiæ, quam iste vel ille assignat: sed ex his quæ ab omnibus acceptantur. Et propterea, hinc inchoandum reor, q̃ infra latitudinem substantiarum sem per sermonem hũc intelligendo, differentia manifesta inuenitur inter naturam etiam singularem & subsistens in natura, in hoc, quod ratio naturæ etiam huius est pura ratio naturæ singularis: ratio vero subsistentis in natura est ratio habentis naturam illam, quod sub aliis verbis dicitur, natura est, vt quo, subsistens est vt quod. Manifestatur differentia hæc inductiue in hac humanitate & hoc homine, hac deitate, & hoc Deo &c. Probaturque sic esse in re ex ipso incarnationis mysterio: in quo fatemur inueniri hanc humanitatem sine hoc homine proprio illi humanitati: quoniam non est ibi hic homo, nisi filius dei. Ex hoc enim, quod huic humanitati nihil deest, nisi propria subsistentia, & nisi proprium subsistens in hac humanitate, & constat quod non deest, nisi proprium habens illam humanitatem, manifeste patet quod ratio subsistentis in natura, & ratio habentis naturam, vna & eadem est. Inter substantiam autem diuinam & creatas hæc est in proposito differentia, quod in creatis vnica tantum ratione, vnico tantum modo inuenitur habens naturam, scilicet vt hypostasis seu vt prima substantia, quoniam in creaturis non est differentia inter individuum naturæ & primam substantiam seu hypostasim. In deo autem inuenitur duplici ratione & modo habens naturam, scilicet habens naturam communicæ, vt hic deus: & habens naturam incommunicabiliter, vt patett ac per hoc inuenitur subsistens in natura communiter vt hic deus: & subsistens in natura incommunicabiliter, vt quælibet diuina persona. Constat enim, quod hic deus vt sic subsistit essentialiter, tam Pater autem quàm Filius, & quàm Spiritussanctus vt sic, subsistit personaliter: hic deus subsistit formaliter deitare. Filius autem subsistit formaliter sua personalitate, quæ est ipsa filiatio. Alia ergo est ratio subsistendi huic deo: & alia filio, sicut alia est ratio deitatis & personalitatis, & similiter alius est modus subsistendi, quo hic deus subsistit quoniam subsistit essentialiter & communiter: & quo filius subsistit, quoniã subsistit personaliter & incommunicabiliter.

¶ Et ne quis me putet noua cudere, probatur ratione & auctoritate, subsistere esse etiam personale in diuinis, & esse formaliter magis personale, quam essentiale: quamuis radicaliter sit essentiale. Probantur singula. Quod subsistere sit personale, patet sic. Personalitas diuina est formaliter personale. ergo subsistentia. Tenet sequela alioquin personalitas non constitueret personam, sed relatiuum tantum: si enim paternitas non constituit ipsum quasi subiectum relationis paternæ, constat quod non constituit personam Patris, & si constituit personam Patris, constituit quasi subiectum paternæ relationis: ipsum autem quasi subiectum paternæ relationis constat esse substantiam individuam, subsistentiam, hypostasim. Idem est ergo dicere, quod subsistentia non est personalis, & dicere quod personalitas non est personalis, quum personalitas subsistentia sit: quia constituere personam est constituere substantiam individuam in natura intellectuali. Et confirmatur: quia etiam fingendi data licentia, impossibile est intelligere substantiam individuam in natura intellectuali, & non intelligere subsistens in natura intellectuali. Constat autem luce clarius, quod ly Substantia individua, loco cuius ponimus subsistens importat formaliter personalitatem. claudit ergo personalitas in se formaliter

subsistentiam, nec oppositum est intelligibile. Et confirmatur: quia nisi esset Trinitas subsistentium, non esset Trinitas personarum: sed esset sola Trinitas relationum vt sic, hoc est secundum esse & non secundum personalitates, quod a fidei doctrina alienum est, confitente quod alia est persona Patris, alia Filij, alia Spiritus sancti. Auctoritas ad hoc Auctoris est in prima parte, quæstione quadragesima, vbi dicit arti. 3. in cor. proprietates personales non intelliguntur aduenire hypostasibus diuinis quasi formæ subiecto præexistenti, sed ferunt secum ipsas hypostases: & in responsione ad secundum dicit, paternitate nō solum est Pater, sed qs seu hypostasis. Quid clarius? Et in quæstione nona, de pot. Dei, articulo quarto dicit, persona diuina formali significatione significat distinctū subsistens in natura diuina.

*I.i.3. orth. fid. c.6. ad finem.

†Athana. I symb. suo fidei.

* Cyrill. in conc. Chal. act. 1. post epist. Cyril. ad Ioā. epi. Antioch.

¶ Quòd autem subsistentia magis sit formaliter personale, quàm essentiale, ex duobus patet. primo, quia persona in communi in formali suo significato includit subsistens, vt Auctor expresse dicit in dicto articulo dictæ quæst. de potentia Dei, & patet ex definitione hoc. quia in recto significat substantiam indiuiduam, hoc est subsistentiam primam, quam constat esse subsistens primum: natura autem in communi non significat subsistens. Secundo, ex eo quod subsistens in natura diuina vt subsistens, habet rationem personæ, quamuis incomplete: ex eo namque quod etiam in natura diuina subsistens, quamuis communiter, induit quandam rationem personæ appropinquando ad rationem personæ, & habendo rationem personæ incōplete, signum habetur, quod subsistere, quod habere rationem subsistentis magis conuenit formaliter personæ, quam naturæ. magis ergo est formaliter personale, quam essentiale. Notanter autem dixi, formaliter: quia radicaliter constat diuinam essentiam habere primo rationem subsistentis: ita quòd si sic loqui licet, personæ diuinæ mendicant subsistentiam ab essentia, & non econtra. Et secundum hoc saluatur differentia inter Deum & creaturas, quod in creaturis natura mendicat subsistere ab hypostasi: non enim subsistit hæc humanitas nisi per hypostasim: in diuinis vero deitas seipsa subsistit. Et ideo paternitas constituit hypostasim paternam, quia est eadem deitatis ita quod ex deitate habet quasi originaliter seu radicaliter, ex ipsa autem formaliter, quod subsistat quod constituat hypostasim, quod est constituere subsistens hypostatice.

¶ Ex his autem patet, quid dicendum ad Durand. quod suppositio scilicet quodammodo est vera, & quodammodo falsa: quoniam subsistere non vno modo dicitur, sed essentialiter, vel personaliter: & si referatur ad subsistere essentiale, vera est: si autem ad personale, falsa est: sunt enim in diuinis tres subsistentiæ personales, sicut tres primæ substantiæ, sicut tres personæ.

¶ Ad rationem autem Durandi dicitur distinguendo, quòd persona diuina per aliud est subsistens essentialiter, quia per essentiam: & per aliud suppositum, quia per proprietatem personalem, sed per hoc idem ex subsistens personaliter, subsistit enim in persona & essentialiter, quia est hic Deus, & personaliter, quia est hæc persona. Et quum dicitur, subsistere dicit esse secundum perfectissimum modum essendi, transeat: sed non valet, ergo non est per relationem diuinam, inquantum est forma personalis, sed bene valet, ergo non est per eā, inquantum est relatio. & similiter valet, ergo non per ad aliud se habere vt sic, cum quo stat, quod sit per ad aliud se habere, vt est forma hypostatica. Similiter nihil obstat quod subsumitur, sed perfectissimus modus essendi est in se, non ad aliud: conceditur simpliciter totum formaliter loquēdo. Et dicitur, quod subsistere nō dicit modum essendi ad aliud, formaliter loquendo: cum quo stat, quod dicat modum essendi constitutum per ad aliud, non inquantum ad aliud, sed inquantum est forma hypostatica, vt latius in commentarijs primæ partis tractatum est.

¶ Ad auctoritatem Augusti. dicitur, quòd sicut substantia indiuidua, formaliter loquendo, non est ad aliud, sed ad se, & similiter persona non est ad aliud, sed ad se (nullus enim est persona aut substātia indiuidua ad aliud) ita subsistens est ad se, & non ad aliud. Et hoc solum intendit Augustinus, vt patet ex discursu ipsius ex communibus Deo & creaturis. Et hoc est verissimum, vt patet exercēdo hęc: nulla enim res dicitur substantia indiuidua, aut hypostasis aut persona, aut subsistens, ad aliud. Sed sicut cum his stat, quòd gratia materiæ, substantia indiuidua & hypostasis, & persona in diuinis significat relationem non ad aliud, sed vt rem hypostaticam, ita stat quod subsistens & subsistentia significet relationem vt rem hypostaticam. Ad probationem ad hominem, tertiò allatam ex auctoritate Auctoris, iam dictum est.

¶ Ex his quoque patet, quid dicendum sit ad rationem Duran. contra propositum. nam tota ratio consistit in hoc: per illud primo persona terminat dependentiam naturæ assumptæ per quod subsistit. Et ad hoc dicendum est iuxta dicta, quod si subsistit, stat pro subsistere essentialiter, falsum assumitur: si autem stat pro subsistere personaliter, verum dicitur. sed arguens in primo sensu loquitur, & probat minorem eius: & ideo nihil contra Auctoris solidam doctrinam concludit: Et hæc responsio data est non faciendo difficultatem in verbo dependentiæ. quum Arguens dixit, terminat dependentiam naturæ assumptæ, quod ideo dico: quia dependentia non nisi inter causam & effectum vt sic, proprie saluari videtur: terminus autem assumptionis vt sic, nullam causalitatem ad naturam assumptam habet: alioquin tota Trinitas necessario esset terminus assumptionis: quia indiuisa est causalitas Trinitatis ad extra. Et hoc magis manifestat, quòd persona diuina ratione proprietatis personalis (cuius non est secundum se causare) primo terminat assumptionem: & non ratione naturæ, cuius est secundum se causare. Nam & personæ diuinæ ratione proprietatis personalis conuenit per se primo terminare naturam vsqueadeo, vt etiam natura diuina interminata quodammodo sit secundum se, & ad proprietatem personalem vltimo terminetur: intelligimus enim hunc Deum quasi interminatum, donec determinemus Patrem aut Filium aut Spiritumsanctum. Ex hoc igitur, quod personalitas diuina ipsam naturam diuinam terminat, ostenditur quod Verbum ratione suæ personalitatis, primo terminat naturam assumptam: vt sic vna Verbi persona terminet duas naturas, diuinam scilicet & humanam, sicut subsistit in duabus naturis, diuina scilicet & humana, quamuis diuersimode. Omnia igitur consonant veritati doctrinæ articuli huius, dicentis quòd assumere terminatiue conuenit primo personæ, ita quod naturæ non conuenit nisi ratione personæ.

non quasi sit in carnem conuersa, sed quia naturam carnis assumpsit. Vnde Damascenus dicit,* Dicimus naturam Dei incarnatam esse, secundum beatos Athanasium † & Cyrillum.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ly se, est reciprocum, & refert idem suppositum. Natura autem diuina non differt supposito a persona Verbi: & ideo inquantum natura diuina sumit naturam humanam ad personam verbi, dicitur eam ad se sumere. Sed quamuis Pater sumat naturam humanam ad personam verbi, non tamen propter hoc sumit eam ad se: quia non est idem suppositum Patris & Verbi, & ideo non potest dici proprie, quod Pater assumat naturam humanam.

AD 2^m dicendum, quòd illud quod conuenit naturæ diuinæ secundum se, conuenit tribus personis: sicut bonitas, sapientia, & huiusmodi. Sed assumere conuenit ei ratione personæ verbi, sicut dictum est.* Et ideo soli illi personæ conuenit.

* In 4. art.

D. 10.

AD 3^m dicendum, quòd sicut in Deo, idem est quod est, & quo est: ita etiam in eo idem est quod agit, & quo agit: quia vnumquodque agit, inquantum est ens: Vnde natura diuina est illud, quo Deus agit, & est ipse Deus agens.

ARTICVLVS III.

vtrum abstracta personalitate per intellectum, natura possit assumere.

AD TERTIVM sic procedi-
Art. 1. huius quæst.

Atur. Videtur quòd abstracta personalitate per intellectum, natura non possit assumere. Dictum est* enim, quòd naturæ conuenit assumere ratione personæ:

p. p. q. 40. art. 3.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo distinguitur, ac declaratur vnus terminus quæstionis, s. ly, abstracta. Secundo, respōdetur quæsito vnica conclusione. Distinctio duplex in litera ponitur. Vna explicite de duplici modo, quo se habere potest intellectus ad diuina, vel cognoscendo Deum, sicuti est, vel cognoscendo Deum per modum ipsius intellectus. s. multipliciter & diuisim. Altera implicite de duplici abstractione, vel ex parte rei, vnde fit abstractio, vel ex parte intellectus tantum: prima. n. abstractio spectat ad primum modū cognoscendi rem. s. sicuti est: secunda autē abstractio spectat ad secundum modum cognoscendi rem. s. multipliciter & diuisim, quod in re vnū est. Iuxta primum membrum tā modi cognoscendi, quàm abstractionis dicitur, ꝙ est impossibile aliquid abstrahi in Deo: quoniā omnia sunt ibi vnum, salua distinctione personarum &c. Iuxta secundum modum tam cognitionis, quàm abstractionis dicitur, quòd possibile est aliquid abstrahi in Deo: quia potest cognosci vnum, non cognoscendo aliud, vt patet de attributis, & ꝓprietatibus personalibus.

1. di. 5. art. 3.

¶ Nota hic, quòd primus modus cognitionis, & abstractionis perspicietur impossibilis in diuinis, si videbis quare habet locum in creaturis, & in quibus. Quando enim in re inuenitur aliud & aliud esse siue in actu, siue in potentia, tunc inuenitur abstractio ex parte rei: nam album ab homine, & econtra abstrahere possum ex parte rei: quia aliud est esse album, & aliud esse hominem. Formam quoque a materia, & econtra abstraho: quia aliud est materia aliud forma, aliud enim est corpus, aliud anima. Animal quoque a rationali, & econtra abstraho ex parte rei: quia aliud est esse animal, aliud est esse rationale, quamuis in aliquo coincidant in vnā rem, & simile est de alijs huiusmodi iudicium. Et per oppositum si aliqua, quæ dicuntur plura, ita simpliciter coeant, vt nec actu, nec potētia distinctionem aliquam habeant, sed vna simplicissima res sit altioris ordinis æquiualens omnibus, non habet ibi locum abstractio ex parte rei: quoniam abstractio ex parte rei distinctionem aliquam ex parte rei pro fundamento ipsius exigit: alioquin ex parte rei non se teneret, cum abstractio distinctionem quandam ita includat, vt sine distinctione non fit intelligibilis. Eo namque ipso quod abstraho, distinguo, vel distinctionem suppono, & propterea si ex parte rei est abstractio, ex parte rei supponitur distinctio. Vnde, quia Deus est simplicissima res altissimi ordinis omnia præhabens in sua vnica re reali & formali, ideo nulla ibi ex parte rei potest fieri abstractio, salua tamen personarum distinctione. Nec propterea censenda est fictitia abstractio ex parte intellectus tantum, quoniā talis abstractio licet non habeat in re distinctionem sibi correspondentem, habet tamē alterius rationis fundamentum in re. s. celsitudinem rei virtualiter præhabentis huiusmodi distinctionem. sit vt vni eo verbo dicatur, abstractio ex parte rei & abstractio ex parte intellectus tantum differunt sicut effectus ex causa vniuoca, & ex causa æquiuoca, quoniam in prima, distinctio abstractionis est ex distinctione inuenta in re: in secunda vero distinctio abstractionis est, nō ex distinctione inuenta in re, sed ex re virtualiter continente huiusmodi distinctionem. In nulla igitur huiusmodi abstractionum est mendacium, sed utraque uera fulta, quamuis diformiter ex parte rei.

¶ Et per hoc patet titulus articuli, sub quali abstractione uertitur in dubium, cum quæritur, an abstracta personalitate &c. Patet enim, quod de abstractione ex parte intellectus tantum est quæstio, quoniam personalitas & deitas nullo modo distinguuntur ex natura rei, sed est ibi una simplicissima res, unius in se simplicissimę adeo excelsæ rōnis formalis, vt habeat formaliter & propria deitatis & propria personalitatis & propria substantiæ & propria relationis: & propterea uirtualiter dici-

A tur continere talium distinctionem, quod abusiue ab alijs uocatur distingui formaliter ex natura rei. Sed his omissis, & sobrie intellecta abstractione personalitatis, quouis modo exprimatur, dupliciter potest titulus articuli huius intelligi. Primo, ut abstractio personalitatis fiat a Deo. Secundo, ut abstractio personalitatis non fiat a Deo, sed ab actu incarnationis etiam terminatiue. Si enim personalitas abstrahi intelligitur a Deo, sensus est, an si Deus non haberet personalitatem, quam de facto habet, posset assumere, & præcipue terminatiue. Si uero abstractio fiat solum ab ab actu incarnationis, sensus est, an existēte Deo, sicuti est. s. vno in substātia & trino in personis, possit hic Deus, inquantum hic Deus secūdum se, non ratione Patris, aut Filij, aut Spiritussancti assumere, hoc est, & facere, & terminare assumptionem. Et in primo quidem sensu communiter a doctoribus tractari uidetur, & ab auctore hic tractatur: in secundo autem tangi quidē inuenio a Auctore aliqualiter, sed ordinate discuti, minime. Absoluenda igitur est quæstio hæc, primum in primo sensu, prosequendo expositionem literæ: & deinde in secundo tractanda est sensu. Hæc de primo.

p. p. q. 30. art. 2.

B

C

¶ Quo ad secundum, cōclusio responsiua quæsito affirmatiue est. Abstracta secundo modo personalitate, possumus intelligere naturam diuinam assumentem. Hæc conclusio non aliter probatur in litera: quia soluendo obiectiones in responsionibus argumentorum sufficienter manifestatur.

¶ In responsione ad primum, dubium nouitiorum occurrit, circa illud, Erit aliquid subsistens, & per consequens persona: quia non ualet consequentia, In natura intellectuali est subsistens. ergo persona, ut patet ex antedictis: nā hic Deus est subsistens in natura intellectuali: & tamen non est persona.

D

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ in litera non infertur ex subsistentia personalitas: sed ex subsistentia circunscriptis alijs infertur personalitas. Hæc autem illatio optima est: quoniam circunscriptis alijs, subsistens in natura intellectuali est incommunicabile, ac per hoc personalita quòd circumscriptio sic accipienda est, ut apponat incommunicabilitatem. Et hoc clarius in responsione ad secundum patebit nunc nunc.

¶ In responsione ad secundum, dubium simile præcedenti occurrit circa illud, Circumscriptis per intellectum personalitatibus trium personarū, remanebit in intellectu una personalitas Dei, ut ludaei intelligunt. Quoniā uidetur hoc esse falsum: quia abstrahentium non est mendacium, cōstat autem in Deo non esse quatuor personalitates, unam scilicet absolutam, & tres relatiuas, ut abstractis tribus personalitatibus, remaneat quarta: sed esse tres tantum, quibus abstractis nulla remanet personalitas, nisi chimerica. Falsum ergo est, quòd abstractis per intellectum personalitatibus Patris & Filij & Spiritussancti, remaneat una personalitas: sed remanet tantum hic Deus subsistens, ut patet.

E

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ dupliciter contingit abstrahere sine mendacio. Vno modo, considerando id quod de facto est: aut intelligitur in re post abstractionem, sicut abstrahendo naturalitatē a quanto, consideramus quid conueniat quanto, & hoc modo abstractis personalitatibus trium personarum a Deo, non remanet intelligenda in Deo personalitas, sed subsistentia: quia solum remanet hic Deus, ut optime argumentum concludit. Alio modo considerando id, quod consequenter esset aut intelligeretur ex abstractione: sicut in exemplo dato dicimus, quòd sphæra tangeret secundum rem planum in puncto, quod nūc de facto non uidetur possibile cum hęc in re non inueniantur, & quòd quantumcumque quantum diuideret, actualiter semper remaneret idem numero, quod modo constat esse impossibile: quia saltem resolueretur incontinens. Et hoc modo abstracta

¶ In

Universidad de Deusto
Biblioteca

tractis personalitatibus trium personarum a Deo, remaneret vna personalitas: quia, si nō essent in Deo personalitates triū personarum, essentia diuina esset vna tantum persona absoluta, vt iudæi & philosophi intelligunt, & hoc intendit auctor in litera. Et ad euitandum mēdacium, in talibus abstractionibus non oportet respicere ad veritatē eius, quod in re est: sed ad veritatem eius, quod esset, hoc est ad veritatem conditionalis super abstractione fundatæ, puta, si quantum est sine naturalitate &c. si diuina natura esset sine Trinitate personarū &c. & sic de similibus. Veritas.n. hmōi cōditionalium fugat mendacium ab abstractione. Et diligētius si contemplatus fueris verba litere in responsione ad primum, inuenies ob dictū duplicem modum remanendi post abstractionem, s. de facto, vel consequenter, dictum esse sub disiunctione, bis remanere in diuinis subsistens vel personam abstractis personalitatibus: de facto enim remanet subsistens: consequenter autem remaneret persona vna.

D. 1081.

habet intellectus ad diuina, non quidem quasi cognoscēs Deum vt est: sed per modum suum. s. multipliciter & diuisim, id quod in Deo est vnum. Et per hunc modum potest intellectus noster intelligere bonitatem, & sapiētiam diuinam, & alia huiusmodi, quæ dicuntur essentialia attributa, nō intellecta paternitate uel filiatione, quæ dicuntur personalitates. Et secundū hoc abstracta personalitate per intellectum possumus adhuc intelligere naturam assumentem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd quia in diuinis idē est quo est, & quod est, quicquid eorum, quæ attribuūtur Deo in abstracto, secundum se consideretur alijs circumscriptis, erit aliquid subsistēs, & per consequens persona, cum sit in natura intellectuali. Sicut igit nūc positis, pprietatibus psonalibꝰ in Deo dicimus tres psonas: ita exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in cō sideratione nostra, natura diuina, ut subsistens, & ut persona. Et per hunc modū potest intelligi, q assumat naturam humanā ratione suæ subsistentiæ uel personalitatis.

¶In responsione ad tertium dubium occrrit, quid intelligit auctor nomine abstractionis per modum resolutionis. Et est ratio dubii hinc inde ex hac.met responsione: quoniam ex principio huius responsionis apparet, q abstractio per modum resolutionis est abstractio, qua aut vniuersale a particularibus, aut forma a materia abstrahitur: quoniā hæc abstractio est de qua locutus est auctor in 1.par.q.40.art. 3. cum dixit, abstracta personalitate nihil manere, quā hic arguendo explicite affert, & respondendo exponit, q verum dictū est, loquendo de abstractione per modum resolutionis. Ex calce aūt huiusmet responsionis apparet oppositum, dum dicitur, potest tñ aliquid eorū quæ dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modum resolutionis. Ex his enim verbis clare habetur, q abstractio per modum resolutionis non habet locum in Deo. Tunc sic. Abstractio per modum vniuersalis & particularis, & similiter per modum formæ & materiæ, habet locum in Deo: sed abstractio per modum resolutionis non habet locum in Deo. ergo abstractio per modum resolutionis non est abstractio, qua vniuersale a particularibus, aut forma a materia abstrahitur. Assumptum probatur: quia secundum abstractionem vniuersalis a particularibus, Deus abstrahit a Patre, a Filio & Spiritusancto, vt ibidem auctor dicit, & secūdum abstractionem formæ a materia, communis spiratio abstrahit a patre. Vnde abstractis personis, remanet Deus, & abstracta cōi spiratione, remanet persona patris, quāmuis secundum neutram abstractionem abstractis personalibus, pprietatibus remaneat hypostasis, vt ibi dicitur. ¶Ad hoc dicitur, q sermo literæ huius formaliter est intelligendus de abstractione resolutiua, & non de hac vel illa specie abstractionis resolutiuæ. Pro cuius intellectu considerandum est, q quia resolutio compositioni opponitur, cuius signum est, q vnaquæq; res in ea resoluitur, ex quibus composita est, & quod vltimum in resolutione primum in compositione dicitur: ideo vbi nulla est compositio rerum vel intellectuum, ibi nulla resolutio formaliter, & proprie loquendo, locum habet. Compositionem autem intellectuum, dico, non ex parte intellectus tñ multipliciter intelligentis simplicissimum, sed ex parte rei, quia his est compositio ex genere & differentia, vbi non rerum, sed rationum compositio est, ex parte tamen rei: natura siquidem generis alia est a natura differentiæ. vnde & separatæ inueniuntur, quāmuis in vnam rem coeant, & propterea ex natura rei oritur distinctio & compositio intellectuū generis & differentiæ, & consequenter resolutio, ita quod abstractio resolutiua continet sub se abstractionem generis a differentijs, & vniuersalis a particularibus, & formæ a materia: qm in omnibus his proprie sumptis inuenitur compositio & resolutio rerum, vel intellectuum ex parte rei. Et quoniam in Deo nulla est compositio siue secundum rem, siue secundum rationem ex parte rei: ideo optime in litera dicitur, q in Deo non habet locum abstractio resolutiua: ita q hoc quòd in calce huius responsionis dicitur, est illud met, quod dictum est in principio corporis huius articuli, q intelligendo Deum, sicuti est, non habet in eo locum abstractio. In cuius signum in calce huius responsionis contra ponitur id, quod in corpore articuli contrapositū est. s. abstrahere ex parte intellectus tantum, multipliciter & diuisim intelligētis qđ simplex est.

¶Ad 2m dicendum, quòd etiam circūscriptis per intellectum personalitatibus trium personarum, remanebit in intellectu una personalitas Dei, ut iudæi intelligunt, ad quam poterit terminari assumptio, sicut nunc dicimus eam terminari ad personam verbi.

Ad 3m dicendum, q abstracta in illa materia abstractionem non resolutiuam, sed quasi ad modum resolutiuam: quoniam expresse ibi dicitur, q ibi nec uniuersale, nec particulare, nec forma, nec materia inuenitur &c. hic negat nō solum in illa materia, sed totaliter in diuinis habere locum abstractionem resolutiuam proprie & formaliter sumptam. Quę constat non obstare, si non resolutiua abstractio proprie & formaliter, sed ad modū, ad imitationem resolutiuæ abstractionis, in diuinis admittitur abstractio & uniuersalis a particulatibus & formæ a materia: vtraque enim sic admissa continetur sub abstractione non resolutiua, sed ex parte intellectus tantum. Vnde omnia consonant, & hæc de quæstione hac in primo sensu.

¶In secundo autem sensu, an. s. abstractis personalitatibus actu incarnationis posset natura diuina assumere humanam, prænotāda sunt duo. Primum est, q ista abstractio intelligitur quo ad hoc tantum, qđ est esse per se primo terminum assumptionis, ita q quemadmodum in causando abstrahimus de facto a personis, non simpliciter, sed tamquā n a per se primo ratione causandi (qm indiuisa sunt opera Trinitatis, & diuinæ psonæ causant p se primo, inquantū sunt hic Deus, quia causant p se primo rōne naturæ) ita ilādo in ista hypothesi, abstractio fieret a p se primo terminare assumptionē, ut. s. psone non secundū se, sed rōne subsistētis naturæ, hoc est inquantū sunt hic Deus, per se primo terminarent assumptionem: sicut de facto per se primo illam causant, inquantum sunt hic Deus.

¶Secundum est, q disputatio & declsio quæstionis iuxta hūc sensum, non debet egredi ad aliquam conditionem, quæ de facto non remanet in Deo stante huiusmodi abstractione, sed cōsequenter esset, ut in priori sensu concessum est, & debet stare infra limites earum conditionum, quæ in Deo remanere de facto intelliguntur, stante huiusmodi abstractione. Et propterea quia abstrahendo personalitates a per se primo terminare assumptionem, non remanet personalitas per se primo terminans, sed remanet subsistētia naturæ per se primo terminans, remanet hic deus per se primo terminans: sicut modo de facto, hic Deus est per se primo causans, & rursus quia personalitates non abstrahunt a secundario terminare assumptionem, sicut nec modo abstrahunt a secundario, hoc est per naturam causare quoniam oporteret personas per naturam terminare, sicut oportet modo per naturam causare: ideo secūdum hoc procedendum est. Et dicendum est, quòd Deus posset assumere naturam humanam, & terminaretur tunc ista assumptio per se primo non ad naturam diuinam, ut sic: sed ad individuum naturæ diuinæ, hoc est ad subsistens in diuina natura, hoc est ad hūc Deum. Constat.n. tantum esse differentiam inter diuinam naturam, vt naturam, & subsistens in natura diuina, ut deitas nec genita, nec generans sit in mysterio Trinitatis, Deus autē sit generans & genitus, & a fortiori in mysterio incarnationis subsistens, ut subsistens terminaret, & non natura ut natura. Et quoniam subsistens in natura diuina habet rationem hypostasis seu personæ, incomplete tamen, ut patet ex superius dictis: tiō si hic deus primo terminasset assumptionē, esset vnio nō in natura, sed in persona seu hypostasi, cōplete tñ quo ad p se primo terminū. Qđ ideo addo, quia quo ad secundarium terminum esset etiam vnio in persona complete. nam sicut hic Deus non inuenitur nisi Pater & Filius & Spiritussanctus: ita tunc hic deus homo non inueniretur nisi Pater & Filius & Spiritussanctus. Sicut enim nunc quicquid conuenit huic deo secūdum se, conuenit Patri & Filio & Spiritusancto: ita tunc esse hominem, quia cōuenit huic deo secūdum se, hoc est non ratione trium personarum, conueniret cuilibet personæ diuinæ. Vt vtendo hac ratione habere hoc potes ab auctore in art. 1. huius q. in responsione ad secundū, & sic vnio terminata per se primo ad hunc deum, terminaretur secundario ad omnes & singulas personas diuinas, ac per hoc considerato vtroq; termino. s. primario & secūdario humanæ naturę assumptę personalitas, ppria, qua careret, supplereturperfecte quo ad perfectam rationem personalitatis, qualem supplere non faceret primarius terminus assumptionis secundum se. Quocirca tam assumptio, quā vnio huiusmodi si fieret, non esset omnino eiusdem rōnis cū assumptione & vnione, quæ facta est, esset enim per se primo ad subsistens cō mune, quæ vero facta est per se primo ad subsistens, incommunicabile esset per se primo ad personam incomplete, quāmuis excellentiorem omni persona creata, quæ facta est per se primo ad personam complete & in excellentiorē omni persona creata esset secundario ad omnes personas Trinitatis, quę facta est ita per se primo ad vnam illarum, scilicet verbum, quòd nullo modo ad alias duas. Esset tamen eiusdem rationis aliqualiter, hoc est quo ad hoc, q esset vnio similis vnioni in persona, & iudicanda secundum dicta de vnione in persona, incomplete tamen. Et ad ostendendam hanc identitatem rationis in vtraque vnione, scilicet si fiat ad subsistēs in natura diuina, & si fiat per se primo ad personam, Auctor in litera præsentis art. disiunctiue bis dixit subsistentiam vel personalitatem, & superius in q. 2. vt ibi expositum est, vsus est hypostasis, suppositi, & personæ nomine communiter ad personam complete & incomplete. Vnde nullam video in hac materia dissensionem inter auctoris doctrinam & Scot. in 3. sent. di. q. 2. Cauendus tamen videtur in re hac Duran. ibidem, q. 4. non vt contrarius nobis: sed vt contrarius veritati, & ignorans propriā vocem, aut abuteus vocabulis. Veritati quidem contrarius pro quanto negat sequi stāte hac hypothesi, omnes personas. s. Patrem & Filium & Spiritumsanctum incarnatas: quia erroneum est vnam personam non posse incarnari sine alia. Nescio vnde iste somniauit errorem hunc, stante illa hypothesi, cum euidenter pateat, quōd stante positione ilta, oporteret personas diuinas, ita concurrere ad incarnationem terminando mediante natura, sicut modo concurrunt causando illam mediante natura. Sed con-

In corp. ar.

3. di. 1. q. 2. ar. 1.

*Enchir. c. 38. a med. tom. 3.

Li. 3. Orth. fidei c. 6.

A stat modo verum simpliciter, & absolute esse, quòd Pater causauit assumptionem illam, & similiter Filius causauit, & similiter Spiritussanctus causauit: quia causant illam inquantum sunt hic deus. ergo tunc esset similiter verum simpliciter, quòd Pater & Filius & Spiritussanctus terminarent assumptionem illam, & consequenter quia causarēt & terminarent, vere ac necessario dicerē tur incarnati. Quo modo autem vocabulis abutatur, aut propriam vocē ignoret, non est præsentis propositi ostendere, vbi nō arguendi alios, sed exponēdi D. Tho. prouincia assumpta est, ad veritatis notitiā capessendā, sat si cautum reddidisse lectorem.

Cap. 2. p. 1. a medio, & ante med.

personalitate per intellectum, dicitur nihil remanere per modum resolutionis, quasi aliud sit quod subijcitur relationi, & aliud ipsa relatio: quia quicquid consideratur in Deo, consideratur vt suppositum subsistens. Potest tñ aliquid eorū, quæ dicuntur de Deo, intelligi sine alio, non per modum resolutionis, sed per modū iā dictum.*

B

Ar. 1. huius quæst.

Respon. Dicendum, quòd, sicut dictum est, * assumptio duo importat, scilicet actum assumentis, & terminum assumptionis. Actus autem assumentis procedit ex diuina uirtute, quæ communis est tribus personis: sed terminus assumptionis est persona, sicut dictū est: * & ideo id quod est actionis in assumptione, commune est tribus personis: sed id quod pertinet ad rōnem termini, cōuenit ita uni personæ, q non alij. Tres .n. personæ fecerunt, vt humana natura uniretur uni personæ filij.

C

Ad primvm ergo dicendum, q ratio illa procedit ex parte operationis. Et sequeretur conclusio, si solam illam operationē importaret abs q; termino, qui est psona.

Ad 2m dicendum, quòd natura dicitur incarnata, sicut & assumēs ratione personæ, ad quam terminata est unio, sicut dictum est, * nō autem prout est communis tribus personis. Dicitur autem tota natura diuina incarnata: non quia sit incarnata in omnibus personis, sed quia nihil deest de pfectione diuinæ naturæ, personæ incarnatæ.

D

Ar. 1. huius quæst.

Sed contra est, quod Dionys. 2. cap. de diui. no. * incarnationis mysterium dicit pertinere ad discretam theologiam, secundum quā scilicet aliquid distinctim dicitur de diuinis personis.

Ar. 1. huius quæst.

¶ Super Q uæstionis tertiæ Articulum quartum.

Titulus intelligēdus est vt sonat, scilicet, ut de una persona uerificetur assumere, & de alia non.

¶In corpore articuli non ponitur formaliter, sed elicitiue conclusio responsiua: nam in corpore nō habetur nisi ista cōclusio. Vna persona potest assumere, sine alia nō quo ad operationē, sed quo ad terminū. Ex qua tamen habetur ista vera simpliciter, vna persona potest assumere sine alia assumente. Et hāc principaliter intēdit auctor. Pro hac ergo in litera conclusio posita primo manifestatur, quare duas partes habet: quia assumptio importat duo, scilicet operationē & terminum. Secundo probatur, quo ad partem negatiuam, scilicet non quo ad operationem: quia actus assumentis sit virtute diuina communi tribus personis. Tertio probatur, quo ad partem affirmatiuam, scilicet quo ad terminum: quia terminus est persona. Quarto manifestatur tota conclusio: quia tres personæ fecerunt naturam vniri vni personæ. Ex hac autē conclusione & eius probatione manifeste sequitur principaliter intenta conclusio tacita. nam ex eo quod assumere importat utrumque, s. operationem & terminum, oportet vtrumque inuenīri in illo, de quo uere enuntiandum est assumere & non alterum tantum. Et quia in nulla persona diuina inuenitur utrumque, nisi in una tantum: ideo uni personæ conuenit assumere sine alia assumente.

¶In responsione ad primum perspice doctrinam datam in præcedenti articulo de quæstione nouiter mota, confonam esse auctori hic dicenti quòd ratio illa, scilicet sicut essentia est communis &c. procedit ex parte operationis, & subiungenti, & sequeretur conclusio, si solam illam operationē importaret assumptio absque termino, quod est persona. Vnde habes, quod si assumptio non importaret personam pro termino, quod assumptio esset communis tribus personis: sed in hypostasi seu abstractione posita, assumptio non importaret personam pro per se primo termino (de tali enim termino semo est) sed hunc deum. igitur in tali casu assumptio communis esset tribus personis secundum auctoris doctrinam.

¶ Super

Universidad de Navarra Biblioteca

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est, nihil aliud apponendo, quam titulus sonat, quod dico quia non quæritur, an simul potuerit alia persona eandem naturam assumere, sed simpliciter, an potuerit assumere: ad quod verificandū non requiritur simultas: sed sufficit, quod sicut solus filius est incarnatus, ita solus Pater fuisset incarnatus, aut solus Spiritussanctus.

Ar.2.huius quæst.

3.dist.1.q.2. ar.3.

¶ In corpore articuli unica est cōclusio responsiua quæsito affirmatiue. Pater uel Spiritussanctus potuit carnem assumere, sicut & Filius. Probat, diuina uirtus potuit naturam humanā unire personæ Patris uel Spiritussancti, sicut uniuit eam personæ Filij. ergo Pater uel Spiritussanctus potuit carnem assumere. Antecedens probatur syllogistice. Virtus indifferēter se habens ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sed uirtus diuina indifferenter se habet ad omnes personas, ergo. Maior manifesta tur ex potentia rationali: Minor uero & ex parte uirtutis, quia uirtus diuina communiter & indifferenter se habet ad oēs personas, & ex parte personarū, quia cōmunis ratio personalitatis omnium personarū ea dē est, hoc est unius est rationis: quoniā quælibet diuina persona est persona diuina hac rōne, quia subsistit incommunicabiliter in diuina natura: licet proprietates psonales, quib⁹ subsistūt, sint distinctæ: sicut quilibet homo una & eadem rōne est persona: quia .f. subsistit in natura humana, quāmuis al a sit personalitas mea & alia illius. Consequentia autem probatur: quia cum assumptio duo importat. f. ipsum actum assumentis, & terminū assumptionis: principium autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina communiter

p.p.q.43.artic. 4. & q. 32. ar. 3.

Ar.1.huius quæst.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd assumptio quæ fit per gratiam adoptionis, terminatur ad quandam participationem diuinæ naturæ secundum assimilationē ad bonitatem illius, secundum illud 2. Pet. 1. Vt diuinæ consortes naturæ &c. Et ideo huiusmodi assumptio communis est tribus personis, & ex parte principij & ex parte termini: sed assumptio, quæ est per gratiam vnionis, est communis ex parte principij, non autē ex parte termini, vt dictum est.*

ARTICVLVS V.

Vtrum quælibet persona diuina potuerit humanam naturam assumere.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd nulla alia persona diuina potuerit humanam naturam assumere, præter personam Filij. Per huiusmodi enim assumptionem factum est, quòd deus sit filius hominis: sed inconueniens esset, quòd esse filiū hominis conueniret Patri vel Spiritui sancto: hoc enim vergeret in cōfusionem diuinarum personarum. ergo Pater vel Spiritussanctus carnem assumere non potuit.

¶ 2 Præt. Per incarnationem diuinā homines assecuti sunt adoptionem filiorum, secundum illud Roma. 8. Non accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum: sed filiatio adoptiua est participata similitudo filiationis naturalis, quę non cōuenit nec Patri nec Spiritui sancto: vnde dicitur Ro. 8. Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. ergo videtur, quòd nulla alia persona potuerit incarnari, præter personam filij.

¶ 3 Præt. Filius dicitur missus & genitus natiuitate temporali, secundum ꝙ incarnatus est: sed patri non conuenit mitti, qui etiam est innascibilis, vt in prima parte habitum est.* ergo saltem persona patris non potuit incarnari.

SED CONTRA est, quod quicquid potest Filius, potest Pater & Spiritussanctus, alioquin nō esset eadem potentia trium personarū: sed Filius potuit incarnari. ergo similiter Pater & Spiritussanctus.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, * assumptio duo importat. f. ipsum actum assumentis, & terminū assumptionis: principium autem actus est virtus diuina: terminus autem est persona. Virtus autem diuina communiter & indifferēter se habet ad omnes personas: eadē etiā est cōmunis ratio personalitatis in tribus personis, licet proprietates personales sint differentes. Quandocumque autem virtus aliqua indifferenter se habet ad plura, potest ad quodlibet eorum suam actionem terminare: sicut patet in potētijs rationalibus, quæ se habent ad opposita, quorum vtrumque agere possunt. Sic ergo diuina virtus potuit naturam humanam vnire personæ Patris vel Spiritussancti, sicut vniuit eā personæ Filij: & ideo dicendū, ꝙ Pater vel Spiritussanctus potuit carnē assumere, sicut & filius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filiatio temporalis, qua Christus dicitur filius hominis, nō constituit personam ipsius, sicut filiatio æterna: sed est quiddam consequens natiuitatem temporalem. Vnde si per hunc modum nomen filiationis ad Patrem vel Spiritussanctū transferretur, nulla sequeretur cōfusio diuinarū personarū.

AD 2ᵐ dicendum, quòd filiatio adoptiua est quædam participata similitudo filiationis naturalis: sed fit in nobis appropriate a patre, qui est principium naturalis filiationis, & per donum Spiritussancti, qui est amor Patris & Filij, secundum illud Gal. 4. Misit deus spiritū filij sui in corda nostra clamantem, Abba, pater: & ideo sicut filio incarnato, adoptiuam filiationem accipimus ad similitudinem filiationis naturalis eius, ita Patre incarnato adoptiuā filiationem reciperemus ab eo, tamquàm a principio naturalis filiationis, & a Spiritussancto tamquàm a nexu communi Patris & Filij.

AD 3ᵐ dicendum, quòd patri conuenit esse innascibilem secundum natiuitatem æternam, quod non excluderet natiuitas temporalis. Mitti autem dicitur filius dei secūdum incarnationem, eo quòd est ab alio, siue quo incarnatio nō sufficeret ad rationem missionis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures personæ diuinæ possint assumere unam numero naturam.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ duæ personæ diuinæ non possint assumere vnam, & eandem numero naturam. Hoc. n. supposito, aut essent vnus homo vel plures: sed non plures, sicut enim vna natura diuina in personis pluribus, non patitur esse pluret, scilicet actum & terminū, principiū actus est virtus diuina, terminus uero persona: ex hoc. n. quòd utrumq; conuertere posset quilibet persona, antecedens dicit, consequens est quòd quælibet persona posset assumere, quod concluſio dicit. Vbi nota, quòd hoc, quod pro probatione consequentiæ ex principio corporis articuli allatum est, potest aliter introduci, ut scilicet uelut suppositio quædā mon strans requisita ad posse assumere, & ad quæ resolui oportet potentem assumere, scilicet in virtutem diuinam & personalitatem. Et sic formatur syllogismus, ut supra ad probandum antecedens, & consequentia relinquitur per se nota.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum sextum.*

TItulus articuli ex iā dictis patet intelligendus de personis diuinis secundum suas personalitates proprias, vt abinuicem distinguuntur: potest siquidem dupliciter intelligi, an plures personæ diuinæ possint vnam & eādem naturam assumere. Primo, loquendo de personis, vt conueniunt in natura diuina, hoc est secundū quòd sunt vnus deus, & in hoc sensu quæstio superius discussa est, & hic non quæritur. Secūdo, loquēdo de personis, vt ab inuicē proprijs personalitatibus distinguuntur, ita quòd quælibet persona trahat naturā illam ad suā propriam personalitatē, sic vt non personetur in alia ex hoc, ꝙ personatur in vna, & econtra, sed personetur in vna, vt distinguitur ab alia. Cuius oppositū acciderer, si hic deus primo incarnatus esset: quoniā vna & eadem ratione quælibet persona diceretur incarnata, scilicet ratione individui naturæ. Et vt vnico verbo dicatur, quæstio hic est, an plures personæ possint vnam numero naturam assumere, vt per se primo diuersi termini assumptionis: sic enim non quælibet persona diuina sed quælibet persona diuina assumens, per se primo terminaret assumptionem. Et ad hoc denotādum auctor nō quærit an oēs personæ diuinę possint assumere, sed an duæ, vt ex dualitate intelligas, ꝙ non est sermo de psonis, vt cōueniūt, sed vt distinguūtur, ac per hoc quælibet fit per se primo terminus assūptionis.

Ar.2.huius quæst.

¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones, prima est, Non est impossibile diuinis personis, vt duæ vel tres assumant vnam naturā humanam: secunda est, Esset tamen impossibile, vt assumerent vnam hypostasim, vel personā humanam. Probatur utraq; simul ex vnione alæ & corporis in Christo, non fit noua hypostasis, neque persona: sed natura vna assumpta in diuinā hypostasim, non per potētiam naturæ humanæ, sed per potentiā diuinæ personæ. ergo magis est hoc indicandum secundum conditionem diuinæ personæ assumentis, quàm secundum conditionem naturæ assumptæ. ergo non est impossibile diuinis personis &c. Antecedens est ex se cuidens. Prima consequentia probatur: quia tota ratio facti in mysterio incarnationis est potentia facientis secundū Aug. Secunda vero consequentia probatur: quia conditio diuinarum personarum talis est, quòd vna earum non excludit aliam a communione eiusdem naturæ, sed solum a cōmunione eiusdem personæ. Vbi vides, quod ex hoc, quod non se excludunt a communione eiusdem naturæ, tenet consequentia: quo ad primam conclusionem, & ex hoc quòd se excludunt a communione eiusdem personæ, tenet consequentia quo ad secundam conclusionē, quę auctoritate Anselmi confirmatur.

† Damasc. lib.3.c.3.& 4.

*lib.1. ex c. 11.12.& 13. collig.to.3.

¶ Aduerte in hoc processu, quòd auctor vnico verbo excludit obiectiones a quentium ex conditione naturæ, dicendo, quòd natura communis pluribus suppositis est infinita seu illimitata: quoniam hoc soli diuinæ conuenit naturæ, & similiter ꝙ quælibet natura finita est terminabilis totaliter vnico supposito. Hæc enim & similia in litera soluuntur, dum dicitur, quòd non per potentiam naturæ assumptæ, sed per potentiam personæ assumentis, hoc mysterium iudicandum est. Concedatur ergo ꝙ vna numero natura suapte natura communis pluribus suppositis, est illimitata ac infinita, & quòd nulla natura, nisi diuina est huiusmodi. Et si assumeretur ad plures personalitates, nō propterea esset suapte natura communis pluribus, sed ex potentia facientis. Similiter omnis vna numero forma substantialis suapte natura vnica, totaliter terminatur personalitate propria: sed ex hoc non habetur, quin diuina potentia possit pluribus alienis personalitatibus terminari: quoniam hoc non per potentiam naturæ, sed per potentiā assumentis personæ fit. Et est semper sermo de naturali potentia naturæ, & non de potentia obedientiali eiusdem: potentia .n. obedientiæ est quæ respondet potentiæ personæ assumentis, & secundū illam natura potest assumi ab vna, & pluribus diuinis personis.

¶ Circa primam conclusionem dubium ex Sco. in 3.dist.1.q.2. occurrit, vbi tenens oppositum fundat se super hac ratione. In omni dependentia essentiali vnum dependens non dependet præcise, nisi ad vnum quod totaliter terminat eius dependentiam: sed in ista vnione est dependentia essentialis vnius naturæ, & vna persona terminat totaliter eam. ergo. Maior probatur in omni dependētia causati ad causam. Et simile, inquit, videtur in omnibus dependentijs, quæ non sunt causatorum ad causas, ꝙ cum dependentia alicuius fuerit totaliter terminata ad aliquid, ipsum non potest dependentia eiusdem rationis dependere ad aliud. Et confirmatur hoc de accidente respectu plurium subiectorum primorū. Minor probatur: quia personalitas creata totaliter terminaret ipsam, & illa stante non

3.dist.1.q.2. ar.4.

posset simul esse in alia persona creata vel increata: non minus .n. terminat naturam & dependentiam eiusdem personalitas cuiuscumq; personæ diuinæ, q̄ terminaretur in se. igitur &c.

¶ Ad hanc Scoti rationem respondendū est singula discutiendo, & sic etiam principalem materiam declarando. Maior igitur, oppositio assumpta a Scoto, nō est vera, nisi triplici quasi glossa subintellecta, prima est supra ly, dependentia quòd intelligatur de dependentia proprie, & hoc dico: quoniā dependētia proprie non inuenitur sine causalitate: quāuis .n. aliquid sit alteri sine causalitate annexum, non tamen dependētia proprie inter illa est, vt patet inter correlatiua, quorum neutrū vt sic ab altero depēdet in quocumque genere causæ, & inter differentias diuisiuas ex oppositis eiusdē generis, quarum neutra ab altera dependet: & tā tam correlatiua, quam huiusmodi differentias simul esse oportet. Scotus autem dependentiæ no nine vtitur, & eum causalitate, vt patet. Et propterea si extenso nomine vtendo dependentia, Maior non est vera nisi apponatur altera glossa supra ly, Non dependet, qđ intelligatur de dependentia omnino eiusdē rationis, ita ꝙ sit dependentia eiusdem specialissimæ, & in hoc Scotus consentit: & altera supra ly, Totaliter, quod intelligatur tam intensiue, quam extensiue: quoniam dato, quòd vnum terminaret totaliter intensiue, non propterea habetur quòd illud vnum terminaret totaliter extensiue. Exemplum, albi vt quatuor similitudinē terminat totaliter intensiue aliud album, vt quatuor, non tamen terminat totaliter extensiue: quia potest tertium poni simile. Oportet autem ad verificandā maiorem illam, hanc apponere glossam, alioquin non est vera de dependentia essentiali non causali: quoniam ex naturalis rationis lumine nulla apparet maior dependentia essentialis non causalis, quam ea, quę est vnius relatiui ad proprium correlatiuum: quia definitur & essentialiter constituitur per esse ad aliud. Constat autem, ꝙ vnum relatiuū sic essentialiter dependet ab vno totaliter intensiue terminante illud, quod non totaliter extēsiue terminat illud, ut patet de duplo & dimidio, & æquali & simili, & alijs huiusmodi: idem .n. duplum eadem numero dupleitate duplicat, et non solum ad A, dimidium, sed ad B, & C, & unū æquale eadem numero æqualitate æquale est omnibus sibi æqualibus. At si quis dicat Scotum tenere, quòd non eadem æqualitate unū æquale est æquale omnibus, & propterea in sua uia proportionem esse ueram, facile obiicitur ꝙ ad concludendum aliquid impossibile, etiam per diuinā potentiam (ut nunc proceditur) non est ex opinari, & refutatis ab alijs & cōmuni schola peripatetcorum prodendum, qualis est ista optimo ponens plura accidentia eiusdem rationis in eodem subiecto secundum idem. Neganda est igitur ista maior non acceptans dictam glossam.

¶ Ad probationem autem istius maioris pro quanto probat ipsum in dependentia essentiali causali, non oportet respondere: quia uera ac bona uidetur secundum ordinem inditi causis & causatis, & disputatio nostra extra dependentiam causalem uersatur. Sed cum subiungit Scotus, ꝙ ita etiam uidetur in omnibus dependentijs, quæ non sunt causatorum ad causas, respondetur ꝙ non est idem de utrisque dependentijs iudicium, & patet instantia de dependentia unius relatiui totaliter intensiue terminati ab uno, & ab altero eiusdem rationis omnino terminabili. Et suffragatur huic responsioni ratio, quoniam dependentia causalis ponit imperfectionem & indigentiam in causato, quæ si subiata totaliter est ab una causa, impliat, ꝙ remaneat indigens altera causa. Sed dependentia non causalis potest sine imperfectione & indigentia inueniri, ut patet in relatiuis, quæ in diuinis sine omni imperfectione & indigentia inueniuntur, ac per hoc potest aliunde, puta, ex alterius conditione prouenire, ꝙ etiam terminet quod iam terminatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

natum ab alio est. Et sic est in proposito, quòd nō ex eo quòd filius dei imperfectè terminet personaliter naturam humanam, neque ex eo quòd natura humana assumpta a filio dei remaneat imperfecta personalitet prouenit, quòd patet potest ad illam pro priā etiam personalitatem assumere, sed ex conditione personæ Patris, hoc é ex infinitate suæ sufficientiæ prouenit, quòd etiam potest illammet personare.

q. 2. art. 5. ad. 1.

¶ Ad confirmationem de accidēte respectu plurium subiectorū primorū, dicitur primo quòd nulla apparet implicatio contradictionis, qud Deus accidēti alicui det vnitatem numeralē in se, & conseruando illā ponat illud accidens in pluribus subiectis primis secundum se, & quòd in tali casu neutrū esset subiectum primum extēsiue, nisi secūdum se, hoc est quantum est ex parte sui esset subiectū primū extensiue, &

est epist. 3. non multū ante med. tom. 2.

daret vnitatem numeralem, sed diuina potentia aliter de facto operatur. Dicitur secūdo, quòd dependentia accidentis a subiecto primo est dependentia causalis: est.n. subiectum primū causa accidentis, vt patet, & ideo non confirmatur per hoc Maior illa quo ad dependentiam non causalem. Hæc de Maiore.

¶ Ad Minorem autem dicitur, quòd in ista vnione est dependētia essentialis non causalis, ac per hoc non proprie dependentia. Sed transeundo hoc ad bonū sensum, neganda sunt duo, primo quòd in ista vnione sit dependentia vnius omnino rationis, secūdo quòd vna persona, puta Verbū totaliter eam terminet intēsiue & extensiue. Ratio primæ negationis est: quia personæ diuinæ personaliter sumptæ sunt quodammodo vnius & quodāmodo diuersarum rationum. nam secundum communem rationem personalitatis sunt vnius rationis, vt in præcedenti articulo patet, secundum vero proprias rationes suarum personalitatum sunt diuersarum rationū: paternitas.n. & filiatio & processio diuersarum sunt rationum. Constat aūt ex hoc, quòd humanitas Christi ita iuncta est Filio quod non Patri nec Spiritui sancto, assumptionē terminari per se primo ad personalitatē Filii sm sibi propriam rationē, alioquin terminaret primo ad cōmune Filio & patri & Spiritui sancto. Concurreret igitur diuinæ personæ ad assumptionem, vt etiam sunt diuersarum inter se rationū. Et consequenter, naturam assumptā a Verbo vniri, & posse vniri alteri, Patri aut Spiritui sancto, alterius est rationis ab vniri Filio, & posse vniri Filio, si Arist. verū dixit. 3. Phy. quòd posse sanari & posse infirmari sunt diuersarū rationū, alioquin sanari & infirmari essent idem. Ex hoc igitur, q personalitates, quæ sunt termini vnionū, sunt diuersarū rationū, habeant quòd potentia obedientiæ, qua natura assumpta potest vniri personæ Patris, alterius est rationis ab illa qua vnita est Filio, & qua potest vniri Spiritui sancto. Et cōsequenter hī, q in istis vnionibus nō esset dependentia vnius rationis simpliciter & absolute, vt arguens assumit, sed diuersarū rationū simpliciter propter diuersas rationes terminorū per se primorum, vnius aūt rationis sm communem rationem personalitatis. Ratio secundæ negationis iam patet, quòd licet Filius totaliter intensiue terminet naturam humanā, & eius dependentiam ad personā, non tamen totaliter extēsiue, nec secundū omnem obedientialem potentiam alterius rationis.

¶ Ad probationem minoris, cum dicitur, Personalitas creata totaliter terminaret ipsam, & illa stante nō posset simul esse in alia persona creata vel increata, ergo psonalitas increata, respōdetur concedendo antecedens pro vtraque parte, sed negando sequelā.

¶ Et ad probationem sequelæ, cum dicitur, quia non minus terminaret naturam & dependentiam eiusdem personalitas quæcumque diuinæ personæ, quam terminaretur in se, posito negato hoc quantum ad non minus extensiue. Verumtamen proprie loquendo, respondendum est, quòd non minus, sed alio modo & alia ratione terminat persona diuina, & ideo negatur ex hoc vltimo assumpto sequela, quoniam peccat ratio secundum nō, causam vt causam. Non enim ideo quia minus terminet persona

sistere in vna natura humana, ita scilicet, quòd sit vna natura humana a tribus personis assumpta.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est, ex vnione animæ & corporis in Christo, non fit neque noua persona, neque noua hypostasis, sed fit vna natura assumpta in personam, vel hypostasim diuinam, quod quidem non fit per potentiam naturæ humanæ, sed per potentiam diuinæ personę. Est autem talis diuinarum personarum conditio, quòd vna earum non excludit aliam a communione eiusdē naturæ, sed solū a comunione eiusdē personæ. Quia igitur in mysterio incarnationis tota ratio facti, est potētia facientis (vt Aug. dicit in Epistola ad Volusianum)

hic manifesta implicatio contradictoriorum) ideo hæc humanitas sic personatur ex propria persona in Sorte, quòd terminatur in illa intensiue & extensiue. Nec potest stante illa vniri personaliter, cū quacūque alia persona creata vel increata: quia essent duo contradictoria simul vera, essent enim vna persona, & non esset vna persona cum assumente, vt patet. Sed hæc humanitas alio modo, & alia ratione personatur per assumptionē: quoniam non constituendo personam personatur, vt patet in humanitate Christi quæ personatur per personam verbi, quæ non constituitur per illam humanitatem, sed fuit ab æterno. Et hinc prouenit differentia inter hanc humanitatē personatā propria personalitate, & personatam personalitate Verbi, q illa remanet in se inassumptibilis, ista remanet in se assumptibilis: quia illa non potest assumi stante sua personalitate, nisi assumeretur sua personalitas, quæ non est assumptibilis, ista vero quia in alienа personalitate subsistit, potest assumi absque hoc, q illa aliena sibi appropriata personalitas assumatur. Ex diverso ergo mō terminandi, propria vel aliena psonalitate, patet quare natura personata propria personalitate nō potest assumi, & quare personata aliena potest assumi: quia scilicet per propriam terminatur, constituendo illam, per alienam non constituendo illam. Diversa quoque ratio est vtrobique terminādi. nam & diuina persona terminat ex sua infinitate, vtpote aliena persona subsistens in alia natura (dictum est.n. supra q proprium est diuinæ psonę ob sui infinitatem subsistere simul in diuersis naturis) & natura humana non naturali, sed obedientiæ potētia psonatur per alienam personā: persona aūt Sortis non ex aliqua excellētia, sed ex naturali adæquatione terminat personaliter naturam suam, & econtra natura sua naturaliter est per illam adæquabilis personaliter. Et hinc etiam prouenit, quod cū quælibet persona diuina sit infinita, quælibet personare potest humanitatem hanc nō ex indigentia naturæ (vt dictum est) sed ex sufficientia personæ potentis communicare illi naturæ etiam suam personalitatem. Ex his autem habes, quòd non solum dependentia huius humanitatis respectu singularum personarum diuinarum quo ad assumi, est diuersarum rationum inter se, sed etiam quòd dependentia seu terminatio huius humanitatis respectu diuinæ personæ & respectu personæ propriæ, sunt diuersarum rationum, licet omnes cōueniant in vna communi ratione termini, quia scilicet sunt ad personam. Ruit ergo a fundamentis vndique fabrica Scotica, & merito: quoniam hanc humanitatem personari simul a pluribus personis diuinis, nihil aliud est, quam communicare huic humanitati plures personalitates alienas infinitas, appropriando illas illi. Et per hæc patet, quare repugnat hanc humanitatē habere simul plures personalitates creatas, aut creatā & increatā: quia. s. vtrobique esset implicatio contradictoriorū, dum natura hæc in propria personalitate poneretur vna persona cū alia psona. Et nō repugnat, habere simul plures psonalitates increatas: q a p hoc nō ponit, vna personā assumi in vnitatē personalem alterius personæ. Et hæc pro nunc sufficiant de hac qōne.

¶ In

magis circa hoc est iudicādum sm conditionē diuinæ personæ assumētis, q̄ sm conditionē naturæ humanæ assumptæ. Sic ergo nō est impossibile diuinis psonis, vt duæ vel tres assumant vnam naturā humanā. Esset tn impossibile vt assumerēt vnā hypostasim, vel vnā psonā humanā, sicut & Ansel. dicit in lib. Cur Deus homo, q plures personæ non possunt assumere vnū eundemque hominem, scilicet in vnitatem personæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hac positione facta, scilicet quòd tres personæ assumerent vnā humanam naturam, verum esset dicere quòd tres personæ essent vnus hō, propter vnā naturam humanā. Sicut.n. nūc uerū est dicere,

¶ Ad cuius clariorē perceptionem scito, quòd hæc humanitas, si propriam personalitatem haberet, modus habendi propriam personā esset, quia ipsa humanitas esset principium constitutiuum suæ personæ, ex vnione.n. animæ & corporis constitueretur non solum vna natura singularis, sed etiā vna persona, ratio quoque habendi p priā personam esset sua substantialis ac perfecta natura extra causas suas in rerū natura sibi dimissa. Et quia hæc humanitas suapte natura non se extendere potest, nisi ad constituendam vnā personam sibi propriam, & personæ repugnat assumi ab alia persona in vnitate personali (interuenit liquidem)

divina; relinquit naturā adhuc assumptibilē, vt argumentum ponit: sed quia alio mō & alia ratione terminat, ideo relinquit naturā assumptam adhuc assumptibilem ab alia psona diuina.

Lib. 4. Dist. 6. quæst. 3.

Lib. 6. ca. 3. ante medium tom. 3.

¶ In eodem art. in calce corporis circa auctoritatem Anselmi, aduerte, q Duran. in 3. sent. dist. 1. q. 3. latenter arguit auctorē quasi exponentem per ly vnum eundemque hominem, personam humanam, dicens contra hanc expositionem. Anselmus concedit q vna persona assumpsit hominem, & negat plures personas posse assumere vnum hominem, non intelligitur igitur persona p hæc. Sed quoniam Durādus ipse postmodum dicit Anselmium dicere sic, Impossibile est plures personas diuinas esse vnam personam cum uno eodemq; homine, ex seipsomet conuincendus est. Anselmus volebat excludere aliqd quod possit sub apparēti quæstione dari: non potest autē aliter cadere sub apparenti quæstione, q plures personæ diuinæ sint vna persona, nisi quia vnirentur in vna psona humana. Et hoc exponit auctor: nō enim potest intelligi, q sint plures personæ diuinæ in vna psona diuina: quia hoc statim offert apparentem valde cōtradictionem. Exponēdo igitur sententiam Anselmi, optime in litera dictum est, sine prœponatur ly vna persona cum uno eodemq; homine, siue non præponatur ly una persona & dicatur, Impossibile est assumere unum eundemque hominem: sensus .n. semper est idem. s. q impossibile est plures personas assumere unam personam. Nec id quod objicit Durand. obstat, quia aliud est dicere, assumit hominem, & aliud, assumit unum eundemque hominem. Nam prima propositio etsi est aliqualiter impropria glossatur tamē, q intelligitur quo ad naturam, ut pater ex magistro in 3. sent. dist. 6. Secunda aūt propter ly unum eundemque, traditur ad individuum subsistens in natura humana, qd constat esse suppositū: nullus.n. unus hō inuenitur in natura humana assumpta, nisi filius dei.

¶ In eodem 6. art. in responsione ad primum aduerte diligenter uerba auctoris, dum hac positione facta dici, q tres personæ essent unus homo, & tamen nō propterea esset unus homo simpliciter. Dixit.n. hæc ambo pp differentiam, quæ esset inter unum deum, & unum hominem in tribus personis: q̄n tres personæ sic sunt unus deus, q sunt unus numero deus, & est ibi uere unus deus simpliciter: sed tres personæ sic essent unus homo, q non essent unus numero homo: quia nullus esset ibi unus numero homo cōis Patri & Filio & Spiritui sancto: sicut est unus numero deus cōis Patri, & Filio, & Spiritui sancto. Et similiter non esset ibi unus homo simpliciter: quia nō esset homo unus secundum naturam & personam, quam unitatem importat unus homo simpliciter: sed essent tres homines numero in una natura humana: quia essent plures personæ humanæ secundum unam naturam humanam: sed quoniam hoc ad uocabula spectat, parui refert, si scitur quid esset in re, qualitercumque exprimeretur.

A incarnationis. s. persona uerbi, & qualis est hmōi unio ex respectu ad alias personas, & naturas magis, ac magis explicatur.

¶ In corpore articuli una est conclusio responsiua quæstio affirmatiue. Persona diuina præter naturam quam assumpsit, potest aliam numero naturam assumere. Vbi antequàm afferatur probatio, nota q quia assumere principium & terminū assumptiōis importat, ideo conclusio probatur primo ex parte principij, s. potentiæ diuinæ in diuina persona: secundo, ex parte termini. s. personalitatis diuinæ. Vnde quo ad primū probatur sic. Quid potest in unum, & nō in amplius, habet potentiam limitatam ad unum: sed potentia diuinæ personæ est infinita, nec limitabilis ad aliquid creatum. ergo. Quo ad secūdum probatur sic. Si non posset assumere aliam naturam, sequeretur q personalitas diuinę naturæ esset, ita cōprehensa per unam naturam, q ad eius personalitatem alia assumi non posset: sed hoc est impossibile, quia increatū a creato comprehendi non po est. ergo.

3. di. 1. q. 2. art. 5.

¶ Circa illam propositionē, Qd potest in unum & non in amplius, habet potentiam limitatā ad unū, aduerte, quòd

B

¶ Circa probationem ex parte termini, nota diligentissime, auctorem habere pro inconuenienti ac impossibili, personam diuinam, ut terminum comprehendi a natura creata. Hoc.n. nihil aliud est dicere, quam docere (qd iam præsibantimus respondendo Scoto) hoc q persona diuina non solum est infinita in essendo & causando ratione naturæ diuinæ, sed est infinita in terminando ratione suæ personalitatis: incomprehensibilitas siquidē increatæ personę, ut termini a natura creata, ut assumpta nihil aliud significat quam infinitatem in terminando increatæ personæ. Et ut excelsa dei baiburtiendo, ut possumus, resonemus, dicendum est, q infinitas diuina, ut est natura seu naturalis, constituit infinitum ens & infinitam causam: ut autem est personæ seu personalis, constituit infinitam personam ut sic, quod claudit in se infinitam in terminando. Et ideo potest quælibet diuina persona subsistere non solum in pluribus naturis. s. naturali & assumpta: sed et in pluribus assumptis, & eadem ratione in infinitis, si infinitæ inuenirentur simul.

¶ In responsione ad primum perspice, q consistit in hoc, q natura substantiæ creatæ multiplicatur multiplicato supposito constituto per ipsam: non autem multiplicato supposito non constituto per ipsam, ut patet in litera.

¶ In responsione ad secundum obiectio Scoti. 3. sent. di. 1. q. 1. occurrit dicentis contra hoc, quòd sequeretur quod possemus dicere,

C

D

E

F

G

H

I

K

L

ARTICVLVS VII.

Vtrum una persona diuina possit assumere duas naturas humanas.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q vna persona diuina

est intelligenda formaliter. Cinquantum est ex parte potentiæ in unum & non in amplius, nam si aliunde prouenire, q posset in unū & non in amplius, puta, ex modo agendi, quia agit per modum naturæ, quæ est determinata ad unum, non arguet limitationem potentiæ: sed si ex ipsi potentia est, q possit in unum tantum, limitationem in illa arguit: quoniam potentia, ut potentia, extendit se ad possibile, quod non comprehenditur unitate, ita quod excludat multitudinem. Vnde in artic. ult. q. 41. in 1. par. dictum est, q non ex impotentia patris est, quòd unus tantum filius genitus & generabilis in diuinis. Et quia hæc propositio procedit ex parte potentiæ, ideo simpliciter & absolute assumpta est propositio illa.

dicere, quòd plures personæ sunt plures dij. Probatur: Secundum hoc tale concretum habet vnitatem vel pluralitatē ex vnitate vel pluralitate suppositi.

Ar. præced. & ar. 2. huius q. & q. 3. ar. 2. & 3.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ in litera nō dicitur affirmatiue multiplicari concretum multiplicato supposito, vt arguens forte accipit: sed ponitur vniuersalis regula negatiue, scilicet numquàm nomen ab aliqua forma impositum pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatē suppositorū. Et ista regula est vera tam in concretis adiectiuis, quàm substantiuis, tam substantialibus, quam accidētalibus, ita quòd semper ad pluralitatem concretorū exigitur pluralitas suppositorum: sed cum hoc stat, quòd pluralitas suppositorū non sufficiat quandoque, & exigatur etiam pluralitas formæ significatæ, vt de cōcretis substantiuis in art. 3. q. 59. 1. par. part. Et propterea licet vnitas suppositi, optime inferat singularitatem cōcreti substantiui (quale est ly homo) non tamē multitudo suppositorū infert pluralitatem nominis substantiui. Et propterea nō sequitur. ergo tres personæ sunt dij: nec ergo tres personę homines in casu præcedentis articuli, vt in hac etiam littera dicitur: & tamen bene sequitur in casu huius articuli. ergo verbū dei non est homines, sed vnus homo.

¶ In responsione ad tertium perspice rationem, quare præsentis articuli positione facta, hæc humana natura præassumpta nō assumeret aliam naturam humanā, quæ posit assumeretur, est quia tamen concurreret, in eandem numero personalitatem, & natura diuina assumeret quācumq; naturam humanam, quæ vniretur personaliter verbo dei.

Lib. 3. Ortho, li. c. 7.

na non posset assumere duas naturas humanas. Natura.n.assumpta in mysterio incarnationis non habet aliud suppositum præter suppositum personæ diuinæ, vt ex supradictis patet. * Si ergo ponatur esse vna persona diuina assumens duas humanas naturas, esset vnū suppositum duarū naturarum eiusdem speciei, qđ videtur implicare contradictionem: non .n. natura vnius speciei multiplicatur nisi secundū distinctionē suppositorum.

¶ 2 Præt. Hac suppositione facta, non posset dici, quòd persona diuina incarnata, esset vnus homo: quia non haberet vnam naturam humanam. Similiter non posset dici, quòd essent plures: quia plures homines sunt suppositi distincti; & ibi esset tantum vnum suppositum. ergo prædicta positio est omnino impossibilis.

¶ 3 Præt. Incarnationis mysterio tota natura diuina est vnita toti naturæ assumptæ, ideſt, cuilibet parti eius: est .n. Christus perfectus deus & pfectus homo, totus deus & totus homo, vt Damas. * dicit in 3. lib. sed duæ humanæ naturę non possent totaliter sibiinuicem vniri: quia oporteret q̃ anima vnius esset vnita corpori alterius, & q̃ ét duo corpora essent simul, qđ confusionem induceret naturarum. Non ergo est possibile, quòd vna persona diuina duas humanas naturas assumat.

Lib. 3. c. 1.

Sed contra est, quòd quicquid potest pater, potest filius: sed pater post incarnationem filij potest assumere naturam humanam aliam numero ab ea, quam filius assumpsit: in nullo enim per incarnationē filij est diminuta potentia patris vel filij. ergo videtur quòd filius post incarnationem possit aliam humanam naturam assumere præter eam, quam assumpsit.

Respon. Dicendum, q̃ illud quod potest in vnum, & non in amplius, habet potentiam limitatam ad vnum: potentia autem diuinæ personæ est infinita, nec potest limitari ad aliquid creatum. Vnde non est dicendum, q̃ persona diuina, ita assumpserit vnā naturam humanam, q̃ non potuerit assumere aliam. Videretur enim ex hoc sequi, quòd personalitas diuinæ naturæ esset ita comprehensa per vnam naturam humanam, q̃ ad eius personalitatem alia assumi non possit, quod est impossibile: non enim increatum a creato comprehendi potest. Patet ergo q̃ siue consideremus personam diuinam secundum virtutem, quæ est principium vnionis, siue secundū suam personalitatem, quæ est terminus vnionis, oportet dicere q̃ persona diuina præter naturā humanam, quam assumpsit, possit aliam numero naturā humanam assumere.

Ad primvm ergo dicendum, quòd natura creata perficitur in sua ratione per formam, quæ multiplicatur secundum diuisionem materiæ: & ideo si compositio materiæ & formæ constituat nouum suppplitum, consequens est, quòd natura multiplicetur secundū multiplicationem suppositorum: sed in mysterio incarnatiōis vnio formæ & materiæ, ideſt, animæ & corporis, non constituit nouum suppositum, vt supra dictum: * & ideo posset esse multitudo secundū numerum ex parte naturę propter diuisionem materiæ absque distinctione suppositorum.

Ad 2um dicendum, quòd posset videri dicendum, quòd prædicta positiōe facta sequeretur, q̃ essent duo homines propter duas naturas absque hoc, q̃ essent ibi duo suppolita: sicut ecōuerso tres personæ dicerentur vnus homo, propter vnam naturam assumptam, vt supra dictum est: * sed hoc non videtur esse verum: quia nominibus est vtendum secundum quòd sunt ad significandum imposita, quod quidem est ex consideratione eorum, quæ apud nos sunt: & ideo oportet circa modum significandi & consignificandi considerare ea, quæ apud nos sunt, in quibus numquàm nomen ab aliqua forma impositū pluraliter dicitur, nisi propter pluralitatem suppositorū. Homo enim, qui est duobus vestimentis indutus, nō dicitur duo vestiti, sed vnus vestitus duobus vestimētis, & qui habet duas qualitates, dicitur singulariter aliqualis secundum duas qualitates. Natura autem assumpta quantum ad aliquid, se habet per modum indumenti, licet non sit similitudo, quantum ad omnia, vt supra dictum est: * & ideo si persona diuina assumeret duas naturas humanas, propter vnitatē suppositi, diceretur vnus homo, habens duas naturas humanas. Contingit autem, quòd plures homines dicuntur vnus populus, propter hoc quòd cōueniunt in aliquo vno: non autem propter vnitatem suppositi. Et similiter si duæ personæ diuinæ assumerent vnā numero humanam naturam, dicerentur vnus homo, vt supra dictū est, * non vnitate suppositi, sed inquantum conueniunt in aliquo vno.

Ad 3um dicendum, q̃ diuina & humana natura non eōdem ordine se habēt ad vnam personam diuinam, sed per prius comparatur ad ipsam diuina natura, vtpote quæ est vnum cum ea ab æterno: sed natura humana cōparatur ad personā diuinā per posterius, vtpote

Ratio inquam est, quia filius dei é sua deitas, non autem est sua humanitas: hinc enim fit, vt cuicunque personaliter vnię filius dei p se primo, eidem secundario vniatur, dico & naturę assūptæ & cuilibet eius parti, vt patet ex auctoritate Damas. Et hinc fit, quòd vna humanitas non esset vnita alteri, ita quòd nec ipsi naturæ post assumptæ præcedēs vniretur, nec alicui eius parti, sed per accidens coinci derent in vnā personam, inter se distinctæ etiā loco. Et ex hoc sequeretur, q̃ nō esset communio conuenientium illi personæ secundum vnam naturā assumptam cum conuenientibus sibi secūdum aliam assumptam, immo posset simul mori secundū vnam, & viuere secundum aliam. Et sīc verbi gratia sm primā naturam vocaretur Christus, & secundum secundā vocaretur Ioannes; mortuo Christo nō posset dici mortuus Ioannes: sed bene diceretur mortuus deus & dei filius, & similiter viuo Ioanne tantum, non vere diceretur viuus Christus, sed viuus deus & dei filius, & sic de similibus.

¶ *Super Quæstionis tertiæ Articulum octauum.*

Inf. q. 39. 2. 8. ad 3. & 3. di. 19. q. 2. ar. 2. & 4. con. c. 39. fin. & 42.

Titulus octani artic. clarus est. ¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Conuenientissimum fuit personā filij incarnari. Probatur tripliciter. Primo, ex parte vnionis. Similia conuenienter vniuntur: persona filij & humana natura tam secundum communem creaturę rationē ſm q̃ propriā rationē sunt similes. ergo. Minor quo ad primam partem, & probatur simpliciter, quia verbum dei est exemplaris similitudo omnis creaturę: quia verbū artificis est exemplaris similitudo eorum, quæ fiunt ab artifice: & probatur, applicando ad deducendam inconuenientiā incarnationis primo in communi, quia artifex per cōceptā formam, qua condidit restaurat collapsum. Secundo, in specia i ex trib^9 inuentis in depēdentia creaturarū a verbo. Primum est, participatio similitudinis exemplaris. Secundum, constitui in propriis naturis. Tertium, modus, q̃ mobiliter constant. Quibus conuenienter adiungūtur tria perfectiora. s. super participationē vnio non participativa, sed personalis, supcōstitutionē in propriis reparatio in diuinis. s. gratia, gloria, & vitæ cælestis, super mobilitatem, æterne & immutabiliter vitam felicitatemq; habere: quo ad secundam vero partem probatur

Articvlvs viii.

Vtrum fuerit magis conueniens, quòd persona filij assumeret humanā naturam, quàm alia persona diuina.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur q̃ nō fuerit magis cōueniens filium dei incarnari, q̃ Patrem, vel Spiritumsanctū. Per mysterium.n. incarnationis, homines ad verā dei cognitionem sunt perducti, secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testim. perhi. veritati: sed ex hoc, quòd persona filij dei est incarnata, multi impediti fuerunt a vera dei cognitione, ea quæ dicūtur de filio scđm humanā naturā referētes ad ipsam filij personam: sicut Arrius, qui posuit inæqualitatem personarum propter hoc, quòd dicitur Ioan. 14. Pater maior me est, qui quidem error non prouenisset, si persona patris incarnata fuisset: nullus enim estimasset patrem filio minorem. Magis ergo videtur fuisse cōueniens, quòd persona patris icarnatetur, quàm persona filij.

¶ 2 Præt. Incarnationis effectus videtur esse recreatio quædā humanę naturę, secundum illud Gal. vlt. In Christo Iesu neq; circuncisio aliquid valet, nec præputium, sed nova creatura: sed potentia creandi appropriatur Patri. ergo magis decuisset patrem incarnari, q̃ filium.

¶ 3 Præt. Incarnatio ordinatur ad remissionem peccatorum, secundum illud Mat. 1. Vocabis nomen eius Iesum: ipse enim saluū faciet populum suum a peccatis eorum. Remissio autem peccatorum attribuitur Spiritui sancto, secundum illud Ioan. 20. Accipite Spiritumsanctum quorū remiſ. pec. re. eis. ergo magis congruebat personam Spiritussancti incarnari, quàm personam filij.

Lib. 3. c. 1.

Sed contra est, quòd Damas. dicit in 3. lib. * In mysterio incarnationis manifestata est sapientia & virtus dei, sapiētia quidem, quia inuenit difficillimi solutionē pretij, q̃ decentissimam: virtus autem, quia victū fecit rursus victorem: sed virtus & sapientia appropriantur filio, secundum illud. 1. Cor. 1. Christum dei virtutem & dei sapientiam. ergo conueniens fuit personam filij incarnari.

Respon. Dicendum, q̃ conuenientissimum fuit, personam filij incarnari: primo quidem, ex parte vnionis. Conuenienter.n.ea, quæ sunt similia, vniūtur: ipsius autem personæ filij, qui est verbū dei, attenditur vno quidem modo cōis cōuenientia ad totam creaturam: quia verbū artificis, ideſt, cōceptus eius est similitudo exēplaris eorū, quæ ab artifice fiunt. Vnde verbū dei, qđ est ęternus conceptus eius, est similitudo exemplaris totius creaturæ: & ideo sicut per participationē huius similitudinis creaturę sunt in proprijs speciebus institutę, sed mobiliter, ita per vnionem verbi ad creaturam, non participatā, sed personalē, conueniēs fuit reparari creaturā in ordine ad æternā & immobilē perfectionē. Nam & artifex per formā artis cōceptam, qua artificiatum cōdidit, ipsum si collapsum fuerit, restaurat. Alio modo, habet conuenientiam specialiter cum humana natura, ex eo quòd verbum est conceptus æternæ sapientiæ, a qua omnis sapientia hominum deriuatur. Et ideo per hoc homo in sapientia perficitur, quę est propria eius perfectio, prout est rationalis, q̃ participat verbum dei: sicut discipulus instruitur per hoc, q̃ recipit verbum magistri: vnde Eccle. 1. dicitur, Fons sapientiæ verbū dei in excelsis: & ideo ad consumatam hominis perfectionem conueniens fuit, vt ipsum verbum dei humanę naturæ personaliter vniretur. Secundo, potest accipi ratio huius congruentiæ ex fine vnionis, qui est impletio prædestinationis, eorum. s. qui præordinati sunt ad hereditatem cælestem, quę non debetur nisi filijs eius, ſm illud Ro. 8. Si filij, & hæredes: & ideo congruum fuit, vt per eum, qui est filius naturalis, homines participarent similitudinem hujus filiationis secundū adoptionem, sicut Apost. ibidem dicit, Quos præsciuit, & prædest. confor. fieri ima. fi. sui. Tertio, potest accipi ratio huius cōgruentiæ ex peccato primi parentis, cui per incarnationem remedium adhibetur. Peccauerat.n. primus homo, appetendo scientiam, vt patet ex verbis serpētis promittentis homini scientiam boni & mali. Vnde conueniens fuit, vt per verbum veræ sapientiæ homo reduceretur in deum, qui per inordinatum appetitum scientiæ recesserat a deo.

Ad primvm ergo dicendum, q̃ nihil est, quo humana malitia non possit abuti, quando etiam ipsa dei bonitate abutitur, secundum illud Ro. 2. An diuitias bonitatis eius contemnis? Vnde etiam si persona patris fuisset incarnata, potuisset ex hoc homo aliculus erroris occasionem sumere, quasi filius sufficere non potuisset ad humanam naturam reparandam.

¶ Super Quæstionis quartæ Articulum primum.

TItulus artic. 1. q. 4. in corporis principio declaratur, quòd intelligitur de assumptibili non secundū potentiam passiuam naturalem, & in respōsione ad primum, nec secundum potentiam obedientiæ ad omnipotentiam dei: sed secundū potentiam congruitatis ad vnionē personalem. Et ratio omnium in locis suis patebit.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio. Sola natura humana est assumptibilis. Probatur. Hæc duo. s. congruentia dignitatis & necessitatis, soli naturæ humanæ conueniunt. ergo sola natura humana est assumptibilis. Antecedens quo ad exponētem affirmatiūā probatur. quo ad dignitatem quidē: quia natura humana nata est attingere p propriam operationē, cognoscēdo & amando verbum dei. quo ad necessitatē vero, quia subiacens peccato originali indigebat reparatione. Quo ad exponentē aūt negatiuam probatur: quia creaturæ irrōnali deest dignitās: naturæ aūt angelicæ deest congruitas necessitatis. Consequentia probatur, quia assumptibile dicit aptum natum assumi a diuina persona non p potentiā passiuā naturalē. ergo per potentiam congruitatis ad vnionem personalem diuinam. Hoc vltimo assumptum probatur: quia potentia passiua naturalis non se extendit ad id, quod transcendit ordinem naturalem.

¶ Circa hæc, duæ dubitationes sunt, quæ ex dictis literæ in respōsionibus argumentorū, soluuntur. Primū dubiū est, circa consequentiā illā assumptibile non attendit ſm potentiā passiuā naturalē. ergo ſm congruentiā cū possit responderi, consequentia non valet: quū pōt attendi ſm potentiam obedientiæ.

¶ Ad hoc ex respōsione ad primum in litera respondetur, p creaturæ denominātur aliquales ex eo, quod conuenit eis secundum propria, & non ex eo quod conuenit eis secundum primas & vniuersales causas, potentia autem obedientiæ conuenit creaturæ in ordine ad primam causam, vt patet: potentia autem congruitatis attenditur secundum propria ipsius creaturæ: & ideo creaturæ denominantur aliquales, hoc est assumptibiles secundum congruitatem, non secundū obedientiam. Sed hæc respōsio non videtur solida, tum quia etiam secundum Auctorem humana natura dicitur assumptibilis per potentiam obedientiæ, tum quia assumptibilis est denominatio conueniens creaturæ solum ex ordine ad deū causam vniuersalissimam, cum iam dictū sit proprium esse diuinæ personæ subsistere in pluribus naturis, tum quia creaturæ denominantur aliquales ex eo, qđ conuenit illis secundum causas primas & vniuersales. dicuntur.n. creaturæ & conseruatæ ac conseruabiles ex prima causa, dicitur etiam natura reparata ex prima & vniuersalissima causa deo &c.

¶ Ad hæc dicitur, p propositio in respōsione ad primum allata. s. creaturę denominantur aliquales ex eo, qđ conuenit eis secundum proprias causas, non autem ex eo, qđ conuenit eis secundum primas & uniuersales causas, intelligenda est cum grano salis. s. quando oppositæ denominationes conueniunt illis ſm proprias, & ſm primas causas. Et hanc glossam manifestat Auctor esse suę intentionis in subiūcto exēplo de morbo, qui secundum propria dicitur incurabilis quāmuis secundum deum oppositam denominationem habeat, & dicatur curabilis. Ita p intendit Auctor, p qū denominatio aliqua sic se habet ad creaturas, p secundū propria affirmatiue & secundū primam causam negatiue, aut econtra secundum propria negatiue & secūdum primā causam affirmatiue sunt denominandæ, tunc creatura denominantur aliquales simpliciter secundū ꝓpria, & non secundū primā causam, sed cū additione, ut patet in exemplo literæ, morbus denominari potest curabilis & incurabilis secūdū propria & secundū primā causam curabilis, & ideo simpliciter dr curabilis vl incurabilis, attēdendo ad proprtia, secūdū primam aūt causam dr cū additione curabilis, p dei potentiam. Et similē est in proposito, creaturę simpliciter dicuntur assumptibiles, quæ congruitatē habēt ad vnionem personalem, & inassumptibiles, quæ illa carēt, cum quo tamē stat quòd omnes naturæ dicantur assumptibiles cum additione, scilicet per dei potentiam.

¶ Ad primā ergo obiectionē dr, p potentia obedientiæ, quia respondet omnipotentiæ diuinæ, clauditur in proposito sub denominatione ex omnipotentia dei: eiusdem.n. rationis est, p denominetur natura assumptibilis ex potētia dei, & ex potentia obedientiæ, qua creatura subditur dei potentiæ absolutę: & ideo prætermissa est in hoc processu, sicut & potentia dei.

¶ Ad secundum dicitur, quòd licet assumptibile dicatur solummodo in ordine ad deum, attendi tamen potest etiam ex parte congruentiæ naturæ secundū illius propria & ex parte omnipotentiæ dei, & secūdum hoc oppositio modo natura aliqua est denominabilis: & ideo secundum propria dicitur congrue assumptibilis uel inassumptibilis.

¶ Ad tertiam conceditur, quòd creaturæ denominantur simpliciter aliquales ex dei potentia, quando ex proprijs nō sunt oppositio modo denominabiles. Nec oppositum habetur ex litera sane intellecta.

¶ Dubium secundum est, quomodo uerum est, quòd in angelis deficiat necessitas reparationis, cum angelica natura adhuc reparatione indigeat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non intendit Auctor excludere ab angelica natura indigentiam seu necessitatem reparationis, sed cōgruentiam necessitatis, ita p licet in angelica natura sit maior indigentia, quia irreparabilis est illius lapsus: quia tamen necessitas illa non habet congruitatem ad reparationem, quia est necessitas non uiæ sed termini, ideo notanter dicitur, quòd deest angelicæ naturæ congruitas ex parte necessitatis tam in corpore articuli, quam in respōsione ad tertium.

¶ Nota in dictis huius articuli illam propositionem de potentia passiua naturali, quòd non se extendit ad id, quod transcendit naturalem ordinem: quoniam uerissima est, & formalis & propria, & secūdum illa iudicanda, quæ hic atq; illic inueniuntur dicta. Secundum quam patet, p potentia naturalis intellectus nostri non se extendit ad visionem dei &c. Vnde & hic dicitur de natura humana quatenus intellectualis, quòd nata est aliqualiter cōtingere p operationem, ut bum dei.

¶ In respōsione ad primum eiusdē primi artic. notandum est, p hinc apparet Auctorem non contradicere suis dictis in 3. sent. dist. 2. q. 1. art. 1. nec retractare illa, sed altius ac Theologo dignius locut* est de assumptibili, sententiam eandem seruans, & sermonē quasi cohibens. Vnde & pertransēundo in hac respōsione prætermittit discussionem consequentium, ad effectum diuinæ omnipotentię, si assumeret angelū aut lapidē. Vnde & nos Auctoris uestigia sectātes, quæstionem illam, an deus possit assumere lapidis naturā, tamquam communiter acceptatā & sufficiēter discussam, & quasi offensiuam piarum aurium, in illius discussione relinquēdam duximus. Vide hæc si vis in Auctore in loco allegato, & in Capreolo ibidem.

¶ In respōsione ad secundum dubium occurrit circa illud, Multo autem maior & perfectior est vnio ad deum secūdum esse personale, quàm quæ est secundum operationem, quoniam non caret scrupulo propositio ista, & multi glossant, aut negant eam. Fit autem ratio scrupuli: quia teorium ista sumpta, vnio personalis communis est rationalibus & irrationalibus, vnio secundum operationem propria est rationalibus. Et rursus vnio personalis conuenit rationalibus secundum id, in quo communicant cum omnibus subsistentijs: quia conuenit eis, inquantum sunt naturæ potentes subsistere, vnio autem secundum operationem perfectæ felicitatis conuenit eis, inquantum sunt consortes diuinæ naturæ per adoptionem. Maior ergo & perfectior est vnio secundū operationem fruitionis beatæ, quàm secundum esse personale, & propterea ista propositio negatur, seorsum acceptis extremis. Et cōfirmatur, quia maius est assumere lapidem in filium dei adoptiuum, quam ad vnionem personalem: quoniā illud implicat contradictionem, hoc non: glossatur autem, quòd vera est in natura capaci vtriusque vnionis. Et aliqui de veritate illius etiam sic intellectæ dubitant: quia melius est concipere deum mente, quàm carne, vt dicitur in lib. de sancta virginitate, & de beata Virgine dicitur, quòd beatior fuit concipiendo fidem Christi, quàm carnem Christi.

¶ In oppositum autem est literæ auctoritas ex Auguſt. super illud, Verbum caro factum est.

¶ Ad hanc quæstionem dicendum est, p proculdubio maius, nobilius, excellentius, perfectiusque est vniri deo in persona, q̄ per gratiam & gloriam consumatam. Et ratio habita est in vlt. artic. præcedentis q. quia. s. vnio personalis non est vnio participatiua: sed per substantiam dei, conferens non similitudinem aut participationē dei, sed ipsum esse personale dei, ita vt personam dei fiat persona naturæ assumptæ. Vnio autē per fruitionem vnio participatiua dei est, conferens non esse dei, sed similitudinem & adoptionē filialem. Est igitur vnio personalis maior: quia confert maius, scilicet esse deum non participatiue, sed personaliter: quanto nāque maius est esse deum personaliter, quàm participatiue, tanto maior est vnio psonalis, quā participatiua. Est & perfectior: quia confert perfectius, scilicet esse deum secundum substantiam, hoc est hypostasim, non secundum accidētia, vt sunt operationes, q̄bus fruimur deo: quanto enim perfectius est esse deum personaliter, quàm accidentaliter, tanto perfectior est vnio personalis, quàm per operationem. Et ideo simpliciter & absolute cum Auguſt. & Auctore fateamur, lōge maius esse vniri deo in persona, quàm per gratiam & gloriam.

¶ Ad primam autē & secundam obiectionem dicitur, p dato quòd maius sit illud, quod natum est ex parte entium creatorū conuenire intellectualibus solum, & similiter intellectualibus, vt intellectualia sunt, quàm communia, longe tamē maius est quod ex parte dei potest conferri naturis substantialibus vt communicant in natura substantiali, quàm id quod est eis donabile secundum earum operationes: quoniam potest naturis conferri esse dei personale in seipso, vt sit esse personale earum, quod non conferri potest per operationes. Rationes enim istæ non inferunt, quòd vnio per operationem sit maior aut nobilior: sed bene inferunt, quòd plus nobilitatis & perfectionis ex parte creaturæ exigitur ad vnionem per operationem: quia exigitur & natura & operatio intellectualis & gratia seu gloria, quæ non exiguntur ad naturam, vt vnibilem personaliter: sed cum hoc stat, quòd ex parte accepti doni longe maior & perfectior sit vnio personalis, qua non deus participatiue, sed in propria ipsius persona habetur a natura vnita.

¶ Ad confirmationem dicitur quòd falsum assumitur, & ad probationem respondetur, quòd falsissimum est, quòd implicās contradictoria sit maius: quoniam implicans contradictoria non est aliquid, non est ens, nec non ens, sed ens & nō ens simul. Secundum hmōi.n. argumenta, maius esset albedinem esse nigredinem, quàm esse deū: quia illud implicat, hoc non.

¶ Ad rationem dubij multorum, quia melius est concipere fidem &c. respondetur negando consequentiam: quoniam non est eadem vtrobique ratio: quoniam in cōceptione carnali *dei* non fit vt concipiens sit deus, sicut fit in vnione personali, vt homo sit deus, & propterea non arguitur a simili, sed a longe alieno. Maximum ergo bonum, quod Christus habet,

QVAESTIO IIII.

De modo unionis ex parte naturæ humanæ assumptæ, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de vnione ex parte assumpti. Circa qđ primo considerandū occurrit de his, quæ sunt a verbo assumpta. Secundo, de coassumptis, quæ sunt perfectiōes & defectus. Assumpſit autem dei filius humanam naturam & partes eius.

Vnde circa primū triplex consideratio occurrit. Prima est, quātū ad ipſam naturā humanā. Secunda est, quātū ad partes ipſius. Tertia, quantū ad ordinem assumptionis.

Circa primum quærūtur sex.

¶ Primo, Vtrū humana natura fuerit magis assumptibilis a filio dei, quàm aliqua alia natura.

¶ Secundo, Vtrum assumpserit persona.

¶ Tertio, Vtrū assumpserit hoiem.

¶ Quarto, Vtrū fuisset cōueniens, quòd assumpsisset naturam humanā a singularibus separatam.

¶ Quinto, Vtrū fuisset cōueniens, p assumpsisset humanam naturā in oībus eius singularibus.

¶ Sexto, Vtrum fuerit cōueniens, quòd assumeret humanam naturam in aliquo homine ex stirpe Adæ progenito.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum natura humana fuerit magis assumptibilis a filio dei, quàm aliqua alia natura.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd humana natura nō fuerit magis assumptibilis a filio dei, q̄ quælibet alia natura. Dicit enim Auguſt. in Epiſto.* ad Volusianum, In rebus mirabiliter factis tota ratio facti, est potentia facientis: sed potentia dei facientis incarnationē, quæ est opus maxime mirabile, non limitatur ad vnam naturam, cum potentia dei sit infinita. ergo natura humana non est magis assumptibilis

Universidad de Deusto Biblioteca

est, quòd suum ego est verus deus, & super, ac post hoc habet, quòd sit creata fruitione dei beatus.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. nota pro sequentis artic. q. quòd hic habetur quòd si angelus iam creatus assumeretur, personalitas eius corrumperetur, ac per hoc aliquid perfectionis in creatura assumpta corrumperetur. Ex hoc. n. insinuatur, quòd personalitas angeli aliquid perfectionis addit supra naturã angeli, quod etiam innuitur de omni supposito & persona sentiẽdum, dum in responsione ad quartũ dicitur, Perfectio vniuersi non est perfectio vnius personæ, vel suppositi.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum secundum.*

TItulus artic. 2. satis clarus est quo ad quid nominis personæ humanæ, sed quo ad quid rei, longo tractatu in hoc articulo perscrutandus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Filius dei nullo modo assumpsit personã humanam. Probatur illud quod assumitur, oportet præintelligi assumptioni. persona non præintelligitur in humana natura assumptioni. igitur persona non assumitur. Maior & probatur, quia assumi aliquid dicitur, quia adaliquid sumitur, & declaratur exemplo, sicut illud quod mouetur localiter, oportet præintelligi ipsi motui. Minor probatur ducendo ad impossibile: si persona præintelligeretur, oporteret ipsam vel corrumpi, & sic frustra esset assumpta, vel remanere, & sic essent duæ personæ, quod est erroneum, quia non esset vnio in persona.

¶ In hoc artic. quæstio difficillima occurrit, q̃ persona seu hypostasis addat supra naturã singularem. Et hoc tam in substantijs compositis, puta, quid addit Sortes supra suam hanc humanitatem compositam ex hac anima & hoc corpore: & similiter quid addit Gabriel supra suam naturã singularem. Et est specialiter ex verbis huius articuli hinc & inde rõ dubi): quia tam in corpore articuli, quàm in responsione ad tertium, habetur, quòd addit aliquid positiuum, dũ dicitur, quòd personam oporteret corrumpi. si præexisteret assumptioni, quod in præcedenti quoque articulo de angeli persona dictum est, cũ adiunctione, quòd aliquid perfectionis corrumperetur. Et rursus dicitur, quòd persona diuina sua vnione impediuit, ne natura humana propriam personalitatem haberet: si enim nihil adderet, impedimentum nihilo præstitum esset. In oppositũ autem sonat responsio ad secundum, dicens quòd naturæ assumptæ non deest propria personalitas propter defectũ alicuius, quod ad perfectionem humanæ naturæ pertineat: sed propter additionem &c. si enim persona adderet aliquid positiuum supra hanc naturam, oporteret illud deesse naturæ assumptæ. Et sic falsum esset, quòd personalitas deest non propter defectum alicuius, quod ad perfectionem spectat: constat. n. quòd si personalitas positiuum aliquid addit, illud ad perfectionem spectaret, cum persona significet perfectissimum quid in genere substantiæ. Simpliciter autem & generaliter ratio dubij magni est tanta diuersitas opinionum, & obscuritas rei. Clauduntur autem in quæstione ista quatuor quæsita: primum est, an persona supra hanc naturam addat in se aliquid, an solum secundum

AD 2^m dicendum, quòd similitudo imaginis attenditur in natura humana secundum quòd est capax dei, scilicet ipsum attingendo propria operatione cognitionis & amoris. Similitudo autem vestigij attenditur solum secundum repræsentationem aliquam, ex impressione diuina in creatura existentem: non autem ex eo q̃ creatura irrationalis, in qua est sola talis similitudo, possit deum attingere per solam suã operationem. Quod aũt deficit a minori, non habet congruitatem ad id, qd est maius: sicut corpus, qd nõ est aptum perfici anima sensitiua, multo minus est aptum perfici anima intellectiua. Multo aũt maior & perfectior est vnio ad deũ secundũ esse personale, q̃ quæ est secundũ operationẽ: & ideo creatura irrationalis, quę deficit ab vnione ad deũ p operationẽ, non habet congruitatẽ, vt vniatur ei fm esse psonale.

AD 3^m dicendum, q̃ quidam dicunt angelũ non esse assumptibilẽ, quia a principio suę creationis est in sua personalitate perfectus, cũ non subiaceat generationi & corruptioni, unde non posset in vnitatem diuinæ personæ assumi, nisi eius personalitas destrueretur, qd neque conuenit incorruptibilitati naturę eius, neq; bonitati assumẽtis, ad quã nõ pertinet, q̃ aliquid perfectionis in creatura assumpta corrũpat: sed hoc non videtur excludere totaliter cõgruitatẽ assumptionis angelicæ naturæ: potest. n. deus producendo nouam angelicam naturam, copulare eam sibi in vnitate personæ, & sic nihil præexistens ibi corrũperetur: sed sicut dictum est, deest congruitas ex parte necessitatis: quia etsi natura angelica in aliquibus peccato subiacet, est tñ eius pctũ irremediabile, vt in 1. parte habitum est.

AD 4^m dicendum, quòd perfectio vniuersi, nõ est pfectio vnius personæ, vel suppositi: sed eius quod est vnum positione vel ordine, cuius plurimæ partes, nõ sunt assumptibiles, vt dictum est. Vnde relinquitur, quòd solum natura humana sit assumptibilis.

ARTICVLVS II.

Vtrum filius dei assumpserit personã.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videtur quòd filius dei assumpserit personam. Dicit enim Damascenus, in 3. lib. q̃ filius dei assumpsit humanam naturã in atomo, idest, in individuo: sed individuum rationalis naturæ est persona, vt tetigit per Boet. in lib. de dua. natur. ergo filius dei, personã assumpsit.

¶ 2 Præt. Damas. dicit quòd filius dei assumpsit ea, quæ in natura nostra plantauit. Plantauit autem ibi personalitatem. ergo filius dei assumpsit personam.

¶ 3 Præt. Nihil consumitur, nisi quod est: sed Innocen. tertius dicit in quadam Decret. q̃ persona dei consumpsit personam hominis. ergo videtur quòd persona

*Lib. 3. Orthod. fid. c. 11.

†In 3. par. a princ. lib.

*lib. 3. c. 6. circa med.

fundamentum est quia illud intrinsecum constat non posse esse accidens, nec substantiã, quę est forma aut materia, aut compositum ex vtraque. Accedit ad hoc auctoritas Arist. in 7. Metaph. tractantis hanc quæstionem, & dicentis quòd in his, quæ sunt per se, idem est quod quid est, & id cuius est: constat enim subsistentiam esse de numero eorum quę sunt, & dicitur per se. Ponendi aut aliquid supra additi negatiuum vel positiuum, cogit & modus significandi, & assumptio singularis humanitatis a Christo sine sua psonalitate. Præter omnes aũt dictas opiniones recitatur alia opinio a Scoto & Ioanne de Neapoli, si tamen vna & eadẽ ab vtroq; recitatur, tenens suppositum addere supra naturam singularem entitatem positiuam intrinsecam suppositо, constitutiuamque ipsius. Sicut hæc, inquit Scotus, humanitas addit supra humanitatem, vel sicut modus essendi, vt inquit Ioannes de Neapol addit supra naturam, cuius est, & reducitur entitas ista ad genus substantiæ, sicut esse quale ad genus qualitatis, & punctus ad genus quantitatis. Improbatur q; ab vtroq; opinio ista. Omisi afferre opinionem dicentem suppositum differre a natura, quia Sortes dicit compositum ex materia & forma, humanitas vero formam: quia non esset ad propositum quæstionis, in qua supponimus filium dei assumpsisse singularem humanitatem compositã ex hac anima & hoc corpore (iuxta illud, perfectus homo ex anima rationali & humana carne subsistens) & tamen non assumpsisse hypostasim humanam.

¶ Examinanda igitur discutiendaq; sunt hęc, & secundum doctrinam D. Tho. & simpliciter. Ex doctrina D. Tho. habetur inter naturam & suppositum in creaturis, talem, tantamq; esse differentiam, vt suppositum sit primũ subiectũ actus essendi in rerum natura, natura non: & similiter q̃ suppositum sit subiectum filiationis realis, natura non, ita quòd si natura sine suo supposito ponatur, non esset subiectum actus essendi, nec esset subiectum filiationis. Et primum quidem dicit auctor inferius in q. 17. art. 2. per totum, vbi in responsione ad primum dicit hæc verba. Esse consequitur naturam non sicut habentem esse, sed qua aliquid est: personam autem sine hypostasim sicut habentem esse. Secundum autem dicit inferius, q. 35. ar. 5. per totum, vbi in responsione ad primum dicit hæc verba, Nativitas temporalis causaret in Christo temporalem filiationẽ realẽ, si esset ibi subiectum huiusmodi filiationis capax &c. ex hoc autem, quòd hæc humanitas & hic homo, sic differunt, quòd illa secundum rem neque actus essendi neque filiationis realis est capax nisi ratione huius hominis, vt per se primo subiecti vtriusque, oportet dicere quòd aliqua realis differentia sit inter hanc humanitatẽ & hũnc hominem, ita quòd aliquid realę includat hic homo, quod non includit hæc humanitas: qua realitate hic homo habeat quod sit susceptiuum tam actus essendi, quam filiationis realis, cuiusque realitatis defectu hæc humanitas deficiat ab hoc quod est esse susceptiuum per se primo actus essendi, & filiationis temporalis. Nam hæc differentia in rerum natura est, & secundum constitutiuum per se primo subiecti filiationis realis siue actus essendi. Et ꝓpterea nõ põt reduci ad differentiã secundũ modos intelligendi, aut significandi, nec ad differentiã secundũ extra connotata, quæcumque sint illa, quoniam hæc differentia præuenit omnia exterinseca & modos intelligendi & significandi, nec ad differentiam penes negationes: quoniam negatio non est constitutiua subiecti entitatis realis, quamuis sit concomitans & circumloquens constitutiuum illud quandoque: quoniam subiectum entitatis realis vt sic, purum ens reale esse in se sufficit negatio enim cum nihil formaliter sit, non dat formaliter alicui enti esse capax entitatis realis. Sed si hæc humanitas & hic homo ita se habent, quòd huic humanitati in rerum natura repugnat esse per se primo susceptiuum harum extrinsecarum entitatum realium, scilicet actus essendi vel filiationis, & huic homini conueniat, oportet aliquid positiuũ reale claudi in hoc homine, quod nõ clauditur in hac humanitate, quo fiat per se primo susceptiuum huius rei, cuius illa non est capax. Hæc ratio videtur conuincere intellectum bene dispositum ftantibus fundamentis: de quibus scito, quòd quãmuis Thomistæ aliqui videantur negare fundamentum hoc, quantum ad per se primo subiectum actus essendi, quorum phantasia in quæstio. 17. ostenditur aliena a doctrina auctoris, nullus tamen inficiari potest, fundamentum hoc esse D. Thomæ, quo ad se primo

A subiectum filiationis realis. Et hoc sufficit efficaciæ huius rationis: quoniam tota vis rationis consistit in hoc, quòd constitutiuum rei in hoc quod est esse per se primo susceptiuum entitatis realis, oportet esse realitatem aliquam, sed hic homo in hoc differt ab hac humanitate, quòd claudit in se aliquid quo est per se primo susceptiuus alicui entitatis realis repugnantis huic humanitati, ergo claudit in se realitatem cõstitutiuã in esse, quo differt ab hac humanitate: sed non differt nisi in esse personali, quo hic homo est hypostasis sue persona, hæc humanitas non. ergo personalitas huius hominis addit aliquam realitatem intrinsecè constituentem personæ humanæ, supra hanc humanitatem. Hæc ratio non nisi ad manifestandũ quid sentiat auctor de differentia inter suppositum & naturam allata est, apud alios namque scio non valere: quia ponunt in Christo non solum plura esse, sed etiam nouam filiationem realem. Et hoc ipsum magis attestatur, q̃ sententia auctoris est quæ dicta est: quoniam consequenter loquendo, ponentes personam non constitui intrinsece aliquo positiuo supra hanc naturam, consequenter ex negatione personalitatis humanæ nihil reale debẽt auferre ab homine Christo, quod est in alijs: quia nihil reale conuenit hominibus ratione negationis, aut huiusmodi. Et per oppositum tollentes aliquam realitatem a Christo homine, propterea quia aliqua realitas est personæ & aliqua naturæ, debent consequenter loquendo dicere, quòd personalitas aliquam realitatem constituit intrinsece personæ, vt distinguitur ab hac natura, dicit, quæ in Christo non fuit, & ad cuius impeditionem secuta est impeditio reliquarum realitatum personalium. Consonat aũt hæc sententia his, quæ in præcedenti & hoc articulo dicuntur de corruptione personalitatis, & impedimento eiusdem, & his quæ in 4. contra Gen. cap. 43. dicuntur dum asseritur, quòd si hypostasis humana non remaneret in ea natura, in qua assumenda a verbo præextitisset, hoc sine corruptione accidere nõ potuisset. nullum enim singulare desinit esse hoc, quod est nisi per corruptionem. Hæc ille.

¶ Simpliciter autem & absolute loquendo, monstratur positio ista rationi consentanea, tam secundum ea, quæ sunt ex lumine naturali, quàm secundum ea, quæ sunt ex lumine fidei nota. Rationale siquidem est, vt dupliciter dicta substantia in 5. Meta. scilicet de essentia & de prima substantia, sicut substantia pro essentia est res, cui debetur talis modus essendi, quem circumloquimur per esse per se, hoc est non in alio, sicut accidens est in subiecto. ita substantia pro substantia prima sit res, cui debetur talis modus essendi, quem circumloquimur per esse per se separatum, ita q̃ repugnet ei esse in alio, vt in quod, siue vt quo in quod, siue vt pars aut quasi pars in toto. Sic. n. ponendo quemadmodum substantia pro essentia non ex modo essendi affirmatiuo, vel negatiuo constituitur, sed ex constitutiua intrinsece realitate, cui debetur esse tali modo tita substantia pro hypostasi non actu essendi tali modo, sed ex realitate cõstitutiua ipsius intrinsece, cui debetur actus essendi, tali modo cõstituitur. Nec tacita a Philosopho huiusmodi realitas, sed expressa est in proprio cõstituto per ipsam, dum in 5. Metaph. substantia distincta est in substantiam pro hypostasi, & substantiam pro essentia substantiali, & in prædicamentis substantia prima proprie, principaliter, & maxime substãtia dicitur: idem aũtem significatur per substantiam primam, hypostasim, suppositum, & personam: nisi quòd persona in solis rationalibus locum habet, vt patet ex antedictis. Accedit ad hæc, quòd nomen Hypostasis, aut personæ, & similiter nomina propria naturarum cum pronominibus, vt hic homo, hic bos, & similiter pronomina demonstratiua personaliter, vt ego, tu, ille, omnes confitemur significare formaliter substantiam, & non negationem, aut accidens, aut extranea. Si omnes hoc fatemur, cur ad quid rei significatæ perscrutantes diuertimus a communi confessione? si & personalitatem negationem esse formaliter dicere licet, cur non fiat per se sententia tanto probabiliori, quanto magis consona communi confessioni? Theologi quoque ponentes personalitatem in diuinis positiuam rem, cum ex illa personalitate omnis paternitas iuxta Apostoli sententiam, docent nos ad diuinæ personalitatis aliqualem imitationem, etiam in creatuis personalitatem positiuam rem esse. Amplius, dicentes personam verbi in Christo supplere

Universidad de Navarra Biblioteca

personam humanam, constat quòd non dicunt, quòd supplet F
nihil: negatio autem est nihil formaliter: sed intendunt quòd
supplet substantiam, quam significat persona humana seu hic
homo. non igitur personalitas negatio aut modus significan-
di aut existendi quid est, sed substantia, loco cuius in Chri-
sto est persona verbi, quæ vere est hic homo, & persona hu-
mana. Amplius, si
Cap. 2. to. 3 natura assumpta a verbo, deserere ab eo in suis proprijs naturalibus, esset tùc alia persona verbi dei, & alia persona illiusmet naturæ humanæ. ergo esset tunc alia substantia illiusmet humanitatis: quoniam alia, est re G
latiuum diuersitatis substantiæ. ergo personalitas addit supra
illam singularem naturam substantiam intrinsece constitutiuam formaliter personæ in esse personali. Nec potest dici ad primam consequentiam, quòd esset alia persona negatiue tan tum: quoniam constat quòd non solum non esset eadem per-sona cum persona verbi, sed poneret in numerum cum illa: quoniam essent duæ personæ, non minus quam modo sunt persona verbi & persona mea. Est igitur personalitas realitas constitutiua personæ vt sic: & ideo ad eam consequuntur negationes & repugnantiæ ad esse quo, & esse partem, & capacitates ad personales realitates, vt sunt actus essendi & filiatio, & quod est & habens esse, & reliqua, quæ hypostasi attri-buuntur. Est autem huiusmodi realitas in genere substantiæ reductiue, sicut reliquæ realitates constitutiuæ substantiarum vt rationale, & huiusmodi, quamuis non sit differentia, proprie loquendo: sed est terminus vltimus, ac vt sic purus naturæ sub-stantiæ. Vbi tria dico. Primo, quòd est terminus naturæ, quod H
probatur ex hoc, quòd naturam personati, est naturam termi-nari, & personare est terminare naturam: exponimus enim na turam humanam in Christo personari per verbum, quia termi natur per illius personam, & econtra, verbum personare natu-ram illam, quia terminat illam. Secundo, quòd est vltimus, quoniam natura numquàm est vltimate terminata, donec per-sonetur: quantumcumque enim individuetur, nisi personetur, non est vltimate terminata, vt patet de humanitate Chri-sti, quę est secundum se in se singularis & terminabilis per per-sonam verbi, aut propriam, terminata autem per personam verbi. Constat autem, quòd si terminata est personalitate pro-pria vel aliena, stante illa non est terminabilis vltra, nisi forte extensiue, non ex parte sui, sed ex omni potentia alterius po-tentis etiam seipsum terminum illius efficere, vt superius di-ctum est, si vna natura assumeretur a duabus personis diuinis. I
Sed hoc non tollit, quin prima persona assumens terminauerit, vt vltimus terminus, sed terminos multiplicat extensiue. est igitur personalitas terminus vltimus naturæ. Quòd autem tertio addidi, vt sic purus, ad maiorem explicationem, non ad necessitatem appositum est, ad instruendum nouitios, quòd terminare vt terminare, nullam dicit causalitatem, & expla-nandam, quòd personalitas vt terminans naturam, nullã causalitatem dicit respectu naturæ terminatæ, ita quòd nõ solum est extra genera causarum extrinsecarum, sed etiam extra cau-sas intrinsecas: quoniam nec in genere causæ formalis, nec in genere causæ mate ialis se habet ad naturam, sed vt terminus eius. Vnde & in mysterio incarnationis dictum est, quòd vnio personalis secundum nullum genus causæ attenditur. Nec hoc est figmentum, sed testimonium habet ex terminis quantita-tis: punctum enim est, ita terminus lineæ, quòd nulla causa est illius. Et quòd hæc non voluntarie, sed rationabiliter dixe rim, declaro ex auctoritate & ratione: auctoritas est D. Tho. in 3. sent. dist. 5. q. 3. art. 3. dicentis, Quod assumitur, trahitur ad aliquid completius ipsum incompletum existens, & hoc est contra rationem personæ, quæ maximam completionem im-portat. Hæc ille. Vbi clare habes naturam singularem sine per-sonalitate esse incompletam, & personam maximam comple-tionem importare: hoc enim nihil aliud est, quam dicere, quòd natura singularis non est vltimate terminata, & personam vlti mum terminũ naturæ importare. Ratio prima theologice ma-nifestata, iam dicta est: quia scilicet personare & personari sunt terminare & terminari vltimate. igitur personalitas est vltimus terminus. Antecedens manifestatur: quia idem quamuis aliter facit personalitas propria naturæ, & personalitas aliena, quo-niam aliena supplet propriam: sed inter alienam & naturam est terminare & terminari, vt patet in mysterio incarnationis. ergo. Ratio altera est ex apparentibus naturalibus substantijs homogeneis. videmus enim, quòd ex sola diuisione res mul-totum prædicamentorum simul actu absque alio generante fiunt: ex sola enim ligni vel aquæ diuisione quælibet pars ac-quirit nouum terminum in genere quantitatis: quoniam er illa parte, qua continuabantur, quælibet pars proprio termino actu terminatur, de nouo acquirit no-uã relationem, quo niam quælibet fit actu totum, vt pa-tet, acquirit esse in actu propriũ, cum prius esset in poten tia in toto, vtpote pars eius, acquiri-tur noua hypostasis, quoniam quæli-bet pars est hypostasis, seu prima substantia cum prius non es-set prima substantia, sed primæ substantiæ pars. Existente siqui dem hypostasi vna in actu & multis in potentia, consequens est secundum doctrinam Arist. in 2. de anima, vt sola diuisione fiant duæ subctãtiæ in actu, quæ prius erãt vna in actu, & duæ in potentia non minus quam in animalibus imperfectis, exi-stente vna anima in actu & duabus in potentia, sola diuisione fiunt duæ animæ. Ex modo igitur, quo videmus multiplicari hypostases, rationi consentaneum apparet, q terminationem naturæ singulari superaddat, qm terminorum talis est genera-tio. Et cõfirmatur hoc auctoritate D. Tho. vbi supra ad tertiũ argumentũ, si verbum dei deponeret assumptam humanitatẽ, dicentis. Separatio dat vtriq; partium totalitatem, totalitas. n. & completio idem sonant, eo q vltimata terminatione consu-mãtur. Et quia vero omnia consonant, & ex quod quid est sol-uuntur omnes difficultates rei, ideo tanto rationabilior hæ positio monstratur, quanto omnia cõsona ostendentur & sol uentur difficultates. Ex hoc namque, q realitas personalitatis est terminus vltimus naturę, patet primo difficultas de identi-tate & diuersitate eius a natura singulari: est enim quodam-modo idem & quodammodo non idem: sicut terminus est ter minato quasi idem, & quasi non idem: est enim aliquid eius, scilicet terminus, & non est illud, vt patet de puncto & linea.

¶ Patet secundo de separabilitate: nam potest natura fieri sine suo termino in actu, non autem econuerso, sicut potest linea esse sine omni puncto in actu, vt patet de linea circulari: non autem econuerso, quia implicat punctum esse sine linea, vtpote habens & non habens positionem.

¶ Patet tertio de compositione: inter terminatum. n. & termi-num nulla est compositio: non. n. linea componitur ex pũctis aut ex lnea & pũcto: & similiter inter personalitatẽ & naturã nulla est cõpositio, sed se habent vt terminus & terminatum.

¶ Patet quarto, q non fingimus nouam substantiam vltra ma teriam, formam, & compositum: quoniam appellatione com-positi intelligitur in substantijs materialibus vtraque substan-tia posita in 5. Meta. t. essentia & hypostasis: nam ex materia & forma componitur non solum essentia Sortis (siue communi ter sumpta, vt humanitas, siue singulariter, vt hæc humanitas) sed etiam ipse Sortes, vt patet. Sed quoniam substantia distin-cta est in naturam & substantiam primam, & substantia prima inuenitur in solis substantijs completis, siue sint composi-tæ, siue simplices formæ, in lucem profectissimus quid substantia pri ma, seu hypostasis formaliter importat in communi.

¶ Patet quinto sensus verborum D. Tho. cum dixit pluries, q personalitas corrumperetur, si verbum assumpsisset angelum, aut hominem præexistentem: corrumpi enim non est nisi en-tiũ, nihil. n. monitur nisi viuẽs: & similiter nihil conseruatur nisi ens. Et cum dixit, quod persona verbi impediuit, ne humanitas illa haberet suam propriam personalitatem, qd Innocentius K
vocauit consumptionem personæ, non enim impedita est a ni-hilo, negationes autem omnes formaliter sunt nihil, sed ab ali quo: similiter persona verbi non consumpsit nihil, sed aliquid: quod enim nihil est, consumptibile non est.

¶ Patet sexto sensus doctrinæ Aug. & sextentiæ Ecclesiæ cum dicitur, quòd persona verbi assumpsit naturam & non perso-nam: si enim persona negationem addit formaliter, dicendo, non assumpsit personam, dictum est, non assumpsit nihil.

¶ Patebit & septimo solutio obiectionum. Scot. n. 13. sent. di. 1. q. 1. arguit contra hanc positionem quadrupliciter. Primo, quia tunc esset aliqua entitas positiua in natura humana, quæ esset inassumptibilis a verbo, hoc est inconueniens, tum quia sic Damas. quod est inassumptibile, est incurabile: tum quia omnis entitas positiua creaturæ æque est in potentia obediențiali re-spectu personæ diuinæ. Secundo, quia sequeretur, quòd huma nitas assumpta a verbo, careat illa entitate positiua: quę tamen ponitur vltima & quasi actualissima & determinatissima in na tura tali: & sic nõ esset homo vniuoce. Et si reputatur non in-conueniens, quòd careat illa, arguo quòd ista natura non pos se: dimitti sibi, quin oporteret sibi dari nouam realitatem, vel remanere non personã. Tertio, quia sequitur q ista natura nõ posset dimitti vel esse personata: quia talis realitas nõ est realitas naturæ, nec potest contineri per identitatem in ali-qua natura, quæ nõ est eadẽ sibi. Quar-to sequeretur, quòd natura intellectua-lis posset fieri actu existens & in nulla persona. Patet sequela: quia natura, quæ assumitur, est prior seipsa, vt est sub realitate personalitatis, quæ non est eadem realiter, aut formaliter naturæ, & tunc si non assumeretur, sed relinqueretur sibi, non esset persona personalitate creata, vel increata. Deinde arguit Aureolus apud Capreolum in 3. sentent. dist. 5. q. 3. Primo, ex auctoritate Damasceni assumpsit verbũ quicquid in natura nostra plantauit. Et si dicatur, quòd assumpsit totum, quod pertinet ad naturam: non totũ, quod pertinet ad suppositum, contra, Terminus humanitatis est ali quid humanitatis. ergo assumpsit etiam terminum humani-tatis. Antecedens probatur, quia punctum est aliquid lineæ. Secundo, si terminatio & personalitas est aliqua realitas. ergo ens, ergo quidditas & quid, vt patet 7. Meta. ergo natura ali-qua, ergo est assumptibilis a verbo. Et confirmatur: quia si di-stinguitur realiter a natura, posset deus ipsam separare realiter, & separatim assumere. Tertio, quia ex hoc sequuntur mul-ta inconuenientia. Primum est, quòd verbum non posset sup-plere vicem illius termini, cum sit quid subsistens, & non solũ terminus. Secundum, quòd verbum non esset homo: quia ter-minatio illa si poneretur, non esset homo. Tertium, quòd an-gelus non posset assumi a verbo, cum in eo non differat quod quid est ab eo, cuius est, secundum Philosophum. Quartum est quòd prima substantia non haberet rationem primæ substan-tiæ per essentiam, sed per istam realitatem, & sic secunda sub-stantia esset magis subsistantia: quia prima, inquantum prima, nõ esset subsistantia. Quintum est, quòd nulla res subsisteret per se, sed per aliud a se: sicut corpus non terminatur per se, sed per superficiem: & tamen conceditur, quod substantia subsistit per se. Sextum est, quod natura haberet magis rationem suppositi: quoniam natura subsistat realitati personalitatis. Septimum est, quòd suppositum esset quarta substantia ex tribus constitu-ta, scilicet materia, forma, & illa realitate. Cum igitur ista sint absona, non potest illa positio poni. D

¶ Ad primum Scoti dicitur nullum inconueniens esse, q ali-qua realitas creata sit inassumptibilis. Pro cuius clara resolutio-ne distinguendum est, q sicut substãtia dicitur dupliciter, s. de hypostasi, & de natura, ita entitas, seu realitas dicitur duplici-ter. s. de realitate hypostatica seu personali, & de realitate na-turali hoc est spectante ad naturam, vt natura distinguitur cõ-tra hypostasim, & econtra. Et quoniam secundum Damasce-num, in Christo naturalia duplicantur, quia duas habet Chri-stus naturas diuinam scilicet & humanam, personalia autem non multiplicantur, sed in vnitate sistunt, quia vnica tantũ est in Christo persona, scilicet hypostasis verbi, ideo in Christo, sequendo Damasceni doctrinam, immo ecclesiæ sententiam, si consequenter loqui debemus, quicquid spectat ad naturam humanam, vt distinguitur contra hypostasim humanam, & assumptum est & assumptibile fuit: quicquid autem spectat ad personalitatem humanam, vt distinguitur contra naturam humanam non est assumptibile, non est assumptum, non fuit nec est in Christo. Et sub membro hoc continentur multæ en-titates, reales, quamuis diuersimode, scilicet personalitas actus essendi, & filiatio realis temporalis, vt infra in suis patebit lo-cis: & ideo nihil horum est assumptibile, diuersimode rõ: quia personalitati repugnat contradictorie assumi, actui vero essen-di repugnat secundum ordinem, rerum, vt infra q. 17. patebit. Et omnes auctoritates sonãtes aliquam integritatem, aut vni-uersalitatem assumptorum, vel assumptibilũ intelligẽ-da sunt in genere naturalium, vt distinguuntur contra personalia.

¶ Et propterea cum primo obijcit Scotus, quia quod est inas-sumptibile, est incurabile, intelligitur sic. Quod inter natu-ralia est inassumptibile, est incurabile. Et probatur glossa ex ipsius Damasceni doctrina, ponentis personalia non esse as-sumpta. Ad secundam eiusdem probationem negatur illa pro-positio, Quælibet creata entitas est æque in potentia obedien- A
tiæ ad assumptionem: quoniam alicui creatæ rei repugnat assu mi: vnde in litera dicitur, quòd oporteret personalitatem cor-rumpi, si natura angelica, vel humana præexistẽs assumeretur.

¶ Ad secundum Scoti conceditur, quòd in Christo non est realitas creatæ personalitatis: sed falsum est, quòd ista reali-tas sit actualissima, cum sit cõstitutiua subiecti actus essendi. Et similiter fal-sum est, quòd sit de-terminatissima, im-mo non est deter-minata, sed ter-minus: terminus. n. non est termina-tus, sicut nec albedo est alba. Adiun-cta autem sequela, quòd Christus non esset homo vniuo-ce nihil valet, vt diuus Thom. docet: quia vniuocatio in no-mine hominis attenditur, secundum naturæ humanæ ratio-nem, & non secundum personalitatem: ratio autem naturæ humanæ eadem omnino est in Christo, & alijs hominibus, quàmuis personalitas sit diuersa. Et cum contra concessum defectum realitatis personalis creatæ in Christo arguitur, quia sequeretur quòd sibi dimisse humanitati assumptæ oporteret nouam dari realitatem, respondetur, quòd oporteret nouam realitatem adesse, sed non de nouo per aliquam nouam actio-nem dari: sola enim separatio (vt auctor dixit) dat complemen-tum, sublato impedimento illius perfectionis: sicut sublato im pedimento, graue descendit deorsum. Iam enim patet ex litera præsenti, quòd persona diuina assumendo impedit naturam assumptam a propria personalitate.

¶ Ad tertium Scoti, negatur sequela, nec probatio allata pro-bat illam: quia concesso quòd talis realitas, nec est natura, nec per identitatem continetur in natura, negatur sequela, & dici-tur quòd talis ex natura separata a verbo, haberet: est enim se-paratio reductiua de potentia ad actum illorũ, quæ cõiunctio impediebat (vt patet in cõtinuis) himõi aũt realitas cõtinetur in natura quasi-in potentia, pro quanto natura est terminabilis ex se tali realitate, non vt actu, sed vt termino proprio. C

¶ Ad quartum dicitur, quòd si est sermo de potentia natu-rali, negatur sequela, quæ non probatur: quia si humanitas non assumeretur, personaretur propria personalitate, non enim omne prius potest naturaliter fieri sine posteriori. Si vero sit sermo de potentia diuina, fateor nullam me vide-re impossibilitatis rationem, quare non possit deus naturam absque omni personalitate conseruare, eum actu tamen essen-di miraculose consequente absque personalitate, quæ est pro-prium illius subiectum secundum naturæ ordinem, cui diui-na non est alligata potentia. Et scito quòd sicut eum de inte-gritate & perfectione ac non defectu hominis in Christo est ser mo, intelligitur quo ad naturalia, vt distinguuntur contra per-sonalia, teste ante etiam Athanasio, Perfectus homo ex ani-ma rationali & humana carne subsistens, vbi expresse perfectio nem hominis in Christo, in contare ex anima rationali & hu-mana carne posuit: clarum est autem perfecto nihil deesse, ni-hil ergo deesse perfecto homini Christo asseritur, si ex anima ra tionali & humana carne constare dicitur, cum qua perfectio-ne liquet stare defectum personalitatis, quicquid sit illa: ita quando est sermo de nouitate, aut acquisitis seu acquisibilibus per humanitatem assumptam, si sibi dimitteretur, & dicitur nihil noui acquiri aut aduenire, sed per seipsam subsistere, in-telligitur de his, quæ non ex ipsa separatione consequuntur, & quòd dimissa sibi per seipsam dimissam subsisteret, in quo clauditur id, quod ex separatione datur seu consequitur in ip-sa natura: negatio enim & exclusio & exceptio non cadunt su-per concomitantibus ipsam separationem, quæ ponitur. Con-stat autẽ ex dictis ab auctore, quòd separatio dat totalitatem seu complementum, qua seu quo hypostasis differt a natura, & quod natura assumpta impedita est a propria personalitate, quæ ad ipsam consequeretur separatam: quoniã esset vnio, quæ impediuit. Et si ad has duas glossas te resolueris, perspi-cies omnia soluta, clara & consona.

¶ Ad Aureoli primum, respondetur primo, quòd quicquid in natura plantarum est, assumpsit verbum, in natura, dixit Da-mas. nõ in persona: veruntamen qu a personalitas plantata est in natura, ad quam sequeretur, si nõ esset impedita per assum-ptionẽ dicitur secundo, quòd ly, quicquid, distribuit pro plan-tatis in natura, ita quòd conueniant sibi, vt distinguitur con-tra personam. Et si contra hoc applicetur instantia, allata. ter-minus humanitatis est aliquid humanitatis, respõdetur quòd terminus vltimus, de quo solo est sermo, sit aliquid humani.

tatis, potest dupliciter intelligi. Primo, quòd ita sit aliquid humanitatis distincta contra personam, quod conueniat sibi abs. quæ personalitate, & sic negatur: quia implicat duo contradictoria simul, quoniã est constitutiuus personalitatis. Alio modo, quod sit aliquid humanitatis totaliter completæ, & hoc est uerũ, quia est termi

nus, & vltra hoc est aliquid in potentia ipsius humanitatis, quæ secũdum se est terminabilis termino proprio.

assumptæ non deest propria personalitas propter defectũ alicuius, quod ad perfectionẽ humanæ naturæ pertineat: sed propter additionem alicuius, quod est supra humanam naturam, quod est vnio ad diuinam personam.

¶ Ad secundum negatur, proprie loquendo, prima sequela: quoniam huiusmodi entitates & realitates constitutiuæ non sunt ipsa entia. quæ sunt, sed sunt, quibus aliqua sunt: hoc. n. modo actus essendi, & vniuersaliter constitutiua entium entia dicuntur. Vnde secunda sequela nihil valet, nec habetur 7. Meta. Ad confirmationem negatur illa conditionalis, Si distinguuntur realiter, possunt separari & separatim assumi: quoniã non omnia distincta realiter sunt separabilia, saluis veritsque.

¶ Ad tertiũ negatur sequela multorum inconuenientium, & ad primum inconueniens negatur sequela: probatio autem & assumit falsum, & est pro nobis. Assumit quidem falsum, dicendo, quòd verbum nõ est terminatio: quoniam verbum est sua personalitas, quæ est vltima terminatio naturæ diuinæ, sicut personalitas humana est terminatio naturæ humanæ, salua semper differentia, quæ subintelligitur inter diuina & creata. Est autem pro nobis: quia ex hoc quòd uerbum est terminatio subsistens, sequitur quòd potest supplere uices terminationis creatæ, quæ non est suũ terminatum, utpote præhabens quicquid est in huiusmodi creatis terminationibus. Ad secundum inconueniens similiter negatur sequela, nec probatur per hoc, quia terminatio illa non est homo, quia non oportet quòd terminatio illa sit homo: sed quòd constitutum per terminationem illam sit homo, quod est uerum: quia persona humana, quæ constituitur illa terminatione, est homo. Et patet nullitas huius modi arguendi ex differentijs, ex hoc enim quòd rationalitas non est animal, non sequitur, ergo constitutum per rationalitatem, non est animal. Ad tertium inconueniens negatur similiter sequela: quoniam in angelis etsi non distinguitur natura ab hac natura (quoniam seipsa est hæc, & hoc intendit Philosophus) distinguitur tamen natura a persona, de qua distinctione vel indistinctione Philosophus nihil dixit. Philosophus enim indistincte utitur nomine indiuidui & hypostasis, & solum pertractat de distinctione quidditatis & eius, cuius est, secundum principia naturæ & indiuiduationis. Nec mirũ, cum etiam auctor i. 1. par. q. 3. ita indistincte & tracter & decidat quæstionem de distinctione naturæ & suppositi: puto autẽ in causa fuisse, quòd usque hodie non fuissent excitata ingenia humana ad perscrutandas subtilitates inter personã & individuam naturam, nisi mysterium Trinitatis & incarnationis reuelatum ad hoc inuitasset. Ad quartum dicitur, exponendo sensum propositionis, substantia prima est prima substantia per essentiam, quoniã potest dupliciter intelligi, primo per essentiam completam, & hoc uerissima, & sequitur ex positione nostra: alio modo, per essentiam absque termino proprio, & sic est falsa, quia non sufficit ad rationẽ primæ substantiæ esse sine termino. Nec est uerũ, quòd primã substantia non sit substantia inquantum prima, sicut non est uerum quod homo, inquantum homo, non est animal, quãuis nec rationalitas sit animal, nec personalitas sit ipsa substantia. Ad quintũ negatur sequela: quoniam substãtia dicit suo ĩstere per se: quia per suam essentiam completam seu terminatam subsistit: sed uerum est, quod sequitur, quòd substantia interminata seu incompleta non per se subsistat, sed oportet quòd sit terminata proprio termino. Nec subsistere per proprium terminum distinguitur contra subsistere per se, quoniam proprius terminus aliquid sui est sicut lineam terminari per punctum, & corpus per superficiem distinguitur contra terminari per se; quoniam rõ batio aliud terminus proprius, quin sit aliquid terminati: corpus enim de genere quantitatis non est aliter terminabile, quã per superficiem propriam. Ad sextum negatur sequela, & probatio assumit falsum: quoniam terminatum non subsistat terminato: aliud est enim subesse alicui, & aliud terminari per illud: natura autem terminatur per personalitatem, sicut linea terminatur puncto. Ad septimum negatur, proprie loquendo, sequela: quoniam terminus non componit cum terminato tied bene sequitur, quòd ultra substantiam pro essentia, quæ resoluitur in materiam & formam, & ponit substantiam compositam; etiam singularem, inuenitur aliter substantia pro hypostasi simplex uel composita, quæ quia nihil addit supra singularem essentiam nisi terminum, non ponit in numerum cum illa, & suis partibus. Et hanc distinctionem iam accepimus ab Aristotele in 5. Metaph.

¶ Restat nunc satisfacere obiectioni in oppositum in principio allatæ ex uerbis auctoris in responsione ad secundum eiusdem articuli, & dicendum est, q̃ si subtiliter inspiciatur, litera supponit defectũ propriæ personalitatis in humanitate assumpta. Et causam reddit non defectum alicuius sed pertinet ad perfectionem naturæ, ut distinguitur contra personam) sed additionem alicuius, quod est supra naturam, scilicet personalitatis diuinæ. Vbi clare patet secundum planum literæ sensum, quòd defectus personalitatis supponitur, & causa illius defectus redditur, & non dicitur simpliciter nihil deficere, sed nihil deficere spectans ad perfectionem naturæ, cuius oppositum non diximus: sed hoc exposuimus ex ipsomet, quòd intelligitur de natura, ut distinguitur contra hypostasim, ut clarius etiam patet hic in responsione ad tertium, cum dicitur quòd natura, quæ assumitur, impeditur a propria personalitate. aliquid ergo illi deficit non pertinens ad perfectionem naturæ, sed ad personam, quæ impeditur.

¶ In eodem articulo in responsione ad tertium, citra illud, persona diuina sua unione impediuit, ne humana natura propriam personalitatem haberet, dubium primo occurrit, An humana natura in Christo inclinetur ad propriam personalitatẽ. Et est ratio dubij: quia quòd inclinetur, apparet ex hoc, quòd impeditur ab illa: nihil enim impeditur nisi ab eo, in quod tendit: quòd uero non inclinetur, apparet ex hoc: quia si inclinaretur naturaliter in propriam personalitatem, quiesceret violenter in aliena persona, qualis est persona diuina, nullum autem violentum perpetuum.

¶ Dubium secundo occurrit, quo pacto uerificatur, quòd persona diuina impedierit naturam humanam a propria personalitate, obscurum quippe ualde est: quia non apparet quomodo personalitas humana nata est consequi ad naturam humanam, aut fluere ab illa, cum non ponatur in natura humana causalitas aliqua respectu personalitatis.

¶ Ad primum dubium dicunt quidam, quòd humanitas Christi habet naturalem inclinationem ad propriam personã, probãtq; hoc quadrupliciter. Primo, quia natura carẽs aliquo sibi debito, solo diuino miraculo, naturaliter inclinatur in illud: sicut ignis carens actu comburendi pueros, Dan. 3. naturaliter inclinabatur ad comburendum. Sed o, quia humanitas Christi est eiusdem conditionis quantũ ad naturales potentias & habilitates, cum ceteris humanitatibus: sed reliquæ naturaliter inclinantur in proprias hypostases. ergo. Tertio, quia sicut accidens quantumcumque separatum habet semper aptitudinem naturalem ad inhærendum, ita essentia substantiæ habet semper aptitudinem naturalem ad per se existendum. Et tenet sequela: quia sic definitur substantia, quòd est res per se existens. Quarto, quia magis inseparabiliter, & per se consequitur naturam substantiæ propria suppositatio, qua non potest nisi miraculose carere, quàm potentiam naturalem, puta intellectũ, propriius actus: sed potẽtia naturalis quantumcumq; careat actu, semper naturaliter inclinatur in actum. ergo. Sed hæc opinio dico, quòd humanitas Christi potest considerari & iudicari dupliciter: primo secundum se, hoc est abstrahendo a personalitate diuina, cui actu iuncta est, & sic uerum est, quòd habet naturalem inclinationem ad proprium personalitatẽ, sicut reliquæ humanitates secundum se sumptę, cum sint eiusdem rationis. Et hinc prouenit quòd si separaretur a uerbo, quòd propriam personalitatem haberet: quoniam ipsa separatio in re conferret id, quod sibi in abstractione considerate natum est conuenire. Nec est opus probare, quòd humanitas secundum se naturaliter inclinatur ad propriam personalitatem: quoniam hoc est per se notum ex eo, quòd naturaliter quælibet humanitas inuenitur propria personalitate personata, excepta Christi humanitate ex maximo miraculo. Constat autem ex 2. phy. quòd unusquodq; sicut naturaliter agitur, ita aptũ natũ est agi. Et ex hac conclusione per se nota. I. humanitas quælibet secundũ se inclinatur naturaliter in propriam personalitatem, potest arguere, q̃ personalitas non solum negationem, sed positiuũ addat naturæ, ad quod concomitatur negatio: quoniam nulla naturalis habilitas est per se primo ad negationem, sed ad positiuum, cui quandoque annectitur negatio: quia naturalis inclinatio est per se primo ad aliquid, & non ad nihil formaliter: negatio autem nihil formaliter est. Nec est uera responsio eorum ad hoc, dicendo quòd corpora naturalia, quia naturaliter possunt

sunt non esse, habent inclinationem ad non esse, & quòd aer ex sua diaphaneitate est naturaliter habilis, ut sit tenebrosus: quoniam corpora naturalia ideo possunt non esse, quia materia eorum appetit per se primo aliud esse, cui annexa est uegatio præsentis corporis, & similiter diaphaneitas est per se primo ad lumen, cum

lumen sit actus diaphani, & non est ad negationem luminis, nisi p accidens: quia, i. deest illi propria pfectio, clumẽ. Nihil autẽ horũ potest dici de habilitate naturæ ad psona

ptio ibi non importat destructionem alicuius, quod prius fuerat, sed impeditionem eius, quod aliter esse posset. Si enim humana natura non esset assumpta a diuina persona, natura humana propriã

litatem propri, si ponit negatio: quia p se primo ponit ad negationẽ, esi ad nihil aliud sit, q̃ ad negationem, q̃ ponit persona. Alio aũt mõ cõsideratur, & iudicat humanitas Christi, vt est, hoc est vt de facto est vnita personæ diuinæ: & sic iudicanda est secundum id quod sortita est ex vnione ad diuinam personam. Et sic dicendum est, q̃ non inclinatur ad propriam personalitatem habendam, quia regulare est, vt potentia naturalis ad aliquid, si perficiatur per aliud perfectius sic, quòd cõtineat quicquid est in illo, ad quod naturaliter inclinatur, non inclinetur amplius in illud, vtpote iam satiato appetitu suo naturali ex perfectioni continente etiam illud, ad quod naturaliter tendebat, neque enim minus est satiatus appetitus ex acquisitione illius perfectioris, quàm fuisset satiatus ex acquisitione illius imperfectioris, ad quod tendebat: sed si acquisiuisset illud imperfectum, iam fuisset expletus appetitus ne amplius appeteret, sed quiesceret in illo, absque alterius appetitu. ergo si ponitur quòd acquisierit id, in quo continetur quicquid in alio est, quiescet in illo absque alterius appetitu. Sic autem est in proposito, utẽdo potẽtia & actu, prout locum habere possunt inter terminabile & terminum, quoniam persona diuina continet excellenter in se etiam in terminando, quicquid habet personalitas creata, cum sit infinita, & in essendo, & in terminando. Et propterea humanitas Christi assumpta ad personalitatẽ diuinam, totum appetitum personalitatis plusquàm satiatum ac consumatum habet & consequenter quiescit absque appetitu quocumque alterius personalitatis: sicut si materia alicuius generabilis haberet vnam formam continentem quicquid in qualibet forma generabilium esse potest, quiesceret in illa, ita quòd nullam aliam appeteret, quamuis secundum se, hoc est abstrahendo ab illa forma considerata, naturaliter inclinaretur ad propriam formam generalem. Et quoniam humanitas Christi differenter cõsideratur in assumptione, & iam assumpta: quia in assumptione consideratur secundum se: quia quod assumitur, præintelligitur assumptioni, iam autem assumpta iudicatur, secundum quòd est vnita personæ diuinæ, ideo caute loquendo, dicendum est quod persona diuina impediuit naturam humanam a propria personalitate, & non est dicendum, quòd persona diuina impedit humanitatem a propria personalitate. Per impedimentum enim in præterito denotatur naturalis inclinatio humanitatis, secundum se: per negationem autem impedimenti in præsenti, denotatur consumatio omnis appetitus personalitatis in illa natura. Et propterea patet, quòd impeditio præterita, quia annexa est actioni consummatiuæ excellentius illius appetitus, non inducit violentiam in actione, aut passione, aut quiete sequente, cum etiam passum conferat vim obedientiæ huiusmodi actioni, quam significat assumptio, & propterea in litera dicitur in præterito, quòd impediuit, & non dicitur quò d impedit.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis respondendo dicitur, quòd magni refert loqui de humanitate solummodo suspensa per diuinam potentiam a sua personalitate (vt si Deus humanitatem aliquam sine vlla personalitate faceret) & loqui de humanitate terminata per personalitatem diuinam, & carentem propria natura: de humanitate primo modo, verum est, quòd naturaliter inclinatur ad suam personalitatem, & hoc tantum probat argumentum loquens tantum de carente sibi debito per diuinum miraculum: de humanitate vero secundo modo, falsum est quòd inclinetur in propriam personalitatem: quia appetitus eius quiescit in personalitate diuina. Et quia huiusmodi humanitas non est tantum carens propria personalitate, sed terminata ac satiata aliena, tale ideo argumentum non habet in ea locum.

¶ Ad secundum dicitur, quòd humanitas Christi quo ad naturales potentias & habilitates humanæ naturæ secundum se, est eiusdem rationis cum alijs: sed quo ad terminationem & satiatatem suæ personalitatis, est alterius rationis ab aliis: quia terminatur & satiatur aliena diuinaque personalitate: personæ reliquæ proprijs personalitatibus terminantur & satiãtur.

¶ Ad tertium dicitur quòd æquiuocat de per se esse: quoniam esse per se dupliciter sumitur, scilicet vt distinguitur contra esse in alio, vt accidens est in subiecto, & de tali verum est, q̃ ita

personalitatem haberet. & pro tãto dicitur persona consumpsisse personã, licet improprie, quia persona diuina suavnione impediuit, ne humana natura propriam personalitatem haberet.

se habet ad substantiam, sicut inesse ad accidens: alio modo sumitur, vt distinguit contra esse in alio vt in quod, & sic non desinit, substantiam, nec cõuenit substantiæ, nisi ratione hypostasis, cuiper se primo conuenit. Et ideo non est mirum si humanitas Christi ex vnione ad diuinam personam consumatum habens appetitum personalitatis, nec actu nec aptitu sine naturali, nisi cum ista adiectione, secundum se, inclinatur ad propriam personalitatem: patet enim, iam non esse simile de ipsa & de accidente separato: sed esset simile de humanitate suspensa ab omni personalitate, si suspendi intelligatur per miraculum, aut per conditionalem.

¶ Ad quartum dicitur sicut ad primum, quòd aliud est loqui de inclinatione naturali priuata uel carente actu, vel termino, & aliud de eadem consumata per actum, vel terminum eminenter continentem actum, vel terminum proprium, & ideo priuata, vel carente proprio termino, vel actu: quoniam in prima semper restat naturalis aptitudo ad proprium, in secunda non, propter rõnem dictam. Et ideo si intellectus poneretur cõsumari actu aliquo super naturali eminẽter continente actum proprium, non inclinaretur amplius in proprium.

¶ Ad secũdum dubium dicitur, quòd, vt Auctor superius dixit in q. 1. art. 1. ad secun dum, ex anima & corpore constituitur in vnoquoque nostrum duplex vnitas, naturæ scilicet, & personæ, naturæ quidem, secũdum quòd ex materia & forma, vt formaliter illam perficit, componitur natura vna composita: personæ uero, inquantum est unus aliquis subsistens in carne & anima. Vbi primo uide, quòd quia ens & unum cõuertuntur, ac per hoc vbi est duplex unitas, ibi est duplex entitas, quum unitas supra entitatem, solam in diuisionem addat, & propterea dicendo, quòd ex anima & corpore cõstituitur duplex vnitas, naturę & personæ, dictum est quòd constituitur duplex entitas, naturæ scilicet, & personæ. Et hinc habes, quòd opinio ante dicta de personalitate, consonat doctrinæ Auctoris. Vide secundo, quòd unitas ac entias personæ non excluditur a causalitate naturę, dum dicitur, quòd ex principijs naturæ constituitur ex anima & corpore. Et ideo vtendum occurrit regula communium Deo & creaturis, puta esse sapientiæ, scientiæ, & huiusmodi, quę dicimus transferri in deum formaliter, sublato eo quod imperfectionis est in creaturis, ita quòd licet in creaturis personare, & personari non nihil causalitatis habeat annexum, formaliter tamen (vt superius de eo communiter diximus) sine causalitate comparari ad naturam, sublato omni eo quod imperfectionis est, ut in diuinis inuenitur, nullã causalitatem includit, & sic interuenit in mysterio incarnationis, quod secundum nullam causalitatem dictum est esse inter personam, & naturam humanam, alioquin communis esset toti Trinitatis Veruntamen natura seu naturæ principia non ita causant personalitatem, vt interueniat media actio: sed per modum naturalis sequelæ personalitas adest naturæ, nõ sicut propria passio naturaliter consequitur subiectum iam constitutũ: quoniam non ea ratione personalitas adest, quasi quod data forma, dentur consequentia ad formam: sed sicut perfectio seu complementum effectus, naturaliter sequitur effectũ, cuius est complementũ: natura siquidẽ vt prior causalitate, in completa est quo ad vltimũ sui complemẽtũ, vt Auctor dixit & vt persona, vltimum complementum assequitur. Quo fit, vt actio, qua fit hic homo, inchoata & deducta vsque ad terminum inclusiue fit, quando fit natura personata, quam significat hic homo seu Sortes: quando vero fit aut consideratur vt inchoata, & deducta est vię; ad naturã hanc, abstrahẽdo a persona igne, inconsumata est, quoniã est vię; ad terminũ excluſiue. Modus ergo qua psonalitas sequit naturã vel naturæ principia, est quo termin⁹ actionis & rei factæ, naturalt adest in fine actiõis rei factæ, nisi adsit impedimẽtũ, impediunt, n. in com positis subsistentijs principia naturę, cõstituta iã natura a cõstitutione sui termini, vt ex litera habet p sentis articuli iũcta literæ allatæ ex q. 2. & silr in subsistãtijs angelicis natura ipsa, q̃ fit, impediret in suo fieri a consecutione sui termini. Et propterea sublato impedimẽto nõ oportet q̃rere aliã causa donantẽ cõplementũ. n. ipsa natura secundũ se habet in se sufficiens cõsecutiuũ sui ex mini.

¶ Super-

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum tertium.*

TItulus tertij articuli directe quærit de homine, vt distinguitur contra naturam humanam.

¶ In corpore articuli duo fiunt: primo respondetur quæsito negatiue, secundo excluditur error contrarius. Conclusio responsiua est, Non est proprie dictum, q̄ filius dei assumpsit hominem. Probatur: Homo significat humanam naturam in supposito. ergo non est proprie dictum, q̄ filius dei assumpsit hominem. Antecedens probatur ex auctoritate Damasc. Sicut deus significat eum, qui habet deitatem, ita homo eū, qui habet humanitatem. Consequentia probatur, illud quod assumitur, nō est terminus assumptionis, sed præintelligitur illi: indiuiduum autem, ī quo natura humana assumitur est terminus, scilicet diuina persona: igit si homo significat humanam naturā in supposito, nō assumit. Vbi nota, q̄ congenita Auctori reuerentia ad sacros doctores effecit, vt minus expresserit in conclusione, quàm probauerit in præmissis: probauit.n. q̄ filius dei non assumpsit hominem, expressit tantum, quòd non est proprie dictum, quod filius dei assumpsit hominē: quia hoc inuenitur quandoque affirmatum in sacris literis, cum grano salis intelligendum. Error qui excluditur in litera cōcedentiū in Christo plura supposita, satis patet.

¶ In respōsione ad primum nota duas glossas, quibus pie possunt exponi dicta sanctorum. prima, vt exponatur homo, quo ad naturam, & hanc dederat Magister Sen. in litera tertij sentē. dist. 6. Secunda est, vt exponatur assumptio non in fieri, sed in facto esse: quia assumptio in facto esse habet hominem pro termino: quia hoc effecit assumptio, & ad hoc terminata est, q̄ filius dei est hō.

¶ In respōsione ad secundum, dubium nouitiorum occurrit: quia videtur concedendum, quòd filius Dei assumpsit hominem, quia prædicata tenentur formaliter, constat autem quòd filius dei assumpsit hominem, quo ad formam seu naturam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd non est hic quæstio de propositione, in qua homo est prædicatum, quoniam sub hac tali quæstione ea dit, an homo sit assumptus a filio dei, vbi est subiectum: sed est quæstio de re, an scilicet res significata nomine hominis sit assumpta a verbo dei. Et quia res significata est habens humanitatem, & habens humanitatem non est nisi suppositum, q̄

*Ex Ephesina synodo refertur in Chalcedonensi actione 1. dū Nicenæ synodi fides legitur.

*Art. p̄ced.

† q.3. art.1. & 2.

*lib.3.c.4. ī prin. & clarius c. 11. circa finē.

ARTICVLVS III.

Vtrum persona diuina assumpserit hominem.

AD TERTIVM sic procedi-Atur. Videtur quòd persona diuina assumpserit hominem. Dicitur enim in Psal. 64. Beatus, quem elegisti & assumpsisti. quod glo.* exponit de Christo. Et Aug. dicit ī lib.† de Agone Christiano, quòd filius dei hominem assumpsit, & in illo humana perpessus est.

¶ 2 Præt. Hoc nomen homo, significat naturam humanam: sed filius dei assumpsit humanam naturam. ergo assumpsit hominem.

¶ 3 Præt. Filius dei est homo: sed non est homo, quem non assumpsit: quia sic esset pari ratione Petrus vel quilibet alius homo. ergo est homo, quem assumpsit.

SED CONTRA est, auctoritas Felicis Papæ & martyris, quæ introducitur in Ephesina synodo.* Credimus in dominum nostrum Iesum Christum de virgine Maria natum: quia ipse est dei sempiternus filius & verbum, & non homo a Deo assumptus, vt alter sit præter ipsum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est,* illud quod assumitur, non est terminus assumptionis, sed assumptioni præintelligitur. Dictum est autem,† quòd indiuiduum, in quo assumitur humana natura, non est aliud quàm diuina persona, quæ est terminus assumptionis. Hoc autem nomen homo, significat humanam naturam, prout nata est in supposito esse: quia, vt dicit Dam.* sicut hoc nomen deus significat eum, qui habet diuinam naturam, ita hoc nomen homo significat eum, qui habet naturam humanam: et ideo non est proprie dictum, quòd filius dei assumpsit hominem, supponendo (sicut rei veritas se habet) quòd in Christo sit tantum vnum suppositum, & vna hypostasis, sed secundum illos, qui ponunt in Christo duas[d] hypostases, vel duo suppositа, conuenienter & proprie dici posset; quòd filius dei hominem assumpsisset. Vnde & prima opinio quæ ponitur in sexta distin. tertij lib. * Sententiarum, concedit hominem esse assumptum: sed illa opinio erronea est, vt supra dictum est.†

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd huiusmodi locutiones non sunt extendendæ tāquam propriæ: sed pie sunt exponendæ vbicumque a sacris doctoribus pronuntur: vt dicamus hominem assumptum, quia eius natura est assumpta, & quia assumptio terminata est ad hoc, vt filius dei sit hō.

AD 2^m dicendum, quòd hoc nomen homo, significat naturam humanam in concreto, prout scilicet est ī aliquo supposito: & ideo sicut non possumus dicere, quòd suppositum sit assumptum, ita nō possumus dicere, quòd homo sit assumptus.

AD 3^m dicendum, quòd filius dei nō est homo, quem assumpsit, sed cuius naturam assumpsit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum filius dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis.

AD QVARTVM sic procedi-Atur. Videtur quòd filius dei debuerit assumere humanam naturam abstractam ab omnibus indiuiduis. Assumptio enim humanæ naturæ facta est ad cōmunem omnium hominum salutem: vnde dicitur primæ ad Timo. 4. de Christo, quòd est saluator omnium hominum, maxime fidelium: sed natura prout est in indiuiduis, recedit a sua communitate. ergo filius dei debuit humanam naturam assumere, prout est ab omnibus indiuiduis abstracta.

¶ 2 Præt. In omnibus id, quod est nobilissimum, est deo attribuēdum: sed in vnoquoque genere illud, quod est per se, potissimū est. ergo filius dei debuit assumere hominem per se, qui quidem secundum platonicos* est humana natura ab indiuiduis separata. Hanc igitur debuit filius dei assumere.

¶ 3 Præt. Humana natura non est assumpta a filio dei, prout significatur in concreto per hoc nomē homo, vt dictum est. * sic autem significatur, prout est in singularibus, vt ex dictis patet. † ergo filius dei assumpsit naturam humanā, prout est ab indiuiduis separata.

SED CONTRA est, quòd dicit Dam.* in 3. lib. deus verbum incarnatum non eam, quæ nuda contemplatione consideratur, naturam assumpsit: non enim incarnatio hoc, sed deceptio & fictio in carnationis esset: sed humana natura, prout est ab indiuiduis separata vel abstracta, in nuda contemplatione cogitatur: quia secūdum seipsam non subsistit, vt ibidem Damasc.* dicit. ergo filius dei non assumpsit humanam naturam, secundum quòd est a singularibus separata.

RESPON. Dicendum, quòd natura hominis vel cuiuscumque alterius rei sensibilis, præter esse, quod in singularibus habet, dupliciter potest intelligi, vno modo quasi per se ipsam esse habeat, sicut platonici posuerunt: alio modo sicut in intellectu existens, vel humano vel diuino. Per se quidē subsistere non potest, vt Philosophus probat in 7. Meta.* quia ad naturam speciei rerum sensibiliū pertinet materia sensibilis, quæ ponitur in eius definitione: sicut carnes & ossa in definitione hominis. Vnde non potest esse, quòd natura humana sit præter materiā sensibilem. Si tamen esset hoc modo subsistens natura humana, non fuisset conueniens, vt a verbo dei assumeretur. Primo quidē, quia assumptio ista terminatur ad personam, hoc autem est contra rationem formæ communis, vt sit in persona: quia in persona indiuiduatur. Secundo, quia naturæ cōmunem omnibus hominibus. Tales.n. operationes dicuntur communes & vniuersales ex parte subiecti: quia sequuntur naturam secundum se, non vt in hoc aut illo: natura autem secūdum se communis & vniuersalis dicit. Natura autem cui tua assumptioni debet sic se habere, vt operationes personales, & non solum naturales congrue sibi attribuantur.

¶ Ad secundam dicitur, quòd operationem aliquā esse meritoriam, contingit dupliciter, scilicet ex suo genere vel ex parte operantis tantum. Operationes enim naturales ex suo genere, non sunt meritoriæ: & ideo dicitur, quòd naturalibus non meremur nec demeremur, possūt tamen esse meritoriæ ex parte operantis, in deum obiectum supernaturalis beatitudinis illas referentis. Operationes autem libere ac moraliter bonæ ex suo genere sunt meritoriæ: quoniam ex suo genere habiles sunt, vt charitate informentur. In litera ergo est sermo de meritoriis ex suo genere, ita quòd ratio literæ consistit in hoc. Natura humana illo modo essendi est incongrua assumptioni, quo non est nata, vt conueniant sibi operationes meritoriæ ex suo genere: quia assumptio ad hoc tendit, vt mediante natura assumpta, filius dei mereatur nobis: sed naturæ communi non attribuuntur nisi operationes cōes, &c. ergo. Tertia ratio expositione non eget.

¶ In secundo autem sensu tractatur quæstio secundum esse in duplici intellectu, primo diuino: deinde humano. Et quidem, quòd natura humana, secundum quòd est in intellectu diuino, non potuit assumi probat dupliciter: primo, quia natura humana sic nihil aliud est, quam natura diuina: secundo, quia natura humana ab æterno esset in filio dei per hunc modum. Vbi nota pro primæ rationis euidentia, quòd esse obiectiuum rerum respectu intellectus diuini non est esse diminutum, vt Sco. in 17. dist. 1. sen. somniauit, nec est esse relationum rationis, quasi quoddam respectiuum esse acquirant ex hoc, quòd obiciuntur diuino intellectui: quoniam deus secundum veram philosophiam & altissimam theologiam nihil intelligit extra se, non quòd aliquid illum lateat, sed quia intuendo seipsum tantum, intuetur omnia, quoniam omnia & cognoscibilia, & cognita a deo sunt ipse deus, iuxta illud Ioan 1. Quod factum est, in ipso vita erat. Quia ergo humanitas in intellectu diuino nihil aliud est, quàm deitas secundum id, quo humanitatem continet: ideo optime ratio literæ concludit, quòd assumere humanitatem, vt est in intellectu diuino, esset assumere naturam diuinam, quæ non est assumptibilis. Et quia deitas est in filio ab æterno sequitur, quòd natura humana per hunc modum essendi est in filio dei ab æterno, & non ex tempore coniuncta: vt secunda ratio subiunxit. Potest tamen aliter induci hæc secunda ratio per se sensum, vt sit sensus, quòd quicquid sit illud esse obiectiuum humanitatis in intellectu diuino, humanitas per hunc modum, scilicet secundum quòd est obiectum intellectus

* Vt patet ex Arist. 1. Met. tex. 6. & 25.

*Art. p̄ced.

†Art. p̄ced.

* li. 3. c. 1. & c. 11. circa prin.

* loco nūc citato.

* lib. 7. Meta. tex. 26. & 27. to. 3.

personari. Amplius aliud est iudicium de natura communi ī exemplari participatione, singulari tamen in essendo (qualis esset humanitas per se) & aliud est iudicium de natura communi in essendo, qualis intelligitur natura humana, vt est vniuersalis in prædicando de omnibus hominibus, qualis non esset humanitas per se: contra rationem enim naturæ communis in essendo est indiuiduatio: nō autem naturæ communis in participatione exemplari huiusmodi humanitas autem per se non ponitur cōmunis in essendo. Et confirmat: quia humanitas subsistens proculdubio esset res singularis i essēdo: alioqn nō subsisteret, sicut nec deitas subsisteret, ni si esset res singularis.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ quia ratio ista non affertur ad monstrādam impossibilitatē assumptionis, sed incongruitatis, ideo propositiones eius intelligendæ sunt I plano sensu: quo seruata vniuocatione terminorum, scilicet ly persona hominis, & ly indiuiduū hominis, monstrat aperte incongruentiam humanitatis separatæ ad assumptionem. Est igitur sensus illius propositionis, Contra rationē naturæ communis est, quòd sit in persona, scilicet humana, vt sunt personæ humanæ, quas scimus. Et hoc manifestat, quia in persona indiuiduatur, relinquens pro per se noto, quòd contra rationem talis humanitatis est indiuiduari, quod est verum vniuoce loquendo de indiuiduatione, vt natura apud nos indiuiduatur. Ex hac namque propositione & ratione optime infertur, quòd humanitas per se incongrua est assumptioni: natura enim repugnās personis & indiuiduis suæ speciei, non congrua est ad hoc, quòd trahatur ad alienam personam. Et per hæc patet responsio ad duo vltima.

¶ Ad primum autem dicitur, quòd si humanitas esset separata, sequeretur & quòd non esset persona: quia ponitur quòd sit tantum humanitas: equinitas enim, vt dicit Auic. est tantū equinitas, et ideo propositio literæ est absolute vera, quòd contra rationem naturæ communis esset personalitas, non sic autem est de naturis angelicis, quæ non ponuntur tantum ipsæ, sed ponuntur habentes naturas suas, et sequeretur, quòd haberet personam, pro quanto per se separatim subsisteret naturaliter: nec mirum, quia antecedens implicat incompossibilia. Secunda ratio est: quia naturæ communi non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales, secundum quas homo non meretur nec demeretur, assumptio autem facta est ad hoc, vt ille homo mereretur nobis.

¶ Sed occurrunt hic dubitationes duæ. Altera est: qa aut in prima parte propositionis Maioris est sermo de operatione communi & vniuersali ex parte subiecti, & hoc non, quia hoc est contra hypothesim, qua ponimus naturam communem per se existere, ac per hoc esse singulare quoddā in essendo, & consequenter operatio sua ex parte subiecti esset singularis: aut ex parte termini seu effectus, puta quia extendit se ad omnes homines. Et sic ratio est ad oppositum: quia Christus meruit nobis vt causa vniuersalis, vt infra patebit, ac per hoc congruebat eius merito natura humana operans communiter & vniuersaliter. Altera est: quia secunda pars dictæ propositionis est falsa, quoniam homo meretur si est in gratia, secundum omnes suas operationes, siue sint communes, siue proprie

intellectus diuini, ab æterno est in filio dei, vtpote qui est ipse F intellectus diuinus, non ergo erat opus, vt assumeret humani tatem sic: nullus enim assumit aliquid illo modo quo habebat, & hic sensus in responsione ad secundum explicatur. Quod autem natura humana, secundum quòd est in intellectu humano, non debeat assumi, probatur de ducendo ad impossibile. Assumere humanitatem in esse obiectiuo intellect' humani, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. ergo nō est assumere naturā humanam ī rerum natura, ergo esset in intellectus falsus. ergo esset fictio quædam incarnationis. Et assertur testimonium Dam. ad hoc. Vbi nota pro euidentia literæ, quòd quia humanitas obiecta intellectui, nostro non habet sic esse in rerum natura, sed habet solummodo esse intelligibiliter relatiue, quo dicitur repræsentata intellectui, & terminatiua actus intelligendi, consequens est, quòd ad humanitatē sic, nulla actio trāsiens realis potest terminari, sicut nec ad Cæsarē repræsentatum in statua aut memoria: licet ad ipsam statuam vel memoriā possit actio realis transiens terminari, vt patet. Et quia assumptio significat actionē realem transeūtem in humanitatem, quæ assumitur, ideo assumptio non potest terminari ad humanitatem sic, actiones autem reales īmanentes possunt terminari ad tes sic: possū enim imaginari & amare Cæsarem repræsentatum. Sed & actiones reales transeuntes possunt dupliciter, sicut & ipsa humanitas potest dupliciter accipi, scilicet secundum quòd sunt in rerum natura, & secundum quòd intelliguntur, verbi gratia, Secare lignum, vt est in rerum natura, & K est vere secare, & secare lignum, prout aliquis imaginatur aut intelligit secare lignum, & hoc non est vere secare lignum, sed est intelligi, aut imaginari quòd lignum secatur. Primo siquidē modo, quo solo sunt veræ actiones reales transeuntes, non possunt terminari ad naturam sic: secundo autem modo possunt: sed tunc non ipsæ actiones in veritate terminantur ad naturam sic, sed imaginatio seu intellectus earum. Et ideo optime in litera pro antecedente, & quod quid est assumptionis naturæ sic, dicitur, quòd assumere humanitatem sic, nihil aliud est, quàm intelligi assumere naturam humanam. Et vere sic esse patet, sicut occidere Cæsarem repræsentatum, nihil aliud est quam intelligi seu imaginari occidere Cæsarem, & facere Sortem imaginatum tantum Regem, nihil aliud, quàm imaginari facere Sortem Regem. Et quoniā ex huiusmodi, actiones imaginatas aut intellectas terminari ad res, non sequitur quòd sic fit in rerum natura (non enim inuenitur propterea lignum secatum, aut Cæsar occisus aut Sortes Rex) ideo optime deducitur in litera, quòd non assumeret humanitatem in rerum natura, & quòd esset intellectus falsus: quia ab eo, quòd res est, vel non est, intellectus dicitur verus vel falsus. Et quòd esset fictio incarnationis, non incarnatio ipsa vt clare iam patet: sicut fictio comestionis panis est, comedere panem in imaginatione tātū.

*li.3.c.11. circa prin.

*Apud Aristo.li.1. Metaph.tex.6. & 23.

muni non possunt attribui, nisi operationes communes & vniuersales: secundum quas homo non meretur, nec demeretur. Cum tamen illa assumptio ad hoc facta sit, vt filius dei natura assumpta nobis mereretur. Tertio: quia natura sic existens non est sensibilis, sed intelligibilis: filius autem dei assumpsit humanam naturam, vt hominibus in ea visibilis appareret, secundum illud Baruch 3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. Similiter etiam non potuit assumi humana natura a filio dei, secundum quòd est in intellectu diuino: quia sic nihil aliud est, quàm natura diuina, & per hunc modum ab æterno esset in filio dei humana natura. Similiter non conuenit dicere, quòd filius dei assumpsit humanam naturam, prout est in intellectu humano: quia hoc nihil aliud esset, quàm quòd intelligeretur assumere naturam humanam. Et sic si non assumeret eam in rerum natura, esset intellectus falsus. Nec esset aliud ista naturæ humanæ assumptio, quàm fictio quædam incarnationis, vt Damas.* dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filius dei incarnatus est communis omnium saluator, I non communitate generis vel speciei, quæ attribuitur naturæ ab inuiduis separatæ: sed communitate causæ, prout filius dei incarnatus, est vniuersalis causa salutis humanæ.

AD 2^m dicendum, quòd per se homo, non inuenitur in rerum natura, ita quòd sit præter singularia, vt platonici posuerunt.* quamuis

quidam dicant, quòd Plato non intellexit hominem separatum esse, nisi in intellectu diuino. Et sic nō oportuit, quòd assumeretur a verbo, cum ab æterno sibi affuerit.

AD 3^m dicendum, quòd quāuis natura humana non sit assumpta in concreto, vt suppositum præintelligatur assumptioni: sic tamen assumpta est in individuo, quia assūpta est, vt sit ī indiuiduo.

ARTICVLVS V.

Vtrum filius Dei naturam humanam assumere debuerit in omnibus indiuiduis.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd filius dei humanam naturam assumere debuerit in omnibus indiuiduis. Illud enim, quod prius & per se assumptum est, est natura humana: sed quod conuenit per se alicui naturæ, conuenit omnibus in eadem natura existentibus. ergo conueniens fuit vt natura humana assumeretur a dei verbo in omnibus suis suppositis.

¶ 2 Præter. Incarnatio diuina, processit ex diuina charitate, vnde dicitur Ioan. 3. Sic deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret: sed charitas facit vt aliquis se communicet amicis, quantum est possibile. Possibile autem fuit filio dei, vt plures naturas hominum assumeret (vt supra dictum est)* & eadem ratione omnes. ergo cōueniens fuit, quòd filius dei assumeret naturam humanam in omnibus suis suppositis.

¶ 3 Præter. Sapiens operator perficit opus suum breuiori via, qua potest: sed breuior via fuisset, si sicut fictio comestionis panis est, comedere panem in imaginatione tātū.

¶ Dubiū restat hic, quare cum humanitas in intellectu triplici esse habeat, scilicet diuino, angelico, & humano, de duobus tātū, in tellectibus Auctor locutus est, omittēs humanitatem secūdum esse quod habet in intellectu angelico.

¶ Ad hoc dici facile prima facie potest, quòd quia intellectus angelicus medius est inter diuinum & humanum, per extrema dedit intelligēdum medium. Subtilius autem & verius dicitur, quòd quia esse obiectiuum in intellectu, sufficienter di modos distinctū est, scilicet quod est idem quod esse naturale intelligentis, aut est esse relatiuum rationis, quo dicitur, & est repræsentatum & terminatiuum, &c. Et vtroque modo excluſum ab assumptiōe ita est, vt neutro modo humanitas vere assumeretur: sed vel natura intelligentis illam assumeretur, vel esset fictio assumptionis: ideo non oportuit solicitum esse doctorem de humanitate secundū, esse, quod habet in intellectu angelico, quoniam incidit in alterum dictorum.

Super Quæstionis quintæ Articulum quintum.

TItulus articuli intelligendus est in sensu, in quo fit magis, quam in sensu, quem facit. nam per naturam humanam ī omnibus suis indiuiduis, intendit Auctor singulas humanitates, quæ inueniuntur quandoque in rerum natura. Licet hæc verba, Natura humana in omnibus suis indiuiduis, significēt singulas humanitates in suis propriis suppositis, quas quia vt sic implicat, assumi putauit Auctor sensum intentum percipi absque ambiguitate aliqua: ita quòd exponenda sunt hæc verba, pro humana natura, non quæ est, sed quę esset in omnibus suis indiuiduis.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue: Non fuit conueniens, quòd humana natura in omnibus suis suppositis, hoc est, quòd singulæ humanitates, quæ distribuerentur per omnia suppositā humana, assumerentur a filio dei. Probatur tripliciter, primo, quia tolleretur multitudo suppositorum in humana natura, secundo, quia tolleret filio dei dignitatem primogenituræ inter multos fratres. tertio, quia vnico suppositō vnica assumpta natura congruit.

¶ In respōsione ad primum responsio consistit in distinguendo per se, vt distinguitur contra p aliud, scilicet persona, vt distinguitur contra per accidens: primo modo humanitati conuenit per se assumi, non secundo.

¶ In responsione ad secundum & tertiū responsio consistit in hoc, quòd non vno solo modo conuenit & commendari charitatem dei erga nos, & breuitatem viæ sapientis obseruare, & ideo conueniētiorē decuit eligere.

*li.3.c.11. circa prin.

*art.3. huius q.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum sextum.*

TItulus clarus est, & ideo quæritur: quia poterat deus creare vnam naturam humanā in supposito verbi, sicut creauit Adam, non per propagationem: poterat ēt aliquem alium hominem cū sua vxore creare innocentes & in innocentia perseuerantes, sicut creauit Adam & Euam: & ex illa innocente stirpe humanam naturā assumere & nō ex stirpe Adæ: poterat, & vnam solam virginem creare innocentem, ex qua nasceretur, sicut natus est de Maria virgine filia Adæ. Cū igitur multis alijs modis incarnatio fieri potuisse, quæritur est, an conuenienter sit facta ex stirpe Adæ.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua q̄sito affirmatiue, p̄bata triplici ratione, & auctoritate Augustini præpositā. Et omnia clare patent. Siste tamen paululum in secunda ratione, & intellige minimum quid de nostra dignitate explicari, per hoc, quòd nobis peccatoribus victis collatum est vincere per caput ex nobis sū-

omnes homines assumpti fuissent A ad naturalem filiationem, quàm quòd per vnum filium naturalem multi in adoptionem filiorum adducantur, vt dicitur Gal. 4. ergo humana natura debuit a filio dei assumi in omnibus suppositis.

SED CONTRA est, quod Damasc.* dicit in 3. lib. quòd filius dei non assumpsit humanam naturam, quæ in specie consideratur: neque enim omnes hypostases eius assumpsit.

RESPON. dicendum, quòd non fuit conueniens, quòd huma B na natura in omnibus suis suppositis a verbo assumeretur. Primo, quia tolleretur multitudo suppositorum humanæ naturæ, quæ est ei connaturalis. Cum enim in natura assumpta non sit considerare aliud suppositum præter personam assumentem (vt supra dictū est*) si non esset humana natura, nisi assumpta, sequeretur quòd nō esset nisi vnum suppositum humanæ naturæ, quod est persona assumens. Secundo, quia hoc derogaret dignitati filij dei incarnati, p̄ut est primogenitus in multis fratribus secundum humanam naturam, sicut est primogenitus omnis creaturę secundum diuinam: essent enim tunc omnes homines æqualis dignitatis. Tertio, quia cō ueniens est, quòd sicut vnum suppositum diuinum est incarnatum, ita vnam solam naturam humanam assumpserit, vt ex vtraque parte vnitas inueniatur.

*art.3. huius q.

*li.3.c.11. ritca prin.

*Infr. q.51. art.1. & 3. dist.2. q.1. art. 2. q.2. & opusc.3. c.224.

AD PRIMVM ergo dicendū, D quòd assumi conuenit secundum se humanę naturæ: quia scilicet non conuenit ei ratione personæ, sicut naturæ diuinæ conuenit assumere ratione personæ. Non autem conuenit ei secundum se, sicut pertinens ad principia essentialia eius, vel sicut naturalis eius proprietas, per quem modum conueniret omnibus eius suppositis.

AD 2^m dicendum, q̄ dilectio dei ad homines manifestatur non solum in ipsa assumptione humanæ naturæ, sed præcipue per ea, quæ passus est in humana natura E pro alijs hominibus, secundum illud Roma. 5. Commendat autem deus charitatem suam in nobis: quia cum inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est: quod locum non haberet, si in omnibus hominibus naturam humanam assumpsisset.

AD 3^m dicendum, q̄ ad breuitatem viæ, quam sapiens operator obseruat, pertinet, q̄ nō faciat per multa quod sufficiēter potest fieri per vnum. Et ideo conuenientissimum fuit, quòd per vnum hominem omnes alij saluarentur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conueniens fuerit, quòd filius Dei humanam naturam assumeret ex stirpe Adæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, vt filius dei naturam humanam assumeret ex stirpe Adæ. Dicit enim Apost. ad Heb. 7. Talis decebat vt esset nobis pontifex segregatus a peccatoribus: sed magis esset a peccatorib* segregatus, si non assūpsisset naturam humanam ex stirpe Adæ peccatoris. ergo videtur q̄ nō debuerit de stirpe Adæ naturam humanā assumere.

¶ 2 Præt. In quolibet genere principium nobilius est eo, quod est a principio. Si igit assumere voluit humanam naturam, magis debuit eam assumere in ipso Adam.

¶ 3 Præt. Gentiles fuerunt magis peccatores q̄ iudæi, vt dicit gl.* ad Gal. 2. super illud, Nos natura iudæi, & non ex gētibus peccatores. Si ergo ex peccatoribus naturam humanā assumere voluit, debuit eā magis assumere ex gentibus, q̄ ex stirpe Abrahę, qui fuit iustus.

SED CONTRA est, quòd Luc. 3. generatio domini reducitur vsque ad Adam.

RESPON. dicēdum, quòd sicut Aug. dicit in 13. de Trin.* Poterat deus hominem aliunde suscipere, non de genere istius Adę, qui suo peccato obligauit genus humanum: sed melius iudicauit de ipso, quod victum fuerat, genere assumere hominem deus, per quem generis humani vinceret inimicum. Et hoc propter tria. Primo quidem, quia hoc videtur ad iustitiā pertinere, vt ille satisfaciat, qui peccauit. & ideo de natura per peccatum corrupta debuit assumi id, p̄ quod satisfactio erat implenda pro tota natura. Secūdo, quia hoc etiam pertinet ad maiorem hominis dignitatem, dum ex illo genere victor diaboli nascitur, quod per diabolum fuerat victum. Tertio, quia per hoc etiam dei potentia magis ostenditur, dum de natura corrupta, & infirma assumpsit id, quod in tāta virtutem, & dignitatem est promotum.

*li.13.c.18. in princip. tom.3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Christus debuit esse a peccatoribus segregatus quantum ad culpam, quam venerat destruere, non quantum ad naturā, quā venerat saluare, fm quam debuit per omnia fratrib* assimilari, vt idem Apost. dicit ad Heb. 2. Et in hoc ēt mirabilior est eius innocentia, q̄ de massa peccato subiecta, natura assumpta tantam habuit puritatem.

AD 2^m dicendum, quòd (sicut dictum est)* oportuit eum, qui peccata venerat tollere, esse a peccatoribus segregatum, quantum ad culpam, cui Adam subiacuit, & quem Christus a suo delicto eduxit, vt dicitur Sap. 10. Oportebat autem eum, qui mundare omnes venerat, non esse mundandū, sicut & in quolibet genere motus, primum mouens est immobile secundum

*glo. inter. lib.

secundum illum motum, sicut primum alterans est inalterabile. Et ideo non fuit conueniens, vt assumeret humanam naturam in ipso Adam.

AD 5^m dicendum, ꝙ quia Christus maxime debebat esse a peccatoribus segregatus, quãtum ad culpã, quasi summã innocentiæ obtinens, conueniens fuit, vt a primo peccatore vsq; ad Christum peruenireturꝫ mediantibus quibusdam iustis, in quibus ꝓfulgerent quædam insignia futuræ sanctitatis. Et pp hoc etiam ī populo, ex quo Christus erat nasciturus, instituit de* quæda sanctitatis signa, q̃ incꝑpterunt in Abraham, qui primus promissionẽ accepit de Christo, & circũcisionem in signum fœderis cõsumandi, vt dicitur Gen. 17.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum primum.*

TItulus articuli primi clar^e est, & propter Manichæorum errorem motus, vt habes in quarto contra Gen. cap. 29.

¶ In corpore articuli cõclusio vnica est responsiua quæsito affirmatiua, ꝓposita auctoritate, & probata triplici ratione. Omnia clara sunt in litera.

¶ Nota hoc in loco allatam August. auctoritatẽ ex lib. 83. q. quoniam in ea habetur illa conditionalis, Si fefellit, veritas non est, & loquitur de Christo. Nota autem hoc propter vertentes in dubium, an deus possit fallere: nam si cõditionalis dicta est vera, patet solutio quæstionis, quòd. s. non potest fallere: quia non potest esse verum, quòd fallat: quia si fefellit, veritas non est: sed est veritas. ergo nõ fefellit. Si conditionalis negatur, Augustinus negatur.

Inf. art. 1. c. & q. 14. art. 1. c. & 3. dist. 2. q. 1. art. 1. c. & 3. dist. 1. q. 1. c. & q. 2. c. & 4. contra c. 29. 30. & 34. pri. & 35. fin. & Po. q. 6. art. 7. cor. & opusc. 3. ca. 213. & 227

* In ser. 1. post me. illius: incipit hic ser. Salnator noſt.

QVAESTIO V.

De modo Vnionis ex parte partium humanæ naturæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandũ est de assumptione partium humanæ naturæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum filius dei debuerit assumere verum corpus.

¶ Secundo, vtrum assumere debuerit corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

¶ Tertio, vtrũ assumpserit animã.

¶ Quarto, vtrum assumere debuerit intellectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dei filius debuerit assumere verum corpus.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd filius dei non assumpserit verum corpus. Dicitur enim Phil. 2. quòd in similitudinem hominum factus est: sed quod est secundum veritatem, non dicitur esse secundum similitudinem. ergo filius dei non assumpsit verum corpus.

¶ 2 Præt. Assumptio corporis in nullo derogauit dignitati diuinitatis: dicit enim Leo Papa in sermone de Nati. * quòd nec inferiorem naturam consumpsit glorificatio, nec superiorem minuit assumptio: sed hoc ad dignitatem dei pertinet, quòd sit omnino a corpore separatus. ergo videtur, quòd per assumptionem non fuerit deus corpori vnitus.

¶ 3 Præt. Signa debent respondere signatis: sed apparitiones vet. Testa. quæ fuerunt signa apparitionis Christi, non fuerunt secundum corporis veritatem, sed secundum imaginariã visionem, sicut patet Isa. 6. Vidi dñm sedentem, &c. ergo vr, ꝙ etiam apparitio filij dei in mundo, non fuerit secundum corporis veritatem, sed solum secundum imaginationem.

SED CONTRA est, quòd dicit Aug. † in lib. 83. q. Si phantasma fuit corpus Christi, fefellit Christus: & si fefellit, veritas non est. Est autẽ veritas Christus. ergo non fuit phantasma corpus eius. Et sic patet, quòd verum corpus assumpsit.

† lib. 83. q. qu. 14. ſ. pri. com. 4.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dr in lib. de Ecclesiasticis * dogmatibus, natus est dei filius, non putatiue, quasi imaginatum corpus habens, sed corpus verum. Et huius ratio potest tripliciter assignari, quarum prima est ex ratione humanæ naturæ, ad quam pertinet verum corpus habere. Supposito igitur ex præmissis, ꝙ conueniens fuerit filium dei assumere humanam naturam, consequens est ꝙ verũ corpus assumpserit. Secũda ratio sumi potest ex his, quæ in mysterio incarnationis sunt acta. Si. n. non fuit verum corpus eius, sed phantasticum, ergo nec veram mortem sustinuit, nec aliquid eorum quæ euãgelistæ de eo narrant, secundum veritatem gessit, sed solum secundum apparentiam quãdam. Et sic etiam sequeretur, ꝙ non fuerit vera salus hominis subsecuta: oportet. n. effectum causæ proportionari. Tertia ratio potest sumi ex ipsa dignitate personæ assumentis, quæ cum sit veritas, non decuit, vt in eius opere aliqua fictio esset. Vnde & dominus hunc errorem per seipsũ excludere dignatus est, Luc. vlti. cum discipuli conturbati & conterriti, putabant se spiritum videre, & non verum corpus: & ideo se eis palpandum præbuit, dicens, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ similitudo illa exprimit veritatem humanæ naturæ in Christo, per modum, quo oẽs qui vere in natura humana existunt, similes specie esse dicuntur: non autem intelligitur similitudo phantastica. Ad cuius euidentiam Apostolus subiungit, quòd factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis, quod fieri non potuisset, si esset sola similitudo phantastica.

AD 2^m dicendum, ꝙ per hoc quòd filius dei verũ corpus assumpsit, in nullo est eius dignitas diminuta. Vnde Aug.* dicit in lib. de fi. ad Per. Exinaniuit seipsum, formam serui accipiens, vt fieret seruus, sed formæ dei plenitudinem non amisit: non. n. filius dei sic assumpsit verum corpus, vt forma corporis fieret, quod repugnat diuinę simplicitati & puritati: hoc. n. esset assumere corpus in vnitatem naturę, quod est impossibile, vt ex supra dictis patet. * sed salua distinctione naturæ assumpsit corpus in vnitatem personæ.

AD 3^m dicendum, ꝙ figura debet rñdere rei, quãtum ad similitudinem, nõ quantũ ad rei veritatem. si. n. secundum oĩa esset similitudo, iam non esset signum, sed ipsa res, vt Damasc.* dicit in 3. lib. Cõueniẽs ergo fuit, vt apparitiones vet. Test. essent secundum apparentiam, quasi figuræ: apparitio autem filij dei in mũdo esset secundum corporis veritatem, quasi res figurata per illas figuras. Vnde dicit Apostolus secundæ Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorũ, corpus aũt Chri.

ARTICVLVS II.

Vtrum Dei filius debuerit assumere corpus terrenum, scilicet carnem & sanguinem.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus nõ habuerit corpus carnale siue terrestre, sed cæleste. dicit. n. Apostolus 1. ad Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis: sed primus homo, scilicet Adam fuit de terra, quantum ad corpus, vt patet Gen. 1. ergo etiam secundus homo scilicet Christus

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est, & motus propter errorem Valentini, vt patet in 4. cõtra Gent. cap. 30.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito, Christus habuit corpus terrestre, non cæleste. Et probatur triplici ratione & auctoritate.

¶ Omnia clare sũt nisi

Inf. q. 7. art. 1. c. & 3. art. 3. di. 3. ar. 3. q. 1. & q. 4. contra c. 30. & opusc. ca. 210.

* c. 2. a me di. to. 3. in ter opera Aug.

nisi quòd in responsione ad primum circa glossam Aug. & Hilarij dubium occurrit, ſ. ꝙ Christus sit homo cælestis, quia de Spiritusancto conceptus: quoniam si ex virtute actiua seu formatiua corporis homo est cælestis secundum corpus, Adam quoque esset homo cælestis: quia est immediate diuina virtute corpus eius formatum. Et sic Apostolus nõ recte posuisset differentiam inter primum hominem & Christum, ī hoc ꝙ ille terrestris, iste cælestis, ad corpus referendo rõne virtutis formatiuę.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia expositio ista non est secundum sensum literalem, non potest ex illa argumentum contra verba Apostoli sumi. Ad literam nãq; Apostolus loquitur de primo initio vtriusque hominis, ſ. Adæ & Christi: constat autem initium Adæ ex terra esse, cui dispositio inducta est anima: initium vero Christi ex hypostasi diuina, quæ materiam sibi dispoſuit, formauit, animauit, vniuit, &c. Per hoc enim probat Apostolus illum in animam viuẽtẽ, istum in spiritum viuificantem: illum terrenum (quia vere persona terrena secundum substantiam & secundum qualitatem fuit Adam) istum cælestẽ, & secundum substantiam personę & secundum qualitatem superioris ordinis. Vnde sunt dotes corporis, de quibus loquitur. Allata tamen expositio non est refutanda, sed reuerenter amplectenda, ita vt ẽt saluet differentiam corporum secundũ virtutem formatiuam, tum quia Adam fuit immediate a deo secundum debitum naturæ ordinem (exigit siquidem rerum ordo suppoſita nouitate mundi, vt prima indiuidua perfectarum specierũ fiant non ex semine, sed immediate a deo: quoniam, vt dicitur 12. Met. perfecta sunt naturaliter priora imperfectis) Christus autem stante iam naturali modo generationis humanæ per commixtionem maris & fœminæ, miraculoſe supra naturæ leges conceptus est diuina virtute absque semine humano: tum quia Adam a deo immediate factus (sicut & boues & leones secundum suas naturas) dicitur: Christũ vero conceptio A specialiter appropriatur Spiritui ſancto, vt intelligatur ad hoc a deo immediate factus homo, vt ſpiritualis ſit, ita ꝙ non ex ſola negatione humani seminis, ſed ex hoc quòd ſupra naturæ leges ex Spiritusancto dicitur conceptus, differentia poſita est inter Christum & Adam quantum ad corpus, quòd Christus de cælo cælestis, ille de terra terrestris.

¶ In hoc secundo artic. dubium occurrit de assumptione sanguinis: an scilicet sanguis, qui erat in corpore Christi, erat vnitus diuinitati. Et est ratio dubij ex philosophia: quia sanguis non est pars corporis humani, sed alimentum eius, quod cõstat non esse actu, sed potentia corp^s, quod alitur: est enī sanguis alimentum decoctum, conuertendum, non conuersum in mẽbra. Et confirmatur auctoritate nõ solum Arist. 2. de Partibus anim. sed diui Tho. in multis locis, & singulariter inſerī in q. 31. art. 5. ad primum, Vbi ponit differentiam inter ossa & carnes ex vna parte, & sanguinem ex alia parte, in hoc quòd caro & ossa sũt actu partes corporis humani, sanguis autem non est actu pars, sed est potentia totum. Et ideo caro & ossa non possunt absque corruptione & diminutione corporis auferri: sanguis autem sine corruptione communicatur.

* In dialo. 65. q. 6. a. 8 med. illius tom. 4.

† lib. 10. de trin. ante med. ad ſi- ſum.

¶ Ad hoc dicitur ſecundum Auctoris doctrinam in 4. ſen. diſtin. 44. q. 1. quòd partes humani corporis sũt duplices: quædam sic sunt actu partes, ꝙ sunt ī transmutabiles in alias partes, vt carnes, ossa, nerui & membra, vt manus pedes, &c. quædam vero sic sunt actu partes, ꝙ sunt in potentia etiam ad alias partes, & tales videntur esse quatuor humores, ex quibus sumus, inter quos est sãguis. Vnde quia huiusmodi habẽt aliquo modo rationẽ partis in actu, & aliquo modo partis in potentia, ideo diuersa de eis dicuntur. nam inquantum sunt partes in actu, verificatur quòd corpus nostrum componitur ex eis, vt in principio dicti lib. Aristoteles testatur: vt vero sunt in potentia ad alias partes, verificatur quòd est alimentum corporis. Et per hoc patet

virginis corpore trahens, & non de cælo secum afferens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur de cælo descendisse dupliciter. Vno modo ratione diuinæ naturæ, nõ ita quòd natura diuina in cælo esse desierit, sed quia in infimis nouo modo esse cœpit, scilicet secũdum naturam assumptam, secundum illud Io. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo Filius hominis, qui in cęlis est. Alio modo ratione corporis: non quia ipsum corpus Christi secundum suam substantiam de cælo descenderit: sed quia virtute cęlesti, idest Spiritusancto est eius corpus formatum. Vnde Aug.* dicit ad Orosium, exponens auctoritatem inductam, Cælestem dico Christum: quia non ex humano conceptus est semine. Et hoc etiam modo Hilarius exponit in libro de Trini. †

AD 2^m dicendum, quòd caro & sanguis non accipiuntur ibi pro substãtia carnis & sanguinis, sed pro corruptione carnis & sanguinis, quæ quidem in Christo nõ fuit quantum ad culpam: fuit tamen ad tempus quantum ad pœnam, vt opus nostrę redemptionis expleret.

AD 3^m dicendum, quòd hoc ipsum ad maximam Dei gloriam pertinet, quòd corpus infirmum & terrenum ad tantam sublimitatem prouexit. Vnde in Ephesina synodo legitur verbum sancti Theophili dicentis, qualiter artificum oprimi non in pretiosis tantum materiebus artem ostendentes, in admiratione sunt, sed vilissimum lutum, & terram dissolutam plerumque assumentes, suæ disciplinæ demonstrantes virtutem, multo magis laudantur, ita omnium optimus artifex Dei verbum, non aliquam pretiosam materiam corporis cælestis apprehendens, ad nos aduenit, sed in luto magnitudinem suę artis ostendit.

* lib. 1. ter. no. tom. 2.

* lib. 7. tex. 39. to. 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

responsio ad rationem in oppositum, dicendo, quòd sanguis est corporis alimentum, sed non tantum: quia est ita alimentum, vt etiã sit secundum se pars corporis. Ad auctoritatem diui Tho. dicitur, quòd loquitur de parte totaliter in actu, cum dicit, quòd nõ potest fine corruptiõe aut diminutione subtrahi: non autem de parte partim in actu & partim i potẽtia, qualis est sanguis. Absque dubio igitur credendũ est, filium Dei assumpsisse corpus terrestre, hoc est carnem & sanguinem, vt diximus respondendo quæstioni Auctor titulum explicat.

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est, intelligendus vt sonat, & quæritur propter Arriũ & Apollinarem (vt in litera dicitur) negantes in Christo animam propriam. ¶ In corpore articuli duo fiunt, primo recitatur error Arrij & Apollinaris: secundo reprobatur tripliciter. Quo ad primũ ponit vñ ista in se, & sua sequela, in se quidem, qa negatur aĩa in Christo: sed ponit verbũ loco animæ: in sua vero sequela: quia negantur duæ naturæ in Christo: qm non est ibi natura humana: vel qm ex aĩa & corpore vna natura cõstituitur, ac per hoc ex eo, qd est loco animæ & corpore, vna esset tm natura: prima expõ tñ literæ consonat, de natura humana loquẽti. Quo ad 2m afferunt tres rõnes, prima ex auctoritate Scripturæ: secunda ex rõne deducente ad inconueniens ex Aug. tertia ex rõne conuincente, q ignorat ꝓpriam vocẽ pr̃ ipsa: quia ponẽdo carnẽ, negat carnem, & p hoc veritati incarnationis ꝟriaꝫ. Vide de his in quarto cõ gra Gen. cap. 32.

¶ 4.di.1. q.1. ar.1.q.2. & 4.contra c. 32.33. pri. 3 p. ti.37.fi. & 41. & ver. q.10.arti. 1 c.& vnio. arti. 1.cor. & opusc.3. c.211.

*lib.1.de eccle. text. 32. & li.2. tex. 59.tom.2.

*lib.3.c.3. & 11.

†cap.27.in prin.to.3.

*lib.de hæres.c.49. & 55.to.6.

ARTICVLVS III.

Vtrum filius Dei assumpserit animam.

AD TERTIVM sic procedi-
A tur. Videtur quòd filius Dei animam non assumpserit. Ioannes enim incarnationis mysterium tradens dixit, Verbum caro factum est, nulla facta de anima mentione. Non autem dicitur caro factũ, eo quòd sit in carnem cõuersum, sed quia carnem assumpsit. Non ergo videtur assumpsisse animam.

¶ 2 Præter. Anima necessaria est
G corpori ad hoc, quòd per eam viuificetur: sed ad hoc non fuit necessaria corpori Christi, vt videtur: quia ipsum verbum dei est, de quo dicit in Psa. 35. Domine apud te est fons vitæ. Superfluum ergo fuisset animam adesse, verbo præsente. Deus autem & natura nihil frustra faciunt, vt etiam Philosophus dicit in primo de Cæl.* ergo videtur, quòd filius dei animam non assumpserit.

¶ 3 Præter. Ex vnione animæ ad
H corpus, constituitur natura communis, quę est species humana: in domino autem Iesu Christo non est communem speciem accipere, vt Dam.* dicit in 3. lib. Non igitur assumpsit animam.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib.† de Agone Christiano, Non eos audiamus, qui solum humanum corpus dicunt esse susceptum a verbo Dei: & sic audiunt quod dictum est, Verbum caro factum est, vt negẽt illum hominem, vel animam, vel aliquid
I hominis habuisse, nisi carnẽ solã.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Augustin.* in lib. de hæresibus, opinio fuit primo quidem Arrij, & postea Apollinaris, quòd filius dei solam carnem assumpsit absque anima, ponentes quòd Verbum fuerit carni loco animæ. Ex quo sequebatur, quòd in Christo non fuerint duæ naturæ, sed vna tantum: ex anima enim & carne, vna natura humana constituitur. Sed hæc positio stare
K non potest propter tria. Primo quidem: quia repugnat auctoritati Scripturæ, in qua dominus de sua anima facit mẽtionem Matth. 26. Tristis est anima mea vsq; ad mortem. & Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam. sed ad hoc respondebat Apollinaris, q in his verbis aĩa metaphorice sumitur, per quem modum in vete. Testa. dei anima commemoratur, Isai. 1. Calẽdas vestras & solẽnitates vestras odiuit aĩa mea: sed sicut dicit Aug.* li. 83. q. Euangelistæ in euangelica narratione narrant, q mi
ratus est Iesus, & iratus & contristatus, & q esurijt. Quæ quidem ita demonstrant eũ verã aĩam habuisse, sicut ex hoc q comedit, & dormiuit, & fatigatus est, demonstratur eum habuisse verum corpus humanũ: alioquin si & hæc ad metaphoram referantur, cum similia legantur in veter. Testamen. de Deo, peribit fides Euangelicæ narrationis. Aliud enim est, quod Prophetice nuntiatur in figuris, aliud quod secundum rerum proprietatem ab euangelistis historice scribitur. Secundo derogat prædictus error vtilitati incarnationis, quæ est liberatio hominis. Vt enim argumentatur Augustin. in lib.* contra Felicianum, si accepta carne filius dei animam omisit, aut innoxiam iciens, medicinæ indigentem non credidit, aut a se alienam putans redemptionis beneficio non donauit, aut ex toto insanabilem iudicans, curare nequiuit, aut vt vilem, & quæ nullis vsibus apta videretur, abiecit. Horum duo blasphemiam importãt in deum. qũo. n. diceretur Omps, si curare nõ potuit desperatam? aut qũo omniũ Deus, si nõ ipse fecit animã nostram? Duobus aũt alijs, in vno animæ causa nescis, in altero meritum non tenetur. Aut intelligere causam putandus est animæ, qui eam ad accipiendam legem habitu insite rationis instructam a peccato voluntariæ transgressionis nititur separare? Aut quomodo eius generositatem nouit, qui ignobilitatis vitio dicit esse despectam? Si originem attendas, præstantior est animæ substantia: si transgressionis culpam, propter intelligentiam, peior est carne. ego autem Christum & perfectam sapientiam scio, & piissimum esse non dubito, quorũ primo meliorẽ & prudẽtiæ capacẽ non despexit: secdo, eam, q magis fuerat vulnerata, suscepit. Tertio vero hæc positio est contra ipsam incarnationis veritatẽ: caro. n. & ceterę partes hominis per animã speciẽ sortiũtur. Vnde recedente anima non est os, aut caro, nisi æquiuoce, vt patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphy.*

AD PRIMVM ergo dicendum, q cum dr, verbum caro factũ est, caro ponitur ꝓ toto homine, ac si diceret, verbum homo factũ est: sicut & Isa. 40. Videbit omis caro pariter, q os Dñi locutum est. Ideo aũt totus homo per carnem significatur: quia, vt dicitur in auctoritate inducta, † per carnẽ filius dei visibilis apparuit, unde subditur, Et vidimus gloriã eius: vel ideo: quia vt Aug.* dicit in lib. 83. quæst. in tota illa vnitate susceptionis principale Verbum est, extrema autẽ atq; vltima caro. Volens itaque Euangelista commendare pro nobis dilectionem humilitatis dei, Verbũ & carnem nominauit, omittens animam, quę est Verbo inferior, carne præstantior. Rationabile etiam fuit, vt nominaret carnem, quæ propter hoc, q magis distat a Verbo, minus assumptibilis videbatur.

AD 2m dicendum, q verbum est fons vitæ, sicut prima cã vitæ effectiua: sed aĩa est principiũ vitæ corpori tamquã forma ipsius: forma aũt est effectus agentis. Vñ ex p̃sentia Verbi magis concludi posset, q corpus esset animatum: sicut ex præsentia ignis posset concludi, q corpus, cui ignis adhæret, sit calidum.

AD 3m dicendum, quòd non est inconueniens, immo necessarium dicere, q in Christo fuerit natura, quæ constituitur per animam corpori aduenientem. Damasc.* autem negat, in domino Iesu Christo esse communem speciem, quasi aliquid tertium resultans ex vnione diuinitatis & humanitatis.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionis quintæ Articulum quartum.*

TItulus clarus propter Apollinaristarum motus, conuictum ad confitendum in Christo animam, & confitentẽ animam sensitiuam in Christo, sed non mentẽ, sed loco mẽtis Verbum, vt habes in 4. contra Gen ti. ca. 33. & in litera. ¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo, ponitur error Apollinaristarũ: secũdo excluditur tripliciter, & rationes videntur satis clarę. In prima tamen ad
C terre, quòd non dicit Auctor admirationem esse actum rationis, sed quòd exigit rationem, dũ absq; ratione collatiua effectus cũ causa esse non potest. ¶ In responsione ad secundum perspice q lux maior dicitur offuscare minorem, non quo ad substantiam lucis, sed quo ad effectum, quia facit non apparere effectum minoris, cũ nihil tollat a luce minore. Quoad substantiam vero lux maior perficit minorem, augendo effectũ illi*, aer enim illuminatus a candela, cum super illuminatur a sole, nõ perdit prius lumen, sed acquirit maius lumen: augetur enim lumen ex præsentia maioris lucis, quod ĩ litera vocatur perfici, vnde non sunt duo lumina i eodẽ, sed idem perfectius.

Mat. 11. Et de ipso per Prophetam Deus dicit, Ecce intelliget puer meus, Isa. 52.

RESPON. Dicendum, q sicut Aug.* dicit in li. de hęresibus, Apollinaristę de anima Christi a Catholica ecclesia dissenserunt, dicentes, sicut Arriani, Deum Christum carnem solam sine anima suscepisse: in qua quæstione testimonijs euangelicis victi, mentem defuisse animæ Christi, sed pro hac ipsum verbum in ea fuisse dixerunt. sed hæc positio eisdem rationibus cõuincitur, sicut & prædicta. Primo. n. hoc aduersatur narrationi euangelicæ, quæ commemorat eũ fuisse miratũ, vt patet Matth. 8. Admiratio aũt absq; ratione esse non potest, quia importat collationẽ effectus ad causam, dum. s. aliquis videt effectũ, cuius causam ignorat, & quærit, vt dicitur in princip. Meta.* Secũdo, repugnat vtilitati incarnationis, quæ est iustificatio hominis a peccato. Anima. n. humana non est capax peccati, nec gratiæ iustificantis, nisi per mentẽ. Vnde præ

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum filius Dei assumere debuerit intellectum.

AD QVARTVM sic proceditur.
A Videtur q filius Dei non assumpserit mentem humanam siue intellectum. Vbi enim est præsentia rei, non requiritur eius imago: sed homo fm mentem est ad imaginem Dei, vt Aug.* dicit in lib. de Trinit. Cum ergo in Christo fuerit
B præsentia ipsius diuini Verbi, non oportuit ibi esse mentẽ humanam.

¶ 2 Præt. Maior lux offuscat minorem: sed verbum Dei, quod est lux illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum (vt dicitur Io. 1.) comparatur ad mentem, sicut lux maior ad minorem, quia & ipsa mens lux quædam est, quasi lucerna illuminata a prima luce, Prouerb. 10. Lucerna Domini spiraculum hominis. ergo i Christo, qui est verbũ Dei, non fuit necessarium esse mẽtem humanam.

¶ 3 Præt. Assumptio humanæ naturæ a dei verbo, dicitur incarnatio eius: sed intellectus siue mens humana neque est caro, neque est actus carnis, quia nullius corporis actus est, vt probatur in 3. de † anima. ergo videtur q filius Dei humanam mentem non assumpserit.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in li. de fi. ad Pet. Firmissime tene, & nullatenus dubites, Christũ filium Dei habere veram nostri generis carnem & animam rationalem, qui de carne sua dicit, Palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, Luc. vlt. Animam quoque se habere ostendit dicens, Ego pono animã meam, & iterum sumo eã, Io. 10. Intellectũ quoq; animæ ostẽdit se habere dicens, Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde,

RESPONDEO dicendum, q in assumptione humanæ naturæ a Deo verbo, oportuit mentẽ humanã assumi. Vnde dicit Dama.* in 3. li. q Dei verbũ assumpsit corpus, & animam intellectualẽ & rationalem: & postea subdit], Totus toti vnitus est, vt toti mihi salutem largiretur: quod enim inassumptum est, incurabile est. Tertio, hoc repugnat veritati incarnationis: cũ. n. corpus proportionetur animæ sicut materia propriæ formæ, non est vere caro humana, quę nõ est perfecta anima humana. s. rationali. & ideo si Christus aĩam sine mente habuisset, nõ habuisset verã carnẽ humanã, sed bestialẽ: quia per solã mentẽ anima nostra differt ab aĩa bestiali. Vnde dicit Aug.* in li. 83. q. q fm hunc errorem sequeretur, q filius Dei beluam quandam cum figura humani corporis suscepisset: quod iterum repugnat veritati diuinæ, quæ nullam patitur fictionis falsitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, q vbi est ipsa res per sui præsentiam, non requiritur eius imago ad hoc quòd suppleat locũ rei: sicut vbi est imperator, milites non venerantur eius imaginẽ: sed tamẽ requiritur cũ præsentia rei imago ipsius, vt perficiatur ex ipsa rei
C præsentia, sicut imago in cera perficitur per impressionẽ sigilli, & imago hominis resultat in speculo p eius præsentiam. Vnde ad perficiendã mẽtem humanam, necessarium fuit, quòd eam sibi verbum Dei vniuerit.

AD 2m dicendum, quòd lux maior euacuat lucem minorem alterius corporis illuminantis: non tamen euacuat, sed perficit lucem corporis illuminati: ad præsentiam enim solis, stellarum lux obscuratur, sed aeris lumen perficitur. Intellectus autem seu mẽs hominis, est quasi lux illuminata a luce diuini Verbi, & ideo per præsentiam Verbi non euacuatur mens hominis, sed magis perficitur.

AD 3m dicendum, q licet potentia intellectiua nõ sit alicuius corporis actus: ipsa tñ essentia animæ humanę, quę est forma corporis, requiritur q sit nobilior ad hoc, q habeat potentiã intelligẽdi. & ideo necesse est vt corpus melius dispositum ei respondeat.

QVAESTIO VI.

De modo assumptionis quantum ad ordinem, in sex articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de ordine assumptionis prædictę.

Circa quod quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima.
¶ Secundo, Vtrum assumpserit animam mediãte spiritu siue mẽte.
¶ Tertio, Vtrũ anima fuerit prius assumpta, quàm caro.
E ¶ Quarto, Vtrũ caro Christi fuerit prius a verbo assumpta, quàm animæ vnita.
¶ Quinto, Vtrũ tota humana natura sit assũpta mediãtib⁹ partib⁹.
¶ Sexto, Vtrum sit assumpta mediante gratia.

ARTICVLVS I.

Vtrum filius Dei assumpserit carnem mediante anima.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi
A detur q filius Dei non assumpserit carnem mediante anima.

¶ *Super Quæstionis sextæ Articulum primum.*

TItulus 1. art. q. 6. intelligẽdus est vt sonat, quoniã in corpore distinguetur, & motus est occasione verborum Augustini. & Magistri sententi. in 2. dist. 3. sent. ponentiũ ordinem in ista assumptione.
¶ In corpore articuli duo fiunt. primo, declaratur ille terminus, mediante, in titulo positus: secundo respõdetur, quæstio ibi, Sic ergo, si attendimus, primũ declarãdo, distinguendo, excludẽdo, subdistinguendo, & conferendo mẽbra distincta iter se. Declaratur in primis, quòd medium importet ordinem: qd probatur, quia dicitur respectu principii & finis, quorum vtrumque im-

1.dis.2.q.1. ar.3.q.2.ca. & 4.cont.c. 33. & veri. q.20.arti.1. c. & vnio 2. 2.c.& op.3. c.212. 2.14. ca.3. & 6.to.3.

¶1.3.ex tex. 6.& 12.

Cap.14. in prin.to.3.

Cap.55. in prin.to.6.

¶1.1.meta.c. 2.in medio tom.3.

1.cor.fid.c. 6. cit. med. † Eod.li. & cap. nũc dicẽdus.

q.80.non.p cul a princ. to.4.

Inf.q.9.ar. 1.ad 2.& 3. dist.13.q.1. arti.1.ad 3. & di.14.ar. 1.q.1. ad 2.

3. dis. 2.q.2. ar. 1. & dis. 3. q.5. ar.2. c. Et 4. cõr. c.44. Et spiritu.attic.5. ad 5.

portat ordinem aliquem, ad quem spectat secundū quē dicitur principium aut finis. Vnde & medium secundum aliquem ordinem oportet quòd sit medium, nec oppositum intelligi potest. Distinguitur præterea ordo, in ordinem temporis vel naturæ, & exclusō ordine temporis a mysterio assumptionis (vt in hac eadē quæstione patebit) subdiuiditur ordo naturæ in ordinē dignitatis & causalitatis. Exempla patent in litera. Cōsequuntur autem hi duo naturæ ordines inter se secundū connexionem pro quanto: secūdus ordo cōsequitur aliquo modo primum. Et dicitur, aliquo modo, quia non oportet vniuersaliter, ꝙ dignius est, esse causam minꝰ digni: non enim leonina natura est causa naturæ formicæ, licet sit formica longe dignior.

¶ Quo ad secundū respondetur quæsito duabus conclusionibus iuxta duplicē modum medii secūdum dictos duos naturæ ordines. S. medium dignitatis, & medium causalitatis. Prima est, Filius Dei vniuit sibi carnem mediante anima, loquendo secundum ordinem dignitatis. Probatur: quia anima inuenitur media inter Deum, & carnem, secundum dignitatis gradum. Secunda est, quòd secundum ordinem causalitatis ille Dei vniuit sibi carnem mediante anima.

Q. 50. ar. 2. Inf. ar. 3. & q. 33. art. 2. Et 3. dist. 2. q. 2. ar. 3.

† In epist. 3. ante mediū illius. 10. 2.

Perfectior enim est modus, quo filius Dei vnitur humanæ naturę & partibus eius, q̄ quo est in omnibus creaturis: sed in creaturis est immediate per essentiam, potētiā, & præsentiam. ergo multo magis filius Dei immediate vnitur carni, & non mediante anima.

¶ 2 Præt. Anima & caro vnita sunt Dei verbo i vnitate hypostasis seu ꝑsonæ: sed corpus immediate pertinet ad personam siue hypostasim hominis, sicut & anima, quinimo magis videtur se de propinquo habere ad hypostasim corpus, quod est materia, q̄ aīa, quæ est forma: ga principiū indiuiduationis, quæ importatur in noīe hypostasis, videt esse materia. ergo filius Dei non assumpsit carnem mediante anima.

¶ 3 Præt. Remoto medio separātur ea, quę per medium coniungūtur: sicut remota superficie, cessaret color a corpore, qui inest corpori per superficiem: sed separata per mortē anima, adhuc remanet vnio verbi ad carnem, quod infra patebit*. ergo verbum nō coniungitur carni mediante anima.

* In epil. 3. ante medium illius. 10. 2.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit† in Epist. ad Volusianū: Ipsa magnitudo diuinæ virtutis, animam sibi rationalē, & per eandē corpus humanū, totūq; omnino hominē in melius mutandum coaptauit.

† Deus p substātias magis sibi propinquas agit in ea, q̄ sunt magis remota. Sic ergo, si attēdamus gradū dignitatis, aīa media inuenit inter Deū & carnē, & ſm hoc ꝑt dici, ꝙ filius Dei vniuit sibi carnē mediante anima, sed & ſm ordinē causalitatis ipsa anima est aliqualiter causa carnis vniēdæ filio Dei: nō. n. esset assumptibilis, nisi per ordinem quē habet ad animā rationalē, ſm quē habet ꝙ sit caro humana. Dictū ē enim supra, * ꝙ natura humana præ ceteris est assumptibilis.

RESPON. Dicendum, ꝙ mediū dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis important ordinem, ita & medium. Est autē duplex ordo, unus quidē temporis, alius autem naturæ. Secundum aūt ordinē tēporis, non dicitur in mysterio incarnationis aliquid medium: quia totā humanā naturam simul sibi Verbū Dei vniuit, vt infra† patebit. Ordo autem naturæ inter aliqua potest attendi dupliciter, uno modo, secundum gradum dignitatis, sicut dicimus angelos esse medios inter homines & Deum: alio modo, ſm ratio nē causalitatis, sicut dicitur media causa existere iter primā causam & vltimū effectū. Et hic secundus ordo aliquo modo cōsequit primū: sicut. n. dicit Dion. 13. c. de diu. no. Deus ꝑ substātias magis sibi propinquas agit in ea, q̄ sunt magis remota. Sic ergo, si attēdamus gradū dignitatis, aīa media inuenit inter Deū & carnē, & ſm hoc ꝑt dici, ꝙ filius Dei vniuit sibi carnē mediante anima, sed & ſm ordinē causalitatis ipsa anima est aliqualiter causa carnis vniēdæ filio Dei: nō. n. esset assumptibilis, nisi per ordinem quē habet ad animā rationalē, ſm quē habet ꝙ sit caro humana. Dictū ē enim supra, * ꝙ natura humana præ ceteris est assumptibilis.

Respon. Dicendum, ꝙ mediū dicitur respectu principij & finis. Vnde sicut principium & finis important ordinem, ita & medium. Est autē duplex ordo, unus quidē temporis, alius autem naturæ. Secundum aūt ordinē tēporis, non dicitur in mysterio incarnationis aliquid medium: quia totā humanā naturam simul sibi Verbū Dei vniuit, vt infra† patebit. Ordo autem naturæ inter aliqua potest attendi dupliciter, uno modo, secundum gradum dignitatis, sicut dicimus angelos esse medios inter homines & Deum: alio modo, ſm ratio nē causalitatis, sicut dicitur media causa existere iter primā causam & vltimū effectū. Et hic secundus ordo aliquo modo cōsequit primū: sicut. n. dicit Dion. 13. c. de diu. no. patebit articulo, ubi afferentur argumenta Sco. & Duran. contra hoc, & soluentur. Alio modo, quæ sit causa vt aliud sit assumptibile, siue vt quod, non curādo, & hoc modo affirmat Auctor vbique esse medium, scilicet & inter partes inter se, & inter partes, & totum. Et explicādo distinctē sententiam suā, sea. Qu. tit, quòd anima est medium vt quo tum, respectu carnis & quòd anima est etiam medium vt quo, partiale tamen, respectu totius, & quòd anima & corpus sunt medium, vt quod respectu totius secundum executionis ordinem, & quòd totum est medium, vt quo, & vt quod respectu partium secundum intentionis ordinem.

¶ Quocirca primo afferenda sunt argumenta Durand. contra naturæ ordinem inter animam & carnem relatas ad assumptionem: deinde declaranda est positio Auctoris de mediatione animæ ad carnem, tam quo ad mediationem causalem, quām quo ad modum, scilicet, vt quo & non vt quod, & demum respondebitur obiectis. Reliqua quinto referuanda sunt articulo, non enim oportet Scotica argumenta contra mediationem animæ respectu carnis afferre, quia contra medium, vt quod sunt, quod nos non tenemus, comparando partes inter se ad assumptionem: simul enim non solum tempore, sed natura animam & carnem assumi dicimus, vt quod assumitur: ita quòd neutra mediante altera, vt quod, sed quòd caro assumatur mediante anima vt quo, vt clare patebit.

¶ Arguit ergo Duran. Si in assumptione esset ordo naturæ, aut esset ex parte assumptionis, aut ex parte assumptorum: sed non ex parte assumptionis, quia ponitur assumptio vnica, vnius autem ad seipsum non est ordo naturæ: nec ex parte assumptorum comparando partes inter se, quia quando vnum vnitur duobus, non vt duo sunt, sed vt vnum, neutrum eorum est medium, quoniam medium distinctionem exigit ad illud, cuius est medium: sed filius Dei vnitus est per se animæ & carni, non vt plura sunt, sed vt vnum sunt, quia vnitur eis, inquantum sunt partes vnius naturæ humanæ. ergo non assumpsit carnem mediante anima secundum ordinem naturæ ex parte rei,

¶ Quòd autem vere secundum rem naturæ ordo interesset inter animam & carnem in assumptione, ex hoc ipso patet, quòd est ibi vera causalitas realis. Ad cuius clariorem notitiam afferenda est differentia inter animam & carnem respectu assumptionis: comparando siquidem hæc duo ad assumptionem, manifeste constabit, quòd inter actionem assumptiuam & actionem creatiuam vtriusque hæc inuenitur differentia, quòd respectu aīæ nulla alia actio mediat sed respectu carnis mediat actio animatiua carnis. Nam præsupposita actione creatiua carnis non est caro assumptibilis ſm concretitatē (sic. n. de assumptibili ē sermo) nisi sit animata seu humana: animata autem aut humana nō est materia illa, nisi per actionē animatiuā illius: actio autē animatiua constat quòd animā posuit i carne, quæ realiter faciendo illam ēe animato & humano, vere vt causa media causāt carnis assūptibilitatē. Præsuppositā autē actione creatiua animæ, ꝙ quod fiat assumptibilis, sed statim est assumptibilis. Est igitur anima per actionem assumptiuam attingibilis absque actione media, caro autem siue materia non nisi media actione animatiua, est igitur inter carnem & animam inter se relatas ad assumptionem, ordo naturæ secundum causalitatem in re. Et quoniam ex hoc quòd anima sic causat carnem assumptibilem, non sequitur, ergo anima prius natura assumitur: sed bene sequitur, ergo est ratio, ꝙ ea ro assumatur, & vt in litera dicitur, non est nisi in fieri ratio: id autem quod se habet ad carnem ut ratio ꝙ assumatur, se habet vtquo, & non oportet ꝙ se habeat vt quod, ideo ex hac doctrina Auctoris nō plus habeo quam ꝙ anima mediat vt causa media vt qua, seu quo, ita quòd non prius natura anima vt quod assumitur, sed prius natura anima vt quo assumitur, & simul natura vtrumq; vt quod assumitur, ita ꝙ referendo animā & carnē inter se ad assumi vt quod, nullus est naturæ ordo, quia neutrum est alterī medium ut quod. Et si ad hoc tendebat Durā. nō cōtradico: sed quia non inuento se sic declarasse, vt Scotus fecit, ideo &c. Moueor autem ad negandum, quòd anima est medium vt quod respectu carnis in assumptione, quia nulla apparet ratio quare debeat hoc concedi: quāmuis enim tam anima, quām caro sit assumpta, vt quod assumitur, partialitee tamen seu vt pars, quia anima non intelligitur prius assumpta, quam animet carnem (quod per creatiuam actionē sortitur ex modo suæ creationis, quia. s. creatur in corpore) nec caro prius assumitur, q̄ sit animata: ideo inter animam & carnem vt sunt quæ assumuntur nullum video ordinem naturæ aut intellectus, sed solum, vt dictum est, quòd anima est causa carni vt quo, quòd assumatur.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd in assumptione est naturæ ordo ex parte assumptorum. Et cū contra hoc arguitur, quia vnitum pluribus, non inquantum sunt plura, sed vnū &c. negatur Minor: quoniam filius Dei assumpsit animam & corpus, vt sunt plura: quia assumpsit illa vt sunt duæ partes essentiales realiter distinctæ inter se. Ad probationem dicitur, quòd aliud est concedere affirmatiuā. s. assumpsit partes vt sunt vnum, & aliud est cum dicta affirmatiua concedere etiam negatiuam. s. non assumpsit partes, vt sunt plures res. Affirmatiua nāque importat quod partes sunt assumptæ vt vniuntur in toto, & hoc est dictum, quòd partes sunt assumptę vt sunt in toto, negatiua autem importat, quòd partes non sunt assumptæ secundum seipsas, sed quòd assumptio terminatur ad totum tantum, & ad partes non nisi vt sunt in toto. Constat autem ex Doctrina sacra, filium Dei assumpsisse ita partes in toto, quòd tamen ad ipsas partes in seipsis terminata est assumptio: altoquin oportuisset in morte Christi fieri nouas assumptiones animæ in se,

& corporis in se, quoniā in toto non erant. Dicito igitur, quòd filius Dei assumpsit animam & carnem, inquantum sunt partes vnius naturæ, sed ex hoc non sequitur, ergo inquantum sunt vnum & non inquantum sunt plures: quia & assumpsit, inquantum sunt vnum in natura vnica, & inquantum sunt in se plures res, partiales tamen.

¶ In responsione ad secundum eiusdem primi articuli, notæ primo hanc doctrinam, quòd scilicet non eodem ordine se habent partes naturæ humanæ ad personalitatem alienam, scilicet Verbi Dei, quo se haberēt ad personalitatem propriam, scilicet personæ humanæ, & ratio in litera redditur ex altitudine diuinæ personæ. & hæc bene retineto, & applicato, cum discutitur Assumptionis mysterium quo ad ordinem assumptorum: & non fundes te super ordine eorundem ad propriā personalitatē, vt in 5. art. ratio Scoti super hoc fundamento afferetur.

¶ Nota secundo, ꝙ prima verba literæ scilicet corpus est vicinius personæ propriæ, anima autem naturæ humanæ, non carent scrupulo. Quoniam etsi vera sunt secundum communia homini, & aliis substātiis sensibilibus (quoniam in eis anima vicinior est naturæ & corpus personæ: quia anima cōstituit formaliter natura, & materia indiuiduat, personæ aūt cōstat indiuiduū maxime appropinquare, vnde & creditur idē oino quo ad rē apud multos) ſm tamē propria principia hois vt oppositū, qm̄ aia intellectiua, quia est ex se subsistēs, & defert secū subsistētiā, quā cōicat suppōito, propinquior est ꝑsonæ, cuius propriū est subsistere, adeo vt ipsi personæ primo cōueniat. Sed hoc nō obstat, quia aīa intellectiua in suo fieri mendicat hæccheitatē a corpore, licet occasionaliter, nec defert secū subsistētiā propriā sibi, vt qđ subsistit, nisi in potētia, sed vt proprium illius principium vt quo. Vnde licet aliquid plus propinquitatis habeat ad hypostasim, quām aliæ animæ, quia ex proprio ordine defert, vt quo tamen, actum subsistendi, non tamen propinquior est, quam corpus, quod ipsam animam & suum essendi actum indiuiduat. Stant ergo solida verba literæ.

¶ In rñsione ad tertiū eiusdē ar. clare habes, quo pacto apud Auctorē intelligiē aīam mediare in assumptione carnis. s. cū tribus cōditionibus. Prima est ſm aptitudinē, quia. s. reddit carnē aptā ad assumi, faciēdo ipsam animatā & humanā. Secūda est ſm cōgruitatē, quia hæc aptitudo non est necessitatis, sed congruitatis. & Deus posset sine illa assumere carnē, & caro sic apta nō necessitat ad assumptionē: sed ex hoc ipso, quod caro est humana, est habilis de congruo, vt assumatur, hoc est, assumptibilis est de congruo. Tertia est in fieri, quia conditio ista, qua caro est de cōgruo assumptibilis, nō mediat in facto esse, sed in fieri tāt̄. Et propterea cessante tali cōditione actualiter (vt de facto cessauit in morte Christi, quia caro Christi in triduo non erat animata, nec etiā caro, nisi æquiuoce) nō propterea desinit vnio assumptæ carnis ad diuinā hypostasim, quā oportuisset desinere, si aia esset mediū in facto esse, sicut quia est medium in fieri, ideo in principio assumptionis caro nō nisi animata ac humana assumitur. Et hinc habes, ꝙ caro ipsa in se terminat assumptiuā actionē, & nō solū vt aiata & vt humana, licet nō attingeret eā, nisi esset animata aut humana, sicut aliquis accipit i vxorē mulierē pulchrā, ſm seipsam mulierē licet nō acciperet eā nisi esset in principio, cū eā accipit, pulchra, vt in litera dicitur. Et propterea in morte Christi desinēte humanitate ꝙ mortē, nō de nouo Verbū Dei assumpsit animā & corpus, sed quæ in principio facta est assumptio & determinata ad totū, & partes etiam ſm se non desiit terminari ad partes deficiēte toto: qm̄ nec ipsum totū est mediū in assumptione, nisi in fieri ſm ordinē intentionis, vt infra patebit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Super Quæstionis sextæ Articulum secundum.

IN titulo nota, q̃ si termini prædeclarandi sunt, vt in conclusione sumuntur, non restat locus argumentis primo & tertio: sed si in tituloꝰ relinquuntur indistincti, ita tamen vt nomine Spiritus intelligatur mẽs seu pars intellectiua, locus relinquitur argumentis & responsionibus.

Locis supr. ar. 1. notat.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. Filiꝰ Dei assumpsit animam mediante spiritu. Probatur dupliciter. Primo rõne assumpsit ceteras partes animæ mediante intellectu, tã secũdum ordinem dignitatis, quam secundũ ordinem ad cõgruentiam assumptionis. ergo assumpsit animam mediante spiritu. Antecedẽs probatur: quia intellectus est dignior. Pro secũdat quia anima non est assumptibilis nisi per illud, quo est ad imaginem Dei. Consequentia probatur ex præcedenti articulo ex simili ratione. Secundo, probatur conclusio auctoritate Damasce.

P. p. q. 77. a. 3. ad 1.

Q. 4. ar. 1.

Ex cap. 18, 19. 20. & 21 colligit to. 3.

¶ Aduerte hic duo: primo, quòd hic est comparatio partiũ potentialium, i. partis superioris, quæ vocatur spiritus, siue mens, siue intellectus: & partis inferioris, quæ est pars sensitiua, & vegetatiua, quæ vocatur anima. & quoniam omnes istæ partes sunt assumptæ a verbo, & distinguũtur etiam genere inter se & ordine quedã se habent ad Verbũ, tum quo ad dignitatem, tum quo ad assumptibilitatẽ: quia pars sensitiua, nõ est assumptibilis, nisi quia coniuncta est intellectiuę, sicut nec caro, nisi quia est pars hominis, ideo Aug. dixit, & Auctor declarauit, q̃ assumpsit animam, idest, partem sensitiuam mediante spiritu. Secundo, probatur conclusio auctoritate Damasce.

Ar. præced.

¶ Aduerte hic duo: primo, quòd hic est comparatio partiũ potentialium, i. partis superioris, quæ vocatur spiritus, siue mens, siue intellectus: & partis inferioris, quæ est pars sensitiua, & vegetatiua, quæ vocatur anima. & quoniam omnes istæ partes sunt assumptæ a verbo, & distinguũtur etiam genere inter se & ordine quedã se habent ad Verbũ, tum quo ad dignitatem, tum quo ad assumptibilitatẽ: quia pars sensitiua, nõ est assumptibilis, nisi quia coniuncta est intellectiuę, sicut nec caro, nisi quia est pars hominis, ideo Aug. dixit, & Auctor declarauit, q̃ assumpsit animam, idest, partem sensitiuam mediante spiritu.

Li. 3. ortho. fid. c. 6. ante medium.

tamen pulchritudine cessante, ad huc durat copula coniugalis. & similiter separata anima, remanet vnio verbi ad carnem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Dei filius assumpserit animam mediante spiritu, siue mente.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu. Idem enim nõ cadit medium inter seipsum & aliquid aliud: sed spiritus siue mens non est aliud in essentia ab ipsa anima, vt in prima parte habitum est. * ergo filius Dei non assumpsit animam mediante spiritu siue mente.

P. p. q. 77. a. 3. ad 1.

¶ 2 Præt. illud, quo mediante facta est assumptio, videtur esse magis assumptibile: sed spiritus siue mẽs non est magis assumptibilis, quàm anima, quod patet ex hoc, quòd spiritus angelici non sunt assumptibiles, vt supra dictum est. * ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animã mediante spiritu.

Q. 4. ar. 1.

¶ 3 Præt. Posterius assumitur a primo mediante priori: sed anima nominat ipsam essentiã, quæ est prior naturaliter, quàm ipsa potẽtia eius quæ est mens, ergo videtur, quòd filius Dei non assumpserit animam mediante spiritu siue mente.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. de Agone Christiano.† Inuisibilis & incommutabilis veritas, per spiritum animam, & per animam corpus accepit.

† Ex cap. 18, 19. 20. & 21 colligit to. 3.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut dictũ est, * filius Dei dicitur assumpsisse carnem anima mediãte, tum propter ordinem dignitatis, tum etiam propter cõgruitatem assumptionis. Vtrumque autem horum inuenitur, si comparemus intellectum, qui spiritus dicitur, ad ceteras animæ partes: non enim anima est assumptibilis secundum congruitatem, nisi per hoc, quòd est capax Dei ad imaginem eius existens quod est secundum mentem, quæ spiritus dicitur, secundum illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ. Similiter etiã intellectus inter ceteras partes animæ, est superior, & dignior, & Deo similior. & ideo, vt Damasc. dicit in 3. lib. * vnitum est carni per medium intellectum, verbum Dei. intellectus enim est quod est animæ purissimum, sed & Deus est intellectus.

* Ar. 1. hui. quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ & si intellectus nõ sit aliud ab anima secundum essentiam: distingui tur tamen ab alijs partibus animæ secũdum rationem potentiæ. & secundũ hoc competit sibi rõ medij.

AD 2m dicendum, quòd spiritui angelico non deest congruitas ad assumptionem, propter defectum dignitatis: sed propter irreparabilitatẽ casus, quod nõ põt dici de spiritu humano, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt.

AD 3m dicendum, quòd anima (inter quam & Dei verbum poni tur medium intellectus) non accipitur pro essentia animæ, quæ est omnibus potẽtiis communis: sed pro potẽtijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima a Dei filio prius fuerit assumpta, quàm caro.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi fuerit prius assumpta a Verbo quàm caro. Filius enim Dei assumpsit carnem mediante anima, vt dictum est: * sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. ergo filius Dei assumpsit prius animam quàm corpus.

¶ 2 Præt. Anima Christi est dignior angelis, secundum illud Psal. 96. Adorate eum omnes angeli eius: sed angeli creati sunt a principio, vt in primo habitum est. † ergo & anima Christi, quæ non fuit ante creata, quàm assumpta: dicit enim Damasc. in 3. lib. * quòd numquã neque anima neque corpus Christi propriam habuerunt hypostasim. ergo videtur quòd anima fuerit ante assumpta, quàm caro, quæ est concepta in vtero Virginis.

¶ 3 Præt. Ioan. 1. dicitur, Vidimus cum plenum gratiæ & veritatis: & postea subditur, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus, idest, omnes fideles quocũq; tempore, vt Chrysosto. exponit. * Hoc autẽ nõ esset nisi anima Christi habuisset plenitudinem gratiæ & veritatis ante omnes sanctos, qui fuerunt ab origine mundi: quia causa non est posterior causato. Cum igitur plenitudo gratiæ & veritatis fuerit in anima Christi ex vnione ad Verbum, secundum illud quod ibidem dicitur, Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis, cõsequens videtur, quòd a principio mundi anima Christi fuerit a Verbo Dei assumpta.

† Inuisibilis & incommutabilis veritas, per spiritum animam, & per animam corpus accepit.

* Ar. 1. hui. quæst.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut dictũ est, * filius Dei dicitur assumpsisse carnem anima mediãte, tum propter ordinem dignitatis, tum etiam propter cõgruitatem assumptionis. Vtrumque autem horum inuenitur, si comparemus intellectum, qui spiritus dicitur, ad ceteras animæ partes: non enim anima est assumptibilis secundum congruitatem, nisi per hoc, quòd est capax Dei ad imaginem eius existens quod est secundum mentem, quæ spiritus dicitur, secundum illud Ephe. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ. Similiter etiã intellectus inter ceteras partes animæ, est superior, & dignior, & Deo similior. & ideo, vt Damasc. dicit in 3. lib. * vnitum est carni per medium intellectum, verbum Dei. intellectus enim est quod est animæ purissimum, sed & Deus est intellectus.

* Ar. 1. hui. quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ & si intellectus nõ sit aliud ab anima secundum essentiam: distingui tur tamen ab alijs partibus animæ secũdum rationem potentiæ. & secundũ hoc competit sibi rõ medij.

AD 2m dicendum, quòd spiritui angelico non deest congruitas ad assumptionem, propter defectum dignitatis: sed propter irreparabilitatẽ casus, quod nõ põt dici de spiritu humano, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt.

AD 3m dicendum, quòd anima (inter quam & Dei verbum poni tur medium intellectus) non accipitur pro essentia animæ, quæ est omnibus potẽtiis communis: sed pro potẽtijs inferioribus, quæ sunt omni animæ communes.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima a Dei filio prius fuerit assumpta, quàm caro.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd anima Christi fuerit prius assumpta a Verbo quàm caro. Filius enim Dei assumpsit carnem mediante anima, vt dictum est: * sed prius peruenitur ad medium, quàm ad extremum. ergo filius Dei assumpsit prius animam quàm corpus.

¶ 2 Præt. Anima Christi est dignior angelis, secundum illud Psal. 96. Adorate eum omnes angeli eius: sed angeli creati sunt a principio, vt in primo habitum est. † ergo & anima Christi, quæ non fuit ante creata, quàm assumpta: dicit enim Damasc. in 3. lib. * quòd numquã neque anima neque corpus Christi propriam habuerunt hypostasim. ergo videtur quòd anima fuerit ante assumpta, quàm caro, quæ est concepta in vtero Virginis.

¶ 3 Præt. Ioan. 1. dicitur, Vidimus cum plenum gratiæ & veritatis: & postea subditur, quòd de plenitudine eius nos omnes accepimus, idest, omnes fideles quocũq; tempore, vt Chrysosto. exponit. * Hoc autẽ nõ esset nisi anima Christi habuisset plenitudinem gratiæ & veritatis ante omnes sanctos, qui fuerunt ab origine mundi: quia causa non est posterior causato. Cum igitur plenitudo gratiæ & veritatis fuerit in anima Christi ex vnione ad Verbum, secundum illud quod ibidem dicitur, Vidimus gloriam eius quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis, cõsequens videtur, quòd a principio mundi anima Christi fuerit a Verbo Dei assumpta.

† Super Quæstionis sextæ Articulum tertium.

IN titulo ly prius, sumitur sm tẽpus ita q̃ quæstio est de prioritate tẽporis, & occasio huius est ex positio Origenis.

¶ In corpore articuli sunt tria, primo ponitur positio Origenis, secundo reprobatur in vno sensu: tertio reprobatur in alio sensu. Diuisio partium clara est in litera. Quo ad primũ positio Origenis refertur quo ad duo, & quo ad alias omnes hominũ, & quo ad animã Christi scilicet quòd omnes fuerunt a principio simul creatæ de qua Origenis positione vide, si vis, in 2. contra Gent. c. 83, quoniam hic non tractatur, nisi quo ad animam Christi in ordine ad assumptionẽ. Quo ad secũdum, quia dupliciter poni potest, animam Christi ab initio mũdi creatam fuisse, vel creatam, & nõ simul assumptã a filio Dei, vel tunc creatam, & simul assumptam a filio Dei, sed postea in vtero Virginis carui vnitã, ideo in litera vterq; modus excluditur.

Li. 4. c. 6. in princi.

¶ Et contra primũ ponit cõclusio hæc. Incõuenies est animam Christi ab initio creatam esse, & nõ simul assumptã, probatur ducendo ad inconueniens, quia sic fuisset aliquando per se subsistens, & vel corrupta fuisset illius subsistentia in assumptione, quod est inconueniens, vel remansisset, quod est impossibile, quia non fuisset vnio secũdũ subsistentiam.

Li. 1. c. 7. & 8. tom. 4.

¶ Vbi nota primo, q̃ Auctor loquitur hic de subsistentia tantùm si loquere tur de plenalitate: quia anima separata differt a persona solũ per hoc, quòd est incõpletæ speciei, quia non est species, sed pars speciei. Quia cuim eadem est cõ de personalitate & subsistentia quo ad assumi, & non assumi (quia, s. vtrique eadem ratione repugnat) ideo eadem vtitur ratione Auctor contra subsistentiam animæ separatæ, qua vsus est superius contra personalitatem substantiæ separatæ, quæ est angelus. Nam sicut implicat personam assumi in vnitatem personalem alterius personæ, quia pertineret ad esse personale assumentis personæ, quia assumpta esset, & non pertineret ad esse personale assumentis personæ, quia esset secundum se in persona alia, ita implicat subsistentem animam assumi ad aliud subsistens, quia simul per se separatim existeret, & non per se separatim existeret. Ex eo namq; quòd ponitur subsistens secundum se, ponitur per se separatim existere, nam hoc ipsum significat subsistere secundum se, & ex eo quòd ponitur assumi ad alterius subsistentiam, ponitur quòd non per se, sed per illud aliud subsistat: alioquin ad illius alterius subsistentiam non esset tracta.

¶ Nota secundo, quòd subsistentiam animæ præexistentem corrumpi, potest intelligi dupliciter, primo quo ad actum subsistendi, qui nihil aliud est quàm actus essendi ipsius animæ, vt est ipsius solius, hoc est vt est eius vt quod est, & hoc modo videntur homiliæ, iuxta superius recitata, de personalitate intelligere hunc locum. Alio modo, non solum quo ad actum subsistendi, sed quo ad id, quod subiicitur actui subsistendi, ita vt corrupto subiecto actus, ex consequenti sequatur corruptio actus, & hoc modo intelligendus videtur hic textus, conformiter ad prædeterminata de personalitate. Imaginandum est enim quòd anima separata est semipersona, & non solum seminatura animæ vnita carni est seminatura, cum sit pars essentialis humanæ naturæ: sed non subsistit per seipsam vt quod, sed per hypostasim, cui vt anima, vt ratio subsistendi ex proprio genere, s. immateriali ordine defert actum essendi & subsistendi: sed statim vt separata est a corpore, ex hoc ipso, quo constituitur in esse separato, constituitur in quadam totalitate & completione vt. s. sic quod subsistit, inadæquate tamen ad suum esse in quo natum est etiam corpus, & totus homo subsistere. Iam enim dictum est, quòd separatio dat quandam totalitatem & completionem, & ideo statim separata anima est semipersona, ac per hoc proprio termino terminatur, quæ in corpore existens terminabatur termino totius hominis. Et ideo sicut si assumeretur præexistens angelus, corrũperetur primo terminatio naturæ angelicæ, quæ est illius personalitas: ita si assumeretur anima prius separatim existens corrũperetur ipsius terminatio, qua constituitur in esse quod est & se

A mi persone & subsistentis. Sed si anima assumitur non præexistens separata (sicut etiam vnitur de facto corpori non præexistens separata) tunc solum vt seminatura assumitur & vnitur: quia non adhuc terminata intelligitur proprio termino, quem in sui a corpore, & ab hypostasi separatione nata est habere. Non tamen autem dico, non solum a corpore, sed ab hypostasi, quia si anima separaretur a corpore, & nõ ab hypostasi (qd in solo Christo accidit in triduo) tunc non nisi vt seminatura separata a tota natura, quæ definer, remaneret subsistens, non per se, sed per hypostasim alienam, puta, filii Dei, cui semper ẽ vnita.

Est epist. 11. ad Iulia. epis. Coeuisem non multũ ante finem.

¶ Sed insurgit tunc quæstio, an in communi resurrectione animæ separata huius, vel illius reuersa ad corpus reti neat suam propriã terminationem, an perdat illam, & terminetur personalitate totius.

Ad Iuli. epis. non multum ante fi. illius, & est epi. 11.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia aliter se habet anima rationalis in sui principio, cum in corpore fit, & aliter cum ad corpus, per resurrectionem redit, quod ex hoc habetur, quòd anima in sui principio indiuiduatur ex corpore, quamuis occasionaliter: in resurrectione autem anima indiuiduat potius corpus, quàm indiuiduetur ex ipso, vt patet in his, in quibus diuina virtute materia corporis supplebitur, puta, qui totaliter per multas generationes & generationes ex solis carnibus humanis nutriti sunt. Sicut ergo indiuiduationem semel in corpore adeptam numquam desinit anima rationalis, sed ex illa indiuiduat, si opus est, corpus (ita vt idem numero sit resurgens homo, qui prius fuit) ita rationabile est, vt ad propriam terminationem aliter se habeat in corpore, & extra, ac in reditu. Nam non acquirit illam in B corpore, constituendo naturam, sicut acquirit indiuiduationem: sed acquirit illam in corpore constituendo personam, hoc est, si ad hoc perueniat, quòd sit principium constitutiuum propriæ personæ, & non solum propriæ naturæ, & ideo in Christo non acquisiuit proprium terminum, quia non constituit propriam personam: sed nec constituendo propriam personam, videtur acquirere illam consumate, sed medio modo, inter actum & potentiam: quoniam aliquo modo est, quod subsistit & operatur, & aliquo modo non. Sed in separatione a corpore & corruptione hypostasis, quæ simul in aliis a Christo hominibus sunt, anima proprium terminum cõsumate acquisit, quem semel adeptum retinebit etiam in reditu ad corpus, & in statu perfectiori possessura illum reunita corpori, quàm si separata esset, eo quòd tunc erit in naturalissimo suo esse. Vt hic differentia quo ad propriam terminationem inter animam in sui principio, & in resurrectione sit, quòd in sui principio defectus venit, vt quo etiam quo ad personalitatem, & ideo impediri contingit illam & a propria & totius personalitate, vt patet in mysterio assumptionis: in regressu autem venit, vt quod est, licet partialiter. Et ideo sicut individuat & communicat suum esse homini, & glorificat illum in Sanctis, ita subsistentiam, terminationem, semiq; personalitatem, ad perfectionem humanæ subsistentiæ & personalitatis adducit.

¶ Quo ad tertium refutatur Origenis positio intellecta secundo modo (. s. quòd anima illa in sui creatione ab initio fuerit vnita, & postmodum in vtero Virginis incarnata) primo deducendo ad inconueniens, quòd scilicet anima Christi non videretur esse eiusdem naturæ cum nostris: secundo auctoritate Leonis.

¶ Circa rationem hanc dubium ex duplici capite occurrit. Primo, quantum valeat simpliciter, nam ex hoc, quòd homo vel bos creatur ante omnia sæcula vel post, non variatur natura eius: sed mensura secundum durationem, nihil ergo videtur

valere ratio interens alietatem naturæ ex prioritate secundum durationem productionis. Secundo, quantum valeat ad hominem: qura Origenes ponebat non solum Christi, sed omnium hominum animas ab initio creatas, vnde magis, si ratio valet, se quitur quòd anima Christi sit eiusdem naturæ cum nostris, ex quo simul ab initio omnes creatæ ponuntur.

Inf.q. 68.a. 1.ad 1. Et 3a. dist. 14. quæst. 1.a.2. & ad 2. Et ve. q.29. art.4. ad 9.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ ratio non est ad hominem, sed simplici ter: & ideo nõ oportet ipsam saluare ad hominem, sed simpliciter. Fúdatur autẽ ratio super hoc, q̃ naturalis modus productionis alicuius, diuersus penes hoc, quod est produci in corpore, vel extra, & ante corpus, monstrat diuersitatem naturæ rei productę. Nec eget multa probatione hæc propositio, sed est quasi per se nota: quoniam si res aliquæ sic se habent, q̃ ex naturis suis vendicant sibi tã diuersos modos suæ naturalis productionis nõ nisi ex diuersitate formali rerũ, quæ producuntur, procedũt, puta quia vna naturaliter est in corpore, & alia non, & propterea vna naturaliter exigit fieri in corpore, & alia ante corpus, vna naturaliter est forma corporis, & ideo fit in corpore: alia non est naturaliter forma corporis, & ideo fit extra, & ante corpus. Vnde supponit hęc ratio animas nostras secundum suum naturalem modum fiendi, creando infundi & infundendo creari, quia sunt naturaliter formæ corporũ, & ex hac suppositione arguit, quòd anima Christi nõ fuit ab initio creata, & assumpta. Supponit etiam quòd in prima constitutione vniuersi non attenditur (vt Aug. docuit) quid Deus potuerit facere, sed quid naturæ rerũ earũq; ordo exigat.

Locis sup. a.3.citatis.

* cap.18.in princ. to.3.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli nota bene resolutionem claram, vnde fides Christi est iustificativa. s.ex proposito diuinæ gratiæ, iuxta euidentem auctoritatẽ Apost. ad Rom.4.

¶ Super Quæstionis sextæ Articulum quartum.

TItulus de prioritate temporis intelligitur. Et est ratio quæstionis, quia in conceptione aliorum hominum inuenitur prius tẽpore caro, quam adueniat anima rationalis: quia prius viuit vita plantæ, deinde vita sensus, & postremo animatur anima rationali. Et constat, quòd filius Dei assumpsit carnẽ ab initio conceptionis sui corporis.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito negatiue. Caro Christi non prius assumpta est a verbo, quam animæ vnita. Probatur dupliciter, primo sic. Caro humana non est assumptibilis antequam sit propria materia animæ rationalis & humana. ergo non est prius assumpta, quàm animæ rationali vnita. Antecedens habet duas partes, quæ in idem redeunt, nec differunt, nisi sicut expressum in communi & proprio vocabulo, quoniam materia propria animæ rationalis & caro humana idẽ sunt: sed differunt, qua vt materia propria sonat id, quod commune est omnibus naturis propriis, vt caro humana specificat id, quod est in ordine ad animam rationalem. Ex vtraque ergo parte probatur in litera consequẽtia. Primo, ex proprietate materiæ, quia materia simul dum recipit formam, fit propria illius formæ. quod proba tur, tum, quia materia non prius habet ordinem ad formam vt propriam formam, quàm habeat ipsam formã, tum, quia simul terminatur generatio & alteratio præuia. Ex secunda vero parte, quia caro non est humana ante aduentũ animæ rationalis. Antecedens vero pro secunda parte relinquitur per se notum: pro prima vero parte probatur, quia caro humana non est assumptibilis, nisi per ordinem, quẽ habet ad animam rationalẽ, vt propriam formã. Secundo, probatur conclusio ex proportionali adiũcta huic rationi similitudine de anima, sicut anima rationalis non prius assumpta, quã vnita carni, ita nec caro prius assumpta quam vnita animæ rationali. Et vtrobique ratio proportionaliter é: quia id cõtra naturam animę hoc cõtra naturam carnis humanæ.

¶ Circa hunc processum, vnũ dubiũ occurrit, quia videtur q̃ materia propria formæ sit ante aduentum formæ: quoniã materia nõ est propria nisi propter dispositiones ad talem formam, materia autẽ plene dispositа est immediate ante instãs introductionis formæ. prius igitur tempore est materia propria animæ rationalis, & vniuersaliter formæ, quam adsit ipsa forma. Præterea, minus est materia propria animæ rationalis, & minꝰ habet ordinem ad ipsam caro mortua, quàm caro immediate ante instans introductionis animæ rationalis, quoniam ista naturaliter necessitat ad formam, illa naturaliter magis ac magis recedit a forma exclusa: sed caro Christi mortua habet ordinem ad animam Christi, propter quẽ remanet assumpta, vt propria materia illius. igitur & caro in vltima dispositione habet illum ordinem, & est propria materia animæ rationalis.

¶ Ad primum dicitur, quòd propria materia alicuius formæ dupliciter dicitur. s.in fieri tantum vel in facto esse. In proposito autem sermo est de materia propria in facto esse: obiectio autẽ procedit de materia propria in fieri.

¶ Ad secundum conceditur, quòd secundum naturæ ordinem caro vltimo dispositа habet magis rationem propriæ materiæ, quàm caro mortua, sed in ordine ad resurrectionem, quæ sola diuina potest potentia fieri, caro mortua habet magis materiæ propriæ rationem: quia ista iam in facto esse fuit propria materia illius animæ, & dedit huic animæ indiuiduationem, & reuniendа est illi ad reconstituendum eundem numero hominem. Vnde in æquiuoco laboramus, quoniam aliter sumitur propria materia in generatione, vbi naturæ ordo attenditur, & aliter in resurrectione, vbi diuinus ordo consideratur: quia tamen apud theologum vtraque dicitur propria materia, ideo caute Auctor in litera non dixit, hunc ordinem non haberi nisi præsente anima rationali corpori, sed dixit non haberi antequam anima adueniat: cum hoc enim stat, quòd habeat etiã post mortem, ex quo iam semel anima assuit corpori: cum primo autem dicto non staret, quòd haberetur post mortem propria materia.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli, vide rationem naturalem, quare non arguit diuersitatem naturæ auferre a Christo naturalem modum producendi carnem, & argueret diuersitatem naturæ, si anima producta esset ante corpus: quia, scilicet in carnis productione varietas esset penes antecedentia tantum, in animæ vero productione, varietas ponitur in ipsis constitutiuis intrinsecis. Et ratio assignatur, quia materia est nata esse ante formam, & disponi ad illam: forma autem nõ ratione conuenientiæ, quare. s. conueniens fuit carnem Christi naturaliter, hoc est aliorum hominũ more fieri per dispositiones præuias, sed miraculose fiari cõcipi perfectam: anima vero conuenięs fuit non miraculose ante corpus, sed naturaliter, hoc est secũdum aliarum curſum fieri. s.creando infundi, & infundẽdo creari: quoniã, vt ex antedictis patet, diuersus modus producẽdi animã. s. in corpore vel extra & ante corpus, in diuersitate naturæ nõ redundaret, si miraculose aliqua anima fieret extra & ante corpus, sed si naturaliter fieret extra & ante corpus, qd. s. naturaliter factum fuisse oportet ponere illos, qui in cõstitutione mũdi sic factum putant, vt prę dictum est.

¶ In responsione ad tertium diſſigue & ordina nouitie, vnã & eãdem carnem secũdum diuersa prædicata substãtialia, præponendo magis cõmune minus cõmuni (Verbi gratia, secundum quòd est corpus, secundum q̃ est animatum &c.) & per species, q̃ caro prius natura attingitur a verbo effectiue per essentiã, potentiam, & præsentiam, quàm terminatiue per vnionẽ personalem, quia prius natura est quoddam ens, puta corpus, quàm animata. Sed prius natura est animata, quàm vnita verbo personaliter: tum, quia constituitur in esse assumptibili per esse animatum: tum, quia caro constituitur in natura rationali per esse animatũ anima rationali. Constat autem, quòd non est assumptibilis nisi vt pars naturæ rationalis: non solum ex parte sui, sed etiam ex parte personæ, quæ significat non quamlibet hypostasim, sed hypostasim naturæ rationalis.

¶ Super Quæstionis sextæ Articulum quintum.

TItulus articuli intelligendus est vt sonat.

¶ In corpore articuli duo sunt: primo declaratur, quomodo intelligitur ly mediante, in mysterio assumptionis. Secundo, respondetur quæsito vna conclusione. Quo ad primum dicit vnam propositionem multarum partium. s. in mysterio assumptionis medium intelligitur non temporis, sed naturæ ex parte agentis & simpliciter. Vbi quatuor cõditiones medii in hoc mysterio ponuntur.

¶ Prima est, quòd non est medium secũdum tempus, quæ probatur, quia simul tempore omnia assumpta sunt.

¶ Secunda, quòd est medium secundum ordinem naturæ. Et hæc ex dictis supponitur.

¶ Tertia est, quòd est ibi talis ordo naturæ. s. ex parte agentis. Et hæc declaratur, quia in communi ordo naturæ, quo aliquid est prius, & aliquid posterius in natura, dupliciter inuenitur: vel ex parte agentis, vel ex parte materiæ. Et redditur ratio, quare secundum has duas causas inuenitur, quia sunt causæ præexistentes ante effectum: agens enim & materia præexistunt, formã autem oportet non præexistere, & similiter finem generationis, cũ coincidat cum forma: in speciali autẽ hoc est in assumptionis mysterio, quia tota ratio facti est potẽtia facientis.

¶ Quarta conditio est, ly simpliciter, ad declarandum quòd medium simpliciter in hoc mysterio attenditur secundum ordinem naturæ ex parte agẽtis nõ quẽcumq; quia non secundũ quid, sed simpliciter: est liquidẽ duplex naturæ ordo ex parte agẽtis: vel secundum ordinem intentionis, vel secundum ordinem executionis. Et differunt hi ordines inter se in hoc, quòd illud, quod est prius secundum intentionem, est prius simpliciter, quod vero est prius secundum quid. Et ratio est, quia intentio prior est simpliciter executione, vt patet. Quo ad secundum conclusio responsiua quæsito est ista. Verbum Dei assumpsit partes humanæ naturæ, mediãte toto. Probatur dupliciter: primo, quia secundum ordinẽ naturæ ex parte intentionis agentis prius est completũ, quàm incompletum, & cõsequenter prius est totũ, quàm partes: secundo, ex proportionalitate, sicut assumpsit corpus mediante anima (quia assumpsit corpus propter ordinem, quem ad animam habet) ita assumpsit partes, mediante toto, quia assumpsit animam & corpus propter ordinem, quem habent ad humanam naturam.

3.di.1.q.2. ar.1.q.3. & a.3.q.1.c.& di.3.q.1 ar. 2.c.& d.5. q.2.ar.3.

*Colligitur ex c.18.19. 20.& 21.to mo.3.

¶ Sed occurrunt hic literalia multa inquirenda. Primo, cur existente naturæ ordine secundum quodlibet genus causæ, ordinẽ naturæ duobus eorum appropriat?

¶ Secundo, cur ordinem naturæ ex parte materiæ in hoc mysterio Auctor pertransiuit, cum prius natura ex parte causæ materialis corpus Christi fuerit cõceptum, quàm animatum? patiens enim præsupponitur actui, qui in eo fit.

¶ Tertio, cur Auctor in hoc mysterio, de medio secundum naturæ ordinem ex parte agentis secundum ordinem operationis respondendo tacuit, cum tamen in responsione ad primã, postmodum de illo tractet?

¶ Ad primum dicitur, quòd quia ordo naturæ secundum genus causæ formalis, & finalis reducitur ad ordinem naturæ secundum genus causæ agentis, tamquam in quo clarius relucet, quoniam secundum ordinem agentium ordinantur, & fines generationum, & formæ genitorum, & ita natura priores secundum ordinem finis: aut formæ in his, quæ sunt sunt posteriores in esse, quoniam & forma, & finis quanto vlterior in aliquo ordine, tanto prior, quia perfectior. Res vero, vt sunt tam in materiæ transmutatione, quàm in intentione aut executione agentis priores,

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt etiam priores secundum esse aliquod reale. ſ. vel secundū ipſam intentionem eorum, ſicut domus eſt in intentione artificis, vel ſecundum quòd, ſaltem in inchoata trāſmutatione ſunt: ſicut alteratio eſt prior generatione, vel ſecundum ſe, vt ab ipſis incipit executio, vt fundamentum eſt prius parietibus. Merito igitur naturæ ordinem duobus appropriauit Auctor generibus cauſarū, quia ſunt priores in eſſe, tum quia clarius relucet prioritas naturæ in illis, tum quia prioritas aliorum apud gentes rabilia reducitur ad iſta.

¶ Ad ſecundum dicitur, quòd in myſterio incarnationis nulla fuit tranſmutatio materię niſi inſtantanea formatio corporis ab infuſa virtute Spiritusſancti: & illa inſtantanea formatio quàm uis naturæ ordine prior ſecundum genus cauſæ materialis ſit, quàm animæ rationalis aduentus in eam, quia anima rationalis non detulit ſecū corpus, ſed ſuppoſuit corpus organicum, in quo reciperetur, cuius eſſet actus in quo fieret: quia tamē in illo priori naturæ nō erat aſſumptibilis, (vt ex dictis patet) quia conſtituta eſt in eſſe aſſumptibili per eſſe animatum, ideo Author loquens hic de priore & poſteriore ſecundum naturam in ordine ad aſſumptionem, nihil de prioritate ex parte materiæ, vtpote extra ordinē ad aſſumptionem dixit, ſed tamquam impertinētem ad propoſitum dimiſit.

Lib.3.c.16. circa finē.

Ar.1.huius q.& ar.2.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ in promptu cauſa eſt, quare reſpondendo quæſito tacuit ordinem executionis: quia. 1. reſpondendū eſt eſt quæſito ſimpliciter, de medio ſimpliciter, & nō de medio ſecundum quidditatē per hoc de medio, ſecundum ordinem ſimpliciter, & non ſecundum ordinem ſecundum quid. Vnde merito medium ſecundum quid, referuauit reſpontionibus argumentorum, ſoluta quæſtione de mediatione ſimpliciter, & abſolute.

¶ In eodem articulo in reſpontione ad primum, dubium occurrit ex Sco. & Duran. arguentibus in 3. ſent. diſt. 2. contra hāc doctrinam, quòd. ſ. non aſſumpſerit totum mediantibus partibus. Arguit ergo Scotus. 1. in q. 2. ſic, Primo aſſumptum nō eſt natura humana, ſed pars ſeu partes eius. ergo aſſumens nō eſt primo homo. Et confirmatur, quia ſicut in inſtanti aſſumptionis ſe habuit ad totum & partes, ita & modo. igitur & modo non eſt primo homo, ſicut Sortes eſt primo homo, quod videtur inconueniens. Amplius, videtur ſequi, quòd Chriſtus non ſit homo. Probatur quia denominatio a parte vel partibus non dat denominationem a toto. Præterea, Propter duas vniones verbi ad partes naturæ humanæ non eſt homo. ergo requiritur tertia, quæ ſit totius primo, propter quam tertiam Verbum eſt homo, ſed iſta ſufficit ſine aliis duabus, igitur illæ duæ ſuperfluunt. Demū probat oſtenſiue, quòd natura tota eſt primo ſine medio aſſumpta. Quod eſt in ſe primo perſonabile, ſi ſibi dimitteretur, hoc i alio primo perſonatur, quando aſſumitur: ſed tota natura & nō pars vel partes, eſt primo & immediate hoc modo perſonabilis in ſe, ſi ſibi dimittatur. ergo. Probatur Maior, quia in eodem inſtanti naturæ, in quo in ſe perſonaretur, ſi ſibi dimitteretur, perſonatur in alio vel ab alio, quia nihil ante illud inſtans eſt natū aſſumi, quia non prius fuit natura ſingularis: nec poſt illud inſtans aſſumitur, quia tunc eſſet perſona in ſe. Minor probatur, quia in eodem inſtanti naturæ, in quo partes præcedunt totum, neutra nata eſt eſſe perſona, ſed tunc primo, quando ex iſtis vnitis eſt tota natura, quia tunc ipſa tota eſt perſona in ſe, ſi non impediatur ab aſſumente.

¶ Duran. autem in q. quoque 2. arguit dupliciter, deſtruendo totaliter ordinem naturæ in aſſumptione totius & partiū primo, quia totū & partes vniæ (ſic enim aſſumptæ ſunt) omnino ſunt idem re. Secundo, quia aſſumptio vna eſt vnius ad vnum, ſed aſſumptio humanæ naturæ, eſt vna ad vnum, quia ad perſonalitatem Filii. ergo eſt vnius. ſ. naturæ integræ ex ſuis partibus: conſtat. n. eam eſſe aſſumptā. ergo tam natura q̄ partes ſunt aſſumptæ vt vnum. non eſt igitur ordo realis inter totum. & partes in aſſumptione.

¶ Ad euidētiam poſitionis, quæ in hac litera explicat, ſciendum eſt, quòd ordo operationis ſeu executionis eſdem & eodem modo intelligi habere media, ſi eſt ſm naturā tātum, & ſi eſt ſm progreſſum operationum, uerbi gratia, domus fiue bat per multas operatiōes, vt ab arte ſiat: ſiue naturā ſimul a Deo, ex tota ſimul media pertēdem media: puta, fundamentum, parietes, tectū, & ſimiliter eodem modo, hoc eſt, quod quodlibet eorū eſt, vt medū quod. Nā ſicut ſucceſſiue operando, prius tempore ſit fundamētū, vt quod partiale, & mediate fundamēto fiūt parties, etiā vt quod partiale, & poſtea tectum vt quod partiale, & omnibus mediantibus vt quod partialibus ſit domus vt quod totale, ita ſimul omnia operando, operatio illa prius natura ſm executionis ordinem attingere intelligitur fundamētū, & poſtea parietē &c. vt dictū eſt: haberet. n. operatio illa vnica vnū per le primo terminū ordine intentionis. t. totum qui eſſet vltimus ordine executionis, & multos partiales terminos ordine executionis priores, vno per ſe primo intento terminato. t. toto. Simile. n. quid accidit in myſterio incarnationis, in quo ſimul tota natura, & omnes partes eius factæ & aſſumptæ ſunt, niſi q̄ ad aſſumptionem referendo totum & partes, non inuenitur ordo inter partes (vt prædictum eſt) ſic vt vna prius natura aſſumpta ſit vt quod, q̄ altera: quia ſimul natura anima & corpus aſſumpta ſunt, Sed bene inuenitur talis ordo inter partes ſimul & totum, q̄. ſ. ſm executionis ordinē prius natura terminata eſt aſſumptio ad partes ſimul (hoc eſt animā & corpus, vt terminos partiales) quàm ad totum, ad quod primo, vt primo intentum, vltimo terminata eſt, & ratione huius primo intenti terminata præintelligeretur creatio domus ad partes eius, ex quibus conſtat domus. Negantes autem hunc executionis ordinem inter partes & totū in aſſumptione, imaginantur quòd aſſumptio etiā executiue terminata eſt prius ad totū, quā ad partes, ita q̄ diffuſa ſeu quaſi extēſa eſt aſſumptio a toto ad partes, ita vt non oporteret de nouo in morte Chriſti aſſumere partes: ſed remāſerit reſpectu partiū. Et q̄ uis primo aſpectu hæc poſitio non ſolū probabilis, ſed probabilior videatur, q̄ poſita in litera, quia aſſumptio per ſe primo reſpicit totum, nec eſt vt factūm totius, ſed quaſi præexiſtentis eleuatio, quæ etiam in operando incipere debet a per ſe primo intento, ex quo ſupponit illud eſſe: ſi tamen perſpicacius intuiti fuerimus, quòd ordo reſolutionis verax reſtis eſt ordinis compoſitionis, quia primum in reſolutione fuit vltimum in compoſitione, & conſtare nos meminerimus quòd in morte Chriſti aſſumptio quaſi reſolui incepit, dum natura ipſa ab aſſumptione deſiit. partes autem naturæ aſſumptæ remāſerunt: percipiemus q̄ ex hoc ipſo facto reuelauit Deus, q̄ aſſumendo inchoauit executionis ordine a partibus, & quod veluti primum in compoſitione aſſumptionis, fuit aſſumptio partium, vt ſic diuina ſapientia diſpoſuerit etiam ſuauiter aſſumptionem ſecundum executionem & reſolutionem. Quo fit, ut probabilior ſit poſitio in litera poſita, fulta Auguſt. fauore.

¶ Vnde ad primum Sco. diſtingui poteſt, quòd primo aſſumptum dupliciter, ut quod totale, & quod non totale, ſeu partiale: & ſimiliter primum aſſumptū terminata totaliter aſſumptione, vel non terminata totaliter, & dici quòd natura humana ē primo aſſumpta vt quod totale, vel terminata totaliter aſſumptione, partes autē ſunt ſecundum operationis ordinem prius aſſumptæ non terminata totaliter aſſumptione, non vt quod totale. Cum ergo dicitur, primo, aſſumptum non eſt natura humana, negatur loquendo de primo aſſumpto, terminata totaliter aſſumptione, & ſimiliter de primo aſſumpto, vt totale paſſiuū aſſumptionis, in quo tamen ſenſu oportet verificari tale antecedens, ſi conſequentiæ ſuæ debent valere, & incōuenientia ſequi. Ad confirmationē negatur, quòd ſimili modo omnino ſe habeat Verbū aſſumens tunc & ſemper quia pro illo inſtanti aſſumptio erat dupliciter, ſcilicet in fieri & in facto eſſe, quia tunc erat verum dicere, nunc eſt vnita, & immediate ante hoc non erat vnita, quod deinceps falſo diceretur: quoniam aſſumptio remanet non in fieri, ſed in facto eſſe. Et propterea conceditur, quòd quantum ad factum eſſe eodem modo ſe habuit tūc, & habet modo, & ſic tunc filius dei vere fuit primo homo, ſicut Sortes eſt primo homo ex primo aſſumpto terminata totaliter aſſumptione, & ſimiliter ex primo aſſumpto vt totali paſſiuo aſſumptionis, ita & nunc & in æternum.

In cor. arti.

¶ Ad alia duo ſimul dicitur, quòd nec ſomniamus Verbū dici hominem a partialibus aſſumptis, & non totaliter terminata aſſumptione, nec eſſe ibi tot aſſumptiones, ſed vnam tantum, ſecundum naturæ ordinem exequendo progredientem prius ad partes, quàm ad totum: quia ſumus certi, quod quaſi reſoluendo deſit a toto, & non a partibus.

¶ Ad rationem autem oſtenſiuam, quæ eſt fundamentum opinionis ſuæ, reſpōdetur ex Auctoris doctrina prænotata in ar. 1. huius quæſt. in reſponſione ad ſecundum, quod ſcilicet non eſt ſimilis ordo aſſumptorum ad perſonam aſſumentē, qui eſſet eorundem ad propriam perſonalitatem, cuius oppoſitum pro fundamēto Sco. aſſimit. Et ratio Auctoris ibidem eſt, quia perſona aſſumens eſt altioris ordinis, quàm eſſet perſona propria. Et ne inuoluatur intellectus diſtinguatur, quòd quia quæſtio eſt de ordine aſſumptionis, & non de ordine perſonationis, ideo ne æqui uocē, dicatur quòd per eſſe perſonale, & ſimiliter p perſonari, poteſt intelligi poſſe fieri, vel fieri perſonam, vel quaſi conſtitutiuū perſonæ, vel poteſt intelligi poſſe fieri vel fieri aliquid perſonæ. Si primum intelligatur, conceditur totum, abſq; declinatione tamē tamquam impertinens, quia nō eſt quæſtio de prius natura perſonabili, illo mō, ut ſit perſona aut quaſi conſtitutiuū perſonæ, ſed de prius natura aſſumptibili ad vnitatem perſonalem. Si autem ſecundo modo intelligātur dicti termini, ad propoſitum quidem ſunt, ſed minus proprie. Veruntamen non fiat vis in vocabulis, & ſuppoſita diſtinctione, quæ in litera habetur de prius aſſumptibili ordine naturæ ſecundum intentionem & ſecundum executionem, reſpondeatur quòd Maior eſt vera de primo ſecundum ordinem intentionis, non autem de primo ſecundum ordinem executionis. Illud enim quod eſt in ſe per ſe primo perſonabile, illud primo, ordine intentionis, non primo, ordine executionis perſonatur in alio, hoc eſt, ſit aliquid alienæ perſonæ, a qua aſſumitur. pars enim vel partes eius, fiat, quòd prius ſecundum executionem fiat, vel fiant aliquid alienæ perſonæ, quàm tota natura quæ eſt in ſe per ſe primo perſonabilis, ſi ſibi dimitteretur. Probatio autem Maioris ad hunc ſenſum applicata, nihil valet: quia ſecundum executionis ordinem illud totū nō in ſe toto, ſed in parte vel partibus eius prius perſonaretur, hoc eſt, fieret aliquid aſſumētis perſonæ, quàm eſſet i ſeipſo toto perſonabile, ſi ſibi dimitteretur. Et cum cōtra hoc affertur, quia in illo priori illud totum non eſt natum aſſumi, quia non eſt natura ſingularis, reſpondetur, quòd verum eſt quòd non eſt natum aſſumi in ſeipſo toto ante illud naturæ inſtās, ſed ē natum aſſumi ſecundum ſui partem vel partes ante illud inſtans, ſecundum executionis ordinem: quoniam quælibet pars nata eſt aſſumi, vt ſic aliquid perſonæ aſſumentis: quando uis ſolum natura integra nata ſit aſſumi, vt ſit velut conſtitutiuum perſonæ: quia ipſa ſola eſt ſic perſonabilis, ſcilicet vt ſit vel pluta, vel quaſi cōſtitutiua perſonæ, partes autem eius ſunt perſonabiles, hoc eſt aſſumptibiles ad vnitatē perſonalem, antequam ſecundum executio nem aſſumi intelligatur totum. Vbi ſcito, quòd licet reſpectu perſonæ propriæ prius ſecundum executionem intelligatur perſonari tota natura, quàm partes, quia partes, puta anima & corpus ad perſonandum concurrunt, mediante tota natura conſtituta per illas, ad aſſumptibilitatem tamē a diuina perſona prius ſecundum executionem concurrunt partes, ſcilicet anima & corpus, quam natura integra: quia ad exequendum aſſumptionem non oportet media re executiue, ſed ſecundum intentionem tantum, totam naturam, quoniam conſtat diuinam perſonam poſſe inchoare aſſumptionem a partibus quaſi progrediendo ad totum, & rationabiliter conſtat, quòd de facto ſic fecit, vt probatum eſt. Et reſpectu perſonę propriæ non niſi naturalis ordo partium ad propriam perſonam attēditur, qui eſt etiam executiue mediante toto: & ideo non habet ſolidum fundamentum (vt ex Auctore allatum eſt) ratio Sco. eodem ordine partes naturæ humanæ & totam ordinantis ad propriam, & ad diuinam perſonam.

Ad primam autem Duran rationem negatur, quòd natura humana ſit omnino idem ſecundum rem, quod ſuę partes etiam ſimul ſumptę. Et quoniam quęſtio hæc ſupponenda potius, quam diſcutienda hic eſt, ideo non moror.

¶ Ad ſecundam dicitur, quòd aſſumptionem eſſe vnius, contingit dupliciter, ſcilicet vnius ſimplicis, vel vnius compoſiti. Iit ruſus vnius compoſiti, ſecundum quod vnum tantum eſt, vel non ſolum ſecundum quod eſt in ſe vnum: ſed etiam ſecundum ſuas partes. Et ſubiungitur, quòd incarnatio eſt aſſumptio vna & ad vnum & vnius vltimo modo expoſito, quia ſic filius Dei aſſumpſit vnam naturam humanam compoſitam ex anima & corpore, vt etiam ſimul tempore & prius natura ſecundum nos ordine executionis, vel poſterius natura ſecundum alios aſſumpſerit animam & corpus in ſeipſis, & non ſolum ſecundum quod ſunt vnum in tota natura, quod nihil aliud eſt quàm aſſumere totam naturam. Et quòd hoc oporteat fateri, patet ex eo, quòd alioqui oporteret filium Dei in morte de nouo aſſumpſiſſe corpus & animam, quod Sco. in ſoluta dimiſit, & Duran. male videtur poſſe euadere. Nihil igitur valet illatio illa, Natura integra eſt aſſumpta. ergo partes aſſumptæ ſunt vt vnum, intelligendo cum præciſione, hoc eſt, vt ſunt vt vnum ptæcise, & non etiam vt ſunt in ſe diuerſæ.

3. diſt. 2. q. 2. artic. 2. & diſt. 13. q. 3. art. 1. & vetit. q. 29. ar. 2. & opuſc. 3. cap. 222.

¶ *Super quæſtionis ſextæ Articulum ſextum.*

Tvvlvs articuli 6. intelligendus eſt, vt ſonat.

¶ In corpore artic. vnica eſt concluſio, reſponſiua quæſito, Gratia non poteſt intelligi vt medium in aſſumptione humanæ naturæ. Et probatur ſic, Gratia tripliciter dici poteſt, dupliciter quidem in Chriſto, ſcilicet gratia vnionis, & gratia habitualis, & tertio modo ipſa voluntas dei gratis donans. ſed nullius iſtorū modorum habet rationem medii in aſſumptione naturæ humanæ. ergo. Probatur ſigillatim, primo de gratia vnionis, quia eſt ipſum eſſe perſonale gratis datū, quod in aſſumptione ſe habet,

ARTICVLVS VI.

Vtrum humana natura ſit aſſumpta mediante gratia.

Ad sextvm ſic proceditur. Videtur q̄ filius Dei aſſumpſerit humanam naturam mediante gratia. Per gratiam enim vnimur Deo: ſed humana natura in Chriſto maxime fuit Deo vnita. ergo illa vnio facta fuit per gratiam.

¶ 2 Præt. Sicut corpus viuit per animam, quę eſt eius perfectio, ita anima per gratiam: ſed humana natura redditur congrua ad aſſumptionem p gratiā. ergo filius dei aſſumpſit animam mediante gratia.

¶ 3 Præt. Aug. in 15. de Trin. * dicit, q̄ verbum incarnatum eſt, ſicut nem aſſumi intelligatur totum. Vbi ſcito, quòd licet reſpectu perſonæ proprię prius ſecundum executionem intelligatur perſonari tota natura, quàm partes, quia partes, puta anima & corpus ad perſonandum concurrunt, mediante tota natura conſtituta per illas, ad aſſumptibilitatem tamē a diuina perſona prius ſecundum executionem concurrunt partes, ſcilicet anima & corpus, quam natura integra: quia ad exequendum aſſumptionem non oportet media re executiue, ſed ſecundum intentionem tantum, totam naturam, quoniam conſtat diuinam perſonam poſſe inchoare aſſumptionem a partibus quaſi progrediendo ad totum, & rationabiliter conſtat, quòd de facto ſic fecit, vt probatum eſt. Et reſpectu perſonę propriæ non niſi naturalis ordo partium ad propriam perſonam attēditur, qui eſt etiam executiue mediante toto: & ideo non habet ſolidum fundamentum (vt ex Auctore allatum eſt) ratio Sco. eodem ordine partes naturæ humanæ & totam ordinantis ad propriam, & ad diuinam perſonam.

Ad primam autem Duran rationem negatur, quòd natura humana ſit omnino idem ſecundum rem, quod ſuę partes etiam ſimul ſumptę. Et quoniam quęſtio hæc ſupponenda potius, quam diſcutienda hic eſt, ideo non moror.

¶ Ad ſecundam dicitur, quòd aſſumptionem eſſe vnius, contingit dupliciter, ſcilicet vnius ſimplicis, vel vnius compoſiti. Iit ruſus vnius compoſiti, ſecundum quod vnum tantum eſt, vel non ſolum ſecundum quod eſt in ſe vnum: ſed etiam ſecundum ſuas partes. Et ſubiungitur, quòd incarnatio eſt aſſumptio vna & ad vnum & vnius vltimo modo expoſito, quia ſic filius Dei aſſumpſit vnam naturam humanam compoſitam ex anima & corpore, vt etiam ſimul tempore & prius natura ſecundum nos ordine executionis, vel poſterius natura ſecundum alios aſſumpſerit animam & corpus in ſeipſis, & non ſolum ſecundum quod ſunt vnum in tota natura, quod nihil aliud eſt quàm aſſumere totam naturam. Et quòd hoc oporteat fateri, patet ex eo, quòd alioqui oporteret filium Dei in morte de nouo aſſumpſiſſe corpus & animam, quod Sco. in ſoluta dimiſit, & Duran. male videtur poſſe euadere. Nihil igitur valet illatio illa, Natura integra eſt aſſumpta. ergo partes aſſumptæ ſunt vt vnum, intelligendo cum præciſione, hoc eſt, vt ſunt vt vnum ptæcise, & non etiam vt ſunt in ſe diuerſæ.

¶ *Super quæſtionis ſextæ Articulum ſextum.*

Tvvlvs articuli 6. intelligendus eſt, vt ſonat.

¶ In corpore artic. vnica eſt concluſio, reſponſiua quæſito, Gratia non poteſt intelligi vt medium in aſſumptione humanæ naturæ. Et probatur ſic, Gratia tripliciter dici poteſt, dupliciter quidem in Chriſto, ſcilicet gratia vnionis, & gratia habitualis, & tertio modo ipſa voluntas dei gratis donans. ſed nullius iſtorū modorum habet rationem medii in aſſumptione naturæ humanæ. ergo. Probatur ſigillatim, primo de gratia vnionis, quia eſt ipſum eſſe perſonale gratis datū, quod in aſſumptione ſe habet,

VT SCE.

ve terminus, nō vt medi-
um. Secundo de gratia habituali, qa se hēt vt effectus cō sequens vnionē, ut patet Ioa. 1. Tertio de voluntate diuina, quia se habet vt causa efficiens, non vt medium.

¶ Nota hic primo, quòd gratia pōt dupliciter inesse, s. formaliter, vel effectiue, & qa gratia primis duobus modis dē formaliter, tertio autē effectiue, ideo in litera Auctor duplicē tantū in Christo in principio cor. arti. dicit, s. vnionis & habitus: vtraque enim est formaliter in Christo. Diuina aūt volūtas est gratia effectiue, ac per hoc velut extrinseca causa, & propterea non est in litera connumerata inter gratias in Christo. illa siquidē præpositio in, denotat esse in Christo formaliter, sicut forma est i subiecto.

¶ Nota secundo, qꝙ cū quis gratiose dat seipsum alicui tunc ipsemet vocatur, & est gra, iuxta cōmunem loquēdi, quo concessum gratiose donū gratia vocat, dū dicimus, iste fecit mihi hanc gratiā &c. Et hoc mō, quia res data humanæ naturę in mysterio assumptionis est eē psonale filii dei, ideo ipsum esse personale, vt induit rationē doni gratiose concessi, vocat gra: vnionis aūt, quia p vnionem habetur a natura, cui datū est. De hac tñ vnionis gratia ꝓpter varia, quæ de ipsa dici videntur i art. vl. 7. q. erit latior sermo.

¶ Nota tertio, quòd Auctor seipso doctior, opinionē, quā in 3. Sent. secutus ē, dist. 2. q. 2. ar. 2. q. 1. de gra habituali, qꝙ erat mediū cōgruētiæ respectu assumptionis, hic cōfutat auctoritate Io. Eusē. Et sic tenet, qꝙ prius natura humanitas Chri assumpta est, q̄ gra habituali donata, vt ex ꝓsonalitate oia fluenta gratiæ in hoie illo cēnt plenio gratiæ & veritatis.

verbum nostrum in uoce: sed verbum nostrum unitur uoci mediante spiritu. ergo verbum Dei vnitur carni mediante Spiritusancto, & ita mediāte gratia, quæ Spirituisancto attribuitur, secundum illud 1. ad Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus.

SED CONTRA est, quòd gratia est quoddam accidens animæ, vt in secunda parte habitum est.* Vnio autem verbi ad humanam naturam est facta secundum subsistentiam, & non secundum accidens, vt ex supra dictis patet.† ergo natura humana non est assumpta mediante gratia.

RESPON. Dicendum, quòd in Christo ponitur gratia vnionis, & gratia habitualis. Gratia ergo non potest intelligi, vt medium in assumptione humanæ naturæ, siue loquamur de gratia vnionis, siue de gratia habituali. Gratia .n. vnionis est ipsum esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona verbi, quod quidē est terminus assumptionis. Gratia autem habitualis pertinens ad spiritualem sanctitatem illius hominis, est effectus quidem consequēs vnionem, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius sicut vnigeniti a patre, plenum gratiæ, & veritatis. Per quod datur itelligi, quòd ex hoc ipso, quòd ille homo est vnigenitus a patre, habet qꝙ per vnionem habet plenitudinem gratię & veritatis. Si vero intelligatur gratia, voluntas dei, aliquid gratis faciens, vel donans, sic vnio facta est per gratiam, non sicut per mediū, sed sicut per causam efficientem.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd vnio nostra ad deum est per operationem, inquantum scilicet eum cognoscimus & amamus, & ideo talis vnio est per gratiam habitualem, inquātum operatio perfecta procedit ab habitu: sed vnio naturæ humanę ad verbum dei, est secundum esse personale, quod nō dependet ab aliquo habitu, sed immediate ab ipsa natura.

AD 2ᵐ dicendum, quòd anima est perfectio substātialis corporis, gratia vero est perfectio animæ accidentalis. Et ideo gratia nō potest ordinare animā ad vnionem personalem (quæ non est accidentalis) sicut anima & corpus.

AD 3ᵐ dicendum, quòd verbū nostrum vnitur voci mediante spiritu, non quidem sicut medio formali, sed sicut per medium mouēs. Nam ex verbo concepto interius procedit spiritus, ex quo formatur vox. Et similiter ex verbo æterno procedit Spiritus sanctus, qui formauit corpus Christi, vt infra patebit.* Non autem ex hoc sequitur, quòd gratia Spiritus sācti sit forma le medium in vnione prædicta.

QVAESTIO VII.

De gratia Christi, pro ut est quidam singularis homo, in tredecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de coassumptis a filio dei in humana natura. Et primo de his, quæ pertinent ad perfectionem: Secundo de his, quæ pertinent ad defectum.

¶ Circa primum considerāda sunt tria. Primo, de gratia Christi: secundo, de scientia eius: tertio, de potentia ipsius.

De gratia autem Christi considerandum est dupliciter. Primo quidem de gratia eius, secūdum quòd est quidam singularis homo: secundo, de gratia eius, secundum quòd est caput Ecclesiæ. nam de gratia vnionis iam dictum est.*

Circa primum quæruntur tredecim.

¶ Primo, vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

¶ Secundo, vtrum in Christo fuerint virtutes.

¶ Tertio, vtrum in eo fuerit fides.

¶ Quarto, vtrum fuerit in eo spes.

¶ Quinto, vtrum in Christo fuerint dona.

¶ Sexto, vtrum in Christo fuerit timoris donum.

¶ Septimo, vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ Octauo, vtrum in Christo fuerit prophetia.

¶ Nono, vtrum in eo fuerit plenitudo gratiæ.

¶ Decimo, vtrum talis plenitudo sit propria Christi.

¶ Vndecimo, vtrum Christi gratia sit infinita.

¶ Duodecimo, vtrum potuerit augeri.

¶ Tertiodecimo, qualiter hæc gratia se habeat ad vnionem.

ARTICVLVS I.

Vtrum in anima Christi sit aliqua gratia habitualis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in anima assumpta a verbo non fuerit gratia habitualis. Gratia enim est quædam participatio diuinitatis in creatura rationali, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem maxima & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ simus cōsortes naturæ. Christus autem est deus, nō participatiue, sed secundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis.

¶ 2 Præt. Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eā bene operetur (secundū illud 1. Cor. 15. Abundātius omnibus laboraui, nō ego aūt, sed gratia dei mecū) & ēt ad hoc ꝙ homo consequat vitā æternā, secūm illud Ro. 6. Gratia dei vita æterna: sed Christo ex hoc solo ꝙ erat naturalis filius dei, debebat ei hæreditas vitę æternæ, ex hoc etiā ꝙ erat verbum, ꝓquod facta sunt oia, aderat ei facultas oia bene operandi. non ergo secundū humanā naturā indigebat alia gra, nisi vnione adverbū.

¶ 3 Præt. Illud quod operatur per modū instrumenti, non indiget habitu ad proprias operationes: sed habitus fundat in principali agēte. Humana aūt natura i Christo fuit, sicut instrumentū diuinitatis, vt dicit Damas.* in 3. li. Ergo nō debuit in Christo cē aliqua gra habitualis.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spiritus domini. Qui quidē in homine esse dr̄ per gratiam habitualem, vt in 1. parte dictū est.† Ergo in Christo fuit gratia habitualis.

RESPON. dicendū, ꝙ necesse est ponere in Christo gratiā habitualē, propter tria. Primo quidem, ꝓpter vnionē animæ illius ad verbum dei: quanto .n. aliquod receptiuū est ꝓpinquius causę influēti, tanto magis participat de influentia ipsius. Influxus aūt gratiæ est a deo, fm illud Psal. 83. Gratiā & gloriā dabit dominus. Et ideo maxime fuit conueniens, vt anima illa reciperet influxū diuinæ gratiæ. Secundo, propter nobilitatem illius aiæ, cuius operationes oportebat propinquissime attingere ad deū per cognitionē & amorem, ad quod necesse est eleuari rationalem naturā per gratiā. Tertio, propter habitudinem ipsius Christi ad genus humanum. Christus enim, inquātum hō, est mediator dei & hominum, vt dicit 1. ad Timo. 2. & ideo oportebat, ꝙ haberet gratiam ēt in alios redundantem, secundū illud Ioa. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Christus est verus deus fm personā & naturā diuinā: sed quia cū vnitate personę remanet distinctio naturarū (vt ex supradictis patet.†) potentiā dei ordinatam, ita ꝙ impossibile est aliter se habere stante ordine a diuina sapientia statuto, sicut dicimus in naturalib⁹ necessariū esse, ꝙ hō fiat ab homine, & leo a leone, & in artificialibus, ꝙ domus fiat ab artifice, &c. & hoc cōcludūt rōnes literæ. Vtrū aūt id quod in secūda ratione dr̄, scilicet ꝙ necesse est rōnalem creaturā per gratiā eleuari ad videndū & amandū deū, dicat necessitatē simpliciter, nō ordinē rebus statutū & cōsonū: sic .n. animæ Christi conditiones exquirimus, & non semper de diuina omnipotentia disserimus.

¶ In eodē articulo circa tōtem tertiā dubiū occurrit, qm̄ q̄stio ista tota proposita est de gratia Christi, secundū ꝙ est singularis hō: ratio aūt ista procedit de Christo, secūdū ꝙ est caput aliorū hominū. diuertere igitur videtur a gratia singulari ad gratiam capitalem.

¶ Ad hoc dicit primo, ꝙ quia alia est ratio medii, alia rō capitis, ideo, quū in litera sit sermo de Christo, fm ꝙ est mediator, nō sequit quòd diuertatur ad Christū, fm quòd est caput. Dicitur secūdo, & melius ꝙ gratia Christi in ordine ad genus humanum, siue secundū ordinem mediatoris, siue capitis, siue aliquo alio fiat modo habet in se duo. primo est bonū habentis, quoniam idoneum ac dignū formaē reddit ipsum, vt sit mediator, vel caput &c. secundo est bonum aliorum, dum mediat, & influit &c. Et licet secūdo mō spectet ad gratiā capitalē, primo tamē mō spectat ad gratiā singularem. Et ꝓpterea optime in litera cōcluditur ex effectu mediatiōis, vel influxus in alios tionali, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem maxima & pretiosa promissa nobis donauit, vt diuinæ simus cōsortes naturæ. Christus autem est deus, nō participatiue, sed secundum veritatem. Ergo in eo non fuit gratia habitualis.

¶ 2 Præt. Gratia ad hoc est necessaria homini, vt per eā bene operetur (secundū illud 1. Cor. 15. Abundātius omnibus laboraui, nō ego aūt, sed gratia dei mecū) & ēt ad hoc ꝙ homo consequat vitā æternā, secūm illud Ro. 6. Gratia dei vita æterna: sed Christo ex hoc solo ꝙ erat naturalis filius dei, debebat ei hæreditas vitę æternæ, ex hoc etiā ꝙ erat verbum, ꝓquod facta sunt oia, aderat ei facultas oia bene operandi. non ergo secundū humanā naturā indigebat alia gra, nisi vnione adverbū.

¶ 3 Præt. Illud quod operatur per modū instrumenti, non indiget habitu ad proprias operationes: sed habitus fundat in principali agēte. Humana aūt natura i Christo fuit, sicut instrumentū diuinitatis, vt dicit Damas.* in 3. li. Ergo nō debuit in Christo cē aliqua gra habitualis.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Isa. 11. Requiescet super eum spiritus domini. Qui quidē in homine esse dr̄ per gratiam habitualem, vt in 1. parte dictū est.† Ergo in Christo fuit gratia habitualis.

RESPON. dicendū, ꝙ necesse est ponere in Christo gratiā habitualē, propter tria. Primo quidem, ꝓpter vnionē animæ illius ad verbum dei: quanto .n. aliquod receptiuū est ꝓpinquius causę influēti, tanto magis participat de influentia ipsius. Influxus aūt gratiæ est a deo, fm illud Psal. 83. Gratiā & gloriā dabit dominus. Et ideo maxime fuit conueniens, vt anima illa reciperet influxū diuinæ gratiæ. Secundo, propter nobilitatem illius aiæ, cuius operationes oportebat propinquissime attingere ad deū per cognitionē & amorem, ad quod necesse est eleuari rationalem naturā per gratiā. Tertio, propter habitudinem ipsius Christi ad genus humanum. Christus enim, inquātum hō, est mediator dei & hominum, vt dicit 1. ad Timo. 2. & ideo oportebat, ꝙ haberet gratiam ēt in alios redundantem, secundū illud Ioa. 1. De plenitudine eius omnes accepimus, & gratiam pro gratia.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ Christus est verus deus fm personā & naturā diuinā: sed quia cū vnitate personę remanet distinctio naturarū (vt ex supradictis patet.†)

anima Christi non est per suā essentiam diuina, vnde oportet ꝙ fiat diuina per participationē, quæ est secundum gratiam.

AD 2ᵐ dicendū, ꝙ Christo, inquantū est naturalis filius dei, debetur hereditas æterna, quæ est ipsa beatitudo increata, per increatum actum cognitionis & amoris dei, eundem .s. quo pater cognoscit & amat seipsum, cuius actus anima capax non erat pp differentiā naturę. Vnde oportebat, ꝙ attingeret ad deū per actū fruitionis creatū, qui quidē esse non pōt nisi per gratiā. Similiter etiā, inquantū est uerbū dei, habuit facultatē oia bene operandi operatione diuina, sed quia præter operationē diuinā oportet poni in eo operationē humanā (vt infra patebit*) oportuit in eo esse habitualem gratiā, per quam hmōi operatio in eo esset perfecta.

AD 3ᵐ dicendū, ꝙ humanitas Christi est instrumentū diuinitatis, non quidē sicut instrumentū inanimatū, quod nullo mō agit, sed tolū agitur, sed tamē instrumentū animatum anima rationali, quod ita agit, quòd ēt agitur. Et ideo ad conueniētiam actionis oportuit, eum habere gratiam habitualem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerint virtutes.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo non fuerint virtutes. Christus .n. habuit abundantiam gratiæ: sed gratia sufficit ad omnia recte agendum, secundum illud 2. Corin. 12. Sufficit tibi gratia mea. Ergo in Christo nō fuerunt virtutes.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum 7. Ethi.* virtus diuiditur cōtra quēdam heroicum siue diuinum habitū, qui attribuitur hominibus diuinis: hic autem maxime conuenit Christo. ergo Christus non habuit virtutes, sed aliquid altius virtute.

¶ 3 Præt. Sicut in secunda parte dictū est,† virtutes omnes simul habentur: sed Christo non fuit conueniens habere omnes virtutes, sicut patet de liberalitate & magnificentia, quæ habent actum suum circa diuitias, quas Christus contēpsit, secundū illud Matth. 8. Filius hominis nō habet vbi caput suū reclinet: temperātia etiā & continētia sunt circa cōcupiscentias prauas, quæ in Christo non fuerunt. ergo Christus non habuit uirtutes.

SED CONTRA est, quod super illud Psalm. 1. Sed in lege Domini esse habitū in Christo significante ipsum formaliter, & cōstruentem in tali eminētia, vt ex ipso in alios rediādet gratia. Cōstat .n. bonitatē & dignitatem hāc magnū esse bonum singularis hypostatis, vel animæ: sicut si ex necessitate illuminādi alios, inferrē, qꝙ illud i se valde lucidū oportet esse. Nulla ergo est diuisio, sed gratia singularis ex effectu concluditur.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulū secundum.*

IN titulo 2. art. q. 7. aduerte, ꝙ quæstio est de virtutibus, quę simpliciter vocantur virtutes, quales in philosophia & in theologia simul sūt morales, & rursus in theologia sūt theologales: hæc .n. bonū faciunt habentem. Intellectuales autē virtutes non simpliciter bonū, sed ēm intellectum faciunt hominē bonum: nō .n. dicitur homo bonus ex hoc, quòd ē doctus, sed ex hoc ꝙ iustus, temperatus fortis &c. Vnde de illis postea erit quæstio, quū .s. de scientia animæ Christi tractabitur.

¶ In corpore artic. vnica est conclusio responsiua q̄sito affirmatiue. Christus oēs virtutes habuit. Probat, gratia Christi fuit perfectissima, ergo ex ipsa processerunt virtutes ad perficiendum singulas potētias animę, quantū ad oēs aias actus, ergo Christus habuit oēs virtutes. Antecedens supponitur. Consequētia prima quantum ad duo in ea contenta probatur, primum est, ꝙ ex gra procedant virtutes, sed m est ꝙ ex perfectissima procedant virtutes ad perficiēdum ad oēs actus aiæ. Primū ꝓbatur, Sicut gra est in essentia aiæ, ita virtus in potentia, ergo sicut ab essentia diuīt potentiæ, ita a gra virtutes. Secundū vero probatur,

q. 19. arti. 1.

Infr. arti. 3. ad 1. Et q. 15. art. 2. c. Et 3. distin. 13. q. 1. ar. 1 cor.

lib. 7. ethic. i prin. to. 5.

1. 2. q. 65. arti. 1. & 2.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Diego Portales Biblioteca

probatur, quia quanto aliquid principium est perfectius, tanto magis imprimit suos effectus.

¶ Nota hic circa sentum conclusionis, quod inferius explicandū restat, quō cum hoc, q Christus habuit oēs virtutes, stat quòd non habuerit virtutē fidei, nec spei. Et fiat resolutio in hoc, q Christus habuit oēs virtutes nō ponēdo ex sui rōne defectū aliquē in aia Christi, q simul erat viator & cōprehensor. Cetera huius rōnis discussa sunt superius, quū de gratia tractatum est.

glos. ordin. ibi ex Cassiodoro.

p. 2. q. 110. art. 2. & 3.

¶ In responsione ad 2dum eiusdē articuli habes ab Auctore solutionē illi⁹ quæstionis, An virt⁹ heroica differat specie a virtute cōmuniter dicta. hinc. n. aperte habes partem negatiuā, dum dr, q non differt nisi ēm perfectiorem modū. Est ergo excellentia heroica in mō, non in formali differentia sua. Et hoc Auctor quasi probat ex simili apud Plotinū. Vbi patet non esse differentiā formalē, sed maioris & minoris perfectionis tm. Et cōsonat rationi fugienti ad instar naturę pluralitatē, vbi vnū sufficit. Cōstat .n. q ad actum fortitudinis, quātumcunq; celsum sufficit fortitudinis latitudo: sicut in naturalibus videmus, q ad quantūcunque illuminationis actū sufficit latitudo luminis, & ad actum frigefactionis, latitudo frigoris, & sic de aliis.

¶ In responsione ad tertium aduerte, q in virtutibus, quæ sunt passionū moderatiue (vt sunt illæ, de quibus est sermo hic) duo inueniri possunt. Primū est intus in aia, & hoc est interior dispositio appetitus humani, vt sic sit dispositus, ne abduci possit a recto pp passiones, & hoc è simpliciter necessariū habeti per virtutē. Et quo ad hoc oēs morales virtutes moderatiuę passionū optime iuuant in Christo, dū animū sic habituatum intus habuit, tam circa diuitias q̄ circa venerea, vt penitus abiecerit illa a se, ēm rectam rationē, & ideo summe in eo cōmendatur, & liberalitas & magnificentia, & temperantia. Secundū est quo ad actus exercitiū, & sic non oportet Christū oēs virtutis proprio actu exteriori vtiq̄ū numquam fuit tēpus, quo conueniens esset

voluntas eius, dicit glos.* Hic ostēditur Christus plenus omni bono: sed bona qualitas mentis est virt⁹. ergo Christus fuit plen⁹ oī virtute.

RESPON. dicendum, q sicut in 2. parte dictum est, *sicut gratia respicit essentiam aiæ, ita virtus respicit potentiam eius. Vnde oportet, q sicut potentię aiæ deriuantur ab eius essentia, ita virtutes sint q̄dam derivationes gratiæ. Quanto aūt aliquod principiū est perfecti⁹, tanto magis imprimit suos effect⁹. Vnde cū gratia Christi fuerit perfectissima, consequens est q ex ipsa processerint virtutes ad perficiendum singulas potētias animę, quātum ad omnes animæ actus: & ita Christus habuit omnes virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendū, q gratia sufficit homini, quantū ad omnia, quibus ordinatur ad beatitudinē: horum tamen quædā perficit gratia immediate per seipsam, sicut gratū facere deo, & alia huiusmodi, quædā aūt mediantibus virtutibus, quæ ex gratia procedunt.

AD 2um dicēdum, q habitus ille heroicus, vel diuinus, non differt a virtute cōmuniter dicta, nisi secundum perfectiorē modū, inquantū scilicet aliquis est dispositus ad bonum quodā altiori modo, q̄ cōmuniter omnibus comperat. Vnde per hoc non ostenditur, quòd Christus non habuerit virtutes, sed quòd habuerit eas perfectissime ultra communē modū. sicut etiā Plotinus posuit quendam sublimē modum virtutū, quas esse dixit animi purgati.

AD 3um dicendum, q liberalitas & magnificentia cōmendantur circa diuitias, inquantum aliquis non tūn appretiatur diuitias, q velit eas retinere, prætermittendo id quod fieri oportet. Ille aūt minime diuitias appretiatur, qui penitus eas cōtemnit, & abiicit pp perfectionis amorem. Et ideo in hoc ipso, quòd Christus oēs diuitias contempsit, ostendit in se summū gradum liberalitatis & magnificentiæ: licet ēt liberalitatis actum exercuerit, ēm quòd sibi cōueniens erat, faciendo pauperib⁹ erogari, quæ sibi dabantur. Vnde cum dominus Iudæ diderit illius materia, circa quam, s. res diuina nō apparens, sicut fuit in eo magnificentia, q̄uis illius defuerit materia circa quam.

¶ Ad hoc dicitur, q quamuis materia, circa quā versatur virtus & obiectum coincidere inueniātur, alia tn est ratio formalis obiecti, & alia ratio propria materiæ. Et ideo si deficiat aliquid sub ratione materiæ, non propterea oportet deficere habitum; sed si deficit sub ratione formali obiecti, oportet habitus illius rationem formalē deficere. Et si impossibile fuit, & est obiectum aliquod formaliter locum habere respectu alicuius, impossibile quoque est, & fuit in illo locum habere habitum illū. In proposito aūt totū oppositum inuenitur respectu magnificētiæ & fidei, quia respectu fidei, res, quę sunt materia, quæ creduntur, inueniūtur apud intellectū Christi, vt trinitas, &c. sed non sub illa ratione formali qua creduntur, quia nō vt nō visæ, quia huiusmodi rō formalis ponit imperfectionem in Christi anima: & ideo nec fuit, nec esse potuit in Christo habitus fidei. Respectu aūt magnificentiæ, res q̄ sunt materia magnificentiæ, vt diuitiæ, defuerunt, sed ratio formalis earū, q̄ū scilicet, quando, vbi, sicut pro quo &c. oportet, ex ponendæ essent nō deerat aīo Christi: quia hæc nullā imperfectionē ponit intus in anima eius, sicut nec etiam defectus materiæ magnificētiæ redundabat in aliquam imperfectionē animæ. Et ideo optime ex defectu obiecti formalis defectus fidei concluditur. *Augustin. lib. 1. quæst. Euāg. q. 39. i principio to. 4. D. 606.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articuli, nota glossā aliā, quomodo oēs virtutes, includendo etiam fidem & spem, fuerunt in Christo scilicet quantum ad meritum: impleuit siquidē excellētius quicquid meritorii actus est, tam credendo, quām sperando, quāmuis non eodem modo: quia non credendo, aut sperando: sicut quicquid cognoscit sensus, cognoscit intellectus, sed non eodem modo.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus, de spe, quæ est virtus theologica quærens.

¶ In corpore arti. duo hunt: primo, respōdetur quæsito negatiue, s. in Christo non fuit spes: secundo, ponit differentia inter defectum fidei & defectū spei in Christo, quantum ad hoc, quod fides nullo modo fuit in Christo, spes aūt quantum ad secundario sperata, in Christo fuit. Primum probatur sic. Spes est de deo non habito vt obiecto. ergo in Christo non fuit spes. Antecedens probatur quo ad duo, s. & q̄ spes sit de non habito vt obiecto, & quòd sit de deo non habito vt obiecto. Primum probatur ex proportionalitate fidei in assentiendo, & spei in expectando. Secundū etiam probatur ex conuenientia theologicarū virtutum: quia oēs sunt de deo vt obiecto. Consequentia autem probatur: quia Christus ab initio cōceptionis suæ plene fruitionem diuina habuit. Differentia aūt secundo loco proposita inter fidem & spem in Christo declaratur, ponendo primo conuenientiam extensiuā fidei & spei, quia scilicet vtraq; est de solo deo vt obiecto, & extenditur ad alia a deo secundario, & subiungendo deinde differentiam cum sua ratione; quòd fides nec quantum

ad principale creditum, nec quātum ad secundario credita, locū habet in Christo, quia hoc poneret imperfectionem cognitionis intus in anima Christi. Spes aūt quantum ad secundario sperata in Christo locum habuit, quia non omnia sperata habebat actu a principio, ut patet, de immortalitate corporis, & eiusdem gloria, quibus tamen carere nullā imperfectionem posuit in aia Christi: sed spectat ad assūptionem defectuum corporalium, quos dispensatiue ob immensam suam misericordiam, pro nobis assumpsit.

¶ Occurrit hic statim dubiū, an spes in Christo respectu secundario speratorum, fuerit habitus aliquis, an sol⁹ actus sperandi, & an theologicus, an moralis siue actus, siue habitus fuerit. Et est tō dubii, q̄a nihil prohibet fuisse habitū, quin potius si non fuit habit⁹, videtur quòd actus ille sperandi fuit imperfectus, vtpote, natus elici per habitū (vt patet i nobis) & de facto elicit⁹ sine habitu. Quòd sit ertā theologicus, videtur ex eo q actus sperādi respectu secundario speratorū è ex suo gñe actus theologicus (ut patet in nobis) ergo si est ab habitu, oportet quòd sit ab habitu qui virtus est theologica.

Infra art. 6. ad 1. & art. 1. ad 2. & arti. 9. ad 1. Et 1. 2. q. 65. art. 5. ad 3. Et 2. 2. q. 18. art. 2. ad 1. Et 3. dist. 26. q. 2. art. 3. q. 1. & dist. 36. art. 2. ad 3. *2. 2. q. 17. art. 5. ad 3.

*Arti. præc.

¶ In oppositum autem est, quia si ē habitus, oportet q sit habitus spei, sed nō est habitus spei, q̄a deficit ratio formalis obiecti, ergo. Et per idem patet, q non est habitus theologicus, quia scilicet non est virtus theologica quæ est spes. Et quòd etiā non sit actus theologicus, appareat, quia deficiente ratione formali obiecti theologici, deficit quoque actus theologicus: sed constat hic deesse rationem formalem obiecti theologici, quia non est hic deus non habitus. ergo actus sperandi gloriam corporis, nō est actus theologicus: par siquidem ratio est actus & habitus, quo ad specificari ex ratione formali obiecti, ita quòd cessante ratione obiecti, cessat specificatio tām habitus, quām actus ex obiecto.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd in Christo nullus fuit habitus spei respectu secundario speratorum, quia nullus habitus infusus fuit in ipso, quim similis fuerit in hominibus sanctis, vel viatoribus, quum constet quòd etiam habitus gratiæ capitalis fit secundum essentiam idem, quod habitus gratiæ (vt infra patebit) certum est autem, in nominibus non esse talem habitum spei diuersum a spe virtute theologica. igitur nec in Christo fuit huiusmodi habitus.

¶ Sit quum obiicitur, quòd actus spei in Christo fuisset imperfectus sine habitu, negatur. Et ad probationem, Omnis actus natus informari habitu, est sine habitu imperfectus, respōdetur dupliciter, & vtroque modo bene. Primo, quòd ista propositio nō est vera in actu, non omnino eiusdem rationis, qualis est actus spei in Christo. Nam actus, quo speratur immortalitas & gloria corporis, nō est omnino eiusdem rationis ex parte obiecti in nobis & Christo, quia in nobis habet rationem ardui gloria illa, in Christo autem nō. Sit ratio est, quia habenti gloriā animæ, gloria

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

ria corporis paruū quid est, & videtur. Secundo, quòd illa propositio nō est vera, quātū principiū elicitiuum actus est melius dispositū ad actū illum, quam si esset habituatū. Sic autem est in proposito, quoniā voluntas Christi fruens deo nō in spe, sed in re, est melius disposita ad expectādum secundario sperata, quām si haberet habitum spei, quanto certior & excellentior est res, q̄ spes. Quocirca expectatio, qua voluntas Christi fertur in secūdario sperata, deficit a ratione actualis spei, & ex parte obiecti, & ex parte subiecti, & magis habet rationem desiderii, quā spei. Nec mirū, quia cū spes sit de genere imperfectorum, quāto minus spei habetur, tanto magis ab imperfecto receditur. Vtraq; responsio clara fit, si ad beatos aspexeris, in quibus spes est, & nō est sicut in Christo: expectant enim corporis gloriam in mortali.

¶ Ad secundum dē, quòd actus pōt dici theologicus duplici ter: vel ex parte elicitiui principii, vel ex parte principalis obiecti. Et quòd actualis illa spes corporis immortalis, licet ex parte elicitiui principii non sit de facto actus theologic⁹ (qa nō est actu a virtute theologica) est tamē quantum est ex suo genere actus, secundarius tamen virtutis theologicæ. Ex parte vero obiecti formaliter, est magis theologicus actus, quām si esset a virtute theologica, qm̄ si esset a virtute theologica, scilicet spe, obiectū formale est deus habēdus: quia in ordine ad deum habendum speram⁹ gloriam corporis. In Christo autem sicut & in beatis ratio formalis obiecti est de⁹ habitus: hæc. n. ratio succedit sperato principali, quod formale obiectum est spei, ac per hoc respectu spe rātis Christi & beatorum loco obiecti formalis suę spei succedere videtur, & cōsequenter actū secundarium spei remanentem magis theologicum reddit.

Queſt. 34. arti. 4.

In corp. ar.

In corp. ar.

Isa. 11. l. 2.

lum de deo, ita et spes, īquātum est virtus theologica, habet pro obiecto ipsum deū, cuius fruitionē hō principaliter expectat per spei virtutem: sed ex consequenti ille qui habet virtutem spei, pōt et in aliis diuinum auxiliū expectare, sicut & ille qui hēt virtutem fidei, nō solū credit deo de rebus diuinis, sed de quibuscumq; aliis diuinit⁹ sibi reuelatis. Christus aūt a principio suę conceptionis plene habuit fruitionem diuinā (vt infra dicetur*) & iō virtutem spei non habuit: habuit tamen spem respectu aliquorum, quæ nondum erat adeptus, licet nō habuerit fidem respectu quorumcumq; : quia licet plene cognosceret oīa, per quod totaliter fides excludebatur ab eo, non tamē adhuc plene habebat omnia, quæ ad eius perfectionem pertinebant, puta immortalitatem, & gloriā corporis, quam poterat sperare.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ hoc non dicitur de Christo f̄m spem, quę est virtus theologica, sed eo quòd quædam alia sperauit nōdum habita, sicut dictum est. *

Ad 2^m dicendum, q̄ gloria corporis non pertinet ad beatitudinē, licut ī quo principaliter beatitudo cōsistat, sed per quandā redundantiā a gloria aiæ, vt in 2. parte dictū est. † Vnde spes secundū q̄ est virtus theologica, non respicit beatitudinem corporis, sed beatitudinē aiæ, quæ in diuina fruitione consistit.

† 3. p. q. 4. arti. 6. & q. 67. arti. 4.

Ad 3^m dicendum, q̄ ædificatio Ecclesiæ per conuersionem fideliū, non pertinet ad perfectionem Christi, qua in se perfectus est: sed secundum quòd alios ad participationē suæ pfectionis īducit. Et quia spes dicitur proprie respectu alicuius, quod expectatur ab ipso sperante habendum, non proprie potest dici, quòd virtus spei Christo, ratione inducta * conueniat.

In corp. ar.

Articvlvs v.

Vtrum in Christo fuerint dona.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerint dona. Sicut enim communiter dicitur, dona dantur in adiutorium virtutū: sed id, quod est in se perfectum, non indiget exteriori auxilio. Cum igitur in Christo fuerint virtutes perfectæ, videtur q̄ in eo non fuerint dona.

¶ 2 Præt. Non videtur esse eiusdē dare dona & recipere, quia dare est habentis, accipere aute non habentis: sed Christo cōuenit dare dona, scdm illud Psal. 67. Dedit dona hominibus. ergo Christo non conuenit accipere dona Spiritus sancti.

¶ 3 Præt. Quatuor dona videntur pertinere ad contēplationē viæ, s. sapiētia, scientia, intellectus, & cōsilium, quod pertinet ad prudentiā, vnde & Philos. in 6. Ethi. * numerat ista inter virtutes ītellectuales: sed Christus habuit contēplationē patriæ. Ergo non habuit hmōi dona.

Sed contra est, quod dicitur Isa. 4. Apprehendēt septem mulieres virum unum. Glos. * id est, septem dona Spiritus sancti Christū.

Respon. dicendum, q̄ sicut in 2. parte dictū est, † dona proprie sunt perfectiones quædam potentiarum animæ, secūdum quòd sunt natæ moueri a Spiritu sancto. Manifestū est aūt, q̄ anima Christi perfectissime a spiritu sancto mouebatur, scdm illud Luc. 4. Iesus autem plen⁹ Spiritu sancto regressus est a Iordane, & agebat⁹ a spiritu in desertum. Vnde manifestū est, q̄ in Christo fuerunt excellentissime dona.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ illud, quod est perfectum secundum ordinem suæ naturæ, indiget adiuuari ab eo quod est altioris naturæ, sicut homo, quantūcumque perfectus indiget adiuuari a deo. Et hoc mō virtutes, quæ perficiunt potentias animæ, f̄m quòd ducuntur rōne, quantūcumq; sint perfectæ, indigent adiuuari per dona, quæ perficiunt potentias aiæ, scdm quòd sunt motæ a spiritu sancto.

Ad 2^m dicendum, q̄ Christus non secundum idem est recipiens, & dās dona Spiritus sancti, sed dat, secundum q̄ homo. Vnde Greg. dicit ī 2. moral. * quòd Spiritus sanct⁹ humanitatem Christi numquā deseruit, ex cui⁹ diuinitate procedit.

Ad 3^m dicendum, q̄ in Christo non solum fuit cognitio patriæ, sed etiā cognitio viæ, ut infra dicetur. † Et m̄ etiam in patria sunt per aliquem modum dona Spiritus sancti, ut in 2 parte dictum est. *

Articvlvs vi.

Vtrum in Christo fuerit donū timoris.

Ad Sextvm sic procedit. Videtur quòd in Christo nō fuerit donum timoris. Spes enim uidetur potior, quàm timor. nam spei obiectum est bonum, timoris uero malum, vt in secunda parte habitum est. * sed in Christo non fuit uirtus spei, ut supra habitum est. † Ergo etiam non fuit in eo donum timoris.

¶ 2 Præt. Dono timoris timet aliq̄s, vel separationem a deo, quod pertinet ad timorem castum, vel puniri ab ipso, quod pertinet ad timorē seruilem, vt Aug. dicit * super Cano. Ioan. sed Christus non timuit separari a deo per peccatum, neque etiam puniri ab eo propter suam culpā: quia impossibile erat ei peccare, ut infra dicetur. † Timor autē non est de impossibili. ergo in Christo non fuit donum timoris.

¶ 3 Præt. 1. Ioan. 4. dicitur, q̄ perfecta charitas foras mittit timorem: sed in Christo fuit perfectissima charitas, secundum illud Ephe. 3. Supereminentem scientiæ charitatem Christi. ergo in Christo non fuit donum timoris.

Sed Contra est, quod dicitur Isaiæ 11. Replebit eum spiritus timoris domini.

Respon. Dicendum, q̄ sicut in 2. parte dictum est, * timor respicit duo obiecta, quorum unum est malum terribile, aliud est illud, cuius potestate malum pōt inferri: sicut aliquis timet regem, inquantū habet occidendi potestatē. Non autem timeretur ille, qui pōt nocere, nisi haberet quandam eminentiam potestatis, cui de facili resisti non possit: ea enim quæ in promptu habemus repellere, non timemus. Et sic patet, q̄ aliquis nō timetur, nisi propter tuam eminentiam. Sic igitur dicendum est, q̄ in Christo fuit timor dei, nō quidē secundū quòd respicit malum separationis a deo per culpā, neque etiam secundum q̄ respicit malum punitionis pro culpa, sed secundum quòd respicit malum. Contemplādo siquidem diuinam eminentiā, vt causam potentem, quantum ex se est infligere malum, insurgebat timor reuerentialis ad illam: quāuis sciendo eminentiam illam esse causam determinatam ad non causandū in se huiusmodi malū, securus esset absque suspitione quacumque huiusmodi mali.

¶ Et per hæc patet solutio obiectorū, & quòd omnia consonant.

¶ In responsione ad primū etiā dicti sexti, si distinctionē iam dictā de duplici ordine causæ ad effectum, applicueris ad literā videbis differētiam, inter timoris donū, & spei virtutem in litera positā. Habet siquidem actor, siue boni, siue mali duplicem ordinem ad suum effectum: primo secundū se pro quanto est potens causare bonū, siue malum etiā mihi ī secundo, vt præparatus est ad executionē boni, uel mali. Tunc autem tantum timetur malū, vel speratur bonū ex actore, quando vterque ordo interuenit, quando autē primus tantū, tunc actor tm̄ respicit.

lib. 2. ethic. c. 6. in prin. tom. 5.

¶ In litera igit̄ ponitur differētia inter virtutem spei et donum timoris, in hoc q̄ spes est respectu boni in executione & respectu actoris boni vtroque modo: timor vero nō est respectu mali, nec respectu actoris vt executiui, sed respectu actoris potentis secundum se malum causare. Et ratio redditur in litera ex cōmuni ratione doni & virtutis, quia scilicet cōmune est virtuti & dono per se primo respicere bonū, qa virtus primo bonū facit. Hinc enim sequitur, quòd spes, quæ non solum inquātum donū, sed secundū propriā rōnem spei directe respicit bonū, oia quæ conuenire nata sunt spei, retineat, ac per hoc q̄ sit boni habendi, seu non habiti. Timor aūt, quia secundum propriā rationem timoris directe respicit malū, sed quatenus eleuatus est in celsitudinem doni, proprie & per se respicit bonum, non retinet ea quæ se tenent ex parte mali, sed ad id, quod se tenet ex parte boni, tendit. Et ideo minimum retinuit de aspectu ad malum, timoris donum in Christo, dum in solum tendebat actorē mali, non vt executiuū, sed vt in se potentem causare malū. Quo fit, vt virtus spei in Christo non fuerit, vpote, ponens deum non haberi ab anima Christi, timoris autem donū in eo fuerit, utpote, solum reuerentiam actoris mali ponens in Christi anima,

1. cōt. c. 14 fin. Et veri. q. 27. arti. 1. & 5. cor. Et opusc. 3. ca. 221. Et Ro. 1. lect. 3. Et Ephe. 1. lect. 2.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum septimum.*

Titulus articuli septimi, vt sonat intelligitur.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue. In Christo fuerunt excellentissime omnes gratiæ gratis datæ. Probatur, Oportet eum, qui docet, habere ea per quæ sua doctrina

gere malum, aut habitu rationem reuerendi, quatenus eminentia dei absolute, aut quatenus eminentia est potētis infligere malum. Non pōt dici primum, tum quia eminentia dei, vt sic, veneraudum adorandumq; sonat, non timendum, quum non dicat ordinem ad malum, tum quia expresse Auctor in artic. 1. q. 42. Primæ secundæ dixit, q̄ tām deus, quām quilibet alius potēs, est obiectū timoris, vt causa mali, ac per hoc deus obiectum timoris vt eminens, non absolute, sed ut eminentia est causatiua mali, intelligitur. Quod etiam in hac litera confirmatur, vbi eminentia ponitur ratio, quòd timeatur, quia superatiua est ad causandum malū. Nec pōt dici secundum: quia Christus nullū malum pœnæ, nec culpæ, aut separationem a deo timebat, vt in litera dicitur. In idē autem redit timere malum aliquod, & timere potentiā inflictiuam mali. Nec differunt nisi sicut per se & per aliud, quia. s. malum per se timemus, potentiā aūt inflictiuam per aliud, hoc est ppter malum, quia in ordine ad possibile malum ab illa potentia timor insurgit: vnde si subtrahat ab eminenti potentia ordo ad malum, nulla restat ratio timoris. Et quia sic fuit in Christo, quoniā certus, ac secur⁹ erat, quòd nullū poterat a deo fieri prouenire malū fugiendum per donum timoris, consequens est quòd nec respectu diuinę eminentiæ fuit in Christo timor reuerētialis, nā timor reuerentialis quidā timor est.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ peculdubio deus nō est obiectum timoris, nisi in ordine ad malum: quia bonum non timetur nisi in ordine ad malum, quòd est per se primo timoris obiectum. & ideo eminentia diuina in proposito ponitur timoris obiectū, non absolute, sed vt causa mali. Verum duplicē habet diuina eminēria ordinē ad malū, vt causa ad effectum: primo absolute, secundo ut subsit diuinæ voluntati. Si cōsideretur diuina eminentia secundum suū posse, quod habet ad causandum malū, sic proculdubio, timendi rationem retinet, quia f̄m le habet posse causare malū. Si vero consideretur diuina eminentia, vt stat sub determinatione diuinæ voluntatis ad non causandum executiue malū, sic non habet rationē timendi, quia hæc conditio reddit creaturam securi & certam de impossibilitate mali in effectū. potest ergo diuina eminentia non solū absolute, quo mō non est obiectum timoris, sed vt causa mali abstrahere a possibili executione mali, & sic esse obiectum timoris absque ordine ad malū possibile euenire, sed nō potest vt causa mali abstrahere ab hoc quòd ipsa secundum se est potens causare malum. Et quia sic erat in Christo, ideo vtrumq; de Christo dicitur, scilicet, & quòd non erat in eo timor mali possibilis fugiendi, s. per donum timoris, & quòd erat in eo timor eminentiæ diuinæ potentis infligere

† 3. part. 4. huius quæst.

* Augus. in Can. Ioan. tract. 9. circa medium nomo. 9.

† 3 q. 15. ar. 1. & 2.

† 1. p. 2. q. 19. arti. 1.

Infra q. 42. arti. 3. ad 1. & 2. & 3.

ipsam diuinam eminentiam, prout scilicet aia Christi quodam affectu reuerentię mouebatur in deū a spiritu sancto acta. Vnde Hebr. 5. dicitur, quòd ī omnibus exauditus est pro sua reuerentia. Hunc enim affectum reuerētiæ ad deum, Christus f̄m q̄ homo, præ ceteris habuit pleniorem. Et ideo ei attribuit scriptura plenitudinem timoris dñi.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ habitus virtutum & donorum, proprie & per se respiciunt bonū, malum aūt ex consequēti. Pertinet enim ad rationē virtutis, vt opus bonum reddat, ut in 2. Ethi. * dicit. Et ideo de ratione doni timoris nō est illud malum, qd respicit timor, sed eminentia illius boni, scilicet diuini, cuius potestate aliquod malum infligi potest: sed spes, secūdū q̄ virtus est, respicit non solū actorem boni, sed etiā ipsum bonum, inquantum est non habitū. Et ideo Christo, qui iam habebat perfectū beatitudinis bonum, non attribuitur virtus spei, sed donū timoris.

Ad 2^m dicendum, q̄ ratio illa procedit de timore, secundū quòd respicit obiectū, quod est malum.

Ad 3^m dicendum, quòd perfecta charitas foras mittit timorem seruilem, qui respicit principaliter pœnam: sic autem timor non fuit in Christo.

Articvlvs vii.

Vtrum in Christo fuerint gratiæ gratis datæ.

Ad septimvm sic ꝓcedit. Videt quòd in Christo nō fuerint gratiæ gratis datæ. Ei enim qui habet aliquid secundum plenitudi

lib. 2. ethic. c. 6. in prin. tom. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

doctrina manifestetur, ergo oportet in Christo excellentissime fuisse omnes gras gratis datas. Antecedens probatur, quia alias sua doctrina esset inutilis. Consequentia vero probatur, quia Christus est primus & principalis doctor fidei, & gratiæ gratis datę sunt ea, per quæ fidei spiritus; doctrina manifestatur.

¶ Vbi nota, quòd Christ⁹ dicitur primus & principalis fidei doctor, vel qa persona illa habet etiam tempore primatum in docēdo, vel quia non obum bratæ, sed reuelatæ fidei doctor primus tēpore & principalis auctoritate fuit Christus secundum quòd homo, prout de ipso ē sermo hic. Et hoc auctoritati Apostoli ad Hebr. 2. consonat, ubi salus initium manifestæ narrationis a Christo, i quo deus nouissime locut⁹ ē, simpliciter dicitur.

¶ Super hoc autē, quòd Christus est primus, ac principalis doctor, fundatur consequentia, non solum gratiarum, sed etiam excellentissimo modo gratiarum in Christo. Decet enim primum ac præcipuū doctorem excellentius aliis se habere in doctrina, & requisitis ad illā, propter quod in litera i calce corporis, huius sequelæ ratio tāgitur dicēdo. Sicut in primo & principali fidei doctore.

¶ In responsione ad primū eiusdem septimi articuli, cum legis differentiā inter Christū & alios sanctos, in hoc ꝙ in aliis sanctis gratiæ gratis datæ diuiduntur, nōn autē in Christo intellige non de diuersitate, & vnitate, quasi in Christo omnes gratiæ gratis datæ sint vna gratia, in aliis vero sāctis alia sit gratia ꝓphetiæ, alia gratia sanitatum, ala gratia miraculorū, &c. quoniam sicut virtutes

*Epist.o.47. declinando ver. fi. to.2.

P.2.q.11.

nem, nō competit illud habere secundum participationē: sed Christus habuit gratiam secundū pleni tudinem, secundum illud Ioan.1. Plenum gratiæ & veritatis. Gratiæ autē gratis datæ videntur esse quædam participatiōes diuisim, & particulariter diuersis attributæ, sedm illud 1.ad Corin.12. Diuisiones gratiarum sunt. ergo vī ꝙ in Christo non fuerint gratiæ gratis datæ.

¶ 2 Præt. Quod debetur alicui, non videtur esse gratis ei datū: sed debitum erat homini Christo, quòd fermone sapiētiæ, & scientiæ abundaret, & potēs esset in uirtutibus faciēdis, & in aliis huiusmodi, quę pertinent ad gratias gratis datas, cum ipse sit dei virtus & dei sapiētia, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. ergo Christo non fuit cōueniens habere gratias gratis datas.

¶ 3 Præt. Gratiæ gratis datæ ordinantur ad vtilitatem fideliū, secundum illud 1.Cor.12. Vnicuiq; datur manifestatio spiritus ad vtilitatem: non autē videtur ad vtilitatem aliorum ptinere habitus, aut quæcumq; dispositio, si homo nō vtat, secundum illud Eccl. 10. Sapientia abscondita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtrisque? Christus autē non legit⁹ usus omnibus gratiis gratis datis, præsertim quantum ad genera linguarū. nō ergo ī Christo fuerunt omnes gratiæ gratis datæ.

Sed contra est, ꝙ Aug. dicit in epistola ad Dardanū, *quòd sicut in capite sunt oēs sensus, ita in Christo fuerunt omnes gratiæ.

Respon. Dicendū, ꝙ sicut in 2. parte habitum est,* gratiæ gratis datæ ordinātur ad fidei & spiritualis doctrinę manifestationem: oportet enim eum, qui docet habere ea, per quę sua doctrina manifestetur, aliās sua doctrina esset inutilis. Spiritualis autē doctrinæ & fidei, prim⁹ & principalis doctor est Christus, secundum illud Hebr. 2. Cum initium accepisset enarrari per dominum, per eos, qui audierunt, in nos cōfirmata est, cōtestante deo signis & portentis &c. Vnde manifestum est, ꝙ in Christo excellētissime fuerunt oēs gratiæ gratis datæ, sicut in primo & principali fidei doctore.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ sicut gratia gratū faciens, ordinat ad actus meritorios tàm interiores q̄ exteriores, ita gratia gratis data ordinatur ad quoslibet actus exteriores, fidei manifestatiuos, sicut est operatio miraculorū & alia hmōi. In vtraq; autē gratia Christus plenitudinē habuit: inquantū enim diuinitati vnita erat eius anima, plenā efficaciā habebat ad oēs prædictos actus perficiendos: sed alii sancti, qui mouetur a deo sicut instrumēta non vnita, sed separata, particulariter efficaciam recipiunt ad hos, uel ad illos actus perficiendos. Et ideo in aliis sanctis huiusmodi gratiæ diuiduntur, non autē in Christo.

Ad 2^m dicendum, ꝙ Christus dicitur dei virtus, & dei sapientia, inquantum est æternus dei filius: sic autem nō competit sibi habere gratiam, sed esse potius datorē gratię i competit autē sibi habere gratiam, secundum humanam naturā.

Ad 3^m dicendum, ꝙ donū linguarum datum est apostolis, quia mittebantur ad docendas oēs gentes. Christus autē in una sola gente Iudæorum voluit personaliter prędicare, secundū ꝙ ipse dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues, q̄ perierunt domus Israel. Et Apost. dicit Rom. 15. Dico Christū Iesum ministrum fuisse circuncisionis. Et ideo non oportuit, ꝙ loqueret⁹ pluribus linguis: nec tn defuit ei omnium linguarū notitia, cum ēt occulta cordium ei nō essent abscondita (vt infra dicetur*) quorū voces quęcumq; sunt signa: nec tn inutiliter hanc notitiā habuit, sicut non inutiliter habet habitū, qui eo non vtitur, quando non est opportunū.

Articvlvs viii.

Vtrum in Christo fuerit prophetia.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo nō fuerit prophetia. Prophetia enim importat quandam obscuram & imperfectam notitiā, secundū illud Numeri. 12. Si quis fuerit iter vos prophe ta domini, per somnium aut in visione loquar ad eum: sed Christus habuit plenam & apertam notitiā multo magis q̄ Moyses, de quo ibi subditur, quòd palam & non per ænigmata videt deum. Non ergo in Christo debet poni prophetia.

¶ 2 Præt. Sicut fides est eorū, quæ non videntur, & spes eorum, quæ non habent, ita prophetia est eorū, quę non sunt præsentia, sed distant, nā propheta dr quasi procul fans: sed in Christo non ponit⁹ fides nec spes, ut supra dictū est.* Ergo prophetia ēt nō debet poni in Christo.

¶ 3 Præt. Propheta est inferioris ordinis, q̄ Angelus, vnde & de Moyse, qui fuit supremus prophetarū (vt in 2. parte dictum est*) dr Act. 7. quòd locutus est cum Angelo in solitudine: sed Christus non est infusæ, quæ spectāt ad gratiam gratum facientem, multiplicantur in Christo, sicut in aliis sanctis, & non omnes virtutes i Christo sūt vna virtus, ita multiplicātur tā i Christo, q̄ aliis sāctis gratię gratis datæ: sed intellige de diuisione totius & partis, hoc est ꝙ in Christo fuit tota plenitudo gratiarum gratis datarum, in aliis vero sāctis fuit partialiter, q̄a uni sancto vna gratia, & alteri alia, iuxta doctrinam Apostoli. Et rursus vni sancto talis gratia (puta prophetiæ, aut miraculorum secundum talem mensuram) in Christo autem tota plenitudo &c. Et ratio assignatur i litera, quia humanitas Christi erat organum coniunctum diuinitati, alii vero sancti mouentur a deo ut instrumēta separata, quod si plenius non intelligis, vide vltra prius dicta, in quarto contra Gentiles cap. 14.

Super Quæstionis septimæ Articuli octauum.

Titulus octaui articuli intelligitur, vt sonat.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, scilicet, in Christo fuit prophetia. Probatur Christ⁹ fuit nō solum comprehensor, sed viator, & cognoscebat, ac dicebat quæ procul ab aliorum erant notitia. ergo fuit prophetа. Consequentia probatur, quia ad prophetiam requiritur, quòd cognita sint procul ab aliis, cum quibus cognoscens & annuntiās est: quod probatur ex differentis secūdum locum & secundum tempus, & consequenter ex differētia inter pure comprehensores & viatores.

¶ Vbi nota primo ex libro præcedenti quæst. 173. artic. 1. & ex quæst. 174. art. 5. quòd

quòd cognitio prophetica dupliciter sortitur esse procul, vel ex parte cognitionis (& penes hoc distinguitur cognitio prophetica communiter dicta, a visione dei per essentiam) vel ex parte cognoscentis, & penes hoc distinguitur prophetia Moysi & Christi a cognitione beatorum, quoniam beati non sunt procul, quia comprehē sores tantum. Moyses autem fuit simpliciter viator, Christus vero comprehensor & viator, & propterea Auctor hoc in loco ꝓphetiam in Christo inuestigat, & concludit ex parte cognoscentis, quia, s. Christ⁹ erat viator.

¶ Nota secundo nouitie, quòd ꝓbatio literæ secundum locum & tempus, repetitione eiusdem loci, & similiter temporis respectu dicētis & aliorum eget, ita quòd in exemplo de loco ad partem negatiuam, & Si vero aliquis in Syria existens, ea quæ sunt ibi annuntiaret, subaudi, existentibus in Gallia, cum quibus non est, a quibus tamen procul sunt gesta in Syria, non esset propheticum: alioquin scribentes literas ex Syria de gestis ibi, essent prophetæ. Et similiter in exemplo de tempore, nō fuit propheticum, ꝙ Esdras scripsit posteris, cum quibus non fuit, & a quib⁹ procul fuit, ædificationem templi: alioquin omnes historici essent prophetæ. Exigitur ergo ad prophetam vtriusq; simul concursus cōditionis, s. ꝙ cognoscat ea quæ sunt ꝓcul ab alijs, cum quibus ipse est: & ideo nec deus nec sancti, aut angeli sunt prophetæ, sed viatores.

¶ Nota tertio, ꝙ duplici ratione Christus inquantū viator, potest dici prophetа. Primo, vt ly inquantum viator, denotet conditionem tam cognitionis, quàm cognoscētis: quia, s. prophetia conuenit Christo ratione cognitionis spectātis ad viā, siue intellectu, siue imaginatiua (vt dicitur hic in rsponsione secūda ad primum) & conuenit ēti ratione conditionis cognoscentis, quia erat viator. Secundo, vel ly inquantū viator, denotet conditionem cognoscentis tantum, ita quòd Christus quacūq; creata cognitione nouerit occulta alijs prophetа est: quia cognitio illa viatoris est, quamuis non inquantum viator est, sibi conueniat. Nec propterea sequitur, Christ⁹ ratione cognitionis comprehensiuæ est propheta. ergo inquantum comprehensor est prophetа: quoniam ratione cognitionis cōprehensiuæ, non in quacūq;, sed in viatore est propheta Christus. Valeret autem, si ratione cognitionis cōprehensiuæ absolute Christus esset propheta, quod non dicimus. Et ad hoc tendit rsp̄sio prima ad primum cum toto corpore arti. dum de cognitionis conditione nulla est cura: sed de conditione cognoscentis.

¶ Nota nouitie q̄to, quòd cum dicitur, Christus, inquātum viator, est propheta, ly inquatum, non reduplicatiue tenetur: alioquin omnis viator esset propheta, sed specificatiue, quoniā denotat conditionem in Christo, qua suscipit prædicationē prophetæ. Est enim propheta, quia est viator: sicut Sortes est crispus, inquantū capillatus: i quia crispitudinem habet non nisi quia capillatus.

Super Quæstionis septimæ Articulum nonum.

Titulus articuli noni ab Auctore in principio corporis declaratur, ꝙ plenitudo importat totalitatem & perfectionem, ita quòd habere gratiæ plenitudinem, est habere gratiam totaliter & perfecte. Et quia totaliter & pfecte dupliciter inuenitur, vel ī genere aliquo, vel simpliciter, intellige hic, quòd est sermo de totalitate & perfectione simpliciter, ita ꝙ quæstio est, an in Christo fuerit gratiæ plenitudo simpliciter.

¶ In corpore articuli tria fiunt: primo declarant⁹ termini &

*lib.16.ca. 21.tom.6.

D.1061.

D.1066.

tionis cognoscentis, quia erat viator. Secundo, vel ly inquantū viator, denotet conditionem cognoscentis tantum, ita quòd Christus quacūq; creata cognitione nouerit occulta alijs prophetа est: quia cognitio illa viatoris est, quamuis non inquantum viator est, sibi conueniat. Nec propterea sequitur, Christ⁹ ratione cognitionis comprehensiuæ est propheta. ergo inquantum comprehensor est prophetа: quoniam ratione cognitionis cōprehensiuæ, non in quacūq;, sed in viatore est propheta Christus. Valeret autem, si ratione cognitionis cōprehensiuæ absolute Christus esset propheta, quod non dicimus. Et ad hoc tendit rsp̄sio prima ad primum cum toto corpore arti. dum de cognitionis conditione nulla est cura: sed de conditione cognoscentis.

¶ Nota nouitie q̄to, quòd cum dicitur, Christus, inquātum viator, est propheta, ly inquatum, non reduplicatiue tenetur: alioquin omnis viator esset propheta, sed specificatiue, quoniā denotat conditionem in Christo, qua suscipit prædicationē prophetæ. Est enim propheta, quia est viator: sicut Sortes est crispus, inquantū capillatus: i quia crispitudinem habet non nisi quia capillatus.

Super Quæstionis septimæ Articulum nonum.

Titulus articuli noni ab Auctore in principio corporis declaratur, ꝙ plenitudo importat totalitatem & perfectionem, ita quòd habere gratiæ plenitudinem, est habere gratiam totaliter & perfecte. Et quia totaliter & pfecte dupliciter inuenitur, vel ī genere aliquo, vel simpliciter, intellige hic, quòd est sermo de totalitate & perfectione simpliciter, ita ꝙ quæstio est, an in Christo fuerit gratiæ plenitudo simpliciter.

¶ In corpore articuli tria fiunt: primo declarant⁹ termini &

ceperunt diuina, ad Moysen, qui palam & non per ænigmata deum vidit, qui propheta est dictus, secundum illud Deut. vlti. Non surrexit vltra propheta in Israel, sicut Moyses. Potest tamē dici, quòd etsi Christus habuit plenam & apertam notitiam, quātum ad partem intellectiuā: habuit tamen in parte imaginatiua quasdam similitudines, in quibus etiam poterat speculari diuina, inquantum non solum erat comprehensor, sed etiam viator.

Ad 2^m dicendum, quòd fides est eorum, quæ non videntur ab ipso credente, & similiter spes est eorum, quæ non habentur ab ipso sperante: sed prophetia est eorum quæ sunt procul a communi hominum sensu, cum quibus prophe ta conuersatur, & communicat in statu viæ: et ideo fides & spes repugnant perfectioni beatitudinis Christi: non autem prophetia.

Ad 3^m dicendum, quòd angelus cum sit comprehensor, est supra prophetam, qui est purus viator, non autē supra Christū, qui fuit simul viator & cōprehensor.

Articvlvs ix.

Vtrum in Christo fuerit plenitudo gratiæ.

Ad nonvm sic proceditur. Videtur ꝙ non fuerit in Christo gratię plenitudo. A gratia enim deriuantur virtutes, vt in secunda parte dictum est.* sed in Christo non fuerunt omnes virtutes: non enim fuit in eo fides neq; spes, vt ostensum est.† ergo in Christo nō fuit gratiæ plenitudo.

¶ 2 Præt. Sicut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt,* gratia diuiditur in operantem & cooperantem: operans autem gratia dicitur, per quam iustificatur impi⁹, quod quidem non habuit locum in Christo, qui numquam subiacuit alicui peccato. ergo in Christo non fuit plenitudo gratię.

¶ 3 Præt. Iac. 1. dicitur, Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens a Patre luminum: sed quod descendit, habetur particulariter & non plene. ergo nulla creatura, nec etiam anima Christi potest habere plenitudinem donorum gratiæ.

Inst. ar. 10. & 12. c. & 3 dis. 13. q. 1. ar. 2. q. 1. & dis. 15. q. 1. art. 2. ad 5. Et op. 3. c. 221. Et op. 60. c. 3.

*P.2.q.110 art.4.ad 1.

† Art. 3. & 4.

*P.2.q.111 art. 2.

distinguuntur: secundo respondetur vnica conclusione de plenitudine intensiua: tertio respondetur vnica conclusione de plenitudine extensiua.

¶ Declaratur in primis ly plenitudo, & distinguitur vel intensiue vel virtualiter. Prima autem conclusio est: In Christo fuit plenitudo gratiæ intensiuæ. Probatur habuit gratiam in summo, ergo. Consequentia relinquitur per se nota. Antecedens vero probatur dupliciter: primo ex causa: quia anima Christi erat propinquissima causa gratiæ, quia personaliter coniuncta: quanto autem propinquior, tanto magis gratiæ recipit. ergo in summo propinqua, est in summo gratiæ. Secundo ex effectu. Anima Christi accepit gratiã, vt ex ea trãsunderetur in alios. ergo habuit summam gratiam. Et patet sequela ex exẽplo de calore i igne.

¶ Nota hic primo, ꝙ expresse litera loquens de quantitate intensiua gratiæ, dicit quòd Christus habuit eam in summo. Et hoc diligentissime nota contra attribuentes Auctori, quòd non datur summum possibile in gratia: non enim haberet Christ⁹ gratiam in summo intensiue, nisi haberet summum possibile: sicut non habetur albedo in summo, si possibile esset dari albedinem intensiorem, vt patet.

¶ Nota secundo, ꝙ Auctor non dixit animam Christi recipere gratiam, vt esset in aliis gratiæ causa absolute & simpliciter, sed cum additione: appositum enim ly quodammodo, dicẽs, Vt ex ea quodãmodo trãsunderetur i alios. Deus enim ipse est gratiæ causa simpliciter, & absolute: anima autem Christi quodam modo, de quo modo inferius erit sermo diffusius in loco proprio.

¶ Secunda conclusio est: Christus habuit plenitudinem gratiꝫ, quantum ad virtutem. Probatur: quia habuit gratiam ad omnes effectus gratiæ, scilicet virtutes, dona &c. Probatur, Christus habuit gratiam, vt vniuersale principium in genere habẽtium gratiam. ergo. Probatur sequela: quia virtus primi principij alicuius generis, vniuersaliter se extendit ad omnes effect⁹ illius generis, vt patet de sole respectu generationis.

¶ Vbi nota, ꝙ hic non occurrit quæstio de conclusione, sed rõ eius non caret scrupulo: qm̃ Christum esse principium vl̃e generis habentium gratiam, dupliciter potest intelligi: primo, vt principium contentum in genere tali, s. habentium gratiã, vel vt principium vl̃e talis generis non contentum in tali genere, sed supra illud. Si primo modo intelligatur, dato ꝙ sit vera, nõ tamen sic probatur in litera: quoniam in litera subsumitur sub illa maiore de principio vniuersali extra genus: sicut si sol poneretur causa generis eorum, quæ generantur & corrumpuntur, ipse extra genus corruptibilium generabiliumq́ esset. Si secundo modo intelligatur, propositio non apparet vera: nã Christus est vnus habentium gratiã, & non est extra genus habẽtium gratiam, iuxta illud, Plenum gratiæ & veritatis. In-

Sed contra est, quòd dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis.

Respon. Dicendum, quòd plene dicitur haberi, quod perfecte & totaliter habetur. Totalitas autem & perfectio potest attendi dupliciter. Vno modo, quãtum ad quantitatem eius intensiuam: puta si dicam aliquem plene habere albedinem, si habeat eam, quantumcumque nata est haberi. Alio modo secundum virtutem: puta si aliquis dicatur plene habere vitã: quia habet eam secundum omnes effectus vel opera vitæ, & sic habet plene vitam homo, non autem brutum animal, vel planta. Vtroque autem modo Christus habuit gratiæ plenitudinem. Primo quidem, quia habuit eam in summo secundum perfectissimum modum, quo haberi potest. Et hoc quidem apparet, primo ex propinquitate animæ Christi ad causam gratiæ: dictum est* enim, ꝙ quanto aliquod receptiuum propinquius est causæ influenti, tanto abundantius recipit. Et ideo anima Christi, quæ propinquius coniungitur Deo inter omnes creaturas rationales, maximam recipit influentiam gratiæ eius. Secundo ex comparatione eius ad effectum. sic enim recipiebat anima Christi gratiam, vt ex ea quodammodo transunderetur in alios. Et ideo oportuit, ꝙ haberet maximam gratiam: sicut ignis, qui est causa caloris in omnibus calidis, est maxime calidus. Similiter etiam quantum ad virtutem gratiæ plene habuit gratiam: quia habuit eam ad omnes operationes vel effectus gratiꝫ. Et hoc ideo, quia conferebatur ei gratia tãquam cuidam vniuersali principio in genere habẽtium gratiam. Virtus autem primi principij alicuius generis vniuersaliter se extendit ad omnes effectus illius generis: sicut sol, qui est vniuersalis causa generatiõis (vt Dionys. dicit 4. cap. de Diui. nomi.*) eius virtus se extendit ad omnia, quæ sub generatione cadunt. Et sic secunda plenitudo gratiæ extenditur in Christo, inquantum se extendit eius gratia ad omnes gratiæ effectus, qui sunt virtutes & dona, & alia huiusmodi.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ fides & spes nominant effectus gratiæ in quodam defectu, qui est ex parte recipiẽtis gratiam, inquantum scilicet, fides est de nõ visis, & spes de non habitis. Vnde non oportet, ꝙ in Christo, qui est actor gratiꝫ, fuerint defectus, quos important fides & spes: sed quicquid est perfectionis in fide & spe, in Christo est multo perfectius: sicut in igne non sunt omnes modi caloris defectiui ex defectu subiecti, sed quicquid pertinet ad perfectionem caloris.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ ad gratiã operantem per se, pertinet facere iustum: sed quòd iustum faciat ex impio, hoc accidit ei ex parte subiecti, ĩ quo peccatum inuenitur. Anima Christi igitur iustificata est per gratiam operantem, inquantũ per eam facta est iusta & sancta a principio suæ conceptionis, non quòd ante fuerit peccatrix, aut etiam non iusta.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd plenitudo gratiæ attribuitur animæ Christi secũdum capacitatem creaturæ: non autem per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ.

Aut igitur maior de vniuersali principio, vt sol respectu generabilium, aut electa nõ est ad ꝓpositum: aut minor d̃ Christo, ꝙ sit vniuersale principiũ, sic est falsa.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ propositio illa, Christus habuit gratiã, vt vniuersale principium in genere habentium gratiam, intelligitur de principio vniuersali, nõ contento in tali genere: ita quòd concedẽdum est, quòd Christus non est in genere, sed supra genus habentium gratiam: quoniam est supra generationẽ habentium gratiam in esse gratiæ. Nec propterea sequitur, Christum non habere gratiam: sed non habere gratiam per generationem, qua sunt habentes gratiam. Est siquidem inter Chr̃m & alios habentes gratiam hæc differentia, ꝙ alij habent gratiam per adoptionem: Christus autem nõ per adoptiõem, sed per naturam. Nam ceteri filij sunt adoptiui, Christus autem nõ: sed de eo Luc. 1. ad beatam Virginẽ dictum est, Quod & te nascetur sanctũ. Cum ergo legis genus habẽtium gratiam, intellige per eum de ac si legeres genus filiorum adoptiuorum: eo quoniam genus habentium gratiam per adoptionem est, & quia Christ⁹ est vniuersale principium

K generis habentium gratiam, sicut si sol poneretur vniuersale principium generabilium secundum naturam, ideo oportet quòd gratia Christi extendat se ad omnes gratiæ effectus, sicut virtus solis ad omnia generabilia in natura se extenderet.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd aliud est loqui de gratia formaliter, hoc est sub ratione gratiæ, & aliud de ipsa re, immo ipsis rebus, quæ sunt gratia & dona gratiæ. Nam gratia non inuenitur in deo secundum se formaliter (cum creatæ rei nomen sit, sicut beneficium) dona vero gratiæ in deo sunt etiam formaliter, vt patet de sapientia, intellectu, charitate, iustitia, &c. Et propterea cum argumentum tertium in litera esset de donis, Auctor non ad rationem gratiæ, sed donorum gratiæ aspiciens dixit duo: primo, quòd plenitudo gratiæ, hoc est donorum gratiæ, attenditur in Christo secundum capacitatem creaturæ: secundo, quòd non attenditur per comparationem ad plenitudinem infinitam bonitatis diuinæ, & non dixit, gratiæ diuinæ: descendunt enim gratiæ creaturæ, non a gratia in Deo, sed a bonitate in deo, ita quòd inter gratiam formaliter, & res quæ sunt dona gratiæ, tãtum interest, quòd dona gratiæ, quia cõmunia sunt deo & creaturę, si dicuntur plene inesse creaturæ, intelligitur secundũ capacitatẽ creaturæ, & non secundum suas rationes formales absolute, secundum quas in sola diuina sunt bonitate. Gratia vero si ponitur plene, sim pliciter, & absolute in creatura, non oportet quòd limitatio dicta subintelligatur: quia secundum suam rationẽ creatæ rei nomẽ est proprium. Quo circa ideo in litera responsionis huius distincta est plenitudo secundum capacitatem creaturæ, & secundum quòd in deo: quia de donis gratiæ, quæ descendunt a patre luminum, agebatur.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum decimum.*

Titulus occasionem sumit ex eo, quòd multis in sacra scriptura attribuit plenitudo gratiæ, vt patet de btã Virgine & Stephão.

¶ In corpore est vna distinctio bimembris, cũ duabus conclusionibus responsiuis secundum singula membra. Distinctio est hæc, Plenitudo gratiæ duplex est, vel ex parte gratiæ, vel ex parte subiecti. Prima conclusio respõsiua est, Plenitudo gratiæ ex parte gratiæ, ꝓpria est Christo: secunda est, plenitudo gratiæ ex parte subiecti, non est propria Christo, sed communis est multis ꝓ Christum. Prima cõclusio probatur: quia solus Christus pertingit ad summum gratiæ, tã intensiue, quãtum ad essentiã, quam extẽsiue quantum ad virtutẽ. Probatur ꝙa solus habet gratiam in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad

Articvlvs x.

Vtrum plenitudo gratiæ sit propria Christi.

Ad decimvm sic procedi-tur. Videtur quòd plenitudo gratiæ non sit propria Christi. Quod enim est propriũ alicuius, sibi soli conuenit: sed esse plenum gratia, quibusdam alijs attribuitur: dicitur enim Luc. 1. beatæ Virgini, Aue gratia plena. dicitur etiã Act. 7. Stephanus plenus gratia & fortitudine. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 2 Præt. Illud, quod potest communicari alijs per Christum, non videtur esse proprium Christo: sed plenitudo gratiæ potest communicari per Christum alijs: dicit enim Apo. Ephe. 3. Vt impleamini in omnem plenitudinem dei. ergo plenitudo gratiæ non est propria Christo.

¶ 3 Præt. Status viæ proportionari videtur statui patriæ: sed in statu patriæ erit quædam plenitudo: quia in illa cælesti patria, vbi plenitudo est omnis boni, licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidetur singulariter, vt patet per Gregor. in homil.* de centum ouibus. ergo in statu viæ habetur gratiæ plenitudo a singulis hominibus: et ita plenitudo gratiæ non est propria Christi.

Sed contra est, quòd plenitudo gratiæ attribuitur Christo, inquantum est vnigenitus a Patre, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis: sed esse vnigenitum a Patre, est proprium Christo. ergo & sibi proprium est, esse plenum gratiæ & veritatis.

Respon. Dicendum, quòd plenitudo gratiæ potest attendi dupliciter, vno modo ex parte ipsius gratiæ: alio modo ex parte habentis gratiam. Ex parte quidem ipsius gratiæ dicitur esse plenitudo, ex eo quòd aliquis pertingit ad summum gratiæ, & quantum ad essentiam & quantum ad virtutem, quia scilicet habet gratiam & in maxima excellentia, qua potest haberi, & in maxima extensione ad omnes gratiæ effectus, & talis gratiæ plenitudo est propria Christo. Ex parte vero subiecti dicitur gratiæ plenitudo, quando quis habet plene gratiam secundum suam conditionem, siue secundum intensionem, prout in eo est intensa gratia vsque ad termi-

A num præfixum ei a deo, secundum illud Ephe. 4. Vnicuique nostrum data est gratia, secundum mensuram donationis Christi: siue eriã secundum virtutem, inquantum scilicet habet facultatem gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad suum officium siue statum, sicut Apostolus dicebat Ephe. 3. Mihi enim omnium sanctorum minimo data est gratia hęc, illuminare omnes, &c. Et talis gratiæ plenitudo B non est propria Christo, sed communicatur alijs per Christum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd beata Virgo dicta est plena gratia, non ex parte ipsius gratiꝫ: quia non habuit gratiam in summa excellentia, qua potest haberi, nec ad omnes effectus gratiæ, sed dicitur fuisse plena gratia per comparationem ad ipsam: quia scilicet habebat gratiam sufficientem ad statum illum, ad quẽ C erat electa a deo, vt esset scilicet mater Vnigeniti eius. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratia, quia habebat gratiam sufficientem ad hoc, quòd esset idoneus ministet & testis Dei, ad quod erat electus. Et idem dicendum est de alijs: harum tamen plenitudinum vna est plenior altera, secundum quòd aliquis est diuinitus prçordinatus ad altiorem, vel inferiorem statum.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de illa plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subiecti, in comparatione ad id, ad quod homo est diuinitus præordinatus: quod quidem est vel aliquid commune, ad quod præordinantur omnes sancti, vel aliquid speciale, quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratiæ est omnibus sanctis communis, vt scilicet habeant gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, quæ in plena Dei fruitione consistit, & hanc plenitudinem optat Aposto. fidelibus, quibus scribit.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd illa dona, quæ sunt communia in patria, scilicet visio, comprehensio, & fruitio, & alia huiusmodi, habent quædam dona sibi correspondentia in statu viæ, quæ etiam sunt communia omnibus sanctis: sunt tamen quędam prærogatiuę sanctorum in patria, & in via, quæ non habentur ab omnibus.

Tertia S. Tho.

oẽs gr̃æ effectus. Secunda autem probat: quia alijs gr̃a datur intensiue, ꝺm mẽsuram eis a deo præfixã, iuxta Apostoli auctoritatem. Et similiter datur virtus gratiæ ad omnia, quæ pertinent ad suum officium, vel statum, iuxta aliam Apli auctoritatem.

¶ Nota hic primo, quòd distinctio in præcedenti articulo posita de plenitudine gratiæ intensiuæ vel extensiuæ, diuidit quodlibet membrum distinctionis in hoc articulo factæ. Nam plenitudo gratiæ ꝺm se attenditur hic tam intensiue, qui extensiue, & similiter plenitudo gr̃æ ex parte subiecti attenditur tam intẽsiue, quam extensiue. Quo circa in articulo præcedẽti plenitudo gratiæ absolute, hoc est sine additione, considerata distinctaq́ue est, hic vero cum explicata additiõe vel ex parte sui, vel ex parte subiecti, considerata & distincta est. Vnde in Chro est plenitudo gratiæ simplr̃ intensiue & extensiue, iuxta præ dentem articulum. Et in eodẽ solo est plenitudo gratiæ ex parte gratiæ tam intensiue, quam extẽsiue, & in eodem & alijs p ipsũ est plenitudo gr̃æ ex parte subiecti, iuxta hunc articulũ. Sed ĩ Chro plenitudo ex parte subiecti coincidit cũ plenitudine gr̃æ ꝺm se: qm̃ vnigenitum a Patre de cet plenitudo gr̃æ ꝺm se: in alijs autẽ est plenitudo ex parte subiecti limitata, ita ꝙ non est plenitudo ex parte gratiæ ꝺm se, qm̃ hæc ẽ propria vnigeniti a Patre, vt prima huius articuli conclusio dicit.

¶ Nota secundo diligentissime, ꝙ Auctor de q̃stitate intẽ suæ gr̃æ ꝺm se, loquẽs in hoc articulo, dicit quòd inuenitur de facto in sũmo data aiæ Chr̃i, vt patet ĩ primo mẽbro distinctionis, & prima conclusione.

Et declarat tale summum esse quantum ad essentiam, distinguēdo contra virtutem, & quantū ad excellentiā, distinguēdo contra extensionem, quæ ad virtutem spectat, dicēdo quòd est in maxima excellentia, qua haberi potest, vbi impersonaliter loquitur, & ex parte gratiæ, & nō ex parte subiecti, vt clare adeo patet ī litera, quòd nō potest ificiari.

¶ Et hæc ideo notanda duxi, vt videāt Thomistæ fm Auctoris doctrinā dari summam charitatem, summam gr̄am, nō solum ex parte subiecti, fm mensuram, quā vni cuiq; plsit Deus, sed ex parte ipsius charitatis & gratiæ fm se, vt infra amplius clarificabitur.

¶ In respōsione ad primum, nota sobrietatem doctrinæ præsentis circa plenitudinem gratiæ ī beata Virgine, ſ. vt sit plena gratia tam intensiue, quam extensiue non plenitudine gratię secundum se (quia illa est propria Vnigenito a Patre) sed plenitudine tam intensiue, quam extensiue tequisita ad matrem dei. Et hic nota contra loquaces, & gratiam beatę Virginis extendentes ad omnes effectus gratiæ, quasi matris dei la* indigeat nostris ꝓ voluntate non ratione laudibus sub quadā pietatis spē.

* li.28.Moral.ca.32.

¶ Siste igitur vir vere deuote ac docte, in laudib⁹ rōne sultis, vt. ſ. sit gratia plena, no ex parte gratiæ, sed subiecti, nec in summo intesiue, aut extensiue ex parte gratiæ. Lauda in ea gratiam, sed in summo ex parte subiecti supra omnem puram creaturam: hæc enim plenitudo matrem dei decet, quæ super omnes est puras creaturas exaltata.

3.di.13.q.1. ar.2.qr.1. & dist.14. ar.1 q.1.c. Et ve. q.29.art.3. Et opus.3. c.22⁹. Et opus.60.c. 3. Et 10.3. loc.6.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Christi gratia sit infinita.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi sit infinita. Omne enim immensum, est infinitum: sed gratia Christi est immensa: dicitur enim Ioan. 3. Non enim ad mensuram dat deus Spiritum Filio, scilicet Chfo. ergo gr̄a Christi est infinita.

¶ 2 Præt. Effectus infinitus demonstrat virtutem infinitam, quæ non potest fundari, nisi in essentia infinita: sed effectus gratiæ Christi est infinitus: extēdit enim se ad salutem totius humani generis: ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris & totius mundi, vt dicitur primæ Ioan. 2. ergo gratia Christi est infinita.

¶ 3 Præt. Omne finitum, per additionem finiti potest peruenire ad quantitatem cuiuscumque finiti. Si igitur gratia Christi esset finita, posset alterius hominis gratia tantum crescere, quòd peruenret ad æqualitatem gratię Christi, contra quod dicitur Iob 28. Non adæquabitur ei aurum vel vitrū, secūdum quòd Greg.* ibi exponit. ergo gratia Christi est infinita.

* li.18.Moral.ca.32.

SED CONTRA est, quòd gratia est quiddam creatum in anima: sed omne creatum est finitum, secundum illud Sapien. 11. Omnia in numero, & pondere, & mensura disposuisti. ergo gratia Christi non est infinita.

RESPON. Dicendum, quòd sicut ex supra dictis patet, *in Christo potest duplex gratia considerari. Vna quidem est gratia vnionis, quæ sicut supra dictum est, † est ipsum vnire personaliter filio dei, quod est gratis concessum humanæ naturæ, & hanc gratiam constat esse infinitam, secūdum quòd ipsa persona verbi est infinita.

Alia vero est gratia habitualis, quæ quidem potest dupliciter cōsiderari. Vno modo, secundum ꝙ est quoddā ens. Et sic necesse est, quòd sit ens finitum: est enim in anima Christi sicut in subiecto: anima autem Christi est creatura quędam habens capacitatem finitam. vnde esse gratiæ, cum non excedat suum subiectum, non potest esse infinitum. Alio modo potest considerari secundum propriam rationem gratiæ. Et sic gratia Christi potest dici infinita, eo quòd nō limitatur: quia scilicet habet quicquid potest pertinere ad rationem gratiæ, & non datur ei secundum aliquam certam mensurā id, quod ad rationem gratiæ pertinet, eo ꝙ secundum propositum dei, cuius est gratiam mensurare, gratia confertur animæ Christi, sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in humana natura, secundum illud Ephe. 1. Gratificauit nos in dilecto filio suo: sicut si dicamus lucem solis esse infinitam, non quidem secundum rationem lucis, quia habet quicquid ad rationem lucis pertinere potest.

* Sup. q.6. ar.1. ad 1. & 2. & q.10. ar.4. ad 1. & 3. & 3.di.13.q.1. ar.2.qr.1. ad 1. & dist.14. ar.1. q.1.c. & ar.2. q.1.c. & q.29.ar.3. & opus.3.c.22. & opus.60.c.3. & 10.3. loc.6.

† Sup. q.2. ar.10. ad 3. & 3.di.1.q.1. ar.1.qr.1. & dist.13.q.1. ar.1.qr.1. & dist.14. ar.1. q.1.c. & ar.2. q.1.c. & q.29.ar.3. & opus.3.c.22. & opus.60.c.3. & 10.3. loc.6.

Et simile accidit in habentibus tantum quantitatem perfectionis: multorum tamen rationum, quòd scilicet possunt iuxta multiplicem perfectionis quantitatē, multipliciter dici finita vel infinita, ita ꝙ secundum quantitatem talis perfectionis sunt finita, & secundum quantitatem alterius perfectionis sunt infinita: vt si esset albedo infinita intensiue secundum latitudinē albedinis, esset infinita secundum rationem albedinis: esset tamen finita secūdum quantitatem perfectionis simpliciter, quia esset accidens, ac per hoc imperfectius ens qualibet substantia quantumcūque finitæ perfectionis.

¶ In litera igitur Auctor gratiam considerat, & secundū quantitatem perfectionis conuenientis sibi secundum propriam gratiæ rationem, & secundum quantitatem perfectionis conuenientis sibi secūdum communem rationem entis, quod est considerare ipsam, sicut & quodlibet aliud ens secundum communem rationem perfectionis. nam quod est finitæ perfectionis, est finitæ entitatis: & econtra, & similiter quod est infinitæ entitatis, est infinitæ perfectionis, & econtra. Et dicit in secunda conclusione, quòd gratia habitualis Christi est finita secundum rationem entis, hoc est, est ens finitum.

¶ In tertia autem, quòd eadem est infinita secundum rationē gratiæ, hoc est, est gratia infinita. Quæ tertia conclusio in litera primo exponitur: deinde probatur. Explanatur quidem & quātum ad vim nominis, scilicet quòd est infinita, quia non est limitata secundum aliquam creatam mensuram, & quantum ad rem, quia habet quicquid potest pertinere ad rationem gratiæ, et quantum ad exemplum de luce solis. Probatur autem, Animæ Christi confertur gratia sicut cuidam vniuersali principio gratificationis in humana natura. ergo animæ Christi gratia est infinita secundum rationem gratiæ. Antecedens probatur ex auctoritate Apost. ad Ephe. 1.

¶ Nota

¶ Nota hic, quòd ly in humana natura, determinat subiectū necessitatis, non extensionis hoc est, quia Christus est vniuersale principium gratificationis, humanæ necessitatis est: nam causa necessitatis ad habendum Christum principium gratificationis, humana natura est. Sed licet necessitas ex humana occasionem sumpserit natura, extenditur tamē hoc principium non solum ad homines, sed ad Angelos, vt infra patebit: ita quòd Christus est vniuersale principium gratificationis etiam angelorum, extensa iā sua capitali gratia, etiam ad angelos.

¶ In respōsione ad secundum eiusdem articuli, perspice, ꝙ gr̄a habitualis Christi habet effectū infinitum ob duplicem (vt dicitur in litera) causam. Hinc. n. habes & meritum & satisfactionem Chri infinitatē habere.

¶ In respōsione ad tertiū, dubium occurrit: primo, quomodo verum sit, ꝙ gratia cuiuslibet habet singularis personæ habeat quātitatem alterius rationis a q̄titate gratiæ Christi: secundo, quo verum sit, ꝙ gratia cuiuslibet singularis personę sit velut virtus particularis, & gratia Christi velut virtus vniuersalis. Et est ratio vtriusq; dubij: quia gratia est eiusdem speciei specialissimæ in quæcūque sit creatura, vt patet de charitate. Impossibile est autem, quòd in vna specie specialissima inueniatur vere tanta diuersitas, vt vnum illius individuum sit virtus vniuersalis, & alterum particularis, cum virtus vniuersalis & particularis, loquendo per se, distinguantur ad minus specie, vt patet inductiue, & conuincitur ratione ex diuersitate actuum propriorum, virtutis vniuersalis & virtutis particularis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd gratia habitualis Christi (de qua est sermo) & aliorum, licet sit eiusdem speciei specialissimæ, quo ad essentiam, est tamen diuersarum rationum quantum ad modum essendi. Est siquidem gratia in Christo, vt in toto adæquātę ipsam secundum se, est autem in omnibus alijs, vt in partibus inadæquatis ipsi secundum se gratiæ. Et propterea est in Christo, vt in subiecto & principio vniuersali gratiæ, in alijs vero vt in particulariter participantibus. Et ideo quantūcūque crescat aliorum gratia, numquam peruenire potest ad quantitatem intensiuam, vel extensiuam gratiæ Christi.

¶ Et vt hæc doctrina facilius intelligatur, dicamus sub exemplo. Calor eiusdem est in se speciei siue in igne, siue in aere, siue in mistis: verūtamen ignis adæquat calorem secūdum se, quia tanti, tam extensiue, q̄ intensiue est susceptiuus caloris, quantus natus est esse secundum se calor. Aer autem siue mistum quodcumque, calorem participat, ita quòd statim vt calor in alio quam igne poni intelligitur, limitatus & deficiens a perfectione, quam natus est calor secundum se habere, intelligitur: ex hoc enim ipso, quòd calor in subiecto inadæquāte calorem secundum seipsum ponitur, limitatus ac deficiens ponitur. Et propterea quātūcumque crescere ponatur calor in tali subiecto inadæquante, numquām peruenret ad quantitatem perfectionis caloris in igne adæquato subiecto, eo ꝙ tale augmentum etiā si in infinitum ponatur, continebitur, & sistet infra latitudinem subiecti participantis, cuius tota latitudo succumbit subiecto adæquato.

¶ Ad propositum igitur hinc redeundo, dicimus iuxta prius habitam doctrinam, gratiam habitualem esse in Christo secundum totam perfectionem, quam nata est habere gratia secundum seipsam, & in nullo alio esse gratia secundum totam perfectionem, quam nata est habere gratia secundum seipsam, & propterea in Christo fuisse gratiam, vt in subiecto totali⁹ alijs vero vt in subiectis partialibus. Et hoc est gratiam esse diuersarum rationū, quantitatum & perfectionum, non secundum essentiam, sed secundum modum. Et hinc prouenit, quòd gr̄a Christi comparatur ad gratias aliorum, vt virt⁹ vniuersalis ad virtutes particulares: nam spectando ad differētiam, quæ est penes dictos modos essendi, clare liquet, gratiam Christi habere quicquid perfectionis natum est conuenire gratiæ secundum seipsam, ac per hoc omnem illius perfectionem intensiuam & extensiuam: vtrāq; enim perfectio gratiæ secundum seipsam exigit, & consequenter gratiā Christi esse vniuersalis virtutis (vtpote quę omnem gratiæ perfectionem intensiuam & extensiuam in se continet) aliorum vero gratiam esse particularis virtutis vtpote partem intensiuę & partem extensiuæ perfectionis per augmentum potest peruenire ad quātitatem maioris, in his, quæ habent quantitatem vnius rationis: sed gratia alterius hominis cōparatur ad gratiam Christi, sicut quædam virtus particularis ad vniuersalem. Vnde sicut virtus ignis, quantumcūque crescat, non potest adæquare virtutem solis, ita gratia alterius hominis, quantumcumque crescat, non potest adæquare gratiam Christi.

1.di.15.q.5 ar.1.q.4. & dist.17 q.2. art.4. ad 3. Et 3.di.12. q.1. art.2. q.3. & dist. 18.art.5.c. Et Isa.11. lec.2. prin. * art. præc.

ARTICVLVS XII.

Vtrum gratia Christi potuerit augeri.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd gratia Christi potuerit augeri. Omni enim finito potest fieri additio: sed gratia Christi fuit finita, vt dictum est. * ergo potuit augeri.

¶ 2 Præt. Augmentum gratiæ fit per virtutem diuinam, secundum illud 2. ad Corinth. 9. Potens est autem deus omnem gratiam abundare facere in uobis: sed virtus diuina, cum sit infinita, nullo termino coarctatur. ergo videtur, quòd gratia Christi potuerit esse maior.

¶ 3 Præt. Luc. 2. dicitur, ꝙ Puer nis gratiæ in se continens: plus tamen vel minus iuxta cuiusque mensuram, qua mensus est illi deus. Quo fit, vt quantumcumque quæcumque pura creatura crescat in gratia, numquam peruenire possit ad quantitatem æqualem gratiæ Christi: sicut numquam pars adæquare potest totum, nisi partis rationem amittat. Et hoc est quod in litera dicitur, reddendo rationem, quare finitum crescendo non potest adæquare aliquid finitum: quia, scilicet habent quātitates diuersarum rationum penes hoc, ꝙ Christi gratia est virtutis & quātitatis vltis, aliorum vero gratia est perfectiōis & virtutis particularis: quia in illo est gratia cū perfectione debita sibi fm seipsam gratiam: in alijs vero est gratia cum perfectione modificata & mē surata, secundum tale subiectum particulare. Et propterea in Clemen. ad nostrū. de hæret. damnatur error Beguinarum dicentium, hominem in via posse peruenire ad talem gratiæ gradum, vt non possit vltra proficere, eo quòd aliter excedi possit gratia Christi. Vtrumque etenim erroneum esse, ex dictis iam patet, & amplius patebit.

Super Quæstionis septimæ Articulum duodecimum.

TItulus articuli duodecimi clarus est.

¶ In corpore articuli duo sunt: præponitur siquidem vna distinctio, & ponuntur deinde duæ conclusiones respōsiuæ quæsito. Distinctio est. Formam suscipientem magis & minus posse, vel non posse augeri, contingit dupliciter, primo ex parte formæ: secundo ex parte subiecti. Exempla clara sunt in litera. Et ex hac distinctione radicis posse vel non posse augeri in cōmuni, subintellige in speciali, quòd gratiam nō posse vel posse augeri contingit dupliciter, vel ex parte gratiæ, vel ex parte subiecti. Et probatur primum membrum, scilicet ex parte gratiæ, quantum ad negatiuam partem, quæ est prima conclusio (scilicet gratiam Christi ex parte gratiæ, non posse augeri) quia sicut aliarum formarum, ita & gratiæ Christi propria mensura secundum se est ex diuina sapien-

Universidad de Deusto Biblioteca

cia, ergo propria gratiæ mensura determinata est penes finem, ergo penes rationalis creaturæ vnionem ad Deum, ergo gratia Christi pertingit ad summam mensuram gratiæ, ergo gratia Christi non potest augeri ex parte ipsius gratiæ. Antecedens probatur auctoritate Scripturæ. Prima cõsequentia probatur: quia mensura vnicuique formæ præfigitur in comparatione ad finem: qđ declaratur exemplo in terræ grauitate. Secunda autẽ: quia finis gratiæ est vnio creaturæ rationalis ad Deum. Tertia vero: quia nec esse nec intelligi potest maior ad Deum vnio, quàm personalis.

¶ Siste hoc in loco lector, & perspice primo, quòd in præcedentis libri Commentarijs, cum de charitate tractaret, scripsimus, non somniasse nos, sed ab Auctore didicisse, ſ. gratiam, ac per hoc charitatem in creaturis habere ꝛm se terminum in summo, ita ꝙ non sunt amplius augmentabiles, & verba Auctoris in illo loco, quæ videntur sonare oppositum, non esse falsa aut correcta seu retractata hic, sed sunt exponenda, vt ibi exposuimus: & sentiendum cum Auctore hoc in loco est, ꝙ gra habitualis Christi est vere in summo, ad quod potest gratia ex parte sui perduci, & hoc iam in præcedentib⁹ huius libri pluries habuimus.

¶ Ad claritatem tamen doctrinæ præsentis intellige mẽsuram formæ præfixam esse penes relationem ad finem, non sic quòd mensura penes extrinsecum sit (qm̃ mensura formæ intrinseca est formæ cuius est mensura) sed sic, quòd cum omne agens agat ꝓpter finem, ac per hoc id, quod substãtialiter est propter finem, oportet commensuratum esse fini: sicut quod secundum aliquam figuram est propter finem, oportet vt figuratum esse cõmensuratum illi fini: propterea cum graue sit propter esse deorsum, oportet graue vt sic commensuratum esse fini, vt scilicet infimo deorsum commensuretur sola summa grauitas, & supremo sursum sola summa leuitas: ita summæ vnioni creaturæ rõnalis ad deum cõmensurari oportet solã summã grãm.

¶ Sed est hic locus quæstioni, quo pacto finis gratiæ habitualis (de qua est sermo) est vnio personalis, cum secundum antedicta, & in sequenti articulo ex proposito definita, vnio personalis non sequatur, sed præcedat gratiam habitualem, finis autẽ posterior sit generationis ordine, eo quod est propter finem.

¶ Ad hoc dr̃, ꝙ finis non dr̃ tm̃ de fine consequendo, sed de fine præexistente, qui finalizat nõ vt fit, aut bene fit, sed quia est: sicut deus qui nec est nec cõseruatur, aut quomodolibet augetur per creaturas, finis earum dr̃. Quocirca vnio personalis finis est gratiæ habitualis, non assequendus p eã, sed quia ipsa emanat ab vnione personali ordinata ad vnionem personalem vt ad finem, quia est, sicut creaturæ fiunt a deopp deum vt finem earum, quia est. Nec est hoc remotum ab ordine, quem in reb⁹ generabilibus videmus, qm̃ in istis perspicimus, ꝙ non solũ an-

I Iesus proficiebat sapientia & ętate & gratia apud deum & hoĩes. ergo gratia Christi potuit augeri.

SED CONTRA est, quòd dr̃ Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre plenũ gratiæ & veritatis: sed nihil potest esse aut intelligi maius, q̃ ꝙ aliquis sit vnigenitus a Patre. ergo etiam nõ potest esse vel intelligi maior gratia, q̃ illa, qua Christus fuit plenus.

G RESPON. Dicendum, quòd aliquam formam nõ posse augeri, contingit dupliciter, vno modo ex pte ipsius subiecti: alio modo, ex parte ipsius formæ. Ex parte qui dem subiecti, quando subiectum attingit ad vltimũ gradum in participatione illius formæ secũdum suum modum: sicut si dicatur, ꝙ aer non potest crescere in caliditate, quando pertingit ad vltimum gradum caloris, qui potest saluari in natura aeris; licet possit esse ma H ior calor in rerum natura q̃ est calor ignis. Ex parte autem formæ excluditur possibilitas augmenti, qñ aliquod subiectum attingit ad vltimam perfectionem, quam potest talis forma habere in natura: sicut si dicamus, ꝙ calor ignis non potest augeri, quia nõ potest esse perfectior gradus caloris q̃ ille, ad quẽ pertingit ignis. Sicut autem aliarũ formarum est ex diuina sapientia I determinata propria mensura, ita & gratiæ, secundum illud Sap. 11. Omnia in numero, & pondere, & mensura disposuisti. Mensura autẽ vnicuiq; formæ prefigitur per cõparationem ad suum finem: sicut non est maior grauitas, q̃ grauitas terræ, quia non pót esse inferior locus loco terræ. Finis aũt gratiæ est vnio creaturæ rõnalis ad deum: nõ potest aũt esse, nec intelligi maior vnio creaturæ rationalis ad deum, q̃ quæ est ĩ persona. & ideo gratia Christu pertingit ad summam mẽsuram gratiæ. Sic igitur manifestũ G est, ꝙ gratia Christi non potest augeri ex parte ipsius grãæ: sed neque etiam ex parte subiecti: quia Christus, secundum ꝙ homo a primo instanti suę cõceptionis fuit verus & plenus comprehensor. Vnde, in eo non potuit esse gratiæ augmentum, sicut nec in alijs beatis: quorum gratia augeri non potest, eo ꝙ sunt in termino. Hominum vero qui sunt pure viatores, gratia pót augeri, & ex parte formæ: quia nõ attingunt summum gratiæ gradũ, H & ex parte subiecti, quia nondum peruenerunt ad terminum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si loquamur de quantitatibus mathematicis, cuilibet finitæ quantitati potest fieri additio: quia ex parte quantitatis finitæ, non est aliquid quod repugnet additioni. Si vero loquamur de quantitate naturali, sic potest esse repugnantia ex parte formæ, cui debetur determinata quantitas, sicut & alia accidentia determinata. Vnde Philosophus * dicit in secundo de Anima, quòd omnium natura constantium est terminus & ratio magnitudinis & ipsa plenitudo grãæ cõstituit ab initio cõprehensorẽ, ideo absq; hæsitatione aliqua asserendum est, nullã purã creaturã siue in via, siue in patria ad summũ gratiæ ex parte gratiæ pertingere.

¶ In responsione ad primum eiusdem 12. articuli considera speciacium responsionis, non solum propositioni obiectæ satisfacientis, sed ex radice oppositum monstrantis: propositionem illam, Omni finito potest fieri additio, cum finitum & infinitum quantitatis primo sit, distinguit secundum posse dupliciter, quantum finitum cõsiderari, Mathematice, hoc est abstrahendo a materia sensibili, vt loquimur de linea, superficie, vel corpore absolute, vel Physice, hoc est, vt ad specificas naturas rerum naturalium est determinatum, vt quantitas humana, vel cælestis. Primo modo vera est propositio illa: secundo aũt falsa, vt patet de quantitate cæli. Et quia ratio, quare q̃ titati determinatæ ad naturam talem repugnat additio, est forma naturalis (vt patet ex secundo de Anima) ideo litera radicem attingens subdit, quòd multo magis ipsi formę naturali quamuis finitæ repugnat additio: quoniam si forma naturalis efficit, vt quantitas, cui secundum se nõ repugnat additio, excludat additionem: multo magis efficit, vt a seipsa excludat additionem. Quo fit, vt quia gratia ciusdem est rationis, quo ad finitatem vel infinitatem conformis naturalibus, cum sit illarum vna, de quibus scriptum est, Omnia in numero, pondere & mensura disposuisti: ideo gratia Christi & finita & excludẽs additionem simul est.

¶ In

* 1. de cœlo & mundo, text. 32.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 12. articuli aduerte, ꝙ quia in litera gratia Christi relata ad proprium finem, excludit melius se: & tamen cõpatitur aliquid maius seu melius se, ideo manifeste litera ista docet gratiam Christi dupliciter posse considerari. Primo, secundum id quod in se est, hoc est secundum propriam intrinsecam entitatem, qua est tale ens inter entia vniuersi, & sic pt aliquid esse nobilis ens, quàm ipsa sit: imo omnis substantia est nobilior secũdum sui generis rationem illa, cum sit essẽtialiter accidẽs. Alio modo, secundũ id, ad quod ipsa sua entitas tantæ p fectionis ordinatur, vt ad proprium finem. Et hic non potest fieri aliquid ma iũs aut melius illa: quoniam suapte natura commensurata est vnioni personali dei, vt proprio fini, qua nihil esse potest melius. Et vt melius percipias, q̃ in litera subiungun tur, perspiciter attendendum est, a diuina sapientia dupliciter aliquid ordinatum, quantum est ex parte rei ordinatæ ad vnionem personalem filij dei, vel per se, vt perfectio gratiæ secundũ se vel per accidens, vt humana natura. Per accidens siquidem euenit, quantum est ex parte humanæ naturæ, vt cõ placeret deo illam eligere ad vnionem personalem tui: quoniã ipsa natura humana secundum se nullam habet proportionem, aut cõmensurationem ad assumptibilitatem: quia nullam habet potentiam passiuam ad ea, quæ omnem naturalem ordinem transcendunt: sed diuina charitas ac sapientia eleuauit illam, ordinando ipsam, vt assumeretur. Gratia autem secundum se totaliter perfecta, quia ex proprij ordinis vt pote supernaturalis ac diuini ratione, ad supernaturale ac diuinum quid ordinatur, par est, vt suapte natura ad vnionem personalem in sui summa plena perfectione ordinetur ac commensuretur, ac per hoc non per accidens, sed per se a diuina sapientia ad vnionem personalem ordinatur. Et ideo in litera dicitur, quòd vnioni personali correspondet sufficienter talis mẽsura gratiæ, hoc est, gratia in summo secundum se, secundum diuinæ sapientiæ ordinem, quo omnia disposuit ab æterno sua uiter. Quocirca quantũcũque aliquod ens in se secundum suã intrinsecam entitatem melius gratia, quæ est in Christo, fieret: non fieret tamen ens suapte natura ordinatum per se ad melius, quàm ordinetur perfectio, quæ in Christo est gratię, & hoc aperte intendit litera per se intellecta.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd similitudo profectus Christi, quo ad sapientiam, gratiam, & ætatem, in litera asseritur quo ad partem affirmatiuam, ſ. quòd proficiebat quo ad effectus ætatis, sicut quo ad effectus sapientiæ & gratiæ, & hoc constat esse verissimum, quoniam opera sua conuena ætati faciebat: sed non asseritur quo ad partem negatiuam, ſ. quòd nõ proficiebat secundum ætatem ipsam, sicut non proficiebat secundum ipsam sapientiam seu gratiam: quoniam cõstat quòd esset falsum hoc. nam Christus vere proficiebat ipsa ætate quoniam secundum ætatis mensuram corporalis progressus est: constat enim Christum vere primo infantem, deinde puerum, inde adolescentem, atque in virum tãdem perfectum emersisse (sicut cetetos homines) sensim & per incrementa temporum, augẽte naturali virtute mẽbra, roburq; viribus ministrãte.

¶ *Super Quæstionis septimæ Articulum tertiumdecimum.*

* c. 15. ante medium, tom. 7.

TItulus clarus ẽ ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quęsito, Gratia vnionis in Christo præcedit gratiam habitualẽ ei⁹: non ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Probatur tripliciter. Primo, Missio Filij est prior naturæ ordine, missione Spiritussancti. ergo gratia vnionis &c. Antecedens probatur: quia Spiritussanctus procedit naturæ ordine a Filio, & dilectio a sapientia. Consequentia vero: quia secundum ipsam vnionẽ attenditur missio Filij, & secundum gratiam habitualem attenditur missio Spiritussancti.

¶ Vbi nota, quòd caute loquitur in litera Auctor, dum missiones ordinat, secundum prius & posterius naturæ: p cessiones autem Filij & Spiritussancti ordinat quidem naturæ ordine, sed nõ secundum prius & posterius: quia, vt 1 vigesima dist. primi sen. dicitur, in diuinis est ordo naturę, non quo alter est prior altero, sed quo alter est ab altero. Missiones autem ad ea, quæ sunt extra Trinitatem respicientes, prioritatem etiam & posterioritatem naturæ in suis rationibus ac rebus admittũt. Secundo præsentia deitatis est prior splẽdore eius: sed vnio est ipsa præsentia, gratia habitualis, splendor eius. ergo. Tertio, Actio & gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim. ergo gratia habitualis præsupponit vnionem. Antecedens probatur: quia actiones sunt suppositorum. Cõsequentia vero: quia gratia vnionis facit hypostasim in natura humana.

¶ Vbi caute perspice, ꝙ aliud est dicere non præsupponit hypostasim: & aliud est dicere, non præsupponit hypostasim in natura humana. Gratia enim vnionis præsupponit, non facit hypostasim verbi Dei, quæ sola in Christo hypostasis est: sed eadẽ gratia vnionis non ꝓsupponit, sed facit in Christo hypostasim humana natura, dũ facit ꝙ psona filij dei sit non solũ persona diuina, sed etiã psona humana, dum facit ꝙ subsistat nõ solum in natura diuina, sed etiam in natura humana. Et hoc est quod in litera dicitur, & super hoc ratio fundatur, intendens ꝙ actio humana supponit hypostasim humanam &c.

¶ In responsione ad secundum eiusdem 13. artic. habes, quòd gratia in Christo non habet rationem diuinis respectu vnionis, sed habet rationem naturalis proprietatis, sicut calor consequens formam ignis. Et hoc bene nota.

¶ In responsione ad 3. occurrit reddẽda ratio tot dictorum de gratia vnionis. Dicitur, n. de ipsa in hoc articulo in principio

corporis, quòd gratia vnionis est ipsa vnio, & in hac tñsione, ꝙ est supra omne genus, & in artic. 11. huiusmet quæstionis, quòd est infinita, secundum quòd ipsa persona Verbi est infinita, & in art 6. q. sextæ in corpore dictum est, quòd gratia vnionis est ipsũ esse personale, quod gratis diuinitus datur humanæ naturæ in persona verbi, & in art. 12. q. 3. ad tertium, dicitur quòd gratia vnionis est causata a tota Trinitate, quod & hic replicatur in corpore articuli, dum principiũ appropriatum gratiæ vnionis, ponitur persona Filij. hæc siquidem dicta licet dissonare inter se videantur, facile tamen distincte perspicientibus apparet, quòd gratia vnionis duo in se claudit, s. esse verbi personaliter terminãs humanitatem Christi, & compositionẽ seu coniunctionem vtriusque, nec loquor de terminatione, coniunctione, aut vnione, quæ est relatio, sed de fundamento, quod est esse deum & hominem, quod constat esse substantiam, & prædicta duo in se claudere, scilicet psonam vnitam & ipsam coniunctionem: de huiusmodi enim vnione in litera dicitur, quòd est esse personale, ꝙ est infinita simpliciter, sicut ipsa persona diuina, ꝙ est supra omne genus, quoniam hoc fundamentum relationis vnionis nihil aliud est, q̃ vnum esse deum & hominem in esse diuino personali. Vnũ autem, cum nihil ponitur addat sup ens quod vnum dicitur (vt dicitur 4. Met.) consequens est, ꝙ nihil in proposito addat super esse personale verbi, ac p hoc vnio pro suo principali sumpta, s. ꝙ ipsa re, in qua vniunt & sũt vnũ ens, vna persona, ambæ natu-

Q. 2. art. 10. & q. 6. art. 6.

Q. 4. art. 2.

† Loco citato in argu.

RESPON. Dicendum, quòd vnio humanæ naturæ ad diuinam personam (quam supra* diximus esse ipsam gratiam vnionis) præcedit gratiam habitualem in Christo, non ordine temporis, sed naturæ & intellectus. Et hoc triplici ratione: primo quidem, secũdum ordinẽ principiorũ vtriusq;. Principium. n. vnionis est persona Filij, assumẽs humanam naturam, quæ ſm hoc dr̃ missa esse in mundum, ꝙ humanam naturam assumpsit. Principium aũt gratię habitualis, quæ cũ charitate datur, est Spiritussanctus, qui secundum hoc dr̃ mitti, ꝙ per charitatem mentem inhabitat. Missio aũt Filij secundũ ordinem naturæ, prior est missione Spiritussancti, sicut ordine naturæ Spiritussanctus procedit a Filio, & a sapientia dilectio. Vnde & vnio personalis, secundum quam intelligitur missio Filij, est prior ordine naturæ habituali gratia, secũdum quam intelligitur missio Spiritussancti. Secundo, accipitur rõ huius ordinis ex habitudine gratiæ ad suam causam. Gratia. n. causatur in homine ex præsentia diuinitatis, sicut lumen in aere ex præsẽtia solis. vnde dicitur Ezech. 43. Gloria dei Israel ingrediebatur per viam Orientalem, & terra splendẽbat a maiestate eius. Præsentia autem dei in Christo intelligitur secundum vnionem humanæ naturæ ad diuinam personã: vnde gratia habitualis Christi intelligitur, vt cõsequens hanc vnionem, sicut splendor solem. Tertio, ratio huius ordinis sumi potest ex fine gratiæ: ordinatur enim ad bene agendum. Actiones autem sunt suppositorum & indiuiduorum. Vnde actio, & per consequens gratia ad ipsam ordinans præsupponit hypostasim operantem. Hypostalis autem non præsupponitur in humana natura ante vnionem, vt ex supra dictis patet. * Et ideo gratia vnionis secundum intellectum p̃cedit gratiam habitualem.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.† ibi gratiam nominat gratuitam dei voluntatem, gratis beneficia largientem. Et propter hoc, eadem gratia dicit hominem quemcũq; fieri Christianum, qua gratia factus est homo Christus: quia vtrũque gratuita dei voluntate absque meritis factum est.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sicut dispositio in via generationis præcedit perfectionem, ad quã disponit in his, quæ successiue perficiũtur, ita naturaliter perfectionem sequitur, quam aliquis iam consecutus est: sicut calor qui fuit dispositio ad formam ignis, est effectus profluens a forma ignis iam præexistentis. Humana autem natura in Christo vnita est personę verbi a principio, absq; successione. Vnde gratia habitualis non intelligitur vt præcedens vnionem, sed vt consequens eam, sicut quædam ꝓprietas naturalis. Vnde & Augst. dicit in Enchir. * ꝙ gratia est quodãmodo Chſo homini naturalis.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ cõe est prius ꝓprio, si vtrũq; sit vnius generis, sed in his, quę sunt diuersorum generum, nihil prohibet proprium esse prius communi. Gratia autem vnionis non est in genere gratiæ habitualis: sed est supra omne genus, sicut & ipsa diuina persona. Vnde hoc proprium nihil prohibet esse prius communi: qa non se habet per additionem ad commune, sed potius est principium & origo eius, quod est cõe.

QVAESTIO VIII.

De Gratia Christi, secundum quòd est caput Ecclesiæ, in octo articulos diuisa.

DEinde considerandum est de gratia Christi, secundũ ꝙ est caput Ecclesiæ.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, vtrum Christus sit caput Ecclesiæ.

¶ Secundo, vtrum sit caput hominum, quantum ad corpora: vel solum quantum ad animas.

¶ Tertio, vtrum sit caput omnium hominum.

¶ Quarto, vtrũ sit caput angelorũ.

¶ Quinto, vtrum gratia Christi, ſm quam est caput Ecclesiæ, sit eadem cum gratia habituali eius, secundum quòd est quidam homo singularis.

¶ Sexto, vtrum esse caput Ecclesię, sit proprium Christo.

¶ Septimo, vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

¶ Octauo, vtrum Antichristus etiam possit dici caput omnium malorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christus sit caput Ecclesiæ.

ADPRIMVM sic procedit. Videtur quòd Christo secundũ quòd est homo, non competat

animalium, prout in animali distinguuntur sex naturales differentiæ, scilicet sursum & deorsum, ante & retro, dextrum & sinistrum: nam sursum in homine, est ipsum caput vnde trahit alimentum. Et quoniam vtroque modo caput humanum est sursum, scilicet secundum situm simpliciter, & secundum differentiam naturalẽ animalis, ideo vtroque modo intelligi potest. Primo tamen modo manifesti* sensui patet: & ideo magis consonat litteræ, quæ in respõsione ad vltimũ cuidentiam sensibilem cõsideratam in hac similitudine dicit, dum capitis magis quàm cordis nomen Christus suscepisse dicitur.

II. 1. de Trin. c. 11. ante med. to. 3.

¶ Scito secundo, ꝙ virtꝰ attribuitur capiti humano respectu virium & motũ reliquorũ membrorum, non tamquàm primo inter membra principio, sed tamquàm comprincipio primi simpliciter membri, scilicet cordis: ex corde siquidem mediãte capite omnis vis & motus membrorum pendet. Et similiter Christꝰ homo comprincipium est Spiritussancti, qui est cor ecclesiæ advim & motum reliquorum membrorũ ecclesiæ. Et ideo Christus ad Coloss. 2. caput ecclesię dicitur, ex quo tãquàm ex comprincipio corpus ecclesiæ per nexus & coniunctiones subministratũ & cõstructũ, crescit in augmentum dei.

¶ Scito tertio, quòd gratia Christi dicitur prima, quia altior & prior, hoc est secundum ordinem causæ formalis, simpliciter & exemplariter. Nam ex eo ꝙ altior, est prior, secũdum ordinem causæ formalis, in quo quanto quid est intensiue altius, tanto formalius. Ex eo autem quòd ad conformitatem ipsius alijs gratia datur, est prior tamquàm exemplar reliquarũ gratiarum: & vt in litera dicitur, nõ est hoc exemplar prius tempore exemplatis, sed vt finis in intentione, vt exemplar conceptum.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli aduerte duos modos, quibus Auctor ponit actiones Christi hominis causare in nobis gratiam, scilicet meritorie & effectiue. Et de modo quidem meritorio nulla est ambiguitas: quoniã potest cadere sub vnius merito, quòd deus creet in altero gratiam: sed de modo efficientiæ obscurum est: quoniam, vt in prima parte habitum

q. præc. ar. 9

Loco citato in argu.

D. 430.

ẽ, nec principaliter, nec instrumentaliter potest creatura aliqua creare: Christus autem dicitur hic instrumẽtaliter concurrere. Et licet quæstio hæc perplexa appareat, non habet tamen hoc in loco multum dubitationis: quoniam secũdum commune dictũ actiones Christi sine mediis sacramentis, vt quotidie in ecclesia fit, siue absque sacramẽtis, vt Latronem gratificauit, eodem modo ad creationem gratiæ concurrunt, nõ attingendo, scilicet ipsam gratiam, quæ creatur, sed efficiendo aliquid per modum dispositionis, quod est creare gratiam instrumentaliter: quod nõ inconuenit, cum creatur aliquid in subiecto præexistente, prædisponendo ad illam rem creandã, vt patet cũ creatur anĩa intellectiua I corpore humano, tot dispositionib' præparato ab agẽte naturali, necessitante naturalis ordinis exactione, passiuã creationẽ ipsius animæ. Altius tamen dicitur secundum excellentiorem Auctoris doctrinam inferius in q. 13. art. 2. quòd gratia non spectat simpliciter ad genꝰ creationis, sed ad genus immutationis creaturarũ, non secundũ naturæ ordinem, sed secundũ ordinem gratiæ: qđ sufficienter probatur ex hoc, ꝙ deum non conseruare gratiam, non est annihilare, & ipsam desinere esse, non est annihilari, cum deus nihil vmquàm annihilet, quãuis annihilare possit. Ex hoc enim quòd creationi & conseruationi diuinę respõdet annihilatio, manifestę sequitur, ꝙ si corruptio seu desitio alicuius non est annihilatio, productio quoque eiusdem ordinaria nõ est creatio.

Universidad de Navarra Biblioteca

tio. Quia igitur gratiæ infusio non simpliciter creatio est, sed mutatio quæda animæ in ordine gratuitorũ ad cælestẽ patriam, & ad hmõi operationes extendit se anima Christi, vt instrumentũ coniunctum verbi, nõ videtur negandum, gratiam attingi instrumentaliter ab actione humanitatis Christi: sed dicendum, quòd effectus iste, qui est animam gratificari, ex illa parte qua steterunt, quodãmodo creatio, est immediate a deo: sed ex illa parte, qua intercurrit aliæ mutatio secũdum obedientialem potentiam ad cælestẽ beatitudinem, est a deo mediante humanitate Christi instrumentaliter. Hoc.n. non est creaturæ cõmunicari potẽtiam creandi instrumentaliter, sed immutãdi instrumentaliter, ad reparanda omnia, quæ in cælis & in terris sunt.

3.di.13.q.1 arti. 2. q.3. Et ver.q.29 art. 4. ad 1. Et opu. 60. cap.3.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum secundum.*

IN titu.2.art.aduerte, q̃ ly, quo ad corpora, non solùm refertur ad corpora aliorum hominum, sed etiam ad corpus ipsius Christi, vt clare patet ex argumento tertio in litera, q̃dimpugnat, corpus Christi non posse esse caput aliorum, quia sumptum est ex alijs, & ex cõclusione responsiua in corpore articuli. est igitur sensus tituli, An Christus & secundum corpus sit caput aliorũ hominum, etiam quo ad corpora.

Ar.præced. ad 3.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito affirmatiue. Tota humanitas Christi secundum.s. animã & corpus, influit in homines, & quantũ ad animam principaliter, & quantum ad corpus secundario. Hæc conclusio primo probatur: deinde declaratur vltima eius particula. Probatur sic. Humanitas Christi habet vim influẽdi, inquantũ est cõiuncta dei verbo, cui corpus vnitur per animam, & corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam dupliciter, scilicet vt materia ad formam, & vt instrumentum ad principalem motorem. ergo tota humanitas Christi &c.

¶ Vbi nota quòd quia duo continentur in conclusione, scilicet quòd corpus Christi influat & quòd corpora aliorum recipiãt influxum a corpore Christi, ideo duo principia assumpta sunt in litera, alterum commune corpori Christi & aliorum hominũ corporibus de duplici naturali ordine inter corpus & animam, ex quo habetur communio mutua, qua non solum corpus accipit ab anima, sed anima accipit a corpore ministrante sibi, & hinc habes consequentiæ, quòd corpus Christi non est alienum a viribus suæ animæ, & quòd corpora aliorum nõ excluduntur a donis suarum animarum. Alterũ principium proprium est corpori Christi, continens duo, scilicet quòd humanitas Christi habet vim influendi ex cõiunctione personali ad deum, & quòd Christi coniunctum est verbo mediante anima. Ex his siquidem simul iunctis habes, quòd corpus Christi mediante anima, habet vim influxuam ex verbo, sicut habet mediante anima cõiunctionẽ ad illud, vt sic & ex parte influentis, aïa Christi principaliter, & corpus secũdario inueniatur, & similiter ex parte recipiẽtium influxum, animæ hominum principaliter, & corpora secũdario inueniantur, & vtrobique eadem sit ratio, scilicet propter naturalem ordinẽ corporis ad animam. Declaratur deinde, quòd corpus secundario recipiat influxum, dupliciter verificari, scilicet per modũ ministerij, vel per modum deriuationis. Nam quando in præsenti vita anima iustificatur, mouet membra corporis ad assequẽdam, conseruandã, tuendam, augendamque animæ iustitiam, & sic corpus nostrum secundario, vt minister animę mouetur a iustificante aïam. Quando vero in resurrectione anima gloriosa iuncta erit corpori, ex gloria animæ deriuabitur gloria in corpus, & sic a glorificãte immortali diuinaque vitã animam, glorificabitur secundario corpus, redundante gloria aiæ in corp^m.

¶ *Super Quæstionis quartæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo, declaratur modus quo corpus Christi mysticum habet membra. Secundo, respondetur quæsito. Ex differentia autem inter corpus naturale & mysticũ, quoad modum habendi membra simul vel successiue, declaratur modus, quo corpus Christi mysticum habet membra scilicet non solũ in actu, sed in potentia. Et potentia quidem in proposito dupliciter inuenitur, quæ scilicet quandoque reducetur, & quæ numquàm reducetur ad actum. Actus vero triplicitervel secundum fidem, vel secundum charitatem viæ, vel secundum fruitionem patriæ.

¶ Vbi nota primo, quòd non distinguitur potentia in potentiam reducibilem, vel non reducibilem ad actum: sed in potentiam, quę de facto quandoque reducetur ad actum, & in potentiam, quæ de facto numquàm reducetur ad actum, quàmuis reducibilis fuerit ad actum, alioquin non fuisset in potentia.

¶ Nota secundo, quòd licet fides, vt in responsione ad secundum quid: quia tamen infra latitudinem actus consistit, ideo hic primus gradus actus in esse gratiæ in membris Christi, assignatur fidei.

¶ Conclusio responsiua est, Christus est caput omnium hominum, diuersimode tamẽ, loquendo generaliter secundum totum mundi tempus, probatur deducendo per quinque gradus, secundum quos homines vniũtur Christo.

¶ Vbi nota Auctorẽ in sex status omnes distinxisse, & omnes differentias eorum comprehendisse. In primo beati, in secundo viatores in charitate, in tertio viatores in fide tantum, in quarto viatores sine fide, prædestinati tamen, in quinto viatores sine fide non prædestinati, in sexto damnati sunt. Et primus quidem gradus licet hodie omnino sit clarus: relatus tamẽ ad totum mũd tempus comprehẽdit sub se beatos, etiã impeditos, quàmuis in termino, vt erant sancti Patres in lymbo ante mortem Christi. Comprehenduntur siquidem in primo gradu omnes actu Christo cõiuncti immutabiliter seu in termino, quales tũc erant sancti Patres, quibus sola patefactio cæli deerat.

¶ Secũdus vero gradus tripartiam diffinguitur: nam continet tam existẽtes in purgatorio, qui ad huc extra viam totaliter nõ sunt, quàm existentes in charitate hic prædestinatos, quàm existentes in charitate secundum præsentem iustitiam tantum, quos cõstat esse præscitos. Hi enim omnes, qa sunt in via & charitate computantur inter membra Christi actualiter: sed primi duo simpliciter, tertij secundum præsentem tantum iustitiam.

¶ Tertius quoque gradus, qui etiam secundum actum licet imperfectum attenditur, duo continet genera hominum, scilicet fide tantum præditos, & tamen prædestinatos. & similes nõ prædestinatos. Vtrique enim inter membra Christi actualiter ratione fidei computantur: mortificata tamen, sed primi vt membra permansura, secundi vt membra abscindenda.

¶ Quartus gradus, qui secundum potentiam attenditur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter, hoc est fruitionem patriæ, sicut & quintus: sed quartus secundum ordinem positiuum ad dictum actum: quintus secundum negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniam iustum est, vt potentiæ ad actus secundum quid, reducantur ad potentiam ad actum simpliciter, ideo quartus gradus comprehendit omnes viatores sine fide prædestinatos, & reductiue illos etiã sine fide, qui quandoque reducentur in actum fidei tantum, vel ẽt charitatis viæ tantum: hi.n. ratione status potentiæ, quæ quandoque reducetur ad actum simpliciter vt primi, vel secundum quid vt reliqui quartum constituunt gradum, iuxta distinctionem præmissam in litera ante conclusionem. Et propterea quinto gradui illi soli relinquuntur, qui sic in vita ista degunt in potẽtia ad actum simpliciter vel secundum quid, q̃ numquàm assequentur aliquẽ eorum, qui scilicet non solum præsciti sunt, sed numquàm ad charitatem viæ, numquàm ad fidem informem peruenient, vt sunt iugiter infideles.

¶ Extra omnia autem Christi mẽbra computatur sextus status hominũ, hoc est status æternæ dãnationis, qui etiam continet duo genera hominum, scilicet damnatorũ ad pœnã sensus & damni, quales sunt omnes adulti damnati, & ad pœnã damni tantum, quales sunt infantes & perpetuo amentes, qui sine sacramento fidei decesserunt. Hi namque vt sic, quia nec actu nec potentia inter membra Christi sunt, aliena omnino ponuntur a capite Christo. Est tamen inter istos latitudo, dum quidã eorum decidunt a potẽtia tantum, vt semper infideles, & qui nũquàm vsum liberi arbitrij habuerunt, de quibus tantum fit mentio in litera. Quidam autẽ decidunt ab actu, vel fide tãtum, vel etiam charitatis viæ vt Christiani damnati, qui membra vere abscissa a corpore Christi sunt: quoniam illius fuerunt secundum præsentem iustitiam vel fidei sacramenta, membra.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte pro intellectu literę & prædictorum, q̃ dupliciter possumus loqui de potentia vt patet 5. Metaph. scilicet logice vel physice, hoc est, vel deponentia, prout termini non implicant contradictionẽ, vel de potentia actiua, vel passiua existente in natura, ad agendum vel patiendum actum aliquem ordinata. In præsenti materia non est sermo de potentia logice, sed physice, ut patet ex hac litera, in qua Auctor fundat potentiam ecclesiasticam, hoc est posse esse membrum ecclesiæ, quæ est corpus Christi mysticum super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrij humani in statu viæ, secundum enim has duas potestates dicitur aliquis physice in potentia, vel non in potentia ad esse mẽbrum Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potentia logice, vt sint membra Christi: quia tamen non sunt in potentia

dum habet, constituat membrum Christi imperfecte & secundum quid: quia tamen infra latitudinem actus consistit, ideo hic primus gradus actus in esse gratiæ in membris Christi, assignatur fidei.

¶ Conclusio responsiua est, Christus est caput omnium hominum, diuersimode tamẽ, loquendo generaliter secundum totum mundi tempus, probatur deducendo per quinque gradus, secundum quos homines vniũtur Christo.

¶ Vbi nota Auctorẽ in sex status omnes distinxisse, & omnes differentias eorum comprehendisse. In primo beati, in secundo viatores in charitate, in tertio viatores in fide tantum, in quarto viatores sine fide, prædestinati tamen, in quinto viatores sine fide non prædestinati, in sexto damnati sunt. Et primus quidem gradus licet hodie omnino sit clarus: relatus tamẽ ad totum mũd tempus comprehẽdit sub se beatos, etiã impeditos, quàmuis in termino, vt erant sancti Patres in lymbo ante mortem Christi. Comprehenduntur siquidem in primo gradu omnes actu Christo cõiuncti immutabiliter seu in termino, quales tũc erant sancti Patres, quibus sola patefactio cæli deerat.

¶ Secũdus vero gradus tripartiam diffinguitur: nam continet tam existẽtes in purgatorio, qui ad huc extra viam totaliter nõ sunt, quàm existentes in charitate hic prædestinatos, quàm existentes in charitate secundum præsentem iustitiam tantum, quos cõstat esse præscitos. Hi enim omnes, qa sunt in via & charitate computantur inter membra Christi actualiter: sed primi duo simpliciter, tertij secundum præsentem tantum iustitiam.

¶ Tertius quoque gradus, qui etiam secundum actum licet imperfectum attenditur, duo continet genera hominum, scilicet fide tantum præditos, & tamen prædestinatos. & similes nõ prædestinatos. Vtrique enim inter membra Christi actualiter ratione fidei computantur: mortificata tamen, sed primi vt membra permansura, secundi vt membra abscindenda.

¶ Quartus gradus, qui secundum potentiam attenditur, assignatus est in litera in ordine ad actum simpliciter, hoc est fruitionem patriæ, sicut & quintus: sed quartus secundum ordinem positiuum ad dictum actum: quintus secundum negationem ordinis ad eundem actum. Et quoniam iustum est, vt potentiæ ad actus secundum quid, reducantur ad potentiam ad actum simpliciter, ideo quartus gradus comprehendit omnes viatores sine fide prædestinatos, & reductiue illos etiã sine fide, qui quandoque reducentur in actum fidei tantum, vel ẽt charitatis viæ tantum: hi.n. ratione status potentiæ, quæ quandoque reducetur ad actum simpliciter vt primi, vel secundum quid vt reliqui quartum constituunt gradum, iuxta distinctionem præmissam in litera ante conclusionem. Et propterea quinto gradui illi soli relinquuntur, qui sic in vita ista degunt in potẽtia ad actum simpliciter vel secundum quid, q̃ numquàm assequentur aliquẽ eorum, qui scilicet non solum præsciti sunt, sed numquàm ad charitatem viæ, numquàm ad fidem informem peruenient, vt sunt iugiter infideles.

¶ Extra omnia autem Christi mẽbra computatur sextus status hominũ, hoc est status æternæ dãnationis, qui etiam continet duo genera hominum, scilicet damnatorũ ad pœnã sensus & damni, quales sunt omnes adulti damnati, & ad pœnã damni tantum, quales sunt infantes & perpetuo amentes, qui sine sacramento fidei decesserunt. Hi namque vt sic, quia nec actu nec potentia inter membra Christi sunt, aliena omnino ponuntur a capite Christo. Est tamen inter istos latitudo, dum quidã eorum decidunt a potẽtia tantum, vt semper infideles, & qui nũquàm vsum liberi arbitrij habuerunt, de quibus tantum fit mentio in litera. Quidam autẽ decidunt ab actu, vel fide tãtum, vel etiam charitatis viæ vt Christiani damnati, qui membra vere abscissa a corpore Christi sunt: quoniam illius fuerunt secundum præsentem iustitiam vel fidei sacramenta, membra.

¶ In responsione ad primum eiusdem articuli, aduerte pro intellectu literę & prædictorum, q̃ dupliciter possumus loqui de potentia vt patet 5. Metaph. scilicet logice vel physice, hoc est, vel deponentia, prout termini non implicant contradictionẽ, vel de potentia actiua, vel passiua existente in natura, ad agendum vel patiendum actum aliquem ordinata. In præsenti materia non est sermo de potentia logice, sed physice, ut patet ex hac litera, in qua Auctor fundat potentiam ecclesiasticam, hoc est posse esse membrum ecclesiæ, quæ est corpus Christi mysticum super reali virtute Christi, & reali facultate liberi arbitrij humani in statu viæ, secundum enim has duas potestates dicitur aliquis physice in potentia, vel non in potentia ad esse mẽbrum Christi. Et propterea damnati omnes licet sint in potentia logice, ut sint membra Christi: quia tamen non sunt in potentia

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

sentia physice ad esse inter membra Christi, quoniam nec virtus Christi est ordinata ad redemptionem damnatorum, scriptum est enim, quòd in inferno nulla est redemptio, nec illorum liberum arbitrium vertibile est amplius ad Christū: quia sunt in termino, ideo simpliciter & absolute dicuntur in litera totaliter desinere esse membra Christi.

¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd tres conditiones ecclesiæ, hoc est gloriosam, & sine macula, & sine ruga esse, non conueniunt ecclesiæ militanti ratione primę cōditionis, manifeste patet. Sed & Auctor ratione tertiæ, hoc est peccatorum venialium probat, qđ intellige formaliter de ecclesia militante, hoc est, de cōgregatione fideliū existentium in charitate: quoniam huiusmodi congregatio ratione omniū suarūm partium in via hac, rugam aliquā vetustatis habet, licet non semper in singulis. Potest. n. viator aliquis aliquanto tempore sine omni actuali peccato inueniri: non potest tamen omnino vitam hanc agere sine aliquo peccato, vt in litera, apostolica probat auctoritas.

D.720.

Cap. 2. in quæst. 2.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito, Christus nō solum est caput hominū, sed etiam angelorū. Probat dupliciter, s. ratione & auctoritate, ratione quidē sic: Homines & angeli ordinantur ad vnum finem, scilicet gloriam diuinæ fruitionis, ergo corpus mysticū ecclesię nō solū ex hominibus, sed etiam ex angelis consistit, ergo totius huius multitudinis est caput vnū, quod est Christus. igitur Christus est caput non solum hominum, sed angelorum. Prima consequentia probatur: quia corpus similitudinarie dicitur quæcumque vna multitudo ordinata in vnum, secundū distinctos actus seu officia. Hinc aperte patet, quòd multitudo angelorum & hominum ex eo, quòd ordinatur ad vnum finem, est vnum corpus mysticum: nulla enim est ambiguitas, quin in his sit diuersitas actuum & officiorum in ordine ad exlestem felicitatem. Secunda vero consequentia habet duas partes, prima est, quòd inferatur caput vnum: secunda est, quòd illud caput sit Christus. Et quo ad primam probatur ex eo, quòd vbi est vnum corpus, oportet esse caput vnum. Quo ad secundam vero probatur dupliciter. Primo ex tribus conditionibus capitis antedictis, scilicet primitate, perfectione, & virtute, inuentis in Christo: quia propinquior est deo, & perfectius habet dona dei, & influit in homines & angelos. Secundo, auctoritate Apostoli ad Phil. 1. Deinde probatur conclusio principalis ex signo: quia scilicet angeli ministrabant Christo, Matth. 4. hoc enim signum est subiectionis, cum minor sit qui ministrat.

3. di. 13. q. 2 ar. 2. q. 1. & di. 14. ar. 3. q. 2. & 6. c. Et ver. q. 29 a. 4. c. & ad 5 Et opus. 3. c. 223. & 1. cor. 11. Et eph. 1. in fi.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est: de idemptitate enim tali quæritur.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito affirmatiue, Gratia personalis, qua anima Christi iustificata est, & gratia eius, secundum quā est caput Ecclesię iustificās alios, est eadem secundū essentiam: differt tamen secundum rationem. Probatur, Quo aliqđ est actu & quo agit, est vnus actus: oportet tamē ad hoc vt sit quo agat in alia, q̄ actus secundum eminentiam quandam habeatur. ergo gratia Christi habet etiā, q̄ sit actiua in alios, quod pertinet ad rationem capitis. ergo gratia personalis qua anima Christi iustificata est, & gratia eiusdem, qua est caput Ecclesię iustificans alios, est eadem. Antecedens quo ad primam partem probatur ratione, quia vnūquodque agit secundum quòd est ens actu, & exemplo in calore ignis, Quo ad secūdam vero partē, quia agens oportet esse præstantius patiente, vt Augustin. & Aristote. testantur. Consequentia vero prima probatur: quia in anima Christi recepta est gratia secūdum maximā eminentiam: secunda autē est q̄ se euidēs.

¶ Sed occurrit hic dubium quātum ualeat processus iste ex hoc, q̄ actus habetur secundum quandam eminētiā, inferens quòd sit actiuus aliorum eiusdem rationis: supponimus enim, habitualem gratiā in anima Christi, & in aliis, esse unius speciei specialissimæ secūdum essentiam. Et est ratio dubij: quia licet ex hoc, q̄ actus aliquis eminet, & præstat, habeat q̄ sit actiuus sibi similis, non tamen ex hoc sibi uendicat, quòd sit caput omnium aliorum sibi similium, hoc est q̄ sit actiuum omnium sibi similiū ut patet inductiue: alioquin quodlibet actiuum esset actiuū omniū sibi similiū. Peccat ergo processus iste: quia aliud est probare, q̄ actus sit actiuus sibi similis, quod probatur in litera, & aliud quòd sit actiuus omnis sibi similis, quod erat probandū: quia hoc importatur nominæ gratiæ capitalis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia sermo literæ formalis est, nō spectat ad locū hunc probare, sed supponere ex ante discussis gratiam Christi, qua influit aliis, esse capitalem, hoc est, influxiuam in omnes: & propterea falsum obijciēdo assumitur, quod erat hic probandum, gratiam Christi esse actiuam omnis sibi similis seu capitalem. Sed litera synonyme utitur gratia Christi, qua agit in alios, & gratia Christi, ut est caput, hoc est, qua agit in omnes: quia supponit, q̄ agere in alios coincidit cum agere in omnes respectu gratiæ Christi, quā superius manifestauit esse gratiā capitis, cuius est in omnia membra influere. Quia igitur ut synonyma hæc hic habentur, ideo Auctor solicitus tātum fuit, ut probaret idēptitatē actus, quo Christi anima est in se sancta, & quo alios sanctificat. Et hanc idēptitatem probat sufficiēter ex hoc, quòd posse agere non addit super actum dātem esse nisi eminētiam quandam, quā constat non mutare essentiā actus. Vnde restat processus solidus, & efficax.

3. di. 13. q. 1 ar. 2. q. 1. & 2. Et 4. di. 5 q. 1. ar. 3. q. 2. ad 3. Et ueri. q. 29. ar. 2. c. si & ad 6. Et op. 3. c. 222. & 223. Et Io. 3. lec. 6.

¶ Cum his quoque scito, quòd in litera nō dicitur quòd habeatur actus intensissime, sed dicitur quòd habeatur secundum eminentiā quandā, & de Christo subditur, q̄ habuit gratiam secundum eminentiā maximam: plus enim comprehēditur sub eminentiæ nomine, quā intēsionis quātæcunque. Et re uera quando actus habetur secundū eminentiam intēsionis & modi habēdi, est causa uniuersalis, homogenea tamen reliquorum: ut patet in calore, q̄ quoniam in summo in uenitur in igne, & habet eminenti modo, qa calor in summo est naturalis p̄prietas ignis solius, ideo est causa uniuoca ceterorū calidorum. Et proportionaliter, quia in anima Christi gratia est in summo, & habetur eminētissimo modo, quia ut naturalis proprietas consequens unionem personalem, iuxta illud, Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, &c. ideo gratia Christi ex eminentia tali est actiua in alios, & est actiua in omnes, ut caput, ac per hoc ut cōforme, seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differt tamen ratione, nō aliter probatur in litera, quia clara est: constat enim secundū rationem differre, q̄ gratia est actus faciēs formaliter esse gratū, & q̄ est principium agendi in alios: alioquin esse gratū, & causare gratiam in alios essent idem.

q. 6. art. 6.

¶ In responsione ad primum scito nouitie, q̄ in Adam distinguitur peccatum personæ, & naturæ, quia peccatum personæ, uocatur peccatum illud, quod in actu primi peccati Adæ consistit: peccatum uero naturæ, uocatur fomes peccati cum priuatione maculæ neq; rugæ, est vltimæ finis, ad quē pducimur p passionē Christi. Vñ hoc erit i statu patriæ, nō aūt in statu viæ, in quo, Si dixerimus, quia pctm nō habemus, nosipsos seducimus, vt dicitur 1. Io. 1. Sunt tamen quædam scilicet mortalia, quibus carent illi, qui sunt membra Christi per actualem vnionem charitatis. Qui vero his subduntur, nō sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi forte imperfecte, per fidem informem, quæ vnit Christo secundum quid, & non simpliciter, vt scilicet per Christum homo consequatur vitā gratiæ. Fides enim sine operibus mortua est, vt dicitur Iacobi 2. per cipiunt tamen tales à Christo quēdam actum vitæ, qui est credere: sicut si membrum mortificatū mo ueatur aliqualiter ab homine.

Ad 3um dicendum, q̄ sancti patres nō insistebant sacramentis legalibus tamquàm quibusdam rebus, sed sicut imaginibus & vmbris futurorum: idem autem est motus in imaginē, inquantum est imago, & in rem, ut patet per Philosophum in lib. de memo. & remi. Et ideo antiqui patres seruando legalia sacramenta, ferebantur in Christum per fidem & dilectionem eandem, qua & nos in ipsum ferimur: & ita patres antiqui pertinebant ad idem corpus ecclesiæ, ad quod nos pertinemus.

Articvlvs iiii.

Vtrum Christus sit caput angelorum.

Ad qvartvm sic pceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, non sit caput angelorum. Caput enim & membra sunt vnius naturæ: sed Christus, secundū quòd est homo, non est conformis in natura cum angelis, sed solum cum hominibus: quia ut dicitur Hebr. 2. Numquàm angelos apprehendit, sed semē Abrahæ apprehendit. ergo Christus secundum quòd homo, non est caput angelorum.

¶ 2 Præt. Illorum Christus est caput, qui pertinent ad ecclesiam, quę est corpus eius, ut dicit Ephe. 1. sed angeli non pertinent ad ecclesiam, nam ecclesia est congregatio fidelium: fides autem non est in angelis: nō enim ambulant per fidem, sed per speciem, alioquin peregrinarentur a domino, secundum quòd Apostolus argumentatur 2. ad Corinth. 5. ergo Christus, secundum quòd homo, non est caput angelorum.

¶ 3 Præt. August. dicit super Ioan.* q̄ sicut uerbum, quod erat in principio apud patrem, uiuificat animas, ita uerbum caro factum uiuificat corpora, quibus angeli carēt: sed verbum caro factum est Christus, secundū q̄ homo. ergo Christus secundū q̄ homo, non influit uitam angelis. Et ita secundum q̄ homo, non est caput angelorum.

Tract. 3. ante prin. & 19. circa med. tom. 9.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Coloss. 2. Qui est caput omnis principatus & potestatis: & eadem ratio est de angelis aliorum ordinum. est ergo Christus caput angelorum.

Respon. Dicendum, quòd sicut dictum est,† ubi est unum corpus, necesse est ponere unum caput. Vnum autem corpus similitudinarie dicitur una multitudo ordinata in unum, secundum distinctos actus siue officia: manifestum est autem, q̄ ad unum finem, qui est gloria diuinæ fruitionis, ordinantur & homines & angeli. Vnde corpus ecclesiæ mysticum, non solum consistit ex hominibus, sed etiam ex angelis. Totius autem huius multitudinis Christus, est caput: quia propinquius se habet ad deum, & perfectius participat dona ipsius, non solum quàm homines, sed etiam quàm angeli, & de eius influentia non solum homines recipiunt, sed etiam angeli. Dicitur enim Ephes. 1. quòd constituit eum, scilicet Christū deus pater ad dexteram suam in cęlestibus supra omnem potestatem, & principatū, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius: & ideo Christus nō solum est caput hominum, sed etiam angelorum: vnde & Matth. 4. legitur, q̄ Accesserunt angeli, & ministrabant ei.

Ad primvm ergo dicendum, quòd influentia Christi super homines, principaliter quidem est quantum ad animas, secūdū quas homines conueniunt cum angelis in natura generis, licet non in natura speciei. Et ratione huius conformitatis Christus potest dici caput angelorum, licet deficiat conformitas quantum ad corpora.

Ad 2um dicendum, quòd ecclesia secundum statum viæ est congregatio fidelium: sed secundum statum patriæ est congregatio comprehendentium. Christus autem non solum fuit uiator, sed comprehensor: & ideo non solum fidelium, sed etiam comprehendentiū est caput, utpote plenissime habēs gratiam & gloriam.

Ad 3um dicendum, quòd Aug.* ibi loquitur secundum quandam assimilationem causæ ad effectū, prout scilicet res corporalis agit in corpus, & res spiritualis in res spirituales: tamē humanitas Christi ex uirtute spiritualis naturę, scilicet diuinæ, potest aliquid causare non solum in spiritibus hominum, sed etiam in spiritibus angelorum, propter maximam coniunctionem eius ad deum, scilicet secundum unionem personalem.

Loco citato in argu.

Articvlvs v.

Vtrum gratia Christi, secundum quam est caput ecclesiæ, sit eadem cū gratia habituali eius, secundum quòd est quidam homo singularis.

Ad qvintvm sic pceditur. Videtur quòd non sit eadem gratia, qua Christus est caput ecclesiæ, cum gratia singulari illius hominis. Dicit enim Apost. Ro. 5. Si uni^us delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donū, in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundauit: sed aliud est peccatum actuale ipsius Adæ, & aliud peccatū originale, quod traduxit in posteros. ergo alia est gratia personalis, quæ est propria ipsi^us Christi, & alia est gratia eius, inquantum est caput ecclesiæ, quæ ab ipso ad alios deriuatur.

¶ 2 Præt. Habitus distinguuntur secundum actus: sed ad alium actū ordinatur in Christo gratia eius personalis, scilicet ad sanctificationem illius animæ, & ad alium actū ordinatur gratia capitis, scilicet ad sanctificandum alios. ergo alia est gratia personalis ipsius Christi, & alia est gratia eius, inquantum est caput ecclesiæ.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est,† in Christo distinguitur triplex gratia, scilicet gratia unionis, gratia capitis, & gratia singularis illi^us hominis: sed gratia singularis Christi est alia a gratia unionis. ergo etiam est alia a gratia capitis.

Sed contra est, quòd dicitur Io. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: secundum hoc dorum. Et proportionaliter, quia in anima Christi gratia est in summo, & habetur eminētissimo modo, quia ut naturalis proprietas consequens unionem personalem, iuxta illud, Vidimus gloriam eius, quasi unigeniti a Patre, plenum gratiæ, &c. ideo gratia Christi ex eminentia tali est actiua in alios, & est actiua in omnes, ut caput, ac per hoc ut cōforme, seu homogeneum. Vltima pars conclusionis, hoc est, differt tamen ratione, nō aliter probatur in litera, quia clara est: constat enim secundū rationem differre, q̄ gratia est actus faciēs formaliter esse gratū, & q̄ est principium agendi in alios: alioquin esse gratū, & causare gratiam in alios essent idem.

¶ In responsione ad primum scito nouitie, q̄ in Adam distinguitur peccatum personæ, & naturæ, quia peccatum personæ, uocatur peccatum illud, quod in actu primi peccati Adæ consistit: peccatum uero naturæ, uocatur fomes peccati cum priuatione

tione originalis iniustitiæ. Et quia hoc secundum se, cum fuit in Ada ex primo, ideo dicitur q̃ persona, hoc est ab* personalis corrũpit naturam, hoc est naturale bonũ, ac donum. In nobis autẽ dicitur, quòd natura corrumpit personam, quia ex fomite &c. quem cũ natura contraximus, persona & damnationi obnoxia semper est, nisi p baptismum reparetur, & in peccatum actuale labitur. Non proportionaliter autẽ se habet Christi gratia, vt sic licet alia sit gratia naturæ, alia personæ, tum quia gratia non est data Christo ex animæ suę actuali operatione, tum quia gratia nõ communicatur nobis a Christo per actionẽ naturæ, seu communicando naturam, sed per actionem personalẽ Christi qua meruit nobis, & uoluntarie influit nobis gratiam. ¶ In responsione ad tertium uide nouitie, quòd Auctor primo appellat gratiã unionis id, qđ proprie est gratia unionis, & de illa dicit, quòd nõ est eadem gratiæ personali seu habituali. Deinde propter reuerẽtiam aliorũ permittit appellari ipsam habitualem gratiã Christi, nomine gratiæ unionis, non simpliciter, sed quodammodo, pro quanto scilicet ipsa habitualis gratia in Christo facit congruitatem quandam ad unionem. Et intelligit de congruitate non antecedente unionem uelut disponẽte ad illam, sed de congruitate consequente ad unionem: reddit. n. habitualis grã animã Christi congruã dignitati unionis, ad quam præelevata intelligitur, sicut gratuitas congruit terræ, & sicut desponsata iam mulier principi, congrua redditur principi ex ornatu iocalium, quæ ex dono sponsi accepit.

¶. 7. ar. 9.

D. 1006.

Aug. li. 12. ca. 16. circa med. to. 3.

†Aristo. de anima li. 3. tex. 19.

*ar. 1. huius q. & q. 7. ar. 9.

autem est caput nostrum, quòd ab eo accipimus. ergo secũdum hoc, quòd habuit plenitudinem gratię, est caput nostrum. Plenitudinem autem gratiæ habuit, secundum q̃ perfecte fuit in illo gratia personalis, vt supra dictum est.* ergo secũdũ gratiam personalem est caput nostrum, & ita non est alia gratia capitis, & alia gratia personalis.

RESPON. Dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantum est ens actu, oportet q̃ idem sit actus, quo aliquid est actu, & quo agit, sicut idem est calor, quo ignis est calidus, & quo calefacit. Non tamen omnis actus, quo aliquid est actu, sufficit ad hoc, quòd sit principium agendi in alia: cum enim agens sit præstantius patiente, vt August. dicit 12. super Gen. ad literam,* & Philosoph. in 3. de anima,† oportet quòd agẽs i alia, habeat actum secundum eminentiam quandam. Dictum est autem supra,* quòd in anima Christi recepta est gratia secundum maximam eminentiam: & ideo ex eminentia gratiæ, quam accepit, competit sibi quòd gratia illa ad alios deriuetur, quod pertinet ad rationem capitis: & ideo eadem est secundũ essentiã gratia personalis, qua anima Christi est iustificata, & gratia eius, secundum quam est caput ecclesiæ, iustificans alios: differt tamen secundum rationem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum originale in Adã, quod est peccatum naturæ,* derivatum est a peccato actuali ipsius, quod est peccatũ personale: quia in eo persona corrũpit naturam, qua corruptione mediante, peccatum primi hominis deriuatur ad posteros, secundum q̃ natura corrupta corrũpit personam: sed gratia non deriuatur a Christo in nos mediante natura humana, sed per solam personalem actionem ipsius Christi. Vnde non oportet in Christo distinguere duplicem gratiam, quarũ vna respondeat naturæ, alia personæ, sicut in Adam distinguitur peccatum naturæ & personæ.

AD 2^m dicendum, quòd diuersi actus, quorum vnus est ratio, & causa alterius, nõ diuersificant habitum: actus autem personalis gratiæ, qui est sanctum facere formaliter habentem, est ratio iustificationis aliorum, quæ pertinet ad gratiam capitis. Et inde est, quòd per huiusmodi differentiam non diuersificatur essentia habitus.

AD 3^m dicendum, quòd gratia personalis & gratia capitis ordinantur ad aliquem actum: gratia autem vnionis non ordinatur ad actũ, sed ad esse personale: & ideo gratia personalis & gratia capitis conueniunt in essentia habitus, nõ autem gratia vnionis. Quàmuis personalis gratia possit quodammodo dicit gratia vnionis, prout facit congruitatem quandam ad vnionem. Et secundũ hoc vna per essentiã est gratia vnionis, & gratia capitis, & gratia singularis personæ, sed differens sola ratione.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum sextum.*

IN titulo artic. 6. nota quòd in dubium dupliciter potest verti, an esse caput ecclesiæ sit proprium Christo. Primo, in ordine ad deũ, & personas Patris & Spiritussancti. Secundo, in ordine ad creaturas angelicas & humanas. In hac tñ litera nõ disputatur & consequenter non quæritur, nisi secũdo modo, ita quòd ly proprium, excludit cõmune Chro & alijs creaturis. De deo enim patre dictum est, caput Christi, ac per hoc ecclesiæ totius, hoc est totius integri corporis ecclesiastici ex capite & membris constantis, deus: de Spiritu sancto autem, quòd est cor ecclesiæ, & propterea esse caput homogeneum ideſt, eiusdem naturæ, specificæ, vel genericæ, proprium Christo esse, & non commune toti Trinitati, relictum est. Nunc superest videre, an sit commune Christo secundũ naturã humanam & alteri creaturæ, an soli Christo conueniat.

¶ In corpore articuli vnica ẽ distinctio bimembris, cũ duabus cõclusionibus respõsiuis iuxta singula mẽbra. Distinctio ẽ de esse caput, vel secundum influxum interiorem, vel secundum exteriorem gubernationẽ. Prima cõclusio est, Esse caput ecclesiæ secundum interiorem influxum est proprium Christo. Probatur, quia sola humanitas Christi habet virtutem iustificandi: quia sola coniuncta est personaliter diuinitati. Secunda conclusio est, Esse caput ecclesiæ secundum exteriorem gubernationem est commune Christo & alijs, differenter tamen. Prima pars conclusionis vpote clara, manifestatur auctoritate Amos: secunda autem pars ex duplici differentia. Prima, secundũ extensionẽ vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locũ, omnemq; statum, scilicet viæ & termini: aliorum vero restringitur, vel ad certum locum, vel certum tẽpus, vel certum statum. Secunda, secundum virtutem propriam vel vicariam: quia Christus propria auctoritate est caput, alij vt vices gerentes Christi, vt patet auctoritatibus.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli discerne nouitie inter ostium, & ostiarium: quia licet esse ostium ecclesiæ, ac regni cælorum sibi soli dominus reseruauerit, esse tamen ostiarium alijs communicauit, claues regni cęlestis tribuendo, & Petrũ ianitorem cæli instituendo.

Trac. 46. in med. illius, tom. 9.

Trac. 47. in Ioan. inter prin. & med. tom. to. 9.

plici differentia. Prima, secundũ extensionẽ vel restrictionem: quia gubernatio Christi extenditur ad omne tempus, omnem locũ, omnemq; statum, scilicet viæ & termini: aliorum vero restringitur, vel ad certum locum, vel certum tẽpus, vel certum statum. Secunda, secundum virtutem propriam vel vicariam: quia Christus propria auctoritate est caput, alij vt vices gerentes Christi, vt patet auctoritatibus.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli discerne nouitie inter ostium, & ostiarium: quia licet esse ostium ecclesiæ, ac regni cælorum sibi soli dominus reseruauerit, esse tamen ostiarium alijs communicauit, claues regni cęlestis tribuendo, & Petrũ ianitorem cæli instituendo.

trinseco influxu, prout scilicet, A virtus motiua & sensitiua, a capite derivatur ad cetera membra. Alio modo, secundum quandam exteriorem gubernationem, prout scilicet secũdum visum & alios sensus, qui in capite radicantur, dirigitur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus gratiæ, non est ab aliquo, nisi a solo Christo, cuius humanitas ex hoc, quòd est diuinitati coniuncta, habet virtutem iustificandi: sed influxus in membra ecclesiæ, B quantum ad exteriorem gubernationem, potest alijs conuenire. Et secundum hoc aliqui alij possunt dici capita ecclesiæ, secundum illud Amos 6. Optimates capita populorum: differenter tamen a Christo. Primo quidem, quantum ad hoc, quòd Christus est caput omnium eorum, qui ad ecclesiam pertinent, secundum omnem locum, & tempus, & statum: alij autem homines dicuntur capita, secundum quædam specialia loca, sicut episcopi suarum ecclesiarum, vel etiã secundum determinatum tempus, sicut Papa est caput totius ecclesiæ, scilicet tempore sui pontificatus, & secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu viatoris. Alio modo, quia Christus est caput ecclesiæ propria virtute & auctoritate: alij vero dicuntur capita, inquantum vicem gerunt Christi, secundum illud 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, si quid donaui propter vos in persona Christi, & secundum illud secundæ ad Corinth. 5. Pro D Christo legatione fungimur, tamquàm Deo exhortante per nos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud intelligitur, secundum quòd ratio capitis consideratur ex exteriori gubernatione, prout dicitur rex caput regni sui.

AD 2^m dicendum, quòd homo non dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad ea, quæ sunt gratiæ.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit super Ioan. Si præpositi ecclesiæ pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnius membra pastoris? Et similiter alij possunt dici fundamenta & capita, inquantum sunt vnius capitis & fundamenti membra. Et tamen sicut Augustinus ibidem dicit, † pastorem esse dedit membris suis, ostium vero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit: & hoc ideo, quia in ostio importatur principalis auctoritas, inquantum ostium est, per quod omnes ingrediuntur in domum, & ipse solus Christus est per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua stamus: per alia vero nomina prædicta potest importari auctoritas, non solum principalis, sed etiam secundaria.

ARTICVLVS VII.

Vtrum diabolus sit caput omnium malorum.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd diabolus non sit caput malorum. Ad rationem enim capitis pertinet, quòd influat sensum & motum in membra, vt dicit quædam glo. super illud ad Ephes. 1. Ipsum dedit caput &c. sed diabolus non habet virtutem influendi malitiam peccãti, quod ex voluntate peccantis procedit. ergo diabolus non potest dici caput malorum.

¶ 2 Præt. Per quodliber peccatum fit homo malus: sed non omnia peccata sunt a diabolo; quod quidem manifestũ est de peccatis dæmonum, qui non ex persuasione alterius peccauerunt. Similiter ẽt nec omne peccatum hominis ex diabolo procedit: dicitur enim in lib. de Ecclesiast. dogmatibus.* Nõ omnes cogitationes nostræ malæ, C semper diaboli instinctu excitantur: sed aliquoties ex motu arbitrij nostri emergũt. ergo diabolus non est caput omnium malorum.

¶ 3 Præt. Vnum caput vni corpori præficitur: sed tota multitudo malorum non videtur habere aliquid, in quo vnianturr quia malũ malo contingit esse contrarium: contingit etiam ex diuersis defectibus, vt Diony. dicit 4. cap. de diuinib.* non ergo diabolus potest dici caput omnium malorum. D

SED CONTRA est, quòd super illud Iob 18. Memoria illius pereat de terra, dicit gl. † De vnoquoque iniquo dicitur, vt ad caput, ideſt, diabolum reuertatur.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut supra dictũ est,* caput non solũ interius influit membris, sed ẽt exterius gubernat, eorũ actus dirigendo ad aliquem finem. Sic ergo potest dici aliquis caput alicui* multitudinis, vel secundum vtrũque, scilicet secundum interiorem influxum & exteriorem gubernationem, & sic ẽ Christus caput ecclesiæ, vt dictum est,* vel secundum exteriorem gubernationem, & sic quilibet princeps vel prælatus est caput multitudinis sibi subiectæ. Et per hũc modũ dicitur diabolus caput omniũ malorum: nam, vt dicitur Iob 41. Ipse est rex super vniuersos filios superbiæ. Pertinet aũt ad gubernatorem, vt eos quos gubernat, ad suũ finem adducat: finis autẽ diaboli est auersio rõnalis creaturę a deo: vnde & a principio homicidij fuit.

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum septimum.*

TItulus clarus est. Inst. ar. 8. c.

¶ In corpore articuli repetit primo supra posita distinctio de capite, secundũ interiorem influxũ, & secundum gubernationem exteriorem. Et ponitur deinde conclusio responsiua quæsito iuxta alterum membrum distinctionis. Diabolus est caput omnium malorum secundum exteriorem gubernationẽ. Probatur dupliciter, primo, auctoritate Iob, Ipse est rex &c. secundo, ratione, Finis diaboli ẽ auersio a deo, ergo inquantũ quicumque adducuntur peccãdo in hũc finem, sub diaboli gubernatione cadunt, ergo diabolus est omnium malorum caput secundum gubernationẽ. Antecedens probatur primo, ex hoc quòd tẽtauit ab initio a diuinis abducere. Manifestatur deinde, quomodo auersio potest habere rationem finis, scilicet sub specie libertatis. Probatur auctoritate Hiere. Consequentis vero prima probatur, quia ad gubernatorẽ pertinet adducere quos gubernat in suum finem. Altera autem sequela est per se nota.

Cap. 82. habetur inter opera Aug. tom. 3.

Cap. 4. par. 4. inter medium & fi.

¶ Cõiunge huic doctrinæ responsionem ad secundum, & perspice, quòd ad gubernatorem spectat, ad suum finem alios adducere, non vno tantum modo, sed diuersis, scilicet vel impellendo, vel solum ex proposito signo sui regui. Et sic videbis primã consequentiam tenere, dum ex fine diaboli, omnes ad illum finem tendentes sub diaboli regimine concludi inferrur, tamquàm diabolus ipse omnium talium dux fuerit, hoc vel illo modo ad suum vexillum.

Est Grego. lib. 14. moral. cap. 11. circa prin.

Ar. præced.

Ar. præced.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis octauæ Articulum octauum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio responsiua quæsito: Antichristus est omnium malorum hominũ caput secundum perfectionem tantum. Hæc conclusio habet tres partes, vnam affirmatiue, ℘ est omniũ caput secundum perfectionem, & duas negatiue, & ℘ non est caput secũdum ordinem, nec secundum virtutem, tam interiorem quã exteriorem iuxta tres modos, quibus potest dici caput, secũdum similitudinem ad tres conditiones capitis, scilicet ordinem, virtutẽ & perfectionem. Et propterea in litera probatur processu diuisiuo, sic, ℘ primo reperitur trimembris ac sufficiens diuisio conditionũ, secundum quarum similitudinem caput dicitur in sacris literis mystice. Deinde excludit sigillatim duo membra, scilicet secundum ordinem & secundum virtutem, tam intus quàm extra, & sic concludit tertium membrum. s. secundum perfectionem. ¶ Vbi, quia processus clare patet in litera, nota quòd Auctor licet quærat an antichristꝰ sit caput omnium malorum hominum: quia tamẽ hoc ex auctoritate constat sic esse, respondet ad id quod est obscurũ in hoc quæsito scilicet qua rõne sit caput omnium hominũ malorũ, & dicit quòd ratione pfectionis. Nec hoc exorbitat ab arte: quoniam, vt patet 2. Poste. omnis quæstio est quæstio medij: constat autẽ quod quid est, esse medium ad omnem quæstionem soluendam. Ratio autem, qua antichristus est caput omnium malorum, est quod quid est esse capitis in antichristo respectu omnium malorum. Confirmat autem litera conclusionem illatam ex auctoritate Glossæ, quam etiã declarat, tollens falsum sensum, qui posset ex illa accipi, & clare patent omnia. Et demum declarat quo pacto mali priores antichristo secundum tempus se habent ad ipsum, scilicet vt figura quædam, vt ex glossa super illud, Nam mysterium iam operatur iniquitatis, dicit. Vbi perspicere potes, esse inter antichristum & alios malos ipsum præcedentes non solum simplicem habitudinem perfecti ad imperfectos, quia ille perfectionem omnis malitiæ, isti minus mali, sed esse talem modum habitudinis imperfectionis, quo, scilicet figura est imperfectior figurato, ita quòd antichristus est caput præcedentium malorum ratione perfectionis, & quia in ipso est plenitudo malitiæ, in alijs pars aliqua malitiæ, & quia ipse est vt veritas malitiæ, illi, vt figura tantæ futuræ malitiæ. Et propterea dicitur operari iam mysterium iniquitatis: quia iniqui operantur malum, non solum secundum se, sed vt figura malitiæ sui capitis. Figura. n. mysterium est respectu figurati, & figuratũ operari dicitur non secundum se, sed secundum se figurantes quãdo ad ipsum figurandum operantur, vt contingit quãdo mali iniquè agunt.

1.2.q.34.arti.3.& 4. Et 3.di.13.q.2 ar.1.c.& ve 23.q.29.art. 4.c. Et mal. q.8. ar.1.c. Et op. 4. c. 223. Et 1. Corith. 11.

minem ab obedientia diuini præcepti remouere tentauit. Ipsa autẽ auersio a deo, habet rationẽ finis, inquantum appetitur sub specie libertatis, secundum illud Hiere. 2. A sæculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non seruiam. Inquantũ igitur ad hunc finem aliqui adducuntur peccãdo, sub diaboli regimine & gubernatione cadunt, & ex hoc dicitur eorũ caput.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet diabolus interius non influat rationali menti, tamen suggerendo inducit ad malum.

AD 2um dicendum, quòd gubernator non semper suggerit singulis, vt suę voluntati obediant, sed proponit omnibus signum suę voluntatis, ad cuius sequelã aliqui excitantur inducti, alij propria sponte: sicut patet in duce exercitus, cuius vexillum sequuntur milites etiam nullo persuadente. Sic igitur primum peccatũ diaboli, qui ab initio peccat, vt dicitur. 1. Ioã. 3. propositum est omnibus ad sequendum, quod quidam imitantur per suggestionem ipsius, quidam propria sponte absq; vlla suggestione. Et secundum hoc omniũ malorũ caput est diabolus, inquantũ ipsum imitantur, secundũ illud Sap. 2. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum: imitantur autem illũ, qui sunt ex parte illius.

AD 3um dicendum, quòd omnia peccata conueniunt in auersione a deo, licet abinuicem differant, secundum cõuersionem ad diuersa commutabilia bona. I

ARTICVLVS VIII.

Vtrum antichristus possit etiam dici caput omnium malorum.

AD OCTAVVM sic procedi-

G

tur. Videtur quòd antichristus non sit caput malorum. Vnius enim corporis nõ sunt diuersa capita: sed diabolus est caput multitudinis malorum. Non ergo antichristus est eorum caput.

¶ 2 Præt. Antichristus est membrum diaboli: sed caput distinguitur a membris. ergo antichristus non est caput malorum.

¶ 3 Præt. Caput habet influentiam in membra: sed antichristus nullã habet influentiam in malos, qui eum præcesserunt. ergo antichristus non est caput malorum.

SED CONTRA est, ℘ Iob 21. super illud, Interrogate quẽlibet de viatoribus, dicit glo.* Dum de omniũ malorum corpore loqueretur, subito ad omniũ iniquorũ caput antichristum verba conuertit.

RESPON. Dicendum, ℘ sicut supra dictum est, †in capite naturali tria inueniũtur. s. ordo, perfectio, & virtus influendi. Quantum igitur ad ordinem temporis, non dicitur antichristus esse malorum caput, quasi eius pctm præcesserit, sicut præcessit pctm diaboli. Similiter etiam non dicitur esse caput malorũ propter virtutem influendi: etsi enim aliquos sui temporis ad malum sit cõuersurus, exterius inducendo: non tamen illi, qui ante eum fuerunt, ab ipso sunt in malitiam inducti, nec etiam eius malitiam sunt imitati, vnde secundũ hoc nõ posset dici caput omnium malorum, sed aliquorum. Relinquitur ergo, quòd dicatur caput omnium malorum propter malitiæ perfectionem. Vnde super illud 2. ad Thessal. 2. Ostendens se tamquàm sit deus, dicit gloss.* Sicut in Christo omnis plenitudo diuinitatis inhabitauit, ita in antichristo omnis malitiæ plenitudo, non quidem ita, ℘ humanitas eius sit assumpta a diabolo in vnitatem

H

personæ, sicut humanitas Christi a filio Dei, sed quia diabolus suam malitiam eminẽtius ei influet suggerendo, quàm omnibus aliis. Et secũdum hoc omnes alii mali qui præcesserunt, sunt quasi quædam figura Antichristi, secundum illud 2. ad Thess. 2. Mysterium iam operatur iniquitatis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd diabolus & Antichristus nõ sunt duo capita, sed vnum, quia Antichristus dicitur esse caput, inquantum plenissime inuenitur in eo impressa malitia diaboli. Vnde super illud secundæ ad Thess. 2. Ostendens se tãquam sit Deus, dicit glos.* In ipso erit caput omniũ malorum, scilicet diabolus, qui est rex super omnes filios superbiæ. Non autem dicitur in eo esse per vnionem personalem, nec per intrinsecam inhabitationem, quia sola Trinitas menti illabitur, vt dicitur in lib. de Eccles. dog. † sed per malitiæ effectum. C

AD 2um Dicendum, quòd sicut caput Christi est Deus, & tamẽ ipse est caput Ecclesiæ, vt supra dictum est*, ita Antichristus est membrum diaboli, & tamẽ est caput malorũ.

AD 3um Dicendum, quòd Antichristus non dicitur caput omniũ malorum propter similitudinem influentiæ, sed propter similitudinem perfectionis. In eo enim diabolus quasi malitiam suam ducet ad caput per modum, quo dicitur aliquis ad caput suum propositum ducere, cum illud perfecerit. D

Ad hoc dicitur, quod proculdubio Antichristus nõ est caput A
dæmonum malorum, sed hominum tãtum, quia nec ordine, nec virtute, nec perfectione illos excedet in malitia, cum sit futurus purus viator, ac per hoc non habiturus ita malam voluntatem, sicut habent dæmones, qui in quolibet opere suo sunt mali adeo quòd etiam naturalibus actibus apponunt circunstantias malas. Antichristum autẽ nihil prohibet operaturum aliquid de genere suo bonum sine mala operis circunstantia, puta quia honorabit parentes, & huiusmodi. Vnde & Angelum custodem habebit, persuasurum quandoque, vt ab aliquo desistat malo. De diabolo aũt aliud est dicendum absolute, & aliud infra expositionem præsentis literæ, nã absolute uerũ est, quòd Lucifer est caput omnium malorum, tam dæmonum, quàm hominum, quòd facile deduci potest vtendo ratione septimi articuli. Secũdum præsentem autem literã diabolus dicitur caput omniũ malorum hominũ, ita quòd tam in 7. quàm in 8. articu. non est sermo nisi de malis hominibus. Et ly diabolus, non sumitur pro aliquo uno diabolo solo, sed pro toto ordine diabolico, vel melꝰ pro Lucifero, vt continet totum ordinẽ diabolicum, ita ℘ sensus est, quòd diabolus, hoc est Lucifer cum suis, vel ordo diabolicus, est caput omnium malorum hominum. Et huic sensui attestantur tentationes hominum, quæ non ab aliquo vno diabolo fiunt. Vnde patet responsio ad duas primas obiectiones.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd in Antichristo ponitur plenitudo malitiæ nõ simpliciter, nec Lucifer, sed inter homines, ea ratione, quia in eo est diabolus, hoc est diabolicus ordo, secũdum plenum effectum malitiæ.

¶ In responsionibus ad primum, & secundum simul, dubium occurrit, quia in responsione ad primum dicitur, diabolum & Antichristum non esse duo capita, sed vnum caput: in responsione autem ad secundum, dicitur, Antichristum esse membrũ diaboli. Hæc enim sibiinuicem aduersantur, quia si Antichristus est mẽbrũ diaboli, oportet diabolũ esse caput Antichristi, ac per hoc Antichristus est caput subordinatũ altiori capiti, scilicet diabolo, & sic Antichristus & diabolus sunt duo capita. E

¶ Ad hoc dicitur quòd diabolus potest dupliciter considerari, scilicet secundum se, vel vt est in Antichristo. Si secundum se, sic Antichristus & diabolus sunt duo capita, quorum vnũ subordinatur alii, scilicet Antichristus diabolo, & hoc dicit respõsio ad secundum. Si autem consideretur diabolus, vt est in Antichristo, sic ambo sunt vnum caput, & sic uerificatur responsio ad primum. Vel, & melius respondetur, quòd diabolus & Antichristus dupliciter considerari possunt, primo in ordine ad multitudinem malorum hominum (de quibus est sermo) & sic ambo sunt caput vnum corporis vnius. Et hoc directè intendit

responsio ad primum, dum duo capita vnius, & eiusdẽ omnino corporis mystici excludit. Secundo considerantur inter se, & sic Antichristus respectu diaboli est membrum, diabolus aũt caput eius, sicut Deus caput Christi. Cum quo stat, quòd respectu multitudinis malorum hominum Antichristus est caput, & sic Antichristus est caput subordinatum altiori capiti, qui diabolꝰ est. Et hoc dicit respõsio ad secundum.

¶ *Super Quæstionis nonæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore tria fiunt. Primo repetitur integritas naturæ assumptę pro ratione conclusionis. Secundo respondetur quæsito vnica affirmatiua conclusione (scilicet oportet in Christo esse sciẽtiam creatam) tribus rationibus super dicto fundamento fabricatis, probando illam. Tertio cõfirmatur cõclusio auctoritate sacri Concilii, reddendo illius rationẽ. Omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad primum eiusdẽ articuli, dubia duo occurrunt circa illud, unde hic actꝰ non potuit esse animæ humanæ Christi, cum sit alterius naturæ. Primũ quidem circa id, quod dicitur de impossibilitate actus intelligẽdi diuini, quòd sit actus intelligendi animæ Christi, nam multi reputãt hoc esse possibile. Secundũ naturæ, quoniam

3.di.14.art. 1.q.1. Et ve. q. 10. ar. 2. & opusc. 3. cap. 223.

QVÆSTIO IX.

De scientia Christi in communi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sciẽtia Christi. Circa quam duo considerandа sunt. Primò, quam scientiam Christus habuerit, secundo de vnaquaque scientiarum ipsius. B

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus habuerit aliquam scientiã præter diuinã.

¶ Secundo, Vtrum habuerit scientiam, quam habent beati, uel comprehensores.

¶ Tertio, Vtrum habuerit scientiã inditam vel infusam.

¶ Quarto, Vtrum habuerit aliquã scientiam acquisitam.

ARTICVLVS 1.

Vtrum Christus habuerit aliquam scientiam præter diuinam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit aliqua scientia præter diuinam. Ad hoc enim necessaria est scientia, vt per eam aliqua cognoscantur: sed Christus per scientiam diuinam cognoscebat omnia. Superfluum igitur fuisset quòd in eo esset alia scientia.

¶ 2 Præt. Lux minor per maiorem offuscatur: sed omnis scientia creata comparatur ad scientiã Dei circa dicti rationem, scilicet cum sit alterius non appareat quantum ualeat.

¶ Circa primum igitur habes in tertio senten. Ioannis Capreoli dist. 24. q. 1. argumenta multa, Ioannis de Ripa, & aliorum, quæ quoniam procedunt ex extraneis, aut immiscent illa (puta ℘ visio sit species) aut differẽtiam inter matutinam & vespertinã cognitionẽ, aut cognitionem creaturarũ in uerbo, aut differẽtiã inter cognitionẽ ænigmaticã & facialem, aut intuitiuã, aut etiã magis extraneа, aut illa, quæ in litera hac solũtur, & sciẽtia debet tradi ex propriis, nõ ex extraneis, rescẽdreqi debẽt superfluа; ideo omittẽda censui, allatis tñ duobꝰ motiuis. Primũ est. Deus respectu beatorũ se habet vt species intelligibilis. ergo multo magis põt se habere ut intellectio. Antecedẽs patet. Et cõsequẽtia probat, quia magis repugnat Deo tactio habitꝰ seu habitualis formæ, quàm actus seu formæ actualis: sed species habet rationẽ habitus, seu habitualis formæ, intelligere aũt habet rationẽ actus. ergo. Secundũ est ex auctoritate Auguſt. 4. de Trinitat. cap. vlt. dicẽtis de visione beata duo. primò, quòd illa Deus est bonus & beatus: secundo, quòd ipsa sola est summum bonũ, cuius adipiscẽdi gratia præcipimur agere quicquid ratione agimus. Ex his enim patet, ℘ visio beatorum est quid increatum, alioquin Deus esset bonus & beatus aliquo creato, & aliquid creatum esset summum bonum & finis vltimus &c.

¶ Circa secũdum aũt occurrit statim obiectio, ℘ alicetas naturæ, licet inferat, intellectionem diuinam nõ posse esse naturalẽ

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

Q. 1. art. 2.

animæ humanæ, non tamen infert non posse communicari animæ humanæ. Magna enim differentia est inter conuenire ut naturale, & conuenire ut communicatum : proprietas siquidem ignis non conuenit rei ignitæ, ut naturalis illi rei, puta ferro, sed ut communicata ferro. Et ad diuina ascendendo personalitas Verbi non conuenit humanitati Christi, ut naturalis sibi, sed ut communicata. Quocirca sicut personalitas Verbi est ipsa Dei substãtia, & tamen conuenit animæ humanæ, sed vt communicata sibi, ita intelligere diuinũ, quod est essentia Dei, potest animæ humanæ alteri us naturæ conuenire, non ut naturale animæ humanæ, sed ut communicatũ. Alietas siquidẽ natura (ut monstratũ est) non prohibet proprietatis cõmunionem, sed naturalitatem. Vana igitur est hæc ratio. Et si hæc ratio non ualet, uoluntarie conclusio asserit, quã inuenmantur tenentes oppositum Philosophi, ut patet ex Auer. in 3. de Anima com. 36. dicente, quòd in statu intellectus adepti, intelligemus per substãtiam intellectus agentis, ex quo apparet, quòd possibile est actũ proprium naturæ superioris, qui est illius substãtia, communicari inferiori.

¶ Ad huius quæstionis solutionem euidentem, sciẽdũ est, duplici uia posse procedi, ad uidẽdum impossibilitatẽ propositam, scilicet quòd intelligere substantiæ superioris, nõ potest cõmunicari hic ut intelligere quo forma liter intelligit substantia inferior. Altera uia est ex dependentia intellectionis ab intelligente, quia scilicet intelligere est operatio uitalis intelligẽtis, de ratione autẽ operationis uitalis est, quòd sit ab eo, cuius est operatio uitalis, alioquin uiuere actualiter non esset a uiuere substantialiter, quod non uidetur intelligibile, quia sic anima non esset principium uegetandi, sentiendi, appetendi, intelligendi, & secundum locum mouendi, & sic anima non esset anima. Et confirmatur, quia sicut non est intelligibile, quòd Sortes generet Platonem, & actus generandi non sit a Sorte, & similiter quòd Sortes motu animali progrediatur, & motus eius non sit ab ipso, & similiter quòd appetat aut uelit, & appetitus eius non sit ab anima, ita non est intelligibile quòd uiuat uita intellectuali actuali, quæ nihil aliud est, quam ipsum intelligere, & quòd tale intelligere, tale uiuere nõ sit ab intelligente. Constat autem quòd diuinum intelligere, non potest dependere ab aliqua creatura. Impossibile est igitur, quòd actus intelligendi, quo Deus intelligit, fiat actus intelligendi quo creatura formaliter intelligat. Ex hac igitur uia, quòd actus uitalis cuiusque uiuentis aut est ipsa substãtia uiuentis, aut est ab ipsa, concluditur primo impossibilitas proposita. Quia tamen multi ignorantes propriã uocẽ, nõ sunt capaces dictæ rationis, offert se secũda uia, ex hoc q̃ operatio est actus operantis secundum esse naturale. Hæc propositio habet duas partes, prima est, quòd operatio, est actus operãtis. Et quo ad istam partẽ sobrie intellectã, hoc est proportionaliter de operatione trãseũte & immanente, per ea nota est, nã operatio trãsiẽs est actus agẽtis, ut a quo fluit, operatio aũt immanes è actus operãtis, vt cuius fultẽ. Secunda uero pars est ly secundũ esse naturale, quę ẽt est per se nota inducẽdo, nã generare est a generãte secundũ esse naturale, & sentire est in sentiente secũdũ naturale esse, & similiter desiderare in desiderãte, & intelligere in Itelligẽte. Et ex ter minis patet, q̃ operãs, inquãtũ operãs secũdũ suũ naturale esse operatur, facit & est. Sub hac aũt ꝓpositiõe subsumedũ est, q̃ diuina substãtia nõ pot esse actꝰ secũdum esse naturale alicuius creaturæ, ut patet, igitur nũ põt diuinũ itelligere esse intelligẽs, quo formaliter intelligat creatura. Dico aũt naturale esse, ad differẽtiã actus secũdũ esse intelligibile, ut obiectũ itellectus ẽ pfectio & actus intellectus, secũdũ esse intelligibile, nihil, n. prohibet, substãtia aliquã, q̃ est actus, non solũ in genere entis, sed in ordine intelligibili esse perfectionẽ, ac per hoc actũ alterẽ secundũ esse intelligibile. Hoc siquidẽ modo ponit Theologi diuinã essentiã esse, ut speciẽ intelligibilẽ itellectꝰ, creata intelligere per superiorẽ. Et hac uia processit Auctor in littera asserẽs pro ratione alietatẽ naturæ: quia. n. operatio est actus operãtis in esse naturæ, impossibile est, q̃ operatio, quæ est substantia unius, cõueniat alienæ naturæ, nisi substãtia illa in esse naturæ ipsãt alienæ naturæ, quod in proposito esse impossibile clare liquet. Et ꝓ hæc patet respõsio ad primã obiectionẽ in primo dubio. Nã patet iã non esse idẽ aut par iudiciũ de specie intelligibili & actu intelligẽdi, quia illa põt esse alterius actus in genere intelligibili, istæ nõ nisi in genere naturæ. Nec tõ allata de actu & habitu obstat, quia licet species intelligibiles secũdũ cõmunẽ uiã sint formæ habituales (quod tamẽ Auicẽna negauit) diuina tamẽ substãtia nõ supplet uicẽ speciei ītelligibilis, quatenus est forma habitualis, q̃a habitꝰ claudit i se ipsectionẽ potentię, quã in sua ratione admittam habet, sed quatenus est forma actualis tantum, & hoc in esse intelligibili tantũ, ut dictum est.

¶ Ad auctoritatem primam Augustini dicitur, quòd non intendit Augustinus eandem numero uisionẽ esse beantem Deum & nos, sed eandem obiectiue & modaliter, quia idem obiectum & idẽ modus est utriusq; dum Deus per seipsum a se, & nobis uidetur.

¶ Ad

Q. 5.

Li. 3. de anima tex. 18. 10. 2

Q. 3. ar. 1. in arg. & respons.

Infr. arti. 3. coe. Et opuscu. 3. c. 223

¶ Ad secundum dicitur, quòd non inconuenit aliquam operationem creatam esse summum bonum, non simpliciter, sed inter creata, & similiter esse vltimum finem. Idem & in idem redit, dicitur summum bonum inter concupiscibilia simpliciter, & vltimus finis vt concupiscibilis simpliciter.

¶ Ad secundi autẽ dubii obiecta respõdetur, quòd processus literæ ẽ efficax ad probãdũ, quòd intelligere diuinum nõ potest esse actus animæ Christi, ex eo quòd est alteri⁹ naturæ, & cum dicitur, quòd alietas naturæ compatitur habere actum alienum per communionẽ respondetur, quòd licet hoc, in cõmuni uerum sit (quia in quibusdã potest natura ipsa alteri naturæ communicari, vt forma communicatur materię, & ignis ferro) in tali tñ natura, q̃ est icõmunicabilis alteri naturæ in eã natura fallsum ẽ, qa alietas naturæ excludit alienũ actũ a se, non solum vt naturalem, sed vt cõmunicatum sibi, ita quòd sit actus eius. Et quia diuina natura est incommunicabilis secundum esse naturæ cuicũque naturæ, ideo efficaciter loquens, explicite de ipsa Auctor conclusit, quòd non põt ipsius intelligere esse actus aiæ humanæ Christi.

¶ Quod autẽ obiicitur, quasi a simili, de personalitate diuina communicata naturæ humanæ, facile soluitur ex eo q̃ personalitas non communicatur, ut actus creatæ naturæ, Auctoris autem ratio de actu loquitur, dũ ex eo q̃ intelligere dei est actus, qui natura est diuina infert q̃ non potest esse actus animæ, quia est alterius naturæ. Non est ergo similis ratio de communione personalitatis, vt personalitas, & actu intelligendi, vt actus intelligendi : quia personalitas diuina potest fieri personalitas humanæ naturæ, sine hoc quòd sit actus eius, actus autem intelligendi diuinus nõ potest fieri actus intelligendi humanæ animæ, nisi fiat actus animæ humanæ, quod est impossibile. Rationabiliter igitur concluso literæ asseritur.

¶ Philosophi autem ponentes inferiores intelligentias intelligere per substantias superiorum intelligentiarum, non aduertantur doctrinæ huic, quoniam ex hoc non habetur, quòd ponant intelligere superioris communicari inferiori idem numero, sed solum quòd substantia superioris se habet respectu inferioris, vt forma seu species intelligibilis, ut nos dicimus de essentia diuina respectu beatorum. Vnde nihil obstant eorum dicta, siue vera, siue falsa sint in se.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte, quòd Auctor ad rem spectans, monstrat non dari scientiam unionis, aut distinguitur contra vnita, hoc est, non dari ex parte vnionis aliquam scientiam, sed solum ex parte naturarum vnitarum, diuinæ scilicet & humanæ. Et loquitur de his subiectiue: illi autẽ, qui allegantur in argumento, posuerunt scientiam vnionis obiectiue, & ideo non curauit de illis Auctor.

Ad 2ᵐ dicendum, q̃ si duo lumina accipiantur eiusdem ordinis minus offuscatur per maius, sicut lumen solis offuscat lumen candelæ, quorum utrumque accipitur in ordine illuminantis. Si uero accipiãtur duo lumina, ita quòd maius sit in ordine illuminantis, & minus in ordine illuminati, minus lumen non offuscatur per maius, sed magis augetur, sicut lumen aeris per lumen solis. Et hoc modo lumen scientiæ non offuscatur, sed clarescit in anima Christi per lumen scientiæ diuinæ, quæ est lux vera illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum, vt dicitur Ioã. 1.

Ad 3ᵐ dicendum, q̃ ex parte vnitorum ponitur scientia in Christo, & quãtum ad naturam diuinã, & quãtum ad humanam, ita quòd propter vnionem, secũdum quam est eadem hypostasis Dei & hominis, id quod est Dei, attribuitur homini, & id quod est hominis, attribuitur Deo, ut supra dictum est*. sed ex parte ipsius vnionis non potest poni in Christo aliqua scientia. nam vnio illa est ad esse personale, scientia autem non conuenit personæ, nisi ratione alicuius naturæ.

Articvlvs II.

Vtrum Christus habuerit scientiam, quam habent Beati, uel cõprehensores.

Ad Secvndvm sic procedi-tur. Videtur quòd in Christo non fuerit scientia beatorum uel comprehensorum. Scientia enim beatorum est per participationem diuini luminis, secundum illud Psal. 35. In lumine tuo videbimus lumen: sed Christus non habuit lumen diuinum tamquam participatum, sed ipsam diuinitatẽ in se habuit substantialiter manentem, secundum illud Colos. 2. In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. ergo in Christo non fuit scientia beatorum.

¶ 2 Præterea, Scientia beatorum eos beatos facit secundum illud Ioan. 17. Hæc est uita æterna, vt cognoscant te solum uerum deum, & quem misisti Iesum Christum: sed homo ille fuit beatus ex hoc ipso, quòd fuit Deo vnitus in persona, & assumpsisti. non ergo oportet ponere in ipso scientiã beatorum.

¶ 3 Præterea, Scientia duplex homini competit, vna secundum suã naturam, alia supra naturam. Scientia autem beatorum, quæ in diuina visione consistit, non est secundum naturam hominis, sed supra eius naturam. In Christo autem fuit alia supernaturalis scientia multo altior, scilicet scientia diuina, non ergo oportuit in Christo esse scientiam beatorum.

Sed contra, Scientia beatorum in dei cognitione consistit: sed ipse plene cognouit deum, etiã secundum quòd homo, secundum illud Ioan. 8. Scio eum, & sermonẽ eius seruo. ergo in Christo fuit scientia beatorum.

¶ Appellatur autem scientia unionis vel vnitorum subiectiue, quæ scilicet consequitur ad unitas naturas (ut diuina ad diuinam, & humana ad humanam) & quæ consequeretur ad ipsam vnionem naturarum, quam Autor monstrat non dari.

¶ Scientia autem vnionis vel vnitorum obiectiue uocatur, quæ de vnione vel vnitis est, vt obiecto. Et talis sciẽtia vnionis dat in Christo, quia scitur a Christo vnio, vt illi dicebant, sed non nisi scientia diuina, vel humana, vt Auctor in litera explanat.

¶ *Super Quæstionis nonæ articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vna est cõclusio. In Christo est scientia beata constans in visione Dei excellẽtissime. Conclusio ista habet duas partes. Prima ẽ, quòd in Christo est scientia beata, secũda, q̃ excellẽtissime. Probat̃ in litera primo prima pars. Omne qđ est in potentia, reducitur in actũ p aliquod ens actu: homo est i potẽtia ad sciẽtiã beatã in Dei visione cõsistẽtem, & reducit in actũ istũ p Christi humanitatem. ergo in Christo est scientia beata. Maior probatur in calce. Minor quo ad primã partem probatur, quia homo ẽ capax illius beatitudinis, quia est ad imaginẽ Dei, & ad illam ordinatur, vt ad finẽ. Quo ad secundã uero, auctoritate Apostoli. Deebat eũ &c. Deinde in calce corporis articuli probatur secunda pars conclusionis. s. quòd excellentissime, quia semper causam oportet esse perfectiorem causato.

¶ Aduerte nouitie, quòd quia propositiones euidẽtes ac vitatę, tamquã statim percepte trũcatæ qñque dicunt, ideo Auctor Maiorem sic attulit, non curans limitare eã, vt debet intelligi. s. reducitur ad actũ. neque. n. omne quod est in potẽtia, reducitur ad actũ (quum multa sint in potentia quæ nũquam erũt) sed omne quod est in potentia, si reducitur ad actũ oportet quòd reducat ad actũ per aliquod ens actu: hoc. n. intendit litera, & hoc solum est ad propositũ. Et propterea in Minore ponuntur tot conditiones, s. q̃ homo est in potẽtia, & quòd ordinatur ad illã vt finem, ex hoc. n. ostẽdit necessitatẽ, q̃ potentia est reducenda ad actũ, licet non in singulis hominibus: quia impossibile est, quòd potentia ad finem sit frustra in tota vniuersali specie.

¶ Circa hunc literæ processũ, dubiũ occurrit, quia ꝓpositio illa fundamẽtalis, Reduces aliquid de potẽtia in actũ, est i actu, quãuis sit verissima i causis pricipalibus, nõ tñ est uera i causis instrumẽtalibꝰ, vt ex Alex. patet. 12. Meta. & ad sẽsũ patet, instrumẽta nõ esse talia i actu, qualia fiũt ab ipsis, ut semina in naturalibꝰ, & organa artificum testantur. Humanitas autem Christi non est diuinis, nõ igitur sequitur ex sua efficientia, q̃ sit actu beata, quãuis de facto beata sit, non est ergo efficax processus literæ.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ instrumentum est duplex, quoddam pure instrumentum, ut organa artium & semina, & huiusmodi:

quoddam ita instrumentum, quod est etiam causa sui, sicut servus est organum domini, ita tamen quòd libero arbitrio suorũ motuum causa est. Quamuis autem primum instrumentorum genus non habeat actu quod instrumentaliter efficit, secundum tamen instrumentorum genus, quatenus sui dominium habet admittum, actu habet quod in alios efficit. Et quia Christus homo fuit instrumentum dei, vt liber sit, libere cooperetur, & efficiat nos beatos, ideo in littera dicitur est, quòd ipse est actu beatus.

¶ In probatione secundæ partis cõclusiõis, nota mouitie, quòd Auctor plus cõcludit, quàm probet explicite ratio allata: quia rõ non probat explicite nisi quòd Christus est perfectius beatus, quàm alii homines, & tamen concluditur, quòd est beatus excellentissime. Licuit autem hoc gratia materiæ, quoniam iam declaratũ est, Christum esse caput omnium beatorum, tàm hominũ, quàm angelorum, ac per hoc subintelligẽdo nunc, quòd Christus est causa efficiens beatitudinem nostram, vt ea put beatorum, optime infertur, quòd est excellentissime beatus, vtpote, causa, vt caput.

¶ In respõsione ad tertium eiusdem articuli nota distinctionẽ de supra naturam, vel secũdum naturam, quoniam hinc habes intellectum diuersorũ dictorum de beatitudine nostra, cum inuenies quòd est naturalis, aut quòd ẽ supernaturalis. Verũtamen esto eautus, vt bene notes in secundo mẽbro ly inquantum, scilicet secundum naturam suam est capax eius: quoniam est conditio hæc diminuens a simpliciter ad secundum quid: non enim quia homo est capax illius visionis, sequitur, ergo est illi naturalis, aut habet illam potentiam naturalem: quia plus requiritur ad naturalitatem simpliciter, & ad potentiam naturalem, scilicet naturalis inclinatio in illum actum, sed solũ sequitur, quòd habet naturam, quæ potest eleuari in illum actum. In hoc enim differt homo ab animalibus, scilicet ex hoc ipso, quòd est intellectualis animæ, quòd bruta non possunt eleuari in actum videndi deum, homo autem potest eleuari in illum: quod hinc prouenit, quia intellectualitas est capax visionis illius, pars autem sensitiua tantum non est illius capax. Quo circa visio dei est aliquo modo naturalis animæ nostræ, sed secundum quid, quia est capax ex sua natura illius: non est autem simpliciter naturalis illi aut alteri eiucumque creaturæ, sed soli deo.

RESPON. Dicẽdum, quòd illud, quod est in potentia, reducitur in actũ per id, quod est actu: oportet enim esse calidum id, per quod alia calefiunt. Homo autem est in potentia ad scientiã beatorum (quę in dei visione consistit) & ad eam ordinatur sicut ad finem: est enim creatura rationalis capax illius beatæ cognitionis, inquantum est ad imaginem dei. Ad hunc autem finẽ beatitudinis homines reducuntur per Christi humanitatem, secundũ illud Hebr. 2. Decebat eũ, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem cõsumari. Et ideo oportuit, quòd cognitio beata in dei visione cõsistens excellẽtissime Christo homini conueniret: quia semper cãm oportet esse potiorẽ causato.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, q̃ diuinitas vnita ẽ humanitati Christi secundum personam, non secundum essentiam, vel naturam: sed cũ vnitate personæ remanet distinctio naturarum. Et ideo anima Christi, quæ est pars humanæ naturæ, per aliquod lumen participatum a natura diuina, perfecta est ad scientiã beatã, qua deus per essentiã videt.

AD 2^m dicendum, quòd ex ipsa vnione homo ille est beatus beatitudine increata, sicut ex vnione est deus: sed præter beatitudinẽ increatã oportuit i natura humana Christi esse quandã beatitudinẽ creatã, per quã anima eius in vltimo fine humanæ naturæ constitueretur.

AD 3^m dicendum, q̃ visio, seu scientia beata est quodammodo supra naturam animæ rationalis, inquãtum scilicet propria virtute ad eam peruenire nõ potest. Alio vero modo est secundũ naturam ipsius, inquantum scilicet secundum naturam suam est capax eius, prout scilicet est ad imaginem dei facta, perfectum, nisi reducatur in actum: sed intellectus possibilis humanus est in potentia, & reducitur in actum per species intelligibiles. ergo esset imperfectus, si non haberet species intelligibiles, quod est habere scientiam inditam. Et hoc explanatur in littera apponendo conclusionem, inquantum per verbum dei impressæ sunt species intelligibiles, &c. & declaratur ex subiuncto exemplo in angelis. Deinde probatur a simili ex auctoritate Augustini. Sicut in angelis ponitur duplex cognitio, matutina & vespertina, ita in Christo vtraque. Litera clara est.

¶ Aduerte hic, quòd natura humana assumpta a verbo, debet absque imperfectione poni ex parte animæ. nam ex parte corporis nihil prohibet imperfectionem affirmare in illa, in sui principio, quia minoratus est paulominus ab angelis, propter corpus passibile: scientia autem ad animam spectat.

¶ Circa

ARTIC. III.

¶ Super Quæstionis nonæ Articulum tertium.

IN titulo tertii articuli ponitur disiunctio terminorum illorum, videlicet, indita vel infusa, vt satisfiat diuersimode illã appellantibus. Scientia siquidem ista, quia simul cum natura animę datur, indita vocatur: quia vero non acquiritur, nec ex vi naturæ animę ipsam comitat, sed deo alia actiõe creante animã, & alia actiõe influẽte scientiã, quamuis simul tempore habetur, ideo infusa nuncupatur. Et reuera infusa vocanda est, si proprie loquẽdum est. Angelorum autem scientia indita proprie vocatur, quia comes ẽ naturæ ut illius proprietas naturalis, eademque actione, qua verbũ dei creat angelicam naturam, imprimit in illã species intelligibiles ꝑfectiuas intellect^e angelici. Potest nihilominus gratia materiæ, scilicet animæ Christi dici scientia indita, pro quãto comitatur naturaliter animam Christi, nõ ut creatã, sed vt assumptam a verbo, sicut & gratia habitualis: est enim vnigenit^s a patre plenus non solum gratiæ, sed veritatis.

¶ In corpore art. vnica est conclusio respõsiua quæsito dupliciter ꝓbata. Conclusio est. Oportet in Christo ponere scientiã inditã. Probatur primo ex vitãda imperfectione naturæ assumptæ. Decebat, ut natura humana assumpta, a verbo dei, imperfecta non esset. ergo oportet in Christo ponere scientiã inditã. Probatur cõsequentia, quia aliter intellectus eius possibilis fuisset imperfectus. Probat hoc, quia omne quod ẽ in potentia, est imperfectum, nisi reducatur in actum: sed intellectus possibilis humanus est in potentia, & reducitur in actum per species intelligibiles. ergo esset imperfectus, si non haberet species intelligibiles, quod est habere scientiam inditam. Et hoc explanatur in littera apponendo conclusionem, inquantum per verbum dei impressæ sunt species intelligibiles, &c. & declaratur ex subiuncto exemplo in angelis. Deinde probatur a simili ex auctoritate Augustini. Sicut in angelis ponitur duplex cognitio, matutina & vespertina, ita in Christo vtraque. Litera clara est.

¶ Aduerte hic, quòd natura humana assumpta a verbo, debet absque imperfectione poni ex parte animæ. nam ex parte corporis nihil prohibet imperfectionem affirmare in illa, in sui principio, quia minoratus est paulominus ab angelis, propter corpus passibile: scientia autem ad animam spectat.

¶ Circa

In corp. ar.

Infra q. 12. art. 1. con. Et 3. distin. 14. art. 1. q. 5. Et vide q. 20. art. 1. ad 1. & ar. 2. ad 1. & opusc. 2. c. 22. & opusc. 3. c. 81.

Arti. 1. huius q.

Hb. 3. text. 32. & 38. in. 2.

Arist. poste.

Hb. 2. c. 8. tex. 3.

Hb. 11. de ciuit. dei c. 7. 8 med. to mo. 5. Et li. 8. fo. gen. c. 3. q. 3.

2. 2. q. 1. ar. 4.

¶ Circa probationem conclusionis, dubium occurrit, quia ratio allata procedit de potentia naturali intellectus possibilis, quæ perficitur per species intelligibiles naturales (de quibus allata auctoritas Philosophi loquitur) ac per hoc de imperfectione naturali. Conclusio autem loquitur de scientia tàm naturali, quàm reuelata, vt patet in 1. art. q. 1. inferius, vbi de illa scientia tractat. excedit ergo cõclusio rõnem, imo nec cõsonat cõclusioni, q. 2, vt i sequẽti habetur arti. alterius rationis est scientia infusa Christo, ab illa, quæ est naturalis, de qua loquit auctoritas allata Aristotelis.

¶ Ad hoc dicitur, quòd procul dubio, litera non arctatur ad imperfectionem & potentiam naturalẽ intellectus possibilis, sed in communi loquitur de potentia intellectus nostri ad actum sibi commẽsuratum, & similiter de imperfectione priuatiua actus proportionati intellectui humano possibili, & hoc siue secundum statũ nature, siue ẽm statum gratiæ: ita q̃ in tendit litera, quòd quia i intellectu humano secundum eẽ naturę, est potẽtia naturalis ad sciendum omnia naturalia per actus commensuratos sibi, & similiter secundum esse gratiæ ad scien dum omnia ecclesiastica per actus cõmensuratos sibi, & omne quod est i potentia est imperfectum, nisi reducat^r in actum, ideo esset imperfectus, nisi ponatur reductus in actum omnium intelligibiliũ tàm spectantium ad ordinẽ naturæ, quàm spectantium ad ordinẽ ecclesiæ, siue militãtis, siue triumphantis, per actus proportionatos ipsi humano intellectui. Auctoritas autem Aristotelis est allata directe ad monstrandum, quòd intellectus humanus est in potentia ad sciẽdum omnia per species intelligibiles, vt actus commẽsuratos sibi, vt per hoc habeatur intentum, quod sicut in esse naturali esset imperfectus intellectus, nisi esset reductus in actum commensuratum sibi (scilicet scientiam per species, quantumcumque illamet sciat in verbo actu omnino superexcedente omnem facultatem naturæ) ita in esse ecclesiastico esset imperfectus nisi nosset omnia per actus cõmensuratos sibi, quantumcumq; eadem nouerit in verbo. Consequens ratio conclusioni, & probat eam, siue illa scientia infusa cum suis speciebus, sit alterius, siue eiusdem rationis cum illa, de qua loquitur Aristot. quoniam, vt patet ex dictis, non arctatur ad naturalem scientiam, & multo minus ad talem modum naturalitatis, qualis est in scientia de qua loquitur Aristo. Hoc autem dixerim, quia anima habet duplicem scientiam naturalem: alteram secundum statum coniunctionis ad corpus, de qua locutus est Aristotel. alteram secundũ statum separationis a corpore, quam non nouit Aristot. Præsens autẽ tàm ratio, quàm conclusio non arctatur ad actum commensuratum naturæ intellectus possibilis secundũ istũ, vel illum statum, sed in communi indistincteque de potentia intellect^e possibilis humani ad actum sibi commẽsuratum loquitur, quę eẽ species intelligibiles ex eo, quòd in isto apparet statu, ex auctoritate Aristot. probat.

¶ In respõsione ad secundum discerne verba literæ ex industria mutata, dũ primo proponitur cognitio ex dialectico syllogismo acquisita, vt via sub nomine opinionis, & deinde resumitur eadem cognitio ut consequens, nõ sub nomine opinionis, sed sub nomine cognitionis. Oportuit autẽ sic dicere, quia cum scientia alicuius conclusionis nõ possit simul stare in eodem subiecto, opinio eiusdem, sed bene potest cognitio eiusdem per medium probabile stare in eodẽ subiecto. Addit siquidẽ opinio super cognitionem per medium ꝓbabile, formidinẽ in subiecto respectu alterius partis, quæ repugnat subiecto excludenti formidinem, qualis est scies demõstratiue. vnde cognitio dialectica ante demõstratiuã habẽs rõnẽ opinionis, post demõstratiuã scientiã non hẽt rõnẽ opinionis, sed remanet solũ cogni tio dialectica, cessante illa cõditione formidinis ex pte subiecti?

¶ In respõsione ad 3. eiusdem articuli, nota, q̃ qualiter species i nfusæ sint humanę menti cõmensuratæ, inferius patebit: qualiter autem diuina essentia sit species superexcedens, clarum est.

¶ Super Quæstionis nonæ Articulum quartum.

IN titulo aduerte, quòd aliud sonat, & aliud tendit. Nam sonat scientiam experimentalem acquisitam, quæ communiter habet ad actualem experientiam, quam quis acquirere potest, vel ad habitualem scientiã, intellectu ex experiẽtia acquisitam, tendit

D. 485.

P. p. quæst. 12. arti. 2.

Infra q. 12. art. 12. & q. 15. art 8. Et opusc. 3. c. 225. Et 3. dist. 14. art. 3. q. 5. ad 3. & dist. 8. ar. 3. ad 5. Et verit. q. 20. ar. 3. ad 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tendit autem ad perfectionem huius secundi membri, quia de hoc tantum est difficultas.

¶ In corpore articuli est vnica conclusio respondua quæsito, In Christo est scientia acquisita. Probatur dupliciter. primo, Nihil eorum, quæ deus in humana natura plantauit defuit humanitati assumptæ a verbo dei. ergo in anima Christi fuit non solum intellectus possibilis, sed etiam intellectus agens. ergo non fuit in Christo intellectus agens frustra. ergo habuit propriã operationem, ergo in Christo fuerunt aliquæ species intelligibiles, p actionem intellect⁹ agẽtis in intellectu ei⁹ possibili receptæ. ergo in ipso fuit scientia acquisita. Prima consequentia probatur, quia in humana natura deus plantauit non solũ intellectum possibilem, sed etiam intellectum agentem. Secunda vero, quia deus & natura in aliis nihil faciunt frustra, ex 1. Cæli. Tertia autem, quia frustra est quod non habet propriam operationem, probatur, quia omnis res est propter propriam operationem, ex 2. Cæli. Quarta deinceps, quia propria operatio intellectus agentis, est facere species intelligibiles in actu abstrahẽdo eas a phantasmatibus. Quinta demum, quia hoc est esse in Christo scientiam acquisitam, quam quidam experimentalem nominant. Secundo probatur conclusio connaturalitate talis scientiæ, seu modi sciendi ad naturam humanam. Et consistit vis rationis in hoc. ex quo in Christo ponitur scientia connaturalis soli deo, scilicet beata, & scientia connaturalis angelis, scilicet infusa, consequens est, ut ponatur in illo scientia connaturalis vndique naturæ humanæ, scilicet scientia acquisita, quæ est connaturalis homini ex parte agentis & patientis, ac per hoc scientia proprie est secundum humanum modum, & tocaliter humana.

¶ In hoc processu duo occurrunt dubia. Primum circa illam propositionem, Frustra est quod caret propria operatione, potest enim habere duplicem sensum, vel quòd intelligatur de genere vel specie, vel quòd intelligatur de quolibet individuo. Nam si in primo intelligitur sensu, vera est, frustra enim esset potens operari natura aliqua generica, uel specifica, si secundum totam latitudinem generis, vel speciei careret propria operatione, sed in hoc sensu non infert conclusionem literæ, quæ de vno individuo humanitatis Christi est. Si autem in secundo sensu intelligitur, tunc est sensus, quod frustra est potentia quæ in quolibet individuo suo caret propria operatione. Et hæc est quidem ad propositum, sed est falsa, inquit Scotus in 3. quæstione 14. distinct. 3. Senten. quoniam stat, quòd potentia in aliquo præueniatur ab alio superiore agente, & propterea careat propria operatione, & ipsa non est frustra, quia est ad integritatem perfectionemque naturæ. Assertque infantias in beatis, in quibus est intellectus agens, & sic possent acquirere scientiam. Et similiter est potentia augmentativa, & sic possent augeri &c.

¶ Secundum dubium est circa eandem propositionem iunctam minori, quoniam aut est sermo de omni operatione alicuius, ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret omni propria operatione. Sit tunc minor est falsa, scilicet quòd omnis propria operatio intellectus agentis est facere species intelligibiles in actu, cum præter hanc operationem habeat alias sibi proprias operationes, scilicet facere euidentiam propositionum per se notarum, & mediante ista euidentia facere euidentiam omnium, quæ per prima principia cognoscuntur. Si vero non est sermo de omni propria operatione, sed de quacumque, propria tamen (ita quòd sensus sit, Frustra est quod caret aliqua operatione sibi propria) tunc esset ad propositum, sed est falsa, quia non est frustra: quod caret vna propria operatione, & habet aliam propriam operationem, esset enim propter illam, quam habet, operationem: sicut mutus non frustra habet os & linguam, quia quàmuis non habeat locutionem, habet tamen aliam operationẽ. puta sumere & discernere alimentum.

¶ In eodem corpore circa conclusionem principalem, occurrunt primo obiectiones Scoti in loco allegato, deinde Durandi ibidem. Et Scotus quidem arguit dupliciter, primo ex dictis (vt ipse ait) opinantis, scilicet Auctoris: secundo contra conclusionem in se. Sed quoniam omnes obiectiones ei⁹ consistunt in hoc, quòd scientia infusa, & acquisita sunt eiusdem rationis, aut distinguuntur sicut matutina & vespertina, aut secundum originem (quia vna a deo, altera ab intellectu agente apud nos, sicut homo genitus & homo creatus) quorũ nullum Auctor etiam somniauit, vt expresse in hoc eodem articulo respondendo ad tertium docet, ideo omittendas censui. Durãdus vero probat probabile esse, scientiam infusam & acquisitam esse vnius rationis, quia oculi nati, & oculi reſtituti, vel dati a deo, sunt vnius rationis. Prabareque nititur indignum esse Christo quòd acquisierit scientiam a sensibilibus, sicut non decuit ipsum discere ab homine: quia æquiualent hæc duo, quum homo docens non se habeat, nisi ut proponens obiectum.

¶ Ad horum euidentiam scito quòd scientiam esse & vocari infusam, contingit dupliciter, hoc est per se, vel per accidens. Scientia est, & vocatur infusa per se, cuius naturalis generatio est insusio, qualis est scientia angelorum: per accidens autẽ infusa est, cui accidit quòd habita sit per infusionem, vt scientia Adæ. Scientia autem acquisita non nisi per se inuenitur, cuius scilicet naturalis generatio est acquisitio, quoniam non potest scientia ex suo genere infusa acquiri, sicut econtra potest scientia ex suo genere acquisita infundi, quia agens superius potest præuenire infetiorem causam, inferius autem agens non potest superioris ordinis effectum producere. Vnde scientia, quæ nata est haberi per lumen intellectus agentis, siue habeatur per acquisitionem, siue per infusionem, est, & vocatur, per se loquendo, scientia acquisita, quia ex suo genere est scientia acquisita. Et propterea scienta naturalium, quã habuit Adam, fuit scientia acquisita ex suo genere, & per se, quàmuis ipse nõ acquisierit illam, sed fuerit sibi a deo infusa. Scientia autem infusa in Christo concluſa, in præcedenti artic. est infusa ex suo genere, & non est sicut Adæ scientia, sed sicut scientia angelica, ut in hoc articulo dicitur.

¶ Intellige igitur hunc titulum de scientia tàm infusa, quàm acquisita ex suo genere, seu per se, & non per accidens ab actu infusionis, vel actualis acquisitionis, & tunc illucescet altitudo veritatis huius literæ tàm male intellectæ. Noli ergo proponere ante mentis oculos, Christum velut Adam plenũ scientię acquisibilis ex suo genere, sed infusæ per accidens, quia si sic Christum imaginatus fueris, processus literæ corruet, & tamen sic est imaginatus Christus a non intelligentibus hanc literam, & obiicientibus. Neque enim in Adam frustra fuit intellectus agens, sicut nec potentia augmentatiua: sed imaginare Christum plenum scientiæ infusę ex suo genere, et sicut tabulam rasam, quo ad scientiam acquisitam ex suo genere, & tunc processu literæ vtere, dicendo, quòd si in Christo non esset scientia acquisita ex suo genere (dico autem, non esset omnino, scilicet nec per se, nec per accidens, hoc est neque per acquisitionem, quæ est per se generatio eius, nec per infusionem quæ est per accidens generatio eius) si inquam in Christo non esset omnino scientia acquisita, intellectus agẽs esset in ipso frustra, quia nihil esset impediẽs, aut tollẽs quouis modo operationem eius, & tamen non posset habere operationem suam. In Adam siquidem caruit operatione sua principali, quia non erat ibi patiẽs dispositũ ad recipiendum: quia erat iam in actu ab alio agẽte reductum, nec erat amplius in potẽtia ad recipiendũ intelligibilia ab intellectu agente, sicut potẽtia augmẽtatiua nõ poterat augere, quia corpus eius iam erat actu perfectum in quãtitate naturali.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd propositio illa, frustra est quod caret propria operatione non est accepta ad genus, speciem, aut individuum quodlibet, vel aliquod, sed absolute sumenda est. Et sane debet intelligi, scilicet subintellectis conditionibus generalibus, quæ quum de operibus est sermo, subintelliguntur, scilicet, quando, vbi, & in quo, &c. debet operari, ita quòd sensus ẽ, quòd frustra est qđ caret operatione, quãdo debet illam habere. Et sic propositio ista efficacitẽ in litera probatur, ex hoc quòd vnumquodque est propter suam operationem, frustra si quidẽ est, quod finem suum non assequitur, quando debet, & p hoc satisfit omnibus instantiis. Nã status bẽ tut habet, vt tunc non debeat abstrahere intellectus agẽs, quia homo est in termino. Et Adã fuit suppositum, in quo intellect⁹ agens non debebat abstrahere species, quia intellectus possibilis plenus erat acquisita scientia. Et similiter potẽtia augmẽtatiua non fuit frustra, quia caruit quidẽ operatione, sed non quando, & in quo debuit operari: quoniam constat, quòd operatio eius debet esse in subiecto imperfecto secundum quantitatem, & in statu augmenti, quorum nullum locum habuit in Adam creato perfecto, secundum quantitatem naturalem. Stat ergo solida prima literæ propositio.

¶ Ad secundum dubium dicitur, quòd non refert, vtro modo propositio intelligatur, quia vnius potentiæ non est nisi vna operatio propria principalis, quæ se habet ad ipsam vt finis, cuius priuatione dicitur frustra: quia potentia naturalis determinata est ad vnum, & rationalis alterum contrariorum principaliter respicit. Et rursus omnis potentia natura quædam est, & propterea vna est cuiusque principalis operatio, fundans reliquas ordine quodam. Ad literam tamen Auctor loquitur de operatione principali, quæ est finis. Et multo minus refert quouis modo sumatur in proposito, quia si in Christo non est scientia ex suo genere acquisita, intellectus agens esset frustra, quia careret operatione principali, quæ est finis, & hoc intendit Auctor, vt patet in artic. 2. quæst. 12. Et nihilominus sequi videtur, quòd esset omnino frustra in ipso, quia careret & principali operatione, quæ est facere species intelligibiles, & secunduria, quæ est facere euidentiam primarum propositionum immediate, & mediante illa facere aliorum euidentiam: quoniam tam cognitio primorum principiorum, quam reliquorum ex illis ad scientiam acquisitam ex suo genere spectat, quam supponimus in Christo non esse, sed infusam ex suo genere tantum. Quocirca si in Christo supponeretur scientia ex suo genere acquisita, per infusionem habita (sicut ponitur in Adam) intellectus agens non careret omni operatione sibi propria, sed prima tantum, scilicet abstractione specierum intelligibilium, fecisset namque, sicut de facto in Adam fecit, euidentiam primarum propositionum immediate, & aliarum mediante illa. Nam eodem lumine fuerunt per se nota Adæ prima principia & conclusiones per principia, quomodo sunt euidentia nobis, quàmuis nos acquiramus nostra actione species, & studio nostro conclusiones, ille autem per infusionem habuit quicquid nos acquirimus, sub illo tamen lumine, quo acquirere nos possumus. Sed quia in Christo supponitur non esse quouis modo scientiam ex suo genere acquisitam, sed ex suo genere infusam, quæ est supra lumen intellectus agentis, ideo omnino frustra poneretur, vt pote, absque omni sua propria operatione intellectus agens in Christo. Et stat omnino solida & tota cõcussa propositio literæ iuncta & subsumpta. Et hæc intelligito, quantum est ex parte sui, hoc est intellectus agentis quoniam ex libertate animæ Christi potuisset cooperari ad illustrandum phantasmata ministrantia scientiæ infusæ, qñ placuisset uti scientia illa, conuertendo se ad phantasmata, similiter ad intellectionẽ multorũ intelligibiliũ.

¶ Ad obiecta Scoti contra conclusionem ipsam, iam incipit patere quòd in responsione ad tertium amplius explanabitur. Nam secundũ Auctorem scientia infusa ex suo genere, seu per se, & scientia acquisita ex suo genere, seu per se, sunt diuersarum rationum. Et licet differant penes origines & apẽtia, sed penes formalia obiecta, ac per hoc p intrinsecas differentias, vt patebit. Et ideo ridiculum est obiicere, quòd differunt, sicut homo natus & homo creatus, aut sicut oculi exeuati, miraculose illuminati, & oculi aliorum. Hæc enim vera sunt de scientia acquisita, & scientia per accidẽs infusa, vt fuit scientia Adæ, quæ ex suo genere erat eiusdem rationis cum nostra, non autem de scientia ex suo genere infusa, quoniam hæc altioris ordinis ex intrinseco est, & ideo non potest acquiri, & exigit infusionem. Et de hac Auctor assuetus sermonibus formalibus, & per se, loquitur in hac litera: isti autem ad per accidens declinarunt, dum ad scientiam cui fieri accidit, quòd sit infusio, diuerterunt.

¶ Vnde patet Durandi suppositionem, nõ a probabilitate, sed a possibilitate alienam esse, loquendo per se: sed ipse loquitur de infusa per accidens, & credit se opponere contra hanc literam, a qua æquinerat, quia litera loquitur de per se acquisita & per se infusa, scient quòd ea quæ sunt per accidens, relinquuntor ab arte. Ad rationem autem Durandi ex dignitate Christi, respondetur quòd non eadem est ratio acceptionis scientiæ a rebus & a doctore, quoniam res causant scientiam, quasi vt instrumenta dei, qui fecit illas, vt exemplatas a sua sapientia, iuxta illud Ecclesiast. 1. Effudit sapientiã super omnia opera sua. Doctor vero licet se habeat vt proponens obiectum, non tamen se habet sic tantum, sed principalius se habet ut proponens conceptiones suas per uoces, quæ sunt signa eorum, quæ sunt in anima, & ordinando ac subordinando has conceptiones illis, & deducendo has ex illis, ut experimur quotidie, quod indignum erat Christo domino, qui vnus est magister totius generis humani. Et habes hanc responsionem inferius quæst. 12. artic. 3. ad. 1.

¶ In eodem artic. 4. in responsionibus ad secundum & tertium perspicere facile potes, quæ diximus esse vera de intentione Auctoris. Nam in responsionibus his habes tres differentias per se inter habitum infusum & acquisitum. Prima est secundum causas efficientes, quia infusa a superiori, acquisita ab inferiori. Secunda sequens ad istam, secundum origines, scilicet infusionem & acquisitionem. Tertia est secundum obiecta, quia acquisita est commẽsurata & proportionata phantasmati, quod se habet ad intellectum, vt color ad visum (vt dicitur in 3. de Anima) infusa autem est superexcedens proportionem phantasmatum. Et hæc est differentia intrinseca & essentialis, propter quam ista scientiæ sunt diuersarum rationum. Et quum hæc vltima differentia clarissime habeatur in litera, mirum est quo modo Scotus ausus est imponere Auctori oppositum. Et debes scire nouiter, quòd scientiam esse commensuratam phantasmati, nihil aliud est, quàm esse proportionatam & adæquatam obiecto, vt reluceat in phantasmatibus, qualis est scientia humana, et fuit scientia Adæ. Et per oppositum scientiam excedere commẽsurationem phantasmatum, est illam esse proportionatam obiecto excellentiori, & excellentiori modo, quàm sit obiectum phantasiabile. Et hæc inferius clara erunt, quum de

Art. præc.

* libr. 1. de Cæl. te. 32. & lib. 2. te. 19. to. 2.

* Lib. 2. de Cælo text. 17 to. 2.

† lib. 3. de Ani. tex. 18 to. 2.

Glos. Ioã. Lan. ibid.

Art. 2. dub. 9. & 3.

D. 1218.

3. Sent. dist. 14 quæst. 3. art. 4.

Universidad de Navarra Biblioteca

utraque scientia tractabitur, & dicetur quòd scientia acquisita habet pro obiecto quod quid est abstrahens a singularibus, & non omne quodquid est, sed sensibilium rerum tantum. Et ideo illa scientia non se extendit ad singularia, nec subsistantias separatas, sicut nec nostra scientia ad hæc se extendit. Scientia autem infusa ex suo genere est, sicut angelica scientia, habēs quidditatem p obiectō, non abstrahentem, sed concretam singularibus, ita quòd extēdit se ad essentiam & omnia illius tunc accidētia &c. vt patuit in 1. lib. Et similiter habet pro obiecto quidditatē non solum rerum sensibilium, sed etiam intellectualium, circa actum purum, q soli sibipsi ē quidditatiue notus, & beatus vt sic, vt ibidem monstratū est. Conclude ergo, sicut in communi loquēdo, habitus per se infusi & habitus per se acquisibiles sunt diuersarum rationum intrinsecus & essentialiter (vt patet de charitate, fide, spe, & uirtutibus itellectualibus & moralibus) ita in speciali de scientia dicendum est, quòd scientia per se infusa, seu ex suo genere, & per se, seu ex suo genere acquisibilis, sunt diuersarum rationum.

p.p.q.12.ar 1ic.4.

lib.1.c.4.in fi.10.5.

¶ Oritur autem ex dictis nouum dubium simpliciter & ad hominem, cur in Christo asseritur non fuisse scientiam ex suo genere acquisibilem per infusionem, vt fuit in Adam. Et est ratio dubii simpliciter, quia melius est, vt Christus semper habuerit talem scientiam, quàm post lapsum temporis: actus enim melior est potentia in bonis, vt dicitur 9. Metaphy. Et confirmatur, quia eadem ratio militat de Adam & Christo, scilicet quia datus est a deo vterque doctor generis humani. Vnde si Adam, quia creatus instructor succedentis generis habuit talem scientiam per infusionem, multo magis Christus, qui datus est in doctorem humani generis, debuit perfectus creari, quo ad animā, vt scilicet perfecta esset scientia acquisibili ex suo genere. Ad hominem vero, quia licet in litera probetur, in Christo fuisse scientiam acquisitam ex suo genere, non tamen probatur, quod fuit talis scientia in Christo, per talem viam, scilicet per acquisitionem. Stat enim, quòd talis scientia fuerit in Christo, & non per talem viam, sed per infusionem, vt patet in Adam, in quo quia fuit scientia acquisita ex suo genere, licet non per acquisitionem, sed per infusionem, non sequitur, intellectum agentem fuisse frustra, vt patet ex dictis. Et eadem ratione non fuisset in Christo intellectus agens frustra si scientia acquisita ex suo genere, fuisset in ipso per infusionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd rationabiliter hæc scientia in Christo ponitur per acquisitionem, & non per infusionem, tum ex parte scientiæ, tum ex parte scientis, tum ex perfectione modi sciendi. Ex parte quidem scientiæ, quia acquisitio est talis scientiæ generatio per se (quoniam ipsa illius naturalis generatio est) infusio autem est talis scientiæ generatio per accidēs, accidit enim ex miraculo, quòd infundatur: generatio autem per se, præstat generationi per accidens. Ex parte vero scientis, quia nobilius est quod seipsum mouet, quàm quod ab alio mouetur (vt dicitur in 8. Physico.) sciens autem per inuentionem seipsum mouet, sciens per infusionem ab extrinseco mouetur, hoc est, reducitur de potentia ad actum. illud ergo est Christo attribuendū. Ex parte autem modi sciendi, quia licet in Christo fuit scientia beata modo beatorum, & scientia indita modo inditæ, ita debuit esse scientia acquisita modo acquisitæ, vt nullus modus sciendi conuenire potens Christo illi defuerit.

tus naturæ angelicæ. Scientia vero beata, per quam ipsa dei essentia videtur, est propria & connaturalis soli deo, vt in prima parte dictum est.*

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd cum duplex sit modus acquirendi scientiam, scilicet inueniendo, & addiscendo, modus qui est per inuentionem, est præcipuus: modus autem, qui est per disciplinam, est secūdarius. Vnde dicitur in 1. Ethic.* Ille quidem est optimus, qui omnia per se ipsum intelligit, bonus autem rursus est ille, qui bene dicenti obedit. Et ideo Christo magis cōpetebat habere scientiam acquisitam per inuentionem, quàm per disciplinā, præsertim cum ipse daretur a deo omnibus in doctorem, secundum illud Ioel 2. Lætamini in domino deo vestro, quia dedit vobis doctorem iustitiæ.

AD 2um dicendum, quòd humana mens duplicem habet respectum. Vnum quidem ad superiora, & secundum hunc respectum, anima Christi fuit plena per scientiam inditam. Alius autem respectus eius est ad inferiora, ideſt, ad phantasmata, quæ sunt nata mouere mentem humanam per virtutem intellectus agentis. Oportuit autem, quòd eriam secundū hunc respectum anima Christi, scientia impleretur, non quin prima plenitudo menti humanæ sufficeret secundum seipsam, sed oportebat eam perfici, etiam secundum conformationem ad phantasmata.

AD 3um dicendum, quod alia[d] ratio est de habitu acquisito, & de habitu infuso. Nam habitus scientiæ acquiritur per comparationē humanæ mentis ad phantasmata, vnde secūdum eandem rationem non potest alius[d] habitus iterato acquiri: sed habitus scientiæ infusæ est[d] alterius rationis, vtpote, a superiori descendens in animā, non secundum proportionē phantasmatum. Et ideo non est eadem ratio de vtroque habitu.

¶ Ad obiectionem autem primam dicitur, quòd actus melior est potentia, ceteris paribus: in proposito autem cetera non sunt paria, nam esset motus ab alio, vbi nunc ponitur mouere seipsum, & carere cōnaturali & per se modo generationis talis scientiæ, vt patet ex dictis, quæ præponderant illi præuētioni actualis scientiæ. Ad confirmationem dicit, quòd non est similis ratio, quia Adā creatus est vt principium naturæ humanæ in naturalibus, tàm secundum corpus, quàm secundum animā, & quia perfecta sunt, secundum naturę ordinē priora imperfectis (ut 12. Metaphys. Aristot. dicit) ideo Adam sicut secundum corpus creat[e] est perfectus i quantitate, ita & secundum animam creatus est perfectus in scientia. Christus autem non est productus vt principiū hominū in esse naturæ, nec in naturalibus pro hoc statu, sed vt doctor mysteriorum dei, & regni cælestis. In cuius signum productus est secundum corpus quantitatis imperfectæ, & similiter secundum animam in pura potentia, quo ad scientiam naturaliter acquisibilem. Et sicut creuit ætate, & vere augmentum corporale habuit, ita creuit sapientia: simul enim Euangelista hæc dicit. Nec docuit mathematicam aut Astrologiam, & huiusmodi, sed arcanum Trinitatis, & vias ac secreta regni celorum.

¶ Ad obiectionem contra literam dicitur, quòd licet illa ratio, quòd intellectus agens esset frustra, si absolute sumatur, non concludat vtrumque scilicet scientiam talem ex suo genere acquisibilem, & viam talem, scilicet per acquisitionem (vt instanta de Adam manifestat) contracte tamen sumpta, hoc est in Christo, infert vtrumque. Nam in Christo supponitur, nullam esse per accidens productam scientiam, sed omnem in illo scientiam esse cum suo proportionato naturaliter modo, tam in se quam in sua origine: decet enim Christum perfectionem omnē suæ animæ per se habere, & non per accidens. In Christo igitur in quo omnis suæ animæ conueniens perfectio per se ponenda est, frustra poneretur intellectus agens, si in eo non esset scientia acquisita, & per acquisitionem: quia careret propria principali operatione, scilicet causatione specierum intelligibilium in illo, in quo debet talem operationem habere, hoc est in Christo viatore, quē decet scientiam acquisitam habere, & mō humano habere. Vnde in litera ad explicandam plene probationem conclusionis, subiungitur cōnaturalitas cuiuliq; scientiæ inuentæ in Christo, scilicet quòd beata est Deo connaturalis, infusa angelo, acquisita homini. Et est sermo nō solum de ipsa scientia, sed de modo habēdi ipsam, vt patet in litera, tamquam si diceret, quòd quia Christum decet habere humanam scientiam more humano, est secundum animam subiectum, in quo intellectus vterq; debet habere propriam operationem more humano. Ac per hoc optime dictum est, quòd frustra, vtpote carens propria operatione principali, quando & in quo debet esse intellectus agens, nisi causaret scientiam in Christo humanam. Nec obstat instantia de Adæ scientia, quia illum, vtpote principium naturæ humanæ, decebat esse ab initio perfectum, & scientia ex suo genere acquisita: quæ absolutæ quidem sortitur infusionem pro generatione per accidens: in tali vero supposito, scilicet primo totius generis humani, sortitur infusionē pro ,,ductione quodāmodo, quasi per se, pro quanto principia exigunt, quòd sint perfecta, quoniam perfecta sunt naturaliter priora imperfectis, vt dicitur 12. Metaphys.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis decimæ Articulum primum.*

TItulus clarus ex dictis in prima parte qō. 12. vbi de Dei comprehensione tractatum est. Comprehendere nāque est cognoscere rem, quātum cognoscibilis est, ita q nō non possit plus cognosci, q cognoscit. ¶ In corpore est vna conclusio responsiua quæsito negatiue. Aia Christi non cōprehendit diuinā essentiā. Probatur, Impossibile est, q aliqua creatura cōprehendat diuinam essentiam. ergo impossibile est animā Christi comprehendere diuinam essentiam. Antecedens probatur, quia infinitum non comprehēditur a finito. Cōsequētia probatur, quia vnio naturarū in persona Christi facta est sic, quòd salua est vtriusq; naturæ ptoprietas &c. ¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, quia diuerstere videtur Auctor a virtute deitatis in personando, ad virtutē deitatis in operando. Respondēdo siquidem Auctor dicit, q licet tota deitas sit vnita humanitati Christi: nō tota tamē deitatis virtus est quasi circunscripta, quod de virtute personatiua dicitur, & secūdū planum literæ cōtextū intelligitur, quasi dicerit, quòd tota quidem deitas est cōiūcta in vna persona Christi, non tamen comprehensa, quia potest in eadem persona contungi aliis naturis, vt ex supra dictis patet, & sic virtus personatiua illius non est cōprehensa ab humanitate Christi. Allegando autem auctoritatem Aug. ad virtutem operatiuam digreditur, ad quam spectat cura gubernandi mundum. ¶ Ad hoc dicitur, q Auctor declarat a virtute operatiua nō contracta, virtutem deitatis absolute siue in personādo (de qua directe erat dicendum) siue in operando, quæ sub deitatis virtute cōprehenditur, nō esse cōprehēsam ab humanitate Christi. Vnde, nulla digressio commissa est, sed a notioribus doctrina tradita est.

Q.14.

Q.12.

B

Li. 83.q.q. 14.in princ. tom.4.

Q.2.artl.1. & q.6.ar.6.

¶ *Super Quæstionis decimæ Articuli secundum.*

TItulus sumendus est vt sonat in corpore nāq; articuli distinguēt. ¶ In corpore sunt tres conclusiones, iuxta tria membra distinctionis, qua distinguitur quot modis potest distribuere ly, omnia. In litera igitur sic talis distinctio bimēbris. Ly, omnia potest sumi vel proprie, & sic distribuit q omnibus, quæ quando quæ actu secundum aliquod tēpus sunt, vel large, & sic distribuit etiā pro his quæ sunt in potētia numquā reducta ad actum. Et hoc subdistinguitur i duo mēbra. quia vel in potentia diuina sola, vel non in sola potētia diuina, sed etiā in potentia creaturæ. Ex quibus patet quòd ex vniuersa distinctione & subdistinctione tria tantum membra consti tuuntur, & sic iuxta membrorum horū numerum tribus cōclusionibus respondetur quæsito. Prima est, Anima Christi nouit in Verbo omnia proprie, hoc est quæ quandoque in actu sunt, erunt, aut fuerunt. Probatur primo absolute (licet inter intellectus beatos sit differēna) Nulli intellecti beato deest cognoscere in Verbo oia quæ ad ipsum spectāt: sed ad Christum & eius dignitatem spectant omnia. ergo alia Christi cognoscit in Verbo omnia. Probatur minor, tum quia omnia Christo subiecta sunt, tum, quia est omnium iudex constitutus a Deo. Probatur secundo, quo, ad cogitationes

Li.3.c.3.& 4.

D.366. P.p.q.12.a. 7.

*connumeratur.

Est epist. 3. non multū remote a princ. to.2.

P.p.q.12.a 7.

3.d.14.ar.2 q.2.&ad 4. ad 3. & 4. Et ver.q.8. ar.4.c.& q. 20.art.4.& 5. & quol. 3.q.2. ar.1. c.& opu. 3. cap.223. & op.9.q.82.

QVAESTIO X.

De sciētia beatæ animæ Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de qualibet prædictarum sciētiarum: sed quia de scientia diuina dictū est* in prima parte, restat nunc dicēdum de alijs tribus: primo de scientia beata: secundo de scientia indita: tertio, de scientia acquisita.

¶ Sed quia etiam de scientia beata, quæ in Dei visione consistit, plura dicta sunt in prima parte*, hic illa sola videntur dicēda, quæ proprie pertinent ad animam Christi.

Circa hoc ergo quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum anima Christi cōprehenderit Verbum siue diuinam essentiam.

¶ Secundo, Vtrum in Verbo cognouerit omnia.

¶ Tertio, Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

¶ Quarto, Vtrum videat Verbum siue diuinam essentiā clarius qua libet alia creatura.

ARTICVLVS. I.

Vtrum anima Christi comprehenderit Verbum siue diuinam naturam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q anima Christi comprehenderit & comprehēdat Verbum siue diuinam essentiā. Dicit. n. Isido.* quod Trinitas sibi soli nota est, & homini assumpto. Igitur homo assumptus communicat cum sancta Trinitate in illa notitia sui, quæ est sanctæ Trinitati, ppria: huiusmodi autem est notitia comprehensionis. ergo anima Christi comprehendit diuinā essentiam. ¶ 2 Prēt. Magis est vniri Deo secundum esse personale, q̄ fm visionē: sed sicut Dama.† dicit in 3. lib. tota diuinitas in vna personarū est vnita humanę naturę in Christo. Multo ergo magis tota natura diuina videtur ab anima Christi, & ita videtur, quòd anima Christi comprehendat diuinam essentiam. ¶ 3 Prēt. Illud, quod conuenit filio Dei per naturam, cōuenit filio hominis per gratiam, vt Aug.* dicit, in 1. de Trini. sed comprehendere diuinam essentiam, competit filio Dei per naturam. ergo filio hominis competit per gratiam: & ita videtur quòd anima Christi per gratiam Verbum comprehendat.

D

E

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. 83.* q. Quod se comprehendit, finitum est sibi: sed essentia diuina non est finita in comparatione ad animam Christi, cū in infinitū eam excedat. ergo anima Christi non comprehendit Verbum.

RESPON. Dicendum, q sicut ex supra* dictis patet, sic facta est vnio naturarū in persona Christi, q tamē proprietas vtriusq; naturę inconfusa permanserit, ita. ſ. quòd in creatum manserit increatū, & creatum manserit infra limites creaturę, sicut Dama.* dicit in 3. li. Est autem impossibile, q aliqua creatura *comprehendat diuinam essentiā (sicut in prima parte ostēsum† est) eo quòd infinitum non comprehēditur a finito. Et ideo dicendum, quòd anima Christi nullo modo comprehēdit diuinam essentiam.

AD PRIMVM ergo dicendum, q homo assumptus* conformatur diuinę Trinitati in sui cognitione, non ratione comprehensionis, sed ratione cuiusdam excellentissimę cognitionis prę ceteris creaturis.

AD 2um dicēdū, q nec etiā i vnione, quę est fm esse psonale, natura humana cōprehēdit Dei verbum, siue naturā diuinā, quę q̄is tota vnita fuerit humanę naturę in vna psona filij, nō tn fuit tota virtus diuinitatis ab humana natura quasi circūscripta. Vñ Aug.* dicit in epist. ad Volusianū, Scire te volo, nō hoc Christianā habere doctrinā, q ita Deus infusus sit carni, vt curā gubernandę vniuersitatis vel deseruerit, vel amiserit, vel ad illud corpusculū quasi contractā, collectamq; trāstulerit. & similiter anima Christi totam Dei essentiā videt, non tn eā cōprehēdit, quia nō totaliter eā videt. i. nō ita perfecte sicut visibilis est, vt in 1. parte* expositum est.

AD 3um dicendū, q verbū illud Aug. est intelligēdū de gratia vnionis, fm quā oia, quę dicuntur de filio Dei fm diuinā naturā, dicūtur de filio hominis, propter identitatē suppositi. & fm hoc vere pōt dici q filius hominis est comprehensor diuinę essentię, non quidē fm animam, sed fm diuinam naturā: per quem etiam modum potest dici, q filius hominis est creator.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima Christi in uerbo cognouerit omnia.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur q anima Christi in verbo non cognoscat omnia.

Universidad de Deusto Biblioteca

per hoominum auctoritate Ioan. 2.

Et Circa hunc processum dubium occurrit, quoniam proposito dicens, cuilibet Beato conuenire, quòd videat in Verbo omnia spectantia ad sã difficultatem paritur. Sequeretur enim ex ipsa coniuncta præcedenti propositioni in litera posita. s. Quilibet beatus tanto plura in verbo cognoscit, quãto perfectius videt verbum, quòd aliquis Sanctus minus beat⁹, puta, sanctus Antonius, esset magis beatus altero beatiore se, puta sãcto Petro, quod implicat contradictoria. Et patet sequela, posito q̃ plura singularia spectent ad sanctũ Anto. quã ad sanctum Petrũ, quia multo plures orationes emittũtur ad sanctum Anton. quàm sit singularia spectantia ad sanctũ Petrum, quem nemo interpellat. Ad hoc dicitur, quòd propositio dicens, quemlibet beatum videre in verbo omnia spectantia ad se, potest dupliciter intelligi. d. vel formaliter, vel causaliter. Si formaliter, sensus est, quòd ipsa visio verbi est etiam visio spectãtium ad se. Et sic sumpta propositio intelligitur de spectantibus ad beatum, tunc cum primo fit beatus, & nõ de spectantibus postea ad ipsum, quoniam hæc per reuelationem habent, vt patet de Angelis, qui spectantia ad ipsos de dispositione populorum sibi cõmissorũ nesciebãt, vt testatur eorũ pugna viginti & vno diebus, Dan. 10. ca. Et sic ad obiectionẽ dicitur, q̃ impossibile est plura singularia spectare ad minus beatum, tunc, quando primo fit beatus: quoniam ex hoc ipso quòd ponitur minus beatus, ponitur quòd visio sua in verbo ad pauciora se extendat, vt in litera dicitur. Si vero intelligatur siue formaliter, siue causaliter, sic est sensus, quòd quilibet beatus videt, vel formaliter, vel causaliter in verbo omnia ad se spectantia. Et est indubie verum, quoniam vel ipsa visio verbi est illorum visio, vel est causa visionis illorum: quoniam ex hoc ipso, quòd aliquis videt verbum, debetur sibi, quòd suo tempore innotescant sibi spectantia ad se: aliter visio illa non substantialiter constitueret beatum: beatitudo enim est status omnium bonorum aggregatione perfectus. Et secundum hoc patet obiectionem cessare, quocumque autem modo intelligatur in proposito, infert intentum litteræ, tum, quia omnia fuerunt subiecta Christo ab instanti conceptionis suæ, in quo fuit beatus videndo verbũ, & sic in primo sensu processus inueni

Glo. or. ibi.

Dicitur enim Marci 13. De die autem illa nemo scit, neque angeli in cælo, neque filius nisi Pater. Non ergo omnia scit in verbo.

¶ 2 Præt. Quanto aliquis perfectius cognoscit aliquod principiũ, tanto plura i illo principio cognoscit: sed Deus perfectius videt essentiã suam, quàm anima Christi. ergo plura cognoscit in verbo, q̃ anima Christi. non ergo anima Christi in verbo cognoscit omnia.

¶ 3 Præt. Quantitas scientiæ attenditur secundum quantitatem scibilium. Si ergo anima Christi sciret in verbo omnia, quæ scit verbũ sequeretur, q̃ scientia animæ Christi æquaretur scientiæ diuinæ, creatum videlicet increato, quod est impossibile.

SED CONTRA est, q̃ super illud Apoc. 5. Dignus est agnus, qui occisus est accipere diuinitatem & sapientiam. glo. * dicit, ideſt, omnium cognitionem.

RESPON. Dicendum, quòd cum quæritur an Christus cognoscat omnia in verbo, ly omnia, potest dupliciter accipi. Vno modo, proprie, vt distribuat pro omnib⁹, quæ quocumque modo, sunt, vel erunt, vel fuerunt vel facta vel dicta vel cogitata a quocumque, fm quodcumque tempus. Et sic dicendum est, q̃ anima Christi in verbo cognoscit omnia. Vnusquisque. n. intellectus creatus, i verbo cognoscit, non quidem omnia simpliciter, sed tanto plura, quanto perfectius videt verbum: nulli tamẽ intellectui beato deest, quin cognoscat in verbo omnia quæ ad ipsum spectãt. Ad Christum autem, & ad eius dignitatem spectant quodam modo omnia, inquantum ei subiecta sunt omnia. Ipse etiam est omnium iudex cõstitutus a Deo, quia filius hominis est, vt dicitur Ioã. 5. Et ideo anima Christi in verbo cognoscit omnia existentia, secundũ quodcumque tempus, & etiã hominum cogitatus, quorum est iudex, ita vt quod de eo dicitur Ioã. 2. Ipse enim sciebat quid esset in homine, potest intelligi non solũ quantum ad scientiam diuinam, sed etiam quantum ad scientiã animæ eius, quã habet in verbo. Alio modo, ly omnia, potest accipi magis large, vt extendatur non solum ad omnia, quæ sunt actu secũdum quodcumque tempus, sed etiã ad omnia quæcumque sunt in potentia numquam reducenda, uel reducta ad actum. Horum autem quædam sunt in sola potentia diuina, & huiusmodi non omnia cognoscit in verbo anima Christi. Hoc enim esset comprehẽdere omnia, quæ Deus potest facere, quod esset comprehendere diuinam virtutẽ, & per consequens diuinam essentiam. Virtus enim quælibet cognoscitur per cognitionem omnium, in quæ potest. Quædam vero sunt non solum in potentia diuina, sed etiam in potentia creaturæ, & huiusmodi omnia scit anima Christi in verbo. Comprehendit enim in verbo omnis creaturæ essentiã, & per consequens potentiam & virtutem, & omnia quæ sunt in potentia creaturæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ illud verbũ intellexerunt Arrius & Eunomius, nõ quantum ad sciẽtiam animæ, quam in Christo nõ ponebant (vt supra dictum est *) sed quantum ad diuinam cognitionẽ filij, quem ponebãt esse minorem Patre, quantum ad scientiam. sed illud stare non potest, quia per verbum Dei facta sunt omnia, vt dicitur Ioan. 1. Et inter alia facta sunt etiam per ipsum omnia tempora. Nihil autem per ipsum factum est, quod ab eo ignoretur. Dicitur ergo nescire diem & horam iudicij, quia non facit scire: interrogatus enim super hoc ab Apostolis Act. 1. hoc eis noluit reuelare: sicut ecõtrario legitur Genes. 22. Nunc cognoui, quòd timeas Deum, ideſt, nunc cognoscere feci. Dicitur autẽ Pater scire: quia huiusmodi cognitionẽ tradidit Filio. Vnde in hoc ipso, quòd dicitur, Nisi Pater, datur intelligi quòd Filius cognoscit, & non solum quantum ad diuinam naturam, sed etiam quantum ad humanam: quia vt Chrysosto.* argumentatur, si Christo homini datum est, vt sciat, qualiter oporteat iudicare quod est mai⁹, multo magis datum est ei scire quod minus est, scilicet tempus iudicij. Origenes tamẽ † hoc exponit de Christo secũdum corpus eius, quod est Ecclesia, quæ hoc tẽpus ignorat. Quidam autem dicunt hoc esse intelligendum de filio Dei adoptiuo, nõ de filio naturali.

AD 2^m dicendum, quod Deus in tãtum perfectius cognoscit suã essentiam, q̃ anima Christi, quòd eam comprehendit. & ideo cognoscit omnia non solum quæ sunt in actu, secundum quodcumque tempus, quæ dicitur cognoscere scientia visionis: sed etiam omnia quæcumque ipse facere potest, quæ dicitur cognoscere per simplicem intelligentiam, vt in 1. habitum est*. Scit ergo anima Christi oia, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam visionis: non tamen omnia, quæ Deus in seipso cognoscit per scientiam simplicis intelligentiæ: & ita plura scit Deus in seipso, q̃ anima Christi.

AD 3^m dicendum, q̃ quantitas scientiæ non solum attenditur secundum numerum scibilium: sed etiam secundum claritatem cognitionis. Quàmuis igitur scientia animę Christi, quam habet in verbo, paricetur scientię visionis, quam Deus habet in seipso, quantum ad numerum scibilium: scientia tamẽ Dei excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis, scientiã animę Christi, quia lumen increatum diuini intellectus, in infinitũ excedit lumen creatum, quodcũq;

* Ioan. 12. hom. 59. in Matt. to. 2. & hom. 14. in Mar. idẽ inquit to. 2

* Hom. 30. in Matt. in vlt. illo⁹ homi. tom. 2.

* P. q. 14. a. 9.

* Q. præced. ar. 1.

¶ In codem processu nota, quòd Auctor distinguẽdo ly omnia, in omnia quandoque in actu, vel in omnia, siue in actu siue in potẽtia, appellauit primam distributionem prop̃rie, & secundã large, ex ratione, quia quæ sunt in potẽtia non sunt, & sicut excludũtur a numero entiũ, ita excludũt a numero oium. Fecit aũt hoc ob dignificãdos sermones de Christo, vt. s. simpliciter loquendo, stãt mandum doceret, quòd Christus, inquãtũ hõ, nouit oia.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi non nouit in verbo omnia, quæ sunt in sola potẽtia Dei. Probatur docendo ad impossibile, quia nosse omnia, quæ sunt in sola Dei potentia, est comprehẽdere oia, q̃ Deus potest facere. ergo est comprehendere diuinam virtutem. ergo est comprehendere diuinam essentiam, quod est impossibile. Prima consequentia probatur, quia virtus quælibet comprehẽditur per cognitionem omnium in quæ potest.

¶ Vbi nota omnes has propositiones loqui de notitia seu comprehẽsione omnium non in seipsis, sed in verbo ceu in causa. Ex comprehẽsione enim omnium effectuum in seipsis, non infertur cõprehẽsio ordinis, & præsertim, in infinitum excedentis omnia, quæ sunt in potẽtia sua, qualis est Deus, cũ omnia sint entia limitata, ipse autem Deus sit infinitũ esse: sed ex comprehensione omnium possibilium in sua causa, infertur comprehensio illius virtutis causatiuæ, quæ in proposito est omnipotentia diuina, & consequenter comprehensio essentiæ diuinæ. Nam in tali modo cognoscendi, cognitio possibilium sequitur naturaliter cognitionem causæ, ac per hoc maior maiorem, & tandem maxima maximam. Maior autem possibilium cognitio haberi non potest in causa, quàm, vt omnia comprehẽdantur in illa, vt patet in cognitione primorum principiorum, quanto enim aliquis perfectius illorum penetrat virtutem, tanto plura in illis, & ex illis cognoscit, adeo vt cum omnia ex, & in illis cognoscibilia quis comprehendit, tã perfecte illa nouit, vt perfectius cognosci nequeant: adæquat siquidem tunc cognitio cognoscibilitatem illorum. Et scito, quòd materia ista, an sit possibile, creaturam cognoscere omnia in Verbo, & an visio omnium in Verbo sit comprehensio, in ar. 8. q. 12. primi libri discussa est, vbi responsum est Scoto & alijs, nec repetenda duxi.

¶ Tertia conclusio est: Anima Christi scit in verbo omnia quæ sunt in potẽtia creaturæ. Probatur: Anima Christi comprehendit in verbo omnis creaturæ essentiam. ergo virtutem & potentiam. ergo omnia, in quæ potest. Omnia relinquuntur in litera p̃ constantibus, & vere constant præsupposito antecedente, quod rationabiliter affirmatur de anima Christi, quia tribuendã ei est quicquid potest excellẽtiæ tribui.

¶ In responsione ad secundum nota primo illud verbum, Anima Christi scit i verbo omnia, quæ Deus in seipso scit scientia visionis: habebit enim inferius quæstionem nõ parũ. Nota secundo, quòd aliud est dicere, animam Christi scire oia nota Deo scientia visionis, & non scire omnia nota Deo simplici intelligentia, & aliud est dicere, animã Christi scire tantum ea, quæ sunt nota Deo scientia visionis, quoniam hoc secũdum dictũ aufert ab anima Christi q̃quid notum est Deo simplici intelligentia, quod constat esse falsum ex litera, dicente, quòd anima Christi nouit multa in potentia, num quam in actu. Vnde patet error Scoti, qui hoc videtur imponere Auctori in q. 2. 14. dist. 3. sent.

¶ In responsione ad tertium aduerte, q̃ quia vnum & idem est lumen claritatis diuinæ in scientia visionis & simplicis intelligentiæ, ideo litera non subsumit quòd scientia visionis in Deo est clarior, sed absolute, q̃ scientia Dei excedit in infinitum, quantum ad claritatem cognitionis. Quocirca excessus in infinitum, conceditur simpliciter, participatio autem non simpliciter, sed secundum quid, hoc est quo ad aliquid, hoc est, quo ad numerum scitorum scientia visionis.

¶ In eadem responsione dubium occurrit ex Durando in 3. sen. dist. 14. q. 1. ar. 2. tenente, quòd anima Christi videt in verbo quicquid videt verbum, quo ad quæstionem quid est, & sic scientia animæ Christi æquatur diuinæ scientiæ simplicis intelligentiæ quo ad numerum scitorum, licet non quo ad claritatẽ cognitionis. Probatq; hoc sic. Videns Deum, videt visione beatifica quicquid naturaliter repræsentatur in diuina essentia. ergo videt quidditates omnium possibilium. Consequentia patet, quia diuina essentia naturaliter repræsentat omnẽ possibilem quidditatem. Antecedens vero probatur, quia nec ex parte repræsentantis aut repræsentationis est impedimentum, cum ex naturali necessitate sit huiusmodi repræsentatio, nec ex parte cognoscentis, quia potest in longe, immo infinite maius. Est enim essentiam diuinam. ergo & in omnia possibilia qdditatiue, quæ in infinitũ minus sunt cognoscibilia. In corp. ar.

¶ Ad hoc dicitur quòd antecedẽs est falsum. Et ad illius probationem dicitur, quòd impedimenta in promptu est, & apparet ex parte cognoscentis, qui non est capax totius repræsentationis naturalis diuinæ essentiæ, sicut nec comprehensionis illius. Et ad probationem inductã, scilicet potest in lõge maius &c. respõdetur, quòd peccat secundum figuram dictionis, sub posse in maius & minus, subsumendo posse tali mõ, hoc est posse videre qdditates possibiles in verbo. Nam licet longe & infinite maius sit videre Deum, quàm videre omnia alia: longe tamen maius est videre sic Deum, quòd in ipso viso videatur omnes quidditates possibiles, q̃ videre Deũ. Et hoc iã docuerat Auctor, & tamen iste nõ erubuit concludere ex tali sophistica ratione. 1. p. q. 14. a. 12. & 3. dist. 14. art. 2. q. 2. ad 2. & q. 4. ad 2. & ver. q. 20. a. 4. c. & ad 1. 2. & 5. & quo. 3. q. 2. ar. 1. & opusc. 9. q. 8i. Li. 3. Phys. tex. 63. to. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi in Verbo cognouerit infinita.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ anima Christi non possit cognoscere infinita i verbo. Quòd enim in infinitũ cognoscatur, repugnat definitioni infiniti, prout dicitur in 3. Phys.* quòd infinitum est, cuius quantitatem accipientibus, semper est aliquid extra accipere. Impossibile autem est definitionem a definito separari, quia hoc esset contradictoria esse simul. ergo impossibile est, quòd anima Christi sciat infinita.

¶ 2 Præt. Infinitorum scientia est in finita: sed sciẽtia animę Christi nõ potest esse infinita: est enim capacitas eius finita, cum sit creata. Non ergo anima Christi potest cognoscere infinita.

¶ 3 Præt. Infinito non potest esse aliquid maius: sed plura continẽtur in scientia diuina, absolute loquẽdo, quàm in scientia animę Christi, vt dictũ est *. ergo anima Christi non cognoscit infinita.

SED CONTRA, Anima Christi cognoscit totam suam potentiã & omnia quę potest. Potest autẽ in emundationem infinitorum peccatorum, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio q̃ peccatis nostris: non autem pro nostris tantũ, sed etiam pro totius mundi. ergo anima Christi cognoscit infinita.

RESPON. Dicendum, q̃ scientia non est nisi entis, eo q̃ ens & verũ conuertuntur. Dupliciter autem dicit̃ aliquid ens. Vno modo, simpliciter, quod. s. est ens actu: alio modo, secundum quid, quod scilicet est ens in potentia. & quia, vt

* Q. præced. ar. 1.

Super Quæstionis decimæ Articuli tertium.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris de modo sciendi. Secundo, respondetur quæsito, iuxta primum modum sciẽdi vnica negatiua conclusione. Tertio, respondetur quæsito, iuxta secundũ modum sciendi, vna conclusione affirmatiua. Quo ad primum distinctio est, quòd dupliciter aliquid est cognoscibile, vel secundum seipsum, vt ens in actu, vel non secundum se, sed secundũ illud, in cuius potentia existit, vt ens in potentia. Probatur distinctio, Ens dicitur dupliciter, s. simpliciter, vt ens in actu, & secundum quid, vt ens in potentia. ergo & scibile dicitur dupliciter, illud secundum se, hoc secundum quòd est in alio. Antecedens patet, & consequentia quo ad primam partem probatur, quia scientia non est nisi entium, quod probatur, quia ens & verum

verum conuertuntur. Quo ad secūdum vero : quia vnūquodq; cognoscitur, secundum quòd est actu, & non secundum quòd est in potentia: ex hoc enim, sequitur, quòd scientia primo tendit ad ens in actu, & secundario ad ens in potentia, hoc est tendit ad ens in actu secundum se, & ad ens in potētia, vt est i alios hoc.n.est secūdario cognosci, & illud ē primo cognosci.

Li.9. Metaph. tex.10.to.3.

¶ Quo ad secundū conclusio negatiua est, Anima Christi non scit infinita in actu. Probatur: quia non sunt infinita in actu, sed est certus numerus non solū incorruptibiliū, sed etiam generabilium & corruptibiliū. Probatur, quia status generationis & corruptionis nō durat in infinitum.

D.1215.

¶ Occurrit hoc in loco dubium ad hominem, quo pacto stet doctrina hęc cū antedicta. Dictum quippe in præcedēti articulo est, animam Christi scire quæcūq; scit Deus scientia visionis, & in 1.p.q.14.arti.12. Auctor determinat Deum scientia visionis cognoscere infinita, & reprehēdit ac confutat rationē hic allatam de finito statu generationis & corruptionis. Vnde videtur Auctor sux oblitus doctrinæ, & ponere cōtraria, dum dicit animam Christi nescire infinita in actu, & negat infinita in actu secundū quodcumque tempus, & ex alia parte dicit animam Christi scire omnia, quæ scit Deus scientia visionis, & dicit illa esse infinita in actu, si sumantur omnia, quæ sunt, erūt, & fuerūt in actu, quia cogitationes & affectiones creaturarum rationalium, quæ perpetuæ sunt, in infinitū multiplicabūtur.

D.477. Ar.præced. 1.p.q.7.ar.1. D.366. Alias potētiam.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ vtrumq; dictum est verū diuersimode intellectum. Nā dictum hoc in loco verificatur de simpliciter entibus in actu (quæ sunt solæ substātiæ) quæ sunt actu quandoque, quæ constat esse finita, secundū fidei sententiam decernentis mundum inceꝑisse, & generationē desituram. In prima autem parte, sermo de simpliciter vel secundum quid entibus in actu quandoque est, quæ etiam patet esse infinita, quia in infinitum actus intellectus multiplicabuntur, etsi non in tēpore hoc continuo, in tempore tamen discreto. Et quòd hæc sit Auctoris mens, patet ex tribus. Primo, quia ab ente incipit corpus articuli, & ad ens simpliciter deuenit, distinguendo illud contra ens secundum quid, quod dicitur & de ente in potentia, & de accidentibus, sed solum ens in potentia explicauit, quia solum ens in potentia erat ad distinctionem motum infinitū ex sui ratione est ignotum, quia. s. est quasi materia cum priuatione formæ (vt dicit 3. Phy.) * omnis autem cognitio est per formam vel actum. Sic ergo si huiusmodi infinitum cognosci debeat secundum modum ipsius cogniti, impossibile est quòd cognoscatur: G est enim modus ipsius vt accipiatur pars eius post partem, vt dicitur in 3. Phys.* Et hoc modo verū est, quòd eius quantitatem accipiē tibus. s. parte accepta post partem, semper est aliquid extra accipere, sed sicut materialia possunt accipi ab intellectu immaterialiter & multa vnite, ita infinita possunt accipi ab intellectu non per modum infiniti, sed quasi finite, vt sic ea quæ sunt in seipsis infinita, sint in intellectu cognoscentis finita. Et hoc H modo anima Christi scit infinita, inquantum. s. scit ea non discurrēdo per singula, sed in aliquo vno, puta, in aliqua creatura, in cuius potentia existunt infinita, & principaliter in ipso verbo.

Ad primum ergo dicendū, quòd infinitum (sicut in 1. parte dictum est *) dupliciter dicitur. Vno modo, secūdum rationem formę. & sic dicitur infinitum negatiue. s. id, quod est forma vel actus non limitatus per materiā, vel subiectū in quo recipiatur. & huiusmodi infinitum, quantum est de se, est maxime cognoscibile, propter perfectionem actus, licet non * sit cōprehensibile a potentia finita creaturæ: sic enim dicitur Deus infinit*, & tale infinitum anima Christi cognoscit, licet non comprehendat. Alio modo, dicitur infinitum secūdum * rationem materiæ, quod quidem dicitur priuatiue, ex hoc. s. ꝙ non habet formam quam natū est habere, & per hunc modum dicitur infinitum in quātitate. Tale autem infinitū est quasi materia cum priuatione formæ (vt dicit 3. Phy.) * omnis autem cognitio est per formam vel actum. Sic ergo si huiusmodi infinitum cognosci debeat secundum modum ipsius cogniti, impossibile est quòd cognoscatur: G est enim modus ipsius vt accipiatur pars eius post partem, vt dicitur in 3. Phys.* Et hoc modo verū est, quòd eius quantitatem accipiē tibus. s. parte accepta post partem, semper est aliquid extra accipere, sed sicut materialia possunt accipi ab intellectu immaterialiter & multa vnite, ita infinita possunt accipi ab intellectu non per modum infiniti, sed quasi finite, vt sic ea quæ sunt in seipsis infinita, sint in intellectu cognoscentis finita. Et hoc H modo anima Christi scit infinita, inquantum. s. scit ea non discurrēdo per singula, sed in aliquo vno, puta, in aliqua creatura, in cuius potentia existunt infinita, & principaliter in ipso verbo.

Ad 2^m dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse infinitū vno modo, quod est alio modo finitū: sicut si imaginemur in quantitatibus superficiem, quę sit secundum longitudinem infinita, secundum latitudinem autē finita. Sic igitur I si essent infiniti homines numero, haberent quidem infinitatem secūdum aliquid. s. secundum multitudinem; secundum tamen essentię rationem haberent finitatem, eo quòd omnium essentia esset limitata sub ratione vnius speciei, sed id, quod est simpliciter infinitū secūdum essentię rationem, est Deus vt in 1. parte dictum est *. Propriū autē obiectū intellectus est ^4 quod quid est (dicitur 3. † de anima) ad quod pertinet ratio speciei. Sic igitur anima Christi propter hoc, ꝙ K habet capacitatem finitā, id, quod est simpliciter infinitum secundū quodcumque tēpus adiungit etiam hominū cogitatus, infinuās per hoc, ꝙ per existentia secundā quodcumque tempus intelligit hic esse sola, quæ simpliciter existūt, quę sunt solæ substantiæ. Est igitur doctrina Auctoris, quòd omnia cognita scientia visionis, possunt dici & infinita & finita. Finita quidem, si ly oia distribuit pro entibus simpliciter: infinita vero, si ly oia distribuit tam pro entibus, q̄ accidentibus entium. Et propterea vtrumq; est verū. s. quòd scię tia visionis animæ Christi est infinitorum, & quòd non est infinitorū. Quo ad tertium, secunda conclusio respōsiua affirmatiue est, Anima Christi scit in Verbo infinita i potentia. Probatur primo. In potētia creaturæ sunt infinita. ergo scit infinita. Probatur consequentia: quia scit omnia quę sunt in potētia creaturæ. Declaratur ſē cundo modus istius scientiæ, & dicitur ꝙ est ad modū simplicis intelligentiæ, & non per modum scięti æ visionis. Omnia ex supradictis clara sunt.

¶ In respōsione ad primum vide Noui tie, ꝙ infinitū quātitatiue, accipiendo partem post partem in actu, sicut est impertransibile tā realiter, quām secundū designationem, ita est impertransibile secundum cognitionē. Et ideo dicitur, quòd vt sic, est ignotum, & implicat, ꝙ pertranseundo cognoscatur.

¶ In respōsione ad secundum nota, quòd responsio consistit in hac distinctione. Infiniti secundum essentiam scientia comprehensiua est infinita: infiniti autem aliter, finiti tamen secundum essentiam, scientia comprehensiua non est infinita: quia scientia est finita, vel infinita, ex finitate vel infinitate proprii obiecti, & non ex alia finitate vel infinitate. Proprium autem obiectum intellectus est, quod quid est, & ideo si quod quid est, hoc est essentia est infinita, scientia cōprehensiua est infinita, & si quod quid est, seu essentia est finita, scientia est finita. Vnde cum infinita scita ab anima Christi sint finita secundum essentiam, licet infinita secundum multitudinem, non inferunt, scientiā animæ Christi esse infinitam.

¶ In

¶ In hac respōsione dubium occurrit ex Adam. in 3. sen. proba re conante, quòd intellectus creatus non potest simul videre infinita, ita quòd distinctē cognoscat quodlibet eorum, eo quòd sequeretur, ꝙ visio illa esset infinitæ perfectionis in genere cognitionis: quia æquipolleret infinitis cognitionibus etiam specie distinctis, quę ad infinita illa terminari possent: & quia nō plus potest creatura simul videre, quàm De* possit simul facere: & q̄a se quereꝰ, ꝙ esset odiū infiniti demeriti, puta si quis vellet ex odio Dei occidere infinitos homines visos simuli vel charitas infiniti meriti, puta si quis ex charitate illos infinitos diligeret.

¶ Sed ex hac litera primum argumentū (quòd extra propria materiæ non vagatur) facile soluitur, dicendo quòd visio non est infinita, nisi essentia cōprehensa sit infinita essentialiter. Et quia arguens apponit ly, in genere cognitionis, ideo ne in æquiuoco disputetur, distingue quòd si per hoc intēdit quòd sit cognitio infinita simpliciter, patet responsio ex litera hac, quòd scilicet consequentia nihil valet. Nec ex eo quòd vna cognitio æquipollet infinitis in aliquo certo genere, sequitur quòd sit infinita simpliciter, sed sat est quòd sit altioris ordinis: vnum siquidem individuum superioris ordinis excedit infinita inferioris ordinis, & vna species altioris ordinis excedit perfectionem infinitarū specierum inferioris ordinis: sol enim est perfectior omnibus generabilib* & corruptibilibus, & ſ mundus æternus esset. Vnde visio animæ Christi, qua videt verbum, & in illo infinita, non solū æquipollet, sed excedit infinitas cognitiones terminabiles ad infinita, & tamen non est infinita simpliciter. Nec illæ cognitiones essent infinitæ perfectionis simpliciter, etiam vt cognitiones: quia infinitas simpliciter cognitionis (vt in hac habes litera) numquam habetur nisi essentia infinita essentialiter comprehendatur, quòd cōstat nō inueniri in infinitis cognitionibus infinitorum specie distinctorum, creatorum vel creabilium: quoniam & singula & omnia simul habent essentias finitas essentialiter, vt patet, si fingas infinitas species animalis, omnes enim simul ad animalis genus essentias limitatas haberent. Simile est enim de tota latitudine possibilium, quoniā omnia simul nō essent actus purus, sed infra latitudinem habentium potentiam admissam. Si autem intendit quòd sit cognitio infinita secundum quid, cum infinitas secundum quid non repugnet creaturæ, nihil omnino probatur.

¶ Ad secundum autem ex extraneis, scilicet ex potentia Dei, neganda est maior, quia modus intelligendi eo ntrario se habet ad modum, quo res in esse ponuntur. nam in intellectu adu nātur diuisa, ad extra vero prodeuntia diuiduntur, quæ in causa erant non solum simul, sed vnū. Et hinc fit, quòd videri simul non repugnat infinitis, produci autem simul repugnat eis.

¶ Ad tertium de merito & demerito, respōdetur quòd neutrum sequitur infinitum, nisi secundū quid, & non simpliciter. Magnitudō siquidem simpliciter tam meriti, quàm demeriti, nō ex multitudine obiectorū, sed ex quantitate essentiali sui pensat.

¶ In responsione ad tertium eiusdem tertii articuli, perspice ꝙ tota vis responsionis consistit in hoc, quòd apprietates infiniti, in quocumq; ponatur infinitas, arctantur ad subiectum infinitatis, puta, proprietates infiniti positi in linea arctātur ad lineam, & positi in superficie, arctantur ad superficiem, & positi in numeris paribus arctantur ad numerum parem, & positi in motibus Saturni, arctantur ad circulationes Saturni, & sic de aliis. Nec hoc dicitur voluntarie, sed cum sufficiē ti ratione: quia scilicet infinitum nō est substantia, sed accidens, constat autem accidens non excedere suum subiectū, sed arctari ad illud, & si accidens arctatur ad subiectū, multo magis proprietates comitantes accidentis naturam, arctantur ad idē subiectum, vt patet in actue. Et hanc respōsionem perspicaciter serua, quoniam ex illa elucescent solutiones multarum quæstionum, & quòd non inconuenit vnum infinitum esse maius alio.

Sup.q.9.ar.2.c.& inf.q.1.ar.5.ad 1.

P.p.q.12.a.2.

Ca.4. a me dio illius.

¶ *Super Quæstionis decimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli est vna conclusio respōsiua quæsito affirmatiue, Anima Christi præ ceteris creaturis perfectius videt diuinam essentiam. Probatur, visio diuinæ essentiæ conuenit omnibus beatis secundum participationem diuini luminis, deriuati in eos a fonte diuini Verbi: sed anima Christi coniungitur propinquius verbo Dei, & plenius recipit influxum luminis, in

Ar.x.huius parā.

Li.9. tex.37 & 38.to.2.

Li.9. tex.6. to.2.

Li.9. tex.9. to.2.

Li.9. tex.10. to.2.

P.p.q.10.a.2.

D.1215.

D.477.

Ar.præced.

1.p.q.7.ar.1.

D.366.

Alias potētiam.

Ar.x.huius parā.

Li.9. tex.6. to.2.

Li.9. tex.9. to.2.

Li.9. tex.10. to.2.

P.p.q.10.a.2.

Universidad de Navarra Biblioteca

ris, in quo Deus videtur. ergo. Maior probatur Eccles. 1. Minor quo ad primam partem, quia coniungitur in persona: quo ad secundam, quia tamquã Vnigenitus est plenus veritatis Io. 1.

¶ In responsione ad secundum, nota expositionē Maioris propositionis assumptæ in corpore articuli, in qua dictum est, quòd visio Dei attenditur secundum participationem diuini luminis: explanatur siquidem hic, quòd visio Dei attenditur, & secundum virtutem naturæ videntis, & secundum lumen gloriæ: sed magis secundū lumen gloriæ quod spectat ad ordinem gratiæ. & ideo Christi anima perfectius videt, quàm angeli, præstãtes virtute intellectus naturalis: dicēdo siquidē, quòd magis attenduntur gradus visionis secundum ordinem gratiæ, quàm secundū ordiuem naturæ, sufficienter explicauit, quòd secundum vtrumque ordinem attenditur. Et hoc bene notabis, quia hinc habes, quòd pati existente lumine gloriæ in homine & angelo, perfectius videt Deum angelus, quàm homo, & merito, quia visus acutior melius videt, quàm visus minus acutus, ceteris paribus. Et ex hoc vlterius sequitur, quòd si verbū Dei assumpsisset in vnitatem personalem angelicam aliquam naturam cū lumine gloriæ æquali illi, quod anima Christi de facto habet, angelus ille perfectius videret diuinam essentiam, quàm modo videat anima Christi.

¶ In responsione ad tertium circa illa verba, licet absolute considerando possit esse aliquis gradus sublimior secundum infinitatem diuinæ potentiæ, dubium occurrit, quo nam pacto stat cum supradictis, quòd gratia animæ Christi est in summo simpliciter, ita quòd non est dabilis maior gratia habitualis illa, quia est in summo. Simile siquidem iudicium est de lumine gloriæ, quod est ipsa gratia consumata formaliter vel causaliter. Si enim lumen gloriæ est in anima Christi in summo, impossibile est secundum quamcumque potentiam inueniri gradum sublimioremsicut non potest inueniri sublimior gradus caloris, quàm sit calor in summo: esset enim implicare contradictoria simul, vt patet.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum in litera non dicatur, quòd posset esse sublimior gradus luminis gloriæ nec visionis diuinæ, sed sublimior gradus sine additione aliqua, nullam habet litera difficultatem, cum de facto multi sint gradus perfectiores gradu diuinæ visionis, scilicet gradus substantiæ, cum quælibet substãtia sit sublimior simpliciter quolibet accidente. Sed hæc responsio dissonat a litera, quæ gradum sublimiorem possibilem dicit secundum infinitatem diuinæ potentiæ: per hoc namque manifeste signiſicauit, quòd de sublimiori, de potentia non ordinaria, sed de potentia absolute loquitur. Et contextus ipse plane intellectus sonat, quòd loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis de cuius altitudine tractatur. Vnde & propter sensum plani cõtextus, & propter attributum sublimiorem gradum infinitati divinæ potentiæ, aliter respondetur, fatendo quòd litera loquitur de sublimiori gradu diuinæ visionis: verũ quia diuina visio graduatur, vel ex parte luminis gloriæ, vel ex parte naturæ intellectiuæ, diuersimode assignatur sublimior gradus diuinæ visionis. Primo namque sublimatur diuina visio ex lumine gloriæ sublimioris speciei, ita q̃ lumen gloriæ ponatur genus ad speciem luminis gloriæ inuenti de facto in Christo, & in aliis beatis, & aliam vel alias species luminis gloriæ possibiles fieri. Sed hæc positio dicitur, nec habet vnde formalem seu specificam differentiam inter luminа gloriæ ostendas, cum sit vnum obiectum formale absq; medio, nec varietur specie ex receptibus, vt patet ex hoc, quòd eiusdem speciei est in angelis & hominibus. Secundo itaque sublimatur diuinæ visionis gradus ex augmento in infinitum luminis gloriæ, ita q̃ a formis terminabilibus ad summum excipitur lumẽ gloriæ, quod est tale, q̃ quocumque lumine gloriæ posito, ad hunc potest poni maius. Et Christo est lumẽ gloriæ in summo, secundum Deo potentiam ordinatã non secundum Dei potẽtiam absolutã, secundum quam potest quocumque posito, semp poni maius. Et est ratio exceptionis singularis, quia solum lumen gloriæ est qualitas propria cælestis patriæ. Reliquæ naturales, aut sunt viæ, vt fides, aut sunt communes viæ & patriæ, vt charitas. Sed huic positioni obstat, quia secundum hoc maiori lumini gloriæ non responderet maior charitas in patria, sed per hoc non quanto aliquis perfectius videret Deum, tanto maiorem charitatem haberet, quia charitas ponitur in summo simpliciter in Christo, & sic lumẽ gloriæ posset poni maius, & charitas non posset poni maior.

¶ Relinquitur igitur, quòd alio modo, sublimior gradus diuinæ visionis intelligatur possibilis, scilicet ex parte naturæ intellectiuæ: quia scilicet si ad æquale lumen gloriæ angelus aliquis meretur a verbo Dei in vnitatē personæ, angelus ille perfectius videret Deum, quàm anima Christi, & esset sublimior visionis diuinæ gradus non ex sublimiori lumine, aut gradu luminis, sed ex sublimiore intellectu illuminato æqualiter. Et rursus si Deus assumeret sublimiorem angelum in vnitatem personæ, cum æquali lumine gloriæ, perfectius iste videret Deum quàm Christus, & prior angelus, & iterum si alium sublimiorem, & sic deinceps assumeret cum æquali lumine semper sublimior perfectius videret. Et sic secundum infinitatem diuinæ potentiæ infiniti gradus visionis diuinæ mediant inter perfectissimam visionem animæ Christi, & visionem, qua Deus seipsum videt. Et quia hæc responsio ab ante dictis non dissonat, & clara est absque ambiguitatibus, ideo amplectenda est.

Sunt ergo infiniti gradus medij possibiles, inter modũ, quo Deus videt verbum suum, & inter modum, quo anima Christi videt ipsum. Ergo non est asserendũ, quòd anima Christi perfectius videat verbum vel essentiam diuinam, quàm quælibet alia creatura.

SED CONTRA est, quòd Apostolo. dicit ad Ephe. 1. quòd Deus constituit Christum ad dexteram suã in cælestibus supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solum in hoc sæculo, sed etiã in futuro: sed in illa cælesti gloria tanto aliquis est superior, quanto perfectius cognoscit Deum. ergo anima Christi perfectius videt Deum, quàm quælibet alia creatura.

RESPON. Dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ cõuenit omnibus beatis, secundum participationem luminis deriuati in eos a fonte verbi Dei, secundum illud Eccles. 1. Fons sapientiæ, verbum Dei in excelsis. Huic autem verbo Dei propinquius coniungitur anima Christi, quæ est vnita verbo in persona, quàm quælibet alia creatura. & ideo plenius recipit influentiam luminis, in quo Deus videtur ab ipso verbo, quàm quæcumque alia creatura. & ideo præ cetera creaturis perfecti videt ipsam primam veritatem, quæ est Dei essentia. Vnde dicitur Ioan. 1. Vidimus gloriam eius, quasi Vnigeniti a Patre, plenum non solum gratiæ, sed etiam veritatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd perfectio cognitionis, quantum est ex parte cogniti, attenditur secundum medium: sed quantum est ex parte cognoscentis, attenditur secundum potentiam vel habitum. & inde est, quòd etiã inter homines per vnũ medium, vnus perfectius cognoscit aliquam conclusionem, quàm alius. Et per hunc modum, anima Christi, quæ abundantiori repletur lumine, perfectius cognoscit diuinam essentiam, quàm alij beati: licet omnes ipsam Dei essentiam videant per seipsam.

AD 2^m dicendum, quòd visio diuinæ essentiæ excedit naturalem potentiam cuiuslibet creaturæ, vt in prima parte * dictum est. Et ideo gradus in ipso attenduntur magis secundum ordinem gratiæ, in quo Christus est excellentissimus, quàm secundum ordinem naturę, secundum quem natura angelica præfertur humanę.

AD 3^m dicendum, quòd sicut supra dictum est * de gratia, quòd non potest esse maior gratia, quàm gratia Christi, per respectum ad vnionem verbi, idem etiã dicendum est, & de perfectione diuinę visionis, licet absolute considerando, possit esse aliquis gradus sublimior secundum, infinitatem diuinę potentię.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum primum.*

TIculus articuli clarus est: intelligitur quippe vt sonat.

¶ In corpore est vnica conclusio: Anima Christi per sciẽtiam inditam nouit omnia, excepta diuina essentia: Probatur. Conueniens fuit, vt anima Christi esset cito perfecta, ita, vt eius omnis potentialitas fuerit reducta ad actum: sed in illa est potentia naturalis ad cognoscendum per humanas scientias nota, & potentia obedientiæ ad sciendũ omnia, quæ reuelantur a Deo hominibus: ergo vtraque eius potentia est reducta ad actum: & consequentur omnia nouit per scientiam inditam, excepta essentia diuina. Hic est processus literæ.

¶ In quo primo recolendum est ex supradictis i ar. 3. q. 9. quòd non intendit litera dicere, quòd omnis potentia obediẽtiæ i Christi anima sit reducta ad actum, cum potẽtia obediẽtiæ in qualibet creatura inexplebilis sit: quia secũdum ordinem ad id qd potest in creatura facere Deus, at tẽditur. Sed intẽdit quòd omnis potentia obediẽtiæ ad actum naturæ animæ proportionatũ, est reducta ad actũ: constat autem quòd cognoscere per reuelationes est actus naturę animæ in statu tam viæ quàm patriæ locatæ proportionatus. immo debitus, vt patet de reuelationibus necessarijs, & factis Eccleſiæ tam triumphanti quàm militanti. Et si quis diceret potentiam hanc esse quidẽ respectu animæ humanæ, absolute potentiæ obediẽtiæ: respectu vero eiusdem in vtroque statu esse naturalem (vtpote naturali concomitantia consequentem statum) non aberraret. Vnde cũ Christus fuerit verus viator & comprehensor simul, optime de ipsius anima infertur, quòd vtraque illius potẽtia reducta est ad actum. Aduerte secundo, quòd ideo essentiæ diuinæ cognitio excepta est, quia non cognoscitur naturaliter, nec per reuelationem. Et intellige, reuelationis nomine quemcumq; influxum speciei cuiuscũq; intelligibilis, & per cognitionem diuinæ essentiæ, non quamcũque cognitionem, sed visionem illius. Nouit siquidem anima Christi per scientiam inditam, diuinam naturam multo magis, quàm quicumque philosophus, immo quàm anima separata, immo quàm angeli naturali cognitione, quoniam clara reuelatio nec nouit Deum esse trinum in personis, & alia huiusmodi spe-

QVAESTIO XI.

De scientia indita, uel infusa animæ Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de scientia indita, vel infusa animæ Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum secundum hanc scientiam Christus sciat omnia.

¶ Secundo, Vtrum hæc scientia vti potuerit nõ conuertendo se ad phantasmata.

¶ Tertio, Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.

¶ Quarto, De comparatione huius scientiæ ad scientiam angelicam.

¶ Quinto, Vtrum fuerit sciẽtia habitualis.

¶ Sexto, Vtrum fuerit distincta per diuersos habitus.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundum sciẽtiam inditam uel infusam Christus omnia sciat.

AD PRIMVM sic procedi-

A ctantia ad gratiæ ordinem, quæ angelorum naturalem cognitionem excedunt. Sed quia per eam nõ videbat diuinam essentiam, quam per scientiam beatam videbat, ideo excepta est cognitio diuinæ essentiæ a scientia indita. Sola autem essentia diuina excepta est, quia reliqua omnia aut ad naturalem, aut ad reuelatam cognitionem spectant, cum etiam angeli ipsi per reuelationem, hoc est per infusas species, ab anima nostra separata cognoscantur.

¶ In responsione ad secundum eiusdem articu. nota primo, quòd cum dicitur animam separatam cognoscere substantias separatas p seipsas, non est sensus, quòd intelligantur per proprias substãtias vt species intelligibiles ab anima separata: sed est sensus, quòd p seipsas, hoc est per proprias species itelligibiles, & nõ per species rerum sensibilium (vt modo fit) intelligentur: sicut color dicitur videri per seipsum, quãdo per propriam speciem videtur. Patet autẽ hũc esse sensum intentũ ex hoc, q̃ ad primã partem se remittit, vbi in 2.2. q. 89. determinatum est, animam separatam cognoscere substãtias separatas, per species diuinit^s sibi influxas. Q. 9. ar. 1.

¶ Nota secundo, q̃ cum de anima Christi dicitur, q̃ cognouit substantias separatas per modum, quo cognoscit illa anima separata, cõmunicatio hæc in modo cognoscendi intelligitur solum quo ad substantialitatem modi cognoscendi, & nõ quo ad perfectionem, hoc est, q̃ anima Christi communicat cũ anima separata in hoc, quòd vtraq; cognoscit substantias separatas per species influxas a Deo: sed anima Christi tali modo cognoscens, perfecte & distincte cognoscit substantias separatas, vt in 4. arti. infra patet: anima vero separata imperfecte nouit substantias separatas, vt in prima parte patet. Et propterea in litera hac dicitur, quòd anima separata aliqualiter nouit substantias separatas, & non dicitur absolute, quòd nouit illas.

¶ In responsione ad tertium, circa cognitionem singularium omnium, triplex dubium occurrit. Primum ex Scoto in 3. sentent. distin. 14. quæst. 3. vbi infert quòd si in Christo ponitur cognitio abstractiua omnium singularium, concedendum est, cuiuslibet singularis esse propriã speciem in intellectu Christi, & consequenter duo alia, hoc est, & plures species eiusdẽ speciei simul in eodẽ, & infinitas species infinitorũ singulariũ possibiliũ.

¶ Secundum

¶ Secundum dubium est etiam ex Scoto, ibidem probante, ꝙ F in Christo non fuit cognitio intuitiua per species infusas omnium singularium quæ sunt, fuerunt, & erunt: tum, quia species infusa repræsentat obiectum, vt abstrahit ab actuali existentia, quia eodem modo repræsentat obiectum, siue existat, siue non existat, ac per hoc non est ratio cognoscendi existens, vt existēs, tum, quia veritates cognoscibiles cognitione intuitiua, sunt veritates cōtingentes, quę non possunt cognosci per quascumque species Inatas, quia ex cognitione terminorum contingentium non potest cognosci veritas complexorum contingentium de illis terminis, quia illarū complexionum veritas non includitur in illis terminis, quēadmodum veritas necessaria complexionis scibilis claudi-
Q. præc. ar. 1. tur in extremis.

¶ Tertium dubium est, quia ex ratione literæ male videtur concludi in anima Christi per scientiā infusam notitia omnium singularium, quia ex plenitudine
D. 190. prudentiæ in anima Christi nō habetur cognitio omniū singularium, sed agibilium tantum, cum prudentia sit ratio agibilium, extra agibilia autem sunt & singularia factibilia (quæ spectant ad artem) & singularia nec agibilia nec factibilia, vt singularia speculabiliuṁ, vt sunt singularia arenæ, seminum, animalium, & huiusmodi.

¶ Ad euidentiam horum sciendum est, quòd species intelligibiles infusæ non per accidens, sed ex suo genere, non solū sunt alterius rationis a speciebus acquisitis, quia habent aliud obiectum formale (vt contingit inter species innatas angelis, & acquisitas a nobis) sed sunt longe alterius ac altioris ordinis, quia sic sunt similitudines naturæ, puta, leoninæ, quod repræsentant ea, in quacumque dispositione accidentali subsit, ita ꝙ per vnam speciem potest intellectus cognoscere quidditatiue leonem & omnia eius individua, secundum individuales conditiones, & intueri leones omnes actu existentes. Nec hoc est mirabile, ita quòd sit incredibile: sed ratione fultum, quia scilicet, huiusmodi species sunt exemplitæ a diuina essentia, quæ vna existens est similitudo, ita cuiusque propria, vt nihil in quocumque prætermittatur irrepræsentatum distinctissime. Si enim hoc de facto fatemur inueniri in diuina essentia respectu omnium, cur non possibile fatemur, in multis illius participationibus inueniri, quòd quælibet earum repræsentat aliquam vnam naturam cum suis quomodolibet accidentibus, vt quod vnite præhabetur in essentia diuina super omnes or- K dines diuinos, participetur in aliquibus speciebus spectantibus ad supremum ordinem cognoscitiuorum, quales, sunt substantiæ separatæ & animæ supernaturali lumine illustratæ.

¶ Vnde ad primum dubium respondetur, negando illationem primam, & dicendo quòd vna species superioris ordinis seu infusa ex suo genere, potest sufficere ad notitiam abstractiuam, hoc est quidditatiuam, tam speciem, quàm singularis, vt singulare est, nec oportet multiplicare species illas iuxta numerū singularium. Reliquæ autem consequentiæ, quia istam primā supponunt, manifeste ruunt.

¶ Ad secundum vero dubium dicitur, quòd quia Christi animæ attribuenda est scientia infusa absque diminutione, ideo asserendum est, Christum notitia intuitiua infusa vidisse omnia individua, vt in hac litera dicitur.

¶ Et ad primam obiectionem respondetur, quòd falsum est, speciem infusam ex suo genere, abstrahere necessario ab actuali existentia: nam talis species potest repræsentare naturam, puta leoninam, secundum omnia prædicata quidditatiua, & secundū individuales conditiones & existentias quas habet, ac coniuncta in ea accidentia, vt pote exemplata a diuina essentia, vt exēplari talis naturæ sic & sic individuatę, ac existentis, & qualificatæ ac quantificatæ. Ad probationem vero, quia siue existat siue non, eodem modo repræsentat, respondetur quòd repræsentare eodē modo contingit dupliciter, vel ex parte repræsentati, & sic falsum est quòd eodē mō repræsentet leonem, siue existat, siue non, quia existente leone repræsentatur existens: non existente autem, nō repræsentat existēs. Vel ex parte repræsentātis, & sic verū est quòd eodem modo repræsentat: non enim mutatio fit in specie illa per hoc quòd repræsentat naturam leoninam in hoc nunc de non existentem, sed eodem modo se habet ex parte sui, verum ipsa natura leonina in re mutationem patitur. Et hoc uiter ita respondetur de istis speciebus in anima Christi: sicut de essentia diuina, vt repræsentat hæc eadem, de qua constat quòd repræsentat eodem modo, ex parte repræsentantis, diuersimode autem ex parte repræsentati. Et per hęc patet responsio ad secundum obiectionem, quia supponit hoc falsum, scilicet quòd species istæ sint species adæquatæ terminis incomplexis. Nos autem dicimus, quòd species istæ quæ in anima Christi sunt, sunt adeo altioris ordinis, vt imitentur diuinam essentiam, vt repræsentantem veritatem contingentium & non solum vt repræsentantem naturam quamlibet secundū se. Et propterea anima Christi intuitiue, perfecte per illas videt præterita, præsentia, & futura.

¶ Ad tertium dubium notandum est, quantum seipso doctior fuerit Auctor hic, quoniam in 3. senten. distin. 14. q. 1. art. 3. q. 1. & in q. de veri. q. 20. ar. 6. modificans infusam Christo scientiā, eximit ab ea non solum diuinam essentiam, sed singularia, vt cogitationes cordium, quia non pertinent hæc ad perfectionē humani intellectus, tam secundum naturæ, quàm gratiæ statū. Hic autem perspicacius discernens intellectus practici perfectionem a perfectione intellectus speculatiui humani, probat per hanc scientiam animam Christi nosse omnia singularia præterita, præsentia, & futura: quia pertinent ad perfectionem intellectus practici. Et vere sic est, nō solum de cogitationibus hominum, sed de omnibus singularibus, quia omnia subiecta sunt prouidentiæ Christi inquantum homo, vt patet ex auctoritate Apostoli ad Hebræ. 2. & ipsius domini, Matthæi. vltimo: Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Ex plenitudine igitur prudentiæ, non solum monasticę, sed politicæ, immo regalis, immo monarchicæ totius vniuersi (cuius prudentiæ constat partem esse prouidentiam) recte concluditur ad perfectionem intellectus practici humani in Christo, etsi non in aliis hominibus, spectare cognitionem omnium singularium quæ sunt subiecta prouidentiæ suæ. Constat autem ex 1. ad Corinth. 15. Quòd omnia sunt Christo homini subiecta, præter eū, qui subiecit sibi omnia. ergo sola essentiæ diuinæ visione excepta, anima Christi per scientiam infusam scit quæcumqꝫ scit Deus scientia visionis. Et per hæc clare patet responsio ad obiecta.

¶ Super

¶ Super Quæstionis vndecimæ Articulum secundum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio. Anima Christi secundū scientiam infusam poterat intelligere absque conuersione ad phantasmata. Probatur. Cōditio animæ comprehensoris est, vt nullo modo subdatur suo corpori, aut ab eo dependeat. ergo animæ beatæ ante & post resurrectionē intelligere possunt absq; cōuersione ad phantasmata, ergo ańa Christi potuit intelligere absq; cōuersione ad phātasmata. Antecedens manifestatur, quia post resurrectionē, ex anima redundabit gloria ad corp⁴. Et prima cōsequentia probatur: quia indigere conuersione ad phātasmata, est ex hoc, ꝙ anima est corpori obligata, & quodāmodo ei subiecta, & ab eo dependens: secūda vero consequentia ꝓbatur: quia Christus ante passionem fuit simul viator & comprehensor, cum prehensor præcipue ex parte animæ intellectiuæ, viator ex parte corporis.

¶ Citra efficaciam istius processus, dubium statim occurrit, quia concesso toto, nō infertur propositæ cōnis intenta conclusio. Nam conclusio inferenda est, ꝙ anima Christi potest absq; conuersione ad phantasmata intelligere secundū scientiam infusam: in litera autem infertur nō dicta conclusio, sed absolute, ꝙ absque cōuersione ad phantasmata ańa Christi potuit intelligere.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ Auctor solicit⁹ fuit non circa verba, sed circa illud, in quo cōsistit difficultas. Cōcurrentibus autem duobus simul ad propositam quęstionem, s. potentia intellectiua, & habitu sciētiæ infusæ, & cū ex parte sciētię ex suo genere infusæ, nulla habeatur rō vinculi ad phātasmata, quin potius ex hac parte habetur eleuatio supra phātasmata, restat vt tota difficultas ex parte intellectus, qui naturali necessitudine deuinctus, experitur phantasmatibus se teneat, an scilicet naturale vinculum inter intellectum humanum & phantasmata efficiat, vt non possit etiam infusa vti scientia, nisi conuertendo se ad phantasmata. Et ideo difficultatis huius veritate aperta, monstrando quòd intellectus comprehensorum, ac per hoc animæ Christi, non obligatur ad phantasmata, pro

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus hac scientia uti potuerit, non conuertendo se ad phantasmata.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi non potuerit intelligere secundū hanc scientiam, nisi conuertendo se ad phantasmata: quia, vt dicitur 3. de Anima, phantasmata comparantur ad animam intellectiuam humanā, sicut colores ad visum: sed potentia visiua Christi nō potuit exire in actum, nisi conuertendo se ad colores. ergo etiam neq; anima intellectiua eius potuit aliquid intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

¶ 2 Præt. Anima Christi est eiusdē naturæ cū animabus nostris, aliquin ipse nō esset eiusdem speciei nobiscum, contra id quod Apost. dicit Phil. 2. quòd est in similitudinem hominum factus: sed anima nostra non potest intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata. ergo etiam neque anima Christi.

¶ 3 Præt. Sensus dati sunt homini, vt deseruiant intellectui. Si igitur ańa Christi intelligere potuit absq; conuersione ad phantasmata, quæ per sensus accipiūtur, sequeretur quòd sensus frustra fuissent in anima Christi, quod est incōueniens. videtur igitur quòd anima Christi non potuerit intelligere, nisi conuertendo se ad phantasmata.

SED CONTRA est, quòd anima Christi cognouit quędam, quę per phātasmata cognosci nō possunt, scilicet substantias separatas. Potuit igitur intelligere, non conuertendo se ad phantasmata.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christus in statu ante passionem, fuit simul viator & comprehensor, vt infra magis patebit.* Et præcipue quidem conditiones viatoris habuit ex parte corporis inquātum fuit passibile, conditiones vero cō

A constanti & claro dimissum est quid dicendum sit ad quæstū, scilicet quòd potuit secundum infusam scientiam Christi anima intelligere absque conuersione ad phantasmata.

¶ In eodem processu dubium occurrit ex Duran. in 3. senten. dist. 14. q. 2. tenente oppositam conclusionem, hoc est, quòd Christus indigebat cōuersione ad phantasmata in vsu scientiæ infusæ. Et ratio eius est: quia scientia infusa erat perfectio animæ Christi, secundū quòd erat viator naturalis: autem conditio viatoris est indigētia phātasmatum ad visum scientiæ. Sed hæc ratio facile apparet infirma ac uolūtaria: quoniā scientia infusa est pfectio animæ Christi, aut absolute, aut secundū quòd nata est communicare cum angelis in habendo scientiam infusam, quod constat cōuenire animæ humanæ non in via, sed in termino, in statu s. separationis. Vtro autem modo sit, liquet quòd non est perfectio Christi, in quantū erat viator. Et quoniam erat simul viator & comprehensor, ex litera hac habes rationē, quare magis usus huius scientiæ sequitur conditiones cō prehensoris, quàm viatoris: quia scilicet in Christo hæc inuenitur differentia, ꝙ conditiones viatoris habuit ex parte corporis, conditiones uero comprehensoris habuit maxime ex parte animæ intellectiuæ, ad quā cōstat spectare scientiam infusam. Falsum est ergo, scientiā infusam esse per fectionem ańæ Christi, inquantū viator erat, cum ratio ducat ad oppositum.

¶ In ratione ad primum circa illud uerbū, Finis potentiæ intellectiuæ est cognoscere spēs intelligibiles, caut⁹ eiusmodi sumuntur hic species intelligibiles ut spēs intelligibiles, hoc est, ut repræsentatiuæ sunt, hoc ē fm repræsentata p illas, & non fm ꝙ sunt fm se res quędā: sic. n. ad repræsentatorū ordinem spectant: finis. n. intellectiuæ potentiæ est intelligere res intelligibiles, quę nō nisi p species intelligibiles aut earū vices seu locū tenētes repræsentanē. Quo circa dña Ī ira posita Ī ter phātasmata & spēs Ītelligibiles Ī hoc, ꝙ nō illa sed illas cognoscere est finis Ītellectus, intelligit ēt sumēdo utraq; in repræsentando. Phantasmata. n. sunt singulariū: species aūt quidditatum. Finis aūt intellectus nostri est, nosse qđ quid est, utpote ꝓprū obiectū, & nō est nosse materialia singularia, quorū nīs

Universidad de Navarra Biblioteca

sunt phantasmata, quæ non nisi reflexione, aut extensione astinguntur ab intellecto.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum tertium.*

TItulus, vt sonat, sumendus est.

¶ In corpore vnica distinctio est bimembris, cum conclusionib⁹ singulis, iuxta singula membra. Distinctio: scientia discursiua seu collatiua dicitur dupliciter, vt quo ad acquisitionẽ, vel quo ad usum. Prima conclusio est. Scientia infusa animę Christi nõ est collatiua secundũ acquisitionem. Probatur: quia fuit non per inuestigationẽ acquisita, sed diuinitus indita. Secunda cõclusio est. Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quãtũ ad vsum. Probatur, quia poterat, vt sibi placebat, vti illa, & manifesta tur de facto in Christo discursu Matth. 17. Omnia clara sunt in litera.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore articuli est vnica distinctio bimembris, cũ singulis conclusionib⁹. Distinctio est: Scientia indita animæ Christi potest dupliciter considerari: primo secundũ id, quod habuit ex causa influente: secundo secũdum id qd habuit ex subiecto recipiẽte. Prima conclusio est. Scientia indita animæ Christi est multo excellentior scientia angelorum, quantum ad id, quod se tenet ex parte dei influentis, quo ad duo, hoc est multitudinẽ cognitorum, & certitudinem cognitionis. Probatur, quia lumẽ spirituale gratiæ inditum animæ Christi ẽ multo excellentius, quàm lumen naturaliter inditum naturæ angelicæ. Secunda conclusio est. Scientia indita animæ Christi potest dupliciter considerari: primo secundũ id, quod habuit ex causa influente: secundo secũdum id qd habuit ex subiecto recipiẽte. Prima conclusio est. Scientia indita animæ Christi est multo excellentior scientia angelorum, quantum ad id, quod se tenet ex parte dei influentis, quo ad duo, hoc est multitudinẽ cognitorum, & certitudinem cognitionis. Probatur, quia lumẽ spirituale gratiæ inditum animæ Christi ẽ multo excellentius, quàm lumen naturaliter inditum naturæ angelicæ. Secunda conclusio est. Scientia indita animæ Christi non est collatiua secundũ acquisitionem. Probatur: quia fuit non per inuestigationẽ acquisita, sed diuinitus indita. Secunda cõclusio est. Scientia infusa animę Christi nõ est collatiua secundũ acquisitionem. Probatur: quia fuit non per inuestigationẽ acquisita, sed diuinitus indita, Secunda cõclusio est. Scientia huiusmodi potuit esse collatiua, quãtũ ad vsum. Probatur, quia poterat, vt sibi placebat, vti illa, & manifesta tur de facto in Christi discursu Matth. 17. Omnia clara sunt in litera.

3. dist. 14. ar. 3. q. 3. Et veri. q. 20. art. 3. ad 1.

*lib. 3. c. 14. nõ procul a fin. & lib. 2. cap. 22.

q. præc. art. 2.

Ca. 7. inter prin. & medium.

3. s. ar. 3.

gere, non conuertendo se ad phantasmata: poterat tamẽ intelligere, se ad phantasmata conuertendo: & ideo sensus non fuerunt frustra in ipsa, præsertim cum sensus non dẽtur homini solum ad scientiam intellectiuam, sed etiam ad necessitatem vitæ animalis.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc scientia fuerit collatiua.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ anima Christi hãc scientiam non habuerit per modũ collationis. Dicit enim Damasc. in 3. lib. *In Christo nõ dicimus consilium, neque electionem. Non autem remouentur hæc a Christo, nisi inquantum important collationem & discursum. ergo videtur quòd in Christo non fuerit scientia collatiua vel discursiua.

¶ 2 Præt. Homo indiget collatione & discursu rationis, ad inquirenda ea, quæ ignorat: sed anima Christi cognouit omnia, vt supra dictum est. * non ergo in ea fuit scientia discursiua vel collatiua.

¶ 3 Præt. Scientia animæ Christi se habuit per modũ comprehẽsorũ, qui angelis conformantur, vt dicitur Matth. 22. sed in angelis non est scientia discursiua, seu collatiua, vt patet per Dio. *7. c. de di. no. ergo nec etiã in anima Christi fuit scientia discursiua seu collatiua.

SED CONTRA est, quòd Christus habuit animam rationalem, vt supra habitum est. *Propria autem operatio animæ rationalis est conferre & discurrere de vno in aliud. ergo in Christo fuit scientia discursiua uel collatiua.

RESPON. Dicendum, q̃ aliqua scientia potest esse discursiua vel collatiua dupliciter. Vno modo, quantũ ad scientię acquisitionem, sicut accidit in nobis, qui procedimus ad cognoscendum vnum per aliud, sicut effectus per causas, vel econuerso. Et hoc modo scientia animæ Christi non fuit discursiua vel collatiua: quia hæc scientia, de qua nunc loquimur, fuit sibi diuinitus indita, non per inuestigationẽ rationis acquisita. Alio modo, potest dici aliqua scientia discursiua vel collatiua, quãtũ ad vsum: sicut interdum scientes, ex causis concludunt effectus, non vt de nouo addiscant, sed volẽtes vti scientia, quã iam habent. Et hoc modo scientia animæ Christi poterat esse collatiua & discursiua: poterat.n. ex vno aliud concludere, sicut sibi placebat. Sicut Matth. 17. cum Dominus quæsisset a Petro, a quibus reges terræ tributum acciperent, a filijs suis, an ab alienis, Petro respondente, quòd ab alienis, concluſit, ergo liberi sunt filij.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd a Christo excluditur consilium, quod est cum dubitatione, & per consequens electio, quæ in sui ratione tale consilium includit. Non autem a Christo excludi tur vsus consiliandi.

AD 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit de discursu & collatione, prout ordinantur ad scientiam acquirendam.

AD 3^m dicendum, q̃ beati conformantur angelis, quantum ad dona gratiarum: manet tamen differentia, quæ est secundum naturam: & ideo vti collatione & discursu, est connaturale animabus beatorum, non autem angelis.

ARTICVLVS IIII.

Vtrũ hæc scientia in Christo fuerit maior scientia angelorum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ huiusmodi sciẽtia in Christo fuerit minor, quàm in angelis. Perfectio enim proportionatur pfectibili: sed anima humana secundum ordinem naturæ est infra naturam angelicam. Cum igitur sciẽtia, de qua nũc loquimur, sit indita animæ Christi ad perfectionẽ ipsius, videtur q̃ huiusmodi scientia fuerit infra scientiam, qua perficitur natura angelica.

¶ 2 Præt. Sciẽtia animæ Christi fuit aliquo modo collatiua & discursiua, qđ non potest dici de scientia angelica. ergo scientia animæ Christi fuit inferior scientia angelorũ.

¶ 3 Præt. Quanto aliqua scientia est magis immaterialis, tanto est potior: sed scientia angelorum est immaterialior, quàm scientia animæ Christi; quia anima Christi est actus corporis, & habet conuersionem ad phantasmata, quod de angelis dici non potest. ergo scientia angelorũ est potior, quàm scientia Christi.

SED CONTRA est, q̃ Apost. dicit Hebr. 2. Eum autem, qui modico quàm angeli minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortis, gloria & honore coronatũ. Ex quo apparet, quòd propter solam passionem mortis dicatur Christus ab angelis minoratus, nõ ergo propter scientiam.

RESPON. Dicendum, quòd phantasmatum elenare, & dicere, licet actualiter discursu aut phantasmate vti sit accidentale scientiæ infusæ, attamen scientia infusa animæ Christi ex hoc ipso, q̃ apta nata est cõpati in suo vsu discursum ac phantasmata, manifestatur a posteriori essentialiter cõsequente, inferior scia angelica, quæ nec discursum, nec phãtasmata patit, suo admiscẽri vsui. Et q̃ Auctor ab essentiali ꝓprietate in 2. ar. tam manifestata, declarauit intentum hic, a notioribus tradens doctrinã, reseruans ꝓprio loco essentialẽ differentiã de particularitate specierũ. ¶ Circa doctrinã prędictã essent duo dubia ex Sco. in 3. sen. dist. 14. q. 4. Alterum de perfectione seu nobilitate specierũ infusarũ aĩæ Christi: sed qm Auctor ad sextũ hoc differt articulum, ideo illic tractandum reseruetur. Alterũ de actualis ac intuitiuæ cognitionis perfectione, quã anima Christi habuit in ꝓprio genere, qđ hic tractandum est. Tenet siquidẽ, q̃ aĩa Christi impe fecti⁹ quocumq; angelo intuitiue cognouerit in ꝓprio genere quicquid intueri vtriusque datum est. Et ratio sua est: quia obiectũ idem respectu vtriusque, & intellectus animæ Christi est impe fectior, q̃ intellectus angeli. Reprimẽda vox, ponens os in cælum: sed quia ex errore ĩ principijs procedit excusanda venit: ꝓuenit.n. hic error ex illo falso principio, Notitia intuitiua ĩ ꝓprio genere non est per speciẽ, & tursus. Ad hmõi notitiam cõcurrit solus intellectus cũ obiecto. Primum.n. iam ex dictis patet esse falsum, secundũ vero ex requisito lumine infuso ad cognitionem supernaturalem rerũ in proprio genere, arguitur fallitatis. Et potes tu ex hoc lapsu arguere principia hæc esse falsa, vtpote deducentia ad infandam de Christi anima sententiam: est namq; secundum gratuita dona animæ intellectiuæ, non minoratus ab angelis, sed super omnes angelos sublimatus, eum non nisi paulominus, hoc est, secundum corporis passionem, vt exponit Apostolus ad Heb. 2. fuerit minoratus ab angelis. Cognoscit ergo anima Christi tam abstractiue, quàm intuitiue per infusas species in proprio genere res longe perfectius, quàm quicumque angeli, & hoc excellentiori lumine gratuito sibi collato, quàm sit lumen naturale angelorum, vt in litera dicitur.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

4. dist. 14. ar. 3. q. 1. & 3. Et ver. q. 20 art. 2.

*q. 9. art. 1.

Sup. 2. 2. q. 1. & 2. & 4. c. 6. & 7. dist. 49. q. 1. a. 1. c. Et vide. c. 10. q. 2. & 3. dist. 14. q. 2. a. 2. c. Et 4. dist. 49. q. 1. a. 1. c.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum quintum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio. Scientia indita animæ Christi fuit habitualis. Probatur, Modus scientiæ inditæ animę Christi fuit cõueniens subiecto recipienti. ergo scientia indita animę Christi fuit habitualis. Antecedens probatur: quia receptum est in recipiente per modum recipientis. Consequentia vero probatur: quia modus connaturalis animæ humanę est, vt recipiat scientiam per modũ habitus. Probatur hoc. Modus cõnaturalis animæ humanæ est, vt quandoq; fit intelligens actu & quandoque in potẽtia. ergo modus connaturalis eiusdem est, vt quãdoque sit in habitu, quia medium inter puram potentiã, & actum completum est habitus, & medium est eiusdẽ generis cũ extremis, hoc est si extrema sunt naturalia, medium est naturale, & si extrema sunt connaturalia, medium est cõnaturale: hoc .n. ad idẽptitatẽ generis spectat: quia penes vnitatẽ subiecti communis extremis & medio attenditur gen⁹. Et sicut est naturalis via inter extrema per medium, ita oportet esse cõnaturalem viã per medium in illo, cui vtrumque extremũ est vicissim connaturale, aliquin transitus de connaturali extremo ad aliud connaturale extremum, nõ esset connaturalis, aut sine medio, extremis nõ habentibus medium, quorum vtrumque a naturæ ordine exorbitat.

Ar. præced.

¶ In respõsione ad primum aduerte, q̃ ideo cognitio animæ Christi, qua videt verbum, dicitur perfectissima simpliciter: quia tam negatiue, q̃ positiue ẽ perfectissima inter oẽs creatas cognitiones. Est nãq; ita perfecta, q̃ nulla est perfectior ipsa, & ipsa est omni alia perfectior, quia non habet parem: scientia autem ipsius infusa dicitur perfectissima, non simpliciter, quia neutro modo est perfectissima, sed in genere, hoc est genere cognitionis rerum in proprio genere. In hoc quidem genere est perfectissima; & negatiue, quia nulla sciẽtia in proprio genere inuenitur perfectior illa, quæ data est animæ Christi, & positiue, quia ipsa est perfectior qualibet alia scientia in proprio genere inuẽta, tam in hominibus, quàm in angelis.

¶ In respõsione ad secundum nota primo, q̃ cum multipliciter potuisset argumẽto secundo satisfieri, puta ex parte ipsius habitus, dicendo q̃ licet nõ possit tali modo, hoc est numerando vnum post aliud exire in actum cognitionis infinitorum, quæ habitualiter nouit, potest tũ exire in actum cognitionis eorundem alio modo, s. simul cognoscẽdo actu quæcumq; per vnam speciem repræsentãtur, ita q̃ cognitio sit successiua quo ad numerũ specierũ intelligibiliũ, quæ sunt finitæ, & non quo ad numerũ ꝓillas cognitorũ, quæ sunt infinita. Nec exigit habitualis

*10. ar. 2.

bitualis cognitio infinitorum, vt possit exire in actum tali modo, scilicet numerando cognita vnum post aliud: quoniã non sic est in potentia ad actũ consumandum, sed ad actus inconsumabiles. Maluit tamen Auctor alia via soluere, hoc est ex parte voluntatis, quæ est reductiua habitus de vno in operationẽ, & docere, ꝙ quia voluntas indeterminata se habet ad infinita, ad hoc deseruit infinitas habitualiter cognitorũ, vt volũtas ad quod cunque infinitorũ moueretur habitu vtatur, quod non esset in potestate sua, si habitualis cognitio ad infinita se non extenderet. Quo fit, vt nõ frustra sit infinitas cognitorũ habitualiter, licet non omnia actualiter in vsum cognitionis veniãt, quia ad hoc est necessaria, vt ad quodcunque maluerit applicari possit habitus ꝓ loco, tempore, negotio, fine, & huiusmodi.

¶ *Super Quæstionis vndecimæ Articulum sextum.*

TItulus clarus est. De scientia siquidẽ infusa quæritur, an sit infusa Christo in vnica specie seu habitu, an in diuersis. Et est ratio dubij, excellentia magna talis scientiæ infusæ animæ Christi.

¶ In corpore vnica est cõclusio responsiua quæsito. Scientia indita aĩæ Christi fuit distincta secundũ diuersos habitus. Probatur. Habitus scientię diuersificatur in nobis ex diuersitate generis scibilis, sed respectu scientiæ inditæ animæ Christi inuenitur diuersitas generis scibilis. ergo scientia indita animæ Christi distinguitur in diuersos habitus. Maior probatur ex 1. Post. Minor quæ non nisi implicite ex litera habetur, hoc est in sua probatione, probatur in litera sic. Connaturale est animæ humanæ, vt recipiat species in minori vniuersalitate, quã angeli, ita. ſ. ꝙ diuersas naturas specificas per diuersas species intelligibiles cognoscat. Sed scientia indita animę Christi habuit modum connaturalem animæ humanæ. ergo scientia indita animæ Christi est distincta per species intelligibiles secundum diuersitatem naturarum specificarũ. Hoc autem nihil aliud est, quàm scientiam talem respicere diuersa genera scibilia: nam si diuersificarut secundũ diuersas naturas specificas, multo magis distinguitur ſm diuersa genera scibilia, cũ minor sit distinctio per genera scibilia, quàm per specificas naturas: quoniam sub vno genere scibili comprehenduntur multæ naturæ specificæ, vt patet ex supra dictis.

¶ Et scito, ꝙ cum hic dicitur species intelligibiles oportere diuersificari secundum diuersas natutas specificas, intelligendum est de naturis proprie, hoc est substantijs, nam per vnã & eandem speciem infusam intelligit anima Christi substantiam & proprietates accidentiaq; eius. Rursus, non ita intelligas species intelligibiles infusas dearticulari ad naturas specificas, vt præcise repræsentent eas & non principia indiuiduantia, vt faciunt species intelligibiles abstractæ a phantasmatibus, & quales fuerunt species infusæ primo hominis: quoniam species infusæ animæ Christi, sunt non per accidens, sed ex suo genere infusæ, & ita ad naturas substantiarum specificas arctantur, vt simul individua earum ostendant distincte, alioquin aut nõ nouisset hac scientia omnia, aut infinitæ species ponerentur: quorum vtrumque esse falsum monstratum est.

¶ Circa hanc doctrinam iunctã responsioni ad primum dubium superius relatum ex Sco. in 3. sent. dist. 14. q. vlt. volente, ꝙ species intelligibiles infusæ animæ Christi fuerunt perfectissimæ: quia sicut ponitur animæ Christi collata esse gratiã summã possibilem creaturæ, ita probabile est infusas esse sibi spẽs pfectissimas, & nobilissimas, p quas perfectissime nouit habitualiter res cognitiõe abstractiua.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ proportionalis simulitudo assumpta est falsa. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ dono gratiæ respõdet directe donum gloriæ, & consequenter sicut aĩæ Christi collata ponitur summa gratia, ita collata ẽ summa gloria, ad quam spectat cognitio beata, & non cognitio infusa de qua est qõ. Vnde, quia cognitio infusa nõ respõdet gratiæ, cõsequẽs est, vt male assumpta sit similitudo proportionalis, vt sicut ponitur, summã habere gratiam, ita ponendum est habere summas species infusas. Et si quæras, cur gratia, gloria, & visio beata non modificantur & articulantur iuxta modũ naturalem animæ humanę, scientiam aũt infusam modificari ponitur in litera ad naturalem modum animæ humanæ, & ideo species eius intelligibiles esse minus vniuersales, ac p hoc minus perfectas, quàm species angelorum, respondendum est ex responsione ad primum in art. præced. ꝙ visio beata, & hmõi, sunt de ordine connaturalium soli diuinæ naturæ, ac per hoc superexcedentiũ modũ cuiuscunq; naturæ creatæ. Et propterea non articulantur aut modificantur ex modo naturali animæ vel angeli. Scientia aũt infusa est de ordine cõnaturalium creaturis. Angelis, & animabus nostris in statu separationis, ac per hoc est de ordine proportionatorũ modo humanæ naturæ, & propterea merito ponitur ipsam modificari & de articulari, iuxta connaturalem modum humanæ naturæ, ac per hoc, vt in litera dicitur, ponitur, species ipsius esse minus vniuersales & imperfectiores, q̃ sint species angelicæ. Cum qua tñ imperfectione specierũ stat, ꝙ scientia infusa animæ Christi, quo ad euidentiam, certitudinẽ, multitudinemq; cognitorũ sit perfectior scia angelica, pp excellentius lumen, vt prædictũ est.

¶ In responsione ad tertium eiusdem art. 6. nota, ꝙ sicut Aristoteles posuit, ad intellectionem nostram concurrere tria. Cobiectum in sua specie intelligibili, & intellectum possibilẽ efficientem intellectionem, & lumen intellectus agentis, quo clarent immediate principia, & illis mediantibus reliqua (concurrere .u. intellectum agentem non solum ad generationem specierũ intelligibilium, sed et ad faciẽdã euidẽtiã cognitorũ ex eo patet, ꝙ ipse, vt inquit Auerrois in prœmio de anima, est cã primarũ propositionum proculdubio quo ad euidentiam, & consequenter reliquarum, mediantibus illis primis) ita proportionabiliter auctor ponens scientiam alterius ordinis in anima humana, posuit species alterius ordinis & lumẽ altioris ordinis, sub quo clare cognoscantur ea, quæ per species infusas repræsentãtur. et propterea vt in litera dicitur, illud lumen commune est omnibus reuelatis, sicut lumẽ intellectus agentis: & est mediũ, sub quo, species autem intelligibilis est medium in quo res repræsentantur.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est cõclusio responsiua quæsito: Anima Christi per scientiam acquisitã sciuit omnia illa, q̃ possunt per actionẽ intellectus agẽtis sciri. Probatur ex proportionali similitudine inter scientiam infusam respectu intellectus possibilis, & acquisitam, respectu intellectus agentis: nam sicut illa ponitur propter perfectionem potentiæ intellectus possibilis, ita illa propter conuenientiam potentiæ actiuæ intellectus agẽtis. Et ideo sicut illa se extendit ad omnia, ad quæ se extẽdit possibilis intellectus potentia, ita ista ad oĩa, quæ potest intellectus agens facere.

¶ In respõsione ad primum, & secundũ simul dubium ex Durando in 3. Sen. dist. 14. q. 3. occurrit, arguẽte directe contra vtrãque responsionem. Primo, contra secundã, dicens, quòd ex visione eorũ cælestium nullus potest comprehendere virtutes eorum, sed potius experientia effectuum. Deinde contra primam dicens, quòd experientia nõ parit scientiam nisi rerum expertarum, & consimilium secundum speciem: quoniam ex multis sẽsibus fit memoria, & inde experimentũ, & inde vniuersale, quod est principium artis & scientiæ (vt dicitur in prœmio Meta. 1.) nõ ergo ex quibusdam expertis Christus venit in notitiam omnium, vt in litera dicitur.

¶ Ad primum horum dicitur, quòd Durandus voluit esse exactus: nã in litera nõ dicitur, ꝙ ex sola visione corporali corporũ cælestiũ Christus comprehẽderit cælestia, sed expresse præmittitur in hac ipsa responsione ad secundum ibi, Per modum prædictũ. ſ. per experientiam, & subditur statim exẽplariter, Sicut videmus, &c. Est ergo sermo literæ de visione experimentali, & nõ de visione absolute.

¶ Ad secundum aũt dicitur, ꝙ connexio superiorum, causarũ, effectuum, & huiusmodi, manifestat ꝙ experientia in quibusdam, puta in cælidis, gene at nõ solum scientiam ealdorum, sed excellenti existente ingenio, ex scientia calidorũ generatur scientia frigidorũ, & ex his medioru, & ex his omnibus elemẽtorum & mistorum, & ex his ad causas ascendit superiores. Quo circa, experientiam parere scientiã similium tantum, potest intelligi dupliciter, scilicet, vel immediate, & sic est verũ: vel quouis modo, & sic est falsum, vt in litera hac dicitur. Scientia, inquit Auctor, rerum non solũ acquiri potest ex experientia ipsarum, sed ex experientia quorundam aliarum. Et rõ assignat: quia ex virtute lũminis põt homo procedere, &c.

¶ Et scito ꝙ tota difficultas nra cõsistit in cõprehẽdẽdo substãtiã vnã inferiorẽ: qũ illa cõprehẽsa, facile reliquę cõprehẽderẽtur. Et similiter in comprehẽdendo vnũ corpus cæleste, vno. n. cõprehẽso, facile oĩa cõprehendẽrentur ab excellẽtissimo ingenio quale fuit illud aĩæ Chri. Nõ ẽ aũt impossibile taliungenio cõprehẽdere vnũ corpus cęleste, & vnũ mistũ perfectũ, puta hominẽ, nõ est igitur impossibile, ꝙ oĩa quæ possũt intuitu intellectus agẽtis cognosci

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum secundum hanc scientiam cognouerit omnia.

¶ Secundo, Vtrum in hac scientia profecerit.

¶ Tertio, Vtrum aliquid ab homine didicerit.

¶ Quarto, Vtrum acceperit aliquid ab angelis.

ARTICVLVS I.

Vtrum secundum hanc scientiam Christus cognouerit omnia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd secundum hanc scientiam Christus non omnia cognouerit. Huiusmodi enim scientia per experientiam acquiritur: sed Christus non omnia expertus est. non igitur omnia secũdum hanc scientiam sciuit.

¶ 2 Præt. Homo scientiam per sensum acquirit: sed non omnia sensibilia sensibus corporalibus Christi fuerunt subiecta. non igitur secundum hanc scientiam omnia cognouit Christus.

¶ 3 Præt. Quantitas scientiæ attenditur secundum scibilia. Si igitur secundum hanc scientiam Christus omnia sciuisset, esset in eo scientia acquisita æqualis scientiæ infusæ, & scientiæ beatæ, quod est inconueniens. non ergo secundum hãc scientiam Christus omnia sciuit.

SED CONTRA est, quod nihil imperfectũ fuit in Christo quãtum ad animam. Fuisset autem imperfecta hæc eius scientia, si secundum eam nõ sciuisset omnia: quia imperfectum est, cui potest fieri additio. Ergo secundum hanc scientiam Christus omnia sciuit.

RESPON. Dicendum, quòd scientia acquisita ponitur in anima Christi (vt supra dictum est*) propter cõuenientiam intellectus agentis, ne eius actio sit otiosa, quæ facit intelligibilia in actu: sicut & scientia indita vel infusa ponitur in anima Christi ad pfectionẽ intellectus possibilis. Sicut aũt intellect* possibilis est, quo est oĩa fieri, ita intellectus agẽs est, quo est oĩa facere: vt dr in 3. de aĩa. * Et iõ sicut p sciam inditã sciuit aĩa Chri oĩa illa, ad quæ intellectus possibilis est quocunq; mõ in potẽtia, ita

cognouerit per inuentionem.

D.1218. c Aliquis dixerit, sensibus Christi omnia singularia opportuna ad perfectam per inuentionē scientiam omnium naturali ratione cognoscibilium oblata esse angelorum ministerio suppletne, nō aberraret: quoniam si Euangelista testante, esurienti Christo angeli cibum corporalem ministrauerunt, Matth. 4. multo magis rationabile est, vt indigenti Christo spirituali cibo scientiæ acquisitæ ministrauerint angeli singularia opportuna, ex quibus ipse suo ingenio ad inueniret scientiā. Hoc enim nullum inconueniens habet annexū, nec est miraculum voluntarie fictum, sed super simili & minus necessario expresso i Euāgelio fundatum, & propterea vt rationabile amplectendum est.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo, ponitur distinctio bimembris. Duplex est profectus scientiæ, alter secundum ipsius essentiam, alter secundum effectum. Secundo respondetur quæsito, iuxta secundū membrū, Christus profecit secundum effectum in scientia gratia, sicut & ætate. Probat: quia iuxta ætatis augmētum maiora opera faciebat, quæ maiorem scientiam & gratiā demonstrabant. Tertio respondetur quæsito iuxta primum membrum, quo ad quadruplicē Christi scientiam, s. infusam, beatam, diuinam, & acquisitā. Et de tribus primis quidem negatiue, scilicet quod Christus non profecit. De acquisita vero recitatur prius aliorū & sua olim opinio, q. non est augmentata secundū se, sed

D.1217. In corp. ar. & q. præc. & q. 9. ar. 3. & 4.

Sup. q. 7. a. 12. ad 3. & inf. ar. 3. ad 3. & q. 15. art. 8. & 3. di. 23. lit in fi. & di. 14. qu. 3. q. 5. & ver. q. 20. ar ti 6. ad 3. & op. 3. c. 223 & Io. 1. lec. 23. fi. & Hebræ. 5.

†Ar. præc.

*lib. 3. c. 21. Ortho. fid. paulo a principio.

per scientiam acquisitā sciuit omnia illa, quę possunt sciri per actionem intellectus agentis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q scientia rerū acquiri potest non solum per experientiam ipsarum, sed etiam per experientiā quarundam aliarum rerum, cum ex virtute luminis intellectus agentis possit homo procedere ad intelligendum effectus per causas, & causas per effectus, & similia per similia, & contraria per contraria. Sic igitur licet Christus nō fuerit omnia expertus: ex his tamen, quæ expertus est, in omniū deuenit notitiā.

AD 2um dicendum, q licet sensibus corporalibus Christi non fuerint subiecta omnia sensibilia: fuerunt tamen sensibus eius subiecta aliqua sensibilia, ex quibus pp excellentissimam vim rationis eius potuit in aliorum notitiam deuenire per modum prædictum:* sicut videndo corpora cælestia, potuit comprehendere eorum virtutes & effectus, quos habēt in istis inferioribus, qui eius sensibus nō subiacebant. Et eadem ratione ex quibuscumque alijs, in aliorum notitiam deuenire potuit.

AD 3um dicendum, quòd secundum istam scientiam anima Christi nō simpliciter cognouit omnia: sed illa omnia, quæ per lumen intellectus agentis homini sunt cognoscibilia. Vnde per hanc scientiam non cognouit essentiam substantiarum separatarū, nec etiā singularia præterita, præsentia, & futura, quæ tñ cognouit per scientiā inditam, vt supra dictum est.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus in hac scientia profecerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd secundum hāc scientiam Christus nō profecerit. Sicut.n. secundum scientiam beatitudinis & secundum scientiam infusam Christus cognouit omnia, ita & secundū hāc scientiā acquisitam, vt ex dictis patet: † sed secundum illas scientias non profecit. ergo nec secundum istam.

¶ 2 Præt. Proficere est imperfecti: quia pfectū additionē nō recipit: sed in Christo nō est ponere sciam imperfectam. ergo secundū hanc scientiam Christus non profecit.

¶ 3 Præt. Damas. dicit.* Qui proficere dicūt Christum sapientia & & gratia, vt additamentum sensus suscipientem, non venerantur

F vnionem, quæ est secundum hypostasim: sed impium est, illam vnionem non venerari. ergo impium est dicere, quòd scientia eius additamentum acceperit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 2. quòd Iesus proficiebat sapientia & ætate & gratia, apud Deū & homines. Et Ambr. † dicit q proficiebat secundum sapientiā humanam. Humana autem sapientia est, quæ humano modo acquiritur, scilicet per lumen intellectus

G agentis. ergo Christus secundum hanc scientiam profecit.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est profectus sciētiæ. Vnus quidem secūdum essentiam, prout scilicet ipse habitus scientiæ augetur. Alius autem secundum effectum, puta si aliquis secundum eundem & æqualem scientiæ habitum, primo minora alijs demonstret, & postea maiora & subtiliora. Hoc autem secundo modo manifestum est, quòd Christus in scientia & gratia profecit, sicut & in ætate: quia scilicet secundum augmentum ætatis opera maiora faciebat, quæ scilicet maiorem scientiam & gratiam demonstrabant: sed quantū ad ipsum habitum scientiæ, manifestum est quòd habitus scientiæ infusæ in eo non est augmentatus, cum a principio plenarie fuerit sibi omnium scientia infusa, & multo minus scientia beata in eo augeri potuit. De scientia enim diuina quòd nō possit augeri, supra in prima parte dictum est.* Si igitur præter habitum scientiæ infusum, non sit in anima Christi aliquis habitus scientiæ acquisitæ (vt quibusdam videtur,† & mihi aliquando visum est) nulla scientia in Christo augmentata fuit secundum essentiam, sed solum per

I experientiam, idest, conuersionem specierum intelligibilium inditarum ad phantasmata. Et secundū hoc dicunt, quòd scientia Christi profecit secundum experientiam, conuertendo scilicet species intelligibles inditas ad ea, quę de nouo per sensum accepit: sed quia inconueniēs videtur, quòd aliqua naturalis actio intelligibilis, Christo deesset, cum extrahere species intelligibiles a phantasmatibus, sit quædam naturalis actio hominis secundum intellectum agentem, conueniens videtur hanc 4 etiam actionem in Christo ponere. Et ex hoc sequitur, quòd in anima Christi aliquis habitus scientiæ fuerit, qui per huiusmodi abstractionem specierum potuerit 4 augmentari, ex

K hoc scilicet, quòd intellectus agens posit primas species intelligibiles abstractas a phantasmatibus poterat etiam alias & alias abstrahere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tam scientia infusa animæ Christi, quàm sciētia beata, fuit effectus agentis infinitæ virtutis, qui potest simul totum operari, & ita in neutra scientia Christus profecit, sed a principio eam perfectam habuit: sed scientia acquisita causatur ab intellectu agente, qui non simul totum operatur, sed successiue: & ideo secundū hanc scientiam Christus non a principio sciuit omnia, sed paulatim, & post aliquod tempus, scilicet in perfecta ætate, quod patet ex hoc, quòd Euangelium simul dicit eum profecisse scientia & ætate.

secundum experientiā, hoc est conuersionem seu applicationē illius ad phantasmata, quæ ex sensibus & experientijs ab extra veniebant. Deinde repetit propria nunc opinio, quòd acquisita secundum essentiam aucta fuit: quia inconueniens videtur, deesse Christo aliquam intelligibilem actionem. Vbi nota & modestiam auctoris, quòd opinantis personam induit, dum ait, inconueniens videtur, & explanationem supra dictorum de operatione intellectus agentis, quòd scilicet de principali illius operatione, cuius priuatione otiosus seu frustra poneretur, fuit sermo.

†Lib. de cat. dom. ni fac. ex med. ca.

D. 12. 12. ar. 3.

D. 12. 12. ar. 3.

D. 12. 12. ar. 3.

AD 2um dicendum, quòd hæc etiam scientia semper fuit perfecta secundum tempus: licet non semper fuerit perfecta simpliciter & secundum naturam: & ideo potuit habere augmentum.

Lib. 3. c. 21

AD 3um dicendum, quòd verbum Damasc.* intelligitur quantum ad illos, qui dicunt simpliciter fuisse factam additionem scientię Christi, scilicet secundum quamcumque eius scientiam, & præcipue secundum infusam, quæ causatur in anima Christi ex vnione ad verbum: non autem intelligitur de augmento scientiæ, quæ ex naturali agente causatur.

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus. ¶ In corpore articuli vna est cōclusio responsiua quæsito negatiue, Christus nihil ab homine didicit. Probatur. Primū mouens in quolibet genere, nō mouetur illa specie motus: Christus est primus doctor hominū omnium. ergo nō docetur ab aliquo homine. Maior manifestatur in primo alterante. Minor auctoritate domini. Ioan. 18.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus aliquid ab homine didicerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus aliquid ab hominibus didicerit. Dicitur enim Luc. 2. quòd inuenerūt eum in templo in medio doctorum interrogantem illos & respondentem, interrogare vero & respondere est addiscentis. ergo Christus aliquid didicit ab hominibus.

¶ 2 Præt. Acquirere scientiam ab homine docente, videtur esse nobilius, q̄ acquirere a rebus sensibilibus: quia in anima hominis docētis sunt species intelligibiles in actu, in rebus autem sensibilibus sunt species intelligibiles solum in potentia: sed Christus accipiebat scientiā experimentalem ex rebus sensibilibus, vt dictum est.* ergo multo magis poterat accipere scientiam addiscendo ab hominibus.

Ar. præced.

¶ 3 Præt. Christus secundum scientiam experimentalem nō omnia a principio sciuit, sed in ea profecit, vt dictum est:* sed quilibet audiens sermonem significatiuum alicuius, potest addiscere quod nescit. ergo Christus potuit ab hominibus aliqua addiscere, quæ secundum hanc scientiam nesciebat.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 55. Ecce testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentibus. præceptoris autem non est doceri, sed docere. ergo Christus non accepit aliquam scientiam per doctrinam alicuius hominis.

RESPON. Dicendum, q in quolibet genere id, qđ est primum mouens, non mouetur secundum illam speciem motus: sicut primum alterans non alteratur. Christus autem constitutus est a Deo caput ecclesiæ, quinimmo omnium hominum, vt supra dictum est,* vt non solum omnes per ipsum gratiam acciperent: sed etiam vt omnes ab eo doctrinam veritatis reciperent. Vnde ipse dicit Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: & ideo non fuit conueniens eius dignitati, vt a quocumque homine doceretur.

D. 12. 12. ar. 3.

D. 12. 12. ar. 3.

Hom. 19. in Ev. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Orig.* dicit super Luc. Dominus interrogabat, nō vt aliquid addisceret: sed vt interrogatus erudiret. Ex vno quippe doctrinæ fonte manat & interrogare & respondere sapienter. Vnde & ibidem in Euangelio sequitur, quòd stupebant omnes, qui eū audiebant, super prudentia, & responsis eius.

AD 2um dicendum, q ille qui addiscit ab homine, non accipit immediate scientiam a speciebus intelligibilibus, quæ sunt in mente ipsius, sed mediantibus vocibus sensibilibus, tamquā signis intelligibiliū conceptionum. Sicut aūt voces ab homine formatæ sunt signa intellectualis scientiæ ipsius, ita creaturæ a Deo conditæ sunt signa sapientiæ eius. Vnde dicitur Eccl. 1. Quòd Deus effudit sapientiam super omnia opera sua. Sicut igitur dignius est doceri a Deo, quàm ab homine, ita dignius est accipere scientiam per sensibiles creaturas, quàm per hominis doctrinam.

AD 3um dicendum, q Iesus proficiebat in scientia experimentali, sicut & in ætate, vt dictum est.* Sicut autē ætas opportuna requiritur ad hoc, q homo acciat scientiā per inuentionem, ita etiam ad hoc, quòd accipiat scientiam per disciplinam. Dominus autem nihil fecit quod nō congrueret eius ætati: & ideo audiendis doctrinæ sermonibus, non accommodauit auditum nisi illo tempore, quo poterat etiam per viam experientiæ talem scientiæ gradum attigisse. Vnde Greg.* dicit super Ezech. Duodecimo anno ætatis suæ interrogare dignatus est homines in terra: quia iuxta rationis vsum doctrinæ sermo non suppetit nisi in ætate perfecta.

Ar. præced.

Hom. 2. parū a prin.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus aliquid acceperit ab angelis.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q Christus ab angelis scientiam acceperit. Dicitur enim Luc. 22. quòd apparuit Christo angelus de cælo, cōfortans eum: sed confortatio fit per verba confortatoria docentis, secundum illud Iob 4. Ecce docuisti plurimos, & manus lassas roborasti, vacillantes cōfirmauerunt sermones tui. ergo Christus ab angelis edoctus est.

¶ 2 Præt. Diony.* dicit 4. cæl. hier. Video enim quòd & ipse Iesus, super cælestium substantiarū supersubstantialis substātia, ad nostram intransmutabiliter veniens, obediēter subijcitur patris & Dei per angelos formationibus. Videtur igitur quòd ipse Christus ordinationi legis diuinę subijci voluerit, per quam homines mediantibus angelis eruditur.

¶ 3 Præt. Sicut corpus humanum naturali ordine subijcitur corporibus cælestibus, ita etiā humana mens angelicis mentibus: sed corpus Christi subiectum fuit impressionibus cælestium corporum: passus est enim calorem ætate, & in hyeme frigus, sicut & alias humanas passiones. ergo etiā eius mens humana subiacebat illuminationibus supercælestium spirituum.

SED CONTRA est, quòd Dionys.* dicit 7. cap. cæl. hierar. q supremi angeli ad ipsum Iesum quęstionem faciunt, diuinique illius operis, & pro nobis assumptę carnis scientiam discunt, & eos ipse

¶ *Super Quæstionis duodecimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore articuli. primo ponitur distinctio de duplici modo, quo anima nata est sciētia perfici: secundo respondetur quæsito. Quod primum dicitur, quòd anima dupliter nata est scientia perfici, vel ex sensibilibus, vel ex substantijs immaterialib^9. Et manifestatur distinctio: quia est media inter substātias separatas & corporales. Quo ad secundū respondetur duabus cōclusionibus, iuxta dictos duos modos. Prima est, Anima Christi perfecta est, sciētia experimentali ex sensibilib^9, absq; angelico lumine. Probatur, quia sufficit ad hanc lumen intellectus agentis. Secunda est, Anima Christi perfecta est ex impressione superiori, quo ad scientiā infusam a deo immediate. Probatur. Sicut anima illa supra cōmunem creaturę modū vnita est verbo in vnitate personæ, ita supra communem hominum modum immediate a deo repleta est scientia.

Infra q. 50. ar. 2. ad 1. & 3. di. 13. q. 2. art. 2. q. 1. & di. 14. ar. 3. q. 6.

Cap. 4. non procul a fi. cap.

Cap. 7. post med. illius.

¶ Et scito, quòd hęc ratio non solum est similitudinis proportionalis, sed etiā est redditiua veræ cauſæ,

sauſæ, quate anima Chriſti immediate repleta eſt ſcientia iuſtificationis. Indignum quippe fuiſſet, vt aſſumpta anima in fonte ſapientiæ, vnde angeli ſapiunt, non ex ipſo tonderet, ſed ex medijs riuulis deriuatis ad angelos perfundere tur. Conſonat autē valdē, vt ſæpe in vnione creaturæ limites non creaturæ, ſed humanę naturę limes excedatur.

D.1118. ¶In reſponſione ad primum, nota quòd confortationē Chriſti ab angelo fuiſſe teſtificationis naturæ humanæ, nō auſert quin ſuetit indigentiæ, non vt egeret inſtrui ab angelo: ſed quia egeret exterior ac ſenſibili propoſitione obiecti ſcrutinij inferioris partis, ne plus cruciatus propaſſionis procederet.

¶Ad cuius euidentiam oportet nunc ſupponere ex Damaſceno, quòd in Lib.2.ca.8. tom. 3. Chriſto non fuit redundantia inferiorum virium in ſuperiores, aut econuerſo, ſed quicunque permiſſum eſt agere quod ſuum erat, propter quòd cruciatus propaſſionis Chri fuit valde magnus, vt ſanguis decurrens in terram teſtaꝛ. Et quia pars ſuperior non redundabat i inferiorem, proceſſiſſet ſuapte natura in tantum cruciat⁹ ille, vt motum & ſenſum abſtuliſſet a corpore Chriſti: aut valde impediſſet, ſed prouidētia diuina ſupplet um eſt per exterius cōfortatiuum, aeſi homo aliquis confortaſſet eum, ita quòd, ſicut tentatus fuit a diabolo exteriꝰ proponendo obiecta inanitatia ad malū, ita confortatus eſt ab angelo exterius proponente obiecta conſolatoria, quæ naturaliter nata ſunt ꝓpoſita, confortare vires ac corpus. Vt ſic quaſi frenum ex ſenſibiliter propoſitis, cruciatui ꝓpaſ- q.14.ar.1. ſionis appoſitum ſit ab extra, vt ſic inferior pars habuerit etiam in conformatione quod ſuum erat ab extra. Et hoc maxime monſtrat veritatē ac proprietatem humanæ naturæ in Chriſto.

¶ *Super Quæſtionis tertiædecimæ Articulum primum.*

TItulus clarus eſt.

¶ In corpore vnica eſt concluſio reſpondens ſuę quęſito. Impoſſibile eſt aīæ Chriſti connenire omnipotentiam. Probatur. In myſterio incarnationis vnio facta eſt in perſona, remanente diſtinctione naturarum, hoc eſt utraque natura retinente quod ſibi proprium eſt, ergo diuina natura retinuit ſibi omnipotentiā, ergo impoſſibile eſt animæ Chriſti conuenire omnipotentiam. Prima conſequētia probatur: quia omnipotentia eſt, vt proprietas cō ſequenter ſe habēs ad naturam diuinam. Quod probatur. Potentia actiua cuiuſlibet rei ſequitur formam ipſius. ergo ſequitur cuiuſque naturam. ergo potentia actiua reſpectu omniū, quæ poſſunt habere rationem entis conſequitur naturam diuinam. ergo omnipotentia conſequitur diuinam naturā. Antecedens huius proſyllogiſmi probatur, quia forma eſt principium agendi. Prima vero conſequentia: quia natura aut eſt ipſa forma, aut cōſtituitur per formam. Secūda autem & probatur a priori, quia natura diuina eſt ipſum, incircumſcripti: & a ſimilibus, quia quælibet alia res habet potētiam actiuam reſpectu eorum, ad quæ ſe extendit perfectio ſuæ naturæ: ſicut calidū ad calefaciendum. Tertia deinde conſequentia, per ſe nota ex terminis eſt. Secunda autem cōſequentia principa- q.2.ar.1.&2.

lis probatur: quia anima Chriſti eſt ps humanæ naturę nō diuinæ.

¶ Aduerte hic, ꝙ qualiter omnipotētia ſequatur eſſe ipſum in ſe ſubſiſtēs, ac per hoc illimitatum & infinitū ſuponimus ex doctrina Primi libri notū. Illa autem propoſitio, Quælibet res habet potentiam actiuam reſpectu eorū, ad quæ ſe extendit ſuæ naturæ perfectio, cum grano talis ſumēda eſt, hoc eſt, vt intelligatur i genere rerum actiuarum. Quod dico ꝓpter formas, quæ non ſunt ex ſuo genere actiuæ, vt quātitas, & relatio. * 1.5. ante med.

¶ In reſpōſione ad tertium, aduerte, ꝙ Auctor hic corrigit loquēdi modum de ſcięntia animæ Chriſti reſpectu omniū, quæ a deo fiunt. In tertio namque ſen. D. 944. diſt.14.art.vlti. ad ſecundum, vocauerat practicam ſcientiā, quā hic probat non eſſe practicam, quia non eſt factiua. Et tu doctrinam hanc ſequeris.

perſona, quòd tamen remanſit diſtinctio naturarum, vtraque ſcilicet natura retinente id, quod ſibi eſt proprium. Potentia autem actiua cuiuslibet rei, ſequitur formā ipſius, quę eſt principium agendi. Forma autem vel eſt ipſa natura rei, ſicut in ſimplicibus, vel eſt conſtituens ipſam rei naturam, in his ſcilicet, quæ ſunt compoſita ex materia & forma. Vnde manifeſtum eſt, quòd potentia actiua cuiuslibet rei, conſequitur naturam ipſius. Et per hunc modum, omnipotentia conſequenter ſe habet ad diuinam naturam: quia enim natura diuina eſt ipſum eſſe dei incircūſcriptum (vt patet per Dion.* 5.c. de Diui no.) inde eſt, quòd habet potentiam actiuam reſpectu omnium, quæ poſſunt habere rationem entis, quod eſt habere omnipotentiam: ſicut & quælibet alia res habet potentiam actiuam reſpectu eorum, ad quæ ſe extendit perfectio ſuæ naturæ, ſicut calidū ad calefaciendum. Cum igitur anima Chriſti ſit pars humanę naturę, impoſſibile⁴ eſt, quòd omnipotentiam habeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo accepitex tempore omnipotentiam, quam filius dei habuit ab æterno, per ipſam vnionem perſonæ, ex qua factum eſt, vt ſicut homo dicitur deus, ita dicatur omnipotens, non quaſi ſit alia omnipotentia hominis, quàm filij dei, ſicut nec alia deitas: ſed eo quòd eſt vna perſona dei, & hominis.

AD 2^m dicendum, ꝙ alia ratio eſt de ſcientia & de potentia actiua, ſicut quidam dicunt. Nam potentia actiua conſequitur ipſam naturam rei, eo quòd actio conſideratur vt egrediens ab agente. Scientia autem non ſemper habetur per ipſam eſſentiam ſcientis, ſed poteſt haberi per aſſimilationem ſcientis ad res ſcitas, ſecundum ſimilitudines ſuſceptas: ſed hæc ratio non videtur ſufficere: quia ſicut aliquis poteſt cognoſcere per ſimilitudinem ſuſceptam ab alio, ita etiam poteſt agere per formam ab alio ſuſceptā: ſicut aqua vel ferrum calefacit per calorem ſuſceptum ab igne. Non ergo per hoc prohibetur, quin ſicut anima Chriſti per ſimilitudines omnium rerum ſibi a deo inditas, poteſt omnia cognoſcere, ita per eaſdem ſimilitudines poſſit ea facere. Eſt igitur vlterius conſiderandum, quòd id quod a ſuperiori natura in inferiori recipitur, habetur per inferiorem modum: non enim calor in eadem paſſione & virtute recipitur ab aqua, qua eſt in igne. quia igitur anima Chriſti inferioris naturæ eſt, quàm natura diuina, ſimilitudines rerum nō recipiuntur in ipſa anima Chriſti ſecundum eandem perfectionem & virtutem, ſecundum quam ſunt in natura diuina. Et inde eſt, quòd ſcientia animæ Chriſti eſt inferior ſcientia diuina, quantum ad modum cognoſcendi, quia deus paſſectius cognoſcit res, quàm anima Chriſti, & quantum etiam ad numerum ſcitorum: quia anima Chriſti non cognoſcit omnia, quæ

ARTICVLVS II.

Vtrum anima Chriſti habuerit omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

AD SECVNDVM ſic proceditur. Videtur quòd anima Chriſti habeat omnipotentiam reſpectu immutationis creaturū. Dicit enim ipſe Matth. vltim. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra: ſed nomine Cæli & terræ intelligitur omnis creatura, vt patet cum dicitur Gen. 1. In principio creauit deus cęlum & terram. ergo videtur quòd anima Chriſti habeat omnipotentiam reſpectu immutationis creaturarum.

¶ 2 Præt. Anima Chriſti eſt perfectior qualibet creatura: ſed quælibet creatura poteſt moueri ab aliqua creatura: dicit enim Aug.* in 3. de Tri. quòd ſicut corpora craſſiora & inferiora, per ſubtiliora & potentiora quodam ordine regūtur, ita omnia corpora per ſpiritum vitę rationalem, & ſpiritus vitæ rationalis deſertor, atque peccator, per ſpiritum vitæ rationalem, pium & iuſtum. Anima autē Chriſti etiam ipſos ſupremos ſpi- * lib.3.c.4. nō procul a princip. tom.3.

deus poteſt facere, quæ tamen deus cognoſcit ſcięntia ſimplicis intelligentiæ, licet cognoſcat omnia præſentia, præterita & futura, quæ deus cognoſcit ſcientia viſionis. Et ſimiliter ſimilitudines rerum animæ Chriſti inditæ, non adæquant virtutem diuinam in agendo, vt ſcilicet poſſint omnia agere, quæ deus poteſt, vel etiam eo modo agere, ſicut deus agit, qui agit infinita virtute, cuius creatura non eſt capax. Nulla autem res eſt, ad cuius cognitionem aliqualiter habendam requiratur virtus infinita, licet aliquis modus cognoſcendi ſit virtutis infinitæ, quædam tamen ſunt quæ non poſſunt fieri, niſi a virtute infinita, ſicut creatio, & alia huiuſmodi, vt patet ex his, quæ in prima parte dicta ſunt.* et ideo anima Chriſti, quę cum ſit creatura, eſt virtutis finitæ, poteſt quidem omnia cognoſcere, ſed non per omnem modum: non autem poteſt omnia facere, quod pertinet ad rationem omnipotentiæ: Et inter cetera manifeſtum eſt, quòd non poteſt creare ſeipſam. * P.p.q.45.

AD 3^m dicendum, quòd anima Chriſti habuit & ſcientiam practicam & ſpeculatiuam: non tamen oportet, quòd omnium illorum habeat ſcientiam practicam, quorum habuit ſcientiam ſpeculatiuam. Ad ſcientiam enim ſpeculatiuam habendam, ſufficit ſola conformitas vel aſſimilatio ſcientis ad rem ſcitam: ad ſcientiam autem practicam requiritur, quòd formæ rerum, quæ ſunt in intellectu, ſint factiuę. Plus autem eſt habere formam, & imprimere formam habitam in alterum, quàm ſolum habere formam: ſicut plus eſt lucere & illuminare, quàm ſolum lucere. Et inde eſt, quòd anima Chriſti habet quidem ſpeculatiuam ſcientiam creandi (ſcit enim qualiter deus creat) ſed non habet huius rei ſcientiam practicam: quia non habet ſcientiam creationis factiuam.

¶ *Super Quæſtionis tertiædecimæ Articulum ſecundum.*

TItulus, vt ſonat, intelligendus eſt.

¶ In corpore tria fiunt. Primo ponūtur duæ diſtinctiones: ſecundo ponūtur tres concluſiones: tertio ex dictis concluſionibus reſpondetur quæſito negatiue. Quo ad primum, ponitur diſtinctio trimębris. Trāſmutationes ſūt triplices, quædam naturales, quædam miraculoſæ, quædā ſecundum vertibilitatem in nihil. Altera diſtinctio eſt bimembris. Anima Chriſti ſumitur dupliciter: vel ſecundū propriam virtutem ſiue naturalem, ſiue gratuitam, vel ſecūdū quòd eſt inſtrumentum verbi dei. Quo ad ſecundum prima cōcluſio eſt: Anima Chriſti ſecūdum propriam virtutem habuit potētiam ad illos effe-

Universidad de Deusto – Biblioteca

ritus mouet, illuminando eos, vt dicit Diony. 7.* c. Cæl. hier. ergo videtur, quòd anima Christi habeat omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

§ 3 Præt. Anima Christi habuit plenissime gratiam miraculorum seu virtutum, sicut & ceteras gratias: sed omnis immutatio creaturæ potest ad gratiam miraculorum pertinere, cum etiam miraculose cælestia corpora a suo ordine immutata fuerint, sicut Diony. probat in Epist.* ad Polycarpum. ergo anima Christi habuit omnipotentiam respectu immutationis creaturarum.

SED CONTRA est, ꝙ eiusdem est transmutare creaturas, cuius est eas conseruare: sed hoc est solius dei, secundum illud Heb. 1. Portans omnia verbo virtutis suę. ergo solius dei est habere omnipotentiam respectu īmutationis creaturarum. Non ergo hoc conuenit animę Christi.

RESPON. Dicendum, quòd hic duplici distinctione est opus, quarum prima est ex parte transmutationis creaturarum, quæ[d] triplex est. Vna quidem est naturalis, quæ scilicet fit a proprio agente secundum ordinem naturę. Alia vero est miraculosa, quæ fit ab agēte supernaturali, supra cōsuetum ordinem & cursum naturæ: sicut resuscitatio mortuorum. Tertia autem est, secundum quòd omnis creatura vertibilis est in nihil. Secunda autem distinctio est accipiēda ex parte animę Christi, quæ dupliciter considerari potest. Vno modo secundum propriam naturam & virtutem, alio modo prout est instrumentum verbi Dei, sibi personaliter vniti. si ergo loquamur de anima Christi, secundum propriam naturam & virtutem, siue naturalem, siue gratuitam, potentiam habuit ad illos effectus faciendos, qui sunt animæ conuenientes: puta ad gubernandum corpus, & ad disponendos humanos actus, & etiam ad illuminandum per gratię, & scientiæ plenitudinem, omnes creaturas rationales ab eius perfectione deficientes, per modum, quo hoc est conueniens creaturę rationali: si autē loquamur de anima Christi secundum quòd est instrumentum verbi sibi vniti, sic habuit instrumentalem virtutem ad[d] omnes immutationes miraculosas faciēdas, or-

[?]us faciendam, qui sunt animæ conuenientes. Hæc conclusio non probatur, sed manifestatur quo ad effectus tres, hoc est gubernationem corporis, dispositionem humanorum actuum, & illuminationem omnium per gratiam & scientiam. Secunda conclusio est: Anima Christi, vt est instrumentum verbi sibi personaliter vniti, habuit instrumentalem virtutem ad omnes immutationes miraculosas ordinabiles ad incarnationis finem. Et hæc quoque cōclusio non aliter probatur: sed manifestat declarando incarnationis finem esse instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quę in terris sunt, quòd consumabitur, cum noua fient omnia, & Deus erit omnia in omnibus. Tertia cōclusio est, solus deus potest creaturas in nihilū redigere. Probatur: quia solus pōt creare & conseruare: immutatio autem in nihil respōdet creationi ex nihilo. Principalis cōclusio est: Anima Christi non habet omnipotentiam respectu Immutationis creaturarum. Et relinquitur clara, tāquàm consequens ex antedictis conclusionib*.

* ca. 7. post med.

*Per totam epist.

D.159. ¶ Et scito, quòd primæ duæ conclusiones intelligūtur cū præcisione aliorum, puta quòd secundū proprium virtutem habuit tantum potentiam ad gubernandum, &c. & similiter vt instrumentum verbi, habuit potētiam ad illa tantum, & non ad annihilandum, aut creandum. Nec hunc sensum oportet probare: quia distinctio ipsa in litera facta probat, & in litera huius quæstionis clare habetur, vt patet intuenti. Sed si quæritur, quare Auctor non probauit primas conclusiones, respondeatur, ꝙ prima ex natura animæ, & ex dictis de gratia Christi, quòd est caput hominum, & Angelorum, &c. per se nota relicta est, secunda autem sufficiēter probata est ex fine monstrato: quia instrumētum ductiuum debet esse ad finem, commensuratumq; illi, vt instrumentum tamē. Vnde ex hoc ipso, quòd anima Christi est instrumentum proprium verbi incarnati, & finis incarnationis est instauratio omnium, habetur statim, quod anima Christi instrumentaliter pt ad omnia miracula opportuna ad instaurationem omnium.

I ¶ Nota diligentissime, vt ex doctrina præsentis articuli discernas in specia[li], quid sub quoque membro contineatur, vt inde scias quid cadat sub instrumentali Christi potentia. Dico autē hoc specialiter, primo propter infusionem gratiæ gratum faciētis, quàm membra ecclesiæ habere a Christo capite effectiue instrumentaliter Auctor superius dixit. Et hinc apparet non cōprehendi sub mutationibus, quæ conueniunt creaturæ, secundum vertibilitatem in nihil: quoniam cum peccator perdit gratiam, constat gratiam non annihilari, cum deus numquam aliquid annihilet. Et consequenter patet, quòd gratiam pœnitēti concedere, non est creare, proprie loquendo. Et similiter deum conseruare gratiam in anima, non est conseruare continuans creationem, de quo dicitur, quòd omnia in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret. Hæc enim tria, scilicet creatio, conseruatio, & annihilatio sibi inuicem ita respondent, vt creationi ac conseruationi non opponatur nisi annihilatio, & econtra. Clauditur ergo infusio gratiæ sub genere miraculosarum mutationum, quamuis non sit proprie miraculosa: quia est secundum ordinarium cursum ordinis supernaturalis ad patriam cælestem. Secundo dico hoc propter

F transubstātiationem panis in corpus Christi, quoniā hoc quæque sub genere eodem continetur, scilicet immutationum miraculosarum, & non sub mutatione creationis. Quod ex eo patet, quòd creatio est ex nihilo, transubstantiatio autem est ex pane, creatio facit totum nouum, transubstantiatio transfert quod erat in aliud præexistens. Vnde & sancti Patres, & specialiter Ambrosius arguit transubstantiationem possibilem ex creatione, tāquam magis difficili, dicens, Sermo Christi, qui potuit ex nihilo facere qd non erat, multo magis facere potest vt sit, qd erat, in aliud transmutatum, vt patet de conse. dist. 2. ca. panis, & ca. reue a. Et hæc notata sint, vt aduertat lector hæc posse fieri a deo mediantibus instrumentis, & nō solum immediate: sicut etiam fieri potest resurrectio mortuorū, & ponit duo corpora in eodē loco, & quicquid eiusmodi est: quamuis requirat infinitam virtutem in agente principali.

G ¶ Circa doctrinam præsentis articuli dubium occurrit, pro quanto ponit anima Christi virtutem instrumentalē ad omnia miracula. Est autem ratio dubij: quia vel Auctor intelligit de causa instrumentali proprie, vel large pro causa, sine qua non. Si proprie, obstat tunc doctrina Auctoris, & Durandi. Nam Auctor superius in prima parte, quæstio. 45. art. 5. docet instrumentum oportere, secundū id, quod est sibi proprium, aliquid operari dispositiue ad effectum principalis agentis, constat autem ꝙ anima Christi nihil operatur faciens ad effectum miraculi: puta cum dixit, Lazare veni foras, intellectio, volitio, imaginatio, vox cum clamore nullum effectum ex proprijs habuerunt circa cadauer, aut animam Lazari: sed deitatis virtute anima reunita est corpori concurrentibus illis actibus humanis Christi vt medio, seu causa sine qua non, & sic de alijs. Et confirmatur: quia in 3. sent. dist. 16 quæstio. 1. arti 3. Auctor dicit, ꝙ nec Angelo, nec animę Christi impressa est aliqua virtus spiritualis ad facienda miracula, nisi per modum orationis aut intercessionis. Durandus quoque in 3. senten. dist. 14. quæst. vlti. probare nititur, quòd humanitas Christi faciebat miracula, nulla virtute supernaturali inhærente animæ aut corpori Christi, sed sola diuina virtute assistente sibi: quia miracula faciebat Christus ad testificandam deitatem, sicut defectus subiicit ad testificandam suam humanitatem, & propterea sicut defectus omnes sunt humanitatis, ita miracula omnia sunt diuinitatis.

K Si vero large sumitur instrumentum, tunc obuiat litera præsens, attribuendo animæ Christi vt instrumēto verbi, operationem omnium mutationum tam naturalium quàm miraculosarū, & reseruādo soli deo mutationes annihilationis & creationis. Nam large de instrumento loquendo, potest oratione aut intercessione simili modo concurrere anima Christi ad creationem aut annihilationem, sicut concurrit ad miracula. Obuiat quoque doctrina Auctoris in quęstio. de Pot. quæst. 6. articu. 4. dicentis, Angelos & homines non solum oratione, sed ex potestate quandoque miracula facere, iuxta doctrinam Gregorij. Et declarat potestatem illam esse per modum intentionis, seu motus in ipsis angelis seu hominibus sanctis.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est secundum Auctoris doctrinam indubitatum esse, quòd anima Christi instrumen-

D. 314. 660.

dinabiles ad incarnationis finem, qui est instaurare omnia, siue quæ in cælis, siue quæ in terris sunt. Immutationes vero[e] creaturarum, secundum quòd sunt vertibiles in nihil, correspondent creationi rerum, prout scilicet producuntur ex nihilo. Et ideo, sicut sol[us] deus potest creare, ita solus potest creaturas in nihilum redigere, qui etiā solus eas in esse conseruat, ne in nihilum decidant. sic ergo dicendum est, quòd anima Christi non habet omnipotentiam respectu īmutationis creaturarum.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut Hiero.* dicit, Illi potestas data est, qui paulo ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui postea resurrexit, idest Christo, secundum quòd homo. Dicitur autem sibi omnis potestas data, ratione vnionis, per quam factum est, vt homo esset omnipotens, vt supra dictum est.† Et quamuis hoc ante resurrectionem innotuerit angelis, post resurrectionem tamen innotuit omnibus hominib*, vt Remigius dicit. Tunc autem dicuntur res fieri, quando innotescunt: & ideo post resurrectionē dicit dominus sibi datam omnem

B potestatem in cælo & in terra.

AD 2m dicendum, ꝙ licet omnis creatura sit mutabilis ab alia creatura præter supremum Angelum, qui[d] tamen potest illuminari ab anima Christi, non tamen immutatio omnis, quæ potest fieri circa creaturam, potest fieri a creatura: sed quædam immutationes possunt fieri a solo deo. Quæcūq; tamen immutationes possunt fieri per creaturas, possunt etiam fieri per animam Christi, secundum

C quòd est instrumentum verbi, nō autem secundum propriam naturam & virtutem: quia quædā hu-

* super illud Matt. 28. data est mihi omnis potestas. tom. 9

† art. præc. ad 1.

D.152.

taliter non abusiue, sed proprie loquendo de instrumento, cōcurrit ad miracula faciendum. Hoc autem quid sit, & qualiter fiat, accipi potest ex ipsa ratione agendi instrumenti. Instrumētum siquidem habet duplicem actionem, scilicet propriam & instrumentalem, vt scindere est propria operatio serrę: facere vero sedem secando est ipsius operatio instrumentalis, & calefacere est propria operatio caloris, augere vero animal est instrumētalis illius operatio. Et sicut instrumenti est operatio duplex, ita etiā est duplex quo operatur.

D.296. Alterum sibi proprium, vt dentatura ferrea, & acuta serra, qua scindit, & ipsa natura caloris, qua calidum calefacit. Alterum a principali agente participatum, quo extenditur, & facere dicitur principalem effectum. Et hoc est motus ipse, quo instrumentum mouetur a principali agēte, vt testatur Auctor inferius qō. 62. art. 1. dicens, Causa instrumentalis non agit per virtutē suæ formæ: sed solum per modum, quo mouetur a principali agente. Qui quidem motus vocatur virtus instrumentalis quandoque, & quandoque virtus intentionalis, & virtus spiritualis quandoque, eo quod est motus rei, quæ assumitur in instrumentum: & ideo motus & constituit ipsum in esse factiuo, & ideo vis seu virtus. Vnde etiam cum lapidem baculo moueo, baculus ex hoc ipso ꝙ vtor eo, fit & est motor effectiue lapidis. Et quia diminuta quædam mediatio est inter principale agens & effectum, deserens principale agens ad effectum, ideo intentionalis: & quia insensibilis est, & ad spiritualem quandoque effectum, ideo spiritualis. Et est sermo de illo instrumēti motu, quo mouetur ab agente principali vt fiet quod vt clarius intelligas, considera

D in instrumentis artium duplicem potentiam, alteram ad motum localem, alteram ad cooperandum arti, exequendo operationem ipsius artis. Verbi gratia, instrumenta artis musicæ sunt in potentia, vt moueantur contactu digitorum, & sunt in potentia vt musicam sonent. Et constat ꝙ de prima potentia reduci possunt ad actum a quocumque sine arte potente illa commouere: sed de secūda potentia, non nisi ab arte reduci possunt ad actum. Cum autem mouere nihil aliud sit, quàm educere de potentia ad actum, & moueri sit educi de potentia ad actum, clare constat ꝙ instrumentum tunc mouetur a principali agente, cum educitur de secunda potentia ad actum, cū fit cooperans ipsi principali agenti, cum sit exequens operationem principalis agentis, quod fit per hoc, ꝙ principale agens vt sic, vtitur illo ad opus ipsius principalis agentis: puta cum ars musica vtitur instrumento musico ad sonum musicum. Ipse enim vsus est quidam ingressus artis in instrumenta, est quædam actuatio instrumentorum. Et propterea oportet certæ artis certa esse instrumenta: numquam enim musica ingre-

E ditur instrumenta artis sutoris, aut econuerso. Et propterea habet rationem vis & virtutis & intentionis artis, & ad genus eius reducitur. Ex quibus ad propositū ascendendo dicimus, quòd Deus omnipotens, qui potest sine causis secūdis cooperantibus effectiue miracula facere, dignatur quandoque illas efficere per causas secundas non dando illis virtutes aliquas naturales, aut gratuitas permanentes: sed vtendo illis instrumentaliter ad opera miraculosa, ita quòd ex hoc ipso, ꝙ deus vtitur aliqua re, vt instrumento ad opus miraculosum, eleuatur illa in ordinem causæ instrumentalis, & ipse passiuus vsus, quo deus illa vtitur ad hoc opus, est motus quo a principali agente instrumentum mouetur. Et ex hoc ipso est vis actuatiua atq; constitutiua ipsius inesse instrumenti; ac per hoc inesse causæ effectiue instrumētaliter operis miraculosi: reducitur enim res illa de potentia obedientiali ad actum, cum de non

A instrumento fit instrumentum, quod fieri constat ex hoc solo, quòd deus vtitur illa instrumentaliter ad opus miraculosum. Quod non esse impossibile constat: cum nulla sit ratio impossibilitatis, & quandoque de facto sic fuisse Gregorij auctoritate patet in 2. Dialog. ponentis, Sanctos ex potestate quandoque miracula facere. Et vere decet diuinam liberalitatem eleuare etiā in hoc quosdam amicos suos, vt etiam coeffectores miraculorū efficiat, & non solum benemeritos aut intercessores. Et quia omnipotentia non est alligata certis instrumētis, locis, aut propinquitatibus, ideo nō refert, qualis re vtatur deus instrumentaliter ad quodcumque miraculum: nam sicut potest sine instrumento opus illud perficere, ita potest non solum efficere per instrumentum, sed per quodcumque, & vbicumque existat, & quantumcumque distet. Neque enim minuitur aut arctatur omnipotentia diuina ad limites instrumēti, quod assumit, sed instrumentum eleuatur ad omnipotentiæ exequutionem in tali miraculo, ad quod efficiendum ordinatur ab ipsa. Et propterea Auctor in Secunda Secundę, qō. 178. articulo primo ad primum de his loquēs, dicit, ꝙ deus vtitur instrumentaliter interiori actu hominis, vel eius loquutione, vel actu exteriori, vel cōtactu alicuius corporis etiam mortui. Quamuis ergo tunc minus perspicaciter textum illum exposuerim: non enim illuxerat mihi quod modo trado. Et quoniā homo Christus Iesus plenitudinem omnium gratiarum habuit, consequens est vt anima sua quatenus diuini verbi instrumentum, non qualecumque sed coniunctum, omnia possit miraculosa opera efficere. Nec opus est quærere alium modum, aut quid, & qualiter, nisi quòd verbum vtetur instrumentaliter anima seu humanitate coniūcta sibi ad opera miraculosa. Applicando enim dicta ad verbum & humanitatem Christi, perspicies quæ dicimus, quæ in hac litera ab Auctore traduntur.

¶ Dicendum est ergo ad quæstionem, ꝙ de instrumento proprie loquitur Auctor & hic & in Secunda Secundę, loco allegato, & in Prima parte. Et ad obiectionem ex doctrina Primæ partis respondetur, quòd ad instrumentum exigitur, quòd habeat propriam operationē vltra illam, quam participat a principali agente, & quod operatio propria sit præsupposita operationi participatæ, ita quòd prius intelligatur propria operatio terminari ad illud, in quod tenditur quàm operatio participata sicut præsuppositum prius intelligitur, quàm iunctum illi. Et huiusmodi præuiam operationē appellauit Auctor operari dispositiue, non quòd oporteat illam operationem proprie disponere. Nec hanc ego fingo glossam: sed ex ipso Auctore inferius in qō. 62. accepi, Vbi baptismum instrumentalem causam ponens, expresse docet sufficere, vt aqua secundum propriam operationem corpus tangat, diluendo ad hoc, vt participata operatione animam abluat. Et hoc sufficit proposito & intento in prima parte: quia per hoc concluditur, efficaciter, ꝙ nulla creatura potest instrumentaliter creare: quia nulla potest propriam operationem præuiam creationi circa creandum, ponere, cum nihil sit, vt ibi dicitur. In proposito autem cum deus vtitur creatura aliqua instrumentaliter ad opus miraculosum, opus proprium illius creaturæ se habet vt præuium operi miraculoso: quia se habet vt præsentans seu deferens diuinum imperium ad creaturam, in qua fit opus miraculosum, vt Auctor docuit in loco allegato in quæstio. de Potentia. Et hoc esse verum, ex eo conicere potes, quia hinc vtriusque difficultatis solutio habetur, hoc est, quare operari miracula per modū meriti seu intercessionis, & ex potestate seu instrumentaliter distinguuntur, etiam si solus actus interior instrumentum ponatur,

patur, & quare opus creationis inter miraculosa non computatur. Prima siquidem quæstio soluitur ex hoc, quòd tam meritum quàm oratio, vt sic præcedit actionem diuinam ad miraculum, actus vero quicumque etiam interior, etiam ipsa oratio, non vt oratio, sed vt instrumentum dei, sequitur diuinã actionem, vt illius executio, ita quòd ex hoc ipso quòd deus eleuat illum in suum instrumentum ad op* miraculosum, fit exequitorius diuini imperij, tamquam deferens (vt dictũ est) illud erectura, in qua miratum fit.

¶ Quãdo igitur sanctorum actus aut opera solum meritorie, aut intercessorie se habent ad miracula, tunc dicuntur facere miracula impetrando q̃ deus per seipsum facit. Quãdo vero actus aliquis se habet vt exequens diuinum imperium (cui omnia obediunt) tunc dicunt operari miracula ex potestate, instrumentali tñ, vt Auctor declarauit.

¶ Secundæ autem quæstionis solutio ex hoc habet: quia delatio imperij non potest fieri ad nihil, oportet enim ens esse ad quod executiue delatio imperij fit: ad nihil nãque nihil potest deportari.

¶ Ad id vero quod ex 3. sentẽ. assertur, dici potest, vel quòd Auctor doctior seipso correxit illud: vel quòd sub modo intercessionis vel orationis comprehendit etiam modum instrumentalẽ: quia conueniunt in hoc generali modo, q̃ non sunt de genere permanentium, sed consistentiũ in motu. Et per hæc patet intellectus infinitorum dictorum de instrumentali efficientia attributa humanitati Christi vel passioni, vel sacramentis Ecclesiæ, & aliis huiusmodi.

¶ In responsione ad secundum eiusdem secundi articuli 13. quæstio. aduerte q̃ hic Auctor assertiue dicit, animam Christi vt instrumẽtum verbi, posse in omnes mutationes, quas quæcumque creaturæ possunt facere, quod in 3. Sen

[1] Lib. 3. or. 1h. fid. c. 20 & 23.

iusmodi immutationum non pertinent ad animam, neque quãtum ad ordinem naturæ, neque quantum ad ordinem gratiæ.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut dictum est* in Secunda parte) gratia virtutum seu miraculorum datur animæ alicuius sancti, non vt propria virtute ei conueniat miracula facere, sed vt per virtutem diuinã huiusmodi miracula fiant. Et hæc quidem gratia excellentissime data est animæ Christi, vt scilicet non solum ipse miracula faceret, sed etiam vt hanc gratiam in alios transfunderet. Vnde dicitur Matth. 10. quòd, Cõuocatis duodecim discipulis, dedit eis potestatẽ spirituum immundorum, vt eiicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis.

AD TERTIVM sic procedi-
tur. Videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu proprij corporis. Dicit enim Damasc.* in 3 lib. quòd omnia naturalia fuerunt Christo volũtaria: volens enim esuriuit, volens sitiuit, volens timuit, volẽs mortuus est, &c. sed ex hoc deus dicitur omnipotens, quia omnia quęcumque voluit fecit. ergo videtur quòd anima Christi habuerit omnipotentiam respectu naturalium operationum proprij corporis.

¶ 2 Præt. In Christo fuit perfectius humana natura q̃ in Adam, in quo secundum originalem iustitiam, quam habuit in innocentiæ statu, corpus habebat omnino subiectum animæ, vt nihil in corpore posset accidere contra animæ volũtatem. ergo multo magis anima Christi habuit omnipotentiam respectu sui corporis.

¶ 3 Præt. Ad imaginationem animæ, naturaliter corpus immutatur, & tanto magis, quanto magis anima fuerit fortis imaginationis, vt in Prima parte habitum est: sed anima Christi habuit virtutem perfectissimam, & quantum ad imaginationem, & quantum ad alias vires. ergo aïa Christi fuit omps in respectu ad corpus proprium.

Ften. non nisi credendo dixit.

¶ In responsione ad tertium memento, gratiam Christi esse nõ solum singularem, sed capitalem, ita quòd homini illi vt vniuersali capiti conuenit, Ac per hoc gratia miraculorum, vt vniuersali instrumento confertur duplici vniuersalitate, hoc est vniuersalitate miraculorum, quia poterat omnia miracula instrumentaliter efficere, & vniuersalitate generationis sibi similium, participatiue tamẽ: quia poterat instrumentaliter efficere alios homines cooperatores miraculosum ex potestate instrumentali quoq; participata, vt euangelico testimonio in litera allato probat. Nam sicut verbum potest vti humanitate sibi iuncta, ad faciendum miracula, ita & eadem ratione potest illa vti ad communicandũ aliis potestatem faciendi miracula. Est siquidem huiusmodi communicatio miraculum quoddam, cõprehensum sub vniuersalitate miraculorum.

¶ *Super Quæstionis tertiædecimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica distinctio bimembris reperitur: & duabus conclusionibus iuxta duo distinctionis membra respondetur. Distinctio est de anima Christi secundũ propriam virtutẽ, vel secũdum quòd est instrumentum verbi. Prima conclusio est, Anima Christi secundum propriam virtutem nõ habuit omnipotentiam respectu proprij corporis. Probatur ex similitudine proportionalis: quia sicut non poterat exteriora corpora immutare propria virtute, ita nec proprium. Et probatur ratione: quia anima Christi habebat determinatam proportionem ad suũ corpus, ac per hoc non omnia, sed aliquid determinatũ poterat respectu sui corporis.

¶ Secunda conclusio est, Anima Christi, vt instrumẽtum verbi habuit omnipotentiam

potentiam respectu proprij corporis. Hæc conclusio non aliter probatur: sed ex præcedẽti articulo vt clara relinquitur. Et hoc intellige sobrie, hoc est de omnipotentia respectu & naturaliũ & miraculosarum transmutationum, non respectu conseruationis ex nihilo, aut annihilationis, vt in præcedenti articulo determinatum est.

* Q. 14. ar. 1. ad 2.

Subdit tamen Auctor, vnde possis dictorum dicta intelligere absque dictæ conclusionis præiudicio: quòd scilicet hæc omnipotentia attributa inuenitur magis verbo Dei, q̃ animæ Christi, intantũ, vt inuenias forte negatam ab anima Christi & attributam verbo: quia virtus actionis factiua, principali agẽti attribuitur simplici instrumento autem, ignoto præsertim, aut non attribuitur, aut etiam aufertur.

* 3. de anima text. 48. & sequenti vsq. 10. 2.

¶ *Super Quæstionis tertiædecimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus ẽ intelligentibus terminos. Ille enim dicitur omnipotẽs respectu executionis propriæ voluntatis, qui potest exequi quicquid vult exequi, ita quòd potentia executiua æquiparatur in illo voluntati executionis.

¶ In corpore est vna distinctio bimẽbris cum duabus conclusionibus respondens quæsito, iuxta membra distinctionis. Distinctio est, Volũtas Christi dupliciter aliquid voluit, vel per seipsum exequendum, vel p virtutem diuinam.

¶ Vbi nota, quòd ly per seipsum, significat per propriã virtutem naturalẽ vel gratuitam, immanentem scilicet ĩ ipso, ita quòd distinguitur hoc membrum contra illa, q̃ poterat Christus p virtutem instrumẽtalem, vt patet in litera. Sumitur siquidem hic per seipsũ, sicut in secundo articulo sumptum est per propriam virtutem: vtrobique n. contra virtutem instrumentalem distinctio fit, vt patet in litera. Prima ergo conclusio est, Anima Christi quicquid voluit per seipsum exequendum, potuit. Probatur: quia dedeceret sapientiam suam vt aliquid vellet per seipsum efficere, qd nõ subiaceret virtuti suæ. Secunda conclusio est, Anima Christi quicquid voluit efficiendum

* 3. p. q. 19. art. 1.

* citatum arg.

† lib. 2. de fide c. 24 & 2 mod. c. 14

iacendi pœnalitatibus huius vitę, vt infra* dicetur.

AD 3^m dicendum, quòd imaginationi, si fuerit fortis, naturaliter obedit corpus quantum ad aliqua, puta quantum ad casum de trabe in alto posita: quia imaginatio nata est esse principiũ motus localis, vt dicitur 3. de Anima.* Si militer etiam quantum ad alterationem, quæ est secundum calorẽ & frigus, & alia consequentia: eo quòd ex imaginatione consequenter natæ sunt consequi animæ passiones, secundum quas mouetur cor, & sic per commotionem spirituum, totum corpus alteratur. Aliæ vero dispositiones corporales, quæ non habent naturalem ordinem ad imaginationẽ, non trãsmutantur ab imaginatione, quãtumcumque sit fortis: puta figura manꝰ vel pedis, vel aliquid simile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum anima Christi habuerit omnipotentiam respectu executionis suæ voluntatis.

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur q̃ anima Christi non habuerit omnipotentiam respectu executionis propriæ voluntatis. Dicitur enim Mar. 7. quòd ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere. Nõ ergo potuit in omnibus exequi propositum suæ voluntatis.

¶ 2 Præt. Præceptum est signum voluntatis, vt in Prima parte dictum est.* sed dominus quædam facienda præcepit, quorum contraria acciderunt: dicitur enim Matth. 9. quòd cæcis illuminatis, comminatus est Iesus dicens, Videte ne quis sciat: illi autem exeuntes, diffamauerũt illum per totam terram illam. Non ergo in omnibus potuit exequi propositum suæ voluntatis.

¶ 3 Præt. Id, quod potest aliquis facere, non petit ab alio: sed dominus petiuit a Patre, orando illud quod fieri volebat: dicitur enim Luc. 6. quòd exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei. ergo non potuit exequi in omnibus propositum suæ voluntatis.

SED CONTRA est, quòd dicit Augustꝰ.* in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti: Impossibile est, vt Saluatoris voluntas non impleatur, nec potest velle, quod scit fieri non debere.

RESPON. Dicendum, quòd anima Christi dupliciter aliquid voluit. Vno modo, quasi per se implendum, & sic dicendum est, q̃ quicquid voluit, potuit: non enim conueniret sapientię eius, vt aliquid vellet per se facere, quod suæ virtuti non subiaceret. Alio modo voluit aliquid, vt implendum virtute diuina: sicut resuscitationis proprij corporis, & alia huiusmodi miraculosa opera, quæ quidem non poterat propria virtute, sed secundum quòd erat instrumẽtum diuinitatis, vt dictum est.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.† dicit in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti, Quod factum est, hoc voluisse dicendus est Christus. Ad uertẽdum est enim, quòd illud in finibus gestum est gentilium, quibus adhuc tempus prædicandi nõ erat: vltro tamen venientes ad fidem, non suscipere, inuidię erat. A suis ergo noluit prædicari, requiri autem se voluit: & ita factũ est. Vel potest dici, quòd hæc voluntas Christi nõ fuit de eo, quod per eum fiendum erat: sed de eo, quod erat fiẽdum per alios, q̃d nõ subiacebat humanæ voluntati ipsius. Vnde in epistola* Agathonis Papæ, quæ est recepta in sexta Synodo, legitur.† ergo ne ille omniũ Conditor ac Redemptor, in terris latere volens non potuit, nisi hoc ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter est dignatus assumere, redigatur?

AD 2^m dicendum, quòd sicut Greg.* dicit 19. Mor. per hoc, q̃ dominus p̃cepit taceri virtutes suas, seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent: & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. sic ergo p̃ceptum illud designabat voluntatem, vel non operandũ, cuius oppositum factum est. puta, potuit velle, quòd aliquis non peccaret, desiderãdo quòd ille non offenderet deum, & tamen ille peccabat, Christo non permittente secundum humanam voluntatem: quia non erat in potestate virtutis eius, cohibere peccatum contra peccantis voluntatem.

nibus propositum suæ volũtatis.

SED CONTRA est, quòd dicit Augustꝰ.* in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti: Impossibile est, vt Saluatoris voluntas non impleatur, nec potest velle, quod scit fieri non debere.

RESPON. Dicendum, quòd anima Christi dupliciter aliquid voluit. Vno modo, quasi per se implendum, & sic dicendum est, q̃ quicquid voluit, potuit: non enim conueniret sapientię eius, vt aliquid vellet per se facere, quod suæ virtuti non subiaceret. Alio modo voluit aliquid, vt implendum virtute diuina: sicut resuscitationis proprij corporis, & alia huiusmodi miraculosa opera, quæ quidem non poterat propria virtute, sed secundum quòd erat instrumẽtum diuinitatis, vt dictum est.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.† dicit in lib. de Quæstionibus veteris & noui Testamenti, Quod factum est, hoc voluisse dicendus est Christus. Ad uertẽdum est enim, quòd illud in finibus gestum est gentilium, quibus adhuc tempus prædicandi nõ erat: vltro tamen venientes ad fidem, non suscipere, inuidię erat. A suis ergo noluit prædicari, requiri autem se voluit: & ita factũ est. Vel potest dici, quòd hæc voluntas Christi nõ fuit de eo, quod per eum fiendum erat: sed de eo, quod erat fiẽdum per alios, q̃d nõ subiacebat humanæ voluntati ipsius. Vnde in epistola* Agathonis Papæ, quæ est recepta in sexta Synodo, legitur.† ergo ne ille omniũ Conditor ac Redemptor, in terris latere volens non potuit, nisi hoc ad humanam eius voluntatem, quam temporaliter est dignatus assumere, redigatur?

AD 2^m dicendum, quòd sicut Greg.* dicit 19. Mor. per hoc, q̃ dominus p̃cepit taceri virtutes suas, seruis suis se sequentibus exemplum dedit, vt ipsi quidem virtutes suas occultari desiderent: & tamen vt alij eorum exemplo proficiant, prodantur inuiti. sic ergo p̃ceptum illud designabat voluntatem, vel non operandũ, cuius oppositum factum est. puta, potuit velle, quòd aliquis non peccaret, desiderãdo quòd ille non offenderet deum, & tamen ille peccabat, Christo non permittente secundum humanam voluntatem: quia non erat in potestate virtutis eius, cohibere peccatum contra peccantis voluntatem.

* in lib. 9. ex nouo test. qui icipit: deus quidem perfectus est q. 77. in prin. tom. 4.

* Art. 1. huius q.

† lib. & c. citatis ĩ arg. sed cont.

* Quæ habetur in 6. syn. gener. Constan. a med. illius I actiõe 4.

† recepta ẽ in 8. actiõe 6. synod. general. & secta fuit in actione 4.

* lib. 19. c. 18. post medium.

luntatem. Et est sermo de Christo homine secundum ꝓprium virtutem. Et hoc modo Agathō dicit, quòd voluit latere, & nō potuit, scilicet secundum propriam virtutem: potuisset tamen secundum instrumentalem virtutē. Nec hæc minus pie sonant apud discernētes inter subiacentia & non subiacentia Christo homini ℈m propriā virtutē, ſ̄ ꝙ decuerint humanā Christi voluntatem recta desideria etiā sine opere.

¶ In responsione ad secundum, optime veteris distinctione inter voluntatem antecedenter vel absolute, attribuendo præceptum taciturnitatis volitati etiam humanæ Christi antecedenter. Volebat siquidem, quantum ex se erat, gloriam fugere, & hinc voluntatem præcepto taciturnitatis significabat: nolebat tamen absolute hoc est oībus consideratis, taceri, & ideo nō peccabant publicātes illa miracula.

¶ In responsione ad tertium, considera quanta sit necessitas orandi, cum etiam ad ipsa opera, quæ Christus sciebat se facturū, orationis medium adhiberet, ea ratione, quia orationes causæ mediæ sunt ad operanda & consequenda: sine causis autem mediis velle effectus stulti est, sicut velle colligere frumenta sine seminatione.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum primum.*

Titulus articuli clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio. Conueniēs fuit corpus assumptum a filio dei, defectibus subiacere. Probatur tripliciter. Primo ex fine incarnationis: secundo, ex fidei susceptione: tertio ex exēplaritate patientiæ. Et omnia clara sunt in littera.

tem ipsius, quia humanam gloriā refugiebat, secundum illud Ioā. 8. Ego glotiam meam non quæro. Volebat tamen absolute præsertim secundum diuinam voluntatem, vt publicaretur miraculum factum, propter aliorum vtilitatē.

Ad 3^m dicendum, quòd Christus orabat & pro his, quæ virtute diuina fienda erant, & pro his ēt, quæ humana voluntate erat facturus, quia virtus & operatio animæ Christi dependebant a deo, qui operatur in nobis velle & perficere, vt dicitur Philip. 2.

QVAESTIO XIIII.

De defectibus corporis assumptis a filio Dei, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de defectibus, quos Christus in humana natura assumpsit. Et primo de defectibus corporis, secundo de defectibus animæ.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum filius Dei assumere debuerit in humana natura corporis defectus.

¶ Secundo, vtrum assumpserit ne cessitatē his defectib^s subiacēdi.

¶ Tertio, vtrum hos defectus contraxerit.

¶ Quarto, vtrum omnes huiusmodi defectus assumpserit.

Articvlvs primvs.

Vtrum filius Dei in humana natura assumere debuerit corporis defectus.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd filius dei non debuerit assumere humanam naturam cum corporis defectibus. Sicut enim anima vnita est personaliter verbo dei, ita & corpus: sed anima Christi habuit omnimodam perfectionem & quātum ad gratiam, & quantum ad sciētiam, vt supra dictum est. * ergo etiam corpus eius debuit esse omnibus modis perfectum, nullum in se habens defectum.

¶ 2 Præt. Anima Christi videbat verbum dei ea visione, qua beati vident (vt supra dictum est)* & sic anima Christi erat beata: sed ex beatitudine animæ glorificatur corpus: dicit enim Augustinus* in epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura Deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine redunder etiam in inferiorem naturam, quæ est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, ideſt, incorruptiōis vigor. Corpus igitur Christi fuit incorruptibile, & absque omni defectu.

¶ 3 Præt. Pœna consequitur culpam: sed in Christo non fuit aliqua culpa, secundum illud primæ Pet. 2. Qui peccatum non fecit. ergo nec defectus corporales, qui sunt pœnales, in eo esse debuerunt.

¶ 4 Præt. Nullus sapiens assumit id, quod impedit ipsum a proprio fine: sed per huiusmodi defectus corporales, multipliciter videtur impediri finis incarnationis. primo quidem, quia propter huiusmodi infirmitates, homines ab eius cognitione impediebantur, secundum illud Isa. 53. Desideravimus eum despectum & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem, & quasi absconditus vultus eius & despectus: vnde nec reputauimus eum. Secundo, quia sanctorum patrum desiderium non videtur impleri, ex quorum persona dicitur Isa. 51. Cōsurge, consurge, induere fortitudinem, brachium domini. Tertio, quia congruentius per fortitudinem, quàm per infirmitatem, videbatur & potestas diaboli posse superari, & humana infirmitas posse sanari. Non ergo videtur conueniens fuisse, quòd filius dei humanam naturam assumpserit cum corporalibus infirmitatibus, siue defectibus.

Sed contra est, quòd dicitur Heb. 2. In eo, in quo passus est & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari: sed ad hoc venit, vt nos adiuuaret: vnde & Dauid dicebat, Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. ergo cōueniens fuit, vt filius dei carnem assumpserit, infirmitatibus humanis subiacentem, vt in ea posset pati & tentari, & sic auxilium nobis ferre.

Respon. Dicendum, conueniens fuisse, corpus assumptum a filio dei humanis infirmitatibus & defectibus subiacere, & præcipue, propter tria. Primo quidem, quia ad hoc filius dei carne assumpta, venit in mundum, vt pro peccato humani generis satisfaceret. Vnus autem pro peccato alterius satisfacit, dum pœnam pro peccato alterius debitam, in se suscipit. Huiusmodi autem defectus corporales, scilicet mors, fames, sitis, & huiusmodi, sunt pœna peccati, quod est in mundum per Adam introductum, secundum illud Roman. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors. Vnde conueniens fuit quantum ad finem incarnationis, quòd huiusmodi pœnalitates in nostra natura susciperet vice nostra, secundum illud Isa. 53. Vere languores nostros ipse tulit. Secundo, propter fidem incarnationis astruendam. Cum enim natura humana non aliter esset nota hominibus, nisi prout huiusmodi corporalibus defectibus subiacet, si sine his defectibus filius dei humanam naturam assumpsisset, videretur non fuisse verus homo, nec veram carnem habuisse, sed phantasticam, vt Manichæi posuerunt. Et ideo, vt dicitur Phil. 2. Exinaniuit semetipsum, formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Vnde & beatus Thomas per aspectum vulnerum est ad fidem reuocatus, vt dicitur Ioan. 20. Tertio, propter exemplum patientiæ, quod nobis exhibet, passiones & defectus humanos fortiter tolerando. vnde dicitur Heb. 12. Sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum cōtradictionem, vt non fatigemini, animis vestris deficientes.

Ad

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ satisfactio ꝓ peccatis alterius, habet quidem quasi materiā pœnas, quas aliquis pro peccato alterius sustinet: sed ꝓ principio habet habitum animæ, ex quo inclinatur ad volendum satisfacere pro alio, & ex quo satisfactio efficaciā habet: non.n.esset efficax satisfactio, nisi ex charitate procederet, vt infra dicetur. * Et ideo oportuit animam Christi & perfectam esse, quantum ad habitus scientiarum & virtutum, vt haberet facultatem satisfaciendi, & quòd corpus eius esset subiectum in firmitatibus, vt ei satisfactionis materia non deesset.

* In materia d satisf. id erat sufficiens nō obstabat.

Ad 2^m dicendum, ꝙ ſm naturalem habitudinem, quæ est inter animam, & corpus, ex gloria animæ redundat gloria ad corpus: sed hæc naturalis habitudo in Christo subiacebat voluntati diuinitatis ipsius, ex qua factum est, quòd beatitudo remaneret in anima, & non deriuaretur ad corpus, sed caro pateretur, quę cōueniunt naturæ passibili, secūdum illud qd Dam.* dicit, quòd beneplacito diuinæ voluntatis, permittebatur carni pati, & operari quæ propria.

* li.3.c.15. 2. med. & c.14.

Ad 3^m dicendum, quòd pœna semper sequitur culpam actualem vel originalem: quandoq; quidem eius qui punitur: qñq; aūt alterius, pro quo ille, qui pœnas patitur, satisfacit. Et ita accidit in Christo, secūdum illud Isaiæ 53 Ipse vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra.

Ad 4^m dicendum, ꝙ infirmitas assumpta a Christo non impediuit finem incarnationis, sed maxime promouit, vt dictum est.* Et quāuis per huiusmodi infirmitates absconderetur eius diuinitas, manifesta batur tamen humanitas, quæ est via ad diuinitatē per ueniendi, secundū illud Rom. 5. Accessum habemus per Iesum Christum ad deum. Desiderabant autem antiqui patres in Christo, non quidem fortitudinem corporalem, sed spiritualem per quam &' diabolum vicit, & humanam infirmitatem sanauit.

* In corp. artic.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum secundum.*

Infr. q.15. a.5.ad 1. Et 3.dis.3.q.1. art.2.q.1. c.fin.

Titulus intelligendus est vt iacet.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponitur vna distinctio bimembris cum cōditionibus mēbrorū, & multiplicitate vtriusque. Secūdo, respondetur quæsito tribus conclusionibus. Distinctio ē. Necessitas est duplex, coactionis, vel naturalis. Conditio necessitatis coactionis est, quòd est ab extrinseco, multiplicitas eius est, ꝙ cōtrariatur quandoq; naturæ, quādoque voluntati: quia tam natura, ſ̄ voluntas est principium intrinsecum: illa autē est ab extrinseco. Conditio necessitatis naturalis est, ꝙ consequitur principium naturale: multiplicitas eius est, quia vel consequit formam vel materiam. Prima conclusio est: Corpus Christi secūdum necessitatem naturalē consequentem materiā subiectum fuit necessitati mortis, & aliorum huiusmodi defectuum. Probatur. Carni Christi permittebatur agere & pati, quæ erāt propria: sed necessitas horū defectuū causatur ex ꝓprijs carnis. ergo. Secunda conclusio est, Corpus Christi secundum conditionem propriæ naturæ subiacuit necessitati coactionis repugnantis naturæ corporali, vt patet de clauo perforante & flagello percutiente. Tertia conclusio est. In Christo non fuit necessitas coactionis repugnātis voluntati diuinæ aut humanæ absolute: sed solum secūdum naturalem motum voluntatis. Hæc conclusio non aliter probatur. sed ex declaratione terminorum relinquit euidens apud theologos. Declaratur siquidem voluntas absolute, hoc est eō sequens rationem deliberantem, & naturalis, prout naturaliter refugit mortem, corporisque nocumenta.

D. 904.

* art. pced. ad 2.

* In isto ar.

¶ Vbi nota primo, quòd apud Auctorem hic, deliberatio est actus rationis. Et voluntas dicitur deliberata denominatiue a ratione deliberante, & causaliter: quia consequitur rationem deliberantē (quæ. firō oībus consideratis cōcludit aliquid esse malum vel bonum, fugiendum vel prosequendū) & sequitur motus voluntatis cōformis tali rationi appetens vel fugiens, qui vocatur voluntas deliberata. Naturalis aūt voluntas vocatur motus ille voluntatis, qui consequitur rōnem apprehendētem bonum vel malum, non considerātis omnibus circūstantijs, sed ipsum nudū obiectū bonum

D. 905.

* li.3.c.23. & 24.

† In corp. art.

Apost. dicit Rom. 8. Misit deus filium suum in similitudinem carnis peccati: sed conditio carnis peccati est, quòd habeat necessitatem moriendi & sustinendi alias huiusmodi passiones. ergo talis necessitas sustinendi hos defectus fuit in carne Christi.

Respon. Dicendum, quòd duplex est necessitas. Vna quidem coactionis, quæ fit ab agente extrinseco. Et hæc quidem necessitas contrariatur & naturæ & voluntati, quorum vtrumque est principium intrinsecum. Alia autem est necessitas naturalis, quæ consequitur principia naturalia, puta formam, sicut necessārium est ignem calefacere: vel materiā, sicut necessārium est corpus ex contrarijs compositum dissolui. Secundum igitur hanc necessitatem, quæ consequitur materiam, corpus Christi subiectum fuit^ necessitati mortis & aliorum huiusmodi defectuum: quia sicut dictum est, * beneplacito diuinæ voluntatis, carni Christi permittebatur agere, & pati quæ propria. Hæc autem necessitas causatur ex principijs carnis humanæ, vt dictum est. * Si autem loquamur de necessitate coactionis, secundum quidem quòd repugnat naturæ corporali; sic iterum corpus Christi secundum conditionem propriæ naturę necessitati subiacuit, & claui perforantis, & flagelli percutientis. Secundum vero quòd necessitas talis repugnat voluntati, manifestum est quòd in Christo non fuit necessitas horum defectuum, neque per respectum ad diuinam voluntatem, neque per respectum ad voluntatem humanam Christi absolute, prout sequitur rationem deliberantem, sed solum secundum naturalem motum voluntatis, prout scilicet naturaliter refugit mortem, & etiam corporis nocumenta.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Christus dicitur oblatus, quia voluit^ & voluntate diuina, & voluntate humana deliberata: licet mors esset contra naturalem motum voluntatis humanæ, vt Damasc.* dicit.

* li.3.c.23. & 24.

Ad 2^m patet responsio ex dictis. †

† In corp. art.

Ad 3^m dicendum, quòd nihil fuit potentius, quàm anima Christi absolute: nihil tamen prohibet aliquid fuisse potentius, quantum ad hunc effectum: sicut clauus ad perforandum. Et hoc di-

num (puta vitam, sanitatem) vel malum, puta mortem, infirmitatem, flagellari, & huiusmodi, ad huiusmodi n. apprehensionē, sequitur naturaliter motus voluntatis volens bonum, vel nolens malum, licet tamen, vt dictum est, superadditā rōni cōsideratione circūstantiarum (puta mori, propter bonum virtutis) sequitur ī voluntate motus voluntionis respectu mali, puta, mortis propter iustitiā, & nolitionis respectu boni, puta vitæ cū detrimento virtutis. Reuuit siquidem viuere cum defectū ēt negatiuo talis actūs virtutis, puta redēptionis humanæ.

¶ In responsione ad tertium, vide q̄ Auctor necessitatē coactionis contrariæ corpori (quā in corpore articuli respectu corporis Christi posuit) hic extendit etiā ad aīam Christi ſm propriam naturam & virtutem: quia superius dictū est, q̄ aīa Christi ſm proprium naturam & virtutem nō poterat mutare naturalem cursum rerū, ſm quem cōstat, eluum esse potentiorem ad perforandū carnem humanam, q̄ anima sit potens seruare corpus illæsum a perforatiōe: q̄n hoc nō sine miraculo fieret. Et hoc est qđ litera docet.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum tertium.*

TItulus totus cōsistit ī verbo cōtractionis. Nihil.n. aliud vertitur in dubiū hic, nisi an defectus corporales, qui in Christo fuerunt, fuerint cōtracti, an nō fuerint cōtracti, sed aliter habiti.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio responsiua quæsito: Christus non cōtraxit defectus corporales, sed volūtarie suscepit. Probatur quo ad primā principalemq; partem: Contractio ſportat ordinem effect⁹ ad causam. ergo illi p̄ consideratur secundum propriam naturam & virtutem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus defectus corporales contraxerit.

AD TERTIVM sic ꝓceditur. Videtur quòd Christus defectus corporales contraxerit. Illud enim contrahere dicimur, quod simul cum natura ex origine trahimus: sed Christus simul cum natura humana defectus & infirmitates corporales per suam originem traxit a matre, cuius caro huiusmodi defectibus subiacebat. ergo videtur, quòd hos defectus contraxerit.

¶ 2 Præt. Id, quod ex principijs naturæ causatur, simul cum natura trahitur, & ita contrahitur: sed huiusmodi pœnalitates causantur ex principijs naturæ humanæ. ergo eas Christus contraxit.

¶ 3 Præt. Secundum huiusmodi defectus Christus alijs hominibus similatur, vt dicitur Hebr. 2. sed alij homines huiusmodi defectus contrahunt. ergo videtur quòd etiam Christus huiusmodi defectus contraxerit.

SED CONTRA est, quòd huiusmodi defectus cōtrahuntur ex peccato, secundum illud Rom. 5. Per vnum hominem peccatum intrauit in hūc mundum, & per peccatum mors: sed in Christo non habuit locum peccatum. ergo huiusmodi defectus Christus non contraxit.

RESPON. dicendum, quòd in verbo contrahendi, intelligitur ordo effectus ad causam, vt scilicet illud dicatur contrahi, quod simul cum sua causa ex necessitate trahitur. Causa autem mortis & horum defectuum in humana natura est peccatum: quia per peccatum mors intrauit in hunc mundum, vt dicitur Rom. 5. Et ideo illi proprie dicuntur hos defectus contrahere, qui ex debito peccati hos defectus incurrunt. Christus autem hos defectus non habuit ex debito peccati: quia vt Augu. dicit exponens illud Ioan. 3. Qui de sursum venit, super omnes est, de sursum venit Christus, id est, de altitudine naturæ humanæ, quam habuit ante peccatum primi hominis. Accepit enim naturam humanam absque peccato, in illa puritate, in qua erat in statu innocentiæ, & simili modo potuisset assumere humanam naturam absque defectibus. Sic igitur patet, quòd Christus non contraxit hos defectus, quasi ex debito peccati eos suscipiens, sed ex propria voluntate.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd caro Virginis concepta fuit in originali peccato: & ideo hos defectus contraxit. † sed Christus naturam ex Virgine assumpsit absque culpa. Et similiter potuisset naturam assumere absque pœna: sed voluit suscipere pœnam propter opus nostræ redemptionis implendum, vt dictum est. * Et ideo habuit huiusmodi defectus, non contrahendo, sed voluntarie assumendo.

AD 2ᵐ dicendum, quòd causa mortis & aliorum corporalium defectuum in humana natura, est duplex. Vna quidem remota, quæ accipitur ex parte principiorum materialium humani corporis, inquantum est ex contrarijs compositum: sed hęc causa impediebatur per originalem iustitiam. Et ideo proxima causa mortis & aliorum defectuum, est peccatū: per quod subtracta est originalis iustitia. Et propter hoc, quia Christus fuit sine peccato, dicitur non contraxisse huiusmodi defectus; sed voluntarie assumpsisse.

AD 3ᵐ dicendum, quòd Christus in huiusmodi defectibus, assimilatus est alijs hominibus, quantum ad qualitatem defectuum, nō autem quātum ad causam. Et ideo Christus non contraxit huiusmodi defectus, sicut alij.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus omnes defectus corporales hominum assumere debuerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus omnes defectus corporales hominū assumere debuerit. Dicit enim Dam. * Quod est inassumptibile, est incurabile: sed Christus venerat omnes defectus nostros curare. ergo omnes defectus nostros assumere debuit.

¶ 2 Præt. Dictum est, † quòd ad hoc quòd Christus pro nobis satisfaceret, debuit habere habitus perfectiuos in anima & defectus in corpore: sed Christus ex parte animæ assumpsit plenitudinem omnis gratiæ. ergo ex parte corporis debuit assumere omnes defectus.

¶ 3 Præt. Inter omnes defectus causam. ergo illi p̄prie dicuntur contrahere defectū mortis, &c. qui ex debito peccati hos defectus incurrunt: ergo Christus hos defectus non contraxit. Antecedens probatur: quia contrahere est simul trahere, effectum, ſ. cum cā sua. Prima consequentia probatur qa cā mortis & horum defectuum in humana natura est peccatū. Probatur ex auctoritate ad Rom. 5. Per peccatum mors, &c. Secunda vero conclusio probatur: quia Christus nō habuit hos defectus ex debito peccati. Probatur auctoritate Augustini. Vltima pars conclusionis probatur: quia potuisset, si voluisset Christus assumere naturam absq; pœna, sicut assumpsit absq; culpa.

¶ In responsione ad secūdum, nota Auctorem in theologia theologice loqui, cum dicit causam proximā mortis esse peccatum, remotam autem compositionem ex contrarijs. Formaliter ſquidē loquitur, vbi omnino theologica est materia, qualis est ista.

¶ *Super Quæstionis quartædecimæ Articulum quartum.*

TItulus consistit in vniuersalitate defectuum humanorum corporaliū, an scilicet oēs assumi a Christo fuerit conueniens.

¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito: Non fuit conueniens, vt Christus assumeret oēs defectus seu infirmitates humanas. Probatur, Christus assumpsit defectus humanos ad satisfaciēdum p̄ peccato humanæ naturæ. ergo illos tantū defectus assumere debuit, qui consequuntur ex peccato cōmuni totius humanæ naturæ, nec tamen repugnant perfectioni scientiæ & gratiæ. ergo non fuit conueniens vt omnes

omnes defectus seu infirmitates humanas assumeret. Antecedens patet. Et prima consequentia, quo ad primam partem, relinquitur clara. Quo ad secundam vero probatur, quia ad satisfaciendum pro peccato humanæ naturæ, requiritur satisfactor perfectus in anima, scientia, & gratia. Secunda autem, quia defectus sunt triplicia: quidam repugnantes perfectioni scientiæ, vt ignorantia, vel gratiæ, vt pronitas ad malum & difficultas ad bonum: quidam particulares, vt varii morbi: quidam communes toti humanæ naturæ, vt fames, sitis, fatigatio, mors &c.

¶ Vbi nota tria. Primo, quòd quia rationis ordo poscit, vt satisfactio, quæ pœnalis est, respondeat culpæ (& culpæ communi respōdeat pœna communis) ideo litera ex eo quòd Christus defecit pœnales assumpsit ad satisfaciendū pro peccato naturæ humanæ, optime, vt clarum intulit, consequens, quòd solos communes humanæ naturæ defectus pœnales assumere debuit. Secundo, quòd quia negatio particularium defectuum in Christo illata, non erat probata (quāmuis fuerit probata affirmatio vniuersalium defectuum in eodem ex proportione pœnæ ad culpam) ideo litera subiunxit rationem eximētem corpus Christi a specialibus defectibus, ex negatione causarū eorundem ad negationem eorum procedentem, ex eo, q̄ defectus speciales aut sunt ex defectu principii vel principiorum, aut ex defectu progressus vitæ, quorum neutrum in Christo locum habere potuit.

¶ Et si quis obiecerit, quòd possit esse aliquis horum defectuū, ex tertia causa, puta, ex cælo vel cōcursu elementi alicuius, sciat omnes huiusmodi concursus causatiuos morbi specialis, nihil aliud esse quàm defectum principii: concurrēs enim causa impedit principia a naturali perfectione actionis vel passionis suæ, & ideo reducitur huiusmodi causa ad defectum virtutis formatiuæ, causam positam in litera.

¶ Tertio, quòd Auctor doctrinam suam conformem Damasceno ostendens, confirmat simul, & exponit illum.

¶ Sed restat hic dubium, quo pacto licuerit, vbi de defectibus corporis agitur, ignorantiam inter defectus communes computare, cum constet ignorantiam esse defectum animæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor licet tractet de defectibus corporis: inferit tamen vniuersalem doctrinam de defectibus humanis, qui non debuerunt assumi a Christo, vt ex vniuersali regula habeatur discretio inter defectus etiam corporis, qui debuerunt vel non debuerunt assumi. Et hoc propter pronitatem ad malum & difficultatem boni, quoniam alia est lex in membris humanis repugnans legi mentis, secūdum quam proni sunt sensus hominis ad malum, & non quod volumus bonum hoc agitur, id autem quod de ignorantia admisceatur, exempli gratia positum est.

¶ Sed quia hæc responsio dicta secundum eundem contextum separat, dum ignorantiam vt exemplum, pronitatem vero ad malum, & difficultatem ad bonum vere interpretatur, aliter dicitur, quòd per ignorantiam hic intelligitur copulatio corporalis causatiua ignorantiæ: nascuntur siquidem aliqui inepti ad scientiam, sicut alii inclinati ad iram, & huiusmodi.

¶ Sed hoc minus cō sonat literæ, diuidēti contra defectus repugnantes perfectioni scientiæ vel gratiæ, defectus corporis speciales: constat autem has complexiōes exhorbitates a temperātia humanæ medietatis, inter speciales computari defectus. Vnde dicē dum est, quòd ignorantia dupliciter sumi potest, vel secundum se, & sic est defectus non corporis, sed animæ, sicut scientiæ: contraria.n. circa idem nata sunt fieri, uel secundum suam causam occasionalem communē toti naturæ humanæ, & sic est defectus tenens se ex parte corporis, quoniam ex hoc ipso, quòd anima sit in corpore, non recipit influxum scientiæ a superioribus, & manet ignorans: in cuius signum statim, q̄ a corpore separatur anima, perficitur scientia infusa a superioribus. Christus autem licet susceperit animam in corpore, non suscepit tamen defectum scientiæ concomitātem animā ex hoc, q̄ sit in corpore, q̄n ab initio eius anima repleta est, & beata, & infusa scientia, vt patet ex antedictis. Et ideo inter defectus corporis, hoc est se tenēs ex parte corporis, computata est hoc in loco ignorantia.

¶ In responsione ad secundū perspicaciter vide, q̄ animæ Christi secundum se debebatur plenitudo omnis gratiæ & scientiæ, ex hoc ipso quòd erat assumpta a Verbo est enim hoc sumptum ex Ioā. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, quasi Vnigenitum a Patre. Et docemur ex hoc non solum differentiam intentam in litera inter scientiam ac gratiam, & defectus, quòd illæ debebantur animæ Christi secundum se, hoc est ob propriā perfectionem, isti vero solum propter aliud, hoc est satisfactionem & exemplaritatem &c. sed etiam quòd non sunt duo miracula, gratia vnionis, & gratia virtutum in anima Christi: sed sicut in naturalibus generans dat vna generatione formam, & consequentia ad formam, ita in mysterio incarnationis assumens dat gratiæ & scientiæ plenitudinem, vt consequentia assumptionem. Et propterea sicut debentur genito concomitantia formam, debito naturali, ita debetur assumptæ animæ plenitudo gratiæ & scientiæ, debito quasi naturali, seu connaturalis ordinis. Connaturalis quippe est assumptæ animæ plenitudo gratiæ & scientiæ.

Universidad de Navarra

Universidad de Deusto Biblioteca

¶ Super Quaestionis quintaedecimae Articulum primum.

Titulus clarus est.

¶In corpore est vnica conclusio responsiua quaesito: Christus nullo modo assumpsit defectũ peccati. Probatur: Defectus assumpti a Christo sunt assumpti ad tria, hoc est ad satisfaciendum pro natura humana: ad comprobãdam suam humanitaté, & ad exemplum virtutis: sed defectus peccati ad nihil horum valet. ergo. Maior patet ex primo articulo praecedentis quaestionis. Minor singillati quo ad singulas partes clare probatur in litera, ita vt non sit opus exponere.

QVAESTIO XV.

De defectibus animae, a Christo assumptis, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de defectibus pertinẽtibus ad animam.

Et circa hoc quaeruntur decẽ.

¶ Primo, Vtrum in Christo fuerit peccatum.

¶ Secundo, Vtrum in eo fuerit fomes peccati.

¶ Tertio, Vtrum in eo fuerit ignorantia.

¶ Quarto, Vtrum anima eius fuerit passibilis.

¶ Quinto, Vtrum in eo fuerit dolor sensibilis.

¶ Sexto, Vtrũ in eo fuerit tristitia.

¶ Septimo, Vtrũ in eo fuerit timor.

¶ Octauo, Vtrum in eo fuerit admiratio.

¶ Nono, Vtrum in eo fuerit ira.

¶ Decimo, Vtrum simul fuerit viator & cóprehensor.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo fuerit peccatum.

Inf.q.32.2.7.& 3. dis. 3.q. 1. cor. fi.&d.12.q. 2.cor.fin.& quo.4.q.11 ar.1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo fuerit peccatum. Dicitur.n.Psal.21 Deus Deus meus respice in me, quare me dereliquisti, longe a salute mea verba delictorum meorum; sed haec verba dicuntur ex persona ipsius Christi, vt patet ex hoc, quòd ipse ea in cruce protulit. ergo videtur ꝙ in Christo fuerint delicta.

¶2 Praet. Rom. 5. dicit Aposto. ꝙ in Adam omnes peccauerunt, quia. s. in eo originaliter fuerunt: sed Christus etiã originaliter fuit in Adã. ergo in eo peccauit.

¶3 Praet. Apost. dicit Heb. 2. ꝙ in eo, in quo Christus passus est, & tentatus, potens est & his, qui tẽtantur, auxiliari: sed maxime indigebamus auxilio eius contra peccatum. ergo videtur ꝙ in eo fuerit peccatum.

¶4 Praet. Secundae ad Cor. 5. dicitur ꝙ Deus eum, qui non nouerat peccatum. s. Christum, pro nobis peccatum fecit: sed illud vere est, quod a Deo factum est. ergo in Christo vere fuit peccatum.

Ca.11.i fi. tom.3.

¶5 Praet. Sicut Aug.* dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Christo se nobis ad exemplũ vitae praebuit filius Dei: sed homo indiget exemplo nõ solum ad recte viuendum, sed etiam ad hoc, quòd poeniteat de peccatis. ergo videtur, quòd in Christo debuerit esse peccatum, vt de peccatis poenitendo, poenitentiae nobis daret exemplum.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 8. Quis ex vobis arguet me de peccato?

Art.1.& 2. huius quae.

RESPON. Dicẽdum, quòd sicut supra dictum est*, Christus suscepit defectus nostros, vt pro nobis satisfaceret, & vt veritaté humanae naturae cóprobaret, & vt nobis fieret exemplum virtutis: secundũ quae tria manifestum est, ꝙ defectum peccati assumere non debuit. Primo quidem, quia peccatum nihil operatur ad satisfactionem, quinimmo virtutem satisfactionis impedit: quia vt dicitur Eccl. 34. dona iniquorum nõ probat Altissimus. Similiter etiam ex peccato nõ de-

F monstratur veritas humanae naturae, quia peccatum non pertinet ad humanam naturam, cuius Deus est causa: sed magis est contra naturam, per seminationẽ diaboli introductum, vt Dam.* dicit. Tertio, peccãdo exemplum virtutis praebere non potuit, cum peccatum contrarietur virtuti. Et ideo Christus nullo modo assumpsit defectum peccati, nec originalis nec actualis, secundum illud quod dicitur 1. Petri. 2. Qui peccatum non fecit.

Li.2.ca.30 & li.4.ca.21.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Dama.* dicit in 3. li. dupliciter dicitur aliquid de Christo, uno modo, secundum proprietatem naturalem & hypostaticam, sicut dicitur quòd Deus factus est homo, & quòd passus est pro nobis, alio modo, secũ dum proprietatem personalẽ & habitudinalẽ, prout scilicet aliqua dicũtur de ipso in persona nostra, quae sibi secundum se nullo modo conueniunt. Vnde & inter septem regulas Ticonij, quas Aug.* ponit in 3. de doctri. christia. prima ponitur de Domino & eius corpore, cum. s. Christi & ecclesię vna persona aestimatur. Et secundum hoc Christus ex persona membrorum suorum loquens dicit, Verba delictorũ meorum, non quòd in ipso capite delicta fuerint.

Li.4.orth. fi.ca.25.

Li.3.ca.31 tom.3.

AD 2m dicendum, quòd sicut dicit Aug.* 10. super Gene. ad literam, non omni modo Christus fuit in Adam & in alijs patribus, quo nos ibi fuimus. Nos enim fuimus in Adam secundum seminalem rationẽ & secundum corpulentam substantiam: quia. s. vt ipse ibidem dicit, cum sit in semine & visibilis corpulẽtia, & inuisibilis ratio, vtrumque currit ex Adam: sed Christus visibilem carnis substantiam de carne virginis sumpsit: ratio vero conceptionis eius non a semine virili, sed longe aliter, ac desuper venit. Vnde non fuit in Adam secundum seminalem rationem, sed solum secundum corpulentam substantiã. Et ideo Christus non accepit actiue ab Adam humanã naturã, sed solum materialiter: actiue vero a Spiritusancto: sicut & ipse Adam materialiter sumpsit corpus ex limo terrae, actiue autem a Deo. Et propter hoc Christus non peccauit in Adam, in quo fuit solum ꝯm materiam.

Li.10.c.19 & 20.

AD 3m dicendum, quòd Christus ex sua tentatione & passione nobis auxiliatus est, pro nobis satisfaciẽdo: sed peccatũ nõ cooperatur ad satisfactionem, sed magis ipsam impedit, vt dictum est*. Et ideo non oportuit, quòd peccatũ in se haberet, sed omnino esset purus a peccato: alioquin poena, quam sustinuit, fuisset sibi debita pro proprio peccato.

In corp. art. & q.14.a.1 ad 1.

AD 4m dicendum, quòd Deus fecit Christũ peccatum, non quidem vt in se peccatum haberet: sed quia fecit eum hostiam pro peccato: sicut & Oseae 4. dicitur, Peccata populi mei comedent. s. Sacerdotes, qui secundum legẽ comedebãt hostias pro peccato oblatas. Et secundum hunc modũ dicitur Isa. 53. quòd Dominus posuit in eo iniquitatem omnium: quia scilicet eum tradidit, vt esset hostia pro peccatis omnium hominum. vel fecit eum peccatum, idest, habentem similitudinem carnis peccati, vt dicitur Roma. 8. & hoc propter corpus passibile, & mortale, quod assumpsit.

AD 5m dicendum, quòd poenitens laudabile exẽplum dare potest, nõ ex eo quòd peccauit, sed in hoc ꝙ volũtarie poenã sustinet ꝓ peccato. Vnde Christus dedit maximum exemplum poenitentibus, dum non pro peccato proprio, sed pro peccatis aliorum voluit poenam subire.

ARTI-

¶ Super Quaestionis quintaedecimae Articulum secundum.

IN titulo fomes peccati importat inclinationem appetitus sensitiui in id, quod cõtrariatur rectae rationi, puta, in superfluam delectationem, in excessiuam cupiditatem, & similia.

Inf.q.27.a.3.c.& ad 1. & 3.d.17.a. 1.q.2.ad4. & opu.3.c. 231.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quaesito: i Christo non fuit fomes peccati. Probat dupliciter, primo sic, Virtus moralis facit rationalem partem animae, in qua est, rationi esse subiectam, & tanto magis quãto perfectior fuerit. ergo quanto virtus in aliquo fuerit magis perfecta, tãto magis in eo debilitat vis fomitis. ergo in Christo non fuit fomes peccati. Antecedens declaratur, in temperantia & mãsuetudine. Prima cõsequentia probatur, quia ad rationem fomitis pertinet inclinatio appetitus sensualis iid, quod est contra rationem. Secunda vero, quia in Christo fuit virtus secundũ perfectissimum gradum: quod probatur, quia Christus perfectissime habuit gratiam, & omnes virtutes morales. Secundo, probatur cõclusio principalis, quia iste defect⁹ nõ est ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinat ad contrarium satisfactioni. ergo non debuit assumi a Christo. Et patet sequela ex precedentibus.

Li.3.orth. fi.ca.15.2 med. & ca. 14.

Q.7.art.2, & 9.

Alias litera. lis.

¶ Occurrit hic dubium, quia secundũ primam rationẽ in litera allatam, sequitur, quòd nõ solum in Christo, sed etiã in puris hominibus puta, Ioanne Baptista, non fuerit fomes peccati, quia in ipso a principio fuerunt virtutes perfectae: nõ solum in habitu, vt sunt in pueris baptizatis, sed in exercitio, cum fuerit tantę pfectionis, vt iustitia appellatus sit, vt dicit Glo. in verbo, Iustitia, vbi scriptum est: Iustitia ante eum ambulabit.

I.1,q.56.a. 5.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ differentia inter animam Christi & aliorũ est, quòd anima Christi est secundũ quòd erãt animae in statu innocẽtiae, quãtum ad elongationẽ a peccato: animae vero reliquorum quãtumcumque sanctificatorum in vtero, in hac vita sunt sicut anima hominis, qui incidit in latrones, & non solũ spoliatus est gratuitis, sed vulnerat⁹ est in naturalibus. Et ideo in anima Christi secundum se sola naturalis iclinatio partis sensitiuę in bonũ sibi consonum erat per virtutem subiicienda perfectae rationi, vt nulla fomitis ratio maneret in eo: in aliis autem non solum est naturalis inclinatio partis sensitiuae in bonum sibi cõsonũ, sed talis inclinatio est vulnerata. Et ꝓpterea non sufficit in aliis ad tollendum fomitem, perfectio virtutis: sed specialis est opus gratia, sic sanãte, vt extinctus sit fomes peccati, qd soli beatae Virgini i hac vita cõcessum credimus. Nõ sequitur igitur ex processu literae, ꝙ perfectio virtutis regulariter tollat fomitẽ, sed quòd perfectio virtutis in Christo infert in ipso, non fuisse fomitem.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo fuerit fomes peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo fuerit fomes peccati. Ab eodem enim principio deriuatur fomes peccati & passibilitas corporis siue mortalitas. s. ex subtractione originalis iustitiae, per quam simul inferiores vires animae subdebantur rationi, & corp⁹ animae: sed in Christo fuit passibilitas corporis & mortalitas. ergo etiã in eo fuit fomes peccati.

¶2 Praet. Sicut Dama.* dicit in 3. li. Beneplacito diuinę voluntatis permittebat caro Christi pati & operari quae propria: sed proprium est carni, vt concupiscat delectabilia sibi. Cum igitur nihil aliud sit fomes, quàm concupiscentia, vt dicitur in gl. Rom. 7.) videtur quòd in Christo fuerit fomes peccati.

¶3 Praet. Ratione fomitis peccati, caro concupiscit aduersus spiritũ, vt dicitur Gal. 5. Sed tanto spiritus ostẽditur fortior & magis dignus corona, quanto magis superat hostem. s. concupiscentiam carnis, secundum illud 2. ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certauerit. Christus autem habuit fortissimum, & victoriosissimum spiritũ & maximae dignum corona, secundum illud Apoc. 6. Data est ei corona, & exiuit vincẽs, vt vinceret. uidetur ergo ꝙ in Christo maxime debuerit esse fomes peccati.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 1. Quod in ea natum est, de Spiritusancto est: sed Spiritussanctus excludit peccatum & inclinationem peccati, quae importatur nomine fomitis. ergo in Christo non fuit fomes peccati.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est*, Christus perfectissime habuit gratiam & omnes virtutes. Virtus autẽ moralis, quae est † in rationali parte animae, eam facit esse rationi subiectam, & tanto magis, quanto perfectior fuerit virtus: sicut temperantia concupiscibilem, & fortitudo, & mansuetudo irascibilem, vt in 2. parte dictum est*. ad rationem autem fomitis pertinet inclinatio sensualis appetitus in id, quod est contra rationem. Sic igitur patet, quòd quãto virtus in aliquo fuerit magis pfecta, tãto magis in eo debilitatur vis fomitis. Cum igitur in Christo fuerit virtus secundum perfectissimum gradum, consequens est, ꝙ in eo fomes peccati non fuerit, cũ etiam iste defectus non sit ordinabilis ad satisfaciendum: sed potius inclinet ad contrariũ satisfactioni.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd inferiores vires pertinentes ad sensibilem appetitum, naturaliter sunt obedibiles rationi: non autem vires corporales, vel humorũ corporalium, vel etiam ipsius animae vegetabilis, vt patet in 1. Eth.* Et ideo perfectio virtutis, quae est secundum rationem rectam, non excludit passibilitatem corporis, excludit autem fomitem peccati: cuius ratio consistit in resistentia sensualis appetitus ad rationem.

Li.1.Eth.c. vlt.to.5.

AD 2m dicendum, ꝙ caro naturaliter concupiscit id, quod est sibi delectabile concupiscentia appetitus sensitiui: sed caro hominis, qui est animal rationale, hoc concupiscit secundum modum & ordinẽ rationis. & hoc modo caro Christi concupiscentia appetitus sensitiui naturaliter appetebat escam & potum & somnum, & alia quae secundum rectam rationem appetũtur, vt patet per Dama.* in 3. li. Ex hoc autem non sequitur, quòd in Christo fuerit fomes peccati, qui importat concupiscentiam delectabilium, praeter ordinem rationis.

Lib.3.orth. fi.c.14.

AD 3m dicendum, ꝙ fortitudo spiritus aliqualis ostẽditur, ex hoc quòd resistit concupiscentiae carnis sibi contrariãtis: sed maior fortitudo spiritus ostenditur, si per eius virtutem totaliter caro comprimatur, ne contra spiritum concupiscere possit. & ideo hoc competebat Christo, cuius spirit⁹ summũ fortitudinis gradũ attigerat. Et licet non sustinuerit impugnationem interiorẽ ex parte fomitis, sustinuit tñ exteriorẽ impugnationẽ ex parte mundi & diaboli, quos superãdo victoriae coronã ꝓmeruit.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerit ignorantia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd i Christo fuerit ignorantia. Illud enim vere fuit in Christo, quod sibi competit secundum humanam naturam, licet ei non competat secundum diuinã, sicut passio & mors: sed ignorantia cóuenit Christo, secundum humanam naturã: dicit enim Dama.* in 3. lib. quòd ignorantem & seruilem assumpsit naturam. ergo ignorantia vere fuit in Christo.

Li. 3. orth. fid. c.21. in prin.

¶2 Praet. Aliquis dicitur ignorans per notitiae defectum: sed aliqua notitia defuit Christo: dicit enim

¶ Super Quaestionis quintaedecimae Articulum tertium.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna é conclusio: In Christo non fuit ignorãtia. Probatur, Sicut in Christo fuit plenitudo gratiae & virtutis, ita fuit plenitudo omnis sciẽtiae. ergo sicut prima plenitudo excludit fomitẽ peccati, ita secũda excludit ignorãtiã. ergo in Christo nõ fuit ignorãtia prima cõsequentia probat, quia ignorãtia opponitur plenitudini scientiae: secũda, quia non fuit fomes peccati i Chro.

3.di.17. ar. 1.q.2.ad 5.

¶ In responsione ad tertium, aduerte notitiæ, quòd vt iũ expositiõũ verborum Isaiæ, quæ in litera ponũtur, duæ primæ conueniunt in hoc, quod ly Antequam puer sciat, exponũt, antequã Deus fiat puer sciens, hoc est, antequã incarnetur habens matrem & patrem putatiuum. In hoc enim sensu veri ficatur tam literalis expositio, quòd rex Assyriorũ auferret spolia ante incarnationẽ filii Dei, quã spiritualis, quòd filius Dei ante incarnationẽ inuocat⁹ faluaret populũ suũ. Tertia autem post incarnationẽ exponit, quòd ly Ante, dicat ordinem temporis, secũdum ætatem infantilem Iesu Christi.

Q.7. art.9. & q.9.ar.1.

Aposto.2.ad Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, pro nobis peccatũ fecit. ergo in Christo fuit ignorantia.

¶ 3 Præt. Isa.8. dicitur, Antequam sciat puer vocare patrem suum & matrem suam, auferetur fortitudo Damasci. Puer autem ille est Christus. ergo in Christo fuit aliquarũ rerum ignorantia.

SED CONTRA, Ignorantia per ignorantiam nõ tollitur. Christus autem ad hoc venit, vt ignorãtias nostras auferret: venit enim vt illuminaret his, qui in tenebris & in vmbra mortis sedent. ergo in Christo ignorantia non fuit.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut in Christo fuit plenitudo gratiæ & virtutis, ita in ipso fuit plenitudo omnis scientiæ, vt ex præmissis * patet. Sicut autem in Christo plenitudo gratię & virtutis excludit fomitẽ peccati, ita plenitudo scientiæ, excludit ignorantiam, quæ scientiæ opponitur. Vnde, sicut in Christo non fuit fomes peccati, ita non fuit in eo ignorantia.

Loco citato in argu.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd natura a Christo assumpta potest dupliciter considerari. Vno modo, secundum rationem suæ speciei, & secundum hoc dicit Dama. * eam esse ignorantem & seruilem. Vnde subdit, Nam serua quidem est hominis natura eius, qui fecit ipsam, Dei scilicet, & non habet futurorum cognitionem. Alio modo, potest considerari secundum id, quod habet ex vnione ad hypostasim diuinam, ex qua habet plenitudinem scientię & gratię, secundum illud Ioan.1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis. & hoc modo natura humana in Christo ignorantiam nõ habuit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christus dicitur nõ nouisse peccatum, quia nesciuit per experientiam, sciuit autem per simplicem notitiam.

AD 3ᵐ dicendum, quòd loquitur ibi Propheta de scientia humana Christi. Dicit enim, Antequam sciat puer, scilicet secundum humanitatem, vocare patrem suum, scilicet Ioseph (qui pater eius fuit putatiuus) & matrem suam, scilicet Mariam, auferetur fortitudo Damasci: quod non est sic intelligendum, quasi aliquando fuerit homo, & hoc nescierit: sed antequam sciat, idest, antequam fiat homo scientiam habens humanam, auferetur. vel ad literam, fortitudo Damasci, & spolia Samariæ, per regem Assyriorum: vel spiritualiter, quia nondum natus, populum suum sola inuocatione saluabit, vt gl.* Hier. ibi exponit. Aug. tamen in sermo † de Epi. dicit, hoc esse completum in adoratione Magorum. Ait enim, Antequam per humanã carnem humana verba proferret, accepit virtutem Damasci, scilicet diuitias, in quibus Damascus præsumebat: in diuitijs autem principatus, auro defertur. Spolia vero Samarię idem ipsi erant: Samaria namque pro idolatria ponitur: illic enim populus ad idola colenda cõuersus est. Hæc igitur prima spolia puer idolatriæ detraxit. Et secundum hoc intelligitur, antequam sciat, idest, antequã ostendat se scire.

Hier. ibi.tomo.5. Aug. in ser. 4. q est 32. 5 ordine ante med. to. 10.

Vtrum anima Christi fuerit passibilis.

AD QVARTVM sic procedi-tur. Videtur ꝙ anima Christi nõ fuerit passibilis. Nihil enim patitur nisi a fortiori, quia agens præstantius est patiente, vt patet per Aug. 12. super Gene. * ad literam, & per Philo. 3. de anima †: sed nulla creaturæ fuit præstantior, q̃ anima Christi. ergo anima Christi non potuit ab aliqua creatura pati, & ita non fuit passibilis: frustra enim in ea fuisset potentia patiendi, si a nullo pati potuisset.

¶ 2 Præt. Tul. in li. * de Tusculanis quæstionib⁹ dicit, ꝙ passiones animæ sunt quædã ęgritudines: sed in aia Christi nõ fuit aliqua ęgritudo: nã ægritudo animæ sequitur peccatum, vt patet per illud Psal. 40. Sana animam meã, quia peccaui tibi. ergo in Christo nõ fuerunt animæ passiones.

¶ 3 Præt. Passiones aiæ uident idẽ esse cũ fomite peccati, vnde & Aposto. Ro.7. vocat eas passiones pctõrũ: sed i Christo nõ fuit fomes peccati, vt supra dictũ est †. Ergo vẽ ꝙ nõ fuerint i eo aiæ passiones, & ita aia Christi non fuit passibilis.

SED CONTRA est, ꝙ in Psal. 78. dicit ex persona Christi, Repleta est malis anima mea: non quidem peccatis, sed humanis malis. i. doloribus, vt gl.* ibi exponit. Sic ergo anima Christi fuit passibilis.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ animã i corpore constitutam * dupliciter contingit pati. Vno modo, passione corporali: alio modo, passione animali. Passione quidem corporali patitur per corporis læsionem. Cũ enim anima sit forma corporis, consequens est quòd vnum sit esse animæ & corporis: & ideo corpore perturbato per aliquam corpoream passionem, necesse est quòd anima per accidens perturbetur, scilicet quantum ad esse, quod habet in corpore. Quia igitur corpus Christi fuit passibile, & mortale (vt supra habitũ est *) necesse fuit vt etiam eius anima hoc modo, passibilis esset. Passione autem animali pati dicitur anima secundum operationem, quæ vel est propria animę, vel principalius est animæ, q̃ corporis. Et q̃uis etiã fm intellegere & sentire dicatur hoc modo anima aliquid pati, tamen sicut in secunda parte dictum est †, proprijssime dicuntur passiones animæ, affectiones appetitus sensitiui, quæ

¶ *Super Quæstionis quintædecime Articulum quartum.*

IN titulo passibilitas, vt sonat, fumenda est.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo ñdetur q̃sto: secundo declaratur ñsio.

¶ Quo ad primum, primo distinguit de passione animæ coniunctæ corpori, vel corporali, vel aiali.

¶ Secundo, declaratur terminus prim⁹ quid. s. est aiam pati passione corporali.

¶ Tertio, respondetur secundum talẽ passionẽ q̃sto vna conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione corporali. Probatur: Corp⁹ Christi fuit passibile & mortale. ergo necesse fuit animã esse passibilẽ. Patet consequentia ex terminis declaratis.

¶ Quarto, declaratur alter terminus, quid scilicet est animã pati passione animali. & hic distinguitur, vel proprie vel proprissime.

¶ Quinto, respondetur iuxta talẽ passionem quæsito vnica conclusione: Anima Christi fuit passibilis passione aiali. Probatur: Affectiones appetit⁹ sensitiui fuerunt i Christo, ergo Antecedens probatur dupliciter. primo, qa ptinẽt ad naturã hois: secũdo, auctoritate Augustini.

¶ Quo ad secundã declaratur secunda conclusio respõsiua qualiter & quales fuerint passiões aiales i Christo. Et ponitur triplex differẽtia secundum triplicem modum, quo deordinanẽ passiões vel ex parte obiecti, vel principii, vel effectus: ita q̃ summa differentiæ cõsistit inter passiones esse ordinatas, vel non ordinatas. Et illæ q̃dem in hec proponto vocanẽ passiões, illæ autem propassiones. Et ideo cũ de Domino Iesu Christo sermo est (ne cuiusquã aures offendat*) animales passiones negamus, pro passiones autẽ asserimus in Christo fuisse, Hieronymũ imitantes,

3.dis.15.q.1.ar.2.& 4.d.9.q.2.ar.2.& 4.d.14.q.3.ar.2.q.a.2.ad 3.3.dis.17.q.2.ar.2.q.a.2.ad 3.Et 4.dis.9.q.1.ar.1.q.a.1.ad 3.Aug.12.super Gene.ad lit.ca.6.& 7.Ambro.in li.de fide ad Gratianũ.

Li.4.ca.9. Parum ante medium, to.5.

Li.4.de fide ca.3. & sequentibus.

Li.4.ca.9. Parum ante medium, to.5.

Ar.2.dist.18. quæstio.

Loco citato in argu.2.

Aug.de hoc Psal.in fi. & Dam.

Cap.26. in Mat. super illud Capit 26. to.9.

tantes, dicentem de Christi tristitia, Nõ passio, sed propassio est.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum quintum.*

TItulus clar⁹ est.

¶ In corpore vnica conclusio: in Christo fuit verus dolor. Probatur. In quo est læsio corporis & sensus læsionis, est dolor sensibilis: sed in Christo fuit vtrumque. ergo. Probatur minor quo ad primũ, quia corpus Christi erat passibile & mortale. Quoad secũm vero, qa ata Christi perfecte habuit oẽs potẽtias naturales.

¶ Nota notitiæ, quòd illa duo in litera posita requisita ad dolorem, non sunt doloris partes, sed causæ sufficientes. Dolor namque nec est læsio, nec perceptio læsionis: sed est passio appetitus sensitiui consurgens ex corporis læsione percepta sensitiuam quantumcumq; corpus lederetur flagello, clauo, vel gladio, si non perciperetur, non consurgeret dolor, vt patet cum lædunturhi, qui patiuntur ecstasim. Et rursus quãtumcumque corpus lædatur, & læsio percipiatur intellectu vel imaginatione, si non sentitur, non sequitur dolor, vt patet in iis, qui calidis adhuc plagis superlædantur. Hi enim magnã læsionẽ patientes olx dolent, quia fere illam non sentiunt, perturbato organo tactus: quam tamẽ cognoscunt esse magnam corporis læsionẽ. Ex hoc enim quòd quantitas doloris iuxta quantitatem sensationis consequitur, habetur ꝙ dolor absolute sensationem absolute læsionis corporis cõsequitur, ita ꝙ si nulla esset læsionis sensus nullius esset dolor.

¶ In responsione ad primum, dubiũ occurrit ad hominem, quia Auctor superius in q.14.ar.3. ad secundum dixit cõ-

Cap.26. in Mat. super illud Capit 26. to.9.

Li.14.ca.9. Parum ante medium, to.5.

in Christo fuerunt, sicut & cetera, quę ad naturam hominis pertinẽt. Vnde Aug. dicit in 14. de ciui. Dei, *Ipse Dominus in forma serui vitã agere dignatus, humanitus adhibuit eas, vbi adhibendas esse iudicauit: neq; enim in quo verũ erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus. Sciendum tamen est, ꝙ huiusmodi passiones aliter fuerunt in Christo, quàm in nobis, quantum ad tria. primo quidem, quãtum ad obiectum, quia in nobis plerũque huiusmodi passiones feruntur ad illicita, quod in Christo non fuit. Secundo, quantum ad principiũ, quia huiusmodi passiones frequẽter in nobis præueniunt iudicium rationis: sed in Christo omnes motus sensitiui appetitus oriebantur secũdum dispositionem rationis. Vnde Augu. dicit 14. de ciui. Dei*, quòd hos motus certissimæ dispẽsationis gratia, ita cum voluit Christus suscepit animo humano, sicut cum voluit, factus est homo. Tertio, quãtum ad effectũ, quia in nobis quandoque huiusmodi motus non sistunt in appetitu sensitiuo, sed trahũt rationem, quod in Christo non fuit: quia motus naturaliter humanæ carni conuenientes, sic ex eius dispositione in appetitu sensitiuo manebant, quòd ratio ex his nullo modo, impediebatur facere quæ cõueniebant. Vnde Hiero. † dicit super Mat. ꝙ Dominus noster, vt veritatem assumpti probaret hominis, vere quidem contristatus est: sed ne passio in animo illius dominaretur, per propassionem dicitur quòd cœpit contristari, vt passio perfecta intelligatur, quando animo. i. rationi dominatur: propassio autem, quando est inchoata in appetitu sensitiuo, sed vlterius non se extendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd anima Christi poterat quidẽ resistere passionibus, vt ei non superuenirent, præsertim virtute diuina: sed propria voluntate se passionibus subiiciebat tam corporalibus quàm animalibus.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ * Tullius ibi loquitur secũdum opinionem stoicorũ, qui non vocabãt passiones quoscumque motus appetitus sensitiui, sed solum inordinatos: tales autem passiones manifestũ est in Christo non fuisse.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ passiones peccatorũ, sunt motus appetitus sensitiui in illicita tendẽtes, qd nõ fuit i Christo, sicut nec fomes peccati.

Vtrum in Christo fuerit dolor sensibilis.

AD QVINTVM sic procedi-tur. Videtur ꝙ i Christo nõ fuerit verus dolor sensibilis. Dicit enim Hilar. in 10. de Trini. * Cum pro Christo mori sit vita, quid ipse in mortis sacramento doluisse æstimandus est, qui pro se moriẽtibus vitam repẽdit? Et infra dicit †, Vnigenitus Deus hominem verũ, non deficiens a se Deo sumpsit: in quo quàmuis aut ictus incideret, aut vulnus descenderet, aut nodi concurrerent, aut suspensio eleuaret, afferrẽt quidem hæc impetum passionis, non tamen dolorem passionis inferrent. nõ igitur in Christo fuit uerus dolor.

¶ 2 Præt. Hoc proprium videtur esse carni in peccato conceptæ, quòd necessitati doloris subiaceat: sed caro Christi non est cum peccato cõcepta, sed ex Spiritu sancto in vtero virginali. nõ ergo sub iacuit necessitati patiẽdi dolorem.

¶ 3 Præt. Delectatio contemplationis diuinorũ diminuit sensum doloris, vnde & Martyres in passionibus suis tolerabilius sustinuerunt ex consideratione diuini amoris: sed anima Christi summe delectabatur in contemplatione Dei, quẽ per essentiam videbat, vt supra dictum est. * Non ergo poterat sentire aliquem dolorem.

SED CONTRA est, ꝙ Isa. 53. dr, Vere dolores nostros ipse tulit.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ (sicut patet ex his *, quæ in 2. parte dicta sunt) ad veritatem doloris sensibilis, requiritur læsio corporis & sensus læsionis. Corpus autem Christi lædi poterat, quia erat passibile & mortale, vt supra habitum est *. Nec defuit ei sensus læsionis, cum anima Christi pfecte haberet oẽs potẽtias naturales. vñ nulli dubiũ debet esse, quin i Christo fuerit verus dolor.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ in omnibus illis verbis & similibus, Hilarius a carne Christi non veritatem doloris, sed necessitatẽ excludere intendit. Vnde post præmissa verba subdit *, Neq; enim cũ sitiuit, aut esuriuit, aut fleuit, bibi se Dominus aut manducasse, aut doluisse monstratus est: sed ad demonstrandam corporis veritatem, corporis consuetudo susceptа est, ita vt naturæ nostræ cõsuetudine, cõsuetudini sit corporis satisfactũ, vel cũ potũ & cibũ accepit, non se necessitati corporis, sed consuetudini tribuit, & accepit necessitatem ex contrariis esse causam remotam: peccatum vero causam proximam mortis, & aliorum defectuum naturæ humanæ: nunc vero dicit peccatum esse causam primã, & compositionẽ ex contrariis esse causam propinquã horum defectuũ. Quo mõstrãt hæc simul? ¶ Ad hoc dicitur, ꝙ prius dicta verificãtur, referẽdo causas defectuum ad naturam humanam: hic autem dicta verificantur, referẽdo eas dem ad singulos filios Adę. Nam si ad naturam spectes humanam, inuenies cõpositionem ex contrariis causam esse mortis & defectuũ remotam, quia impediebatur a superueniẽte originali iustitia, vt in suum nõ posset effectum, ac per hoc peccatũ tollẽs originalem iustitiam prohibẽtem defectus, sit mortis & defectuum proxima causa non positiue (vt compositio ex cõtrariis) sed remouẽdo, prohibẽs, & hoc superius Auctor docuit. Si vero ad singulos filios Adę spectes, inuenies, peccatũ esse causam primam (vtpote vniuersalem causam in suo vt dictum est, ordine, sed vt remouentem prohibens) cum positionem autẽ ex cõtrariis i hoc hoie esse propinquã cãm mortis & defectuũ: qa hæc sola sufficit ad causandã mortẽ & defectus corporales. Sed quoniam tã cõpositio ex contrariis, q̃ peccatum est cãvniuersalis absolute, & particularis in hoc, ideo aliter dicitur, ꝙ prius dictum, verum est quo ad ipsas causas: nunc vero dictum, verum est quo ad executiones ipsarum causarum. Nam si ad compositionem ex contrariis & peccatũ spectem⁹, inuenitur compositio prior, & peccatũ tollens superuenientem iustitiam, inuenitur posterior causa, & hoc superius docuit Auctor dicẽs compositionẽ re

Inf.q.46.2.6.c.Et 3.di.15.q.2.ar.3.q.1.Et vere 21.q.26.ar.8.cor.fi.& ad 8.Et op.3.c.239.

Hil.li.10. in 2.fol.a prin.li. Lib.10. de tri. ante medium lib.

Q.9.ar.2.

P.2.q.35.

Q.14.ar.2.

Loco citato in argu.

Universidad de Deusto
Biblioteca

motam, peccatum vero proximā causam. Si autem spectemus ad executiones causalitatū vtriusq; inuenimus peccatum esse priorem causam, quia prius peccatū sustulit iustitiam prohibentē mortē & defectus, & deinde compositio ex contrariis intulit defectū & mortem. & ideo Auctor hic dicit peccatum esse primā causam mortis & defectū, quia ab ipso incepit mors & defectus omnis, compositio autē dicit causa propinqua, quia compositio ex cōtrariis post peccatum executa est operationē suā, qua mortem defectusque intulit. Et hæc est vera expositio horum dictorū.

Q.14.ar.1. & art.4.ad 2.

Lib. 10. de Trini. ante med. illius.

Q.14.ar.2.

tē p cōparationē ad causam primā horū defectuū, quæ est peccatum, vt supra dictum est, † vt scilicet ea ratione dicatur caro Christi non subiacuisse necessitati horum defectuum, quia non fuit in ea peccatum. Vnde subdit: * Habuit enim, scilicet Christus, corpus, sed originis suæ proprium, neque ex vitijs humanæ conceptionis existēs, sed in forma corporis nostri, virtutis suæ potestate subsistens. Quantum tamen ad causam propinquam horum defectuum, quæ est compositio contrariorum, caro Christi subiacuit necessitati horum defectuū, vt supra dictum est *.

F

G

Ad 2^m dicendum, quòd caro in peccato concepta subiacet dolori, non solum ex necessitate naturaliū principiorum, sed etiam ex necessitate reatus peccati. Quæ quidē necessitas in Christo non fuit: sed solū necessitas naturaliū principiorū

Ad 3^m dicendum, q̄ sicut supra dictū est, * virtute diuinitatis Chri dispēsatiue, sic beatitudo in aia cōtinebatur, q̄ nō deriuabat ad corpus, vt eius passibilitas & mortalitas tolleretur. Et eadem ratione delectatio contemplationis, sic retinebatur in mente, quòd non deriuabatur ad vires sensibiles, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur.

Q.14.ar.1. ad 2.

H

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum sextum.*

Articvlvs VI.

Vtrum in Christo fuerit tristitia.

Inf.q.46.a.2. Et 3. dist. 15.q.2.art. 3.q.3. cor. & ad 5. Et op.3.c.239

Titulus clarus é. ¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Sicut in Christo potuit eē verus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia. Probatur. Anima Christi potuit aliquid apprehēdere interius vt nociuū. ergo potuit in eo esse vera tristitia, sicut & verus dolor. Antecedens manifestatur, quia & quantum ad se, & quantum ad alios potuit apprehendere aliquid vt nociuū, vt patet in exemplis. Cōsequētia vero probatur ex quod quid est tristitiæ & doloris, & ex vna cōmuni vtriusque causa in Christo: assignatur siquidē vtriusque quiditas ex essentiali cōuenientia & differētia vtriusq; Ex hoc namque quòd conueniūt in hoc, quòd sunt vna passio appetitus sensitiui, cōsistens in refutatione mali præsentis, & differunt penes obiectum (quia doloris obiectū est malum corporis præsens, sensu tactus p ceptum, tristitiæ autem malum præsens interius perceptū) iūcto his, quòd causa doloris possibilis in Christo fuit dispensatio diuinę virtutis, ītrinēs in parte superiori quæ sūt gloriæ, vt pars sensitiua propria dolendo exequi posset, ex re sequitur quòd sicut in Christo potuit esse verus dolor, ita & vera tristitia. Et ly Sicut, mōstrat non solum similitudinem seu conuenientiam in causa propria Christo, sed & in proportionali ratione definitiua vtriusque, & in modo communi omnibus in Christo passionibus. Per modū pro passionis: de quo modo subditur, in litera remittēte se ad dicta in ar.4. huius met quæstionis.

Li.2.de fide ad Gre. c.2. post med. dium, tom.

Ar.praec.3.

P.2.q.15. ar.2.

¶ In responsione ad secundum memento nouitie numeri principalium passionum. i. spei seu cupiditatis, delectationis, timoris, & tristitiæ, & intelliges quæ re ad has quatuor spectant Stoici.

Ar.4.huius quæst.

Arg.3.

Sed contra est, quòd dicit Dominus Matth. 26. Tristis est anima mea vsq; ad mortē. & Ambr. dicit in 3. de Trini. * Vt homo tristitiam habuit: suscepit enim tristitiam meam confidenter: tristitiā nomino qui crucem prædico.

Respon. Dicendū, quòd sicut dictum est, † delectatio diuinæ contemplationis, ita per dispensationem diuinę virtutis retinebatur in mente Christi, q̄ non deriuabatur ad vires sensitiuas, vt per hoc dolor sensibilis excluderetur. Sicut autem dolor sensibilis est in appetitu sensitiuo, ita & tristitia: sed est differentia secundum motiuum si ue obiectum: nam obiectū & motiuū doloris, est læsio, sensu tactus percepta: sicut cum aliquis vulneratur. Obiectum autem & motiuū tristitiæ, est nociuum seu malū interius apprehensum siue per rationem, siue per imaginationē (vt in 2. parte habitum est *) sicut cum aliquis tristatur de amissione gratiæ vel pecuniæ. Potuit autem anima Christi iuterius apprehendere aliquid vt nociuum, & quantum ad se, sicut passio & mors eius fuit, & quantum ad alios, sicut peccatum discipulorum, vel etiam iudæorū occidentium ipsum. Et ideo sicut ī Christo potuit esse uerus dolor, ita potuit in eo esse vera tristitia, alio tamen modo, quàm in nobis, secundum illa tria quæ supra assignata sunt, * cum communiter de passionib*aīæ Christi loqueremur.

Ad primvm ergo dicendū, quòd tristitia remouetur a Christo secundum passionem perfectam; fuit tamen in eo initiata secundum propassionem. Vnde dicitur Matth. 26. Cœpit contristari & mœstus esse. Aliud enim est contristari, aliud incipere contristari, vt Hieto. † ibidem dicit.

Ad 2^m dicendum, quòd sicut Aug. dicit in 14. de Ciuita. Dei *, pro tribus perturbationibus, scilicet, cupiditate, lætitia & timore, Stoici tres eupathias, ideſt, bonas passiones, in animo sapientis poluerunt, scilicet pro cupiditate voluntatem, pro lætitia gaudium, pro metu cautionem: sed pro tristitia negauerunt aliquid posse esse in animo sapientis, quia tristitia de malo est, quod iam accidit: nullum autem malū existimant posse accidere sapiēti. & hoc ideo est, quia non credebāt aliquid esse bonum nisi honestū, quod homines bonos facit: nec aliquid esse malū nisi inhonestum, per quod homines mali fiunt. Quāmuis autem honestum sit principale hominis bonū, & inhonestum principale hominis malum (quia hæc pertinent ad ipsam rationem, quæ est principalis in homine) sunt tamen quædam secundaria hominis bona, quæ pertinent ad ipsum corpus, vel ad exteriores res corpori deseruientes. Et secundum hoc, potest in animo sapientis esse tristitia, quantum ad appetitum sensitiuum, secundum apprehensionem huiusmodi malorum: non tamen ita quòd ista tristitia perturbet rationem. Et secundum hoc intelligitur, quòd non contristabit iustum quicquid ei acciderit, quia, scilicet, ex nullo accidente eius

Li.14.ca.9. ante med. tom.5.

Hieron. in Mat.26. mo.2. Aug.83. q.72. quæst.

Ysaiæ 53. fo. prin.lit.

Super Quæstionis quintædecimæ Articulum septimum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. primo declarantur conditiones requisitæ ad causandum timorem, secundo respondetur quæsito, cum distinctione bi membri & cōclusionibus duabus. Quo ad primum, conditiones sunt quatuor: apprehensio mali futuri, incerti, seu possibilis euitari. Et in duabus primis conuenit cum tristitia, quia vterque est ex apprehensione mali. In tertia differūt, quia illa est præsentis, iste futuri. Sed hæc differentia non sufficit, quia non est vsquequaque differentia, quoniam futurum potest habere rationem præsentis, & tūc nō timor, sed tristitia causat. Apprehēdit aūt malū futurū sub ratione præsentis, quando vt certum apprehenditur. & ideo in certum seu possibile vitari esse debet malū futurū, quod timorem ingerit. Et hæc omnia in litera ex conuenientia & differentia inter tristitiam & timorem clare dicuntur.

Sup.q.7.a. 2. Et 3. dist. 15.q.2.art. 3.q.3.

¶ Sed bene nota verba literę, si omnimodam certitudinē habeat: quoniam, etsi est certum quo ad substātiam & in certum quo ad tempus (vt contingit cōmuniter de morte) aut, quo ad genus mortis (vt contingit damnatis ad mortē & huiusmodi) quātum admiscetur de incertitudine, tantū potest immiscēri spei euadendi, & consequenter timoris. Nec pu tes propterea enumeratas esse omnes timoris causas, quoniā sat fuit proposito eas conditiones afferre, secundum quas discernendum est qualiter fuit, & qualiter non fuit in Christo timor: de timore enim diffuse in prima secundæ tractatum est.

Ysaiæ 53. fo. prin.lit.

¶ Quo ad secundum, distinctio est, Timor potest cōsiderari quātū ad duo: primo, quantum ad motum appetitus sensitiui ex apprehenso malo futuro: secundo, quātum ad motum eiusdem ex apprehenso malo futuro incerto. Prima conclusio est, In Christo fuit timor quo ad primum. Secunda conclusio est. In Christo non fuit timor quo ad secundum. Probatur auctoritate Dama. Et patet vtraque conclusio ex dictis.

¶ Sed dubium occurrit circa primam cōclusionem, quia motus appetitus ex malo futuro apprehenso, non est timor nisi sit cum spe euasionis (vt in litera dicitur ex Aristotele) ergo talis motus non est timor nisi æquiuoce. non saluatur igitur per hoc sufficienter in Christo timor.

¶ Dubium quoque alterum occurrit circa secundam conclusionem, quoniā ex hoc, quòd Christus omnia futura certo cognouit, non sufficienter excluditur timor, quo ad incertitudinē euētus, q̄n scientia animæ Christi (vt patet ex supra dictis) erat habitualis, nec oportebat esse actualem, quoniam habitus est, quo quis operatur cum vult, & propterea poterat Christus non vtē do (scientia euentus, quā habebat, apprehendere malū futurum, quasi incertū, & sic habere in suo appetitu timoris motū, quo ad

A omnia sicut & tristitiam) non quo ad aliquid tantum.

¶ Et augetur dubium: quia ex eo, quòd in Christo non erat redundantia superiorum ad inferiores partes, aut econtra, sed vna queque pars sibi propria exercebat, cōsentaneum est, vt æstimatiua seu cogitatiua Christi cum ratione non vtente scientia infusa de certitudine euentus mortis, quā uis vtente scientia futuræ mortis, apprehenderit malum futurum, vt incertum ipsi cogitatiuæ quo ad euentum, & ex tali apprehensione fuerit timor quo ad omnia, cum imaginatiua seu cogitatiua sit mouens immediatū appetitus sensitiui.

¶ Ad horum euidētiam sciendum est, quòd sermo literæ est, quòd sermo literæ est de Christo homine simpliciter & absolute, & non est de Christo, secundū quiditta quòd vtraque conclusio verificatur de Christo secūdum id, quod cōuenit Christo simpliciter. Constat autem, de Christo non dici simpliciter, q̄ incertus erat de euētu mali futuri, sed oppositum. s. quòd certus erat de euentu mortis & reliquorū malorū futurorū, non solum inquantum Deus, sed etiā inquantum homo: nec solum vt cōprehensor, sed etiam vt viator, quāmuis secundum quid, hoc est secūdum aliquā eius partem, possit euentus incertitudo non priuatiue, sed negatiue intellectæ, illi attribui. Sed nō propterea potest ratione partis attribui

Li.2.Rhet. ca.5. circa medium tomo.3.

B

¶ 3 Præt. Timor non videtur esse ni si de malo, quod non potest homo vitare: sed Christus poterat vitare & malū pœnæ, quod passus est, & malū culpę, qd alijs accidit. ergo in Christo non fuit aliquis timor.

C

Sed contra est, quòd dicitur Marci 14. Cœpit Iesus pauere & tædere.

Respon. Dicendum, q̄ sicut tristitia causatur ex apprehēsione mali præsentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorem. vnde Philoso. dicit in 2. Rhet. * quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum vt præsens, & sic magis causat tristitiam, quàm timorem.

D

Sic ergo timor potest considerari, quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit corporis læsionem, & per tristitiam, si sit præsens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo, timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo, potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu, quasi ignorantia rationem subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab apostolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos sit martyrij exhortatus. nō ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

B

¶ 3 Præt. Timor non videtur esse ni si de malo, quod non potest homo vitare: sed Christus poterat vitare & malū pœnæ, quod passus est, & malū culpę, qd alijs accidit. ergo in Christo non fuit aliquis timor.

Sed contra est, quòd dicitur Marci 14. Cœpit Iesus pauere & tædere.

Respon. Dicendum, q̄ sicut tristitia causatur ex apprehēsione mali præsentis, ita timor causatur ex apprehensione mali futuri. Apprehensio autem mali futuri si omnimodam certitudinem habeat, non inducit timorem. vnde Philoso. dicit in 2. Rhet. * quòd timor non est nisi vbi est aliqua spes euadendi. Nam quando nulla spes est euadendi, apprehenditur malum vt præsens, & sic magis causat tristitiam, quàm timorem.

Sic ergo timor potest considerari, quantum ad duo. Vno modo, quantum ad hoc quòd appetitus sensitiuus, naturaliter refugit corporis læsionem, & per tristitiam, si sit præsens, & per timorem, si sit futura. Et hoc modo, timor fuit in Christo, sicut & tristitia. Alio modo, potest considerari secundum incertitudinem futuri euentus: sicut quando nocte timemus ex aliquo sonitu, quasi ignorantia rationem subsistat, vt mori timuerit, qui omnem ab apostolis mortis timorem expellens, ad gloriam eos sit martyrij exhortatus. nō ergo in Christo rationabile est fuisse timorem.

¶ 3 Præt. Hila. dicit 10. de Trini. * In terrogo eos, qui hoc ita existimāt, ipsi Christo absolute, quia oppositū, vt dictū est, conuenit illi simpliciter: sicut æthiops potest quidem dici albus dentes: non tamen propterea potest dici albus, quia, simpliciter loquendo, est niger. Timor igitur quo ad incertitudinem euentus, vere negatur in Christo simpliciter & absolute, quia Christus erat certissimus de euentu malorum.

¶ Et hoc est quod docemur ex secunda conclusione literæ: cum quo tamen stat, quòd in Christo secundum aliquam portionem potuit esse timor, etiam quo ad incertitudinem euētus, quod est, in Christo secundum quid fuisse timorem, quo ad incertitudinem euentus, pro quanto potuit eauo inferior apprehēdere malum futurum, nihil proponendo de certitudine, vel incertitudine euentus, ac per hoc apprehendebatur malum futurum vt incertum negatiue: remanebat siquidem malum futurum non certum ex hoc ipso, quòd non proponebatur certe euenturū. Et sic potuit esse in Christo timor, etiam quo ad incertitudinem euentus.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd motus appetitus sensitiui causatus ex apprehensione mali futuri, abstrahendo a certo, vel incerto, est vere timor, non tristitia, requirens quòd malum futurum apprehendatur, quasi præsens, quia certum. Et quoniam in litera nihil aliud dicitur, ponendo primā cōclusionē, nisi q̄ timor fuit in Christo, quatenus causat ex apprehēsione mali futuri, ideo sibi non obstat prius dicta ex Arist. Nec obstat secunda conclusio, quæ non negat huiusmodi timo-

rem a Christo, sed negat timorem quo ad incertitudinē cōtrarie a Christo simpliciter.

Li.3.ortho. fid.ca.23.

¶ Et hinc patet solutio secundi dubii, quoniam vt dictum est, conclusio secunda asserit in Christo absolute non fuisse incertitudinem eue[n]t[us] mali (quæ est ambiguitas quædā de malo futuro) hęc est enim icertitudo cōtrarie, ac per hoc nō esse timorē quo ad huiusmodi incertitudinem. Obiectiones autem loquuntur & de incertitudine negatiue, & de Christo secundum quid: quia vt dictū est, verificat de Christo simpliciter, q̄ erat certissimus de euentu cuiusq; mali futuri.

Hier. in ca. 26 Matth. tom 9.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum octauum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est cōclusio: in Christo solum, quantum ad scientiam experimentalem, potuit esse admiratio. Hæc cōclusio primo probatur, deinde redditur ratio, quare ista potētia passiua est in actu. Probatio est.

4. cō. c. 33. fi. & Mat. 7

*Li. 1. Met. ca. 2. in me. tom. 3.

†Ar. 3 huius quæst.

Admiratio ē de nouo, & insolito, sed Christo nec secundum scientiam diuinam, nec humanam in verbo, nec inditā, sed tantum experimētalem, potuit occurrere aliquid nouum & insolitum, ergo. Ratio act[us] est istructio nostra. Cōfirmatur auctoritate Augustini.

*Li. 2. c. 15.

Li. 4. eth. c. 3. declin. ad fin. tom. 5.

quòd de nullo admirabatur.

SED CONTRA est, quod dicitur Mat. 7. Audiēs Iesus, (scilicet verba Centurionis) miratus est. K

RESPON. Dicēdum, quòd admiratio proprie est de aliquo nouo & insolito. In Christo autem non poterat esse aliquid nouum & insolitum, quantū ad scientiam diuinam, neque etiam quantum ad sciētiam humanam, qua cognoscit res in verbo, vel qua cognoscit res per species inditas; potuit tamen aliquid esse sibi nouum & insolitum secundum scientiam experimentalem, secundum quam, sibi poterant quotidie aliqua noua occurrere. Et ideo si loquamur de ipso, quantum ad scientiam diuinam, & scientiam beatam, vel etiam infusam, non fuit in Christo admiratio. Si autem loquamur de eo, quantum ad

D. 12 18.

tes quid hoc sit. Et quātum ad hoc timor nō fuit in Christo, vt Dama. * dicit in 3. lib. F

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd iustus dicitur esse absque terrore, secūdum quòd terror importat perfectam passionem, auertentem hominem ab eo, quod est rationis. & sic timor nō fuit in Christo, sed solum secundū propassionē. & ideo dicitur quòd Iesus, Cępit pauere, quasi secūdum propassionem, vt Hierony. * exponit.

AD 2[m] dicendum, quòd Hila. eo modo a Christo excludit timorem, quo excludit tristitiam. s. quo ad necessitatem timendi: sed tamē ad comprobandam veritatem humanæ naturę, voluntarie timorem assumpsit, sicut etiam & tristitiam.

AD 3[m] dicendum dicendum, q̄ licet Christus potuerit vitare mala futura secundum virtutem diuinitatis, erant tamen ineuitabilia vel non de facili vitabilia, secundū infirmitatem carnis.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum in Christo fuerit admiratio.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit admiratio. Dicit. n. Philos. in 1. Meta. * q̄ admiratio causatur ex hoc, quòd aliquis videt effectum, & ignorat causam. Et sic admirari non est nisi ignorantis: sed in Christo non fuit ignorantia, vt dictum est †. ergo in Christo non fuit admiratio.

¶ 2 Præt. Dama. dicit in 2. li. * quòd admiratio est timor ex magna imaginatione, & ideo Philo. dicit in 4. Ethi. † quòd magnanimus non est admiratiuus: sed Christus fuit maxime magnanimus. ergo in Christo non fuit admiratio. I

¶ 3 Præt. Nullus admiratur de eo, quod ipse facere potest: sed Christus facere poterat quicquid magnum erat in rebus. ergo videtur

scientiam experimentalem, sic admiratio in eo esse potuit. Et assumpsit hunc * defectum ad nostram instructionem, vt scilicet doceat esse mirādum, quod etiam ipse mirabatur. Vnde dicit Augustin. in 1. super Gene. † contra Manichæos, quòd mirabatur Dominus, nobis mirādum esse significat, quibus adhuc opus est sic moueri. Omnes ergo tales motus eius nō perturbati animi signa sunt, sed docentis magisterii.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet Christus nihil ignoraret, poterat tamen aliquid de nouo occurrere experimentali eius scientiæ, ex quo admiratio causaretur.

G AD 2[m] dicendum, q̄ Christus non admirabatur de fide Centurionis, ea ratione, quòd esset magna quantum ad ipsum: sed quia erat magna quantum ad alios.

AD 3[m] dicendum, quòd ipse poterat facere omnia secundum virtutem diuinam, secundum quam in eo admiratio non erat: sed solum secūdum humanam scientiam experimentalem, vt dictum est *.

* Alias affectum.

† Li. 2. ca. 8. non procul a fi. tom. 4.

In corp. ar.

ARTICVLVS IX.

Vtrum in Christo fuerit ira.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non fuerit ira. Dicit enim Iacobi. 1. Ira H viri, iustitiam Dei non operatur: sed quicquid fuit in Christo, ad iustitiam Dei pertinuit: ipse enim factus est nobis iustitia a Deo, vt dicitur 1. Corinth 1. ergo videtur q̄ in Christo non fuerit ira.

¶ 2 Præt. Ira mansuetudini opponitur, vt patet in 4 Ethi. * Sed Christus fuit mansuetus. ergo in eo non fuit ira.

¶ 3 Præt. Greg. dicit in 5. Mora. † q̄ ira per vitium, excæcat oculū mentis: ira vero per zelum, ipsum turbat: sed in Christo mentis oculus non fuit excæcatus nec turbatus. ergo in Christo nō fuit nec ira per vitium, nec ira per zelum.

SED CONTRA est, quod Ioā. 2. de eo dicitur esse impletū, quod in Psalm. 68. legitur, Zelus domus tuæ comedit me.

RESPON. Dicēdum, quòd sicut in 2. parte dictum est, * ira est effectus tristitiæ. Ex tristitia enim alicui illata, consequitur in eo circa sensitiuam partem, appetitus repellendi illatam iniuriam, vel sibi vel alijs. Et sic ira est passio composita ex tristitia & appetitu vindictę. Dictum est autem †, quòd in Christo tristitia esse potuit. Appetitus etiam vindictæ quandoque est cū peccato, quando. s. aliquis vindictam quærit absque ordine rationis, & sic ira in Christo esse nō potuit: huiusmodi enim dicitur ira per vitium. Quandoque vero talis appetitus est sine peccato, immo est laudabilis, puta cū aliquis ap-

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum nonum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli sunt duæ conclusiones respōsiuę quæsito. Prima est: Ira per vitium non potuit esse in Christo. Secunda est, Ira per zelum fuit in Christo. Probatur cōclusio vtraque simul, monstrando primo, ex quibus cōstat ira (scilicet, ex tristitia & appetitu vindictæ) & distinguēdo duplicem appetitū vindictæ, vel non secūdum ordinem rationis, vel secundū ordinem rationis, ille iram per vitium, iste iram per zelum constituit. vt Augusti. dicit. Et sic relinquuntur ambæ conclusiones vt per se notæ: prima, quia in Christo constat non fuisse peccatum. Secunda vero, qa Euāgelium expresse dicit de Christo, Zelus domus tuæ, &c.

¶ Nec putes nouitie, proprie compositā esse irā ex tristitia & appetitu vindictæ: cum illa sit in concupiscibili, hæc in iracibili: & rursus vterque est qualitas simplex. Sed cōpositā dicitur ratione ex necessario cōcurrētibus ad constitutionē ipsius, quæ formaliter est appetitus vindictæ: causaliter autem est tristitia, quia ex tristitia iniuriæ

Li. 14. ca. 1. & 2. fi. dist. 18. Aug. Euer. q. 65. ar. 10. & q. 19 art. 4. Et quo Li. 1. q. 2. ar. 1. Et op. 238. Et opu. 18. cap. 7.

Ar. 3. 10. 1 super. Zelus tuæ comedit me q. 9.

Li. 5 Mor. ca. 33.

iniuriæ causatur. Et potes, si vis conclusiones deducere, syllogizare facile, In Christo fuit tristitia & appetitus vindictæ, non præter, sed secūdum rationis ordinem. ergo in ipso ira non per vitium, sed per zelum fuit.

petit vindictam secundum ordinem A iustitiæ, & hoc vocatur ira per zelum. Dicit enī Augustin. super Ioā †. quòd zelo domus Dei comeditur, qui omnia peruersa, quæ videt, cupit emendare, & si emendare non potest, tolerat, & gemit. Et talis ira fuit in Christo.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd sicut Greg. dicit 5. moral *. ira dupliciter se habet in homine. Quandoque enim præuenit rationem, & trahit eam secum ad operandum, & tunc proprie ira dicitur operari, nam operatio attribuitur principali agenti. Et secundum hoc B intelligitur, quòd ira viri, iustitiam Dei nō operatur. Quandoque vero ira sequitur rationem, & est quasi instrumentum ipsius, & tunc operatio, quæ est iustitiæ, non attribuitur iræ, sed rationi.

AD 2[m] Dicendum, quòd ira quæ transgreditur ordinem rationis, opponitur mansuetudini, non autē ira, quæ est moderata, & ad medium reducta per rationem, nam mansuetudo medium tenet in ira.

Ad 3[m] dicendum, quòd in nobis secundum naturalem ordinem, potentiæ animæ mutuo se impediūt, ita scilicet quòd cum vnius potentiæ operatio fuerit intensa, alterius operatio debilitetur. Et ex hoc procedit, quòd motus iræ, etiam si sit secundum rationē moderatus, vtcumque impedit oculum animæ contemplantis. Sed in Christo per moderationem diuinę virtutis, vnicuique potentiæ permittebatur agere quod erat ei proprium, ita quòd vna potentia ex alia non impediebatur. Et ideo, sicut delectatio mētis cō templantis non impediebat tristitiam, uel dolorem inferioris partis, ita etiam econuerso passiones inferioris partis, in nullo impediebant actum rationis.

¶ *Super Quæstionis quintædecimæ Articulum decimum.*

TItulus in principio corporis clarificatur, dum termini declarantur, scilicet comprehensor, & uiator, hoc est habens beatitudinē, & tendens in beatitudinem.

¶ In corpore una est cōclusio. Christ[us] fuit simul cōprehensor & viator. Probatur, Christus ante passionem secundū mentem plene videbat Deum, & cum hoc, anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale. ergo habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est proprium animę, & deerat ei beatitudo q̄tū ad alia. ergo erat simul comprehēsor & uiator. Antecedēs patet ex antedictis. Prima consequētia probatur, quia beatitudo hominis perfecta consistit in ani-

Ar. 14. art. 3. & dis. 18. Aug. Euer. q. 65. ar. 10. & q. 19 art. 4. Et quo Li. 1. q. 2. ar. 1. Et op. 238. Et opu. 18. cap. 7.

ARTICVLVS X.

Vtrum Christus simul fuerit uiator, & comprehensor.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit simul viator & comprehensor. Viatori enim competit moueri ad finem beatitudinis, comprehensori autem competit in fine quiescere. Sed non potest eidē simul conuenire, quòd moueatur ad finem, & quod quiescat in fine. ergo nō potuit simul esse, q̄ Christus esset viator, & comprehensor.

¶ 2. Præt. Moueri ad beatitudinem, aut eam obtinere, non competit homini secundum corpus, E sed secundum animam, Vnde Augustinus dicit in Epistola * ad Dioscorum, quòd ad inferiorem naturam, quæ est corpus, redundat ab anima, nō beatitudo, quæ propria est fruentis & intelligentis, sed plenitudo sanitatis, idest, incorruptionis vigor. Sed Christus licet haberet corpus passibile, tamen secundum mentē plene Deo fruebatur. nō igitur Christus fuit

*ep. 46. ante medium. to. 2

D

viator, sed purus comprehensor.

¶ 3 Præt. Sancti, quorum animæ sunt in cælo, & corpora in sepulcris, fruuntur quidem beatitudine secundum animam, quamuis eorum corpora morti subiaceant, tamen non dicuntur uiatores, sed solum comprehensores. ergo pari ratione licet corpus Christi fuerit mortale, quia tamen mēs eius Deo fruebatur, videtur quòd fuerit purus comprehensor, & nullo modo viator.

SED CONTRA est, q̄ dicitur Hier. 14. Quare colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum? B

RESPON. Dicendum, quòd aliquis dicitur viator; ex eo quòd tendit in beatitudinem, comprehensor autem dicitur ex hoc, quòd iam beatitudinem obtinet, secundum illud 1. Cor 9. Sic currite ut comprehendatis. & Philip. 3. Sequor autem, si quo modo comprehendam. Hominis autem beatitudo perfecta consistit in anima & corpore, ut in secunda parte habitum est *. In anima quidem quantum ad id, quod est ei proprium, secundum quòd mens uidet, & fruitur Deo. In corpore vero, secundum quòd corpus resurgit spirituale, & in uirtute, & in gloria, & in incorruptione, vt dicitur 1. Corin. 15. Christus autem ante passionem secundum mentem plene videbat Deum, & sic habebat beatitudinem, quantum ad id, quod est proprium animæ, sed quantum ad alia deerat ei beatitudo, quia & anima eius erat passibilis, & corpus passibile & mortale, vt ex supradictis patet *. Et ideo simul erat comprehensor, inquantum habebat beatitudinem propriam animæ, & simul viator, inquantum tendebat in beatitudinem, secundum id, quod ei de beatitudine deerat. C

1. 2. q. 4. ar. 4

ar. 4. huius q. & 9. 14. articu. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ impossibile est moueri ad finem, & quiescere in fine, secundū idē. Sed secundū diuersa nihil hoc prohibet, sicut aliquis homo simul est sciens, quantū ad ea, quæ iam nouit, & addiscens, quantū ad ea, quæ nondum nouit.

AD 2[m] dicendum, quòd beatitudo principaliter & proprie consistit in anima & secundum mentem, secundario tamen & quasi instrumentaliter requirun tur ad beatitudinem corporis bona. Sicut etiam Philosophus dicit in primo Ethi †. quòd exteriora bona organice deseruiunt beatitudini.

li. 1. eth. c. 8 circa fi. to. 5

AD 3[m] dicendum, q̄ non est eadem ratio de animabus sanctorum & de Christo, propter duo: primò quidē, quia animæ sanctorum non sunt passibiles, sicut fuit anima Christi: secundo, quia corpora nō agūr aliquid per quod in beatitudinem tendāt, sicut Christus secundum corporis passiones, in beatitudinem tendebat, quantum ad gloriam corporis.

QVÆSTIO XVI.

De consequentibus Vnionem quantum ad ea, quæ conueniunt Christo secundum esse, & fieri, in duodecim articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionem sextamdecimam.*

HIc incipit secunda pars primi tractat[us] de Christo, in qua expeditis his, quæ de Vnionis mysterio erant dicenda, tractantur illa quæ ad vnionem consequuntur ut patet in litera, in qua

Universidad de Deusto Biblioteca

ta tota ista pars durans usque ad quæstionem 26. distinguitur satis clare.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum primum.*

TRiplex clar' est. ¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo in communi recitatur, in quo conueniunt & differunt Christiani circa propositum, & dicitur quòd cõueniunt omnes in affirmatione istius propositionis: differunt autem in ratione affirmandi. ¶ Secundo, referuntur tria genera erroris circa rationem affirmãdi illam. Primum est, circa ueritatem prædicati, scilicet ly homo, & dividitur in duos errorem. Secũdum est, circa ueritatem subiecti, scilicet ly Deus, & continet unum errorem. Tertium est, circa ueritatem propositionis, hoc est circa esse significatũ per ly est, copulam verbalem dictæ propositionis, & dividitur in duos errores, cõputãdo illos quatuor modos, scilicet dignitatis, auctoritatis, affectionis, vel ihabitationis ℘ vnico, & reliquũ duarum hypostasum ℘ altero, ita quòd vniuersi errores hi, sunt quinque, q̃ satis clare patẽt in litera ex prius dictis. ¶ Tertio, respondetur q̃sito vnica conclusione, Hæc propositio, scilicet, deus est homo, est vera, & propria suppositio incarnationis mysterio cum fide catholica. Probatur, Hoc nomẽ deus ex modo suæ significationis potest supponere ℘ persona filii dei. ergo põt supponere ℘ supposito humanæ naturæ. ergo de deo põt prædicari homo. Antecedens probat, quia nomen significans naturam cõmunem in concreto, potest supponere pro quolibet contentorum sub natura communi, vt patet, inductiue in homine, &c. Consequentia autem prima probatur, quia persona filii dei est vere & proprie suppositum humanæ naturæ. Secunda autem probatur, quia de quolibet supposito alicuius naturæ, potest vere & proprie prædicari nomen significãs illam naturam in concreto.

§ .di.7.q.1. ar.1. Et vni. art. 4.c. fin.

¶ Vbi nota diligentissime, quòd in ista propositione, deus est homo, deus supponit pro persona humana, quia supponit pro persona filii dei, quatenus est p̃sona humana. hinc enim litera infert, quòd homo vere & proprie prædicatur de deo, quia nomen naturæ humanæ in concreto vere & proprie prædicatur de quolibet suo supposito: oportet enim subsumere, sed deus pro persona verbi, est vere & proprie suppositũ naturæ humanæ. ergo. ¶ Et scito quòd ista propositio, Deus est homo, est quasi vna indefinita, & ideo ad veritatem eius sufficit, quòd vna persona diuina sit homo, & ad proprietatẽ ipsius sufficit prædicatum esse æquale aut maius subiecto (vt Porphyrius dixit) & se habere ad subiectum quasi per modum informãtis, vt euitentur implicita subiecta, quæ oportet subintelligi in propositionibus indirectis, puta risibile est homo, hoc est, ille qui est risibilis, est homo.

¶ Vnde sicut ista est vera & propria, Homo est crispus, quia Sortes est crispus, ita ista est vera, & propria, deus est homo, quia vna persona diuina est homo: habet enim se homo ad verbum, vt est persona humana tamquam formale, vt Auctor docuit in 4. cõtra Gen. ca. 46. in solutione sextæ obiectionis.

In hoc fundatur.

¶ In respõsione ad primum, collige copias doctrinæ ibi cõtentæ. Duo siquidẽ ad metaphysicam, & tria ad logicã spectãtia, ibi docemur. Primũ metaphysicũ mistum logicæ est, quòd nõ formarum diuersitas, sed incõpossibilitas concũdi, est quæ fundat materiam remotam.

P. p. d. 40. art. 3.

¶ Alterum mistũ fidei est, quòd supposito diuino neutra natura, diuina scilicet & humana, ineat per accidens, sed per se. Primum Logicũ supposito incarnationis mysterio est: hæc ℘positio, Deus est homo, non est in materia remota neque in contingenti, sed naturali. Secundum est, Homo prædicatur de Deo, non per accidẽs, sed per se. Tertiũ est, quòd homo prædicatur de Deo, sicut species de sua hypostasi. Et declaratur, qua ratione, subiungendo, Non ratione formæ significatæ per hoc nomen Deus, quod est subiectũ propositionis, sed ratione suppositi, quod est hypostasis humanæ naturæ. Et prima quidem duo ab omnibus acceptari videntur, quoniam sine his incarnationis mysterium saluari nequit, & de his superius multa dicta sunt: sed tria vltima non carent quæstione, & singula discutienda sunt.

¶ Circa primum igitur horum, scilicet hæc propositio, Deus est homo, est in materia naturali, dubium occurrit: quia omnis propositio in materia naturali est necessaria, alioquin non distingueretur contra propositionem in materia contingenti: sed ista non est necessaria (non enim Deus necessario est homo) ergo non est in materia naturali.

¶ Circa secundum, scilicet quòd dicta propositio est per se, ex Scoto & Durando in 7. di. 3. sent. dubium occurrit. Scotus quidem probat tripliciter hanc propositionem esse veram non ℘ se, sed per accidẽs, logice loquendo: tũ quia prædicatum nõ est de intellectu subiecti: tũ quia si sic, prædicaretur de quolibet cõcepto sub iniecto, & sic Spiritus sanctus & Pater esset homo: tum quia in prædicationibus per se, subiectum supponit determinate: q̃a si indeterminate tantũ supponeret, hæc esset per se, animal est homo, quia põt verificari pro Petro vel Paulo, sed hoc subiectum Deus, nõ includit determinate plus Filium, quã Patrem.

Q. 1. arti. 1. q. 4.

¶ Durãdus uero inquit, Puto quòd magis proprie potest dici vera per accidens, quàm per se, quia omnis propositio vera per se, est vera cũ reduplicatione termini supra se: homo enim, secundum quòd homo, est animal, & est risibilis. In proposito autem Deus, secundum quòd Deus, est homo, est falsa: quia non forma significata per subiectum est ratio inhærentiæ prædicati ad subiectum, sed sola vnitas suppositi, quæ etiam in propositionibus per accidens, est tota causa uerificationis earum. Et ideo hæc propositio magis est dicenda per accidens, quàm per se.

¶ Circa tertium, scilicet homo prædicatur de Deo, sicut species de sua hypostasi, Scotus vbi supra, occurrit dicens, quòd quia ista unio non habet similem, nullum est prædicatũ sicut in proposito, sed hæc prædicatio ex parte prædicati est species, ex parte uero modi se habendi prædicati respectu subiecti, est sicut accidens quintum prædicabile: quia non est de ratione subiecti, & aduenit temporaliter subiecto existenti in actu cõpleto æternaliter, & per hoc aduenit ita ut possit abesse.

¶ Ad horum euidentiam oportet tria prænotare. Primum est, quòd ly Deus, potest, quantum ad propositum spectat, dupliciter considerari, primo absolute, secundo, ut contractum, vel determinatum per prædicatum, scilicet esse hominem. potest enim supponere ly deus, secundum suam naturalem suppositionem pro habente deitatem, absque determinatione huius, uel illius habentis deitatem, sicut homo pro habente humanitatem, & sic consideratur absolute, sicut cum dicitur, deus charitas est. Potest quoque supponere pro certo supposito diuinæ naturæ, quoniam talia sunt, quo ad suppositionem subiecta, qualia permittunt prædicata, sicut cum in Symbolo dicitur, Deũ de Deo, ly Deũ, supponit pro Filio, & ly Deo pro patre. Et si in hac propositione, Deus est homo, accipiatur ly Deus absolute, constat propositionem istam esse veram per accidens, sicut constat, hanc esse per accidens, animal est homo. Accidit enim logice loquendo (ut nunc loquimur) animali esse hominem, ratione alicuius animalis, quod est homo, & similiter accidit deo esse hominem, ratione alicuius hypostasis diuinæ, quæ est homo. Si autem accipiatur ly deus, ut substat determinationi prædicati, sic supponit pro persona Filii, quæ sola est homo, sicut cum dicitur, quòd homo peccãdo spoliauit genus humanum stola innocentiæ, sup ponit pro uno singulari, scilicet Adam, & sic sumi in hac propositione, clare Auctor affirmat in litera in calce corporis articuli.

Sed quia hoc non sufficit, sciendũ est secundo, q̃ ly Deus, supponendo pro persona Filii, dupliciter potest considerari, vel quo ad formã significatã, q̃ est deitas, vel quo ad ipsam personã suppositi. Et quia extrema insinuant mediũ, hic subintelligas, vel quo ad vtrũque. Et si quidẽ in hac propositione sumeretur deus sup ponens pro Filio quo ad formã significatam, similiter clare constat, q̃ propositio esset per accidens, accidit enim deitati ratione hypostasis Verbi esse hoiem. Et idẽ est iudiciũ, si sumeretur quo ad utrumque. Et propterea in proposito sumitur ly Deus, ut supponit pro persona Filii quo ad hypostasim, & hoc habes etiam clare in litera in calce respõsionis ad primum.

¶ Verum, quia persona Filii Dei habet hoc singularissimũ, quòd est persona subsistens in duabus naturis, diuina scilicet & humana, ideò tertio recolendum est, quòd hypostasis, pro qua supponit in hac propositione ly Deus, habet conditiones æternas, & habet conditiones ex tempore, est enim p̃sona diuina ab æterno, & est persona humana ex tẽpore. Et si supponeret pro persona Filii, vt est hypostasis diuina p̃cise, tunc etiam propositio esset per accidens, quoniam filius Dei, nõ inquantum hypostasis diuinæ naturæ, sed inquãtum hypostasis humanæ naturæ, hominis prædicationem recipit: sed ponendo, quòd supponat pro p̃sona Filii, quoad hypostasim, secundum quòd de facto est, postquàm Verbum caro factum est, uere habebimus quòd homo prædicatur de sua hypostasi, cum dicitur, Deus est homo. Et hoc esse intentum ab Auctore, enidenter patet, ex eo quòd tractatus iste intitulatur, de his, quæ consequuntur uniones. Supposito ergo incarnationis mysterio, de persona Filii est sermo præsentis literæ, cum dicitur, quòd Deus, hic supponit pro persona Filii, imo & clare in litera dicitur, quòd in dicta propositione, Homo prædicatur de Deo ut species de sua hypostasi. Supponit ergo Deus, pro hypostasi humana, si homo prædicatur de Deo, vt species de sua hypostasi: speciei siquidem humanæ nulla hypostasis est sua, nisi humana, quæ in Christo est ab æterno diuina. Clarissime autẽ hoc supponi explicatur in principio corporis sequentis articuli, cum dicitur, supposita veritate utriusque naturæ diuinæ & humanæ, & unione i persona, & hypostasi, hæc est uera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo. Hic enim explicatur, quòd vtraque propositio supponit conditionem de facto inuentam in persona Verbi. His præmissis ad singula dicendum est.

Q. 2. art. 6.

¶ Ad primum igitur dubium dicitur, quòd hæc propositio est necessaria, & quamuis Deus absolute non sit necessario. homo. Deus tamen pro persona Verbi incarnati est necessario, homo, constat enim euidenter, quòd persona humana quælibet est necessario homo. Deus autem in hac propositione determinatur ad supponendum pro persona humana. Et propterea ista propositio, & si non quo ad significatum, tamen quo ad suppositum per nomen subiecti, est necessaria.

¶ Ad secundum vero dubium, respondendo ad primum Scoti, dicitur quòd ista propositio est per se respectu suppositi, & quòd prædicatum est de intellectu subiecti quo ad suppositum per illud quamuis non sit de intellectu eius quo ad formam significatam per idem, est enim homo de intellectu hypostasis humanæ, ita quòd oppositum nequit intelligi.

¶ Ad secundum negatur sequela, loquendo de Deo, quo ad suppositum illud enĩ quod per se prædicatur de Deo ratione formæ significatæ per ly Deus, prędicatur de quolibet cõtento sub deo: sed illud quod per se prædicatur de Deo ratione suppositi talis, pro quo supponitur exigente prædicato huiusmodi suppositionem, nõ prædicatur de quolibet cõtento sub hoc nomine, Deus.

¶ Ad tertium dicitur per eandẽ distinctionem, quòd in prædicationibus per se ratione formæ significatæ per subiectũ, subiectũ ipsum supponit indeterminate quo ad suppositũ & determinate quo ad naturã. Sed in prædicatione per se ratione certi suppositi, pro quo prædicatũ facit supponere subiectum secus oportet esse,

esse, quia necesse est subiectum supponere pro determinato supposito, & sic est in proposito, vt patet ex dictis.

¶ Ad Durandū autē ex eadē distinctione respondetur, dicēdo quōd ista maior, Omnis propositio per se vera, est vera cum reduplicatione termini subiecti supra se, licet admittatur in propositionibus per se veris de subiecto ratione formę significatę, negatur tamē in propositione per se vera de subiecto ratione certi suppositi tātum. Et ratio diuersitatis est, quia reduplicatio transfert terminum subiectū in naturam prædicati: quod constat teneri formaliter. cum enim dico, homo, inquantum homo, est animal, vel risibilis, perinde est ac si diceremus homo, inquantum est homo, est animal, vel, &c. Vbi patet, quōd ly homo repetitur, vt prædicatum, & propterea denotat humanitatem esse rationem coniunctionis prædicati cū subiecto. Et ideo ista est falsa, Deus, inquantum Deus, est homo: significat enim deitatem esse rationem necessariā coniunctionis prædicati cum subiecto. Nec solum ipsa est falsa, sed etiam ista, Verbum, inquantum Verbū, est homo, quia ly in quantum, reduplicatiue sumptum, denotat formam significatam hoc est proprietatem hypostaticā Verbi constitutiuam, esse rationem necessariam connexionis prædicati cum subiecto. Secus autem dicendum esset, si ly inquantum, teneretur specificatiue, quoniam sic ista est vera, Verbum, inquantum Verbum, est homo, quoniam esse hominem conuenit Verbo secundum propriam personalitatem. Sed quia hoc non spectat ad perfectitatem logicam, de qua est sermo, ideo reuertentes ad subiuncta per Durandum dicentem, quōd quando sola vnitas suppositi est ratio coniunctionis extremorum, propositio est vera per accidens, respondemus quōd sola vnitas suppositi extrinseci ab altero saltem extremorum verificans propositionem, constituit illam veram per accidens, sed vnitas suppositi in trinseci vtrique extremo constituit propositionem directam & formalem, veram per se de altero extremo, non respectu formæ significatæ, sed respectu suppositi. Sic autem est in proposito, nam in vtroque termino, scilicet, Deus, & homo, clauditur intrinsece, quamuis indeterminate, hypostasis Verbi incarnati, vt pote verissime & propriissime persona diuina & humana. Non sic autem est in propositionibus per accidens puta, Homo est albus, quoniam in istis suppositum per hominem copulatur tantum, & extrinsece importatur per album, quod puram qualitatem significat. Et hæc iam docuerat Auctor in 3. senten. distinct. 7. quæst. 1. artic. 1.

Q. 2. art. 6.

D. 828. P. p. q. 39. art. 4. ad 3.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quōd Scotus videtur accepisse pro subiecto Deum seu hypostasim Verbi absolute, & ideo nō inuenit quale sit hoc prædicatum cum sua prædicatione. Sed Auctor intuens talia esse subiecta, quo ad suppositionem, qualia exigunt prædicata, supponendo incarnationis mysterium, supponit cum fide catholica, Deum esse quandam hypostasim humanam, & pro illa in hac propositione supponere ly Deus. Et propterea statim inuenit, non solum quōd prædicatum est species, sed etiam quōd prædicatur vt species de propria hypostasi. Nec hoc aliquam habet difficultatem, nisi illam quam ex fide supponimus, scilicet, personam Filii esse vere & proprie personā humanam. hac namque suppositione facta, clare liquet, q̄ sicut

F species p̄dicatur de sua hypostasi, quū dicit, A, est homo, si ly A, supponit pro certa persona humana, ita in proposito ex quo ly Deus, supponit pro quadā certa persona humana. Et hinc patet q̄ ista propositio, Deus est homo, dum ly Deus, supponit pro illa persona humana, quæ est Verbū incarnatum, est per se in primo modo dicendi per se respectu suppositi, vt toties dictum est, & non respectu formæ significatæ p ly Deū. Et est prædicatio essentialis, & vniuoca, vt patet ex definitione vniuocorum, & Auctor i allegatis locis explanat. Et ex potes ex notioribus monstrare explicatā doctrinam esse verā, mutando nomen subiectum, ita quōd loco ly Deus, ponatur nomen proprium illius personæ, quæ nus est persona humana, & dicendo, Iesus est homo. Constat enim, quōd ly Iesus supponit pro persona filii Dei, vt est hypostasis humana, pro qua dictum est etiam supponere ly Deus, in hac propositione, Deus est homo. Nec est differētia inter has propositiones, Deus est homo, & Iesus est homo, quo ad suppositum, sed quo ad significatum per nomina subiecta. Quo circa sicut ista, Iesus est homo, est per se in primo modo, & essentialis, & prædicat speciem de propria personā, ita ista, Deus est homo restringendo ly Deus, ad Iesum, vt vnico verbo dicatur. Et sicut non vertitur in opiniones, an ista sit per se & essentialis vniuoca, & Iesus est homo, ita non debet in diuersas trahi opiniones ista, Deus est homo, intellecta quo ad suppositum, ex quo supponit pro Iesu. Et hinc patere potest, quōd etiam ista propositio, Christus est homo, respectu suppositi, est per se in primo modo.

G

H

I

¶ Nec obstat quōd Scotus vbi supra obiicit dicens, quōd quia Christus, Damasceno teste, significat hypostasim duarum naturarum, nihil per se vnum prædicatur de illo per se, vtpote de non per se vno in se: sicut enim apud Aristot. primo Metaphy. ratio in se falsa, de nullo est vera, ita ratio per se non vna, nihil per se vnum de se verificat. Et simile est de ista, Christus est homo, & ista, Homo albus est coloratus. Hæc inquam non obstant, quia quo ad rem, Christus significat vnam per se & in se hypostasim, homo albus autem significat hypostasim vnam per accidens, accidit enim subiecto albedinis esse hominem, & econtra. Quo ad propositionem quoque iam dictum est, quōd istæ propositiones dicuntur per se respectu suppositi, & non respectu formæ deitatis significatæ. Suppositum autem est in se per se vnum: quia non est nisi hypostasis æterna filii Dei, quæ ex tempore est ipsamet immutata omnino hypostasis humana, & ideo optime per se de illo prædicatur tam Deus, quam homo, nihil minus, quām si esset vnius illarum naturarum tantum hypostasis: extenho siquidem seu communitas ipsius ad duas naturas, nihil tollit de proprietate eiusdem respectu singularium.

K

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit, quoniam responsio ista videtur contradicere doctrinæ iam habitæ, & eneruare illam. nam si homo prædicatur de Deo ratione relationis, vt in hac responsione dicitur, sequitur quōd non prædicatur essentialiter, sicut species de sua hypostasi, vt in responsione ad primum dictum est. Prædicatio namque speciei humanæ de sua hypostasi, est & essentialis & substantialis, non relatiua, vt patet.

¶ Ad

¶ Ad hoc dicitur, quōd Auctor non dixit, quōd vnio, ratione cuius est ista prædicatio, est relatio aut relatiua, sed dixit, quōd relationem importat, hoc est connotat, importatur enim nō solum res significata, sed connotata. Et propterea licet vnio naturæ humanæ ad deum sit substantialis, quia tamen connotat relationem, ideo nomen prædicatum se eundum illam, non sequitur regulā absolutorū ab æterno.

¶ Altius posset exponi hæc responsio, dicēdo quōd homo prędicatur de Deo ratione vnionis in persona, quā vnionem constat ex supradictis fundamentaliter esse substantialem, formaliter relatiuam: sed prædicatio est ratione vnionis fundamentalis, quæ significatur per vnionē formaliter, vt differentia per proprietatē consueuit significari. Et quia illa fundamentalis vnio, quæ fundat prædicationem istā, habet modum relatiū, quo ad hoc, quōd de nouo posita in persona diuina, nullam in il la mutationem ponit nisi relationem re latione nō realis, sed rationis, ideo dictū est, quōd relationē importat. Et ideo non sequitur regulam absolutorū ab æterno, quæ si de no uo apponerētur, aut tollerentur a Deo, mutationem in ipso ponerent.

A

¶ *Super quæstionis sexdecimæ Articulum secundū.*

Titulus clar⁹ est.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio respōsiua quę sito. Hæc est vera, & propria, Homo est Deus, supposito incarnationis mysterio. Probatur. Deus prędicatur vere, & proprie de persona filii dei, ergo prædicatur uere, & proprie de homine Probatur cōsequentia, quia homo pōt supponere pro persona filii Dei. Probatur hoc. Homo potest supponere pro quālibet hypostasi humanæ naturæ, sed quædam hypostasis humanæ naturæ est persona filii Dei, ergo homo pōt supponere pro pſona filii Dei.

¶ In hac materia recolēda sunt dicta in priore articulo, quoniā ista propositio de qua est sermo, est etiā per se in primo modo re spectu suppositi per subiectū, nō respectu naturæ significatæ, &

B

accidens, sed per se, sicut species de sua hypostasi, non quidem ratione formæ significatæ per hoc nomen Deus, sed ratione suppositi qđ est hypostasis humanæ naturæ.

Ad 2^m dicendū, quōd tres personæ diuinæ conueniunt in natura, distinguuntur tamen in supposito: & ideo nō prædicantur de inuicem. In mysterio autem incarnationis naturæ quidem, quia distinctę sunt de inuicem non prædicantur, secundum quōd significantur in abstracto (non enim natura diuina est humana) sed quia conueniunt in supposito, prædicantur de inuicem in concreto.

Ad 3^m dicendum, quōd anima & caro significantur vt in abstracto, sicut diuinitas & humanitas: in concreto uero dicuntur animatum & carneum, siue corporeum, sicut, & ex alia parte Deus & homo. Vnde vtrobique abstractum non prædicatur de abstracto, sed solum concretum de concreto.

Ad 4^m dicendum, quōd hoc nomen homo, prædicatur de deo ratione vnionis in persona, quæ quidem unio relationem importat. Et ideo non sequitur regulam eorum nominum, quæ absolute prædicantur de Deo ab æterno.

C

Articvlvs II.

Vtrum hæc sit uera, Homo est Deus.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quōd hæc sit falsa, homo est Deus. Deus enim est nomē incōmunicabile: sed Sap. 13. reprehenduntur idololatrę, de hoc quōd hoc nomen Deus, quod est incommunicabile, lignis & lapidibus impoluerunt. ergo pari ratione videtur esse incōueniens, q̄ hoc nomen deus prędicet de hoīe.

¶ 2. Præt. Quicquid prædicatur de prędicato, prędicat de subiecto: sed hæc est uera, Deus est Pater, vel de⁹ est Trinitas. Si ergo hęc sit uera, Homo est Deus, videtur quōd hæc euam sit uera, homo est Pater, uel, homo est Trinitas: quas quidem patet esse falsas, ergo & primam.

¶ 3. Præt. in Psalm. 80. dicitur, Non erit in te Deus recens: sed homo est quiddam recens: non enim Christus semper fuit homo. ergo hæc est falsa, Homo est Deus.

D

Sed contra est, quōd dicitur Rom. 9. Ex quibus est Christus ſm carnē, qui est sup oīa Deus benedictus in sęcula: sed Christus secundum carnem est homo. Ergo hæc est uera, Homo est Deus.

Respon. dicendum, quōd suppositа veritate vtriusq; naturæ, diuinæ scilicet, & humanæ, & vnione in persona & hypostasi, hæc est uera & propria, Homo est Deus, sicut & ista, Deus est homo: hoc enim nomen homo, potest supponere pro qualibet hypostasi humanæ naturæ, & ita potest supponere p pſona filii Dei, quā dicimus esse hypostasim humanæ naturæ. Manifestū est autē, q̄ de persona filii Dei vere & proprie prædicatur hoc nomē Deus, vt in prima parte habitū est†. Vnde relinquitur q̄ hæc sit uera, & propria, Homo est Deus.

Ad primvm ergo dicendū, q̄ idolatræ attribuebant nomē deitatis lapidibus & lignis, ſm quōd in sua natura considerantur, quia putabāt in illis aliquid numinis esse. Nos autem nō attribuimus nomē Deitatis homini ſm humanā naturā, sed ſm suppositū æternū, quod est etiā per vnionem suppositum humanæ naturæ, ut dictum est*.

Ad 2^m dicendū, q̄ hoc nomē Pater, prædicatur de hoc nomē Deus ſm q̄ hoc nomen Deus supponit, p pſona Patris: sic aūt nō prædicat⁹ de persona Filii, quia persona filii nō est persona Patris, & per cōsequēs non oportet, quōd hoc nomen Pater, prædicetur de hoc nomine homo, de quo prædicatur hoc nomen Deus, inquantū ly homo supponit pro persona Filii.

Ad 3^m dicendum, q̄ licet humana natura in Christo sit quiddā recens, tn suppositum humanæ naturæ non est recens, sed æternum. Et quia hoc nomen Deus, non prædicatur de homine ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi, nō sequitur q̄ ponamus Deum recentē. Sequeret aūt, si poneremus, q̄ homo supponit suppositum creatū, secūdum q̄ oportet dicere eos, qui in Christo ponunt duo suppositа.

E

na Patris, vt sic æquale de æquali prædicetur per se: sicut si Trinitas prædicari per se intelligitur de Deo, oportet Deum restringi ad supponendum quali simpliciter, vt sic æquale de æquali prædicetur. Et sic patet sensus literæ.

¶ *Super*

P. p. q. 39. ar. 3. & 4.

In cor. ar.

Super Quæstionis sextædecimæ, Articulo 3.

3. dist. 7. q. 1 artic. 2.

Tit⁹ clarus est, originem habens ab Augustini varia diuersis temporibus scripta, &c Magistri Sententiarum distinctio 7. tertij libri.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio responsiua quæsito, Nō potest vere & proprie dici, quòd homo ille sit dominicus, sed quòd est dominus. Probatur primo directe, homo ille, scilicet Christus Iesus, designat personam filii dei. ergo de illo prædicatur dominus essentialiter. ergo non debet de illo prædicari dominus denominatiue. Antecedens probat, quia vnum est suppositum diuinæ, & humanæ naturæ in Christo, prima cō sequētia est clara. Secunda vero probatur, quia derogaret veritati vnionis si prædicaretur denominatiue. Fit matur deinde conclusio ac ratio alla ta ex opposito, qa scilicet hæc prædicatio propria est Nestorianis, & qa similis prædicatio propria est naturæ assumptæ. Nestoriani siquidem, ponendo duo i Christo suppositā, proprie dicunt, Christum hominem dominicum, quia vere esset ibi suppositum participatiue dominicum. Nos quoque proptie dicimus naturam assumptam esse deificatam nō deam: quia enim diuersa est assumpta natura a deitate, non deam dicimus. Et quia iuncta est deitati in vnitate personæ, ideo deincarnata. Suppositū autē quia vnicū, est filii dei, ideo Deum & dominum, non dominicū, aut deificatum dicimus.

l. 3. orthod. fid. ca. 11.

ca. 4. Eccle. hier. par. 3. i tit. Cōtem. in princip.

li. 2. retract. c. 19. nō p cul a fi to.

Arti. præc. ad 3.

li. 1. retract. c. 19. decli. ad fin. to. 1.

¶ Circa rationem conclusionis dubiū occurrit, quia videtur falsa, tum quia ex affirmatione p-

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus possit dici homo dominicus,

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus possit dici homo dominicus. Dicit enim Augustⁱ. in lib. 83. q. Monendum est, vt illa bona expectentur, quæ fuerunt in illo homine dominico: loquitur autem de Christo. ergo videtur ꝙ Christus sit homo dñicus.

¶ 2 Præt. Sicut dominium conuenit Christo ratione diuinæ naturę, ita ēt humanitas pertinet ad humanā naturam: sed Deus dicitur humanatus, vt patet per Damas. in 3. lib*. vbi dicit ꝙ humanatio eā, quæ ad hominē, copulationē demōstrat. ergo pari ratione pōt dici denominatiue, ꝙ homo ille sit dominicus.

¶ 3 Præt. Sicut dominicus denominatiue dicitur a dño, ita diuinus denominatiue dicitur a Deo: sed Dionⁱ. Christum nominat diuinissimū Iesum. ergo pari ratione pōt dici ꝙ Christus sit homo dominicus.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in lib. Retract†. Non video vtrum recte dicatur, homo dñicus Iesus Christus, cum sit vtique dñus.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supradictū est, *cum dicitur homo Christus Iesus, designat suppositum æternū, quod est persona filii Dei, propter hoc, ꝙ est vnum suppositum vtriusq; naturæ. De persona autem filii Dei prædicatur Deus & Dñs essentialiter, & ideo non debet prædicari denominatiue: quia hoc derogat veritati vnionis. Vnde cū Dominicus dicatur denominatiue a Dño, non pōt vere & proprie dici, ꝙ homo ille sit dñicus, sed magis quòd sit dominus: si autē per hoc, quòd dicitur, homo Christus Iesus, designaretur suppositum aliquod creatum, secundū illos, qui ponunt in Christo duo suppositā, posset dici homo ille dominicus, inquantū assumitur ad participationem honoris diuini, sicut Nestoriani posuerunt. Et hoc etiam modo humana natura nō dicitur essentialiter dea, sed deificata non quidem per conuersionem ipsius in diuinam naturam, sed per coniunctionem ad diuinam naturam in vna hypostasi, vt patet per Dam. in tertio lib*.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd Aug. verba illa & similia retractat in lib. Retracta. Vnde post verba præmissa in lib. Retracta*. subdit, Vbicumque hoc dixi, scilicet quòd Christus Iesus sit homo dominicus, dixisse me nollem, posstea quippe vidi esse dicendū: quamuis nonnulla ratione posset defendi, quia scilicet posset aliquis dicere quòd dicitur homo dominicus ratione humanæ naturæ, quam significat hoc nomen homo, non autem ratione suppositi.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ illud vnum suppositum, quod est humanæ, & diuinæ naturæ, primo quidem fuit diuinæ naturæ, scilicet ab æterno, postea autem ex tempore per incarnationem factum est suppositum humanæ naturæ. Et hac ratione dicitur humanatum, non quia assumpserit hominem, sed quia assumpsit humanam naturam. Non autem sic est econuerso, quòd suppositum humanæ naturæ assumpserit diuinam naturam, vnde non potest dici homo deificatus vel dominicus.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd hoc nomen diuinum, consueuit prædicari etiam de his, de quibus prædicatur essentialiter hoc nomen deus: dicimus enim, quòd diuina essentia est Deus, ratione identitatis, & ꝙ essentia est Dei, siue diuina, propter diuersum modum significandi, & verbum diuinum, cum tamen verbum sit Deus. Et similiter dicimus personam diuinam sicut & personā Platonis, propter diuersum modum significandi: sed dominicus non dicitur de his, de quibus dominus prædicatur: non enim consueuit dici, ꝙ aliquis homo, qui est dominus sit dominicus: sed illud quod qualitercumque est domini, dominicū dicitur, sicut dominica volūtas, vel dominica manus, vel dominica passio. Et ideo ipse homo Christus, qui est dominus, non potest dici dominicus: sed potest caro eius dici caro dominica, & passio eius potest dici passio dominica.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis possint prædicari de filio Dei, & econuerso.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ea, quæ sunt humanæ naturæ, non possint dici de Deo. Impossibile enim est opposita de eodem prædicari: sed ea, quę sunt humanæ naturæ, sunt contraria his, quæ sunt propria dei: deus enim est increatus, immutabilis, & æternus: ad humanam autem naturam pertinet, vt sit creata, temporalis & mutabilis. ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, non possunt dici de deo.

dicationis essentialis infert negationem denominatiue, constat enim illationē hanc non tenere ex forma, vt manifestat instantia de Deo, & diuino, neqs ex materia, quia dñicus nomen est commune suppositō & naturæ, pōt.n dici natura assumpta, natura dñica, sicut & caro eius, dicit caro dominica, tū quia hæc prædicatio nō derogat veritati vnionis, qm̄ affirmatę Christū hoiem dominicum, non ē negare Christū esse verū dñm: sicut affirmare Verbū esse diuinū, nō est negare ipsum esse verum Deum.

¶ Ad hoc dicit, ꝙ ratio veritati innititur, & est efficax. Nam quæstio ista de nominibus est, nominibus autem vtēdū est, vt plures vtunt, secundū Philosophū, communis autem vsus illud dominicum vocat quod ē dñi, non quod dñs est, vt in responsiōe ad tertiū litera explicat: & ꝓpterea ex affirmatione prædicatiōis essentialis ista termini dñs bene illata est negatio denominatiui. Et similiter dicēdo, homo dñicus, ē communem vsum intelligitur homo dñi, ac per hoc aliquis homo dñi, & sic intelliguntur ibi duo suppositā, vnū i ly Aliquis homo, & vnum in ly Domini, ac ꝓ hoc ruit veritas vnionis diuinæ & humanæ naturæ i vno eodemque suppositō. Et propterea Auctor hāc loquutionem nestorianam dixit. Non est autē simile de Deo & diuino, vt in litera dicitur: quia diuinū identice cōuenit sumi frequenti vsu, non sic autem dñicum.

¶ Super Quæstionis sextædecimæ Articulum quartum.

TItulus, vt iacet, intelligēdus est

dus est de conueni entib⁹ humanæ naturę existēti i Christo: puta passibilitate, morte, & aliis huiusmodi, quæ de Christo ratione illius naturæ humanæ dicuntur, dum dicimus Christum crucifixū, mortuū, sepultum, &c.

¶ In corpore articuli tria fiunt. primo refertur differētia inter Nestoriū & Catholicos i hac quæstione. Secundo, redditur rō catholicæ doctrinæ. Tertio, subiūgitur opportunum documentum circa hāc cathol. cā doctrinā.

¶ Quo ad primū, Nestoriani duabus distinctionibus vtebantur in proposito. Altera bimembri ex parte prædicatorum: quædam enim sunt prædicata propria diuinæ naturæ (vt esse omnipotentem, æternū, & similia) quędam sunt prædicata propria humanę naturæ, vt esse mortalem, corporeum, filium hominis, & huiusmodi. Altera ex parte subiectorum trimembri: potest enim dictis prædicatis subiici in enuntiatione vel nomē proprium Dei, vt Deus, vel nomē propriū hominis, vt homo: vel nomē commune vtriq; naturæ, diuinæ scilicet & humanæ, vt Christus. Et subiungebant duas cō clusiones: primam de subiectis ꝓpriis, dicendo, quòd nec de nomine proprio Dei dicuntur prædicata propria hominis, nec de nomine proprio hominis dicuntur prædicata propria Dei. Et propterea negabant Deum esse natum ex Virgine aut mortuum, aut aliquid passum: & similiter hominē esse creatorem cæli, & terræ, & huiusmodi. Secunda, de subiecto communi, dicendo, de nomine communi Deo, & homini prædicari vere, tam ea quæ sunt propria Deo, quām ea quæ sunt

¶ 2 Præt. Attribuere Deo ea, quæ ad defectum pertinent, videtur derogare diuino honori, & ad blasphemiā pertinere: sed ea, quæ sunt humanæ naturæ, defectum quendam continent: sicut pati, mori & alia huiusmodi. ergo videtur quòd nullo modo ea, quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de Deo.

¶ 3 Præt. Assumi conuenit humanæ naturæ: non autem hoc conuenit Deo. non ergo ea quæ sunt humanæ naturæ, de Deo dici possunt.

SED CONTRA est, quòd Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Deus suscepit ea, quæ sunt carnis idiomata, ideſt, proprietates dum Deus passibilis nominatur, & Deus gloriæ crucifixus est.

RESPON. Dicendum, quòd circa hanc quæstionem diuersitas fuit inter Nestorianos & Catholicos. Nestoriani enim voces, quæ dicuntur de Christo, diuidere volebant hoc modo, vt ea quę pertinent ad humanam naturā, non dicerētur de Deo: nec ea quæ pertinent ad diuinā naturam, dicerentur de homine. Vnde Nestorius dixit: Si quis Dei verbo tentat passiones tribuere, anathema sit. Si qua vero nomina sunt quæ pertinere possunt ad vtramque naturā, de talibus prædicabant ea, quæ sunt vtriusque naturæ: sicut hoc nomen Christus vel Dominus. Vnde concedebant Christum esse natum de Virgine, & fuisse ab æterno: non tamen dicebant vel Deum natum de Virgine, vel hominem ab æterno fuisse. Catholici vero posuerunt huiusmodi quæ dicuntur de Christo, siue secundum diuinam naturam, siue secundum humanam, dici posse tam de Deo, quàm de homine. Vnde Cyrillus dicit,* Si quis duabus personis seu substantiis, ideſt hypostasibus eas, quæ in Euangelicis & Apostolicis conscriptionibus sunt, diuidit voces, vel ea quæ de Christo a sāctis dicuntur, vel ab ipso Christo de semetipso, & aliquas quidem ex his homini applicandas crediderit, aliquas vero soli Verbo deputauerit, anathema sit. Et huius rō est: quia cum sit eadem hypostasis vtriusque naturæ, eadem hypostasis supponitur nomine vtriusque naturæ. siue ergo dicatur homo, siue Deus, supponitur hypostasis diuinæ & humanæ naturæ. & ideo de homine possunt dici ea, quæ sunt diuinæ naturæ, tanquam de hypostasi diuinæ naturæ: & de Deo possunt dici ea quæ sunt humanę naturæ, tamquā de hypostasi humanæ naturæ. Sciendum tamē, quòd in propositione, in qua aliquid de aliquo prædicatur, non solum attenditur quid sit illud, de quo prædicatur prædicatum, sed etiam secundum quid de illo prædicetur. Quāmuis ergo non distinguātur ea quæ prædicantur de Christo: distinguuntur tamen secundum id, secundum quòd vtrumque prædicatur. Nam ea quæ sunt diuinæ naturæ, prædicantur de Christo secundū diuinā naturam: ea autem quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de eo secundum humanam naturam. Vnde Aug. dicit in 1. de Trin.† Distinguamus quid in scripturis sonet, secundum formam Dei, & quid secūdum formam serui. Et infra*, quid & propter quid, & quid secundum quid dicatur, prudēs & diligens & pius lector intelliget.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd opposita prædicari de eodem secundum idem, est impossibile: sed secundum diuersa, nihil prohibet. Et hoc modo opposita prædicantur de Christo, nō secundum idem: sed secundum diuersas naturas.

AD 2ᵐ dicēdum, quòd si ea quæ ad defectū pertinent, Deo attribuerentur secūdum diuinam naturam, esset blasphemia, quasi pertinens ad diminutionem honoris ipsius: non autem pertinet ad Dei iniuriam, si attribuantur ei secundum naturam assumptam. Vnde in quodam sermone Ephesini Concilij dicitur, Nihil putat Deus iniuriam, quod est occasio salutis hominibus: nihil enim abiectorum quę elegit propter nos, iniuriam facit illi naturæ, quæ non potest esse subiecta iniuriis, propria vero facit inferiora, vt saluet naturam nostram. Quando ergo abiecta & vilia sunt, diuinam naturam non iniuriantur, sed salutem hominibus operantur, quomodo dicis ea quæ causa nostræ salutis sunt, iniuriæ occasionem Deo fuisse?

AD 3ᵐ dicendum, quòd assumi conuenit humanæ naturæ, non ratione suppositi, sed ratiōe suiipsius: & ideo non conuenit Deo.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea, quæ conueniunt filio hominis, possint prædicari de diuina natura: et de humana ea, quæ conueniunt filio Dei.

AD QVINTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ ea quę sunt humanę naturæ, possint dici de natura diuina. Ea enim quæ sunt humanæ naturæ, prædicantur de filio Dei & de Deo: sed Deus est sua natura. ergo ea quæ sunt naturæ humanæ, pos-

propria homini. Et propterea Christus vere dicitur omnipotēs, æternus, creator, & natⁿ ex Virgine, crucifixus, mortuus, & sepultus. Hoc fuit dogma Nestorii.

¶ Catholici autem affirmant vniuoce vtraque prædicata vere enuntiari de quocumque nomine subiecto, siue ꝓprio siue cōmuni: vt patet ex Cyrilli auctoritate.

¶ Quo ad secundū ratio catholicæ assertionis est, idēptas hypostasis vtriusq; naturæ Christo. Hinc enim fit, vt vna eademq; hypostasis supponat vtriusq; nominibus, & ꝙ propria Deo inueniantur prædicari de hypostasi diuina, & propria homini de hypostasi humana. Nec oportet hic immorari: quia ex supradictis patet, nomina communia cōcreta posse pro qualibet sua hypostasi supponere.

¶ Quo ad tertium, documentū catholicum est, quòd licet non distinguendum sit cum Nestorio subiectum, de quo diuina & humana prędicantur, distinguenda tamē est rō subiecti, qua diuina de ipso dicūtur a ratione, qua humana de eodem enuntiantur: nam vna eademque est hypostasis in diuersis naturis subsistēs & propterea discernendum caute est non id, de quo dicūtur: sed id, secundū quod dicuntur. Et hoc cōfirmatur auctoritate August.

¶ Super Quæstionis sextædecimæ Articulum quintum.

IN titulo vide diuersitatem huius a præcedenti tituli: nam hic quæstio refertur ad diuinā naturam, ibi vero ad Deum. nam hic quæritur an humana prædicentur de natura diuina: ibi, an humana prædicentur de Deo. Vnde cum inter Deū & diuinam

Ephes. Epist. ad Proclū. Cyril. ca. 1.

Lib. 1. c. 11. in prin. to. 3.* eodem loco.

& diuinā naturam sola sit differentia secundum modum significandi, eis ista quæstio ad rem diuinam spectat, non vt res est absolute, sed vt res ē significata nōie abstracto, puta deitas aut diuinitas, vel æquialēte, puta natura diuina, essentia diuina & hmōi.

¶ In corpore articuli duæ sunt cōclusiones simul probatæ. Altera est in Christo ea quæ sunt vnius naturæ, non possunt prædicari de alia in abstracto significata. Altera est. In Christo ea quæ sūt vtriusque naturæ, possunt indifferēter de nominibus concretis vtriusque naturæ prædicari. Probant simul. Ea quæ sunt propria vnius, nō possunt vere prędicari de alio, nisi ex eo quod est idē illi. ergo ea quę sunt vnius naturæ, &c. Antecedens manifestatur, quia risibile non cōuenit nisi ei, quod est homo. Consequentia vero probatur, primo: qa nomina cōcreta supponūt hypostasim naturæ. Et cōfirmatur deinde secunda conclusio auctoritate Leonis.

¶ Aduerte hic, ꝙ abstracta & cōcreta nomina, quāuis cōueniant in significato formali (quoniā tam deitas, quām Deus deitatē significat, & similiter tā humanitas, quām homo humanam significat naturā) ex differenti tamen significandi modo inuento in illis, alia orīē differentia quo ad supposita per illa: nam abstractum nomen & significat naturam & supponit pro natura: deitas enim pro deitate supponit. Cōcretum vero significat quidem naturā, sed etiam supponit pro habente naturā, ac per hoc pro hypostasi naturæ, hypostasis.n. est habens naturam: Deus.n. supponit pro habēte deitatem, pro hypostasi diuinæ naturæ, & similiter homo pro habēte humanam naturā, pro hypostasi humanæ naturæ: & similiter risibilitas & significat & supponit ipsam risibilitatē, sed risibile supponit ꝙ habēte risibilitatē.

Et ideo risibilitas nō prædicatur de humanitate, sed risibile vere prædicatur de homine, qm idē est habens humanitatē & risibilitatē. Ex his igitur patet in primis assumptū in litera antecedens, quod sunt prædicari de diuina natura.

¶ 2 Præt. Caro pertinet ad naturā humanā: sed sicut dicit Damasc*. in 3. lib. dicimus naturā verbi incarnatā esse, sm beatos Athanasiū, & Cyrillum. ergo uidetur ꝙ pari ratione ea quæ sunt humanæ naturæ, possint dici de diuina natura.

¶ 3 Præt. Ea, quæ sunt diuinę naturæ conueniunt humanæ naturæ in Christo, sicut cognoscere futura, & habere salutiferā virtutē. ergo videt ꝙ pari rōne ea, quæ sūt humanę naturę, possit dici de diuina natura.

SED CONTRA est, ꝙ Damasc*. dicit in 3. lib. Deitatē quidē dicētes nō nominamus de ea, quæ humanitatis idiomata sunt. i. proprietates: nō.n. dicimus deitatē passibilē, vel creabilē: deitas aūt est diuina natura. ergo ea, quæ sunt humanæ naturæ, nō possūt dici de diuina natura.

RESPON. Dicendum, ꝙ ea quæ sunt propria vnius, non possunt vere de alio prędicari, nisi de eo, quod est idē illi, sicut risibile nō conuenit nisi ei qd est homo: in mysterio aūt incarnationis nō est eadē natura diuina & humana, sed eadē est hypostasis vtriusq; naturæ, ideo ea, quæ sūt vnius naturæ, nō possunt de alia prædicari, sm ꝙ in abstracto significatur. Nomina vero cōcreta supponunt hypostasim naturæ, & ideo in differēter prædicari possunt ea, quæ ad vtrāq; naturā pertinēt, de nominibus concretis, siue illud nomē de quo dicuntur, det intelligere vtrāq; naturā, sicut hoc nomē Christus, in quo intelligitur & diuinitas vngēs, & humanitas vncta, siue solū diuinā naturā, sicut hoc nomē Deus vel filius Dei, siue solū naturam humanā, sicut hoc nomē homo vel Iesus. Vnde Leo papa dicit in Epistola ad Palæstinos*: Non interest, ex qua Christus substātia nominetur, cū in separabiliter manēte vnitate personæ, idē sit & totus hominis filius, propter carnē, & totus Dei filius, propter vnam cum Patre deitatē.

AD PRIMVM ergo dicēdum, ꝙ in diuinis realiter est idem persona cum natura, & ratione huius idētitatis diuina natura prædicatur de filio Dei: non tamen est idē modus significādi, & ideo quædam dicuntur de filio Dei, quæ non dicuntur de diuina natura, sicut dicimus ꝙ filius Dei est genitus, non tamen dicimus ꝙ natura diuina sit genita, vt in prima parte habitum est*. Et similiter in mysterio incarnationis dicimus, ꝙ filius Dei passus est, non autem dicimus quòd diuina natura sit passa.

Ad 2m dicendum, ꝙ incarnatio magis importat vnionem ad carnē, quàm carnis proprietatē. Vtraq; autem natura in Christo, est vnita alteri in persona, ratione cuius vnionis, & diuina natura dicitur incarnata, & humana natura deificata, vt supra dictum est*.

Ad 3m dicendum, ꝙ ea quæ sunt diuinæ naturæ, dicuntur de humana natura, non secundum ꝙ essentialiter competunt diuinæ naturæ, sed secundum ꝙ participatiue deriuantur ad humanam naturam. Vnde ea, quę participari non possunt a natura humana (sicut esse increatū, aut omnipotentem) nullo modo de humana natura dicuntur. Diuina autem natura nihil patticipatiue recipit ab humana natura, & ideo ea quæ sunt humanæ naturæ, nullo modo possūt dici de diuina natura.

ARTICVLVS VI.

Vtrū hæc sit uera, Deus factus est homo.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ hæc sit falsa, Deus factus est homo. Cum.n. homo significet subsistentiam, fieri hominem, est fieri simpliciter: sed hæc est falsa, Deus fact⁹ est simpliciter. ergo hæc est falsa, Deus factus est homo.

¶ 2 Præt. Fieri hominem est mutari: sed Deus non potest esse subiectum mutationis, secundum illud Malach. 3. Ego dominus, & nō mutor. ergo videtur quòd hęc sit falsa, Deus factus est homo.

¶ 3 Præt. Homo secundum quòd de Christo dicitur, supponit personam filii Dei: sed hæc est falsa, Deus factus est persona filii Dei. ergo hęc est falsa, Deus factus est homo.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 1. Verbum caro factū est. Et sicut Athanasius dicit in Epistola ad Epitectū*, quod dixit, Verbū caro factum est, simile est, ac si diceretur, quòd Deus homo fact⁹ est.

cū sua manifestatione exēplari de risibili. Verissime siquidem dicitur, propria vnius non verificari de alio, nisi illud aliud sit idē huic, cui sunt propria, quemadmodū propria risibilitatis non verificatur de humanitate, quia nihil est idē vtriq;, sed verificātur de homine, quia homo est id humanæ naturæ, quod est idē habēti risibilitatē, idem.n. subiecto est hypostasis humana, & subiectum risibilitatis. Patet deinde vis consequentiæ, quoniam dū explicatur in litera proprietas concretorū in supponendo, intelligitur differentia quam explicauimus inter suppositione concretorum & abstractorum, ex qua fit vt abstractū nomen vnius naturæ pateat iportare omnino aliud ab his, quæ sunt alterius naturæ, scilicet ipsam solam naturā secundum se, ac per hoc optime infertur, quòd non prędicantur de abstracto ea quæ sunt alterius naturæ: et similiter pateat concretum cuiuslibet in Christo naturæ importare id, quod idem est, quod commune est omnibus ad quā cumque naturā spectantibus, scilicet vnam eādemq; hypostasim, & ideo optime infertur, quòd indifferēter ea, quæ sunt vtriusque naturæ de contractis vtriusque naturæ, prædicantur.

Super Quæstionis sextædecimæ Articulum sextum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore articuli primo respondetur quæsito vnica cōclusione. Hæc est vera, Deus factus est homo. Probatur que syllogismo satis clare posito, & ordinato in litera, ita vt non sit opⁿ formare illā.

¶ Deinde aperitur, quòd hæc propositio a diuersis diuerthimode intelligitur, iuxta dicta in primo huius quæstionis articulo de ista propositione, Deus est homo.

¶ In respōsione ad secundum, si dubitas, vide scripta in articulo primo in responsione ad vltimum. Et si tibi illa non sufficiunt, nec quiescis ex relatiua declaratione tam profundæ factionis, dicito quòd licet fieri hominem, absolute importet mutationem in subiecto acquirente humanam naturam, puta in materia, attamen personam aliquam fieri hominem, non importat mutationem in persona acquirente naturam humanam. Et ratio diuersitatis est, quia subiectum quod fit homo, per transmutationem sui acquirit esse humanum: sed persona quæ fit homo, sola nona personatione humanæ naturæ fit homo. Personare autem naturam humanam, nō est mutari, sed subsistere nunc primo in illa. Et ideo filius dei prius non erat homo, quia non personabat naturā humanam, & in tempore factus est homo, quia incœpit quandoque personare naturam vnā humanam, & per hoc acquisiuit primo esse substantiale humanæ naturę, & non tantum esse relativum: factus ē homo, factus est substantia animata sensibilis, rationalis, & non ad aliquid, nō ad humanam naturam. Et est non solū subiectum propositionis ly Deus, cū dicitur, deus factus est homo, sed vt subiectum factionis, hoc est personationis nūc primo: hoc cui fieri nihil aliud est, quàm personare nunc primo. Et sic habes substātialem factionem & terminum & subiectum, absque mutatione subiecti. Et si tibi appatet mirabile, memento quia nihil est mirabilius, quàm verbum caro factum est, post Trinitatis arcanum.

¶ In responsione ad tertium, si formalē responsionem nouitius optat, dicito quòd ista est vera, Deus factus est ſsubsistens in humana natura: hoc enim formaliter supponit ly homo. Et si ad materialiter sub stratum instet descendi, dicito quòd hæc etiam est vera, deus factus est persona filij dei subsistens in humana natura. Sicut etiam cum paries fit albus vere dicitur, quòd paries factus est paries albus, vt patet in septimo Metaphys. & ad propositum in 4. Senten. distin. 7.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum septimum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ponitur duplex propositionis sensus improprius: & iuxta vtrumque respondetur. Secundo, ponitur tertius sensus, qui solus est proprius, & responsio quæsito.

¶ Quo ad primum vide nouitie, quòd in primo sensu copula verbalis est, ly est. Et ly factus, ponitur vel adiectiuum subiecti, puta homo factus: sicut si diceretur, homo creatus, vel adiectiuum prędicati, puta deus factus: ita quòd sensus esset, vel quòd factus homo est deus, vel quòd homo est deus factus. Et vtroque modo iudicatur falsa: & de secunda quidem non est dubium. Prima autem falsa iudicatur: quia ly homo, in subiecto stat pro hypostasi, ac per hoc dicendo, homo factus, enuntiatur de persona humana facta, quòd est deus: constat autem, nullam esse personam siue humanam, siue diuinam factā, quæ sit deus: nam persona humana, quæ est deus, est non facta, sed genita ab æterno, deus de deo.

¶ In secundo autem, quamuis improprio sensu, dicuntur quinque. primo, ponitur modus, quo sumitur ly factus: & dicitur sumi, vt modus determinans compositionem, sicut in propositionibus modalibus ly possibile, aut necessarium determinare dicitur compositionem, ita ꝙ propositio ista, Homo factus est Deus, sonat istam, Hominem esse Deum, factum est. Et propterea, secundo in litera explicatur dictus sensus eiusdem, scilicet, factum est, vt homo sit deus, & similiter deus factus est homo, factum est, vt deus sit homo. Tertio dicitur, quòd propositio vtraque est vera in hoc sensu. Quarto, quòd hic sensus non est proprius harum propositionum. Et ratio quidem logica est: quia ly factus, non est modus determinatiuus cōpositionis sicut ly possibile, aut necessarium. Ratio vero realis ad sensum respiciens, quæ in litera redditur, cum quinto subiungitur, qūo sensus iste potest propriē tatem sortę habere, est quia hic homo, de quo enuntiatur factū esse deum, non est factus deus, ita ꝙ neq; ab æterno, neq; ex tē pore factum est, vt hō, hoc est hic homo, esset deus: constat.n. ꝙ ly homo, supponit in hac enuntiatione pro hoc homine: qa supponit personaliter & determinate, & quòd hic homo est deus ab æterno genitus, non factus, est hypostasis filij dei.

Locis sup. arti. 6. citatis.

Li. 3. orth. fid. c. 6. circa fin. & c. 7. a med.

Li. 3. ca. 4.

Epi. 83. iter mediū & fin. illi⁹.

D. 1147.

Li. 1. c. 13. circa prin. tom. 3.

In epist. 1. ad Elidonium inter princip. & med.

Non est igitur proprius sensus harum locutionum, dicere, Factum est ex homo esse deus. Posset tamen, vt quinto dicitur in litera saluari, vt proprius sensus, sustinēdo quòd homo habeat suppositionem simplicem, hoc est, supponat pro natura humana in concreto communiter, nam factum est, quòd homo sit deus: quamuis nō sit factum, quòd aliqs singularis homo sit deus: quia ille singularis homo, qui est deus, est naturaliter, & ab æterno deus.

¶ Occurrit hic autē circa duo quæstio. Primo circa suppositionem simplicē, & proprietatem p̄positionis sic sumptæ. Secundo, circa personalem, an iste homo sit factus de*. Est autem dubitādi ratio circa primū: quia dicendo, homo est factus deus, ly homo supponit pro habente naturā humanam indeterminate. aliud enim est dicere, hic homo est factus deus: & aliud est dicere, homo est factus deus: quoniā homo supponit confuse pro habente naturā humanam, hic homo autē determinate.

¶ Et hinc fit primo, vt ratio literæ nihil valeat, reprobando illam, Homo factus est deus: quia ista ē falsa. Iste homo factus est deus. Fit secundo, vt non logice dicatur in litera, quòd supponat simpliciter ly Homo, stando pro homine communiter: quoniam supponit personaliter, confuse tamen: immo naturalis suppositio termini cōis concreti, est supponere p̄ habente naturā indeterminate. Fit tertio, vt quia ista propositio, Homo factus est deus, in personali suppositione proprijssime sumpta est vera: quia in veritate homo est deus, & nō semper fuit deus, sed per vnionis gratiam est deus: male in litera arguatur falsitatis. Fit quarto, vt Scotus in tertio sententiarum distinctione septima, quæstione secunda, rectius dixerit q̄ ista propositio, Homo factus est deus, est simpliciter vera & propria: tum quia homo per actionem agentis est deus, & non semper fuit deus: tum quia est conuertens illam, deus factus est homo.

¶ Ad euidentiam horum scito, quòd inter personalem, & simplicem suppositionem hæc est differētia, quod si ly Homo, supponit personaliter, oportet prædicatum conuenire alicui personæ humanæ: quod enim de nulla persona humana, nec de omnibus simul verificatur, de homine personaliter sumpto nō verificatur, vt patet discurrenti, tam in propositionibus per se, quàm per accidens. Si vero supponit simpliciter, prædicatum conuenit homini abstrahenti a suis suppositis: ita quòd verificatur de homine communiter, & de nullo homine, nec de omnibus simul verificetur.

¶ Ad propositum autem descendendo, considerandum est, q̄ in illa propositione, Homo factus est deus, ly Homo supponit personaliter propriè loquendo: quia ly factus est, non permittit hominem supponere nisi personaliter cum dicitur, Homo factus est albus quoniam fieri reale, non est hominis communiter, sed hominis singularis. Et p̄terea ad veritatē istius, Homo factus est deus, oportet veram esse illam, Aliquis homo factus est deus: sicut ad veritatem istius, Homo factus est albus, oportet quòd aliquis homo sit factus albus. Sed si ly homo, supponat simpliciter: veritas eius non exigit, quòd aliquis homo sit factus deus, sed sufficit quòd per actionem alicuius agentis factum sit, vt de homine absolute verificetur de nouo

* lib. 3. c. 2. non longe a fine.

nominauerit: sed deus ea ratione dicitur humanatus, qua est homo factus. ergo homo ea ratione dicitur deificatus, qua est factus deus. Et ita hæc est vera, homo factus est deus.

¶ 4 Præt. Cum dicitur, deus factus est homo, subiectum factionis vel mutationis non est deus: sed humana natura, quam significat hoc nomen homo: sed illud videtur esse subiectum factionis, cui factio attribuitur. ergo hæc magis est vera, homo factus est deus, quàm ista, Deus factus est homo.

SED CONTRA est, quòd Damasc. dicit in 3. lib. * Non hominem deificatum dicimus, sed deum humanatum: idem autem est fieri deum quod deificari. ergo hæc est falsa, homo factus est deus.

RESPON. Dicendum, quòd ista propositio, homo factus est deus, tripliciter potest intelligi. Vno modo, ita quòd hoc participium Factus, determinet absolute vel subiectum, vel prædicatum. Et in hoc sensu est falsa: quia neque homo ille de quo deus prædicatur, est factus, neque deus est factus, vt infra dicetur. * Et sub eodem sensu hæc est falsa, deus factus est homo: sed sub hoc sensu non quæritur hic de istis propositionibus. Alio modo potest intelligi, vt ly Factus, determinet compositionem, vt sit sensus, homo factus est deus, idest, factum est, vt homo sit deus. Et sub hoc sensu vtraq; est vera, & homo factus est deus, & deus factus est homo: sed hic nō est proprius sensus harum locutionum: nisi forte intelligatur f̄m q̄ ly homo, non habet personalē suppositionem, sed simplicem. Licet.n. hic hō non sit factus deus, quia hoc suppositū. s. psona filij dei, ab ęterno fuit deus, tamen homo, cōiter loquendo, nō semper fuit deus. Tertio modo p̄prie intelligitur, secundum q̄ hoc participium factus, ponit fieri circa hoiem in respectu ad deū, sicut ad terminum factionis. Et in hoc sensu, suppositio q̄ in Christo sit ea dem persona, & hypostasis, & suppositum dei & hominis (vt supra ostensum est †) ista propositio est falsa: quia cum dicitur, homo factus est deus, ly homo, habet personalem suppositionem. Non.n. esse deum, verificatur de homine

* art. 2. & 3. huius q.

† 3. p. q. 2. art. 1.

tur a prædicatis, & prædicatum integrum, scilicet factum esse deum, verificandum est, & non potest verificari de homine personaliter siue confuse, siue determinate, ideo ad suppositionem simplicem recursum est. Logicum quippe est, vt homo suppona simpliciter pro habente naturam, abstrahendo a singularibus, non solum quo ad significationem, sed quo ad id quod prædicato supponat, & hæc non est eius naturalis suppositio, sed cum personaliter supponit pro habente naturam indeterminate.

¶ Ad tertium dicitur, quòd iam patet, falsum esse, quòd personaliter sumpta illa propositio, homo factus est deus, sit vera: nec est versū de homine personaliter sumpto, quòd per gratiam vnionis est deus.

¶ Vnde ad quartum ex Scoto dicitur, quòd si Scotus vtitur suppositione simplici, verum dicit: & affirmat proprietatem sensus, quam Auctor in litera sub dubio reliquit: sed in veritate ly Factus est, transit in impersonalē: hoc est, factum est, vt homo esset deus. Quod non videtur de intentione Scoti, volentis istam, Homo factus est deus, sequi per conuertionem ad illam, deus factus est homo: oportet enim personaliter supponere hominem, si per conuertionem sequitur ad illam. Et propterea si (vt apparet) vtitur suppositione personali, dicēte dicit contra Auctorem, sed falsum dicit: quoniam personaliter sumpta propositio illa, homo factus est deus, est falsa. Et cum probatur, quia istæ sunt veræ, homo potest actionem agentis est deus: &, homo non prius erat deus, respondetur quòd prima est falsa, quia veritas eius exigit veritatem alicuius suæ singularis, scilicet quòd aliquis homo per actionem agentis est deus, qui prius non fuit deus. Constat autem, quòd nullus homo per actionem cuiuscumque agentis est de nouo deus: quia ille homo, scilicet Iesus Nazarenus, qui solus inter homines est deus, non est de nouo deus, sed ab æterno: nec per actionem alicuius agentis, sed æterna natiuitate a Patre est deus. Nec est verum quòd istius, deus factus est homo, conuertens fit, homo

factus est deus, sed illa, Qui factus est homo, est deus, sicut ista, Paries factus est albus, non conuertitur in illam, Album factū est paries, sed in istam, Quod factum est album, est paries.

¶ Secundum dubium occurrens est: quia videtur quod etiam factum sit, quòd iste homo sit deus: nam ly iste homo, stat pro supposito æterno, non quatenus est æternum, seu hypostasis diuinæ naturæ: sed quatenus est ex tempore hypostasis humanę naturæ. Constat autē, quòd factū est per gratiam diuinam, vt hypostasis diuinæ naturæ, effec hypostasis humanę naturæ, & quòd hypostasis humanæ naturæ, esset ipsa verbi hypostasis. Et sic propositio esset vera, & sensum proprium haberet secundum personalē suppositionem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd in hac vltima particula literæ nō est sermo de veritate, sed de proprietate sensus. Et propterea licet assignatus sensus obiiciēdo sit verus, non tamen ē proprius dictæ propositionis: quia ly homo, ex parte subiecti personaliter ac determinate supponens, debet sumi pro illa hypostasi absolute: & non pro illa, vt abstrahit a seipsa (vt obiectio sumit) quia subiecta tenentur materialiter: cōstat autem quòd absolute sumpta hypostasi illa, falsum est quòd factum sit illam esse deum. Vbi tamen huiusmodi dicta inueniuntur, pie interpretanda sunt, nec extendenda.

¶ Quo ad secundum tertius sensus ponit, quòd hoc totum. Factus est, ponitur pro copula verbali: sic enim ly factus est, ponit circa hominem vt subiectum fieri, non absolute, sed in ordine ad deum, vt terminum factionis: ita q̄ sensus proprius est, quòd homo effectus est deus. Et in hoc sensu proprie respōdetur quæsito, quòd propositio est falsa: & manifestatur, & probatur. Manifestatur quidem & ex supposita sententia fidei falsificante dictam propositionem, & ex contraria hæresi Nestorianorum verificante eandem. Ponendo enim vnam tantum in Christo hypostasim, cum illa sit genita deus ab æterno, & supponatur per ly homo, non potest dici, quòd factus est deus. Ponendo autem eum hæreticis duas in Christo hypostases, optime verificatur, quòd homo factus est deus, quia ille homo cōiunctus est deo, sicut econtra, Deus factus est homo, i. coniunctus est illi homini secundum hos hæreticos. Probatur autem sic. Esse deum verificatur de homine non ratione naturæ, sed suppositi, ergo fieri deum, de supposito quoque verificari debet, si propositio est vera: sed de supposito non potest verificari fieri deum. Probatur: quia ab æterno est deus, nec vnquam cœpit esse deus, aut fieri deus, aut quòd factus sit deus. ergo. Antecedens patet. Consequentia vero probatur: quia eiusdem est fieri & esse, si fit, cum fieri terminetur ad esse.

¶ Aduerte circa hæc, quòd cum in omni factione, qua vnum fit aliud, non solum concurrat terminus, sed subiectum seu quasi subiectum, & in hac factione, vt in litera dicitur, Deus significetur vt terminus, per hanc propositionem, Homo factus est deus, restat vt homo significetur vt subiectum: & ideo, vt in litera dicitur, est falsa propositio ista, Homo factus est deus. Et tamen si relatiue iudicetur ista factio, verissimum est, quòd deus est terminus, & homo formaliter est subiectum: quia secūdum rem mutatio ponitur in homine formaliter, & in deo non nisi vt in termino. Quo fit, vt ad rem spectando, deberet ista propositio, Homo factus est deus, dici vera, & magis vera, quàm illa, deus factus est homo: quia in illa subiectum factionis ponitur subiectum, & terminus ponitur terminus, in illa autem, econtra: & tamen totum oppositum affirmatur:

ratione humanæ naturæ, sed ratione suppositi sui: suppositum autem illud humanæ naturæ, de quo verificatur esse deum, est idem quod hypostasis seu persona filij dei, quæ semper fuit deus. Vnde non potest dici, quòd iste homo incœpit esse deus, vel quòd fiat deus, aut quòd factus sit deus. Si vero esset alia persona vel hypostasis dei & hominis, ita quòd esse deum, prædicaretur de homine, & econuerso, per quandam coniunctionem suppositorum, vel dignitatis personalis, vel affectionis, vel inhabitationis (vt Nestoriani dixerunt) tunc pari ratione posset dici, quòd homo factus est deus, idest, coniūctus deo, sicut & quòd deus factus est homo, idest, coniunctus homini.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in verbis illis Apostoli hoc relatiuum Qui, quod refert personam filij dei, non debet intelligi ex parte prædicati, quasi aliquis existens ex semine Dauid, secundum carnem sit factus filius dei, in quo sensu obiectio procedebat: sed debet intelligi ex parte subiecti, vt sit sensus, quòd filius dei factus est, scilicet homo, ad honorem Patris (vt Glo. exponit) existens ex semine Dauid secundum carnem. Ac si diceret, filius dei factus est habens carnem ex semine Dauid, ad honorem dei.

AD 2^m dicendum, quòd illud verbum August. * est intelligendum in illo sensu, secundum quòd ex illa susceptione incarnationis factum est, vt homo esset deus, & deus esset homo. In quo sensu ambæ locutiones sunt veræ, vt dictum est. † Et similiter dicendum est ad tertium: nam deificari idem est, quod fieri deum.

AD 4^m dicendum, quòd terminus in subiecto positus tenetur materialiter, idest pro supposito: positus vero in prædicato, tenetur [d] formaliter, idest pro natura significata. Et ideo cum dicitur, Homo factus est deus, ipsum fieri, non attribuitur humanæ naturæ, sed supposito humanæ naturæ, quod est ab æterno deus, & ideo non conuenit ei fieri deum. Cum autem dicitur, deus factus est homo, factio intelligitur terminari ad ipsā humanam naturam. Et ideo proprie loquendo, hæc est vera, deus factus est homo: sed hæc est falsa, quia ista, deus factus est homo, affirmatur & in Euangelio, Verbum caro factum est, & in symbolo, Et homo factus est: illa autem, Homo factus est deus, communiter dicitur falsa.

* positum † arg.

¶ Quorsum hæc? Propter duo. Primum est, vt non sistas in factione relatiua, sed intelligas in hoc mysterio fieri illud, quo dicitur, Verbum caro factum est, & homo factus est, esse non fieri relatiuum: qa non caro, non homo factus esset dei filius, sed ad carnem, ad hominem: & militarent multum argumenta allata. Sed fieri substantiale, non quale est fieri, quo materia transmutatur in carnem, aut humanam naturam: sed quale est fieri, quo fingeretur, Sortem fieri hominem. Nam sicut alio modo se habet esse inter Sortem & humanam naturam ex vna parte, & inter materiam & humanam naturam ex altera parte, ita dissimiliter se habet fieri inter hæc & illa: cum enim dicimus, Sortes est homo, non denotatur aliud esse prædicati, & aliud subiecti: sed cum dicitur, Materia est humana, aliud esse essentiale denotatur materiæ, & aliud humanitatis. Et ideo fieri medians inter materiam & esse humanum, fieri substantiale quidem, sed mutationis est ipsius materiæ: inter Sortem autem & humanam naturam non mediat fieri mutationis: sed aut nullum, aut sine mutatione. Et ad hoc fieri spectat fieri illud, quo verbum caro factum est: sicut ad hunc essendi modum spectat esse illud, quo verbum est homo, in primo modo dicendi per se, vt patet ex supradictis.

† In corp. artic.

D. 1051.

¶ Secundum est, q̄ cum his stat, q̄ interuenit in hoc mysterio mutatio relatiua, secundario tamen: ita q̄ cum de hoc mysterio loquendum est dicito, q̄ interueniant hic duo, s. factio, & mutatio. Et q̄ factio quidem est substantialis, qua Verbum caro factum est: & locum subiecti tenet in hac factione substantiali verbum: quia secundum rei veritatem concurrit in hoc fieri verbum, vt hypostasis, quæ naturæ subiicitur, naturam substantificans, in natura subsistens. Et natura ipsa humana (de qua est sermo) tenet locum termini, quāuis non tm, vt dicetur. Mutatio autem est relatiua: & respectu huius natura humana tenet locum subiecti, verbum aūt locum termini: quia verbum non refertur, nisi quia natura refertur ad verbum. Et qm̄ non de mutatione, sed de factione est sermo in istis propositionibus, ideo illa est simpliciter vera, deus factus est homo: in eo siquidem de eo quod est, vt subiectum factionis, dicitur, quòd factum est homo, quod constat esse verissimum, & proprijssime dictum: ita vero, Homo factus est deus, est simpliciter falsa: quoniam in ea enuntiatur vt terminus factionis deus, qui nec ratione naturæ, nec ratione suppositi potest terminare factionem circa suppositum hominis ex significatione propositionis positam, cum dicitur, homo factus est deus.

¶ In responsione ad primum aduerte nouitie, quòd tota vis

argumenti consistit in illo pronomine, Ei: quasi dixerit Apostolus, de filio suo, quia factus est ei, hoc est deo filius, &c. Et propterea responsio cõsistit in hoc, quòd ly Ei, idem significat quod ad honorem eius: & construitur sic, Qui factus est ad dei honorem ex semine Dauid secundum carnem.

¶ In responsione ad secundum & tertiũ habes piam interpretationem Græcorum & Gregorii, & Latinorum in Augustino.

¶ In responsione ad quartũ vide in calce responsionis, ꝙ natura humana dicitur subiectum factionis, non solum ea ratione, quia est subiectum mutationis relatiue: sed ga substantiale fieri in mysterio Icarnationis inuentum conuenit humanæ naturæ passiue: quoniam hoc fieri non est, nisi verbo vniri naturam humanã in vnitatem hypostaticam, vbi constat verbum personare naturam, & naturam personari in verbo. Et licet verbũ personare naturã, non sit agere (eum non sit commune toti Trinitati, cui omnis actio ad extra communis est, sed soli verbo conueniat (& consequẽter naturam a verbo personari, non sit pati: quia tamen hoc fieri, physice loquendo, nõ est nisi personatio humanæ naturæ in verbo, vt nunc primo dependens a tota Trinitate, vt causa efficiẽte, & verbum in ipsa personatione concurrat vt hypostasis, & natura humana vt patiens ipsam factionem suæ personalitatis in verbo, tam verbum quàm natura humana potest significari vt subiectum factionis in hoc mysterio. Et propterea in litera dicitur, quòd dici potest, Humanitas facta est Dei, non autem, quòd homo factus est deus.

Inf. q. 20. a. 1. ad 1. Et 2. q. 41. art. 3. c. & ad 4. Et 3. distinctio. 4. q. 2. art. 2. ad 4. & di. 11. q. 1. arti. 2. & dis. 23. q. 1. art. 3 ad 2. Et 4. cõ. c. 48. Et veri. q. 29. arti. 1. ad 1. Et op. 3. c. 223. ct 1. Cor. 15. lec. 2.

* art. 5. huius q.

Homo factus est deus: sicut si Sortes cum prius fuerit homo, postea factus est albus, demonstrato Sorte, hæc est vera, Hic homo hodie factus est albus: hæc tamen est falsa, Hoc album hodie factum est homo. Si tamen ex parte subiecti poneretur aliquod nomen significans naturam humanam in abstracto, posset hoc modo significari vt subiectum factionis, puta si dicatur, quòd natura humana facta est filij dei.

Articvlvs VIII.

Vtrum hæc sit uera, Christus est creatura.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit vera, Christus est creatura. Dicit enim Leo Papa, Noua & inaudita conuentio: Deus qui est & erat, fit creatura: sed illud potest prædicari de Christo, quòd filius dei factus est per incarnationem. ergo hæc est vera, Christus est creatura.

¶ 2 Præt. Proprietates vtriusque naturæ, possunt prædicari de hypostasi communi vtriusque naturæ quocumque nomine significetur, vt supra dictum est: * sed proprietas humanæ naturæ est esse creaturam: sicut & proprietas diuinæ naturæ est esse creatorem. ergo vtrumque potest dici de Christo, scilicet quòd sit creatura, & ꝙ sit increatus & creator.

¶ 3 Præt. Principalior pars hominis est anima, quàm corpus: sed Christus ratione corporis, quod de Virgine traxit, dicitur esse simpliciter natus de Virgine. ergo ratione animæ, quæ creata est a deo, debet simpliciter dici, ꝙ Christus sit creatura.

SED CONTRA est, quòd Ambro. dicit in lib. de Trinita.† Numquid dicto factus est Christus? numquid mandato creatus est Christus? quasi dicat, non. Vnde subdit, Quo modo autem creatura in deo esse potest? etenim deus naturę simplicis est, non coniunctæ. ergo hæc non est concedenda, Christus est creatura.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Hiero. * dicit, ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Vnde cum hæreticis nec nomina debemus habere communia, ne eorum errori fauere videamur. Arriani autem hæretici, Christum dixerunt esse creaturam, & minorem Patre, non solum ratione humanæ naturæ, sed etiam ratione diuinę personæ. Et [4] ideo non est absolute dicendum, quòd Cristus sit creatura vel minor Patre, sed [4] cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam. Ea vero, de quibus suspicari non potest, quòd diuinæ personæ conueniant secundum seipsam, possunt simpliciter dici de Christo ratione humanæ naturę, sicut simpliciter dicimus Christum esse passũm, mortuum & sepultum: sicut etiam in reb. 3. c. 4. & fine & c. 5. a me.

D. 22[illegible]

D. 61[illegible]

† in lib. de fide c. 2. ea inscr. tom. 1.

* refert sen. dist. 19 in fine.

tur assumptum Ioan. 14. ex verbis Domini dicentis sine determinatione aliqua, Pater maior me est. Si enim Christus absolute & simpliciter dixit, Pater maior me est (quod est dicere, ego sum minor Patre) & idem est iudicium de ista & de illa, Christus est creatura, vt in litera dicitur, consequens est, vt dicere hæc, non sit communicare in vocabulis cum hæreticis: sed sectari Euangelica verba, destruendo tamen sensum hæreticorum: non enim prohibemur loqui & sectari locutiones sacræ Scripturæ, male expositæ ab hæreticis, alioquin oporteret nouum semper modum loquendi inuenire, quod est fatuum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Saluator non dixit sine determinatione, Pater maior me est: quoniam appositi hanc locutionem, vt rationem præcedentis, de seipso secundum assumptam naturam loquentis: ait enim, Gauderetis vtique quia vado ad Patrem: quia Pater maior me est: constat enim liquido, quòd secundum humanam naturam vadit ad Patrem: quia Pater maior est ipso proculdubio secundum illam naturam, secundum quam vadit ad Patrem: alioquin maioritas non esset ratio eundi ad Patrem. Ex contextu igitur literæ quo maioritas Patris ratio eundi ad Patrem ponitur, determinatur maioritas ipsa Patris ad filium secũdum humanam naturam, secundum quam vadit ad Patrem. non est ergo euangelica, sed arriana vox, Christus est minor Patre, Christus est creatura.

¶ Secunda conclusio seu potius regula vniuersalis est: Ea quæ non possunt suspicari conuenire personæ Christi, secundum se absolute affirmantur de Christo, quamuis solum ratione naturæ humanæ illi conueniant.

¶ Vbi nota nouitie Auctorem in hac litera distinguere ea, quę conueniunt Christo ratione humanę naturæ in duo genera: nam quædam sunt, quæ in dubitationem venire possunt: tam conueniãt personæ secundum se, quædam vero ꝙ clare conuenire intelliguntur solum ratione naturæ. Et de secundo genere habetur regula, ꝙ simpliciter & absolute affirmantur de Christo, vt esse crucifixũ, mortuũ &c. de primo autẽ genere traditam esse regulam contrariã, scilicet, ꝙ non simpliciter, sed cum determinatione affirmãda sunt de Christo, testatur contextus literæ, cum ponendo secundi generis regulam dicit, Ea vero de quibus. Per hanc siquidem aduersatiue continuationem textus insinuauit, ꝙ in illis duobus, s. minor Patre, & creatura, omnia similis generis intellexit, ac per hoc vniuersalem regulam. Probatur autem in litera vtraq; regula ex eõi vsu loquendi in corporalibus humanis, ex eo ꝙ in illis differẽtia huiusmodi seruatur: distinguuntur siquidẽ & in illis communia toti, & parti a proprijs parti. Et cõmunia secundum partem tantum insunt, nõ simpliciter enuntiãtur de toto: non n. dicimus quòd æthiops est albus, sed quòd est albus dentes: sed bene dicimus quòd est crispus, quamuis solos capillos habeat crispos. Et scito hic neutram obiectionem Durandi in 3. sen. dist. 11. militare contra præsentem doctrinam: quia ad rem ipsam spectant ambæ. Auctor autem ad dubitationem & errorẽ vitandum tendit, & super hoc fundat doctrinam hanc, vt patet in litera. Et propterea nec obstat, ꝙ Christus dr absolute genitus ex Maria virgine: nec obstat quòd humana & diuina natura aut suppositum non se habent vt partes, sicut capilli & dentes, nec ꝓdicarẽtur de Christo, sicut crispum ant albũ esse. Argumentum n. a simili, optime seruit ad modum loquendi comprobandum, quicquid sit de rerum disparitate.

¶ In responsione ad primum, aduerte responsionem non voluntariam: sed sumptam ex textu Magistri sen. in 3. distinc. 11. vbi hæc tractatur materia.

1. dist. 19. q. 1. art. vnic. co.

* Tra. 105. a medio, tom. 9.

Articvlvs IX.

Vtrum hæc sit uera, iste homo, demonstrato Christo, incœpit esse.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd ille homo, demonstrato christo incœperit esse. Dicit enim August. super Ioan.* Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus: sed illud quod non semper fuit incœpit esse. ergo ille homo, demonstrato christo, incœpit esse.

¶ 2 Præt. christus incœpit esse homo: sed esse hominem est esse simpliciter. ergo ille homo incœpit esse simpliciter.

¶ 3 Præt. Homo importat suppositum humanæ naturæ: sed christus non semper fuit suppositum humanæ naturæ. ergo ille homo incœpit esse.

SED CONTRA est, quòd dicitur Hebr. vlti. Iesus christus heri & hodie, ipse & in sæcula.

RESPON. Dicendum, quòd non est dicendũ, quòd ille homo, demõstrato chro, incœperit esse, si nihil addatur: & hoc duplici rõne. Primo, quia vox ista non arriana, sed euangelica est, ac per hoc non propria hæreticis, sed communis & frequentanda. Probatur

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliquando sancti doctores causa breuitatis determinatione omissa, nomine creaturæ vtuntur circa Christum: est tamen in eorum dictis subintelligenda determinatio, inquantum homo.

AD 2[m] dicendum, ꝙ omnes proprietates humanæ naturæ, sicut & diuinæ, possunt aliqualiter dici de Christo. Vnde & Damasc.* dicit in 3. lib. quòd Christus, qui deus est & homo, dicitur & creabilis & increabilis, partibilis & impartibilis: sed tamen illa quæ dubitationem habent circa alterutram naturam, non sunt dicenda absque determinatione. Vnde ipse postea alibi subdit, † ipsa vna hypostasis, scilicet Christi, & increata est deitate, & creata est humanitate. Sicut & econuerso non esset dicendum sine determinatione, Christus est incorporeus vel impassibilis ad euitandum errorem Manichæi, qui posuit Christum verum corpus non habuisse, nec vere passum esse: sed dicendum est cum determinatione, quòd Christus secundum deitatem est incorporeus & impassibilis.

† 3. c. 5. & 6. c. 2.

AD 3[m] dicendum, quòd de natiuitate ex Virgine, nulla dubitatio potest esse, ꝙ conueniat personæ filij dei, sicut potest esse de creatione. Et ideo non est similis ratio vtrobique.

Articvlvs IX.

Vtrum hæc sit uera, iste homo, demonstrato Christo, incœpit esse.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd ille homo, demonstrato christo incœperit esse. Dicit enim August. super Ioan.* Priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse mediator Dei & hominum, homo Iesus Christus: sed illud quod non semper fuit incœpit esse. ergo ille homo, demonstrato christo, incœpit esse.

¶ 2 Præt. christus incœpit esse homo: sed esse hominem est esse simpliciter. ergo ille homo incœpit esse simpliciter.

¶ 3 Præt. Homo importat suppositum humanæ naturæ: sed christus non semper fuit suppositum humanæ naturæ. ergo ille homo incœpit esse.

SED CONTRA est, quòd dicitur Hebr. vlti. Iesus christus heri & hodie, ipse & in sæcula.

RESPON. Dicendum, quòd non est dicendũ, quòd ille homo, demõstrato chro, incœperit esse, si nihil addatur: & hoc duplici rõne. Primo, quia vox ista non arriana, sed euangelica est, ac per hoc non propria hæreticis, sed communis & frequentanda. Probatur

1. dist. 19. q. 1. art. vnic. co.

* Tra. 105. a medio, tom. 9.

A nut in subiecto positus tenetur non formaliter pro natura, sed materialiter pro subiecto.

¶ Circa hunc processum occurrit primo Durandus in 11. dist. 3. sen. q. 1. reprehendens concludentem ex eo, quòd subiectum stat materialiter pro supposito, istam esse falsam. Iste homo, i. Christus, incœpit esse. Ex hoc enim, inquit, quod subiectum tenetur materialiter, licet habeatur ꝙ aliquid potest sibi vere attribui, quod non attribuitur illi rõne formæ (sicut cum dicimus, album currit) nõ tamen habetur, quin etiam attribui sibi vere possit, qđ conuenit illi ratione formæ, vt patet dicendo, hoc album disgregat. Ac p hoc, est incipere esse conuenit Christo rõne humanæ naturæ, sicut illa est vera, Hic homo (demonstrato Christo) est risibilis, ita ista, Hic homo incœpit esse, si nihil aliud obstat, nisi quòd subiectũ tenetur materialiter. Vtrobiq; enim supposito attribuitur quod rationæ formæ conuenit.

¶ Occurrit deinde Scotus in 3. sen. di. 11. q. 3. obiciens, ꝙ stare pro supposito contingit dupliciter, s. secundum se, vel vt habeat aliqd aliud, sicut Sortes albus stat pro supposito generis substantiæ, non secundum se, sed vt habet albedinem: & similiter hic homo id est, Christus stat ꝙ supposito diuino, non secundum se, sed vt est suppositũ humanæ naturæ. Deficit ergo processus literæ, non distinguendo modos, quib[9] potest pro supposito accipi hic hõ seu Chr[illegible].

¶ Circa eundem processum pro quanto fundat se super hoc, quòd ista propositio, Christus incœpit esse, significat in supposito æterno aliquid repugnans illius æternitati, s. incipere esse. Durandus quoque ibidem occurrit, arguens quòd nec istud videtur valere: quia licet ponendo in Christo vnum esse tantũ, valeret, non tamen ponendo in ipso plura esse, sicut oportet aliquo modo ponere: quoniam non sequitur, quòd non semper fuerit nullum esse habendo: sed quòd non semper fuerit secundum esse illud, secũdum quod incœpit esse, cum quo stat, quòd semper fuerit secundum aliud esse.

¶ Circa cõclusionem Scotus primo vbi supra occurrit, volẽs, quòd ista possit concedi, Christus seu iste homo incœpit esse. Et ratio eius est, quia ly esse, importat esse simpliciter, hoc est, de genere substantiæ: constat autem Christum incœpisse esse hominem, quod est esse de genere substantiæ. Tuetur quę hanc suam positionem ex prælegato dicto, scilicet quòd iste homo seu Christus stat pro verbo, vt est suppositum humanæ naturæ, fouetque se, tum quia quod generatur, incipit esse s. Phytum quia verbum incœpit esse homo: ergo Christus incœpit esse. Probatur consequentia: Quando de aliquo dicitur incipere determinatum per aliquod prædicatum de illo toto dicitur incipere: sicut si Sortes incipit esse albus, Sortes albus incipit esse, ergo similiter est in proposito,

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Occurrit deinde Durandus, concludens, distinguendum esse, & non simpliciter respondendum, an Christus incœperit esse: quoniam vtraque pars contradictionis est vera, ad diuersa referendo, naturam scilicet vel suppositum.

¶ Ad primo obiecta ex Durando, dicitur quòd non militant contra præsentem literam. Cõcedimus siquidem omnia, q̃ obiciendo dicitur in communi de subiecto stante materialiter, scientes, q̃ aliud est conuenire supposito rõne suppositi, & aliud conuenire supposito, quacumque illud ratione cõueniat. Vnde nec somniauit Auctor, quòd quia subiectum tenetur materialiter, ideo oporteat quicquid illi attribuitur, vt e conuenire illi ratione suppositi: sed docuit quòd oporteri illud non repugnare supposito, i. a quòd fundatur processus literæ super hoc, q̃ quia subiectum tenetur materialiter pro supposito, ideo oportet attributum supposito non repugnare supposito, nec sufficit non repugnare naturæ, seu formæ. Per hoc enī excludit Auctor obiectionem dicentiū, q̃ quia dicēdo, iste homo incœpit esse, incipere esse, non repugnat naturæ humanæ Christi significatæ per ly homo, consequens est, q̃ sit vera. Excluditur siquidem: quia oportet quòd incipere esse nõ repugnet supposito ſportato per ly iste homo: quia ly homo, ex parte subiecti stat pro habente naturam hypostaticè: significat enim illum habentem naturam humanam: constat enim quòd iste habens humanitatem est suppositū. Et quia in Christo non est aliud suppositum nisi æternum, cui repugnat incipere esse, ideo propositio concluditur falsa.

¶ Ad obiecta deinde contra eundem processum ex Scoto dicitur, quòd processus non peccat ex prætermissa distinctione inter suppositum diuinum secundum se, & vt suppositum humanæ naturæ: quia illa distinctio superflua est in proposito: qm̃ quæstio non est de propositione aliqua, in qua subiectum est suppositum diuinum secundum se: non enim vertitur hic in dubium, An verbum seu filius dei incœpit esse, præsupponim⁹ enim suppositum diuinum æternum esse. Sed quæstio est de propositione, in qua subiicitur suppositum æternum habens humanam naturam, vt est ista, Iste homo, demonstrato Christo, incœpit esse: & similiter ista, Christus incœpit esse. Et propterea non oportuit distinguere: sed infra terminos quæstiũ stando procedere. Et sic factum est in litera procedente ex eo, q̃ si de hoc homine negatur fuisse, negatur fuisse de supposito æterno: quia negatio totum destruit significatum per hunc hominem, & non solam rationem, qua est homo: ista siquidem propositio, Iste homo demonstrato Christo incœpit esse, claudit in se duas propositiones: alteram affirmatiuam, iste homo quandoque fuit, alteram negatiuam, & iste homo immediate ante illud non fuit. Hæc autem negatiua est de secundo adiacente, & negat pro tempore præcedente ab isto homine esse. Negans autem hunc hominem esse, non negat directe hunc esse hominem, vt Scotus & aduersarij exponunt, vt patet. ergo negat totum, scilicet hunc hominem esse. Et cum hic homo ex parte subiecti principaliter importet ly hunc (quia subiecta materialiter tenentur) consequens est, quòd principaliter negatur esse de supposito demonstrato per ly hic, ac per hoc propositio est simpliciter falsa.

Primo quidem, quia hæc locutio est simpliciter falsa, secundum sententiam catholicæ fidei, qua ponimus in Christo vnum suppositum & vnam hypostasim, sicut & vnam personam. Secundum hoc enim oportet, quòd in hoc quod dicitur, iste homo, demonstrato Christo, designetur suppositum æternum, cuius æternitati repugnat incipere esse. Vnde hęc est falsa, hic homo incœpit esse. Nec obstat q̃ incipere esse conuenit humanæ naturæ, quæ significatur per hoc nomen homo: quia terminus in subiecto positus non tenetur formaliter pro natura, sed magis materialiter pro supposito, vt supra dictum est.* Secundo, quia etiam si esset vera, non tamen esset ea vtendum absque determinatione, ad euitandum hæresim Arrij: quia sicut personæ filij Dei attribuit, q̃ esset creatura, & quòd esset minor Patre, ita attribuit ei quòd esse incœperit, dicens, quòd erat, quando non erat.

Ad primvm ergo dicendum, quòd auctoritas illa est intelligenda cum determinatione, vt scilicet dicamus, quòd homo Iesus Christus non fuit antequàm mundus esset, ſm humanitatem.

Ad 2^m dicendum, quòd cum hoc verbo incipit, non sequitur argumentum ab inferiori ad superius: non enim sequitur, hoc incipit esse album, ergo incipit esse coloratum. Et hoc ideo, quia incipere, importat nũc esse, & non prius: non autem sequitur, hoc non erat prius album, ergo non erat prius coloratum. Esse autem simpliciter, est superius ad esse hominem: vnde non sequitur, Christus incœpit esse homo, ergo incœpit esse.

Ad 3^m dicendum, quòd hoc nomen homo, secundum quòd accipitur pro Christo, licet significet humanam naturam, quæ incœpit esse, tamen supponit suppositum æternum, quod esse non incœpit. Et ideo quia secundum quòd ponitur in subiecto, tenetur pro supposito, secundum autem quòd ponitur in prædicato, refertur ad[d] naturam, ideo hæc est falsa, homo Christus esse incœpit, sed hæc est vera, Christus incœpit esse homo.

¶ Ad obiecta secundo loco Durandi & Scoti, scito quòd esse, quando est secundum adiacens, dicitur importare esse simpliciter, non vt esse simpliciter vocatur esse substantiæ (vt patet ex eo, q̃ de accidentibus formatur propositio de secundo adiacente, vt albedo est, & hinc ruit fabrica Scotica) sed vt esse simpliciter significat esse sine additione, seu determinatione aliqua, iuxta illud secundi Topicorũ, Simpliciter dico, qđ nullo addito dico. Et hinc fit, vt siue Christo sit vnum, siue plura esse, nihil referat ad quæstionem hanc de positione, nõ de re. Et similiter siue esse hominem ponat esse subsitãtiæ in Christo, siue non, nihil ad propositum, de propositionis veritate quærens. Dicendo igitur, iste homo incœpit esse, quia claudit in se istam negatiuam de secundo adiacente, iste homo nõ fuit, & ly non fuit, tollit esse absque determinatione quacũque, cõsequens est denter est, quòd significat subiectum non fuisse, & nõ significat non fuisse substantiam aut nominem, aut secundum primarios aut secundarium esse. Et ruit tam obiectio Durandi super duo esse fundata, quàm positio Scoti super esse simpliciter, hoc est subsitãtiæ fundata: vterque enim oportet quòd determinet ly non fuit, ad aliquod esse saltem substantiæ: propositio autem ipsa negat fuisse, absque determinatione ad esse substantiæ vel accidentis, primi vel secundi, simpliciter vel secundũ quid: & ideo ex vitute sermonis propositio est simpliciter falsa, vt Auctor optime in litera intulit.

¶ Ad rationem ergo Scoti dicitur, quòd licet esse substantiæ sit esse simpliciter, vt distinguitur contra esse accidentale: non tamen est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: esse autem secundum adiacens est esse simpliciter, vt distinguitur contra esse determinatum: cum enim dicimus, A est, vel non est, non dicimus esse substantiale, aut accidentale, sed esse absque determinatione substantialitatis aut accidentalitatis, &c.

¶ Ad primum fomentum, quia quod generatur, incipit esse, dicitur, q̃ hoc est verum communiter: sed non est vetũ, quando quod generat, suppositaliter præest, vt accidit in proposito.

¶ Ad secundum, negatur consequentia. Et ad probationem dñ, q̃ maior est vera de toto, vt totum est categorematice, & fit de composito seu coniuncto. Et fit de nomine per se primo significante totum, seu compositum, aut coniunctum categorematice, & supponente per se primo pro illo, vt si æs incœpit esse sphæricum, sequitur, ergo sphæra ænea incœpit esse: quia & significat & supponit per se primo pro toto, i. sphæra ænea. Secus autem est de termino importante quidem totum, sed principaliter alteram partem, & supponente pro illa, connotando tantum reliquam: tunc. n. quãuis præcedens pars incipiat esse altera, non intertur tamen quòd nomen supponens pro prima parte, & connotando tantum in suppositione alteram, incipiat esse, quia denotaretur per hoc, quòd ipsa prima pars, præqua tupponit, inciperet esse. Sic autem est in proposito: quoniam tam ly Christus, quàm iste homo, licet importet totũ, s. suppositum & naturam humanam: supponit tamen pro supposito, & in suppouendo ex parte subiecti connotat tantum naturam humanam: quia subiecta tenentur materialiter. Et propterea quãuis iste incipiat esse hõ, nõ tñ sequitur, ergo iste hõ incipit esse: qa denotaret quòd psona illa incœperit esse.

¶ Ad Durandum vltimo distinguendum censentem, dicitur q̃ si cautelę opera datur, distinguendo, tutior cum Magistro sent. in 3. dist. 12. eligitur pars, vt ibi patet, sed si accusatur falsitatis, negãs istam propositionem, iste homo, seu Christus, incœpit esse, vtinam non studeatur exlumniæ: quoniam, vt iam ex dictis per suaderi potest, locutio ista simpliciter & absolute est falsa. Vnde damnata nuper est Parisijs, & cum appellatũ esset ad apostolicam sedem, reprobata dicitur sub Alexandro sexto.

3. dist. 4. q. 1 ar. 2. q. 1. c. & q. 2. ad 1. Et dist. 10. q. 1. ar. 1. q. 2. & dist. 11. ar. 1.

¶ Secundo in litera probatur conclusio proposita, scilicet, non est dicendum, q̃ iste homo incœpit esse: quia dato, q̃ esset vera, non esset ea vtendum, ad euitandam hæresim Arrij, attribuentis Christo nõ solum, q̃ est creatura, & minor Patre: sed ēt q̃ incœpit esse, dicẽdo, q̃ erat, quando non erat, vt patet in Nicena synodo. Et est sensus, Erat dicatio, in qua non erat Christus: quia non est ab æterno, Contra Apostolum diceutẽ, Iesus Christus heri & hodie, ipse & in sæcula, & Ioannem dicentem, In principio erat verbum.

*Art. seq.

*5. Met. text. 28. com. 3.

¶ In resp̃sione ad secundum, habes qđ diximus de esse simpliciter, vt distinguitur contra esse substantiæ, puta hominis, & similiter accidentis, cum ponitur supertius ad esse hominem, & pari ratione ad esse substantiam, & esse accidens.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum decimum.*

Titulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore articuli duo fiunt. Primo dicitur, quid potest dici distinguendo, hoc est q̃ vtraque pars sustineri potest cum distinctione: quia ly homo, potest stare vel pro natura, vel pro supposito. Secundo, in quam partem sit potius declinandum. Et duo dicuntur. Primum, circa propositam propositionem. s. Christus, secundum quòd homo, est creatura, vel incœpit esse, & dicitur quòd in partem affirmatiuam declinãdum est, quia ly homo, tenetur formaliter, quia habet vim prædicati. Secundum, circa alteram propositionem, s. Christus, ſm quòd hic hõ, est creatura, aut incœpit esse. Et dicitur, quòd in partem negatiuam declinandum est: quia ly hic, trahit hoiem ad suppositũ.

¶ Hoc in loco aduerte, q̃ quia ista propositio, Christus est creatura, non est reprobata, quia omnino falsa, sed quia Arrianos sonans, ideo cum de ista modo est quæstio, Christus secũdum, q̃ homo, est creatura, minor quæstio est, & nulla de fallitate, sed de vsu. Et ista quidem vti licet, illa non: quia in illa cum Arrio communicaremus, in ista non. Verum aduerte, quòd cum de Christo sermo sacer loquitur, & distinguit ea, quæ conueniunt illi ratione naturæ assumptæ, semper vtitur ly inquantum, aut ly ſm quòd, sumptum specificatiue: dicimus. n. q̃ Christus, secundum quòd homo, est crucifixus, sepultus, descendit ad inferos, prædicauit, ascendit in templum, circumcisus est, &c. Constat namque, quòd in his & similibus ly inquantum, non tenetur reduplicatiue, quoniam natura humana non est per se ratio talium, sed multa per accidens insunt,

A vt patet: sed tenetur specificatiue, quoniam specificat eam partem seu conditionem, qua insunt hæc: sicut cum dicitur, æthiops, secundum quòd habet dentes, est albus. Vnde & in proposito licet possit teneri reduplicatiue (quia esse hominem, est per se ratio, quòd sit creatura) a sanctis tamen assumptum videtur principaliter, vt tenetur specificatiue, vt denotetur quòd esse creaturam, non conuenit Christo secundum suppositum, sed secundum naturam assumptam, & similiter incipere esse. Verum inter has duas, ex prædictis patet differentia, quòd illa reprobata est, vt male sonãs, ista, vt falsa: ita quòd dicimus istã esse falsam, Christus incœpit esse: istam autem veram, Christus, inquantum homo, incœpit esse.

¶ Occurrit autem statim hic Scotus in quæstio 2. distinctio. 11. 3. sentent. obiiciens, q̃ propositio affirmatiua falsa ex repugnantia terminorum, non fit vera per additam reduplicationem, vel determinationem, non tollentem illam repugnantiam. Sed reduplicatio propriè sumpta, non diminuit alterum extremum:

*art. 8. huius q.

B Christus est per se & simpliciter creatura. ergo etiam hæc est falsa, Christus, secundum quòd homo, est creatura.

Sed contra, Omne qđ est, vel est creator vel creatura: sed hæc est falsa, Christus secundum quòd homo, est creator. ergo hæc est vera, Christus secundum quòd homo, est creatura.

Respon. Dicendum, quòd cum dicitur, Christus, secundum q̃ homo, hoc nomen homo, potest resumi in reduplicatione, vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Si quidem resumatur ratione suppositi, cum suppositum humanæ naturæ in Christo, sit æternũ & increatũ, hæc erit falsa, Christus, secundum quòd homo, est C creatura. Si vero resumatur ratione humanę naturæ, sic est vera: qa ratione humanæ naturæ, siue secundum humanam naturam, conuenit sibi esse creatura, vt supra dictum est.* Sciendum tamen, q̃ nomen sic resumptum in reduplicatione, magis proprie tenetur pro natura, quàm pro supposito: resumitur enim in vi prædicati, qđ tenetur formaliter: idem enim est dicto, Christus secundum quòd D quia est determinatio extremi ad extremum. ergo ipsa non verificat aliquam propositionem, quæ sine reduplicatione fuit falsa. Si igitur ista est falsa, Christus incœpit esse, ista non est vera, Christus, inquantum homo, incœpit esse, & hoc loquendo de reduplicatiua propria.

Et addit, quòd loquendo de ipsa specificatiue, quamuis sit vera, est tamen impropria: quoniam deberet specificatio se tenere ex parte prædicati, puta, Christus incœpit esse secundum hominem: sicut non est propria illa, æthiops, secundum quòd habet dentes, est albus: sed ista, æthiops est albus secundum dentes. Et hæc sunt allata quo ad illam propositionem, Christus, inquantum homo, incœpit esse: quia apud nos ista est vera, & sua præiacens falsa, quãuis Scotus subsumat de illa, Christus, inquantum homo, est creatura: quia ipse tenet illius præiacentem esse falsam.

¶ Ad hæc dicitur, sustinendo etiam hanc esse veram & propriè reduplicatiuam, Christus secundum quòd homo, incœpit esse: ita tamen quòd non fiat difficultas circa incœptionem essendi: an per se conueniat homini, aut solum de facto: quia non est ab æterno, quoniam ad propositum non refert. Et propterea, suppositio quòd per se conueniat naturæ humanæ incipere esse sicut per se conuenit ei esse creaturam, dicitur quòd maior Scoti est vera: sed minor tacita, scilicet, sed nulla reduplicatio tollit illam repugnantiam, est falsa. Et ad illius probationem expressam, quia scilicet reduplicatio non minuit extremum, si proprie loquimur de conditione diminuente, conceditur totum quod assumitur. Sed negatur sequela, quoniam conditio diminuens tollit terminum, quem diminuit: sicut homo in potentia non est homo, & homo mortuus, non est homo: constat enim quòd reduplicatio extremi non tollit illud. Sed si latioti vocabulo sumitur minuere, prout vtens aliquo vnius, & non vtens aliquo eiusdem, minuit illud (pro quanto non totaliter, seu secundum totum, sed secundum aliquid

aliquid eius illo vti tur) sic concedimus quod reduplicatio minuit quandoq;, quia reduplicat terminum ratione naturæ seu formæ, & non ratione suppositi. Et propterea tollit repugnantiam inuentam in præiacẽte propositione inter extrema sine reduplicatione, ppter suppositum, sic.n. est in proposito. Nã ista Christus incepit esse, est falsa ex repugnantia extremorum: quia incipere esse repugnat supposito per ly Christus in subiecto, vt prædictum fuit: sed cum aliquid tantũ Christi reduplicat, scilicet natura humana, vt contingit in ista, Christus, inquantum homo, in incœpit esse, repugnãa tollitur, hoc est incipere esse, nõ significatur conuenire suppositio absolute, sed ratione naturæ humanæ, ratione cuius in veritate cõuenit illi supposito incipere esse. Et propterea ista reduplicativa dicit vera, & illa falsa. Nec est hoc quòd reduplicatio est determinatio extremi ad extremum, sequitur quòd non minuat prædicto modo, qm̃ cõstat, quòd potest esse determinatio vnius extremi secũdum suum formale ad alterum, & non secũdum suum materiale, vt contingit in proposito. Ad id vero quod subdit, quòd specificatiue sumendo ly inquãtum, propositio est vera, sed impropria, dicitur, & quòd est vera & propria: quoniã specificatio non denotat specificatum terminum esse rationem inhærentiæ prædicati ad subiectum, & propterea specificatiua potest esse vera in materia contingenti, vt est ista, Sortes, in quãtum capillatus, est crispus: & ens, inquantum ens est subiectũ metaphysicæ: sed denotat illud, secundum φ, seu mediante quo

§. di. 10. q. 1. art. 1. q. 1. & q. 3. c.

homo, acsi diceretur, Christus secundum quòd est homo. Et ideo hæc magis est concedenda quàm neganda, Christus, secundum φ homo, est creatura. Si tamen adderetur aliquid, per quod traheretur ad suppositum, esset propositio magis neganda, quàm concedenda: puta si diceretur, Christus, secundum quòd hic homo, est creatura.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd licet Christus non sit humana natura, est tamen habens humanam naturam. Nomen autem creaturæ, natum est prædicari non solum de abstractis, sed etiam de concretis: dicimus enim quòd humanitas est creatura, & quòd homo est creatura.

AD 2^m dicendum, quòd ly homo, secundum quòd ponitur in subiecto, magis respicit suppositum: secundum autem quòd ponitur in reduplicatione, magis respicit naturam, vt dictum est.* Et quia natura est creata, suppositum vero increatum, ideo licet non cõcedatur ista simpliciter, Homo Christus est creatura: conceditur tamen ista, Christus secundum φ homo, est creatura.

AD 3^m dicendum, quòd cuilibet homini, qui est suppositum solius naturæ humanæ, competit quòd non habeat esse, nisi secundum humanam naturam: & ideo de quolibet tali supposito sequitur, si secundum quòd homo est creatura, quòd sit creatura simpliciter: sed Christus non solum est suppositum humanæ naturę, sed etiam diuinæ, secundum quam habet esse increatum: & ideo non sequitur, si secundum quòd homo, est creatura, quòd sit simpliciter creatura.

ARTICVLVS XI.

Vtrum hæc sit uera, Christus secundum quòd homo, est Deus.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus. Christus enim est deus per gratiam vnionis: sed Christus, secundum quòd homo, habet gratiam vnionis. ergo Christus, secundum quòd homo, est deus.

¶ 2 Præt. Dimittere peccata, est proprium Dei, secundum illud Isa. 43. Ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me: sed Christus, secundum quòd homo, dimittit peccata, secundum illud Matth. 9. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. ergo Christus secundum quòd homo, est deus.

¶ 3 Præt. Christus non est homo communis, sed est homo iste particularis: sed Christus, secundum quòd est iste homo, est deus: quia in isto homine designatur suppositum æternum, quod naturaliter est deus. ergo Christus, secundum quòd homo, est deus.

SED CONTRA, Illud, quod conuenit Christo, secundum quòd homo, conuenit cuilibet homini. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est Deus, sequitur quòd omnis homo sit deus, quod patet esse falsum.

RESPON. Dicendum, quòd iste terminus, homo, in reduplicatione positus, potest dupliciter accipi. Vno modo, quantum ad naturam, & sic non est verum, quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus: quia humana natura est distincta a diuina secundum differentiam naturæ. Alio modo, potest accipi ratione suppositi, & sic cum suppositum naturæ humanæ in Christo, sit persona filij dei, cui per se conuenit esse Deum, verum est quòd Christus, secundum quòd homo, sit deus: quia tamen terminus in reduplicatione positus, magis proprie tenetur pro natura, quàm pro suppositio (vt supra dictum est.*) ideo magis est ista neganda, Christus, secundum quòd homo, est deus, quàm sit affirmanda.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non secundum idem conuenit alicui moueri ad aliquid, & esse illud: nam moueri conuenit alicui ratione materiæ vel subiecti, esse autem in actu, ratione formæ. Et similiter non secundum idem conuenit Christo ordinari ad hoc, quòd sit deus per gratiam vnionis, & esse deum: sed primum conuenit sibi secundum humanam naturã: secundum vero, secundum diuinam. Et ideo hæc est vera, Christus secundum quòd homo, habet gratiam vnionis: non tamen ista, Christus secundum quòd homo, est deus.

AD 2^m dicendum, quòd filius hominis habet in terra potestatem dimittendi peccata, non virtute humanę naturæ, sed virtute prædicatum inest subiecto, hinc per se, siue per accidens prædicatum inest, siue subiecto, siue cõditioni specificatæ. Signum autem, φ huiusmodi enuntiationes sunt non solum veræ, sed propriæ, defert frequẽs vsus earum, cum de his quæ conueniunt Christo, discrete ac caute loquimur, dicentes Christum, secundum quòd erat homo, passum, natũ, sepultum, resurrexisse: cum his tamẽ omnibus, quia in litera comparatiue dicitur, magis concedendum, quam negandum, vel eõuerso, disse declinare quidem in alteram partem, sed non pertinaciter eõ tendere.

¶ In responsione ad tertium vide notitiæ, quòd sustinendo propositionem reduplicatam proprie esse, respondet Auctor ad maiorem distinguẽdo illam, quòd verum est prædicati de quocunque homine, qui solummodo est suppositum humanæ naturæ: secus aũt est de illo homine, q̃ est suppositũ diuinę pri*, & post humanæ naturæ.

* 3m. sicut in corp. & ad 2.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum undecimũ.*

TItulus vt sonat, clarus.

¶ In corpore duo. primo distinguẽdo, vtrãque partem dicit posse teneri: quia terminus reduplicatus potest vel ratione naturæ, vel suppositi reduplicati. Secundo docet, quòd in partem negatiuam declinandum est: quia magis tenetur formaliter terminus reduplicatus. Et omnia clara sunt ex præcẽtibus.

¶ In responsione ad tertium, percipe responsionem consistere in hoc, quòd licet secũdum rem Christus non sit homo communis, sed iste, in propositione tamen illa, Christus, Christus, secũdum quòd homo est &c. ly homo, non trahitur ex reduplicationis nota ad suppositum, ad quod trahitur ex pronomine. Et ideo ista concedi tur, Christus, secundum quòd iste homo, est deus, & non illa, Christus, secundum quòd homo, est deus.

¶ *Super Quæstionis sextædecimæ Articulum duodecimũ.*

TItulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore articuli cum distinctione respondetur triplici conclusione. Distinctio est, quòd ly homo reduplicati potest ratione suppositi vel naturæ. Et hoc dupliciter, vel quòd natura exigat personam, vel quòd natura exigat personam propriam. Cõclusio prima iuxta primum membrum est, Christus, secundum quòd homo, est persona: rũ quia suppositum Christi est persona: rũ quia suppositum humanæ naturæ in Christo est persona filij dei. Conclusio secũda iuxta secundum membrum est: Christus, secundũ quòd homo, est persona: quia humana natura exigit personari: est enim substantia rationalis perfecta: omnis autem substantia huiusmodi subsistentia exigit, quæ persona est. Cõclusio tertia iuxta tertium membrum est: Christus, secundum quòd homo, nõ est persona: quia humana natura in Christo caret propria subsistentia seu personalitate, vtpote non per se seorsum, sed in persona diuina existens.

naturæ diuinæ: in qua quidem natura consistit potestas dimittendi peccata per auctoritatem, in humana autẽ natura consistit instrumentaliter & per ministerium. Vnde Chrys. super Matth. *hoc exponens dicit: Signanter dixit, In terra dimittendi peccata, vt ostenderet, quòd humanæ naturæ potestatem diuinitatis vniuit indiuisibili vnione: quia ens factus est homo, tamen Dei verbum permãsit.

AD 3^m dicendum, quòd cum dicitur, iste homo, pronomẽ demonstratiuum, hoc nomen homo, trahit ad suppositum: & ideo magis est hæc vera, Christus, secundum quòd iste homo, est Deus, quàm ista, Christus, secundum quòd homo, est Deus.

ARTICVLVS XII.

Vtrum hæc sit uera, Christus secũdum quòd homo, est hypostasis, uel persona.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus secundum quòd homo, sit persona. Illud enim quod conuenit cuilibet homini conuenit Christo, secundum quòd est homo: est enim alijs hominibus similis, secũdum illud Phil. 2. In similitudinem hominum factus: sed omnis homo est persona. ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

¶ 2 Præt. Christus secundum quòd homo, est substantia rationalis naturę, non autem substantia vniuersalis. ergo substantia indiuidua: sed nihil aliud est persona, quàm rationalis naturæ indiuidua substantia, vt Boetius dicit in lib. de duab. natu. *ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

¶ 3 Præt. Christus, secundum quòd homo, est res humanæ naturæ, & suppositum & hypostasis eiusdem naturæ: sed omnis hypostasis & suppositum & res humanæ naturæ, est persona. ergo Christus, secundum quòd homo, est persona.

SED CONTRA, Christus secundum quòd homo, non est persona æterna. Si ergo Christus secundum quòd homo, sit persona, sequeretur quòd in Christo sint duæ personæ, vna temporalis & alia æterna, quod est erroneum, vt supra dictum est.*

RESPON. Dicendum, φ sicut supra dictum est,* iste terminus homo, in reduplicatione positus, potest accipi, vel ratione suppositi, vel ratione naturæ. Cum ergo dicitur, Christus, secundum quòd homo, est persona, si accipiatur ratione suppositi, manifestum est quòd Christus secundum quòd homo, est persona: quia suppositũ humanæ naturæ nihil est aliud, quàm persona filij Dei. Si autem accipiatur ratione naturę, sic potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur, quòd naturæ humanæ cõpetat esse in aliqua persona, & hoc etiam modo verũ est: omne enim quod subsistit in humana natura, est persona. Alio modo potest intelligi, vt naturæ humanę in Christo propria personalitas debeatur, causata ex principijs humanæ naturæ. Et sic Christus secundũ φ homo, non est persona: quia humana natura nõ est per se seorsum subsistens a diuina natura, quod requirit ratio personæ. D. 1114.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omni homini conuenit esse personam, secundum φ omne subsistens in humana natura est persona: sed hoc est proprium homini Christo, quòd persona subsistens in humana natura eius, non sit causata ex principijs humanæ naturæ, sed sit æterna: & ideo vno modo est persona, secundum quòd homo, alio modo non, sicut dictum est.* In corp. ar.

AD 2^m dicendum, quòd substantia indiuidua, quæ ponitur in definitione personę, importat substantiam cõpletam per se subsistentem separatim ab alijs, alioquin manus hominis posset dici persona, cum sit substantia* quædã indiuidua: quia tñ est substantia indiuidua sicut in alio existens, non potest dici persona. Et eadem ratione, nec humana natura in Christo, quæ tamen potest dici indiuiduum vel singulare quoddam. D. 728. & 729.

AD 3^m dicendum, φ sicut persona significat quid completum, & per se subsistens in natura rationali, ita* hypostasis, suppositum & res naturæ in genere substantię significant quiddam per se subsistens. Vnde sicut humana natura non est per se persona seorsum a persona filij Dei, ita etiam non est per se hypostasis vel suppositũ, vel res naturæ: & ideo in sensu, in quo negatur ista, Christus secundum quòd homo, est persona, oportet etiam negari omnes alias. D. 1212.

QVAESTIO XVII.

De pertinentibus ad unitatem in Christo quaatum ad esse, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de his, quæ pertinent ad vnitatem in Christo in cõmuni. Nam de his, quæ pertinent ad vnitatem, vel pluralitatem in speciali, suis locis determinandum est: sicut supra* determinatum est, quòd in Christo non est vna tantum scientia, & * infra determinabitur quòd in Christo non est vna tantum natiuitas.

Considerandum est ergo primo de vnitate Christi, quantum ad esse. Secundo, quantum ad velle. Tertio, quantum ad operari.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus sit vnum vel duo.

¶ Secundo, Vtrũ in Christo sit tantum vnum esse.

¶ *Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum primum.*

IN titulo figendum est de his mẽtis in neutrum genus, cum legis, an Christus sit vnum, vel duo, ita quòd ly duo, in neutro etiam genere sumitur, & merito, vt directe opponatur ad ly vnum. Nec addendus est aliquis alius terminus, puta ens, an scilicet sit vnum ens, vel duo entia, sed absolute, vt sonat, discutienda est quæstio, an Christus sit vnũ, vel duo. Sic enim promissus rectusque ordo de consequentibus incarnationis mysterium, seruatur, dum discussis his, quę adueritatẽ, esse, vel fieri spectãt in præcedenti quæstione, in hac veritas indaganda est eorum, quæ spectãt ad vnitatem, inter quæ constat primũ locum tenere vnitatem Quæst. 9. Quæst. 35.

Universidad de Navarra
Biblioteca

tatem aut dualitatē simpliciter & absolute, deinde vnitatem vel dualitatē talē. Est igitur quæstio in hoc articulo, an Christus sit vnū vel duo simpliciter & absolute sine determinatiōe aliqua.

¶ In corpore duo sunt. Primo, respondetur secūdū quid attendatur esse vnū vel duo in Christo. Secundo, respondetur determinate ſiſto vnica conclusione. Quo ad primū, conclusio est illa: Christus est vnum vel duo, non secundum dualitatem naturarum, sed secundum vnitatem, vel dualitatem suppositi seu psonæ. Probatur cōclusio hac quo ad primam partem: quia de Christo nō prædicantur ambæ naturæ in abstracto, sed altera tantum, scilicet diuina, quod ꝓbatur ex differentia inter desi, & alis in hoc, quòd in solo deo natura secundum se prædicatur de supposito: hinc enim sequitur, quòd humana natura non prædicatur de Christo. Quo ad secundam vero partem: quia ambæ naturæ vt in supposito, prædicātur de Christo, siue significenter in supposito indeterminate, siue determinate.

Lib. 3. text. 18. tom. 2. ¶ Vbi nota, quòd licet diuersimode possit formari hæc prima pars corporis articuli, puta pmittendo differentem habitudinem Christi ad naturas secundum se, vel vt in supposito significatas, & subdendo conditionalem processum, si ambæ naturæ &c. vis tamen rationis consistit in hoc. Ad esse duo exigitur, quòd Christus sit aliqua prædicata ponēnia in numerum: deitas autē & humanitas ponunt in numerum: sunt enim duæ naturæ: & ideo si Christus esse: sua humanitas, sicut est sua deitas, Christus vere esset duo. Et hoc est quod in litera dicitur, quòd quia numerus dualitatis in Christo ponitur circa ipsas naturas, &c.

¶ Vbi occurrit duplex dubiū. Primū est circa illud: In solo deo natura prædicatur de supposito: habet enim instantiā, quia in angelis suppositum nō differt a natura.

¶ Alterum est circa processum litere cōditionalem: quoniā procedit a destructione antecedēdis, quod non licet. Ait enim, Si ambæ naturæ in abstracto prædicarentur de Christo, sequeretur ꝙ Christus esset duo: sed quia duæ naturæ non prædicantur &c.

¶ Ad primum facile patet responsio, ꝙ quia aliquo modo differt suppositum a natura in angelis, quāmuis in illis nō differat individuū a natura, ideo solvitur litera.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia in proprijs argumentum a destructione antecedentis nō est prohibitum, ideo cum ex proprijs hic procedatur (vt patet ex declaratis) absque vitio processum est.

¶ Quo ad secundam partem corporis conclusio est: Christus est & vnus & vnum. Deducitur conclusio ex præmissis, subiungens tribus modis dicendi de supposito seu persona Christi. Primus est dicentium in Christo duo suppositā & vnam personam. Secundus est dicentium in Christo duo supposita, & duas personas. Tertius est dicentium in Christo vnū suppositum & vnā personam. Iuxta primum, Christus est duo, in neutro genere, & vnus. Iuxta secūdum, Christus est duo, tam neutraliter quām masculine. Iuxta tertium Christus, est vnum & vnus. Et quia tertius modus solus est sententia fidei, ideo concluditur, quòd Christus est vnum & vnus.

¶ In responsione ad tertium aduerte notitie, quòd cum in medio responsionis dicitur, non tamen sequitur, quòd sit aliquid aliud, quàm homo &c. ista aduersatiua non respicit ad propositionē immediate positam in litera: sed ad propositionem negatiuam in arguendo assumptam, scilicet Christus nō est tantum homo: Auctor siquidem in hac responsione primo mō sibi hanc assumptā propositionem esse veram, monstrando suam contradictoriam affirmatiuam esse falsam, scilicet Christus est tātum homo: quia prædicata tenentur formaliter. Et interponit ad bonitatē doctrinæ qualiter posset fieri affirmatiua vera, scilicet Christus est tantum id, quod est homo. Deinde respōdēdū est, argumento. Et quia cōcessit autē eidem assumptum, scilicet Christus nō est tantum homo, respondet ad consequentiā, ergo est aliquid aliud, quàm homo, dicens, Non tamen sequitur quòd sit aliquid aliud quàm homo &c. quasi dixerit: licet antecedens sit verum, sequela tamen non valet.

¶ In responsione ad quartum, vide notitie, quòd cum in litera dicitur, Christus est aliud & aliud, locutio est exponenda, vt sit sensus, habens aliam & aliam naturā. Et hoc modo exponit Aug. in lib. contra Felicianum.* Vbi cum dixisset, In mediatore Dei & hominū, aliud Dei filius, aliud hominis filius, subdit, Aliud inquam pro discretione substantię, non alius pro vnitate personæ. Vnde Grego. Nazanzenus in Epistō. ad Elidonium dicit.* Si oportet compendiose dicere, aliud quidem & aliud, ea, ex quibus Saluator est: siquidem nō idē est inuisibile visibili, & quod absque tempore ei, quod sub tempore, non autem alius & alius, absit: hæc enim ambo vnum.

Ad 3^m dicendum, quòd hæc est falsa, Christus est tantum homo: quia non excludit aliud suppositum, sed aliam naturam, eo quòd termini in prædicato positi, formaliter tenentur. Si vero adderetur, aliquid per quod traheretur ad suppositum, esset vera locutio, puta Christus est tantum id, quod est homo. Non tamen sequitur, ꝙ sit aliquid aliud, quàm homo: quia ly aliud, cum sit relatiuum diuersitatis substātiæ, proprie refertur ad suppositum, sicut & omnia relatiua facientia personalem relationem: sequitur autem, ergo habet aliam naturam.

Ad 4^m dicendum, quòd cum dicitur, Christus est aliquid quod est pater, ly aliquid, tenetur pro natura diuina, quæ etiam in abstracto prædicatur de patre & filio: sed cum dicitur, Christus est aliquid quod non est pater, ly aliquid, tenetur non pro ipsa natura humana, secūdum quòd significatur in abstracto, sed secundum quòd significatur in concreto, non quidē secūdum suppositum distinctum, sed secundum suppositū indistinctum, prout scilicet subsistat naturæ, non autem proprietatibus individuantibus: & ideo non sequitur, quòd Christus sit aliud, & aliud, vel ꝙ sit duo: quia suppositum humanę naturę in Christo, ꝙ est persona filij Dei, non ponit in numerum cū natura diuina, quæ prædicatur de patre & filio.

Ad 5^m dicendum, quòd in mysterio diuinæ Trinitatis natura diuina prędicatur etiam in abstracto de tribus personis: & ideo simpliciter potest dici, quòd tres personæ sint vnum: sed in mysterio incarnationis non prædicantur ambæ naturę in abstracto de Christo: & ideo non potest simpliciter dici, quòd Christus sit duo.

Ad 6^m dicendum, quòd duo dicitur, quasi habens dualitatem, non quidem in aliquo alio, sed in ipso, de quo duo prædicantur. Fit autem prædicatio de supposito, quod importatur per hoc nomen Christus. Quāmuis igitur Christus habeat dualitatem naturarum: quia tamen non habet dualitatem suppositorum, non potest dici Christus esse duo.

Ad 7^m dicendum, quòd alterum importat diuersitatem accidentis: & ideo diuersitas accidentis sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicat alterū: sed aliud importat diuersitatem substantię: substantia autem dicitur non solum natura, sed etiam suppositū, vt dicitur in 5. Meta. * & ideo diuersitas naturę non sufficit adhoc, quòd aliquid simpliciter dicatur aliud, nisi adsit diuersitas secūdū suppositum: sed diuersitas naturæ facit aliud secundum quid, scilicet secundum naturam, si nō adsit diuersitas suppositi.

Articvlvs II.

Vtrum in Christo sit tātum unum esse.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sit tantum vnum esse: sed duo. Dicit enim Damas.* in 3. lib. quòd ea, quæ consequuntur naturam, in Christo duplicantur: sed

est unus masculine, sed etiā quòd est vnum neutraliter.

Ad primvm ergo dicendū, ꝙ verbum illud Augu.* non est sic intelligendum, quòd ly, vtrumq;, teneatur ex parte prædicati, quasi dicat, ꝙ Christus sit vtrumq;, sed tenetur ex parte subiecti. Et tunc ly, vtrumque, ponitur non quasi pro duobus suppositis, sed pro duobus nominibus significātibus duas naturas in concreto. Possum enim dicere, quòd vtrumque, scilicet Deus & homo, est Deus ꝓpter accipientem Deum, & vtrumque, scilicet Deus & homo, est homo propter acceptum hominem.

Ad 2^m dicendum, quòd cum dicitur, Christus est aliud & aliud, locutio est exponenda, vt sit sensus, habens aliam & aliam naturā. Et hoc modo exponit Aug. in lib. contra Felicianum.* Vbi cum dixisset, In mediatore Dei & hominū, aliud Dei filius, aliud hominis filius, subdit, Aliud inquam pro discretione substantię, non alius pro vnitate personæ. Vnde Grego. Nazanzenus in Epistō. ad Elidonium dicit.* Si oportet compendiose dicere, aliud quidem & aliud, ea, ex quibus Saluator est: siquidem nō idē est inuisibile visibili, & quod absque tempore ei, quod sub tempore, non autem alius & alius, absit: hæc enim ambo vnum.

Ad 3^m dicendum, quòd hæc est falsa, Christus est tantum homo: quia non excludit aliud suppositum, sed aliam naturam, eo quòd termini in prædicato positi, formaliter tenentur. Si vero adderetur, aliquid per quod traheretur ad suppositum, esset vera locutio, puta Christus est tantum id, quod est homo. Non tamen sequitur, ꝙ sit aliquid aliud, quàm homo: quia ly aliud, cum sit relatiuum diuersitatis substātiæ, proprie refertur ad suppositum, sicut & omnia relatiua facientia personalem relationem: sequitur autem, ergo habet aliam naturam.

Ad 4^m dicendum, quòd cum dicitur, Christus est aliquid quod est pater, ly aliquid, tenetur pro natura diuina, quæ etiam in abstracto prædicatur de patre & filio: sed cum dicitur, Christus est aliquid quod non est pater, ly aliquid, tenetur non pro ipsa natura humana, secūdum quòd significatur in abstracto, sed secundum quòd significatur in concreto, non quidē secūdum suppositum distinctum, sed secundum suppositū indistinctum, prout scilicet subsistat naturæ, non autem proprietatibus individuantibus: & ideo non sequitur, quòd Christus sit aliud, & aliud, vel ꝙ sit duo: quia suppositum humanę naturę in Christo, ꝙ est persona filij Dei, non ponit in numerum cū natura diuina, quæ prædicatur de patre & filio.

Ad 5^m dicendum, quòd in mysterio diuinæ Trinitatis natura diuina prędicatur etiam in abstracto de tribus personis: & ideo simpliciter potest dici, quòd tres personæ sint vnum: sed in mysterio incarnationis non prædicantur ambæ naturę in abstracto de Christo: & ideo non potest simpliciter dici, quòd Christus sit duo.

Ad 6^m dicendum, quòd duo dicitur, quasi habens dualitatem, non quidem in aliquo alio, sed in ipso, de quo duo prædicantur. Fit autem prædicatio de supposito, quod importatur per hoc nomen Christus. Quāmuis igitur Christus habeat dualitatem naturarum: quia tamen non habet dualitatem suppositorum, non potest dici Christus esse duo.

Ad 7^m dicendum, quòd alterum importat diuersitatem accidentis: & ideo diuersitas accidentis sufficit ad hoc, quòd aliquid simpliciter dicat alterū: sed aliud importat diuersitatem substantię: substantia autem dicitur non solum natura, sed etiam suppositū, vt dicitur in 5. Meta. * & ideo diuersitas naturę non sufficit adhoc, quòd aliquid simpliciter dicatur aliud, nisi adsit diuersitas secūdū suppositum: sed diuersitas naturæ facit aliud secundum quid, scilicet secundum naturam, si nō adsit diuersitas suppositi.

Articvlvs II.

Vtrum in Christo sit tātum unum esse.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sit tantum vnum esse: sed duo. Dicit enim Damas.* in 3. lib. quòd ea, quæ consequuntur naturam, in Christo duplicantur: sed tera conceditur, ꝙ Christus est aliquid quod non est pater &c. sensus est quòd Christus est homo, hoc est suppositum humanæ naturę, quod est esse aliquid quod non est pater, quia est esse substantiam, vt substantia dicitur hypostasis, quæ substantia secundum rem in Christo est hypostasis filij, quæ non est pater: quāmuis nō significetur nomine hominis ipsa hypostasis filij distincte, sed indistincte. Quia igitur ex his duob* dictis, Christ* est aliquid quod est pater, Christus est aliquid quod nō est pater, nihil aliud habetur, nisi quòd Christus est deitas & suppositum humanæ naturæ, & hæc duo, scilicet deitas & suppositum humanæ naturæ in Christo non ponunt in numerū, quia suppositū humanæ naturæ in Christo est filius dei, qui non ponit in numerum cum deitate, ideo non sequitur quòd Christus sit duo.

¶ Attēde vir docte, ex hoc articulo collato cum artic. 3. in quæstionibus disputatis de vnionę verbi incarnati, quantum seipso doctior fuerit hic Auctor, quantū distent fundamenta doctrinæ huius ab illis, vt scias omnem auctoritatem huic operi deferre.

¶ *Super Quæstionis decimæseptimæ Articulum secundum.*

Titulus, vt sonat, tumendus est de esse simpliciter & absolute. Vertitur enim in quæstionem, an sicut dicimus in Christo simpliciter & absolute duas naturas, ita dicere possūm*, in Christo duo esse simpliciter & absolute, an vero sicut in Christo non est nisi vnum suppositum, vna persona, ita non est nisi vnū esse. Et notandum est, quòd non quæritur de propositione, sed de re: non. n. quæritur, an illa propositio sit vera, Christus habet duo esse: sed an in Chro sint duo eē. Et licet ista quæstio videat prima facie locanda inter quæstiones substantiales de incarnatione, & non inter

Lib. 5. metaph. tex. 15 tom. 3.

3. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. co. fi. & di. 6. q. 2. art. 2. Et vnio. art. 4. Et quol. 9. q. 2. ar. 2. Et opu. 3. cap. 216. & 219. *lib. 3. c. 13.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fer consequentes (vt ab Auctore locata est) si quis tamē profundius consideret, suo loco posita est, quoniam vnum sequitur ens: tota autem latitudo tractatorum ante illam quæstionem, spectat ad esse vel fieri incarnationis in se, vel enuntiatum. Vnde metipso modo de vno vel multis tractatur. Nec propterea a substantialibus recedit: quia vnū vel multa nō addit naturam aliquā supra ens, hoc est illud quod vnū vel multa dicitur secūdum veram metaphysicam, Vna enim albedinis natura, nullā entitatem addit supra albedinis naturā, & sic de alijs.

¶ In corpore duo principaliter fiunt. Primo, præmittūtur tria manuducentia ad veritatem. Secundo, procedit ex duabus cōditionalibus, & infertur conclusio respōsiua quæsito, quòd in Christo est vnum esse tantum.

¶ Quo ad primum præmittuntur tria. Vnum ex parte subiecti, quod est Christus, & duo ex parte prædicati, quod est habere esse vnum vel pluratex parte siquidem subiecti præmittitur generalis regula, quòd quæ sunt naturæ, multiplicantur in Christo, quę sunt hypostasis, non multiplicantur. Et ratio redditur: quia in Christo sunt duæ naturæ & vna persona. Ex parte vero prædicati præmittitur prius, quòd esse est de numero spectantium & ad naturam & ad personam: diuersimode tamen, quia personæ vt habentis seu quod est, naturæ autem vt principij, seu quo aliquid est. Et hoc probatur a signo, quia natura significatur per modum formæ, qua aliquid est ens vel tale, vt patet de albedine & humanitate. Deinde præmittitur aliud ex parte prædicati, scilicet quòd esse est duplex, quoddā forma vel natura pertinente ad esse personale, quoddā forma vel natura non pertinente ad esse personale. Exemplū primi in homine, est esse quod homo habet ab anima. Exemplum secūdi est esse quod habet ab albedine, & vniuersaliter ab accidentali forma, nam anima spectat ad personalitatem Sortis, albedo non. Ponitur autem in litera duplex inter hęc duo esse, differentia. Prima est penes simpliciter vel secundū quid: quia primum est esse Sortis simpliciter & absolute: secundum autem est esse Sortis non simpliciter, sed vt est talis, puta inquantum albus. Secunda est penes vnitatem vel pluralitatem: quia secundum potest in vna & eadem persona multiplicari, vt patet, primū autem impossibile est in vna & eadem persona multiplicari: quia impossibile est, q̄ vnius rei non sit vnum esse.

¶ Quo ad secundum, prima conditionalis est, Si natura humana aduenisset filio dei nō hypostatice, sed accidentaliter, oporteret in Christo ponere duo esse: vnum, secundum quòd est deus, & aliud secundum quòd est homo. Hæc conditionalis non aliter probatur in litera, nisi quòd deducitur ex præmissis, exemplum afferendo in Sorte de esse ipsius, secundum quòd est homo, & secundum quòd est albus, & rationem applicando, quia esse album, non spectat ad esse personale Sortis.

¶ Secunda conditionalis est, Si natura humana coniungitur filio dei personaliter, secundum naturam humanam non aduenit sibi nouū esse personale, sed solum noua habitudo præexistentis esse personalis ad naturam humanam. Circa quam conditionalem quatuor apponit: nam primo narrat, q̄ quotcumque sint integrantia personam, non nisi unum esse constituunt. Et hoc declarat in partibus integralibus, per ly esse autem & capitatum, & in partibus essentialibus materialibus, per ly & esse corporeū, & in partibus essentialibus formalibus, per ly esse animatum. Secundo declarat, quòd si pars aliqua personalis aduenire præexistenti personæ, idem esset iudicium quo ad unitatem ipsius esse, ita quòd ex aduenientę noua parte non aduenire nouum esse Ita quòd manifestauit, quòd spectantia quæcumque ad personalitatem, siue simul cum persona coæua sint, ut cum Sortes integer nascitur, siue aliquid eorum de nouo adueniat præexistenti personæ, unum tantum est semper est. Et ratio est in promptu: quia non melioris sunt conditionis personalia ex hoc, quòd aduenium post, quàm si essent cōgenita seu coæua personæ: sed si essent congenita seu coæua, nō nisi unū esse constituerentur, ergo si aduenium, non desernnt nouum esse. Tertio declaratur, quid noui personæ adueniat ex superaduentu personalium, & dicitur quod est relatio ad nouam partem personalem. Et huius quoq; ratio est, quia sicut personalia congenita non dant personæ singula propria esse, sed persona unum esse habet relatum ad omnia personalia (Sortes enim non habet unum esse partis ad manu, & unum a capite, & unum ab hepate, & unum ab oculis &c. quasi ex his consetur unum esse totale, sed Sortes habet suū proprium esse, quod est primo esse ipsius Sortis, & illo resertur ad omnia personalia, cum illo dicitur esse & ipse, & dicitur esse secūdum caput, manus, pedes, &c.) ita si sunt aduentitia, sola relatio præexistenti esse acquiritur ad illa. Demū posita ipsa conditionali, declaratur sensus huiusmodi relationis in Christo, ut scilicet persona illa dicatur subsistere non solum secundum diuinam, sed etiam secundum humanam naturam.

¶ Hæc sunt in corpore articuli in quibus multæ sunt quæstiones. Prima domestica est de intētione & sensu Auctoris, an scilicet Auctor intendat docere, quòd in Christo nullum esse esse actualis existentiæ de genere substantiæ creatum, sed sola existentia increata. Secunda quæstio, an ita sit in veritate, quòd in Christo nulla existentia substantialis sit nisi diuina.

¶ Quæstionis primæ ratio est, varietas uerborum ipsius Auctoris: nam in quæstionibus disputatis de unione uerbi incarnati, Auctor clare dicit, in Christo inueniri duo esse, unum æternum, quod est esse principale suppositi, & unum temporale, inquantum uerbum est factum homo, & hoc esse est esse secundarium illius suppositi. In hac etiam litera non concludit Auctor, quòd Christo secundum humanam naturam non aduenit nouum esse, sed apposuit ly personale, ut patet cūm infertur conclusio circa calcem corporis articuli, quasi præseruauerit se auctor ab existentia actuali, ut est naturæ humanæ, non ut est personæ. In responsione quoque ad primum, non negatur totaliter dualitas esse: sed cum cōparatiuo magis dicitur, quòd esse magis retinet unitatem secundum unitatem hypostasis, quàm habeat dualitatem secundum dualitatem naturę. In quibus uerbis dualitas esse minus quidem affirmatur, non autem negatur totaliter, quasi tamquàm quid secundarium, non nisi secundum quid affirmandum. In responsione quoq; ad tertium duplex esse insinuatur, dum soluitur argumētum ex idemtitate naturæ & personæ in diuinis, & affirmatur conditionalis, quòd si ibi esset aliud esse naturæ, & aliud esse personæ, esset triplex esse. Hæc enim solutio insinuat, quòd quia in humanis & in Christo, persona non est idem cum natura assumpta, aliud est esse personæ, & aliud naturæ, ac per hoc duo sunt in Christo esse. In oppositum autem est processus articuli secundum planum illius sensum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd procul dubio sensus literæ huius & doctrina Auctoris est, in Christo non inueniri aliquod esse actualis existentiæ substantiale, nisi esse existentiæ diuinum. Clare siquidem paret ex processu huius articuli, tolli a Christo omne esse, quod a quacumque re personali in Christo est nisi a deitate. Fundatur enim uis rationis literæ super hoc, quòd siue forma siue materia siue pars, siue natura quæcumque sit spectans ad personalitatem alicuius, non affert suum esse, & propterea oportet alterum duorū dicere, aut quòd natura humana non spectat ad personalitatem Christi, aut quòd non attulerit Christo esse, quod dedisset personæ humanæ quam constituisset, si non fuisset assumpta. Ad hoc itaque fundauit se Auctor super ptinentia, uel impertinentia formę ad pſonalitatē alicuius, ut pertinentia ad personalitatē alicuius, priuata fore singulis propris esse, ex hoc ipso q̄ ad alterius personalitatē spectāt, monstraret: quoniam in hoc differunt personales a non personalibus formis, quòd non personales habent singulæ singula propria esse, ut patet de albedine, dulcedine, quantitate &c. personalia autem carent singulis esse. Et propterea si, pro quia, humanitas in Christo personalis res est, oportet quòd careat suo proprio esse, quod constat uocari esse actualis existentiæ, natū principiari ab humanitate, seu natū esse humanitatis ut principij quo. Vnde perinde esset dicere humanitatem in Christo habere propriam existentiam: sed illā non esse simpliciter, aut principale. n existentiam Christi: sed secundariam aut secundum quid, pura inquantum est homo, & collocare humanitatem Christi in ordine formarum seu naturarum non pertinentium ad personalitatem, quibus conuenit afferre secū sua singula esse, & propterea multiplicare illa in vna & eadem persona. Cum tamen euidenter in litera clarum sit, humanitatem Christi locatam esse inter spectātia ad personalitatem, & ideo non affertre proprium esse: quia si afferret illud, multiplicaretur in vna & eadem persona esse personale: quoniam esse propriū naturæ humanæ est esse personale: est. n. esse Sortis aut Platonis &c.

¶ Ad obiecta autem in oppositum respōdendo ad primum dicitur, quòd opinio illa posita in q. illa de vnione verbi, vt retractata est, secunda est, nisi quis adeo desipiat, vt putet doctrinā in hoc vltimo libro traditam, & in authenticis libris etiam prius probatam, scilicet in 3. sent. dist. 6. q. 2. & in quolib. 9. q. 2. reducendam esse ad quæstiunculam vix cognitam inter opera Auctoris, & longe ante factā. Quæ rationabilius creditur colligendo condita, inter schedulas disputationum quām vmquām edita a D. Tho. constat enim quæstionem illam de tanta re, hoc est de vnione verbi incarnati, imperfectissime materiam vnionis tractare, & per hoc diffonare ab alijs quæstionibus disputatis eiusdem, & rationibus multum debilibus vti, vt patet conferenti illos articulos similibus in hoc opere, & quinque tantum articulis rem tantam absoluere: præseferunt siquidem hæc quod diximus.

¶ Ad secundum sumptum ex corpore huius articuli dicitur, quòd nihil obstat: quoniam esse personale, & esse substantiale personalium, apud Auctorem idem est, & iam declaratum erat in hac met litera hoc, quando illatū est, in Christo non aduenire nouum esse personale. Vnde ly personale, sumitur ibi, vt distinguitur contra accidentale: quia enim hæc duo tantum essendi genera in persona declarauerat, & Filio dei ex humanita te assumpta non aduenit nouū esse accidentale, sub quo substantiale esse existentiæ claudi oportet, quoniam humana natura non nisi substantiale esse existentiæ secum affert, quod accidentale esset filio dei, ideo ad differentiam huiusmodi accidentalis esse addidit ly personale, alioquin concluſio nouum terminum apposuisset, & non sequeretur ex præmissis.

¶ Ad tertium sumptum ex responsione ad primum, dicitur q̄ comparatio cadit supra causas, & non supra effectus: vnitas enim personæ, & dualitas naturæ sunt causæ, vnitas vel dualitas esse, est effectus. Docet ergo litera, quòd quia esse ad naturā se habet vt ad principium quo, ad personam vero se habet vt ad proprium subiectum quod, ideo magis viget vnitas personæ ad vnitatem esse, quàm dualitas naturæ ad duo esse, ac per hoc, quia causa efficaciorem effectum habere debet, ponenda est vnitas, & nō dualitas esse in Christo. Hic est verus & intentus sensus literæ, & responsione satisfacit arguméto, vt patet, & consonat corpori articuli, nec ullam habet dissonantiam. Et si uis etiam grāmatice literam construere, dispone construendo ly magis, supra ly secundum unitatem hypostasis, & similiter ly quàm, supra ly secundum dualitatem naturæ, & exponito: & ideo magis secundum unitatem hypostasis retinet vnitatem, quàm secūdum dualitatem naturæ habeat dualitatem, & videbis, quòd comparatio sit ad causas, non ad effectus.

¶ Ad quartum sumptum ex responsione ad tertium dicitur, q̄ responsio ista supponit vnum singularissimum verum in prima parte habitū, scilicet quòd in solo deo esse est naturæ proprium, ita quòd ipsius est & ut quo, & ut quod est. In cæteris namque esse est naturæ vt quo, personæ autem, quæ est aliud quid a natura, est ut quod. Hinc enim sequitur responsio literæ, scilicet quòd quia persona in diuinis est idem quod natura, non est aliud esse personæ præter esse naturæ.

¶ Et bene nota ly præter, quia ex hoc uerbo insinuat, quòd sup ponitur quòd esse sit naturæ. Et cum dixit, Nō est aliud, intendit de illa alietate, qua persona est aliud a natura. In his enim, in quibus persona & natura secundum rē differunt, sicut persona est aliud a natura, ita esse personæ debitum, est aliud ab esse naturæ. Aliud autem non per positionem duorum esse, quorum vnum sit aliud ab alio, sed per alietatem, ut ita dixerim, naturalem: quia alterius naturæ est esse, quod non debetur naturæ nisi per personam, cui primo conuenit, & alterius naturæ esset esse, quod conuenit naturæ absque expectatione

A a persona, quod in solo deo inuenitur. Quia igitur in diuinis persona est idem cum natura vendicāte sibi esse vt proprium, ideo non est aliud esse conueniens personæ quàm esse propriū naturæ, & ideo tres personæ non habent nisi esse, & haberent triplex esse, sicut est ibi triplex persona, si personę esse distingueretur ab esse naturæ, hoc est, si pſonæ deberetur propriū esse alterius rationis ab eo, quod debetur naturæ, quando esse est, ppriū naturæ. Et hunc esse intentum sensum, videre potes, tum ex eo quòd nec in creaturis apud Auctorem esse duplex ponitur, vnum naturæ, & aliud personæ: tū ex eo, quòd nō triplex, sed quadruplex esse haberent diuinæ pſonæ, si esse personæ esset aliud ab esse naturæ per positionem plurium esse in persona & in natura, quia inueniretur præter esse naturæ in quo communicarent personæ, triplex esse personæ triplicis: in litera autem non nisi triplex infertur esse, si aliud esset esse naturæ, ab esse personæ: tum, quia hinc satis fit argumento, quòd non est eadem ratio de vnitate uel pluralitate ipsius esse penes naturam, vel personam in Trinitate, & in mysterio incarnati Verbi: quia in Trinitate esse est naturæ proprium: & ideo eius unitatem sequitur, & non pluralitatem personarum, existente pſona idē cum natura: in assumpta autem natura a Verbo, esse est proprium personæ: quia persona aliud est a natura: sicut in cęteris hominibus esse, quàmuis sit a natura, non est tamen natura, sed personæ proprium, & propterea ad vnitatem personæ sequitur vnitas esse, & ad pluritatem naturæ non sequitur pluralitas ipsius esse. Nec satisfieret argumento si exponeretur litera, quòd ubi persona est aliud a natura, ibi sunt duo esse, vnum naturæ & aliud personæ: sed potius argumenti vis firmaretur, & concluderentur in Christo duo esse, unum naturæ & personæ simul diuinæ, & aliud naturæ humanæ: quoniam persona Christi aliud est a natura humana assumpta, Est igitur indubie tenendum secundum Auctoris doctrinā, in Christo nullū esse actualis existentię substantialis inueniri, nisi esse actualis existentiæ Filij Dei, quod est æternum, & ipse deus.

¶ Circa secundum autem quæstionem multiplex dubium occurrit: nā primo dubitatur de præmissis: deinde de modo, quo ponitur Christus existentiam humanam habere: tertio, de ipsa conclusione: quarto, de sua contradictoria. Scotus in primo in 3. sent. dist. 6. q. 1. arguit processum istum quo ad fundamentum, scilicet quòd vnum & idem est esse personæ & pertinentiam ad personam, tum quo ad personam in respectu naturæ, tū quo ad personam respectu partium. Et primo etiam arguit no sequi inæqualitatem, Esse naturæ & personæ est idem, quādo est in proprio supposito: quia suppositū non addit rem supra naturam, sed negationem. ergo si a natura tollatur ratio suppositi, tollendo illas negationes, non propterea tollitur esse naturæ, sed remanet cum suo esse, ac per hoc in alia persona posita, haberet & suum esse, & esse illius pſonæ. non est ergo idem indicium de natura in proprio vel alieno supposito, quo ad unum uel plura esse. Et confirmatur: quia sicut persona assumens non supplet idemplitatem personæ humanæ cum natura humana, ita esse personæ assumentis non supplet idemtitatem ipsius esse personæ humanæ, & naturæ humanæ.

¶ Contra secundum vero de partibus personæ arguit. Pars aduenies toti non dat esse toti, sed recipit: quia perficitur a forma totius: quod probatur: quia si remaneret distincta sicut prius non reciperet esse totius, sed vel haberet proprium esse, vel nullum: sed natura humana vnita verbo non habet rationem partis, nec istam rationem partis: quia non informatur a uerbo, sed remanet simpliciter distincta. igitur vel nullum esse habet, vel aliquod esse proprium.

¶ Contra modum, quo ponitur Christum habere esse, secundum naturam humanam, scilicet quòd uerbum nouo modo relatiue se habet secūdū illam, arguit. Si verbū tantū habeat respectum nouū ad naturam illam, & ille est respectus rationis tm, cum per respectum rationis non dicatur subiectum formaliter esse aliquid. ergo verbum, inquantum homo, non erit formaliter aliquid. Consequens est contra illud, extra de hæretic. Cum Christus. ergo &c.

¶ Contra conclusionem ipsam, scilicet, in Christo nullum est esse

esse existentiæ substantiale creatum, arguit septem vel octo me
diis. Primo, Terminus per se generationis habet esse acquisitū
per generationem: filius Dei homo est per se terminus generationis ex matre. ergo. Si dicatur, inquit Durandus, ꝙ generatio terminatur ad esse diuinum, non secundum se, sed relatū
ad humanam natu
ram, Cōtra, illud est per generationē acceptū, quod est per corruptionem mortis perditū: sed per mortem Christi nō
ēamissa relatio Verbi ad naturā assumptam, sed esse vitale secundum naturam humanam. ergo illud non est per generationē acquisitum, sed hoc.

¶Secundo, in Christo fuit duplex viue
re, vt patet ex hoc, quòd vnum per mortem perdidit. ergo in
ipso fuit duplex esse. Et tenet sequela ex secundo de Anima: Viuere viuentibus est esse.

¶Tertio, anima Christi creabatur. ergo habuit creatam existentiam. Probatur sequela: quia creatio terminatur ad existentiā.

¶ Quarto, humanitas Christi est effecta & conseruatur a tota Trinitate. ergo secundum existere creatum. Probatur consequentia: quia non secundum existere increatum. Probatur: quia nihil efficit se.

¶Quinto, si natura assumpta a Verbo dimitteretur, non oportet acquiri sibi nouum esse per generationem, nec per creationem: & tamen ipsa ex hoc, quòd dimissa, non esset annihilata, nec esset ens in potentia (vt anima antichristi ante creationem) ergo haberet aliquod esse in actu, & non nouum: quia per nullam mutationem positiuam. ergo idem quod modo habet. igitur &c. Et si dicatur, inquit Durandus, quòd habet esse nouum. ergo est corrupta. Probatur dupliciter sequela: tum quia perdidit esse simpliciter, & acquisiuit aliud esse simpliciter: tum quia nisi hoc sufficiat ad corruptionem simpliciter naturæ, sed requiritur quòd nullum aliud esse recipiat, sequerur quòd tumquā poterit esse corruptio sine annihilatione.

¶Sexto, natura angeli posset assumi a Verbo, & illa non potest manere eadem, nisi maneat sua existentia eadem secundum ipsos. ergo nec natura humana modo posset manere eidem in Christo, nisi maneret sua existentia. Consequentia est manifesta: quia ita est intrinseca sua existentia vni, sicut alteri.

¶Septimo, fundamentum relationis naturaliter præcedit relationem, & secundum esse actuale, præcedit rationem relationis actualis: vnio ista fuit relatio actualis. ergo eius fundamentum præcessit naturaliter secundum esse actuale, fundamentū illud erat ipsa natura totalis. igitur &c. Confirmatur, Prius naturaliter anima perficit corpus, quā tota natura esset vnita assumi: in illo priori forma fuit actus materiæ, & per consequens dabatur esse sibi quod nō corrumpebatur per assumptionem.

¶Octauo, arguitur ex doctrina Auctoris in 1. par. q. 50. ar. 5. ex proposito probantis esse non posse separari a forma: ficut nec rotunditas potest separari a circulo: quia esse conuenit formæ secundum se, sicut rotunditas circulo. Ex hoc enim arguitur sic. Esse non potest separari a forma. ergo nec ab anima Christi, igitur anima Christi habet proprium esse.

¶A Durando quoque in 3. sent. dist. 6. q. 2. vltra prælata arguitur: quia agere est etiam suppositi sicut & esse, & præsuppo
nit esse, & multiplicatur in Christo. ergo.

¶Aureolus etiam & Io. de Neapoli apud Capreolum in 6. dist. 3. sent. arguunt. Ille quidem: quia esse existentiæ est actus quo formaliter essentia est: esse diuinū non actuat essentiam humanam. ergo humanitas Christi vel est actuata suo esse, vel adhuc perseuerat potentialis ad esse nam esse diuinū non supplet vicem causæ formalis inhærentis. Iste aūt: tum quia secundum Damasc. quod est inassumptibile, est incurabile: tū quia Christus homo perfectus est, nihil minus habens tam in diuinitate, quàm in humanitate. Et qui oppositum dixerit plenus diaboli spiritu, seipsum gehennæ filium demonstrabit, vt Damascus dixit in epistola recitata in lib. 9. tit. 15. Historiæ tripartitæ.

¶Demū pro contradictoria conclusionis arguit Scotus tenens illam, tum quia humanitas Christi est extra causam suam, ergo habet necessario propriā existentiam actualem, sicut habet proprium esse quidditatiuū, licet nō habeat propriā subsistentiam, quæ nihil positiui addit: tum quia Verbum subsistit in natura humana, sicut suppositum in natura, pp quod proprie
subsistentis, illud esse non dicitur esse illius personæ simpliciter, sed secundum quid, sicut esse album, est esse Sortis, non inquantum est Sortes, sed inquātum est albus. Et huiusmodi esse nihil, phibet multiplicari in vna hypostasi vel persona: aliud enim est esse, quo Sortes est albus, & quo Sortes est musicus: sed illud esse, quod pertinet ad ipsam hypostasim vel personam secūdum se impossibile est in vna
hypostasi vel persona multiplicari; quia impossibile est, quòd vnius rei non sit vnum esse. Si igitur humana natura aduenire filio Dei non hypostatice vel personaliter, sed accidentaliter (sicut quidā posuerunt) oporteret ponere in Christo duo esse: unum quidem, secundum quòd est deus, aliud autem, secundum quòd est homo: sicut in Sorte ponitur aliud esse, secundum quòd est albus, & aliud, se-
cundum quòd est homo, quia esse album, non pertinet ad ipsum esse personale Sortis. Esse autem capitatum, & esse corporeum, & esse animatum, totum pertinet ad vnam personam Sortis: & ideo ex omnibus his, non fit nisi vnum esse in Sorte. Et si contingeret, quòd post constitutionem personæ Sortis, aduenirēt Sorti manus vel pedes vel oculi, sicut accidit in cæco nato, ex his non accresceret Sorti aliud esse, sed solum relatio quædam ad huiusmodi, quia
scilicet diceretur esse non solum secundum ea, quæ prius habebat, sed etiam secundum ea, quæ sibi postmodum adueniūt. Sic igitur, cum humana natura coniungatur filio dei hypostatice vel personaliter, vt supra dictum est, * & non accidentaliter, cōsequens est quòd secundum humanam naturam nō adueniat sibi nouum esse persona
le, sed solum noua habitudo esse personalis præexistentis ad naturā humanam, vt scilicet persona illa iam dicatur subsistere, non solum
quisitionem noui esse, dicit quòd solum aduenit sibi noua relatio, & non dixit hoc ad excludendā coniunctionem substantialem secundum personalitatem & illius esse, vt clare patet in litera: quin potius est dictio exclusiua non excludat a concomitantibus nec fundamentū a relatione, ponendo solum noam relationem acquiri, intelligitur præacquiri fundamentū illius, qđ est persona in coniunctio. super qua fundatur relatio noua personæ ad naturā. Vñ patet argumentū totaliter ruere.

¶ Ad obiecta contra conclusionem respondendo, ad primam Scoti dicitur, negando maiorem ad sensum argumentis: generationis enim terminus habet esse nouiter acquisitum, uel antiquum nouo modo se habens.

¶ Vnde ad obiectionem Durandi contra hanc responsionem, dicitur, quòd si maior intelligatur cum præcisione, falsa est: nā licet illud per generationem sit acceptum quod est per corruptionem mortis amissum, non tamen illud præcise. Sed si ad terminum formalem generationis propositio restringatur, cōcedatur: sed terminus formalis est natura, uel anima in corpore, & per mortem humanitas ipsa corrupta est per separationem animæ a corpore. Quāmuis etiam dici possit, saltem esse minorem: quia desinēte per mortem humanitate Christi, quæ est ipsa natura humana resultans ex partibus unitis, oportuit quoque desinere unionem Verbi ad illam secundum se, quàmuis remanserit ad illam secundum vtramque sui partem, animam scilicet & corpus.

¶ Ad secundum Scoti dicitur, ꝙ uerbum Philosophi uerum est de uiuere essentiali & de esse essentiali: uiuere enim est esse essentiale. Et hoc in Christo duplex fuit, & unum eorum quod in coniunctione animæ & corporis cōsistit, corruptum est per mortem, & non intelligitur de esse actualis existentiæ.

¶ Ad tertium dicitur, negando sequelam, & ad probationem, ꝙ creatio terminatur ad rem, quæ creatur sub existentia noua simpliciter uel illi rei, quæ creatur. Et sic anima Christi creata est, ut existat existentia noua sibi, non noua simpliciter.

¶ Ad quartum dicitur, quòd humanitas Christi effectiue conseruatur, & facta est a tota Trinitate secundum esse existentiæ increatum communicatum sibi. Nec sequitur quòd deus efficiat ideo se, aut suum esse, sed quòd effecerit, & cōseruet se, suū esse communicatum humanæ naturæ personaliter.

¶ Ad quintum dicitur, ꝙ si humanitas Christi dimitteretur a uerbo, sorteretur nouam personalitatem & nouam existentiā, non per aliquam nouam actionem, sed per antiquam actionem, qua a principio effecta fuit. Illa enim actio tamquàm impedita a completione proprij effectus, ob præuenientem personalitatem Verbi non est hactenus consecuta effectum propriæ personalitatis & propriæ existentiæ. Modo autem dimissio ipsa esset tamquàm remotio prohibentis, & sic sortiretur effectum nouæ personalitatis & noui esse. Et probatur sic esse dicendum: quia perinde se haberet humanitas dimissa, ac si non fuisset assumpta: sed constat quòd si non fuisset assumpta, ex sua generatione propriam personalitatem & propriam existentiam habuisset. igitur si dimitteretur, acquireret propriā personalitatem & propriam existentiam a generante, per se loquendo, & a dimittente per accidens, tamquàm a remouente prohibens. Et per hæc patet ad formam argumenti, quòd haberet esse nouum per nouam mutationem: licet per accidens, tamquàm remotionem prohibentis, & per antiquā per se, soluto
impedi-

diuina persona non potest recipere in se creatum aliquid. Secunda est, ex communi ratione personæ: quia personæ vnius non est nisi vnum esse substantiale. Et hæc ratio in litera ponitur. Quocirca quia humanitas Christi præuenta est in mysterio incarnationis, vt propriam non sortiretur personalitatem, sed ad personalitatem Verbi assumpta est, iō quasi impedita est a proprio esse, & est sortita esse personæ diuinæ, ex hoc ipso, ꝙ est diuinæ personæ natura dicta de illa in quid. Habet, ex hoc suum essendi modum, scilicet, esse vt quo. natura enim personæ est vt quo, nec plus sibi debetur.

¶ Ad primo ergo obiecta contra fundamentum processus, quia idem est esse naturæ & personæ, respondetur præmittendo tamen, quòd fundamentum Auctoris est quidem idemitas ipsius esse respectu naturæ & personæ: sed non sola idemitas, sed aduincta modi diuersitate respectu veriusque: quia scilicet illud idē esse est naturæ, vt quo: personę, vt quod. Ex idemtitate enim esse cum hac modi diuersitate, procedit litera, vt patet. Sed Scotus contra solam idemtitatem affert pro causa, & hoc est primum, in quo argumentum deficit. Verumtamen quia idemitas quoque causa est, respondetur quòd falsa ratio redditur, quare esse est vnum vtriusque, quia scilicet non differunt re ali qua: quoniam, vt patet ex superius discussis, persona addit rē aliquam supra naturam: addit enim terminationē ipsius. Vnde argumentum Sco. assumit, & non causam pro causa, & falsum. Vera autem causa est: quia esse vnicuique rei sufficit suo modo, propterea enim personæ & personalibus omnibus sufficit vnum esse: quia eodem esse persona est, vt quod, personalia vt quo, vel secundum quòd, vel alio simili modo. Et per idem patet responsio ad cōfirmationem: non oportet enim personā supplere idemtitatem cum natura, sed sufficit quòd suppleat personalitatem illius naturæ. Ex hoc enim, quòd verbum supplet humanitatis personam, supplet etiam illius esse: quia fit ipsum quod est humanitatis, ac per hoc humanitas existit, vt quo est personæ, quæ est humanitatis quod est.

¶ Ad obiecta vero eiusdem, contra vnum esse partis & personę respondetur, quòd si vis fiat in verbis, assumitur non causa vt causa: non enim ideo pars est contenta ipso esse totius, quia perficitur per formam totius: sed quia spectat ad integritatem totius. Ex hoc enim fit, vt sit contenta modo essendi congruo, ac debito integrantibus personam, scilicet vt existant per existere totius, ex hoc ipso, quòd totius integratiua sunt. Et proportionaliter in proposito dicitur, quòd quia humanitas Christi pertinet ad personalitatem Christi: quia est assumpta quasi ad integritatem personæ Christi, non quasi suppleat defectum alicuius in persona Christi, sed vt fit persona Christi persona illius humanitatis, ideo humanitas Christi non dat nouum esse Christo: sed contenta est consono sibi essendi modo, vt scilicet existat ex hoc ipso, quòd est natura Christi.

¶ Ad probationem autem, quia si pars maneret distincta a toto, vt prius & cetera, dicitur quòd ista conditionalis non probat: probandum: quoniam cum ipsius veritate stat falsitas cauſalis assumptæ, quæ negata est. Verumtamen ad rem dicendo, non faciendo vim in verbis, respondetur quòd si pars remaneret distincta & omnino diuersa a toto, dumtamen esset toti vnita pars personaliter, non afferret nouum esse, sed existeret per esse sui totius. Et in proposito humanitas Christi non sic aduenit personæ diuinæ, vt sit distincta ab illa sicut prius: sed est indiuisa a persona secundum esse personale, ita quòd non est sicut pars separata, sed est sicut pars coniuncta secundum esse substantiale: est enim assumpta ad personalitatem positiuā verbi dei. Et ex hac personalitate communicata humanitati Christi perfecta est humanitas illa, multo plus, quam quæcum que pars perficiatur per hoc, quòd aduenit suo toti: acquisiuit enim perfectionem infinitam, acquirendo personalitatem infinitam. Quo fit, ut quia humanitas Christi non remaneret distincta, sed indistincta secundum esse substantiale a Verbo, consequens sit, ut non det Verbo nouum esse, sed ipsa sit per esse infinitum ipsius Verbi.

¶ Ad obiecta deinde eiusdem Scoti contra modum, respondetur, quòd ex malo intellectu literæ procedit. Interpretatur siquidem arguens Auctorem dicere, inter Verbum & naturam humanam non esse coniunctionem, nisi relatiuam relatione rationis ex parte Verbi: & ideo arguit, Si tantum habet relationem &c. Hic autem sensus longe est a nobis, plus quā terra a cælo: quoniam secūdū doctrinam Auctoris sæpe repetitam, inter Verbū & humanitatem assumptā est coniunctio substantialis, quā comitatur vnio relatiua. Sed quia cōiunctio ista substantialis non est secundum nouū esse ipsius humanitatis, sed secundum æternum esse ipsius Verbi, ideo Auctor ad ad excludendam ac

q. 2. ar. 6.

impedimento: sicut graue impeditum mouetur a generante per F se, remouente prohibens per accidens. Habet enim a generante humanitas plus ad personalitatem propriam & propriam existentiam, quam graue ad motum deorsum, cum illa seipsa ad hoc tendat intimet hoc autem per grauitatem & extrinsece: in cuius signũ illa per solam omnipotentiã diuinam potest impediri, hoc autem a naturalibus & voluntariis impeditur passim.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur, quòd talis dimissio esset nonnulla corruptio: quoniam corrumperetur humanitas non in se, sed secundum esse coniunctũ Verbo, & perderet duo, scilicet personalitatem diuinam sibi, & existentiam diuinã sibi, & acquireret personalitatem propriam, non solum sibi, sed simpliciter: & similiter existẽtiam propriã, & sibi, & simpliciter: sic esset secundum rem. Ad rationes autem terminorum spectando, dicitur quòd corruptio simpliciter naturæ compositæ (qualis est humanitas Christi) non attenditur penes esse actualis existentiæ, sed penes esse essentiæ, quòd ex eo clare patet, quòd humanitas Christi per mortem corrupta est, ex hoc quòd anima separata est a corpore. Et in hoc omnes conuenimus, quamuis secundum Auctorem & multos, nullum esse actualis existentiæ fuerit per Christi mortem corruptum. Quum igitur ex perdi H tione esse corruptio simpliciter infertur, nisi sit sermo de esse essentiæ, aut de esse vt includit esse essentiæ, negetur sequela. Et per hoc patet quòd subiuncta probatio nihil valet dicendo, Si non sufficit perdere vnum esse existentiæ, & acquirere aliud, sed oportet etiam nullum aliud acquirere, ergo annihilatio. Stat enim, quòd perdat vnum, & nullum aliud acquirat, & non annihiletur, sed corrumpatur per expoliationem materiæ ab illa forma. Si enim in ipsa dimisthone humanitatis a Christo, anima illa separaretur a corpore, tunc humanitas Christi perderet vnum esse, & nullum aliud acquireret, quia non esset, & tamen non annihilata esset: quia remaneret, & materia cum forma cadaueris, & anima intellectiua cum noua existentia modo præexposito.

¶ Ad sextum Scoti negatur, quòd apud nos natura Angeli non esset eadem, nisi sit eadem existentia.

¶ Ad septimum conceditur, quòd fundamentum est prius secũ I dum actualem existentiam relatione, & in proposito: dicimus enim quòd humanitas Christi fuit prius existens, quàm relata ad Verbum. Sed negatur sequela: ista fuit existens, ergo propria existentia, stat enim quòd fuerit existens existentia Verbi. Et hæc responsio satisfacit omnibus argumentis, quæ fiunt de agere, q̃ supponit existere, & de accidentibus, quòd supponunt subiectum existere, & similibus: conceditur enim semper, q̃ hæc omnia in Christo supponunt humanitatem existere, sed ab existentia ad existentiam propriam, non valere constat argumentũ: stat enim quòd præexistat existentia communicata sibi ex personalitate Verbi sibi communicata.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd anima Christi informabat corpus, & dabat ei esse animatum, esse dico essentiæ: essentialiter siquidem constituebat animatum corpus, non autem esse existẽtiæ propriæ, sed antequam daret hoc, præmẽta fuit ex assumptione ad personam Verbi.

¶ Ad octauum ex doctrina Auctoris dicitur, quòd doctrina Au K ctoris intelligitur de separabilitate naturali, quòd scilicet impossibile est naturaliter formam separari a suo esse. Et ex hoc cõcludit efficaciter formas subsistentes per se absque materia, esse incorruptibiles, anima aũt Christi absque proprio esse ex diuinæ omnipotentiæ præuentione. Nec obstat exemplũ de circulo & rotunditate, quia exempla & similia non currunt in omnibus. Et si exigat pars exactam responsionem ad singula, dicito quòd hæc propositio, Formæ conuenit per se proprium esse, potest intelligi dupliciter. Primo, quòd per se conueniat formæ vt principio, & sic est vera: sed quia perfectas principii est impedibilis per superiorem causam, ideo cum huius propositionis veritate, stat quòd in Christo anima præuenitur a proprio esse, cuius per se esset principiatum. Alio modo intelligitur, quòd per se conueniat formæ vt principio & subiecto, sicut propria passio conuenit subiecto proprio. Et sic hæc propositio non est vera, nisi de forma, propria personalitate seu substantia terminata, qualis non est

anima Christi, quę non nisi per Verbum subsistit. Vnde Auctor ibi ex prima propositione, Forma inquantum forma, subsumpta secunda de forma per se subsistẽte, cõcludit Angelos in corruptibiles. Et vere sic est, quia implicat formam per se subsistere absque proprio esse, non minus quàm circulum absque rotunditate inueniri.

¶ Ad Durandum dicitur, quòd licet esse, & agere conueniant in hoc, quòd vtrumque est suppositi, quia tamen diuersimode sunt suppositi, ideo non est similis de illis ratio quo ad vnitatem, vel pluralitatem. Esse enim est suppositi immediate, vt subiecti, agere autem nõ suscipitur in supposito, nisi mediante natura & potentia eius, & iccirco agere multiplicatur cum pluralitate naturæ, esse vero est cum persona vna.

¶ Ad Aureolum dicitur, quòd esse existentiæ non actuat essentiam nisi terminatam, hoc est personaram, seu per se subsistentem: & quia humanitas Christi non est terminata propria personalitate, sed personalitate Verbi, ideo non conuenit sibi actuari per existentiam. Et hæc intellige, loquendo de Actuare & Actuari per modum inhæsionis. Nam si de Actuare & Actuari, infra totam latitudinem suorum modorum sermo sit, non est remorum a Philosophia diuina, Deum posse actuare rem creatam. In cuius signum diuinam essentiam esse actum cuiusque intellectus videntis ipsam, & Theologi, & Philosophi fatentur. Cum ergo naturam humanam in Christo ex diuina personalitate, & esse diuino perfici fateamur, non est absonum fateri etiam, quòd actuatur aliquo etiam modo per personalitatem, & esse diuinum. Quocirca cum dicitur, aut est actuata proprio esse, aut perseuerat potentialis ad proprium esse, dicitur quòd proprie loquendo, vtraque pars disiunctiue est falsa, quoniam ex assumptione ad diuinum esse perfecta est potentialitas ad existentiam longe excellentius, quàm fuisset perfecta per propriam existentiam: sicut posse personari in propria persona, longe excellentius perfectũ est per personam Verbi, quàm fuisset perfectum per propriam personalitatem. Et quia potentiæ perfectio actuatio vocatur, ideo dicere potes, quòd potentia ad propriam existentiam est actuata non per proprium, sed per diuinum esse, longe excellentius, & perfectius, quàm fuisset actuata per proprium esse. Et ideo non remanet humanitas Christi potentialis, hoc est in statu potentiali ad propriam existentiam, ad quem statum rediret, si dimitteretur a Verbo, cessante tam excellenti actuatione, prohibente naturam ab imperfectioribus sibi propriis & connaturalibus, personalitate scilicet & existentia propria.

¶ Ad Ioannem de Neapoli dicitur, quòd vtraque auctoritas cum sibi similibus loquitur de naturalibus, vt distinguuntur contra personalia, ita quòd Christus habuit omnia homini naturalia, non personalia, & quòd de naturalibus est inassumptibile, est incurabile, secus est de personalibus. Probatur hæc glossa ex fidei catholicæ sententia, dicentis in Christo non esse personam, nisi diuinam. non est ergo in Christo personalitas humana: quam tamen constat in reliquis hominibus inueniri. Idem est autem iudicium de personalitate, & propriis personæ, vt distinguitur contra naturam. Aut igitur dicant isti personas nostras esse incurabiles, quia persona est inassumptibilis, & similiter Christum non perfectum hominem, quia caret personalitate humana, quorum vtrumque alienum esse a veritate constat, aut vniuersaliter sic fatean tur, quòd non de personalibus hominis, sed de naturalibus est sermo, quum Christus perfectus homo dicitur, & assumptile omnia humana, & similia, attestante hoc Symbolo Athanasii, explicante, naturalia sufficere ad hoc, quòd Christus sit perfectus homo, dum dicit de Christo, Perfectus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens.

¶ Ad obiecta demum Scoti pro contraria positione, respondeo dicitur ad primum, quòd consequentia nihil valet, quia esse actualis existentiæ, realiter distinguitur ab esse essentiæ, seu quidditatiuo. Et diuina præuentione factum est, vt humanitas Christi extra causam suam actu sit per existentiam Verbi, & non per propriam. Vbi aduerte pro clariori intellectu, quòd non est imaginandum (vt isti putant) quòd additio partis ad personam, sit velut additio quanti ad quantum, siue per modum

A modum continuationis, puta cum aqua aquæ continuatur, vbi ex duabus quantitatibus partialibus fit vna totalis quantitas, partialiter mutatis partibus totius aquæ, siue per modum aggenerationis, puta cum alimentum auget hominem, qui alitur ex illo, vbi non remanet quantitas cibi potusque alentis: sed sic adiungitur alito, vt subinduatur quantitatem ipsius, qui alitur, extendente illam animam, vt in secundo de anima dicitur. Nam si oculus adueniret de nouo Sorti, neque existentiam propriam partialem adiungeret existentiæ Sortis, cum existentia Sortis sit indiuisibilis, non extensa per se aut per accidens: quia de genere est immaterialis, vtpote propria animę intellectiuæ, quæ inextensa est omnino in corpore. Nec aduenies oculus subinduceret existentiam Sortis, tamquam formam ad se extensam per inhæsionem sibi, ita quòd existentia Sortis inciperet inhærere oculo nouo: quoniam huiusmodi inhæsio non debetur parti: sed sufficienter prouisum est parti de existentia in hoc ipso, quòd est pars personæ existentis. Nec videtur etiam intelligibile, quòd secus posset esse: quomodo namque existentia indiuisibilis propria alicui, intelligetur actuare quantum aliquod, seu etiam nõ quantum adiunctum nisi mediante illo, cui est propria? Et quia idem est iudicium de oculo adueniente de nouo & oculo conito, & de hac & reliquis partibus, ideo humanitas Christi, quę quasi pars quædam est personæ Verbi (quia ad personalitatem propriam Verbi assumpta est) inuenitur sufficienter posita extra causam suam existens absque propria existentia, & absque hoc, quòd actuetur per informationem inhæsiuam ab existentia Verbi: sibi. n. non debetur existentia nisi per personam, cuius est.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ex hoc quòd Verbum subsistit in natura humana sicut suppositum in natura, nõ sequitur quòd existat per existentiam illius naturæ: sed bene sequitur econtra, quòd natura illa suosistat per existentiam Verbi. Ad probationem autem ex opposito de pedis existentia dicitur, quòd peccat secundum non causam vt causam. Neque enim, quia Christus est homo, causa est quòd existat humana existentia: neque quia non est pes, causa est quòd non existat existentia pedis: sed ratio propria est, quia personæ soli debetur esse, vt subiecto quod est. Ad id vero quod subditur de qualitate existentiæ humanæ in Christo, scilicet quòd est existentia simpliciter & in se & Christo, non oportet aliter respondere: quoniam negata in Christo existentia humana, vana est disputatio de qualitate existentiæ humanæ in ipso.

¶ Ad tertium dicitur, negando sequelam, esse est intimius seu immediatius. ergo magis multiplicatur. Melius tamen dicitur quòd intimius seu immediatius alicui dupliciter, vel vt principio, vel vt subiecto. Et subditur, quòd esse est intimius naturæ vt principio, quàm velle voluntari: sed velle immediatius voluntari vt subiecto, quàm esse naturæ vt subiecto: quia esse non naturæ, sed personæ est vt subiecti proprii: velle autem est voluntatis vt proprii subiecti. Et propterea non sequitur, quòd si velle plurificatur ad pluralitatem voluntatum, quòd esse pluri- B ficetur ad pluralitatem naturarum.

¶ Ad vltimum formationem argumenti, concedi potest totum, & dici quòd non ex defectu naturæ immediate principiantis esse sed ex defectu susceptini, scilicet personæ proprię sit, vt natura non principiet actualiter actũ essendi, & principiat actualiter actum operandi: quia non deest proximum susceptiuum operationis. Concede ergo, quòd natura vt distinguitur contra suppositum, est principium & operandi & existendi: sed negetur sequela simplicita, ergo actualiter principiat existere in Christo, sicut actualiter principiat operari: quia natura, vt distinguitur contra suppositum, est non solum principium: sed etiam susceptiuum proximum operandi. sed existentiæ est solum principium, & non est susceptiuum proprium. Natura enim humana est principium existendi personæ propriæ, vt proprio subiecto, quæ in Christo non est: & ideo non principiat existentiam in Christo: sed operandi est principium sibiipsi vt proprio subiecto distinguendo naturam contra suppositum, vt dictum est. Et ideo in Christo principiat proprium operari: & propterea operati mul

tiplicatur secundum naturas, esse autem non.

¶ Attende diligenter & caute nouitie, quòd ista decisio pendet ex duabus quæstionibus communibus. Altera est, An existentia & essentia distinguantur realiter. Altera, An existentia substantialis sit personæ vt proprii susceptiui, an communiter sit personę vel naturę. Præsupponit enim doctrina ista, & esse aliam rem esse ab essentia, & esse deberi personæ, vt proprio subiecto. Et quoniam variæ aũt opiniões circa hęc, cum de Christi existẽtia humana quæstio est, noli hæc intelligere quasi sint fidei, noli pertinax esse in conclusione, nisi euidentia prius habeas de eobus quæstionib⁹: sed vt rõnabilia ac cõsona hæc amplectere.

QVAESTIO XVIII.

De pertinentibus ad unitatem in Christo quantum ad uoluntatem, in sex articulos diuisa.

B

DEINDE consideran dũ est de vnitate quãtum ad voluntatem.

¶ In eodem art. 1. q. 17. in responsione ad secundum, intellige perspicacius, quòd quia vnio diuinorũ humanorumque in Christo est in persona & non in natura (conuenerunt namque diuina & humana in vnam personam, non in vnam naturam) ideo cum audis, quòd esse diuinum, factum est esse hominis, quia natura humana assumpta est in vnitatem personæ, distinctionem C de ipso esse in communi penetra, quatenus ipsum esse est vel personæ vel naturæ. Quamuis enim vnum idemque sit esse naturæ ac personæ alia tamen ratione est naturæ, & alia personæ: nã naturæ est vt principii, personæ vt susceptiui, vt dictũ est. Quoeirca conuenire in esse, quatenus est naturę, est conuenire ad integritatem principii ipsius esse: hoc est, fieri partes naturæ, quæ est principium essendi: & sic materia & forma conueniunt in vno esse, vt esse est naturæ. Conuenire aũtem in vno esse, quatenus est personæ, est conuenire seu spectare ad integritatem personalium: & sic caput & pedes & reliquæ partes, & natura ipsa cum suis partibus conueniunt in esse vt est personę. Vnde patet quòd esse diuinum, non quatenus est naturę, communicatum, est humanitatis Christi: quoniam constat humanitatem Christi nõ concurrere cum deitate ad integrandum quasi principium ipsius esse: sed est communicatum vt est personæ: quoniam humanitas Christi assumpta est ad personalitatem Verbiita quòd D est de numero spectantium ad personalitatem filii Dei, modo nostram intelligentiã excedente. Et propterea non sequitur, quòd vnio sit facta in natura, nec quòd vnio sit; facta cum Patre & Filio: communicatum siquidem est humanæ naturæ esse diuinũ, non vt est naturæ, nec vt est cuiuscumque personæ diuinæ: sed vt est personæ Filii: quia assumpta est ad personalitatem Filii tantum.

¶ In responsione ad quartum eiusdem articuli, habes clare responsionem de effectu formali intrinseco, quem formam oportet ponere in sua materia, quod est esse essentiæ, ita quòd forma substantialis dat materię substantiale esse essentiæ, constituendo substantiæ naturam, seu essentiam completam: & similiter anima dat esse animatũ (quod alio nomine dicitur esse viuum) constituendo essentiam viuam seu animatam, & sic de aliis. In hoc enim consistit effectus formalis, a quo non potest separari etiam per intellectum forma in materia. Et si non intelligis formę vlteriorem progressum, nõ habes adhuc (vt in litera dicitur) illud quod est, sed solummodo naturam: quia aliquid est, quæ scilicet est essendi principium non subiectum. Et ideo ex hoc, quòd forma seu anima necessario dat esse corpori, non habetur quòd esse sit naturæ & subiecti quod, sed quia constituit naturã, quæ est quo, relinquit subsecuturum illud, quod est quod: & ideo esse est personę in ordine ad naturam, &c. vt prædeclaratum fuit. Superius quoque, cum tractatum fuit, an corpus mediante anima assumptum fuerit, declaratum est quòd in calce huius responsionis subditur, scilicet quòd anima informando corpus, sicque in esse perfecto constituendo naturam humanam, est causa habitudinis vnionis humanæ naturæ ad Verbum.

¶ *Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt, primo recitatur erroneæ positio tenentium partem negatiuam: secundo respondetur secundum veritatem. Quoad primum refertur, quòd in hanc communem

conclusionem multi erranter conuenerũt, scilicet, in Christo, non sunt duæ voluntates. Quadrifariã uẽ hi diuisi sũt. Apollinaris enim ex negatione animæ intellectiuæ in Christo, negat voluntatem humanam. Eutyches ex vnitate naturæ compositę, vnã quoque voluntatem ponit. Nestorius solam creatam naturam in Christo ponens, vnitam Deo secundum conformitatem affectus, negat diuinam voluntatem in Christo. Macharius autẽ ex negatione proprii motus in humanitate Christi voluntatem humanam in Christo negauit, vbi videt q̃ omnes conueniunt in negatione duarũ in Christo voluntatũ, dum aliqui diuinam, aliqui humanam a Christo tollunt, aut vtrãq; tollere coguntur, & ponere vnam tertiam naturæ compositæ. Sed de Macharii positione non satis liquet, de volũtate, quæ est naturalis potentia, sed de actu volendi, quoniam non negat potentiam, sed motũ proprium humanæ naturæ in Christo. Verum, quia frustra fuisset voluntas sine vllo velle semper, ideo dicitur q̃ negauit humanã in Christo voluntatem.

¶ Quo ad secundũ respondetur affirmatiue, In Christo sũt duæ voluntates, diuinã, & humana. Probatur dupliciter. Primò auctoritate Synodi, quæ propter huiusmodi errores extirpandos hoc determinauit. Secundo ratione tali: Filius dei assumpsit naturam humanam perfectã, & nihil illi propterea defuit de perfectione naturæ diuinæ. ergo habet duas voluntates, diuinam scilicet & humanã. Probatur consequentia, pro prima quidem parte, quia ad perfectionẽ humanæ naturæ pertinet voluntas, quia est naturalis illius illius potentia, sicut & intellectus. Pro secunda verò parte, quia ad diuinam naturam spectat voluntatem habere, vt ex dictis in prima parte hęc eam bo patent.

¶ Et circa hoc quæruntur sex. F
¶ Primo, Vtrum in Christo sit alia volũtas diuina, & alia humana.
¶ Secundo, Vtrum in humana natura Christi sit alia volũtas sensualitatis, & alia rationis.
¶ Tertio, Vtrũ ex parte rationis fuerint i Christo plures volũtates.
¶ Quarto, Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.
¶ Quinto, Vtrũ voluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinę voluntati in volito.
¶ Sexto, Vtrum in Christo fuerit ali G qua contrarietas voluntatum.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo sint duæ uoluntates.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo non sint duę voluntates, vna diuina, & alia humana. Voluntas enim est primum mouens & imperans in vnoquoque volente: sed in Christo primum mouens, & imperans fuit voluntas diuina, quia omnia humana in Christo mouebatur secundum volũtatem diuinam. ergo videtur quòd in Christo non fuerit nisi vna voluntas. ſ. diuina. H

¶ 2 Præt. Instrumentum non mouetur propria voluntate, sed voluntate mouentis: sed natura humana fuit in Christo, sicut instrumentum diuinitatis eius. ergo natura humana in Christo nõ mouebatur propria volũtate, sed diuina.

¶ Præt. Illud solum multiplicatur in Christo, quod pertinet ad naturam. Voluntas autem non videtur ad naturam pertinere, quia ea quę sunt naturalia, sunt ex necessitate: quod autem est voluntarium, nõ est necessarium. ergo voluntas est vna tantum in Christo. I

¶ 4 Præt. Damascenus * dicit in 3. libro, quòd aliqualiter velle non est naturæ, sed nostræ intelligentiæ, scilicet personalis: sed omnis voluntas est aliqualis voluntas, quia nihil est in genere, quod non sit i aliqua eius specie. ergo omnis K voluntas ad personam pertinet: sed in Christo fuit, & est vna tantũ persona. ergo in Christo est vna tantum voluntas.

SED CONTRA est quòd dominus dicit Luc. 22. Pater, si vis, transfer calicem istum a me, uerum tamen non mea voluntas, sed tua fiat: quod inducens Amb. ad Gratianum Imperatorem dicit,* Sicut susceperat voluntatem meam, suscepit tristitiam meam. Et super Luc. dicit, † voluntatem suam, ad hominem retulit, Patris, ad diuinitatem: voluntas enim hominis est talis, volũtas diuinitatis æterna.

RESPON. Dicendum, quòd quidam posuerunt in Christo esse vnam solã voluntatem: sed ad hoc ponendum diuersimode moti esse videntur. Appollinarius enim non posuit animam intellectualem in Christo, sed quòd Verbum esset loco animæ, vel etiam loco intellectus. Vnde cum voluntas sit in ratione (vt Philosophus dicit in 3. de Anima*) sequebatur quòd in Christo non esset voluntas humana, & ita in eo non esset nisi vna volũtas. Et similiter Euthices, & oẽs qui posuerunt vnam naturam compositam in Christo, cogebantur ponere vnam voluntatem in eo. Nestorius etiam, quia posuit vnionem dei, & hoìs esse factam solum secũdũ affectum, & voluntatem, posuit unam volũtatẽ in Christo. Postmodũ vero Macharius Antiochenus patriarca, & * Ciprus Alexandrinus, & Sergius Constantinopolitanus, & quidam eorum sequaces, posuerunt in Christo vnam uoluntatem, quamuis ponerent duas naturas in Christo secundum hypostasim vnitas, quia opinabãtur q̃ humana natura in Christo numquam mouebatur proprio motu, sed solum secundum quòd erat mota a diuinitate, vt patet ex epistola synodica Agathonis Papæ. † Et ideo in sexta Synodo apud Constantinopolim celebrata, determinatum est oportere dici, quòd in Christo sint duæ voluntates: ubi sic legitur,* Iuxta quod olim prophetæ de Christo, & ipse nos erudiuit, & sanctorum patrum nobis tradidit symbolum, duas naturales voluntates in eo, & duas naturales operationes prædicamus. Et hoc necessarium fuit dici. Manifestum est enim quòd filius dei assumpsit humanam naturam perfectam, sicut supra ostensum est † Ad perfectionem autem humanæ naturæ pertinet voluntas, quæ est naturalis eius potentia, sicut & intellectus, vt patet ex his quæ in prima parte dicta sunt.* Vnde necesse est dicere, quòd filius Dei humanam voluntatem assumpserit in humana natura. Per assumptionem autem humanæ naturæ, nullam diminutionem passus est filius dei in his, quæ pertinent ad diuinam naturam, cui competit voluntatem habere, vt in prima parte habitum est.* Vnde necesse est dicere, quòd in Christo sunt duæ voluntates, vna scilicet diuina, & alia humana.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ quicquid fuit in humana natura Christi, mouebatur nutu volũtatis diuinæ: non tamen sequitur q̃ in Christo non fuerit motus volũtatis proprius naturæ humanæ, quia etiã aliorum sanctorum piæ volũtates mouentur fm voluntatẽ dei, qui operatur in eis velle & perficere, vt dicitur Philip. 2. Licet enim volũtas non possit interius moueri ab aliqua creatura, interius tamen mouetur a deo, vt in prima parte dictum est.* Et sic etiam

Christus

lib. 3. di. 14. ar. 1. q. 1. cor. & di. 17 ar. 2. q. 1. & 4. cont. ca. 36. Et po. q. 10 ar. 4. ad 13. Et opu. 3. c. 218. Et Io. 6. l. 4

lib. 3. orth. fid. cap. 14.

li. 2. de fid. ad Gratia. c. 3. a medio, tom. 2. † Super illud Lu. Nõ sicut ego vo lo. lib. 10. ‖ Luc. 10. 5.

Christus secundum voluntatem humanam, sequebatur voluntatem diuinam, secundũ illud Psal. 39. Vt facerem voluntatem tuam, deus meus, volui. Vnde August. dicit contra Maximinum, † ubi dixit Filius Patri, Non quod ego volo, sed quod tu vis, quid te adiuuat quòd tua uerba subiungis & dicis, Ostendit vere suam voluntatem, subiectam suo genitori, quasi nos negemus hominis voluntatem, voluntati dei debere esse subiectam.

li. 3. ca. 19. ante medi. tom. 6.

Ad 2m dicendum, quòd proprium est instrumenti, quòd moueatur a principali agente, diuersimode tamen secundum proprietatem naturæ ipsius. Nam instrumentum inanimatum, sicut securis aut serra, mouetur ab artifice per solum motum corporalem. Instrumentum vero animatum anima sensibili, mouetur per appetitum sensitiuum, sicut equus a sessore. Instrumentum vero animatum anima rationali, mouetur per voluntatem eius, sicut per imperium domini mouetur seruus ad aliquid agendum, qui quidem seruus est, sicut instrumentum animatum, vt Philosophus dicit in 1. Politico.* Sic ergo humana natura in Christo fuit instrumentum diuinitatis, vt moueretur per propriam voluntatem. B

li. 2. de

li. 1. Poli. c. 3. & 4. & l. 8. eth. c. 11. com. 3.

Ad 3m dicendum, quòd ipsa potẽtia voluntatis est naturalis, & consequitur naturam ex necessitate. Sed motus vel actus huius potentiæ (qui etiam voluntas dicitur) quandoque quidem est naturalis & necessarius, puta respectu felicitatis, quandoque autem ex libero arbitrio rationis proueniens, & non necessarius neque naturalis (sicut patet ex his, quæ in prima parte dicta sunt †) & tamen etiam ipsa ratio, quæ est principium huius motus, est naturalis. Et ideo præter voluntatem diuinam, oportet in Christo ponere voluntatem humanam, non solum, prout est potentia naturalis, aut prout est motus naturalis, sed etiam prout est motus rationalis. C

*Alber. pun. 2. tract. 3. q. 1. ar. 1. et qu. 6. mem. 3.

Ad 4m dicendum, quòd per hoc quòd dicitur aliqualiter velle, designatur determinatus modus volendi, determinatus autem modus ponitur circa ipsam rem, cuius est modus. Vnde cum voluntas pertineat ad naturam, ipsum etiã quòd est aliqualiter velle, pertinet ad naturam, non secundum quòd est absolute considerata, sed secundum quòd est in tali hypostasi. Vnde etiam voluntas humana Christi habuit quendã determinatum modum, ex eo quòd fuit in hypostasi diuina, vt scilicet moueretur semper secundum nutum diuinæ voluntatis. D

Hæc et multi alii ad hoc adducta recepta.

¶ *Super quæstionis decimęoctauæ Articulum secũdum.*

Tert. art. 3. quæst. 18. d. 17. ar. 1. q. 2. & opu. 3. c. 39. ‖ 3. de anima. text. 42 com. 2.

TItulus singularitatis est non quæ rit de appetitu sensitiuo, vt sic, sed de appetitu sensitiuo, vt habet rationẽ voluntatis, non simpliciter & absolute, sed talis, hoc est sensualitas. Pro autem rationem tituli huius fuisse enãgelica verba, quibus motus appetitus sensitiui, vel le vocatur, cum dicitur. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et Trin.* sensualitas significatur per serpentem: sed nihil serpentinum fuit in Christo, habuit enim similitudinem animalis venenosi sine veneno, vt Aug. dicit † super illud Ioann. 3. Sicut exaltauit Moyses serpentem in deserto, ergo in Christo nõ fuit voluntas sensualitatis.

¶ 3 Præt. Voluntas sequitur naturam, vt dictũ est.* Sed i Christo nõ fuit, nisi vna natura præter diuinam: ergo in Christo non fuit, nisi vna voluntas humana.

SED CONTRA est, q̃ Ambro. dicit in 2. ad Gratianũ ‖, Mea ẽ volũtas, quam suã dixit, quia vt homo suscepit tristitiã meam. Ex quo datur intelligi, q̃ tristitia pertinet ad humanã voluntatẽ in Christo: sed tristitia ptinet ad sẽsualitatẽ, vt in secunda parte habitũ est.* ergo videtur quòd in Christo sit voluntas sensualitatis, præter voluntatem rationis.

RESPON. dicendum, q̃ sicut prædictum est,* filius Dei humanã naturam assumpsit cum omnibus, quæ pertinent ad perfectionem ipsius naturæ humanæ. In humana autem natura includitur etiam natura animalis, sicut in specie includitur genus. Vnde oportet quòd filius dei assumpserit cum humana natura, etiam ea quæ pertinent ad perfectionem naturæ animalis, inter quæ est appetitus sensitiuus, qui sensualitas dicitur, & ideo oportet dicere, q̃ in Christo fuit sensualitas. Sciendũ est etiam, q̃ sẽsualitas, siue sensualis appetitus, in quantũ est natus obedire rationi, dicitur rõnale per participationẽ, vt patet per Philosophum 1. Ethi.* Et quia voluntas est in ratione (vt dictum est †) pari ratione potest dici, quòd sensualitas sit voluntas per participationem. E

‖ 2 Præt. Secundum Aug. 12. de Trin. ‖ In corpore animalis una est conclusio. In Christo fuit volũtas sensualitatis, seu sensualitas, dicta voluntas participatiue. probatur primo, q̃ i Christo fuit sensualitas appetitus: secundo, quòd iste sit voluntas per participationẽ. Primũ probatur, Filius dei assumpsit naturam humanam cum omnibus pertinentibus ad ipsius naturę perfectionẽ, ergo assumpsit cum ea oia quæ pertinent ad perfectionem naturæ animalis. ergo assumpsit sensualitatem: prima consequentia probatur, quia in natura humana includitur natura animalis, sicut in specie includitur genus. Secunda aũt probatur, quia appetitus sẽsitiuus, qui sensualitas dicitur, est vnum de pertinẽtibus ad perfectionẽ naturæ animalis. Secundum probatur, appetitus sensitiuus seu sensualitas, vt natus obedire rationi, vocatur, & est rationalis participatiue secũdo Eth. ergo pari ratione vocari potest & est voluntas participatiue. probatur, quia voluntas in ratione est. nã sicut a ratione præcipiente rationalis appetitus, ita a voluntate quoque præcipiente volũtarius appetitus, qui volũtas vocatur, dici potest. Imo ex hoc ipso q̃ rõnalis appetitus appetitus dicit, voluntas dicitur, quia rationalis appetitus nomen est propriũ voluntatis, & participatiue solũ cõmunicatũ sensualitati. ¶ Aduerte hic, quòd quia omnis motus appetitus sensitiui i Christo fuit voluntarius (quoniã etiã motus proprii sẽsualitatis in propria obiecta, voluntarii erant, nam voluntarie esuriuit, & vnã quamq; virtutum propria exercere disposuit) ideo i Christo appetitus sensitiuus semper rationalis, & semper participatiue voluntas in quolibet suo actu fuit.

li. 12. ca. 11 paulo post pric. tom. 3 † ex tract. 12. a medio post colligit. tom. 9.

Art. præc.

li. 2. de fide ad Grati. c. 3. a medio. to. 2.

1. 2. q. 23. ar. 1. & 3.

Art. præc.

D. 1219.

li. 3. ethi. c. ult. tom. 3. †Ar. præce.

Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum tertium.

TItul⁹ clarus est, ortumque habet ex distinctione voluntatis ꝛā a Damasceno, q̄ alijs facta.

¶ In corpore articuli respondetur cū distinctione ad quæ fuerit. Distinctio est, Voluntas accipi potest, vel pro potentia, vel pro actu. Prima conclusio iuxta primum mēbrū. In Christo est vna tantum volūtas humana essentialiter, & non participatiue dicta. Secunda conclusio, iuxta secundum membrum est. In Christo sūt duæ voluntates, scilicet voluntas vt natura, & voluntas vt ratio. Probatur primo secunda conclusio. Voluntas est finis & cōsū quæ sūt ad finem alio & alio modo. ergo alterius rationis est actus uoluntatis in finem, & alterius rationis, actꝰ volūtatis in id quod est ad finem. ergo in Christo sunt duæ voluntates, id est, duæ species actuum volūtatis. Antecedens pro prima parte ex superioribus supponitur. Pro secunda probatur, quia in finē fertur simpliciter & absolute, quia fertur ut in id, quod est secūdum se bonum, vt in sanitatē. In id vero q̄ est ad finē, fertur cum quadam comparatione, quia fertur in id, secundum quòd habet bonitatē ex ordine ad aliud scilicet finem, vt patet de sumptione medicinæ propter sanitatem. Consequentia relinquitur pro euidenti gratia materiæ, nam ratio modorum diuersitas, qualis .s. cōsurgit ex propriis rationibus finis, & eius quod est ad finē, diuersā habet rationē in appetitibus propriis. Probatur dein de prima conclusio, quia talis diuersitas actuum nō diuersificat potentiā. Probatur: sitat cum vna cōmuni ratione boni, quæ est obiectū

Sup. eād. q. artic. 2. ad 2. & inf. arti. 4. & 5. cor. & 3. dist. 17. ar. 1. q. 3. & opus. 3 c. 219.

*li. 2. c. 22. & li. 3. cap. 14. & 18.

ar. 1. huius quæst. ad 3.

1. 2. q. 8. ar. 2. & 3.

nisi quia participat voluntatē rationis, sicut est una natura humana in Christo, ita etiam ponitur una voluntas humana in Christo.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Christo fuerint duæ uoluntates, quantum ad rationem.

AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur quòd in Christo fuerint duæ voluntates, quantum ad rationē. Dicit. n. Damasc.* in 2. lib. quòd duplex est hominis voluntas, scilicet naturalis, quæ uocatur thelisis, & voluntas rationalis, quæ uocatur bulisis: sed Christus i humana natura habuit quicquid ad perfectionē humanæ naturę pertinet. ergo vtraq; prædictarum voluntatū fuit in Christo.

¶ 2 Præt. Vis appetitiua diuersi catur in homine, secundū diuersitatē virtutis apprehensiuæ, & ideo secundum differentiam sensus, & intellectus diuersificator in homine appetitus sensitiuus & intellectiuus: sed similiter quantum ad apprehensionem hominis ponitur differentia rationis & intellectus, quorum vtrumq; fuit in Christo. ergo fuit in eo duplex voluntas, vna intellectualis, & alia rōnalis.

¶ 3 Præt. A quibusdam ponitur in Christo voluntas pietatis, quæ non potest poni nisi ex parte rationis. ergo in Christo ex parte rationis sunt plures voluntates.

SED CONTRA est, quòd in quolibet ordine est vnum primū mouens: sed voluntas est primum mouens in genere humanorum actuum. ergo in uno homine nō est nisi una volūtas proprie dicta, quæ est uolūtas rationis, Christus autē est vnus homo. ergo in Christo est vna tantū volūtas humana.

RESPON. dicendū, q̄ sicut dictum est*, volūntas quandoq; accipitur pro potentia, & quandoq; pro actu. Si ergo voluntas accipiatur pro actu, sic oportet in Christo ex parte rationis ponere duas volūtates, id est duas species actuū voluntatis. Voluntas .n. vt in secūda parte dictū est†, & est finis, & est eorū, quę sunt ad finem, & alio modo fertur in vtrumque. Nā in finē fertur simpliciter & absolute, sicut in id, quod est secundū se bonū. In id autem, quod est ad finē, fertur cum quadam comparatione, secundū quòd habet bonitatem ex ordine ad aliud. Et ideo alterius rationis est actus voluntatis secundum quòd fertur in aliquid, quod est secundum se volitum, vt sanitas (quod a Damasc* vocatur thelisis, id est, simplex voluntas, & a Magistris vocatur voluntas vt natura) & alterius rationis est actus uoluntatis, secundum quòd fertur in aliquid, quod est volitū solum ex ordine ad alterum, sicut est sumptio medicinæ, quem quidem uoluntatis actum Damasc*. vocat bulisim, id est, consiliatiuam voluntatem, a Magistris autē vocatur voluntas vt ratio. Hæc autem diuersitas actus non diuersificat potentiam, quia vterque actus attendit ad vnam communem rationem obiecti, quod est bonū. Et ideo dicendū est, q̄ si loquamur de potentia voluntatis, in Christo est vna sola voluntas humana, essentialiter, & non participatiue dicta: si uero loquamur de uoluntate, quæ est actus, sic distinguitur in Christo voluntas, quæ est vt natura, quæ dicitur thelisis, & uoluntas, quæ est ut ratio, quæ dicitur bulisis.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ illæ duæ voluntates non diuersificantur secundum potentiam, sed solum secundū differentiam actus, vt dictum est*.

Ad 2^m dicendum q̄, etiam intellectus, & ratio non sunt diuersæ* potētiæ, vt in prima parte dictum est†.

Ad 3^m dicendum, quòd uoluntas pietatis non videtur esse aliud quàm uoluntas, quæ consideratur vt natura, inquantum scilicet refugit alienum malum absolute consideratum.

Super quæstionis decimæoctauæ Articulum quartum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in Christo fuerit liberum arbitrium.

AD QVARTVM sic procedi-tur. Videtur quòd in Christo non fuerit liberum arbitrium. Dicit. n. Damasc.* in 3. li. Gnomen autem, id est, sententiam vel mentem, vel excogitationē, & prohæresim, id est electionem, in Domino dicere impossibile est, si proprie loqui volumus. Maxime autē in his, quæ sunt fidei, est proprie loquendum. ergo in Christo non fuit electio, & per consequens nec liberum arbitrium, cuius actus est electio.

¶ 2 Præt. Philosophus dicit in 3. Ethic†. quòd electio est appetitus præconsiliati: sed consilium non videtur fuisse in Christo, quia nō cōsiliamur, de quibus certi sumus, Christus aūt de oibus certitudinē habuit. ergo in Christo nō fuit electio, & sic nec liberum arbitrium.

¶ 3 Præt. Liberum arbitrium se habet ad vtrumque: sed voluntas Christi fuit determinata ad bonū, quia non potuit peccare, sicut supra dictum est*. ergo in Christo nō fuit liberum arbitrium.

SED CONTRA est, q̄ dicitur Isa. 7. Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum, quod est actus liberi arbitrii. ergo in Christo fuit liberum arbitrium.

RESPON. dicendum, q̄ sicut dictum est†, in Christo fuit duplex* actus volūtatis, unus quidē, quo eius uoluntas ferebatur in aliquid, sicut fm se volitū, quod pertinet ad rationē finis: alius autem, secundū quem eius voluntas ferebatur in aliquid per ordinē ad aliud, quod pertinet ad rationem eius, quod est ad finem. Differt autē, vt Philosophus dicit in 3. Ethi. electio a voluntate in hoc, q̄ volūtas, per se loquēdo, est ipsius finis, electio aūt eorum quæ sunt ad finē. Et sic simpliciter voluntas est idē, quod voluntas vt natura. Electio aūt est idē, quod uoluntas vt ratio, & est proprius actus liberi arbitrii, vt in prima parte dictū est†. Et ideo cum in Christo ponatur voluntas vt ratio, necesse est etiam ponere electionem, & per consequens liberum arbitrium, cuius actus est electio, vt in prima parte habitum est*.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Damasc. excludit a Christo electionem, secundum quòd intelligit in nomine electionis importari dubitationē. Hęc tamen dubitatio nō est de necessitate electionis, quia etiā deo conuenit eligere, secundū illud Ephes. 1. Elegit nos in ipso &c. cum tamē in Deo nulla sit dubitatio. Accidit tū dubitatio electioni, inquantum est in natura ignorante. Et idem dicendum est de aliis, de quibus fit mentio in auctoritate prędicta.†

Ad 2^m dicendum, q̄ electio præsupponit consiliū, nūn tamen sequitur ex consilio, nisi iam determinato per iudicium. Illud enim, quod iudicamus agendum, post inquisitionem consilii eligimus, ut in 3. Ethic. dicitur*. Et ideo si aliquid iudicetur vt agendū absq; dubitatione & inquisitione præcedente, hoc sufficit ad electionem. Et sic patet, quòd dubitatio siue inquisitio non per se pertinet ad electionem, sed solum secundum quòd est in natura ignorante.

Ad 3^m dicendum, quòd voluntas Christi licet sit determinata ad bonum, non tamen est determinata ad hoc vel ad illud bonum. Et ideo pertinet ad Christum eligere per liberum arbitrium confirmatum in bono, sicut ad beatos.

Super Quæstionis decimæoctauæ Articulum quintum.

ARTICVLVS V.

Vtrum uoluntas humana Christi, fuerit omnino conformis diuinæ uoluntati in uolito.

AD QVINTVM sic procedi-tur. Videtur q̄ voluntas humana in Christo nō voluerit aliud, quàm deus vult. Dicitur enim in Psal. 39. ex persona Christi, vt facere uolūtatem tuam, deus meus, volui: sed ille qui vult voluntatē alicuius facere, vult quod illo vult. ergo uidetur q̄ voluntas humana Christi nihil aliud voluerit, quàm uoluntas diuina ipsius.

¶ 2 Præt. Anima Christi habuit perfectissimam charitatem, quæ etiā comprehensionē nostræ scientiæ excedit, secundū illud Ephes. 3. supereminentem scientiæ charitatem Christi: sed charitas est facere, quòd homo idē velit quod Deus, vade & Philosophus in 9. Ethi*. dicit, quòd vnum de amicabilibus est eadem uelle & eligere. ergo voluntas humana in Christo nihil aliud uoluit, quàm diuina.

¶ 3 Præterea, Christus fuit verus comprehensor: sed sancti, qui sunt comprehensores in patria, nihil aliud volunt, quàm quod Deus vult, alioquin nō essent beati, quia non haberent quicquid uellēt: beatus enim est qui habet quæcumq; vult, & nihil mali uult, vt Aug. dicit in li. de Trin.* ergo Christus nihil aliud voluit fm voluntatē humanā, quàm voluit uolūtas diuina.

SED CONTRA est, q̄ Aug. dicit contra Maximinum†: In hoc quod Christus ait, Non quod uolo, sed quod tu, aliud se ostendit uoluisse, quàm pater, quod nisi humano corde non posset, cum infirmitatem nostram in suum, non diuinum, sed humanum transfigura ret affectum.

RESPONDEO dicendum, q̄ sicut dictum est*, in Christo secundum humanam naturam ponitur multiplex volūtas. .s. volūtas sensualitatis, quæ participatiue voluntas dicitur, & volūtas rationalis, siue consideretur per modum naturæ, siue per modum rationis. Dictum est autem supra*. quòd ex quadam dispensatione filius Dei ante suā passionē permittebat carni agere, & pati quæ sunt ei propria. Et similiter etiam permittebat omnibus viribus aīæ agere, & pati quæ propria. Manifestum est aūt, q̄ uoluntas sensualitatis, refugit naturaliter dolores sensibiles, & corporis læsionē. Similiter etiam voluntas vt natura, repudiat ea, quę sunt naturæ contraria, & quæ sunt secundum se mala, puta mortem, & alia huiusmodi: sed hæc tamen uoluntas, quandoque per modum rationis eligere potest ex ordine ad finem. Sicut etiam in aliquo puro homine sensualitas eius, & etiam voluntas absolute considerata refugit vtionem, quam tamen voluntas secundum rationem eligit propter finem sanitatis. Voluntas autem dei erat, vt Christus dolores & passiones & mortē pateret, non quòd ista essent a Deo volita secundum se, sed ex ordine ad finē humanę salutis. vnde patet, q̄ Christus secundum voluntatem sensualitatis, & secundum voluntatē rationis, quæ consideratur per modum naturæ, aliud poterat velle, quàm Deus: sed secundū voluntatem, quæ est per modum rationis, priam, quā tamen ō stat eundē voluisse uoluntate diuina.

¶ In corpore articuli respondetur quæsito cū distinctione duabus conclusionibus. Distinctio ē de triplici in Christo humana uoluntate, hoc est, uoluntate sē sualitatis, uoluntate rōnali, vt est natura & volūtate rōnali, vt est ratio. Prima conclusio est, Christus fm voluntatem sensualitatis, & secundū voluntatē rationalem per modū naturæ, poterat aliud velle quàm deus. Secunda conclusio est, Christus fm voluntatē per modū rationis, semper idem voluit quod Deus. Probātur simul dupliciter, primo ratione, secūdo auctoritate. Ratio est ista: uolūtas sensualitatis naturaliter refugit, & læsionem corporis & dolores sensibiles, & voluntas vt natura repudiat, & contraria naturæ, & secundum se mala, & voluntas per modum rationis eligit, quandoque hæc eadem ex ordine ad finem, & uolūtas Dei erat, ut Christ⁹ mortem, & mala patere tur, non q̄ ita vellet secundum se, sed in ordine ad finem, ergo Christus secundum uoluntatem sē sualitatis, & secundum voluntatē per modum naturæ, poterat aliud velle, quàm Deus, & secūdum uoluntatē per modum rationis, sē per voluit idem qđ Deus. Antecedēs habens quatuor partes, quo ad primas tres partes probatur ex hoc, q̄ videm⁹ sensualitatē, & uolūtatē ut naturā refugere adustionem, quā tū uoluntas per modū rationis, quādoque eligit propter sanitatem acquirēdā. Consequentia aūt probatur, Filius dei ex quadam dispensatione ante passionem suam permittebat omnibus viribus aīæ agere quæ propria sunt eis, ergo permittebat in Christo voluntatem sēsualitatis refutare

1. 9. c. 4. t. 5.

li. 1. de tri. c. 5. & li. 13 c. 5. in fi. & c. 6. tom. 3. †li. 3. cont. Max. c. 19. in medio. tom. 6.

q. 14. art. 1. ad 2.

ar. 1. 2. & 3. huius q.

D. 12 q.

Universidad de Deusto
Biblioteca

læsionem absolute, &c. & uoluntatem ut naturã repudiare mortem absolute, & uoluntatem ut rationem acceptare eandem in ordine ad finem humanæ salutis. Vbi patet, primas duas uoluntates aliud uelle, quam deus, & tertiam uelle idem, quod Deus. Assumptum ad probandum consequentiam probatur, quia supra dictum est, ꝙ filius Dei ex quadã dispensatione permittebat carni agere & pati, quæ sũt ei propria: ex hoc enim sequitur per uiã accrõne similis, quòd similiter permisit uiri bõ animæ agere quæ eis sunt propria. Deinde probatis ambo conclusionibus auctoritate unica Christi orantis ad Patrẽ, Non sicut ego uolo, sed sicut tu. In his enim uerbis, triplex uoluntas patet. s. diuina in ly tu, humana cõformis diuinæ in ly sicut tu (quæ é uolũtas per modum rationis) & humana aliud uolens, quam diuina in ly, nõ sicut ego uolo. Et hæc est uoluntas rationalis per modum naturæ, repudians mortẽ absolutæ, & uoluntas sensualitatis, refutãs dolores sensibiles &c. Patet ergo ex hac auctoritate utraque conclusio.

¶ Nota nouitie, ꝙ ut in responsione ad primum clarius explanatur, tam actus uoluntatis per modum naturæ, quàm actus sensualitatis ex propria natura habet obiectum abstrahens ab ordine ad diuinam uoluntatem, & propterea quantum est ex parte obiecti, non spectat ad hos motus, conformitas ad diuinam uoluntatem. Dico autem quantum est ex parte obiecti, quia ex parte subiecti etiam actus illi conformes sunt diuinæ uoluntati in beatis: ita quòd inter Christum ante mortem & beatos, differentia horum motuũ in uolito ex parte subiecti oritur: quia. s. Christus animam & carnẽ passibilẽ habebat, beati autem non. Hinc enim fit, ut Christi uoluntati naturali & sensuali occurrerent aliqua ut contraria & læsiua, quæ beatis exemptis ab omnis possibilitate mali occurrere nequeunt, & propterea beati etiam sm naturalem uoluntatis motum, & secundum appetitum sensitiuum conformantur diuinæ uoluntati in volito, Christus autem non. Et scito quòd isti uoluntatis motus, qui in aliud tendebant in Christo, nihil aliud sunt quàm uelleitates: vniuersaliter liquidem loquendo, actus uoluntatis per modum naturæ distinctus contra actum uoluntatis per modum rationis contrarium eligentis, nihil aliud est quàm uelleitas, de qua dicitur in Ethic. ꝙ est etiam impossibilium: ita ꝙ in beatis nec electio, nec uelleitas est ad aliud uolitum, quam quod Deus uult. In Christo aũt electio ois conformis Deo fuit in volito, sed non omnis uelleitas eius fuit conformis Deo in volito: habuit. n. Christus uelleitatem non patiendi crucẽ, quã tñ elegit, quia Deus sic uolebat. Et simile est in nobis, cum dolemus de morte iuste patientiũ, & plagis iuste a Deo nobis inflictis, & aliis huiusmodi. Vellemus. n. hæc non esse: ueruntamen, fiat uoluntas Dei, dicimus, & uolumus si non exorbitamus.

Super Quæstionis decimæoctauæ, Articulum sextum.

TItulus clarus quo ad quid nominis: in corpore autem manifestatur quid sit contrarietas uoluntatum, & secundum quæ attendatur, nempe secundum contrarietatem obiectorum, vt volentis, nolentis, & similium.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo mõstratur, in cõmuni in quo cõsistit cõtrarietas uoluntatũ: secundo, respõdetur quæsito.

¶ Quo ad primum conclusio ast. Ad contrarietatẽ voluntatũ in aliquo requiritur, quòd oppositio voluntatũ sit & circa idẽ, & in eadẽ voluntate. Probatur primo conclusio hæc ex cõmuni rõne, semper idem volebat quod Deus, quod patet ex hoc ipso qđ dicit, Non sicut ego uolo, sed sicut tu. Volebat. n. sm rationem, uoluntatẽ diuinã impleri: quãuis aliud dicat se uelle secundum quãdam aliã eius voluntatem.

Ad primvm ergo dicendũ, ꝙ Christus per voluntatẽ rationalem voluit, ut diuina uoluntas impleretur, nõ autem per uoluntatẽ sensualitatis, cuius motus non se extendit usque ad uoluntatẽ Dei, neque per uoluntatem, quæ consideratur per modum naturæ, quæ fertur in aliqua obiecta absolute considerata, & non in ordine ad diuinam uoluntatem.

Ad 2ᵐ dicendum, ꝙ conformitas uoluntatis humanæ ad uolũtatem diuinã, attenditur sm uoluntatẽ rationis, sm quam etiã uoluntates amicorũ concordant, inquantũ. s. ratio considerat aliquod uolitũ in ordine ad uoluntatem amici.

Ad 3ᵐ dicendũ, ꝙ Christus fuit simul cõprehẽsor & uiator, inquãtum. s. per mentẽ fruebatur Deo, & habebat carnẽ passibilem. Et ideo ex parte carnis passibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali uoluntati ipius, & etiam appetitui sensitiuo.

Articvlvs VI.

Vtrum in Christo fuerit contrarietas uoluntatum.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo fuerit cõtrarietas uoluntatum. Contrarietas namque uoluntatum attẽditur sm contrarietatem obiectorum, sicut etiã contrarietas motuũ attenditur sm contrarietatẽ terminorũ, ut patet per Philo. in 5. physi*. sed Christus sm diuersas uolũtates cõtraria uolebat, nã sm uoluntatẽ diuinã uolebat mortem, quã refugiebat sm uoluntatẽ humanã. vnde Ath. dicit in lib. aduersus Apollinarium, Qñ Christus dicit, Pater, si possibile est, trãseat a me calix iste, & tamen non mea, sed tua uolũtas fiat, & iterum, Spiritus promptus est, caro autem infirma, duas uolũtates hic ostendit: vnam humanã, quæ propter infirmitatem carnis ex parte carnis passibilis poterat in eo aliquid accidere, quod repugnaret naturali uoluntati ipius, & etiam appetitui sensitiuo.

Arguitur in 3ᵐ. Aga. ad sextã quæst. gen. & legitur actio 10. & reciproce actio 11.

Articvlvs VI.

Vtrum in Christo fuerit contrarietas uoluntatum.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ in Christo fuerit cõtrarietas uoluntatum. Contrarietas namque uoluntatum attẽditur sm contrarietatem obiectorum, sicut etiã contrarietas motuũ attenditur sm contrarietatẽ terminorũ, ut patet per Philo. in 5. physi*. sed Christus sm diuersas uolũtates cõtraria uolebat, nã sm uoluntatẽ diuinã uolebat mortem, quã refugiebat sm uoluntatẽ humanã. vnde Ath. dicit in lib. aduersus Apollinarium, Qñ Christus dicit, Pater, si possibile est, trãseat a me calix iste, & tamen non mea, sed tua uolũtas fiat, & iterum, Spiritus promptus est, caro autem infirma, duas uolũtates hic ostendit: vnam humanã, quæ propter infirmitatem carnis

3. Phy. 3. 4. Et 5. phy. 48. 50.

li. 5. text. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.

pter bonum proprium: quando. n. hic sistunt ambę uoluntates diuersæ quidẽ sunt, sed non contrariantur, quia licet contraria velint (scilicet mori illũ, & nõ mori illũ) diuersa tñ est ratio volendi mortem, & uolendi nõ mortẽ, ac per hoc non est oppositio sm eandem rationẽ volendi. Sed si non sistitur hic, sed uoluntas parentis circa nõ mori propter bonũ propriũ, opponit bonũ proprii bono cõmuni, tam nõ sola est diuersitas rationũ volendi. s. communis & proprii, sed est oppositio eatundem: quia cõmune bonum tollitur per proprium in ratione volẽdi. Vincit. n. amor proprius amorem cõmunis boni, & expellit illud a ratione volendi, & vult filium non mori, etiam contra cummune bonum ob nimium amorem proprii boni. Demum declaratur cadẽ conclusio quo ad illam particulam, in eadem uolũtate ex diuersis appetitibus, dupliciter etiam dispositis, vel cum sola diuersitate, vel cum diuersitate habentibus etiã oppositionem. Verbi gratia. Appetitus rationalis uult bonum rationis, appetitus sensualis uult bonum delectabile secundum sensum. Si hic sistitur, diuersitas appetituũ est sola, sed si ultra progreditur ex parte subiecti appetitus boni delectabilis, vt immutet appetentem vel ad tardandum, vel mutandũ appetitum boni rationis, iam non sola diuersitas est appetituũ, sed oppositio, quia opponit se appetitus delectabilis cõtra appetitum rationis, & vincit illum, dum immutat illũ vel annullando, vel debilitando illum ex parte appetentis, vt scilicet vel non velit bonũ rationis tunc, vel debilitet velit illud. Hoc autem quòd dicimus de oppositione appetitus sensitiui ad rationalem, intelligendum quoque est locũ habere inter actum uõluntatis per modum naturæ & actũ electionis. nam cum in diuersa tendunt, si uoluntas naturalis intantũ protendit, vt opponat se electioni, & vincat illã, contrarietas uolũtatũ est, vt si quis electurus dispẽdiũ honoris, famæ, ac vitæ, ob bonũ virtutis, a naturali uolũtate vitæ, honoris gloriæqi vincatur.

¶ Circa hanc conclusionem nota, ꝙ in conclusione nõ dicitur ad contrarietatẽ voluntatũ requiri hæc duo, sed dicit hæc duo requiri ad contrarietatem voluntatum in aliquo. Apposuit siquidem Auctor ly in aliquo, ad monstrãdũ quòd de cõtrarietate uolũtatũ in uno & eodẽ homine loquit. Et dixit hoc, quia sciebat, imo etiã in hac litera docet, ꝙ ad contrarietatẽ voluntatũ simpliciter & absolute non requiruntur hæc quo, sed alterũ tantũ sufficit, ut patet in exẽplo literæ de voluntate principis, & uolũtate parẽtis nimis uitam filii amantis. Sunt enĩ vere tunc contrariæ uoluntates, quamuis sint diuersorũ hominũ. Et hoc modo uoluntas peccatorum est contraria uoluntati diuinæ, & contra Dei uoluntatẽ agere dicuntur esse quidem hæc contrarietas uolũtatum obiectiua, & subiectiua, & ideo adiungit ly in aliquo, & dixit ad cõtrarietatẽ volũtatũ in aliquo, hoc est obiectiue, & subiectiue, exigi duo scilicet oppositionẽ sm idẽ, & oppositionẽ in eadẽ volũtate.

¶ Quo ad secundũ, conclusio responsiua quæsito est, in Christo nulla fuit contrarietas volũtatũ. Probatur, primo ex parte primæ conditionis requisitæ ad contrarietatem voluntatum, hoc est oppositionis secundum idẽ seu eandem rationẽ. Probatur autem sic, In Christo nec uoluntas naturalis, nec uoluntas sensualitatis repudiabat rationem uolitam a diuina, & humana electione. ergo in Christo non habuit locũ repugnantia uoluntatum secũdum idẽ. antecedẽs probatur quo ad uolũtatẽ naturalem, quia etiam uoluntate absoluta Christus volebat salutem humani generis, quamuis nõ vellet hoc in ordine ad aliud, hoc est, quam uis non vellet cã vt rationẽ volẽdi mortem propriam: quia ad voluntatẽ vt naturam, non spectat velle aliquid in ordine ad aliud, sed solum velle, vel nolle aliquid absolute. Deinde probatur antecedens quo ad volũtatem sensualitatis: quia eius motus, nec ad acceptãdum, nec ad repudiandum tã exercitũ bonũ (quod est bonũ commune æternæ salutis generis humani) se extẽdit. Secundo probatur conclusio ex parte secundæ conditionis requisitæ ad contrarietatem voluntatum in aliquo. hoc est oppositionis in eadem voluntate. Probatur autẽ sic. Neutra voluntatum contingatio ex altera impediebatur aut retardabat. ergo in Christo non habuit locũ repugnantia voluntatum in eadem voluntate. Antecedens manifestatur, & quo ad voluntatem diuinam, humanamque electiuam: quia nec impediebatur, nec retardabatur ex volũtate naturali, aut sensualitatis, & ecõuerso: quia nec volũtas naturalis, nec sensualitatis impediebatur a diuina, aut humana electiua. Placebat siquidẽ Christo secũdum diuinã voluntatem & rationalem voluntatem, vt & voluntas sua humana per modũ naturæ moueretur, hoc est, haberet suas naturales velleitates respectu uitæ, respectu integritatis corporis, respectu honoris, respectu famæ, respectu gloriæ, &c. & appetitus sensitiuus timeret futurũ, tristaretur qꝫ de præsenti malo corporis &c.

refugiebat passionem, & diuinam eius, promptã ad passionẽ. ergo in Christo fuit contrarietas volũtatũ.

¶ 2 Præt. ad Galat. 5. dicitur, ꝙ Caro concupiscit aduersus spiritũ, & spiritus aduersus carnẽ. Est igit cõtrarietas voluntatũ, qñ spiritus vnum cõcupiscit, & caro aliud: sed hoc fuit in Christo, nã per volũtatem carnis, quam Spiritus sanctus in eius mente faciebat, volebat passionem, secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia voluit, se cundum autem carnem, passionem refugiebat. ergo erat in eo cõtrarietas voluntatum.

¶ 3. Præterea, Luc. 22. dicitur, quòd factus in agonia prolixius orabat: sed agonia videtur importare quandam cõpugnationẽ animi in contraria tendentis. ergo videtur, quòd in Christo fuerit contrarietas voluntarum.

Sed contra est, quòd in determinatione sextæ Synodi dicitur*, Prædicamus duas naturales voluntates, non contrarias (iuxta quòd impii asserunt hæretici) sed sequentem eius humanã voluntatem, & non resistentem vel reluctãtem, sed potius subiectam diuinæ eius, atque omnipotenti volũtati.

Respon. dicendum, ꝙ contrarietas non põt esse nisi oppositio attendatur in eodẽ, & secundũ idem: si autem secundum diuersa & in diuersis existat diuersitas, nõ sufficit hoc ad rationem contrarietatis, sicut ad rationem contradictionis, puta quòd homo sit pulcher aut sanus secundum manum, & non secundum pedem. Ad hoc ergo, quòd sit contrarietas voluntatum in aliquo, requiritur primò quidem, quòd secundum idem attendatur diuersitas volũtatum. Si enim vnius voluntas sit de aliquo fiendo secũdum quandam rationem vniuersalẽ, & alterius voluntas sit de eodem non fiendo secundum quandam rationem particularem, non est omnino contrarietas volũtatum. Puta, si Rex vult suspendi latronem propter bonũ publicum, & aliquis eius consanguineus nolit eum suspendi propter amorem priuatum, non erit contrarietas voluntatis, nisi forte intantum se extendat voluntas hominis priuati, vt bonũ publicum velit impedire, vt conseruetur bonum priuatũ: tunc. n. circa idẽ attẽditur repugnantia voluntatũ. Secũdo aũt requiritur ad contrarietatẽ voluntatis, ꝙ sit circa eandẽ voluntatem. Si. n. homo vult vnum secundũ appetitum rationis, & vult aliud secundum appetitum sensitiuum, non est hic aliqua contrarietas, nisi forte appetitus sensitiuus in tantum prævaleat, quòd vel immutet vel retardet appetitum rationis: sic enim iam ad ipsam volũtatẽ rationis peruenireti aliquid de motu cõtrario appetitus sensitiui.

Sic igitur dicendum est, ꝙ licet voluntas naturalis, & voluntas sẽsualitatis in Christo aliquid aliud voluerit, quàm voluntas diuina & voluntas rationis ipsius, nõ tñ fuit aliqua contrarietas voluntatum. Primo quidem, quia neque voluntas naturalis, neq; voluntas sensualiteris repudiabat illam rationem, scilicet qua diuina voluntas, & voluntas rationis humanę in Christo passionẽ volebat. Volebat. n. etiam voluntas absoluta in Christo salutem humani generis, sed eius non erat velle hoc in ordine ad aliud: motus autem sensualitatis ad hoc se extendere nõ valebat. Secundo, quia neque volũtas diuina neque voluntas rationis in Christo impediebatur aut retardabatur per voluntatem naturalẽ, aut per appetitũ sensualitatis. Similiter etiã, nec econtrario voluntas diuina vel voluntas rationis in Christo, refugiebat aut retardabat motum voluntatis naturalis humanę, & motum sensualitatis in Christo. Placebat enim Christo secundum voluntatem diuinam, & etiam secundum voluntatem rationis, vt uoluntas naturalis in ipso, & voluntas sensualitatis, secundum ordinem suæ naturæ mouerentur. Vnde patet, quòd in Christo nulla fuit repugnantia, vel contrarietas voluntatum.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ hoc ipsũ, ꝙ aliqua uoluntas humana in Christo aliud volebat, quàm eius uoluntas diuina, procedebat ex ipsa volũtate diuina, cuius beneplacito natura humana mortibus propriis mouebatur in Christo, vt Damas*. dicit.

¶ Ad 2ᵐ dicendum, quòd in nobis per concupiscentiam carnis impeditur, aut retardatur concupiscentia spiritus, quod in Christo non fuit. Et ideo in Christo non fuit contrarietas carnis ad spiritum, sicut in nobis.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd agonia nõ fuit in Christo, quantum ad partem animæ rationalem, secundum ꝙ importat concertationem voluntatum ex diuersitate rationum procedentem: puta cum aliquis, secundũ quòd ratio considerat vnum, vult hoc, & secundum quòd considerat aliud, vult contrarium. Hoc. n. contingit propter debilitatem rationis, quæ non potest diiudicare quid sit simpliciter melius, quod in Christo non fuit: quia per suam rationem iudicabat simpliciter esse melius, quòd per eius passionem impleret voluntas diuina circa salutẽ generis humani: fuit tñ in Christo agonia, quantum ad partem sensitiuam, secundum quòd importat timorem infortunii imminẽtis, ut dicit Damasc.* in 3. libro.

li. 3. ortho. fi. ca. 15. a med.

lib. 3. c. 18. 20. & 23.

Super quæstionis decimæ nonæ articulum primum.

QVÆSTIO XIX.

De pertinentibus ad virtutem Christi quantum ad operationem, in quatuor articulos diuisa.

TItulus articuli præsentis & sequentis, acquirata ege⁹ annotatione sui sensus, nam cum vnū multipliciter dicatur, conse quens est vt operatio vna multipliciter dicat. In proposito aūt, vt Auctor ipse in hoc articulo insinuat, & in sequēti aperte testat, sermo est de operationis vnitate ex principium actiuum, non quodcumq; sed proprium, hoc est virtute propria agēs, ita q̄ operatio vna appellatur, quæ est ab vno tantum actiuo principio virtute p pria, & si a pluribꝰ actiuis principiis secundum suas proprias virtutes est, non est opatio vna, perinde ergo est q̄rere, an diuinitatis & humanitatis in Christo sit vna tm̄ operatio, acsi quæratur, an in Christo sit vnū tantū principium operādi virtute propria siue illud sit sola diuinitas, siue compositū quid ex humanitate & diuinitate, siue sola humanitas. Quod tamen nullꝰ vmquā opinatꝰ est, credens incarnati Verbi mysteriū. Est aūt mouēdi hūc articulū ratio, & hæretis ponentium in Christo vnā naturā cōpositam ex deitate & humanitate, quoniam consequēter poneretur vna tantum confusa operatio in Christo, quia poneretur i eo vnū tm̄ principium virtute propria actiuū. s. natura illa tertia confusa, & multo magis hæresis ponētiū in Christo solā deitatē esse actiuā virtute propria, humanitatē vero esse purū instrumētū sine propria virtute (quales fuerūt subtrahētes Christo vocē humanam, vel eius actū) quū secundū hoc in Christo cōsequenter poneretur deitatis & humanitatis vna tā tū operatio, iuxta

Inst. q. 25. ar. 1. ad 2. Et 3. di. 10. q. 1. ar. 2. q. 1. ad 3. & di. 18. ar. 1. Et 4. contra c. 36. Et veri. q. 20. art. 1. ad 2. & 6. Et vni. ar. 1. ad 16. & ar. 5. Et opus. 3. c. 219.

Q. 13. ar. 2. & 3.

Li. 1. Metaph. c. 1. ante medium tom. 3.

DEINDE considerandum est de vnitate operationis Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in Christo sit vna operatio diuinitatis & humanitatis, vel plures.

¶ Secundo, Vtrum in Christo sint plures operationes secūdum humanam naturam.

¶ Tertio, Vtrum Christus secundū humanam operationem aliquid sibi meruerit.

¶ Quarto, Vtrum per eam aliquid meruerit nobis.

ARTICVLVS I.

Vtrum in Christo sit una tantū operatio diuinitatis & humanitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd i Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis. Dicit enim Dion.* in 2. cap. de Di. no. Discreta autem est benignissima circa nos Dei operatio per hoc, quòd secundum nos ex nobis integre vereque humanatū est Verbum, quod est supra substantiā, & operari & pati, quæcumque humanæ eius diuinæque operationi congruunt. ubi vnam operationem nominat, humanam & diuinam, quæ in Græco dicitur theandrica, idest, Dei virilis. videtur igitur esse vna operatio composita in Christo.

¶ 2 Præt. Principalis agentis, & instrumenti est vna sola operatio: sed humana natura in Christo fuit instrumentum diuinæ, vt supra dictum est*. ergo eadem est diuinæ, & humanæ naturæ in Christo operatio.

¶ 3 Præt. Cum in Christo sint duæ naturæ in vna hypostasi vel persona, necessarium est vnum & idē esse, quod pertinet ad hypostasim vel personam: sed operatio pertinet ad hypostasim vel personam: nihil enim operatur nisi suppositū subsistens, vnde secundum Philosophū actus sunt singularium*. ergo in Christo est vna & eadem operatio diuinitatis, & humanitatis.

¶ 4 Præt. Sicuti esse est hypostasis subsistentis, ita etiam operari: sed propter vnitatem hypostasis est in Christo vnum esse, vt supra dictum est*. ergo etiam propter eādem vnitatem est in Christo vna operatio.

¶ 5 Præt. Vbi est vnum operatum, ibi est vna operatio: sed idem operatum erat diuinitatis & humanitatis, sicut sanatio leprosi, vel suscitatio mortui. ergo videtur quòd in Christo sit vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis.

SED CONTRA est, quòd Ambros.* dicit in 2. lib. ad Gratianum imperatorem, Quemadmodum eadem operatio diuersæ est potestatis, numquid sic potest minor quēadmodum maior operari, aut vna operatio potest esse, vbi diuersa substantia est?

RESPON. Dicendum, quòd supra* dicti hæretici, qui posuerunt in Christo vnam volūtatem, posuerunt etiam in Christo vnam operationem. Et vt eorū opinio erronea melius intelligatur, considerandū est, quòd vbicumque sunt plura agētia ordinata, inferius mouetur a superiori, sicut in homine corpus mouetur ab anima, & inferiores vires a ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principii sunt magis operata quædam, quàm operationes: id autem quod pertinet ad supremum principium, est proprie operatio, puta, si dicamus in homine quòd ambulare, quod est pedū, & palpare, quod est manuum, sunt quædam hominis operata, quorum vnum operatur anima per pedes, aliud per manus. & quia est eadem anima operans per vtrumque, ex parte ipsius operantis, quod est primum principium mouens, est vna & indifferens operatio: ex parte autem ipsorum operatorum differentia inuenitur. Sicut autem in homine puro corpus mouetur ab anima, & appetitus sensitiuus a rationali, ita in Domino Iesu Christo humana natura mouebatur & regebatur a diuina. Et ideo dicebant, quòd eadem est operatio & indifferens ex parte ipsius diuinitatis operantis, sunt tamen diuersa operata, inquantum scilicet diuinitas Christi aliud agebat per seipsam, sicut quòd portabat omnia verbo virtutis suæ, aliud autem per humanam naturam, sicut quòd corporaliter ambulabat. Vnde in sexta Synodo inducuntur verba Seuer. hæretici, sic dicentis. Ea quæ agebantur & operabantur ab vno Christo, multum differunt: quædam enim sunt Deo decibilia, quædam humana, veluti corporaliter vadere super

Q. 117. ar. 2.

Li. 2. de anim. tex. 49. & 50.

q. præc. ad

unitate actiui principii propri. Assi Christo deitas agit virtute propria, & humanitas agit etiam virtute propria (quāuis coagat simul deitati) non deitatis & humanitatis in Christo operatio vna tātū, sed est vna & multæ. Verbi gratia, dū Christꝰ sanauit in summum tangēdo, si fuit in illo operatio aliquis actus causatꝰ ab humanitate virtute propria, & alius causatꝰ a diuinitate virtute propria, operatio illa non est vna tantum, sed est quidē vna & multæ. Vna puta sanatio, quæ virtute propria deitatis, & ab humanitate instrumentaliter est, duæ vero, quæ adiungit dictæ operationi operatio, q̄ est ab humanitate virtute propria, dū sanationi continguntur voluntariæ cōtactio, sanatio cū vna operatio est a deitate per humanitatem, contactꝰ aūt voluntarius poneret humana operatio a propria humanitatis virtute. Si aūt sola deitas propria virtute operari ponatur, & humanitas solum vt pote exequēs principalis agentis virtutem poneret, vna tātū operatio inueniret in hmōi curatione. Hæc de tertio.

¶ In corpore articuli primo recitat & similiter & declaratur hæc tiorū positio cum fundamento, secundo ostēditur radix erroris eorū, tertio respōdet q̄stioni, Et ideo vbicumque mouens & motum.

¶ Quod primum erroneæ cōclusionis est. In Christo est vna tantum operatio, licet sint multæ operata. Probat, quia vnum tātum est in Christo principiū actiuū, scilicet deitas: humanitas aūt instrumentaliter se habet. Declaratur hæc & in alia respectu organorū corporeorū, & respectu virtutū sensitiuarū.

¶ Quod secūdum radix erradi ponitur,

ens, quia non distinxerūt operationem instrumenti per propriam formam, vel per participationē agentis. Declaratur hæc i artificialibus, artifice, & serra, & in naturalibus, scilicet igne respectu actis: quod potes declarare tu respectu aiæ vegetatiuæ, cuius instrumentū ponit ignis in augmento, vt patet in 2. de Anima contra Empedoclem. Indistinctio igitur operationum & communio agentium, quia principalē vtitur propria operatione instrumenti, & instrumentum participat operationem propriā, principalis erandi occasio fuit.

¶ Quo ad tertium cōclusio est, In Christo sunt duæ operationes. Probatur primo ratione ostensiua: secundo, auctoritate Leonis: tertio, ducendo ad impossibile: quarto dēnitione Synodi. Omnia clara sunt in litera.

¶ In respōsione ad quartum, aduerte & perspice sensum literæ, ponentis differentiam inter esse & operari respectu naturæ & personæ. Ponit siquidem primo mō vtriusq; cōuenientia in hoc, q̄ vtrumque hoc est tam esse, quàm operari, est personæ a natura, ita q̄ vtriusq; habet naturam pro principio & personam pro subiecto, quod est, quod operatur. Deinde subdit tur differentia inter vtrumque, quia in constitutione personæ a natura esse se habet vt terminꝰ, quia spectat ad ipsam personæ constitutionē, vt propria actualitas eius: persona enim nihil aliud ē, quàm natura deducta ad hoc, quòd sit proprie id, quod est. Et hinc prouenit, vt vnitas personæ exigat vnitatem esse, oportet namque cōstitutionē vnius personæ, ad vnum tantummodo terminū completi. Operatio vero non sic se habet non enim natu

terram, profecto humanum est: cruribus vero vexatis, & ambulare super terrā, penitus nō valētibꝰ sanū gressum donare. Deo decibile est. Sed vnus, scilicet incarnatum Verbum, hoc & illud operatus est, & nequaquā hoc quidem huius, hoc vero huius est naturæ: neque eo quòd diuersa sunt operamenta, ideo duas operatrices naturas atq; formas iuste deserimus: sed in hoc decipiebātur, quia actio eius quod mouetur ab altero, est duplex. Vna quidem, quam habet secūdum propriam formam, alia autem, quā habet, secundum quòd mouetur ab alio: sicut securis operatio secundum propriā formam, est incisio, secundum autem quòd mouetur ab artifice, operatio eius est facere scamnum. Operatio igitur, quæ est alicuius rei secundum suam formā est propria eius: nec prinet ad mouentem, nisi secūdum quòd vtitur huiusmodi re ad suā operationē: sicut calefacere est propria operatio ignis, non autem fabri, nisi quatenus vtitur igne ad calefaciendū ferrū: sed illa operatio, quæ est rei solum secundum quòd mouetur ab alio, non est alia præter operationem mouentis ipsum: sicut facere scamnum, nō est seorsum operatio securis ab operatione artificis, sed securis participat instrumēntaliter operationē artificis. & ideo vbicumque mouens & motum habent diuersas formas seu virtutes operatiuas, ibi oportet quòd sit alia operatio mouentis, & alia operatio propria moti: licet motū participet operationem mouentis, & mouens vtatur operatione moti, & sic vtrumque agat cū cōione alterius. Sic igitur in Christo humana natura habet propriam formā, & virtutem, per quam operatur, & similiter diuina. Vnde humana natura habet propriam operationem distinctam ab operatione diuinæ, & econuerso. Et tamen diuina natura vtitur operatione naturæ humanæ, sicut opatione sui instrumenti, & similiter humana natura participat operationem diuinæ naturæ, sicut instrumētum participat operationē principalis agētis. Et hoc est quod dicit Leo Papa in Epistola ad Flauianum*: Agit vtraque forma. s. tam natura diuina, quàm humana in Christo cum alterius communione, quod proprium est: Verbo. s. operante quod Verbi est, & carne exequēte quod carnis est. Si vero esset vna tantum operatio diuinitatis & humanitatis in Christo, oporteret dicere, vel quòd humana natura non haberet propriam formam & virtutem (de diuina enim hoc dici est impossibile) ex quo sequeretur, quòd i Christo esset tantum diuina operatio, vel oporteret dicere, quòd ex diuina virtute & humana esset conflata in Christo vna virtus, quorum vtrumq; est impossibile. Nam per primū horum ponitur natura humana in Christo esse imperfecta: per secūdum vero, ponitur confusio naturarum. & ideo rationabiliter in 6. Synodo* hæc opinio est condemnata, in cuius determinatione dicitur: Duas naturales operationes indiuise, incōuertibiliter, inconfuse, inseparabiliter, in eodē domino Iesu Christo vero Deo nostro glorificamus, hoc est, diuinam operationē, & humanā opationē.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dion.* ponit in Christo operationem theandricam. i. diuinam virilem, vel diuinam humanā, nō per aliquam confusionem operationum seu virtutum vtriusq; naturæ, sed per hoc, quòd diuina operatio eius vtitur humana, & humana eius operatio participat virtutem diuinæ operationis. Vnde sicut ipse dicit in quadam Epistola ad Caium*: Super hominem operabatur ea, quæ sunt hominis: qd mōstrat, Virgo supernaturaliter cōcipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustinens grauitatem. Manifestum est enim, quòd concipi est humanæ naturæ, similiter & ambulare, sed vtrūque fuit in Christo supernaturaliter. & similiter diuina operabatur humanitus: sicut cum tanauit leprosum tangendo. Vnde in eadē Epistola suddit*: Nō secundum Deum diuina faciens, non humana secundum hominē, sed Deo homine facto, noua quadam Dei & hominis operatione. Quòd autem intellexerit duas esse operationes in Christo, vnam diuinæ naturæ, aliam autem humanæ, patet ex his, quæ dicit in 2. ca. de diui.* no. vbi dicit, quòd his, quæ pertinēt ad humanam eius operationum. Pater & Spiritus sanctus nulla ratione communicant, nisi quis dixerit secundum benignissimam, & misericordem voluntatē, inquātum. s. Pater & Spiritus sanctus ex sua misericordia voluerunt Christum agere & pati humana. Addit autem & omnem sublimissimā & ineffabilem Dei operationem, quā homo pro nobis factus adimpleuit, immutabilis profecto Deus &

rā, constituendo personam, dat operari, sicut dat esse, sed persona, iam existens profert, mediāte natura, operationem. Et ideo vnitas personæ non exigit vnitatem operationis. Vbi vides, quòd esse immediate in persona a natura est, operari vero iam constituta persona habet a natura ipsa, mediāte natura: habet enī operatio naturā & vt principium, & vt susceptiuum proximum saltem mediā te potentia, personā autem vt primū operans, vt quod: esse vero naturam, habet vt principiū quo tantum, & personā vt immediatū subiectum quod est. Badē ergo ē doctrina hic & supertius tradita: non enim decemur hic, quòd esse sit de intrinseco itellectu personæ, sed quòd pertinet ad constitutionem personæ. Et vere sic est, quoniā constitutio personæ est constitutio ipsius esse, tum quia non alia constitutione fit persona, & aliā sit esse, sed vna & eadem: tū, quia ad hoc constituitur persona, vt sit, quod est dictū, constitutionem personæ terminari ad esse, tamquàm ad ipsi personæ propria, immediatam vltimamq; actualitatem, infra latitudinem sui generis, scilicet sub stantiæ.

¶ In respōsione ad quintum vide nouitie, quòd cū proprie operatis singulariū operationum (diuinæ scilicet & humanæ) stare dicitur vnitatem operari respectu vtriusque: non per viā proprietatis, quia hoc repugnat his, quæ nunc immediate dicta sunt, sed per viā concursus seu cōmunionis. Numquā. n. operatū propriū vniꝰ operationis est operatum proprium alterius, vt in principio respōsionis docemur: sed operatū propriū vnius pōt esse operatum commune sibi & alteri operationi, vt sanatio leprosi est pro-

In 6. Syno. generali actione 4. & 8. & 9.

Loco citato in argum.

In epi. quæ incip. Quatis tu quidem, circa medium.

In prædicta epist. in fine.

Ca. 2. inter finē & medium partis 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

ēt proprium operatum diuinæ operationis, & cū hoc est cōmune operatum dictæ diuinæ operationi, & humano cōtactui participāti diuinam operationē, vt in calce responsionis docetur.

¶ *Super Quæstionis decimænonæ Articulum secundum.*

In corp.ar. TItulus ex præcedenti clarus est.

¶ In corpore tria fiunt. primo, declaratur in communi quid, & quæ sit operatio humana, vel non humana, & similiter vna vel multæ. Secundo, declarantur hæc cadē in puro homine, applicando ad purum hominem communiter prædicta. Tertio, applicando ad Christum, respondetur quæsito vnica cōclusione: In Christo est vna humana In corp.ar. operatio multo magis, quàm in quocunque homine.

¶ Quo ad primum, quia titulus duos D.946. terminos claudit. s. operationem humanam & vnitatē, vel pluralitatem, ideo Auctor primo operationē elucidat humanam, & deinde illius vnitatē vel multitudinem in cōmuni. Dicit ergo tria. Primum. Operatio humana simpliciter est, quæ a rōne procedit secundum voluntatem, quia homo est homo per rationem, & per oppositum reliquæ operationes attributæ homini, nō humanę nisi secundum partem sunt: & sunt triplicis ordinis, scilicet ex natura elemēti, ex anima vegetatiua, ex anima sensitiua. Secundum, Differentia inter operationes hominis secundum partem naturæ humanæ est, q quædam sunt participatiuæ quandoq; humanæ, vt q sunt partis sensitiuæ, & quædam nō, vt quæ sunt partis vegetabilis & elementaris. Tertium, Subordinatorum agentium propriis virtutibus

Dei verbum. Sic igitur patet, q alia est operatio humana, in qua Pater, & Spiritussanctus non communicant nisi secundum acceptationē misericordiæ suæ, & alia est eius operatio, inquantum est Dei uerbum, in qua communicant Pater, & Spiritussanctus.

AD 2^m dicendum, quòd instrumentū dicitur aliquid agere ex eo, quòd mouetur a principali agente, quod tamen præter hoc potest habere propriam operationem secundum suam formam, vt de igne G dictum est.* Sic igitur actio instrumenti, inquantum est instrumētū, non est alia ab actione principalis agētis: potest tamen habere aliam operationem, prout est res quædā. Sic igitur operatio, quæ est humanæ naturæ in Christo, inquantum est instrumentum diuinitatis, non est alia ab operatione diuinitatis: non enim est alia saluatio, qua saluat humanitas Christi, & diuinitas eius: habet tamen humana natura in Christo, inquantū est natura quædam, quandam propriam operationem præter diuinam, vt H dictum est*.

AD 3^m dicendum, quòd operari est hypostasis subsistentis: sed secundum formam & naturam, a qua operatio [4] speciem recipit. & ideo a diuersitate formarū, seu naturarum est diuersa species operationum: sed ab vnitate hypostasis est vnitas secundum numerum, quantum ad operationem speciei. Sicut ignis habet duas operationes specie differentes, scilicet illuminare & calefacere, secūdum differentiam lucis & caloris, & tamē est vna numero illuminatio ignis semel illuminantis. Et similiter in Christo oportet, quòd sint duę operationes specie differentes sedm eius duas naturas: quælibet tamen operationū est vna numero in Christo semel facta, sicut vna ambulatio & vna sanatio.

AD 4^m dicendum, quòd esse & operari est personæ a natura, aliter tamen & aliter. Nam esse, pertinet ad ipsam constitutionem personæ, & sic quantum ad hoc se habet in ratione termini: & ideo vnitas personæ, requirit vnitatem ipsius esse cōpleti & personalis: sed operatio est quidam effectus personæ secundum aliquā formā, vel naturā, vnde pluralitas operationū non præiudicat vnitati personali.

AD 5^m dicendum, quòd aliud est proprium operatum operationis diuinæ & operationis humanæ in Christo: sicut operatum proprium diuinæ operationis est sana tio leprosi, operatum autem proprium humanæ naturæ, est eius cōtactus. Concurrunt autem ambæ operationes ad vnum operatū, secūdum q vna natura agit cum cōmunione alterius, vt dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Christo sint plures operationes humanæ.

AD SECVNDVM sic procedit. Vt quòd i Christo sint plures humanæ operationes. Christus. n. inquantum homo, communicat cum plantis in natura nutritiua, cum animalibus autem in natura sensitiua, cum angelis autem in natura intellectiua, sicut & ceteri homines: sed alia est operatio plantę, inquantum est planta, & alia animalis, inquantum est animal. ergo Christus, inquantum est homo, habet plures operationes.

¶ 2 Præt. Potentiæ & habitus distinguuntur secundum actus: sed in anima Christi fuerunt diuersæ potentiæ & diuersi habitus. ergo & diuersæ operationes.

¶ 3 Præt. Instrumenta debent esse proportionata operationibus: corpus autem humanum habet diuersa membra differentia secundū formam. ergo diuersis operationibus debent esse accommodata. Sunt ergo in Christo diuersæ operationes secundum humanam naturam.

SED CONTRA est, quòd sicut Dama.* dicit in 3. li. operatio I sequitur naturā: sed in Christo est tantum vna natura humana. ergo in Christo fuit vna tantum operatio humana.

RESPON. Dicendum, quòd quia homo est id, quod est secundum rationem, illa operatio dicitur esse simpliciter humana, quæ a ratione procedit per voluntatem, quæ est rationis appetitus. Si qua autem operatio est in homine, quæ non procedit a ratione & volūtate, nō est simpliciter operatio humana: sed conuenit homini secundū aliquam partē humanæ naturæ: quādoque quidem, secundum ipsam naturam elemēti corporalis, sicut ferri deorsum: quādoque vero, secundum virtutem animæ vegetabilis, sicut nutriri & augeri: quandoque vero, secūdum partem sensitiuam, sicut videre & audire, imaginari & memorari, concupiscere & irasci. Inter quas operationes est differentia. Nam operationes animę sensitiuæ sunt aliqualiter obedientes rationi, & ideo sunt aliqualiter rationales & humanæ, inquātum scilicet, obediunt rationi, vt patet per Philo. in 1. Ethi.* Operationes vero quæ sequuntur animā vegetabilem, vel etiam naturā elementaris corporis, non subiiciuntur rationi, vnde nullo modo sunt rationales, nec humanæ simpliciter, sed solum secundum partē humanæ naturæ. Dictum est autem supra*, q quando agens inferius agit per propriam formam, tūc est alia operatio inferioris agentis & superioris: quando vero agens inferius non agit, nisi secundū quòd est motum a superiori agente, tunc est eadem operatio superioris agētis & inferioris. Sic igitur in quocumq; homine puro alia est operatio elementaris corporis & animæ vegetabilis ab operatione voluntatis, quæ est proprie humana. Et similiter etiam operatio animæ sensitiuę quantum ad id, quòd nō mouetur a ratione: sed quātum ad id, quòd monetur a ratione, est eadem operatio partis sensitiuæ & rationalis. Ipsius autem animæ rationalis est vna operatio, si attendamus ad ipsum principiū operationis, quod est ratio vel voluntas. Diuersificatur autem secūdum respectum ad diuersa obiecta, quam quidem diuersitatem aliqui appellauerūt diuersitatem operatorum, magis q̄ operationum, indicantes de vnitate operationis solum ex parte operatiui principij. Sic enim nūc quæritur de vnitate vel pluralitate operationum in Christo. Sic igitur in

ista quòd sequēs distinctio non apponatur, vt euacuatiua partis humanę naturæ: sed vt narratiua partium humanæ naturæ opportunarum ad propositum.

Dico autem hoc, quia inter partes humanæ naturæ est computanda intellectiua pars, vt natura, sicut sensitiua, vegetatiua, & elemētaris. Et sic multo magis sine vlla glossa litera caret scrupulo, quia primus actus intellectus non est proprie humanus, & conuenit homini secundū partem intellectiuā humanæ naturæ: sequitur enim actus ille ad partem intellectiuam, vt natura quędam est, sicut ad graue sequitur motum deorsum, vterque enim motus est a generante deductis impedimentis, & pars intellectiua vt natura sumpta, optime distinguitur contra rationem appetitus determinatā ad operandum, sicut agens naturale contra agens a proposito vt patet.

¶ Quo ad secundū cōclusio est, In quolibet puro homine est tantum vna operatio humana, multæ autem non humanæ. Declaratur discurrendo singillatim per quatuor enumeratas partes humanæ naturæ. s. elementarem, vegetabilem, sensitiuam & rationalem. Nam ex elementari & vegetabili patet secunda pars cōclusionis: quia alia & alia est operatio harum partium & voluntatis. Ex sensitiua vero distinguendo propriā a participato, patet quòd secūdum propria habet etiā aliā operationem, participatiue autem vnam & est ipsius & voluntatis operatio. Ex rationali autem distinguendo seu replicādo de quali vnitate operationis est sermo (.s. penes vnitatem principii propria virtute) habetur quòd vna tantum est operatio humana in vno homine: quæ est prima pars conclusionis, quia vnum tantum est humanum principium. s. voluntas, quāmuis diuersitas sit operationum humanarum penes obiecta, quæ vocatur penes operata a quibusdam. Ex quibus omnibus patet, quòd sequitur conclusio quo ad vtramque sui partē: nam ex hoc quòd nulla pars humanæ naturæ multiplicat operationem humanam in vno puro homine, habetur quòd vna tantū est operatio humana in vno homine, & ex eo quòd in eodem secundum diuersas humanæ naturæ partes multiplicantur operationes non humanæ, habetur quòd præter humanam operationem sunt in vno puro homine multæ operationes non humanæ.

¶ Notato hic, quòd hic apparet non esse hic sermonem de vnitate numerali, aut pure specifice operationis, cum clare constet, in vno eodemque homine esse diuersis tēporibus humanas operationes multas secundum numerum ab eodem principio actiuo humano: sed quia omnis humana operatio in vno homine ab eodem est humano principio, vna dicitur vnitate formali sui actiui principii, & vnitate nihilominus numerali in omni subordinato principio sibi obsequente, vna enim numero est moderatio humani motus a voluntate, concupiscentia, ac lingua seu manu, & simile est de aliis. Distinctio autem specifica vel etiam generica operationum humanarum penes obiecta, de qua in precedentibus libris tractatum & discussum est in processu materiæ moralis, extra præsens propositum est, vt patet in litera.

quolibet puro homine est tantum vna operatio, quæ proprie humana dicitur: præter quā tamen sunt in homine puro quædam aliæ operationes, quę non sunt proprie humanæ, sicut dictum est*. Sed in homine Iesu Christo nullus erat motus sensitiuæ partis, qui non esset ordinatus a ratione. Ipse ēt operationes naturales & corporales aliqualiter ad eius volūtatē ptinebāt, B inquantū volūtatis eius erat, vt caro eius ageret, & pateretur q̄ sunt sibi propria, vt dictū est supra.* Et ideo multo magis est vna operatio in Christo, q̄ in quocūq; alio hoīe.

AD PRIMVM ergo dicendū, q, operatio partis sensitiuę, & etiā nutritiuę, nō est proprie humana, sicut dictum est:* & tamen in Christo huiusmodi operationes fuerūt magis humanę, quàm in alijs. C

AD 2^m dicēdū, q, potētię & habitus diuersificantur per cōparationē ad obiecta, & iō diuersitas operationū hoc modo respōdet diuersis potentijs & habitibus, sicut ēt respōdet diuersis obiectis. Talē aūt diuersitatē opeartionū nō intendim^o excludere ab humanitate Chri, sicut nec eā, q̄ est fm aliud & aliud instrumentum, sed solum illam, quę est secundum primum principium actiuum, vt dictum est*. Vn- D de patet etiā responsio ad tertium.

ARTICVLVS III.

Vtrum actio humana Christi potuerit esse sibi meritoria.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q actio humana Christi naturæ sed eum monstrasset, in quolibet puro homine inueniri operationem quidem humanam vnam tantum, operationes autem naturæ humanæ secundum diuersas partes multas, intulit, in Christo non solum esse operationem humanam vnam, sicut in ceteris hominibus, sed reliquas partium naturæ humanæ operationes in Christo ad illud vnum principium operationis humanæ reduxit, ostendendo eas esse voluntarias, ac per hoc ad vnitatem reduxit non simpliciter, quia ex propriis actiuis principiis emanant vegetatiuæ & elementares, sed quodammodo, quatenus scilicet sunt voluntariæ, & ideo comparatiuam concluſit. Multo magis est vna operatio in Christo, quàm in quocumque alio homine.

¶ *Super Quæstionis decimænonæ Articulum tertium.*

TItulus clarº est.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est, Christus habuit per meritum quicquid alii habent per meritum, nisi sit tale, cuius meritum deroget dignitati Christi. Secunda est directe responsiua quæsito, Christus potuit aliquid sibi mereri. Prima conclusio habet duas partes. Et quo ad primam probatur, Habere aliquod bonum per se, est nobilius, quàm habere illud per alium: sed habere per proprium meritum, est habere illud per se

In isto ar.

In corp. ar.

Q. præced. ar. 5.

In corp. ar.

3. di. 18. ar. 2. 3. 4. & 5. & ver. q. 29 a. 7. ad 6. & opus. 3. ca. 238. fin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

per se, ergo habere per meritum, est nobilius quàm sine merito. ergo Christus habuit per meritum quicquid alii habent per meritum. Maior probatur, quia causa per se, potior est ea, quæ est per aliud. Minor probatur, sane tamen expolita, quòd intelligitur per se tamquam causam non primam (quia illa est Deus, vt patet ex Apostolo) sed secundariam, q̃ é esse/Dei cooperatorem. Consequẽtia autẽ ultima probatur, quia omnis perfectio & nobilitas est Christo attribuenda.

¶ Quo ad secũdam vero partem probatur conclusio, distinguẽdo bona in duo genera: quædã quorum quandoque absentia maiorẽ adimit perfectionem, q̃ dignitas merẽdi ponat, vt gloria aię, scientia, gratia, vnio personalis Verbi: quædam quorũ coæna p̃sentia, melior est dignitas merendi, vt gloria corporis, ascensio, veneratio. Stante siquidem distinctione patet, quòd probata restat conclusionis secunda pars ex illa tadi et. Omnis perfectio & nobilitas attribuenda est Christo. Hinc siquidem sequitur, & quòd dignitas meriti attribuenda est sibi respectu bonorũ tunc minorum dignitate merendi, & quòd respectu maiorum bonorum tunc dignitate merendi, non habuerit meritũ. Specificantur autem in litera vtraq; bona, & probatur q̃ quædam Christus meruit, quia minora sunt quàm dignitas merendi, quæ pertinet ad virtutem charitatis. Secunda aũt conclusio responsiua directe quæsito, nõ aliter probatur: sed ex prima probata & explanata in specialibus bonis q̃ Christus meruit, relinquitur euidens.

¶ Aduerte hic, q̃ licet Auctor potuisset vnico verbo expedire hãc quæstionem, dicendo quòd supposita absentia quorundam bonorum, quæ de facto fuit in Christo, vt patet, ad dignitatem ipsius spectat, quòd habuerit illa per meritũ, quia quod est per se nobilius est, quàm quod per aliud. Alteius tamen Auctor orius, monstrare voluit quare quædã potuit mereri Christus, & quædam non. Et ad hoc monstrandum accepit hinc modum habendi, scilicet per meritum vel sine merito, & inde bonum quod haberi debet, & appendit vtrumque in statera cum oppositio alterius: posuit enim in vna parte modum habendi per meritum cum absentia quandoque boni, & in altera parte coæuam præsentiam boni cum non merito. Et licet sit non potuerit ei esse meritoria. Christus. n. ante mortem fuit comprehensor, sicut & modo est: sed cõprehensoris non est mereri: charitas enim comprehensoris pertinet ad præmium beatitudinis, cũ secundum eam attendatur fruitio, vnde non videtur esse principium merendi, cum non sit idem meritũ & præmium. ergo Christus ante passionem nõ merebatur, sicut nec modo meretur.

¶ 2 Præt. Nullus meretur id, quod est sibi debitum: sed ex hoc, quòd Christus est filius Dei per naturã, debetur sibi hæreditas æterna, quã alij homines per bona opera merẽtur. non ergo Christus aliquid sibi mereri potuit, quia a principio fuit filius Dei.

¶ 3 Præt. Quicumq; habet id, quod est principale, nõ proprie meretur id, quod ex illo habito sequitur: sed Christus habuit gloriã animæ, ex qua secundum communem ordinem sequitur gloria corporis, vt Ang. * dicit in Epistola ad Dioscorum: in Christo tamen dispensatiue factum est, quòd gloria animæ non deriuaretur ad corpus. nõ ergo Christus meruit gloriã corpis.

¶ 4 Præt. Manifestatio excellentiæ Christi non est bonum ipsius Christi, sed eorum, qui eum cognoscũt, vnde & pro præmio „pmittitur dilectoribus Christi, vt eis manifestetur, secundũ illud Ioan. 14. Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. ergo Christus non meruit manifestationem suę altitudinis.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem: propter quod & Deus exaltauit illum. Meruit ergo obediẽdo suam exaltationem, & ita aliquid sibi meruit.

Respon. Dicendum, quòd habere aliquod donum per se, est nobilius, quàm habere illud per aliud: semper enim causa, quę est per se, potior est ea, quę est p aliud, vt dicitur in 8. Physi. * Hoc autem dicitur aliquis habere p seipsum, cuius est sibi aliquo modo causa. Prima autem causa omnium bonorum nostrorum per auctoritatẽ est Deus. & per hunc modum nulla creatura habet aliquid boni per seipsam, secundum illud 1. ad Corinth. 4. Quid habes quod non accepisti? Potest tamen secundario aliquis esse causa sibi alicuius boni habendi, inquantum. s. in hoc ipso Deo cooperatur: & sic ille, qui habet aliquid per meritũ proprium, habet quodammodo illud per seipsum. vnde nobilius habetur id, quod habetur per meritum quàm id, quod habet sine merito. Quia autem omnis perfectio & nobilitas Christo est attribuenda, consequens est, quòd ipse per meritũ habuerit illud, quod alij per meritum habent, nisi sit tale quid, cuius carẽtia magis dignitari Christi & perfectioni præiudicet, q̃ per meritum accrescat: unde nec gratiam nec scientiam, nec beatitudinem animę, nec diuinitatem meruit: quia cum meritum non sit nisi eius quod[d] nondum habetur, oporteret quòd Christus aliquando istis caruisset, quib° carere, magis diminuit dignitatem Christi, quàm augeat meritum, sed gloria corporis, vel si quid aliud huiusmodi est, minus est quàm dignitas merẽdi, quę pertinet ad virtutem charitatis. & ideo dicendum est, q̃ Christus gloriam corporis, & ea quę pertinent ad exteriorem eius excellentiam (sicut est ascensio, veneratio, & alia huiusmodi) habuit per meritum. & sic patet, quòd aliquid sibi mereri potuit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd fruitio, quę est actus charitatis, pertinet ad gloriam animę, quã Christus nõ meruit, & ideo si per charitatem aliquid meruit, non sequitur, quòd idem sit meritum & præmium. Nec tamen per charitatem meruit, inquantum erat chari tas comprehensoris, sed inquantũ erat viatoris: nam ipse fuit simul viator & comprehensor, vt supra habitum est. * Et ideo, quia nunc nõ est viator, nõ est in statu merẽdi.

Ad 2[m] dicendum, q̃ Christo, secundum quòd est Deus, & Dei filius, per naturam debetur gloria diuina, & dominium omnium, sicut primo & supremo domino. Nihilominus tamẽ debetur ei gloria sicut homini beato, quàm quãtum ad aliquid debuit habere sine merito, & quantum ad aliquid cũ merito, vt ex supradictis patet *.

Ad 3[m] dicendum, quòd redundantia gloriæ ex anima ad corpus, est ex diuina ordinatione secundũ congruentiam humanorum meritorum, * vt scilicet, sicut homo meretur per actum animæ, quę exercet in corpore, ita etiam remuneretur per gloriã animę, redundantem ad corpus. & propter hoc non solum gloria animę, sed etiam gloria corporis cadit sub merito, secundum illud Rom. 8. Viuificabit mortalia corpora nostra, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis. Et ita potuit cadere sub merito Christi.

Ad 4[m] dicendum, quòd manifestatio excellentiæ Christi, pertinet ad bonum eius, secũdum esse, quod habet in notitia aliorum, quàmuis principalius pertineat ad bonum eorum, qui eum cognoscunt, secundum esse quod habẽt in seipsis: sed etiam hoc ipsum refertur ad Christum, inquantum sunt membra eius.

F brando cuncta, quia inuenit modum habendi per meritum cum absentia exteriorum bonorum, meliorem esse, quàm præsentia eorundem sine merito, concluſit in Christo fuisse meritum respectu exteriorum bonorum. Et quia inuenit præsentiam interiorum bonorum cum non merito eorum, meliorem fore quàm meritum eorũdem, quòd eorundẽ oportet habere absentiã, concluſit in Christo interiora bona fuisse sine merito. Hic processus est litęræ, vt patet. L. 8. Phys. tex. 59. in. 2.

¶ Sed remanet hic dubium circa rationem in litera redditã, quare Christus meruit exteriora bona quia scilicet dignitas merendi, spectat ad charitatẽ, ac per hoc præstat exteriorum bonorũ præsentiæ coæuæ. Nam secundum hanc rationem Christus ẽt meruit sciẽtiã, quia scientia inferior est charitate, ad quam spectat dignitas meriti. In litera autem computatur sciẽtia inter bona non sub merito Christi, q̃ derogaret dignitati Christi plus nesciẽtia quandoque, q̃ non meritũ sciẽtiæ.

¶ Ad hoc dicitur, q̃ scientia tam beata quàm infusa, quæ in Christo excluditur a merito, claudi tur infra latitudinẽ gratiæ, & de beata patet. De infusa autem persuadetur, ex eo quòd compre hendit in se dona Spiritus sancti, intellectum, sapientiã scientiam, & consilia, vt patet ex superiori tractatu de scientia infusa Christi. Gratiæ autẽ plenitudinis defectus i Christo, maiorẽ tolleret a Christo perfectionem, quàm poneret modus habendi ex merito. Et propterea ratio litęræ stat solida respectu exteriorũ bonorũ, nec habet locum respectu scientiæ infusæ.

¶ In responsione ad tertium eiusdem articuli aduerte responsionem consistere in distinctione maioris argumenti assumpti, scilicet habito principali, accessorium non proprie cadit sub merito. Distinguitur. n. accessorium dupliciter, vel absolute, vel secundum cõgruẽtiam humanorum meritorum. De primo transeat maior, sed de secũdo negatur: gloria autẽ corporis est ad gloriã animæ accessoria, secundum congruẽtiam humanorũ meritorũ ex diuina ordinatione: & ideo sub meritо cadere potest.

¶ In responsione ad quartum, collige debitum nostrum erga Christũ. Nam si parentibus & benefactoribus debemus, secundum esse quod habent in nobis, & opinionem bonã, & affectum benevolũ, & actus reuerentes, & verba honorabilia, quã to magis Creatori ac Redemptori nostro debemus, vt in nobis esse habeat (tã in intellectu, quã in affectu, quã in verbis & actibus) consone ad excellentiã suam, ad receptã beneficia, &c. Hoc. n. est ad solum quòd retribuere illi possumus: quoniam secũdã esse, quod habet in ipso, nihil possum⁹ ei dare aut tollere. In hoc nãq; esse qđ in nobis habet, omnis cule° diuinus cõfiliit, & ad hoc ordinatur, in quo tota dei gloria extra seipsum consistit.

¶ *Super Quæstionis decimanonæ Articulum quartum.*

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus alijs mereri potuerit.

Titulus de merito condigni in telligitur, & clarus est ex terminis superius declaratis.

¶ In corpore est vna conclusio responsiua, Meritum Christi extendit se ad alios ut membra ipsius. Probatur & declaratur. Primo, probatur: in Christo fuit gratia, non solũ vt in homine singulari, sed ut in capite totius Ecclesiæ. ergo meritum ipsius. Antecedẽs patet ex supradictis. Consequentia patet, quia ex omnibus membris cõstituitur vna persona mystica, cuius caput, hoc é principale, est Christus. Declaratur ex similitudine in homine, quia caput sentit sibi & omnibus mẽbris.

¶ Aduerte hic, q̃ priuilegium Christi est mereri aliis ex condigno, ita quòd citur Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condẽnationem, sic & per vnius iustitiã in omnes homines in iustificationem vitæ: sed demeritum Adæ deriuatur ad condemnationem aliorum. ergo multo magis meritum Christi ad alios deriuatur.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est *, in Christo non solum fuit gratia, sicut in quodam homine singulari, sed sicut in capite totius Ecclesiæ, cui omnes vniuntur, sicut capiti membra, ex quibus cõstituitur mystice vna persona. Et exinde est, quòd meritum Christi se extendit ad alios, inquantum sunt membra eius, sicut etiam in vno homine actio capitis aliqualiter pertinet ad omnia membra eius, quia non solũ sibi sentit, sed omnibus membris. Quæst. 8.

Ad Primvm ergo dicendum, quòd peccatum singularis personæ non nocet nisi sibijpsi: sed peccatum Adæ, qui constitutus est a Deo principiũ totius naturæ, ad alios per carnis propaginem deriuatur. Et similiter meritum Christi, qui est a Deo constitutus caput omnium hominum, quantum ad gratiam, se extendit ad omnia eius membra.

Ad 2[m] dicendum, quòd alij de plenitudine Christi accipiunt, non quidem fontem gratiæ: sed quandã particularem gratiam. & ideo non oportet, quòd alij homines possint alijs mereri, sicut Christus.

Ad 3[m] dicendum, quòd sicut peccatum Adæ, nõ deriuatur ad alios, nisi per carnalem generationem, ita meritum Christi non deriuatur ad alios, nisi per generationem spiritualem quæ fit in baptismo, per quam homines Christo incorporantur, secundum illud ad Gala. 3. Omnes quotquot in Christo baptizati estis, Christũ induistis. Et hoc ipsum est gratiæ, quod homini conceditur regenerari in Christo, & sic salus hominis est ex gratia.

QVAESTIO XX.

De conuenientibus Christo, secundum quòd Patri fuit subiectus, in duos articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ Articulum primum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore una est conclusio responsiua quæsito, Christus est subiectus Patri tripliciter, secundum bonitatem, seruitutẽ, & obedientiam. probatur primo, Natura humana ex sui conditione habet triplicem hanc subiectionem ad Deũ. ergo Christus est tripliciter subiectus Patri. Antecedens manifestatur in singulis tribus subiectionibus. Consequentia probatur, quia cuilibet habenti naturam conueniunt quæ propria sunt illi naturæ. Declaratur secundo conclusio auctoritatibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ca rib⁹ singulas subiectiones attributas esse Christo.

¶ In responsione ad primum & secundū habes rationem huius articuli, propter Arrij scilicet erroré motus videtur. Et cum quanta cautela loquendum est, & si sermoni cautela deest, non deest intellectui sanus sensus.

¶ Quinto, De eius prædestinatione.

Circa primum quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus sit subiectus Patri.

¶ Secundo, Vtrum sit subiectus sibiipsi.

Articvlvs I.

Vtrum dicendum sit Christum subiectum Patri.

1.p.q.43.a.4.ad1.& q.43.ar.7.ad 2.& 3.di.11 arti.1.ad 2. & dist. 17. arti. 3. q.1. co. & 1. co. 15.lec.3.fi. Ca 4. habetur hic lib.1 ter opa Aug. tom. 3. †Q.16.art. 8. *Li.3.orth. fid. c.21.parū ante medium.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit dicendum, Christum esse subiectum Patri. Omne enim quod subijcitur Deo Patri, est creatura, quia, vt dicitur in lib.* de Ecclesiasticis dogmatibus, in Trinitate nihil est seruiens neque subiectū: sed non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit creatura, vt supra dictum est†. ergo etiam non est simpliciter dicendum, quòd Christus sit Deo patri subiectus.

¶ 2 Præt. Ex hoc dicitur aliquid Deo subiectum, quòd est eius dominio seruiēs: sed humanæ naturæ in Christo non potest attribui seruitus: dicit enim Dama.* in 3. lib. Sciendum est, ꝙ neq; seruam ipsam, scilicet humanam naturam Christi dicere possumus: seruitutis enim & dominationis nomina, non naturæ sunt nomina cognitionisque signa, sed eorū, quæ ad aliquid, quemadmodum paternitatis, & filiationis nomina. ergo Christus secundum humanam naturam nō est subiectus Deo patri.

¶ 3 Præt. Prioris ad Cor. 15. dicitur, Cum autem subiecta illi fuerint omnia, tunc ipse filius subiectus erit illi, qui sibi subiecit omnia: sed sicut dicitur Hebr. 2. Nunc, necdum videmus omnia subiecta ei. ergo non dum ipse est subiectus Patri, qui ei subiecit omnia.

Li.1.de trini. c.7.ante med.tom.3

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater maior me est. Et Aug. dicit in 1. de * Trinit. Non immerito Scriptura vtrumque dicit, æqualem Patri Filium, & Patrem Filio maiorē: illud enim propter formam Dei, hoc autem propter formam serui sine vlla confusione intelligitur, sed minor est subiectus maiori. ergo Christus secundum formam serui est Patri subiectus.

RESPON. Dicendum, quòd cuilibet habenti aliquam naturam, conueniunt ea, quæ sunt propria illi naturæ. Natura autem humana ex sui conditione habet triplicem subiectionem ad Deum. Vnā quidem secundum gradum bonitatis, prout scilicet diuina natura est ipsa essentia bonitatis, vt patet per Diony.* 1. ca. de diui. no. natura autem creata habet quandam participationem diuinæ bonitatis, quasi radijs illius bonitatis subiecta. Secundo, humana natura subijcitur Deo, quātum ad Dei potestatem, prout scilicet natura humana, sicut & quælibet creatura subiacet operationi diuinæ dispositionis. Tertio modo, specialiter humana natura Deo subijcitur, quantum ad proprium suum actum, inquantum scilicet, propria voluntate obedit mandatis eius. Et hanc triplicem subiectionem ad Patrem Christus de seipso confitetur. Primam quidem Matth. 19. Quid me interrogas de bono? vnus est bonus Deus. Vbi * Hiero. dicit, quòd quia eum magistrum vocauerat bonum, & non Deum vel Dei filium confessus erat, dixit, hominem, quāmuis sanctum, in comparatione Dei non esse bonum. Per quod dedit intelligere, quòd ipse secundum humanam naturam non pertingebat ad gradum bonitatis diuinæ. & quia in his quæ non mole magna sunt, idem est esse maius, quod melius, vt Augustī. dicit in 6. de Trin. * ex hac ratione Pater dicitur maior Christo secundum humanam naturam. Secunda etiam subiectio Christo attribuitur, inquantū omnia, quæ circa humanitatem Christi acta sunt, diuina dispositione gesta creduntur. vnde Dionysi. † dicit 4. cap. Cæl. Hierar. quòd Christus subijcitur Dei patris ordinationibus. Et hæc est subiectio seruitutis, secundum quòd omnis creatura Deo seruit, eius ordinationi subiecta, secundum illud Sap. 16. Creatura tibi factori deseruiens. Et secūdum hoc, etiam filius Dei Philippen. 2. dicitur, formam serui accepisse. Tertiam etiam subiectionem attribuit sibiipsi Ioan. 8. dicens, Quæ placita sunt ei, facio semper. Et hæc est subiectio obedientiæ. Vnde dicitur Philippens. 2. quòd factus est obediens Patri vsque admortem.

Ca.1.a medio illius.

Sup illud, Quid me interrogas de bono? vno.9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut non est simpliciter intelligendum, quòd Christus sit creatura: sed solum secundum humanam naturam, siue apponatur ei determinatio, siue non (vt supra dictum est*) ita etiam non est simpliciter intelligēdum, quòd Christus sit subiectus Patri: sed* solum secundum humanam naturam, etiam si hæc determinatio non apponatur, quam tamen conuenientius est apponere, ad * euitandum errorem Arrij, qui posuit filium minorem Patre.

AD 2um dicendum, quòd relatio seruitutis & dominij fundatur super actione & passione, inquantū scilicet serui est moueri a domino secundum imperium. Agere autem non attribuitur naturæ sicut agenti, sed personæ: actus enim suppositorum sunt & singularium, secundum Philosō.* attribuitur tamen actio naturæ, sicut ei secundum quam persona vel hypostasis agit. & ideo quāmuis non proprie dicatur, quòd natura sit domina vel serua, potest tamen proprie dici quòd quælibet hypostasis vel persona sit domina vel serua secundum hanc vel illam naturam. Et secundum hoc nihil prohibet, Christum dicere Patri subiectum, vel seruum secundum humanam naturam.

AD 3um dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in 1. de Trinit. tunc Christus tradet regnum Deo & Patri, quando iustos, in quibus nunc regnat per fidem, perducturus est ad speciem, vt scilicet videant ipsam essentiam communem Patri & filio. Et tunc totaliter erit Patri subiectus non solum in se, sed etiam in membris suis, per plenam participationem diuinæ bonitatis. Tunc etiam omnia erunt plene ei subiecta per finalem impletionem suæ voluntatis de eis, licet etiā modo sint omnia ei subjecta, quantum ad potestatē, secundum illud Matth. vlt. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

Articvlvs II.

Vtrum Christus sit subiectus sibiipsi.

¶ *Super Quæstionis nonagesimæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō sit subiectus sibiipsi. Dicit enim Cyrillus in Epistola synodica*, quam scilicet synodus Ephesina recepit: Neque ipse Christus sibi seruus ē, neq, dominus, fatuū enim est, magis autem & impium ita dicere & sapere. & hoc etiam asserit Dama. † in 3. libro dicens: Vnum enim ens Christus, non potest seruus esse suiipsius & dominus: sed intantum Christus dicitur seruus Patris, inquantū est ei subiectus. ergo Christus non est subiectus sibiipsi.

¶ 2 Præt. Seruus refertur ad dominum: sed relatio nō est alicuius ad seipsum. vnde & Hila. dicit in lib. de Trini.* quòd nihil est sibi simile, aut æquale. ergo Christus nō potest dici seruus suiipsius, & per cō sequens nec sibi esse subiectus.

¶ 3 Præt. Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita De* & homo vnus est Christus, vt Athana.* dicit: sed homo non dicitur subiectus sibiipsi, vel seruus suiipsius, aut maior seipso propter hoc, ꝙ corpus eius subiectum est animæ. ergo neque Christus dicitur subiectus sibiipsi propter hoc, ꝙ eius humanitas subiecta est diuinitati ipsius.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in 1. de Trin. Veritas ostēdit secundum istum modum, quo scilicet, Pater maior est Christo secundum humanam naturam, & seipso minorem Filium.

¶ 2 Præt. Sicut ipse argumentatur ibidem, sic accepta est a Filio Dei forma serui, vt non amitteretur forma Dei: sed secundum formam Dei, quæ est communis Patri, & Filio, Pater est filio maior secundum humanam naturam. ergo etiam Filius est maior seipso secundum humanam naturam.

¶ 3 Præt. Christus secundum humanam naturam est seruus Dei patris secundum illud Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum & patrem vestrū, Deum meum & Deum vestrum: sed quicumq; est seruus patris, est seruus Filij, alioquin non omnia quæ sunt patris, essent filii. ergo Christus est seruus suiipsius, & sibi subditus.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) esse dominum & seruum attribuitur personæ vel hypostasi secundum aliquam naturam. Cum ergo dicitur Christus esse dominus vel seruus suiipsius, vel quòd verbum Dei est dominus hominis Christi, hoc pōt itelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur hoc esse dictum ratione alterius hypostasis vel personæ, quasi alia sit persona verbi Dei dominantis, & alia hominis seruientis, quod pertinet ad hæresim Nestorij. Vnde in condemnatione Nestorij dicitur in synodo* Ephesina Si quis dicit Deum vel dominum esse Christi ex Deo patre verbum, & non magis eundem confiteretur simul Deum & hominem, vtpote verbum factum carnem, secundū Scripturas, anathema sit. Et hoc modo negatur a Cyrillo & Dama. † Et sub eodem sensu negandum est, Christum esse minorem seipso, vel esse sibi subiectum. Alio modo, potest intelligi secundū diuersitatem naturarum in vna persona vel hypostasi. Et sic dicere possumus secundum vnam earum, in qua cum patre conuenit simul cū cum patre præesse, & dominari: secundum vero alteram naturam, in qua nobiscum conuenit, ipsum subesse & seruire. Et per hunc modum dicit Augustī.* Filium esse seipso minorem. Sciendum tamen, quòd cum hoc nomen Christus sit nomen personæ, sicut & hoc nomen Filius, illa per se, & absolute possunt dici de Christo, quæ cōueniunt ei ratione suæ personæ, quę est ęterna, & maxime huiusmodi relationes, quæ magis proprie videntur ad personam vel hypostasim pertinere, sed ea quæ cōueniunt sibi fm humanā naturā sunt potius attribuenda cum determinatione, vt videlicet dicamus Christum esse simpliciter maximum, & dominum & præsidentem, quòd autem sit subiectus vel seruus vel minor, est ei attribuendum cum determinatione, scilicet secundum humanam naturam.

In conci.1. Ephesi. cui præfuit Cyrillus ca.6.

Locis in argu.1.citatis

Li.1.de trinita.c.7. to mo.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Cyrillus & Dama. negant Christum esse dominū suiipsius, secundum quòd per hoc importatur pluralitas suppositorū, quæ requiritur ad hoc, quòd aliquis simpliciter sit dominus alicuius.

Locis in argu.1.citatis

AD 2um dicendum, quod simpliciter quidem oportet esse alium dominum, & aliū seruum: potest tamen aliqua ratio dominij & seruitutis seruari, prout idem est dominus & seruus suiipsius, secundum aliud & aliud.

Li.5.Ethi. c.vlt.tom.5

AD 3um dicendum, quòd propter diuersas partes hominis, quarum vna est superior & alia inferior, dicit etiam Philo. in 5. Ethi.* quòd est hominis ad seipsum iustitia, inquantum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi. Vnde, per hunc modum etiam vnus homo potest dici sibi subiectus & seruiēs secundum diuersas sui partes.

Ad alia aūt argumenta patet responsio ex dictis. Nam Augustin.* asserit Filium seipso minorem esse, vel sibi subiectum, secundum humanam naturam, non secundum diuersitatem suppositorum.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum primum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica cõclusio, Christo, secundũ quòd est homo, conuenit orare. Probatur, oratio est explicatio ꝓpriæ volũtatis apud Deum, vt eam impleat, e. g. si Christo esset tantum voluntas diuina, non cõpeteret ei orare. ergo Christo, secundum quòd habet voluntatem humanã, conuenit orare. Antecedẽs patet ex auctoritatibus. Consequẽtia prima probatur, quia diuina voluntas est per seipsam efficax, iuxta Psal. Secunda vero probatur, quia in Christo præter diuinam est humana voluntas, quæ nõ per seipsam est efficax, sed ope diuinæ virtutis eget.

¶ In respõsione ad primum, vide Nouitie quòd Auctor primo loquitur de Christo ratione humanæ naturæ assumptæ, & dicit necessitatẽ orandi, non omnipotentiam naturæ suæ humanæ. Deinde loquitur de toto Christo, & assignat plures rationes orandi, scilicet fidei suę, suæ dignitatis, & exẽplit nostri.

¶ In respõsione ad secundum vide curiose, quòd respõsio stat in hoc, quòd Christus nescivit Lazarum resuscitandũ absolute, sed sciuit Lazarum resuscitandum medio suo elamore &c. & simile est de aliis. Et ideo vana est quæstio, ad quid oportet tot media apponere: eadẽ enim est præuisio termini & mediorum, & eadem est quæstio & solutio omnium.

¶ In respõsione ad tertium vide Nouitie, quòd alcensus est nomẽ motus proprie dicti. Translatum autem ad mentem potest dupliciter conuenire menti, secundum proprium mentis actũ, qui vere & proprie est actus perfecti, puta intelligere. Nam potest menti conuenire ascensus vel per modum motus, qui actus est imperfecti, & sic conuenit nobis, qui non sumus mente contuncti supernis, sed tẽdimus mentis actibus ad illa, sicut vapores ascẽdũt sursum, qui de terra eleuantur, & tendunt sursum, & sic Christi menti nõ conuenit ascensus, quia semper est cõ Deo: uel per modũ motus, qui est actus perfecti, & sic conuenit Christo & beatis ascensus mentis in Deum: quia iuncti Deo contemplantur ipsum, vt superse, perfecti contemplatione illius, sicut nos cum contẽplamur aliquid, dicimur moueri, secundum intellectum in illud.

3.dist.17.ar. 3.q.1. & 4. dist.15.q.4. art.6. q.2. ad 1. & Io. 11.le.6.

Li.3.ca.24. in princ.

QVÆSTIO XXI.

De oratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de oratione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christo conueniat orare.

¶ Secundo, Vtrum conueniat sibi secundum suam sensualitatem.

¶ Tertio, Vtrum cõueniat sibi orare pro seipso, an tantũ pro alijs.

¶ Quarto, Vtrum omnis eius oratio sit exaudita.

ARTICVLVS I.

Vtrum Christo competat orare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christo non competat orare. Nam sicut Dam.* dicit, oratio est petitio decentium a Deo: sed cum Christus omnia facere posset, non videtur ei conuenire, quòd aliquid ab aliquo peteret. ergo videtur quòd Christo nõ conueniat orare.

¶ 2 Præt. Non oportet orando petere illud, quod aliquis scit pro certo esse futurũ (sicut non oramus ꝙ sol oriatur cras) neque est etiã conueniens, quòd aliquis orando petat, quod scit nullo modo esse futurum: sed Christus sciebat circa omnia quid esset futurum. ergo non conueniebat ei aliquid orando petere.

¶ 3 Præt. Dama.* dicit in l. 3. quòd oratio est ascensus intellectus in Deum: sed intellectus Christi non indigebat ascensione in Deũ, quia semper intellectus eius erat Deo coniunctus, non solum secundum vnionem hypostasis, sed etiam secundum fruitionem beatitudinis. ergo Christo nõ cõueniebat orare.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 6. Factum est, in illis diebus exijt in montem orare, & erat pernoctans in oratione dei.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est* in 2. parte) oratio est quædam explicatio proprię voluntatis apud Deum, vt eam impleat. Si igitur in Christo esset vna tantum voluntas, scilicet diuina, nullo modo, competeret sibi orare, quia voluntas diuina per seipsam est effectiua eorum, quæ vult, secundum illud Psal. 134. Omnia quęcũq; voluit Dominus, fecit: sed quia in Christo est alia voluntas diuina, & alia humana, & voluntas humana nõ est per seipsam efficax ad implendum quæ vult, nisi per virtutem diuinam, inde est ꝙ Christo, sm ꝙ est homo, & humanã voluntatẽ habens, competit orare.*

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd Christus poterat pficere omnia quæ volebat, secundum quòd Deus, non autem secundum quòd homo, quia secundũ quod homo, non habuit omnipotentiam, vt supra habitum est.* Nihilominus tamen ipse idem Deus existẽs & homo, voluit ad Patrem orationem porrigere, non quasi ipse esset impotẽs, sed propter nostram instructionem. Primo quidem, vt ostenderet se esse a patre. Vnde ipse dicit Ioan. 11. propter populum qui circunstat, dixi. i. verba orationis, vt crẽdant, quia tu me misisti. Vnde Hila. in 10. de Trin.* dicit, Nõ prece eguit, pro nobis orauit, ne filius ignoraretur. Secũdo, vt nobis exẽplũ orandi daret. Vnde Amb. dicit super Luc.† Noli iniquitatrices aperire aures, vt putes filium Dei quasi infirmum rogare, vt impetret quod implere nõ possit; potestatis enim actor, obedientiæ magister, ad pęcepta virtutis, suo nos informat exẽplo. Vnde & Augus.* dicit super Ioa. Poterat Dominus in forma serui, si hoc op̃ esset, orare silentio: sed ita se patri exhibere voluit precatore, vt meminisset nostrũ se cẽ doctore.

AD 2ᵐ dicendum, quòd inter alia, quæ Christus sciuit futura, sciuit quædam esse facienda propter suam ostentationẽ, & hiusmodi nõ incõueniẽter a deo petijt.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ ascẽsio nihil est aliud, q̃ motus in id, quod est sursum: motus aũt, vt habetur 3. de anima*, dupliciter dicitur. Vno modo, proprie, sm quòd importat exitũ de potentia in actũ, prout est actus imperfecti, & sic ascẽdere cõpetit ei, quod est potẽtia sursum, & nõ actu. & hoc modo, vt Dam.† dicit in 3. li. intellectus humanus Christi nõ eget ascẽsione i deũ, cũ sit semper Deo vnitus, & sm esse personale, & sm cõtẽplationẽ beatã. Alio modo, dicitur motus qui est actus perfecti. i. existentis in actu: sicut intelligere & sentire dicũtur quidã motus. & hoc modo intellectus Christi semper ascẽdit in Deũ, quia semper contẽplatur ipsum, vt supra se existentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christo conueniat orare, secundum suam sensualitatem.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum secundum.*

Titulus, vt lonat, sumatur, quoniam in articulo distinguitur.

¶ In corpore vnico est distinctio bimẽbris cum duabus cõclusionibus respondẽs suis singulis ad singula membra. Distinctio. Orare secũdum sensualitatem dupliciter cõtingit, primo elicitiue: secundo materialiter, iuxta primũ nichilominus conclusio est: Christus non orauit secundum sensualitatem. Iuxta secundũ conclusio est: Christus orauit secundũ sensualitatem. Probatur ambæ conclusiones in litera satis clare, vt patet. Et tota materia est clara, quoniam & constat quòd oratio nõ põt esse sensualitatis act⁹, & ꝙ sensualitatis affectus põt esse materia, quam oratio deo offert.

Li.3.ortho. fid.c.24. in prin.

2.2.q.83.a. 1.& 2.

sed Christus petiuit aliquid quod desideraui eius sensualitas, cum dixit, Transeat a me calix iste, sicut dicitur Matth. 26. ergo sensualitas Christi orauit.

¶ 3 Præt. Magis est vniri deo in persona, quàm ascendere in deum per orationem; sed sensualitas fuit assumpta a deo in vnitatem personæ, sicut & quælibet pars humanę naturæ. ergo multo magis potuit ascendere in deum orando.

SED CONTRA est, quòd dicitur Phil. 2. quòd filius Dei secundum naturam quam assumpsit, in similitudinem hominum factus est: sed alij homines non orant secundum sensualitatem. ergo nec Christus orauit secundum sensualitatem.

RESPON. Dicendum, quòd orare secundum sensualitatem potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quòd ipsa oratio sit actus sensualitatis, & hoc modo Christus secundum sensualitatem non orauit: quia eius sensualitas eiusdẽ naturæ & speciei fuit in Christo & in nobis. In nobis autem non potest sensualitas orare duplici ratione. Primo quidem, quia motus sensualitatis non potest sensibilia transcendere: & ideo non potest in Deum ascendere, quod requiritur ad orationem. Secundo, quia oratio importat quandam ordinationem, prout scilicet aliquis desiderat aliquid quasi a Deo implendum, & hoc est solius rationis. Vnde oratio est actus rõnis, vt in 2da parte habitum est.* Alio modo potest dici aliquis orare secundum sensualitatem, quia scilicet eius ratio orando Deo proponit, quod est in appetitu sensualitatis ipsius, & secundum hoc Christus orauit secundum sensualitatem, inquantum scilicet oratio eius exprimebat sensualitatis affectum tamquàm sensualitatis advocata, & hoc, vt nos de tribus instrueret. Primo quidem, vt ostenderet, se veram naturam humanam suscepisse cum omnibus naturalibus affectibus. Secundo, vt ostenderet quòd homini licet secundum naturalem affectum aliquid velle, quod Deus non vult. Tertio, vt ostendat quòd proprium affectum debet homo diuinæ voluntati subijcere. Vnde Augus.* in Enchir. dicit. Sic Christus hominem gerens, ostendit priuatam quandam hominis voluntatem, cum dicit, Transeat a me calix iste. Hæc enim erat humana voluntas, proprium aliquid & tamquàm priuatum volẽs: sed quia rectum vult esse hominem, & ad eum dirigi, subdit, Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu: ac si dicat, Vide te in me: quia potes aliquid proprium velle, etsi deus aliud velit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro exultat in deum viuum, non per actum carnis ascendentem in deum: sed per redundantiam a corde in carnem, inquantum appetitus sensitiuus sequitur motum appetitus rationalis.

AD 2ᵐ dicendum, quòd licet sensualitas hoc voluerit quod ratio petebat, hoc tamen orando petere non erat sensualitatis, sed rationis, vt dictum est.*

AD 3ᵐ dicendum, quòd vnio in persona est secundum esse personale, quod pertinet ad quamlibet partem humanæ naturæ: sed ascensio orationis est per actum, qui non conuenit nisi rationi, vt dictum est.* Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit conueniens Christum pro se orare.

¶ *Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore duæ conclusiones: Prima est, Christus orauit ꝓ se, sensualitatis & simplicis volũtatis affectum explicando. Secunda est: Christus orauit pro se, explicando per eundoque affectum volũtatis deliberatæ. Prima conclusio relinquit ex dictis clara, & auctoritate euãgelij, Trãseat a me calix iste. Secũda autem ostenditur ratione simul & similitudine: Christus orauit pro exẽplo, & pro fide, ꝙ ipse est a patre, secũdũ deitatem & humanitatem: & ipse erat a patre secundum aliqua bona percepta in natura humana, & secundũ aliqua percipienda. ergo sicut conuenit fuit gratias agere pro perceptis, ita petere percipienda. Et tenet sequela, qa sic vtrorumque auctor recognoscitur pater. Et hæc quoad fidem. Quo ad exemplum vero infertur. ergo conuenit fuit exemplũ dare, & gratias agẽdi, & petendi.

¶ Memẽto nouitie, quòd orationis multæ sunt partes: quarum duæ sunt gratiarum actio & petitio, de quibus hic est sermo. Et ideo petitionem probat litera, Christo conuenire a simili, sicut & gratiarum actionem.

1.dist.17.art. 3.q.2. Et opusc.7. Et Io.12.le.4. *lib.10. patũ ante fin.

Ar.1.huius quæst.

Lib.26.c.8. in fi.to.6.

Aliquantulum a principio. Euãgelica præcepta.

D.1220. Ar præced.

Ar.1.huius quæst.ad 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Hilarius loquitur quantum ad orationem vocalem, quæ non erat ei necessaria propter ipsum, sed solum propter nos: vnde signanter dicit, quòd sibi non proficiebat deprecationis sermo. Si enim desiderium pauperum exaudit Dominus, vt in Psal. 9. dicitur, multo magis sola volũtas Christi habet vim orationis apud patrem. Vnde ipse dicebat Ioan. 11. Ego sciebam, quoniam semper me audis, sed propter populum qui circũstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

AD 2um dicendum, quòd Christus volebat quidem pati illa quæ patiebatur, pro tempore illo: sed nihilominus volebat, vt post passionem, gloriam corporis consequeretur, quam nondum habebat: quam quidem gloriam expectabat a patre sicut ab Auctore, & ideo conuenienter ab ipso eam petebat.

AD 3um dicendum, quòd ipsa gloria quam Christus orando petebat, pertinebat ad salutem aliorum, secundum illud Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: & ideo illa etiam oratio, quam pro se faciebat, erat quodammodo pro alijs. Sicut & quicumque homo aliquod bonum a Deo postulat, vt vtatur illo ad vtilitatem aliorum, non sibi soli, sed etiam alijs orat.

ARTICVLVS IIII.

¶ Super Quæstionis vigesimæprimæ Articulum quartum.

Vtrum oratio Christi semper fuerit exaudita.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd oratio Christi non semper fuerit exaudita. Petijt enim a se remoueri calicem passionis, vt patet Matth. 26. Qui tamen ab eo nõ fuit translatus. ergo videtur q̃ non omnis oratio eius fuerit exaudita.

¶ 2 Præt. Ipse orauit, vt peccatum crucifixoribus suis ignosceretur, vt patet Luc. 22. Nõ tamen omnibus pct̃m illud fuit dimissum: nã iudæi fuerunt pro illo peccato puniti. ergo videtur quòd nõ omnis eius oratio sit exaudita.

¶ 3 Præt. Dominus orauit pro his, qui erant credituri per verbũ apostolorum in ipsum, vt omnes in eo vnum essent, & vt peruenirent ad hoc, q̃ essent cum ipso: sed non oẽs ad hoc perueniunt. ergo non omnis eius oratio est exaudita.

¶ 4 Præt. In Psal. 21. dicitur in persona Christi: Clamabo per diem, & nõ exaudies. non ergo omnis oratio Christi fuit exaudita.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Heb. 5. Cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia.

RESPON. Dicendum, q̃ sicut dictum est,* oratio est quodammodo interpretatiua volũtatis humanæ. tunc ergo alicuius orantis, exauditur oratio, q̃n eius volũtas adimplet. Volũtas aũt simpliciter hominis est rationis volũtas: hoc .n. absolute volumus, quod secundum deliberatam rationem volumus. Illud aũt quod volumus secundum motum sensualitatis, vel ẽt secundum motũ voluntatis simplicis, quæ cõsideratur vt natura, nõ simpliciter volumus, sed secundum quid. s. si aliud nõ obsistat, q̃d per deliberationem rationis inuenitur. Vnde talis voluntas magis est dicenda velleitas, q̃ absoluta volũtas, quia. s. homo hoc vellet, si aliud nõ obsisteret. Secũdũ aũt voluntatem rationis, Christus nihil aliud voluit, nisi quod sciuit Deũ velle: & ideo omnis absoluta voluntas Christi, ẽt humana fuit impleta, quia fuit Deo conformis, & per consequens omnis eius oratio fuit exaudita. Nam & secundum hoc aliorum orationes implẽtur, q̃ sunt eorum volũtates Deo conformes, secundũ illud Ro. 8. Qui autẽ scrutatur corda, scit. i. approbat, quid desideret spiritus, idest, quid faciat sanctos desiderare, q̃n secundum Deum, idest, secundum conformitatem diuinæ volũtatis, postulat pro sanctis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa petitio de trãslatione calicis, diuersimode a sanctis exponitur. Hilarius enim super Matth. dicit.* Quòd autẽ vt a se transeat, rogat, non vt ipse prætereatur, orat: sed vt in alterum id quod a se transit, accedat, atq; ideo pro his orat, qui passuri post se erant, ut sit sensus, quomodo a me bibitur calix iste passionis, ita ab his bibatur sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis. Vel secundum Hiero.* Signanter dicit, Calix iste hoc est populi iudæorũ, qui excusationem ignorantiæ habere non possunt, si me occiderint habentes leges & prophetas, qui vaticinantur. Vel secundum Dionys. Alexandrinum, quod dicit, Transfer calicem istum a me, nõ hoc est, non adueniat mihi: nisi enim aduenerit, transferri non poterit: sed sicut quod præterit, nec intactum est nec permanens, sic Saluator leuiter inuadentẽ tentationem flagitat pelli. Ambros.* autem dicit & Origen. & Chrysostom. quòd hoc petijt quasi homo, naturali voluntate mortem recusans. Sic ergo si intelligatur, quòd petierit per hoc, alios martyres suæ passionis imitatores fieri secundum Hilarium.† vel si petijt quòd timor bibendi calicis eum non perturbaret, vel quòd mors eum non detineret: omnino impletum est quod petiuit. Si vero intelligitur petiisse quòd non biberet calicem mortis & passionis, vel q̃ non biberet ipsum a iudæis, non quidem est factum quod petijt: quia ratio quę petitionem proposuit, non lebat vt hoc impleretur: sed ad instructionẽ nostram volebat demonstrare nobis suam voluntatem naturalem & motũ sensualitatis, quem sicut homo habebat.

AD 2um dicendum, q̃ Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neq; ẽt pro omnibus, qui erant credituri in eum: sed pro his solum, qui erant prædestinati, vt per ipsum vitam consequerentur æternam. Vnde patet etiam responsio ad tertium.

AD 4um dicendum, quòd cum dicit, Clamabo, & nõ exaudies, intelligendum est, quãtum ad affectum sensualitatis, quæ mortem refugiebat: exauditur tamen quantum ad affectum rationis, vt dictum est.*

quòd non biberet calicem mortis & passionis, vel q̃ non biberet ipsum a iudæis, non quidem est factum quod petijt: quia ratio quę petitionem proposuit, non lebat vt hoc impleretur: sed ad instructionẽ nostram volebat demonstrare nobis suam voluntatem naturalem & motũ sensualitatis, quem sicut homo habebat.

AD 2um dicendum, q̃ Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus, neq; ẽt pro omnibus, qui erant credituri in eum: sed pro his solum, qui erant prædestinati, vt per ipsum vitam consequerentur æternam. Vnde patet etiam responsio ad tertium.

AD 4um dicendum, quòd cum dicit, Clamabo, & nõ exaudies, intelligendum est, quãtum ad affectum sensualitatis, quæ mortem refugiebat: exauditur tamen quantum ad affectum rationis, vt dictum est.*

¶ Super Quæstionis vigesimæsecundæ Articulum primum.

QVÆSTIO XXII.

De sacerdotio Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de sacerdotio Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniat Christo esse sacerdotem.

¶ Secundo, De hostia huius sacerdotis.

¶ Tertio, De effectu huius sacerdotij.

¶ Quarto, Vtrum effectus sacerdotij eius pertineat ad ipsum, vel solum ad alios.

¶ Quinto, De æternitate sacerdotij eius.

¶ Sexto, Vtrũ debeat dici sacerdos secundũ ordinẽ Melchisedech.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christo conueniat esse sacerdotem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo nõ conueniat esse sacerdotem. Sacerdos .n. est minor angelo: vnde dicitur Zach. 3. Ostẽdit mihi Deus sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini: sed Christus est maior angelis, secundum illud Hebr. 1. Tanto melior angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditauit. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ 2 Præt. Ea, quæ fuerunt in veteri testamento, fuerunt figuræ Christi, secundũ illud Col. 2. Quæ sunt vmbra futurorum: sed Christus nõ traxit carnis originem ex sacerdotibus veteris legis: dicit .n. Apost. ad Hebr. 7. Manifestum est, q̃ ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

¶ 3 Præt. In veteri lege, quæ est figura Christi, non fuit ibidem legislator & sacerdos: vnde dicit Dominus ad Moysen legislatorem, Exo. 28. Applica Aaron fratrem tuum, vt sacerdotio fungatur mihi. Christus autem est lator nouæ legis, secundum illud Hier. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum. ergo Christo non conuenit esse sacerdotem.

SED CONTRA est, quòd dicitur Heb. 4. Habemus Pontificem, qui penetrauit cælos, Iesum filium Dei.

RESPON. Dicendum, quòd proprie officium sacerdotis est esse mediatorem inter Deũ & populum, inquantum scilicet diuina populo tradit, vnde dicitur sacerdos, quasi sacra dans, secundũ illud Malach. 2. Legem requirent ex ore eius, scilicet sacerdotis: & iterum, inquantum preces populi Deo offert, & pro eorum peccatis Deo aliqualiter satisfacit. Vnde Apostolus dicit ad Heb. 5. Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hoc autem maxime conuenit Christo: nam per ipsum diuina dona hominibus sunt collata, secundum illud 2. Pet. 1. Per quem, scilicet Christum, maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt per hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ. Ipse etiam humanum genus Deo reconciliauit, secundum illud Coloss. 1. In ipso, scilicet Christo, cõplacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eũ reconciliare omnia. Vnde Christo maxime conuenit esse sacerdotem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potestas hierarchica conuenit quidem angelis, inquantum & ipsi sunt medij inter Deum & hominem, vt patet per Dio.* in lib. cæl. hierar. ita quòd ipse sacerdos, inquantum est medius inter Deum & populum, angeli nomen habet, secundum illud Malach. 2. Angelus Domini exercituum est. Christus autem maior angelis fuit, non solum secundum diuinitatem, sed etiam secundum humanitatem, inquantum habuit plenitudinem gratiæ & gloriæ. Vnde etiam excellentiori modo hierarchicam, seu sacerdotalem potestatem præangelis habuit, ita etiam quòd ipsi angeli fuerunt ministri sacerdotij eius, secundum illud Matth. 4. Accesserunt angeli, & ministrabant ei, secundum tamen passibilitatem carnis, modico ab angelis minoratus est, vt Apostolus dicit Heb. 2: Et secundum hoc, conformis fuit hominibus viatoribus in sacerdotio constitutis.

AD 2um dicendum, quòd sicut Damas.* dicit in 3. lib. quod in omnibus est simile, idem vtique erit, & non extraneum. Quia igitur sacerdotium veteris legis erat figura sacerdotij Christi, noluit Christus nasci de stirpe figuralium sacerdotum, vt ostenderetur non esse omnino idem sacerdotium: sed differre sicut verum a figurali.

AD 3um dicendum, quòd sicut supra dictum est,* alij homines particulatim habent quasdam gratias, sed Christus tamquàm omnium caput habet perfectionem omnium gratiarum: & ideo quantũ ad alios pertinet, alius est legislator, & alius sacerdos, & alius rex: sed hæc omnia concurrunt in Christo tamquàm in fonte omnium gratiarum. Vnde dicitur Isa. 33. Dominus iudex noster, Dominus legifer noster, Dominus rex noster: ipse veniet & saluabit nos.

ARTICVLVS II.

¶ Super Quæstionis vigesimæsecundæ Articulum secundum.

Vtrum Christus simul fuerit sacerdos & hostia.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd ipse Christus nõ fuerit simul sacerdos & hostia. Sacerdotis enim est hostiam occidere: sed Christus non seipsum occidit. ergo ipse non fuit simul sacerdos & hostia.

Universidad de Navarra Biblioteca

primam partem supponitur ex præcedente articulo, quòd ad secundum verò ꝙ fuerit simul hostia probatur. Omne quod deo exhibetur ad hoc, ut spiritus hominis feratur in deum est hostia seu sacrificium: sed humanitas Christi est deo exhibita ad hoc, ut spiritus hominum ferantur in deum. ergo. Maior propositio probatur. Sacrificium visibile est sacramentum inuisibilis, inuisibile autē est oblatio spiritus. ergo.

¶ Aduerte quòd uis probationis consistit in hoc: Omne sacrificium aut est uisibile, aut inuisibile: sed uisibile ordinatur ad inuisibile, ut sacrum eius signum ad sanctum signatū, ac per hoc, finem signatum enim finis est signi. omne igitur sacrificium exteriùs est sacrificium ex ordine ad interius, hoc est, oblatio nem spiritus: & econtrà, omne quod ad oblationem spiritus in deo offertur, sacrificium denominatiuè dicitur. Tertia uerò pars cōclusionis, hoc est perfecta pro peccato pacifica & holocaustū, probatur ex littera. Homo indiget sacrificio propter tria, scilicet remissionē peccati, gratiæ conseruationem & consummationem: sed hæc tria per humanitatem Christi habuimus. ergo. Maior in littera & inserius ex priori syllogismo, quo probata est altera pars cōclusionis, nam si sacrificium exterius dicitur ex relatione ad oblationem spiritus, & ad oblationem spiritus nostri cōcurrūt ista tria, scilicet remissio peccati, conseruatio uitæ gratiæ, & consummatio illius, consequēs est ut ad hæc tria homo indigeat sacrificio, & declaratur quòd ad singula singulis auctoritatibus scripturæ. Minor uerò probatur auctoritatibus factæ scripturæ etiam singulis ad singula.

¶ Recolito hic ex pri

Lib.10.c.5. tom. 5.

¶ 2 Præt. Sacerdotium Christi magis est simile sacerdotio Iudæorū, quod erat a Deo institutum, quàm sacerdotio Gentilium, quo dæmones colebantur. In veteri autem lege nūquàm homo in sacrificium offerebatur, quod maxime reprehenditur in sacrificijs gentilium, secūdū illud Psal. 105. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinē filiorum suorum & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaan. ergo in sacerdotio Christi non debuit esse ipse homo Christus hostia.

¶ 3 Præt. Omnis hostia ex hoc, ꝙ Deo offertur, Deo sanctificatur: sed ipsa Christi humanitas a principio fuit sanctificata, & Deo coniuncta. ergo non conuenienter potest dici, quòd Christus, secūdum quòd homo, fuerit hostia.

Sed contra est, quòd Apost. dicit ad Ephes. 5. Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.

Respon. Dicendum, ꝙ sicut Augu.* dicit in 10. de ciui. Dei, oē sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramētum, idest, sacrum signum est. Inuisibile autē sacrificium est, quo homo Deo spiritum suum offert, secūdum illud Psal. 51. Sacrificium Deo spiritus cōtribulatus: & ideo omne illud, quod Deo exhibetur, ad hoc ꝙ spiritus hominis feratur in Deum, potest dici sacrificium. Indiget igitur homo sacrificio propter tria. Vno quidem modo ad remissionē peccati, per qd a Deo auertitur: & ideo Apost. dicit ad Hebr. 5. ꝙ ad sacerdotem pertinet, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Secūdo, vt homo in statu gratiæ cōseruetur, semper Deo inhærens, in quo eius pax & salus consistit. Vnde & in veteri lege immolabatur hostia pacifica ꝓ offerentium salute, vt habetur Leuit. 3. Tertio ad hoc, ꝙ spiritus hominis perfectè Deo vniatur, quod maxime erit in gloria. Vnde & in veteri lege offerebatur holocaustū quasi totum incensum, vt dicitur Leuit. 1. Hæc autem per humanitatem Christi nobis prouenerunt. Nā primo quidem nostra peccata deleta sunt, secundum illud Ro. 4. Traditus ē pp delicta nostra. Secōdo, gratiam nos saluantem per ipsum accepimus, secūdum illud Heb. 5. Factus est oibus obtemperantibus sibi, causa salutis æternæ. Tertio, ꝓ ipsum perfectionem gloriæ adepti sumus. Heb. 10. Habemus fiduciā per sanguinem eius in introitum sanctorum, scilicet in gloriam cælestem: & ideo ipse Christus inquantum homo, non solum fuit sacerdos, sed etiam hostia perfecta, simul existens hostia pro peccato, & hostia pacifica, & holocaustum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Christus non se occidit, sed seipsum volūtarie morti exposuit, secundum illud Isa. 53. Oblatus est, quia ipse voluit: & ideo dicitur seipsum obtulisse.

Ad 2m dicendum, ꝙ hominis Christi occisio potest ad duplicem voluntatem comparari. Vno modo, ad voluntarem occidentium. Et sic non habet rationem hostiæ: non.n. dicuntur occisores Christi, hostiā Deo obtulisse, sed grauiter deliquisse. Et huius peccati similitudinem gerebant impia gentiliū sacrificia, quibus homines idolis immolabant. Alio modo, potest cōsiderari occisio Christi per comparationem ad voluntatem patientis, qui voluntarie se obtulit passioni. Et ex hac parte habet rationem hostiæ in quo non conuenit cum sacrificijs Gentilium.

Ad *3m dicendum, quòd sanctitas humanitatis Christi a principio non impedit, quin ipsamet humana natura, cū in passione oblata est Deo, sanctificata nouo modo fuerit, scilicet vt hostia actualiter tunc exhibita. Acquisiuit enim actualem hostiæ sanctificationem tunc ex antiqua charitate & gratia vnionis sanctificante eandem absolute.

*Refelle sapphis.

Articvlvs III.

Vtrum effectus sacerdotij Christi sit expiatio peccatorum.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd effectus sacerdotij Christi non sit expiatio peccatorum. Solius enim Dei est peccata delere, secundum illud Isa. 43. Ego sum q deleo iniquitates tuas propter me: sed Christus non est sacerdos, secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. ergo sacerdotium Christi non est expiatiuum peccatorum.

¶ 2 Præt. Apost. dicit Heb. 10. quòd hostiæ veteris testamenti non poterant perfectos facere: alioquin cessassent offerri, eo quòd nullam haberēt cōscientiam peccati cultores sufficienter semel mundati, sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit: sed similiter sub sacerdotio Christi fit cōmemoratio peccatorū, cum dicitur, Dimitte nobis debita nostra. Mat. 6. offertur ēt continue sacrificiū in ecclesia: vnde & ibidem dicitur, Panem nostrum quotidianū da nobis hodie. ergo per sacerdotiū Christi non expiantur peccata.

¶ 2 Præt. In veteri lege maxime immolabatur hircus ꝓ peccato principis, vel capra pro peccato alicuius de populo, vel vitulus pro peccato sacerdotis, vt patet Leuit. 4. sed Christus nulli horum comparatur, sed agno, secundum illud Hie. 11. Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur ꝙ eius sacerdotium nō sit expiatiuum peccatorum.

Sed contra est, quòd Apost. dicit Heb. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum seipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Opera autem mortua dicuntur peccata. ergo sacerdotium Christi habet virtutem emundandi peccata.

Respon. Dicendum, ꝙ ad peccatorum perfectam emundationē duo requiruntur, secundum quòd duo sunt in peccato, scilicet macula culpæ, & reatus pœnæ. Macula quidem culpæ deletur per gratiā, qua cor peccatoris conuertitur in Deum: reatus autem pœnę, totaliter tollitur per hoc, ꝙ homo Deo satisfacit. Vtrumq; autem horum effecit sacerdotium Christi. Nam uirtute ipsius gratia nobis datur, qua corda nostra conuertuntur ad Deum, secundum illud Rō. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ipse etiam pro nobis plenarie satisfecit, inquantum ipse languores nostros tulit, & dolores nostros ipse portauit. Vnde patet, ꝙ Christi sacerdotiū habet plenam vim expiandi peccata.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet Christus non fuerit sacerdos secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo, vnus tamē & idem fuit sacerdos & Deus. Vnde in syno.* Ephes. legitur: Si quis Pontificem dicit & Apostolū nostrum fieri, non ipsum ex Deo Verbum, quando factum est caro, & secundum nos homo, sed tamquàm alterum præter eū seorsum hominem ex muliere, anathema sit: & ideo inquantum eius humanitas operabatur in virtute diuini

In synod. 1. Ephesi. cui præfuit Cyrillus, to 2.

¶ Tertio, quòd expiatio secundū nominis proprietatē, emundationem seu purgationem culparum significare videtur, & sic sumitur in proposito.

¶ In corpore vnica est conclusio: Christi sacerdotium habet plenam vim expiandi peccata. Probatur. Ad perfectam emūdationem pctī duo requirūtur, dare gratiā, & satisfacere: sed Christi sacerdotium habet vtrumque. ergo. Maior ꝓbatur ex duobus inuentis in peccato, macula & reatu, quorū primum gratia, secūdū satisfactione tollitur. Minor vero auctoritate Ioannis & Isaiæ.

¶ In responsione ad primū cum dicitur, ꝙ inquantum Christi humanitas operabatur virtute diuinitatis, sacrificium Christi erat efficacissimum ad delenda peccata per gratiā, nō intelligas humanitatem Christi concurrere instrumentaliter ad creandam gratiam in anima, sed intelligito quātum ad creationem spectat, concurrere instrumentaliter dispositiue & meritorie: nata est.n gratia secundum illam viā creari in patiēte dispōsito, sicut anima rōnalis. Et propterea, licet creatio absolute refutet instrumentum, creatio tñ rei in patiente dispōsito non refutat instrumentum, & sacrificium Christi inuenitur efficacissimū ad causandam gratiā iustificantē: sicut semen humanū bene dispositum inuenit efficax ad causandam animā rationalē producendi hominis. Verius tamen dicitur secūdū Auctoris doctrinam, humanitatem Christi operari virtute diuinitatis instrumentaliter deletionem peccatorū, per gratiā non creationē, sed infusionē productā, vt superius monstratū est auctoritate eius, & rōne.

¶ In responsione ad tertiū, vide nouitie,

tatis, illud sacrificium erat efficacissimum ad delēda peccata. Propter quod Aug. dicit in 4. de Tri.* Vt quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio, cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur: idem ipse vnus verusq; mediator, per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebatur: vnū in se faceret, pro quibus offerebatur: vnus ipse esset, qui offerebat, & quod offerebat.

Ad 2m dicendum, quòd peccata non commemorantur in noua lege, propter inefficaciam sacerdotij Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata: sed cōmemorantur quantū ad illos, qui vel eius sacrificij nolunt esse participes (sicut sunt infideles) pro quorū peccatis oramus, ut conuertantur: vel etiam quantū ad illos, qui post participationē huius sacrificij ab eo deuiant, qualitercūque peccando. Sacrificium autē, quod quotidie in ecclesia offertur, non est aliud a sacrificio, quod ipse Christus obtulit: sed eius cōmemoratio: vn de Aug. dicit in 10. de ciuit.* Dei. Sacerdos ipse Christus offerens, ipse & oblatio: cuius rei sacramentum, quotidianum esse uoluit ecclesiæ sacrificium.

Ad 3m dicendum, quòd sicut Orige.* dicit super Ioan. Licet diuersa animalia in veteri lege offerrentur, quotidianū tamē sacrificiū, quod offerebatur mane & vespere, erat agnus, vt habetur Nume. 28. Vnde significabatur, ꝙ oblatio agni veri, id est Christi, esset sacrificium cōsumatiuum omnium aliorum. Et ideo Ioan. 1. dicitur, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mūdi.

Articvlvs IIII.

Vtrum effectus sacerdotij Christi non solùm ad alios pertinuerit, sed etiam ad ipsum.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur ꝙ effectus sacerdotij Christi non solùm pertinuerit ad alios, sed etiam ad ipsum. Ad officiū enim sacerdotis pertinet, pro populo orare, ſm illud 2. Mach. 1. Orationē faciebant sacerdotes, dū consumaretur sacrificium: sed Christus non solùm pro alijs orauit, sed etiam pro seipso, secundum quòd supra dictum est, * sicut expresse dicitur Heb. 5. quòd in diebus carnis suæ, preces supplicationesque ad Deum, qui posſit illum saluum facere a mor-

Tertia 5. Tho.

ꝙ Christus ex hoc ipso quòd assimilatus est agno continuo hostiæ, figuratus dicitur per ceteras sacrificia, ut sacrificium omniū consumatiuum: ita ꝙ non negatur Christum cōparari alijs: sed distinguitur ꝙ per assimilationem comparatur agno, per cōsumationem comparatur alijs, & ex hoc ipso ꝙ agno assimilatur, refertur ad omnia, ut consumatio. Rationi siquidem cōsonat, ut momentanea ad continuum reducantur, & quod continui est consumatio, omnium fit consumatiuum. Reliqua enim sacrificia pro peccatis, hircus, capra, uitulus, nunc uel tunc offerebantur, agnus autem continue, & propterea uerus agnus ad omnia cōparatur sacrificia, vt omnium consummatiuum.

Lib. 4. c. 14. circa fin. to mo 3.

Li. 10. de ciui dei. c. 20 in med. t. 5.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecundæ Articulum quartum.*

Titulus clarus est, occasionem sumens ex diuersis auctoritatib⁹, Apostoli scilicet, & syno di, ut pater in artic.

¶ In corpore articuli unica est conclusio. Non conuenit Christo effectum sacerdotij sui recipere. Probatur dupliciter. Primo, ex conditione recipientis sacerdotij effectū. Sedo, ex excellentia sacerdotij Christi. Prima ergo ratio est, Suscipiens sacerdotij effectum, non potest per seipsum accedere ad deum: sed Christus per seipsum accedit ad ad deum. ergo. Maior probatur: quia sacerdos est medi⁹, ac ꝓ hoc susceipere effectū sacerdotij ē susciꝑere effectū medii: hoc aūt est soli⁹ impotentis per seipsum accedere ad deum: qui enim potest per seipsum, non eget medio. Minor probatur auctoritate Apostoli. Secunda ratio est. Primū agens in quoli-

*Sup. illud Ioan. 1. Ecce agnus Dei qui liber 1. in lucē prodijt anno Dñi 1555.

4. di. 4. q. 1. ar. 3. q. 5.

q. 21. ar. 3.

bet genere, est ita influens, quòd non est recipiens in illo genere. Probatur inductiue in primo illuminãte, in primo calefaciente, & posset afferri in primo alterante, scilicet calo, & in primo mouente localiter, scilicet deo, seu intelligentia. Sed Christus est sol extotius sacerdotij. Probatur inductiue, & respectu sacerdotij legis veteris & nouæ.

q.19. art.3. & 4.

¶ Occurrit autem statim dubiũ, quare omissum fuerit in hac inductione sacerdotium ante vtramque legem, scilicet Melchisedech & patrum.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ quia erat eadem ratio de sacerdote legali, & ante legem quo ad propositum (quia vterque erat figura Christi) ideo exprimẽdo legalem cum eius ratione, scilicet quia figura erat sacerdotij Christi, etiam prædecessores comprehendit.

Canon. 10. concil. 1. Ephes. cui præfuit Cyril. tom. 1. Concil.

¶ In respõnibus argumentorum, vide quòd Auctor nõ totaliter excludit Christum ab effectu sui sacerdotij: sed docet loqui caute, ꝙ secundum quid, inquantũ scilicet erat passibilis participauit sacerdotij sui effectum, simpliciter autem non: tũ quia non habuit peccatum: tum quia non indiguit, vt prima ratio in corpore articuli allata probat: tum quia non congruebat sibi, vt secunda ratio ibi allata probat.

Ar.1.huius q.

¶ In respõsione ad secũdum perspice, ꝙ dicitur sacrificiũ offerri per modum satisfactionis, & effectum ipsius proprium esse, quod ex vi ipsius, quatenus satisfactorij est, fit. Ratio siquidem huius est: quia sacrificium ex sua essentiali & primaria institutiõe, nihil aliud est q̃ quædam recognitio reuerentialis ipsius dei, quæ quia debita est deo, quia deus est, quia creator, cõseruator, largitorque est omnium bonorum, cum clamore ualido, & lachrymis obtulit. ergo sacerdotiũ Christi effectum habuit non solum in aliis, sed etiam in seipso.

F

¶ 2 Præt. Christus sacrificium obtulit seipsum in sua passione: sed per passionem suam nõ solũ aliis meruit, sed etiam sibi, ut supra habitum est.* ergo sacerdotium Christi non solum habuit effectum in aliis, sed etiam in seipso.

¶ 3 Præt. Sacerdotium ueteris legis fuit figura sacerdotij Christi: sed sacerdos ueteris legis non solum pro aliis, sed etiam pro seipso sacrificium offerebat: dicitur enim Leuit. 16. quòd Pontifex ingreditur sanctuariũ, vt roget pro se, & pro domo sua, & pro vniuerso cœtu filiorum Israel. ergo etiam sacerdotium Christi nõ solum in aliis, sed in seipso effectum habuit.

G

SED CONTRA est, ꝙ in Ephesina* synodo legitur, Si quis dicit Christum pro se obtulisse oblationem, & non magis pro nobis solũ (non enim indiguit sacrificio, qui peccatum nescit) anathema sit; sed in sacrificio offerendo, potissime sacerdotis consistit officium. ergo sacerdotium Christi non habuit effectum in ipso Christo.

H

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est,* sacerdos constituitur medius inter Deum & populum. Ille autem indiget medio ad deũ, qui per seipsum accedere ad deũ nõ potest, & talis sacerdotio subijcitur, effectum sacerdotii participans. Hoc autem Christo nõ competit: dicit enim Apost ad Heb. 7. Accedẽs per semetipsum ad deũ, semper viuens, ad interpellandum pro nobis: & ideo Christo nõ conuenit effectum sacerdotii in se suscipere, sed potius ipsum aliis cõmunicare. Primum enim agens in quolibet genere, ita est influens, quòd non est recipiens in genere illo: sicut Sol illuminat, sed non illuminatur, & ignis calefacit, sed nõ calefit. Christus aũt est fons totius sacerdotii: nam sacerdos legalis erat figura ipsius: sacerdos autem nouæ legis in persona ipsius operatur, secundũ illud 2. ad Cor. 2. Nã & ego quod donaui, siquid donaui, propter vos in persona Christi: & ideo non cõpetit Christo effectum sacerdotii recipere.

I

K

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ oratio & si conueniat sacerdotibus: non tamen est eorum officio propria. Cuilibet. n. conuenit & pro se & pro aliis orare, secũdum illud Iac. vlti. Orate pro inuicem, vt saluemini. Et sic posset dici, ꝙ oratio qua Christus pro se orauit, non erat actus sacerdotij eius: sed hæc respõsio videtur excludi per hoc, quòd Apost. Hebr. 5. cum dixisset, Tu es sacerdos in æternum secundũ ordinem Melchisedech, subdit, Qui in diebus carnis suæ preces &c. vt supra.* Et ita videtur ꝙ oratio, qua Christus orauit, ad eius sacerdotiũ pertineat: & ideo oportet dicere, ꝙ alij sacerdotes effectum sacerdotij sui participant, non inquãtum sacerdotes, sed inquantum peccatores, vt infra dicetur. Christus autem, simpliciter loquendo, peccatum nõ habuit. Habuit tamen similitudinem peccati in carne, vt dicitur Ro. 8. Et ideo non simpliciter dicendum est, ꝙ ipse effectum sacerdotij participauerit, sed secundum quid, scilicet secundum passibilitatem carnis. Vnde signanter dicit, Qui possit illum saluum facere a morte.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ in oblatione sacrificij cuiuscumq; sacerdotis, duo possunt cõsiderari. s. ipsum sacrificium oblatum, & deuotio offerẽtis. Proprius autem effectus sacerdotij est id, quod sequitur ex ipso sacrificio, Christus autẽ consecutus est per suam passionẽ, gloriam resurrectionis, non quasi ex ui sacrificij, quod offertur per modum satisfactionis: sed ex ipsa deuotione, qua secũdum charitatem humiliter passionem sustinuit.

AD 3ᵐ dicendum, quòd figura non potest adæquare veritatem. Vnde sacerdos figuralis ueteris legis non poterat ad hanc perfectionem pertingere, vt sacrificio satisfactorio nõ indigeret: sed Christus non indiguit: vnde non est similis ratio de vtroque. Et hoc est quod Apostolus dicit, Lex homines cõstituit sacerdotes, infirmitatem habentes: sermo autem iurisiurãdi, qui post legem est, Filium in æternum perfectum.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacerdotium Christi permaneat in æternum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdotium Christi non permaneat in æternũ: quia, vt dictum est,* illi soli effectu sacerdotij indigent, qui habẽt infirmitatem peccati, quæ per sacerdotis sacrificium expiari potest: sed hoc nõ erit i æternũ: quia in sanctis nulla erit infirmitas secundum illud Isaiæ 60. Populus tuus omnes iusti. Peccatorum autem infirmitas inexpiabilis erit: quia in inferno nulla est redẽptio. ergo sacerdotiũ Christi frustra remaneret in æternum.

In arg. 1.

¶ 2 Præt. Sacerdotium Christi præcipue manifestatum est in eius passione & morte, quando per proprium sanguinem introiuit in sancta, vt dicitur Hebr. 9. sed passio & mors Christi non erit in æternum, secundum illud Ro. 6. Christus resurgens a mortuis, iam non moritur. ergo sacerdotium Christi non est in æternum.

¶ 3 Præt. Christus est sacerdos non secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo: sed Christus quandoque non fuit homo, scilicet in triduo mortis. ergo sacrificium Christi, non est in æternum.

SED CONTRA est, quòd dicitur in Psal. 109. Tu es sacerdos in æternum.

RESPON. Dicendum, ꝙ in officio sacerdotis duo possunt considerari, primo quidem, ipsa oblatio sacrificij: secũdo, ipsa sacrificij consumatio, quæ quidem consistit in hoc, quòd illi, pro quibus sacrificium offertur, finem sacrificij consequuntur. Finis autem sacrificij, quod Christus obtulit, non fuerunt bona temporalia, sed æterna, quę per eius mortem adipiscimur (vnde dicitur Heb. 9. ꝙ Christus est assistens pontifex futurorũ bonorũ) ratione cuius Christi sacerdotiũ dicitur esse æternum. Et hæc quidem consumatio sacrificij Christi, præfigurabatur in hoc ipso, quòd Pontifex legalis semel in anno cum sanguine hirci & vituli intrabat in sancta sanctorũ, vt dꝫ Leuit. 16. cũ tñ hirci & vitulũ nõ immolaret in sanctis sanctorum, sed extra: & sic Christus in sancta sanctorũ. i. in ipsum cælum intrauit, & nobis viam parauit intrandi, per virtutem sanguinis sui, quem pro nobis in terra effudit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti qui erunt in patria, non indigebunt vlterius expiari per sacerdotium Christi: sed expiati iam indigebunt consumari per ipsum Christum, a quo gloria eorum dependet. Vnde dicitur Apocal. 21. quòd claritas Dei illuminat illam, scilicet ciuitatem sanctorum, & lucerna eius est agnus.

AD 2ᵐ dicendum, quòd licet passio & mors Christi de cetero non sit iteranda, tamen virtus illius hostiæ semel oblatæ, permanet in æternum.

Et per hoc patet respõsio ad tertium: quia, vt dicitur ad Heb. 10. Vna oblatione consumauit in æternũ sanctificatos. Vnitas autem huius oblationis figurabatur in lege per hoc ꝙ semel in anno legalis Pontifex cum solemni oblatione sanguinis intrabat in sancta, vt dicitur Leuit. 16. sed deficiebat figura a veritate in hoc, quòd illa hostia non habebat sempiternam virtutem: & ideo annuatim illæ hostiæ reiterabantur.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecundæ Articulum quintum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio: Sacerdotium Christi est æternũ quo ad consumationem. Declarantur primo terni ni distinguendo in sacerdotis officio, duo. s. oblationem & consumationem. Probatur deinde, qua a consumatio sacerdotij Christi consistit in bonis æternis. Probatur auctoritate Apostoli, Christus Pontifex futurorum bonorũ. Manifestaturque demũ ipsa conclusio ex figura legalis sacerdotis, ita ꝙ introitus pontificis legalis semel in anno in sancta sanctorum cum sanguine immolatorum extra, est figura cõsumationis sacerdotij Christi: quia Pontifex in Sancta sanctorum signat Christum totum, hoc est in se & memoris in tantum in cælum secretum æternorũ bonorũ, quia cum sanguine satisfactionis cuius dã rationem habet. Offertur ergo sacrificium per modum satisfactionis, non tantum pœnæ debitæ peccato, aut offensę contra deum: sed etiam beneficiorum, & (quod primum est) debiti deo cultus, quia deo est.

¶ Vnde habes, ꝙ effectus cõsequens ex vi sacrificij, vt satisfactorij, est absolutio a pœna, aut reconciliatio ad deũ. Nam libertas a gratiarum actione, aut debito cultu, non est effectus aliquis consequens sacrificium, proprie loquendo: sed communis est negatio omnem actum debitum, quando solutus est, comitans: ipsum enim sacrificium est gratiarum actio, & cultus dei, & non est exolutio pœnæ, sed solutionis causa, nisi sit pœnale, pœnæ propria: nec est reconciliatio, sed gratiæ reconciliantis prouocatio.

Ar. seq. con. & q. 6. ad 3. at. 3. con. & 1. ad 2. q. 106. art. 4. 3. dist. 22. q. 1. art. 2. ad 4. *art. præced.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacerdotiũ Christi fuerit secundum ordinem Melchisedech.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ sacerdotium Christi non fuerit secundum ordinem Melchisedech. Christus. n. est fons totius sacerdotij, tamquàm principalis sacerdos: sed illud quod est principale, non sequitur ordinem alterius, sed alia sequuntur ordinem ipsius. ergo Christus non debet dici sacerdos secundum ordinem Melchisedech.

¶ 2 Præt. Sacerdotium veteris legis, propinquius fuit sacerdotio Christi, quàm sacerdotium quod fuit ante legẽ: sed sacramenta tanto expressius significabant Christũ, quanto propinquiora fuerunt Christo, vt patet ex his, quæ in secunda parte dicta* sunt. ergo sacerdotium Christi magis debet denominari secundum sacerdotium legale, quàm secũdum sacerdotium Melchisedech, qđ fuit ante legem.

2. 2. q. 2. ar. 7.

¶ 3 Præt. Heb. 7. dicitur, ꝙ est Rex pacis, sine patre, sine matre, sine genealogia, neque numerum dierum, neq; finem vitæ habens: quę quidem conueniunt soli filio Dei. ergo nõ debet dici Christus secundum ordinem Melchisedech, tam quàm cuiusdã alterius, sed secundum ordinem suiipsius.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur in Ps. 109. Tu es sacerdos in æternũ, secũdum ordinem Melchisedech.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut supra dictum est,* legale sacerdotiũ fuit figura sacerdotij Christi, non quidem quasi adæquans veritatem, sed multum ab ea deficiẽs: tum, quia sacerdotium legale nõ mũdabat peccata: tum etiã, quia non erat æternum, sicut sacerdotium Christi. Ipsa autem excellentia sacerdotij Christi ad sacerdotiũ Leuiticum fuit figurata in sacerdotio Melchisedech, qui ab Abrahã decimas sumpsit, in cuius lumbis decimatus est quodãmodo ipse sacerdos legalis: & ideo sacerdotium Christi dicitur esse secũdum ordinem Melchisedech, intelligitur secundũ ordinem dignitatis & excellentiæ respectu sacerdotij legalis, vel causaliter secũdum suum effectum, vnitatem scilicet membrorũ Christi in charitate & pace, & hoc modo cum Christus dicit sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur secundum ordinem proportionalis similitudinis inter res oblatas a Melchisedech (panem. s. & vinum) & vnitatem ecclesiæ: quoniam sicut tam panis, quam vinum fit ex multis concurrentibus in vnum, vt Augustinus dicit, &

Ar. 4. huius q. arg. 3.

¶ Aduerte hic, quòd sacrificium Christi sumitur dupliciter. Primo secundũ seipsum, vt ab ipso Christo oblatum est in ara crucis. Et sic cõsideratur dupliciter: vel formaliter secũdum id, quod in se est, & hoc mõ Christus, cum dicitur sacerdos secundũ ordinẽ Melchisedech, intelligitur secundũ ordinem dignitatis & excellentiæ respectu sacerdotij legalis, vel causaliter secũdum suum effectum, vnitatem scilicet membrorũ Christi in charitate & pace, & hoc modo cum Christus dicit sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur secundum ordinem proportionalis similitudinis inter res oblatas a Melchisedech (panem. s. & vinum) & vnitatem ecclesiæ: quoniam sicut tam panis, quam vinum fit ex multis concurrentibus in vnum, vt Augustinus dicit, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

in litera habetur, ita ex multis unum Christi corpus mysticum conficitur, qd est ecclesia &c.

¶ Secundo modo sumit sacrificiū Christi secundum suum memoriale sacrificium, quod scilicet Christus instituit in sua ecclesia, in suæ passionis mortisque memoriam offerendum, vt quotidie fit in Eucharistiæ sacrificio. Et sic cū Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, intelligitur de ordine assimilationis in materia sacrificij: nam panē & vinū assumi instituit in suo memoriali sacrificio pro materia Eucharistiæ, sicut Melchisedech panē & vinum obtulerat in sacrificium.

Refert de cōsecr. dist. 2. ca. Quia passus.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ tertiæ Articulum primum.*

TItulus clarus est. Adoptare enim significat facere sibi filium adoptiuum.

¶ In corpore unica est conclusio, Deo conuenit adoptare.

Probatur & declaratur: probatur quidē sic, Deus ex sua bonitate admittit homines ad diuinæ beatitudinis hęreditatem. ergo deo cōuenit adoptare. Antecedens continet tria. Primo causam, scilicet quòd ex bonitate. Secundo terminum, scilicet diuinam beatitudinē. Tertio modum seu formam, scilicet hæreditatem. Et quo ad singula in litera probatur. Quo ad causam: quia deus ex sua bonitate admittit omnes creaturas ad suæ bonitatis participationem, & præcipue rationales. Quo ad terminū: quia creaturę rationales sunt capaces diuinæ beatitudinis, quia sunt ad imaginem dei factæ. Quo ad formam hæreditatis: quia diuina beatitudo est qua deus est beatus, ac per hoc per seipsum dives, ac per hoc, hæreditas. Prima sequela in litera non probatur. Secunda autem probatur: quia illud est alicuius hæreditas, quo est dives. Consequentia uero principalis probatur. Humana adoptio, ad cuius similitudinē diuina dicitur, é qua aliquis ex sua bonitate constituit alium in successionē suæ hæreditatis. Declaratur autem ex differentia inter humanam & diuinam adoptionem: quia diuina dignificat, idoneum faciēdo hæreditate, humana aūt idoneum præsupponit, quem hæredem facit.

3.di.10.q.2 ar.1.q.1.Et 4.contra c. 17. fin.

7.1.q.33.ar tic. 3.

¶ Et nota hic reſpōsiones ad singula argumenta: quia necessariæ valde sunt ad intellectum materiæ huius.

¶ Vnum tamen restat hic dubium circa illud, Beatitudo est, qua Deus est dives: quoniam beatitudo spectat ad mentem, diuitiæ vero ad potentiam: constituit enim diuitiæ potentem uti affluenter rebus ad possessionem pertinentibus.

¶ Sed hoc facile solūtur, dicendo, nō quòd beatitudo faciat caūtaliter diuites. Vnde beato promissum est, *Super omnia bona sua cō*stituet eum. Vel q beatitudo sumitur collectiue seu integraliter, vt ex suis omnibus partibus constat: ad felicitatē enim requiritur potētia plena, aliquin non esset quis simpliciter felix.

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquis adoptatur, vt in hæreditate adoptantis succedat: sed in hæreditate Dei nō videtur aliquis posse succedere: quia ipse numquàm decedit. ergo Deo non conuenit adoptare.

SED CONTRA est, quòd dicitur Eph. 1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorū Dei: sed prædestinatio Dei non est irrita. ergo Deus aliquos sibi adoptat in filios.

RESPON. Dicendum, quòd aliquis homo adoptat alium sibi in filium, inquantum ex sua bonitate admittit eum ad participationem suę hęreditatis. Deus autem est infinitæ bonitatis, ex qua contingit, quòd ad participationem bonorū suorum suas creaturas admittit. Et præcipue rationales creaturas, quæ inquātum sunt ad imaginem Dei factæ, sunt capaces beatitudinis diuinæ: quæ quidem consistit in fruitione Dei, per quam etiam ipse Deus beatus est, & per seipsum dives, inquantum scilicet seipso fruitur. Hoc autem dicitur hęreditas alicuius, ex quo ipse est dives: & ideo inquantum Deus ex sua bonitate admittit homines ad beatitudinis hæreditatem, dicitur eos adoptare. Hoc autem plus habet adoptatio diuina, quàm humana: quia Deus hominem, quem adoptat, idoneum facit per gratiæ munus ad hæreditatem cælestem percipiendam. Homo autem non facit idoneum eum, quem adoptat: sed potius eum iam idoneū eligit adoptando.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo in sua natura consideratus, nō est extraneus a Deo, quātum ad bona naturalia quæ recipit: est tamen extraneus, quantum ad bona gratiæ & gloriæ, & secundum hoc adoptatur.

AD 2^m dicendum, quòd hominis est operari ad supplendam suā indigentiam: non autem Dei, cui conuenit operari ad communicandam suę perfectionis abundantiam. Et ideo sicut per actum creationis communicatur bonitas diuina omnibus creaturis, secundum quandam similitudinem, ita per actum adoptionis communicatur similitudo naturalis filiationis hominibus, secundum illud Ro. 8. Quos præscivit conformes fieri imaginis Filij sui.

Glo. ord. Hebr.

AD 3^m dicendum, quòd bona spiritualia possunt simul a pluribus possideri, non autem bona corporalia: & ideo hæreditatē corporalem nullus potest percipere, nisi succedens decedenti: hæreditatem autem spiritualem simul omnes ex integro accipiūt sine detrimento patris semper viuentis. Quàmuis posset dici, q Deus decedit, secundum q est in nobis per fidē, & incipiet in nobis esse per speciem: sicut glossa dicit Rom. 8. super illud, Si filij, & hæredes.

¶ Super

QVAESTIO XXIII.

De adoptione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, an adoptio Christo conueniat.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Deo conueniat adoptare filios. 1

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat soli Deo patri.

¶ Tertio, Vtrum sit proprium hominum adoptari in filios Dei.

¶ Quarto, Vtrum Christus possit dici filius adoptiuus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum deo conueniat filios adoptare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Deo non conueniat filios adoptare. Nullus. n. adoptat nisi extraneam personam in filium, secundum quòd Iuristæ dicunt: sed nulla persona est extranea a Deo, qui est omniū creator. ergo videtur quòd Deo non conueniat adoptare.

¶ 2 Præt. Adoptatio videt esse introducta in defectum filiationis naturalis: sed in Deo inuenitur naturalis filiatio, vt in prima parte habitum est.* ergo non conuenit Deo filios adoptare.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ tertiæ Articulum secundum.*

3.di.10.q.2 ar.1.q.1. & 3.

TItulus clar* ē.

¶ In corpore vnica est conclusio: Adoptare homines in filios dei, conuenit toti Trinitati. Probatur: Facere quemcumque effectum in creaturis commune est toti Trinitati: sed filius adoptiuus est fact* non genitus naturali generatione a deo. ergo adoptare est commune toti Trinitati. Maior triplicitē probatur: Primo ex oppositō, quia generare naturaliter ī diuinis proprium est Patri. Secundo, quia vna est substantia Trinitatis: vbi autem est vna substantia, est vnica virtus & operatio. Tertio auctoritate, Quæcumque facit Pater, Minor declaratur ex differentia inter filium Dei naturaliter & adoptiuum: quia ille genitus, non factus, iste factus, nō genitus naturaliter. Et notanter apponitur ly naturaliter: quia generatio est duplex: naturalis & gratuita, illa ,ppria est filio, hæc conuenit adoptiuis, & ad facere spectat: est. n. faciendi, quædā species.

¶ In reſponſionib* argumentorum memento differentiæ inter proprium & appropriatum: & videbis adoptionē nostram, non propriam alicui personæ diuinæ, sed communem tribus: appropriatam autem Patri, vt actori (& ideo peculiariter dicitur ipse pater noster) Filio, vt exemplari (& ideo frater noster, quasi similis communicās in Patre) Spiritui sancto, vt quasi executori in suo appropriato, quod est charitas, qua sumus filii Dei, & ideo Spiritus sanctus dicitur spiritus adoptionis filiorum.

3.p.q.19. ar.1.

cōmune toti trinitati propter vnitatem naturæ: quia vbi est vna natura, oportet, quòd sit vna virtus & vna operatio. vnde Dominus dicit Ioā. 5. Quęcumq;

ARTICVLVS II.

Vtrum adoptare conueniat toti Trinitati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd adoptare non conueniat toti Trinitati. Adoptatio enim dicitur in diuinis ad similitudinem rerum humanarum: sed in rebus humanis soli illi conuenit adoptare, qui potest filios generare, quod in diuinis conuenit soli Patri. ergo in diuinis solus pater potest adoptare.

¶ 2 Præt. Homines per adoptionem efficiuntur fratres Christi, secundum illud Rom. 8. Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Fratres autem dicuntur, qui sunt filii vnius patris. vnde & Dominus dicit Ioan. 20. Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum. ergo solus Pater Christi habet filios adoptiuos.

¶ 3 Præt. Galat. 4. dicitur, Misit Deus filium suum, vt adoptionē filiorum Dei reciperemus, quoniam autem estis filii Dei, misit Deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, pater. ergo eius est adoptare, cuius est Filium & Spiritum sanctum habere: sed hoc est solius personæ Patris. ergo adoptare conuenit soli personæ Patris.

SED CONTRA, Eius est adoptare nos in filios, quem nos patrem possumus nominare. vnde dicitur Rom. 8. Accepistis Spiritū adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba, pater: sed cum Deo dicimus, Pater noster, hoc pertinet ad totam Trinitatem: sicut & cetera nomina, quæ dicūtur de Deo relatiue ad creaturam, vt in prima parte habitum est*. ergo adoptare conuenit toti trinitati.

RESPON. Dicendum, quòd hæc est differētia inter filium Dei adoptiuum & naturalem, quòd filius Dei naturalis est genitus, non factus: filius autem adoptiuus est factus, secundum illud Ioan. primo, Dedit eis potestatē filios dei fieri. Dicitur autem quandoque filius adoptiuus esse genit* propter spiritualem regenerationem, quæ est gratuita, non naturalis: vnde dicitur Iaco. 1. Volūtarie genuit nos uerbo veritatis. Quamuis autem generare in diuinis, sit proprium personæ Patris, tamen facere quēcumque effectum in creaturis, est

A Pater facit, hæc & filius similiter facit. Et ideo adoptare homines in filios Dei, conuenit toti Trinitati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omnes personæ humanæ non sunt vnius naturæ secundum numerum, vt oporteat vnam esse omnium operationem & vnum effectum, sicut accidit in diuinis. Et ideo, quantum ad hoc, non potuit attendi similitudo vtrobique.

AD 2^m dicendum, quòd nos per adoptionem efficimur fratres Christi, quasi eundē patrem habentes cum ipso: qui tamen alio modo est pater Christi, & alio modo est pater noster. Vnde signanter Dominus Ioan. 20. seorsum dixit, Patrem meum, & seorsum dixit, Patrem vestrum: est enim Pater Christi, naturaliter generando, quod est proprium sibi: est autem pater noster, voluntarie aliquid faciendo, quod est commune sibi & Filio & Spiritui sancto. & ideo Christus non est filius totius Trinitatis, sicut nos.

AD 3^m dicendum, q sicut dictum est,* filiatio adoptiua est quædam similitudo filiationis æternę, sicut omnia quæ in tempore facta sunt, similitudines quædam sunt eorum, quæ ab æterno fuerunt. Assimilatur autem homo splendori æterni filij, per gratiæ claritatem, quæ attribuitur Spiritui sancto. Et ideo adoptatio licet sit communis toti Trinitati, appropriatur tamen Patri vt actori, Filio vt exemplari, Spiritui sancto, vt imprimenti in nobis huius similitudinem exemplaris. Ar. præced.

ARTICVLVS III.

Vtrum adoptari sit proprium rationalis creaturæ.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ tertiæ Articulum tertium.*

AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur quòd adoptari non sit proprium rationalis creaturæ. Nō enim dicitur Deus pater creaturæ, nisi per adoptionem: dicitur aūt pater creaturæ etiam irrationalis, secundum illud Iob. 38. Quis est pluuiæ pater, & stillas roris quis genuit? ergo adoptari nō est proprium rationalis creaturæ.

¶ 2 Præt. Per adoptionem dicuntur aliqui filii Dei: sed esse filios Dei, in Scriptura proprie videtur attribui angelis, secundum illud Iob. 1. Quadam autem die cum assisterent filii Dei coram Domino. ergo non est proprium creaturę rationalis adoptari.

¶ 3 Præt. Quod est proprium alicui naturæ, conuenit omnibus habentibus naturam illam, sicut risibile conuenit omnibus hominibus: sed adoptari non conuenit omni rationali naturæ. ergo adoptari non est proprium rationalis creaturæ.

SED CONTRA est, quòd filii adoptati sunt hæredes Dei, vt patet Romanorum octauo. Sed talis hæreditas conuenit soli rationali creaturæ. ergo propriū est creaturæ rationalis adoptari.

RESPON. Dicendum, quòd

3.di.10.q.2 ar.2.q.1. & 2. & 4. cōt. c. 17. fi. Et 21. fin.

¶ Et ideo ex ipsa propositione deducitur triplex modus ac gradus assimilationis ad filiū Dei, seu ad Verbum. Primus per imitationem formæ, quæ habet in Verbo, quòd est

Universidad de Navarra Biblioteca

Ar. præced. ad 3. Et artic. 1.

est enim eminē tissima similitudo, & hic cōmunis omnibus est, quæ per Verbum facta sūt. Secundus per imitationem etiam gradus immaterialitatis, & hic proprius rationalib⁹ est, quæ sola sunt immaterialia. Tertius per imitationem etiam vnitatis ad Deum. & hic est proprius gratiam charitatis habentibus. Secunda autem propositio antecedētis, ex præmissis clarificata quo ad terminos est. Et quo ad vltimam partem dupliciter probatur. Primo, quia assimilatio secundum huiusmodi vnitatem, fit per gratiam charitatis, vt patet ex auctoritate ñi, Ioā. 17. Secundo, qa talis assimilatio pficit rōnē adoptionis, sicut rōnale pficit rōnem hominis. Probatur: quia sic, similibus filio dei debet hæreditas æterna.

¶ Consequentia vero quo ad ly soli, euidēs ex se est: quia talis similitudo in sola rationali natura inuenīri potest. Quo ad ly vero, sed non omni, probatur: quia non omnium rationalium est charitas per Spiritumsanctum.

sicut dictum est,* filiatio adoptionis, est quædam similitudo filiationis naturalis. Filius autem dei naturaliter procedit a Patre, vt verbum intellectuale, vnum cū ipso Patre existens. Huic ergo verbo tripliciter potest aliquid assimilari. Vno quidem modo, secundum rationem formæ, non autem secūdum intellectualitatem ipsius: sicut forma domus exterius constitutæ, assimilatur verbo mentali artificis secundum speciem formæ, non autem secundum intelligibilitatem: quia forma domus in materia non est intelligibilis, sicut erat in mente artificis. Et hoc modo verbo æterno assimilatur quælibet creatura, cū sit facta per verbum. Secundo modo, assimilatur creatura verbo, non solum quantum ad rationem formę, sed etiam quantum ad intellectualitatē ipsius, sicut etiam scientia, quæ fit in mente discipuli, assimilatur verbo quod est in mēte magistri. Et hoc modo creatura rationalis, etiam secundum suam naturam assimilatur verbo Dei. Tertio modo, assimilatur creatura verbo dei æterno, secundum vnitatem quam habet ad Patrem, quod quidem fit per gratiam & charitatem: vnde dominus orat Ioan. 17. Sint vnum in nobis, sicut & nos vnū sumus. Et talis assimilatio perficit rationem adoptionis, quia sic assimilatis, debetur hęreditas æterna. Vnde manifestum est, quòd adoptari conuenit soli creaturæ rationali, non tamen omni, sed solum habenti charitatem, quæ est diffusa in cordibus nostris, per Spiritumsanctum, vt dī Rom. 5. Et ideo Roma. 8. Spiritusſanctus dicitur, spiritus adoptionis filiorum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd deus dicitur pater creaturæ irrationalis, non proprie per adoptionem, sed per creationem, secundum primam participationem similitudinis.

Ad 2^m dicendum, quòd angeli dicuntur filij dei filiatione adoptionis: non quia ipsis primo conueniat, sed qa ipsi primo adoptionē filiorū receperūt.

Ad 3^m dicendum, quòd adoptio non est proprīū consequens naturam, sed consequens gratiam, cuius natura rationalis est capax. Et ideo non oportet, quòd omni rationali creaturæ conueniat, sed ꝙ omnis rationalis creatura sit capax adoptionis.

Infr. q. 32. art. 1. q. 43. ar. 1. cor. Et 3. di. 10. q. 2. ar. 2. q. 1. Et 4. contra ca. 4. Et veri. q. 29. ar. 1. ad 1. *Lib. 2. de Trin. a me.

Super Quæstionis vigesimæ tertiæ Articulum quartum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli vnica est cōclusio: Christus nullo modo potest dici filius Dei adoptiuus*, tas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. ergo Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

¶ 2 Præt. Augustī. dicit in libr. de Prædestina. Sanct. quòd eadem gratia ille homo est Christus, qua gratia ab initio fidei quicumque homo est christianus: sed alii homines sunt christiani per gratiā adoptionis. ergo & ille homo est Christus per adoptionē, & ita videtur esse filius adoptiuus.

¶ 3 Præt. Christus, secūdum quòd homo, est seruus: sed dignius est esse filium adoptiuum, quàm seruū. ergo multo magis Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

Sed contra est, quòd Ambros.* dicit in lib. de Incarnat. Adoptiuum filium, non dicimus filium esse natura, sed eum dicim⁹ natura esse filium, qui verus est filius. Christus autem est verus & naturalis Dei filius, secundum illud 1. Ioan. vlt. Vt simus in vero filio eius Iesu Christo. ergo Christus secundum quòd homo, non est filius adoptiuus.

Respon. Dicendum, quòd filiatio proprie conuenit hypostasi, vel personæ, non autem naturę: vnde & in prima parte dictū est*, quòd filiatio est proprietas personalis. In Christo autem non est alia persona vel hypostasis, quàm increata, cui cōuenit esse filium per naturam. Dictū est autem supra*, quòd filiatio adoptionis est participata similitudo filiationis naturalis. Nō autem recipitur, aliquid dici participatiue, quod per se dicitur. Et ideo Christus qui est filius Dei naturalis, nullo modo potest dici filius adoptiuus. Secundum autem illos, qui ponunt in Christo duas personas, vel duas hypostases, seu duo suppositā, nihil rationabiliter prohiberet Christum hominem dici filium adoptiuum.

Ad primvm ergo dicendū, quòd sicut filiatio non proprie cō uenit naturæ, ita nec adoptio. Et ideo cum dicitur, quòd carnis humanitas adoptatur, impropria est locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturę ad personam filii.

Ad 2^m dicendum, quòd similitudo illa August. est intelligēda, quantum ad principium: quia scilicet sicut sine meritis quilibet homo habet, vt sit christianus, ita ille homo sine meritis habuit, vt esset Christus. Est tamen differen-

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, sit filius dei adoptiuus.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd Christus, secundū quòd homo sit filius Dei adoptiuus. Dicit enim Hilar.* de Christo, loquens, Potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humanitas adoptatur. ergo Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

¶ 2 Præt. Augustī. dicit in libr. de Prædestina. Sanct. quòd eadem gratia ille homo est Christus, qua gratia ab initio fidei quicumque homo est christianus: sed alii homines sunt christiani per gratiā adoptionis. ergo & ille homo est Christus per adoptionē, & ita videtur esse filius adoptiuus.

¶ 3 Præt. Christus, secūdum quòd homo, est seruus: sed dignius est esse filium adoptiuum, quàm seruū. ergo multo magis Christus, secundum quòd homo, est filius adoptiuus.

Sed contra est, quòd Ambros.* dicit in lib. de Incarnat. Adoptiuum filium, non dicimus filium esse natura, sed eum dicim⁹ natura esse filium, qui verus est filius. Christus autem est verus & naturalis Dei filius, secundum illud 1. Ioan. vlt. Vt simus in vero filio eius Iesu Christo. ergo Christus secundum quòd homo, non est filius adoptiuus.

Respon. Dicendum, quòd filiatio proprie conuenit hypostasi, vel personæ, non autem naturę: vnde & in prima parte dictū est*, quòd filiatio est proprietas personalis. In Christo autem non est alia persona vel hypostasis, quàm increata, cui cōuenit esse filium per naturam. Dictū est autem supra*, quòd filiatio adoptionis est participata similitudo filiationis naturalis. Nō autem recipitur, aliquid dici participatiue, quod per se dicitur. Et ideo Christus qui est filius Dei naturalis, nullo modo potest dici filius adoptiuus. Secundum autem illos, qui ponunt in Christo duas personas, vel duas hypostases, seu duo suppositā, nihil rationabiliter prohiberet Christum hominem dici filium adoptiuum.

Ad primvm ergo dicendū, quòd sicut filiatio non proprie cō uenit naturæ, ita nec adoptio. Et ideo cum dicitur, quòd carnis humanitas adoptatur, impropria est locutio. Et accipitur ibi adoptatio pro vnione humanæ naturę ad personam filii.

Ad 2^m dicendum, quòd similitudo illa August. est intelligēda, quantum ad principium: quia scilicet sicut sine meritis quilibet homo habet, vt sit christianus, ita ille homo sine meritis habuit, vt esset Christus. Est tamen differentia, quantum ad terminum: quia scilicet Christus per gratiam vnionis est filius naturalis, alius autem per gratiam habitualem est filius adoptiuus. Gratia autem habitualis in Christo non facit de non filio filium adoptiuum: sed est quidam effectus filiationis in anima Christi, secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius quasi Vnigeniti a patre, plenū gr̄ę & veritatis.

Ad 3^m dicendum, quòd esse creaturam & etiam seruitus vel subiectio ad Deum, non solum respicit personam, sed etiam naturā, quod non potest dici de filiatione. Et ideo non est similis ratio.

Probatur hæc conclusio duplicit. Primo: Christus est naturalis filiꝰ Dei, ergo non potest dici filius Dei adoptiuus. Antecedens probatur: quia filiatio conuenit nō naturæ, sed personæ: vt patet ex antedictis: persona autem Christi vnica & increata est. Consequentia probat pr̄ suppositā rationē terminorum, scilicet quòd filiatio adoptiua est quædam participatio filiationis naturalis, quod ex dictis patet. Probatur ergo: quia quod dicitur p̄dicatione, non dicitur participatiue.

¶ Aduerte hic, q̄ Auctor summarie scribens, plus probat quā exprimat. Huic enim conclusioni & rationi non potest nisi dupliciter obstari, vel recedendo a sententia fidei, ponendo in Christo plures personas vel hypostases: et hoc Auctor tangit in his, quæ subiungit, vel ponēdo quòd filiatio potest denominare Christum ratione solius naturæ, sicut passio, crucifixio, natiuitas, & huiusmodi: secundū hoc enim posset Christꝰ ratione naturæ humanæ assumptæ, in gratia & gloria beatitudinis participatæ dici filius adoptiuus: sicut dicitur beatus beatitudine participata, ratione naturæ assumptæ. Et hoc Auctor excludit in principio corporis, per hoc, quòd filiatio non naturæ, sed personæ conuenit: & propterea non potest Christo conuenire filiatio adoptiua ratione naturæ humanæ. Excluso autem, quòd nō conuenit Christo adoptiua filiatio ratione naturæ humanæ (cum sit filius Dei per se seu naturaliter) consequens est, quòd non possit dici Dei filius participatiue. Id enim quod per se dicitur, non participatiue dicitur: & hoc solo modo posset

Ar. præced. in corp. & in loco illorum tria.

posset participatiue dici, si ratione naturæ assumptæ filiatio adoptiua ei conueniret, quod excluſum est.

¶ Nota hic pro clariori intellecta ex responsione ad secundum, quòd sicut in humanis, is qui est filius naturalis, &c non adoptatur in filium, sed hæreditas sibi debetur, quia filius, ita Christus vt homo habet quidem omnia bona patris & vię: quæ debentur filijs adoptiuis: sed non ex vi seu iure adoptionis, sed ex hoc quòd est filius dei naturalis, habet in natura assumpta hęreditatem dei, ita quòd nō fuit opus Christo ad hoc, vt natura sua humana haberet dona patris & vię, vt adoptaretur a deo, quo niam ex hoc ipso quòd erat dei naturalis filius, debebatur sibi, vt natura assumpta haberet illam, teste ante hoc Ioanne: Vidimus, inquit, gloriam eius, scilicet verbi incarnati, gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis.

¶ Et hinc patet, q̄ non est eadem ratio de beatitudine duplici in Christo (scilicet diuina & participata) & de filiatione duplici, (naturali & adoptiua: illa enim dualitas necessaria est, vt natura assumpta sit perfecta: sed ista non est necessaria, nec conueniens dignitati Christi: quoniam derogat dignitati filij veri, quòd hæres fiat adoptione. Demum Auctor ex oppositio errore confirmat conclusionem & probationem dicens, quòd opposita conclusio cōsonat errori ponentium in Christo plures hypostases.

¶ Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum primum.

Titulus, vt iacet, sine additione aliqua sumendus est.

¶ In corpore vna est cōclusio: Christus est prædestinatus. Probatur. Prædestinatio proprie est diuina ab æterno præordinatio eorum, quæ per gratiam sunt fienda in tempore: sed deum esse hominem, & econuerso, est quoddam factum in tempore per gratiam vnionis, & præordinatum a deo ab æterno: alioquin aliquid noui diuinæ menti accideret. ergo vnio illa est prædestinata. ergo Christus est prædestinatus.

¶ Aduerte sensum literæ intentum ab Auctore: & vt discernas doctrinam Auctoris ab aliorum sententijs, recolito quòd prædestinationis nomen in sacris literis dupliciter venit in vsum. vel simpliciter, hoc est sine additione aliqua: vt cum dicimus, Sanctus Petrus fuit prædestinatus, Vel cum determinatione aliqua: vt cum dicimus, quòd Magdalena fuit prædestinata ad lauandum Christi pedes lachrymis, & latro ad confitendum te gnum Christi pendentis in cruce, & similia. Et quoniam communi vsu prædestinatio absolute respicit æternam felicitatem vt terminum (est enim ratio ordinis electorum in vitam æternam, vt in prima parte habitum est) ideo Durandus in 3. sent. distinct. 7. dicit, quòd prædestinatio absolute est respectu beatitudinis, distinguens prædestinationem Christi, qua prædestinatus est filius dei, a prædestinatione absolute, & dicens eam esse prædestinationem ad hoc (scilicet esse filium dei. Scotus quoq; eandem prædestinationem Christi ponit in ordine ad beatitudinem, quasi gratia vnionis fuerit medium in Christo ad gratiam summæ beatitudinis animæ suæ: Dicus autem Auctor tenens gratiam vnionis esse excellentius quid gratia summæ beatitudinis creatæ, quanto maius est esse deū quàm frui deo, & gratiam summæ beatitudinis consequi ad gratiam vnionis (non vt finis requitur ad medium, sed vt proprietas ad substātiam, vt calor ad ignem) posuit prædestinationem absolute cōmuniter quidem respicere gratiam vitæ æternæ vt terminum: singulariter autem in Christo respicere gratiam vnionis, vt in responsione ad primum litera monstrat.

¶ Et si perspicacius consideraueris, videbis tria: scilicet gratiam vitæ æternæ, gratiam vnionis, & gratiam in communi. Et quia gratia æternæ felicitatis communis est omnibus electis in dei filios adoptiuos, penes illam de finita fuit prædestinatio filiorum adoptionis, de qua in prima parte tractatum est. Quia vero gratia vnionis propria est naturali dei filio, & longe eminentior prima, ideo penes illam concluditur prædestinatio Christi. Consonant nāque rationi, vt excellentior gratia, termini simpliciter rationem habens, magis terminet prædestinationem simpliciter, si minor illam terminat.

¶ Quia autem gratia beatitudinis patriæ, includit in se rationem gratiæ & rationem gratiæ per se primo summi & vltimi termini, vt species claudit in se rationem generis, & tam gratia æternæ vitæ, quàm gratia vnionis conuenit in ratione per se primo termini summi & vltimi, quantum est ex propriis generationibus (quod ideo apposuerim: quia si beatitudo alicuius non propria generatione fieret, sed consecutiue haberetur, non haberet rationem per se primo termini, sed consequētis ad terminū, vt in Christo dictum est contingit: e) quia inquā hoc in se claudit, ideo Auctor in litera & prædictionem propriè acceptam dicit respicere gratiam, & hoc habeti ex antedictis in prima parte. Verissimum siquidem est hoc, non solum vt sonat, sed vt inducit ad excellentius genus gratiæ, & termini gratuiti. Si enim gratia consumata sufficit ad terminum prædestinationis simpliciter (vt dictum est) multo magis gratia vnionis quæ parit gratiam consumatam vt proprietatem, sufficiens est vt terminet prædestinationem etiam absolute. Et propterea litera dicit, ꝙ ratione gratiæ vnionis Christus dī esse prædestinatus, non ad hoc vel illud, sed prædestinatus.

¶ In responsionibus ad secundum & tertium, attende primo, ꝙ secundum rem nulla est inter catholicos quæstio de prædestinatione Christi ad filiationem dei per gratiam vnionis naturæ humanæ ad filium dei, sed quæstio est de verificatione sermonis Pauli Apostoli proprie vel improprie, in hoc, vel illo sensu. Auctor supponens locutionem Apostoli esse propriam, & intelligi non de aliquo consequente ad filium dei (puta manifestatione) difficilem suscepit pronunciam verificandi illam de persona Christi. Vltra expositionem namque 1am referentem prædestinationem ad naturam, & alteram Ambrosij referentem ad manifestationem Christi, referri quoque potest prædestinatio Christi ad filium dei in virtute actuali, ita quòd filius dei ex semine Dauid secundum carnem, prædestinatus est filius dei in virtute actualis operationis sanctificatiuæ & reparatiuæ mundi, ita quòd totum coniunctum, t. filius dei in virtute actuali, est terminus prædestinationis.

¶ Et licet hæc expositio satis consonet literæ Apostoli, subiungentis

Tertia pars Articuli primi.

¶ Tertio, Vtrum eius prædestinatio sit exemplar nostrę prædestinationis.

¶ Quarto, Vtrum sit causa prædestinationis nostrę.

Articvlvs primvs.

Vtrum Christo conueniat prædestinatum esse.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd Christo non cōueniat prædestinatum esse. Terminus enim prædestinationis videtur esse adoptio filiorum, secundum illud Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum: sed Christo non conuenit esse filium adoptiuum, vt dictum est, * ergo Christo non conuenit prædestinatum esse.

¶ 2 Præt. In Christo duo est considerare, scilicet naturam humanam & personam: sed non potest dici, quòd Christus sit prędestinatus ratione humanæ naturæ, quia hæc est falsa, humana natura est filius dei: similiter etiam neque ratione personæ, quia illa persona non habet ex gratia quòd sit filius dei, sed ex natura: prędestinatio autem est eorum, quæ sunt ex gratia,

*1. di. in 40. q. 2. cor. fi. & ad 5. & 3 dis. 7. q. 3 ar. 2. q. 2. & q. 3. art. 2. q. 3 & 4 cō t. c. 9. ad 2. & Rom. 1. lib. 3. *q. præced. art. 4.*

Universidad de Deusto Biblioteca

gentia opera sanctificationis & resurrectionis mortuorũ: quia tamen exponitur etiam, quòd filius dei absolute sit terminus prædestinationis (vt Auctor cum Glossa ibidem sustinet) ideo hunc prosequendo, aduerte secundo, quòd Auctor ponit Christum prædestinatum ratione naturæ, ita quòd ipsa persona Christi ratione assumptæ naturæ, denominatur prædestinata ad dei filiationem. Considerat quippe eternã Christi personam dupliciter, vel secundum se seu absolute, et sic negat ipsam prædestinatam ad filiationem dei: quia est ipsa dei filiatio per essentiam: uel secundum quòd induta est humanitatem, & sic affirmat ipsã prædestinatam ad filiationem dei, quia vt sic, per gratiam vnionis assecuta est filiationem dei.

¶ Quod vt clarius perci-as, vtere positionibus hæreticorum, & ex differentia illarum ad sentẽtiam fidei, videbis veritatem, necessitatem, proprietatẽq; huius sensus. Si.n. verbum indutũ esset carnem (vt hæretici fingunt) vel per inhabitationẽ, aut affectionẽ, aut quouis modo non personaliter, falsum esset quòd verbum secundum carnem prædestinatum est, vt sit filius dei per gratiam vnionis: quoniam secũdum carnem non esset personaliter vnitum sibi dei filio. Sed si, quia Verbum secũdum carnem est personaliter vnitum sibiipsi, ideo verum ẽ dicere de filio dei, qui ex semine Dauid est secundum carnem, quòd prædestinatus est filius dei: significat enim hic sermo, quòd ab æterno prædestinatum est de filio dei naturali, vt secundum carnem sit per gratiam vnionis filius dei: quod est carnem esse personaliter vnitam filio dei.

¶ Occurrit hic dubium ex Durando in 3. senten. dist. 7. q. 3. dicente hanc locutionem esse impropriam, propter defectũ duarum conditionum requisitarum ad prædestinationem.

¶ Prædestinatio enim primo est ad ea, quæ excedunt virtutem prædestinatum: nihil aũt est qđ excedat virtutẽ verbi incarnati.

¶ Prædestinatio iursus est ad id, quod est posterius natura falcem prædestinato, quia est ad gratuitum aliquod: gratia autem supponit naturam. Constat autem quòd esse filium dei per gratiam vnionis, non est posterius natura aut intellectu verbo incarnato. Non est igitur propria hæc locutio, Christus prædestinatus est filius dei.

¶ Ad hæc dicitur, quòd satis saluatur prima prædestinationis conditio, si id, ad quod quis prædestinatur, excedit virtutem prædestinati, vel absolute, vel quatenus prædestinatus est. Sic autem est in proposito: quoniam vnio personalis ad filium dei, etsi non excedit propriam virtutem verbi absolute, excedit tñ virtutem ipsius ẽm carnem, ẽm quam est prædestinatum.

¶ Secunda autem conditio de prioritate naturæ distinguitur, vel secundum rem, vel secundum intellectum. Et dicitur, quòd licet non sit prius natura verbo incarnatum, quàm verbum incarnatũ esse filium dei per gratiam vnionis, tamen secundum cõsiderationem abstractiuam intellectus, prius natura est verbum incarnatum, q̃ modus incarnationis, f. per vnionẽ personalem. Manifestatur autem talis prioritas ex conuenientia & differentia inter nos & hæreticos. Nam verbũ incarnatum intelligitur vt communis quid apprehensum a nobis & illis, & differentia est circa ſpãles vnionis modos, dum illi p modum templi vel habitus &c. nos autẽ per personalẽ vnionem verbum incarnatum dicimus. Quocirca licet secundum rem nullus sit ibi ordo, secundum appræhensionem tamẽ intellectus (qui natus est uõ solum coniuncta dividere, sed etiam vnum & idem a seipso abstrahere) inter verbum vt habens carnem, & seipsum vt habens carnem personaliter inuctum, ordo est naturæ, licet inter commune & proprium. Et propterea prædestinatio, quæ actus est mentis, & ad rem vnitam sub certa apprehensione tendit, ex hoc ipso quòd ad verbũ cum carne terminatur, determinat ad vnionem personalem, excludendo eos alios modos, quibus verbum cum carne præordinari potuisset. Et ob hoc filius dei naturalis, factus ex semine Dauid filius hominis, prædestinatus dicitur, & est filius dei.

¶ In responsione ad tertium, perspice primo litteram Apostoli apud Origenem esse punctuatam sic, quod ly prædestinatus, est adiectiuum subiecti, & non est pars copulæ seu prædicati, ita quòd dixit, Qui prædestinatus, tãquam si diceret, qui omnipotens, vel quoduis aliud appositiuum subiecto: & subinde copulam cum prædicato, Est filius dei in virtute. Et sic littera nihil habet difficultatis: quoniam verum est, quòd Christus est prædestinatus, & quòd est filius dei in virtute.

¶ Nota secundo, quòd Auctor comparatiue de harum propositionum (f. Christus prædestinatus est filius dei, Christus factus est filius dei) veritate loquitur, dicendo quòd prima est magis vera, ac per hoc vtramque fatetur esse veram, Christus enim

I

Ad primum ergo dicendum, quòd Apost. ibi loquitur de prædestinatione, qua nos prædestinamur vt simus filij adoptiui. Sicut autem Christus singulari modo præ alijs est dei filius naturalis, ita quodam singulari modo est prædestinatus.

Ad 2m dicendum, quòd sicut dicitur in Gloss.* Rom. 1. quidam dixerunt prædestinationem intelligendam esse de natura, non de

K

quibus verbum cum carne præordinari potuisset. Et ob hoc filius dei naturalis, factus ex semine Dauid filius hominis, prædestinatus dicitur, & est filius dei.

¶ In responsione ad tertium, perspice primo litteram Apostoli apud Origenem esse punctuatam sic, quod ly prædestinatus, est adiectiuum subiecti, & non est pars copulæ seu prædicati, ita quòd dixit, Qui prædestinatus, tãquam si diceret, qui omnipotens, vel quoduis aliud appositiuum subiecto: & subinde copulam cum prædicato, Est filius dei in virtute. Et sic littera nihil habet difficultatis: quoniam verum est, quòd Christus est prædestinatus, & quòd est filius dei in virtute.

¶ Nota secundo, quòd Auctor comparatiue de harum propositionum (f. Christus prædestinatus est filius dei, Christus factus est filius dei) veritate loquitur, dicendo quòd prima est magis vera, ac per hoc vtramque fatetur esse veram, Christus enim

* 1. p. q. 23. art. 5.

* 1. p. q. 23. art. 1. & 4.

* Glo. ordi. sup illud: Qui prædestinatus ẽ filius dei.

significat suppositum duarum naturarum: & ratione humanæ naturæ, vtramque suscipit prædicationem, & quòd prædestinatus est, & quòd factus est filius dei: quoniam vtrumque ei secundum humanam naturam conuenit per gratiam vnionis. Magis tamen prima conceditur: quia abstractio Christi secundum naturam humanam a seipso secundum vnionem personalem, magis intelligitur supponere ipsum prædestinationi, quæ est mẽtis actus, quàm factioni realí, cum ibi sufficiat ordo naturæ secundum intellectum, qui minus sufficit ad factionẽ. Cum his tamen retine, quòd ista est impropria, Christus factus est filius dei, multo plus quàm ista, homo est factus deus: quia homo potest habere suppositionem simplicem (vt superius patuit) Christus autẽ pro persona supponit. Et propterea locutiones istæ non sunt extendendæ, sed pie exponendæ. Et quo ad sensum, reducendæ ad sensum simplicis suppositionis pro humana natura in cõcreto, iuxta hoc qđ in litera dicitur, Ali quando incœpit esse, quòd existens in natura humana esset filius dei: hoc. n. verissimum est de existente in natura humana, communiter loquendo: quãuis hic existens in natura humana nũquam incœperit esse deus propter saltatem exponentis negatiue, hic existẽs in natura humana immediate ante nõ fuit deus: hic enim est deus heri, hodie, & in sæcula.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum secundum.*

Titulus vt iacet sumatur.

¶ In corpore articuli vna est conclusio responsiua quæsito: Christus secundum ꝙ homo est prædestinatus esse filius dei. Probatur: Hoc conuenit alicui, secundum quòd homo, quod conuenit ei ratione humanæ naturæ: sed prædestinatio conuenit Christo ratione suæ humanæ naturæ. ergo. Probatur minor distinguendo duo importata in prædestinatione, f. ordinem & effectum, gratuitum, f. donũ, & manifestando vtrumque conuenire humanitati Christi, adiuncta auctoritate Augustini.

¶ In responsione ad primum vide: & perspice cautelam Auctoris: nũ quia illa propositio, Christ*, secundum quòd homo, est fili* dei, simpliciter est falsa, vt ex 96. 16. superius patet: & sic simpliciter & absolute sequeretur ex ista, Christus, secundum ꝙ homo, prædestinatus est esse fili* dei, si quo ad materiale prædestinationis põneretur hæc vera, ideo Auctor sustinens añcedẽs, exponit illud limitate.

¶ Posset tamen dici absque antecedentis limitatione, qđ consequente apponenda secũdum intellectum est gratia vnionis, ita quòd ex isto añcedere, Christus secundum ꝙ homo, prædestinatus est filius dei, sequitur, ergo Christ*, secũdum ꝙ homo, est filius dei, subintelligendo vel exprimendo per gratiam vnionis, ita quòd licet ista sit falsa, Christus, secundum ꝙ homo, est filius dei (qa significat Christum secundum naturam humanã esse naturalem filiũ dei) ista tamen est vera, Christus, secũdum quòd homo, est per gratiam vnionis filius dei: & quia in antecedente illo, Christus, secũdum ꝙ homo, est prædestinatus filius dei, subintelligitur per gratia vnionis, ideo in cõsequente quoque potest subintelligi. Et sic concedimus, ꝙ illud vnusquisque quandoqi est, quòd prædestinatus est esse, & quòd Christus, secũdum quòd homo, prædestinatus est esse fili* dei, non per naturam, sed per gratiã vnionis. Et ideo Christus, secũdum ꝙ homo, est filius dei per gratiã vnionis. Vnde Glossa interlinearis ad Ro. 1. dicit, Secundum ꝙ homo gratia sola electus, vt sic filius dei in eadem potentia & virtute diuinitatis cum Patre, per

* 1. p. q. 13. art. 2. & 7.

* Cap. 15. in med. to. 7.

* Cap. 15. post med. tom. 7.

cipio prædestinatus, referunt, non ad id, quod est esse filium Dei, sed ad eius manifestationem, secundum illum consuetum modum loquendi in Scripturis, quo res dicuntur fieri, quando innotescunt, vt sit sensus, quòd Christus prædestinatus est manifestari filius dei: sed sic non proprie prædestinatio accipitur. nam aliquis dicitur proprie prædestinari, secundum ꝙ dirigitur in finem beatitudinis: beatitudo autem Christi non dependet ex nostra cognitione. Et ideo melius dicendum est, quòd illa antecessio, quam importat hoc participium prædestinatus, non refertur ad personam secundum seipsam, sed ratione humanæ naturæ: quia scilicet persona illa, etsi ab æterno fuerit filius dei, hoc tamen non fuit semper, quòd subsistẽs in natura humana, fuerit filius dei. Vnde Augustin. dicit in lib. de prædestinatione sanctorum.* Prædestinatus est Iesus, vt qui futurus erat secundum carnem filius Dauid, esset in virtute filius dei. Et est cõsiderandum, quòd licet hoc participium prædestinatus, importet antecessionem, sicut & hoc participium factus, aliter tamen & aliter. Nam fieri pertinet ad ipsam rem, secundum quòd in se est: prædestinari autem pertinet ad aliquẽ, secundum quòd est in apprehensione alicuius præordinantis. Id autem, quod subest alicui formæ vel naturæ secundum rem, potest apprehendi, vel prout est sub forma illa, vel etiam absolute. Et quia absolute non conuenit personæ Christi, quòd incœperit esse filius dei, conuenit autem ei, secundum quòd intelligitur vel apprehenditur, vt in natura humana existens (quia scilicet hoc aliquando incœpit esse, quòd in natura humana existens esset filius dei) ideo magis est hæc vera, Christus est prædestinatus filius dei, quàm ista, Christus est factus filius dei.

Articvlvs II.

Vtrum hæc sit falsa, Christus, secundũ quòd homo, est prædestinatus esse filius dei.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei. Hoc enim est vnusquisque secũdum aliquod tempus, quod est prædestinatus esse, eo quòd prædestinatio dei non fallit. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, videtur sequi quòd sit filius dei, secundum quòd homo. Hoc autẽ est falsum. ergo & primum.

¶ 2 Præt. Illud, quod conuenit Christo, secundum ꝙ homo, conuenit cuilibet homini, eo ꝙ ipse est vnius speciei cum alijs hominibus. Si ergo Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, sequeretur, ꝙ cuilibet homini hoc cõueniat. Hoc autem est falsum. ergo & primum.

¶ 3 Præt. Hoc ab æterno prædestinatur, qđ est aliquãdo fiendum in tempore: sed magis hæc est vera, filius dei factus est homo, quàm ista, homo factus est filius dei, vt supra habitum est.* ergo magis hæc est vera, Christus, secundum ꝙ est filius dei, prædestinatus est esse homo, quàm econuerso, Christus, secundum ꝙ est homo, est prædestinatus esse filius dei.

Sed contra est, quòd Aug.* dicit in lib. de Prædest. Sanct. Ipsum dominum gloriæ, inquantum homo factus est dei filius, prædestinatum esse dicimus.

Respon. Dicendum, quòd in prædestinatione duo possunt considerari. vnum quidem ex parte ipsius prædestinationis æternæ, & secundum hoc importat antecessionem quãdam respectu eius, quod sub prædestinatione cadit. Alio modo potest considerari secundum effectum temporalem, q quidem est aliquod gratuitum dei donum. Dicendum est ergo, ꝙ secundum vtrumque istorum attribuitur prædestinatio Christo, ratione solius humanę naturæ. Nam humana natura non semper fuit verbo vnita, & ei etiam hoc per gratiam est collatum, vt filio dei in persona vniretur. Et ideo solũ ratione humanæ naturæ prædestinatio competit Christo: vnde Augustin. dicit in lib.* de prædest. sanct. prædestinata est ista humanæ naturę tãta, & tam excelsa subuectio, vt quo attolleretur altius non haberet. Hoc autem dicimus conuenire alicui, secundum ꝙ homo, quod ei conuenit ratione huma-

* Cap. 15. in med. to. 7.

* Cap. 15. post med. tom. 7.

per vnionem verbi. Ita responsione ad secundum collige huius ex Auctore illam distinctionem de ly secundum ϕ, seu inquantum, vel reduplicatiue, vel specificatiue. Primum enim membrum literæ exponit reduplicatiue, denotando causam: secundum autem specificatiue, determinando conditionem, qua subiectū recipit prædicatū. Et hoc modo, scilicet specificatiue tenetur, cum dicitur, Christus secūdum quòd homo, est prædestinatus filiꝰ dei: sicut cum dicitur, Sortes, secundum quòd habet capillos, est crispus.

* In corp. art.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquartæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est distinctio bimembris, & duæ conclusiones respondentes singulis distinctionis membris, Distinctio est: Prædestinatio dupliciter sumitur, vel ex parte actus, vel ex parte termini. Prima conclusio est: Prædestinatio Chri ex parte actus, non est exemplar nostrę. Probatur: quia ex parte actꝰ vno actu & modo æterno deus Christum & nos prædestinauit: in actu siquidem diuino & modo ex parte dei, nulla est differentia, cum sint omnia vnamet res, ipsa scilicet deitas. Secunda cōclusio: prædestinatio Christi est nostræ exemplar ex parte termini, quo ad duo hoc est quo ad bonum terminans, & quo ad modum consequendi illud bonū. Probatur primum: quia Christus ad filiationem naturalem, nos ad adoptiuam. Probatur secundum: quia Christus per gratiam excludentē omne meritum, nos per gratiam, includentem meritum Christi: quia de plenitudi-

*c.In corp. art.3. di.7. q.4.ar.1. & ar.2 q.2. † Cap.15.a med.to.7.

næ naturæ. Et ideo dicendum est, ϕ Christus secundum ϕ homo, est prædestinatus esse filius dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dicitur, Christus secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, hæc determinatio, secundum quòd homo, potest referri ad actum significatum per participium dupliciter. Vno modo ex parte eius, quod materialiter cadit sub prædestinatione, & hoc modo est falsa: est enim sensus, ϕ prædestinatum sit, vt Christus, secundum quòd homo, sit filius dei: & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo, potest referri ad ipsam propriam rationem actus: prout scilicet prædestinatio importat in sui ratione antecessionem & effectum gratuitū: et hoc modo cōuenit Christo ratione humanæ naturæ, vt dictum est.* Et secundum hoc dicitur prædestinatus, secundum quòd homo.

AD 2m dicendum, quòd aliquid potest conuenire alicui homini ratione humanæ naturæ dupliciter. Vno modo sic, quòd humana natura sit causa illius, sicut esse risibile conuenit Sorti ratione humanæ naturæ, ex cuius principiis causatur. Et hoc modo prædestinari non conuenit, nec Christo, nec alteri homini ratione humanę naturæ, & in hoc sensu procedit obiectio. Alio modo, dicitur conuenire aliquid alicui ratione humanæ naturæ, cuius humana natura est susceptiua, & sic dicimus Christum esse prædestinatum ratione humanæ naturæ: quia prædestinatio refertur ad exaltationem humanæ naturæ in ipso, vt dictum est.*

AD 3m dicendum, quòd sicut Augus. dicit in lib. de Prædes.† Ipsa est illa ineffabiliter facta hominis a deo verbo susceptio singularis, vt filius hominis simul propter susceptum hominem, & filius dei propter suscipientem vnigenitum deum, veraciter & proprie diceretur. Et ideo, quia illa susceptio sub prædestinatione cadit, tamquam gratuita, vtrumque potest dici, scilicet quòd & filius dei prædestinatus sit esse homo, & filius hominis prædestinatus sit esse filius Dei. Quia tamen gratia non est facta filio dei vt esset homo, sed potius humanæ naturæ, vt filio dei vniretur, magis proprie potest dici, quòd Christus, secundum quòd homo, est prædestinatus esse filius dei, quàm quòd Christus secundū quòd filius dei, sit prædestinatus esse homo.

ARTICVLVS III.

Vtrum prædestinatio Christi sit nostræ prædestinationis exemplar.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis. exemplar enim præexistit exemplato: nihil autem præexistit æterno. Cum igitur prædestinatio nostra sit æterna, videtur ϕ prædestinatio Christi non sit exemplar nostræ prædestinationis.

¶ 2 Præt. Exemplar ducit in cognitionem exēplati: sed non oportuit, quòd deus duceretur in cognitionem nostrę prædestinationis ex aliquo alio, cum dicatur Rom. 8. Quos præsciuit, hos prædestinauit. ergo prædestinatio Christi non est exemplar nostræ prædestinationis.

¶ 3 Præt. Exemplar est conforme exemplato: sed alterius rationis videtur esse prædestinatio Christi, quàm prędestinatio nostra: quia nos prædestinamur in filios adoptionis, Christus autem est prædestinatus filius dei in virtute, vt dicitur Rom. 1. ergo eius p̄ destinatio non est exemplar nostræ prædestinationis.

SED CONTRA est, quòd Augus. dicit in lib. de Prædestin. San.* Est præclarissimum lumen prædestinationis & gratię ipse Saluator, ipse mediator dei & hominum, homo Christus Iesus. Dicitur autem lumen prædestinationis & gratię, inquantum per eius prædestinationem & gratiam manifestatur nostra prædestinatio, quod videtur ad rationem exēplaris pertinere. ergo prædestinatio Christi est exemplar nostræ prędestinationis.

RESPON. Dicendum, quòd prædestinatio dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum ipsum actum prædestinantis, & sic prædestinatio Christi non potest dici exemplar nostræ prędestinationis: vno enim modo, & eodem actu æterno, prædestinauit Deus nos & Christum. Alio modo, potest prædestinatio considerari secundum illud, ad quod aliquis prædestinatur, quod est prædestinationis terminus & effectus. Et secundum hoc, prędestinatio Christi est exemplar nostræ prædestinationis, & hoc dupliciter. Primo quidem, quantum ad bonum, ad quod prædestinamur: ipse enim est prædestinatus ad hoc, quòd esset dei filius naturalis: nos autem prædestinamur ad filiationem adoptionis, quæ est quędam participata similitudo filiationis naturalis. Vnde dicitur Rom. 8. Quos præsciuit, hos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui. Alio modo, quantum ad modum consequendi istud bonum, quod est per gratiam, quod quidem in Christo est manifestissimum: quia natura humana in Christo nullis suis præcedentibus meritis est vnita filio dei. Et de plenitudine gratiæ eius nos omnes accepimus, vt dicitur Ioan. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa ratio procedit ex parte illius actus prædestinantis. Et similiter dicendum ad 2m.

AD 3m dicendum, ϕ non est necessarium, quòd exemplatum exemplari, quantum ad omnia conformetur: sed sufficit quod exemplatum aliqualiter imitetur suum exemplar.

ARTIC.

ne eius omne accēpimus.

¶ Memento nonitie, quòd Christus dicitur prædestinatus vt sit filius dei naturalis, modo exposito, scilicet ratione humanæ naturæ per gratiam vnionis personalis. Reliqua sunt plana.

*c.3.to.5.

Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum quartum.

TItulus clarus, vt iacet.

¶ In corpore est vnica distinctio est duplici conclusione: sicut in præcedenti articulo. & quia similiter clara sunt, pertranseamus.

¶ 2 Præt. Illud, quod dependet ex simplici dei voluntate, non habet aliam causam nisi dei voluntatem: sed prædestinatio nostra ex simplici voluntate dei dependet. dicitur enim Ephes. 1. Prædestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ. ergo prędestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed remota prędestinatione Christi, non remouetur nostra prædestinatio: quia etiam si filius dei non incarnaretur, etiat alius modus possibilis nostræ salutis, vt Aug. dicit in lib. de Trinit.* Prædestinatio ergo Christi non est causa nostrę prędestinationis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.

RESPON. Dicendum, quòd si consideretur prędestinatio secūdum ipsum prędestinationis actū, prędestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis, cum vno & eodem actu deus prædestinauerit ipsum & nos: si autem consideretur prædestinatio secundum terminum prædestinationis, sic prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. Sic enim deus præordinauit nostram salutem, ab æterno prædestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Sub prædestinatione enim æterna non solū cadit id, quod est fiendum in tempore, sed etiam modus & ordo, secundum quem est complendum in tempore.

AD PRIMVM ergo & 2m dicendum, quòd rationes illæ procedunt de prædestinatione secūdum prædestinantis actum.

AD 3m dicendum, quòd si Christus non fuisset incarnandus, Deus præordinasset homines saluari per aliam causam: sed quia præordinauit incarnationem Christi, simul cum hoc præordinauit, vt esset nostræ salutis causa.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædestinatio Christi sit causa nostræ prædestinationis.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur ϕ prædestinatio Christi non sit causa nostræ prædestinationis: æternum enim non habet causam: sed prędestinatio nostra est æterna. ergo prædestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ 2 Præt. Illud, quod dependet ex simplici dei voluntate, non habet aliam causam nisi dei voluntatem: sed prædestinatio nostra ex simplici voluntate dei dependet. dicitur enim Ephes. 1. Prædestinati secundum propositum eius, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis suæ. ergo prędestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis.

¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed remota prędestinatione Christi, non remouetur nostra prædestinatio: quia etiam si filius dei non incarnaretur, etiat alius modus possibilis nostræ salutis, vt Aug. dicit in lib. de Trinit.* Prædestinatio ergo Christi non est causa nostrę prędestinationis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 1. Prędestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.

RESPON. Dicendum, quòd si consideretur prędestinatio secūdum ipsum prędestinationis actū, prędestinatio Christi non est causa nostræ prædestinationis, cum vno & eodem actu deus prædestinauerit ipsum & nos: si autem consideretur prædestinatio secundum terminum prædestinationis, sic prædestinatio Christi est causa nostræ prædestinationis. Sic enim deus præordinauit nostram salutem, ab æterno prædestinando, vt per Iesum Christum compleretur. Sub prædestinatione enim æterna non solū cadit id, quod est fiendum in tempore, sed etiam modus & ordo, secundum quem est complendum in tempore.

AD PRIMVM ergo & 2m dicendum, quòd rationes illæ procedunt de prædestinatione secūdum prædestinantis actum.

AD 3m dicendum, quòd si Christus non fuisset incarnandus, Deus præordinasset homines saluari per aliam causam: sed quia præordinauit incarnationem Christi, simul cum hoc præordinauit, vt esset nostræ salutis causa.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum primum.*

TItulus non de qualitate, sed de identitate vel diuersitate adorationis quærit, an scilicet vna eademque adoratio (qualiscumque sit illa) terminetur ad Christi humanitatem, quæ ad illius terminatur diuinitatem. Et est ratio dubii huius, vsus Ecclesiæ & decretum quintæ syno-

*In cōci. 2. Cōstātino. quod est 5. generale ca no. 9.

QVAESTIO XXV.

De adoratione Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de his, quæ pertinent ad Christum in cōparatione ad nos. Et primo de adoratione Christi, qua scilicet nos cum adoramus. secundo, de hoc, quod est Mediator noster ad Deum.

Et circa primum quærūntur sex.

¶ Primo, Vtrum vna & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.

¶ Secundo, Vtrum caro Christi sit adoranda adoratione latriæ.

¶ Tertio, Vtrum adoratio latriæ sit exhibenda imagini Christi.

¶ Quarto, Vtrum sit exhibenda cruci Christi.

¶ Quinto, Vtrum sit exhibenda matri eius.

¶ Sexto, De adoratione reliquiarum sanctorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum una & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi, & eius humanitas.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō eadem adoratione adoranda sit humanitas Christi, & eius diuinitas. Diuinitas enim Christi est adoranda: quia est communis Patri & Filio: vnde dicitur Ioan. 5. Omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem: sed humanitas Christi non est communis ei & Patri. ergo non eadem adoratione adoranda est humanitas Christi & eius diuinitas.

¶ 2 Præt. Honor est proprie præmium virtutis, vt Philosophus dicit in 4. Ethic.* mereturautem virtus suum præmium per actum. Cum igitur in Christo sit alia operatio diuinæ & humanæ naturæ (vt supra habitum est†) videtur quòd alio honore sit veneranda humanitas Christi, & alio eius diuinitas.

¶ 3 Præt. Anima Christi si non esset verbo vnita, esset veneranda propter excellentiam sapientiæ & gratiæ, quam habet: sed nihil dignitatis est ei subtractum per hoc, quòd est vnita verbo. ergo natura humana in Christo est quæda m propria adoratione veneranda præter venerationem, quę exhibetur diuinitati ipsius.

SED CONTRA est, quòd in capitulis quintę Synodi sic legitur,† Si quis duabus naturis adorari dicit Christum (ex quo duę adorationes introducuntur) sed non vna adoratione deum verbum incarnatum cum propria ipsius carne adorat, sicut ab initio dei Ecclesię traditum est, talis anathema sit.

RESPON. Dicendum, quòd in eo qui honoratur, duo possumus considerare, scilicet eum cui honor exhibetur, & causam honoris, quod in litera affert, tractaturque hæc materia in 3. sen. dist. 9.

¶ In corpore articuli duo fiunt. primo distinguuntur termini: deinde respondetur quæsito. Distinguitur ergo primo id quod honoratur, secundo vnitas vel pluralitas honoris. Distinguuntur igitur in honorato res honorata, & causa honoris, & dicitur, quòd res honorata est tantum persona seu totum subsistens, & probatur excludo partes, ex vsu loquendi quia non dicimus manum honorari. Et quia hoc videtur pati calumniam, respondetur obiectioni, quòd partes quandoque dicuntur honorari, non secundum se, sed vt totum honoretur. Et declaratur a simili, in veste, nūtio, &c.

¶ Vbi habes aliam distinctionem honorati, scilicet secūdum se, vel secundum aliud in se. Totum enim honoratur secundum se, pars autem, imago, & nuntius, secundum aliud, hoc est totum in se partes, repræsentatum in se imagine, mittentem in se nuntio. Causa autem honoris est id, vnde habet honoratus excellentiam. Probatur: quia honor est reuerentia exhibita alicui propter sui excellentiam. Vnitas vero & pluralitas honoris distinguitur, quòd potest attendi vel secūdum causam honoris, vel secūdum terminum per se proprium adorationis. Et propterea si contingit in vno eodem homine inuenire diuersas causas honoris, erit illius honor vnus & multiplex. Vnus, ex parte personæ quæ terminus est: multiplex, ex parte causæ multiplicis, vt patet de vno homine honorato, & propter scientiam, & propter virtutē moralē seu theologalem.

¶ Con-

Infr. q. 58. art. 3. c. fi. & ad primū. Et 3. dist. 9. q. 1. arti. 2. q. 1. Et dist. 19. a. 1. ad 4. Et veri. q. 29. ar. 4. ad quartum.

*c.3.to.5.

†Q.præf. 19. art. 1.

¶ Conclusio responsiua quæsito est: Adoratio Christi est vna ex parte personæ adoratæ, & est plures ex parte causæ, diuinæ scilicet vel humanæ. Probatur primo cõclusio quo ad primam partem: quia in Christo vna tantum est hypostasis. Quo ad secundam, quia alia ratio honoris est sapientia diuina, alia sapientia humana.

Deinde probatur ex opposito: quia scilicet si essent plures hypostases in Christo, adoratio eius non esset vna, etiam ex parte adorati: sed totaliter adoratio Christi nõ esset vna, sed diuersa, & hoc est damnatum in synodis, &c.

¶ Circa primam distinctionẽ nota cautissime, quòd honorari vt causam honoris, non est honorari simpliciter, sed cum tali determinatione, ita quòd ly vt causa honoris, ẽ conditio diminuẽs honoratum, ita q̃ non valet argumentum, Sapientia honoratur vt causa honoris, ergo honoratur. Et hoc ꝓprie loquendo: quia honorari non est, nisi terminãtis passiue actum honorandi: non terminat autem honoris actum, nisi persona, cui exhibetur honor. Et hinc oritur, quòd Christo debetur simpliciter vna adoratio, & q̃ humanitas eius, vt abstrahit ab hypostasi, est inadorabilis sicut ceteræ causæ adorandi, inadorabiles sunt, proprie loquendo. Quia tamen inuenitur quandoque dictum de huiusmodi, quòd honorantur vel adorantur, ideo non faciẽdo vim in vocabulis, loquere, vt plures loquuntur, & intellige quòd ideo ecclesia Christum vnica adoratione adorat, dicendo ei, Miserere nobis, & non dicendo ei, Miserere, & intercede: quia ad vnitatem personæ respicit. Et hinc Synodi anathema processit contra adorantes Christum duabus adorationibus: proprie enim locuti sunt de honorato seu adorato.

¶ Rursus, circa eandem distinctionem nota, quòd causa honoris dicitur id, quo persona excellit. Hoc autem inuenitur dupliciter: vel per modum formæ, vt sapientia, virtus, status: vel per modum operationis, vt creare, gubernare, vincere, docere, misereri, &c. Vtrumque enim est, vnde quis excellit: excellunt enim homines non solum sapientia, potentia, virtute, dignitate, sed etiam quia vicerunt, quia docuerunt, quia ordinarunt, &c. Et vtrumque in litera hac habes, primum in corpore, secundum in responsione ad secundum.

¶ Circa distinctionem alteram ex litera sumptam de modo duplici, quo res adorata adoratui (vel secundum se, vel secundum aliud in se) aduerte primo ex litera illam haberi, dum dicitur de partibus, quòd non secundum se honorantur, sed totum in illis honoratur. Et subditur per quem modum potest aliquis honorari in exteriori, puta veste, imagine vel nuntio. Et his enim clara habetur dicta distinctio, dum totum secundum se honoratur, & quando partes honorantur, totum honoratur in partibus. Hoc n. est partem honorari, secundum q̃ totum est in parte. Et similiter vestis honoratur, secundum quòd persona ẽ sub illa: imago quoque veneratur, secũdum quòd repræsentata persona est in illa. Et similiter nuntius honoratur, secundum q̃ princeps est in illo.

¶ Aduerte secundo, quòd quia illa quodammodo honorantur, & quodammodo non (quia secundum se non honorantur, secundum vero aliud in ipsis honorantur) iccirco de eis & affirmatiua & negatiua verificantur. Dicitur enim, q̃ partes & huiusmodi non honorantur, (proprie (quia non secundum se) & q̃ honorantur, scilicet secundum aliud in ipsis. Et quoniam clauis est vna illius tractatus sententiæ hæc, dilucidãda amplius est, discutiendo illam.

¶ Secto igitur textu, duplicem esse opinionem circa honorationẽ personæ in suis extrinsecis, puta imagine, &c. Altera est, quòd persona honoratur in ipsis: quia habet esse in illis, sed quia per illa excitatur, conuertuntur homines ad personam illam honorandam: ita q̃ inter has opiniones tanta est distantia, quòd prima ponit extrinseca hæc terminare honorationem, non secundum se, sed secundum quòd persona est in illis: secunda autem ponit extrinseca hæc non terminare honorationem quouis modo. Et hinc dicunt secundo, quòd secundum primam extrinseca dicuntur honorari, iuxta secundam autem extrinseca non nisi abusiue, & communicando in nominibus cum vulgo dicuntur honorari: quod autem horum verius sit, inferius patebit. Sed hinc quamuis non habeatur ab Auctore prima opinio de verbo ad verbum, satis tamen insinuatur, cum dicitur, quòd totum honoratur in partibus, & quòd per hunc modum homo honoratur in exteriori, vt veste, imagine, aut nuntio. Clare autem aperitur inferius hæc sententia, cum non solum dicitur, quòd imago aut crux adoranda est, sed exprimitur terminatiue, dicendo motum in imaginem & personam esse vnum: si enim motus est in imaginem, imago ipsa nonnullus terminus est motus. Est ergo prima opinio Auctoris, inferius discutienda: nunc autem prælibata hæc sint, vt scias dubitare & discernere.

¶ Super

quòd simpliciter essent plures adorationes. Et hoc est quod in Synodis reprobatur. Dicitur enim in capitulis Cyrilli, † Si quis audet dicere assumptum hominem coadorari oportere deo verbo, quasi alterum alteri, & non potius vna adoratione honorificat Emanuelem, secundum quòd factum est caro verbum, anathema sit.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in Trinitate sunt tres, qui honorantur, sed est vna causa honoris: in mysterio autem incarnationis est econuerso. Et ideo alio modo est vnus honor Trinitatis, & alio modo est vnus honor Christi

Ad 2m dicendum, quòd operatio non est, quæ honoratur, sed est ratio honoris. Et ideo per hoc, quòd in Christo sunt duæ operationes, non ostẽditur, quòd sint duæ adorationes, sed q̃ sint duæ adorationis causę.

Ad 3m dicendum, quòd anima Christi, si non esset vnita dei verbo, esset id, quod est principalissimum in homine illo: & ideo sibi præcipue deberetur honor: quia homo est id, quod est potissimum in eo: sed quia anima Christi est vnita personæ digniori, illi personæ præcipue debetur honor, cui anima Christi vnitur. Nec per hoc tamen diminuitur dignitas animæ Christi, sed augetur, vt etiam supra dictum est.

*

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum secundum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore articuli cum distinctione respondetur duabus conclusioni bus. Prima est. Humanitas Christi vt res adorata, est adoranda adoratione latriæ. Probatur, quia ipsam sic adorari, nihil aliud est quam Verbum incarnatũ adorari. Probatur hoc a simili, sicut adorare vestem regis, est adorare regem vestitum. Secũda est, Humanitas Christi, vt ratio adorandi, non est adorãda adoratione latriæ sed dulia: hoc est, persona Christi honoranda est dulia ratione humanitatis, plenæ gratiæ &c. Declaratur hoc nõ esse inconueniens ex persona patris, quæ latria & dulia adoratur.

¶ Aduerte hic duo. Primum est, quòd adorari vt rem adoratam, contingit dupliciter: vel per se, vel per aliud. Et propterea persona christi per se adoratur latria, quia p deitatẽ, quæ est ipsa personalitas: per aliud vero dulia, quia per humanitatem, quæ est aliud ab ipsa. Et econtra humanitas Christi per aliud adoratur latria: per se autem non, sed dulia, vt ratio tamẽ adorãdi. Et hæc omnia in litera habentur, quamuis dicta distinctio non formaliter explicetur, sed ipsa Auctor vtitur.

¶ Secundum est, q̃ licet dulia, qua persona patris honoratur propter potentiam, & dulia, qua persona filii ratione humanitatis adoratur, non omnino sint eadem, quia illa est dulia communiter sumpta ad species dulię & latriæ: ista vero est species dulię distincta contra latriam, sicut diffinitio est genus ad diffinitionem & habitum) licet inquãtum sic, non officiat tamen processui litera persuasiuo ex rebis Glossarum, ad tollendam admirationem. Materia. n. hæc de se clarissima est: nam liquet personam Christi ratione diuersarum naturarum diuersimode honorãdam. Sed vt non nulla consonantia veritatis huius ad priscos monstraretur, allatum est illud quasi simile, de persona Patris.

¶ In hoc articulo, & specialiter i respõsione ad primum, vide quòd acceptari communionẽ sacram, aut sacrificio missæ assistentes, tam corpus, quã sanguinem domini cum adorare nos ex permur adoratione latriæ: nam vt Deũ summe honorantius non distinguẽdo inter corpus & eum, cuius est corpus: dicendo, domine, non sum dignus, & alias similes orationes. Adorationem siquidem dulię Christo debitam ratione humanæ naturæ, Ecclesia in mẽte retinet, nõ in vsu, ad euitandos (vt dictũ est) errores.

Psal. 7. glo. interlinearis ibid.

Li. 4. c. 3. circa princ.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum tertium.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore articuli, duo fiunt. Primo, in communi determinatur de duplici motu in imaginem, secundo, in speciali respondetur quæsito vna conclusione.

¶ Quo ad primum ex Aristotelis auctoritate distinguitur motus animæ, in imaginem duplex: vnus, vt in rem, alter, vt in imaginem. Primus est alius a motu in rem repræsentatam, secundus est vnus & idem cum motu in rem repræsentatã. Quo ad secundum conclusio responsiua est, Imago Christi est adoranda adoratione latriæ. Probatur, Imagini christi exhibetur reuerentia, & non vt

3. 2. q. 81. a. 3. ad 3. & q. 49. art. 4. ad 1. Et inf. ar. 4. cor. & arti. 5. ad 2. Et 3. dist. 9. q. 1. ar. 2. q. 2.

Articvlvs II.

Vtrum humanitas Christi adoranda sit adoratione latriæ.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd humanitas Christi non sit adoranda adoratione latriæ: quia super Psalm. 98. Adorate scabellum pedem eius, quoniam sanctum est, dicit Glos. Caro a Verbo Dei assumpta, sine impietate adoratur a nobis, quia nemo carnẽ eius spiritualiter manducat, nisi prius adoret: non illa dico adoratione quæ latria est, quę soli Creatori debetur: caro autem Christi est pars humanitatis. ergo humanitas Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 2 Præ. Cultus latriæ nulli creaturæ debetur: ex hoc enim reprobantur gentiles q̃ coluerunt & seruierunt creaturæ, vt dicitur Roma. 1. sed humanitas Christi est creatura. ergo non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 3 Præt. Adoratio latriæ debetur Deo in recognitionem maximi dominij, secundum illud Deuter. 6. Dominum Deum tuum adorabis, * & illi soli seruies: sed Christus, secundum quòd est homo, est minor patre. ergo humanitas eius non est adoratione latriæ adoranda.

Sed contra est, quòd Damas. dicit in 3. li. * Adoratur autẽ caro Christi incarnato verbo Deo, non propter seipsam: sed propter vnitum ei secundum hypostasim verbũ Dei. Et super illud Psal. 98. Adorate scabellum pedum eius, dicit glo. † Qui adorat corpus Christi, non terram intuetur: sed illum potius, cuius scabellum est, cuius in honore scabellum adorat, sed Verbum incarnatum adoratur adoratione latrię. ergo & corpus eius, siue eius humanitas.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est *, honor adorationis proprie debetur hypostasi subsistenti: tamen ratio honoris potest esse aliquid non subsistens, propter quod honoratur persona, cui illud inest. Adoratio igitur humanitatis Christi, dupliciter potest intelligi. Vno modo, vt sit eius, sicut rei adoratæ, & sic adorare carnem Christi, nihil est aliud, quàm adorare Verbum dei incarnatum, sicut adorare vestem regis, nihil est aliud, quàm adorare regem vestitum. Et secundum hoc, adoratio humanitatis Christi est adoratio latriæ. Alio modo, potest intelligi adoratio humanitatis Christi, q̃ sit rõne humanitatis Christi, pfectæ omni munere gratiarũ, & sic adoratio humanitatis Christi non est adoratio latriæ, sed adoratio duliæ, ita scilicet, quòd vna & eadẽ pson Christi adoretur adoratione latriæ, propter suam diuinitatem, & adoratione duliæ, propter perfectionem humanitatis. Nec hoc est inconueniens, quia ipsi Deo patri debetur honor latriæ propter deitatem, & honor duliæ propter dominiũ, quo gubernat creaturam. Vnde super illud Psalm. 7. Domine Deus meus in te speraui, dicit glossa. * Domine omnium, per potentiam, cui debetur dulia: Deus omnium per creationẽ, cui debetur latria.

Psal. 7. glo. interlinearis ibid.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd glo. illa non est sic intelligenda, quasi seorsum adoretur caro Christi ab eius diuinitate: hoc enim contingeret solum hoc modo, si esset alia hypostasis Dei, & hominis, sed quia, vt Dama. † dicit, si diuidas subtilibus intelligentijs quod videtur, ab eo quod intelligitur, inadorabilis est, vt creatura, scilicet, adoratione latriæ. Et tunc sic intellectæ, vt separatæ a dei verbo deberetur sibi adoratio duliæ: non cuiuscumque (puta, quæ communiter exhibetur alijs creaturis) sed cuiusdam excellentioris, quam hyperduliam vocant.

Et per hoc etiam patet responsio ad 2m & 3m, quia adoratio latrię nõ exhibet humanitati Christi ratione suipsius: sed ratione diuinitatis, cui vnitur, secũdum quam Christus non est minor Patre.

Articvlvs III.

Vtrum imago Christi sit adoranda adoratione latriæ.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd imago Christi, non sit adoranda adoratione latriæ. Dicitur enim Exodo. 20. Non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem: sed nulla adoratio est facienda contra Dei præceptum. ergo imago Christi non est adoranda adoratione latriæ.

¶ 2 Præter. Operibus gentilium non debemus communicare, vt

N est res

Universidad de Deusto
Biblioteca

est res quædam, ergo vt imagini. ergo eadem reuerentia, quæ Christo exhibetur, ergo est adoranda adoratione latriæ. Antecedens pro prima parte experientia testatur. Pro secunda probat litera quia reuerentia non nisi rationali naturæ debetur. Prima consequentia probatur ex sufficienti distinctione motus animæ in imaginem: destructo enim altero mẽbro reliquum optime infertur. Secunda autem consequẽtia probatur ex eadem Aristotelis doctrina, quia motus in imaginem vt sic, est vnus cum motu in rem repræsentatam. Tertia demum consequentia probatur, quia Christus adoratur adoratione latriæ.

¶ Circa radicẽ processus, propositionem, scilicet illam ex Arist. Motus in imaginem, inquantum imago, est idẽ cum motu in rem, dubium ex multiplici capite occurrit. Primo enim obiicitur ex parte motus: secundo, ex parte imaginis: tertio, ex parte vnitatis. Ex parte siquidem motus dicitur, quòd propositio est vera de motu apprehensiuo in quo illa vtitur Aristoteles, vt est motus intellectus & memoriæ.

Li.4.ca.17. non longe a prin.

Non est autem vera de motu appetitiuo, in quo vtitur illa hic Auctor. Adoratio enim actus est moralis virtutis, ac per hoc appetitiuæ partis. Eadem quippe intellectione cognoscitur imago & imaginatum: quia vnum relatiuorum definit reliquum. Et si quis definite nouit vnum correlariuum, definite nouit reliquum, vt dicitur in Prædicamentis. Quicumque autẽ amat Patrem, non propterea amat filium. 1

¶ Ex parte vero imaginis, quia imago vt imago, est relatiuum: nulla autem relatio realis creata, aut rationis, adoranda est adoratione latriæ.

¶ Ex parte autem vnitatis, quia vel intelligitur de motu vno simpliciter, vel secundum partem seu aliquid: non de motu vno simpliciter, quia falsum diceretur. Nam motus in rem secundum se immediate, & in illammet mediante sua imagine, non est omnino idem, vt patet. Si secundum aliquid, tunc ex hac propositione non infertur propositum, quia ex motus vnitate secundum quid, non sequitur vnitas specifica adorationis imaginis, & exemplaris, quæ tamen in litera infertur, quia latria adoranda imago Christi dicitur, qua Christus adoratur.

¶ Dubium rursus circa processum eundem ex Durand. in 3. sen. ten. dist. 9. q. 2. occurrit. Nam primo impugnat processum hunc ex eo quòd aliud est, motum in imaginem & rem esse vnum, & aliud imaginem & rem esse vnum. Primum enim est verum, secundum falsum. nam sunt correlatiua quæ licet simul apprehendantur, dicuntur tamen & sunt diuersa, relatiui enim esse est ad aliud se habere. Ad propositum autem oporteret imaginem & rem esse vnum, seu vnius rationis, si adoratio rei deberet exhiberi imagini. K

¶ Deinde dicit, quòd imago Christi, nec vt res, nec vt imago, proprie loquendo adoranda est latria, quia latria soli Deo debetur per se, & cõiunctis sibi (vt humanitati Christi) per accidẽs; imago autẽ, vt imago est creatura, est extrinseca a Deo, & ideo nec per se, nec per accidens, terminus est adorationis latriæ.

¶ Tertio dicit, quòd commune dictum quod auctor in litera tradit, est improprie dictũ, & exponendũ est, quia res cognita seu rememorata p imaginẽ, ad præsentiã imaginis adorat, ac si esset i se pẽsens, nõ q̃ adoratio ad imaginẽ aliquo mõ terminet.

¶ Ad horum euidẽtiã, sciendum est, quòd distinctio in litera posita ex Aristot. de imagine vt est res quædam, & vt est imago, potest dupliciter intelligi.

¶ Primo, vt distinguatur imago in imaginem materialiter, vel formaliter, puta in aurum, vel figuram seu relationem. Et consequenter quòd dicamus adorari imaginem Christi non secundum materiam, sed secundum formam, hoc est figuram Christi, vel relationem ad Christum. Et hic sensus acceptus videtur cõmuniter, quantum memini. Et quoniam tam figura q̃ relatio, longe est a creatoris natura, ideo aut falso aut improprie dictum putatur, quòd imago Christi sit adoranda, adoratione latriæ. Ca. 6. circa medium

¶ Sed hunc sensum longe esse a vero seu sua Aristotelis & Auctoris, patet ex duobus. Primo, quia imago vt res quædam comprehendit imaginem & secundum materiam, & secundum formam, vt quędam res est: imago enim Cęsaris sumitur, vt res quędã ex parte materię si sumatur vt marmorea, aut aurea. Et similiter sumitur vt res quędã ex parte formæ si sumatur vt secundum talis lineamẽta, colores &c. vel vt est relatio quædam siue realis, siue rationis. Hæc enim omnia sub vno membro distinctionis comprehenduntur, scilicet sub imagine, vt res quædam est, licet exempla dentur de materia: quia manifestius habet ratio nem cuiusdam rei. Secundo, ex eo quòd motus in imaginem vt est figura quædam vel relatio, non est vnus cum motu in rẽ, sed diuersus ab illo. Sistit enim intellectus & affectus in figuræ & relationis consideratione & complacentia, vt patet, dum alicui forma ipsius figuræ placet, velletque illam relationem habere ad se, vel aliquem suorum, ex quo est ita pulchra. Est enim tunc motus animi in imaginem formaliter, & tamen non in rem: immo oppositum motum habet quandoque versus rem, puta, quia displicet, quòd imago tam pulchra, sit imago illius, cuius est. Dupl.

¶ Est igitur secundo modo intelligendum, quòd res contra imaginem distinguitur quo ad vtriusq; proprium actum, ita q̃ imago terminat motum vt res, quatenus exercet actum rei cuiusdam, vt res est, & similiter terminat motum, inquantum imago, quatenus exercet actum imaginis. Et quia res vt res in se, est quædam entitas, ideo tunc terminat ut res, quando ratione sui siue formaliter, siue materialiter terminat. Et quia imago tunc tantum exercet actum imaginis, quando ratio eius actus est exemplar, ipsa autem est conditio agentis. sic enim tantum motus tam apprehensiuus quàm appetitiuus in ipsam, ad exemplar suum terminatur, ideo motus in imaginem, quatenus est imago, est in ipsam quidem, sed secundum aliud in ipsa: in ipsam quidem, quia ipsa est, quæ exercet actum terminandi motum, quia in ipsa est exemplar ad quod ducit. Secundum aliud uero in ipsa, quia ratio terminandi est exemplar quod est aliud ab ipsa, & constat quòd est in ipsa. Ex his autem est facile perspicere, & efficaciam processus literæ, & veritatem doctrinæ eius, & causam defectus aliorum declinantium: habetur siquidem hinc, quod motus adorationis, quo imago Christi veneratur: terminatur ad imaginem Christi, & uere & proprie loquendo. Et quia terminatur ad ipsam, non quatenus est res hoc est non quatenus exercet actum rei in se, siue secundum rem, quæ est forma siue secũdum rem quæ est materia, sed quatenus est imago, hoc est, quatenus exercet actum imaginis, ideo Christus, cuius est imago, est rõ q̃ imago ei' adorat, & esse Christum in imagine, est conditio, in qua ratio adorandi monet ad adorandum, & terminat adorationem. Et propterea non exhibetur adorationis honor creaturæ, sed creatori: quia non exhibetur conditioni adoratæ rei, sed rationi adorandi, quæ est ipse Christus. Et hoc est quod in litera dixit Auctor, quòd per hunc modũ, scilicet quo totum in parte honoratur, adoratur etiam quis in imagine. Habes & falsum intellectũ Aristotelicæ propositionis, causam fuisse erandi. A

¶ Ad obiecta cõtra dictam ꝓpositionẽ ex parte motus, iam patet q̃ vera est de vtroque motus genere, scilicet appetitiui & apprehensiui: quoniam impossibile est intelligere aut colere imaginem, vt exercet imaginis actum, nisi terminus apprehensionis vel appetitus sit res repræsentata, quia ipsa est tunc ratio terminandi vtrumque motum. In æquinoco quoque laborant obiecta ex pte imaginis: quoniam, vt iam patet, ignorant imaginem vt exercet imaginis actum, quæ cum adoratur, non relatio, nec figura, sed persona adoratur repræsentata i imagine, vt in conditione in qua adoratur. Li. 2. ca. 11. huius tractũ

¶ Ad obiecta ex parte vnitatis dicitur, quòd est sermo de vnitate simpliciter, hoc est specifica, quia est sermo de vnitate motus secundum per se primo terminum, ex quo vnitas specifica motus sumitur. Nec obstat differentia penes esse sine medio vel cũ medio, quia non inuenitur hic medium ex parte termini, sed solum secundum conditionem diuersam eiusdem termini: eadem siquidem persona repræsentata, terminat formaliter motum vel in seipsa, vel in sua imagine. Conditiones autẽ, quia non variant speciem termini, consequenter nec speciem motus in terminum. D

¶ Ad obiecta autem Durandi dicitur, quòd sane intellecta imagine, vt imagine, imago & repræsentata res, sunt idem, quo ad formalem rationem terminandi motum (quod ipse non vidit) & ideo optime infertur, quòd honor exhibitus rei, exhibendus est imagini. Error enim fuit, quia non est intellectum quid importet imago, ut imago in actu exercito.

¶ Ad aliam obiectionem eiusdem dicitur, quòd imago Christi, proprie loquendo, est adoranda adoratione latriæ, quę soli Creatori debetur. Distinctio autem ab obiiciente inducta, de per se vel per accidens coniuncto refutanda est, vt insufficiens. Distinguitur siquidẽ in primo articulo huius quæstionis honorari vt rem honoratam, dupliciter, vel secundum se, vel secundũ aliud. Et ad secundum modum, vt ibi dicitur, & declaratum est, speciat adorari personam in sua imagine exhibetur siquidẽ Christi imagini latria, vt termino secundum Christum in ipsa, vel Christo in sua imagine, quorum neutrum est aliud, quam exhibere latriam Creatori Ieiu Christo. E

¶ Ad tertium eiusdem dicitur, quòd Auctoris & commune dictum est proprie dictum, & non est ob ignorantiam quorundã, inter impropria locandum, vt obiiciens facit. Cuius error ex hoc potest conuinci, quòd si imago Christi non nisi quia ad memoriam, aut cognitionem reducit Christi, adorari dicitur, posset pari ratione quælibet res, quatenus reducit in memoriam Christi, adorari adoratione latriæ. Et si hoc ponas in practica, percipies, & videbis quòd Ecclesia non ideo imaginem Christi adorat, quia fecit sibi eam signum rememorativum Christi: sed quia imago Christi adoranda latria est, ideo eam adorat. Si autem esset huiusmodi adoratio, nostra lege aut consuetudine posita, fictis istiusmodi rememorativis, quis Ecclesiam a iudæorum priscorumque quorundam imaginum cultui detrahentium moribus eripuisset? quis iuste damnasset læsæ maiestatis, iniuriantes imaginibus principum? Monstrant læsæ, imagines quia imagines honorandas, aut dehonorandas esse.

¶ In responsione ad primũ eiusdem artic. circa imagines Dei, dubium occurrit, an sint licitæ. Et est ratio dubii, quia auctoritas Damasceni in litera damnat illas tanquam infidelitatis, & impietatis. Et eadem est ratio nũc de deitate, quæ erat in veteri lege quo ad rẽ figurabilem vel nõ, secundum se: cõstat autem in veteri lege, imagines Dei esse prohibitas: occasio quoque falsæ opinionis de deo ex imaginibus, eadem vtrobique est. Vnde non desunt doctores reprehendentes imagines fidei Trinitatis.

¶ In oppositum autẽ est Ecclesiæ vsus, admittens Trinitatis imagines, repræsentantes non solũ Filium incarnatũ, sed Patrem ac Spiritumsanctum. Ad sunt & literæ huius verba ionãtia, quòd postquam Deus est incarnatus, potest In corp. ar.

adorari in imagine.

¶ Ad huius rei cuidentiã aduertendũ est, tripliciter posse formari imagines Dei, excluso incarnationis mysterio. Primo, vt res diuina figuretur per imagines. Et sic, insipientiæ quo ad partem apprehensiuam, & impietatis secundum partem appetitiuã, est figurare quod diuinum est, vt Damas. dicit. Et hac ratione damnantur imagines dei, vt deus est, & ingerunt erroneam de Deo opinionem. Et hoc modo in Ecclesia dei constat non haberi imagines dei.

¶ Secundo, vt species Dei in scripturis traditæ figurentur: sicut cum depingitur Spiritussanctus in forma columbæ, non vt Spiritussanctus figuratus lineamentis columbæ monstretur, sed vt species in qua apparuit Spiritussanctus, figurata monstretur. Et hoc frequenti vsu Ecclesia passim efficit & de deo, & de Christo, & de angelis, & de sanctis, vt patet cum Deus depingitur imaginibus specierum, in quibus visus dicitur in testamento veteri, vt in forma senis antiqui, scilicet dierum, Daniel, 7. & Christus in forma agni, & angeli, cum sex alis. & Euangelistæ in forma quatuor animalium. Et hæc non solũ pinguntur, vt ostendantur, sicut Cherubim olim in templo, sed vt adorentur, vt frequens vsus ecclesiæ testatur. B

¶ Tertio, vt ex similioribus apud nos etiam fictis, ad infigurabilia ascendamus: sicut angelorum imaginem, facimus iuuenẽ pulchrum, alatum, cum diademate, non quòd talis sit angelus, sed vt vel ex similiori sibi natura, scilicet humana (appositæ sanctitate per diadema, & iuuentute pro perfectione, & alis confictis pro celeritate) vel sic ex sensibilibus ad insensibilia venerando ascendamus. Et hoc modo, alicubi Spiritussanctus in forma senis, orbem pugillo concludentis, &c. figuratur. Hic autem tertius modus satis propinquus est ritui paganorum, figurantium Deum diuersimode, prout causa est diuersorum effectuum, vt in forma Minervæ ratione sapientiæ, & huiusmodi. C

¶ His præmissis sciendum est, quòd figurare diuinum primo modo, est actus ex suo genere malus moraliter, quia cadit super repugnante materiam: repugnat siquidem deitati figurabilem esse. Figurare autem Deum secundo vel tertio modo ad actum infunctionis, est actus ex suo genere bonus, quoniam naturale est homini per sensibilia discere insensibilia. Vnde picturæ codices sunt populorum, sicut libri, in quibus per hęc sensibilia

Universidad de Navarra Biblioteca

cerentur intelligibilia contemplari, propter eruditos sunt, & sic Moyses statuas constituit angelorum in templo. Sed ad actum cultus figurare hæc, actus est solitarie sumptus, non bonus nec eligibilis, sed declinabilis: sicut occidere hominem, si solitarie proponatur, non est actus eligibilis aut laudabilis, sed si nihil adderetur, malus & vituperabilis: sed si figurate Deum ad actum cultus, vestiatur quibusdam circunstantiis (puta auctoritate Ecclesiasticæ consuetudinis, securitate ab errorū occasione, pietate q; colētium (redditur actus ille honestus: sicut si occidere hominē, induatur circunstantia publicæ potestatis, actū præcipientis propter iustitiam, ac commune bonum, erit occidere hominem, actus honestus.

¶ Cauere ergo oportet, ne facilis sit sententia contra quamcunque partem: habenda siquidem in primis est ratio erroris. Nam si ex falsa aliqua opinione de Deo aut Angelis &c. aliqua processit aut perseverat imago tertii modi, vel secundi inusitata, abolenda esset, & instruendus populus. Dico autem vel secundi inusitata, quia etsi ad repræsentationem historiæ Deus depingitur in forma rubi aut dēdis, loquētis Moysi, & similium visionum, quia tamē Ecclesia non consuevit omnia figuralia proponere vt colenda, ideo cauendum est ne noua abusio introducta sit, puta, si petra adoraretur p Christo, quia scriptum est, Petra autem erat Christus: si vero nulla talis opinio aut præsumptio intervenit, sed antiquus Ecclesiæ vsus seruatur, nullusque occasionem errandi accipit (quia plebs est bene instructa in fide, & credit Deum spiritum esse, & in omnibus recte cum ecclesia sentiunt) non video peccatum aliquod in huiusmodi cultu imaginum, tam secundi, quàm tertii modi. Et secundus quidem authoritatem habet ex sacra scriptura, & ecclesiæ vsu manifeste. K

¶ Tertius autem, quia originaliter secundum partes est ex sacra scriptura (quamuis non tota imago) & ecclesiæ vsu approbatur, non solum tolerabilis, sed licitus mihi videtur: ex eo.n. quòd cultus Deo exhibetur in imagine, non impie aut præsumptuose, sed ab ecclesia propositæ actus adorationis circa debitā materiam versatur, ac per hoc nullam peccati rationem habet. Et si sic est, non videntur cassandæ Trinitatis imagines in forma senis, crucifixum sustinentis columba intermedia: partes enim imaginis huius ex sacra sunt Scriptura. Et de filii & Spiritus sancti imaginibus constat. De Patris autem ex Daniele habetur cap. 7. cum dicitur de Filio, quòd peruenit id antiquum dierum, hoc est deum patrem. Et hoc. vt dictum est, vbi nulla est occasio erroris,

¶ Non laudo tamen huiusmodi multiplicationem imaginum Trinitatis aut deitatis, aut Dei patris, aut Spiritussancti, nisi in specie columbæ & ignæ linguæ super discipulos: sed potius tamquam infigurabilis, tamquam supra nubem aliquam aueam latens, pingendus esset Deus, vnde effectur creationis proueniret, ut vel sic erudiretur plebs, quòd Deus est spiritus infigurabilis, sicut Moyses absque sedente sedem impositam angelis statuens, Deum intelligi & coli super omnia quiescentem, regnantem, prospicientem ac iudicantem ordinauit sapientissime. Imagines enim codices sunt populorum, & propterea a multis reprehendūtur, tamquam occasionem errandi præbentes, quantum est ex se. Et verum dicerent, nisi conditiones prædictæ executa rent actum, vt dictum est.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta, quoniam aliqualiter omnia verum cōcludunt, dum Dei imagines solitarie proponitæ dissonant & auctoritate fulcæ ecclesiasticæ consuetudinis, securitateq; ab errore concurrentes, cum origine a sacra Scriptura in toto vel parte, honestantur.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum quartum.*

TItulus de cruce Christi loquitur, siue illa in qua passus est Christus, siue quacumque alia, vt est crux Christi.

¶ In corpore articuli duæ sunt partes. Primo, determinatur in communi de re honorata, & qualitate adorationis. Et dicuntur quatuor. Primum est, Soli rationali naturæ debetur honor, intellige ratione sui. Secundum est, Creaturæ insensibili non debetur honor, nisi ratione rationalis naturæ. Tertium est, dupliciter creaturæ insensibili ratione naturæ rationalis honor debetur, vel ratione repræsentationis, vel ratione coniunctionis quomodolibet, declaratur hoc exemplis imaginis, & vestis regiæ. Quartum est, Vtroque modo eadem exhibetur reuerentia, quę exhibetur & regi. In secunda parte respondetur in speciali de cruce Christi, distinguendo, vel de cruce illa, in qua Christus pependit: vel de quacumqi alia. Et de prima quidem respondetur vna conclusione habēte duas partes, quòd est veneranda vtroque modo, & adoratione latriæ, qua Christus adoratur, & declaratur quo ad singula clare. De cruce vero Christi in quacumque alia materia respondetur, quòd est adoranda etiam latria, inquantum repræsentatiua Christi, sicut Christi crucifixi imago. Omnia clare patent in litera, aduertendo quòd allocutio crucis pro effectu affertur, adorationis eiusdem, qua Christus adoratur: ex eo enim quòd ipsam alloquimur quasi Christum, signum est, quòd ad ipsam vt Christum nos recurrimus. Et propterea allocutio fit etiam ad crucem in omni materia, & non ad illam tantum, in qua Christus pependit.

¶ Aduerte hic, quòd Durādus vbi supra, & Ioan. Capreolus crediderunt Auctorem retractasse hic, quod in 3. senten. dixerat, crucem illam, in qua pependit Christus, esse adorandam non solum vt imaginem Christi latria, sed vt quandam rem Christi hyperdulia, quasi crux illa Christi non sit capax adorationis, vt est quædam

res Christi. Parcant mihi Domini isti: non retracta- A uit, sed magnificauit hic Auctor doctrinam ibi traditam, quoniam crucem illam vt quandam Christi rem per contactum, ibi hyperdulia, hic latria adorandam dixit. Hoc enim patet non esse reuocationem dicti, quòd crux illa vt quædam Christi res est veneranda, sed magnificationem illius dum ab hyperdulia ad latriam ascenditur.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum quintum.*

IN corpore arguēdi vnica conclusio, habēs duas partes: beata virgo est adoranda nō latria, sed hyperdulia. Probatur primo pars negatiua. Nulli rei venerabili sim se, nisi soli Deo debetur latria. Ergo nulli puræ creaturæ rōnali. ergo beatæ Virgini non debetur latria. Antecedens in illa parricula, venerabili secundum se, excludit & creaturas insensibiles (quales sunt imagines & cruces, quæ non sunt venerabiles) excludit & humanitatem Christi, quæ secundum se non est venerabilis, vt res adorata, vt patet ex dictis superius. Ambo enim adorantur latria, vt patet ex auctoritatibus. & ideo in litera, apponitur ly puræ, cum dicitur puræ creaturæ. Consequētia prima probatur, quia creatura rationalis est capax secundum se honoris: secunda autem, quia beata Virgo, est pura creatura rationalis. Secunda autem pars probatur, quia veneranda est eminentius creaturis ceteris, quia est mater Dei.

¶ In hoc articulo & specialiter in responsione ad tertiū, dubiū occurrit, quia non debet esse minoris eōditionis res veneranda secundū se & secūdū aliud, quàm si esset solum veneranda secundū aliud, quoniam venerabilitas secundū se, non est conditio diminuens rationē venerabilitatis: sed beata Virgo si non esset venerabilis secundum se, sed solū ratione Christi, vt crux, adoraretur latria non minus quam crux Christi, quia intrinsece fuit illi coniuncta. ergo etiam nunc vt res coniuncta Christo, adoranda est latria, & secundum seipsam, hyperdulia. Et confirmatur, quia iam dictum est, quòd non inconuenit vnam & eandem personam adorari duplici adoratione.

Vtrumque autem venerantur homines eadem veneratione, qua venerantur & regem. Si ergo loquamur de ipsa cruce, in qua Christus crucifixus est, vtroque modo est a nobis veneranda: vno scilicet modo, inquantum repræsentat nobis figuram Christi extēsi in ea: alio modo ex contactu ad membra Christi, & ex hoc quòd eius sanguine est perfusa. Vnde vtroque modo adoratur eadem adoratione cum Christo, scilicet adoratione latriæ. Et propter hoc etiā crucem alloquimur, & deprecamur quasi ipsum crucifixum. Si vero loquamur, de effigie crucis Christi in quacumque alia materia (puta, lapidis vel ligni, argenti vel auri) sic veneramur crucem tantum, vt imaginem Christi, quā C veneramur adoratione latriæ, vt supra dictum est*.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd in cruce Christi quantum ad intētionem, vel opinionem infidelium cōsideratur opprobriū Christi: sed quantum ad effectum nostræ salutis consideratur virtus diuina ipsius, quæ de hostibus triumphauit, secundum illud Coloss. 2. Ipsum tulit de medio, affigens illud cruci, & spolians principatus, & potestates, traduxit confidenter, palam triumphās illos in semetipso. Et ideo dicit Apostolus 1. ad Corint. 1. Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est: his autem, qui salui fiunt, ideſt nobis, virtus Dei est.

AD 2um dicendum, quòd crux Christi, licet non fuerit vnita verbo Dei in persona: fuit tamē ei vnita aliquo alio modo, scilicet per repræsentationē & contactū. Et hac sola ratione exhibetur ei reuerētia.

AD 3um dicendum, quòd quantum ad rationem contactus membrorum Christi, adoramus non solum crucem, sed etiam omnia quæ sunt Christi. Vnde Dama. * dicit in 4. lib. pretiosum lignum vt sanctificatum tactu sancti corporis & sanguinis, decenter adorādum clauos, indumenta, lanceam, & sacra eius tabernacula, quæ sunt præsepe, spelunca, & huiusmodi. Ista tamen non repræsentant imaginem Christi, sicut crux, quæ dicitur signum filij hominis, quod apparebit in cælo, vt dicitur Mat.

24. Ideoque mulieribus dixit angelus, Iesum quæritis nazarenum crucifixum: non dixit lanceatum, sed crucifixum. Et inde est quòd crucem Christi veneramur in quacumque materia, non autem imaginem clauorum, vel quorumcūque huiusmodi.

ARTICVLVS V.

Vtrum mater Christi sit adoranda adoratione latriæ.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd mater Dei sit adorāda adoratione latriæ. Videtur enim idē honor esse exhibendus matri regis, & regi, vnde dicitur 2. Reg. 2. quòd positus est thronus matri Regis, quæ sedit ad dexteram eius. Et Aug. dicit in sermone de Assumptione, * Thronū Dei, & thalamum Domini cæli, atque tabernaculum Christi dignum est ibi esse, vbi est ipse: sed Christus adoratur adoratione latriæ. ergo & mater eius.

¶ 2 Præt. Dama. † dicit in 4. lib. q honor matris refertur ad filium: sed filius adoratur adoratione latriæ. ergo & Mater.

¶ 3 Præt. Coniunctior est Christo mater eius, quàm crux: sed crux adoratur adoratione latriæ. ergo & mater Christi est adoratione latriæ adoranda.

SED CONTRA est, quòd mater Dei est pura creatura. nō ergo ei debetur adoratio latriæ.

RESPON. Dicendum, quòd quia latria soli Deo debetur, nulli creaturæ debetur latria, prout creaturam secundum se veneramur. Licet autem creaturæ insensibiles, non sint capaces venerationis secundum seipsas, creatura tamen rationalis est capax venerationis secundum seipsam. & ideo nulli puræ creaturæ rationali debetur cultus latriæ. Cum igitur beata Virgo sit pura creatura rationalis, non debetur ei adoratio latriæ: sed solum veneratio duliæ, eminētius tamen quàm cereris creaturis, inquantum ipsa est mater Dei, & ideo dicitur quòd debetur ei non qualiscūq; dulia, sed hyperdulia.

AD PRIMVM ergo dicendum, q matri regis non debetur æqualis honor honori, qui debet regi

¶ Ad hoc dicitur, q licet venerabilitas secundum se, non distrahat rationem venerabilitatis, immo est perfectior differentia eius, distrahit tamen rationem venerabilitatis ratione alterius, ita q venerabile ratione alteries, distrahitur per venerabile secūdum se. Exemplū, per se subsistere nō distrahit rationē entis, sed est perfectior illius modus, sed distrahit rationem entis in alio, puta, accidentis. Et ideo cum latria inter creaturas debeatur soli venerabili ratione alterius, consequens est quòd quodcumque creatum est secundum se venerabile, non sit ratione alterius venerabile latria.

¶ Et si contra hoc instetur, quòd distractio ista est vera in essentialibus, nō autem in accidentialiter coniunctis, qualiter iunguntur duæ rationes adorabilitatis, in vna persona, respondeatur, quòd nos non dicimus oppositum, sed respondemus argumento de conditione distrahente.

¶ Ad materiam autem dicimus, cum Auctore in artic. 3. ad 3. quòd occasio erroris vitanda facit vt rationalis creatura non adoretur, vt imago Dei: & pari ratione, vt res coniuncta Christo, ne scilicet, motus adorationis sistat in rationali natura secundum se. Quocirca, sicut personam Christi, non nisi latria veneramur, ad euitandum errorem recurrentium ad Christum, vt putam creaturā, ita personam beatæ Virginis sola hyperdulia honoramus, ad euitandum errorem eorum, qui latriam terminarent ad beatam Virginem secundum se. Non enim plebs tantum penetraret, vt

2.2.q.103. arti.4.ad 3. Et 3. dist.9. q.1. ar.2.q. 4.

In Dionys. de diuin. nominū Hym.

Argumento ad 3.

2.2. q.103. 2.4.ad 2. Et 3.di.9. q.1. ar.2.q.3.

In lib. de assumptione beatæ Mariæ c.6. circa medium tom.9.

Li.4.ca.15. post medium

D.844.

adoraret latria Christum in beata Virgine? & seorsum adoraret hyperdulia ipsam secundum se beatam Virginē, sine qua discretione error accideret. & ideo simpliciter dicitur, quòd non est adoranda latria, sed hyperdulia.

In argu. 1.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ quintæ Articulum sextū.*

Art. præce.

TItul⁹ hic clarissimus est.

¶ In corpore artic. li, vnica est cōclusio dupliciter probata.

3.2.q.96.a.4.3.

Conclusio est, Reliquiæ sanctorum qualescumque congruo honore venerari debemus, & præcipue eorum corpora. Probatur primo: Affectus alicui, venerat etiā illa, quæ de ipso post mortem relinquuntur, sed sanctos dei veneramur. ergo eorū reliquias venerari debemus, & præcipue eorum corpora. Maior probatur, auctoritate Augustini. Minor p̄batur ex quatuor: quia sancti sunt Christi membra, quia dei filii, quia amici, quia nostri intercessores. Pars autem specificata in conclusione. s. præcipue eorū corpora, manifestatur ex tribus: quia templa Spiritus sancti inhabitantis: quia organa Spiritus sancti operātis p ea fuerūt: quia sunt corpori Christi configuranda. ¶ Secundo probat conclusio, quia deus sanctorum reliquias honorat miraculis, ergo & nos debem⁹ honorare.

Cap. 73. in prin. habetur iter opera Aug. to. mo. 3.

Li. 1. ca. 13. tom. 3.

debetur tamen ei quidam honor consimilis ratione cuiusdam excellentiæ. Et hoc significant auctoritates * inductæ.

AD 2^m dicendum, q̄ honor matris refertur ad filiū, quia ipsa mater est propter filium adorāda: nō tamen eo modo, quo honor imaginis refertur ad exemplar, quia ipsa imago prout in se consideratur vt res quædā, nullo mō est venerāda.

AD 3^m dicendum, quòd crux non est capax venerationis prout in se consideratur, vt dictū est*: sed beata Virgo s̄m seipsam est venerationis capax. & iō nō est similis rō.

ARTICVLVS VI.

Vtrum reliquiæ Sanctorum sint adorandæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd Sanctorum reliquiæ nullo modo sint adorandæ. Non enim est aliquid faciendum, quod possit esse occasio erroris: sed adorare mortuorum reliquias videtur ad errorem Gentiliū pertinere, qui mortuis hominibus honorificētiā impendebant. ergo nō sunt sanctorū reliquiæ adorandæ.

¶ 2 Præt. Stultum videtur rem insensibilem venerari: sed sanctorū reliquiæ sunt insensibilia corpora. ergo stultum est eas venerari.

¶ 3 Præt. Corpus mortuum non est eiusdem speciei cum corpore viuo, & per cōsequens non videtur esse numero idem. ergo videtur q̄ post mortem alicuius sancti corpus eius non sit adorandum.

SED CONTRA est, quod dicit in li. de Ecclesiasticis dogmatibus * Sanctorum corpora, & præcipue beatorū martyrum reliquias, aesi Christi membra, syncerissime honoranda. s. credimus. Et postea subditur, Si quis contra hanc sententiam velit esse, non christianus, sed Eugnominianus & Vigilantianus creditur.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Aug. dicit in li. de ciui. Dei †. Si paterna vestis & anulus, ac si quid est huiusmodi, tāto carius est posteris, quanto erga parentes est maior affectus, nullo modo ipsa spernenda sunt corpora, quæ vtiq; multo familiarius atque cōiunctius, q̄ quælibet indumēta gestamus. hæc enim ad ipsam naturā hominis pertinent. Ex quo patet, quòd qui habet affectum ad aliquem, etiam ea, quæ de ipso post mortem relinquuntur, veneratur, non solum corpus aut partes corporis eius, sed etiam aliqua exteriora, puta, vestes, & similia. Manifestum est autem, quòd sanctos dei in veneratione habere debemus, tamquam membra Christi, Dei filios, & amicos, & nostros intercessores. Et ideo eorum reliquias qualescumque, honore cōgruo in eorum memoriam venerari debemus, & præcipue eorum corpora, quę fuerunt templa & organa Spiritus sancti in eis habitantis & operātis, & sunt corpori Christi configurāda per gloriosam resurrectionē. Vnde & ipse deus huiusmodi reliquias conuenienter honorat, in eorum* præsentiam miracula faciēdo.

*Allud. sentia. Ia epist. ad Ripar. prout in

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc fuit ratio Vigilantij, cuius verba introducit Hiero. † in lib. quem contra eum scribit, dicentis, Prope ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introductū, puluisculum nescio quem in modico vasculo, pretioso linteamine circundatum osculantes adorant. Contra quem Hiero. dicit in Epistola ad Riparium, * Nos non dico Martyrum reliquias, sed nec solem nec lunam nec angelos adoramus. s. adoratione latriæ: honoramus autem reliquias martyrum, vt eum cuius sunt martyres, adoremus: honoramus seruos, vt honor seruorum redundet ad dominum. Sic ergo honorando reliquias sanctorum, non incidimus in errorem gentilium, qui cultum latriæ mortuis hominibus exhibebant.

Incipit epist. Aug. prima ad Rip. ca. 1. to. 2.

AD 2^m dicendum, quòd corpus illud insensibile non adoramus propter seipsum: sed propter animā, quæ fuit ei vnita, quæ nunc fruitur deo, & propter deum, cuius fuerunt ministri.

*Alius. Dam. li. 4. de fi. ca. 12.

AD 3^m dicendum, quòd corpus * mortui alicuius sancti nō est idem numero quod primo fuit dū viueret, propter diuersitatem formæ, quæ est anima: est tamen idem, identitate materiæ, quæ est iterum suæ formæ vnienda.

QVAESTIO XXVI.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsextæ Articulum primum.*

De eo, quòd Christus mediator Dei & hominum dicitur, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de hoc, quòd dicitur Christus Dei & hominū mediator.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrū esse mediatorē Dei, & hominū, sit proprium Christo.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat ei, secūdum humanā naturam.

ARTICVLVS I.

Vtrum esse mediatorem Dei & hominum, sit proprium Christo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd esse mediatorē dei & hoium, nō sit propriū Christo. Sicut n. sacerdos, ita & prophe ta videtur esse mediator inter deū & homines: s̄m illud Deut. 5. Ego illo tempore sequester fui & medius inter deū & vos: sed esse prophetā & sacerdotē, nō est propriū Christo. ergo etiā esse mediatorē.

¶ 2 Præt. Illud, quod conuenit angelis bonis & malis, non potest dici esse proprium Christo: sed esse medium inter deum & homines, cōuenit angelis bonis, vt Dionys. dicit 4. cap. de diui. nomi. * conuenit etiam angelis malis. i. dēmonibus: habent enim quædam communia cum Deo. s. immortalitatem, quædam cum hominibus. s. q̄ sunt animo passiui, & per consequens miseri, vt patet per Aug. in 9. de ciui. dei. † ergo esse mediatorem Dei, & hominum non est proprium Christo.

Cap. 4. non multū prod. a princ.

9. c. 2. to. 5.

¶ 3 Præt. Ad officium mediatoris pertinet interpellare ad vnum eorum, inter quos est mediator pro altero: sed Spiritus sanctus, sicut dicitur Rom. 8. interpellat pro nobis ad deum gemitibus inenarrabilibus. ergo Spiritus sanctus est mediator inter Deum & homines. non ergo est proprium Christo.

SED CONTRA est, quòd dicitur 1. ad Timo. 2. Vnus est mediator dei & hominum, homo Iesus Christus.

RESPON. Dicendum, quòd ad mediatoris officiū ptoprie pertinet, coniungere & vnire eos, inter quos est mediator: nam extrema vniuntur in medio. Vnire autē homines deo, perfectiue quidem conuenit Christo, per quem homines sunt reconciliati deo, secundum illud 2. ad Corint. 5. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi. & ideo solus Christus est perfectus Dei & hominum* mediator, inquantum per suam mortem humanum genus deo reconciliauit. Vnde cum Aposto. dixisset, Mediator Dei & hominū homo Christus Iesus, subiunxit, Qui dedit semetipsum redēptionem pro oibus. Nihil tamen prohibet aliquos alios secundum quid dici mediatores, inter Deum & homines, prout. s. cooperantur ad vnionem hominum cum deo dispositiue vel ministerialiter.

*Alius. D. 864.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ prophetæ & sacerdotes veteris testamenti, dicti sunt mediatores inter deum & homines dispositiue, & ministerialiter, inquantum. s. prænuntiabant & præfigurabant verū, & perfectum Dei & hominum mediatorem. Sacerdotes vero noui testamenti possunt dici mediatores Dei & hominum, inquantum sunt ministri veri mediatoris, vice ipsius salutaria sacramenta hominibus exhibentes.

2. q. 9. & li. 2. ca. 13. a medio to. 5

Lucas finaro his verbis.

AD 2^m dicendum, quòd angeli boni, vt Aug. dicit in 9. de ciui. Dei*, non recte possunt dici mediatores inter Deum & homines. Cum enim vtrumque habeant commune cum Deo & beatitudinē & immortalitatem, nihil autem horum cum hominibus miseris & mortalibus, quomodo non potius remoti sunt ab hominibus, Deoq̄, coniuncti, quàm inter vtrosq; medij constituti? Dion.* tamen dicit eos esse medios, quia secundum gradum naturæ sunt infra Deum & supra homines constituti, & mediatoris officiū exercēt, nō quidē principaliter & perfectiue, sed ministerialiter & dispositiue. Vnde Mat. 4. dicitur, q̄ accesserunt angeli, & ministrabant ei. s. Christo. Dæmones autem habent communem cum Deo immortalitatē, cum hominibus autem miseriam: ad hoc enim se interponit medium dæmon immortalis & miser, vt ad immortalitatē beatā transire non sinat: sed perducat ad miseriā immortalē. Vnde est sicut malus medius, qui separat amicos. Christus autem habuit communem cum Deo beatitudinem, cum hominibus autē mortalitatem: & ideo ad hoc se interposuit mediū, vt mortalitate transacta & ex mortuis faceret immortales (quod in se resurgendo monstrauit) & ex miseris

A beatos, vnde numquam ipse discessit: & ideo ipse est bonus mediator, qui reconciliat inimicos.

AD 3^m dicendum, quòd Spiritus sanctus cum sit per omnia Deo æqualis, non potest dici medius vel mediator inter Deum & homines: sed solus Christus, qui licet secundum diuinitatem æqualis sit Patri, tamen secundum humanitatem minor est patre, vt supra dictum* est. Vnde super illud ad Gal. 3. Christus est mediator. dicit glos.* Non pater nec Spiritus sanctus. Dicitur autem Spiritus sanctus interpellare pro nobis, quia ipse interpellare nos facit.

Q. 20. ar. 1. † Implicite habetur in glo. ordinaria. ibi.

B

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, sit mediator Dei & hominum.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsextæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus nō sit mediator dei & hominum, secundū q̄ homo. Dicit*. n. Aug. in li. cōtra Felicianum: Vna est Christi persona, ne sit non vnus Christus, non vna substantia, nec mediatoris dispensatione submota, aut dei tantū dicatur aut hominis filius: sed non est dei & hominis filius, secūdum q̄ homo, sed simul secundū q̄ deus & homo. ergo neque dicēdum est, q̄ sit mediator dei & hominum solum secūdum q̄ homo.

C

¶ 2 Præt. Sicut Christus, inquantū est deus, cōuenit cum Patre & Spiritu sancto, non potest dici mediator, inquātum est deus, quia super illud 1. ad Timo. 2. Mediator Dei & hominum &c. dicit glos.* † Inquantū est verbum non medius est, quia æqualis est deo, & deus apud deū, & simul vnus deus. ergo nec etiā inquantum est homo, potest dici mediator, propter conuenientiam quam cum hominibus habet.

D

¶ 3 Præt. Christus dicitur mediator inquātum reconciliauit nos deo: quod quidem fecit, auferendo peccatū, qd nos separabat a Deo: sed auferre peccatum, conuenit Christo non inquantum est homo, sed inquātum est deus. ergo Christus, inquantum est homo, non est mediator, sed inquantum est deus.

E

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit* in li. 9. de ciui. Dei, Nō ob hoc mediator est Christus, quia est verbum: maxime quippe immortale & maxime beatum verbum, longe a mortalib⁹ miseris, sed mediator est secundum quòd homo.

RESPON. Dicēdū, q̄ in mediatore duo possum⁹ cōsiderare. Primo quidē rōnē medij: secūdo, officium cōiungendi. Est aūt de rōne medij, quòd sit distans ab extremis, secunda est delatio ad extrema vtrimq; ex altero. Sed Christus, secundum q̄ deus, neutram habet, quia non distat a Deo in natura aut dominio: nec aliqd Dei non suum deferre potest: ac per hoc, nihil potest deferre ex deo tanquā extremo. Sed secundum quòd homo, habet vtramq; quia distat a Deo natura, & ab hominibus puris dignitate gratiæ & gloriæ, defert quoq; præcepta donaque Dei ad homines, & satisfactionē ac interpellationem ex hoibus ad deū, nō quasi hæc ab hominib⁹ accipiat, sed quia hæc vice hominū ipse Deo offert, quod vocatur pro hoib⁹ offerre ac satisfacere. Nihilominus satisfactionē ex hominib⁹ quodā modo,

F

3. di. 19. ar. 3. q. 2. Et 4. di. 43. ar. 2. q. 1. co. Et dist. 48. q. 1. ar. 2. Et veri. q. 29. art. 5. ad 5. Et 1 Tim. 2. l. 1. fi. Et 2. Timo. 2. Ca. 10. parū ante medium to. 6.

Est sumpta ex Aug. li. 10. confess. ca. 43. ante medium to. 1.

Li. 9. ca. 15. non procul a fine. to. 5.

Universidad de Navarra Biblioteca

modo accipit, pro quãto ex massa peccatrice, carne. humana ab Adam genita, naturam passibilem in qua satisfaceret assumpsit.

¶ In rnsione ad primum & tertiũ simul cõsidera discernẽdo rõnẽ specificantẽ id, quo Christ⁹ mediat, aut satisfacit, & raciẽ vñ illud, quo efficax originaliter redit ad mediandũ, & satisfaciendum, & merendum pro omnibus. Nam si specificare aut determinare quæris naturã, qua Christus mediatur, mediat, & satisfacit, proculdubio natura humana est, creatæ quippe naturæ sunt act⁹ isti. Sed si quæris, vnde natura creata tãti est, vt mediet, mereatur, & satisfaciat pro toto mũdo, ex gratia est vnionis, ex hypostasi est diuina, quia. n. Christ⁹ vnigenitus est Patris, ideo per naturam assumptã satisfacit, meretur & mediat. Et hoc est quod in responsione ad primum, docemur, & doctrina superius habita de efficacia satisfactionis & meriti Christi sic applicanda est in responsione ad tertiũ. Et sic oĩa consonãt.

¶ *Primæ partis de Chõo tract⁹ tertius.*

¶ Hic incipit tertius tractatus primæ partis, quæ de Christo est, tractaturque hic vsque ad q. 59. de spectantibus ad ingressum Christi in mundum, vt clare patet in litera.

¶ *Super Quæstionis uigesimæseptimæ Articulum primum.*

IN corpore duo fiũt, primo qualis nontia de hoc quæsito haberi potest, dicitur ac per hoc mõstratur via ad inuestigandã veritatẽ cõclusionis. secũdo per mõstratam viã incendo, respondetur quẽsito vna conclusione affirmatiua.

In q. præce.

¶ Quo ad primũ via sciẽdi nõ est ex sacræ Scripturæ auctoritate in specie, sed rationabilibus sacræ Scripturæ cõsonis, quòd distet ab vtroq; extremorũ: F coniũgit autem mediator per hoc, quòd ea quæ vnius sunt, defert ad alterum. Neutrum autem horum potest conuenire Christo secundũ quòd Deus, sed solum secundum quòd homo. Nam secũdum quòd Deus, nõ differt a Patre & Spiritusancto in natura & potestate dominij. Nec etiã Pater & Spiritussanctus aliquid habent quod non sit filij, vt sic possit id, quod est Patris vel Spiritussancti quasi quod est aliorũ, ad alios deferre: sed vtrũ G que conuenit ei, inquãtum est homo: quia secundum quòd est homo, distat & a Deo in natura & ab hominibus in dignitate & gratiæ & gloriæ. Inquantum etiam est homo, conuenit ei coniungere homines deo, præcepta & dona dei, hominibus exhibendo, & pro hominibus Deo satisfaciendo, & interpellando. & ideo verissime dicitur mediator secundum quòd homo.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ si subtrahatur diuina natura a Christo, subtrahetur per cõsequẽs ab eo singularis plenitudo gratiarum, H quæ conuenit ei, inquantum est vnigenitus a patre, vt dicitur Ioan. 1. Ex qua quidem plenitudine habet, vt sit super omnes homines cõstitutus, & propinquius ad Deum accedens.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ Christus, secundum quòd deus, est per omnia æqualis patri: sed etiam in humana natura excedit alios homines. & ideo secundum ꝙ homo, potest esse mediator, non autem secundum quòd deus.

AD 3ᵐ dicendũ, ꝙ licet auctoritatiue peccatum auferre cõueniat Christo secundum ꝙ est deus, tamen satisfacere pro peccato humani generis conuenit ei, secundum ꝙ est homo. Et secundum hoc dicitur dei & hominum mediator.

QVAESTIO XXVII.

De Beatæ virginis Mariæ sanctificatione, in sex articulos diuisa.

POST prædicta, in quibus de vnione Dei & hominis, & de his quæ vnionẽ consequuntur, tractatum est *, restat considerandum de his, quæ filius Dei incarnatus, in natura humana sibi vnita gessit vel passus ẽ: quæ quidem consideratio quadripartita erit. Nam primo considerabimus de his, quæ pertinent ad ingressum eius in mundum. Secundo, de his quæ pertinẽt ad progressum vitæ ipsius in hoc mundo. Tertio, de exitu ipsius ab hoc mundo. Quarto, de his quæ pertinẽt ad exaltationem ipsius post hãc vitã.

¶ Circa primum quatuor considerãda occurrunt. Primo quidem de conceptione Christi. Secundo, de ei⁹ natiuitate. Tertio, de eius circũcisione. Quarto, de ei⁹ baptismo.

¶ Circa conceptionem autem eius oportet primo, aliqua considerare quantum ad matrem concipientẽ: secundo, quantum ad modum conceptionis. tertio, quantum ad perfectionem prolis conceptæ.

¶ Ex parte autem matris occurrit considerandum, primo quidem de sanctificatione eius: secundo, de virginitate eius: tertio de despõsatiõe eiusdẽ: quarto de annuntiatione ipsius: quinto, de præparatione ipsius ad concipiendum.

vt Aug. de Assumptione arguit.

¶ Quo ad secundũ conclusio est, Ratione habiliter creditur beatam Virginem sanctificatã i vtero, probatur, Maiora gratiæ priuilegia beatæ Virgini concessa creduntur, quã aliis sanctis: sed quibusdam sanctis cõcessa est sãctificatio i vtero. ergo. Maior probatur, tum quia mater futura erat Vnigeniti a Patre pleni gratia: tum quia Angelus dixit eã plenã gratia. Minor probatur de Hier. & Ioã. Baptista.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum beata uirgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex vtero.

¶ Secũdo, Vtrum fuerit sanctificata ante animationẽ.

¶ Tertio, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ fuerit sibi totaliter sublatus fomes peccati.

¶ Quarto, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ fuerit consecuta, vt numquam peccaret.

¶ Quinto, Vtrum per huiusmodi sanctificationẽ adepta fuerit plenitudinem gratiarum.

¶ Sexto, Vtrum sic sanctificari, fuerit proprium sibi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beata uirgo mater Dei, fuerit sanctificata ante natiuitatem ex utero.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ beata virgo non fuerit sanctificata ante natiuitatẽ ex vtero. Dicit enim Apostolus. 1. ad Cor. 15. Non prius quod spirituale est, sed prius, quod est animale, deinde qđ est spirituale: sed per gratiam sanctificantem nascitur homo spiritualiter in filium Dei secundum illud Ioã. 1. Ex deo nati sunt. Natiuitas autem ex vtero, est natiuitas animalis. non ergo beata uirgo fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in Epistola ad Dardanum: Sanctificatio qua efficimur templum dei, non nisi renatorũ est: nemo autem renascitur nisi prius nascatur. ergo beata uirgo non fuit prius sanctificata, quàm ex vtero nasceretur.

K ¶ 3 Præt. Quicumque est sanctificatus per gratiam, est mũdatus a peccato originali & actuali. si ergo beata Virgo fuit sanctificata ante natiuitatem ex vtero, consequens est quòd tunc fuerit emundata ab originali peccato: sed solum originale peccatum poterat eam impedire ab introitu regni cælestis. Si ergo tũc mortua fuisset, videtur quòd ianuam regni cælestis introisset, quod tamen fieri non potuit ante passionẽ Christi: habemus enim fiduciam in introitum sanctorum per sanguinem eius, vt dicitur Heb. 10. Videtur ergo quòd beata uirgo non fuerit sanctificata antequã ex vtero nasceretur.

¶ 4 Præt. Peccatum originale contrahitur ex origine, sicut

sicut peccatum actuale ex actu. Sed quamdiu aliquis est in actu peccandi, non potest a peccato actuali mundari. ergo etiam nec beata Virgo a peccato originali mundari potuit, dum esset adhuc in ipso actu originis in materno utero existens.

SED CONTRA est, quòd Ecclesia celebrat natiuitatem beatæ Virginis, non autem celebratur festum in Ecclesia nisi pro aliquo sancto. ergo beata Virgo in ipsa sua natiuitate fuit sancta. fuit ergo in utero sanctificata.

RESPON. Dicendum, quòd de sanctificatione beatæ Mariæ, quòd scilicet fuerit sanctificata in utero, nihil in Scriptura canonica traditur, quæ etiã nec de eius natiuitate mentionem facit: sicut tamen Aug. * in sermone de Assumptione ipsius Virginis, rationabiliter argumentatur, quòd cum corpore sit assumpta in cælum (quod tamen Scriptura non tradit) ita etiam rationabiliter argumentari possumus, quòd fuerit sanctificata in utero. Rationabiliter enim creditur, quòd illa quæ genuit Vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & ueritatis, præ omnibus aliis maiora priuilegia gratiæ acceperit. Vnde, ut legitur Luc. 1. Angelus ei dixit, Aue Maria gratia plena. Inuenimus autem quibusdam aliis hoc priuilegialiter esse concessum, ut in utero sanctificarẽtur, sicut Hieremias, cui dictum est, Hieremię 1. Antequam exires de uulua, sanctificaui te, & sicut Ioannes Baptista, de quo dictum est Luc. 1. Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ. Vnde rationabiliter creditur, quòd beata Virgo sanctificata fuerit antequàm ex utero nasceretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam in beata Virgine prius fuit id quod est animale, & post id qđ est spirituale, quia prius fuit secundum carnem concepta, & postea secundum Spiritum sanctificata.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Aug. loquitur secundũ legem communem, secundum quam per sacramenta nõ regenerantur aliqui nisi prius nati: sed Deus huic legi sacramentorum, potentiam suam nõ alligauit, quin aliquibus ex priuilegio gratiam suam conferre possit, antequam nascantur ex utero.

AD 3ᵐ dicẽdum, quòd beata Virgo sanctificata fuit in utero a peccato originali, quantum ad maculã personalem, non tamen fuit liberata a reatu, quo tota natura tenebatur obnoxia, ut scilicet non intraret in paradisum nisi per Christi ostiũ, * sicut & de sanctis patribus dicitur, qui fuerunt ante Christum.

AD 4ᵐ dicendum, quòd peccatum originale trahitur ex origine, inquantum per eam communicatur humana natura, quam proprie respicit peccatum originale, quod quidem fit quando proles concepta anima tur. Vnde post animationem nihil prohibet prolẽ conceptam sanctificari: postea enim non manet in matre no utero ad accipiendam humanam naturam, sed ad aliqualem perfectionem eius, quod iam accepit.

Super Quæstionis uigesimæseptimæ Articulum secundum.

TITULUS clarus ẽ de animatione secundum animam rationalem intellectiuã.

¶ In corpore art. est una conclusio cũ vno corollario. Conclusio est respõsiua quæ

A uidetur esse concessum, quòd sanctificarẽtur ante animationẽ: quia ut dicitur Hierem. 1. Priusquam te formarem in utero, noui te: non autem infunditur anima ante corporis formationem. Similiter etiã de Ioan. Bapt. dicit Ambr. † super Luc. quòd nondum inerat ei spiritus uitæ, & iam inerat ei Spirit⁹ gratiæ. ergo multo magis beata Virgo ante animationẽ sanctificari potuit.

¶ 2 Præt. Conueniens fuit (sicut Ansel. * dicit in lib. de conceptu Virginali) ut illa Virgo ea puritate niteret, qua maior sub Deo nequit intelligi. Vnde & Canticor. 4. dicitur, Tota pulchra es amica mea, et macula nõ est in te: sed maior puritas fuisset beatæ Virginis, si numquam anima eius fuisset inquinata contagio originalis peccati. ergo hoc ei præstitum fuit, ut antequã anima retur caro eius, sanctificaretur.

¶ 3 Præt. Sicut dictum est, * non celebratur festum nisi de aliquo sancto: sed quidam celebrant festum conceptionis beatæ Virginis. ergo uidetur quòd in ipsa sua conceptione fuerit sancta, & ita quòd ante animationem fuerit sanctificata.

¶ 4 Præt. Apostolus dicit Rom. 11. Si radix sancta, & rami, radix autem filiorum sunt parentes eorum. potuit ergo beata Virgo sanctificari etiam in suis parentibus ante animationem.

SED CONTRA est, quod ea quę fuerunt in ueteri testamento sunt figura noui, secundum illud 1. ad D Corinthio. 10. Omnia in figura cõtingebant illis: sed per sanctificationem tabernaculi, de qua dicit in Psalm. 45. Sanctificauit tabernaculum suum altissimus, uidetur significari sanctificatio matris Dei, quæ tabernaculum Dei dicitur, secũdum illud Psal. 18. In sole posuit tabernaculum suum. De tabernaculo autem dicitur. Exod. ultim. Postquam cuncta perfecta sunt, operuit nubes Tabernaculum testimonii, & gloria Domini impleE uit illud. ergo etiam beata Virgo non fuit sanctificata nisi postquàm cuncta eius perfecta sunt, scilicet et corpus & anima.

RESPON. Dicendum, ꝙ sanctificatio beatæ Virginis, non põt intelligi ante eius animationem, duplici ratione. Primo quidẽ, quia sanctificatio, de qua loquimur, nõ est nisi emundatio a peccato originali, sanctitas. n. est pfecta munditia, ut Dionys. * dicit in 12. cap. de Diui. no. Culpa autem non potest emundari nisi per gratiam, cuius subiectũ est sola

sito directe, beata uirgo non fuit sanctificata ante animationem. Corollariũ est, beata Virgo fuit sanctificata post animationem. Conclusio probatur dupliciter, primo sic, Sanctificatio de qua loquimur, est emundatio a peccato originali. ergo est per gratiam. ergo in sola creatura rationali. ergo non ante infusionem animæ rationalis. Antecedens declaratur ex Dionysi. Sanctitas est perfecta munditia. Prima consequentia probatur, quia culpa non emũ datur, nisi per gratiam. Secunda uero, quia sola creatura rationalis est subiectum gratiæ. Secundo, ducendo ad inconueniens sic. Proles concepta ante infusionẽ animæ rationalis non est culpæ obnoxia. ergo quocumque modo ante animationem beata Virgo sanctificata fuisset, non incurrisset originalis peccati maculam. ergo non indiguisset redemptione & salute, quæ est facta per Christum: sed hoc est inconueniens. ergo. Antecedens probatur, quia sola creatura rationalis est susceptiua culpæ. Prima consequẽtia ut clara relinquitur. Secunda autem probatur auctoritate angeli Matth. 1. Ipse saluum faciet a peccatis. Inconueniens consequentis probatur auctoritate Apo. 1. ad Tim. 4.

¶ Aduerte hinc primo, quòd sanctificatio potest dupliciter sumi. Primo, ut est de contrario in contrarium, de immunditia ad munditiam, & sic constat quòd est de peccato in gratiam. Secundo, ut est de negatio in affirmatum, de nõ sancto in sanctũ, de non gratia in gratiam. Et hic non supponit peccatum, & inuenitur in Christo & angelis, angeli enim sanctificati sunt a Deo, qui numquam peccauerũt, & de seipso dicit Christus, quem

Libro. 1. in Luc. in tit. de turbatã Zachariæ confirmat. Parum ante mediũ, t. 5. & c. 18. parũ a principio.

Ar. 1. huius q. argu. Sed cont.

c. 12. parum a principio.

Pater

Patet sanctificauit, &c. In prima antem ratione hic allata sumitur sanctificatio primo gratia materiæ, quoniam sermo est de sanctificatione hominis descendentis ex commistione maris, & feminæ. Supponimus enim omnem huiusmodi hominem peccatum originale contrahere, iuxta superius determinata de peccato originali. Et propterea in litera dicitur, quòd sanctificatio, de qua loquimur, est emundatio a peccato originali. Et ex auctoritate Dio. accipit do munditiã a contrario probat, ly ratione materiæ. probatur, quia perfecta munditia in tali materia è emũdatio a peccato originali.

¶ Aduerte secudo, q licet sanctificatio p prie sumpta, vt scilicet pertingit ad proprium terminum ad quem, qui est gratia reddens creaturam impeccabilem ad minus mortaliter, sitmaē duobus antedictis modis, extenditur tamen sanctificationis nomen (sicut etiam extenduntur alia noia multiplicia) ad ea quæ ad sanctitatem præparãt, uel faciunt, & huiusmodi. Et ppter ea Auctor in secunda ratione hic allata extenso sanctificationis nomine vtitur, dicẽs, Quocũq; modo ante animationem beata Virgo sãctificata fuisset. Ea autem necessitas, secundæ rationis fuit, quia excluso per primã rationem, quòd ante infusionem rationalis animæ sanctificata fuit propriè (quia non erat capax gratiæ) supererat excludere quòd tunc etiam, scilicet ante animationem non fuit sanctificata illo modo, quo ille fœtus erat sanctificationis capax, puta q̃ mundaretur ab infectione seu contagione, quæ erat infectura eam rationalẽ sibi infundẽdã. Et hoc per secũdã rationẽ direte excluditur, vt patet.

¶ Circa secundam rationem dubium occurrit de illa consequentia, ergo non indiguisset redemptione Christi. Nam videtur nõ valere ex eo, quòd multi cum sint modi, quibus redemptio, & salus per Christum fit etiam a peccato, ratio ista vnum tantum modum excludens, quasi omnes excluserit, infert negatiuam totaliter, quòd non indiguisset redemptione Christi. Quòd autẽ non sit vnicus tantum modus quo redemptio a peccato fit per Christum, ex eo patet quòd vltra illum communem modum, quo saluat, delendo inuentam peccati maculam in anima, datur alius, quo tollendo contagionis labem a carne suscepturã animam, præseruat a peccato animam, ne incurrat in illud. Ac per hoc, licet beata Virgo non indiguisset illo modo, scilicet per deletionem maculæ incursæ, redimi & saluari per Christum, indiguit tamen redimi & saluari per eundem, alio modo scilicet per emundationem infectionis fœtus, vt sic præseruaret a culpa.

¶ Ad huius euidentiam aduertendum est, quòd aliud est personam beatæ Virginis indiguisse redimi a peccato per Christum, & aliud est fœtum illum ante animæ infusionem indiguisse sanctificari per Christum. Nam personam ipsam indigere saluari a peccato est liberari a peccato, quod habet vel haberet: oportet enim aut quòd habeat peccatum, vel quòd sit in proximo seu periculo habendi peccatum quisquis eget saluari a peccato, si enim peccatum non habet, nec est in periculo habendi peccatum, saluari a peccato non indiget, vt patet. Fœtum autem egere sanctificatione, est quia nisi sanctificetur, immundus erit. Si beatæ igitur Virginis fœtus sanctificatus fuisset ante infusionem animæ rationalis, cum fœtus non sit homo nisi per animam rationalem, non ipsa beata Virgo, quæ non erat adhuc sed fœtus ille indiguisset sanctificari per Christum, sed ipsa beata Virgo fuisset concepta sine peccato originali absque quacumque alia gratia: ita quòd ex hoc ipso, quòd anima sua infusa esset materiæ mundæ, originale peccatum non contraxisset, etiam si nulla super apposita fuisset gratia, ac per hoc ipsa beata Virgo non indiguisset gratia redemptionis seu saluationis a peccato per Christũ factæ. Exẽplum, Apostolus Paulus quia natus est ciuis romanus, nũquam indiguit ciuitatem gratia ad ciuilitate romanã, quamuis aliquis ex patrib⁹ suis hac gratia indiguerit. Simile est in proposito, quia licet cato antecedens persona beatæ Virginis indigu erit redimi tali modo p Christũ, ipsa tamẽ beata Virgo, quia nata in vtero esset expers peccati absque infusa sibi gratia præseruante, ne incurreret, non indiguisset simpliciter & absolute redimi seu saluari a peccato per Christum. Et hinc habes, quòd si dicatur quòd beata Virgo indiguisset in carne præcedente redimi a peccato, quamuis non in se, hæc distinctio non obstat dicẽ, quoniam indigere in antecedentibus non est ipsam indigere, ita quòd ly in antecedentibus, est conditio diminuens rationem indigentiæ personalis. Et propterea non valet consequentia, indiguisset in sui fœtus carne, ergo ipsa beata Virgo indiguisset. Et ergo sunt literæ vera doctrina in litera traditæ, quòd si beata Virgo fuisset ante infusionem animæ sanctificata, quòd non eguisset redemptione & salute a peccato facta per Christum. Et bene nota, quòd non dicitur, quòd nõ indiguisset salute gratiæ aut gloriæ facta per Christum, sed salute a peccato, a qua dictus est Iesus, hoc est saluator, vt Angelus reuelauit Ioseph, dicens Mat. 1. Vocabis nomẽ eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Et per hæc patet responsio ad obiectionem, quoniam beatam Virginem in præcedente fœtu, vel parente &c. indigere redemptione, non est ipsam beatam Virginem indigere, sicut Paulũ in suis parentibus indiguisse gratia, ciuilitatis romanæ, non est Paulum illa indiguisse: sed maiores suos indiguisse illa.

¶ Circa corollarium, dubium occurrit, quia non videtur sequi ex præmissis. Nam ex hoc quòd beata Virgo non fuit sanctificata ante animationem, non sequitur quòd sanctificatio eius fuerit post animationem: fiat enim quòd nec ante nec post: sed in ipso instãti infusionis aiæ fuerit sanctificata, vt multi moderni tenẽt.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est disputare materiam hanc absolute, & aliud inquantum ex hac litera infertur talis conclusio corollarie. Nam absolute loquendo, inter illas duas positiones extremas, scilicet quòd fuerit sanctificata vel ante infusionem animæ, vel post infusionem animæ, est positio media quòd fuit sanctificata in instanti infusionis animæ. Cuius opinionis Auctor hic non meminit, quia tempore suo non erat adiuenta, omnibus communiter tenentibus beatam Virginem conceptam in peccato originali, & ideo vt videtur, reprobantibus sanctificationem carnis eius ante infusionem animæ, vt in hac litera patet. Et propterea loquendo secundũ præsentis literæ contextum, consequentia tenet, quia a negatione sanctificationis anterioris cum sua ratione, quia scilicet contraxit peccatum originale, infertur quòd fuerit sanctificata post animationem. Et clare patet quòd sequela hæc est efficax, quoniam impossibile est in vno eodemque instanti contrahere peccatum originale, & sanctificari ab illo. Stat ergo litera solida, quamuis non solicita de illa media opinione, tunc inopinabili. Quę hodie mulieribus, vulgo, affectuque nonnullorum pio, multorum autem industria ac quæstu cogẽtibus ita prævaluit, vt doctrinæ sanctorum æstimata pietas præferatur, & quod in communi asseritur, in his scilicet, quæ credenda sunt festandos magis esse antiquos doctores, quam modernos, in hoc particulari post habetur, dum moderni antiquis, & non sancti sanctis præferuntur. Testatur autem erraticus hic processus, similes esse istos peccantibus ex ignorantia electionis, dum in vniuersali scientes, applicando ad particulare, ab vniuersali declinant. Verum opinio ista media, quamuis noua, quãuis aliena a doctrina antiquorum doctorum, & a doctrina sanctorum communiter, quia ratione nihil contra fidẽ sustinet, & Apostolica sedes decreuit donec fuerit decisum, absque hæresis criminisque labe vtramque contradictionis partem teneri posse, vnaquæque prouincia in suo sensu abundet, modo prompta sit Ecclesiæ sanctæ definitioni subesse.

¶ Scripsimus de hac materia tractatulum quendam ad Leonem x. Pontif. Max. qui viuit, & regnat: & ideo sat sit hic monuisse omnes de re hac differentes, aut prædicantes, vt meminerint se non de fidei necessariis, sed de probabilibus tractare: neutra siquidem pars fidei documentis aduersatur. Nam si tenetur beatam Virginem contraxisse originale peccatum (vt sancti, & antiqui doctores tenent) stat omnia consona inueniri. Si autem tenetur beatam Virginem non ex vi conceptionis, sed ex gratia singularissima in ipso instanti infusionis animæ, infusa illi animæ præseruatam ab originali peccato quod tunc incurrisset, nisi illa gratia affuisset, nihil contra fidem tenetur, sed specialis modus redimendi ac saluandi a peccato originali, Christo attribuitur respectu suæ matris. sic enim ipsa beata Virgo indiguit redimi, & saluari a peccato per Christum, quoniam ipsa tunc incurrisset peccatum, nisi munus gratiæ præuenientis non tempore, sed natura affuisset. Et ita puritas eius fuit maxima sub Christo, qui nullo modo indiguit redimi, qui ex vi suæ conceptionis fuit sanctus. Fuitque in beata virgine quod animale, est prius natura non tempore, quàm quod spirituale est: quoniam infusio gratiæ in ipsius anima supponit productionem animæ, quamuis, vt dictum est, præueniat peccati maculam, quæ tunc incurrenda erat nisi gratia illam impediisset, probabilis profecto opinio, nisi sanctorũ antiquorũ auctoritas obstaret, longe probabilioré reddẽs contrariã positionẽ.

Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum tertium.

TItulus clarus recolentibus fomitis rationem ex dictis in præcedentibus: est enim fomes appetitus sensitiui deordinatio ex subtractione originalis iustitiæ destituti, qua deordinatione caro concupiscit aduersus spiritum.

¶ In corpore art. duo fiunt. primo, recitantur quatuor opiniones circa quæstum, deinde singulę examinantur, & sola quarta approbatur, sicque respondetur quæsito.

Articvlvs iii.

Vtrum per sanctificationem fuerit beatæ Virgini fomes totaliter sublatus.

Ad tertivm sic procedi-tur. Videtur quòd beata Virgo non fuerit emundata ab infectione fomitis. Sicut enipœna originalis peccati est fomes, qui consistit in inferiorum virium rebellione ad rationem, ita etiam pœna originalis peccati est mors, & ceteræ pœnalitates corporales: sed beata Virgo fuit subiecta huiusmodi pœnalitatibus. ergo etiã fomes. ab ea totaliter remotus nõ fuit.

¶ 2 Præt. 2. ad Corinthios 12. dicitur, Virtus in infirmitate perficitur, & loquitur ibi de infirmitate fomitis, secundum quam patiebatur stimulum carnis: sed nihil, quod pertinet ad perfectionẽ virtutis, fuit beatæ Virgini subtrahendum. ergo non fuit beatæ Virgini totaliter subtrahendus fomes.

¶ Præt. Damascenus * dicit, quòd in beatam Virginem superuenit Spiritus sanctus purgans eam ante conceptionem filii dei, quod non potest intelligi nisi de purgatione

¶ Quo ad primum opiniones patent, prima quòd totaliter ablatus: secunda quòd ablatus, quantum ad prohibitum in malum, non autẽ quantum ad difficultatem in bonum: tertia, quòd ablatus quantum ad personam, non quantum ad naturam; quarta quòd remanet secũdum essentiam ligatus quo ad actum. Et hæc quarta videtur coincidere cum secũda opinione posita a Magistro sent. in 3. dist. tertii sen. Duas tantum ibi ponit, scilicet primam & quartam sub aliis verbis, vide ibi. 3.dis.3.q.1 artic. 2. & ibidem in expositione pri. par. text. Et op. 3.c.231.

¶ Quo ad secundũ, examinatur primò, secunda opinio dicens, quòd fomes remansit quo ad difficultatem ad bonũ, sed non quo ad prohibitum ad malum. Contra quam obiicitur sic, Fomes est inordinata habitualis concupiscẽtia appetitus sensitiui, & inordinatio hæc attenditur penes repugnantiam ad rationem. ergo ponere quòd remanserit, & non inquantum inclinat ad malum, est ponere duo opposita. Et tenet sequela, quia repugnantia ad rationem in appetitu, est inquantum inclinat ad malum, vel difficultas in bono. lib.4. orth. fi.ca.15.

¶ Circa hanc rationem duo sunt dubia, alterum commune, qualiter fomes sit in ordinata concupiscẽtia habitualis, cum nullus sit habitus malus in prole, quia nec acquisitus, nec infusus: alterum proprium huic intento: quia hæc ratio non videtur efficax, quoniam inordinata concupiscentia (vt litera testatur) habet duos effectus sub disiunctione, vel inclinare ad malum, vel difficultare ad bonum, & positio contraria dicit, quòd fomes manet cũ vno tantum illorum effectuũ. Auctor autem ex positione causæ habentis plures effectus, inordinatæ cõcupiscentiæ, habere vtrumque dictorum effectuum, infert positionem vtriusque effectus, quod constat non licere ex 2. Polit. sed econuerso: ex quolibet enim effectu communis causæ potest inferri causa, sed expositione communis causæ non potest inferri determinate ille effectus, vt in litera fit, dum ex inordinata cõcupiscentia infertur, promptus ad malum, & non solum difficultas ad bonum, quam opinio illa ponebat.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd concupiscentia habitualis dicitur non quia sit habitus, sed quia est priuatio habitus: priuatio enim ad genus sui oppositi spectat: non homo enim ad substantiam, & non album ad quale reducitur, est siquidem appetitus sensitiuus humanus priuatus gratia habituali originalis iustitiæ, qua promptus fuberat rationi ordinis destitutus siquidem tali dono dicitur concupiscentia inordinata habitualis: quia sic est etiam si nihil actualiter concupiscat.

¶ Ad secundum dubium dicitur dupliciter, Primo quòd doctrina Aristot. loquitur de causa communi ad disparatos effectus, non autem de causa communi effectuum mutuo se inferentium, quales sunt isti. Nam promptus ad malum difficilem facit ad bonum, & difficultas ad bonum, pronum monstrat animũ ad malum

ad malum, nisi enim animus inclinaretur ad contrariũ bono rationis, non esset difficilis ad bonum: sicut si corpus non inclinaretur ad motum deorsum, non difficultaretur ad ascendendum. Et similiter ex hoc, quòd inclinatur ad bonum sensibile contrarium bono rationis, procedit quòd difficultatem patitur ad motum secundũ rationem in bonum. Nullus ergo error, nulla debilitas i processu hoc literæ est. Secundo dici potest, q̃ licet ex positione causæ cõmunis non posset determinate inferri positio alterius determinate effectus, vel positio vtriusque simul, potest tamẽ inferri potentia ad alterũ determinate, & ad vtrumque simul, quia ex hoc ipso quòd causa cõmunis est vtriusque, in potentia habet vtrũque, ac per hoc licuit Auctori ex hoc, quòd fomes est concupiscentia contraria rationi habitualiter infigere, q̃ fomes necessario est inclinatiuus ad malum & difficultatiuus in bono, & non intulit quòd actualiter inclinaret ad malum: ipsa siquidem inordinatio, quia rationi contraria, sonat pronitatem ad malum non actualem, sed habitualẽ, vt declaratum est. Et propterea recte illatũ est, quòd duo simul ponuntur cõtraria, dum ponitur fomes & negat̃ habitualis pronitas ad malum, quia ipsa inordinata concupiscentia est pronitas ad malum, quia est contraria rationi. Et hæc responsio magis literam assequitur. Ec.3.6.10.7

¶ Examinatur deinde tertia opinio, dicens fomitem remansisse quantum ad corruptionem naturæ, non quantum ad corruptionem personæ. Contra hanc in litera similiter proceditur, quòd ponat duo opposita simul, arguendo sic, Fomes vt corruptio naturæ est libido transmittens peccatum in prolem: libido autem est supra dicta concupiscentia rationi contraria, ergo fomes vt corruptio naturæ infert seipsum, vt corruptionem personæ. Antecedens est Aug. Altera propositio accipitur, vt per se nota, quia aut est sermo de libidine actuali, & habetur intentum, quia hæc non compatitur liberum rationis vsum: sed de hac non est sermo, quia quantumcumq̃ parentes absque delectatione coirent, proles conciperetur in peccato originali. Si autem est sermo de libidine habituali, vt in veritate est sermo de illa, constat, quòd ipsa non nisi habitualis est concupiscentia inordinata, quam declarauimus. Consequentia autem est per se cuidens, quia inordinata concupiscentia, ideo inordinata est, quia contraria rationi habentis illam, ac per hoc ad personale malum habentis illam spectat. Quia igitur inordinata habitualis concupiscentia est ex eadem ratione, & contraria rationi habentis illam & ex qua transmittitur originale peccatũ in prolẽ, non põt i m vnã & eandẽ atomã ratione separari a seipsa vt maneat in seipsa, & nõ maneat, quicquid sit de effectib⁹.

¶ Post hæc exclusis, secunda & tertia opinionibus, infertur, primam, aut quartam asserendam. Et examinatur prima, declarando primo, quomodo potest intelligi ista positio, et satis plane patet litera quo ad hoc, exemplo Christi & Adæ. Muniendo se- F

a fomite, nam peccatum nõ fecit, vt Aug. † dicit in li. de Natura, & gratia. ergo per sanctificationem in vtero, non fuit libere mundata a fomite.

SED CONTRA est, quòd dicitur Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Fomes autem ad maculam pertinet, saltem carnis. ergo in beata Virgine fomes non fuit. G

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc sunt diuersæ opiniones. Quidã enim dixerunt, quòd in ipsa sanctificatione beatæ Virginis, qua fuit sanctificata in vtero, totaliter fuit ei fomes subtractus. Quidam vero dicunt, quòd remansit fomes quantum ad hoc, quòd facit difficultatem ad bonum, sublatus tamen fuit quantum ad hoc, quòd facit pronitatem ad malũ. Alii vero dixerũt, quòd sublatus fuit fomes, inquantum pertinet ad corruptionem personę, prout impellit ad malum, & difficultatẽ facit ad bonũ, remansit tamen inquantum pertinet ad corruptionẽ naturæ, prout scilicet est causa traducendi originale peccatum in prolem. Alii vero dicunt, quòd in prima sanctificatione remansit fomes secundum essentiam, sed ligatus, in ipsa autem conceptione filii dei fuit totaliter sublatus. H

Ad horum autem intellectum oportet considerare, quòd fomes nihil est aliud, quàm inordinata I concupiscentia sensibilis appetitus, habitualis tamen, quia actualis concupiscentia est motus peccati: dicitur autem concupiscentia sensualitatis esse inordinata, inquãtum repugnat rationi, quod fit, inquantum inclinat ad malum, vel difficultatem facit in bono. Et ideo ad ipsam rationẽ fomitis pertinet, quòd inclinet ad malum, vel difficultatem faciat in bono. vndẽ ponere quòd remanserit fomes in beata Virgine non inclinans ad malũ, est ponere duo opposita simul. similiter etiam videtur oppositionem implicare, quòd remanserit fomes, inquantum pertinet ad corruptionem naturæ, non autem inquantum pertinet ad corruptionem personæ. Nam secundum August.* in lib. de Nup. & concupiscentia, libido est quæ peccatum originale transmittit in prolem. Libido autem importat inordinatam concupiscentiam, quæ nõ totaliter subditur rationi: et ideo si totaliter fomes subtraheretur, inquantum pertinet ad corruptionem personæ, non posset remanere, inquantum pertinet ad corruptionem naturæ.

Restat ergo vt dicamus, quòd vel totaliter fomes fuerit ab ea sublatus per primam sanctificationem, vel quòd remanserit ligatus. Posset enim intelligi, quòd totaliter fuerit sublatus fomes hoc modo, q̃ præstitum fuerit beatæ Virgini tum, vt primum in vnoquoque genere sit causa aliorum, tum, ut principium, & consummatio rei correspondeant sibi, salus carnis consumatur per immortalitatem, inchoatur per sanctitatem eiusdem carnis. Et quia constat primam carnem immortalem fuisse carnem Christi (quia ipse est primogenitus mortuorum) consonum est, vt eius caro fuerit etiam prima caro sancta: sanctitas autem carnis penes munditiam, seu immunitatem a fomite, qui lex carnis dicitur, attenditur, non igitur inuenta est caro sine fomite ante Christi carnem, si primus locus Christo reseruatus est, sicut reseruati decuit. Et memento lector, vt in istiusmodi quæstionibus non quæras rationes mathematicas: indisciplinati enim est ingenii, quærere similem in omni materia certitudinem, rationabilem hic sufficit inferre conclusionem. K

¶ Demum quarta opinio approbatur, quam primo ponit, dicens q̃ remansit fomes secundũ essentiam, ligatus quo ad exercitum seu operationem vsque ad conceptionẽ filii Dei, in qua fuit totaliter sublatus. Secundo declarat modum quo ligatus fuit, ubi tres modos tangit, scilicet per dominiũ liberi arbitrii, per gratiam habitualem, per diuinæ prouidentiæ assistentiam. Et primum modum excludit eadem ratione, quia priuilegium similiter Christi est usum liberi arbitrii in materno vtero habere. Secundum modum approbat, quem declarauerat examinãdo primam opinionem vltimo improbatam, tertium autẽ modum magnificat. Tertio declarat vltimam conclusionis partẽ, tum quia in conceptione Christi iam apparuit immunitas primo in carne Christi, ac per hoc absque vlla derogatione priuilegiorum

legiorum Christi, dignitas matris tunc poni potest, vt grate habuerit totaliter auferentem fomitem, tum quia figurate auctoritas Ezech. fauet. A

¶ Circa primum modũ vinculi quo ligatur fomes, scilicet per imperium liberi arbitrii, pro quanto dicitur Christi priuilegiũ, scito quòd dupliciter contingit haberi vsum liberi arbitrii i materno vtero. Primo, ab initio conceptionis seu infusionis animæ, & deinceps semper, & hoc est priuilegiũ Christi, & hoc negatur cuiquam alteri cõtra eius. Et per hanc negationem sufficiẽter probatur fomitẽ in beata Virgine habuisse vim originalis iustitiæ. et quamuis hæc positio ad dignitatem Virginis matris pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Christi, absque cuius virtute nullus a prima damnatione liberatur. Et quamuis per spiritualẽ fidẽ Christi, aliqui ante Christi incarnationẽ sint ẽm spiritum ab illa damnatione liberati, tamen q̃ secundum carnem aliquis ab illa damnatione liberetur, non videtur fieri debuisse nisi post incarnationem eius, in qua primò debuit immunitas damnationis apparere: et ideo sicut ante immortalitatem carnis Christi resurgentis, nullus adeptus fuit carnis immortalitatem, ita inconueniens videtur dicere, quòd ante Christi carnẽ in qua nullum fuit peccatum, caro virginis matris eius, vel cuiuscũq; alterius, fuerit absque fomite, qui dicitur lex carnis, siue membrorũ. Et ideo videtur melius dicendum, q̃ per sanctificationem in vtero nõ fuerit sublat⁹ beatæ Virgini fomes secundum essentiam, sed remanserit ligatus, non quidem per actum rationis suæ, sicut in viris sanctis, quia non habuit usum liberi arbitrii, adhuc in uentre matris existẽs, hoc enim est speciale priuilegium Christi, sed per abundantiam gratiæ, quã in sanctificatione recepit, & etiam perfectius per diuinã prouidentiam sensualitatem eius ab omni inordinato motu prohibentem. Postmodum vero in ipsa conceptione carnis Christi, in qua primo debuit refulgere peccati immunitas, credendum est q̃ ex prole redundauerit in matrem, totaliter ex abundantia gratiæ, descendentis in ipsam, vt talis esset dispositio virium animæ in ipsa, quòd inferiores vires numquam mouerentur sine arbitrio rationis, sicut dictum est. fuisse in Christo, quem constat peccati fomitẽ non habuisse, & sicut fuit in Adam ante peccatum, per originalem iustitiam, ita quòd quantum ad hoc, gratia sanctificationis in Virgine habuit vim originalis iustitiæ. et quamuis hæc positio ad dignitatem Virginis matris pertinere videatur, derogat tamen in aliquo dignitati Christi, absque cuius virtute nullus a prima damnatione liberatur. Et quamuis per spiritualẽ fidẽ Christi, aliqui ante Christi incarnationẽ sint ẽm spiritum ab illa damnatione liberati, tamen q̃ secundum carnem aliquis ab illa damnatione liberetur, non videtur fieri debuisse nisi post incarnationem eius, in qua primò debuit immunitas damnationis apparere: et ideo sicut ante immortalitatem carnis Christi resurgentis, nullus adeptus fuit carnis immortalitatem, ita inconueniens videtur dicere, quòd ante Christi carnẽ in qua nullum fuit peccatum, caro virginis matris eius, vel cuiuscũq; alterius, fuerit absque fomite, qui dicitur lex carnis, siue membrorũ. Et ideo videtur melius dicendum, q̃ per sanctificationem in vtero nõ fuerit sublat⁹ beatæ Virgini fomes secundum essentiam, sed remanserit ligatus, non quidem per actum rationis suæ, sicut in viris sanctis, quia non habuit usum liberi arbitrii, adhuc in uentre matris existẽs, hoc enim est speciale priuilegium Christi, sed per abundantiam gratiæ, quã in sanctificatione recepit, & etiam perfectius per diuinã prouidentiam sensualitatem eius ab omni inordinato motu prohibentem. Postmodum vero in ipsa conceptione carnis Christi, in qua primo debuit refulgere peccati immunitas, credendum est q̃ ex prole redundauerit in matrem, totaliter fomite subtracto. Et hoc signatur Ezech. 43. vbi dicitur, Ecce gloria dei Israel ingrediebatur per viam orientalem. i. per beatam Virginẽ, & terra, idest caro ipsius, splendebat a maiestate eius. s. Christi. B

ADPRIMVM ergo dicendũ, q̃ mors & huiusmodi pœnalitates, de se non inclinãt ad peccatum. Vnde etiam Christus licet assumpserit huiusmodi pœnalitates, fomitem tamen non assumpsit. Vnde etiam in beata Virgine, vt Filio conformaretur (de cuius plenitudine gratiam accipiebat) primo quidẽ fuit ligatus fomes, & postea sublatus, non autem liberata fuit a morte, & aliis huiusmodi pœnalitatibus.

Ad 2^m dicendum, quòd infirmitas carnis ad fomitem pertinẽs, est quidem in sanctis viris perfectę virtutis occasio, non tamen causa sine qua perfectio haberi non possit. Sufficit autem in beata Virgine ponere perfectam virtutem ex abũdantia gratiæ, nec oportet in ea ponere oẽm occasionẽ perfectionis. C

Ad 3^m dicendum, quòd Spiritussanctus in beata Virgine duplicem purgationem fecit, unam quidem, quasi præparatoriã ad Christi conceptionem, quæ non fuit ab aliqua impuritate culpæ, vel fomitis, sed mentem eius magis in vnũ colligens, & a multitudine sustollens. Nam & angeli purgari dicuntur, in quibus nulla impuritas inuenitur, vt Dion.* dicit 6. cap. Eccle. hierar. Aliam uero purgationẽ operatus est in ea Spiritussanctus mediante cõceptione Christi, quæ est Spiritussancti opus. Et secundũ hoc potest dici, quòd purgauit eã totaliter a fomite. D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per huiusmodi sanctificationem fuerit consecuta, ut numquam peccaret.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, q̃ per sanctificationem in vtero non fuerit beata Virgo præseruata ab omni peccato E plene, ac infallibiliter præsidentẽ, ne actus exorbitet. Et hæc expositio est tanto Auctore dignior, quanto subtilior, & diuersificatem in litera positam modorum ligandi, & comparationem proprie penetrat, & ab ipso Auctore in sequenti articulo in responsione ad primum haberi potest.

¶ Super Quæstionis vigesimæseptimæ Articulum quartum.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio responsiua quæsito. Simpliciter

q̃ fomes perfectius ligabatur per diuinam prouidentiam, quàm per interiorem sanctificationem: & hic sensus non caret ambiguitate, quoniam efficacius ac nobilius refrenatur inclinatio interior ab intus, quàm ab extra, fomes autem interior, quædã est inclinatio aduersus rationem. Sed si diligentius perspexerimus, inueniemus oppositum: aliud quippe est loqui de fomite in seipso, & aliud de actibus eius. Fomes ipse, cum inclinatio habitualis sit, optime ac propriissime per habitũ curatur ac tollitur, sed actus ipse cum præter ac contra infusũ habitũ exerceri possit ex ipsa habituali inclinatione impellẽte, requirit ad hoc vt inobliquabilis sit manẽte interiori inclinatione, ad exteriorem curã, quæ ad ea, quæ intus, & ad ea quę extra sunt, se efficacissime extendat. Et propterea manente in beata Virgine fomite (vt supponitur) efficacius retentiuus actuum ipsius ponitur diuina prouidẽtia ad interiora, & exteriora se extendens infallibiliter, quàm gratia interioris sanctitatis non tollens tamẽ fomitem, quia huiusmodi gratia reliquit locũ actuali vsui præter gratiã, vt patet i Ioã. Bap. Hieremia, & Apostolis confirmatis virtute ex alto. Et quamuis nobilius esset simpliciter ab intrinseco nõ posse exorbitare, quàm ab extrinseco, nõ est tã nobilius inter pos- ca. 6. por. 3. a medio.
sibilia in tali statu. s. manẽtis fomitis. Et loquit̃ de possibili ẽm diuinã sapientiã suauiter oia disponẽte, quæ vocatur potẽtia ordinata. ligatus ẽgo beatæ Virginis fomes vsq; ad conceptionem filii, & per gratiã sanctificationis relinquentẽ fomitis essentiã, & dominãte exercitio (ut habitualis gratia viatorũ præsidere cõsueuit subiecto ne exorbitet i actu) & per diuinã prouidentiã perfectius, vt

Universidad de Navarra Biblioteca

pliciter est tenendum, q beata Virgo nullum actuale peccatum commisit. Probatur dupliciter. Primo syllogistice, & satis clare in hac forma ordinatur primo mater, illos, quos deus ad aliquid eligit, &c. & hæc probatur auctoritate apostolica ad Corinth. deide Minor. beata Virgo diuinitus electa est, vt esset mater dei, ergo habuit gratiam

3.dist.3. q.1 ar.3. et dist. 13. q.1.ar. 2.b. 1. cor. Et 4. dist. 6. q.1.ar.1.q. 2. cor. Et op.3. ca.19. & 23. Et op.6. ca.6. prin. col.2. Et opu.60. cap.3.

opportunam ad matrem dei. Et confirmatur hæc conclusio auctoritate Angeli. Inuenisti gratiam, ecce concipies. Sed non fuisset idonea mater si peccasset (quod tripliciter probatur clare in littera) ergo. Secundò, probatur auctoritate sacræ scripturę ac cõmodate: Tota pulchra es. Memento & hic quicumque legis, suscipere has rationes supra materiam subiectam optimas, vtpote ex sacrę scripturæ auctoritatibus communibus applicatis ad ꝓpria beatæ Virginis procedentes, quando ex propriis ad propria deiunt.

*ar. præce. *ca.12.to.3 81 q.ex no. test. q.73. circa med. tom.4. * hom. 45. in Matth. tom.2.

¶ In respõsione ad primũ videre facile potes, quòd idem est gratiam sanctificationis sufficere ad tollendum infallibiliter omnem sensualitatis motum præter rationem, & tollere fomitem, & propterea vsque ad conceptionem Christi (in qua gratia abstulit fomitem) non fuisset gratia sãctificãs: sed opus fuit diuina prouidẽtia, vt prius declaratum fuit.

*c.36.ante med.to.7.

¶ In respõsione ad secundũ notate garruli prædicatores passiõis Christi, tot temineos clamores, motus &c. attribuẽtes beatæ Virgini in dolore passionis. Pẽsate verba Basilii in littera allata, & percipite ipsam contemplationi admirative tunc vacasse, conferendo diuina prius visa, & sibi certa humanis, quæ tunc videbat, summa infimis & econtra, & cõsequenter affectum cogitatiõib' cõionũ secũdum rectam rationem habentem, vt condoleret, vt cõpateretur, cum tam excellum, tam vilibus, &c. subiectum ex charitate propria pro ipsius matris, & mundi salute prospiceret.

¶ In respõsione ad

actuali. Quia vt dictũ est* post primã sanctificationem fomes peccati remansit in Virgine. Motus autẽ fomitis etiã si rationẽ præueniat, est peccatũ veniale, licet leuissimũ, vt Aug. dicit in lib. de Trinit. † ergo in beata Virgine fuit aliquod peccatum veniale.

¶ 2 Præt. Sup illud Luc. 2. Tuã ipsi* animam pertransibit gladius, dicit Augustꝰ. in lib. veteris & noui Testamenti, q beata Virgo in morte dñi, stupore quodã dubitauit. Sed dubitare de fide, peccatũ est.* ergo beata Virgo nõ fuit præseruata immunis ab omni peccato.

¶ 3 Præt. Chrys. † super Mat. exponẽs illud, Ecce, mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te, dicit, Manifestũ ẽ, q̃ solũ ex vana gloria hoc faciebant. Et Ioan. 2. super illud, Vinũ non habent, dicit idẽ Chrys.* q volebat illis ponere gratiã, & seipsam clariorẽ facere per Filiũ, & forsitan quid humanũ patiebat, quẽadmodum & fratres eius dicẽtes, Manifesta teipsum mundo. Et post pauca subdit, Nondũ. n. quõ oportebat, de eo opinionem habebat: quod totũ constat esse peccatum. ergo beata virgo non fuit præseruata immunis ab omni peccato.

*Hom. 10. in Ioan cir. med. illius tom.5.

SED CONTRA est, q Aug.* dicit in li. de Natura & gratia, De sancta virgine Maria propter honorẽ Christi, nullam prorsus, cũ de peccatis agitur, habere volo quæstionem. inde. n. scimus, q ei plus gratiæ collatũ fuerit ad vincẽdũ ex omni parte peccatum, q̃ concipere ac parere meruit eũ, quem constat nullum habuisse peccatum.

*c.36.ante med.to.7.

RESPON. Dicẽdum, q illos, quos deus ad aliquid eligit, ita præparat & disponit, vt ad id, ad quod eliguntur, inueniantur idonei, secundum illud secundæ ad Cor. 3. Idoneos nos fecit ministros noui Testamenti. Beata autẽ Virgo fuit electa diuinitus, vt esset mater dei, & ideo non est dubitandũ q Deus per suam gratiam eam ad hoc idoneam reddidit, secundum quòd Angelus ad eã dicit, Inuenisti gratiam apud deũ, ecce concipies &c. Non autem fuisset idonea mater dei, si peccasset aliquando: tum, quia honor parentum redundat in prolem, secundum illud Prou. 17. Gloria filiorum, patres eorum, vnde & per oppositũ ignominia matris ad filium redundasset: tum etiam, quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem accepit. dicitur autem secundæ ad Corinth. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? tum etiam, quia singulari modo dei filius, qui est dei sapientia, in ipsa habitauit, non solum in anima, sed etiam in vtero. dicitur autem Sap. 1, In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. et ideo simpliciter fatendũ est, quòd beata Virgo nullum actuale peccatum commisit, nec mortale, nec ueniale, vt sic in ea impleatur quod dicitur Cant 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd in beata Virgine post sanctificationem in vtero, remãsit quidẽ fomes peccati, sed ligatus, ne. s. prorumperet in aliquem motũ inordinatum, qui rationẽ præueniret. Et licet ad hoc operaretur gratia sanctificationis, non tamẽ ad hoc sufficiebat, alioquin virtute illius gratiæ hoc ei fuisset præstitũ, vt nullus motus posset esse in sensualitate eius, nisi ratione præuentus, & sic fomitẽ nõ habuisset, quod est cõtra supradicta.* Vnde oportet dicere, q complementum illius ligationis fuit ex diuina prouidentia, quæ non permittebat aliquem motum inordinatum ex fomite prouenire.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd illud verbum Simeonis, Origenes, † & quidam alii doctores exponunt de dolore, quem passa est in Christi passione. Ambr.* autẽ per gladium dicit significari prudentiam Mariæ, non ignaram mysterii cælestis: viuum est enim verbum dei, & validum, & acutius omni gladio acutissimo. Quidam vero per gladium dubitationem intelligunt, quæ tamen nõ est intelligenda dubitatio infidelitatis, sed admirationis, & discussionis. dicit enim ipsa filius in Epist. ad Optimum, quòd beata Virgo assistẽs cruci, & aspiciens singula, post testimonium Gabrielis, post ineffabilem diuinæ conceptionis notitiã, post ingentem miraculorum ostensionem, animo fluctuabat, ex vna scilicet parte videns eum pati abiecta, & ex alia parte considerans eius mirifica.

Ad 3ᵐ dicendum, q in verbis illis Chrysostomus excessit: possunt tñ exponi, vt intelligatur in ea Dominum cohibuisse non inordinatũ inanis gloriæ motũ quantũ ad ipsam, sed id, quod ab aliis posset æstimari,

ARTICVLVS V.

Vtrum beata Virgo per huiusmodi sanctificationem adepta fuerit plenitudinem omnium gratiarum.

ADQVINTVM sic proceditur. Videtur quòd beata Virgo per sanctificationem in vtero, non obtinuerit gratiæ plenitudinem siue perfectionem. Hoc enim videtur pertinere ad priuilegium Christi, secundũ illud Ioan. 1. Vidimus eum quasi vnigenitum a Patre, plenum gratiæ & veritatis: sed ea quę sunt propria Christi, non sunt alteri attribuẽda. ergo beata Virgo plenitudinem gratiarum non accepit in sanctificatione.

¶ 2 Præt. Ei quod est plenũ, & perfectum, non restat aliquid addendum, quia perfectum est cui nihil deest, vt dicitur in tertio Phy.* sed beata Virgo postmodum additionẽ gtiæ suscepit, & quando Christum concepit (dictum est enim Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te) & iterum quando in gloria est assumpta. ergo videtur quod nõ habuerit in sua prima sanctificationi plenitudinem gratiarum.

¶ 3 Præt. Deus nõ facit aliquid frustra, vt dicitur in 1. de Cælo: † frustra autem habuisset quasdam gratias, cum earum vsum numquam exercuerit, nõ enim legitur aut docuisse, quod est actus sapientiæ, aut miracula fecisse, quod est actus gratiæ gratis datæ. non igitur habuit plenitudinem gratiarum.

SED CONTRA est, q Angelus ad eam dixit Luc. 1. Aue gratia plena, quod exponens Hiero.* in sermone de Assumptione dicit, Bene gratia plena, quia ceteris per partes præstatur, Mariæ vero se totam simul infudit gratiæ plenitudo.

RESPON. Dicendum, quòd quando aliquid magis appropinquat principio in quolibet genere, tãto magis participat effectum illius principii, vnde Dionys.* dicit 4. ca. Cæl. hierar. quòd angeli qui sunt deo propinquiores, magis participãt de bonitatibus diuinis, quã homines. Christus autem est principium gratiæ, secundum diuinitatem quidem auctoritatiue, secundum humanitatem vero instrumẽtaliter, vnde & Ioan. 1. dicitur, Gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est: beata autem virgo Maria propinquissima Christo fuit secundum humanitatem, quia ex ea accepit humanam naturam. et ideo præ ceteris maiorem debuit a Christo gratiæ plenitudinem obtinere.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd vnicuique a deo datur gratia secundum hoc ad quod eligitur. Et quia Christus, inquãtum est homo, ad hoc fuit prædestinatus & electus vt esset filius dei, in virtute sanctificandi, hoc fuit sibi proprium, vt haberet talem plenitudinem gratiæ, quòd redundaret in omnes, secundum quòd dicitur Ioann. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed beata Virgo Maria tantã gratiæ obtinuit plenitudinem, vt esset propinquissima auctori gratiæ, ita quod eum qui est plenus omni gratia, in se reciperet, & eum pariendo, quodam modo gratiã ad omnes deriuaret.

Ad 2ᵐ dicendum, quod in rebus naturalibus, primo quidem est perfectio dispositionis, puta cum materia est perfecte ad formam disposita. Secundo autem est perfectio formæ, quæ est potior, nam & ipse calor est perfectior, qui prouenit ex forma ignis, quàm ille qui ad formam ignis disponebat. Tertio autem est perfectio finis: sicut ignis perfectissime habet proprias qualitates, cum ad locum suũ peruenerit. Et similiter in beata Virgine fuit triplex perfectio gratiæ. Prima quidem quasi dispositiua, per quam reddebatur idonea ad hoc quòd esset mater Christi, & hæc fuit perfectio sanctificationis. Secunda autem perfectio gratiæ fuit in beata Virgine ex præsentia filii Dei in eius utero incarnati. Tertia autem est perfectio finis, quam habet in gloria.

Quòd autem secunda perfectio sit potior quàm prima, & tertia quàm secunda, patet quidem uno modo per liberationem a malo. Nam primo in sua sanctificatione fuit liberata a culpa originali: secundo in conceptione filii Dei, fuit totaliter a fomite mundata: tertio uero in sui glorificatione, fuit liberata etiam ab omni miseria. Alio modo per ordinem ad bonum. Nam primo in sua sanctificatione adepta est gratiam inclinantem eam ad bonum: in conceptione autem filii dei consumata est eius gratia confirmans eam in bono: in sui uero glorificatione consumata est eius gratia perficiens eam in fruitione omnis boni.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd non est dubitandum, quin beata Virgo acceperit excellenter donum sapientiæ & gratiam uirtutum, & etiã gratiam prophetiæ, non tamen accepit ut haberet omnes usus harum, & similium gratiarum, sicut habuit Christus, sed secundum quòd conueniebat conditioni ipsius. Sapientiæ enim usum habuit in contemplando, secundum illud Luc. 2. Maria autem cõ seruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. Non autem habuit usum sapientiæ, quantum ad docendum: quia hoc non conueniebat sexui muliebri, secundum il

tamen accepit, vt haberet oẽs vsus hartũ & similiũ gratiarũ, sicut habuit Christus, ly omnes non distribuit pro oibus simpliciter vsib⁹ gratiarũ, quia nec Christus habuit oẽs vsus gratiarum, quoniã non est loquutus uariis linguis, vt superius in q.7. art.7. ad vltimũ Auctor dixit: sed distribuit ꝓ quali oibus, quæ in moralibus appellare licet oia. Christ⁹. n. habuit omnes vsus gratiarum, quia modicũ pro nihilo reputatur. Beata aũt virgo non habuit oẽs vsus, qui multi sibi defuerunt quia scilicet impertinentes erant suæ conditioni, non. n. fecit miracula, &c. Vel distribuit pro oibus vsib⁹ limitatis ad illos, quos habuit Christ⁹, vt non sit dictum in littera, nõ habuit oẽs vsus, sed non habuit oẽs vsus sicut Christus, tamquam ly sicut limitet ly oẽs vsus. Et quouis modo exponatur sententia, in idem redit, prima tamen expositio magis consonat litere.

¶ In eodem articulo quo ad actum doctrinæ negatũ a beata Virgine, aduerte quòd quia theologia solida fundatur super Scriptura sacra, & nullibi in ea reperitur beatã Virginem docuisse, sicut nec Christũ loquutum linguis, ideo sicut affirmam⁹ Christum non vsum gratia linguarum in loquendo, eadem ratione affirmandum est, beatam Virginẽ non docuisse, præsertim eũ apostolica auctoritas hoc interdicta mulieribus comprobet. Quod aũt dicit, ipsam instruxisse discipulos Christi de annuntiatione sua & natiuitate filii, & magorum aduentu, & similibus, ex Scriptura non habetur, sed habetur quod Spiritussanctus docuit Apostolos omnes veritatẽ de spectantibus ad fidẽ, inter quæ erat Christi cõceptio ex Spiritusancto, & natiuitas ex Virgine, quæ

D.383

Universidad de Navarra
Biblioteca

cinc. quæ etiam in Symbolo posita sunt.

¶ Posset tamen dici, quòd non publica doctrina, sed familiari institutione, quam constat mulieribus non esse prohibitã, beata Virgo Anã qua particularia facta explicauit apostolis. Auctor autem secundum scripturam sacram loquitur, nagans ab ea vsũ sapientiæ, quo ad actum doctrinæ.

¶ *Super Quæstionis nigesimæ septimæ Articuli sextum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore duo fiunt, primo tractatur quid Aug. de hoc scripserit, secundo respondetur quæsito. Quo ad primũ Aug. sub dubio quæstionem relinquere videtur, & dicit litera, quòd videtur dubie loqui, quoniam Aug. in his verbis non loquitur de sanctificatione qualicumque, sed illa, quę est cum proprio sãctificati actu, scilicet credere, amare, & huiusmodi. Quia enim hanc relinquit sub dubio & de nulla alia loquitur sanctificatione, videtur sub dubio quæstionem de sanctificatione horum in vtero reliquisse. Omnia clara sunt in litera.

3.di.3.q.1. a.2.q.1. ad 4. Et quol. 6. q. 5.a.1. cor.in fi. Et op.3.c 131 Et psal.45. co.5. *Et ar.3.& 4. huius q.

¶ Aduerte tamen, quòd ex litera euãgelii sumi potest, Ioanni acceleratũ fuisse vsum liberi arbitrii. Nam ibi non solum dicitur, Exultauit infans, sed, exultauit in gaudio. exultare autem similitudinarie, licet etiam sit inanimatorum (iuxta illud, Montes exultauerunt vt arietes, & colles sicut agni ouium) proprie tamen est animalium. Et quia non sine animali passione fit gaudium, oportet Ioannem exultasse in gaudio, vel secundum sensitiuam tantum partem, et hoc non consonat causæ exultationis & gaudii in euangelio scriptæ, quia vox beatæ Virginis salutantis non erat commotiua partis sensitiuæ prolis in vtero, sicut nec aliæ eiusdem & aliarum mulierum voces, uel secundum partem intellectiuam, & hoc ordo effectuum causatorum a salutatione insinuat, quòd scilicet gaudium partis intellectiuæ fuit in puero: nam ex salutatione, aurium Elisabet commotiua, puer non in auribus, sed in gaudio exultauit, & Elisabet deinde repleta est Spiritusancto proculdubio in mente. Vnde comprehenditur, q̃ primo mater secũdum sensum percepit: deinde puer secũdum mentem, & demum ad matris mentem intelligentia peruenit. Et huic sensui doctorum verba consonant dicentium de Ioanne, quòd prius sensit Dominum, vel q̃ a perfectæ cœpit ætatis mensura, vel aliquid huiusmodi.

¶ Quo ad secundum, tria Auctor facit, primo respondet quæstioni negatiue, affirmando duos alios sanctificatos: deinde dicit neminem alium esse sanctificeatum: tertio rationem reddit, quare illi duo sanctificati sunt. Circa responsionem ergo distinguuntur hic duæ quæstiones, altera quæ mota est de sanctificatione, altera de tali sanctificatione, scilicet cum vsu liberi arbitrii. Monstratur diuersitas magna inter istas quæstiones, ex eo quòd sanctificatio potest fieri & esse sine usu liberi arbitrii, vt pater in sanctificatione paruulorum per baptismi gratiam. Et propterea nihil obstat quæstioni propositæ in hoc art. si pars negatiua quæstionis secundæ, quæ ab Aug. tractata est teneatur. Propter hæc igitur, litera respondet quæsito, quòd duo vltra beatam Virginẽ inueniũtur sanctificati in vtero, scilicet Hieremias, & Ioannes. Probatur auctoritate Scripturæ, & excluditur obiectio de vsu liberi arbitrii, quamuis illum non habuerit, &c.

¶ Vbi nota, quòd hinc non potest assertiue dici de mente Auctoris hos non habuisse liberi arbitrii vsum in vtero, quoniam

lud 1. ad Tim. 2. Docere autem mulieri non permitto. Miraculorum autem vsus sibi non competebat dum viueret: quia tunc temporis confirmanda erat doctrina Christi miraculis, & ideo soli Christo, & eius discipulis, qui erant bauuli doctrinæ Christi, conueniebat miracula facere. Propter quod etiam de Ioanne Baptista dicitur Ioãn. 10. G quòd signum fecit nullum, vt scilicet oẽs Christo intenderent. Vsum autẽ prophetiæ habuit, vt patet in Cantico quod fecit, Magnificat anima mea Dominum, &c.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sic sanctificari fuerit proprium beatæ Virgini.

AD SEXTVM sic proceditur. H Videtur q̃ sanctificari in vtero post Christũ proprium fuerit beatæ Virgini. Dictum* est enim, quòd propter hoc beata Virgo fuit sanctificata in vtero, vt redderetur idonea ad hoc, vt esset mater dei: sed hoc est propriũ sibi. ergo sola ipsa fuit sanctificata in vtero.

SED CONTRA est, quòd dicitur de Hieremia, Hier. 1. Antequam exires de uentre, sanctificaui te. Et de Ioanne Baptista dicitur Luc. 1. Spiritusanctο replebitur adhuc ex vtero matris suæ.

RESPON. Dicendum, quòd August. in Epist.* ad Dardanum, F aduersatiue loquitur ad monstrandum conclusionem suam non dependere ex vsu liberi arbitrii, deinde negat quemcumque alium sanctificatum in vtero, ratione probans, quia inutilis esset. Vbi occurrunt tria dubia, primum est circa applicationem auctoritatis Apostoli ad propositum: dissonare quippe videtur, ñ sermo est de sanctificatione in vtero, Apostolus autem non de ipsa sanctificatione seu sanctitate, sed de manifestatione eius loquitur: non enim dicitur vnicuiq; datur spiritus, sed manifestatio spiritus, &c. Litera ergo loquens de ipso Spiritu, non bene affert auctoritatem de manifestatione Spiritus: hæc enim auctoritas non probat illud assumptũ, vt patet.

¶ Secundum dubiũ est, quia ista ratio est gladius Goliæ. Nam si verum admittit, sequitur quòd beata Virgo nõ fuit sanctificata in vtero, quia illius sanctificatio in scriptura non habetur, ac per hoc Ecclesiæ non innotuit, ac per hoc sine vtilitate fuisset sanctificata secundũ literæ processum.

¶ Tertium dubium est, quia secundum hanc rationẽ sequeretur, quòd non esset credendum aliquod miraculum, ni si quod in sacra Scriptura contineretur, quia ad vtilitatem Ecclesiæ miracula ordinantur, cui non nisi per Scripturam sacram innotescunt, secundum hanc literam.

¶ Ad primum dubium dicitur, quòd assumptũ literæ ad quod probandum inducitur Apostoli auctoritas, non est, sanctificationis gratia ordinatur ad utilitatem, sed est huiusmodi, priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus, præter communem legem I ordinantur ad vtilitatem. Ex quibus verbis dupliciter respondeti potest. primo q̃ sicut priuilegia materialia alicui a principe ciritu cõcelia, sub specie manifestationis continẽtur, ita priuilegia gratiæ est manifestatio spiritus, & cõcessi in ipsa gratia infusa, & concedentis Spiritusancti, specialiter diligentis illum, cui gratiam dedit, ac per hoc litera probans priuilegia gratiæ per manifestationem spiritus, non diuertit ad extranea. Et si obiciatur, quòd tunc ratio ista supponit sanctificationem in vtero semper fieri cum priuilegio, conceditur quòd sic est secundum hanc responsionem. Et suppositio est satis rationabilis, quoniam sicut secundum rem sanctificatio in vtero est actus priuilegialis, ita etiam debet esse secundum cognitionem.

¶ Secundo, quòd quia tam singulares gratiæ superexcedunt communem legem diuinæ prouidentiæ, ac per hoc harum concessio spectat ad diuina miracula, constat autem miracula ordinari ad aliorum vtilitatem, ideo non solum priuilegia, sed ipsa K sanctificatio in vtero, ex hoc ipso quòd præter legem communẽ fit, continetur sub gratia, quæ datur ad aliorum vtilitatem, & consequenter sub spiritu manifestando. Nam ex hoc ipso, quòd ad ecclesiæ vtilitatem ordinatur ad ecclesiæ quoque notitiam necesse est ordinetur, alioquin diuina sapientia nõ disponeret omnia suauiter, dum rationalibus creaturis ex quibus ecclesia constat, nõ per rationis actum de suo bono prouideret, sed velut animalibus brutis incognitas vtilitates ingereret. Et confirmatur ex dictis in primo libro, scilicet quòd deus in ecclesia triumphante numquam præter communem ibi legem operatur: quia nulla vtilitas esset. cum igitur in militanti ecclesia præter communem legem operatur, ad ecclesiæ vtilitatem operatur, ob eius vtilitatem communem legem prætermittit. Quia igitur assumptum in litera de gratia contenta sub spiritu manifestando

loquitur, ideo probãdum merito fuit p auctoritatẽ Apostoli de manifestatione spiritus. Et hæc responsio est directe secundum literam, nihil præsupponens, & solida.

¶ Ad dubium secundum dicitur, quòd sanctificatio beatæ Virginis in vtero matris, est non est tradita in sacra scriptura explicite, est tamẽ tradita implicite, ex hoc ipso q̃ in sacris literis inuenitur alicui sancto concessa gratia sanctificationis in vtero: hinc enim, vt ex superius dictis patet, habetur, beatam virginem fuisse sanctificatam: quia habuit quicqd gratiæ ceteris collatũ est. Vndæ hęc rõ nõ tenet imit Auctorẽ suũ, sed tutior est.

¶ Ad tertium dubiũ dicitur, q̃ loquendo de Ecclesiæ fide simpliciter necessaria, concedendum est consequens: sed si sit sermo de Ecclesiæ fide ex tali suppositione vel ac cessoria (puta quæ post talem approbationem extensa est ad tale miraculum: vt si Ecclesia credendum traderet tale miraculum) vel pro habili (vt est fides de miraculis recitatis in canonizationibus sanctorum) edenda sunt mira cula, quæ in sacra scriptura non continentur. Nec oppositum sequitur ex ratione literæ quæ de fide Ecclesiæ simpliciter & absolute, & non præsupposita tali decretali loquitur: docuitque per hoc Auctor, q̃ nec necessario, nec probabiliter credendum est, aliquem alium esse sanctificatum in vtero, simpliciter & absolute loquendo. An autem deus aliquem deinceps sanctificaturit & Ecclesiæ reuelaturit, alterius est quæstionis: quia tamen non est expectanda ecclesia melior, quam fuerit: nec Apostoli ipsi primitias Spiritus habentes sanctifica

dubie videtur loqui de horum A sanctificatione in vtero. Potuit enim exultatio Ioannis in vtero (vt ipse dicit) esse significatio rei tantæ (scilicet quòd mulier esset mater Dei) a maioribus cognoscendæ, non a paruulo cognitæ: vnde in euangelio non dicitur, credidit infans in vtero, sed exultauit. Videmus autem, exultationem non solum paruulorum, sed etiam pecorum esse: sed hæc inusitata extitit, quia B in vtero, & ideo sicut solent miracula fieri, facta est diuinitus in infante, non humanitus ab infante. Quamquam etiam si vsque adeo est in illo puero acceleratus vsus rationis & voluntatis, vt intra viscera materna iam posset agnoscere, credere, consentire (ad quod in alijs paruulis ætas expectatur, vt possint) & hoc in miraculis habendum puto diuinæ potentiæ. sed quia expresse in euangelio dicitur, quòd Spiritusancto replebitur adhuc ex vtero C matris suæ, & de Ieremia expresse dicitur, Antequam exires de vulua, sanctificaui te, asserendum videtur eos sanctificatos in vtero: quamuis in vtero vsum liberi arbitrij non habuerint. De quo Augustinus.* quæstionem mouet: sicut pueri, qui sanctificantur per baptismum, non statim habent vsum liberi arbitrij: nec est credendum aliquos alios[d] sanctificatos esse in vtero, de quibus scriptura mentionem D non facit, quia huiusmodi priuilegia gratiæ, quæ dantur aliquibus præter legem communem, ordinantur ad vtilitatem aliorum (secundum illud 1. ad Corin. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad vtilitatem) quæ nulla proueniret ex sanctificatione aliquorum in vtero, nisi ecclesiæ innotesceret. Et quamuis iudiciorum dei non possit ratio assignari, quare scilicet huic & non alij hoc munus gratiæ con- E ferat, conueniens tamen videtur fuisse vtrumque dictorum sanctificari in vtero, ad præfigurandam sanctificationem per Christum faciendam. Primo quidem per eius passionem, secundum illud Hebr. vltim. Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est: quam quidem passionem Ieremias & verbis & mysterijs apertissime prænuntiauit, & suis passionibus expressissime præfigura-

nit. Secundo per baptismum, primæ ad Corinth. 6. Sed ablati estis, sed sanctificati estis. Ad quem quidem baptismum Ioannes suo baptismo homines præparauit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo quæ fuit a deo electa in matrem, ampliorem sanctificationis gratiam obtinuit quàm Ioannes Baptista & Ieremias, qui sunt electi, vt speciales præfiguratores sanctificationis Christi. Cuius signum est, quòd beatæ Virgini præstitum est, vt de cetero non peccaret, nec mortaliter nec venialiter: alijs autem sanctificatis creditur præstitum esse, vt de cetero mortaliter non peccarent, diuina eos gratia protegente.

AD 2[m] dicendum, quòd quantum ad alia potuerunt sancti esse Christo coniunctiores, quàm Hieremias & Ioannes Baptista, qui tamen fuerunt ei coniunctissimi, quantum ad expressam figuram sanctificationis ipsius, vt dictum est.*

AD 3[m] dicendum, quòd miseratio, de qua ibi Iob loquitur, non significat virtutem infusam, sed quandam inclinationem naturalem ad actum huius virtutis.

QVAESTIO XXVIII.

De virginitate Beatæ Mariæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de virginitate matris.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum fuerit virgo in concipiendo.

¶ Secundo, Vtrum fuerit virgo in partu.

¶ Tertio, Vtrum permanserit virgo post partum.

¶ Quarto, Vtrum votum virginitatis emiserit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beata Maria fuerit virgo in concipiendo.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd mater dei non fuerit virgo in concipiendo Christum. Nulla enim proles, quæ habet patrem & matrem, ex Virgine matre concipitur:

ti sunt in vtero (quãuis Ioannes euangelista virginitatis, prophetiæ, euangelizãdi, singularis quoque officij erga matrem domini gratia donatus fuerit) credendum est, quòd nullus simpliciter in toto temporis decursu fuit, est, aut erit sanctificatus in vtero, nisi qui in litera explicantur. Non debuisse tamẽ audiuimus temeritatem modernam cuiusdam mulierculæ, sanctificatam se in vtero profitentis: & forte fuit vere sanctificata i vtero nõ materno, sed proprio, velut Bersabee, deo puniente superbiam illius.

¶ Demum rationẽ reddit Auctor, quare isti duo Ieremias, & Ioannes Baptista sanctificati sunt in vtero, præmissa excusatione rationis necessariæ, subdens rationem consequentiæ: quia scilicet præfiguratores fuerunt sanctificatiõis p Christum faciendę, dũ ñ monstrarunt media sanctificãtia, altera passionem, alter baptismatis. n. duob[9] medijs Christ sanctificauit mundũ, passione vt cõiugato instito: baptismo, vt instrumento sepa ato.

¶ Nota hic, q̃ duorum, ppositorũ, scilicet isti duo sunt sanctificati in vtero, & q̃ nullus alius, Auctor primi tũ rõnẽ reddere nititur: qm ad affirmatiõem certa põt consonantia inueniri: ad tam lata aũt & alia ac fundam negationem, ñ, consonantia fat erit.

¶ *Super Quæstionis vigesimæ octauæ Articulum primum.*

TItulus de virginitate carnali intelligitur.

¶ In corpore duo fiunt: primo, respondet quæsito affirmatiue: Mater Christi concepit virgo, probatur ex contrario: quia cõtrarium est hæresis, &c. Secũdo, assignatur tõ quadruplex conueniẽtiæ, q̃ sic fuerit, & omnia clare patent

*In corp. artic.

4. cont. c. 15. Et opu. 3. c 152. Et opuſc. 60. c. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in sitera. Si tamen nouitius non intelligit corruptionem cordis, cuius memini secunda ratio, sciat cor pro mẽte, seu intellectu sumi: corruptio sũt intellectus non secundũ substantiam, sed secundum operationem attenditur: omnis enim defectus in intelligendo, corruptio quædam intellectus est, sicut omnis deperditio alicuius rei corruptio quædam in natura est. Quia igitur defectus intellectus in intelligendo efficit, vt intellectus defectuosum quoq; verbum formet, cõcipiẽdo illud quod sic defectiue intelligit (qui enim imperfecte intelligit leonis naturam, perfectum quoque verbum de natura leonis exprimere intus nequit) ideo in litera dicitur, quòd cordis corruptio impedit perfectionem verbi.

¶ In responsione ad primum habes, Ioseph patrẽ dici christi vere dupliciter, vel putative, vel officio: quamuis non fuerit pater generatione.

¶ In respõsione ad tertium, adiũge ad glossam, quòd nec secundum latinæ linguæ proprietatem mulier est nomen corruptionis, sed naturalis ꝓprietatis fœminę humanæ: dicta est enim mulier quasi mollier a mollitie & animi & corporis.

¶ In respõsione ad quartum, dubium magnum in philosophia occurreret, si philosophia nunc traderetur, quãtum veritatis habeat littera hæc dicens, Ratio illa habet locum in his, quæ procedunt in esse per viã naturæ, eo quòd natura sicut est determinata ad vnũ effectum, ita est determinata ad vnum modum producendi illum: habet siquidem instantias in elementaribus, in vegetabilibus, & in animalibus: Auctoris autem propositum fuit verum & naturalis dei filius, non fuit conueniens, quòd alium patrem haberet, quàm deum, ne dignitas dei Patris transferatur ad alium. Secundo, hoc fuit conueniens proprietati ipsius Filij, qui mittitur, qui quidem est verbum dei. Verbum autem absque omni corruptione cordis concipitur: quinimmo cordis corruptio, perfecti verbi conceptionem non patitur. quia ergo caro sic fuit a verbo Dei assumpta, vt esset caro verbi dei, conueniens fuit quòd etiam ipsa sine corruptione matris conciperetur. Tertio hoc fuit conueniens dignitati humanitatis Christi, in qua locum peccatum habere non debuit, per quam peccatum mundi tollebatur, secundum illud Ioan. primo: Ecce agnus dei, scilicet innocens, qui tollit peccatum mundi: non poterat autem esse, quòd in natura iam corrupta ex concubitu, caro nasceretur sine infectione originalis peccati. Vnde Augustinus dicit in libro. * de Nuptijs & concupiscentia: solus nuptialis concubitus ibi non fuit, scilicet in matrimonio Mariæ & Ioseph: quia in carne peccati fieri non poterat sine vlla carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. Quarto, propter ipsum finem incarnationis Christi, quæ ad hoc fuit, vt homines renascerentur in filios dei, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo, id est dei virtute: cuius rei exemplar apparere debuit in ipsa conceptione Christi. Vnde Augustinus. * dicit in libro de sancta Virginitate: Oportebat caput nostrum insigni miraculo secundum corpus nasci de virgine, vt significaret membra sua de virgine ecclesia, secundum spiritum nascitura.

* Vt patet ex Aug. li. de hęresib. c. 8. & 10. tom. 6.

sed Christus non solum dicitur habere matrem, sed etiam patrem: dicitur enim Luc. 2. Erant pater eius & mater mirantes super his, quæ dicebantur de illo. & infra eadem mater dicit, Ecce enim pater tuus, & ego dolẽtes quærebamus te. ergo Christus non est cõceptus ex virgine matre.

¶ 2 Præt. Matthæ. 1. probatur, quòd Christus fuerit filius Abrahę & Dauid, per hoc, quòd Ioseph ex Dauid descendit: quæ quidem probatio nulla esset, si Ioseph præter Christi non fuisset. ergo videtur, quòd mater Christi eum ex semine Ioseph conceperit, & ita non videtur fuisse virgo in concipiendo.

¶ 3 Præt. Gal. 4. dicitur, Misit deus filium suum factum ex muliere: mulier autem consueto modo loquendi dicitur, quæ est viro cognita. ergo Christus non fuit conceptus ex Virgine matre.

¶ 4 Præt. Eorum, quæ sunt eiusdem speciei, est idem modus generationis, quia generatio recipit speciem a termino, sicut & ceteri motus: sed Christus est eiusdem speciei cum alijs hominibus, secundum illud Philip. 2. In similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Cum ergo alij homines generentur ex commistione maris & feminæ, videtur quòd etiam Christus simili modo fuerit generatus: & ita non videtur fuisse cõceptus ex Virgine matre.

¶ 5 Præt. Quælibet forma naturalis habet materiam sibi determinatam, extra quam esse non potest: materia autem formæ humanæ videtur esse semen maris & feminæ. si ergo corpus Christi non fuerit conceptum ex semine maris & feminæ, non vere fuit corpus humanum, quod est inconueniens. videtur igitur non fuisse cõceptus ex Virgine matre.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 7. Ecce, virgo cõcipiet.

RESPON. Dicendum, quòd simpliciter confitendum est matrem Christi Virginem concepisse: contrarium enim pertinet ad hæresim Hebionitarum * & Cherinthi: qui Christum purum hominem arbitrabantur, & de vtroque sexu eum natum putauerunt. Quòd enim Christus sit conceptus ex Virgine, conueniens est propter quatuor. Primo propter mittentis Patris dignitatem conseruandam: cum enim Christus sit verus & naturalis dei filius, non fuit conueniens, quòd alium patrem haberet, quàm deum, ne dignitas dei Patris transferatur ad alium. Secundo, hoc fuit conueniens proprietati ipsius Filij, qui mittitur, qui quidem est verbum dei. Verbum autem absque omni corruptione cordis concipitur: quinimmo cordis corruptio, perfecti verbi conceptionem non patitur. quia ergo caro sic fuit a verbo Dei assumpta, vt esset caro verbi dei, conueniens fuit quòd etiam ipsa sine corruptione matris conciperetur. Tertio hoc fuit conueniens dignitati humanitatis Christi, in qua locum peccatum habere non debuit, per quam peccatum mundi tollebatur, secundum illud Ioan. primo: Ecce agnus dei, scilicet innocens, qui tollit peccatum mundi: non poterat autem esse, quòd in natura iam corrupta ex concubitu, caro nasceretur sine infectione originalis peccati. Vnde Augustinus dicit in libro. * de Nuptijs & concupiscentia: solus nuptialis concubitus ibi non fuit, scilicet in matrimonio Mariæ & Ioseph: quia in carne peccati fieri non poterat sine vlla carnis concupiscentia, quæ accidit ex peccato, sine qua concipi voluit, qui futurus erat sine peccato. Quarto, propter ipsum finem incarnationis Christi, quæ ad hoc fuit, vt homines renascerentur in filios dei, non ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex deo, id est dei virtute: cuius rei exemplar apparere debuit in ipsa conceptione Christi. Vnde Augustinus. * dicit in libro de sancta Virginitate: Oportebat caput nostrum insigni miraculo secundum corpus nasci de virgine, vt significaret membra sua de virgine ecclesia, secundum spiritum nascitura.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Beda * dicit super Lucam, pater Saluatoris appellatur Ioseph, non quòd vere iuxta photinianos pater fuerit ei, sed quòd ad famam Mariæ conseruandam pater sit ab omnibus æstimatus. Vnde & Luc. 3. dicitur, Vt putabatur filius Ioseph. vel sicut Augustinus. * dicit in lib. de Bono coniugali, Eo modo pater Christi dicitur Ioseph, quo & vir Mariæ intelligitur, sine cõmistione carnis, to sat est, quòd nõ habet locum in potẽtia diuina. Absq; multa tamẽ digressione pro literæ expositione aduerte, qui philosopharis, ꝙ illa propositio, de qua est tanta quæstio, S. vni⁹ naturæ, vnus est modus generatiõis, probatur in litera hac duplici ter, s. ex parte termini, qũia generatio recipit speciem a termino, & hæc ꝙ batio assumitur arguendo, & ex parte agentis: quia natura sicut est determinata ad vnum effectum, ita est determinata ad vnũ modum producẽdi effectum illum. Et ꝙ batio quidẽ ex parte termini ex vnita te termini vnitatẽ generationis inferens, satis debilis videtur: quoniam videmus ignem generari diuersis generationibus, scilicet ab igne & nõ ab igne, sed a sole: & mures videmus genitos ꝙ semen, & sine semine. Et ꝙ hæc omnia sint etiam de specie, ex hoc patet, ꝙ hęc tam genuina ꝙ alie ne egtediendi nõ est tempus quando de Beatissimæ matris dei virginitate tractatur: sat fuerit noisse Auctoris intentionem & literæ discussionem.

¶ In responsione ad quintum aduerte, quòd propositio illa, quamuis virtus naturalis non possit transmutare ad certam formã, nisi determinatam materiam, si vniuersaliter, vt iacet, intelligatur, vel aduersatiue permissa intelligitur, quasi diceret, quicquid sit de trãsmutatione per virtutem naturalem, diuina tamen virtus, &c. & hoc sufficit literæ, vel affirmatiue ꝙ vnica trãsmutatiõs sumitur similium enim agẽs naturale, etiam vni uersale, vt cælũ potest vnica transmutatione ad certam formam transmutare, nisi determinatam materiam: qm̃ ad actus actiuorum fit ex parte materiæ, quæ oportet in patiẽte esse dispositio, &c. hoc

da igitur probatio in se quidem vera est: nam quodlibet naturale agẽs sicut ad vnum terminũ, ita ꝙ nõ ad oppositos nec disparatos, est determinatũ ex vnitate suæ naturæ, ita etiam ad vnum modum determinatur. In cuius signũ, semen plantæ non generat plantam, si inseratur, & oculus plantæ non generat plantam, si seminatur: neutrum enim videmus exercitari. Sed quantum hæc probatio in se vera, sit efficax ad probãdum illam conclusionem, non apparet, nisi præsupposita vnitate naturalis agẽtis ad vnum effectum. Et quoniam in animalib⁹ perfectis (quale est homo, leo, bos, & huiusmodi) supponitur vnitas agentis naturalis, ideo ratio pro efficaci ad mittitur. Si quis autem neguet eum Auicen. suppositionem illam, in campum magnum disputandi oportet ingrediatur, ad quem nũc egtediendi nõ est tempus quando de Beatissimæ matris dei virginitate tractatur: sat fuerit noisse Auctoris intentionem & literæ discussionem.

¶ In responsione ad quintum aduerte, quòd propositio illa, quamuis virtus naturalis non possit transmutare ad certam formã, nisi determinatam materiam: virtus tamen diuina quæ est infinita, potest transmutare omnem materiam in quãcumque formam. Vnde sicut trãsmutauit limum terræ in corpus Adæ, ita in corpus Christi transmutare potuit materiam a matre ministratam, etiam si non esset sufficiens materia ad naturalem conceptum.

ARTICVLVS II.

Vtrum mater Dei fuerit virgo in partu.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur ꝙ mater Christi non fuerit virgo in partu. Dicit enim Ambros. * super Lucam, Qui vuluam sanctificauit alienam, vt nasceretur propheta, hic est qui aperuit matris suæ vuluam, vt immaculatus exiret: sed apertio vuluæ virginitatem excludit. ergo mater Christi non fuit virgo in partu.

¶ 2 Præt. Nihil in mysterio Christi esse debuit, per quod corpus eius phantasticum appareret: sed hoc non videtur vero corpori, sed phantastico conuenire, vt possit per clausa transire, eo quòd duo corpora simul esse non possunt. non igitur debuit ex matris vtero clauso corpus Christi prodire, & ita nõ decuit, quòd esset virgo in partu.

RESPON. Dicendum, quòd absque omni dubio asserendum est matrem Christi etiam in partu virginem fuisse. Nam Propheta etiam satisfacit litęraquia vnica transmutatione, vtpote in instanti Spiritus sanctus sanguinem beatæ Virginis trãsmutauit in corpus Christi. Et cõsonat philosophiæ, tradẽti quòd illud ꝓprie dicitur agens posse, vt proprium effectum, & vt in propriam materiã, qđ vnica transmutatione potest educere de potentia i actũ, vt patet 9. Metaph. Si vero affirmatiue quoque, sed secundum subiectam materiam, puta in materia animatorum intelligitur, constat euidenter veram esse: sed argumento vniuersali non satisfacit particularis responsio: quamuis satisfaciat materiæ particulari, de qua est quæstio. Et ideo hæc responsio indigna Auctore videt.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsecũdæ Articulum secundum,*

TItulus clar⁹ &.

¶ In corpore duo siunt. Primo, respondetur quæsito: Beata virgo fuit virgo in partu. Probatur auctoritate Isaiæ. Secundo, triplicem rationem conuenientiæ assignat, quę clare patẽt in littera. Nouitij tamen percipiant pro prima ratione, quòd conceptio verbi in corde, & processio verbi ex corde, nõ sunt duo progressus: sed ad exprimendas diuersas conditiones habitudinis verbi ad intellectũ, diuersæ adhibentur rationes: verbum. n. cordis, hoc est conceptus quem formar intellectus cum rẽ aliquam intelligit, & manet intus in intellectu, dũ res acta intelligitur & diffinitur ab intellectu a quo emanat. Dũ enim ego intelligo me ad imaginẽ dei esse, formo simulacrum de meipso ad imaginem dei: & similiter cum intelligo me peccatorem, formo simulacrum de meipso peccatore: & sic de alijs. Illud autẽ simulacrũ quod

* Opusc. 56 cap. 23.

* lib. 2. in Luc. in c. cuius tit. 6, de circũc. Sal uatoris in fin. tom. 5.

* Est ho. 26 in euang. paulo a pũcip.

quòd conceptus, quod verbum appellatur, non extra mentem meam, sed in mente mea manet. Et similitudine dñi concipi i corde & nasci ex corde: quia proles, dū in vtero concipitur in vtero manet: & dum ex vtero nasci tur, a matre distinguitur perfecte. Simili siquidem modo, quia verbum cordis in corde prolatum manet, concipi dicitur: & quia a corde prolatum perfecte distinguitur accidentis sublata natura, ideo nasci dicitur ex corde. Vbi videre potes, quòd conceptio natiuitasque verbi I, & ex corde, vnus processus est, diuersis nominibus diuerta ratione appellatus, & quòd nec in conceptu nec in ortu suo mentem, in qua, & ex qua processit, corrumpit, vt in synodo allata in litera dicitur.

† In ser. 6. a med. to. 10.

¶ In responsione ad tertium aduerte, quòd Auctor dotis nomine appellat & ipsam rem, quæ dos dicitur, & modum eiusdem, hoc est rem tali modo: puta per modum immanentis, vt ipsemet inferius manifestabit, quæst. 43. artic. 2. Et cum ex duplici capite potuisset reprehendi positio Hugonis de Sancto Victo. scilicet ex hoc, quòd non spectat ad subtilitatis dotem, duo corpora esse simul in eodem loco: vnde nec corpora gloriosa ex sua proprietate poterunt simul esse in eodem loco, & ex hoc, quòd in corpore animali nō inuenitur dos, quia non inuenitur anima gloriosa redundantia simpliciter ad corpus: quamuis vt inferius in allegato loco dicitur, inueniri possit miraculose redūdantia secundum quid, maluit tamen Auctor ex ipsa dotis ratione hic p cedere, quàm in illam disputationem aliam introire,

non solum dicit, Ecce virgo concipiet: sed etiam addit, Et pariet filium. Et hoc quidem, cōueniens fuit propter tria. Primo quidem, quia hoc competebat proprietati eius, qui nascebatur, qui est verbum dei. Nam verbum non solum in corde absque corruptione concipitur, sed etiam absque corruptione ex corde procedit. Vnde vt ostenderetur, quòd illud esset corpus ipsius verbi dei, conueniens fuit vt de incorrupto virginis vtero nasceretur. Vnde in sermone quodam Ephesini concilij legitur, Quæ parit carnem puram a virginitate cessat: sed quia natum est carne verbum, deus custodit virginitatem, seipsum ostendens per hoc verbum. Neque enim nostrum verbum cum paritur, corrumpit mentem: neque deus verbum, substantialem partem eligens, peremit virginitatem. Secundo, hoc est conueniens quantum ad effectum incarnationis Christi. Nam ad hoc venit, vt nostram corruptionem tolleret. vnde non fuit conueniens, vt virginitatem matris, nascendo corrumperet. Vnde Augustin. † dicit in quodam sermo. de natiuitate domini, Fas non erat, vt per eius aduentum violaretur integritas, qui venerat sanare corrupta. Tertio fuit conueniens, ne matris honorem nascendo diminueret, qui parentes præceperat honorandos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Ambro. dicit hoc, exponens illud, quod Euangelista de lege induxit, Omne masculinum adaperiens vuluam, sanctum domino vocabitur: quod quidem, vt * Beda dicit, consuetæ natiuitatis more loquitur, non quòd dominus sacri ventris hospitium, quod ingressus sanctificauerat, egressus deuirginasse credendus sit. Vnde illa adapertio non significat teseration em communē clausi pudoris virginei: sed solum exitum prolis de vtero matris.

*li. 1. 1 Luc. c. 8. secundū eius ordinē 10. 2.

* In hym. q canitur i vespis nata lis domini.

AD 2^m dicendum, quòd ita Christus voluit veritatem sui corporis demonstrare, quòd etiam eius diuinitas declararet: & ideo permiscuit mira humilibus. Vnde vt corpus eius verum ostenderetur, nascitur ex femina: sed vt ostenderetur eius deitas, processit ex virgine: talis enim partus decet deum, vt Ambrosius dicit in hymno * Natiuitatis.

AD 3^m dicendum, quòd quidam dixerunt Christum in sua natiuitate dotem subtilitatis assumpsisse, sicut quando ambulauit siccis pedibus super mare, dicunt eum assumpsisse dotem agilitatis: sed hoc non cōuenit his, quæ * supra determinata sunt: huiusmodi enim dotes corporis glorioſi proueniunt ex redundantia gloriæ animæ ad corpus, vt infra * dicetur, cum tractabitur de corporibus gloriosis. Dictum est autem * supra, quòd Christus ante passionem permittebat carni suæ agere & pati quæ propria: nec fiebat talis redundantia gloriæ ab anima ad corpus. Et ideo dicendum est, quòd omnia ista facta sunt miraculose per virtutem diuinam. Vnde Augustinus † dicit super Ioan. Moli corporis vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit? Et Dionysius * dicit in quadam epistola, quòd Christus super hominem operabatur ea, quæ sunt humanis, & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, terrenorum pedum sustiens grauitatem.

*Quæst. 45. art. 2. ad 2.

*Non ponit primū. Quæst. 54. art. 2. ad 2.

Tract. 2. a me. tom. 9.

*In ep. Euty. ad Flauia. cap. 6. tom. 2.

ARTICVLVS. III.

Vtrum mater Dei permanserit virgo post partum.

¶ *Super Quæstionis vigesimæsextæ Articulum tertium.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum. Dicitur enim Matthæ. 1. Antequam conuenirent Ioseph & Maria, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto, non autem euangelista diceret, antequam conuenirent, nisi de conuenturis: quia nemo dicit de non praesuro, antequam praenderet. ergo videtur p beata virgo quandoque conuenerit carnali copula cū Ioseph, & ita non permanserit virgo post partū.

¶ 2 Præt. Ibidem subditur ex verbis angeli loquentis ad Ioseph: Ne timeas accipere Mariam cōiugem tuam. Coniugium autem consumatur per carnalem copulam. ergo videtur quòd quandoque carnalis copula interuenerit inter Mariam & Ioseph, & ita videtur p nō permanserit virgo post partum.

¶ 3 Præt. Ibidem post pauca subditur: Et accepit coniugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Hoc autem aduerbium, donec, consuevit determinatum tempus signare, quo impleto fiat id, quod vsque ad illud tempus non fiebat. Verbum autem cognoscendi ibi ad coitum refertur, sicut & Genes. quarto dicitur, p Adam cognouit vxorem suam. ergo videtur, quòd post partum beata virgo fuerit carnaliter a Ioseph cognita. ergo videtur quòd non permanserit virgo post partum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio contra errorem Eluidij, quatuor rationibus firmata, Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad tertium, nota p sensu literali respōsionem Hieronym. quia verissima est & ad literam, & fulta auctoritatibus Scripturæ, & allata in litera & alibi, Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos, &c. Non enim denotatur, quòd post suppositos inimicos desinet sedere a dextris, sed quia posset dubitari an interim, quòd ponantur suppedanei inimici, sedeat hoc est regnet quasi a dextris Dei, ideo ad tollendam dubitationem dictum est, Sede a dextris meis, donec ponam, &c. vt per hoc sapiens quisque intelligeret, quòd tanto magis post sedebit a dextris dei.

¶ In responsione ad sextum, vide p etiam diuersus in euangelio sicut descriptus matris Iesu & Mariæ Iacobi, distinguit illas i ista a longe, illa in ista crucem defectibitur.

¶ 4 Præt.

¶ 4 Præt. Primogenitus non potest dici, nisi qui habeat fratres subsequentes: vnde & Roma. 8. dī, Quos præsciuit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: sed euangelista nō minat Christum primogenitum matris eius. ergo habuit alios filios post Christum, & ita videtur p mater Christi non manserit virgo post partum.

¶ 5 Præt. Ioan. 2. dicitur, Post hæc descēdit Caphar naum ipse, scilicet Christus, & mater eius & fratres eius: sed fratres dicuntur, qui ex eodem parente geniti sunt, ergo videtur quòd beata Virgo habuerit alios filios post Christum.

¶ 6 Præt. Matthæ. 27. dicitur, Erant ibi, s. iuxta crucem Christi, mulieres multæ a longe, quæ secutę erant Iesum a Galilæa, ministrantes ei, inter quas erat Maria Magdalenæ, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Videtur autem hæc Maria, quę hic dicitur Iacobi, & Ioseph mater, esse eiam mater Christi: dicitur enim Ioan. 19. p stabat iuxta crucem Iesu, Maria mater eius. ergo videtur quòd mater Christi non permanserit virgo post partum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 44. Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus israel ingressus est per eam: quod exponens August. in quodam sermone * dicit, Quid est porta in domo domini clausa, nisi quòd Maria semper erit intacta? Et quid est, homo non transibit per eam, nisi quòd Ioseph nō cognoscet eam? Et quid est, Dominus solus intrat, & egreditur per eam, nisi p Spiritusſanctus imprægnabit eam, & angelorum dominus nascetur per eam? Et quid est, clausa erit in æternum, nisi p Maria virgo est ante partum, & virgo in partu, & virgo post partum?

RESPON. Dicendum, quòd absque omni dubio detestandus est error Eluidij, qui dicere præsumpsit matrem Christi post partum a Ioseph esse carnaliter cognitam, & alios filios genuisse. Hoc enim primo derogat Christi perfectioni, qui sicut secundum diuinam naturam vnigenitus est Patris, tāquam perfectus per omnia filius eius, ita decuit vt esset vnigenitus matris tamquam perfectissimum germen eius. Secundo, hic error iniuriam facit Spiritui sancto, cuius sacrarium fuit vterus virginalis, in quo carnem Christi formauit, vnde non decebat, quòd de cetero violaretur per commistionem virilem. Tertio derogat dignitati & sanctitati matris Dei, quæ ingratissima videretur, si tanto filio contenta non esset, & si virginitatem, quæ in ea miraculose conseruata fuerat, sponte perdere vellet per carnis concubitū. Quarto etiam ipsi Ioseph esset ad maximam præsumptionem imputandum, si eam quam reuelante angelo de Spiritusancto deum concepisse cognouerat, polluere attentaret. Et ideo simpliciter est asserendum, quòd mater Dei sicut virgo concepit, & virgo peperit, ita etiam & virgo post partum in sempiternum permansit.

In ser. 14. de natali do. qui ē 4. de sep. tem longe principio Iudæo.

*Vide huius. est de p. virgi. nō a pri. tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut Hieron. * dicit in lib. contra Eluidium) intelligendum est, quòd hæc propositio Ante, licet sæpe consequentia indicet, tamen nonnumquam ea tantum quæ prius cogitabantur, ostendit: nec necesse est vt cogitata fiant, cum ideo aliud interuenerit, ne ea quæ cogitata sunt, fierent. Sicut si aliquis dicat, antequam in portu pranderem nauigaui: non intelligitur quòd in portu prandeat postquam nauigauerit: sed quia cogitabatur in portu pransurus. Et similiter Euangelista dicit, Antequam conuenirent, inuenta est in vtero habens de Spiritusancto, non quia postea cōuenerint: sed quia dum viderentur conuenturi, præuenit conceptio per Spiritūsanctum, ex quo factum est, vt vlterius non conuenirent.

*ca. 11. nō lōge a pri. tom. 7.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Augustinus dicit in lib. de Nupt. * & concupiscentia, Coniux Ioseph, vocatur mater Dei ex prima desponsationis fide, quā per concubitum non cognouerat nec fuerat cogniturus. Vt enim Ambro. † dicit super Lucam, non virginitatis ereptio, sed coniugij restificatio & nuptiarum celebratio declaratur.

†li. 2. i Luca. 1. a me. tom. 5.

AD 3^m dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc non esse intelligendum de cognitione coitus, sed de cognitione notitiæ. Dicit enim Chrysost. * quòd non cognouit eam Ioseph antequam pareret, cuius fuerit dignitatis: sed postquam peperit tunc cognouit eam: quia per ipsius prolē spatiosior * & dignior facta fuerat quàm totus mundus: quia quem totus mundus capere nō poterat, in angusto cubiculo vteri sui sola suscepit. Quidam vero hoc referunt ad notitiam visus: sicut enim Moysi cum Deo colloquentis glorificata est facies, vt non possent intendere in eum filij Israel: sic Maria claritate virtutis altissimi ob umbrata, cognosci non poterat a Ioseph, donec pareret: post partum autem a Ioseph agnita inuenitur specie facici, non tactu libidinis. Hierony. * autem concedit hoc esse intelligendum de cognitione coitus: sed dicit quòd vsque vel donec, in Scripturis dupliciter potest intelligi. Quandoque enim designat certum tempus, secundum illud Gal. 3. Propter transgressionem lex posita est, donec veniret semen, cui promiserat: quandoque vero signat infinitum tempus, secūdum illud Psal. 113. Oculi nostri ad dominū Deum nostrum, donec misereatur nostri, ex quo non est intelligendum, quòd post impetratam misericordiam, oculi auertantur a Deo. Et secundum hunc modum loquendi significantur ea, de quibus posset dubitari, si scripta non fuissent: cetera vero nostræ intelligentiæ derelinquuntur. Et secundum hoc Euangelista dicit matrem Dei, non esse cognitam a viro vsque ad partum, vt multo magis intelligamus cognitam non fuisse post partum.

*hom. 1. in Mat. 1 ope. imper. sup illud. Et nō cognouit eā, donec. tom. 2.

* alias speciosior.

AD 4^m dicendum, quòd mos diuinarum Scripturarum est, vt primogenitum vocent non solum eum, quem fratres sequuntur, sed eum, qui primus natus sit. Alioquin si non est primogenitus, nisi quem sequuntur fratres, tamdiu * secundum legem primogenita non debentur, quādiu & alia fuerint procreta, quod patet esse falsum cum infra vnum mensem primogenita redimi mandentur secundum legem.

*Alias, Fm legē sacerdotib', &c.

AD 5^m dicendum quòd quidam, sicut Hieronymus * dicit super Matthæ. fratres domini de alia vxore, Ioseph filios suspicantur. Nos autem fratres Domini, non filios Ioseph, sed consobrinos Saluatoris, sororis Mariæ matris Domini filios intelligimus. Quatuor enim modis in Scripturis fratres dicuntur. scilicet natura, gente, cognatione, & affectu. Vnde fratres Domini dicti sunt, non secundum naturam, quasi ab eadem matre nati: sed secundum cognationem quasi consanguinei eius existentes. Ioseph autem, sicut Hierony. * dicit contra Eluidium, magis credendus est virgo permansisse: quia aliam vxorem habuisse non scribitur, & fornicatio in sanctum virum non cadit.

* circa fin. commē. ad 12. c. Mat. tom. 9.

*habeē c. 1. 1 Mat. sup illud. Cum esset despō sata to. 9. Et etiā contra Eluidiū ante ii. lib. tom. 3.

AD 6^m dicendum, quòd Maria, quæ dicitur Iacobi & Ioseph mater, non intelligitur esse mater Domini:

mini, quæ in Euangelio non consueuit nominari, nisi cum cognominatione huius dignitatis, quòd sit mater Iesu. Hæc autem Maria esse intelligitur vxor Alphæi, cuius filius est Iacobus minor, qui dictus est frater domini.

¶ *Super Quæstionis vigesimæoctauæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mater Dei virginitatem vouerit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quòd mater Dei virginitatem non vouerit. Dicitur enim Deutero. 7. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus. Sterilitas autem sequitur virginitatem: ergo seruatio virginitatis erat contra præceptum veteris legis: sed adhuc lex vetus habebat statum antequam Christus nasceretur. ergo non potuit licite beata Virgo vouere virginitatem pro tempore illo.

¶ 2 Præter. Apostolus. 1. ad Cor. 7. dicit, De virginibus autem præceptum domini non habeo, consilium autem do: sed perfectio consilij a Christo debuit inchoari, qui est finis legis, vt Apostolus dicit Roma. 10. Non ergo conueniens fuit, quòd beata Virgo votum virginitatis emitteret.

¶ 3 Præter. Apostolus dicit. 1. ad Timothe. 5. quòd vouentibus castitatem, non solum nubere, sed etiam velle nubere, damnabile est: sed mater Christi nullum peccatum damnabile commisit, vt supra habitum est. * Cum ergo desponsata fuerit (vt habetur Luc. 1.) videtur q̃ ipsa virginitatis votum non emiserit.

SED CONTRA est, quòd Augustinus dicit * in libro de sancta Virginitate: Annuntianti angelo Maria respondit, Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? quod profecto non diceret, nisi prius se virginem deo vouisset.

RESPON. Dicendum, quòd sicut in secunda parte habitum est, * perfectionis opera magis sunt laudabilia, si ex voto celebrentur. virginitas autem in matre dei præcipue debuit pollere, vt ex supra † dictis rationibus patet, & ideo conueniens fuit, vt virginitas eius ex voto esset deo consecrata. Verum, quia * tempore legis oportebat generationi insistere tam mulieres quàm viros (quia secundum carnis originem, cultus dei propagabatur antequam ex illo populo Christus nasceretur) mater dei nõ creditur antequam desponsaretur Ioseph, absolute virginitatem vouisse: sed licet eam in desiderio habuerit, super hoc tamen voluntatem suam diuino commisit arbitrio. Postmodum vero accepto sponso, secundum quòd mores illius temporis exigebant, simul cũ eo votum virginitatis emisit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia videbatur esse lege prohibitum, non dare operam ad relinquendum semen super terram, ideo non simpliciter virginitatem vouit dei genitrix: sed sub conditione, si deo placeret. Postquam autem ei innotuit hoc esse Deo acceptum, absolute vouit antequàm ab Angelo annuntiaretur.

AD 2^m dicendum, quòd sicut gratiæ plenitudo perfecte quidem fuit in Christo, & tamen aliqua eius inchoatio præcessit in matre, ita etiam obseruatio consiliorum, quæ per gratiam Dei fit, perfecte quidem incœpit in Christo, sed aliquo modo fuit inchoata in virgine matre eius.

AD 3^m dicendum, quòd verbum illud Apostoli est intelligendum de illis, quæ absolute castitatem vouent, quod quidem mater dei non fecit antequam Ioseph desponsaretur: sed post desponsationem ex communi voluntate simul cum sponso suo votum virginitatis emisit.

QVAESTIO XXIX.

De matris dei desponsatione, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est, de desponsatione matris dei.

Et circa hoc quærũntur duo.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit desponsata nasci.

¶ Secundo, Vtrum fuerit verum matrimonium inter Mariã matrem Domini & Ioseph.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus nasci debuerit de Virgine desponsata.

AD PRIMVM sic procedi-

Universidad de Navarra Biblioteca

4. dist. 30. q. 2. art. 1. q. 1. & 3. Et Matth. 1.

* q. 27. ar. 4.

* c. 4. circa prin. to. 6.

* 2. 2. q. 88. art. 6.

† art. 1. huius quæst.

D. 1170.

tur. Videtur quòd Christus non debuerit de Virgine desponsata nasci. Desponsatio enim ad carnalem copulam ordinatur: sed mater Domini numquam voluit carnali copula viri vti; quia hoc derogaret virginitati mentis ipsius. ergo nõ debuit esse desponsata.

¶ 2 Præt. Quòd Christus ex virgine nasceretur, miraculum fuit. vnde Augustinus. * dicit in Epistola ad Volusianum: Ipsa Dei virtus per inuiolata matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia, membra iuuenis introduxit: hic si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare: sed miracula fiunt ad confirmationem fidei, vnde debent esse manifesta. Cum igitur per desponsationem hoc miraculum fuerit obumbratum, videtur nõ fuisse conueniens, quòd Christus de desponsata nasceretur.

¶ 3 Præt. Ignatius martyr, vt Hiero. * dicit super Matth. hanc causam assignauit desponsationis matris dei, vt partus eius diabolo cælaretur, dum eum putat non de Virgine, sed de vxore generatum. quæ quidem causa nulla esse videtur: tum, quia diabolus ea, quę corporaliter fiunt, perspicacitate sui sensus cognoscit: tum etiam, quia postmodum per multa euidentia signa dæmones aliqualiter Christum cognouerunt. vnde dicitur Mar. 1. quòd homo in spiritu immundo exclamauit dicens, Quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos: scio quòd sis sanctus dei. non ergo videtur conueniens fuisse, quòd mater dei esset desponsata.

¶ 4 Præt. Aliam rationem assignat Hiero. * ne lapidaretur mater dei a iudæis, sicut adultera. Hæc autem ratio nulla esse videtur: si enim non esset desponsata, non posset de adulterio condemnari: et ita nõ videtur rationabile fuisse, quòd Christus de desponsata virgine nasceretur.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 1. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, & Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Christum de desponsata Virgine nasci: tum propter ipsum, tum propter matrem, tum etiam propter nos. Propter ipsum quidem Christum, quadruplici ratione. Primo quidem, ne ab infidelibus tãquam illegitime natus abiceretur. Vnde Ambros. * dicit super Luc. Quid iudæis, quid Herodi posset ascribi, si natum viderentur ex adulterio persecuti? Secundo, vt consueto modo, eius genealogia per virum describeretur. vnde dicit Ambr. † super Luc. Qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi. viri autem persona quæritur, qui in senatu & reliquis curijs ciuitatum generis asserit dignitatem. Cõsuetudo etiam nos instruit Scripturarum, quæ semper viri originem quærit. Tertio ad tutelam pueri nati, ne diabolus contra eum vehementius nocumenta procurasset. Et ideo Ignatius dicit * ipsam fuisse desponsatam, vt partus eius diabolo cælaretur. Quarto, vt a Ioseph nutriretur: vnde & pater eius dictus est, quasi nutritius. Fuit etiam conueniens ex parte virginis. Primo quidem, quia per hoc redditur immunis a pœna, ne scilicet lapidaretur a iudæis tamquàm adultera, vt Hierony. † dicit. Secundo, vt per hoc ab infamia liberaretur. vnde dicit Ambro. * super Luc. quòd desponsata est, ne temeratæ virginitatis adureretur infamia, cui grauis aluus corruptelæ videretur insigne præferre. Tertio, vt ei a Ioseph ministerium exhiberetur, vt Hieronym. † dicit. Ex parte etiam nostra hoc fuit conueniens. Primo quidem, quia testimonio Ioseph comprobatum est Christum ex virgine natum. vnde Ambro. * dicit super Luc. Locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset & delere iniuriam, & vindicare opprobrium, si non agnosceret sacramentum. Secundo, quia ipsa verba Virginis matris magis credibilia redduntur, suam virginitatem asserentis. vnde Ambrosius. † dicit super Luc. Fides, Mariæ verbis magis assiscitur, & mendacij causa remouetur. videretur enim culpam obumbrare voluisse mendacio innupta prægnãs: causam autem mentiendi desponsata non habuit, cum coniugij præmium & gratia nuptiarum partus sit feminarum: quæ quidem duo pertinent ad firmitatem fidei nostræ. Tertio, vt tolleretur excusatio virginibus, quæ propter suam incautelam non vitant infamiam. vnde Ambro. * dicit, Non decuit virginibus sinistra opinione viuentibus, velamen excusationis relinqui, q̃ infamata mater quoq; dñi videretur. Quarto, quia p̃ hoc significat vniuersa Ecclesia: & sic sumitur in p̃ posito. Rationabile siquidem est, vt quod cõceperat virginitatis votum diuina inspiratione ante desponsationem, non nisi diuino iussu conceperit quoquo soluendum. Rapet a siquidem in tota vita anteriore, tam familiarem Spiritussancti curam ac solicitudinem de vita ac operibus eius, vtpote quæ numquam etiã veniabiliter peccabat, certe sibi p̃si polliceri poterat p̃ficiendam inspirationem de virginitate contra legem Moysi, nisi deus aliud inspirãdo vel nuntiando iuberet. Talis autem conditio subdens propositi sui oppositum diuino præcepto, transfert consensum in oppositum sui propositi, vt patet exemplariter. Quicumque enim pater consentit in occisionem proprij filij, si deus iusserit, non propterea consensit in mortem filij: & si sanctimonialis Virgo consensit in nuptias, si deus iusserit, non propterea cõsentit in nuptias. Sic autem beata virgo consensit conditionaliter in carnalem copulam, si deo placuerit beneplacito præcepti. Credendum quoq; nihilominus est, q̃ etiam hic hc conditionatus consensus in carnalem copulam, non actu, sed habitu tantum fuerit in beata Virgine. Et ratio est: quia nullus actus superfluus fuit in ea: hic autem consensus in actu superfluus fuisset, vtpote carens necessitate & pietate. Nam ad mentis suæ rectitudinem sat erat habere hunc actum in habitu, hoc est in præparatione animi, & secundum animi præparationem intelligendum est, quicquid a sanctis doctoribus de beatæ Virginis consensu conditionaro in copulam carna-

* super illud Mat. 1. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, & Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

* Matth. 1. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, & Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

* Matth. 1. Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, & Luc. 1. Missus est Gabriel angelus ad Mariam virginem desponsatam viro, cui nomen erat Ioseph.

† lib. 3. in Luc. nõ p̃ cul a prin. illius to. 5.

* vt refert Hiero. 1. 6. Mat. to. 9.

† sup illud Mat. 1. Cũ esset desp̃sata, to. 9. *li. 2. 1 Luc. nõ procu a princ. lib. tom. 5.

† loco antea dicto, & cõtra Eluidium li. d perpetua virginitate Mariæ, to. 5. *li. 1. 1 Luc. c. 1. ãs medi, to. 5.

† lib. 2. Luc. c. 1. ante medi, tom. 5.

* lib. 2. in Luc. nõ p̃. cul a princ. tom. 5.

Universidad de Navarra Biblioteca

esse malum committere de iussu cuiuslibet diuino arbitrio. Preces enim pro virginitatis perseuerantia actualiter fundebat: sed ad oppositum præparatio sola animi conditionata (vt dictum est) erat absque actuali consensu, quantumcunque conditionato. Et hæc sint etiam pro sequenti articulo, vbi explicatur consensus ille sic conditionatus in copulam carnalem.

ser. 12. ante medium, tom. 6.

quæ cum virgo sit, desponsata tamen est vni viro Christo, vt Aug.† dicit in lib. de sancta Virginitate. Potest etiam & quinta ratio esse, quòd mater domini fuit desponsata & virgo: quia in persona ipsius & virginitas & matrimonium honoratur, contra hæreticos alteri horum detrahentes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beata Virgo mater dei, ex familiari instinctu Spiritussancti credenda est desponsari voluisse, confidens de diuino auxilio, quòd numquam ad carnalem copulam peruenirent: hoc tamen diuino commisit arbitrio, vnde in nullo detrimentum passa est virginitas.

AD 2^m dicendum, q̃ sicut Ambr.* dicit super Lucam, maluit dñs aliquos de suo ortu q̃ de matris pudore dubitare. Sciebat.n. teneram esse Virginis verecũdiam, & lubricam famam pudoris: nec putauit ortus sui fidem, matris iniurijs astruẽdam. Sciendum tñ, q̃ miraculorũ dei quædam sunt, de quibus est fides, sicut miraculum virginei partus, & resurrectionis domini, & etiam sacramenti altaris, & ideo dominus voluit ista occultiora esse, vt fides eorum magis meritoria esset: quædam vero miracula sunt ad fidei comprobationem, & ista debent esse manifesta.

* lib. 2. in Luc nõ, p. cul a prin. lib. to. 5.

AD 3^m dicendum, q̃ sicut Augustin. dicit* in 3. de Trinit. diabolus multa potest virtute suæ naturæ, a quibus tamen prohibetur virtute diuina. Et hoc modo potest dici, quòd virtute naturæ suæ diabolus cognoscere poterat matrem dei nõ fuisse corruptam, sed virginem: prohibebatur tamen a deo cognoscere modum partus diuini. Quòd autem postmodum cũ aliqualiter cognouit diabolus esse filium dei, non obstat: quia iam tempus erat, vt Christus suam virtutem contra diabolum ostenderet, & persecutionem ab eo concitatam pateretur: sed in infantia oportebat impediri malitiam diaboli, ne eum acrius persequeretur, quando Christus nec pati disposuerat, nec virtutem suam ostendere: sed in omnibus alijs infantibus se similem exhibebat. Vnde Leo* Papa in sermone de Epiphania dicit, quòd Magi inuenerũt puerum Iesum quantitate paruum, alienæ opis indigentem, sanctæ potentem, & nulla ab humanæ infantiæ generalitate discretum. Ambros.† tamen super Luc. videtur hoc magis referre ad membra diaboli. Præmissa enim hac ratione, scilicet de fallendo principem mundi, subdit, sed tamen magis fefellit principes sæculi: dæmonum enim malitia, facile etiam occultata deprehendit: at vero qui sæcularibus vanitatibus occupantur, scire diuina non possunt.

*In ser. 4. d Epiphania in medio, incipit hic ser. Iustum & rõnabile

† lib. 2. in Luc. c. 1. circa mediũ, tom. 5.

AD 4^m dicendum, quòd iudicio adulterarum lapidabatur secundum legem non solum illa, quæ iam erat desponsata vel nupta, sed etiam illa quæ in domo patris custodiebatur, vt[d] virgo quandoque nuptura. Vnde dicitur Deute. 22. Si non est in puella inuenta virginitas, lapidibus obruent eam viri ciuitatis illius, & morietur: quia fecit nefas in Israel, vt fornicaretur in domo patris sui. Vel potest dici secundum quosdam, quòd beata Virgo erat de stirpe Aarõ: vnde erat cognata Elisabet, vt dicitur Luc. 1. Virgo autem de genere sacerdotali, propter stuprum occidebatur: legitur enim Leuit. 21. Sacerdotis filia, si deprehensa fuerit in stupro, & violauerit nomen patris sui, flammis exuretur. Quidam referunt verbum Hieron. y. ad lapidationem infamiæ.

D. 1135.

ARTICVLVS II.

Vtrum inter Mariam & Ioseph fuerit verum matrimonium.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inter Mariam & Ioseph non fuerit verum matrimonium. Dicit enim Hier.* contra Eluidium, quòd Ioseph Mariæ custos fuit potius, quàm maritus eius: sed si fuisset verum matrimonium, vere Ioseph maritus eius fuisset. ergo videtur q̃ non fuerit verum matrimonium inter Mariam & Ioseph.

¶ 2 Præt. Super illud Matth. 1. Iacob genuit Ioseph virum Mariæ, dicit Hierony.† Cum virum audieris, suspitio tibi non subeat nupriarum: sed recordare consuetudinis scripturarum, quòd sponsi viri, & sponsæ vxores vocantur: sed verum matrimonium non efficitur ex sponsalibus, sed ex nuptiis. ergo non fuit matrimonium inter beatam Virginem & Ioseph.

¶ 3 Præt. Matth. 1. dicitur, Ioseph vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, scilicet in domum suam ad cohabitationem assiduã, voluit eam occulte dimittere, id est tempus nuptiarum mutare, vt Remigius exponit. ergo videtur quòd nondum nuptijs celebratis, nondum esset verum matrimonium: præsertim cum post matrimonium contractum non liceat alicui sponsam dimittere.

SED CONTRA est, quòd Augustin.* dicit in lib. de Consensu euangelistarum, Non est fas, vt Ioseph ob hoc a coniugio Mariæ separandum Euangelista putaret, q̃ non ex eius concubitu, sed Virgo peperit Christum. Hoc enim exẽplo magnifice insinuatur fidelibus coniugatis, etiam seruata pari consensu continentia, posse permanere vocariq; coniugium, non permisto corporis sexu.

RESPON. Dicendum, quòd matrimonium siue coniugium dicitur verum ex hoc, quòd suam perfectionem attingit. Duplex est autem rei perfectio, prima & secunda. Prima quidem rei perfectio consistit in ipsa forma, ex qua speciem sortitur: secunda vero perfectio, consistit in operatione rei, per quã res aliqualiter suum finem attingit. Forma autem

¶ *Super Quæstionis vigesimanonæ Articulum secundum.*

IN corpore duo fiunt. Primo declaratur in communi, vnde & quotupliciter matrimonium dicatur verum: secũdo, resoluetur in particulari de hoc coniugio. Quo ad primum, dicitur coniugium verum ex sua perfectione, & quia perfectio est duplex prima & secunda, ideo dupliciter dicit coniugium verum, vel secũdum primam, vel iuxta secundam perfectionem. Et declaratur in litera, qd sit prima perfectio cõiugij, scilicet forma, & quæ sit forma eius, & quid sit secunda: & ponitur duplex, generatio, & educatio. Et media ad hæc ponitur clare. Quo ad secundum, respondetur quæsito tribus conclusionibus, vel vnica trinembri. Coniugium inter matrem dei, & Ioseph primam partem probatur rationetquia vterq; consensit in copulã coniugalem, qd probat auctoritate angeli in euangelio ex posita ab Augustino. Quo ad tertiam affertur auctoritas Ambrosij, quo ad secundam, & omnes simul denique affertur auctoritas Aug.

¶ In responsione ad tertium aduertẽdum est, quòd ex euangelio bene prospecto habetur, q̃ nondum erat nuptiarum solẽnitas celebrata, cum beata Virgo inuenta ẽ habens in vtero: quoniam ibi habetur, quòd beata Virgo non solum non erat cognita a viro, sed etiam quòd nõ erat adhuc accepta a Ioseph coniuge suo. Ex eo enim q̃ affirmatur coniux, & negatur non solum cognita, sed accepta, & post monitionem angeli affirmatur accepta, & perseuerat incognita, consequens est, quòd acceptio huiusmodi fuerit acceptio solennitatis nuptialis, qua scilicet coniuges efficiuntur simpliciter & absolute domestici consortes. Et de hoc nulla est habenda quæstio: sed an prius quàm ista acceptio fieret, beata Virgo fuerit retenta, secũdum quid in domo Ioseph, dubiũ est. Si cut sub dubio quoque relinquitur, de qua traductione Euãgelista loquitur, an de traductione simpliciter ad domesticum consortium, quæ cum solennitate nuptiali fieri solet, an de traductione in infamiam iudicij. Euangelista .n. duo dicit & q̃ nolebat eam traducere, & quòd voluit occulte dimittere eam. Cõstat autẽ, quòd cogitatum remedium dimittendi illã occulte, verisimiliter traductioni obuiabat, & quòd negatio vtriusque traductionis ex iusta hominis mente pro certo potest: quia tamen ad iustitiam viri spectat magis non communicare alicui crimini, & angelus ad Ioseph loquens, ex timore accipiendi Mariam suam coniugem, Ioseph motum monstrat, & iubet illam accipere, quia de Spiritussancto concepit, aperte apparet quòd Ioseph timuit communicare adulterij peccato: & ideo voluit occulte dimittere eam. Et quia didicit ab angelo, quòd non ex adulterio, sed ex Spiritussancto concepit, accepit eam, vt Euangelista subdit. Et hæc licet sint certa, sub dubio tamẽ relinquitur, an cũ hac voluntate occulte dimittẽdi eã, cogitasset explicite, ac deliberasset nolle illam in infamiam traducere, ita q̃ de hac deliberatione loquatur Euangelista dicens, Nollet eã traducere.

¶ De primo autem dubio suadet ratio, vt siue in patetna, siue in coniugis domo, siue in vtraque, siue alibi habitauerit, taliter tantaque fuerit secundum illius temporis morem inter Mariam & Ioseph conuersatio, vt licita absque omni nota potuerit inter eas interuenire si voluissent, consummatio matrimonij, alioquin non fuisset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis, cum inuenta est in vtero habens. Dixi autem, siue alibi: quoniam non irrationabiliter apparet, quòd post annuntiationem beata Virgo cum coniuge suo Ioseph, iuerit ex Nazaret Galilææ in ciuitatẽ Iuda, in montana, visitatura Elisabeth, & quòd post reuertionem in Nazareth, cũ esset grauida mensibus tres ad minus: quoniam mansit apud Elisabeth, quasi mensibus tribus, inuenta est habens in vtero. Et alij quidem putabant quòd esset grauida ex Ioseph, cum quo fuerat mensibus tribus domestice in domo Zachariæ. Ipse asit Ioseph sciens se non cognouisse illam, & videns illam grauidam, cũ esset iustus, & nollet eam traducere, siue in in famium, siue simpliciter in domesticum consortium, siue in vtrumque, quod verius est, voluit occulte dimittere eã. Et hæc interpretatio magis consonat Euangelio: quoniã expresse Lucas subdit de beata Virgine, quòd post dictũ tempus quo mansit apud Elisabeth, reuersa est in domum suam, & non dixit, in domũ sponsi sui. Ex quo igitur Euãgelista in domo sua eam habitasse testatur, & inuenta dicitur in vtero habens nulla facta de sponsi domo mentio, nec consuetudo de sponsa in domo coniugis retenta ex scriptura testimonium habet, affirmandum, vt ratio ni consentaneũ est, quòd in propria domo inuenta est in vtero habens, sed absque infamiæ nota apud domesticos & alios: quia tribus mensibus simul fuerat in domo Elisabet cũ Ioseph: qđ non voluntarie dicimus, sed ex Euangelio accipimus, dicente quòd beata Virgo adhuc desponsata vxor Ioseph, ascendit ad Nazareth in Bethleem, quãdo exijt edictũ a Cæsare Augusto: Simili siquidẽ rõne debuit cadẽ desponsata vxor ascendere in montana cũ eodẽ Ioseph suo sponso. Auctor autem in litera dicens magis consonare Euangelio beatam Mariam in domo sponsi habitasse, intelligendum est comparatiue ad opinionem extremam, q̃ nec simpliciter nec secundum quid cum sponso habitauit: non enim prouidet opinio illa famæ beatæ Virginis sufficienter, & non comparãdo ad hãc mediã expositionẽ, cuius Auctor nõ meminit, q̃ magis cõsonat Euangelio, si ambæ extremæ, vt patet ex dictis.

* Lib. 2. cap. 2. circa mediũ, to. 7.

Homi. 2. in Matth. in ope. imperfecto ante fin. to. 2.

Hom. 4. in Mat. super illud, Antequàm conuenirent, tom. 2.

matrimonij cõsistit in quadam indiuisibili coniunctione animorũ, per quam vnus coniugum indiuisibiliter alteri fidem seruare tenetur. Finis autẽ matrimonij est, proles generanda & educanda. Ad quorum primum peruenitur per concubitum coniugalem, ad secũdum per alia opera viri & vxoris, quibus sibiinuicem obsequuntur ad prolem nutriendam. Sic igitur dicendum est, quòd quantum ad primam perfectionem, omnino verum fuit matrimoniũ Virginis Dei & Ioseph: quia vterque consensit in copulã coniugalem: non autem expresse in copulam carnalẽ, nisi sub conditione, si Deo placeret. Vnde & angelus vocat Mariam coniugem Ioseph, dicens ad Ioseph, Matth. 1. Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: qđ exponens Aug.* in lib. de nuptijs & concupiscentia dicit: Coniunx vocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu nec cognouerat, nec fuerat cognitarus. Quãtum vero ad secundam perfectionem, quæ est per actum matrimonij, si hoc referatur ad carnalẽ concubitum, per quem proles generatur, non fuit illud matrimonium consummatum. Vnde Ambr.† dicit super Luc. Non te moueat, q̃ frequenter Mariam scriptura vocat coniugem: non enim virginitatis ereptio: sed coniugij testificatio, & nuptiarum celebratio declaratur. Habuit tamen illud matrimonium etiam secundam perfectionem, quantum ad prolis educationem. Vnde Aug. dicit* in lib. de nuptijs & concupiscentia. Omne nuptiarum bonum impletum est in illis parẽtibus Christi, ples, fides, & sacramentũ. Prolem cognoscimus ipsum dominũ Iesum: fidem, quia nullũ adulterium: sacramentum, quia nullum diuortiũ, solus ibi nuptialis concubitus nõ fuit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hier. accipit tibi maritum ab actu matrimonij consumati.

AD 2^m dicendum, q̃ nuptias Hier. vocat nuptialem concubitũ.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Chryso. dicit* super Matth. Beata Virgo sic fuit desponsata Ioseph, q̃ etiam esset domi habita. Nam sicut in ea quæ in domo viri concipit, intelligitur conceptio naturalis, sic in ea quæ extra domũ concipit, est suspecta coniunctio. Et ita non esset sufficienter prouisum famæ beatæ Virginis per hoc, quòd fuit desponsata, nisi etiam fuisset domi habita. Vnde quòd dicitur, Et nollet eam traducere, melius intelligitur, id est, nollet eam diffamare in publicum, quàm q̃ intelligatur de traductione in domum. Vnde & Euangelista subdit, quòd voluit occulte dimittere eã. Quãuis tamen esset domi habita propter primam desponsationis fidẽ, nondum tamen interuenerat solemnis celebratio nuptiarum, propter quod etiam nondum carnaliter cõuenerant. Vnde sicut Chrys. dicit, Non dicit Euangelista, antequàm duceretur in domum sponsi: etenim intus erat. Consuetudo enim fuit veteribus, multotiens in domo desponsatas habere: & ideo etiam angelus dicit Ioseph, Ne timeas accipere Mariam coniugem tuã, id est, non timeas nuptias eius solemniter celebrare. Licet alij dicant, quòd nondum erat in domũ inducta, sed solum desponsata: primum tamen magis consonat euangelio.

* Lib. 1. de nup. & concup. cap. 11. circa fin.

† Tract. 8. in Ioan. circa fin. Manet de fide quantum ad primum, quantum ad secundum a pari, tam.

QVAESTIO XXX.

De beatæ Mariæ virginis annuntiatione, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de annũtiatione beatæ Virginis.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ Articulum primum.*

IN titulo sermo est de necessario ad finem, sine quo non bene peruenitur ad finem: sicut equus necessarius est homini debili

Universidad de Navarra Biblioteca

debili iuxta ex Germania Romam, & non de necessario simpli- F
citer vel necessario, sine quo non potest peruenire ad finem. Nam constat, ꝙ neque simpliciter necessaria est annuntiatio, quia oppositum non implicat contradictoria: neque sicut natus ad transeundum mare: quia poterat incarnari verbum dei absque præuia annuntiatione: sed an fuerit necessaria annuntiatio, ita quòd sine illa præmia non bene fuisset facta in carnatione, quæritur.

ꝙ In corpore vnica est conclusio. Congruũ fuit beatæ Virgini annuntiari, ꝙ esset Christum conceptura. Vbi nota, quòd necessitas cõgruitatis respondet quæsito. Probatur conclusio quadrupliciter. Et omnia in litera clara sunt, duobus notatis.

¶ Primum est in prima ratione, ꝙ quia diuina prouidentia disponit oĩa suauiter, quemadmodũ conceptio naturalis hominum præuenitur a mentis opere, quo homines ad cõcipiendum per generationis actũ cõueniunt, ita beata Virgo in vtero conceptura de Spiritu sancto, in mẽte erat prius monenda, vt prius conciperet in mente, quàm in vẽtre: sicut etiam aliæ matres prius concipiunt in affectu, quàm in vtero. 9.di.3.q.3. ar.1.q.1. & di.30. ar.4.

¶ Alterum est in secũda ratione, quòd maior certitudo huius mysterij in beata Virgine causata est ex præuia annũtiatione, q̃ si non, aut post fuisset de hoc instructa: quia prioritas annunciationis attentam illã reddebat ad actũ primum huius mysterij, ad quod non aduertisset, aut non ita aduertisset si nõ fuisset prius sibi nũciatum. Attentio autem & eleuatio mẽtis maior, certiorem reddit.

¶ In respõsione ad primum, cum aũt audis propheciam prædestinationis cõpleri sine nostro arbitrio causante, nõ intelligas omne ab arbitrio nostro excludi causalitatem circa rem prædestinatam: quoniã hoc falsum esset, causamus siquidẽ nostro arbitrio multa præ-

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit ei annuntiari, quod in ea generandum erat.

¶ Secundo, Per quem erat ei hoc annuntiandum.

¶ Tertio, Per quem modum ei annuntiari debebat. G

¶ Quarto, De ordine annuntiationis.

Articvlvs primvs.

Vtrum necessarium fuerit annuntiari beatæ Virgini quòd in ea erat generandum.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium beatę Virgini annuntiari, quod in ea fiendũ erat. Annuntiatio enim ad hoc solum necessaria esse videbatur, vt virginis consensus haberetur: sed consensus eius non videtur necessarius fuisse: quia conceptus Virginis prænuntiatus fuit prophetia prædestinationis, quæ sine nostro completur arbitrio, vt dicit quædam glo. Matth. 1. Non ergo necessarium fuit, quòd talis annuntiatio fieret. H

¶ 2 Præt. Beata virgo incarnationis fidem habebat, sine qua nullus esse poterat in statu salutis: quia vt dicitur Rom. 3. Iustitia Dei per fidem est Iesu Christi: sed de eo, quod aliquis per certitudinem credit, non indiget vlterius instrui. ergo beatæ Virgini non fuit necessarium, vt ei incarnatio filij Dei annuntiaretur. I

¶ 3 Præt. Sicut beata Virgo corporaliter Christum concepit, ita & quælibet sancta anima cõcipit ipsum spiritualiter. Vnde Apost. dicit Gal. 3. Filioli mei quos iterũ parturio, donec formetur Christus in vobis: sed illis, qui spiritualiter debent Christum concipere, talis conceptio non annuntiatur. ergo nec beatæ Virgini fuit annuntiandum, quòd esset in vtero conceptura filium Dei. K

Sed contra est, quòd habetur Luc. 1. quòd angelus dixit ei, Ecce concipies in vtero, & paries filium.

Respon. Dicendum, ꝙ congruum fuit beatæ Virgini annuntiari, quòd esset Christũ concepturus. Primo quidẽ, vt seruaretur congruus ordo cõiunctionis filij Dei ad Virginem, vt scilicet prius mẽs eius de ipso instrueretur, q̃ carne eum conciperet. Vnde Aug.* dicit in libr. de Virginitate, Beatior est Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Et postea subdit, †Materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset. Secundo, vt posset esse certior testis huius sacramenti, quãdo super hoc diuinitus erat instructa. Tertio, vt voluntaria sui oblequij munera Deo offerret, ad quod se promptam obtulit dicẽs, Ecce ancilla Domini. Quarto, vt ostenderetur esse quoddam spirituale matrimonium inter filium Dei, & humanã naturam: & ideo per annũtiationem expectabatur consensus Virginis, loco totius humanæ naturæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd prophetia prædestinationis copletur sine nostro arbitrio causante: non tamen sine nostro arbitrio consentiente.

Ad 2^m^ dicendum, ꝙ beata Virgo expressam fidem habebat incarnationis futuræ: sed cum esset humilis, non tam alta de se sapiebat: & ideo super hoc erat instruenda.

Ad 3^m^ dicendum, quòd spiritualem cõceptionem Christi, quæ est per fidem, præcedit annuntiatio, quæ est per fidei prædicationẽ, secundum quòd fides est ex auditu, vt dicitur Rom. 10. Nec tamen propter hoc aliquis pro certo scit se gratiam habere, sed scit veram fidem esse, quam accepit.

Articvlvs ii.

Vtrum annuntiatio beatæ Virgini fieri debuerit per angelum.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd beatæ Virgini nõ debuerit annuntiatio fieri per angelum. Supremis enim angelis fit relatio immediate a Deo, vt Diony.* dicit 7. cap. cæl. hierar. sed mater Dei est super omnes angelos exaltata. ergo videtur quòd immediate a Deo debuerit sibi annũtiari incarnationis mysterium, & non per angelum.

¶ 2 Præt. Si in hoc oportebat seruari communem ordinem, secundum quem, diuina hominibus per A
angelos reuelãtur, similiter diuina ad mulierem per virum deferuntur: vnde & Apostolus dicit. 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant: si quid aũtem volunt discere, domi viros suos interrogẽt. ergo videtur quòd beatæ Virgini debuerit annũtiari mysterium incarnationis per aliquem virum, præsertim quia Ioseph vir eius super hoc fuit ab angelo instructus, vt legitur Matth. 1.

¶ 3 Præt. Nullus potest congrue B
annuntiare, quod ignorat: sed etiã supremi angeli nõ plene cognouerũt incarnationis mysteriũ: vnde dicit Dionys. 7.* cælest. hierar. ex eorum persona esse intelligendam quæstionem, quæ ponitur Isa. 63. Quis est iste qui venit de Edom? ergo videtur quòd per nullum angelum potuit conuenienter annuntiatio incarnationis fieri.

¶ 4 Præt. Maiora sunt per maiores nuntios annuntianda: sed mysterium incarnationis est maximum inter omnia, quæ per angelos sunt hominibus annuntiata. ergo videtur quòd si per aliquem angelum debuit annuntiari, quòd ille debuerit esse de supremo ordine: sed Gabriel non est de supremo ordine, cum sit de ordine archangelorum, qui est penultimus, vnde ecclesia cantat, Gabrielem Archangelum scimus diuinitus te esse affatum. non ergo huiusmodi annuntiatio per Gabrielẽ archangelũ conuenienter facta est. C

Sed contra est, quòd dicitur Luc. 1. Missus D
est Gabriel angelus a Deo &c.

Respon. Dicendum, ꝙ conueniens fuit matri Dei annuntiari per angelum diuinę incarnationis mysterium, propter tria. Primo quidem, vt in hoc etiam seruaretur diuina ordinatio, secundũ quam mediantibus angelis diuina ad homines perueniunt. Vnde Dionys.* dicit 4. cap. cæleſt. hierar. quòd diuinum Iesu benignitatis mysterium angeli primo edocti sunt, postea per ipsos ad nos cognitionis gratia transiuit. Sic ergo diuinissimus Gabriel Zachariam quidem docuit, prophetam Ioannem ex ipso nasciturum: Mariã autem quomodo in ipsa fieret thearchicum ineffabilis Dei formationis mysterium. Secundo, hoc fuit cõ- E
ueniens reparationi humanæ, quæ futura erat p Christum. Vnde Beda dicit in hom. Aptum humanæ restaurationis principium, vt angelus a Deo mitteretur ad Virginem partu consecrandam diuino: quia prima perditionis humanæ fuit causa, cum serpens a diabolo mittebatur ad mulierem spiritu superbiæ decipiendam. Tertio, quia hoc congruebat virginitati matris Dei. Vnde Hiero.* dicit in sermo. assumptionis, Bene angelus ad Virginem mittitur: quia semper est angelis cognata virginitas. Profecto in carne prætet carnem viuere non terrena vita est, sed cælestis.

Ad primvm ergo dicendum, quòd mater Dei superior erat angelis, quantũ ad dignitatem, ad quam

diuinitus eligebatur: sed quantum ad statum præsentis vitæ, inferior erat angelis: quia & ipse Christus ratione passibilis vitæ, modico ab angelis minoratus est, vt dicitur Heb. 2. Sed tamen quia Christus simul fuit viator & comprehensor, quantũ ad cognitionem diuinorum non indigebat ab angelis instrui: sed mater Dei nondum erat in statu comprehensorum, & ideo de diuino cõceptu per angelos instruenda erat.

Ad 2^m^ dicendum, quòd (sicut Aug.* dicit in sermone de assumptione) beata virgo Maria vera æstimatione a quibusdam generalibus excipitur: quia nec conceptus multiplicauit, nec sub viri, idest, mariti, potestate fuit, quæ integerrimis visceribus de Spiritusancto Christum susćepit: & ideo non debuit mediante viro instrui de mysterio incarnationis, sed mediante angelo. Propter quod, etiam ipsa est prius instructa, quàm Ioseph: nam ipsa instructa est ante conceptum, Ioseph autem post eius conceptum. In libello de assumpt. beatæ Mariæ cap. 4. a med. tom. 9

Ad 3^m^ dicendum, quòd sicut patet ex auctoritate Dionys.* inducta, angeli incarnationis mysterium cognouerunt: sed tamen interrogabant, perfectius scire cupientes a Christo huius mysterij rationes, quę sunt incõprehensibiles omni creato intellectui. Vnde Maximus dicit, Quòd angeli nouerint futuram incarnationem, ambigere non oportet. Latuit autem eos inuestigabilis Domini conceptio atque modus, qualiter totus in genitore, totus manebat in omnibus, nec non & in virginea cellula. Circa prin. corp. art.

Ad 4^m^ dicendum, quòd quidam dicunt Gabrielem fuisse de supremo ordine angelorum, propter qđ Gregor.* dicit, summum angelum venire dignum fuerat, qui summum omnium nuntiabat: sed ex hoc nõ habetur, quòd fuerit summus inter omnes ordines, sed respectu angelorum: fuit enim de ordine archangelorum. Vnde & ecclesia eum archangelũ nominat, & Gregor.* ipse dicit in Homil. de centum ouibus, quòd archangeli dicuntur, qui summa annuntiant. Satis est ergo credibile, quòd sit summus in ordine archangelorum. Et sicut Gregor. †dicit, hoc nomen officio suo congruit: Gabriel enim Dei fortitudo nominatur. Per Dei ergo fortitudinem nuntiandus erat, qui virtutum dominus & potens in prælio, ad debel landas potestates aereas veniebat. Homil. 34. ante med. illius. Homil. 34. in euange. ante mediũ eius. †Eod. loco nũc proximo dicto.

Articvlvs iii.

Vtrum angelus annuntians debuerit beatæ virgini uisione corporali apparere.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ Articulum tertium.*

Titulus simul quærit, quia & propter quid de corporali apparitione, an scilicet fuerit, & quare fuerit apparitio visibilis: vtrumque enim importat titulus, quærens an debuerit apparere corporaliter. 3.di.3.q.3. ar.1.q.2.

¶ In corpore ad vtrũq; simul respondetur. Angelus apparuit corporaliter, & hoc conuenienter. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt in litera. Quia tamen moderno tẽpore audita est noua quædã præsumptio, dicens apparitionem istam non esse Li. 12. cap. 25. & 10. & 14. tom. 3.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd angelus annuntians, non debuerit virgini apparere visione corporali. Dignior enim est intellectualis visio quàm corporalis, vt August.* dicit 12. super Genes. ad literam. Et præcipue ipsi angelo est magis cõueniens: nam visione intellectuali videtur angelus in sui substãtia, visione autem corporali videtur in assumpta figura corporea: sed sicut ad annuntiandum conceptum diuinum decebat venire summum nuntium, ita etiam videtur, quòd decuerit cẽ summum genus visionis. ergo videtur quòd angelus annũtians

Universidad de Navarra
Biblioteca

esse visibilem, sed intelligibilem tantum fuisse, aduertendum F quòd vita Ambrosij, Aug. Chrys. Auctorisque auctoritatem, ut insistere dicitur, Euangelij textus præ se ferat corporalem visionem fuisse. Tum, ex descriptis de angelo: quoniã describit primo ipsum Zachariæ apparuisse stantem a dextris altaris: constat autem ꝙ stare a dextris altaris, corporalem situm dicit. Et consequenter subdit, quòd missus est in ciuitatem Galilææ, & ingressus est ad Virginem, exercitati autem in sacris literis sciunt ꝙ huiusmodi verba, ingressus est ad Regem, ad talem &c. corporalem motũ significare consueuerunt. Et subditur de sermone eius & colloquio cum beata Virgine, & tandẽ ꝙ discessit ab ea, qđ etiam corporalem motum significat. Tum, ex descriptis de beata Virgine: quoniã describitur turbata turbatione timoris, vt patet ex eo ꝙ angelus dixit ei post, Ne timeas Maria: turbatio autem timoris ad partem spectat sensitiuam, & rursus turbatio illa timoris in sermone angeli describitur accidisse. Etenim si intelligibilis tantum fuisset sermo, cum audiẽs mente tantum intelligibilẽ spiritualis substãtiæ sermonem, eleuata supra se sit, non timuisset in parte inferiori. Tum, ex progressu in ipsa descripto: describitur .n. primo audisse, deinde turbari, tertio cogitare, & quarto sanari ab angelo nominatim confortante, Ne timeas Maria: hic enim ordo, hic progressus ad corporales actus, auditus, affectus sensitiui, & cogitatiuę partis simul cum intellectu, & naturale remedium materialium nostrarum passionũ clarissime spectat. Sunt etiam ad hoc rationes in litera allatę, multũ vrgentes secundum subiectam materiã, indisciplinatæ quippe mentis est, quærere in similibus certitudinẽ mathematicã, vt Philosophus docuit: certitudo .n. quæ & tot auctoritatibus, rationibus: apparuerit Virgini visione intellectuali.

In serm. 14. de Natali domini, ante med. tomo 10.

¶ 2 Præt. Visio imaginaria videtur etiã esse nobilior, quàm visio corporalis: sicut imaginatio est altior potẽtia, quàm sensus: sed angelus apparuit Ioseph in somnis secundum imaginariam visionem, vt patet Matthæ. 1. & 2. ergo videtur G quòd etiam apparere debuerit beatæ Virgini imaginaria visione, & non corporali.

¶ 3 Præt. Corporalis visio spiritualis substantiæ, videntes stupefacit: vnde & de ipsa Virgine cantatur, Expauescit Virgo de lumine: sed melius fuisset quòd a tali turbatione mens eius esset præseruata. non ergo fuit conueniens, quòd huiusmodi annuntiatio fieret per visionem corporalem.

SED CONTRA est, quòd Au- H gust.* in quodam sermone inducit beatam Virginem sic dicentem, Venit ad me Gabriel archangelus, facie rutilãs, veste coruscans, incessu mirabilis: sed hæc nõ possunt pertinere nisi ad corpoream visionẽ. ergo corporea visione angelus annuntians beatæ Virgini apparuit.

*Alias, relationẽ accipiebat ab angelo, egebat tantæ rei euẽtus visione solenni.

RESPON. Dicendum, ꝙ angelus annũtians apparuit matri dei corporea visione, & hoc conueniens fuit. Primo quidem, quantã ad id, quod annuntiabatur: venerat enim angelus annũtiare incarnationem inuisibilis dei. Vnde ẽt conueniens fuit, vt ad huius rei declarationem, inuisibilis creatura formam assumeret, in qua visibiliter appareret, cum etiam omnes apparitiones veteris testamenti ad hanc apparitionem præordinentur, qua filius Dei in carne apparuit. Secundo, fuit congruum dignitati matris Dei, quę non solũ in mente, sed in corporeo ventre erat Dei filium receptura: & ideo non solum mens eius, sed ẽt sensus corporei erant visione angelica refouendi. Tertio, congruit certitudini eius, quod annuntiabatur: ea enim, quæ sunt oculis subiecta, certius apprehendimus, quiàm ea, quæ imaginamur. Vnde Chryso.† dicit super Matth. quòd angelus non in somnis, immo visibiliter virgini astitit: nã quia magnam valde* reuelationem accipiebat ab angelo, egebat ante tantæ rei euentum, visione solenni.

Hom. 4. in Mat. parũ ante med. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ intellectualis visio est potior, q̃ visio imaginaria vel corporalis, si fit sola: sed ipse Aug.† dicit quòd excellentior est prophetia, quæ habet simul intellectualem & imaginariam visionem, quàm illa quæ habet alteram tantum: beata autẽ Virgo non solum percepit visionẽ corporalem, sed etiam intellectualem illuminationẽ: vnde talis apparitio nobilior fuit. Fuisset tamẽ nobilior, si ipsum angelum intellectuali visione in sua substantia vidisset: sed hoc non patiebatur status hominis viatoris, quòd angelum per essentiam videret.

AD 2^m dicendum, quòd imaginatio est quidem altior potentia, quàm sensus exterior: quia tamen principium humanæ cognitionis est sensus, in eo consistit maxima certitudo: quia semper oportet quòd principia cognitionis sint certiora: & ideo Ioseph, cui angelus in somnis apparuit, non ita excellẽtem apparitionem habuit, sicut beata Virgo.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Ambr. dicit* sup Luc. pturbamur, & a nostro alienamur affectu, qñ restringimur alicuius superioris potestatis occursu. Et hoc contingit, non solum in visione corporali, sed etiam in visione imaginaria. Vnde Gene. 15. dicitur, quòd cum sol occubuisset, sopor irruit super Abraham, & horror magnus & tenebrosus inuasit eum. Talis tamẽ perturbatio hominis, non tantum homini nocet, vt propter eam debeat angelica apparitio prætermitti. Primo quidem, quia ex hoc ipso, quòd homo supra seipsum eleuatur (quod ad eius pertinet dignitatem) pars eius inferior debilitatur, ex quo prouenit perturbatio prædicta: sicut etiam calore naturali ad interiora reducto, exteriora tremunt. Secũdo, quia sicut Orig.* dicit super Luc. Angelus apparens, sciens hãc esse humanam naturam, primum perturbationi humanæ medetur, vnde tam Zacharię quàm Marię post turbationem dixit, Ne timeas. Et propter hoc, vt legitur in vita Antonij, nõ difficilis est beatorum spirituum malorumq; discretio. Si enim post timorem successerit gaudium, a Domino venisse sciamus auxiliũ: & plano sensu textus habetur, sufficientissima est in hoc & similibus quæ sitis, certitudo apud rite dispositas mentes.

¶ In responsione ad tertium, aduerte primo, ꝙ Auctor turbationem, quæ in corporalibus aut imaginarijs superiorum visionibus accidit, reducit in necessitatẽ materiæ. Apparitiones siquidem huiusmodi eleuatiuę sunt supra seipsum, ita ꝙ eleuatio ab inferiori commota parte inchoat, ducens ad mittẽdo hominem supra seipsum, huic autem fini, qui est eleuari tali modo supra seipsum, annexa ẽ debilitatio partis inferioris: quia intentio vehemẽs, animam ad superiora trahens debilem deserat oportet inferiorem partem commotam autem iam partem in sui desectione turbari cõsequens est, quasi carentem continente forti. Et hæc in communi dicta accipe secundum naturæ humanę necessitatem, ex qua Auctor docet huiusmodi turbationem nõ esse tam nociuam, ut prætermittenda sit ob eam utilis angeli ea apparitio: sicut nullus sapiẽs prætermittit ad hũc operari propter vitanda mala emergẽtia ex necessitate materiæ, vt patet in artificialibus & naturalibus.

Libr. 1. in Luc. 1. c. cuius titulus est: De salutatione Mariæ. tom. 5.

¶ Aduerte secundo, quòd signum in literis positum ex vita B. Antonij ad discretionem spirituum, est intelligendũ per se, quantum scilicet est ex natura bonorum & malorũ spirituum. Cõmuniter siquidem etiã utilisque apparẽtibus est humana turbatio pp nostram naturã, bonorum tamen apparitio ad Deũ animum ducens sicut malorum autẽ, quia a Deo auersiua est, vnde securã reddere possit turbatam animam, nõ habet. Verum per accidens potest esse nire oppositum, dũ sathanas transformans se in angelũ lucis, ad hanc conditionem angeli ea efficiendam studet. Potest .n. post turbationem cõmouere phantasma ta inferiorem; pac

Hom. 6. in Luc. 3. circa med. tom. 5.

tem animæ ad materiam aliquam gaudij, & auertere materiam timoris, vt sic humanus animꝰ sensuales motus sequens absque timore lætus reddatur. Et propterea, noli in dicto signo pedẽ iudicij figere: sed memento, quòd in his quæ sunt per accidẽs, cõtingit etiã sapientes falli.

¶ Super Quæstionis trigesimæ Articulum quartum.

TItulus quærit de ordine dierum ab angelo annuntiante.

¶ In corpore vna conclusio: Annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Probatur: quia tria intenta, scilicet attentio, instructio, & cõsensus, cõuenienter ordinata, facta procurataque sunt, Omnia clare patent in litera.

¶ In responsione ad primum, perspice naturam humilitatis reddere, scilicet animam admirabilem suarum laudũ: quia assidue animꝰ humilis circa imperfectiones suas condignamq; illis mercedẽ versatur, quo fit vt magnum de se audire, vt nouũ, insolitum, celsum, atque occultum, ad mirationem sibi patiat. Hinc autem habemus vnde nosipsos cognoscere intus possimus, si vere humiles sumus: nam ad nostras laudes si* nullus admirationis motus consurgit, percipere possumus quãtum ab humili animo longe sumus.

quia securitas animę, presentis maiestatis indicium est. Si autem incussa formido permanserit, hostilis est qui videtur: ipsa etiam turbatio Virginis, conueniens fuit vere cundiæ virginali: quia vt Ambr.* dicit super Lucam, trepidare virginum est, & ad omnes viri ingressus pauere, omnes viri affatus vereri. Quidam tamen dicunt, quòd cum beata Virgo assueta esset visionibus angelorum, non turbata fuit in visione angeli: sed in admiratione eorum, quæ ei ab angelo dicebantur, quia de se tam magnifica non cogitabat. Vnde & euangelista non dicit, quòd turbata fuerit in visione angeli, sed in sermone eius.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum annuntiatio conuenienti fuerit ordine perfecta.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd annũtiatio eius non fuerit cõuenienti ordine perfecta. Dignitas enim matris dei dependet ex prole concepta: sed causa prius debet manifestari, quàm effectus. ergo primo debuit angelus Virgini annuntiare cõceptum prolis, quàm eius dignitatem exponere, eam salutando.

¶ 2 Præt. Probatio aut prætermitti debet in his, quæ dubia nõ sunt, aut prætermitti in his, quæ dubia esse possunt: sed angelus primo videtur annuntiasse id, de quo Virgo dubitaret, & dubitando quæreret, dicẽs, Quomodo fiet istud? & postea probationem adiunxit, tum ex exemplo Elisabeth, tum ex Dei omnipotentia. ergo inconuenienti ordine annuntiatio per angelum est effecta.

¶ 3 Præt. Maius non potest probari sufficiẽter per minus: sed maius fuit uirginem parere, quàm vetulam. ergo nõ fuit sufficiens probatio angeli, probãtis conceptum Virginis ex conceptu senis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt: angelus autem missus est a deo ad hoc, quòd Virgini annuntiaret, vt dicitur Luc. 1. ergo ordinatissime fuit annuntiatio per angelum completa.

RESPON. Dicendum, quòd annuntiatio congruo ordine per angelum est perfecta. Tria enim angelus intendebat circa Virginem. Primo quidem, reddere mentem eius attentam ad tantę rei considerationem, quod quidem fecit, eam salutando quadam noua & insolita salutatione. Vnde Orige.* dicit super Lucam, quòd si sciuisset ad alium quempiam similem esse factum sermonem (vtpote quæ habebat legis sciẽtiam) numquàm eam quasi peregrina talis salutatio terruisset: in qua quidem salutatione, præmisit idoneitatem eius ad conceptum, in hoc quòd dixit, Gratia plena: expressit conceptum, in hoc quòd dixit, Dominus tecum: & prænuntiauit honorem consequentem, cum dixit, Benedicta tu in mulieribus. Secundo autem, intendebat eam instruere de mysterio incarnationis, qd in ea erat implendum, quod quidem fecit in prænuntiando conceptum & partum, dicens, Ecce cõcipies in vtero &c. & ostendendo dignitatem prolis concepte, cum dixit, Hic erit magnus, & etiam demonstrando modum conceptionis, cum dixit, Spiritussanctus superueniet in te. Tertio, intẽdebat animum eius inducere ad consensum, quod quidẽ fecit exemplo Elisabeth, & ratione ex diuina omnipotentia sumpta.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ animo humili nihil est mirabilius q̃ auditus suæ excellentiæ: admiratio autem maxime attentionem animi facit: & ideo angelus volens mentem Virginis attẽtam reddere ad auditum tanti mysterij, ab eius laude incœpit.

AD 2^m dicendum, quòd Ambr.* expresse dicit super Lucam, quòd beata Virgo de verbis angeli nõ dubitauit. Dicit enim: temperantior est Mariæ responsio, quàm verba sacerdotis. Hæc ait, Quomodo fiet istud? ille respondit, Vnde hoc sciam? Negat ille se credere, qui negat se scire ista, non dubitat esse faciendum, quod quomodo fieri possit inquirit. Auguſt.* tamen videtur dicere, quòd dubitauerit. Dicitur enim in lib. Quæstionum veteris & noui testamenti: Ambigenti Mariæ de conceptu, possibilitatem angelus prædicat: sed talis dubitatio magis est admirationis, quã incredulitatis: & ideo probationem angelus inducit, non ad auferendam infidelitatem, sed magis ad remouendam eius admirationem.

Li. 2. sup Luc. c. 2. cuius titulus est: De Mariæ interrogatione &c. tom. 5.

In lib. q. ex nouo testa. q. 51. 7 principio. respon. tom. 4.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Ambr. dicit in Hexameron, ob hoc multæ steriles præuenerunt, vt partus credatur Virginis: & ideo conceptus Elisabet sterilis inducitur, non quasi sufficiens argumentum, sed quasi quoddam figurale exemplum: & ideo ad confirmationem huius exempli subditur argumentum efficax ex omnipotentia diuina.

QVÆSTIO XXXI.

De conceptione saluatoris quo ad materiam de qua corpus eius conceptum est, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de ipsa conceptione saluatoris. Primo, quantum ad materiam, de qua eius corpus conceptũ est. Secundo, quantum ad conceptionis auctorem. Tertio, quantum ad modum & ordinem conceptionis.

Circa primũ quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam.

¶ Secundo, Vtrum fuerit sumpta de Dauid.

¶ Tertio, De genealogia Christi, quæ in euangelijs ponitur.

¶ Quarto, Vtrum decuerit Christum nasci de femina.

¶ Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum primum.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt Christus carnem sumeret ex Maria ex Adam derivata. Probatur: Christus assumpsit naturã humanam, vt eam a corruptione purgaret. ergo assumpsit eam, secundũ quòd erat ex origine vitiata ex Adã. ergo conueniens fuit, vt assumeret carnẽ ex Maria ex Adam derivata. Prima cõsequentia probatur: quia natura humana nõ aliter indigebat purgatione. Secunda vero probatur, vt sic per assumptionem curaretur humana natura.

¶ Nota hic, quòd assum-

assumptio, qua verbum dei incarnatū est, potest referri ad tria, scilicet ad naturam humanam vel ad naturam humanam infectam, vel ad humanitatē quę vnita est Verbo. Et quidem referatur ad naturam humanam, nulla est quæstio; & similiter si referatur ad hanc humanitatem, nam filius est & homo & hic homo: sed si referatur ad humanā naturam infectam, aliter oportet dicere: quoniam Christus nō est, nec vnquam fuit homo infectus. Et propterea non possumus dicere, quòd Verbū assumpsit naturam infectam: sed dicimus quòd assumpsit naturam humanam ex vitiata origine descēdentem, ita quòd infectio nō determinat naturā assumptam, sed originem eius: ex hoc enim Christus infectam in reliquo humano genere naturam curauit, quòd naturam ex infecta illa origine descendentem, nō tamen infectam assumpsit, vt sic sanans Christi natura esset expers omnis morbi, sicut primū alterās est inalterabile &c.

¶ Nota secundo, ꝙ quia alius est morbus naturæ, alius personę (persona n. actualibus peccatis inficitur, natura autem solo originali per se loquendo) ideo Auctor de naturæ reparatione loquēs per se, dixit quòd natura humana nō indigebat reparatione, nisi secundum quòd infecta erat p originem vitiatam.

¶ Quinto, Vtrum fuerit de purissimis sanguinibus virginis corpus eius formatum. F

¶ Sexto, Vtrum caro Christi fuerit in antiquis patribus, secundum aliquid signatum.

¶ Septimo, Vtrū caro Christi in patribus fuerit peccato obnoxia.

¶ Octauo, Vtrum fuerit decimata in lumbis Abrahæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Adam. G

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd caro Christi nō fuerit sumpta ex Adam. Dicit. n. Apostolus 1. ad Corinth. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Primus autem homo est Adam, secundus est Christus. ergo Christus non est ex Adam, sed habet ab eo distinctam originem.

¶ 2 Præt. Conceptio Christi debuit esse maxime miraculosa: sed magis est miraculū formare corpus hominis ex limo terræ, quàm ex materia humana, quæ de Adā trahitur. ergo videtur quòd non fuerit cōueniens Christum ab Adam carnem sumpsisse. ergo videtur, quòd corpus Christi non debuerit formari de massa humani generis deriuata ab Adam, sed de aliqua alia materia. H

¶ 3 Præt. Peccatum in hunc mundum intrauit per vnū hominem, scilicet per Adam: quia omnes in eo originaliter existentes, peccauerunt, vt patet Ro. 5. sed si corpus Christi fuisset ab Adam sumptum, ipse etiā in Adam originaliter fuisset, quando peccauit. ergo peccatū originale contraxisset, quod non decebat Christi puritatem. non ergo corpus Christi est formatum de materia sumpta ab Adam. I

SED CONTRA est, quòd Apostol. dicit ad Heb. 2. Nusquam angelos apprehendit, scilicet filius dei: sed semen Abrahæ apprehendit: semen aūt Abrahę sumptum est ex Adā. ergo corpus Christi fuit formatū de materia ex Adā sumpta. K

RESPON. Dicendum, quòd Christus humanam naturam assumpsit, vt eam a corruptione purgaret. Non autem purgatione indigebat natura humana, nisi secundum quòd infecta erat per originem vitiatā, qua ex Adam descendebat: & ideo conueniens fuit, vt carnem sumeret ex materia ab Adam deriuata, vt ipsa natura per assumptionem curaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd secundus homo, ideſt, Christus, dicitur esse de cælo, non quidē quantum ad materiam corporis: sed, vel quantum ad virtutem formatiuam corporis eius, vel etiam quantum ad ipsam eius diuinitatem. Secundum aūt materiā corpus Christi fuit terrenū, sicut & corpus Adæ.

AD 2^m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* mysterium incarnationis Christi est quiddam miraculosum, non sicut ordinatum ad confirmationem fidei, sed sicut articulus fidei: & ideo in mysterio incarnationis non requiritur, quid sit maius miraculum, sicut in miraculis, quæ fiunt ad confirmationem fidei, sed quid sit diuinæ sapientię conuenientius, & magis expediens humanæ saluti, quod requiritur in omnibus, quę fidei sunt. Vel potest dici, ꝙ in mysterio incarnationis, non solum attenditur miraculū ex materia cōceptus, sed magis ex modo cōceptionis & partus: quia. s. Virgo concepit & peperit. * q.29. art.1. ad 2.

AD 3^m dicendum, quòd sicut supra dictum est,* corpus Christi fuit in Adam secundum corpulentam substantiam; quia scilicet ipsa materia corporis Christi deriuata est ab Adam. Non autem fuit ibi secundum seminalem rationem: quia non est concepta ex virili semine: & ideo non contraxit originale peccatum: sicut[d] ceteri, qui ab Adam per viam virilis seminis deriuantur. * alias 3 p. quæst. 31. Ex cuius. & 32. art. 4. D. 31. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum caro Christi fuerit sumpta de Dauid.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit carnem de semine Dauid. Matth. enim genealogiam Christi texens, eam ad Ioseph perducit: Ioseph autem non fuit pater Christi, vt supra dictum est.* non ergo videtur, quòd Christus de genere Dauid descenderit.

¶ 2 Præt. Aaron fuit de tribu Leui, vt patet Exo. 6. Maria autem mater Christi cognata dicitur Elisabeth, quæ est filia Aaron, vt patet Luc. 1. Cum ergo Dauid fuerit de tribu Iuda, vt patet Mat. 1. videtur ꝙ Christus de semine Dauid nō descenderit.

¶ 3 Præt. Hier. 22. dicitur de Iechonia, Scribe istum virum sterilem, nec enim erit de semine eius vir, qui sedeat super solium Dauid: sed de Christo dicitur Isa. 9. Super solium Dauid sedebit. ergo Christus non fuit de semine Iechoniæ, & per consequens, nec de genere Dauid: quia Matth. a Dauid per Iechoniam seriem generationum perduxit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ro. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem.

RESPON. Dicendum, ꝙ Christus specialiter duorum antiquorum patrum filius dicitur esse, Abrahæ s. & Dauid, vt patet Matth. 1. Cuius est multiplex ratio. Prima quidem, quia ad hos specialiter de Christo promissio facta est: dictum est enim Abrahæ Gen. 22. Benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ: qđ Apost. de Christo exponit, dicens Galat. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini eius. non dicit & seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo, qui est Christus. Ad Dauid autem dictum est. De fructu ventris tui ponam super sedē tuā. Vnde & populus Iudæorū, vt regē honorifice suscipientes, dicebant Matth. 21. Osanna filio Dauid. Secūda ratio est, quòd Christus futurus erat rex, propheta, * & sacerdos: Abraham autem sacerdos fuit, vt patet ex hoc, ꝙ Dominus dixit ad eum Genes. 15. Sume tibi vaccam trien- * q.39. art.2. ad 1. D. 31. 1.

niennem &c. Fuit etiam propheta, secundum illud quod dicitur Genes. 20. Propheta est, & orabit pro te. Dauid autem rex fuit & propheta. Tertia ratio est: quia in Abraham primo incœpit circuncisio: in Dauid autem maxime manifestata est dei electio, secundum illud quod dicitur 1. Reg. 13. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum: & ideo vtriusque filius Christus specialissime dicitur, vt ostendatur esse in salutem & circuncisioni, & electioni gentilium. A

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ hæc obiectio fuit Fausti Manichæi, volentis probare Christum non esse filium Dauid, quia non est conceptus ex Ioseph, vsq; ad quem seriem generationis Matth. perducit. Contra quem Aug.* respondet 23. lib. contra Faustum, ꝙ cum idem Euangelista dicat & virum Mariæ esse Ioseph, & Christi matrem virginem esse, & Christū esse ex semine Dauid, quid restat nisi credere Mariam non fuisse extraneam a cognatione Dauid, & eam, Ioseph coniugem nō frustra appellatam, propter animorum consœderationem, quàmuis ei non fuerit carne commistus, & quòd potius propter dignitatem virilem ordo generationum vsque ad Ioseph perducitur? Sic ergo nos credimus etiam Mariam fuisse de cognatione Dauid: quia scripturis credimus, quę vtrūque dicunt, & Christum ex semine Dauid secundum carnē, & eius matrem Mariam, non cum viro concumbendo, sed Virginē. Vt. n dicit Hier.* super Mat. Ex vna tribu fuit Ioseph & Maria, & secundum legem eam accipere cogebatur vt propinquam, propter qđ & simul censentur in Bethleem, quasi de vna stirpe generati. B * lib. 23. c. 8. post medium tom. 6. * alias & in perie. Ex cuius. & 3. 4. art. 4.

AD 2^m dicendum, ꝙ huic obiectioni Gregor. Nazan. respondet dicens, quòd hoc nutu superno contigit, vt regium genus sacerdotali stirpi iungeretur, vt Christ[s], qui Rex est & sacerdos, ab[d] vtrisq; nasceretur secūdum carnem. Vnde & Aaron, qui fuit primus sacerdos secundum legem, duxit ex tribu Iuda coniugem Elisabeth filiam Aminadab. Sic ergo potuit fieri, vt pater Elisabeth aliquam vxorem habuerit de stirpe Dauid, ratione cuius beata virgo Maria, quæ fuit de stirpe Dauid, esset Elisabeth cognata. Vel potius econuersio, quòd pater beatæ Mariæ de stirpe Dauid existens, vxorem habuerit de stirpe Aaron. Vel sicut Aug.* dicit 23. contra Faustum, Si Ioachim pater Mariæ de stirpe Aaron fuit (vt Faustus hæreticus per quasdam scripturas apocryphas asserebat) credēdum est, quòd mater Ioachim fuerit de stirpe Dauid, vel etiam vxor eius, ita vt per aliquem modum Mariam dicamus fuisse de stirpe Dauid. C * Luc. 3. Matth. 1. * lib. 3. contra Faust. c. 5. * Aug. de haer. c. 55. D

AD 3^m dicendum, quòd per illam auctoritatem propheticam, sicut Ambros. dicit super Lucam, *non negatur ex semine Iechoniæ posteros nascituros: & ideo de semine eius Christus est. Et quòd regnauit Christus, non contra prophetiam est: non enim sæculari honore regnauit. Ipse enim dixit, Regnum meum non est de hoc mundo. * Luc. 1. ante fin. E

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter genealogia Christi ab Euangelistis texatur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ genealogia Christi inconuenienter ab euangelistis texatur. Dicitur enim Isa. 53. de Christo, Generationem eius quis enarrabit? ergo non fuit generatio Christi enarranda. A

¶ 2 Præt. Impossibile est vnum hominem duos patres habere: sed Mat. dicit, ꝙ Iacob genuit Ioseph virum Mariæ. Luc. autem dicit Ioseph fuisse filium Heli. ergo contraria sibi inuicem scribunt.

¶ 3 Præt. Videntur in quibusdam a se inuicē diuersificari. Matthæus enim in principio lib. incipiens ab Abraham, descendendo vsque ad Ioseph, quadraginta duas generationes enumerat. Lucas autē post baptismum Christi, generationem Christi ponit, incipiens a Christo, & perducens generationū numerum vsque ad deum, ponens generationes septuaginta septem vtroque extremo computato. Videtur igitur quòd inconuenienter generationem Christi describant. B

¶ 4 Præt. Quarti Reg. 8. legitur, ꝙ Ioram genuit Ochoziam,* cui successit Ioas filius eius: huic autem successit filius eius Amasias, postea regnauit filius eius Azarias, qui appellatur Ozias, cui successit Ioathan filius eius. Matthæus aūt dicit, ꝙ Ioram genuit Oziam. ergo videtur incōuenienter generationem Christi describere, tres reges in medio prætermittens. C * 4. Reg. 11. ibi. sup. c. 12. & ibi sup. c. 14. ibi sup. a c. 15.

¶ 5 Præt. Omnes, qui in Christi generatione describuntur, patres habuerunt & matres, & plurimi etiā ex eis fratres habuerunt. Matth. autē in generatione Christi tres tm̄ enumerat matres, s. Thamar, Ruth, & vxorem Vrię: fratres autem nominat Iudæ & Iechoniæ, & iterū Phares & Zaram, quorum nihil posuit Lucas. ergo videntur euangelistæ inconuenienter genealogiam Christi descripsisse. D

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 2. ad Timoth. 3. Omnis scriptura sacra est diuinitus inspirata: quæ autem diuinitus fiunt, ordinatissime fiunt, secundum illud Roma. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt. Vnde conuenienti ordine genealogia Christi est ab euangelistis scripta.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hier.* dicit super Matth. Isaias loquitur de generatione diuinitatis Christi: Matth. autem enarrat generationē Christi secundum humanitatem, non quidem explicans modum incarnationis, quia hoc etiam est ineffabile: sed enumerans patres, ex quibus Christus secundum carnem processit. * In c. 1. Matth. in prin. t. 9.

AD 2^m dicendum, ꝙ ad hanc obiectionem, quam mouit Iulianus apostata, diuersimode ab aliquibus respondetur. Quidam enim, vt Greg Nazan. dicit, dicunt eosdem esse, quos vterque euangelista enumerat: sed sub diuersis nominibus, quasi binomios. sed hoc stare non potest: quia Matth. ponit vnum filiorum Dauid, scilicet Salomonem, Lucas autem ponit alium, scilicet Nathan, quos secundum historiam libri regum constat fratres fuisse. Vnde alij dixerunt, ꝙ Matthæus veram genealogiam Christi tradidit: Lucas autem putatiuam, vnde incœpit, vt putabatur filius

lus Iphoſe. Erant enim aliqui ex iudæis, qui propter peccata regum Iuda, credebant Chriſtum ex Dauid non per reges, ſed per aliam eius ſtirpem hominum priuatorum, eſſe naſciturum. Alij vero dixerũt, quòd Matthæus poſuit patres carnales: Lucas vero poſuit patres ſpirituales, ſcilicet iuſtos viros, qui dicuntur patres propter ſimilitudinem honeſtatis. In lib. vero de Quæſtionibus veteris & noui teſtamenti * reſpondetur, quòd non eſt intelligendum, quòd Ioſeph a Luca dicatur eſſe filius Heli, ſed quòd Heli & Ioſeph fuerunt patres Chriſti diuerſimode a Dauid deſcendentes. Vnde de Chriſto dicitur, quòd putabatur filius Ioſeph, & q ipſe etiam Chriſtus fuit Heli filius, quaſi diceret q Chriſtus ea ratione qua dicitur filius Ioſeph, poteſt dici filius Heli, & omnium eorum, qui ex ſtirpe Dauid deſcenderunt, ſicut Apoſt. dicit Rom. 9. Ex quibus, ſcilicet Iudæis, Chriſtus eſt ſecundũ carnem. Auguſt. * vero in lib. de Quæſt. Euang. tripliciter ſoluit dicens, Tres cauſæ occurrunt, quarum aliquam Euangeliſta ſecutus eſt. Aut enim vnus Euãgeliſta patrem Ioſeph, a quo genitus eſt, nominauit, alter vero vel auum maternum, vel aliquem de cognatis maioribus poſuit, aut vnus erat Ioſeph naturalis pater & alter eum adoptauerat, aut more iudæorum, cum ſine filijs vnus deceſſiſſet, eius vxorem propinquus accipiens, filium quem genuit, propinquo mortuo deputauit: quod etiam quoddam genus adoptionis legalis eſt, vt ipſe Aug. * dicit in 2. de conſenſu euang. Et hæc vltima cauſa eſt verior, quam & Hier. ſuper Matth. ponit, & Euſeb. † Cæſarienſis in eccleſiaſtica hiſtoria ab Aphricano Hiſtoriographo traditam aſſerit. Dicũt enim, quòd Nathan de Melchi diuerſis temporibus de vna eademque vxore Ieſca * nomine ſinguIn lib. q. ex nouo teſt. q incipit: Deus certe priſcis etc. q. 56. Et in alio lib. qui incip. Cur ſacta & dicta. q. 6. t. 4.

Lib. 2. ca. 5. ante med. tom. 4.

Lib. 2. ca. 3. circa prin. tom. 4. † Euſc. lib. 1. hiſt. eccl. c. 6. parum ante med. Idẽ habet & Ambr. in Luc. li. 4. in ter prine. & med. to. 5.

los filios procreauerunt: quia Nathan, qui per Salomonem deſcendit, vxorem eam primum ceperat, & relicto filio vno Iacob nomine, defunctus eſt, poſt cuius obitum (quoniam lex viduam alij viro non vetat nubere) Melchi, qui per Nathan genus ducit, cum eſſet ex eadem tribu, ſed nõ ex eodem genere, relictam Nathan accepit vxorem, ex qua etiam ipſe ſuſcepit filium nomine Heli. Et ſic ex diuerſo patrum genere efficiuntur Iacob & Heli vterini fratres, quorum alter, ideſt, Iacob fratris ſui Heli ſine liberis defuncti, ex mandato legis accipiens vxorem, genuit Ioſeph, natura quidem generis * ſuum filium, ſecundum vero legis præceptum Heli efficitur filius: & ideo Matthæus dicit, Iacob genuit Ioſeph: ſed Lucas, quia legalem generationem deſcribit, nullum nominat aliquem genuiſſe. Et quamuis Damaſc. * dicat, quòd beata virgo Maria Ioſeph attinebat ſecundũ illam originem, qua pater eius dicitur Heli, quia dicit eam ex Melchi deſcendiſſe, tamen credendum eſt, quòd etiam ex Salomone originem duxerit, ſecundum aliquem modum per illos patres, quos enumerat Matthæus, qui carnalẽ Chriſti generationẽ dicitur enarrare, præſertim cũ Ambr. * dicat, Chriſtũ de ſemine Iechonię deſcendiſſe.

*Alias Eſcha.

*Alias germinis.

Li. 4. Orth. fidei ca. 15. ante med.

Li. 3. 1 Luc. declinando ad fi. to. 5. † lib. 2. c. 4. in princ. & poſt med. fi mul. to. 4.

Ad 3^m dicendum, quòd ſicut dicit Auguſt. † in lib. de conſenſu euang. Matth. regiam in Chriſto inſtituerat inſinuare perſonam: Lucas autẽ ſacerdotalem. Vnde in generationibus Matthæi ſignificatur noſtrorum ſuſceptio peccatorum a domino Ieſu Chriſto, inquantum ſcilicet per carnis originem ſimilitudinem carnis peccati aſſumpſit. In generationibus autem Lucæ ſignatur noſtrorum ablutio * peccatorum, quæ eſt per ſacrificium Chriſti: & ideo generationes Matthæus deſcendens enumerat, Lucas autem aſcendens: indo

*Alias abolitio.

etiam eſt, quòd Matthæus ab ipſo Dauid per Salomonem deſcendit, in cuius matre ille peccauit: Lucas vero ad ipſum Dauid per Nathan aſcendit, per cuius nominis prophetam deus peccatum illius expiauit. Et inde eſt etiam, quòd quia Matthæus ad mortalitatem noſtram Chriſtum deſcendentem voluit ſignare, ipſas generationes ab Abraham vſque ad Ioſeph, & vſq; ad ipſius Chriſti natiuitatem deſcendendo, cum memorauit ab initio euangelij ſui: Lucas autem non ab initio, ſed a baptiſmo, Chriſti generationem narrat, nec deſcendendo, ſed aſcendendo tamquàm ſacerdotem in expiandis peccatis magis aſſignans, vbi teſtimonium Ioannes perhibuit dicens, Ecce qui tollit peccatum mũdi. Aſcendendo autem tranſit ab Abraham, & peruenit ad deum, cui mundati & expiati reconciliamur. Merito etiam adoptionis originem ipſe ſuſcepit: * quia per adoptionem efficimur filij dei, per carnalem vero generationem, filius dei filius hominis factus eſt. Satis autem demonſtrauit nõ ſe ideo dixiſſe Ioſeph filium Heli, quòd de illo ſit genitus: ſed quòd ab illo fuerit adoptatus, cũ & ipſum Adam filium dei dixerit, cum ſit factus a deo. Numerus etiã quadragenarius ad tempus præſentis vitæ pertinet, propter quatuor partes mundi, in quo mortalem vitam ducimus ſub Chriſto regnante. Quadraginta autem quater habent decem, & ipſa decem ab vno vſque ad quatuor progrediente numero conſumantur. Poſſet etiam denarius ad decalogum referri, & quaternarius ad præſentem vitam, vel etiam ad quatuor euangelia, ſecundum quòd Chriſtus regnat in nobis. Et ideo Matth. regiam perſonam Chriſti commendans, quadraginta perſonas poſuit, excepto ipſo. Sed hoc intelligendum eſt, ſi ſit idem Iechonias, qui ponitur in fine ſecundi quaterdenarij & in principio tertij vt Auguſt. * vult: quod dicit factum eſſe ad ſignificandum, quòd in Iechonia facta eſt quædam deflexio ad extraneas gentes, quando in Babyloniam tranſmigratum eſt, quod præfigurabat Chriſtum a circumciſione ad præputium migraturum. Hieronym. * autem dicit duos fuiſſe Ioachim, ideſt, Iechoniam, patrem ſcilicet & filium, quorum vterque in generatione Chriſti aſſumitur, vt conſtet diſtinctio generationum, quas Euangeliſta per tres quaterdenarios, diſtinguit, quòd aſcendit ad quadraginta duas perſonas. Qui etiam numerus ſanctæ conuenit eccleſiæ: hic enim numerus cõſurgit ex ſenario, qui ſignificat laborem præſentis vitæ, & ſeptenario, qui ſignificat quietem vitæ futuræ: ſexies enim ſeptem ſunt quadraginta duo. Ipſe etiam quaterdenarius, quia ex denario & quaternario conſtituitur per aggregationem, ad eandem ſignificationem pertinere poteſt, quę attributa eſt quadragenario, qui conſurgit ex eiſdem numeris ſecundum multiplicationem. Numerus autem quo Lucas vtitur in generationibus Chriſti, ſignificat vniuerſitatem peccatorum. Denarius enim tamquàm iuſtitiæ numerus in decem præceptis legis oſtenditur. Peccatum autem eſt legis tranſgreſſio. Denarij vero numeri tranſgreſſio eſt vndenarius. Septenarius autem ſignificat vniuerſitatem: quia vniuerſum tempus ſeptenario dierum numero voluitur: ſepties autem vndecim ſunt ſeptuaginta ſeptem, & ita per hoc ſignificatur vniuerſitas peccatorum, quæ per Chriſtum tolluntur.

*Alias Eſcha.

Ad 4^m dicendum, quòd ſicut Hieronym. * ſuper Matth. dicit, quia Ioram rex generi ſe miſcuerat impiiſſimæ Iezabelis, iccirco vſque ad tertiam generationem,

tionẽ, eius memoria tollitur, ne in ſanctæ natiuitatis ordine poneretur. Et ita vt Chryſ. † dicit, quanta benedictio facta eſt ſuper Ieſu, qui vindictam fecerat ſi per domum Achab & Iezabel, tanta eſt maledictio ſuper domum Ioram, propter filiam iniqui Achab & Iezabel, vt vſque ad quartam generationem præcidantur filij eius de numero regum, ſicut ſcriptum eſt Exod. 20. Reddam peccatum parentum in filios vſque ad tertiam, & quartam generationem. Eſt etiam attendendum, quòd & alij reges fuerunt peccatores, qui in genealogia Chriſti ponuntur: ſed non fuit eorum continua impietas. Nam vt dicitur in libr. * Quæſtionum veteris & noui Teſtamenti, Salomon merito patris ſui dimiſſus in regno eſt, Roboam merito Aſa filij ſui. horum aũt triũ cõtinuauit impietas.

Rom. 1. in opere imperfecto to. 2.

Aug. in li. 83. noui Teſt. qui in opere Deus to. 4. † ſup. Mat. Iudas genuit Phaſon, tom. 9.

Ad 5^m dicendum, quòd ſicut dicit Hier. † ſuper Mat. In genealogia Saluatoris, nulla ſanctarum mulierum aſſumitur, ſed eas quas Scriptura reprehẽdit, vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus naſcẽs, omnia peccata deleret. Vnde ponit Thamar, quæ reprehenditur de ſocerino concubitu, & Raab, quæ fuit meretrix, & Ruth, quæ fuit alienigena, & Barſabee vxor Vriæ, quæ fuit adultera: quæ tamẽ proptio nomine non ponitur, ſed ex nomine viri deſignatur: tum propter peccatũ ipſius, quæ fuit adulterij & homicidij conſcia: tum etiam vt nominato viro, peccatum Dauid ad memoriã reuocetur. & quia Lucas Chriſtum deſignare intendit, vt peccatorũ expiatorem, talium mulierum mentionem nõ facit. Fratres autem Iudæ commemorat, vt oſtẽdat eos ad Dei populum pertinere: cum tamẽ Iſmael frater Iſaac, & Eſau frater Iacob a populo Dei fuerint ſeparati: propter quod in generatione Chriſti non commemoratur, & etiam vt ſuperbiã de nobilitate excludat. Multi enim fratrum Iudæ ex ancillis nati fuerunt: ſed omnes ſimul erãt patriarchæ & tribuum principes. Phares autem & Zaram ſimul nominantur (vt Amb. * dicit ſuper Lucam) quia per eos gemina deſcribitur vita populorum: vna ſecundum legem, quæ ſignificatur per Zaram: altera ſecundum fidem, quæ ſignificatur per Phares. Fratres autem Iechoniæ ponit, quia omnes regnauerãt diuerſis tempribus, quod in alijs regibus non acciderat, vel quia eorum ſimilis fuit & iniquitas & miſeria.

Li. 23. q. 1. c. 9. t. 31. tenet.

*Alij in Luc. quidam me dicun to. 3.

Mat. 1. illud, genuit

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæprimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vnica concluſio: Cõueniẽtiſſimũ fuit, vt de femina carnẽ aſſumeret filius Dei. Probatẽ triplicit er. Omnia clara ſunt. ¶ In reſponſione ad tertium vide, quòd dupliciter excludit immunditias, & ab humanitate, prima reſpõſione, & a verbo Dei ſecunda reſponſione.

Articvlvs. LIIII.

Vtrum decuerit Chriſtum naſci de femina.

Ad qvartvm ſic proceditur. Vĩ q materiæ corporis Chriſti nõ debuerit eſſe aſſumpta de femina. Sexus enim maſculinus eſt nobilior quàm ſexus femine*: ſed maximè decuit vt Chriſtus aſſumeret id, quod eſt perfectum in humana natura. ergo vĩ q nõ debuerit de femina carnem aſſumere, ſed magis de viro: ſicut & Eua de coſta viri formata eſt. ¶ 2 Præt. Quicumque ex femina cõcipitur, vtero feminæ includitur: ſed Deo qui cælum & terram implet (vt dicitur Hierem. 23.) non competit quòd paruo feminæ vtero includatur. ergo videtur quòd non debuerit concipi de femina. ¶ 3 Præt. illi, qui concipiuntur ex femina, quãdam immunditiam patiuntur. unde dicitur Iob. 25. Numquid iuſtificari poteſt homo comparatus Deo, aut apparere mundus natus de muliere? ſed in Chriſto nulla immunditia eſſe debuit: ipſe enim eſt Dei ſapientia, de qua dicitur Sapientiæ 7. Nihil inquinatum in illam incurrit. ergo non videtur, quòd debuerit carnem aſſumere de femina.

Sed contra eſt, quòd dicitur Gala. 4. Miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.

Respon. Dicendum, q licet filius Dei carnem humanam aſſumere potuerit, de quacumq; materia voluiſſet: conuenientiſſimum tamen fuit, vt de femina carnem acciperet. Primo quidem, quia per hoc tota humana natura nobilitata eſt. unde Aug. * dicit i lib. 83. Quæſtionũ, Hominis liberatio in vtroq; ſexu debuit apparere. Ergo, quia virum oportebat ſuſcipere, qui ſexus honorabilior eſt, conueniens erat vt feminei ſexus liberatio hinc appareret, q ille vir de femina natus eſt. Secundo, quia per hoc veritas incarnationis aſtruitur. Vnde Amb. * dicit in li. de incar. Mulata in Chriſto ſecũdum naturam inuenies, & vltra naturam: ſecundum conditionem etenim naturę in vtero feminei. ſ. corporis fuit, ſed ſupra conditionem virgo concepit, virgo generauit, jvt crederes, quia Deus erat, qui innouabat naturam, & homo erat, qui ſecũdum naturam naſcebatur ex homine. Et Aug. * dicit in Epiſtola ad Voluſia. Si omnipotens Deus hominẽ vbicumque formatum, non ex materno vtero crearet, ſed repentinum inferret aſpectibus, nonne opinionem confirmaret erroris, nec hominem verũ ſuſcepiſſe, vllo modo crederetur, & dum omnia mirabiliter facit, auferret quod miſericorditer fecit? Nũc vero ita inter Deum & hominẽ mediator apparuit, vt in vnitate perſonæ copulans vtramque naturam, & ſolita ſublimaret inſolitis, & inſolita ſolitis temperaret. Tertio, quia per hunc modum completur omnis diuerſitas generationis humanę. Nam primus homo productus eſt ex limo terræ ſine viro & femina: Eua vero producta eſt ex viro ſine femina: alij vero homines naſcũtur ex viro & femina. unde hoc quartum, quaſi Chriſto proprium relinquebatur, vt produceretur ex femina ſine viro.

Q. 11. in med. to. 4.

Ca 6. circa med. tom. 2

Eſt epiſt. 3. ante med. tom. 2.

Ad primvm ergo dicendum, q quia ſexus maſculinus eſt nobilior quàm femineus, ideo humanã naturam in maſculino ſexu aſſumpſit: ne tamen ſexus femineus contemneretur, congruũ fuit, vt carnem aſſumeret de femina. unde Aug. dicit in lib. * de Agone Chriſtiano: Nolite voſipſos contemnere viri, filius Dei virum ſuſcepit: nolite voſipſas contemnere feminæ, filius Dei natus ex femina eſt.

Ca. 11. circa med. to. 2.

Ad 2^m dicẽdũ, q ſicut Aug. * dicit 23. li. cõtra Fauſtũ (qui hac obiectione vtebatur) Nõ plane, inquit, catholica fides, quæ Chriſtum Dei filiũ, natũ ſm carnẽ credit ex virgine, vllo modo eundem Dei filium ſic in vtero mulieris includit, quaſi extra non ſit, quaſi cæli & terræ adminiſtrationem deſeruerit, quaſi a patre receſſerit, ſed vos Manichæi corde illo, quo nihil poteſtis niſi corporalia phãtaſmata cogitare, iſta omnino nõ capitis. ut. n. dicit in Epiſt. ad Voluſi. Hominum iſte ſenſus eſt, nihil niſi corpora valentiũ cogitare, quorũ nullũ põt eſſe vbiq; totũ: qm p innumerabiles partes aliud alibi habeat neceſſe eſt. Longe alia eſt animæ natura q̃ corporis, quanto magis Dei, qui creator eſt animæ & corporis, & nouit vbique totus eſſe & nullo contineri loco: nouit venire, non recedendo vbi erat: nouit abire, non deſerendo quo venerat.

Li. 23. c. 10. ante me. to. 6.

Eſt Epiſt. 3 aliquantulum a prin. tom. 2.

Ad 3um dicendum, q̃ in conceptione viri ex femina non est aliquid immundum, inquantum est opus Dei, vnde dicitur act. 10. Quod Deus creauit, tu ne cõmune dixeris, i. immundum. Est ibi tamen aliqua immunditia ex peccato proueniens, prout cum libidine quis cõcipitur ex cõmistione maris & feminæ, quod tamen in Christo non fuit, vt supra ostensum est*.

Q. 39. ar. 2.

Si tamen aliqua esset ibi immunditia, ex ea non inquinaretur dei verbum, quod nullo modo est immutabile vel alterabile. Vnde Aug.* dicit in li. cõtra quinque hæreses, Dicit Deus creator hominis, Quid est quod te permouet in mea natiuitate? non sum libidinis conceptus cupiditate, ego matrem de qua nascerer feci. Si solis radius cloacarum sordes siccare non uit, eis inquinari non nouit, quanto magis splendor lucis æternæ, quocumque radiauerit mũdare potest, & ipse pollui non potest?

* Lib. 8. circa medium in princ.

Articvlvs V.

Vtrũ corpus Christi de purissimis sanguinibus Virginis formatum fuerit,

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur q̃ caro Christi nõ fuerit concepta ex purissimis sanguinibus Virginis. Dicitur enim in collecta, q̃ Deus verbum suum de Virgine carnem sumere voluit; sed caro differt a sanguine Virginis, ergo corpus Christi non est sumptum de sanguine Virginis.

3. dist. 3. q. 2. Bl. f.

¶ Præt. Sicut mulier formata est miraculose de viro, sic corp⁹ Christi miraculose formatũ est de Virgine: sed mulier non dicitur esse formata de sanguine viri, sed magis de carne & ossibus eius, secundum illud, quod dicitur Gene. 2. Hoc nũnc os de ossibus meis, & caro de carne mea. ergo videtur quòd nec etiã corpus Christi formari debuerit de sanguine Virginis, sed de carnibus & ossibus ei⁹.

¶ 3 Præt. Corpus Christi fuit eiusdem speciei cum corporibus aliorum hominum: sed corpora aliorum hominum, non formantur ex purissimo sanguine, sed ex semine & sanguine menstruo. ergo videtur, quòd nec etiam corpus Christi fuerit cõceptum ex purissimis sanguinibus Virginis.

Sed contra est, quod Dama.* dicit in 3. li. q̃ filius Dei construxit sibiipsi ex castissimis, & purissimis sanguinibus Virginis carnem animatam anima rationali.

* dic. ca. 2. in medio.

Respon. Dicendum, quòd sicut supra dictum est*, in cõceptione Christi fuit secundum conditionem naturæ, quòd est natus ex semina, sed supra conditionem naturę, q̃ est natus ex Virgine. Habet aũt hoc naturalis cõditio, q̃ in generatione animalis semina materiam ministrat, ex parte autem matris sit principium actiuum in generatione, sicut probat Philosophus in li.* de Generatione animalium. Femina autem, quæ ex mare concipit, non est virgo, & ideo ad supernaturalem modum generationis Christi pertinet, quòd actiuũ principium in generatione illa fuerit virtus supernaturalis diuina: sed ad naturalem modum generationis eius pertinet, q̃ eius materia, de qua corpus eius conceptũ est, sit conformis materiæ, quam aliæ feminæ subministrant ad conceptionem prolis. Hæc autem materia fm Phil.* in li. de generatione animalium, est* sanguis mulieris, non quicumq; sed perductus ad quãdam ampliorem digestionem per virtutem generatiuã matris, vt sit materia apta, ad conceptum. & ideo ex tali materia fuit corpus Christi conceptum.

* Li. 1. ca. 19. in fi. princ. & Li. 4. ca. 3. princ. & 4. princ.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ cũ beata virgo fuerit eiusdẽ naturæ cũ alijs feminis, cõsequens est q̃ habuerit carnẽ & ossa eiusdẽ naturæ. Carnes aũt & ossa in alijs feminis sũt actuales corporis partes, ex quibus cõstituit integritas corporis, & ideo subtrahi nõ pñt sine corruptione corporis, vel diminutione. Christus aũt, qui venerat corrupta reparare, nullã corruptionẽ aut diminutionẽ integritati matris eius inferre debuit, vt supra dictũ est*: & iõ nõ debuit corpus Christi formari de carne vel ossibus Virginis, sed de sanguine, qui nondum est actu pars, sed est potentia totum, vt dicitur in li. de genera. aĩaliũ, & ideo dicitur carnẽ de Virgine sumpsisse, nõ quòd materia corporis eius fuerit actu caro, sed sanguis, q̃ ẽ potẽtia caro.

* 3. p. q. 31. ar. 5. ad 2.

Ad 2um dicẽdũ, q̃ sicut in 1. parte dictũ est*, Adã, qa ĩstitutus erat, vt principiũ quoddã humanæ naturæ, habebat in suo corpore aliquid carnis et ossis, qd nõ pertinebat ad integritatẽ personalẽ ipsius, sed solũ inquãtũ erat naturę humanę principiũ, & de tali formata est mulier absq; viri detrimento, sed nihil tale fuit in corpore Virginis, ex quo corp⁹ Chri posset formari sine corruptione materni corpis.

* 1. p. q. 92. ar. 1. ad 3. & 3. p. q. 31. ar. 5. ad 1.

Ad 3um dicẽdũ, q̃ semen feminæ non est generationi aptum: sed est quiddã imperfectũ in genere feminis, qd nõ potuit pduci ad pfectũ seminis cõplemẽtũ, pp imperfectionẽ virtutis semineę. & iõ tale semẽ nõ est materia, q̃ de necessitate requrat ad cõceptũ, sicut Phi. dicit ĩ li. de gene. aĩaliũ: & iõ in cõceptione corporis Christi nõ fuit: præsertim quia licet sit iperfectũ in genere seminis, tamẽ cũ quadã concupiscẽtia resoluitur, sicut & semen maris. In illo autem conceptu virginali, concupiscentia locũ habere nõ potuit. & ideo Dam.* dicit q̃ corpus Christi nõ seminaliter conceptum est. Sanguis autẽ menstruus, quem feminæ per singulos menses emittunt, impuritatem quandam naturalẽ habet corruptiõis: sicut & ceteræ superfluitates, quibus natura non indiget, sed eas expellit. Ex tali autem menstruo corruptionẽ habente, quod natura repudiat, non formatur cõceptus, sed hoc est purgamentum quoddam illius puri sanguinis, qui digestione quadam est præparatus ad conceptum, quasi purior & perfectior alio sanguine. Habet tamen impuritatẽ libidinis in conceptione aliorum hominum: inquantum ex ipsa commistione maris & feminæ, talis sanguis ad locum generationi congruum attrahitur: sed hoc in cõceptione Christi non fuit, quia operatione Spiritus sancti talis sanguis in vtero Virginis adunatus est & formatus in prolẽ. Et ideo dicitur corpus Christi ex castissimis & purissimis sanguinibus Virginis formatum.

Li. 1. q. 4. ar. 3. & 4. Li. 3. q. 31. ar. 2. ad 3. & 4. Li. 1. q. 92. ar. 1. ad 3. & 3. p. q. 31. ar. 5. ad 1. Li. 3. dist. 3. q. 5. ar. 2. q. 1. ad 3. Li. 4. dist. 44. q. 1. ar. 3. q. 1. ad 3. Li. 3. dist. 3. q. 5. ar. 2. q. 1. ad 3.

Articvlvs VI.

Vtrum corpus Christi in antiquis patribus fuerit secundum aliquid signatum.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur q̃ corpus Christi fuerit secundum aliquid signatum in Adam, & in alijs patribus. Dicit. n. Aug.* 10. super gene. ad literam, q̃ caro Christi fuit in Adam & Abraham, secũdum corpulentam substantiam: sed substantia corpulenta est quiddam signatum. ergo caro Christi fuit in Adam, & Abraham, & alijs patribus secundũ aliquid signatum.

* 1. p. q. 91. ar. 1.

¶ 2 Præt. Rom. 1. dicitur, q̃ Christus factus est ex semine Dauid secũdum carnem: sed semen Dauid fuit aliquid signatum in ipso. ergo Christus fuit in Dauid secundum aliquid signatũ, & eadem ratione in alijs patribus.

¶ 3 Præt. Christus ad humanum genus assinitatem habet, inquantum ex humano genere carnem assumpsit: sed si caro illa non fuit secundum aliquid signatum in Adam, nullã videtur habere affinitatẽ ad humanũ genus, quod ex Adã deriuatur: sed magis ad alias res, vnde de materia carnis eius assumpta est. videt ergo q̃ caro Christi fuerit in Adam, & in alijs patribus secundum aliquid signatum.

Sed contra est, quòd Aug.* dicit 10. super Gene. ad literã, quocumque modo Christus fuit in Adam & Abraham & alijs patribus, alij homines etiam ibi fuerunt, sed non conuertitur: alij autem homines non fuerunt in Adã & Abraham, fm aliquam materiã signatam, sed solum fm originem, vt in 1. parte habitum est*. ergo neque Christus fuit in Adam, & Abraham, secundum aliquid signatum, & eadem ratione nec in alijs patribus.

* Li. 10. ex c. 19. & 26. colligitur, tom. 3.

Respon. Dicendum, q̃ sicut supra dictum est*, materia corporis Christi non fuit caro, & os beatæ Virginis, nec aliqd, quod fuerit actu pars corporis eius, sed sanguis, qui est potẽtia caro. Quicquid autem fuit in beata Virgine a parentibus acceptũ, fuit actu pars corporis beatæ Virginis. Vnde illud, quod fuit in beata Virgine a parentibus acceptum, nõ fuit materia corporis Christi, & ideo dicẽdum est, q̃ corpus Christi nõ fuit in Adam & alijs patribus secundum aliquid signatum, ita. s. q̃ aliqua pars corporis Adæ vel alicuius alterius posset designari determinate, vt diceretur q̃ ex hac materia determinate, formabitur corpus Christi, sed fuit ibi fm originem, sicut & caro aliorum hominum. Corpus enim Christi habet relationem ad Adam & alios patres, mediante corpore matris eius. Vnde nullo alio modo, fuit in patribus corpus Christi, quàm corpus matris eius, quod non fuit in patribus secundũ materiam signatam, sicut nec corpora aliorum hominum, vt in 1. parte dictum est*.

* 1. p. q. 91. ar. 1.

Ad primvm ergo dicendum, quòd cum dicitur Christus fuisse in Adam, secundum corpulentã substantiam, non est intelligendum hoc modo, quòd corpus Christi in Adam fuerit, quædam corpulenta substantia: sed quia corpulenta substantia corporis Christi, idest, materia, quam sumpsit ex Virgine, fuit in Adam, sicut in principio actiuo, non autem sicut in materiali principio: quia scilicet, per virtutem generatiuam Adæ & aliorum ab Adam descendentium vsque ad beatam Virginem, factum est vt illa materia præpararetur, ad conceptum corporis Christi. Non autem fuit materia illa formata in corpus Christi, per virtutem seminis ab Adam deriuatã. & ideo Christus dicitur fuisse in Adam originaliter, secundum corpulentam substantiam: non autem secundum seminalem rationem.

Ad 2um dicendum, quòd quàmuis corpus Christi non fuerit in Adam & in alijs patribus, secundũ seminalem rationem: corpus tamẽ beatæ Virginis, D.370.

ta determinata portione transfusa successiue de persona in personã ab Adam, vsque ad beatã Virginem: siue hoc sit opinatũ esse cõmune omnibus hominibus, siue Christo proprium.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: Corpus Christi non fuit in Adam & alijs patribus secundũ aliquid signatũ. Probat: Quicquid fuit in beata Virgine a parentibus acceptũ, fuit actu pars beatæ Virginis, ergo illud nõ fuit materia corporis Christi. ergo corpus Christi non fuit in Adã & aliis, secundũ aliquid signatum. Antecedẽs pro constanti relinquitur: quia sic est in alijs hominibus. Prima enim & præcipua pars generis est id, quod a parentib⁹ habetur, secundum omnes. Prima consequentia probatur: quia materia corporis Christi non fuit caro, aut os aut quęcũque pars actu beate Virginis, sed sanguis, vt patet in præcedenti articulo. Secũda vero consequẽtia probatur: quia corpus Christi non habet originis relationem ad Adam, & alios patres, nisi mediante corpore matris suæ.

Li. 10. ex c. 19. & 26. colligitur, tom. 3.

Ar. præced.

quòd ex semine maris est cõceptum, fuit in Adam, & F in alijs patribus, secundum rationem seminalem. & ideo mediante beata Virgine, Christus secundum carnem dicitur esse ex semine Dauid, per modũ originis.

AD 3^m dicendum, quòd Christus habet affinitatẽ ad humanum genus, secũdum similitudinem speciei. Similitudo autem speciei attenditur, non secundũ materiam remotam, sed secundum materiam proximã, & secundum principium actiuum, quod generat sibi simile in specie. Sic igitur affinitas Christi ad humanum genus sufficienter cõseruatur, per hoc, quòd corpus Christi formatum est ex sanguinibus Virginis, deriuatis secundum originem ab Adam, & alijs patribus. Nec refert ad hanc affinitatem vndecumque materia illorum sanguinum sumpta fuerit: sicut nec hoc refert in generationem aliorum hominum, sicut in prima parte dictum est.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum septimum.*

3. di. 3. q. 4. ar. 1.

TItulus vt sonat propter quosdã ponẽtes, carnẽ Christi in patribus non subiectã fuisse peccato, sed immunẽ seruatam.

¶ In corpore tria: primo, duo supponũtur: secundo, duo excludũtur errores: tertio, respondetur quæsito. Quo ad primũ supponitur primo, quòd est sermo comparatiuus Christi ad patres, supponitur secũdo, quòd diuersa est conditio Christi & patrũ quo ad peccatum, quia illi subiecti peccato, Christus immunis a peccato.

Li. 3. c. 6. & 7. non longe a princ. & c. 2. a medio.

† Li. 19. ca. 20. a med. tom. 3.

¶ Quo ad secundũ primus error esset cõditionem patrũ attribuere Christo, secundus esset cõditionẽ Christi attribuere partibus, seu alicui parti cuiusuis eorum. Et quia primus opinantes nõ habet, secũdus vero habet, contra secũdum dupliciter arguitur: primo, quia caro Christi non fuit in patribus secũdũ aliquid signatum: secundo, quia non pars, sed tota caro patrum ex concupiscentia concipitur. Quo ad tertiũ conclusio rõnium est: Tota caro patrũ fuit peccato obnoxia, ita quòd nihil fuit in eis liberũ, vnde caro Christi formaretur. Infertur hæc cõclusio ex antedictis.

Q. 27. ar. 2. & q. 14. ar. 3. ad 1.

¶ Vbi aduerte, Autorem nõ intulisse,

ARTICVLVS VII.

Vtrum caro Christi in Patribus fuerit peccato obnoxia.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur q̃ caro Christi in antiquis patribus peccato infecta non fuerit. Dicitur enim Sap. 7. quòd in diuinam sapientiam nihil inquinatum incurrit. Christus autem est Dei sapientia, vt dicitur 1. ad Cor. 1. ergo caro eius nũquã peccato inquinata fuit.

¶ 2 Præt. Dama.* dicit in 3. li. quòd Christus primitias nostræ naturæ assumpsit: sed in primo statu caro humana nõ erat peccato infecta. ergo caro Christi non fuit infecta, nec in Adam nec in alijs patribus.

¶ 3 Præt. Aug.† dicit. 19. super Gen. ad literam, quòd natura humana semper habuit cum vulnere vulneris medicinam: sed id, quod est infectum, non potest esse vulneris medicina, sed magis ipsum indiget medicina. ergo semper in natura humana fuit aliquid non infectum, ex quo postmodũ est corpus Christi formatum.

SED CONTRA est, quòd corpus Christi nõ refertur ad Adam & ad alios patres, nisi mediante corpore beatę Virginis de qua carnem assumpsit: sed corpus beatæ Virginis totum fuit in originali peccato conceptum, vt supra dictum est*, & ita etiam secundum quod fuit in patribus, fuit peccato obnoxium. ergo caro Christi, secundum quòd fuit in patribus, fuit peccato obnoxia.

RESPON. Dicendũ, quòd cũ dicimus Christum fm carnẽ eius fuisse in Adam & in aliis patribus, comparamus ipsum vel carnem eius ad Adam & ad alios patres. Manifestum autẽ est, quòd alia fuit conditio patrũ, & alia Christi: nã Patres fuerunt subiecti peccato, Christus autẽ fuit omnino a peccato immunis. Dupliciter ergo in hac comparatione errare contingit. Vno modo, vt attribuamus Christo vel carni eius cõditionẽ, quæ fuit in patribus, puta, si dicamus, q̃ Christus in Adã peccauit, quia i eo aliquo modo fuit, quod est falsum: quia non eo modo in eo fuit, vt ad Christum peccatum Adæ peruenierit, quia non deriuatur ab eo secundum concupiscentiæ legem, siue fm rationem seminalem, vt supra dictum est*. Alio modo contingit errare, si attribuamus ei, quod actu fuit in patribus cõditionẽ Christi vel carnis eius, vt. s. quia caro Christi, secundum quòd in Christo fuit, non fuit peccato obnoxia, ita etiam in Adam & in alijs patribus fuerit aliqua pars corporis eius, quæ non fuit peccato obnoxia, ex qua postmodũ corp^s Christi formaretur: sicut quidã posuerũt: quod quidẽ esse esse nõ põt. Primo, quia caro Christi non fuit fm aliquid signatũ in Adã & in alijs patribus, quod posset distingui a reliqua eius carne, sicut purum ab impuro: sicut iam supra dictũ est. * Secundo, quia cũ caro humana peccato inficiatur ex hoc, q̃ est per cõcupiscẽtiã cõcepta, sicut tota caro alicuius hominis per concupiscentiam concipitur, ita tota peccato ĩquinatur. & iõ dicẽdũ est, q̃ tota caro antiquorũ patrũ fuit peccato obnoxia, nec fuit in eis aliqd a pcto imune, ũ quo postmodũ corp^s Christi formaret.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ Christus non assumpsit carnem humani generis subiectam peccato, sed ab omni infectione peccati mundatam. & ideo in Dei sapientiam nihil inquinatum incurrit.

AD 2^m dicendum, quòd Christus dicitur primitias nostræ naturæ assumpsisse, quãtũ ad similitudinẽ conditionis, quia. s. assumpsit carnẽ peccato non infectam, sicut fuerat caro hominis ante peccatum. Non autem hoc intelligitur secundum continuationẽ puritatis: ita. s. q̃ illa caro puri hominis conseruaretur a peccato^a immunis, vsq; ad formationẽ corpis Christi.

AD 3^m dicendum, quòd in humana natura ante Christum erat vulnus, ideſt, infectio originalis peccati in actu: medicina autem vulneris non erat ibi actu, sed solum secundum virtutem originis, prout ab illis patribus propaganda erat caro Christi.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christus, in lumbis Abrahæ fuerit decimatus.

¶ *Super Quæstionis trigesimæprimæ Articulum octauum.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̃ Christus fuerit in lumbis Abrahæ decimatus. Dicit enim Apo. ad Heb. 7. q̃ Leui, pnepos Abrahę decimatus fuit i Abrahã, qa

TItulus ex verbis Apostoli ad Hebr. & Augustini occasionẽ habet. Et significat esse decimatum, soluisse decimas

mãs per ministeriũ Abrahæ.

¶ In corpore est vna cõclusio: Christus nõ fuit in lumbis Abrahæ decimatus*. Probatur dupliciter: primo auctoritate Apostoli. secundo ratione. Et ex auctoritate quidem Apostoli arguit ducendo ad impossibile sic: Si Christus fuisset decimatus in lũbis Abrahę, eius sacerdotium nõ esset secundum ordinẽ Melchisedec, sed minus ipsõ sicut Leui. Probatur sequela, quia per hoc quòd Leui existẽte in lumbis Abrahæ, Abrahã dedit decimas Melchisedec. Probatur ab Apostolo sacerdotiũ Leui esse minus sacerdotio Melchisedec. Ex ratione autem mystica probatur. Dans decimas protestatur, se imperfectum, & perfectionẽ alii tribuere, ergo Abraham dando decimas, protestatus est se & suos cõtracturos originale petũ curatione indigere a Christo, ergo omnes qui fuerunt in lumbis Abrahæ, nõ solũ secundũ corpulentã substãtiam, sed etiã secũdum rationẽ seminalem, fuerũt decimati. ergo Christus non fuit decimatus. Antecedẽs probatur, quia dans decimas, nouem sibi retinet, & decimã perfectionis signum alii tribuit. Probatur signũ perfectionis, quia decimus est quodammodo terminus numerorum: nam numerando, vsque ad decem procedimus, & inde replicamus unum supra decem, vndecim &c. prosequendo. Prima consequentia probatur quo ad primam partẽ: quia imperfectio humani generis est propter peccatũ indigens curatione: & solus Christus curator est peccati, iuxta illud Ecce qui tollit peccatum mundi: & ipsum præfigurabat Melchisedech, vt patet ex Apostolo. Et hæc quo ad secundã partem. Secunda vero cõsequẽtia probatur, quia per rationẽ eo decimas dante Melchisedec, adhuc Leui erat in lumbis eius: sed similiter Christus erat in lumbis Abrahæ, quando decimas dedit. ergo ipse etiam Christus fuit decimatus in Abraham.

¶ 2 Præ. Christi^s est ex semine Abrahæ, secundum carnem, quã de matre accepit: sed mater eius fuit decimata in Abraham. ergo pari ratione Christus.

¶ 3 Præt. Illud in Abraham decimabatur, quod curatione indigebat, vt Augu.* dicit 10. super Gen. ad literam. Curatione autem indiget omnis caro peccato obnoxia. cum igitur caro Christi fuerit peccato obnoxia (sicut dictũ est*) videtur quòd caro Christi i Abraham fuerit decimata.

¶ 4 Præt. Hoc non videtur aliquo modo derogare dignitati Christi: nihil enim prohibet patre alicuius pontificis decimas dante alicui sacerdoti, filium eius pontificem maiorem esse simplici sacerdote, licet ergo dicatur Christus decimatus, Abraham decimas dãte Melchisedec, nõ tamen propter hoc excluditur, quin Christus sit maior quàm Melchisedec.

SED CONTRA est, quòd Augst.* dicit 10. super Gene. ad literam, quòd Christus ibi, scilicet in Abraham, decimatus non est, cuius caro inde non seruorem vulneris, sed materiam medicaminis traxit.

RESPON. Dicendum, quòd secundum intentionem Apostoli oportet dicere, quòd Christus in lumbis Abrahæ non fuerit decimatus. Probat enim Apostolus, maius esse sacerdotium, quod est secundum ordinem Melchisedec, sacerdotio Leuitico, per hoc, quòd Abraham, decimas dedit Melchisedec, adhuc Leui existente in lumbis eius, ad quẽ pertinet legale sacerdotium. Si autem Christus etiam in Abraham decimatus esset, eius sacerdotium non esset secundum ordinem Melchisedec, sed minus sacerdotio Melchisedec. Et ideo dicendum est, quòd Christus non est decimatus in lumbis Abrahæ, sicut Leui: quia enim ille qui decimas dat, nouem sibi retinet, & decimam alij tribuit, quod est perfectionis signum (inquantum est quodammodo terminus omnium numerorum, qui procedunt vsque ad decem) inde est, quòd ille, qui decimas dat, protestatur, se imperfectum, & perfectionem alij tribuere. Imperfectio autem humani generis est propter peccatũ. quod indiget perfectione eius, qui a peccato curat. Curare autem a peccato, est solius Christi: ipse enim est agnus, qui tollit peccatum mundi, vt dicitur Ioan. 1. Figuram autem eius gerebat Melchisedec, vt Apostolus probat Heb. 7. Per hoc ergo, quòd Abraam Melchisedec decimas dedit, præfiguravit se velut in peccato conceptum, & omnes qui ab eo descensuri erant, ea ratione, vt peccatum originale contraherent, indigere curatione, quæ est per Christum. Isaac autem & Iacob & Leui & omnes alij, sic fuerunt in Abraham, vt ex eo deriuarentur, non solum secundum corpulentam substantiam, sed etiam secundum rationem seminalem. per quam originale peccatum contrahitur. Et ideo omnes in Abraham sunt decimati, id est, præfigurati indigere curatione, quæ est per Christum. Solus^a autem Christus sic fuit in Abraham, vt ab eo deriuaretur, non secundum rationem seminalem, sed secundum corpulentam substantiam. Et ideo non fuit in Abraham sicut curatione indigens, sed magis sicut vulneris medicina, & ideo non fuit in lumbis Abrahæ decimatus. Et per hoc patet responsio ad PRIMVM.

AD 2^m dicendum, quòd quia beata Virgo, fuit in originali concepta, fuit in Abraham sicut curatione indigens: & ideo fuit ibi decimata, velut inde descendens, secundum seminalem rationem. De corpore autem Christi non est sic, vt dictum est*.

AD 3^m dicendum, quòd caro Christi dicitur fuisse in antiquis patribus peccato obnoxia, secundum qualitatem, quam habuit in suis parentibus, qui fuerunt decimati: non autem secundum qualitatem, quam habet, prout est actu in Christo, qui non est decimatus.

AD 4^m dicendum, quòd sacerdotium leuiticum, secundum carnis originem deriuabatur, vnde non minus fuit in Abraham, quàm in Leui. Vnde per hoc, quòd Abraham decimas dedit Melchisedec, tamquam maiori, ostenditur sacerdotium Melchisedec, inquantum gerit figuram Christi, esse maius sacerdotio leuitico. Sacerdotium autẽ Christi, non sequitur carnis originem, sed gratiam spiritualem. Et ideo potest esse quòd pater det decimas alicui sacerdoti tamquam minor maiori, & tamen filius eius sit pontifex, est maior illo sacerdote, non propter carnis originem, sed propter gratiam spiritualem, quam habet a Christo.

seminalem originale peccatum contrahitur. Tertia autẽ cõsequentia probatur: quia solus Christus non fuit secundũ rationem seminalem in Patribus.

D. 370.

Ar. præced. & locis in corpo. & in arg. Sed cõtrà citatis.

QVAESTIO XXXII.

De conceptione Christi, quo ad actiuũ principium, in quatuor articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum primum.*

REINDE considerãdum est de principio actiuo in conceptione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

TItulus clarẽ est sumens occasionem ex Symbolo: Qui conceptus est de Spiritusancto.

¶ In corpore vnica cõclusio: Conceptio corporis Christi, licet a tota sit Trinitate: attribuitur tamẽ Spirituisancto. Probat secũda pars, de

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua est quæstio, triplici ratione: & rationes in litera clare patent.

¶ Duo tñ ꝙ nouitis occurrũt, primũ est, quòd aliter attribuitur personæ Spiritussancti, efficere carnem Christi, & aliter filio assumere eandem: nam Spiritui sancto attribuitur conceptionis causalitas, vt appropriatum, sicut bonitas & amor: Filio autem attribuitur assumere carnem, vt proprium, ita quòd corpus Christi, ita conceptum est de Spiritusancto appropriate, quòd etiam cõceptum est de Patre & Filio (in diuisa enim sunt opera Trinitatis ad extra) sicut Spiritus sanctus ita est amor appropriate, ꝙ tã Pater, quàm Filius est etiam amor. Sed corpꝰ Christi ita est assumptum a Filio; ꝙ nec a Patre, nec a Spiritusancto est assumptum: & propterea incarnatũ esse, nõ appropriatũ, sed proprium est Filio. ratio autem superꝰ dicta est.

2. dis. 2. art. 2. q. 2. Et 4. con. c. 45. & 46. & opus. 3. ca. 226. & Ioan. 12. l. 4.

*Li. 1. ca. 4. in fi. & 5. in prin. to. 3.

¶ Secundo dubium occurrit i 3 ratione circa probationẽ ex Apostolo ad Gal. 4. non enim infert intentum, scilicet ꝙ Spiritus sanctus efficiat filios Dei: sed ꝙ faciat eos clamare Abba, pater.

11. 4. ca. 20. parum ante medium tom. 3.

* 1. p. q. 43. ar. 5.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet in naturalibus filiis hominũ aliud sit principium naturæ, & aliud principiũ operationis, in filio tamẽ adoptiuo per liberũ arbitriũ, quo fetimur i Deũ, idẽ est principium filiationis, & operationis propriæ filiorum: quia ad suauẽ dei dispositionem spectat, vt rationales creaturas per rationis vsum ad se trahat. Et propterea ex eo, quòd Spiritus efficit propriã operationem filiorum dei, quæ est clamare Abba, Pater, optime infertur, a posteriori tamen, quòd ipse est effector filiorũ Dei, quos cum efficit, facit clamãtes ad Deũ pater, pater.

fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

¶ Secũdo, Vtrum possit dici, quòd Christus sit conceptus de Spiritusancto.

¶ Tertio, Vtrum possit dici, ꝙ Spiritussanctus sit pater Christi secundum carnem.

¶ Quarto, Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Spiritussanctus fuerit principium actiuum conceptionis Christi.

AD PRIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd efficere conceptionem Christi, nõ debeat attribui Spiritui sancto: quia vt Aug.* dicit in 1. de Trin. Indiuisa sunt opera Trinitatis, sicut & indiuisa est Trinitatis essentia: sed efficere conceptionem Christi, est quoddam opus diuinum. ergo videtur quòd non magis sit attribuẽdum Spiritui sancto quàm patri, vel filio.

¶ 2 Præt. Apostol. dicit Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factũ ex muliere: quod exponens Aug. in 4. de Trinita. † dicit, Eo vtique missum, quo factum ex muliere: sed missio Filij attribuit præcipue Patri, vt in 1. parte habitũ est *. Ergo & conceptio secundum quam factus est ex muliere, debet præcipue Patri attribui.

¶ 3 Præt. Prouer. 9. dicitur: Sapientia ædificauit sibi domum. Est autem sapientia Dei, ipse Christus, secundum illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Domus autem huius sapientiæ est corpus Christi, quod etiam dicitur tẽplum eius, secundum illud Ioan. 2. Hoc autem dicebat de templo corporis sui. ergo videtur quòd efficere conceptionem corporis Christi, debet præcipue attribui Filio, nõ ergo Spiritui sancto.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 1. Spiritussanctus superueniet in te &c.

RESPON. Dicendum, quòd cõceptionem corporis Christi tota Trinitas est operata: attribuitur tamen hoc Spiritui sancto, triplici ratione. Primo quidem, quia hoc congruit causæ incarnationis, quæ consideratur ex parte Dei: Spiritus enim sanctus, est amor Patris & Filij, vt in 1.* parte habitum est. Hoc autem ex maximo dei amore prouenit, vt filius dei carnem sibi assumeret in vtero virginali: vnde dicitur Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. Secundo, quia hoc congruit causæ incarnationis ex parte naturæ assumptæ: per hoc enim datur intelligi, quòd humana natura assumpta est a filio Dei in vnitatem personæ, non ex aliquibus meritis, sed ex sola gratia, quæ Spiritui sancto attribuitur, secundum illud. 1. ad Corinth. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus. Vnde Augus.* dicit in Enchi. Iste modus quo est natus Christus de Spiritusancto, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis, in ipso primo exordio naturæ suæ quo esse cœpit, verbo Dei copularetur in tantam personæ vnitatem, vt idem ipse esset esset filius Dei. Tertio, quia hoc congruit termino incarnationis. Ad hoc enim terminata est incarnatio, vt homo ille qui concipiebatur, esset sanctus & filius Dei: utrumque autem horum attribuitur Spiritui sancto. Nam per ipsum efficiuntur homines filij Dei, secundum illud Galat. 4. Quoniam estis filij Dei, misit Deus Spiritum filij sui, in corda vestra, clamantem Abba, pater. Ipse est etiam Spiritus sanctificationis, vt dicitur Roma. 1. Sicut ergo alij per Spiritumsanctum sanctificantur spiritualiter, vt sint filij Dei adoptiui, ita Christus per Spiritumsanctum est in sanctitate conceptus, vt esset filius Dei naturalis. Vnde Roma. 1. secundum vnam gloss.* quod præmittitur, scilicet, Qui prædestinatus est filius Dei in virtute, manifestatur per id, quod immediate sequitur, secundum Spiritum sanctificationis. i. per hoc quòd est conceptus de Spiritusancto. & angelus annuntians ex hoc quod præmisserat, Spiritussanctus superueniet i te, cõcludit, Ideoqi & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.

1. p. q. 37. a. 1.

Enchir. 40. nõ longe a prin. tom. 4

Exod. glos. ord. & Chrys.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opus conceptionis commune quidem est toti Trinitati, secundum tamen modum aliquẽ attribuitur singulis personis. Nam Patri attribuitur auctoritas respectu personæ filij, qui per huiusmodi conceptionem sibi assumpsit humanam naturam: Filio autem attribuitur ipsa carnis assumptio: sed Spiritui sancto attribuitur formatio corporis, quod assumitur a Filio. Nam ipse Spiritussanctus est spiritus Filij, ſm illud Gal. 4. Misit Deus Spiritum filij sui. Sicut autẽ virtus animæ, quæ est in semine, per spiritum qui in semine includitur, formar corpus in generatione aliorũ hominũ, ita virtus Dei, quæ est ipse filius (ſm illud 1. ad Cor. 1. Christum Dei virtutem) per Spiritumsanctum corpus formauit, quod assumpsit. Et hoc etiam verba angeli demonstrant, dicentis, Spiritussanctus superueniet in te, quasi ad præparandam & formandam materiã corporis Christi, & virtus Altissimi. i. Christus obumbrabit tibi. i. corpus in te humanitatis, accipiet incorporeum lumen diuinitatis: umbra enim a lumine formatur & corpore, vt Grego.* dicit. 18. Mora. Altissimus autem intelligitur Pater, cuius virtus est Filius.

Li. 1. c. 6. in prin.

AD 2um dicendum, quòd missio refertur ad personam assumentem, quæ a Patre mittitur: sed cõceptio refertur ad corpus assumptum, quod operatione Spiritussancti formatur. & ideo licet missio & cõceptio sint idem subiecto, quia tamen differunt ratione, missio attribuitur Patri, efficere autem cõceptionem Spiritui sancto, sed carnem assumere attribuitur Filio.

In 4. dist. q. ex primo Tract. q. 1. in prin. tom. 4.

AD 3um dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de Quæ-

de Quæstionibus veteris & noui Testamẽti, quæstio A ista gemina ratione potest intelligi. Primum enim domus Christi Ecclesia est, quam ædificauit sibi sanguine suo. Deinde potest & corpus eius dici domus ipsius, sicut dicitur templum eius. Factum autem Spiritussancti factum filij Dei est, propter naturæ & voluntatis vnitatem.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ secundæ Articulum secundum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus debeat dici conceptus de Spiritu sancto.

AD SECVNDVM sic procedi-tur. Videtur ꝙ Christus non B debeat dici conceptus de Spiritusancto: quia super illud Rom. 2. Ex ipso & per ipsum & i ipso sunt omnia, dicit gl.* Aug. Attendẽdũ, ꝙ non ait de ipso, sed ex ipso: ex ipso enim cælum sunt & terra, quia fecit ea: nõ autem de ipso, quia nõ de substantia sua: sed Spiritussanctus non formauit corpus Christi de substantia sua. ergo Christus non debet dici conceptus de Spiritusancto.

¶ 2 Præ. Principium actiuũ, de quo aliquid concipitur, se habet sicut semen in generatione: sed Spiritussanctus non se habuit sicut semen in conceptione Christi. Dicit enim Hiero.* in expositione Catholicæ fidei, nõ sicut quidam scelerati ſimi opinãtur, Spiritumsanctum dicimus fuisse pro semine, sed potẽtia ac virtute Creatoris dicimus esse operatũ. i. formatũ corpus Christi. nõ ergo debet dici, ꝙ Christꝰ sit cõceptus de Spiritusctõ. D

¶ 3 Præt. Nihil vnũ de duobus formatur, nisi aliquo modo commistis: sed corpus Christi formatum est de virgine Maria. si ergo Christus dicatur conceptus de Spiritu sancto, videtur quòd facta sit commistio quædã Spiritussancti & materiæ, quã Virgo ministrauit, quod patet esse falsum. non ergo Christus debet dici cõceptus de Spiritusancto.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 1. Antequam conuenirent, inuenta est in vtero hãbens de Spiritusancto.

RESPON. Dicendum, quòd conceptio non attribuitur soli corpori Christi, sed etiam ipsi Christo ratione ipsius corporis. In Spiritu autem sancto duplex habitudo consideratur respectu Christi. Nam ad ipsum filium Dei, qui dicitur esse cõceptus, habet habitudinem consubstantialitatis: ad corpus autẽ eius habet habitudinem causæ efficientis. Hæc autem præpositio De, vtramque habitudinem designat, sicut cũ dicimus hominem aliquem esse de suo patre. Et ideo conuenienter dicere possumus, Christum esse conceptum de Spiritusancto, hoc modo, quòd efficientia Spiritussancti referatur ad corpus assumptum: consubstantialitas vero ad personam assumentem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi, quia non est consubstantiale Spiritui sancto, nõ proprie potest dici de Spiritusancto conceptum, sed magis ex Spiritusancto: sicut Ambro.* dicit in libr. de Spiritu sancto, quod ex aliquo est, aut ex substantia, aut ex potestate eius est: ex substantia, sicut filius, qui a patre est: ex potestate, sicut ex Deo omnia, quomodo & in vtero habuit Maria ex Spiritusancto.

Li. 2. c. 5. nõ procul a fine tom. 3.

AD 2um dicendum, quòd super hoc videtur esse quædam diuersitas Hieron. ad quosdam alios doctores, qui asserunt Spiritumsanctum, in conceptione Christi fuisse pro semine. Dicit enim Chrysosto.* super Matth. Vnigenito Dei in Virginem ingressuro, præcessit Spiritussanctus, vt præcedente Spiritusancto in sanctificationem, nascatur, scilicet, Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente pro semine. Et Dama.* dicit in 3. lib. Obumbrauit super ipsam dei sapientia & virtus, velut diuinum semen. Sed hoc de facili soluitur, quia secundum quòd in semine intelligitur virtus actiua, sic Chrysosto. † & Dama. comparant semini Spiritumsanctum, vel etiã Filium qui est virtus Altissimi: secundum autem ꝙ in semine intelligitur substantia corporalis, quæ in conceptione transmutatur, negat Hieron.* Spiritum sanctum fuisse pro semine.

Homi. 1. in Mat. in opere imperfecto in vtrũ. fol. ante fi. tom. 2.

3. orth. fid. cap. 2. circa prin.

† locis nũc proxime dictis.

Hier. in loco citato in argu.

AD 3um dicendum, quòd sicut Augustin. dicit in Enchiri. non eodem modo dicitur Christus conceptus aut natus de Spiritusancto, & de Maria Virgine, sed de Maria Virgine materialiter, de Spiritusancto vero effectiue. Et ideo non habuit hic locum commistio. C

ARTICVLVS III.

Vtrum Spiritussanctus dici debeat pater Christi secundum carnem.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ secundæ Articulum tertium.*

AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur quòd Spiritussanctus debeat dici pater Christi secundum humanitatem: quia secundum Philoso.* in lib. de Generatione animalium, pater dat principium actiuum in generatione, mater vero ministrat materiam: sed beata Virgo dicitur mater Christi propter materiam, quã in cõceptione eius ministrauit. ergo videtur quòd etiam Spiritussanctus possit dici pater eius, propter hoc, quòd fuit principiũ actiuum in conceptione ipsius.

¶ 2 Præt. Sicut mentes aliorum sanctorum formantur per Spiritumsanctum, ita etiam corpus Christi est per Spiritumsanctũ formatũ: sed alij sancti propter prædictam formationem dicũtur filij totius Trinitatis, & per consequens Spiritussancti. uidetur ergo ꝙ Christus debeat dici filius Spiritussancti, inquãtum corpus eius est Spiritussancto formatum.

¶ 3 Præt. Deus dicitur pater noster secundum hoc, quòd nos fecit, secundum illud Deut. 22. Non ne ipse est pater tuus, qui possedit & fecit, & creauit te? sed Spiritus

3. di. 4. q. 1. ar. 2. q. 1. & q. 2. ad 1. & 4. & i expo. lit. ad 2. Et 4. con. c. 47. Et opu. 3. c. 210. Li. 2. c. 3. & 4. tom. 4.

Universidad de ... Biblioteca

Ar.1.huius quæst.

animali aut excellẽtius viuente, quàm animal procedẽs, si perfecte accipit similitudinem producẽtis, pfectè ibi est pater & filius: si imperfecta est similitudo, imperfecta quoque est patris filijque ratio. Declaraturque exẽplis patris secũdum creationem, & secundum adoptionem gratię.

Ench. c.38. tom.3.

¶ Quo ad secundũ, regula est: De aliquo dictum secũdũ perfectam rationem non dicitur de eodẽ secundum imperfectam rationem. Declaratur exẽplo de homine secundũ rationem veri & secũdum rationem picti hominis, respectu fortis: & patet litera.

Enchi.c.39. circa princ. tom.3.

¶ Vbi aduerte, ꝙ regula intelligitur de prædicatione simpliciter & absolute, hoc est sine additione aliqua. Et imprõptu ei⁹ ratio est: qa nomen quodcũque simpliciter enunciatũ de aliquo pfecta ratione illud habẽte non significatur diminute illi cõuenire ac per hoc non secũdũ imperfectam, sed secundum perfectã rationem.

¶ Et scito quòd sup ista regula fundatur intellect⁹ sacræ Scripturæ, cum de Iesu Christo loquẽs affirmat ipsum esse Dei filium. ex hoc enim quòd esse filiũ Dei, Christo conuenit secundum perfectam filiationis Dei rationem (quia est naturalis filius Dei) consequẽs est, vt numquã Christus intelligendus sit filius adoptiuus, sicut ceteri sancti cum dicitur filius Dei.

¶ Quo ad tertium, cõclusio est, Christ⁹ nullo modo debet dici fili⁹ Spiritussancti, aut totius Trinitatis. Probatur: Christus ẽ fili⁹ Dei secũdm pfectã rõnẽ filiationis. ergo neque rõne creationis, neque iustificationis, sed solius æternæ generationis debet dici filius Dei. ergo nec Spiritussancti, nec Trinitatis debet dici filius. Antecedẽs patet, Prima consequẽtia probatur ex regula pſupposita. Secunda vero pbatur quia secundum æternam generationẽ solius Patris est Filius.

sanctus fecit corpus Christi, vt dictum est*. ergo Spiritussanctus debet dici pater Christi secundum corpus ab ipso formatum.

Sed contra est, ꝙ Augu.* dicit in Ench. Natus est Christus de Spiritusancto non sicut filius, & de Maria virgine sicut filius.

Respon. Dicendum, quòd nomina paternitatis & maternitatis & filiationis generationem consequuntur, non tamen quamlibet, sed proprie generationem viuentium, & præcipue animalium. Nõ enim dicimus, quòd ignis generatus sit filius ignis generantis, nisi G forte secundum metaphoram: sed hoc dicimus in animalibus, quorum generatio est magis perfecta. Nec tamen omne quod in animalibus generatur, filiationis accipit nomen: sed solum illud quod generatur in similitudinem generãtis. Vnde, sicut Aug.* dicit, non dicimus quòd capillus qui nascitur ex homine, sit filius hominis: nec etiã dicimus quòd homo qui nascitur, sit filius seminis: quia nec capillus habet similitudinem ho- H minis, nec homo qui nascitur ex semine, habet similitudinem seminis, sed hominis generantis. Et si quidẽ perfecta sit similitudo, erit perfecta filiatio, tam in diuinis q̃ in humanis: si autem sit similitudo imperfecta, erit etiã filiatio imperfecta. Sicut in homine est quædam similitudo Dei imperfecta, & inquantum creatus est ad imaginem Dei, & inquantum recreatus est secundum similitudinem gratiæ. & ideo vtroque modo po- I test homo dici filius Dei, & quia scilicet est creatus ad imaginẽ ei⁹, & quia est ei assimilatus per gratiam. Est autem considerandum, ꝙ illud quod de aliquo dicitur secundum perfectam rationem, nõ est dicendum de eo secundum rationem imperfectam: sicut quia Sortes dicitur naturaliter homo secũdum propriam rationem hominis, nũquam dicitur homo secundum illam significationẽ, qua K pictura hominis dicitur homo, licet forte ipse assimiletur alteri homini. Christus autẽ est filius Dei secundum perfectam rationem filiationis, vnde quàmuis secundũ humanam naturã sit creatus & iustificatus, non tamen debet dici filius Dei, neq; ratione creationis, neq; rõne iustificationis, sed solũ rõne generationis æternæ, ſm quã est filius Patris solius. & ideo nullo mõ debet dici Christus fili⁹ Spiritussancti, nec ẽt toti⁹ Trinitatis.

Ad primum ergo dicendum, ꝙ Christus conceptus est de Maria Virgine materiam ministrãte in similitudinẽ speciei. & ideo dicitur filius eius. Christus autẽ secundum ꝙ homo conceptus est de Spiritusancto sicut de actiuo principio, non tamen secundum similitudinẽ speciei, sicut homo nascitur de patre suo, & ideo christus non dicitur filius Spiritussctĩ.

Ad 2m dicendũ, ꝙ homines, qui spiritualiter formantur a Spiritusancto, non possunt dici filij Dei secundum perfectam rationem filiationis. & ideo dicũtur filij Dei ſm filiationẽ imperfectã, quæ est ſm similitudinẽ gratiæ, quæ est a tota Trinitate, sed de Christo est alia ratio, vt dictum est*. Et similiter dicendum est ad 3m.

Articvlvs IIII.

Vtrum beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione corporis Christi.

Ad quartum sic proceditur. Videtur ꝙ beata Virgo aliquid actiue egerit in conceptione corporis Christi. Dicit. n. Dam.* in 3. li. ꝙ Spitussanctus superuenit Virgini, purgans ipsam, & virtutem susceptiuam verbi Dei tribuẽs, simul autem & generatiuã: sed virtutem generatiuam passiuã habebat a natura, sicut & quęlibet femina. ergo dedit ei virtutem generatiuam actiuam, & sic aliquid actiue egit in cõceptione Christi.

¶ 2 Præ. Omnes virtutes animæ vegetabilis sunt virtutes actiuæ, sicut Commẽ. dicit in 2. de anima: sed potẽtia generatiua tam in mare quàm in femina pertinet ad animam vegetabilem. ergo tã in mare quàm in femina actiue operatur ad conceptionem prolis.

¶ 3 Præt. Femina ad conceptionem prolis materiam ministrat, ex qua naturaliter corpus prolis formatur: sed natura est principium motus intrinsecum. ergo videtur ꝙ in ipsa materia quam beata virgo ministrauit ad cõceptum Christi, fuerit aliquod principium actiuũ.

Sed contra est, ꝙ principiũ actiuum in generatione dicitur ratio seminalis, sed sicut Aug.* dicit 10. super Genes. ad literam corpus christi in sola materia corporali, per diuinam conceptionis formationisque rationem de Virgine assumptum est, non autem secundum aliquam rationem seminalem humanam. ergo beata Virgo nihil actiue fecit in cõceptione corporis Christi.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulũ quartũ.*

Titulus clarus, notando ꝙ nõ est quæstio, an actiue egerit, sed an actiue egerit i ipso actu cõceptiõis corporis Christi: de actione enim circa illũ actũ est quæstio.

In corpo.

¶ In corpore articuli quatuor fiunt: primò refertur opinio quædã habẽs duas partes. Secundo, improbatur prima pars illius: tertio secunda: quarto respõdetur quæsito.

Infr.q.33. ar.4. ad 3.

¶ Quo ad primum opinio dicit beatam virginem operatam in cõceptione Christi actiue dupliciter: scilicet naturali, & supernaturali virtute. Et primæ partis ratio est communis de inchoatione formarum in materia per aliquod cooperatiuum principium in materia. in hoc eni ponitur differentia inter trãsmutationem naturalem & artificialem: quia naturalis habet tale principium in materia, & ideo ẽ naturalis: artificialis vero habet solam materiam pure passiuam.

¶ Quo ad secundũ tripliciter arguit cõtra hoc Auctor. Primo interimẽdo fundamentum, quia ad mutationem naturalem sufficit principium materiale & passiuũ, ex auctoritate Aristo. Secundo: quia ipossibile est ꝙ materia agat ad sui formationem: quia nõ est actu. agere enim est actus nõ potentiæ, semp enĩ æstimabitur species mouere, vt dicitur 3 Phys. Tertio, quia impossibile est aliquid non diuisum in duas partes (vt animata) mouere se ipsum, ex 8. Physi.

Li.3. tom.3.

¶ Aduerte hic, ꝙ oportet digredi ad quæstiones multas, si examinandæ essent hæ rationes. Nam & de inchoatione formarum & de motu grauium & leuium, & de maxima atque uetustissima ambiguitate, an aliquid seipsum mouere possit, tractare oporteret, & non Theologiam, sed philosophiam puram tradere opere longo, propterea extra librum hunc tractanda hæc relinquam.

Respon. Dicendum, quòd quidam dicunt beatam Virginem aliquid actiue operatam esse in conceptione Christi, & naturali uirtute, & supernaturali. Naturali quidẽ uirtute, quia ponunt ꝙ in quali bet materia naturali est aliqd actiuũ principiũ, alioquin credunt, ꝙ B non esset transmutatio naturalis:* in quo decipiũr, qa trãsmutatio dr naturalis pp principiũ intrinsecũ, nõ solũ actiuũ,* sed ẽt passiuũ. Expresse. n. dicit Philos.* in 8. Phy. ꝙ in grauibus, & leuibus est principium passiuum motus naturalis, et non* actiuum. Nec est possibile, ꝙ materia agat ad sui formationem, quia nõ est actu. Nec est etiam pos- C sibile, quòd aliquid moueat seipsum, nisi diuidatur in duas partes, quarum una sit mouens, & alia sit mota, quod in solis animatis cõtingit, ut probatur 8. Physi.* Supernaturali autem uirtute, quia dicunt ad matrem requiri, quod non solum materiam ministret (quæ est sanguis menstruus) sed etiam semen, quod commistum uirili semini habet uirtutem* actiuam in generatione. Et quia in beata Virgine nulla fuit facta resolutio seminis ꝓpter integerrimã eius virginitatem dicunt ꝙ Spiritussanctus supernaturaliter ei tribuit uirtutẽ actiuam in conceptione corporis Chri, quã aliæ matres hñt per semẽ resolutũ.

D.1117.

Sed hoc nõ põt stare, quia cũ qlibet res sit propter suã operationẽ (ut dicitur 2. de Cælo)* natura non distingueret ad opus generationis sexũ maris & feminæ, nisi esset distincta opatio maris ab opatione feminæ. In generatione autem distinguitur operatio agentis & patientis. Vnde relinquitur quòd tota virtus actiua sit* ex parte maris, passio autẽ ex parte feminæ: propter quod in plantis, in quibus utraque uis commiscetur, nõ est distinctio maris & feminæ.

li.2.tex.17. tom.2

D.616.

Quia igitur beata Virgo nõ hoc accepit, ut esset pater Chri sed mater, consequens est quòd non accepit potẽtiã actiuã in cõceptione

D.141 & 644

¶ Quo ad tertiũ ponitur primo ratio secundæ partis. sic assumit ratio hęc duo. Alterum naturale, scilicet quòd mater concurrit ad generationem per propriũ semen, actiue concurrens ad generationem. Alterum supernaturale, scilicet quod beatæ Virgini data est miraculose uirtus illa actiua, quam aliæ matres habent per semen, ut scilicet sine semine posset quod per semen potuisset. Et huius miraculi ratio est integerrima uirginitas, cui repugnat seminis resolutio. Deinde ponitur ĩprobatio istius opinionis quo ad radicem eius, & ipsam bipartitam. Et est ratio ista, Distinctio sexus est a natura propter diuersã operationem ad generationem opportunã. ergo est penes diuersitatem agentis, & patientis. ergo tota uirtus actiua est ex parte maris: passio uero ex parte feminæ. Antecedens probatur ex secundo Cæl. sic, Sexus est propter operationem opportunam ad generationem. ergo diuersitas sexus est propter diuersam operationem opportunam ad generationem. Consequentia hæc est per se nota, & assumptum est ex primo Cæl. Vnumquodque est propter suã operationem. Consequentia principalis probatur in litera, quia distinctio operationis in generatione est secundum agens, & patiens. Deinde ad huius rationis conclusionem firmandam affertur signum in litera ex plãtis, quia ideo in illis non est distinctio sexus, quia actiua & passiua uirtus sunt mistæ: hoc enim signum est quòd distinctio sexus est penes actiuum & passiuum, hęc quo ad radicem positionis.

D.697.

D.690. & 151.

¶ Contra ipsam uero positionem procedit litera subsumendo, beata Virgo non accepit a Spiritusancto, ut esset pater Christi, sed mater. ergo non accepit potentiam actiuam in conceptione. Demum duæ uiæ secundum hanc opinionem excluduntur, altera dicentium, quod uirtute illa supernaturali beata Virgo usa est agendo conceptionem Christi, & sic fuisset pater Christi: altera dicentium, quod uirtute illa beata Virgo non est usa, & sic frustra collata ei fuisset uirtus illa actiua.

¶ Circa processum istum duo occurrunt dubia. Primũ est circa cõsequentiam principalem allatæ rationis, non. n. apparet illius efficacia, quoniam fundatur super illa uniuersali. Omnis diuersitas operationum ad generationem, est secundum diuersitatem actiui & passiui, quæ non uidetur uera, nec in litera habetur. Et E quidem quòd oporteat illam uniuersaliter esse uerã ad probadã dictam consequentiam, patet clarissime: quia nisi sit uniuersaliter uera, facile negabitur consequentia, concedẽdo omnia assumpta, scilicet & quòd distinctio sexuum est propter diuersam operationem, & quòd distinctio operationis aliqua est penes actiuũ, & passiuum. Tunc enim patet debilitas consequentiæ, quia ex hoc quòd aliqua distinctio operis ad generationem est penes actiuum & passiuum, non sequitur determinate. ergo distinctio sexus est penes actiuum & passiuum. Sed si omnis distinctio operationis ad generationem est penes actiuum & passiuum, optime sequetur, ergo, distinctio sexuum est penes actiuum & passiuũ: quia ipsa est manifeste ad diuersa opera ad generationẽ requisita.

¶ Secundum dubiũ est circa secundã consequentiam. s. ergo tota uis actiua se tenet ex parte patris. Nã plus infertur, quã sequat. A licet. n. sequatur, ergo uis actiua se tenet ex parte patris, nõ tamẽ sequitur, ergo tota se tenet ex illa parte. Et confirmatur, quia ſm multos concedentes marẽ & feminã distingui penes actiuum & passiuũ, pater ẽt concurrit aliqualiter passiue, pro quãto pars seminis paterni materialiter cõcurrit ad generationẽ, Igitur ecõtra aliquid ex parte matris non inconuenit concurrere actiue, q̃uis principalius concurrat passiue, & sic falsum est, totã uim actiuam ex parte maris, & totã passiuam ex parte feminæ se tenere.

¶ Antequã ad hęc dicatur dubia, est terminãd⁹ ꝓgressus articuli, ut motis uliis ꝓpinquis dubiis possit simul responderi.

¶ Quo ad quartũ respondetur quæsito duabus cõclusionib⁹. Prima est, beata Virgo in ipsa cõceptiõe Christi nihil actiue operata est: sed solã materiã ministrauit. Secunda cõclusio ẽ. Ante cõceptionem operata est aliquid actiue, præparando materiã, ut esset apta conceptui, & prima cõclusio nõ aliter in litera pbatur, quàm ex supradictis illam inferendo: si enim tota uis actiua generationis ẽ ex parte maris restat, ut femina passiue solum concurrat. Secunda autem conclusio tamquã manifesta relinquitur, quasi consequenter se habens.

¶ Aduerte hic, quod aliud est loqui de ipso actu conceptionis, & aliud de mensura ipsius actus. In litera non dicitur, quòd beata Virgo nihil actiue operata est in mensura actus conceptionis, sed dicitur quod nihil actiue operata est in ipso actu conceptionis. Nam beata Virgo in illo instanti conceptionis materiam mini- D strauit, ac per hoc actiue operata est quia materiam ministrare, agere proculdubio est: ita quòd in toto tempore præcedente instans conceptionis, beata Virgo actiue præparauit materiam (ut in secunda conclusione dicitur) & in instanti terminante tempus illud, quod fuit instans conceptionis, præparatam materiam ministrauit (ut in prima conclusione dicitur) quasi ad terminũ suæ actionis perueniens. Ad ipsum autem conceptionis actum nõ cõcurrit actiue, sed passiue, suscipiendo in materia ministrata actionem agentis Spiritussancti loco seminis.

¶ Occurrit circa conclusionem dubium ex Sco. in 3. sent. di. 4. q. 1. directe contra doctrinam præsentis articuli arguente, primo de matribus in communi. Tũ primo, quia formas eiusdẽ speciei consequuntur potentiæ naturales eiusdẽ speciei, mas & femina sunt eiusdẽ speciei 10. Met. ergo si formã maris sequitur potentia uegetatiua actiua, similiter & formã feminæ. Et confirmat, quia aliter uegetatiua maris & feminæ differrẽt sicut actiua & passiua, & ita essent potẽtiæ omnino alterius rationis. Tum secundo, quia mater naturaliter plus diligit filium quàm pater, ut patet 8. Ethic. Ergo filius est opus matris. Et probatur cõsequẽtia, quia pater diligit filiũ ut opus suũ. Tũ tertio, quia filius assimilat magis qñq; matri, q̃ patri. ergo in matre est uirtus actiua. Probatur sequela, quia agẽtis est assimilare sibi effectũ, ita quòd effect⁹ nulli assimilatur, nisi propter aliquã actionẽ eius. Tũ quarto, quia matrẽ tantũ esse quasi uas, in quo sicut in loco cõueniẽte generatur proles, & de aliquo eius ut materia, nõ uĩ pl⁹ date matri quã terræ, in generatione mineræ, si de aliquo ei⁹ gñratur minera, & sic talis terra esset mater mineræ, imo hõ esset mater uermis in cogeniti loco cõueniẽti ex aliquo hoĩnis. Et si dicaĩ ꝙ uermis nõ ẽ eiusdẽ speciei, obiicit ꝙ asina ẽ mr mulæ, & tñ nõ ẽ eiusdẽ spẽi.

¶ Secundo principaliter obiicitur de hac matre in speciali per illud Dama. c. 40. uirtutem tribuens susceptiuam, simul autem, & generatiuam, si enim ipsa esset tantum principium passiuũ, non uideret quare copulauit uirtuti susceptiuæ uirtutẽ generatiuã.

¶ Ad

Et. Ad euidentiam motarum quæstionum, sciendum est quòd veritas quæstionis huius, sicut & multarum aliarum in medio consistit. Et ideo extrema sectati errauerunt: & quia mediũ extremorum naturas sapit, veritatis aliquid attigerunt. Feminarum enim potentiæ ad partem vegetatiuam spectantes actiuæ proculdubio sunt, sed res facta ab actiua potentia feminæ materiale est, non actiuum generationis principium: ita quòd mas & femina conueniunt in hoc, q̃ vtriusque potentiæ sunt actiuæ, sed differunt in re facta per illas potentias, nam factũ a mare, semen est actiuum generationis principium, factum vero a femina, quicquid sit illud menstruum aut semen, materiale est generationis principium. Hæc est peripateticorũ quos Auctor sequitur sententia, consonatque primæ philosophiæ, quoniã sic inter marẽ, & feminã vnitas specifica saluatur, & in formis, & in potentiis, & differẽtia ponit ex parte corporis, seu materiæ, dũ penes res factas, non penes potẽtias aïæ, diuersitas formalis actiui & passiui colligatur: res enim facta ex parte corporis se tenet. Consonat quoque specificæ diuersitati maris & feminæ in genere sexus: differentia siquidẽ maris & feminæ formalis est in genere sexus, materialis autẽ in genere animalis, unde ista specifica differentia ex parte materiæ consequẽs animalis genus, rationabiliter infert in ipsis propriis effectibus maris & feminæ diuersarum rationum conditiones. Attestatur demum huic positioni, ipsa exterior dispositio membrorum cũ suis propriis operationibus apparentibus manifeste: membra liquidem masculino sexui propria ad agendũ apta conspicimus, membra uero femineo sexui propria ad recipiendum facta uidemus, & feminas recipere semen a maribus efficientibus illud, constat. Recipere autem adeo includitur in eo quod est pati, ut etiam in substantiis immaterialibus, in quibus non manifeste apparet potentia passiua, dicamus eas tantum pati quantum recipiunt. Quo fit, ut alienus a philosophiæ uiis sit, qui negat feminas pati in cõceptione, experientia testãte eas recipe semẽ uirile.

¶ His præhabitis, ad primum dubium contra processum literæ dicitur, quòd sermo literæ est de prima distinctione per se operationis ad generandum, ita quòd intentio literæ est, quòd prima per se diuersitas operationum ad generandum est secundum rationem actiui & passiui. Et hæc propositio non eget probatione, quia ad sensum est per se nota: quia constat quod est secundum rationem immissionis, & receptionis. Et super hac propositione oprime fundatur sequela, quia mas & femina per se diuersificantur penes diuersa per se primo opera ad generandum: quoniam ad hoc a natura distinctio seruũ ordinatur, ut patet.

¶ Ad secundum uero dubium, contra eiusdem processus alterã consequentiam respondetur, quòd secunda consequentia, scilicet, ergo tota uis actiua ex parte maris se tenet, rationabilis est, quia ex eo quòd e regione diuersificantur per se primo opera generationis penes actiuum & passiuum, consentaneum est, ut tota latitudo actiui in generatione se teneat ex parte primi actiui. Quòd autem opiniones diuersæ sint de semine maris, non obstat, quin rationabilis sit positio contraria peripateticorum principis, quam sequitur Auctor. Non est alienum a doctrina sana tradere, quod rationi consonat, licet demonstratio mathematica non habeatur, licet alii oppositum sentiant. Ex dictis siquidem quilibet percipere potest, quod ex apparentibus membris & operationibus constantibus arguendo ad ea, quæ sẽ sui non subiacent, consentaneũ rationi est, ut prima distinguen

loco citato in arg.

di inter marem & seminam ratio sit penes agere & pati proculdubio generationem, propter quam per se primo est sexus, & eius diuersitas.

¶ Ad obiecta Scoti contra doctrinam articuli huius de matribus in communi respondetur, & ad primum dicitur, quòd mirum est de isto homine assumẽte argumẽtũ Auctoris in litera secũdum, & uidente responsionem, & tamẽ arguente, quasi Auctor non respondere. Dicimus ergo, ut iam dictũ est, quòd nec somniantium potentiam uegetatiuã in muliere esse passiuam, actiua. n.ẽ, sed materiæ in quam semen uiri agit: sicut etiam in uno & eodem homine digestiua uirtus est actiua materiæ, in quã nutritiua agit, conuertendo in substantiã aliti. Nec accipias p prie, sed exẽpli gratia dictum in litera in responsione ad secundum, quòd potentiæ generatiuæ imati & femina sint sicut ars suprior & inferior: sunt. n. nõ diuersæ, sed eiusdẽ rationis in se, quãuis ad res effectas ab eis referatur, diuersarũ rationum inueniretur secundũ diuersã rationẽ actiui & passiui, agendi & patiendi, ut dictum est. Dic ergo, quòd potentia generatiua feminæ est actiua, non generationis, sed materiæ proximæ & propriæ ipsius generationis & gentri.

¶ Ad secundum dicitur, quòd mater diligit filium suum, ut proprium opus effectiue, secundum propriam materiam seu proprium corpus ipsius filii: est enim ipsa effectiua causa materiæ proximæ, ut dictum est.

¶ Et ex hoc patet responsio ad tertium, concedendo quòd quia mater est causa effectiua materiæ proximæ filii, ideo filius assimilatur matri: sed falluntur arguentes anegata efficientia respectu actus conceptionis seu generationis in utero, ad inferendum negari omnem efficientiam respectu filii.

¶ Ad quartum dicitur, quòd nos non dicimus matrẽ esse ut naues seu locum, &c. ambæ. n. opiniones sunt extremæ, & quòd mater concurrat actiue ad generationẽ, & q̃ mater sit pure receptiua, & passiue principium filii: media siquidem est peripatetica sententia, matrem esse principium actiuum materiæ filii, & passiuũ generationis eiusdem.

¶ Ad obiecta ex Damasceni auctoritate respondetur in litera ad primum, quòd ideo generatiuam adiunxit Damascenus susceptiuę, quia diuersas conditiones indicant: susceptiua quidem potentia ad filium Dei refertur, generatiua autem ad uirginitatẽ matris, uirgo enim manens uirgo, non potest generare, quoniã generatio tunc tantum naturaliter fieri potest a femina, quam tumcumque fœcunda, quum concipere potest, concipere autem passiue non potest sine uitrili semine, quod si fit, iam non uirgo conciperet. Quia ergo beatæ Virgini tributum est, ut manens uirgo posset concipere, ideo ad hoc describendum Damascenus addidit generatiuam, potentia enim passiue generatiua, proculdubio potentia generatiua est, multum distans a ratione potentiæ susceptiuæ uerbi dei, ut patet.

Super quæstionis trigesimæterciæ Articulum primum.

TItulus de mẽsura formationis, qua corpus figuratũ in mẽbrorũ interiorum & exteriorum forma est, quærit, an scilicet mensura durationis ipsius formationis fuerit instans conceptionis, an sicut in aliis hominibus fuerit tempus consequens conceptionem.

¶ In corpore articuli primo distinctio trimembris sit: secũdo singula tractantur membra, & sic respondetur quæsito.

Distinctã

Distinctio est: Tria in conceptione considerantur, &c. quæ clare patent in litera.

¶ Tractando autem tertium membrum, scilicet de augmento, aduerte quòd cũ dicitur augmentum nõ esse sine motu locali, intellige de motu locali, formaliter, uel uirtualiter, hoc est, uel quia motui augmentationis iungitur uere localis motus corporis quãti ad maiorem locum, uel ipse motus augmenti affert rens intrinsece quantitatem maiorem, est coilla iuus per uiam sequelæ maioris loci, ac si motus ibi interueniret localis: Vtro autẽ modo sit, ratio litteræ currit, quia utroque modo tempore mensuratur acquisitio maioris loci. Non est autem locus iste conueniens discutiendæ huic quæstioni.

¶ Tractando secundum membrum in quo rituli quæstio consistit, conclusio responsiua ponitur. Formatio corporis Christi fuit in instanti. Probatur dupliciter: primo, ex infinitate uirtutis actiui ex parte passiui. Secundo ex parte personæ Filij, cuius corpus formabatur: non. n. erat congruum ut corpus humanũ assumeret nisi formatum. Si autem ante formationẽ perfectã aliquod tẽpus conceptionis præcessisset, non posset tota cõceptio attribui filio Dei, quæ nõ attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo in primo instanti, quo materia adunata peruenit ad locũ generationis, fuit pfecte formatũ corpus Christi & assumptũ. Et per hoc dicitur ipse filius Dei conceptus, quod aliter dici non posset.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ uerbum Aug. utrobiq; nõ refertur ad solam formationẽ corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento usq; ad tempus partus. Vnde secũdum rationem illius numeri, dicit perfici tempus nouem mensium, quo Christus fuit in utero Virginis.

Ad 2^m dicendum, quòd motus ille localis non cõprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulus.

Ad 3^m dicendum, quòd non est assignare ultimum instans, in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare ultimum tempus, quod continuatur nullo interueniente medio ad primum instans, in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis

¶ Secundo, Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit animatũ.

¶ Tertio, Vtrum in primo instanti conceptionis fuerit a uerbo assumptum.

¶ Quarto, Vtrum cõceptio illa fuerit naturalis, uel miraculosa.

Articvlvs. 1.

Vtrum corpus Christi fuerit formatum in primo instanti conceptionis.

Ad primvm sic proceditur. Videtur q̃ corpus Christi non fuerit formatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicitur. n. Io. 2. Quadraginta & sex annis ędificatũ est tẽplũ hoc: quod exponẽs Aug. in 4. de Trin.* dicit, Hic numerus perfectioni Dominici corporis aptè cõgruit. Et in lib. †83. Quæstionũ dicit, nõ absurde 46. annis dẽ fabricatũ esse templũ, quod corpus eius figurabat, ut quot anni fuerũt in fabricatione tẽpli, tot dies fuerint in corporis Domini perfectione. nõ ergo in primo instãti conceptionis corpus Chri fuit pfecte formatũ.

¶ 2 Præt. Ad formationem corporis Christi requirebatur motus localis, quo purissimi sanguines de corpore Virginis ad locum generationi congruũ, peruenirent: nullum autẽ corpus potest moueri localiter ĩ instanti, eo q̃ tempus motus diuiditur secundũ diuisionẽ mobilis, ut probatur in 6. Phy. ergo corpus Christi nõ fuit in instãti formatũ.

¶ 3 Præt. Corpus Christi formatũ ẽ ex purissimis sanguinibus Virginis, ut supra habitũ est.† Non autẽ potuit esse materia illa in eodẽ instãti sanguis & caro, quia sic materia simul fuisset sub duabus formis. ergo aliud fuit instãs, in quo ultimo fuit sanguis, & aliud in quo primo fuit caro formata: sed inter quælibet duo instantia est tẽpus mediũ. ergo corpus Christi nõ fuit in instãti formatũ, sed p aliquod tempus.

¶ 4 Præt. Sicut potentia augmentatiua requirit determinatũ tẽpus in suo actu, ita etiam & uirtus generatiua: utraque enim est potentia naturalis ad uegetatiuam animam pertinens: sed corpus Christi fuit determinato tempore augmentatum, sicut & aliorum hominũ corpora: dicitur enim Luc. 2. q̃ proficiebat sapientia & ætate. ergo uidetur quòd pari ratiõe formatio corporis eius, quæ pertinet ad uim generatiuã, nõ fuerit in instãti formatũ, sed determinato tpe, quo aliorũ hominum corpora formantur.

Sed contra est, q̃ Greg.* dicit 18. Moraliũ, Angelo nũtiãte, et Spiritusancto adueniẽte, mox uerbũ in utero, mox intra uterum Verbum caro.

Respon. Dicendũ, q̃ in conceptione corporis Christi, tria est coliderare. Primo quidẽ, motũ locale sanguinis ad locũ generationis: secũdo formationẽ corporis ex tali materia: tertio autẽ, augmẽtum quo pducit ad q̃titatẽ pfectã: ĩ quorũ medio rõ cõceptiõis cõsistit. nã primũ est cõceptioni pambulũ: tertiũ aũt cõceptionẽ cõsequit. Primũ aũt nõ potuit esse in instãti, qa hoc est contra ipsam rationẽ motus localis corporis cuiuscũq;, cuius partes succedẽdo subintrãt locum. Similiter & tertiũ oportet esse successiuũ, tũ quia augmentum nõ est sine motu locali, tũ ẽt quia procedit ex uirtute animæ iã in corpore formato operantis, quę nõ operat nisi in tempore. Sed ipsa formatio corporis, in qua principaliter ratio cõceptionis consistit, fuit in instanti, duplici ratione. Primo quidem, pp uirtutẽ agentis infinitã. s. Spiritus sancti, per quẽ corpus Christi ẽ formatum, ut supra dictũ est*. Tanto enim aliquod agens citius põt materiã disponere, quãto maioris uirtutis est: unde agens infinitæ uirtutis, põt in instanti materiã dispone re ad debitã formam. Secundo ex parte psonæ Filij, cuius corpus formabatur: non. n. erat congruum ut corpus humanũ assumeret nisi formatum. Si autem ante formationẽ perfectã aliquod tẽpus conceptionis præcessisset, non posset tota cõceptio attribui filio Dei, quæ nõ attribuitur ei nisi ratione assumptionis. Et ideo in primo instanti, quo materia adunata peruenit ad locũ generationis, fuit pfecte formatũ corpus Christi & assumptũ. Et per hoc dicitur ipse filius Dei conceptus, quod aliter dici non posset.

Ad primvm ergo dicendũ, q̃ uerbum Aug. utrobiq; nõ refertur ad solam formationẽ corporis Christi, sed ad formationem simul cum determinato augmento usq; ad tempus partus. Vnde secũdum rationem illius numeri, dicit perfici tempus nouem mensium, quo Christus fuit in utero Virginis.

Ad 2^m dicendum, quòd motus ille localis non cõprehenditur infra ipsam conceptionem, sed est conceptioni præambulus.

Ad 3^m dicendum, quòd non est assignare ultimum instans, in quo materia illa fuit sanguis, sed est assignare ultimum tempus, quod continuatur nullo interueniente medio ad primum instans, in quo fuit caro Christi formata. Et hoc instans fuit terminus temporis

q. præc. ar. 2

D. 744

ne. Et in idem redit responsio Auctoris obiectorum, quæ de augmento illius formationis exponit: augmentatio enim formatorum manifestauit formationem latentẽ prius ob paruitatem. Consonat autem expositio hęc Augustini uerbis, qui de pfectione Dominici corporis loquitur: quamuis. n. ipsa formatio Dominici corporis in primo instanti fuerit perfecta ẽntialiter, non tamen fuit perfecta quantitatiue. Hoc est, quòd licet habuerit in primo instanti omnia membra, & lineamenta, non tamen in ea quãtitate, quam habuisset, si in quadraginta & sex diebus fuisset corpus illud formatum, sed ad tantam quantitatem peruenit spatio quadragita sex dierum, & pro ptea tot dies in dominici corporis perfectione interuenisse dicuntur. Verum est enim hoc de perfectione quantitatiua formationis corporis, & non de perfectione essentiali ipsius formationis, u dictum est. Et ideo licet inter formationẽ corporis Christi, & aliorum sit differentia temporis, quia Christi corpus in instanti formatum est, aliorum uero in 46. diebus, inter perfectionem tamẽ quãtitatiuam solitã perfici in quadraginta sex diebus in corporibus masculorum, respectu corporis Christi, & aliorum nulla est differentia: quia in Christi corpore, sicut in aliorum hominum corporibus perficiendis quadraginta sexdies consumati sunt. Et hoc Augustinus, tradidit, Auctor, & Magister sent. exposuerunt.

Universidad de Piura
Biblioteca

q.præc.ar.1

poris motus localis materiæ ad locum generationis.

Ad 4^m^ dicendum, quòd augmentum fit per potentiam augmentatiuam ipsius, quod augetur: sed formatio corporis fit per potentiam generatiuam, non eius qui generatur, sed ipsius generantis ex semine, in quo operatur uis formatiua ab anima patris deriuata. Corpus autem Christi non fuit formatum ex semine uiri (sicut supra dictum est*) sed ex operatione Spiritussancti, & ideo talis debuit esse formatio, ut Spiritumsanctum deceret. Sed augmentum corporis Christi fuit factum secundum potentiam augmentatiuam animæ Christi, quæ cum sit specie conformis animæ nostræ, eodem modo debuit corpus illud augmentari, sicut & alia hominum corpora augmentantur, ut ex hoc ostenderetur ueritas humanæ naturæ.

¶ *Super quæstionis trigesimæ tertiæ Articulum secundum.*

3.di.3.q.5.ar.2 ad 3.et 4.cont.c.44 & 45. ad 2. Et op. 3.ca. 223. & 224 Et lo.1.l.15 & ca.2.l.3. *Est epist. 11 ad Iulianũ ei is. Coentem non remote a fine filius.

ARTICVLVS II.

Vtrum corpus Christi fuerit animatũ in primo instanti suæ conceptionis.

TItulus, de anima to intellectiua anima, quærit.

¶ In corpore una è cõclusio: corpus Christi in primo cõceptionis instanti fuit animatum anima rationali. Probatur: Filius dei conceptus est ex Spiritusancto, ergo dum conciperetur assumpsit corpus. ergo animatum anima intellectiua. Antecedẽs est in Symbolo. Prima consequentia probatur, quia aliter non attribui posset filio Dei conceptum esse secunda uero, quia assumpsit corpus mediante anima, & animam mediante spiritu, idest intellectu, ut patet ex superioribus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non fuerit animatum in primo instanti suæ conceptionis. Dicit, n. Leo Papa in Epistola ad Iulianũ*. Nõ alterius naturæ erat caro Christi quàm nostra, nec alio illi quàm ceteris hominibus anima est inspirata principio: sed aliis hominibus non infunditur anima in primo instanti suæ conceptionis. ergo nec corpori Christi anima debuit infundi in primo instãti suæ cõceptionis. ¶ 2 Præt. Anima, sicut quælibet forma naturalis, requirit determinatã quantitatem in sua materia: sed in primo instanti conceptionis corp^s^ Christi non habuit tantam quantitatem, quantã habent corpora aliorũ hominũ, qñ animãtur, alioquin si continue fuisset postmodũ augmentatum, uel citius fuisset natum, uel in sua natiuitate fuisset maioris quantitatis, q̃ alii infantes: quorũ primum est contra Aug.* 4. de Trini. ubi probat eum spatio nouem mensium in utero Virginis fuisse, secundum autem est contra Leonem Papam, qui in sermone Epiphaniæ dicit, quòd Magi inuenerunt puerũ Iesum in nullo ab humanæ infantiæ generalitate discretum. nõ ergo corpus Christi fuit animatum in primo instanti suæ conceptionis.

l.4.c.5.to.3 In serm. 4. circa med. illius incip. hic ser. Iesum & rationabile.

¶ 3 Præt. Vbicumq, est prius & posterius, oportet esse plura instantia: sed secundum Philosoph.* in li. de generatione animalium, in generatione hominis requiritur prius & posterius: prius enim est uiuum, & postea animal, & postea homo. ergo nõ potuit animatio Christi perfici in primo instanti suæ conceptionis.

l.2.c.4.to.4

SED CONTRA est, q̃ Dam.* dicit in 3. lib. Simul caro, simul dei uerbi caro, simul caro animata anima rationali & intellectuali.

li.3.cap.2.a med.

RESPON. Dicendum, q̃ ad hoc quòd conceptio ipsi filio dei attribuatur (ut in Symbolo* confitemur, dicentes, Qui conceptus est de Spiritu sancto) necesse est dicere, q̃ ipsum corpus Christi, dum conciperetur, esset a uerbo dei assumptum. Ostensum est autem supra,* q̃ uerbum dei assumpsit corpus mediante anima & animã mediante spiritu, id est intellectu: unde oportuit quòd in primo instanti cõceptionis corpus Christi esset animatum anima rationali.

In symbo.

q.6.ar.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium inspirationis animæ, potest considerari dupliciter. Vno modo, secundum dispositionem corporis, & sic non ab alio principium inspirata est anima corpori Christi, & corporibus aliorum hominum: sicut enim statim formato corpore alterius hominis, infunditur anima, ita fuit in Christo. Alio modo, potest considerari dictum principium, solum secundum tempus, & sic quia prius tempore formatum fuit perfecte corpus Christi, prius tempore fuit etiam animatum.

Ad 2^m^ dicendum, quòd anima requirit debitam quantitatem in materia, cui infunditur, sed ista quantitas quandam latitudinem habet, quia & in maiori & in minori quantitate saluatur. Quantitas autem corporis, quam habet, cum primo sibi infunditur anima, proportionatur quantitati perfectæ, ad quam per augmentum peruenit, ita scilicet quòd maiorum hominum maiorem quantitatem corpora habent in prima animatione. Christus autem in perfecta ætate habuit decentem & mediocrem quantitatem, cui proportionabatur quantitas quam corpus eius habuit in tempore, quo aliorum hominum corpora animãtur, minorem tamen habuit in principio suæ conceptionis: sed tamen illa parua quantitas non erat tam parua, ut in ea non posset ratio animati corporis conseruari, cum in tali quantitate quorundam paruorũ hominum corpora animentur.

Ad 3^m^ dicendum, quòd in generatione aliorum hominum locum habet, quod dicit Philosoph.* propter hoc quòd succedit corpus formatur, & disponitur ad animam: unde primo, tamquam imperfecte dispositum, recipit animam imperfectam, & postmodũ quando perfecte est dispositum, recipit animam perfectam: sed corpus Christi propter infinitam uirtutem agentis fuit perfecte dispositum in instanti, unde statim in primo instanti recepit formam perfectam, idest animam rationalem.

hoc est in septimo

ARTICVLVS III.

Vtrum corpus Christi in primo instanti suæ conceptionis fuerit a uerbo assumptum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd caro christi prius fuerit concepta, & postmodum assumpta. Quod enim nõ est, non potest assumi: sed caro Christi per conceptionem esse incepit. ergo uidetur quòd fuerit assumpta a uerbo dei, postquam fuit concepta.

¶ 2 Præt. Caro Christi fuit assumpta a uerbo dei mediante anima rationali: sed in termino conceptionis accepit animam rationalem. ergo in termino conceptionis fuit assumpta: sed i termino cõceptionis dicitur iam concepta. ergo prius fuit concepta, & postmodum assumpta.

¶ *Super Quæstionis trigesimæ tertiæ Articulum tertium.*

TItulus prima facie superfluitatem præfefert, quia iam in præcedenti articulo assumptum & probatum est, q̃ dum conciperetur corpus Christi, assumptum est. Verumtamen si consideũ fuerit quòd propriãs habet difficultates propositio ista, quæ manifestata est ad fundãdum antedicta, non superfluitati, sed perfectioni doctrinæ attribuetur, quòd specialiter motus sit quæstio de articulo isto.

¶ In corpore articuli unica est conclusio, Caro Christi est simul concepta & assumpta a Verbo. Probatur dupliciter. primo ex proprietate loquendi supra definita: secundo deducendo ad inconueniens. Probatio prima est, quia illa est propria, deus factus est homo, non autẽ ista, Homo factus est deus: hæc enim loquẽdi proprietas significat id, quod est hominis non præexistisse, ac per hoc carnem non prius fuisse quam assumptam esse. Ratio autem ad inconueniẽs est: Si caro Christi fuisset prius concepta quàm assumpta, habuisset aliquando propriam hypostasim, præter Verbi hypostasim, & sic aut unio incarnationis non fuisset secundum hypostasim, aut destructa fuisset propria carnis hypostasis in assumptione. Hoc secundum est inconueniens, primum autem est contra mysterium Incarnationis, ergo contra fidẽ est dicere, carnem Christi prius conceptam, quàm assumptam.

Augustin. in pri. epist. ad Volus.

Aug. lib. 6. de Trini. c. 7.

¶ Aduerte hic, quòd quia fides nullum inducit inconueniens asserendum, ideo seclusis inconuenientibus responsionibus (quæ semper pro exclusis habendæ sunt) Auctor concludit positionem hanc esse contra fidem, utpote talem, ex qua sequitur aliquid contra fidem incarnationis: sequitur enim non esse factam unionem hypostaticam inter Verbum & humanam naturam secundum se, & eius essentiales partes: ac p̃ hoc in triduo mortis Christi, quando caro erat separata ab anima, non fuisset uerum dicere, quòd filius dei est in sepulcro, quia hypostasis corporis nõ fuit hypostasis filii dei.

Hugo.ca.13. in fi.

¶ 3 Præte. In omni generato prius tempore est id, quod est imperfectum eo, quod est perfectum, ut patet per Philosophum in 9. Metaphysic. * sed corpus Christi est quiddam generatum. ergo ad ultimam perfectionem, quæ consistit in unione ad uerbum dei, non statim in primo instanti conceptionis peruenit, sed primo fuit caro concepta, & postmodum assũpta.

SED CONTRA est, quòd Augustin.* dicit in lib. de fide ad Petrum, Firmissime tene & nullatenus dubites, carnem Christi non fuisse cõceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur a Verbo.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) proprie dicimus Deum factum esse hominem, non autem proprie dicimus, quòd homo factus sit deus: quia scilicet deus assumpsit sibi id, quod est hominis, non autem præextitit id, quod est hominis, quasi per se subsistens antequam susciperetur a Verbo. Si autem caro Christi fuisset concepta, antequã susciperetur a Verbo, habuisset aliqñ aliquã hypostasim præter hypostasim Verbi dei, quod est contra rationem incarnationis, secundum quam ponimus uerbum dei esse unitum humanæ naturæ, & omnibus partibus eius in unitate hypostasis: nec fuit conueniens quòd hypostasim præexistentem humanæ naturæ uel alicuius partis eius, uerbum dei sua assumptione destrueret. etideo contra fidem est dicere, quòd caro Christi pri^a^ fuerit cõcepta, & postmodum assumpta a uerbo dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd si caro Christi non fuisset in instanti formata, seu concepta, sed per temporis successionẽ, oporteret alterum duorum sequi, uel quòd assumptum nondum esset caro, uel quòd prius esset conceptio carnis, quàm eius assumptio: sed quia ponimus, cõceptionem in instanti esse perfectam, consequẽs est, quòd in illa carne simul fuit concipi & conceptum esse. Et sicut Aug.* dicit in libr. de fide ad Petrum, dicimus ipsum dei uerbũ suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.

Et per hoc, patet etiam respõsio ad secundum. Nam simul dũ caro illa concipitur, concepta est, & animatur.

Ad 3^m^ dicendum, q̃ in mysterio incarnationis, nõ consideratur ascensus quasi alicuius præexistẽtis proficientis usque ad unionis dignitatẽ, sicut posuit Photinus hæreticus, sed potius consideratur ibi descẽsus

secundum quòd perfectũ dei uerbum imperfectionem naturæ nostræ sibi assumpsit, secundum illud Io. 6. Descendi de cælo.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conceptio Christi fuerit naturalis uel miraculosa.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ conceptio Christi fuerit naturalis. Secundum. n. conceptionem carnis, Christus dicitur filius hominis. Est autem uerus & naturalis filius hominis, sicut et verus & naturalis dei filius. ergo ei^s^ conceptio fuit naturalis.

¶ 2 Præt. Nulla creatura p̃ducit operationẽ miraculosam: sed cõceptio Christi attribuitur beatæ Virgini, quæ est pura creatura: dicitur enim quòd Virgo Christum concepit. ergo uidetur quòd non sit miraculosa conceptio, sed naturalis.

¶ 3 Præt. Ad hoc q̃ aliqua transmutatio sit naturalis, sufficit q̃ principium passiuum sit naturale, ut supra habitum est*: sed principiũ passiuum ex parte matris in cõceptionẽ Christi fuit naturale, ut ex dictis patet. * ergo conceptio Christi fuit naturalis.

SED CONTRA est, q̃ Dion. dicit in Epistola ad Caium monachum:* super hominem operabatur Christus ea, quæ sunt hominis & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens.

RESPON. Dicẽdum, q̃ (sicut Amb.* dicit in lib. de incarnatione multa in hoc mysterio, & secundũ naturam inuenies, & ultra naturã. Si enim consideremus id, quod est ex parte materiæ conceptus quam mater ministrauit, totũ ẽ naturale. Si uero consideremus id, qd est ex parte uirtutis actiuæ, totũ est miraculosum: sed quia unumquodque magis iudicatur f̃m formã, quàm f̃m materiam, et similiter f̃m agẽs, quàm secundum patiens, inde est, q̃ conceptio Christi debet dici simpliciter miraculosa et supernaturalis: sed secundũ aliquid naturalis.

Ad PRIMVM ergo dicẽdum, quòd Christus dicitur naturalis filius hominis, inquãtum habet naturam humanam ueram, per quã est filius hominis, licet eam miraculose habuerit: sicut cęcus illuminatus, uidet naturaliter per potentiam uisiuam, quam miraculose accepit.

Ad 2^m^ dicendum, q̃ conceptio attribuitur Virgini beatę, non tamquam principio actiuo: sed quia

¶ *Super Quæstionis trigesimæ tertiæ Articulum quartum.*

TItulus quærit, an simpliciter & absolute conceptio Christi fuerit naturalis uel miraculosa. Constat enim quòd in conceptione aliquid fuerit naturale, & aliquid miraculosum, sed quæritur, an fuerit simpliciter, & absolute miraculosa.

3.di.3.q.2. art. 2. Et 4. contr.c.45. Et quo.6.q. 10. Et opus. 3.c.225. usque 223. Et 11a.7.lec.2. princ.

¶ In corpore una est conclusio, habens duas partes. Conceptio est simpliciter miraculosa, secundum aliquid naturalis. Declaratur & probatur. Declaratio est ex auctoritate Ambrosii, quæ exponitur, quia ex parte materiæ ministratæ a matre est naturalitas, ex parte uirtutis actiuæ est supernaturalitas. Probatio est, unum quodque magis iudicatur secundum formam, & agens, quàm materiam, & patiens. ergo conceptio Christi est simpliciter miraculosa & secundum quid naturalis.

q.præc.ar.4

q.32.ar.4.

¶ Aduerte hic, quòd quia ut in secundo traditur Physicorũ forma ex parte agentis se tenet, ideo Auctor formam agẽti coniunxit in probatione, licet in declaratione solius actiuæ uirtutis meminerit. Rursus aduerte, quod Auctor ad rem spectans, non curauit discutere tertium membrum, scilicet quòd illa conceptio nec naturalis nec miraculosa simpliciter est sed secundum aliquid miraculosa, & secundum aliquid naturalis. Ratio enim allata in litera, non solum concludit quòd magis est miraculosa, quàm naturalis: sed sufficiens est ad concludendum, quòd est simpliciter miraculosa, quoniam iudicium simpliciter, & absolute habendum de re, secundum formale sumitur, ut in litera fit. Et ideo ad rem, hoc est ad uim medii spe

In epist. quę incip. Quæris quidem circa med. illius.

C2.6. circa medium 10. 2.

Cando

Universidad de Deusto
Biblioteca

tando, Auctor intulit, quòd simpliciter est miraculosa, licet secundum uerba assumpserit concludẽdum, quòd est magis miraculosa, quã naturalis, dum assumpsit, Vnumquodque magis iudicatur secundum formam, &c. unde patet efficacia processus literæ.

¶ *Super quæstionis trigesimæquartæ Articulum primum.*

TItulus clarus est, intellectus vt sonat.

¶ In corpore unica est conclusio: Christus fuit sanctificatus in primo suæ cõceptionis instanti.

Probatur: Abundantia gratiæ sanctificantis animam Christi derivatur ex ipsa Verbi unione, ergo in primo instanti cõceptionis Christus habuit plenitudinem gratiæ sancti ficantis animam, & corpus eius. Antecedens probatur, Ioan. 1. Consequentia probatur ex supra dictis, quòd corpus Christi animatũ, & assumptum in primo suæ conceptionis instanti fuit.

¶ Aduerte hic & in responsione ad primum, ut ipsum originis ordinem sic intuearis, ut perspicias esse non solum originis, sed causalitatis ordinem inter gratiam unionis, & gratiam habitualem in Christo: hæc enim Auctor hic docet ex doctrina Euangelica, Vidimus eum plenum gratie quasi unigenitum a Patre. Nota autem hoc, quia priora ordine generationis tãtum, sunt imperfectiora, utpote ordinata ad posteriora ut ad finem, ut artificialium ordo in exequutione testatur: sed priora ordine generationis & causalitatis simul, non imperfectiora, sed perfectiora sunt, & fines posteriorum, ut patet de subſtantia, & accidente proprio: homo enim prius generatur, quã suum accidens proprium, quod ipsum concomitatur, perfectius tamen ens homo est, quia non solum origine, sed ens salitate præcedit suũ accidens: est enim illius causa effectiua, & finalis. Et simile accidit in mysterio Christi: prius enim exequutionis ordine est gratia unionis & posterius comitatur gratia habitualis sanctificans animam Christi: sed nõ propterea est imperfectior, ut Scotus in 3. sentent. distinct. 7. quæst 3. dubio secundo somniauit, uel finxit, ponens, prius ordine intentionis esse summam gratiã seu gloriam, & propterea unionem intentam propter dictam rationem defectiuã, scilicet prius in exequutione est posterius in intentione. Debebat apponere ly tantum, & dicere, prius ordine exequutionis tantum, est posterius ordine intentionis, alioquin propositio non est uniuersaliter uera, & tunc subsumendo, sed unio personalis est prior ordine exequutionis tantũ, aduertisset minorem hanc esse falsam, & depositisset illã inopinabilem phantasiam confutatam ab euangelio, & ab unicis patrum meditãtibus circa excellentiam mysterii unionis personalis. Fili quidem non solum prior exequutione, sed causalitate omni possibili. est enim finis & efficiens reliquorum donorum in Christo. Et ideo ex ipsa unione concludimus & gratiam & gloriam summã, adeo, ut Ioan. Euangelist. describens plenitudinem gloriæ in Christo, nesciens quomodo melius describeret, ut ad tãdicem altissimam se conferret, cum dixisset, Vidimus gloriam eius, subdidit, Gloriam quasi unigeniti a patre, plenum, &cet. Non solum unionis humana natura, sed dæmones, & Angeli stupent de mysterio unionis personalis. Et

ministrauit materiam conceptui, & in eius utero est conceptio celebrata.

Ad 3^m dicendũ, q̃ principiũ passiuũ naturale sufficit ad transmutationem naturalem, q̃n naturali, & consueto modo mouetur a principio actiuo proprio: sed hoc in p̃posito nõ habet locũ: & ideo cõceptio illa non potest dici simpliciter naturalis.

QVÆSTIO XXXIIII.

De perfectione prolis conceptæ, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de perfectione prolis conceptæ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum in primo instanti conceptionis Christus fuerit sãctificatus per gratiam.

¶ Secundo, Vtrum in eodem instãti habuerit usum liberi arbitrii.

¶ Tertio, Vtrum in eodem instanti potuerit mereri.

¶ Quarto, Vtrum in eodem instanti fuerit plene comprehensor.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis fuerit sanctificatus per gratiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi. q̃ Christus nõ fuerit sanctificatus in primo instãti suæ cõceptionis. Dicitur. n. primæ ad Cor. 15. nõ prius spirituale, sed quod animale, deinũ qd̃ spirituale est: sed sanctificatio gratiæ pertinet ad spiritualitatẽ. nõ ergo statim a principio suę cõceptionis Christus percepit gratiam sanctificationis, sed post aliquod spatium temporis.

¶ 2 Præt. Sanctificatio uĩ esse a peccato, fm illud 1. ad Cor. 6. Et hoc quidem fuistis aliquando. s. peccatores, sed abluti estis, sed sanctificati estis: sed in Christo numquam fuit peccatum. ergo non conuenit sibi sanctificari per gratiam.

¶ 3 Præt. Sicut per uerbũ dei omnia facta sunt, ita per Verbum incarnatum sunt omnes homines sanctificati, qui sanctificãtur, Heb. 2. Qui sanctificat, & qui sanctificantur ex uno omnes: sed uerbum dei, per quod facta sunt omnia, non est factum, ut Aug.* dicit in 1. de Trin. ergo Christus per quem sanctificantur omnes, non est sanctificatus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctũ, uocabitur filius dei. Et Io. 10. Quẽ pater sanctificauit, et misit i mũdũ.

RESPON. Dicendũ, q̃ (sicut supra dictũ est*) abundãtia gratiæ sanctificãtis animã Christi, deriuatur ex ipsa Verbi unione, fm illud Io. 1. vidimus gloriã eius quasi Vnigeniti a patre, plenũ gratiæ, & ueritatis. Ostẽsum est aũt supra*, q̃ in primo instãti suæ cõceptionis corp^o Chri animatũ fuit, & a uerbo dei assumptũ: unde consequens est, q̃ in primo instanti cõceptionis Christus habuerit plenitudinẽ gratiæ sancti ficantis animam, & corpus eius.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ ille ordo quẽ ponit ibi Apostolus, p̃tinet ad eos, qui per profectum ad spirituale statũ perueniũt. In mysterio autẽ incarnationis magis consideratur descensus diuinæ plenitudinis in naturã humanã, q̃ p̃fectus humanæ naturæ, quasi præexistẽtis in deũ, & ideo in homine Christo a principio fuit pfecta spiritualitas.

Ad 2^m dicendũ, q̃ sanctificari, ẽ aliquid fieri sanctũ. Fit aũt aliquid non solũ ex contrario, sed etiam ex negatiue uel priuatiue opposito, sicut album fit ex nigro, & etiã ex non albo: nos aũt ex peccatoribus sancti efficimur, & ita sanctificatio nostra est ex peccato: sed Christus quidẽ fm hominẽ factus est sanct^o, quia hanc gratiæ sanctitatẽ nõ semper habuit, nõ tñ factus est sanctus ex peccatore, quia peccatum nũq̃ habuit, sed factus est sanctus, ex nõ sancto fm hominẽ, non quidẽ priuatiue, ut scilicet aliquando fuerit homo & non fuerit sanctus: sed negatiue, quia scilicet quando nõ fuit homo, non habuit sanctitatem humanã, & ideo simul factus fuit homo & sanctus homo. Propter qd̃ Angelus dicit, Lucæ 1. Quod nascetur ex te sanctum: quod exponens Greg.* 1. 8. Mor. dicit, Ad distinctionem nostræ sanctitatis, Iesus sanct^o nascitur^o asserit, nos quippe si sancti efficimur, nõ tñ nascimur, quia ipsa naturæ corruptibilis cõditiõe cõstringimur: ille aũt sol^o ueraciter sanct^o natus est, qui ex cõiunctione carnalis copulæ conceptus nõ est.

Ad 3^m dicendũ, q̃ aliter opatur pater creationẽ rerum per Filiũ, aliter tota Trinitas sanctificationẽ hominũ per hominẽ Christũ. Nã uerbum dei est eiusdẽ uirtutis & operationis cum deo patre, unde pater nõ operatur p Filiũ sicut per instrumentũ, quod mouet motũ. Humanitas aũt Christi est, sicut instrumẽ-

tum diuinitatis, ut supra dictum est; * & ideo humanitas Christi est sanctificans & sanctificata.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit usum liberi arbitrij.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̃ Christus fm hominem non habuerit usum liberi arbitrii in primo instanti suæ conceptionis. Prius est. n. esse rei, q̃ agere uel operari: usus aũt liberi arbitrii est quædã operatio. Cum ergo anima Christi esse inceperit in primo instanti cõceptionis (ut ex prædictis patet*) uidetur esse impossibile, q̃ in primo instanti conceptionis habuerit usum liberi arbitrii.

¶ 2 Præt. Vsus liberi arbitrii est electio. Electio aũt præsupponit deliberationẽ consilii, dicit. n. Philosophus in 10. Ethic.* q̃ electio est appetitus præconsiliati. ergo usus impossibile, q̃ in primo instanti suæ conceptionis Christus habuerit usum liberi arbitrii.

¶ 3 Præt. Liberũ arbitriũ est facultas uoluntatis & rationis (ut in prima parte habitum est*) & ita usus liberi arbitrii est actus uoluntatis & rationis siue intellectus: sed actus intellectus præsupponit actũ sensus, qui esse non potest sine conuenientia organorũ, quæ nõ uĩ fuisse i primo instanti cõceptionis Christi. ergo uidetur q̃ Christus non potuerit habere usum liberi arbitrii in primo instanti suæ conceptionis.

SED CONTRA est, q̃ Aug.* dicit in lib. de Trin. Mox ut Verbum uenit in uterum, seruata ueritate, p̃ priæ naturæ factum est corpus, et perfectus homo: sed perfectus homo habet usũ liberi arbitrii. ergo Christus habuit in primo instanti suæ conceptionis usum liberi arbitrii.

RESPON. Dicendum, q̃ (sicut supra dictũ est*) humanæ naturæ, quã Christus assumpsit, conuenit spiritualis perfectio, i qua nõ profecit, sed eam statim a principio habuit. Perfectio aũt ultima non cõsistit in potentia uel in habitu, sed in operatione: unde in 2. de Anima dicitur, † quòd operatio est actus secũdus. Et ideo dicendum est, q̃ Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit illam operationem animæ, quæ potest in instanti haberi. Talis autem est * operatio uolũtatis & intellectus, in qua consistit usus liberi arbitrii. Subito. n. & in instanti perficitur operatio intellectus & uoluntatis, multo magis q̃ milio corporalis, eo q̃ intelligere, uelle & sentire, non est motus qui sit actus imperfecti (quod successiue perficitur) sed est actus iam perfecti, ut dicitur in 3. de Anima.* Et ideo dicendũ est, q̃ Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit usum liberi arbitrii.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ esse est pri^o natura quàm agere, nõ tamen est prius tempore, sed simul cum agens habet esse perfectũ, incipit agere, niũ sit aliquid impediens: sicut ignis simul dum generatur, incipit calefacere & illuminare: sed calefactio nõ terminatur in instanti, sed per temporis successionem, illuminatio autem perficitur in instãti. Et talis operatio est usus liberi arbitrii, ut dictum est. †

Ad 2^m dicendum, q̃ simul cum terminatur cõsiliũ uel deliberatio, põt esse electio: illi autem qui deliberatione consilij indigent, in ipsa terminatione consilij primo habẽt certitudinem de eligendis, & ideo nõ statim eligunt. Ex quo patet, q̃ deliberatio consilii non præexigit ad electionẽ, niũ propter inquisitionem incerti. Christus autem in primo instanti suæ conceptionis, sicut habuit plenitudinem gratiæ sanctificantis, ita habuit plenitudinem ueritatis cognitæ, secundum illud, Plenum gratiæ & ueritatis: unde quasi habens omniũ certitudinẽ, potuit statim in instãti eligẽre.

Ad 3^m dicendum, quòd intellectus Christi, secundum scientiam infusam poterat intelligere, etiam non conuertendo se ad phantasmata, ut supra habitum est.* unde potest in eo esse operatio uoluntatis & intellectus absque operatione sensus; sed tamen potuit in eo esse etiam operatio sensus, in primo instanti suæ conceptionis, maxime quantum ad sensum tactus, quo sensu proles concepta sentit in matre, etiam ante quam animã rationalem obtineat, ut dicitur in libro* de Generatione animalium: unde cum Christus in primo instanti suæ conceptionis habuerit animam rationalem, formato iam

¶ *Super Quæstionis trigesimæquartæ Articuli secundi.*

TItulus clarus.

¶ In corpore ex est cõclusio: Christus in primo instanti suæ conceptionis habuit usum liberi arbitrii. Probatur, Humanæ naturæ assumptæ conuenit spiritualis perfectio a principio. ergo Christus in primo suæ conceptionis instanti habuit illam operationem, quæ potest in instanti haberi. ergo habuit tunc usum liberi arbitrii. Antecedens habetur ex supradictis, quòd Christus non profecit in spirituali perfectione. Cõsequentia prima probatur, quia perfectio ultima non in potentia, uel habitu, sed operatione consistit, in cuius signum secũdo de Anima, operatio actus secundus dicitur. Consequentia secunda probatur, quia operatio intellectus, & uoluntatis, in qua usus arbitrii liberi consistit, potest haberi in instanti: quod declarat minor ex operatione usus. Et probatur ratione, quia est motus qui est act^s perfecti, ad differentiam motus, qui per successiue, ut dicitur in tertio de anima.

¶ Circa assumptum huius processus dubium occurrit, quomodo æquiuocare uidetur de perfectione. Nam perfectio actus secundi nõ est inconueniens, quòd de nouo aduenerit animæ Christi etiã secũdum scientiam infusam, alioquin anima Christi semper fuisset in actu secundo respectu omniũ a quæ possunt cognosci per scientiam infusam, quod patet esse falsum. Profitere ergo animam Christi in perfectione spirituali, potest intelligi dupliciter. Primo, secundũ perfectionem actus secundi, & sic non inconuenit, animam Christi profecisse. Alio modo, secundum perfectionem actus primi, & sic dato, quòd sit inconueniens, est extra propositum, quia de perfectione actus secũdi quæritur & tractatur, ut patet. Et sic antecedens ruit, ac per hoc totus processus literæ.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est acquirere simpliciter actũ secundum: & aliud est transire de uno actu secũdo in alium: quia in acquisitione simpliciter actus secundi, quando scilicet anima ex non operante fit operans consistit profectus, ipsius animæ: profecit enim acquirẽdo suam perfectionem & finem, propter quem est: unũquodque enim est propter suam operationem, ut dicitur 2. Cæl. In transeundo uero de uno actu secundo in alium, non consistit profectus ipsius animæ, ut patet ex eo, quòd quandoque ad imperfectiorem actum secundum, contingit ex perfectiori transire, ubi non proficere, sed deficere potius inuenitur. Et propterea, licet nullum inconueniens sit ponere in Christi anima nouos multos actus secundos per successiũm temporis, inconueniens tamen esset ponere animam ipsius totaliter euacuari se quandoque actu secundo, quia sui esset simpliciter imperfecta tunc, & uere profecisset, non secundum hanc uel illam perfectionem, sed simpliciter, quod excellentiæ animæ assumptæ non consonat. Et quia processus literæ fundatur non super hac, uel illa perfectione actus secundi, sed super perfectione spirituali simpliciter, & super profectu secundum spirituallem perfectionem simpliciter, ideo uerum assumit, & efficaciter concludit. Oportet enim ponere animam Christi a principio ita perfectam simpliciter, ut non profecerit simpliciter, adhoc autem manifeste cõstat sequi & quòd a principio fuit in actus secundi perfectione, & quòd oppo-

D.746.

lima tex. 28 to. 2.

q. 11. ar. 2.

1. 2. c. 4. a. 3 to. 4

Universidad de Navarra
Biblioteca de Humanidades

pectu, scilicet quòd fuerit a principio totaliter bonus: ne ipse eundo ad actū repugnat perfectioni simpliciter ipsius animæ a principio. Et propterea optime, illatum est, quòd habuit in primo instanti illas operationes, quas potuit in illo instanti habere, seruato intellectu, naturæ & decentiæ ordine: quod dico ne confundaris scrutando, quæ est maior ratio de ista quàm de illa operatione, quòd habita fuerit in illo primo instanti: absque dubio enim constat, primum pperū nostrorum, quo reliquis vtimur, consistere in libero arbitrio: & ideo optime concessum in litera non solum de possibili: sed de facto in anima Christi tunc.

s. 1. hui' q. 19. art. 8. Et opu. 3. c. 221. et 228 a. 1. 5. q. 63. art. 5.

¶ *Super Quæstionis trigesimæquartæ Articulum tertium.*

TItul⁹ clarus est de merito proprie dicto intellect⁹.

¶ In corpore vna est conclusio: Christus in primo suę conceptionis instanti meruit. Probatur: Christus in primo suæ cōceptionis instanti per gratiam sanctificatus fuit sanctificatione perfectissima. ergo secundum proprium motum liberi arbitrij in Deum, fuit sanctificatus. ergo in primo instanti suæ conceptionis meruit. Antecedens probatur, quia sanctificatus est, vt esset aliorum sanctificator. Consequentia vero prima probatur, distinguendo duplicem sanctificationis modum, & comparādo eos. Distinctio est: Sanctificatio duplex, vel per proprium sanctificati actum, vel nō per proprium, sed per ecclesiæ fidem. Comparatio est: Prima est perfectior: tum quia actus est perfectior habitu, tum quia per se est perfectius eo, quod est per aliud. Secunda autem cōsequētia probatur: quia motus liberi arbitrij in deū & organizato corpore eius multo magis in eodem instanti poterat habere operationem sensus tactus.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus in primo instanti suæ conceptionis mereri potuerit.

AD TERTIVM sic procedi-tur. Videtur quòd Christus in primo instanti suæ cōceptionis mereri non potuerit. Sicut enim se habet liberum arbitrium ad merendum, ita ad demerendum: sed diabolus in primo instanti suæ creationis non potuit peccare, vt in prima parte habitum est.* ergo neque anima Christi in primo instanti suę creationis (qđ fuit primū instans cōceptionis Christi) potuit mereri.

¶ 2 Præt. Illud, quod homo habet in primo instanti suę conceptionis, videtur ei esse naturale: quia hoc est ad quod terminatur sua generatio naturalis: sed naturalibus non meremur, vt patet ex his, quæ dicta sunt in Secunda parte. ergo videtur quòd vsus liberi arbitrii, quē Christus habuit secundum hominem in primo instanti suæ conceptionis, non fuerit meritorius.

¶ 3 Præt. Id, quod semel aliquis meruit, iam fecit quodāmodo suum, & ita non videtur quòd iterū possit illud mereri: quia nullus meretur quod suum est. si ergo Christus in primo instanti suę conceptionis meruit, sequitur quòd postea nihil meruerit, quod patet esse falsum. non ergo Christus in primo instanti suæ conceptionis meruit.

SED CONTRA est, quod Augst. dicit super Exod. Non habuit omnino Christus tuxia animæ meritū, quo potuisset proficere. Potuit autem proficere in merito, si in primo instanti suę conceptionis nō meruisset. ergo in primo instanti suæ conceptionis meruit Christus.

RESPON. Dicēdum, ꝙ (sicut supra dictum est*) Christus in primo instanti suæ conceptionis sanctificatus fuit per gratiam. Est autē duplex sanctificatio: vna quidem adultorum, qui secundum propriū actum sanctificantur: alia autem puerorum, qui non sanctificantur secundum proprium actum fidei, sed secundum fidem parentum vel Ecclesiæ. Prima autem sanctificatio est perfectior, quàm secunda: sicut actus est perfectior, quàm habitus: & quod est per se, eo quod est per aliud. Cum ergo sanctificatio Christi fuerit perfectissima (quia sic sanctificatus est, vt esset aliorū sanctificator) consequens est, ꝙ ipse secundū propriū motū liberi arbitrii Deū, fuerit sanctificatus, qui quidē motus liberi arbitrij est meritorius. Vnde cōcedēs est, ꝙ in primo instanti suæ cōceptiōis, Christus meruerit.

AD PRIMVM ergo dicēdū, ꝙ liberum arbitrium non eode modo se habet ad bonum & ad malū. Nam ad bonum se habet per se & naturaliter, ad malum autem se habet per modum defectus & præter naturam. Sicut autem Philosophus dicit* in secundo de Cælo, Potentius est quod est præter naturam, eo quod est secundum naturam: quia id quod est præter naturam, est quædā excisio ab eo quod est secundum naturam. et ideo liberum arbitrium creaturæ in primo instanti creationis potest moueri ad bonum merendo, non autem ad malum peccando, si tamen natura sit integra.

AD 2um dicendum, quòd illud, quod homo habet in principio suę creationis secundum communem naturæ curium, est homini naturale, nihil tamen prohibet quin aliqua creatura in principio suæ creationis, aliquod beneficium gratiæ a Deo consequatur. Et hoc modo anima Christi in principio suæ creationis consecuta est gratiam, qua posset mereri. & ea ratione gratia illa, secundum quandam similitudinem fuisse illi homini naturalis, vt patet per Aug.* in Enchir.

AD 3um dicendum, quòd nihil prohibet idem esse alicuius ex diuersis causis. Et secundū hoc Christus gloriam immortalitatis, quam meruit in primo instanti suæ conceptionis, potuit etiā posterioribus actibus & passionibus mereri, non quidē ut esset ibi magis debita, sed ut sibi ex pluribus causis deberet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus fuerit perfectus cōprehensor in primo instanti suæ cōceptionis.

AD QVARTVM sic procedit. Vt ꝙ Christus nō fuerit perfectus cōprehensor in primo instanti suæ cōceptionis. Meritū. n. præcedit præmiū, sicut & culpa pœna: sed Christus in primo instanti suæ cōceptionis meruit, sicut dictū est*. Cū ergo status comprehensoris sit principale præmiū, uī ꝙ Christus in primo instanti suę cōceptiōis nō fuerit cōprehensor.

¶ 2 Præ. Dns dicit Luc. ult. Hęc oportuit Christū pati, & ita intrare in gloriā suā: sed gloria pertinet ad statū comprehensoris. ergo Christus nō fuit actu comprehensor, videndo deum per essentiam clarius ceteris creaturis. Probatur, & primo, quòd habuerit gratiam maiorem omnibus comprehensoribus: secundo, quòd actu viderit plus ceteris. Primum probatur, Christus accepit tunc gratiā & non ad mensuram. ergo accepit gratiam, & quantum habent comprehensores, & maiorem omnibus. Antecedens ex euangelio. Consequentia probatur, quia gratia viatoris minoré habet mensuram respectu gratiæ comprehensoris. probatur, quia deficit ab illa: ex hoc enim sequitur, quòd habeat gratiam quantā cōprehensores, & rursus sequitur, quòd maior est omnibus, quia aliter fuisset mensurata ad aliam maiorem vel æqualem. Secunda vero pars probatur, quia gratia non fuit sine actu. probatur, quia inconueniens esse iā dictum est in Christo ponere gratiam habitualē sine actu.

¶ Aduerte hic, ꝙ ex hoc loco apparet quid videatur sensisse Auctor de illa quæstione in præcedente libro tacta, an gratia viatoris sit minor gratia comprehensoris, secundum suam quantitatem, an solum ratione modi, quia scilicet comprehensor videt, & viator nō. Expresse siquidem hoc in loco, ex hoc quòd viatoris gratia deficit a gratia comprehensoris, infertur quòd minorem habet mensurā. Et ne dubites, quòd de quantitate loquitur, subditur tanta, & quanta: & vt accipias hæc de ipsa essentia gratiæ, & nō de modo actus subdit, & quia gratia il la nō fuit sine actu, vbi monstrat se de ipsa essētia habitua lis gratiæ loquūtū, ex hoc ipso ꝙ postea ad illius actum descēdit: & si sic est, consequens est, vt minimus comprehēsor habuerit actuali ter maiorem gratiā, quàm Ioānes Bap. & sanctus Petrus, & quicumque alius viator, dum in hac fuerunt vita. Et propterea gratia hic est sicut semē, ita quòd quanto maior est hic gratia, tanto in patria erit maior gloria proportionaliter. Numquā tamē gratia tāta est in via, quāta est gratia consumata, quæ est gloria, sicut nec semen est, quanta est arbor sua, quantumcumque minima, seu animal suum quantumcumque paruum.

Super quæstionis trigesimæquintæ Articulum primum.

PRo hac quæstione in tit. primi art. notandi sunt termini oēs, & primum quòd natiuitas sumitur proprie & formaliter, vt continet natiuitatem in vtero, & natiuitatem ex vtero: ita quòd non tractabitur solū de natiuitate ex vtero, sed etiam de natiuitate in vtero, vt testantur quinq; primi articuli huius quæstionis. Est autē differentia inter cōceptionem & natiuitatem in vtero formalis, quia cōceptio attendit penes captionem rei ad concipientem: ex hoc enī dicitur mulier cōcipere, ꝙ simul apud se capit quod generandum est. Natiuitas autem attenditur penes egressum a parente: ex hoc enī res nasci dicitur, ꝙ ad naturam pergit, est. n. via in naturā. Vnde natiuitas tūc perfecte consumata est, quando ex vtero proles exit, qa tunc primo adipiscitur propriam naturam, vt res omnino separata a matre. Quandiu enim est ī vtero proles, est aliquid matris, & propterea tunc simpliciter & absolute dicimus ꝙ homo nat⁹ est. Tractauit ergo Auctor pri⁹ de Christi conceptione, & nunc de natiuitate: tum, quia prius consideranda fuit ratio conceptionis, & postea natiuitatis in vtero, & eodem opere, quo conceptus, & natus est in vtero: tum, quia natiuitas simpliciter, & absolute nūcupata, quæ scilicet est ex vtero (vnde tractatus iste denominatur) posterior est omnino conceptione, & fas fuit vt in principio tractatus de natiuitate inchoaret, rōne natiuitatis etiā in vtero.

¶ Notandū est deinde, ꝙ comparatio distinctionem comparatorum exigit, & propterea natura, & persona inter quas fit hic comparatio in ordine ad natiuitatē, sumūtur, i hoc articulo vt abinuicem distinguuntur, hoc est natura ſm rōnem naturæ ut. s. actū naturæ seu formæ exercet, qui exprimitur per ly vt quo, & similiter persona secundum rationem hypostatis, vt scilicet actū personæ exercet, qui significatur per ly, ut quod: distinguuntur siquidem natura & persona vt quo, & quod: est enim natura qua hypostasis est id, quod est.

QVÆSTIO XXXV.

De natiuitate Christi in octo articulos diuisa.

CONSEQVENTER post Christi conceptionem agē dū est de eius natiuitate. Et primo, quantum ad ipsam natiuitatē. Secundo, quantum ad natiuitatis manifestationem.

Circa primū quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum natiuitas sit naturæ vel personæ.

¶ Secūdo, Vtrū Christo sit attribuēda alia natiuitas ꝑter æternam.

¶ Tertio, Vtrum ſm natiuitatē tēporalē beata Virgo sit mater eius.

¶ Quarto, Vtrum debeat dici mater dei.

¶ Quinto, Vtrum Christus secundū duas filiationes sit filius dei patris & Virginis matris.

¶ Sexto, De modo natiuitatis.

¶ Septimo, De loco.

¶ Octauo, De tempore natiuitatis.

ARTICVLVS I.

Vtrū natiuitas sit naturæ vel personæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ natiuitas naturæ cōueniat magis, quàm personæ: dicit enim Aug. in lib. de fide ad Petrū. Natura æterna atque diuina, non posset concipi & nasci ex humana natura, nisi secundum veritatem humanæ naturæ: si igitur diuinæ naturæ conuenit concipi & nasci, ratiōe humanæ naturæ, multo magis conuenit humanæ naturæ.

¶ 2 Præt. Secundum Philosophū in 5. Meta.* nomen naturæ a nascēdo sumptum est: sed denominationes hunt, secundum similitudinis conuenientiam. ergo videtur, quòd natiuitas magis pertineat ad naturam, quàm ad personam.

¶ 3 Præt. Illud proprie nascitur, quod per natiuitatem incipit esse: sed per natiuitatem Christi non incēpit esse persona Christi, sed eius humana natura. ergo uidet quòd natiuitas proprie pertineat ad naturam, non ad personam.

3. di. 8. ar. 2

c. 40. 1 me. com. 3.

li. 5. Meta. tex. 5. to. 3.

¶ Notandum demum est, quòd in hoc primo artic. nō est quæstio de persona Christi & natura Christi, sed in communi de natura & persona, vt titulus ipse sonat. In sequenti siquidem art. an Christo conueniat ad vniuersalissimam (qualis est dicta differentia) recurrendū est, vt etiam ex Auctore in corpore articuli patere potest, dum ex distinctione secundum modum significandi inter naturam & personam, differentiā inter naturam, & personam aperuit.

¶ In corpore artic. ponitur primo vna distinctio bimembris, deinde respondetur quæsito duabus conclusionibus, singulis iuxta singula distinctionis membra. Distinctio est, Natiuitas potest alicui dupliciter attribui, vel sicut subiecto, vel sicut termino. Prima conclusio est. Natiuitas attribuitur nō naturæ, sed personę vt subiecto nascēti. Secunda, Natiuitas naturæ attribuitur, vt termino.

¶ Aduertendum est hoc in loco cautissime, quòd distinctio ista non est intelligenda vt sonat, nā dupliciter potest intelligi, vel de subiecto inhęsionis, vt scilicet illi dicatur attribui natiuitas, vt subiecto, in quo subiectiue est natiuitas sicut motus, vel mutatio est in subiecto, cui inheret, seu inest motus seu mutatio, quemadmodum si manus caleſiat, caleſactio est subiectiue in manu, & si ex aqua fiat aer, generatio aeris est subiectiue in materia prima, quæ transmutatur in aerem. Et sic non sumitur in proposito: tum quia natiuitas hæc in litera dicitur esse in persona, vt in subiecto, constat autem personam non esse subiectum inhæsionis respectu natiuitatis, quia natiuitas est subiectiue in materia prima cum sit species generationis substantialis, & quia natiuitas quādiu durat, non est adhuc persona, quæ nascitur, & quam primum persona est, natiuitas desinit: tum quia in litera insinuatur cōclusio istius sensus, dū concludendo dicitur, quòd natiuitas tamquam subiecto nascenti proprie attribuitur personæ: non enim frustra addidit ly nascenti, sed vt monstraret quòd non loquitur de subiecto inhæsionis: vel potest intelligi de subiecto denominationis, vt scilicet illi attribuatur natiuitas vt subiecto, quod denominatur proprie a natiuitate nascens & natum: & sic sumitur in proposito: tum quia medius terminus probans & declarans conclusionem primam est, quòd id quod nascitur, est vt subiectum, & similiter conclusio, vt dictum est, dicit vt subiecto nascenti: tum quia sic omnia quæ in litera dicuntur, absque scrupulo vera inueniuntur & consona: tum quia Auctor tam in distinctione, quàm in probatione quam etiam in conclusione, nūquam loquitur de subiecto & termino natiuitatis, sed loquitur de sicut subiecto & de sicut termino natiuitatis, vt patet in litera: præponendo siquidem super ly sicut, aut ly tamquam, manifestauit quòd non de subiecto aut termino proprie loquebatur, sed de his, quæ se habent vt subiectum, & vt terminus. Et hic est proculdubio verus & formalis sensus istius literæ: persona siquidem est subiectum proprium denominationis respectu natiuitatis, nam proprie loquendo, Sortes est qui nascitur, & post ea natus est.

¶ Conclusio ergo prima quo ad vtramque sui partem, sic probatur. Quod nascitur est tāquam subiectum natiuitatis, ergo quod est, ergo subsistens. ergo persona, & non natura. Antecedens pro euidenti relinquitur, & vere euidens est cognitis terminis. Prima consequentia probatur, quia quod nascitur, nascitur ad hoc quòd sit: quod probatur, quia nasci est quoddam generari, quod generatur autem, generatur ad hoc quòd sit. Secunda vero consequētia probatur, quia esse est proprie subsistentis: quod probatur, quia forma nō subsistens nō dicitur esse vt quæ est, sed vt qua aliquid est. Tertia autem consequentia probatur, quia persona significatur per modum subsistentis, natura autem per modum formæ. Perspice in hac deductione quæ dixi mus, quòd de subiecto denominationis intendit, quia ex modis significandi probat conclusioné: modus enim significandi variat non solum proprietatem, sed veritatem enunciationis: dictum est enim in 1. libro propter eū istam esse falsam, dei ac significat dei tatem, & istam veram, deus generat deum: & conformiter nunc dicitur, quòd natura non nascitur, nec est nata, sed persona est quæ nascitur & est nata: hoc enim est personam & non naturam esse subiectum denominationis respectu natiuitatis, hoc est, esse cui vt subiecto attribuitur natiuitas, & simile quid est mox dicere in probatione secundæ conclusionis, dum ipsa etiam ex modo significandi probatur.

¶ Secunda conclusio probatur primo: terminus natiuitatis est forma, ergo natura: antecedens patet, quia terminus cuiuslibet generationis est forma. Consequentia probatur, quia natura significatur per modum formæ. Confirmatur secundo, quia natiuitas dicitur via in naturam, ex 2. Physicorum, & exponitur, quia intentio naturæ ad formam, seu naturam terminatur.

¶ Aduerte hic, quòd natura non solum se habet vt terminus in denominando ipsam natiuitatem (a terminis enim denominantur generationes) sed & secundum rem natura habet termini rationem, quoniam ad naturam terminatur secundum rem generatio: & propterea Auctor ex parte rei etiam rationem attulit ex intentione naturæ vtente generatione vt via in naturam, ad quam tendit.

Super quæstionis trigesimæquintæ Articulum secundum.

TItulus clarus.

¶ In corpore vna est conclusio. Necesse est Christo attribuere duas natiuitates: vnam, qua æternaliter natus est a patre, aliam, qua temporaliter natus est a matre. Probatur, In Christo sunt duæ naturæ, quarum vnam ab æterno a Patre, alteram temporaliter a matre habet. ergo Christo attribuendę sunt duæ natiuitates &c. Antecedens ex fide. Consequentia probatur, quia natura se habet ad natiuitatem vt terminus ad motum, motus autem diuersificatur, secundum diuersitatem terminorum 5. Phy. Ex hoc enim manifeste sequitur q̄ diuersitas naturarū terminantium, inferat diuersas natiuitates, ac p̄ hoc duę naturæ inferūt duas natiuitates.

¶ In responsione ad vltimum habes in litera satisfactionē ad rem, si ad formā instantis, quòd bis ei fit interruptionem mensuræ inter primum actum & secūdum respondere cupis, dicito quòd est verum, si primus, & secundus actus mensurātur mensura durationis vnius rationis, puta q̄ tēpus sit vtriusque mensura, aut æternitas sit vtriusque mensura, Oportet enim interrupto tēpore currere, qui bis currit in tempore, & similiter oporteret interrupta æternitate nasci, qui bis in æternitate diceretur natus. Sed diuersarum rationum existentibus mensuris, actus (puta intellectionis, volitionis, natiuitatis dum vna intellectio alicuius est in æternitate, & altera in tempore, & sic de aliis) potest dici, quòd ille bis intellexit lapidem semel in æternitate, & semel in tempore ab quę æternitatis interruptione: & ratio in litera assignatā, quia plus differunt etiā vt mēsurg durationis æternitas & tempus, q̄ ām duo tempora interrupta, puta hodie, & posteras. Non oportet igitur natiuitate Christi diuinā, interruptionē habere respectu naturæ Christi humanę, ad hoc vt Christus vere dicatur bis natus, quia plus differat mēsura diuinæ natiuitatis a mēsura humanæ natiuitatis, quàm si vna fuisset ante mille annos, & alia hodie.

attribuendæ sunt duæ natiuitates &c. Antecedens ex fide. Consequentia probatur, quia natura se habet ad natiuitatem vt terminus ad motum, motus autem diuersificatur, secundum diuersitatem terminorum 5. Phy. Ex hoc enim manifeste sequitur q̄ diuersitas naturarū terminantium, inferat diuersas natiuitates, ac p̄ hoc duę naturæ inferūt duas natiuitates.

¶ In responsione ad vltimum habes in litera satisfactionē ad rem, si ad formā instantis, quòd bis ei fit interruptionem mensuræ inter primum actum & secūdum respondere cupis, dicito quòd est verum, si primus, & secundus actus mensurātur mensura durationis vnius rationis, puta q̄ tēpus sit vtriusque mensura, aut æternitas sit vtriusque mensura, Oportet enim interrupto tēpore currere, qui bis currit in tempore, & similiter oporteret interrupta æternitate nasci, qui bis in æternitate diceretur natus. Sed diuersarum rationum existentibus mensuris, actus (puta intellectionis, volitionis, natiuitatis dum vna intellectio alicuius est in æternitate, & altera in tempore, & sic de aliis) potest dici, quòd ille bis intellexit lapidem semel in æternitate, & semel in tempore ab quę æternitatis interruptione: & ratio in litera assignatā, quia plus differunt etiā vt mēsurg durationis æternitas & tempus, q̄ ām duo tempora interrupta, puta hodie, & posteras. Non oportet igitur natiuitate Christi diuinā, interruptionē habere respectu naturæ Christi humanę, ad hoc vt Christus vere dicatur bis natus, quia plus differat mēsura diuinæ natiuitatis a mēsura humanæ natiuitatis, quàm si vna fuisset ante mille annos, & alia hodie.

A quo cum corpore nasci docetur, & animus: non quia vtriusque sit vna substantia, sed quia ex vtraque fit vna persona. Non tamen ab initio carnis incepisse dicimus dei filium, ne temporalem credat aliquis deitatem, non ab æterno filii dei nouimus carnem, ne non veritatem humani corporis, sed quandā eū suscepisse putemus imaginē.

Ad 2^m dicendum, quòd hæc *fuit ratio Nestorii, quam soluit Cyrillus in quadam epistola dicens, Non dicimus, quòd filius dei indiguerit necessaria propter se secūda natiuitate post eam, quæ ex Patre est: est enim fatuum & indoctum existentem ante omnia sæcula, & consempiternum Patri indigere dicere initio, vt sit secundo. Quoniam autem propter nos, & propter nostram salutem vniens sibi secundum subsistentiam, quod est humanū processit ex muliere, ob hoc dicit nasci carnaliter.

Ad 3^m dicendum, quòd natiuitas est personæ, vt subiecti, naturæ autem, vt termini. Possibile est autem vni subiecto plures trāsmutationes inesse, quas tamen necesse est secundum terminos variari, quod tamen non dicimus, quasi æterna natiuitas sit transmutatio aut motus, sed quia significatur per modū mutationis, aut motus.

Ad 4^m dicendum, quòd Christus potest dici bis natus, secundū duas natiuitates: sicut enim dicitur bis currere, qui currit duobus temporibus, ita potest dici bis nasci, qui semel nascitur æternitate, & semel in tempore, quia æternitas & tempus multo magis differunt quàm duo tempora, cum tamen vtrumque designet mensuram durationis.

ARTICVLVS III.

Vtrum secundum temporalem Christi natiuitatem, beata Virgo possit dici mater eius.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd secundum temporalem natiuitatem christi, beata Virgo non possit dici mater eius: vt enim supra dictum est, * beata Virgo Maria nihil actiue in generatione christi operata est, sed solā materiam ministrauit: sed hoc non videtur sufficere ad rationem matris, alioquin lignum diceretur esse mater lecti aut scamni. ergo videtur quòd beata Virgo nō possit dici mater Christi.

Tertia S. Thomæ

¶ Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum tertium.

TItulus, an beata Virgo vere possit dici mater Christi.

¶ In corpore vna cō clusio, beata Virgo est vere mater Christi. Probatur, Corp^s Christi non est de de cælo allatum, sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum, ergo beata Virgo est vere mater Christi. Antecedens quo ad primam partem ex opposita hæreti Valentini patet, quo ad reliquas patet ex antedictis. Cōsequētia probatur, quia hoc solum requiritur ad rōnē matris.

¶ Circa probationē hanc dubiū nouitio rum occurrit, quia apparet vitium petitionis principii in ea, dum assumitur quòd corp^s Christi sumptum est ex Virgine matre, nā p̄bā dū erat, q̄ illa mulier esset mater. Nec valet dicere quòd assumitur corp^s Christi sumptum ex matre, & concluditur, Christi esse matrē: quoniā tota quæstio de Christo est rōne corporis, an sit beata Virgo mater eius, & in vtram vertitur quæstionem, an rōne corpis, an Christa Virgo sit mater.

¶ Ad hoc dr, quòd ly ex matre, in præmissis assumptū breuitatis causa assumptum est, vt vno vocabulo exprimeretur modus, quo corpus Christi sumptum ē ex beata Virgine, ac si dixisset, Corpus Christi sumptum ex beata Virgine in loco naturali generationis, & per operationē naturalē mulieris ad cōceptionē & ex materia naturali, quā explicauit subdēdo, scilicet ex purissimis sanguinibus &c. vbi patet nullam incidere in petitionis principii.

¶ In resp. ad tertiū, aduerte ad crebrā repetitionē nō necessari cōcurs^s semis mulieris ad gnonē, & intellige Auctorem

Universidad de Barcelona Biblioteca

non sensisse, quòd semen muliebre sit excrementitium (vt Aristoteles putauit) sed quòd concurrat ad generationem, non necessario tamen. Et propterea apud Auctorem ex hoc ipso, quòd semè mulieare ordinatũ est ad generationẽ, dicit non necessario, habetur ratio peccati mollitiei in muliere voluntarie seminante solat abuntur enim semine ad generationem ordinato.

lib.3.c.8.9. & 7.

¶ 2 Præt. Christus ex beata Virgine miraculosè natus est: sed miraculosa generatio, nõ sufficit ad rationẽ maternitatis vel filiationis: non enim dicimus Euam fuisse filiam Adæ. ergo videtur quòd nec Christus debeat dici filius beatæ Virginis.

¶ 3 Præt. Ad matrem pertinere videtur decisio seminis: sed sicut Damas.* dicit in 3. lib. corpus Christi non seminaliter, sed conditiue a Spiritusancto formatum est. ergo videtur quòd beata Virgo non debeat dici mater Christi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæi primo, Christi generatio sic erat: cum esset desponsata mater Iesu Maria, Ioseph &c.

RESPON. Dicendum, quòd beata Virgo est vera & naturalis mater Christi: sicut enim supra dictum est, *corpus Christi non est de cælo allatum, sicut Valentinus hæreticus posuit, sed de Virgine matre sumptum, & ex purissimis sanguinibus eius formatum. Et hoc solũ requiritur ad rõnem matris, vt ex supradictis patet. * vnde beata Virgo vere est mater Christi.

q.52. ar.4.

q.31.art.5.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd (sicut supra dictum est*) paternitas siue maternitas & filiatio, nõ competunt in quacumque generatione, sed in sola generatione viuentium: et ideo si aliqua inanimata ex aliqua materia fiant, non propter hoc consequitur in eis relatio maternitatis & filiationis, sed solũ in generatione viuentium, quæ proprie natiuitas dicitur.

q.35.art.3.

Ad 2^m dicendum, ꝙ sicut Damas.* dicit in 3. lib. natiuitas temporalis, qua Christus est natus propter nostrã salutem, est quodammodo Fun nos, quoniam natus est homo ex muliere, & tempore conceptionis debito. Super nos autem, quoniã non ex semine, sed ex Spiritusancto & sancta Virgine, supra legẽ conceptionis. sic igit' ex parte matris natiuitas illa fuit naturalis, sed ex parte operatiõis Spiritussancti, fuit miraculosa. vnde beata Virgo est vera & naturalis mater Christi.

li. 3.c.7.circa mediũ.

¶ 58.art.4. D. 661. & 1117.

Ad 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) resolutio seminis seminæ, non pertinet ad * necessitatem conceptus, & ideo resolutio seminis non ex necessitate requiritur ad matrem.

¶ *Super quæstionis trigesimaquintæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum beata Virgo debeat dici mater Dei.

3.d.4.q.2. art.3. & 4. cõtra c.34. 43. & 45. li. 1. op. 3.ca. 229.

TItul^s clarus vt sonat.

¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est. beata Virgo vere dicitur mater dei. Secunda est, Hæreticũ est negare beatam Virginẽ esse matrem dei. Prima conclusio ꝓbat. Omne nomen significans i concreto aliquã naturam, potest supponere ꝓ qualibet hypostasi illi^s naturæ. ergo ly deus, potest supponere pro hypostasi diuinę & humanæ naturę. ergo persona illi supposita vel nomine dei, vel hominis, potest attribui quicquid ratione diuinæ vel humanæ naturæ conuenit. ergo vere potest dici deum concepisse & natum de Virgine. ergo beata Virgo vere potest dici mater dei. Antecedens patet. prima consequentia probatur, quia vnio incarnationis facta est in hypostasi. Secunda, ex eisdem est eurdens. Tertia probat, quia concipi, & nasci attribuitur hypostasi secundum naturam illam, in qua concipitur & nascitur. Ista aũt ex dictis patet, hypostasim Verbi a principio conceptionis vnitam naturę humanæ. Quarta probat, quia ex hoc aliqua mulier dicitur alicuius mater, quòd eum concepit & genuit.

Canon. Ephes. 2. 1. 2. cap.

q.16.art.

q.2.ar. 6. & 3.

¶ Secunda conclusio probatur. Solis duobus modis hæreticis posset negari, beatam Virginẽ esse matrem dei, ergo hæreticum est, &c. Antecedens, probatur & quo ad modos & quo ad hæresim. quo ad modos quidem, quia alter est quo poneretur homo ille prius cõceptus, quàm fuerit filius dei: alter vero est, quo ille homo poneretur non esse filius dei personaliter. Quo ad hæresim vero, quia primum fuit Photini, secundum Nestorii. ista clara sũt.

q.16.art.

ARTICVLVS. V.

Vtrum in Christo sint duæ filiationes.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd in Christo sint duæ filiationes. Natiuitas enim est causa filiationis: sed in Christo sunt duæ natiuitates. ergo etiam in Christo sunt duæ filiationes.

¶ 2 Præt. Filiatio, qua quis dicitur filius alicuius, ut matris uel patris, dependet aliqualiter ab ipso, quia esse relationis est ad aliud aliqualiter se habere, unde, & interempto uno relatiuorũ, interimitur aliud: sed filiatio æterna, qua Christus est filius dei patris, non dependet a matre, quia nullum æternum depẽdet a temporali. ergo Christus non est filius matris filiatione æterna. Aut ergo nullo modo est filius eius (quod est contra prædicta*) aut oportet quòd sit filius eius quadã alia filiatione temporali. Sunt ergo in Christo duæ filiationes.

¶ 3 Præt. Vnum relatiuorum ponit in definitione alterius, ex quo patet, quòd unum relatiuorum specificatur ex alio: sed unum & idẽ nõ potest esse in diuersis speciebus. ergo impossibile uidetur quòd una, & eadem relatio, terminetur ad extrema omnino diuersa: sed Christus dicitur filius Patris æterni, & matris temporalis, qui sunt termini omnino diuersi. ergo uidetur ꝙ non possit eadem relatione christus dici filius Patris & matris. fũt ergo in christo duæ filiationes.

3.di.8.ar.5. Et quol. 1. artic. 2. Et quol.9.q.2. ar.3. Et op. 3.c.219

arr.præced.

¶ Contra primum ergo dictum, scilicet relationem non pluificari secundum terminos, arguit Scotus, si ad duos terminos esset eadem relatio, tunc eadem relatio simul esset & non esset.

¶ Contra tertium dictum, quod est propinquum huic primo (scilicet quòd pater unica paternitate refertur ad plures filios) arguit Scotus, primo. Pater hac paternitate primo respicit hunc filium hac filiatione. ergo hęc paternitas non est ad plures filios. Antecedens probatur, quia sicut paternitas fundatur super genuisse, ita hæc paternitas super hoc genuisse.

¶ Secundo, correlatiua sunt simul natura, ita quòd uno destructo, destruitur & reliquum. ergo destructa hac filiatione in hoc filio, destruitur quoque hæc paternitas in hoc patre. ergo paternitas remanens ad alium filium, est alia paternitas, nisi aut idem simul esset corruptum, & remaneret, quod est impossibile, aut noua paternitas, tũc aduenisset sine noua generatione, quod est etiam impossibile.

¶ Tertio, quia quando aliquid est aliquo ultimate tale, non potest illud manere in ipso, nisi ipsum habens illud sit ipso tale: sicut non potest albedo manere in superficie, nisi ipsa superficies sit alba: sed relatio est qua habens illam, est ultimate ad aliud, igitur non potest manere eadem in eo, nisi illud in quo manet sit illa ad idem aliud, igitur non manet eadem paternitas destructo illo termino, ad quem habens paternitatem dicitur pater paternitate illa.

¶ Quarto, Pater aliquo modo aliter respicit hunc filiũ, & illum,

Super Quæstionis trigesimæquintæ Articulum quintum.

TItulus de filiationibus realibus, hoc est, an ambæ sint realeꝫ relationes, intelligitur.

¶ In corpore quatuor fiunt. Primo, ponuntur duæ circa quæsitum opiniones: secundo tractatur in communi, penes quid attenditur unitas, uel pluralitas relationis realis: tertio, applicatur ad Christi filiationẽ: quarto respondetur quæsito.

¶ Quo ad primum, prima opinio ponit duas reales in Christo filiationes, propter plures natiuitates, quę sunt causæ: secunda ponit unam tantum propter unitatem personæ, quæ est subiectum.

¶ Quo ad secundum aduertendum est, quòd tria concurrũt ad realem relationem, scilicet causã, non quæcumqꝫ, sed ex quæ fundat relationem (ut albedo respectu similitudinis, & quantitas respectu qualitatis, & generatio actiua respectu paternitatis, & similia) subiectum, in quo scilicet est subiectiue ipsa relatio, ut paternitas in persona Patris, & sic de aliis. Et terminus ad quem, ut ad correlatiuũ relatio est, ut filiatio est ad quẽ dicitur paternitas, & sic de aliis. Et quia hæc inueniuntur cõcurrere ad esse relationis, & unitas aut pluralitas ad esse rei spectant, ideo Auctor in communi tractare uolens hic de unitate uel pluralitate relationis realis, de qua est sermo, ab istis tribus inchoauit, & per hæc tria discurrit, proponendo, quòd penes causam uel subiectum, & non penes terminum relatio plurificatur, excludendo primo terminum esse, penes quem unitas aut pluralitas relationis realis attenditur. Probat autem hoc, ex eo quòd si ad pluralitatem terminorum multiplicaretur realis relatio, sequeretur quòd Sortes esset filius duabus filiationibus realibus specie differẽtib^s, quia est filius patris & matris, quod est inconueniens, quia una natiuitate est utriusque filius. Et hinc secundo infert penes unitatẽ causæ attendi unitatem specificam relationis, & manifestat hoc primo in filiatione penes natiuitatem, secundo in magistro penes unam doctrinam, & in domino penes unum dominium. Et inde tertio prosequitur pluralitatem specificam attendi penes specificam pluralitatem causæ, quod manifestat in magisterio grammaticæ & logicæ, & sic de aliis. Et demum unitatem numeralem relationis non penes causam, sed subiectum ponit, & manifestat in patre respectu multorum filiorum, in quo nec plures species paternitates, quia generationes sunt eiusdem speciei, nec plures numero, quia forma eiusdem rationis, non potest multiplicari in eodem subiecto.

¶ Ad tertium duo de filiatione Christi deducit. Primum ex parte causæ, scilicet quòd quia duæ sunt Christi natiuitates, & sunt diuersarum rationum, consequens est, quòd duæ sunt in Christo filiationes. Secundam ex parte subiecti, quòd quia una tãtum est persona, & subiectum filiationis non est natura nec pars naturæ, sed persona, consequens est quòd in Christo non sit filiatio tẽporalis, nisi cuius capax est persona diuina, & sic filiatio temporalis in Christo non est realis, sed rationis tantum.

¶ Ad quartum respondetur primo quæsito, distinguendo & concordando opiniones ambas, quia aut sermo est de filiationibus secundum perfectas rationes filiationis, & sic affirmandæ sũt duæ in Christo filiationes iuxta duas natiuitates, aut secundum filiationis subiectum, & sic in Christo non est nisi filiatio æterna, quia solum est suppositum æternum. Secundo, excludit obiectionem, quomodo scilicet Christus dicitur filius matris, & dicit quòd dicitur relatione filiationis co intellecta maternitati. Tertio, excludit aliam obiectionem, quomodo Christus dicitur realiter filius matris, & dicit quòd dicitur realiter filius ex reali maternitate ad ipsum.

¶ Occurrunt hoc in loco quinque ex Scoto in 3. distinct. 3. Sẽtent. dubitanda, arguit enim contra quinque hic dicta. primum est circa illud, quòd relationes non pluificantur secundum terminos. secundum est circa illud, impossibile est in eodem subiecto esse duas formas eiusdem rationis. tertium est circa illud, Pater unica paternitate refertur ad plures filios: quartum est circa rationem literæ pro principali conclusione: quintum est circa ipsam principalẽ cõclusionem.

si alia relatione, habebitur propositum, si non alia relatione, sed p alio respectu eiusdem relationis, iterum habebitur propositum. contra secundum dictum, quia illi respectus erunt eiusdem rationis propter fundamenta eiusdem rationis. Et propterea respectus illi aut sunt aliud a relatione, & hoc est superfluũ multiplicare tot entia, aut sunt idem relationi. & tũc sequit, q̃ est idẽ dicere, respectũ pluralificari, & relationẽ pluralificari ergo habẽt ppositũ.

¶ Quinto multiplicato priori, multiplicatur posterius, sed fundamentũ est prius relatiõe, puta generatio paternitate, ergo multiplicata gñone actiua, multiplicat paternitas.

¶ Contra secundũ dictũ, si formas eiusdem speciei nõ posse simul esse in eodẽ subiecto, arguit Scotus primò, in omni ordine essentiali cũ vnitate prioris essentialiter põt stare pluralitas posterior naturaliter, nõ per se, nec adæquate inhærentis priori: sed subiectum est prius essentialiter illa dispositione, quæ ponitur sibi inhærens, nec per se ei inhæret nec adæquate, ergo. Maior probatur per simile in causa & in effectu, quia nec subiectum est causa intrinseca dispositionis.

¶ Secundo, quia plures species phantasticæ eiusdem speciei sunt simul in eodem organo phantasiæ secundum eandem partẽ organi, ergo, antecedens probatur. Et quidem q̃ plures simul sint, patet ex eo, quia aliter deleta vna specie, non posset quis imaginari, nisi de nouo acquireret. Quòd vero sint eiusdem speciei, probatur ex obiectis, quia obiecta sunt eiusdem speciei. Quòd autem sint in eadem parte organi, probatur, quia organum non potest in tot partes minimas diuidi, quot sunt species imaginabiles, quæ simul sunt in organo phantasiæ.

¶ Contra quartum (scilicet rationem illam, filiatio est ita suppositi vt subiecti, quòd non naturæ, ergo in Christo non est filiatio temporalis realis) arguit Scotus, primo, si filiatio est tantũ persona, ita quòd non potest nisi pluralificata persona pluralificari, aut hoc conuenit filiationi, vnde relatio, aut vnde relatio talis originis, non primum, vt patet, nec secundum, quia non magis repugnat vni personæ pluralitas talis relationis, quàm pluralitas originationis fundantis tales relationes, sed Christus habuit duas origines. ergo &c.

¶ Secundo, quia pater æternus habet duas reales relationes originis, scilicet ad Filium & Spiritum sanctum super vno fundamento, scilicet essentia, ergo a fortiori Filius super duo fundãta, s. duas naturas & natiuitates, habet duas filiatiões reales.

¶ Tertio, Christus habet duas operationes, ergo duas filiatiões. Probatur consequẽtia, quia relatio originis nõ magis quã opatio respicit suppositũ, quia suppositi est operari, primo Metaph.

¶ Quarto, Christus si genuisset plures filios, habuisset duas paternitates ad illos. ergo nũc habet duas filiationes propter duas natiuitates. Quinto, si filiatio tantummodo diceretur de Christo secundum rationem personalitatis æternæ sequeretur, quòd hæc esset falsa, Christus, inquantum homo, est filius. Probatur sequela, quia quod præcise Christo conuenit secundum rationẽ personalitatis æternæ, nõ dicitur de eo, inquantũ homo: propterea. n. ista est falsa, Christus, inquantum homo, est persona.

¶ Contra quintum (scilicet filiatio temporalis Christi non est relatio realis) arguit Scotus probando vltimam particulam, de qua sola est quæstio. s. q̃ sit realis. Primo, illa relatio est realis, quæ consequitur extrema ex natura extremorum sine actu intellectus, sed posita matre generante & supposito habente naturam per generationem ex natura extremorum sine actu intellectus, sequit hic filiatio, sicut ibi maternitas, ergo. Quòd si quis fingat intellectũ operari ad causandum relationem, hoc impro batur, quia si Maria genuisset purum hominem, fuisset ille vere filius relatione reali, ergo cum Christus non minus acceperit naturam a matre quàm purus homo accepisset, æque realis erit in eo relatio, sicut in puro homine fuisset.

¶ Ad hæc dubia mota, secundum ordinem dictorum in litera respondendum est, non eodem ordine, sed prout doctrinæ ordo exigit, vt prius scilicet communiora, quàm minus cõmuna tractentur, vt ex notis generibus ad species cognoscendas tranſeatur: et propterea ad dubium trigesimumtertium, quod inter illa cõmunissimum est, vtpote in cõmuni disputans de formis vnius speciei in eodem subiecto, dicendum est primo prænotando, q̃ ratio quare formas vnius speciei multiplicari in eodem dicimus impossibile, est illa radicabilis propositio peripatetica, Omnis distinctio aut est secundã formam, aut secundum quantitatẽ: de qua propositione cũ de principio indiuiduationis tractaret, diffuse dictum est: hinc enim oritur q̃ implicat dicere, formas vnius speciei duas, & apponere i eodem subiecto, quia si in eodem subiecto sunt, ergo non distinguuntur secundum quantitatem, ac per hoc cum nõ distinguantur, etiã formaliter non sunt duæ.

¶ Ad primam ergo obiectionem respondendo dicitur, quòd Maior est vniuersaliter falsa, & distinguenda propterea ad claritatẽ solutionis: potest quidem intelligi de vnitate formali vel de vnitate numerali: si de vnitate formali, transeat tamquam impertinens: si de vnitate numerali, falsa est vniuersaliter. Ratio est, quia in aliis a quantitate vnitas numeralis posterioris inhærentis dependet per se ab vnitate numerali prioris, hoc est subiecti, ita quòd licet albedo per accidens se habeat ad hoc quantũ, hæc tamen albedo, inquantum hæc, per se dependet ab hoc quanto ita quòd si hæc albedo, vt hæc, definiretur in definitione eius poneretur hoc quãtũ, quod é subiectũ, vnde cũ vnitate numerali subiecti prioris non stat pluralitas numeralis accidentis posterioris, quod secundum suam speciem non per se inhæret, quod sm vnitatem numeralẽ vẽdicat sibi per se & adæquate hoc subiectum: per se quidem, quia hoc subiectum ponetur in definitione accidentis, inquantum hoc, adæquate aũt, quia vnitas numeralis huius accidẽtis subiecti, sõli huic subiecto cõuenit, nec extra illud inueniri aut intelligi potest. Vnde probatio a simili nulla est: quoniam vnitas numeralis effectus non dependet ab vnitate numerali causæ, vt illius definitiua, sicut vnitas numeralis accidentis definienda est per hoc subiectum.

¶ Ad secundã obiectionẽ de speciebus in phãtasia, r̃ndet tripliciter. primo, q̃ nõ ꝓbat ab arguẽte esse tot eiusdẽ speciei species simul in vna phãtasia q̃ nõ possint esse ĩ diuersis organi partib⁹, præsertim cũ hmõi intentionalia entia videãtur quasi in puncto saluari, vt apparet vidẽtibus per minimũ foramen tot & multa sunt similia in phantasia, non per proprias species, sed per species aliquorum totorum, quorum illa occurrerunt vt partes. Secũdo dr negãdo, in eadẽ phãtasia inueniri plures species eiusdẽ, q̃ dr, q̃ obiecta sumuntur dupliciter. s. in esse naturæ, & sic duo alba sũt diuersa rõnum: quod sic manifestatur ab ipsis repræsentatibus. nã sicut in esse naturæ illa tm̃ dñr vnius speciei, quorum quicquid habet essentialiter vnũ, habet essentialiter aliud, ita in repræsentãdo, illa tm̃ dñr vnius speciei, quorũ quicquid repræsentat vnũ totũ illud, idẽ repsentat reliquũ: sicut si vnũ albũ videat a duobus vel pluribus, oẽs ille spẽs sunt vnius spẽi, non. n. differũt, in repræsentando, quia idẽ repræsentãt, sed solo numero differũt, quia hæc in isto, & illa in illo est: sed duorũ alborũ spẽs nõ sunt vnius spẽi, quia spẽs vnius nõ repræsentat aliud, vt patet. Vnde cũ in vna phãtasia negem⁹ plures spẽs eiusdẽ obiecti, eõsequẽter negamus plures species eiusdẽ rõnis: qm̃ vt dictum est, spẽs diuersorum indiuiduorũ sunt diuersarum specierũ, quia ipsa indiuidua diuersa, sunt diuersarum rationũ in esse sensato.

¶ Tertio dicitur, quòd sicut lumen generatum in eodẽ diaphano a secũda cãdela nõ est aliud numero a lumẽ genito a prima, sed coincidit in idẽ depẽdẽs a duob⁹, vt partialib⁹ agẽtib⁹, ita cũ i phantasiæ

phantasiæ organũ secundum eandem partem occurrit obiectum eiusdem rationis, non fit alia species, sed præexistens fit dependens a duobus partialibus, conuenientẽ anima speciẽ illã ad nouum obiectum, ita q̃ præcedẽs species perficitur & firmitate, & extensione. Hæc responsio sustinenda est ab illis, qui diuersorum indiuiduorũ nõ admitterent diuersitatẽ rationũ, esse spẽs, & in eadem parte organi recipi. Ego magis tralucor in secundam responsionem. Quæ põt confirmari, quia alia, & maiori gñe differunt species imaginæ Sortis, & Platonis, quàm differant duæ species imaginatæ Sortis: sed duæ species Sortis differunt gñe differẽtię nume rali. ergo spes Sortis & Plat. differunt differentia maiori, quam constat esse specificam.

¶ Ad primum dicitur, q̃ ex hoc q̃ relatio vna é ad plures terminos inadæquate, non sequitur eam simul esse & nõ esse, quia sequeret, si esset ad plures adæquatos, aut minus, quod non est intelligibile: sunt. n. duo inadæquati termini quasi partiales. Et propterea vno sublato, põt remanere eadẽ relatio ad aliũ, quasi partialem terminum.

¶ Ad secundum dicitur, quòd maior est vniuersaliter falsa, & distinguenda propterea ad claritatẽ solutionis: potest quidem intelligi de vnitate formali vel de vnitate numerali: si de vnitate formali, transeat tamquam impertinens: si de vnitate numerali, falsa est vniuersaliter. Ratio est, quia in aliis a quantitate vnitas numeralis posterioris inhærentis dependet per se ab vnitate numerali prioris, hoc est subiecti, ita quòd licet albedo per accidens se habeat ad hoc quantũ, hæc tamen albedo, inquantum hæc, per se dependet ab hoc quanto ita quòd si hæc albedo, vt hæc, definiretur in definitione eius poneretur hoc quãtũ, quod é subiectũ, vnde cũ vnitate numerali subiecti prioris non stat pluralitas numeralis accidentis posterioris, quod secundum suam speciem non per se inhæret, quod sm vnitatem numeralẽ vẽdicat sibi per se & adæquate hoc subiectum: per se quidem, quia hoc subiectum ponetur in definitione accidentis, inquantum hoc, adæquate aũt, quia vnitas numeralis huius accidẽtis subiecti, sõli huic subiecto cõuenit, nec extra illud inueniri aut intelligi potest. Vnde probatio a simili nulla est: quoniam vnitas numeralis effectus non dependet ab vnitate numerali causæ, vt illius definitiua, sicut vnitas numeralis accidentis definienda est per hoc subiectum.

¶ Ad secundã obiectionẽ de speciebus in phãtasia, r̃ndet tripliciter. primo, q̃ nõ ꝓbat ab arguẽte esse tot eiusdẽ species simul in vna phãtasia q̃ nõ possint esse ĩ diuersis organi partib⁹, præsertim cũ hmõi intentionalia entia videãtur quasi in puncto saluari, vt apparet vidẽtibus per minimũ foramen tot & multa sunt similia in phantasia, non per proprias species, sed per species aliquorum totorum, quorum illa occurrerunt vt partes. Secũdo dr negãdo, in eadẽ phãtasia inueniri plures species eiusdẽ, q̃ dr, q̃ obiecta sumuntur dupliciter. s. in esse naturæ, & sic duo alba sũt diuersa rõnum: quod sic manifestatur ab ipsis repræsentatibus. nã sicut in esse naturæ illa tm̃ dñr vnius speciei, quorum quicquid habet essentialiter vnũ, habet essentialiter aliud, ita in repræsentãdo, illa tm̃ dñr vnius speciei, quorũ quicquid repræsentat vnũ totũ illud, idẽ repsentat reliquũ: sicut si vnũ albũ videat a duobus vel pluribus, oẽs ille spẽs sunt vnius spẽi, non. n. differũt, in repræsentando, quia idẽ repræsentãt, sed solo numero differũt, quia hæc in isto, & illa in illo est: sed duorũ alborũ spẽs nõ sunt vnius spẽi, quia spẽs vnius nõ repræsentat aliud, vt patet. Vnde cũ in vna phãtasia negem⁹ plures spẽs eiusdẽ obiecti, eõsequẽter negamus plures species eiusdẽ rõnis: qm̃ vt dictum est, spẽs diuersorum indiuiduorũ sunt diuersarum specierũ, quia ipsa indiuidua diuersa, sunt diuersarum rationũ in esse sensato.

¶ Tertio dicitur, quòd sicut lumen generatum in eodẽ diaphano a secũda cãdela nõ est aliud numero a lumẽ genito a prima, sed coincidit in idẽ depẽdẽs a duob⁹, vt partialib⁹ agẽtib⁹, ita cũ i phantasiæ

nihil prohibet, plures tales rationes eidem inesse, sicut si aliquis est aliquorum magister in grammatica, & aliorum in logica, alia est ratio magisterii vtriusque, & ideo relationibus diuersis, vnus, & idẽ homo potest esse magister, vel diuersorum, vel eorundem, secũdum diuersas doctrinas. Contingit autem quãdoque, q̃ aliquis habet relationem ad plures secundum diuersas causas, eiusdem tamẽ speciei, sicut cum aliquis est pater diuersorum filiorum secundum diuersos generationis actus, vnde paternitas nõ põt specie differre, cum actus generationem sint idẽ specie. Et quia plures formæ eiusdem speciei non possunt simul inesse eidem subiecto, non est possibile q̃ sint plures paternitates in eo, qui est pater plurium filiorum, generatione naturali. Secus autem esset, si esset pater vnius generetione naturali, & alterius per adoptionem. Manifestum autem est, q̃ non vna & eadem natiuitate Christus est natus ex patre ab æterno, & ex matre ex tempore, nec natiuitas est vnius speciei. vnde quantum ad hoc oporteret dicere in Christo esse diuersas filiationes, vnam temporalem, & aliam æternam: sed quia subiectum filiationis non est natura, aut pars naturæ, sed solum persona vel hypostasis, in Christo autem non est hypostasis vel persona nisi æterna, nõ potest ĩ Christo esse aliqua filiatio, nisi quæ sit in hypostasi æterna. Omnis autem relatio, quæ ex tempore de deo dicitur, non ponit in ipso deo æterno aliquid secundum rem, sed secundum rationem tantum, sicut in prima parte habitũ est: et ideo filiatio, qua Christus refertur ad matrem, non potest esse realis relatio, sed solum secundum rationem. Et sic, quantũ ad aliquid vtraque opinio verum dicit. nam si attendamus ad perfectas ratiões filiationis, oportet dicere duas filiationes, secundum dualitatẽ natiuitatum. Si autem attendamus ad subiectum filiationis, q̃d non potest esse nisi suppositum æternum, non potest in Christo esse realiter, nisi filiatio æterna. Dicitur tamen relatiue filius ad matrẽ relatione, quæ cointelligitur relationi maternitatis ad Christum: sicut et deus dicitur dominus relatione, quæ cointelligit reali relationi, qua creatura subiicitur deo. Et quamuis relatio dominij nõ sit realis in deo: dicitur tamen realiter dominus ex reali subiectione creaturæ ad ipsũ. Et similiter Christus dicitur realiter filius virginis matris, ex relatiõe reali maternitatis ad Christũ.

Ad primum ergo dicitur, quòd natiuitas temporalis causaret in Christo temporalem filiationem realem, si esset ibi subiectum huiusmodi filiatiõis capax: quod quidem, esse non potest: ipsum enim suppositũ æternum potest esse susceptiuũ relationis temporalis, vt dictũ est. Nec põt dici q̃ sit susceptiuum filiationis tẽporalis rõne humanæ naturæ, sicut etiã, & tẽpo

Pap. q. 13 artic. 7.

dem subiecto permanente. Possunt enim successiuæ generatiões actiue multiplicari, & tamen permanentia cõsequentia oportet in identitatẽ cedere, propter identitatem subiecti non compatientis pmanentiũ numeralẽ distinctionem in se vno.

¶ Ad quartum dubiũ de proprio filiationis subiecto dr, q̃ filiatio nec ex eo q̃ relatio, nec ex eo q̃ relatio originis, habet q̃ non pluralificetur nisi pluralificata persona, sed hoc habet ex eo q̃ sola persona capax est filiationis, sicut & paternitatis nulla. n. natura, nulla pars naturæ aut personæ capax est paternitatis aut filiationis, vt patet ex eo q̃ nihil horũ põt dici pater, vel filius. Vnde patet, q̃ non est ad propositũ pluralitas relationũ originis in Patre æterno, nec pluralitas generationũ: quoniã gñatio é subiective in parte naturæ, hoc est materia. Filiatio aũt immediate é in persona, alioquin illud mẽbrũ posset dici filius: sicut superficies dicitur alba, quia mediat inter subiectũ & albedinẽ, & sic de aliis. Et p hoc patet respõsio ad 3ẽm, qm̃ nõ ex parte fundamẽtali, sed subiecti puenit, q̃ ista filiatio temporalis nõ est realis.

¶ Ad tertium negatur sequela, ad probationẽ dicitur, quòd aliter operatio & aliter filiatio est suppositi. nam filiatio est suppositi vt subiecti immediati, operatio autem est suppositi mediante natura & potentia & subiecto, vt patet.

¶ Ad quartum dicitur, quòd si Christus genuisset, nullam paternitatẽ realẽ ex suo genuisse acquisiuisset: quia paternitas est subiective immediate in persona, nõ minus quàm filiatio.

¶ Ad quintũ dr, q̃ antecedẽs põt habere duos sẽsus, put ly secũ

In corp. ar.

* alias ut relatio absolute aut ut relationes.

a. d. 3. ortho. fi. cap. 13. in med.

P. p. q. 40. ar. 2, 3 & 4.

dum rationem personalitatis æternæ, dupliciter teneri potest. Primo reduplicative, & tunc conceditur totum, vtpote impertinens, quia antecedens nō est nostrum, & est falsum, quia Christo cōuenit esse filium hominis, non secundum rationē personalitatis æternæ, hoc est, non ex hoc ꝙ est persona æterna. Secūdo, potest teneri specificative, & sic antecedens quidem est nostrum & verum, sed consequentia nihil valet, quia procedit secundū primum sē sum. Constat enim, quòd omnia personalia siue humana, siue diuina conueniunt Christo secūdum rationem personalitatis æternæ, si ly secūdum, teneē specificative. Christus enim secūdum suam personam est hic homo & filius hominis, vt patet.

¶ Ad quintum dubiū de realitate filiationis temporalis in Christo, dicit negādo maiorē, qm̄ oportet addere quòd supposituē sit capax nouæ filiationis realis, propter excellentiā liquidē personæ Christi prouenit, quòd nō consurgat in eo filiatio realis noua. Nec oportet fingere intellectū cooperātē filiationē realē, sed ad filiationem ratio nis nō fingitur, sed necessario concurrit cointellecta filiatio ad maternitatē. Et cum dicitur, Si Maria genuisset purum hominē, &c. ergo non gatur sequela, quia in puro homine fuisse persona capax filiatiōis realis nouæ: in Christo aūt licet æque acceperit naturam a matre, non tamen est æque subiectū filiationis, quia nō est i Christo supposituē capax filiationis realis nouæ, ob defectū subiecti ꝓp excellētiā suppositi vt. n. 1 litera dicitur, oīa requisita ad filiationē realē inueniūtur in Christo nato, excepto subiecto, ꝙ quia persona est, & illa ē deus, ideo subiectū realis filiatiōis nouæ esse non pōt: cum quibus tñ tene, ꝙ Christus refertur ad matrē reali relatione causari ad causam, & similis ad simile, & sic de aliis relationibus realibus, quæ non immediate sunt in supposito subiective.

¶ In respōsione ad vltimum nota duo. primo, ꝙ de vnitate specifica, & non de vnitate numerali est sermo in litera dicente, In omnibus trahentibus nauem est vna relatio, nam specificæ diuersitati paternitatis & maternitatis, quia sunt diuersa ratione principia, contra ponitur vnitas eadem ratione principiantium tractum nauis. Et veritas est, quòd multi trahentes nauem multis actionibus, vnum passiue nauis tractum inferunt: quilibet enim sua propria actione concurrit. Et propterea multis relationibus solo modo differentibus referuntur ad nauem, quæ trahitur: quilibet enim sua propria relatione consequente ad propriam actionem refertur, quamuis nauis, quia vno numero motu trahitur, vna relatione numero ad omnes trahentes referatur. Nota secundo, quòd filiatiō singulorum hominum dicitur vna secundum rē, & duplex secūdum rationem, secundū duos respectus intellect⁹, in hoc sensu, ꝙ sicut albedo vna secūdum rem est multiplex secundum rationem, puta vt visibilis, vt terminativa alterationis, vt extremitas perspicui, &c. ita filiatio Socratis ē vna res respectū una, & multiplex secundum multas rationes respectiuas, ita ꝙ intellectus nō facit in illa filiatione respectū ad patrem aut ad matrē, sed facit distinctionem rationis in illo uno respectu secundum rem, dum comprehendit illū vt respōdet patri, & iterum vt respondet matri.

ref. 46.a. 1. Et 2. co. 60. 3.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum sextum.*

q.28.a.2.

TItulus clarus est.

¶ In corpore quæstionis. primo ostenditur quòd Christus moriendo destruxit mortem nostram, ita suo dolore nos a doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore, sed dolor parientis matris non pertinebat ad Christum, qui pro peccatis nostris satisfacere veniebat, & ideo non oportuit; quòd mater eius pareret cum dolore.

Ad 1m dicendum, quòd sicut Christus moriendo destruxit mortem nostram, ita suo dolore nos a doloribus liberauit: & ideo mori voluit cum dolore, sed dolor parientis matris non pertinebat ad Christum, qui pro peccatis nostris satisfacere veniebat, & ideo non oportuit; quòd mater eius pareret cum dolore.

Ad 2m dicendum, quòd beata Virgo ipsum puerum, quem pepererat, pannis inuoluit, & posuit in præsepio. Et ex hoc ostenditur narratio illius libri, qui est apocryphus, esse falsa. Vnde Hieron. dicit contra Eluidiū: Nulla ibi obstetrix, nulla mulierculārū sedulitas interceſſit: & mater & obstetrix fuit. Pannis, inquit, inuoluit infantem, & posuit in præsepio: quæ sentētia apocryphorum deliramēta conuincit,

Articvlvs vii.

Vtrum Christus debuerit in Bethleem nasci.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit in Bethleem nasci. Dicitur. n. Isa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem: sed Christus est vere verbum Dei. ergo de Hierusalem debuit prodire in mundum.

¶ 2 Præt. Matth. 2. dicitur scriptum esse de Christo, quòd Nazarenus vocabitur, quod sumitur ex eo qd scribitur Isa. 11. Flos de radice eius ascēdet. Nazareth enim flos interpretatur: sed maxime aliquis denominatur a loco suæ natiuitatis. ergo videtur ꝙ in Nazareth nasci debuerit, vbi etiam fuit conceptus & nutritus.

¶ 3 Præ. Ad hoc dominus natus est in mundo, vt veritatis fidem annūtiaret, secundum illud Ioan. 18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: sed hoc facilius fieri potuisset, si natus fuisset in ciuitate romana, quæ tunc dominatū orbis habebat. Vnde & Paulus Romanis scribens dicit Roman. 1. Fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. ergo videtur, quòd nō debuerit in Bethleem nasci.

Sed contra est, quod dicitur Michææ. 5. Et tu Bethleem Ephrata, paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israel.

A Respon. Dicendum, ꝙ Christus in Bethleem nasci voluit duplici ratione. Primo quidem, quia factus est ex semine Dauid secūdū carnē, vt dicitur Roma. 1. Cui etiā facta fuerat repromissio specialis de Christo, secundum illud 2. Reg. 23. Dixit vir cui constitutū est de Chīo dei Iacob. & ideo in Bethleē, de qua natus fuit Dauid, nasci voluit, vt ex ipso loco natiuitatis, promissio ei facta impleta ostenderetur, & hoc designat Euangelista dicens, Eo quòd esset de domo & familia Dauid. Secundo, quia (vt Greg. dicit in Homi.*) Bethleem domus panis interpretatur. Ipse autē Christus est qui ait, Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi.

Homi.8. in euang. non longe a pricipio.

Ad primvm ergo dicēdū, ꝙ sicut Dauid in Bethleē natus est, ita etiam Hierusalem elegit, vt in ea sedem regni constitueret, & templū dei ibi ædificaret, & sic Hierusalē B elegit, vt esset ciuitas simul regalis & sacerdotalis. Sacerdotium autē Christi & eius regnum, præcipue consumatum est in eius passione, & ideo cōuenienter Bethleem elegit natiuitati, Hierusalem vero passioni. Similiter etiam per hoc hominum gloriam cōfutauit, qui gloriātur de hoc, ꝙ ex ciuitatibus nobilibus originē ducunt, in quibus etiam præcipue volunt honorari. Christus autem econuerso, in ciuitate ignobili nasci voluit, & in ciuitate nobili pati opprobrium.

C

D

Ad 2m dicendum, quòd Christus florere voluit secundum virtuosam conuersationem, non secūdum carnis originem. & ideo in ciuitate Nazareth educari voluit & nutriri, in Bethleem autem voluit quasi peregre nasci: quia, vt Greg.* dicit, per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur: non secūdum potestatem, sed secundum naturam. Et etiam (vt Beda † dicit) in diuersorio loco egebat, vt nobis multas mansiones in domo Patris sui præparet.

Homi.8. in euang. non remote a princ.

† Cap.2. in Luc. super illud, Et reclinauit eū i præsepio, est ca.5. secundum ordi. Bed. tom.2.

E

Ad 3m dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, Si maximam Romam elegisset ciuitatem, propter potentiam ciuium, mutationē orbis terrarum putarent, si filius fuisset Imperatoris, potestatiui tilitatem ascriberent: sed vt diuinitas cognosceretur orbem transformasse terrarū pauperculam elegit matrē, & pauperiorem patriam. Elegit autem deus infirma mundi, vt cōfundat fortia, sicut dicit 1. ad Corinth. 1. Et ideo, vt suam potestatem magis

litera ratio ex parte prophetiæ impletę.

¶ In respōsione ad secundum, nota ꝙ ad literam ideo in diuersorio nasci elegit Christus, vt sacramentum virginei partus occultum absque matris consanguineārumq; nota maneret. Si enim in ciuitate peperisset, oportuisset obstetricem vocare & cōsanguineas, & sic aut virginitas matris fuisset manifestata, aut sepelhēsa mater fuisset, quòd non vocasset, immo forores eius obstetricem etiam ad inuitam matrem conuocassent. Nec obstat ꝙ in Bethleem natus dicitur, quoniā Bethleem appellatione veniunt etiam suburbanæ domus. In cuius signū Herodes audito quòd in Bethleem nasceretur, iussit occidi in Bethleem, & in omnibus finibus eī⁹ infantes, intelligens per locum natiuitatis Christi, totum in fra fines Bethleem. Suauiter ergo omnia diuina disposuit sapientia, dum nasci in diuersorio elegit, ubi nulli⁹ cura uel incuria censorem haberet, ubi & a Magis adorandus erat absque arbitris ciuibus. f. admiranti bus eorū ingressum, absque indice in domum Ioseph, propter quod diuersorium hoc, non intra ciuitatem, sed extra uidetur fuisse, ut ipsum diuersorii nomen sonat. nā si intus fuisset, potuissent Herodi testificari multi, qua Magi in Bethleem ingressi essent &c. sed ubi per uiam in diuersoria domo celebrata est adoratio, latuit ipsa adoratio.

¶ In respōsione ad tertium, nota quòd ipse Christus Romæ caput Ecclesiæ suæ statuit, non solum ratione communi, quia facta Apostolorū sunt facta Christi, iuxta illud, sine me nihil potestis facere, sed quia uolenti Petro ex Roma recedere, sicut olim ex Antiochia

Universidad de Deusto
Biblioteca

chias recesserat, ipse Christi Dei thronus ibi vt requiesceret, & Roma sedes apostolica stabilitaret, dū dixit, Veniō Romam iterum crucifigi. Petrus enim alibi legitur, nō Romæ, ieiunio loco illo vbi postremo sedisse fertur, caput Ecclesiæ fuisse. Et sicut nūc non Antiochena, sed Romana ecclesia caput est, quia Romanus pontifex successor est Petri, sic militer in illo casu, non Romanus, sed ille alterius loci Pōtifex successor fuisset Petri, ac Christi vicarius. Ipse ergo Chīs præcipiēdo regressum, & crucem, Romę statuit caput Ecclesiæ. quocirca non potest humana auctoritate mutari, & fieri vt alius quā successor Petri Romanus Pontifex sit caput Ecclesiæ.

¶ *Super Quæstionis vigesimæquintæ Articulum octauum.*

TIrulus clarus. ¶ In corpore vnica est conclusio. Christus conuenientissimo tempore est natus. probatur: Christus tamquam dominus & conditor omnium temporum, elegit sibi tēpus, quo nasceretur. ergo conuenientissimo tēpore natus est. Antecedens manifestatur dupliciter, primo, ex differētia inter Christum, & alios homines. Secūdo, ex humili, quia elegit sibi & locum & mattrem. Consequentia probatur, quia quæ a Deo sūt ordinata sunt, & cōuenienter dispōsita. Vbi nota, quòd pia inferitur quam probetur, propter materiam & eius claritatem probatur enim quòd cōuenienti tēpore, infertur autē, quòd conuenientissimo tempore: quia si omnia a Deo sunt conuenienter dispositā, ea, quæ sunt circa propriam ipsius Dei psonā, oportet conuenientissime esse dispōsita. sit hoc clarum erat, quia de ipso Christo est sermo in conclusione.

ostenderet in ipsa Roma, quæ caput mundi erat, etiam caput Ecclesiæ suæ statuit, in signum perfectæ victoriæ, ut exinde fides dimanaret ad vniuersum mundum, secundum illud Isa. 26. Ciuitatem sublimem humiliabit, & cōculcabit eā pes pauperis, scilicet Christi, gressus egenorum, idest, Apostolorum Petri & Pauli.

ARTICVLVS. VIII.

Vtrum Christus fuerit tempore congruo natus.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus non fuerit congruo tpe natus. Ad hoc n. Christus venerat, vt suos in libertatem reuocaret. Natus est autem tempore seruitutis, quo totus orbis præcepto Augusti describitur, quasi tributarius factus, vt habetur Luc. 2. ergo videtur q̄ nō congruo tēpore Christus fuerit natus. ¶ 2 Præt. Promissiones de Christo nascituro gentibus nō fuerant factę, secundum illud Roma. 9. Quorū sunt promissa: sed Christus natus est tempore, quo rex alienigena dominabatur: sicut patet Mat. 2. Cum natus esset Iesus in diebus Herodis, regis. ergo videtur q̄ non fuerit congruo tempore natus.

¶ 3 Præt. Tempus præsentiæ Christi in mūdo dici comparatur, propter id, quòd ipse est lux mundi: vnde ipse dicit Ioan. 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me, donec dies est: sed in æstate sunt dies longiores, q̄ in hyeme. ergo cū natus fuerit in profundo hyemis. i. 8. Calendas Ian. videtur quòd non fuerit conuenienti tēpore natus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factū sub lege.

RESPON. Dicendum, quòd hæc est differentia inter Christum & alios homines, quòd alij homines nascuntur subiecti necessitati temporis: Christus autē tamquā dominus & cōditor omnium temporum elegit sibi tempus, in quo nasceretur, sicut & mattrem & locum. Et quia quæ a Deo sunt, ordinata sunt, & conuenienter disposita, consequens est, quòd conuenientissimo tempore Christus nasceretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ Christus venerat nos in statum libertatis reducere de statu seruitutis. Et ideo sicut mortalitatem nostram suscepit, vt nos ad vitam reduceret, ita (vt Beda dicit*) eo tempore dignatus est incarnari, quo mox natus, censu* Cæsaris ascriberetur, atque ob nostri liberationem ipse seruitio subderetur. Tempore etiam illo, quo totus orbis sub vno principe viuebat, maxima pax fuit in mundo, & ideo decebat, vt illo tempore Christus nasceretur, qui est pax nostra faciens vtraque vnum, vt dicitur Ephes. 2. Vnde Hiero.* dicit super Isa. Veteres si reuoluamus historias, inuenietis vique ad vigesimum octauum annum Cæsaris Augusti, in toto orbe terrarum fuisse discordiam: orto autem Domino, omnia bella cessauerunt, secundum illud Isa. 2. Non leuabit gens cōtra gentem gladium. Congruebat etiā, vt in illo tempore, quo vnus princeps dominabatur in mundo, Christus nasceretur, qui venerat congregare suos in vnum, vt esset vnum ouile & vnus pastor, vt dicitur Ioan. 10.

AD 2^m dicendum, quòd ideo Christus, regis alienigenæ tempore nasci voluit, vt impleretur prophetia Iacob dicentis Gene. penulti. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est: quia vt Chryso.* dicit super Mat. quandiu iudaica gens sub iudaicis regibus, iquis peccatoribus, tenebatur, prophetæ mittebantur ad remedium eius: nunc autem quando lex Dei, sub potestate regis iniqui tenebatur, nascitur Christus: quia magna & desperabilis infirmitas, medicū atrociorem quærebat.

AD 3^m dicendum, quòd sicut dicitur in lib. † de q. vet. & noui Testa. tunc Christus nasci voluit, quando lux diei crementum incipit accipere, vt ostenderetur, quòd ipse venerat, vt homines crescerent in lucem diuinam, secundum illud Luc. 1. Illuminare his qui in tenebris, & vmbra mortis sedent. Similiter etiam asperitatem hyemis elegit ad natiuitatē, vt ex tunc carnis afflictionem patereturpro nobis.

Inf. q. 39. a. 2. ad 3.

Sup. illud Luc. 2. vt describeretur Maria &c. secundum ordinem Romanum. alias cēsum.

Sup. illud Esa. 2. Non leuabit gens contra gentem, &c. 5.

Hom. 8. Mat. Ep. Tp. nō legit a principio.

In lib. 83 octoginta, Qu. 31. Aug.

QVAESTIO XXXVI.

De manifestatione Christi nati, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de manifestatiōe Christi nati.

Et circa hoc quærūtur octo.

¶ Primo, Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

¶ Secundo, Vtrum debuerit aliquibus manifestari.

¶ Tertio, Quibus manifestari debuerit.

¶ Quarto, Vtrum debuerit ipse se manifestare, vel potius manifestari per alios.

¶ Quinto, Per quæ alia manifestari debuerit.

¶ Sexto, De ordine manifestationis.

¶ Septimo, De stella per quam manifestata fuit eius natiuitas.

¶ Octauo, De veneratione Magorum, qui per stellam, Christi natiuitatem cognouerunt.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum primum.*

TIrulus clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Natiuitas Christi debuit esse communiter omnibus manifesta. Probatur tripliciter. primo ex mysterio passionis impiendo. secundo, ex fidei merito. tertio ex humanitatis assumptæ testificanda veritate. ¶ Clarus: sunt omnia, nisi quòd secunda ratio non cāret scrupulo: quia aut est sermo de Christi natiuitatis manifestatione per visionē, aut per attestationē. Si est sermo de manifestatione per visionem, tolleret q̄ cuilibet meritum fidei: quia tolleretur ipsa fides respectu vilis: nemo enim credit quod videt. Sed huic sensui obstat quia manifestatio negata omnibus est

est facta quibusdam, puta, pastoribus & magis, quibus non per visionem, sed per attestationem angelorum & stellæ manifestata est Christi natiuitas. Si vero est sermo de manifestatione per attestationem, non sequitur quòd tollatur meritum fidei: & falso in litera diceretur, si manifestis indiciis, Christo nascēte, eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei. Vnde & magis manifestis indiciis natiuitas Christi apparuit & tamen nō erat rō fidei ablata respectu natiuitatis Christi. ¶ Ad hoc dicitur, quòd sermo literæ est de manifestatione tali, qualis facta est Pastoribus, Magis, Simeoni & Annę. Et Pastoribꝰ qui dem & Magis, nullam constat manifestationē factam nisi attestationē: Angeli enim testificati sunt ad pastores, & stella ad magos. Simeō aūt & Annæ qualis fuerit reuelatio facta, (an scilicet testificatiua tantum, an illuminatiua advidědū) licet in Euāgelio nō scribatur: ex ipso tamen infinuari videt, q̄ testificatiua tm fuerit: qñ vltra p̄missionem Christi domini, inspiratio describitur ipulsiua ad videndum corporalibus oculis Christū, dū dicitur quòd Simeō in Spiritu venit in templū, & mi nꝰ de Anna dicitur, vt patet in textu, euangelij. ¶ Et propterea in cōclusione ultius articuli sermo est de manifestatiōe per attestationem talē, qualis facta creditur pastoribꝰ, magis, Simeoni & Annæ intēditque Auctor, q̄ non debuit Christi natiuitas, manifestari sic omnibus. Et secūda ratio non tēdit ad hoc, q̄ talis mānifestatio abstulisset fidē: sed ad hoc, quòd talis manifestatio minuisset meritū fidei: sic enī i litera dicitur, quia hoc diminuisset meritum fidei, probatur autem in litera, quòd talis manifestatio facta omnibꝰ diminuisset meritū fidei, ex hoc quòd manifestatio faciens euidentiam tollit totaliter fidem: tāquam si dixisset, signū q̄ talis manifestatio minueret fidem est, quia si manifestatio creuisset vsq; ad euidētiam, tolleret totaliter fidē: hoc. n. ostendit manifestationē talē esse propinquā manifestatio ni euidentiæ, ac per hoc diminuentem meritū fidei, vtpote propinquam tollenti totaliter fidem: propinquum. n. calido est tepidum. Vnde in illa conditionali, Si manifestis indiciis Christo

Inf. q. 39. a. 2. ad 3.

ARTICVLVS I.

Vtrum natiuitas Christi debuerit esse omnibus manifesta.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta. Impletio enim, promissioni debet respōdere: sed de promissione aduētus Christi dicitur in Psal. 49. Deus manifeste veniet. Venit autē per carnis natiuitatem. ergo videtur, quòd eius natiuitas debuerit esse toti mundo manifesta.

¶ 2 Præt. Primæ ad Tim. 1. dicitur, Christus in hunc mundum venit peccatores saluos facere: sed hoc non fit, nisi inquantum eis gratia Christi manifestatur, secundum illud Tit. 2. Apparuit gratia Dei & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegātes impietatem & sęcularia desideria, sobrie, & pie, & iuste viuamus in hoc sæculo. ergo videtur quòd Christi natiuitas debuerit esse omnibus manifesta.

¶ 3 Præt. Deus super omnia pronior est ad miserendum, secundū illud Psal. 144. Miserationes eius super omnia opera eius: sed in secundo aduētu, quo iustitias iudicabit, veniet omnibus manifestus, secundū illud Matth. 24. Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit aduentus Filij hominis. ergo multo magis primus, quo natus est in mundo, secundum carnem, debuit esse omnibus manifestus.

SED CONTRA est, q̄ dicitur Isa. 45. Vere tu es Deꝰ absconditus, sanctus israel saluator. Et Isa. 53. Quasi absconditꝰ est vultꝰ eiꝰ & despectꝰ.

RESPON. Dicendum, quòd natiuitas Christi non debuit esse communiter omnibus manifesta. Primo quidem, quia per hoc impedita fuisset humana redemptio, quæ per crucem eius peracta est: quia, vt dicit 1. ad Corinth. 2. Si cognouissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent. Secundo, quia hoc diminuisset meritū fidei, per quam venerat homines iustificare, secundum illud Roma. 3. Iustitia Dei, per fidem Iesu Christi. Si enim manifestis indicijs Christo nascente eius natiuitas omnibus appareret, iam tolleretur ratio fidei, quæ est argumentum non apparentiū, vt dicitur Heb. 11. Tertio, quia per hoc veniſſet in dubium veritas humanitatis ipsius, vnde Aug.* dicit in Epistola ad Volusianum, Si nullas ex paruulo in iuuentutem mutaret ætates, nullos cibos, nullos caperet somnos, nonne opinionē confirmaret erroris, nec hominem verū nullo modo suscepisse crederetur, & dū oīa mirabiliter facit, auferret qd misericorditer fecit?

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ auctoritas illa intelligitur de aduentu Christi ad iudicium, secundum quòd glossa ibidem exponit.

AD 2^m dicendum, q̄ de gratia Dei saluatoris erudiendi erant omnes homines ad salutem, non in principio natiuitatis eius: sed postea tempore procedente, postquā operatus est salutem in medio terræ. Vnde post passionem & resurrectionem suam dicit discipulis suis Mat. vlt. Euntes docete oēs gētes.

AD 3^m dicendum, quòd ad iudicium requiritur quòd auctoritas iudicis cognoscatur, & ppter hoc oportet, quòd aduentus Christi ad iudicium sit manifestus: sed primus aduentus fuit ad omnium salutem, quæ est per fidem, quæ quidem est de non apparentibus. & ideo primus Christi aduentus debuit esse occultus.

ARTICVLVS II.

Vtrum natiuitas Christi debuerit aliquibus manifestari.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd natiuitas Christi nulli debuerit manifestari: quia vt dictum est*, hoc erat congruum humanæ saluti, vt primus Christi aduentus esset occultus: sed Christus venerat, vt omnes saluaret, secūdum illud 1. ad Timoth. 4. Qui est saluator omnium, maxime fidelium. Cū hoc quoq; stat q̄ licet etiam nihil meretentur credendo natiuitatē Christi, puta, si vidissent: attamen multo plus meruissent amando, q̄ alii credendo & amando, propter maiorem dilectionē ex visu, quàm ex fide productam.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum secundum.*

TIrulus clarus est.

¶ In corpore vna cōclusio: Natiuitas Christi debuit quibusdam

Est epist. 3. non multū remote ante medium, tom. 2.

Ar. præced. ad 3. argu.

Universidad de Navarra Biblioteca

busſtam manifeſtari. Probatur. Ad diuinæ ſapientiæ ordinẽ pertinet, vt dei dona & ſecreta non æqualiter ad omnes, ſed immediate ad quoſdam & per eos ad alios deriuẽtur. ergo in myſterio natiuitatis hoc debuit obſeruari. Antecedens declaratur ex auctoritate Actuũ. 10. de myſterio reſurrectiõis Chriſti. Conſequentia probatur ex auctoritate ad Rom. 13. Omnia ex ſe & antedictis ſunt clara.

¶ In reſpõſione ad tertium, de morte innocentium ab Herode, habes etiã gẽtilium teſtimonũ. Macrobius enim in Saturnalibus narrat Auguſtũ audita talium nece, dixiſſe. Mallem porcus, q̃ filius fuiſſe Herodis: fuit enim etiã vnus infans Herodis ſilio cũ aliis interfectus: porcos autem Iudæi nõ interficiũt, quia non veſcuntur carne ſuilla. Eſt.n. hoc velut teſtimonium ab hoſtibus de aduẽtu Magorũ ad quærendum Chriſtum natum.

lium. ergo natiuitas Chriſti nulli debuit manifeſtari.

¶ 2 Præt. Ante natiuitatem Chriſti, manifeſtata erat beatæ Virgini & Ioſeph futura Chriſti natiuitas. nõ ergo erat neceſſarium Chriſto nato, eandem alijs manifeſtari.

¶ 3 Præt. Nullus ſapiens manifeſtat id, ex quo turbatio naſcitur, & detrimentum aliorum: ſed manifeſtata Chriſti natiuitate, ſubſecuta eſt turbatio: dicitur enim Mat. 2. q̃ audiens Herodes Chriſti natiuitatẽ, turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum illo. Ceſſit etiam hoc in detrimentum aliorum, quia ex hac occaſione, Herodes occidit pueros in Bethleem, & in omnibus finibus eius, a bimatu, & infra. ergo videtur quòd nõ fuerit conueniẽs Chriſti natiuitatem, aliquibus manifeſtari.

SED CONTRA eſt, q̃ Chriſti natiuitas nulli fuiſſet proficua, ſi omnibus eſſet occulta: ſed oportebat Chriſti natiuitatem eſſe proficuam: alioquin fruſtra natus fuiſſet. ergo videtur q̃ aliquibus manifeſtari debuerit Chriſti natiuitas.

RESPON. Dcendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit Roma. 13. Quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt. Pertinet autem ad diuinæ ſapiẽtiæ ordinẽ, vt Dei dona, & ſecreta ſapientiæ eius, non æqualiter ad omnes, ſed immediate ad quoſdam perueniãt & per eos ad alios deriuentur. Vnde & quantum ad reſurrectionis myſterium, dicitur Act. 10. quòd deus dedit Chriſtum reſurgentem manifeſtum fieri non omni populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo. unde & hoc etiam debuit circa ipſius natiuitatem obſeruari, vt non omnibus Chriſtus manifeſtaret, ſed q̃buſdã, p̃ quos poſſet ad alios deuenire.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ſicut fuiſſet in p̃iudicium ſalutis humanæ, ſi omnibus hominibus dei natiuitas innotuiſſet, ita etiã, et ſi nulli nota fuiſſet. Vtroque enim modo tollitur fides: tam.ſ. per hoc quòd aliquid eſt totaliter manifeſtum, quàm etiam per hoc, quòd a nullo cognoſcitur, a quo poſſit teſtimonium audiri: Fides enim eſt ex auditu, vt dicitur Rom. 10.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Maria & Ioſeph inſtruẽdi erant de Chriſti natiuitate antequam naſceretur: quia ad eos pertinebat reuerẽtiam exhibere proli cõceptæ in vtero, & etiam obſequi naſciturę. Eorum autem teſtimonium propter hoc, quòd erat domeſticũ, fuiſſet habitum ſuſpectum circa magnificentiã Chriſti, & ideo oportuit vt alijs manifeſtaretur extraneis, quorum teſtimonium ſuſpectum eſſe non poſſet.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ipſa turbatio ſubſecuta ex natiuitate Chriſti manifeſtata, congruebat Chriſti natiuitati. primo quidem, quia per hoc manifeſtatur cæleſtis Chriſti dignitas. Vnde Grego. dicit in* Homi. Cæli rege nato, rex terræ turbatus eſt: quia nimirum terrena altitudo confunditur, cum celſitudo cæleſtis aperitur. Secundo, quia per hoc figurabatur iudiciaria Chriſti poteſtas. Vnde Aug.† dicit in quodam ſermone Epiphaniæ, Quid erit tribunal iudicantis, quã do ſuperbos reges cuna terrebat infantis? Tertio, qa per hoc figurabatur deiectio regni diaboli, quia vt Leo Papa dicit in ſermone Epiphaniæ*, Non tantum Herodes in ſemetipſo turbabatur, quãtum diabolus in Herode: Herodes enim terrenum hominẽ æſtimabat, ſed diabolus Deum, & vterque regni ſui ſucceſſorem timebat, diabolus cæleſtem, ſed Herodes terrenum. Superflue tamen, quia Chriſtus non veneratur regnum in terra habere. Vnde Leo † Papa dicit, Herodi loquens. Non capit Chriſtum regia tua: nec mũdi dominus, poteſtatis tuæ ſceptri eſt contentus anguſtijs. Quòd autem Iudæi turbabantur, qui tamen magis gaudere debuerant, aut hoc eſt, quia, vt Chryſoſt.* dicit, de aduentu iuſti non poterant gaudere iniqui, aut volentes fauere Herodi, quem timebant: populus enim plus iuſto fauet eis, quos crudeles ſuſtinet. Quòd autem pueri ab Herode ſunt interfecti, non ceſſit in eorum detrimentum, ſed in eorum profectum. Dicit enim Auguſtinus in ſermone quodam de Epiphania: Abſit, vt ad liberandos homines chriſtus veniens, de illorum præmio, qui pro eo interficiuntur, nihil egerit, qui pendens in ligno, pro eis a quibus interficiebatur, orauit.

Homil. 10. in Euange. in prin.

In ſerm. 4. qui eſt 30. i ordine au te medium to. 10.

Id formali ter habet Chryſ. Homi. 2. Matt. ante mediũ in opere im perfecto, to. 2.

In ſerm. 4. de Epipha. inter princ. & medium.

Homi. 2. in Mat. loquere impedito ſuper id, quod Herodes turbat' eſt tom. 3.

ARTICVLVS III.

¶ Super Quæſtionis trigeſimæſexte Articulum tertium.

Vtrum ſint conuenienter electi illi, quibus eſt chriſti natiuitas manifeſtata.

AD TERTIVM ſic proceditur. Videtur q̃ non ſint conueniẽter electi illi, quibus eſt chriſti natiuitas manifeſtata. Dominus enĩ Mat. 10. mãdauit diſcipulis, In viã gẽtium ne abieritis, vt.ſ. prius manifeſtaretur iudæis q̃ gentibus. ergo videtur q̃ multo minus a principio fuerit reuelanda chriſti natiuitas gentilibus, qui ab oriẽte venerunt, vt habetur Matthæi 2.

¶ 2 Præt. Manifeſtatio diuinæ veritatis præcipue debet fieri ad dei amicos, ſecũdum illud Iob. 36. Annuntiat de ea amico ſuo: ſed Magi videntur eſſe Dei inimici: dicitur enim Leuit. 19. Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid ſciſcitemini. non ergo debuit chriſti natiuitas Magis manifeſtari.

¶ 3 Præt. chriſtus venerat totũ mũdum a poteſtate diaboli liberare, vnde dicitur Malach. 1. Ab ortu ſolis vſq; ad occaſum, magnũ eſt nomen meũ in gentibus. nõ ergo ſolũ in oriẽte poſitis debuit manifeſtari, ſed etiam vbiq; terrarum.

¶ 4 Præt. Omnia ſacramenta veteris legis erant chriſti figura: ſed ſacramenta veteris legis diſpenſabãtur per miniſterium ſacerdotum legalium. ergo videtur quòd magis debuerit chriſti natiuitas manifeſtari ſacerdotibus in tẽplo, quàm paſtoribus in agro.

TItulus clarus. ¶ In corpore vnica eſt concluſio ſubintellecta, Cõuenienter electi ſunt illi, quibus eſt Chriſti natiuitas manifeſtata. Probatur, Status futura per Chriſtum ad omnem hominum diuerſitatẽ ptinebat. ergo Chriſtus natus omnibus conditionibus hominum eſt conuenienter manifeſtatus. ergo Paſtoribꝰ, Magis, Simeoni, & Annæ conueniẽter. Antecedens probatur ex auctoritate Apoſtoli. Conſequẽtia probatur, quia hoc .ſ. ſalus tot diuerſorum, in Chriſti natiuitate debuit præfigurari, vt nulla hominum conditio a Chriſti ſalute excluderetur. Secunda vero cõſequẽtia declaratur, ex ſex diuerſitatibꝰ iter illos inuentis: prima inter iudæos & gentiles: ſecunda inter propinquos & diſtãtes: tertia inter ſapiẽtes & ſimplices: quarta inter potentes & viles: quinta inter peccatores & iuſtos: ſexta iter mares & feminas. Omnia clara ſunt. ¶ Se-

¶ Præt. Chriſtus ex virgine matre natus eſt, & ætate parvulus erat. Conueniẽtius igitur videtur fuiſſe, q̃ Chriſtus manifeſtaretur iuuenibus & virginibus, q̃ ſenib* & cõiugatis, vel viduis, ſicut Simeoni & Annæ.

SED CONTRA eſt, q̃ dicitur Ioan. 13. Ego ſcio quos elegerim: quæ autem fiunt ſecundũ Dei ſapientiam, conuenienter fiunt. ergo conuenienter ſunt electi illi, quibus eſt manifeſtata Chriſti natiuitas.

RESPON. Dicendum, q̃ ſalus, quæ erat futura per Chriſtum, ad omnem diuerſitatem hominum pertinebat: quia ſicut dicitur Col. 3. In Chriſto Ieſu non eſt maſculus & femina, gentilis & iudæus, ſeruus & liber, & ſic de alijs huiuſmodi. Et vt hoc in ipſa Chriſti natiuitate præfiguraretur, omnibus conditionibus hominum eſt manifeſtatus: quia vt Augu.* dicit in ſermone de Epiphania, Paſtores fuerunt iſraelitæ, Magi gentiles, illi prope, iſti longe, vtique tamen ad angularem lapidem cõcurrerunt. Fuit etiã inter eos alia diuerſitas: nam Magi fuerunt ſapientes & potentes: Paſtores autem ſimplices & viles. Manifeſtatus etiam eſt iuſtis, Simeoni & Annæ, & peccatoribus. ſ. Magis: manifeſtatus eſt etiam & viris* & mulieribus, vt per hoc oſtenderetur, nullam conditionem hominum excludi a Chriſti ſalute.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa manifeſtatio natiuitatis Chriſti, fuit quædam prælibatio plenæ manifeſtationis, quæ erat futura. & ſicut in ſecunda manifeſtatione, primo annuntiata eſt gratia Chriſti per Chriſtum & eius apoſtolos iudæis, & poſtea gentilibus, ita ad Chriſtum primo, peruenerunt Paſtores, qui erant primitiæ iudæorum, tamquàm prope exiſtentes, & poſtea venerunt Magi a remotis, qui fuerunt primitiæ gentium, vt Augu.* dicit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd (ſicut Aug. dicit † in ſermo. de Epipha.) Sicut prævalet imperitia in ruſticitate paſtorum, ita prævalet impietas in ſacrilegijs magorum, vtroſque tamen ſibi lapis ille angularis attribuit, quippe qui venit ſtulta eligere, vt confunderet ſapientes, & non vocare iuſtos, ſed peccatores, vt nullus magnus ſuperbiret, nullus infirmus deſperaret. Quidam tamen dicunt, q̃ iſti Magi non fuerunt male fici, ſed ſapiẽtes Aſtrologi, qui apud Perſas, vel Chaldæos Magi vocantur.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ſicut Chryſo. dicit*, Ab oriente venerũt Magi, quia vnde dies naſcitur, inde initium fidei proceſſit: quia fides lumen eſt animarũ. Vel quia omnes qui ad Chriſtum veniunt, ab ipſo & per ipſum veniunt, de quo dicitur Zachariæ 6. Ecce vir, Oriens nomen eius. Dicuntur autem ab oriente, ad literam veniſſe, vel quia de vltimis orientis partibus venerunt, ſecundum quoſdam, vel quia de aliquibus vicinis partibus iudææ venerunt, quæ tamen ſunt regioni iudæorum ad orientem. Credibile tamen eſt, etiam in alijs partibus mundi aliqua indicia natiuitatis Chriſti apparuiſſe, ſicut Romæ fluxit oleũ, & in Hiſpania apparuerunt tres ſoles, paulatim in vnum coeuntes.

AD 4ᵐ dicendum, quòd ſicut Chryſoſt. dicit, Angelus manifeſtans Chriſti natiuitatem, nõ iuit Hieroſolymam, non requiſiuit ſcribas & phariſæos: erant enim corrupti & præ inuidia cruciabantur, ſed paſtores erant ſyncери antiquam conuerſationem patriarcharum & Moyſi colentes. Per hos etiam paſtores ſignificabantur doctores Eccleſiæ, quibus Chriſti myſteria reuelantur, quæ latebant iudæos.

AD 5ᵐ dicendum, q̃ ſicut Ambro.* dicit, genera-

tio domini non ſolum a iuuenibus: ſed etiam a ſenioribus & iuſtis accipere debuit teſtimonium, quorum etiam teſtimonio propter iuſtitiã, magis credebatur.

ARTICVLVS IIII.

¶ Super Quæſtionis trigeſimæſexte Articulum quartum.

Vtrum Chriſtus per ſeipſum natiuitatem ſuam manifeſtare debuerit.

AD QVARTVM ſic proceditur. Videtur q̃ Chriſtus per ſeipſum natiuitatem ſuam manifeſtare debuerit. Cauſa enim, quæ eſt p ſe, ſemper eſt potior ea, quę eſt per aliud, vt dicitur in 8. Phyſico.* ſed Chriſtus ſuam natiuitatem manifeſtauit per alios, puta, Paſtoribus per angelos, & Magis per ſtellam. ergo multo magis per ſeipſum debuit ſuã natiuitatem manifeſtare.

¶ 2 Præt. Eccleſiaſtici 20. dicitur, Sapientia abſcondita & theſaurus inuiſus, quæ vtilitas in vtriſque? Sed Chriſtus a principio ſuæ cõceptionis plene habuit ſapientiæ & gratiæ theſaurum. niſi ergo hanc plenitudinem manifeſtaſſet per opera & verba, fuiſſet fruſtra ei data ſapientia & gratia, quod eſt incõueniẽs, quia Deus & natura nihil fruſtra facit, vt dicitur in 1. de Cælo*.

¶ 3 Præt. In lib. de Infantia Saluatoris legitur, q̃ Chriſtus in ſua pueritia multa miracula fecit. & ita videtur quòd ſuam natiuitatem per ſeipſum manifeſtauerit.

SED CONTRA eſt, quòd Leo Papa dicit †, q̃ Magi inuenerunt puerũ Ieſum nulla ab humanæ infantiæ generalitate diſcretum: ſed alij infantes non ſeipſos manifeſtant. ergo neque decuit, quòd Chriſtus per ſeipſum ſuam natiuitatem manifeſtaret.

RESPON. Dicendum, quòd natiuitas Chriſti ad humanam ſalutẽ ordinabatur, quæ quidem eſt per fidem: fides autem ſalutaris, diuinitatem, & humanitatem Chriſti cõfitetur. Oportebat igitur ita manifeſtari natiuitatem Chriſti, vt demõſtratio diuinitatis eius, fidei humanitatis ipſius non præiudicaret. Hoc autem factum eſt, dum Chriſtus in ſeipſo natiuitatem ſimilem infirmitati humanæ exhibuit, & tamen per Dei creaturas diuinitatis virtutem in ſe monſtrauit. & ideo Chriſtus nõ per ſeipſum ſuam natiuitatẽ manifeſtauit, ſed per quaſdã alias creaturas.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in via generationis & morus, oportet per imperfecta ad perfectum peruenire. & ideo Chriſtus prius manifeſtatus eſt per alias creaturas, & poſtea manifeſtauit ſe per ſeipſum manifeſtatione perfecta.

AD 2ᵐ dicendum, q̃ licet ſapientia abſcondita ſit inutilis: non tamen ad ſapientem pertinet, vt quolibet

Li. 8. Phyſi. tex. 39. to. 2

Li. 1. de Cælo text. 32. tom. 2.

In ſerm. 4. de Epiph. in med. in cipit. Hic ſer. inſtũ & rõnabile.

libet tempore manifestet seipsum, sed tempore congruo: dicitur enim Ecclesiast. 20. Est tacens non habens sensum loquelæ, & est tacens sciēs tempus aptitemporis. Sic ergo sapientia Christo data nō fuit inutilis, quia seipsum tempore congruo manifestauit & hocipsum, quòd tempore congruo abscōdebatur, est sapientiæ indicium.

Ad 3^m dicendum, quòd liber ille de infantia Salnatoris est apocryphus. Et Chrys.* dicit super Ioan. φ Christus non fecit miracula antequam aquam cōuertit in vinum, secundum illud quod dicitur Ioan. 2. Hoc fecit initium signorum Iesus. Si enim secundum primam ætatem miracula fecisset, non indiguissent Israelitæ alio manifestante eum, cum tamen Ioannes Baptista dicat Ioan. 1. Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans. Decenter autem nō in cepit facere signa in prima ætate: existimassent enim phantasma esse incarnationem, & ante opportunum tempus cruci eum tradidissent, liuore liquefacti.

* Ioan. 2. in loan. nō lōge a prin. to me.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum quintum.*

Titulus minus explicat breuitatis causa, quā quærit. Nā, vt patet in distinctione articulorum in principio huius quæstionis facta i littera, quintus articulus inquirit per qualia debuerit manifestari, vbi patet non solum de angelis, vt hic explicatur, sed vniuersaliter de omnibus creaturis, per quas debuerit manifestari Christi natiuitas in quiri. Idem quoque euidēter apparet in processu articuli, vbi non solū quare per angelos pastoribus, sed diffuse quoque, quare per stellam Magis, & per inspirationem interiorē Simeoni, & Annæ manifestata est Christi natiuitas, ratio redditur.

¶ In corpore articuli vna ē cōclusio responsiua quæsito: Christi natiuitas cōuenienter manifestata est per angelos, stellam & inspirationem, pastoribus, iudæis, Magis, & iustis Simeoni & Annæ. Probatur primo Manifestatio debet fieri signa per familiaria illis, quibus manifestatio fit, ergo conueniēter &c. Antecedens probatur ex simili de manifestatione syllogistica. Consequentia antē probatur, quia iustis, s. perfectis, familiare est per inspi

ARTICVLVS V.

Vtrum natiuitas Christi debuerit per angelos & stellam manifestari.

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd non debuerit manifestari per angelos Christi natiuitas. Angeli enim sunt spirituales substantiæ secundū illud Psal. 103. Qui facit angelos suos spiritus: sed Christi natiuitas erat secundum carnem, non autem secundum spiritualē eius substantiam. ergo non debuit per angelos manifestari.

¶ 2 Præt. Maior est affinitas iustorū ad angelos q̄ ad quoscumq; alios, secundum illud Psal. 33. Immittet angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos: sed iustis scilicet Simeoni & Annæ, non est manifestata Christi natiuitas p angelos. ergo nec pastoribus per angelos manifestari debuit.

¶ 3 Præt. Videtur φ nec magis debuerit manifestari per stellā. Hoc enim videtur esse erroris occasio, quantum ad illos, qui æstimant fidera natiuitatibus hominū dominari, sed occasiones peccandi sunt hominibus auferendæ. non ergo fuit conueniens, quòd per stellam Christi natiuitas manifestaretur.

¶ 4 Præt. Signum oportet esse certū ad hoc, φ per ipsum aliquid manifestetur: sed stella non videtur esse signum certum natiuitatis Christi. ergo inconuenienter fuit Christi natiuitas per stellam manifestata.

Sed contra est, quòd dicitur Deute. 32. Dei perfecta sunt opera: sed talis manifestatio fuit opus diuinum. ergo per conuenientia signa fuit effecta.

Respon. Dicēdum, quòd sicut manifestatio syllogistica fit per ea, quæ sunt magis nota ei, cui est aliquid manifestandum, ita manifestatio quæ fit per signa, debet fieri per ea, quæ sunt familiaria illis, quibus manifestatur. Manifestum est autem, quòd viris iustis, est familiare & consuetum interiori spiritussancti instinctu edoceri, absq; signorum sensibilium demonstratione. s. per spiritum prophetiæ. Alij vero corporalibus rebus dediti, per sensibilia ad intelligibilia ducuntur. iudæi aūt consueti erāt diuina responsa per angelos accipere, per quos etiam legem acceperant, secūdum illud Actuum 7. Accepistis legem in dispositione angelorum. Gentiles vero & maxime astrologi consueti sunt stellarum cursus inspicere. & ideo iustis. s. Simeoni & Annæ, manifestata est Christi natiuitas per interiorem instinctum Spiritussancti, secundum illud Luc. 2. Responsum accepit a Spiritusancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum domini. Pastoribus autem & Magis tā quā rebus corporalibus deditis, manifestata est Christi natiuitas per visibiles apparitiones. Et quia natiuitas non erat pure terrena, sed quodammodo cælestis, ideo per signa cęlestia vtrisque Christi natiuitas reuelatur: ut. n. Aug. dicit in sermo. de Epiph. Cælos angeli habitant, & sidera ornant, vtrisque ergo cæli enarrant gloriam Dei. Rationabiliter autem pastoribus tāquam iudæis, apud quos frequenter factæ sunt apparitiones angelorum, reuelata est natiuitas Christi per angelos. Magis autem assueris in consideratione cœlestium corporum, manifestata est per signū stellæ, quia (vt Chrys. dicit*) per consueta eos Dominus vocare voluit, eis condescendens. Est autē alia ratio, quia vt Greg.† dicit, iudæis tamquam ratione vtentibus rationale animal. i. angelus prædicare debuit. Gentiles vero, quia vti ratione nesciebant ad cognoscendum Dominum, non per vocem, sed per signa perducuntur. Et sicut Dominum iam loquentem annuntiauerunt gentilibus prædicatores loquentes, ita eum nondum loquentem elementa muta prædicauerunt. Est etiam & alia ratio, quia vt Aug. dicit in serm. Epipha. Abrahę innumerabilis fuerat promissa successio non carnis semine, sed fidei sęcunditate generanda. & ideo stellarum multitudini est comparata, vt cœlestis progenies speraretur. & ideo Gentiles in fideribus designati, ortu noui sideris excitātur, vt perueniant ad Christum, per quē efficiuntur semē Abrahæ.

Ad primvm ergo dicendum, φ illud manifestatione indiget, quod de se est occultum: non autem illud, quod de se est manifestum. Cato autē eius, qui nascebatur, erat manifesta, sed diuinitas erat occulta. & ideo conuenienter manifestata est illa natiuitas per angelos, qui sunt Dei ministri: unde & cum claritate angelus apparuit, vt ostenderetur quòd ille qui nascebatur, erat splendor paternæ gloriæ.

Ad 2^m dicendū, φ iusti non indigebant visibili apparitione angelorum: sed eis sufficiebat interior instinctus Spiritussancti propter eorum perfectionem.

Ad 3^m dicendum, φ stella natiuitatem Christi manifestans, omnem occasionem erroris subtraxit. Vt. n. Aug.* dicit contra Faustum, nulli astrologi ita consti

* Hom. 8. Matth. ante fin. Ecce stella quæ videbat. † Greg. Nyss. vbi supra. Ecce quia ratione vtentibus.

tuerunt nascentium hominum fata sub stellis, vt aliquam stellarum, homine aliquo nato circuitus sui ordinem reliquisse, & ad eum, qui natus est perrexisse assererent: sicut accidit circa stellam, quæ demonstrauit natiuitatem Christi. & ideo per hoc non cōfirmatur error eorum, qui sortem nascentium hominum astrorum ordini colligari arbitrantur: non autem credunt astrorum ordinem ad hominis natiuitatem posse mutari. Similiter etiam, vt Chryso.* dicit, non est hoc astronomiæ opus, a stellis scire eos qui nascūtur, sed ab hora natiuitatis futura prędicere. Magi autem tempus natiuitatis non cognouerunt, vt hinc sumentes initium, a stellarum motu futura cognoscerēt, sed potius econuerso.

* Matth. 2. in princ. opus imperf. Videtur esse Chrysostomi.

Ad 4^m dicendum, φ sicut Chrys.* refert, in quibusdam scripturis apocryphis legitur, φ quædā gens in extremo orientis iuxta Oceanum, scripturam quādam habebat ex noie Seth, & de hac stella, & muneribus huiusmodi offerendis: quæ gens diligenter observabat huius stellæ exortū, pontis exploratoribus duodecim, qui certis tēporibus de nocte ascendebant in montē, in quo postmodū eā viderunt, habentem in se quasi paruuli formā, & super se similitudinē crucis. Vel dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus* veter. & noui Testamenti Magi illi traditionem Balaam sequebātur, qui dixit, Orietur stella ex Iacob. Vnde videntes stellam extra ordinem mundi, hāc esse intellexerunt, quam Balaam futuram indicem Regis Iudæorum prophetauerat. Vel dicēdum, sicut Augu.* dicit in serm. de Epiphania, φ ab angelis aliqua admonitione reuelationis audierunt Magi, quòd stella Christum natum significaret, & probabile videtur φ a bonis, quando in Christo adorando salus eorum iam quærebatur. Vel sicut Leo Papa† dicit in serm. de Epiphania, præter illam speciem, quæ corporeum incitauit obtutum, fulgentior veritatis radius eorū corda perdocuit, quod ad illuminationē fidei pertinebat.

* Hom. 8. Matth. ante fin. Ecce stella quæ videbat. † Greg. Nyss. vbi supra. Ecce quia ratione vtentibus.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsextæ Articulum sextum.*

Titulus de ordine tēporis quę tit, quo prius pastoribus, deinde Magis, deinde Simeoni & Annæ, manifestata est Christi natiuitas.

¶ In corpore Auctor facit: primo ordinem manifestationum ex Euāgelii autoritate aperit, scilicet quod ipso die natalis pastoribus, tertiadecima die Magis, quadragesima Simeoni & Annæ. Secundo rationem reddit optimam ex significatis. Omnia ista sunt in litera.

¶ In responsione ad tertium, de temporis occasionis Innocentum multum conflat, fix Euangelio siquidē habetur quòd non statim oblati fuerūt, nā post adorationem Magorum in domo diuersoria

ARTICVLVS VI.

Vtrum natiuitas Christi ordine conuenienti fuerit manifestata.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur φ inconuenienti ordine Christi natiuitas fuerit manifestata. Illis. n. debuit primo manifestari Christi natiuitas, qui Christo propinquiores fuerunt, & qui magis Christum desiderabant, secundum illud Sapien. 6. Præoccupat eos, qui se concupiscunt, vt se priorem illis ostēdat: sed iusti propinquissimi erant Christo per fidē, & maxime eius aduentū desiderabāt, vnde dicitur Luc. 2. de Simeone, quòd erat homo iustus & timoratus, expectans redemptionem Israel. ergo prius debuit manifestari Christi natiuitas Simeoni, quàm pastoribus, vel Magis.

¶ 2 Præt. Secundum Augu.* Magi fuerunt primitię gentium Christo credituratum: sed primo plenitudo gentium intrat ad fidē, & postmodū omnis Israel saluus fiet, vt dicitur Roma. 11. ergo primo debuit manifestari Christi natiuitas Magis, quàm pastoribus.

¶ 3 Præt. Matth. 2. dicitur, φ Herodes occidit omnes pueros, q erāt in Bethleē & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat a Magis. Et sic videtur φ per duos annos post Christi natiuitatem Magi ad Christum peruenerint. incōueniēter igitur post tantum tempus fuit gēntib⁹ Chri natiuitas manifestata

Sed contra est, quòd dicitur Danie. 2. Ipse mutat tempora & ætates. & ita tempus manifestationis natiuitatis Christi videt cōgruo ordine esse dispositum.

Respon. Dicendum, φ Christi natiuitas primo quidem, manifestata est pastoribus ipso die natiuitatis Christi: vt. n. dicitur Luc. 2. Erant in regione eadem vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum, & vt discessērūt ab eis angeli in cælum, loquebantur ad inuicem, transeamus vsque Bethleē, & venerunt festinantes. Secundo autem, Magi peruenerunt ad Christū tertiadecima die natiuitatis ei⁹, quo die festū Epiphanię celebratur. Si enim reuoluto anno, vel etiā duobus annis venissent, non inuenissent eū in Bethleē, cū scriptū sic Luc. 2. φ postquā perfecerunt omnia ℣m legē Domini (offerentes. s. puerū Iesum in tēplū) reuertī sunt in Galileam in ciuitatē suam Nazareth. Tertio, manifestata est iustis in tēplo quadragesimo die a natiuitate Christi, vt habetur Lu. 2. Et huius ordinis ratio est, quia per pastores significantur Apostoli & alij credētes ex Iudæis, quibus primo manifestata est fides Christi: inter quos non fuerunt multi potentes, nec multi nobiles, vt dicitur 1. ad Corinth. 1. Secundo autem, fides Christi peruenit ad plenitudinem gentium, quæ est præfigurata per Magos. Tertio aūt, peruenit ad plenitudinem iudæorum, quæ est præfigurata per iustos, vnde & in tēplo iudæorum est eis Christus manifestatus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut Apost. dicit Rom. 9. Israel sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit: sed gentiles qui non quærebāt iustitiā, iudæos cōmuniter in iustitia fidei præuenerunt. & in huius figuram Simeon, qui expectabat cō solationem Israel, vltimo Christum natum cognouit & præcesserunt eum Magi & pastores, qui Christi natiuitatem non ita solicite expectabant.

Ad 2^m dicendum, φ licet plenitudo gētium prius itrauerit ad fidē, q̄ plenitudo iudæorū: in primitiæ iudæorū præuenerūt i fide primitias gētiū, & iō pastoribus primo manifestata est Christi natiuitas, q̄ Magis.

Ad 3^m dicendū, φ de apparitione stellæ, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chrys.* n. super Matth. & Aug. in ser. Epiph. dicunt φ stella Magis apparuit per bienniū ante Christi natiuitatē, & tūc præmeditātes & se ad iter præparantes, a remotissimis partibus orientis peruenerūt ad Christū tertiadecima die a sua natiuitate. Vnde & Herodes statim post recessum Magorū, vidēs se ab eis illusum, mādauit occidi pueros a bimatu & infra, dubitās ne tunc Christus natus esset quādo stella apparuit, secundum φ a Magis audierat.

* Aug. in ser. 7. ante medium, & in alio ser. de Epiph. post ser. ad fra. in hæremo, tom. 10. Chrys. ho. 10 in Mat. ante mediū tom. 2.

Alu

Alij vero dicunt ſtellam apparuiſſe primo, cū Chriſtus natus eſt, & ſtatim Magi viſa ſtella iter arripientes, longiſſimum itet in tredecim diebus peregerūt: partim quidem adiuti diuina virtute, partim aūt dromedariorum velocitate: & hoc dico, ſi venerunt ex extremis partibus orientis. Quidam tamen dicunt, eos veniſſe de regione propinqua, vnde fuerat Balaā, cuius doctrinæ ſectatores fuerunt. Dicuntur autē ab oriente veniſſe, quia terra illa eſt ad orientalem partem terræ Iudæorum. Et ſecundum hoc, Herodes nō ſtatim recedentibus Magis, ſed poſt bienniū pueros interfecit: uel quia dicitur interim accuſatus Romā iuiſſe, vel aliquorum periculorum terroribus agitatus, a cura interficiendi puerū interim deſtitiſſe: uel quia potuit credere Magos fallacis ſtellę viſione deceptos, poſtquam non inuenerunt quem natum putauerunt, erubuiſſe ad ſe redire, vt Aug. * dicit in li. de Conſenſu Euangeliſtarum. Ideo autem non ſolum bimos pueros interfecit, ſed etiam infra, quia (vt Aug. dicit in quodam ſermone Innocētū) timebat ne puer cui fideta famulantur, ſpeciem ſuam paulo ſupra ętatem, vel infra transformaret.

Li.2.c.11.ter med. & li.1.tom.4.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæſextæ Articulum ſeptimum.*

TItulus clat* eſt. ¶ In corpore duo ſiunt. primo ex Chryſoſt, reſpondetur quæſito vna concluſione: Stella non fuit ex cęleſtibus. Et afferuntur quinque rationes ex eodem. Secundo, tractatur quid fuit illa ſtella: primo ſecūdū Chryſo. ſub cuius opinione afferūtur duo modi dicendi: deinde ſecundū propriā opinionem, auctoritate Leonis firmatam. Oia patēt in litera. * ¶ In reſpoſione ad tertiū, perſpice Auctorem cōmune verbū de ſignificatione cometarū admittendo reſpondere: non quōd propterea, ſic ipſum ſenſiſſe putandum ſit: ſed eſto ꝙ ſit, reſpondiſſe intelligendum eſt. Comet enim non magis regis, quām pauperis ruſtici morte ſignificat. ſed quia mortes principum notātur, pauperum autem ratio nō habetur, ideo vulgatum eſt, quod ſignificat morte principum, ſi magno credimus Alberto.

Opu. 60.c.7. Et Mat.2.tom.4.

In ſer.2 Epipha. qui eſt 30. in ordine & ſer. 3. eiuſdem feſti, tom. 10.

Li.3.ca.5.2 med. to.6.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſtella quæ Magis apparuit, fuerit vna de cæleſtibus ſtellis.

AD SEPTIMVM ſic procedi-tur. Videtur ꝙ ſtella quæ magis apparuit, fuerit vna de cæleſtibus ſtellis. Dicit enim Auguſtinus in quodam ſermone Epiphaniæ, Dum pendet ad vbera, & vilium patitur Deus inuolumenta pannorum, repente nouum de cęlo ſidus effulſit. Fuit igitur ſtella cæleſtis, quæ Magis apparuit.

¶ 2 Præt. Auguſt.* dicit in ſermone quodā Epiphaniæ: Paſtoribus angeli, Magis ſtella Chriſtum demōſtrat: vtriſq; loquitur lingua cælorū, quia lingua ceſſauit prophetarum: ſed angeli paſtoribus apparentes, fuerunt vere de cæleſtibus angelis. ergo & ſtella magis apparens, fuit vere de cęleſtibus ſtellis.

¶ 3 Præt. Stellæ quæ non ſunt in cęlo, ſed in aere, dicuntur ſtellæ cometę, quæ non apparent in natiuitatibus regū, ſed magis ſunt indicia mortis eorum: ſed illa ſtella deſignabat Regis natiuitatem, vnde Magi dicunt Mat. 2. Vbi eſt qui natus eſt Rex iudęorum? vidimus enim ſtellā eius in oriēte. ergo videt ꝙ fuerit de cæleſtibus ſtellis.

SED CONTRA eſt, quod Aug*. dicit in li. 2. contra Fauſtū: Non ex illis erat ſtellis, quæ ab initio creaturæ, itinerum ſuorum ordinē ſub creatoris lege cuſtodiūt, ſed nouo virginis partu, nouū ſidus apparuit.

Ho. 6. poſt mediū primi fol. 2 princip. 1 om. tom 1.

RESPON. Dicendū, ꝙ ſicut Chryſ.* dicit ſuper Mat. ꝙ illa ſtella, quæ Magis apparuit, non fuerit vna cæleſtiū ſtellarū, multipliciter manifeſtū eſt. Primo quidē, quia nulla alia ſtellarū hac via incedit, hæc. n. ſtella ſe rebatur a ſeptentrione in meridiē: ita. n. Iudæa iacet ad Perſidem, vnde Magi venerūt. Secundo, apparet hoc ex tēpore: nō. n. ſolū apparebat in nocte, ſed etiā in media die, quod nō eſt vſitatis ſtellæ, ſed neceſſe lunę. Tertio, quia qnq; apparebat, & qnq; occultabatur. Cū. n. intrauerunt Hieroſolymā, occultauit ſeipſam, deinde vbi Herodē reliquerunt, ſeipſam mōſtrauit. Quarto, quia non habebat continuū motū, ſed cū oportebat ire Magos, ibat, cū oportebat ſtare, ſtabat, ſicut & de colūna nubis erat in deſerto. Quinto, quia non ſurſum manens, partum Virginis demonſtrabat, ſed deorſum deſcēdens, hoc faciebat. Dicitur. n. Mat. 2. ꝙ ſtella, quā viderant Magi in oriēte, antecedebat eos, vſq; dū veniens ſtaret ſupra vbi erat puer. Ex quo patet, ꝙ verbū Magorū dicētiū, Vidimus ſtellā eius in oriente, non eſt ſic intelligendū, quaſi ipſis in oriēte poſitis, ſtella apparuerit exiſtēs in terra Iuda, ſed quia viderunt eā in oriente exiſtentē, & præceſſit eos vſq; in iudęam, q̄uis hoc a quibuſdā ſub dubio relinquatur. Nō aūt potuiſſet diſtincte domū demonſtrare, niſi eſſet terrę vicina. Et ſicut ipſe dicit, hoc non videtur propriū ſtellę, ſed virtutis rationalis cuiuſda. Vnde videtur hęc ſtella virtutis inuiſibilis fuiſſe, in talē apparentiā transformata. Vnde quidā dicunt, ꝙ ſicut Spiritusſanctus deſcendit ſuper baptizatū Dominū, ī ſpecie colūbę, ita apparuit Magis in ſpecie ſtellę. Alij vero dicūt, ꝙ angelus, qui apparuit paſtoribus in humana ſpecie apparuit magis in ſpecie ſtellę. Probabilius tū videtur, ꝙ fuerit ſtella de nouo creata, non in cęlo, ſed in aere vicino terrę, quę ſm diuinā voluntatē mouebatur. Vnde Leo Papa dicit in ſer.* Epiphan. Trifus Magis in regione orientis, ſtella nouę claritatis apparuit, q̄ illuſtrior ceteris, pulchriorq; ſideribus, ī ſe intuētiū oculos animosq; cōuerteret, vt cōſeitum aduerteret, nō eſſe otioſum, qd tā inſolitū videbatur.

In ſer.2. Epiph. to.10. ord. ali quando ii dicit. to.20.

Ad primum ergo dicēdū, ꝙ cælū i ſacra ſcriptura qnq; dr aer, ſm illud, Volucres cæli, & piſces maris.

Ad 2um dicendum, quōd ipſi angeli cęleſtes ex ſuo officio habent, vt ad nos deſcendant in miniſterium miſſi: ſed ſtellę cęleſtes ſuum ſitum non mutant. Vnde non eſt ſimilis ratio.

Ad 3um dicendum, ꝙ ſicut ſtella illa, nō eſt ſecūdum modum ſtellarum cęleſtium, ita nec etiam ſtellarū cometarum, quę nec de die apparent, nec curſum ordinatum mutant. Et tamen non omnino aberat ſignificatio cometarum, quia cęleſte regnum Chriſti cōminuit, & conſumit vniuerſa regna terrę, & ipſum ſtabit in ęternum, vt dicitur Dan. 2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Magi conuenienter ad Chriſtū adorandum venerint.

AD OCTAVVM ſic procedit. Videtur ꝙ Magi nō cōuenienter ad Chriſtū venerādū venerint. vnicuiq;. n. Regi reuerentia debetur a ſuis ſubiectis: Magi aūt nō erant de regno iudęorū. ergo cū ex viſio ne ſtellę congnouerunt natū eſſe Regem iudęorum, videtur ꝙ incōueniēter venerint ad eū adorādū.

¶ 1 Præ. Stultū eſt viuente rege aliquo, extraneū regē annūtiare: ſed in regno Iudęę regnabat Herodes. ergo ſtulte fecerūt Magi, alterius regis natiuitatem annuntiantes.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæſextæ Articulum octauum.*

TItulus de conueniētia ſeu rationabilitate actus quæſit. ¶ In corpore vnica concluſio: Creditum eſt Magos a Spiritu ſancto inſpiratos ipiēter Chriſtū adoraſſe. Probatur: Magi ſunt primitię Gentium in Chriſto credentium. ergo credidū eſt &c. Antecedens manifeſtatur: quia in ipſis ſecundum quoddam præſagium fides devotionis gētiū a remotis ad Chriſtum

Tertia S. Tho.

ſtum venientium monſtrabatur. Conſequētia probatur: quia ſicut fides devotioque gentium eſt abſq; errore per inſpirationem Spiritusſancti ita &c.

¶ 3 Præt. Certius eſt cæleſte indicium, q̄ indicium humanum: ſed Magi ducatu cæleſtis indicij ab oriente venerant in Iudæam. Stulte ergo egerunt, præter ducatum ſtellæ, humanum indicium requirendo, dicentes, Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum?

¶ 4 Præt. Munerum oblatio & adorationis reuerentia, non debetur niſi regibus iam regnantibus: ſed Magi non inuenerunt Chriſtum regia dignitate fulgentem. ergo inconuenienter ei munera & reuerentiam regiam exhibuerunt.

SED CONTRA eſt, ꝙ dicitur Iſa. 60. Ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplēdore ortus tui: ſed qui diuino lumine ducuntur, nō errant. ergo Magi abſque errore Chriſto reuerentiam exhibuerunt.

Ad 4um dicēdū, ꝙ ſicut Chryſ.* dicit ſuper Matth. Si Magi terrenum regem quærētes veniſſent, fuiſſent confuſi: quia tanti itineris laborem ſine cauſa ſuſcepiſſent, vnde nec adoraſſent, nec munera obtuliſſent. Nunc autem, quia cæleſtem regem quærebant, etſi nihil regalis excellentiæ in eo viderent, tamen ſolius ſtellæ teſtimonio contenti eum adorauerunt: vident enim hominem & agnoſcunt deum: & offerunt munera dignitati Chriſti congruentia: aurum quidem, quaſi regi magno, thus quod in dei ſacrificio ponitur, immolatur vt deo: myrrha, qua mortuorum corpora condiuntur, præbetur tamquàm pro ſalute omnium morituro. In quo etiam, vt Gregor.* dicit, inſtruimur, vt nato regi aurum, per quod ſignificatur ſapientia, offeramus, in conſpectu eius, ſapientiæ lumine ſplendentes: thus autem, per quod exprimitur orationis deuotio, offerimus deo, ſi per orationum ſtudia deo redolere valeamus: myrrham autem, quæ ſignificat mortificationem carnis, offerimus, ſi carnis vitia per abſtinentiam mortificemus.

Homi.1.in Mat.I op. imp. ſuper illud, Et intra.do.1.2.

Hom.10.in euang.poſt med.illius.

Ad Chriſtum 3 arg.2.

QVAESTIO XXXVII.

De legalibus circa puerū Ieſum obſeruatis, in quatuor articulos diuiſa.

¶ *Super Quæſtionis trigeſimæſeptimæ Articulum primum.*

DEINDE conſiderandum eſt, de circūciſione Chriſti. Et quia circunciſio eſt quædam profeſſio legis obſeruandæ, ſecundum illud Galat. 5. Teſtificor oī hoī circuncidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ: ſimul cum hoc quærendum eſt, de alijs legalibus circa puerum Ieſum obſeruatis.

Vnde quæruntur quatuor.

¶ Primo, De eius circunciſione.
¶ Scdo, De nominis impoſitione.
¶ Tertio, De eius oblatione.
¶ Quarto, De matris purgatione.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Chriſtus debuerit circuncidi.

AD PRIMVM ſic procedi-tur. Videtur ꝙ Chriſtus non debuerit circuncidi. Veniente. n. veritate, ceſſat figura: ſed circuncilio fuit Abrahæ præcepta, in ſignum fœderis, quod erat de ſemine naſcituro, vt patet Gen. 17. Hoc autem fœdus fuit in Chriſti natiuitate completum. ergo circuncilio ſtatim ceſſare debuit.

¶ 2 Præt. Omnis Chriſti actio, noſtra eſt inſtructio: vnde dicitur Io. 13. Exemplū dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis: ſed nos non debemus circuncidi, ſecundum illud Gal. 5. Si circuncidimini, Chriſtus vobis nihil pderit. ergo videtur quōd nec

Infra q 40. ar.4. con. & 4.diſt.1.q.1. 2.ar.2.q.1. Et opuſc. c.5.

¶ In corpore vnica concluſio: Chriſtus debuit circuncidi. Probatur ſeptem rationibus, quæ clare patent in litera.

¶ In reſponſione ad ſecundum, vbi de imitatione Chriſti, quo ad circuncilionem corpoream agitur, dubium occurrit de circuncilione chriſtianorū indorum, dicentiū ſe circuncidi vt confortentur Chriſto, an ſit licita. Videtur enim quōd nō. Primo, ex auctoritate Apoſtoli, Si circuncidimini, Chriſtus nihil vobis proderit, ad Galat. 5. & ex auctoritate eccleſiæ, quæ in concilio Florent. ſub Eugenio IIII. determinauit circuciſionem, & alia legalia, poſt publicationē euangelij eſſe nō ſolum mortua, ſed mortifera. Secundo, quia circuncilio facta ad imitationem Chriſti, nō effugit quin fiat etiam ad imitationem Abrahæ & iudæorum: quoniam quicquid fit ad imitationem imitantis tertium, fit ad imitationem illius tertij. ergo per hoc circuncilio facta ad imitationem Chriſti eſt circuncilio legalis. Et confirmatur,

firmatur, quia fieri ad imitationem alicuius mediate vel imme F
diate, non variat naturam actus: sed circuncisio facta ad simi-
litudinem Christi immediate, fit mediate ad similitudinem le-
galis circuncisionis: quia Christus legalem circuncisionem su-
scepit. ergo circuncisio ad similitudinem Christi facta est lega-
lis. Tertio, quia se-
cundum Apostolũ
ab omni specie ma-
li abstinendum est:
inficiari autem nõ
potest, quin circun-
cisio ista habeat spe-
ciem mali: nam con-
stat ꝙ habet speciẽ
iudaismi, igitur il-
licita est. In oppo-
sitũ autem est, quia
damnare totam illã
patriã Christianã,
& morem antiquũ
tot ecclesiarum, pre
sumptuosum videt.
¶ Ad euidentiã hu-
ius quæstionis sciẽ-
dum est, ꝙ non ver
titur in dubium, an
circũcisio legalis sit
alicubi licita. Deter
minata siquidẽ est
in dicto cõcilio hæc
quæstio, & definitũ
est circuncisionem
legalem, siue in ea
ponarur spes, siue
non, esse illicitam.
Sed quia ista circũ-
cisio negatur, quòd
sit legalis, dicitur
enim quòd non sit
ad obseruandam le
gem Moysi, vel pre-
ceptum datũ Abra-
hæ de circuncisio-
ne, propterea in du
bium vertitur, an
sit licita vel illicita.
Via autem resolu-
tionis incedẽdo cir
cuncisio facta pre-
cise ad conforman-
dũ hominem Chri-
sto, duo in se conti-
net. s. ipsam corpo-
ralẽ circũcisionem
voluntariam, & cõ-
formitatẽ ad Chri-
stum circuncisum.
Ex primo autem constat actum non esse de genere malorum:
quoniam actus malus ex suo genere, non potest recte fieri ex
adiuncto bono fine: quia non sunt facienda mala, vt veniant
bona: circuncidere autem licite potest se homo ob sanitatem.
non igitur est ex suo genere malã corporalis circũcisio volun-
taria. Ex secundo autem inquantum cõtinet conformitatem
ad Christum, constat quòd malus non redditur. Conformitas
siquidem ad Christum de genere bonorum est secundum se:
bonum autem adiunctum non malo actui, non habet vnde
reddat actum illum malum, sed potius habet vnde bonificet
actum illum. Inquantum vero continet ly circuncisum (non
enim additur conformitas ad Christum absolute, sed ad Chri-
stum circuncisum) potest reddere actum malum: nam Christus
vt circuncisus, significat & circuncisionem corporalem & lega
lem, quoniã circũcisio eius fuit & corporalis & legalis: immo
ideo ad literã corporaliter circuncidi voluit, vt legalem circun-
cisionem susciperet. Et propterea si conformitas ad Christum
circuncisum, intelligatur ad circuncisum materialiter & for-
maliter, actus circuncisionis redditur malus pro tẽpore euan-
gelij publicati: quia talis circuncisio nihil aliud est, quàm cir-
cuncisio legalis: est enim imitatio eius, vt patet, & rationes se-
cundo & tertio loco arguendo probant. Si vero conformitas
referatur ad Christum circuncisum corporaliter tantum ratio
ne similitudinis in patiendo, quia scilicet vult sequi Christum
in dolore circuncisionis, non malus, sed laudabilis redderetur
actus circuncisionis. Ratione vero similitudinis in hoc, quòd
est esse circuncisum corporaliter: quia Christus fuit corporali-
ter circuncisus, cum in corporalibus secundum se non sit vir-
tus nec vitiũ, nec vnde malus, nec vnde bonus reddatur actus
circuncisionis propter huiusmodi corporalem similitudinem

q.15. art.1.

Christus debuerit circuncidi.

¶ 3 Præt. Circuncisio est ordina-
ta in remedium originalis pecca-
ti: sed Christus non contraxit ori-
ginale peccatum, vt ex supra di-
ctis patet. ergo Christus non de-
buit circuncidi.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur
Luc. 2. Postquã cõsumati sunt dies G
octo, vt circuncideretur puer.

RESPON. Dicendum, ꝙ pluri-
bus de causis Christus debuit cir-
cuncidi. Primo quidem, vt ostẽdat
veritatem carnis humanæ, contra
Manichæũ, qui dixit eum habuisse
corpus phantasticum, & contra
Apollinariũ, qui dixit corpꝰ Chri-
sti esse diuinitati consubstantiale,
& contra Valentinum, qui dixit
Christum de cælo corpus attulisse.
Secundo, vt approbaret circunci-
sionem, quam olim deus institue-
rat. Tertio, vt comprobaret se esse H
de genere Abrahæ, qui circũcisio-
nis mandatum acceperat in signũ
fidei, quã de ipso habuerat. Quar-
to, vt iudæis excusationem tolle-
ret, ne eum reciperent, si esset in-
circuncisus. Quinto, vt obediendi
virtutem nobis suo commendaret
exemplo: vnde & octaua die circ-
cuncisus est, sicut in lege erat præ-
ceptum. Sexto, vt quia in simili-
tudinem carnis peccati aduenerat,
remedium quo caro peccati con-
sueuerat mundari, non respueret.
Septimo, vt legis onus in se sustĩ-
nens, alios a legis onere liberaret,
secundum illud Gal. 4. Misit deus
filium suum factum sub lege, vt I
eos qui sub lege erant, redimeret.

AD PRIMVM ergo dicendum,
quòd circũcisio per remotionem
carnalis pelliculæ in membro ge-
nerationis facta, significabat spo-
liationem vetustæ generationis, a
qua quidem vetustate liberamur
per passionem Christi: & ideo ve-
ritas huius figuræ non fuit plene
impleta in Christi natiuitate, sed
in eius passione, ante quam circũ-
cisio suam virtutem & statum ha-
bebat: & ideo decuit Christum an
te suam passionem tamquàm filiũ
Abrahæ circuncidi.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Chri-
stus circuncisionẽ suscepit eo tem
pore, quo erat sub præcepto: & iõ
sua actio in hoc est nobis imitan-
da, vt obseruemus ea, quæ sunt no
stro tẽpore in præcepto: quia vni-
cuique negotio est tempus, & op-
portunitas, vt dicitur Eccles. 8. Et
præterea, vt Orig.ˢ dicit, sicut mor
tui sumus cum illo moriente, & Orig. hom.
consurreximus Christo resurgen- 14. in Luc.
ti, ita circuncisi sumus spirituali in princ.
circuncisione per Christũ, & ideo
carnali circuncisione non indige-
mus. Et hoc est, quòd Apostolus
dicit Colos. 2. In quo, scilicet Chri
sto, circuncisi estis circuncisione
non manufacta, in expoliatione
corporis carnis, sed in circuncisio
ne domini nostri Iesu Christi.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut
Christus propria voluntate mor-
tem nostram suscepit, quę est effe-
ctus peccati (nullum in se habens
peccatum) vt nos a morte libe-

factæ video, nisi ꝙ
pro tanto malus es-
set, pro quanto va-
nus esset: careret. n.
necessitate & pia vti
litate, si solum pro
corporea assimila-
tione fieret. Et si ꝙ
quadam veneratione
Christi hoc fie-
ret, an actus sit reli-
giosus, an superstĩ-
tiosus, consideran-
dum est. Et quidem
quòd sit superstitio-
sus testatur, quia
corporalem cæremo
niam inutilem con-
tra communem ec-
clesiæ morẽ, haben-
tem mali speciem
exercet. Sed quòd
cæmonia hæc li-
cet sit corporea, nõ
sit vana aut inuti-
lis, inde apparet ꝙ
nonnulla veneratio
est vacare assimila-
tioni ad principem.
In honorem siqui-
dem principum vo
camꝰ filios nostros,
ipsorũ principum
nominibus, vt Iu-
lios a Iulio, & Leo-
nes a Leone. Nec
superstitiose simili
honor in sanctos
transfertur: sed ad
venerationem san-
ctorum spectare ex
dimus, quòd filios
nostros sanctorum
nominibus appella
mus. Et propterea
sicut assimilari velle
sanctis in nomini-
bus, extra religionẽ
non est, sed ad vene
rationem quan-
dam spectat, ita ho-
norem hunc exhi-
bere Christo, vt etiam corporaliter assimiletur sibi circuncisio
homo, non superstitionis vanitas, sed veneratio quædam est,
ab hominibus humano more exhibita, & licet sit non secun-
dum communem ecclesiæ morem, est tamen secundum illarũ
ecclesiarũ, quæ sunt in indię sub rege Dauid, qui vulgariter di-
citur Preste Ioanni, antiquum vetustumq; morem, qui & ipsi
quàm ab vniuersali aut Romana ecclesia damnatus apparet:
& propterea licet alibi circuncisio ista esset superstitiosa, non
tamen vbi est consueta. De mali autem specie, quã præse ferre
circuncisionem hoc tempore negari etsi non potest, dicitur tñ
ꝙ ab omni specie mali cauendum est, quando & vbi speciem
mali habet. Verum, vbi & quando actus aliquis cessat habere
mali speciem, potest exercen licite: nam comedere immolata
idolis, speciem mali habet, & secundum Apostoli doctrinam
1. ad Cor. 8. & 10. quandoq; est licitum & quandoq; illicitum:
nam præsentibus infirmis est illicitum: quando autem & vbi
scandalum infirmorum nõ timetur, licitum est. Et secundum
hoc, circuncisio hmõi, quia in ecclesijs illis non est in scanda-
lum infirmorum, neq; mali occasio, cessat habere ibi mali spe-
ciẽ. Et si obijciatur, ꝙ licet tollatur per hoc ratio scãdali apud
illos: non tamen tollitur per hoc ratio scandali apud innume
ras Christi ecclesias, quæ de Indorũ circuncisione scandalizan
tur, vtpote iudaismi speciem habente, non hic vel ibi: sed sim-
pliciter & absolute post perfectã euangelij publicationẽ, consi
lendum credo per Romanã ecclesiã esset, vt vel nõ toleraretur
circunci-

circuncisio tali ra-
tione consuetа, vel
si toleranda iudi
caretur, vt secun-
dum felicita, tolle-
retur ratio scanda-
li apud ecclesias a-
lias. Et per hæc pa-
tet solutio omniũ
obiectorum. Hæc
sunt quæ de hac q.
noua mihi occurre
runt, in qua liben-
tius auditem apo-
stolicæ sedis senten
tiam, quàm propriã
proferrem opinio-
nem.

Opusc. 60. cap. 6.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore triplex ratio imponendi nomina refertur. Dein de respõdetur quæsito. Nomina debẽt imponi a proprietatibus rerum, vel imponuntur a circunstantibus quomodoliber, vel significant aliquod gratuitum donum diuinitus illis datũ. Primũ declaratur in nominibus generum & specierum. Secundum, in singularium nominibus. Tertiũ, in nominibus diuinitus impositis.

¶ Conclusio responsiua est. Conuenien ter vocatum est nomen Christi Iesus, ideſt, saluator: quia fuit impositum diuinitus angelo nũtiante, & Christo hoc munus gratiæ collatum est, vt esset saluator omnium.

raret, & spiritualiter nos faceret A
mori peccato, ita etiam & circun-
cisionem, quæ est remedium origi
nalis peccati, susceptit absque hoc
quòd haberet originale peccatũ,
vt nos a legis iugo liberaret, & vt
in nobis spiritualem circuncisio-
nem efficeret, vt scilicet suscipien-
do figuram, impleret veritatem.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter fuerit Christo nomen impositum.

AD SECVNDVM sic procedi-
tur. Videtur quòd inconue-
nienter fuerit Christo nomen im-
positum. Veritas enim euangelica
debet prænuntiationi prophetice
respondere: sed prophetæ aliud
nomen de Christo prænuntiaue-
runt: dicitur enim Isa. 7. Ecce, vir-
go concipiet, & pariet filium, &
vocabitur nomen eius Emanuel.
Et 8. Voca nomen eius, accelera,
spolia detrahe, festina prædari. Et
9. Vocabitur nomen eius admira-
bilis, consiliarius, deus fortis, pa-
ter futuri sæculi, princeps pacis.
& Zach. 6. dicitur, Ecce, vir, Oriẽs
nomen eius. ergo inconuenienter
vocatum est nomen eius Iesus.

¶ 2 Præt. Isa. 62. dicitur, Vocabitur
tibi nomẽ nouum, quod os domi
ni nominauit: sed hoc nomen Ie-
sus nõ est nomen nouum, sed plu-
ribus fuit in veteri testamento im
positum, vt patet etiam ex ipsa ge
nealogia Christi Luc. 3. ergo vide-
tur quòd incõuenienter vocatum
est nomen eius Iesus.

¶ 3 Præt. Hoc nomen Iesus salu-
tẽ significat, vt patet per id, quod
dicitur Matth. 1. Pariet filium, & B
vocabis nomen eius Iesum, ipse
enim saluum faciet populũ suum
a peccatis eorum: sed salus per
Christũ non est facta solum in cir-
cuncisione, sed etiam in præputio, vt patet per Apost.
Rom. 4. Inconuenienter ergo hoc nomen fuit Chri-
sto impositum in sua circuncisione.

SED CONTRA est auctoritas scripturæ, in
qua dicitur Luc. 2. quòd postquàm consumati sunt
dies octo, vt circuncideretur puer, vocatum est no- E
men eius Iesus.

RESPON. Dicendum, quòd nomina debent pro-
prietatibus rerum respondere. Et hoc patet in nomi-
nibus generum & specierum: quia, vt dicitur 4. Me-
taph. ratio, quam significat nomen, est definitio, quæ
designat propriam rei naturam. Nomina autem sin-
gularium hominum semper imponuntur ab aliqua
proprietate eius, cui nomen imponitur. Vel a tem-
pore, sicut imponuntur nomina aliquorum sancto-
rum his, qui in eorum festis nascuntur. Vel a cogna-
tione: sicut cum filio imponitur nomen patris, vel
alicuius de cognatione eius: sicut propinqui Ioannis

Baptistæ volebant eum vocare nomine patris sui Za-
chariam, non autem Ioannem: quia nullus erat in co
gnatione eius, qui vocaretur hoc nomine, vt dicitur
Luc. 1. Vel etiam ab euentu: sicut Ioseph vocauit pri-
mogenitum suum Manassem, dicens, Obliuisci fecit
me deus omnium laborum meorum. Genes. 41. Vel
etiam ex aliqua qualitate eius, cui nomen imponi-
tur: sicut Genes. 25. dicitur, quòd quia qui primus
egressus est de vtero matris, rufus erat, & totus in
morem pellis hispidus, vocatum est nomẽ eius Esau,
quod interpretatur rubeus. Nomina autem quæ im-
ponuntur aliquibus diuinitus, semper significant ali-
quod gratuitum donum eis diuinitus datum: sicut
Gen. 17. dictum est Abrahæ, Appellaberis Abraham,
quia patrem multarum gentium constitui te. Et Mat.
16. dictum est Petro, Tu es Petrus, & super hanc pe-
tram ædificabo ecclesiam meam. Quia igitur Christo
hoc munus gratiæ collatum erat, vt per ipsum om-
nes saluarentur, ideo conuenienter vocatum est no-
men eius Iesus, ideſt, Saluator, angelo hoc nomẽ præ-
nuntiante, non solum matri, sed etiam Ioseph, qui
erat futurus eius nutritius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in omni-
bus illis nominibus quodammodo significatur hoc
nomen Iesus, quod est significatiuum salutis. Nam in
hoc quòd dicitur, Emanuel, quod interpretatur, no- C
biscum deus, designatur causa salutis, quæ est vnio di
uinæ & humanę naturę in persona filij dei, per quam
factum est, vt deus esset nobiscum, quasi particeps
nostræ naturæ. Per hoc autem quòd dicitur, Voca
nomen eius, accelera, spolia detrahe, &c. designa-
tur a quo nos saluauit, quia a diabolo, cuius spolia
abstulit, secundum illud Colos. 2. Expolians princi-
patus, & potestates, traduxit confidenter. In hoc au-
tem quòd dicitur, Vocabitur nomen eius admirabi-
lis &c. designatur via & terminus nostræ salutis, in-
quantum scilicet admirabili diuinitatis cõsilio & vir
tute, ad hæreditatem futuri sæculi perducimur, in
quo erit pax perfecta filiorum dei, sub ipso principe
deo. Quòd vero dicitur, Ecce vir, Oriens nomẽ eius, D
ad idem referatur ad quod primum, scilicet ad incar-
nationis mysterium, secundum quòd exortum est in
tenebris lumen rectis corde.

AD 2ᵐ dicendum, quòd his qui fuerunt ante Chri
stum, potuit conuenire hoc nomen Iesus secundum
aliquam aliam rationem, puta, quia aliquam parti-
cularem & temporalem salutem attulerunt: sed se-
cundum rationem spiritualis & vniuersalis salutis
hoc nomen proprium est Christo, & secundum hoc
dicitur esse nomen nouum.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut Genes. 17. legitur,
simul Abraham suscepit nominis impositionem a
deo, & circuncisionis mandatum: & ideo apud iu-
dæos consuetum erat, vt ipso die circuncisionis no-
mina pueris imponerentur, quasi ante circuncisio-
nem perfectum esse non habuerint: sicut etiam nunc
pueris in baptismo nomina imponuntur. Vnde su-
per illud Prouerbio. 4. Ego filius fui patris mei, te-
nellus & vnigenitus coram matre mea, dicit glossa.
Quare Salomon se vnigenitum coram matre nomi-
nat, quem fratrem vterinum præcessisse scriptura at-
testatur, nisi quia ille mox natus, sine nomine quasi
numquàm esset, de vita decessit? Et ideo Christus
simul cum fuit circuncisus, nominis impositionem
accepit.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio respõsiua quæsito: Christus conuenienter in templo oblatus est, cum oblatione. Probatur Christus voluit sub lege fieri, & ex muliere natus primogenitus est. ergo cõuenienter & antecedens quo ad primam partem declaratur ex fine: quia vt eos qui sub lege erant redimeret, & iustificationem spiritualem in membris suis impleret. Quo ad secundam est per se euidens. Consequentia probatur: quia in lege erant circa primogenitũ duo præcepta: alterum inquantum genitum, & alterum inquantum primogenitum, & vtrumque in Christo seruatum est. Litera est clara.

¶ Sed circa rationẽ in litera redditam de sacrificio præcepto Leuit. 12. quia .S. pro peccato pro filio offerebatur, dubiũ occurrit: tum quia peccatum originale prolis iam expiatũ erat octauo die per circũcisionem: tum quia in textu illo expresse dr Et orabit pro ea. S. mater, sacerdos & mũdabitur, & non dicitur, Orabit ꝙ filio. male ergo in litera dicit, ꝙ offerebatur pro peccato prolis. ¶ Ad huius euidentiam considerandũ est, ꝙ litera illius textus, vt glossa ex Aug. dicit dupliciter legi potest. Primo, vt ly pro filio vel filia, referatur ad oblationem. Et hunc sensum secutus est Auctor sequens Aug. probantem hunc sensum, ex verbis scilicet, Lucæ, dicentis: Cũ induxerãt puerum Iesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo. Ex hoc enim ꝙ dixit pro eo, & nõ pro matre, ostendit ꝙ illud quod tunc faciebant, pro puero faciebant: constat autem quod tunc offerebant, vt prædixerat Euangelista. ergo, Alio modo, ly pro filio aut filia, refertur ad purgationis terminationem, & secundum hunc sensum ab alijs exponitur, & remanet indecisum pro quo fiat oblatio, an pro filio, an ꝙ matre, quæ ibi mundari dicitur. Et quia litera illa vtriusque expositionis est capax, quia potest cum vtraque oratione (tam. S. antecedẽte de termino purgationis q̃ (subsequente de oblatione) construi ly pro filio vel filia positum in medio vtriusque orationis, ideo ambiguus relatat sensus, quantum est ex litera illa. Libera videtur cuique sua opinio, quòd vel pro peccato prolis vel matris offerebatur. Et quidẽ quòd pro peccato oblatio fieret, textus clare dicit. Et ideo dicere, quòd pro sola irregularitate corporea hoc fieret, alienum a litera est dicẽte, animal vnum pro peccato & aliud pro holocausto offerri. Dicere autem quòd pro peccato matris quod non patiendo, sed concũbendo commisit, quia communiter aliquod veniale peccatum in actu illo interuenit, omnino irrationabile non est, ex litera tamen nõ habetur, quæ orationem quidem pro matre fieri mandat, oblationẽ autem non dicit fieri ꝙ matre. Haberique contra se hæc opinio verbum inductum ex Euangelista, quod potest glossari, quòd intelligitur ratione præsentationis primogeniti, & oblationis pro holocausto. Cũ inducerent eum vt faceret pro eo hæc secundum consuetudinem legis, vt sic oblatio pro peccato remaneat dubia pro quo fiat.

¶ Et licet hæc glossa non appareat conuincibilis de falsitate, si tamen patrum regulas sequendo, in tutiorem declinare debemus partẽ, dicendum est, quòd pro filio seu filia oblatio fiebat & in holocaustum & pro peccato: tum quia euangelistæ auctoritas indistincte tradit, quòd pro puero hæc faciebant: tum quia Augustanti facit hæc euangelistæ verba, vt dicat conuinci ex his verbis oblationem fieri pro filio seu filia: tum quia hoc etiam sentit glo. ordinaria ibidem, vltra illam ex Augustino allatam, & diui Thomæ accedit non posthabenda auctoritas: pro matris autem peccato oblationem fieri nulla tradit scripturæ auctoritas, decente expresse textu mundationẽ matris esse corporeã, dum dicit, Et rogabit pro ea sacerdos, & sic mundabitur a profluuio sanguinis sui, & non dixit a peccato: pro quo tamen offerri mandatur.

¶ Ad obiectionem autem, quòd originale peccatum iam expiatum erat per circũcisionem, dicitur, quòd quia peccatum originale plura in se continet, scilicet maculam cum reatu æternæ pœnæ damni, & fomitem, non inconuenit pro peccato originali remissio quo ad maculam cũ reatu æternæ pœnæ damni, offerre vt expietur aliqualiter quo ad fomitem, vt scilicet proles minus prona sit ad malũ. Et tanto magis hoc erat tunc necessarium, quanto per circũcisionem minor gratia conferebatur, quàm nunc per baptismum, vt sic adiunctum hoc sacrificium circũcisioni, accederetur ad gratiam baptismalem, vel propius ad illam, non ex opere aliquo sacramentali, sed ex deuotione & fide oblati sacrificij, patre misericordiarum largiente.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienter fuerit in templo oblatus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter fuerit christus in templo oblatus. Dicitur enim Exod. 12. Sanctifica mihi omne primogenitum, quod aperit vulvam in filijs Israel: sed christus exiuit de clauso virginis vtero, & ita matris vulvã non aperuit. ergo christus ex hac lege nõ debuit in templo offerri.

¶ 2 Præt. illud, quod est semper præsens alicui, non potest ei præsentari: sed christi humanitas semper fuit deo maxime præsens, vtpote ei coniuncta in vnitate personæ. ergo non oportuit, quòd coram domino sisteretur.

¶ 3 Præt. Christus est hostia principalis, ad quam omnes hostiæ veteris legis referuntur, sicut figura ad veritatem: sed hostiæ non debet esse alia hostia. ergo non fuit conueniens, vt pro christo alia hostia offerretur.

¶ 4 Præt. Inter legales hostias præcipua fuit agnus, qui erat iuge sacrificium, vt habetur Num. 28. vnde etiam christus dicitur agnus, Ioan. 1. Ecce agnus dei. magis ergo fuit cõueniens, quòd pro Christo offerretur agnus, quàm par turturum, vel duo pulli columbarum.

SED IN CONTRARIVM est, auctoritas scripturæ, quæ hoc factum esse testatur, Luc. 2.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, christus voluit sub lege fieri, vt eos qui sub lege erant, redimeret, & vt iustificatio legis in suis membris spiritualiter impleretur. De prole autem nata, duplex præceptum in lege traditur. Vnũ quidem generale, quo ad omnes, vt. S. completis diebus purificationis matris offerretur sacrificium pro filio, siue pro filia, vt habetur Leuit. 12. & hoc quidem sacrificium erat & ad expiationem peccati, in quo proles erat concepta & nata, & ad consecrationem quandam ipsius: quia tunc primo præsentabatur in templo, & ideo aliquid offerebatur in holocaustũ, & aliquid pro peccato. Aliud autẽ præceptum erat speciale in lege de primogenitis tam in hominibus, quàm in iumentis: sibi. n. dominus deputauerat omne primogenitum filiorũ Israel, pro eo quòd ad liberationem populi Israel percusserat primogenita Aegypti, ab homine vsque ad pecus, primogenitis filiorum Israel reseruatis. Et hoc mandatum ponitur Exod. 13. in quo etiam prefigurabatur christus, qui est primogenitus in multis fratribus, vt dicitur Roma. 8. Quia igitur christus ex muliere natus, erat quasi primogenitus, & voluit fieri sub lege, hæc duo euangelista Lucas circa eum fuisse obseruata ostendit. Primo quidem id, quod pertinet ad primogenitos, cum dicit, Tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eũ dño, sicut scriptum est in lege domini: quia omne masculinũ adaperiens vuluam, sanctum dño vocabitur. Secundo illud, quod pertinet communiter ad omnes, cum dicit, Vt darẽt hostiam, secundum ꝙ dictũ erat in lege dñi, par turturum aut duos pullos columbarũ.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Greg. Nissenus dicit, Illud legis præceptum in solo incarnato deo singulariter & ab alijs differẽter impleri videtur. ipse namque solus ineffabiliter cõceptus ac incomprehensibiliter editus, virginalem vterum aperuit, non antea

Ar. 1. huius q. in corp. & ad 3.

Dp. 50. ar. 3.

connubio reseratum, seruans & post partũ inuiolabiliter signaculũ castitatis. Vnde quòd dicit, adaperiens vuluam, designat, quòd nihil antea inde intrauerat vel exiuerat. Et per hoc etiam specialiter dicitur masculinus, quia nihil de femineitate culpæ portauit. Singulariter etiam sanctus, quia terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus nouitate non sensit.

AD 2^m dicendum, ꝙ sicut filius dei non pp seipsum factus est homo & circũcisus in carne, sed vt nos per gratiã faceret deos, & vt spiritualiter circuncidamur, sic propter nos sistitur domino, vt discamus deo præsentare nosmetipsos. Et hoc post circũcisionem eius factum est, vt ostendat neminem nisi circumcisum vitijs, dignum esse diuinis conspectibus.

AD 3^m dicendum, quòd propter hoc ipsum voluit hostias legales pro se offerri, qui erat vera hostia, vt figura veritati coniungeretur, & per veritatem figura approbaretur, contra illos, qui deum legis negant a Christo fuisse in euangelio prædicatum. Non. n. putandum est, vt Orig. dicit, quòd filium suum bonus deus sub lege inimici fecerit, quam ipse non dederat.

AD 4^m dicendum, quòd Leuit. 12. præcipitur, vt qui possent, agnum pro filio aut filia, simul & turturem siue columbam offerrent, qui vero non sufficerent ad offerendum agnum, duos turtures, vel duos columbarum pullos offerrent. Dominus ergo, qui cũ diues esset, propter nos egenus factus est, vt illius inopia diuites essemus, vt dicitur 2. ad Corinth. 8. pro se pauperum hostiam voluit offerri: sicut & in ipsa natiuitate pannis inuoluitur, & reclinatur in præsepio. Nihilominus tamen, huiusmodi aues figurę congruunt: turtur enim quia est auis loquax, prædicationem, & confessionẽ fidei significat: quia vero est animal castum, significat castitatem: quia vero est animal solitarium, significat contemplationem. Columba vero est animal mãsuetum & simplex, mansuetudinem & simplicitatem significans. Est etiam animal gregale: vnde significat vitam actiuam: & ideo huiusmodi hostia figurabat perfectionem Christi & membrorum eius. Vtrumque etiam animal propter consuetudinem gemendi, præsentes sanctorum luctus designat: sed turtur, quæ est solitaria, significat secretas orationum lachrymas. Columba vero, quæ est gregalis, significat publicas orationes ecclesiæ. Vtrumque vero animal duplicatum offertur, vt sanctitas sit non solum in anima, sed etiam in corpore.

¶ *Super Quæstionis trigesimæseptimæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio. Mater Christi cõuenienter purganda accessit. Probatur. Sicut gratia a Christo in matrẽ, ita & humilitas. ergo sicut Chris sub lege, ita & mater. Antecedẽs pbatur: quia humilibus datur gratia. Consequentia est euidẽs: quia ad humilitatẽ matris spectare consueuit purgationem mundi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mater dei conuenienter ad templum purganda accesserit.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd incõuenienter mater dei purganda ad templum accesserit. Purgatio enim, non videtur esse nisi ab immunditia: sed in beata Virgine nulla fuit immũditia, vt ex supra dictis patet. ergo non debuit, vt purganda ad tẽplum accedere.

¶ 2 Præt. Leuitic. 12. dicitur. Mulier quæ susceptio semine peperit masculũ, immunda erit septem diebus: & ideo præcipitur quòd non ingrediatur sanctuarium, donec impleantur dies purgationis eius: sed beata Virgo peperit masculum sine virili semine. non ergo debuit ad templum venire purgãda.

¶ 3 Præt. Purgatio ab immunditia non fit nisi per gratiam: sed sacramenta veteris legis gratiam non conferebant, sed ipsa potius secum gratiæ actorem habebat. non ergo conueniens fuit, vt ad templum purganda veniret.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ, qua dicitur Luc. 2. quòd impleti sunt dies purgationis Mariæ, secundum legem Moysi.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut plenitudo gratiæ a Christo deriuatur in matrem, ita decuit vt mater humilitati filij cõformaretur: humilibus enim deus dat gratiam, vt dicitur Iacobi 4. Et ideo sicut Christus licet non esset legi obnoxius, voluit tamen circumcisionem & alia legis onera subire, ad demonstrandũ humilitatis & obedientiæ exemplum, & vt approbaret legem, & vt calumniæ occasionem iudæis tolleret, pp eandem rationem voluit & matrem suam implere legis obseruantias, quibus tamen non erat obnoxia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet beata Virgo nullam haberet immunditiam, voluit tamẽ purgationis obseruantiam implere, non propter indigentiam, sed propter legis præceptum. & ideo signanter euangelista dicit, quòd cõpleti sunt dies purgationis eius secundum legem: ipsa enim secundum se purgatione non indigebat.

AD 2^m dicendum, quòd signanter Moyses videtur fuisse locutus ad excipiendam ab immũditia matrem dei, quæ non peperit susceptо semine. Et ideo patet, quòd non obligabatur ad impletionem illius præcepti, sed voluntarie purgationis obseruantiam adimpleuit, vt dictum est.

In corp. ar.

AD 3^m dicendum, quòd legalia sacramenta non purgebant ab immunditia culpę, quę fit per gratiam, sed hanc purgationem præfigurabant: purgabant autem purgatione quadam carnali ab immunditia irregularitatis cuiusdam, sicut in secunda parte † dictum est. Neutram tamen immunditiam beata Virgo contraxerat: & ideo non indigebat purgari.

1. 2. q. 102. art. 5.

QVAESTIO XXXVIII.

De baptismo Ioannis, in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio. Conueniens fuit Ioannem baptizare. Probatur quia dupliciter. Litera ordinata est & clara.

DEINDE considerandum est, de baptismo, quo Christus baptizatus est. Et quia Christus baptizatus est baptismo Ioannis, Primo cõsiderandum est de baptismo Ioannis in communi. Secundo, de baptizatione Christi.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit, quòd Ioannes baptizaret.

¶ Secundo, Vtrum ille baptismus fuerit a deo.

¶ Tertio, Vtrum consulerit gratiam.

¶ Quarto, Vtrum alij præter Christum illo baptismo debuerint baptizari.

¶ Quinto, Vtrum baptismus ille cessare debuerit Christo baptizato.

¶ Sexto, Vtrum baptizati baptismo Ioannis essent postea baptizandi baptismo Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Ioannem baptizare.

4.di.2.q.1. art.1.ad 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Ioannem baptizare. Omnis enim ritus sacramẽtalis ad aliquam pertinet legẽ: sed Ioannes non introduxit nouã legem. ergo inconueniens fuit q̃ nouum ritũ baptizandi introduceret.

¶ 2 Præt. Ioannes fuit missus a deo in testimonium tamquam propheta, secundum illud Luc. 1. Tu puer propheta Altissimi vocaberis: sed prophetæ qui fuerunt ante christum, non introduxerunt nouum ritum, sed ad obseruantiam legalium rituum inducebant, vt patet Malach. vlti. Meméto te legis Moysi serui mei. ergo nec Ioannes nouum ritum baptizandi introducere debuit.

¶ 3 Præt. Vbi est alicuius rei superfluitas, non est ad illud aliquid addendum: sed iudæi excedebant in superfluitate baptismatũ: dicitur enim Marci. 7. quòd pharisæi & oẽs iudæi nisi crebro lauent manus, non manducant, & a foro venientes, nisi baptizentur non comedũt, & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis seruare, baptismata calicum & vrceorum, & æramentorum & lectorum. ergo inconueniens fuit, quòd Ioannes baptizaret.

SED CONTRA est, auctoritas scripturæ, Matth. 3. vbi præmissa sanctitate Ioannis, subditur. quòd exibant ad eum multi, & baptizabantur in Iordane.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Ioannem baptizare propter quatuor. Primo quidem, quia oportebat christum a Ioanne baptizari, vt baptismum consecraret, vt Augustin.* dicit super Ioannem. Secundo, vt christus manifestaretur. Vnde ipse Ioannes Baptista dicit Ioannis primo, vt manifestetur, scilicet christus in Israel, propterea veni ego in aqua baptizans: concurrentibus enim turbis ad baptismum annuntiabat christum: quod quidem facilius sic factum est, quàm si per singulos discurrisset, vt chrysosto.* dicit super Ioannem. Tertio, vt suo baptismo assuefaceret homines ad baptismum christi. Vnde Greg.† dicit in quadam Homil. quòd ideo Ioannes baptizauit, vt præcursionis suæ ordinem seruans, qui nasciturum dominum nascendo præueneràt, baptizando quoque, baptizaturum præueniret. Quarto, vt ad pœnitentiam homines inducens, homines præpararet ad digne suscipiendum baptismũ christi. Vnde ibidem Beda dicit, quòd quantum catechumenis nondum baptizatis potest doctrina fidei, tantum profuit baptisma Ioannis ante baptismã Christi: quia sicut ille prædicabat pœnitentiam, & baptismum christi prænuntiabat, & in cognitionem veritatis quæ mundo apparuit attrahebat: sic ministri ecclesiæ primo erudiunt, post peccata eorum redarguunt, demum in baptismo christi remissionem peccatorum promittunt.

Habet ex serm. 1. de Epip. to. 10

Chrys. ho. 16. in Ioã. ante med. tom. 3.

†hom. 7. in euan. parũ ante med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus Ioannis non [d] erat per se sacramentũ: sed quasi quoddam sacramentale, disponens ad baptismum Christi: & ideo aliqualiter pertinebat ad legem christi, non autem ad legem Moysi.

D. 263.

AD 2um dicendum, quòd Ioannes non solum fuit propheta, sed plusquàm propheta, vt dicitur Matthæ. 11. fuit enim terminus legis & initium euangelij: & ideo magis pertinebat ad eum, verbo & opere inducere homines ad legem christi, quàm ad obseruantiam veteris legis.

AD 3um dicendum, quòd baptismata illa pharisæorum erant inania, vtpote ad solam munditiam carnis ordinata: sed baptismus Ioannis ordinabatur ad munditiam spiritualem: inducebat enim homines ad pœnitentiam, vt dictum est.*

In corp.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptismus Ioannis fuerit a Deo.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus Ioannis non fuerit a deo. Nihil enim sacramentale quòd est a deo, denominatur ab homine puro, sicut baptismus nouæ legis non dicitur Petri vel Pauli, sed Christi: sed ille baptismus denominatur a Ioanne, secundum illud Matth. 21. Baptismus Ioannis, vnde erat, e cælo an ex hominibus? ergo baptismus Ioannis non fuit a deo.

¶ 2 Præt. Omnis doctrina de nouo a deo procedens, aliquibus signis confirmatur: vnde & Dominus Exo. 4. dedit Moysi potestatem signa faciendi. Et Heb. 2. dicitur, Cũ fides nostra principium accepisset enarrari a deo, per eos, qui audierunt, in nos confirmata est, contestante deo signis & prodigijs: sed de Ioanne Baptista dicitur Ioã. 10. Ioannes signum fecit nullum. ergo videtur quòd baptismus quo baptizauit, non esset a deo.

¶ 3 Præt. Sacramenta quæ sunt diuinitus instituta, aliquibus sacræ scripturæ præceptis continentur: sed baptismus Ioannis non præcipitur aliquo præcepto sacræ scripturæ. ergo videtur quòd non fuerit a deo.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum &c.

RESPON. Dicendum, quòd in baptismo Ioannis duo possunt considerari, scilicet ipse ritus baptizandi, & effectus baptismi. Ritus quidem baptizandi non fuit ex hominibus, sed a deo, qui familiari Spiritussancti reuelatione Ioannem ad baptizandum misit. Effectus autem illius baptismi fuit ab homine: quia nihil in illo baptismo efficiebatur, quod homo facere non posset. Vnde non fuit a solo deo, nisi inquantum deus in homine operatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum nouæ legis homines interius per Spiritumsanctum baptizantur, quod facit solus deus. Per baptismum autem Ioãnis, solum corpus mundabatur aqua. Vnde dicitur Matth. 3. Ego baptizo vos in aqua, ille vos baptizabit in Spiritusancto. Et ideo baptismus Ioannis denominatur ab ipso: quia scilicet nihil in eo agebatur, quod ipse non ageret. Baptismus autem nouæ legis non denominatur a ministro, qui principalem baptismi effectum non agit, scilicet interiorem emundationem.

AD 2um dicendum, quòd tota doctrina & operatio Ioannis ordinabatur ad christum, qui multitudine signo-

signorũ, & suam & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes signa fecisset, homines ex æquo Ioanni & Christo attendissent: & ideo vt homines principaliter Christo intenderent, non est datũ Ioanni, vt faceret signum: iudeis tamen quærentibus quare baptizaret, confirmauit suum officium auctoritate scripturæ, dicens, Ego vox clamantis in deserto &c. vt dicitur Ioan. 2. Ipsa etiam austeritas vitæ, eius officium commendabat, quia vt Chrysost.* dicit supra Matth. mirabile erat in humano corpore tantam patientiam videre.

Hieron. to. 6. in Mat. ante med. c. 2.

AD 3um dicendum, quòd baptismus Ioannis non fuit ordinatus a deo, nisi vt modico tempore duraret, propter causas prædictas. †Et ideo non fuit commendatus aliquo præcepto communiter edito in sacra scriptura, sed familiari quadam reuelatione Spiritussancti, vt dictum est.*

4.di.1.q.4. ar.1.q.1.

1.ar.1. huius quæst.

1.ar.1. huius quæst.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum tertium.*

4.di.1.q.2. artic.1.q.1. corp.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio trimembris: Baptismus Ioãnis non conferebat gratiam, sed præparabat ad eam tripliciter. Probatur conclusio. primo, quo ad primas partes simul. Tota doctrina & operatio Ioãnis, erat præparatoria ad Christum, per quem conferenda erat gratia. ergo baptismus Ioãnis nõ cõferebat gratiam, sed præparabat ad il 15. Antecedens quo ad primam eius partem ex dictis patet, quo ad secundam vero Ioan. 1. Gratia per Iesum Christũ facta est. Cõsequentia vero probatur: quia minister ac inferioris artificis, nõ est inducere formã principalis artificis, sed præparare ad illam. Deinde conclusio declaratur quo ad vltimam partem tripliciter, scilicet p doctrinam ad fidẽ, per baptizationem ad ritum baptismi, per pœnitentiam ad gratiam effectus baptismi.

Ad 1. huius quæst.

¶ In responsione ad primum, differentia inter expositionem primam ex Beda & tertiam ex Hier. est: quia in prima ad duo baptismata referuntur illa duo verba, baptizare & prædicare: primũ ad baptismum Ioannis: secundum ad baptismum Christi. In ter-

Rabanus in hoc Cæsarius in hoc Eam habens Thomas totius

Hieron. 3. in euan. parũ ante med.

tia vero ad idem baptismata, scilicet Ioannis referuntur ambo, & verificatur q̃ dispositiue in remissionem peccatorũ baptizabat, & prædicabat ad pfectionẽ gratiæ per Christum. Et si quærat nouitius, in quo ergo differt tertia a secunda expositione, respondeatur, quòd tertia ordinem Ioãnis ad Christum respicit: & ideo illud idẽ quod Christus pfecturus erat, Ioãnes inchoatiue facere dicitur. Secunda autem, ordinem baptismi dati a Ioãne ad pœnitentiam respicit: & ideo dicitur quòd & baptizabat & prædicabat baptismum suum pœnitentiæ, hoc est inducentem ad pœnitentiam, per quam fit remissio peccatorum.

Sup. illud Mat. 1. fuit Ioannes in deserto baptizãs: Et c. 3. secundum ordinem Bedę.

Sup. illud Mat. 1. prędicans baptis. pœnit. tom. 9.

ARTICVLVS III.

Vtrum in baptismo Ioannis, gratia daretur.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur q̃ in baptismo Ioannis gratia daretur. Dicitur enim Marci 1. Fuit Ioãnes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorũ: sed pœnitẽtia & remissio peccatorũ est p gratiã. ergo baptismus Ioannis gratiam conferebat.

¶ 2 Præt. Baptizandi a Ioanne confitebantur peccata sua, vt habetur Matthæ. 3. & Marci 1. sed confessio peccatorũ, ordinatur ad peccatorum remissionem, quæ fit per gratiã. ergo in baptismo Ioannis, gratia conferebatur.

¶ 3 Præt. Baptismus Ioannis propinquior erat baptismo Christi, quàm circuncisio: sed per circuncisionem remittebatur peccatum originale: quia, vt* Beda dicit, idẽ salutiferæ curationis auxilium circuncisio in lege contra originales peccati vulnus agebat, quod nunc baptismus agere reuelatæ gratiæ tempore cõueuit. ergo multo magis baptismus Ioannis remissionẽ peccatorum operabatur, quod sine gratia fieri non potest.

SED CONTRA est, quòd Mat. 3. dicitur, Ego quidẽ baptizo vos in aqua in pœnitẽtiam, Quod exponens Greg.* in quadam Homil. dicit, Ioannes nõ in spiritu, sed in aqua baptizat, quia peccata soluere non valebat: sed gratia est a Spiritussancto, & per eam peccata tolluntur. ergo baptismus Ioannis gratiam non conferebat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* tota doctrina & operatio Ioãnis præparatoria erat ad Christum: sicut ministri & inferioris artificis est præparare ma-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum alij præter Christum, baptismo Ioannis baptizari debuerint.

¶ *Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum quartum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio: Baptismo Ioannis alij debuerũt baptizari. Probatur dupliciter, litera elata est.

4.di.2.q.2. ar.3.q.2.

*art. 1.

†tracta. 15. in Io. inter prin. & medium. to. 9.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismo Ioannis solus Christus debuerit baptizari: quia sicut dictum est,* ad hoc Ioannes baptizauit, vt Christus baptizaretur, sicut Augustin.† dicit super Ioannem: sed quod est proprium christo, non debet alijs conuenire. ergo nulli alij debuerunt illo baptismo baptizari.

¶ 2 Præt. Quicumque baptizatur, aut accipit aliquid a baptismo,

a baptismo, aut baptismo aliquid confert: sed a baptismo Ioannis nullus aliquid accipere poterat (quia in eo gratia non conferebatur, vt dictum est*) nec aliquis baptismo aliquid conferre poterat, nisi Christus, qui tactu mundissimæ suæ carnis aquas sanctificauit. ergo videtur, quòd solus Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

Art. præced.

¶ 3 Præt. Si alij illo baptismo baptizabantur, hoc non erat, nisi vt præpararentur ad baptismum Christi, & sic conueniens videbatur, quòd sicut baptismus Christi omnibus confertur, & magnis & paruis, & gentilibus & iudæis, ita etiam & baptismus Ioannis conferretur: sed non legitur quòd ab eo pueri baptizarentur, nec etiam gentiles: dicitur enim Mar. 1. quòd egrediebantur ad illum Israelitæ vniuersi, & baptizabantur ab illo. ergo videtur quòd solus Christus a Ioanne debuerit baptizari.

G

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 3. Factum est, cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato & orante, aperti sunt cæli.

RESPON. Dicendum, ꝙ duplici de causa oportuit alios a Christo baptizari baptismo Ioannis. Primo quidem, vt August.* dicit super Ioan. quia si solus Christus baptismo Ioannis baptizatus esset, non defuissent qui dicerent, baptismum Ioannis, quo Christus est baptizatus, dignioré esse baptismo Christi, quo alij baptizantur. Secundo, quia oportebat per baptismum Ioannis alios ad baptismum Christi præparari, sicut dictum est.*

Tract. 4. in Ioã. a med. & trac. 5. in ter princ. & med. to. 9.

H

Art. 1. & 3. huius q.

AD PRIMVM. ergo dicendum, quòd non propter hoc solum fuit Ioannis baptismus institutus, vt Christus baptizaretur, sed etiam propter alias causas, vt dictum est.* Et tamen si ad hoc solum esset institutus, vt Christus eo baptizaretur, oportebat prædictum inconueniens vitari, alijs hoc baptismo baptizatis.

Ar. 1. huius quæst.

AD 2um dicendum, quòd alij qui ad baptismũ Ioannis accedebant, non poterant quidem baptismo aliquid conferre, nec tamen a baptismo gratiam accipiebant, sed solum pœnitentiæ signum.

AD 3um dicendum, quòd quia ille baptismus erat pœnitentiæ, quæ pueris non conuenit, ideo baptismo illo pueri non baptizabantur. Conferre autem gentibus viam salutis, soli Christo reseruabatur, qui est expectatio gentium, vt dicitur Genes. penult. sed & ipse Christus apostolis inhibuit gentilibus euangelium prædicare, ante passionem & resurrectionem: vnde multo minus conueniebat per Ioannem gentiles ad baptismum admitti.

¶ Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum tertium.

TItulus clarus est.

4. di. 2. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 1. Et q. 4. p totum.

¶ In corpore vna cõclusio: Baptismus Ioannis nõ debuit cessare Christo baptizato. Probatur quadrupliciter.

¶ In prima ratione ex Chryso. aduerte notitiæ, ꝙ si Christo baptizato Ioannes cessasset, putari potuisset, quòd tanta Christi excellentiæ in baptismo mõstratę inuidissent Ioãnes, & cessando a

ARTICVLVS V.

Vtrũ baptismus Ioannis debuerit cessare Christo baptizato.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus Ioãnis cessare debuerit, postquã Christus fuit baptizatus. Dicitur enim Ioan. 1. Vt manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizãs: sed Christo baptizato sufficienter fuit manifestatus, tum per testimoniũ Ioannis, tum per descensum columbæ, tum etiam testimonio paternæ vocis. ergo videtur quòd non debuerit postea baptismus Ioannis durare.

K

¶ 2 Præt. Aug.* dicit super Ioan. Baptizatus est Christus, & cessauit Ioannis baptismus. ergo videtur ꝙ Ioannes post Christum baptizatum, nõ debuerit baptizare.

¶ 3 Præt. Baptismus Ioannis erat præparatorius ad baptismũ Christi: sed baptismus Christi incœpit statim Christo baptizato: quia tactu suæ mundissimæ carnis vim regenerationi contulit aquis, vt Beda dicit. ergo videtur quòd baptismus Ioannis cessauerit Christo baptizato.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 3. quòd venit Iesus in iudæam terram, & baptizabat, erat autẽ & Ioannes baptizans: sed Christus non baptizauit, nisi postquàm fuit baptizatus. ergo videtur quòd postquàm Christus fuit baptizatus, adhuc Ioannes baptizabat.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus Ioannis cessare non debuit Christo baptizato. Primo quidem, quia, vt Chrysost.* dicit, si cessasset Ioannes baptizare Christo baptizato, existimaretur quòd zelo vel ira hoc faceret. Secundo, quia si cessasset a baptizando, Christo baptizante, discipulos suos in maiorem zelũ immisisset. Tertio, quia persistens in baptizãdo, suos auditores mittebat ad Christum. Quarto, quia (vt Beda dicit) adhuc permanebat vmbra veteris legis, nec debuit ꝑcursor cessare, donec veritas manifestaretur.

Tract. 4. in Ioan. fin. med. & to. 9.

Hom. 28. Iuxta medi. ũ reuoce a prin. to. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nondum Christ* erat plene manifestatus eo baptizato: & ideo adhuc necessarium erat, quòd Ioannes baptizaret.

AD 2um dicendum, quòd baptizato Christo cessauit baptismus Ioannis: non tamen statim, sed eo incarcerato. Vnde Chrysostom.* dicit super Ioannem, æstimo propter hoc permissam esse mortem Ioannis, & eo sublato de medio, Christum maxime prædicare cœpisse, vt omnis multitudinis affectio ad Christum transiret, & non vltra his, quæ de vtroque erant, sententijs scinderetur.

Hom. 28. Ioã. non re mouea pũctum.

I

AD 3um dicendum, quòd baptismus Ioannis præparatorius erat, non solum ad hoc, quòd Christus baptizaretur, sed etiam ad hoc, quòd alij ad hristi baptismum accederent: quod nondum fuit impletum Christo baptizato.

ARTICVLVS VI.

Vtrum baptizati baptismo Ioannis, essent postea baptismo Christi baptizandi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ baptizati baptismo Ioannis, non fuerint baptizandi baptismo Christi. Ioannes enim non fuit minor apostolis, cum de eo scriptum sit Matth. 11. Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista: sed illi qui baptizabantur ab apostolis, nõ iterum baptizabãtur, sed solummodo addebatur eis impositio manuum. Dicitur enim Act. 8. quòd aliqui baptizati tantum erant a Philippo in nomine domini Iesu, tunc apo

¶ Super Quæstionis trigesimæoctauæ Articulum sextum.

Infra q. 66. art. 9. ad 2. Et 4. dist. 4. q. 2. ar. 2. q. 1. ad 2.

TItulus clarus.

¶ In corpore duo fiũt. Primo, recitatur opinio Magistri sen. Secundo, respondetur quæstito. Opinio Magistri distinguit duplicẽ dispositionem baptizatorum a Ioanne (vt patet in litera) & quosdã rebaptizandos baptismo Christi, & quosdam nõ, dicit.

¶ Quo ad secundũ Auctor simpliciter dicit, quòd omnes baptizati a Ioanne baptizãdi erant baptismo Christi, & propterea pro vna parte consentit Magistro, pro alia contradicit, & probat vniuersalem dupliciter. Primo, ex parte effectus inseparabilis per fidem, spem & charitatẽ, & characteris, qui per Christi baptismum imprimitur. Secundo, ex parte essentialis partis ipsius baptismi, deficientis scilicet Spũs. Omnia patẽt in litera.

¶ In respõsione ad secundum & tertium, aduerte ꝙ de baptismo Christi materiali passiue accepto a Ioãne & Apostolis, non habetur clare in Scriptura pars affirmatiua: sed rationabile est, quòd baptizati a Christo fuerint, vt Ioãnes impleret debitum suum, Ego a te debeo baptizari, & Apostoli baptizantes Christi baptismo, primo fuerint baptizati, vt Aug. arguit, & bene. Nec aliquid apparet obstare: nisi forte verbum Christi Act. 1. Ioãnes baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritusancto, Sed reuera, hoc nõ obstat: tum quia per hoc nõ excluditur, eos baptizatos esse baptismo Christi, licet de Ioannis baptismo tantum mẽtio fiat: tum, quia in promptu ratio ẽ quare Ioannis baptismi solius meminit Christus: quia scilicet donum Spiritussancti non distinguitur cõtra baptismum Christi, qui fit in aqua & Spiritu. Ioan. 3. sed contra baptismum Ioannis, qui fiebat solum in aqua, ipso Ioanne teste distinguente baptismum Ioannis contra baptismum in Spiritusancto, Matth. 3.

¶ In respõsione ad quintum, dubium occurrit: quia aliud est loqui de gratia futura, & aliud de Christo vẽturo: potuit enim gratia ꝓfluere ex fide Christi venturi, vt patet in sanctis illis, qui præcesserunt Christi aduentum, litera

A

B

C

D

E

stoli, scilicet Petrus & Ioannes, imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritumsanctum. ergo videtur quòd baptizati a Ioanne, non debuerint baptizari baptismo Christi.

¶ 2 Præt. Apostoli fuerunt baptizati baptismo Ioannis: fuerunt enim quidam eorum discipuli Ioannis, vt patet Ioan. 1. sed Apostoli non videntur esse baptizati baptismo Christi: dicitur. n. Ioã. 4. quòd Iesus non baptizabat: sed discipuli eius. ergo videtur quòd baptizati baptismo Ioannis, nõ erant baptizandi baptismo Christi.

¶ 3 Præt. Minor est qui baptizatur, quàm qui baptizat, sed ipse Ioannes non legitur baptizatus baptismo Christi. ergo multo minus illi, qui a Ioanne baptizabantur, indigebant baptismo Christi.

¶ 4 Præt. Act. 19. dicitur, quòd Paulus inuenit quosdam de discipulis, dixitque ad eos, Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum, Sed neque si Spũssanctus est, audiuimus. Ille vero ait, In quo ergo baptizati estis? Qui dixerunt, In Ioannis baptismate. Et sequitur, ꝙ baptizati sunt iterum in nomine domini nostri Iesu Christi. sic ergo videtur, quòd quia Spiritumsanctum nesciebãt, oportuit eos iterum baptizari: sicut Hieronymus* dicit super Ioelem, & in epistola de viro vnius vxoris, & Ambr.† in lib. de Spiritusancto: sed quidam fuerunt baptizati baptismo Ioannis, qui habebant plenam notitiam Trinitatis. ergo non erant baptizandi iterum baptismo Christi.

¶ 5 Præt. Rom. 10. super illud, Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, dicit gl. Aug.* Vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Ex quo patet, quòd virtus baptismi dependet ex fide: sed forma baptismi Ioannis significauit fidem Christi, in qua nos baptizamur: dicit enim Paulus Actuũ 19. Ioannes baptizabat baptismo pœnitentiæ populum, dicens, in eum qui venturus est post ipsum, vt crederent, hoc est in Iesum. ergo videtur quòd non oportebat baptizatos baptismo Ioannis, iterum baptizari baptismo Christi.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit super Ioan. Qui baptizati sunt baptismate Ioannis, oportebat vt baptizarentur baptismate Christi.

RESPON. Dicendum, quòd secundum opi. Magistri in 2. dist. 4. sent.* illi, qui baptizati sunt a Ioanne, nesciẽtes Spiritumsanctum esse, ac spem ponentes in illius baptismo, postea baptizati sunt baptismo Christi: illi vero qui spem non posuerunt in baptismo Ioannis, & Patrem & Filium & Spiritumsanctum credebant, non fuerunt postea baptizati, sed impositione manuum ab Apostolis super eos facta, Spiritumsanctum receperunt. Et hoc quidem verum est, quantum ad primam partem, quod multis auctoritatibus confirmatur: sed quantum ad secũdam partem est penitus irrationabile quod dicitur. Primo quidem, quia baptismus Ioãnis, neque gratiam conferebat, neque characterem imprimebat, sed erat solum in aqua, vt ipsemet dicit Matth. 3. Vnde baptizatis, fides vel spes, quã habebant in Christum, non poterat hunc defectum supplere. Secundo, quia quando in sacramento omittitur quod est de necessitate sacramenti, non solum oportet supplẽri, quod fuerat omissũ, sed oportet totaliter innouari. Est autẽ de necessitate baptismi Christi, ꝙ fiat nõ solum in aqua, sed etiã in Spiritusancto, ſm illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei. Vnde illis, qui tantum in aqua baptizati erant baptismo Ioãnis, non solum erat supplendum, quod deerat (vt licet daretur eis Spiritussanctus per impositionem manuum) sed erant iterato totaliter baptizandi in aqua & Spiritu.

A

* li. 4. dist. 2. paragr. vlt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augu.* dicit super Ioan. ideo post Ioannem baptizatum est: quia non dabat baptismum Christi, sed suum: quod autem dabatur a Petro, & si quod datum est a Iuda, Christi erat. Et ideo, si quos baptizauit Iudas, nõ sunt iterum baptizãdi: baptisma enim tale est, qualis est ille, in cuius potestate datur, non qualis ille, cuius ministerio datur. Et inde est etiam, quòd baptizati a Philippo diacono, qui baptismum Christi dabat, nõ sunt iterum baptizati: sed acceperunt manus impositionem per Apostolos: sicut baptizati per sacerdotes, cõfirmantur per episcopos.

* tract. 5. in Ioan. inter prin. & medi. to. 9.

AD 2um dicendum, quòd sicut August.* dicit ad Seleucianum, intelligimus discipulos Christi fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis, (sicut nonnulli arbitrãtur) siue, ꝙ magis credibile est, baptismo Christi: neque enim ministerio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos seruos, ꝑ quos ceteros baptizaret, q nõ defuit humilitatis ministerio, quando eis pedes lauit.

* epi. 108. a medio ꝑcipue, to. 2.

AD 3um dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit super Matth. per hoc, quòd Christus Ioanni dicẽti, Ego a te debeo baptizari, respondit, sine modo, ostenditur quòd postea Christus baptizauit Ioannem. Et hoc dicit in quibusdam libris apocryphis manifeste scriptũ esse. Certum tamen est, vt Hieronymus* dicit super Matth. ꝙ sicut Christus fuit baptizatus i aqua a Ioãne,

* hom. 4. in Mat. i opc. imper. sup. illud: Sine mõ, to. 2.

* Mat. 3. sup illũ, Sine mõ, to. 9.

ita

ste Ioannes a Christo erat in Spiritu baptizandus.

AD 4^m dicendum, ꝙ non est tota causa, quare illi fuerunt baptizati post baptismum Ioan: quia Spiritūsanctum non cognouerant, sed quia non erāt baptismo Christi baptizati.

AD 5^m dicendum, quòd sicut dicit Augustin. contra Faustū, Sacramenta nostra sunt signa præsentis gratiæ: sacramenta vero veteris legis, fuerunt signa gratiæ futuræ. Vnde ex hoc ipso, quòd Ioannes baptizauit in nomine venturi, datur intelligi quòd non dabat baptismum Christi, qui est sacramentum nouæ legis.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum primum.*

QVÆSTIO XXXIX.

De Baptizatione Christi, in octo articulos diuisa.

TItulus clarus est.

¶ In corpore vnica conclusio: Conueniens fuit Christum baptizari. Probatur tripliciter. Omnia sunt clara.

DEINDE considerandum est de baptizatione Christi.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit baptizari.

¶ Secundo, Vtrū debuerit baptizari baptismo Ioānis.

¶ Tertio, De tempore baptismi.

¶ Quarto, De loco.

¶ Quinto, De hoc quòd ei sunt cæli aperti.

¶ Sexto, De Spiritusancto apparente in specie colūbę.

¶ Septimo, Vtrum illa columba fuerit verum animal.

¶ Octauo, De voce paterni testimonij.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens Christum baptizari.

4. dist. 2. q. 2. art. 3. q. 1. Et q. 3. art. 1. Et q. 3. art. 2. q. 1. cor. Et Matth. 3. op. 60. ea. 9.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum baptizari. Baptizari enim est ablui: sed Christo non conuenit ablui, in quo nulla fuit impuritas. ergo videtur quòd Christum non decuerit baptizari.

¶ 2 Præt. Christus circumcisionem susceperit, vt impleret legem: sed baptismus nō pertinebat ad legem. ergo non debebat baptizari.

¶ 3 Præt. Primum mouens in quolibet genere, est immobile secundum illum motum: sicut cælum qd est primum alterans, non est alterabile: sed Christus est primum baptizans, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. ergo ipsum non decuit baptizari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 3. quòd venit Iesus a Galilæa in Iordanem ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.

li. 2. in Luc. vlt. 2. i pti. tom. 5.

RESPON. Dicendum, ꝙ conueniens fuit Christum baptizari. Primo quidem, quia vt Ambros.* dicit super Luc. Baptizatus est dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, vt ablutæ per carnē Christi, qui peccatum non cognouit, baptismatis vim haberent: & vt sanctificatas aquas reliqueret posmodum baptizandis, sicut Chrysost.† dicit super Matth. Secundo, quia sicut Chrysost. dicit super Matth, quāuis ipse non esset peccator, tamen naturam susceperit peccatricem, & similitudinem carnis peccati: propterea, etsi pro se baptismate non indigebat, tamen in alijs, carnalis natura opus habebat. Et sicut Greg.* Nazan. dicit, Baptizatus est Christus, vt totum vetera num Adam immergat aquæ. Tertio, baptizati vo-

* hom. 4. in epe. impfe. nō remote a pri. to. 2.

* In orat. I Epipha. lumina a medio.

F luit, sicut Augus. dicit in sermone de Epiphania: quia voluit facere, quod faciendum omnibus imperauit. Et hoc est quod ipse dicit, sic decet nos implere omnē iustitiam. vt enim Ambro.* dixit super Luc. Hæc est iustitia, vt quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo.

* lib. 2. in Luc. c. 2. a medio. tom. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non fuit baptizatus vt ablueretur, sed abluere, sicut dictum est.

AD 2^m dicendum, quòd Christus non solum debebat implere ea, quæ erant veteris legis, sed etiam inchoare ea, quæ sunt nouæ legis. Et ideo non solum voluit circuncidi, sed etiam baptizari.

G AD 3^m dicendum, ꝙ Christus est primū baptizans spūaliter: & sic non est baptizatus, sed solū in aqua.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus baptismo Ioannis debuerit baptizari.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit baptizari baptismo Ioannis. Baptismus enim Ioannis fuit baptismus pœnitentiæ: sed

H pœnitentia Christo nō conuenit, quia nullum habuit peccatum. ergo videtur quòd non debuerit baptizari baptismo Ioannis.

¶ 2 Præt. Baptismus Ioannis, sicut dicit Chryso.* medium fuit inter baptismum iudæorū & Christi baptismum: sed medium sapit naturam extremorum. Cum ergo Christus non fuerit baptizatus baptismate legali, nec etiam baptismate suo; videtur quòd pari ratione baptismate Ioannis baptizari non debuerit.

I

¶ 3 Præt. Omne quod in rebus humanis est optimum, debet attribui Christo: sed baptismus Ioannis non tenet supremum locum inter baptismata. ergo non conuenit Christum baptizari baptismo Ioannis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 3. ꝙ venit Iesus in Iordanem, vt baptizaretur a Ioanne.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Aug.* super Ioan. baptizatus dominus baptizabat, non eo baptismate, quo baptizatus est. Vnde, cum ipse baptizaret baptismo proprio, cōsequens est quòd non fuerit baptizatus suo baptismate, sed baptismate Ioannis. Et

K hoc fuit conueniens. primo quidem, propter conditionem baptismi Ioannis, qui non baptizauit in Spiritu, sed solum in aqua: Christus autem spirituali baptismate non indigebat, qui a principio suę cōceptionis gratia Spiritusſancti repletus fuit, vt pater ex dictis,* & hęc est ratio Chrysost.† Secundo vt Beda* dicit, baptizatus est baptismo Ioannis, vt baptismo suo baptismum Ioannis comprobaret. Tertio, sicut Greg. † Nazan. dicit, Accedit Christus ad baptismum Ioannis, sanctificaturus baptismum.

* tract. 12. in Io. ad finē. tom. 9.

* hom. 12. in Matth. longe a medio. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut supra dictum est,* Christus baptizari voluit, vt nos suo exemplo induceret ad baptismum. Et ideo ad hoc, ꝙ

* Theo. hom. 12. in Matth. circa finem. Nazian. in orat. 1. in Epipha. circa finem. Beda hom. 4. in Luc. circa finem. Aug. tract. 12. in Io. ad finē. tom. 9.

esset efficacior eius inductio, voluit baptizari baptismo, quo manifeste non indigebat, vt homines ad baptismum accederent, quo indigebant. Vnde Ambros. † dicit super Luc. Nemo refugiat lauacrum gratiæ, quando Christus lauacrum pœnitentiæ non refugit.

A

* Ita. 4. in Luc. circa medium. tom. 5.

AD 2^m dicendum, quòd baptismus iudæorum in lege præceptus, erat solum figuralis: baptismus autē Ioannis aliqualiter erat realis, inquantum inducebat homines ad abstinendum a peccatis: baptismus autē Christi habet efficaciam mundandi a peccato, & gratiam conferendi. Christus autem neque indigebat percipere remissionem peccatorum, quæ in eo non erāt, neque recipere gratiam, qua plenus erat: similiter etiam cum ipse sit veritas, nō competebat ei id, quod in sola figura gerebatur. Et ideo magis cōgruum fuit, quòd baptizaretur baptismo medio, quàm aliquo extremorum.

AD 3^m dicendum, quòd baptismus est quoddam spirituale remedium: quanto autem aliquid est magis perfectum, tāto minori remedio indiget. Vnde ex hoc ipso ꝙ Christus est maxime perfectus, cōueniens fuit, quòd non baptizaretur perfectissimo baptismo: sicut ille qui est sanus, non indiget efficaci medicina.

¶ *Super Quæstionis trigesimæsecundæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus conuenienti tempore fuerit baptizatus.

3. dist. 4. q. 3. a. 1. q. 1. a. 1. q. 2. a. 4. in corp. expos. litte.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non conueniēti tempore Christus fuerit baptizatus. Ad hoc enim Christus baptizatus est, vt suo exemplo alios ad baptismū prouocaret: sed fideles Christi laudabiliter baptizantur, non solum ante trigesimum annum, sed in infantili ætate. ergo videtur quòd Christus non debuerit baptizari in ætate triginta annorum.

¶ 2 Præt. Christus non legitur docuisse, vel miracula fecisse ante baptismum: sed vtilius fuisset mundo, si priori tempore docuisset, incipiens a vigesimo anno, vel etiam prius. ergo videtur, quòd Christus, qui pro vtilitate hominum venerat, ante trigesimum annum debuerit baptizari.

¶ 3 Præt. Iudicium sapientiæ diuinitus infusæ, maxime debuit manifestari in Christo. Est autem manifestatum in Daniele tempore suæ pueritiæ: secundum illud Daniel. 13. Suscitauit dominus spiritum pueri iunioris, cui nomen Daniel. ergo multo magis Christus in sua pueritia debuit baptizari, & docere.

¶ 4 Præt. Baptismus Ioannis ordinatur ad baptismum Christi, sicut ad finem: sed finis est prior in intētione, & posterior in executione. ergo vel Christus debuit primus a Ioanne baptizari, vel vltimus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 3. Factū est cum baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante. & infra, Et ipse Iesus erat incipiens, quasi annorum triginta.

RESPON. Dicendum, quòd Christus conuenienter fuit in trigesimo anno baptizatus. Primo quidem, quia Christus baptizabatur quasi ex tunc incipiens docere & prædicare. Ad quod requiritur perfecta ætas, qualis est triginta annorum. vnde legitur Genes. 41. quòd triginta annorum erat Ioseph, quando accepit regimen Ægypti. Similiter etiam 2. Reg. 5. legitur de Dauid, quòd triginta annorum erat cum regnare cœpisset. Ezechiel etiam in trigesimo anno cœpit prophetizare, vt habetur Ezech. 1. Secundo, quia licut Chrys.* dicit super Matth. futurum erat, vt post baptismum Christi, lex cessare inciperet. Et ideo hac ætate Christus ad baptismum venit, qui potest omnia peccata suscipere, vt lege seruata, nullus dicat, ꝙ ideo eam soluit, quia implere nō potuit. Tertio, quia per hoc quòd Christus in ætate perfecta baptizatur, datur intelligi, quòd baptismus parit viros perfectos, secundum illud Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei, & agnitionis filij dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Vnde, & ipsa proprietas numeri ad hoc pertinere videtur: conſurgit enim trigenarius numerus ex ductu ternarij in denarium. Per ternarium autem intelligitur fides Trinitatis, per denarium autem impletio mandatorum legis, & in his duobus perfectio vitæ Christianæ consistit.

B

C

* hom. 10. nō remote a pri. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd sicut Greg.* Nazanzenus dicit; Christus non est baptizatus quasi indigeret purgatione, nec quòd aliquod illi immineret periculum differendo baptismum, sed cuius alij non in paruum redundat periculum, si exeat ex hac vita, non indutus veste incorruptionis, scilicet gratia. Et licet bonum sit baptismi munditiam custodire, potius tamen est (vt ipse dicit*) interdum paulisper maculari, quàm gratia omnino carere.

* In orat. in Epipha. lumina post med.

* eodē loco

AD 2^m dicendum, quòd vtilitas, quæ a Christo prouenit hominibus, præcipue est per fidem & humilitatem, ad quorum vtrumque valet, quòd Christus in pueritia, vel adolescentia nō cœpit docere, sed in perfecta ętate. Ad fidem quidem, quia per hoc apparet in eo vera natura humanitatis, quòd per temporum incremēta corporaliter profecit: & ne huiusmodi profectus putaretur esse phantasticus, noluit sapiētiam suam vel virtutem manifestare ante perfectam corporis ætatem. Ad humilitatem vero, ne ante perfectam ætatem aliquis præsumptuose prelationis gradum, & docendi officium assumat.

D

AD 3^m dicendum, quòd Christus proponebatur hominibus in exemplum omnium. Et ideo oportuit in eo ostendi id, quod competit omnibus secundum legem communem: vt scilicet in ętate perfecta doceret. sed sicut Greg. Nazan.* dicit, non est lex communis, quod raro contingit, sicut nec vna hirundo ver facit. Aliquibus enim ex quadam speciali dispensatione, secundum diuinæ sapientiæ ordinem concessum est præter legem communem, vt ante perfectam ætatem, officium vel prædicandi, vel docendi haberent: sicut Solomon, Daniel & Hieremias.

* loco citato ad arg. 2.

AD 4^m dicendum, quòd Christus nec primus nec vltimus debuit a Ioanne baptizari: quia vt Chrysost.* dicit super Matth. Christus ad hoc baptizabatur, vt confirmaret prædicationē, & baptismū Ioannis, & vt testimonium acciperet a Ioanne. Non autem creditum fuisset testimonio Ioannis, nisi postquam fuerunt multi baptizati ab ipso. Et ideo non debuit primus a Ioanne baptizari. Similiter etiam nec vltimus: quia (sicut ipse ibidem subdit) sicut lux solis non expectat occasum luciferi, sed eo procedente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem, sic & Christus nō expectauit, vt cursum suum Ioannes impleret, sed adhuc eo docente & baptizāte, apparuit.

E

* hom. 4. in Mat. I ope imperfecto circa prin. illius to. 2.

ARTIC.

¶ Super Q. questionis trigesimanona Art. sicutilium quartum.

TItulus clarus est, ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit vt Christus in Iordane baptizaret, quia per hoc significatur ingressus per baptismum in regnū dei. Declaraturque hoc duplici figura, scilicet trāsitu filiorum Israel in terram promissionis & Heliæ in cælum. Et scito, quòd ratio ista mystica est: nec alia potest reddi magis literalis, nisi qa deus elegit magis Iordanem, quàm alias aquas.

Matth. 3.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit in Iordane baptizari.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ Christus nō debuerit baptizari in Iordane. Veritas enim debet respondere figuræ: sed figura baptismi præcessit in trā situ maris rubri: vbi Ægyptij sūt submersi, sicut peccata delentur in baptismo. ergo videtur quòd Christus magis debuerit baptizari in mari, quàm in flumine Iordanis.

¶ 2 Præt. Iordanis interpretatur descensus: sed per baptismum aliquis ascendit magis, quàm descendat: vnde etiam Matth. 3. dicitur, quòd baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. ergo videtur inconueniens fuisse, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

¶ 3 Præt. Transeuntibus filijs Israel, aquę Iordanis conuersæ sunt retrorsum, vt legitur Iosuæ 4. & sicut etiam in Ps. 113. dicitur: sed illi qui baptizantur, non retrorsum, sed in antea progrediuntur. Non ergo fuit conueniens, quòd Christus in Iordane baptizaretur.

SED CONTRA est, quòd ddicitur Marci 1. ꝙ baptizatus est Iesus a Ioanne in Iordane.

RESPON. Dicendum, quòd fluuius Iordanis fuit, per quem filij Israel in terram promissionis introuerunt. Hoc autem habet baptismus Christi speciale præ omnibus baptismatibus, quòd introducit in regnum Dei, quod per terram promissionis significatur. vnde dicitur Ioannis. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum dei. Ad quod etiam pertinet, quòd Helias diuisit aquas Iordanis, quando erat in curru igneo rapiendus in cælum, vt dicitur 4. Reg. 2. quia scilicet transeuntibus per aquam baptismi, per ignem Spiritussancti patet aditus in cælum. Et ideo conueniens fuit, vt Christus in Iordane baptizaretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transitus maris Rubri præfigurauit baptismum, quantum ad hoc, quòd baptismus delet peccata: sed transitus Iordanis quantum ad hoc, quòd aperit ianuam regni cælestis, qui est principalior effectus baptismi, & per solum Christum impletus. Et ideo conuenientius fuit, quòd Christus in Iordane, quàm in mari baptizaretur.

AD 2^m dicendum, quòd in baptismo est ascensus per profectum gratiæ, qui requirit descensum humilitatis, secundum illud Iaco. 4. Humilibus autem dat gratiam. Et ad talem descensum referendum est nomen Iordanis.

AD 3^m dicendum, ꝙ sicut August. dicit in ser. de Epipha. Sicut antea aquæ Iordanis retrorsum conuersæ fuerant, ita modo Christo baptizato retrorsum peccata conuersa sunt. Vel etiam per hoc significatur, quòd contra descēsum aquarum, benedictionum fluxus sursum ferebatur.

¶ Super Quæstionis trigesimanona Articulum quintum.

TItulus clar⁹ ex euangelij histo ria ortus.

Inf. q. 49. a. 5. ad 3. Et 3. di. 18. ar. 6. q. 3 ad 2. & dist. 22. q. 3. art. 1. ad 4. Et op. 62. cap. 7.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christo baptizato, cæli debuerint aperiri.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd christo baptizato nō debuerint cæli aperiri. Illi enim aperiendi sunt cæli, qui indiget intrare in cælum, quasi extra cælum existens: sed Christus semper erat in cęlo, secundum illud Ioan. 3. Filius hominis, qui est in cælo. ergo videtur quòd nō debuerint ei cæli aperiri.

¶ 2 Præt. Apertio cælorum aut intelligitur spiritualiter, aut corporaliter: sed non potest intelligi corporaliter: quia corpora cęlestia sunt impassibilia, & infrangibilia: secundum illud Iob. 37. Tu forsitan cum eo fabricatus es cęlos, qui solidissimi, quasi ære fusi sunt? Similiter etiam nec potest intelligi spiritualiter: quia ante oculos filij dei cæli antea clausi non fuerant. ergo videtur inconuenienter dici, quod baptizato Christo, aperti fuerint ei cæli.

¶ 3 Præt. Fidelibus cælum apertum est per Christi passionem, secundum illud Hebræorum 10. Habemus fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi. Vnde etiam nec Christi baptismo baptizati, si qui ante eius passionem decesserint, cælos intrare potuerunt. ergo magis debuerunt aperiri cæli Christo patiente, q̄ eo baptizato.

SED CONTRA est, quòd dicitur Lucæ 3. Iesu baptizato & orante, apertum est cælum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est, Christus baptizari voluit, vt suo baptismo consecraret baptismum, quo nos baptizaremur. Et ideo in baptismo Christi ea demonstrari debuerunt, quæ pertinent ad efficaciam nostri baptismi. Circa quam tria sunt consideranda. Primo quidem principalis virtus, ex qua baptismus habet efficaciam: quæ quidem est virtus cęlestis. Et ideo baptizato Christo, apertum est cælum, vt ostenderetur, quòd de cetero cælestis virtus baptismum sanctificaret. Secundo, operatur ad efficaciam baptismi fides Ecclesiæ, & eius qui baptizatur: vnde & baptizati fidem profitentur, & baptismus fidei dicitur sacramentum. Per fidem autem inspicimus cælestia, quæ sensum & rationem humanam excedunt: & ad hoc significandum Christo baptizato aperti sunt cæli. Tertio, quia per baptismum Christi * specialiter aperitur nobis introitus regni cælestis, qui primo homini præclusus fuerat per peccatum. Vnde baptizato Christo, aperti sunt cæli: vt ostenderetur, quòd baptizatis patet via in cælum. Post baptismum autē necessaria est homini iugis oratio, ad hoc quòd cælum introeat. Licet enim per baptismum remittantur peccata, remanet tamen fomes peccati, nos impugnans interius, & mundus, & dæmones, qui impugnant exterius. Et ideo signanter dicitur Luc. 3, quòd Iesu baptizato & orāte, apertum est cælum: quia scilicet fidelib⁹ necessaria est oratio post baptismum. Vel vt detur intelligi, quòd hoc ipsum ꝙ per

¶ In corpore respōdetur quęsito vnica cōclusione: Christo baptizato & orāte, conuenienter aperti sunt cæli. Et duo fiunt: quia declaratur conuenientia respectu ly baptizato: secūdo, respectu ly & orāte. Quo ad primū probatio est, quia Christus baptizatus est, vt nostrum baptisma consecraret. ergo in illius baptismo illa monstrati debuerunt, quæ ad nostri efficaciam baptismi spectant. ergo virtus cælestis, fides cælestium, introitusq; cæli monstrari debuerūt per cælos apertos. Prima cōsequentia est clara. Secūda declaratur ex tribus, scilicet causa, & fide, & effectu, inuentis in efficacia baptismi. Quo ad secundum declaratur: quia oratio vel ad exemplum vel ad causam apertionis cæli nobis refertur, & vtrūque est cōueniens.

¶ In respōsione ad secūdum, vide duo declarari. Primum, quòd cæli aperti dicuntur non in seipsis, sed secundum visionem Christi. Secundum est, qualis fuerit ista visio, corporalis, imaginaria vel intellectualis. Et licet quælibet possibilis dicatur: intellectualis tamen conuenientior videtur, vtpote excellentior.

* Alias spiritualiter.

per baptismum cælum aperitur credentibus, est ex virtute orationis christi. Vnde signanter Matth. 3. dicitur, quòd apertum est ei cælum, id est omnibus propter eum: sicut si Imperator alicui pro alio petenti dicat. Ecce, hoc beneficium nō illi do, sed tibi. id est propter te illi, vt Chrysost. dicit super Matth.*

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Chryso. dicit super Matth.† sicut Christus secundum dispensationem humanam baptizatus est, quamuis ipse propter se baptismo non indigeret: sic etiam secundum humanam dispensationem aperti sunt ei cæli, secundum autem naturam diuinam semper erat in cælis.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Hierony. dicit super Matth.* cæli aperti sunt Christo baptizato, non relatione elementorum, sed spiritualibus oculis: sicut & Ezechiel in principio voluminis sui cælos apertos esse commemorat. Et hoc probat Chrysost. super Mat. † dicens, Quòd si ipsa* creatura, scilicet cælorum, rupta fuisset, non dixisset, aperti sunt ei: quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum. Vnde etiam Marci primo expresse dicitur, quòd Iesus statim ascendens de aqua, vidit apertos cælos, quasi ipsa apertio cælorum ad visionem christi referatur. Quod quidē aliqui referunt ad visionem corporalem, dicentes, ꝙ circa christum baptizatum tantus splendor fulsit in baptismo, vt viderentur cæli aperti. Potest etiam referri ad imaginariam visionem, per quem modum Ezechiel vidit cælos apertos: formabat enim ex virtute diuina & voluntate rationis, talis visio in imaginatione christi, ad designandum, quòd per baptismum, cæli aditus hominibus aperitur. Potest etiam & ad visionem intellectualē referri, prout. s. Christus vidit iam baptismo sanctificato, apertum esse cælum hominibus, quod tamen etiam ante viderat fiendum.

AD 3^m dicendum, quòd per passionem Christi aperitur cælum hominibus, sicut per causam cōmunem apertionis cælorum. Oportet tamen hāc causam communem apertionis cælorum, singulis applicari ad hoc, quòd cælum introeant, quod quidem fit per baptismum, secundum illud Rom. 6. Quicūque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et ideo potius fit mentio de apertione cælorum in baptismo, quàm in passione Christi. Vel sicut Chrysost. dicit super Matth.* baptizato Christo, cæli tantum sunt aperti: postquam vero tyrannum vicit per crucem, quia non erant necessariæ portæ cælo numquam claudendo, non dicunt Angeli, Aperite portas, iam enim erant apertę, sed, Tollite portas. Per quod dat intelligere Chrys. ꝙ obstacula, quibus prius obsistentibus animæ defunctorum introire non potērāt cælos, sunt totaliter per passionem Christi ablata: sed in baptismo Christi sunt aperta, quasi manifestata iam via, per quam homines erant in cælum intraturi.

¶ Super Quæstionis trigesimanona Articulum sextum.

TItulus clarus ex euangelio ortus.

¶ In corpore vna cōclusio: Conueniens fuit vt super baptizatum Christi Spiritussanctus descenderet. Probaturque in Christi baptismo

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter Spiritussanctus super Christum baptizatum descenderit in specie columbæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ incōuenienter Spiritussanctus super Christum baptizatum descendisse in specie columbæ. Spiritus enim sanctus habitat in homine per gratiā sed in homine Christo fuit plenitudo gratię a principio suæ conceptionis, quo fuit vnigenitus a patre, vt ex supradictis patet. * non ergo debuit Spiritussanctus ad eū mitti in baptismo.

¶ 2 Præt. Christus dicitur in mūdum descendisse per mysterium incarnationis, qua exinaniuit semetipsum, formam serui accipiēs: sed Spiritussanctus nō est incarnatus. ergo inconuenienter dicitur, ꝙ Spiritussanctus descēderit sup eū.

¶ 3 Præt. In baptismo Christi ostendi debuit, sicut in quodam exemplari id quod fit in nostro baptismo: sed in nostro baptismo nō fit aliqua missio visibilis Spiritussancti. ergo nec in baptismo christi debuit fieri visibilis missio Spiritussancti.

¶ 4 Præt. Spiritussanctus a Christo in omnes alios deriuatur, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed super Apostolos Spiritus sanctus descendit, non in specie columbæ, sed in specie ignis. ergo nec super Christum debuisset descēdere in specie columbæ, sed in specie ignis.

SED CONTRA est, ꝙ dr Luc. 3. Descendit Spiritussanctus corporali specie, sicut colūba in ipsum.

RESPON. Dicendum, ꝙ hoc qd circa Christum factum est in eius baptismo (sicut Chrys.* dicit super Matth) pertinet ad mysterium omnium, qui postmodum fuerant baptizandi. Omnes autem qui baptismo Christi baptizantur, Spiritumsanctum recipiunt, nisi ficti accedant, secundum illud Matth. 3. ipse vos baptizabit Spiritusancto. Et ideo conueniens fuit, vt super christū baptizatū Spiritussanctus descenderet.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Aug.* dicit 15. de Trinit. absurdissimum est dicere, ꝙ Christus cum iam triginta esset annorum, acceperit Spiritumsanctum, sed venit ad baptismum, sicut sine peccato, ita non sine Spiritusancto. Si enim de Ioāne scriptum est, quòd Spiritusancto replebitur ab vtero matris suę, quid de homine Christo dicendum est, cuius carnis ipsa conceptio nō carnalis, sed spiritualis fuit? Tunc ergo, idest in baptismo, corpus suum, idest Ecclesiam, prefigurare dignatus est, in qua baptizati præcipue accipiunt Spiritumsanctum.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in 2. de Trin. Spiritussanctus descendisse dicitur super Christum corporali specie, sicut columba, non quia ipsa substantia Spiritussancti videretur, quę est inuisibilis, neque ita quòd illa visibilis creatura in vnitatem personæ diuinæ assumeretur: neque enim dicitur, quòd Spiritussanctus sit columba, sicut dicitur, quòd filius dei est homo ratione vnionis: neque etiam hoc modo Spiritussanctus visus est in specie columbæ, sicut Ioannes vidit agnum occisum in Apocalypsi, vt habetur Apocaly. 2. illa enim visio facta fuit in Spiritu per spirituales imagines corporum, de illa vero columba nullus vmquam dubitauit, quin oculis visa sit. Nec etiam hoc modo in specie columbæ Spiritussanctus apparuit, sicut dicitur 1. ad Cor. 10. Petra autem erat Christus. Illa enim petra iam erat in creatura, & per actionis modum nūcupata est nomine christi, quem

* Homil. in Mat. i opere imperf. a med. p̄cip. tom. 2.

* li. 15. c. 16. a med. to. 3.

* lib. 2. c. 6. tom. 3.

significabat

Universidad de Navarra Biblioteca

significabat: illa autem columba ad hoc tantum signi F
ficandum repente extitit, & postea cessauit, sicut flam
ma, quæ in rubo apparuit Moysi. Dicitur ergo Spi
ritussanctus descendisse super Christum, non ratione
vnionis ad columbam: sed vel ratione ipsius colum-
bæ significantis Spiritumsanctum, quę descendendo
super Christum venit: uel etiam ratione spiritualis
gratiæ, quæ a deo per modum cuiusdam descensus in
creaturam deriuatur, secundum illud Iacob. 1. Om-
ne datum optimum, & omne donum perfectum, de
sursum est descendens a Patre luminum.

* Hom.12. in Mat. an te medium tom.2.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit su
per Matthæ. in principijs spiritualium rerum semper
sensibiles apparent visiones, propter eos qui nullam G
intelligẽtiam incorporalis naturæ suscipere possunt,
vt si postea non fiant, ex his quæ semel facta sunt, reci
piant fidem. Et ideo circa Christum baptizatum cor-
porali specie Spiritussanctus visibiliter descendit, vt
super omnes baptizandos, inuisibiliter postea cre-
datur descendere.

Ad 4^m dicendum, quòd Spiritussanctus in spe-
cie columbæ apparuit super Christum baptizatum
propter tria. Primo quidem propter dispositionem,
quæ requiritur in baptizato, vt scilicet non fictus ac-
cedat: quia sicut dicitur Sap. 1. Spiritussanctus disci- H
plinæ effugiet fictum. Columba autem est animal sim
plex, astutia & dolo carens: vnde dicitur Matth. 10.
Estote simplices sicut columbæ. Secundo ad designan
dum septem dona Spiritussancti, quæ columba suis
proprietatibus significat. Columba enim secus fluen-
ta habitat, vt inde viso accipitre, mergat se, & euadat:
quod pertinet ad donum sapientię, per quam sancti
secus Scripturæ diuinæ fluenta residen, vt incursum
diaboli euadant. Item columba meliora grana eligit,
quod pertinet ad donum scientiæ, qua Sancti senten-
tias sanas, quibus pascantur, eligunt. Item columba
alienos pullos nutrit, quod pertinet ad donum consi
lij, quo sancti homines, qui fuerunt pulli, idest, imita-
tores diaboli, doctrina nutriunt & exemplo. Item co-
lumba non lacerat rostro, quod pertinet ad donum I
intellectus, quo sancti bonas scientias lacerando non
peruertunt, hæreticorum more. Item columba felle
caret, quod pertinet ad donũ pietatis, per quam san-
cti ita irrationabili carent. Item columba in cauernis
petrę nidificat, quod pertinet ad donum fortitudinis,
qua sancti in plagis mortis Christi, qui est petra fir-
ma, nidum ponunt, idest, suum refugium & spem.
Item columba gemitum pro cantu habet, quod per-
tinet ad donum timoris, quo sancti delectantur in ge-
mitu pro peccatis. Tertio apparuit Spiritussanctus in
specie columbæ propter effectum proprium baptis-
mi, qui est remissio peccatorum & reconciliatio ad
deum, columba enim est animal mansuetum. Et ideo
* Hom.12. in Mat. parũ ante me dium to.2. sicut Chrysost.* dicit super Matth. in diluuio apparuit K
hoc animal, ramum ferens oliuæ, & communem or-
bis terrarum tranquillitatem annuntians, & nunc et
columba apparet in baptismo, liberationem nobis de
monstrans. Quarto apparuit Spiritussanctus in specie
columbæ super Dominum baptizatum, ad designan-
dum communem effectum baptismi, qui est constru-
ctio ecclesiasticę vnitatis. vnde dicitur Ephesiorum
quinto. quòd Christus tradidit semetipsum, vt exhi-
beret sibi gloriosam Ecclesiam non habentem macu-
lam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, lauans eam
lauacro aquæ in verbo vitæ. Et ideo conuenienter Spi
ritussanctus in baptismo demonstratus est in specie
columbæ, quę est animal amicabile & gregale: vnde
& Cantic. 5. dicitur de Ecclesia, Vna est columba mea.
Super Apostolos autem in specie ignis, Spiritussanc-
tus descendit propter duo. Primo quidem ad osten-
dendum feruorem, quo corda eorum erant commo-
uenda, ad hoc quòd Christum vbique inter pressuras
prędicarent: & ideo etiam in igneis linguis apparuit.
Vnde Augustinus dicit super Ioan.* Duobus modis * Tract.6.
ostendit visibiliter dominus Spiritumsanctum, per
columbam super dominum baptizatum, & per ignẽ
super discipulos congregatos: ibi simplicitas, hic fer-
uor ostenditur. ergo ne spiritu sanctificati dolum ha-
beant, in columba demonstratus est: & ne simplicitas
frigida remaneat, in igne demonstratus est. Nec te mo
ueat, quia linguę diuisæ sunt, vnitatem in columba
cognosce. Secundo: quia sicut Chrysost. dicit, opor-
tebat delictis ignoscere (quod fit in baptismo) man-
suetudo necessaria erat, quæ demonstratur in colum-
ba: sed vbi adepti sumus gratiam, restat iudicij tem-
pus, quod significatur per ignem.

Articvlvs VII.

Vtrum illa columba, in qua apparuit Spiritussanctus, fuerit verum animal.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum septimum.*

Ad septimvm sic procedi
tur. Videtur quòd illa co-
lumba in qua Spiritussanctus ap-
paruit, non fuerit verum animal.
Illud enim videtur specietenus ap
parere, quod secundum similitu-
dinem apparet: sed Luc. 3. dicitur,
quòd descẽdit Spiritussanctus cor
porali specie sicut columba in ip-
sum. non ergo fuit vera columba,
sed quædam similitudo columbæ.

¶ 2 Præt. Sicut natura nihil facit frustra, ita nec
deus, vt dicitur in 1. de Cęlo.* sed cum columba illa * lib. 1. de cęl. text. 22. com. 21.
non aduenerit, nisi vt aliquid significaret, atque præ-
teriret (vt Augustinus † dicit in 2. de Trinit.) frustra † lib. 2. de Trin. c. 5. fuisset vera columba: quia hoc ipsum fieri poterat
per columbæ similitudinem. non ergo illa colum-
ba fuit verum animal.

¶ 3 Præt. Proprietates cuiuslibet rei ducunt in co-
gnitionem naturæ illius rei. si ergo fuisset illa colum-
ba verum animal, proprietates columbæ significas-
sent naturam veri animalis, non autem effectus Spi-
ritussancti. non ergo videtur, quòd illa columba fue-
rit verum animal.

Sed contra est, quòd Augusti.* dicit in lib. *c. 22. de agone Christiano, neque hoc ita dicimus, vt do-
minum Iesum Christum dicamus solum verum cor-
pus habuisse: Spiritum autem sanctum fallaciter ap-
paruisse oculis hominum, sed ambo illa corpora ve-
ra esse credimus.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra dictum
est*) non decebat vt filius dei, qui est veritas Patris, *q. 5. ar.
aliqua fictione vteretur: & ideo non phantasticum,
sed verum corpus accepit. Et quia Spiritussanctus di-
citur spiritus veritatis, vt patet Ioan. 16. ideo etiam
ipse veram columbam formauit, in qua appareret: li-
cet non assumeret ipsam in vnitatem personæ. Vnde
post prędicta verba Augusti.* subdit, sicut non oporte- * Ep. 49.
bat vt homines falleret filius dei, sic etiam non opor-
tebat

tebat, vt falleret Spiritussanctus: sed omnipotẽti deo, A
qui vniuersam creaturam ex nihilo fabricauit, non
erat difficile, verum corpus columbæ sine aliorum co
lumborum ministerio figurare: sicut non fuit ei difficile
verum corpus in vtero Mariæ sine virili semine
fabricare, cum creatura corporea & in visceribus fe-
minæ ad formandum hominem, & in ipso mun-
do ad formandum columbam, imperio Domini vo-
luntatique seruiret.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Spiritussan-
ctus dicitur descendisse in specie, vel similitudine co-
lumbæ, non ad excludendam veritatem columbæ,
sed ad ostẽdendum, quòd ipse non apparuit in specie
suæ substantiæ.

Ad 2^m dicendum, quòd non fuit superfluum
formare veram colũbam, vt in ea Spiritussanctus ap-
pareret: quia per ipsam veritatem columbæ significa
tur veritas Spiritussancti, & effectuum eius.

Ad 3^m dicendum, quòd proprietates columbæ
eodem modo ducunt ad significandum naturam co-
lumbę, & ad significandos effectus Spiritussancti: per
hoc enim quòd columba habet tales proprietates,
ostenditur quòd columba significat Spiritumsanctũ.

¶ *Super Quæstionis trigesimænonæ Articulum octauum.*

Articvlvs VIII.

Vtrum conuenienter Christo baptizato fuerit vox Patris audita, filium protestantis.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna conclusio: Columba illa fuit verum animal. Probatur: Sicut veritas verum hominem, ita spiritus veritatis veram columbam, in qua appareret, &c. & cõfirmatur hoc Auctoritate Augustini.

Ioã. 1. Abac. & opus. eius cap. 9.

Titulus clarus est. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit, vt in illo baptismo Pater declararetur in voce, probatur: In baptismo Christi demonstrari debuit, quod in nostro baptismo perficitur, ergo in baptismo Christi, mysterium Trinitatis demonstrari debuit. ergo conueniens fuit, vt Pater declararetur in voce. Antecedens probatur: quia baptismus Christi fuit exẽplar nostri. Prima consequentia probatur: quia noster baptismus consecratur in inuocatione & virtute Trinitatis. Matth. vlti. Secunda vero consequentia probatur: quia persona filij baptizatur, Spũsictus in columba descendit, restabat ergo persona Patris manifestanda, & apponitur hic auctoritas Hieronymi.

¶ *Tractatus quartus huius voluminis.*

Hic incipit quarta pars huius libri, in qua agitur de progressu dominici nostri Iesu Christi in hoc mundo,

Spiritussancti. Et ideo in baptis- A
mo Christi (vt Hieron.* dicit) mysterium Trinitatis demonstratur.
Dominus enim in natura humana baptizatur, Spiritussanctus de-
scendit in habitu columbæ, Patris vox testimonium Filio perhiben-
tis auditur. Et ideo cõueniẽs fuit,
vt in illo baptismo Pater declara-
retur in voce.

Ad primvm ergo dicen-
dum, quòd missio visibilis addit
aliquid super apparitionem, scili- B
cet auctoritatem mittẽtis. Et ideo
Filius & Spiritussanctus, qui sunt
ab alio, dicuntur mitti visibiliter,
& non solum apparere: Pater au-
tem, qui non est ab alio, apparere
quidem potest, visibiliter autem
mitti non potest.

Ad 2^m dicendum, quòd Pater
nõ demonstratur in voce, nisi sicut
actor vocis, vel loquens per vocẽ.
Et quia proprium est Patri, produ
cere verbum, quod est dicere vel
loqui, ideo conuenientissime Pa- C
ter per vocẽ manifestatus est, quæ
significat verbũ. Vnde & ipsa vox
a Patre emissa, filiationẽ verbi pro
testatur. Et sicut species columbæ,
in qua demonstratus est Spiritus-
sanctus, non est ipsa natura Spiri-
tussancti, nec species hominis, in
qua demonstratus est ipse Filius,
est ipsa natura filij dei, ita etiam ip
sa vox non pertinet ad naturã ver-
bi vel Patris loquentis. Vnde Ioan
nis. 5. Dominus dicit: Neque vo-
cem eius, idest patris vmquam au
distis, neque speciem eius vidistis. D
Per quod (sicut Chry.* dicit super
Ioan.) paulatim eos in philosophi
cũ dogma inducens, ostendit, quo
niam neque vox circa deum est, ne
que species, sed superior est & fi-
guris & loquelis talibus. Et sicut
columbam, & eriã humanã natu-
ram a Christo assumptam tota Tri
nitas operata est, ita etiam & for-
mationem vocis: sed tamen in vo
ce declaratur solus Pater, vt loquẽs,
ficut naturam humanam solus Fi
lius assumpsit, & sic in columba E
solus Spiritussanctus demonstra-
tus est, vt patet per Aug.* in lib. de
Fide ad Petrum.

Ad 3^m dicendum, quòd diui-
nitas Christi non debuit omnibus
in cius natiuitate manifestari: sed
magis occultari i defectibus infan
tilis ætatis: sed quando iam perue
nit ad perfectã ætatẽ, in qua opor-
tebat eum docere, & miracula fa-
cere, & homines ad se cõuertere,
tunc testimonio Patris erat eius di
uinitas manifestanda, vt eius do-

* In cõmẽ. 2. c. Matth. circa fin. tom. 9.

¶ Adueꝛte hic, q̃ cõ uersatio Chri post Ioannis baptisma tractatur ab Auctore: conuersatio a sit Christi ante illud tẽ pus tacetur. Et qa a multis quæritur, quid fecerit i illa ætate Christus respõ dendum est, q̃ exercuit artem fabrilem in ciuitate Nazareth. Nam non solũ ex euãgelio Mar. 13. habetur q̃ fuit filius fabri: sed ex euangelio Mar. 6. habetur, q̃ ipse Christus fuit faber. Et nisi exercuisset ipsam artem in Nazareth: nõ admirati ibi fuissent ꝺ doctrina eius. Nam si alibi Christus habitasset, aut in Nazareth vacasset literis non fuissent admirati compatriotę vnde huic sapientia? immo tam notoria erat Christi cõuersatio in Nazareth, vt etiam Hierosolymis iudæi dicerent, qũo hic lras scit, cum non didicerit? Ioan. 7. Qũ circa oportet dicere aut Christum ibi artem suam fabrilem continue exercuisse, & propterea constare, q̃ literas non didicit &c. Aut ineꝛtem otiosumq̃ vacasse per Nazareth, quod dedecet Christum filiũ pauperis adeo, vt nõ potuisset agnum pro eo offerre, vt habet Luc. 2. & pauperem tantum, vt nõ haberet vbi reclinaret caput suum Mat. 8. Et confirmatur, qa Mar. 3. dicitur. Et cum audissent sui exierunt tenere eũ. Dicebant enim, qm in furorem versus est. Ex eo namque, q̃ vsque ad ætatem illam fabrili arti viderant Iesum operam dantem & repente audiuerunt, quòd prædicabat & turba conuenit ad eum &c. dixerunt illum versum in furorem. Hæc enim omnia simul iuncta testimonia sunt ab hostibus, & q̃ Christi doctrina nõ erat humana, nec aliquo modo acquisita, &

* Hom. 39. i Ioã. a medio tom. 3.

* c. 9. circa principiũ tom. 3.

ta, & quòd Christus iuuet eos vsque ad illud tempus, cum fuit conciuibus cõuersatus est sine offensa & sine scandalo proculdubio: qđ non euitatum fuisset, si iuuenis, Faber pauper, inertem se in opere exhibuisset,

ctrina credibilior fieret: vnde & ipse dicit Ioan.5. Qui misit me Pater, ipse testimonium perhibet de me. Et hoc præcipue in baptismo, per quem homines renascuntur in filios dei adoptiuos. Filij autem dei adoptiui instituuntur ad similitudinem filij naturalis, secundum illud Ro.8. Quos p̃sciuit, hos & p̃destinauit conformes fieri imaginis Filij sui. Vnde Hilarius dicit super Matth.* ꝙ super Iesum baptizatum descendit Spiritussanctus, & vox Patris audita est, dicentis, Hic est filius meus dilectus, vt ex his, quæ consumabantur in Christo, cognosceremus post aquę lauacrum, & de cælestibus portis sanctum in nos spiritum inuolare, & paternæ vocis adoptione, dei filios fieri.

* ca. 2. in Matt. circa fin.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum primum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus conueniente vitam socialem assumpsit. Probatur: Christus debuit talem viuẽdi modum assumere, qui conueniret fini incarnationis: sed finis incarnationis exigit vitam socialem. ergo. Minor declaratur: quia triplex est finis incarnationis. primo, testimonium veritatis. Secundo, saluare peccatores. Tertio, adducere homines ad deum. Omnia clara sunt in litera.

QVAESTIO XL.

De modo conuersationis Christi, in quatuor articulos diuisa.

CONSEQVENTER post ea, quæ pertinent ad ingressum Christi in mundum, vel ad eius principium, considerandum restat de his, quæ pertinent ad progressum ipsius.

¶ Et primo, considerandum est de modo conuersationis ipsius: secundo, de tentatione eius: tertio, de doctrina: quarto de miraculis.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum Christus debuerit solitariam vitam ducere, an inter homines conuersari.

¶ Secundo, Vtrum debuerit austeram vitam ducere in cibo & potu & vestitu, an alijs communem.

¶ Tertio, Vtrum debuerit abiecte viuere in hoc mundo, an in diuitijs & honore.

¶ Quarto, Vtrum debuerit secundum legem viuere.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit, Christum inter homines conuersari.

Infr. art. 2. cor. & ad 3. Et 22. q. 25 art. 6. ad 5.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit inter homines conuersari, sed solitariam vitam agere. Oportebat enim, quòd Christus sua conuersatione non solum se hominem ostenderet esse, sed etiam deum: sed deum non conuenit cum hominibus cõuersari: dicitur enim Dan.2. Exceptis diis, quorum non est cum hominibus conuersatio: & Philosophus* dicit in 1. Politicæ, quòd ille qui solitarius viuit, aut est bestia, si scilicet propter ſquitiam hoc faciat, aut est Deus, si hoc faciat propter contemplandam veritatem. ergo vꝑ ꝙ non fuerit conueniens Christũ inter homines conuersari.

* lib. 1. c. 2. ꝓ medio tom. 5.

¶ 2 Præt. Christus dum in carne mortali vixit, debuit perfectissimam vitam ducere: perfectissima autem vita est contemplatiua, vt in secunda parte habitum est.* Ad vitam autem contemplatiuam maxime competit solitudo, secundum illud Oseæ 2. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius: ergo videtur, quòd Christus debuerit solitariam vitam ducere.

* 2. 2. q. 182. art. 4.

¶ 3 Præt. Conuersatio Christi debuit esse vniformis: quia semper in eo debuit apparere id, quod optimum est: sed quandoque Christus solitaria loca quęrebat, turbas declinans. vnde Remigius dicit super Matthæ. Tria refugia legitur dominus habuisse, nauim, montem, & desertum: ad quorum alterum quotiescumque a turbis comprimebatur, conscendebat. ergo & semper debuit solitariam vitã agere.

SED CONTRA est, quòd dicitur Baruch.3. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est.

RESPON. Dicendum, quòd conuersatio Christi talis debuit esse, vt conueniret fini incarnationis, secundum quam venit in mundum. Venit autem in mundum, primo quidem ad manifestandum veritatem, sicut ipse dicit Ioan.18. In hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati: et ideo non debebat se occultare, vitam solitariam agens: sed in publicum procedere, publice prædicando. Vnde Luc.4. dixit illis, qui volebant eum detinere: quia & alijs ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei, quia ideo missus sum. Secundo venit ad hoc, vt homines a peccato liberaret, secundum illud primæ ad Timoth.1. Christus Iesus venit in hunc mundum, peccatores saluos facere. Et ideo vt Chrysost. dicit, in eodem loco manendo posset Christus ad se omnes attrahere, vt eius prædicationem audirent: non tamen hoc faciebat, præbens nobis exẽplum, vt perambulemus & requiramus pereuntem: sicut pastor ouem perditam, & medicus accedit ad infirmum. Tertio venit, vt per ipsum habeamus accessum ad deum, vt dicitur Ro.5. & ideo familiariter cum hominibus conuersando, cõueniens fuit, vt hominibus fiduciam daret ad se accedendi. Vnde dicitur Matth.9. Factum est discumbẽte eo in domo, ecce multi publicani & peccatores venientes, discumbebant cum Iesu & discipulis eius: quod exponens Hier.* dicit, viderant publicani, a peccatis ad meliora conuersi, locum inuenisse pœnitentiæ: & ob id, etiam ipsi non desperant salutem.

* In cap. Matth.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per humanitatem suam, voluit manifestare diuinitatem. Et ideo conuersando cum hominibus (quod est proprium hominis) manifestauit omnibus suam diuinitatem, prædicando, & miracula faciendo, & innocenter & iuste inter homines conuersando.

AD 2um dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) vita contemplatiua simpliciter est* melior quàm actiua, quæ occupatur circa corporales actus: sed vita actiua secundum quam aliquis prædicando, & docendo, contemplata alijs tradit, est perfectior vita, quæ solum contemplatur: quia talis vita præsupponit abundantiam contemplationis: & ideo Christus talem vitam elegit.

* 2. 2. q. 182. art. 1. ad 3. D. Thom. in 4. dist. 49. q. 3. art. 3. q. 1. ad 4.

AD 3um dicendum, ꝙ actio Christi fuit nostra instructio. Et ideo vt daret exemplum prædicatoribus, quòd non semper se darent in publicum, ideo quandoque dominus se a turbis retraxit: quod quidem legitur fecisse propter tria. Quandoque quidem, propter corporalem quietem: unde Marci 6. dicitur, ꝙ dominus dixit discipulis, Venite seorsum i desertum locum, & requiescite pusillum: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec spatium manducandi habebant. Quandoque vero causa orationis. vnde dicitur Luc.6. Factum est in illis diebus, exijt in mõtem orare, & erat pernoctans in oratione dei. Vbi ait Ambrosius,* quòd ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo. Quandoque vero, vt doceret fauorem humanum vitare, vnde super illud Matth.5. Videns Iesus turbas, ascendit in montem, dicit Chrysost.† Per hoc, ꝙ non in ciuitate & foro, sed in monte & solitudine sedit eruditurus nos, nihil ad ostentationem facere, & a tumultibus abscedere, & maxime, cum de necessarijs disputare oporteat.

* Lucæ, cap. 6. tom. 5. † Matth. cit. tom. 5.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum secundum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Cõueniẽs fuit, vt Christus in cibo & potu sicut alij se haberet. Probatur primo: Congruum erat incarnationis fini, vt Christus socialem vitam duceret. ergo eõuenientissimum fuit, &c. Probatur sequela: quia qui cum alijs conuersatur, conueniẽtissimum est, vt conformet se alijs. quod probatur etiam primæ ad Cor. 9. Factus sũ omnia omnibus. Probatur secundo auctoritate Augustini. immo dominus Mat. 11.

¶ In responsione ad primum, nota & fige animo doctrinã hanc. silicet, Christus exemplum fuit perfectionis in omnibus, quæ per se pertinent ad salutẽ: hinc enim habes, ꝙ in his, quæ non per se pertinent ad salutem (quæ scilicet nõ sunt secundum se bona, sed solum relata ad aliquem finem, vt abstinentia, paupertas, & alia huiusmodi) nõ oportet inquirere i Christo austeriora tamquam perfectiora: sed ea quæ magis consonant incarnationis fini, siue sint austera, siue non.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Christus austeram vitam in hoc mundo ducere debuerit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus debuerit austeram vitam ducere in hoc mundo. Christus. n. multo magis prædicauit perfectiõem vitæ q̃ Ioannes: sed Ioãnes austeram vitã duxit, vt suo exemplo homines ad perfectionem vitæ prouocaret: dicitur enim Matthæ. 3. quòd ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pellicẽam circa lumbos suos, esca autem eius erat locustæ & mel syluestre: quod exponens Chrysost.* dicit, Erat mirabile in humano corpore, tantam patientiam videre, quod & Iudæos magis attrahebat. ergo videtur quòd multo magis Christum decuerit austeritas vitæ.

* In cap. Matth.

¶ 2 Præt. Abstinentia ad continentiam ordinatur: dicitur enim Oseæ 4. Comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessauerunt: sed Christus continentiam in se seruauit, & alijs seruandam ꝓposuit, cum dixit Mat. 19. sunt eunuchi, qui se castrauerunt propter regnum cælorum: qui potest capere capiat. ergo videtur ꝙ Christus in se, & in suis discipulis austeritatẽ vitæ seruare debuerit.

¶ 3 Præt. Ridiculum videtur, vt aliquis districtiorem vitam incipiat, & ab ea in laxiorem reuertatur: potest enim dici cõtra eum quod habetur, Luc. 14. Hic homo cœpit ædificare, & non potuit consumare. Christus autem districtissimam vitam incœpit post baptismum, manens in deserto, & ieiunans quadraginta diebus & quadraginta noctibus. ergo videtur non fuisse congruum, quòd post tantam vitæ districtionem ad communem vitam rediret.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 11. Venit Filius homin. s manducans & bibens.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) congruum erat incarnationis fini, vt Christus non ageret solitariam vitam, sed cum hominibus conuersaretur: qui autem cum aliquibus conuersatur, conuenientissimum est, vt se eis in conuersatione conformet, secundum illud Apostoli primæ ad Corin. 9. Omnibus omnia factus sum. et ideo conuenientissimum fuit, vt Christus in cibo & potu communiter se sicut alij haberet. vnde Augustin.* dicit contra Faustum, quòd Ioannes dictus est non manducans neque bibens, quia illo victu, quo Iudæi vtebantur, non vtebatur. Hoc ergo nisi dominus vteretur, non in eius comparatione, manducans bibensque diceretur.

* Art. p̃cod.

* li. 16. c. 30. ante med. tom. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus in sua conuersatione exemplum perfectionis dedit in omnibus, quæ per se pertinent ad salutem. Ipsa autem abstinentia cibi & potus, non per se pertinet ad salutem, secundum illud Rom. 14. Nõ est regnum dei esca & potus. Et Aug.* dicit in lib. de Quæstionibus Euang. exponens illud Matth. 11. Iustificata est sapientia a filijs suis: quia scilicet sancti apostoli intellexerunt regnum dei non esse in esca & potu, sed in æquanimitate tolerandi, quos nec copia subleuat, nec deprimit egestas. Et i tertio* de doctrina Christiana dicit, quòd in omnibus talibus non vsus rerum, sed libido vtentis in culpa est. Vtraque autem vita est licita & laudabilis, ut scilicet aliquis a consortio hominum segregatus abstinentiam seruet, & ut in societate aliorum positus, communi uita utatur. et ideo dominus uoluit utriusque uitæ exemplum dare hominibus. Ioannes autem (sicut Chrysost. dicit super Matth.) nihil plus ostendit præter uitam & iustitiam: Christus autem & a miraculis testimonium habebat. dimittens ergo Ioannem ieiunio fulgere, ipse contraria incessit uia, ad mensam intrans publicanorum, et manducans et bibens.

* li. 2. c. 12. ante med. tom. 4.

* li. 3. c. 12. parũ a prin. tom. 3.

AD 2um dicendum, quòd sicut alij homines per abstinentiam consequuntur uirtutem continendi, ita etiam Christus in se & in suis discipulis per virtutem suæ diuinitatis carnem cõprimebat. vnde sicut Mat. 9. dicitur, Pharisæi & discipuli Ioannis ieiunabant, non autem discipuli Christi: quod exponens Beda dicit,* quòd Ioannes vinum & siceram non bibit: quia illi abstinentia meritum auget, cui potentia nulla inerat naturæ. Dominus autem, cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret, quos abstinẽtibus poterat reddere puriores?

* sup. illud Marci 2. Quare discipuli tui non ieiunãt? Est c. 12. secundum ord. Bedę to. 2.

AD 3um dicendum, quòd sicut Chrysost.* dicit super Matthæ. Vt discas quàm magnum bonum est ieiunii, & qualiter scutũ est aduersus diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuiæ, sed ieiunio intendere oportet, & ipse ieiunauit, non eo indigens, sed nos instruens: non autem vltra processit ieiunando, quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio. secundum mysterium autem, vt Greg.* dicit, quadragenarius numerus exemplo Christi in ieiunio custoditur: quia virtus decalogi per libros quatuor sancti euangelij impletur: denarius enim quater ductus, in quadragenarium surgit. Vel quia in hoc mortali corpore ex quatuor elementis subsistimus, per cuius voluntatem, præceptis dominicis contrahimus, quæ per decalogum sunt accepta. vel secundũ Augustinum* in lib. 83. Quæstionum, omnis sapientiæ disciplina est Creatorem, creaturamque cognoscere.

* Hom. 13. in Mat. nõ remote a. prine. to. 2.

* Hom. 16. in euange. post mediã illius.

* lib. 83. q. q. 81. i pri. tom. 4.

Creator est Trinitas, Pater & Filius & Spiritussanctus. Creatura vero partim est inuisibilis, sicut anima, cui ternarius numerus attribuitur: diligere enim deũ tripliciter iubemur, ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: partim visibilis, sicut corpus, cui quaternarius debetur, propter calidum, humidum, frigidum, & siccum. Denarius ergo numerus, qui totam instituat disciplinam, quater ductus, id est numero, qui corpori tribuitur, multiplicatus, quadragenarium conficit numerum. & ideo tempus quo, ingemiscimus & dolemus, quadragenario numero celebratur. nec tamen incongruum fuit, vt Christus post ieiunium & desertum, ad communem vitam rediret: hoc enim conuenit vitæ, secundum quam aliquis contemplata alijs tradit, quam Christus dicitur assumpsisse, vt primo contemplationi vacet, & postea ad publicum actionis descendat, alijs conuiuendo. vnde & Beda dicit super Marc.* Ieiunauit Christus, ne præceptum declinaret: manduauit cum peccatoribus, vt gratiam cernens, agnosceres potestatem.

* Id habet formaliter Amb. lib. 2. in Luc. 1 c. de Mariæ turbatæ cõsolatiõe nõ remote a prin. to. 5. 4. contra c. 55. ad 12. & opus. 17. c. 15. & op. 20. lib. 3.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Decuit Christũ in hoc mundo pauperem vitam ducere. Probatur quatuor rationibus, quæ elate patent in litera.

¶ Circa quarum primam & tertiam notate domini prædicatores, & q̃ oportet prædicatores a curis temporalium rerum absolutos esse, & nec apparere quòd lucri causa p̃dicent. Et hoc quidem contra multos militat, qui stipendio prædicant, qui locum prædicandi, non vbi maior animarum fructus, sed vbi maius stipendium præbetur, aut maior eleemosyna speratur pro se vel conuentu suo, eligunt. Primum autem quantum nocear, experientia testatur: paulatim enĩ prædicatio describitur a religiosis habentibus possessiones, quæ iam ab Episcopis, Abbatib', alijsque diuitibus clericis ac religiosis deserta videtur. Secũdum autem Iesu Christi ac Ecclesiæ præcipuum officiũ, ad mercedem atque quæstum abducit.

¶ In respõsione ad primum, vbi habes differentiam inter

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus in hoc mundo debuerit pauperem vitam ducere.

AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd Christus in hoc mundo non debuerit pauperem vitam ducere. Christus enim debuit eligibilissimam vitam assumere: sed eligibilissima vita est, quę est mediocris inter diuitias & paupertatem: dicitur enim Prouerb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, tribue tãtum victui meo necessaria. ergo Christus non debuit pauperem vitam ducere, sed moderatam.

¶ 2 Præt. Exteriores diuitiæ ad vsum corporis ordinantur, quantum ad victum & vestitum: sed Christus in victu & vestitu communem vitam duxit, secundum modum aliorum, quibus conuiuebat. ergo videtur quòd in diuitijs & paupertate communem modum viuendi seruare debuerit, & non vti maxima paupertate.

¶ 3 Præt. Christus maxime hominem inuitauit ad exemplum humilitatis, secundum illud Mat. 11. Discite a me, quia mitis sum & humilis corde: sed humilitas maxime commendatur in diuitibus: vnde dicitur primæ ad Timothę. vltim. Diuitibus huius sæculi præcipe, non altum sapere. ergo videtur q̃ Christus non debuerit ducere pauperem vitam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 8. Filius hominis non habet vbi caput reclinet: quasi dicat, secundum Hieronym.* Cur me propter diuitias & sæculi lucra cupis sequi, cum tante sim paupertatis, vt nec hospitiolum quidem habeam, & tecto vtar nõ meo? Et super illud Matthæ. 17. vt non scandalizemus eos, vade ad mare, dicit Hieronym.† Hoc simpliciter intellectum, ædificat auditorem, dum audit tante dominum fuisse paupertatis, vt vnde tributa pro se, & Apostolo redderet, non haberet.

RESPON. Dicendum, quòd Christum decuit in hoc mundo pauperem vitam ducere. Primo quidem, quia hoc erat congruum prædicationis officio, propter qd venisse se dicit Marc. 1. Eamus in proximos vicos, & ciuitates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim veni. Oportet autem prædicatores verbi Dei, vt omnino nacent prædicationi, omnino a sæcularium rerum cura esse absolutos: quod facere nõ possunt, qui diuitias possident. vnde & ipse dominus Apostolos ad prædicandum mittens, dicit eis Matthæ. 10. Nolite possidere aurum, neque argentum: et ipsi Apostoli dicunt, Act. 6. non est æquum nos relinquere verbum dei, & ministrare mensis. Secundo, quia sicut mortem corporalem assumpsit, vt nobis vitam largiretur spiritualem, ita corporalem paupertatem sustinuit, vt nobis diuitias spirituales largiretur, secũdum illud secundæ ad Cor. 8. Scitis gratiam domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, vt illius inopia diuites essetis. Tertio, ne si diuitias haberet, cupiditati, eius prædicatio ascriberetur. vnde Hiero.* dicit super Matthæ. quòd si discipuli eius diuitias habuissent, viderentur non causa salutis hominum, sed causa lucri prædicasse, & eadem ratio est de Christo. Quarto, vt tanto maior virtus diuinitatis eius ostenderetur, quanto per paupertatem videbatur abiectior. vnde dicitur in quodam sermone Ephesini concilij: Omnia pauperia & vilia elegit, omnia mediocria & plurimis obscura, vt diuinitas cognosceretur orbem transforasse terrarum, propterea pauperculam elegit matrem, pauperiorem patriam, egẽs fit pecunijs: & hoc tibi exponat præsepe.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ superabundantia diuitiarum & mendicitas, vitanda videntur abhis, qui volunt viuere secundum virtutem, inquantũ sunt occasiones peccandi. Abundantia nãque diuitiarum est superbiendi occasio: mendicitas autem est occasio furandi et mentiendi, aut etiam periurandi. Quia voluntariam & necessariam paupertatem, quo ad occasionem peccandi, aduerte quòd non vocatur paupertas voluntaria, quæ solo voto firmata est, sed quæ habet perfe nerantiam voluntariam? parum enĩ deest vouisse paupertatem & ꝑte re illam: reincidit enim paupertas ista in necessariam paupertatem, & transit de voluntaria to in uitam. Nec sufficit voluntas perseuerans ad paupertatẽ, ita tamen vt nõ desint opportunæ cõmoditates: est enim vo lũtas hæc ad paupertatis nomen, & non ad paupertatis rem. Velle siquidem paupertatem & nihil sibi deesse, quòd nõ sit velle paupertatem, ex eo patet, quòd Salomon tria proponit, diuitias, paupertatem, & victui necessaria, & in ter duo extrema medium petit: quod appetit secundum rem ille, qui nihil vult sibi deesse sub paupertatis nomine. Oportet enim pauperem voluntarie velle, & nomen & rem paupertatis pro loco & tempore, vt velit etiam cum caret opportunis, libenter penuriam pati: sic enĩ nullius erit peccati occasio paupertas. Et quoniã hoc pauperum videtur esse: inde tanta videtur orta aut nutrita religiosorum imperfectio.

* In illud Mat. 8. Scribe vnus accedens dixit ei, Magister, sequar te quocũque ieris. Mat. 8. 19.

† Petitur ibi cõmentum. c. 17. Matth. 17. 26.

* In illud Mat. 10. Nolite possidere aurum, neque argentum. Mat. 10. 9.

Quia vero Christus peccati capax non erat, propter hanc causam, ex qua Salomon hoc vitabat, Christo vitanda non erant: neque tamen quælibet mendicitas est furandi & periurandi occasio, vt ibidem Salomon subdere videtur, sed sola illa, quæ est contraria voluntati, ad quam vitandam homo furatur & periurat: sed paupertas voluntaria hoc periculum non habet, & talem paupertatem Christus elegit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd communi vita vti, quantum ad victum & vestitum, potest aliquis non solum diuitias possidendo: sed etiam a mulieribus, & diuitibus necessaria accipiendo, quod etiam circa Christum factum est: dicitur enim Lucæ 8. quòd mulieres quædam sequebantur Christum, quæ ministrabant ei de facultatibus suis. vt enim Hierony.* dicit contra Vigilantium, consuetudinis Iudaicę fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, vt mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus suis ministrarent: sed quia hoc scandalum facere poterat in nationibus, Paulus se abiecisse commemorat, sic ergo communis victus poterat esse sine solicitudine impediente prædicationis officium: non autem diuitiarum possessio.

"hoc habes formaliter 1.17. Mat. 8. illud: Erant ibi mulieres. 1. 9.

AD 3ᵐ dicendum, quòd in eo, qui ex necessitate pauper est, humilitas non multum commẽdatur: sed in eo, qui voluntarie pauper est (sicut fuit Christus) ipsa paupertas est maximę humilitatis indicium.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ Articulum quartum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus in omnibus secũdum legis præcepta conuersatus est. Hæc autem conclusio primo ꝓbatur, quo ad factum, deinde quo ad conuenientiam. Quòd enim Christus in omnibus secundum legem de facto conuersatus fuerit, probatur ex illo facto, in quo nunquam in principio comprehenduntur reliqua legalia, scilicet ex circumcisione, vt patet ex auctoritate Apostoli. Conuenientiam autẽ quare Christus seruare voluit, ostendit ex quatuor clatis in litera.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus in hac vita secundum legem conuersatus fuerit.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur quòd Christus nõ fuerit conuersatus secundum legem. Lex enim præcipiebat, vt nihil operis in sabbatho fieret, sicut deus die septimo requieuit ab omni opere quod patrarat: sed ipse in sabbatho curauit hominem, & ei mandauit vt tolleret lectum suum. ergo videtur quòd non fuerit secundum legem conuersatus.

¶ 2 Præt. Eadem Christus fecit & docuit, secundum illud Act. 1. cœpit Iesus facere & docere: sed ipse Matthæ. 15. docuit, quòd omne quod intrat in os, non coinquinat hominem, quod est contra præceptum legis, quæ per esum & cõtactum quorundam animalium, dicebat hominem immundum fieri, vt pater Leuit. 11. ergo videtur, quòd ipse non fuerit secundum legem conuersatus.

¶ 3 Præt. Idem iudicium videtur esse facientis & consentientis, secundum illud Rom. 1. Non solum illi qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus: sed Christus consensit discipulis suis soluentibus legem, in hoc q̃ sabbatho spicas vellebant, excusando eos, vt habetur Matthæ. 12. ergo videtur, quòd Christus non conuersatus fuerit secundum legem.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 5. Nolite putare quoniam veni soluere legem, aut prophetas: quod exponens Chysost.* dicit: Legem implevit, primo quidem, nihil transgrediendo legalium, secundo iustificando per fidem, quod lex per literam facere non valebat.

* hom. 16. 1 Mat. 3. patũ a prin. illius. to. 2.

RESPON. Dicendum, quòd Christus in omnibus secundum legis præcepta conuersatus est. In cuius signum etiam voluit circuncidi: circũcisio enim, est quædam protestatio legis implendæ, secundum illud Gal. 5. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. Voluit autem Christus secundum legem conuersari. primo quidem, vt legem veterem approbaret. secundo, vt eam obseruando, in seipso consumaret & terminaret, ostendens quòd ad ipsum erat ordinata. tertio vt Iudæis occasionem calumniandi subtraheret. quarto, vt homines a seruitute legis liberaret, secundum illud Gal. 4. Misit deus Filium suum factum sub lege, vt eos qui sub lege erant redimeret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus super hoc se excusat a transgressione legis tripliciter. Vno quidem modo, quia per præceptum de sanctificatione sabbathi nõ interdicitur opus diuinũ, sed opus humanum: quamuis enim deus die septimo cessauerit a nouis creaturis condendis, semper tamen operatur in rerum conseruatione & gubernatione: q̃ autẽ Christus miracula faciebat, erat operis diuini. Vnde ipse dicit Ioannis 5. Pater meus, vsque modo operatur, & ego operor. Secundo, excusat se per hoc, q̃ illo præcepto non prohibentur opera, quæ sunt de necessitate salutis etiam corporalis. vnde ipse dicit Luc. 13 Vnusquisque vestrum sabbatho nõ soluit bouem suũ, aut asinum a præsepio, & ducit adaquare? Et infra 14. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & nõ cõtinuo extrahet illum die sabbathi? Manifestum est autem, q̃ opera miraculorum, quę Christus faciebat, ad salutem corporis & animæ pertinebant. Tertio, quia illo præcepto non prohibentur opera, quę pertinent ad dei cultum. vnde dicitur Matth. 12. An non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes i templo sabbathum violant, & sine crimine sunt? & Ioãnis 7. dicitur, q̃ circumcisionem accipit homo in sabbatho: q̃ autem Christus paralytico mandauit, vt lectum suũ sabbatho portaret, ad cultum dei pertinebat, id est ad laudem virtutis diuinæ. Et sic patet, quòd sabbathum non soluebat; quamuis hoc ei iudæi falso obiicerent, dicentes Ioannis 9. Non est hic homo a deo, qui sabbathum non custodit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christus voluit ostendere per illa verba, q̃ homo non redditur immũdus, secundum animam ex vsu ciborum quorumcumque secundum suam naturam, sed solum secundum quãdam significationem: quòd autem in lege quidam cibi dicuntur immundi, hoc est per quandam significationem. vnde Augustinus* dicit contra Faustum: si de porco & agno requiratur, vtrum natura mundus est, dicimus quòd omnis creatura dei bona est, quadam vero significatione agnus mundus, porcus immundus est.

* Lib. 6. c. 7. non longe a princip. tom. 6.

AD 3ᵐ dicendum, quòd etiam discipuli, qui esurientes, spicas sabbatho vellebãt, a transgressione legis excusantur propter necessitatem famis: sicut & Dauid non fuit transgressor legis, quando propter famis necessitatem comedit panes, quos ei edere non licebat.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum primum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vna cõclusio: Christus tentari voluit. Probatur quadrupliciter. Vbi in prima ratione conspicere libet, quòd virtuosa contra nostras tentationes tentatio Christi fuit: ita quòd non solum exemplo (quod ad tertiam spectat rationem) sed efficacia auxilium nobis contra tentationes tentatus dominus conferẽdo profuit: sicut mortuus nos contra mortem muniuit. Mod⁹ aũt quo hoc cõferet auxiliũ, cũ de efficacia mortis eius inferius tractabitur, patebit: pro nunc sufficiat, q̃ saltẽ meritorie, tẽtatus dñs opem cõtulit nobis.

¶ In tertia autem ratione percipe, q̃ modus vincendi tẽtationes est, recursus ad diuinas scripturas, & eadem ratione ad sanctorũ exempla: hoc enim dominus in sua pugna ac victoria docuit, dũ sic pugnauit & vicit.

¶ In responsione ad primum circa notitiam dæmonum de Christo, duo sũt videnda. Primum, quid dæmones scierunt de Christo, quod inferius tractabitur in quæst. de miraculis Christi. Secundum est, quorsum ab Auctore hic affertur notitia habita a dæmone de Christo, cuius Lucas meminit cap. 4. cum manifeste pateat Euangelistam loqui post visa miracula, hic autem est sermo ante miracula: nam post regressum a deserto, cœpit Christus prædicare & miracula facere.

¶ Ad hoc dicitur, quòd coactus fuit Auctor ex tentationis actu de incertitudine notitiæ de Christo apud dæmones, loqui. Interuit autem verbum Luc. euangelistæ de

QVAESTIO XLI.

De tentatione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de tentatione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum tentari.

¶ Secundo, De loco tentationis.

¶ Tertio, De tempore:

¶ Quarto, de modo & ordine tentationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit, Christum tentari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christo tẽtari non conueniebat. Tentare enim est experimentum sumere, quod quidem non fit, nisi de re ignota: sed virtus Christi erat nota etiam dæmonibus: dicitur enim Luc. 4. quòd non sinebat dæmones loqui, quia sciebant eum esse Christum. ergo videtur quòd non decuerit Christum tentari.

¶ 2 Præt. Christus ad hoc venerat, vt op era diaboli dissolueret, secundum illud Ioannis. 3. In hoc apparuit filius dei, vt dissoluat opera diaboli: sed non est eiusdem dissoluere opera alicuius, & ea pati. et ita videtur inconueniens fuisse, quòd Christus pateretur se tentari a diabolo.

¶ 3 Præt. Triplex est tentatio, scilicet a carne, a mundo, & a diabolo: sed Christus non fuit tentatus nec a carne, nec a mundo. ergo nec etiam debuit tẽtari a diabolo.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 4. Ductus est Iesus a spiritu in desertum, vt tentaretur a diabolo.

RESPON. Dicendum, quòd Christus tentari voluit. Primo quidem, vt nobis contra tentationes auxilium ferret. vnde Greg.* dicit in homil. non erat indignum Redemptori nostro, quòd tentari voluit, qui venerat occidi: vt sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram, sua morte superauit. Secundo, propter nostram cautelam, vt nullus quantumcumque sanctus se æstimet securum & immunem a tentatione. vnde & post baptismum tentari voluit: quia, sicut Hilarius dicit super Matthæ. † in sanctificatis maxime diaboli tentamenta crassantur: quia victoria magis est ei exoptata de sanctis. vnde & Eccle. 2. dicitur, Fili, accedens ad seruitutem dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Tertio, propter exemplum, vt scilicet nos instrueret qualiter diaboli tentationes vincamus. vnde Augustinus.* dicit in quarto de Trinita. quòd Christus diabolo se tentandum præbuit, vt ad superandas tentationes eius mediator esset, non solum per adiutorium, verum etiam per exemplum. Quarto, vt nobis fiduciam de sua misericordia largiretur. vnde dicitur Hebræorum. 4. Non habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tẽtatum autem per omnia, pro similitudine absque peccato.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit in 9. de Ciuitate dei, Christus tantum innotuit dæmonibus, quãtum voluit: non per id, quod est vita æterna, sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta, ex quibus quandam coniecturam habebant Christum esse filium dei: sed quia rursus in eo quædam signa humanæ infirmitatis videbant, non pro certo cognoscebant eum esse filium dei: & ideo eum tentare voluit. Et hoc signatur Matthæi. 4. vbi dicitur, quòd postquàm esurijt, accessit tentator ad eum: quia vt Hilarius dicit,* tentare Christum diabolus non fuisset ausus, nisi in eo per esuriet infirmitatem, quæ sunt hominis, recognosceret. et hoc etiam patet ex ipso modo tentandi, cum dixit, si filius dei es. quod exponens Ambrosius* dicit, quid sibi vult talis sermonis exordius, nisi quia cognouerat dei filium esse vẽturum, sed venisse per infirmitatem corporis non putabat?

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christus venerat dissoluere opera diaboli, non potestatiue agendo, sed magis ab eo & eius membris patiendo, vt sic diabolum vinceret iustitia, non potestate, sicut Augustinus.* dicit 13. de Trinita. quòd diabolus non potentia dei, sed iustitia superandus fuit: scientia dæmonum in principio prædicationis Christi: quãlicet Lucas dicat illa verba inter narrãdũ d̃ miraculis Christi, non tũ dicit, q̃ tunc primo didicerunt dæmones illum esse Christum. Et propterea illud Lucæ verbum, quia sciebant illum esse Christum, ad præteritum tempus inculpabiliter & rationabiliter ab Auctore relatum videtur. Viderunt siquidem dæmones, & quæ ab angelis in die natiuitatis Christi dicta fuut, & quæ a pastoribus gesta, & quæ a Magis duce stella, & quæ a Simeone & Anna dicta sunt: & postea Christi verba ad matrem in templo, de Patre suo, & dicta a Ioanne Baptista de Christo. Ex quibus facile erat cognoscere illum esse Christum absq; vllis reuelationibus miraculis: collatione præsertim facta cum prophetijs. Vnde vita tam longa incredibilis, & quòd esurijt, tentauit nosse, si filius dei esset.

¶ In rãsione ad tertiũ, dubiũ occurrit, an versũ sit oẽm tẽtationẽ ab intrinseco, esse pẽtm. vt q̃ non tm̃ ea naturalib⁹ non meremur: nec demeremur: concupiscentia aũt carnis & illi⁹ delectatio naturalis ẽ. nullo ergo pẽtm ẽ cõcupiscẽtia aut delectõ carnis.

¶ E. cõfitmatur qa certũ est i Chro fuit se carnalẽ delectationẽ ẽm gustũ vel tactũ, cum comederet aut bibebat aliqd delectabile: puta bonum panem, bonum vinum, & cet. non ergo omnis delectatio seu libidis est peccatum.

¶ Ad hoc dr̃, q̃ nullus mentis compos dicit, q̃ oĩs delectatio ẽm carnẽ, seu sẽsum sit pẽtm: oporteret. n. naturã ipsã esse malã, si delectatio naturalis esset mala. Vñ in statu innocẽtiæ fuisse delectationes naturales ubiq; peccato vllo, & in

& in Christo non est dubium, quòd eum fatigatus ex itinere sedebat super puteum, quies illa erat delectabilis sẽsoso corpori, & similiter panis suo sano palato erat suauis, & oculis lux solis amabilis, & sic de alijs. Sed aliud est loqui de concupiscentia & delectatione naturali, & aliud est loqui de concupiscentia & delectatione aduersus spiritum: naturalia quidem vt sic, non exorbitant a recta ratione, ac per hoc non tendunt aduersus spiritum: sed a ratione necesse est declinare eas, quæ contrariæ spiritui sunt. Quo circa cõcedẽdum est, quòd nonnullum peccatum est, cum caro concupiscit aduersus spiritum, rationem concupiscentiæ seu delectationis aliquid præter rationem habentis, & non ratione naturalis appetitus aut delectationis. Tentatio autem ab intrinseco, quia aduersus spiritum ẽ, non important naturalem motum absolute, sed præter rationem.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus conuenienter tentatus est in deserto. Probatur tripliciter, primo, ratione solitudinis: secundo, ratione mysterij, vt scilicet homines de mundo deserto liberaretur. tertio ratione instructionis, vt scilicet docerentur ad meliora tendentibus diabolum inuidere. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad tertium perspicue diligenter euangelistas, & inuenies manifeste figmenta esse hæc, quæ in litera recitantur de imaginatione mõtis & templo. Dicit autem ad litteram, Christus teatus in deserto, quia ibi incœpit tentari, vbi & prima tentatio consumata est.

¶ 3 Præt. Matthæ. 4. ponitur secunda Christi tentatio, qua diabolus Christum assumpsit in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi: quod quidem non erat in deserto. non ergo tentatus est solum in deserto.

SED CONTRA est, quòd dicitur Marc. 1. q̃ erat Iesus in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) Christus propria voluntate se diabolo exhibuit, ad tentandum, sicut etiam propria voluntate membris eius se exhibuit ad occidendum, alioquin diabolus venire ad eum non auderet. diabolus autem magis attentat aliquem, cum est solitarius: quia, vt dicitur Ecclesiast. 4. si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistunt ei. et inde est, quòd Christus in desertum exiuit, quasi ad campum certaminis, vt ibi a diabolo tentaretur. vnde Ambrosius* dicit super Lucam, quòd Christus agebatur in desertum consilio, vt diabolum prouocaret. nam nisi ille certasset, scilicet diabolus, non iste vicisset, idest Christus. Addit autem & alias rationes, dicens hoc Christum fecisse mysterio, vt Adam de exilio liberaret, qui scilicet de paradiso in desertum electus est, & exemplo, vt ostenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus proponitur omnibus in exemplum per fidem, secundum illud Hebræ. 12. Aspicientes in Auctorem fidei & consumatorem Iesum. Fides autem (vt dicitur Roman. 10.) est ex auditu, non autem ex visu. Quinimmo Ioan. 20. dicitur, Beati qui non viderunt & crediderunt. et ideo ad hoc quòd tentatio Christi esset nobis in exemplum, non oportuit quòd ab hominibus videretur, sed sufficiens fuit, quòd hominibus narraretur.

AD 2ᵐ dicendum, quòd duplex est tentationis occasio. Vna quidem ex parte hominis, puta cum aliquis se peccato propinquum facit, occasiones peccandi non cuitans. Et talis occasio tentationis est uitanda, sicut dictum est* Loth. Gen. 19. Ne steteris in omni regione circa Sodomam. Alia uero tentationis occasio est ex parte diaboli, qui semper inuidet ad meliora tendentibus, vt Ambr.† dicit. Et talis tentationis occasio non est uitanda. Vnde dicit Chrysost.* super Mat. q̃ nõ solum Christus ductus est in desertum a Spiritu, sed omnes filij dei habentes Spiritum sanctum: non enim sunt contenti sedere otiosi, sed Spiritussanctus urget eos aliquod magnum apprehendere opus, quod est esse in deserto, quãtum ad diabolum: quia non est ibi iniustitia, in qua diabolus delectatur. Omne etiam bonum opus est desertum, quantum ad carnem & mundum: quia non est secundum uoluntatem carnis & mundi. Talem autem occasionem tentationis dare diabolo, non est periculosum, quia magis est auxilium Spiritussancti, qui est perfecti operis actor, quàm impugnatio diaboli inuidentis.

AD 3ᵐ dicendum, quòd quidam dicunt omnes tentationes factas fuisse in deserto: quorum quidam dicunt, quòd Christus ductus est in sanctam ciuita-

tem, non realiter, sed secundum imaginariam visionem, quidam autem dicunt, quòd etiam ipsa ciuitas sancta, idest, Hierusalem, desertum dicitur: quia erat derelicta a deo: sed hoc non est necessarium, quia Marcus dicit, quòd in deserto tentabatur a diabolo: non autem dicit, quòd solum in deserto.

¶ *Super Quæstionis quadragesimoprimæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS. III.

Vtrum Christi tentatio debuerit esse post ieiunium.

TItulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio: Conuenienter post ieiunium Christus tentari voluit. Probatur tripliciter. Omnia clara sunt.

q. præced. art. 2.

¶ In responsione ad secundum noli despicere expositionē Bedæ de tentationibus alijs ante illas tres nominatas: quoniam potuit sæpe diabolus varias corporeas similitudines formare ad tēptandum Christum, sicut legimus, quòd ad tentandum Antoniū tot formauit.
¶ In responsione ad tertiū, habes duas responsiones. Alteram ex Ambro. q diabolus recessit vsque ad tempus passionis per sua membra aperte pugnaturus: alteram, q per sua membra pugnādo, redijt etiam tentans de tristitia & odio proximorū: excitatio quippe tot aduersantiū, & quærentium eius mortem, tentatio erat Christi ad odio habendum illos, & contristandum de illis prosequentibus.

* hom. 16. in euange. circa med.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Christi tentatio debuerit esse post ieiunium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christi tentatio non debuerit esse post ieiuniū. Dictum est enim supra, * q Christum non decebat conuersationis austeritas: sed maximę austeritatis fuisse videtur, quòd quadraginta diebus & quadraginta noctibus nihil comederit: quia scilicet in illis diebus nullum omnino cibum sumpsit, vt Greg.* dicit. ergo non videtur, quòd debuerit huiusmodi ieiunium tētationi præmittere. H

¶ 2 Præt. Mar primo dicitur, quòd erat in deserto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur a Satana: sed quadraginta diebus & quadraginta noctibus ieiunauit. ergo videtur, quòd non post ieiunium, sed simul dum ieiunaret, sit tentatus a diabolo.

¶ 3 Præt. Christus non legitur, nisi semel ieiunasse: sed non solum semel fuit tentatus a diabolo: dicitur enim Luc. 4. quòd consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo vsque ad tempus. I sicut ergo secundæ tentationi non præmisit ieiunium, ita nec primæ præmittere debuit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matthæ. 4. Cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt, & tunc accessit ad eum tentator.

RESPON. Dicendum, quòd conuenienter Christus post ieiunium tentari voluit. Primo quidem, propter exemplum: quia cum omnibus (sicut dictum est*) imminebat se contra tentationes tueri, per hoc quòd ipse ante tentationem futuram ieiunauit, docuit quòd per ieiunium nos oportet contra tentationes armari, vnde inter arma iustitiæ Apostolus ieiunia connumerat, secundæ ad Corinth. 6. Secundo, vt ostenderet, quòd etiam ieiunantes diabolus aggreditur ad tentandum, sicut alios, qui bonis operibus vacant: & ideo sicut post baptismum, ita post ieiunium Christus tentatur. vnde Chrysostomus* dicit super Matthæum, vt discas quàm magnum bonum est ieiuninm, & qualiter scutum est aduersus diabolum, & quoniam post baptismum non lasciuiç, sed ieiunio intendere oportet, ideo Christus ieiunauit, non ieiunio indigens, sed nos instruens. Tertio, quia post ieiunium secuta est esuries, quæ dedit diabolo audaciam eum aggrediendi, sicut dictum est. * Cum autem esurijt Dominus (vt Hilarius dicit super Matthæ.†) non fuit ex surreptione inediæ, sed naturæ suæ hominem dereliquit: non enim erat a Deo diabolus: sed a carne vincendus. vnde etiam vt Chrysostomus* dicit, non vltra processit in ieiunando, quàm Moyses & Helias, ne incredibilis videretur carnis assumptio.

* ar. 1. ad 3 arg. † Ca. 1. in Matth. nō lōge a pri. * hom. 5. in Matthæum opere imperf. ante med. tom. & hom. 3. in Genes. a med. to.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christum non decuit conuersatio austerioris vitæ, vt se communem exhiberet illis, quibus prædicauit. nullus autem debet assumere prædicationis officium, G nisi prius fuerit purgatus & in virtute perfectus, sicut & de Christo dicitur, Actuum 1. quòd cœpit Iesus facere & docere: et ideo Christus statim post baptismum austeritatem vitæ assumpsit, vt doceret post carnem edomitam, oportere alios ad prædicationis officium transire, secundum illud Apostoli, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar.

AD 2^m dicendum, quòd verbum illud Marci. potest sic intelligi, quòd erat in deserto quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus scilicet ieiunauit: quod autem dicitur, Et tentabatur a Satana, intelligendum est, non in illis quadraginta diebus & quadraginta noctibus, quibus ieiunauit, sed post illos, eo quòd Matthæ. dicit, quòd cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esurijt, ex quo sumpsit Tentator occasionem accedendi ad ipsum. vnde & quod subditur, Et angeli ministrabant ei, cōsecutiue intelligendum esse ostenditur, ex hoc quòd Matthæi quarto dicitur. Tunc reliquit eum diabolus, scilicet post tentationem, & ecce angeli accesserunt & ministrabant ei: quod vero interponit Mar. eratque cum bestijs, inducitur, secundum Chrysost.* ad ostendendum quale erat desertum, quia scilicet erat inuium hominibus, & bestijs plenum. Tamen secundum expositionem Bedæ* dominus tentabatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: sed hoc intelligendum est non de illis tentationibus visibilibus, quas narrant Matthæ. & Lucas, quæ manifeste factæ sunt post ieiunium: sed de quibusdam alijs impugnationibus, quas forte illo ieiunij tempore Christus est a diabolo passus.

* hom. 15. in Matthæ. paulo post prin. to. 2. * ca. 1. Mar. in ca. 4. Luc. circa med.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Ambrosius* dicit super Lucam, recessit diabolus a Christo vsque ad tempus, quia postea non tentaturus, sed aperte pugnaturus aduenit, tempore scilicet passionis. Et tamen per illam impugnationem videbatur Christum tentare de tristitia & odio proximorum: sicut in deserto de delectatione gulæ, & contemptu dei per idololatriam.

* super Luc. ca. 4. in fi. circa med. tom. 3.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæprimæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens ordo & modus tentationis Christi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nō fuerit conueniens tentationis modus & ordo. Tentatio enim diaboli ad peccandum inducit: sed si Christus subuenisset corporali fami, conuertēdo lapides in panē, deducendi ad intentum.

¶ In corpore fiunt quatuor. Primo, in cōmuni modus & ordo tētationis ab hoste ponitur, & modus est per viam suggestiōis eorum, ad quę homo est affectus: ordo est, vt a leuioribus incipiat spirituales tentare, & inde ad grauiora, inde ad grauissima. Probaturque auctoritate Greg. Secundo, declarantur hæc seruata in tētatione primi hominis. Tertio, applicantur hæc ad tentationem Christi: & redditur ide ratio, quare in primis dixit, Si filius dei es, & in tertia, non. Quarto modus resistendi ponitur, & laudat, & ex honore humani generis, & ex hostis malore pœna.

¶ Circa has Christi tentationes aduertendum est, quòd tentationes erant & incitationes ad peccatum, vt in litera exponitur, & explorationes deitatis in Christo, vt verba tētationis monstrāt, Si filius dei es. ita quòd in ordine ad finem dei sunt explorationes, in ordine ad purum homine inductiones sūt ad peccatum. Vtroque autem modo sunt tētationes, vel deitatis cognoscendę, vel peccato polluendi. Vnde glos. Matth. 4. dicit, Sic tentat, vt exploret quod veretur: sic explorat, vt tentando decipiat. Et rursus suadet esuriem panę de lapidibus facto releuare, vt ex mutatione cognoscat virtutem, & si purus homo esset, panis oblectamento illuderet esuriem patienti.

¶ Et quia vt sunt suggestiones ad peccandum, in litera tractantur, expedit de eis loqui, vt sunt explorationes deitatis: memorans simul quidē diabolus Trinitatis sibi ceteris q̄ angelis reuelatæ p fidem ante casum: & inde coactę credens Patrem & Filiū & Spiritumsanctum vnū esse deū (sicut etiam Christiani damnati nūc credunt) cum audisset a Gabriele archangelo, Filius Altissimi vocabitur, & in baptismo Christi, Hic est filius* meus dilectus, vidensque Christum post ieiunium esurire, quod de deitate audierat, ex superba ei in dubium venit, vt gloss. ibidem dicit, & etiā quia filius dei, non solum consubstantialiter, sed alio modo dici potuisset. Exploraturus autem deitatē Christi ab actu deitatis ꝓprio, scilicet, Dixit & facta sunt, inchoauit, Dic vt lapides isti panes fiant: ita quòd nō solum ex substantia facti, scilicet lapidis in panē mutatione, sed ex modo faciendi proprio soli deo, deitatem explorat, nec ex opere hoc modo tantum, sed ex ipso appositio in testificationem, quòd filius dei esset. Cogitabat enim, quòd si protestimonio q̄ esset filius dei, diceret Christus vt lapis fieret panis, aut fieret panis, aut non. Et si quidem fieret, iam explorata esset Christi deitas apud dæmonem, qui perspiciebat suo intellectu, an lapis fuisset cōuersus in panem vere, an apparēter, ex solo imperio, an applicando actiua passiuis (vt magi coram Pharaone serpentes fecerunt) cum deus non possit esse testis mendacij. Si autem non fieret, induxisset Christum ad peccatum, quo attentasset facere miraculum sine necessitate, & non potuisset.

* ar. 1. ad 3 arg. † Ca. 1. in Matth. nō lōge a pri. * hom. 5. in Matthæum opere imperf. ante med. tom. & hom. 3. in Genes. a med. to. * ser. 1. de quadra. paulo ante med. * li. 3. 1. Moral. c. 32. in prin.c.

¶ Et quoniam delusa est eius exploratio, & deiecta suggestio inopinata via, i. per auctoritatem Scripturæ: ideo secundo tentat, explorādo similiter & suggerendo, si filius dei es, mitte te deorsum, appositā auctoritatem scripturæ, ex quo videbat,

non peccasset: sicut non peccauit, cum panes multiplicauit (quod non fuit minus miraculum) vt turbæ esurienti subueniret. ergo videtur quòd nulla fuerit illa tentatio.

¶ 2 Præt. Nullus persuasor conuenienter suadet contrarium eius, quod intēditsed diabolus statuēs Christum supra pinnaculum templi, intendebat, eum de superbia seu vana gloria tentare. ergo incōuenienter persuadet ei, vt se mittat deorsum, quod est contrarium superbiæ vel vanegloriæ, quę semper quærit ascendere.

¶ 3 Præt. Vna tentatio conueniens est, vt sit de vno peccato: sed in tentatione, quæ fuit in monte, duo peccata persuasit, scilicet cupiditatem, & idololatriam. non ergo conueniens videtur fuisse tentationis modus.

¶ 4 Præt. Tentationes ad peccata ordinantur: sed septem sunt vitia capitalia, vt in secunda parte habitum est. * non autem tentauit, nisi de tribus, scilicet gula, vana gloria & cupiditate. non ergo videtur sufficiens tentationis modus fuisse.

¶ 5 Præt. Post victoriam omnium vitiorum, remanet homini tentatio superbiæ vel vaneglorię: quia superbia etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant, sicut dicit Augst.* Inconuenienter ergo Matth. vltimam ponit tētationem cupiditatis in monte, mediam autem inanisglorię in tēplo, præsertim cum Luc. ordinet econuerso.

¶ 6 Præt. Hieronym.† dicit super Matth. quòd ꝓpositum Christi fuit diabolum humilitate vincere, non potestate. ergo non imperiose & obiurgando, eū repellere debuit, dicens, Vade retro Satana.

¶ 7 Præt. Narratio euangelij videtur falsum continere. non enim videtur possibile, quòd Christus supra pinnaculum templi statui potuerit, quin ab alijs videretur: neque aliquis mons tam altus inuenitur, vt inde totus mundus inspici possit, vt sic ex eo potuerint Christo omnia regna mundi ostendi. inconuenienter ergo videtur descripta Christi tentatio.

SED CONTRA est, scripturæ sacræ auctoritas.

RESPON. Dicendum, quòd tentatio, quæ est ab hoste, fit per modum suggestionis, vt Greg.* dicit: non autem eodem modo potest aliquid omnibus suggeri, sed vnicuique suggeritur aliquid ex his, circa quæ est affectus. Et ideo diabolus hominem spiritualem, non statim tentat de grauibus peccatis: sed paulatim a leuioribus incipit, vt postmodum ad grauiora perducat. vnde Greg.* 31. Moral. exponēs illud Iob. 39. Procul odoratur bellum, exhortationem ducum & vlulatum exercitus, dicit: Bene duces exhortari dicti sunt, exercitus vlulare: qa prima vitia, decepræ menti quasi sub quadam ratione se ingerunt, sed innumera quæ sequuntur, dum hanc ad omnem infamiam pertrahunt, quasi bestiali clamore confundunt. Et hoc idem diabolus obseruauit in tentatione primi hominis. nam primo solicitauit mentem primi hominis de ligni vetiti esu, dicens Gen. 3. Cur præcepit vobis deus, vt non comederetis de omni ligno paradisi? secundo, de inanigloria, cum dixit, Aperientur oculi vestri. tertio perduxit tentationem ad extremam superbiam, cū dixit, Eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Et hunc etiam tendi ordinem seruauit in Christo. Nam primo tentauit ipsum de eo, quod appetunt quantumcumque spirituales viri, scilicet de sustentatione corporalis naturæ per cibum. secundo processit ad id, in quo spirituales viri quādoq; deficiunt, vt scilicet aliqua ad ostētationem operentur, quod pertinet ad inanem gloriam. tertio perduxit tētationem ad id, quod iam non est spūaliū virorum, sed carnalium, s. vt diuitias & gloriā mundi concupiscant, vsq; ad contēptum dei. Et ideo in primis duabus tentationibus dixit, Si filius dei es, nō autem in tertia, quæ non potest cōuenire spiritualibus viris, qui sunt per adoptionem filij dei, sicut duæ primæ. His autem tentationibus Christus restitit testimonijs legis, non potestate virtutis, ut hoc ipso & plus hominem honoraret, & aduersarium plus puniret, cum hostis generis humani non quasi a deo, sed quasi ab homine uinceretur, sicut dicit Leo Papa.*

* 1. 2. q. 84. ar. 4. ad 1. * hom. 16. in euange. paulo post prin. * Opus im. ca. 1. circa med. * In serm. 1. de quadra. paulo ante med.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uti necessarijs ad sustentationem, nō est peccatum gulę, sed quod ex desiderio huius sustentationis homo aliquid inordinatum faciat, ad uitium gulæ pertinere potest. Est autem inordinatū, ꝙ aliquis, ubi potest recursus haberi ad humana subsidia, pro solo corpore sustentando, miraculose sibi cibum quærere uelit. Vnde & dñs filijs Israel miraculose manna

quòd Christus Scripturæ auctoritate vtebatur. Similiter cō-
firmare si id efficeret illæsus ad testandum se filium dei, explora
tam fore illius deitatem: vtpote absque vlla necessitate, pro
solo nutu miracula in testimonium suæ deitatis facientis. Si
vero læderetur, iam peccatum haberet in anima & in corpore,
& inuētum esset, q̄ non esset dei filius.

¶ Sed dominus auctoritate scripturæ omnem eius machi
nationem delusit: propter quòd diabolus ad occultiorē explorādi modum se transtulit, propo
nendo apertissima mala sub specie regni, Hæc omnia tibi dabo si cadēs ado
raueris me. Hæc.n. quantum ex parte explorationis se tenent, non ex ratio
ne proposuit, vt si filius dei esset hoc faceret: sciebat enī valde contrariari fi
lio dei hanc adorationem: sed ea ratio
ne proposuit, vt si filius dei esset, non
ferret tam nefan
dam propositionē: sed responderet au
ctoritatiue: Ego de
beo a te adorari, &
tu præsumis sugge
rere, si cadēs adora
ueris me, & vel sic
exploratam ex eius
ore haberet suam
deitatem. Et propte
rea in tertia tentatione non propo-
suit, si filius dei es,
sed in mente reti-
nuit, quòd si filius
dei es, auctoritatiue
refellendo propositā manifestabis te
filium dei. Sed do-
minus increpationem eius, non omit
tens, ad scripturam
de deo adorando, ta
cens de seipso se cō
tulit, & sic explora-
tionem omnem de
lusit & cōstantiam,
inquantum homo,
seruauit ex propo-
sito totius mundi
regno, non declinā
do ad quod sugge-
stio illa, vt incitatiua ad malum ten
debat: sciebat enim q̄ regnandi gratia
etiam religio violāda a mortalibus est
credita.

* li.2. c.19. in medio, tom.5.

* lib. 4. in Luc. in tit. de 3. tēt. Christi, a med.to. 5.

¶ Nec rationi consentaneum videtur, vt tentationes istæ quas visibiliter apparens dæmon exercuit (vt collocutiones manifestant) his solis verbis, quæ Matthæus euangelista narrat, fuerint contentæ: sed multis essent fultæ ornatæque verbis omissis ab euangelistis, substantialia tantum narrantibus.

¶ Circa rationem ordinis harum tentationū in litera ex Gregorio assignatam, dubium occurrit: quia ratio illius ordinis, s. vt a leuioribus ad graviora cognoscēdat, tēratio spiritualiū locum habet, quando paulatim hostis vincit spiritualem virum. Ex quo enim vicit in minoribus, tentat ad grauiora: sed vbi in minoribus succubuit hostis, non patet sibi aditus ad maiora & quia dæmon fuit in prima tentatione superatus a Christo non videtur ad alias processisse ex ratione assignata.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio illius ordinis ad tentandum spirituales viros, non est solum præsupposito casu in prima tentatione, sed simpliciter & absolute: nam si casus interuenit, clare patet ratio processūs ad grauiora. Si vero casus non interuenit, nihilomin* eadem ratione progredi debet tentatio: quia multi sunt qui in his, quæ minoris sunt culpæ ex suo genere (vt peccata carnis) exhibent se constantes, qui tamen in peccatis spiritualibus vt vana gloria, debiles inueniuntur. Et rursum qui gloriam nō affectant, ad oblatum regnum mouētur, iuxta illud Iulij Cæsaris, Si iusiurandum violādum est, regnandi gratia violandum est. Non dissonat ergo reddita ratio ordinis tēptationum, ab ipsa Christi victoria.

* lib. 2. c. 18. circa med. tom. 4.

¶ In responsione ad primum, dubiū occurrit, quoniam non recte videtur opinatum, quòd si Christus miraculum fecisset, conuertendo lapidem in panem edēdum a seipso, quòd peccasset. Nam scriptū est, quòd de facto miraculose completa tentione passus est, Angelis ministrantibus: ex hoc enim apparet, quòd sicut absque peccato miraculum fecit de ministerio angelorum, ita potuisset de conuersione lapidis in panem.

¶ Ad hoc dicitur, quòd aliud est loqui de Christo, & aliud loqui de puro homine. Nam de puro homine loquendo, verificatur, quod in litera dicitur, scilicet inordinatum esse, vt aliquis miraculose cibum habere velit, vbi ad humana subsidia recursus potest haberi. Et ex hac communi ratione putauit diabolus, quòd Christus si purus homo esset, peccatum incurreret, ad miraculum recurrendo de conuersione lapidis in panem. Sed loquendo de Christo, qui est vniuersorum dominus, absque omni peccato poterat & conuertendo lapidem in panem, & ministerio angelorum, & quouis alio sibi grato modo cibum habere.

*hom. 4. in Matth. circa med. tom. 4. ea mea in opere imperf. to. 5.

¶ In responsione ad quintum miror, cur Augustinus dixerit incertum esse ordinem istarum tentationum, cum Lucas, licet tertiā apud Matthæum, secundo recitet, & secundam vltimo referat, non dicit tamē quę illarū prior fuerit, & propterea ex Lucæ nullus istarū tentationum ordo temporis habetur. Matthæus autē expressit de earum ordinem secundum tempus explicat, vbi dicit, Iterū assumpsit eū diabolus in montē excelsum. Cum.n. semel dixisset, Tūc, scilicet consumata prima tentatione, assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & postea subdidit, iterum assumpsit in mōtem, aperte monstrauit per ly iterum, quòd secundo assumpsit in montem, qui prius assumpserat in sanctam ciuitatem. Ac per hoc patet, quòd ordo rei gestę fuit q̄ primo tentatus fuit in deserto, ad quod non est assumptus a diabolo, sed ductus est a Spiritusancto, vt tentaretur a diabolo: secundo tentatus supra templum, quo assumptus est a diabolo: & tertio in montē excelsū, quo iterū assumptus est a diabolo. nā si hæc in monte præcessisset illam supra templum, non dixisset Matthæus, Iterum assumpsit eum diabolus in montem.

¶ Cum autem audit assumptum dominum a diabolo, non intelligas portatū super dorsum aut collum diaboli, sed ductum a diabolo. Sic enim etiam Christus assumpsit Petrum & Iacobū & Ioannem in montem, & transfiguratus est ante eos, vt dicitur Matth. 17.

¶ Super Quæstionis quadragesimæ secundæ Articulum primum.

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica cōclusio: Conueniens fuit Christum per se & Apostolos in principio, hoc est ipso mortaliter viuente, solis

regna mundi & gloriam eorum, non est intelligendum, quòd videret ipsa regna, vel ciuitates eorū, vel populos, vel aurum, vel argentum: sed partes terræ, in quibus vnumquodque regnum vel ciuitas posita est, diabolus Christo digito demonstrabat, & vniuscuiusque regni honores & statum, verbis exponebat. Vel secundū* Orig. ostendit ei quomodo ipse per diuersa vitia regnabat in mundo.

* lib. 4. c. de necessit. diabolico circa princ. tom. 5.

QVAESTIO XLII.

De doctrina Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de doctrina Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit prædicare solum iudæis, an etiam gentilibus.

¶ Secundo, Vtrum in sua prædicatione debuerit turbationem iudæorum vitare.

¶ Tertio, Vtrum debuerit prædicare publice, vel occulte.

¶ Quarto, Vtrum debuerit docere solum verbo, vel etiam scripto.

¶ De tempore autem, quo docere incepit, supra dictum est, * cum de baptismo eius ageretur.

* In 3. dist. 13. q. 1. a. 3. q. 1. a. 1. q. 1. ad 1.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum iudæis & non gentibus prædicare.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus nō solum iudęis, sed etiam gentilibus debuerit prędicare. Dicitur enim Isa. 49. Parum est, vt sis mihi seruus ad suscitandas tribus Israel, & fæces Iacob conuertendas, dedi te in lucē gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ: sed lumen & salutem Christus præbuit per suā doctrinam. ergo videtur parum fuisse si solum iudæis & non gentilibus prædicauit.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur Matth. 7. Erat docens eos sicut potestatem habens: sed maior potestas doctrinæ ostenditur in institutione illorum, qui penitus nihil audierunt, quales erant gentiles, vnde Apostolus dicit Rom. 15. Sic prædicaui euangelium, non vbi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificarem. ergo multo magis Christus prædicare A debuit gentibus, quàm iudæis.

¶ 3 Præt. Vtilior est institutio multorum, quàm vnius: sed Christus aliquos gentilium instruxit: sicut mulierem samaritanam, Ioan. 4. & Chananæam, Matth. 15. ergo videtur quòd multo fortius Christus debuerit multitudini gentium prædicare.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Matth. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel: sed Ro. 10. dicitur, B Quomodo prædicabunt nisi mittantur? ergo Christus non debuit prædicare nisi iudæis.

RESPON. Dicendum, quòd cōueniens fuit prædicationē Christi, tam per ipsum quàm per Apostolos a principio solis iudęis exhiberi. Primo quidem, vt ostenderet per suum aduentum impleri promissiones antiquit* factas iudæis, non autem gentilibus. Vnde Apostolus dicit Roma. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circuncisionis, idest, apostolum & C prædicatorem iudęorum, propter veritatē dei, ad confirmandas promissiones patrum. Secūdo, vt eius aduentus ostenderetur esse a deo. Quæ.n. a deo sunt, ordinata sunt, vt dicitur Ro. 13. Hoc autem debitus ordo exigebat, vt iudęis, qui deo erāt propinquiores per fidem & cultum vnius dei, prius doctrina Christi ,pponeretur, & per eos D transmitteretur ad gentes: sicut ēt in cælesti hierarchia, per superiores angelos ad inferiores, diuinæ illuminationes deueniunt. vnde super illud Mat. 15. Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel, dicit Hiero. * Non hoc dicit, quin & ad gentes missus sit: sed quòd primum ad Israel missus est. Vnde Isa. vlti. dicitur, Mittam ex eis, qui saluati fuerint, scilicet ex iudæis, ad gentes, & annuntiabunt gloriam meam gentibus. Tertio, vt iudæis auferret calumniandi materiam. vnde super illud Matth. 10. In viam gentium ne abieritis, dicit Hie E rony. * Oportebat primum aduentum Christi nuntiari iudæis, ne iustam haberēt excusationem, dicentes, ideo se Dominum reiecisse, quia ad gentes & Samaritanos, apostolos miserit. Quarto, quia Christus per crucis victoriam, meruit potestatem & dominium super gentes. Vnde dicitur Apoc. 2. Qui vicerit dabo illi potestatem super gentes, sicut & ego accepi a patre meo. & Phil. 2. dicitur, quòd quia factus est obediens vsque ad mortem crucis, deus exaltauit illum, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, & omnis lingua ei confiteatur: & ideo ante passionem suam noluit gentibus prædicari suam doctrinam: sed post passionem dixit discipulis, Mat. vlt. Euntes docete omnes gentes. Propter quod, vt legitur Ioan. 12. cum imminente passione, quidā gentiles vellent Iesum videre, respon-

In illud ver bum Mat. 15. Nō sum miss. to. 9.

* In illud Mat. 10. In viam gentium, to. 9.

dit,

dit, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Et sicut Aug.* dicit ibidẽ, se dicebat granum mortificandum in infidelitate iudæorum, & multiplicandum in fide populorum.

Tract. 51. in Ioan. circa med. illius tom. 9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus fuit in lumẽ & salutem gentium per discipulos suos, quos ad prædicandum gentibus misit.

AD 2um dicendum, quòd non est minoris potestatis, sed maioris facere aliquid per alios, quàm per seipsum: & ideo in hoc maxime potestas diuina in Christo monstrata est, quòd discipulis suis tantam virtutem contulit in docendo, vt gentes, quæ nihil de Christo audierant, conuerterent ad ipsum. Potestas autem Christi in docẽdo attenditur, & quantum ad miracula, per quæ doctrinam suam confirmabat, & quantum ad efficaciam persuadendi, & quantum ad auctoritatem loquentis: quia loquebatur quasi dominium habens super legem, cum diceret, Ego autem dico vobis, & etiam quantum ad virtutem rectitudinis, quam in sua conuersatione monstrabat, sine peccato viuendo.

AD 3um dicendum, quòd sicut Christus non debuit a principio indifferenter gentilibus suam doctrinam communicare, vt iudæis tamquàm primogenito populo deditus obseruaretur, ita etiam non debuit gentiles omnino repellere, ne spes salutis eis præcluderetur. Et propter hoc, aliqui gentilium particulariter sunt admissi, propter excellentiam fidei & deuotionis eorum.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum secundum*

ARTICVLVS II.

Vtrũ Christus debuerit iudæis sine eorum offensione prædicare.

TItulus motus est propter publicas reprehẽsiões exhibitas a Christo scribis & pharisæis, cum eorum scandalo, vt patet in euangelio.

Cap. 11. in Luc. to. 1.

¶ In corpore vnica est conclusio: Dominus non obstante iudeorum offensione publice docebat, & vitia eorũ redarguebat. Probatur dupliciter. Primo, ratione, Quando aliqui sua peruersitate multitudinis salutem impediunt, non est a prædicatore vel doctore, eorũ timenda offensio, vt multitudinis saluti prouideat: sed scribæ, & pharisæi & principes iudæorũ, sua malitia plurimũm impediebãt populi salutem, ergo maior probatur: quia salus multitudinis præponenda est paci quorũcumque singulariũ hominum. Minor probatur, tũ quia contra doctrinam Christi per quam solam salus esse potest: tũ quia prauis moribus, populi vitam corrumpebant. Secũdo, probatur auctoritate ipsi^us^ Christi. Matth. 15. Sinite illos &c.

AD SECVNDVM sic ꝓceditur. Videt᷑ ꝙ Christus debuerit iudæis sine eorũ offensione prædicare: quia, vt Augustꝰ. dicit in lib. de Agone Christiano, in homine Iesu Christo se nobis ad exemplũ vitæ prębuit filius dei: sed nos debemus vitare offensionem non solum fidelium, sed etiam infidelium, secundum illud 1. ad Cor. 10. Sine offensione estote iudæis & gentibus & ecclesiæ dei. ergo videtur, quòd etiam Christus in sua doctrina offensionem iudæorum vitare debuerit.

¶ 2 Præt. Nullus sapiens debet facere vnde effectum sui operis impediat: sed per hoc quòd sua doctrina Christus iudæos turbauit, impediebatur effectus eius doctrinæ: dicitur enim Lucæ 11. quòd cum Dominus pharisæos & scribas reprehenderet, cœperunt graviter insistere, & os eius opprimere de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid capere ex ore eius, vt accusarent eum. non ergo videtur conueniens fuisse, quòd eos in sua doctrina offenderet.

¶ 3 Præt. Apostolus dicit 1. ad Timoth. 5. Seniorem ne increpaueris, sed obsecra vt patrem: sed sacerdotes & principes iudæorum erant illius populi seniores. ergo videtur quòd nõ fuerint duris increpationibus arguendi.

SED CONTRA est, quòd Isa. 8. fuerat prophetizatum, quòd Christus esset in lapidem offensionis & petram scandali duabus domibus Israel.

RESPON. Dicendum, quòd salus multitudinis est præferenda paci quorumcumq; singularium hominum: & ideo quando aliqui sua peruersitate multitudinis salutem impediunt, non est timenda eorum offensio a prædicatore vel doctore, ad hoc quòd multitudinis saluti prouideat. Scribæ autem & pharisæi & principes iudęorum sua malitia plurimum impediebant populi salutem: tum, quia repugnabant Christi doctrinæ, per quam solam poterat esse salus: tum etiam quia prauis suis moribus vitam populi corrumpebant. Et ideo Dominus non obstante offensione eorum, publice veritatem docebat, quam illi jodiebant, & eorum vitia arguebat: & ideo dicitur Matthæ. 15. quòd discipulis Domino dicentibus, Scis quia Iudæi audito hoc verbo, scandalizati sunt? respondit, Sinite illos, cæci sunt, ducesque cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo sic debet esse sine offensione omnibus, vt nulli det suo facto vel dicto minus recto occasionem ruinæ: sed cum de veritate scandalum oritur, magis est sustinendum scandalum, quàm veritas relinquatur, vt Gregor.* dicit.

AD 2um dicendum, quòd per hoc quòd Christus publice scribas & pharisæos arguebat, non impediuit, sed magis promouit effectum suæ doctrinæ, quia cum eorũ vitia populo innotescebant, minus auertebatur a Christo propter verba scribarum & pharisęorum, qui semper doctrinæ Christi obsistebant.

AD 3um dicendum, quòd illud verbum Apostoli, est intelligendũ de illis senioribus, qui non solum ætate vel auctoritate, sed etiam honestate sunt senes, secundum illud Num. 11. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sunt. Si autem auctoritatem senectutis in instrumentũ malitię verterent, arguendi eum populo essent publice, eũ tali modestia vt salus verisimiliter populi sequi possit, ita tamẽ vt si prædicationis officium sibi incũbit ex prælationis debito super illos, non timeat illorum scandalum: quoniã quasi paria sunt, corrumpere populi mores sic, & ex malitia. Si autem prælatus eorum nõ est, superiorem illorum deberet prius consulere. Et hæc dico, nisi in specie deberet maiores reprehendere publice, ex infirmitate publice concubinas tenentes. Et horum ratio est: quia hic non agitur ex proposito ad malum multitudinis: & multitudini plerumq; sufficienter prouidetur, si in genere peccatum illud reprehenditur, & quòd non excusantur sequẽtes mala exempla, & huiusmodi. Si autem ex eorum publico peccato salus non periclitatur multitudinis, relinquendi sunt superiorib^us^ suis, si habent vel habẽdus corrigẽdi. Et speciali: cessat. 6. ratio publicæ correctionis agẽdæ cum offensione maiorũ.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsecundæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.

¶ In corpore est distinctiõ trimẽbris quo ad principalia mẽbra: quia tamen primum subdistinguitur, consurgunt quatuor membra, ac per hoc quatuor conclusiones singulæ iuxta singula mẽbra. Distinctio est: Doctrina potest esse in occulto tripliciter vel quo ad intentionem, & hoc dupliciter, aut ratione immunditię: vel quo ad discipulos, vel quo ad modũ. Prima cõclusio est: Doctrina Chri non fuit occulta, secundum intentionem ratione inuidiæ. Secunda, Non fuit occulta ratione immũditię, publice peccando, sunt manifeste & acriter arguendi: sicut & Daniel dixit Dan. 13. Inueterate dierum malorum &c.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus omnia publice docere debuerit.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nõ omnia publice docere debuerit. Legitur enim multa seorsum discipulis dixisse, sicut patet in sermone cœnæ. vnde & Matth. 10. dixit, Quod in aure audistis in cubilibus, prædicabitur in tectis. non ergo omnia publice docuit.

¶ 2 Præt. Profunda sapientiæ non sunt nisi perfectis exponenda, secundum illud 1. ad Cor. 2. Sapientiã loquimur inter perfectos: sed doctrina Christi continebat profundissimam sapientiam. non ergo erat imperfectæ multitudini communicanda.

¶ 3 Præt. Idem est, veritatem aliquam occultare silentio, & obscuritate verborum: sed Christus veritatem, quam prædicabat, occultabat turbis obscuritate verborũ: quia sine parabolis nõ loquebatur ad eos, vt dicitur Mat. 13. ergo pari ratione poterat occultare silẽtio.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 18. In occulto locutus sum nihil.

RESPON. Dicendum, quòd doctrina alicuius potest esse in occulto tripliciter. Vno modo, quantum ad intentionem docẽtis, qui intendit suam doctrinam non manifestare multis, sed magis occultare: quod quidem contingit dupliciter, quandoque ex inuidia docentis, qui vult per suam sciẽtiam excellere, & ideo scientiam suam nõ vult alijs communicare, quod in Christo locum non habuit, ex cuius persona dicitur Sapien. 7. Quam sine fictione didici, & sine inuidia communico, & honestatem illius non abscondo. Quandoque vero hoc cõtingit, propter inhonestatem eorum, quæ docentur: sicut Augustꝰ. dicit super Ioã. quòd quædam sunt mala quæ portare non potest qualiscumque pudor humanus. vnde de doctrina hæreticorum dicitur, Prouerb. 9. Aquæ furtiuæ dulciores sunt. Doctrina autem Christi non est neq; de errore, neque de immunditia. & ideo Dominus dicit Mat. 4. Nũquid venit lucerna, idest, vera & honesta doctrina, vt sub modio ponatur? Alio modo, aliqua doctrina est in occulto, quia paucis proponitur, & sic Christus etiam nihil docuit in occulto: quia Christus omnem doctrinam suam vel turbę toti proposuit, vel omnibus suis discipulis in communi. Vnde Augustꝰ. dicit super Ioan. Quis in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur, præsertim si hoc loquitur paucis, quod ꝑ eos velit innotescere multis? Tertio modo, aliqua doctrina est in occulto, quantum ad modum docendi. Et sic Christus quædam turbis loquebatur in occulto, parabolis vtens ad annuntianda spiritualia mysteria, ad quæ capiẽda nõ erant idonei vel digni. Et tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento parabolarum, spiritualium doctrinã audire, quàm omnino ea priuari. Harum tamen parabolarum apertam & nudã veritatem Dominus discipulis exponebat, per quos deueniret ad alios, qui essent idonei, secundum illud 2. Tim. 2. Quæ audisti a me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Et hoc signatum est, Num. 4. vbi mandatur, quòd filij Aaron inuoluerent vasa sanctuarij, quæ leuitæ inuoluta portarent.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hilar.* dicit super Mat. exponẽs illud verbum inductum, non legimus Dominum solitum fuisse noctibus sermocinari, & doctrinã tradidisse in tenebris: sed hoc dicit, quia omnis sermo eius carnalibus tenebræ sunt, & verbum eius infidelibus nox est. Itaque quod ab eo dictum est inter infideles, cum libertate fidei & confessionis est loquendum. Vel secundum Hiero.* comparatiue loquitur: quia videlicet erudiebat eos in paruo Iudææ loco, respectu totius mundi, in quo erat per apostolorum prædicationem doctrina Christi publicanda.

Tract. 113. in Ioan. in med. to. 9.

AD 2um dicendum, quòd Dominus non omnia profunda suæ sapientiæ sua doctrina manifestauit, non solum turbis, sed nec etiam discipulis, quibus dixit Ioan. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, quæ nõ potestis portare modo: sed tamen quæcumque dignum duxit alijs tradere de sua sapientia, non in occulto, sed palam proposuit, licet non ab omnibus intelligeretur. Vnde Augustꝰ. dicit super Ioan. Intelligendum est, ita dixisse Dominum, Palam locutus sum mundo, ac si dixisset, Multi me audierunt: & rursus non erat palam, quia non intelligebant.

Super verbũ Matth. citatum in arg. tom. 9.

Tract. 111. in Ioan. in med. illius tom. 9.

AD 3um dicendum, quòd turbis Dominus in parabolis loquebatur, sicut dictum est, * quia non erant digni nec idonei nudam veritatem accipere, quam discipulis exponebat. Quod autem dicitur, quòd sine parabolis non loquebatur eis, secundum Chrysost.* intelligendũ est quantum ad illum sermonem, quàmuis alias sine parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel secundum Augustꝰ. † in lib. de Quæstionib. euang.

In corp. ar. Homil. 48. in Mat. circa princ. lius, to. 2. † In lib. q6. ex Matth. ca. 15. to. 4. in princip.

Can. 10. in Mat. parũ a medio.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quadragesimosecundæ Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore duo. Primo respondetur quæsito vnica conclusione. Secundo, referuntur quædam ex Augu. Conclusio est: Conueniens fuit Christū doctrinam suā non scripsisse. Probatur tripliciter.

¶ Vbi aduerte in prima ratione ex dignitate doctoris dignissimum modum docendi concludente, duo. Primū est, quòd modus docendi solo verbo, ea ratione, quia immediatius perducit ad finem: eum. n. finis doctoris sit imprimere doctrinā suā in mentibus auditorum, qui solo verbo id facit, excellentiori modo efficit, quā qui verbo & scriptis redacto, idem efficeret. Secundum est, q̄ Socratem nihil scripsisse, sub ꝓprio nomine intelligendum est: quoniam traditur ipsum sub Aesopi nomine, Aesopi fabulas scripsisse, coactus, vt ipse aiebat, ad hoc a suo dæmone: in cuius signū Plato in Phædone Socratem introducit moriturū, non se continuisse ab Aesopo constructuro fabulam.

¶ Sed occurrit hic dubium: quia tertia ratio aduersatur primæ: nam tertia fundatur super ordine, quo Christi doctrina peruenire debet ad omnes. s. mediantibus quibusdā: prima aūt fundatur super immediatione inter doctorem & discipulum. Hæc n. sibiinuicem aduersari patet. nam si immediate, ergo non ordine quodam: & si ordine quodā, ergo non immediate.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ vtraq; ratio vera, & efficax est ad diuersos relata. Nam prima ratio respicit doctrinam Christi re-

Lib. 1. ca. 7. ante med. tom. 4.

Rod. lib. 1. de consensu euange. cap. 7. circa med. to. 4.

hoc dicitur, non quia nihil proprie locutus est, sed quia nullum fere sermonem explicauit, vbi nō per parabolam aliquid significauerit, quāmuis in eo aliqua proprie dixerit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus debuerit doctrinam suam scripto tradere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus doctrinā suā debuerit scripto tradere. Scriptura enim inuenta est ad hoc, q̄ doctrina commendetur memoriæ in futurum: sed doctrina Christi duratura erat in æternum, secundum illud Luc. 21. Cælum & terra transibunt, verba autē mea non transibunt. ergo videtur q̄ Christus debuerit suam doctrinam scripto mandare.

¶ 2 Præt. Lex vetus in figura Christi præcessit, secundum illud Heb. 10. Vmbram habēs lex futurorum bonorum: sed lex vetus a deo fuit descripta, secundum illud Exod. 24. Dabo tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mādata, quę scripsi. ergo videtur q̄ etiam Christus doctrinam suā scribere debuerit.

¶ 3 Præt. Ad Christum qui venerat illuminare his, qui in tenebris & vmbra mortis sedēt, vt dicitur Luc. 1. pertinebat erroris occasiones excludere, & viam fidei aperire: sed hoc fecisset, doctrinā suam scribendo: dicit enim Aug.* in 1. de consensu euang. quòd solet nōnullos mouere, cur ipse Dominus nihil scripserit, vt alijs de illo scribētibus necesse sit credere: hoc. n. illi, & maxime pagani quærunt, qui Christum culpare aut blasphemare non audent, eique tribuunt excellentissimam sapientiam, sed tamen tamquàm homini. Discipulos vero eius dicunt magistro suo amplius tribuisse, quàm erat, vt eum filium dei dicerent, & verbū dei per quod facta sunt omnia. Et postea subdit,* Vidētur parati fuisse hoc de illo credere, quod de se ipse scripsisset, nō quod alij de illo pro suo arbitrio prędicassent. ergo videtur q̄ Christus ipse doctrinā suam scripto tradere debuerit.

SED CONTRA est, quòd nulli libri ab eo scripti habentur in canone scripturæ.

RESPON. Dicendum, conueniēs fuisse Christum doctrinam suam non scripsisse. Primo quidē, propter dignitatem ipsius. Excellentiori enim doctori excellentior modus doctrinæ debetur: & ideo Christo tamquàm excellentissimo doctori hic modus competebat, vt doctrinam suam auditorū cordibus imprimeret. Propter quod dicitur Matth. 7. quòd erat docens eos, sicut potestatem habens. Vnde etiam apud gentiles Pythagoras & Socrates, qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere voluerunt. Scriptura enim ordinatur ad impressionem doctrinæ in cordibus auditorum, sicut ad finem. Secundo, propter excellentiam doctrinæ Christi, quæ literis comprehendi non potest, secundū illud Ioan. vlt. Sunt & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur p singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros: quos sicut Augustt. dicit,* non spatio locorum credendum est mundum capere non posse: sed capacitate legentium comprehendi non posse. Si autē Christus scripto doctrinam suam mandasset, nihil altius de eius doctrina homines æstimarent, quàm qđ scriptura contineret. Tertio, vt ordine quodam ab ipso doctrina ad omnes peruenire, dum ipse scilicet discipulos suos immediate docuit, qui postmodum alios verbo & scripto docuerunt. Si autem ipsemet scripsisset, eius doctrina immediate ad omnes peruenisset. vnde & de sapientia dei dicitur, Prouerb. 9. quòd misit ancillas suas vocare ad arcem. Sciendum tamē est, sicut Augustt.* dicit in 1. de consensu euang. aliquos gentiles existimasse Christū quosdam libros scripsisse, continentes quędam magica, quib* miracula faciebat, quæ disciplina Christiana condemnat. Et illi tamen, qui Christi libros tales se legisse affirmant, nulla talia faciunt, qualia illum libris talibus fecisse mirantur: diuino enim iudicio sic errant, vt eosdem libros ad Petrum & Paulum dicant tam quā epistolari titulo prænotatos, eo q̄ in pluribus locis simul eos cum Christo pictos viderunt. Nec mirum, si a pingentibus fingentes decepti sunt: toto enim tempore quo Christus in carne mortali cū suis discipulis vixit, nondum erat Paulus discipulus eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd, sicut Augustt. dicit in eodem libro, omnibus discipulis suis tamquàm membris sui corporis Christus caput est. Itaque cum illi scripserunt, quę ille ostendit & dixit, nequaquam dicendum est, spectu discipulorū, qui ex proprio Christi ore edocti sunt. tertia autem respicit doctrinam Christi respectu vniuersorum, quocumq; tempore a Christo discunt. Et respectu illorū immediatio excellentior est, vt prima ratio sonat. respectu autem aliorum ordo excellentior est, vt ad alios mediantibus quibusdam perueniat doctrina, vt tertia assumit ratio. ¶ Nulla ergo est contrarietas inter rationes sine intellectas.

¶ In hac conclusione aduerte, quòd non minima est conclusionis ratio, vt Christus etiam in docendi modo, mōstraret se esse verum deū. Solus quippe ille vere deus docet, qui a seipso, non per alium, cognitionem veritatis habet. Solius quippe esse dei cōprobatur experientia & auctoritate, docere vniuersum orbem ea, quæ religionis atque morum, totiusque vitæ etiam post corporis mortem futuræ absque scriptura propria, reuelando ac tradendo quæ ab aliis scribenda sunt. Sic enim videmus deum, & naturalia per lumen naturale nos docere, iuxta illud: Multi dicunt, Quis ostēdit nobis bona? & respondetur, Signatum est super nos lumē vultus tui domine &c. quo lumine sunt illustrati qui bene de natura, de moribus, & huiusmodi scripserunt, & superna turalia nobis tradere per lumen infusum, ut credimus de prophetis, q̄ scripserunt. Similiter in. Iesus Christus g seipsum & exterit*, & interius docuit Apostolos, qui lumine infuso sulti scripserunt: aperuit. n. illis sensum, ut intelligerent scripturam, & Spiritus sancti lumine mentes eorum illustrauit, ut docerent verbo & scripto reliquos. Decuit ergo Christum nihil scribere, ut ex hoc sua doctrina dei doctrina mō steraretur.

¶ Est etiam ex eodē deitatis capite alia ratio,

Trac. vltimo in euange. Io. non g' a scriptum.

Lib. 1. ca. 4. & to. 4.

ratio, vt scilicet cōprobaret se deū ex modo docendi, scribendo in cordibus hominum, & nō in tabulis materialib*, iuxta illud Hie. 30. Ecce, dies veniunt, &c. & scribā in cordibus eorum, & cōprobaret doctrinam suam esse doctrinā spiritus & vitæ, & nō literæ & mortis. Reseruatū sibi quippe Dominus Iesus docendi modū per internum lumē gratiæ tamquàm deo propriū sciens, non debebat scripturæ doctrinā suam credere, quasi scripturā illa perdita, doctrina sua periisset, quam ipse seruaturus per internū est lumen, vsque in æternum.

¶ Deinde ex Aug. quorundam gentilium cęcam opinionem refert de Scriptis a Christo, trib* adiunctis opinionibus. Prima est ex cōtentis in libro: quia contraria sunt Christianæ disciplinæ. Secūda est, ex vtentibus ipsis libris: q̄ non illa quæ Christus fecit, facere possunt. Tertia est ex titulo: quia ad Paulum, qui non erat discipulus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum primum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniētissimum fuit Christum miracula facere. Probatur: Miracula fiunt & ad cōfirmationem doctrinæ supernaturalis & ad testificandum deum in faciēte miracula: sed hęc præcipue habent locum in Christo. ergo, Et confirmatur auctoritate Ioan. 5. & 10. Omnia clara sunt.

quòd ipse non scripserit: quandoquidem membra eius id operata sunt, quod dictante capite cognouerūt: quicquid enim ille de suis factis & dictis nos legere voluit, hoc scribendū illis, tamquàm suis manibus imperauit.

AD 2^m dicendum, quòd quia lex vetus in sensibilibus figuris dabatur, ideo etiā conuenienter sensibilibus signis scripta fuit: sed doctrina Christi, quæ est lex spiritus vitæ, scribi debuit non atramento, sed spiritu dei viui, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis spiritualibus, vt Apostolus dicit 2. ad Corinth. 3.

AD 3^m dicendum, quòd illi qui scripturæ apostolorum de Christo credere noluerunt, nec ipsi Christo scribenti credidissent, de quo opinabantur, quòd magicis artibus fecisset miracula.

QVÆSTIO XLIII.

De miraculis a Christo factis in generali, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de miraculis a Christo factis. Et primo in generali. Secundo, in speciali de singulis miraculorū generibus. Tertio, in particulari de transfiguratione ipsius.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus debuerit miracula facere.

¶ Secundo, Vtrum fecerit ea virtute diuina.

¶ Tertio, In quo tempore inceperit miracula facere.

¶ Quarto, Vtrum per miracula fuerit sufficienter ostensa eius diuinitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus debuerit facere miracula.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus miracula facere non debuerit. Factum enim Christi verbo ipsius debuit concordare: sed ipse dicit Matth. 16. Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ. non ergo debuit miracula facere.

¶ 2 Præt. Sicut Christus in secundo aduentu venturus est in virtute magna & maiestate, vt dicitur Mat. 25. ita in primo aduentu venit in infirmitate, secundum illud Isa. 53. Virum dolorum & scientem infirmitatē: sed operatio miraculorum magis pertinet ad virtutē quàm ad infirmitatem. ergo non fuit conueniens, q̄ in primo aduentu miracula faceret.

¶ 3 Præt. Christus venit ad hoc, vt homines saluaret per fidem, secundum illud Hebræ. 12. Aspicientes in auctorem fidei & cōsumatorem Iesum: sed miracula diminuunt meritum fidei: vnde Dominus Io. 4. dicit, Nisi signa & prodigia videritis, non creditis. ergo nō videtur, quòd Christus debuerit miracula facere.

SED CONTRA est, quòd ex persona aduersariorum dicitur Ioan. 11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit?

RESPON. Dicendum, quòd diuinitus conceditur homini miracula facere propter duo. Primo quidem & principaliter, ad confirmandam veritatem, quam aliquis docet: quia enim ea, quæ sunt fidei, humanam rationem excedunt, nō possunt per rationes humanas probari, sed oportet quòd probentur per argumentum diuinæ virtutis, vt dū aliquis facit opera, quæ solus deus facere potest, credantur ea, quæ dicuntur esse a deo: sicut cum aliquis defert literas anulo regis signatas, creditur ex voluntate regis processisse, quod in illis continetur. Secundo, ad ostendendam præsentiam dei in homine per gratiam Spiritus sancti, vt dum scilicet homo facit opera dei, credatur deus habitare in eo per gratiam. vnde dicitur Gal. 3. Qui tribuit nobis Spiritum sanctum, operatur virtutes in nobis. Vtrumq; autem circa Christum erat hominibus manifestandum, s. q̄ deus esset in eo per gratiam, non adoptionis, sed vnionis, & q̄ eius supernaturalis doctrina esset a deo: & ideo conuenientissimū fuit, vt miracula faceret. vnde ipse dicit Ioan. 10. Si mihi non vultis credere, operibus credite. Et Ioan. 5. Opera quæ dedit mihi pater vt faciam, ipsa sunt quæ testimonium perhibent de me.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod dicit, Signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ, intelligendum est, vt Chrys.* dicit, quòd tunc non acceperunt tale signum, quale petebant, scilicet de cælo, non quòd nullum signum eis dederit: vel quia signa faciebat, non propter eos, quos sciebat lapideos esse, sed vt alios emendaret: & ideo non eis, sed alijs illa signa dabantur.

Homil. 54. in Mat. ante med. to. 2.

AD 2^m dicendum, quòd licet Christus venerit in infirmitate carnis, quod manifestatur per passiones: venit tamen in virtute dei, quod erat manifestandum per miracula.

AD 3^m dicendum, quòd miracula intantum diminuunt meritum fidei, inquantum per hoc ostenditur duritia eorum, qui nolunt credere ea, quæ scripturis diuinis probantur, nisi per miracula. Et tamē melius est eis, vt vel per miracula conuertantur ad fidem, quàm quòd omnino in infidelitate permaneant: dicitur enim 1. ad Cor. 14. quòd signa data sunt infidelibus, vt scilicet conuertantur ad fidem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus fecerit miracula diuina virtute.

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fecerit miracula diuina virtute. Virtus enim diuina est omnipotens: sed videtur quòd Christus non fuerit omnipotens in miracu-

TItulus clarus. ¶ In corpore duo fiunt. Primo, respondetur quæsito: Christus fecit miracula virtute diuina. Probatur: quia vera miracula sola virtute di-

3. dis. 15. q. 1. ar. 3. qu. 1. Et di. 16. q. 1. ar. 3. qu. 1. & 4. Et 4. di 5. q. 1. ar. 1. Et opus. 11. c. 17.

te diuina fieri possunt, & cõfirmatur auctoritate Leonis. Secũdo, respondet tertio cõi. Quid de humanitate Christi? Numquid faciebat miracula? & dicit quòd vtraq; natura agebat miracula: communione tamen alterius, scilicet diuinæ. Et declarat modum, & quo ad naturas, quia humanitas erat instrumentum diuinitatis, & quo ad actionem: quia humana actio virtutem accepit a natura diuina: quæ ex superi' explanatis clara sunt. ¶ Responsionẽ quoque ad tertium, ex Luc. 11. cap. habes.

lis faciendis: dicitur enim Mar. 6. quòd non poterat ibi, scilicet in patria sua, virtutem vllam facere. ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ 2 Præt. Dei non est orare: sed Christus aliquando in miraculis faciendis orabat, vt patet in suscitatione Lazari Ioan. 11. & in multiplicatione panum, vt patet Mat. 14. ergo videtur quòd non fecerit miracula virtute diuina.

¶ 3 Præt. Ea, quæ virtute diuina fiunt, non possunt virtute alicuius creaturæ fieri: sed ea quæ Christus faciebat, poterant fieri in virtute alicuius creaturæ: vnde & pharisæi dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum ejiciebat dæmonia. ergo videtur quòd Christus non fecerit miracula virtute diuina.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 14. Pater in me manens, ipse facit opera.

RESPON. Dicendum, quòd sicut in prima parte habitum est,* vera miracula sola virtute diuina fieri possunt: quia solus deus potest mutare naturæ ordinem, quod pertinet ad rationem miraculi. unde Leo Papa dicit in epistola† ad Flauianum, quòd in Christo sunt duæ naturæ, vna. s. diuina, quæ fulget miraculis, altera scilicet humana, quæ succumbit iniurijs. Et tamen vna earum agit cum communicatione alterius, inquantum scilicet humana natura est instrumentum diuinæ actionis, & actio humana virtutem accepit a natura diuina, sicut supra habitum est.*

a. p. q. 110. ar. 4.

Epist. 10. c. 4. parum a prin.

q. 13. ar. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc quod dicitur, non poterat ibi vllam virtutem facere, non est referendũ ad potentiã absolutam: sed ad id, quod potest fieri congruenter: nõ enim congruum erat, vt inter incredulos operaretur miracula. Vnde subditur, Et mirabatur propter incredulitatem eorum, secundum quem modum dicitur Gen. 18. Num cẽlare potero Abraham, quæ gesturus sum? & 19. Non potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc.

AD 2um dicendum, quòd, sicut Chryso.* dicit super illud Matth. 14. Acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens in cælum, benedixit & fregit, oportebat credi de Christo quoniam a patre est, & quòd ei æqualis est: & ideo vt vtrumque ostendat, nunc quidem cum potestate, nũc autem orans miracula facit, & in minoribus quidem respicit in cælum, puta in multiplicatione panum, in maioribus autem, quæ sunt solius dei, cum potestate agit, puta quando peccata dimisit, mortuos suscitauit. quòd autem dicitur Ioan. 11. in suscitatione Lazari oculos sursum leuauit, non propter necessitatem suffragij, sed propter exemplum hoc fecit. Vnde dicit, Propter populũ, qui circunstat dixi, vt credant, quia tu me misisti.

Homil. 50. in Matth. a prin. to. 2.

AD 3um dicendum, quòd Christus alio modo expellebat dæmones, quàm virtute dæmonum expellantur. Nam virtute superiorum dæmonum, ita dæmones a corporibus hominum expelluntur, quòd tamen remanet dominium eorum, quantum ad animam: nõ enim contra regnum suum diabolus agit: sed Christus dæmones expellebat non solum a corpore, sed multo magis ab anima: & ideo Dominus blasphemiam phatisæorum dicentium eum in virtute dæmoniorum dæmonia ejicere reprobauit. primo quidem per hoc, quòd satanas contra seipsum non diuiditur. secundo, exemplo aliorum, qui dæmonia ejiciebant per spiritum dei. tertio, quia dæmonium expellere non posset, nisi ipsum vicisset virtute diuina. quarto, quia nulla cõuenientia in operibus, nec in effectu erat sibi & satanæ, cum satanas dispergere cuperet quos Christus colligebat.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus incæperit facere miracula in nuptijs.

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum tertium.*

TItulus clarus, occasionem ex euangelij verbis habens.

¶ In corpore vna cõclusio: Christus incepit miracula facere in nuptijs. Probatur: Miracula Christi sunt vel ad confirmandam doctrinã eius, vel ad monstrandam eius deitatẽ facta: sed propter vtrumq; debuit in ætate perfecta incipere miracula, ergo. Assumptum ex primo articulo patet. Minor, quo ad vnãquãque partem probatur clare & singillatim, in litera.

¶ Vbi scito, quòd ex huiusmodi ratiõibus, licet non habeatur nisi quòd miracula Christi inceperunt in ætate perfecta, quando incepit docere, hoc est post baptismum Ioannis, iuxta verbum Petri Actu. 1. Incipiens a baptismo Ioannis, quia tamen nullum legitur miraculum ante nuptias Christi, & Ioannes Baptista toto illo primo anno monstrauit esse, & Ioannes euangelista in annuntiatione die quo nuptiæ celebratas credit ecclesia, dicit, Hoc initium signorum fecit Iesus, &c. Satisrationabiliter affirmatur, quòd illud fuit primum miraculum simpliciter, quòd Christus fecit: quod etiam confirmatur ex eo, quòd Ioannes euangelista non est prosecutus secundũ & tertium miraculum in Cana Galilæa, quod prosequẽdum erat, si primum non simpliciter, sed in Cana Galilææ scribere proposuisset, & nõ potius initium signorum

gnorũ ab omnibus circunstãtijs describere se monstrasset.

¶ Et hoc idem patet, ex eo quòd subiungit euangelista. Et manifestauit gloriam suam. non dicit in Cana Galilææ: sed simpliciter & absolute. Et manifestauit gloriam suã, procul dubio prius latentem: quia miraculis adhuc nõ claruerat illius natura diuina, quæ tunc cœpit miraculis coruscare.

¶ *Super Quæstionis quadragesimætertiæ Articulum quartũ.*

TItulus clarus.

¶ In corpore vnica cõclusio: Miracula quæ Christus fecit, sufficiẽtia erãt ad manifestandam deitatem ipsius secundum tria, substantiam, modum, & doctrinã: probatur singillatim clare.

¶ Vbi aduerte, quòd Author breuiter pertãsit: sed si fuerint hæc tria bene considerata, maximam cõfert efficaciam: & primum quidem quo ad resurrectionem mortuorum, & illuminationem cæcorum, constat fallacis fallacijs, a solo deo hoc posse fieri. Secundum autẽ inest cogitabile est, quòd etiam dæmoni conuenit tertium autem omnimodã cõuenientiã, scilicet intelligentiã, licta quòd si hæc tria simul ponantur, impossibile est, quin deũ fateamur, Christum quo modo, non vsurpanti sibi diuinum nomen & rem falso, assumpserit deus in tot operibus deitatis proprijs testis mendacij?

¶ Aduerte ex lib. 1. contra Gent. cap. 6. quòd aut concedi-tur Christum fecisse miracula relata in euangelio, aut non. Si conceditur, habetur illius deitas, vt patet ex prædictis il his tribus cõiunctis, si non conceditur, nõ habetur etiam illius deitas: ex hoc maximo miraculorum, quòd puerculus, iuuenis, indoctus, ex gente exosa

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Chryso.* dicit super Ioã. ex verbo Ioannis Baptistæ dicentis, Vt manifestetur in Israel, propterea veni ego in aqua baptizãs, manifestũ est, quòd illa signa, quæ quidam dicunt in pueritia a Christo facta, mẽdacia & fictiões sunt. Si enim a prima ætate miracula fecisset Christus, neque Ioannes eum ignorasset, neque reliqua multitudo indiguisset magistro ad manifestandum eum.

AD 2um dicendum, quòd dei virtus operabatur in Christo, secundum quod erat necessarium ad salutem humanam, pp quam carnẽ assumpserat: & ideo sic miracula fecit virtute diuina, vt fidei de veritate carnis eius, præludicium non fieret.

AD 3um dicendum, quòd hoc ipsum ad laudem discipulorũ pertinet, quòd Christum secuti sunt, cum nulla eũ miracula facere vidissent, sicut Greg.* dicit in quadam hom. Et vt Chryso.† dicit, tunc signa maxime necessarium erat facere, quãdo discipuli iam congregati erant & deuoti, & attendentes his, quæ fiebant. Vnde subditur, Et credidерunt in eũ discipuli eius: non quia tũc primum crediderunt, sed quia tunc diligentius & perfectius crediderũt. Vel discipulos vocat eos, qui futuri erãt discipuli: sicut exponit August.* in lib. de consensu euangelistarum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum miracula per Christum facta sufficienter eius diuinitatem ostenderint.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur quòd miracula quæ Christus fecit, nõ fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius. Esse enim deum & hominem, proprium est Christo: sed miracula, quę Christus fecit, etiam ab alijs sunt facta. ergo videtur, quòd non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 2 Præt. Virtute diuina nihil est maius: sed aliqui fecerunt maiora miracula, quàm Christus: dicitur enim Io. 14. Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horũ faciet. ergo videtur quòd miracula quę Christus fecit, non fuerint sufficientia ad ostendendam diuinitatem ipsius.

¶ 3 Præt. Ex particulari non sufficienter ostenditur vniuersale: sed quodlibet miraculorum Christi fuit quoddam particulare opus.

A ergo ex nullo eorum potuit manifestari sufficienter diuinitas Christi, ad quam pertinet vniuersalem virtutem habere de omnibus.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 5. Opera quę dedit mihi Pater vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me.

RESPON. Dicendum, quòd miracula quę Christus fecit, sufficientia erant ad manifestandam diuinitatem ipsius, secundum tria. Primo quidem, secundum ipsam speB ciem operum, quæ transcendebãt omnem potestatem creatæ virtutis: & ideo non poterant fieri nisi virtute diuina. Et propter hoc cæcus illuminatus dicebat Ioan. 9. A sæculo non est auditum, quia aperuit quis oculos cæci nati: nisi esset hic a deo, non poterat facere quicquam. Secundo, propter modum miracula faciendi: quia scilicet quasi ex propria potestate miracula faciebat: non autem orando, sicut alij. Vnde dicitur Luc. 6. quòd virtus de illo exibat, & sanabat omnes. Per quod ostenditur, sicut Cyrillus dicit, quòd non accipiebat alienam virtutem: sed cum esset naturaliter deus, propriam virtutem super infirmos ostendebat, & propter hoc, innumerabilia miracula faciebat. vnde super illud Matth. 8. Eijciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit, dicit Chryso.* Intende quantam multitudinem curatam transcurrunt euangelistæ, non vnumquodque curatum enarrãtes, sed vno verbo pelagus ineffabile miraculorum inducentes. Et ex hoc ostendebatur, quòd haberet virtutem coæqualem deo patri, secundum illud Ioan. 5. Quæcumque Pater facit, hæc & Filius similiter facit. Et ibidem, Sicut Pater suscitat mortuos & viuificat, sic & Filius hominis quos vult viuificat. Tertio, ex ipsa doctrina, qua se deũ dicebat, quæ nisi vera esset, nõ cõfirmaretur miraculis diuina virtute factis: & ideo dicitur Mat. 1. Quænam doctrina hęc noua, quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei?

Homil. 28. i Mat. paulo a prin. tom. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hæc erat obiectio gentilium. Vnde Aug.* dicit in epistola ad Volusianum: nulla, inquiunt, competentibus, signis tantæ maiestatis indicia claruerunt: quia carnalis illa purgatio, qua scilicet dæmones effugabat, debilium cura, reddita vita difunctis, si & alia cõsiderentur, deo parua sunt. Et ad hoc respondet Aug.* Fatemur & nos talia quidem fecisse prophetas: sed & ipse Moyses & ceteri prophetæ dominum Iesum prophetizauerunt, &C ei gloriam magnam dederunt. Qui propterea talia, & ipse facere voluit, ne esset absurdũ, quòd per illos fecerat, si ipse etiam non faceret: sed tamen & aliquid proprium facere debuit, nasci de virgine, resurgere a mortuis, cælum ascendere, hoc deo qui parum putat, quid plus expectet ignoro. Non homine assumpto alium mundum facere debuit, vt eum esse crederem. 15, per quę factus est mundus: sed nec maior mundus nec isti æqualis in hoc fieri posset. Si autem minorem faceret infra istum, similiter hoc quoque patrum putaretur: quæ tamen alij fecerunt, Christus excellentius fecit. Vnde super illud Ioan. 15. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, &c. dicit Auguſt.* Nulla in operibus Christi videntur esse maiora, quàm suscitatio mortuorũ, quod scimus etiam

Epist. 3. post med. illius tom. 2.

Epistol. 3. a med. illius tom. 2.

Innuit 23. tract. in Io. super illud Maiora demonstrabit illis. tom. 9. lib. 1. Tri. c. 6 circa medium, to. 3.

antiquos

antiquos fecisse prophetas. Fecit tamen aliqua Christus, quæ nemo alius fecit: sed respondetur nobis, & alios fecisse, quæ nec ipse, nec alius fecit: sed qui tam multa vitia & malas valetudines vexationesque mortalium tanta potestate sanaret, nullus omnino legitur antiquorum: vt enim taceam quos iubendo, sicut occurrebant, saluos singulos fecit, Marcus dicit, quòd quocumque loco introibat in vicos, aut in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum vt vel fimbriam vestimẽti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant. Hæc nemo alius fecit in eis: sic enim intelligendum est, quod ait, in eis, non inter eos, aut coram eis, sed prorsus in eis, quia sanauit eos. Nec tamen alius quicumq; in eis talia opera fecit, quoniam quisquis alius homo aliquid eorum fecit, ipso faciente fecit: hoc autem ipse non illis facientibus fecit.

Tract 71. in Ioã. a medium. 9.

AD 1^m dicendum, quòd Augustꝰ exponens illud verbum Ioã. inquirit, quæ sint ista opera maiora, quę credentes in eum erant facturi, an forte quòd ægros ipsis transeuntibus etiam eorum vmbra sanabat? maius est enim quòd sanet vmbra quàm umbria. Veruntamen quando ista Christus dicebat, verborum suorum facta & opera commendabat. Cum enim dixit, Pater in me manens ipse facit opera, quæ opera tunc dicebat, nisi verba quæ loquebatur? Et eorundem verborum fructus erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus discipulis, non tã pauci quàm illi erant: sed gentes etiam crediderunt. Nonne abore ipsius diues ille tristis abscessit: & tamen postea, quod ab illo auditum non fecit vnus, fecerunt multi, cum per discipulos loqueretur? Ecce, maiora fecit prædicatus a credentibus, quàm locutus est audientibus. Verum hoc adhuc mouet, quòd hæc maiora per Apostolos fecit: non autem ipsos tantum significans ait, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Audi ergo, & intellige, Qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet. Prius ego facio, deinde & ipse faciet: quia facio vt faciat. Quæ opera, nisi vt ex impio iustus fiat? quod vtique in illo, sed non sine illo Christus operatur. Prorsus maius hoc esse dixerim, quàm creare cælũ & terram: cælum enim & terra transeunt, prædestinatorum autem salus & iustificatio permanebit: sed & in cælis angeli sunt opera Christi, numquid etiam his operibus maiora facit, qui cooperatur Christo ad suam iustificationem? Iudicet qui potest vtrum maius sit iustos creare, quàm impios iustificare. Certe si æqualis est vtrumque potentiæ, hoc maioris est misericordiæ: sed omnia opera Christi intelligere, vbi ait, Maiora horum faciet, nulla nos necessitas cogit: horum enim forsitan dixit, quæ illa hora faciebat. Tunc autem verba fidei faciebat: & vtique minus est verba iustitiæ prædicare, quod fecit præter nos, quàm impios iustificare, quod ita facit in nobis, vt faciamus & nos.

AD 3^m dicendum, quòd quando aliquod particulare opus, proprium est alicuius agentis, tunc per illud particulare opus probatur tota virtus agentis, sicut cum ratiocinari sit proprium hominis, ostẽditur aliquis esse homo ex hoc ipso, quòd ratiocinatur circa quodcumque particulare propositum. Et similiter cum propria virtute miracula facere sit solius dei, sufficienter ostensum est, Christum esse deum, ex quocumque miraculo, quod propria virtute fecit.

QVAESTIO XLIIII.

De singulis miraculorum speciebus, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de singulis miraculorum speciebus.

¶Et primo, De miraculis, quę fecit circa spirituales substantias.

¶Secundo, De miraculis, quę fecit circa cælestia corpora.

¶Tertio, De miraculis, quæ fecit circa homines.

¶Quarto, De miraculis, quæ fecit circa creaturas irrationales.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum miracula facta per Christum circa spirituales substantias fuerint conuenientia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̃ miracula quæ fecit Christus circa spirituales substantias, non fuerint cõuenientia. Inter spirituales.n. substantias sancti angeli præpollent dæmonibus: quia, vt Aug.* dicit in 3. de Tri. spiritus vitæ rationalis desertor atq; peccator, regitur per spiritum vitæ rationalem pium & iustum, sed Christus non legitur aliqua miracula fecisse circa angelos bonos. ergo nec etiam circa dæmones ali qua miracula facere debuit.

¶2 Præt. Miracula Christi ordinabantur ad manifestandam diuinitatem ipsius: sed diuinitas Christi non erat dæmonibus manifestanda, quia per hoc impeditum fuisset mysteriũ passionis eius, secundũ illud 1. Cor. 2. Si cognouissent, numquàm Dominum gloriæ crucifixissent. ergo non debuit circa dæmones aliqua miracula facere.

¶3 Præt. Miracula Christi ad gloriam dei ordinabantur. vnde dicitur Mat. 9. q̃ videntes turbæ paralyticum sanatum a Christo, timuerunt, & glorificauerũt deum, qui dedit potestatẽ talem hominibus: sed ad dæmones non pertinet glorificare deum, quia non est speciosa laus in ore peccatoris, vt dicitur Eccles. 15. vnde & sicut dicitur Mar. 1. & Luc. 4. non sinebat dęmonia loqui ea, quę ad gloriam ipsius pertinebant. ergo videtur non fuisse cõueniens, quòd circa dęmones aliqua miracula faceret.

¶4 Præt. Miracula a Christo facta, ad salutem hominum ordinãtur: sed quædam dęmonia ab hominibus electa fuerũt cum hominum detrimento, quandoque quidem

¶ *Super Quæstionis quadragesimequartæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶In corpore vna cõclusio. Conuenientes fuit Christum dæmones ab obsessis ejicere. Probatur? Miracula Christi sunt argumentum fidei. ergo conuenienter sunt argumentũ de monis expellendi a genere humano, ergo cõueniens fuit, &c. Probatur consequentia prima quia futurum erat vt dæmones a credentib^s, spiritualiter pellerentur, Io. 12. Secunda consequentia est clara: quia sensib le est argumentum spirituális.

¶ Vide hic nouitię, quòd Auctor figurali ratione contentus, non curauit literalem pro principali ponere, vtpote manifestiorem, vt scilicet potestatem suam supra & contra dæmones monstraret.

¶In responsione ad secundũ tractatur, an Christus fuerit cognitus a dæmonibus, & duæ tanguntur quæstiones, an & cognouerint ipsum esse Christum seu Messiam in lege promissum, & an cognouerint ipsum esse verum deum. Et de prima quæstione tenetur pars affirmatiua auctoritate Lucæ euangelistæ dicentis ex propria persona, q̃ dæmones sciebant ipsum esse Christum. De secunda autem quæstione certitudo nõ habetur: quia ex p^a sona dæmonum dicitur ibidem. f. Luc. 4. Tu es filius dei: dæmon affir & mendax est, & ex ploratus locutus videtur. Ad hoc sunt auctoritates doctorũ. Bedæ autẽ auctoritas caute legenda est, quia in glossa ordinaria truncata affertur: integra aũt in catena aurea: ita q̃ ex Beda vnum tantum affirmatiuũ habemus. f. q̃ verbum Apost. 1. ad Cor. 2. Si cognouissent, &c. refert

referetur ad Christum nec dei filium, sed ad mysterium efficaciæ passionis & resurrectionis Christi, scilicet quòd eiciendus ipse diabolus esset, & breuiter quòd Christo danda esset omnis potestas in cælo & in terra. Et re uera textus Apostoli capax est illius sensus, ut patet intuenti contextum.

¶ Sed occurrit tunc dubium, quo pacto diabolus aut scicns aut multum dubitans Christum esse uerum deum potuit rationabiliter incitare iudæos ad mortem Christi: sciebat enim quòd si esset uerus deus, actũ esset de regno ipsius dæmonis.

¶ Sed si superbia diaboli consideretur consentaneum ratio ni superbiæ eius apparebit, quòd etiam si sciuisset Iesum Christum esse uerũ deum, adhuc procurasset ipsius mortem, ut fecit. Ex eo enim quòd scientia alia non est scientia euidentiæ, sed fidei coactæ ex Scripturis & miraculis, ac per hoc unum sic scitum non generat scientiã alterius, puta effecti^a: non enim est in hoc sciẽdi modo, sicut in scientia demonstrati ua, si qua ex una causa cognita deducuntur omnes illius effectus) cognita deitate restabat incognitũ, quid futurum esset. Nec suberat ratio deducendi p certo multa excellentia sequẽda, quia experientia testabatur multa valde uilia illi deitati adiungi, si ille homo uere erat deus: unde rationabiliter secundum superbiam suam agens dæmon, cogitauit pugnare contra ipsum, auferendo illi uitam honorem, famam, discipulos, &cet. cogitans quòd si non est dæus, sed Messias purus homo, iã prostrauit eum, & si est uerus deus non parum feci, habere hãc uictoriam contra ipsum deum, & postea nidebitur quid deus facier, tutiorẽ enim partẽ se putauit eligere, habendo primam uictoriam uincere deum in hoc mundo, nesciẽs quid postea sequeretur. Et propterea beneuerabilis Beda dixit, quòd si cognouissẽt lateus mysterium sequentis fructus, num

corporali, sicut dicitur Marci 9. q̃ dæmon ad præceptum Christi exclamans, & multum discerpens hominẽ, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerẽt, quia mortuus est. Quę; etiam cũ damno rerum, sicut qñ dæmones ad eorum preces misit in porcos, quos præcipitauerunt in mare: unde ciues illius regionis rogauerũt eũ, ut transiret a finibus eorũ, ut legitur Mat. 7. ergo uidetur incõuenienter fecisse huiusmodi miracula.

SED CONTRA est, q̃ Zach. 13 hoc prænuntiatum fuerat, ubi dicitur, Spiritum immundum auferam de terra.

RESPON. Dicendum, quòd miracula quæ Christus fecit, argumenta quædã fuerunt fidei, quam ipse docebat. Futurũ autem erat, vt per uirtutẽ diuinitatis eius excluderet dæmonũ potestatẽ ab hominibus credituris in eum, secundũ illud Io. 12. Nunc princeps huius mũdi eiicietur foras, & ideo cõueniens fuit q̃ inter alia miracula ẽt obsessos a dæmonibus liberaret.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q̃ homines sicut per Christũ erant a potestate dæmonũ liberandi, ita p eum erant angelis consociandi, secundũ illud Col. 1. Pacificans per sanguinẽ crucis eius, quæ in cælis & quæ in terris sunt, & ideo circa angelos alia miracula hoibus demõstrare nõ cõueniebat, nisi ut angeli hominibus apparerent, qdqui dẽ factũ est in natiuitate ipsius, & in resurrectione & ascensione ei^a.

AD 2^m dicendum, q̃ sicut Aug. *dicit 9. de ciui. dei, Christus tantũ innotuit dæmonibus, quãtum uoluit: tantũ aũt uoluit, quantũ oportuit: sed innotuit eis, nõ sicut angelis sanctis p id, qđ est uita ęterna: sed per quædã tẽporalia suæ uirtutis effecta: & primo quidẽ uidẽtes Christum esurire post ieiunium, æstimauerunt eum non esse filium dei: unde super illud Luc. 4. Si filius dei es, &c. dicit Ambr.* Quid sibi uult talis sermonis exordꝰ, nisi quia cognouerat dei filium esse vẽturum, sed uenisse per infirmitatẽ corporis non putauit? Sed postmodum uisis miraculis, ex quadã suspicatione coniecturauit eum esse filium dei: unde super illud Marci 1. Scio quòd sis sanctus dei, dicit Chrysostom. quòd non certam

aut firmam aduentus dei habebat notitiam, sciebat tamen ipsum esse Christum in lege promissum: unde dicitur Luc. 4. Quia sciebant ipsum esse Christum. Quòd autem ipsum confitebantur esse filiũ dei, magis erat ex quadam suspitione, quàm ex certitudine: unde Beda dicit super Luc.* Et dæmonia filium dei confitentur: & sicut postea dicitur, sciebant eum esse Christum: quia cum ieiunio fatigatum eum diabolus uideret, uerum hominẽ intellexit: sed quia tentando non præualuit, utrum filius dei esset, dubitabat: nũc autem per signorum potentiam, uel intellexit, uel potiꝰ suspicatus est esse filium dei. non ideo igitur iudæis eum crucifigere persuasit, quia Christum dei filiũ non esse putauit, sed quia se morte illius non præuidit esse damnandum: de hoc enim mysterio a sęculis absconditio, dicit Apostolus, q̃ nemo principum huius sęculi cognouit: si enim cognouissent, num quã Dominũ gloriæ crucifixissent.

AD 3^m dicendum, q̃ miracula in expulsione dæmonum non fecit Christus propter utilitatem dæmonum, sed propter utilitatẽ hominum, ut ipsi eum glorificarent. Et ideo ꝓhibuit eos loqui ea, quę ad laudem ipsius pertinebãt: primo quidem, propter exemplum: quia, ut dicit Athanas.* compescebat eius sermonem, quamuis uera fateretur: ut nos etiam assuefaciat, ne curemus de talibus, etiã si uera loqui uideantur: nefas est enim, ut cum adsit nobis scriptura diuina, instruamur a diabolo: est enim hoc periculosum, quia ueritati frequenter dæmones immiscent mendacia: secundo, quia (sicut Chrysostom. dicit) non oportebat eos surripere officii apostolici gloriam, nec decebat Christi mysterium lingua fœtida publicari, quia non est speciosa laus in ore peccatorum: tertio, quia (ut Beda* dicit) nolebat ex hoc inuidiã accendere iudæorum: unde etiam ipsi apostoli iubentur reticere de ipso, ne diuina maiestate prædicata, passionis dispensatio differatur.

AD 4^m dicendum, quòd Christus specialiter uenerat docere & miracula facere propter utilitatem hominum, principaliter quantum ad animæ salutem. Et ideo

Sup. illud Luc. 4. Sciebant ipsum eẽ Christũ. est c. 14. secund. ordi. Bedæ. to. 2

*Id habet Chrys. concione, 2. de Lazaro, ante me to. 2. & Theoph. Luc. 4. & Marc. 1

C. 4. in Luc. Est ca. 14. secundũ ordinẽ Bedæ, circa finem illius to. 2

Universidad de ... Biblioteca

liter se habeat deus ad illam uirtutem illumque resuscitanté nesciremus, & sub dubio hoc relinquentes miraremur: uel ex depravato appetitu dæmonum affectione superbiæ, & inuidiæ: quamuis enim tētaret & scrutaretur diabolus ob proprium amorem, an esset deus, quia tamen quod misti uellent, hoc facile credunt, incredibile reddebatur diabolo, quòd humana natura supra angelicam etiam beatam eleuaretur, ita ut unus homo esset uere deus, præsertim quia nulla naturali, tam humana quàm angelica ratione hoc possibile apparebat, unde tāquàm quoddam inopinabile, a sui adhæsione intellectus hoc auertebat. Vel quia Seraphim habent alas ad uelandum, ut dicitur Isa. 6. diuina prouidētia uelatum sic remansit unionis mysterium, ut non certiores de eo redderentur dæmones, donec consumatum esset mysterium redemptionis humanæ, ne semper impediretur aut differretur. Et si omnes tres dictæ rationes simul iunctæ fuerint, manifestius apparebit ratio dubitādi in dæmonibus.

Hom.29.in Mat. circa med.t.2.

Mar.9. sup uerbum in arg.cit. t.9.

permisit dæmones, quos eijciebat hominibus aliquod nocumentum inferre, uel in corpore uel in rebus propter animæ humanæ salutem, ad hominum scilicet instructioné: unde Chrysostomus.* dicit super Matthæ. quòd Christus permisit dęmonibus in porcos ire, nō quasi a dæmonibus persuasus, sed primo quidem, ut instruat magnitudinem nocumenti dæmonum, qui hominibus insidiantur: secundo, ut omnes discerent, quoniam nec aduersus porcos auderent aliquid facere, nisi ipse consenserit: tertio, ut ostenderet quòd grauiora in illos homines operati essent, quàm in illos porcos, nisi essent diuina prouidentia adiuti. Et propter easdem etiam causas permisit eū, qui a dæmonibus liberabatur, ad horā grauius affligi, a qua tamen afflictione eum continuo liberauit: Per hoc etiam ostenditur (ut Beda dicit) quòd sæpe dum conuerti ad deum post peccata conamur, maioribus nouisq; antiqui hostis pulsamur insidiis: quod facit, uel ut odium uirtutis incutiat, uel expulsionis suæ uindicet iniuriam. Factus est etiam homo sanatus uelut mortuus (ut Hierony.* dicit) quia sanatis dicitur, mortui estis, & uita uestra abscondita est cum Christo in deo.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter facta fuerint miracula per Christum circa cælestia corpora.

¶ *Super quæstionis quadragesimæquartæ Articulum secundum.*

Cap.4. non multū remot. a fi.

Titulus clar[us] propter obscurationem solis tempore passionis.

¶ In corpore unica conclusio. Conueniēs fuit ut Christus miracula faceret etiam circa corpora cælestia. Probatur: Miracula Christi debebant esse talia, ut sufficienter ostenderent eum esse deum, & non ita euidenter per miracula circa corpora inferiora, sicut circa cælestia hoc monstratur. ergo conueniens fuit, &cet. Secunda pars assumpti manifestatur ex differentia inter causas actiuas in corpora inferiora, & actiuas in cælestia, & auctoritate Dion.

Li.1. a tex. 20. usq; ad 31. to.2

¶ In responsione ad primū intellige uerba Auctoris cum grano salis, & sic quòd sicut corpora elementaria habent plures motus naturales, ita quòd unus motus est eis naturalis secundum propriam naturam particularem, & alius est eis naturalis, secundum quòd mouentur a superiori, quasi secundum naturā uniuersalem (ut patet de igne qui ultra naturalem motum, quo fertur sursum, mouetur etiam naturaliter motu circulari, sequendo cælum, & similiter ferrum ultra naturalem motum, quo fertur deorsum, naturaliter mouetur ad adamanté, quasi superiorem sequens naturam, ita corpora cælestia ultra naturalem inclinationé ad suos cursus naturaliter, hoc est secundum potentiam obedientialem ad uniuersalem fontem totius naturæ, possunt immutari in illud, quod Auctor naturæ facit: utrobique enim est ꝓportio inferioris particularis naturæ ad superiorem uniuersalem naturam, quamuis diuersimode, quia ibi cursus ordoque naturæ inditus seruatur, hic autem, quia ad naturam naturantem ascenditur, noua adiiciuntur quæ a theologo diuersis respectibus, & miraculosa & naturalia appellantur; pro quāto enim auctori naturæ obediunt, naturalia uocantur, pro quanto supra naturæ cursum potestatemq; fiunt, in miraculorū ordine sunt.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd inconueniēter fuerint a Christo facta miracula circa cælestia corpora: ut enim Dio.* dicit 4. cap de Diui. no. diuinę prouidentiæ non est naturam corrūpere, sed saluare. Corpora autem cælestia secundum suam naturā sunt incorruptibilia & inalterabilia, ut probatur in primo de cælo.* ergo non fuit conueniens, ut per Christum fieret aliqua immutatio circa ordinem cælestium corporum.

¶ 2 Præte. Secundum motum cælestium corporum, temporū cursus designantur, secundum illud Gen. 1. Fiant luminaria in firmamento cæli, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos. Sic ergo mutato cursu cælestium corporum, mutatur temporū distinctio et ordo: sed nō legitur hoc esse perceptū ab Astrologis, qui contemplātur sidera, & computant menses, ut dicitur Isa. 47. ergo uidetur ꝙ per Christum

F non fuerit aliqua mutatio facta circa cursum cælestium corporum.

¶ 3 Præte. Magis competebat Christo facere miracula uiuēs & docēs, quàm moriens: tum quia, vt dicitur secundæ ad Cor. vlti. Crucifixus est ex infirmitate, sed uiuit ex uirtute dei, secundum quam miracula faciebat: tū etiā quia eius miracula cōfirmatiua erant doctrinæ ipsius: sed in uita sua non legitur, Christum aliquod miraculum circa cęlestia corpora fecisse, quinimo

G pharisęis petentibus ab eo signum de cælo, eis dare renuit, ut habetur Mat. 12. & 16. ergo uidetur, ꝙ nec in morte circa cælestia corpora aliquod miraculū facere debuerit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. 23. tenebrę factæ sunt in uniuersa terra usque ad horam nonam, & obscuratus est sol.

RESPON. Dicēdum, ꝙ (sicut supra dictum est*) miracula Christi talia esse debebant, ut sufficienter eum esse deum ostenderēt. Hoc autem non ita euidenter ostenditur per transmutationes corporū Ar.4.q.2.

H inferiorum, quæ etiam ab aliis causis moueri possunt, sicut per transmutationem cursus cælestium corporum, quæ a solo deo sunt immobiliter ordinata, & hoc est quod Dion.* dicit in Epistola ad Polycarp. Cognoscere oportet non aliter aliquādo posse aliquid peruerti cælestis ordinationis & motus, nisi causam haberet ad hoc mouētem, quæ facit omnia, & mutat secundum suum sermonem. Et ideo Pari ante medi...

I conueniens fuit, ut Christus miracula faceret etiam circa cælestia corpora.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quòd sicut inferioribus corporibus naturale est moueri a cælestibus corporibus (quæ sunt superiora secundum naturæ ordinem) ita etiam naturale est cuilibet creaturæ, ut transmutetur a deo secundum eius uoluntatem: unde Aug. *dicit 26. Contra Faustum, & habetur in gloss. Roman. 11. super illud: contra naturam insertus es, Lib.26.c.3. ante medi. 6.

K &c. deus creator & conditor omnium naturarum [d] nihil contra naturam facit, quia.i. cuique rei natura, quod facit, & ita non corrumpitur natura cælestium corporum, cum eorum cursus immutatur a deo: corrūperetur autem, si ab aliqua alia causa immutaretur. D p...

Ad 2m dicendum, quòd per miraculum a Christo factum, non est peruersus ordo temporum: Nam secūdum quosdam illæ tenebræ uel solis obscuratio, quæ ī passione Christi accidit, fuit propter hoc, ꝙ sol suos radios retraxit, nulla immutatione facta circa motum cælestium corporum, secundum quē tempora mensurantur

rantur: unde Hiero.* dicit super Mat. Videtur luminare maius retraxisse radios suos, ne aut pendentem uideret Dominū, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. Talis aūt retractio nō est sic intelligēda, quasi sol in sua potestate habeat radios emittere uel retrahere: non. n. ex electione, sed ex natura radios emittit, ut dicit Dion.† 4. c. de Diu. no. sed sol dicitur retraxisse radios, inquantū diuina uirtute factum est, ut solis radii ad terrā non peruenirent. Origenes* aūt dicit, hoc accidisse per interpositionem nubium: unde super Math. dicit: conueniens est intelligere quasdam tenebrosissimas nubes multas et magnas concurrisse super Hierusalē & terram iudææ, & ideo factæ sunt tenebræ profundæ a sexta hora usq; ad nonā. Arbitror. n. sicut cetera signa quæ facta sunt in passione, scilicet ꝙ uelum est scissum, quòd terra tremuit, &c. in Hierusalem tantūmodo facta sunt, ita & hoc. Aut si latius uoluerit quis extendere ad terram iudæā, propter hoc ꝙ dicitur: tenebræ factæ sunt in uniuersa terra, quod intelligitur de terra iudæa, sicut in 3. lib. Regum dixit Abdias ad Eliam, Viuit Dominus deus tuus, quia non est gēs aut regnum, ubi non miserit Dominus meus quærere te, ostendens quòd eum quæsierat in gentibus quæ sunt circa iudæam: sed circa hoc magis credendum est Dionysii. qui oculata fide inspexit hoc accidisse per interpositionem Lunæ inter nos & Solem: dicit. n. in Epistola ad Polycarpum,* inopinabiliter soli lunam incidentem uidebamus, in Aegypto scilicet existentes, ut ibidem dicitur: & designat ibi quatuor miracula.

Quorum primum est, quòd naturalis eclipsis Solis, per interpositioné Lunę, numquam accidit nisi tēpore coniunctionis solis & lunæ, tunc autem erat luna in oppositione ad solem, quintadecima existēs, quia erat Pascha iudæorum: ude dicit, † Non enim erat coniunctionis tempus. Secundum miraculum est, ꝙ cum circa horam sextam luna uisa fuisset simul cū sole in medio cæli, in uesperis apparuit suo loco, id est in Oriente opposita soli: unde dicit, † Rursus ipsam uidimus, scilicet lunam, a nona hora (in qua. s. recessit a sole cessantibus tenebris) usq; ad uesperā supernaturaliter restitutam ad diametrum solis, id est ut diametraliter esset soli opposita: & sic patet quòd non est turbatus consuetus temporum cursus, quia diuina uirtute factum est, & quòd ad solem supernaturaliter accederet pręter tempus debitū, & ꝙ a sole recedens, in locū proprium restitueretur tempore debito. Tertium miraculum est, ꝙ naturalis eclipsis semper incipit ab occidentali parte solis, & peruenit usque ad orientalem, & hoc ideo quia luna secundum proprium motum, quo mouetur ab occidente in orientem, est uelocior sole in suo proprio motu, & ideo luna ab occidente ueniens attingit solem, & pertransit ipsum, ad orientem tēdens. sed tunc luna iam pertransiuerat solem, & distabat ab eo quasi per medietatem circuli, in oppositione existens, unde oportuit quòd reuerteretur ad orientem uersus solē, & attingeret ipsum primo ex parte orientali, procedens uersus occidentem. Et hoc est quod dicit, Eclipsim etiam ipsam ex oriente uidimus inchoatam, & usque ad solarem terminum uenientē (quia totum solem eclipsauit) postea regredientem. Quartū miraculum fuit, quòd innaturali eclipsi ex eadē parte incipit sol prius reapparere, ex qua parte incępit prius obscurari, quia scilicet luna se soli subiiciens, naturali suo motu solem pertransit uersus orientem, & ita partem occidentalem solisquam primo occupat, primo etiam dereliquit: sed tunc luna articulose ab oriente

A uersus occidentem rediens, non pertransiuit solē, ut esset eo orientalior: sed postquàm peruenit ad terminum solis, reuersa est uersus orientem, & ita partē solis, quam ultimo occupauit, primo etiā dereliquit, & sic ex parte orientali inchoata fuit eclipsis: sed in parte occidentali prius incępit claritas apparere, & hoc ē quod dicit, & rursus uidimus non ex eodē. i. nō ex eadem parte solis & defectū & purgationem, sed ecōuerso secundum diametrum factam. Quintum miraculū addit Chrys.* super Matth. dicens, quòd tribus horis tunc tenebræ permanserunt, cum eclipsis solis in momento pertranseat. non. n. habet morā, ut sciunt illi q considerauerunt: unde datur intelligi, quòd luna quie- Hom.89.in Matth. non multū longe a princ. tom.2

B uerit sub sole, nisi forte uelimus dicere, quòd tempus tenebrarum computatur ab instanti, quo sol incępit obscurari, usq; ad instās in quo totaliter fuit repurgatus: sed sicut Origenes* dicit super Mat. aduersus hoc filii seculi huius dicunt, quomodo hoc factum tā mirabile nemo græcorum aut barbarorum scripsit? Et dicit, ꝙ quidā nomine Phlegon in Chronicis suis scripsit hoc in principatu Tiberij Cæsaris factum: sed non signauit quòd fuerit in luna plena. Potuit ergo hoc cōtingere, quia Astrologi ubiq; terrarum tunc temporis existentes, non solicitabantur de obseruanda eclipsi, quia tempus non erat, sed illam obscuritatem ex aliqua passione aeris accidere putauerunt: sed in Aegypto, ubi raro nubes apparent propter aeris serenitatē permotus est Dio. & socij eius, ut prędicta circa illam obscuritatem obseruarent.

Hom.35.in Mat. fo.4. & 5. in fine aute finē ho. to.3

Ad 3m dicendum, quòd tunc præcipue oportebat in Christo diuinitatem per miracula ostendere, quādo in eo maxime apparebat infirmitas secundum humanam naturam, & ideo in Christi natiuitate stella noua in cælo apparuit: unde Maximus dicit in sermone Natiuitatis, Si pręsepe despicis, erige parūper oculos, et nouam in cælo stellam, protestantem mundo natiuitatem Dominicam, contuere. In pasione autem adhuc

D maior infirmitas circa humanitatem Christi apparuit & ideo oportuit ut maiora miracula ostenderētur circa principalia mundi luminaria, & sicut Chrys.* dicit super Matt. hoc est signum quod petentibus promittebat dare, dicens, Generatio praua & adultera signum quærit & signum non dabitur ei, nisi signum Ionę prophetæ, crucem significans & resurrectionem: etenim multo mirabilius est in eo, qui crucifixus erat, hoc fieri, quàm ambulante eo super terram. Hom.89.in Mat. circa prin. to.2

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter Christus circa homines miracula fecerit.

E AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd inconueniēter Christus circa homines miracula fecerit. In homine enim potior ē anima quàm corpus: sed circa corpora multa miracula Christus fecit, circa animas uero nulla miracula legitur fecisse, nam neq; aliquos incredulos ad fidem uirtuose conuertit, sed admonēdo & exteriora miracula ostendendo, neque etiam aliquos fatuos sapientes legitur fecisse. ergo uidetur ꝙ non conuenienter fit circa homines miracula operatus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum tertium.*

Titulus clarus ē.

¶ In corpore una conclusio: Conuenienter Christus circa homines miracula fecit. Probatur, ea quæ sunt ad finē, debent consonare fini: sed aduentus, miracula doctrinaque Christi sunt ad salutem humanam, ut finem, ergo debuerūt ei cōsonare. ergo quędā salutifera circa homines conuenerunt miracula ad finē uniuersalis salutis: Minor patet, Ioan. 3. & omnia clara sunt.

Q.pra.ar.2 ¶ Hic, sicut in mille locis, nota, Auctorē nihil sibi arrogare de sanctorum doctrina: sed singula quum potuisset complecti proprio nomine, maluit singulis doctoribus tribuere, ut utrumq; doceret, & miracula Christi & humilitatem.

¶2 Præt. Sicut supra dictū est, *Christus faciebat miracula uirtute diuina, cuius propriū est subito operari & perfecte, absq; adminiculo alicuius: sed Christus non semper subito homines curauit, quantum ad corpus: dicitur. n. Marc. 8. q apprehensa manu cęci, eduxit eū extra vicum, & expuens in oculos eius, impositis manibus, interrogauit eum si quid uideret, & aspiciens ait, uideo homines uelut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cœpit uidere, & restitutus est ei nisus, ita ut clare uideret omnia, & sic patet quòd non subito eum curauit: sed primo quidem imperfecte & per sputum. ergo uidetur non conuenienter circa homines miracula fecisse.

¶3 Præt. Quæ se inuicem non consequuntur, nō oportet q simul tollantur: sed ægritudo corporalis nō semper ex peccato causatur, ut patet per illud, quod Dominus dicit Ioan. 9. Neque hic peccauit neque parentes eius, ut cæcus nasceretur. non ergo oportuit ut hominibus corporum curationem quærentibus peccata dimitteret, sicut legitur fecisse circa paralyticum, Matth. 9. præsertim quia sanatio corporalis cū sit minus, quàm remissio peccatorum, non uidetur esse sufficiens argumentum, quòd possit peccata dimittere.

¶4 Præt. Miracula Christi facta sunt ad confirmationē doctrinæ ipsius, & testimonium diuinitatis eius, ut supra dictum est: *sed nullus debet impedire finem operis sui. ergo uidetur inconuenienter Christus quibusdam miraculose curatis præcepisse, ut nemini dicerēt, ut patet Matth. 9. & Marc. 8. præsertim quia quibusdā aliis mandauit, ut miracula circa se facta publicarent: sicut Mar. 5. legitur, quòd dixit ei, quem a dæmonibus liberauerat, uade in domum tuam ad tuos, & annūtia eis, quanta tibi Dominus fecerit.

Q.pra.ar.4

Sed contra est, q dicitur Mar. 7. Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui.

Respon. Dicendum, quòd ea, quæ sunt ad finem, debent fini esse proportionata: Christus autem ad hoc in mundum uenerat, & docebat, ut homines saluos faceret, secundum illud Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum ut iudicet mundum: sed ut saluetur mundus per ipsum, & ideo conueniēs fuit, ut Christus particulariter homines miraculose curando, ostenderet esse uniuersalem, & spiritualem hominum saluatorem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ea quæ sunt ad finem, distinguuntur ab ipso fine. Miracula autem a Christo facta ordinabantur sicut ad finem, ad rationalis partis salutem, quæ consistit in sapienuæ illustratione & hominum iustificatione, quorum primum præsupponit secundum: quia, ut dicitur Sapient. 1. In maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Iustificare autem homines, non conueniebat nisi eis uolentibus: hoc enim esset & contra rationem iustitiæ, quæ rectitudinem uoluntatis importat, & etiam contra rationem humanæ naturæ, quæ libero arbitrio ad bonum ducenda est, non autem per coactionem. Christus ergo uirtute diuina interius homines iustificauit, non tamen eis inuitis, nec hoc ad miracula pertinet, sed ad miraculorum finem. Et similiter etiam uirtute diuina simplicibus discipulis diuinam sapientiam infudit: unde dicit eis Lucæ. 21. Ego dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarii uestri: quod quidem quantum ad interiorem illuminationem inter uisibilia miracula non numeratur: sed solum quantum ad exteriorem actum, inquantum scilicet uidebant homines eos, qui fuerant illiterati, & simplices, tam sapienter & constanter loqui: unde dicitur Actuum 4. Videntes iudæi Petri constantiam & Ioannis, comperto quòd homines essent sine literis, & idiotæ, admirabantur. Et tamen huiusmodi spirituales effectus, etsi a miraculis uisibilibus distinguuntur, sunt tamen quædam testimonia doctrinæ, & uirtutis Christi, secundum illud Hebr. 2. Contestante deo signis & portentis, & uariis uirtutibus, & Spiritus sancti distributionibus: sed tamen circa animas hominum, maxime quantum ad immutandas inferiores uires, Christus aliqua miracula fecit: unde Hieronym. *super illud Matth. 9. Surgens secutus est eum, dicit, Fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in facie relucebat humana, uidentes ad se trahere poterat ex primo aspectu, & super illud Mat. 21. Eiiciebat omnes uendentes & emētes, &c. dicit idem Hierony. † Mihi inter omnia signa quæ fecit Dominus, hoc uidetur esse mirabilius: quòd unus homo & illo tempore contemptibilis, potuerit ad unius flagelli uerbera tantam eiicere multitudinē: igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie ei. Et Orige. *dicit super Ioan. Hoc est maius miraculum eo, quo aqua conuersa est in uinum, eo quòd illic inanimata subsistit materia, hic uero tot milium hominum domantur ingenia. Et super illud Ioan. 18. Abierunt retrorsum & ceciderunt in terrā, dicit Aug. † una uox turbam odiis ferocem, armisq; terribilem sine telo ullo percussit, repulit, strauit: deus enim latebat in carne. Et ad idem pertinet, quod dicitur Luc. 4. quòd Iesus transiens per medium illorum ibat: ubi dicit Chrysostom. quòd stare in medio insidiantium & non apprehendi, diuinitatis eminentiam ostendebat. et quòd dicitur Ioan. 8. Iesus abscondit se & exiuit de templo: ubi Augustin. dicit, Non abscondit se in angulo templi quasi timens, uel post murum aut columnam diuertens: sed diuina potestate se inuisibilem insidiantibus constituens, per medium illorum exiuit. Ex quibus omnibus patet, q Christus quando uoluit, uirtute diuina animas hominum immutauit, non solum iustificando, & sapientiam infundendo, quod pertinet ad miraculorum finem: sed etiam exterius alliciendo, uel terrendo, uel stupefaciēdo, quod pertinet ad ipsa miracula.

Ad 2^m dicendū, quòd Christus uenerat saluare mūdum, non solum uirtute diuina, sed per mysterium incarnationis ipsius. Et ideo frequenter in sanatione infirmorum non sola potestate diuina utebatur, curando per modum imperii, sed etiam aliquid ad humanitatem ipsius pertinens apponendo: unde super illud Luc. 4. Singulis manus imponens, curabat omnes, dicit Cyrillus, quamuis ut deus potuisset oēs uerbo pellere morbos, tangit tamē omnes, ostendens propriam carnem efficacem ad præstanda remedia. Et sup illud Mar. 8. Expuēs in oculos eius impositis manibus, &c. dicit Chryſ. *Spuit quidē & manus imponit cæco, uolens ostendere q uerbum diuinum operationi adiunctum miracula perficit: manus. n. operationis est ostensiua, sputū sermonis ex ore prolati. Et super illud Ioā. 9. Fecit lutū ex sputo, & liniuit lutū super oculos cęci, dicit Augustin. †De saliua sua lutum fecit, quia uerbum caro

caro factum est. Vel etiam ad significandum, quòd ipse erat qui ex limo terræ hominē formauerat, ut Chrysost. dicit: est autem circa miracula Christi, considerandum, quòd communiter perfectissima opera faciebat, unde super illud Ioan. 2. Omnis homo primum bonum uinum ponit, dicit Chrysost. * Talia sunt Christi miracula, ut multo his, quæ per naturam fiunt, speciosiora & utiliora fiant, & similiter in instanti infirmis perfectam sanitatē conferebat: unde super illud Mat. 8. Et surrexit, & ministrabat illis, dicit Hierony. † Sanitas quæ confertur a Domino, tota simul redit. Speciali autem in illo cæco contrarium fuit propter infidelitatem ipsius, ut Chyso. * dicit. Vel sicut Beda † dicit, quem uno uerbo totum simul curare poterat, paulatim curat, ut magnitudinem humanæ cæcitatis ostendat, quæ uix, & quasi per gradus ad lucem redeat, & gratiam suam nobis indicet, per quam singula perfectionis incrementa adiuuat.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut supra dictū est, *Christus miracula faciebat uirtute diuina: dei autem perfecta sunt opera, ut dicitur Deuter. 32. Non est autē aliquid perfectum, si finem non consequatur: finis autē exterioris curationis per Christum factæ, est curatio animæ, & ideo non conueniebat Christo, ut alicuius corpus curaret, nisi eius curaret animam: unde super illud Ioan. 7. Totum hominem sanum feci in sabbatho, dicit Aug. * q curatus est, ut sanus esset in corpore, & credidit, ut sanus esset in anima. Specialiter autē paralytico dicitur, Dimittuntur tibi peccata, quia ut Hier. † dicit super Mat. datur ex hoc nobis intelligētia pp peccata plerisq, euenīē corporū debilitates, & ideo forsitan prius dimittūtur peccata, ut causis debilitatis ablatis, sanitas restituatur: unde & Ioā. 5. dicitur, iam noli amplius peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. ubi dicit Chryſ. * Discimus q ex peccatis nata erat ei ægritudo. Quamuis autem, ut Chryso. † dicit super Mat. quanto anima est potior corpore, tanto peccatū dimittere maius sit, quàm corpus sanare, quia tamē illud non est manifestum, facit minus quod est manifestius, ut demonstraret maius & non manifestum.

Ad 4^m dicendum, q super illud Matth. 9. Videte ne quis sciat, dicit Chryſ. * Non est hoc contrarium quod hic dicitur ei, quod alteri dicit: unde & annuntia gloriam dei: erudit enim nos prohibere eos qui uolunt nos propter nos laudare, si autem ad gloriam dei refertur, non debemus prohibere, sed magis iniungere, ut hoc fiat.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquartæ Articulum quartum.*

Titulus clarus ē. ¶ In corpore una conclusio: conuenienter Christus fecit miracula in creaturis irrationalibus. Probatur: miracula Christi fuerunt ad monstrandam illius deitatem pro salute hominum, sed ad dei tanis uirtutē spectat subiectio omnium. ergo cōueniēs fuit, ut i oibus generib* creaturarū Chrs miracula faceret. ergo i irō nalib*. Oia clarasū.

Articvlvs IIII.

Vtrum conuenienter Christus fecerit miracula circa creaturas irrationales.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter fecerit Christus miracula circa creaturas irrationales. Bruta enim animalia sunt nobiliora plantis: sed Christus fecit aliquod miraculū circa plantas, puta cum ad uerbū eius est siccata ficulnea, ut dicitur Mat. 21. ergo uidetur quòd etiam circa animalia bruta miracula facere debuisset.

¶2 Præt. Pœna non iuste infertur, nisi pro culpa: sed non fuit culpa ficulneæ, quòd in ea Christus fructum non inuenit, quando non erat tempus fructuum. ergo uidetur q inconuenienter eam siccauerit.

¶3 Præt. Aqua & aer sunt in medio cæli & terræ: sed Christus aliqua miracula fecit in cælo (sicut supra dictum est*) similiter etiam in terra, quando in eius passione terra mota est. ergo uidetur quòd etiam in aere, & aqua aliqua miracula facere debuerit, ut mare diuideretur, sicut fecit Moyses, uel etiam flumen, sicut fecerunt Iosue & Helias, & ut fierent in aere tonitrua, sicut factum est in monte Sinai, quando lex dabatur, & sicut Helias fecit 3. Reg. 15

¶4 Præt. Opera miraculosa pertinēt ad opus gubernationis mundi per diuinam prouidentiam: hoc autem opus præsupponit creationem. inconueniens ergo uidetur quòd Christus in suis miraculis usus est creatione, quando scilicet multiplicauit panes. non ergo conuenientia uidentur fuisse eius miracula circa irrationales creaturas.

Sed contra est, quòd Christus est dei sapientia, de qua dicitur Sapient. 8. quòd disponit omnia suauiter.

Respon. Dicendū, q (sicut supra dictum est*) miracula Christi ad hoc ordinabantur, quòd uirtus diuinitatis cognosceretur in ipso ad hominum salutem. Pertinet autem ad uirtutem diuinitatis, ut omnis creatura sit ei subiecta, & ideo in omnibus creaturarum generibus miracula eū facere oportuit, & non solū in hominibus, sed etiam in irrationabilis creaturis.

Ad primvm ergo dicendū, quòd animalia bruta propinque se habent secundum genus ad hominē, unde & in eodem die cum homine facta sunt. Et quia circa corpora humana multa miracula fecerat, non oportebat quòd circa corpora brutorū animalium aliqua miracula faceret, præsertim quia quantum ad naturam sensibilem & corporalem, eadē ratio est de hominibus et de aliis animalibus, præcipue terrestribus. Pisces aūt cū uiuāt in aqua, magis a natura hominum differunt, unde & alio die sunt facti, in quibus miraculum Christus fecit in copiosa piscium captura, ut legitur Luc. 5. & Io. ult. & etiam in pisce, quem Petrus cępit, & in eo inuenit stater em. Quòd autē porci in mare præcipitati sunt, non fuit operatio diuini miraculi: sed operatio dæmonum ex permissione diuina.

Ad 2^m dicendum, q sicut Chryſ. * dicit super Mat. cum in plantis uel brutis aliquid tale Dominus operatur, non quæras qualiter iuste siccata est ficus, si tēpus non erat: hoc. n. quærere est ultimæ dementiæ: quia. s. in talibus non inuenitur culpa & pœna: sed miraculū inspice, & admirare miraculi factorem: nec facit creator iniuriā possidenti, si creatura sua suo arbitrio vtatur ad aliorum salutem: sed magis (ut Hilar. * dicit sup Mat.) in hoc bonitatis diuinæ argumentū reperimus: nam ubi afferre uoluit procuratę per se salutis exemplum, uirtutis suę potestatem in humanis corporibus exercuit: ubi uero in contumaces formam seueritatis constituebat, futuri speciem damnatio arboris indicauit, & præcipue (ut Chryſ. † dicit) in ficulnea, quæ est humidissima, ut miraculum maius appareat.

Ad 3^m dicendū, q Christus etiam in aqua et in aere fecit miracula, quæ sibi conueniebant, quando scilicet ut legitur Mat. 8. imperauit uentis & mari, & facta est tranquillitas magna. Non autem conueniebat ei, qui omnia in statum pacis, & tranquillitatis reuocare uenerat, ut uel turbationē aeris, uel diuisionē aquarū faceret: unde Apostolus dicit Hebr. 12. Nō accessistis ad

Art.a. & 2. huius q.

Art. præce.

Hom. 68. in Mat. dū agit de Hist. ficulneæ. t. 3

Ca. 21. in Mat. parum ante mediū

Loco iā dicto in prin. huius solutionis.

tractabilem & accessibilem ignem, & turbinem & caliginem & procellam. Circa passionem tamen diuisú est uelum, ad ostendendum reserationem mysteriorú legis. Aperta sunt monumenta, ad ostendendum quòd per eius mortem, mortuis uia daretur. Terra mota est & petræ scissæ sunt, ad ostendendum quòd lapidea hominum corda per eius passionem emollirentur, & quòd totus mundus uirtute passionis eius erat in melius commutandus.

Ad 4^m^ dicendum, quòd multiplicatio panum non est facta per modum creationis, sed per additionem extraneæ materiæ in panes conuersæ: unde Augu. super Ioan. dicit:* unde multiplicat de paucis granis segetes, inde in manibus suis multiplicauit quinque panes. Manifestum est autem, quòd per conuersionem grana multiplicantur in segetes.

D.968. Trac.24. in Io. non procul a princ. to.9

QVAESTIO XLV.

De transfiguratione Christi, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de transfiguratione Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrũ cõueniens fuerit Christũ transfigurari.
¶ Secundo, Vtrum claritas transfigurationis fuerit claritas gloriosa.
¶ Tertio, De testibus transfigurationis.
¶ Quarto, De testimonio paternæ uocis.

ARTICVLVS I.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquintæ Articulum primum.*

Vtrum fuerit conueniens Christum transfigurari.

TItulus ex Euangelio clarus est. Opu. 60. c. 16.

¶ In corpore unica est conclusio. Conueniens fuit Christum transfigurari. Probatur primo. Oportet finem aliqualiter præcognosci ad directe procedendum in uia, præsertim difficili, aspera & laboriosa, ad finem iocundum: sed uia discipulorum Christi per passioné est, & finis gloria est similis gloriæ Christi, ad quam peruenit per passionem Christus. ergo conueniens fuit monstrari gloriam Christi, quod est ipsum transfigurari. Maior declaratur dupliciter, & exemplo sagittatoris, & uerbo Thomæ. Minor autem quo ad Christum Lucæ ultimo, quo ad discipulos Actuú 4. & ad Philippenses 3. Et confirmatur auctoritate Bedæ. Omnia clara sunt.

Q.5.art.1

Non eõple uit morte præuẽtus.

AD PRIMVM sic procedi-
Atur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum transfigurari: non enim competit uero corpori, ut in diuersas figuras mutetur, sed corpori phantastico. Corpus autem Christi non fuit phantasticum, sed uerum, ut supra habitú est.* ergo uidetur quòd transfigurari non debuerit.

¶ 2 Præt. Figura est in quarta specie qualitatis, claritas autem est in tertia, cum sit sensibilis qualitas. assumptio ergo claritatis a Christo transfiguratio dici non debet.

¶ 3 Præter. Corporis glorioси sunt quatuor dotes (ut infra dicetur †) scilicet impassibilitas, agilitas, subtilitas, & claritas. non ergo debuit transfigurari magis secundum assumptionem claritatis, quàm secũdum assumptionem aliarú dotiú.

SED CONTRA est, quòd dicitur Matth. 17. quòd Iesus transfiguratus est ante tres discipulorum suorum.

RESPON. Dicendum, quòd Dominus discipulos suos prænũtiata sua passione, induxerat eos ad suæ passionis sequelam. Oportet autem ad hoc quòd aliquis directe procedat in uia, quòd finem aliqualiter præcognoscat, sicut sagittator non recte iaciet sagittam, nisi prius signum prospexerit in quod iacendum est: unde & Thomas dixit Io. 14. Domine, nescimus quo uadis, & quomodo possumus uiam scire? Et hoc præcipue necessariũ est, quando uia est difficilis & aspera, & iter laboriosum, finis uero iocundus. Christus autem per suam passionem ad hoc peruenit, ut gloriam obtineret non solum animæ, quam habuit a principio suæ conceptionis, sed etiam corporis, secundum illud Luc. ulti. Hæc oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam: ad quam etiam perducit eos, qui uestigia suæ passionis sequuntur, secundum illud Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum. Et ideo conueniens fuit, ut discipulis suis gloriam suę claritatis ostẽderet, quod est ipsum transfigurari, cui suos configurabit, secundum illud Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ: unde Beda* dicit super Matth. Pia prouisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii ad breue tempus delibata, fortius aduersa tolerarent.

Mat. 8. parũ a princ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Hieronym.* dicit super Matth. nemo putet Christũ per hoc quòd transfiguratus dicitur, pristinam formam, & faciem perdidisse, uel amisisse corporis ueritatem, & assumpsisse corpus spirituale uel aereum: sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat dicens, Resplenduit facies eius sicut sol: uestimenta autẽ eius facta sunt alba sicut nix. ubi splendor faciei ostẽditur, & candor describitur uestium, nõ substantia tollitur, sed gloria commutatur.

Super illud Matth. xvii. transfiguratus est ante eos, to.9.

Ad 2^m^ dicendum, quòd figura circa extremitatẽ corporis consideratur: est enim figura quæ termino uel terminis comprehenditur. Et ideo omnia illa, quæ circa extremitatem corporis considerãtur, ad figuram quodammodo pertinere uidentur: sicut autem color, ita & claritas corporis nõ transparentis, in eius superficie attenditur. Et ideo assumptio claritatis, transfiguratio dicitur.

Ad 3^m^ dicendum, quòd inter prædictas quatuor dotes, sola claritas est qualitas ipsius personæ in seipsa, aliæ uero tres dotes non percipiuntur nisi in aliquo actu, uel motu seu passione. Ostendit igitur Christus in seipso aliqua illarum trium dotium indicia, puta agilitatis, cum supra undas maris ambulauit, subtilitatis, quando de clauso utero Virginis exiuit, impassibilitatis, quando de manibus iudæorum uel præcipitare uel lapidare eum uolentium, illæsus euasit. Nec tamen propter illa transfiguratus dicitur, sed pp solã claritatem, quæ pertinet ad aspectum personæ ipsius.

ARTICVLVS II.

¶ *Super quæstionis quadragesimæquintæ Articulum secundum.*

Vtrum claritas Christi in transfiguratione fuerit claritas gloriosa.

TItulº quærit, an illa claritas, quæ apparuit in Christo fuerit claritas, quæ ponitur una ex quatuor dotibus corporis glorioси: hoc enim quærere an fecerit claritas gloriosa. Et quæritur hoc ad differentiam claritatis, quæ alias apparere potest, ut

A a regula generali (ut patet secundum communẽ usum Ecclesiæ) & regulariter anima beata glorificat corpus, quod animat, ut August. dicit, ac per hoc cũ anima Christi fuerit beata ab initio sui, debebat regulariter ipsius corpus glorioсum esse ex naturali redũdantia animæ beatæ ad corpus, quod nihilominus noluit pati, & i similitudine carnis peccati nobiscum conuersari, suspendit actualem redundantiam gloriæ in corpus ab anima sua. Et hoc est dispensasse in generali regula redundãtiæ. Ex qua dispensatiua suspensione actualis redundãtiæ, factum est, ut corpus remaneret passibile, utpote non dotatum actualiter ad hoc ab animæ gloria, & ut anima nihil minus potestatis in se haberet, quàm si redundando actualiter communicaret corpori suo gloriam, nihil enim ex hoc animæ ademptum est, nisi actualiter redundantia ad tempus, ex quo constat non minui ipsius animæ secundum se potestatem, propterea in litera dicitur, quòd non est per dispensationem adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus. Et quia de facto apparuit gloria in corpore Christi, mõstrata ad hoc, ut Apostoli uiderent uel modicum futuræ gloriæ post resurrectionem, consequens est, ut gloria illa non alia fuerit, quàm illa quæ est ipsius Christi propria, quam constat ab anima deriuari: alioquin non ostendisset illis gloriam suam, sed aliam, eum tamen Ioannes, qui uidit, dicat, uidimus gloriam eius. Quocirca quia posita potestate deriuandi, dubium non est quin deriuatio sequuta fuerit, ideo sufficit Auctori potestatem deriuandi declarasse, pro manifesto relinquens quòd actualiter deriuata est.

Q.14.ar.1. ad 1.

Incipit hęc epist. Quæstionis quidem circa med. illius.

D.486. & 987. 2.2.q.175. art.3. ad 2.

¶ Et licet claritas illa relata ad animam Christi fuerit non miraculosa, sed naturalis (ut obiiciendo dicitur, quia beata erat anima Christi) relata tamen ad corpus Christi miraculosa erat, quia corpus illud etiam tunc erat passibile: quod enim corpus passibile fulgeat sicut sol, miraculosum est. Verum si deriuata totaliter fuisset gloria ab anima Christi in corpus, non fuisset gloria miraculosa, sed naturalis: reddidisset siquidem corpus totaliter glorioсum, sicut modo est post resurrectionem, sed quoniam non nisi per modum cuiusdam passionis claritas illa a naturali quidem fonte animæ beatæ, in corpus descendit, ideo corpus non reddidit glorioсum simpliciter, & ideo miraculosum fuit, ut corpus non glorioсum fulgeret. Concede ergo, quòd utrumque miraculosum fuit, scilicet

Tertia S. Tho. T 4 &

ut in natiuitate domini dicitur, quòd claritas dei, circumfulsit illos, & in resurrectione domini, Angeli in claritate candida apparuerunt: constat. n. huiusmodi claritates nõ esse claritates corporum glorioсorum, & propterea hic in quæstionem uertitur, an illa claritas domini in transfiguratione fuerit sicut dictæ claritates, an fuerit claritas corporis glorioси.

Cap. 38. in 2. ad Hebr. sicũ Beda, ante me. 12.

¶ In corpore duo fiũt. Primo ponit cõclusio, & probatur, secũdo ex illa excluditur opinio Hugonis de sancto Victore. Cõclusio é habẽs duas partes. Claritas illa fuit claritas gloriæ, quantum ad essẽtiam, & non quantũ ad modũ essendi. Probatur primum: Claritas gloriæ deriuatẽ ab anima in corpus: claritas Christi deriuata est a deitate & anima in corpus. ergo. Maior est Aug. ad Dioscorũ. Minor est Damas. quo ad deitatem: quo ad animã uero probatur: quia non est adẽpta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus ex dispẽsatione, ne redundaret: secunda pars probatur ex differentia inter claritatis modos essẽdi diuersos, s. uel per modum quantitatis permanentis, uel per modũ passionis transeũtis, nã primo modo est claritas gloriæ etiã quo ad modum essendi non secũdo, quod manifestatur ex alia differẽtia, qa corpora glorioсa sũt affecta claritate, ita ut naturaliter fulgeant: hoc aũt miraculose. Et declaratẽ duos essendi, sicut lumẽ in aere. Declaratẽ miraculũ: sicut ambulare super aquas, & auctoritate Dio. confirmatur.

Sup. illud Matth. xvii. transfiguratus est ante eos, to.9.

Matth. 17. Mat. cic. prin. 2.

¶ Deinde excluditur opinio Hugonis de sancto Victore, qui i hoc secundo differt quo ad uerba, quia dotis nomine ut ius est quæ quid fixũ sonare videtur: sed forte quo ad rem idem sentit, scilicet quòd assumpsit dotem, secundũ esse etiam, non secundum modum essendi, id est, non per modum dotis. Omnia clara sunt in litera.

¶ Circa rationem literæ dubium occurrit: tum quia inualida uidetur, ex hoc quòd non est adempta Christo potestas deriuandi gloriam animæ ad corpus, inferendo, ergo gloria illa deriuata est ab anima: a posse namque ad esse non ualet argumentum: tum quia si gloria illa deriuata est ab anima in corpus, ergo non est miraculosa, sed naturalis, quoniam pro illo tempore redundãtia prius prohibita naturalem cursum suum fecit. Et sic totum oppositum uidetur, scilicet quòd non esse clarum Christi corpus, erat miraculosum, quia miraculose suspendebatur redundantia animæ ad corpus: fulgere autem erat naturale, quia sibi derelictum, fulgebat.

¶ Ad hoc dicitur, quòd quia dispensatio est sicut exceptio quędã

mortalitatis. non ergo illa claritas quam Christus discipulis ostendit fuit claritas gloriæ.

¶ 2 Præt. Super illud Luc. 9. Non gustabunt mortem, nisi uideant regnum dei, dicit gloss.* Bedæ, idest, glorificationem corporis in imaginaria repræsentatione futuræ beatitudinis: sed imago alicuius rei, non est ipsa res. ergo claritas illa non fuit claritas beatitudinis.

¶ 3 Præter. Claritas gloriæ non est nisi in corpore humano: sed claritas illa transfigurationis apparuit nõ solum in corpore Christi: sed etiam in uestimentis eius, & in nube lucida, quæ discipulos obumbrauit. ergo uidetur, quòd illa claritas nõ fuerit claritas gloriæ.

SED CONTRA est, ꝙ super illud Matth. 17. Transfiguratus est ante eos, dicit Hieronym.* Qualis futurus est tempore iudicij, talis apostolis apparuit. et super illud Matth. 16. Donec uideant filium hominis uenientem in regno suo, dicit Chrysostom. † Volens monstrare quid est illa gloria, in qua postea uenturus est, eis in præsenti uita reuelauit, sicut possibile erat eos discere, ut neque in Domini morte iam doleant.

RESPON. Dicendum, quòd claritas illa, quam Christus in trãsfiguratione assumpsit, fuit claritas gloriæ quantum ad essentiam, non tamen quantum ad modum essendi: claritas enim corporis glorioси deriuatur ab animæ claritate, sicut Augu.* dicit in Epistola ad Dioscorum: et similiter claritas corporis Christi in transfiguratione deriuata est & a diuinitate ipsius (ut Damasc. dicit) & a gloria animę eius. Quòd enim a principio conceptionis Christi, gloria animæ non redundaret ad corpus, ex quadam dispẽsatione diuina factum est, ut in

B ter tamen quàm in corpore glorificato: nam ad corpus glorificatum redundat claritas ab anima, sicut qualitas quædam permanens, corpus afficiens: unde fulgere corporaliter, nõ est miraculosum in corpore glorioso: sed ad corpus Christi in transfiguratione deriuata est claritas a diuinitate et anima eius, non per modum qualitatis immanentis & afficiẽtis ipsum corpus, sed magis per modũ passionis transeuntis, sicut cum aer illuminatur

C a Sole: unde ille fulgor tunc in corpore Christi apparens, mira culosus fuit, sicut & hoc ipsum, quòd ambulauit super undas maris: unde Dionys.* dicit in Epistola 4. ad Caium, Super hominem operabatur Christus ea, quę sunt hominis, & hoc monstrat Virgo supernaturaliter concipiens, & aqua instabilis, materialium & terrenorum pedum sustinens grauitatem: unde non est dicendum (sicut Hugo de sanct. Vict. dixit) quòd Christus as-

D sumpsit quatuor dotes: claritatis in transfiguratione: agilitatis, ambulando super mare: subtilitatis, egrediendo de clauso utero Virginis, & impassibilitatis in cœna, qñ dedit corpº suũ ad edẽdũ, sine hoc ꝙ diuideretur: quia dos nominat quandã qualitatẽ immanentẽ corpori glorioso: sed miraculose habuit ea, quæ pertinẽt ad dotes. Et ẽ simile quantum ad animã de uisione, qua Paulus uidit deũ in raptu, ut in secunda parte dictum est.*

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, ꝙ ex

E illo uerbo non ostẽditur, ꝙ claritas

& corpus Christi nõ fulgere, & sic fulgere in transfiguratione. Sed primum spectat ad primum, & quasi universale antiquumque miraculum in incarnatione factum, quo suspensa est redundantia gloriæ ab anima in corpus Christi, ut haberet corpus passibile, & pro nostra salute moriendo, &c. Secundum autem spectat ad speciale miraculũ quo nunc actualiter corpori passibili, &c. præstitum est, ut fulgeret, & ratione hujus in littera dicitur, q̃ fuit fulgor Christi miraculosus.

Et per hæc patet solutio obiectorum.

¶ In responsione ad tertium, Auctor ad mysticam transitionem, relinquens pro manifesto nihil officere claritati gloriosæ corporis Christi, si tanta est quòd etiam splendidas uestes efficiat, & nubes lucidas reddat, per radiorum suorum emissionem. Hæc enim non ad ipsam spectant claritatem, sed ad ipsius effectũ, in hoc enim magnitudo lucis corporis Christi ostenditur, & graduata illius participatio, dum uestes propinquiores splendent: nubes autẽ remotiores, lucida fit.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæquintæ Articulum tertium.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore unica conclusio. Conuenienter inducti sunt testes transfigurationis. Probatur. Ad gloriam æternũ, per Christum adducuntur homines præcedentes ipsum, & sequentes. ergo conuenienter homines duo ex præcedentibus, & tres ex sequẽtibus inducti sunt transfigurationis testes. Antecedens licet sit clarum, manifestatur tamẽ ex mysterio turbatum clamantium, &c. Consequentia autẽ quo ad transfigurationẽ probatur, quia transfiguratio nihil aliud fuit, quàm quædam

lib 32, ca. 5. in fine.

Ca. 3. 1 Mat. inter med. & n. 10. 5

F v lib. 2. de mirabilibus sacræ scripturæ c. 13. colligitur: inter opera Aug. to. 5.

Christi non fuerit claritas gloriæ, sed quòd non fuit claritas corporis glorioſi, quia corpus Christi nondum erat immortale; sicut. n. dispensatiue factum est, ut in Christo gloria animæ non redundaret ad corpus, ita fieri potuit dispensatiue, ut redundaret quãtum ad dotem claritatis, & non quantum ad dotem impassibilitatis.

Ad 2^m dicendum, quòd illa claritas dicitur imaginaria fuisse, non quin esset uera claritas gloriæ: sed quia erat quædam imago repræsentans illam gloriæ perfectionem, secundum quã corpus erit glorioſũ.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut claritas, quæ erat in corpore Christi, repræsentabat futuram claritatem corporis eius, ita claritas uestimentorum eius designat futuram claritatem sanctorum, quæ superabitur a claritate Christi, sicut candor niuis superatur a splendore solis: unde Grego.* dicit 32. Moraliu. n, quòd uestimenta Christi facta sunt splendentia, quia in supernæ claritatis culmine sancti omnes, ei luce iustitiæ fulgentes adhærebunt: uestium enim nomine iustos, quos sibi adiunget significat, secundum illud Isai. 49. His omnibus uelut ornamento uestieris. Nubes autem lucida significat Spiritus sancti gloriam, uel uirtutem paternam (ut Orig. dicit*) per quam sancti in futura gloria protegentur: quamuis etiam conuenienter significare possit claritatẽ mundi innouati, quæ erit sanctorum tabernaculum: unde Petro dicitur sponẽte tabernacula facere, nubes lucida discipulos obumbrauit.

ARTICVLVS III.

Vtrum testes transfigurationis conuenienter fuerint inducti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd non conuenienter inducti fuerint testes transfigurationis. Vnusquisque enim maxime potest perhibere testimoniũ de notis: sed qualis esset futura gloria tẽpore transfigurationis Christi nulli homini per experimẽtum erat adhuc notum, sed solis angelis. ergo testes transfigurationis magis debuerunt esse angeli quàm homines.

¶ 2 Præt. Testes ueritatis non decet aliqua fictio, sed ueritas: Moyses autem & Helias non ibi uere affuerunt, sed imaginarie: dicit enim quædam glos. *super illud Luc. 9. Erant autem Moyses et Helias, &c. Sciendum est, inquit, non corpora uel animas Moysi & Heliæ ibi apparuisse: sed in subiecta creatura illa corpora fuisse formata. Potest ẽt credi angelico ministerio hoc factum esse, ut Angeli eorum personas assumerent. non ergo uidetur quòd fuerint conuenientes testes.

demonstratio gloriæ inuitatiua ad ipsam. Quo ad numerũ testium probatur, quia in ore duorum uel trium.

¶ 3 Præt. Act. 10. dicitur quòd Christo omnes prophetæ testimonium perhibent. ergo non soli Moyses & Helias debuerunt adesse tamquam testes, sed etiam omnes prophetæ.

¶ 4 Præt. Gloria Christi omnibus Christi fidelibus repromittitur, quos per suam transfigurationem ad illius gloriæ desiderium accendere uoluit. non ergo solos Petrum & Iacobum & Ioannẽ in testimonium suæ trãsfigurationis assumere debuit, sed oẽs discipulos.

IN CONTRARIVM est, euangelicæ scriptura auctoritas.

RESPON. Dicendum, quòd Christus transfigurari uoluit, ut gloriam suam hominibus ostenderet, et ad eam desiderãdam homines prouocaret, sicut supra dictum est. Ad gloriam autem æternæ beatitudinis ad ducuntur homines per Christum, nõ solũ qui post eũ fuerunt, sed etiam qui eum præcesserunt: unde eo ad passionem properante, tam turbæ, quæ sequebantur, quàm quæ præcedebant, ei clamabant Hosanna, ut dicitur Mat. 1. quasi salutem ab eo petentes, et ideo conueniens fuit, ut de præcedentibus ipsum testes adessent, scilicet Moyses & Helias, & de sequentibus ipsũ, scilicet Petrus & Iacobus & Ioannes, ut in ore duorũ uel trium testium staret hoc uerbum.

Act. 1. huius

Alias, &

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus per suam transfigurationẽ manifestauit discipulis corporis gloriam, quæ ad solos homines pertinet. Et ideo conuenienter non Angeli, sed homines ad hoc pro testibus inducuntur.

AD 2^m dicendum, quòd glo. illa dicitur esse sumpta ex libro, qui intitulatur de Mirabilibus sacræ Scripturæ, qui non est liber* autenticus, sed falsò ascribitur Augustino. & ideo illi glossæ non est standum: dicit enim expresse Hieron.* super Matth. Considerandum est, quòd Scribis, & Pharisæis de cælo signa poscentibus dare noluit; hic uero ut Apostolorum augeat fidem, dat signũ de cælo: Helia inde descendẽte, quo conscenderat, & Moyse ab inferis resurgente: quod non est sic intelligendum, quasi anima Moysi suum corpus resumpserit: sed quòd anima eius apparuit per aliquod corpus assumptum, sicut Angeli apparent. Helias autẽ apparuit in proprio corpore, non quidem de cælo empyreo allato, sed de aliquo eminenti loco, in quod raptus in curru igneo raptus.

D. 8. 19.

Super illud Mat. 17. Et apparuit ei Moyses & Helias, &c.

Ad 3^m dicendum, quòd (sicut Chrysost. dicit super Matth.) Moyses & Helias in medium adducuntur propter multas rationes. Prima est hæc: quia enim turbæ dicebant eum esse Heliam, uel Heremiam, aut unum ex Prophetis, capita Prophetarũ secum ducit, ut falsæ hinc appareat differentia seruorũ & domini. Secunda ratio est, quia Moyses legẽ dedit, Helias p̃ gloria domini æmulator fuit: unde per hoc q̃ simul cum Christo apparent, excluditur calumnia ludæorũ accusantiũ Christum tãquã transgressorem legis, & blasphemũ, dei sibi gloriam usurpantẽ. Tertia ratio est, ut ostẽdat se habere potestatẽ mortis & uitæ, & esse iudicẽ mortuorũ & uiuorũ, per hoc quòd Moysem iam mortuũ & Heliam adhuc uiuentem, secũ ducit. Quarta ratio est,

Homil. 58. in Mat. loquitur de illo apparente Moysi, & Helia, &c.

est, quia sicut Lucas dicit, Loquebantur cum eo de excessu, quem completurus erat in Hierusalem. i. de passione & morte sua. & ideo ut super hoc discipulorũ animos confirmaret, inducit eos in medium, qui se morti exposuerunt pro Deo. Nam Moyses cum periculo mortis se obtulit Pharaoni: Helias uero regi Achab. Quinta ratio est, quia uolebat ut discipuli sui æmularentur Moysi mansuetudinem, & zelum Heliæ. Sextam rationem addit Hilar.* ut ostenderet. s. se per legem quam dedit Moyses, & per Prophetas, inter quos fuit Helias præcipuus, esse prædicatum.

Ad 4^m dicendum, quòd alta mysteria nõ sunt omnibus exponenda immediate: sed per maiores suo tẽpore ad alios debent deuenire. & ideo, ut Chryso.† dicit, assumpsit tres tamquam potiores. Nam Petrus excellens fuit in dilectione, quam habuit ad Christum, & iterum in potestate sibi commissa. Ioan. uero in priuilegio amoris, quo a Christo diligebatur, ppter suã uirginitatem, & iterum propter prærogatiuam euangelicæ doctrinæ: Iacobus autem propter prærogatiuam martyrij. & tamẽ hos ipsos noluit hoc quod uiderant, alijs annuntiare ante resurrectionem, ne (ut Hierony.* dicit) & incredibile esset pro rei magnitudine, & post tantam gloriam, sequens crux scandalũ faceret, uel etiam totaliter impediretur a populo, & ut cum essent Spiritusancto repleti, tunc gestorum spiritualium testes essent.

Super illud Mat. 17. audientes discipuli ceciderũt in facies, to. 9.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ quintæ Articulum quartum.*

IN corpore unica conclusio. Conuenienter testimoniũ naturalis Christi filiationis, paterna uox audituũ est i transfiguratione, sicut & in baptismo. Probatur: Adoptio filiorũ Dei est per cõformitatem imaginis diuinæ ad naturalem filium, & hoc uel secundum gratiam, uel gloriam, ergo conueniens fuit testimoniũ naturalis filiationis Christi &c. Antecedens quo ad primã partẽ relinquitur clarum, & patet ad Rom. 8. Quos prædestinauit conformes fieri imaginis Filii sui. Quo ad secundam & tertiã, manifestatur auctoritate Ioãnis Euangelistæ. Consequentia probatur, quia in baptismo datur gratia, in transfiguratione gloria mõstrata est. Et manifestatur simul conueniẽtia testimonij ex persona Patris, quia sonuit. Omnia clara sunt iuxta subiectam materiam.

D. 8. 19. in fine, non longe a principio.

Super illud Mat. 17. Et apparuit ei Moyses & Helias, &c.

Super illud Mat. 17. Et apparuit ei Moyses & Helias, &c.

IN CONTRARIVM est, auctoritas Euangelicæ scripturæ.

RESPON. Dicendum, quòd adoptio filiorum Dei est per quandam conformitatem imaginis ad filium Dei naturalem. Quod quidem fit dupliciter. primo quidem, fit per gratiam uiæ, quæ est conformitas imperfecta. Secundo, per gloriam patriæ, quæ erit cõformitas perfecta, secundum illud 1. Ioan. 3. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus: scimus quoniã cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Quia igitur gratiam per baptismum consequimur, in transfiguratione autem præmonstrata est claritas futuræ gloriæ, ideo tam in baptismo, quàm in transfiguratione conueniens fuit manifestari naturalem Christi filiationem testimonio patris, quia solus est perfecte conscius illius perfectæ generationis simul cũ filio, & Spiritusctõ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud uerbũ referendum est ad æternam Dei locutionẽ, qua Deus pater uerbum unicum protulit sibi coæternum. Et tamẽ potest dici, quòd licet idem corporali uoce Deus protulerit, non tamen propter idem, sed ad ostendendum diuersum modum, quod homines participare possunt similitudinem filiationis æternæ.

AD 2^m dicendum, quòd sicut in baptismo ubi declaratum fuit mysterium primæ regenerationis, ostẽsa est operatio totius Trinitatis per hoc, quòd fuit ibi filius incarnatus, apparuit Spiritussanctus in specie columbæ, & Pater fuit ibi declaratus in uoce, ita etiã in transfiguratione, quæ est sacramentum secundæ regenerationis, tota Trinitas apparuit, Pater in uoce, Filius in homine, Spiritussanctus in nube clara: quia sicut in baptismo dat innocentiam, quæ per simplicitatem columbæ designatur, ita in resurrectione dabit electis suis claritatem gloriæ, & refrigerium ab omni malo, quæ designantur in nube lucida.

AD 3^m dicendum, quòd Christus uenerat gratis actualiter dare: gloriam uero promittere uerbo. Et ideo conuenienter in transfiguratione inducuntur homines, ut ipsum audiant, non autem in baptismo.

AD 4^m dicendum, quòd conueniens fuit discipulos uoce paterna terreri & prosterni, ut ostenderetur quòd excellentia illius gloriæ, quæ tunc demonstrabatur, excedit omnem sensum & facultatem mortalium, secundum illud Exod. 33. Non uidebit me homo, & uiuet. Et hoc est quod Hier.* dicit super Mat. q̃ humana fragilitas cõspectum maioris gloriæ ferre non sustinet. Ab hac autem fragilitate sanantur homines per Christũ, eos in gloriam adducendo, quod significat, p̃ hoc quòd dixit eis, Surgite, nolite timere.

Super illud Mat. 17. audientes discipuli ceciderũt in facies, to. 9.

QVAESTIO. XLVI.

De Passione Christi in duodecim articulos diuisa.

Quinta pars principalis.

CONSEQUENTER Cõsequenter &c.

¶ Hic incipit tractatus quintus, de exitu Christi ex hoc mũdo.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ sextæ, Articulum primum.*

TItulus ut sonat sumatur: quoniã i corpore articuli distinguitur.

¶ In corpore distinctio una ponitur cũ tribus

Universidad de Navarra Biblioteca

gibus conclusionibꝰ. Quia inctio est de necessario dupliciter, vel simpliciter, vel extrinseco, & hoc, vel coactionis, vel suppositionis: & hoc, vel sine quo non, vel nō ita bene. Vbi vides, quòd membra principalia distinctionis sunt tria, scilicet necessarium secundum se, vel coactiōn, vel suppositionis. Si tamen vltimū membrum subdiuidatur, erūt quatuor numerādo duos modos necessarii ex suppositione, scilicet, vel quia sine ipso nō potest peruenire ad finem, vt nauigatio est necessaria ad perueniendū in insulā, vel sine quo non ita bene, vt equitare est necessariū ad eundū ex Bononia Romā, ad quam minus bene pedes posset quis ire. In litera omnes isti modi tanguntur distinguendo: sed cōclusiones ponendo tria tantum principalia membra cōsiderantur: quia, vt patebit, sequētibꝰ articulis reseruatur discussio subdistinctorum modorum, ad præsentem applicata materiam. Ponūtur ergo in litera iusta tria principalia distinctionis mēbra prædicta, tres cōclusiones. Prima est: Christum pati non fuit necessarium absolute. Probaturque statim: quia tam ex parte Dei quàm ex parte hominis possibile fuit aliter se habere. Secunda cōclusio est: Christū pati, non fuit necessariū necessitate coactionis. Probatur: quia Deus qui definiuit Christum pati, non potest cogi: & ipse Christus qui passus est, volūtarie passus est: oblatus est enim quia voluit. Tertia conclutio est: Christum pati, fuit necessarium necessitate suppositionis. Probatur & ex parte nostri, vt habeamus vitam æternam Ioannis 3. & ex parte Christi, vt intraret in gloriam suam Lucæ vltimo: & ex parte Dei, vt impleretur definitio eius, Lucæ vigesimosecundo, & vltimo. Omnia sunt clara.

a.di.20. ar. 1.q.3.& ar. 4. q. 1. Et ep.2.c.7.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrū necesse fuerit Christum pati pro liberatione hominum.

¶ Secundo, Vtrum fuerit alius modus possibilis liberationis humanæ.

¶ Tertio, Vtrum ille modus fuerit conuenientior.

¶ Quarto, Vtrum fuerit conueniens quòd in cruce pateretur.

¶ Quinto, De generalitate passionis eius.

¶ Sexto, Vtrum dolor, quem in passione sustinuit, fuerit maximus.

¶ Septimo, Vtrū tota anima eius pateretur.

¶ Octauo, Vtrum passio eius impediuerit gaudium fruitionis.

¶ Nono, De tempore passionis.

¶ Decimo, De loco.

¶ Vndecimo, Vtrum conueniens fuerit, ipsum cum latronibus crucifigi.

¶ Duodecimo, Vtrū passio ipsius Christi sit diuinitati attribuēda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium Christum pati pro liberatione humani generis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur q̄ non fuerit necessarium Christum pati pro humani generis liberatione. Humanum. n. genus liberari non poterat nisi a Deo, secundum illud Isa. 45. Numquid non ego Dominus, & nō est vltra Deus absq; me? Deus iustus & saluans nō est p̄ter me: in Deo autem nō cadit aliqua necessitas, quia hoc repugnaret omnipotentiæ ipsius. ergo non fuit necessarium Christum pati.

¶ 2 Præt. Necessarium voluntario opponitur: sed Christus propria voluntate est passus; dicitur enim Isa. 53. Oblat⁹ est, quia ipse voluit. non ergo necessariū fuit eum pati.

¶ 3 Præt. Sicut in Psal. 24. dicitur, Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas: sed non videtur necessariū, q̄ pateretur ex parte misericordiæ diuinæ, quę sicut gratis dona tribuit, ita videtur quòd gratis debita relaxet absq; satisfactione: neque etiam ex parte diuinę iustitiæ, secundum quam homo ęternam damnationem meruerat. ergo videtur nō fuisse necessarium, quòd Christus pro liberatione hominum pateretur.

F ¶ 4 Præt. Angelica natura est excellentior, quam humana, vt patet per Dion. * 4. cæ. de di. no. sed pro reparatione angelicæ naturæ, quæ peccauerat, Christus non est passus. ergo videtur quòd nec etiam fuerit necessarium, eum pati pro salute humani generis. Cap. 4. remote a prin.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, sic oportet exaltari Filium hominis, vt omis qui credit in eū, nō pereat, sed habeat vitam æternam: quod quidem de exaltatione in cruce intelligitur. ergo videtur quòd Christum oportuerit pati. Li. 5. text. com. 3.

G RESPON. Dicendum, quòd (sicut Philo. docet in 5. Meta.*) necessarium multipliciter dicitur. Vno quidem modo, quod secundum sui naturam impossibile est aliter se habere, & sic manifestum est, quòd non fuit necessarium Christum pati, neque ex parte dei, neque ex parte hominis. Alio modo, dicitur aliquid necessarium ex aliquo exteriori: quod quidem si sit causa efficiens vel mouens, facit necessitatem coactionis, vtpote, cum aliquis nō potest ire propter violentiam detinentis ipsum. Si vero illud exterius, quod necessitatē inducit, sit finis, dicetur aliquid necessarium ex suppositione finis, quādo. s. finis aliquis, aut nullo modo potest esse, aut non potest esse conuenienter, nisi tali fine præsuppposito. non ergo fuit necessarium Christum pati necessitate coactionis, neq; ex parte Dei, qui Christum definiuit pati, neque etiā ex parte ipsius Christi, qui voluntarie passus est. Fuit autem necessarium necessitate finis, qui quidem potest tripliciter intelligi. Primo quidem, ex parte nostra, qui per eius passionem liberati sumus, secundū illud Ioan. 3. Oportet exaltari filium hominis, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam. Secundo, ex parte ipsius Christi, qui per humilitatem passionis meruit gloriam exaltationis. Et ad hoc pertinet quod dicitur Lucæ vlt. Nonne oportuit Christū pati, & sic intrare in gloriam suam? Tertio, ex parte Dei, cuius definitionem circa passionem Christi prænuntiatam in scripturis, & præfiguratam in obseruantia veteris testamenti, oportebat impleri. & hoc est quod dicitur Luc. 22. Filius hominis, secundum quòd definitum est, vadit. Et Luc. vlti. Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cū adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Moysi & prophetis & psalmis de me: * quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati & resurgere a mortuis. Aliter, & quoniam sic scriptum est, & sic oportebat &c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte dei.

AD 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit de necessitate coactionis ex parte hominis Christi.

K AD 3^m dicendum, q̄ hominem liberari per passionem Christi, conueniens fuit & misericordiæ, & iustitiæ eius. Iustitiæ quidem, quia per passionē suam Christus satisfecit pro peccato humani generis, & ita homo per iustitiam Christi liberatus est. Misericordiæ vero, quia cum homo per se satisfacere non posset pro peccato totius humanæ naturæ (vt supra habitum est*) Deus ei satisfactorem dedit filium suum, secundum illud Rom. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quę est in Christo Iesu, quē proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. & hoc fuit abundantioris misericordiæ, q̄ si peccata absq; satisfactione dimisisset. Vnde dicitur Ephes. Q. 1. a. 2.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum secundū.*

TItul⁹ statim affert secum quæstionem: quia videtur præposterus ordo. nam prius erat quærendum, si erat alius modus possibilis, postea quærenda erat necessitas alterius eorum. Post necessitatem siquidē conclusam vnius modi, quid ad artē de aliis modis posii bilibus? D. 151. 3.q.64. a.2. 4.d.20.a.4. Et op. a.17.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ licet possibile absolute sit communius ac prius necessario, & propterea quę enda prius esset possibilitas, quàm necessitas absolute: possibile tamen, vt medium ad finem, non est prius necessario ad finē cōmuniter sumpto, hoc est comprehendente necessariū ad finem, tam sine quo non, quàm propter melius, sed est posterius eo, vtpote species illius. nā omne mediū possibile ad finem, aut est sine quo non, aut ꝓpter melius: boni enim aliquid in via ad finem afferre oportet mediū omne possibile. Quocirca postquam Auctor concluſit, necessariā esse Christi passionē ad salutem humanam, merito nunc inquirit, an fuerit sic necessaria, quòd sine illa non potuerit haberi libertas humana a peccato: hoc est quærere, an fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ. Nam si non fuerit possibilis alius modus, passio Christi fuit ad libertatē humanam necessaria, sicut nauipatio ad transeundū in insulam: quia aliter non potest transiri. Et si fuit possibilis alius modus, passio Christi nō fuit necessaria ad liberādū genus humanum, sicut nauigatio ad ifulā: quia per illum alium modū potuit nostra liberatio fieri. Vbi videre clare potest, quòd ordo rectissimus articulorū seruatus est, vt primo quæsitum sit, an passio Christi fuerit ad salutem nostram necessaria, secundo, quomodo necessaria an scilicet sine qua nō potuisset haberi libertas humana. Et quoniam in hoc articulo concluditur, quòd passio Christi non est sic necessaria (quia potuit alio modo humanum genus liberari) ideo cōsequenter in tertio articulo quæritur an passio Christi, fuerit cōueniens medium ad libertatem humanam, quā aliquis alius modus possibilis. D. 151. 3.q.64. a.2. 4.d.20.a.4. Et op. a.17. D.490. P. p. q. 14. ar. 13.

¶ In corpore articuli est vna distinctio bimembris cū duabus conclusionibus, iuxta duo membra. Distinctio est: Possibile uel impossibile dupliciter, vel absolute, vel ex suppositione. Prima conclusio est. Alio modo quàm per passionem Christi hominē liberari fuit possibile simpliciter. Probatur: quia non est impossibile, apud Deum omne verbū. Secunda conclusio est. Alio modo, quā per passionem Christi, hominem liberari, fuit impossibile suppositā præscietia & definitione Dei facta. Probatē, quia impossibile est definitionem & præscietiam Dei falli.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum tertiū.*

TItulus mōstrat euacuatam iā esse distinctionem factam in primo articulo de necessario. Nam illorum duorum modorum ibi indiscussorum (scilicet necessarium sine quo nullo modo potest haberi finis, & sine quo non ita cōuenienter) primum in secundo articulo discussum est, vt patuit i illo: reliquū autē in præsenti articulo discutitur. Cōparatur siquidem in hoc titulo passio Christi ad quodcunque aliud medium possibile pro liberatione humana, secundū conuenientiam: an scilicet, ipsa passio Christi 3.di.18. ar. 6. q.1. cor. Et di.20.a. 4. q. 2. Et quol.2.art. 2.

Ephes. 2. Deus, qui diues est in misericordia, pp nimiā charitatē, qua dilexit nos, cū essem⁹ mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chro.

AD 4^m dicendum, quòd peccatum angeli [d] non fuit remediabile sicut peccatum hominis, vt ex supradictis in 1. parte patet*.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit possibilis alius modus liberationis humanæ, quàm per passionem Christi.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ nō fuerit possibilis alius mod⁹ liberationis humanæ, q̄ per passionem Christi. Dicit. n. dominus Ioan. 12. Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuū fuerit, multum fructum affert. vbi dicit Augu. * quòd seipsum granum dicebat. nisi ergo mortem passus esset, aliter fructum nostræ liberationis non fecisset. B C

¶ 2 Præt. Matth 26. dominus dicit ad Patrem, Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illū, fiat voluntas tua: loquitur autem ibi de calice passionis. ergo passio Chri præteriri non poterat. unde & Hila. * dicit, ideo calix transire non pōt nisi illū bibat, qa reparari nisi ex eius passione nō possumus.

¶ 3 Præ. Iustitia Dei exigebat, vt homo a peccato liberaretur, Christo per passionem satisfaciente: sed Christus suam iustitiam non potest prēterire: dicitur. n. 2. ad Tim. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nō potest, seipsum autem negaret, si iustitiā suam negaret, cum ipse sit iustitia. ergo videtur q̄ non fuerit possibile alio modo hominem liberari, quàm per passionem Christi. D

¶ 4 Præt. Fidei nō potest subesse falsum: sed antiqui patres crediderūt Chm passurū. ergo vī, q̄ nō potuerit esse, quin Christus pateretur.

SED CONTA est, quòd Augu. * dicit 13. de Trin. Modū, quo nos per mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Iesum, Deus liberare dignatur, asserimus bonum & diuinæ congruum dignitati: verum etiam ostēdamus, non alium modum possibilē Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent. E

RESPON. Dicendum, q̄ aliquid potest dici possibile vel impossibile dupliciter, uno modo, simpliciter & absolute: alio modo ex suppositione. Simpliciter igit & absolute loquēdo, possibile fuit Deo alio mō hoīem liberare, quàm per passionem Christi, quia non est impossibile apud Deū omne verbum, vt dicitur Luc. 1. Sed ex aliqua suppositione facta, fuit impossibile: quia enim impossibile est Dei præsciētiam falli, & eius [e] voluntatem seu dispositionē cassari, suppositā præsciētia & præordinatione Dei de passione Christi, nō erat simul possibile Christum non pati, vel hominem alio modo, quàm per eius passionem liberari: & est eadē rō de oībus his q̄ sunt p̄scita, & p̄ordinata a Deo, vt in Prima parte habitum est*.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd dominus ibi loquitur, suppositā præscientia & præordinatione Dei, secūdum quam erat ordinatum, vt fructus humanæ salutis nō sequeretur, nisi Christo patiente. & similiter intelligēdū est, quod secundo obijcitur, Si nō pōt hic calix transire nisi bibam illū. s. propter hoc, q̄ tu ita disposuisti. vnde subdit, Fiat voluntas tua.

AD 3^m dicendum, quòd hæc etiam iustitia dependet ex voluntate diuina, ab humano genere satisfactionem exigente pro peccato. nam si voluisset absque omni satisfactione hominem a peccato liberare, contra iustitiam nō fecisset: ille. n. iudex nō pōt salua iustitia culpā sine pœna dimittere. qui habet punire culpā in aliū cōmissam, puta, vel in aliū hoīem, vel in totā rēpublicā, siue i superiorē principē: sed Deus nō habet aliquē superiorē, sed ipse est supremū & cōmune bonū totius vniuersi. & iō si dimittat peccatū, quod habet rationē culpæ, ex eo q̄ cōtra ipsum cōmittit, nulli facit iniuriā: sicut quicūq; homo remittit offensam i se cōmissam absq; satisfactione, misericorditer & nō iniuste agit. & iō Dauid misericordiā petēs, dicebat, tibi soli peccaui, quasi dicat potes sine iniustitia mihi dimittere. D

AD 4^m dicēdū, q̄ fides humana, & ēt scripturæ diuinæ, q̄bus fides instruit, innituntꝰ p̄sciētię & p̄ordinationi diuinæ. & iō eadē rō est de necessitate, q̄ prouenit ex suppositione eorū, & de necessitate, q̄ prouenit ex p̄sciētia & volūtate diuina. E

ARTICVLVS III.

Vtrum fuerit aliquis modus cōuenientior ad liberationem humani generis, quàm per passionem Christi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ alius modus, con

Christi sit conueniē
tius medium, quàm
alia. Ex quo eni con
clusum fuit, q̄ non
est medium necessa
rium sine quo non,
oportebat discutere,
an sit mediū necessā
riū propter melius,
quod nunc sit. Et sci
to, quòd quemad-
modum articulus se
cūdus motus est sim
pliciter & absolute
de medio alio possi-
bili ad talem finem,
& non presuppositā
definitione Dei de
medio hoc, scilicet
passionis Christi: &
propterea respōsum
Ex li 2. tex. 18. tom. 2. est cum distinctiōe,
ita hic quoque inter
media ad talem finē
possibilia simplici-
ter & absolute, quæ
ritur quod eorū sit
cōuenientius. Et est
quasi quærere ratio
nes, quare tale me-
dium, s. passionis
Christi, sit potius
præelectum ad talē
finem (scilicet libera
tionis humanæ) quā
quodcumque aliud
medium Deo possi-
bile. Dixi antē, quā-
si, quia hic nō discu
rit diuinę voluntatis
rō, sed rō, seu ppor
tio & cōuenientia
maior medij ad finē

Li. 23. c. 10. paulo post prin. tom. 3. ¶ In corpore vnica conclusio. Modus liberationis humanæ per passionē Christi est conuenientior, quàm per solā Dei voluntatem. Probatur. Tāto modus aliquis est cōueniētior quāto p ipsum plura concurrunt expedientia ad finem illum: sed per modū istum multa concurrūt, quæ nō cōcurrerent, si per solā Dei voluntatē liberaremur. ergo. Probatur minor ex quinque claris in litera.

Vbi nota q̄ alij modi liberatiōis humanæ, aut essent p creaturā aliquā, aut per solam Dei voluntatem. Et siquidē per aliquam creaturam mediā liberaremur, clare & euidenter constat, quòd remotius fuisset medium ab efficacia perducēdi ad finem, q̄ passio Christi, quoniā est passio suppositi diuini efficacissimi ad omnia, & quia hoc erat per se euidens, derelictū est ab Au-

uenientior fuisset liberationis humanæ, quàm per passionem Christi. Natura enim in sua operatione imitatur opus diuinum, vtpote a Deo mota & regulata: sed natura nō facit per duo, quod per vnum potest facere. cū ergo Deus potuerit hominem liberare sola propria voluntate, non videtur conueniēs fuisse, q̄ ad liberationem humani generis Christi passio adderetur.

¶ 2 Præt. Ea, q̄ fiunt p naturā, cōueniētius, fiunt q̄ ea q̄ fiūt p violētiā: quia violentia est quædam excisio seu casus ab eo, quod est secundū naturam, vt dicitur in lib. 3. de cælo: * sed passio Christi mortē violentam induxit. ergo conuenientius fuisset, vt Christus naturali morte moriēdo, hominem liberaret, quàm quòd pateretur.

¶ 3 Præt. Conueniētissimum videtur, q̄ ille qui violenter & iniuste detinet aliquid, p superioris potētiā spolietur. vnde Isa. 52. dicitur Gratis venundati estis, & sine argēto redimemini: sed diabol⁹ nullum ius in homine habebat, quē per fraudem deceperat, & per quādam violentiam seruituti subiectum detinebat. ergo videtur conuenientissimum fuisse, quòd Christus diabolum per solam potentiā spoliaret absque sua passione.

SED CONTRA est, q̄ Aug. dicit 13. de Trini. Sanandæ nostræ miseriæ cōuenientior modus alius non fuit, q̄ per Christi passionem.

RESPON. Dicendum, quòd tanto aliquis modus conueniētior est ad assequēdum finem, quā to per ipsum pluta cōcurrūt, quæ sunt expedientia fini. Per hoc autem, quòd homo per Christi passionem est liberatus, multa cōcurrerunt ad salutem hois pertinētia prēter liberationem a peccato. Primo enim per hoc homo cognoscit, quantum Deus hominem diligat, & per hoc prouocatur ad eū diligendum, in quo perfectio humanæ salutis cōsistit. unde Apost. dicit Roma. 5. Commendat suam charitatē deus in nobis, quoniā cū inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Secūdo, quia per hoc dedit nobis exemplū obedientiæ, humilitatis, constantiæ, iustitiæ, & ceterarum virtutū in passione Christi ostensarum, quæ sunt necessariæ ad humanam salutem. Vnde dicitur 1. Petri. 2. Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius. Tertio, quia Christus per passionem suam non solū hominem a peccato liberauit, sed etiam gratiam iustificātem & gloriam beatitudinis ei promeruit, vt infra dicetur. * Quarto, quia per hoc est homini inducta maior necessitas, se immunem a peccato conseruandi, qui se sanguine Christi redemptum cogitat a peccato, secundum illud 1. Corinth. 6. Empti enim estis pretio magno: glorificate & portate Deum in corpore vestro. Quinto, quia hoc ad maiorem dignitatem hominis cessit, vt sicut homo victus fuerat & deceptus a diabolo, ita etiam homo esset qui diabolum vinceret, & sicut homo mortem meruit, ita homo moriendo, mortem superaret. vnde dicitur 1. ad Corint. 15. Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum. & ideo conuenientius fuit, quòd per passionem Christi liberaremur, quàm per solam Dei voluntatem.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd natura etiam vt aliquid faciat, plura ad vnum assumit, sicut duos oculos ad videndum. & idem patet in alijs.

AD 2^m dicendum, quòd sicut Chrys. dicit, Christus non sui mortem, quam nō habebat, cum sit vita: sed hominum mortem venerat consumpturus. Vnde non propria morte corpus deposuit, sed ab hominibus illatam sustinuit: sed etsi ægrotauisset corpus eius, & in conspectu omnium solueretur, inconueniens erat eum, qui sanaret aliorum languores, habere proprium corpus affectum languoribus: sed & si absque morte corpus alicubi seorsum deposuisset, ac deinde se offerret, non crederetur ei de resurrectione differē ti. Quomodo enim pateret Christi in morte victoria, nisi coram omnibus eam patiens, per incorruptionem corporis, probasset extinctam?

AD 3^m dicendum, quòd licet diabolus iniuste inuaserit hominem, tamen homo propter peccatum, iuste erat sub seruitute diaboli derelictus a deo. & ideo conueniens fuit, vt per iustitiam homo a seruitute diaboli liberaretur, Christo satisfaciente pro ipso per suam passionem. Fuit etiam hoc conueniens ad vincendam superbiam diaboli, qui est desertor iustitiæ, & amator potentiæ, vt Christus diabolum vinceret, & hominem liberaret, non per solam potentiam deitatis, sed etiam per iustitiam, & humilitatem

passionis vt Augustin. * dicit 13. de Trinitate.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus pati debuerit in cruce.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce. Veritas enim debet respondere figuræ: sed in figura Christi præcesserunt omnia sacrificia veteris Testamenti, in quibus animalia gladio necabantur, & postmodū igni cremabantur. ergo videtur quòd Christus non debuerit pati in cruce, sed magis gladio vel igne.

¶ 2 Præt. Dama. * dicit, quòd Christus non debuerit assumere detestabiles passiones: sed mors crucis videtur fuisse maxime detestabilis & ignominiosa. vnde dicitur Sapientiæ 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo videtur, quòd Christus non debuerit pati mortem crucis.

¶ 3 Præt. De Christo dicitur, Benedictus qui venit in nomine Domini, vt patet Matthæ. 21. sed mors crucis erat mors maledictionis, secūdum illud Deute. 21. Maledictus est a Deo, qui pendet in ligno. Ergo videtur quòd non fuerit cōueniens Christum crucifigi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 2. Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis.

RESPON. Dicendum, quòd cōuenientissimum fuit Christum pati mortem crucis. Primo quidem, propter exemplum virtutis. Dicit enim Augustin. * in lib. 83. quæst. Sapientia Dei hominem ad exemplum, quo recte viueremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, ea, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt autem homines, qui quàmuis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Vt ergo nullū genus mortis recte viuēti hoī metuēdū esset, illius hominis cruce ostendendum fuit: nihil enim erat inter omnia genera mortis, illo genere execrabilius, & formidabilius. Secundo, quia hoc genus mortis maxime cōueniens erat satisfactioni pro peccato primi parentis, quod fuit ex eo quòd contra mandatum Dei, pomum ligni vetiti sumpsit. & ideo conueniens fuit, quòd Christus ad satisfaciendum pro illo peccato seipsum pateretur ligno affigi, quasi restituens quod Adam sustulerat, secūdum illud Psal. 64. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Vnde Augustin. dicit in quodam sermone de passione, „Contempsit Adam præceptum A accipiens ex arbore pomum: sed quicquid Adam peridit, Christus in cruce inuenit. Tertia rō est quia ut (Chryso. * dicit in sermone de passione) in excelso ligno, & non sub tecto passus est, vt etiam ipsius aeris natura mundetur, sed & ipsa terra simile beneficium sentiebat, decurrētis de latere sanguinis stillatiōe mūdata. Et super illud Ioan. 3. Oportet exaltari Filium hominis, dicit, Exaltari audiens, suspensionem intelligas in altum, vt sanctificaret aerem, qui sanctificauerat terram ambulando in ea. Quarta ratio est: quia per hoc quòd in alto moritur, ascensum nobis parat in cælum, vt Chrysostom. dicit. Et inde est, quòd ipse dicit Ioan. 12. Ego, si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum. Quinta ratio est, quia hoc competit vniuersali saluationi totius mundi. Vnde Grego. Nicen. dicit, quòd figura crucis a medio * contactu in quatuor extrema partita, significat virtutem & prouidentiam eius, qui in ea pependit, vbique diffusam. Chryso. etiam dicit, quòd in cruce expansis manibus moritur, vt altera manu veterem populum, altera, eos qui ex gentibus sunt, trahat. Sexta ratio est, quia per hoc genus mortis, diuersæ virtutes designantur. Vnde Augusti. * dicit in lib. de gratia veteris, & noui Testamenti, Non frustra tale genus mortis elegit, vt latitudinis & altitudinis & longitudinis, & profunditatis, de quibus Apostolus loquitur, magister existeret. Nam latitudo est in eo ligno, quod transuersum desuper figitur. hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extendūtur manus. Longitudo in eo, quod ab ipso ligno vsque ad terram conspicuum est: ibi enim quodam modo stat, idest, * persistitur & perseueratur, quod longanitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, quæ ab illa quæ transuersum figitur, sursum versus relinquitur, hoc est ad caput crucifixi, quia bene sperantium superna expectatio est. Iam vero illud ex ligno, quod fixum occultatur, vnde totum illud exurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. Et sicut Augusti. * super Ioan. dicit, Lignum, in quo fixa erant membra patientis, etiam cathedra fuit magistri docentis. Septima ratio est, quia hoc genus mortis plurimis figuris respondet. ut enim Augusti. dicit in sermone de passione, de diluuio aquarum, humanum genus arca lignea liberauit: de Aegypto Dei populo recedente, Moyses mare virga diuisit, & Pharaonē prostrauit, & populum Dei redemit: idem Moyses lignum in aquam misit, & amaram aquam in dulce dinem commutauit: ex lignea virga de spirituali petra, salutaris vnda profertur. Et vt Amalec vinceretur, circa virgam Moyses expansis manibus extenditur, & lex Dei, arcæ Testamenti creditur lignea, ut his omnibus ad lignum crucis, quasi per quosdam gradus veniatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd altare holocaustorum, in quo sacrificia animalium offerebantur erat factū de lignis, vt habetur Exod. 26. & quantum ad hoc, veritas respondet figuræ: non autem oportet quòd quantum ad omnia, quia iam non esset similitudo, sed veritas, vt Dama. * dicit in 3. lib. Specialiter tamen, vt Chrysosto. dicit, non caput ei amputatur, vt Ioanni, neque sectus est, vt Isaias, vt corpus integrum & indiuisibile morti seruet, & nō fiat occasio volentibus Ecclesiam diuidere. Loco autem materialis ignis, fuit in holocausto Christi, ignis charitatis.

In hom. de cruce & latrone quæ incipit: Hodierna die. non remote a prin. tom. 3.

Alias, tractu.

In Epist. 120. c. 26. 2 medio to. 2.

Tract. 119. in Ioan. parum a prin. tom. 9.

Li. 3. ortho. fid. c. 26. nō longe a fin.

AD 2um dicendum, quòd Christus detestabiles passiones assumere renuit, quæ pertinebant ad defectū scientiæ vel gratiæ aut etiam virtutis. Non autem illas, quæ pertinent ad iniuriam ab exteriori illatam: quinimmo, vt dicitur Hebr. 12. sustinuit crucem, cōfusione contempta.

AD 3um dicendum, quòd (sicut Augu.* dicit 14. contra Faustum) peccatum maledictum est, & per cō sequens mors & mortalitas ex peccato prouenientes. Caro autem Christi mortalis fuit, similitudinem habens carnis peccati, & propter hoc Moyses eam nominat maledictum: sicut & Apostolus nominat eam peccatum, dicens 2. ad Corint. 5. Eum, qui nō nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, scilicet propter pœnam peccati. Nec ideo maior inuidia est, quia dixit, Maledictus est a Deo: nisi enim Deus peccatum odisset, non ad eam suscipiendam atque tollendam filium suum mitteret. Confitere ergo maledictum susceptisse pro nobis, quem confiteris mortuū esse pro nobis. unde ad Galat. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum quintū.

TItulus de passionibus corporalibus ab extrinseco illatis intelligitur, vt in corpore art. Auctor explicat. Sunt enī duo genera passionum: quædam spirituales: vt deci pi, priuari virtute, & huiusmodi, quæ longe fuerunt a Christo: quia derogarent perfectioni animæ ipsius: quædā corporales: & hæ sunt duplices: quædā ab intrinseco, vt ægritudines corporales, & de his nō est q̄stio: quia non decuit Christū ifirmarie, sed sat fuit ab intrinseco habere passiones naturales absque ægritudine, vt famem, sitim, lassitudinē quo ad corpus & tristitiā, timorem, & huiusmodi quo ad partem sensitiuam animæ: quædam vero ab extrinseco: siue sint pure corporales vt flagella, cōfossio, & huiusmodi: siue aliqualiter spirituales, vt infamari, & huiusmodi. Et similiter siue extrinsece vt spoliari, & huiusmodi siue intus, vt contristari ex sensatis & obiectis de his. n. q̄ ab extrinseco inferri possunt passionibus absque spirituli damno in anima patientis, quæ-

Inf. q. 48. ar ti. 2.

Li. 10. in 2. fo. 2 prin. li.

Ar. 3. huius quæst.

ARTICVLVS V.

Vtrum Christus omnes passiones sustinuerit.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus omnes passiones sustinuerit. Dicit. n. Hila.* 10. de Trini. Vnigenitus Dei ad peragēdum mortis suæ sacramentum, cōsumasse se omne humanarum genus passionum testatur, cum inclinato capite emisit spiritum. Videtur ergo q̄ omnes passiōes humanas sustinuerit.

¶ 2 Præt. Isa. 52. dicitur, Ecce intelliget seruus meus, & exaltabitur, & eleuabitur, & sublimis erit valde, sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius, & forma eius inter filios hominum: sed Christus est exaltatus secundum hoc, q̄ habuit omnem gratiam & omnē sciētiam, pro quo super eum multi admirantes obstupuerunt. ergo videtur q̄ inglorius fuerit, sustinendo omnē passionē humanam.

¶ 3 Præt. Passio Christi ordinata est ad liberationem hominis a peccato, vt supra dictum est:* sed Christus venit liberare homines ab omni genere peccatorū. ergo debuit pati omne genus passionum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioā. 9. q̄ milites primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cū eo: ad Iesum autem cum venissent, non fregerunt eius crura. non ergo passus est omnem humanam passionem.

RESPON. Dicendum, quòd passiones humanæ possunt considerari dupliciter. Vno modo, quātum ad speciem, & sic non oportuit Christum pati omnem passionem, quia multæ passionum species subiiniucem contrariantur, sicut combustio in igne, & submersio in aqua. Loquimur enim nunc de passionibus ab extrinseco illatis, quia passiones ab intrinseco causatas (sicut sunt ægritudines corporales) non decuit eum pati, vt supra dictum est*. Sed secundū genus passus est omnem passionē humanam: quod quidem potest considerari tripliciter. Vno modo ex parte hominum, a quibus passus est. Passus est enim aliquid & a gentilibus & a iudæis, & a masculis & a feminis, vt patet de ancillis accusantibus Petrum. Passus est etiā & a principibus & a ministris eorum & popularibus, secundum illud Psal. 2. Quare fremuerūt gētes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Passus est etiam a familiaribus & notis, sicut patet de iuda eum prodente, & Petro ipsum negante. Alio modo, patet idem ex parte eorum, in quibus homo potest pati. Passus est enim Christus in suis amicis, eum deserētibus: in fama, per blasphemias contra eum prolatas: in honore & gloria per irrisiones & contumelias ei illatas: in rebus, per hoc quòd etiā vestibus spoliatus est: in anima per tristitiam, tędium & timorem: in corpore per vulnera & flagella. Tertio, potest considerari quantum ad corporis membra. Passus est enim Christus in capite, pungentium spinarum coronam, in manibus & pedibus fixionem clauorum, in facie alapas & sputa, & in toto corpore flagella. Fuit etiam passus secundum omnem sensum corporeum: secundū tactum quidem, flagellatus & clauis confixus: secundum gustum, felle & aceto potatus: secundum olfactum, in loco fętido cadauerum mortuorum (qui dicitur caluarie) appensus patibulo: secūdū auditum, lacessitus vocibus blasphemantium & irridentium: secūdum visum, videns matrem & discipulum, quem diligebat, flētes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Hila. est intelligendum, quantum ad omnia genera passionum, non autem quātum ad omnes species.

AD 2um dicendum, quòd similitudo ibi attenditur, non quantū ad numerum passionum & gratiarum: sed quantum ad magnitudinem vtriusque: quia sicut sublimatus est in donis gratiæ super alios, ita deiectus est infra alios per ignominiam passionis.

AD 3um dicēdū, q̄ secundum sufficientiā, vna minima passio Christi sufficeret ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis, sed secundum conueniētiam, sufficiens fuit quòd paterentur omnia genera passionum, sicut iam dictum est*.

ARTICVLVS VI.

Vtrum dolor passionis Christi fuerit maior omnibus doloribus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maior omnibus aliis doloribus. Dolor enim patientis augetur secundum grauitatem & diuturnitatem passionis: sed quidam martyres, grauiores passiones & diuturniores sustinuerunt, quàm Christus, sicut patet de Laurentio, qui est assatus in craticula, & de Vincentio, cuius carnes sunt vngulis ferreis laceratæ. ergo videtur quòd dolor Christi patiētis nō fuerit maxim*.

¶ 2 Præt. Virtus mentis est mitigatiua doloris, intantum quòd stoici posuerunt, tristitiam in animū sapientis non cadere, & Aristo.* posuit, quòd virtus moralis mediū tenet in passionibus: sed in Christo fuit perfectissima virtus mentis. ergo videtur quod in Christo non fuerit maximus dolor.

¶ 3 Præt. Quanto aliquod patiens est magis sensibile, tanto maior sequitur dolor passionis: sed anima est sensibilior, quàm corpus, cum corpus sentiat ex anima. Adam etiam in statu innocentiæ videtur corpus sensibilius habuisse, quàm Christus, qui assumpsit corpus humanum cum naturalibus defectibus. ergo videtur quòd dolor animæ patientis in purgatorio vel in inferno, vel etiam dolor Adæ, si passus fuisset, maior fuisset quàm dolor passionis Christi.

¶ 4. Præt. Maioris boni amissio causat maiorem dolorem: sed peccator peccando amittit maius bonum, quàm Christus patiendo, quia vita gratiæ est melior quàm vita naturæ. Christus etiam qui amisit vitam, post triduum resurrecturus, minus aliquid amisisse videtur, quàm illi qui amittunt vitam permansuri in morte. ergo videtur quòd dolor Christi non fuerit maximus dolorus.

¶ 5 Præt. Innocentia parientis diminuit dolorē passionis: sed Christus innocenter est passus, secundum illud Hiere. 11. Ego autem quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam. ergo videtur quòd dolor passionis Christi non fuerit maximus.

¶ 6 Præt. In his, quæ Christi sunt, nihil fuit superfluum: sed minimus dolor Christi sufficisset ad finem salutis humanæ: habuisset enim infinitam virtutem ex persona diuina. ergo superfluum fuisset assumere maximum dolorem.

SED CONTRA est, q̄ Thren. 1. dicitur ex persona Christi, Attendite, & videte, si est dolor sicut dolor meus.

RESPON. Dicendum, q̄ sicut supra dictum est*, cum de defectibus assumptis a Christo ageretur, in Christo patiente fuit verus dolor, & sensibills, qui causatur ex corporali nociuo, & dolor interior, qui causatur ex apprehēsione alicuius nocumenti, qui tristitia dicitur. Vterque autem dolor in Christo fuit maximus inter dolores p̄sentis vitæ: qā quidē cōtigit pp quatuor. Primo quidē, propter causas doloris, nam doloris sensibilis causa fuit læsio corporalis quæ acerbitatem habuit, tum propter generalitatem passionis, de qua dictum est*, tum etiā ex genere passionis, quia mors confixorum in cruce est acerbissima, quia cōfiguntur in locis neruosis & maxime sensibilibus, scilicet in manibus & pedibus, & ipsum pondus corporis pendentis cōtinue auget dolorem, & cum hoc etiam est doloris diuturnitas, quia nō statim moriuntur, sicut hi qui gladio interficiuntur. Doloris autem interioris causa fuit primo quidem, omnia peccata humani generis, pro quibus satisfaciebat patiendo, vnde ea quasi sibi ascribit dicens in Psal. 21 Verba delictorum meorum. Secundo, specialiter casus iudæorum & aliorum in eius morte deliquētiū, & præcipue discipulorum, qui scandalum passi sunt in Christi passione. Tertio, etiam amissio vitæ corporalis, quæ naturaliter est horribilis humanæ naturæ. Secundo, potest magnitudo doloris eius considerari ex perceptibilitate patiētis, & secundum animam, & secundum corpus. Nam & secūdum corpus erat optime complexionatus, cum corpus eius fuerit formatū miraculose operatione Spiritus sancti, sicut & alia, quæ per miracula facta sunt, fuerunt alijs potiora (vt Chryso.* dicit de vino, in quod Christus aquam cōuertit in nuptijs) & ideo in eo maxime viguit sensus tactus, ex cuius perceptione sequitur dolor: anima etiam secundum vires interiores, efficacissime apprehendit omnes causas tristitiæ. Tertio, magnitudo doloris Christi patientis potest considerari ex doloris & tristitiæ puritate. Nam in alijs patientibus mitigatur tristitia

Q. 14. a. 4.

Q. 15. ar. 5. & 6.

Q. 15. & 2. præced.

Ho. 21. in Io a medio illius to. 3.

ita q̄ sicut verbum diuinum suscipiendo humanā naturā assumpsit quodāmodo totū vniuersum, quo ad bona (q̄ quāto i homine omnes creaturæ quodāmodo inueniuntur, vt in principio huius libri declarauimus*) ita suscipiēdo mala hominum in generalitate suarum passionum, deificauit totū vniuersum, quo ad malain malo enim hominis omnia mala quodāmodo inueniuntur. vt omnino implerum conspicia mus, quòd sic deus dilexit mundum, & secundum bona & secundum mala, vt filium suum vnigenitū daret. Prodest autem malorum huiusmodi tanta dignitas humano generi valde quoniam malorum incursus post Adæ peccatum inevitabilis ē & necessarius in via virtutis. ambulantibus ad cęlestem patriam. Naturaliter autem exosa fugibilia tristitiq; sunt mala, & propterea arcta dura; di cit via vitæ: sed vbi assumpta a verbo dei in propria persona mala sunt, deificata proculdubio sunt, & inde reddita sunt desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum, cum non habentur, & dulciora sup mel & fauum, cum habentur, vt gesta martyrum testantur, dicentium, hoc est q̄d semper optaui, his epulae ego semper optatis videor mihi quòd super roseos flores incedam, &c. Et hinc virtutis via patiēdo mala, facta est humano generi amabilis desiderabilis, aequi delectabilis secundum scripturā: sed animalis homo non percipit quæ Dei sunt: palatum. non sano pœna est patienti, qui sano est cibus: & oculis ægris odiosa lux, quæ puris est amabilis.

¶ Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum sextum.

TItulus, vt sonat, intelligendus est.

Ad Hebr. 12. a medio illius to. 3.

Ad Hebr. 12. a medio illius to. 3.

Universidad de Piura
Biblioteca

fuit tristitia interior, & etiã dolor exterior, ex aliqua consideratione rationis, per quandam deriuationem seu redundantiam a superioribus viribus ad inferiores: quod in Christo patiente non fuit, quia vnicuique virium, permisit agere quod est sibi proprium, sicut Dama. * dicit. Quarto, potest considerari magnitudo doloris Christi patientis, ex hoc, quòd passio illa & dolor a Christo fuerunt assumpta voluntarie, propter finem liberationis hominum a peccato. & ideo tantam quantitatem doloris assumpsit, quæ esset proportionata magnitudini fructus, qui ide sequebatur. Ex his igitur omnibus causis simul consideratis, manifestè apparet, quòd dolor Christi fuerit maximus.

Li. 3. c. 15. a medio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit ex vno tantum prædictorum, scilicet ex læsione corporali, quæ est causa sensibilis doloris: sed ex alijs causis multo magis dolor Christi patientis augetur, vt dictum est *.

In corp. ar.

AD 2^m dicendum, quòd virtus moralis aliter mitigat tristitiam interiorem, & aliter exteriorem dolorem sensibilem. Tristitiam enim interiorẽ diminuit directe, in ea medium constituendo, sicut in propria materia. Medium autem in passionibus virtus moralis constituit (vt in 2. parte habitum est*) non secundum quantitatem rei, sed secundum quãtitatem proportionis, vt scilicet passio non excedat regulam rationis. Et quia Stoici reputabant, quòd nulla tristitia esset ad aliquid vtilis, ideo credebant quòd totaliter a ratione discordaret, & per consequens quòd totaliter esset sapienti vitanda. sed secundum rei veritatem tristitia aliqua laudabilis est (vt Augustinus * probat in 14. de ciuit. Dei,) quando scilicet procedit ex sancto amore, vtpote, cum aliquis tristatur de peccatis proprijs vel alienis. Assumitur etiam, vt vtilis ad finem satisfactionis pro peccato, secundum illud Apostoli 2. ad Cor. 7. Quæ secundum Deum est tristitia, pœnitentiam in salutẽ stabilem operatur. & ideo Christus vt satisfaceret pro peccatis omnium hominum, assumpsit tristitiam, maximam quidem quãtitate absoluta, non tamen excedentem regulam rationis. Dolorem autem exteriorem sensus, virtus moralis directe nõ minuit, quia talis dolor non obedit rationi, sed sequitur corporis naturam. Diminuit tamen ipsum indirecte, per redundantiam a superioribus viribus in inferiores, quod in Christo non fuit, vt dictum est.

P. 2. q. 64. ar. 1. & 2.

Li. 14. ca. 9. tom. 5.

AD 3^m dicendum, quòd dolor animæ separatæ patiẽtis, pertinet ad statum futuræ damnationis, quæ excedit omne malum huius vitæ: sicut sanctorum gloria excedit omne bonum præsentis vitæ. unde cũ dicimus Christi dolorem esse maximum, non comparamus ipsum dolori animæ separatæ. Corpus autem Adæ pati non poterat nisi peccaret, & sic fieret mortale & passibile, & minus doleret patiens, quàm corpus Christi, propter rationes prædictas. Ex quibus etiam apparet, quòd etiam si per impossibile ponatur, quòd Adam in statu innocentiæ, passus fuisset, minor fuisset dolor eius quàm Christi.

AD 4^m dicendum, quòd Christus non solum doluit pro amissione vitæ corporalis propriç: sed etiam pro peccatis omnium aliorum, qui dolor in Christo excessit omnem dolorem cuiuscumque cõtriti: tum, quia ex maiori sapientia & charitate processit, ex quibus dolor contritionis augetur: tum etiam, quia proõibus peccatis simul doluit, secundum illud Isa. 53. Vere dolores nostros ipse tulit. Vita autem corporalis Christi fuit tantæ dignitatis, & præcipue propter diuinitatem vnitam, quòd de eius amissione etiam ad horam, magis esset dolendum, quàm de amissione vitæ alterius hominis per quantumcumq; tempus. unde & Philosophus dicit 5. Ethico. * quòd virtuosus diligit vitam suam, quanto scit eam esse meliorem, & tamen eam exponit propter bonum virtutis. Et similiter Christus vitam suam maxime dilectam, exposuit propter bonum charitatis, secũdum illud Hiere. 12. Dedi dilectam animam meam in manibus inimicorum eius.

Li. 7. c. 8. medio.

AD 5^m dicendum, quòd innocẽtia patientis minuit dolorem passionis, quantum ad numerũ, quia cum nocens patitur, dolet non solum de pœna, sed etiam de culpa, innocens autem solum de pœna: qui tamen dolor in eo augetur ex innocentia, inquantũ apprehendit nocumentum illatum, vt magis indebitum. unde etiam & alij magis sunt reprehẽsibiles, si ei non compatiuntur, secundum illud Isa. 57. Iustus autẽ perit, & non est qui recogitet in corde suo.

AD 6^m dicendum, quòd Christus voluit genus humanum a peccatis liberare, non sola potestate: sed iustitia. & ideo nõ solum attendit quantam virtutem dolor eius haberet ex diuinitate vnita, sed etiam quãtum dolor eius sufficeret, secundum humanam naturam ad tantam satisfactionem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Christus passus fuerit secundum totam animam.

¶ *Super Quæsiuit quadragesimaseptima Articulo septimo.*

Titulus in corpore articuli clarificatur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit passus secundum totam animam. Anima enim patitur patiente corpore per accidẽs, inquantum est corporis actus: sed anima non est actus corporis secũdum quamliber partem eius: nã intellectus nullius corporis actus est, vt dicitur in 3. de anima *. ergo videtur, quòd Christus nõ fuerit passus secũdum totam animã.

¶ 2 Præt. Quælibet potentia animæ patitur a suo obiecto: sed superioris partis rationis obiectum, sunt rationes æternæ, quibus inspicien dis & cõsulẽdis intendit, vt Aug. † dicit 12. de Trinita. Ex rationibus autem æternis nullum potuit Christus pati nocumentum, cum in nullo ei contrariarẽtur. ergo videtur quòd non fuerit passus secundum totam animam.

¶ 3 Præt. Quando passio sensibilis, vsq; ad rationem pertingit, tunc dicitur completa passio, quæ in Christo non fuit: sed solũ propassio, vt Hiero. * dicit. Unde & Dion. dicit in Epist. † ad Ioannem euangelistã, q̃ passiones sibi illatas patiebatur ſm iudicare solum. non ergo videtur quòd Christus secũdum totam animam pateretur.

tecedens probatur: ga est tota in toto, & tota in qualibet parte.

¶ Nota hic, quòd non dicit, Auctor quòd anima Christi tota secundum essentiam doluit, sed dicit quòd passa est: dolere. n. importat actum animalis appetitus: pati autem communius est. Vnde argumenta Scoti in 3. sent. dist. 5. contra opinionem dicentẽ Christi animam secundum essentiam doluisse, non sunt contra doctrinam hanc, nisi vltimum, scilicet in separatione animæ a corpore anima fuit, facta impassibilis. ergo. Ad hoc. n. dicitur, quòd aliud est loqui de separatione alæ, & aliud de separato esse: nã licet anima in separato esse fuerit impassibilis: quandiu tamen in separatione fuit, passibilis erat & patiebat dũ separatæ: quia abijciebatur a naturali suo statu, quo persiciebat corpus. Vnde in litera dicitur, corpore patiente & disposito ad separationem, tota essentia animæ patiebatur.

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi secũdum omnes potentias inferiores patiebatur passionibus proprijs illarum potentiarũ. Probatur: quia in singulis viribus inferioribus, quæ circa temporalia versantur, inueniebatur aliquid, quod erat causa doloris, vt patet ex ar. 5.

¶ Tertia conclusio est, Ratio superior non patiebatur in Christo ex parte sui obiecti. Probatur: quia deus erat causa animæ Christi non doloris, sed delectationis & gaudij.

¶ Circa hanc conclusionem dubium occurrit ex Sco. in 3. sen. dist. 15. probante, quòd ratio superior in Christo per proprium actum doluit de passione Christi: tum, quia erat contra naturalem appetitũ ipsius rationis superioris: tum, quia erat contra conditionatum velle eiusdem: quicquid autem nobis nolentibus vel naturali voluntate commodi, vel conditionato velle, accidit, sufficiens causa tristitiæ est, vt patet de miseria quo ad primum, & de proiectione mercis in mare, quo ad secũdum. Amplius, Christus tristatus est, de peccatis hominum vt sunt offensæ dei: sed hoc spectat ad rationem superiorem: quia hæc tristitia est secundum deum, est secundum rationes æternas consultas, quæ sunt secundum Augustinum 12. de Trinit. obiectum rationis superioris. ergo.

¶ Ad euidentiam huius scito, quòd cum secundum Aug. de ciui. dei cap. 15. tristitia sit de his, quæ nobis nolentibus accidunt, & nostrum nolle quadrupliciter inueniatur, vel per actũ electionis, vt si nolo visitari, vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem secundum se, vt nolumus miseriam, vel per naturalem contrarietatem ad voluntatem colligatam appetitui sensitiuo, vt nolumus vri, vel per conditionatum actum voluntatis, puta nolleitatem, vt nollemus proijcere merces in mare, quas tamen proijcimus, putauit Scotus in loco dicto quodlibet istorum nolle sufficienter causare tristitiam in voluntate, si contra huiusmodi nolle eueniat nobis aliquid sic nolitum. Minus autem verum inuenitur hoc dictum, si perspeximus, quòd beatis multa possunt sic nolita euenire: qui tamen tristari non possunt: uoluntas enim cuiusque patris in patria est, quòd secundum se nollet filium damnari, vt patet: quia ista nolleitas est secũdum amorem naturalem ad filium, & quia in damnatis remanet, vt patet de diuite, qui petijt, ne fratres damnarentur, & tamen beatus non tristatur si filius damnatur. Et simile est de iniurijs, quæ fiunt sanctis circa eorum corpora: sunt enim cõtra naturalem voluntatem eorum, & tamen non tristantur.

¶ Quoctica distinguendum est de nolle, quòd siue naturale siue cõditionatum sit, dupliciter sumi potest. Vel absolute, hoc est quantum est ex parte voluntatis, seu boni volibilis aut mali nolibili, & taliter nolle nõ sufficit ad causandam tristitiam, vt ex dictis exemplis patet, & amplius patebit. Alio modo, sumitur nolle secũdum præsentem statũ nolentis seu nolentis, hoc est quòd siue sit naturale siue conditionatum insit, illud nolle secũdum præsentem statum, quem actu habet ille, qui dicitur nolle: & sic nolle siue sit naturale siue cõditionatum sufficit ad causandam tristitiã, quod vt clarius fiat, dicamus exemplariter differentiam inter nolunratẽ beati patris & non beati patris quidem iustus maior respectu miseriæ filij præcipit habet nolle & naturale & conditionatũ, nõ solum ita quòd noluntati patrinæ secundum se absolute sumptæ contrariatur miseria filij, & nollet filii damnationem seclusa diuinæ iustitiæ ordi-

ne, sed etiam ita quòd secũdum præsentem statum in quo est, ex amore naturali exit in actum nolendi conditionatum, dicendo, Pater si possibile est, transeat calix iste. Ideo autem pater beatus non habet amplius amorem illum primum, ut consonet sibi exire in actum nolleitatis respectu miseriæ filij (alioquin non esset beatus: ofi aliquid vellet, quod nõ haberet) sed in omnibus conformẽ dicitur uoluntati suũ nelle. Et hinc fit, ut dãnatio filij eueniens, tristitiã ingerat patri uiatori, & non patri beato. Conuenientia siquidem inuenta ſm uoluntatẽ absolute, & similiter ſm nolleitatem absolute in patre uiatore & beato, & differentia inuenta secundũ uoluntatẽ in tali statu, testatur quòd non sufficit ad tristitiam uolũtas naturalis, aut conditionata absolute, sed oportet q̃ sit secundum præsentem statum: propterea enim tristor proijciendo merces, quia secundum præsentem statum habeo nolleitatem perdendi illas, & econtra propterea beati de nullo tristantur, quia de nullo contrario euentuto habent nolleitatem in illo statu. Et in proposito, ideo Christus dominus beatus, secundũ portionem superiorem non tristabatur de sua passione, quia secundum illam nec nolleitatem illius habebat: sed ramquàm beatus illam nullo modo refutabat. Vnde patet falsum esse, quòd rationi superiori Christi, ut natura, contrariabatur passio Christi: quoniam pars illa secundum illum statum nõ habuit aliquid contrarij. Et similiter falsum est, quòd habuerit nolleitatem mortis eadem ratione: quia scilicet beata erat. Verum ne iniuria Sco. hinc fiat, scito, quòd ipse ratione superiore utitur æquiuoce, pro intellectu, scilicet & uoluntate respectu quorumcumque secundum ordinem tamen ad æterna: & ideo quo ad quæstionem de ratione superiori & inferiori, in æquiuoco cum eo laboratur. Sed quo ad nolitionem causantem tristitiam, non est æquiuocatio: quoniam siue in superiori siue in inferiori portione oportet adesse nolitum secundũ præsentem, & non sufficit nolitum secũdum discouenientiam ad uoluntatem absolute, ut declaratum est. Verumtamen ad singula obiecta respondendo dicitur, quòd non est contra naturalem inclinationem

Universidad de Navarra Biblioteca

superiorit appetit⁹ beati, passio Christi, & similiter nec contra vertit conditionatum illius, & similiter nec contra eundem, quamuis colligatum corpori, quia non habuit locum redundantia in Christo. Ad illud de corruptione peccatorum nostrorū dicitur, quòd dolor ille est rationis inferioris: quoniā obiectum talis actus est

D.199.

p. p. q. 77. art. 1. & 8.

aliquid temporale, scilicet offensa dei. Nec obstat, quòd secundum rationes æternas sit hæc tristitia: quoniam ratio inferior regulatur ex ratione superiori & ab illa sumit principia: secūdum enim obiecta, scilicet temporale vel æternū, distinguuntur ratio superior & inferior, vt in prima parte q. 79. ar. 9. habes.

¶ Quarta conclusio est. Omnes potentiæ animæ Christi patiebantur ex parte subiecti. Probatur: quia omnes radicantur in essentia eius, quæ patiebat, quia actus corporis patientis erat.

In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ sextæ Articulum octauū.*

In corp. ar.

TItulus clat⁹ ex præcedēte, & in corpore.

¶ In corpore distinctio repetitur posita in præced. art. de totalitate animæ.

¶ Deinde, respondetur quæsito tribus conclusionibus. Prima est. Anima Christi tota secundum essentiā fruebatur. Probatur: quia tota essentia est subiectū portionis superioris quæ fruebatur. Et declaratur a simili præcedentis articuli vt sicut portio superior dicta est pati propter essentiam patientem, ita econtra essentia fruitur ratione partis superioris fruentis.

3. di. 13. q. 2 ar. 3. q. 2. Et ver. q. 10. ar. 11. ad 3. Et q. 26. a. 9. & 10. Et quo. 1. q. 2. ar. 2. cor. Et op. 3. cap. 238. & 239.

*q. 15. ar. 10

¶ Secunda conclusio est. Anima Christi totalitate potentiarū, non tota fruebat. Probatur: quia nec directe, quia nō quælibet pars animæ capax fruitionis: nec per redundantiam: quia in Christo, quamdiu fuit viator non erat redundantia.

†lib. 10. c. 5. & lib. 7. ca. vlt.

*ar. 6. huius quæst.

¶ Tertia conclusio est. Superior pars animę proprio actu fruebat Christo patiente. Probatur: quia non impediebatur a coęua sibi fruitione per inferiorē, patiētem.

† 1. 2. q. 4.

*lib. 3. de 4. & 10. 2.

Lib. 3. c. 15. post med.

Ad. primum.

illum modum passionis, quo potentia aliqua dicitur pati ex parte sui subiecti, sic omnes potētiæ animæ Christi patiebātur: omnes⁴. n. potentiæ animæ radicantur in essentia eius, ad quam peruenit passio, passo corpore, cuius est actus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet intellectus, secundum quòd est potentia quædam, nō sit corporis actus: essentia tamen animæ est corporis actus, in qua radicatur potentia intellectiua, vt in prima parte habitum est.*

Ad 2um dicendum, quòd illa ratio procedit de passione, quę est ex parte proprij obiecti, secūdum quam, superior ratio in Christo passa non fuit.

Ad 3um dicendum, quòd dolor tūc dicitur esse passio perfecta, per quam anima perturbatur, quādo passio sensitiuæ partis pertingit vsque ad immutandum rationem a rectitudine sui actus, vt .s. sequatur passionem, & non habeat libertum arbitrium super eam. Sic aūt passio sensitiuæ partis nō puenit in Christo vsque ad rationem, sed ex parte subiecti, sicut dictū est.*

Ad 4um dicendum, quòd intellectus speculatiuus, non potest habere dolorem, vel tristitiam ex parte sui obiecti, quod est verum absolute cōsideratum, quod est perfectio eius: potest tamen ad ipsum pertingere dolor vel causa doloris, per modum iam dictum.*

Articvlvs. VIII.

Vtrum tota anima Christi in passione frueretur fruitione beata.

Ad octavvm sic proceditur. Videtur ꝙ anima Christi in articulo illius passionis nō tota fruetur fruitione beata. Impossibile est enim simul dolere & gaudere, cū dolor & gaudium sint contraria: sed anima Christi tota patiebatur dolorem in tempore passionis, vt supra habitum est.* non ergo potuit esse, vt tota frueretur.

¶ 2 Præt. Philos. dicit in 7. Ethic.† ꝙ tristitia si sit vehemens, non solum impedit delectationem contrariam, sed quamcūque, & econuerso: dolor aūt passionis Christi fuit maximus, vt ostensum est,* & similiter delectatio fruitionis est maxima, vt in principio secundæ partis habitū est, † nō ergo potuit esse, quòd anima Christi tota simul pateretur & frueretur.

¶ 3 Præt. Fruitio beata est secundū cognitionē & amorem diuinorū, vt patet p Aug.* in 1. de doct. chri. sed non oēs vires animæ attingūt ad cognoscendū & amandū deū. nō ergo tota aīa Christi fruebatur.

*lib. 1. ca. 4. & 10. 2.

Sed contra est, quòd Dam. dicit in 3. li.* quòd diuinitas Christi pmisit carni agere & pati, quæ propria. ergo pari ratione cū proprium esset animæ Christi inquantum erat beata, ꝙ frueretur, passio eius fruitionem non impediebat.

Lib. 3. c. 15. post med.

Respon. Dicendum, quòd sicut dictum est* prius, tota anima potest intelligi & secundum essentiam, & secundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur secundū essentiam, sic tota anima fruebatur, inquantum est subiectum superioris partis animæ, cuius est frui diuinitate, vt sicut passio ratione essentiæ attribuitur superiori parti animæ, ita econuerso fruitio ratione superioris partis animæ attribuatur essentię. Si vero accipiamus totam animam ratione omnium potentiarum eius, sic non tota anima fruebatur, nec directe quidem, quia fruitio non potest esse actus cuiuslibet partis animæ, nec per redūdantiam gloriæ: quia dum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriæ a superiori parte in inferiorē, nec ab anima in corpus: sed quia nec econuerso superior pars animę impediebatur circa id, quod est sibi propriū per inferiorem, consequens est, quòd superior pars animæ perfecte fruebatur Christo patiente.

*lib. 1. ca. 4. & 10. 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd gaudium fruitionis non contrariatur directe dolori passionis: quia non sunt de eodem: nihil autem prohibet contraria eidem inesse, non secundum idem, & sic gaudium fruitionis potest pertinere ad superiorem partem rationis per proprium actum: dolor autem passionis secundum suum subiectum. Ad essentiam vero animæ pertinet dolor passionis ex parte corporis, cuius est forma: gaudium vero fuitionis ex parte potentiæ, cui subijcitur.

Ad 2um dicendum, quòd verbum illud Philosophi, habet veritatem ratione redundantiæ, quæ naturaliter fit ab vna potētia animæ in aliam: sed hęc in Christo non fuit, vt supra dictum est.*

In corp. ar. & ad. 2.

Ad 3um dicendum, quòd ratio illa procedit de totalitate animæ, quantum ad eius potentias.

Articvlvs IX.

Vtrum Christus fuerit conuenienti tempore passus.

Ad nonvm sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit conuenienti tempore passus. Passio enim Christi figurabatur per immolationem agni paschalis, vnde & Apostol. dicit 1. ad Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: sed agnus paschalis immolabatur quartadecima die ad vesperam, vt dicitur Exod. 12. ergo videtur ꝙ Christus tunc debuerit pati, quod patet esse falsum: nam tunc pascha cū suis discipulis celebrauit, secundum illud Marc. 14. primo die azymorū quando pascha immolabant, sequenti autem die passus fuit.

¶ 2 Præt. Passio Christi dicitur eius exaltatio, secundū illud Io. 3. oportet exaltari filiū hominis. Ipse autem Christus dicitur sol iustitiæ, vt patet Malach. vlt. ergo videtur ꝙ debuerit pati hora sexta, quādo sol est in sua maxima exaltatione, cuius contrarium videtur per id, quod dicitur Mar. 15. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.

¶ 3 Præt. Sicut sol in hora sexta maxime exaltatur quolibet die, ita in solstitio æstiuali maxime exaltatur quolibet anno. debuit ergo magis pati circa tempus solstitij æstiualis, quàm circa tempus ęqui noctij vernalis.

¶ 3 Præt. Per præsentiam Christi in mundo, mūdus illuminabatur, secundum illud Ioan. 9. Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. conueniens igitur fuisset humanæ saluti, vt diutius in hoc mūdo vixisset, ita quòd non pateretur in iuuenili ætate, sed magis in senili.

Sed contra est, quòd dicitur Io. 13. Sciēs Iesus quia venit hora eius, vt transeat de hoc mundo ad patrem. Et Io. 2. dicit, Nondum venit hora mea. Vbi dicit Augustin.* Vbi tantū fecit quantū sufficere iudicauit: venit hora eius, nō necessitatis, sed voluntatis. conuenienti igitur tempore passus est.

*Tom. 8. in Io. ad pro. fine, vers. Ac Christus

Respon. Dicendum, quòd, sicut supra dictū est,* passio Christi subiecta erat eius voluntati. Voluntas autem eius regebatur diuina sapientia, quæ omnia cōuenienter & suauiter disponit, vt dicitur Sapien. 8. Et ideo dicendum est, ꝙ conuenienti tempore passio Christi celebrata est. Vnde Aug. in lib. Quæstionum vete. & no. testa. dicit, Omnia proprijs locis, & temporibus gessit saluator.

*Huius quæst. ar. 6.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ quidam dicunt Christum fuisse passum quartadecima luna, quando iudæi pascha immolabant. Vnde & Ioan. 18. dicitur, quòd iudei non introierunt prætorium Pilati ipso die passionis, vt non contaminarentur, sed vt manducarent pascha. vbi Chryso.* dicit quòd tunc iudæi faciebant pascha, ipse vero ante vnā diem celebrauit pascha, reseruans suam occisionem sextæ feriæ, quando vetus pascha fiebat. Cui videtur consonare quod dicitur Io. 13. quòd ante diem festum paschæ Christus facta cœna, pedes discipulorum lauit: sed contra hoc videtur esse, quod dicitur

Matth. 26. quòd prima die azymorum accesserūt discipuli ad Iesum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere pascha? Ex quo patet, ꝙ cum primus dies azymorum dicatur quartus decimus dies mensis primi, quando agnus immolatur & luna plenissima est, vt Hiero. dicit, constat quartadecima luna Christum cœnam fecisse, & quintadecima eū esse passum. Et hoc expressius manifestatur per id quod dicitur Marc. 14. Primo die azymorum, quando pascha immolabant &c. & Luc. 22. Venit dies azymorum, in quo necesse erat occidi pascha. Et ideo quidā dicūt, quòd Christus die conuenienti in quartadecima luna pascha cum discipulis suis manducauit, demonstrans ꝙ vsque ad vltimum diem non erat contrarius legi, vt Chrysostom.* dicit super Matth. sed iudęi occupati circa procurationem mortis Christi contra legem celebrationem paschę in crastinum distulerunt. Et propter hoc de his dicitur, quòd in die passionis Christi noluerunt intrare prætorium, vt non contaminarentur, sed vt māducarent pascha. Sed nec istud videtur esse cōsonum verbis Mar. dicentis. Primo die azymorū quādo pascha immolabant. Simul ergo Christus & iudæi vetus pascha celebrauerunt. Et sicut Beda dicit super Mar.* licet Christus, qui est pascha nostrum sit crucifixus sequenti die, hoc est quintadecima luna: attamē nocte qua agnus immolabatur, corporis sanguinisq; sui discipulis tradens mysteria celebranda, & a iudæis tentus ac ligatus ipsi* immolationis, hoc est, passionis suæ sacrauit exordium. Cum autem dicitur Ioan. 13. Ante diem festum paschæ, intelligitur hoc fuisse quartadecima luna, qđ tunc euenit quinta feria: nam luna existēte quintadecima erat dies solēnissimus paschæ apud iudęos. Et sic eundem diem quem Ioānes nominat ante diem festū paschæ, propter distinctionem naturalem dierum, Matth. nominat primam diem azymorum: quia secundum ritum iudaicæ festiuitatis, solennitas incipiebat a vespera præcedentis diei. Quòd autem dicitur, eos comesturos esse pascha i quintadecima luna, intelligendum est, quòd ibi pascha nō dicitur agnus paschalis, qui immolatus fuerat decimaquarta luna, sed dicitur cibus paschalis, ideſt, azymi panes: quos oportebat comedi a mūdis.

Super illud Mat. 26. prima die azymorū accesserunt. 4. 9.

Hom. 8. in Mat. paulo a. fin. to. 2

Beda Mat. 14. in c. 43. secundum Bedæ ordinem, to. 2.

Homil. 82. in Io. 2 medio tom. 3.

cum non sint inter opera scuilia, prohibitos in veteri lege nescio: legimus .n. Petrum captum inter dies azymorũ, & propter tempus illud, in quo tamen licebat operari, reseruatus est occasioni post Pascha. Verũtamen quicquid sit de hoc, sicut Caiphas prudẽs est habitus, consulendo quòd expedit vnum hominem mori pro populo, facile potuit dispẽsare, quia periculũ erat in mora, vt actus iudiciales circa Christum licite se exercere crederent in primo die azymorum, præsertim cum actus hi, non ex leg., sed statutis eorum, vel cõsuetudine & reuerentia quadã prohibiti forte fuerint.

Lib. 3. c. 13. nõ procul a prin. to. 4

Vnde Chrys.* ibidem aliam expositionẽ ponit, quòd Pascha potest accipi pro toto festo iudæorum, quod septem diebus agebatur.

F

Ad 2m dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de cons. euang. hora erat quasi sexta, cum traditus est Dñs crucifigendus a Pilato, vt Ioan. dicit: non.n. erat plene sexta, sed quasi sexta, idest, peracta quinta, & aliquid etiam de sexta esse cœperat, donec completa sexta, Christo pendente in cruce, tenebræ fierent. Intelligitur autem fuisse hora tertia, cũ clamauerunt iudæi, vt Dominus crucifigeretur, & veracissime demonstratur, tunc eos crucifixisse quando clamauerunt. ergo ne quisquam cogitationem tanti criminis auersus a iudæis in milites conuerteret, erat, inquit, hora tertia, & crucifixerũt eum, vt illi cum potius crucifixisse, inueniantur, qui hora tertia, vt crucifigeretur, clamauerunt. Quãquàm non desunt, qui per parasceuen, quam Ioan. commemorat, dicens, Erat parasceue hora quasi sexta, horam diei tertiam velint intelligi. Parasceue quippe interpretatur præparatio. Verum autem pascha, quod in passione Domini celebratur, incœpit præparari ad hora noctis nona, quando scilicet omnes principes sacerdotum dixerunt, reus est mortis. Ab illa ergo noctis hora, vsque ad Christi crucifixionem, occurrit hora parasceues, sexta secundum Ioannem, & hora diei tertia secundum Marcum: quidam tamen dicunt, quòd hæc diuersitas ex peccato scriptoris apud græcos contingit: nam figuræ, quibus tria & sex repræsentantur, satis sunt propinquæ apud eos.

G

H

Ad 3m dicendum, quòd sicut dicitur in lib. de Quæstionibus veter. & nou. testamenti,* tunc voluit Dominus passione sua mundum redimere, & reformare, quando eum creauerat, idest, in æquinoctio. Et tunc dies super noctem increscit: quia per passionem Saluatoris a tenebris ad lucem perducimur. Et quia perfecta illuminatio erit in secundo aduentu Christi, ideo tempus secundi aduentus æstati comparatur. Matthæ. 24. vbi dicitur, Cum ramus eius iam tener fuerit & folia nata, scitis quia prope est æstas, ita & vos cum videritis hæc omnia, scitote quia prope est & in ianuis. Et tunc etiam erit maxima Christi exaltatio.

In li. q. ex no. test. qui incipit, de certe perfectus q. 55. in prin. to. 4. inter opera Augusti.

I

Ad 4m dicendum, quòd Christus in iuuenili ætate pati voluit propter tria. Primo quidem, vt ex hoc magis suam dilectionem commendaret, quòd vitam suam pro nobis dedit, quando erat in perfectissimo statu. Secundo, quia non conueniebat, vt in eo appareret naturæ diminutio, sicut nec morbus, vt supra dictum est. Tertio, vt in iuuenili ætate moriens & resurgens, futuram resurgentium qualitatem in seipso Christus præmonstraret. vnde dicitur Ephe. 4. Donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filij dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.

K

ARTICVLVS X.

Vtrum Christus fuerit conuenienti loco passus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimesextæ Articulũ decimũ.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Christus in loco conuenienti passus est. Probatur, quia omnia proprijs locis & temporibus gessit: quia omnia loca & tempora in manu eius sunt. ergo.

Sup. q. 15. art. 7. ad 2. & in 3. q. 31. art. 4. ad 1. Et opus. 60. c. 18.

¶ In responsione ad secũdũ & tertium, aduerte quòd ad literam Christus passus est extra portã in loco damnatorũ, vt mors sua turpior redderetur, dum in loco publicæ ignominiæ, ac maxime patulo passus est.

In ser. qui incipit, hodierna die debemur, aliquantulum a prin. tom. 3. super illud Luc. 7. Et respexit in herbi qui dicitur Golgotha, to. 9

Alias, intra.

AD DECIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd non conuenienti loco Christus passus fuerit, Christus enim passus est secũdum carnem humanam, quæ quidem concepta fuit ex virgine in Nazareth, & nata in Bethleem. ergo videtur quòd non in Hierusalem, sed in Nazareth, vel in Bethleem pati debuerit.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed passio Christi figurabatur per sacrificia veteris legis: sed huiusmodi sacrificia offerebãtur in templo. ergo videtur quòd & Christus in templo pati debuerit, & non extra portam ciuitatis.

¶ 3 Præt. Medicina debet morbo respondere: sed passio Christi fuit medicina cõtra peccatum Adæ. Adam autem nõ fuit sepultus in Hierusalem sed in Hebron: dicitur enim Iosue 14. Nomen Hebron antea vocabatur chariatarbe, Adam maximus ibi in terra * Enachim situs est. ergo videtur q̃ Christus in Hebron, & non in Hierusalem, pati debuerit.

SED CONTRA est, q̃ dicitur Luc. 13. Non capit prophetã perire extra Hierusalem: sed Christus fuit propheta. Conuenienter ergo passus est in Hierusalẽ.

Aug. in lib. 83. q. 83. qui inscribitur, Deus centra q. 53. 1 principio, tom. 4.

RESPON. Dicendũ, q̃ sicut dicitur in lib. 83.* Quæstionũ, omnia proprijs locis & temporibus gessit Saluator: quia sicut omnia tempora sunt in manu eius, ita etiam omnia loca: & ideo sicut conuenienti tempore Christus passus est, ita etiam conuenienti loco.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus conuenientissime in Hierusalẽ passus est. Primo quidem, quia Hierusalem erat locus a deo electus, ad sacrificia sibi offerenda: quæ quidem figuralia sacrificia figurabant Christi passionem, quod est verum sacrificium, secundum illud Ephes. 5. Tradidit semetipsum hostiam & oblationem in odorem suauitatis. Vnde Beda* dicit in quadam homilia, quòd appropinquante hora passionis, Dominus appropinquare voluit loco passionis, scilicet in Hierusalem, quo pertinuit ante sex dies paschæ, sicut agnus paschalis ante sex dies paschæ, idest, decima luna, secundum præceptum legis ad locum immolationis ducebatur. Secundo, quia virtus passionis eius ad totum mundum diffundenda erat, in medio terræ habitabilis pati voluit, idest, in Hierusalẽ. vnde dicitur in Psal. 73. Deus autem rex noster, ante sæcula operatus est salutam in medio terræ, idest, in Hierusalem: quæ dicitur esse vmbilicus terræ. Tertio, quia hoc maxime conueniebat humilitati eius, vt scilicet sicut turpissimum genus mortis elegit, ita etiam ad eius humilitatem pertinuit, quòd in loco tam celebri confusionem pati non recusauit. vnde Leo Papa dicit in quodam sermone epiphaniæ, † Qui serui susceperat formam, Bethleem præelegit natiuitati, Hierusalem passioni. Quarto, vt ostenderet a principibus populi iudæorum exortam esse iniquitatem occidentium ipsum: & ideo in Hierusalem, vbi principes morabantur, voluit pati. Vnde dicitur Actuum 4. Conuenerunt in

Ho. in dominica palmarum, prin. quem cum tribus diebus cum eis fuit.

In ser. 1. de med.

ista ciuitate aduersus sanctum puerum tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israel.

A

Ad 2m dicendum, quòd Christus non in templo aut in ciuitate, sed extra portam passus est propter tria. Primo quidem, vt veritas responderet figuræ: nam vitulus & hircus, qui solennissimo sacrificio ad expiationem totius multitudinis offerebantur, extra castra comburebantur, vt præcipitur Leuit. 16. Vnde dicitur Hebræ. 13. Quorum animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per pontificem, horum corpora cremantur extra castra: propter quòd & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Secundo, vt per hoc daret nobis exemplum exeundi a mundana conuersatione. vnde ibidem subditur, Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Tertio, vt Chrysosto.* in sermo. de passio. dicit, Noluit Dominus pati sub tecto, non in templo iudaico, ne iudæi subtraherent sacrificiũ salutare, ne putares pro illa tantũ plebe oblatum: & ideo foras ciuitatem, foras muros, vt scias sacrificium esse cõe, quod totius terræ est oblatio, quod communis est purificatio.

B

Ad 3m dicendum, quòd, sicut Hieronym.* dicit super Matthæum, Quidam exposuit caluariæ locum, in quo sepultus est Adam, & ideo sic appellatum: quia ibi antiqui hominis sit conditum caput: fauorabilis interpretatio & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra vrbem enim & foras portam, loca sunt in quibus truncantur capita damnatorum, & caluariæ, idest, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Iesus, vbi prius erat area damnatorum, vt ibi erigerentur vexilla martyrij. Adam vero sepultum iuxta Hebron & Arbee in Iesu filij Naue volumine legimus. Magis autem Iesus crucifigendus erat in loco communi damnatorum, quàm iuxta sepulchrum Adæ, vt ostenderetur quòd crux Christi non solum erat in remedium contra peccatum personale ipsius Adæ, sed etiam contra peccatum totius mundi.

C

D

¶ *Super Quæstionis quadragesimesextæ Articulum vndecimum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna distinctio cum duabus conclusionibus. Distinctio est: Alia ratione secundum intentionem iudæorum, & alia secundum diuinam electionẽ Christus inter latrones crucifixus est. Prima conclusio. Christus crucifixus est inter latrones secundũ intentionem iudæorum, vt crederetur esse malus inter malos punitus: hoc est conuenienter qui dem ad malam eorum intentionem, quia medium conforum fini malo, sed inconuenienter quantum ad euentum: quia oppositũ euenit, dum Christi crux adoratur, & ab illorum crucibus sic discernitur, & vere totum oppositũ euenit. Putauerunt iudæi confundere crucem Christi cũ crucibus impiorũ, dum simul cum impijs crucifixus, sicut alij pertransiret: sed euenit vt Christi crux fulserit, ita quòd etiã alias memorabiles, quãmuis non venerabiles, reddiderit, vt experientia testatur. Secunda conclusio: Christus secundum dei ordinationẽ inter latrones conuenienter crucifixus est. Probatur quadrupliciter. Omnia clara sunt.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conueniens fuerit Christũ cum latronibus crucifigi.

Homil. 88. in Mat. aliquãtulum a prin. to. 2

AD VNDECIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum cum latronibus crucifigi: dicitur enim 2. ad Corinth. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? sed Christus factus est nobis iustitia a deo, iniquitas autem pertinet ad latrones. non ergo fuit conueniens, vt Christus simul cum latronibus crucifigeretur.

¶ 2 Præt. Super illud Matth. 26. Si oportuerit me mori tecum, nõ te negabo, dicit Origenes,† Mori cum Iesu pro omnibus moriente, hominum non erat. & Ambros.* dicit super illud Luc. 22. Paratus sum tecum & in carcerem & in mortem ire: passio, inquit, Domini æmulos habet, pares nõ habet. Multo igitur minus conueniens

Mat. 27. sup illud, Venerũt in loco qui dicitur Golgotha. to. 9. * In 4. sermo. de passione parũ a prin.

† Aug. trac. 51. in Io. in fin. tom. 9.

Ca. 13. in Matth. ante med.

Cap. 15. in Mar. c. 44. secundum eius ord. circa med. to. 2

Homil. 48. in Io. nõ remote a princip. tom. 5.

Ad 2um dicendum, quòd non conueniebat, vt cum Christo aliquis alius pateretur ex eadem causa. vnde Origenes ibidem subdit, Omnes fuerant in peccatis, & omnes opus habebant, vt pro eis alius moreretur, non ipsi pro alijs.

Finitis prioribus a prin. hom. 35. in Mat. numerando, to. 1 Lib. 3. c. 16. in med. to. 4.

Ad 3um dicendum, quòd sicut Aug.* dicit in lib. de consensu euangelistarum, possumus intelligere Mat. posuisse pluralem numerum pro singulari, cum dixit, latrones improperabant ei. Vel potest dici secundum Hiero. † quòd primum vterque blasphemauerit, deinde visis signis, vnus eorum crediderit.

* Supillud Mat. 27. latrones improperabāt ei, tom. 9.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæsextæ Articulum duodecimum.*

ARTICVLVS XII.

Vtrum passio Christi sit eius diuinitati attribuenda.

TItulus quærit an sit dicendū, de^o passus est ex eo, quòd Christus passus est hoc est enim quærere, si passio Christi sit deitati ascribenda.

4. con. cap. 55. ad 14.

¶In corpore vna est conclo: Passio Christi attribuenda est supposito diuino nō ratione diuinæ, sed humanæ naturæ. Probatur: Vnio naturæ vtriusque facta est in persona, salua vtriusque naturæ proprietate. ergo &c. Et confirmatur auctoritate Cyrilli &c.

AD DVODECIMVM sic procedit. Videtur quòd passio Christi sit eius diuinitati attribuēda. Dicitur enim 1. ad Cor. 2. Si cognouissent, numquàm dominum gloriæ crucifixissent: sed dominus gloriæ est Christus, secundum diuinitatem. ergo passio Christi cōpetit ei secundum diuinitatem.

¶ 2 Præt. Principium salutis humanæ est ipsa diuinitas, secūdum illud Psal. 36. Salus autem iustorū a Domino. Si ergo passio Christi ad eius diuinitatem non pertineret, videretur quòd non posset nobis esse fructifera.

¶ 3 Præt. Iudæi puniti sunt pro peccato occisionis Christi, tamquàm homicidæ ipsius dei, quod magnitudo pœnæ demonstrat: hoc autem non esset, si passio ad diuinitatem non pertineret. ergo passio Christi ad diuinitatem eius pertinuit.

Incipit hęc epistola. Ego arbitrabar.

SED CONTRA est, quòd Athanasius dicit in epist. ad Epictetum, * Natura deus manens verbum est impassibile: sed impassibile non potest pati. Passio ergo Christi non pertinebat ad eius diuinitatem.

q. 2. ar. 2. & 3.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est, * vnio humanæ naturæ & diuinæ facta est in persona & hypostasi & supposito, manente tamen distinctione naturarum, vt scilicet sit eadem persona & hypostasis, diuinę & humanæ naturæ, salua tamē vtriusque naturæ proprietate: & ideo, sicut supra dictum est, * suppositio diuinæ naturæ attribuenda est passio, non ratione diuinæ naturæ, quæ est impassibilis, sed ratione humanæ naturę. Vnde in epistola synodali Cyrillus dicit, * Si quis non confitetur dei verbum passum carne, & crucifixum carne, anathema sit. Pertinet ergo passio Christi ad suppositum diuinæ naturæ ratione naturæ passibilis assumptæ, non autem ratione diuinæ naturæ impassibilis.

q. 16. ar. 5.

Habetur I prima synodo Ephesi. can. 12.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Dominus gloriæ dicitur crucifixus, non secundum quòd est dominus gloriæ, sed secundum q̄ erat homo passibilis.

AD 2um dicendum, quòd, sicut dicitur in quodam sermone Ephesini concilij, mors Christi tamquàm facta mors dei, scilicet per vnionem in persona, destruxit mortem: quoniam deus & homo erat qui patiebatur: non enim natura dei læsa est, sed humana, neque mutatione sua suscepit passiones.

AD 3um dicendum, quòd sicut subditur ibidem, non purum hominem crucifixerunt iudæi, sed deo intulerunt præsumptiones: pone enim principem loqui per verbum, & hoc formari per literas in charta aliqua, & dirigi ciuitatibus, & aliquis inobediens, chartam disrumpat, ad mortis sententiam deducetur, non tamquàm chartam disrumpens, sed tamquàm verbum imperiale disrumpens. non ergo securus sit iudæus, tamquàm purum hominem crucifigens: quod enim videbat, quasi charta erat: quod autem in ea celabatur, imperiale verbum, erat natum ex natura non prolatum per linguam.

QVAESTIO XLVII.

De causa efficiente passionis Christi.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum primum.*

TItulus occasiō sumpsit ex euangelio, in quo Christus dicit, Nemo tollit animam meam a me.

¶In corpore articuli vna ponit distinctio bimembris, iuxta quæ membra respōdetur quæsito duabus conclusionibus cum corollario. Distinctio est, causa alicuius dupliciter: dicitur agēdo, vel indirecte, scilicet non prohibendo, cum posset.

¶Prima conclusio Christi^o fuit ab alijs non a seipso occisus directe. Probatur: quia persecutores eius intulerunt intentione & opere efficaci illi mortem.

¶Secunda conclusio est: Christus fuit causa mortis suę indirecte, scilicet non prohibendo, cū posset. Probatur hæc vltima particula, in qua tota difficultas cōsistit, scilicet cum posset. Probatur autem dupliciter. Et ex parte occidētiū: quia poterat reprimere, vel in voluntate vel potestate. Et ex parte animæ suæ: quia spiritus eius habebat potestatem conseruandi naturā carnis suæ. Probatur: quia erat vnita verbo, auctoritate Augu. Corollariū est: Christus dicitur volūtarie mortuus. Probatur: quia non repulit nocumentum a corpore anima, sed voluit corpus succūbere.

Lib. 5. c. 13. paulo post princ. to. 3.

¶ Circa secundam conclusionem dubiū occurrit ex Sco. in 3. sent. di. 16. q. 2. tenente, q̄ anima Christi

Lib. 4. c. 13. non long. a princ. to. 3.

Christi nō habuit potestatē præseruandi corpus suū a morte, & propterea non est mortuus volūtarie causaliter, sed affective: qa nō fuit indirecte cā mortis suæ ut Auctor dicit, sed cōplacuit sibi sua mors: sicut et S. martyres dāt volūtarie mori.

¶ Arguit autem ad hoc dupliciter, ex parte quidem corporis: quia corpus Christi erat necessario passiuum mortis ab illis actiuis, scilicet flagellis, clauis &c. Ex parte vero animæ: quia si potuisset præseruare corpus ab omni extrinseca violentia, tenebatur se custodire in corpore, ac per hoc non custodiens peccasset. Probatur sequela: quia quilibet homo tenetur se custodire a malis: quia tenetur post deum & animas diligere pro prisi corpus ex charitate.

¶Dubium secundo occurrit de ratione conclusionis: quoniam nec vnio animæ Christi ad verbū, manifestat animā Christi habuisse hanc potestatē, nec auctoritas Aug. ita hoc tradit, vt non possit glossari, quòd intendit de voluntate secundum affectum, & non secundum causam. Sicut etiam Auctor superius in quæst. 13. ar. 3. ad primum, glossat Dam. Exuriuit, sitiuit, mortuus est Christus, quia voluit. glossa, voluntate diuina: quæ tamen Auctor hic humanæ Christi voluntati tribuit.

¶Ad euidentiam horum sciendum est, q̄ de anima Christi dupliciter loqui possumus, scilicet secūdum virtutem naturalē, vel gratuitam in ea manentem, qua. s. ipsa dicitur potens, & sic anima Christi non poterat præseruare corpus suum a læsiuis, nisi gloriam animæ deriuando in corpus, & reddendo illud impassibile, quod fuisset contra mysterium nostrę redemptionis, & contra ordinem incarnationis, quo ab initio definitum est, vt anima existente gloriosa corpus maneret passibile suspensa, vt supra dictum est, redundantia gloriæ in corpus. Discurrendo quippe per omnes gratias infusas manentes in anima Christi, liquido apparet nullam in ea fuisse potētiam aliam ad præseruandum corpus a læsiuis approximatis. Alio modo loqui possumus de anima Christi, vt est instrumentum coniunctum deitatis, & sic, vt superius in q. 13 ar. 2 & 3. dixit Auctor, potestatem habuit faciendi oīa miracula ordinabilia in finem incarnationis, hoc est omnes mutationes creaturā præter spectantes ad creationem, & hmōi. Et sic loquitur hic Auctor de alia Christi, ita q̄ intendit q̄ anima Christi, vt organū verbi, poterat & voluntates persecutorum immutare & potestatem eorū impedire, sicut poterat alia miracula in cælo & in terra facere, & similiter poterat conseruare carnē suā ne læderetur a flagellis, clauis & quibuscumq; læsiuis, sicut potuit seruare Petrū inter aquas ambulantē &c. Et huius rō in sedo dubio redditur.

¶Ad obiectionem ergo Scoti primam, dicitur q̄ peccat secundū non causam, vt causam. Concesso siquidem toto argumento, nihil aliud habetur, nisi quòd corpus Christi necessario passum est ab extrinsecis cōferendo actiua ad passiuum, s. corpus & animam, secundum se: cum his enim stat quòd anima illa, vt organum verbi potuisset si voluisset, impedire passionem.

¶Ad secundam dicitur, quòd soluit seipsam: quia ex quo homo plus animam propriam, quàm proprium corpus tenetur diligere, constat quòd non peccat, sed bene facit, qui cum possit, non custodit proprium corpus a læsiuis propter salutem animarum: Christus autem pastor bonus fuit ponens animā, hoc est vitam suam pro ouibus suis.

¶Ad secundum dubium dicitur, quòd quia a catholicis accepitatur, quòd anima Christi fuit organum coniunctum verbi dei, consentaneum rationi est, vt quod singulariter & inessabiliter assumptū est organū, ad omnia effectum sit organum, ad quæ potest instrumētaliter concurrere. Nam sicut caput est Christus etiam angelorum, & in scientia & gratia & virtutibus prælatus est omnibus, ita etiam potentia instrumentali super oīa sit, quæ possunt diuino organo fieri: omnia enim quæ excellentia sunt & non dedecent Christi animā, sed consonant conditioni eius, etc denda sunt inesse illi. Et sic ex vnione animæ Christi ad verbum, manifestatur rōnabiliter potestas hæc (scilicet præseruandi proprium corpus a læsiuis) in anima Christi, vt organum est verbi. Et licet glossari forte possit Aug. ad planum tamen sensum ex cōtextu recurrendum est, & ille tenendus, quicquid glossent alij. Quòd aūt Auctor diuinæ volūtati ibi tribuerit, q̄ hic humanæ, nō est mirū quia ipsemet ibi in ar. 3. regulam generalem tradidit interpretandi dicta de potestate instrumentali animæ Christi. s. q̄ quia instrumentum non propria, sed principalis agentis potestate agit, ideo opera animæ Christi pure organice, attribuuntur deitati. Et propterea, vtrumq; est verum. s. q̄ Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est, quia voluit, volūtate diuina, vt causa principali, & q̄ Christus esuriuit, sitiuit, mortuus est voluntate humana, vt causa potente instrumentaliter impedire, & non impediente. Et primum, vt clarius & principalius ab omnibus affirmatur: secundum a sapientibus intelligitur in euangelio tradito, cū dicitur, Nemo tollit animā meā a me: sed ego pono eam. Hoc verbū nullus martyrū quantūcūq; voluntarius ad mortē, potest vere dicere: sed propriū fuit Christo. ergo nō sola volūtas cōplacentiæ, sed causatiua mortis, in Christo fuit.

Lib. 4. c. 13. de Trin. to mo 3.

¶ In responsione ad secundum aduerte, q̄ duplex est modus dicendi de clamore Christi in cruce. Primus est, quòd Christus permittens corpus pati ac debilitari vsq; ad mortem, secundū violentiam illati suo corpori tormenti, speciali miraculo fortitudinem ad clamandum effecit. Secundus est, q̄ Christus permisit quidem corpus pati, & nihil minuendo de passione miraculose conseruauit fortitudinem naturæ ad clamandum, ita q̄ conseruatio fortitudinis fuit miraculosa, qua conseruatione desinente statim passio effectum mortis habuit: clamans enim expirauit. Primus modus facilior est, sed multiplicat miracula: quoniam, vt patet Matth. 27. bis Christus clamauit, ac per hoc duobus miraculis opus fuit. Secundus autem modus, quem sequitur Auctor in litera, vnico cōtentus est miraculo, scilicet conseruatione fortitudinis vsque ad extremum: ex illa enim pluries clamare potuit. Et altior est, quia vt in litera dicitur, ad hoc Christus conseruauit fortitudinem, vt monstraret, q̄ nemo tollit animam suā a corpore suo: sed ipse ponit eam.

¶In eadem responsione circa celeritatem mortis Christi, quia voluit, considerandum est, quòd celeritas illa fuit & naturalis & voluntaria. Nam ex parte corporis naturale fuit, quòd Christus moreretur, antequàm lationes morerentur: tum quia

omnia longe plura passus fuerat: tū quia delicatissimus erat complexionis: tum quia corpus iesu[m], virgilijs atque laboribus debilitatum habebat: tum potissime, quia passio eius erat pura, scilicet, sine redundantia cōsolationis: latrones .n. consolabantur, alter ipe, al er saltē sua sorte cōtentus. Ex parte vero deitatis, & animæ instrumentaliter, fuit voluntaria: quia quandiu voluit conseruare fortitudinem patientiæ fortis fuit: quàm primum autem noluit conservare, reliquit ipsum corpus sibi: & sic finitum est illatis passionibus directe, a sua vero voluntate indirecte, non prohibendo, cum posset, secuta est mors, non expectata latronum morte.

Inf. q. 48. artic. 2. & 3. cor. Et 4. cōtra c. 55 ad 13. & 16. Et opu. 3. cap. 234. Et Roma. 5. lec. 2. fi. & l. 5. fi.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum secundum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio: Conueniētissimum fuit, vt Christus ex obedientia pateretur. Probat tripliciter. Omnia clara sunt in litera.
¶ Memento colligere ex responsione ad primum & tertiū, quòd Christus sua passione adimpleuit legem totam: charitate quidem & obedientia summa oīa præcepta moralia: sacrificio summo suiipsius, omnia cæremonialia: satisfactione summa tantæ pœnę, omnia iudicialia. Et si his iunxeris, quòd in his tribus claudūtur mādata omnia iuris diuini, iuris naturalis, & iuris positini secundum genus, videbis quòd Christus in sua passione implenit omnem iustitiā omnis generis iuris, & præcepti.

fregerunt crura, vt cito morerentur: ad Iesum autē cum venissent, vt viderunt eum iam mortuum, non fregerunt eius crura. Et Mar. 15. dicitur, quòd Pilatus mirabatur, si iam obijsset. Sicut .n. eius voluntate, natura corporalis conseruata est in suo vigore vsque ad extremū, sic etiam quando voluit, subito cessit nocumento illato.

AD 3^m dicendum, quòd Christus simul & violētiam passus est, vt moreretur, & tamen voluntarie mortuus fuit: quia violentia corpori eius illata est, quæ tamen tantum corpori eius prævaluit, quantum ipse voluit.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus fuerit ex obedientia mortuus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur q̄ Christus non fuerit ex obediētia mortuus. Obedientia enim respicit præceptum: sed non legitur Christo fuisse præceptum, quòd ipse pateretur. non ergo ex obedientia passus fuit.

¶ 2 Præt. Illud dicitur aliquis ex obedientia facere, quod facit ex necessitate præcepti: Christus autem, non ex necessitate, sed voluntarie passus fuit. non ergo passus est ex obedientia.

¶ 3 Præt. Charitas est excellentior virtus, quàm obedientia: sed Christus legitur ex charitate passus, secundū illud Ephes. 5. Ambulate in dilectione, sicut & Christ^s dilexit nos, & tradidit semetipsum ꝓ nobis. ergo passio Christi magis debet attribui charitati, q̄ obediētię.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 2. Factus est obediens patri vsque ad mortem.

RESPON. Dicendum, quòd conueuientissimum fuit, ꝙ Christus ex obedientia pateretur. Primo quidem, quia hoc conueniebat iustificationi humanæ, vt sicut per vnius hominis inobediētiam peccatores constituti sunt multi, ita per vnius hominis obedientiā, iusti constituantur multi, vt dicitur Rom. 5. Secundo, hoc conueniens fuit reconciliationi dei ad homines. vnde dicitur Ro. 5. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius, inquantum scilicet ipsa mors Christi fuit quoddam sacrificium acceptissimum deo, secundū illud Eph. 5. Tradidit seipsum pro nobis, oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Obedientia vero omnibus sacrificijs antefertur, secundum illud 1. Reg. 15. Melior est obedientia quàm victimæ: & ideo conueniens fuit, vt sacrificium passionis, & mortis Christi ex obedientia procederet. Tertio, hoc conueniens fuit eius victoriæ, qua de morte & actore mortis triumphauit: non enim miles vincere potest, nisi duci obediat, & ita homo Christus victoriam obtinuit* per hoc, quòd deo fuit obediens, secundum illud Prouer. 21. Vir obediens loquitur victorias. *Alias, pro eo.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus mandatum accepit a patre, vt patereturt: dicitur enim Ioan. 10. Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterū sumendi eam, & hoc mandatum accepi a patre meo, scilicet ponendi animam, & sumendi eam. Ex quo, vt Chrysosto.* dicit, non est intelligendū, quòd prius expectauerit audire, & opus ei fuerit discere: sed voluntarium monstrauit processum, & contrarietatis ad patrem suspitionem destruxit: quia tamen in morte Christi lex vetus consumata est, secundum illud quod ipse moriens dixit Ioan. 19. Consumatum est, potest intelligi quòd patiendo, omnia veteris legis præcepta impleuit. Moralia quidem, quæ in præceptis charitatis fundantur, impleuit inquantum passus est, & ex dilectione patris, secūdum illud Ioan. 14. Vt cognoscat mundus quia diligo patrem, & sicut mandatum dedit mihi pater sic facio, surgite eamus hinc, s. ad locum passionis, & etiam ex dilectione proximi, secundum illud Galat. 2. Dilexit me, & tradidit semetipsum pro me. Cæremonialia vero præcepta legis, quę ad sacrificia & oblationes præcipue ordinantur, impleuit Christus sua passione, inquantum omnia antiqua sacrificia, figuræ fuerunt illius veri sacrificij, quod Christus obtulit, moriendo pro nobis. Vnde dicitur Coloss. 2. Nemo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte diei festi, aut neomeniæ, quæ sunt vmbra futurorum, corpus autem Christi, eo scilicet, quòd Christus comparatur ad illa, sicut corpus ad vmbrā. Præcepta vero iudicialia legis, quæ præcipue ordinantur ad satisfaciendum iniuriam passis, impleuit Christus sua passione: quoniam, vt in Psal. 68. dicitur, quæ non rapuit exoluit, permittens se ligno affigi pro pomo, quod de ligno homo rapuerat contra dei mandatum. *Homil. 5. in Ioan. in prin. ioq.*

AD 2^m dicendum, quòd obedientia etsi importat necessitatem respectu eius, quod præcipitur, tamen importat voluntatem respectu impletionis præcepti, & talis fuit obedientia Christi. Nam ipsa passio & mors secundum se considerata, naturali voluntati repugnabat: volebat tamen Christus dei voluntatem circa hoc implere, secundum illud Psal. 39. Vt facerem voluntatem tuam deus meus volui. Vnde dicebat Matth. 26. Si non potest transire a me calix iste, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.

AD 3^m dicendum, quòd eadem ratione Christus passus est ex charitate & obedientia: quia & præcepta charitatis ex obedientia impleuit, & obediēs fuit ex dilectione ad patrem præcipientem.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus pater tradiderit Christum passioni.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum tertium.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vna cōclusio: Deus pater tradidit tripliciter Christum passioni. Probat: Christ^s passus est ex obediētia patris, ergo. *3. di. 20. q. 1. q. 1. quod. 1. 3. 5. & Mat. 26.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd deus pater non tradiderit Christum passioni. Iniquum enim & crudele videtur esse, ꝙ innocēs passioni & morti tradatur: sed sicut dicitur Deut. 32. Et declarat^r conclusio quo ad omnia membra, scilicet ordinationem, inspirationem, non protectionem: hæc .n. tria insequuntur ex obedientia ordinate: nam obedientia huiusmodi infert ī præceptore institutionem, in obediente inspirationem, in executore permissionem.

¶ In responsione ad primū, nota quòd illa propositio, innocentem hominem passiōi & morti tradere inuitum, est impium & crudele, intelligitur absolute & non in ordine ad deum, cuius sūt vita & mors, qui potest absque impietate & crudelitate innocentem, inuitum tradere passioni & morti, sicut potest pro libito talem animalem. Vtitur autem Auctor propositione illa tractando de deo, vt ostendat quòd traditio Christi in mortem ab ipso deo, non est secundum se absolute iniusta: quia non inuitus, sed voluntarius traditus est in mortem, sponte obediēs deo ad hoc. Decuitque deum non omnipotentia sua vti in traditione huiusmodi, qui definierat vincere diabolum non potentia, sed iustitia, & propterea vsus ē suaui dispositione, tradendo Christum voluntarium ad huiusmodi obediētiā. *Aspect.*

deus fidelis, & absque vlla iniquitate. ergo Christum innocentem non tradidit passioni & morti.

¶ 2 Præt. Non videtur quòd aliquis a seipso, & ab alio morti tradatur: sed Christus tradidit semetipsum pro nobis, secundum quòd dicitur Isa. 53. Tradidit in mortē animam suam. non ergo videtur, quòd deus pater eum tradiderit.

¶ 4 Præt. Iudas vituperatur, ex eo quòd tradidit Christum iudæis, secundum illud Ioan. 6. Vnus ex vobis diabolus est: quod dicebat propter Iudam, qui eum erat traditurus. Similiter etiam vituperantur iudæi, qui eum tradiderunt Pilato, secundum quòd ipse dicit Ioan. 18. Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi. Pilatus etiam tradidit ipsum, vt crucifigeretur, vt habetur Ioan. 19. non est autem participatio iustitię cum iniquitate, vt dicitur 2. ad Corin. 6. ergo videtur, quòd deus pater non tradiderit Christum passioni.

SED CONTRA est, quòd dicitur Rom. 8. Proprio filio suo non pepercit deus, sed pro nobis omnibus tradidit illum.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) Christus passus est voluntarie ex obediētia Patris. vnde secūdum tria, deus pater tradidit Christum passioni. Vno quidem modo, secundum quòd sua æterna voluntate pordinauit passionem Christi ad humani generis liberationem, secundū illud, quod dicitur Isaiæ 53. Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. & iterum, Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Secundo, inquantum inspirauit ei voluntatem patiēdi pro nobis, infundendo ei charitatem. vnde ibidem sequitur, Oblatus est, quia voluit. Tertio, non protegendo eum a passione, sed exponendo persequentibus. vnde & legitur Mat. 27. quòd pendens in cruce Christus dicebat, Deus meus, deus meus, vt quid dereliquisti me? quia scilicet potestatem persequentium eum exposuit, vt Aug.* dicit, de gratia noui testamenti. *3. q. 46. ar. 2. c. & 3. q. 90. ar. 2.*

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd innocentem hominem passioni & morti tradere contra eius voluntarem, est impium & crudele: sic autem deus pater Christum non tradidit, sed inspirando ei voluntatem patiendi pro nobis. In quo ostenditur & dei seuerit as, qui peccatum sine pœna dimittere noluit (quod signat Apostolus dicens, Proprio filio suo non pepercit) & bonitas eius in eo, ꝙ cum homo sufficienter satisfacere non posset pro aliquā pœnam quam pateretur, ei satisfactorem dedit, quod signauit Apostolus dicēs, Pro nobis omnibus tradidit illum. & Ro. 3. dicit, Quem scilicet Christum, proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.

AD 2^m dicendum, quòd Christus secundum ꝙ deus, tradidit semetipsum in mortem eadem voluntate & actione, qua & Pater tradidit eum: sed inquantum homo, tradidit seipsum voluntate a Patre inspirata. vnde non est contrarietas in hoc, quòd Pater tradidit Christum, & ipse tradidit semetipsum.

AD 3^m dicendum, quòd eadem actio diuersimode indicatur in bono vel in malo, secundum quòd ex diuersa radice procedit. Pater enim tradidit Christū, & ipse semetipsum, ex charitate, & ideo laudantur, Iudas autem tradidit ipsum ex cupiditate, Iudæi autem ex inuidia, Pilatus ex timore mundano, quo timuit Cæsarem, & ideo ipsi vituperantur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum fuerit conueniens, Christum pati a Gentilibus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulū quartum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vnica conclusio: Cōueniēs fuit, vt Chri passio a Iudæis inciperet, & mediantibus ipsis per gentiles finiretur. Probatur: Conueniēter effectus passionis præfiguratus est in modo ipsius passionis: sed fructus inchoauit ī Iudæis, & per ipsos peruenit ad Gentiles, ergo conueniens modus fuit, vt Christi passio a Iudæis inciperet, & per ipsos a gentilibus finiret.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens, Christum pati a Gentilibus: quia enim per mortem Christi homines erant a peccato liberandi, conueniens videbatur, vt paucissimi in morte eius peccarent. Peccauerunt autem in morte eius Iudæi, ex quorum persona dicitur Mar. 21. Hic est hęres, venite occidamus eum, ergo vide tur cōueniens fuisse, quòd in peccato occisionis Christi gentiles, non implicarentur.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed figuralia sacrificia veteris legis non gentiles, sed Iudæi offerebant. ergo neque passio Christi, quæ fuit verum sacrificium, impleri debuit per manus gentilium.

¶ 3 Præt. Sicut dicitur Ioan. 5. Iudęi quærebant Christum interficere, non solum quia soluebat sabbathum, sed quia patrem suum dicebat deum, æqualē se deo faciens: sed hoc videbatur esse solum contra legem iudæorum, vnde & ipsi dicunt Ioan. 19. Secundum legem debet mori, quia filium dei se fecit. videtur ergo conueniens fuisse, quòd Christus non a gentilibus, sed a iudæis pateretur, & falsum esse quod dixerunt, nobis non licet interficere quemquam, cum multa peccata secundum legem morte puniantur, vt patet Leui. 20.

SED CONTRA est, quòd ipse dominus dicit Mat. 20. Tradent eum gentibus, ad illudendum, & flagellandum & crucifigendum.

RESPON. Dicendum, quòd in ipso modo passionis Christi præfiguratus est effectus ipsius. Primo enim passio Christi effectum salutis habuit in Iudæis, quorum plurimi in morte Christi baptizati sunt, vt patet Actuum 2. & 3. Secundo vero iudæis prædicantibus, effectus passionis Christi transiuit ad gentes. et ideo conueniens fuit vt Christus a Iudæis pati inciperet, & postea iudæis tradentibus, per manus gentilium, eius passio finiretur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus ad ostendendam abundantiam charitatis suæ, ex qua patiebatur, in cruce positus veniam persecutoribus postulauit. et ideo vt huius petitionis fructus ad iudæos & gentiles perueniret, voluit Christus ab vtrisque pati.

AD

Universidad de … Biblioteca

Ad 2m dicendum, quòd passio Christi fuit sacrificij oblatio, inquantum Christus propria voluntate mortem sustinuit ex charitate. Inquantum autem a persecutoribus est passus, non fuit sacrificium, sed peccatum grauissimum.

Trac. 114. I Ioã. circa med. to. 9. Ad 3m dicendum, quòd sicut Aug. dicit, Iudæi dicentes, nobis non licet interficere quemquam, intellexerunt, non sibi licere interficere quemquam, propter festi diei sanctitatem, quam celebrare iam cœperant. * hom. 81. in Ioã. post med. illius tom. 3. Vel hoc dicebant (vt Chrysost.* dicit) quia volebant eum occidi, non tanquam transgressorem legis, sed tanquam publicum hostem, quia regem se fecerat: de quo non erat eorum iudicare. vel quia nõ licebat eis crucifigere (quod cupiebant) sed lapidare, quod in Stephano fecerunt. Vel melius dicendum est, quòd per Romanos, quibus erant subiecti, erat eis potestas occidendi interdicta.

Articvlvs V.

Vtrum Christi persecutores eum cognouerint.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quòd persecutores Christi eum cognouerint. Dicitur enim Matth. 21. quòd agricolæ videntes filium, dixerunt intra se, Hic est hæres, venite occidamus eum. vbi dicit Hieron.* Manifeste dominus probat ex verbis Iudæorum, principes non per ignorantiam, sed per inuidiam, dei filium crucifixisse: intellexerunt enim eũ esse illum, cui pater per Prophetã dicit, Postula a me, & dabo tibi gẽtes hæreditatem tuam. ergo videtur ꝙ cognouerint eum esse Christum, vel filium dei.

Opusc. 60. c. 18. in fin. Et 1. ad cor. 2. lc. 2.

* Id innuit c. 21. Mat. i fi. illi* to. 9. & etiam in glos. ordi.

¶ 2 Præt. Ioan. 15. Dominus dicit, Nunc autem & viderũt, & oderũt & me & patrem meum: quod autem videtur, manifeste cognoscitur. ergo iudæi cognoscentes Christum, ex causa odij, ei passionem intulerunt.

¶ 3 Præt. In quodam sermone Ephesini cõcilij dicitur, Sicut qui chartam imperialem discerpserit, tamquàm imperatoris disrumpens verbum, ad mortem addiicitur, sic crucifigens iudęus quem viderat, pœnas dabit, tamquam in ipsum deum verbum præsumptiones iniiciens. Hoc autem non esset, si eum esse dei filium, non cognouissent: quia ignorantia eos excusasset. ergo videtur, quòd iudæi crucifigentes Christum cognouerint esse filium dei.

Sed contra est, quòd dicitur 1. ad Cor: 2. Si cognouissent, numquam dominum gloriæ crucifixissent. & Act. 3. dicit Petr*, iudæis loquẽs, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri. & dominus in cruce pendẽs [F] dicit, Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt.

Respon. Dicendum, quòd apud iudæos quidam erant maiores, & quidam minores. Maiores quidem, qui eorum principes dicebantur,* (vt dicitur in lib. Quæstionum vete. & nou. Test.) sicut et dęmones, cognouerunt eum esse Christum promissum in lege: omnia enim signa videbant in eo, quæ dixerant futura prophetæ. [G] Mysterium autem diuinitatis eius ignorabant: et ideo Apostolus dicit, quòd Si cognouissent, nũquam dominum gloriæ crucifixissent: sciẽdum tamen, quòd eorum ignorantia non eos excusabat a crimine: quia erat quodammodo ignorãtia affectata: videbant enim euidentia signa diuinitatis ipsius: sed ex odio & inuidia Christi, ea peruertebant, & verbis eius, quibus se dei filium fatebatur, credere noluerũt. Vñ ipse de eis dicit Ioã. 15. [H] Si non venissem, & locutus eis nõ fuissem, peccatum non haberent, nũc autem excusationem non habẽt de peccato suo. Et postea subdit, Si opera nõ fecissem i eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et sic ex persona eorum accipi potest, quod dicitur Iob. 21. dixerunt deo, Recede a nobis, sciẽtiam viarum tuarum nolumus. minores vero, idest populares, qui mysteria scripturæ non nouerant, non plene cognouerunt ipsum es- [I] se nec Christum, nec filium dei: licet enim aliqui eorum in eum crediderint, multitudo tamen non credidit. Et si aliquando dubitauerũt, an ipse esset Christus, propter signorum multitudinem & efficaciam doctrinæ (vt habetur Ioã. 7.) tamen postea decepti fuerũt a suis principibus, vt eum non crederẽt, neque filium dei neque Christũ. vnde & Petrus eis dixit, Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri: quia scilicet per [K] principes seducti erant.

Ad primum ergo dicendum, quòd illa verba dicuntur ex persona colonorũ vineæ, per quos significantur rectores illius populi, qui eum cognouerunt esse hæredem, inquantum cognouerunt eũ esse Christum promissum in lege: sed contra hanc responsionem esse videtur, quòd illa verba psalmi, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, eidem dicuntur, cui dicitur, Filius meus es tu, ego hodie genui te. si ergo cognouerunt eum esse illum, cui dictum est, Postula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, sequitur quòd cognouerint eũ esse filium dei. Chrysost* etiam ibidem dicit, quòd cognouerunt eum esse filium dei. Beda etiam dicit super illud † Luc. 23. Quia nesciunt quid faciunt, Notandum, inquit, quòd non pro eis orat, qui quem filium dei intellexerunt, crucifigere, quã confiteri maluerunt. sed ad hoc potest responderi, quòd cognouerunt eum esse filium dei, non per naturam, sed per excellentiam gratiæ singularis. Possumus tamen dicere, quòd etiam verum dei filiũ cognouisse dicuntur: quia euidentia signa huius rei habebant, quibus tamen assentire, propter odiũ & inuidiam noluerunt, vt eum cognoscerent esse filium dei.

*hom. 40. in Mat. in imperf. … to. 2. … ord. … circa … 10. 4.

Ad 2m dicendum, quòd ante illa verba præmittitur, Si opera nõ fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent. & postea subditur, Nunc autẽ viderunt & oderunt & me & Patrem meũ. Per quod ostenditur, quòd videntes opera Christi mirifica, ex odio processit quòd eum filium dei nõ cognouerunt.

Ad 3m dicendum, quòd ignorantia affectata non excusat a culpa, sed magis videtur culpam aggrauare: ostendit enim hominem sic vehementer esse affectũ ad peccandum, quòd vult ignorantiam incurrere, ne peccatum vitet. et ideo iudæi peccauerunt, non solum hominis Christi, sed etiam tãquam dei crucifixores.

[B] Articvlvs VI.

Vtrum peccatum Christum crucifigentium fuerit grauissimum.

Ad sextum sic proceditur. Videtur quòd peccatum crucifigentium Christum, non fuerit grauissimum. non enim est grauissimum peccatum, quod excusationem habet: sed ipse dominus excusauit peccatum crucifigentiũ eum, dicens, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. non ergo peccatũ eorum fuit grauissimũ.

¶ 2 Præt. Dominus dixit Pilato [C] Ioan. 19. Qui tradidit me tibi, maius peccatum habet. Ipse autem Pilatus fecit Christum crucifigi per suos ministros. ergo videtur fuisse maius peccatum Iudæ proditoris, peccato crucifigentium Christum.

¶ 3 Præt. Secundum Philoso-

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ septimæ Articulum quintum.*

Titulus clarus vt sonat, de hominibus tamen: quia de dæmonibus iam dictum est.

¶ In corpore vna ẽ distinctio bimẽbris, cum conclusionib* appositis iuxta mẽbra. Distinctio est, quòd apud iudæos quidam erant maiores, quidam minores. De maioribus tres cõclusiones ponuntur. Prima est, ꝙ cognouerunt ipsum esse Messiam. secunda, ꝙ non cognouerunt ipsum esse deum. tertia, ꝙ ignorantia ista non excusauit peccatũ eorum. Prima conclusio probatur auctoritate, & ratiõe; quia videbant omnia signa dicta de Messia. secunda ꝓbat auctoritate eadem, adiuncto verbo Apostoli, Si cognouissent. Et hæ conclusiones cum suis probationibus ab Auctore recitatiue afferuntur, vt patet in litera. Tertia autem cõclusio ipsius Auctoris est, & probatur: quia eorum ignorãtia erat affectata: quia videbant testimonia deitatis Christi sufficiẽtia, sed ipsi ex prauo affectu peruertebant illa, & doctrinam abiiciebãt, nolentes credere. Probatur Ioã. 15. &c.

¶ Aduerte hic, ꝙ licet testimonia deitatis Christi essent secundum se sufficiẽtia ad causandam fidem voluntariã vel coactam hominib*, qui præsentes fuerunt testimonijs illis, scilicet miraculorum sic factorũ ad cõfirmationem doctrinæ, qua dicebat se deum, tamẽ gratia vnionis personalis non erat vsquequaque clara, tam hominibus quã dęmonibus, antequã mysterium hoc fuisset apertum. nã etsi sciebatur, ꝙ Messias erat deus & filius dei: non tamen intelligebat in quo sensu verificaretur, quòd esset deus aut dei filius, an p vnionis personalis gratiam, an per aliquã excellentiam singularissimam: quæ dubitatio sublata videtur post Christi passionem, quo ad dæmones, & resurrectionem, quo ad homines, quando apparuit discipulis sensum, vt intelligerẽt scripturas, & amplius per Spiritus sancti aduentum, qui promissus fuit doctor omnis veritatis, Ioan. 14.

*Aug. in … cipit, circa med.

Principes autem iudæorum ignorantiam suam, non ex ambiguitate modi possibilis ad verificandam Christi deitatem, sed ex prauitate affectus insurrexerunt in Iesum, quocunque modo fuerit deus: & ideo reos seipsos constituerunt omnis excellentiæ, quæ in illo homine erat, ac per hoc deitatis. Ex eo enim, quòd non curarunt attendere testimonijs operũ & verborum Christi, sed persequi illũ elegerunt, ignorantiam pro excusatione allegare non potuerunt, & hoc est ꝙ dominus dicit Ioan. 15. Si nõ venissem, &c. vt in litera affertur.

¶ Sed occurrit simile dubium de prima conclusione, s. ꝙ maiores cognouerunt Iesum esse Christum. Nam signa & testimonia apparentia, ꝙ Iesus esset Christus, licet in se fuerint sufficientia ad hoc testificandum, & videntes illa ad cõfirmationem professionis Christi, debebant credere illum esse Christum: quia tamen de Christo multa excellentia & maxima prædicta erant, quæ in Iesu non apparebant, quia in secundo aduentu implenda sunt, & maiores ignorabant istos duos aduentus, & putabant Christũ in primo aduentu regnaturum, & redempturum temporaliter Israel, ideo videntur etiã ignorasse ipsũ esse Christum, ignorantia tamen affectata. Et cõfirmatur hęc ignorãtia: quia etiam discipuli domini ab ipso eruditi, credentes ipsum esse Christum, putabãt quòd in primo aduentu esset tẽporaliter redempturus Israel: dicunt enim, Nos autem sperabam*, ꝙ ipse esset redempturus Israel: Paulus quoque Apostolus dicit se ignoranter peccasse, paternarum traditionũ æmulatione, significans, quòd maiores, qui eum docuerãt, ignorabant Iesum esse Christum: vnde statim ingressus in synagogas, prædicabat affirmans, quoniam hic est Christus. Ipse quoque dominus ante principes iudæorum cõstitutus, cum adiuratus confessus esset se esse Christum, subdidit de secundo aduentu glorioso, vt excluderet ab eis excusationẽ suę ignorantiæ: debebant enim inquirere, quo modo hic secũdus aduentus futurus esset, & sic de regno Chri fuissent edocti, &c. sed ipsi nolentes intelligere, dixerunt, Blasphemauit, reus est mortis, &c. Vbi apparet eorum affectata cæcitas. si enim blasphemia est hominẽ esse Christum filium dei, cur ergo expectando talem futurum Messiam, a Iesu inquiritis, an ipse sit? numquid Christus blasphemus esse debet? Si autem non est blasphemia Christo, sed huic pauperi Iesu, quem audistis post tot miracula suscitasse Lazarum, audire quòd hic pauper veniet gloriosus cum potestate, &c. discite quòd paupertas & abiectio nõ facit illum blasphemum, sed testem veritatis: sed deprauatus affectus declinauit ad execrandum hominem.

¶ Ad hoc potest dici, quòd inter maiores erat latitudo & quod illi maiores, qui perspicacius scripturas nouerant, & miracula doctrinamq; Christi viderant, nouerant illum esse Christum: quia vt dicitur Matth. 21. dixerunt, hic est hæres. Alij autem maiores, qui non sciebant, tot ignorare potuerunt. Nulli tamen excusati ob ignorantiam fuerunt: quia in promptu habebant, vnde poterant cognoscere testimonia Christi & certificari de dubijs, quo ad excellentiam ab ipso quem vita, doctrina scripturæ, miraculaq; tot commendabant. Si quis autem putat omnes maiores cognouisse ipsum esse Christum, dicere potest quòd cognouerunt ipsum esse Christum, quamuis non cognouerint, qualiter Christi officium consumaturus esset.

¶ Mihi videtur, saluo meliori iudicio, distinguendum inter illud quod iudæorum principes potuerunt, ac debuerunt cognoscere, & id, quod de facto cognouerunt. & dicẽdum, quòd potuerunt ac debuerunt cognoscere Iesum esse Christum, & quòd de facto non cognouerunt Iesum esse Christum. Et primum satis patere potest, ex testimonijs miraculorum & doctrinæ: hæc enim duo dominus ipse allegat Ioã. 15. Si non venissem & locutus eis non fuissem, quo ad doctrinam testificantem de se, & si opera non fecissem, quæ nemo alius fecit, &c. quo ad [A] miracula. Secundum autem suadetur ex eo, quòd omnia dicta de Christo non cognouerunt impleri in ipso: prophetatum enĩ erat de ipso, quòd erat futurus rex Israel, & redempturus ex captiuitate Israel & cæ. vnde Magi dixerunt, Vbi est qui natus est rex iudæorum? Et hoc licet modo cognoscatur, quòd de Christo in secundo aduentu intelligitur tẽporaliter, in primo autem spiritualiter tantum, ante Christi tamen resurrectionem non erat hæc distinctio cognita, vt patet ex eo quòd nec ipsi Apostoli a domino edocti, cognoscebant hoc: dicitur enim Luc. 18. quòd cum dominus prædixisset mortem & resurrectionem suã, ipsi nihil horum intellexerunt. Et Ioannes euangelista de seipso etiam testatur, quòd in die resurrectionis credidit, & ꝙ nondũ sciebat scripturã d resurrectiõe Chri. Discipuli quoq; eũtes in Emaus, dixerunt, Nos sperabam* (procul dubio Iesu viuẽte) ꝙ ipse esse redẽpturus Israel, quod spectat ad regnum eius, & ad hoc spectant alia dubitanda inducta. Quia ergo distinctio ista duorum aduentuũ Christi erat ignota, principes iudæorũ malitia affectus proprij in Christum velati, reliqua ex scriptura & signis & doctrina testimonia, tanquam insufficientia abiecerunt: cum tamen essent sufficientissima, & secundum aduentum explicantia & promittentia: qn potius, quia Christus rex erat futurus, tamquam vsurpatione [D] tituli regij ex hoc ipso, quòd Christum se dicebat Iesus, accusarunt eum coram Pilato, & ex hoc tãdem obtinuerunt sententiam mortis illius. Et licet non cognouerint Iesum esse Christum, ignorantia affectata illos velante, dicuntur tamen cognouisse, quia in promptu erat, vnde cognoscerẽt tam ex debito & ex facultate eorum, quàm ex præsentia cognoscibilis toties oblata simul cum doctore tam claro.

Sup. art. 4. ad 2. fin. Et opusc. 60. c. 18. fi.

¶ De minoribus vero iudæorum tria dicuntur, primum est, ꝙ non cognouerunt Iesum esse Christum nec filium dei. secundum est, ꝙ multitudo non credidit in eum, quamuis aliqui in illum crediderint. tertium est, quòd multitudo seducta fuit a principibus. Ratio primi ponitur: quia non sciebant mysteria scripturarum: secundum patet ex euangelio: tertium colligitur ex euangelio Ioan. 7. & Act. 3. Vbi ly per ignorantiam, non subauditur replicari ad principes: quia ly sicut, nõ denotat ibi [E] similitudinẽ in causa facti, s. ignorantia, sed in facto tãtũ: ita ꝙ non est sensus, Scio quòd per ignorantiã fecistis, sicut & principes vestri per ignorantiam fecerunt: tunc. n. esset assimilatio in facto & causa facti. Sed est sensus, Scio quòd per ignorantiã imitati estis principum vestrorum factum: sic enim est similitudo imitatiua facti tantum.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum sextum.*

Titulus vt sonat.

¶ In corpore tres conclusiones, iuxta tria genera hominũ crucifigentium Christum, s. principes iudæorum, populum iudæorum, & gentiles. Prima conclusio, Peccatum principũ fuit grauissimum ex genere peccati, & ex malitia voluntatis. Secũda: Peccatum aliorum iudæorum fuit grauissimum ex genere peccati,

peccati, minus tamen, ex circumstantia ignorantiæ. Tertia est, peccatum gentilium fuit grauissimum ex genere peccati, multo adhuc magis excusabile ex ignorantia legis & scripturarum. Vbi videre potes ideo peccatum crucifixionis Christi esse grauissimū ex suo genere, quia ex suo genere fuit occisio non solum hominis tam excellentis innocentiæ, &c. sed etiam dei: genus.n. peccati ex obiecto seu materia, circa quam est, sumitur: illa autē occisio cōsistat, quòd secūdum rem ad verbum incarnatum terminata est: persona.n. illa crucifixa & mortua est. Maior autē, & minor grauitas huius grauissimi secundum se peccati, attenditur ex parte ipsorum peccantiū, ignoranter vel sciēter, ex maiori vel minori malitia peccantium.

¶ In responsione ad secundum, quia indecisum ibi relinquitur, an peccatum Iudę fuerit grauius peccato principum iudæorum, quæritur quod eorū fuerit grauius. Et dicēdum est, quòd peccatū Iudæ fuit grauius: quia ipse in maiori erat gradu constitutus, vtpote Apostolus, & nō solum viderat miracula Christi, sed fecerat miracula in nomine Christi, acceptа ab ipso potestate, sicut ceteri Apostoli, & confessus est Iesum Christum Matth. 16. appositō responsionē Petri pro omnibus discipulis, Tu es Christus, &c. Et breuiter supra malitiam cōmunem sibi & principibus, habuit excellentem ingratitudinem, & supra genus peccati addidit turpitudinem proditionis. Ob quam in Psalmo grauius peccatum monstratur, cum dicitur: Quoniam si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem vtique, &c. si is qui oderat me, in me magna locutus fuisset: abiconsidissem me forsitan ab eo: tu vero homo vnanimis, dux meus (quantum ad loculos) & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum primum.*

TItulus clarus est recolentibꝰ, in quo consistit meriti ratio, scilicet ꝙ vendicet sibi ex debito præmium. Et propterea passionē Christi operari nostram salutem per modum meriti, est operari sic, vt secundum iustitiam debeatur sibi nostra salus.

¶ In corpore articuli vnica est conclusio affirmatiue respondens quæsito: Christus per suam passionem, non solum sibi meruit, sed omnibus suis membris salutem. probatur: Christo data est gratia non solum, vt singulari personæ, sed etiam vt capiti ecclesiæ. ergo opera Christi ita se habēt ad se, quàm ad sua membra, sicut opera alterius ꝑsonæ gratia constituti ad ipsum. ergo Christus per suam passionē non solum meruit sibi, sed omnibus membris suis salutem. Antecedens patet ex supradictis, Prima consequentia, vt euidens per se relinquitur nota ex terminis. Et vere sic est, penetrantibus corpus mysti cum Christi esse, licet vnum eundēq; hominem: secunda autem consequentia probatur ex eo, quòd quilibet constitutus in gratia, patiens propter iustitiam meretur sibi salutem: quod probatur Matth. 5. Beati qui pſecutionē.

¶ In responsione ad primum vide, quòd licet facile potuisset dici, quòd non est superfluum pluries mereri idem, quoniam

phum* in 5. Ethi. Nullus patitur iniustum volens, & sicut ipse ibidē dicit, nullo patiente in iustum, nullus facit iniustum. ergo volenti nullus facit iniustum: sed Christus voluntarie est passus, vt supra habitum est.* non ergo iniustum fecerunt crucifixores Christi: & ita eorum peccatum non fuit grauissimum.

SED CONTRA est, quòd super illud Matth. 23. Et vos implete mensuram patrum vestrorum, dicit Chrysost.* Quantum ad veritatem excesserunt mensuram patrum suorum: illi enim occiderunt hoīes, isti deum crucifixerūt.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est,* principes iudæorum cognouerunt Christum, & si aliqua ignorantia fuit in eis, fuit ignorantia affectata, quæ eos non poterat excusare. Et ideo peccatū eorum fuit grauissimum, tum ex genere peccati, tum ex malitia voluntatis. Minores autem iudæi, grauissime peccauerūt, quantum ad genus peccati: in aliquo tamen diminuebatur eorum peccatum, propter eorum ignorantiam. vnde super illud Luc. 23. Nesciunt quid faciunt, dicit Beda,* Pro illis rogat, qui nescierunt quid facerēt, zelum dei habentes, sed non secūdum scientiam. Multo autem magis fuit excusabile peccatum gentilium, per quorum manus crucifixus est, q legis sciam nō habebāt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd excusatio illa domini non refertur ad principes iudæorum, sed ad minores de populo, sicut dictum est.*

AD 2um dicendum, quòd Iudas tradidit ipsum, non Pilato, sed principibus sacerdotum, qui tradiderunt eum Pilato, secundum illud Ioan. 18. Gens tua & pontifices tui tradiderunt te mihi: horum tamen omniū peccatum fuit maius, quàm Pilati, qui timore Cæsaris Christum occidit, et etiam q̄ peccatum militum, qui mandato præfidis, Christum crucifixerunt, non ex cupiditate, sicut Iudas, nec ex inuidia & odio, sicut principes sacerdotum.

AD 3um dicendum, quòd Christus voluit quidem suam passionem, sicut &. deus eam voluit: ini quam tamen actionem iudæorum non voluit, & ideo occisores Christi ab iniustitia non excusantur. Et tamen ille, qui occidit hominem, iniuriam facit, non solum homini occiso: sed etiam deo & reipublicæ: sicut etiam & ille qui occidit seipsum, vt Philosophus dicit in 5. Ethic.* vnde & Dauid damnauit illum ad mortem, qui non timuerat mittere manum, vt occideret Christum domini, quamuis eo petente, vt legitur 2. Reg. 1.

QVAESTIO XLVIII.

De Modo passionis Christi quantum ad effectum, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectu passionis Christi. Et primo de modo efficiendi: secundo de ipso effectu.

Circa primum quærūntur sex.

¶ Primo, Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

¶ Secundo, Vtrum per modum satisfactionis.

¶ Tertio, Vtrum per modum sacrificij.

¶ Quarto, Vtrum per modum redemptionis.

¶ Quinto, Vtrum esse redemptorem, sit proprium Christi.

¶ Sexto, Vtrum causauerit effectum nostræ salutis per modum efficientiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum meriti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi nō causauerit nostram salutem per modum meriti. Passionum.n. principia non sunt in nobis. Nullus autem meretur vel laudatur, nisi per id, cuius principium est in ipso. ergo passio Christi nihil est operata per modum meriti.

¶ 2 Præt. Christus ab initio suæ conceptionis, meruit & sibi & nobis: vt supra dictum est:* sed super fluum est aliquem iterum mereri id, quod ante meruerat. ergo Christus per suam passionem non meruit nostram salutem.

¶ 3 Præt. Radix merendi est charitas: sed charitas Christi non fuit magis augmentata in passione, quàm ante. ergo non magis meruit salutem nostram patiendo, quàm ante fecerat.

niam est ex pluribus meritis facere sibi idem præmium debitum, & constat quotidie hoc contingere, dum quilibet in gratia constitutus, quolibet actu meritorio meretur vitam æternam. Vt doceret tamen Auctor necessitatē meriti per passionem Christi vltra meritū per alios Christi act^s^, dixit quòd passio Christi addit supra priora merita: quia per ipsam meruit Christus tollere impedimēta nostræ salutis: meruit enim tollere & culpā omnem, & pœnam tā naturæ nostræ q̄ singulorum membrorum suorum.

¶ In responsione ad vltimum, aduertē ꝙ vltra virtutes numeratas in artic. 4. quæst. 46. quas intrulit passio Christi ex ipso genere operis, est vnus effectus inferius explicatus ab Auctore, scilicet ꝙ quia patiens subtrahit a se quod suum est propter amorem illius, pro quo patitur, per hoc efficit, vt sibi ex ipso operis genere debeatur illorum salus, pro quibus se sua salute priuauit.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum secundum.*

TItulus clarus ex ipsa satisfactionis ratione: facere siquidem satis est facere æquale seu sufficiens debito. Præsupponit namque satisfactio debitū, pro quo satisfacien dum est, & debito præsuppposito tunc satisfit: quando aliquid exhibetur æquale debito vel excedens illud. In proposito quia de debito humani generis constat (quoniā & offendit deum, & obnoxium erat æternæ) quæritur, an passio Christi sufficienter nos pmodum satisfactionis, hoc est per modum recompensantis æquale ad minus debito humani generis.

SED CONTRA est, quòd super illud Philip. 2. Propter quod & deus exaltauit illum, &c. dicit Aug.* Humilitas passionis, claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium: sed ipse clarificatus est, non solum in seipso, sed & in suis fidelib^s^, vt ipse dicit Io. 17. ergo videtur, ꝙ ipse meruerit salutem suorum fidelium.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christo data est gratia, non solum sicut singulari personæ, sed inquantum est caput ecclesiæ, vt scilicet ab ipso redundaret ad membra: & ideo opera Christi hoc modo se habent tam ad se, quàm ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum. Manifestum est autem, quòd quicumque in gratia constitutus, propter iustitiam patitur, ex hoc ipso meretur sibi salutem, secundum illud Mat. 5. Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam. vnde Christus per suam passionem non solum sibi, sed etiam omnibus mēbris suis meruit salutem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio, inquantum huiusmodi nō est meritoria: quia habet principium ab exteriori: sed secundum ꝙ eam aliquis volitarie sustinet, sic habet principiū ab interiori, & hoc mō est meritoria.

AD 2um dicendum, quòd Christus a principio suæ conceptionis meruit nobis salutem æternā: sed ex parte nostra erant quædam impedimēta, quibus impediebamur consequi effectum præcedentium meritorum. vnde ad remouēdum illa impedimenta oportuit Christum pati, vt supra dictum est.*

AD 3um dicendum, quòd passio Christi habuit aliquem effectum, quem non habuerunt præcedentia merita: non propter maiorem charitatem, sed propter genus operis, quod erat conueniens tali effectui, vt patet ex rationibus* supra inductis de conuenientia passionis Christi.

ARTICVLVS II.

Vtrum passio Christi causauerit nostram salutem per modum satisfactionis.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non causauerit nostram salutem per modum satisfactionis. Eiusdem enim videtur esse satisfacere, cuius est peccare, sicut patet in alijs pœnitentię partibus: eiusdem enim est conteri & confiteri, cuius est peccare: sed Christus non peccauit, secundum illud 1. Pet. 2. Qui peccatum non fecit. ergo ipse non satisfecit propria passione.

¶ 2 Præt. Nulli satisfit per maiorem offensam: sed maxima offensa fuit perpetrata in Christi passione: quia grauissime peccauerunt, qui eum occiderunt, vt supra dictum est.* ergo videtur quòd per passionem Christi non potuerit deo satisfieri.

¶ 3 Præt. Satisfactio importat æqualitatem quandam ad culpam, cum sit actus iustitiæ: sed passio Christi non videtur esse æqualis omnibus peccatis humani generis: quia Christus non est passus secundum diuinitatem, sed secundum carnem, secundum illud 1. Pet. 4 Christo igitur passo in carne. Anima autem in qua est peccatū, potior est quàm caro. non ergo Christus sua passiōe satisfecit pro peccatis nostris.

SED CONTRA est, quòd in persona eius dicit in Psal. 68. Quæ non rapui, tunc exoluebam. Non autem exoluit qui perfecte non satisfacit. ergo videtur quòd Christus patiendo, perfecte satisfecerit pro peccatis nostris.

RESPON. Dicendum, quòd ille proprie satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id, quod æque vel magis diligit, quàm oderit offensam. Christus autem ex charitate & obedientia patiendo, magis deo aliquid exhibuit, quàm exigeret recompensatio totius offensæ humani generis. Primo quidem, propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundo, propter dignitatem vitę suæ, quam ꝙ satisfactione ponebat: quæ erat vita dei & hominis. Tertio, propter generalitatem passionis, & magnitudinem doloris assumpti; vt supra dictū est.* et ideo passio Christi non solum sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis, secundum illud 1. Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiā pro totius mundi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra sunt quasi vna persona mystica. & ideo satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, sicut ad sua membra. Inquantum etiam duo homines sunt vnum in charitate, vnus pro alio satisfacere potest, vt infra pa-

¶ In corpore vna cōclusio responsiua quæsito affirmatiue. Passio Christi nō solum sufficiēs, sed superabundans satisfactio fuit, pro peccatis humani generis. Probatur. Ille proprie satisfacit offenso, qui illi exhibet, quod æque vel magis diligit, quàm oderit offensā: sed Christus patiendo, deo magis exhibuit quam exigeret offensa totius humani generis. ergo. Probatur minor tripliciter, & cōfirmatur, & minor, & conclusio auctoritate Ioā. euangelistæ.

¶ Aduerte hic, ꝙ aliquid exhibitum offenso, dupliciter potest satisfacere. Primo, ex gratia offensi acceptantis illud exhibitum pro sufficiēti, quamuis illud in se non esset sufficiens pro satisfactiōe, sicut si rex pro iniuria sibi facta accepter solam petitionem veniæ. Alio modo, ex sufficientia ipsius rei exhibitæ: quia scilicet illud exhibitum est secundum se tantæ bonitatis, amabilitatis, dignitatis & excellentiæ, vt adæquet offensam vel excedat, sicut si pro offensa deberetur libra argenti, & daretur libra auri. In ꝓposito est sermo de satisfactione secundo modo, hoc est secūdum se: ita quòd sensus maioris est, quòd ille proprie satisfacit, qui exhibet offenso, quod secundum se est magis ab offenso dilectum, quàm exosa offensa. Et hūc sensum manifestat minor, dicens quòd Christus plus exhibuit patiēdo, quàm offensæ recompensatio exigebat: manifeste enim hic cōparantur secūdum se offensa, & passio Christi. Vnde concluditur quòd Christi passio secundum se est satisfactio superabundans pro peccatis humani generis, & ideo acceptata a deo, & non econtra, quia acceptata, ideo sufficiens. Et hoc proba-

Universidad de Sevilla Biblioteca

sant rationes literæ.

¶ In responsione ad primum, dubiũ occurrit circa rationem redditam, qua re potest vnus pro alio satisfacere, & non conteri aut cõfiteri. Assignatur siquidem in littera ratio, quia satisfactio est actus exterior. Contra quam in promptu est obiectio, quòd confessio quoque est actus exterior, & propterea si ratio est valida, infert etiam q̃ vnus potest confiteri pro alio: & quia hoc nõ est verum, sequitur q̃ ratio nihil valet. ¶ Ad dubium hoc dicitur, quòd æquiuocatio hic accidit de actu exteriori. Nam actus exterior dupliciter dicitur, vel vt distinguitur absolute contra interiorem, vt videre est actus exterior. imaginari est actus interior. Et secundum hunc sensum procedit obiectio: sic enim confessio est actus exterior: Alio modo sumitur actus exterior secũdum medium, & sic distinguitur contra actum secundum medium interius, hoc est rationis tantum. Vt enim in moralibus patuit, dupliciter inuenitur mediũ in actibus nostris, vel medium rationis tãtum, vel medium rei. Et medium rei exterius dicitur, qa in æqualitate rei ad rem consistit, medium autem rationis interius quodãmodo dicitur: quia in proportione intranex rationis in ordine ad operantem consistit. Quia autem satisfactio in æqualitate rei ad rem consistit, (oportet enim ipsam adæquare debitum, vt patet) ideo dicitur hic, quòd consistit in actu exteriori secundum medium, & in hoc differt cõfessio a satisfactione in proposito. Et hinc prouenit, vt Auctor dicit, quòd satisfacere potest, quis per alium, quoniam ad æquale exigitur tantum debitum. Non autem est similis ratio de confessione & cõtritione: quia satisfactio consistit in actu exteriori, ad quem assumi possunt instrumenta, inter quæ computantur etiam amici.

Inf. q. 49. ar. 4. cor. Et q. 73. art. 4. cor. Et ad 3. & q. 83. artic. 1. cor. Et op. 60. ca. 18.

* li. 10. c. 5. paulo a prin. to. 5.

Ad 2m dicendum, quòd maior fuit charitas Christi patientis, quàm malitia crucifigentium. et ideo plus potuit Christus satisfacere sua passione, quàm crucifixo res offendere occidendo, intantum quòd passio Christi sufficiẽs fuit, & superabundans ad satisfaciendum pro peccatis occidentium ipsum.

Ad 3m dicendum, quòd dignitas carnis Christi non est æstimanda solum secundum carnis naturam, sed secundum personam assumentem, inquãtum scilicet erat caro dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

Articvlvs III.

Vtrum passio Christi operata sit per modum sacrificij.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd passio Christi non sit operata per modum sacrificij. Veritas enim debet respondere figuræ: sed in sacrificijs veteris legis, quæ erant figuræ Christi, nũ quam offerebatur caro humana, quinimmo hæc sacrificia nefanda habebant, secũdũ illud Psal. 105. Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorũ, & filiarum suarum, quas sacrificauerunt sculptilibus Chanaam. ergo videtur quòd passio Christi sacrificium dici non possit.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in 10. de Ciui. Dei, quòd sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, idest, sacrum signum est: sed passio Christi non est signum, sed magis signatum per alia signa. ergo videtur quòd passio Christi nõ sit sacrificium.

¶ 3 Præt. Quicumque offert sacrificium, aliquod sacrum facit, vt ipsum nomen sacrificij demonstrat: illi autem qui Christum occiderunt, non fecerunt aliquod sacrum, sed magnam malitiam perpetrauerunt. ergo passio Christi magis fuit maleficium, quàm sacrificium.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit Ephe. 5. Tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis.

Respon. Dicendum, quòd sacrificium ꝓprie dicitur aliquid factum in honorem proprie deo debitum, ad eum placandum. Et inde est quòd Augu.* dicit in 10. de Ciui. dei, Verum sacrificium est omne opus quod agitur, vt charitate inhæreamus deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter boni esse possumus. Christus autem (vt ibidem subditur) seipsum obtulit in passione pro nobis, & hoc ipsum opus quod voluntarie passionem sustinuit, deo maxime acceptum fuit, vtpote ex charitate prouenientis. vnde manifestum est, quòd passio Christi fuerit verum sacrificium. Et sicut ipse postea subdit in eodem lib. Huius veri sacrificij, multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca sanctorum, cum hoc vnum per multa figuraretur, tamquam verbis multis res vna diceretur, vt sine fastidio multum commendaretur. Et cum quatuor considerentur in omni sacrificio (vt Aug.* dicit in 4. de Trini.) scilicet cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse vnus verusque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat, vnum in se faceret, pro quibus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, & quod offerebat.

* lib. 10. de ciui. dei. cap. 5.

* lib. 4. de Trin. non longe a fin. to. 1.

Ad primvm ergo dicendum, quòd licet veritas respondeat figuræ, quantum ad aliquid: non tamen quantum ad omnia: quia oportet quòd veritas figurã excedat. et ideo conuenienter figura huius sacrificij, quo caro Christi offertur pro nobis, fuit caro non hominum, sed aliorum animalium significantium carnem Christi, quæ est perfectissimum sacrificium. Primo quidem, quia ex eo quòd est humanæ naturæ caro, congrue pro hominibus offertur, & ab eis sumitur sub sacramento. Secundo, quia ex eo, ꝙ erat passibilis & mortalis, apta erat immolationi. Tertio, quia per hoc ꝙ erat sine peccato, efficax erat ad emũdanda peccata. Quarto, quia ex eo ꝙ erat caro ipsius offerentis, erat deo accepta propter charitatem, suam carnem offerentis. vnde Aug.* dicit in 4. de Trin. Quid tam congruenter ab hominibus sumeretur, qd pro eis offerretur, q̃ humana caro? & quid tam aptũ huic immolationi, q̃ caro mortalis? & quid tam mundũ pro mũdandis vitijs mortalium, quàm sine contagione carnalis concupiscentiæ caro nata in vtero, & ex vtero Virginali? & quid tam grate offerri & suscipi posset q̃ caro sacrificij nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?

* lib. 10. de ciui. dei. cap. 5. in princ.

Ad 2m dicendum, quòd Aug.* ibi loquitur de sacrificijs visibilibus figuralibus. Et etiam ipsa passio Christi licet sit aliquid signatũ per alia sacrificia figuralia, est tamen signum alicuius rei obseruandæ a nobis: secundum illud primæ Pet. 4. Christo igitur passo in carne, & vos eadẽ cogitatione armamini: quia qui passus est in carne, desijt a peccatis, vt iam non hominum desiderijs, sed voluntate dei, quod reliquum est, in carne viuat temporis.

Ad 3m dicendum, quòd passio Christi ex parte occidentium ipsum, fuit maleficium: sed ex parte ipsius ex charitate patientis, fuit sacrificium. vnde hoc sacrificium ipse Christus obtulisse dicitur: nõ autem illi, qui eum occiderunt.

¶ *Super Quæstionis quadragesimaoctauæ Articulum tertium.*

Titulus clarus. ¶ In corpore tria, Primo respondetur quæsito vna conclusione: Passio Christi fuit verum sacrificium. Probatur: Omne opus quod agitur vt charitate inhæreamus deo, relatum ad ipsum deum, est verum sacrificiũ: sed Christus sustinendo voluntarie passionem, egit opus acceptissimum, &c. ergo maior probatur & auctoritate Aug. & quia id proprie dr̃ sacrificiũ, qd fit in honorẽ deo ꝙ prie debitum ad eum placãdũ. Secundo, monstratur excellẽtia huius sacrificij, ex eo ꝙ figuratum est p aliqua sacrificia. Tertio, monstratur summa huius sacrificij excellentia, ex concursu omnium quatuor requisitorũ ad sacrificium ꝙ vnum: quia. f. Christus est qui offert, & est deus, cui offertur, & est q̃ offert & est pro quo, hoc ẽ pro cuius corpore mystico offertur. ¶ In responsione ad tertium, attende ꝙ iuxta diuersam sacrificij naturam, diuersimode inuenitur facere sacrũ. In sacrificijs, n. consistẽbat in agere, inuenitur facere sacrum ad extra, vt pater in sacrificijs aliorum & altaris. Sed in sacrificijs, quæ consistunt in pati, inuenitur facere sacrũ secundũ actionem interiorẽ: qua sponte offert deo suum pati. Et sic Chr̃s fecit sacrũ actione interiori: sic cæteres aũt eius fecerũt actione exteriori non sacrũ, sed sacrilegiũ maximũ.

Articvlvs IIII.

Vtrum passio Christi operata sit nostram salutem per modum redemptionis.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur ꝙ passio Christi non sit operata nostram salutẽ per modum redẽptionis. Nullus enim emit vel redimit, quod suũ esse non desijt: sed homines numquam desierunt esse dei, secũdum illud Psal. 23. Domini est terra & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo. ergo videtur quod Christus non redemerit nos sua passione.

¶ 2 Præt. Sicut Aug.* dicit 13. de Trinita. Diabolus a Christo iustitia superandus fuit: sed hoc exigit iustitia, vt ille qui inuasit dolose rem alienam, debeat priuari: quia fraus & dolus nemini debet patrocinari, vt etiam iura humana dicũt. Cum ergo diabolus creaturam dei, scilicet hominem, dolose deceperit, & sibi subiugauerit, videtur quod non debuerit homo per modum redemptionis ab eius eripi potestate.

¶ 3 Præt. Quicumque emit aut redimit aliquid, pretium soluit ei, qui possidebat: sed Christus non soluit sanguinem suum (qui dicitur esse pretium redemptionis nostræ) diabolo, qui nos captiuos tenebat. non ergo Christus sua passione nos redemit.

Sed contra est, quòd dicitur 1. Petri. 1. Non corruptibilibus auro, vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione patrũ traditionis, sed pretioso sanguine, quasi agni imaculati & incontaminati Christi. Et Gal. 3. dicitur, Christus nos redemit de maledicto legis, factus ꝓ nobis maledictum. Dicitur autem pro nobis factus maledictum, inquantum pro nobis passus est in ligno, vt supra dictum est.* ergo per passionem suam nos redemit.

* lib. 4. de Trin. c. 13. in fine.

Respon. Dicendum, quòd per peccatum duplíciter homo obligatus erat. Primo quidem, seruitute peccati, quia, Qui facit peccatũ, seruus est peccati: vt dicitur Ioã. 8. & 2 Pet. 2. A quo quis superatus est, huius & seruus est, quia igitur diabolus hominem superauerat, inducendo eum ad peccatum, homo seruituti diaboli addictus erat. Secundo, quantũ ad reatum pœnæ, quo homo erat obligatus, secundum dei iustitiam: et hic etiam est seruitus quædam: ad seruitutem enim pertinet, quòd aliquis patiatur quod nõ vult: cum liberi hominis sit vti seipso, vt vult. quia igitur passio Christi fuit sufficiens & superabundans satisfactio pro peccato, & reatu pœnæ generis humani, eius passio fuit quasi quoddam pretiũ, per qd liberati sumus ab vtraque obligatione. Nam ipsa satisfactio, qua quis satisfacit, siue pro se, siue pro alio, pretiũ quoddam dr̃, quo seipsum vel alium redimit a peccato & a pœna, fm illud Danie. 4. Peccata tua eleemosynis redime: Christus autem satisfecit non quidem pecuniam dando, aut aliquid huiusmodi: sed dando id quod fuit maximum, seipsum. f. pro nobis. et ideo passio Christi dicitur esse nostra redemptio.

Ad primvm ergo dicendum, quòd homo dicitur esse dei, dupliciter. Vno modo, inquantũ subiicitur potestati eius: et hoc modo nũquam homo desijt dei esse: secundum illud Danie. 4. Dominatur excelsus in regno hominum, & cuicũque voluerit, dabit illud. Alio modo, per vnionem charitatis ad eum, secundum quòd dicitur Rom. 8. Si quis spiritũ Christi non habet, hic non est eius. Primo ergo modo nũquam homo desijt esse dei. secundo vero modo, desijt esse dei per peccatum. et ideo inquantum fuit a peccato liberatus Christo passo satisfaciente, dicitur per passionem Christi esse redemptus.

Ad 2m dicendum, quòd homo peccando obligatus erat & deo & diabolo: quantum. n. ad culpam deum offenderat, & diabolo se subdiderat, ei consentiens. vnde ratione culpæ non erat factus seruus dei: sed potius a dei seruitute recedens, diaboli seruituti incurrerat, deo iuste hoc permittente, propter offensam in se commissam. sed quantum ad pœnam, principaliter homo erat deo obligatus, sicut summo iudici, diabolo autem tãquam tortori, secũdum illud Mat. 5. Ne forte tradat te aduersarius tuus iudici, & iudex tradat te ministro, idest angelo pœnarum crudeli, vt Chrysost.* dicit. Quãuis igitur diabolus iniuste, quantum in ipso erat, hominem sua fraude deceptum sub seruitute teneret, & quantum ad culpam, & quãtum ad pœnam: iustum tamẽ erat hoc hominem pati, deo permittente quantum ad culpam, & ordinante quantum ad pœnam: et ideo per respectum ad deum, iustitia exigebat, ꝙ homo redimeretur, non autem per respectum ad diabolum.

* Hom. 11. in Mat. in opere imperfecto lõge a fi. to. 2.

Ad 3m dicendum, quòd quia redemptio requirebatur ad hominis liberationem per respectum ad deum, non autem per respectum ad diabolum, non erat pretium soluendũ diabolo, sed deo: & ideo Christus sanguinem suum (qui est pretium nostræ redemptionis) non dicitur obtulisse diabolo, sed deo.

Articvlvs V.

Vtrum esse redemptorem, sit proprium Christi.

¶ *Super Quæstionis quadragesimanonam Articulum quintum.*

Ad qvintvm sic proceditur. Videtur quòd esse redemptorem, non sit propriũ Christi. Dicitur enim in Psalm. 30. Titul* vt sonat, tumendus est: ita quòd Christus sumitur, vt distinguitur a Patre, & Spiritu

* 3. di. 19. ar. 4. q. 2.

Universidad de Navarra Biblioteca

spiritu sancto, & ab alijs sanctis. Et est sermo de redemptione F quantum ad humani generis, quam dictum est in præcedenti articulo, tum effectum passionis Christi.

¶ In corpore sunt duæ conclusiones. Prima est: Esse redemptorem immediate, est proprium Christi, inquantum homo. Secunda est: Redemptio potest attribui toti Trinitati, vt primæ causæ. Probantur ambæ simul. Vtrumque horum scilicet actus solutionis & pretij solutum, pertinet immediate ad Christum, inquantū homo & ad totam Trinitatem vt primam causam, ergo. Assumptum ꝓ prima parte probatur: quia pretium nostræ redemptionis est vita corporalis Christi, quam ipse Christus exoluit. Pro secunda vero: quia vita corporalis Christi erat Trinitatis, vt primæ causæ, & ipsa Trinitas inspiranit animæ Christi, vt poneret vitam suam pro nobis. Consequentia autē probatur: quia ad hoc, quòd aliquis redimat, duo requiruntur, & quòd ipse soluat, & ꝙ soluat de suo. Et primum quidem patet: quia alioquī nō redimeret: secundū autem probatur, qa si de alieno redimeret, magis redimeret dominus pretij, quàm ille soluens, vt patet in his, qui de elemosynis redimunt captiuos.

¶ Aduerte hic, quòd conuenientiùs Christo mediante humana natura, duplex est differentia. Quædam enim sunt dispositiones essendi aut patiendi, vt esse calidum manuetum, flagellatum, crucifixum, tristem, & huiusmodi, & hæc omnino sunt propria Christo, vt distinguitur a Patre & Spiritusancto. Quædam vero sunt actiões, vt docere, sanare, redimere, saluare, &c. & de his aliter est dicendum secundum rem, & aliter secundū nominum appellationem. Nam secundum rem, dicendum est, quòd actio dupliciter sumitur: scilicet causaliter, vel personaliter. Et hoc est dictu, actionem Christi sumi posse, vel secundum quòd est actio a suis efficientibus exiens, & sic quælibet talis Christi actio est efficiue a tota Trinitate mediate, & ab humanitate Christi immediate: tota siquidem Trinitas saluauit genus humanum, & sanauit infirmos, suscitauit mortuos, &c. ita quòd infra limites causalitatis stando, non magis verbum quàm Pater & Spiritussanctus saluauit, sanauit, docuit, &c. quia indiuisa sunt opera Trinitatis ad extra. Alio autem modo, s. personaliter sumptæ huiusmodi actiones (hoc est vt terminantur ad hypostasim cuius sunt non dico vt causæ, sed vt hypostasis seu personæ) sic sunt propriæ filio, ita quòd nec Patri nec Spirituisancto conueniunt: ita enim personaliter filius dei docebat, sanabat, redimebat, saluabat per assumptam humanam naturam, quòd nec Pater nec Spiritussanctus personaliter hæc operabatur: nam ille homo docens, sanans, saluans, redimens, &c. erat filius dei: & non Pater nec Spiritus sanctus, nec Trinitas. Secundum vero nominum denominationem considerandum est, an nomen, de quo quæritur importet principaliter actionem vt exeuntem a causa, an actionem vt respicit hypostasim cuius est, an vtrumque: illa enim, quæ principaliter respiciunt causam, inter cōmunia toti Trinitati computanda videntur, vt mortuos suscitare, miracula facere, & reliquæ actiones, quas Christus licet mediante humana natura exercuit, principaliter tamen ratione deitatis. Illa vero q̄

*glo. Inter. Ba. ibid.

Redemisti me domine deus veritatis: sed esse dominum deum veritatis, conuenit toti Trinitati. nō ergo est proprium Christo.

¶ 2 Præt. Ille dicitur redimere, qui dat pretium redemptiōis: sed deus pater dedit filium suum redemptionem pro peccatis nostris, G secundum illud Psal. 100. Redemptionem misit dominus populo suo, Gloss.* idest Christum, qui dat redemptionem captiuis. ergo non solum Christus, sed etiam deus pater nos redemit.

¶ 3 Præt. Non solū passio Christi, sed etiam aliorum sanctorum proficua fuit ad nostram salutem, secundum illud Coloss. 1. Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionū Christi in carne mea, pro corpore eius, H quod est ecclesia. ergo non solum Christus debet dici redemptor, sed etiam alij sancti.

Sed contra est, quòd dicitur Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum: sed solus Christus factus est pro nobis maledictum. ergo solus Christus debet dici noster redemptor.

Respon. Dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquis redimat, duo requiruntur, scilicet actus solutionis, & pretium solutum: si enim aliquis soluat pro redēptione alicuius rei pretium, quod non est suum, sed alterius, ipse non dicitur redimere principaliter: sed magis ille, cuius est pretium. Pretium autem redemptionis nostræ est sanguis Christi, vel vita eius corporalis, quę est in sanguine, quam ipse Christus exoluit. vnde vtrumque istorum ad Christum pertinet immediate, inquātum est homo, sed ad totam Trinitatem, sicut ad causam primam & remotam, cuius erat & ipsa vita Christi, sicut primi actoris, & a qua inspiratum fuit ipsi homini Christo, vt pateretur pro nobis. et ideo esse I immediate redemptorem, propriū est Christi, inquantum est homo: quamuis ipsa redemptio possit attribui toti Trinitati, sicut primæ causæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Gloss.* hoc sic exponit, Tu domine deus veritatis, redemisti me in Christo clamante: In manus tuas domine, commendo spiritum meum. Et sic redemptio immediate pertinet ad

*dicitur etiam glo. Lombar.

determinant hypostasim principaliter, inter propria computāda sunt: vt prædicare, ambulare, admirari, videre & huiusmodi. Quæ autem medio modo, & ad causam, & personā referri indifferenter aut quasi indifferenter se permittunt, distinctione digna sunt, & in horum numero locasse videtur Auctor redemptionem mortis, vt puto auctoritate gl. allegatæ in litera sti per illud, Redemisti me domine deus veritatis. Posset tamē dici, quòd redemptio, de qua est sermo, gratia magnitudinis determinat sibi personam Christi: quoniam materia eius est sanguis, seu vita corporea Christi, non qualitercunque, sed passionis mortisque exposita: constat siquidem, hæc omnia ꝙ prius esse Christo: ac per hoc dicendum est absolute, quòd esse redēptorem humani generis, est ꝙ prium Christo: quia ipse personaliter, ita quòd nec Pater nec Spiritussanctus solus, & de suo personaliter, ita ꝙ nec Patris nec Spiritus sancti personaliter. Et glo. & similia intelligenda sunt ea saliter: nec differt hoc a literæ doctrina, quæ ad causalitatem attendit. Et potes si vis distinguere, dicendo ꝙ redimere causaliter, est proprium Christi personæ, & de solius suæ personæ pretio redemit genus humanum, vt patet ex dictis.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit circa illud, passiones sanctorum proficiunt ecclesiæ non per modum redemptionis: tum quia hoc est contra ipsum auctorem in 4. sent. dist. 20. vbi thesaurum ecclesiæ: ex quo indulgentiæ efficaciam habent, passiones sanctorum continere dicit: tum, quia hoc idem Clemens sextus in extrauaganti de Iubileo quinquagenario exprese dicit. Cōstat autem passiones per indulgentiam applicatas per modum satisfactionis, ac per hoc redemptionis proficere ecclesiæ. igitur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd sententia huius literæ non est contra doctrinam de efficacia indulgentiarum ex thesauro meritorū Christi & sanctorum, quam esse Romanæ Ecclesiæ doctrinam & ab omnibus amplectendam nuperrime sanctissimus dominus noster Leo decimus per suam decretalem ad me nunc in Germania legatum, significauit in hæc verba (adhibitis consuetis contra prædicantes oppositum, vt quidam iam cœperant.) Per præsentes tibi significandum duximus, Romanam ecclesiam, quam reliquæ tamquam matrem sequi tenentur, tradidisse Romanum pōtificem Petri clamigeri successorem, & Iesu Christi in terris vicarium, potestate clauium, quarum est aperire regnum cælorum, tollēdo illius in Christi fidelibus impedimenta (culpam. s. & pœnam pro actualibus peccatis debitā, culpam quidam mediante sacramento pœnitentiæ, pœnam vero temporalem pro actualibus peccatis, secundum diuinam iustitiam debitam mediante ecclesiastica indulgentia) posse prorationalibus causis concedere eisdē Christi fidelibus, qui charitate iungente membra sunt Christi, siue in hac vita sint, siue in purgatorio indulgentias ex superabundantia meritorum Christi & sanctorum: & tam pro viuis q̄ pro defunctis Apostolica auctoritate indulgentiam concedendo, thesaurum meritorum

torū Iesu Christi & sanctorum dispensare, & per modum absolutionis indulgentiam ipsam cōferre, vel per modum suffragij illam transferre consueuisse, ac ꝓterea omnes tā viuos, q̄ defunctos, qui veraciter oēs indulgētias hmōi cōsecuti fuerint, a tanta tēporali pœna f̄m diuinā iustitiā pro peccatis suis actualib⁹ debita liberari, quāta concessæ & acquisitæ indulgētiæ æquialet. Et ita ab omnibus teneri & prædicari debere, sub excōmunicatiōis latæ sententię pœna, a qua illam incurrentes ab alio, quàm a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, nequeāt absolutionis beneficiū obtinere auctoritate apostolica earundē tenore præsentiū declarimus. Hæc ibi. Sed intēdit Auctor de passionibus sanctorum absolute, ita quòd inter passiones Christi & sanctorū multiplex in proposito traditur hic differentia. Prima est in verbo, passiones: nam passiones Christi absolute redimunt Ecclesiam: passiones autē sanctorum non absolute (vt hi: dicitur) sed superflue tā sum satisfaciūt pro nobis, vt in 4. sent. & in dicta extrauagante continetur. Secunda est in verbo redēptionis: quo nam passio Christi redimit: simpliciter: quia a seruitute culpæ & pœnæ: passiones vero sanctorum non nisi secundum quid redimunt, scilicet: a pœna quadam scilicet tēporali pro actuali peccato debita. Tertia est in verbo, proficiunt: quia passio Christi proficit Ecclesiæ per modum redemptionis, etiam si nulla clauis Ecclesiæ intercedat: sed passiones sanctorum non pro me satisfaciunt, nisi claui auctoritate mihi applicentur. Tot ergo limitationibus opus cum sit ad veritatem, quòd alique passiones sanctorum prosunt Ecclesiæ per modū redemptionis: ac per hoc affirmatiua non nisi secundū quid sit vera, potuit absq; vllo veritatis præiudicio negatiua simpliciter & absolute asseri, dicendo quòd passiones sanctorū non prosunt ecclesiæ per modum redemptionis. Et cum veritate illius negatiuæ stare iam patet doctrinam de efficacia indulgentiarum ex meritis sanctorū.

Super quæstionis quadragesimæoctauæ Articulum sextum.

Titulus clarus vt sonat.

¶ In corpore est vna distinctio bimembris cū duab⁹ cōclusionibus, iuxta ipsa membra. Distinctio est: Causa efficiens duplex: principalis, vel instrumentalis. prima conclusio est: Causa efficiēs principalis nostræ salutis est Deus. Secūda est: Passio christi est causa efficiēs instrumētalis nostræ salutis. Probat hæc: Humanitas Christi est dei instrumentum. ergo oēs actiones, & passiones Christi operantur instrumētaliter virtute deitatis ad salutem humanam, ergo passio Christi efficienter causat nostrā salutē. Q. 49. ar. 4.

¶ Aduerte hic & ꝓ responsione ad secundū, ꝙ passio Christi vt Auctor dicit, tenet locū medicinę. Et quemadmodum medicina corporaliter adhibita infirmo instrumentaliter sanat, ita passio Christi spirituali contactu fidei, seu fidei sacramentis adhibita nobis, sanat nos etiā instrumētaliter. Differentia autē est, quia medicina corporea adhibita, sit instrumētū naturæ ipsius infirmi: medicina aūt passionis venit ifirmitū deitatis, & sola adhibitione fidē seu sacramenta eget adhoc, vt nos saner.

Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum primum.

Titulus sic elligit de liberatione ꝙ 3 di. 19. ar. 1.

X passio-

hominem Christum: principaliter autem ad Deum.

Ad 2um dicendū, quòd pretium redemptionis nostræ homo Christus soluit immediate: sed demandato Patris, sicut primordialis actoris.

Ad 3um dicendum, quòd passiones sanctorum proficiunt Ecclesiæ, non quidem per modum redēptionis, sed per modum exempli & exhortationis, secundū illud 2. ad Corinth. 1. Siue tribulamur B pro vestra exhortatione & salute.

Articvlvs VI.

Vtrum passio Christi operata sit nostrā salutem per modum efficientiæ.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur ꝙ passio Christi non sit operata nostrā salutem per modum efficientiæ. Causa enim efficiēs nostræ salutis, est magnitudo diuinæ virtutis, secundū illud Isa. 59. Ecce nō est abbreuiata manus C eius, vt saluare nō possit. Christus autem crucifixus est ex infirmitate, vt dicitur 2. ad Cor. 13. non ergo passio Christi efficienter operata est nostram salutem.

¶ 2 Præ. Nullum agens corporale efficienter agit nisi per cōtactum, vnde etiam & Christus tangendo mundauit leprosum, vt ostēderet carnem suam salutiferam virtutē habere, sicut Chrys.* dicit. Sed passio Christi non potuit contingere omnes homines. ergo non potuit D efficiēter operari salutem omniū hominum.

¶ 3 Præt. Non videtur eiusdem esse operari per modum meriti, & per modum efficientiæ, quia ille qui meretur, expectat effectum ab alio: sed passio Christi operata est nostram salutem per modū meriti. nō ergo ꝙ modū efficiētiæ.

Sed contra est, quòd dicitur 1. ad Cor. 1. quòd verbū crucis, his qui salui fiunt, est virtus Dei: sed virtus Dei efficienter operatur nostram salutem. ergo passio E Christi in cruce efficienter operata est nostram salutem.

Respon. Dicendum, quòd duplex est efficiens, principale, & instrumētale. Efficiens quidē principale humanæ salutis est Deus. Quia vero humanitas Christi est diuinitatis instrumentum (vt supra dictū est*) ex consequenti omnes actiones & passiones Christi, instrumentaliter operantur in virtute diuinitatis ad salutem humanam. Et secūdū hoc, passio Christi efficiēter causat salutē humanam.

Ad primvm ergo dicēdum, ꝙ passio Christi relata ad Christi carnem, congruit infirmitati assumptæ. Relata vero ad diuinitatē, cōsequitur ex ea infinitam virtutem, secundum illud 1. ad Cor. 1. Quod infirmum est dei, fortius est hominibus, quia scilicet, ipsa infirmitas Christi, inquantum est dei, habet virtutem excedentem omnem virtutem humanam.

Ad 2um dicendū, ꝙ passio Christi, licet sit corporalis, habet tamē spiritualem virtutem ex diuinitate vnita, & ideo per spiritualē contactum efficaciam sortitur, scilicet per fidem & fidei sacramentum, secundum illud Apostoli, Quem proposuit Deus propitiatorē per fidem in sanguine ipsius.

Ad 3um dicendum, quòd passio Christi, secūdum quòd comparatur ad diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ: inquantum vero comparatur ad voluntatem animæ Christi, agit p modū meriti: secundum vero quòd considerat in ipsa carne Christi, agit p modum satisfactionis, inquātum per eam liberamur a reatu pœnæ: per modum vero redemptionis, inquantum per eam liberamur a seruitute culpæ: per modum autē sacrificij, inquantum per eam recōciliamur deo, vt infra dicetur*.

Q. 49. ar. 4.

QVAESTIO XLIX.

De effectibus passionis Christi, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de ipsis effectibus passionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrū per passionē Christi simus liberati a peccato.

¶ Secundo, Vtrū per eam simus liberati a potestate diaboli.

¶ Tertio, Vtrum per eam simus liberati a reatu pœnæ.

¶ Quarto, Vtrum per eam simus Deo reconciliati.

¶ Quinto, Vtrum per eam sit nobis aperta ianua cæli.

¶ Sexto, Vtrum per eam Christus adeptus sit exaltationem.

Articvlvs I.

Vtrum per passionem Christi simus liberati a peccato.

Ad primvm sic proceditur. Videtur ꝙ per passionē Christi

passionē Christi vt causam, non qualecunq;, sed propriā, vt patet ex vltimo argumento.

¶ In corpore vnica conclusio: Passio Christi est propria causa remissionis peccatorum, tribus modis. Probat singillatim quo ad singulos modos. Littera est satis clara.

¶ Aduerte, quòd cū passio Christi dicitur causa propria remissionis peccatorū, intelligitur ita propria quòd sola ipsa est, per quam veniam consequimur peccatorum omnes, præteriti præsentes & futuri: sine fide enī passionis Christi explicite vel implicite impossibile est secundum potentiam ordinariā, hominem remissionē peccatorū cōsequi.

sti non simus liberati a peccato. Liberare enim a peccato, est propriū Dei, secūdū illud Isa. 43. Ego sum qui deleo iniquitates tuas propter me. Christus autē non est passus secundum quòd Deus, sed secundum quòd homo. ergo per passionem Christi non sumus liberati a peccato.

¶ 2 Præ. Corporale nō agit in spirituale: sed passio Christi est corporalis, peccatū autem nō est nisi in anima, quæ est spiritualis creatura. ergo passio Christi non potuit nos emundare a peccato.

¶ 3 Prę. Nullus potest liberari a peccato, quod nondum commisit, sed quod in posterū est commissurus. Cū igit' multa peccata, post Christi passionem sint cōmissa, & tota die cōmittātur, videtur q; per passionē Christi non simus liberati a pctō.

¶ 4 Præ. Posita causa sufficienti, nihil aliud requiritur ad effectū inducendum: requirūtur autem adhuc alia ad remissionem peccatorum, scilicet baptismus & pœnitētia. ergo videtur quòd passio Christi non sit sufficiēs causa remissionis peccatorum.

¶ 5 Præt. Prouerb. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & 15. dicitur, Per misericordiam & fidē purgantur peccata: sed multa sunt alia de quibus habemus fidem, & quæ sunt prouocatiua charitatis. ergo passio Christi non est propria causa remissionis peccatorum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris ī sanguine suo.

RESPON. Dicēdum, quòd passio Christi est propria causa remissionis peccatorum tripliciter. Primo quidem, per modum prouocantis ad charitatē, quia Apost. dicit Rom. 5. Commendat Deus suam charitatem in nobis, quoniam cum adhuc inimici essemus, Christus pro nobis mortuus est. Per charitatem autē consequimur veniam peccatorum, secundum illud Luc. 7. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. Secundo, passio Christi causat remissionem peccatorum per modum redemptionis: quia. n. ipse est caput nostrum per passionem suam, quam ex charitate & obedientia sustinuit, liberauit nos tāquā membra sua a peccatis, quasi per pretium suæ passionis: sicut si homo per aliquod eius meritoriū, quod manu exerceret, redimeret se a peccato, quod pedib' commisisset. Sicut enim naturale corpus est vnum, ex membrorum diuersitate consistens, ita tota Ecclesia, quæ est mysticum corpus Christi, computatur quasi vna persona cum suo capite, quod est Christus. Tertio, per modum efficientiæ, inquantum caro secundū quam Christus passionem sustinuit, est instrumentū diuinitatis, ex quo eius passiones & actiones operantur in virtute diuina ad expellendum peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, q; licet Christus non sit passus secundum quòd deus, tamen caro eius est diuinitatis instrumentum: & ex hoc passio eius habet quandam diuinam * virtutem dimittendi peccata, vt dictum est †.

D.982. In corp.ar.

AD 2^m dicendum, quòd passio Christi licet sit corporalis: sortitur tamen quandam spiritualem virtutem ex diuinitate, cuius caro ei vnita est instrumentum: secūdum quam quidem virtutem, passio Christi est causa remissionis peccatorum.

AD 3^m dicendum, quòd Christus sua passione nos a peccatis liberauit causaliter, idest, instituens causam nostræ liberationis, ex qua possent quæcumque peccata quandocumque remitti, vel præterita, vel præsentia, vel futura: sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicumque morbi sanari, etiam in futurum.

AD 4^m dicendum, quòd quia passio Christi præcessit, vt causa quædam vniuersalis remissionis peccatorum (sicut dictum est *) necesse est, quòd singulis adhibeatur ad deletionem propriorum peccatorum. Hoc autem fit per baptismum & pœnitentiam & alia sacramenta, quæ habent virtutem ex passione Christi, vt infra patebit *.

Q. 16. 3. a. & alibi.

Q. 62. 3. a. 5.

AD 5^m dicendum, quòd etiam per fidem applicatur nobis passio Christi ad percipiendum fructum ipsius, secundum illud Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius. Fides autem per quam a peccato mundamur, non est fides informis, quę potest esse etiam cum peccato, sed est fides formata per charitatem, vt sic passio Christi nobis applicetur, non solum quantum ad intellectum, sed etiam quantum ad affectum. Et per hunc etiam modum peccata dimittuntur ex virtute passionis Christi.

ARTICVLVS II.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum secundū.*

Vtrum per passionem Christi simus liberati a potestate diaboli.

TItulus clarus.

¶ In corpore, primo distinguitur triplex causa diabolicæ potestatis ī actu super homines, ante Christi passionē, scilicet peccatum hominis, offensa Dei, iniquitas diaboli. Secundo singillatim secūdum singulas causas monstratur liberatio per passionem Christi sub diuersis rationib', scilicet quātū remissiua peccati, quo ad primū: inquātum tollitur tirannis Dei: quo ad secundū, inquantum præsumptuose illata a diabolo, quo ad tertium.

¶ Sed occurrit hic nouitiorū dubium, quomodo diabolus machinando in mortem Christi excesserit modum potestatis sibi traditæ a Deo, cū diabolus non potuisset inferre Christo per ministerium iudæorū, Pilati & suorum passionem aut mortem, nisi Deo potestatē dante, vt patet de tētatione sibi molto minus enī potuit

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non simus liberati a potestate diaboli. Ille enī non habet potestatem super aliquos, in quibus nihil sine permissione alterius facere pōt: sed diabolus numquam potuit aliquid in nocumentum hominū facere, nisi ex permissione diuina: sicut patet Iob. 1. & 2. quòd potestate diuinitus accepta, eum primo in rebus, & postea in corpore læsit. Et similiter Mat. 8. dicitur, quòd dæmones nisi Christo concedente, non potuerunt in porcos intrare. ergo diabolus nūquam habuit in hominibus potestatem: & ita per passionem Christi nō sumus liberati a potestate diaboli.

¶ 2 Præt. Diabolus potestatē suā in homines exercet tentando, & corporaliter vexando: sed hæc adhuc in hominibus operatur post Christi passionem. ergo non sumus per passionē Christi ab eius potestate liberati.

¶ 3 Præt. Virtus passionis Christi in perpetuum durat (secūdū illud Heb. 10. Vna oblatione consumauit sanctificatos in sempiternum, similiter etiam vbique extēditur: sed liberatio a potestate diaboli, nec est vbique (quia in multis partibus mundi, adhuc sunt idolatrę) nec etiam erit semper: quia tēpore Antichristi maxime suam potestatem exercebit diabolus in hominum nocumentum, de quo dicitur 2. ad Thess. 2. quòd eius aduentus erit secundū operationem Satanę, i omni virtute, & signis, & prodigiis mēdacibus, & in omni seductione iniquitatis. ergo videtur, quòd passio Christi nō sit causa liberationis humani generis a potestate diaboli.

SED CONTRA est, quòd dominus dicit Ioan. 12. imminente passione, Nūc princeps huius mūdi eijcietur foras, & ego si exaltatus fuero a terra, omnia trahā ad meipsum. Est autem exaltatus a terra per crucis passionem: ergo per eā diabolus est a potestate hominum eiectus.

RESPON. Dicendum, quòd circa potestatem, quam diabolus in homines exercebat ante Christi passionem, tria sunt considerāda. Primum quidem, ex parte hominis, qui suo peccato meruit, vt in potestatē traderetur diaboli, per cuius tentationem fuerat superatus. Aliud autem est ex parte Dei, quem homo peccando offenderat, qui per suam iustitiam hominem reliquerat potestati diaboli. Tertium est, ex parte ipsius diaboli, qui sua nequissima voluntate hominem a consecutione salutis impediebat. Quātum ergo ad primum, homo est a potestate diaboli liberatus per passionem Christi, inquantum passio Christi est causa remissionis peccatorum. Quantum autem ad secundū dicendum, quòd passio Christi nos a potestate diaboli liberauit, inquantum nos Deo reconciliauit, vt infra dicetur. † Quantum vero ad tertium, passio Christi nos a diabolo liberauit, inquantum in passione Christi excessit modum potestatis sibi traditæ a deo, machinando in mortem Christi, qui non habebat meritum mortis, cū esset absque peccato. Vnde * Aug. dicit in 13. de Tri. Iustitia Christi victus est diabolus, quia cū in eo nihil morte dignum inueniret, occidit eum tamen: & vtique iustū est, vt debitores, quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quē sine vllo debito occidit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q; non dicitur sic diabolus in homines potestatē habuisse, quasi posset eis nocere, deo non permittēte, sed quia iuste permittebatur nocere hominibus, quos tentando, ad suū cōsensum perduxerat.

AD 2^m dicēdum, quòd diabolus etiam nunc potest quidē deo permittēte homines tentare, quantum ad animam, & vexare quantum ad corpus, sed tamen præparatū est homini remedium ex passione Christi, quo se possit tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ. Et quicūque ante passionē Christi diabolo resistebant, per fidē passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nōdū peracta. Quantū aūt ad aliquid, nullus poterat diaboli manus euadere, vt. s. non descenderet in infernū, a quo post passionē Chri, se possunt hoies ei' virtute tueri.

AD 3^m dicēdū, q; Deus permittit diabolo posse decipere homines ī certis personis, temporibus & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum. Semper tamen per passionem Christi, est paratū hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi: sed si aliqui hoc remedio vti negligāt, nil deperit efficaciæ passiōis Chri.

ARTICVLVS III.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum tertium.*

Vtrum per passionem Christi homines sint liberati a pœna peccati.

TItulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Per passionē Christi liberati sumus a reatu pœnę dupliciter, scilicet, directe & indirecte. Probat quo ad primā partē: qa passio Christi est satisfactio superabundans pro pœna totius mundi. Quo ad secundam, quia passio Christi liberauit a peccato quo homo meretur pœnam. Inf. q. 52. a. 5. cor. & q. 86. ar. 4. ad 3. Et 3. dis. 19. ar. 3. Et ver. q. 9. a. 7. ad 9.

¶ Aduerte hic, q; liberatio primo modo respicit pœnā t palē siue hic, siue ī alia vita debitam: liberatio vero secūdo modo respicit pœnam æternam, a qua per passionem Christi liberamur, dum a seruitute pcti originalis & mortalis redimimur. Vtrios siquidē peccato debetur pœna æterna: sed ablato tam originali, quam mortali peccato, tollitur ex consequenti reatus æternæ pœnæ peccatum concomitans.

¶ In responsione ad secundum nota calcem responsionis, & percipe, quanta sit vis pœnitentiæ sacramentalis, quæ scilicet a sacerdote imponitur in sacramento pœnitentiæ.

tantra libertate ac potestate diaboli i mūdo apparēte: regnat enim in terra plus quàm Christus, in tantum creuit secta Machometi, & Christianorū iniquitas.

Non dicitur sic diabolus in homines potestatē habuisse, quasi posset eis nocere, deo non permittēte, sed quia iuste permittebatur nocere hominibus, quos tentando, ad suū cōsensum perduxerat.

AD 2^m dicēdum, quòd diabolus etiam nunc potest quidē deo permittēte homines tentare, quantum ad animam, & vexare quantum ad corpus, sed tamen præparatū est homini remedium ex passione Christi, quo se possit tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ. Et quicūque ante passionē Christi diabolo resistebant, per fidē passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nōdū peracta. Quantū aūt ad aliquid, nullus poterat diaboli manus euadere, vt. s. non descenderet in infernū, a quo post passionē Chri, se possunt hoies ei' virtute tueri.

AD 3^m dicēdū, q; Deus permittit diabolo posse decipere homines ī certis personis, temporibus & locis, secundum occultam rationem iudiciorum suorum. Semper tamen per passionem Christi, est paratū hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi: sed si aliqui hoc remedio vti negligāt, nil deperit efficaciæ passiōis Chri.

ARTICVLVS III.

Vtrum per passionem Christi homines sint liberati a pœna peccati.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per passionem Christi non sint homines liberati a pœna peccati. Præcipua enim pœna peccati est æterna dānatio: sed illi, qui damnati erāt in inferno pro suis peccatis, nō sunt per Christi passionē liberati, quia in inferno nulla est redemptio. ergo videtur q; passio Christi nō liberauit homines a pœna peccati.

¶ 2 Præ. Illis, qui sunt liberati a reatu pœnæ, non est aliqua pœna iniungenda: sed pœnitentibus iniungitur pœna satisfactoria. non ergo per passionem Christi sunt homines liberati a reatu pœnæ.

¶ 3 Præt. Mors est pœna peccati, secundum illud Roma. 6. Stipendia peccati mors: sed adhuc post passionem Christi homines moriuntur. ergo per passionē Christi, non sunt hoies liberati a reatu pœnæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 53. Vere lāguores nr̄os ipse tulit, & dolores nr̄os ipse portauit.

RESPON. Dicēdū, q; p passionē Chri liberati sumus a reatu pœnę dupli'. Vno mō directe, inquātū. s. passio Chri fuit sufficiēs & superabudās satisfactio p peccatis totī' humani generis. Exhibita āt satisfactione sufficiēti, tollit reatus pœnę. Alio mō, indirecte, inquantū. s. passio Christi est causa remissionis pcti, in quo fundat reatus pœnæ.

Universidad de Navarra Biblioteca

Operatur siquidem vltra vires suas, dū parua omnia satisfactioni Christi sufficiens inuenitur, ac si effet maior.

Ad primvm ergo dicendum, quòd passio Christi sortitur effectum suum in illis, quibus applicatur per fidem & charitatē, & per fidei sacramenta. & ideo damnati in inferno, qui prædicto modo passioni Christi non coniunguntur, effectum eius percipere non possunt.

Ar. 1. huius q. in cor. & ad 4.

Ad 2^m dicēdum, quòd (sicut supra dictum est*) ad hoc quòd consequamur effectum passionis Christi, oportet nos ei configurari. Cōfiguramur autem ei in baptismo sacramentaliter, secundum illud Roma. 6. Consepulti sumus ei per baptismum in mortem. unde baptizatis nulla pœna satisfactoria iponitur, quia sunt totaliter liberati per satisfactionē Christi. Quia vero Christus semel tātum pro peccatis nostris mortuus est (vt dicitur 1. Pet. 3.) ideo non potest homo secundario configurari morti Christi per sacramentum baptismi. unde oportet, quòd illi qui post baptismum peccant, configurentur Christo patienti per aliquid pœnalitatis vel passionis, quam in seipsis sustineant, quæ tamen multo minor sufficit, quàm esset cō digna peccato cooperante satisfactione Christi.

Ad 3^m dicendum, quòd satisfactio Christi habet effectum in nobis, inquantum incorporamur ei, vt membra suo capiti, sicut supra dictum est. * Membra autem oportet capiti conformari. & ideo sicut Christus primo quidem habuit gratiam in anima cū passibilitate corporis, & per passionem ad gloriā immortalitatis peruenit, ita & nos qui sumus membra eius, per passionem ipsius liberamur quidem a reatu cuiuslibet pœnę: ita tamen quòd primo recipimus in anima spiritum adoptionis filiorum, quo ascribimur ad hæreditatem glorię immortalis, adhuc corpus passibile & mortale habentes: postmodum vero configurati passionibus & morti Christi, in gloriam immortalem perducimur, secundum illud Apostо. Roman. 8. Si filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & conglorificemur.

Ar. 1. huius quæst.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum quartū.*

Articvlvs iiii.

Vtrum per passionem Christi simus Deo reconciliati.

Supr. q. 49. ar. 4. cor. Et 3 d. 19. ar. 1. q. 1. Etop. 60. c. 18.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio, a Passio Christi est causa nostræ reconciliationis ad Deum dupliciter, scilicet redimēdo a peccato, & vt sacrificium. Omnia clara sunt in litera. ¶ In responsione ad secundum declaratur, quomodo intelligitur Deum placatum, ex parte scilicet nostri: mutatio enim in nobis non in deo inuenta est, ex qua Deus placatus dicitur.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur, quòd per passionem Christi non simus deo reconciliati. Reconciliatio enim nō habet locum inter amicos: sed Deus semper dilexit nos, secundum illud Sap. 11. Diligis omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti. ergo passio Christi non reconciliauit nos Deo.

¶ 2 Præt. Non potest idem esse principium & effectus, vnde gratia, quæ est principium merendi, non cadit sub merito: sed dilectio Dei est principium passionis Christi, secundum illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret. non ergo videtur, quòd per passionem Christi simus reconciliati Deo, ita q̄ de nouo nos amare inciperet.

¶ 3 Præt. Passio Christi impleta est per homines Christum occidentes, qui ex hoc grauiter deum offendebant. ergo passio Christi est magis causa indignationis, quàm reconciliationis Dei.

Sed contra est, quòd Apost. dicit Rom. 6. Reconciliati sumus deo per mortem filij eius.

Respon. Dicendum, quòd passio Christi est causa reconciliationis nostræ ad deum dupliciter. Vno modo, inquantum remouit peccatum per quod homines, constituuntur inimici Dei, secundum illud Sap. 14. Similiter odio sunt Deo impius & impietas eius. & in Psal. 6. Odisti omnes qui operantur iniquitatem. Alio modo, inquantum est sacrificium Deo acceptissimum: est enim hoc proprie sacrificij effectus, vt per ipsum placetur Deus: sicut cū homo offensam in se commissam remittit propter aliquod obsequium acceptum, quod ei exhibetur. unde dicitur 1. Reg. 26. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificium. & similiter tātum bonum fuit, quòd Christus voluntarie passus est, quòd propter hoc bonum in natura humana inuentum, Deus placatus est super omni offensa generis humani, quantū ad eos, qui Christo passo coniunguntur, secundum modum præmissum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd Deus diligit omnes homines, quantum ad naturam, quam ipse fecit: sed odit omnes quentum ad culpam, quam contra eum homines committunt, secundum illud Eccl. 12. Altissimus odio habet peccatores.

Ad 2^m dicendum, quòd passio Christi non dicitur quantum ad hoc deo nos reconciliasse, quòd de nouo nos amare inciperet, cum scriptum sit Hieron. 31. In charitate perpetua dilexi te, sed quia per passionem Christi, sublata est odij causa, tum per ablutionem peccati, tum per recompensationem acceptabilioris boni.

Ad 3^m dicendum, quòd sicut occisores Christi homines fuerunt, ita & Christus occisus: maior autem fuit charitas Christi patiētis, quàm iniquitas occisorum. Et ideo passio Christi magis valuit* ad reconciliandum Deum toti humano generi, quàm ad prouocandum ad iram.

Alias, ad reconciliandum Deo totum humanum genus.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulū quintum.*

Articvlvs v.

Vtrum Christus sua passione aperuit nobis ianuam cæli.

Titulus clarus ex consuetudine Ecclesiæ vtentis ista parabolica locutione. Vocat enim cęli ianuā per similitudinem ad ianuæ fructum (qui est impedimentum) quod est expedire penetrationem interiorum: fructionis diuinæ consecutionem: ita q̄ aperiri cæli ianuam est expeditam facere cōsecutionem æternæ beatitudinis, q̄ nullis ante Christi passionem cōcessa est. ¶ In corpore articuli vna est conclusio. Per passionē Christi aperta est ianua regni cælestis: Probatur dupliciter. Primo: tollere peccata humana, quo ad culpam & pœnam omnem, est aperire ianuam regni cælorum: sed Christus per suam passionē abstulit omne peccatum quo ad omnia, ergo. Maior probatur ab oppositō, quia clausio regni cęlorum nihil aliud est, quàm obstaculū peccati quo impedimur a cęlo. Probatur auctoritate Isaiæ. Minor probatur auctoritate Apostoli. Secundo, manifestatur conclusio ex figura effectus mortis summi sacerdotis legalis,

¶ Aduerte hic tria. Primo, quòd clausio regni cælorū est priuatio diuinę fruitionis post hanc vitam non qualiscumque, sed ex tali orta & fulta causa, scilicet ex peccato. Et propterea aperire cæli, nihil aliud est quā tollere peccatū, tā quoad culpā, quā quo ad pœnā: subarato siquidem sic peccato, manifestū est quòd tollitur fruitionis diuinæ priuatio, vt pœna peccati, ac per hoc simpliciter tollitur, quia nō nisi vt pœnā retinebat primationem illam diuina benignitas.

¶ Secundo, quòd Christus sua passione liberauit mēbra sua ab omni & culpa & pœna: quoniā vt Apostolus dicit, abūdantius est Christi donū, quàm fuerit Adæ damnū: sed vt experientia testatur, & ex calce præcedentis art. habes, liberatio ista ordine quodā i executionē mandatur, configurando nos ipsi Christo. Quo fit, vt Christus liberauerit nos ab omni pœna peccati, tam originalis quàm actualis: sed nos ordine quodā, & media cōfiguratione ad Christum, cōsequimur imunitatem a culpa & pœna totaliter.

¶ Pro quo & responsione ad primū nota tertio, quòd quia primus homo peccauit non solū vt singularis psona, sed ēt vt principiū humanæ naturæ, iō peccatū original erat duplicitēr mūdādum: & ea parte, qua singularum est persona: & ex ea parte, qua totius humanæ naturæ seminaliter ab Adam descendēs. Et quo ad personalia quidem olim per circūcisionem, vel aliquod sacrificium, & nunc per baptismum purgatur humanū genus ab originali peccato. Ad sedm aūt, nec circūcisio olim, nec baptismus postea suffecit, vt patet de baptizatis baptismo Christi mortuis ante Christi passionē: nullus enim illorum liber fuit a pœna clausuræ regni cęlorū. Hæc enim pœna, sicut & mors corporalis ex peccato originali vt naturæ est, consecuta est, & ad vtrā que abolendam passio Christi fuit necessaria: quāuis diuersimode ab hac & illa nos eripuerit quō a spirituali pœna privationis diuinę fruitionis sic nos liberauit, quòd statī exhibuit effectū. Et inde est, quòd modo baptizati si moriuntur statī, beati sunt: beneficium siquidē hoc, est baptismi nō simpliciter, sed ratione status, quo scilicet Christi passio consumata est. Et quia baptismus ad hoc instituendus est, vt esset sacramentum in tali statu, quāmuis ichoatiue parum ante cęperit, ideo baptismo attribuitur aperire cælestē ianuā, quod præfiguratum est, cum Chēo baptizato, cęli aperti sunt. Sed immortalitatis beneficiū non statim exhibuit, quāuis tūc fecerit, cum mortē nostram moriendo destruxit: sed mediconformitate nostra ad ipsum morientem immortalitatē longe excellentiorē illa, quæ fuit i statu innocentiæ, nobis exhibebit in tempore resurrectionis: cū hoc etiam, quòd in capite nostro, ipso scilicet Christo homine, iam immortalitatem corporis cō secuti sumus per ipsius passionem.

Q. 39. ar. 3.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæ nonæ Articulum sextum.*

Titulus clarus, vt sonat.

¶ In corpore duo. Primo declaratur in cōmuni, quid importet meritum, & quō intelligatur tam in malo, quàm i bono. Secūdo, descēdit ad propositū in speciali de Christo.

7. dist. 18. ar. 2. q. 4. q. 3.

¶ Quo ad primum, dicit i communi meritū importare quandam iustitiæ, nō gratiæ æqualitatem. Et hoc probat auctoritate Apostoli.

¶ Vbi non mireris

Articvlvs vi.

Vtrum Christus per suam passionem meruerit exaltari.

Ad sextvm sic proceditur. Vī q̄ Christus per suam passionem non meruerit exaltari. Sicut enim cognitio veritatis est proprium Deo, ita & sublimitas, secundum illud Psalm. 112. Excelsus super omnes gentes dominus, & super cælos gloria eius: sed Christus, secundum quòd homo, habuit cognitionem

nouitie, ꝙ a merito transitur ad mercedē: quia merces meritō respondet, vt prīmum debitū.

¶ Exemplis deinde declaratur, qualiter meriti æqualitas secundum iustitiam exerceatur tam in malis quā in bonis, & in malis quidem rationi adiungit exēplum de iusta æqualitate circa demeritum furti, cū auctoritate sacræ Scripturæ, & inde infertur simile, proportionaliter circa meritum boni.

¶ Vbi aduerte, ꝙ in istis iustitiis tria requiruntur. duo. s. res exterior, & voluntas interior: verbi grā; quis furto ablata & voluntas ducēs ad furtū. Si cōsideretur res exterior (puta quis dūtaxat) sufficit ad æqualitatem iustitiæ restituatur ipsa quis: sic enī inæqualitas rei facta per furē, reducitur ad pristinam æqualitatē, vt patet. Sed si super hoc cōsideretur iniqua voluntas furis (qua voluit contempta iustitia publica & proximi plus habere, quām sibi debetur, & propterea abstulit quē alienam) sic ad hoc vt hæc iniquitas voluntatis iuncta operi ad æqualitatem reducatur, iustū est vt minus habeat de suo qui plus ꝙ debebatur sibi vsurpauit de alieno: & propterea pro vna ablata quę reddere tenetur quatuor, vnam pro æqualitate rei extra, & tres pro æqualitate iniqui, actus. Et quia rā de meritum q̄ meritū, principaliter consistit i volūtate, ideo Auctor in litera tractans de merito Christi, ad æqualitatē, quæ principaliter respicit actiones & passiones, quatenus sunt volūtariæ, se conuertit: & tam in malis, quām in bonis iustitiæ æqualitatem considerauit, prout iusta vel iniusta voluntas minus, vel plus de sibi debitis voluit cō effectu, vt patet in li

omnis veritatis, nō ex aliquo merito præcedente, sed ex ipsa vnione dei & hominis: secundum illud Ioan. 1. Vidimus gloriam eius gloriam quasi vnigeniti a Patre, plenum gratiæ & veritatis. ergo neque exaltationem habuit ex merito passionis, sed ex sola vnione.

¶ 2 Præt. Christus meruit sibi a primo instanti suæ conceptionis, vt supra habitum est*, non autē maior charitas fuit in eo tēpore passionis quām ante. Cum ergo charitas sit merendi principium, videtur ꝙ non magis meruerit per passionem, suā exaltationem q̄ ante.

¶ 3 Præt. Gloria corporis resultat ex gloria animæ, vt Aug.* dicit in Epistola ad Dioscorum; sed Christus per passionem suam non meruit exaltationem quantū ad gloriam animæ, quia anima eius fuit beata a primo instanti suæ conceptionis. ergo neque etiam per passionem meruit exaltationem, quātum ad gloriam corporis.

SED CONTRA est, quòd dicitur Philip. 3. Factus est obediēs vsque ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum.

RESPON. Dicendum, ꝙ meritum importat quandam æqualitatem iustitię, vnde & Apost. dicit Roma. 4. quòd ei, qui operatur, merces imputatur secundum debitum. Cum autem aliquis ex sua iniusta volūtate sibi attribuit plus q̄ sibi debeatur, iustum est vt diminuatur etiam quātum ad id, quod sibi debebatur: sicut cum furatur quis vnam ouem, reddet quatuor vt dicitur Exod. 22. Et hoc dicitur mereri, inquantum per hoc punitur eius iniqua voluntas: ita etiā cum aliquis sibi ex iusta voluntate subtrahit quod debebat habere, meretur vt sibi amplius superadderatur, quasi merces iustæ voluntatis. & inde est, ꝙ sicut dicitur Luc. 14. Qui se humiliat, exaltabitur. Christus autē in sua passione seipsum humiliauit infra suam dignitatem, quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad passionē & mortem, cuius debitor nō erat. Secundo, quantum ad locū, quia corpus eius positum est in sepulchro, & anima in inferno. Tertio, quantum ad confusionem & opprobria, quæ sustinuit. Quarto, quātum ad hoc, ꝙ est traditus humanæ potestati, secundum quòd ipse dicit Pilato Ioan. 19, Non haberes in me potestatem, nisi datū tibi esset desuper. & ideo per suā passionē meruit exaltationē quantum ad quatuor. Primo quidem, quantum ad resurrectionem gloriosam: vnde dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti sessionem meam. i. humilitatem meæ passionis, & resurrectionem meam, Secundo, quantum ad ascensionem in cælū vnde dicitur Ephe. 4. Descendit primum in inferiores partes terræ qui autem descendit, ipse est & qui ascēdit super omnes cælos. Tertio, quantū ad cōfessum paternæ dexteræ, & manifestationem diuinitatis ipsius, secundum illud Isa. 52. Exaltabitur & eleuabit, & sublimis erit valde: sicut obstupuerunt super eum multi, sic inglorius erit inter viros aspectus eius. vt phil. 2. dicitur, Factus est obediens vsque ad mortem, mortem autē crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen, vt scilicet ab omnibus nominetur Deus, & omnes ei reuerentiam exhibeant sicut Deo. & hoc est quod subditur, Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestiū, terrestrium, & infernorum. Quarto, quantum ad iudiciariā potestatem, dicitur. n. Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, causam iudiciumque recipies.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd principium merendi est ex parte animæ, corpus autem est instrumentum meritorij actus. & ideo perfectio animæ Christi, quæ fuit merendi principium, non debuit in eo acquiri per meritum, sicut perfectio corporis, quod fuit passionis subiectum, & per hoc fuit ipsius meriti instrumentum.

AD 2^m dicendum, quòd per priora merita Christus meruit exaltationem ex parte ipsius animę, cuius voluntas charitate & alijs virtutibus informabatur: sed in passione meruit suam exaltationem per modū cuiusdam recōpensationis, etiam ex parte corporis. iustum est. n. vt corpus quod fuerat ex charitate passionis subiectū, acciperet recompensationē in gloria.

AD 3^m dicendum, quòd dispensationem quadam factum est in Christo, vt gloria animæ ante passionē non redundaret ad corpus, ad hoc quòd gloriam corporis honorabilius obtineret, quando eam per passionem meruisset. Gloriam autem animæ differri nō conueniebat, quia anima immediate vniebatur Verbo. vnde decens erat, vt gloria repleretur ab ipso Verbo, sed corpus vniebatur Verbo mediante anima.

QVAESTIO L.

De morte Christi in sex articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum primum.*

TItulus clarus est. ¶ In corpore vna conclusio: Conueniens fuit Christū mori, Probatur quinq; rationibus. Omnia clara sunt.

DEINDE considerandū est de morte Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit Christum mori.
¶ Secundo, Vtrum per mortem fuerit separata diuinitas a carne.
¶ Tertio, Vtrum fuerit separata diuinitas ab anima.
¶ Quarto, Vtrū Christus in triduo mortis fuerit hō.
¶ Quinto, Vtrum corpus eius fuerit idem numero viuum & mortuum.
¶ Sexto, Vtrum mors eius sit aliquid operata ad nostram salutem.

AR-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conueniens fuerit Christum mori.

Iaq. 52. 2. 1. cor. Et 4. ethic. 55. ad 1. Et quol. 2. ar. 2. cor. Et opu. 2. c. 1. 24 opu. 3 sup. 234. & 238. nu. Et 3. 66. 1. 19.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christū mori. Illud enim quod est primum principium in aliquo genere, non disponitur per illud, quod est contrarium illi generi: sicut ignis, qui est principium caloris, nūquā potest esse frigidus: sed filius Dei est fons & principiū omnis vitæ, ſm illud Psal. 35. Apud te est fons vitæ. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

¶ 2 Præt. Maior est defectus mortis q̄ morbi, quia per morbum peruenitur ad mortem: sed non fuit conueniens Christum aliquo morbo langueſcere, vt Chryſ. dicit. ergo etiam non fuit conueniens Christū mori.

¶ 3 Præt. Dominus dicit, Ioan. 10. Ego veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant: sed oppositum nō perducit ad oppositum. ergo videtur quòd non fuerit conueniens Christum mori.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 10. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat: quod quidem Caiphas prophetice dixit, vt Euangelista testatur.

D. 30. 4. RESPON. Dicendum, quod ᵈ conueniens fuit Christum mori. Primo quidem, ad satisfaciēdum pro humano genere, quod erat morti adiudicatum propter peccatum, secundum illud Genes. 2. Quacumque die comederitis, morte moriemini. Est autem conueniēs satisfaciēdi pro alio alio modus, cum aliquis se subijcit pœnæ, quam alius meruit. & ideo Christus mori voluit, vt moriendo, pro nobis satisfaceret, secundū illud 1. Pet. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est. Secundo, ad ostendendum veritatem naturæ assumptæ: sicut enim Eusebius dicit, Si aliter post cōuersationem cum hominibus, euanescēs subito euolaret fugiēs mortem, ab omnibus compararetur phātasmati. Tertio, vt moriendo, nos a timore mortis liberaret, vnde dicitur ad Hebræ. 2. quòd communicauit carni & sanguini, vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxij erant seruituti. Quarto, vt corporaliter moriendo similitudini peccati. i. pœnalitati, daret nobis exemplum moriendi spiritualiter peccato, vnde dicitur Ro. 6. Quòd enim mortuus est peccato: mortuus est semel, quòd autē vivit, viuit Deo: ita & vos existimate mortuos quidē esse peccato, viuentes autem Deo. Quinto, vt a mortuis resurgendo, & virtutem suā ostenderet, qua mortem superauit, & nobis spem resurgēdi a mortuis daret. Vnde Apost dicit 1. ad Cor. 15. Si Christus prædicatur, ꝙ resurrexit a mortuis, quomodo quidā in vobis dicunt, quòd resurrectio mortuorum non est?

D. 30. 4. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus est fons vitæ secundum quòd deus, non autem secundū quòd homo: mortuus est autem secundum quòd homo, non secundum quòd Deus. Vnde Aug. * dicit cōtra Felician. Absit quòd Christus sic senserit mortem vt quantum in se est vita, vitam perderit: si enim hoc ita esset, vitæ fons aruisset. Sensit ergo mortem participatione humani affectus, quem sponte suscepерat: non naturæ suæ perdidit potentiam, per quā cuncta viuificat.

AD 2^m dicendum, quòd Christus non sustinuit mortem ex morbo prouenientem, ne videretur ex necessitate mori propter infirmitatem naturæ, sed sustinuit mortem ab exteriori illatam, cui se spontaneū obtulit, vt mors eius voluntaria ostenderetur.

AD 3^m dicendum, quòd vnum oppositum, per se non ducit ad aliud, sed quandoque per accidens: sicut frigidum, quandoque per accidens calefacit. Et hoc modo Christus, per suam mortem nos perduxit ad vitam, dum sua morte mortem nostram destruxit: sicut ille, qui pœnam pro alio sustinet, remouet pœnam eius.

ARTICVLVS II.

Vtrum in morte Christi fuerit separata diuinitas a carne.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum secundum.*

AD SECVNDVM sic proceditur ꝙ in morte Christi fuerit separata diuinitas a carne. Vt. n. dicitur Mat. 27. Dominus in cruce pendens clamabat, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Quod exponens Amb.* dicit, Clamabat homo, separationē diuinitatis moriturus: nā cum diuinitas a morte libera sit, vtiq; mors ibi esse non poterat, nisi vita discederet, quia vita diuinitas est. Et sic videtur, quòd in morte Christi sit diuinitas separata a carne.

¶ 2 Præt. Remoto medio, separantur extrema: sed diuinitas vnita est carni mediāte anima, vt supra habitum est †. ergo videtur quòd cum in morte Christi anima sit separata a carne, quod per cōsequēs diuinitas sit a carne separata.

¶ 3 Præt. Maior est virtus viuificatiua Dei quàm animæ: sed corpus mori non poterat, nisi anima separata. ergo multo minus mori poterat, nisi separata diuinitate.

SED CONTRA est, quòd ea, quæ sunt humanæ naturæ, non dicuntur de filio Dei, nisi ratione vnionis, vt supra habitū est †. Sed de filio Dei dicitur id, quod cōuenit corpori Christi post mortem, scilicet esse sepulcrum, vt patet in Symbolo fidei, vbi dicitur quòd filius Dei conceptus est, & natus ex Virgine, passus, mortuus & sepultus. ergo corpus Christi nō fuit in morte a diuinitate separatum.

RESPON. Dicēdū, ꝙ illud, qd ꝙ gratiā dei cōcedit, nūquā absq; culpa reuocat. vnde dī Rom. 11. ꝙ sine pœnitētia sunt dona Dei & vocatio. Multo autē maior est gratia vnionis, p quā diuinitas vnita est carni Christi in psona, q̄ gratia adoptionis, p quā alij sanctificant, & etiā magis pmanēs ex sui ratione, quia hæc gratia ordinat ad vnionē psonalē, gratia aūt adoptionis ad quādā vnionē affectualē, & tamen videmus ꝙ gratia adoptionis nūquā pdit sine culpa. Cū igit Christo nullū fuerit peccatū, impossi-

3. di. 3. q. 2. ar. 1. q. 1. & dis. 21. q. 1. ar. 1. q. 1. Et quo. 2. ar. 1. cor. Et quo. 4. ar. 6. cor. Et opu. 3. c. 236. & 237. Et opu. 60. c. 19. fi.

* Li. 10. in Luc. i titu. de cōmēd. spiritus Iesu in med. tom. 5.

Q. 6. ar. 4.

Q. 16. ar. 4.

nit illã, & quoad maioritatẽ simpliciter, & quo ad minoritatẽ, secundũ aliud qđ requiritur ad propositum, hoc est secundum permanentiã. Vt hinc scires quòd maior habet locum I hac materia: quia gratia vnionis est de genere donorum permanentium, & ꝙ multo magis habet locum in proposito: tum, quia est excellẽtius donum, quàm gratia adoptionis: tum, quia est permanẽtius, Et de prima quidem excellẽtia, licet a quibusdam dubitetur, ſi quis tñ librauerit rationem allatam (scilicet gratia vnionis conuenit vnitum esse personaliter Deum: gratia autem adoptionis cõstituit esse sanctũ: sed longe maius est esse Deum personaliter quã esse sanctũ) manifeste videre poterit, tententiam hanc esse veram. In cuius signum, cũ communicasset se Deus secundum naturalem similitudinem beneficio creationis: & postea secũdum supernaturalẽ similitudinem beneficio adoptionis (& hæc duo fuerunt cõmunia angelo & homini) ad vltimũ reseruauit tamquam summũ, cõmunicare se personaliter, & hoc soli homini. Et ex hoc homo constitutus est supra angelos, vt Apostol* ad Heb. probat.

¶ De altera autem excellentia, scilicet quo ad permanentiam, manifestum clare est, considerantibus, quòd esse personale est esse substantiale. Nã cũ dicitur, Iesus est Dei filius, enũtiatur substantia secundum esse substãtiale de substantia: cum autem dicimur nos Dei filii, enuntiatur accidens de substantia mediante etiam accidente, scilicet affectiua parte, in qua consummatur gratia ad optionis: quoniam non nisi diuina fruitione, ad quã ordinata est, cõsummatur. Quãto ergo ex propria ratione

Li.3.ortho. fid.c.27.circa fin.

In epi.120. ex ca.6. & 20.tom.2.

3.dist.22.q.1.ar.1.q.2. Et quol. 2. ar.1.cor. Et opusc.3.ca. 236. Et op. 60. c.19. ii. & Ps.21.

bile fuit ꝙ solueretur vnio diuinitatis a carne ipsius. & iõ sicut ante mortẽ caro Christi vnita fuit secũdũ personam & hypostasim verbo dei, ita & remansit vnita post mortem, vt. s. non esset alia hypostasis Verbi dei & carnis Christi post mortẽ, vt Dam.* dicit in 3. li.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd derelictio illa non est referenda ad solutionem vnionis personalis: sed ad hoc quòd Deus pater eum exposuit passioni. unde derelinquere ibi, non est aliud, quàm non protegere a persequentibus. uel dicit se derelictum quãtum ad illam orationem, qua dixerat, pater si fieri potest, transeat a me calix iste, vt Aug.* exponit in lib. de Gratia noui Testam.

AD 2^m dicendum, quòd verbum dei dicitur vnitũ carni mediante anima, inquãtum caro per animam pertinet ad humanam, naturam, quam filius dei assumere intendebat: nõ autem ita quòd anima sit quasi medium ligãs vnita. Habet autem caro ab anima, quòd pertineat ad humanam naturam, etiam post quam anima separatur ab ea, inquantum scilicet in carne mortua remanet ex diuina ordinatione quidam ordo resurrectionis. & ideo non tollitur vnio diuinitatis ad carnem.

AD 3^m dicendum, quòd anima habet vim viuificandi formaliter. & ideo ea præsente, & vnita formaliter, necesse est corpus esse viuum. Diuinitas autem non habet vim viuificandi formaliter, sed effectiue: non enim potest esse corporis forma. & ideo non est necesse, quòd manente vnione diuinitatis ad carnem, caro sit viua, quia deus non ex necessitate agit, sed ex voluntate.

ARTICVLVS III.

Vtrum in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima.

AD TERTIVM sic procedit. Videtur quòd in morte Christi fuerit facta separatio diuinitatis ab anima. Dicit enĩ Dominus Ioã. 10 Nemo tollit animã meam a me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam. Non autem videtur ꝙ corpus animam ponere possit, eam a se separãdo: quia anima non subijcitur potestati corporis, sed potius econuerso. & sic videtur ꝙ Christo, secundum quòd est verbum Dei, conueniat animã suam ponere: hoc autem est eam a se separate. ergo per mortem anima eius fuit a diuinitate separata.

¶ 2 Præt. Athanas.* dicit maledictũ qui totum hominem quem assumpsit Dei filius, denuo assumptum vel liberatũ, tertia die a mortuis resurrexisse non cõfitetur: sed nõ potuit totus homo denuo assumi, nisi aliquando fuerit totus homo a verbo Dei separatus: totus autem homo componitur ex anima & corpore. ergo aliquando fuit facta separatio diuinitatis & a corpore & ab anima.

¶ 3 Præt. Propter vnionem ad totum hominem, filius dei vere dicitur homo. Si ergo soluta vnione animæ & corporis per mortẽ, verbum Dei remansit vnitum animæ sequeretur, quòd vere dici potuisset, filium Dei esse animam: hoc autem est falsum, quia cum anima sit forma corporis, sequeretur ꝙ verbum Dei fuerit corporis forma, quod est impossibile. ergo in morte Christi anima fuit a verbo Dei separata.

¶ 4 Præt. Anima & corpus ab inuicem separata, non sunt vna hypostasis, sed duæ. Si igitur verbum dei remansit vnitum tam corpori quàm animæ Christi, separatis eis ab inuicem per mortem Christi, videtur sequi ꝙ verbũ dei durante morte Christi, fuerit duæ hypostases, quod est inconueniens. non ergo post mortem Christi remansit anima verbo vnita.

SED CONTRA est, quòd dicit Dama.* in 3. lib. Etsi Christus mortuus est vt homo, & sancta eius anima ab incontaminato diuersa est corpore: diuinitas tamẽ inseparabilis ab vtrisque permanſit, ab anima dico, & corpore.

RESPON. Dicendum, ꝙ anima vnita est verbo Dei immediatius & per prius quàm corpus, cũ corpus vnitum sit verbo Dei mediante anima, vt supra dictũ est*. Cum ergo verbum Dei non sit separatum in morte a corpore, multo minus separatum est ab anima. Vnde sicut de filio Dei prædicatur id, quod conuenit corpori ab anima separato, scilicet esse sepultũ; ita de eo ĩ symbolo dicitur, quòd descendit ad inferos, quia anima eius* ab eius a corpore separata, descendit ad inferos.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* exponens illud verbum Ioan. inquirit, cum Christus sit verbum, anima & caro, vtrum ex eo quòd est verbum, ponat animam, an ex eo quòd est anima, an iterum ex eo quòd est caro. Et dicit quòd si dixerimus, quòd verbum Dei animam posuit, sequitur, quòd aliquando anima illa separata est a uerbo, quod est falsũ: mors enim corpus ab anima separauit, a uerbo autem animam separatam nõ dico: si uero dixerimus, quòd ipsa se anima ponat, sequit' quòd anima ipsa a se separata sit, quod est absurdum. Relinquitur ergo, quòd ipsa caro animam suã ponit, & iterum eam sumit, nõ potestate sua, sed potestate uerbi inhabitantis carnẽ: quia sicut supra dictum est, per mortem non est separata diuinitas uerbi a carne.

AD 2^m dicendum, quòd in uerbis illis Athanasius non intellexit, quòd totus homo denuo sit assumptus, id ẽ, omnes partes eius, quasi uerbum dei partes humanæ naturæ deposuerit per mortem: sed ꝙ iterato totalitas naturæ assumptæ sit in resurrectione reintegrata per iteratam unionem animæ, & corporis.

AD 3^m dicendum, quòd uerbũ dei propter unionem humanæ naturæ, non dicitur humana natura: sed dicitur homo, quod est habẽs humanam naturam. Anima autẽ & corpus sunt partes essentiales humanæ naturæ: unde, ꝓpter unionem uerbi ad utrumq; eorum, nõ sequitur quòd uerbum dei sit anima uel corpus: sed quòd sit habẽs animam uel corpus,

AD 4^m dicendum, ꝙ sicut Dam.* dicit in 3. li. quòd in morte Christi est separata anima a carne, non est una hypostasis in duas hypostases diuisa: nam & corpus et anima Christi secundum idem ex principio in uerbi hypostasi habuerunt existentiam, & in morte inuicem diuisa, singulum eorum mansit, unam hypostasim uerbi habens. Quare, una uerbi hypostasis, uerbi & animæ & corporis extitit hypostasis: numquam enim neque anima neque corpus propriam habuerunt hypostasim, præter uerbi hypostasim. Vna enim semper uerbi hypostasis, & numquam duæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus in triduo mortis fuerit homo.

ADQVARTVM sic procedit. Videtur quòd Christus ĩ triduo mortis fuerit homo: dicit enim Augustin.* in primo de Trinitate Talis erat illa susceptio, quæ deũ hominem faceret, & hominem deum: sed illa susceptio non cessauit per mortem. ergo uidetur quòd per mortẽ nõ desierit esse hõ.

¶ 2 Præte. Phil.† dicit in 9. Ethico. quòd unusquisque homo est suus intellectus: unde & post mortem, animam Petri alloquentes dicimus, sancte Petre ora pro nobis. Sed post mortem filius Dei nõ fuit separatus ab anima intellectua-li. ergo in illo triduo filius dei fuit homo.

¶ 3 Præte. Omnis sacerdos est homo: sed in illo triduo mortis, Christus fuit sacerdos: aliter enim non uerũ esset quod dicit in Ps. 109. Tu es sacerdos in æternum. ergo Christus in illo triduo fuit homo.

SED CONTRA, Remoto superiori, remouetur inferius: sed unum siue animatum est superius ad animal & ad hominem: nã animal est substantia animata sensibilis: sed in illo triduo mortis corpus Christi non fuit uiuum neque animatum. ergo non fuit homo.

RESPON. Dicendum, quòd Christum* uere fuisse mortuum, est articulus fidei: unde asserere omne illud, per quod tollitur ueritas mortis Christi, est error contra fidem. Propter quod, in epistola synodali* Cyrilli dicitur: si quis non confitetur dei uerbum passum carne, & crucifixum carne, et ꝙ mortẽ gustauit carne, anathema sit. Pertinet autem ad ueritatem mortis hominis uel animalis, ꝙ per mortem desinat esse homo uel animal: mors enim hominis uel animalis prouenit ex separatione animæ, quę complet rationem animalis, uel hominis, & ideo dicere Christũ in triduo mortis hominem fuisse, simpliciter & absolute loquendo, erroneum est. Potest tamen dici quòd Christus in triduo fuit homo mortuus. Quidam tamen cõfessi sunt Christum in triduo hominem fuisse, dicentes quidem uerba erronea, sed sensum erroris non habentes in fide, sicut Hugo de sancto Vict.* qui ea ratione dixit Christum in triduo mortis fuisse hominem, quia dicebat animam esse hominẽ, quod tamen est falsum, ut in prima parte ostensum est.† Magister etiam sententiarum in 22. dist.* tertii lib. posuit, quòd Christus in triduo mortis fuit homo alia ratione, quia credidit quòd unio animæ & carnis non esset de ratione hominis, sed sufficit ad hoc, quòd aliquid sit homo, ꝙ habeat animam humanam & corpus, siue coniuncta siue non coniuncta: quod etiam patet esse falsum ex his* quæ dicta sunt in 1. parte, & ex his quæ supra dicta sunt† circa modum unionis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uerbum dei suscepit animam & carnem unitam, & ideo illa susceptio, fecit deum hominem, & hominem deum: non autem cessauit illa susceptio per separationem uerbi ab anima uel a carne, cessauit tamen unio carnis, & animæ.

AD 2^m dicendum, quòd homo dicitur esse suus intellectus, non quia intellectus sit totus homo: sed quia intellectus est principalior pars hominis, in quo uirtualiter consistit tota dispositio hominis: sicut si rector

Ad primo

Lib. arbit. fid. cap. 20. in med.

Trac. 49. in Ioan. in med.

Habetur in Cõc. 1. Eph. ca. 12.

In l. 2. de sacra. 1. parte c. 11 Q. 75. ar. 4. *l. 3. sen. di. 22. parag. 1

1. 1. qu. 75. ar. 4 †q. 2. art. 5.

D. 906.

Universidad de Sevilla Biblioteca

ctor ciuitatis dicatur tota ciuitas, quia in eo consistit tota dispositio ciuitatis.

AD 3^m dicendum, quòd esse sacerdotem, conuenit homini ratione animæ, in qua est ordinis character: unde per mortem homo non perdit ordinem sacerdotalem, & multo minus Christus, qui est totius sacerdotii origo.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum quintum.*

Quol.2.ar.1.Et quo.3 ar.4.ad1.Et quol.4 q.5.

TItulus ut sonat. ¶ In corpore ponitur una distinctio bimembris cum conclusionibus duabus iuxta numerum membrorũ. Distinctio est, simpliciter sumitur duabus significationibus, uel ut significat nullo addito, uel ut significat totaliter. Prima conclusio est, sumendo simpliciter primo mõ: Corpus Christi uiuũ, & mortuũ fuit idẽ numero sipliciter. Probatur, quia fuit idẽ suppositaliter, & sic loquitur Ath. Secunda cõclusio est, sumẽdo simpliciter secundo modo: corp^s Christi uiuũ & mortuum non fuit idem numero simpliciter. Probatur primo, quia uita est de essentis corporis uiuentis: quia est prædicatũ essentiale & nõ accidẽtale. Probatur secundo ex opposito: quia si dicere tur remãsisse totaliter idẽ, sequeretur ꝙ non esset corruptum corruptione mortis, qđ est hæresis Gaianitarum. Et ad hoc afferũtur auctoritates. ¶ Aduerte hic, quòd Auctoris doctrina ꝓcedit ex suppositaviritate formæ subsistãtialis in homine: tenentes .n. plures formas in homine (puta formã corporeitatis aut mixti, cui superadditur anima) euaderẽt consequentiã in litera factam, dicendo quòd in morte Christi facta est separatio animæ a corpore, & sic fuit ibi corruptio mortis, sed corp^s remãsit cũ illamet corporeitatis forma quã prius habebat, & propterea corp^s Christi, inquãtum corpus remansit totaliter idẽ numero, & dicere hoc, nulla ẽ hæresis. Et ad Philosophiam declinãdũ esset, ũ hoc

l.5.me.tex. 12.to.3

li.2. de anima, text. 9. & 7. me.a. tex. 35 to.2 & 3.

Cirea med. illius. Inci. Ego arbitrabar.

l.2.Topi.in ẽ.illius t.1.

ARTICVLVS V.

Vtrum fuerit idem numero corpus Christi uiuentis & mortui.

G

ADQVINTVM sic proceditur. Videtur quòd nõ fuerit idem numero corpus Christi uiuentis, & mortui. Christus enim uere mortuus fuit, sicut & alii homines moriuntur: sed corpus cuiuscumque alterius hominis, non est simpliciter idem numero mortuum & uiuum: quia differunt essentiali differentia. ergo neq, corpus Christi, est simpliciter idẽ numero mortuum & uiuum.

¶ 2 Præt. Secundum Philos.* in 5. Metaphysic. Quæcumque sunt diuersa specie, sunt etiam diuersa numero: sed corpus Christi uiuum, & mortuũ, fuit diuersum specie, quia non dicitur oculus aut caro mortui nisi æquiuoce, ut patet per Philosophum in 2. de Anima, & 7. Metaphys.* ergo corpus Christi non fuit simpliciter idem numero uiuum & mortuum.

¶ 3 Præt. Mors est corruptio quædam: sed illud quod corrũpitur corruptione substantiali, postquã corruptum est, iam non est: quia corruptio est mutatio de esse in nõ esse. Corpus ergo Christi postquã mortuum fuit, non remansit idem numero, cum mors sit substantialis corruptio.

SED CONTRA est, quòd Athanas.* dicit in Epistola ad Epictetum: Circunciso corpore, & potato, & manducante, & laborante, & in ligno affixo, erat impassibile & incorporeum dei uerbũ, hoc erat in sepulchro positum: sed corpus Christi uiuum fuit circunciſum & in ligno affixum. Corpus autem Christi mortuum fuit positum in sepulchro. ergo hoc idem corpus, quod fuit uiuum, fuit etiam mortuum.

RESPON. Dicendum, quòd hoc quod dico simpliciter, põt accipi dupliciter. Vno modo, secũdũ quòd simpliciter idẽ ẽ, quod absolute: sicut simpliciter dicitur quod nullo addito dicitur, ut Philos.* dicit. Et hoc modo corpus Christi mortuũ et uiuũ, simpliciter fuit idẽ numero: dicitur .n. aliquid esse idẽ numero simpliciter, quia ẽ suppositum idem. Corpus autẽ Christi uiuũ & mortuũ, fuit suppositum idẽ: quia nõ habuit aliam hypostasim uiuum & mortuum, præter hypostasim uerbi dei, ut supra dictũ est* & hoc modo loquitur Athan.† in auctoritate iducta. Alio modo simpliciter idem est, quod omninovel totaliter, et sic corpus Christi mortuum & uiuũ non fuit simpliciter idem numero, quia non fuit totaliter idem, cum uita sit aliquid de essentia corporis uiuentis: est enim prædicatum essentiale, non accidẽ tale: unde consequens est, ꝙ corpus, quod desinit esse uiuum, non totaliter idem remaneat: si autem diceretur ꝙ corp^s Christi mortuũ totaliter idem remaneret, sequeretur ꝙ nõ esset corruptũ, corruptione dico ^a mortis: quod est hæresis Gaianitarum, ut Iisdo.* dicit & habetur in Decretis† 24.qu.5. Et Damas.* dicit in 3.lib.ꝙ corruptionis nomen duo significat, uno modo separationẽ aiæ a corpore, & alia huiusmodi, alio modo perfectã dissolutionem in elemẽta. ergo incorruptibile dicere corpus Domini secundum Iulianum, & Gaianum, secundum primũ corruptionis modum ante resurrectionem, est impium, quia corpus Christi non esset consubstantiale nobis, nec inueritate mortuum esset, nec secundũ ueritatem saluati essemus: secundo autem modo corpus Christi fuit incorruptum.

H

I

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ corpus mortuum cuiuscumq; alterius hominis, non remanet unitũ alicui hypostasi permanenti, sicut corpus Christi mortuũ. Et ideo corpus mortuum cuiuscũq; alterius hominis,* non est idem simpliciter, sed fm quid: quia ẽ idem secundum materiam, non autem idem secundũ formam. Corpus autem Christi remanet idem simpliciter propter identitatem suppositi, ut dictum est.†

D.406.

In corp. ar.

AD 2^m dicendum, ꝙ quia idem numero dicitur aliquid secundum suppositum, idem autẽ specie est idẽ secundum formam, ubicumq; suppositum subsistit in una sola natura, oportet ꝙ sublata unitate speciei, auferatur unitas numeralis: sed hypostasis uerbi dei subsistit in duabus naturis, & ideo quamuis in Christo nõ remaneat corpus idẽ fm speciẽ humanæ naturæ, remanet tamen idẽ numero secundũ suppositũ uerbi dei.

K

AD 3^m dicendum, quòd corruptio & mors non cõpetit Christo ratione suppositi, secundum quod attenditur unitas, sed ratione naturæ, secundum quam inuenitur differentia mortis & uitæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mors Christi aliquid operata sit ad nostram salutem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ Articulum sextum.*

ADSEXTVM sic proceditur. Videt^r ꝙ mors Christi nihil operata sit ad nostram salutem. Mors enim est quædã priuatio: est enim priuatio uitæ: sed priuatio, cum non sit res aliqua, non habet aliquam uirtutem agendi. ergo non potuit aliquid operari ad nostram salutem,

¶ 2 Præt. Passio Christi operata est ad nostram salutem per modum meriti. sic autem non potuit operari mors Christi: nam in morte separatur anima a corpore, quæ est merẽdi principium. ergo mors Christi non est operata aliquid ad nostram salutem.

¶ 3 Præte. Corporale non est causa spiritualis: sed mors Christi fuit corporalis. nõ ergo potuit esse causa spiritualis nostræ salutis.

SED CONTRA est, quòd Augustin.* dicit in 4. de Trinita. Vna mors nostri Saluatoris, scilicet corporalis, duabus mortibus nostris, id est animæ & corporis, saluti fuit.

RESPON. Dicendum, quòd de morte Christi dupliciter loqui possumus. Vno modo, secundum quòd est in fieri: alio modo, secundum quòd est in facto esse. Dicitur autem mors esse in fieri, quãdo aliquis per aliquam passionem uel naturalem uel uiolentam tendit in mortem. Et hoc modo idem est loqui de morte Christi, & de passione ipsius. Et ita secundum hunc modum mors Christi causa est salutis nostræ secundum id, qđ de passione supra dictum est.* Sed in facto esse mors Christi considerat^r, secundum quòd iam facta est separatio corporis, & animæ, & sic nunc loquimur de morte Christi. Hoc autem modo mors Christi non potest esse causa salutis nostræ per modum meriti, sed solum per modum efficientiæ, inquantum scilicet, nec per mortem diuinitas separata fuit a Christi carne, & ideo quicquid contigit circa carnem Christi, etiam anima separata, fuit nobis salutiferum uirtute diuinitatis unitæ. Consideratur autẽ proprie alicuius causæ effectus secundum similitudinem causæ: unde quia mors est quædam priuatio uitæ propriæ, effectus mortis Christi attenditur circa remotionem eorum, quæ cõtrariantur nostræ saluti, quæ quidem sunt mors animæ, & mors corporis. & ideo per mortẽ Christi dicitur esse destructa in nobis, & mors animæ, quæ est per peccatum nostrum (secundum illud Romano. 4. Traditus est, scilicet in

A

B

C

D

E

mortem, propter delicta nostra) & mors corporis, quæ consistit in separatione animæ, secundum illud primæ ad Corinthio. 15. Absorpta est mors in uictoria,

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd mors Christi est operata salutem nostram ex uirtute diuinitatis unitæ, & non ex sola ratione mortis.

AD 2^m dicendum, quòd mors Christi secundum quòd consideratur in facto esse, etsi non est ad nostram salutem operata per modum meriti: est tamen operata per modum efficientiæ, ut dictum est.

AD 3^m dicendum, quòd mors Christi fuit quidem corporalis: sed corpus illud fuit instrumentum diuinitatis sibi unitæ, operans in uirtute eius etiam mortuum.

QVÆSTIO LI.

De sepultura Christi, in quatuor articulos diuisa.

EINDE considerandum est de sepultura Christi.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum conueniens fuerit Christum sepeliri.

¶ Secundo, De modo sepulturæ eius.

¶ Tertio, Vtrum corpus eius fuerit in sepulchro resolutum.

¶ Quarto, De tempore quo iacuit in sepulchro.

ARTICVLVS I.

Vtrum fuerit conueniens Christum sepeliri.

ADPRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christũ sepeliri. De Christo .n. dicitur in Psal. 87. Factus est sicut homo sine adiutorio, inter mortuos liber: sed in sepulchro includuntur corpora mortuorũ, qđ uidetur esse contrarium libertati. ergo nõ uidetur fuisse conueniẽs, quòd corpus Christi sepeliretur.

¶ 2 Præt. Nihil circa Christum fieri debuit, quod nõ esset salutiferum nobis: sed in nullo uidetur ad salutem hominum pertinere, ꝙ Christus fuit sepultus. ergo non fuit cõueniens Christum sepeliri.

¶ 3 Præ. Inconueniens esse uidetur, quòd deus qui est super cælos excelsus, in terra sepeliret^r: sed illud

¶ Sed occurrunt hic duo dubia. Primũ ẽ, an mors Christi in facto esse fuerit meritoria ex parte aiæ. Secundũ est, quomodo saluatur similitudo iter effectũ & causam in tertia cõclusione, quum potius uideatur oppositum.

¶ Ad primũ dicitur, ꝙ mors in facto esse sumi põt dupliciter: primo, secundũ se solã, alio modo, ut terminat fieri. Et mors quidem ut terminat fieri, cadit sub merito uno & eodem, sub quo cadit suũ fieri, uno .n. & eodẽ actu martyr ault se occidi & occisum esse. Et sic pretiola est in conspectu domini mors sanctorũ eius, & sic mors Christi fuit meritoria: sed litera nõ loquitur sic de morte Christi: sed primo modo .s. secũdum se solã, prout est separata anima a corpore, & sic ex nulla parte inuenitur ratio meriti, quũ nec actus elicitus, nec actus imperatus animę sit meritorius in facto esse sumpta secundũ se solã, quã uita ipsa ut terminat uoluntariũ mori, cadat sub actu imperato extẽdẽdo actũ imperatũ ad pati uolũtarium, & ideo, ut dictũ est, sit meritoria.

In corp. ar.

¶ Ad secundum dubium dicitur, ꝙ non est hic quærẽda omnimoda similitudo: quum nec etiã exigatur effectum assimilari causæ instrumẽtali: sed sufficit iuxta subiectam materiam intelligere effectum appropriatum mortis Christi (quæ consistit in priuatione uitæ propriæ propter uinificandum nos) esse priuationem nõ uitæ, sed contrarium uitæ nostræ, ut per huiusmodi destructionem ad finem, scilicet ad uitam nostrã, nos perducat.

Inf. qu. 52. ar. 4. Et op. 3. ca. 241. & 242. Et op. 60. c 20. princ. Et 1. Corinth. 15 l. 1. c. 3

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum primum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore una cõclusio: Conueniens fuit Christum sepeliri. Probatur tripliciter. omnia sũt clara.

¶ Super

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod conuenit corpori Christi mortuo, attribuitur F deo, ratione unionis. ergo inconueniens uidetur, Christum fuisse sepultum.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Mat. 26 de muliere quæ eum inunxerat, Opus bonum operata est in me, & postea subdit: Mittens enim hoc unguentum in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit Christum sepeliri. Primo quidem, ad comprobandum ueritatem mortis: non enim in sepulchro aliquis ponitur, nisi quando iam de ueritate mortis constat: unde & Marci. 15. legitur, quòd Pilatus antequam cõcederet Christum sepeliri, diligenti inquisitione cognouit eum mortuum esse. Secundo, quia per hoc quòd G Christus de sepulchro resurrexit, datur spes resurgendi per ipsum, his qui sunt in sepulchro, secundum illud Ioan. 5. Omnes qui in monumentis sunt, audient uocem filii dei, & qui audierint uiuent. tertio, ad exemplum eorum, qui per mortem Christi, spiritualiter moriuntur peccatis, qui scilicet absconduntur a conturbatione hominum: unde dicitur Colos. 3. Mortui estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in deo: unde & baptizati, qui per mortem Christi moriuntur peccatis, quasi consepeliuntur Christo, per immersionem, secundum illud Roma. 6. Consepulti sumus cum Christo, per baptismum in mortem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus sepultus, se inter mortuos liberum fuisse fatetur, in hoc quòd per inclusionem sepulchri, non potuit im- H pediri, quin ab eo resurgendo exiuerit.

AD 2um dicendum, quòd sicut mors Christi efficienter operata est nostram salutem, ita etiam & eius sepultura: unde Hieronym. dicit super Mar. Sepultura Christi resurgimus. Et Isaiæ. 53. super illud, Dabit impios pro sepultura, dicit glo.* id est, gentes, quæ sine pietate erant, deo patrique dabit: quia mortuus & sepultus eos acquisiuit. Glo. ord. ibi. d habet.

AD 3um dicendum, quòd sicut dicitur in quodam sermone concilii Ephesini, nihil horum quę saluãt homines, iniuriam deo facit, quę ostendunt eum nõ passibilem, sed clementem. Et in alio sermone eiusdem cõcilii legitur: Nihil putat iniuriam deus, quod est occasio salutis hominibus: tu quidem non ita utilẽ dei naturam arbitraberis, tamquam quæ aliquando subiecta possit esse iniuriis. I

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum secundũ.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienti modo Christus fuerit sepultus.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur non conueni enti modo Christum fuisse sepultum. Sepultura enim eius respondet morti ipsius: sed Christus fuit passus mortem abiectissimam, secundum illud Sapient. 2. Morte turpissima condemnemus eum. ergo inconueniens uidetur fuisse, quòd Christo exhibita fuit honorabilis sepultura, inquantum a magnatibus fuit tumulatus, scilicet a Ioseph ab Arimathia, qui erat nobilis Decurio (ut habetur Mat. 15.) & a Nicodemo, qui erat princeps iudæorum, ut habetur Ioã. 3. ¶2 Præt. Circa Christum non debuit aliquid fieri, quod esset superfluitatis exemplum. Videtur autẽ superfluitatis fuisse, quòd ad sepeliendum Christum Nicodemus uenit ferens misturã myrrhę, & aloes quasi libras centum (ut dicitur Ioan. 19.) præsertim cum mulier præuenerit corpus eius ungere in sepulturam, ut dicitur Marci. 14. non ergo fuit hoc conuenienter circa Christum factum.

¶3 Præt. Non est conueniens, ut aliquod factum sibiip si sit dissonũ: sed sepultura Christi fuit simplex ex una parte: quia scilicet Ioseph inuoluit corpus eius in sindone munda (ut dicitur Mat. 27.) nõ autem auro aut gemmis, aut serico, ut Hieron.* ibidem dicit: ex alia ve ro parte uidetur, fuisse ambitiosa, inquantum eum cũ aromatibus sepelierunt. ergo uidetur non fuisse conueniens modus sepulturæ Christi. Su. hoc ver bo. c. Mat. 27. in fi.

¶4 Præt. Quæcumque scripta sunt, præcipue de Christo, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut dicitur Ro. 15. sed quædam scribuntur in Euangeliis circa sepulchrum Christi, quæ in nullo uidentur ad nostram doctrinam pertinere: sicut quòd fuit sepultus in horto, quòd in monumento alieno, & nouo, & excisо in petra. Inconueniens ergo fuit modus sepulturæ Christi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Isa. 11. Et erit sepulchrum eius gloriosum.

RESPON. Dicendum, quòd modus sepulturæ Christi ostenditur esse conueniens quantum ad tria. Primo quidem, quantum ad confirmandam fidẽ mortis & resurrectionis ipsius: secundo, ad commendandam pietatem eorum, qui eum sepelierunt: unde Augustinus* dicit in 1. de Ciuitat. dei: Laudabiliter commemorantur in euangelio, qui corpus eius de cruce acceptum, diligenter atque honorifice tegendum sepeliendumque curarunt: tertio, quantum ad mysterium, per quod informantur illi qui Christo consepeliuntur in mortem. Lib. 22. cap. 8. circa fi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa mortem Christi commendantur patientia, & constantia ipsius, qui mortem est passus, & tanto magis quanto mors fuit abiectior: sed in sepultura honorifica cõsideratur uirtus morientis, qui contra intentionem occidentium etiam mortuus honorifice sepelitur, & præfiguratur deuotio fidelium, qui erant Christo mortuo seruituri.

AD 2um dicendum, quòd in hoc, quòd Euangelista dicit, Quòd sepelierunt eum, sicut mos est iudæis sepelire (sicut Aug.* dicit super Ioan.) admonuit in huiusmodi officiis, quæ mortuis exhibentur, morem cuiuslibet gentis esse seruandum. Erat autem istius gentis consuetudo, ut mortuorum corpora uariis aromatibus condirentur, ut diutius seruarentur illæsa: unde & in tertio de doctrina Christiana dicitur,* quòd in omnibus talibus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Et postea subdit,† quòd in aliis personis plerumq; flagitiũ est: in diuina uel prophetica pœna, maxime cuiusdam rei signum est. Myrrha enim, & aloes propter sui amaritudinem significant pœnitentiam, per quam aliquis in seipso Christum conseruat absque corruptione peccati: odor autem aromatum significat bonam famam. Tract. 12. in cap. 19. a medio. Li. 3. c. 11. tom. 1. † Simil. Aug. ubi supra.

AD 3um dicendum, quòd myrrha & aloes adhibebantur corpori Christi, ut immune a corruptione seruaretur, quod uidebatur ad quandam necessitatem pertinere. Vnde datur nobis exemplum, quòd licite possumus aliquibus pretiosis uti medicinaliter pro necessitate nostri corporis conseruandi, sed inuoluerio corporis pertinebat ad solam quandam decentiã honestatis, & in talibus, simplicibus debemus esse cõtenti. Per hoc tamen significabatur (vt Hier.* dicit) q̃ ille in sindone munda inuoluit Iesum, qui mẽte pura eũ susceperit. Et hinc, vt Beda dicit sup Mar.† Ecclesiæ mos obtinuit, vt sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur: sicut corpus domini est in sindone munda sepultum.

AD 4um dicẽdum, quòd Christus sepelitur in horto, ad significandum quòd per mortem & sepulturam B ipsius, liberamur a morte, quam incurrimus per peccatum Adæ in horto paradisi commissum. Ideo autẽ Saluator in aliena ponitur sepultura (vt Aug.* dicit in quodam sermone) quia pro aliorum moriebatur salute: sepulchrum autem mortis est habitaculũ. Per hoc etiam considerari potest paupertatis abundantia pro nobis susceptæ: nam qui domum in uita non habuit, post mortem quoque in alieno sepulchro recõditur, & nudus existens a Ioseph cooperitur. In nouo autem ponitur monumento (vt Hieron.* dicit) ne post resurrectionem, ceteris corporibus remanẽtibus, surrexisse alius fingeretur. Potest autem & nouũ sepulchrũ, Mariæ virginalem uterum demõstrare. Per hoc etiam C datu intelligi, quòd per Christi sepulturam omnes in nouamur morte & corruptione destructa. In monumento autem excisо in petra conditus est (vt Hiero.† dicit) ne si ex multis lapidibus ædificatum fuisset, tumuli fundamentis suffossis ablatus furto diceretur. unde & saxum magnum quod appositum fuit, ostendit quòd non absque auxilio plurimorum sepultura potuisset referari. Si etiam sepultus fuisset in terra, dicere poterant, suffoderunt terram, & furati sunt eum, sicut Aug.* dicit. Significatur autem mystice per hoc, (vt Hila.† dicit) quòd per Apostolorum doctrinam in pectus duritiæ gentilis quodam doctrinæ opere excisum, Christus infertur, rude. ac nouum, & nullo antea ingressu timori Dei peruium. Et quia nihil præter eum oportet in pectora nostra penetrare, lapis ostio aduoluitur. & sicut Orige.* dicit, non fortuito scriptum est, quòd Ioseph inuoluit corpus Christi sindone munda, & posuit in monumẽto nouo, & quòd aduoluit lapidem magnum, quia omnia quæ sunt circa corpus Iesu, munda sunt, & noua, & valde magna. D

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum tertium.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpus Christi in sepulchro fuerit incineratum.

TItulus clarus. ¶ In corpore una conclusio: Non fuit cõueniens, corpus Christi putrefieri aut incinerari. Probatur dupliciter. Primo, putrefactio provenit ex infirmitate naturæ illius corporis nõ potentis corpus amplius in vnum continere. ergo Christus, ne mors eius infirmitati naturæ ascriberetur, noluit corpus suum resoluti. Antecedens patet. Consequentia probat, quia mors Christi non debuit esse ex infirmitate naturæ, sed voluntaria: in cuius signũ non morbo, sed passione voluntarie suscepta mortuus est. Ar. 1. huius quæst. Secundo, probatur, quia ad ostensionẽ diuinæ virtutis voluit corpus suum in corruptum permanere. Et ad hoc affertur auctoritas Chrysostomi. ¶ Circa primam rationem dubiũ occurrit, quia imperti nens videtur. Nam siue i corpore Christi fuerit aliqua putrefactio siue nõ, cõstabat quòd ex violenta passione, non ex naturæ infirmitate mortuus erat, quia passus est in cruce iuuenis. ¶ Ad hoc dicitur, q̃ putrefactio cadaueris attestatur infirmitati naturæ p̃sentis & præteritę. Nam corpora ita compacta, vt naturalis complexio vigorosa sit & viua & mortua, putrefactiuis resistunt magis aliis, & propterea si putrefactio caduaris accidisset I Christi corpore, testimonium infirmitatis naturæ in Christo manifestaretur, tamquam impotentis, prius amplius tenere corpus viuũ, & postea incorruptũ, & consequenter q̃ mors Christi accidisset, etiam si noluisset. Et sic imputrefactio, corporis mortui non est impertinens: sed idoneum testimonium voluntariæ mortis, & putrefactio fuisset testis mortis, nõ voluntariæ: sed necessariæ ex debilitate naturæ. Ex supradictis namque patet, q̃ Christus licet crucifixus, mortuus tamẽ est, quia voluit: in cuius signum clamans expirauit. O. præc. a. 1. ad 2. In trac. qui dicitur, aduersus gentiles demõstratio, q̃ Christus sit Deus, parũ ante med. tom. 5. In corp. ar. & q. 50. ar. 1. Lib. 3. orth. fid. c. 28.

A resolui incipiunt, & ad putredinẽ disponuntur, quia exhalante calido naturali, superuenit calor extrane⁹, qui putrefactionem causat. ergo videtur q̃ similiter in corpore Christi acciderit.

¶3 Præt. Sicut dictum est,* Christus sepeliri voluit, vt daret hominibus spem resurgendi etiã de sepulchris. ergo etiam incinerationem pati debuit, vt spem resurgendi incineratis post incinerationem, daret.

SED CONTRA est, quod in Psalm. 15. dicitur, Non dabis sanctum tuum videre corruptionem: quod Damas.* exponit in 3. lib. de corruptione, quæ est per resolutionem in elementa.

RESPON. Dicendum, quòd non fuit conueniens corpus Christi putrefieri, vel quocumque modo incinerari: quia putrefactio cuiuscumque corporis prouenit ex infirmitate naturæ illius corporis, quæ non potest amplius corpus cõ C tinere in vnum. Mors autem Christi (sicut supra dictum est*) non debuit esse ex naturæ infirmitate, ne crederetur non esse voluntaria. & ideo non ex morbo, sed ex passione illata voluit mori, cui se obtulit sponte. Et ideo Christus, ne mors eius, naturæ infirmitati ascriberetur, noluit corpus suum qualitercumque putrefieri, aut qualitercũque resolui: sed ad ostentionẽ virtutis diuinę voluit corpus illud incorruptum permanere. unde Chry.* dicit, quòd viuentibus alijs hominibus, his scilicet, qui egerunt strenue, arridet propria gesta: his autem pereuntibus, pereunt: sed in Christo est totum cõtrarium. nam ante crucem omnia sunt mœsta & & infirma: vt autem crucifixus est, omnia clariora sunt facta, vt noscas non purum hominem crucifixum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ Christus, cum non esset subiectus peccato, neq; morti erat obnoxius, neq; incinerationi, voluntarie tamen mortem sustinuit propter nostrã salutẽ, ſm rationes supradictas. * Si aũt corpus eius fuisset putrefactũ vel resolutũ, magis hoc fuisset in detrimentũ salutis humanæ: dũ non crederetur in eo esse virtus diuina. unde ex psona eius in Psal. 29. dicitur, Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendo in corruptionem? quasi dicat, Si corpus meũ putrescat, perdet effusi sanguinis utilitas.

AD 2um dicendum, quòd corpus Christi, quantũ ad conditionem naturæ passibilis putrefactibile fuit: licet non quantum ad meritum putrefactionis, quod est peccatum, sed virtus diuina corpus Christi a putrefactione præseruauit, sicut & resuscitauit a morte. E

AD

AD 3um dicendum, quòd Christus de sepulcro resurrexit virtute diuina, quæ nullis terminis coarctatur. Et ideo hoc, quòd a sepulcro surrexit, sufficiens argumentum fuit, quòd homines erant resuscitandi uirtute diuina non solum de sepulcris, sed etiam de quibuscumq; cineribus.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ primæ Articulum quartum.*

IN corporis una cõclusione: Conueniẽs fuit quòd Christus duabus noctibus & una die esset i sepulchro, Probatur: Tẽpus, quo Christus fuit in sepulcro, effectum mortis eius repræsentat: sed effectus est duplex, nostra mors tenebrosa destructa, & ipsa mortis eius lux est causa. ergo conuenienter una die & duabus noctibus mansit in sepulcro. Omnia clara sunt.

¶ In responsione ad primũ, aduerte q̃ auctoritas Ecclesiæ indubie credẽtis Christum surrexisse primi sabbathi in mane uel circa, & inde diem resurrectionis diem Dominicũ nominauit, elidit omnes nouitates præsumentiũ hoc in dubiũ reuocare, & exponere Euangelistas suo sensu. Et propterea tales nõ audiẽdi, sed uitãdi sunt a piis Ecclesiæ auribus.

¶ In eadem responsione aduerte nouitiæ, q̃ quilibet triũ naturaliũ dierũ mortis Christi, numeratur, accipiendo noctem pro prima parte eius: sexta feria. n. incipit a nocte terminante diẽ Iouis, & similiter sabbathũ incipit a nocte terminante feriam sextã, & similiter Dominica incipit a nocte in qua Christus surrexit. Dies vero creationis mundi numerantur, incipiendo a die ut a prima parte, ita quòd mane incipit dies, & durat usque ad aliud mane exclusiue: secũda siquidẽ pars eius est nox. Et hoc notatur quũ dr, factũ est uespe & mane dies unus: a termino noctiernarũ tenebrarũ subiunxit, & mane, quidam modum loquutionis scripturæ nescientes, noctem voluerunt annumerare tres illas horas a sexta vsque ad nonam, quibus sol obscuratus est, & diem, tres horas alias, quibus iterum terris est redditus, id est a nona vsque ad Occasum: sequitur enim nox futuri sabbathi, qua cum suo die computata erunt iã duæ noctes & duo dies. Post sabbathum autem sequitur nox primi sabbathi, id est illucescẽtis diei dominici, in qua tunc Dominus resurrexit, & ita adhuc non constabit ratio trium dierum, & triũ noctium. Restat ergo, ut hoc inueniatur, illo scripturarum usitato loquendi modo, quo a parte totũ intelligitur, ita scilicet quòd vnam noctem, & vnam diem accipiamus pro uno die naturali. Et sic primus dies computatur ab extrema parte sui, qua Christus in sexta feria est mortuus & sepultus: secundus autem dies est integer cum 24. horis nocturnis & diurnis, nox autem sequens pertinet ad tertium diem: sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum, a luce in noctem, ita isti propter hominis reparationem, a tenebris computantur in lucem.

AD 2um dicendum, quòd sicut Augustin. * dicit in 4. de Trinitat. Christus in diluculo resurrexit, in quo aliquid lucis apparet, & adhuc tamen aliquid remanet tenebrarum noctis: vnde de mulieribus dicitur, Ioan. 20. quòd cum adhuc essent tenebræ, venerunt ad monumentum. Ratione ergo harum tenebrarum Gregor. * dicit Christum media nocte surrexisse: non quidem diuisa nocte in duas partes æquales, sed infra ipsam noctem: illud enim diluculum, & pars noctis & pars diei dici potest propter conuenientiam, quam cũ vtroque habet.

AD 3um dicendum, quòd intantũ lux in morte Christi prævaluit (quę significatur per vnam diem) quòd tenebras duarum noctium, id est duplicis mortis nostræ remouit, vt dictum est.

QVAESTIO LII.

De descensu Christi ad inferos, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de descẽsu Christi ad inferos.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum ad inferos descendere.

¶ Secundo, In quem infernum descenderit.

¶ Tertio, Vtrum totus fuerit in inferno.

¶ Quarto, Vtrum aliquam moram ibi traxerit.

¶ Quinto, Vtrum sanctos Patres ab inferno liberauerit.

¶ Sexto, Vtrum damnatos ab inferno liberauerit.

¶ Septimo, Vtrum liberauerit pueros in peccato originali defunctos.

¶ Octauo, Vtrum liberauerit homines de purgatorio.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum primũ.*

TITULUS clarus.

¶ In corpore una conclusio: Conueniens fuit Christum ad inferos descendere. Probatur tripliciter, Prima ratio completur ex responsione ad primũ. Secunda ratio, completur ex responsione ad secundum. Responsio ad tertiũ de motu Angelorum satis in Cõmentario partis tractata est.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, Christum ad infernum descendere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum ad infernum descendere. Dicit enim Aug. * in Epistol. ad Euodium, Nec ipsos quidem inferos uspiam scripturarum in bono appellatos potui reperire: sed anima Christi non descendit ad aliquod malum: quia nec animæ iustorũ ad aliquod malum descendunt. ergo uidetur quòd non fuerit conueniens, Christum ad inferos descendere.

¶ 2 Præt. Descendere ad inferos, non potest Christo conuenire secundum diuinam naturam (quæ est omnino immobilis) sed solum conuenire potest ei, secundum naturam assumptam. Ea uero, quæ Christus fecit uel passus est in natura assumpta, ordinantur ad humanam salutem, ad quam non uidetur necessarium fuisse, quòd Christus descenderit ad inferos: quia per passionem suam, quam in hoc mundo sustinuit, nos liberauit a culpa & pœna, ut supra dictũ est. * non igitur fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet.

¶ 3 Præter. Per mortem Christi separata est anima a corpore eius, quod quidem i sepulcro positum fuit, ut supra habitum est. * Non autem uidetur, quòd secũdum animam solam ad infernum descenderit: quia anima, cum sit incorporea, non uidetur quòd localiter possit moueri: hoc enim est corporum, ut probatur in sexto Phys. * descensus autem motum corporalem importat. non ergo fuit conueniens, quòd Christus ad infernum descenderet.

SED CONTRA est, quòd dicitur in Symbolo, Descendit ad inferos. Et Apostolus dicit Ephes. 4. Quòd autem ascendit, quid est nisi quia & descendit primum ad inferiores partes terræ? gloss. id est ad inferos.

RESPON. Dicẽdum, quòd conueniens fuit, Christum ad infernum descendere. Primo quidem, quia ipse uenerat pœnam nostram portare, ut nos a pœna eriperet, secundum illud Isa. 53. Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ex peccato autem homo incurrerat non solum mortem corporis, sed etiam descensum ad inferos. Et ideo sicut fuit conueniens, * eum mori, ut nos liberaret a morte ita conueniens fuit eum descendere ad inferos, ut nos a descensu ad inferos liberaret: unde dicitur Osee. 13. Ero mors tua o mors, ero morsus tuus inferne. Secundo, quia conueniens erat, ut uicto diabolo per passionem, uinctos eius eriperet, qui detinebantur in inferno, secundum illud Zacch. 9. Tu quoque in sanguine testamenti tui, emisisti uinctos tuos de lacu. Et Col. 2. dicitur, expolians principatus & potestates, traduxit confidenter. Tertio, ut sicut potestatem suam ostendit, in terra uiuendo & moriendo, ita etiam potestatẽ suam ostenderet in inferno, ipsum uisitando & illuminando: unde dicitur in Psal. 23. Attollite portas principes uestras, glo. id est principes inferni auferte po-

testatem uestram, qua usque nunc homines in inferno detinebatis, & sic in nomine Iesu omne genu flectatur, non solum cælestium, sed etiam infernorum, ut dicitur Phil. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nomen inferorum sonat in malum pœnæ, non autem in malum culpæ: unde decuit Christum in infernum descendere, non tamquam ipse esset debitor pœnæ, sed ut eos qui erant pœnæ obnoxii, liberaret.

AD 2um dicendum, quòd passio Christi fuit quasi quædam causa uniuersalis humanæ salutis, tam uiuorum quàm mortuorum. Causa autem uniuersalis applicatur ad singulares effectus per aliquid speciale: unde sicut uirtus passionis Christi applicatur uiuẽtibus per sacramenta cõfigurantia * nos passioni Christi, ita etiam applicata est mortuis per descensum Christi ad inferos. Propter quòd signanter dicitur Zach. 9. quòd eduxit uinctos in lacu de sanguine testamẽti sui, id est per uirtutem passionis suæ.

AD 3um dicendum, quòd anima Christi non descẽdit ad inferos eo genere motus, quo corpora mouentur, sed eo genere motus, quo angeli mouentur, sicut in prima parte habitum est. *

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus descenderit ad infernum damnatorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus descẽderit etiam ad infernum damnatorum: dicitur enim ex ore diuinæ Sapient. Eccles. 24. Penetrabo omnes inferiores partes terræ: sed inter partes inferiores terræ computatur etiam infernus damnatorũ secundum illud Psal. 62. Introibũt in inferiora terræ. ergo Christus, qui est dei sapientia, etiam usq; ad infernum damnatorum descendit.

¶ 2 Præter. Act. 2. dicit Petrus, q̃ deus Christum suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: sed dolores non sunt in inferno patrum, neque etiam in inferno puerorum, qui non puniuntur pœna sensus propter peccatum actuale, sed solum pœna damni propter peccatum originale. ergo Christus descẽdit in infernum damnatorum, uel etiam in purgatorium, ubi homines puniuntur pœna sensus pro peccatis actualibus.

¶ 3 Præter. 1. Pet. 3. dicitur q̃ Christus his qui in carcere cõclusi erãt, spiritu ueniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquãdo: quod, sicut Athanas. * dicit in Epistola ad Epictetum, intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim q̃ corpus Christi fuit in sepulcro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erãt, spiritibus; sicut dixit Petrus. Constat autem quòd increduli erant in infernum damnatorum descendit.

¶ 2 Præter. Act. 2. dicit Petrus, q̃ deus Christum suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo: sed dolores non sunt in inferno patrum, neque etiam in inferno puerorum, qui non puniuntur pœna sensus propter peccatum actuale, sed solum pœna damni propter peccatum originale. ergo Christus descẽdit in infernum damnatorum, uel etiam in purgatorium, ubi homines puniuntur pœna sensus pro peccatis actualibus.

¶ 3 Præter. 1. Pet. 3. dicitur q̃ Christus his qui in carcere cõclusi erãt, spiritu ueniens prædicauit, qui increduli fuerant aliquãdo: quod, sicut Athanas. * dicit in Epistola ad Epictetum, intelligitur de descensu Christi ad inferos: dicit enim q̃ corpus Christi fuit in sepulcro positum, quando ipse perrexit prædicare his, qui in custodia erãt, spiritibus; sicut dixit Petrus. Constat autem quòd increduli erant in infernum damnatorum descendit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ secundæ Articulum secundum.*

TITULUS plus quærit quàm exprimati quærit enim in quem inferni locũ Christus descendit, ut patet in diuisione articulorum, explicat autem specialiter de inferno damnatorum, tamquàm de magis difficili.

¶ In corpore distinctione bimembre facit de esse alicubi dupliciter: uel secundum effectum, uel secundum substantiã, & iuxta singula membra singulis conclusionibus respondet quæsito. Prima conclusio: Christus secundum effectum descendit in quemlibet infernorum locum, & declaratur in tribus. Occurrit autem statim hic dubium: quia non est sufficienter probata cõclusio ex tribus locis inferni. Nam datur quartus locus, scilicet limbus puerorũ, qui sine aliquo fidei signo decesserunt, & ergo Christus descẽdit secundũ effectum in quẽlibet, oportet & q̃ in limbũ puerorũ aliquẽ effectum habuerit, & quòd Auctor defecerit, relinquendo hunc quartum locum.

¶ Ad hoc dr, q̃ quia subordine damnatorum comprehẽditur

tota

Universidad de Navarra Biblioteca

Universidad de Navarra Biblioteca

tera pars sinistra Christi iudicis: ideo etiam Auctor sub inferno damnatorum comprehendit etiam inferum puero rũ: vnusquisque effectus fuit communis omnibus, quamuis diuersimode. Conferentes enim sunt omnes de malitia, & incredulitate: sed infantes de sola malitia originalis peccati, & incredulitate. quia nec propria nec parentum fide, incredulitatem euaserunt. Secũda cõclusio est: est epil.99. Anima Christi de- inter princ. scendit secundũ sub & me.to.2. stantiam ad solum infernum patrum. Manifestatur dupliciter. Primo, ex conuenientia cum effectu ibi, vt scilicet visitaret loco secundum animam, quos visitabat interius satiando deitate. Secundo, ex similitudine ad passionem, vt sicut in vna parte terræ, &cetera.

¶ Occurrit hic vnũ dubium: quia effectus Christi pati- In serm. 2. tis omnes sunt effe- de resurrec. ctus non solius dei- qui est 1 or. tatis, sed humanita- 15. paulo tis Christi: & simi- a prin.tom. liter effectus Christi 20. descendentis ad inferos, debent esse nõ solius deitatis. In litera autem ponitur effectus vnus infusio luminis æternæ gloriæ: constat. n. Deum immediate infundere lumen gloriæ animabus. ergo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd etiam ipsum lumen gloriæ consequimur ex virtute passionis Christi, quæ ex hoc ipso & nobis & illis aperuit cælum, quòd vtriusque impedimenta illius luminis abstulit. Et quia, vt in præcedentis art. responsione ad secundum dicitur, virtus pathonis Christi applicata est ad sanctos, mediante discensu Christi ad inferos, sicut ad nos mediis sacramentis, ideo ad infusionem luminis gloriæ in sanctis patribus operatus est descensus animæ Christi, applicando ad eos virtutem suæ mortis, hoc est exequendo substantiali præsentia ablationem pœnæ, qua prænabantur lumine gloriæ, & sic deitas immediate eos beauit: quibus tamen animam Christi instrumentaliter ipsum gloriæ lumen contulisse, non est impossibile. Ad beatitudinem enim sufficit, quòd deitas immediate beet obiective. nam cum hoc stat quòd effectiue mediate beat, & causando mediante Christi anima instrumentaliter lumen gloriæ, & mediante ipso lumine, ac anima beatu, actum beatitudinis.

¶ In eodem 2. art. dubium occurrit propter Duran. in 3. Senten. dist. 22. q. 1. art. 3. an descensus Christi ad inferos, fuerit secundum substantiam animæ, vel solummodo secundum effectum. Durandus enim cuius studium fuit contradicere diuo Thomæ, cum cogeretur concedere Christi ad inferos descensum secundum animam, & nollet communi concordare doctrinæ, tradenti ipsam Christi animam fuisse præsentem in inferno, hanc modum quendam, quo sola voce affirmaret Christi animam descendisse ad infernum, scilicet non per substãtiæ animæ præsentiam definitiuam, sed solummodo per effectum. Probatque primo partem negatiuam sic. Anima Christi non descendit ad inferos eo motus genere, quo angelus mouetur de loco ad locum. ergo, &c. Assumptum probatur: quia angelum moueri de loco ad locum, est successiue operari in diuersis locis: hoc autem non potest conuenire animę separatę, quia anima separata in nullo corpore seu loco potest operari, quia determinata est ex natura animæ ad non operandum in loco, nisi mediante proprio corpore, quo caret cum separata est. Deinde probat partem affirmatiuam tripliciter. Primo, quia motus animæ separatæ est, non per motum subiectiue in ipsa anima, sed per effectum: quod probatur, quia hoc modo mouetur angelus. Secundo, quia in instanti

p mortis Christi, patres in limbo fuerunt beati, descensus autem animæ Christi non fuisset in instanti mortis consumatus, si secundum locum fuisset. Tertio, quia sic Christus fuit in inferno cum patribus, sicut etiam fuit eodem die in paradiso cum Latrone, non significat locum aliquem acquisitũ aiæ Christi. ergo nec esse in inferno significat locũ aiæ Christi. Et si dicatur distinguẽdo de paradiso spirituali vel corporali, ita quoque distinguam de inferno, & dicam Christum descendisse ad infernũ spirituale, cum beatitudine patres: ꝛõne termini a quo. scilicet tristitiæ diuinæ visionis, & fuisse cum eisdem in paradiso spirituali rõne termini ad quem. scilicet fruitionis beatæ. Et subdit Duran. quòd licet hoc sit probabiliter dictum, & satis videatur saluare articulũ fidei & dictã scripturæ, nõ tamẽ est pertinaciter asserendum, nec nos negamus alium modũ esse forsitan tuttiorẽ, fatemur tamen nos ignorare illũ: quæ vt apposuisse, timẽs erroneũ esse positionẽ dictã. Ad huius euidentiã tria agẽda sunt: primo, narrabitur veritas: secundo, vnde sciatur: tertio, re spõdebitur obiectis.

¶ Quo ad primum, quia alia separata habet modũ essendi similẽ angelis, pro quãto est per se subsistens sine corpore, & habet esse in loco non circumscriptiue, sed definitiue sicut angelus, ideo sicut in cõi loquẽdo angelum dicimus esse in loco, pro quanto non fouit effectus eius, sed substantia eius est in loco, hoc est ita ibi, ꝙ non alibi, ita animam separatam in loco aliquo esse dicimus non rõne solius effectus, sed quia ipsa eius substantia est ita ibi, quòd non alibi. Vt de ad propositũ deueniendo, aia Christi in triduo mortis fuit in inferno non rõne solius effectus, sed rõne definitiuæ præsentiæ substantiæ suæ ad locum inferni, ita ꝙ esse in loco inferni, erat nonnulla pœnalitas, quã aia Christi pro nostra salute sustinebat, quã pœnalitatem humanæ naturæ propter originale peccatum Petrus Apost. Act. 2. dolores inferni appellauit, dũ dicit de Christo, quẽ deus suscitauit solutis doloribꝰ inferni. Hæc de primo.

¶ Quo ad secũdũ, ex Symbolo Apostolorũ clare habetur, quòd Chrs descendit ad inferos & ex contextu ipsius Symboli clare patet, ꝙ de reali præsentia ipsius Christi, & non effectus eius intelligitur, qm̃ per modũ historiæ interponitur antecedentibus, & consequentibus, & non aliter intellectis, quàm de simili reali præsentia, ut patet cum præponitur, Crucifixus, mortuus & sepultus, & cum subiungitur. Surrexit a mortuis, ascendit in cœlos. cum. n. de reliquis nulla sit quæstio, nec de hoc inter medio debet esse qõ, quin de reali præsentia substantiæ Christi intelligat.

¶ Accedit ad hæc, sacri expositio cõcilii generalis sub Inno. III. extra de sum. Trin. & fi. c. firmiter credimus, vbi dr̃ de Christo, Descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, & ascendit in cælũ, sed descendit in aĩa, & resurrexit in carne, ascenditq; pariter in vtroq;. Vbi clare ponitur descensus in aĩa, & non dixit, in effectu aiæ. Et rursus, sicut vere caro, quæ ceciderat a vita, resurrexit in seipsa, & nõ in effectu, ita descẽdit vere in aĩa, & non in effectu. Et iterũ, sicut cũ dr̃, ꝙ ascendit pariter in vtroque. scilicet aia & caro, de ipsis & non de eorũ effectibus intelligitur, ita cũ dr̃, descẽdit, in aĩa, de ipsa aia & nõ de eius effectu intelligendũ est. Et si ꝙ hæc verba non significatur descensus Christi in aĩa secũdũ ipsã substãtiã aiæ, dicãt quæso isti opinãtes, quibus verbis vti debuerunt patres in cõcilio, ad significandũ ipsius aiæ in seipsa descensum ad inferos? ō. n. apposuerunt ad articulũ fidei exponẽdũ, ꝙ descendit in anima: ne liceret putari, ꝙ descendit Christus nõ personaliter in naturæ humanæ anima, quam habebat, sed solum secundum effectum.

¶ Viget quoq; auctoritas Psal. 15. iuxta expõnem Petri apostoli Act. 2. vbi Christus dicit, Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionẽ. Ad literã enim nomen loci seu pœnæ oportet esse infernum: tum quoniã expresse dicitur, ꝙ in eo non est derelicta anima Christi, sicut nec caro corrupta est in sepulcro: tum quoniam ibidem huic eidem inferno attribuit Petrus apostolus non solum dolores, sed quòd non poterat violentare Christũ, cum dicit, Quem deus suscitauit solutis doloribus inferni, iuxta quod impossibile erat teneri illum ab eo, s. inferno. Hæc enim duo, scilicet quòd Christus non potuerat detineri ab inferno, & quòd Christus secundum animam non est derelictus in inferno, manifeste conuincunt animam Christi, & non solum eius effectum fuisse in inferno. Et ipsa commemoratio nõ derelictionis in inferno, inter diuina beneficia Christo collata, dum dicitur, Non relinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionẽ, manifeste monstrat pœnalitatem aliquam in Christi anima ex hoc, quòd erat in inferno, a qua liberandam Propheta prædixerat. Et si hæc omnia ad solum effectum in inferno productum ab anima Christi applicentur, videbis quantum aberrauerit positio Durandi.

¶ Taceo, quòd fatemur Christũ triduo in inferno fuisse, & iuxta ecclesiæ vocem in benedictione cerei, ab inferis ascendisse, & solam illam noctem nouisse tempus & horas, in qua Christus ab inferis resurrexit: hæc enim non possunt de spirituali inferno intelligi: quoniam spiritualis infernus abiectus est in principio effectus, quem anima Christi fecit in animabus patrum, nam statum abiecta est carentia diuinæ visionis. Ac per hoc dato, quòd possit colorari descensus ad infernum per effectum: quia in principio attigit infernum spiritualem in partibus, qui est carentia diuinæ visionis, vt terminum a quo: non potest tamen colorari, ꝙ triduo fuerit in inferno spirituali, nec quòd eum resurrexit, ascendit ab inferis. Præterea, quòd ipsa ando ad effectum mortis Christi mediante anima, non possit solum dici, quòd Christus descendit in inferos, sed etiam quòd ascendit in cælum, & quòd ad multa alia loca iuerit, in quibus triduo illo meritum animæ Christi effectum habuit: nam ad cælum spirituale iuit, beatificãdo latronem & alios ad Hierusalem iuit, contritionem, & spem discipulis dando, & sic de aliis quæ possent fingi. Ex quibus & communi ecclesiæ ac doctorum sensu dicta penuo non pro opinione, sed pro errore

habenda est. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium respondendo obiectis dicitur ad primum, quòd licet in communi loquendo de animabus separatis, nõ possit separata anima operari operatione, quæ est vere motus in corpore seu loco aliquo, ad specialem tamen ordinem diuinæ prædestinationis & prouidentiæ pertinentis ad id genus descendendo, possiunt animę separatę agere, & pati in corporibus, & locis secundum idem genus motus, quo moueri dicuntur angeli. Et ad specialissima descendẽdo, cum anima Christi fuerit a principio suæ creationis super omnes angelos, & potuerit in omnes mutationes tam naturales quàm miraculosas (vt superius patuit) vane obiicitur ipotentia animarum se pararum respectu alieni corporis, cũ de anima Christi est sermo. * li. 3. orth. fid. c. 19. * epist. 99. a med. illius tom. 2.

¶ Ad primum autẽ secundo loco adductum, dicitur quòd motum angeli esse per effectum, & nõ per motum in ipso existentem: potest dupliciter intelligi. Primo, quòd solus effectus migret, aut quasi migret de loco ad locum: & iuxta hunc sensum, procedit argumentum, sed falsum assumit: quoniam non solus effectus, sed etiam angel' ipse migrat de loco ad locum. Alio modo intelligitur, quòd in angelo non est subiectiue motus localis, de quo in physicis tractatur: sed

A habenda est. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium respondendo obiectis dicitur ad primum, quòd licet in communi loquendo de animabus separatis, nõ possit separata anima operari operatione, quæ est vere motus in corpore seu loco aliquo, ad specialem tamen ordinem diuinæ prædestinationis & prouidentiæ pertinentis ad id genus descendendo, possiunt animę separatę agere, & pati in corporibus, & locis secundum idem genus motus, quo moueri dicuntur angeli. Et ad specialissima descendẽdo, cum anima Christi fuerit a principio suæ creationis super omnes angelos, & potuerit in omnes mutationes tam naturales quàm miraculosas (vt superius patuit) vane obiicitur ipotentia animarum se pararum respectu alieni corporis, cũ de anima Christi est sermo. * li. 3. orth. fid. c. 19. * epist. 99. a med. illius tom. 2.

¶ Ad primum autẽ secundo loco adductum, dicitur quòd motum angeli esse per effectum, & nõ per motum in ipso existentem: potest dupliciter intelligi. Primo, quòd solus effectus migret, aut quasi migret de loco ad locum: & iuxta hunc sensum, procedit argumentum, sed falsum assumit: quoniam non solus effectus, sed etiam angel' ipse migrat de loco ad locum. Alio modo intelligitur, quòd in angelo non est subiectiue motus localis, de quo in physicis tractatur: sed

B Ad 3^m dicendum, quòd illud, quod ibi dicit Petrus, a quibusdam refertur ad descensum Christi ad inferos, sic exponentes verbum illud: His qui in carcere inclusi erant, ideest inferno, spiritu, id est secũdum animam, Christus veniẽs prædicauit, qui increduli fuerant aliquando. vnde & Dam.* dicit in 3. lib. quòd sicut his, qui in terra sunt, euãgelizauit: ita & his, qui in inferno: non quidem vt incredulos ad fidem cõuerteret, sed vt eorum infidelitatem confutaret: qa ipsa prædicatio nihil aliud intelligi potest, quàm manifestatio diuinitatis eius, quæ manifestata est infernalibus per virtuosum descensum Christi ad inferos. Aug.* tamen melius exponit in epistola ad Euodium, vt referatur non ad descensum Christi ad inferos: sed ad operationem diuinitatis eius, quam exercuit a principio mũdi:

C ut sit sensus, quòd his, qui in carcere concluſi erant viuentes, scilicet in corpore mortali (quod est quasi quidam carcer animæ) spiritu suæ diuinitatis veniens prædicauit per internas inspirationes, & etiam exteriores admoniones per ora iustorum. His inquam prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, Noe scilicet prædicanti, quando expectabant dei patientiã,

D per quam differebatur pœna diluuij: vnde subdit, in diebus Noe, cum fabricaretur arca.

Ad 4^m dicendum, quòd sinus Abrahæ potest secundum duo con

E Ad primum dicitur, quòd illud, quod ibi dicit Petrus, a quibusdam refertur ad descensum Christi ad inferos, sic exponentes verbum illud: His qui in carcere inclusi erant, ideest inferno, spiritu, id est secũdum animam, Christus veniẽs prædicauit, qui increduli fuerant aliquando. vnde & Dam.* dicit in 3. lib. quòd sicut his, qui in terra sunt, euãgelizauit: ita & his, qui in inferno: non quidem vt incredulos ad fidem cõuerteret, sed vt eorum infidelitatem confutaret: qa ipsa prædicatio nihil aliud intelligi potest, quàm manifestatio diuinitatis eius, quæ manifestata est infernalibus per virtuosum descensum Christi ad inferos. Aug.* tamen melius exponit in epistola ad Euodium, vt referatur non ad descensum Christi ad inferos: sed ad operationem diuinitatis eius, quam exercuit a principio mũdi: ut sit sensus, quòd his, qui in carcere concluſi erant viuentes, scilicet in corpore mortali (quod est quasi quidam carcer animæ) spiritu suæ diuinitatis veniens prædicauit per internas inspirationes, & etiam exteriores admoniones per ora iustorum. His inquam prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, Noe scilicet prædicanti, quando expectabant dei patientiã, per quam differebatur pœna diluuij: vnde subdit, in diebus Noe, cum fabricaretur arca.

Ad 4^m dicendum, quòd sinus Abrahæ potest secundum duo con

Universidad de Buenos Aires
Biblioteca

ferno, nihil valet in proposito, quoniã constat paradisum metaphorice sumi, cum dictum est, Hodie mecum eris in paradiso. nam paradisus proprie significat hortum, seu delitias: quorum neutrum potest ibi proprie intelligi, sed tãtum metaphorice. Infernus autem proprie sumitur secundum consuetudinẽ scripturę, iuxta illud Gen. 37. Descendam ad filium meum lugens in infernũ. & ad Eph. 4. Descendit primum ad inferiores partes terræ: glossa, ad inferos. Hæc de tertio.

*li.13. Moral. c.22. a med.

tum vero ad eiusdem terræ altitudinem, & loca illa in ferni, q̃ superiora sunt alijs receptaculis inferni, hoc modo inferni ,profundissimi appellatione significãtur.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum tertium.*

TItulus sicut sonat intelligi. ¶ In corpore una est conclusio habẽs multas partes: scilicet in illo triduo Christus fuit totus in sepulcro, in inferno & vbique. Probatur 1 In morte Christi licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamen fuit separatum a persona filij dei: ergo Christus totus, &c. Probatur consequentia: quia masculinum genus refertur ad personã, neutrum autem ad naturam. Clara sũt omnia in littera.

* opusc.3. c.236.

*q.50.ar.4.

2 Præt. Nihil cuius partes ab inuicem separatæ sunt, potest dici totum: sed corpus & anima, quę sunt partes humanæ naturæ, fuerunt ab inuicem separata post mortem, vt supra dictum est.* Descendit autem ad infernum mortuus existens. non ergo potuit esse totus in inferno.

I

¶ 3 Præt. Illud totum dicitur esse in aliquo loco, cuius nihil est extra locum illum: sed aliquid Christi erat extra infernum: quia & corpus erat in sepulcro, & diuinitas vbique. ergo Christus non fuit totus in inferno.

SED CONTRA est, quòd Augustin.* dicit in lib. de symbolo: totus Filius apud Patrem, totus in cælo, totus in terra, totus in vtero Virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiso, quo latronem introduxit.

K

*lib.1.c.7. eir. princ. tom 9.

RESPON. Dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in prima* parte dicta sunt, masculinum genus refertur ad hypostasim vel personam, neutrum autem genus pertinet ad naturam. In morte autẽ Christi, licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamẽ fuit separatum a persona filij dei, vt supra dictum est.* et ideo in illo triduo mortis Christi dicendum est, quòd totus Christus fuit in sepulcro: quia tota persona fuit ibi per corpus sibi vnitum, & similiter

*p.p.q.53. art.2. ad.4. arg.

*q.50.ar.2. ad 3.& 4.

siderari: vno modo, secundum quietem, quæ ibi erat a pœna sensibili, & quantum ad hoc non competit ei nec nomen inferni, nec sunt ibi aliqui dolores. Alio modo potest cõsiderari, quantum ad priuationem gloriæ speratæ, & secundum hoc habet rationem inferni, & doloris: et ideo nunc dicitur sinus Abrahæ illa requies beatorum, non tamen dicitur infernus, nec dicuntur nunc in sinu Abrahæ esse dolores.

AD 5^m dicendum, quòd sicut Greg.* ibidem dicit, ipsa superiora loca inferni profundissimum infernum vocat. Si enim quantum ad celsitudinem cæli, aer iste caliginosus infernus est, quantum ad eiusdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet, & infernus intelligi, & profundũ potest. Quan-

*lib.4.c.7. med.to.3.

F totus fuit in inferno: quia tota persona Christi fuit ibi ratione animæ sibi vnitæ. totus etiam Christus tũc erat vbique, ratione diuinæ naturæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus quod tunc erat in sepulcro, non est pars personæ increatæ, sed naturæ assumptæ: et ideo per hoc quòd corpus Christi non fuit in inferno, non excluditur, quin totus Christus fuerit: sed ostenditur, quòd nõ fuit ibi totum, quod pertinet ad humanam naturam.

AD 2^m dicendum, quòd ex anima & corpore vnitis, constituitur totalitas humanæ naturæ, non aũt totalitas diuinæ personæ: et ideo soluta vnione animæ

G & corporis per mortem, remansit totus Christus, sed non remansit humana natura in sua totalitate.

AD 1^m dicendum, quòd persona Christi est tota in quolibet loco, sed non totaliter: quia nullo loco circumscribitur: sed nec omnia loca simul accepta, eius immensitatem comprehendere possunt, quinimo ipse sua immensitate omnia comprehendit. Hoc autem locum habet in his, quæ corporaliter & circũscriptiue sunt in loco, quòd si totum sit alicubi, nihil eius sit extra: sed hoc in deo locum non habet. vnde Aug.* dicit in sermone de symbolo, non per diuersa tempora vel loca dicimus vbique Christum esse totum, vt modo ibi totus sit, & alio tempore alibi to-

H tus, sed vt semper vbique sit totus.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus fuerit totus in inferno.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non fuerit totus in inferno. Corpus n. Christi est pars eius: sed corpus Christi non fuit in inferno. ergo totus Chr̃s non fuit in inferno.

¶ 2 Præt. Nihil cuius partes ab inuicem separatæ sunt, potest dici totum: sed corpus & anima, quę sunt partes humanæ naturæ, fuerunt ab inuicem separata post mortem, vt supra dictum est.* Descendit autem ad infernum mortuus existens. non ergo potuit esse totus in inferno.

I

¶ 3 Præt. Illud totum dicitur esse in aliquo loco, cuius nihil est extra locum illum: sed aliquid Christi erat extra infernum: quia & corpus erat in sepulcro, & diuinitas vbique. ergo Christus non fuit totus in inferno.

SED CONTRA est, quòd Augustin.* dicit in lib. de symbolo: totus Filius apud Patrem, totus in cælo, totus in terra, totus in vtero Virginis, totus in cruce, totus in inferno, totus in paradiso, quo latronem introduxit.

K

*lib.1.c.7. eir. princ. tom 9.

RESPON. Dicendum, quòd sicut patet ex his, quæ in prima* parte dicta sunt, masculinum genus refertur ad hypostasim vel personam, neutrum autem genus pertinet ad naturam. In morte autẽ Christi, licet anima fuerit separata a corpore, neutrum tamẽ fuit separatum a persona filij dei, vt supra dictum est.* et ideo in illo triduo mortis Christi dicendum est, quòd totus Christus fuit in sepulcro: quia tota persona fuit ibi per corpus sibi vnitum, & similiter

*p.p.q.53. art.2. ad.4. arg.

*q.50.ar.2. ad 3.& 4.

*q.50.ar.4.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus aliquam moram traxerit in inferno.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus nullam moram traxerit in inferno. Christus enim ad hoc in infernum descendit, vt ex eo homines liberarer: sed hoc statim ab eo factum est in ipso suo descensu: facile enim est in conspectu dei, subito honestare pauperem, vt dicitur Eccle. 11. ergo videtur, quòd nullam moram in inferno traxerit.

¶ 2 Præt. Augst.* dicit in sermone de resurrect. quòd sine aliqua mora, ad imperium domini ac saluatoris, omnes ferrei contracti sunt vectes: vnde ex persona angelorum concomitantium Christum dicitur, Tollite portas principes vestras. Ad hoc autem Christus illuc descendit, vt vectes inferni confringeret. ergo Christus in inferno nullam moram traxit.

¶ 3 Præt. Luc. 23. dicitur, quòd dominus in cruce pendens dixit latroni, Hodie mecum eris in paradiso. Ex quo patet, quòd eodem die Christus fuit in paradiso: non autem secundum corpus, quod positum fuit in sepulcro. ergo secundum animam, quę ad infernum descenderat: et ita videtur, quòd non traxerit moram in inferno.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quartum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vnica cõclusio: Credẽdum est, animam Christi fuisse in inferno quandiu corpus eius fuit in sepulcro. Probatur ex proportionali similitudine: quia vtrumque effectus, scilicet descensum ad inferos & positionẽ corporis in sepulcro, vt nostras in se pœnas susciperet: ex hoc enim conuenientissime sequitur, vt ambæ simul terminentur pœnæ. ¶ Aduerte hic, q̃ pœnalitates Christi vsque ad resurrectionem eius duraverunt, vt manifeste patet de pœna separationis animæ a corpore: hanc enim constat sustinuisse Christum, vsque ad resurrectionem suã. Vnde conuenientissime Auctor ex durationę pœnalitatis, quam in corpore susceperit sepulcro, arguit æqualem durationem pœnalitatis susceptæ in anima ex villitate loci inferni.

3. dist. 22. q.2. ad 3. q.3. Greg. 40. c.44. in fin.

¶ Cum autem audis pœnalitates Christi in

sti in resurrectione sua terminatas, intellige de pœnis intrinsecis, hoc est ipsum Christum afficientibus, & nõ pœnis externis. Hæc n. non sunt in illius resurrectione termi nãdę: nam vsque ad consumationem sęculi, infamiæ pœnam, in membris hominum nõ pauco, si dignatur sustinere, dum a magna orbis terrarum parte habetur purus homo: cum tamen sibi debeatur, vt in eius nomine omne genu flectatur, cælestium, terrestrium & infernorum. Et sicut ceteras pœnas suscepit sponte propter nostram salutem, ita & hanc miram dispensatione sustinet, non solum vt suauissimo exemplo abstrahamur a tam communi appetitu futurę nostræ memoriæ, seu immortalitatis famæ. Nam ex eo q̃ Christus iugem vigilque ad consumationẽ sæculi, vult sustinere infamiã, & haberi seductor &c. exẽplum dedit nobis despiciendi huiusmodi immortalitatem famæ, & de hemus caput nrm in hoc sicut & in ceteris, imitari, si mẽbra esse illius cupimus.

*in sen. de resurre. qui est 137. in ordin. post med. to. 10.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum quintum.*

TItulus, vt sonat. ¶ In corpore vna est conclusio: Christus descendẽs ad inferos, sanctos patres inde liberauit. Probatur: Per passionem Christi liberatum est genus humanum non solum a peccato, sed ab omni reatu vtriusque pœnæ, s. pro peccato actuali, & pro peccato originali. ergo Christus descendẽs ad inferos, absoluit sanctos a reatu, quo erant a vita gloriæ exclusi. ergo descendens ad inferos, sanctos patres inde liberauit. Prima consequentia probatur, ex parte ipsius descensus: quia Christus descendens ad inferos operatus est in virtute suæ passionis: ex parte vero pœnæ, quia pœna originalis peccati erat mors corporalis, & exclusio a vita gloriæ, vt patet ex his, quæ habentur Gen. 2. & 3. Consequentia autẽ secunda probatur: quia per hoc sancti patres retinebantur in inferno, q̃ eis ad vitam gloriæ aditus non patebat propter peccatum primi parentis. Et confirmatur conclusio auctoritatibus Zacha. & Apostoli. ¶ Aduerte hic, q̃ Auctor mystica vtitur expositione circa exclusionem hominis a paradiso: dum electionẽ Adæ a terrestri paradiso significate intelligit exclusionem hominis a spirituali paradiso cælestis patriæ.

*q.50.ar.6.

*in sen.2.de resurre.qui est 137. in ordin. post med.to.10.

¶ In responsione ad primum aduerte, quòd cum hoc, quòd sancti patres in limbo immunes essent a pœna sensus, stat dolor seu afflictio ex spe dilatæ quia huiusmodi dolor spectat ad pœnam damni, contra quam diuiditur pœna sensus: ita quòd cum negatur ab eis pœna sensus, intelligitur de pœna sensu distincta contra pœnam damni, & per se concomitantia illam. Nec est mirum, quietem sanctorum patrum inquietudinem hãc habuisse admistam, cum sanctorum animæ in patria cælesti, non nihil inquietudinis habeant, qua suspirant ad corporum resurrectionem: ita vt dictum sit illis, Sustinete adhuc modicum tempus, donec adimpleatur numerus fratrũ vestrorũ. Apocalip. 6. vtrorumque siquidem inquietudo, imperfectionis cuiusdam in eis existentis testis est.

*art.præc. ad 2.argu.

*q.49.ar.3. & q.50.ar tic.6.

*P. 2. q.3. art.8.

SED CONTRA est, quòd Augustin.* dicit in epistola ad Euodium, †Illis iustis qui in sinu erant Abrahæ, cum Christus in inferna descenderet, nondum quid contulisset inueni, a quibus eum secundum* beatificam præsentiam suæ diuinitatis, numquam video recessisse. Multum autem eis contulisset, si eos ab inferis liberasset. non ergo videtur, quòd Christus sctos patres ab inferis liberauerit.

A

*ep.99. declinãdo ad medi illius, to.2.

†Alias beneficium.

¶ 2 Præt. Nullus in inferno detinetur, nisi propter peccatum: sed sancti patres dum adhuc viuerẽt, per fidem Christi iustificati fuerãt a peccato. ergo non indigebant liberari ab inferno, Christo ad inferos descendente.

B

¶ 3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa descendendi ad inferos est peccatum, quod fuit remotum per passionem Christi, vt supra dictum est.* non ergo per descensum Christi ad inferos, sancti patres sunt de inferno educti.

SED CONTRA est, quòd Augst.* dicit in sermone de resurrectione, quòd Christus quando ad inferos descendit, portam infernj & vectes confregit, & omnes iustos, qui originali peccato astricti tenebantur, absoluit.

C

*in fer.2. de resurre. qui est 137. in ordin. post med.to.10.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus descendens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. Per' passionem autem Christi liberatum est genus humanum, non solum a peccato, sed etiam a reatu pœnæ, vt supra dictum est.* dupliciter autem homines reatu pœnæ erant astricti. Vno modo pro peccato actuali, quod quilibet in sua persona commiserat. Alio modo, pro peccato totius humanæ naturæ, quod a primo parente in omnes originaliter deuenit, vt dicitur Rom. 5. cuius quidem peccati pœna est mors corporalis, & exclusio a vita gloriæ (vt patet ex his, quæ dicuntur Gen. 2. & 3.) nam deus hominem de paradiso post peccatum eiecit, cui ante peccatũ mortem fuerat comminatus, si peccaret. et ideo Christus descendẽs ad inferos, virtute suę passionis ab hoc reatu sanctos absoluit, quo eranta vita gloriæ exclusi, vt possent deum per essentiam videre, in quo consistit perfecta hominis beatitudo, vt in secunda parte dictum est. * Per hoc autem sancti patres detinebantur in inferno, quòd eis ad vitam gloriæ, propter peccatum primi parentis, aditus non patebat. Et sic Christus descẽdens ad inferos, sanctos Patres

D

*art.præc. ad 2.argu.

*P. 2. q.3. art.8.

E

Universidad de Deusto Biblioteca

ab inferis liberauit. Et hoc est quod dicitur Zacha.9. Tu vero in sanguine testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Col.2. dicitur, quòd expolians principatus & potestates, s. infernales, auferendo Abrahaam, Isaac & Iacob & ceteros iustos, traduxit eos, idest longe ab hoc regno tenebrarum, ad cęlum duxit, vt glo.* ibidem dicit.

* gl. inter. & ord. simul. † loco citato in argu. * est epi.99. ante med. tom.2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.† ibi loquitur contra quosdam, qui æstimabant antiquos iustos ante aduentum Christi, in inferno doloribus pœnarum fuisse subiectos. Vnde * parum ante verba inducta præmittit dicens, Addunt quidam hoc beneficium antiquis etiam sanctis fuisse concessum, vt domino cum in infernum venisset, a doloribus soluerentur: sed quo nam modo intelligatur Abraham, in cuius sinum etiã pauper ille susceptus est, in illis fuisse doloribus, ego quidem nõ video. et ideo cum postea subdit, se nondum inuenisse quid descensus Chri ad inferos, antiquis iustis contulerit, intelligendum est quãtum ad absolutionem a doloribus pœnarum: contulit tamen eis quãtum ad adeptionem gloriæ, & per consequens soluit eorum dolorem, quem patiebantur ex dilatione gloriæ. Ex cuius tamen spe, magnum gaudium habebant, secundũ illud Ioã.8. Abraham pater vester exultauit, vt videret diem meum: et ideo subdit, A quibus cum secũdum beatificam* præsentiam suæ diuinitatis, numquam video recessisse, in quantum scilicet ante aduentum Christi erant beati in spe, licet nondum essent perfecte beati in re.

Alias beneficam.

AD 2m dicendum, quòd sancti patres dum adhuc viuerent, liberati fuerunt per fidem Christi ab omni peccato tam originali quàm actuali, & a reatu pœnæ actualium peccatorum: non tamen a reatu pœnæ originalis peccati, per quem excludebantur a gloria, nondum soluto pretio redemptionis humanæ: sicut etiam nunc fideles Christi liberantur per baptismum a reatu actualium peccatorum, & a reatu originalis quantum ad exclusionem a gloria: remanent tamen adhuc obligati reatu originalis peccati, quantum ad necessitatem corporaliter moriendi: quia renouantur secundum spiritum, sed nondum secundum carnem, secundum illud Roma.8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero viuit propter iustificationem.

AD 3m dicendum, quòd statim Christo mortem patiente, anima eius ad infernum descendit, & suæ passionis fructum exhibuit sanctis in inferno detentis, quamuis ex loco illo non exierint, Christo apud inferos commorante: quia ipsa Christi præsentia pertinebat ad cumulum gloriæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd Christus aliquos damnatos ab inferno liberauerit. dicitur enim Isa.24. Congregabuntur congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur. Loquitur autem ibi de damnatis, qui militiam cæli adorauerant. ergo videtur, quòd etiã damnati, Christo descendente ad inferos, sint visitati: quod ad eorum liberationem videtur pertinere.

§ 2 Præt. Super illud Zacha.9. Tu autem in sanguine testamenti tui, eduxisti vinctos de lacu, ĩ quo non erat aqua, dicit glo.* Tu eos liberasti, qui tenebantur vincti carcerib9, vbi nulla misericordia eos refrigerabat, quam diues ille petebat: sed soli damnati includuntur carceribus absque misericordia. ergo Christus liberauit aliquos de inferno damnatorum.

§ 3 Præt. Potentia Christi non fuit minor in inferno, q̃ in hoc mũdo: vtrobique enim operatus est per potentiã suæ diuinitatis: sed in hoc mundo, de quolibet statu aliquos liberauit. ergo etiam in inferno liberauit aliquos etiam de statu damnatorum.

SED CONTRA est, quòd dicitur Oseæ 13. Ero mors tua o mors, morsus tuus ero inferne, glo.* Electos educendo, reprobos ibidem relinquendo: sed soli reprobi sunt in inferno damnati. ergo per descensum Christi ad inferos, non sunt aliqui de inferno dãnatorum liberati.

* gl. interli. ibi.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus descẽdens ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis: et ideo eius descensus ad inferos, illis solis liberationis contulit fructum, qui fuerunt passioni Christi coniũcti per fidem charitate formatã, per quam peccata tolluntur. Illi autem qui erant in inferno damnatorũ, aut penitus fidem passionis Christi non habuerant, sicut infideles: aut si fidem habuerant, nullam conformitatem habebant ad charitatem Christi patientis. vnde nec a peccatis suis erant mundati. Et propter hoc descensus Christi ad inferos non contulit eis liberationem a reatu pœnæ infernalis.

* art. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Christo descẽdente ad inferos, oẽs qui erant in quacũque parte inferni, sunt aliqualiter visitati: sed quidam ad suam cõsolationem, & liberationem, quidam autem ad suam confutationem & confusionem, sicut damnati. vnde ibidem subditur, Et erubescet luna, & confundetur sol, &c. Potest etiam hoc referri ad visitationem, qua visitabuntur in die iudicij: non vt liberentur, sed vt amplius condemnentur, secundum illud Sophoniæ. 1. visitabo super viros defixos in fæcibus suis.

AD 2m dicendum, quòd cum dicitur in glos.* vbi nulla misericordia eos refrigerabat, intelligẽdum est, quantum ad refrigerium perfectæ liberationis: quia sancti patres ab illis inferni carceribus ante Christi aduentum non poterant liberari.

* post in arg. 2.

AD 3m dicendum, q non fuit propter Christi impotentiam, q non sunt aliqui liberati de quolibet statu infernalium, sicut de quolibet statu mũdanorũ: sed propter diuersam vtrorũq; conditionem. Nam homines quãdiu viuunt, possunt ad fidem & charitatem cõuerti: quia in hac vita non sunt homines confirmati in bono vel malo, sicut post exitum ab hac vita.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum sextũ.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus descendens ad inferos, nullum dãnatum ab inferno liberauit. Probatur: Christus descẽdẽs ad inferos, operatus est in virtute suæ passionis. ergo liberationis fructum illis soli contulit, q passioni Christi fuerunt coniũcti p fidẽ charitate formatã. ergo damnatis non contulit liberationis fructum. Prima consequentia probatur: quia per illã tantum peccata tolluntur. secunda autem, quia damnati aut erant infideles aut sine conformitate ad charitatem Christi patientis: ac per hoc in peccatis suis.

3.dist.22.q.2.ar.1.q.2. Et opusc.3. c.242.

ARTICVLVS VII.

Vtrum qui cum originali decesserant, fuerint a Christo liberati.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri, qui cum originali decesserant, fuerint per descensum Christi liberati ab inferno: non enim tenebantur in inferno, nisi pro peccato originali, sicut & sancti patres: sed sancti patres sunt ab inferno liberati per Christum, vt supra dictũ est.* ergo & pueri similiter p Christum sunt ab inferno liberati.

* art.5. huius q. ad 2.

§ 2 Præt. Apostolus dicit Ro.5. Si vnius delicto multi mortui sũt, multo magis gratia dei & donum, in gratia vnius hominis Iesu Christi, in plures abundauit: sed propter peccatum primi parentis, pueri cum originali peccato decedentes, in inferno detinentur. ergo multo magis per gratiam Christi sunt ab inferno liberati.

§ 3 Præt. Sicut baptismus operatur in virtute passionis Christi, ita & descensus eius ad inferos, vt ex dictis patet.* sed pueri per baptismum liberantur a peccato originali & ab inferno. ergo similiter liberati sunt per descensum Christi ad inferos.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit Rom.3. quòd de9 proposuit Christum propitiatorẽ per fidem in sanguine eius: sed pueri, qui cum solo peccato originali decesserant, nullo modo fuerant participes fidei Christi. ergo non perceperunt fructum propitiationis Christi, vt per ipsum ab inferno liberarentur.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) descensus Christi ad inferos, in illis solis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem passioni Christi coniungebantur, in cuius virtute descensus Christi ad inferos liberatorius erat. Pueri autem, qui cum originali decesserant, nullo modo fuerant coniuncti passioni Christi per fidem & dilectionem: neque enim fidem propriam habere potuerant, quia non habuerant vsum liberi arbitrij: neq; per fidem parentũ, aut per aliquod fidei sacramentum fuerant a pctõ originali mundati: & ideo descensus Christi ad inferos, huiusmodi pueros non liberauit ab inferno. Et prę terea sancti patres ab inferno sunt liberati, per hoc quòd sunt ad gloriam diuinæ visionis admissi, ad quã nullus potest peruenire, nisi per gratiam, secundum illud Rom.6. Gratia dei vita æterna. Cum igitur pueri cum originali decedentes, gratiam non habuerint, non fuerunt ab inferno liberati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sancti patres, etsi adhuc tenerentur astricti reatu originalis peccati, inquantum respicit humanam naturam, tamen liberati erant per fidem Christi ab omni macula peccati: & ideo capaces erant illius liberationis, quam Christus attulit descẽdens ad inferos: sed hoc de pueris dici nonpotest, vt ex supra dictis patet.*

AD 2m dicendum, q cum Apostolus dicit, q gratia dei in plures abundauit, ly plures, non est accipiendum cõparatiue: quasi plures numero sint saluati per gratiam Christi, q̃ damnati per peccatum Adæ, sed absolute, acsi diceret, q gratia vnius Christi abundauit in multos, sicut & peccatum vnius Adæ peruenit ad multos: sed sicut peccatum Adæ ad eos tm̃ peruenit, qui per seminalem rationem carnaliter ab eo descenderunt, ita gratia Christi ad illos tm̃ peruenit, qui spirituali regeneratione, eius mẽbra sunt facti, quod nõ competit pueris decedentibus cum originali pctõ.

AD 3m dicendum, q baptismus adhibetur hominibus in hac vita, in qua homo potest transmutari de culpa in gratiam, sed descensus Christi ad inferos, exhibitus fuit animabus post hanc vitam, vbi non sunt capaces transmutationis prædictæ. & ideo per baptismum pueri liberantur a peccato originali & ab inferno: non autem per descensum Christi ad inferos.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulũ septimũ.*

Titulus clarus. ¶ In corpore vna est conclusio duplex probata. Conclusio est: Chrs descẽdens ad inferos, nõ liberauit pueros, q cum peccato originali decesserant. Prima probatio est: Descensus Christi ad inferos, in solis illis effectum liberationis habuit, qui per fidem & charitatem coniuncti erãt passioni Christi: sed pueri habentes peccatũ originale, non erant sic coniuncti Christo: quia nec p propriam fidem & charitatem, nec in fide parentum, aut per aliquod fidei sacramentum purgati erant: ergo. Secũda probatio est, Liberatio ab inferno, est admissio ad gloriam: sed pueri cum originali nõ potuerunt admitti ad gloriam. ergo. Maior manifestatur in liberatione sanctorũ patrum. Minor probatur, quia nullus admittitur ad gloriam, nisi præhabuerit gratiã, ad Ro 6. sed pueri tales non habebant gratiam. ergo.

¶ In responsione ad tertium perspice, q Auctor semper firmat doctrinam suã super suaui dispositione, qua Christus æterna sapientia disponens omnia suauiter: mutabilibus de malo in bonum hominibus in hac vita, baptismũ omnium liberatorium instituit: immutabilibus autem hominibus in alia vita descẽsum suum ad inferos non omniũ liberatorium, sed eorum tantum, qui prius hoc meruerant, applicauit.

3.dist.22.q.2.ar.1.q.3. Et opusc.3. c.242.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Christus suo descensu liberauerit animas a purgatorio.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd Christ9 suo descẽsu ad inferos, liberauerit animas a purgatorio. dicit enim Augustinus in epistola ad Euodium,* quia euidentia testimonia, & infernum commemorant & dolores, nulla causa occurrit, cur illo credatur venisse saluator, nisi vt ab eisdẽ doloribus saluos faceret: sed vtrũ oẽs quos ĩ eis inuenit, an quosdã, quos illo beneficio dignos iudicauit, adhuc requiro: fuisse tñ Christum apud inferos, & in eorum doloribus cõstitutis, hoc beneficium præstitisse non dubito. non autem præstitit beneficium liberationis damnatis, sicut supra dictum est.* Præter eos autem nulli sunt in doloribus pœnalibus constituti, nisi illi, qui sunt in purgatorio. ergo Chrs aĩas de purgatorio liberauit.

§ 2 Præt. Ipsa Christi præsentia non minorem effectum habuit, quàm sacramenta ipsius: sed per sacramenta Christi liberantur animæ a purgatorio, & præcipue per Eucharistiæ sacramentum, vt infra dicetur.* ergo multo magis per præsentiam Christi ad inferos descendentis, sunt animæ a purgatorio liberatæ.

§ 3 Præt. Christus quoscumque curauit in hac vita, totaliter curauit, vt August.* dicit in lib. de Pœnitentia. & Ioan.7. dominus dicit, Totum hominem saluum feci in sabbatho: sed Christus eos, qui in purgatorio erant, liberauit a reatu pœnæ damni, quo excludebantur a gloria. ergo etiam liberauit eos a reatu pœnæ purgatorij.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsecundæ Articulum octauum.*

Titulus clarus. ¶ In corpore duæ sunt conclusiones. Prima est: animæ in purgatorio tũc tales quales sũt illæ, quæ nũc ibi detinentur, non fuerunt per Christi descẽsum liberatæ. Secunda est: Animæ in purgatorio tales tunc quales sunt, quæ nunc liberantur, fuerunt p Christi descensum liberatæ. Probat vtraq; simul, Passio Christi non habet transitoriam, sed sempiternam virtutem. ergo non habuit, tunc maiorem efficaciã, quã nunc. ergo, &c. Antecedens probatur ad Hebræ.10. Secunda vero consequentia probatur: quia descẽsus Christi ad inferos fuit in virtute passiõis suæ liberatorius.

¶ Aduerte hic, q Auctor certa sectatus, quid efficaciæ Christi descẽsus ad inferos in purgatorio, tradit, addens in responsione ad primum, alterum genus tunc purgatorum: ita quòd duo ponit genera liberatorum a purgatorio in descensu Christi, scilicet & illos, qui tunc purgationem suam impleuerant, exoluendo debitas pœnas, & illos, qui licet absolute adhuc fuissent in purgatorio permansuri: tã ta-

3.dist.22.q.2.art.1.q.4. Et op.3. capite 242. *est epi.69. in ord epistolarũ nõ remote aã med.to.2. *art.6. huius q. *q.79.ar.2. * in lib. de vera & falsa pœnitẽ. c.9. post medium, to.4.

vii.13.c.20 circa finē.

Et tamen fuit eorū deuotio ad Christi mortem seu redemptionem, vt meruerint in Chaē vita positi, quòd Christo descendente ad inferos, plenæ liberationis fructum reciperent. Et secundum hoc, rationabiliter dicitur, quòd Christus descendens ad inferos, multos in purgatorio existentes, qui non tam cito fuissent liberati, ex speciali gratia descensus sui liberauit. Consentaneum siquidem est, vt multæ personæ propinquæ tempori mortis Christi ante ipsum mortuæ, præparatæ fiut a deo, cum simili deuotione, vt sicut nascens Simeonem & Annam perfectos inuenit, & pastores & magos præparatos, vt digni essent consolatione natiuitatis suæ, ita moriens non solum Patres sanctos perfectos, sed etiam in purgatorio speciali deuotione preparatos inuenit, qui digni essent consolari ex descensu ad inferos liberatorio.

* art.4.5.6. & 7. huius quæst.

SED CONTRA est, quòd F Greg.* dicit in 13. Moraliū: Dum cōditor ac redemptor noster claustra inferni penetrans, electorum exinde animas eduxit, nos illò ire non patitur, vnde iam alios descēdendo liberauit: patitur autem nos ire ad purgatorium. ergo descendens ad inferos, animas a purgatorio non liberauit.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut sæpe dictum est*) descensus Christi ad inferos, liberatori* fuit in virtute passionis ipsius. Passio G autem eius non habet temporalem virtutem & transitoriam, sed sempiternam, secundū illud Heb. 10. Vna oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos. Et sic patet, quòd non habuit tunc maiorem efficaciam passio Christi, quàm habeat nunc: et ideo illi, qui fuerunt tales, quales nunc sunt, qui in purgatorio detinentur, non fuerunt a purgatorio liberati per descensum Christi ad inferos. Si qui autem inuenti sunt H tales, quales etiam nunc virtute passionis Christi a purgatorio liberantur, nihil prohibet per descensum Christi ad inferos, a purgatorio esse liberatos.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ ex illa auctoritate August. non potest concludi, ꝙ omnes illi qui in purgatorio erant, fuerint a purgatorio liberati, sed quòd aliquibus eorum fuerit hoc beneficium collatum, illis scilicet, qui iam sufficienter purgati erant, vel etiam, qui dum adhuc viuerent, meruerūt per fidem & deuotionem ad mortem Christi, vt eo descendente, liberarentur a tempo- I rali purgatorij pœna.

D.921. AD 2^m dicendum, quòd virtus Christi operatur in sacramentis [d] per modum sanationis & expiationis cuiusdam, vnde sacramentum eucharistiæ liberat hominem a purgatorio, inquantum est sacrificium quoddam satisfactorium pro peccato. Descensus autem Christi ad inferos, non fuit satisfactorius, operabatur tamen in virtute passionis, quæ fuit satisfactoria, vt supra habitum est:* sed erat satisfactoria in generali, cuius virtutem oportebat applicari ad vnumquēque per aliquid specialiter ad ipsum pertinens: et ideo non oportet, quòd per descensum Christi ad inferos, omnes fuerint a purgatorio liberati. K

* q.49.art. 3. & alijs eiusdē qst.

AD 3^m dicendum, ꝙ illi defectus, a quibus Christus in hoc mundo simul homines liberabat, erant personales, proprie ad vnumquemque pertinentes: sed exclusio a gloria dei, erat quidam defectus generalis, pertinens ad totam humanam naturam: et ideo nihil prohibet eos, qui erant in purgatorio, per Christum esse liberatos ab exclusione a gloria: non autem a reatu pœnæ purgatorij, qui pertinet ad proprium defectum: sicut econtrario sancti patres ante Christi aduentum liberati sunt a proprijs defectibus: non autem a defectu communi, sicut supra dictum est.*

q.49.ar.5.

QVAESTIO. LIII.

De resurrectione Christi, in quatuor articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionem quinquagesimamtertiam.*

CONSEQUĒTER &c. Hic incipit vltima* tractat* de Christo, de pertinentibus, scilicet ad eius exaltationem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ tertiæ Articulum primum.*

TITULUS clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Necessarium fuit Christum resurgere. Probatur quinque rationib*. Omnia clara sunt in litera.

ORIENSEQVENTER cōsiderandum est de his, quæ pertinent ad exaltationem Christi. Et primo, de eius resurrectione. secundo, de eius ascensione. tertio, de eius sessione ad dexteram Patris. quarto, de iudiciaria potestate ipsius.

Circa primum occurrit quadruplex consideratio.

Quarum prima est de ipsa Christi resurrectione.
Secunda, de qualitate resurgentis.
Tertia, de manifestatione resurrectionis.
Quarta, de eius causalitate.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, De necessitate resurrectionis eius.
¶ Secundo, De tempore.
¶ Tertio, De ordine.
¶ Quarto, De causa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit necessarium Christum resurgere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit necessarium Christum resurgere. dicit enim Damasc.* in 4. lib. Resurrectio est secunda, eius quod dissolutum est, & cecidit, animalis surrectio: sed Christus non cecidit per peccatum, nec corpus eius est dissolutum, vt ex supra dictis patet.† non ergo proprie conuenit sibi resurgere.

3. dist. 21. q.2. artic.1. Et opus. de c.2.3. fidei. * lib.2. orthod. fidei c.4. † 3. q.50. art.1.

¶ 2 Præt. Quicumque resurgit, ad aliquid altius promouetur: quia surgere est sursum moueri: sed corpus Christi remansit post mortem diuinitati vnitum, & ita non potuit in aliquid altius promoueri. ergo non competebat sibi resurgere.

¶ 3 Præt. Ea, quę circa humanitatem Christi sunt acta, ad nostram salutem ordinantur: sed sufficiebat ad salutem nostram passio Christi, per quā sumus liberati a pœna & culpa, vt ex supra dictis patet.* nō ergo fuit necessarium, quòd Christus a mortuis resurgeret.

*q.46.ar.6. & passim ſq.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Luc. vlt. Oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis.

RESPON. Dicendum, ꝙ necessarium fuit Christum resurgere propter quinque. Primo quidem, ad commendationem diuinæ iustitiæ, ad quam pertinet exaltare illos, qui se propter Deum humiliant, secundum illud Luc. 1. Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. quia igitur Christus propter charitatem & obedientiam dei, se humiliauit vsque ad mortem crucis, oportebat quòd exaltaretur a deo, vsque ad gloriosam resurrectionem. vnde ex eius persona dicitur in Psal. 138. Tu cognouisti, i. approbasti, sessionem meam, i. humilitatem & passionem, & resurrectionem meam, idest glorificationem in resurrectione, sicut glo.* exponit. Secundo, ad fidei nostræ instructionem: quia per eius resurrectionem confirmata est fides nostra circa diuinitatem Christi, quia vt dicitur

*gl. interl. & ita dicit.

dicitur 2. ad Corinth. vlt. Et si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute dei. et ideo primæ ad Cor. 15. dicitur, si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides nostra. Et in Psalm. 29. dicitur, Quæ vtilitas in sanguine meo, id est in effusione sanguinis mei, dum descendo, quasi per quosdam gradus malorum, in corruptionem? quasi dicat, nulla. si enim statim non resurgo, corrumpturq́ue fuerit corpus meum, nemini annuntiabo, nullum lucrabor, vt gl.* exponit. Tertio, ad subleuationem nr̄æ spei, quia dum videmus Christum resurgere, qui est caput nostrum, speramus & nos resurrecturos. vnde dicitur primę ad Corin. 15. Si Christus prædicatur, ꝙ resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, qm̄ resurrectio mortuorum non est? Et Iob 19. dicitur, Scio scilicet per certitudinem fidei, quòd redēptor meus, idest Christus, viuit, a mortuis resurgens, & ideo in nouissimo die de terra surrecturus sum, repositа est hæc spes mea in sinu meo. Quarto, ad informationem vitæ fidelium, secundum illud Roman. 6. Quomodo Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et infra, Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur: ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes aūt deo. Quinto, ad complementum nostræ saluris: quia sicut per hoc, ꝙ mala sustinuit (humiliatus est) moriendo, vt nos liberaret a malis: ita glorificatus est resurgendo, vt nos promoueret ad bona, secundum illud Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

* Psal. 29. secundū ad. Hilar. & in. Psalmū 138 & Aug.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ licet Christus non ceciderit per peccatum, cecidit tamen per mortem: quia sicut peccatum est casus a iustitia, ita mors est casus a vita. vnde ex persona Christi potest intelligi, quòd dicit Mich. 7. Ne lætaris inimica mea super me: quia cecidi, consurgam. Similiter etiam licet corpus Christi non fuerit dissolutum per incinerationem, ipsa tamen separatio animæ a corpore, dissolutio quędam fuit.

AD 2^m dicendum, quòd diuinitas erat carni Christi post mortem vnita vnione personali: non autem vnione naturę, sicut anima vnitur corpori, vt forma ad constituendam humanam naturam. Et ideo per hoc, ꝙ corpus eius vnitum est animæ, promotum est in altiorem statum naturæ, non autem in altiorem statum personæ.

AD 3^m dicendum, quòd passio Christi operata est nostram salutem, proprie loquendo, quantum ad remotionem malorum: resurrectio autem, quantum ad inchoationem & exemplar bonorum.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuerit conueniens Christum tertia die resurgere.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ tertiæ Articulum secundum.*

TITULUS clarus. ¶ In corpore vnica conclusio: Cōueniens fuit Christum resurgere tertio die. Probatur vna rōne literali, & quatuor mysticis. Et oīa clare patent in lra.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd non fuerit conueniens, Christum tertia die resurgere. mēbra. n. debent capiti cōformari: sed nos qui sumus membra Christi, non resurgimus a morte tertia die, sed nostra resurrectio differtur vsq; ad finem mundi. ergo videtur quòd Christus, qui est caput nostrum, non debuerit tertia die resurgere: sed debuerit eius resurrectio differri vsque ad finem mundi.

¶ 2 Præt. Act. 2. dicit Petrus, quòd impossibile erat Christum detineri ab inferno & morte: sed quamdiu aliquis est mortuus, detinetur a morte. ergo videtur, quòd Christi resurrectio non debuerit differri vsque ad tertiam diem, sed statim eadem die resurgere, præcipue cum glos. supra* inducta, dicat, nullam esse vtilitatem in effusione sanguinis Christi, si non statim resurgeret.

* art. præc. in cor.

¶ 3 Præt. Dies incipere videtur ab ortu solis, qui sua præsentia diem causat: sed. ante ortum solis Christus resurrexit: dicit c. n. Io. 20 Quòd vna sabbathi Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebræ essēt, ad monumentum, & tñ Christus iam resurrexerat: qa sequitur, et vidit lapidem sublatum a monumento. non ergo resurrexit Christus tertia die.

SED CONTRA est, quòd dicitur Mat. 20. Tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi necessaria fuit ad instructionem fidei nostræ. Est autem fides nostra & de diuinitate & humanitate Christi: non enim sufficit alterum sine altero credere, vt ex prædictis patet.* et ideo ad hoc, ꝙ cōfirmaretur fides de veritate diuinitatis ipsius, oportuit quòd cito resurgeret, & eius resurrectio non differretur vsque ad finem mundi. Ad hoc autem, quòd confirmaretur fides de veritate humanitatis & mortis eius, oportuit moram esse inter mortem & resurrectionem. si. n. statim post mortem resurrexisset, videri posset, ꝙ eius mors vera non fuerit, & per consequens nec resurrectio vera. Ad veritatem autem mortis Christi manifestandam, sufficiebat ꝙ vsque ad tertiam diem eius resurrectio differretur: quia non contingit, quin infra hoc tēpus, in homine qui mortuus videtur cum viuat, appareant aliqua indicia vitæ. Per hoc etiam, quòd tertia die resurrexit, commendatur perfectio ternarij: qui est numerus omnis rei, vtpote habens principium, medium & finem, vt dicitur in 1. de Cælo.* Ostenditur etiam secundum mysterium, ꝙ Christus vna morte sua, (quę fuit lux propter iustitiam), s. corporali, duas nostras mortes destruxit, scilicet corporis & animæ, quæ sunt tenebrosæ propter peccatum: et ideo vna die integra & duabus noctib* permansit in morte, vt August.* dicit in 4. de Trin. Per hoc etiam significatur, ꝙ per resurrectionem Christi, tertium tempus incipiebat: nam primum fuit ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Incœpit etiam in Christi resurrectione tertius status sanctorum: nam primus fuit sub figuris legis: secundus sub veritate fidei: tertius erit in æternitate gloriæ, quam Christus inchoauit resurgendo.

* 1. 2. q. 1. art. 7. & 8.

* lib. 1. cap. 2. tom. 2.

* lib. 4. c. 5. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caput & membra conformantur in natura, sed non in virtute: excellentior est enim virtus capitis, q̄ membrorum: et ideo ad demonstrandam excellētiam virtutis Christi, conueniens fuit, ipsum tertia die resurgere, aliorū resurrectione dilata vsque ad finem mundi.

AD 2^m dicendum, quòd detentio coactionem quādam importat: Christus aūt nulla necessitate mortis tenebatur astrictus, sed erat inter mortuos liber. et ideo aliquādiu in morte mansit, non quasi detentus, sed propria voluntate, quādiu iudicauit hoc esse necessarium ad instructionem fidei nostrę: dicitur autem statim fieri, quod fit breui interposito tempore.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) Christus resurrexit circa diluculum illucescente iam die, ad significandum, quòd per suam resurrectio-

* q.51.art. ad 3.

Universidad de Navarra
Biblioteca de Humanidades

nem nos ad lucem gloriæ inducebat: sicut mortuus ē aduesperascente iam die, & recedente in tenebras, ad ostendendum, q̄ per suam mortem destrueret tenebras culpæ & pœnæ. Et tamen dicitur tertia die resurrexisse, accipiendo diem pro die naturali, qui continet spatium 24. horarum. Et sicut dicit Augustᵘˢ in 4. de Trin. nox vsq; ad diluculum, quo domini resurrectio declarata est, ad tertium pertinet diem: quia deus, qui dixit, de tenebris lucem clarescere, vt per gratiam noui testamenti, & participationē resurrectionis Christi, audiremus: Fuistis aliquando tenebræ, nūc autem lux in domino, insinuat nobis quodammodo, quòd a nocte dies sumat initium: sicut enim primi dies propter futurum hominis lapsum a luce in noctem: ita isti propter hominis reparationem a tenebris ad lucem computantur. Et ita patet, q̄ etiam si media nocte surrexisset, posset dici eum die tertia surrexisse, intelligendo de die naturali. nunc autem cum diluculo surrexerit, potest dici, quòd tertia die surrexit, etiam accipiendo diem artificialem, quæ causatur ex præsentia solis: quia iam sol incipiebat aetem illustrare. vnde & Mar. vltim. dicitur, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam sole, quod non est contrarium ei, quod Ioan. dicit, Cum adhuc tenebrę essent, vt Augustᵘˢ dicit in libr. de consensu euangelistarum: quia die surgente, reliquiæ tenebrarum tanto magis extenuātur, quanto magis oritur lux. Quòd autem dicit Marcus, Orto iam sole, non sic accipiendum est, tāquam iam sol ipse videretur super terram, sed tamquam de proximo aduenientе in has partes.

*lib. 4. c. 5. ante med. tom. 1.

*li. 3. c. 24. inter prin. & medium, tom. 4.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ tertiæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus primo resurrexerit.

4. dist. 42. art. 3. q. 1. ad 3. Et top. 3. cap. 245. 246. & 247. fi. Et 1. Cor. 15. lect. 3. ī prin. Et ad Col. 1. lec. 5.

AD TERTIVM sic procedi-
tur. Videtur, quòd Christus non primo resurrexerit; n am in veteri testamento per Heliam & Helisæum aliqui resuscitati leguntur, secundum illud Hebræ. 11. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Similiter & Christus ante passionem suā tres mortuos suscitauit. non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶ 2 Præt. Matth. 27. inter alia miracula, quæ in passione Christi acciderunt, narratur quòd monumēta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. non ergo Christus fuit primus resurgentium.

¶ 3 Præt. Sicut Christus per suā resurrectionem est causa nostræ resurrectionis: ita per suam gratiam est causa nostræ gratiæ, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed alij prius tempore gratiam habuerunt quàm Christus, sicut omnes patres veteris testamēti. ergo etiam aliqui prius ad resurrectionem corporalem peruenerunt, q̄ Christus.

SED CONTRA est, quòd dicitur primæ ad Corin. 15. Chri-

F stus resurrexit a mortuis, primitiæ dormientium gl.* quia prius tempore & dignitate surrexerit.

RESPON. Dicendum, quòd resurrectio est reparatio a morte ī vitam. Dupliciter autē aliquis eripitur a morte. Vno modo, solum a morte in actu, vt scilicet aliquis viuere incipiat qualitercūque, post quam mortuus fuerat. Alio modo, vt aliquis liberetur non solum a morte, sed etiam a necessitate, & quod plus est, a possibilitate moriendi. Et hæc est vera & perfecta G resurrectio: quia quamdiu aliquis viuit subiectus necessitati morien di, quodammodo mors ei domina tur, secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum. Illud etiam quod possibile est esse, secundum quid dicitur esse, idest, potentialiter. Et sic patet, quòd illa resurrectio, qua quis eripitur solū ab actuali morte, est resurrectio imperfecta. Loquendo igitur de resurrectione p- H fecta, Christus est primus resurgētium: quia ipse resurgendo, primo peruenit ad vitam penitus immortalem, secundum illud Roman. 6. Christus resurgēs ex mortuis, iam non moritur: sed resurrectione imperfecta, quidam alij surrexerunt ante Christum, ad præmonstrandū quasi i quodam signo resurrectionem ipsius. Et sic patet responsio ad primum: quia & illi qui suscitati in veteri testamento sunt, & illi q̄ suscitati sunt a Chro, sic redierunt ad vitā, vt iterū morerentur.

AD 2ᵐ dicendum, quòd de illis, qui resurrexerūt cum Christo, duplex est opinio: quidam enim asserunt, quod redierunt ad vitam tamquam non iturum morituri: quoniam magis illis esset tormentum si iterum morerentur, quàm si non resurgerent. Et secundū hoc intelligendum erit, sicut Hier. dicit super Matth. quòd non ante surrexerunt, quàm resurgeret dominus. vnde & Euangelista dicit, q̄ K exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis: sed Augustᵘˢ in epistola ad Euodium hanc opinionem commemorans dicit, Scio quibusdam videri morte domini Christi iam talem resurrectionem præstitam iustis, qualis nobis in fine promittitur. Qui si non iterum repositis corporibus dormierunt, videndum est, quomodo intelligatur Christus primogenitus a mortuis, si eum in illam resurrectionē vt beatitudo corpo ris in Christo habe ret socios: minus enim corporalis felicitas aliquid habere videtur, si desit corporalis societas: est enim homo secundum vitam corpoream animal sociale, non solum propter indigentiam necessariorum ad vitam (vt in hoc mundo contingit) sed etiam propter naturalem delectationem in ipsa corporali conuersatione consistentem. Rationes autem in litera ex beato Aug. dispvtatæ ad oppositum facile solutionem recipiūt. nam verbum Petri Apostoli & a Hiero. contra fertur, quòd scilicet Petrus dixit, Cuius sepulchrum apud nos est, quasi non ausus fuerit dicere, cuius corpus apud nos est. & efficax inuenitur testimoniū Petri: quia ex hoc, quòd sepulchrum Dauid tanto tempore apud eos perseuerauit, vt continens ipsum Dauid (hoc enim significat sepulcrū eius) ita quòd nulla fuit vnquam in tanto tempore ambiguitas, quin Dauid perseueraret in suo sepulchro, consequens est, quod non de ipso Dauid dictum fuerit, Non dabis sanctum tuū videre corruptionē. Constitit ergo testimoniū Petri hoc, q̄ sepulchrum Dauid inquantum sepulchrū Dauid, tanto tēpore apud nos perseuerauit: licet forte tunc Chro resurgente, corp⁹ eius amplius ibi nō cēt. ¶ Verbum autem apostoli Pauli, Vt non fine nobis consummarentur, & potest referri ad cōsummationem beatitudinis substantialis, qua modo consummati sunt oēs sancti in patria. Et hoc literæ vī sufficeret qa loquitur de cœlesti patria, vt distinguitur; contra vīa peregrinationem, & potest nihilominus dici, quòd verbum Apostoli est generale

* gl. interlineatis, ibi.

* in illud Matt. 27. Multa corpora sanctorum, &c.

* epi. 99. ad longe ante medium.

tale ad patres veteris testamenti: veritati autem regulæ generalis non aduersatur paucorum exceptio ex speciali gratia. Potest & tertio dici, quòd illi qui perfecte surrexerunt cum Christo, non sunt fine nobis cōsumati: quia nr̄o tpe sit cōsumati, s. tpe reuelatæ gratiæ, & inchoatæ gloriæ.

tot præcesserunt. Quòd si respon- A detur, hoc esse dictum per anticipationem, vt monumenta illo tempore motu aperta intelligantur, cum Christus in cruce penderet, resurrexisse aūt iustorum corpora non tunc, sed cum ille prior resurrexisset: sed adhuc restat qd moueat, quomodo Petrus non de Dauid, sed de Christo asseruit fuisse prædictum, carnem eius non vidisse corruptionē, per hoc quòd apud eos erat monumentum Dauid, & sic illos non conuincebat, si corpus Dauid ibi iam nō B erat: quia etsi ante in recenti sua morte resurrexisset, nec caro eius vidisset corruptionem, posset illud monumentum manere: durum autem videtur, vt Dauid non fuerit in illa resurrectione iustorum, si eis iam æterna donata est, cuius Christus ex semine commendatur. Periclitabitur etiam illud quod ad Hebr. de iustis antiquis dicitur, Ne sine nobis perficerentur, si iā in illa resurrectionis incorruptione constituti sunt, quo nobis perficiendis in fine promittitur. sic ergo Aug.ᵘˢ sentire videtur, quòd resurrexerint iterum morituri. Ad quod etiam videtur pertinere, quòd Hier.† dicit super Matth. Quòd sicut Lazarus resurrexit, sic & multa corpora sanctorum resurrexerunt, vt Domi- C num ostēderent resurgentem: quāmuis hoc in sermone de assumptione sub dubio relinquat, rationes tamen Augustᵘˢ multo efficaciores videntur.

† epi. 99. ad

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut ea, quæ præcesserunt Christi aduentum, fuerunt præparatoria ad Christū, ita gratia est dispositio ad gloriā: & ideo ea, quæ sunt gloriæ, siue quantum ad animam, sicut perfecta dei fruitio, siue quantum ad corpus, sicut resurrectio gloriosa, prius tempore debuerunt esse in Christo, sicut in auctore gloriæ: gratiam vero conueniebat prius esse in his, quæ ordinabantur ad Christum.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ tertiæ Articuli quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus fuerit causa suæ resurrectionis.

TItulus, de causa effectiua quæ rit.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bimembris cū duabus cōclusionibus secūdum membra. Distinctio est. Tam anima quàm caro Christi mortui pōt considerari dupliciter, vel ratione suæ naturæ, vel rōne deitatis coniunctæ. Prima conclusio est. Tam anima quàm caro Christi ratione deitatis causauit ipsam resurrectionem: & probatur ex auctoritate Apostoli. Secunda conclusio est: Nec anima, nec caro Christi virtute suæ naturæ causauit resurrectionē, sed sic oportuit Christum resuscita-

AD QVARTVM sic procedi- D tur. Videtur quòd Christus non fuerit causa suæ resurrectionis. Quicumque enim suscitatur ab alio, non est suæ resurrectionis causa: sed Christus suscitatus est ab alio, secundum illud Actu. 2. Quem deus suscitauit solutis doloribus inferni. & Rom. 8. Qui suscitauit Iesum Christū a mortuis, viuificabit & mortalia corpora E nostra &c. ergo Christus non est causa suæ resurrectionis.

¶ 2 Præt. Nullus dicitur mereri, vel ab alio petit aliquid, cuius ipse est causa: sed Christus sua passione meruit resurrectionem, sicut Augu.* dicit super Ioan. quòd humilitas passionis meritum est gloriæ resurrectionis, ipse ēt petijt a patre se resuscitari, secundum illud Psal. 40. Tu aūt Domine miserere mei, & resuscita me. ergo non fuit causa suæ resurrectionis.

¶ 3 Præt. Sicut Damasc.* probat in 4. lib. resurrectio non est animæ, sed corporis, quod per mortem cadit. Corpus autem non potest sibi animam vnire, quæ est eo nobilior. ergo id, quod resurrexit in Christo, non potuit esse causa suæ resurrectionis.

* li. 4. Orth. fid. cap. vlt.

SED CONTRA est, q̄ Dominus dicit Ioan. 10. Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam, & iterum sumo eam: sed nihil est aliud resurgere, quàm iterato animam sumere. ergo videtur quòd Christus propria virtute resurrexerit.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut supra dictum est,* per mortem non fuit separata diuinitas, nec ab anima Christi, nec ab eius carne. potest igitur tam anima Christi mortui, quàm eius caro considerari dupliciter, vno mō, ratione diuinitatis: alio modo, ratione ipsius naturæ creatæ. Secundum igitur vnitā diuinitatis virtutem, & corpus resumpsit animam, quam deposuerat, & anima corpus resumpsit, quod dimiserat, & sic Christus propria virtute resurrexit. Et hoc est, quod de Christo dicitur 2. ad Corinth. vlt. quòd & si crucifixus est ex infirmitate nostra, sed viuit ex virtute dei: si autem consideremus corpus & animam Christi mortui, secundum virtutem naturæ C creatæ, sic non potuerunt sibiinuicem reuniri, sed oportuit Christum resuscitari a deo.

* q. 50. art. 2. & 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd eadem est diuina virtus & operatio Patris & Filij. Vnde hæc duo se se consequuntur, quòd Christus sit suscitatus diuina virtute Patris, & suaipsius.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christus orando petijt & meruit suam resurrectionem inquantum homo. non autem inquantum deus.

AD 3ᵐ dicendum, quòd corpus secundum naturam creatam non est potentius anima Christi, est tamen ea potentius, secundum virtutem diuinam: quę etiam rursus secundum diuinitatem vnitam est potentior corpore, secundum naturam creatam: & ideo secundum virtutem diuinam corpus & anima mutuo se resumpserunt: non autem secundum virtutem naturæ creatæ.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ quartæ Articulum primum.*

QVAESTIO LIIII.

De qualitate Christi resurgentis, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de qualitate Christi resurgentis.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrū post resurrectionem Christus habuerit verū corpus.

¶ Secundo, Vtrum resurrexerit cū corporis integritate.

¶ Tertio, Vtrum corpus eius fuerit gloriosum.

¶ Quarto, De cicatricibus in corpore eius apparentibus.

ceeldit. ergo oportuit, vt idem corpus Christi eidem animæ vniretur in resurrectione. ergo corpus Christi post resurrectionem fuit verum eiusdem naturæ corpus. Antecedens ex Damasc. auctoritate. Prima consequentia probatur ex ratione resurrectionis. Secunda autem ex hoc, quòd veritas naturæ corporis est ex forma. Secũdo, probatur conclusio ex oppositio. Si corpus Christi fuisset phantasticum, non fuisset vera, sed apparens illius resurrectio. Reliqua in responsionibus argumentorum tacta in ferius in proprijs locis tractanda sunt.

Infra art. 3. cor. Et op. 60. cap. 22.

habuerit verum corpus.

¶ 3 Præt. Cuiuslibet veri corporis est determinata figura: sed corpus Christi apparuit discipulis in alia effigie, vt patet Mar. vlt. ergo videtur, ꝙ Christus post resurrectionem non habuerit verum corpus humanũ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Luc. vlt. ꝙ Christo discipulis apparente, conturbati & conterriti existimabant se spiritum videre, ac si nõ haberet verum corpus, sed phantasticum. Ad quod remouendum ipse postea subdit, Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. non ergo habuit corpus phantasticum, sed verum.

*Lib. 4. c. 18. & est vlt. li. non multũ a princ.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Damasc.* dicit in 4. lib. illud resurgere dicitur, ꝙ cecidit: corpus autem Christi per mortem cecidit, inquantum. s. fuit ab eo anima separata, quæ erat eius formalis perfectio. Vnde oportuit ad hoc, quòd esset vera Christi resurrectio, vt idem corpus Christi iterato eidem animæ vniretur: & quia veritas naturæ corporis est ex forma, consequens est quòd corpus Christi post resurrectionem & verum corpus fuerit, & eiusdem naturæ, cuius fuerat prius: si autem eius corpus fuisset phantasticum, non fuisset vera resurrectio, sed apparens.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi post resurrectionem, non ex miraculo, sed ex conditione gloriæ, sicut quidam dicunt, clausis ianuis ad discipulos introiuit, simul cum alio corpore in eodem loco existens: sed vtrum hoc habere possit corpus glorioſum ex aliqua proprietate sibi indita, vt simul cum alio corpore in eodem loco existat,* inferius discutietur, vbi agetur de resurrectione communi: nunc autem quantum ad propositũ sufficit, dicendum est, ꝙ non ex natura corporis, sed potius ex virtute diuinitatis vnitæ, illud corp* ad discipulos, licet verum esset, ianuis clausis introiuit. vnde Aug.† dicit in quodam sermone paschali, quòd quidam sic disputãt, Si corpus erat, si hoc surrexit de sepulchro quod pependit in ligno, quomodo per ostia clausa intrare potuit? Et respondet, Si comprehendis modum, non est miraculum, vbi deficit ratio, ibi est fidei ædificatio. Et super Ioã.* dicit, Moli corporis, vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstiterunt: ille quippe non eis aperti intrare potuit, quo nascente virginitas matris inuiolata permansit. Et idem dicit Gregor.† in quadam Homil. de octaua paschæ.

Non compleuit mortẽ præuentus.

In ser. 3. in dñica in octa. paschę, & ẽ ser. 149 in ordine, tom. 10.

*Trac. 121 in Ioan. a med. to. 9.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sicut dictum est, Christus resurrexit ad immortalem gloriæ vitam. Hæc est autem dispositio corporis glorioſi, vt sit spirituale, id. est, subiectum spiritui, vt Apostol. dicit 1. ad Cor. 15. Ad hoc autem quòd sit omnino corpus subiectũ spiritui, requiritur quòd omnis actio corporis, subdatur spiritus voluntati: quod autem aliquid videatur, fit per actionem visibilis in visum, vt patet per Philoſoph.* in 2. de anima. Et ideo quicumque habet corpus glorificatum, in potestate sua habet, videri quando vult, & quando non vult, non videri: hoc tamen habuit Christus non solũ ex conditione corporis glorioſi: sed etiam ex virtute diuinitatis, per quam fieri potest, vt etiam corpora non glorioſa miraculoſe non videantur: sicut præstitum fuit beato Bartholomæo miraculoſe, vt si vellet videretur: non autem videretur si non vellet. dicitur ergo, quòd Christus ab oculis discipulorum euanuit, non quia corrumpere tur, aut resolueretur in aliqua inuisibilia: sed quia sua voluntate desijt ab eis videri, vel eo præsente, vel etiã eo abscedente velociter per dotem agilitatis.

† Hom. 26. in euãg. nõ remote a princip.

Lib. 2. ma. 74. & 75. & præced. lib.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut Seuerianus dicit in sermone paschali, Nemo putet Christum sua resurrectione sui vultus effigiem commutasse. Quod est intelligendum quantum ad lineamenta membrorum: quia nihil inordinatum & deforme fuerat in corpore Christi per Spiritum sanctum concepto, quod in resurrectione corrigendum esset: accepit tamen in resurrectione gloriam claritatis. Vnde idem ibidẽ subdit, Sed mutatur effigies, dum efficitur ex mortali immortalis, vt hoc sit acquisiuisse vultus gloriam, non vultus substantiam perdidisse: nec tamen illis discipulis in specie glorioſa apparuit: sed sicut in potestate eius erat, vt corpus suum videretur, vel non videretur, ita in potestate eius erat, vt ex eius aspectu formaretur in oculis intuentium, vel forma glorioſa vel non glorioſa, aut etiam commissa, vel qualitercumq; se habens: modica tamen differentia, sufficit ad hoc, quòd aliquis videatur in aliena effigie apparere.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christi corpus resurrexerit integrum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ corpus Christi nõ resurrexerit integrum. Sunt enim de integritate humani corporis caro & sanguis, quæ Christus non videtur habuisse: dicitur enim 1. ad Cor. 15. Caro & sanguis regnum dei non possidebunt: Christus autem resurrexit in gloria regni dei. videtur ergo quòd non habuerit carnem & sanguinem.

¶ 2 Præt. Sanguis est vnus de quatuor humoribus. si ergo Christus habuit sanguinẽ, pari ratione habuit alios humores, ex quibus caſatur corruptio in corporibus animalium. sic ergo sequeretur, ꝙ corpus Christi fuerit corruptibile, qđ est inconueniens. non igitur Christus habuit carnem & sanguinem.

¶ *Super Quæstionis quinquæ simæquæ ta Articuli secũdi.*

TItulus vt sonat.

¶ In corpore una conclusio: Corpus Christi resurrexit integrum. s. cum carnibus & ossib' &c. Probat' dupliciter. Primo ostẽdit: Corpus Christi in resurrectione fuit eiusdẽ naturæ, & alterius gloriæ. ergo totum habuit quicquid pertinet ad naturã corporis humani. ergo omnia ista fuerunt in corpore Christi. Secunda cõsequentia probatur: quia hęc omnia pertinẽt ad naturam humani corporis. Deinde probatur, quòd hęc omnia integraliter fuerunt in Christo: quia

Locus supra ar. 1. huius.

quia aliter non fuisset resurrectio perfecta, si non fuisset integratum, quicquid per mortem ecciderat. Et confirmatur auctoritate Domini: Capillus de capite vestro non peribit &c. Secundo, probatur conclusio ab oppositio: quia dicere corpus Christi caruisse partibus naturalibus humano corpori, pertinet ad errorẽ Euthycij, duo dicentis. Primũ est, corpus nostrum in resurrectiõe erit impalpabile, ventis aereque subtilius. Alterum est, Christus post confirmata corda discipulorum palpannum omne, quod erat in eo palpabile, in subtilitatem aliquam redegit. Contra quod secundum dictum rationẽ Gregorij Auctor affert primo, & ipsius Euthycij reuocationẽ deinde, & demũ arguit ex errore Valẽtini. Clara sunt in litera omnia intelligentibus, quòd omnis mutatio, species quædam mortis est.

¶ In responsionibus argumẽtorum, & in corpore duæ magnæ quæstiones restant. Prima est, quæ inducta sit videri propter varias opiniones, an totus sanguis Christi in passione effusus resurrexerit cum eo. Secũda est, an Christo resurgẽte oporteat sanguinem secum reassumere.

¶ Primæ quæstionis Auctor tenet partem affirmatiuam in litera in responsione ad tertium, quo ad sanguinem in passione effusum, ea ratione, quia erat de veritate humanæ naturæ, & in corpore articuli adiungitur, ꝙ si non fuisset integratum quicquid per mortem ecciderat, non fuisset resurrectio perfecta.

¶ Secundæ autem quæstionis non solus Auctor, sed cõmunis & theologorum & ecclesiæ sententia partem tenet affirmatiuam. Sed vt ab hac ordiar, occurrit mihi magnũ de ea dubium, & argumentum ducens ad partem negatiuam. Ad cuius intellectum, recolere oportet ex doctrina Pauli Apostoli 1. ad Cor. 15. ꝙ corpus nostrum hic est animale, resurget autem spirituale, & secundum Aug. tandiu corpus est animale, quamdiu indiget alimento, & per oppositum tunc est spirituale, cum non indiget amplius alimento. Ex qua doctrina habetur, ꝙ corpus Christi surrexit non animale, sed spirituale, hoc est non indigens alimento. Sub hac autem tbe logica traditione subsumitur ex philosopha, ꝙ sanguis in corpore humano nihil aliud est, quam alimentum humani corporis, vt expresse Aristoteles in 2. de partib. animal. c. 3. dicit, ponens sanguinem esse vltimum alimentum in corpore animalium, & alimenti gratia data animalibus a natura. ergo corpus Christi resurgens non indiguit sanguine: eiusdem enim rationis est indigere alimento interiori, vel exteriori. Vnde idem est dicere corpus Christi post resurrectionem indigere sanguine, & indigere alimento, qđ est esse animale & non spirituale. Et cum alimentum quantumcumque vltimum non sit actu pars animalis, sed potentia tertij, sequitur ꝙ sanguis non sit pars animalis, & consequenter nec hominis, & ꝙ sanguis non est de integritate humanæ naturæ: quoniam integrum est, cui nulla partium deest. Et quia verum non addit rem aliquam supra ens (eandem enim rem significat aurum, quam significat aurum verum, & sic de alijs) ideo sequitur ꝙ nullus sanguis est de veritate humanæ naturæ, quia non est de integritate eius. Nec obstat ꝙ exangues effecti, morimur aut mortui sumus: attestatur. n hoc ad dictam philosophiam, ꝙ sanguis est de necessitate requisitus ad vitã animalium habentium sanguinem, quoniam vt in 2. de ani. di

A citur, tandiu viuunt, quamdiu aluntur. Iungendo ergo philosophiam theologiæ dicendum videtur, quòd sanguis pertinet ad necessitatem humani corporis secundum vitam animalẽ, quia est vltimum alimentum, & non pertinet ad necessitatem humani corporis spiritualis, quale fuit corpus Christi in resurrectione. Et secundum hoc cum dicitur, Totum quòd per mortem cecidit resurrexit, si perfecta ẽ resurrectio intelligendum est, de toto, quod est de necessitate corpis humani in statu seu vita spirituali, & non de toto necessario ad corp' humanũ, in statu seu vita animali. In oppositum autem est cõmunis ecclesię sensus, & in sacramento altaris vinum conuersum ī Christi sanguinẽ, quem fatemur in Christi corpore esse.

¶ Ad hanc quæstionem dicitur, ꝙ sanguis licet sit pars in potẽtia respectu carnis & membrorũ: ẽt tamen cum hoc etiam pars in actu respectu totius animalis, ita ꝙ est & materia trãsiẽs partium posteriorum, & materia permanẽs respectu tot': sicut elementa in mundo sunt partes in potentia & materia transiens respectu mistorũ, & sunt partes in actu & materia permanens respectu vniuersi. Probaturque hoc ex eo, ꝙ triplex cõpositio in animali inuenitur, vt habetur in 2 de partibus animaliũ. Prima est, cõpositio ex elementis seu eorum virtutibus. secunda est ex partibus similaribus, puta carne, osse, neruo, tertia est ex partibus heterogeneis, vt manu, capite &c. Ad primam autem compositionem spectat compositio animalis ex humoribus, quorũ vnus est sanguis, & propterea quemadmodum componentia tam in secunda quàm in tertia compositione sunt partes in actu animalis, ita componentia in prima compositione, affirmanda sunt ꝙ sunt partes in actu animalis. Et ideo, licet in resurrectione non sit opus sanguine, vt est pars in potentia, est tamen opus illo, vt est pars in actu: alioquin non resurgeret homo integer: deficeret enim sibi aliqua partium eius in actu.

Hom. 26. in euãg. nõ remote a princip.

¶ De prima autem quæstione, nec conclusionis nec mediorũ video certitudinem: nam ratio theologica ducit ad partem affirmatiuam, vt in litera habes, & in quolib. 5. q. 3. artic. 1. Ratio autem naturalis ad partem potius ducere videtur negatiuam: quoniã nihil prohibet, in Christo fuisse passionis tempore sanguinem nutrimentalem, qui non est in resurrectione assumptus: quoniam non est maior ratio, quare tunc non fuerit in Christo sanguis nutrimentalis, & alias fuerit: & rursus, quare in ipso tunc non, & in alijs hominibus eiusdem ætatis sic: & rursus, quare tunc patiendo non, & si non fuisset tũc passus, fateremur in eo sanguinem nutrimentalem. Si autem in Christo tunc fuit nutrimentalis sanguis, constat quòd tunc effusus fuit, cum natura meliorem quantum potuerit, in finem reseruauerit. Non cogere autem argumenta hæc, sanguineus sudor Christi in cruciatu propassionis effusus, cum ante passionem post cœnam oraret, significationem sudor ille sanguineus, cum non ex agritudinali dispositione processerit, vt Aristot. in 3. de historijs animalium prouenire ponit ex mala dispositione sanguinis, & ī 3. de partibus animaliũ cõtigisse narrat, quibusdam propter laxum fluxumque corpus: tum, quia Christũ nõ decuit ægritudo aliqua: tum, quia operationes ipsius Christi natura subsecutæ attestantur sanitati, & non ægritudini: nã

ratio

Universidad de Navarra Biblioteca

Li.14.mor. ca. 31. non procul a fi.

¶ Aug. epist. 146. to.2.

D.349.

*Luc. vlt.

Epist. 146. non multū lōge a prin cip. tom.2.

Infra q.55. art.6. ad 4. Et quol. 5. q.3.ar.1.Et opu.3.cap. 245.

assumpserat ad vitam mortalem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd caro & sanguis ibi nō accipitur pro natura carnis & sanguinis, sed vel pro culpa carnis & sanguinis, sicut Greg.* dicit in 14. Moral. vel pro corruptione carnis & sanguinis: quia, vt Aug. dicit ad Consentiū,† de resurrectione carnis, non ibi erat corruptio & mortalitas carnis & sanguinis. Caro igitur[4] secundum substantiam possidet regnum dei, secundum quòd dictum est,* spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Caro autem cum secundum corruptionem intelligitur, nō possidebit, vnde cōtinuo additum est in verbis apostoli, Neque corruptio incorruptelam.

AD 2um dicendum, quòd sicut Aug. dicit in eodem lib.* fortassis accepta occasione sanguinis, vrgebit nos molestior perscrutator, & dicet, Si sanguis in corpore Christi resurgentis fuit, cur non & pituita, idest, phlegma, cur nō & fel flauum, idest, cholera, & fel nigrū, idest, melācholia, quibus quatuor humoribus naturam carnis temperari, etiam medicinæ disciplina testatur? sed quodlibet quisquis addat, corruptionē addere caueat, ne suæ fidei sanitatem castitatemque corrumpat. Valet enim diuina potentia de ista visibili atq; tractabili natura corporum, quibusdam manentibus auferre, quas voluerit qualitates, vt absit labes .s. corruptionis, adsit effigies, adsit motio, absit fatigatio, adsit vescendi ptās, absit esuriendi necessitas.

AD 3um dicendum, quòd totus sanguis, qui de corpore Christi fluxit, cum ad veritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Christi resurrexit, & eadem ratio est de omnibus particulis ad veritatem, & integritatem humanæ naturæ pertinentibus: sanguis autem ille, qui in quibusdam ecclesijs pro reliquijs conseruatur, non fluxit de latere Christi, sed miraculose dicitur effluxisse de quadam imagine Christi percussa.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christi corpus resurrexerit gloriosum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi non resurrexerit gloriosum. Corpora enim gloriosa sunt fulgētia, secundum illud Matth. 13. Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquar te Articulū tertiū.*

TItulus clarus.

¶ In corpore

F corum: sed corpora fulgentai videtur secundum rationem lucis, non autem secundū rationem coloris. cum ergo corpus Christi visum fuerit sub coloris specie, sicut & prius videbatur, videtur quòd non fuerit gloriosum.

¶ 2 Præt. Corpus gloriosum est incorruptibile: sed corpus Christi nō videtur fuisse incorruptibile: fuit.n.palpabile, sicut & ipse dicit Luc.vlt. Palpate, & videte. Dicit autem Gregor. in quadam Hom.* quòd corrumpi necesse est, quod palpatur, & palpari nō potest, qđ non corrumpitur. non ergo corpus Christi fuit gloriosum.

¶ 3 Præt. Corpus gloriosum non est animale, sed spirituale, vt patet 1.ad Corinth.15. sed corpus Christi videtur fuisse animale post resurrectionem: quia cum discipulis manducauit & bibit, vt legitur Luc.vlt. & Ioan. vltimo. ergo videtur, quòd corpus Christi nō fuerit gloriosum.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit ad Philip. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.

RESPON. Dicendum, quòd corpus Christi in resurrectiōe fuit gloriosum, & hoc apparet triplici ratione. Primo quidem, quia resurrectio Christi fuit exemplar & causa nostræ resurrectionis, vt habetur 1.ad Corinth. 15. Sancti autem in resurrectione habebunt corpora gloriosa, sicut ibidem dicitur, Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Vnde cum causa sit potior causato, & exēplar exemplato, multo magis corpus Christi resurgentis fuit gloriosum. Secundo, quia per humilitatem passionis meruit gloriam resurrectionis. unde & ipse dicebat, Nunc anima mea turbata est, quod pertinet ad passionem: & postea subdit, Pater clarifica nomen tuum, in quo petit gloriā resurrectionis. Tertio, quia sicut supra habitum est,* anima Christi a principio suæ conceptionis fuit gloriosa per fruitionem diuinitatis perfectam. Est autem dispensatiue factum, sicut supra dictum est,* vt ab anima gloria nō redundaret in corpus, ad hoc, quòd mysterium nostræ redemptionis sua passione impleret: & ideo peracto hoc mysterio passionis & mortis Christi, statim anima in corpus in resurrectione resumptum, suā gloriā deriuauit, & ita factum est corpus illud gloriosum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd omne, quod recipitur in aliquo, recipitur in eo secūdum modum recipientis: quia igitur gloria corporis deriuatur ab anima, vt Aug.* dicit in epistola ad Dioscorum, fulgor seu claritas corporis glorioſi est secundum colorem humano corpori naturalem: sicut vitrum diuersimode coloratum recipit splendorem ex illustratione solis, secundum modum iuī coloris: sicut autem in potestate hominis glorificati est, vt corpus eius videatur, vel non videatur, sicut dictum est,* ita in potestate eius est, quòd claritas eius videatur, vel non videatur. vnde potest in suo colore sine aliqua claritate videri, & hoc modo Christus suis discipulis

vnica cōclusio: Corpus Christi in resurrectione fuit gloriosum. Probatur tripliciter, & rationes clare patent in litera.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd Auctor loquitur de raro & denso vniuocatione sumpta: quod dico propterea quia defitas ponitur etiā in corporibus cælestibus: non eiusdem tamē rationis cum densitate inferiorum: est enim stella densior pars sui orbis: nihil tamen est commune vniuocum corruptibili & incorruptibili corpori. Vnde cælum resisteret tactui, si quis ad orbem lunæ pertingere vellet ibi existēs: non tamen sentiretur tactu densitas eius: sed tantum tactui resisteret pars densa, quantū pars minus dēsa. Et propterea ī litera dr, ꝙ corpus ratione suæ spissitudinis palpabile, est naturaliter corruptibile.

Homil. 26. in euangelio paulo post prin.

Materiā de doctrina vide respon. quam cōpleui.

Epi. 56. ante medium tom. 2.

Ar. 1. huius q. 2. ad 2. arg.

lis post resurrectionem suam apparuit.

AD 2um dicendum, quòd corpus aliquod dicitur esse palpabile, non solum ratione resistentiæ, sed ratione suæ spissitudinis. Ad rarum autem & spissum sequuntur graue & leue, calidum & frigidum, & alia huiusmodi contraria, quæ sunt principia corruptionis corporum elementarium. Vnde corpus quod est palpabile humano tactu, est naturaliter corruptibile: si autem sit aliquod corpus resistēs tactui, quod non sit dispositum secundū prædictas qualitates, quæ sunt propria obiecta tactus humani, sicut est corpus cæleste, tale corpus non potest dici palpabile: corpus autem Christi post resurrectionē vere fuit ex elementis compositum, habens in se tangibiles qualitates, secundum quòd requirit natura corporis humani, & ideo naturaliter erat palpabile. Et si nihil aliud habuisset supra corporis humani naturam, fuisset etiam corruptibile: habuit autē aliquid aliud, quod ipsum incorruptibile reddidit, non quidem naturam cælestis corporis, vt quidam dicunt, de quo infra* magis inquiretur, sed gloriam redundantem ab anima beata, quia vt Aug.† dicit in epistola ad Dioscorum, Tam potenti natura deus fecit animam, vt ex eius plenissima beatitudine, redundet in corpus plenitudo sanitatis, idest, incorruptionis vigor: & ideo sicut Greg.* dicit ibidem, ostēditur corpus Christi post resurrectionem fuisse eiusdem naturæ, sed alterius gloriæ.

AD 3um dicendum, quòd sicut Aug.† dicit 13. de ciuit. dei, Saluator noster post resurrectionem, iam quidem in spirituali carne, sed tamen vera, cibum & potum, cum discipulis sumpsit non alimentorum indigentia, sed ea, qua hoc poterat potestate. ut enim Beda* dicit super Lucam, aliter absorbet aquam terra sitiens, aliter solis radius calens, illa indigentia, iste potentia. Manducauit ergo post resurrectionē, non quasi cibo indigens, sed vt eo modo naturam corporis resurgentis astrueret: & propter hoc nō sequitur, quòd fuerit eius corpus animale, quòd est indigens cibo.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum corpus Christi debuerit cum cicatricibus resurgere.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ corpus Christi non debuerit cum cicatricibus resurgere. Dicitur enim 1.ad Cor 15. quòd mortui resurgent incorrupti: sed & cicatrices & vulnera ad quandam corruptionem pertinēt & defectū. non ergo fuit cōueniēs, vt Christus, qui est resurrectionis actor, cū cicatricibus resurgeret.

¶ 2 Præt. Corpus Christi integrum resurrexit, sicut dictum est:* sed aperturæ vulnerum contrariantur integritati corporis: quia per eas discontinuatur corpus. non ergo videtur fuisse cōueniens, quòd in corpore Christi aperturæ vulnerū remanerent, etsi remanerent ibi quædam vulnerum insignia, quæ sufficiebāt ad aspectū ad quē Thomas credidit, cui dictum est, Quia vidisti me Thoma credidisti.

¶ 3 Præt. Damas. dicit in 4. lib. ꝙ

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquar te Articulum quar tum.*

TItulus, prout cō muniter in ecclia cicatrices Christi intelliguntur, scilicet vt cum foraminibus sumuntur.

¶ In corpore vnica est conclusio: Conuenit animā Christi reassumere corpus cum cicatricibus. Probatur quinque rationibus, quę patent in litera.

¶ Vbi aduerte, quòd Auctor Augusti. sequens rationem cicatricum Christi nō ex parte corporis, sed animæ reddit: quoniā non ad pulchritudinem corporis, sed animæ spectant. Vt enim in responsione ad secundum dicitur, apertura illa vulnerum recompensatur per

A post resurrectionem de Christo dicuntur quædam vere, quæ non habuit secundū naturam, sed secundum dispensationem, ad certificādum, quòd ipsum quod passum est corpus resurrexit, vt cicatrices. maiorem decorem, in quo monstratur, quòd ex parte corporis recompensatione eget. Reliqua clara sunt in litera.

Cessante autem causa, cessat effectus. ergo videtur quòd certificatis discipulis de sua resurrectione cicatrices vlterius non habuerit: sed nō conueniebat immutabilitati gloriæ ꝙ aliquid assumeret, qđ perpetuo in eo non remaneret. ergo videtur ꝙ nō debuerit corpus cum cicatricibus in resurrectione resumere.

B SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Thomæ Ioan. 20. Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis.

RESPON. Dicendum, quòd conueniens fuit animam Christi in resurrectione corpus cū cicatricibus resumere. Primo quidem, propter gloriā ipsius Christi: dicit enim Beda super* Lucam, quòd non ex impotentia curādi, cicatrices seruauit, sed vt in perpetuum victoriæ suæ circumferat triumphum. vnde & Aug. dicit in 22.† de ciuit. dei, quòd fortassis in illo regno in corporibus martyrum videbimus vulnerum cicatrices, quæ pro Christi nomine pertulerunt: non.n. C deformitas in eis, sed dignitas erit, & quædam, quàm uis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit. Secundo, ad confirmandum corda discipulorum circa fidem suæ resurrectionis. Tertio, vt patri pro nobis supplicans, quale genus mortis pro homine pertulerit, semper ostendat. Quarto, vt sua morte redemptis, quàm misericorditer sint adiuti, propositis eiusdem mortis indicijs, insinuet. Postremo, vt in iudicio quàm iuste damnentur, ibidem denuntiet. unde sicut Augustī. dicit in lib. 2. de symbolo cap. 8. Sciebat Christus quare cicatrices in suo corpore seruaret: sicut enim demonstrauit Thomæ non credenti nisi tangeret & videret, ita etiam inimicis vulnera demonstraturus est sua, vt conuincens eos veritas D dicat: Ecce hominem quem crucifixistis, videtis vulnera quæ infixistis, agnoscitis latus quod pupugistis: quoniam per vos & propter vos apertum est, nec tamen intrare voluistis.

Super illud Luc. ostendit eis manus ca. 97. in Luc. & ē vltimum li. 22. c. 20 in princ. tomo 5.

AD PRIMVM ergo dicendū, ꝙ cicatrices illæ, quæ in corpore Christi permanserunt, nō pertinent ad corruptionem vel defectū: sed ad maiorem cumulū gloriæ, inquantum sunt quædam virtutis insignia, & in illis locis vulnerum, quidam specialis decor apparebit.

AD 2um dicendum, quòd illa apertura vulnerum, quàmuis sit cum quadam solutione continuitatis, totum tamē hoc recompensatur per maiorem decorem gloriæ, vt corpus non sit minus integrum, sed magis perfectum: Thomas autem nō solum vidit, sed etiam vulnera tetigit: quia, vt dicit Leo Papa, sufficit sibi ad fidem propriam, vidisse quod viderat, sed nobis operatus est, vt tangeret quem videbat.

AD 3um dicendum, quòd Christus in suo corpore voluit cicatrices vulnerum remanere, non solum ad certificandum discipulorum fidem, sed etiam propter alias rationes. Ex quibus apparet, quòd semper in eius corpore cicatrices illæ remanebunt: quia, vt Aug.* dicit ad Consentium, de resurrectione carnis, domini corpus in cælo esse credo, vt erat quando ascendit in cælum. Et Gregor.† 14. Moral. dicit. Quòd si quid in corpore Christi post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam, post resurrectionem

Aug. epist. 146. paulo a prin. to. 2

† li. 14. mor. c. 31. a med.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctionem dominus redijt in mortem, quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis resurrectionem denegat? Vnde patet quòd cicatrices, quas Christus post resurrectionem in suo corpore ostēdit, numquàm postmodum ab illo corpore sunt remotæ.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum primum.*

Titulus de manifestatione facta Christi discipulis quærit, an talis manifestatio debuerit fieri omnibus publice, sicut publice manifestata est passio.

¶ In corpore, primo ponitur vna distinctio bimembris, scilicet eorum quæ cognoscuntur, quædam communi lege, quædam solo gratiæ munere sunt cognoscibilia. Deinde potiitur conclusio responsiua: Christi resurrectio non debuit omni populo manifestari, sed quibusdā, per quos ab alijs crederetur. Probatur: quia Christus resurrexit ad vitam gloriosam. ergo, &c. Consequentia probatur ex differentia inter dicta duo genera cognoscibilium consistente in hoc, quòd primum genus exponitur cognoscendum omnibus: secundum autem, ſm legem diuinam gratiam per quosdam ad alios deriuatur: constat autem vitam gloriosam sub secundo genere cōtineri, & clare patent omnia in litera.

Super q. 36 ar. 2. con. Et op. 3. c. 245 Et 1. Cor. 15.

QVAESTIO LV.

De manifestatione resurrectionis, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de manifestatione resurrectionis Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum Christi resurrectio omnibus manifestari debuerit, an solū quibusdam specialiter personis.

¶ Secundo, Vtrum fuisset conueniens, quòd eis videntibus resurgeret.

¶ Tertio, Vtrum post resurrectionem debuerit cum suis discipulis conuersari.

¶ Quarto, Vtrū fuerit conueniens, quòd suis discipulis in aliena effigie appareret.

¶ Quinto, Vtrum resurrectionem suam argumentis manifestare debuerit.

¶ Sexto, De sufficientia illorum argumentorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari.

AD PRIMVM sic procedi tur. Videtur quòd resurrectio Christi debuerit omnibus manifestari. Sicut enim publico peccato debetur pœna publica, secundum illud 1. ad Timoth. 5. Peccantes coram omnibus argue, ita merito publico debetur præmium publicum: sed claritas resurrectionis est præmium humilitatis passionis, vt Augu. dicit super Ioan.* cum ergo passio Christi fuerit omnibus manifestata, eo publice patiente, videtur quòd gloria resurrectionis ipsius omnibus manifestari debuerit.

*tract. 104. in Io. circa fin. tom. 9.

¶ 2 Præt. Sicut passio Christi ordinatur ad nostram salutem, ita & eius resurrectio, secundum illud Ro. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: sed illud quod ad communem vtilitatem pertinet, omnibus debet manifestari. ergo resurrectio Christi omnibus debuit manifestari, & non specialiter quibusdam.

¶ 3 Præt. Illi, quibus manifestata est resurrectio Christi, fuerunt resurrectionis testes: vnde dicitur Act. 4. Quem deus suscitauit a mortuis, cuius nos testes sumus: hoc autem testimonium ferebant publice prædicando: quod quidem non conuenit mulieribus, secundum illud 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesijs taceant, & 1. ad Timoth. 2. Docere mulieri non permitto. ergo videtur quòd inconuenienter resurrectio Christi manifestata fuerit primo mulieribus, quàm omnibus communiter.

SED CONTRA est, ꝙ dicitur Act. 10. Quem deus suscitauit tertia die, & dedit eum manifestum fieri nō omni populo, sed testibus præordinatis a deo.

RESPON. Dicendum, quòd eorum, quæ cognoscuntur, quædam cognoscuntur communi lege naturæ, quædam autem cognoscuntur ex speciali munere gratiæ, sicut ea, quæ diuinitus reuelantur: quorum quidem, vt Dionys. dicit in lib. cælest. hierar. hæc est lex diuinitus instituta, vt a deo immediate superioribus reuelentur, quibus mediantibus deferantur ad inferiores, sicut patet in ordinatione cęlestium spirituum: ea vero, quæ pertinent ad futuram gloriam, communem hominum cognitionem excedūt, secundum illud Isa. 64. Oculus non vidit deus absque te, quæ præparasti diligentibus te: & ideo eiusmodi ab homine non cognoscuntur, nisi diuinitus reuelata, sicut Apostolus dicit primæ ad Corinth. 2. Nobis reuelauit deus per spiritum suum. quia igitur Christus resurrexit gloriosa resurrectione, ideo eius resurrectio non omni populo manifestata est, sed quibusdam quorum testimonio deferretur in aliorum notitiam.

Cap. 4. col. hier. a me dio illius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd passio Christi peracta est in corpore adhuc habente naturam passibilem, quę communi lege nota est omnibus: & ideo passio Christi omni populo immediate manifestari potuit. Resurrectio autem Christi facta est per gloriā patris, vt Apost. dicit Rom. 6. & ideo immediate manifestata est, non omnibus, sed quibusdam. quòd autem publice peccantibus pœna[d] publica imponitur, intelligendum est de pœna præsentis vitæ: & similiter publica merita publice præmiari oportet, vt alij prouocentur: sed pœnæ & præmia futuræ vitæ non publice omnibus manifestantur, sed specialiter illis, qui ad hoc præordinati sunt a deo.

D. 9. lit.

AD 2um dicendum, quòd resurrectio Christi sicut est ad communem omnium salutem, ita in notitiam omnium peruenit: non quidem sic, quòd immediate omnibus manifestaretur, sed quibusdam, per quorum testimonium deferretur ad omnes.

AD 3um dicendum, quòd mulieri non permittitur publice docere in ecclesia: permittitur autem ei priuatim aliquos domestica admonitione instruere, & ideo sicut Ambros. dicit super Luc. * Ad eos femina mittitur, qui domestici sunt, non autem mittitur ad hoc, quòd resurrectionis testimonium ferat ad populum. Ideo autem primo mulieribus apparuit, vt mulier, quæ primo nuntium mortis ad hominem detulit, primo etiam vitam resurgentis Christi in gloria nuntiaret: vnde Cyrillus* dicit, Femina, quæ quondam mortis fuit ministra, venerandum resurrectionis mysterium prima percipit, & nuntiat. adeptum est igitur femineum genus, & ignominiæ absolutionem, & maledictionis repudium. Similiter etiam per hoc ostenditur, quòd quantum ad statum gloriæ pertinet, nullum detrimentum patietur [a] femineus sexus: sed si maiori charitate feruebunt, maiori etiam gloria ex visione diuina potientur, eo quòd mulieres quæ Dominum arctius amauerunt, intantum, vt ab eius sepulcro discipulis etiam recedentibus non recederent, primo viderunt dominum in gloria resurgentem.

Cap. vlt. Lu. nō ante multū diem. pri.

Lib. 12. in Io. c. 41. super illud, vade ad fratres meos, & dic eis.

D. 17. ꝑ

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore vnica est conclusio: Resurrectio Christi non debuit ab hominibus immediate videri, sed eis ab angelis nuntiari. Probatur: Ordo diuinitus institutus exigit, vt ea, quæ sunt supra homines cognoscibilia, hominibus p angelos reuelētur, vt patet ex Dionys. sed resurrectio Christi est huiusmodi. ergo, &c. confirmatur auctoritate Hilarij. ¶ In responsione ad secundum adde, ꝙ ascēsio Christi quātum ad terminum ad quem excedentem cognitionē humanam, manifestata est discipulis ab angelis, dicentibus, Hic Christus qui assumptus est a vobis in cælum.

ARTICVLVS II.

Vtrum fuisset conueniens, quòd discipuli viderent Christum resurgere.

AD SECVNDVM sic procedi tur. Videtur conueniens fuisse, quòd discipuli viderent Christum resurgere. Ad discipulos. n. pertinebat resurrectionem Christi testificari, secundum illud Act. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimoniū resurrectionis Iesu Christi domini nostri: sed certissimum est testimonium de visu. ergo conueniens fuisset, vt ipsam resurrectionem Christi viderent.

¶ 2 Præt. Ad certitudinem fidei habendam, discipuli ascensionē Christi viderunt, secundū illud Act. 1. Videntibus illis, eleuatus est: sed similiter oportet de resurrectione Christi certam fidem habere. ergo videtur quòd discipulis videntibus, debuerit Christus resurgere.

¶ 3 Præt. Resurrectio Lazari, quoddam indicium fuit futuræ resurrectionis Christi: sed discipulis videntibus, Dominus Lazarum suscitauit. ergo videtur quòd etiam Christus resurgere debuerit, discipulis videntibus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Mar. vlt. Resurgens dominus mane prima sabbathi, apparuit primo Mariæ Magdalenæ: sed Maria Magdalena non vidit eum resurgere: sed cum eum quæreret in sepulcro audiuit ab angelo, Surrexit, non est hic. ergo nullus vidit eum resurgere.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicit Apostol. Ro. 13. quæ a deo sunt, ordinata sunt: est aūt hic ordo diuinitus institutus, vt ea, quę supra homines sunt, hominibus per angelos reuelentur, vt patet per Dion.* 4. cap. cæl. hier. Christus autem resurgens non redijt ad vitam cōmuniter hominibus notam, sed ad vitam quandam immortalem & deo cōformem, secundum illud Rom. 6. Quòd enim viuit, viuit deo: & ideo ipsa Christi resurrectio non debuit immediate ab hominibus videri, sed eis ab angelis nuntiari. vnde Hilarius dicit super Matth.† quòd ideo angelus prior resurrectionis est index, vt quodam famulatu paternæ voluntatis resurrectio nuntiaretur.

Ad Rom. 10. in fi. huius.

Cap. 28. in fi. huius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd apostoli potuerunt testificari Christi resurrectionem, etiam de visu: quia Christū post resurrectionem viuentem, oculata fide viderunt, quem mortuum sciuerant: sed sicut ad visionem beatam peruenitur per auditū fidei, ita ad visionem Christi resurgentis, peruenerunt homines per ea, quæ prius ab angelis audierunt.

AD 2um dicendum, quòd ascensio Christi quantum ad terminum a quo, non transcendebat hominum communem notitiam: sed solum quantum ad terminū ad quem: & ideo discipuli potuerūt videre ascensionem Christi, quantum ad terminum a quo, idest, secundum quòd eleuabatur a terra: non autem viderunt ipsam, quantum ad terminū ad quem, quia non viderunt quomodo reciperetur in cælo: sed resurrectio Christi transcendebat communem notitiam, & quantum ad terminum a quo, secundū quòd anima redijt ab inferis, & corpus de sepulcro clauso exiuit, & quantum ad terminum ad quem, secundum quòd est adeptus vitam gloriosam: & ideo non debuit resurrectio fieri sic, quòd ab homine videretur.

AD 3um dicendum, quòd Lazarus resuscitatus est, vt rediret ad vitam, quam prius habuerat, quæ communem notitiam hominum non transcendit: & ideo non est similis ratio.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis conuersari.

AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd Christus post resurrectionem debuerit continue cum discipulis cōuersari. Ad hoc enim discipulis post resurrectionē apparuit, vt eos de fide resurrectionis certificaret, & consolationem perturbatis afferret, secundum illud Ioā. 20. Gauisi sunt discipuli viso domino: sed magis fuissent certificati & consolati, si eis continue suam præsentiā exhibuisset. ergo videtur, quòd continue cum eis debuerit conuersari.

¶ 2 Præt. Christus resurgens a mortuis, non statim ascendit in cælum, sed post dies quadraginta, vt habetur Act. 1. Illo autem tempore intermedio, in nullo alio loco potuit conuenientius esse, quàm vbi discipuli eius erant pariter cōgregati. ergo videtur quòd continue cum eis conuersari debuerit.

¶ 3 Præt. Ipso die resurrectionis dominicæ, quinquies Christus apparuisse legitur, vt Aug.* dicit in lib. de consensu euangelistarum. Primo quidem mulieribus ad monumentum. Secundo, eisdem egredientibus a monumento in itinere. Tertio, Petro. Quarto, duobus discipulis euntibus in castellum. Quinto, pluribus in Hierusalem, vbi non erat Thomas. ergo etiam videtur quòd & alijs diebus ante suam ascensionem, ad minus pluries debuerit apparere.

Lib. 3. cap. vlt. ante fi. lib. tom. 4.

¶ 4 Præt. Dominus ante passionem eis dixerat Mat. 26. Postquàm resurrexero, præcedam vos in Galilæam, quod etiam angelus & ipsemet Dominus post resurrectionem mulieribus dixit: & tamen antea in Hierusalem ab eis visus est, & ipso die resurrectionis, vt dictum est,† & etiam die octauo, vt legitur Io. 20. non ergo videtur, quòd conuenienti modo post resurrectionem cum discipulis fuerit conuersatus.

Argū. præced.

SED CONTRA est, quòd Ioan. 20. dicitur, quòd post dies octo, Christus discipulis apparuit. non ergo continue conuersabatur cum eis.

RESPON. Dicendum, ꝙ circa resurrectionē Christi duo erant discipulis declarāda, scilicet ipsa veritas resurrectionis, & gloria resurgentis. Ad veritatem autem resurrectionis manifestandam, sufficit ꝙ pluries eis apparuit, & cum eis familiariter est locutus, & comedit

3. dist. 21. q. 2. ar. 3. cor. & dist. 22. q. 3. ar 2. q. 3. cor. Et Ioā. 20. l. 6. pri. & cap. 21. princ.

medit & bibit, & se eis palpandum præbuit. Ad gloriam autem resurgentis manifestandam, noluit continue conuersari cum eis, sicut prius fecerat, ne videretur ad talem vitam resurrexisse, qualem prius habuerat. vnde Luc. vlt. dicit eis, Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cũ adhuc essem vobiscum: tunc quidem erat cum eis præsentia corporali, sed ante cum eis fuerat, non solum corporali præsentia, sed etiam per similitudinem mortalitatis. vnde Beda* prædicta verba exponens dicit, Cum adhuc essem vobiscum, id est, cum adhuc essem in carne mortali, in qua estis & vos: tũc quidem in eadem carne resuscitatus erat, sed cum illis in eadem mortalitate non erat.

*Cap. 97. in Luc. & est vltimũ paruum ante medium.

Ad primvm ergo dicendum, quòd frequens Christi apparitio sufficiebat ad certificandum discipulos de veritate resurrectionis: conuersatio autem continua eos potuisset ducere in errorem, vt ad similem vitam eum resurrexisse crederent, quam prius habuerat: consolationem autem de continua sui præsentia eis in alia vita repromisit, secundum illud Ioan. 16. Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis.

Ad 2um dicendum, quòd Christus non ideo non continue conuersabatur cum discipulis, quia reputaret se alibi conuenientius esse, sed quia hoc discipulis instruendis conuenientius iudicabat, si non continue conuersaretur cum eis ratione prædicta. Incognitum* autem est quibus in locis intermedio tempore corporaliter esset: cum hoc scriptura non tradat, & in omni loco sit dominatio eius.

*D. 244.

Ad 3um dicendum, quòd ideo prima die frequentius apparuit: quia per plura indicia erant admonendi, vt a principio fidem resurrectionis reciperent. Postquàm autem iam eam receperant, non oportebat eos iam certificatos, tam frequentibus apparitionibus instrui. vnde in euangelio non legitur, quòd post primum diem eis apparuerit nisi quinquies: vt enim Augustin. † dicit in lib. de consensu euangelistarum, post primas quinque apparitiones, sexto, eis apparuit, vbi vidit eum Thomas, septimo, ad mare Tyberiadis in captione piscium, octauo, in monte Galilææ, secundum Matth. nono, quòd dicit Mar. Nouissime recumbentibus: quia iam nõ erant in terra cum illo conuiaturi, decimo, in ipso die ascensionis, non iam in terra: sed eleuatus in nube, cũ in cælum ascenderet: sed non omnia scripta sunt, sicut Ioan. fatetur. Crebra enim erat eius cum eis conuersatio, priusquàm ascendisset in cælum, & hoc ad consolationem ipsorum. vnde & 1. ad Corinth. 15. dicitur, quòd visus est plusquàm quingentis fratribus simul, deinde visus est Iacobo, de quibus apparitionibus in euangelio non habetur mentio.

*Lib. 3. ante fin. lib. 10. 4

Ad 4um dicendum, quòd sicut Chrysostо. † dicit, exponens illud, quod dicitur Matth. 26. Postquàm resurrexero, præcedam vos in Galilæam. Non, inquit, in longinquam quandam regionem, vt eis appareat, vadit: sed in ipsa gente & in ipsis fere regionibus, in quibus cum eo plurimum fuerant conuersati: vt & hinc crederent, quoniam qui crucifixus est, ipse est & qui resurrexit: propter hoc etiam in Galilæam se ire dicit, vt a timore iudæorum liberarentur. Sic ergo, vt Ambro.* dicit super Luc. Dominus mandauerat discipulis, vt in Galilæa eum viderent: sed illis ob metum intra conclaue residentibus, ipse primum se obtulit (nec hoc est promissi transgressio, sed potius festinata ex benignitate impletio) postea vero cõfirmatis animis, illi Galilæam petierunt. Vel nihil obstat, si dicamus pauciores intra conclaue, & complures in monte fuisse: vt enim Eusebius dicit, duo euangelistæ, scilicet Lucas & Ioannes solis vndecim, hunc scribunt apparuisse in Hierusalem: ceteri vero duo in Galilæam properare, non solis vndecim, sed vniuersis discipulis & fratribus dixerunt angelum & saluatorem iussisse: de quibus & Paulus meminit dicens, Deinde apparuit plusquàm quingentis fratribus simul. Est autem verior solutio, quòd prius in Hierusalem latitantibus semel aut bis visus est, ad eorum consolationem: in Galilæa vero non clam, aut semel aut bis, sed cum multa potestate ostensionem sui fecit, præbens se eis viuentem, post passionem in signis multis, vt Lucas testatur in Actibus. Vel, sicut dicit Augustin.† in lib. de consensu euangelistarum, quòd ab angelo & Domino dictum est, quòd præcederet eos in Galilæam, prophetice accipiendum est: in Galilæa enim secundum transmigrationis significationem intelligendum occurrit, quòd Christi gratia de populo Israel transmigratura erat ad gentes, quibus apostoli prædicantes non crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet, & hoc intelligitur, Præcedet vos in Galilæam: secundum illud autem quòd Galilæa interpretatur reuelatio, non iam in forma serui intelligẽdus est, sed in illa in qua ꝙ quilis est patri, quam promisit dilectoribus suis, quo nos præcedens non deseruit.

*Lib. 3. post procul ante fi. lib. 10. 4.

Articvlvs IIII.

Vtrum Christus debuerit discipulis in alia effigie apparere.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquinte Articulum quartum.*

Ad qvartvm sic ꝓceditur. Videtur ꝙ Christus nõ debuerit discipulis in alia effigie apparere. Non enim potest apparere secundum veritatem nisi quod est: sed in Christo non fuit nisi vna effigies. si ergo Christus in alia effigie apparuit, non fuit apparitio vera, sed ficta, quod est inconueniens, quia vt Aug.† dicit in lib. 83. q. Si fallit Christus, veritas non est, est autem veritas Christus. ergo videtur quòd Christus nõ debuerit discipulis in alia effigie apparere.

¶ 2 Præt. Nihil potest in alia effigie apparere, quàm habeat, nisi oculi intuentium aliquibus præstigijs detineantur: huiusmodi autem præstigia cum fiant magicis artibus, non conueniunt Christo, secundum illud 2. ad Cor. 6. Quæ conuentio Christi ad Belial? ergo videtur quòd non debuerit in alia effigie apparere.

¶ 3 Præt. Sicut per sacram scripturam nostra fides certificatur, ita discipuli certificati sunt de fide resurrectionis, per Christi apparitiones: sed sicut Aug.* dicit in epistola ad Hierony. si vel vnum mendacium in sacra scriptura recipiatur, infirmabitur tota sacræ scripturæ auctoritas. ergo si vel in vna apparitione Christus discipulis apparuit aliter quàm esset, infirmabitur quicquid discipuli post resurrectionem uiderũt in Christo, quod est inconueniens. non ergo debuit in alia effigie apparere.

Titulus clarus ex euãgeliorũ quo narratur Christus. visus modo vt hortulanus: modo vt peregrinus.

3. dist. 21. q. 2. ar. 2. & 4. Ec op. 3. c. 245. Et op. 60. c. 21.

*Lib. 83. quæstion. q. 80.

¶ In corpore vnica conclusio: Christus quibusdam ad credendum dispositis, conuenienter apparuit in sua effigie, quibusdam autem minus dispositis cõ uenienter apparuit in alia effigie. Probatur: Resurrectio Christi reuelãda erat hominibus secundũ modũ, quo eis diuina reuelantur, sed diuina diuersimode affectis, diuersimode reuelantur, quia bene dispositi percipiunt secundũ veritatem, & nõ bene dispositi percipiunt secundũ quandam confusionẽ dubietatis seu erroris. ergo, Minor probatur: quia animalis homo non percipit ea quæ dei sunt. Indispositio quorundam discipulorum probatur ex euãgelio, Nos autem sperabamus &c. Et cõfirmatur ratio auctoritate Gregorii.

Epistol. 56. in oct. tom. 10.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quod duæ rationes hactenus allatæ sunt in litera circa eronean usionẽ, qua Christ* corporali vi su non cognoscebatur in propria, quam retinebat, effigie. Alter a affertur hic ex parte uidentis, quæ tangitur ab euangelista, Oculi autẽ eorum tenebantur ne eum agnoscerent: & hæc attribuitur opinioni diaboli ab Augusti. Altera est posita in quæstione præcedente art. 1. ad 3. & tenet se ex parte actionis obiecti: quia scilicet corpus gloriosum, eo quòd spirituale est, in potestate sua habet agere in usum secundum ali quid sui, & secundũ aliquid non: puta immutare usum secundum quẽdam lineamenta sua, & secũdum quædã non: & similiter secundum quendam colorem & secundũ quẽdam non, & sic facile apparet usui alia effigies corporis, in se tamen immutati. Et hãc causam ratio habilis est fuisse in ere more Magdalenæ existentis hortulano, de qua non est scripta causa, ex parte oculorum.

1. & 2. q. 1. ar. 2. ad 3.

Sed contra est, quòd dicitur Marci ult. Post hæc duobus ex eis ambulantibus, ostensus est in alia effigie euntibus in uillam.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictũ est*) resurrectio Christi manifestanda fuit hominibus per modum, quo eis diuina reuelantur. Innotescunt autem diuina hominibus diuersimode, secundum quòd diuersimode sunt affecti: nam illi, qui habent mentem bene dispositam, secundum ueritatem diuina percipiunt. Illi autem, qui non habẽt mentem bene dispositam, diuina percipiunt cum quadam confusione dubietatis, uel erroris. Animalis enim homo non percipit ea, quæ sunt spiritus dei, ut dicitur 1. ad Corinthios 2. Et ideo Christus quibusdam ad credendum dispositis, post resurrectionem apparuit in sua effigie: illis autem in alia effigie apparuit, qui iam uidebantur circa fidem tepescere: unde dicebant, Nos autẽ sperabamus, quia ipse esset redemptur us Israel. unde Gregor. dicit in Homi.† quòd talem se exhibuit eis in corpore, qualis apud illos erat in mente: quia enim adhuc in eorum cordibus peregrinus erat a fide, ire se longius finxit, scilicet ac si esset peregrinus.

Ad primvm ergo dicendum, quòd sicut Augustin. dicit in lib. de Quæstionibus euangelii.* Nõ omne quod fingimus, mendacium est: sed quando illud fingimus, quod nihil significat, tunc est mendacium: cum autem fictio nostra refertur in aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura ueritatis, alioquin omnia quę a sapientibus et sanctis uiris, uel etiam ab ipso Domino figuratæ dicta sunt, mendacia deputabuntur: quia secũdum usitatum intellectũ non consistit ueritas in talibus dictis: sicut autem dicta, ita etiam finguntur facta sine mendacio ad aliquã rem significandam, & ita factum est hic, ut dictũ est. †

*Lib. 1. de Consensu euang.

Ad 2um dicendum, quòd sicut Augu. dicit in lib. de Consensu euang.* Dominus poterat transformare carnẽ suam, ut alia re uera esset effigies ab illa, quam solebant intueri: quandoquidem, & ante passionem suam transformatus est in monte, ut facies eius clareret sicut sol: sed non ita nunc factum est. Non autẽ incongruenter accipimus hoc impedimentum in oculis eorum a Satana factum fuisse, ne agnoscerentur Iesus: unde Luc. ult. dicitur, quòd oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

*Lib. 2. de Consensu euang. ca. 30.

Ad 3um dicendum, quòd ratio illa sequeretur, si ab alienæ effigiei aspectu non fuissent reducti ad uere uidendum Christi effigiem: sicut enim Aug. dicit ibid.* Tantum* a Christo facta est permissio, ut scilicet prædi-

*Lib. 2. de Consensu euang. ca. 30.

cto modo oculi eorum tenerentur usque ad sacramẽtum panis, ut unitate corporis eius participata, remoueri intelligatur impedimentum inimici, ut Christus possit agnosci: unde ibidẽ subditur, quòd aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt eum: nõ quòd ante clausis oculi ambularent: sed inerat aliquid, quo non sinerentur agnoscere quod uidebant, quod scilicet caligo & aliquis humor efficere solet.

Articvlvs V.

Vtrum Christus ueritatem resurrectionis debuerit argumentis declarare.

Ad qvintvm sic procedit ur. Videtur quòd Christus ueritatem resurrectionis non debuerit argumentis declarare. Dicit enim Ambr.* Tolle argumenta ubi fides quæritur: sed circa resurrectionẽ Christi quæritur fides. non ergo habenti ibi locum argumenta.

*Super Dist. 45. lib. 3. Sent.

¶ 2 Præt. Gregor. dicit, † Fides nõ habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum: sed ad Christum non pertinebat meritũ fidei euacuare. ergo ad eum nõ pertinebat resurrectionem per argumenta confirmare.

¶ 3 Præt. Christus in mundum uenit, ut per eum homines beatitudinem adipiscantur, secundum illud Ioan. 10. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeãt: sed per huiusmodi ostensiones argumentorum uidetur humanæ beatitudini impedimentum præstari: dicitur enim Ioan. 20. Beati qui non uiderunt, & crediderunt. ergo uidetur, quòd Christus non debuerit per aliqua argumenta resurrectionẽ suam manifestare.

Sed contra est, quòd dicitur Actuũ. 1. quòd apparuit discipulis Christus per dies quadraginta in multis argumentis, loquens de regno dei.

Respon. Dicendum, quòd argumentum dr dupliciter. Quandoq; dicitur argumentũ quæcũq; ratio, rei dubiæ faciens fidẽ: quandoq; aũt dr argumẽtũ aliquod sensibile signũ, qđ inducitur ad alicuj* ueritatis manifestationẽ: sicut ẽt Arist.* in libris suis aliquãdo utit nomine argumẽti. Primo igit modo accipiẽdo argumẽtũ, Christus nõ probauit discipulis suã resurrectionẽ p argumẽta, quia talis probatio argumẽtatiua ꝓcessisset ex aliquib* principiis, quæ si nõ essent nota discipulis, nihilp ea eis manifestaret: quia ex ignotis nõ põt aliqd fieri notũ: si aũt essent eis nota, nõ trãsẽderẽt rationẽ humanã, & ita nõ essent efficacia ad fidẽ resurrectiõis astruẽdã, quæ rationẽ humanã excedit. Oportet. n. principia ex eodem genere assumi, ut dr in primo Posteriorũ.† Probauit aũt eis resurrectionẽ suã p auctoritatẽ sacræ scripturæ (quæ est fidei fundamẽtũ) cum dixit, Oportet impleri cia, q̃ scripta sunt in lege & psalmis & prophetis de me, ut habetur Luc. ult. Si aũt accipia,

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum quintum.*

Titulꝰ principio corporis ab ipso Auctore declaratur.

¶ In corpore, primo declaratur duplex ꝛc ceptio argumenti. i. prout est ratio rei dubiæ faciẽs fidẽ, uel ꝓ ut est sensibile signũ ad manifestanda ueritatem.

¶ Secũdo, tr dr quę sito, sumẽdo argumẽtũ primo modo, duplici cõclusione. Prima est: Chr̃s nõ ꝓbauit discipulis resurrectionẽ suã p argumẽta. Secũda e, Chr̃s ꝓbauit eis resurrectionẽ suã p argumentũ tale (hoc est ẽ m qđ) scilicet per sacrã scripturã. Prima cõclusio probatur, q̃a deerãt principia argumẽta nota discipulis. secunda probatur ex Euangelio Luc. ult.

¶ Vbi scito, q̃ pluries post resurrectionem usus est dñs hoc argumento. i. cũ discipulis cũ ibus i Emaꝰ & cũ Apostolis, aperiẽdo illis sensum, vt intelligerent scripturas, & in uerbis allatis in litera.

¶ Tertio, rndr quæstõ, accipiẽdo argumẽtũ secũdo modo, vna cõclusione: Chr̃s suã resurrectionẽ multis argumẽtis cõuenienter declarauit. Probatur duplicit: quare hoc fecerit, & ex parte eorum, & ex parte officii prædicandi.

3. d. 21. q. 2. ar. 3. & 4 Ec op. 3. c. 245. Et op. 60. c. 21.

Lib. 1. de fi. c. 5. nõ procul a fine, co. 2. Hom. 26. in Euã in pri. illius.

In Rhet. ad Alexãdrũ, ca. 4. a medio, to. 6.

Lib. 1. text. 20. to. 1.

tur secundo modo argumentum, sic dicitur Christus suam resurrectionem argumentis declarasse, inquantū per quædam euidentia signa, se uere resurrexisse ostendit: unde in græco, ubi nos habemus, in multis argumentis, loco argumenti, ponitur tecmirion. quod est signum euidens ad probandum: quæ quidem signa resurrectionis Christus ostēdit discipulis, ppter duo. primo quidem, quia non erant corda eorum disposita, ad hoc quòd de facili fidem resurrectionis acciperent, unde ipse dicit eis Luc. ulti. O stulti & tardi corde ad credendum, & Mar. ultimo exprobrauit illis incredulitatem eorum & duritiam cordis. Secundo, ut per huiusmodi signa eis ostensa, efficacius eorum testimonium redderetur, secundum illud 1 Io. 1. Quod uidimus, & audiuimus, & manus nostræ contrectauerunt, hoc testamur.

In corp. ar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Amb. ibi loquitur de argumentis, secūdum rationem humanā procedentibus, quæ inualida sunt ad ea, quę sunt fidei ostendenda, sicut ostensum est.†

In solutione præc. ad 2.

AD 2um dicendum, quòd meritum fidei est ex hoc, quòd homo ex mandato dei credit quod non uidet: unde illa sola ratio meritum excludit, quæ facit uideri per scientiam id, quod credendo proponitur, & talis est ratio demonstratiua. Huiusmodi autem rationes Christus non induxit ad resurrectionem suam declarandam.

AD 3um dicendum, quòd (sicut dictum est†) meritum beatitudinis, quod causat fides, non totaliter excluditur, nisi homo nollet credere, nisi ea quę uidet: sed quòd aliquis ea quæ non uidet, credat per aliqua signa uisa, non totaliter fidem euacuat nec meritum eius: sicut & Thomas, cui dictum est, Quia uidisti me, credidisti, aliud uidit & aliud credidit: uidit uulnera, & credidit deum. Est autem perfectioris fidei, qui non requirit huiusmodi auxilia ad credendū: unde ad arguendum defectum fidei in quibusdam Dominus dicit Ioan. 4. Nisi signa & prodigia uideritis, nō creditis. Et secundū hoc potest intelligi, quòd illi, qui sunt tam prompti animi, ut credant deo etiam signis non uisis, sint beati per comparationem ad illos, qui non credunt nisi talia uideant.

ARTICVLVS VI.

Vtrum argumenta, quæ Christus induxit, sufficienter manifestauerint resurrectionem eius.

Locis supra art. 5. adducti.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæquintæ Articulum sextum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore & una conclusio respōsiua, quæsito. Vtraque manifestatio resurrectionis, scilicet per testimonium, & per argumentum, id est signum sensibile, fuit sufficiens in suo genere: hoc est altera in genere testimonii, altera in genere signi sensibilis.

¶ Et intellige sufficientiam ad causandam certitudinem fidei, non certitudinem scientiæ. Manifestatur conclusio quo ad primam partem, primo de testimonio angelorum, secundo de testimoniis scripturarum.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd argumenta quæ Christus induxit, non sufficienter manifestauerint ueritatem resurrectionis eius. Nihil enim ostendit Christus discipulis post resurrectionem, quod etiam angeli hominibus apparentes, uel non ostenderint uel ostendere non potuerint: nam angeli frequenter in humana effigie se hominibus ostenderunt, & cum eis loquebantur, & conuersabantur, & comedebant, ac si essent homines ueri, sicut patet Genes. 18. de angelis, quos Abraham suscepit hospitio, & in libro Tobiæ, de angelo, qui eum duxit & reduxit: et tamen angeli non habent

B uera corpora naturaliter sibi unita, quod requiritur ad resurrectionē. non ergo signa quæ Christus discipulis exhibuit, fuerunt sufficientia ad resurrectionē eius manifestādā.

¶ 2 Præt. Christus resurrexit resurrectione gloriosa, id est, habens simul humanam naturam cum gloria: sed quædam Christus ostendit discipulis, quæ uidentur esse contraria naturæ humanæ (sicut quòd ab oculis eorum euanuit, & quòd G ad eos ianuis clausis intrauit) quædam autem uidētur esse contraria gloriæ: puta quòd manducauit & bibit, & quòd habuit uulnerum cicatrices. ergo uidetur quòd illa argumenta non fuerint sufficiētia, neq; conuenientia ad fidem resurrectionis ostendendam.

Vbi quo ad testimonium angelorum, potest addere, quod in die Ascensionis angeli testimonium perhibuerunt resurrectioni Christi, annuntiādo illius locum & secundum aduentu istimonium angelorū habemus non solum per mulieres, sed ad ipsos discipulos immediate. Secunda autem pars continuationis declaratur quo ad duo ostensa: primo quo ad ueram resurrectionem: secundo quo ad gloriam illius satis ordinate in litera. In qua clara sunt omnia.

¶ 3 Præt. Corpus Christi non erat tale post resurrectionem, ut tangi deberet ab homine mortali, unde & ipse dixit Magdalenæ Ioan. 20. Noli me tangere: nondū enim ascendi ad patrem meum. non ergo fuit conueniens, quòd ad manifestandam ueritatem resurrectionis suæ, seipsum discipulis palpandum exhiberet.

¶ 4 Præt. Inter dotes glorificati corporis, præcipua uidetur esse claritas, quam tamen in resurrectione nullo argumento ostendit. ergo uidetur quòd insufficientia fuerint illa argumenta ad manifestandam qualitatem resurrectionis Christi.

¶ 5 Præt. *Angeli in testes resurrectionis inducti, ex ista dissonantia euangelistarum, insufficientes uidentur. Nam apud Mat. Angelus super lapidem reuolutum, apud Marcum uero, intus angelus describitur usus a mulieribus ingressis monumentum. Et rursus ab illis unus, a Ioanne duo sedentes, a Luca uero duo stantes describuntur. inconuenientia ergo uidentur testimonia resurrectionis.

Argumentum sapiendi.

SED CONTRA est, quòd Christus, qui est dei sapientia, suauiter & conuenienter disponit omnia, ut dicitur Sap. 8.

RESPON. Dicendum, quòd Christus resurrectionem suam dupliciter manifestauit, scilicet testimonio & argumento, siue signo. et utraque manifestatio in suo genere fuit sufficiens. Est enim usus duplici testimonio ad manifestandam suam resurrectionem discipulis: quorum neutrum potest refelli. Quorum primum est testimonium angelorum, qui mulieribus resurrectionem annuntiauerunt, ut patet per omnes euangelistas. Aliud autem est testimonium scripturarum, quas ipse proposuit ad ostensionem suæ resurrectionis, ut dicitur Lucæ. ultim. Argumenta etiam fuerunt sufficientia ad ostendendam K ueram resurrectionem, & gloriosam. Quòd autem fuerit uera resurrectio, ostendit uno modo, ex parte corporis. Circa quod, tria ostendit. Primo quidem, quòd esset corpus uerum & solidum, non corpus phantasticum uel rarum, sicut est aer. Et hoc ostendit per hoc, quòd corpus suum palpabile præbuit: unde ipse dicit Luc. ultim. Palpate & uidete, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. secundo ostendit quòd esset corpus humanum, ostendendo eis ueram effigiem, quam oculis intuerentur. tertio ostendit eis, quòd esset idem numero corpus, quod prius habuerat, ostendendo eis

uulnerum cicatrices: unde ut legitur Luc. ult. dixit eis Videte manus meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Alio modo, ostendit eis ueritatem suæ resurrectionis ex parte animæ, iterato corpori unitæ. Et hoc ostendit per opera triplicis uitæ. Primo quidem, per opus uitæ nutritiuæ, in hoc, quod cum discipulis manducauit & bibit, ut legitur Luc. ult. Secundo per opera uitæ sensitiuæ, in hoc q; discipulis ad interrogata respondebat, & præsentes salutabat, in quo ostendebat se & uidere, & audire. Tertio, per opera uitæ intellectiuæ, in hoc quòd eis loquebatur, & de scripturis disserebat. Et ne quid deesset ad perfectionem manifestationis, ostendit etiam se habere diuinam naturam, per miraculum quod fecit in piscibus capiendis, & ulterius per hoc q; eis uidentibus ascendit in cælum: quia ut dicitur Io. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cęlo, Filius hominis qui est in cælo. Gloriam etiam suæ resurrectionis ostēdit discipulis, per hoc q; ad eos ianuis clausis intrauit: secundum enim quòd Greg. * dicit in Hom. palpandam carnem Dominus præbuit, quam ianuis clausis introduxit, ut esse post resurrectionē ostēderet corpus suum, & eiusdem naturæ & alterius gloriæ: similiter etiam ad proprietatem glorię pertinebat, quòd subito ab oculis eorum euanuit, ut dicitur Lucę ult. quia per hoc ostendebatur, q; in potestate eius erat uideri, & non uideri: quod pertinet ad conditionem corporis glorioſi, ut supra* dictum est.

Rom. 26. in Euang. nō te tangā &c.

Q. 4. ar. 1. arg. 2. & 3. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet singula argumentorum non sufficerent ad manifestandā perfecte Christi resurrectionem, tamen omnia simul accepta perfecte Christi resurrectionem manifestant: maxime propter scripturæ testimonium et angelorum dicta, & etiam ipsius Christi assertionem miraculis cō firmatam: angeli autem apparentes non asserebant se homines esse: licut asseruit Christus uere se hominem esse. Et tamen aliter Christus manducauit, & aliter angeli: nam quia corpora ab angelis assumpta, non erant corpora uiua uel animata, non erat uera comestio, licet esset uera cibi cōtritio, & traiectio in interioré partem corporis assumpti: unde & angelus dixit Tobiæ 12. Cum essem uobiscum, uidebar quidem uobiscum manducare & bibere, sed ego cibo inuisibili utor: sed quia corpus Christi uere fuit animatum, uera fuit eius comestio. ut enim Aug. † dicit 13. de Ciui. dei, non potestas, sed egestas edendi, corporibus resurgentium auferetur: unde sicut Beda * dicit, Christus mānducauit potestate, non egestate.

Tertia p. q. 54. ar. 1. ad 3. & q. 55. ar. 2. ad 1.

AD 2um dicendum, quòd (sicut dictum est) argumenta quædam inducebantur a Christo ad probandam ueritatem humanæ naturæ, quædam uero ad probandam gloriam resurgentis. Conditio autem naturæ humanę, secundum quòd in se consideratur (quantum scilicet ad statum præsentem) contrariatur conditioni gloriæ, secundum illud 1. ad Corinthios. 15. Seminatur in infirmitate, surget in uirtute. et ideo ea quæ inducuntur ad ostendendam conditionem gloriæ, uidentur habere contrarietatem ad naturam, non simpliciter, sed secundum statum præsentem, & conuersio: unde Gregor. * dicit in Homil. quòd duo mira & iuxta humanam rationem sibi ualde contraria, Dominus ostendit, dum post resurrectionem corpus suum, & incorruptibile, & tamen palpabile demonstrauit.

Tertia p. q. 55. ar. 2. ad 3.

AD 3um dicendum, quòd (sicut Augustus * dicit super Ioan.) hoc quod Dominus dixit, Noli me tangere, nō dum enim ascendi ad Patrem meum, sic dictum est ut

A in illa femina figuraretur ecclesia de gentibus, quæ in Christum non credidit, nisi cum ascendisset ad patrem: aut sic in se credi uoluit Iesus, hoc est sic se spiritualiter tangi, quòd ipse & pater unum sunt. Eius quippe intimis sentibus quodammodo ascendit ad patrem, qui sic in eo profecerit, ut patri agnoscat æqualem. Hæc autem carnaliter adhuc in eum credebat, quem sicut hominem flebat: quod autem Maria alibi legitur Christum tetigisse, quando simul cum aliis mulieribus accessit, & tenuit pedes eius, quæstionem non facit, ut Seuerianus dicit: siquidem illud de figura est, hoc de sexu: illud de diuina gratia, hoc de humana natura: uel sicut Chrysosto. * dicit, uolebat hæc mulier adhuc cum Christo conuersari, sicut & ante passionem, & præ gaudio nihil magnum cogitabat: quamuis caro Christi multo melior facta fuerit resurgendo. Et ideo dixit: nondum ascendi ad patrem meum, quasi dicat, non æstimes me iam terrenam uitam agere: quòd enim in tetris me uides, hoc est, quia nondum ascendi ad patrem meum, sed in promptu est quòd ascendam: unde subditur, Ascendo ad patrem meum & patrē uestrū.

Hom. 87. in Io. supra ti. Ind, noli me tangere Io. 3

AD 4um dicendum quod sicut Augus. * dicit in Dialog. ad Orosium, Clarificata carne Dominus resurrexit: sed noluit in ea clarificatione discipulis suis apparere, quia non possent oculis suis talem claritatem prospicere: si enim antequam moreretur pro nobis, & resurgeret, quando transfiguratus est in monte discipuli sui eum uidere non potuerunt, quanto magis glorificata carne Domini, eum uidere non potuerunt? Est etiam considerandum quòd post resurrectionem Dominus hoc præcipue uolebat ostendere, quòd idem ipse esset, qui mortuus fuerat, quòd multum poterat impedire, si eis sui corporis claritatem ostenderet: nam immutatio quæ fit secundum aspectum, maxime ostendit diuersitatem eius, quod uidetur: quia sensibilia communia (inter quæ est unum & multa, uel idem & diuersum) maxime diiudicat uisus: sed ante passionem, ne infirmitatem passionis eius discipuli despicerent, intendebat Christus eis gloriam maiestatis suæ ostendere, quam maxime demonstrat claritas corporis. Et ideo ante passionē, gloriam suam demonstrauit discipulis per claritatē, post resurrectionem autem per alia indicia.

In dial. 66. qu. q. 4. in prin. to. 4

AD 5um dicendum, quòd sicut Aug. † dicit in libro de Consensu Euang. possumus intelligere unum angelum unum a mulieribus, secundum Matth. & Mar. ut eas ingressas in monumētum accipiamus, in aliquod scilicet spatium, quod erat aliqua macera communitum, atque ibi uidisse angelum * sedentem a dextris, quod dicit Marcus. Deinde dum introspicerent locum in quo iacuerat corpus Domini, uisos ab eis alios duos angelos, primo quidem sedentes (ut dicit Ioan.) & postea eos surrexisse, ut stantes uiderentur, ut dicit Lucas.

lib. 3. c. 24. tom. 4

* Supra ia. pidem reuolutū a monumēto, sicut dicit Mar. ut hoc sit sedentē.

QVAESTIO LVI.

De resurrectionis Christi causalitate, in duos articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæsextæ Articulum primum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore una est conclusio: Resurrectio Christi est cā nostræ resurrectionis. Probat tripliciter. Primo ratio

DEINDE considerandum est de causalitate resurrectionis Christi.

Et circa hoc quæruntur duo.

¶ Primo, Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis.

¶ Secundo, Vtrum resurrectio Christi sit causa nostræ iustificationis.

ARTICVLVS I.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis corporum. Posita enim causa sufficienti, necesse est effectum poni. si ergo resurrectio Christi est causa sufficiens resurrectionis corporum, statim eo resurgẽte omnes mortui resurgere debuerunt.

¶ 2 Præt. Causa resurrectionis mortuorum est diuina iustitia, ut scilicet corpora simul præmientur uel puniantur cum animabus, sicut cõmunicauerunt in merito uel peccato, ut dicit Dionysi. ult. cap. Cæles. Hier. & ẽt Damasc. dicit † in 3. li: sed iustitiam dei necesse esset impleri, etiam si Christus non resurrexisset. ergo etiam Christo non resurgente, mortui resurgerent. non ergo resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum.

¶ 3 Præt. Si resurrectio Christi sit causa resurrectionis corporum, aut esset causa exemplaris, aut causa effectiua, aut meritoria: sed non est causa exemplaris: quia resurrectionem corporum deus operabitur, secundum illud Ioan. 5. sicut pater suscitat mortuos: deus autem non indiget inspicere ad aliquod exemplar extra se. similiter etiam non est causa effectiua: quia causa efficiens non agit nisi per contactum uel spiritualem uel corporalem: manifestum est autem quòd resurrectio Christi nõ habet contactum corporalem ad mortuos, qui resurgẽt, propter distantiam temporis & loci: similiter etiã nec contactum spiritualem, qui est per fidem & charitatẽ, quia etiam infideles & peccatores resurgent. neque etiam est causa meritoria: quia Christus resurgens iã non erat uiator, & ita non erat in statu merendi. & ita nullo modo resurrectio Christi uidetur esse causa nostræ resurrectionis.

¶ 4 Præt. Cum mors sit priuatio uitæ, nihil uidetur esse aliud destruere mortem, quàm reducere uitam, quod pertinet ad resurrectionem: sed Christus moriendo, mortem nostram destruxit. ergo mors Christi est causa nostræ resurrectionis. non ergo eius resurrectio.

SED CONTRA est, quòd super illud 1. ad Corin. 15. Si Christus prædicatur, quòd resurrexit a mortuis, &c. dicit Gloss. Qui est causa sufficiens resurrectionis nostræ.

RESPON. Dicendum, quòd illud, quod est primum in quolibet genere, est causa omnium, quæ sunt post, ut dicitur in 2. Metaphysi.* Primum autem in genere nostræ resurrectionis fuit resurrectio Christi, sicut ex supradictis † patet: unde oportet quòd resurrectio Christi sit causa nostræ resurrectionis. et hoc est quod Apost. dicit 1. ad Cor. 15. Christus resurrexit a mortuis primitiæ dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum: & hoc rationabiliter. nam principium humanæ uiuificationis est uerbũ dei, de quo dicitur in Psal. 35. Apud te est fons uitæ: unde & ipse dicit Ioan. 5. sicut pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & Filius quos uult uiuificat. Habet autem hoc naturalis ordo rerum diuinitus institutus, ut quælibet causa primo operetur in id, quod est sibi propinquius, & per illud operetur in alia magis remota: sicut ignis primo calefacit aerem sibi propinquum, per quem calefacit corpora distãtia, & ipse deus primo illuminat substãtias sibi propinquas, per quas illuminat magis remotas, ut Dion. † dicit 15. c. Cæl. Hier. et ideo uerbum dei primo tribuit uitam immortalem corpori sibi naturaliter unito, & per ipsum operatur resurrectionem in omnibus aliis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis per uirtutem Verbi uniti, quod quidem operatur, secundum uoluntatem. et ideo nõ oportet, quòd statim sequatur effectus: sed secundum dispositionem uerbi dei, ut scilicet primo conformemur Christo patienti & morienti in hac uita passibili & mortali, deinde perueniamus ad* percipiendum similitudinem resurrectionis ipsius.

AD 2^m dicendum, quòd iustitia dei est causa prima resurrectionis nostræ: resurrectio autem Christi ẽ causa secunda & quasi instrumentalis. Licet autem uirtus principalis agentis non determinetur ad hoc instrumentum determinate: tamen ex quo per hoc instrumentum operatur, instrumẽtum illud est causa efficiens. sic ergo diuina iustitia, quantum est de se, non est obligata ad resurrectionem nostram cauſandã per resurrectionẽ Christi: potuit enim alio modo nos deus liberare, quàm per Christi passionem & resurrectionẽ ut supra* dictum est. Ex quo tamen decreuit hoc modo nos liberare, manifestũ est, quòd resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis.

AD 3^m dicendum, quòd resurrectio Christi non est, proprie loquendo causa meritoria nostræ resurrectionis: sed est causa efficiens & exemplaris. Efficiens quidem, inquantum humanitas Christi secundũ quàm resurrexit, est quodammodo instrumentum diuinitatis ipsius, & operatur in uirtute eius, ut supra dictum est. † Et ideo sicut alia, quæ Christus in sua humanitate fecit, uel passus est, ex uirtute diuinitatis ẽt sunt nobis salutaria (ut supra dictum est*) ita & resurrectio Christi est causa efficiens nostræ resurrectionis uirtute diuina: cuius proprium est mortuos uiuificare: quæ quidem uirtus ptæsentialiter attingit omnia loca & tempora, & talis contactus uirtualis sufficit ad rationem huius efficientiæ. Et quia (ut dictum est†) primordialis causa resurrectionis humanæ est diuina iustitia, ex qua Christus habet potestatem iudicium facere, inquantum filius hominis est, uirtus effectiua resurrectionis eius se extendit, non solum ad bonos, sed etiam ad malos, qui sunt eius iudicio subiecti. Sicut autem resurrectio corporis Christi, ex eo quòd corpus illud est personaliter Verbo unitũ, est prima tẽpore, ita etiam est prima dignitate & perfectione, ut dicit gloss. 1. ad Cor. 15. Semper autem id, quod est perfectissimum,

sectissimum, est exemplar eius quod est minus perfectum secundum suum modũ, et ideo resurrectio Christi est causa exẽplaris nostræ resurrectionis. Quod qui dem necessarium est, non ex parte resuscitantis, qui nõ indiget exẽplari, sed ex parte resuscitatorũ, quos oportet illi resurrectioni conformari, secundum illud Phi. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratũ corpori claritatis suæ. Licet autem efficientia resurrectionis Christi se extendat ad resurrectionem tam bonorum, quàm malorum: exemplaritas tamen eius se extendit proprie solum ad bonos, qui sunt facti cõformes filiationis ipsius, ut dicitur Ro. 8.

AD 4^m dicendum, quòd secundum rationem efficientiæ, quæ dependet ex uirtute diuina communiter, tam mors Christi, quàm etiam resurrectio, est causa tam destructionis mortis, quàm reparationis uitæ: sed secundum rationem exemplaritatis, mors Christi, per quam recessit a uita mortali, est causa destructionis mortis nostræ: resurrectio uero eius, per quam inchoauit uitam immortalem, est causa reparationis uitæ nostræ: passio tamen Christi est insuper causa meritoria, ut supra dictum est.*

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ sextæ Articulũ secũdum.*

TItulus clarus ẽ. Intelligenti resurrectione ãiæ ẽ a morte peccati: mors enim animæ peccatum est, & uita eius est gratia dei.

¶ In corpore sunt duæ cõclusiones. Prima est: Resurrectio Christi habet uirtutẽ instrumẽtaliter effectiuã respectu resurrectionis animarũ, et nõ solũ corporũ. Probatur: Resurrectio Christi agit in uirtute deitatis, extẽdẽtis se nõ solũ ad uitam corpũ, sed aiç ergo.

¶ Aduerte hic, q̃ cõsequentia, seu rõ ista presupponit supradicta d̃ potẽtia, seu omnipotẽtia humanitatis Christi, qa exẽtdat se potestas eĩ⁹ instrumẽtalis ad quæcũq; mirabilia opa, exceptis his quæ spẽtãt ad primã rerum creationẽ, &c. ubi latius patuit. Suppositu.n. adequatione organi, gratia materiæ subiectæ tenet argumentũ, uirtus deitatis principalis extendit se ad uitã corporũ & animarũ. ergo uirtus instrumentalis humanitatis extẽdit se ad eadem.

¶ Secũda cõclusio ẽ: Resurrectio Christi ẽ causa exẽplaris resurrectionis animarũ. Probatr: qa Christo resurgẽti debem⁹ secũdũ animã cõformari. Et hoc declaratur auctoritate apostoli quo ad duo scilicet nouitatẽ uitæ, & quo ad ultimationẽ ulterioris mortis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi agit in uirtute diuinitatis, quæ quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: a deo. n. est, & quòd anima uiuat per gratiam, & quòd corpus uiuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet instrumentaliter uirtutem effectiuam, non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum: similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarũ: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animã conformari, ut sicut, secundum Apo. Rom. 6. Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, & sicut ipse resurgẽs ex mortuis iam nõ moritur, ita et nos existimemus nos mortuos esse peccato, ut iterum uiuamus in illo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* dicit resurrectionem animarum fieri per dei substantiã, quantum ad participationem: quia scilicet participando diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustę, nõ autem participando quacũq; creaturam: unde cum dixisset, † Animæ resurgunt per substantiam dei, subdit: participatione enim dei fit anima beata, non participatione animæ sanctæ: sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

AD 2^m dicendum, quod efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam uirtutem ipsius corporis resurgentis: sed per uirtutem diuinitatis, cui personaliter unitur.

AD 3^m dicendum, quòd resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificatoris: sed resurrectio corporum ordinatur ad pœnã uel præmium, quæ sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare, & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam.

AD 4^m dicendum, quòd in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas uitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per uirtutem diuinam, tam passio Christi quàm resurrectio est causa iustificationis quo ad utrumque: sed quantum ad exemplaritatem propria passio, & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato; resurrectio autem Christi, est causa nouitatis uitæ, quæ est per gratiam siue iustitiam. Et ideo Apostol. dicit Roman. 4. quòd traditus est, scilicet in mortem, propter delicta nostra, scilicet tollenda, & resurrexit propter iustificationem nostram: sed passio Christi est etiam causa meritoria, ut dictum est.*

ARTICVLVS II.

Vtrum resurrectio Christi sit causa resurrectionis animarum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd resurrectio Christi non sit causa resurrectionis animarum. Dicit enim Aug.* super Ioan. quòd corpora resurgunt per dispẽsationem humanam, sed animæ resurgunt per substantiam dei: sed resurrectio Christi non pertinet ad substantiam dei, sed ad dispensationem humanam. ergo resurrectio Christi, & si sit causa resurrectionis corporum, non tamen uidetur esse causa resurrectionis animarũ.

¶ 2 Præt. Corpus non agit in spiritum: sed resurrectio Christi pertinet ad corpus eius, quod cecidit per mortẽ. ergo resurrectio Christi nõ ẽ cã resurrectionis animarũ.

¶ 3 Præt. Quia resurrectio Christi est causa resurrectionis corporum omnium corpora resurgent, secundum illud 1. ad Corin. 15. Omnes quidem resurgemus: sed non omnium animæ resurgent: quia quidam ibunt in supplicium æternũ, ut dicitur Matth. 25. ergo resurrectio Christi non est causa resurrectionis animarum.

¶ 4 Præter. Resurrectio animarum fit per remissionem peccatorum: sed hoc factum est per Christi passionem, secundum illud Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. ergo resurrectionis animarum, magis est causa Christi passio, quàm eius resurrectio.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Rom. 4. Resurrexit propter iustificationem nostram: quæ nihil aliud ẽ quàm resurrectio animarũ. Et super illud Psa. 29. Ad uesperum demorabitur fletus, dicit gloss. quòd resurrectio Christi est causa resurrectionis nostræ & animæ in præsenti, & corporis in futuro.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) resurrectio Christi agit in uirtute diuinitatis, quæ quidem se extendit, non solum ad resurrectionem corporum, sed etiam ad resurrectionem animarum: a deo. n. est, & quòd anima uiuat per gratiam, & quòd corpus uiuat per animam. Et ideo resurrectio Christi habet instrumentaliter uirtutem effectiuam, non solum respectu resurrectionis corporum, sed etiam respectu resurrectionis animarum: similiter etiam habet rationem exemplaritatis respectu resurrectionis animarũ: quia Christo resurgenti debemus etiam secundum animã conformari, ut sicut, secundum Apo. Rom. 6. Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus, & sicut ipse resurgẽs ex mortuis iam nõ moritur, ita et nos existimemus nos mortuos esse peccato, ut iterum uiuamus in illo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Aug.* dicit resurrectionem animarum fieri per dei substantiã, quantum ad participationem: quia scilicet participando diuinam bonitatem, animæ fiunt bonæ & iustę, nõ autem participando quacũq; creaturam: unde cum dixisset, † Animæ resurgunt per substantiam dei, subdit: participatione enim dei fit anima beata, non participatione animæ sanctæ: sed participando gloriam corporis Christi, efficiuntur corpora nostra gloriosa.

AD 2^m dicendum, quod efficientia resurrectionis Christi pertingit ad animas, non per propriam uirtutem ipsius corporis resurgentis: sed per uirtutem diuinitatis, cui personaliter unitur.

AD 3^m dicendum, quòd resurrectio animarum pertinet ad meritum, quod est effectus iustificatoris: sed resurrectio corporum ordinatur ad pœnã uel præmium, quæ sunt effectus iudicantis. Ad Christum autem non pertinet iustificare omnes, sed iudicare, & ideo omnes resuscitat secundum corpus, sed non omnes secundum animam.

AD 4^m dicendum, quòd in iustificatione animarum duo concurrunt, scilicet remissio culpæ, & nouitas uitæ per gratiam. Quantum ergo ad efficientiam, quæ est per uirtutem diuinam, tam passio Christi quàm resurrectio est causa iustificationis quo ad utrumque: sed quantum ad exemplaritatem propria passio, & mors Christi, est causa remissionis culpæ, per quam morimur peccato; resurrectio autem Christi, est causa nouitatis uitæ, quæ est per gratiam siue iustitiam. Et ideo Apostol. dicit Roman. 4. quòd traditus est, scilicet in mortem, propter delicta nostra, scilicet tollenda, & resurrexit propter iustificationem nostram: sed passio Christi est etiam causa meritoria, ut dictum est.*

QVAESTIO LVII.

De ascensione Christi, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ascensione Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum fuerit conueniens Christum ascendere.

¶ Secundo, Secundum quam naturam conueniat sibi ascensio.

¶ Tertio, Vtrum propria uirtute ascenderit.

¶ Quarto, Vtrum ascenderit super omnes cælos corporeos.

¶ Quinto, Vtrum ascenderit super omnes spirituales creaturas.

¶ Sexto, De effectu ascensionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum fuerit conueniens, Christum ascendere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens Christum ascendere. Dicit enim Philosophus * in 2. de Cæl. quòd illa, quæ optimo modo se habent, possident suum bonum sine motu: sed Christus optime se habuit; quia & secundum diuinam naturam est summum bonum, & secundum humanam naturam, est summæ glorificatus. ergo suum bonum habet sine motu: sed ascensio est quidam motus. ergo non fuit conueniens, quòd Christus ascenderet.

3.d.22.q.3.ar.1. Et op.3.c.247. Et op. 60.c.23 princip. *li.2.cō.64.65.66.102.

¶ 2 Præt. Omne quod mouetur, mouetur propter aliquid melius: sed Christo non fuit melius esse in cælo quàm in terra: nihil enim accreuit sibi per hoc, quòd fuit in cælo: neque quantum ad animam, neque quantum ad corpus. ergo uidetur, quòd Christus nō debuerit in cælum ascendere.

¶ 3 Præt. Filius dei humanam naturam assumpsit ad nostram salutem: sed magis fuisset salutare hominibus, quòd semper conuersaretur nobiscum in terris: unde ipse dixit discipulis suis Luc. 17. Venient dies, quando desideretis uidere unum diem Filii hominis, & non uidebitis. uidetur ergo, quòd non fuerit cōueniens Christum ascendere in cælum.

Ia.14.ca.31. a med. ¶ 4 Præt. Sicut Grego. * dicit 14. Moral. corpus Christi in nullo mutatum fuit post resurrectionem: sed non immediate post resurrectionem ascendit in cælū: quia ipse dicit post resurrectionem Ioā. 20. Nondum ascēdi ad patrem meum. ergo uidetur quòd nec post quadraginta dies ascendere debuerit.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Io. 20. Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum.

RESPON. Dicendū, quòd locus debet esse proportionatus locato. Christus autem post resurrectionem, uitam immortalem & incorruptibilem inchoauit. Locus autem, in quo nos habitamus, est locus generationis & corruptionis: sed locus cælestis est locus incorruptionis, & ideo non fuit conueniens, ꝙ Christus post resurrectionem remaneret in terris, sed cōueniens fuit, quòd ascenderet in cælum.

*Alias per.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud optime se habens, quod sine motu possidet suum bonum, est ipse deus: quia est omnino immutabilis, secūdum illud Malach. 3. Ego deus, & non mutor. Quælibet autem creatura est mutabilis, aliquo modo, ut patet per Augustin. * 8. super Genes. ad literam. Et quia natura assumpta a filio dei, remansit creatura (ut patet ex his, quæ supra † dicta sunt) non est inconueniens, si ei aliquis motus attribuatur.

l.8.c.14.t.3 †Q.2.ar.1.

F AD 2ᵐ dicendum, quòd per hoc, quòd Christus ascendit in cælum, nil ei accreuit, quantum ad ea quæ sunt de essentia gloriæ, siue secundum corpus, siue secundum animam, tamen accreuit ei aliquid quantum ad loci decentiam, quod est ad bene esse gloriæ: non quòd corpus eius aliquid, aut perfectionis aut conseruationis acquireret ex corpore cælesti: sed solummodo propter quandam decentiam: hoc autem aliquo modo pertinebat ad eius gloriam. Et de hac decentia gaudium quoddam habuit, non quidem, quòd tunc de nouo de hoc gaudere inciperet, quando in cælum ascendit: sed quia nouo modo de hoc gauisus est,

G sicut de re impleta: unde super illud Psalm. 15. Delectationes in dextera tua usque in finem, dicit gloss. Delectatio & lætitia erit mihi in conspectu tuo, humanis obtutibus subtracto.

AD 3ᵐ dicendum, quòd licet præsentia corporalis Christi fuerit subtracta fidelibus per ascensionem, præsentia tamen diuinitatis ipsius semper adest fidelibus, secundum quòd ipse dicit Matthæ. ultimo, Ecce, ego uobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Qui enim ascendit in cælos, non deserit adoptatos, ut Leo Papa dicit: sed ipsa ascensio Christi in cælum, qua corporalem suam præsentiam nobis subtraxit, magis fuit utilis nobis, quàm præsentia

H corporalis fuisset. Primo quidem, propter fidei augmentum, quæ est de non uisis: unde ipse Dominus dicit discipulis suis Ioan. 16. quòd Spiritussanctus aduenies arguet mundum de iustitia, scilicet eorum qui credunt, ut Augustinus, * dicit super Ioan. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est superatio: unde subdit, quia ad patrem uado, & iam non uidebitis me: beati enim qui non uident & credunt. Erit igitur uestra iustitia, de qua mundus arguetur, quoniam in me quem non uidebitis credetis. secundo, ad spei subleuationem: unde ipse dicit Ioan. 14. Si abiero, & præparauero uobis locum, iterum ueniam & accipiam uos ad meipsum, ut ubi ego sum, & uos sitis. Per hoc enim, quòd Christus humanam naturam assumptam, in cælo

I collocauit, dedit nobis spem illuc perueniendi: quia ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur, & aquilæ: ut dicitur Matthæ. 24. unde & Michææ. 2. dicitur, Ascendit pandens iter ante eos. tertio ad erigendum charitatis affectum in cælestia: unde dicit Apostol. Coloss. 3. Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: ut enim dicitur Matthæ. 6. Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Et quia Spiritussanctus est amor, nos in cælestia rapiens, ideo Dominus dicit discipulis Ioan. 16. Expedit uobis ut ego uadam: si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos: si autem abiero, mittam eum ad uos: quod exponens Augustin. * super Ioan. dicit, Non potestis capere Spiritum, quandiu secundum carnē nos

K sapitis. Spiritum capere, est non desperare, nec amare temporalia, & per quæ ista transeunt, & in quibus ipse Christus secundum carnem constitutus est. Christo autē discedente corporaliter, non solum Spiritussanctus, sed & Pater, & Filius illis affuit spiritualiter.

AD 4ᵐ dicendum, quòd licet Christo resurgenti immortalem congrueret locus cælestis: tamen ascensionem distulit, ut ueritas resurrectionis comprobaretur: unde dicitur Act. 1. quòd post passionem suam præbuit seipsum uiuum discipulis, in multis argumentis per dies quadraginta. Vbi dicit quædā glo. * quia per quadraginta horas mortuus fuerat, quadraginta diebus se uiuere confirmat. Vel per quadraginta dies

Alius typus

dies tempus * præsentis sæculi, quo Christus in ecclesia conuersatur, potest intelligi: quia homo constat ex quatuor elementis, & eruditur contra transgressionem decalogi.

ARTICVLVS II.

Vtrum conueniat Christo ascendere in cælum secundum diuinam naturam.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articuli secundum.

4.d.22.q.3. ar.2. ad 2. li.3.c. 107

TItulus, ut sonat sumendus est. ¶ In corpore ponitur una distinctio bimembris cum suis conclusionibus. Distinctio est circa ly secundum quòd, & cōclusiones sunt clarę. Vbi nota in hac materia, ꝙ sicut supositum diuinū passum est secundū naturam humanam, vt ly secundum, dicit conditionem patientis, ita persona filii dei est ille, qui ascendit in cælum secundum naturā humanam ut naturā ascēdentem, & secundā naturam diuinam, ut causam ascensionis.

ADSECVNDVM sic procedi tur. Videtur quòd ascendere in cælum conueniat Christo secūdum diuinam naturam. Dicitur B enim in Psalm. 46. Ascendit deus in iubilatione, & Deuteron. 33. Ascensor cæli, auxiliator tuus: sed ista dicuntur de deo etiam ante Christi incarnationē. ergo Christo conuenit ascendere in cælum, secundum quòd deus.

¶ 2 Præter. Eiusdem est ascendere in cælum, cuius est descendere de cælo, secundum illud Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, & Ephesi. 4. Qui descendit, ipse est, & qui ascendit: sed Christus descendit de cælo, non secundum quòd homo, sed secundum quòd deus: non enim humana eius natura ante in cælo fuerat, sed diuina. ergo uidetur quòd Christus ascenderit in cælum, secundum quòd deus.

¶ 3 Præt. Christus sua ascensione ascendit ad Patrē: sed ad patris æqualitatem non peruenit, secundum quòd homo, sic enim dicit, pater maior me est, ut habetur Io. 14. ergo uī quòd Christus ascendit fm quòd deus.

Sup. Ioan. tract.99. in Ioannē medium ly

SED CONTRA est, quòd Eph. 4. super illud, quòd autem ascendit, quid est nisi quia & descendit, dicit D glo. * Constat quòd secundum humanitatem Christus descendit & ascendit.

RESPON. Dicendum, quòd ly secundum, duo potest notare, scilicet conditionem ascendentis, & causam ascensionis. Et si quidem designat conditionem ascendentis, tunc ascendere non potest conuenire Christo secundum conditionem diuinæ naturæ, tum, quia nihil est diuinitate altius, quo possit ascendere: tum etiam, quia ascensio est motus localis, qui diuinæ naturæ non competit, quæ est immobilis, & inlocalis: sed per hunc modum ascensio competit Christo secundum humanam naturam, quæ continetur loco, & motui subiici potest: vnde sub hoc sensu poterimus dicere, quòd Christus ascendit in cælum secundum quòd homo, non secūdum quòd deus: si vero ly secundum quòd, designet causam ascēsionis, cum Christus ex virtute diuinitatis in cælum ascenderit, non autem ex virtute humanæ naturæ, dicendum est quòd Christus ascendit in cælum, non secundum quòd homo, sed secundum quòd deus: vnde

In serm. 3. de ascēs. 176. in vigilia a. dñi. 10. Augustin. † dicit in sermon. de Ascensione, De nostro fuit, quòd filius dei pependit in cruce, sed de suo, quòd ascendit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd auctoritates illæ, prophetice dicuntur de deo, secundum quòd erat incarnandus: potest tamen dici, quòd ascendere, etsi non proprie conuenit diuinæ naturæ, potest tamen ei metaphorice conuenire, prout scilicet dicitur, in cor hominis ascendere, quando cor hominis se subiicit, & humiliat deo. Et eodem modo metaphorice dicitur ascendere, respectu cuiuslibet creaturæ, ex eo quòd eam subiicit sibi.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ipse idem est qui ascendit, & qui descendit (dicit enim August. † in lib. de Symbolo, Quis est qui descendit? Deus homo: quis est qui ascendit? idem ipse Deus homo.) descensus tamen duplex attribuitur Christo: vnus quidem, quo dicitur descendisse de cælo, qui quidem attribuitur deo homini, secundum quòd deus: non enim est iste descensus intelligendus secundum motum localem, sed secundum exinanitionem, qua cum in forma dei esset, serui formam suscepit: sicut enim dicitur exinanitus non ex eo, quòd suam plenitudinem amiserit, sed ex eo quòd nostram paruitatem suscepit, ita dicitur descendisse de cælo, non quòd cælum deseruerit, sed quia naturā terrenam assumpsit in vnitatem personæ. Alius autem est descensus, quo descendit in inferiores partes terræ, vt dicitur Ephesi. 4. Qui quidem est descensus localis, vnde competit Christo secundum conditionem humanæ naturæ.

l.4.c.7. circa prin.t.9.

AD 3ᵐ dicendum, quòd Christus dicitur ad patrem ascendere, inquantum ascendit ad consessum paternæ dexteræ: quod quidem conuenit Christo aliqualiter secundum diuinam naturam, aliqualiter autem secundum humanam, secundum quòd infra dicetur.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus ascenderit propria uirtute.

¶ Sper Quæstionis quinquagesimæ septimæ Articuli tertiū.

ADTERTIVM sic procedi tur. Videtur, quòd Christus non ascenderit propria virtute. Dicitur enim Marci vltim. quòd Dominus Iesus postquam locutus est discipulis, assumptus est in cælum. Et Actuum 1. dicitur, Videntibus illis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorū: sed illud quod assumitur & eleuatur, ab alio videtur moueri. ergo Christus non propria virtute, sed aliena ferebatur in cælum.

¶ 2 Præt. Corpus Christi fuit terrenum, sicut & corpora nostra: corpori autem terreno, contra naturam est ferri sursum. nullus autem motus est ex propria virtute eius, quod contra naturam mouetur. ergo Christus non ascendit propria virtute in cælum.

¶ 3 Præt. Propria virtus Christi est virtus diuina: sed motus ille non videtur fuisse ex virtute diuina: quia cum virtus diuina sit infinita motus ille fuisset in instanti, & sic non potuisset videntibus discipulis eleuari in cælū, vt dicitur Act. 1. ergo videtur quòd Christus non ascenderit propria virtute.

SED CONTRA est, ꝙ dē Is. 63

Tertia S. Tho.

¶ In corpo. ar. conclusio est: Christus ascendit in cælū propria uirtute: primo quidē diuina, secūdo aūt anime glorificatæ, mouētis corpus, put uult. De claratē conclusio, diligēdo in Christo naturā, diuinā. & humanā, & sub distinguēdo uirtutē humanā in uirtutē naturę & uirtutē gloriæ, & exclusa uirtute naturali afferēdo duas opiniōes de radice virtutis gloriæ. scl vel ex parte lucis cælestis, uel ex parte beatitudinis aiæ. Et pter missa prima opinione, qa beatitudo aīæ in dei participatione cōsistit, infertur cōclusio quo ad oēs sui partes clarissima, ita ꝙ expositione nō eget. ¶ Aduerte hic ꝙ cū dr, Christū ppria virtute glorificatæ aiæ ascēdisse in cælū, nō intelligit, nisi deipsō locali motu ascēdionis. utrum. n. uirtute glorificatæ aiæ potuerit motu illo penetrare cælos, alia qstio est inferius tractāda.

Opus. 3.c. 247. Et op. 60.c.23.

Hom.29.in Euang. circa med.

ste formosus in stola sua gradiens in multitudine fortitudinis suæ. Et Gregor. * dicit in Homil. Ascensionis, Notandum est, quòd Helias in curru legitur ascendisse, ut uidelicet aperte demonstraretur, quia homo purus adiutorio indigebat alieno. Redemptor autem noster non curru, non angelis subleuatus legitur: quia qui fecerat omnia, super omnia sua uirtute ferebatur.

RESPON. Dicendum, quòd in Christo est duplex natura, diuina scilicet & humana: unde secundũ vtrãque naturam potest accipi propria uirtus eius: sed secundum humanam naturam potest accipi duplex uirtus Christi. Vna quidẽ naturalis, quæ procedit ex principiis naturæ, & tali uirtute manifestum est, ꝙ Christus in cælum non ascendit. Alia autem uirtus in humana natura Christi, est uirtus gloriæ, secundum quã Christus in cælum ascendit. Cuius quidem uirtutis rationem, quidam accipiunt ex natura quintæ essentiæ, quæ est lux, ut dicunt, quam ponunt esse de compositione humani corporis, & per eam elementa contraria conciliari in unum: ita quòd in statu huius mortalitatis natura elementaris in corporibus humanis dominatur: & ideo secundum naturam elementi prædominantis, corpus humanum naturali uirtute deorsum fertur. In statu autem gloriæ prædominabitur natura cælestis, per cuius inclinationem & uirtutem corpus Christi & alia sanctorum corpora feruntur in cælum: sed de hac opinione & in prima parte * habitũ est, & infra magis agetur in tractatu de resurrectione † communi. Hac autem opinione prætermissa, alii assignant rationem prædictæ uirtutis ex parte animę glorificatæ, ex cuius redundantia glorificabitur corpus, ut Augustꝰ. * dicit ad Diosc. Erit enim tanta obedientia corporis glorioſi ad animam beatam (ut sicut Augustin. † dicit 22. de Ciuitat. dei) ubi uolet spiritus, ibi protinus erit corpus, nec uolet aliquid spiritus, quod nec spiritum possit decere, nec corpus. Decet autẽ corpus glorioſum & immortale esse in loco cælesti, sicut dictum est. * Et ideo ex uirtute animæ uolentis, corpꝰ Christi ascendit in cælum: sicut autem corpus efficitur glorioſum participatione animæ, ita, ut Augustꝰ. † dicit super Ioan. participatione dei fit anima beata: unde prima origo ascensionis in cælum est uirtus diuina. sic igitur Christus ascendit in cęlum propria uirtute, primo quidem uirtute diuina, secundo uirtute animæ glorificatæ, mouentis corpus, prout vult.

3.p.qu.76. ar.7. † Non compleuit. Epist.56.ante med.to.2 † l.22.c.ult. nõ remote a prin.to.5. Art.1. Trac.23. in Ioan. inter prin.& medium.9

ADPRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut Christus dicitur propria uirtute surrexisse, & tamen est suscitatus a patre, eo quòd eadem est uirtus Patris & Filii, ita etiam Christus ex propria uirtute ascendit in cęlum, & tamen a patre est eleuatus & assumptus.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ratio illa probat, quòd Christus non ascendit in cælum propria uirtute, quæ est naturæ humanæ naturalis: ascendit tamen in cælum propria uirtute, quæ est uirtus diuina: et propria uirtute, quæ est animæ beatæ. Et licet ascendere sursum, sit contra naturam humani corporis secundum statum præsentem, in quo corpus non est omnino subiectum spiritui: tamen non erit contra naturam, neque uiolẽtum corpori glorioso, cuius tota natura est omnino subiecta spiritui.

AD 3ᵐ dicendum, quòd etsi uirtus diuina sit infinita, & infinite operetur quantum est ex parte operantis, tamen effectus uirtutis eius recipitur in rebus secundum earum capacitatem, & secundum dei dispositionem. Corpus autem non est capax, ut in instanti lo

caliter moueatur: quia oportet quòd commetiatur spatio, secũdum cuius diuisionem diuiditur tempus, ut dicitur 6.* Physi. Et ideo non oportet, quòd corpus motum a deo, moueatur in instanti: sed mouetur ea uelocitate, qua deus disponit. 7.6.tex.37. 38.&39.ca

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christus ascenderit super omnes cælos.

¶ *Super Quæstionis quadragesimæseptimæ Articulum quartũ.*

TItulus ut sonat intelligendus est. 3.d.22.q.3. ar.3.q.1.& 4.contra c. 27.Et opusc. 6.c.9

¶ In corpore una est conclusio. Conuenientissimum est Christo, quòd sit super omnia corpora constitutus in alto. Probatur. Quanto aliqua corpora perfectius participãt bonitatem diuinã, tanto sunt superiora localiter: sed corpus Christi gloriosum perfectius participat, &c. li.1.tex.69. to.2

¶ Aduerte hic, Autorem opinari Christum secundum eos pus esse supra cælos omnes, sic quòd plãta pedis eius est supra superficiem conuexam supremi cæli: hoc enim concludit, & ratio in corpore allata, ꝙ quanto corpus ẽ perfectius, tanto est superius secundum locum, & hoc expresse explicatur in responsione ad secundum dicendo, Nihil prohibet corpus Christi esse extra totã continentiam cælorum corporeorum, & non esse in loco continẽte. Et hoc ideo dictum fit, ut sciant dicẽtes eor pus Christi sic esse supra omnes cælos, ꝙ est in suprema parte supremi cæli, ℣ non sequuntur doctrinam Autoris: ex hoc enim sequitur manifeste, quòd non est superius supremo cælo, & quòd non est extra totam continentiam cęlorum corporeorum: qui ꝙ quorum priorum contrariatur corpori articuli, secundum autem responsioni ad secundum.

¶ Sed occurrit hic Duran. in tertio sẽt. dist. 22. articul. ultim. obiicies contra hanc positiõnẽ: quia sequeretur quòd Christus nec se nec alia uideret corporali uisione, qa uisio fit per diaphanum

Homil.243. in Euange. in med.

†Quæst.52. Ca.55. aliquantulum a prin.to.1

num medium, qđ supra conuexũ supremi cæli non inuenitur.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ sicut supra naturæ ordinẽ corpus Christi locatur supra cõuexum cæli suprem, ita supra naturæ ordinem, exerceretur ibi visio corporalis absq; diaphano medio cõtinuo vsq; ad oculum.

¶ Mirum est autem de hic obiicientibus ad concludendum. Dicant quæso, quomodo tam Christus quam alij sancti post resurrectionem si in fra conuexum cæli continentur, auditionem incorporalem exercebunt, cũ auditus fiat per medium aereum, qui ibi non est, nec cælum suplet vicem aeris: quoniam non inquãtum diaphanus aer medians in auditu, vt patet ex hoc ꝙ absque diaphano actu audimus, i tenebris constituti nobis & sonante & sono, & furfus cæli quasi arte fusi sunt, vt non possint perculi, &c. Mittamus hæc supernaturalia futuri sæculi, sciẽciæ futuri sæculi.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæseptimæ Articulum quintum.*

TItulus intelligendus est cum grano salis, put re-

est, quòd corpus Christi maieri te fulget gloria. vnde conuenientissimum est sibi, quòd sit supra omnia corpora constitutum in alto. & ideo sup illud Eph. 4. Ascẽdens in altũ, dicit gl. Loco & dignitate.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd sedes dei dicitur esse in cælo, non sicut in continente, sed magis sicut in contento. unde non oportet aliquam partem cæli eo superiorem esse, sed ipsum esse super omnes cælos, sicut & in Psal. 8. dicitur, Eleuata est magnificentia tua, super cælos, Deus.

AD 2ᵐ dicendum, quòd locus habet rationem continentis. vnde primum continens habet rationẽ primi locantis, quod est primum cælum. Intantum igitur corpora indigent esse in loco per se, inquantum indigent contineri a corpore cælesti. Corpora autẽ gloriosa, & maxime corpus Christi, non indiget tali continẽtia: quia nihil recipit a corporibus cælestibus, sed a Deo mediante anima. unde nihil prohibet, corpus Christi esse extra totam continentiam cælestium corporum, & non esse in loco continẽte: nec tamẽ oportet, quòd extra cælum sit vacuum, quia non est ibi locus. Nec est ibi aliqua potentia susceptiua alicuius corporis: sed potẽtia illuc perueniendi, est in Christo. Quod autem Aristoteles * probat 1. de Cælo quòd extra cælum non est corpus, intelligendum est de corporibus in solis naturalibus constitutis, vt per probationes apparet.

AD 3ᵐ dicendum, quòd quàmuis de natura corporis non sit, quòd possit esse in eodem loco cum alio corpore: tamen potest hoc deus facere per miraculum, quod in eodem loco possit esse cum alio corpore, sicut & fecit, vt corpus Christi de clauso vtero beatæ Virginis exiret, & quòd intrauit ianuis clausis ad discipulos, sicut dicit beatus Gregorius †. Corpus ergo Christi simul potest esse cum alio corpore in eodem loco, non ex proprietate corporis: sed per virtutem diuinam assistentem, & hoc operãtem.

AD 4ᵐ dicendum, quòd nubes illa, non præbuit adminiculum Christo ascendenti per modum vehiculi: sed apparuit in signũ diuinitatis, sm ꝙ gloria dei israel apparebat super tabernaculũ in nube.

AD 5ᵐ dicendum, quòd corpus glorioſum non habet ex principijs suæ naturæ, quòd possit in cælo aut supra cælum esse, sed habet hoc ex anima beata, ex qua recipit gloriam. Et sicut motus glorioſi corporis sursum, nõ est violentus, ita nec quies violenta: vnde nihil prohibet eam esse sempiternam.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Christi ascenderit super omnem creaturam spiritualem.

ADQVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ corpꝰ Christi non ascenderit super omnem creaturam spiritualem. Eorum enim quæ non dicuntur secũdum vnã rationem, non potest conuenièter fieri comparatio: sed locus non eadem ratione attribuit corporibus, & spiritualibus creaturis, vt patet ex his, quæ dicta sunt in prima parte †. ergo videtur ꝙ non possit dici corpus Christi ascendisse super omnem creaturam spiritualẽ.

¶ 2 Præt. Augustꝰ. * dicit in lib. de Vera relig. quòd omni corpori spiritus præfertur: sed nobiliori rei sublimior debetur locus. ergo videtur, quòd Christus non ascenderit super omnẽ spiritualẽ creaturã.

¶ 3 Præte. In omni loco est aliquod corpus, cum nihil sit vacuũ in natura. Si ergo nullum corpus obunet altiorem locum, quã spiritus in ordine naturalium corporũ, nullus locus erit super omnem spiritualem creaturam. non ergo corpus Christi potuit ascendere super omnem spiritualem creaturam.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 1. Constituit illum supra omnem principatum & potestatem, & supra omne nomen quod nominatur, siue in hoc sęculo, siue in futuro.

RESPON. Dicendũ, quòd tãto alicui rei debetur altior locus, quanto est nobilior, siue debeatur ei locus per modũ contactus corporalis, sicut corporibus, siue per modũ contactus spiritualis, sicut spiritualibus substãtijs. Exinde. n. spiritualibus substantijs debet ꝑm quandam congruentiam locus cęlestis, qui est supremus locorum, quia illæ substantiæ sunt supremę in ordine substantiarum. Corpus autem Christi, licet considerando conditiones naturæ corporeæ, sit infra spirituales substantias, considerando tamẽ dignitatẽ vnionis, qua est personaliter Deo coniũctũ excellit dignitatem omnium spiritualium substantiarum. Et ideo secundum prædictæ congruentiæ rationem debetur sibi locus altior vltra omnem creaturam etiã spiritualem. Vnde & Grego. * dicit in homil. Ascensionis, quòd qui fecerat omnia, super omnia sua virtute ferebatur.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd licet alia ratione attribuatur locus corporali & spirituali substãtię, tamen hoc est in vtraque ratione commune, quòd digniori rei attribuit superior locꝰ.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ratione

spondendo apparet, hoc est quòd ponit ibi locatum pro loco, ita quòd per ly omnem creaturam spiritualem, intelligimus locum omnis creaturæ spiritualis. Secutus est eni Auctor vsitatum modũ loquendi, quo cõiue uimus dicere aliquẽ episcopum vel principem ascendisse super tales & tales, q ascendit ad locum superiorẽ locis taliũ & talium. Vnde sensus tituli est, an locus quo ascendit Christꝰ, sit superior locis, in quibus sunt quæcũque spirituales creaturæ.

¶ In corpore vna conclusio: Corpori Christi debetur locus altior vltra omnem creaturam, etiã spiritualem. Probatur: Tanto altior locus rei debetur, quãto est nobilior: sed corpus Christi secũdum dignitatẽ personalẽ excellit omnes substantias spirituales. ergo &c.

¶ Circa hanc comparationẽ dubium occurrit: quoniam vana videtur. nam supra cõuexum seu in superficie cõuexa cęli empyrei non datur locus altior aut minus altus, cum sit perfecte sphærica: constat autem illic esse angelos beatos, & corpus Christi illic esse, conclusum est ex articulo præcedenti.

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ licet secundum longitudinem diametri a centro ad circumferẽtiam nulla para cõuexæ superficiei corporis perfecte sphærici sit altior alia, vt patet ex eo ꝙ omnes lineæ ductæ a cẽtro ad circumferentiam sunt æquales: & secundum hunc sensum procedit dubium: si tamen eadẽ superficies conuexa consideretur vt ordinata ad aliquid vnum in ea agendum (verbi gratia ad exercendũ actum iudicii) sic vnus locus seu vna pars ei⁹ inuenitur altior altera, iuxta approximationem ad solũ principis: sumitur enim pars illa solii vt

D.243. Homil.19. in Euange. in med.

Universidad de Navarra Biblioteca

ralitas, & reliquæ vt inferiores sunt. Et sic diuina sapientia superficiem cæli empyrei, quamuis secundum se secetur æqualem, sm tamē ip̄m venit ipsum habitationis creaturarū beatarū, disposuit vnā partē, quasi solium, & reliquas in ordine ad illam, superiores vel inferiores. Et sic Christus secundum corpus in parte illa soli staus, in suprema parte supremoque loco residere dr & reliquæ creaturæ beatæ hinc & inde inferiores partes tenent.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ sextæ primæ Articulum sextum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Ascēsio Christi est causa nostræ salutis, & ex parte nostra, & ex parte ipsius. Probatur quo ad primam partem quadrupliciter, & deinde quo ad secundam tripliciter. Omnia clara & ordinata sunt in litera.

¶ In respōsione ad tertium, aduerte propter importunos, quòd Christū corporaliter visum fuisse a Paulo, non est vertēdum in dubium, quoniā verba ipsius Pauli, Nouissime autem tam quam abortino &c. hoc conuincunt ad literam: sed an ista visio fuerit tunc eū dixit, Saule Saule quid me persequeris, dubitari ab aliquibus videtur: nec vlla dubium ratio fouet, nisi quia vo-Junt dubitare. Auctor autē, quia nulla alia corporalis apparitio Christi, ad Paulum in sacra scriptura inuenitur, nisi illa, quæ fuit in sua conuersione, illam dicit esse, qua Christus in proprio corpore sibi apparuit. Constat autem ex Scriptura, illam fuisse corporalem, & rationabile est Scripturā scriptura exponere: irrationabile autē, apparitiones pro vo

Ar. 1 huius quæst. ad 3.

tio illa procedit de corpore Christi secundum cōditionem naturæ corporeæ, non autem secundum rationem vnionis.

AD 3^m dicendum, quòd comparatio ista potest attendi, vel secūdum rationem locorum, & sic nullus locus est tam altus, qui excedat dignitatem spiritualis substātiæ, secūdum quòd procedit obiectio. Vel secūdum dignitatem eorum, quibus attribuitur locus, & sic corpori Christi debetur, vt sit u pra spirituales creaturas.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ascensio Christi sit causa nostræ salutis.

AD SEXTVM sic procedi-F tur. Videtur q̄ ascensio Christi nō sit causa nostræ salutis: Christus enim fuit causa nostrę salutis, inquantum salutem nostram meruit: sed per ascensionem nihil nobis meruit, quia ascensio pertinet H ad prēmium exaltationis eius. nō est autem idem meritum & præmium, sicut nec via & terminus. ergo videtur quòd ascensio Christi non sit causa nostræ salutis.

¶ 2 Præt. Si ascensio Christi est causa nostræ salutis, maxime hoc videtur quantum ad hoc, quòd ascensio eius sit causa nostrę ascēsionis: sed hoc collatū est nobis per eius passionē, quia, vt dicitur Hebræ. 10. habemus fiduciam in introitu sanctorum per sanguinem ipsius. ergo videtur quòd ascensio Christi non fuerit causa nostræ salutis. I

¶ 3 Præt. Salus nobis per Christū collata, est sempiterna, secundum illud Isa. 51. Salus autem mea in sempiternū erit: sed Christus non ascendit in cælum, vt ibi in sempiternum esset: dicitur enim Act. 1. Quemadmodum vidistis eū ascendentem in cælum, ita veniet. Legitur etiam, multis sanctis se demō strasse in terris post suam ascensionē, sicut de Paulo legitur Act. K 9. ergo videtur, quòd eius ascensio non sit causa nostræ salutis.

SED CONTRA est, quòd ipse dicit Ioan. 16. Expedit vobis, vt ego vadam, idest, vt recedam a vobis per ascensionem.

RESPON. Dicēdum, quòd ascēsio Christi est causa nostræ salutis dupliciter. Vno modo, ex parte nostra: alio modo, ex parte ipsius. Ex parte quidem nostra, inquantum per Christi ascensionem mens nostra mouetur in ipsum, quia per eius ascensionem (sicut supra* dictum est) primo quidem datur locus fidei: secundo, spei: tertio charitati: quarto, etiam per hoc reuerētia nostra augetur ad ipsum, dum iam non existimamus eum sicut hominem terrenum, sed sicut deum cælestem, sicut & Apostolus dicit 2. ad Corinth. 5. Et si cognouimus secundum carnem Christum, (idest, mortalem, per quod putauimus eum tantum hominem, vt gloss.* exponit) sed nunc iam non nouimus. Ex parte autem sua, quantum ad ea quæ ipse fecit, ascendens propter nostram salutē: primo quidem viam nobis præparauit ascendendi in G cælum, secundum quòd ipse dicit Ioan. 14. Vado parare vobis locum, & Mich. 2. Ascendit, pandens iter ante eos. Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quo caput præcessit. vnde dicitur Ioan. 14. Vt vbi ego sum, & vos sitis. Et in huius signum, animas sanctorum, quas de inferno eduxerat, in cælum traduxit, secundum illud Psalm. 67. Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem, quia scilicet eos, qui fuerant a diabolo captiuati, secum duxit in cælum, quasi in locum peregrinum humanæ naturæ, bona captione captiuos, vtpote per victoriam acquisitos. Secundo, quia sicut pontifex in veteri testamento, intrabat sanctuarium, vt assisteret deo pro populo, ita & Christus intrauit cælum ad interpellandum pro nobis, vt dicitur Hebræ. 7. Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cælum intulit, est quædam interpellatio pro nobis, vt ex quo Deus humanam naturam sic exaltauit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus filius dei humanam naturā assumpsit. Tertio, vt in cælorum sede quasi deus & dominus constitutus, exinde diuina dona hominibus mitteret, secundum illud Eph. 4. Ascendit super omnes cælos, vt adimpleret omnia, scilicet donis suis, secundum glossam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ascensio Christi est causa nostrę salutis, non per modum meriti: sed per modum efficientiæ, sicut supra* de resurrectione dictum est. Quæst. 56. art. 1. ad 3.

AD 2^m dicendum, quòd passio Christi est causa nostrę ascensionis in cælum, proprie loquendo, per remotionem peccati prohibentis, & per modum meriti: ascensio autem Christi est directe causa ascensionis nostrę, quasi inchoando ipsam in capite nostro, cui oportet membra coniungi.

AD 3^m dicendum, quòd Christus semel ascendens in cælum, adeptus est sibi & nobis in perpetuū, ius & dignitatem mansionis cælestis: cui tamen dignitati non derogat, si ex aliqua dispensatione Christus quandoque corporaliter ad terram descendat, vel vt ostendat se omnibus, sicut in iudicio, vel vt ostendat se alicui specialiter, sicut Paulo, vt habetur Act. 9. Et ne quis credat hoc factum fuisse, non Christo ibi corporaliter præsente, sed aliqualiter apparente, contrarium apparet per hoc quòd ipse Apostolus dicit 1. ad Corinth. 15. ad confirmandum resurrectionis fidem, Nouissime omnium tamquam abortiuo visus est & mihi. Quę quidem visio veritatē resurrectionis non probaret, nisi verum Christi corpus visum fuisset ab eo.

¶ Super

Glo. ordinaria & Anselmus Lincolnien. sic dicunt.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum primum.*

TItulus vt sonat. ¶ In corpore artī. distinguit Auctor duos sensus quęsiti, & respōdet vnica conclusione, scilicet, Vtroque modo Christo conuenit sedere ad dexterā Patris. Diffinitio est expleta de ly sedere, quod significat vel quietem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem. Immiscet quoque diffinitio de ly dextera, quòd significat vel beatitudinem Patris, vel iudiciariā seu regiam potestatē. Declaratque conclusio, & firmatur auctoritatib^s Augustini.

¶ Aduerte pro tota hac materia duo. Primum est, quòd tam Sedere quā dextera sumitur nō proprie, sed metaphorice, vt clare patet in litera. Si tamen de positione Christi inquātū homo quæratur, an sit vel sedeat in eęlo dicendum est q̄ sic. Et ratio est: quoniam positiones corporis dupliciter assumpsunt, vel in ordine ad officia humana, vel in ordine ad naturam. Et licet secundum officia, diuersi conueniant homini situs: quoniam pugnātis est stare, iudicantis sedere &c. secundum tamen naturam vnus est naturalis situs scilicet stare: sedere enī, cubare, & huiusmodi, infirmitatis seu imbecillitatis naturæ sunt. Vnde cum Christus ad vitam impassibilem resurrexit, naturali situ propriæ naturæ in sua fortitudine, quæ est stare, vtitur.

¶ Secundum est, q̄ sedere metaphorice sumptū in proposito ipotat vel quietē seu habitare, vel regiam, seu iudiciariam non potestatem, sed dignitatem. Et in hoc differt a tertia significatione dexteræ metaphoricę sūptæ: dexteram. Patris sumitur tertio modo pro regia seu iudiciaria potestate: sedere autem pro dignitate, vt patet in sequenti articulo. Nec obstat q̄ in hoc articulo dicitur, quòd sessio secūda significatione significat regiam, vel iudiciariam potestatē: procedens enim Auctor naturali doctrinæ ordine de cōfusis ad distincta, vsus est hic prātis nomine, prout confundit in se dignitatē, explicaturus in sequēti articulo distincte dignitatem seorsum a potestate, & illam sessioni, hanc dexteręq̄ attribuitur^s.

Li. 1. ca. 4. in prin. tom. 9.

L. 2. de Symbo. ca. 7. non longe a pri. tom. 9.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: Christus secūdum quòd Deus sedet ad dexterā Patris, Probatur. Sedere ad dexterā Patris nihil aliud est, quàm simul cum Patre gloriam deitatis, & beatitudinem & iudiciariam potestatem immutabiliter, & regaliter habere. ergo, Antecedens declaratur, ponendo tres significationes dexteræ, & duas sessionis. Cōsequentia probatur: quia totū illud conuenit Christo, secundum quòd Deus. Et quia ponitur in conclusione illa prępositio Ad, dicēdo, ad dextram: ideo Auctor subiungit, quòd in hac cōclusione ly Ad, duo denotat, diffinitionem personalem solam, & solum ordinem originis. Ex eo enim q̄ ly ad, prępositio transitiua est ac per hoc, accessum quendam vnius ad alterum in hac materia designat, & huiusmodi accessus secundum rem, sine distinctione & ordine nequit intelligi, & cum inter personas diuinas nulla sit distinctio nisi personalis, & nullus sit ordo, nisi originis, consequens necessario fuit, vt ly ad, solam personalē distinctionem soiūque originis, ordinem importaret.

Li. 4. ortho. fid. ca. 2.

Li. 1. de sym bo. c. 4. circa med. tom. 9.

Heb. 1. lec. 3 & lec. 6. pri. & c. 8. lec. 7. & cap. 10. lec. 1.

Hom. 29 in Euang. post med. illius.

¶ Su-

QVÆSTIO LVIII.

De sessione Christi ad dexterā Patris, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de sessione Christi ad dexteram Patris.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus sedeat ad dexteram Dei patris.

¶ Secundo, Vtrum hoc conueniat sibi secundum diuinā naturam. B

¶ Tertio, Vtrum conueniat sibi secundum humanam naturam.

¶ Quarto, Vtrum hoc sit propriū Christi.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Christo cōueniat sedere ad dexteram Dei patris.

AD PRIMVM sic proceditur. C Videtur quòd Christo non cōueniat sedere ad dexteram dei patris. Dextera enim, & sinistra sunt differentiæ positionum corporalium: sed nihil corporale conuenit Deo: quia Deus spiritus est, vt habetur Ioan. 4. ergo videtur quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

¶ 2 Præt. Si aliquis sedet ad dexterā alicuius, ille sedet ad sinistrā eius. Si ergo Christus sedet ad dexterā patris, sequitur quòd pater sedeat D ad sinistram Filij, quod est inconueniens.

¶ 3 Præt. Sedere & stare videntur oppositionem habere: sed Stephanus dicit act. 7. Ecce video cælos apertos, & Filium hominis stantē a dextris virtutis Dei. ergo videt quòd Christus non sedeat ad dexteram Patris.

SED CONTRA est, quòd dicitur Mar. vlt. Dominus quidem Iesus postquā locutus est eis, ascēdit in celū, & sedet a dextris Dei.

RESPON. Dicendū, quòd nomine sessionis possumus duo intelligere, videlicet quietem, secundum illud Luc. vlti. Sedete hic in ciuitate: & etiam regiam vel iudiciariam potestatem, secundum illud Prouerb. 20. Rex qui sedet i solio iudicij, dissipat omne malū intuitu suo. Vtroque ergo modo Christo conuenit sedere ad dexteram Patris. Vno quidem modo, inquantum æternaliter manet incorruptibilis i beatitudine Patris, quæ eius dextera dicitur, secundū

illud Psal. 15. Delectationes i dextera tua vsque in finem. Vnde Augustin.* dicit in lib. de Symbolo, Sedet ad dexteram Patris: Sedere, habitare intelligite, quomodo dicimus de quocūque homine, in illa patria sedit per tres annos. Sic ergo credite Christum habitare in dextera Dei patris: beatus enim est, & ipsius beatitudinis nomē est dextera Patris. Alio modo, dicitur Christ^s sedere in dextera Dei patris, inquā tum Patri corregnat, & ab eo habet iudiciariam potestatem: sicut ille qui cōsidet regi ad dextram, assidet ei in regnando, & iudicando. Vnde August. † dicit in alio sermone de Symbolo, Ipsam dexteram, intellgite potestatem, quā accepit ille homo susceptus a Deo, vt veniat iudicaturus, qui pri^s venerat iudicandus.

AD PRIMVM ergo dicendū quòd (sicut Damasc.* dicit i 4. lib.) non localem dexteram Patris dicimus: qualiter enim qui incircunscriptibilis est, localē adipiscetur dexterā? Dextera enim & sinistra eorum, quæ circunscribūtur sunt. Dexteram aūt Patris dicimus, gloriam & honorem diuinitatis.

AD 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit, secundum quòd sedere ad dexteram, intelligitur corporaliter. Vnde August. † dicit in quodam sermone de Symbolo, Si carnaliter acceperim^s, quòd Christ^s sedet ad dexterā Patris, ille erit ad sinistram. Ibi autem, scilicet in æterna beatitudine, omnis dextera est, quia nulla est ibi miseria.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut Greg. † dicit in Homil. ascensionis) sedere iudicantis est: stare vero pugnantis, vel adiuuantis. Stephanus ergo in labore certaminis positus, stantem vidit, quē adiutorem habuit, sed hūc post ascēsionē Marc. sedere describit, quia post ascensionis suæ gloriam, iudex in fine videbitur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sedere ad dexteram Patris, conueniat Christo secundum quòd Deus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo, secundum quòd Deus. Christus enim, secūdum quòd est Deus, est dextera patris: sed nō videtur idem esse dextera alicuius, & ille qui sedet ad dexteram eius. ergo Christus, secundum quòd est

Deus, non sedet ad dexteram Patris.

¶ 2 Præt. Mar. vlt. dicitur, quòd dominus Iesus assumptus est in cælum, & sedet a dextris dei, Christus autem non est assumptus in cælum, secundum quòd deus. ergo etiam neque, secundum quòd deus, sedet a dextris dei.

¶ 3 Præt. Christus, secundum quòd deus, est æqualis patri & Spiritui sancto. ergo si Christus, secundum quod Deus, sedet ad dexteram Patris, pari ratione & Spiritus sanctus sedebit ad dexteram Patris & Filij, & ipse Pater ad dexteram Filij & Spiritus sancti, quod nusquam inuenitur.

Li. 4. ca. 2. SED CONTRA est, quòd Damas.* dicit, quòd dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis, in qua filius dei extitit ante sęcula, vt deus & patri consubstantialis.

Ar. præced. RESPON. Dicendum, quòd vt ex prædictis † patet, nomine dexterę tria intelligi possunt. Vno modo, secundum Dama. † gloria diuinitatis: alio modo, secundum Augu. * beatitudo patris: tertio modo, secũ dum eundem, iudiciaria potestas. Sessio autem, vt dictum est †, vel habitationem, vel regiam seu iudiciariam dignitatem designat. Vnde sedere ad dexteram Patris nihil aliud est, quàm simul cũ patre habere gloriam diuinitatis, & beatitudinem, & iudiciariam potestatem, & hoc immutabiliter & regaliter. Hoc autem conuenit filio dei, secundum quòd Deus. Vnde manifestum est, quòd Christus secundum quòd Deus sedet ad dexteram patris: ita tamen quòd hæc præpositio ad, quæ transitiua est, solam distinctionem personalem importat, & originis ordinem, non autem gradum naturæ, vel dignitatis, qui nullus est in diuinis personis* vt in prima parte habitum est †.

Li. 4. ca. 2. L. 1. de sym bo. c. 4. to. 9 Ar. præced.

P. p. q. 42. ar. 3. AD PRIMVM ergo dicendum, quòd filius dei dicitur dextera patris appropriate, per modum, quo etiam dicitur virtus patris: sed dextera patris secundum tres significationes prædictas †, est aliquid commune tribus personis.

In corp. ar. AD 2um dicendum, quòd Christus secundũ quòd homo, est assumptus ad diuinum honorẽ, qui in prædicta sessione designatur: sed tamen ille honor diuinus conuenit Christo, inquantum est deus, non per aliquam assumptionem, sed per æternam originem.

AD 3um dicendum, quòd nullo modo potest dici, quòd pater sedeat ad dexteram Filij vel spiritus sancti, quia Filius & spiritus sanctus trahunt originem a patre, & non econuerso: sed spiritus sanctus proprie potest dici sedere ad dexteram patris vel Filij, secundum

In corp. ar. sensum * prædictum: licet secundum quãdam appropriationem attribuatur Filio, cui appropriatur æqualitas: sicut dicit Aug. † quòd in patre est vnitas, in Filio æqualitas, in Spiritu sancto vnitatis æqualitatisque connexio.

Li. 1. de do ctr. Christ. c. 5. circa fi nem tom. 1

ARTICVLVS III.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum tertium.

Vtrum sedere ad dexteram Patris conueniat Christo, secundum quòd homo.

Locis supr. ar. 2. inductis. AD TERTIVM sic procedi tur. Videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non conueniat Christo secũdum quòd homo. Vt enim Dama.* dicit, dexteram patris dicimus gloriam & honorem diuinitatis: sed honor & gloria di

F uinitatis non conuenit Christo, secũdum quòd homo. ergo videtur ꝙ Christus, secundum quòd homo, nõ sedeat ad dexteram patris.

¶ 2 Præt. Sedere ad dexteram regnãtis, subiectionem excludere videtur, quia qui sedet ad dexteram regnantis, quodammodo illi cõrregnat. Christus autem, secundum quòd homo est subiectus patri, vt dicitur 1. ad Corinth. 15. ergo videtur ꝙ Christus, secundum ꝙ homo, non sit ad dexteram patris.

G ¶ 3 Præt. Roma. 8. super illud, Qui est ad dexteram dei, exponit glos. † ideſt, æqualis Patri in honore, quo Deus pater est, vel ad dexterã patris, ideſt, in potioribus bonis Dei. Et super illud Hebr. 1. Sedet ad dexteram dei in excelsis, gloſſ. * ideſt ad æqualitatem patris, super omnia, & loco, & dignitate: sed esse æqualem Deo, non conuenit Christo, secundum quòd homo: nam secundum hoc ipse dicit Ioan. 14. Pater maior me est. ergo videtur quòd sedere ad dexteram Patris, non cõueniat Christo, secundum quòd homo.

H

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit in sermone de Symbolo, Ipsam dexteram, intelligite potestatem, quam accepit ille homo susceptus a deo, vt veniat iudicaturus, ꝙ pri^s venerat iudicãd^s.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est †) nomine dexteræ patris, intelligitur vel ipsa gloria deitatis ipsius, vel beatitudo æterna eius, vel potestas iudiciaria & regalis. Hęc autem prępositio ad, quendam accessum ad dexterã designat, in quo designatur conuenientia cum quadam distinctione, vt supra dictum est*. Quod qui dẽ potest esse triplicitet. Vno modo, vt sit conuenientia in natura, & distinctio i persona, & sic Christus, secundum quòd filius Dei, sedet ad dexterã patris, quia habet eandem naturam cum patre. Vnde prædicta † conueniunt essentialiter Filio, sicut & Patri, & hoc est esse in æqualitate patris. Alio modo, secundum gratiam vnionis, quę importat ecõuerso distinctionem naturæ & vnitatem personæ. Et secundum hoc Christus, secundum quòd homo, est filius Dei, & per consequens sedens ad dexteram patris, ita tamen quòd ly secundum quòd, non designet conditionem naturæ, sed vnitatem suppositi, vt supra expositum est*. Tertio modo, potest prædictus accessus intelligi secundum gratiam habitualem, quæ

I

K

trimembris, iuxta triplicem modum conuenientiæ, & distinctionis. Tertia distinctionem bimẽbrem, scilicet naturæ vel suppositi determinabilis p ly secundũ quòd ponens tres conclusiones, declarat.

¶ Circa primum aduerte, quòd auctor non resumit omnia, sed facientia ad suum propositũ prætermittit enim ordinem, quem in respõsione ad tertiũ præcedentis articuli tanti fecit, vt propterea negandũ omnimo dixerit, Patrẽ sedere ad dexteram Filii. Glo. Aug. in hoc loco tom. 5.

¶ Circa secundum aduerte, quòd in secundo membro Auctor vtitur illa propositione: quæ tamẽ magis est neganda, quam affirmanda, iuxta doctrinam superius habitam. vtitur enim propositione illa, Christus, secundum quòd homo, est filius Dei. quã tamen valuit ante & post, ita vt nulli errandi occasio præberet, vt patet in litera. Glo. interlineatis ibidem. L. 2. de symbolo, ca. 5. non longe a prin. cap.

¶ Circa tertium aduerte, quòd prima conclusio, Christus secundũ quòd Deus sedet ad dexterã Patris, respõdet primo dictis in secũda parte huius corporis. Secunda autem cõclusio, Christus secundum quòd homo, sedet ad dexteram Patris, prout ly homo stat pro natura, respondet tertio loco dictis in secũda parte corporis. Tertia vero cõclusio, id est Christus secundum quòd homo, sedet ad dexterã Patris, vt ly homo denotat unitatem suppositi, respondet secundo dictis in secunda parte corporis. Coactus est autem Auctor ad has distinctiones, vt dignitatem Christi hominis, & auctoritates sane intellectas saluaret. Art. præc. Art. præc. In idem ar.

Quæst. 16 ar. 10.

A 3 q. ruris, in tantum quòd ipsa natura humana, in Christo, est beatior ceteris creaturis, & super* omnes alias creaturas habens regiam & iudiciariam potestatem. Sic igitur si ly secundum quòd, designet conditionẽ naturæ, Christus, secundum quòd Deus, sedet ad dexteram Patris, ideſt in æqualitate Patris: fm autẽ ꝙ homo, sedet ad dexteram patris. i. in bonis paternis potioribus, præ ceteris creaturis, id est in maiori beatitudine, & habens iudiciariam potestatem. Si vero ly secundum quòd, designet vnitatẽ suppositi, sic etiã secũdum quòd homo, sedet ad dexteram Patris, secũ dum æqualitatem honoris: inquantum scilicet, eodẽ honore veneramur ipsum filium dei cum natura assumpta, vt supra dictum est.*

3. q. 35. a. 2. ad 1. ad 2. ad 3. ad 4. ad 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd humanitas Christi secundum conditiones suæ naturæ nõ habet gloriam, vel honorem deitatis: quã tamen habet ratione personæ, cui vnitur. Vnde ibidẽ Damas.† subdit, In qua, scilicet gloria deitatis, Dei filius existens ante sęcula, vt Deus & Patri cõsubstantialis, sedet cõglorificata carne eius:* adoratur enim vna hypostasis vna adoratione cum carne eius, ab omni creatura.

AD 2um dicendum, quòd Christus secundum quòd homo, subiectus est Patri, prout ly secundum quòd, designat conditionem naturæ, & secundum hoc non competit ei sedere ad dexteram Patris, secundum rationem æqualitatis, secundum quòd est homo. Sic autem competit ei sedere ad dexteram patris, secũdum quòd per hoc designatur excellentia beatitudinis, & iudiciaria potestas super omnem creaturam.

AD 3um dicẽdum, quòd esse in æqualitate patris, nõ pertinet ad ipsam naturam humanam Christi, sed solum ad personam assumentem: sed esse in potioribus bonis Dei, secundum quòd importat excessum aliarũ creaturarum, conuenit etiam ipsi naturę assumptæ.

ARTICVLVS IIII.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ octauæ Articulum quartum.

Vtrum sedere ad dexteram Patris, sit proprium Christi.

Tit. q. 35. a. 1. Titulus clar^s est. ¶ In corpore vna conclusio: Sedere ad dexterã Patris est proprium Christi. Probatur: Sedere ad dexteram Patris, secundum diuinã quidem naturam, est esse in æqualitate Patris: secundum autẽ humanam, est esse in excellẽtissima possessione paternæ hæreditatis: sed vtrũq; soli Christo conuenit, ergo. Reliqua clara sunt in litera.

AD QVARTVM sic procedi tur. Videtur ꝙ sedere ad dexteram patris, non sit propriũ Christi. Dicit enim Apostolus Ephes. 2. quòd Deus conresuscitauit nos, & cõsedere fecit i cælestibus i Christo Iesu: sed resuscitari non est proprium Christi. ergo etiam pari ratione nec sedere, ad dexteram Dei in excelsis.

¶ 2 Præt. Sicut Augustus dicit in lib. *de Symbolo, Christum sedere ad dexteram patris hoc est habitare i eius beatitudine: sed hoc multis aliis conuenit. ergo videtur quòd

B sedere ad dexteram patris, non sit proprium Christi.

¶ 3 Præt. Ipse dicit Apocal. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum patre meo in trono eius. Sed per hoc sedet Christus ad dexteram patris, ꝙ sedet in throno eius. ergo etiam & alij qui vincũt, sedent ad dexterã patris.

¶ 4 Præt. Matth. 20. Dominus dicit, Sedere ad dexterã meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo: hoc autem frustra diceretur, nisi esset aliquibus paratum. non ergo sedere ad dexteram, conuenit soli Christo.

A SED CONTRA est, quòd dicitur ad Hebr. 1. Ad quem angelorum dixit aliquando, Sede a dextris meis, ideſt in meis bonis potioribus, vel mihi secundum diuinitatem æqualis? quasi dicat, ad nullum: sed angeli sunt superiores alijs creaturis. ergo multo magis nulli alij cõuenit sedere ad dexterã patris ꝙ Chro.

RESPON. Dicendũ, quòd (sicut dictum est)* Christus dicitur sedere ad dexteram patris, inquãtum secũ dum diuinam naturam est in æqualitate patris, secũdum autem humanam naturam in excellenti possessione diuinorum bonorum præ ceteris aliis creaturis. Vtrũque autem soli Christo conuenit. unde nulli alij, nec angelo, nec homini conuenit sedere ad de-

Ar. 1. 2. & 3. huius q.

B xteram patris, nisi soli Christo.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ quia Christus est caput nostrum, illud, quod collatum est Christo, est etiam nobis in ipso collatum. Et propter hoc, quia ipse iam resuscitatus est, dicit Apostolus, quòd Deus nos quodãmodo ei coresuscitauit, qui tamẽ i nobis nondum sumus resuscitati, sed resuscitandi, secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Iesum a mortuis, vificabit & mortalia corpora nostra. & secundũ eundem modum loquendi subdit Apostolus, quòd cõsedere nos fecit in cælestibus, scilicet in hoc ipso, quòd caput nostrum, quod est Christus, ibi sedet.

C AD 2um dicẽdum, quòd quia dextera est diuina beatitudo, sedere in dextera, nõ significat simpliciter esse in beatitudine, sed habere beatitudinẽ cũ quadã dominatiua potestate, & quasi propriam & naturalem. quod soli Christo cõuenit, nulli autẽ alij creaturę. Potest tamen dici, quòd omnis sanctus, qui est in beatitudine, est ad dexterã Dei constitutus. vnde & dicitur Mat. 25. quòd statuet oues a dextris.

AD 3um dicendum, quòd per thronum significatur iudiciaria potestas, quam Christus habet a patre. & secundum hoc dicitur sedere in throno patris. Alij autẽ sancti habent eam a Christo, & secundum hoc dicuntur in throno Christi sedere, secundum illud Mat. 19. Sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes

D duodecim tribus Israel.

Hor Ma ter prine. & med. tom. 2

AD 4um dicendũ, ꝙ (sicut Chrys.* dicit super Mat.) locus ille, ideſt confessus dexteræ, inuius est omnibus non solum hominibus, sed etiam angelis. sicut enim præcipuum vnigeniti, ponit Paulus dicens, Ad quem autẽ angelorum dixit vmquam, sede a dextris meis? Dominus ergo non quasi existentibus quibusdam, qui sessuri sint, sed condescendens interrogantiũ* supplicationi respondit: hoc enim vnũ solum quærebãt præ alijs, stare apud ipsum. Potest tamen dici, quòd petebant filij Zebedæi, excellentiam habere præ aliis in participando iudiciariam potestatem eius. unde non petebant quòd sederent ad dexteram vel sinistram patris, sed ad dexteram vel sinistram Christi.

Alias, suspicationi.

QVAESTIO LIX.

¶ Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum primum.

De iudiciaria potestate Christi, in sex articulos diuisa.

Titulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio: iudiciaria potestas proprie attribuitur Christo. Probatur. Tria requiruntur ad iudicium, scilicet potestatis, rectitudinis zeli, & sapientiæ, certium

EINDE considerandum est de iudiciaria potestate Christi.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum iudiciaria potestas sit attribuenda Christo.

tium est, secundum quod accipitur forma iudicij: sed Filius est sapientia genita & veritas a patre procedens. ergo iudiciaria potestas propriè attribuitur filio Dei. Maior declaratur discurrendo per illa tria. Et probatur quia ipsa ratio iudicij est lex sapientiæ & veritatis. Et confirmatur auctoritate Augustini.

¶ Secundo, Vtrum conueniat sibi, secundum quòd est homo.

¶ Tertio, Vtrum eam fuerit ex meritis adeptus.

¶ Quarto, Vtrum eius potestas iudiciaria, sit vniuersalis respectu omnium hominum.

¶ Quinto, Vtrum præter iudicium, quod agit in hoc tempore, sit expectandum aliud vniuersale iudicium futurum per ipsum.

¶ Sexto, Vtrum eius iudiciaria potestas etiam ad angelos se extendat.

Non complent morte præuentur. G ¶ De executione autem finalis iudicij conuenientius agetur, cum considerabimus de his, quę pertinent ad finem mundi: nunc autem sufficit ea sola tangere, quæ pertinent ad Christi dignitatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum iudiciaria potestas sit specialiter Christo attribuenda.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non sit specialiter attribuenda Christo. Iudicium enim aliquorum videtur pertinere ad dominum. vnde dicitur Roma. 14. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Sed esse Dominum creaturarum, est commune toti Trinitati. non ergo specialiter debet attribui Christo iudiciaria potestas.

¶ 2 Præt. Daniel. 7. dicitur. Antiquus dierum sedit, & postea subditur, Iudicium sedit, & libri aperti sunt, sed antiquus dierum intelligitur pater, quia, vt* Hila. dicit, i patre est æternitas. ergo iudiciaria potestas magis est attribuenda patri quàm Christo. li. 2. de Tri. paulo a prin. & li. de synodis, paulo post prin.

¶ 3 Præt. Eiusdem videtur esse iudicare, cuius est arguere: sed arguere, pertinet ad Spiritum sanctum: dicit enim Dominus Ioan. 16. Cum autem venerit ille (scilicet Spiritus sanctus) arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. ergo iudiciaria potestas magis debet attribui Spiritui sancto, quàm Christo.

SED CONTRA est, quòd dicitur actuum 10. de Christo, Hic est, qui constitutus est a Deo, iudex viuorum & mortuorum.

RESPON. Dicendum, quòd ad iudicium faciendũ, tria requiruntur. Primo quidem, potestas subditos coercendi. vnde dicitur Eccle. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. Secundo, requiritur rectitudinis zelus, vt scilicet aliquis nõ ex odio vel liuore, sed amore iustitiæ iudicium proferat, secundum illud Prou. 2. Quem enim diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Tertio, requiritur sapientia, secundum quam formatur iudicium. vnde dicitur Eccles. 10. Iudex sapiens iudicabit populum suum. Prima autem duo, præexiguntur ad iudicium, sed proprie tertium est, secundum quòd accipitur forma iudicij, quia ipsa ratio iudicij, est lex sapientiæ vel veritatis, secundum quam iudicatur. Et quia Filius est sapientia genita, & veritas a patre procedens, & ipsum perfectè repræsentans, ideo proprie iudiciaria potestas attribuitur filio Dei. Vnde Augu. † dicit in lib. de Vera religione. Hæc est incommutabilis illa veritas, quæ lex omnium artium rectè dicitur, & ars omnipotẽtis artificis. Vt autem nos & omnes animæ rationales, secundum veritatem de inferioribus rectè iudicamus, sic de nobis quando eidem cohæremus, sola ipsa veritas iudicat: de ipsa vero nec pater: non enim minus est, quàm ipse. Et ideo quæ pater iudicat, per ipsam iudicat. Et postea concludit, pater ergo non iudicat quemquam sed omne iudicium dedit Filio. Capi. 31. in prin. tom. 1

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex illa ratione probatur, quòd iudiciaria potestas sit communis toti Trinitati, quod verum est: sed tamen per quãdam appropriationem, iudiciaria potestas attribuitur Filio, vt dictum est*. In corp.

AD 2um dicendum, quòd sicut Augu. † dicit in 6. de Tri. Patri attribuitur æternitas propter cõmendationem principij, quod importatur in ratione æternitatis. Ibidem etiam Augustꝰ. * dicit, quòd Filius est ars patris. Sic igitur auctoritas iudicandi attribuitur patri, inquantum est principium Filij, sed ipsa ratio iudicij attribuitur Filio, qui est ars & sapientia patris, vt scilicet, sicut parer facit omnia per Filium, inquantũ est ars eius, ita etiam iudicet omnia per Filium, inquãtum est sapientia & veritas eius. Et hoc significatur in Daniele, vbi primo dicitur, quòd antiquus dierũ sedit, & postea subditur, quòd filius hominis pernenit vsque ad antiquum dierum, & dedit ei potestatẽ, & honorem, & regnum: per quod datur intelligi, quòd auctoritas iudicandi est apud Patrem, a quo Filius accepit potestatem iudicandi. H

AD 3um dicendum, quòd (sicut Aug. * dicit super Ioan.) ita dixit Christus quòd Spiritus sanctus arguet mundum de peccato, tam quam diceret, ille diffundet in cordibus vestris charitatem: sic enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Sic ergo Spiritui sancto attribuitur iudicium, non quantum ad iudicij rationem, sed quantum ad affectum iudicandi, quem homines habent.

ARTICVLVS II.

Vtrum iudiciaria potestas conueniat Christo secundum quòd est homo.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum secundum*

I AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est homo. Dicit enim Aug. * in lib. de Vera religione, quòd iudicium attribuitur Filio, inquãtum est ipsa lex primæ veritatis: sed hoc pertinet ad Christum, secundum quòd est Deus. ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secundum quòd est homo, sed secũdũ quòd est Deus. C. 31. tom. prioris to.

K ¶ 2 Præt. Ad iudiciariam potestatem pertinet præmiare bene agentes, sicut & punire malos: sed præmium bonorum operum est beatitudo æterna, quæ non datur nisi a Deo: dicit enim Augustꝰ. * super Ioan. quòd participatione Dei, fit anima beata, non autem participatione animæ sanctæ. ergo videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundum quòd est homo, sed secundũ quòd est Deus. Tra. 99. in Ioan. prope finem. Ioan. princip. & medi. to. 9.

¶ 3 Præt. Ad iudiciariã Christi potestatem pertinet iudicare occulta cordium, secundum illud primæ ad Corinth. 4. Nolite ante tẽpus iudicare, quo ad vsque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: sed hoc pertinet ad solam virtutem diuinam, secundum illud Hier. 17. Prauum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? ego Dominus scrutans corda & probans renes: qui do vnicuique iuxta viam suam. ergo iudiciaria potestas non conuenit Christo, secũdum quòd est homo, sed secundũ quòd est Deus. B

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 5. Potestatẽ dedit ei iudiciũ facere, qa Filius hominis est.

RESPON. Dicendum, quòd Chrysost.* super Ioan. sentire videtur, quòd iudiciaria potestas non conueniat Christo, secundũ quòd est homo, sed solum secundum ꝙ C est Deus. Vnde auctoritatem Ioan. inductam, sic exponit: Potestatem dedit ei iudicium facere, (& postea subdit) quia Filius hominis est nolite mirari hoc. nõ enim propterea suscepit iudicium, quoniã homo est: sed quia ineffabilis dei filius est propterea iudex est: quia vero ea quæ dicebant, erant maiora, quàm secundũ hominem, ideo hanc opinionem soluens dixit. Ne miremini, quia Filius hominis est: eteni ipse est etiã filius Dei: quod quidem probat per resurrectionis effectum. vnde subdit, Quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij dei. Sciendũ tamẽ, ꝙ quamuis apud deũ remaneat primæua auctoritas iudicandi, hominibus tamen committitur a deo iudiciaria potestas respectu eorum, qui eorum, iurisdictioni subiiciuntur. Vnde dicitur Deute. 1. Quod iustum est iudicate. & postea subdit, Quia Dei est iudicium, cuius scilicet auctoritate vos iudicatis. dictum est autem supra* quòd Christus etiam in natura humana est caput, totius Ecclesiæ, & quòd sub pedibus eius Deus omnia subiecit. unde ad eum pertinet, etiã secundũ naturam humanam, habere iudiciariam potestatem. Propter quod Augustꝰ. † auctoritatem prædictã Euangelij sic dicit esse intelligẽdam, Potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est, non quidẽ propter conditionẽ naturæ: quia omnes homines huiusmodi potestatem haberẽt (vt Chrisost.* obicijt) sed hoc pertinet ad gratiam capitis, quam Christus in humana natura accepit. Competit autẽ Christo hoc modo secũdum humanam naturam iudiciaria potestas, propter tria. Primo quidem, propter conuenientiam & affinitatem ipsius ad homines: sicut enim Deus per causas medias, tamquã propinquiores effectibus operatur, ita iudicat per hominem Christum homines, vt sit suauius iudicium hominibus. unde Apostolus dicit Heb. 4. Non habemus pontificem, qui non possit cõpati infirmitatibus nostris, tẽtatum per omnia* per similitudinem absque peccato: adeamus ergo cum fiducia ad thronũ gratiæ eius. Secũdo, quia in finali iudicio (vt Augustꝰ. † dicit super Ioã.) erit resurrectio eorum mortuorum, quæ suscitat Deus per filium hominis, sicut per eundem Christum suscitat animas, in quantum est filius Dei. Tertio, quia, vt Aug.* dicit in lib. de verbis domini, rectum erat vt iudicandi viderent iudicem, iudicandi autem erant boni & mali: restabat vt in iudicio, forma serui & bonis, & malis ostenderetur forma Dei solis bonis seruaretur. D

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd iudicium pertinet ad veritatem, sicut ad regulam iudicij: sed ad hominem, qui est veritate, imbutus, pertinet secundum quòd est vnum quodammodo cum ipsa veritate quasi quædam lex, & quædam iustitia animata. unde & ibidẽ Aug.* introducit qd dicitur. 1. Cor. 2. Spiritualis iudicat omnia. Anima autem Christi præ ceteris creaturis magis fuit vnita veritati, & magis est repleta, secundum illud Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis. & secundum hoc ad animam Christi maxime pertinet omnia iudicare. Al. prosimi studiose. Tract. 23. in Ioan. in te med. to. 9. In serm. 64 & est vltimus a medio illius, tom. 10. li. de ver. relig. c. 31. a med. to. 1.

AD 2um dicendum, quòd solius dei est, sui participatione animas beatas facere: sed adducere homines ad beatitudinem, conuenit Christo, inquantũ est caput & auctor salutis eorum, secundum illud Heb. 2. Qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consumari.

AD 3um dicẽdum, quòd cognoscere occulta cordiũ & diiudicare, per se quidem pertinet ad solum deũ, sed ex refluentia diuinitas ad animam Christi, conuenit etiam ei cognoscere & iudicare occulta cordium, vt supra* dictum est, cum de scientia Christi ageretur. & ideo dicitur Rom. 2. In die cum iudicabit deus occulta hominum per Iesum Christum. Quæst. 10. ar. 2.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus ex meritis adeptus fuerit iudiciariam potestatem.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulum tertium.*

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non ex meritis fuerit adeptus iudiciariam potestatem. Iudiciaria enim potestas assequitur regiã dignitatẽ, secundũ illud Prouer. 2. Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malũ intuitu suo: sed regiam dignitatem Christus obtinuit absque meritis: cõpetit enim ei ex hoc ipso, quòd est vnigenitus Dei. dicitur enim Luc. 1. Dabit ei. dñs deus sedẽ Dauid patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum. ergo Christus iudiciariam potestatẽ non obtinuit ex meritis.

¶ 2 Præt. Sicut dictum est †, iudiciaria potestas competit Christo, inquãtum est caput nostrum: sed gratia capitis non competit Christo ex meritis, sed consequitur per sonalem vnionem diuinæ & humanæ naturæ, secũdum illud, Vidimus gloriam eius quasi unigeniti a patre plenũ gratiæ & Titulus clar^e^ est. ¶ In corpore vna conclusio. Iudiciaria potestas homini Christo cõpetit, & propter diuinam personã, & propter capitis dignitatem, & propter gratię habitualis plenitudinem, & cum hoc ex merito, eam obtinuit. Probatur, & primo quo ad simul tatẽ tot modorum: quia unum potest deberi alicui ex causis, diuersis, quod declaratur exẽplo gloriæ corporis Christi. Deinde quo ad vltimam partem: quia qui pro Dei iustitia iudicatus pugnauit & vicit, debet esse iudex, &c. Et confirmatur, auctoritate Scripturæ. 4. di. 49. q. 1 arti. 1. Et 4. contr. c. 95. prin. Et op. 3. c. 249. An præced.

Universidad de Zaragoza Biblioteca

tiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus, quod pertinet ad rationem capitis. ergo videtur quòd Christus non habuerit ex meritis iudiciariam potestatem. F

¶ 3 Præt. Apostolus dicit primæ ad Corinth. 2. Spiritualis iudicat omnia: sed homo efficitur spiritualis per gratiã, quæ nõ est ex meritis: alioquin iam non esset gratia, vt dicitur Rom. 11. ergo videtur quòd iudiciaria potestas non conueniat, nec Christo nec alijs ex meritis, sed ex sola gratia.

In serm. vl. aliqua ex tutum a med. tom. 10.

SED CONTRA est, quòd dicitur Iob. 36. Causa tua quasi impij iudicata est, iudicium causamque recipies. & Augustꝰ dicit in lib. de verbis domini, Sedebit iudex, qui steterit sub iudice: damnabit vero reos, qui falso factus est reus. G

RESPON. Dicendum, quòd nihil prohibet, vnum & idem deberi alicui ex causis diuersis, sicut gloria corporis resurgẽtis, debita fuit Christo nõ solũ propter congruentiam diuinitatis, & propter gloriam animæ, sed etiam ex merito humilitatis passionis. Et similiter dicendum est, quòd iudiciaria potestas homini Christo competit, & propter diuinam personam, & propter capitis dignitatem, & propter plenitudinem gratiæ habitualis: & tamen etiam ex merito eam obtinuit, vt scilicet secundum dei iustitiã iudex esset, qui pro dei iustitia pugnauit & vicit, & iniuste iudicatus est. unde ipse dicit Apocal. 3. Ego vici, & sedi in throno patris mei. In throno autem intelligitur iudiciaria potestas, secundum illud Psal. 9. Sedes super thronum, qui iudicas iustitiam. H

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudiciaria potestate, secundum quòd debetur Christo ex ipsa vnione ad verbum dei.

AD 2ᵐ dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ capitis.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte gratiæ habitualis, quæ est perfectiua animæ Christi: per hoc tamen, quòd his modis debetur Christo iudiciaria potestas, non excluditur quin debeatur ei ex merito.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimæ nonæ Articulũ quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Christo conueniat iudiciaria potestas, quantum ad omnes res humanas.

Quolibet 10. ar. 2. 60.

TItulus clarus.
¶ In corpore duę sunt conclusiones. prima est, Christo secundum diuinam naturam conuenit omnium iudicẽ. Probatur: quia sicut Pater omnia facit per Verbum, ita omnia iudicat per illud. Secunda conclusio est: Omnes res humanæ subdũtur iudicio Christi, secundum humanã naturam. Probatur tripliciter: & omnia clara sunt in litera.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ad Christum nõ pertineat iudiciaria potestas, quantum ad omnes res humanas. Vt enim legitur Luc. 12 cum quidam de turba Christo diceret, Dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem, ille respondit, Homo quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? nõ ergo habet iudicium super omnes res humanas. K

¶ 2 Præt. Nullus habet iudicium, nisi super ea, quæ sunt sibi subiecta: sed Christo nondum videmus omnia esse subiecta, vt dicitur Hebræorum. 2. ergo videtur quòd Christus, non habeat super omnes res humanas iudicium.

¶ 3 Præt. Augustꝰ dicit 20. de Ciui. Dei, quòd ad iudicium diuinum pertinet hoc, quòd interdum boni affligũtur in hoc mundo, & interdum prosperantur, & similiter mali: sed hoc fuit etiam ante Christi incarnationem. ergo non omnia iudicia dei circa res humanas pertinẽt ad iudiciariam potestatem Christi. L. 20. c. 2. tom. 5.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 5. Pater, omne iudicium dedit filio.

RESPON. Dicendum, quòd si de Christo loquamur secundum diuinam naturam, manifestum est, quòd omne iudicium patris pertinent ad filium: sicut enim Pater facit omnia verbo suo, ita & omnia iudicat verbo suo. Si vero loquamur de Christo secundum naturam humanam, sic etiam manifestum est, quòd omnes res humanæ subdũtur eius iudicio. Et hoc manifestum est: primo quidem, si consideremus habitudinem animæ Christi ad verbum dei: si enim spiritualis iudicat omnia (vt dicitur primæ ad Corinth. 2.) inquãtum mens eius verbo dei inhæret, multo magis anima Christi, quæ est plena veritate Verbi dei, super omnia iudicium habet.

Secundo apparet idem ex merito mortis eius: quia vt dicitur Rom. 14. i hoc Christus mortuus est, & resurrexit, vt vivorum & mortuorum dominetur. Et ideo super omnes habet iudicium: propter quod & Apostolus ibi subdit, quòd omnes stabimus ante tribunal Christi. Et Daniel. 7. dicitur, quòd dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ seruient ei.

Tertio apparet idem ex comparatione rerum humanarum ad finẽ humanæ salutis: cuicumque enim cõmittitur principale, cõmittitur & accessoriũ. Omnes autem res humanæ, ordinantur in finem beatitudinis, quæ est salus æterna, ad quam homines admittuntur, vel etiam repelluntur iudicio Christi, vt patet Matth. 25. Et ideo manifestum est, quòd ad iudiciariam potestatem Christi, pertinent omnes res humanæ.

I AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dictum est,* iudiciaria potestas consequitur regiam dignitatem. Christus autem quamuis esset rex constitutus a deo: non tamen in terris viuens, terrenum regnum temporaliter administrare voluit: vnde ipse dicit Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Similiter etiam iudiciariam potestatem exercere noluit super res temporales, qui venerat homines ad diuina transferre: vnde Amb. ibidem dicit,* Bene terrena declinat, qui propter diuina descenderat: nec iudex dignatur esse litium, & arbiter facultatum, viuorum habens mortuorumque iudicium, arbitriumque meritorum. Art. præced. in arg. 1. L. 7 in Luc. super illud, Quis me constituit iudicem inter vos &c.

AD 2ᵐ dicendum, quòd Christo sunt omnia subiecta quantum ad potestatem, quam a Patre super omnia accepit, secundum illud Mat. vlti. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Nondum tamen sunt omnia ei subiecta, quãtum ad executionem suæ potestatis, quod quidem erit in futuro: quando de omnibus voluntatem suam adimplebit, quosdam quidem saluando, quosdam autem puniendo.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ante incarnationem huiusmodi iudicia exercebantur per Christum, inquantum dei verbum est, cuius potestatis facta est particeps, per incarnationem anima, ei personaliter vnita.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis quinquagesimænonæ Articulum quintum.*

TItulus clarus.
¶ In corpore vna conclusio: Vltra iudicium quod in cuiuslibet hominis morte fit, oportet esse finale iudicium in nouissimo die. Probatur sic: Iudicium de aliqua re mutabili, dari perfecte nõ potest ante eius consummationem: sed vita hominis licet sit per mortem terminata secundum se, remanet tñ secundum qd mutabilitati subiecta vsque ad finem mundi dependens ex futuris. ergo non potest vita hominis, secũdum id, quod qũlibet ad vnumquemque pertinet perfecte iudicari ante finẽ mũdi. ergo oportet esse finale iudicium in nouissimo die vltra particulare, quod fit in cuiusque morte. Maior ꝓpositio manifestatur dupliciter: primo in actionibus: secũdo in hominibus, & ad hoc afferrur auctoritas Apostoli. Minor autem propositio manifestatur in quinq; generibus reliquiarum vitæ humanæ, sin memorijs, in filijs, in effectibus, in corporibus, & in amatis. Et quoniã dixisset fortasse aliquis, ꝙ reliquiæ istę sunt impertinentes ad Christi iudiciũ: ideo ad hoc excludendum Auctor apponit rõnem, quam perficit in respõsione ad primũ. Est autem ratio integra, ꝙ hæc omnia quia claudũntur sub genere præmij vel pœnæ, ideo cadunt sub æstimatione diuini iudicij, qd ad omnia humana ꝑtinet, omnesq; humanas pœnas se extendit. Patet autem discursẽdo p singula enumerata, quòd nonnulla pœna, & nonnullum præmiũ est hominis in suprad citis reliquijs psupposita immortalitate animæ & corpis post resurrectionẽ, vt hic supponimus. ¶ Aduerte hic, ꝙ maior propositio est per se nota, loquendo de iudicio alicuius rei ex proprijs ipsius, vt patet. Et hoc dico ne fallaris 4 dist. 47. q. 1. art. 1. q. 1. Et 4. cont. 95. 5. prine. Et op. 3. c. 149. Et op. 10. ar. 47. Et Is. 30. in. 3. Prin.

ARTICVLVS V.

Vtrum post iudicium quod agitur in præsenti tempore, restet aliud iudicium.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd post iudicium, quod in præsenti tempore agitur, non restet aliud iudicium generale. Post vltimam enim retributionem præmiorum & pœnarum, frustra adhibetur iudicium: sed in hoc præsenti tempore fit retributio præmiorum & pœnarum: dixit enim dominus latroni in cruce Luc. 23. Hodie mecum eris in paradiso, & Luc. 16. dicitur, quòd mortuus est diues & sepultus est in inferno. ergo frustra expectatur finale iudicium. B

¶ 2 Præt. Nahum 1. dicitur secundum aliam literam, Non iudicabit deus bis in idipsum: sed in hoc tempore dei iudicium exercetur, & quantũ ad temporalia, & quantum ad spiritualia. ergo videtur, quòd non sit expectandum aliud finale iudicium. C

¶ 3 Præt. Præmium & pœna respondent merito & demerito: sed meritum & demeritum non pertinẽt ad corpus, nisi inquantum est animæ instrumentum. ergo nec præmium seu pœna debetur corpori, nisi propter animam. non ergo requiritur aliud iudicium in fine, ad hoc quòd homo præmietur, aut puniatur in corpore, præter illud, quo nunc puniuntur aut præmiantur animæ. D

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 12. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. erit ergo quoddam iudicium in nouissimo die præter iudicium quod nunc agitur.

RESPON. Dicendum, ꝙ iudicium de aliqua re mutabili, perfecte dari non potest ante eius consummationem: sicut iudiciũ de aliqua actione, qualis sit perfecte dari non potest, antequàm sit consummata, & in se & in suis effectibus: quia multæ actiones videntur esse vtiles quæ ex effectibus demonstrantur nociuæ: & similiter de homine aliquo iudicium perfecte dari non potest, quo ad eius vitam terminetur, eo quòd multipliciter potest mutari de bono in malum, aut econuerso, vel de bono in melius, aut de malo in peius. vnde Apostolus dicit Hebr. 9. quòd hominibus statutum est semel mori, post hoc autem iudicium. Sciendum tamen, quòd licet per mortem vita hominis temporalis terminetur secundum se, remanet tamen ex futuris, secundum quid dependens. Vno quidem modo, secundũ quòd adhuc viuit in memorijs hominum, in quibus quãdoque contra veritatem remanet bonæ famæ vel malæ. Alio modo in filijs, qui sunt quasi aliquid patris, secundum illud Eccl. 30. Mortuus est pater eius, & quasi nõ est mortuus: similem enim reliquit sibi post se. & tamen multorũ bonorum sunt mali filij, & econtrario. Tertio modo, quantum ad effectum suorum operum, sicut ex deceptione Arrij & aliorum seductorũ, pullulat infidelitas vsq; ad finem mundi: & vsque tunc profi cit fides ex prędicatione apostolorum. Quarto modo, quantum ad corpus, quod quandoque honorifice traditur sepulturæ, quandoq; vero relinquitur insepultum, & tandem incineratum omnino resoluitur. Quinto modo, quantum ad ea, in quibus homo suum affectum defixit, puta in quibuscumque temporalibus rebus, quorum quędam citius finiuntur, quędam diutius durant. Omnia autem hęc subdũtur existimationi iudicij diuini: & ideo de his omnibus perfectum & manifestum iudiciũ haberi non potest, quandiu huius temporis cursus durat: & propter hoc oportet esse finale iudiciũ in nouissimo die, in quo perfecte id quod ad vnumquemq; hominem pertinet, quocumque modo, perfecte & manifeste iudicetur. E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd opinio quorundam fuit, quòd animæ sanctorum non præmiantur in cælo, nec animæ damnatorum puniuntur in infernο, vsque ad diem iudicij: quod quidem apparet esse falsum ex hoc, quòd Apostolus 2. ad Cor. 5. dicit, Audemus, & bonam voluntatem habemus peregrinari a corpore, & præsentes esse ad dominũ, quod est iam non ambulare per fidem, sed per speciem, vt patet ex his quæ subsequuntur: hoc aũt est videre

A a captiosis, obijcientibus de æterno dei iudicio, quo singula perfectissime iudicat antequàm fiant. Christus etiã secundum ꝙ homo ab instanti conceptionis suæ perfectissime cognouit omnes has reliquias antequàm fiant: sed hęc sunt ex parte cognoscentis: præterea autem ratio ex rei cognitæ se tenet, & per se notam propositionem assumit, ꝙ rei mutabilis perfectũ iudicium dari non potest ante illius cõsummationem. Et si ipsi iungas, ꝙ diuina sapientia disponit oĩa suauiter, ac per hoc, quia suauis dispositio iudicij rei mutabilis, exigit vt discutiat secundum modum naturæ suæ, videbis quòd sapientissime processit Auctor ad concludendũ finale iudicium, ex eo ꝙ perfectum iudicium rei mutabilis non potest statuiter dari ante illius consummationem.

¶ Et hæc dicta sint de iudicio, quatenꝰ infra cognitiõis seu speculationis limites consistit: vt sit extensione fit practicum ad puniẽdum vel præmiandum, absque distinctione aliqua, patet propositionem maiorem esse vniuersaliter verissimam: quoniam reddere præmiũ vel pœnã perfecte, præsupponit consummationem operis puniendi vel præmiandi. Et iuxta hũc sensum clare patet processus literæ absque obiectione aliqua: quia nec deus prius punit, quàm fiat quod puniendum est &c.

¶ Circa reliquias spectantes ad pœnã, vel præmiũ, secundum Auctoris sententiam, aduerte ꝙ licet apud nostra iudicia hęc videantur per accidens & consequenter aliena ab examinatione iudicij: apud tamen diuinum iudiciũ omnia æstimanda esse ex factis potest colligi literis. Legimus .n. Nabuchodonosor præmium a deo ob seruitiũ sibi exhibitũ satis per accidens in oppugnatione Tyri, ut patet Ezechiel. 28. Dauid quoque punitum legimus ob effectum facti per accidens, quia inquit Nathã propheta, inimicos

recisti blasphemare nomen domini, filius qui natus est tibi, morietur. 2. Reg. 12. Vnde patet ad ea ēt quæ per accidens sunt, diuina se extēdere iudicia.

¶ In responsione ad primū & tertiū, aduerte q̄ aliud est, hominem post mortem sortiri statū immutabilem secūdū animā, & aliud est sortiri statū non impedibile: anima n. per mortem peruenit ad statū immutabilem de bonitate in malitiā, aut econtra: & aut est confirmata in bono, aut obstinata in malo, aut ciuis cælestis, aut Inferni. Et penes hoc attenditur immutabilitas status, cum qua immutabilitate stat q̄ possit impediri ad tēpus, ne ad suam ciuitatem perueniat. Et hmōi impedimenta pertinent ad purgatorium, quod non constituit tertiū statum animarū, neq; facit mutationē aliquam in statu animæ, quia est immutabilis, sed impedimentum præstat cōsumationi status illius. Et simile est ei, quod inuenitur in motibus naturalibus: leue n. ascendens sursum si impediatur in via, nō propterea mutat sui motus naturā, nec cessante impedimēto, ascendendo nouum acquirit principium motus: sed remoto prohibēte, a primæuo immutato principio ascensum prosequitur. Sic n. anima immutata secundū statum suum, soluto purgatorio tāquām remoto prohibente, ad finem sui immobilis status, in quo est cōfirmata p mortē, gratia duce peruenit.

¶ *Super Quæstionis quinquagesimænonæ Articulum sextum.*

TItulus clarus est.

¶ In corpore duo fiunt. Primo, ostēdetur quæsito vna conclusione: Angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi deum per essentiam, in quo consistit vita æterna, vt patet Io. 17. Vnde manifestum est, animas a corporibus separatas esse in vita æterna: & ideo dicendum est, q̄ post mortem quantum ad ea quæ sunt animæ, homo sortitur quendam immutabilem statum, & ideo quantum ad præmiū animæ, non oportet vlterius differri iudicium: sed quia quædam alia sunt ad hominē pertinentia, quæ toto tēporis cursu aguntur, quæ non sunt aliena a diuino iudicio, oportet iterum in fine temporis, omnia hæc in iudicium adduci. licet enim homo secundum hæc non mereatur neq; demereatur, tamen pertinent ad aliquod eius præmium vel pœnam. unde oportet hæc omnia æstimari in finali iudicio.

AD 2^m dicendum, quòd deus non iudicabit bis in idipsum, ideſt secundum idem: sed secundum diuersa, non est inconueniens deum bis iudicare.

AD 3^m dicendum, quòd licet præmium, vel pœna corporis dependeat ex præmio vel pœna animę: tamen quia anima non est mutabilis nisi per accidens, propter corpus, statim separata a corpore, habet statū immutabilem. & accipit suum iudicium: sed corpus remanet mutabilitati subiectum vsque ad finē tēporis: & ideo oportet quòd tunc recipiat suum præmiū, vel pœnam in finali iudicio.

ARTICVLVS VI.

Vtrum iudiciaria potestas Christi se extendat ad angelos.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̄ potestas Christi iudiciaria non se extendat ad angelos. Angeli enim tam boni, quàm mali iudicati sunt a principio mūdi, quādo quibusdam cadentibus per peccatum, alij sunt in beatitudine confirmati: sed illi qui iudicati sunt, non indigent iterum iudicari. ergo potestas iudiciaria Christi non se extendit ad angelos.

¶ 2 Præt. Non est eiusdem iudicare & iudicari: sed angeli veniēt cum Christo iudicaturi, secūdum illud Mat. 25. Cum venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo. ergo videtur q̄ angeli non sunt iudicandi a Christo.

¶ 3 Præt. Angeli sunt superiores alijs creaturis. si ergo Christus est iudex non solum hominum, sed etiam angelorum, pari ratione erit iudex omnium creaturarum, quod videtur esse falsum, cum hoc sit proprium prouidētiæ dei. vnde dicitur Iob 34. Quem constituit alium super terram, aut quem posuit super orbem, quem fabricatus est? non ergo Christus est iudex angelorum.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit 1. Corin. 6. An nescitis quoniam angelos iudicabimus? sed sancti non iudicabunt nisi auctoritate Christi. ergo multo magis Christus habet iudiciariam potestatem super angelos.

RESPON. Dicendum, quòd angeli subsunt iudiciariæ potestati Christi, non solum quantum ad diuinam naturam, prout est verbum dei, sed etiam ratione humanæ naturæ, quod patet ex tribus. Primo quidem, ex propinquitate naturæ assumptæ ad deum: quia, vt dicitur Heb. 2. nusquàm angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit: & ideo ista Christi magis est repleta virtute verbi dei, q̄ aliquis angelorum, vnde & angelos illuminat, sicut Diony. dicit 7. c. cæl. hierar. * unde de eis habet iudicare. Secundo, quia per humilitatem passionis humana natura in Christo, meruit exaltari sup angelos: ita ficut dicitur Philip. 2. Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorū: & ideo Christus habet iudiciariam potestatem, etiam super omnes angelos, & bonos & malos. In cuius signū dicitur Apocal. 7. quòd omnes angeli stabant in circuitu throni. Tertio, ratione eorum, quæ circa homines operantur, quorū Christus speciali quodam modo est caput. vnde dicitur Hebr. 1. Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hęreditatem capiunt salutis. Subsunt autem iudicio Christi, vno quidem modo quantum ad dispensationem eorum, quæ per ipsos aguntur, quæ quidem dispensatio fit etiam per hominem Christū, cui angeli ministrabant, vt dicitur Matth. 4. & a quo dæmones petebant, vt in porcos mitterentur, vt dicitur Mat. 8. Secundo, quantū ad alia accidentalia præmia bonorum angelorū, quæ sunt gaudia, quæ habent de salute hoīum, secundū illud Luc. 15. Gaudiū erit angelis dei super vno peccatore pœnitentiam agente, & etiam quantum ad pœnas accidentales dæmonum, quibus torquentur vel hic, vel recluduntur in inferno. Et hoc ēt pertinet ad hominem inquantū est homo. Et probatur tripliciter. Secundo declaratur, quo ad qd angeli subsunt sic Christo. Et fit distinctio trimembris, s. de ministerio, uel præmio aut pœna accidentali, uel præmio, aut pœna essentiali. Et omnia clara sunt in litera.

¶ In responsione ad tertium, aduerte q̄ cum dicitur inferiora regi, per superiora, non intelligitur de inferiori & superiori quocumq; modo, nec de inferiori & superiori quo ad beatitudinem: alioquin sequeretur q̄ multi angeli regerētur per multos sanctos homines, quos eleuatos credimus supra multos angelos, & consequenter multi sanct homines cōcurrerent ad administrationem mundi huius inferioris: q̄m administratio hæc minimis videtur credita angelis. Consequens autē hoc credimus esse falsum, quoniā sancti homines, quantumcūq; beatiores sint angelis, non tamē præsunt regimini uniuersali spirituali, aut corporalis creaturę: sed hoc officium reseruatū est angelis, quibus congruit ex natura. Vnde intelligendū est Inferiora regi per superiora nō secundū quid, sed simpliciter & absolute, & propterea quia Christus homo est simpliciter & absolute superior angelis: quia caput totius ecclesiæ triumphātis, animæ aūt beatorū hominū supra multos angelos, sūt angelis superiores secundū quid .s. secundum beatitudinem, ideo ex dicta maxima Aug. & Dio. optime concludunt, q̄ Christus est super administratione totius creaturæ, & cū hoc aīæ beatorū hominū nō præsunt uniuersali regimini creaturarum.

¶ Et hæc sufficiant de principali parte huius libri, quæ de mysterio incarnati Verbi tractauit.

nem Christum. vnde Marc. 1. dicitur, quòd dæmon clamauit, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? venisti ante tempus perdere nos? Tertio, quantum ad præmium essentiale bonorum angelorum, quod est beatitudo æterna, & quantum ad pœnam essentialem angelorum malorum, quæ est damnatio æterna: sed hoc factum est per Christum, inquantum est verbum dei, a principio mundi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de iudicio quantum ad præmium essentiale, & pœnam principalem.

AD 2^m dicendum, quòd sicut dicit † August. in lib. de vera religione, licet spiritualis iudicet omnia: tamen iudicatur ab ipsa veritate: & ideo licet angeli, ex eo quòd sunt spirituales, iudicent, indicantur tamen a Christo, inquantum est veritas.

AD 3^m dicendum, quòd Christus habet iudicium non solum super angelos, sed etiam super administrationem totius creaturæ: si enim, vt * August. dicit in 3. de Trinita. inferiora quodam ordine reguntur a deo per superiora, oportet dicere, quòd omnia regantur per animam Christi, quę est supra omnem creaturam: vnde & Apostolus dicit Hebr. 2. Non enim angelis subiecit deus orbem terræ futurum, scilicet subiectum ei, de quo loquimur, ideſt, Christo: nec tamen propter hoc alium constituit deus super terram: quia vnus & idem est, & deus & homo, dominus Iesus Christus. De cuius incarnationis mysterio ad præsens dicta sufficiant.

¶ 1 Psal. 11: top 2 a 1.

¶ 3. de Trin. ca. 4. ante j.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum primum.*

POst cōsiderationem &c. Hic incipit secunda pars principalis huius libri, distincta in partes octo, primam de sacramentis in communi, & reliqua septem, secundū singula septem sacramenta. Prima igitur hæc pars durans vsque ad quæstio. 66. inchoat a sacramenti genere in 1. artic. quæst. 60. vt clare titulus monstrat, ita quòd in titulo huius articuli, sacramenti nomen sumitur secundum eam significationē, qua prædicatur de septē ecclesiæ sacramētis. Et est intentio inquirendi an secundum illam significationem sit in genere signi: quāmt absque additione aliqua quæstio apponatur, & propterea argumenta absolute de sacramento arguūt.

¶ In corpore articuli vna est conclusio: Sacramentum, de quo est sermo, est in genere signi. Probatur: Nūc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi. ergo Antecedens manifestatur ex hoc, quòd sacramenti nomē est multiplex, & dicitur tam habens, q̄ causa, quam signū, & respectu sanctitatis occultæ. Et rursus hoc manifestatur ex communi regula: quæ omnia habentia ordinem ad vnum, possunt diuersimode ab illo nominari, vt patet in sanitate & sanis. Hæc satis clara sunt ex communibus regulis nominū multiplicium ad vnum, vel in vno, vel ab vno, quæ abusiue vocantur analoga. Vnde etiam Auicen in calce responsionis ad tertium, hāc abusionem corrigēdo, cum dixisset, scilicet analogice, statim declarauit quid intendit subdens, scilicet secundum diuersam habitudinem ad vnum &c.

4. dist. 1. q. 1. art. 1. q. 1 & art. 3. ad 1. & ar. 4. q. 1. ad 1.

Nam signum est, quod* præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, vt patet per Aug. † in 2. de doctr. Christ. ergo videtur, quòd sacramentum non sit in genere signi.

*Alias per.

Lib. 2. ca. 1. circa prin. tom. 3.

¶ 3 Præt. Iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in † Decre. 22. q. 5. Paruuli qui sine ætate rationabili sunt, nō cōgantur iurare, & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum, ideſt, iuramentū accedat: sed iuramentū non pertinet ad rationem signi. ergo videtur quòd sacramentum non sit in genere signi.

22. q. 5. ca. paruuli qui sine ætate.

SED CONTRA est, quòd * August. dicit in 10. de ciuit. dei, sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, ideſt, sacrum signum est.

Lib. 10. c. 5. non procul a princ. to. 5.

RESPON. Dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, licet diuersimode ab illo denominari possūnt: sicut a sanitate, quæ est in animali, denominatur sanum, non solum animal, quod est sanitatis subiectū, sed dicitur, medicina sana, inquantum est sanitatis effectiua, dieta vero, inquantum est conseruatiua eiusdem, & vrina inquantum est significatiua ipsius. sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, & secundum hoc sacramentum idem est, quod sacrum secretum, vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quamcumq; aliam habitudinem: specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi, & secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia medicina se habet, vt causa effectiua sanitatis, inde est q̄ omnia denominata a medicina, dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam: sed sanctitas, a qua denominatur sacramentum, non significatur

QVAESTIO LX.

De sacramentis, in octo articulos diuisa.

POst considerationem eorum, quę pertinēt ad mysteria verbi incarnati, considerandum est de ecclesiæ sacramentis, quę ab ipso verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi. Secunda de vnoquoq; sacramentorum in speciali.

Circa primum quinque consideranda sunt.

¶ Primo, Quid sit sacramentum.
¶ Secūdo, De necessitate sacramentorum.
¶ Tertio, De effectibus sacramentorum.
¶ Quarto, De causa eorum.
¶ Quinto, De numero.

Circa primū quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum sacramentum sit in genere signi.
¶ Secundo, Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.
¶ Tertio, Vtrū sacramentū sit signū vnius rei tantum, vel plurium.
¶ Quarto, Vtrū sacramentum sit signum quod est res sensibilis.
¶ Quinto, Vtrū ad sacramētū requiratur determinata res sensibilis.
¶ Sexto, Vtrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.
¶ Septimo, Vtrum requirātur determinata verba.
¶ Octauo, Vtrum illis verbis possit aliquid addi vel subtrahi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramentum sit in genere signi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici a sacrando, sicut medicamentum a medicando: sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ, quam ad rationem signi. ergo sacramentū magis est in genere causæ, quàm in genere signi.

¶ 2 Præt. Sacramentum videtur ali quid occultum significare, secundum illud Tobiæ 12. Sacramentū regis abscondere bonum est. Et Ephes. 3. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in deo: sed illud quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi.

¶ 3 Præt. Iuramentum quandoque sacramentum nominatur: dicitur enim in † Decre. 22. q. 5. Paruuli qui sine ætate rationabili sunt, nō cōgantur iurare, & qui semel periuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum, ideſt, iuramentū accedat: sed iuramentū non pertinet ad rationem signi. ergo videtur quòd sacramentum non sit in genere signi.

SED CONTRA est, quòd * August. dicit in 10. de ciuit. dei, sacrificium visibile, inuisibilis sacrificij sacramentum, ideſt, sacrum signum est.

RESPON. Dicendum, quòd omnia quæ habent ordinem ad vnum aliquid, licet diuersimode ab illo denominari possūnt: sicut a sanitate, quæ est in animali, denominatur sanum, non solum animal, quod est sanitatis subiectū, sed dicitur, medicina sana, inquantum est sanitatis effectiua, dieta vero, inquantum est conseruatiua eiusdem, & vrina inquantum est significatiua ipsius. sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, & secundum hoc sacramentum idem est, quod sacrum secretum, vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quamcumq; aliam habitudinem: specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quòd important habitudinem signi, & secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia medicina se habet, vt causa effectiua sanitatis, inde est q̄ omnia denominata a medicina, dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam: sed sanctitas, a qua denominatur sacramentum, non significatur

per modum causæ efficientis, sed magis per modum causæ formalis vel finalis: & ideo non oportet, quòd sacramentum semper importet causalitatem.

AD 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit, secundum quòd sacramentum idem est, quod sacrum secretum: dicitur autem non solum dei secretum, sed etiã regis, esse sacrum & sacramentum: quia secundum antiquos sancta, vel sacrosancta dicebantur, quæcumq; violari non licebat: sicut etiã muri ciuitatis, & personæ in dignitatibus cõstitutæ: & ideo illa secreta siue diuina, siue humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur sacra vel sacramenta.

AD 3^m dicendum, quòd etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res sacras: inquantum scilicet, est quædam contestatio facta per aliquod sacrum: & secundum hoc dicitur iuramentum esse sacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de sacramentis: non tamen æquiuoce, sumpto nomine sacramenti, sed analogice. s. secundum diuersam habitudinem ad aliquid vnũ, quod est res sacra.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum secundum.*

ARTICVLVS II.

Vtrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.

Infra q. 64. art. 2. Et 1. 2. q. 101. ar. 4. cor. & q. 102. art. 5. cor. fit 4. di. 1. q. 1. ar. 1. q. 1.

TItulus clarus. ¶ In corpore Auctor accomodat definitionem hanc, scilicet signum rei sacræ, ad hoc vt sit conuertibilis cum sacramẽto, vt quod ex proprietate significationis non habet, ex accommodatione intelligat habere. Hinc. n. duas subintelligi vult cõditiones rei sacræ, scilicet sanctificantis hominem, quod non aliunde deducitur, quàm ex hoc, quòd signum proprie datur homini, cuius est per notũ ad ignotum discurrere.

¶ Et scito duo. Primum, quòd Auctor non solum pro tenẽtia sic definientium sacramẽtum, sed etiã pro firmando vsu ecclesiæ, quo sacramentum dicimus, non cuiusque rei sacræ signum, sed hominis sanctificantis, descriptionem hanc in definitionem erexit. Secundum est, quòd ly sanctificantis, intelligit in actu exercito, hoc est, quòd est signum rei sacræ, vt actualiter exerceat sanctificationẽ hominis: quia ad hoc adhibetur vt signũ, vt sanctificetur homo per illius significatum.

1 2. q. 101. ar. 4.

* art. præc. in Sed cõ.

SED CONTRA est, quòd definitio conuertitur cum definito: sed quidam definiunt sacramentum per hoc, quòd est sacræ rei signum, & hoc etiam videtur ex auctoritate * Augustini supra inducta. ergo videtur quòd omne signum rei sacræ, sit sacramentum.

RESPON. Dicendum, q̃ signa proprie dantur hominibus, quorum est, per nota ad ignota peruenire: & ideo proprie dicitur sacramentum, qđ est signũ alicuius rei sacræ ad homines pertinentis, vt. s. proprie dicatur sacramentum, secundum quòd nunc de sacramentis loquimur, quod est signũ rei sacræ, inquantum est sanctificans homines.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet sapientiam & bonitatem diuinam, inquantum sunt in seipsis sacra, non autem inquantum nos per ea sanctificamur: & ideo non possunt dici sacramenta, secundum quòd nunc loquimur de sacramentis.

AD 2^m dicendum, quòd quædam ad vetus testamentum pertinentia, significabant sanctitatem Christi, secundum q̃ in se sanctus est: quædã vero significabant sanctitatem eius, inquantum per ea nos sanctificamur, sicut immolatio agni paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus: et talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta.

AD 3^m dicendum, quòd res denominatur a fine & complemento: dispositio autem non est finis, sed perfectio: & ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta, de quibus procedit obiectio, sed solum ea, quæ significat perfectionem sanctitatis humanæ.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum tertium.*

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramentum sit signum unius rei tantum.

4. dist. 1. q. 3. ar. 1. q. 1. ad 4. & art. 4. cor.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna conclusio cum vno corollario. Conclusio, Sacramentũ est signum trium rerum. Declaratur: Sacramentum est signum nostræ sanctificationis, in qua considerãtur tria, & hæc per sacramenta significantur. ergo. Corollarium est Sacramẽtum est signum rememorativum, & prognosticum, Declaratur ex tribus præmissis. ¶ Aduerte hic, quòd Auctor gratia materiæ absque probatione procedit, declarando quæ absque controuersia accepiãtur de sacramentis in communi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum non sit signum nisi vnius rei. Id. n. quo multa significantur, est signũ ambiguum, & per consequens fallendi occasio, sicut patet de nominibus æquiuocis: sed omnis fallacia debet remoueri a christiana religione, secundum illud Colossen. 2. Videte, ne quis vos seducat p philosophiam, & inanem fallaciam. ergo videtur, quòd sacramentum non sit signum plurium rerum.

¶ 2 Præt. Sicut dictum est, † sacramentum significat rem sacram, inquantum est humanæ sanctificationis causa: sed vna sola est causa humanæ sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud Hebr. vlt. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. ergo videtur, quòd sacramentum non significet plura.

Ar. præced.

¶ 3 Præt. Dictum est, q̃ sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis: sed finis sanctificationis est vita æterna, secundum illud Ro. 6. Habetis fructum vestrũ in sanctificatione, finem vero vitam æternam. ergo videtur quòd sacramentum non significet nisi vnam rem, scilicet vitam æternam.

Ar. præced. ad 3.

SED CONTRA est, quòd in sacramento altaris est duplex res significata, scilicet corpus Christi verum, & mysticum, vt Aug. † dicit in lib. sentent. Prosperi.

De consec. dist. 2. c. hoc est quod dicimus. Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd, sicut dictum est, * sacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad significandã nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi: & forma nostræ sanctificationis, quæ consistit in gratia & virtutibus, & vltimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. & hæc omnia, per sacramenta significantur. unde sacramentum est & signum rememorativum eius quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstrativum eius quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ, & prognosticum, idest, prænuntiativum futuræ gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd tunc est signum ambiguum, præbens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud: sed quando significat multa, secundum quòd ex eis quodam ordine efficitur vnum, tũc non est signum ambiguum, sed certum: sicut hoc nomen homo, significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria * prædicta, secundum quòd quodam ordine sunt vnum.

In cor. ar.

AD 2^m dicendum, quòd sacramentum in hoc, quòd significat rem sanctificantem, oportet quòd significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

AD 3^m dicendum, q̃ sufficit ad rationem sacramenti, q̃ significet perfectionem, quæ est forma: nec oportet quòd solum significet perfectionem, quæ est finis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

1. 2. q. 1. ar. 1. q. 1. & 3. q. 1. ar. 1. cor. Et 3. dist. 5. q. 1. ar. 1. quæst. 1.

TItulus clarus. Res sensibiles, puta aqua, oleum, vinum, panis. ¶ In corpore vna cõclusio: Ad sacramẽta requiruntur res sensibiles. Probatur dupliciter, primo, tõne: Res sacræ quę per sacramenta significant, sunt quædam bona intelligibilia, quibus homo sanctificatur. ergo per aliquas res sensibiles sacramenti implenda est. ergo ad sacramenta requiruntur res sensibiles. Prima consequentia probatur ratione: ex parte quidẽ nostri, quia modus naturalis cognitionis humanæ est, vt p sensibilia ad intelligibilia deueniat: signum autem est, per quod in alteri* cognitionẽ deuenimus. Ex parte vero dei: quia secũdum modum nostrum deus prouidet nobis, quod in litera tripliciter manifestatur. Consequens est igitur, quòd significatio talis signi a deo homini dati, scilicet sacramenti, P sensibilia implcatur, et similitudine: quia spiritualia in sacra scriptura per sensibiles similitudines innotescunt. Secũdo, probatur conclusio auctoritate Dionysij.

Ar. præced.

Ar. subditum quæst.

Trac. 80. in euang. Ioã. post mediũ tom. 9.

RESPON. Dicendum, quòd sapientia diuina vnicuique rei prouidet secundum suum modum, & propter hoc dicitur Sapien. 8. quòd suauiter disponit omnia. vnde & Matth. 25. dicitur, quòd dedit vnicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini cõnaturale, vt per sensibilia perueniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem est, per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. unde, cum res sacrę, quæ per sacramenta significantur, sint quædam spiritualia & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, vt per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur: sicut etiam per similitudinem sensibilium rerum in diuina scriptura, res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quòd ad sacramenta requiruntur res sensibiles, vt etiam Diony. probat in 1. cap. * cælest. hierar.

Ca. 1. inter med. & fin.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vnumquodque præcipue denominatur & definitur secũdum id, quod conuenit ei primo & per se, non autem secundum id, quod conuenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis, per se habet quòd ducat in cognitionem alterius, quasi primo & per se homini innotescens: quia omnis nostra cognitio a sensu oritur: effectus autem intelligibiles non habent quòd possint ducere in cognitionem alterius, nisi inquantum sunt per aliud manifestati, idest, per aliqua sensibilia. Et inde est, quòd primo & principaliter dicuntur signa, quæ sensibus offeruntur: sicut August. dicit in 2. * de doctrina Christia. vbi dicit quòd signum est, quod præter speciem quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire: effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quòd sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, inquantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur. *

Li. 2. de doctri. Christ. circa prin. lib. tom. 3.

quæst. 63. ar. 1. ad 2.

AD 2^m dicendum, quòd res sensibiles, vt in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum dei: sed solum secundum quòd sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum dei consistit.

AD 3^m dicendum, quòd August. ibi loquitur de rebus sensibilibus, secundum quòd sunt in sua natura: non autem secundum quòd assumuntur ad significandum spiritualia, quæ sunt maxima bona.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum quintum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum requirantur determinatæ res ad sacramenta.

Infra art. 7. cor.

TItulus clarus. ¶ In corpore vna est conclusio responsiua quæsito: In sacramentis nouæ legis oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis. Probatur: Nõ pertinet ad aliquẽ determinare, quod in alterius, sed qđ est in sua potestate: sed sanctificatio

Ar. 3. huius quæst.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinatæ res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, vt dictum est. † sed nihil prohibet diuersis rebus sensibilibus idem significari: sicut in sacra scriptura deus aliquando metaphorice significatur per lapidẽ, quando-

Universidad de Deusto Biblioteca

est in potestate dei, non hominis. ergo non pertinet ad hominē instituere sanctificatiua hominis: sed sacramenta sunt sanctificatiua hominis. ergo. Vltimo subsumpta ppositio & probatur auctoritate Apostoli, & declaratur distinguēdo duo, quæ in sacramentorum vsu inueniuntur, scilicet cult⁹ diuin⁹ & sanctificatio hominis, & declarando horum differentiam, quia primum est hominis ad deū, secundum est econtra dei ad hominē.

¶Vbi uidere potes, quòd Auctor duo hæc considerauit in sacramētis: ut quia ex primo poterat ratio determinandi res ad hominē spectare, cuius est colere deum, hoc uel illo modo, ex secundo necessitatē monstraret diuinæ institutionis, cuius est sanctificare hominē per hæc, uel illa signa, & sine his & illis, ut placet. Et qa nullum sacramentum est, quod non sanctificet hominē: ideo omnia oportet a deo determinata esse quo ad sibi substantiale.

¶In responsione ad primum, aduerte quàm præsumptuosa, iniuriosa ac sacrilega sit eorum solertia, qui pprias aut poetarum similitudines, tamquam spiritualium simulachra interpretātur, scribunt aut prædicant: usurpāt enim officium Spiritussancti, cuius iudicio res aliquæ institutæ sunt in figuram aliorum, dicente Apostolo, Omnia in figuram contingebant illis: vilificantq; sacram scripturam, dum ex tali fictione occasionem dant credēdi, quòd similiter humano spiritu sunt in figuram ea, quæ sunt in sacris literis: quemadmodū hę, quę audiunt humani dexteritate ingenij coaptata. Et sic multum auctoritatis detrahit' sacræ scripturæ figuris.

que per leonē, quandoque per solem, aut aliquid aliud huiusmodi. ergo videtur quòd diuersę res possint congruere eidem sacramento. non ergo determinatæ res in sacramentis requiruntur.

¶2 Præt. Magis est necessaria salus animæ, quàm salus corporis: sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest vna res pro alia poni in eius defectu. ergo multo magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit vna res assumi pro alia quando illa defuerit.

¶3 Præt. Non est conueniens, vt hominis salus arctetur per legem diuinam, & præcipue per legem Christi, qui venit omnes saluare: sed in statu legis naturę nō requirebantur in sacramentis aliquę res determinatæ, sed ex voto assumebantur, vt patet Gen. 28. vbi Iacob vouit se deo decimas & hostias pacificas oblaturum. ergo videtur q nō debuerit arctari homo, & præcipue in noua lege ad alicuius rei determinatæ vsum in sacramētis.

Sed contra est, q dominus dicit Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei.

Respon. Dicendum, quòd in vsu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus diuinus, & sanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationē ad deū, secundum autem ecōuerso pertinet ad deum per comparationem ad hominem: non pertinet autem ad aliquem determinare qd est in potestate alterius, sed solum id qd est in sua potestate. quia ergo sanctificatio hominis est in potestate dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo iudicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex diuina institutione determinatū: & ideo in sacramentis nouæ legis, quibus homines sanctificantur, secundum illud 1. ad Cor. 6. Abluti estis, sanctificati estis, oportet vti rebus ex diuina institutione determinatis.

Ad primum ergo dicendum, q etsi idē potest per diuersa signa significari: determinare tamē quo signo sit vtēdum ad significandū,* pertinet ad significantem: deus autem est qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in scripturis: & ideo sicut iudicio Spiritussancti determinatū est,

*al's sanctificandum.

F quibus similitudinibus in certis scripturæ locis res spirituales significentur, ita etiam debet esse diuina institutione determinatum, quę res ad significandum assumantur in hoc, vel in illo sacramento.

Ad 2m dicendum, quòd res sensibiles habēt naturaliter sibi inditas virtutes cōferentes ad corporalem salutem: & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur: sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione diuina: & ideo oportuit diuinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis vtendum.

Ad 3m dicendum, quòd sicut August.* dicit 19. Lib. 19. c. 16 & 17. to. 6.
G contra Faustum, diuersa sacramenta diuersis temporibus congruunt: sic etiam diuersis verbis significantur diuersa tempora, scilicet præsens, præteritum & futurum: & ideo sicut in statu legis naturæ, homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu mouebantur ad deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad dei cultum vterentur: postmodū vero necesse fuit etiam exterius legem dari: tum propter obscurationem legis naturæ, ex peccatis hominum: tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur:
H & ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines vterentur in sacramentis: nec propter hoc arctatur via salutis: quia res quarum vsus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel paruo studio adhibito haberi possunt.

Articvlvs VI.

Vtrum in significatione sacramentorum requirantur uerba.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum sextum.

Ad sextum sic proceditur. Videtur q in significatione sacramentorū non requirantur verba: dicit enim Aug. contra Faustū
I lib. 19.* Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quædam verba visibilia? Et sic videt' quòd addere uerba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere uerba uerbis: sed hoc est superfluū. non ergo requiruntur uerba cū rebus sensibilib⁹ in sacramētis.

¶2 Præt. Sacramentum est aliquid unū: ex his autem quæ sunt diuersorum generum, non uidetur posse aliquid unum fieri. cum
K igitur res sensibiles & uerba sint diuersorum generum, quia res sensibiles sunt a natura, uerba autem a ratione, uidetur quòd in sacramentis non requirantur uerba cū rebus sensibilibus.

¶3 Præt. Sacramenta nouæ legis successerunt sacramentis ueteris legis: quia illis ablatis, ista sunt instituta, ut August. dicit 19. contra Faustum:* sed in sacramētis ueteris legis non requirebatur aliqua forma uerborum. ergo nec in sacramentis nouæ legis.

Sed contra est, quòd Apost.

Titulus clarus. ¶ In corpore una conclusio: Sacramenta tripliciter considerantur, & quolibet modo congruunt eis uerba. Probatur, quo ad primā partem, quia sacramēta adhibentur, ut signa quædā ad hominum sanctificationem: quo ad secundam, singillatim declarando singula membra cum suis rationibus, ut clare & ordinate patet in litera.

4. di. 1. q. 1. ar. 1. & dist. 3. q. 1. ar. 2. q. 1. & ad 1. Et q. 6. ad 1. & uert. q. 27. ar. 4. ad 10. *lib. 19. c. 16 circa med. tom. 6.

¶Aduerte, quòd prima pars conclusionis ex assumpto facile deducitur: nam quia sacramenta ad sanctificationē adhibentur: oportet primam eorum considerationem secundum sanctificationis causam fieri. Et quia ad sanctificandos homines sunt, secunda eorum cōsideratio ex parte hominis est. Et quia ut signa adhibētur, consequens est, ut tertia eorum consideratio secundum significationē fiat. ¶In

Lib. 19. c. 16 & 17. in fi. tom. 6.

¶In responsione ad secūdum perspice, quòd in sacramentis res & verba coeunt in vnū signū: quia cōstituūt vnū sacramentum, qd non nisi signum vnum est. Vnde, proprie loquendo, ablutio in aqua in baptismo non est vnū signū, & verba sunt aliud signum, vt tāquàm ex duobus partialib⁹ signis fiat vnum totale signū: sed ipsa applicatio aquæ, quæ indeterminata est, ad significandam spiritualem ablutionem, vel spiritualem claritatem, aut simplicitatem, aut aliquid huiusmodi, ex coniunctione ad verba abluentis, determinatur ad significandum spiritualem ablutionē: ita quòd non sunt duæ relationes signi in aqua & verbis: sed vna tātum relatio signi est in hoc composito ex rebus & verbis, vt sunt determinabile & determinatio in ratione significandi vnū spiritualem effectum: sunt enim hæc, vt in litera subtiliter traditur, & declaratur in tertia ratione in corpore articuli, velut materia & forma in genere signi, non quòd relatio talis signi, sit composita ex materia & forma: sed quia relatio talis signi non adest nisi composito ex talibus determinabili & determinante, quæ sunt velut materia & forma.

Tract. 80. in Io. post med. tom. 9.

dicit Ephes. 5. Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. & August. dicit super Ioan.* Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.

Art. 2. ad 3.

Respon. Dicendum, quòd sacramenta, sicut dictum est,* adhibentur ad hominum sanctificationem, sicut quædam signa. Tripliciter ergo considerari possunt, & quolibet modo congruit eis, quòd verba rebus sensibilibus adiūgantur. Primo enim possunt considerari, ex parte causæ sanctificantis, quæ est verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur, in hoc, quòd rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio incarnationis carni sensibili est verbum dei vnitum. Secundo, possunt considerari sacramenta ex parte hominis qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. vnde August.* dicit super illud Ioā. 15. Iam vos mundi estis propter sermonem &c. vnde est ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur? Tertio, possunt cōsiderari ex parte ipsius significationis sacramentalis: dicit autem August.* in 2. de doct. Christia. quòd verba inter homines obtinuerunt principatum significandi: quia verba diuersimode formari possunt ad significandos diuersos conceptus mentis, & pp hoc per verba, magis distincte possumus exprimere, quod mēte concipimus: & ideo ad perfectionem significationis sacramentalis, necesse fuit vt significatio rerū sensibiliū, per aliqua verba determinaretur: aqua enim significare potest & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem: sed cum dicitur, Ego te baptizo, manifestatur quòd aqua vtimur in baptismo ad significandā emundationem spiritualem.

Tract. 80. in Io. post med. tom. 9.

Lib. 2. ca. 3. circa med. tom. 3.

Ad primum ergo dicendum, quòd res visibiles sacramentorum dicuntur verba, per quandam similitudinem, inquantum scilicet participant quandam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, vt dictum est:* & ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis, rebus visibilibus verba adduntur: quia vnum eorum determinatur per aliud, vt dictum est.*

In corp. ar.

In corp. ar.

Ad 2m dicendum, quòd quàmuis verba & aliæ res sensibiles sint in diuerso genere, quantum pertinet ad naturam rei: conueniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis, quàm in alijs
A rebus: & ideo ex verbis & rebus fit quodāmodo vnū in sacramentis, sicut ex forma & materia, inquantum .s. per verba perficitur significatio rerum, vt dictum est:* sub rebus aūt comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio, inunctio, & alia huiusmodi: quia in his est eadem ratio significandi, & in rebus. Ar. 5. ad 1.

Ad 3m dicendum, quòd, sicut August.* dicit contra Faustum, alia debent esse sacramenta rei pręsentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis, prænuntia erant Christi venturi: & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta nouæ legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quandam similitudinem ipsius in se habent, vt dictum est.* Vteban- In corp. ar.
B tur tamen in veteri lege aliquibus verbis, in his, quæ ad cultum dei pertinent, tam sacerdotes (qui erant sacramentorum illorum ministri, secundum illud Nume. 6. Sic benedicetis filijs Israel, & dicetis eis, Benedicat tibi dominus &c.) quàm etiam illi, qui illis sacramentis vtebantur, secundum illud Deut. 26. Profiteor coram domino deo tuo &c.

Lib. 19. c. 16. tom. 6.

Articvlvs VII.

Vtrum requirantur determinata uerba in sacramentis.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ Articulum septimum.

C Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd non requirantur determinata verba in sacramentis. Vt enim Philosoph.* dicit, voces non sunt eædem apud omnes: sed salus quæ per sacramenta quæritur, est eadem apud omnes. ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.

Lib. 1. peri herm. post a prin. to. 1

¶2 Præt. Verba requiruntur in sacramentis, inquantum sunt principaliter significatiua, sicut dictum
D est:* sed contingit per diuersa verba idem significari. ergo non requiruntur determinata uerba in sacramentis.

Ar. præced.

¶3 Præt. Corruptio cuiuslibet rei variat eius speciem: sed quidā corrupte uerba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri: alioquin illiterati & balbi, qui ista sacramenta cōferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. ergo uidetur quòd non requirantur in
E sacramentis determinata uerba.

Sed contra est, quòd dominus determinata uerba ptulit in consecratione sacramenti eucharistiæ, dicens Matth. 26. Hoc est corpus meum: similiter etiam mandauit discipulis, ut sub determinata forma uerborum baptizarent, dicens Mat. ult. Eūtes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti.

Respon. Dicendum, quòd, sicut dictū est,* in sacramentis uerba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum

Ar. præced. ad 2.

Titul' ut sonat. ¶ In corpore una conclusio: In sacramentis requiritur determinata forma uerborum. Probatur: in sacramentis requiruntur determinatæ res sensibiles, q se habēt, ut materia. ergo multo magis requiritur determinatio uerborum, quæ se habet ut forma. Antecedens quo ad primā partem patet ex ar. 5. quo ad secundam ex 6. & hic repetitur. Consequentia probatur: quia principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quàm determinata materia. Probatur, quia in omnibus compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, qa est finis & termin⁹ materiæ, & materia determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ.

¶In responsione ad secundum, aduerte quòd doctrina præsentis literæ, scilicet q in qualibet lingua, uox illa qua principalius & communius homines illius linguę utuntur ad illum actū significādum assumi debet in sacramentis, uera est, quantū est ex parte debiti vsus uerborum: quoniam ad tantū myſterium

ficium non nisi principalia communioraque assumenda sunt verba. Cum hac tamen doctrina stat, quòd oppositum fiat, vel ex accommodatione vsus, vel quia sacramenti forma non vrget ad hoc. Quantum autem valeat contra communi atem & propietatem linguæ accommodatio vsus, testatur forma baptismi apud latinos, dum dicitur, Ego te baptizo & e. baptizare enim Latinæ linguæ neque principaliter, neque communiter significat abluere, vt patet, in tantum quòd si quis diceret alteri baptiza hoc sudariolum, aut nō, aut vix intelligeretur. Et proculdubio dicere deberem*, Ego te abluo in nomine patris &c. quia tamen accommodauit ecclesiæ latinæ vsus vocabulū hoc ad significādū actū abluendi, qui in sacramento fit, illo vtendum est. vnde etiam mulieres in vulgari baptizātes, dicunt, *Io te baptizo*. Prouidentia.n. diuina hinc ecclesiam suam doctam esse voluit, q̄ quocūq; uerbo accōmodato ab vsu ad significandum illud, vta mut (etiā si alterius sit idiomatis) sacramentum perficitur: ita quòd nec mittio idiomatū in eadem numero forma sacramenti, tollit perfectionem sacramēti. Habes quoque hinc, q̄ quia vsus accōmodatione, personas dignas alloquimur in numero plurali, dicēdo vni, Vos &c. ita quòd si diceretur illi, Tu, ui deret̄ inferri sibi iniuria, ideo si quis in forma sacramenti pœnitētię, absoluendo episcopum, vel principem honoris consueti gratia dicat, Absoluo vos a peccatis vestris &c. perfectum est sacramentum non minus, quàm si in vulgari dixisset, *Io vi absoluo dalli vostri peccati*: quia perfecta est significatio orationis ad illam personam solam, ex accommodatione vsus non minus, quàm perfecte sint omnes similes orationes: puta, do vobis hoc munus, venite vos ad prandium mecum, & similia. Et eadem ratione perfecta essent sacramenta, si persona recipiens sacramentum exprimeretur in nomine honorabili abstracto: puta si quis diceret: Ego absoluo dominationem vestram a peccatis suis. Pro regula enim generali habendum est, quòd quando oratio habet perfectam significationem ex accommodatione vsius in ceteris locutionibus, sufficit ad sacramenti perfectionem similis oratio applicata ad materiam sacramenti. Et ratio est, quia operatio spiritualis in sacramentis sequitur significationem perfectam orationis sacramentalis, ac per hoc, vbi oratio habet suam significationem perfectam, sacramentum perficitur. Constat autem, quòd oratio quæ in qualibet materia communiter habet suam significationem perfectam, materiæ. In omnibus autem compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis & terminus materiæ: & ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quàm determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt sit proportionata determinatæ formæ. cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.

Tract. 80. a med. to. 9.

A D PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustinus* dicit super Ioan. verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, ideſt, non secundum exteriorem sonum vocis: sed quia creditur, ideſt, secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eædem voces sint, quantum ad sonum: & ideo cuiuscumque linguæ verbis proferatur talis sensus, perficitur sacramentum.

A D 2um dicendum, quòd licet in qualibet lingua contingat diuersis vocibus idem significari, semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalius & communius homines illius linguæ vtuntur ad hoc significandum, & talis vox assumi debet in significatione sacramenti: sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cuius vsus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur: sicut aqua cōmunius vtuntur homines ad ablutionem corporalem, per quā spiritualis ablutio significatur: & ideo aqua assumitur ut materia in baptismo.

A D 3um dicendum, quòd ille, qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, nō videtur intendere facere quod facit ecclesia, & ita non videtur perfici sacramētum: si autem hoc faciat ex errore vel lapsu linguæ, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, nō videtur perfici sacramentū. Et hoc præcipue cōtingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis, puta si loco eius, quod est in nomine Patris, dicat, in nomine matris: si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per huiusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentū. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis, puta si aliquis dicat in nomine patrias & filias: quàmuis enim huiusmodi verba corrupte prolata, nihil significent ex virtute impositionis: accipiuntur tamen vt significantia ex accommodatione vsus: & ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus: quod autem dictum est,* de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet: quia apud nos variatio dictionis ex parte principij, mutat significationem: variatio autem ex parte finis dictionis, vt plurimum mutat consignificationem: quæ tamen apud græcos variatur etiam secundum principium dictionis in declinationibus verborum: magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis: quia ex vtraque parte potest esse tam parua, quòd non aufert sensum verborum: & tam magna, quòd aufert: sed vnū horū facilius accidit ex parte principij, & aliud ex parte finis.

* art. præced. ad 1. & ad 3.

In istarum solutione.

¶ Super

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ Articulum octauum.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

Titulus clarus.

¶ In corpore tria fiunt, primo ponuntur duæ communissimæ regulæ circa huiusmodi varietates, secundo descenditur specialiter ad diminutionē & additionem, tertio mouentur quædam difficultates circa additionem, & soluitur. Prima regula se tenet ex parte intentionis ministrantis sacramentum, secunda vero, se tenet ex parte significationis verborum, quod intelligenon secundum se, sed in ordine ad totam orationē: oportet enim mutari sensum ipsius orationis, qui est forma sacramenti, ad hoc vt sacramentū fit nullum, vt prædictum est. De diminutione autem aut additione in speciali in singulis sacramentis, sermo erit in proprijs locis, hic in cōmuni est sermo.

¶ Vbi nota pro solutione difficultatis motæ, quòd additio ad formam vltra duos modos, qui in litera ponuntur (scilicet vel tamquam aliquid intrinsecū ad formam, vel tamquam extrinsecum) tertius inuenit̄ omnino per accidens, quando scilicet interponitur aliquod verbum, non vt sit aliquid intrinsecū, vel adiacēs formæ, sed impertinēs omnino interpositio ad aliud propositum dicitur verbum, vt si inter baptizandū & postquam dixit, ego te baptizo, dicat alicui, Recede hinc, seu aliquid eiusmodi, & prosequatur, In nomine Patris & Filij, &c. Hoc enī non est proprie addere ad verba formæ: sed interponere verba intertumpendo formam: potest siquidem interruptio, de qua in responsione ad tertium est sermo, dupliciter fieri, vel sine interpositiōe verborum, vel cum interpositione verborum. Vtraque autē interruptio non debet esse tanta, quòd iuxta communem morem hominum, continuitas soluatur orationis: si enī postquam minister dixit, Ego te baptizo, iret prandum, & postea subderet, In nomine Patris & Filij, &c. siue interim tacuisset, siue non: soluta esset orationis vnitas.

* lib. 1. de Spiritu sancto, paulo a princip. Habet hic liber 1 tome operum S. Hieron.

Ad tertium.

Ad quartum.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad septimum.

Ad octauum sic proceditur. Videtur, quòd nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. non enim minoris sunt necessitatis huiusmodi verba sacramentalia, quàm verba sacræ scripturæ: sed verbis sacræ scripturæ, nihil licet addere vel minuere: dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apoc. vltim. Contestor omni audienti verba prophetiæ libri huius: si quis apposuerit ad hæc, apponet super eum deus plagas scriptas in libro isto, & si quis diminuerit, auferet deus partē eius de libro vitæ. ergo videtur, quòd neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere, vel minuere.

¶ 2 Præt. Verba se habent in sacramentis per modum formæ, vt dictum est.* sed in formis quælibet additio vel subtractio variat speciem, sicut & in numeris, vt dicitur 8 Met.* ergo videtur quòd si aliquid addatur vel subtrahatur a forma sacramenti, non erit idem sacramentum.

¶ 3 Præt. Sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborū, & etiam orationis continuitas. si ergo additio, vel subtractio nō aufert sacramenti veritatem, videtur quòd pari ratione nec trāspositio verborum, aut etiam interpolatio pronuntiationis.

SED CONTRA est, quòd in formis sacramētorum, quædam apponuntur a quibusdam, quæ ab alijs non apponuntur, sicut latini baptizant sub hac forma, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti. Græci autē sub ista, baptizetur seruus Christi N. in nomine Patris. &c. Et tamen vtrique verum conferunt sacramentum. ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

RESPON. Dicendum, q̄ circa omnes istas mutationes, quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Vnum quidem, ex parte eius, qui profert verba, cuius intētio requiritur ad sacramentum, vt infra dicetur.* et ideo si intendat per huiusmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum; quia non videtur, quòd intendat facere id, quod facit ecclesia. Aliud autem est considerandum, ex parte significationis verborum. Cum.n. verba operentur in sacramentis, quantum ad sensum, quem faciūt (vt supra dictum est*) oportet considerare, vtrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestum est, q̄ tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quòd si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramētalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentum. vnde Didymus* dicit in lib. de Spiritusancto: Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de prædictis nominibus prætermittat (scilicet Patris, & Filij, & Spiritussancti) sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid, quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem: sicut in forma eucharistiæ, quæ est, Hoc est enim corpus meum, ly enim sublatum, nō tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamuis possit contingere, quòd ille qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptiuum debiti sensus: puta si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris maioris, & Filij minoris, sicut Arriani baptizabant & ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert vtrum talis additio fiat in principio, medio, vel in fine: vt si aliquis dicat, Ego te baptizo in nomine dei Patris omnipotentis, & Filij eius vnigeniti, & Spiritussancti paracleti, erit verum baptisma. Et similiter si quis dicat, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptisma. Forte autem si diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritussancti, & beatæ virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Corint. 1. Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si hic intelligatur in nomine beatæ Virg. baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis.n. sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequens tolleret veritatem sacramenti. Si vero sic intelligatur quod additur, & in nomine beatæ Virginis, nō quasi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptismo, sed vt eius intercessio prosit baptizato ad consequendam gratiā baptismalem, non tollitur perfectio sacri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad verba sacræ scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad sensum, sed quantum ad expositionem sacræ scripturæ, multa eis verba a doctoribus apponuntur. nō tamen licet etiam verba sacræ scripturæ apponere, ita quòd dicātur esse de integritate sacræ scripturę, quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter siquis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

AD 2um dicendū, q̄ verba pertinent ad formā sacrī rōne sensus significati: et ideo q̄cūq; fiat additio vel subtractio verborum, quę non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

AD

AD 3^m dicendum, quòd si sit tanta interruptiò verborum, quòd intercipiatur intentio pronuntiantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas eius: non autem tollitur quando est parua interruptio, quæ intentionem proferentis, & intellectum verborū non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum: quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita, vel postposita ligno: si autem sit tanta transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti: quia, secundum quòd Philosophus * dicit, nomina & verba transposita idem significant.

*lib. 2. Peri herm. ca. 1. parum ab fine, 10. 1.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ primæ Articulum primum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta sunt necessaria ad humanā salutem. Et probatur tripliciter.

¶ Vbi nota duo. Primum, quòd non est hic sermo de necessario ad humanā salutem, sine quo non potuisset homo saluari: sed de necessario, sine quo non conuenienter humana salus fuisset. In cuius signū Auctor, tam in prima, quàm secunda ratione conuenientiam infert sacramentorum.

¶ Secūdo, nota differentiam inter Auctorem & Magistrū sent. in prima dis. 4. circa has tres rationes, ex eruditione, humiliatiõe, & exercitatione. Nam altius tractantur ab Auctore, vt patet conferendo.

4. di. 1. q. 1. arti. 2. q. 1. Et 3. cõtra ca. 110. Et lib. 4. c. 55. in. & c. 56.

QVAESTIO. LXI.

De necessitate sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerādum est de necessitate sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanā.

¶ Secundo, Vtrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.

¶ Tertio, Vtrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.

¶ Quarto, Vtrum fuerint necessaria post Christi aduentum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutem.

AD PRIMVM sic procedi-tur. Videtur quòd sacramenta nõ sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Timoth. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis est: sed vsus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quòd sacramenta perficiuntur in significatione sensibilium rerum & verborum, vt dictum est. * ergo sacramenta nõ sunt necessaria ad humanam salutem.

* Q. 3 ced. art. 6. ad 2.

¶ 2 Præt. Secūdæ ad Corinth. 12. Apostolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea: non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem, non sunt ergo sacramenta saluti humanæ necessaria.

¶ 3 Præt. Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectū: sed passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis: dicit enim Apostolus ad Rom. 5. Si cum inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem Filij eius, multo magis reconciliati salui erimus in vita ipsius. non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.

* Lib. 19. c. 11. in fine

SED CONTRA est, q̃ Aug. dicit 19. contra Faustum: In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu sacramentorum visibilium consortio colligentur: sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen. ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem triplici ratiõe: quarum prima sumenda est, ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium est, vt per corporalia & sensibilia, in spiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidẽtiam, vt vnicuique rei prouideat, secundum modum suæ conditionis: & ideo conuenienter diuina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumenda est, ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus: ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbū: & ideo conueniens fuit, vt deus per quædam corporalia signa, homini spiritualem medicinam adhiberet: nam si spiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non posset, corporalibus deditus. Tertia autem ratio sumenda est, ex studio actionis humanæ, quæ præcipue circa corporalia versatur. ne ergo esset homini durum, si totaliter a corporalib^9 actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur ad euitanda superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu dæmonum, vel qualitercumque noxia, quæ consistũt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem, homo conuenienter suæ naturæ erudi tur per sensibilia: humiliatur, se corporalibus subiectum cognoscens, dum sibi per corporalia subuenitur: præseruatur etiam a noxijs actionibus, per salubria exercitia sacramentorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corporalis exercitatio, inquantum est corporalis, nõ multum vtilis est: sed exercitatio per vsum sacramentorũ, non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet per significationem & causalitatem.

AD 2^m dicendum, quòd gratia dei, est sufficiens causa humanę salutis: sed deus dat hominibus gratiam fm modum eis cõuenientem: & ideo necessaria sunt hominibus [d] sacramenta ad gr̃am consequendã.

D. 982.

AD 3^m dicendum, quòd passio Christi est sufficiens causa humanæ salutis: nec propter hoc sequitur, quòd sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.

ARTICVLVS II.

Vtrum etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramẽta: quia sicut dictum est, * sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam: sed etiam in statu innocentiæ homo indigebat gratia: sicut in Prima parte habitum est. * ergo etiam in statu illo erant necessaria sacra.

* 1. p. q. 95. art. 4. ad 1.

¶ 2 Præt. Sacramenta sunt necessaria homini, secundum conditionem humanæ naturæ, sicut dicitur. Magister declarat hoc per exemplum de medicina, quæ non datur homini sano, sed ægroto. ergo videtur quòd in statu innocentiæ homo non indiguerit sacramentis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ primæ Articulum secundum.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: In statu innocẽtiæ homo sacramentis nõ indigebat, nec pro remedio peccati, nec pro perfectione animæ. Probatur: In statu illo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis: sed contra hunc ordinem esset, si anima a corporalibus sacramentis perficeretur, siue quo ad scientiam, siue quo ad

4. dist. 1. q. 1. art. 2. q. 1.

* art. præced. ad 2.

* 1. p. q. 95. art. 4. ad 1.

A scientiam, siue quo ad gratiam. ergo. Maior declaratur: quia sicut mãs sub deo, ita &c.

¶ Circa hanc doctrinam simul cum ea, quæ exprimitur in responsione ad secundum, dubium occurrit, an hæc dicta, scilicet quòd in statu innocentiæ superiora nullo modo dependebant ab inferioribus, & similiter ꝙ anima quantum ad superiorem partem non indigeret accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, intelligenda sint de ipso statu innocentiæ communi primo homini & filijs, qui fuissent innocentes, an de primo homine solum, qui solus fuit ante peccatum. Et est ratio dubij: quia in statu innocentiæ filij Adæ acquisiuissent scientiam ex sensibilibus (vt Auctor dicit in prima parte q. 101.) ac per hoc, superiora aliquo modo dependebant ab inferioribus, & superior pars animę indigebat ad sui perfectionem accipere a corporalibus rebus: cuius oppositum hic dicitur. & propterea hæc verba non pertinẽt ad statum innocentiæ cõmunem patri & filijs. Sed nec de ipso Adam verificantur: quia animæ primi hominis competebat modus intelligendi per conuersionem ad phantasmata, vt Auctor dixit in prima parte, q. 94 art. 2. intellectio enim per conuersionem ad phantasmata dependet a phantasmatibus: ac per hoc superiora dependebãt aliquo modo ab inferioribus, cui* oppositũ hic dicitur.

B. 940.

D. 74.

4. dist. 1. q. 2. art. 2. q. 3.

* art. præced. ad 2.

B. 190

¶ Ad hoc dicitur, ꝙ præfens doctrina intelligenda est de statu innocentiæ, vt fuit in Adam, tum quia ipse solus fuit sine dependentia superiorum ab inferioribus, quo ad scientiam: tum quia Auctor non quærit absolute de statu innocentiæ, sed de homine ante peccatũ, vt per hoc ante peccatum, determinet ꝙ de homine secundum tempus illud, quo fuit antequam peccatet quæret, & non simpliciter de homine, si perseueratsset cum posteritate in innocentia.

4. di. 1. q. 2. art. 2. q. 4.

¶ Ad obiectionem autem in oppositũ dicitur, ꝙ intellectio Adæ, quia ex speciebus non acquisitis ex sensib^9, sed infusis a Deo, præcedebat, nõ depẽdebat a phantasmatibus: sed vtebatur phantasmatibus vt inferioribus: sicut anima vtebatur corpore subdito.

* art. 1. huius q. ad 3.

¶ Et si quæratur qd respondendum fm Auctoris doctrinã sit quærenti, an filij innocẽtes indiguissent sacramẽtis, dicitur quòd nõ fuissent eis necessaria sacramenta: quia principalis perfectio hoſs per sacra, est per gratiam: homines autẽ fuissẽt geniti cũ gratia (vt i prima parte q. 100. artic. 1. Auctor dixit) non indiguissent igitur ex conditione sui status sacramentis perfectionis hominis quantum ad gratiam. Et qui a gratiam comitantur dona intellectus pfectiua, cõsequens est, vt nec quo ad perfectionẽ scientiæ de supernaturalibus, indiguisset sacramentis: eodem enim modo diuina sapientia prouidet de principali & accessorio, vt patet ex oppositio nostro statu, in quo perfectionem scientiæ supernaturalis ex sacramentis accipimus: quia per illa tantum gratiam a deo habemus.

† lib. 19. c. 16. & 17. tom. 6.

* li. 19. c. 13 in prine. tom. 6.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ primæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore vna conclusio: Ante Christi aduẽtum post peccatum, necesse fuit quædam sacramẽta institui. Probatur: Sacramẽta sũt necessaria ad humanam

ARTICVLVS III.

Vtrum post peccatum ante Christum, Sacramenta esse debuerint.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd post peccatum ante Christum sacramenta non debuerint esse. Dictum* est enim, ꝙ per sacramenta passio Christi hominibus applicatur: & sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum: sed effectus non præcedit causam. ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi aduentum.

* art. 1. huius q. ad 3.

¶ 2 Præt. Sacramẽta debent esse conuenientia statui humani generis, vt patet per † August. 19. contra Faustum: sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, vsque ad reparationem factam per Christum. ergo neque sacramenta debuerunt immutari, vt præter sacramenta legis naturę, alia statuerentur in lege Moysi.

¶ 3 Præt. Quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari: sed perfectio salutis humanæ per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quàm ea, quæ fuerunt ante legem. ergo debuerunt esse similiora sacramẽtis Christi: cuius tamen cõtrarium apparet, ex eo, quòd sacerdotium Christi prædicitur esse futurum, secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaron, vt habetur Hebræ. 7. non ergo conuenienter fuerunt dispositа ante Christũ sacramẽta.

SED CONTRA est, quòd Auguſt. dicit 19. contra Faustum, quòd prima sacramenta, quæ cele brabantur & obseruabantur ex lege, prænuntia erant Christi venturi: sed necessarium erat ad humanam salutem, vt aduentus Christi prænuntiaretur. ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quædam disponi.

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, inquantum sunt quædam sensibilia signa inuisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi p Christum, quem propositit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitię suæ, vt sit ipse iustus & iustificans eũ, qui ex fide est Iesu Christi: et ideo

A

B

C

D

E

humanam salutē, vt ꝯgrua sensibilia inuisibilium rerū, quibus homo post peccatum iustificatur. ergo ad Christi aduentum post peccatum oportuit esse quædam sensibilia signa, quibus fidem iuxta de Christo futuro, homo ꝓfitaret. ergo oportuit tunc esse sacramenta quædam. Prima consequentia ꝓbatur: quia nullus post peccatum iustificatur, nisi per Christum, &c. Secūda consequentia ꝓbatur: quia huiusmodi signa dicuntur esse sacramēta.

oportebat ante Christi aduentum F esse quædam signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro saluatoris aduentu. Et huiusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quòd ante Christi aduētum, necesse fuit quædam sacramenta institui.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum: quæ scilicet ad ipsam significādam sunt instituta. Causa autem finalis G non præcedit tempore, sed solum in intentione agentis. et ideo non est inconueniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

AD 2^m dicendum, ꝙ status humani generis post peccatum & ante Christum, dupliciter potest cōsiderari. Vno modo, secundum fidei rationem: & sic semper vnus & idem permansit: quia scilicet iustificabantur homines per fidem futuri Christi aduentus. Alio modo, potest considerari secundum intētionem & remissionem peccati, & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum, & peccatū H vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora, cœpit in homine magis dominari, intantum quòd ratione hominis per peccatum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte viuendum præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, & cum his quædam fidei sacramenta. Oportebat etiam, quòd per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei: quia vt Gregor. † dicit, Per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit, quòd in veteri lege quædam sacramenta fidei, quam habebant de Christo venturo, determinarentur: quæ quidem comparantur ad sacramenta, quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum: quia scilicet ante I legem non fuit determinate præfixum homini, quibus sacramentis vteretur, sicut fuit per legem, quod erat necessarium, & propter obtenebrationem legis naturalis, & vt esset determinatior fidei significatio.

† hom. 16. in Ezech. a med.

AD 3^m dicendum, quòd sacramentum Melchisedech, quod fuit ante legem, magis assimilatur sacramento nouæ legis in materia, inquantum scilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Genes. 14.) sicut etiam sacrificium nouæ legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Mosaicæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum, scilicet passioni Christi, vt patet de agno paschali, & alijs huiusmodi: & hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti eiusdem esse continuatio.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ primæ Articulum quartum.*

4. dist. 1. q. 1. arti. 2. q. 5. cor. di. 2. a. 4. q. 1. Et 4. cōtra c. 57.

TItulus clarus.

¶ In corpore vna cōclusio: Oportet in noua lege esse quædam alia sacramenta. Probatur: Sacramēta sunt signa protestantia fidem, qua homo iustificatur: ergo oportet

ARTICVLVS IIII.

Vtrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

AD QVARTVM sic ꝓceditur. Videtur ꝙ post Christum nō debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate, debet cessare figura: sed gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt dicitur Ioan. 1. cum igitur sacramenta sint veritatis signa, siue figuræ, videtur quòd post Christi passionē, sacramenta esse non debuerint.

¶ 2 Præt. Sacramēta in quibusdam elementis consistunt, vt ex supra dictis patet: † sed Apostolus dicit Galat. 4. Cum essemus paruuli, sub elementis mundi eramus seruientes: nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non sumus paruuli. ergo videtur quòd non debeamus deo seruire sub elementis huius mūdi, corporalibus sacramentis vtendo.

† q. præced. art. 4. & 5.

¶ 3 Præt. Apud deum non est trāsmutatio, nec vicissitudinis obūbratio, vt dicitur Iacobi. 1. sed hoc videtur ad quandam mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quòd alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. ergo videtur quòd post Christum nō debuerint alia sacramenta institui.

SED CONTRA est, quòd * Aug. dicit contra Faustum 19. quòd sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta, & alia sunt instituta, virtute maiora, numero pauciora.

* li. 19. c. 13. tom. 6.

RESPON. Dicendum, quòd sicut antiqui patres saluati sunt per fidem Christi venturi, ita & nos saluamur per fidem Christi iam nati & passi. Sunt autem sacramenta, quædam signa protestantia fidem, qua homo iustificatur. Oportet autem alijs signis significari futura, præterita, seu præsentia. ut enim † August. dicit 19. contra Faustum, eadem res aliter annuntiatur faciendo, aliter facta: sicut ipsa verba, passurus & passus, non similiter sonant: et ideo oportet quædam alia sacramenta esse in noua lege, quibus significentur ea, quę præcesserunt in Christo, prēter sacramenta veteris legis, quibus prēnuntiabantur futura.

† li. 19. de ci. c. 20.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut * Diony. dicit in 5. cap. eccle. hierar. status nouę legis, medius est inter statum veteris legis, cuius figuræ implētur in noua lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis, unde & perfectē manifestabitur veritas: et ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem quamdiu per speculum, & in ænigmate cognoscimus, (vt dicitur 1. ad Corin. 13.) oportet nos per aliqua sensibilia signa, in spiritualia deuenire: quod pertinet ad rationem sacramentorum.

* 2. 5. eccle. hierar. 1. simil. a med.

AD 2^m dicendum, quòd sacramenta veteris legis Apostolus vocat egena & infirma elementa, quia gratiam nec continebant, nec causabant. et ideo vtentes K illis sacramentis, dicit Apostolus sub elementis mundi deo seruisse: quia scilicet nihil aliud erant, quàm elementa huius mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent & causant: & ideo non est de eis similis ratio.

AD 3^m dicendum, quòd sicut paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quòd diuersa præcepta familiæ suę proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æstate, ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa deū, ex hoc quòd alia sacramenta instituit post Christi aduentum, & alia tempore legis: quia illa fuerunt congrua gratię præfigurandæ, hæc autem sunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum primum.*

IN titulo nota terminos. Non enim quæritur, an sacramenta dicātur causa, sed an sint causa. Et hoc ideo, quia non satisfit quæstioni vocando causam id, quod vera non est causa. De gratia autem in præsenti titulo sermo ē indistincte: reseruatur enim sequenti articulo. quæ sit illa gratia, quæ per sacramenta cōfertur. Vnde nō spectat ad præsentem quæstionem discutere ī speciali de gratia, quæ causatur. Rursus si principium non articuli huius, sed introductæ quæstionis huius perspexeris (vbi hæc qō. 62. a quæstione sexagesimatertia distingui tur, dicendo: & primo de effectu eius principali, qui ē gratia: secundo, de effectu secundario, qui est character) videbis, quòd sub gratiæ nomine hoc in loco non comprehenditur character, cum distinguatur cōtra characterem: sed communiter sumitur, prout a sanctis dicitur, quòd sacramenta conferūt gratiam. Et hoc mā da memoriæ: & reminiscere, cum postea dicetur, sacramenta causare instrumentaliter gratiam, vt non recurras ad characterem, volens fugere ꝙ baptismus non causet gratiam gratum facientem, quia creator & creatura non potest etiam instrumentaliter creare. Hic enim de effectu principali sacramēt orum, qui est gratia distincta contra characterem, tractando quæritur, an sacramentum sit causa gratiæ, & in sequenti articulo quid addat hæc gra supra gratiā gratum facientē discutiē.

¶ In corpore articuli tria fiunt. Primo ponitur id, in quo oportet omnes conuenire. Secundo, recitatur quorūdam opinio. Tertio, respondetur quæsito secundum propriam opinionem.

¶ Quo ad primum conclusio est, Necesse est dicere sacramenta nouæ legis aliquo modo causare gratiam. Probatur: Per sacramenta homo Christo incorporatur. ergo acquirit gratiam, antecedens est Apostoli: consequentia patet: quia non fit homo membrum Christi, nisi per gratiam.

¶ Quo ad secundum, primo ponitur opinio, quòd sacramenta causant non operando ad gratiam, sed quia deus assistit, cum eis. exemplis & auctoritate Bernardi. Secundo, exponitur quid imporet hæc opinio, scilicet quòd non ponit sacramenta supra genera signorum, & declaratur exemplis. Tertio, improbatur hæc opinio auctoritate sanctorum, addentium signo causam.

¶ Quo ad tertium ponitur primo distinctio bimembris de causa agente, scilicet principali & instrumentali. Secundo, ponitur causæ principalis conditio: qua distinguitur ab instrumentali. Principalis causa est, quæ agit virtute suæ formę, cui assimilatur effectus. Et iuxta hoc membrum ponitur vna conclusio: solus deus est causa principalis gratiæ. Probatur: solus deus est, cuius est participata similitudo, gratia. ergo solus deus est gratiæ causa principalis. Antecedens est Petri apostoli. Consequentia patet ex conditione causæ principalis. Tertio, ponitur conditio causæ instrumentalis. Et iuxta hoc membrum ponitur alia conclusio, scilicet, Sacramenta sunt causæ agentes instrumentaliter ad gratiam. Probatur: causa instrumentalis est, quæ non agit virtute suæ formæ: sed per solum motum quo ab agente principali mouetur: sed sacramēta deus adhibet, vt per ea causet gratiā. ergo sūt causæ instrumentales. Maior patet ex † li. 12. c. 16 in medio to. 3. signo: quia effectus non assimilatur instrumento, & ex exemplo de lectulo respectu fabrę & artis. Minor probatur auctoritate Augustini, & Apostoli, & modi loquendi: qa hoc vocatur instrumentum, per quod principale agēs operari dicitur.

¶ Hoc in loco aduertēdum est, quòd Scotus in 4. sen. distin. 1. quæstio. 4. & 5. etsi videatur tertiam ponere opinionem, secundum tamē rem potius sua incidit in opinionē prærecitatam ac improbatam in litera: solis enim verbis ab illa differt. Ponit enim tria in sacro. Primo, effectū quem sensibile signum habet a deo, puta ꝙ adhibetur ex institutione diuina, tale vt a nobis suscipiat vt sacramentum. Secundum, quòd est necessitas necessitate infallibilitatis respectu effectus signi ficati per sacramentū. Tertium, quòd habet rationem dispositionis pro quā to suscipiens sacramentum, ex ipsa susceptione dispo- * Tract. 80. a med. to. 9

QVAESTIO LXII.

De principali effectu sacramentorum, qui est gratia, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectu Sacramentorum. Et primo de effectu eorum principali, qui est gratia. Secūdo de effectu secundario, qui est character.

Circa primū quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum Sacramenta nouę legis sint causa gratiæ.

¶ Secundo, Vtrum gratia sacramēt alis aliquid addat super gratiā virtutum & donorum.

¶ Tertio, Vtrum sacramenta contineant gratiam.

¶ Quarto, Vtrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.

¶ Quinto, Vtrum talis virtus in sacramentis deriuetur a passione Christi.

¶ Sexto, Vtrum sacramenta veteris legis, gratiam causarent.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sacramenta sint causa gratiæ.

AD PRIMVM sic procedi tur. Videtur quòd sacramenta non sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signum & causa, eo quòd ratio signi videtur magis effectui competere: sed sacramentum est signum gratiæ. non igitur est causa eius.

¶ 2 Præt. Nullum corporale agere potest in rem spiritualem, eo quòd agens honorabilius est patiente, vt † Augustinus dicit 12. super Genesim ad literā: sed subiectū gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis. non ergo sacramenta possunt gratiam causare.

¶ 3 Præt. Illud, quod est propriū dei, non debet alicui creaturæ attribui: sed causare gratiam, est proprium dei, secundū illud Psal. 84. Gratiam & gloriam dabit dominus. Cum ergo sacramenta consistāt in quibusdam verbis & rebus creatis, non videtur quòd possint gratiam causare.

SED CONTRA est, quòd * Aug. dicit supra Ioan. quòd aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit: sed cor non abluitur, nisi per gratiam. ergo causat gratiam, & pari ratione alia ecclesiæ sacra.

RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere sacramenta nouæ legis, per aliquem modum gratiā causare. Manifestum est enim, quòd per sacramenta nouę legis, homo Christo incorporatur, sicut de baptismo dicit Apostolus ad Galat. 3. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: non autem efficitur homo membrum Christi, nisi per gratiam: quidam tamen dicunt, quòd non sunt causa gratiæ aliquid operando; sed quia deus sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo, quentia patet ex conditione causæ principalis. Tertio, ponitur conditio causæ instrumentalis. Et iuxta hoc membrum ponitur alia conclusio, scilicet, Sacramenta sunt causæ agentes instrumentaliter ad gratiam. Probatur: causa instrumentalis est, quæ non agit virtute suæ formæ: sed per solum motum quo ab agente principali mouetur: sed sacramēta deus adhibet, vt per ea causet gratiā. ergo sūt causæ instrumentales. Maior patet ex † li. 12. c. 16 in medio to. 3. signo: quia effectus non assimilatur instrumento, & ex exemplo de lectulo respectu fabrę & artis. Minor probatur auctoritate Augustini, & Apostoli, & modi loquendi: qa hoc vocatur instrumentum, per quod principale agēs operari dicitur.

¶ Hoc in loco aduertēdum est, quòd Scotus in 4. sen. distin. 1. quæstio. 4. & 5. etsi videatur tertiam ponere opinionem, secundum tamē rem potius sua incidit in opinionē prærecitatam ac improbatam in litera: solis enim verbis ab illa differt. Ponit enim tria in sacro. Primo, effectū quem sensibile signum habet a deo, puta ꝙ adhibetur ex institutione diuina, tale vt a nobis suscipiat vt sacramentum. Secundum, quòd est necessitas necessitate infallibilitatis respectu effectus signi ficati per sacramentū. Tertium, quòd habet rationem dispositionis pro quā to suscipiens sacramentum, ex ipsa susceptione dispo- * Tract. 80. a med. to. 9

nitur ad suscipiendum effectum significatum per sacramentum, a deo immediate causante illum.

¶ Ex quorum trium concursu, infert quòd sacramentum licet non sit secundum rem causa gratiæ, potest tamen appellari cā instrumentalis gratiæ, vt sic saluētur auctoritate sanctorum.

¶ Declarat autem hoc, scilicet quòd sine vera causalitate possit dici causa instrumentalis: tum quia meritum dicitur causa præmij, & tamen non efficit illud: tum quia motus dicitur causa termini: & tamen non efficit illum, tum quia vere dicimus, quòd per motum acquiritur terminus, & per meritum acquiritur præmium. & tamen neutrum est causa vere instrumentalis, & hoc directe militat contra rationem literæ sumptam ex modo loquendi eum illa propositione Per.

¶ Arguit præterea contra conclusionem principalem huius literæ, scilicet, Sacramentū est vere causa instrumentaliter agens ad gratiam. Et argumentum suum est ex parte effectus. Aut sacramentum attingit instrumentaliter agendo, ipsam gratiam gratum facientem, aut aliquam dispositionem præuiam: non potest dici primum: quia gratia creatur, & nulla creatura potest etiam instrumentaliter creare: nec potest dici secundum, tum quia dispositio illa cum sit forma supernaturalis, est æque creabilis sicut gratia, tum quia subiectum est æque in potentia obediētiali ad illam dispositionem, tum quia dispositio illa producitur in instanti, sacra aūt non possunt agere in instanti. Et si ponatur produci in tpe, deum agere in tēpore incōuenit.

¶ Arguit

¶ Arguit præterea contra idem, descendendo specialiter ad sacramentum eucharistiæ quia transubstantiatio sit sola infinita virtute non minus quàm creatio: nec potest fingi in pane dispositio necessitans ad transubstantiationem, quoniã dispositio necessitans est in eodem instanti cum termino,

¶ Præterea, In alijs sacramentis oportet assignare, quę sit ista dispositio, quæ instrumentaliter causatur a sacramẽtis.

¶ Demum arguit, quòd superflue ponitur ista causalitas in sacramẽtis: quia sine ipsa ex assistentia diuina ecclesiæ reuelata, in operationibus sacramentalibus omnia saluantur ad sacramẽta, & eorum effect⁹ requisita.

† Bernard. in serm. de cœna ante med. illius.

¶ Ad primũ obiecta Scoti, breuiter respondẽdo, dicitur, quòd cum ipse non saluet sacramẽtum causam esse, sed causam dici, & in veritate nõ nisi signum Ifallibile præceptũ suscipi ponatur ad effectum sacramenti, non satisfit auctoritatibus sanctorum, dicentibus sacramentum esse signũ, & causam efficientem signatum, vt patet in 4. sent.

¶ Cum ergo obijcitur primo, quòd sacramentum habet rationem dispositionis, respondetur ꝙ nõ esset dispositio, nisi ratione obediẽtiæ, qua præceptum suscipitur signum, & propterea falsum est, quòd ipsum sacramentum seu illius susceptio secũdum se esset dispositio in esse reali, nisi ponatur realiter cã.

D. 680.

qui afferẽs denarium plumbeum, accipit centum libras ex regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem: sed hoc operatur sola voluntas regis. vnde & † Bernard. dicit in quodam sermone de cœna domini, sicut inuestitur canonicus per librum, abbas per baculum, episcopus per anulum, sic diuisiones gratiarum diuersæ sunt traditæ sacramentis. Sed siquis rectè consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus, nõ est nisi quoddam signum regiæ ordinationis de hoc, quòd pecunia recipiatur ab isto. Similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, sacramenta nouæ legis nihil plus essent, quàm signa gratiæ: cum tamen ex multis sanctorum auctoritatibus habeatur, quòd sacramenta nouæ legis non solum significant, sed causant gratiam. Et ideo aliter dicendum, quòd duplex est causa agens, principalis & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formę, cui assimilatur effectus, sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo[4] non potest causare gratiam, nisi deus: quia gratia nihil est aliud quàm quædam participata similitudo diuinæ naturæ, secundum illud 2. Petri 1. Magna nobis & pretiosa promissa donauit, vt diuinæ simus consortes naturæ. Causa vero instrumentalis nõ agit per

¶ Ad secundum vero de merito dicitur, ꝙ licet meritum sit eã vt ratio, qua operanti est debitum præmium, & propterea dicitur causa præmij, constat tamen meritum non efficere præmium, quoniam aliunde est meretri, & aliunde præmiare. Et propterea non obstat hoc proposito, vbi de causa efficiente secundum rem est quæstio.

¶ Ad tertium de motu, dicitur, quòd quia motus potest sumi actiue vel passiue, vel absolute, & per motionem actiuam proculdubio effectiue fit terminus, per motum autem simpliciter vel passiue, non effectiue, sed tãquam per viam acquiritur terminus, ideo argumentum non obstat propositioni, qua vtitur Auctor in hoc proposito, scilicet illud proprie dicitur instrumentum, per quod agens effectiue operatur.

¶ Et per hoc patet responsio ad vltimum contra rationem de modo loquendi, quoniam non sumit argumentum Auctor, ex ly per absolute, sed applicato ad id per qd efficiẽs operatur,

¶ Ad argumenta secundo loco inducta contra conclusionem principalem dicitur, quòd sacramentum instrumentaliter attingit gratiam sacramentalem, & non oportet recurrere ad dispositionem præuiam ad gratiam. Quicquid enim secundum aliorum opinionem, vt probabiliorem dixerit Auctor in 4. sentent. hoc in loco secundum propriam sententiam longe altius sensit, expresse ponens gratiam gratum facientem (qua scilicet homo fit membrum Christi, & qua sumus diuinæ naturæ consortes) a deo principaliter, & a facto instrumẽtaliter effici,

¶ Et confirmatur clare hanc esse suam intentionem ex titulo quæstionis, vbi distinguit hanc quæstionem a sequenti, per hoc, quòd nunc quæritur de sacramenti effectu principali, qui est gratia: tunc autem quæretur de effectu secundario, qui est character, de quo & ornatu simile dicitur esse iudicium in 4. sententia. quæ ad præsentem quæstionem. Et confirmatur hoc idem ex sequẽti articulo huius quæstionis, vbi gratia sacramentalis non ponitur dispositio: sed vt patebit, nullum habitum ad donum addit supra gratiam gratũ facientem.

† Car. 16. in principio.

¶ Ad obiectionem autem, quòd nulla creatura potest etiã instrumẽtaliter creare, respondetur hoc concedendo: sed negando, quòd gratia proprie creetur, qd patet ex eo, quòd cum desinit esse, nõ annihilatur. nam si crearetur (quia creatio est ex nihilo) eã desineret conseruari, oporteret quòd eius desitio esset annihilatio: deum autem credimus nũquam aliquid annihilare.

¶ Et licet hoc sufficiat argumento ꝙ reuerentia tamen communis dicti, sane intelligendi, de creatione gratiæ, distinguere potest: ꝙ causatio gr̃æ duplicitet sumi potest: uel quatenus est mutatio animæ de nõ grata in gratam deo, & sic attingitur instrumentaliter a sacramento: uel quatenus creatio ibi aliquo modo immiscetur, & sic fit gratia immediate a deo. Probatur autem conuenienter sic dicit quia Christus caput ecclesiæ vt homo (alioquin non esset eiusdem naturæ cum membris) influit vitam proculdubio gratiæ gratum facientis membris suis: constat autem humanitatem Christi ista latitudinem contineri creaturarum. non inconuenit ergo deum per humanitatem Christi, vt instrumentum conuenienti, & per sacramentum vt instrumentum separatum, gratiam gratum facientem in homine causare, vt clare habes hic in responsione ad tertium bene perspecta, ac collata cum argumẽto & corpore articuli, ad quod se remittit.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiecta reliqua contra dispositiones præuias causabiles per sacramenta in speciali. De singulorum enim propriis effectibus, in tractatu singulorum partes poterit: nunc enim sat est proposito de effectu, qui est gratia sacramentalis, tractare, quam diximus & manifestabimus nõ oportere esse dispositionem aliquam præuiam ad gratiam. Quare falsum est sacramentum non posse causare in instanti quoniam in termino temporis prolationis verborum sacramẽtum causare effectum suum potest. Nec etiam inconuenit deus voluntarie vtendo motu creaturæ, agere in tempore: cum nullus adeo desipiat, qui neget deum posse localiter mouere, quod est agere in tempore.

¶ Ad demum obiecta, quòd superflue ponitur ista causalitas in sacramentis, respondetur quòd non superflue, sed necessario ponitur, tum necessitate reuerendiæ ad auctoritates sanctorum:

storum, quas ipsemet Scotus volens saluare glossat, causa, id est signum infallibile, vbi patet manifestus error in glossando: tum necessitate dignitatis sacramentorum nouæ legis: longe enim digniora sunt si locantur in genere causæ, quam si infra latitudinem signorum concludantur, vt sacramenta veteris legis. Pateri enĩ oportet sacramenta nouæ legis digniora esse sacramentis veteris legis, & concedere vetera in hoc, ꝙ nouus efficiũt quod figurant, vetera autem non, vt patet in 4. sentent. dist. 1.

¶ A glossante autem Scoto, aut quocumque altero in extraneum sẽsum, quærẽdum est quibus verbis, aut quibus articulis, aut quo sermone sancti, aut quicumque alij, debuissent aut potuissent explicare hoc, scilicet quòd sacramẽta sint causa effectiua gratiæ, si non explicatur per ista, efficiunt quod figurant, & rursus per ista, ita vt imaginem gerat, & causa existat: quæ omnia explicantur in 4. sentent. Doceãt nos quæso, quibus vocabulis explicandum fuerat, & sic cognoscant se, vel non sequi doctrinam sanctorum in hac parte, collectã a Magistro sententiarum. Et scito, quòd hodie minus libera apparet opinio hæc, quoniam in concilio Florentino sub Eugenio IIII. legimus differentiam inter sacramenta veteris & nouæ legis in hoc, quòd illa non causabant gratiam: ista vero continent gratiam & conferunt eam. Hæc ibi.

¶ In responsione ad secundum aduerte. Scotum vbi supra, nec exempla prætetire: vnde contra exemplum de efficientia instrumentorum artificum arguit probando ferram non esse effectiuam causam instrumentalem: tum quia nec figura, nec quantitas, nec motus localis est forma actiua: tũ quia sicut albedo expellit ab eodem nigredinem non effectiue, sed formaliter, ita corpus expellit corpus ab eodem loco non effectiue, sed quasi formaliter.

¶ Ad hæc facile est & respondere. & monstrare inopinabilem hanc Scoti nouam phantasiam esse falsam: cum enim mouens proximum & motum oporteat esse simul, & constet ligui partes, quæ secundo mouent localiter, non esse simul cum arulce (non enim oportet se tangi artificem & lignum quod secatur) consequens est, quòd mouens proximum partes illas, oportet quòd sit serra, quæ est corpus mouens motum. Et confirmatur auctoritate Aristo. secundo de Anima, ponentis nautam mouere nauem & manu & remonere altera, vt instrumentum coniuncto, altero vt instrumento separato. Constat autem effectiue esse huiusmodi mouere. Ad primam ergo obiectionem dicitur, quòd licet motus localis absolute non sit forma actiua aut actio, mouere tamen localiter est agere, vt patet. Et sic, sicut artifex mouendo serram, agit, ita seria mouendo partes ligni, agit.

¶ Ad secundam dicitur, quòd aliud est loqui de modo quo corpus expellit corpus ab eodem loco, & aliud est loqui de modo quo corpus mouens motum, expellit aliud corpus a suo loco, sicut aliud est loqui quomodo calor expellit frigus, & aliud quomodo corpus calefaciens calefactum expellit frigus. Ad propositum siquidem quæstionis huius non spectat primum, sed secundum: quoniam instrumentum artificis est mouens motum. Ex quo patet, quòd exemplum Auctoris deseruit propositum: hæc ibi.

ARTICVLVS II.

Vtrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutum & donorũ. Per gratiam enim virtutum, & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ, & quantum ad potẽtias eius, vt patet ex his, quæ in * secunda parte dicta sunt: sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. ergo gratia sacramentalis, nõ potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ 2 Præt. Defectus animæ ex peccatis causantur: sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos, non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

¶ 3 Præt. Omnis additio vel subtractio in formis, variat speciem, vt dicitur 8. † Metaphys. Si ergo hoc implicite proportionem gratiæ sacramentalis, seu ipsius effectus ad gratiam, sit ergo probatio ista, Gratia absolute perficit essentiam animæ, & sicut ab essentia fluunt potentiæ, ita a gratia fluunt perfectiones potentiarum, dona scilicet & virtutes: sacramenta autem ordinantur ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana præter actus potentiarum animæ. ergo sicut virtutes & dona addunt super gratiam communiter dictam perfectionem ordinatam ad actus potentiarum, ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam & virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum finem. ergo gratia sacramentalis addit super gratiam donorum & virtutum. Antecedens quo ad primam partem declaratur. gratia est similitudo diuini esse: seu quia anima inquantum participat quandam similitudinem diuini esse, perficitur a gratia: quantum vero ad secundam partem declaratur quo ad hoc, quòd potentiæ perficiuntur per dona & virtutes in ordine ad actus ipsarum potentiarum. Quo ad tertiam vero partem declaratur, ex effectu baptismali, qui est spiritualis regeneratio non qualitercumque: sed ita vt homo moriatur vitijs, membrum⁹ Christi fiat.

¶ Vbi scito, quòd effectus baptismi proprius non est gratia gratum faciens absolute: sed sic renasci secundum gratiam in membrum Christi, ac si ipse passus fuisset patiente Christo, & hoc importat remissionem omnis culpæ, & omnis pœnæ. Constat enim hoc effectum quendam esse necessarium in vita Christiana vltra bonam dispositionem actuum potentiarum animæ. Et quod dicitur de baptismo, idem intelligi vult Auctor de effectibus aliorum sacramentorum. Quod si præuenièdo intelligere cupis, vide inferius articulum primum quæstionis sexagesimæ quintæ, vbi enim inuenies proprium cuiusque sacramenti effectum, tam quo ad bonum datum, quàm quo ad defectum expulsum. Consequentia autem, vt consona rationi relinquitur: quoniam vtrique, scilicet perfectiones potentiarum & gratia sacramentalis, de genere spiritualium sunt, & dependentium a gratia, & necessariorum in vita

Infra q. 72. art. 7. ad secũdum. Et 4. di. 7. q. 2. artic. 2. q. 3. Et dist. 17. q. 1. art. 4. q. 3.

P. 2. q. 110. art. 3. & 4.

* lib. 8. tex. 10. to. 3.

Universidad de Navarra Biblioteca

in vita Christiana, &c.

¶ Circa hanc doctrinam aduerte, dupliciter posse intelligi gratiam sacramentalem addere super gratiam donorum & virtutum. Primo, vt addat donum aliquod habituale. Et hic sensus licet forte multis placeat, & ab Auctore sumptus credatur, quia ponit differentiam specificam inter gratias sacramentales & gratiam donorum & virtutū, tam hic in responsione ad vltimum, quam in quæstionibus de veri. quæst. 27. articul. 5. ad 12. mihi tamen etiam si alibi (hoc est in libris sententiarum, aut quæstionibus disputatis) Auctor expressisset oppositū, aliter sentiendum, videtur ex hoc loco. Et est secundus sensus, vt gratia sacramentalis addat

†P.2.q.110. art.3.& 4.

supra gratiam donorum & virtutū, non habituale aliquod donum, sed actuale diuinum auxilium extensiuum gratiæ virtutum, & donorum ad effectum proprium sacramenti. Moueor autem ad hoc: quoniam in prima secundæ Auctor diuidendo gratiam, distinxit contra habituale donum gratiæ, gratuitum diuinum auxilium: ac per hoc sub genere gratiæ communiter dictæ, locauit duo genera seu species gratiarum, scilicet gratiam habitualis doni, & gratiam diuini auxilij. Et propterea cum hoc in loco expresse dicat gratiam sacramentalem addere diuinum auxilium, nō est ad aliud genus gratiæ e regione positum, scilicet donum habituale diuertendum: sed planum literæ sensum sectando sentiendū est, quòd gratia sacramentalis distinguitur specie a gratia virtutum & donorum, non sicut habitus ab habitu, sed sicut gratuitum diuinum auxilium a gratuito habituali dono: & per hoc esse speciem gratiæ communiter dictæ (vt in responsione ad tertium dicitur) & diuidi in plures species iuxta specificam pluralitatem effectuum, vt infe-

D. 677.

gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum & donorum, sequitur quod æquiuoce dicatur gratia: et sic nihil certum nobis ostenditur, ex hoc quòd sacramenta dicuntur gratiam causare.

SED CONTRA est, quòd si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum & virtutum, frustra sacramenta habentibus, & dona & virtutes conferentur. In operibus autem dei nihil est frustra. ergo videtur quòd gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutū & donorū.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secūda parte dictum est†) gratia secundum se considerata, perficit essentiam animæ, inquantum participat quandam similitudinem diuini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt eius potentiæ, ita a gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana, sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitijs, & fit membrum Christi, qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum animæ. & eadem ratio est in alijs sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt[d] super gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum: ita gratia sacramentalis, addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam & potentias animæ, quārum ad generalem ordinationem actuū animæ: sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

AD 2[m] dicendum, quòd per virtutes & dona excluduntur sufficienter vitia & peccata, quātum ad præsens & futurum, inquantum scilicet impeditur homo per virtutes & dona a peccando: sed quātum ad præterita peccata, quæ transeunt actu, & permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

AD 3[m] dicendum, quòd ratio sacramentalis gratię se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. vnde sicut non æquiuoce dicitur animal communiter dictum, & pro homine sumptum, ita non æquiuoce dicitur gratia communiter sumpta, & gratia sacramentalis.

ARTICVLVS. III.

Vtrum sacramenta nouæ legis contineant gratiam.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam. contentum enim videtur esse in continente: sed gratia non est in sacramento, neque sicut in subiecto (quia subiectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase: quia vas est locus mobilis, vt dicitur in 4. †Physicorum: esse autem in loco, non conuenit accidenti. ergo videtur quòd sacramenta nouæ legis non contineant gratiam.

¶ 2 Præt. Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam consequantur: sed gratia cum sit accidens, non potest transire de subiecto in subiectum. ergo pro nihilo esset gratia in sacris.

¶ 3 Præt. Spirituale non continetur a corporali, etiam si in eo sit, non enim anima continetur a corpore, sed potius continet corpus. ergo videtur, quòd gratia, cum sit quiddam spirituale, non continetur in sacramento corporali.

SED CONTRA est, quòd Hugo de sancto Victore dicit, q. sacramentum ex sanctificatione inuisibilem gratiam continet.

RESPON. Dicendum, quòd multipliciter aliquid dicitur esse in alio, inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Vno modo sicut in signo, nam sacramentum est signum gratiæ: alio modo sicut in causa: nam sicut dictum est, † sacramentum nouæ legis est instrumentalis. Et probatur quo ad secundam partem, quia non est secundum similitudinem speciei, sicut homo genitus erat in homine generante. Quo ad tertiam vero, quia non est secundū aliquam formam propriam. & permanentem, proportionatam ad talem effectum: sicut res generatæ sunt in sole. Quo ad quartam demum patē: quia est secundum quandam virtutem fluentem, & incompletam in ipsa natura.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulū quartum.*

TItulus vt sonat, sumendus est, de virtute causatiua effectiue. ℂ In corpore reperiuntur duæ vię. Altera ponentium sacramenta non causare gratiam nisi cō comitenter. Et secundum hanc respōdetur quæstioni negatiue, quia sola virtus diuina assistens est quæ causat gratiam.

¶ Altera (quam sequitur Auctor) potentium, quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ. Et secundum hanc respondetur, quæstio, dicendo, duo. Primo, necesse est simul ponere, quòd in sacramēto quædam virtus instrumētalis ad inducendum sacramēto effectū. Secūdo, qualis est ista virtus, & dicitur, hæc virtus proportionatur instrumento. Et probatur, Virt[s] hæc se habet ad alicuius rei perfectionem & virtutem absolute, sicut instrumentum se habet, ad agens principale: sed instrumentum nō operatur, nisi inquantum est motū a principali agente: principale autem agens operatur per se, & propter ea v.r[t] principalis habet completum, & permanens esse in natura, virtus autem instrumentalis incompletum, & transiens. ergo virtus hæc proportionatur instrumento. Et probatur hoc vltimum, quia motus est, actus imperfectus ab agente in patiens.

¶ Aduerte hic, maximam hoc in loco difficultatem inuenīri: eo quòd vno sensu intellecta communiter videntur, tam a sequacibus, quam ab aduersarijs verba Auctoris, cum tamen dupliciter possint intelligi. Primo, vt sit sensus, quòd in sacramentis nouæ legis est aliqua virtus superaddita, non solum propriæ operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui, quo mouetur a principali agente, & hæc virtus est quædā qualitas habens esse fluens per modum motus, & est spiritualis, immo est ipsa gratia secundum esse fluens & incompletum, vt in instrumentali. Et probatur quo ad secundam partem, quia non est secundum similitudinem speciei, sicut homo genitus erat in homine generante. Quo ad tertiam vero, quia non est secundū aliquam formam propriam. & permanentem, proportionatam ad talem effectum: sicut res generatæ sunt in sole. Quo ad quartam demum patē: quia est secundum quandam virtutem fluentem, & incompletam in ipsa natura.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulū quartum.*

TItulus vt sonat, sumendus est, de virtute causatiua effectiue. ℂ In corpore reperiuntur duæ vię. Altera ponentium sacramenta non causare gratiam nisi cō comitenter. Et secundum hanc respōdetur quæstioni negatiue, quia sola virtus diuina assistens est quæ causat gratiam.

¶ Altera (quam sequitur Auctor) potentium, quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ. Et secundum hanc respondetur, quæstio, dicendo, duo. Primo, necesse est simul ponere, quòd in sacramēto quædam virtus instrumētalis ad inducendum sacramēto effectū. Secūdo, qualis est ista virtus, & dicitur, hæc virtus proportionatur instrumento. Et probatur, Virt[s] hæc se habet ad alicuius rei perfectionem & virtutem absolute, sicut instrumentum se habet, ad agens principale: sed instrumentum nō operatur, nisi inquantum est motū a principali agente: principale autem agens operatur per se, & propter ea v.r[t] principalis habet completum, & permanens esse in natura, virtus autem instrumentalis incompletum, & transiens. ergo virtus hæc proportionatur instrumento. Et probatur hoc vltimum, quia motus est, actus imperfectus ab agente in patiens.

¶ Aduerte hic, maximam hoc in loco difficultatem inuenīri: eo quòd vno sensu intellecta communiter videntur, tam a sequacibus, quam ab aduersarijs verba Auctoris, cum tamen dupliciter possint intelligi. Primo, vt sit sensus, quòd in sacramentis nouæ legis est aliqua virtus superaddita, non solum propriæ operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui, quo mouetur a principali agente, & hæc virtus est quædā qualitas habens esse fluens per modum motus, & est spiritualis, immo est ipsa gratia secundum esse fluens & incompletum, vt in

A calce præcedentis articuli, hoc vltimum Auctor expressit. Et hic est sensus communis, contra quem Scotus vbi supra & Durandus & Aureolus arguent.

¶ Sed quoniam hic sensus non est intentus ab Auctore, nec verus (vt nunc conabor ostendere) ideo argumentationibus illorum omissis ad secundum uenio sensum, ut scilicet virtus ista nihil aliud sit quàm motus, quo instrumentum a principali agente mouetur ad propriū principalis agentis effectum inducendum. Moueor autem ad hoc ex communibus, & ex propriis. Apertissime enim, Auctor in hac litera ex communibus omni instrumentali causæ procedit, dicens: sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramento, fit quædam virtus, &c. Vbi patet quòd secundum eum simile est iudicium de sacramento, & de aliis causis instrumentalibus, quantum ad virtutem instrumentalem, per modum transeuntis &c. Sed de causa instrumentali expressit Auctor in primo huius quæstionis articulo hæc uerba, causa nostro instrumēralis nō agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motū quo mouetur a principali agente. Vbi dictio exclusiua manifestat, quòd ab instrumento, excludit Auctor omnem agendi rationem superaddiram motui, quo mouetur a principali agēte. Et hoc ipsum in speciali de sacramentis loquendo in calce responsionis, ad primum, huius articuli replicat, dicens, Et hoc modo, uis spiritualis

Aug. tract. 80. in Ioan. post mediū tom. 9. In ho. Eua. quod canit in oct. epiphan. id habetur in homiliario tertius anni in uenies.

non est virtus spiritualis, neque ita quòd sit propria ei (quia virtus fluit ab essentia rei, & ita non potest eam transcendere) neque ita quòd recipiat eā ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis. ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiæ causatiua.

B ¶ 2 Præt. Omne quod est, reducitur ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni: sed nō est dare in quo genere entis sit talis virtus (vt patet discurrenti per singula) nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis: neq; etiam inter media bona, cuiusmodi sunt potentiæ animæ, quæ sunt quædam potentiæ naturales: neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia nec virtus mentis. ergo videtur quòd in sacramentis nulla sit virtus, gratiæ causatiua.

C ¶ 3 Præt. Si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis, nisi per creationem a deo: sed inconueniens videtur, quòd tam nobilis creatura, statim esse desinat sacramento perfecto. ergo videtur, quòd nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

D ¶ 4 Præt. Idem non potest esse in diuersis: sed ad sacramenta concurrunt diuersa, scilicet, verba, & res: unius autem sacramenti, non potest esse nisi virtus vna. ergo videtur quòd in sacramentis nulla sit virtus.

SED CONTRA est, quòd † Aug. dicit super Ioan. Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Et Beda* dicit, quòd Dominus tactu suæ mundissimæ carnis vim regeneratiuam, contulit aquis.

E est in sacramentis, inquantum ordinantur a deo ad effectum spiritualem. Vbi uides uim spiritualem consistere in hoc, quòd sacramenta ordinantur a deo ad effectum spiritualem. Et confirmatur hic sensus ex eo, quòd secundum Auctorem sacramentum baptismi uirtutem hanc inchoatiue accepit in sui institutione, scilicet quando Christus est baptizatus: tūc enim aqua sanctificata est, accipiendo inchoatiue uim regeneratiuam, sed constat nihil tunc aquam accepisse, nisi habilitatem ut sit materia baptismi: factum est enim tunc, ut non oleum, non uinum &c. sed aqua idonea esset ad regenerandum. Et si his adiungas, quòd uis quælibet eiusdem rationis est in sui inchoatione, & perfectione, opinaberis quòd uis regeneratiua, quæ in aqua inchoatiue posita, contenta est

sola idoneitate in ablutione sacramentali, consuta te posita contenta est solo usu, quo deus actualiter ablutione illa utitur ad regenerandum. Vsus siquidem seu motus ille quo Deus mouet illam, seu vtitur actione nostra sensibili, sacramentum constituit in esse effectiuo gratiæ sacramentalis, quia est quo est mouēs motū a principali agente, & est vis spiritualis: quia est quo respectu effe- A⁹ spiritualis, & est ipsa grātia secundū esse incōpletum, & transiens, quia est mediatio & motio quædam ad gratiā. Et multa alia possent hic dici, nisi diffuse de hac virtute instrumentali scripsissem superius in articulo 2. quæstio. 13. Et confirmātur hæc omnia, quia sic absque multiplicatione entium saluātur causalitates effectiuæ instrumentorum, & dicta auctoris. Ait enim in responsione ad primum, quòd in ipsa voce sensibili est vis quædam spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquātum procedit a conceptione mentis: nihil est enim in voce sensibili inquātum procedit a mente, præter significationem, nisi vsus quo mens illa vtitur significatiua voce ad excitandā mētem auditoris. Et propterea non mouetur græcus a latino, quia significatiua vox, qua loquēs vtitur, non peruenit ad intellectum græci: & hoc subdit modo Auctor, Vis spiritualis est in sacramentis. Nec te moueat, quòd Auctor iūgit motui instrumenti virtutem seu vim, ex ipsa adiūctione insinuans differentiam, inter instrumenti motum, & virtutem, de qua est quæstio: quoniam sermo Auctoris est formalis, tam de virtute quām de motu: quod vt melius intelligas, distingue motum, quo potest instrumentum moueri, in motum simplicem, & motum virtuosum. Est siquidem instrumenti simplex motus ille, ad quem ex parte mouētis sufficit potentia motiua, ex parte vero termini, naturalis effectus instrumenti: motus autem virtuosus est ille, qui ex parte mouentis vltra potentiam motiuam exigit artem seu aliquid proportionale artifici ex parte vero termini, ducit ad effectum principalis agentis, puta, artis, seu alicuius proportionaliter se habentis, sicut ars se habet ad instrumenta sua. Exemplum vtriusque motus perspice in cithara, cuius fides si moueantur a non musico, sonabunt tantum: si vero moueantur a musico, efficient non solum sonum, sed sonum musicum, qui est effectus proprius artis musicæ. Vbi patet, quòd simplex motus fidium citharæ, non ducit nisi ad naturalem effectum percussionis illarum: motus vero qui ab arte procedit, ad effectum artis ducit, vtpote vim artis in se habens, & propterea motus virtuosus appellatur. Tria ergo cum hic considerentur (scilicet motus, & vis seu virtus, & motus virtuosus) ratione diuersitatis, quæ

Ar. 1. huius quæst.

RESPON. Dicendum, quòd illi, qui ponunt quòd sacramenta non causant gratiam nisi per quādam concomitantiam, ponunt q̄ in sacramento non sit aliqua virtus, quæ operetur ad sacramenti effectum, est tamen virtus diuina sacramento assistens, quæ sacramē G talem effectum operatur: sed ponendo quòd sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quòd in sacramē to sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sactamentalē effectum: & hæc quidem virtus proportionatur instrumento: unde comparatur ad virtutem absolutam & perfectam alicuius rei, sicut comparatur instrumētum ad agens principale. Instrumentum enim (vt dictum est*) non operatur, nisi inquantum est motum a principali agente quod per se operatur. & ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum esse in natura: virtus autē instrumentalis habet esse transiēs ex vno in aliud, & incompletum: sicut & motus est actus imperfectus, ab agente in patiens.

H

ADPRIMVM ergo dicēdū, quòd virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modū virtutis permanentis & completæ, si I cut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore esse virtutem spiritualem instrumentaliter, in quātum scilicet corpus potest moueri ab aliqua substantia spirituali, ad aliquem effectum spiritualem inducendum: sicut & in ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, inquantum procedit a conceptione mētis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, inquantum ordinantur a deo ad effectum spiritualem.

AD 2^m dicendum, quòd sicut motus, eo quòd est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti (sicut alteratio ad qualitatem) ita virtus instrumentalis nō est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciem virtutis perfectæ.

AD 3^m dicēdum, quòd sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento, ex hoc ipso quòd mouetur ab agente principali, ita & sacramentum consequitur spiri- tualem virtutem ex benedictione Christi, & applicatione ministri ad vsum sactamenti. unde Augusti. dicit in quodam sermone de epiphania: Nec mirum q̄ aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificādum animam dicimus peruenire? peruenit plane & penetrat conscientię vniuersa latibula: quāmuis enim sit subtilis, & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultans vitæ causas, ad secreta mentis subtili rore pertranſit.

AD 4^m dicēdū, q̄ sicut eadē vis principalis agentis, instrumentaliter inuenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectū, prout sunt quodam ordine unum, ita etiā eadē vis sacramentalis inueniturī verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnū sacrm.

¶ Ex quibus omnibus habere potest diligens lector, vnde & quomodo vana seu dissona, vt apparet, dicta de instrumentorum motu & virtute, sane intelligere potes.

¶ In responsione ad vltimū, perspice, q̄ bene definita sit vis sacramentalis, & vniuersaliter instrumentalis. Nam sicut diuersa instrumenta nihil aliud habent ab arte vna, nisi suos mo- K tus virtuosos ad effectum artis, & omnes illi motus, quia sunt motus partiales, sunt vnus motus totalis, ac per hoc vna vis principalis agentis, inuenta instrumentaliter in diuersis instrumentis, ita in ministro, verbis & elemento sunt passiui motus virtuosi partiales multi: nam & ministri operationes, puta, ablutione, & verbis & aqua vtitur Christus mouendo singula, vt agens principale. Et sicut ex omnibus non consurgit nisi vnum numero sacramentum, ita ex omnibus partialibus motibus vi tuosis, hoc est passiue, & actiue sumptis, non constat nisi vna numero vis sacramentalis, quemadmodum omnes motus singulorum trahentium nauem, non sunt nisi vnus numero tractus, vna numero totalis actio, unam inferens passionem, unumque effectum. Nec oportet laborare ad inueniendum, quomodo ex diuersis formis intentionalibus fit una forma simplex aut composita, uel per aggregationem, ut contra tenentes huiusmodi uirtutes intentionales, arguitur.

¶ Super

¶ Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulo quinto.

ARTICVLVS V.

Vtrum Sacramenta nouæ legis habeant uirtutem ex passione Christi.

TItulus vt sonat,

¶ In corpore vna conclusio: Sacramenta ecclesię specialiter habent virtutem ex passione Christi. Probatur tripliciter. Primo ex communibus: quia humanitas Christi est instrumentū coniunctum deitatis: sacramentum autem instrumentum separatum. Et formatur ratio: Agens principale per coniūctum instrumentum mouet separatum: sed Deus est agēs principale gratiæ & humanitas Christi instrumentum coniūctum, & sacramentum instrumentum separatum. ergo. Et quia hæc ratio non concludit de passione Christi, sed de humanitate Christi (in qua Christ⁹ mysteria multa consumauit, puta nativitatem, prædicationem, passionē resurrectionem ascensionem, &c.) ideo secunda subiungitur ratio, per quā probetur specialiter q̄ a passione Christi virtus sit sacramentorum. Et procedit ratio ex effectu proprio gratiæ sacramentalis: quia scilicet vterque talis proprius effectus appropriatur passioni Christi. Et formatur ratio, Tam liberatio a peccatis nostris, quām institutio Christianę religionis est præcipue a passione Christi: sed vtrūque sit præcipue per gratiā sacramentalem. ergo gratia sacramentalis, seu (quod in idem redit) ergo virtus sacramētalis gratiæ est a passione Christi. Maior declaratur, ex dictis.

¶ Quoad primā pate quidē, quia Christus liberauit nos per passionem a peccatis, non solum efficienter & meritorie (quod conuenit aliis eius mysteriis) sed etiam satisfactorie qūappropriatpassioni. Quo ad secundam vero, quia per passionem offeredo seipsum, initiauit ritum Christianæ religionis. Minor autē clara ex hoc tractatu. Tertio probatur conclusio, ex signo fluxus sanguinis, & aquæ de latere Christi: per quod præcipua sacramēta monstrantur, quod copulantia sunt nobis virtutem passionis Christi.

A Principalis autem causa^d efficiens gratiæ, est ipse deus ad quem comparatur humanitas Christi, sicut instrumentum coniunctum: sacramentum autem sicut instrumentum separatum. & ideo oportet quòd virtus salutifera, a diuinitate Christi, per eius humanitatem, in ipsa sacramenta deriuetur. Gratia autem sacramentalis ad duo præcipue ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, inquantum transeunt actu, & remanēt reatu, & iterum ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitæ Christianæ. Manifestum est autem ex his, quæ supra dicta sunt*, quòd Christus liberauit nos a peccatis nostris, præcipue per suam passionem: non solum efficienter & meritorie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiauit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem & hostiam deo, vt dicitur. Ephes. 5. unde manifestum est, quòd sacramenta ecclesiæ, specialiter habent virtutem ex passione Christi, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem^d sacramentorum: in cuius signum de latere Christi pendentis in cruce, fluxerunt aqua & sanguis, quorum vnum pertinet ad baptismum, aliud ad Eucharistiā, quæ sunt potissima sacramenta.

D.680.

Quæst. 49. & 48.

D.681

D.982.

ADPRIMVM ergo dicēdum, quòd verbum prout erat in principio apud deum viuificat animas, sicut agens principale: caro tamen eius, & mysteria in ea perpetrata, operantur instrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter: sed etiam per quandam exemplaritatem, vt supra dictum est*.

Q. 56. ar. 1.

AD 2^m dicendum, quòd per fidem Christus habitat in nobis (vt dicitur Ephes. 3.) & ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autē remissiua peccatorum, speciali quodam modo pertines ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidē passionis eius, specialiter homines liberantur a peccatis, secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, & ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi.

AD 3^m dicendum, quòd iustificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est nouitas vitæ per gratiam: attribuitur tamen passioni ratione termini a quo, scilicet, quantum ad dimissionem culpę.

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ secundæ Articulum sextum.

ADSEXTVM sic procedit. Videtur quòd etiam sacramenta veteris legis, gratiam causarent: quia (sicut dictum est*) sacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi: sed fides passionis Christi,

TItulus clarus,

¶ In corpore sunt duæ conclusiones: negatiua. Prima est: Sacramenta veteris legis non conferebāt gratiam virtute propria. Probat auctoritate Apostoli. Altera est: Sacra- BB 2 menta

1. 2. q. 103. arti. 2. & q. 107. ar. 1. ad 3. Et 4. di. 1 q. 1. ar. 5. q. 1, Ar. præced.

Universidad de Navarra Biblioteca

menta veteris legis, non conferebant gratiam virtute in eis habita a passione Christi. Probatur ex communi differentia coniunctionis alicuius causæ ad causandū vel per vsum exteriorum rerum, vel per actum animæ: quia prima est causæ efficiuæ, ac per hoc prioris secūdum esse: secunda autem est causæ finalis, ac per hoc potest esse posterioris secundum esse. Sub hac enim differentia, communi subsumitur in speciali differentia inter passionem Christi coniungi per sacramenta vel per fidem: ita quod per sacramenta coniunctio contineatur sub coniunctione, per vsum exteriorum rerum, & coniunctio per fidem cōtineatur sub coniunctione, per actum animæ. Et sub hoc procedendo desrēdicur, & quòd passio Christi est prior secundum esse sacramentis nostris, & posterior sacramētis veteris legis. Ac per hoc nostris quidem sacramentis passio Christi coniungi potest, vt causa actiua operans per illa: prisis autem non potest coniungi vt causa actiua operans per illa quod est intentum, cōclusionis. Et quòd passio Christi vt finalis causa coniungitur per fidem, tam nobis quam antiquis: & propterea vtrique saluamur per fidem passionis Christi: sed non vtrique per sacramenta virtuosa ex passione Christi. Nō tamen superstitiosus erat vsus illorum sacramentorū: quia adhibebantur etsi non vt virtuosa, tamen vt signa fidei virtuosæ. ¶ Sta igitur lector in formali differentia inter coniunctionem per fidem seu actum animæ vt sic, & per sacramenta seu vsum exteriorū rerum vt sic: & vide bis differentiam in litera subtiliter posita, inferre sacramē

Inter principiū & medium illius in homilia tio tot⁹ anni eam inuenies.

Gloss. ordinaria ibid.

Ar. præced.

D.982.

fuit in veteri lege, sicut & in noua: habemus enim eundem Spiritum fidei, vt habetur 2. ad Corin. 4. Sicut ergo sacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.

¶ 2 Præt. Sanctificatio non fit nisi per gratiam: sed per sacramenta veteris legis, homines sanctificabantur: dicitur enim Leuitici. 8. Cumque sanctificasset Moyses Aaron, & filios eius in vestitu suo &c. ergo videtur quòd sacramenta veteris legis gratiā conferebāt.

¶ 3 Præt. Sicut Beda * dicit in homilia circuncisionis, Idem salutiferæ curationis auxilium, circuncisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod baptismus agere reuelatæ tempore gratiæ consueuit: sed baptismus nunc confert gratiam. ergo circuncisio gratiam conferebat, et pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut baptismus est ianua sacramentorum nouæ legis, ita & circuncisio erat ianua sacramentorum veteris legis. Propter quod & Apostolus dicit Galat. 6. Testificor omni homini circuncidenti se; quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ.

SED CONTRA est, quòd Galat. 4. dicitur, Conuertimini iterum ad infirma & egena elemēta. gloss. * id est ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfecte non iustificat: sed gratia perfecte iustificat. ergo sacramēta veteris legis gratiam non conferebant.

RESPON. Dicendum, quòd non potest dici, quòd sacramenta veteris legis conferrent gratiā iustificantem per seipsa, idest, propria virtute, quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundū illud Gala. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est: sed nec potest dici, quòd ex passione Christi virtutem haberet conferēdi gratiam iustificandi: sicut enim ex prædictis patet *, virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem & * sacramenta, differēter tamen. Nam cōtinuatio, quæ est per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem quæ est per sacramenta fit per vsum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id, quod est posterius tempore, antequam fit mouere secundum quòd præcedit in actu animæ. sicut finis qui est posterior tempore, mouet agentem, secundum quòd est apprehensus & desideratus ab ipso. Sed illud, quod nondum est in rerum natura, non mouet secundū vsum exteriorū rerū. unde causa efficiens * non potest esse posterior in esse, ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestū est, quòd a passione Christi, quæ est causa humanæ iustificationis conuenienter * deriuatur virtus iustificatiua ad sacramenta nouæ legis, non autem ad sacramenta veteris legis, & tamen per fidem passionis Christi iustificabantur antiqui patres, sicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei protestationes, inquantum significabant passionem Christi, & effectus eius. Sic ergo patet, quòd sacramenta veteris legis, non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam iustificantem, sed solum significabant fidem, per quam iustificabantur.

ta nostra esse virtuosa, & antiqua nouo. Et meméto nonitie, quòd de coniunctio ne causali (seu causæ vt sic) est sermo, vt nō fallaris ab importunitate digredientium ad ea, quæ sunt per accidens.

D.321.

Alias conse quenter.

In corpo.

4. di. 4. q. 1. sc. 4. q. 1. c.

D.344.

D.684.

D.800

D. 341

Quæst. 70. ar. 4.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd antiqui patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quòd erat in apprehensione animæ, poterat iustificare, sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti, quæ potest iustificare etiam fm realem vsum sacramentalium rerū, vt dictū † est.

AD 2^m dicendum, quòd illa sanctificatio erat figuralis: per hoc enim sanctificari dicebantur, quòd applicabantur cultui diuino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandum passionem Christi.

AD 3^m dicendum, quòd de circuncisione multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt quòd per circuncisionem non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, sed hoc non potest esse, quia homo non iustificatur a peccato, nisi per gratiam, secundum illud Roma. 3. Iustificati gratis per gratiam ipsius. Et ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionē conferebatur gratia, quantum ad effectus remotiuos culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos gratiæ. Sed hoc etiam videtur esse falsum: quia per circuncisionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriā, quæ est vltimus effectus positiuus * gratiæ. Et præterea, secundum ordinem causæ formalis, prius sunt naturaliter effectus positiui quàm priuatiui, licet secundum ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. & ideo alij dicunt quòd circuncisio conferebat gratiam, etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna: non tamē quantū ad hoc qd est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum: quod & aliquando mihi visum est: sed diligentius consideranti, apparet hoc etiam non esse verum: quia minima * gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ & mereri vitam æternam. & ideo melius dicendum videtur, quòd circuncisio, sicut & alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei iustificantis. unde Apostolus dicit Roman. 4. quòd Abraham accepit signū circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei. & ideo in circūcisione * cōferebatur gratia, inquātū erat signū * passionis Christi futuræ, vt infra * patebit.

¶ Super

¶ Super Quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum primū.

QVÆSTIO LXIII.

De effectu sacramentorum, qui est character, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de alio effectu sacramētorū, qui est character.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum ex sacramentis causetur character aliquis in anima.

¶ Secundo, Quid sit ille character.

¶ Tertio, Cuius sit character.

¶ Quarto, In quo sit sicut in subiecto.

¶ Quinto, Vtrū indelebiliter.

¶ Sexto, Vtrū omnia sacramenta imprimant characterem.

ARTICVLVS I.

Vtrum sacramentum imprimat aliquē characterem in anima.

ADPRIMVM sic procedi- C tur. Videtur quòd sacramentum non imprimat aliquem characterē in anima. Character enim significare videtur quoddā signū distinctiuum: sed distinctio membrorū Christi ab alijs, fit per æternam prædestinationem, quæ non ponit aliquid in prædestinato, sed solum in deo prædestinante, vt in prima parte habitum est. Dicitur enim 2. Tim. 2. Firmū fundamētū Dei stat, habēs signaculū hoc: nouit Dñs qui sunt eius. ergo sacramēta nō iprimūt characterē in aia. D

¶ 2 Præt. Character signum est distinctiuum. Signum autem (vt Augu. dicit in 2. de doctri. christ.) est quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem est in anima, quod aliquam speciē sensibus ingerat. ergo videtur q in anima non imprimatur aliquis character per sacramenta.

¶ 3 Præt. Sicut per sacramenta nouæ legis diffinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per sacramenta ve E teris legis: sed sacramenta veteris legis, non imprimebant aliquem characterem in anima, vnde & dicuntur iustitiæ carnis, secundum Apost. ad Hebr. 9. ergo videtur q neque sacramenta nouæ legis.

SED CONTRA est, q Apost. dicit 2. ad Corin. 1. Qui vnxit nos Deus est, & qui signauit nos, & dedit pignus Spiritus i cordibus nostris: sed nihil aliud importat character q̄ quādam signationem. ergo videtur quòd deus p sacramenta nobis suū characterē imprimat.

RESPON. Dicēdum, q sicut ex prædictis * patet, sacramenta nouę legis, ad duo ordinātur, videlicet ad remediū contra peccata, & ad perficiendum animam in his, quæ pertinent ad cultum dei fm ritū christianę vitæ. Quicūq; autem ad aliquid certum deputatur, consuescit ad illud consignari, sicut milites qui ascribebantur ad militiam antiquitus, solebant quibusdam characteribus corporalibus insigniri: eo q deputabant ad aliquid corporale. & ideo cum homines per sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum dei, consequens est quòd per ea fideles aliquo spirituali charactere insigniantur. unde Aug. † dicit in 2. contra Parmenianum. Si militiæ characterē in corpore suo non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit ac prece fusa, & venia impetrata militare iam cœperit, numquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac nō potius agnitus approbatur? an forte minus hærent sacramēta christiana, q̄ corporalis hæc nota?

ADPRIMVM ergo dicendum, q fideles Christi ad præmiū quidem futuræ glorię deputant̄ signaculo prædestinationis diuinæ: sed ad act⁹ cōueniētes p̄senti eccle siæ deputant̄ quodā spūali signaculo eis ingnito, q character nūcupat̄

AD 2^m dicēdū, q character animæ impressus, habet rōnē signi in quātū p sensibile sacramētū imprimitur: per hoc. n. scitur aliquis es se baptismali characterē insignitus, q est ablutus aqua sensibili. Nihilominus tamē character uel signaculum dici potest per quandā similitudinē, omne quod confi gurat alicui, vel distinguit ab alio, ēt si nō sit sensibile: sicut Christus dicitur figura vel character paternæ substantiæ, fm Apostō. Heb. 1.

AD 3^m dicēdū, q sicut supra dictū est, * sacramēta veteris legis nō habebant in se spirituale virtutē, ad aliquē spirituale effectū operantē. & ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character: sed sufficiebat ibi corporalis circuncisio, quam Apostolus signaculum nominat Rom. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrū character sit spiritualis potestas.

AD SECVNDVM sic procedi- tur. Videtur q character non

¶ Circa

Quæst. 62. ar. 5.

Li. 2. ca. 13. parū a medio tom. 7.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ tertiæ Articulum secundū.

Quæst. 62. ar. 6.

4. di. 4. q. 1. ar. 1.

¶ Circa deductionem conclusionis huius dubium occurrit: nã inualida apparet consequentia, Character sacramentalis est de putatiuus hominis ad cultum consistentem in recipiendo & tradendo. ergo est potentia: cum quia similis consequentia nihil valet, Character militaris est deputatiuus hominis ad militiam, consistentem in percutiendo, & ad percutiendum requiritur potentia percussiua. ergo character militaris est potentia ad percutiẽdum. Et confirmatur, quòd non est simile, quia potentia percussiua præsupponitur, vtpote naturalis, potẽtia autem ad cultũ, nõ est naturalis, sed superaddita, hæc in quam instantia nihil obstat argumento, quia ad militarẽ percussionem vltra naturalem viriũ potentiam requiritur potentia militaris: sicut ad sanandum requiritur in medico potentia medicatiua: stat ergo obiectio.

Cap. 2. eccle. hierar. part. 3. parũ ante mediũ

¶ Et eleuatur instãtia ad uniuersalem rationem, unde scilicet licet a communissimis inferre determinate speciale, hoc est a deputatione ad cultum Christianæ religionis, ad potentiam respectu eiusdem cultus descendere. Deputatio siquidem ad cultum multipliciter fieri potest, scilicet signo, professione, officio, scientia, voluntate, potentia, vt patet inductiue in militia, & aliis cultibus & artibus. Vnde inferre, characterem esse potentiam, quia est deputatiuus hominis ad cultum christianæ religionis, fallacia consequentis videtur.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor procedit ex determinatis in præcedenti articulo. Et propterea nõ procedit ex hoc solo, quòd character est deputatiuus ad cultum &c. sed ex hoc, quòd character sacramentalis est spiritualis perfectio animæ ad cultum diuinum, secundum ritum christianum: ita quòd non ex quacumque deputatione, sed ex tali deputatiuo, scilicet, vt perfectiuo animæ ad talem cultum impresso a Deo procedit litera, vt ipsamet litera de se ipsa testimonium perhibet, auctoritatem asserẽs Dionysii hoc testantem: ex huiusmodi autem assumpto concludi licuit intentum, si perspicaciter intuiti fuerimus cultum christianæ religionis formaliter, vt Auctor cõtemplatus est. Ex hoc enim quòd character est perfectiuus animæ ad cultum christianæ religionis, & cultus christianæ religionis formaliter consistit in recipere vel dare, formaliter sequitur, ergo character perficit animam ad recipiendum vel dandum. Sed cõstat liquido, quòd proprium & per se primo perfectiuum ad recipere seu dare, est posse recipere aut dare. ergo character est spiritualis potentia, qua homo secũdum animam potest recipere vel tradere ea, quæ sunt christianæ religioni propria: Et cõfirmatur hæc ratio, quia potẽtia sola est, qua subtracta actus nullus redditur, apud Deũ, & similiter qua posita, actus efficax est, quantumcumque ab homine prohibitus. Nam subtracta charitate, aut scientia, aut fide, si potentia remanet, actus non est nullus, sed econtra sola potentia deficiente, alia non sunt efficacia. Sic aũt cõstat esse in proposito, q̃ subtracto charactere, vane omnia recipiuntur: & similiter subtracto charactere ordinis vane omnia traduntur, quæ propria ordinis sunt. est ergo character in genere potentiæ.

¶ Ad instantiam autem de militari charactere, patet responsio, quia non spectat ad animam.

¶ Ad obiectionem autem vniuersalem patet etiam responsio, quòd falsum assumit, scilicet literam ex sola deputatione procedere, cum procedat ex tali deputatione, scilicet vt perfectiuo hominis spiritualiter secundum animam ad cultum spiritualem, sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse, quòd figura: unde Heb. 1. vbi dicitur, Figura substantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, character: sed figura est, in quarta specie qualitatis, & ita differt a potestate, quæ est in secunda specie qualitatis. character ergo non est spiritualis potestas.

¶ 2 Præt. Dionys.* dicit 2. cap. Eccles. hier. quòd diuina beatitudo accedẽtem ad beatitudinem in sui participationem recipit, & proprio suo lumine, quasi quodam signo, ipsi tradit suam participationẽ. & sic videtur quòd character sit quoddam lumen: sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. non ergo character est potestas, quæ videtur, ad secundam speciem qualitatis pertinere.

¶ 3 Præt. A quibusdam character sic definitur. Character est signum sanctum cõmunionis fidei, & sanctæ ordinationis, datum a hierarcha. Signum autem est in genere relationis, nõ autem in genere potestatis. non ergo character est spiritualis potestas.

¶ 4 Præter. Potestas habet rationem causæ & principij, vt patet 5. Metaphy. * sed signum, quod ponitur in definitione characteris, magis pertinet ad rationem effectus. character ergo non est spiritualis potestas.

Lib. 5. metap. text. 17. to. 3.

SED CONTRA est, quòd * Philosophus dicit in 2. Ethico. Tria sunt in anima, potentia, habitus, & passio: sed character non est passio, quia passio cito transit, character autem indelebilis est, vt infra dicetur. * Similiter etiam non est habitus: quia nullus habitus est, qui se possit ad bene, & male habere: character autem ad vtrumque se habet: vtuntur enim eo, quidam bene: alij vero male, quod in habitibus nõ contingit. nam habitu virtutis, nullus vtitur male: & habitu malitiæ nullus bene. ergo relinquitur, quòd character sit potentia.

Li. 2. ethic. c. 5. in prin. tom. 5.

Art. 5. huius quæst.

¶ Circa primum dubium in quo genere sit character: sacramentalis, sciendum primo, quòd Durandus in 4. sent. dist. 4. q. 1. putauit characterem esse relationem rationis, per quam aliquis ex institutione diuina deputatur ad sacras operationes: sicut nummus sortitur rationem pretii. Et eius ratio est, quia ea, quæ sunt fidei clarificanda sunt, & non obscuriora reddenda. per characterem autem si ponitur relatio rationis, omnia clara sunt: si vero ponitur res realis, obscuriora introducuntur.

¶ Sed positio hæc seipsam leuem monstrat, dum ex communibus tantum, & extraneis procedit. Eiusque falsitas patet ex auctoritate ecclesiæ, extra de baptismo & eius effectu, in ca. maiores. in fine. Vbi dicitur quòd sacramentalis operatio, imprimit characterem: certum est enim, quòd relatio rationis non imprimitur. Et confirmatur ex concilio florentino, sub Eugenio quarto, ubi dicitur, Tria sacramenta characterem, idest, spirituale quoddam signum a ceteris distinctiuum, imprimunt in anima indelebile, vnde in eádem personam non reiterantur. Hæc ibi.

¶ Scito secundo, quòd Scotus in 4. distin. 6 q. 10. ad vtramque partem disputat concludens vtrumque posse probabiliter sustineri, & quòd character sacramentalis sit res absoluta in genere qualitatis, & quòd sit relatio extrinsecus aduenies. Et hanc vltimam opinionem ipse tenet: minus tamen probabilis monstratur ista via, discutiendo tertium dubium. Vbi scito consequentiam factam in litera destrui ex Scotica opinione, distinguente de relatione, vel intrinsece adueniente vel extrinsece. Et vocat relationem intrinsecus aduenientem illam, quæ consequitur fundamentum posito termino: illam autem quæ positis fundamento & termino non necessario ponitur, vocat relationem extrinsecus aduenientem. Exemplum primi, vt duplum, simile, æquale. Exemplũ secundi, vt relatio agentis ad patiens, relatio locati ad locum, & huiusmodi. Ad primum genus dicit non esse motum, sed ad secundum, ac per hoc posse a deo de nouo imprimi in animam relationem characteris absque aliquo absoluto nouo fundante illam. Et propterea non sequitur, si relatio characteris poneretur immediate in anima, conueniret naturaliter oi aiæ.

Art. præce.

¶ Tu autem patienter sustineto pertrãseuntem me de respectibus his in cõmuni, quia theologiam practicã tracto, non metaphysicam. Nec videtur diu prediendum hoc in loco, q̃quid sit de respectibus istis extrinsecis, qui forte non sunt intelligibiles, quoniam omnis respectus formaliter sumptus hoc ipsum q̃d est, est ad aliud se habere, & si est ad aliud se habere, est in genere ad aliquid, quod est quartum prædicamentũ. Et rursus, si est ad aliud se habere, necesse est vt cõsequatur fundamẽtum ex sola noua positione alterius: alioquin nõ esset ad aliud, & ppea si est ad aliud se habere, ad illud nõ est motus, vt ex hac ratione probatur 5. Physicorũ, ab Arist. Et super hoc, scilicet super ipsa relatione formaliter, inquantum relatio est, fundauit auctor hic rationem suã, relatio enim formaliter sumpta, q̃a hoc ipsum quod est, est ad aliud: si realis est nascitur cũ fundamento non simpliciter in actu, sed sic quòd ex sola appositione termini fit actu. similitudo enim nascitur cum albo sic, quòd posito coalbo, statim similitudo in primo albo cõsurgit, & sic de aliis. Ac per hoc si relatio characteris immediate fundaretur in anima, nasceretur simul cum anima, sic quòd posito illius termino, statim in anima consurgeret relatio characteris, & si sic cõnasceretur cum anima, clare patet quòd naturaliter conueniret omni animæ. Quocirca aut character nõ est i genere ad aliquid nisi æquiuoce, & tunc si est respectus, quæratur illius genus, nec erit facile fingere aliud genus, cum ponatur res spiritualis, & non sit formaliter passio: aut si est in genere ad aliquid definitio posita ab Aristo. non est communis suo generi & exclusio motus ab ad aliquid cum illius ratione, 5. Physi. non est vniuersalis de ipso genere ad aliquid, sed particularis, hoc est de aliqua specie relationis, scilicet intrinsece: quoniam Aristo. probando ad relationem non esse motum, attulit relationem, quæ secundũ Scotum vocatur extrinsecus adueniens, scilicet dextri & sinistri. Nam relatio dextri inter me & columnam nõ sequitur fundamentum posito termino, loquendo vt Sco. loquitur. Nam posito animali habente dextrum, & posita columna, non sequitur relatio dextri inter ipsa: potest enim columna poni neutra. Et accidit huiusmodi phantasia, quia non consideratur fundamentum vt fundamẽtum, & terminus vt terminus, sed remote. Vertum vt fundamẽtum, & terminus vt terminus, sed remote. Verbi gratia, relatio agentis ad patiens, nõ habet pro extremis ignẽ & aquam, sed ignem calefacientem, & aquam patientem a calefaciente, & sic de aliis. Vnde non remote, sed propinque sumẽdo fundamentum & terminum (hoc est secundum eas dispositiones, secundum quas hoc fundat, & illud terminat) nulla est relatio realis, quæ non consurgat in fundamento, posito termino. Sed hæc pertranseundo sunt dicta pro claritate literæ, quæ de relatione loquitur formaliter, sicut & Philoso. 5. Physico.

Tertia S. Tho. BB 4 ¶ Circa

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est*, sacramenta nouæ legis, characterem imprimunt, inquantum per ea deputantur homines ad cultum dei, secundum ritum Christianæ religionis. Vnde Dionys.* in 2. cap. Ecclesia. hier. cum dixisset, quòd deus in quodam signo tradit sui participationem accedenti ad baptismum, subiungit, Perficiens eum diuinũ, & communicatorem diuinorum. Diuinus autem cultus consistit, vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradendo alijs: ad vtrũque aũt horũ requiritur q̃dã potẽtia. nam ad tradendum aliquid alijs, requiritur potentia actiua: ad recipiendum autem requiritur potentia passiua. Et ideo character importat quandam potentiam spiritualem ordinatã ad ea quę sunt diuini cultus. Sciẽdum tamen, quòd hæc spiritualis potẽtia est instrumẽtalis: sicut etiã supra dictũ* est de virtute, quæ est in sacramentis. Habere enim sacramẽti characterem competit ministris dei, minister autem habet se per modum instrumenti, vt Philosophus* dicit in 1. Politic. Et ideo sicut virtus, quæ est in sacramentis, non est in genere per se, sed per reductionẽ eo quòd est quiddam fluens & incompletum, ita etiam character non proprie est in genere vel specie, sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.

Ad primum ergo dicẽdum, quòd figura est quædam terminatio quantitatis. vnde proprie loquendo, non est nisi in rebus corporeis: in spiritualibus autem dicitur metaphorice. Non autem ponitur aliquid in genere vel specie, nisi per id quod de eo proprie prædicatur. Et ideo character non potest esse in quarta specie qualitatis, licet hoc quidam posuerint.

Ad 2um dicendum, quòd in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibiles passiones: vel sensibiles qualitates. Character autem non est lumen sensibile: ideo non est in tertia specie qualitatis, vt quidam dixerunt.

Ad 3um dicendum, quòd relatio quæ importatur in nomine signi, oportet quòd super aliquid fundetur: relatio autem huius signi quod est character, non potest fundari immediate super essentiã animæ: quia sic conueniret omni animę naturaliter. Et ideo oportet spes, charitas infusa, nõ est sufficiẽs principium boni actus, sed inclinat ad bonum actum cõcurrentibus aliis requisitis: multo autem remotius character potest disponere ad bonum actum.

¶ Ad horum clariorem notitiam aduertẽdum est, quòd nisi formaliter consideremus, locemusq; res in suis generibus, vagari multipliciter cõtinget. Quocirca cũ character sacramentalis sit formaliter potentia (est. n. baptismalis character, quo per se primo, homo põt recipere sacramenta reliqua, vt patet, & similiter character ordinis, quo primo minister ecclesiæ, puta, sacerdos, põt cõficere Eucharistiã &c.) & sit supernaturale accidẽs iprei sum aiæ, cõsequens est, vt sub illo genere accidentiũ formaliter locetur, qd potẽtias actiuas, vel passiuas cõtinet, quod cõstat sub qualitatis genus esse, & vnã illius speciẽ, secundã. s. Nec obstat q̃ nõ sit naturalis potentia, q̃m sicut sub habitus specie continentur non solũ naturales, sed supernaturales habitus, ita sub potentiæ accidentalis specie continentur non solum naturales, sed supernaturales potentiæ. & in hoc debet quiescere intellectus bene dispositus.

¶ Ad distractionem autem Scoticam, trahentem relationem ad rationem potentiæ, patet responsio ex hoc ipso quòd distractio abusiua rerum, ac rationum formalium est.

¶ Ad id vero q̃d primo dicit de habitu indifferenter, dicẽdũ est q̃ nullus est actus humanus singularis indifferens moraliter, qa fit vel q̃n, vbi, sicut propter &c. debet, & sic est bonus moraliter: vel nõ q̃n, aut vbi, aut, sicut, aut propter, aut &c. debet, & sic est malus moraliter. Nec est inter ista duo medium in actu exercito, quia distinguuntur penes affirmationem, & negationem, ac per hoc nullus potest esse habitus indifferens ex hoc capite.

¶ Ad id vero quod de consideratione frequenti cõclusionis geometricæ subditur, dicituṛq; si consideratio est scientifica, generatur habitus bonus. s. scientiæ, quæ est virtus, ac per hoc boni rãtum, puta veri si vero consideratio est non scientifica, generabitur habitus opinatiuus, qui etiam non est indifferens, sed declinat ad bonum vel malum, prout declinat ad verum vel falsum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et quia character est forma supernaturalis, a Deo pro munere impressa, ideo per hoc si esset habitus, non pollet poni indifferens, ideo Scotus ad vltimam responsionem confugit, quæ falsum in primis affert, dum charitatem, fidem, ac spem infusam a sufficiē tibus proximisq; principiis elicitiuis bonorum actuum aufert. Est enim infusi charitas & sufficientissimum, & proximū elicitiuum principiū dilectionis Dei super omnia: sed q̄ esse puer baptizatus nō actu diligat, prouenit ex conditione ipsius habentis charitatem, quia scilicet habet organa impedientia &c. & nō ex insufficiētia aut elongatione habitus. Sit simile est de dormiēte, aut ebrioso non enim ex parte habitus infusi, aut acquisiti prouenit, quod dormiens aut ebrius non considerat geometricas demonstrationes, aut non credit seu speculat, sed ex impedimento habentis habitum.

In corp. ar. & ar. præc.

4. dist. 4. q. 1. arti. 2. & ar. 3. q. 5.

¶ Male deinde locat characterem in specie, dum ex his, ad quę remote se habet, loi at ipsum. Debet siquidem iudicari res secundum ea, quæ sibi proxime cōueniunt, & non secundum remota, ac per hoc, non debet character poni sub specie habitus boni, quia valde remote disponit ad actū bonum. Sed hæc accidunt Scoto, quia difficile est operare falsum. Quo circa video omnia consonare vero, & absque difficultate vlla characterem poni, non habitum, sed potentiā, quæ ex propria ratione indifferens est ad bonum & malū (character enim est potentia qua potest quis dare vel recipere, & non est, quo potest bene vel male dare vel recipere) vt sic perspicacis diuinam sapientiam disponentē omnia suauiter, donando nobis supernaturales potestas, dare eas suauiter, hoc est, seruata conditione potentiarum, vt scilicet sint quibus possumus, & non quibus bene vel male possumus.

l. 1. 9. c. 18. in prin. tomo. 3.

¶ Argumenta Petri Aureoli apud Capreolum in 4. distin. 4. contra hoc quòd character sit potentia, quia ad specialia descendūt de potestate effectiua trā substātiationis in eucharistia &c. omitenda censui, quoniam suo loco quælibet seruanda est quæstio.

aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio, & hoc est essentia characteris. unde non oportebit quòd sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt.

AD 4^m dicendum, quòd character habet rationem signi per cōparationem ad sacramentum sensibile, a quo imprimitur: sed secūdum se cōsideratus, habet rationē principij, per modum iam dictū*.

ARTICVLVS III.

Vtrum character sacramentalis sit character Christi.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd character sacramentalis non sit character Christi. Dicitur. n. Ephes. 4. Nolite contristare Spiritum sanctū Dei, in quo signati estis: sed consignatio importatur in ratione characteris. ergo character sacramentalis, magis debet attribui Spiritui sancto quàm Christo.

¶ 2 Præt. Character habet rationē signi: est autem signum gratię, quę per sacramentū confertur: gratia autē infunditur animæ a tota Trinitate. unde dicitur i Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus, ergo videtur quòd character sacramentalis non debeat specialiter attribui Christo.

¶ 3 Præt. Ad hoc aliquis characterem accipit, vt eo a ceteris distinguatur: sed distinctio sanctorū ab alijs, fit per charitatem, quæ sola distinguit inter filios regni, & filios perditionis, vt Augustinus* dicit 15. de Trin. vnde & ipsi pditionis filij characterē bestiæ habere dicūtur, vt patet Apoc. 13. Charitas autem non attribuitur Christo, sed magis Spiritui sancto, secundum illud Roma. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctū, qui datus est nobis. uel etiam patri, secūdum illud 2. ad Corinth. vlt. Gratia Domini nostri Iesu Christi, & charitas dei. ergo videtur q̄ character sacramētalis, non sit attribuendus Christo.

SED CONTRA est, q̄ quidam sic definiunt characterē. Character est distinctio, a charactere æterno impressa animæ rationali, secundum imaginem consignans trinitatem creatam Trinitati creāti & recreanti, & distinguēs a nō configuratis secundum statum fidei: sed character æternus est ipse Christus, secundum illud Heb. 1. Qui cum sit splendor gloriæ & figura, vel character substātię eius. ergo videtur, quòd character sit proprie attribuendus Christo.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut ex supradictis patet*) character proprie est signaculum quoddam, quo aliquid insignitur, vt ordinatum in aliquem finem: sicut charactere insignitur denarius ad vsum commutationum, & milites charactere insignuntur, qua si ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primo quidem, & principaliter, ad fruitionem gloriæ. & ad hoc insignitur signaculo gratiæ, secundum illud Ezec. 9. Signa Thau super frontes virorum gementium, & dolentium. & Apocalip. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque aut oribus, quoadusq; signemus seruos Dei nostri in frontibus eorū. Secundo autem, deputatur quisq; fidelis ad recipiendum vel tradendum alijs ea, quæ pertinent ad cultum Dei, & ad hoc proprie deputatur character sacramentalis. Totus autem ritus christianæ religionis deriuatur a sacerdotio Christi. & ideo manifestum est, quòd character sacramētalis specialiter est character Christi, cuius sacerdotio configurantur fideles secundū sacramentales characteres: qui nihil aliud sunt quàm quædam participationes sacerdotij Christi, ab ipso Christo deriuatæ.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd Apostolus ibi loquitur de configuratione, secundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam: quæ spiritui sancto attribuitur, in quātum ex amore procedit, quòd deus nobis aliquid gratis largitur, quod ad rationē gratiæ pertinet. Spiritus autem sanctus amor est;

¶ *Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum tertium.*

TItulus de Christo loquitur, vt est verbum incarnatum, vt distinguitur a patre & Spiritusancto, ac ipsa Trinitate. Denotat autem obliquus casus, auctoritatem in ipso Christo: ita q̄ sensus est, an character sacramētalis sit character, Christo vt principi configurans, seu consignans characterem ipsum suscipientes: sicut character Romanus cōsignat milites Cęsari, & Gallicus regi Francorum &c.

¶ In corpore, tria fiunt. Primo, distinguitur character fidelium in duo genera: secundo, respondetur quæstio: tertio, ponitur vnum corollarium.

Ar. 1. huius quæst.

¶ Quo ad primum distinguitur character fidelium in characterem ad cęlestē beatitudinē, & characterem ad militiam Ecclesię cultum. Ille est charitas seu gratia: hic est sacramentalis, de quo est sermo. Communio istorum ex communi ratione characteris declaratur. Diuersitas autē ex diuersitate finium ac actuum manifestatur in litera. Præmisit autem auctoritatem hāc, vt clara fieret doctrina sacræ scripturæ, quæ in argumentis discutitur, & ne no uitium ambiguum relinqueret, aut suspensum.

¶ Quo ad secundū, conclusio responsiua quæsito est, Character sacramentalis, est character Christi. Probatur, Character sacramētalis est ad recipiendum & dandum ea, quæ sunt cultę christiani. ergo est specialiter, character Christi. Probatur cōsequentia, quia totus ritus christianæ religionis deriuatur a Christi sacerdotio, cui configurantur fideles.

¶ Nota hic, quàm formalis sit doctrina Auctoris, dum de cultu christianæ religionis tractans, in Christum caput, non secundum quācumque illius conditionem, sed secundum sacerdotium reducit characterem christiani cultus: sacerdotis enim est principatus cuiusque religionis tam veræ quàm fallæ.

¶ Quo ad tertium, corollarium est: Characteres sacramentales sunt participationes quædā sacerdotii Christi ex eo enim quòd character sacramentalis est Christi sacerdotis character, consequens est, ut sit quædam diminuta imitatio ordinata ad actū specificantes ad Christi sacerdotium: quod est esse participationem sacerdotii Christi. Baptismali siquidem charactere a Christi sacerdotio habet homo formaliter & esse membrū Christianæ religionis, & esse capace reliquorum sacramentorum a Christi sacerdotio deriuatorū. Et simile proportionaliter est de aliorū sacramentorum characteribus.

¶ *Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum quartum.*

TItulus clarus.

¶ In corpore una conclusio. Character est subiectiue in potentia animæ. Probatur: Character ē figuraculū, quo anima insignitur ad recipiendum uel tradēdū ea, quę sunt cultę Christiani. ergo ordinatur ad actus. ergo est in potētia animę. Prima consequentia (quę nō nisi implicite in litera habetur) probatur ex eo, quòd cultui diuinus actibus consistit. Secūda autem, quia potentia animæ ordinatur ad operari, sicut essentia ad esse.

¶ In responsione ad primum aduerte distinctionem in literā positā, de eo ad quod disponit character. s. uel propinque uel remote, & quòd proximę disponit ad actus Christianæ religionis: remote autem disponit ad gratiā. Et hoc probatur in litera: quia ad hoc disponit ex consequēti. Et ea potes addere, quia dispōnere ad gratiā est cōmunis conditio sibi & multis aliis: multa enim alia disponunt ad gratiam (ut patet) & non est de numero propriorum sibi.

¶ Et hæc si retineueris, uidebis uanum esse laborē Scoti in nl. q. distin. 6. 4. sen. pro cedentis ex eo, quòd dispositio ad formā, numquàm est in posteriori naturaliter susceptiuot hoc enim falsum esse constat de dispositione, nō proxime sed remote. Potest enim res quæ non nisi remote, & ex consequenti est dispositio ad gratiam (quæ in essentia animæ ponenda est) poni in qua cunq; potentia animæ: immo etiā in membris exterioribus, huiusmodi enim dispositiones (ut in litera dicitur) non uendicant sibi subiectū ex eo, ad quod remote disponunt, sed ex eo ad quod proxime disponunt.

¶ Caue hic, ne dicta de charactere intelligas dicta de sacramētis characterē imprimentibus, & incidas in foueam, putans quòd sacramenta huiusmodi conferant gratiam ex consequenti, sintq; principaliter causę characterum, & ex consequenti gratiæ: quia character, ut in litera dicitur, non proxime, sed ex consequēti dispositio est ad gratiam. Recolito superius habitæ doctrinę, quòd scilicet gratia est principalis sacramētorum effectus, & character est effectus secundarius, & perspice non licere attribuere sacramento conditionem characteris: cū hoc enim quòd character est remote & ex consequēto dispositio ad gratiam, stat quòd gratia sit principalis effectus sacramenti: tunc. n. gratia non esset principalis effectus sacramenti, si solum daretur per sacramentum, ut sequela ad characterē: quæ phantasia procul sit a re: baptismā namque est principaliter lauacrum regenerationis in filios dei in membra Christi: & secundario impressiuus characteris, & confert gratiā ex primo principaliter, & præter hoc habet unde cōferat gratiam ex consequēti, scilicet propter characterem, ita q̄ character naturam ordine est effectus gratiæ, p quā aliquis fit Christianus formatus: prius enim natura ē esse, quod spectat ad gratiam, quàm posse, quod est characterisari & cum hoc est dispositio ex consequēti ad gratiam, pro quanto ad posse donatum a deo, comitatur antecedēter, vel consequenter largitio bene posse.

P. 2. q. 112. ar. 4

¶ Et bene nota, quòd character non ponitur dispositio ad gratiam absolute: sed character secundum rationem suæ causæ, scilicet diuinæ largitatis, ponitur dispositio ad gratiam. Diuinæ siquidem largitatis ratio habet, ut cui dare posse, de bene posse: hac enim ratione character ponitur dispositio ad gratiam, ut patet in hac litera. Et cū hæc seruaueris, Durandi obiectiones in 4. dist. 4. q. 1. spetnes.

Art. præc. in argu. sed contra.

Art. præc.

A

B

C

D

E

in potentiis animæ sicut in subiecto. Character enim dicitur esse dispositio ad gratiam: sed gratia est in essentia animæ, sicut i subiecto, ut in secunda parte dictum est. ergo uidetur quòd character sit in essentia animæ, non autem in potentiis.

¶ 2 Præt. Potentia animæ non uidetur esse subiectum alicuius, nisi habitus uel dispositionis: sed character (ut dictum est*) non est habitus uel dispositio, sed magis potentia, cuius subiectum nō est nisi essentia animæ. ergo uidetur quòd character non sit, sicut in subiecto in potentia animæ, sed magis in essentia ipsius.

¶ 3 Præt. Potentiæ animæ rationalis distinguūtur per cognitiuas, et appetituas: sed non potest dici q̄ character sit tantum in potētia cognitiua, neque etiam tātum in potentia appetitiua (quia non ordinatur, neque ad cognoscendum tantum, neque ad appetendum) similiter etiam non potest dici, quòd sit in utraque, quia idem accidens nō potest esse in diuersis subiectis. ergo uidetur quòd character non sit in potētia animæ sicut in subiecto, sed magis in essentia.

SED CONTRA est, quòd (sicut in præmissa definitione* characteris continetur) character imprimitur animæ rationali secundū imaginem: sed imago Trinitatis in anima, attenditur secundum potentias. ergo character in potentiis animæ exilit.

Arti. præc. in argu. sed contra.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) character est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, uel aliis tradendum ea quæ sunt diuini cultus. Diuinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est sicut in subiecto in essentia animæ, sed in eius potentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut dictum est*) character est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, uel aliis tradendum ea quæ sunt diuini cultus. Diuinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autem proprie ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est sicut in subiecto in essentia animæ, sed in eius potentia.

Art. præc.

¶ In responsione ad tertium, dubium ex Scot occurrit in prædicta ultima quæstione, ponente characterem in uoluntate: tum, quia est dispositio ad gratiam, quæ est in uoluntate, quia gratia est idem quod charitas: tum quia si character est signum uel fundamentum obligationis animæ ad deū, rationabile est quod ponatur in illa potentia, cuius primo est obligare, uel esse rationem obligandi: talis autem est uoluntas, quia præcise per actum eius aliquis se obligat principaliter: reliqua enim cōcurrētia ad obligationem, non sunt nisi quædam præambula aut signa.

¶ Ad

Universidad de D[illegible] Bibliote[illegible]

dum, quòd subiectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem eius ad quod propinque disponit: non autem secundum rationem eius, ad quod disponit remote uel indirecte. Character autem directe quidem, & propinque disponit animam ad ea, quæ sunt diuini cultus exequenda, & quia hæc idonee non fiunt sine auxilio gratiæ (quia ut dicitur Ioan. 4. Eos qui adorant deum, in spiritu & ueritate adorare oportet) ex consequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam digne impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subiectum, secundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm secundum rationem gratiæ.

G

H AD 2m dicendum, quòd essentia animæ est subiectum potentiæ naturalis, quæ ex principijs essentiæ procedit, talis autem potentia non est character: sed est quædam spiritualis potentia, ab extrinseco adueniens: unde sicut essentia animæ, per quam est naturalis uita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter uiuit: ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potentiam, quæ est character. Habitus enim & dispositio pertinent ad potentiam animæ: eo quòd ordinantur ad actus, quorum potentiæ sunt principia. Et eadem ratione omne quod ad actum ordinatur, est potentiæ tribuendum.

AD 3m dicendum, quòd (sicut dictum est*) character ordinatur ad ea, quæ sunt diuini cultus. Qui tquidem est quædam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet, quòd character sit in cognitiua potentia animæ, in qua est fides.

ARTICVLVS V.

Vtrum character insit animæ indelebiliter.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd character non insit animæ indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens est perfectius, tanto firmius inhæret: sed gratia est perfectior quàm character: quia character ordinatur ad gratiam, sicut ad ulteriorem finem: gratia autem amittitur per peccatum. ergo multo magis character.

¶ 2 Præte. Per characterem aliquis deputatur diuino cultui, sicut dictum est.* sed aliqui a cultu diuino transeunt ad contrarium cultum, per apostasiam a fide. ergo uidetur, quòd tales amittant characterem sacramentalem.

I ¶ 3 Præt. Cessante fine, cessare debet & id quod est ad finem, alioquin frustra remaneret: sicut post resurrectionem non erit matrimonium, quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed totum in nuda ueritate. ergo character sacramentalis non manet in perpetuum in anima, & ita non inest indelebiliter.

SED CONTRA est, quòd Augustinus* dicit in secundo contra Parmeniacum: non minus hærent sacramenta christiana quàm corporalis nota militiæ: sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo qui ueniam meretur ab imperatore post culpam. ergo nec character sacramentalis deleri potest.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est†) character sacramentalis, est quædam participatio sacerdotii Christi in fidelibus eius: ut scilicet sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles eius ei configurentur in hoc, quòd participant aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultum: & propter hoc etiam Christo non competit habere characterem, sed potestas sacerdotii eius comparatur ad characterem, sicut id, quod est plenum & perfectum ad aliquam sui participationem. Sacerdotium autem Christi est æternum, secundum illud psal. 109. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Et inde est, quòd omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium eius, est perpetua, re consecrata manente, quod patet etiam in rebus inanimatis: nam ecclesiæ, uel altaris manet consecratio semper, nisi destruatur, cum igitur anima sit subiectum characteris secundum intellectiuam partem, in qua est fides, (ut dictum est*) manifestum est, quòd sicut intellectus perpetuus est, & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd aliter est in anima gratia, & aliter character. Nam gratia est in anima sicut quædam forma habens esse completum in ea: character autem est in anima, sicut quædam uirtus instrumentalis, ut supra† dictum est. Forma autem completa est in subiecto, secundum conditionem subiecti, & quia anima est mutabilis secundum liberum arbitrium, quamdiu est in statu uiæ, B consequens est quòd gratia insit animæ mutabiliter: sed uirtus instrumentalis magis attenditur secundum conditionem principalis agentis, & ideo character indelebiliter inest animæ, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotii Christi, a quo deriuatur character, sicut quædam instrumentalis uirtus.

AD 2m dicendum, quòd sicut* C Augustinus dicit ibidem, nec ipsos apostatas uidemus carere baptismate: quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse iudicatur. et huius ratio est: quia character est uirtus instrumentalis, ut †dictum est. Ratio autem instrumenti consistit in hoc, quòd ab alio moueatur: non autem in hoc quòd ipsum se moueat, quod pertinet ad uoluntatem. Et ideo, quantumcumque uoluntas moueatur in co- D trarium, character non remouetur propter immobilitatem principalis mouentis.

AD 3m dicendum, quòd quamuis post hanc uitam non remaneat exterior cultus: remanet tamen finis illius cultus, & ideo post hanc uitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam: sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam uictoriam, & in his, qui uicerunt, ad gloriam, & in his qui sunt uicti, ad pœnam.

ARTICVLVS VI.

E *Vtrum per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quòd per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character. Per omnia enim sacramenta nouæ legis, fit aliquis particeps sacerdotii Christi: sed character sacramentalis nihil est aliud

---

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor & inferius in sequenti articulo in responsione ad secundum, probat characterem non esse in uoluntate: quia character est uis instrumentalis: ac per hoc consistit in moueri ab alio: uoluntatis uero, est mouere seipsam ad operandum. dissonat igitur conditio characteris a conditione uoluntatis. Et hic probat characterem esse in intellectu: quia act⁹ ad quos proxime disponit, scilicet recipere uel tradere ea, quæ sunt Christiani cultus, sunt quædam fidei protestationes. Vnde ad primam Scoti obiectionem non oportet aliter respondere: quia iam dictum est, quòd characteri non assignatur subiectum, ex eo quòd est dispositio ad gratiam: quia remote ad eam disponit.

¶ Ad secundum autem dicitur primo, quòd conditionalis assumpta est falsa: quia non est necessaria, quia cum ueritate antecedentis stat quòd character sit in illa potentia cuius sunt primo act⁹ operationes, ad quas character obligat, & non in potentia, quæ est primo obligatiua. Dicitur secundo, quòd antecedens potest dupliciter intelligi, quòd character sit obligatiuus uel proxime, uel ex consequenti. Et quòd character per se & proxime, non est quid obligatiuum, sed professiuum Christiani cultus & fidei, & propter huiusmodi professionem obligat, quod est ex consequenti obligare: character enim in anima monstrat animam Christianæ religionis, ac per hoc obligatam Christo, & non econtra: sicut character militaris monstrat militem romanum, & ideo obligatum Cæsari. Argumentum autem utitur antecedente in primo sensu, in quo etiam, ut prima testatur responsio, falsam constituit conditionalem.

¶ Circa eandem responsionem dubium aliud occurrit, de ratione assignata in litera, scilicet quia diuinus cultus est quædam fidei protestatio per exteriora signa, ideo character est in intellectu, in quo est fides. Si enim characteri assignandum est subiectum ex cultu diuino, ad quem proxime disponit, consequens est ut subiectum eius sit illudmet quod est subiectum proprii & proximi principii ipsius cultus, magis quàm illud quod est subiectum principii communis & remoti eiusdem cultus: sed proprium proximumque cultus dei principium est religionis uirtus, quæ est in K uoluntate. ergo character, qui potentia est ad recipiendum, uel tradendum ea quæ sunt cultus, est in uoluntate, & non in intellectu, in quo est fides, quæ remotum est principium cultus, quia mediante religione, & commune, quia fides operatur mediate ea quæ sunt multarum uirtutum, puta spei, charitatis, religionis, &c.

¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem conuenire in subiecto cum fide magis quàm cum religione, ex duobus sumi potest. Primo ex eo, quòd tam fides quàm character inter principia religionis computantur: uniuersa namque religio filia est fidei, & quædam fidei protestatio: ex religione namque profitetur quilibet fidem suam. Character quoque cum potentia sit actiua uel passiua actuum religionis, principii rationem habet. secundo ex eo, quòd tam fides quàm character respicit diuinum cultum, secundum id quod est: religio autem respicit diuinum cultum secundum rationem boni, est enim religio uirtus moralis cuius est reddere hominem

F bonum, & eius opus bonum efficere: fide enim & charactere homo potest in actus religionis: religione autem homo bene se habet ad illos. Et hinc fit, ut character respiciat Christianum cultum, ut professio quædam fidei est, & non ut bene uel male fit, & propterea ad fidei subiectum accedit, & non spectat ad subiectum religionis.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum, dicitur, quòd propositio illa: si characteri debetur subiectum ratione cultus, debet potius poni in subiecto principii proximi ipsius cultus, quàm principii remoti eiusdem, uera forte est ceteris paribus: sed hic non sunt cetera paria, quia cultus respicitur a principio proximo, pro ut bene uel male fit, a qua ratione longe est character, a principio uero remoto respicitur secundum id quod est, in qua ratione conuenit character cum fide, quæ est principium remotum, & commune. Et propterea non sequitur, characterem esse in uoluntate, in qua est religio: sed concluditur oppositum, scilicet esse in intellectu, in quo est fides. — In corp. ar. — 4. di. 4. q. 1. ar. 3. q. 4. [illegible]

¶ Circa eandem responsionem dubium ex Durando in 4. sen. dist. 4. q. 1. occurrit, de subiecto characteris, quòd sit potentia exequutiua: quia uirtus perficiens non ad cognoscendum nec ad appetendum, sed ad exequendum, debet poni non in intellectu, nec in uoluntate, sed in potentia exequutiua: character autem est huiusmodi, ut patet. ergo. — Art. 1. & 2. huius q.

¶ Ad hoc dicitur, quòd characterem esse in alia potentia quàm intellectus uel uoluntatis, est impossibile: quia quælibet alia potentia est in composito: character autem est in anima intellectiua: quod ex eo patet, quòd est perpetuus, remanens in anima separata: in cuius signum si baptizatus aut ordinatus resurgeret, non rebaptizaretur aut reordinaretur.

¶ Ab obiectionem autem dicitur, quòd licet maior sit uera de uirtute seu habitu, non tamen est uera de potentia: character autem non est uirtus aut habitus, sed potentia. licet enim habitus in parte intellectiua sit ad cognoscendum uel appetendum: potentia tamen opposita ad neutrum esse potest, immo debet: quoniam intellectus ipse sufficit pro potentia ad intelligendum & uoluntas pro potentia ad appetendum. Quocirca cum character sit potentia in parte superiori animæ ad recipiendum, uel tradendum cultum protestantem fidem, rationabiliter ponitur in subiecto fidei, ut in litera dicitur.

¶ Super Quæstionis sexagesimætertiæ Articulum quintum.

IN titulo aduerte, quod ly indelebiliter pôt dupliciter accipi, uel per negationem omnis potentiæ etiam logicæ, ad deletionem, & sic esset sensus, an character insit indelebiliter, ita quòd implicet contradictionem ipsum deleri, et sic sensus procul est ab intento: potest enim a deo deleri, desinendo conseruare ipsum: uel per negationem propriæ seu proximæ naturalis potentiæ ad deletionem, & hic sensus est intentus: non enim quærimus quid possit deus facere, sed quid suapte natura conueniat characteri.

¶ In

¶ In corpore est una conclusio: Character indelebiliter manet A in anima. Probatur: Omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium Christi, est perpetua re consecrata manente: sed character sacramentalis est quædam participatio sacerdotii Christi æterni, in eius fidelibus secundum animæ partem incorruptibilem. ergo character idelebiliter manet in anima. Maior & probatur & declaratur. Probatur quidem: quia sacerdotium Christi est æternum, ut patet auctoritate scripturæ. Declaratur uero ex eo, quòd res inanimatæ consecratæ a ministris sacerdotii Christi, retinent consecrationem, quamdiu sunt, ut patet in Ecclesiis, calicibus, &c. Minor uero quoad primam partem, declaratur ex duobus. Primo, ex proportionalitate Christi secundum plenam sacerdotii potestatem, & fidelium eius secundum aliquam potestatem respectu sacramentorum, & cultus, &c. Secundo, ex hoc, quòd Christo non conuenit habere characterem. Quoad secundam autem partem, scilicet æterni, non oportet aliter probari. Quo ad tertiam uero probatur ex eo, quòd anima est subiectum characteris secundum intellectum.

¶ Aduerte hic, quòd in minori propositione apposuimus ly æterni, propterea quia character habet rationem uis instrumentalis. Constat n. quòd nisi principale agens sit æternum, impossibile est ponere instrumentalem eius uirtutem perpetuam.

¶ Aduerte secundo ly re consecrata manente: quoniam inde apparet responsio ad Scotum, in 4 sent. dist. 6 qu. 9. obiicientem ex indelebilitate characteris negationem uirtutis supernaturalis in sacramentis: quia uirtus illa numquam posset corrumpi eodem modo, quo characterem indelebilem Thomas ponit. Respondemus siquidem, quòd uirtus in sacramentis existens manet quamdiu sacramentum manet, sicut & character durat, quamdiu anima durat: durante siquidem sacramento durat & uirtus illa. Et sicut si cessaret esse anima, desineret & eius character, ita cessante sacramento, cessat uirtus in illo. Et quoniam constat, sacramenta omnia paululum durare, utpote habentia uerba pro formis, ideo mirum non est si spirituales uirtutes eorum crebro esse desinunt.

¶ In responsione ad primum, aduerte rationem Auctoris, ex philosophia non solum principia, sed testimonium ad sensum habere. Videmus enim motum cælestem durationem ex parte motus sortiri: antiquis fit huiusmodi rerum (quarum esse consistit in fieri) duratio ex parte agentis, ut negantes conseruari permanentes res manu Creatoris, concedant huiusmodi res imperfectas posse perpetuari ab agente perpetuo, ut Auer. in 12. Metaph testatur. Et habes in hac litera aliam rationem radicalem huius differentiæ, inter formam habentem esse completum & formam, quæ est uis instrumentalis, quia s. illa quasi fixa in subiecto, sequitur conditionem subiecti: ista uero quasi defluxus quidam agentis illius sequitur conditionem. — Ar. 2. — Lib. 1. contra Donat. parum a princ. to. 7.

¶ Super quæstionis sexagesimætertiæ Articulum sextum.

TItulus clar⁹ est. ¶ In corpore una conclusio: Per tria sacramenta tantum imprimitur character. Hæc conclusio quo ad exponentem negatiuam implicite ponitur in litera. Et secundum se totam in litera implicite probatur, præsupponendo supradicta de charactere. s. quod è potentia ad recipiendum uel tradendum ea, quæ sunt diuini cultus. Ex hoc enim supposito principio procedit Auctor, quasi subsumendo, quædam sacramenta non spectare directe ad nouum cultum diuinum, aut non ordinare ad recipiendum uel tradendum: ac per hoc in his non imprimi characterem: unde distinguit in primis Auctor duos sacramentorum fines. s. remedium peccati, & diuinum cultum. Et in primo omnia dicit conuenire: in secundo autem non, quod probat de sacramento pœnitentiæ: sub distinguit deinde in tria membra sacramenta ordinata ad secundum finem, & excluso uno eorum. s. Eucharistiæ, concludit, reliqua duo genera imprimere characterem. Et clare patet processus in litera. — In solutione præc. — Infra. q. 72. arti. 5. Et 4. d. 4. q. 1. ar. 4. q. 2. & 3. Et q. 3. ar. 2 q. 3. Et d. 7. q. 1. ar. 1 q. 1. & q. 5. ar. 3. q. 3. Et di. 23. q. 1. ar. 2. q. 3

¶ Aduerte hic, quòd circa eucharistiæ sacramentum possunt duo confide-

considerati, scilicet ipsum sacram^m cum (quod nihil aliud ē quàm actio sacramentalis consistens in cōsecratione materiæ) & potest considerari usus sacramēti, quo Eucharistia percipitur a nobis. Vt de primo quidem, an imprimat characterem, sub quæstione cadere non potest: quia actio illa nihil ponit in animabus nostris: sed ad materiam exteriorem terminatur. De secūdo autem Auctor loquitur, reddens rationē quare non imprimit nobis characterem, & cum hoc magnificans ipsum, quod cōtinet Christum, in quo est fons omniū characterum.

(¶ Art. 3us & 5. huius q.

Quæst. præced. art. 1.

quàm participatio sacerdotii Christi, * ut dictum est. ergo uidetur q̄ per omnia sacramenta nouæ legis imprimatur character.

F

¶ 2 Præt. Character se habet ad animam in qua est, sicut consecratio ad res consecratas: sed per quodlibet sacramētum nouæ legis homo recipit gratiam sanctificantem, † ut supra dictum est. ergo uidetur quòd per quodlibet sacramentum nouę legis, imprimatur character.

¶ 3 Præt. Character est res & sacramentum. In quolibet autem sacramento nouę legis est aliquid quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum. ergo per quodlibet sacramentum nouæ legis imprimitur character.

G

SED CONTRA est, q̄ sacramēta in quibus imprimitur character non reiterātur, eo quòd character est indelebilis, † ut dictum est: quædam autem sacramenta iterantur, sicut patet de pœnitentia & matrimonio. ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.

(Quæst. 62. art. 1. & 5

RESPON. dicendū, q̄ (* sicut supra dictum est) sacramenta nouæ legis ad duo ordinantur: scilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quòd per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quòd gratiam conferunt: non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad diuinum cultum: sicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur a peccato: non autem per hoc sacramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinēs ad diuinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramētum ad diuinum cultum tripliciter: uno modo, per modum ipsius actionis: alio modo, per modum agentis: tertio modo, per modum recipientis. Per modum quidem ipsius actionis pertinet ad diuinum cultū eucharistia, in qua principaliter diuinus cultus consistit, inquantum est ecclesiæ sactificium: & per hoc idē sacramentum nō imprimitur homini character: quia per hoc sacramentum nō ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, uel recipiendum in sacramētis, cum potius sit finis & consumatio omnium sacramentorum, ut † Diony. dicit 3. c. Eccles. hierar: continet tamen in se ipsum Christum, in quo non est character: sed tota sacerdotii plenitudo. Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentum ordinis: quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda: sed ad recipientes pertinet sacramentum baptismi: quia per ipsum homo accipit potestatē recipiendi alia ecclesiæ sacramenta. unde baptismus dicitur esse ianua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, ut infra suo loco dicetur. † & ideo per hæc tria sacramēta character imprimitur, scilicet per baptismum, confirmationem, & ordinem.

Ca. 3. eccl. hier. circa prin. illius.

Q. 72. ar. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotii Christi, utpote percipiens aliquem effectum eius: non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid uel recipiendum, quod pertineat ad cultum sacerdotij Christi: quod quidem exigitur ad hoc, quòd sacramentum characterem imprimat.

AD 2um dicendum, quòd per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quòd sanctitas importat munditiam a peccato, quæ fit per gratiam: sed specialiter per quædam sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam consecratione, utpote deputatus ad diuinum cultum: sicut etiam res inanimatæ sanctificati dicuntur, inquantum diuino cultui deputantur.

AD 3um dicendum, quòd licet character sit res & sacramentum, nō tamen oportet omne id, quod est res & sacramentum, esse characterem: quid autem sit res & sacramentum, in aliis sacramentis infra* dicetur.

In corp. art. & 4. dist. 6. q. 1. art. 1.

QVAESTIO LXIIII.

De causa sacramentorum, in decem articulos diuisa.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulū primum.

DEINDE considerandum est de causa sacramentorum, siue per auctoritatem, siue per ministerium.

Et circa hoc quæruntur decē.

H

¶ Primo, Vtrum solus deus interius operetur in sacramentis.

¶ Secundo, Vtrum institutio sacramentorum sit solum a deo.

¶ Tertio, De potestate, quam Christus habuit in sacramentis.

¶ Quarto, Vtrum illam potestatem potuerit aliis communicare.

¶ Quinto, Vtrum potestas ministerii in sacramentis, conueniat malis.

I

¶ Sexto, Vtrum mali peccent dispensando sacramenta.

¶ Septimo, Vtrum angeli possint esse ministri sacramentorum.

¶ Octauo, Vtrum intentio ministri requiratur in sacramentis.

¶ Nono, Vtrum requiratur ibi recta fides: ita scilicet, quòd infidelis non possit tradere sacramenta.

¶ Decimo, Vtrum requiratur ibi recta intentio.

K

ARTICVLVS I.

Vtrum solus deus operetur interius ad effectum sacramenti.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non solus deus, sed etiam minister interius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus, est ut homo purgetur a peccatis, & illuminetur per gratiam: sed ad

Titulus clarus est.

¶ In corpore una ponitur distinctio ibi membris cum duabus conclusionibus singulis, iuxta singula membra distinctio est: Operari effectum contingit uel per modū principalis agentis, uel per modum instrumenti. Prima conclusio est: solus deus primo modo operatur effectum interiorem sacramenti. Et probatur dupliciter, ut patet clare in litera. Secunda uero conclusio est: Homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti secundo modo. Et probatur quia minister habet rationem instrumenti, &c.

In corp. art. & 4. dist. 6. q. 1. art. 1.

¶ Aduerte hic, quòd cum in litera dicitur, Solus deus est causa gratiæ, intelligas de causa principali: quoniam de illa est sermo in prima conclusione, prout hoc dicitur, & superius determinatum est sacramenta causare instrumentaliter gratiam. Et hic in secunda conclusione dicitur, hominem ministeriaaliter causare interiorem effectum sacramenti eadem ratione, qua sacramentū est causa gratiæ: quo niam ministro utitur deus, sicut & sacramentali locutione, ut instrumento ad causandum interiorem

Infra art. 4. & 4. dist. 6. q. 2. art. 1.

tiorem effectum sacramenti. Immouna eademque uis instrumētalis perfecta est in sacramento & ministro: sicut in uerbis & rebus, ea ratione: quia minister nō nisi ut necessario requisitus ad perfectionem sacramenti cōcurrit. Omnibus autē requisitis ad perfectionem sacramenti, utitur principale agens (quod est deus) ut partialibus concurrentibus ad perficiendum sacramentum unū: quod est uti eis ut partialibus concurrētibus ad perfectionem instrumenti unius: in uno uero instrumento, quotcumque requirat partialia, una eademque perfecta uirtus instrumentalis ponenda est.

5. Metaph. in fine. 9.

¶ In responsione ad secundum, dubium occurrit, an gratiæ intensior gradus cō prehendatur sub annexis, quæ per deuotionem ministri impetrari possunt recipienti sacramentū. Et est ratio dubii: quia si comprehenditur sub annexis, sequitur præcedentia uerba litteræ (scilicet effectus sacramenti non datur melior per meliorē ministrum) esse falsa: quoniam si ex deuotione ministri, intentior gratia daretur baptizato, uel absoluto, constat q̄ melior effectus daretur per meliorem ministrum, cum gratia ipsa sit effectus sacramenti. In oppositū autem est, quòd nulla ratio apparet, quare alia dona dei possunt habere rationem annexi impetrabilis per deuotionem ministri, & maioritas gratiæ non possit habere rationem annexi huiusmodi. Potest enim deuot^e minister hoc sicut & alia, a diuinæ misericordiæ largitate impetrare.

¶ Ad hoc dicitur, quòd cum minister sacramenti non sit deterioris conditionis ministrando sacramentum, quàm si non ministraret, et similiter recipiens non fit ex receptione deteriori conditiōis, nec diuina largitas ex hoc quòd impendit sacramentum arctetur, consequens est, ut possit minister impetrare maiorem gratiam recipienti sacramentum, quàm sit illa quæ regulariter per sacramentum datur, aut quæ illi secluso ministri deuotione daretur, sicut posset eandem maiorem gratiam extra ministeriū sacramēti impetrare, ac per hoc maioritas gratiæ potest habere rationem annexi impetrabilis ex ministri deuotione. Nec propterea sequitur, quòd maior seu melior effectus sacramēti detur per melioré ministrum: quoniā maioritas illa impetrata non haberet rationem effectus sacramenti, sed rationem annexi effectui sacramenti, & esset effectus a solo deo concomitanter ad sacramentum, impetratus ex deuotione ministri.

Loco citato in arg.

Q. 62. ar. 4.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum secundum.

Titulus clarus est.

¶ In corpore una conclusio: solus deus est sacramentorum institutor. Probatur: Virtus sacramenti est ab institutore sacramenti: sed uirtus sacraméti est a solo deo. ergo solus deus est sacramētorū institutor. Maior probatur: Instrumentum habet uirtutem a principali agente: sacramentū est instrumentum ad spirituales effectus, & principale agens respectu sacramenti, non est utens tātum sacramento, sed instituens ipsum. ergo uirtus sacraméti est ab instituente ipso. Processus totus est clarus. Et secunda pars minoris istius prosyllogismi declaratur in litera, distinguendo duplex agēs respectu sacramenti, & ex exclusione unius membri, scilicet agētis per modum utentis infertur reliquū, scilicet

In corp. ar. Ibid.

4. dist. 3. q. 1. artic. 2. q. 2. cor. Et dist. 5. q. 1. ar. 1

ministros ecclesiæ pertinet purgare, illuminare & perficere, ut patet per Dionys.* in 5. c. Cæle. hierar. ergo uidetur quòd non solus deus, sed etiam ministri ecclesiæ interius operentur ad sacramenti effectum,

A

5. c. 1. p. in comm.

¶ 2 Præt. In collatione sacramentorum, quædam orationum suffragia proponuntur: sed orationes iustorum sunt magis apud deum exaudibiles, quàm quorumcumque, secundum illud Ioan. 9. Si quis dei cultor est, & uoluntatem eius facit, hunc deus exaudit. ergo uidetur quòd maiorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum a bono ministro. sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorem effectum, & non solus deus.

B

¶ 3 Præt. Dignior est homo, quàm res inanimata: sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, ut Augustⁱ* dicit super Io. ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, & non solus deus.

C

SED CONTRA est, quòd dicitur Roma. 8. deus est qui iustificat. Cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit iustificatio, uidetur quòd solus deus operetur interiorem effectū sacraméti.

RESPON. Dicendum, quòd operari aliquem effectum, contingit dupliciter, uno modo per modum principalis agentis: alio modo per modum instrumenti. Primo igitur modo, solus deus operatur interiorem effectum sacramenti: tum, quia solus deus illabitur animæ, in qua sacramenti effectus existit, ubi non est: tum, quia gratia quæ est interior sacramenti effectus, ^4 est a solo deo, ut in secunda parte dictum est.* Character etiā, qui est interior quorundam sacramentorum effectus, est uirtus instrumentalis, quæ manat a principali agente, quod est deus: secundo autem modo, homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti, inquantum operatur per modum ministri. nam eadem ratio est ministri et instrumēti: utriusque enim actio exterius adhibetur: sed sortitur effectum interiorem ex uirtute principalis agentis, quod est deus.

D

E

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd purgatio, secundum quòd attribuitur ministris ecclesiæ non est a peccato: sed dicūtur diaconi purgare, inquantum uel immundos eiiciunt a cœtu fidelium: uel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum: non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiæ tradendo, ut patet per Dionysium.* ibidem.

AD 2um dicendum, quòd orationes quæ dicuntur in sacramentorū collatione proponuntur deo, non ex parte singularis personæ, seu ex parte totius ecclesiæ, cuius preces sunt apud deum exaudibiles, secundum illud Matth. 18. si duo ex uobis cōsenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio uiri iusti, ad hoc aliquid operetur: illud tamen quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione ecclesiæ uel ministri, sed ex merito passionis Christi, cuius uirtus operatur in sacramentis, ut dictū est.* unde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrū. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum, per deuotionem ministri: nec tamē minister illud operatur, sed impetrat operandum a deo.

Q. 62. ar. q.

AD 3um dicendum, quòd res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, nisi instrumētaliter, ut dictum est.* Et similiter homines non operantur ad sacramentorum effectum, nisi per modum ministerii, ut dictum est.

ARTICVLVS II.

Vtrum sacramenta sint solum ex institutione diuina.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sacramenta non sint solum ex institutione diuina. Ea enim quæ sunt diuinitus instituta, traduntur nobis in sacra scriptura: sed quædam aguntur in sacramentis, de quibus nulla fit mentio in sacra scriptura, puta de crismate quo homines confirmantur, & de oleo, quo sacerdotes inunguntur, et de multis aliis tam uerbis quàm factis, quibus utimur in sacramentis. non ergo sacramenta sunt solū ex institutione diuina.

¶ 3 Præt. Sacramenta sunt quædam signa: res autem sensibiles naturaliter quædam significant, nec potest dici q̄ deus quibusdā significationibus delectetur, & non aliis: quia ipse omnia quæ fecit approbat.

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

scilicet agens instituẽdo, esse agẽs principale: ac per hoc a quo est uirtus sacramenti.

Lib.21.c.6. parum ante med.to.5

¶ Nota hic, quòd hæc ratio directe, & formaliter licet non æstimetur a negantibus uirtutes in sacramentis: æquiualenter tamen hæc ratio omnes conuincit, confitentes sacramenta conferre gratiam siue per usum in eis, siue per diuinam assistentiã solam: quoniã par est ratio de uirtute instrumẽti, si ponat uis aliqua in eo, & si ponat absq; hmõi ui efficaxiquia efficacia instrumenti ad huiusmodi spiritualem effectũ non nisi a deo, non nisi ab instituente signum illud esse potest quãdoquidem a ministro utente solum, constat esse non posse: quia minister tantum est, ut in litera dicitur.

Art.præc.

Hoc autem proprium uidetur esse dæmonum, ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur: dicit enim Augustꝰ. 21. de Ciuitat. dei: illiciuntur dæmones p creaturas, quas non ipsi, sed deus condidit, delectabilibꝰ pro sua diuersitate diuersis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis. non ergo uidetur quòd sacramenta indigeant esse ex institutione diuina.

¶ 3 Præt. Apostoli uicem dei gesserunt in terris: unde Apostolus dicit secundæ ad Corinthios. 2. nã & ego quod donaui, si quid donaui propter uos in persona Christi, ideꝫ ac si ipse Christus donasset, sic ergo uidetur quòd Apostoli & eorum successores possint noua sacramenta instituere.

SED CONTRA est, quòd ille instituit aliquid, qui dat ei robur & uirtutem, sicut patet de institutoribus legum: sed uirtus sacrãmẽti est a solo deo, ut patet † ex prædictis. ergo solus deus potest instituere sacramentum.

Art.præc. & q.62.art.1. & 5.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut ex supra dictis patet†) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus: instrumentum autem habet uirtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentũ, & utens sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento: quia non operatur nisi per modum ministerii: unde relinquitur, quòd uirtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. cum igitur uirtus sacramenti sit a solo deo, consequens est quòd solus deus sit sacramẽtorum institutor.

I

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa, quæ aguntur in sacramentis per homines instituta, non sunt de necessitate sacramenti: sed ad quandam solẽnitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his, qui sacramenta suscipiunt. Ea uero, quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est deus & homo. et licet non sint omnia tradita in scripturis, habet tamen ea ecclesia ex familiari Apostolorum traditione: sicut apostolus dicit primæ ad Cor. 11. Cetera cum uenero, disponam.

AD 2ᵐ dicendum, quòd res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandũ spirituales effectus ex sui natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione diuina. et hoc est quod Hugo.*de sancto Vic. dicit, quòd sacramentũ ex institutione significat. Prælegit tamen deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, nõ quia ad eas contrahatur eius* effectus, sed ut sit conuenientior significatio.

K

lib.1. de sacra.p.9.c.2.

*Alias affectus,

AD 3ᵐ dicendum, quòd apostoli, & eorum successores, sunt uicarii dei, quantum ad regimen ecclesiæ, constitutæ per fidem & fidei sacramenta: unde sicut non licet eis constituere aliam ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia

F sacramenta: sed per sacramenta, quæ de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata ecclesia Christi.

ARTICVLVS III.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum tertium.

Vtrum Christus, secundum quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

G

ADTERTIVM sic procedit. Videtur quòd Christus, secundũ quòd homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. Dicit enim Ioan. Baptista, ut habetur Ioan. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: super quem uideris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritusancto: sed baptizare in Spiritusancto est interius gratiam Spiritussancti conferre.

H

Spiritussanctus autem descẽdit super Christum, inquantum homo, non inquantum deus: quia sic ipse dat Spiritumsanctum. ergo uidetur quòd Christus secũdum quòd homo, habuerit potestatem, interiorem effectum sacramentorum causandi.

¶ 2 Præt. Matth. 9. Dominus dicit, Sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata: sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. ergo uidetur quòd Christus, secundum quòd homo, interiorem effectum sacramentorum operetur.

I

¶ 3 Præter. Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tamquam principale agens operatur ad interiorem sacramẽti effectum: manifestum est autem, quòd Christus sacramenta instituit. ergo ipse est, qui interius operatur sacramentorum effectum.

¶ 4 Præter. Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti cõferre, nisi propria uirtute sacramenti effectum operetur: sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum, ut patet in Magdalena, cui dixit, Dimittuntur tibi peccata. ergo uidetur quòd Christus, secundum quòd homo, operetur interiorem sacramenti effectum.

K

¶ 5 Præt. Illud, in cuius uirtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum: sed sacramenta habent uirtutem ex passione Christi & inuocatione nominis eius, secundum illud primæ ad Corin. 1. Numquid

Numquid Paulus pro uobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? ergo Christus inquantum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

A

Dicitur 1. Multi sacerdotes, & illius, unde habet Aug. li. de Doctr. c. 10. Iacob. 2.7.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit, quòd in sacrãmẽtis diuina uirtus secretius operatur salutem. Diuina autem uirtus est Christi, secũdum quòd est deus, non autem secundum quòd est homo. ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quòd est homo, sed secundum quòd est deus.

B

RESPON. Dicendum, quòd interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quòd est deus, & secundum quòd est homo: aliter tamen & aliter. Nam secũdum quòd est deus, operatur in sacramẽtis per auctoritatem: secundum autẽ quòd est homo, operatur ad interiores effectus sacramẽtorum meritorie & efficienter, sed instrumentaliter. Dictum est* enim, quòd passio Christi, quæ competit ei secundum humanam naturam, causa est nostræ iustificationis, & meritorie & effectiue, non quidẽ per modum principalis agẽtis, siue per auctoritatem, sed per modum instrumenti, inquantum humanitas est instrumentum diuinitatis eius, ut supra dictum est.* Sed tamen quia est instrumentum coniunctum diuinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatẽ respectu instrumentorũ extrinsecorum, qui sunt ministri ecclesiæ, ut ex supradictis patet. † Et ideo sicut Christus inquantum deus, habet potestatem auctoritatis in sacramentis, ita inquantum homo, habet potestatem ministerij principalis, siue potestatem excellentiæ: quę quidem consistit in quatuor. Primo quidẽ in hoc, quòd meritum & uirtus passionis eius operatur in sacramentis, ut supra dictum est.† Et quia uirtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud Roma. 3. Quem proposuit deus propitiatorẽ per fidem in sanguine ipsius) quam fidem per inuocationem nominis Christi protestamur, ideo secũdo ad potestatem excellentiæ, quam Christus habet in sacramẽtis, pertinet quòd in eius nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex eius institutione sacramenta uirtutẽ obtinent, inde est quòd tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse qui dedit uirtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta. Et quia causa non dependet ab effectu, sed potius e cõuerso, quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quòd ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre. Et per hoc patet respõsio ad obiecta: utraq; enim pars obiectionum, secundum aliquid uera est, ut dictum est.†

Part. 3.q.1. art. 1. & 2.

C

ARTICVLVS IIII.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum quartum.

Vtrum Christus potestatem suam, quã habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

D

E

ADQVARTVM sic proceditur. Videtur quòd Christus potestatem suam quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare: ut enim argumentatur Aug.* contra Max. Si potuit & non uoluit, inuidus fuit: sed inuidia longe fuit a Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. ergo cum Christus non communicauerit suam potestatem ministris, uidetur quòd non potuerit communicare.

A

¶ 2 Præt. Super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Augustꝰ.† Prorsus maius hoc esse dixerim, scilicet ut ex impio iustus fiat, quam creare cælum & terram: sed Christus non potuit communicare discipulis*, quòd crearent cælum, & terram. ergo neque quòd iustificarent impium: cum igitur iustificatio impii fiat per potestatẽ Christi, quam habet in sacramentis, uidetur quòd potestatem, suam, quã in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

B

¶ 3 Præter. Christo, inquantũ est caput ecclesiæ, competit ut ab ipso gratia deriuetur ad alios, secundum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus: sed hoc non fuit aliis communicabile: quia sic ecclesia esset monstruosa, multa capita habens. ergo uidetur, quòd Christus potestatem suam non potuerit ministris communicare.

C

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan.* 1. Ego nesciebam eum, dicit Augustꝰ. quòd non nouerat potestatem baptismi, ipsum dominum habiturum, & sibi retenturum: hoc autem non ignorasset Ioannes, si talis potestas communicabilis non esset. potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.

D

RESPON. Dicendum, quòd sicut dictum est. † Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem: unam auctoritatis, quæ competit ei secundum quòd deus, & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec diuina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiæ; quæ competit ei secundum quòd homo: et talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorũ effectus, ut ad inuocationem nominum ipsorum, sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent sacramenta instituere, & sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo imperio. potest enim instrumentum coniunctum, quanto fuerit fortius, tanto magis uirtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo.

D

Art.præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non ex inuidia prætermisit potestatem excellentiæ, ecclesiæ ministris communicare: sed propter fidelium utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diuersa sacramẽta. Ex quibus diuisio in ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant, ego sum Pauli, ego autem Apollo, ego uero Cephæ, ut dicitur primæ ad Corinth. 1.

AD 2ᵐ dicendum, quòd obiectio illa procedit de

municabilis, ut diuina essentia. Secunda est: Christus potestatem excellentiæ potuit communicare. Declaratur & probatur. Declaratur quidem numerando singula, in quibus consistit potestas excellentiæ. Probatur autem: quia instrumentum coniunctum, quanto uirtuosius est, tanto plus potest imprimere in instrumentum separatum: quod manifestatur i manu & baculo.

Trac.72. in Ioã. post me. to 9

¶ Aduerte hic primo, q Auctor hoc in loco soluit quæstionem motã a Magistro sentent. in 5. distinc. quarti, & ab eodem minus solutã meliorigs iudicio reseruatam.

¶ Aduerte secũdo, Auctorem formaliter de Christo habẽte potestatem excellentiæ loqui, & propterea non ex potestate diuina, sed ex potestate instrumenti coniuncti potẽtiã communicandi probauit.

Tract.2.in Euang. Ioã. non multũ ante med. to.9.

¶ Aduerte tertio, auctorẽ expresse hic dicere, quòd Christus potuit communicare homini puro, ut sacramentorum effectum conferret solo imperio: habet enim hic, q potestas conferendi gratiam communicabilis est homini: principalis, n. & cõmunis sacramẽtorũ effectꝰ ẽ gratia: ut superius patet, & idem apparet huc in respõsione ad tertiũ, si recte conferatur cum argumento.

* Alias ministris.

de potestate auctoritatis, quæ cõuenit Christo secũdũ quod est deus: licet & potestas excellentiæ, possit auctoritas nominari per comparationem ad alios ministros: unde super illud 1.ad Cor.1. Diuisus est Christus, dicit gl.† quòd potuit eis dare auctoritatẽ baptismi, quibus contulit ministerium.

Chord. lib.

AD 3um dicendum, quòd ad hoc inconueniens euitandũ, ne scilicet multa capita in ecclesia essent, Christus noluit potestatem suæ excellentiæ ministris communicare: si tamen cõmunicasset, ipse esset caput principaliter, alii uero secundario.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulum quintum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim nouæ legis, ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ: sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a peccato mundare (secundum illud eccle. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cum gratiam non habeant, non uidetur quòd gratiam conferre possint: quia nullus dat quod non habet. non ergo uidetur quòd per malos sacramẽta cõferri possint.

¶ 2 Præt. Tota uirtus sacramentorum deriuatur a Christo, ut dictũ est†. † sed mali sunt præcisi a Christo: quia non habent charitatem, per quam membra capiti uniũtur, secundum illud primæ Ioã. 4. Qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. ergo uidetur quod per malos sacramenta conferri nõ possint.

¶ 3 Præter. Si desit aliquid horum, quæ debitum est esse in sacramentis, non perficitur sacramentum: sicut si desit debita forma, uel debita materia: sed debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati, secundum illud Leui. 21. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes deo suo, nec accedet ad ministerium eius. ergo uidetur quòd si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.

SED CONTRA est, quòd August.* dicit super illud Ioan. 1. super quem uideris spiritũ, etc. Quid non nouerat Ioãnes? potestatem baptismi, ipsum Dominum habiturũ & sibi retenturum, sed ministeriũ plane transiturum in bonos & malos. quid tibi facit malus minister, ubi bonus est dominus?

RESPON. Dicendũ, quòd sicut dictum est, † ministri ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, eo quòd quodammodo eadem ratio est ministri et instrumenti: sicut autem supra dictum est†. * instrumentum non agit secundũ propriam formam aut uirtutem, sed secundum uirtutem eius, a quo mouetur. Et ideo accidit instrumẽto, inquantum est instrumentũ, qualẽcumque formam, uel uirtutem habeat, præter id, quod exigitur ad rationem instrumẽti, sicut quòd corpus medici (quod est instrumentũ animæ habentis artem) sit sanum uel infirmum, & sicut quòd fistula per quam transit aqua, sit argentea uel plumbea: unde ministri ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ministri ecclesiæ neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neq; gratiã conferunt sua uirtute: sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quædam instrumenta. & ideo effectus consequitur, in suscipientibus sacramenta, non secundum similitudinem ministrorum, sed ẽm configurationẽ ad Christũ.

AD 2um dicendum, q̃ per charitatem mẽbra Christi uniuntur suo capiti, ut ab eo uitã recipiant: quia ut dicitur primæ Ioan. 3. Qui non diligit, manet in morte: potest aũt aliquis operari per instrumentum carens uita, & a se separatum, quãtum ad corporis unionem, dummodo sit coniunctum per quandã motionẽ: aliter enim operatur artifex per manũ, & aliter per securim. sic igitur Christus operatur i sacramẽtis & per bonos, tãquã per mẽbra uiuentia, & per malos, tamquã per instrumenta carentia uita.

AD 3um dicendum, quòd aliquid est debitũ esse in sacramento dupliciter: uno modo, sicut existẽs de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramẽtũ: sicut, si desit debita forma, uel debita materia. Alio modo, est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandã decentiã, & hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

ARTICVLVS VI.

Vtrum mali ministrantes sacramenta, peccent.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd mali ministrantes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur deo in sacramentis, ita per opera charitatis, quòd studium Auctoris fuit ad reddendum rationem conclusionis, potiꝰ quam ad ipsam conclusionem. Omnis enim quæstio est medii, ut dicitur in secundo Poster. & præcipue quando conclusionis ueritas habetur pro euidente, ut est i proposito. Et propterea in litera neglexit Auctor subsumere de bonitate uel malitia, & ascendit ad uniuersalem rationem instrumenti: ut hac habita summaria notitia propter qd mali ministri possunt conferre sacramenta, haberetur. Et est in promptu consequentiæ ratio ad præsentem materiam, quoniã boniras uel malitia moralis hac ratiõe ad ministrum sacramentorum necessaria creditur, si necessaria cẽt, quia nemo dat quod nõ habet. Quæ ratio in litera in primo argumẽto afferture & dicitur fuisse Cypriani martyris. hoc enim quòd ministri instrumentaliter operatur, & instrumentũ non propria, sed principalis agentis uirtute efficit, consequens est manifeste, quòd ad efficacem collationem sacramenti non exigitur in ministro bonitas, qua sacramentũ efficax conferat: idẽ est, nõ malitiã ministri impedire sacramẽti effectũ & ministrum agere propria uirtute, quæ per malitiã tolleretur. nulla est ergo petitio principii: sed claritas materiæ breuitate effecit processum litera, in qua Auctor, quia rõipla a sacris doctoribus posita fuerat, ut patet i 4. d. 4. seu uacuit. gbationi ipsius rationis. I. uniuersali rõni, nihil, ut antiqua traditiõis rõ hꝛet.

quæst. 62. art. 2. & 3

4. dist. 5. q. 2. arti. 2. q. 2. cor. Et d. 19. q. 2. artic. 2. cor. Et d. 24. q. 1. art. 3. q. 1. Et 2. & 3.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquarta Articulũ quintũ.*

TItulus, ut sonat sumẽdæ ẽ,

¶ In corpore duæ conclusiones sunt. Prima est: Mali exhibentes se ministros dei, & ecclesiæ in dispensatione sacramentorũ, peccant. Secunda est quòd hoc peccatũ est ex suo genere mortale. Prima probatur: Quicumque operatur, non secundum quòd oportet, peccat in operando: sed minister malus sacramenti operatur, non secundum q̃ oportet. Probatur: quia ministri sacramentorum debent esse iusti: quia ministri debent conformari domino, ut testantur auctoritates scripturæ. Secunda uero conclusio probatur: quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam dei, & cõtaminationem sacramentorum. Quæ particula declaratur, quòd intelligitur non ex parte ipsorum sacramentorum (quoniam ipsa sunt incontaminabilia) sed ex parte ipsius peccatoris, sacrilegium committentis.

¶ Circa fundamentum huius processus, dubium occurrit, ex eo quòd bonitas requiritur ad ministrum sacramẽtorum, secundum quandam decentiã & conuenientiam, ut in præcedenti articulo ad tertium, & hic dicitur. Non est autem rationabile, quòd negatio conditionis requisitæ secundum decentiam constituat peccatum mortale, cum videamus conditiones requisitas ad bene esse actuum moralium, nec etiam ueniale constituere peccatum. Et hoc etiam testatur maxima ex morali philosophia adducta in litera de circũstantijs actionum humanarum. Non enim dicit peccatum esse, si quis operatur, non secundum quòd melius, aut quando melius, aut sicut melius, &c. sed non secundum quòd oportet, aut quando oportet, aut sicut oportet, &c. Nam ly oportet necessitatem denotat, ut per hoc intelligamus, peccatum tunc interuenire, quando necessariæ conditiones omittuntur & nõ si conditiones ad bene esse omittantur, aut earum contraria immisceantur. Et si dicatur, q̃ bonitas non est conditio ad bene esse ministri sacramenti, seu est conditio debita (ut in præcedenti articulo litera explicauit) debitum autem ratione necessaria non est, & propterea cuiuscũq; debiti omissio peccatum cõstituit, adhuc militat ratio, quòd nõ sit peccatum mortale, quia debitum actui humano non ẽm necessitatem, sed ẽm quãdam decentiã, etsi possit sua absentia cõstituere pctũ non tã tantæ uis ẽ, ut possit cõstituere pctũ mortale ea rõne, quia solũ inde cẽtia nõ habet rõnẽ peccati mortalis. Nec obstat, q̃ in decentia huiusmodi ad irreuerentiã dei, & contaminationem sacramentorum spectat, tum quia non quodlibet spectãs ad hæc, est peccatum mortale, ut patet de multis irreuerentijs erga deum & sacramẽta, quas negamus esse peccata mortalia, ut patet de comedentibus in ecclesia, aut iocosum aliquid dicentibus audiẽdo Missam, & huiusmodi, tum quia huiusmodi indecentia, nõ nisi reductiue ad irreuerentiam dei, & contaminationem sacramentorum spectat: directe enim ipsius hominis malam dispositionem ponere videtur. Est enim dispositio quædã ipsius operantis magis, quàm operationis, uideturq; magis peccatũ constituere præsumptionis, quàm sacrilegij.

¶ Ad hoc dicitur, quòd actio sacramentalis potest sumi dupliciter: uel secundum rationem operis operati, & sic non exigit bonitatem uel malitiam ministri, nisi secundum quandam decentiam: & propterea siue bonus, siue malus sit minister, sacramentum uerum & efficax est: uel secundum rationem operis operantis. Et sic exigit necessario bonitatẽ in ministro ad hoc, ut recta sit, & ratio assignata est in litera, & magis assignabitur cogens ratio in litera in responsione ad primum. Oportet enim actionem sacramentalem, si non solum in se recta esse debet, sed etiam secundũ quòd exit a ministro, ut sit consona secundum rectam rationem, & deo cuius est minister, & sacramentis quę ministrat. Et ex parte quidem conformitatis ad deum, posita est ratio in hoc corpore articuli. Ex parte uero conformitatis ad sacramẽta, ponitur ratio in responsione ad primum, & hinc patet ruere primam obiectionem.

¶ Ad ea uero, quæ obiiciuntur directe contra rationẽ peccati mortalis in hoc actu, dicitur quòd debitum secũdum decentiam ad opus operantis, est debitum secundum necessitatem ad opus operantis: ministri, & propterea non est mirum si eius absentia peccatum mortale constituat.

¶ Et cum adhuc obiicitur ex eo, quòd non quælibet irreuerentia sacramentorum est mortalis, respondetur hoc uerum esse propter imperfectionem aliquorum actuum irreuerentialium. In quolibet namque genere mortalis peccati, imperfectio actus excusat a mortali: ministra e autem sacramenta indigne non est actus imperfectus in genere sacrilegij: nec, ut ultima infert obiectio, reducuntur ad sacrilegium spectantes sed directe ad contaminationem sacramentorum pertinet. possunt tn sacramenta secundum se incontaminabilia, duplicitet contaminari, scilicet uel ex egressu aũtur a ministro, uel ut applicantur ad aliquid. Et hac secũdo modo sacrilegium est, uti sacramento ad aliũ finem, ex sortilegij facilitate. Primo aũtẽ modo sacrilegus est actus ministri, a quo exit sacramentalis actio indigne, quantum enim est ex parte ipsius ministri mali, maculatur actio illa, qũ tractatur ut prophana, seu nõ sancta: hæc enim est ratio in hac litera assignata: quam si uis plenius intelligere, perspice uigorem uis ex auctoritate Apostoli dicentis de eucharistia, Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diudicans corpus domini. Vbi rationem peccati mortalis assignauit, ex hoc quòd manducans, non diiudicat corpus domini: hoc est non discernit corpus domini ab alijs cibis, sed sumit ipsum ut cibum prophanum, quoniam sumit ipsum indispositus ad illum, utpote indigne. Idem enim accidit in malo ministro: nam ministrans indigne sacramentum, non diiudicat sacramentum, dum non discernit illud, ut a se egreditur a prophanis, sed se habet ad sacramentalem actionem, ut prophanam, dum indigne illam exercet. hoc enim est contaminare sacramenta ex parte ipsius ministrantis, seu recipientis, & præsumptio ministri mali non est qualiscumque, sed sacrilega præsumptio, sicut & præsumptio audientis indigne recipere sacramenta, sacrilega est.

¶ Circa utrãque conclusionem, aduerte diligenter & caute cõditiones in eis appositas in litera. Quarum prima est, quòd ministrans exhibeat se ministrum dei & ecclesiæ, secũda est, quòd ministret sacramentum, tertia est, quòd tale peccatum est mortale, non quomodolibet, sed ex suo genere. Docet enim per hæc Auctor requiri ad hoc, quòd huiusmodi pctũ sit mortale

Infra art. 9. cor. Et 4. d. 5. q. 2. art. 2. Et d. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. 2. Et di. 24. q. 3. art. 3. q. 3. ad 3. Et 4. contra c. 76

Tract. 5. in Ioan. circa med. to. 94.

Ar. 3. huius quæst.

Art. 1. & 3. huius quæ.

A

B

C

D

E

F

G

H

I

K

*cap. 2. ecclesiast. hierar. declinãdo ad fin.

* Incipit hæc epistola: Hebræorum historiæ tradũt, parum ante med.

duo primo, quòd exhibeat se ministrum: secundo, quòd tale ministerium sit actio sacramentalis: ita quòd si alterum horum defuerit, non habes hinc mortale peccatum in ministerijs sacris. Docet iterum, quòd si aliqua administratio sacramenti a malo ministro exercitata imperfectionem actus compatitur, non erit peccatum mortale: licet mali ministri administratio sacramentalis habeat ex suo genere peccatum mortale.

¶ Aduerte secundo, quòd duabus existentibus rationibus peccati in huiusmodi ministerio (scilicet ex parte dissormitatis ministri ad deum, cuius est minister, & ex parte contaminationis sacramentorum, quæ administratur) Auctor in hoc corpore articuli ex prima ratione probauit ministerium mali ministri esse peccatū: ex secunda autem ratione probauit illud esse peccatum mortale. Tantam autem differentiam inter has rationes insinuauit, quòd secunda visus est in responsione ad primum, vt causa propria: primam autē rationem non tanti fecit. De vtraque autem diffusior erit sermo, & earum efficacia magis patebunt.

¶ In responsione ad primum, aduerte & percipe Auctorem vti regula illa posteriorística; affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, dum ex hoc, quòd sacramenta sunt opera consecrationis sanctificata, infert in ministro præexigi sanctitatem iustitiæ, & ex hoc quòd opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, infert in deo ministro respectu eorum nō exigi sanctitatem iustitiæ manifeste enim ex hoc significat, hanc esse propriam causam mortalis peccati, vel non mortalis peccati in administrationibus sacris, quoniam regula illa ſ solis propriis causis tenet: ita quòd cum quæstio aliqua de peccato mortali in operationibus sacris contingit ex parte malitiæ ministri, intuendum est, an illa operatio, ad quam quis malus exhibet se ministrum, sit aliqua consecratione sanctificata (quales sunt omnes actus sacrorū ordinum) an non sit consecrata. Et si est de numero consecratarum, concluditur hinc mortale peccatum in malo ministro, & si non est de numero consecratarum, excusatur hinc minister malus a mortali peccato. Et est semper sermo de ministro malo, malitia peccati mortalis in se existentis.

¶ Hanc doctrinam, quia diffuse tractaui in quolibetis, ne eadem repetantur, modo pertranseo: vnum tantum adiciens, quòd videtur mihi modo actum prædicandi esse de numero actuum consecratorum: quia est actus, ad quem minister consecratur: nam eius minister ex officio est episcopus primo, & secundario sacerdos. Nec obstat, actum istum ex institutione ecclesiæ appropriatum esse sacro ordini, quoniam institutio ecclesiæ vel diuina ad differentiam originis spectat, & non ad distrentiam formalem: extrahere siquidem hominem ab ecclesia, sacrilegium formaliter est: licet ex institutione ecclesiæ actus iste subiratus sit sacrilegio. Et similiter comedere semel in die (vt fit in Quadragesima) abstinentia formaliter est, quamuis ex ecclesiæ statuto sub abstinentiæ specie positum sit. Et similiter in proposito licet prædicatio ex auctoritate ecclesiæ facta, sit actus ordinis, sub specie tamen actuum ordinis formaliter comprehenditur: ac per hoc inter opera consecrata computanda est, ea ratione: quia ad ipsam sicut & ad alios actus ordinis consecrari oportet ministrum. Et propterea secundum doctrinam hinc habitam minister malus prædicans, mortaliter peccat, sicut qui indigne administrat alios actus sacrorum ordinum.

¶ In responsione ad secundum, aduerte quòd non loquitur litera de inducere indignum ministrum ad sacramenti exhibitionem: sed de accipiente sacramentum ab indigno ministro: quod ideo dixerim, quia alia quæstio est, an liceat accipere sacramentum ab indigno ministro, & alia quæstio est, an liceat inducere ad administrationem sacramenti ministrum indignum. Prima quæstio hic soluitur, de secunda nihil dicitur: sed facile solui potest secunda, dicēdo quòd licet, nūquam liceat inducere hominem ad peccandum, vti tamen licet iniquitate alterius. Et propterea in duobus casibus licet inducere indignum ministrum ad exhibitionem sacramenti. Primus est, si minister tenetur ad huiusmodi exhibitionē: quia nemo peccat petendo actum sibi debitum a suo debitore. Et hac ratione excusantur, qui a suo curato tenente cōcubinam, necessitatis, ex parte petentis cum dispositione præparationis ex parte ministri: hoc est quòd minister sit paratus ministrare sacramentū, & hō egeat illo: eadem siquidem ratione, quia licitum est indigenti petere mutuum ab vsurario, licitum quoque est indigenti petere sacramentum ab indigno parato ad ministrandum.

¶ In eadem responsione circa acceptionem sacramenti a ministro excommunicato, &c. nota primo, quòd hæc doctrina intelligitur cessante extrema necessitate baptismi. Excipit enim ipse Auctor in 4. sent. dist. 4. casum necessitatis, quo. ſ posset quis a Iudæo vel pagano baptismum recipere. Secundo, quòd hodie ex indulto concilij Cōstantiensis sub Martino quinto, licitum est ab excommunicatis ministris recipere sacramenta, nisi in duobus casibus, hoc est si nominatim denuntiatus fuerit excommunicatus aut suspensus, &c. vel si propter iniectionem manus violentæ in clericum notorie cōstiterit in excommunicationē incidisse, vt refert dominus Antoninus archiepiscopus Florent. in suæ summæ parte tertia titu. 16 cap. 1.

¶ In responsione ad tertium, circa illud, In articulo tñ necessitatis non peccaret baptizando, &c. dubium primo occurrit. Propter relatas a Durando rationes ad oppositum in 4. sent. dist. 5. art. 2. Et prima est, contra excusationem ex articulo necessitatis: quia casus exitabilis solo voluntatis proprie arbitrio non constituit articulum necessitatis: sed hic est in proposito, quia indignus minister potest statim conteri, si vult, & transire de malo in bonum ac per hoc non est casus necessitans ministrū, cum indignitate ad baptizandum. Secunda vero ratio contra excusationem ex persona non ministri tenditi quia quicumq; baptizat siue vetula, siue paganus, baptizat vt minister principalis agentis, qui est Christus: est enim minister de necessitate sacri baptismi, sicut & forma & materia. Falsum est ergo, quòd baptizans in necessitate non exhibeat se ministrum ecclesiæ ac per hoc, non inde excusatur si indignus baptizat.

¶ Dubium secundo est, an Auctor in litera intendat excusare sacerdotem indignum in articulo necessitatis baptizantem, tam si baptizet cum solennitate quàm si sine solennitate, vel inten dat solum excusare baptizantem sine solennitate. Et est ratio dubij: quia in litera hac nulla fit mentio de solennitate, & consequenter videtur excusari, vtroque modo baptizans, dummodo baptizet vt subueniat necessitatem patienti in casu, in quo laicus posset: sic enim in litera dicitur. In oppositum autem est quod ab Auctore dicitur in 4. sentent. de baptizante cum solennitate.

¶ Dubium tertio occurrit, quo pacto potest stare doctrina hæc cum superius dictis, ſ. ministratio sacramē. i est ex suo gñe peccatum mortale, si minister sit indignus. Nam si sic est, siue ministrās illud ministret ex officō, siue ex casu necessitatis, siue quauis alia ratione, semper sequitur, quòd actum exercet, qui ex suo genere ē peccatum mortale: puta contaminare sacramenta, quātum ex ipso est. Constat enim, quòd in ceteris actibus, qui de suo genere sunt peccata mortalia, varia ta conditio agentis non excusat a mortali, vt patet ē adulterio, furto, & alijs. Aut igitur hoc non est mortale ex gñe: aut qlibet indigne ministrans, peccat mortaliter.

¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, quòd præsentis doctrinæ sensus est in articulo necessitatis, quo laico licet baptizare, si sacerdos baptizet (proculdubio sine solennitate) non peccat: quamuis in peccato mortali sit. Et ratio assignatur, quia tunc non gerit personam ministri ex officio, quem probatum est oportere esse iustum: sed gerit personam ministerialiter subuenientis necessitatem patienti. Vnde ad rationem primam in primo dubio allatam, dicitur, quòd necessitas excusās malum ministrum, non est necessitas impossibilis contritionis, vt argumentum intelligit: quoniam in instanti potest quis contritionem habere de infinitis peccatis: sed est necessitas cogens hominem baptizaturum ad exhibendum se, nō vt ministrum ex officio. ex hoc namque quòd minister ibi concurrit, non vt minister ex officio necessitate hoc exigente, a peccato excusatur. Et per hoc patet solutio secundæ rationis: distinctū siquidem est de ministro vel ex officio, vel ex articulo necessitatis. Et licet quicumque baptizet, sit minister Christi & ecclesiæ altero modo, non tamen semper est minister ex officio, de quo solo probatum est, quòd oportet esse iustum.

¶ Et per hoc patet solutio secundi dubij: nam si articulus necessitatis pateretur ministrum, cum solennitate baptizare, nō essemus in casu, in quo laicus posset baptizare. Et rursus, si est solennitate baptizaret, manifeste constat, quòd exhiberet se, vt ministrum ex officio. Ex vtroque ergo capite, hoc est ex casu, in quo laicus posset baptizare, & ex hoc quod dicitur, quòd non exhiberet se vt ministrum ex officio, manifeste patet, quòd Auctor non intēdit excusare huiusmodi sacerdotem, nisi in casu, in quo cogitur sine solennitate baptizare.

¶ Ad tertium dubium dicitur, quòd quia baptizans in articulo necessitatis deficit a perfecta ratione ministerij (quoniam non ministrat ex officio) ideo operatio sua imperfectum quid est in genere administrationis sacramentorum non ex parte obiectu (hoc est sacramenti) sed ex parte agentis, hoc est ministri: non enim exit operatio tunc a ministro ex officio, sed a nudum ministerium præbēte: ex huiusmodi autem imperfectione actus excusatur a mortali, quoniam administratio ex eius ab indigno, habet rationem mortalis, pro quanto exit ab agente, & non aliter, vt in litera patet. Ex hoc enim fit, vt quia administratio huiusmodi non exit ab agente proprio (hoc est ministro ex officio) non exeat etiam cum culpa mortali. Et propterea dicendum ē, quòd administratio sacramenti ab indigno ministro ex officio, est mortale ex suo genere, si ex claritate verborum excludendæ sunt obiectiones: si tamen absolute dicatur, q̄ indigni administratio est peccatū mortale ex suo genere: verum dicitur, quoniam subintelligitur a proprio ministro.

¶ Nec obstat obiectio de adulterio & huiusmodi, quoniā conditio agentis in hoc sacrilegio concurrit, vt pars integratiua rationis formalis peccati mortalis ex suo genere: ita quòd sicut ad rationē furi i nō sufficit, quòd sit acceptio rei alienæ, sed oportet, quòd sit in vito domino, ita ad tale sacrilegium non sufficit, quòd sit administratio ab homine malo, sed exigitur quòd sit etiam a ministro ex officio, vt sic. Et ratio est assignata in litera: quia sanctis ministerijs, non nisi

D si sanctus conuenit ministret, qui, per se loquendo, non est suus minister ex officio.

¶ *Super Quæstionis sexagesimaquartæ Articulum septimum.*

IN titulo est sermo de angelis quo ad naturam, siue boni, siue mali sint. Et rursus est sermo de potestate ordinaria, hoc est, ad secundum communem cursum ordinis instituti a deo, angeli possint ministrare sacramenta.

¶ In corpore articuli, quatuor fiunt. Primo respondetur quæsito. deinde ad bonitatem doctrinæ, tractatur de potestate delegabili ipsis angelis: vbi tria dicuntur, vt patebit.

¶ Quo ad primum, concluso est: angeli non possunt ministrare sacramenta. Probatur: Tota virtus sacramentorum derivatur a Christo patiente. ergo ad homines & non ad angelos pertinet ministrare sacramenta. Consequentia probatur ex duo-

E bus. Primo, ex dissimilitudine naturæ: quia scilicet Christo homines non angeli assimilantur in natura. Secundo, quia Christus patiens inquantum patiens, fuit minor angelis: minister autem non debet esse maior principali agente, vt contingeret in proposito, si sancti angeli essent ordinarie ministri Christi patientis. Secunda conclusio est, quòd possit conferri angelis quòd administrent sacramenta. Probatur, quia deus non alligauit virtutem suam ministris ecclesiæ, sicut nec sacramentis. Tertia conclusio est de exercitio administrationis sacramentorum a bonis angelis: Si administrarent sancti angeli sacramentum aliquod, deberet haberi pro vero sacramento. Probatur: quia sancti angeli sunt nuncij veritatis. Quarta est: Si dæmones aliquid huiusmodi facerent, habendum esset pro falso: quia sunt spiritus mendacij.

¶ Aduerte hoc in loco, quòd circa primam conclusionem Scotus in 4 sentēt. dist. 6. q. 1. opponatur oppositum, tenens, q̄ omne suppositum intellectualis naturæ potest sacramentis aliquod cōferre, saltē baptismum. Et ratio sua est: quia p̄t abluere

† Ex lib. 2. ethic. ca. 3. & 6. habetur. Et li. 5 c. 7. to. 5. art. præced. ad 3.

D. 892.

*Al. sed ipsa pertinet ad iustitiæ sanctitatē, sicut quædam iustitiæ partes.

D. 867.

† vnctū. fe. art. 5.

*q. 8. ar. 7.

*q. præsenti art. 5.

aqua hominem proferendo verba debita, & habere intentionẽ faciendi quod facit ecclesia: hæc enim tria requiruntur & sufficiunt ad ministrum, & hæc omnia potest angelus in assumpto corpore exercere.

¶ Rationabilior autem Auctoris positio, ex allatis in litera innenitur: fundata. n. est super auctoritate Apostoli ad Hebræos 5. vbi pontificem omnem hominem declarat. vnde magnum argumentum assumitur ad propositum, ꝙ si maximum ministerium ecclesiæ soli homini cõuenit, ita quòd angelis denegatur. Fundatur & ratione, qua ministri debent assimilari principali agenti. Ratio autem Scoti deficit in hoc manifeste, quòd æquiuoce vtitur locutione. Locutio enim requisita ad ministrum sacramẽti, est actus vitalis loquentis: locutio autem angeli in corpore assumpto, est motus corporis non viuentis, vt patet. Potest quoque dici, quòd deficit in alio, scilicet quòd applicatio sacramenti debet fieri per instrumentum coniunctum primo, & mediante illo per instrumentum separatum, quod hic nõ haberet locum. Et quãuis hoc non multum vrgeat, primus tamen defectus cogit. Et quia primus defectus inuenitur ī omni supposito rationali extra humanam speciem, ideo oportet hominem esse, qui ministret sacramenta. Et sic patet ꝙ minor Scoti est falsa, vniuoce sumendo rationem verbo rum: aut maior est falsa, si prolationẽ verborũ sumat quo uis modo pter principalẽ defectũ primũ dictũ, scilicet quòd oportet baptizantem esse Christi ministrũ, ac ꝑ hoc Christo hoste non maiorẽ, sed cõformem in natura.

Sup. q.60. arti.8. cor. Et 4.dist.6. q. 1. art. 2. q.1.& di.7. q.1. artic.1. q.1.ad 3. Et dist.8. q.2. artic.4.q.3. ad 1. & dist. 10.q.1.art. 3.ad 3.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum octauũ.*

TItulus clar⁹ est.

ecclesiæ ministris, quin etiam angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni angeli sunt nuntij veritatis, si aliquod sacramentale ministerium a bonis angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia deberet constare hoc fieri voluntate diuina, sicut quædam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si uero dæmones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud, quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramẽta, quæ sunt proportionata naturæ ipsorum, faciũt angeli tamquam superiores ministri superiori modo, scilicet inuisibiliter purgando, illuminando, & perficiendo.

AD 2^m dicendum, quòd sancti, qui sunt in cælo, sunt similes angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem quantum ad cõditionem naturæ, & per consequens neque quantum ad sacramenta.

AD 3^m dicendum, quòd mali homines non habent, quòd possint ministrare in sacramentis, ex hoc, quòd per malitiam sunt mẽbra diaboli: & ideo non sequitur quòd diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur quòd intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur: sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secũdum intentionem principalis agentis. ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.

¶ 2 Præt. Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intẽtio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quòd sacramentum

¶ In corpore vnica conclusio: Intentio ministri exigitur ad perfectionem sacramenti. Probatur: quando aliquid se habet ad multa, oportet ꝙ determinetur ad vnum, vt illud fiat: sed ea quæ aguntur in sacramentis, se habent ad multa, nisi per intentionem ministri determinentur ad vnum. ergo &c. Processus totus clare patet in litera. Et confirmat: quia verba sacramẽ talia exprimsit ministri intentionem.

*q.65. arti. 3.& 4.

¶ In responsione ad secundum nota primo notitie pro claritate literæ, Auctorem referendo primam opinionẽ, narrare ipsam, primo quo ad hoc, quòd requiritur mentalis intentio, ita ꝙ si desit, non perficitur sacramentum: secũdo, quo ad hoc, ꝙ stante casu quo huiusmodi imperfectio sacramenti accideret (siue adultus siue puer esset, qui sacrm̃ sic defectuosum susciperet) supplementum aliũde fortiretur, & puer quidem a Christo, adultus autem ex propria fide & deuotione. Postea reprehendit Auctor hãc opinionem: quia non potest saluare supplementum characteris.

¶ Aduerte secundo, quòd altera opinio ibidem subiũcta & approbata, non est intelligenda, vt verba sonant: puta ꝙ nõ requiritur in ministro intentio propria mentalis, sed sufficit intentio ecclesiæ per verba expressa, quicquid intendat ipse minister interius: hic. n. sensus ꝺicit expresse doctrinæ Auctoris ī vltimo huius qũs articulo dicentis, ꝙ si minister non intendat sacrm̃ conferre, talis puer statim tollit veritatẽ sacri, & inferius in q.68. art.7.ad secundum dicitur, Si in adulto deesset intentio suscipiendi sacrm̃, esset rebaptizandus, sed sensus huius lr̃æ ex ꝓposito, ad qũ loquit Auctor sumẽdus est. Aduertẽdũ est. n. quòd hæc oĩa dicũtur hic ꝓ solone difficultatis motę in arg. 5. si mentalis intẽtio ministri exigeret nullus esset certus se esse vere baptizatum: ad hanc. n. certitudinẽ nostram

nostram de susceptis sacramentis intelligẽdum est sufficere intentionẽ ecclesiæ per verba ministri expressam, nisi per ministrũ aut susscipientem contrarium exprimat: ita quòd non intendit Auctor, ꝙ hæc sufficiant ad perfectionem sacramenti simpliciter, sed ad perfectionẽ eius, secundum humanam certitudinem: per hoc enim cuitatur inconueniens, quòd quilibet incertus posset dici de susceptis sacramẽtis.

¶ In responsione ad tertium, aduerte ꝙ Auctor communicans (vt puto) in vocabulis communi illius temporis vsui (quæ intentionem quidem, sed non actualem habitualem vocabat) dixit hic intentionem habitualem, & statim subiunxit sensum intentum: puta, cum sacerdos accedit &c.

¶ Et hæc propterea dixerim, vt scias nõ latuisse Auctorem differentiam inter habere aliquid in actu, vel in habitu, vel in virtute, & ꝙ intentio requisita ad sacramenta non sufficit quòd sit secundum habitum, sed oportet, quòd sit secundum virtutem: quod vt melius intelligas, accipe exemplum. habens habitum iustitiæ, tunc actualiter intendit iustum, quãdo actualiter attendit ad ius reddendum. tunc vero habitualiter intendit iustum, cum retinet habitum iustitiæ, etiam si dormiat: tunc autem virtualiter intendit iustum dum vacat quidem reddendo iuri (puta quia sedet ad tribunal, vt faciat sicut consueuit, seu iudicis officium) & nihil de iure cogitat, sed mens eius euagat ad impertinẽtia ita quòd etiam si non haberet habitum iustitiæ, ex solo hoc ꝙ accedit ad iudicis officiũ faciendum in actibus: q exercet intendunt sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides & deuotio: sed hoc satis posset dici, quantum ad vltimum effectum, q est iustificatio a peccatis, sed quãtum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur quòd per deuotionem accedentis possit suppleri: quia character nũquam imprimitur, nisi per sacramẽtum. et ideo alij melius dicunt, quòd minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ, cuius est minister. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipientis sacramentum.

*Alis actus hem.

4. dist.6.q. 1.art.1.q.2.

*art. ꝓced.

†Id habet August. in præfat. ps. 31. non lõge ab init. tom. 8.

*lib.1.epist. 54. non remote a fin. incipit: cũ simili in eõ sim.

AD 3^m dicendum, quòd licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem, * quæ sufficit ad perfectionem sacramenti: puta cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandũ, quod facit ecclesia. vnde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis, perficitur sacramẽtum: quamuis studiose curare debeat sacramenti ministet, vt etiam actualem intẽtionem adhibeat: sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate: quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psalm. 139. Cor meum dereliquit me.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum fides ministri sit de necessitate sacramenti.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est, * intentio ministri est necessaria ad sacramẽti perfectionem: sed fides intentionem dirigit, vt August. † dicit contra Iulianum. ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacrm̃.

¶ 2 Præt. Si minister ecclesiæ veram fidem non habeat, videtur esse hæreticus: sed hæretici, vt videtur, non possunt sacramenta conferre: dicit enim Cyprianus in epistola * contra hæreticos, Omnia quæcumque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania, & falsa: ita vt nihil eorum quæ illi gesserint, a nobis probari debeat, & Leo papa dicit in epistola † ad Leonem Augustum, manifestum est per eru delissimam & insanissimam vesaniam, in alexandrina sede omnium cælestium sacramentorum lumen extinctum, intercepta est sacrificij oblatio, defecit chrismatis sanctificatio, & parricidialibus manibus impiorum, omnia sese subtraxere mysteria. ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.

¶ 3 Præt. Illi, qui non habent veram fidem, videntur esse per excommunicationem ab ecclesia separati: dicitur enim in secunda canonica Ioannis. Siquis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei, & ad Tit. 3. Hæreticum hominem post primam & secundam correctionem deuita: sed excommunicatus non videtur posse conferre ecclesiæ sacramentum, cum ab ecclesia sit separatus, ad cuius ministerium pertinet sacramentorum dispensatio. ergo videtur quòd vera fides ministri, sit de necessitate sacramenti.

SED CONTRA est, quòd August. * dicit contra Petilianum donatistam: Memenrote, sacramentis dei nihil obesse mores malorum hominum, quòd illa vel nõ sint, vel minus sancta sint.

RESPON. Dicendum, quòd sicut supra dictum est, † quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. vnde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quòd minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, vt supra dictum est, * ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides eius: sed infidelis potest verum sacramentũ præbere, dummodo cetera adsint, quæ sunt de necessitate sacramẽti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd potest cõtingere quòd aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet: puta si aliquis credat iuramẽtum esse in omni casu illicitum: & tamen credat baptismum efficaciã habere ad salutẽ, & sic talis infidelitas, non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentũ quod exhibet, licet ere-

†Leo I epi. quæ incipit: Literas clementiæ tuę, a med.

*lib. 1. c. 47 circa finem tom. 7.

*art. 5. huius quæst. & q. 62. artic. 1, & 2.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum nonum.*

*art. 5. & 6. huius qst.

TItulus clar⁹ est.

¶ In corpore vna est conclo cum vno corollario. Cõclusio est: Ad perfectionem sacri, non exigitur fides ministri. Probatur: Minister in sacris operatur non propria sed Christi virtute. ergo sicut nõ requiritur ad perfectionẽ sacri ministri charitas, ita nec eius fides. Consequentia ꝓbat: qa fides pertinet ad perfectionem ministri, sicut & charitas.

Quam non requiri probatur ex eo, q̃ mali homines possunt ministrare sacramenta. Corollarium est: Infidelis potest esse minister sacramenti.

¶ In responsionibus argumentorũ, memento eorum, quæ diximus in artic. 6. de susceipientibus sacramẽta ab indignis quãdo peccant. Et iuxta illa intellige quæ hic dicuntur, addendo q̃ præcisi manifeste ab ecclesia, si in articulo necessitatis sacramentum baptismi conferrent, non peccarent, immo tenentur in tali casu baptismum conferre, absque solennitate tamen. Nec propterea sacerdotes efficerentur irregulares rat õe superius dicta: quia non ministri ex officio personam agerent, sed ministerialiter subuen entis necessitatem patienti.

¶ In respõsione ad secundum aduerte incidẽter quòd purgatio Cypriani martyris, de qua Aug. loquitur, non nisi venialis pcãt fuit, tum, quia cũ charitate stabat error ille, vt Augustini verba sonãt: tum, quia tempore illo non erat per ecclesiam determinata efficacia sacramentorum per ministros extra ecclesiam.

dat per id, quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectũ, non tamen ignorat quòd ecclesia catholica intendit per huiusmodi quæ exterius aguntur, præbere sacramentum. vnde non obstãte infidelitate, potest intendere facere id quod facit ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio sufficit ad sacramentum: quia sicut supra dictum est, † minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ, ex cuius fide suppletur id, qđ deest fidei ministri.

AD 2m dicendum, quòd hæreticorum quidam in collatione sacramentorum, formam ecclesiæ non seruant, & tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramenti: quidam vero seruant ecclesiæ formam, & tales conferũt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti: et hoc dico, si sunt manifeste ab ecclesia præcisi: quia ex hoc ipso quòd aliquis accipit sacramẽta ab eis, peccat, & per hoc impeditur ne effectum sacramenti consequatur. vn de Aug.* dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmissime tene & nullatenus dubites, extra ecclesiam baptizatis, si ad ecclesiam nõ redierint, baptismo cumulari perniciem. Et per hũc modum dicit Leo papa,† in sede alexandrina sacramentorum lumen esse extinctum, scilicet quantum ad rem sacramenti, non autem quantum ad ipsum sacramẽtum. Cyprianus autem nullo modo sacramentum conferre hæreticos posse, credebat: sed in hoc eius sententia non tenetur. vnde Augustinus dicit martyrem Cyprianum, qui apud hæreticos vel schismaticos datum baptismum nolebat cognoscere, tanta merita vsque ad triumphum martyrij secuta sunt, vt charitatis, qua excellebat luce, obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.

AD 3m dicendum, quòd potestas ministrandi sacramẽta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est, vt ex supradictis patet,* et ideo per hoc, quòd aliquis ab ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam vtẽdi hac potestate: et ideo sacramentum quidem confert, sed tamen peccat conferendo: & similiter ille, qui ab eo accipit sacramentum. et sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquartæ Articulum decimum.*

ARTICVLVS X.

Vtrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti. Intentio enim ministri debet conformari intentioni ecclesiæ, vt ex dictis patet. * sed intentio ecclesiæ semper est recta. ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.

¶ 2 Præt. Peruersa intentio deterior esse videtur, quàm intentio iocosa: sed intentio iocosa tollit sacramentum: puta si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret. ergo multo magis peruersa intentio aufert sacramentũ: puta si aliquis aliquẽ baptizaret, vt postmodum eũ occideret.

¶ 3 Præt. Peruersa intentio facit totum opus vitiosum, secundum illud Luc. 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuũ tenebrosum erit: sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines, sicut Augustinus dicit contra Petilianum. ergo videtur, quòd si sit peruersa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.

SED CONTRA est, quòd peruersa intentio pertinet ad malitiam ministri: sed malitia ministri non tollit sacramentum. ergo nec peruersa intentio.

RESPON. Dicendum, q̃ intentio ministri potest peruerti dupliciter. vno modo respectu ipsius sacramenti: puta cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere. et talis peruersitas tollit veritatem sacramenti, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat. Alio modo potest peruerti intentio ministri quantum ad id, quod sequitur sacramentum: puta si sacerdos intendat aliquam feminam baptizare, vt abutatur ea: vel si intendat conficere corpus Christi, vt eo ad veneficia vtatur: et quia prius non dependet a posteriori, inde est quòd talis intentionis peruersitas veritatem sacramenti non tollit, sed ipse minister ex tali intentione graiter peccat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ecclesiæ intentio recta est, & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sacramenti vtum: sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. et ideo minister qui conformat intentionem suam ecclesiæ, quãtum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundam, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

AD 2m dicendum, quòd intentio ludicra vel iocosa, excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum: & ideo non est similis ratio.

AD 3m dicendum, quòd peruersa intentio pertertit opus intendentis, non autem opus alterius: et ideo ex peruersa intentione ministri, peruertitur id, quod agit in sacramentis, inquantum est opus eius, non inquantum est opus Christi, cuius est minister. Et est simile, si minister alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemosynam, quam dominus recta intentione mandaret.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum primum.*

QVAESTIO. LXV.

De numero sacramentorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de numero sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum sint septem sacramenta.

¶ Secundo, De ordine eorum ad inuicem.

¶ Tertio, De comparatione eorũ.

¶ Quarto, Vtrum omnia sint de necessitate salutis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum debeant esse septem sacramenta ecclesiæ.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeant esse septem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute diuina, & ex virtute passionis Christi: sed vna est virtus diuina, & vna Christi passio: vna enim oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos, vt dicitur Hebr. 10. ergo non debuit esse, nisi vnum sacramẽtum.

¶ 2 Præt. Sacramentum ordinatur cõtra defectum peccati: hic autem est duplex, scilicet pœna & culpa. ergo sufficeret eẽ duo sacra.

¶ 3 Præt. Sacramenta pertinent ad actiones ecclesiasticæ hierarchiæ, vt per Diony.† patet: sed, sicut ipse dicit, tres sunt actiones hierarchicæ, scilicet purgatio, illuminatio, & perfectio. ergo non debent esse, nisi tria sacramenta.

¶ 4 Præt. Augustinus dicit 19. contra Faustum, sacramenta nouæ legis sunt numero pauciora q̃ sacramenta veteris legis: sed in veteri lege nõ erat aliquod sacramentum, quod responderet confirmationi & extremę vnctioni. ergo neque hæc debent numerari inter sacramenta nouæ legis.

¶ 5 Præt. Luxuria non est grauius inter cetera peccata, vt patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt: † sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum matrimonij.

6 SED CONTRA videtur, quòd sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur quasi quædam sacra signa: sed multæ aliæ sanctificationes fiunt in ecclesia, secundum sensibilia signa, sicut aqua benedicta, cõsecratio altaris, & alia huiusmodi. ergo sunt plura sacramenta quàm septem.

¶ 7 Præt. Hug.* de sancto Victore dicit, quòd sacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ, & sacrificia: sed sacrificium ecclesiæ est vnum sacramentum, quod dicitur eucharistia. ergo etiam oblationes & decimæ debent dici sacramenta.

¶ 8 Præt. Tria sunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale: sed contra originale peccatum ordinatur baptismus, contra mortale autem, pœnitentia. ergo deberet esse aliud præter septem, quod ordinetur contra veniale.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) sacramenta ecclesiæ ordinantur ad duo, scilicet ad perficiendum hominem, in his, quę pertinent ad cultum dei, secundum religionem Christianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vnoq; autem modo conuenienter ponuntur septem sacramenta: vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut & cetera corporalia conformitatem quandam spiritualium habent. In vita autem corporali, dupliciter aliquis perficitur. Vno modo, quantum ad personam propriam, alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua viuit: quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem suiipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per se, acquirendo. s. aliquam vitæ perfectionem: alio modo per accidens, s. remouendo impedimenta vitæ, puta ęgritudines, vel aliquid huiusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita, tripliciter. Primo quidem per generationem, per quam homo incipit esse & viuere: & loco huius in spirituali vita est baptismus, qui est spiritualis regeneratio, secundum illud ad Tit. 3. Per lauacrum regenerationis, &c. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem: & loco huius in spirituali vita, est confirmatio, in qua datur Spiritus sanctus ad robur. vnde dicitur discipulis tam baptizatis Luc. vlt. Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertio, per nutritionem, qua conseruatur in homine vita & virtus. Et loco huius, in vita spirituali est eucharistia: vnde dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. et hoc quidem sufficeret homini, si haberet & corporaliter & spiritualiter impassibilem vitam: sed quia homo incurrit interdũ & corporalem infirmitatem & spiritualem, scilicet peccatũ, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate: quę quidem est duplex. vna quidem, est sanatio, quæ sanitatem restituit, & loco huius in spirituali vita est pœnitentia, secũdum illud Psal. 40. Sana animam meã, quia peccaui tibi. Alia autem est restitutio valetudinis pristinæ per conueniẽtem diætam & exercitium, & loco huius in spirituali vita est extrema vnctio, q̃ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratũ reddit ad finalem gloriam: vnde dicitur Iac. 5. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam cõmunitatem dupliciter. vno modo

Universidad de Navarra
Biblioteca de Humanidades

per hoc, quòd accipit potestatem regendi multitudinem, & exercendi actus publicos. Et loco huius in spirituali vita est sacramentum ordinis, secundum illud Hebr. 7. quòd sacerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo. Secundo, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per matrimoniũ tam in corporali quàm in spirituali vita, eo quòd est non solum sacramentum, sed naturæ officium. Ex his etiam patet sacramentorum numerus, secundũ quòd ordinantur contra defectum peccati. nam baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritualis: confirmatio contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur: eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum: pœnitentia contra actuale peccatum, post G baptismum commissum: extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiã sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia: ordo contra dissolutionem multitudinis: matrimonium in remedium contra concupiscentiã personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. quidam vero accipiunt numerum sacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quòd fidei respondet baptismus, & ordinatur cõtra culpam originalem: spei extrema vnctio, & ordinatur contra culpam venialem: charitati eucharistia, & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ ordo, & ordinatut contra ignorantiam: iustitiæ pœni H tentia, & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ matrimonium, & ordinatur contra concupiscentiam: fortitudini confirmatio, & ordinatur contra infirmitatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd idem agẽs principale vtitur diuersis instrumentis ad diuersos effectus, secundum congruentiam operũ. Et similiter virtus diuina & passio Christi operãtur in nobis per diuersa sacramenta, quasi per diuersa instrumenta.

AD 2^m dicendum, quòd culpa & pœna diuersitatem habent, & secundum speciem, inquantum sunt diuersæ species culparum & pœnarum, & secundum diuersos hominum status & habitudines. Et secun- I dum hoc, oportuit multiplicari sacramenta, vt ex dictis* patet.

*In corp. art.

AD 3^m dicendum, quòd in actionibus hierarchicis considerantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt ministri ecclesiæ, ad quos pertinet ordinis sacramentum. Recipientes autem sunt illi, qui ad sacramentum accedunt, qui producuntur per matrimonium. Actiones autem sunt purgatio, illuminatio & perfectio: sed sola purgatio non potest esse sacramentum nouæ legis, quod gratiam confert: sed pertinet ad quẽdam sacramentalia, quæ sunt catechismus & exorcismus. Purgatio autem & illuminatio simul, secundum Diony. *perti- K nent ad baptismum, & propter recidiuum secundario pertinent ad pœnitentiam, & extremam vnctionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidem (quæ est quasi perfectio formalis) pertinet ad confirmationem, quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad eucharistiam.

*c. 3. par. 1. circa fin.

AD 4^m dicendum, quòd in sacramento confirmationis datur plenitudo Spiritussancti ad robur: in extrema autem vnctione præparatur homo, vt recipiat immediate gloriam: quorum neutrum competit veteri testamento. & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere: nihilominus tamen sacra- F menta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuersitatem sacrificiorum & cæremoniarum.

AD 5^m dicendum, quòd contra concupiscentiam venereorum, oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum: primo quidem, quia per huiusmodi concupiscentiam non solum vitiatur persona, sed etiam natura: secundo, propter vehementiã eius, quæ rationem absorbet.

AD 6^m dicendum, ꝙ aqua benedicta, & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta: quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio: sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta, vel remouendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum, & cõtra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendo ad sacramenti perfectionem, & perceptionem, sicut consecratur altare & vasa, propter reuerentiam eucharistiæ.

AD 7^m dicendum, ꝙ oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quàm in lege Moysi ordinatę, non solum in subsidium ministrorum & pauperum, sed etiam in figuram: & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt inquantum sunt figuralia: & ideo non sunt sacramenta.

AD 8^m dicendum, ꝙ ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiæ. vnde cum in quolibet sacramento nouæ legis gratia infundatur, nullum sacramentum nouæ legis instituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam sacramentalia: puta per aquam benedictam, & alia huiusmodi: quidam tamen dicunt extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari: sed de hoc suo loco* dicetur.

*Non complicauit mortem præuentus.

ARTICVLVS II.

¶ Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum secundum.

Vtrum sacramenta conuenienter ordinentur secundum modum prædictum.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd inconuenienter sacramenta ordinentur secundum modum prædictum. † Vt enim Apostolus dicit primæ Corinth. 15. Prius est quod est animale, deinde quod spirituale: sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ est animalis: per baptismum autem regeneratur homo secunda generatione, quę est spiritualis. ergo matrimonium debet præcedere baptismum.

¶ 2 Præt. Per sacramentum ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales: sed agens est prior sua actione. ergo ordo debet præcedere & baptismum, & alia sacramenta.

¶ 3 Præt. Eucharistia est spirituale nutrimentum, confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimẽtum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo. ergo eucharistia est prior confirmatione.

¶ 4 Præt. Pœnitentia præparat hominem ad eucharistiam: sed

IN titulo intelligę per ordinem, secundum modum prædictum ordinẽ, quo numerata sunt sacramenta in præcedenti articulo, videlicet baptisma, confirmatio, eucharistia, pœnitentia, extrema vnctio, ordo, & matrimonium. Quæritur enim an sic conuenienter ordinentur.

4. dist. 2. ꝙ 1. art 1. dist 7. q. 1. arti. 1. q. 3. Et Epiph. fe fin. Art. præced.

¶ In corpore prima conclusio est: Inter sacramenta vltimo ponuntur ordo & matrimonium, matrimonium tamen post ordinem. Probatur conclusio, quo ad primam partem: quia sicut vnũ est prius multitudine, ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ, sunt naturaliter priora his, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis: sed reliqua sacramenta sunt vnius personę, hæc

hæc autem duo respiciunt multitudinem. ergo. Quo ad secundam autem partem probatur: quia matrimonium minus participat de spirituali vita quàm ordo.

¶ Secunda conclusio est: Pœnitentia & extrema vnctio posteriora sunt baptismo, confirmatione & eucharistia, posterior tamen est extrema vnctio, pœnitẽtia. Probatur hęc conclusio quo ad primam partẽ: quia priora sunt quæ per se ordinantur ad spiritualem perfectionẽ vnius, quàm illa quæ ordinantur p accidens: sed, &c. Quo ad secundam autem partem: quia prior naturaliter est inchoatio sanationis, quæ fit per pœnitẽtiam, cõsumatione illius, quam facit extrema vnctio.

¶ Tertia conclusio est: Inter tria prima sacramenta, baptismus primum, confirmatio secũdum, eucharistia tertium obtinet locum. Probatur: quia prius est spiritualis generatio: deinde forte robur, demũ consecutio finis.

¶ In responsione ad quartum, dubium occurrit, an iustus, ideſt, sine peccato mortali existens, teneatur semel in anno confiteri. Et est tõ dubij: quia hinc apparet quòd non, cum dicitur quòd talis non indigeret pœnitentia ad sacramentum eucharistiæ. In oppositum autem est, quia præceptum ecclesiæ est ad omnes virtusq; sex* in annis discretionis constitutos.

¶ Ad hoc est dicendum, quòd homo sine peccato mortali existens, non tenetur ad confitendum semel in anno: quia non comprehenditur sub his quos præceptum illud ecclesiæ astringit: quoniam præceptũ ecclesiæ de confessione semel in anno, non est nisi determinatio præcepti diuini de confessione: ita quòd deus præcepit confessionem, Ecclesia autẽ determinat præceptum illud ad tale tempus, ad totiens &c. puta semel in anno &c. Sed præceptum diuinũ non obligat ad confessionem hominem sine mortali peccato. ergo degat ad confessionem hominem sine mortali peccato. ergo determinatio illius præcepti, per ecclesiam non obligat talem hominem. Et stat vis rationis in hoc, ꝙ nullus comprehenditur sub præcepto ecclesiæ, qui non comprehenditur sub præcepto diuino, quod per se notũ est esse verissimum ex eo, ꝙ præceptũ ecclesiæ se habet ad diuinum præceptum, vt contractio & limitatio quædam: quòd autem diuinum præceptum de confessione, obliget solos homines in peccato mortali, probatur, & ex hac litera fulta auctoritate sacræ scripturæ, & ex calce præcedentis articuli, vbi dictum est, nullum sacramentum directe ordinari contra peccatum veniale: & quicquid sit de extrema vnctione, constat hoc verum esse de sacramento pœnitentiæ, & ex communi theologorum doctrina inter conditiones confessionis ponente, ꝙ sit integra, quòd nõ nisi de mortalibus intelligi potest. Et confirmatur: quia canon ipse expresse dicit, quòd quilibet confiteatur, peccãta sua omnia, quod est impossibile intelligi, nisi de mortalibus. Ipsa ergo verba canonis teneantur, quòd ad solos existentes in peccato mortali dirigũtur.

D. 174.

Aliter, concordat.

dispositio præcedit perfectionem. ergo pœnitentia debet præcedere eucharistiam.

¶ 5 Præt. Quod est propinquius fini vltimo, est posterius: sed extrema vnctio inter omnia sacramenta propinquior est vltimo fini beatitudinis. ergo debet habere vltimum locum inter sacramenta.

IN CONTRARIVM est, ꝙ communiter ordinantur ab omnibus sacramẽta, sicut prius dictum est.*

*In præced.

RESPON. Dicendum, quòd ratio ordinis sacramentorum apparet ex his, quę suprà dicta sunt. Nam sicut vnum est prius, quàm multitudo, ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ naturaliter, præcedunt ea quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis & ideo vltimo inter sacramenta ponuntur ordo & matrimoniũ, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem: matrimoniũ tamen post ordinem, eo quòd minus participat de ratione spiritualis vitæ, ad quam ordinantur sacramenta. Inter ea vero, quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ, naturaliter sunt priora illa, quæ per se ordinantur ad perfectionem spiritualis vitæ, quàm illa quæ ordinantur per accidens, scilicet ad remouendum accidens nociuum superueniens: cuiusmodi sunt pœnitentia & extrema vnctio. Posterior tamen est naturaliter extrema vnctio, quæ conferuat sanationem, q̃ pœnitẽtia, quæ inchoat. Inter alia vero tria manifestum est, quòd baptismus, qui est spiritualis regeneratio, est* prius: & deinde confirmatio, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis, & postmodum eucharistia, quæ ordinatur ad perfectionem* finis.

*In præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium, secundum ꝙ ordinatur ad animalem vitam, est naturę officium: sed secundum quòd habet aliquid spiritualitatis, est sacramentum: & quia minimũ habet de spiritualitate, vltimo ponitur inter sacramenta.

AD 2^m dicendum, quòd ad hoc quòd aliquid sit agens, præsupponitur ꝙ sit in se perfectum: & ideo priora sunt sacramẽta, quibus aliquis in seipso perficitur, quàm sacramentum ordinis, quo aliquis constituitur perfector aliorum.

AD 3^m dicendum, quòd nutrimentum & præcedit augmentũ, sicut causa eius, & subsequitur augmentum, sicut conseruans hominem in perfecta quantitate & virtute: & ideo potest eucharistia præmitti confirmationi, vt Diony. facit in lib. de cæleſt. hierar. & potest postponi, sicut Magister facit in 4. sententiarum.

AD 4^m dicendum, quòd ratio illa recte procederet, si pœnitentia ex necessitate requireretur, vt præparatoria ad eucharistiam: sed hoc non est verum: nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret pœnitẽtia ad sumptionem eucharistiæ. Et sic patet, quòd per accidens pœnitentia præparat ad eucharistiã, scilicet suppolito peccato: vnde dicitur 2. Paral. vlt. Tu domine iustorum, non posuisti pœnitentiam iustis.

AD 5^m dicendum, quòd extrema vnctio propter rationem inductam,* est vltimũ inter sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem vnius personæ.

*In argum.

ARTICVLVS III.

Vtrum sacramentum eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum eucharistię non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim commune potius est, quàm bonum vnius, vt dicit 1. Ethic.* sed matrimoniũ ordinatur ad bonum commune speciei humanæ, per viã generationis: sacramentum autem eucharistiæ ordinatur ad bonum proprium sumentis. ergo non est potissimum sacramentorum.

*lib. 1. ethi. cap. 2. in fi. tom. 5.

¶ 2 Præt. Digniora sacramenta esse videntur, quæ per maiorem ministrũ conferuntur: sed sacramentum confirmationis & sacramentum ordinis non conferuntur, nisi

4. di. 7. q. 1. art. 1. q. 3. co. Et di. 8. q. 1. ar. 1. q. 1. Et 4. Ꝯ. cap. 74. Et veri. q. 27. ar. 4 cor. fi.

nem, aliunde sumitur, de quo infra.

¶ In responsione ad secundum, dubium quoque occurrit, quomodo fideles per confirmationem deputentur ad speciale officium, spectans ad officium principis, cum dictum sit, confirmationem conferre robur, quod constat non esse officium spe

ctans

Universidad de Navarra Biblioteca

ris ad principem. ¶ Ad hoc dicitur, q̃ quia cõfirmatio datur in robur confirmandi fidem Christi crucifixi, qui est gẽtibus stultitia, & iudeis scandalũ, confirmatio est velut constitutio militis. Nã militares actus pugilum fidei in robusta cõfessione cõstituũt. vnde quia officiũ militare est officium spectans ad principem (eius est enim cõdere milites, atque ipsos ducere) ideo in litera dicitur, quòd confirmatio est in officiũ spectans ad principia.

Ca. 3. eccl. hierar. non remote a prin.

per episcopum, qui est maior minister, q̃ simplex sacerdos, per quẽ confertur eucharistiæ sacramentũ. ergo illa sacramenta sunt potiora. ¶ 3 Præt. Sacramenta tanto sunt potiora, quãto maiorem virtutem habent: sed quædam sacramenta imprimunt characterem, scilicet baptismus, confirmatio & ordo, quod non facit eucharistia. ergo illa sacramenta sunt potiora. ¶ 4 Præt. Illud videtur esse potius, ex quo alia dependent, & nõ econuerso: sed ex baptismo dependet eucharistia: non enim potest aliquis eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus. ergo baptismus est potior eucharistia.

SED CONTRA est, q̃ Dion.* dicit 3. cap. eccles. hierar. quòd non cõtingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per diuinissimam eucharistiam. ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.

RESPON. Dicendum, quòd simpliciter loquendo, sacramentum eucharistiæ est potissimũ inter alia sacramenta: quod quidem tripliciter apparet. Primo quidem, ex eo quòd continetur in sacramentis: nam in sacramento eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter, in alijs autem sacramentis continetur quædam virtus instrumentalis participata a Christo, vt ex supra dictis patet: * semper autem quod est per essentiam, potius est eo, quod est per participationẽ. Secundo, hoc apparet ex ordine sacramentorum adinuicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quòd sacramentum ordinis ordinatur ad eucharistiæ consecrationem: sacramentum vero baptismi ordinatur ad eucharistiæ receptionem. In quo etiam perficitur aliquis per confirmationem, vt non vereatur se subtrahere a tali sacramento: per pœnitentiam etiam & extremam vnctionem præparatur homo ad digne sumendum corpus Christi. Matrimoniũ etiam saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, inquantum significat coniunctionem Christi & ecclesiæ: cuius vnitas per sacramentum eucharistię figuratur: vnde & Apostolus dicit Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Tertio, hoc apparet ex ritu sacramentorũ. Nam fere omnia sacramenta in eucharistia consumantur, vt Diony.† dicit 3. eccles. hierar. sicut patet, quòd ordinati cõmunicant, & etiam baptizati, si sint adulti. Aliorum autem sacramentorum comparatio adinuicem, potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, baptismus est potissimum sacramentorum: in via autem perfectionis sacramentũ ordinis: medio autem modo, se habet sacramentum confirmationis. Sacramentum vero pœnitentiæ & extremæ vnctionis sunt inferioris gradus a prædictis sacramentis: quia sicut dictum est,* ordinantur ad vitam Christianã, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium superuenientis defectus: quę tamen extrema vnctio cõparatur ad pœnitentiam, sicut confirmatio ad baptismum, ita scilicet quòd pœnitentia est maioris necessitatis, sed extrema vnctio est maioris perfectionis.

quæst. 62. ar. 4. ad 3.

Ca. 3. eccl. hierar. circa princ.

Ar. 2. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd matrimonium ordinatur ad cõmune bonum corporaliter: sed bonum commune spirituale totius ecclesiæ continetur substantialiter in ipso eucharistiæ sacramento.

AD 2um dicendum, quòd per ordinem & confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia, quæ pertinent ad officium principis: & ideo tradere huiusmodi sacramenta, pertinet ad solum episcopum, qui est quasi princeps in ecclesia. Per sacramentum vero eucharistiæ nõ deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, vt dictum est.* In corp. art.

AD 3um dicendum, quòd character sacramentalis, sicut supra dictum est,† est quædam participatio sacerdotij Christi. vnde sacramentum quod ipsum Christum cõiungit homini, est dignius sacramento, quod imprimit Christi characterem. † 63. art. 3.

AD 4um dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte necessitatis: sic. n. baptismus, cum sit maxime necessitatis, est potissimum sacramentorum: sicut ordo & confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerij, & matrimonium ratione significationis: nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæquintæ Articulum quartum.*

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim quod non est necessarium, videtur esse superfluum: sed nullum sacramẽtum est superfluum: quia deus nihil facit frustra. ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

4. dist. 7. q. 1. ar. 1. q. 2. & q. 3. ar. 2. q. 1.

¶ 2 Præt. Sicut de baptismo dicitur, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei, ita de eucharistia dicitur Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. ergo sicut baptismus est sacramentũ necessitatis, & ita eucharistia.

¶ 3 Præt. Sine sacramento baptismi potest aliquis saluus fieri, dummodo nõ contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat, vt infra dicetur: * sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. ergo pari ratione omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.

q. 68. ar. 1. & 2.

SED CONTRA est, quòd pueri saluantur* per solum baptismũ, sine alijs sacramentis.

D. 169.

RESPON. Dicendum, quòd necessarium respectu finis, de quo nũc loquimur, dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, sine quo non potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc, est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo, dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita conueniens

conuenienter, sicut equus necessarius est ad iter: hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis, sunt tria sacramenta necessaria: duo quidem personæ singulari: baptismus quidem simpliciter & absolute, pœnitentia autem supposito peccato mortali post baptismum: sacramentum autem ordinis est necessarium ecclesiæ: quia vbi non est gubernator, populus corruet, vt dicitur Prouerbiorum 11. Sed secundo modo sunt necessaria alia sacramenta: nam confirmatio quodammodo perficit baptismum, extrema vnctio pœnitentiam: matrimonium vero, ecclesiæ multitudinem per propagationem conseruat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad hoc, quòd aliquid non sit superfluum, sufficit quòd sit necessarium primo vel secundo modo. et sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est.*

corp. ar.

AD 2um dicendum, quòd illud verbum domini est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, vt Aug.* exponit super Ioan.

a. 4. & 6.

AD 3um dicendum, quòd licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius: non tamen est contemptus sacramenti, ex hoc quòd aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes qui non accipiunt ordinem, & qui non contrahunt matrimonium, contemnerent huiusmodi sacramenta.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum primum.*

QVAESTIO LXVI.

De pertinentibus ad sacramentum baptismi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de singulis sacramentis in speciali. Et primo, de baptismo. Secundo, de confirmatione. Tertio, de eucharistia. Quarto, de pœnitentia. Quinto, de extrema vnctione. Sexto, de ordine. Septimo, de matrimonio.

Circa primum occurrit duplex consideratio. Prima, de ipso baptismo. Secunda, de præparatorijs ad baptismum.

Circa primum quatuor consideranda occurrunt. Primo, de his quę pertinent ad sacramentum baptismi. Secundo, de ministro huius sacramenti. Tertio, de recipientibus hoc sacramentum. Quarto, de effectu huius sacramenti.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Quid sit baptismus, vtrũ scilicet sit ablutio.

¶ Secundo, De institutione huius sacramenti.

¶ Tertio, Vtrum aqua sit propria materia huius sacramenti.

¶ Quarto, Vtrum requiratur aqua simplex.

¶ Quinto, Vtrũ hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

¶ Sexto, Vtrum sub hac forma possit aliquis baptizari, Ego te baptizo in nomine Christi.

¶ Septimo, Vtrum immersio sit de necessitate baptismi.

¶ Octauo, Vtrum requiratur trina immersio.

¶ Nono, Vtrum baptismus possit iterari.

¶ Decimo, De ritu baptismi.

¶ Vndecimo, De distinctione baptismatum.

¶ Duodecimo, De comparatione baptismatum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum baptismus sit ipsa ablutio.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit: baptismus autẽ permanet. ergo baptismus non est ipsa ablutio, sed potius regeneratio & sigillũ, & custodia, & illuminatio, vt Damas.* dicit in 4. lib. ¶ 2 Præt. Hugo de sancto Vict.† dicit, q̃ baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata p verbum dei: aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam vsus aquæ. ergo &c. ¶ 3 Præt. Augustin. dicit* super Ioan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: elementum autem est ipsa aqua in sacramento baptismi. ergo baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.

4. dist. 1. ar. 1. Pet. 4. cõst. cap. 60.

SED CONTRA est, quòd dicitur eccles. 34. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? videtur ergo quòd baptismus sit ipsa ablutio siue lauatio.

RESPON. Dicendum, quòd in sacramento baptismi est tria cõsiderare, aliquid scilicet quod est sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & sacramentum, aliquid vero quod est res tantum. Sacramentum tantum est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet est signũ interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem sacramenti: exterius autem suppositum sensui, est & ipsa aqua, & eius vsus, qui est ablutio. quidam ergo existimauerunt, quòd ipsa aqua sit sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hugo.* de sancto Victore. Nam ipse in communi definitione sacramenti dicit, q̃ mum sufficeret ex parte materiæ. Et propterea refert Auctor primo opinionẽ quæ videtur Hugonis, q̃ est aqua. & reprehendit ipsam, rali rõne: Vbi perficitur sanctificatio, ibi perficitur sacramentũ: sed in aqua non perficitur sanctificatio. ergo in aqua non perficitur sacramentum. Maior probatur: quia sacramenta nouę legis sanctificationẽ operantur. Deinde approbat opinionẽ Magistri sententiarum, scilicet quòd baptismus est ablutio, quam sic probat. In aqua baptismali est quædã sanctificationis virtus instrumentalis, nõ permanẽs, sed fluẽs in hominem. qui est veræ sanctificationis subiectum. ergo sacramentum perficitur in applicatione aquæ ad hominẽ, quæ est ablutio. ¶ Circa hanc partẽ dubium occurrit de vigore ac veritate huius processus seu rationis: quia si maior illa est vera, scilicet, ibi perficitur sacramentũ, vbi perficitur sanctificatio, & propter ea infertur, in aqua non perficitur sacramentum quia in illa nõ perficitur sanctificatio (non enim aqua per baptismum sanctificatur) eadem ratione potest inferri, quòd abluuo non est sacramentum, quia in ea non perficitur sanctificatio: ablutio enim non sanctificatur per baptismum, sed homo qui abluitur. ¶ Ad hoc dicitur, q̃ maior quidẽ est vera: sed diuersa ratio subsumptorum, scilicet aquæ & ablutionis, facit, vt recte inferatur, aquã non esse sacramentum, & non teneat illatio de ablutione: aqua enim & ablutio differunt in hoc, quòd aqua est res permanens, ablutio vero est res successiua. Et quia vnumquodq; est in aliquo secundum modum recipientis, ideo consequenter differũt in modo

* lib. 4. c. 10. circa med. † Hugo li. 2 de sacra. in par. 6. ca. 2. in princ.

Trac. 80. in Ioan. post med. to. 9.

Posita in argu. 2. & loco ibi citato.

Universidad de Navarra
Biblioteca

sacta sanctificationis. Nam si in aqua perficeretur sanctificatio, sequeretur q̃ aqua esset sancta: quia est in se quoddam permanens, ac per hoc pro seipsa sanctificaret. Si vero ponitur quòd in ablutione perficitur sanctificatio, nõ sequitur quòd ipsa ablutio fiat ex huiusmodi sanctificatione sancta: quia ablutio non est sui ipsius, sed abluti: nec est in seipsa, sed in abluto, ac p hoc, non ea ratione sanctificationem sortitur, vt sui ipsius sit, sed vt abluti sit: hoc est, vt ablutus sanctificetur per ipsam deferentem sanctificationem in ablutum. Et (vt vno verbo dicatur) qa ablutio importat terminum, qui abluitur, perfici sanctificationem in ablutione intelligitur secundum suum terminum, seu in incluso termino: quod de aqua non potest intelligi: quia significat rem permanentem, & non rẽ transeuntem in alium, sicut est ablutio. Vnde & in litera probatur, ablutionem & non aquam esse sacramentum: quia virtus instrumentalis ibi existens est quædam sanctitas fluẽs in hominem, qui baptizatur. fluens autem nõ est aqua, sed ablutio.

Lib. 4. di. 3. in princ.

q. 63. art. 5.

† loco citato in arg. 2

est materiale elementum, & in definitione baptismi dicit, quòd est aqua: sed hoc non videtur esse verum: cum enim sacramenta nouæ legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur sacramentum, vbi perficitur sanctificatio. In aqua autem perficitur sanctificatio, sed est ibi quædam sanctificationis virtus instrumentalis, nõ permanens, sed fluens in hominẽ, qui est veræ sanctificationis subiectum: & ideo sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominẽ, quæ est ablutio; & ideo Magister* in 3. dist. 4. sentent. dicit, quòd baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Res autem & sacramentũ, est character baptismalis, qui est res significata per exteriorem ablutionem, & est signum sacramentale interioris iustificationis, quæ est res tantum huius sacramenti, scilicet significata & non significans.

* cod̃ loco nũc dicto.

Ad primvm ergo dicendum, quòd id, quod est sacramentũ tantum in baptismo, transit: permanet autem & id, quod est sacramẽtum & res, scilicet character & id, quod est res tantum, scilicet interior iustificatio: sed character permanet indelebiliter, vt supra dictũ est,* iustificatio aũt permaner, sed amissibiliter. † Damas. ergo baptismũ definiuit, nõ quantũ ad id, qd exterius agitur, quod est sacramentum tantum: sed quantum ad id, qd est interius. vade posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet sigillum & custodiam, inquantum ipse character, qui sigillum dicitur, quantum est de se, custodit animam in bono: duo etiam posuit pertinentia ad vltimam rem sacramenti, scilicet regenerationem, quæ ad hoc pertinet, quòd per baptismum homo inchoat nouam vitam iustitiæ, & illuminationem, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accepit, secundũ illud Abac. 2. Iustus ex fide viuit. Baptismus autem est quædam fidei protestatio: vnde dicitur fidei sacramentum: & similiter Dion. baptismum definiuit per ordinem ad alia sacramenta, dicens 2. c. eccles.† hierar. quòd est quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptiuam opportunitatem, formans nostros animales habitus. Et iterum* in ordine ad cælestem gloriam, quæ est vltimus finis sacramentorum, cum subdit, ad supercælestis quietis anagogen, nostrum iter faciens. & iterũ quantũ ad principiũ spiritualis vitæ, per hoc qd subdit, † sacrę & diuinissimę nostrę regenerationis traditio.

Cap. 2. eccl. hierar non peul a princip.

† eod. c. præ dicto, parũ a princ. In corp. ar.

Ad 2m dicẽdum, quòd sicut dictum est,* opinionẽ Hugonis de sancto Victore, in hac parte sequi non oportet: potest tamen verificari, vt baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale baptismi principium, & sic erit prædicatio per causam.

Ad 3m dicendum, quòd accedente verbo ad elementum, fit sacramentũ, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementũ per vsum ablutionis: & hoc etiam signat verbũ, quod accedit ad elementum, cum dicitur, Ego te baptizo &c.

Articvlvs II.

Vtrum baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum secundum.*

Titulus clarus est.

¶ In corpore ponitur vna distinctio bumembris: institutio baptismi potest intelligi quo ad duo, vel quo ad ipsum sacramẽtum, vel quo ad obligationem accipiendi ipsum sacramentum. Et ponũntur singulæ cõclusiones iuxta singula membra. Prima cõclusio est. Baptismus institutus est, quo ad ipsum sacramentum, quando Christus est baptizatus. Probatur: quia nunc habuit vim regenerationis. Secunda conclusio est. Baptismus* institutus fuit quo ad necessitatem vtendi illo, post Christi passionem & resurrectionem. Probatur dupliciter, vt clare patet in litera.

4. dist. 3. ar. 3. Et dist. 6. q. 1. ar. 4. q. 3. ad 2.

Quæst. ced. ar. 6

Sed contra est, quòd Aug.* dicit in quodam sermone de epiphania, Ex quo Christus in aqua mergitur, ex eo omniũ peccata abluit aqua: sed hoc fuit ante Christi passionẽ. ergo videtur quòd baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.

In ser. 1. de minica infra oct. epiph. a med. to. 10.

Respon. Dicendum, quòd, sicut dictum est supra,* sacramenta ex sui institutione* habent, q̃ conferant gratiam: vnde tunc videtur aliquod sacramentũ institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit baptismus, quando Christus est baptizatus: vnde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum sacramentum: sed necessitas vtendi hoc sacramento, indicta fuit hominibus post passionẽ & resurrectionem: tũ, quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta, quibus succedit baptismus & alia sacramenta nouæ legis: tum etiam, quia per baptismum configurat homo passioni & resurrectioni Christi, inquantũ moritur peccato, & incipit nouam iustitiæ vitam: & ideo oportuit Christũ prius pati & resurgere, quàm hominibus indiceretur necessitas se cõfigurandi morti & resurrectioni eius.

q. 62. art. 1. D. 683.

Ad primvm ergo dicendum, quòd etiam ante passionem Christi baptismus habebat efficaciam a Christi

Christi passione, inquantum eam præfigurabat: aliter tamen q̃ sacramenta veteris legis. nam illa erant figuræ tantum, baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat iustificandi, per cuius virtutem ipsa etiam passio salutifera fuit.

figuras

Ad 2m dicendum, quòd homines non debebant multiplicibus figurisarctari* per Christum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre: & ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub præcepto, sed voluit ad eius exercitium homines assuefieri, & præcipue in populo Iudæorum, apud quẽ oĩa facta figuralia erant, vt Aug.* dicit cõtra Faustũ. Post passionẽ vero & resurrectionẽ, non solum in dæis, sed ẽt gentilibus sub præcepto necessitatẽ baptismi imposuit, dicens, Euntes docete omnes gentes.

q. 2. a. med. corpus, ad 2.

Ad 3m dicendum, quòd sacramenta non sunt obligatoria, nisi quando sub præcepto ponuntur: quod quidem nõ fuit ante passionem, vt dictum est: * quod enim dominus ante passionem Nicodemo dixit Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei, magis videtur ad futurum respicere, quàm ad præsens tempus.

corp. ar.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum tertium.*

Articvlvs III.

Vtrum aqua sit propria materia baptismi.

Titulus clarus est.

¶ In corpore vna cõclusio: Aqua est propria materia baptismi. Quæ conclusio absolute probatur ex institutione diuina. Quo ad cõgruẽtiam vero probatur in litera quadrupliciter, in qua omnia clara sunt.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur q̃ aqua non sit propria materia baptismi. Baptismus enim secundum Dion. & Damas.* habet vim illuminatiuam: sed illuminatio maxime competit igni. ergo baptismus magis debet fieri in igne quàm in aqua; præsertim cum Ioan. Baptista prænuntians Christi baptismum, dicat, Ille vos baptizabit in Spiritusancto & igni.

¶ 2 Præt. In baptismo significatur ablutio peccatorũ: sed multa alia sunt ablutiua, q̃ aqua: sicut vinũ, & oleũ, & hmõi alia. ergo etiam in his potest fieri baptismus. non ergo aqua est propria materia baptismi.

¶ 3 Præt. Sacramenta ecclesiæ fluxerunt de latere Christi pendentis in cruce, vt supra dictum est:* sed inde fluxit non solum aqua, sed etiam sanguis. ergo videtur quòd etiã in sanguine possit fieri baptismus: qui etiam videtur magis conuenire cum causa & effectu baptismi: quia dicitur Apoc. 1. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo.

¶ 4 Præt. Sicut Augustinus & Beda dicunt, Christus tactu suę mundissimę carnis vim regenerationis & purgationis contulit aquis: sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis, quam Christus tetigit sua carne. ergo videtur quòd non in omni aqua possit fieri baptismus, & ita aqua, inquantum huiusmodi, non est propria materia baptismi.

¶ 5 Præt. Si aqua secundum se esset propria baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquã, ad hoc, quòd in ea baptismus fieret: sed in solenni baptismo aqua, in qua debet celebrari baptismus, exorcizatur & benedicitur. ergo videtur quòd aqua secundum se non sit propria baptismi materia.

Sed contra est, quòd dominus dicit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, potest introire in regnum dei.

Respon. Dicendum, quòd ex institutione

na, aqua est propria materia baptismi: & hoc conuenienter. Primo quidem, quantũ ad ipsam rationem baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitã, qđ maxime congruit aquæ. unde & semina, ex quibus generantur omnia viuentia. s. plantæ & animalia, humida sunt, & ad aquam pertinent. Propter quod, quidã philosophi posuerunt aquam omnium rerum principiũ. Secundo, quantum ad effectus baptismi, quibus competunt aquæ proprietates, quæ sua humiditate lauat, ex quo cõueniens est ad significandam & causandam ablutionem peccatorum: sua frigiditate etiam temperat superfluitatem caloris, & ex hoc competit ad mitigandam concupiscentiam fomitis: sua diaphanitate est luminis susceptiua: vnde cõpetit baptismo inquantũ est fidei sacramentũ. Tertio, quia conuenit ad repræsentãdum mysteria Christi, quibus iustificamur. Vt. n. dicit Chrys.* super illud Ioã. 3. Nisi quis renatus fuerit &c. sicut in quodam sepulcro, in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, & deinde nouus rursus ascendit. Quarto, quia ratione suæ communitatis & abundantiæ est conueniens materia necessitati huius sacramenti: potest enim vbique de facili haberi.

Homil. 24. in Ioan. a med. to. 3.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illuminatio pertinet ad ignem actiue. Ille autẽ qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quæ est ex auditu, vt dicitur Ro. 10. Et ideo magis cõpetit aqua baptismo, quàm ignis: quod autẽ dicitur, baptizabit vos in Spiritusancto & igni, potest p ignẽ, vt Hier.† dicit, intelligi Spiritussanctus, qui super discipulos in igneis linguis apparuit, vt dicitur Act. 2. Vel per ignem potest intelligi tribulatio, vt Chrys.* dicit super Mat. quia tribulatio peccata purgat, & concupiscentiam diminuit. Vel quia, vt Hilar. † dicit super Matth. baptizatis in Spiritusancto, reliquum est consumari igne iudicij.

Sup. illud verbũ Matth. 3. tom. * homil. in opere imperf. to. 1. † Hilar. in 2. in Matth. po med. illius.

Ad 2m dicendum, quòd vinum & oleum non communiter assumuntur ad vsum ablutionis, sicut aqua. Nec etiam ita perfecte abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem, quòd non contingit de aqua. Illa etiam non ita communiter & abundanter habentur, sicut aqua.

Ad 3m dicendũ, quòd ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum: sanguis autem ad redimendum: & ideo sanguis competit sacramento eucharistiæ: aqua autẽ sacramento baptismi, qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute sanguinis Christi.

Ad 4m dicendum, quòd virtus Christi deriuata est ad omnem aquam, non propter continuitatem loci: sed propter similitudinẽ speciei. vnde dicit Aug.* in quodam sermone epiphaniæ Quæ de saluatoris baptismate benedictio fluxit, tamquàm fluuius spiritalis, omnium gurgitum tractus, vniuersorum fontium venas impleuit.

In ser. 1. de minic. inf. oct. Epiph. a med. to. 10.

Ad 5m dicendum, quòd illa benedictio quæ adhibetur aquæ, non est de necessitate baptismi: sed pertinet ad quandam solennitatem, per quam excitatur deuotio fidelium, & impeditur astutia dæmonis, ne impediat baptismi effectum.

Articvlvs IIII.

Vtrum ad baptismum requiratur aqua simplex.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum quartum.*

In titulo simplex sumitur, vt distinguitur contra admistum, compositum, & quo-

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd ad baptis-

4. dist. 3. ar. 3. q. 2. Et 4. cap. 58.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quomodolibet adiunctum.

¶ In corpore tria fiunt. Primo, distinguuntur modi, quibus aqua amittere potest simplicitatē. Secundo, respondetur quęsito de aqua transmutata per artē. Et tertio, respondetur quæsito de aqua trāsmutata per naturam. Et clare patent omnia in litera.

Lib. 2. cap. 3. tom. 2.

mum non requiratur aqua simplex. Aqua enim, quæ apud nos est, non est aqua pura, quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, vt patet per Philosophum in lib. Meteor. † & tamen in tali aqua potest fieri baptismus. ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad baptismum.

¶ 2 Præt. In solenni celebratione baptismi, aquæ infunditur chrisma: sed hoc videtur impedire puritatem & simplicitatem aquę. ergo aqua pura & simplex non requiritur ad baptismū.

¶ 3 Præt. Aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, fuit signum baptismi, vt dictum est: *sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura, eo quòd in corpore misto, cuiusmodi fuit corpus Christi, non sunt elementa in actu. ergo videtur quòd nō requiratur aqua pura, vel simplex ad baptismum.

Ar. præced.

¶ 4 Præt. Lixiuium non videtur esse aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi & desiccandi: & tamen in lixiuio videtur posse fieri baptismus: sicut & in aquis balneorum, quæ trāseunt per venas sulphureas, sicut & lixiuium colatur per cineres. ergo videtur quòd aqua simplex non requiratur ad baptismum.

¶ 5 Præt. Aqua rosacea fit per subtiliationem a rosis, sicut etiam aquæ alchimicæ generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus: sed in his aquis, vt videtur, potest fieri baptismus, sicut & in aquis pluuialibus, quæ per sublimationem vaporum generantur. cum igitur huiusmodi aquæ non sint puræ & simplices, videtur quòd aqua pura & simplex non requiratur ad baptismum.

SED CONTRA est, quòd propria materia baptismi est aqua, vt dictum est: † sed speciem aquæ non habet nisi aqua simplex. ergo aqua pura & simplex de necessitate requiritur ad baptismum.

Ar. præced.

RESPON. Dicendum, quòd aqua suam puritatem & simplicitatem potest amittere dupliciter. Vno modo, per mistionem alterius corporis, alio modo per alterationem: vtrumque autem horum contingit fieri dupliciter, scilicet per artem & per naturam: ars autem deficit ab operatione naturæ: quia natura dat formam substantialem, quod ars facere non potest: sed omnes formæ artificiales sunt accidentales, nisi[d] forte apponendo proprium agens ad propriam materiam: sicut ignem combustibili, per quem modum a quibusdam quædam animalia per putrefactionem generātur. Quæcumque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, siue commiscendo, siue alterando, non transmutatur species aquæ: vnde in tali aqua potest fieri baptismus, nisi forte admiscea tur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quòd compositum magis sit aliud quàm aqua: sicut lutum magis est terra quàm aqua, & vinum lymphatum magis est vinum quàm aqua: sed transmutatio, quæ fit a natura, quandoque quidem speciem aquæ soluit, & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de substātia alicuius corporis misti. sicut aqua conuersa in liquorem vuæ, est vinum, vnde non habet speciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquæ sine solutione speciei, & hoc tam per alterationem, sicut patet de aqua calefacta a sole, quàm etiam per mistionem: sicut pater de aqua fluminis turbida ex permistione terrestrium partium. sic ergo dicendum est, quòd in qualibet aqua qualitercumque transmutata, dummodo nō soluatur species aquæ, potest fieri baptismus: si vero soluatur species aquæ, non potest fieri baptismus.

D.240.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd transmutatio facta in aqua maris, & etiam in alijs aquis, quæ pones nos sunt, nō est tanta, quòd soluat speciem aquæ: & ideo in huiusmodi aquis potest fieri baptismus.

AD 2^m dicendum, quòd admistio chrismatis, nos soluit speciem aquæ: sicut nec etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum huiusmodi: nisi forte sit facta tāta resolutio corporum lixatorum in aqua, quòd liquor plus habeat de aliena substantia, quàm de aqua, quod ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri baptismus: sicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto baptismus fieri non possit.

AD 3^m dicendum, quòd aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, nō fuit humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt: in tali enim humore non posset fieri baptismus: sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut quocumque liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua[d] pura, miraculose egrediens a corpore mortuo, sicut & sanguis, ad comprobandam veritatem dominici corporis, contra manichæorum errorem, vt scilicet per aquam, quæ est vnum quatuor elementorū, ostēderetur corpus Christi vere fuisse compositum ex quatuor elementis, per sanguinem vero ostenderetur esse compositū ex quatuor humoribus.

D.240.

AD 5^m dicendum, quòd in lixiuio, & in aquis sulphureorum balneorum, potest fieri baptismus: quia tales aquæ non incorporantur per artem, vel naturam aliquibus corporibus mistis, sed solum alterationem quandam recipiunt, ex hoc, quòd transeunt per aliqua corpora,

AD 5^m dicendum, quòd aqua rosacea est liquor rosæ resolutus. vnde in ea non potest fieri baptismus, & eadem ratione nec in aquis alchimicis, sicut nec in vino. Nec est eadem ratio de aquis pluuialibus, quæ generātur ex maiori parte ex sublimatione vaporum resolutorū ex aquis: minimū autem est ibi, de liquoribus corporum mistorum: qui tamen per huiusmodi sublimationem, virtute naturæ, quæ est fortior arte, resoluuntur in veram aquam, quod ars facere non potest. vnde aqua pluuialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis misti, quod de aquis rosaceis, & aquis alchimicis dici non potest.

ARTICVLVS V.

Vtrum hæc sit conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

¶ Super Quæstionis sexagesimæ sextæ Articulum quintum.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hæc nō sit conueniens forma baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quàm ministro: sed in sacramento minister agit, vt in instrumentum, vt supra dictum est, † principale autem agens in baptismo est Christus, secundum illud Ioan. 1. Super quem videris spiritum descendentem & manentem, hic est qui baptizat. inconuenienter ergo minister dicit, Ego te baptizo: præsertim quia in hoc quòd dicitur baptizo, intelligitur ego, & sic videtur superflue apponi.

¶ 2 Præt. Non oportet quòd ille qui aliquem actū exercet, de actu exercito faciat mentionem: sicut ille qui docet, non oportet quòd dicat, Ego vos doceo. Dominus autem simul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens, Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes &c. ergo nō oportet quòd in forma baptismi fiat mentio de actu baptismi.

¶ 3 Præt. Ille, qui baptizatur, quandoque non intelligit verba, puta si sit surdus aut puer: frustra autē ad talem sermo dirigitur, secundum illud eccles. 32. Vbi non est auditus, non effundas sermonem. ergo inconuenienter dicitur, Ego te baptizo, sermone directo ad eum, qui baptizaretur.

¶ 4 Præt. Contingit simul plures baptizari & a pluribus: sicut Apostoli baptizauerūt vna die tria millia, & alia die quinque millia, vt dicitur Act. 2. & 4. non ergo debet forma baptismi determinari in singulari numero, vt dicatur, Ego te baptizo: sed potest dici, nos vos baptizamus.

¶ 5 Præt. Baptismus virtutem habet a passione Christi: sed per formam baptismus sanctificatur. ergo videtur quòd in forma baptismi debeat fieri mentio de passione Christi.

¶ 6 Præt. Nomen designat proprietatem rei: sed tres sunt proprietates personales diuinarū personarum, vt in prima parte dictū est. † non ergo debet dici, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, sed, in nominibus.

¶ 7 Præt. Persona patris non solum significatur nomine patris, sed etiam nomine innascibilis & genitoris: filius autem significatur nomine verbi & imaginis & geniti: Spiritus etiam sanctus potest significari nomine doni & amoris procedentis. ergo videtur quòd etiam his nominibus vtendo, perficiatur baptismus.

SED CONTRA est, q̄ dominus dicit, Mat. vlt. Eūtes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus per suam formam consecratur, secundum illud ephes. 5. Mundans eā lauacro aquæ in verbo vitæ, & Augustin.[e] dicit in lib. de vnico baptismo, quòd baptismus verbis euangelicis consecratur: & ideo oportet, quòd in forma baptismi exprimatur causa baptismi: est autem eius duplex causa. vna quidem principalis, a qua virtutem habet, quæ est sancta Trinitas: alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradidit exterius sacramentum: & ideo oportet, in forma baptismi, de vtraque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cum dicitur, Ego te baptizo: causa autem principalis, cum dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti. vnde hęc est conueniens forma baptismi, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritussancti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd actio attribuitur instrumento, sicut immediate agenti: attribuitur autē huiusmodi actio principali agenti, sicut in cuius virtute instrumentum agit: & ideo in forma baptismi conuenienter significatur minister, vt exercens actum baptismi, per hoc quòd dicitur, Ego te baptizo: sicut & ipse dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens, Baptizantes eos &c. Causa autem principalis significatur, vt in cuius virtute sacramētum agitur, per hoc quod dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti: non enim Christus baptizat sine Patre & Spiritu sancto. Græci autē non attribuunt actum baptismi ministris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes, Ego sum Pauli, & ego Cephæ: & ideo dicunt, Baptizetur seruus Christi, talis, in nomine Patris &c. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. quod autem additur, Ego, in forma nostra non est de substantia formæ, sed ponitur ad maiorem expressionem intentionis.

AD 2^m dicendum, quòd quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri potest, oportet quòd determinetur in verbis formæ ad quid fiat: quod quidem nō fit per hoc, quòd dicitur, In nomine Patris & Filij & Spiritussancti: quia omnia in tali nomine facere debemus, vt habetur Colos. 3. & ideo, si non exprimatur actus baptismi vel per modum nostrum, vel per

Ego te baptizo In nomine genitoris & geniti, & procederis ab vtroq;, & hoc idem sentiant Scotus & Durandus in 3. dist. 4. sent. quia tamen hoc ex sacræ scripturæ auctoritate dependet, & dubiū videtur, ideo rationes eorum discutiendæ sunt. Maxima igitur ratio eorum est: quia Christus sic instituit Mat. vlt. Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritussancti: ex hoc enim infertur, vt in qualibet lingua nominibus significantibus Patrem, Filium & Spiritumsanctum. Et notāter dicitur, significantibus, & nō, cōnotantibus, aut implicite insinuantibus. Et ratio specialis horum nominum assignatur: quia significant ipsas personas diuinas, alia vero nomina significant proprietates, aut actus aliquos earum. Rei qua vero omnia, quæ vt probabilia videntur, afferre omittimus, vbi necessaria perseruatur.

Libr. 6. de bapt. cōtra Donatis. c. 25. to. 7. Et lib. 4. c. 15. refertur de consec. dist. 4. cap. satis ostēdimus.

¶ Ad euidentiam difficultatis huius sciendum est, quòd propositio illa maxima, Mutatio nominum quo ad significatum tollit veritatem sacramenti, potest, quantū ad propositum spectat, intelligi dupliciter, vel quo ad significatū ex vi nominis, vel quo ad significatum ex accommodatione vsus. Et si primo modo fiat mutatio, potest fieri vel quo ad significatum formale, vel quo ad significatū materiale, vel quo ad vtrumque. Verbi gratia, Pater putā paternitatē significat formaliter, vt docet Aristotel. materialiter vero significat subiectum habens paternitatem, quod tamen secundum Auicen. principaliter dicitur significari patris nomine, & comprehendendo vtrumque, pater significat habentem paternitatem. Vnde si loco patris

Universidad de Salamanca Biblioteca

patris ponatur genitor, erit mutatio quo ad formale significatum: quia genitor significat actum generandi, pater autem relationem, sed non erit mutatio quo ad significatum materiale: quia idem atque idem est generans & pater. Si vero loco patris ponerétur paternitas, non mutaretur significatum formale, sed abstractetur a materiali: si autem loco patris poneretur mater, fieret mutatio quo ad vtrumque significatum.

Dicitur itaque secundum dictorum opinionem doctorum, quòd mutatio nominum quo ad significatum ex vi nominis, siue formale tantum, siue materiale tantum, siue vtrumque, tollit veritatem baptismi. Ego autem considerans priscorum patrū dicta, ab his dissentio motus ea ratione, quòd identitas nominū quo ad significatum secundo modo accipienda est in proposito, vt si tunc solum sit variatio nominum quo ad significatum, quādo variatur significatū ad quod ex accommodatione vsus in forma sacramēti applicantur. Exempli causa. Cum dicitur in forma baptismi, In nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, Pater ex accommodatione vsus, applicatur ad significandum primā personam Trinitatis, & similiter filius ad significandum personam, quæ secunda est in Trinitate, & sic de nomine Spiritusſancti. Nam ex vi nominum, nec omnia simul significant illas tres personas diuinas, nec aliquod eorum significat aliquam personam diuinam: quemlibet eorum ex vi nominis commune est multis, vt dictū patet. Ex hoc itaque & in hoc pendet tota quæstio, pones quid attendatur vnitas, vel diuersitas significatorum per nomen sacramentale. Attendentes, n. ad communem rationem eiusdem, vel diuersæ significationis nominum, oportet consequenter dicere diuersum esse significatum, quando formale seu principale significatum ex vi nominis est diuersum. Perfectiores vero ad specialem vsum nominum sacramentalium, consequenter dicimus, tunc solum variari significatum, quando nō significatur illud ad quod ex accommodatione vsus significandum applicatum est. Et propterea, si loco patris ponatur genitor, & loco filij ponatur genitus, quia eadem personæ significantur, non variatur significatio, quantumcumq; sub alia & alia ratione significentur personæ, per hæc & illa nomina. Probatur autem sic debere accipi in proposito idem vel diuersum significatum, primo, auctoritate sedis apostolicæ, de consec. dist. 4. c. a quodam. vbi Nicolaus Papa reddens rationē, quare baptismus præceptus, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, valet in nomine Christi, dicit, quia vnum & idem est procul dubio significatū. Ex quo loco manifeste patet, idēptitatem significati per formam baptismi, non attendi secundum communem nominum significationem, sed secundum id, ad quod significandum accommodata sunt nomina. Ad hoc enim aspiciendo, idem significatur per Christum implicite, quod per Patrem & Filium & Spiritusſanctum, explicite. Secundo, auctoritate Ambrosij in 1. lib. de Spiritusſancto, c. 3. Vbi de forma baptismi loquens, loco filij ponit Christum, loco patris ponit, a quo vnctus est Christus, & loco Spiritusſancti ponit, quo vnctus est Christus. Ex qua doctrina clare habes, q, sufficit personas diuinas significare (secundum Ambrosium ex actione, puta vnctione, multo ergo magis sufficiet significare illas ex generatione. Tertio, ex auctoritate generalis concilij florentini sub Eugenio IIII. vbi institutionem dñi de forma baptismi, interpretati sūt patres inuocationē Trinitatis, & non li mitauerūt se ad inuocationem Trinitatis per hęc precise nomina, Pater & Filius & Spiritusſanctus: legimus. n. ibi sic de forma baptismi, Si exprimitur actꝰ, qui per ipsum exercetur ministrū, cū S. Trinitatis inuocatiōe, perficitur sacramentū. Quarto, ex cōi ecclesiæ cōfessione. Fatemur .n. omnes S. Trinitatem nos inuocare, laudare, confiteri etiā in iudicio, non solum dictis nominibus vtendo, sed & vtendo æquipollentibus. puta genitore, omnipotente, genito; ab ipso, & procedēte ab vtroq;, dono: aut similib⁹. Quinto, ex acceptatis casibus. Nam si quis diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, Iesu Christi, & Spiritusſancti, & cuidubio omnis sapientū iudicio perfectum esset sacramentum, ita q, non esset locus reiterationi: & tū constat, q, variatur significatum ex vi nominis, similiter si quis dicerer, In nomine Patris & filij & Spiritus paracleti, procul dubio eorundem in hoc, verum esset baptisma: & tamen constat variari ex vi nominis significatum: vnde saluator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, non est intelligendus a dasse virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

¶ Ad rationem autem allatam in oppositum: quia pater significat personam, genitor uero actum notionalem, facile respondetur satisfaciendo, primo falsum esse, q, pater ex vi nominis significet personam plus q, genitor: quoniā pater significat puram paternitatem in concreto: & similiter genitor puram generationem actiuę in concreto: concretū aūt utrobiq; est persona patris, de Trinitate: quando: quæ realiter & formaliter ex parte rei inēpr ficatur, & relationi paternitatis & generatiōni actiuę. Dicit secundo, q, manifeste constat Spiritusſancti nomen, nec proprietatem personalem, nec actum notionalē, nec personam ex vi nominis significare, ut patet, ex eo q, tam Spiritus, quām sanctus, quām totum communctum, ex vi nominis dicitur de essentia diuina: Spiritus enim est deus &c. Auctoris ergo uerba, ut ad literam redeamus, quantum ex ratione literæ apparet, intelligenda sunt, quo ad perfectionem præcepti, & nō quo ad perfectionem sacramenti absolute, ut sic sensus, quòd in solis nominibus quæ sunt in communiori usu, perficere tenemur sacramenta: ita quòd in alijs sacramentum est imperfectum, non per defectum alicuius necessarii ad sacramentum: sed necessarij ad præceptum sacramenti: hoc enim insinuat ratio literæ de communiori usu: communior enim & minus communis usus non uariat significationem nominis, ut de se patet. Si quis autem putat intelligenda hæc uerba, ut sonant, dicat, ut sibi placet.

¶ Super

erit mutatio formæ: quia vos nihil aliud est, quàm te, & te: quod autem dicitur, nos, non est idem dicere, quod ego & ego, sed ego & tu, & sic iam mutaretur forma. Similiter autem mutaretur, si diceretur, Ego baptizo me: & ideo nullus potest baptizare seipsum: propter quod & Christus a Ioāne voluit baptizari, vt dicitur extra de baptismo † & eius effectu, cap. debitum.

Ad 5um dicendum, quòd passio Christi, etsi sit principalis causa respectū ministri: est tamē causa instrumentalis respectu S. Trinitatis: & ideo potius commemoratur Trinitas, quàm passio Christi.

Ad 6um dicendum, quòd etsi sint tria nomina personalia trium personarum: est tamen nomē vnū essentiale: virtus autē diuina quæ operatur in baptismo, ad essentiā pertinet: & ideo dicitur, in nomine, & non in nominibus.

Ad 7um dicendum, quòd sicut aqua sumitur ad baptismum: quia eius vsus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres personas, in forma baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueuerunt nominari personæ in illa lingua: nec in alijs nominibus perficitur sacramentum.

† Spiritusſancti ponit, quo vnctus est Christus. Ex qua doctrina clare habes, q, sufficit personas diuinas significare (secundum Ambrosium ex actione, puta vnctione, multo ergo magis sufficiet significare illas ex generatione. Tertio, ex auctoritate generalis concilij florentini sub Eugenio IIII. vbi institutionem dñi de forma baptismi, interpretati sūt patres inuocationē Trinitatis, & non limitauerūt se ad inuocationem Trinitatis per hęc precise nomina, Pater & Filius & Spiritusſanctus: legimus. n. ibi sic de forma baptismi, Si exprimitur actꝰ, qui per ipsum exercetur ministrū, cū S. Trinitatis inuocatiōe, perficitur sacramentū. Quarto, ex cōi ecclesiæ cōfessione. Fatemur .n. omnes S. Trinitatem nos inuocare, laudare, confiteri etiā in iudicio, non solum dictis nominibus vtendo, sed & vtendo æquipollentibus. puta genitore, omnipotente, genito; ab ipso, & procedēte ab vtroq;, dono: aut similib⁹. Quinto, ex acceptatis casibus. Nam si quis diceret, Ego te baptizo in nomine Patris, Iesu Christi, & Spiritusſancti, & cuidubio omnis sapientū iudicio perfectum esset sacramentum, ita q, non esset locus reiterationi: & tū constat, q, variatur significatum ex vi nominis, similiter si quis dicerer, In nomine Patris & filij & Spiritus paracleti, procul dubio eorundem in hoc, verum esset baptisma: & tamen constat variari ex vi nominis significatum: vnde saluator instituens formam baptismi, in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, non est intelligendus a dasse virtutem formæ ad formalia significata ex vi nominum per hæc nomina: sed ad significata illa, ad quæ significanda hæc nomina accommodata sunt.

¶ Ad rationem autem allatam in oppositum: quia pater significat personam, genitor uero actum notionalem, facile respondetur satisfaciendo, primo falsum esse, q, pater ex vi nominis significet personam plus q, genitor: quoniā pater significat puram paternitatem in concreto: & similiter genitor puram generationem actiuę in concreto: concretū aūt utrobiq; est persona patris, de Trinitate: quando: quæ realiter & formaliter ex parte rei inēpr ficatur, & relationi paternitatis & generatiōni actiuę. Dicit secundo, q, manifeste constat Spiritusſancti nomen, nec proprietatem personalem, nec actum notionalē, nec personam ex vi nominis significare, ut patet, ex eo q, tam Spiritus, quām sanctus, quām totum communctum, ex vi nominis dicitur de essentia diuina: Spiritus enim est deus &c. Auctoris ergo uerba, ut ad literam redeamus, quantum ex ratione literæ apparet, intelligenda sunt, quo ad perfectionem præcepti, & nō quo ad perfectionem sacramenti absolute, ut sic sensus, quòd in solis nominibus quæ sunt in communiori usu, perficere tenemur sacramenta: ita quòd in alijs sacramentum est imperfectum, non per defectum alicuius necessarii ad sacramentum: sed necessarij ad præceptum sacramenti: hoc enim insinuat ratio literæ de communiori usu: communior enim & minus communis usus non uariat significationem nominis, ut de se patet. Si quis autem putat intelligenda hæc uerba, ut sonant, dicat, ut sibi placet.

¶ Super

In decretalibus, c. debitum.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum sextum.*

ARTICVLVS VI.

Vtrum in nomine Christi possit dari baptismus.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd in nomine Christi possit dari baptismus. Sicut enim est fides, ita est unum baptisma, ut dicitur Ephe. 4. sed Act. 8. dicitur, quòd in nomine Christi baptizabantur uiri & mulieres. ergo etiam nunc potest dari baptismus in nomine Christi.

¶ 2 Præter. Ambrosi.* dicit, si Christum dicas, & Patrem, a quo unctus est, & ipsum, qui unctus est Filium, & Spiritum sanctum, quo unctus est, designasti ter ed in nomine trinitatis potest fieri baptisma. ergo & in nomine Christi.

¶ 3 Præt. Nicolaus Papa* ad consultationes Bulgarorum respondens, dicit, qui in nomine sanctæ trinitatis, vel tantum in nomine Christi (sicut in Act. apostolorū legitur) baptizati sunt (unum quippe idemq; est, vt sanctus ait Amb.)† rebaptizati nō debent. Rebaptizantur autem, si in hac forma baptizati, sacramentum baptismi non reciperent. ergo potest conferri baptismus in nomine Christi sub hac forma, ego te baptizo in nomine Christi.

SED CONTRA est, quod Pelagius Papa* scribit Gandentio episcopo, si hi qui in locis dilectionis tuæ uicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine domini baptizatos fuisse cōfitentur, sine cuiuscumq; dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam uenientes, in sanctæ trinitatis nomine baptizabis. Didimus etiam dicit* in lib. de Spiritusſancto, licet quis possit existere mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, ut unū de prædictis nominibus (scilicet trium personarū) prætermittat, tamen sine perfectione baptizabit.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) sacramenta habent efficaciā ab institutione Christi. Et ideo si prætermittatur aliquid eorum, quæ Christus instituit circa aliquod sacramentū, efficacia caret, nisi ex speciali dispensatione eius, qui uirtutem suam sacramentis non alligauit. Christus autem instituit sacramentū baptismi dari cum inuocatione trinitatis. Et ideo quicquid desit ad plenā inuocationem Trinitatis, tollit integritatem baptismi. Nec obstat q, in nomine unius personę intelligitur alia (sicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille qui nominat unam solam personam, potest habere rectā fidem de tribus, quia sicut ad sacramentum requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis: unde non sufficit intellectus uel fides trinitatis ad perfectionem sacramenti, nisi sensibilibus uerbis trinitas exprimatur: unde et in baptismo Christi (ubi fuit origo sanctificationis nostri baptismi) affuit trinitas in sensibilibus signis, scilicet Pater in uoce, Filius in humana natura, Spiritusſanctus in columba.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex speciali Christi reuelatione Apostoli, in primitiua ecclesia in nomine Christi baptizabant: ut nomen Christi (quod erat odiosum iudæis & gentilibus) honorabile redderetur per hoc, quòd ad eius inuocationem Spiritusſanctus dabatur in baptismo.

AD 2um dicendum, quòd Ambrosi. assignat rationem, quare conuenienter talis dispensatio, fieri potuit in primitiua ecclesia: quia scilicet in nomine Christi tota trinitas intelligitur. Et ideo seruabatur ad minus integritate intelligibili, forma, quam Christus tradidit in euangelio.

AD 3um dicendum, quòd Nicolaus Papa dictum suū confirmat ex duobus præmissis. Et ideo eius responsio patet, ex primis duabus solutionibus.

ARTICVLVS VII.

Vtrum immersio in aqua, sit de necessitate baptismi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videt quòd immersio in aqua sit de necessitate baptismi: ut enim dicitur Ephes. 4. una fides, unum baptisma: sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem. ergo uidetur quòd non possit esse baptismus sine immersione.

¶ 2 Præter. Apostolus dicit Roma. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: sed hoc fit per immersionem: dicit enim Chrysost.* super illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritusſancto, &c. Sicut in quodam sepulcro in aqua submergentibus nobis capita uetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, deinde nouꝰ rursus ascēdit. ergo uidetur quòd immersio sit de necessitate baptismi.

¶ 3 Præt. Si sine immersione totius corporis posset fieri baptismus, sequeretur q, pari ratione sufficeret, quālibet partē aqua perfundi: sed hoc ut inconueniens: quia originale peccatum, contra quod præcipue datur baptismus, nō est in una tantum corporis parte. ergo uidetur quòd

¶ Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum septimum.

IN titulo sumitur immersio, ut distinguitur cōtra aspersionem & effusionem.

¶ In corpore unius cōclusio est. Immersio nō est de necessitate baptismi. Probatur: Ablutio corporis fieri pōt per aquā, non solum per modū immersionis, sed & per modū aspersionis uel effusionis. ergo immersio nō est de necessitate baptismi. Probatur consequentia: quia i baptismo assumitur aqua ad abluendum corpus, quod probatur: qa significat sic ablutionem interiorē a peccatis. Procedūm cū multis auctoritatibus & adiunctis ad bonitatem doctrinę, quia satis patet in litera, pertractato.

4. di. 3. ar. 4 q. 1

Hom. 24. in Ioannem, post medium.

Universidad de Navarra Biblioteca

quòd requiratur immersio ad baptismum, & non sufficiat sola aspersio. F

SED CONTRA est, quòd Heb. 10. dicitur, Accedamus cum uero corde in plenitudine fidei, aspersi corda a cõscientia mala, & abluti corpus aqua mũda.

RESPON. Dicendum, quòd aqua assumitur in sacramento baptismi, ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed ẽt per modum aspersionis uel effusionis. Et ideo quamuis tutius sit baptizare p modũ immersionis (quia hoc habet cõmunior usus) potest tamẽ fieri baptismus per modũ aspersionis, uel etiam per modum effusionis, secundum illud Ezec. 36 G effundam super uos aquam mundã: sicut beatus Lautentius legitur baptizasse: & hoc præcipue propter necessitatem: uel quia est magna multitudo baptizãdorum, ut patet Act. 2. & 4. ubi dicitur, quòd crediderũt una die tria millia, & alia 5. millia. Quandoque autem põt imminere necessitas propter paucitatem aquæ: uel propter debilitatem ministri, qui non potest sustẽtare baptizandum: uel propter debilitatem baptizandi, cui posset imminere periculum mortis ex immersione. et ideo dicendum est, quòd immersio non est de necessitate baptismi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ea quæ sunt per accidens, non uariant subitantiam rei. Per se autem requiritur ad baptismum corporalis ablutio p aquam: unde & baptismus lauacrũ nominatur, ſm illud Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ. Sed q̃ fiat ablutio hoc uel illo modo, accidit baptismo: et ideo talis diuersitas nõ tollit unitatẽ baptismi.

AD 2^m dicendum, quòd in immersione expressius repræsentatur figura sepulturæ Christi, & ideo hic modus baptizandi est communior, & laudabilior: sed in alijs modis baptizandi repræsentatur aliquo modo, licet non ita expresse: nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, uel aliqua pars eius, aquæ supponitur, sicut corpus Christi sub terra fuit positum. I

AD 3^m dicendum, quòd principalis pars corporis, præcipue quantum ad exteriora mẽbra, est caput in quo uigent omnes sensus, & interiores & exteriores. Et ideo, si totum corpus aqua non possit perfundi propter aquæ paucitatem, uel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere: in quo manifestatur principium animalis uitæ. Et licet per membra, quæ generationi deseruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen sunt membra illa potius aspergẽda, quàm caput, quia per baptismũ non tollitur trãsmissio originalis in prolem per actum generationis, sed liberatur anima a macula, & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lauari illa pars corporis, in qua manifestantur opera animæ. In ueteri autẽ lege remedium contra originale peccatum, institutũ erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, nasciturus erat ex semine Abrahæ, cuius fidem circuncisio significabat, ut dicitur Rom. 4. K

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum octauum.*

4. d. 3. ar. 4. q. 1. & 3. Et dist. 23. q. 1. artic. 1. q. 2. cor.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum trina immersio sit de necessitate baptismi.

TItulus clarus ẽ.

¶ In corpore articuli duo fiunt: primo, respondet quæstio, quantum ad necessitatem factionis: secundo respõdet quæsito, quantum ad necessitatem mandati ecclesiastici. Referitur hoc i Dec. & de cons. d. 4. c. Pollu. quam.

¶ Quo ad primũ ynica conclusio est, utrumque licite fieri potest, scilicet & semel & ter immergere. Probatur tripliciter. Primo ratione: Ad baptismum per se requiritur ablutio, per accidens autem modus ablutionis. ergo, secundo auctoritate Greg. tertio ex significatione, tam unicæ quam triæ immersionis.

¶ Quo ad secundũ, uariata ponitur & mutata ecclesiæ institutio diuersis rebus diuersis ex causis, & tandem inferuntur grauius peccare, qui nunc non seruat trinã immersionem. uel scito quòd licet hodie qui baptizantur in fontibus immergãtur, & forte tertiũ qui baptizatur in domibus, per modũ effusionis baptizantur. Et propterea nullũ peccatũ cõmittere uidentur, quia ter non immergũt, cum nec semel immergãt absque peccato. De consec. d. 4. c. Sicut.

¶ In responsione ad tertium, dubium occurrit, an trina immersione in ẽta a ministro, si aliqua omittat, sit uerus baptismus. Et est ratio dubitandi quoniam si trina immersio intẽdatur baptismus non perficitur in prima immersione, ut Auctor explicat in alia ratione distinctio, quarti sentent. Huius autem oppositum uidetur ex eo, quòd huiusmodi intentio ministri non addit necessitatem nouæ immersionis post primam. Lib. 1. ca. 41. & misa. Alias Lonardo.

¶ Ad hoc dr, q̃ quia intentio ministri subditur sub ritu ecclesiæ, eadẽ est intentio ministri intẽdentis exercere trinã immersionem, & ecclesiæ instituentis illã, cõstat aũt q̃ ecclesia instituit trinam immersionem, nõ ut subsit tiale sacramenti, sed ut ceremoniale eiusdẽ: ymmo dr, q̃ nõ nisi ad significãdũ uel Trinitatem personarũ, uel triduum Ar. pro. ad 1.

In sed. contra

tiduum sepulturæ, illam instituit, intentio ergo ministri ad trinam immersionẽ fertur, non ut ad rẽ necessariam sacramento, sed ut ad cæremoniam eiusdem, omissio autem cæremoniæ non tollit ueritatem baptismi. Et propterea si ex incuria aut casu alio minister intendens trinam immersionem, perficiat proferre ver ba formæ ante secundam aut tertiam immersionem, baptismus perfectus est, & quæ non est facta in mersio durantibus uerbis supplẽtur post uerba addeta, quoniam non esset amplius baptismi pars.

¶ Ad obiectionẽ autem inductam, dicitur quòd intelliguntur uerba Auctoris de unica immersiõe sub ratione partis. In casu autem nostro. l. quo uerba præmittuntur secundã immersionẽ, unica immersio ex ipsa separatione ab aliis immersionibus, haberet rationẽ totius. quod ut melius intelligas, aduerte ablutionẽ esse quoddam totum successiuum, & integrari ex partibus successiuis & cõtinuis: successiuis quidem omnibus: continuis uero quandoq; omnibus, quandoque quibusdam. Nã quælibet ablutio per immersionẽ in tẽpore fit, & per partes successiuas ac cõtinuas immersiones, & rursus quælibet triũ immersionum inter se distinctarum, pars est unius ablutionis, quam baptismum uocamus. Quo fit, ut quia totum successiuũ ex qualibet sui parte infertur (ẽ enim dies, quæcumque hora diei sit: & similiter mouetur aliquis, in quacumq; motus parte inuenitur) ex quacumque immersione, immo ex quacũq; immersiõis parte sufficiente, ad ablutiõẽ, ablutio infertur, ac per hoc baptismus, si in totã rõne trãsactus fuit. n. unius immersionis Partes, & singulæ immersiones partiũ rõnem, dũ in suo toto

significatur triduũ sepulturæ Christi, & etiam trinitas personarum: sed diuersis ex causis secundum ordinationem ecclesiæ, quandoque institutus est unus modus, quandoque alius: quia enim a principio nascentis ecclesiæ, quidam de Trinitate male sentiebãt, Christum purum hominem esse æstimãtes, nec dici filium dei & deũ nisi propter meritum eius, quod præcipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, sed in commemoratione mortis Christi, & una immersione: quod reprobatum fuit in primitiua ecclesia. unde in canonibus apostolorum * legitur, si quis presbyter aut episcopus non trinam immersionem unius ministerij, sed semel mergat in baptismate, quod dari a quibusdam dicitur in morte Domini, deponatur: non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Postmodum uero inoleuit quorundã schismaticorum & hæreticorũ error, homines rebaptizantium: sicut de Donatistis Augustin. * narrat super Ioan. Et ideo in detestationem erroris eorum, fuit statutũ † in Concilio Toletano, quòd fieret una sola immersio: ubi sic legitur, Propter uitandum schismatis scandalum, uel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi immersionem: sed cessante tali causa communiter obseruatur in baptismo trina immersio. Et ideo grauiter peccaret aliter baptizans, quasi ritum ecclesiæ non obseruans, nihilominus tamen esset baptismus. A B C D E

ADPRIMVM ergo dicendum, q̃ Trinitas est sicut agens principale in baptismo: similitudo autem agentis peruenit ad effectum secundum formam, & non secundum materiam. et ideo significatio Trinitatis fit ĩ baptismo per uerba formæ: nec est de necessitate, quòd significetur Trinitas per usum materiæ: sed hoc fit ad maiorem expressionem: similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione. Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ: quia etiam si una die fuisset sepultus uel mortuus, sufficisset ad perficiendam nostram redemptionem: sed triduum illud ordinatur ad manifestandum ueritatem mortis, ut supra * dictum est. et ideo patet, quòd trina immersio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi, est de necessitate sacramenti.

AD 2^m dicendum, quòd Pelagius Papa † intelligit trinam immersionem esse de mandato Christi in suo simili: in hoc scilicet q̃ Christus præcepit baptizari in nomine Patris & Filij & Spiritussancti: non tamen est similis ratio de forma, & de usu materiæ, ut dictum est. *

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra † dictum est) intentio requiritur ad baptismum, & ideo ex intentione ministri ecclesiæ, qui intẽdit unum baptismum dare trina immersione, efficitur unum baptisma: unde Hieronym. dicit * super epistolam ad Philipp. Licet ter baptizetur, id est immergatur, propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputatur: si uero intenderet, ad unamquamque immersionem unum baptisma dare, ad singulas immersiones repetens uerba formæ, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans

ARTICVLVS IX.

Vtrum baptismus possit iterari.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quòd baptismus possit iterari. Baptismus enim uidetur institutus ad ablutionem peccatorum: sed peccata iterantur. ergo multo magis baptismus debet iterari: quia misericordia Christi transcendit hominis culpã.

¶ 2 Præter. Ioannes Baptista præcipue fuit a Christo commendatus, cum de eo dictum sit Matthæ. 11. Inter natos mulierũ non surrexit maior Ioanne Baptista: sed baptizati a Ioanne, iterum baptizabantur, ut habetur Actuum 19. ubi dicitur, quòd Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati baptismo Ioannis. ergo multo fortius illi, qui sunt baptizati ab hæreticis uel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

¶ 3 Præter. In Niceno Concilio statutum est, si quis confugerit ad ecclesiam catholicam de Paulianistis & Cataphrygis, rebaptizari eos omino debere: uidetur autem esse eadem ratio de alijs hæreticis. ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

¶ 4 Præt. Baptismus est necessarius ad salutem: sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur, an sint baptizati. ergo uidetur quòd debeant iterum baptizari.

Tertia S. Thomæ.

sumuntur, & sola separatio ab aliis partibus, illi uel illius rationẽ totiẽ largitur, ut accidit in diuisione cõtinui permanẽtis. Ministro ergo intendẽte trinã immersionẽ, quãdiu immersiones seu earũ partes habẽt rõnem partiũ baptismi ex parte materiæ, hoc est ablutionis, nõ perficitur baptismus: sed si pars aliqua seruetur rõnem totius ex hoc, q̃ in ea finiret prolatio formæ, undecũq; hoc accidat, ablutio baptismalis perfecta est. Peccat tamẽ minister, præueniẽs secundã aut tertiã immersionem prolatione uerborũ integrat tãquã omittẽs alq̃ immersionẽ. Loco citato in argum. In sol. præ. Quæst. 64. art. 8 In com. c 4 ad Eph. sup illud: una fides, unũ baptisma, c. 9. refertur de consec. d. 4. c. Eodẽ modo.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæsextæ Articulum nonum.*

IN titulo tĩ huius, quãm triũ sequentium articulorum, & similiter in omnibus his, quæ in illis continentur, nihil aliud scribendum occurrit, nisi quòd Scotus in 4. sentent. distinct. 6. duas rationes in littera uocat articuli, scilicet secundam & tertiam arguit. Secundam quidem: quia in morte Christi baptizati sumus, dicit non concludere: quia pœnitentia uirtutem quoque habet a passione Christi, & tamẽ est iterabilis. Tertia uero, quia imprimit characterem indelebilẽ, dicit probare p̃ immanifestum: quoniã a principio institutionis baptismi manifestum fuit, q̃ non licuit iterare ipsum, & character erat occultus. 4. dist. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. Et cõtra. 59 6. Et ca. 70. & 71. Et Ioan. 3. Et Ephes 4 lec. 2. In conc. 1. Nicæ. can. 9

¶ Ad primũ horum dr, q̃ uis rationis cõfistit in repræsentatione (quia. l. baptismo præsentat mors Christi) & non in efficacia uirtutis a passione Christi, ut arguem refertur: unde ad argumentum nihil obstat: quoniam pœnitentia non assimilat hominem Christo mortuo: sed baptismus cõsepelit Christo mortuo hominẽ, qui baptizatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Q.præc.ar. 3.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ille Auctor reprehendendus est, oportet quoq; reprehendere synodū florentinā sub Eugenio 2 111. dicentē, Tria sunt, baptismus, confirmatio, & ordo, quę characterē, id est, spirituale signū, imprimunt in anima indelebile: unde in eadē persona non reiterātur. Licet ergo ex posterius manifestis rationem reddere eorum, quę prius tempore nota fuerint: de multis enim conclusionibus notis apud priscos, posteriores admonuerunt propter quid.

¶5 Præte. Eucharistia est perfectius sacramentum quàm baptismus, ut supra dictum est: sed sacramentū eucharistiæ iteratur. ergo uidetur quòd multo magis baptismus possit iterari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 4. Vna fides, unum baptisma.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus iterari non potest. Primo quidem, quia baptismus est quædam spiritualis regeneratio: prout scilicet aliquis moritur uetusti uitæ, & incipit nouam uitā agere: unde dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, nō potest introire in regnū dei: unius autem non est nisi una regeneratio, & ideo non potest baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio: unde Augustin. dicit super illud Ioan. 3. Numquid potest in uētrem matris suæ iterato introire, & renasci. Sic tu, inquit intellige natiuitatē spūs, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis: quomodo enim uterus non potest repeti, sic nec baptismus: secundo, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in nouitatem uitæ. Christus autem semel tantum mortuus est, & ideo baptismus iterari non debet: propter quod Hebr. 6. contra quosdam rebaptizari uolentes dicitur, Rursus crucifigentes sibimetipsis filiū dei, ubi glo. dicit, *una Christi mors, vnū baptisma cōsecrauit: tertio, quia baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur: unde sicut aliæ consecrationes non iterantur in ecclesia, ita nec baptismus. Et hoc est quod Augustin. †dicit in 2. contra epistolam Parmeniani, quòd character militaris non reperitur, & quòd non minus hæret sacramentum Christi, quàm corporalis hæc nota, cum uideamus nec apostatas carere baptismare, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur. quarto, quia baptismus principaliter datur contra originale peccatum: & ideo sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec baptismus iteratur: quia, ut dicitur Roman. 5. Sicut per unius delictum, in omnes homines in condemnationem, sic per unius iustitiam, in omnes homines in iustificationem uitæ.

Tract. 11. in Euan. Ioā. ante med. t. 9.

Gl. ord. sup illud, Reno uari rursus ad pœnitentiam.

Lib. 2. c. 13. a med. t. 7.

Ar. 2. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptismus operatur in uirtute passionis Christi, sicut supra dictum est. * Et ideo sicut peccāta sequentia uirtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferūt baptismum, ut necesse sit ipsum iterari: sed pœnitentia superueniēte tollitur peccatum, quod impediebat effectum baptismi.

Tract. 5. de clinādo ad fi. to. 9

AD 2^m dicendum, quòd sicut Augustin. † dicit super illud Ioan. primo, Sed ego nesciebam eum, Ecce post Ioannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum: quia Ioan. dedit baptismum suum, homicida dedit baptismum Christi: quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur.

In epist. li. 9 epist. 61. paulo a pri. *Alias Qui dio seu Quirito.

AD 3^m dicendum, quòd Pauliani, & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis: unde Greg. *dicit scribens, * Quirino episcopo. Hi hæretici qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, ficut

F sunt Bonosiani & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebant cum Paulianis: quia & illi Christum deum nō credunt, existimantes, ipsum scilicet esse purū hominem, & isti scilicet Cataphrygę, Spiritum sanctum peruerso sensu esse purum hominem Montanū scilicet credunt) tales cum ad sanctam ecclesiam ueniunt, baptizentur, quia baptisma non fuit, quod in errore positi, sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt: sed (sicut in regulis ecclesiasticis † dicitur) si qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & ueniunt ad catholicā fidem, recipiantur ut baptizati.

De eccles. dogm. c. 52. to. 3. in Ant.

AD 4^m dicendum, quòd sicut dicit Decret. Alexandri † 111. De quibus dubium est an baptizati fuerint C baptizentur [d] his uerbis præmissis, Si baptizatus es, ego non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &cet. non enim uidetur itetari quod nescitur esse factum.

De Bapt. & eius effectu c. De quib. est c. 2 D. 26 & 183

AD 5^m dicendum, quòd utrumque sacramentū, scilicet baptismi & eucharistiæ est repræsentatiuū dominicæ mortis & passionis: aliter tamen & aliter. Nā in baptismo commemoratur mors Christi, inquātum homo Christo commoritur & in nouam uitam regeneratur: sed in sacramento eucharistiæ commemoratur mors Christi, inquantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale conuiuium, secundum illud 1. Corin. 5. Pascha nostrū immolatus est Christus, itaq; epulemur. Et quia homo semel nascitur, multotiens autem cibatur: semel tantum datur baptismus, multotiens autem eucharistia.

H

ARTICVLVS X.

Vtrum ritus, quo ecclesia in baptizando utitur, sit conueniens.

4. dist. 3. q. 1. art. 3. ad 5. primum. Et d. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. Refertur de cōsecr. d. 4. c. Nōquam.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd non sit conueniens ritus, quo ecclesia utitur in baptizando. Vt enim dicit Chrys. numquā aquę baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. Hoc autē factum fuit in baptismo Christi, qui celebratur in festo epiphaniæ. ergo magis deberet celebrari solennis baptismus in festo Epiphaniæ, quàm in uigilia Paschę & in uigilia Pentecostes.

I

¶2 Præt. Ad idem sacramentum non uidetur pertinere diuersarum materiarum usus: sed ad baptismū pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto, primum in pectore, deinde inter scapulas, & tertio chrismate i uertice.

¶3 Præt. In Christo Iesu non est masculus & femina, barbarus & scytha, & eadem ratione nec aliquæ aliæ huiusmodi differentiæ. Multo igitur minus diuersitas uestium aliquid operatur in fide Christi. inconuenienter igitur baptizatis traditur candida uestis.

K

¶4 Præt. Sine huiusmodi obseruantiis potest baptismus celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, uidentur esse superflua, & ita inconuenienter ab ecclesia instituta esse in ritu baptismi.

SED CONTRA est, quòd ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

RESPON. Dicēdum, quòd in sacramento baptismi aliquid agitur, quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est, quod ad quandam solennitatē sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti, et minister, qui ē causa instrumētalis, & usus materiæ, scilicet ablatio

ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti A effectum. Cetera uero omnia, quæ in ritu baptizandi obseruat ecclesia, magis pertinent ad quandam solennitatem sacramenti. Quæ quidem adhibētur sacramēto propter tria. Primo quidem ad excitandam deuotionem fidelium, & reuerentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua, absque solēnitate, de facili ab aliquibus æstimaretur, quasi quædam communis ablutio. Secundo ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui literis non eruditūtur, oportet erudire per aliqua sensibilia signa: puta per picturas, & aliqua huiusmodi. Et per hunc modum per ea, quæ in sacramentis aguntur, uel instruuntur uel soliciB tantur ad quærendum de his, quæ per sensibilia signa significantur. Et ideo quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quędam alia scire circa baptismum, conueniens fuit, ut etiam quibusdam exterioribus signis repræsentarētur. Tertio, quia per orationes & benedictiones & alia huiusmodi, cohibetur uis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in Epiphania baptizatus est baptismo Ioannis, ut supra dictum est: * quo quidem baptismo non baptizantur fideles: sed potius baptismo Christi. Qui quidem habet efficaciam ex passione Christi (secundum illud Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus) & ex spiritu sancto, secundum illud Ioannis 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &cet. & ideo solennis baptismus agitur in ecclesia, & in uigilia Paschæ, quando fit commemoratio dominicæ sepulturæ, & resurrectionis eiusdem (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum de baptismo discipulis dedit, ut habetur Matthæi ultimo,) & in uigilia Pentecostes quando incipit celebrari solennitas spiritus sancti, unde & apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo spiritum sanctum receperant, tria millia hominum baptizasse.

1. Ioānis 3. q. 14. 19.

C

AD 2^m dicendum, quòd usus aquę adhibetur in baptismo quasi pertinens ad substantiam sacramenti: sed usus olei uel chrismatis adhibetur ad quandam solennitatem, nam primo baptizandus iungitur oleo sancto, & in pectore & in scapulis, quasi athleta dei, ut Ambros. * dicit in lib. de sacramentis: sicut pugiles inungi consueuerant: uel sicut Innocent. dicit in quadam Decret. † de sacra unctione, baptizandus in pectore inungitur, ut per spiritus sancti donum erroremabiiciat & ignorantiam: & fidem rectam suscipiat, quia iustus ex fide uiuit. Inter scapulas autem inunguntur, ut per spiritus sancti gratiam excutiāt negligentiam, & torporem, & bonam operationē exerceat: quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum, sit munditia cogitationum in pectore, & fortitudo laborum in scapulis: post baptismum uero (ut Rabanus * dicit) statim signatur in cerebro a presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, ut Christi regni particeps fiat, & a Christo Christianus possit uocari. uel sicut Ambros. † dicit, unguentum super caput effunditur: quia sapientis sunt fus in capite eius, ut scilicet sit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.

D

E

AD 3^m dicendum, quòd uestis illa candida traditur baptizato, non quidem ex ratione quòd non liceat ei aliis uestibus uti: sed in signum gloriæ * resurrectionis, ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem uitæ, quam debet post baptismum obseruare, secundum illud Roman. 6. In nouitate uitæ ambulemus.

AD 4^m dicendum, quòd ea pertinent ad solennitatem sacramenti, & si non sint de necessitate sacramenti: non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est. * In corp. ar.

ARTICVLVS XI.

Vtrum conuenienter describantur trib. baptismata.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter describātur tria baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, scilicet spiritus sancti: quia apostolus dicit Ephe. 4. Vna fides, unū baptisma: sed non est nisi una fides. ergo non debent poni tria baptismata. 4. dist. 4. q. 3. articu. 3. Et quol. 6. ar. 4 Et Io. 3. lec. 1. fi. & Heb. 6. co. 3. fi.

¶2 Præt. Baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supra dictis patet: * sed solus baptismus aquæ, ē sacramentum. ergo non debent poni alia duo baptismata. Q. 65. ar. 1.

¶3 Præt. Damasce. † in 4. lib. determinat plura alia genera baptismatum. non ergo debent poni solum tria baptismata. Lib 4. orth. fidei c. 10. post med.

SED CONTRA est, quòd super illud Heb. 6. Baptismatum doctrinæ, dicit gl. * Pluraliter dicit: quia est baptismus aquæ, pœnitentiæ, & sanguinis. Glo. ordin. ibid.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) baptismus aquę efficaciam habet a passione Christi (cui aliquis configuratur per baptismū) & ulterius sicut a prima causa a spiritu sancto. Licet autē effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter baptismum aquæ, potest aliquis consequi sacramenti effectū ex passione Christi, inquantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo: unde dicitur Ap oca. 7. Hi sunt qui uenerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per uirtutem spiritus sancti cōsequitur effectum baptismi, non solum sine baptismo aquæ, sed etiam sine baptismo sanguinis, inquantum scilicet alicuius cor per spiritum sanctum mouetur ad credendum, & diligendum deum, & pœnitendum de peccatis: unde etiam dicitur baptismus pœnitētiæ. Et de hoc dicitur Isa. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarū Sion, et sanguinē Hierusalem lauerit de medio eius, in spiritu iudicii, & spiritu ardoris. sic igitur utrūque aliorum baptismatum nominatur baptismus, inquantum supplet uicem baptismi aquæ: unde dicit Augustin. * in 4. lib. de Vnico baptismo parulorum: Baptismi uicem aliquādo implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso, beatus Cyprianus non leue documentū assumit, quod etiam atque etiam considerans, inueni o non tantum passionem pro nomine Christi id quod baptismo deerat posse supplere: sed etiam fidem, confessionēq; cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi, in angustijs temporum succurri non potest. Li. 4. de Bapt. contra Donatistas c. 22. in pri. to. 7

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd alia duo baptismata includuntur in baptismo aquæ, qui efficaciā habet & ex passione Christi & ex Spiritu sancto, & ideo per hoc non tollitur unitas baptismatis.

Q. 60. ar. 1

AD 2^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est *) sacramentum habet rationem signi: alia uero duo conueniunt cum baptismo aquæ, non quidem quantū ad rationem signi, sed quātum ad effectum baptismatis: & ideo non sunt sacramenta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Li.4.ortho. 6.cap.10. a med.

AD 3um dicendum, quòd Damascen.* ponit quædã baptismata figuralia: sicut diluuium, quod fuit signũ nostri baptismi, quantum ad saluationem fidelium in ecclesia, sicut tunc paucæ animæ saluæ factæ sunt in arca, ut dicitur 1. Petri. 3. ponit etiam transitum maris Rubri: qui significat nostrum baptisma, quantum ad liberationem a seruitute peccati: unde & apostolus dicit 1. Corinthio. 10. quòd omnes baptizati sunt in nube & in mari: ponit etiam ablutiones diuersas, quę fiebant in ueteri lege præfigurantes nostrum baptisma, quantum ad purgationem peccatorum: ponit etiam baptismum Ioannis, qui fuit præparatorius ad nostrum baptisma.

ARTICVLVS XII.

Vtrum baptismus sanguinis sit potissimus inter alia baptismata.

4.dist.4.q.3. ar.1.q.4. Et Heb.6.co.3 ha.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur quòd baptismus sanguinis nõ sit potissimus inter tria prædicta baptismata. Baptismus enim aquæ imprimit characterem: quod quidem baptismus sanguinis non facit. ergo baptismus sanguinis non est potior, quàm baptismus aquæ.

¶ 2 Præter. Baptismus sanguinis non ualet sine baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1.ad Cor. 13. si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: sed baptismus flaminis valet sine baptismo sanguinis. non enim soli martyres saluantur. ergo baptismus sanguinis non est potissimus.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus aquæ, habet efficaciam a passione Christi (cui secundum prædicta respondet baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet a Spiritusancto, secundum illud Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritumsanctum obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &cet. ergo baptismus flaminis potior est, quàm baptismus sanguinis. non ergo baptismus sanguinis est potissimus.

Habetur in lib. de eccl. dogm. c.74. tom 3

SED CONTRA est, quòd Augustin.* ad Fortunatum, loquens de comparatione baptismum, dicit, baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore: ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine: ille per impositionem manus pontificis, recipit Spiritumsanctum: hic templum efficitur Spiritussancti.

Ar.præced.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritussancti, dicuntur baptismata, inquantum efficiũt effectum baptismi aquæ. Baptismus autem aquę efficaciam habet a passione Christi, & a Spiritusancto, ut dictum est: * quæ quidem duæ causæ operantur in quolibet horum trium baptismatum: excellentissime tamen in baptismo sanguinis: nam passio Christi, operatur quidem in baptismo aquæ, per quandam figuralem repræsentationem: in baptismo autem flaminis uel pœnitentiæ, per quandam affectionem: sed in baptismo sanguinis, per imitationem operis: similiter etiã uirtus Spiritussancti operatur in baptismo aquæ, per quandam uirtutem latentem: in baptismo autem pœnitentiæ, per cordis commotionem, sed in baptismo sanguinis, per potissimum dilectionis secundum illud Ioannis 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis.

Ar.præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd character est res, & sacramentum: non autem dicimus quòd baptismus sanguinis, præeminentiam habeat secundum rationem sacramenti: sed quantum ad sacramenti effectum.

AD 2um dicendum, quòd effusio sanguinis non habet rationem baptismi, si sit sine charitate. ex quo patet, quòd baptismus sanguinis includit baptismum flaminis, & non econuerso: unde * ex hoc ipso probatur perfectior. Ca.3.eccle. hier.p.2. &3.

AD 3um dicendum, quòd baptismus sanguinis præeminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritussancti, ut dictum est.* In corp.

QVAESTIO LXVII.

De ministris, per quos traditur baptismi sacramentum in octo articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ septimæ Articulum primum.*

TItulus clarus &. ¶ In corpore omnia clara sũt. Dubiũ tamen unum restat, quo pacto uerum sit, diaconis nõ conuenite prædicãdi & baptizandi officiũ, cum in diaconorũ ordinatione expresse dicatur Diaconũ oportet ministrare ad altare, baptizare & prædicare: ex quo loco habetur argumentũ, & cõtra rationem Auctoris, & cõtra cõclusionẽ. Contra rationem quidẽ: quia dum hic exponit, ministeriũ diaconi respicere altaſ, apparet diaconos non nisi ut ministros se habere ad altare: sed respectu aliorum actuũ (puta prædicãdi & baptizandi) nõ põt inferri quòd ministeriales tantũ deseruiant. Contra conclusionem autẽ, quia expresse attribuitur sibi & baptizare, & prædicare.

¶ Ad hoc dicitur, q^d^ utrumque uerum est diuersimode intelligendo. Nam ad diaconos spectat & baptizare, & prædicare ex impositione, hoc ẽ si ab episcopo, seu presbytero sibi imponatur, ut Pelagius dicit de consecratione dist.4.cap.diaconos. Non spectat autẽ ad diaconos prædicare, aut baptizare ex officio, ut in cap. constat de consecra. distinct. 4. dicitur. Ratio quę literæ solida consistit, fundata super officio diaconi absoluto ex quo. n. officiũ eius est ministrare, inferetur rationabiliter, q^d^ si actibus superiorum se immiscet, non nisi ministerialiter

4.dist.5.q.1. ar.1.q.2.ad 1. d.7.q.3.ar. 1.qu.1.con. Et dist.25.q.1. artic.3.q.2. con.

Cap.1.in p. 1.a medio. Cap.2.ad 1.a med. Cap.5.in p. 1.a medio.

ter ad eos se habet, & propterea recte iste sibi competere dicitur, non competere sibi ex officio prædicare, aut baptizare: cum quo tamen stat, ut dictum est, quòd utrumque potest ei competere ex impositione: hoc enim ostẽdit ministrum ipsum esse officialium eorum, qui ex officio hæc possunt.

ergo uidetur quòd baptizare pertineat ad diaconum.

¶ 3 Præt. De beato Laurentio legitur, quòd cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. ergo uidetur q^d^ ad diaconos pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quòd Gelas.* Papa dixit, & habetur in decret. 93. distinct. † Diacones propriam constituimus obseruare mẽsuram. & infra, Absque episcopo uel presbytero baptizare non audeant, nisi prædictis ordinibus longius constitutis, ne cessitas extrema compellat.

RESPON. Dicendum, quòd sicut cælestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (ut Dionysi.* dicit 7. cap. cælest. hierar.) ita etiam ex nominibus ecclesiasticorum ordinũ accipi potest, quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri: quia uidelicet ad diacones non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio præbere: sed adhibere ministerium aliis maioribus, in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconem non pertinet, quasi ex proprio officio, tradere sacramẽtum baptismi: sed in collatione huius sacramenti, & aliorum, assistere & ministrare maioribus: unde Isidor. † dicit, ad diaconum pertinet assistere, & ministrare sacerdotibus, in omnibus quæ aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet, in chrismate, in patena & calice.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad diaconum pertinet recitare euangelium in ecclesia, et prędicare ipsum per modum catechizantis: unde & Dionysi.* dicit, quòd diaconi habent officium super immundos: inter quos ponit catechumenos: sed docere, id est, exponere euangelium, pertinet proprie ad episcopum, cuius actus est perficere, secundum Dionysi. † 5. cap. eccleſiast. hier. Perficere autem idem est quod docere: unde non sequitur, quòd ad diacones pertineat officium baptizandi.

AD 2um dicendum, quòd sicut Dionysi.* dicit in 2. c. eccles. hier. baptismus non solum habet purgatiuã, sed etiam illuminatiuam uirtutem, & ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet solum purgare, scilicet uel repellendo immundos, uel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.

AD 3um dicendum, quòd quia baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus necessitate urgente in absentia maiorum baptizare: sicut patet ex auctoritate Gelasii * supra inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus existens, baptizauit.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ septimæ Articulum secundum.*

IN articulis secundo & tertio hoc solum pro nouitiis nostris tandum est, quòd cum in calce secundi articuli dicitur, Effectus baptismi per nihil aliud suppleri potest, intelligẽdum est de integro effectu baptismi. Integer siquidẽ effectus baptismi claudit in se characterem. Et propter ea licet gratia cũ remissione culpæ & pœnæ, possit sine baptismo suppleri, ut patet in Latrone, character tamẽ suppleri non potest, & hoc loquendo de potentia ordinata sub diuinæ dispositionis prouidentia.

Est gl. Bedę Luc. 10. sup illud: Designauit Ies^us^ 72. dic. t. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum baptizare pertineat ad officium præsbyterorum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt quòd baptizare nõ pertineat ad officium præsbyterorũ, sed solum episcoporum: quia (sicut dictum est*) sub eodem præcepto iniungitur Matth. ultim. officium docendi & baptizandi: sed docere quod est perficere, pertinet ad officium episcopi, ut patet per Dionysi. † 5. & 6. cap. eccles. hier. ergo & baptizare pertinet tantum ad officium episcopi.

¶ 2 Præt. Per baptismum annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem uidetur ad officium solius principis pertinere: sed principatum in ecclesia tenent episcopi: qui, ut dicitur in gloss.* Luc. 10 tenent locum apostolorũ, de quibus dicitur in psal. 44. Constitues eos principes super omnem terrã. ergo uidetur, quòd baptizare pertineat solum ad officium episcopi.

¶ 3 Præt. Isidor. † dicit, quòd ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris, et cõfectio chrismatis, ipse ordines ecclesiasticos distribuit, & sacras uirgines benedicit: sed his omnibus maius est sacramẽtum baptismi. ergo uidetur quòd multo magis ad officium solius episcopi pertineat baptizare.

SED CONTRA est, quod Isidor. * dicit in libro de officiis: constat baptisma solis sacerdotibus esse traditum.

RESPON. Dicendum, quòd sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi conficiãt, sicut supra dictum est. * Illud autem est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apostoli 1. Corinth. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus. Per baptismum autem aliquis fit particeps ecclesiasticæ unitatis, unde & accipit ius ad mensam Domini accedendi. & ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare: eiusdem enim uidetur esse operari totum, & partem in toto disponere.

Cap.5.in p. 1.a medio.

Haberur in decr. dist.25 c. Perlectis et dicitur esse in epistola ad Ludifredum. Lib.2.c.24. non multũ remote antesinem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd utrumq; officium. s. docendi & baptizandi, Dominus apostolis iniunxit, quorum uicem gerunt episcopi: aliter tamẽ & aliter. Nam officium docẽdi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tamquam principalissimũ. unde & ipsi apostoli dixerunt Act. 6. Non est æquum nos relinquere uerbum dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi cõmisit apostolis, ut per alios exercendum: unde & apostolus dicit 1. Corinth. 1. Nõ misit me Christus baptizare, sed euangelizare. et hoc ideo, quia in baptizando nihil operatur meritum et sapientia ministri, sicut in docendo, ut patet ex supradictis.* in cuius etiam signũ nec ipse Dominus baptizauit, sed discipuli eius, ut dicitur Ioan. 4. Nec tamẽ per hoc excluditur, quin episcopi possint baptizare: quia quod potest potestas inferior, potest & superior: unde & apostolus ibidem dicit se quosdam baptizasse.

Q.64.ar.5 & 9

AD 2um dicendum, quòd in qualibet republica, ea quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, maiora uero maioribus reseruantur, secundum illud, Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te, & ipsi tantũ modo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet disponere de infimo populo: ad summos autem principes pertinet disponere ea, quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. et ideo baptizare pertinet ad minores principes ecclesiæ, id est, ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi, ut dicit gloss.* Lucæ 10.

Est gl. Bedę loco citato in arg.

3.q.65.ar.3. ad 4.

AD 5^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est †) sacramentum baptismi est potissimum necessitate: sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora, quæ episcopis reseruantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum laicus possit baptizare.

a.2.q.100. ar.2.ad primū. Et 4.d. 5.q.2.ar.1. q.1.& 3.Et d.6.q.1. ar. 3.q.2. & 3. Ar.præced.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est*) proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem: sed ea quę sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. ergo uidetur quòd laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

G ¶ 2 Præt. Maius est baptizare, quàm alia sacramentalia baptismi perficere: sicut catechizare, & exorcizare, & aquā baptismalem benedicere: sed hæc non possunt fieri a laicis, sed solum a sacerdotibus. ergo videtur, quòd multo minus laici possint baptizare.

¶ 3 Præ. Sicut baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia: sed laicus nō potest absoluere in foro pœnitentiali. ergo neque potest baptizare.

In locis citatis artic. præ. in utro que argum. Sed contra.

SED CONTRA est, ꝙ Gelasius Papa & Isidor.* dicūt, quod baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerumque conceditur.

H RESPON. dicendum, quòd ad misericordiam eius, qui uult omnes homines saluos fieri, pertinet, ut in his quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem sacramenta maxime necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in uitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subueniri non potest, & adulti non possunt aliter quàm per baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam, & quātum ad pœnam. Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut & materia baptismi sit cōmuuis* scilicet aqua, quæ a quolibet de facili haberi potest, & minister baptismi etiam sit quicumque non ordinatus, ne propter defectum baptismi, homo salutis suæ dispendium patiatur.

Alias, communissima.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundum quandam conuenientiam & solennitatem: non autem hoc est de necessitate sacramenti. unde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem: tamē sacramentum baptismi confert: nec est rebaptizandus ille, qui sic est baptizatus.

AD 2^m dicendum, quòd illa sacramentalia baptismi pertinent ad solennitatem: non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent nec possunt a laico,* sed solum a sacerdote, cuius est solenniter baptizare.

D.310.& 391.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) pœnitentia non est tantæ necessitatis sicut baptismus: potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat a tota pœna: nec etiam pueris adhibetur. et ideo non est simile de baptismo, cuius effectus per nihil aliud suppleri potest.

q.95.art.3. & 4

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ septimæ Articulum quartum & quintum.*

Sup.ar.3.& locis ibidē inductis.

IN articulis quarto & quinto dubium occurrit commune multis articulis, An

ARTICVLVS IIII.

Vtrum mulier possit baptizare.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthaginensi concilio, quòd mulier, quamuis docta & sancta, uiros in conuentu docere uel aliquos baptizare non præsumat: sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu, secundum illud 1. Corinth. 14. Turpe est mulieri, in ecclesia loqui. ergo uidetur quòd nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

¶ 2 Præt. Baptizare pertinet ad officium prælationis, unde a sacerdotibus habentibus curam animarū debet accipi baptismus: sed hoc nō potest competere mulieri, secundū illud 1. Timo. 2. Docere mulieri nō permitto, nec dominari in uirum, sed subditam esse. ergo mulier baptizare non potest.

¶ 3 Præter. In spirituali regeneratione uidetur æqua habere locum materni uteri (ut Augustinus dicit super illud Ioan. 3. Numquid homo potest in uentrem matris suæ itorato introire, & renasci?) ille autem qui baptizat, uidetur magis habere patris officium: sed hoc non cōpetit mulieri. ergo mulier baptizare non potest.

SED CONTRA est, ꝙ Vrbanus Papa dicit,* & habetur in Decretis † 30. q. 3. Super quibus cōsuluit nos tua dilectio, hoc uidetur nobis hac sententia respondendum, ut baptismus sit, si instante necessitate femina puerum in nomine sanctæ Trinitatis baptizauerit.

RESPON. Dicēdum, ꝙ Christus est qui principaliter baptizat, secūdum illud Ioā. 1. Super quē uideris Spiritum descendentem & manentē, hic est qui baptizat. Dicitur autem Col. 3. ꝙ in Christo non est masculus & femina. et ideo sicut masculus laicus potest baptizare quasi minister Christi, ita etiā & femina. Quia tamen caput mulieris est uir, & caput uiri est Christus (ut dicit 1. Cor. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia uiri: sicut nec laicus præsente clerico, nec clericus presente sacerdote, qui tamē potest baptizare presente episcopo, eo quòd hoc pertinet ad officiū sacerdotis.

ADPRIMVM ergo dicendum, ꝙ sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tn priuata doctrina uel mōitione, aliquē instruere, ita nō permittitur ei publice & solenniter baptizare, sed tamē pōt baptizare in necessitatis articulo.

AD 2^m dicendū, ꝙ qn baptismus solenniter & ordinarie celebratur, debet aliquis sacramentum baptismi suscipere a presbytero, cuā animam habente, uel ab aliquo alio: hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

AD 3^m dicendum, quòd in generatione carnali masculus & femina operantur secundum uirtutem propriæ naturæ, & ideo femina non potest esse principium generationis † actiuum, sed passiuum tantum: sed in generatione spirituali neuter operatur in uirtute propria, sed instrumentaliter tantum per uirtutem Christi, & ideo eodem modo potest uir, & mulier in casu necessitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, nō esset rebaptizandus: sicut & de laico dictū est: * peccaret tamen ipsa baptizās, & alij qui ad hoc cooperarentur, vel baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

D.661.

d.præced.

ARTICVLVS V.

Vtrum non baptizatus, possit sacramentum baptismi conferre.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui non est baptizatus, non possit sacramentum baptismi conferre. Nullus enim dat quod nō habet: sed non baptizatus non habet sacramentum baptismi. ergo non potest ipsum conferre.

¶ 2 Præt. Sacramentum baptismi confert aliquis, inquantum est minister ecclesiæ: sed ille qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad ecclesiā, scilicet nec re, nec sacramento. ergo non potest sacramentum baptismi conferre.

¶ 3 Præt. Maius est sacramentum conferre, q̄ suscipere: sed non baptizatus nō potest alia sacramēta suscipere. ergo multo minus pōt aliquod sacramentum conferre.

SED CONTRA est, quòd Isidor.* dicit, Romanus pōtifex nō hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritū Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit qui baptizat: sed ille qui est baptizatus, non dicitur paganus. ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum baptismi.

RESPON. Dicendum, quòd hanc quæstionem Aug.* indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra epistolam Parmeniani: Hæc quidem alia quæstio est, utrū & ab his, qui numquam fuerunt christiani, possit baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est, sine auctoritate tanti concilij*, quantum tantæ rei sufficit. Postmodum vero per ecclesiā determinatum est, quòd non baptizati, siue sint iudęi siue pagani, possunt sacramentum baptismi conferre, dummodo in forma ecclesiæ baptizent. unde Nicolaus Papa respondet, de consr. dist. 4. ad consulta Bulgar. c. 3. A quodam iudæo nescitis, utrum christiano an pagano, multos i patria uestra asseritis baptizatos, & quid inde sit agendum, consulitis. Hi profecto si in nomine Trinitatis baptizati sunt, rebaptizari non debent: si autem forma Ecclesiæ non fuerit obseruata, sacramentum baptismi non consertur. et sic intelligē dū est quod Greg.* secundo scribit Bonifacio episcopo, Quos a paganis baptizatos esse asseruisti. s. ecclesiæ forma non seruata, ut de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et huius ratio est, quia sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quęcumque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. et ideo etiam nō baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest: ut sic duo non baptizati seinuicem baptizēt, dum prius unus baptizaret aliū, & postea baptizaret ab eodē, & consequeretur uturq; non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulum necessitatis hoc fieret, uterque grauiter peccaret, scilicet baptizans & baptizatus, & per hoc impediretur baptismi effectus, licet nō tolleretur ipsum sacramentum.

De consec. di.4.cap. A quędam iudęo.

Habetur de consc.di.4. ca. Quos paganis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius: sed Christus est qui interius baptizat, qui potest uti omnibus hominibus ad quodcumque uoluerit. et ideo non baptizati possunt baptizare: quia, ut Nicolaus papa dicit, baptismus nō est illorum, scilicet baptizantium, sed eius, scilicet Christi.

De consec. d.4.c.1.quodam iudęo in fine.

AD 2^m dicendum, quòd ille qui non est baptizatus quamuis non pertineat ad ecclesiam re uel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus, inquantum scilicet intendit facere quod facit ecclesia, & formam ecclesiæ seruat in baptizādo, et sic operatur ut minister Christi, qui uirtutem suam non alligauit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

AD 3^m dicendum, quòd alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut baptismus. Et ideo magis conceditur quòd non baptizatus possit baptizare, quàm quòd possit alia sacramenta suscipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrum plures possint simul unum baptizare.

4.di.3.ar.2 q.2. ad primum & 2. di.6.q.2.ar. 1.q.1.ad 3.

ADSEXTVM sic proceditur. Videtur quòd plures possint simul unum baptizare. In multitudine enim continetur unum, sed non conuertitur. unde uidetur quòd quicquid potest facere unus possint facere multi, & non econuerso: sicut multi trahunt nauem, quam unus trahere non posset: sed unus homo potest baptizare. ergo & plures possunt simul unum baptizare.

¶ 2 Præt. Difficilius est quòd unū agens agat in plura, quàm quòd plures agentes agāt simul in unū: sed unus homo potest simul plures baptizare. ergo & plures possunt simul unum baptizare.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæ septimæ Articulum sextum.*

TItulus ut sonat. ¶ In corpore articuli est una distinctio de forma, qua plures simul baptizātes possent uti. Altera est: Nos te baptizamus. Altera est, ut uterque diceret, Ego te baptizo. Et primo examinatur, & respondetur quæsito iuxta primam formam: secundo iuxta secundam. Quo ad primam recitatur opinio una, dicentium non uale re baptismum si plures dicāt, Nos te baptizamus: quia non seruatur

1.q.1.ad 3.

Universidad de Deusto Biblioteca

Universidad de Navarra
Biblioteca

seruatur forma Ecclesiæ, quæ habet quòd in singulari persona ministri exprimatur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Deinde contra hanc rationem Auctor argait, immo eã excludit ex multo maiori recessu formę græcorũ a forma nostra. Et stat ratio in hoc, quòd ad tollendam veritatem baptismi, nõ sufficit recessus ab ista forma, Ego te baptizo, quia si rectius sufficeret, apud græcos non esset baptismus, quoniã forma eorũ multo magis recedit ab hac nostra, quam recedat ista, Nos te baptizamus, eum hic nõ mutetur nisi singulare in plurale, ibi vero omnino, omittit̃ persona ministri, & in tertia persona, exprimit̃ actus, dicendo, Baptizetur &c.

¶ Demum aliã rõnem reddit Auctor ex parte intentionis explicitæ, scilicet quia hac forma, Nos te baptizamus, explicatur intentio ministrorum quo ad hoc, quòd plures conueniunt, ad vnum baptismum conferendum. Ex quo formatur talis ratio: Homo non baptizat, nisi ut minister Christi. ergo oportet ministrum esse unum, ut Christi unitatem reptæsentet: sed in dicta forma explicatur contrarium, quia explicatur pluralitas ministrorum. ergo dicta formã uidetur tollere baptismum. Et confirmatur huiusmodi unitas, auctoritate apostoli Pauli.

¶ Quo ad secundum, ponuntur duo modi, quibus hoc contingere posset, scilicet uel altero præueniente reliquum, & sic dicitur quòd solus præueniens baptizaret, uel utroque simul concurrente, & sic dicitur, quòd Christus per utrumque unum baptismum conferret.

¶ Circa ea quæ hic dicuntur, aduerte primo, dupliciter contingere duos simul baptizare, uel utroque totum faciente & dicente, uel altero dicente, & altero faciente. Auctor secundum modum reseruat tractandum hic in responsione ad vltimum. De primo autem modo, tantum loquitur in hoc corpore articuli.

¶ Aduerte secundo rationem literæ ad concludendum irritam esse formam illam, Nos te baptizamus, non afferri ab Auctore assertiue: sed opinatiue, vt sua monstrant verba etiam replicata, dum dicit: quod quidem videtur esse contra rationem ministri, & postea subdit, Ideo contraria intentio videtur excludere sacramentum.

¶ Aduerte tertio Auctorem superius, quæstio. 66. ar. 5. ad quartum afferre duas alias rationes ad excludendam eandem formã scilicet, Nos te baptizamus. Prima ratio est, quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab vnoquoque agatur: sed baptismus est actus ab vnoquoque baptizante perfectus, ergo vnus baptismus non est a duobus. Secunda ratio est, quia mutaretur forma baptismi, dicendo, Nos baptizamus, quia dicere, nos, non est idem dicere quòd, ego & ego, sed ego & ille. Quæ ideo repetita hic sunt a me, quia supersus ad hunc locum me remisi.

¶ Circa hanc doctrinam, dubium primo occurrit ex Durando in 4. sent. dist. 3. quæst. 3 arti. 2. Primo enim, contra omnes dictas rationes Auctoris procedit. Et primam quidem rationem, Actus multiplicatur &c. dicit non concludere in agentibus per voluntarem, & eam militare contra Auctorem, ponentem plures sacerdotes posse simul consecrare eandem hostiam: par enim est vtrobique iudicium, quo ad multiplicationem actus ab agente. Secundam vero rationem de mutatione formæ, dicit non cogere: quia mutatio formæ, quantum ad illud, quod non est de necessitate formæ, non tollit sacramentum, sic autem est in proposito: tum, quia expressio ministri non est de necessitate formæ baptismalis, vt patet de forma græcorum, ergo multo minus est de necessitate eius expressio ministri in singulari numero: tum, quia hæc forma, Nos te baptizamus, prolata ab vtroque, ex parte cuiuslibet dicentis, resoluitur in illam, Ego baptizo te, vbi nulla apparet mutatio secundum sensum a forma Romanæ Ecclesiæ. Et Petrus de Palude in 4. sententi. distin. 3. q. 2. ar. 3. approbans hæc Durandi, adiungit, quòd sicut forma illa vt profertur ab isto, resoluitur in hanc, Ego te baptizo, & hic baptizat, sic econuerso vt profertur ab altero, resoluitur in hanc, Ego baptizo & hic baptizat: ac per hoc seruatur forma ecclesiæ romanæ, quo ad sensum, quia vterque dicit secundum sensum, Ego baptizo te &c.

¶ Contra tertiam autem rationem de expressione plurium ministrorum, arguit Durandus tripliciter. Primo, Vnitas ministri vel exigitur ad baptismum secundum rem, aut secũdum expressionem, puta, q̃ quilibet minister ex primat se vt vnum. Non potest dici primum, quia tunc dicis, quòd duo simul possũt baptizare eũdem, si vterque dicat, Ego te baptizo. Secundum autẽ nõ est rationabile: tum, quia expressio ministri non est de necessitate sacramenti: tum, quia si oportet ministrum exprimi secundum congruentiam ad principale agens, vt tu assumis, cum principale agens sit Trinitas, congruentius exprimi deberet minister in numero pluralitatum, quia modus exprimendi ministrum nihil videtur facere ad sacramentum: sufficit enim principale agens, & actum exprimere.

¶ Contra conclusionem dictam, scilicet si baptismus a pluribus datur, dicentibus, Nos te baptizamus, non valet baptismus, arguit Petrus de Palude ibidem.

¶ Tum quia quando plures vxores poterant simul nubere vni viro, non referebat, an quælibet diceret, Accipio te in virum, an nos accipimus te in virum, secundum illud Isaiæ 4. Inuocetur nomen tuum super nos &c.

¶ Tum, quia dicendo, Baptizamus te, magis exprimitur vnitas baptismi, quam vtroque dicente vni, Ego te baptizo: apparet enim singulos seorsum baptizare, ac per hoc distinctos duos baptismos conferre: dicendo autem, baptizamus, apparet conuenire in vnum baptismat & confirmatur, quia sicut de essentia est expressio actus, ita saltem de congruentia est expressio vnitatis vel pluralitatis actus.

¶ Tum, quia duobus existentibus officialibus insolidum, & ambobus volentibus idem facere simul, congruentius est, vt dicant, Mandamus aut pronuntiamus, quam vt quilibet per se dicat, mando aut pronuntio.

¶ Tum, quia plurale non est nisi geminatum singulare: idem enim sensus est dicere, Sortes & Plato currunt, & dicere, Sortes currit & Plato currit & pari ratione, idem est in prima persona. Et quia verba sacramentalia efficiunt quod significant: quæ æquipollent in significando, æquipollent etiam in efficiendo. Tenentque propterea Durandus, & Petrus oppositam conclusionem, quamuis timor reuerentialis Petrum cohibeat.

¶ Circa Auctoris processum, dubium occurrit de sufficientia. uidetur enim insufficienter tractare quæstionem hanc, dum discutiendo formas quibus vti possent plures simul baptizantes vnum, non discurrit nisi per formas seu formam, secundum ritũ Romanę Ecclesiæ: debuisset enim discutere eandem quæstionem secundum formam, qua vtitur Ecclesia græca, & determinare, an ẽm illam formã possent multi simul baptizare vnũ.

¶ Circa secundum modum concessum communiter, quo plures possunt simul baptizare vnum: scilicet quolibet baptizante dicente, ego te baptizo, dubium restat: quomodo fiet aut intelligi potest, duo agentia totalia, quamuis instrumentalia eiusdem rationis, producere efficaciter simul vnum effectum non in tensum aut perfectum magis, quam si ab vno eorum tantum produceretur, & hoc in subiecto capaci perfectioris seu intensioris effectus, quale est anima nostra, & de effectu, suscipiente magis, & minus, qualis est gratia: uidetur enim s non intelligibile.

¶ Circa principale quæsitum, dubium adhuc restat, an baptismus de necessitate sacramenti exigat unitatem ministri: ex hac enim litera non habetur responsio simpliciter & absolute: sed tantum habetur, quòd secundum unam formam possunt plures conferre unum baptisma, & secundum aliam formam, non. Scotus autem dicit in 4. dist. 4 sent. quòd unitas ministri est ab institutione Christi, Durandus uero asserit oppositum. Petrus autẽ dicit, quòd unitas ministri non est de substantia sacramenti, vt dicunt communiter omnes. Ex quibus apparere potest, quæstionem hanc remanere dubiam.

¶ Ad

¶ Ad has dubitationes sic respondendum est, vt primo dicatur ad ultimam, tamquam eam, ex cuius claritate reliquarum solutio facilius percipietur.

¶ Ad euidentiam autem quæstionis vltimæ, dicendum primo est, quid est hic manifestum, & quid occultum. Duobus igitur modis intelligi potest vnitas ministri: uel quòd vnitas ministri non possit integrari ex pluribus psonis: ita q̃ nõ possit contingere in ministro, quòd vnus totalis minister consurgat ex multis partialibus personis cõministrantibus, puta sicut perfectus tractor nauis integratur ex multis simul trahẽtibus, uel sicut perfectus fabricator integratur ex multis partialibus ministeriis. Et sic i hoc cõmuniter doctores cõuenunt, tenẽdo partẽ negatiuã, scꝫ vnitas ministri baptismi nõ potest cõsurgere ex pluribus personis partialiter cõcurrẽtibus: propterea q̃, dicũt quòd si vnus abluit & alter profert verba, baptismus nullus est: oppositum enim esset si minister baptismi ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari posset. Alio autem modo, vnitas ministri potest intelligi per exclusionem pluralitatis totalium ministrorum: puta an baptismus, ita exigat vnũ totalem ministrum, quòd si duo totales ministri simul concurrant, baptismus nullus sit. Et in hoc quoque sensu conueniunt cõmuniter doctores tenentes partem negatiuam, scilicet quòd non requirit baptismus talem vnitatẽ ministri: propterea enim dicunt, quòd si duo simul proferant singuli verba, & abluant eundem, baptismus verus est: quia neuter alterius factum irritat. Hæc duo sunt, quæ pro manifestis habentur.

¶ Latet autem, an absolute loquendo, vnitas & pluralitas ministri per accidens se habeant, vel per se ad sacramentum baptismi. Durandus enim tenet, quod per accidens, Auctor autem te quòd per se. Et hoc est verum: quod ex eo euidenter patet, quòd manifeste per accidens etiam extraneum contingit vnum baptismum esse a duobus ministris: nulla enim ratio id requirit, quamuis permittat. Amplius, quando baptismus est a pluribus ministris, non est omnino vnus, quoniam sunt tunc duæ formæ numero, duæ materiæ & actiones numero: ac per hoc duo baptismi sacramenta actiue, & solus interior baptismus animæ vnus est. Patet autem hoc: quia sacramentum baptismi integratur ex rebus & verbis a ministro, &c. sed in casu proposito sunt duo numero integrata ex rebus & verbis &c. ergo sunt duo sacramenta actiue. vnum ergo numero baptismi sacramentum vnum ministrum exigit. Et hoc est quod Auctoris prima ratio concludit, quòd scilicet actus multiplicatur a multiplicatione agentium totalium: seu (quod idem est) si perfecte ab vnoquoque fiat. Vnde cohibenda est lingua dicentium accidere sacramento, vnitatem vel pluritatem ministrorum: quoniam pluralitas ministrorum: partialium cõmuniter excluditur: pluralitas vero ministrorum totalium, pluralitatem numeralem exterioris sacramenti infert: & omnino per accidens inuenitur ad vnum numero effectum sacramenti. Mirabile autem est, non aduertisse ad propriam vocem. Nam si subtiliter perspectum fuerit apparebit, quòd impossibile est vnum & idem sacramentũ baptismi esse a duobus totalibus ministris, q̃is ponatur vnũ & eũdẽ effectum esse ab vtrisque: quanta enim differentia est inter baptismum & eius effectum, tanta differentia est inter affirmationem vnius vel plurium baptismatum, & unius uel plurium effectuum baptismi. Et propterea cum baptismi sacramentum non sit nisi exterius integratum ex rebus, & verbis, puta, ex ablutione in qua, & forma verborum a ministro cum debita intentione, & hic sint omnia exteriora actiue & passiue duplicata: sunt enim duo perfecti ministri cum duabus intentionibus baptizandi, sunt duæ formæ, sunt duæ ablutiones actiuæ & duæ passiuæ: vt patet si aspergatur qui baptizatur secundum diuersas sui partes. breuiter, nihil deest ad pluralitatem totalem nisi pluralitas baptizati. Cuius vnitas vnitatem effectui baptismi dare potest: pluralitatem autem exterioris sacramenti non tollit. Noranter autem dixi, pluralitatem totalem: quia qui baptizatur, licet secũdum partem abluatur, ipsum tamen suppositum est, quod primo abluitur: baptizatur, enim hic homo, & non caput eius: ac per hoc licet secundum exteriores partes sint duæ ablutiones passiuæ: secundum tamen subiectum qđ abluitur, non est nisi vna ablutio passiua, quia non est nisi vnus ablutus. Et propterea dicitur, quòd nõ est nisi vn̄ baptismus passiue in eo, qui baptizatur a duobus modo dicto. Ex quibus omnibus habetur, quòd vnitas per se baptismi vnitatem exigit ministri perfecti.

¶ Sed qua ratione, aut auctoritate cogente unitas ministri excludit pluralitatem partialiũ comministrantium, uidendum restat. Auctor siquidem, ex duobus capitibus conatur hoc monstrare, scilicet ex parte formæ, ut patet in secunda ratione, & ex parte unitatis principalis agentis, scilicet Christi, ut patet in tertia ratione. Auctoritas uero duplex inducitur: altera ex decretis dist. 23. cap. quorundam. ubi ordo sacer datus ab episcopo operante & presbitero legente irritatur. Altera ex Euangelio, eo quòd Dominus baptizanti commisit inuocationem Trinitatis. In oppositam autẽ partem affertur ratio, quia omnes sumus unum corpus in Christo: singuli autem alter alterius membra: ac per hoc multi partialiter concurrentes, concurrũt ut unum: imo concurrunt, ut multa instrumenta unius scilicet Christi. Et hoc præcipue habet locũ in proposito: ubi constat quòd Christus est qui baptizat, & homo nõ nisi ministerialiter ut Christi instrumentum concurrit.

¶ Et confirmatur, quia si Christus uratur totalibus ministris ad unum baptisma contra omnem rationem, multo magis creden dum est, quòd utitur pluribus ministris partialibus ad unum baptismum necessitatis, aut ratione ita exigente.

¶ Suffragatur & Euangelii auctoritas: quoniam Dominus dixit pluraliter, baptizantes eos, insinuans per pluralem numerũ: plures posse simul baptizare.

¶ Nec deest auctoritas Apostolorum: quoniã de Petro & Ioanne legitur, quòd imponebant manus super illos & accipiebant Spiritum sanctum: eadem enim ratione, qua plures simul confe rebant sacramentum confirmationis, partialiter proculdubio cõcurrentes, quia nihil inordinatum faciebant, potest & nunc a pluribus simul partialiter baptismus dari.

¶ In hac difficultate neutram audeo partem afferere: intellectui autem meo magis apparet uerum esse, quòd perfectus minister baptismi potest ex duabus personis partialiter concurrentibus integrari, ea ratione: quia ad Christũ principaliter baptizãtem non refert pluribus partialibus instrumentis simul uti ad unum baptisma, dummodo, forma, materia & intentio debite seruentur.

¶ Et ad obiecta ex rationibus Auctoris patebit in ipsarum discussione ac declaratione.

¶ Ad auctoritatẽ autẽ ex decretis dicitur primo, quòd ibi non irritatur ordo susceptus, immo potius insinuatur oppositum: dum dicitur, gradum sacerdotii, uel Leuitici ordinis quem peruerse adepti sunt, amittant.

¶ Dicitur secundo, dato quòd irritetur, quod duobus commissit in illa ordinatione erroribus ibi recitatis, scilicet quòd episcopus imponebat manus, & alius benedictionem dabat seu legebat, & quòd istorum duorum unus erat episcopus, & alter presbyter, litera non explicat pro causa damnationis magis primum erroꝛẽ quam secundum: deberet enim minister ordinis sacri, si ex duabus integratur personis, consurgere ex duobus episcopis, & non ex episcopo & presbytero, quoniam soli episcopo conuenit sacrum ordinem conferre.

¶ Ad auctoritatem uero ex Euangelio, dicitur quòd ex Domini uerbis non habetur inuocationem Trinitatis proferri debere ab abluente, sed quòd abluens abluat in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, prolatis a se uel a socio. Propter quod signãter dixit

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur dixit in plurali, Baptizantes in nomine Patris & Filii & Spiritussanctiex eo.n. q̄ nō exprimitur prolatis a se, sufficit q̄ proferantur super ablutione: modo saluetur veritas formæ, vt in responsione ad vltimum explicabitur. Scito tamen, quòd ad supra allatas dubitationes respondebitur, tenendo cōmunē viā de vnitate ministri.

¶ Ad primum ergo dubium ex Durando, dicitur quòd ratio auctoris prima. Actus multiplicatur, a multiplicatione agentis perfecti, est vera & solida per se loquendo, impossibile est enim a pluribus perfectis agentibus eiusdem rationis non prouenire diuersos actus: intantum quòd infra limites naturalis rationis loquendo, si duo talia agentia æque approximarentur eidem omnino patienti, nulla omnino interretur per se passio: quia multiplicarētur duo simul cōtradictoria. Instantia autem Durandi de agentibus voluntaris seipsam interimit, ponēdo neutrum eorum concurrere, ut agens perfectum. Pars enim sunt quo ad propositum, esse agentia imperfecta, seu partialia, & concurrere, ut agentia partialia.

¶ Ad obiectionem vero contra idem, ex eo quòd duo sacerdotes eandem possunt hostiam consecrare, dicitor quòd in tali casu essent duæ consecrationes quantum in se est, sicut etiam quando duo perfecte vnum baptizarent, vterque quantum in se est, conferret diuersum baptisma sed per accidens (scilicet unitate hostiæ, seu hominis qui baptizatur) unum fit sacramentum, propter excellentiā principalis agēntis, scilicet Christi, qui solus potest duobus totalibus initrumentis eiusdem rationis simul uti, ut uno. Habes ergo ex prima Auctoris ratione, plures ut totales ministros, non posse simul unum omnino baptismum conferre.

¶ Ad obiecta contra secundam rationem de mutatione formæ respondetur, quòd esset ibi mutatio formę contra substantialia.

¶ Et ad impugnationē huius, dicitur quòd licet expressio ministri non sit de necessitate formæ, est tamen de necessitate formæ, quòd si exprimitur minister, exprimatur sine contrarieta e ad ueritatem sacramenti: & hoc per illam uniuersalem regulam, In formis sacramentorum nihil debet poni contrarium. Pluralitas autem ministri contrariatur unitati requisitæ ad unitatē ministri, & propterea si exprimatur talis plural tas expresse in forma, tollit ueritatem sacramenti. Falsa est ergo illa condicionalis, si expressio ministri non est de necessitate, pluralitas ministri explicata per accidens se habet: habet enim se contrarie. Et cum subiungitur, quòd isti, Nos te baptizamus, resolut in illas, Ego baptizo, & iste baptizat, respondetur, quòd hoc potest dupliciter accipi. Primo, vt secunda exponens accidentaliter intendatur, ac si diceret, ego baptizo: & iste currit. Alio modo, ut per se intendatur, tamquam dicens quòd ambo simul ministramus sacramentum bapt smi. Et si in primo sensu accipereturidem uidetur iudicium de hac forma, & de forma in qua ponitur aliquid impertinens: puta si quis diceret ego te baptizo, & omnes astantes ad hoc consentiunt: in nomine Patris & Filii & Spiritussancti. Et sensus iste licet uideatur extraneus, in proposito tamen posset accidere, duobus ex condicto uolentibus simul unū baptizare, & utroq; alterū uolente reuereri, per hoc q̄ uterque alterius meminit: ad huiusmodi n. reuerentiā ex primēdam uideretur eis, quòd deberet uterque uti numero plurali. Sed infra proprium sensum stādo exprimitur per has duas exponentes pluralitas contraria unitati ministri: & propterea ambæ simul destruunt ueritatem primæ. Significant enim, q̄ duo simul, & non quòd unus baptizet, duos autem simul esse unum sacramenti ministrum, supponitur impossibile, & contrariari ueritati ministri.

¶ Ad argumenta Durandi contra tertiam rationem, scilicet, quia minister exprimitur vt plures, respondendo, dicitur ad

Aliæ intētionem.

Spiritussancti, uterq; exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter baptismum cōferret: quod posset contingere in eo casu, in quo contentiose vterque aliquem baptizare conaretur. Et tunc manifestum est, quòd ille, qui prius verba proferret, daret baptismi sacramentum: alius vero quantumcumque ius * baptizandi haberet, nihil faceret: etsi verba pronuntiare præsumeret, esset puniendus tamquam re baptizator. Si autem omnino simul ambo verba proferrent, & hominem immergerent aut aspergerent, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione baptismi, quia vter-

que intenderet non baptizatū baptizare: & vterque quantum est in se baptizaret. Nec traderent aliud, & aliud sacramentum, sed Christus qui est vnus, interius baptizans, vnum sacramentum per vtrumque conferret.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa locum habet in his, quæ agunt propria virtute: sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi, qui cum sit vnus, per vnum ministrum perficit suum opus.

AD 2^m dicendum, quòd in casu necessitatis: vnus posset simul plures baptizare sub hac forma, Ego vos baptizo, puta si immineret ruina, aut gladius, aut

F vtramque partem disiunctiuæ, quòd vtraque sane intellecta est vera. Ad baptismum enim vnum omnino, seu vnum secundum formam, exigitur vnitas ministri secundum rem. Nec oppositum dixit Auctor, quoniam duobus simul baptizantibus, vtroque totum dicente & faciente, non est baptismus vnus secundum formam, sed secundum effectum: quem etiam non haberet, nisi potestas Christi suppleret, vtes duobus totalibus instrumētis, vt vno quemadmodum prius dictū est. Altera quoque pars disiunctiuæ uera est negatiue, quoniam tec eni exprimit ministrum ut unū ad hunc sensum, hoc est non exprimit, vt plures, quia pluralitas ministri expressa, contrariatur ueritati ministri. Vide ad primam obiectionem de non necessaria expressione ministri, iam patet responsio.

¶ Ad secundum autem de congruentia ad principale agens, respondetur, quòd ratio de vnitate ministri propter vnitatem Christi in littera allata, non ut necessaria, sed ut probabilis inducta est, vt uerba literæ sonant. Rationabilis autem est congruentia ministri ad Christum magis quàm ad Trinitatem personarum: quia in euangelio inuenimus attributum baptismatis tamquam baptizanti, non Trinitati, sed Christo, de quo scriptum est Ioan. 1. Hic est qui baptizat in Spiritusancto: minister autem baptizantis personam induere se fatetur, dicendo, Ego te baptizo.

¶ Ad tertiam autem de impertinentia modi exprimendi ministri conceditur uerum esse, si modus exprimendi non implicat aliquid contrarium veritati alicuius requisiti ad sacramentum: tunc enim sufficit exprimere causam principalem & actū ministri, quando nihil contrariū uericati sacramēti exprimitur.

¶ Ad dubium contra conclutionem, propter obiecta a Petro de Palude, respondendo dicitur ad primam obiectionem, quòd non est inule de sacramento matrimonii & sacramento baptismi: quia sacramētum matrimonii fundatur super matrimonio, vt est officium naturæ, & propterea quæcumque sufficiunt ad efficiendum coniugium verum, vt est in officium naturæ, sufficienter etiam se habent ad susciptendam sacramentalitatem cōiugii. Et quoniam non refert ad coniugium, vt est natura officii pluraliter vel singulariter dicere, immo siue verbis, siue signis nutibus consensum exprimere, ideo sacramentum matrimonii vere susciperetur, si pluraliter dicerent, Accipimus te in virum nostrum, supposita pluralitate vxorum: sic ut etiam vere contrahitur sine verbis. Secus autem esse de baptismo ratio cogit, quia baptismus non potest distingui in officium naturæ & in sacramentum, sed est tantummodo sacramentum. Et hinc est etiam, quòd non potest nominatio Trinitatis supplere per nutus baptizando. Ex eo enim, quòd purum sacramentum est, oportet seruare ea, quæ pro sacramento sunt instituta ab ipso Christo, scilicet aquam, & voces significatiuas Trinitatis.

¶ Ad secundum vero obiectionem, conceditur, quòd magis explicaretur vnitas baptismi, dicendo, Nos te baptizamus, quàm nos plicaretur pluralitas contraria veritati ministri.

¶ Et ad confirmationem dicitur, quòd a duobus dicētibus, Ego te baptizo, exprimitur vnitas actus vniuscuiusque eorum, ex hoc ipso, quòd quilibet diceret singulariter, baptizo: hoc enim vnitatem actus importat.

¶ Ad tertium dicitur, quòd duo Officiales intolidum in potestate sua habēt quòd possint ad unum actum cōcurrere: & ideo possunt dicere, Nos facimus uno pro utroque loquente: sed ministri sacramentorum non habent hoc in potestate sua, ut possint ad unum omnino actum baptismi concurrere: quod ex eō conuincitur, quòd non possunt ad unam & eandem unionem formam concurrere: sed oportet utrumque suam formam exprimere, siue dicendo, Nos te baptizamus: siue Ego te baptizo, ut ipsi aduersarii fatentur.

¶ Ad

¶ Ad quartam demum obiectionem dicitur, quòd ex hoc quòd A plurale non est nisi singulare geminatum, non euaditur, quin dicendo, nos significetur pluralitas personarum: quæ (ut dictū est) cōtrariatur ueritati ministri. Nā dicendo, Nos baptizamus sensus est, non quòd bis ego, sed quòd duo ego, hoc est persona mea, & persona collegæ mei: ambo enī demostramur in prima persona per ly nos. Et uera expositio exercens ly nos, est demostratio ntri usque in prima persona, puta ego, & alter ego, monstrato collega. Vel adamus sim dicendo, ego: & collega subiungeret, & ego: sic enim exerceremus significatum per ly nos. Sicut dicendo in nominatiuo plurali, uos, non significatur bis tu, sed significatur duo tu: significantur enim demonstratis duobus, tu & tu. Et hoc est plurale esse singulare geminatum. Ex quibus omnibus apparet manifeste, quòd huiusmodi geminatio singularis in plurali ponit multitudinem personarum, quæ excluditur per vnitatē singularis. Et propterea in nullo adiuuat argumentem: sed Auctorem dicentem, quòd per hoc variatur forma, & exprimitur pluralitas contraria veritati, & vnitati ministri.

¶ Cum his omnibus tamen scito, quòd si quis proprie deferens dignitati etiam in sacramentis, volens numero plurali se fuosq; actus significare, dixerit, Nos te baptizamus in nomine Patris, & Filii & Spiritussancti, perfectum esset sacramētum baptismi, quoniam ex accommodatione vsus personæ excellentes vtuntur plurali pro singulari: ac per hoc ex huiusmodi vsus accommodatione huiusmodi nomina & verba in plurali numero significant singulares personas, & singulares actus excellentium personarum, quāuis hoc non significent ex propriæ significationis impositione.

¶ Ad dubium de insufficientia processus literæ, respondetur non esse Auctorē diminutum, sed in suo processu comprehendisse etiam quid dicendum sit secundum formam græcorum. Et hoc in suo simili: declarando enim, quòd nō mutata forma, plures simul totum dicendo & faciendo possunt vnum baptizare, sufficienter declarauit, quòd etiam secundum formam græcorum hoc fieri potest vtroque ministro abluente & dicente, Baptizetur seruus Christi &c.

¶ Ad penultimam demum quæstionem magis physicam quàm theologicam, dicitur quòd vnitas effectus sequitur vnitatē virtutis a qua causatur. Et propterea distinguendum est de causis eiusdem rationis simul cōcurrentibus, aut agunt virtutibus propriis, aut agunt virtute tertii: & dicendum, quòd si sunt causæ agentes virtutibus propriis, impossibile est a duabus eiusdem rationis totalibus causis omnino unum, & eundem per se prouenire effectum, quoniam effectus ille esset per se ab utraq; & a neutra. Si uero agunt virtute tertii, potest unus, & idem omnino effectus ab utraque prouenire, uel rectius loquēdo, per utramque a tertio prouenire. Et quia sacramenta non agunt virtutibus propriis, sed virtute Christi, qui per illa operatur, ideo quotcumque instrumentales causæ eiusdem rationis perfectæ seu totales concurrere inueniantur, simul in unum operatum, unica uirtus Christi per illa unum operatur effectum, quāmuis illæ instrumentales causæ quantum in se est, duos sortirentur effectus. Et propterea diximus, & dicimus, quòd Christus ex suæ potestatis excellentia potest simul uti duobus instrumentis totalibus ut uno, & de facto sic uteretur in casu proposito. Nec obstat huic responsioni doctrina superius habita de uirtute existente in sacramentis: oportet enim esse memorem, uirtutem illam nihil aliud esse quàm usum uerborum & rerum sacramentalium ad producendum sacramenti effectum. Vsum autem dico, non cuiuscumque utentis, sed Christi, ut superius declaratum est. Quomodo autem soluenda esset quæstio hæc a ponentibus in sacramento superadditam qualitatis uirtutem, ipsi uiderint: immo hinc perpendant se a ueritate procul esse, si non poterunt intellectui satisfacere in hac quæstione absque miraculis.

¶ In responsione ad secundum aduerte, quòd si batizando plures, non intercederet alia mutatio, quam dicere, Baptizo vos, non uideretur magna ad hoc necessitas exigi: quoniam ex solo concursu multorum uidemus Romanam Ecclesiam mutare formam de singulari in pluralem, quando ordinantur diaconi plures simul, dicit enim tunc Episcopus, Accipite potestatem &c. Sed quoniam baptizatio simul plurium nō fit communiter per immersionem, sed per aspersionē, ideo ad tot mutationes faciendas magna exigitur necessitas.

¶ In responsione ad tertiū, aduerte tria hic ad sensum literæ. Primum est: q̄ baptizare sumitur secundum plures significationes: quandoque enim sumitur secundum propriā significationē, & tunc significat abluere: quandoq; uero sumitur extensa significatione pro integro sacramento, quasi idem sit baptizare, quod sacramentum conferre. Et iuxta hunc sensum dicitur in hac litera, quòd neuter baptizaret. Secundum est, quòd Auctor loquitur hic de baptismi forma apud latinam Ecclesiam, cum dicit, Nulla forma uerborum &c. Tertium est, quòd locutio pluralis in prima persona potest dupliciter exponi per duas singulares, uel per modum copulatiuæ vel copulatim. Et quando exponitur per modum copulatiuæ, habet utramque singularem seorsum ueram. Verbi gratia, dicendo, nos trahimus nauem, habet ex ore cuiuslibet demonstrati per ly nos, suam singularem ueram, puta, ego traho nauem, & ego traho nauem, & sic de aliis trahentibus. Et iuxta hunc sensum procedit litera, dicendo, quòd neuter baptizaret: hoc est, neuter posset vere dicere, ego te baptizo, & similiter neuter scribentium partem libri, posset vere dicere, ego scripsi hunc librum. Quando uero copulatim exponitur, non exigitur quòd aliqua singularis sit uera immo stat utramque singularem fore falsam. Verbi gratia. Si iudices delegati simul, ita quòd ambo simul, & neuter sine altero possit iudicare, proferendo sententiam, vere dicerent, Nos iudicamus. Et uerum esset, quòd ego, & alter ego coniunctim, iudicamus: falsa tamen esset utraque singularis, puta, ego iudico, quia in ueritate ego iudicandi potestate careo. Et iuxta hunc sensum posset dici, Nos te baptizamus, in casu posito, quia de utraq; simul coniunctim uerificaretur quòd conferunt sacramentum baptismi, quāmuis neuter conferret illud. Et certe quantum est ex ueritate formæ, posset unus in articulo necessitatis baptizari a duobus, quorum alter esset mutus, & alter esset mancus, muto abluente, & manco proferente uerba, ad euitandos omnes scrupulos, secundum formam græcorum, & dicente, Baptizetur seruus Christi &c. tunc enim nullum penitus apparet inconueniens ex parte formæ in ministrorū pluralitate, Auctor autem, quia tenet, plures personas nō posse integrare ministrum baptismi unius, ideo dicto transcursu fuit contentus. Videtur autem, quòd in tali casu potius pro baptismo iudicandum esset, quāmuis difficile sit, quin mancus posset etiā abluere: posset enim super caput habere modicū aquæ, quam in clinādo caput effunderet super baptizādo, & simul proferret uerba, & in hoc posset mutus adiuuare, sustinendo uas incapite māci, ne caderet, cū ille inclinaret caput ut summo & manus muti plenæ aqua positæ super caput man ei, supplere uice uasis: ita tamē quòd mo tus capitis manci esset effusiuus aquæ.

¶ Et hæc sufficiant etiam pro duobus sequentibus articulis.

AD

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAEST. LXVII.

ARTICVLVS VII.

Vtrum in baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de sacro fonte.

Infr. art. 8. ad 1.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd non in baptismo non requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte leuet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur, & ei conformatur: sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus, sed sicut dicitur Matthæ. 3. Baptizatus Iesus confestim ascendit de aqua. ergo videtur quòd nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.

G

¶ 2 Præt. Baptismus est spiritualis regeneratio, vt dictum est*: sed in carnali generatione non requiritur nisi principium actiuum, quod est pater, & principium passiuum, quod est mater. igitur cum in baptismo locum patris obtineat ille, qui baptizat, locum autem matris, ipsa aqua baptismi (vt Augu*. dicit in quodam sermone epiphaniæ) videtur quòd nó requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

Ar. 3. huius quæst.

In serm. 1. Dominicæ infra octa. epipha. to. mo. 10.

¶ 3 Præt. In sacramentis Ecclesiæ, nihil derisorium fieri debet: sed hoc derisorium videtur, quòd adulti baptizati, qui seipsos sustentare possunt, & de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. ergo videtur quòd non requiratur aliquis, præcipue in baptismo adulto rum, qui baptizatum de sacro fonte leuet.

H

Cap. 2. par. 2. declin. ad fin.

SED CONTRA est, quòd Diony*. dicit 2. c. Cel. hier. quòd sacerdotes assumentes baptizatum, tradũt eum adductionis susceptori & duci.

RESPON. Dicendum, quòd spiritualis regeneratio, quæ fit per baptismum, assimilatur quodãmodo generationi carnali. vnde dicitur primæ Petri secundo, Sicut modo geniti infantes rationabiles & sine dolo, lac concupiscite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pedagogo. Vnde & in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungat vice nutricis & pedagogi, informando & instruendo eum, quasi nouitium in fide de his, quæ pertineat ad fidem & vitam Christianam: ad quod prælati ecclesiæ vacare non possunt circa communem curam populi occupati: paruuli enim & nouitij indigent speciali cura præter communem. & ideo requiritur quòd aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam instructionem & tutelam. & hoc est quod Dionys.* dicit vlti. ca. Cælest. hierar. Diuinis nostris ducibus (id est Apostolis) ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secũdum istum sanctum modũ, quòd naturales pueri parentes, traderent puerum quidam docto in diuinis pedagogo, & reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub diuino patre & saluationis sanctæ susceptore.

I

Ca. 7. eccl. hierar. non multũ procul a fine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus non est baptizatus, vt ipse regeneraretur, sed vt alios regeneraret. & ideo post baptismum non indiguit pedagogo tamquam paruulus.

AD 2um dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex necessitate, nisi pater & mater: sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obstetrix & nutrix, & pedagogus, quorum vicem implet in baptismo ille, qui puerum de sacro fonte leuat. unde non est de necessitate sacramenti: sed vnus solus potest in aqua baptizare, necessitate imminente.

F AD 3um dicendum, quòd baptizatus non suscipitur a patrino de sacro fonte propter imbecillitatem corporalem: sed propter imbecillitatem spiritualem, vt dictum est*. In corp. ar.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ille, qui aliquem leuat de sacro fonte, teneatur ad eius instructionem.

Infr. q. 71. art. 1. ad 2. Et 4. dist. 6. q. 2. ar. 2. q. 3. co. & ad 3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd ille qui suscipit alliquem de sacro fonte, nõ obligetur ad eius instructionem: quia nullus potest instruere nisi instructus: sed etiam quidam nõ instructi sed simplices admittuntur leuare aliquẽ de sacro fonte. ergo ille qui suscipit baptizatum, non obligatur ad eius instructionem.

¶ 2 Præt. Filius magis potest a patre instrui, quàm ab alio extraneo: nã filius habet a patre esse, & nutrimentum & disciplinam, vt Philo.* dicit in 8. ethi. si ergo ille qui suscipit baptizatum, teneretur eum instruere magis esset cõueniens, quòd pater carnalis filiũ suum de baptismo susciperet, quàm aliquis alius: quod tamen videtur esse prohibitum, vt habetur in Decret*. 30. q. 1. peruenit. & dictum est†.

Li. 8. Ethi. ca. 12. circa medium. & ca. 11. non lõge a pri. 30. q. 1. ca. Peruenit, & ca. dictũ est.

¶ 3 Præt. Plures magis possunt instruere quàm vnus solus. Si ergo ille qui suscipit aliquem baptizatum, teneretur eũ instruere, magis deberent plures suscipere quàm vnus solus, cuius cõtrariũ habetur ex Decret.* Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad suscipiendum de baptismo isanté, quã vn* accedãt, siue vir siue mulier.

Art. præced.

Loco citato in arg. 3.

SED CONTRA est, quòd Aug.† dicit in quodã sermone paschali, Vos ante omnia tam viros quàm mulieres, qui filios in baptismate suscepistis, moneo, vt vos cognoscatis fideiussores apud deum extitisse pro illis, quos vti estis de sacro fonte suscipere.

Hoc dictũ Aug. refertur de cons. di. 4. ca. Vos ante omnia.

RESPON. Dicendum, quòd vnusquisque obligatur ad exequendum officium, quod accepit.* Dictũ est autem, quòd ille qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium pedagogi: & ideo obligatur ad habendam curam de ipso, si necessitas immineret: sicut eo tẽpore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur: sed vbi nutriuntur inter catholicos Christianos, satis possunt ab hac cura excusari, præsumendo, quòd a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerẽtur secundũ suum modum, saluti spiritualium filiorum curam impendere.

As præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ vbi immineret periculum, oporteret esse aliquem doctum in diuinis, sicut Diony.* dicit, qui baptizatum de sacro fonte susciperet: sed vbi hoc periculum nõ imminet propter hoc, quod pueri nutriũtur inter catholicos, admittitur quicumque ad hoc officium: quia ea quæ pertinent ad Christianam vitam, & fidem, publice omnibus nota sunt, & tamen ille qui non est baptizatus, non potest suscipere baptizatum (vt est declaratũ in concilio maguntino*) licet non baptizatus possit baptizare, quia persona baptizantis est de necessitate sacramenti, non autem persona suscipientis, sicut dictum est*.

K

Ca. 7. Eccl. hierar. non multũ procul a fine.

Refert de consec. di. 4. ca. in baptismate. As. præced.

AD 2um dicendum, quòd sicut est alia generatio spiritualis a carnali, ita etiam debet esse alia disciplina, secundum illud Hebræ. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri spirituũ, & viuemus? & ideo alius debet esse pater spiritualis a patre

patre carnali, nisi necessitas contrarium exigat.

AD 3um dicendum, quòd confusio esset disciplinæ, nisi esset vnus principalis instructor. & ideo in baptismo vnus debet esse principalis susceptor: alij tamẽ possunt admitti, quasi coadiutores.

QVAESTIO LXVIII.

De suscipientibus baptismum, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de suscipientibus baptismum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum omnes teneantur ad suscipiendum baptismum.
¶ Secundo, Vtrũ aliquis possit saluari sine baptismo.
¶ Tertio, Vtrum baptismus sit differendus.
¶ Quarto, Vtrum peccatores sint baptizandi.
¶ Quinto, Vtrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.
¶ Sexto, Vtrum requiratur confessio peccatorum.
¶ Septimo, Vtrũ requirat intentio ex parte baptizati.
¶ Octauo, Vtrum requiratur fides.
¶ Nono, Vtrum pueri sint baptizandi.
¶ Decimo, Vtrum pueri Iudæorum sunt baptizandi, inuitis parentibus.
¶ Vndecimo, Vtrum aliqui sint baptizandi in maternis vteris existentes.
¶ Duodecimo, Vtrũ furiosi & amẽtes sint baptizandi.

ARTICVLVS I.

Vtrum omnes teneantur ad susceptionem baptismi.

1. 2. q. 70. ar. 2. & 3. & 4. q. 3. ar. 7. q. 2. ar. 8. ad 3. dist. 6. q. 1 ar. 1. co. & 1. cont. c.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd nõ teneantur omnes ad susceptionẽ baptismi. Per Christum enim nõ est hominibus arctata via salutis: sed ante Christi aduentum poterant homines saluari sine baptismo. ergo & post Christi aduentum.

¶ 2 Præt. Baptismus maxime uidetur esse institutus in remedium peccati originalis: sed ille qui est baptizatus, cum non habeat originale peccatum, non uidetur quòd possit illud transfundere in prolem. ergo filij baptizatorum non uidentur esse baptizandi

¶ 3 Præ. Baptismus datur ad hoc, quòd aliquis per gratiam a peccato mũdetur: sed hoc cõsequũtur illi, qui sunt sanctificati in utero, sine baptismo. ergo non tenentur ad suscipiendum baptismum.

Et li. de eccl. dogma. ca. 4. & 74. Habetur in ope. Aug. tom. 3.

SED CONTRA est quòd dicitur Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, nõ põt introire in regnũ Dei, & in li. de Eccle.† dogmatibus dicitur, Baptizatis tantum iter salutis esse credimus.

RESPON. Dicendũ, ꝙ ad illud homines tenentur, sine quo salutem consequi non possunt. Manifestũ est autem, quòd nullus potest salutem consequi, nisi per Christũ. vnde & Apost. dicit Rom. 5. Sicut per vnius delictũ in omnes hoies in cõdẽnationẽ, sic & p vnius iustitiã, in omnes hoies in iustificationẽ vitæ. Ad hoc aũt datur baptismus, vt aliquis per ipsum regeneratus, incorporetur Christo factus membrum ipsius. vnde dicitur Gal. 3. Quicũque in Christo baptizati estis, Christum induistis. unde manifestum est, quòd omnes ad baptismum tenentur, & sine eo non potest esse salus hominibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd numquam homines potuerunt saluari etiam ante Christi aduẽtum, nisi fierent membra Christi: quia, vt dicitur Act. 4. non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri: sed ante aduentum Christi, homines Christo incorporabantur, per fidem futuri aduentus: cuius fidei signaculum erat circuncisio, vt Apost. dicit Rom. 4. ante vero quàm circuncisio institueretur, sola fide (vt Gregor.* dicit) cum sacrificiorum oblatione, quibus suam fidem antiqui partes profitebãtur, homines Christo incorporabantur. Post aduentum etiã Christi, homines per fidẽ Christo incorporantur, secundũ illud Ephe. 3. Habitare Christum per fidẽ in cordibus vestris: sed alio signo manifestatur fides rei iam præsentis, quam demonstraretur, quando erat futura: sicut etiam aliis verbis significatur præsens, præteritum, & futurum. Et ideo licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem: fides tamen cuius baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit.

Li. 4. Mora. ca. 1. circa med.

AD 2um dicendum, quòd) sicut in 2. parte dictum est*) illi qui baptizantur, renouantur per baptismũ secundum spiritum, corpus tamen remanet subiectũ vetustati peccati, secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero viuit propter iustificationem. Vnde & Aug.* probat in lib. contra Iulianum, quòd non baptizatur in homine, quicquid in eo est. Manifestum est autem, ꝙ homo non generat generatione carnali secundũ spiritum, sed secundum carnem. & ideo filij baptizatorum, cum peccato originali nascuntur: vnde indigent baptizari.

P. 2. q. 81. 2. 3. ad 2. Li. 6. c. 6. a medio ad fin. 10. 2. 7.

AD 3um dicendum, quòd illi, qui sunt sanctificati in vtero, consequuntur quidẽ gratiam emundantem a peccato originali: non tamen ex hoc ipso cõsequũtur characterem, quo Christo configurentur. & propter hoc, si aliqui nunc sanctificarentur in vtero, necesse esset eos baptizari, vt per susceptionem charactꝛis, alijs membris Christi conformarentur.

ARTICVLVS II.

Vtrum sine baptismo aliquis possit saluari.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sine baptismo nullus possit saluari. Dicit enim Dominus Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, non potest introire in regnum dei: sed illi soli saluantur, qui regnum dei intrant. ergo nullus potest saluari sine baptismo, quo aliquis regenerãtur ex aqua & Spiritusancto.

1. 2. q. 113. art. 3. ad 1. Et 4. d. 4 q. 3. ar. 2. q. 2. co. & ad 3. Et 4. con. c. 7. Et quo. 2. Et quol. 3. art. 4. Et Io. 6. lec 7. Ca. 74. to. 3

¶ 2 Præ. In lib.* de Ecclesiasticis dogmatibus dicitur, Nullũ catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus excepto martyrio, vbi totum sacramentum baptismi cõpletur: sed si aliquis, sine baptismo posset saluari, maxime hoc haberet locum in catechumenis bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. uidetur ergo quòd sine baptismo nullus possit saluari.

E

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est†, sacramentum baptismi est de necessitate salutis. Necessarium autem est, sine quo non potest aliquid esse, vt dicitur 5. Met*. ergo vi ꝙ sine baptismo nullꝰ possit cõsequi salutẽ.

Q. 65. ar. 3. & 4. L. 5. Met. tex. 6. to. 3.

SED CONTRA est, quòd Augst.† dicit super Leuiticum, Inuisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse, sine visibilibus sacramentis: visibilẽ vero sanctificationẽ (quæ fit sacramẽto visibili) sine

In 1. b. q. in 1. cor. q. 82. a. 1. ad 3. ca. 19. 4.

sine visibili posse adesse, sed nō posse prodesse. Cum igitur sacramētū baptismi ad visibilē sanctificationē pertineat, videt̄ q̄ sine sacramēto baptismi, aliquis possit salutē consequi per invisibilē sanctificationem.

RESPON. Dicendum, quòd sacramentum baptismi, dupliciter potest alicui deesse. Vno modo & re & voto, quod cōtingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizati volunt: quod manifeste ad contemptū sacramenti pertinet, quantū ad illos, qui habēt vsum liberi arbitrij. & ideo hi quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi non possunt: quia nec sacramentaliter nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus. Alio modo, potest sacramē tum baptismi alicui deesse re, sed nō voto: sicut cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu prævenit morte, antequam baptismum suscipiat. & talis sine baptismo actuali, salutem consequi potest, propter desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operantem: per quam Deus interius hominem sanctificat, cuius potētia sacramētis visibilibus non alligatur. unde Ambr.* dicit de Valētiniano, qui catechumenus mortuus fuit, Quē regeneraturus erā, amisit: verūtamē ille gratiā, quā poposcit, nō amisit.

In li. de obitu Valent. paulo ante med. Habetur l. 5. epi. 5. epi. immediate post epi. 33 rom. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut dicitur. 1. Reg. 16. Homines vident quæ parent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem qui desiderat per baptismum regenerari ex aqua & Spiritu sancto, cor de quidem regeneratus est, licet non corpore: sicut & Apost. dicit Rom. 2. q̄ circumcisio cordis est in Spiritu, nō i litera, cuius laus nō ex hoib⁹, sed ex Deo est.

AD 2^m dicendum, quod nullus pervenit ad vitā æternam, nisi absolutus ab omni culpa & reatu pœnę. Quæ quidem vniversalis absolutio fit in^d perceptione baptismi & in martyrio: propter qđ dicitur quòd in martyrio omnia sacramenta baptismi complentur scilicet quantum ad plenam liberationem a culpa & pœna. Si quis ergo catechumenus sit habens ^d desiderium baptismi (quia aliter in bonis operibus nō moreretur, quæ non possunt esse sine fide per dilectionem operante) talis decedens non statim pervenit ad vitam æternam, sed patietur pœnam pro peccatis præteritis: ipse tamen saluus erit sic quasi per ignem, vt dicitur 1. ad Corinth. 3.

D. 269.

D. 1202.

AD 3^m dicendum, quòd pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis: quia nō potest esse hominis salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quæ apud deum reputatur pro facto.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum tertiū.*

ARTICVLVS III.

Vtrum baptismus sit differendus.

4. di. 4. q. 3. ar. 1. q. 2. & di. 17. q. 3. a. 1. q. 4. co. Et ma. q. 4. ar. 1. habetur de consec. di. 4 c. Duo tempora. Et sumit ex epist. eius 4. c. 5.

IN arti. 3. circa dilationem baptismi vsq; ad aliquod certum tempus, aduertendum est, certitudinem temporis posse dupliciter intelligi. Primo, determinate, puta, octo menses. Alio modo, vage, puta expedito tali negotio, nescindo quantum tēporis intercedet.

¶ Considerandum rursus est, tempus baptismi determinari, vel ex diuino iure, vel ab eccle-

† In concil. Agat. c. 25.

sia. Quātum igitur ex diuino iure apparet, dilatio baptismi adultorum non habet tempus determinatū primo modo.

Nulla enim ratio cogit adultū ad suscipiendum baptisma, ita hodie, quòd si hic dies præcederet absque baptismo, peccatum incurratur. Confirmatur q̄ hoc ex gestis sanctorum. Nā Martinus octo annis catechumenus fuit, Ambrosius longo quoque tempore catechumenis annumeratus videtur. Constantinus Magnus in vltimo vitæ suæ baptizatus est, vt Ambrosius dicit in fine de obitu Theodosii. ¶ Debet autem determinari tēpus dilati baptismi secundo modo, quòd dupliciter monstratur. Primo, ex natura præcepti affirmatiui, obligantis pro loco & tempore. Præcepta enim affirmatiua, licet quantum est ex parte temporis, non obligent, nisi tempus necessitatis articulū adducat (ut Auctor i 4 sent. di. 17 q. 3 art. 1. q. 1. dixit) ex parte tamē motiui ad differēdū rōnē requirūt: nā si sine rectæ rōnis arbitrio dilatio voluntaria fit, peccatū incurrit. Pōt ergo tandiu differre quis ^a baptismum, quātu rationabiliter ad differendum mouetur: quod diuersis hominibus diuersimode accidere potest, & propterea diuersa mensurantur diuersorum dilatio.

a. Aſ. præced.

¶ Et quāmuis tam incertam temporis mensurā dilatio baptismi habeat: dilatio tamen vsque ad mortis articulum licita non est (vt patet de consecr. dist. 4 ca. quando quis) arguuntur enim negligentiæ huiusmodi dilatores. Nec Cōstantinum credimus distulisse ex proposito vsque ad mortē baptismum, sed cum differret illud vsque ad tempus optatū, interim in vltimis constitutus differēdum nō censuit.

¶ Ex iure autem positiuo scripto, ſ. tempus aliquod præfixū est, quod fateor me non inuenire, & gesta doctorū sanctorum testantur, non esset differendus vltra tempus præfixum.

Habet de consec. dist. 4. Si qui necessitate. Item ex. c. 21. q. 4. Expressed.

Concord. ar. sequ. prge.

Concord. ar. sequ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccatores sint baptizandi.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum quartum.*

IN 4. artic. hoc solum notandū occurrit, quòd sermo literæ de pēnō mortali intelligitur existentibus. n. cum voluntate peccandi vel aliter, potest baptismus dari monēdo ipsos, quòd nisi voluntatē mutent, gratiam quidem filiorum dei recipiēt: sed non secundum plenitudinē baptismalem, & suo eos deinde arbitrio relinquere, vt ipsi viderint.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores sint baptizandi. Dicitur. n. Zacha. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hierusalē, in ablutionem peccatoris & menstruatę: quod quidē intelligitur de fonte baptismali. ergo videtur, q̄ sacramētum baptismi sit etiam peccatoribus exhibendum.

¶ 2 Præt. Dominus dicit Matth. 9. Nō est opus valentibus medicus, sed male habentibus: male autem habentes, sunt peccatores. Cum igitur spiritualis medici, scilicet Christi, medicina sit baptismus, videtur quòd peccatoribus sit sacramentum baptismi exhibendum.

¶ 3 Præt. Nullum subsidium debet peccatoribus subtrahi: sed peccatores baptizati, ex ipso charactere baptismali spiritualiter adiuuantur, cum sit quædam disposito ad gratiam. ergo videtur quòd sacramentum baptismi sit peccatoribus exhibendum.

SED CONTRA est,* quòd Augustinus† dicit, Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te: sed peccator cum habeat voluntatem non dispositam, nō cooperatur deo. ergo frustra adhiberetur sibi baptismus ad iustificationem.

Alias, quia Aug. ad Bonifacium dicit, In baptismo aliquis membrū Christi efficit: sed nullus peccator perfistens in voluntate peccandi pōt fieri membrū Chri, qđ est incorporari Christo. ergo hmōi peccator non est baptizandus: q̄ frustra baptizaret. † colligitur ex trac. 72. in Io. to. 9. *Lib. de medicina pœn. c. 2. nō proeul a prin. tom. 9.

RESPON. Dicendum, quòd aliquis potest dici peccator dupliciter. Vno modo, propter maculam & reatum præteritum: & sic peccatoribus est sacramentum baptismi conferendum: quia est ad hoc specialiter institutum, vt per ipsum peccatorum sordes mundentur, secundum illud ephes. 5. Mundans eam, scilicet ecclesiam, lauacro aquæ in verbo vitæ. alio modo potest dici aliquis peccator ex voluntate peccandi, & proposito perfistendi in peccato: & sic peccatoribus non est sacramentum baptismi conferendum. Primo quidem, quia per baptismum homines Christo incorporantur, secundum illud Gal. 3. Quicumq; in Christo baptizati estis, Christum induistis: quandiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non potest esse Christo coniunctus secundū illud 2. Cor. 6. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Vnde & Aug.* dicit in lib. de pœnitentia, quòd nullus suæ voluntatis arbiter constitutus, potest nouam vitam inchoare, nisi eum veteris vitæ pœniteat. Secundo, quia in operibus Christi & ecclesię nihil debet fieri frustra: frustra autem est, quod non pertingit ad finem ad quem est ordinatum: nullus autem habēs voluntatem peccandi, simul potest a peccato mundari, ad quod ordinatur baptismus: quia hoc esset ponere contradictoria esse simul. Tertio, quia in sacramentalibus signis non debet esse aliqua falsitas: est autem signum falsum, cui res significata non respondet: ex hoc autem, q̄ aliquis lauandum se præbet per baptismum, significatur quòd se disponat ad interiorē ablutionem: quod non contingit de eo, qui habet propositum perfistendi in peccato: vnde manifestum est, quòd talibus sacramentum baptismi non est conferendum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum est intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi a peccato.

AD 2^m dicendum, quòd spiritualis medicus, scilicet Christus, operatur dupliciter: vno modo interius per seipsum, & sic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat: alio modo operatur, per ministros, exterius adhibendo sacramenta, & sic operatur perficiendo exterius id, quod est interius inchoatum: & ideo sacramentum baptismi non est exhibendum, nisi ei, in quo interioris conuersionis aliquod signum apparet: sicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, nisi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

AD 3^m dicendum, quòd baptismus est fidei sacramentum: fides autem informis non sufficit ad salutem, nec ipsa est fundamentum: sed sola fides formata, quæ per dilectionem operatur, vt Augustinus* dicit in lib. de fide & operibus: vnde nec sacramentum baptismi salutem conferre potest cum voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit: non est autem per impœnitentiam, quandiu in eo apparet voluntas peccandi: quia deus neminem ad virtutem compellit, sicut Damas.* dicit.

D. 611.

Cap. 16. to. 4.

Lib. 2. Oth. fid. c. 30. circa prin.

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum quintum.*

ARTICVLVS V.

Vtrũ peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

IN art. 5. & 6. hoc solũ occurrit sug gerẽdum, ut ex deuotione sua peccata confitente ante baptismum non absoluãtur: quoniam non sunt capaces sacramẽti pœnitentiæ ante baptismũ: nec eorum confessio talis, esset sacramentalis, nisi forte per reductionem.

Sup. q. 49. a. 3. ad 2. Et inf. ar. 6. c. Et 2. d. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. cor. Et 4. d. 19. ar. 5. qc. ad 1. Et 4. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. Et 4. cont. c. 58. Et Roma. 11. lc. 4

AD QVINTVM sic procedi tur. Videtur quòd peccatoribus baptizatis, sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad iustitiam dei pertinere videtur, vt pro quolibet peccato aliquis puniatur, secundum illud Eccles. vlt. Cuncta quę fiunt, adducet deus in iudicium: sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. ergo videtur quòd peccatoribus baptizatis, sint opera satisfactoria imponenda.

¶ 2 Præt. Per opera satisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuersi ad iustitiã, & subtrahuntur occasiones peccandi: nam satisfacere est peccatorũ causas excidere, & peccatis aditũ nõ indulgere: sed hoc maxime est necessarium nuper baptizatis. ergo videtur q̃ baptizatis sint opera satisfactoria iniungenda.

¶ 3 Præt. Non minus debitum est, vt homo deo satisfaciat, quàm proximo: sed nuper baptizatis iniungendum est, vt satisfaciant proximis, si eos læserint. ergo etiam est eis iniungendum, vt deo satisfaciant per opera pœnitentiæ.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* super illud Rom. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio dei, dicit, Gratia dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum, vel etiam opus aliquod: sed solam fidem, & omnia gratis condonat.

Est glo. d. Amb. in illum locum tom. 5.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apost. dicit Roma. 6. Quicumq; baptizati sumus in Christo, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem, ita scilicet quòd homo per baptismum incorporatur ipsi morti Christi: manifestum est autem ex supradictis,* quòd mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Io. 2. & ideo ei, qui baptizatur, pro quibuscumque peccatis, non est aliqua satisfactio iniungenda: hoc enim esset iniuriam facere passioni & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.

q. 49. & 48.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Aug.† dicit in lib. de baptismo paruulorum, ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt mẽbra eius. vnde ipsa pœna Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum, sicut & pœna vnius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri. vnde Isa. 53. dicitur: vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.

L. 1. de bar. paruul. ca. 26. a med. tom. 7.

AD 2^m^ dicendum, quòd nuper baptizati exercitandi sunt ad iustitiam, non per opera pœnalia, sed per opera facilia, vt quasi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora, vt gl.* dicit super illud Psalm. 130. Sicut ablactatus est super matre sua: vnde & dominus discipulos suos de nouo conuersos, a ieiunio excusauit, ut patet Mat. 9. Et hoc est, quòd dicitur 1. Pet 2. Sicut modo geniti infantes, lac cõcupiscite, vt in eo crescatis in salutem.

Glo. ordin. ibid.

AD 3^m^ dicendum, quòd restituere male ablata proximis, & satisfacere eis de iniurijs illatis, est cessare a peccando: quia hoc ipsum, quod est detinere aliena, & proximum læsum non placare, est peccatum: & ideo peccatoribus baptizatis iniungendum est, quòd satisfaciant proximis: sicut & quòd desistant a peccato: non est autem eis iniungendum, quòd pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd peccatores ad baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri. Dicitur enim Matth. 3. quòd baptizabantur multi a Ioanne in Iordane, confitentes peccata sua: sed baptismus Christi est perfectior, quàm baptismus Ioannis. ergo videtur quòd multo magis illi, qui sunt baptizandi baptismo Christo, debeant sua peccata confiteri.

3. d. 19. ar. 3. q. 1. ad 1. Et 4. cont. c. 58. Et Roma. 11. lc. 4

¶ 2 Præt. Prouerb. 28. dicitur, Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.

¶ 3 Præt. Pœnitentia requiritur ante baptismum, secundum illud Act. 2. Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum: sed confessio est pars pœnitentiæ. ergo videtur, quòd confessio peccatorum requiratur ante baptismum.

Ar. præced.

SED CONTRA est, quòd confessio peccatorum debet esse cum fletu: dicit enim Aug.* in lib. de pœnitentia, Omnis ista varietas consideranda est & detestanda: sed sicut Ambr.† dicit, gratia dei in baptismo non requirit gemitum neque planctum. ergo a baptizandis, non est requirenda confessio peccatorum.

Aug. 1. li. de vera & fal. pœni. c. 1. ex nõ procul a prin. tom. 4. † Ambr. ad Ro. 11. sup illud, Sine pœnit. sunt dona dei, tom. 5.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est peccatorum confessio: vna quidem interior, quæ fit deo: & talis confessio peccatorum requiritur ante baptismũ, vt scilicet homo sua peccata recogitans, de eis doleat: non enim potest inchoare nouam vitam, nisi pœniteat eum veteris vitæ, vt dicit August.* in lib. de pœnitentia: alia vero est confessio peccatorum exterior, quæ fit sacerdoti: & talis confessio non requiritur ante baptismum. Primo quidem, quia talis confessio cũ respiciat personam ministri, pertinet ad pœnitentiæ sacramentum, quod non requiritur ante baptismum; quia est ianua omnium sacramentorum. Secundo, quia confessio exterior, quæ fit sacerdoti, ordinatur ad hoc, quòd sacerdos confitentem absoluat a peccatis, & liget ad opera satisfactoria, quæ baptizatis non sunt imponenda, vt supra dictum est:* nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claues ecclesiæ, quibus omnia remittuntur per baptismum. Tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta, est pœnosa propter verecundiam confitentis: baptizato autem nulla exterior pœna imponitur: & ideo a baptizatis non requiritur specialis cõfessio peccatorum: sed sufficit generalis, quam faciunt, cum secundum ritum ecclesiæ abrenuntiant satanæ & omnibus pompis eius: & hoc modo, dicit quædam glo.* Mat. 3. quòd in baptismo Ioannis, exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora: si qui tamen baptizandi, ex deuotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc, quòd eis satisfactio imponeretur: sed ad hoc, quòd contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.

In glo. ord. super illud, Exibant vt baptizarentur ab eo.

¶ 5 sup

¶ *Super Quæstionis sexagesimæoctauæ Articulum septimum.*

Titulus vt sonat sumendus est.

¶ In corpore incepto responsione ad secundum, vbi dicitur si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizãdus, dubiũ occurrit magnum, an ex parte baptizati, ita necessaria sit intentio suscipiendi sacramentum baptismi, vt si illa desit, baptismus nullus sit.

¶ Et est ratio dubij varietas opinionũ: quidam. n. (de quorũ numero est Durand. in 4. sent. dist. 4. q. 2.) tenet vniuersaliter, hoc est tam in adultis, quàm in paruulis requiri cõsensum ex parte baptizati. Alij vero, de quorũ numero est Auctor in 4. senten. dist. 6. q. 1. artic. 2. q. 3. tenent totaliter oppositum, scilicet q̃ nec in paruulis nec in adulto, per se loquendo, exigitur voluntas propria. Dico autem per se loquẽdo, quia in adultis exigitur voluntas propria per accidens, hoc est, vt remouẽs prohibens, puta peccatum vel contrariam voluntatem. Quidam autem, de quorum numero est Scotus in 4. sent. dist. 4. q. 2. distinguendũ putant, inter adultum & puerum, tenentes quòd in adulto requiritur voluntas: in paruulo autem, non.

Ambr. loco citato in ar. pro. sed cõ tra.

In corp. ar.

In corp. ar.

¶ Et quoniam quæstio est difficilis, videndum est, quid rationis habeant rationes opinionum: & deinde rationabilior dicendi modus eligendus est.

¶ Prima igitur opinio tenens vniuersaliter requiri consensum ex parte baptizati fundatur, primo super ritu ecclesiæ petentis a baptizando, Vis baptizari? Secundo super hoc, quòd baptizari est passio voluntaria.

¶ Tertio procedit Durandus sic: Quicquid est de necessitate sacramenti in vno, est de necessitate sacramenti in omnibus, in similibus quidem similiter, & in proportionalibus proportionaliter: sed voluntas recipiendi baptismũ est de necessitate sacramenti in adultis. ergo est etiam de necessitate sacramenti in paruulis: proportionaliter tamen, hoc est voluntate interpretatiua quo ad paruulos, sicut propria quo ad adultos. Probatur minor: Adultus simili modo debet se habere ad fidem, & ad fidei sacramentum: sed credere non potest nisi volens. ergo nec baptizari potest nisi volens.

¶ Et confirmatur ex mandato domini, Docete omnes gentes, baptizantes eos &c. vbi Hier. dicit, Non potest suscipi sacramentum, nisi anima fidei susceperit veritatem.

¶ Affert quarto rõ ex litera huius art. Oportet inchoante nouam vitã, velle illã, ac per hoc eius principiũ qd̃ est baptisma.

¶ Oppositæ autem opinionis, scilicet q̃ non per se requiritur velle ex parte baptizati, fundamentum est, q̃ tota efficacia sacramenti baptismi est, ex parte ipsius sacramenti: nec requiritur ex parte patientis, nisi capacitatem absque contrarietate. Probaturque hoc ex eo, q̃ de facto videmus paruulũ omnem baptizatũ non esse rebaptizandum. Et hinc sumitur ratio: Quicquid non est de necessitate sacramenti in vno, non est de necessitate sacramenti in reliquis: sed consensus non est de necessitate sacramenti in paruulis. ergo nec in adultis.

¶ Tertiæ autem opinionis ratio est: quia si adultus caret consensu, videtur quòd contemnat: oportet enim adultũ aliquam habere deuotionem ad sacramentum, aut contemnere ipsum, saltem interpretatiue.

¶ Et ex ab hac victima incipiamus, responsio seu ratio ista fugit quæstionem, quasi impossibile sit inueniri adultum neutrũ respectu baptismi, sed oporteret vt alteram partem declinare, hoc est, velle, aut nolle baptizari. Quæ autem est de veritate cõditionalis, nõ curando de possibilitate antecedentis: veritur. n. in quæstionem, si adultus neuter secundũ voluntatem ad baptismum baptizaretur dormiens, an esset postea baptizãdus, hoc est, an susciperet characterem vel nõ: cui quæstioni, vt patet, non satisfit per hanc opinionem declinãtem ad alterum extremũ. q. 66. ar. 6.

¶ Primę autem opinionis fundamentum primum de ritu ecclesiæ, non cogit: quoniam eodẽ ecclesiæ ritu petitur etiam a baptizando, si credit in deum patrem omnipotentem &c. & tamen constat nõ exigi ad necessitatem sacramenti fidẽ sine suam, siue patrini, ex parte baptizati. Secundum quoque fundamentum, petitio principium. Tertiũ vero ambiguum assumit, scilicet q̃ adulto requiri p̃ se propriam voluntatem: hoc est enim, de quo est quæstio.

¶ Et ad probationem dicit facile potest, similitudinem non tenere, scilicet quòd adultus, ita se debeat habere ad sacramentum fidei, sicut se habet ad credere: quoniam credere consistit manifeste in actione voluntatis, sacramentũ autem fidei manifeste cõsistit pati seu suscipere, & propterea non est simile. Auctoritas autem Hiero. non est ad propositum: quia de fide loquitur, quæstio autem est de velle.

¶ Secunde demum opinionis ratio reijci potest eodem modo, scilicet quòd assumit probandum: hoc enim est, quod vertitur in dubium, an patiens in baptismo, exigat velle vt necessariũ dispositionem ad receptionem sacramenti: hoc enim est totum in quo consistit quæstio.

¶ Quod autem additur, quòd nullus pue baptizatus est rebaptizandus licet negetur a tenentibus primam opinionem, magnam tamen secundum rationem vim habere videtur.

¶ His excussis, dicendum mihi videtur cum secunda opinione, q̃ per se loquendo non exigitur intentio seu voluntas ex parte baptizandi de necessitate sacramenti: sed sufficit in ipso non inuenire obicem voluntatis contrariæ. Probaturque hoc, dupliciter. Primo, auctoritate Innoc. III. extra de baptismo, & eius effectu in c. maiores causas: ibi, n mota quæstione de susceptientibus characterem, & relata opinione quorundã dicentium characterem imprimi etiam fumitis, refutata deinde hac opinione quo ad totaliter inanitos, concludit hæc verba in calce. Tunc ergo characterem, sacramentalis imprimit operatio, cũ obicem voluntatis contrariæ non inuenit obsistentem: ubi manifeste patet intenta conclusio determinata ab Apostolica sede. Secundo, probatur vtendo iam dicta ratione: quod non est de necessitate sacramenti in vno recipiente baptismũ, non est de necessitate sacramenti, per se loquendo, in quocũq; recipiente baptismum: sed in paruulis voluntas etiam interpretatiua non exigitur, vt propria dispositio ad recipiendum baptismum. ergo in nullo baptizando requiritur, per se loquendo, consensus ad recipiendum baptisma. Et probatur minor:

Universidad de Navarra Biblioteca

atia voluptas parentū nō est dispositio aliqua, sed sola appropinquatio gentis ad agens, puta ministrū conferentē sacramentū: constat tū approximantē passiuū actiuo non esse necessariū ex parte patientis: tū, qm aliunde pōt suppleri, puta ex approximatione agentis ad patiens, vel ex remouente obstaculo tū, qm extinsecū hoc est, patet vero voluntatē parentis solūmodo approximare passiuū actiuo, offerendo infantē baptismo, ex eo q si iudæus faceret filiū baptizari, non vt nutriretur Christianus, sed totaliter nutriēdū in iudeū, ob solāq; corporis sanitatē ifantē veller baptizari, & hoc ipsum diceret, ac cō pelleret ministrū ad baptizandū, vel ipsemet baptizaret, ī veritate infans esset baptizat[a]: & tñ tūc paterna volūtas nec ex charitate, nec ex spe, nec ex fide, nec ex ecclesiæ volūtate ibi cooperaret: qm ecclesia si sciret, resisteret tali oblationi. Nihil ergo facit oblatio pueri, nisi q approximat passum agentiiiiiiiiq; paternæ tollit auctoritatis, quæ illi irrogaret, si infans patre inuito baptizaret. Sufficit ergo ī baptizando nō inueniri obicem voluntatis contrariæ ad hoc, vt characterem suscipiat ex baptismo.

¶ Sed cōtra hoc instant dupliciter. primo vidēdo argumento allato ī dicta decretali, q. s. sequeretur ex hoc, q aliqs adultus numquàm consentiens baptismo, pertineret rōne sacramenti ad iurisdictionē ecclesiasticā, ac per hoc ad seruandā regulā Christianę fidei foret cōpellendus, qd est absurdū.

¶ Obijcit quoque a Duran. probante q voluntas adulti baptizandi requiritur per se: nā si velle suscipere baptismū, non sit in adulto dispositio necessaria ad baptismū sed ipse, sequitur q nolle seu renuere vel negligere suscipere ipsum, nō erit impedimētū: ga nō ipedit nisi velle oppositū.

¶ Ad primum horū dicitur, q ratio procedit ex extrinsecis accidēbus, quale est iurisdictio ecclesiastica, & propterea parum roboris habet. Veruntamen dupliciter solui potest. Primo, q casus iste, aut impossibilis, aut plusquā rarissimus est, scilicet vt adultus neuter baptizetur: regulæ autem de iurisdictionis actibus, puta de compellendo & similibus, dantur secundum se, quæ communiter eueniunt. Secundo, q vno inconuenienti dato, multa inconuenientia sequi possunt: & ideo dato hoc inconuenienti, quòd minister temere baptizaret adultū neutrū, nō est mirum sequi aliud incōueniens, scilicet quòd talis esset de iurisdictione ecclesiæ ratione sacramenti, & non esset compellēdus ad Christianitatem seruandam: quia numquā cōsēsit, sed dormiēs baptizat[a] est.

¶ Ad obiectionem uero Duran. respondetur, quòd sequela nihil ualet. Et probatio nullius etiam apparentię est: quoniam nolle baptismum, secundum se aduersatur susceptioni baptismi: & ī impedit ipsum, & non quia tollit suum contrarium, puta uelle baptismū. Nec putes Auctorem hoc in loco alterius fuisse opinionis, ut patet ex eo q inferius dicit pueros infidelium, si inuitis parentibus baptizarentur, fore baptizatos: qd autē hic dixit, intelligendum est, secūdū id, quod semper de facto inuenit in adultis, i. q non inuenitur neuter, sed aut habet uelle, aut nolle respectu baptismi implicite, uel explicite &c. Et ppterea uerificatur, q si in adulto deesset intentio suscipiēdi sacramentum, esset reb ptizandus: d sectus .n. intentionis contrariam haberet annexam intentionē.

¶ *Super Quæstionis sexagesimoctauæ Articulū octauū.*

In art. 8. aduerte uerba Auctoris intelligi de adultis s cūm rectā fidē necessario requiri ad ultimū effectū baptismi sonant. Et hoc dico pp paruulos, in quibus nec intētio nec fides ex parte baptizati requiritur.

Respon. Dicendum, quòd per baptismū aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ nouitatem, secundum illud Ro. 6. Consepulti sumus Christo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: & ideo sicut ad hoc, quòd homo moriatur veteri vitæ, requiritur secūdum Aug.* in habente vsum libe. arb. voluntas, qua eum veteris vitæ pœniteat, ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ nouitatem: cuius principiū est ipsa susceptio sacramenti: & ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, siue intentio suscipiendi sacramentum.

In li. de medic. pœnit. c. non longe a princ. tom. 9.

Ad primvm ergo dicendum, q in iustificatione, quæ sit per baptismū, nō est passio coacta, sed voluntaria: & ideo requiritur intentio recipiendi id, quod ei datur.

Ad 2[m] dicendum, quòd si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus: si tamen hoc non constaret, esset dicendum, Si non[d] es baptizatus, ego te baptizo.

D. 583.

Ad 3[m] dicendum, quòd baptismus ordinatur non solum contra originale peccatum, sed etiam cōtra actualia, quæ per voluntatem & intentionem causantur.

Articvlvs VIII.

Vtrum fides requiratur ex parte baptizati.

Ad octavvm sic procedi tur. Videtur quòd fides requiratur ex parte baptizati. Sacramētum enim baptismi a Christo est institutum: sed Christus formam baptismi tradens, fidem baptismo præmittit, dicens Marc. vltimo, Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus erit. ergo videtur quòd nisi sit fides, non possit esse sacramentum baptismi.

4. di. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. Et q. 2. ar. 2. q. 3. corp. Et dist. 9. ar. 2. q. 2. ad 2.

¶ 2 Præt. Nihil frustra in sacramentis ecclesiæ agitur: sed secundum ritum ecclesiæ, ille qui accedit ad baptismum, de fide interrogatur, cum dicitur, Credis in deum patrem &c. ergo videtur quòd fides ad baptismum requiratur.

¶ 3 Præt. Ad baptismum requiritur intentio suscipiendi sacramentum: sed hoc non potest esse sine recta fide, cum baptismus sit rectę fidei sacramentum: per eum enim incorporantur homines Christo, vt Aug. *dicit in lib. de baptismo paruulorum: hoc autem non potest esse sine recta fide, secundum illud ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. ergo videtur quòd ille, qui non habet rectam fidem, non possit suscipere sacramentum baptismi.

Li. 1. de pec. cat. meri. & remi. c. 26. a med. to. 7

¶ 4 Præt. Infidelitas est grauissimū peccatū, vt in secunda parte habitum est: *sed permanentes in peccato, non sunt baptizandi. ergo ēt nec permanentes in infidelitate.

Libr. 4. de bapt. cont. Dona. in prin. to. 7.

2. 2. q. 10. art. 3.

Sed contra est, quòd Greg.* scribens † Quirico episcopo dicit, Ab antiqua patrum institutione didicimus, vt qui apud hæresim, in Trinitatis nomine baptizātur, cū ad sanctam ecclesiam redeunt, aut vnctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris ecclesiæ reuocentur: hoc autem non esset, si recta fides esset de necessitate baptismi. non ergo recta fides ex necessitate requiritur ad susceptionem baptismi.

*in registro l. 9. epist. 61. non longe a princ. †Alias Quirino.

Respon. Dicendum, quòd sicut* ex dictis patet, duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character & gratia. dupliciter ergo, aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum. Vno modo, sine quo gratia haberi non potest, quæ est vltimus effectus sacramenti: & hoc modo, recta fides ex necessitate requiritur ad baptismū: quia sicut dicitur Rom. 3. Iustitia dei est per fidem Iesu Christi. Alio modo, requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismatis imprimi nō potest: & sic recta fides baptizati nō requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dūmodo adsint cetera, quæ sunt de necessitate sacramenti: nō .n. sacramentū perficitur per iustitiā hominis dantis, vel suscipiētis baptismum, sed per virtutem dei.

q. 66. art. 1.

Ad primvm ergo dicendum, quòd dominus loquitur ibi de baptismo, secūdum q perducit homines ad salutem per gratiam iustificantem: quod quidem sine recta fide esse non potest: & ideo signanter dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.

Ad

Ad 2[m] dicendum, quòd ecclesia intendit homines baptizare, vt emundentur a peccato, secundum illud Isa. 27. Hic est omnis fructus, vt auferatur peccatum: & ideo quantum est de se, non intendit dare baptismum nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum: & propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant: si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra ecclesiam, non percipit illud ad suam salutem. unde Auguſt.* dicit, ecclesia paradiso comparata indicat nobis, posse quidem baptismum eius, homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.

Ad 3[m] dicendum, quòd etiam non habens rectam fidē circa alios articulos, potest[a] habere rectam fidem circa sacramentū baptismi, & ita non impeditur quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi: si tamen etiam circa hoc sacramentum non recte sentiat, sufficit ad perceptionem sacramenti generalis intentio, qua intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, & sicut ecclesia tradit.

Ad 4[m] dicendum, quòd sicut sacramentum baptismi non est conferendum ei, qui non vult ab alijs peccatis recedere, ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deserere: vterq; tamen suscipit sacramentum, si ei non conferatur, licet non ad salutem.

Articvlvs IX.

Vtrum pueri sint baptizandi.

Ad nonvm sic proceditur. Videtur quòd pueri non sint baptizandi. In eo enim qui baptizatur, requiritur intētio suscipiendi sacramentum, vt supra dictum est: *huiusmodi autem intentionē non possunt pueri habere, cū non habeant vsum liberi arbitrij. ergo videtur quòd non possint suscipere sacramentum baptismi.

4. dist. 4. q. 3. ar. 1. q. 1. Et Mal. q. 4. ar. 1. ¶ 1. co. pri. 2. quol. 5. ar. 10. cor. 8. quol. 9. ar. 22. cor. *ar. 7. huius quæst.

¶ 2 Præt. Baptismus est fidei sacramentum, vt supra dictum est; †sed pueri non habent fidem, quæ consistit in credentium voluntate, vt Aug.* dicit super Ioan. Nec etiam potest dici, quòd saluentur in fide parentum. quia quandoque parentes sunt infideles, & sic magis per eorum infidelitatem damnarentur. ergo videtur, quòd pueri non possint baptizari.

†3. 61. ar. 1.

*in lib. de Fide Sanct. c. 5. in fin. tom. 7.

¶ 3 Præt. 1. Pet. 3. dicitur, quòd homines saluos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in deum: sed pueri neque conscientiam habēt bonā vel malam, cum non habeant vsum rationis, neq; etiam conuenienter ipsi interrogantur, cum non intelligant. non ergo pueri debent baptizari.

Sed contra est, quòd Dionys.* dicit vltimo cap. eccles. hierarch. Diuini nostri duces, scilicet apostoli, probauerunt infantes recipi ad baptismum.

*7. 2. 7 eccl. hierar. non procul a fi.

Respon. Dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 5. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, scilicet per Adam, multo magis abundantiam gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum Iesum Christum: pueri autem ex peccato Adæ, peccatum originale cōtrahunt: quod patet ex hoc, quòd sunt mortalitati subiecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertranſij, vt Apostolus ibidem dicit. vnde multo magis pueri possunt per Christum gratiam accipere, vt regnent in vita æterna: ipse autem dominus dicit Ioan. 3. quòd nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum dei. undè necessārium fuit pueros baptizari, vt sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo, ita per Christum salutem consequantur renascendo. Fuit etiam cōueniens pueros baptizari, vt a pueritia nutriti in his, quę sunt Christianæ vitæ, firmius in ea perseuerent, secundum illud Prouerb. 22. Adolescens iuxta viam suam, etiam cum senuerit non recedet ab ea. & hanc rationem assignat Diony.† vlt. cap. eccl hierar.

Cap. 7. eccl. hierar. non procul a fi.

Ad primvm ergo dicendum, quòd regeneratio spiritualis, quæ fit per baptismum, est quodammodo similis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quòd sicut pueri in maternis vteris constituti, non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur, ita etiam pueri nondum habentes vsum rationis, quasi in vtero matris ecclesiæ constituti, non per seipsos, sed per actum ecclesiæ salutem suscipiunt. Vnde Augustinus † dicit in lib. de peccatorum meritis & remissione. * Mater ecclesia os maternum paruulis præbet, vt sactis mysterijs imbuantur: quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem: †si autem propterea recte fideles vocātur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur, cur etiam nō pœnitentes habeantur, cùm per eorundem verba gestantium, diabolo & huic sæculo abrenuntiare monstrentur? Et eadem ratione possunt dici intendentes non per actum proprię intentionis, cum ipsi quandoque contranitantur & plorent: sed per actū eorum a quibus offeruntur.

†lib. 1. c. 25 circa fi. t. 7. * Alias, de meritis & remissione peccatorū. †eod. li. c. 19 circa fi. t. 7.

Ad 2[m] dicendum, quòd sicut Aug.* scribens Bonifacio dicit, in ecclesia saluatoris paruuli per alios credunt, sicut ex alijs, quæ in baptismo remittuntur peccata traxerunt. Nec impeditur eorum salus, si parentes sint infideles: quia sicut †August. dicit, eidem Bonifacio scribens, offeruntur paruuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus, quàmuis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt, quàm ab vniuersa societate sanctorū, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorum charitate ad communionem sancti spiritus adiunguntur: infidelitas autem propriorum parentum, etiam si eos post baptismum dæmoniorum sacrificijs imbuere conentur, pueris non nocet: quia vt Aug.* ibidem dicit, puer semel generatus per aliorū voluntatē, deinceps non potest vinculo alienæ iniquitatis obstringi, vbi nulla sua voluntate consentit, ſm illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea est, ita & anima filij. anima quæ peccauerit, ipsa morietur: sed ideo ex Adam traxit, q sacramenti illius gratia solueretur, quia nondū erat anima separatim viuens. Fides autem

Epistol. 23. tom. 2.

In cad. epi. 23. in med. tom. 2.

vnius, immo tot ius ecclesiæ paruulo prodest per ope F rationem Spiritu sancti, qui vnit ecclesiam, & bona vnius alteri comunicat.

AD 3um dicendum, quòd sicut puer cum baptizatur non per seipsum, sed per alios credit, ita non per seipsum, sed per alios interrogatur, & interrogati cõfitentur fidem ecclesiæ in persona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei sacramentum. Conscientiam autem bonam consequitur puer etiam in seipso: non quidem actu, sed habitu per gratiam iustificantem.

¶ Super Quæstionis sexagesimooctauæ Articulum decimum.

IN art. 10. in corpore articuli aduerte Auctorem sentire, immo supponere filios infidelium fore vere baptizatos, si inuitis parentibus baptizarẽtur. Hoc. n. supponit ratio dicens esse periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem rediret propter naturalem affectũ ad parentes.

¶ Nec opus esse arbitror, disputare hic cum Dur. & Petro de Pal. quoniam ex supradictis in ar. 7. satis apparet irrationabilem esse opinionem, dicentium voluntatem extrinsecam requiri ex parte baptizati infantis de necessitate sacramenti.

¶ In eodem aduerte Auctorem, non facere differentiam quoad propositum, inter filios iudæorum vel aliorum infidelium: difficultas tamen specialis de iudeis ratione seruitutis non est omissa, sed in responsione ad 2ũm soluta est.

¶ Vbi scito propter molestiam instãtiũ, & obijcientiũ, quia filij seruorum possunt ab eis auferri, & ablati possunt baptizari, ut testatur ecclesiæ cõsuetudo de filijs æthiopũ, qui Christianis venduntur. ergo sine ablatiõe media possent etiam seruorũ infidelium filij inuitis parentibus baptizari: ipsa nam ablatio non est medium necessariũ ad licitum baptismũ. Scito inquam distinguere inter id, quod sit per se, & quod sit per accidens: nam p se loquẽdo, quantumcumque dominus possit auferre filium a seruo inõ tamen potest ea ratione auferre, ut baptizet illum: quia baptismus & ablatio sunt diuersorum iurium: quoniam baptismus iuris est diuini, ac per hoc ad patris ius spectans: ablatio uero ciuilis est iuris, ac per hoc ad domini ius spectat. Et propterea falsum est, quòd liceat ablatum filium a seruo, baptizare inuitis parentibus: ablatio enim ciuilis non tollit ius paternum erga diuina. Nec ecclesiæ consuetudo habet, ut baptizentur infantes æthiopum præsentium: sed illos tantum pueros, qui ut parentibus destituti habentur, baptizat, præsupponens huiusmodi pueros uenales, tamquàm sine parentibus essent. Et rationabiliter quidem: quoniã chaos magnum experimur interpositũ, ita ut nulli umquam cõparuerint parentes pro filijs: nec filij postmodũ reuersi sunt ad parentes: sed nutrium tur totaliter Christiani, & sic perseuerant.

¶ Multa hic omittimus circa præsentis articuli materiam: quia in alijs Commentarijs meminimus nos scripsisse diffuse.

2.2.q.10.ar. 12. Et quol. 2. art. 7. Et quol. 2. art. 7. & 11. cor.

dist. 45. c. de iudæis. Ex Concil. Toler. 4. c. 55.

4. dist. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. Et dist. 25. q. 2. ar. 2. q. 1. ad 1. & 2.

ARTICVLVS X.

Vtrum pueri iudæorum vel aliorũ infidelium sint inuitis parentibus baptizandi.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri iudæorũ, vel aliorum infidelium sint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini subueniri contra periculum mortis æternæ, q̃ contra periculũ mortis temporalis: sed in puero in periculo mortis temporalis existẽti est subueniendum, etiam si parentes per H malitiam contraniterentur. ergo multo magis est subueniendũ pueris infidelium filijs, per baptismũ contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.

¶ 2 Præt. Filij seruorum sunt serui, & in potestate dominorum: sed iudæi sunt serui regum & principum, & quicumque etiam alij infideles. ergo absque omni iniuria possunt principes filios iudæorum, vel aliorum seruorum in fidelium facere baptizari.

¶ 3 Præt. Quilibet homo est magis I dei, a quo habet animam, quàm patris carnalis, a quo habet corpus. non est ergo iniustum, si pueri infidelium filij parentibus carnalibus auferantur, & deo per baptismum consecrentur.

SED CONTRA est, q̃ in decr.* dist. 45. ex concilio Toletano sic dicitur de iudeis, præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti saluandi sunt, sed volentes, K vt integra sit forma iustitiæ.

RESPON. Dicendum, q̃ pueri infidelium filij, aut habẽt vsum rationis, aut non habent: si autem habent, iam quantum ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse: & ideo propria voluntate inuitis parentibus possunt baptismũ suscipere, sicut & matrimonium cõtrahere: & iõ tales licite moneri possunt & induci ad suscipiendũ baptismũ: si vero nondum habent vsum liberi arbitrij, secundum ius naturale sunt sub cura parentum, quandiu ipsi sibi prouidere nõ possunt. vnde etiam & de pueris antiquorũ dicitur, q̃ saluabantur in fide parentum: & ideo contra iustitiã naturalem esset, si tales pueri inuitis parentibus baptizarentur: sicut ẽt si aliquis habens vsum rõnis baptizaretur inuitus. esset ẽt periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatẽ rediret, pp naturalẽ affectũ ad parentes. & ideo nõ habet hoc ecclesiæ consuetudo, q̃ filij infidelium inuitis parentibus baptizentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ a morte corporali nõ est aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis, pura si aliquis a suo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter a morte eripere. vnde nec aliquis debet irrũpere ordinem iuris naturæ, quo filius est sub cura patris, vt eum liberet a periculo mortis æternæ.

AD 2um dicendum, quòd iudæi sunt serui principum seruitute ciuili, quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.

AD 3um dicendum, quòd homo ordinatur ad deum per rationem, per quam deũ cognoscere potest: vnde puer antequàm vsum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in deũ per rationem parentum, quorũ curæ naturaliter subiacet, & secũdũ eorũ dispositionem sunt circa ipsum diuina agenda.

ARTICVLVS XI.

Vtrum pueri in maternis uteris positi, sint baptizandi.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in maternis vteris existentes possint baptizari. Efficacius enim est donum Christi ad salutem, quàm peccatum Adæ ad damnationem, vt Apost. dicit Rom. 5. sed pueri in maternis vteris damnantur propter peccatum Adæ. ergo multo magis saluari possunt per donum Christi: quod quidem fit per baptismum. ergo pueri in maternis vteris existentes possunt baptizari.

¶ 2 Præt. Puer in vtero matris existens, aliquid matris esse videtur: sed baptizata matre, baptizatur quicquid est eius intra ipsam existens. ergo videtur q̃ baptizata matre, baptizetur puer in vtero eius existens.

¶ 3 Præt. Mors æterna peior est, quàm mors corporalis: sed de duobus malis minus malum est eligendũ. si ergo puer in vtero matris existens baptizari non potest, melius esset quòd mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quàm quòd puer æternaliter damnaretur absque baptismo decedens.

¶ 4 Præt. Contingit quandoque, q̃ aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Gen. 38. q̃ pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, vnus protulit manum

num, in qua obstetrix ligauit coccinum dicens, iste A egredietur prior, illo vero manum retrahente, egressus est alter: quandoque autem in tali casu imminet periculum mortis. ergo videtur quòd illa pars debeat baptizari, puero adhuc in materno vtero existente.

SED CONTRA est, q̃ Aug. *dicit in epist. ad Dardanũ, Nemo renascitur nisi primo nascitur: sed baptismus est quædam spiritualis regeneratio. non ergo debet aliquis baptizari priusquàm ex vtero nascatur.

RESPON. Dicendum, q̃ de necessitate baptismi est, q̃ corpus baptizãdi, aliquo modo aqua abluatur, cum baptismus sit quædam ablutio, vt supra dictum est: *corpus autem infantis antequàm nascatur ex vtero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, q̃ ablutio baptismalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre existentem perueniat: sed hoc esse non potest: tum, quia anima pueri, ad cuius sanctificationẽ ordinatur baptismus, distincta est ab anima matris: tum, quia corpus puerperij animati, iam est formatum, & per consequens a corpore matris distinctũ; & ideo baptismus quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in vtero matris existentem. vnde Aug. *dicit contra Iulianum, Si ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata est aliquo mortis vrgente periculo, cum eo gestaret in C vtero: nunc vero cum ipse etiam. s. infans baptizetur, non vtique ad maternum corpus, cum esset in vtero, pertinebat: & ita relinquitur quòd nullo modo infantes in maternis vteris existentes, baptizari possunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pueri in maternis vteris existentes, nondum prodierunt in lucem, vt cum alijs hominibus vitam ducant: vnde nõ possunt subijci actioni humanæ, vt per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem: possunt tamen subijci operationi dei, apud quẽ viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ sanctificationem consequantur, sicut patet de sanctificatis in vtero.

AD 2um dicendum, q̃ membrum interius matris est D aliquid eius per continuationẽ & vnionẽ naturalem partis ad totum: puer autem in vtero matris existens, est aliquid eius per quandam colligationem corporũ distinctorum: vnde non est similis ratio.

AD 3um dicendum, quòd non sunt facienda mala, vt veniant bona, vt dicitur Rom. 3. & ideo non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum: si tamen mater mortua fuerit viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptizetur.

AD 4um dicendum, q̃ expectanda est totalis egressio pueri ex vtero ad baptismum, nisi mors immineat: si tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari periculo imminente, & E non est postea rebaptizandus, si eũ perfecte nasci contigerit. Et videtur idem faciendum quæcumque alia pars egrediatur, periculo imminente: quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ, ita consistit sicut in capite, videtur quibusdam quòd propter dubium, quacumq; alia parte corporis abluta, puer post perfectam natiuitatem sit baptizandus sub hac forma, Si non es baptizatus, ego te baptizo.

ARTICVLVS XII.

Vtrum furiosi & amentes debeant baptizari.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur q̃ furiosi & amentes non debeant baptizari. Ad suscep-

*Art. 7. huius quæst.

Lib. 4. c. 4. parũ ante med. to. 1.

Alias, ritu. Art. 9. huius quæst.

† In corp. art. † lib. 4. c. parũ ante med. to. 1.

Universidad de Deusto
Biblioteca

QVAESTIO LXIX.

De effectibus baptismi, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de effectibus baptismi.

Et circa hoc quæruntur decem.

¶Primo, Vtrum per baptismũ auferantur oĩa peccata.
¶Secundo, Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni pœna.
¶Tertio, Vtrum baptismus auferat pœnalitates huius vitæ.
¶Quarto, Vtrum per baptismum conferantur homini gratiæ & virtutes.
¶Quinto, De effectibus virtutum, qui per baptismum conferuntur.
¶Sexto, Vtrum etiam paruuli in baptismo gratias & virtutes accipiant.
¶Septimo, Vtrum per baptismum aperiatur baptizatis ianua regni cælestis.
¶Octauo, Vtrum baptismus æqualem effectũ habeat in omnibus baptizatis.
¶Nono, Vtrum fictio impediat effectum baptismi.
¶Decimo, Vtrum recedente fictione, baptismus obtineat suum effectum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per baptismum tollantur omnia peccata.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non tollantur omnia peccata. Baptismus. n. est quædã spiritualis regeneratio, quæ cõtraponitur generationi carnali: sed per generationẽ carnalem homo contrahit solum originale peccatum. ergo per baptismum soluitur solum originale peccatum. a.3.di.32.q.1 art. 1. & 4. di.4.q.2.ar. 2.q.1.& di. 17.q.3.ar.3 q. 1. Et 4. cap. c. 59. & 72.Heb. 6.fi.

¶2 Præt. Pœnitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum: sed ante baptismum in adultis requiritur pœnitentia, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. ergo baptismus nihil operatur circa remissionem actualium peccatorum.

¶3 Præt. Diuersorum morborum diuersæ sunt medicinæ: quia sicut Hieronym.* dicit, non sanat oculum, quod sanat calcaneum: sed peccatum originale, quod per baptismum tollitur, est aliud genus peccati a peccato actuali. ergo non omnia peccata remittuntur per baptismum. Mar 9. sup illud verb. Hoc genus dæmoniorũ non ejicitur, nisi &c.to.9.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

RESPON. Dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Et postea concludit, Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato, viuentes autem deo in Christo Iesu domino nostro. Ex quo patet, quòd per baptismum homo moritur vetustati peccati, & incipit viuere nouitati gratiæ: omne autem peccatum ad pristinam vetustatem pertinet. vnde consequens est, quòd omne peccatum per baptismum tollatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Apostolus dicit Roma. 5. Peccatum Adæ non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in baptismo percipitur. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. vnde & August.* dicit in lib. de baptismo paruulorum, quòd generante carne tantũmodo trahitur peccatum originale: regenerante autem spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum. Li.1.de pec. mer. & remis. c. 15. in fi. tom. 7.

AD 2m dicendum, quòd nullius peccati remissio fieri potest, nisi per virtutem passionis Christi: vnde & Apostolus dicit Hebr. 9. quòd sine sanguinis effusione non fit remissio. vnde motus humanæ voluntatis, qui est in pœnitente, non sufficeret ad remissionem culpæ, nisi adesset fides passionis Christi, & propositum participandi ipsam, vel suscipiendo baptismum, vel subijciendo se clauibus ecclesiæ: & ideo quando aliquis adultus pœnitens ad baptismum accedit, cõsequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito baptismi: perfectius autem ex reali susceptione baptismi.

AD 3m dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis: baptismus autem operatur in virtute passionis Christi, quæ est vniuersalis medicina omnium peccatorum: & ideo per baptismum omnia peccata tolluntur. D.61.

ARTICVLVS II.

Vtrum per baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum nõ liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apost. Ro. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt: sed culpa non ordinatur, nisi per pœnam, vt Aug.* dicit. ergo per baptismum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum. Sup. q. 68. art. 5. & 87. di. 4. q. 2. ar. 3. q. 1. Et 4. di. 4. q. 1. ar. 4. q. 2. ar. 2. q. 1. Et di. 7. q. 1. ar. 1. & q. 2. ar. 1. & 2. Et 4. di. 17. q. 3. ar. 1. & 2. Et 4. dist. 45. q. 1. ar. 1. & 2. Et Rom. 5. lect. 4. Et Hebr. 6. fin.

¶2 Præt. Effectus sacramenti aliquã similitudinem habet cum ipso sacramento: quia sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant, vt supra* dictum est: sed ablutio baptismalis habet quidẽ aliquam similitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem similitudinem habere videtur cum subtractione reatus pœnæ. non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

¶3 Præt. Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna, & ita iniustum esset eum puniri. si igitur per baptismum tollitur reatus pœnæ, iniustum esset, post baptismum suspendere latronem, qui ante homicidium commisit, & ita per baptismum tolleretur rigor humanæ disciplinæ, quod est inconueniens. non ergo per baptismum tollitur reatus pœnæ.

SED CONTRA est, q̃ Ambr.* dicit super illud Ro. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio dei, Gratia, inquit, dei in baptismo gratis omnia condonat.

RESPON. Dicendum, q̃, sicut supra* dictum est, per baptismum aliquis incorporatur passioni & morti Christi, secundum illud Rom. 6. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam viuemus cũ eo. ex quo patet, quòd omni baptizato communicatur passio Christi ad remediũ, acsi ipse passus & mortuus esset. Passio autem Christi, sicut dictum est,* est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum: & ideo ille, qui baptizatur, liberatur a reatu totius pœnæ, sibi debitæ pro peccatis, acsi ipse sufficienter satisfeciſſet pro omnibus peccatis suis. *Sup. illud ad Ro. 11. tom. 3. Ar. præced. & q. 68. ar. 5. ad 1. & ar. tic. 2. q.68.ar.5

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quia pœna passionis Christi cõmunicatur baptizato, inquantum fit membrum Christi, acsi ipse pœnam illam sustinuisset, ideo eius peccata remanent ordinata per pœnam passionis Christi.

AD

AD 2m dicendum, quòd aqua non solum abluit, sed etiam refrigerat. et ita suo refrigerio significat subtractionem reatus pœnæ, sicut sua ablutione signi ficat emundationem a culpa.

AD 3m dicendum, quòd in pœnis, quæ iudicio humano inferuntur, non solum attenditur qua pœna sit homo dignus quo ad deum, sed etiam in quo sit obligatus quo ad homines, qui læsi & scandalizati sunt per peccatum alicuius. et ideo licet homicida per baptismum liberetur a reatu pœnæ quo ad deum, remanet tñ obligatus adhuc quo ad hoies, quos iustũ est ædificari de pœna, sicut sunt scandalizati de culpa: pie tamen talibus princeps posset pœnã indulgere.

ARTICVLVS III.

Vtrum per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ. Vt enim Apost. dicit Ro. 5. Donum Christi potentius est, quàm peccatum Adæ: sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apostolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per consequens omnes aliæ pœnalitates præsentis vitæ. ergo multo magis per donũ Christi, quod in baptismo percipitur, homo a pœnalitatibus præsentis vitæ debet liberari.

¶2 Præt. Baptismus aufert & culpam originalem & actualem, sicut supra dictum est:* sic autem aufert actualem culpam, quòd liberat ab omni reatu pœnæ consequente actualem culpam. ergo etiam liberat a pœnalitatibus præsentis vitæ, quæ sunt pœna originalis peccati.

¶3 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa harum pœnalitatum est peccatum originale, quòd tollitur per baptismum. ergo non debent huiusmodi pœnalitates remanere.

SED CONTRA est, quòd super illud Rom. 6. Destruatur corpus peccati, dicit gl.* Per baptismum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruatur, non ita vt in ipso viuente carnis concupiscentia respersa & innata, repente absumatur, & nõ sit: sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. ergo partatione, nec aliæ pœnalitates per baptismũ tolluntur.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus habet virtutem auferendi pœnalitates præsentis vitæ, non tamen eas aufert in præsenti vita: sed eius virtute auferentur a iustis in resurrectione, quando mortale hoc induet imortalitatem, vt dicitur primæ Cor. 15. Et hoc rationabiliter, primo quidem: quia per baptismum homo incorporatur Christo, & efficitur membrum eius, vt supra dictum est.* et ideo conueniens est, vt id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite. Christus autem a principio suæ conceptionis fuit plenus gratia & veritate: habuit tamẽ corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. vnde & Christianus in baptismo gratiam consequitur, quantum ad animam: habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. vnde Apostolus dicit Rom. 8. Qui suscitauit Iesum Christum a mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum eius in vobis. & infra eodem, hæredes quidem dei, cohæredes autem Christi: si tamen compatimur, vt & simul glorificemur. Secundo hoc est conueniẽs, propter spirituale exercitium, vt videlicet contra concupiscentiam, & alias passibilitates pugnans homo, victorię coronam acciperet. vnde super illud Rom. 6. Vt destruatur corpus peccati, dicit gloss.* Si post baptismum vixerit homo in carne, habet concupiscentiam cum qua pugnet, eamq; adiuuante deo superet: in cuius figuram dicitur Iudic. 3. Hæ sunt gentes, quas dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israelem, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. Tertio hoc fuit conueniens, ne homines ad baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ ęternæ. vnde & Apostolus dicit primę Cor. 15. Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus. *Est Aug. lib. 1. de baptis. parnu. c. 39. circa prin. to. 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut gloss. dicit Ro. 6. super illud, Vt vltra non seruiamus pcto) sicut aliquis capiens hostem atrocissimũ, non statim interficit eum, sed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulũ viuere, ita & Christus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

AD 2m dicendum, quòd sicut ibidem dicit gloss.* duplex est pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehennalem prorsus deleuit Christus, vt eam non sentiant baptizati & vere pœnitentes: temporalem vero nondum penitus tulit: manet enim fames, sitis & mors, & huiusmodi: sed regnum & dominiũ eius deiecit, vt scilicet hoc homo non timeat, & tandem in nouissimo eandem penitus exterminabit. *gl. ord. super illud ad Rom. 6. hõ nostet simul crucifixus.

AD 3m dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) peccatum originale hoc modo processit, quòd primo persona infecit naturam, postmodum vero natura infecit personam. Christus vero conuerso ordine prius reparat, id quod personæ est, & postmodum simul in omnibus reparabit, id quod naturæ est: et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnã carentiæ visionis diuinę, quæ respiciunt personam, statim per baptismum tollit ab homine: sed pœnalitates præsentis vitæ (sicut mors, fames, sitis, & alia huiusmodi) respiciunt naturam, ex cuius principijs causantur, prout est destituta originali iustitia: et ideo isti defectus non tollentur, nisi in vltima reparatione naturæ, per resurrectionem gloriosam. *1. 2. q. 82. art. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per baptismum conferantur homini gratia & virtutes.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes: quia sicut supra dictum est,* sacramenta nouæ legis efficiunt quod figurant: sed per ablutionem baptismi significatur emundatio animæ a culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. videtur igitur, quòd per baptismum non conferantur homini gratia & virtutes. Infra q. 71. art. 3. cor. Et 4. dis. 3. ar. 1. q. 3. c. & q. 3. ar. 1. q. 2 ad 2. et di. 4. q. 2. ar tic. 2. q. 2. & di 9. art. 1. q. 2. cor. Et di. 18. q. 1. art. 3. q. 1. cor.

¶2 Præt. Illud, quod iam aliquis adeptus est, non indiget iterum suscipere: sed aliqui accedunt ad baptismum, iam habentes gratiam & virtutes: sicut Act. 10. legitur, vir quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur italica, religiosus & timens deum: qui tamen postea a Petro baptizatus est. non ergo per baptismum conferuntur gratia & virtutes. q. 69. ar. 2. et 82 art 3. & q. præc. art. 2.

¶3 Præt.

¶ 3 Præt. Virtus est habitus, ad cuius rationem pertinet, quòd sit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur: sed post baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. ergo per baptismum non cõsequitur homo gratiam & virtutes.

SED CONTRA est, quòd ad Titum 3. dicit Apostolus, saluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, (id est per baptismum) & renouationis Spiritussancti, quem effudit in nos abunde, (idest, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum, vt gloss.* ibi exponit. sic ergo ī baptismo datur gratia Spiritussancti & copia virtutum:

* gl. interli. ibid.

Lib. 1. c. 26. a med. to. 7

RESPON. Dicendum, ꝙ (sicut Augustinus dicit in lib. de Baptismo paruulorum) ad hoc baptismus valet, vt baptizati Christo incorporentur, vt membra eius. A capite autem Christo, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur, secũdum illud Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. vnde manifestum est, quòd per baptismum aliquis consequitur gratiam & virtutes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut aqua baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpæ, & per suum refrigerium significat liberationem a pœna, ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiæ & virtutum.

Q. 68. ar. 2.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sicut dictum est, quòd remissionem peccatorum aliquis consequitur ante baptismum, secundum quòd habet baptismum in voto vel explicite vel implicite: & tamẽ cum realiter suscipit baptismum, fit plenior remissio quantum ad liberationem a tota pœna, ita etiam ante baptismum Cornelius, & alij similes consequuntur gratiam & virtutes, per fidem Christi & desiderium baptismi implicite vel explicite, postmodum tamen in baptismo maiorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur: vnde super illud Psalm. 22. Super aquam refectionis educauit me, dicit glo.* Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in baptismo.

* ex gl. interl. colligitur ibid.

AD 3ᵐ dicendum, quòd difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum: sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in baptismo: sicut tamen per baptismum diminuitur concupiscentia, vt non dominetur, ita etiam diminuitur vtrũque dictorum,* ne homo ab his superetur.

* In ista solut.

ARTICVLVS V.

Vtrum conuenienter attribuantur baptismo quidam actus virtutum.

4. di. 4. q. 2. art. 2. q. 3. 4. & 5. Et dist. 5. q. 2. art. 1. q. 2. cor & ad 1. Et ar. 5. q. 1 cor. Et dist. 28. q. 1. art. 2. q. 1. ad 1. Et quol. 6. art. 4.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter attribuantur baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet incorporatio ad Christum, illuminatio, & fœcundatio. non enim baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: sed per fidem aliquis incorporatur Christo secũdum illud Ephesio. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris, ergo nullus baptizatur, nisi iam Christo incorporatus. non ergo est effectus baptismi incorporari Christo.

¶ 2 Præt. Illuminatio fit per doctrinam, secundum illud Ephes. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c. sed doctrina præcedit baptismum in catechismo. non ergo est effectus baptismi.

¶ 3 Præt. Fœcunditas pertinet ad generationem actuam: sed per baptismum aliquis regeneratur spiritualiter: ergo fœcunditas non est effectus baptismi.

† lib. 1. c. 16 a med. to. 7 * c. 2. eccl. hierar. pũct. 2. & 3. * est gl. Gasiod. super hunc locũ psal. 22.

SED CONTRA est quòd August. † dicit in lib. de Baptismo paruulorum, quòd ad hoc valet baptismus, vt baptizati Christo incorporentur. Dion.* etiã 2. c. eccl. hierarch. illuminationem attribuit baptismo. et super illud Psalm 22. super aquam refectionis, dicit glo. quòd anima peccatorum ariditate sterilis, fœcundatur per baptismum.

RESPON. Dicendum, quòd per baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quæ est propria fidelium (Christi, sicut Apostolus dicit Gal. 2. Quòd autem nũc viuo in carne, in fide viuo filij dei. vita autem nõ est, nisi membrorum capiti vnitorum, a quo sensum & motum suscipiunt: & ideo necesse est, ꝙ per baptismum aliquis incorporetur Christo, quasi membrum ipsius. sicut autem a capite naturali deriuatur ad membra sensus & motus, ita a capite spirituali, quod est Christus, deriuatur ad membra eius, sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis, & motus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum. vnde Ioan. 1. dicitur, vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. et ideo consequens est, quòd baptizati illuminentur a Christo circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd adulti prius credentes in Christũ, sunt ei incorporati mentaliter: sed postmodum cum baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter, scilicet per visibile sacramentum, sine cuius proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

AD 2ᵐ dicendum, quòd doctor illuminat exterius per ministerium, catechizando: sed deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Ioã 6. Est scriptum in propheris, erũt omnes docibiles dei.

AD 3ᵐ dicendum, quòd effectus baptismi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera: nõ autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Christo, sicut Apostolus dicit 1. ad Cor. 4. In Christo Iesu per euangelium ego vos genui.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pueri in baptismo consequantur gratiam & virtutes.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pueri in baptismo non consequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur sine fide & charitate: sed fides, vt Aug.* dicit, consistit in credentium voluntate, similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate: cuius vsum pueri non habent, & sic non habent fidem & charitatem. ergo pueri in baptismo non recipiunt gratiam & virtutes.

22. q. 6. ar. 1. & 4. dist. 4. q. 2. art. 2. q. 1. Et dist. 17. q. 1. ar. 1. q. 2. cor. & ad 3. Et dist. 18. q. 1. ar. 2. q. 1. cor. * epist. 23. nõ remote a fin. to. 2. tract. 72. in Ioã. a med. tom. 3.

¶ 2 Præt. super illud Ioan. 14. Maiora horum faciet, dicit Aug. † quòd ex impio iustus fiat, in illo, sed non sine illo Christus operatur: sed puer cum non habeat vsum liberi arbitrij, non cooperatur Christo ad suam iustificationem: immo quãdoque pro posse renititur. ergo non iustificatur per gratiam & virtutes.

¶ 3 Præt. Rom. 4. dicitur, Ei, qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam, secundum propositum gratiæ dei: sed puer non est credens in eum, qui iustificat impium. ergo non consequitur gratiam iustificantem, neque virtutes.

¶ 4 Præt. Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere spiritualem effectum: sed quandoque pueri ad baptismum deferuntur carnali intentione, vt scilicet corporaliter sanentur. non ergo consequuntur spiritualem effectum gratiæ & virtutum.

SED CONTRA est, quòd Aug.* dicit in Enchir. Paruuli renascendo moriũtur illi peccato, quod nascendo cõtraxerunt. ac per hoc ad illos etiam pertinet quod dicitur, Consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem (subditur autem) vt quomodo Christus surrexit a mortuis, per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: sed nouitas vitæ est per gratiam & virtutes. ergo pueri in baptismo gratiam & virtutes consequuntur.

RESPON. Dicendum, quòd quidam antiqui posuerunt, quòd pueris in baptismo non dantur gratia & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cuius virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, cõsequuntur gratiam & virtutes. Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primo quidem, quia pueri sicut & adulti, in baptismo efficiuntur membra Christi, vnde necesse est, quòd a capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo, quia secundum hoc pueri decedentes post baptismum, non peruenirent ad vitam æternam: quia, vt dicitur Roman. 6. Gratia dei est vita æterna. et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum & actum. et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post baptismum nullatenus virtutem habere: sed ista impotentia operandi, non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes, quamuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fides & charitas consistunt in voluntate hominum, ita tamen quòd habitus harum, & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris: sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo August.* dicit libro de baptismo paruulorum, quòd paruulum, etsi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramentum (quod scilicet causat habitum fidei) fidelem facit.

AD 2ᵐ dicendum, quòd (sicut Augst. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritusancto renascitur nisi volens, quod non de paruulis, sed de adultis intelligendum est. Et similiter de adultis intelligendum est, quòd homo a Christo sine ipso non iustificatur. Quòd autem paruuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur: quia intantum nesciunt quod faciunt, vt nec facere videantur: vt Aug.* dicit in lib. de præsentia dei ad Dardanum.

AD 3ᵐ dicendum, quòd (sicut Aug. dicit) paruulis mater ecclesia aliorum pedes accommodat, vt veniant, aliorum cor vt credant, aliorum linguam vt fateantur. et ita pueri credunt, non per actum propriũ, sed per fidem ecclesiæ, quæ eis communicatur. et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

AD 4ᵐ dicendum, quòd carnalis intentio deferentium pueros ad baptismum, nihil eis nocet, sicut nec culpa vnius nocet alteri nisi consentiat. vnde Aug.* dicit in epistola ad Bonifacium, non illud te moueat, quòd quidam non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam: sed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere sanitatem: nõ enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

* De consecrat. di. 4. c. mater eccl. epist. 23. parũ añ med. to. 2. Et l. 1. de peccat. merit. c. 25. in fin. to. 7.

¶ *Super Quæstionis sexagesimænonæ Articulum septimum.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cælestis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd effectus baptismi non sit apertio ianuæ regni cælestis. Illud enim quod est apertum, non indiget apertione: sed ianua regni cælestis est aperta per passionem Christi: vnde Apoca. 4. dicitur, Post hæc vidi ostium magnum apertum in cælo. non est ergo effectus baptismi, apertio ianuę regni cælestis.

¶ 2 Præt. Baptismus omni tempore ex quo institutus fuit, habet suum effectum: sed quidam baptizati sunt baptismo Christi ante eius passionem (vt habetur Ioã. 3.) quibus si tunc decessissent, introitus regni cælestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum introiuit, secũdum illud Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. nõ est ergo effectus baptismi apertio regni cęlestis.

¶ 3 Præt. Baptizati adhuc sunt obnoxij morti & alijs pœnalitatibus vitæ præsentis, vt supra dictum est.* sed nulli est apertus aditus regni cælestis, quandiu obnoxius est pœnæ: sicut patet de his, qui sunt in purgatorio. non ergo effectus baptismi est apertio ianuæ regni cælestis.

* art. 3. huius q.

SED CONTRA est, quòd super illud Luc. 3. Apertum est cælum, dicit gloss.* Bedæ. virtus hic baptismatis ostenditur, de quo quisque cum egreditur, regni cælestis ei ianua aperitur.

Beda Luc. 1. in ca. 10. secundum suũ ordin. tom. 2.

RESPON. Dicendum, quòd aperire ianuam regni cælestis, est amouere impedimentũ, quo quis impeditur regnum cælestę introire. Hoc autem impedimentum est culpa & reatus pœnæ. Ostensum est autem supra,* quòd per baptismum omnis culpa, & omnis reatus pœnæ tollitur. vnde consequẽs est, ꝙ effectus baptismi sit apertio ianuæ regni cęlestis.

* art. 1. & 2. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ baptismus intantum aperiebat cælum, inquantum literam reserabat ad secundum sensum.

¶ Et

¶ Et hæc sint dicta p dignitate baptismi, quantum enim spectat ad cultum, Christo mortuo patuit ianua cælestis tã baptizato quàm circunciso.

rit baptizato ianuam regni cælestis, inquantum incorporat eum passioni Christi, virtutem eius homini applicando.

AD 2^m dicendum, quòd quãdo passio Christi nondum erat realiter perfecta, sed solum in fide credẽtiũ, baptismus proportionaliter causabat ianuæ apertionẽ, nõ quidẽ in re, sed in spe: baptizati. n. tunc decedẽtes, ex certa spe introitũ regni cælestis expectabant.

AD 3^m dicendum, quòd baptizatus non est obnoxius morti, & pœnalitatibus vitę præsentis, propter reatum personæ, sed propter statum naturæ: et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cælestis, quando anima separatur a corpore per mortem, quasi iam persoluto eo, quod naturæ debebatur.

¶ *Super Quæstionis sexagesimanona Articulum octauum.*

In art. 8. aduerte, Auctorem in art. 3. recitatiue loqui de lepra Constantini: dico autem hoc, quia nullius auctoritate constat, Constantinum mundatum a lepra in baptismo: tum quia gesta Syluestri (ex quibus hoc videtur haberi) incertũ habent Auctorem, vt patet in cap. sancta Romana distin. 15. tum quia nullus sine christianus, siue gentilis historicus inuenitur hoc scripsisse, vt testatur Platina in vita Marci Papæ: tũ præcipue, quia Ambrosij auctoritas obstat, dum in oratione de obitu Theodosij expresse dicit, Constantinũ in vltimis constitutum baptizatũ fuisse, quòd longe distat ab hoc, scilicet quòd in principio suæ conuersionis fuerit baptizatus. Et propterea narratio de lepra Constantini nõ est asserenda probanda.

a. d. 4. q. 2. ar. 1. q. 1. & 2. Et. d. 18. q. 1. art. 3. q. 1. col.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum baptismus habeat in omnibus æqualem effectum.

AD OCTAVVM sic procedi tur. Videtur quòd baptismus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpæ: sed in quibusdam plura peccata tollit, quàm in alijs. nam in pueris tollit solũ peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibusdam plura, in quibusdã vero pauciora. non ergo æqualem effectum habet baptismus in omnibus.

¶ 2 Præt. Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes: sed quidam post baptismum videtur habere maiorem gratiam, & perfectiorem virtutem, quàm alij baptizati. non ergo baptismus habet æqualem effectum in omnib^s.

¶ 3 Præt. Natura perficitur per gratiam, sicut materia per formã: sed forma recipitur in materia secundum eius capacitatem. cum ergo in quibusdam baptizatis etiã pueris, sit maior capacitas naturalium quàm in alijs, videtur quòd quidam maiorem gratiam consequantur, quàm alij.

¶ 4 Præt. Quidam in baptismo consequuntur non solum spiritualem salutem, sed etiam corporalẽ: sicut patet de Constantino, qui in baptismo mundatus est a lepra: non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo. baptismus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ephes. 4. Vna fides, vnum baptisma. vniformis autem causæ est vniformis effectus. ergo baptismus habet æqualẽ effectum in omnibus.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est effectus baptismi, vnus per se, & alius per accidẽs. Per se quidem effectus baptismi, est id, ad quod baptismus est institutus, scilicet ad regenerandum homines in spiritualem vitam: et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum. undè quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide ecclesiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismum accedunt, non æqualiter se habent ad baptismum: quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptismum accedũt: & ideo quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt: sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat: licet ignis quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. Effectus autem baptismi per accidens, est ad quem baptismus non est ordinatus, sed diuina virtus, hoc in baptismo miraculose operatur: sicut super illud Ro. 6. Vt vltra non seruiamus peccato, dicit glo.* Non hoc præstatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili creatoris, vt lex peccati, quæ est in membris, prorsus extinguatur. et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiam si cum æquali deuotione accedant: sed dispensantur huiusmodi effectus, secundum ordinem prouidentiæ diuinæ.

est gl. Aug. li. 1. de pec. mer. & remiss. c. 39. nom. 7

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. vnde hoc nõ est propter maiorem efficaciam baptismi, quòd in quibusdam plura, in quibusdam autem pauciora peccata soluit: sed propter conditionẽ subiecti, qa in quolibet soluit quotcũq; inuenerit.

AD 2^m dicendum, quòd hoc, quòd in baptizatis maior vel minor gratia apparet, potest dupliciter contingere. vno modo, quia vnus in baptismo percipit maiorem gratiam, quàm alius, propter deuotionem maiorem, vt dictum est: * alio modo, quia etiam si æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea vtuntur: sed vnus studiosius in ea proficit, alius per negligentiam, gratiæ dei deest.

* In corp. art.

AD 3^m dicendum, quòd diuersa capacitas naturalium in hominibus, non est ex diuersitate mentis, quæ per baptismum renouatur, cuim omnes homines eiusdem speciei existentes, in forma conueniant, sed est ex diuersa dispositione corporum. Secus autem est in angelis, qui differunt specie: et ideo angelis dantur dona gratuita, secundum diuersam capacitatem naturalium: non [a] autem hominibus.

D. 4. d.

AD 4^m dicendum, quòd sanitas corporalis non est per se effectus baptismi: sed est quoddam miraculosum opus prouidentiæ diuinę.

ARTICVLVS IX.

Vtrum fictio impediat effectum baptismi.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd fictio non impediat effectum baptismi. Dicit. n. Apostolus Gal. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis: sed omnes qui baptismum Christi suscipiunt, baptizantur in Christo. ergo omnes induũt Christum, quod est percipere baptismi effectum: et ita fictio non impedit baptismi effectum.

¶ 2 Præt. In baptismo operatur virtus diuina, quæ potest voluntatem hominis mutare in bonum: sed effectus causæ agentis non potest impediri per id, quod ab illa causa potest auferri. ergo fictio nõ impedit baptismi effectum.

¶ 3 Præt. Effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur: sed multa sunt alia peccata grauiora quàm fictio, de quibus non dicitur, quòd effectum baptismi impediant. ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

SED CONTRA est, quòd dicitur Sap. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictũ: sed effectus baptismi est a Spiritu sancto. ergo fictio impedit effectum baptismi.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut Dam.* dicit) deus non cogit hominem ad iustitiam: et ideo ad hoc, quòd aliquis iustificetur per baptismum, requiritur quòd voluntas hominis amplectatur baptismum, & baptismi effectum. dicitur aũt aliquis fictus, per hoc, q̃ voluntas eius contradicit vel baptismo, vel eius effectui. nam secundum Aug. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille, qui non credit, cum tamen baptismus sit fidei sacramẽtum: alio modo per hoc, quòd contemnit ipsum sacramentum: tertio modo per hoc, q̃ aliter celebrat sacramentum, non seruans ritum ecclesiæ: quarto modo per hoc, quòd aliquis indeuote accedit. vnde manifestum est, q̃ fictio impedit effectum baptismi.

4. d. 4. q. 3. art. 1. q. 1. & 3. & q. 3. q. 3. Et. d. 13. q. 2. ad 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̃ baptizari in Christo, potest intelligi dupliciter. vno modo in Christo, idest in Christi conformitate. et sic quicumque baptizantur in Christo, conformati ei per fidem & charitatem, induunt Christum per gratiam. alio modo, dicuntur aliqui baptizari in Christo, inquantum accipiunt sacramẽtum Christi. et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

AD 2^m dicendum, quòd quãdo deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus: sed non semper hoc deus facit, nec ad hoc sacramẽtum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis non fictus, sed vt non fictus aliquis accedẽs, iustificetur.

AD 3^m dicendum, quòd fictus dicitur aliquis ex eo, quòd demõstrat se aliquid velle, quod nõ vult. Quicumque autem accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se

non tractatur hic, an recedente fictione, baptizatus fiat filius regni, consequatur remissionem: nullus enim dubitat de hoc euẽtu: sed tractatur, an in tali casu ex vi baptismi cõsequatur baptizatus remissionem &c. & hic est sensus conclusionis. Necessitas autem talis assertionis est duplex. Prima, est auctoritas Augustini in libro de baptismo, relata & a Magistro sent. in 4. dist. 4. & a Gratiano de consecrat. dist. 4. cap. tunc valere, & habetur in hac litera, Tunc valere incipit ad salutem baptismus, &c. Vbi expresse Aug. dicit baptismũ ipsum valere ad salutem, recedente fictione: licet gl. ibidem contra textum dicat oppositum. Secunda, est ratio ex pctõ originali sumpta: quia si peccatũ originale nec tempore baptismi, neque postea virtute baptismi remittit. sequitur quòd nũquam peccatum originale huic homini remissum fuerit. Et probatur sequela: quia non aliud a Christo instituerum est remedium ad remissionem peccati originalis, nisi baptismus. vt ergo nulli baptizato (qui tunc vel postea inter filios adoptiuos est) baptismalis gratia desit, docuit Augustinus. baptismum recedente fictione valere ad salutem. Quam doctrinã doctores posteriores adeo sunt venerati, & complexi vt nõ horruerint multas inde consequẽtes difficultates: & inde fateamur baptizatum ficte non oportere confiteri recedente fictione de peccatis commissis ante baptismum. Augustini ergo tam suscepta auctoritas necessitat. Modus, quo hoc fieri Auctor tenet in hac litera, non est ille, qui sibi attribuitur: quem ipse olim in 4. sent. dist. 4. q. 3. art. 2. q. 3. tenuit. ibi siquidem opinatus est fieri hoc: quia character manebat disponens ad gratiam: hic autem opinatur hoc fieri, quia character vt forma substantialis manet, & gratia sublato impedimẽto, quasi proprius effectus consequit, vt patet in ĩra. ¶ Vbi sunt duæ difficultates, vna ad hominem, & altera ad rẽ. Ad hominem quidem, quia Auctor superius tractans de charactere, posuit ipsum esse dispositionem remote ad gratiam, & non formam, ex qua fluit gratia. vnde & posuit illum in genere potentię, & subiective in intellectu: ex quo non est nata fluere gratia in essentia animæ. Ad rem vero, qm̃ character non se habet ad gratiam, vt forma ad consequẽs proprium: sed potius gratia est forma, ad quam comitatur mediante sacramento character, & eminentioris ordinis constat esse gratiam (qua diuinæ sumus naturæ cõsortes) q̃ character cõis bonis & malis. ¶ Ad euidentiam horum, sciendum est, coactum fuisse Auctorem ad hunc modum, vt saluaret Augustini doctrinam, cum communi doctrina de causalitate sacramentorum: non videtur. n. posse intelligi rem aliquam, postquam desijt esse, habere suum effectum, nisi aliqualiter res illa remanserit: videmus. n. in his quæ proiciuntur, tãdiu durare motum proiectorũ, quãdiu vis proicientis aliquo modo manet siue in aere, siue in corpore proiecto: nihil. n. refert ad propositum. similiter videmus posthumos ideo genitos mortuo parte, quia semen patris remansit in materno vtero: & sic de aliis. vnde cum baptismus manserit in materno vtero: & sic de aliis. vnde cum baptismus desinat esse peracto sacramento, & tunc propter fictionem in baptizato non valeat ad salutem, & inde ad duos annos recedente fictione valeat idem baptismus ad salutem (quòd nihil aliud est, quam conferre illam remissionem, quam fictio impe-

4. d. 4. q. 3. art. 1. q. 3. & 4. & q. 3. q. 3. Et. d. 13. q. 2. ad 3.

diuit tunc fieri: hoc enim significat baptismum valere ad salutem) consequens est, quòd baptismus aliquo modo remaneat, seu aliquid habeat aut relinquat manens, ratione cuius valorem seu effectum consequatur post biennium. Hæc necessitate satisfaciendi hominibus more humano, compulsus Auctor accõmodationẽ hãc similitudinariam, quam in litera habes, adinuenit.

¶ Vnde non oportet laborare ad saluandum hunc processum, vt proprius, seu ex proprijs: sed intelligendus est, vt accommodatio q̃dam similitudinaria ad manuducendum intellectũ nouitiorum, vt per ipsam quomodo baptismus recedente fictione incipit valere ad salutem. Scit enim Auctor, gratiam propriam bonis, non consequi characterem cõmunẽ bonis & malis, ut proprius effectus sequitur formam: cum hoc tam manifestũ sit, vt minimi theologi sciãt. Vnde non proprie voluit intelligi, sed secundum similitudinem, vt sicut in naturalibus cessante causa, remanente tamen forma, statim habentur consequentia, nisi adsit impedimentum, & si impedimẽtum ad fuerit, consequẽtia illa, statim, cum remotum fuerit habentur, propter remansionem formæ, ad quã nata erant sequi, ita in supernaturalibus sacramenti baptismi, cum generatur Christianus quo ad esse de familia Christi seu, quod idem est, quo ad esse membrum Christianæ religionis, suscipit per baptismum characterem, vt forma qua constituitur in tali esse: nam charactere formaliter homo est Christianæ religionis membrum, est de familia Christi, & ad huiusmodi formam natum est ex diuinæ largitatis ordine consequi infusionem gratiæ remissiuæ omnis culpæ, & omnis pœnæ, nisi obex fictionis obstiterit, & propterea cessante fictione, sequetur infusio gratiæ remissiuæ culpæ & pœnæ, propter præsentem formam characteris, ad quem secundum ordinem diuinę largitatis nata est sequi infusio gratiæ baptismalis. Tenet itaque character vtrumque locum & dispositionis & formæ, diuersimode considerato baptismate. nam baptismus inquantum generatiuus est filiorum adoptionis, gratiam habet pro principali effectu, vt forma: inquantũ vero generatiuus est Christiani (hoc est membri Christianæ religionis seu familiæ) habet pro principali effectu characterem: qui pro eo quòd infallibili ordine annexam habet gratiam, si ficto non impedit, & recedente fictione annecti sibi vendicat gratiam, formæ substantiali assimilatur. Pro eo vero quòd annexio gratiæ nouam exigit principalis agentis infusionem, recedẽte fictione, dispositioni magis assimilatur, quæ secundum infallibilem causarum ordinem cessante impedimento, ad terminum ducit. Vnde vana videtur solicitudo quærẽtium, quid aut quomodo operetur character recedente fictione ad gratiam baptismalem.

¶ Et ex his patet solutio difficultatum motarum, tam ad hominem, quàm ad rem. Et quarto loco proposituum expeditum simul est. De quinto autem pertranseundum videtur: quoniam in solis verbis differẽtio forte ẽ inter diuersos doctores: nullũ. n. puto sanæ mentis apud se credidisse, gram cessãte fictione committi characterẽ, sine noua dei actiõe gr̃æ baptismalis infusiua. ¶ In responsione ad secundum & tertium aduertendum est, ita ficte baptizato, inueniri diuersorum temporum peccata, scili-

Universidad de Barcelona Biblioteca

* Alias, ecclesiæ conformari.

cer peccata præsentia & futura, & præsentia ijudenitii dupliciter intelligi, vel propter perfuerantiam maculæ, aut actualis commissionis seu omissionis simul cum baptismo, vel propter ipsum impedire sacramenti effectum interquæ ãti refert, quòd sola fictio (q nihil aliud videtur qvã impeditio gratiæ) per pœnitentiã delenda est, cum peccatis commissis post baptismum, reliqua autem per baptismi valorem recedente fictione delẽtur. Ad hoc enim videtur deseruire littera, dicens, Et etiã simul existentium cum baptismo: excipitur autem sola fictio, quo tam ipsa est, quæ contrariatur sacramẽto: nec putò fictionis peccato intelligendum in proposito crimẽ illud, quod fundat fictionem (puta incredulitatem) sed ipsam malam suscẽptionem sacramenti, quæ sacrilegij ipecies est: hic enim actus est proprie fictio: quoniam illo actu monstrat, qui baptizatur se velle quod non vult. Et confirmatur hoc ex verbis Augustini, dicentis, Cui illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri: ex hoc enim quòd nullam

4.di.4.q.3. ar.2.q.3. et dist.17.q.3. ar.4.q.1.

* lib 1. de baptis con tra Donat. c.12. ãi me. tom.7.

ipeciem peccãi fictioni tribuit, nisi sacrilegium, insinuasse videtur qd sit illa fictio. Et hinc sequitur, quòd talis fictus sufficiẽter cõfiteretur, dicendo se iniuriam fecisse baptismo, ponendo illi obicem peccati mortalis, & confitẽdo commissa post baptismum.

† Alias, abolitionem.

*q.66.ar.9.

¶ Aduerte quoque aliud esse dimidiam a deo expectare veniam, & aliud esse variis medijs a deo expectare veniam. Primum est impiũ, secundum hic docemur, dum baptizatus, per mediũ pœnitentiæ & per medium baptismi simul, a deo expectat veniam. Cogimur autem ad vtrunq; simul medium recurrere: quia credimus præcedentia peccata remitti, quo ad culpam & pœnã totaliter (hoc in contingit gratia baptismalis) actionem vero eũ posteriorib* peccatis remitti quidẽ quo ad culpã, quo ad pœnam vero nõ nisi quantum facto pœnitentiæ remittitur. Vnde apparet falsitas allegatæ superius glossæ, præterid, quòd est contra textum.

* li.1.de baptis.parum c.12. in fi. tom.7.

¶ *Super Quæstionem septuagesimam & quæstionem septuagesimamprimam.*

Circa 9.70.& 71. nihil scribendũ videtur nisi in his, quæ dicunt in ar.3. de causalitate exorcismorum. Non curant liquidem scrupulo duo ibi dicta. primũ est circa aperitionem sensuum & exorcismos baptismales. Secundum est circa vnctionẽ, quæ fit in vertice baptizati, quòd operatur cõseruationem gratiæ baptismalis. Primũ. n. intelligo non sic, quòd exorcismi minuat intentionem infectionem sensuũ animæ, quia hoc sine gratia non video posse fieri in paruulis, quicquid fit in adultis: sed intelligo sic quòd potestas dæmonis ad excludendum sensus interiores animę cõcessa dæmoni propter interiorem infectionem animæ per exorcismum impeditur, ne scilicet ob infectas interiores animæ partes præcludat illas ad sentiendum spiritualia quę Christi sunt, ita quòd potestas dæmonis per exorcismos baptismales impeditur ne possit extrinseca obstacula sacramento, & intrinseca sacramenti effectui præstare.

¶ Secundum dictũ, cum de actiua conseruatione intelligi nequeat, de passiua oportet

ARTICVLVS X.

Vtrum fictione recedente, baptismus suum effectum consequatur.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd fictione recedente, baptismus suum effectum non cõsequatur. Opus enim mortuum, quod est sine charitate, nõ potest vmquam viuificari: sed ille qui fictus accedit ad baptismum, recipit sacramentum sine charitate. ergo numquam potest viuificari hoc modo, vt gratiam conferat.

¶ 2 Præt. Fictio videtur esse fortior quam baptismus, cum impediat eius effectum: sed fortius non tollitur a debiliori. ergo peccatum fictionis non potest tolli per baptismum fictione impeditum. et sic baptismus non consequetur suum effectũ, qui est remissio omnium peccatorum.

¶ 3 Præt. Contingit quòd aliquis ficte accedat ad baptismũ, & post baptismum multa peccata committat, quæ tamen per baptismum non tolluntur: quia baptismus tollit peccata præterita, non futura. ergo baptismus talis, numquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

SED CONTRA est, quòd Augustinus dicit in lib. de baptismo, tunc valere incipit ad salutem baptismus, cum illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia vel sacrilegio perseuerante †ablutionem non sinebat fieri.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum* est) baptismus est quædam spiritualis regeneratio. cum autem aliquid generatur, simul cum forma recipit effectum formę, nisi sit aliquid impediens, quo remoto forma rei generatæ perficit suum effectum: sicut simul cum corpus graue generatur, mouetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto statim incipit moueri deorsum. Et similiter quando aliquis baptizatur, accipit characterem, quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata. Impeditur autem quandoque per fictionem: vnde oportet quòd remota ea per pœnitentiam, baptismus statim consequatur suum effectum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentum baptismi est opus dei, & non hominis: et ideo non est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.

AD 2um dicendum, quòd fictio non remouetur per baptismum, sed per pœnitentiam subsequentem, qua remota, baptismus aufert culpam & reatum omnium peccatorum præcedentium baptismum, & etiam simul existentium cum baptismo. vnde Augustinus* dicit in lib. de baptismo: Soluitur hesternus dies, & quicquid superest, soluitur: & ipsa hora momentumque ante baptismum & in baptismo: deinceps autem continuo reus esse incipit. et sic ad baptismi effectum consequendum concurrit baptismus & pœnitentia, sed baptismus sicut causa per se agẽs: pœnitentia sicut causa paccidens, idest remouens prohibens.

AD 3um dicendum, quòd effectus baptismi non est tollere peccata futura, sed præsentia vel præterita. et ideo recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per pœnitentiam, non per baptismum. Vnde non remittuntur quãtum ad totũ reatũ, sicut peccata præcedentia baptismum.

QVAESTIO. LXX.

De circũcisione quæ præcessit baptismum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de præparatorijs ad baptismum. Et primo de præparatorio, quod præcessit baptismum, idest, de circumcisione. Secundo, de præparatorijs, quæ concurrunt simul cum baptismo. s. de catechismo & exorcismo.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum circumcisio fuerit præparatoria, & figuratiua baptismi.

¶ Secundo, De institutione ipsius.

¶ Tertio, De ritu eius.

¶ Quarto, De effectu ipsius.

oportet intelligi, sic q vnctio illa operatur quoddam actuale auxilium faciens ex parte baptizati ad conseruationem gratiæ susceptæ. Cõsistit autem auxiliũ hoc in actu secundo, qui in adultis tunc excitatur aut adiuuatur, in paruulis autem, non nisi tempore extensionis gratię ad operationem locum habere potest.

1.q.68. ar.1. ad 1. 2.q.96. ar.1. ad 1. 4.d. 4.q. 1.ar.1. q.1. ar.2. 1.ar.Ro. ad 2. & 4.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum circumcisio fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd circumcisio non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi. Omnis enim figura habet aliquam similitudinem, cum suo figurato: sed circumcisio nullam habet similitudinem cum baptismo. ergo videtur quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptismi.

¶ 2 Præt. Apostolus dicit primæ Cor. 10. de antiquis patribus loquẽs, q omnes in nube & in mari baptizati sunt: non autem dicit, q in circumcisione baptizati sint. ergo protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri, magis fuerũt præparatoria ad baptismum & figuratiua ipsius, quàm circumcisio.

1.ar.1. q.1.

¶ 3 Præt. Supra dictum est,* q baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi: si ergo etiã circumcisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi Christi, videtur q baptismus Ioãnis fuerit superfluus, quod est inconueniens. non ergo circumcisio fuit præparatoria & figuratiua baptismi.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit Col. 2. Circumcisi estis circumcisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed circumcisione Christi, consepulti ei in baptismo.

RESPON. Dicendum, quòd baptismus dicitur sacramentum fidei: inquantum. s. in baptismo fit quædam fidei professio, & per baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. eadem autem est fides nostra & antiquorum patrum, secundum illud Apost. 2. Cor. 4. Habentes eundem spiritum fidei, credimus. Circumcisio autem erat quædam protestatio fidei. vnde dicitur Rom. 4. quòd Abraham accepit circumcisionem tamquam signaculum fidei, vnde & per circumcisionem antiqui aggregabantur collegio fideliũ. vnde manifestum est, quòd circumcisio fuit præparatoria ad baptismum, & præfiguratiua ipsius, secũdum quòd antiquis patribus omnia in figuram futuri contingebant (vt dicitur primæ Cor. 10.) sicut & fides eorum erat de futuro.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circũcisio habebat similitudinem cum baptismo, quantũ ad spiritualem effectum baptismi. nam sicut per circumcisionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per baptismum homo expoliatur carnali conuersatione.

AD 2um dicendum, q protectio columnę nubis, & transitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ nostri baptismi, quo renascimur ex aqua significata per mare rubrum, & Spiritusancto significato per columnam nubis: non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circumcisionem. et ideo prædicta duo* erant tantum figuræ, & non sacramenta. Circũcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad baptismum: minus tamen expresse figurãs baptismum, quantum ad exteriora, quàm prædicta. et ideo apostolus potius fecit mentionem de prędictis, quàm de circumcisione.

* Alias fo. illa

AD 3um dicendum, quòd baptismus Ioannis fuit præparatorius ad baptismum Christi, quantum ad exercitium actus: sed circumcisio quantum ad professionem fidei, quæ requiritur in baptismo, sicut dictum est.*

* In corp. art.

ARTICVLVS II.

Vtrum circumcisio fuerit conuenienter instituta.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd circumcisio fuerit inconuenienter instituta: sicut enim dictum est,* in circumcisione fiebat quædam fidei professio: sed a peccato primi hominis nullus vmquam saluari potuit, nisi per fidem passionis Christi, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. ergo statim post peccatum primi hominis, circumcisio institui debuit, & non tempore Abrahæ.

1.2.q.102. art.5. ad 1. Et q.103. art.1. ad 5. Et 4.dist.1. art.2.q.6. 4. cor. Et q.2. artic. 1. q.3 per to. * art. præd.

¶ 2 Præt. In circumcisione homo profitebatur obseruantiam veteris legis, sicut in baptismo profitetur obseruantiam nouæ legis, vnde Apost. dicit Gal. 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ: sed legalis obseruantia non est tradita tempore Abrahæ, sed magis tempore Moysi. ergo inconuenienter instituta est circumcisio tempore Abrahæ.

¶ 3 Præt. Circumcisio fuit figuratiua & præparatiua baptismi: sed baptismus exhibetur omnib* populis, secundum illud Matth. vlt. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. ergo circumcisio non debuit institui, vt obseruanda tantum ab vno populo Iudæorum, sed ab omnibus populis.

* Alias ꝑ gentibus.

¶ 4 Præt. Carnalis circumcisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato: sed spiritualis circũcisio quæ fit per Christum, indifferenter conuenit vtrique sexui: quia in Christo Iesu non est masculus & femina, vt dicitur Galath. 3. ergo incõuenienter est circumcisio instituta, quæ competit solis maribus.

SED CONTRA est, q sicut legitur Gen. 17. circumcisio est instituta a deo, cuius perfecta sunt opera.

RESPON. Dicendum, q (sicut dictum est*) circumcisio erat præparatoria ad baptismum, inquãtum erat quædam professio fidei Christi, quam etiam nos in baptismo profitemur. Inter antiquos autem patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nascituro, cum dictum est ei Gen. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipse etiam primus se a societate infidelium segregauit, secundum mandatum dei dicentis sibi, Egredere de terra tua, & de cognatione tua: et ideo conuenienter circumcisio fuit instituta in Abraham.

* art. præd.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd immediate post peccatum primi parentis, propter doctrinã ipsius Adæ (qui plene instructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis intantum vigebat in homine, q non oportebat determinari hominib* aliqua signa fidei & salutis: sed vnusquisq; pro suo libito fidem suam aliquibus* signis protestabatur: sed circa tẽpus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idolatriam declinantibus: obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentię vsque ad peccatum contra naturam: et ideo conuenienter tunc, & nõ ante fuit instituta circũcisio ad profitendũ fidem, & ad minuendum carnalem cõcupiscentiam.

AD 2um dicendum, quòd legalis obseruantia tradi non debuit, nisi populo iam congregato: quia lex ordinatur ad bonum publicum, vt in secunda parte dictum est. * Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad

1.2.q.90. art.2.

hoc,

hoc, quòd homines in quacumque religione adunen F
tur, sicut Augustꝰ † dicit contra Faustum: et ideo opor
tuit prius institui circuncisionem, quàm lex daretur.
Illi autem patres, qui fuerũt ante legem, familias suas
instruxerunt de diuinis, per modum paternæ admo-
nitionis. vnde & dominus dicit de Abraham, scio ꝙ
præcepturus sit filijs suis, & domui suæ post se, vt cu-
stodiant viam domini.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam deus omnes homines vocat, secundum illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri: et ideo baptismus omnibus populis proponitur. Circuncisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam vt fiendam per Christum, qui erat ex iudæorum populo nasciturus: et ideo illi soli populo data est circuncisio. G

Ad 4ᵐ dicendum, quòd circuncisio instituta est, vt signum fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi: & ideo conuenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod ispecialiter circuncisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre, vt in secunda parte dictum est: * sed baptismus continet virtutem Christi, qui est vniuersalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum.

* 1. 2. q. 81. art. 5. ad 2. & artic. 1. ad 2.

Articvlvs iii.

Vtrum ritus circuncisionis fuerit conueniens. H

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd ritus circuncisionis non fuerit conueniens. Circuncisio enim (sicut dictum est*) fidei quædam professio est: sed fides in vi apprehensiua existit, cuius operationes maxime apparent in capite. ergo magis debuit signum circuncisionis dari in capite, quàm in membro generationis.

4. dist. 1. q. 2. ar. 5. q. 1. et ar. 3. q. 2. et 3. & Ios. 7. Ie. 2. Et Ro. 4. lect. 2. * art. 1. & 2. huius q.

¶ 2 Præt. Ad vsum sacramentorũ assumimus ea, quorum est communior vsus: sicut aquam ad abluẽdum, & panem ad reficiendum: sed ad incidẽdum communius vtimur cultello ferreo quàm petrino. ergo circũ- I cisio non debuit fieri cultello petrino.

¶ 3 Præt. Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circũcisio, sicut Beda dicit: * sed baptismus non differtur vsque ad octauum diem (ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant) quandoq; etiam traditur baptismus post octauum diem. ergo circũcisioni non debuit determinari octauus dies, sed debebat quandoque præueniri, sicut etiam quandoque tardabatur.

* In hom. circuncisionis Iter prici. & med. in hom. totius anni reperies.

Sed contra est, quòd Rom. 4. super illud, et signum accepit circuncisionis, determinatur in *gl. K prædictus circuncisionis ritus.

*In gl. ord. sup illud, Signum accepit circũcisionis.

Respon. Dicendum, ꝙ (sicut dictum est†) circũcisio quoddam signũ fidei est, institutum a deo, cuius sapientiæ non est numerus: determinate aũt conuenientia signa, est sapientiæ opus: et ideo concedendum est, quòd ritus circũcisionis fuit conueniens. † art. ꝓced. huius qst.

Ad primvm ergo dicendum, ꝙ circuncisio conuenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem: quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturũ. Secundò, quia erat in remedium peccati originalis, quòd per actum generationis traducitur. Tertio, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentię, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de necessitate circuncisionis: vnde non inuenitur tale instrumentum præcepto diuino determinatũ. neque etiam cõiter tali instrumento iudæi vtebantur ad circũcidendum, sicut neq; modo vtũtur. Leguntur tamen aliquæ circũcisiones famosæ, cultello lapideo factæ: sicut legitur Exod. 4. ꝙ tulit Sephora acutissimã petram, & circũcidit præputium filij sui. & Iosue 5. dicitur: Fac tibi cultellos lapideos, & circũcide secundo filios Israel. per quòd figurabatur circuncisionem spiritualem esse fiendam per Christum, de quo dicitur 1. Corin. 10. Petra autem erat Christus.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd octauus dies determinabatur circuncisioni: tum propter mysterium, quia in octaua ætate (quæ erit ætas resurgentium) quasi in octauo die perficitur per Christum spiritualis circuncisio, quando auferet ab electis nõ solum culpam, sed etiam omnem pœnalitatem: tum etiam propter teneritudinem infantis ante octauum diem. vnde etiam de alijs animalibus Leuit. 22. præcipitur, bos, ouis & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub vbere matris suæ, die autẽ octauo & deinceps offerri poterunt domino. erat autem octauus dies de necessitate præcepti: ita scilicet, quòd octauum diem prætermittentes, peccabant etiam si esset sabbathum, secundum illud Ioan. 7. Circuncisionem accipit homo in sabbatho, vt nũ soluatur lex Moysi: non tamen erat de necessitate sacramenti: quia si aliqui omittebant octauum diem, postea poterant circuncidi: quidam etiam dicunt, ꝙ propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri, sed hoc nec ex auctoritate scripturæ, nec ex consuetudine iudæorum habeti potest. vnde melius dicendum est, sicut etiam Hug.* de san. Vic. dicit, quòd octauus dies nulla necessitate præueniebatur. vnde super illud Prouerb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea, dicit glo. † quòd alius Bersabee paruulus non computatur: quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per consequens nec circuncisus.

*Potest colligi ex li. 1. de sacram. pæn. 12. c. 2. † Gl. ordin. ibid.

Articvlvs iiii.

Vtrum circuncisio conferebat gratiam iustificantem.

Sup. q. 69. art. 6. ad 4. & 4. dist. 1. q. 2. art. 4. & vesi. qst. 28. ar. 2. ad 2. & 4. dist. 1. lec. 2. et 4. lec. 5.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd circuncisio non conferebat gratiam iustificãtem: dicit enim Apostolus Gal. 2. Si ex lege est iustitia, Christus gratis mortuus est, idest sine causa: sed circũcisio erat quędam obligatio legis implendæ, secundum illud Gal. 6. Testificor omni homini circuncidenti se, quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ. ergo si ex circuncisione est iustitia, Christus gratis, idest sine causa, mortuus est, sed hoc est inconueniens. non ergo ex circuncisione erat gratia iustificans a peccato.

† lib. 4. de citra. mor.

¶ 2 Præt. Ante institutionem circuncisionis sola fides ad iustificationem sufficiebat: dicit enim Greg. in Moral. † Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro paruulis sola fides: sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circuncisionis. ergo sola fides paruulos iustificabat. & non circuncisio.

¶ 3 Præt. Iosue 5. legitur, quòd populus qui natus est in deserto per quadraginta annos, incircuncisus fuit. si ergo per circũcisionem auferebatur peccatum originale,

originale, videtur quòd omnes qui in deserto mortui sunt, tam paruuli quàm adulti, fuerint damnati. & eadem obiectio est de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circuncisionis: quia præueniri non debebat, vt dictum* est. A

* praced. arg.

¶ 4 Præt. Nihil impedit introitum regni cælestis, nisi peccatum: sed circuncisi ante passionem Christi impediebantur ab introitu regni cęlestis. non ergo per circuncisionem homines iustificabantur a peccato.

¶ 5 Præt. Peccatum originale nõ dimittitur sine actuali: quia impium est a deo dimidiam sperare veniam, vt Augᵒ. dicit: sed nusquam legitur, quòd per circuncisionem remitteretur actuale peccatum. ergo etiã neque originale per eam dimittebatur. B

* I. de vera et falsa pœn. q. 19. non ergo a principio. 4. 2. de nup. & con. ca. 11. 1. 10. 7. quæ signaculum fidei ad iustificationẽ & par. &c. 1. in §. Sed. ad Si acceptæ circũcisionis.

Sed contra est, quòd Aug. † dicit ad Valeriũ cõtra Iulianũ, Ex quo instituta est circũcisio ĩ populo dei, *quę erat signaculũ fidei iustitię dei, ad sanctificationẽ purgationis valebat paruulis originalis vetustatis; peccati: sicut & baptismus ex illo cępit valere tẽpore ad innouationẽ hominis, ex quo institutus est.

Respon. Dicendum, quòd ab omnibus communiter ponitur, quòd in circuncisione peccatum originale remittebatur. Quidã tamen dixerunt, quòd non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in prima dist.* 4. sent. & Roma. 4. in glos. † sed hoc non potest esse: quia culpa C non remittitur nisi per gratiam, secundum illud Roman. 3. Iustificati gratis per gratiam, &c. & ideo alij dixerunt, quòd per circuncisionem conferebatur grátia, quantum ad effectus remissionis culpæ, sed non quantum ad effectus positiuos, ne cogerentur dicere, quòd gratia in circũcisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluus fuerit aduentus Christi. sed hæc etiã positio stare non potest. primo quidem, quia per circuncisionem dabatur pueris facultas suo tempore perueniẽdi ad gloriam, quæ est vltimus effectus positiuus gratiæ. secundo, quia priores sunt naturaliter ſm ordinẽ causæ formalis effectus positiui, q̃ priuatiui, licet secundũ ordinem causæ materialis sit econuerso: forma enim non excludit priuationem, nisi informando subiectum. D & ideo alij dixerunt, quòd in circuncisione conferebatur gratia etiam quantum ad aliquem effectum positiuum, qui est facere dignum vita æterna, sed non quantum ad omnes effectus: quia non sufficiebat reprimere concupiscentiam fomitis, nec ad implendũ mãdata legis, quod etiã aliquãdo mihi visum est: sed diligenter consideranti apparet hoc non esse verum: quia minima ᵈ gratia potest resistere cuilibet concupiscẽtiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit deum, quàm cupiditas E millia auri & argenti. & ideo dicendum est, quòd in circuncisione conferebatur gratia quantum ad omnes ᵈ gratiæ effectus, aliter tamen quàm in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet inquantum est instrumentum passionis Christi iam perfectę.* In circuncisione autẽ cõferebatur gratia, non ex virtute ᵉ circuncisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cuius signũ erat circuncisio: ita scilicet, quòd homo qui accipiebat circuncisionem, profitebatur se susscipere talem fidẽ: vel adultᵉ pro se, vel alius pro paruulis. vnde & Apostolus dicit Roma. 4. quòd Abraham accepit signum circuncisionis, signaculum iustitiæ fidei, quia scilicet, iustitia erat ex fide significata, non ex circuncisione significante. & quia baptismus operatur instrumentaliter in virtute passionis Christi, non autem circuncisio; ideo baptismus imprimit characterem incorporantem hominem Christo, & copiosiorem gratiam confert quàm circuncisio: maior enim est effectus rei iam præsentis, quàm spei.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, si ex circuncisione esset iustitia aliter, quàm per fidem passionis Christi.

Ad 2ᵐ dicendum, quòd sicut ante institutionẽ circuncisionis, sola fides Christi futuri iustificabat tã pueros, quàm adultos, ita etiam & circuncisione ᵈ data: sed antea non requirebatur aliquod signum protestatiuum huius fidei: quia nondum homines fideles, seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum vnius dei probabile tamen est, quòd parentes fideles pro paruulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces, & sacrificia offerebant. D. 344.

Ad 3ᵐ dicendum, quòd populus in deserto prætermittens mandatũ circũcisionis, excusabatur: tum, quia nesciebant quando castra mouenda erant: tum, quia (vt Damasc. * dicit) non necesse erat eos aliquod signũ distinctionis habere, cum seorsum ab alijs populis habitabant. & tamen, vt Aug. † dicit, inobediẽ tiam incurrebant, qui ex cõtemptu prætermittebant. Videtur tamen, quòd nulli incircuncisi mortui fuerint in deserto: quia, vt in psalm. 104. dicitur, non erat in tribubus corũ infirmus: sed illi soli videntur, mortui in deserto, qui fuerant in ægypto circuncisi: si ĩ aliqui incircuncisi, mortui sunt, eadẽ ratio est de his, & de his, qui moriebantur ante circuncisionis institutionem: quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octauum diẽ tẽpore legis. Damas. li. 4. ca. 26. circa prin. In li. q. sup. Iosue, c. 6. a medio, tomo. 4.

Ad 4ᵐ dicendum, quòd in circuncisione auferebatur originale peccatum ex parte personæ: remanebat tamen impedimentum intrãdi in regnum cælorum ex parte totius naturæ: quod fuit sublatum per passionẽ Christi. & ideo etiã baptismus ante passionẽ Christi nõ introducebat ĩ regnũ, sed & circũcisio si haberet locũ post passionẽ Christi, introduceret i regnũ.

Ad 5ᵐ dicendum, quòd adulti quando circunciebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati, sed etiam actualium peccatorum: non tamen ita quòd liberarentur ab omni reatu pœnæ, sicut fit in baptismo, in quo cõfert copiosior gra.

QVAESTIO LXXI.

De præparatorijs, quæ simul concurrunt, cum baptismo, in quatuor articulos diuisa.

Deinde considerandum est de præparatorijs, quæ simul concurrunt cum baptismo.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum catechismus debeat præcedere baptismum.

¶ Secundo, Vtrum baptismum debeat præcedere exorcismus.

¶ Tertio, Vtrum ea quæ agũtur in catechismo & exorcismo, aliquid efficiant vel solum significent.

¶ Quarto, Vtrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per sacerdotes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum cathechismus debeat præcedere baptismum.

4. dist. 6. 2. qar 2. q. 1.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd catechismus non debeat præcedere baptismū. Per baptismum enim regenerantur homines in vitam spiritualem: sed prius homo accepit vitam quàm doctrinam. non ergo prius debet homo catechizari, idest doceri, quàm baptizari.

¶ 2 Præt. Baptismus exhibetur non solum adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinæ perceptibiles: eo quòd non habent vsum rationis. ergo ridiculum est eos catechizare.

¶ 3 Præt. In catechismo confitetur catechizatus suam fidem: sed pueri non possunt suam fidem cõfiteri, neque per seipsos, neque etiam aliquis alius pro eis: tũ, quia nullus põt alii ad aliquid obligare: tũ etiã quia non potest aliquis scire, vtrum pueri cum ad legitimam ætatem peruenerint, assentiant fidei. non ergo debet cathechismus præcedere baptismum.

L. 1. ca. 25 a med. illi*.

SED CONTRA est, quòd Rabanus de institutione clericali dicit*, Ante baptismum, catechizandi debet hominem præuenire officium, vt fidei primũ cathecumenus accipiat rudimentum.

Q. præc. ar. 2.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) baptismus est fidei christianæ sacramentum, cũ sit quæda professio fidei christianæ. Ad hoc autem ꝙ aliquis fidẽ accipiat, requiritur quòd de fide instruatur, secundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? qõ autem audient sine prædicante? Et ideo ante baptismum conuenienter præcedit cathechismus. unde & Dominus præceptũ baptizandi discipulis tradens, prǫmittit doctrinã baptismo dicẽs, Euntes docete oẽs gentes, baptizantes eos &c.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptismum, præsupponit vitam naturæ rationalis: in qua homo potest esse particeps doctrinæ.

Q. 69. ar. 6. ad 3. arg. & 68. ar. 9.

AD 2^m^ dicẽdum, quod sicut mater Ecclesia (vt supra dictum est*, accommodat pueris baptizãdis aliorum pedes, vt veniant, & aliorum cor, vt credant, ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intellectum, vt per alios instruantur. & ideo eadem ratione sunt catechizandi, qua sunt baptizandi.

AD 3^m^ dicendum, quòd ille qui pro puero baptizato respondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cũ ad legitimos annos peruenerit: alioquin diceret, Credet, sed profitetur fidem Ecclesiæ in persona pueri, cui communicatur, cuius sacramentum ei tribuitur, & ad quam obligatur per aliũ: nõ est. n. inconueniens, quòd aliquis obligetur per alium in his quæ sunt de necessitate salutis. Similiter etiam patrinus pro puero respondens promittit se operam daturum ad hoc quòd puer credat: quod tamen nõ sufficeret in adultis, vtum rationis habentibus.

ARTICVLVS II.

Vtrum exorcismus debeat præcedere baptismum.

Inf. ar. 3. ad 3. & 4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 1. per tot. & q. 2. ad 4.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd exorcismus non debeat præcedere baptismum. Exorcismus enim contra energumenos, idest, arreptitios ordinatur: sed non omnes baptizandi sunt tales. ergo exorcismus non debet præcedere baptismum.

¶ 2 Præt. Quãdiu homo subiacet peccato, diabolus in eum habet potestatem, quia vt dicitur Ioan. 8. qui facit peccatum, seruus est peccati: sed peccatum tollitur per baptismum. non ergo ante baptismum sunt homines exorcizandi.

¶ 3 Præt. Ad arcendum dæmonum potestatem, introducta est aqua benedicta. non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorcismos.

Cælest. in 1. epist. ad Epi Galliæ. c. 12. in prin. to. 1. Concil.

SED CONTRA est, quòd Cælestinus Papa dicit, * Siue paruuli, siue iuuenes ad regenerationis veniãt sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorcismis & exufflationibus clericorum spiritus immundus ab eis abijciatur.

RESPON. Dicendum, quòd quicumque sapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimenta sui operis, vnde dicitur Hier. 4. Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas. Diabolus autem hostis est humanæ salutis, quæ homini per baptismum exhibetur, *& habet potestatem aliquam in hominẽ, ex hoc ipso quòd subditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptismum expelluntur dęmones per exorcismos, ne salutem hominis impediant: quam quidem expulsionem significat exufflatio. Benedictio autem cum manus impositione, pręcludit expulso viam, ne redire possit. Sal autem in os missum, & narium & aurium sputo linitio, significat receptionẽ doctrinę fidei quã tum ad aures, & approbationem, quantum ad nares, & confessionem, quantum ad os. Olei vero inunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dęmones.

1. de Sym. c. 1. circa fin. to. 9. aliat. aqualitar.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd energumeni dicuntur, quasi interius laborantes ex immissęca operatione diabolo. & quãuis non omnes accedentes ad baptismum, corporaliter ab eo vexentur: omnes tamen non baptizati potestati dęmonũ subijciuntur, saltem propter originalis peccati reatum.

Alias, ablationem.

AD 2^m^ dicendum, quòd in baptismo per *ablutionem peccati excluditur potestas dęmonis ab homine, quantum ad hoc, quod impedit eum a perceptione gloriæ, sed exorcismi excludũt potestatẽ dęmonis, inquantũ impedit hominẽ a perceptione sacramẽti.

AD 3^m^ dicendum, quòd aqua benedicta datur contra impugnationes dęmonum, quę sunt ab exteriori: sed exorcismus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quę sunt ab interiori. vnde & energumeni dicuntur, quasi interius laborantes, illi qui exorcizãtur. Vel dicendum, quòd sicut in remedium contra peccatum, secundo datur pœnitentia, quia baptismus nõ iteratur, ita in remediũ contra impugnationes dęmonum, secundo, datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur.

ARTICVLVS III.

Vtrum ea, quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant.

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd ea quę aguntur in exorcismo, non efficiant aliquid: sed solum significent. Si enim puer post exorcismos moriatur ante baptismum, salutem non consequitur: sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quę in sacramentis aguntur, vt homo consequatur salutem. vnde Marc. vlt. dicitur, Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. ergo ea quę aguntur in exorcismo, nihil efficiunt, sed solum significant.

Q. 62. ar. 1. & 2.

¶ 2 Præt. Hoc solũ requiritur ad sacramentum nouę legis, vt sit signũ & causa, vt supra dictum est*. Si ergo ea quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant, videtur, quòd

tur, quòd singula sint quædam sacramenta.

¶ 3 Præt. Sicut exorcismus ordinatur ad baptismum, ita etiam si aliquid in exorcismo efficitur, ordinatur ad effectũ baptismi: sed dispositio ex necessitate prędedit formam perfectam: quia forma non recipitur nisi ī materia disposita. sequeretur ergo, quòd nullus posset consequi effectum baptismi, nisi prius exorcizetur, quod patet esse falsum. non ergo ea quæ agũtur in exorcismis, aliquem effectum habent.

¶ 4 Præt. Sicut quædam aguntur in exorcismo ante baptismum, ita etiam quædam aguntur post baptismum, sicut quòd sacerdos baptizatum chrismate vngit in vertice: sed ea quæ post baptismum agũtur non videntur aliquid efficere: quia secundũ hoc effectus baptismi esset imperfectus. ergo nec ea quæ ante baptismum aguntur in exorcismo.

1. de Sym. c. 1. circa fin. to. 9.

SED CONTRA est, quòd Aug. *dicit in lib. de Symbolo, Paruuli exufflantur & exorcizantur, vt pelatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decipit hominem. Nihil autem agitur frustra per ecclesiam. ergo per huiusmodi exufflationes hoc agitur, vt dæmonum potestas expellatur.

RESPON. Dicẽdũ, ꝙ quidã dixerũt ea, quæ ī exorcismo aguntˉ nihil efficere, sed solũ significare: sed hoc patet esse falsum, ꝑ hoc ꝙ ecclesia in exorcismis, imperatiuis verbis vtitur ad expellendã dæmonis potestatem: puta cum dicit, ergo maledicte diabole exi ab eo &c. & ideo dicẽdum est, quòd aliquem effectum habent differenter tamẽ ab ipso baptismo. Nam per baptismum datur homini gratia ad plenam remissionem culparũ. Per ea vero quæ in exorcismo aguntur, excluditur duplex impedimẽtũ salutaris gratiæ percipiendæ: quorũ vnũ est impedimẽtũ extrinsecũ, prout dæmones hominis salutẽ impedire conantur. & hoc impedimẽtũ excluditur per exufflationes, quibus potestas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta auctoritate Aug.*) quantũ. s. ad hoc, ꝙ nõ præstet impedimẽtũ sacramẽto suscipiẽdo. Manet tamẽ potestas dæmonis in homine, quantũ ad maculã peccati & reatũ pœnę, quousque peccatũ per baptismũ tollatur. & secũdum hoc Cyprianus dicit*, Scias diaboli nequitiam posse remanere vsque ad aquã salutarẽ: in baptismo autem omnem nequitiã amittere. Aliud impedimentum est intrinsecũ, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipiẽda salutis mysteria. Vnde Rabanus de institutione clericorũ dicit*, ꝙ per saliuam typicam & sacerdotis actũ, sapiẽtia & virtus diuina salutem catechumeni operatur, vt aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ dei, vt aperiantur eis aures ad audiendum mandata dei, vt aperiantur illi sensus in intimo corde, ad respondendum.

Ad 1^m^ dicendum, quòd de ratione sacramẽti est, quòd perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectũ: quod quidem nõ fit per ea quæ agũtur in exorcismo: sed solum huiusmodi impedimẽta tolluntur, &

A ideo nõ sunt sacramenta, sed sacramentalia quędam.

AD 3^m^ dicendum, quòd dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem, est fides & intẽtio, vel propria eius qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius ecclesiæ, si sit paruulus. Ea vero quæ aguntur in exorcismo, ordinãtur ad remouendũ impedimenta: & ideo sine eo potest aliquis consequi effectũ baptismi. Non tamen sunt huiusmodi prætermittenda, nisi in necessitatis articulo, & tunc cessante periculo debẽt supleri, vt seruetur vniformitas in baptismo. Nec frustra supplentur post baptismũ: quia sicut impeditur effectus baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri post quam fuerit perceptus.

B

AD 4^m^ dicendum, quòd eorum quæ agũtur post baptismum circa baptizatũ, aliquid est quod non solum significat, sed efficit: puta inũctio quæ fit in vertice, quæ operatur conseruationẽ* gratiæ baptismalis. Aliquid autem est, quod nihil efficit, sed solum significat: sicut ꝙ ea vestis cãdida, ad significandum nouitatem vitæ.

Alias ad eõ seruationẽ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit officium sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

C

4. di. 6. q. 2. ar. 3. q. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos, vt Diony*. dicit 5. c. Eccl. hie. sed catechumeni, qui instruuntur in catechismo, & energumeni qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos, vt ibidem Dionys.† dicit. ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.

Ca. 5. in tit. de sacerdotum per sectionib*, & in contẽpla.

¶ 2 Præt. Catechumeni instruuntur de fide per sacrã scripturam, quæ in ecclesia per ministros recitatur: sicut enim per lectores in ecclesia legitur vetus testamentum, ita etiam per diacones & subdiacones legitur nouum. & sic ad ministros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, vt videtur, ad ministros pertinet: dicit enim Isid.* in quadam epistola, Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos & catechumenos in exorcismo imponere. non ergo pertinet ad officium sacerdotis, catechizare & exorcizare.

D

Refertur in di. 25. c. Perlectis. & dicitur esse ī epist. ad Ludifredum.

¶ 3 Præt. Catechizare idem est quod docere, & hoc idem est quod perficere, quod ad officium episcoporum pertinet, vt dicit Dionys.* 5. c. Eccl. hier. non ergo pertinet ad officium sacerdotis.

Loco citato in arg. 1. Referẽ de consecr. di. 4. c. Catechismi. Greg. hom. 29. in euãge. mediũ.

SED CONTRA est quòd Nicol. * Papa dicit, Catechismi baptizandorum a sacerdotibus vsuscq; ecclesiæ fieri possunt. unde Greg. † etiam super Ezech. dicit, Sacerdotes cum per exorcismi gratiam, manum credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quòd dęmonia eijciunt?

E

RESPON. Dicendum, quòd minister comparatur ad sacerdotem, sicut secundarium & instrumentale agens ad principale, vt indicat ipsum nomen ministri. Agens autem secundarium non agit sine principali agente, sed cooperatur principali agenti, in operando. Quanto autem potior est operatio, tanto principale agens potioribus indiget instrumentis seu ministris. Potior autem est operatio sacerdotis inquãtũ confert ipsum sacramentum, q̃ in pręparatorijs ad sacrm. & ideo supremi ministri qui dñr diacones, cooperantˉ sacerdoti i ipsa collatiõe sacramẽtorũ.

Pr confec. dist. 25. c. per lectis. dicitur esse, in epist. ad Ludimedum. D. 380. D. 459.

dicit enim Isidor.* quòd ad diaconem pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quę agũtur in sacramentis Christi, in baptismo, scilicet, in chrismate, patena, & calice. Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his, quæ sunt præparatoria ad sacramentum: sicut* lectores in catechismo, & exorcistæ* in exorcismo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd super immundos ministri habent operationem ministerialẽ, & quasi instrumentalem, sed sacerdos principalem.

AD 2m dicendum, quòd lectores & exorcistæ habent officium catechizandi & exorcizandi, non quidẽ principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrãtes.

Ca. 2. eccl. hier. par. 2.

AD 3m dicendum, quòd multiplex est instructio, vna conuersiua ad fidem, quam Diony.* tribuit episcopo in 2. eccl. hier. & potest competere cuilibet prędicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum, & hęc pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autẽ ad sacerdotes. Tertia est instructio de conuersatione christianæ vitæ, & hæc pertinet ad patrinos. Quarta est instructio de profundis mysterijs fidei, & perfectione christianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad episcopos.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulum primum & secundũ.*

QVAESTIO LXXII.

De sacramento Confirmationis in duodecim articulos diuisa.

Nat. 1. & 2. q. 72. aduerte unum. s. quòd chrisma, hoc est, compositum ex oleo & balsamo, nõ ita est materia sacramenti confirmationis, sicut aqua est materia baptismi, qũ sine balsamo cõfirmatio tradita valet, sine aqua aũt baptismus nõ valet. Et de hoc extat textus clarus de sacramentis non reiterandis, ca pastoralis. ubi quæritur si confirmationis sacramentũ in eo debeat reiterari, qui per errorẽ fuit non chrismate, sed oleo delinitus, & respõdetur quòd non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum. Ex hoc enim apparet sacramentum confirmationis, quo ad substantialia, fuisse completum sine balsamo: fuisset siquidẽ alioquin reiterandũ sine balsamo collatum. Vnde intelligimus mistũ ex oleo, & balsamo (quod chrisma consueuimus uocare) esse regularem materiam cõfirmationis de necessitate præcepti,

Sup. q. 65. ar. 1. & 4. d. 2. q. 1. art. 2. co. & dis. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. per to. & 4. cõt. c. 58. Q. 64. ar. 2.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramento confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum confirmatio sit sacramentum. I

¶ Secundo, De materia eius.

¶ Tertio, Vtrum sit de necessitate sacramenti, quod chrisma fuerit prius per episcopũ cõsecratũ

¶ Quarto, De forma ipsius.

¶ Quinto, Vtrum imprimat characterem.

¶ Sexto, Vtrum character confirmationis præsupponat characterem baptismalem.

¶ Septimo, Vtrum conferat gratiã.

¶ Octauo, Cui competat recipere hoc sacramentum.

¶ Nono, In qua parte.

¶ Decimo, Vtrum requiratur aliquis, qui teneat cõfirmandum.

¶ Vndecimo, Vtrum hoc sacramẽtum per solos episcopus detur.

¶ Duodecimo, De ritu eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum confirmatio sit sacramentum.

AD PRIMVM sic procedi- F tur. Videtur quòd cõfirmatio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex diuina institutione efficaciam habent, sicut supradictum est*: sed cõfirmatio nõ legit a Christo institutа. ergo non est sacrm.

¶ 2 Præ. Sacramenta nouæ legis, in veteri lege præfigurata fuerũt. vnde Apostolus dicit 1. Corin. 10. ꝙ omnes in moyse baptizati sunt, in nube & in mari, & omnes eandẽ escam spiritualem mãducauerũt, & omnes eundem potum spiritalem biberunt: sed confirmatio nũ fuit præfigurata in veteri testamẽto. non ergo est sacramentum.

¶ 3 Præt. Sacramenta ordinãtur ad hominum salutem: sed sine cõfirmatione potest esse salus. nam pueri baptizati, sine confirmatione decedentes saluantur. ergo confirmatio non est sacramentum.

& non de necessitate sacramenti. Et uidetur hoc ab ecclesia præcedenti tempore institutum: in primitiua siquidem ecclesia non uidetur multum credibile: paucrimos episcopos habuisse balsamum, quo forte etiam hodie multi carent. Accedit ad hæc quòd chrismatis nomen, quod secundum Dio. Apostoli ipsi posuerũt huic sacramento, non significat balsamum, sed unctionem, cui oleum sufficit.

¶ 4 Præt. Per omnia sacramenta ecclesiæ, homo, Christo conformatur, qui est sacramẽtorũ auctor: sed per confirmationem non videtur homo Christo conformari, qui non legitur esse confirmatus. ergo confirmatio non est sacramentum.

SED CONTRA est, quòd Melchiades Papa scribit* Hispaniarum episcopis: De his, super quibus rogastis nos, vos informari, vtrum maius sit sacramentum, manus impositio episcoporum, an baptismus, scitote vtrumque magnum esse sactamentum. H

RESPON. Dicendum, quòd sacramenta nouæ legis ordinantur ad speciales* gratiæ effectus: & ideo vbi occurrit aliquis specialis effectꝰ gratiæ, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia vero sensibilia & corporalia gerunt spiritualium & intelligibilium similitudinem, ex his quæ in vita corporali aguntur, percipere possumus quid in spirituali vita gratiæ speciale existat. Manifestum autem est, quòd in vita corporali specialis quædam perfectio est, ꝙ homo ad perfectã ætatẽ perueniat, & perfectas actiones hominis agere possit. unde & Apostolus dicit 1 Cor. 13. Cum autẽ factus sum vir, euacuaui quæ erãt paruuli. & inde est etiam, quòd præter motũ generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam spiritualẽ homo accipit per baptismũ, qui est spiritualis regeneratio. In cõfirmatione autẽ homo accipit, quasi quandam perfectam ætatem spiritualis vitæ. unde Melchiades Papa dicit*. Spiritus sanctus, qui super aquas baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in cõfirmatione augmentum præstat ad gratiam, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur, post baptismum roboramur. & ideo manifestũ est, quòd confirmatio est speciale sacramentum. K

Habet de consec. dist. 5. c. De his quibus, & est parum ante med. illius epist. ad mo. 1. Concil. *alias spiritualis.

In epist. ad Hispaniarum epi. a med. illi. tom. 1. Cõcil.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa institutionem huius sacramenti est triplex opinio. Quidam enim dixerunt, quòd hoc sacramentum nõ fuit institutum nec a Christo, nec ab apostolis, sed postea processu temporis in quodam concilio. Alij vero dixerunt, quòd fuit institutum ab apostolis, sed hoc non potest esse, quia instituere nouum sacramentum, pertinet ad potestatem excellentiæ, quæ competit soli Christo. & ideo dicẽdũ est, ꝙ Christꝰ* istituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, sm illud Io. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autẽ abiero, mittam eum ad vos: & hoc ideo quia i hoc sacramẽto datur plenitudo Spiritussanctі, quæ

quæ non erat danda ante Christi resurrectionem, & ascensionem, secũdum illud Ioan. 7. Nõdum erat Spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. A

AD 2m dicendum, quòd quia confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid respondens in veteri testamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Heb. 7.

Q. 63. ar. 4. 3. argu.

AD 3m dicendum, quòd (sicut supra dictum est*, omnia sacramẽta sunt aliqualiter necessaria ad salutem: sed quædam sine quibus non est salus, quædam vero sicut, quæ operantur ad perfectionem salutis. & hoc modo confirmatio est de necessitate salutis, quãmuis sine ea posset esse salus, dumtamen non prætermittatur ex contemptu sacramenti. B

AD 4m dicendum, quòd illi qui confirmationem accipiunt, quæ est sacramentum plenitudinis gratiæ, Christo conformantur, inquantum ipse a primo instãti suæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata est in baptismo, quando Spiritussanctus descendit corporali specie super eum. unde & Luc. 4. dicitur, quòd Iesus plenus Spiritusancto, regressus est a Iordane. Non aũt cõueniebat dignitati Christi (qui est sacramẽtorũ auctor) vt a sacramento plenitudinẽ gratiæ acciperet.

ARTICVLVS II.

Vtrum chrisma sit conueniens materia huius sacramenti.

Q. 63. ar. 4. Ad 1. Et 4. dis. 7. q. 1. ar. 1. & 2. & 4. Ref. 4. cõ. 1. Arist. græc. ad Larg.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur ꝙ chrisma non sit conueniens materia huius sacramenti. Hoc enim sacramentum (vt dictum est*) institutum est a Christo promittente discipulis Spiritumsanctũ: sed ipse misit eis Spiritumsanctum absq; omni chrismatis inunctione: ipsi etiam Apostoli hoc sacramentum conferebant per solã manus impositionẽ absque chrismate: dicitur enim Act. 8. quòd Apostoli imponebant manus super baptizatos, & accipiebant Spiritumsanctum. ergo chrisma non est materia huius sacramenti, quia materia est de necessitate sacramenti.

Q. 63. ar. 4. D

¶ 2 Præt. Confirmatio quodammodo perficit sacramẽtum baptismi (sicut supra dictum est*) & ita debet ei conformari, sicut perfectio perfectibili: sed in baptismo est materia, simplex elementum, scilicet aqua. ergo huius sacramenti non est cõueniens materia chrisma, quod conficitur ex oleo & balsamo.

¶ 3 Præt. Oleum assumitur in materia huius sacramenti ad inungendum: sed quolibet oleo potest fieri inũctio, puta oleo, quod sit ex nucibus, vel ex quibuscũque alijs rebus. non ergo solum oleum oliuarum debet assumi ad huiusmodi sacramentum.

Q. 66. ar. 3.

¶ 4 Præt. Supra dictum est*, quòd aqua assumitur, vt materia ad baptizandum, quia vbique de facili inuenitur: sed oleum olivarum non vbique inuenitur, & multo minus balsamum. non ergo chrisma, quod ex his cõficitur, est cõueniens materia huius sacramẽti. E

Ex Ia. c. 9. a medio illi.

SED CONTRA, quòd Grego.* dicit in registro, Presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate, non præsumant. ergo chrisma est materia huius sacramenti.

4a. præced.

RESPON. Dicendum, quòd chrisma est conueniens materia huius sacramenti. Sicut enim dictum est*, in hoc sacramento datur plenitudo Spiritussancti ad robur spirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem cum ad perfectam ætatem peruenerit, incipit iam communicare actiones suas ad alios, antea vero quasi singulariter sibiipsi viuit. Gratia vero Spiritussancti in oleo designatur, vnde Christus dicitur esse unctus oleo lætitiæ, propter plenitudinẽ Spiritussancti quam habuit. & ideo oleum competit materiæ huius sacramenti. Admiscetur autem balsamũ propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, vnde Apost. dicit 2. Cor. 2. Christi bonus odor sumus deo &c. Et licet multa alia sint odorifera, tamen præcipue accipit balsamũ propter hoc, quòd habet præcipuũ odorẽ, & quia etiam incorruptionẽ præstat. unde Eccl. 24. dicitur, Quasi balsamũ nõ mistũ odor meus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus ex potestate excellentiæ, quam habet in sacramentis, contulit apostolis rem huius sacramenti, ideũ pleni tudinem Spiritussancti sine sacramento, eo quòd ipsi primitias Spiritussancti acceperunt, sicut dicitur Roma. 8. nihilominus tã aliquid conforme materiæ huius sacramenti, exhibitum fuit apostolis sensibiliter in collatione Spiritussancti. quòd enim sensibiliter Spiritussanctus super eos descendit in specie ignis, ad eandem significationem refertur, ad quam refertur oleum, nisi quòd ignis habet vim actiuam, oleum aurem habet vim passiuam, inquantum est materia, & fomentum ignis, & hoc satis cõperebat. nã per apostolos gratia Spiritussancti erat ad alios deriuãda. Super apostolos etiam Spiritussanctus descendit in figura linguæ, quod ad idẽ significãdum refertur, quod lingua significat balsamum, nisi quòd lingua per locutionẽ est communicatiua ad alterum, balsamum vero per odorẽ: quia. s. apostoli replebantur Spiritusancto, vt fidei doctores: alij aũt fideles, vt operatores eorũ, quę pertinent ad ædificationẽ fideliũ. Similiter etiã ad impositionẽ manus apostolorũ, & etiam ad eorũ prædicationẽ, descendebat plenitudo Spiritussancti super fideles sub visibilibus signis, sicut & a principio descẽderat super apostolos. vnde Petrus dicit Act. 11. Cũ cœpissem loqui cecidit Spiritussanctus super eos, sicut & in nos in initio. & ideo nõ erat necessaria sensibilis materia sacramẽtalis, vbi sensibilia signa miraculose exhibebantur diuinitus: utebantur tamẽ apostoli communiter chrismate in exhibitione sacramẽti, quando huiusmodi visibilia signa non exhibebantur: dicit enim Diony.* 4. ca. Eccle. hierar. Est quædã perfectiua operatio, quam duces nostri (ideſt apostoli) chrismatis hostiam nominant. Cap. 4. in prin.

AD 2m dicendũ, ꝙ baptismus datur ad spiritualem vitã simpliciter cõsequendã, & ideo cõpetit illi sacramento materia simplex: sed hoc sacramentũ datur ad plenitudinẽ cõsequendã Spiritussancti, cuius est multiformis operatio, sm illud Sap. 7. est. n in illa Spiritussanctꝰ, vnicus, multiplex, & 1. ad Cor. 12. dicit, Diuisiones gratiarum sunt, idem autẽ Spiritus. & ideo conuenienter huius sacramenti est materia cõposita.

AD 3m dicendũ, ꝙ proprietates olei quibus significatur Spiritussanctus, magis inueniũtur in oleo oliuarum, quàm in quocumque alio oleo. unde & ipsa oliua semper frondibus virẽs, virorem & misericordiam Spiritussancti significat. Hoc etiam oleum, proprie dicitur oleum, & maxime habetur in vsu vbi haberi potest: quilibet autem alius liquor, ex similitudine huius oleũ nominatur: nec est in vsu cõmuni, nisi in supplementum apud eos, quibus deest oleum oliuarum. & ideo hoc oleum solum assumitur in vsum huius, & quorundam aliorum sacramẽtorum.

AD 4m dicendũ, ꝙ baptismus est sacramẽtũ absolutæ necessitatis: & iõ eius materia debet inueniri vbiq;. Sufficit aũt ꝙ materia huius sacramẽti, qđ nõ est tãtæ necessitatis, possit de facili ad oĩa loca terrarũ deferri.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulum tertium.*

IN ar.3.aduerte propter casus emergentes, quòd licet constet ex ecclesiæ ritu materiam confirmationis oportere esse consecratam ab episcopo: nõ tamẽ euidenter constat, an ista necessitas sit ex sacramento, aut ex præcepto. Et dato, quòd sit ex necessitate sacramẽti, restat adhuc dubium, an sic oportet, quod plenitudo Apostolicæ potestatis non possit dispensatiue subrogare simplicem sacerdotem ad consecrationem materiæ, sicut potest ipsum subrogare ad collationem huius sacramenti, vt infra patebit. 4.di.7.q.1. ar.2.q.3.

¶ Et de primo quidem dubio apparet tenendum, quòd si episcopus confirmaret cum chrismate consecrato a simplici sacerdote, sacramentum nullum esset, iuxta uerba Auctoris hic sententis, consecrationem huiusmodi pertinere ad necessitatẽ, & non ad solennitatem sacramenti: per spicacius tamen cõsiderando oppositũ, est magis rationi cõsentaneum, quãdoquidẽ nulla est maior consecratio eas quæ fit in eucharistia, quam cum possit simplex sacerdos efficere, omnem aliã non sacramentalem efficere potest: ita q̃ facta tenet, quãuis peccet faciẽdo. Nec Auctor in litera explicat, quòd ab episcopo omnino oporteat fieri, nihil tamen definitiue concludo. Legimus. n. etiam apostolica sede dispensante circa ministrũ huius sacramenti inconcusse explicatũ fuisse, quòd vtantur chrismate cõsecrato per episcopum, vt patet in concilio florentino sub Eugenio IIII. De secũda autem quæstione nullã ego video rationẽ dubitandi, supposita potestate Papæ de mutatione ministri: qui enim potest maius, potest & minus: maius autem esse constat, quòd presbyter conferat confirmationis sacramentum, quam conferat materiam sacramenti, quanto maius est sacramentum sua materia. Et propterea si Papa potest facere, quòd simplex sacerdos confirmet, potest etiam efficere, q̃ dem conficeret materiam. Tract.80. In Ioan. a medio.to.9 Habet de consecr. di. 4.c. Presbyteris. q.64.ar.5.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit de necessitate huius sacramenti, quòd chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quòd non sit de necessitate huius sacramẽti, quòd chrisma quod est materia huius sacramenti, fuerit prius per episcopum cõsecratum. Baptismus enim in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficaciæ, quàm hoc sacramentum: sed licet quædam sanctificatio adhibeatur aquæ baptismali ante baptismum, non tamen est de necessitate sacrati: quia in articulo necessitatis præteriri potest. ergo non est de necessitate huius sacramẽti, quod chrisma fuerit prius per episcopum consecratum.

¶ 2 Præt. Idem non debet bis consecrari: sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramẽti, per formam verborum, qua cõfertur sacramẽtũ. vnde & Aug. * dicit super Io. Accedit verbũ ad elementum, & fit sacramentum. nõ ergo debet prius chrisma cõsecrari, quàm hoc sacramentũ tradatur.

¶ 3 Præt. Omnis consecratio, quæ fit in sacramẽtis, ad consecutionẽ gratiæ ordinatur: sed materia sensibilis confecta ex oleo & balsamo non est capax gratiæ. ergo non debet ei aliqua cõsecratio adhiberi.

SED CONTRA est, quòd Innocentius Papa * dicit, Presbyteris, cum baptizant, chrismate baptizatos vngere liceat, qđ ab episcopo fuerat consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur episcopis, cum tradunt paracletum: quod quidem fit in hoc sacramento. ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per episcopum consecratum.

RESPON. Dicendum, tota sacramentorũ sanctificatio a Christo deriuatur, vt supra dictum est* Est autem considerandum, quòd quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream, Christus est vsus, scilicet baptismo & etiam eucharistia, & ideo ex ipso vsu Christi, materiæ horum sacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem sacramenti. unde Chryso. * dicit, quòd nũquã aquæ baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu dominici corporis sanctificatæ fuissent. & similiter ipse Dominus accipiens panẽ, benedixit: similiter autem & calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. & propter hoc non est de necessitate horum sacramẽtorũ, q̃ materia prius benedicat: qa sufficit benedictio Christi. Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad solẽnitatem sacramenti, non autẽ ad necessitatẽ. Vnctionibus autẽ visibilibus Christus nõ est vsus, ne fieret iniuria inuisibili vnctioni, qua est vnctus præ consortibus suis. & ideo tam chrisma quàm oleum sanctum in firmorum, prius benedicũtur quã adhibeantur ad vsum sacramenti.

AD PRIMVM ergo patet responsio ex dictis*.

AD 2^m dicendum, quòd vtraque consecratio chrismatis non refertur ad idem: sicut enim instrumentum virtutem instrumentalẽ acquirit dupliciter, scilicet quãdo accipit formã instrumẽti, & quando mouetur a principali agẽte ad effectum, ita etiam matera sacramenti duplici sanctificatione indiget: per quarum vnam fit propria materia sacramenti, per aliam vero applicatur ad effectum.

AD 3^m dicendum, quòd materia corporalis non est capax gratiæ quasi gratiæ subiectum, sed solum sicut gratiæ instrumẽtum, vt supra dictum est* & ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab episcopo, qui gerit in ecclesia personam Christi. Referẽ de consecr. di. 4.c. nũquã aqua.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hæc sit conueniens forma huius sacramenti, Consigno te signo crucis &c.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ hæc non sit In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulum quartum.*

IN articulo quarto aduerte pro hoc, & ceteris sacramentis, quòd licet in antiquis iuribus non inueniantur expresse omnes sacramentorum formæ: posterioribus tamen temporibus, scilicet sub Eugenio IIII. in conci. florentino, in quo etiã fuit ecclesia orientalis, explicatæ sunt omniũ sacramẽtorũ formæ cum reliquis omnibus requisitis ad omnia, & singula sacramenta. ubi & ponitur ista forma sacramenti cõfirmationis, nisi quòd hic dicitur, Consigno, & ibi legitur, Signo te signo crucis, & idem est sensus. Infr. q.84. ar.3.cor. & 4.di.7.q.1. ar.3.q.3. & op.22.

conueniens forma huius sacramẽti, Consigno te signo crucis, & cõfirmo te chrismate salutis, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, amen. Vsus enim sacramentorum a Christo & ab apostolis deriuatur: sed, neque Christus hanc formam instituit, nec Apostoli ea vsi leguntur. ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadẽ: quia quælibet res habet vnitatem, sicut & esse a sua forma: sed hac forma nõ oẽs vtuntur: quidam enim dicunt, confirmo te chrismate sanctificationis. ergo hæc non est conueniens forma huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Sacramentum hoc debet conformari baptismo, sicut perfectio perfectibili, vt supra dictum est*: sed in forma baptismi non fit mẽtio de consignatione characteris, nec etiam de cruce Christi (cum tamẽ per baptismum homo Christo commoriatur, vt Apostolus dicit Rom. 6.) nec etiam fit mentio de effectu salutis, cum tamen baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam baptismi ponitur vnus actus tantum, & exprimitur persona baptizantis, cum dicitur, ego te baptizo, cuius cõtrariũ apparet in forma prædicta. * nõ ergo est cõueniẽs forma huius sacramẽti.

SED CONTRA est auctoritas ecclesiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

RESPON. Dicendum, quòd prædicta*. forma est conueniens huic sacramento* Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem, ita forma sacramenti continere debet quicquid pertinet ad speciem sacramẽti. Sicut autem ex supradictis patet, in hoc sacramento datur Spiritus sanctus ad robur spirituale pugnæ. & ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quæ cõtinentur in forma prædicta. * Quorum primum est, causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas, quæ exprimitur cum dicitur In nomine Patris &c. Secundum est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentũ materiæ visibilis ad salutem, quod quidem tangitur, qñ dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Tertium est signũ, quod pugnatori datur: sicut & in pugna corporali, milites insignijs ducum insigniuntur. & quantũ ad hoc dicitur, Consigno te signo crucis, in quo scilicet rex noster triumphauit, vt dicitur Colos. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd (sicut supra dictum* est) per ministerium apostolorum quandoque dabatur effectus huius sacramenti, scilicet plenitudo Spiritus sancti, quibusdam visibilibus signis miraculose a deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre. & tunc non erat necessaria nec materia nec forma huius sacramẽti. Quãdoque autem tãquam ministri sacramentorum, hoc sacramentum præbebant, & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi vtebantur. Multa enim seruabant apostoli in sacramentorum collatione, quæ in scripturis communiter propositis non sunt tradita. Vnde Diony*. dicit in fine Eccle. hierar. Consumatiuas inuocationes, id est verba quibus perficiuntur sacramenta, non est iustum scripturas interpretantibus neque mysticum earum, aut in ipsis operatas ex deo virtutes, ex occulto ad cõmune adducere: sed nõ ficta sacra traditio, sine pompa, id est occulte eas edocet. Vnde & Apostolus dicit, loquens de celebratione eucharistiæ. 1. Corinth. 11. Cetera, cum venero, disponam. Q.62.ar.5. & 4. Q.66.ar.5 ad 1. Ar.11. huius quæst.

AD 2^m dicendum, quòd sanctitas est salutis causa. & ideo in idem redit, quod dicitur chrismate salutis & sanctificationis.

AD 3^m dicendum, q̃ baptismus est regeneratio in spirituale vitã, qua homo viuit in seipso: & ideo non ponitur in forma baptismi, nisi vnus actus ad ipsum hominem sanctificãdum pertinẽs: sed hoc sacramentum nõ solum ordinatur ad hoc, quòd homo sanctificetur in seipso, sed exponitur cuidam pugnæ exteriori. & ideo non solum fit mentio de interiore sanctificatione cum dicitur, confirmo te chrismate salutis: sed etiam consignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem, quod significatur cum dicitur, Consigno te signo crucis. In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionem significat, potest intelligi & materia, quæ est aqua abluens, & effectus salutis, quæ non intelliguntur in verbo Cõfirmandi: & ideo oportuit hæc ponere. Dictũ est aũt supra*, q̃ hoc qd dicitur, ego, non est de necessitate formæ baptismalis: quia intelligitur in verbo primæ personæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionẽ, quod nõ est ita necessariũ in cõfirmatione, quę nõ exhibetur nisi ab excellenti ministro, vt infra * dicet.

ARTICVLVS V.

Vtrum sacramentum confirmationis imprimat characterem.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulũ quintum.*

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentũ confirmationis nõ imprimat characterẽ. Character enim importat quoddam signum distinctiuũ: sed per Sacramentum confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus, hoc enim fit per baptismũ: neque etiã ab alijs fidelibus, quia hoc sacramẽtum ordinatur ad pugnam spiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

¶ 2 Præter. Supra dictum est*, quòd character est quædam potentia spiritualis: potentia autem non est nisi activa, vel passiua. Potentia autem activa in sacramentis, confertur per sacramentum ordinis: potentia autem passiua siue receptiua per sacramentũ baptismi. ergo per sacramentum confirmationis nullus character imprimitur.

¶ 3 Præt. In circuncisione, quæ est character corporalis, non imprimit aliquis spiritualis character: sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis, dũ scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. non ergo imprimitur in hoc sacramẽto character spiritualis.

SED CONTRA, In omni sacramẽto, quod nõ iteratur imprimit 4.di.7.q.1. ar.1.q.1 & q.3.ar.3. q.3. Q.63.ar.2.

Universidad de Navarra Biblioteca

vero Melchiades papa inquit, Ita cõiuncta sunt hæc duo sacramẽta quòd vnũ sine altero rite perfici non potest, glos. id est, Christianum facere non potest, supple, perfectum.

Refert de consecr. di. 5. ca. de homine.

Q. 63. ar. 2.

Apparet q; hoc idẽ ex actibus utriusq; characteris, nam baptismi est confiteri fidem: confirmationis autem libere seu intrepide, confiteri eandem, vbi patet secundum perficere & firmare primum.

Art. huius quæst.

Patet etiam non sic esse intelligendum characterem esse potentiam passiuam, tamquam si poneretur pure passiua, potest enim, aliquem actum habere cum hoc, quòd cõstituit sacramentorum receptiuum perfectũ seu firmum: baptismalis siquidem character receptiuũ absolute, confirmationis aũt receptiuum, perfecte & libere cõstituit.

character: sed hoc sacramentum non iteratur, dicit enim Greg.* de homine, qui a Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est. ergo in confirmatione imprimitur character.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) character est quędam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem supra †, quòd sicut baptismus est quædam spiritualis regeneratio in vitam christianam; ita etiam confirmatio est quoddam spirituale augmentum promouens hominem in spirituale ætatem perfectam. Manifestũ est autem ex similitudine corporalis vitæ, quòd alia est actio hominis statim nati: & alia actio, quæ competit ei cum ad perfectã ætatem peruenerit. Et ideo per sacramentum confirmationis datur homini potestas spiritualis, ad quasdam alias actiones sacras, præter illas ad quas datur ei potestas in baptismo. Nam in baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundum seipsum viuit, sed in confirmatione accipit homo potestatem ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei: sicut patet ex exemplo Apostolorũ, qui antequam plenitudinem Spiritussancti acciperent, erant in cœnaculo perseuerantes in oratione: postmodum vero egressi, non verebantur publice fidẽ fateri, etiam coram inimicis fidei christianæ. & ideo manifestum est, quòd in sacramento confirmationis imprimitur character.

ad primvm ergo dicendum, quòd pugna spiritualis contra hostes inuisibiles, omnibus competit: sed contra hostes visibiles, ideest, contra persecutores fidei pugnare, nomen Christi publice confitendo, est confirmatorum, qui iam sunt perducti spiritualiter ad virilem ætatem, secũdum quòd dicitur 1. Ioã. 2. Scribo vobis iuuenes quoniam fortes estis, & verbum dei in vobis manet, & vicistis malignum. & ideo character confirmationis est signum distinctiuum, non infidelium a fidelibus, sed spiritualiter prouectorum ab his quibus dicitur: Sicut modo geniti infantes.

ad 2m dicendum, quòd omnia sacramẽta sunt quædam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualem ad protestandam fidẽ per susceptionem aliorum sacramentorum: ita confirmatus accipit potestatem publice fidem Christi verbis profitendi, quasi ex officio.

D. 1095.

ad 3m dicendum, quòd sacramenta veteris legis dicuntur iustitiæ [4] carnis (vt patet Heb. 9.) quia, scilicet, interius nihil efficiebant. & ideo in circuncisione imprimebatur character solum in corpore, non autem in anima: sed in confirmatione cum charactere corporali imprimitur simul character spiritualis, eo q̃ est sacramentum nouæ legis.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulum sextum.*

Vtrum character confirmationis præsupponat characterem baptismi.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd character confirmationis non præsupponat ex necessitate characterem baptismalem. Sacramentum enim confirmationis ordinatur ad confitendũ publice fidem Christi: sed multi etiam ante baptismum sunt fidem Christi publice confessi, sanguinẽ fundẽtes pro fide. ergo character confirmationis non præsupponit characterem baptismalem.

¶ 2 Præ. De Apostolis non legitur, quòd fuerint baptizati (præsertim cum dicatur Io. 4. quòd ipse Christus non baptizabat, sed discipuli eius) & tamen postea fuerunt cõfirmati per aduentum Spiritussancti. ergo similiter alij possunt confirmari antequam baptizentur.

¶ 3 Præt. Act. 10. dicitur, q̃ adhuc loquente Petro, cecidit Spiritussanctus super eos qui audiebant verbum, & audiebant eos loquentes linguis. & postea Petrus iussit eos baptizari. ergo pari ratione possunt alij prius confirmari, quam baptizentur.

SED CONTRA est, q̃. Rabanus dicit in lib. de instit. cleri. Nouissime a summo Sacerdote, per impositionem manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritumsanctum ad prædicandum.

RESPON. Dicendum, quòd character confirmationis ex necessitate præsupponit characterem baptismalem: ita scilicet, quòd si aliquis non baptizatus cõfirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret, iterato ipsum confirmari post baptismũ. Cuius ratio est: quia sicut se habet confirmatio ad baptismum, ita augmẽtum ad generationem, vt ex supradictis patet. Manifestum est autem, quòd nullus potest promoueri in ætatem perfectam, nisi primo fuerit natus. & similiter nisi primo aliquis fuerit baptizatus, non potest sacramentum confirmationis accipere.

ad primvm ergo dicẽdũ, quòd virtus diuina non est alligata sacramentis. Vnde potest conferre homini spirituale robur ad confitẽdum publice fidem Christi absque sacramento confirmationis, sicut etiã potest consequi remissionem peccatorum sine baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectum baptismi sine baptismi voto, ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius: quod potest haberi etiã ante susceptionem baptismi.

ad 2m dicẽdum, quòd sicut Aug*. dicit ex hoc quòd Dominus dicit Ioan. 13. Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet, intelligimus, Petrũ & alios Christi discipulos fuisse baptizatos siue baptismo Ioãnis (sicut nonnulli arbitrantur) siue quod magis credibile est, baptismo Christi: neque enim renuit ministerium baptizandi, vt haberet & baptizatos seruos, per quos ceteros baptizaret.

ad 3m dicendum, quòd audientes prædicationem Petri, acceperunt effectum confirmationis miraculose: non tamen confirmationis sacramentũ. Dictũ est autem*, quòd effectus cõfirmationis potest alicui conferri ante baptismum, non autem sacramentum confirmationis: sicut enim effectus confirmationis, qui est robur spirituale, præsupponit effectum baptismi, qui est iustificatio, ita sacramentum confirmationis præsupponit sacramentum baptismi.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulũ septimum.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum per sacramentum confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum gratia gratum faciẽs non conferatur. Gratia enim gratũ faciens, ordinatur contra culpam: sed hoc sacramentum (sicut dictũ est*) non exhibetur nisi baptizatis, qui sunt a culpa mundati. ergo per hoc sacramentum, gratia gratũ faciens non confertur.

¶ 2 Præt. Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, p quã solam iustificari possunt. si ergo p hoc sacramentum gratia gratum faciens confertur, uidetur quòd deberet dari hominibus in peccato existentibus: quod tñ nõ est uerũ.

¶ 3 Præt. Gratia gratum faciens, specie non differt, cum ad unum effectũ ordinetur: sed duæ formæ eiusdem speciei non possunt esse in eodem subiecto. cum ergo gratia gratu faciens conferatur homini p baptismum, uidetur quòd per sacramentum confirmationis, quod nõ exhibetur nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

SED CONTRA est, quod Melchiades Papa dicit, * spiritussanctus in fonte baptismi, plenitudinẽ tribuit ad innocentiã, in confirmatione augmentum præstat ad gratiã.

RESON. Dicendum, quòd in hoc sacramento (sicut dictum est*) datur baptizato Spiritussanctus ad robur, sicut apostolis datus est i die Pentecostes, (ut legitur Act. 2.) & sicut dabatur baptizatis p impositionem manus apostolorum, ut dicitur Act. 8. Ostensum est autem in prima parte, * quòd missio seu datio Spiritussancti, nõ est nisi cũ gratia gratum faciente: unde manifestum est, quòd gratia gratum faciẽs confertur in hoc sacramento.

ad primvm ergo dicendum, quòd gratiæ gratum facientis primus effectus est remissio culpæ: habet tamẽ & alios effectus: quia sufficit ad hoc, q̃ promoueat hominẽ per omnes gradus usque in uitam æternam, secundum illud Rom. 6. Gratia dei uita æterna: unde et Paulo dictum est 2. Cor. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipse dicit 1. Cor. 15. Gratia dei sum id quod sum. et ideo gratia gratum faciens, non solũ datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum, & firmitatẽ iustitiæ. Et sic confertur in hoc sacramẽto.

ad 2m dicendũ, q̃ sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur ad confirmandum, quod prius inuenerit, & ideo non debet dari his, qui non habẽt gratiam. et propter hoc sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per pœnitentiam reparatis. unde dicitur in Aurelianensi concilio, * ut ieiuni ad confirmationem ueniant, ut moneãtur confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritussancti ualeant accipere. Et tunc, per hoc sacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, sicut & baptismi: quia per gratiam collatam in hoc sacramento, consequitur pœnitens pleniorem remissionem peccati. Et si aliquis adultus in peccato existens, cuius conscientiã non habet, uel si etiam non perfecte cõtritus accedat, dummodo, non fictus accedat, per gratiã collatam in hoc sacramento, cõsequetur remissionẽ peccatorum.

Habetur de consec. d. 5. c. ut ieiunii. D. 380.

ad 3m dicendum, quòd (sicut dictum est*) gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem cõmuniter sumptam, aliquid effectiuum* specialis effectus, ad quod ordinatur sacramentum. si ergo consideretur gratia in hoc sacramento collata, quantum ad id quod est commune, sic per hoc sacramentum non cõfertur aliqua alia gratia, quàm per baptismũ: sed quæ prius inerat, augetur: si autem consideretur quantum ad illud speciale quod superadditur, sic non est eiusdem speciei cum ipsa.

Q. 62. ar. 2.

Alias spiritualis.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulũ octauũ, nonũ, & decimum, & undecimum.*

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hoc sacramentum sit omnibus exhibendum.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentũ non sit omnibus exhibendũ. Hoc enim sacramentũ ad quandam excellentiam datur, ut dictum est: * sed id, quod ad excellentiam pertinet, nõ cõpetit omnibus. ergo hoc sacramentũ non debet oĩbus dari.

¶ 2 Præt. Per hoc sacramentũ augetur aliquis spiritualiter in perfectã ætatem: sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. ergo ad minus pueris dari non debet.

¶ 3 Præt. Sicut Melchiades Papa dicit, † post baptismum cõfirmamur ad pugnam: sed pugnare non cõpetit mulieribus, propter fragilitatẽ sexus, ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.

¶ 4 Præt. Melchiades Papa dicit, * q̃ quamuis continuo transituris, sufficiant regenerationis beneficia, uicturis tamen, confirmationis beneficia necessaria sunt: quia confirmatio armat, & instruit ad agones mundi huius & prælia reseruãdos, qui autem post baptismum cũ acquisita innocentia immaculatus p uenerit ad mortẽ, cõfirmatur morte: quia iam nõ potest peccare post mortem. ergo statim morituris nõ

In art. 7. in responsione ad secundũ, nota hic dictum in litera pro omnibus sacramentis, quòd accedẽs ad sacramẽtum cũ peccato, uel quia eius conscientiam non habet, uel quia non perfecte cõtritus*, gratiã ex sacramento consequitur in remissionem peccatorum. Et intelligo hoc de peccato mortali: quoniã de uenialibus nõ oportet habere conscientiam particularem: hoc est enim quod consuenit dici uirtute sacramenti fieri de attrito contritũ: hoc est paratum secundum propriam conscientiam charitate informari: quod tunc tantum fit, cũ ex sacramento mouetur mens suscipiẽtis sacramentum in actualem operationem in deũ seu peccatum: non. n. regulariter infundit aut augetur gratia in adulto, nisi cõcurrente actu nouo liberi arbitrii: quoniam sic exigit suauis dispositio diuinæ gubernationis, ut ex his quę in prima secũdæ de iustificatione impii Auctor dicit, habere potes, & inferius cũ de sacramento pœnitentiæ tractabitur.

4. dist. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. ad 2.

Ad 1. proced.

¶ In eodem autem responsione ad tertiũ memẽto superius dictorum de gratia sacramentali, & intelliges quæ hic dicuntur: gratia siquidem gratum faciens extẽsa ad firmandũ Christianum ut libere Christum crucifix si confiteatur, secundũ essentiam gratiæ, est eiusdem speciei cum gratia collata in baptismo: sed secundũ auxilium firmitatis procedentis a gratia (quod gratia sacramentalis uocatur) specie differt a gratia baptismali.

Ad 1. & 3 huius q.

P. 3. qu. 43. ar. 3

Epi. 108 ad Bonif.

In epist. ad Hispaniarũ epis. a med. tom. 1 Concil.

Act. 1. huius

Art. 4. & 5 huius q. ad 1. 2. 3

I. 1. cap. 10 in prin.

In epist. ad Hispa. epis. a medio illius tom. 1. Concil. loco nũc proximo citato & habetur de consecr. d. 5. c. Spiritussanctus.

4. dist. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. & 3. et d. 25. q. 2. ar. 1. quæstio 2. cor. Ar. 2 huius qu. ad 2. & ar. 4.

episcopus, potest illam conferre.
¶Et licet multi multa in hoc scripserint soli tamen illi uere scripserūt, qui noluerunt plus sapere quàm oportet: istius n. sanctorū auctoritas præponenda est rationi: unde & legimus in concilio uniuersali Florentino sub Eugenio IIII. contra Armenos autérice expositū, cū de hoc sacramēto fuerūt instructi, ut patet in literis Eugenii unde & Auctor rationē conatus est reddere ex differentia inter Papā & alios episcopos, quo ad eminentiā potestatis: quia Papa in plenitudinē assumptus est potestatis, reliqui aūt in partē solicitudinis: in dicta autē synodo nulla redditur ratio, nisi dispēsatio apostolicæ sedis ex rationabili & urgente causa. Quod ideo dixerim ut ratio ab Auctore reddita nō parui fiat sed cū uenerationē suscipiatur, tamquā amplexa a sacro Cōcilio, attribuēte hoc dispēsationi apostolicæ sedis: constat. n. dispēsare in huiusmodi ad maximam spectare potestatem.

Ar. 1. huius quæst.

debet hoc sacramentum conferri: & sic non debet omnibus dari.

SED CONTRA est, quòd dicitur Act. 2. quòd Spiritussanctus aduenies replenit totam domum (per quam significatur ecclesia) & postea subditur, quòd repleti sunt omnes Spiritusancto: sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur. ergo est omnibus, qui sunt in ecclesia exhibēdū.

RESPON. dicendum, quòd (sicut dictum est.*) per hoc sacramentum promouetur homo spiritualiter in ætatem perfectam: hoc autē est de intentione naturæ, ut omnis qui corporaliter nascitur, ad perfectam ætatem perueniat: sed hoc quandoq; impeditur propter corruptibilitatē corporis, quod morte præuenitur. multo autem magis de intentione dei est omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat, unde & Deut. 32. dicitur, dei perfecta sunt opera: anima autem, ad quā pertinet & spiritualis natiuitas, & spiritualis ætatis perfectio, immortalis est. & potest sicut tempore senectutis spiritualem natiuitatem consequi, ita tempore iuuentutis uel pueritiæ consequi perfectā ætatem: quia huiusmodi corporales ætates, animæ non præiudicant & ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramentum datur ad quandam excellentiam: non quidem unius hominis ad alium (sicut sacramentum ordinis) sed hominis ad seipsum: sicut idem perfectus uir existens, habet excellentiam ad se puerum.

In corp. ar.

AD 2^m dicendum, quòd (sicut dictum est*) ætas corporalis non præiudicat animæ: unde etiam in puerili ætate homo potest consequi perfectionem spiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus uenerabilis est non diuturna, neque numero annorum computata. & inde est, quòd multi in puerili ætate propter robur Spiritussancti perceptum, usque ad sanguinē fortiter certauerunt pro Christo.

Inter principiū & medium illius, & habetur hæc ho. to. in fine illi*.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Chrys.* dicit in Homilia de Machabæis, in mundanis agonibus, ætatis, ac formæ generisq; dignitas requiritur: & ideo seruis ac mulieribus, & senibus ac pueris ad eos aditus denegatur: in cælestibus autem, omni personæ & ætati ac sexui, indiscreta facultate stadium patet. & in Homil. de militia spirituali dicit,* apud deum femineus etiā militat sexus. Multæ namq; feminæ animo uirili spirituale militiam gesserunt: quædam enim interioris hominis uirtute, uiros æquauerunt in agonibus martyrum: quædam etiam fortiores uiris extiterunt. & ideo etiam mulieribus hoc sacramentum conferendū est.

Hom. 6. in nu. sexdecim homiliarū a med. to. 5.

In corp. ar.

AD 4^m dicendum, quòd (sicut dictum est*) anima ad quā pertinet spiritualis ætas, immortalis est. & ideo etiam morituris hoc sacramentum dandum est, ut in resurrectione perfecti appareant, secundū illud Ephe. 4. Donec occurramus omnes in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Et ideo Hugo de sanct. Vict. dicit,* omnino periculosum esset, si ab hac uita sine confirmatione migrare contingeret: nō quia damnaretur, nisi forte propter contemptum, sed quia detrimentum perfectionis pateretur: unde etiam pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam consequuntur, sicut & hic maiorem obtinent gratiam. Auctoritas autem illa intelligitur, quātum ad hoc, quòd morituris non est necessarium hoc sacramentū propter periculum pugnæ præsentis.

Lib. 2. de sa. c. 2. par. 7. c. 3. circa pri.

ARTICVLVS IX.

Vtrum hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc enim sacramentum est perfectiuum baptismi, ut supra dictum est:* sed sacramentum baptismi cōfertur homini in toto corpore. ergo hoc sacramentum non debet conferri solum in fronte.

Inf. arti. 11. ad 3. Et 4. d. 7. q. 3. ar. 3. q. 2. Et 4. cont. c. 60. Et quol. 11 ar. 7. cor. Et Ro. 1. lec. 5. li. & ca. 10. lec. 2. cor. 2. Q. 65. ar. 4. † Ar. 1. & 2 huius q.

¶ 1. Præt. Hoc sacramentum datur ad robur spirituale, ut supra dictum est:† sed spirituale robur maxime cōsistit in corde. ergo hoc sacramentum magis debet cōferri supra cor, quàm in fronte.

¶ 2. Præt. Hoc sacramentum datur homini ad hoc, q. li bere hominem Christi confiteatur: sed ore fit confessio ad salutem, ut dicitur Rom. 10. ergo hoc sacramentu magis debet conferri circa os, quàm in fronte.

SED CONTRA est, quod Rabanus dicit* in lib. de institutione clericorum, signatur baptizatus christmate in summitate capitis per sacerdotem: per pontificem uero in fronte.

Lib. 1. c. 30. circa princ.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est) in hoc sacramento homo accipit spiritumsanctum ad robur spiritualis pugnæ, ut fortiter etiam inter aduersarios fidei, Christi fidem confiteatur: unde conuenienter signatur christmate signo crucis in fronte propter duo. Primo quidē, quia infigitur signo crucis, sicut miles signo ducis, quod quidem debet esse euidens & manifestum: inter omnia autem loca corporis humani, maxime frons manifesta est, quæ quasi numquam obtegitur. & ideo linitur confirmatus christmate in fronte, ut in manifesto demonstraret se esse Christianum: sicut & apostoli post acceptum Spiritumsanctum se manifestauerunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur a libera confessione nominis Christi, propter duo, scilicet propter timorem & propter uerecundiam: utriusque autem horum signum maxime manifestatur in fronte propter duo, scilicet propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc quòd spiritus a corde directe ad frontem ascendunt: unde uerecundari erubescunt, timentes autem pallescunt, ut dicitur in 4. Ethico.* & ideo in fronte signatur christmate, ut neque propter timorem, neque propter erubescentiam, nomen Christi confiteri prætermittat.

Ar. 1. 2. & 4 huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per baptismum regeneramur ad uitam spiritualem, quæ ad totum hominem pertinet: sed in confirmatione roboramur ad pugnam, cuius signum ferēdum est in fronte, quasi in euidenti loco.

AD 2^m dicendum, quòd principium fortitudinis est in corde: sed signum apparet in fronte: unde dicitur Ezec. 3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, & ideo sacramentum eucharistiæ, quo homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor, secundum illud psal. 103. Panis cor hois confirmet: sed ad sacramentum confirmationis requiritur signum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

AD 3^m dicendum, quòd hoc sacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendū simpliciter: quia hoc fit etiam in baptismo, & ideo nō debet dari in ore, sed in fronte, ubi apparent signa passionum, quibus libera confessio impeditur.

ARTICVLVS X.

Vtrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur, quòd ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad confirmationem. Hoc enim sacramentum non solum pueris, sed etiam adultis exhibetur. Adulti autē per seipsos stare possunt. ergo ridiculum est, quòd ab alio teneantur.

¶ 2 Præt. Ille, qui iam est de ecclesia, liberum habet accessum ad ecclesiæ principē, qui est episcopus: sed hoc sacramentum (sicut dictum est*) non exhibetur nisi baptizato, qui iam est membrum ecclesiæ. uidetur ergo, quòd non debeat per alium exhiberi episcopo, ad hoc sacramentum recipiendum.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum datur ad robur spirituale: quod magis uiget in uiris, quàm in mulieribus, secundum illud Prouerb. ult. Mulierem fortem quis inueniet? ergo ad minus mulier nō debet tenere uirum ad confirmationem.

SED CONTRA est, quòd Inno. Papa* dicit, & habetur in Decret. 30. q. 4. si quis ex coniugio filium aut filiam alterius, de sacro fonte susceperit, aut ad christma tenuerit, &c. ergo sicut requiritur quòd aliquis baptizatum de sacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad sacramentum confirmationis accipiendum.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ spiritualis: sicut autem aliquis de nouo natus, indiget instructore in his, quæ pertinent ad conseruationem uitæ (secundum illud Heb. 12. patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi, qui assumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus a quibus instruantur de his, quæ pertinent ad modum certaminis. & ideo in bellis materialibus constituuntur duces & centuriones, per quos alii gubernētur. & propter hoc etiam ille, qui accepit hoc sacramentū, ab alio tenetur, quasi per aliū in pugna spirituali erudiendus: similiter etiam, quia per hoc sacramentum confertur homini perfectio spiritualis ætatis (sicut dictum est*) ideo ille, qui ad hoc sacramentū accedit, sustētatur, quasi adhuc spiritualiter imbecillis et puer.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet ille qui confirmatur, sit adultus corporaliter: nondum tamen est adultus spiritualiter.

AD 2^m dicendum, quòd licet baptizatus sit effectus membrum ecclesiæ: nondum tamen est ascriptus militiæ Christianæ, & ideo episcopo tamquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Christianæ ascriptum: non enim debet alium ad confirmationē tenere, qui nondum est confirmatus.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut dicitur Colos. 3.) in Christo Iesu non est masculus & femina, & ideo non differt utrum masculus, uel femina teneat aliquem in confirmatione.

ARTIGVLVS XI.

Vtrum solus ep iscopus hoc sacramentum conferre possit.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd nō solum episcopus hoc sacramentum conferre possit. Greg.* enim scribens Ianuario episcopo dicit: peruenit ad nos, quosdam scādalizatos fuisse, quòd presbyteros christmate tangere eos, qui baptizati sunt, prohibuimus, et nos quidem secundum ueterem usū nostræ ecclesiæ fecimus: sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi episcopi desunt, ut presbyteri etiam in frontibus baptizatos christmate tangere debeant, concedimus: sed illud quod pertinet ad necessitatem sacramentorum, non est propter uitādum scandalum immutandum. ergo uidetur quòd non sit de necessitate huius sacramenti, quòd ab episcopo conferatur.

4. dist. 7. q. 3. ar. 1. q. 2. Et dist. 13. q. 1. ar. 1. q. 2. Et dist. 25. q. 1. ar. 1. cor. Et 4. cont. c. 60 Et quol. 10. ar. 7 *Li. 3. epist. 26. in fi.

¶ 2 Præt. Sacramentum baptismi uidetur maioris efficacię, quàm sacramētum confirmationis: quia per baptismum fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc sacramento: sed simplex sacerdos ex suo officio potest tradere sacramentum baptismi, & in necessitate quilibet etiam non ordinatus potest baptizare. ergo non est de necessitate huius sacramenti, quòd ab episcopo conferatur.

¶ 3 Præt. Summitas capitis, ubi secundum medicos est locus rationis, scilicet particularis (quæ dicitur uirtus cogitatiua) est nobilior fronte, ubi est locus imaginatiuæ uirtutis: sed simplex sacerdos potest baptizatos ungere christmate in uertice. ergo multo magis potest eos christmate signare in fronte, quod pertinet ad hoc sacramentum.

SED CONTRA est, q. Euseb. papa dicit,* Manus impositionis sacramentum magna uenerationе tenendum est, quod ab aliis perfici nō potest, nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab aliis, quàm ab ipsis apostolis legitur aut scitur peractū esse, nec ab aliis, quàm qui eorum locum tenent, umquam perfici potest, aut fieri debet: nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur et uacuum, nec inter ecclesiastica umquam reputabitur sacramenta. est igitur de necessitate huius sacramenti, quod dicitur sacramentum manus impositionis, quòd ab episcopo tradatur.

Epist. 1. ad episco. Tusciæ, & habetur de cō secr. d. 5. ca. Manus impositionis.

RESPON. Dicendum, quòd in quolibet opere ultima consumatio supremæ arti, aut uirtuti reseruatur: sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, superior autem dat formam: supremus autem est ad quem pertinet usus, qui est finis artificiatorum, & epistola, quæ a notario scribitur, a Domino papa signatur. Fideles autem Christi sunt quoddam diuinum opus (secundum illud 1. ad Corinthio. 3. Dei ædificatio estis) sunt etiam quasi quædam epistola, spiritu dei scripta, sicut dicitur secundæ Corinthio. 3. Hoc autem confirmationis sacramentum, est quasi ultima consumatio sacramenti baptismi: ita scilicet quòd per baptismum ædificatur homo in domum spiritualem, & conscribitur quasi quædam spiritualis epistola: sed per sacramentum confirmationis, quasi domus ædificata dedicatur in templū Spirituſsancti, & quasi epistola conscripta signatur signo crucis, & ideo collatio huius sacramenti episcopis reseruatur, qui obtinent summam potestatem in ecclesia: sicut & in primitiua ecclesia, per impositionem manus apostolorum, quorum uicem gerūt episcopi, plenitudo Spirituſsancti dabatur, ut habe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vrbanus I. in epist. ad omnes Cathol. habetur 24. q. 1. Omnes fideles.

tur 24. q. 1. Omnes fideles, per manus impositionem episcoporum Spiritum sanctum post baptismū accipere debent, ut pleni Christiani inueniantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Papa in ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam presbyteris concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad potestatem episcopalem. Et ex hac plenitudine potestatis concessit beatus Gregor.* Papa, quòd simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quādiu scandalum tolleretur.

Lib. 5. epist. 26. in fi.

AD 2um dicendum, quòd sacramentum baptismi est efficacius quàm hoc sacramentum, quantum ad remorionem mali: eo quòd est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse in esse: hoc autem sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono: quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectū, & ideo hoc sacramentū digniori ministro committitur.

Lib. 3. c. 30 circa princi pium.

AD 3um dicendum, quòd sicut,* Rabanus dicit in lib. de institutione clericorum, signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, pontificem uero in fronte, ut in priori unctione, significetur super ipsum Spiritussanctus descensio ad habitationem deo consecrandam: in secunda quoque, ut eiusdem Spiritussancti septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ & uirtutis, uenire in hominem declaretur. non ergo propter digniorem partem, sed propter potiorem effectum, hæc unctio episcopis reseruatur.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ secundæ Articulū duodecimū.*

ARTICVLVS XII.

Vtrum ritus huius sacramenti sit conueniens.

4. di. 7. q. 3. ar. 3 q. 2. ad tertiū & in expositione lite. x.

IN articulo duodecimo, hoc solū uidetur dicendum, q̄ circa ieiunium tam cōfirmatoris, quàm confirmandi, seruanda uidetur cuiusque ecclesiæ cōsuetudo: hoc enim est de iure positiuo, & in paucis forte ecclesiis seruatur propter causas in litera allegatas, multitudinem scilicet confirmandorum, quos simul oportet confirmari, & separatim quandoque propter continuum periculum incertæ mortis, adiūcta maxima incōmoditate habendi episcopum ad uotum.

Ar 1. huius q. ad 3. & q. 65. ar. 4

Reseruntur hæc de cōs. d. 5. Vt ieiuni: Et ut episc. Ar. 2. huius

ni ad confirmationem ueniant, & in concilio Meldensi, ut episcopi non nisi ieiuni, per impositionem manuum Spiritumsanctum tradant.

¶ 3 Præt. Chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritussancti, ut supra dictum est:* Sed plenitudo Spiritussancti data est fidelibus Christi in die Pētecostes, ut habetur Act. 2. magis ergo debet chrisma confici, & benedici in festo Pentecostes, quā in cœna Domini.

SED CONTRA est, usus ecclesiæ, quæ a Spiritusancto gubernatur.

RESPON. Dicēdum, quòd Dominus Matth. 18. fidelibus suis promisit, dicens, ubi fuerint duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum, & ideo sitmiter tenendum est, quòd ordinationes ecclesiæ dirigantur secundum sapiētiam Christi. Et propter hoc certum esse debet, ritus, quos ecclesia obseruat in hoc, & in aliis sacramentis esse conuenientes.

In epist. ad Hisp. ante med. 1. Concil.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Melchiades Papa* dicit, ita coniuncta sunt hæc duo sacramenta (scilicet baptismi & confirmationis) ut ab inuicem nisi morte præueniente nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici non possit. Et ideo eadem tempora sunt præfixa baptismo solenniter celebrando, & huic sacramento: sed quia hoc sacramentū a solis episcopis datur, qui nō sunt semper præsentes, ubi presbyteri baptizant, oportuit quantum ad communem usum, sacramentum confirmationis etiam in alia tempora differri.

Vt patet de cons. d. 5. ut epus.

AD 2um dicendum, quòd ab illa prohibitione excipiuntur infimi, & morte periclitantes: sicut in statuto Meldensis* concilii legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, et propter pericula imminentia, sustinetur ut hoc sacramentum (quod non nisi ab episcopis dari potest) etiam a non ieiunis detur uel accipiatur: quia unus episcopus præcipue in magna diœcesi, non sufficeret ad tot homines confirmandos, si eis tempus arctaretur: ubi tamen congrue obseruari potest, cōuenientius est ut a ieiunis detur & accipiatur.

D. 38.

Habetur de cons. d. 4. c. Omni tempore.

AD 3um dicendum, quòd sicut ex concilio Martini papæ* habetur, omni tempore licebat chrisma conficere: sed quia solennis baptismus, ad quem requiritur usus chrismatis, in uigilia paschæ celebratur, congrue ordinatum est, ut per biduum ante ab episcopo chrisma benedicatur, ut possit per diœcesim destinari. Dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorū benedicendas, in quo fuit eucharistiæ sacramentum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodammodo ordinātur, sicut supra dictū est.*

Q. 65. ar. 4.

QVAESTIO LXXIII.

De sacramento eucharistiæ secundum se, in sex articulos diuisa.

CONSEQVENTER considerandum est de sacramēto eucharistiæ. Et primo de ipso sacramento. Secundo de materia. Tertio de forma. Quarto de effectibus. Quinto de recipientibus hoc sacramentum. Sexto de ministro. Septimo de ritu.

Circa primum quærūntur sex.

¶ Primo, Vtrum eucharistiæ sit sacramentum.
¶ Secundo, Vtrū sit unū uel plura.
¶ Tertio, Vtrum sit de necessitate salutis.
¶ Quarto, de nominibus eius.
¶ Quinto, De institutione ipsius.
¶ Sexto, De figuris eius.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ tertiæ Articulum primū.*

ARTICVLVS I.

Vtrum eucharistia sit sacramentum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd eucharistia non sit sacramentum. Ad idem enim nō debent ordinari duo sacramenta: quia unumquodque sacramentum efficax est ad suum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur & confirmatio & eucharistia (ut dicit Dion.* 4. Eccl. hier.) uidetur eucharistia non esse sacramentum, cum confirmatio sit sacramentum, ut prius habitum est.†

¶ 2 Præt. In quolibet sacramento nouæ legis id, quod uisibiliter subiicitur sensui, efficit inuisibilem effectū sacramenti: sicut ablutio aquæ, causat & characterem baptismalem, & ablutionem spiritualem, sicut supra dictum est.* Sed species panis & uini, quæ subiiciūtur sensui in hoc sacramento, non efficiunt neque ipsum corpus Christi uerum, quod est res & sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in eucharistia. ergo uidetur quòd eucharistia non sit sacramentum nouæ legis.

¶ 3 Præter. Sacramenta nouæ legis habentia materiā, in usu materiæ perficiuntur: sicut baptismus in ablutione, & confirmatio in chrismatis consignatione. si ergo eucharistia sit sacramentum, perficeretur in usu materiæ, non in consecratione ipsius materiæ, quod patet esse falsum: quia forma huius sacramenti, sunt uerba quæ in consecratione materiæ dicuntur, ut infra patebit.* ergo eucharistia non est sacramentum.

SED CONTRA est, quòd in collecta dicitur, hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam.

RESPON. Dicendum, q̄ sacramenta ecclesiæ ordinantur ad subueniendum homini in uita spirituali: uita autem spiritualis, uitæ corporali conformatur: eo quòd corporalia, spiritualium similitudinem gerunt: manifestum est autem, quòd sicut ad uitam corporalē requiritur generatio, per quam homo uitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionē uitæ, ita etiam requiritur alimentum quo homo conseruatur in uita, & ideo sicut ad uitam spiritualē oportuit esse baptismū, qui est spiritualis generatio, & confirmationē, q̄ est spirituale augmentū, ita oportuit esse sacramentū eucharistiæ, quod est spirituale alimentū.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd duplex est perfectio: una quę est in ipso homine, ad quam perducitur per augmentum, & talis perfectio cōpetit confirmationi: alia autem est perfectio, quam homo cōsequitur ex adiunctione alicuius extrinseci, hominē conseruantis: puta ex adiunctione cibi, uel indumenti, uel alicuius huiusmodi, & talis perfectio competit eucharistiæ, quæ est spiritualis refectio.

AD 2um dicendum, quòd aqua baptismi non causat aliquem spiritualem effectū propter ipsam aquā, sed propter uirtutē Spiritussancti in aqua existētem: unde Chrysost.* dicit super illud Ioan. 5. Angelus Domini secundum tempus, &c. In baptizatis non simpliciter aqua operatur: sed cum Spiritussancti susceperit gratiam, tunc omnia soluit peccata: sicut autem se habet uirtus Spiritussancti ad aquam baptismi, ita se habet corpus Christi uerum ad species panis & uini: unde species panis & uini nō efficiūt aliquid, nisi uirtute corporis Christi ueri.

AD 3um dicendum, q̄ sacramentum dicitur ex eo q̄ continet aliquid sacrum: potest autem aliquid esse sacrū dupliciter, scilicet absolute, & in ordine ad aliud;

hæc autem est differentia inter eucharistiam & alia sacramenta habentia materiam sensibilem, quòd eucharistia continet aliquid sacrum absolute, scilicet ipsum Christum, aqua uero baptismi continet aliquid sacrū in ordine ad aliud, scilicet uirtutem ad sanctificandū, & eadem ratio est de chrismate et similibus. Et ideo sacramentum eucharistiæ perficitur in ipsa consecratione materiæ, alia uero sacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum. Et ex hoc etiam consequitur alia differentia. nam in sacramento eucharistiæ id, quod est res & sacramentum, est in ipsa materia: id autem quod est res tantum, est in susciente, scilicet gratia quę confertur: in baptismo autem utrumque est in susciente, scilicet & character, qui est res & sacramentum, & gratia remissionis peccatorum, quę est res tantum, et eadem ratio est de alijs sacramentis.

ARTICVLVS II.

Vtrum hoc sacramentum sit unum uel plura.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ tertiæ Articulū secundum.*

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd eucharistia nō sit unum sacramentum, sed plura. Dicitur enim in collecta, purificent nos domine sacramenta, quæ sumpsimus: quod quidem dicitur propter eucharistiæ susceptionem. ergo eucharistia non est unum sacramentum, sed plura.

¶ 2 Præt. Impossibile est multiplicato genere, non multiplicari speciē, sicut q̄ unus homo sit plura animalia: sed signum est genus sacramenti, ut supra dictum est.* Cum igitur in eucharistia sint plura signa, scilicet panis & uinum, uidetur consequens esse, quòd sint plura sacramenta.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum conficitur in consecratione materiæ, sicut dictum est:* sed in hoc sacramento est duplex materiæ consecratio. ergo est duplex sacramentum.

SED CONTRA est, quòd Apost. dicit 1. Corin. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane & de uno calice participamus, ex quo patet, quòd eucharistia est sacramentum ecclesiasticæ unitatis: sed sacramentum similitudinem gerit rei, cuius est sacramentum. ergo eucharistia est unum sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd sicut dicitur 5. Metaphys.* unum dicitur, non solum quod est indiuisibile, uel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum: sicut dicitur una domus, et unus homo. est autem unum in perfectione, ad cuius integritatem concurrit

Infr. q. 78. arti. 6. ad 2. Et 4 d 8. q. 1. ar. 1, q. 2.

IN secundo articulo ad certe sacramentum eucharistiæ dicimus materialiter, non ea ratione quòd multitudo in eo sit pure materialis (quoniam partes eius habent suas proprias formas & suas proprias materias, ut patet de hostia & calice: sunt enim uel partes heterogeneæ) sed quia huiusmodi multa se habent ut integrantia unum, quod est refectio spiritualis: a cuius formali unitate unū sacramentum dicitur eucharistia: significans & corpus & sanguinem Christi sub specie cibi & potus. Quocirca non est hic requirenda res aliqua extrinseca, quæ integretur uelut quædam tertia res ex corpore & sanguine Christi sub speciebus panis & uini, sicut domus integratur ex suis partibus: sed ad finem respicendum est, & ex unitate finis proprii, qui est spiritualis refectio, unitas sumitur sacramenti: sicut ex unitate refectionis corporalis, sumitur unitas prandii aut cœnæ. Nec ista significatio per accidens se habet ad huius sacramenti ratio nem. nam corpus sub specie cibi, & sanguis sub specie potus, significant pasci & potari: ac per hoc utrumque simul,

Q. 60. ar. 1.

Ar. præced.

Li. 5. metz. a tex. 9. usque ad 12. to. 3.

mul, uelut perfectū alimentum signum est totale perfectæ refectionis spiritualis.

runt omnia, quæ requiruntur ad finem eiusdem: sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ, & domus integratur ex omnibus partibus, quæ sunt necessariæ ad inhabitandum, & hic hoc sacramentum dicitur unum. Ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur: ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum, & potus, qui est alimētum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, et spiritualis potus, secundum illud Ioan. 6. Caro mea uere ē cibus, & sanguis meus uere est potus. ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed unū formaliter & perfectiue.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in eadem collecta, & pluraliter dicitur primo, purificent nos sacramenta quæ sumpsimus: & postea singulariter subditur: hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam, ad ostendendum, quòd hoc sacramentū quodammodo est multa: simpliciter autem unum.

AD 2^m dicendum, quòd panis, & uinum materialiter quidem sunt plura signa: formaliter uero, & perfectiue unum, inquantum ex eis perficitur una refectio.

AD 3^m dicendum, quòd ex hoc quòd est duplex consecratio materiæ huius sacramenti, nō potest plus haberi, nisi quòd hoc sacramentum materialiter est multa, ut dictum est.* In corp. ar.

¶ *Super Quæstionis sepimagesimamterti æ Articulum tertium.*

Titulus ut sonat. ¶ In corpor pri mo distinctio ponitur bimembris: secū do respondetur quæ sito, iuxta utrumq; membrū. Distinctio est. Duo sunt i sacramento eucharistię, scilicet sacramentū, & res sacramenti. Responsio cōstitit in tribus conclusionibus: quarū duæ primę ad secūdū membrū, tertia autem ad primū spectat distinctionis membrū. Prima conclusio est: sacramentum eucharistiæ quo ad rem sacramēti est d necessitate salutis. Probatur, Res sacramenti est unitas corporis Christi mystici, sine qua nō potest esse salus. ergo. Ante cedens pro secunda parte declaratur ex similitudine ecclesiæ ad arcam Noe, & similitudo probat auctoritate Petri apostoli. Secūda cōclusio est. Ante perceptionē sacramenti eucharistiæ, pōt haberi res sacramenti eucharistiæ, ac per hoc salus. Infr qu. 80. ar. 11. Et 4. d. 9. ar. 1. q. 2. & d. 12. q. 3. ar. 2. q. 1 Et Io. 6. le. 7.

ARTICVLVS III.

Vtrum eucharistia sit de necessitate salutis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentū sit d necessitate salutis. Dicit enim Dominus Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis: sed in hoc sacramento māducatur caro Christi, & bibitur sanguis eius. ergo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis uitæ. I

¶ 2 Præter. Hoc sacramentum est quoddam spirituale alimentum: sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate spiritualis salutis. K

¶ 3 Præt. Sicut baptismus est sacramentum dominicæ passionis, sine qua nō est salus, ita & eucharistia: dicit enim apostolus 1. Corin. 11. Quotiescumque manducaueritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem Domini annūtiabitis, donec ueniat. ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.

SED CONTRA est, quòd Augustinus* dicit, exponens illud uerbum Io. Hunc cibū. & potum, scilicet carnis suæ, et sanguinis societatē uult intelligi corporis & membrorū suorū, quod est ecclesia in prædestinatis, & uocatis, & iustificatis, & glorificatis sanctis, & fidelibus eius: unde sicut ipse dicit in epist.* ad Bonifacium, nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisq; consortio, etiā si antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. B

AD 2^m dicendum, quòd hæc est differentia inter alimentū corporale & spirituale, quòd alimentum corporale conuertitur in substātiam eius, qui nutritur, & ideo non potest homini ualere ad uitæ conseruationem alimentum corporale, nisi realiter sumatur: sed alimentum spirituale cōuertit hominem in seipsum, secūdum illud, quod Augustin* dicit in lib. Confes. quòd quasi audiuit uocem Christi dicētis sibi, nec tu me mutabis in te, sicut cibū carnis tuæ, sed tu mutaberis in me: potest autē aliquis in Christum mutari, & ei incorporari uoto mentis, etiā sine huius sacramenti perceptione, & ideo non est simile.

AD 3^m dicendum, quòd baptismus est sacramentum mortis, et passionis Christi prout homo regeneratur in Christo uirtute passionis eius: sed eucharistia est sacramentum passionis Christi, prout homo pficitur in unione ad Christum passum: vnde sicut baptismus dicitur sacramētum fidei, quæ est fundamentum[4] spiritualis uitæ, ita eucharistia dicitur sacramētum charitatis, quæ est uinculum perfectionis, ut dicitur Col. 3. D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̄ inconueniēter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina. n. debent respondere rebus: sed hoc sacramentum est unum, ut dictū est.* ergo non debet pluribus nominibus nominari. E

¶ 2 Præter. Species non notificatur conuenienter per id, quod est commune toti generi: sed eucharistia est sacramentum nouæ legis: omnibus autē sacramentis commune est, quòd in eis cōfertur gratia: quod significat nomen eucharistiæ, quod est idem, quod bona gratia, omnia etiam sacramenta remediū nobis afferunt in uia præsentis uitæ, quod pertinet ad rationem uiatici, in omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrum, quod pertinet ad rationem sacrificii. Et per omnia sacramenta sibi inuicem communicant fideles: quod significat hoc nomen synaxis in Græco, uel cōmunio in Latino. ergo hæc nomina non conueniēter adaptantur huic sacramento. A

¶ 3 Præter. Hostia uidetur esse idem quod sacrificium. sicut ergo non proprie dicitur sacrificium, ita nec proprie dicitur hostia. B

SED CONTRA est, quòd usus fidelium habet.

RESPON. Dicendum, quòd hoc sacramentum habet triplicem significationem: unam quidem respectu præteriti, inquantum scilicet est commemorationū dominicæ passionis, quæ fuit uerum sacrificium, ut supra dictum est, * & secundum hoc nominatur sacrificium. Aliam autem significationē habet, respectu rei præsentis. s. ecclesiasticæ unitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum, & secundum hoc nominatur cōmunio uel synaxis: dicit. n. Dam.* 4. lib. q̄ dē communio, quia communicamus per ipsam Christo, & quia participamus eius carne & deitate, & quia cōmunicamus & unimur adinuicem per ipsam. Tertiam significationem habet respectu futuri, inquantum. s. hoc sacramentum est præfiguratiuum fruitionis dei, quæ erit in patria, & secundum hoc dicitur uiaticū, quia hic præbet nobis uiā illuc perueniēdi, & secundū hoc etiam dicitur eucharistia, id est bona gratia, quia gratia dei uita æterna (ut dicitur Ro. 6.) uel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur ēt in Græco metalepsis, i dest assumptio, quia ut Damas.* dicit, per hoc filii deitatem assumimus. Q. 48. art. 3 Lib. 4. orth. fid. ca. 14. a med. Lib. 4 orth. fid. c. 14.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari, secundū diuersas proprietates uel effectus.

AD 2^m dicendum, quòd id, quod est commune omnibus sacramentis, attribuitur antonomastice ei, propter eius excellentiam.

AD 3^m dicendum, quòd hoc sacramentum dicitur sacrificium, inquantum repræsentat ipsam passionem Christi. Dicitur autem hostia, inquantum continet ipsum Christum, qui est hostia salutaris, ut dicitur Ephes. 5.

ARTICVLVS V.

Vtrum institutio huius sacramenti fuerit conuenienter.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non fuerit conueniens institutio huius sacramenti. Vt enim Philosophus* dicit in 2. de Generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus: sed per baptismum, qui est spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale, ut Dionysi. † dicit 2. cap. eccles. hierar. ergo per baptismum etiam nutrimur. non ergo fuit necessariū instituere hoc sacramentū, quasi spirituale nutrimentū. Inf. qu. 74. ar. 4. co. Et ad 1. Et q. 80. art. 8. ad 1. Et 4. d. 8. q. 1. ar 3. & 1 cor. 11. le. 4. Et le. 5. *Lib. 2. tex. 50. to 2 † Ca 2. eccl. hier. par. 1. a medio.

¶ 2 Præt. Per hoc sacramentum homines Christo uniūtur, sicut membra capiti: sed Christus est caput omniū hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, ut supra dictum est.* ergo nō debuit institutio huius sacramenti differri usque ad cœnam Domini. *Quæst. 8.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum dicitur esse memoriale dominicæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

minicæ passionis, secundum illud Luc. 22. Hoc facite F in meam commemorationem: sed memoria est præteritorum. ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

¶ 4 Præter. Per baptismum aliquis ordinatur ad eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet: sed baptismus institutus fuit post Christi passionem & resurrectionem, ut patet Matth. ultimo. ergo inconuenienter hoc sacramentum fuit ante passionem Christi institutum.

SED CONTRA est, quòd hoc sacramentum est institutum a Christo, de quo dicitur Marci. 7. Bene omnia fecit.

RESPON. Dicendum, quòd conuenienter hoc sacramentum institutum fuit in cœna, in qua scilicet Christus ultimo, cum suis discipulis fuit conuersatus. Primo quidem, ratione continentiæ huius sacramenti: continetur enim ipse Christus in eucharistia sicut in sacramento. Et ideo quando ipse Christus in propria specie a discipulis discessurus erat, in sacramentali specie seipsum eis reliquit; sicut in absentia imperatoris exhibetur ueneranda eius imago: unde Eusebius emissenus* dicit, quia corpus assumptũ ablaturus erat ab oculis, et illaturus sideribus, necesse erat ut die cœnæ sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, ut coleretur iugiter per mysterium; quod semel offerebatur in pretium. secundo, quia sine fide passionis Christi numquam potuit esse salus, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, & ideo oportuit omni tẽpore apud homines esse aliquid repræsentatiuũ dominicæ passionis: cuius in ueteri quidem testamento præcipuum sacramentum erat agnus paschalis, unde & apostolus dicit 1. Corinth. 5. pascha nostrũ immolatus est Christus. Successit autẽ ei in nouo testamento eucharistiæ sacramentum, quod est rememoratiuum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfiguratiuum futurę: & ideo conueniens fuit ut imminente passione, celebrato priori sacramento, nouũ sacramentum institueret. unde Leo. papa dicit, quòd, ut umbræ cederent corpori, antiqua obseruantia nouo excluditur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festiuitas, dũ mutatur, impletur. tertio, quia ea quæ ultimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus, magis memoriæ cõmendantur: præsertim, quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos: ea uero, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. quia igitur (ut beatus Alexand.* papa dicit) nihil in sacrificiis maius esse potest quàm corpus & sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est, ideo ut in maiori ueneratione haberetur, Dominus ĩ ultimo discessu suo a discipulis, hoc sacramentum instituit. Et hoc est quod Aug.† dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, Saluator, quo uehementius commendaret mysterii huius altitudinem, ultimum hoc uoluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat.

Habetur de cons. d. 4. c. Quia corpus assumptum Ho. 4. in pascha. Domini nõ longe a princ.

Alex. 1. in epist. ad omnes orthod. a med. illius 10. 1. concil. In epi. 118. c. 6. a med. 1. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex eisdẽ nutrimur, ex quibus sumus, non tamẽ eodem modo nobis aduenientibus. nã ea, ex quibus sumus, nobis adueniunt per generationem: eadem autem inquantũ ex eis nutrimur, nobis adueniunt per manducationẽ. unde & sicut per baptismum regeneramur in Christo, ita per eucharistiam manducamus Christum.

AD 2um dicendum, quòd eucharistia est sacramentum perfectũ dominicæ passionis, tãquã continens ipsum Christum passum, & ideo non potuit institui ante incarnationẽ: sed tunc habebant locum sacramẽta, quæ erant tantum præfiguratiua dominicæ passionis.

AD 3um dicendum, quòd sacramentum istud fuit institutum in cœna, ut in futurum esset memoriale dominicæ passionis, ea perfecta: unde signãter dicit, hæc quotiescũq; feceritis, de futuro loquens.

AD 4um dicendum, quòd institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem eucharistiæ, quãuis sit posterius baptismo in perceptione, est tamen prius in intentione: & ideo debuit prius institui. uel potest dici, quòd baptismus iam erat aliqualiter institutus in ipso Christi baptismo: unde & iam aliqui ipso Christi baptismo erant baptizati, ut legitur Ioan. 3. G

ARTICVLVS VI.

Vtrum agnus paschalis fuerit præcipua figura huius sacramenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ agnus paschalis non fuerit præcipua figura huius sacramenti. Christus. n. dicitur sacerdos secundum ordinẽ Melchisedech, propter hoc quòd Melchisedech gessit figuram sacrificii Christi, offerens panem & uinũ: sed expressio similitudinis facit, quòd unum ab alio denominetur. ergo uidetur quòd oblatio Melchisedec, fuerit potissima figura huius sacramenti. H

¶ 2 Præt. Transitus maris rubri fuit figura baptismi, secundum illud 1. Cor. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari: sed immolatio agni paschalis præcessit transitum maris rubri, quem subsecutum est mãna, sicut eucharistia sequitur baptismum. ergo mãna est expressior figura huius sacramenti, q̃ agnus paschalis.

¶ 3 Præt. Potissima uirtus huius sacramenti est, ꝙ introducit nos in regnum cælorum, sicut quoddam uiaticum: sed hoc maxime præfiguratum fuit in sacramento expiationis, quando pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in sancta sanctorum, sicut apostolus probat Hebræo. 9. ergo uidetur quòd illud sacrificium fuerit expressior figura huius sacramenti, quàm agnus paschalis. I

SED CONTRA est, quòd apostolus dicit 1. Cor. 5. pascha nostrum immolatus est Christus. itaq; epulemur in azymis synceritatis & ueritatis.

RESPON. Dicẽdum, quòd in hoc sacramẽto tria considerare possumus, scilicet id, quod est sacramentum tantum, quod est panis & uinum, & id quod est res & sacramentum, scilicet corpus Christi uerum, & quod est res tantum. s. effectus huius sacramenti. quã tum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit huius sacramenti oblatio Melchisedec, qui obtulit panem & uinum. Quantum autẽ ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figuræ eius fuerunt omnia sacrificia ueteris testamenti, præcipue sacrificium expiationis, quod erat solennissimum: quantum autem ad effectum, fuit præcipua eius figura manna, quod habebat in se omnis saporis suauitatem (ut dicitur Sapient. 16.) sicut et gratia huius sacramenti, quantum ad omnia reficit mentem: sed agnus paschalis quantum ad hæc tria, præfigurabat hoc sacramentum: quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis, secũdum illud exod. 12. edent carnes, & azymos panes: quantum uero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel quartadecima luna, quod K

Infr. qu. 80. ar. 10. ad secundũ, & 4. d. 8. q. 1. ar. 2. & d. 12. q. 3. ar. 1. q. 3. ad primũ.

quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus: quantum uero ad effectum, quia per sanguinem agni paschalis protecti sunt filij Israel a denastante angelo, & educti de ægyptiaca seruitute. et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius sacramenti agnus paschalis: quia ſm omnia ipsum repræsentat. et per hæc patet rñsio ad obiecta. A

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulum primum.*

IN articulo primo in responsione ad secundum, habes quid sentiat Auctor de casu illo, si alicubi non inueniretur uinum, an esset solus panis consecrãdus: tenet. n. partem negatiuam, eo quòd perfectio sacramenti præponenda est reliquis necessitatib^us^. unde & inferius ẽt dicetur, quòd perfectio sacramenti tantæ est necessitatis, vt etiam bis in eadem missa quandoque oporteat sumere corpus Christi.

QVAESTIO. LXXIIII.

De materia eucharistiæ quantum ad speciem, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de materia huius sacramenti. Et primo, de specie materiæ. secundo, de conuersione panis & uini in corpus Christi. tertio, de modo existendi corpus Christi in hoc sacramento. quarto, de accidentibus panis & uini, quæ in hoc sacro remanent. B

Circa primũ quæruntur octo. C

¶ Primo, Vtrum panis & uinum sint materia huius sacramenti.

¶ Secundo, Vtrum ad materiam huius sacramenti, requiratur determinata quantitas.

¶ Tertio, Vtrum materia huius sacramenti sit panis triticeus.

¶ Quarto, Vtrum sit panis azymus, uel fermentatus.

¶ Quinto, Vtrum materia sacramenti sit uinũ de uite.

¶ Sexto, Vtrum sit admiscenda aqua.

¶ Septimo, Vtrum aqua sit de necessitate huius sacri.

¶ Octauo, De quantitate aquæ, quæ apponitur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum materia huius sacramenti sit panis & uinum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd materia huius sacramenti non sit panis & uinum. hoc enim sacramentum perfectius debet repræsentare passionem Christi, quàm sacramenta ueteris legis: sed carnes animalium, quæ erant materiæ sacramentorum ueteris legis, expressius repræsentant passionem Christi, quàm panis & uinum. ergo materia huius sacramẽti magis debet esse carnes animalium, quàm panis & uinum.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum est vbiq; celebrandum: sed in multis terris non inuenitur panis, & in aliquibus non inuenitur uinum. ergo panis & uinum non sunt conueniens materia huius sacramenti. E

¶ 3 Præt. Hoc sacramentũ cõpetit sanis & infirmis: sed uinum nocet quibusdam infirmis. ergo uidetur, ꝙ uinum non debeat esse materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Alexand.* papa dicit, In sacramentorum oblationibus panis tãtum, & uinum aqua permistum, in sacrificium offerantur.

RESPON. Dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti aliqui multipliciter errauerunt: quidam enim, qui dicũtur Artotirytæ (vt Aug.* dicit in lib. de hæresibus) offerunt panem & caseum in hoc sacramento, dicentes, a primis hominibus oblationes de fructibus terræ, & ouium fuisse celebratas. Alij uero, scilicet Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis sanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionum uulneribus extorquẽt, quasi eucharistiam suam conficere perhibẽtur, miscentes eum farinæ, panemque inde facientes. quidam uero, qui dicuntur aquarij, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc sacramento offerunt. Omnes autem hi errores & similes excluduntur per hoc, quòd Christus hoc sacramentum sub specie panis & uini instituit, vt patet Mat. 26. vnde panis & uinum sunt materia conueniens huiusmodi sacramenti: et hoc rationabiliter. primo quidem, quantum ad vsum huius sacramenti, qui est mãducatio. sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad vsum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis & uinũ, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc sacramento ad vsum spiritualis manducationis. Secundo, quãtum ad passionem Christi, in qua sanguis est a corpore separatus: et ideo in hoc sacramento, quod est memoriale dominicæ passionis, seorsum sumitur panis, vt sacramentum corporis, & uinum, vt sacramentum sanguinis. Tertio, quantum ad effectum consideratum in vnoquoque sumentium: quia vt Ambr.* dicit super epistolam ad Cor. hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis uero sub specie uini pro salute animæ offertur, sicut dicitur Leu. 17. quòd anima carnis in sanguine est. Quarto, quantum ad effectum respectu totius ecclesiæ, quæ constituitur ex diuersis fidelibus: sicut panis cõficitur ex diuersis granis, & uinum fluit ex diuersis uuis, vt dicit* glo. super illud primæ Cor. 10. Multi vnum corpus sumus, &c. D

* 1. ad Cor. 11. super illud, hoc poculum nouum testamẽtũ est, tom. 5.

* Id habet Beda ĩ hũc locum ex Aug. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd licet carnes animalium occisorum expressius repræsentent Christi passionem: tamen minus competunt ad communem vsum huius sacramenti, & ad ecclesiasticam vnitatem significandam.

AD 2um dicendum, quòd licet non in omnibus terris nascatur triticum uel uinum: tamen de facili, ad omnes terras deferri potest, quãtum sufficit ad vsum huius sacramenti: nec propter defectum alterius est, vnum tantum sine altero consecrandum: quia non esset perfectum sacramentum.

AD 3um dicendum, quòd uinum in modica quantitate sumptum, non potest multum ægrotanti nocere: et tamen si nocumentum timeatur, non est necesse quòd omnes accipientes corpus Christi, etiam accipiant sanguinem, vt infra dicetur.* *Q. 80. art. 12.

ARTICVLVS II.

Vtrum requiratur determinata quantitas panis & uini ad materiam huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd requiratur determinata quantitas panis & uini ad materiam huius sacramenti. effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quàm effectus naturæ: sed sicut dicitur* in 2. de Anima, omnium natura constantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulum secundũ.*

IN secundo articulo aduerte, quòd aliud est loqui de determinata quantitate materiæ, & aliud de præsentia eiusdem: ita litera si quidem dicitur nõ esse determinatam quantitatẽ, sed non dicitur similiter de præsentia. Et hoc ꝙ tanto dictum sit, vt non putetur idem, aut simile iudicium

4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 3.

* lib. 2. de anima, tex. 41. tom. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de præsentia, & de quantitate, tam in vtraque forma eucharistiæ mentio fit de præsentia per pronomē hoc, seu hic, & propterea oportet præsentem esse materiam consecrandam. De quantitate vero non fit mentio: quamuis locus fit dubitationi quo ad quantitatem vini: quia de quantitate eius fit mentio in forma consecrationis, dum dicitur, Hic est calix: oportet enim vinum cōtineri in calice, ac per hoc quantitatem eius calicem non excedere. Sed hoc non cogit: quoniam potest sacerdos habere coram se multos calices plenos, & simul omnes consecrare, sicut simul consecrat multas hostias. Vnde ex quantitate calicis, non habet determinata quātita.

ergo multo magis in hoc sacramē- F to (quod dicitur eucharistia, idest bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.

¶ 2 Præt. Ministris ecclesiæ non est a Christo data potestas ad ea, quæ pertinent ad irrisionem fidei, & sacramentorum eius, secūdum illud secundæ Cor. 10. Secundum potestatem quā dedit nobis deus in ædificationem, & non in destructionem: sed hoc esset ad irrisionē sacramenti, si sacerdos vellet consecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod G est in cellario. ergo hoc facere non potest.

¶ 3 Præt. Si aliquis baptizetur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam baptismi: sed solum aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. ergo nec in hoc sacramento superflua quantitas panis, & vini consecrari potest.

SED CONTRA est, quòd multum opponitur pauco, & magnum paruo: sed nulla est ita parua quantitas panis aut vini, quę H non possit consecrari. ergo etiam nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

RESPON. Dicendum, ꝙ quidam dixerunt, ꝙ sacerdos non posset consecrare immensam quātitatem panis aut vini: puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod est in dolio; sed hoc non videtur esse verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finē, sicut materia ferræ est ferrum, vt sit apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est vsus fidelium. vnde oportet, quòd quantitas materiæ huius sacramenti determinetur per comparationem ad vsum fidelium. non autem potest esse, ꝙ determinetur ad I vsum fidelium, qui nunc occurrūt: alioquin sacerdos paucos parochianos habens, non posset consecrare multas hostias. vnde relinquitur, quòd materia huius sacramenti, determinetur per comparationem ad vsum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus, vnde non potest dici, quòd quantitas materiæ huius sacramenti sit determinata.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ cuiuslibet rei naturalis materia accipit determinatā quantitatē, secūdum cōparationem ad formam determinatam: sed numerus fidelium, ad quorum vsum ordinatur hoc sacrm, non est determinatus. vnde non est simile.

AD 2^m dicendum, quòd potestas ministrorum K ecclesiæ ad duo ordinatur. Primo quidem, ad effectū proprium: secundo, ad finem effectus: secundum autem, non tollit primum. vnde si sacerdos intendat consecrare corpus Christi, propter aliquem malum finē (puta vt irrideat, vel veneficia faciat) propter intentionem mali finis peccat: nihilominus tamen propter potestatem sibi datam perficit sacramentum.

AD 3^m dicendum, quòd baptismi sacramentum perficitur in vsu materiæ: & ideo per formam baptismi non plus de aqua sanctificatur, quàm quantum venit in vsum: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: et ideo non est simile.

ARTICVLVS III.

Vtrum requiratur ad materiam huius sacramenti, quòd sit panis triticeus.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur ꝙ non requiratur ad materiam huius sacramenti, ꝙ sit panis triticeus. hoc. n. sacramentū est rememoratiuū dominicæ passionis: sed magis videtur esse consonum dominicæ passioni panis ordeaceus, qui est asperior, & de quo etiam Christus pauit turbas i monte (vt dī Ioan. 6.) q̄ panis triticeus. ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramēti.

¶ 2 Præt. Figura est signum speciei in naturalibus rebus: sed quędam frumenta sunt, quæ habēt similem figuram grano tritici, sicut, far, & spelta, de qua etiam in quibusdam locis panis conficitur ad vsum huius sacramenti. ergo panis triticeus non est propria materia huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Permistio speciem solu- uit: sed vix inuenitur farina triticea, quæ alterius frumenti permistionem non habeat, nisi forte de electis granis studiose fiat. non ergo vī ꝙ panis triticeus sit propria materia huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Illud, quod est corruptō, videtur esse alterius speciei: sed ali qui conficiunt ex pane corrupto, qui iam nō vī esse panis triticeus. ergo vī ꝙ talis panis non sit ꝓpria materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, *quòd in hoc sacramento cōtinetur Christus, qui se grano frumēti cōparat Ioan 12. dicens, Nisi granum frumenti cadēs in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet. ergo panis frumenti, siue triticeus, est materia huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, ꝙ sicut dictum est, *ad vsum sacrorum assumitur talis materia, quæ cōius apud hoīes in talem vsum venit. Inter alios autem panes cōius homines vtuntur pane triticeo: nam alij panes videntur esse introducti in huius panis defectum. et ideo Christus creditur in huius panis specie hoc sacramentum instituisse. qui etiam panis magis confortat hominem, & ita cōuenientius significat effectum huius sacramēti: et ideo propria materia huius sacramenti, est panis triticeus.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd panis ordeaceus competit ad significandam duritiem veteris legis propter duritiem panis: tum

¶ *Super Quæstionis septuagesimęquarti Articulum tertium.*

TItul° vt sonat. ¶ In hoc articulo magna est q̄stio, & satis obscura de materia eucharistiæ quo ad panem: habet n. multas difficultates, & varias opiniones. Est siquidem difficultas prima (quā tractat Auctor in litera) pp diuersitatem frumentorū, est & alia difficultas comparando panem ad pastam. Et Albertus quidē magnus in 4. sentē. dist. 12. tenet panē ex spelta esse materiā eucharistiæ (quē sequitur Petrus de Pal.) similiter tenet ex amido panē confectum posse cōsecrari. Auctor vero tam circa amidum q̄ circa speltam opinatur contrarium: sed apponit siligineum panem, quē Albertus negare vī. de pasta quoq; Scotus tenet partē negatiuam, ponendo tamen pastam esse eiusdem speciei cū pane. quid autē inter tot varia tenendum sit, ad rōnes oportet deducere.

¶ Tria sunt fundamenta, ex quibus proceditur. Primū est, vnitas specifica materiæ. Creditur enim eiusdem speciei debere esse materiam in hoc sacramento, sicut & in ceteris inuenitur, & hinc infertur ꝙ ex solis illis frumētis, quæ sunt eiusdē speciei cum triticeo, potest confici panis pro hoc sacramēto, et per hanc viam procedisse videntur Auctor i litera, Scotus, Durand. & Petrus de Pa. habetq; via hæc difficultatē annexam ex illa ꝓpositione, generat ibi simile secūdum speciem: qm hac vī tur ad differendū distincta specie a triticeo.

¶ Aliud fundamentum est cōtrarium huic, pro q̄to ponit sufficere genus ꝓximū ad triticum: ita quòd frumentum quod est genus, sufficit ad conficiendū panem

1. cir. princi. tum 10. 4.

4 dist. 11. q. 2. ar. 2. q. 1. Et di. 19. q. 1 art. 2. q. 3. ad primū. Et 4. cōtra c. 68. Et 1. Cor. 11. le. 7. in prin.

*art. 1. huius quæst. Et q. 66. ar. tic. 1.

panem pro sacrificio. Et hac via processit Albertus, ponens tamen solum duas frumenti species, scilicet triticum & speltam. Habetque fundamentum aliquod in euangelii verbis, quibus dominus se comparat grano frumenti.

¶ Tertium demum fundamentum, quod magnificat Petrus de Palude est auctoritas quarumdam ecclesiarum, quæ consecrant panem confectum ex spelta, quod etiam tangit Auctor in litera, dum in secundo argumento obiiciendo affert, quòd de spelta in quibusdam locis panis conficitur ad vsum huius sacramenti.

¶ Ad quæ quidem fundamenta si libet, respexerimus, nullam cogentem inuenimur habere rationem, nisi vltimum propter auctoritatem Spiritussancti gubernantis ecclesiam: nam ob similes particulares consuetudines, uenerabiliter sustinent theologi, plures sacerdotes consecrare eandem hostiam ut superius patebit. Et hæc sint dicta comparando panem ad materiam remotam. Comparando uero ad materiam proximam duæ rationes diuersas inducentes difficultates occurrunt. Prima est, de identitate seu diuersitate inter panem & pastam: secunda est, ex diuersitate modorum coquendi pastam. Obscura siquidem uidetur differentia inter panem & pastam crudam: reputat enim Scotus probabile esse, quòd non differant specie, quia decoctio non facit, nisi exhalationem humoris aquei, & mistio non est ibi, nisi iuxta positio, & ex pane fit pasta, si mica digitis comprimatur. Oppositum autem rationabilius uidetur: quoniam decoctio applicando actiua passiuis speciem panis facit, sicut maturatio de agresta facto uuam, facit de agresta uinum. Ars enim in confectione panis, non concurrit, nisi applicando actiua passiuis, ut patet ex hoc, quòd forma panis est forma substantialis, quod conuincitur apud fideles, ex hoc quòd panis transsubstantiatur in corpus Christi, & accidentibus remanentibus non remanet panis, qui remaneret cum reliquis accidentibus, si accidens significaret. Vnde & falsum est, quòd dum pasta decoquitur in clibano, fiat sola euaporatio humidi: decoctio enim digerit, & generat panem, mistione autem, aut iuxta positione nulla opus est noua, sed prima mistio farinæ cum aqua (ex quibus confecta est pasta tamquam ex elementis ac materia transeunte) decoctione diperitur, & ad terminum deducitur, panem scilicet. Nec admitto ex pane fieri pastam, sed micam mollem similem pastæ. Acceptabilior autem appartet hæc positio complanti diuersitatem specificam inter agrestam, uinum, & acetum ex eisdem uuis ob diuersam caloris causalitatē agrestam. n. est succus crudus, uiuum uero succus digestus, acetum autē addit excessiuam super calefactionē, ut testatur experientia, dum uinum expositum calori accescit, & cupientes acetum bonum habere, ad loca calida dolium transferūt. Ex his enim apparet ex sola caloris differentia ex parte actiui, specificum progressum posse fieri ex parte materiæ, licet non semper fiat, non enim differt specie pirum coctum a piro crudo. Diuersi uero coquendi modi, scilicet uel assando uel elixando, speciem uariare non uidentur, panis siquidem elixus, ut lagana, aut frixus (quo etiam modo lagana in ueteri lege offerebantur) aut assus, ut panis in clibano, & subcineritius, & hostia, eiusdem uidentur speciei quo ad substantiam solaque accidentali forma differre uidentur. Verum in proposito modo, uidetur utrumq; parum pendendum, ita quòd nec ex diuersitate specifica, nec ex identitate specifica, sufficiens ratio habetur. Sed credēdo quòd nec pasta, nec panis, nisi assus, est consecrabilis, rōne aliūde sumētes, dicimus ꝙ sicut in sacramēto baptismi aqua a Christo est instituta, ita in eucharistia panis, & quemadmodum ibi aqua intelligitur non solum substantia aqua, sed etiam quòd sit sub forma aquæ (& propterea aqua sub forma grandinis aut niuis, non est materia baptismi) ita per panem intelligendus est panis, & secundum substantiam & secundum formam panis. Et per hoc excluduntur quæcumque constant ex pasta cruda, & similiter quæcumque constant ex pasta elixa: hæc enim non habere formam panis (dato quòd panes sint) usus testatur humanus, quo his non utimur ut pane, sed potius hæc comedimus cum pane, & ex hoc ipso profitentes distinctionem horum a pane. Assato autem pane solo utimur ut pane, & propterea credidetim ipsum solum esse consecrabilem: materia enim hæc paucas habet assertiones, unde & Auctor in litera opinatiue loquitur, cum excludit spelram & amidum: de quo adhuc sub iudice lis est, & mihi uidetur dicendum, ut supra, scilicet, quòd

* Alias gratii.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi : sed Christus uidetur hoc sacramentum instituisse in pane fermentato : quia sicut legitur Exod. 12 Iudæi secundum legem incipiebant uti azymis in die Pascha (quod celebratur quartadecima luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebrauit ante diem festum Paschæ, ut habetur Ioan. 13. ergo & nos debemus hoc sacramẽtum celebrare in pane fermentato.

¶ 2 Præt. Legalia non sunt obseruanda tempore gratiæ : sed uti azymis, fuit quædam legalis cæremonia, ut patet Exod. 12 ergo in hoc sacramento gratiæ nõ debemus azymis uti.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum * est, eucharistia est sacramentum charitatis, sicut baptismus fidei, ut supra dictum est : sed seruor charitatis significatur per fermẽtum, ut patet in gloss. * super illud Matth. 13. Simile est regnum cælorum fermento, &cetera. ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.

¶ 4 Præt. Azymum & fermentatum sunt accidentia panis, nõ uariantia eius speciem : sed in materia baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ, puta si sit salsa uel dulcis, calida uel frigida. ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet, utrum panis sit azymus uel fermentatus.

SED CONTRA est, quòd extra de celebratione * missarum c. Literas, punitur sacerdos, qui in pane fermentato, & scypho ligneo missarum solennia celebrare præsumpsit.

RESPON. Dicendum, quòd circa materiam huius sacramenti, duo possunt considerari, scilicet quid sit necessarium, & quid conueniens : necessarium quidem est, ut sit panis triticeus (sicut dictum est*) sine quo non perficitur sacramẽtum : non est autem de necessitate sacramenti, quòd sit azymus uel fermentatus, quia in unoquoque confici potest. Conueniens autem est, ut unusquisque seruet ritum suæ ecclesiæ in sacramenti celebratione. Super hoc autem, sunt diuersæ ecclesiarum consuetudines : dicit enim beatus Gregor. in regist̃o, Romana ecclesia offert azymos panes, propterea quòd dominus sine nulla commistione suscepit carnem : sed certæ ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quòd uerbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. unde sicut peccat presbyter in ecclesia latinorum, celebrans de pane fermentato, ita peccaret presbyter græcus in ecclesia græcorum, de pane azymo, quasi peruertens ecclesiæ suæ ritum. & tamen consuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior est. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima die azymorum (ut habetur Matth. 26. & Mar. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus iudæorum esse debebat, ut habetur. Exod. 12. Secundo, quia panis est proprie sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis quàm diuinitatis ipsius, ut infra patebit. * Tertio, quia hoc magis competit synceritati fidelium, quę requiritur ad usum huius sacramenti, ſm illud 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis synceritatis & ueritatis. habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationẽ, & propter significationẽ quam tangit Greg. * & in detestationẽ hæresis Nazaræorũ, qui legalia euangelio miscebãt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut legitur Exod. 12. solennitas paschalis incipiebat in* uespere quartædecimæ lunę. & tunc Christus post immolationẽ agni paschalis hoc sacrm instituit. unde hęc dies a Io. dicitur precedere sequentẽ diem paschæ, & a tribus aliis euangelistis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus iudæorum nõ inueniebatur, ut dictũ est.* & de hoc supra notatũ est plenius in tractatu dominicæ passionis.†

AD 2^m dicendum, quòd conficientes ex azymo non intendunt cæremonias legis seruare, sed cõformare se institutioni Christi, & ideo non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane fermentato, iudaizarent : quia iudæi panes primitiarum, fermentatos offerebant.

AD 3^m dicendum, quòd fermẽtum significat charitatem propter aliquem effectum, quia scilicet panem facit sapidiorem & maiorem : sed corruptionẽ significat ex ipsa ratione suę speciei.

AD

¶ panis consecratus ex eo est absolute panis, potest consecrari. Nec obstat corruptio tritici, dicentibus aliis triticum non corrumpi tunc, sed ablui & depurari & alterari, aliis autem quòd corruptio nihil officit : quoniam non est corruptio simpliciter, sed corruptio, quæ est uia ad generationem panis, quã oportet te interuenire, probatur ex eo, quòd triticum est materia transiens respectu pastæ & panis.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæ quartæ Articulũ quartum.*

IN artic. 4. circa illud, quod de præsbytero græco dicitur, scilicet quòd debet seruare ritum græcum in ecclesia græca, dubium occurrit ex Petro de Palude in 4. distinctio. 11. oppositum concludente, ex hoc quòd græci sunt schismatici, nullusque ét ipsorum debet eis adhærere : ac per hoc potest sicut in toto, sic & in parte ab eis discordare. non ergo peccaret non seruans ritum eorum.

¶ Ad hoc dicitur, quòd Auctor loquitur de græcis ecclesiis & præsbyteris absolute, & nõ de iisdem schismaticis & propterea optime dicit quòd peccaret, peruertens ecclesiæ suæ ritum. Et hinc sequitur, quòd etiam tempoſ schismatis peccaret : quia schisma non soluit ritus rectos ecclesiarum, qualis est iste, qui non ex schismate, sed ex ratione ecclesiastica in eis est, ut Gregor. in litera allatus testatur. Quo circa, si præsbyter græcus & in græca ecclesia celebrat, peccaret non seruando ritum græcæ ecclesiæ, non a schismaticis præceptum, sed uelut ab ecclesia statutum, quod ibi seruetur. Vnde in Concil. Florent. sub Eugenio 1111. legimus sic. Item in azymo siue fermentato pane triticeo corpus Christi ueraciter confici, sacerdotesque in altero ipsum domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet, iuxta suæ ecclesiæ siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem.

¶ Et cum obiicitur, quòd nemo debet eis adhærere, uerum est quantum ad ea, quæ sunt schismatis, & similiter potest, discordare ab eis in toto & in parte, in his quę sunt schismatis.

* In decret. lib. 3. tit. 41 c. literas, & est ultimũ illius tituli.

AD 4^m dicendum, quòd quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sacramentum (vt dictum est*) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermenti, quàm circa aquam baptismi, differẽtia calidi & frigidi : posset enim tanta esse corruptio fermenti, quòd ex eo non posset confici sacramentum.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum quintũ.*

IN art. 5. memento supradictorum & applica ad propositum, & vide vuam non esse consecrabilem : quia non cõtinet vinum sub forma potabili, sed mãducabili.

ARTICVLVS V.

Vtrum uinum uitis sit propria materia huius sacramenti.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd non sit propria materia huius sacramenti vinum vitis : sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinum est materia huius sacramenti : sed in qualibet aqua potest fieri baptismus. ergo in quolibet vino (puta malorum granatorũ, vel mororum, aut huiusmodi) potest confici hoc sacramẽtum, præsertim cum in quibusdam terris, vites non crescant.

¶ 2 Præt. Acetum est quædam species vini, quod de vite sumitur : vt Isido. * dicit : sed de aceto non potest confici hoc sacramentum. ergo videtur quòd vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Sicut de vite sumitur vinum depuratum, ita etiam agresta & mustum : sed de his non videtur posse confici hoc sacramentum, secũdum illud * quod in sexta synodo legitur, Didicimus, quòd in quibusdam ecclesijs sacerdotes sacrificio oblationis coniũgunt vuas, & sic simul vtrumque populo dispensant : præcepimus igitur, vt nullus sacerdos hoc vlterius faciat. et Iulius Papa † reprehendit quosdam, qui expressum vinum in sacramento dominici calicis, offerunt. ergo videtur quòd vinum vitis non sit propria materia huius sacramenti.

SED CONTRA est, ꝙ sicut dominus se comparauit grano frumenti, ita etiam se comparauit viti, dicens Ioan. 15. ego sum vitis vera : sed solus panis de frumento, est materia huius sacramenti, vt dictum est. * ergo solum vinum de vite, est propria materia huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, ꝙ de solo vino vitis potest confici hoc sacramẽtum. Primo quidem, propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit, vt patet ex eo quod ipse dicit Mat. 26. circa institutionem huius sacramenti, non bibã amodo de hoc genimine vitis. Secundo, quia sicut dictum est, * ad materiam sacramentorum assumitur id, quod proprie & communiter habet talem speciem. Proprie autem vinum dicitur, quod de vite sumitur : alij vero liquores, vinum dicuntur, secundum quandam similitudinem ad vinum vitis. Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius sacramenti, qui est spiritualis lętitia : quia scriptum est, ꝙ vinum lætificat cor hominis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illi liquores non dicuntur proprie vinum, sed secundum similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non crescunt, quantum sufficit ad hoc sacramentum.

AD 2^m dicendum, quòd vinum fit acetum per corruptionem : vnde non fit reditus de aceto in vinum, vt dicitur 8. Meta. * et ideo sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto. Potest tamen confici de vino acescenti, sicut & de pane, qui est in via ad corruptionem : licet peccet conficiens, vt prius dictum est. *

AD 3^m dicendum, quòd agresta est in via generationis : & ideo nondum habet speciem vini, & propter hoc de ea non potest confici hoc sacramentum. mustum autem iam habet speciem vini : nam eius dulcedo attestatur digestioni, quæ est cõpletio a naturali calore, vt dicitur in 4. Meteo. * & ideo de musto potest confici hoc sacramentum : non tamen debent vuæ integræ huic sacramento misceri : quia iam esset ibi aliquid præter vinum. Prohibetur etiam ne mustũ statim expressum de vua, in calice offeratur : quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamẽ in necessitate fieri : dicitur * enim ab eodem Iulio Papa, si necesse fuerit, botrus in calicem prematur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum aqua sit uino permiscenda.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd aqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratũ fuit per oblationem Melchisedech, qui Gen. 4. non legitur obtulisse, nisi panem & vinum. ergo videtur quòd in hoc sacramento non debeat adiungi aqua.

¶ 2 Præt. Diuersorum sacramentorum diuersæ sunt materiæ : sed aqua est materia baptismi. ergo non debet assumi ad materiam huius sacrameati.

¶ 3 Præt. Panis & vinũ sunt materia huius sacramenti : sed pani nihil adiungitur. ergo nec vino debet aliquid adiungi.

SED CONTRA est, quòd Alex. * Papa scribit : In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solennia domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permistum, in sacrificium offerantur.

RESPON. Dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc sacramento, debet aqua misceri. Primo quidẽ, propter institutionem : probabiliter enim creditur, ꝙ dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permisto, secundum morem illius terræ. vnde & Prouerb. 9. dicitur, Bibite vinum, quod miscui vobis. Secundo, quia hoc conuenit repræsentationi dominicæ passionis. vnde dicit Alex. Papa. Non debet in calice domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed vtrũque permistum : quia vtrũq; ex latere eius in passione sua profluxisse legitur. Tertio, quia hoc conuenit ad significandum effectum huius sacramenti, qui est vnio populi Christiani ad Christũ : quia vt Iulius Papa dicit, † videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Quarto, quia hoc competit ad vltimum effectum huius sacramenti, qui est introitus ad vitam æternam. vñ Ambr. * dicit in lib. de sacramentis, redundat aqua in calicem, & salit in vitam æternam.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, ꝙ sicut Amb. † dicit ibidem, sicut sacrificium Christi significatum est per oblationem Melchisedech, ita etiam significatum est per aquam, quæ in eremo fluxit de petra, secũdum illud

* art. 3. huius qõ. ad 4. arg.

* lib. 4. c. 3. parũ a prĩ.

* eod. loco in arg. cita. to. & habet de consecr. dist. 2. ca. cũ omne crimẽ, 1 med.

4. dist. 11. q. 2. ar. 4. q. 1. Et 2. Cor. 11. lec. 6.

* Alex. 1. in epist. ad omnes fideles a medio illius tom. 1. Concil.

Alex. 1. in epist. ad oẽs orth. a medio illius to. 1. Cõcil.

† Habetur de cõsecr. dist. 2. c. cũ omne crimen, circa medium.

* lib. 5 de sacra. ca. 1. a med. to. 4.

† eod. lib. 5. ca. 1. to. 4.

illud primæ Corinth. 10. Bibebãt autem de spirituali consequente eos petra.

AD 2^m dicendum, quòd aqua assumitur in baptismo ad vsum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad vsum refectionis, secundũ illud Psal. 22. Super aquam refectionis educauit me.

AD 3^m dicendum, quòd panis ex aqua & farina conficitur: et ideo cum vino aqua miscetur, neutrum sine aqua existit.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquartæ Articulum septimũ.*

In articul. 7. circa aquam, ex qua fit panis pro sacramento, vide rationem literæ in calce articuli, ad probandum ꝙ oportet esse aquam veram & naturalẽ, & suscipe illam vt rationabilem. An autẽ sit necessaria, cogitatione opus ẽ, & ratio est eadem, cum superius dicta de diuersis specieb⁹ granorum componentium panem: quia enim ad sacramentum sufficit, ꝙ sit verus panis, si panis verus potest fieri ex aqua artificiali (puta rosacea) consequens est, ꝙ non est de necessitate sacramenti aqua naturalis. An autem panis confectus ex farina & aqua rosacea, esset verus panis, experientia cõprobandum esset, videdo, in quo differret ab alijs panibus. nã si solo odore rosatum differre appareret, crederem ipsum eiusdem esse speciei cum alijs, cum aqua non sit pars essentialis panis, sed materia trãsiens eiusdem non enim pmanet aqua secundum seipsam in pane, sed panis est tertia res resultans ex cõmistione farinæ & aquæ per pastæ decoctionem: non est aũt remotũ diuersarum specierum res posse esse materiam transeuntem respectu alicuius vnius cuam homogenei, vt patet de his, ex quibus generatur sanguis.

Inf. qõ. 83. art. 6. ad 4. & 6. Et 4. dist. 11. q. 2. art. 4. q. 2. & 3. Et 1. cor. 11. lec. 6.

* li. 2. epist. epist. 3. inter sinẽ & med.

¶ Et hæc etiam sufficiant pro octauo articulo.

* art. præced.

ARTICVLVS VII.

Vtrum permistio aquæ sit de necessitate huius sacramenti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd permistio aquæ sit de necessitate huius sacramenti. dicit enim Cyprian. * ad Cæcilium: sic calix domini non est aqua sola & vinum solũ, nisi vtrũque misceatur, quomodo nec corpus domini potest esse farina sola, nisi vtrumque, scilicet farina & aqua, fuerit adunatum: sed admistio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti. ergo pari ratione admistio aquæ ad vinum.

¶ 2 Præt. In passione domini, cuius hoc sacramentum est memoriale, sicut de latere eius exiuit sanguis, ita & aqua: sed vinum quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate huius sacramenti. ergo pari ratione & aqua.

¶ 3 Præt. Si aqua non esset de necessitate huius sacramenti, non referret quæcumque aqua huic sacramento apponeretur: & ita posset apponi aqua rosacea, vel quæcumque alia huiusmodi aqua: quod non habet vsus ecclesiæ. aqua ergo est de necessitate huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Cypria. * dicit, si aliquis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non obseruauit, vt scilicet aquã vino misceret in sacramento, potest simplicitati eius venia concedi: quod nõ esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum vel panis. non ergo aquæ admistio est de necessitate sacramenti.

RESPON. Dicendum, quòd iudicium de signo, sumendũ est ex eo, quod significatur. Appositio autem aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem huius sacramenti a fidelibus, quantum ad hoc, quòd per aquam mistam vino, significatur populus adunatus Christo, vt dictum * est: sed & hoc ipsum quod de latere Christi pẽdentis in cruce aqua profluxit, ad idẽ refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi. Dictum est * autem supra, ꝙ hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: vsus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. et ideo cõsequens est, quòd appositio aquæ, non sit de necessitate sacramenti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd verbum illud Cypriani est intelligendum, secũdum ꝙ dicitur illud esse non posse, quod conuenienter esse non potest. et sic similitudo illa attenditur quantum ad id, qđ debet fieri, non autem quãtum ad necessitatem: nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

AD 2^m dicendum, quòd effusio sanguinis directe pertinebat ad ipsam Christi passionem: est enim naturale corpori humano vulnerato, quòd ex eo profluat sanguis. sed effusio aquę non fuit de necessitate passionis: sed ad demõstrandum effectum passionis, qui est ablutio a peccatis, & refrigerium contra ardorem cõcupiscentiæ: et ideo aqua nõ seorsum offertur a vino in sacramento, sicut vinum offertur seorsum a pane: sed aqua offertur vino permista, vt ostendatur quòd vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tãquam de eius necessitate existens, aqua autem secundum ꝙ adiungitur vino.

AD 3^m dicendum, quòd quia admistio aquæ ad vinum non est de necessitate sacramenti, non refert quãtum ad sacramenti necessitatem, quæcumque aqua misceatur vino, siue naturalis, siue artificialis, vt rosacea: quamuis quantum ad conuenientiam sacramenti, peccet qui aliam aquam miscet, nisi naturalem & veram: quia de latere Christi pẽdentis in cruce * aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad ostendendum quòd corpus Christi erat vere compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur, quòd erat compositum ex quatuor humoribus, vt Innocentius tertius dicit in quadam decretal. * quia vero admistio aquæ ad farinam, est de necessitate huius sacramenti, vtpote constituens substantiam panis, si farinæ admisceretur aqua rosacea, vel quicumque alius liquor, quàm vera aqua, non posset ex eo confici sacramentum: quia non esset verus panis.

* Q. 73. art. 1. ad 4.

* In decret. lib. 3. tit. 42. cap. 8.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd oporteat aquam in magna quantitate apponi, sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua. vnde dicitur Ioan. 19. Qui vidit, testimonium perhibuit: sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quantitate poneretur. ergo videtur, quòd aqua debeat apponi in magna quantitate.

¶ 2 Præt. Parua aqua multo vino admista, corrumpitur: quod autem corruptum est, iam non est. ergo idem est apponere parum de aqua in hoc sacramẽto, & nihil apponere: sed non licet nihil apponere. ergo non licet parum apponere.

¶ 3 Præt. Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quòd gutta aquæ in totum dolium proiiceretur: sed hoc videtur ridiculum. ergo non sufficit, quòd parua quantitas apponatur.

SED CONTRA est, quòd extra de celebratione missarũ dicit: * Pernicioſus in tuis partibus inoleuit abuſus,

4. dist. 11. q. 2. art. 4. & 1. q. 4. & 1. cor. 11. lec. 6.

* In decret. lib. 3. tit. 41. cap. Perniciosus.

abusus, videlicet quòd in maiori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quàm de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem ecclesiæ generalis, plus in ipso sit de vino quàm de aqua ponendum.

RESPON. Dicendum, quòd circa aquam adiunctam vino, sicut innocentius tertius * dicit in quadam decreta. triplex est opinio. quidã enim dicunt, ꝙ aqua adiuncta vino per se manet vino conuerso in sanguinem: sed hæc opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Amb. † dicit in lib. de Officijs, Ante benedictionem illa species nominatur, post benedictionem * corpus significatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. et ideo alij dixerunt, quòd sicut vinum cõuertitur in sanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quæ de latere Christi fluxit: sed nec hoc rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua seorsum consecraretur a vino, sicut vinum a pane. et ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt aquam conuerti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, qđ conuerteretur in vinum: et ideo semper turius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit debile: quia si tanta fieret appositio aquæ, vt solueretur species vini, non posset perfici sacramentum. vnde Iulius papa * reprehendit quosdam, qui pannum lineum musto intinctum, per totum annũ seruant, & in tpe sacrificij, aqua partem eius lauant, & sic offerunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sufficit ad sacramenti huius significationem, ꝙ sentiatur aqua, cum apponitur vino: nõ autem oportet, quòd sit sensibilis post mistionem.

AD 2^m dicendum, quòd si aqua omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio: sed cũ aqua in vinum conuertitur, significatur quòd populus Christo incorporatur.

AD 3^m dicendum, quòd si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem huius sacramenti: sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

* In decret. lib. 3. tit. 41. cap. 8.

¶ *Super Quæstionis septuagesimamquintæ Articulum primum.*

TITUL⁹ vt sonat.

¶ In corpore conclusio clara est, & de ipsa tria dicũtur. primo, quòd sola fide tenetur: secũdo, quòd est conueniẽs, & affertur triplex conuenientia: tertio recitatur error quorundam dicentium oppositũ, & ex verbis Christi, & confessione Berengarij de consecr. dist. 2. ego Berengarius, confutatur.

¶ Circa præsentis & sequentium articulorum doctrinã, ac materiam pro claritate & ampliori intellectu difficultatum, iciendum est

QVAESTIO LXXV.

De conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est de conuersione panis & vini in corpus & sanguinem Christi.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem, an solum secundum figuram, vel sicut in signo.

¶ Secundo, Vtrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationẽ.

¶ Tertio, Vtrum substãtia panis vel vini post cõsecrationem huius sacramenti annihiletur, aut in pristinam materiam resoluatur.

¶ Quarto, Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

¶ Quinto, Vtrum in hoc sacramento post cõuersionem remanent accidentia panis & vini.

¶ Sexto, Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

¶ Septimo, Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

¶ Octauo, Vtrum hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in hoc sacramento sit corpus Christi, secundum veritatem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramẽto non sit corpus Christi secũdum veritatem, sed solum secundum figuram, vel sicut in signo. dicitur enim Ioan. 6. quòd cum dominus dixisset, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, &c. multi ex discipulis eius audientes, dixerunt, Durus est hic sermo: quibus ipse dixit, Spiritus est qui viuificat, caro non ꝓdest quicquam: quasi diceret secũdum expositionem Augustꝰ * super Psal. 98. Spiritualiter intelligite, quæ locutus sum, non hoc corpus quod videtis manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent: sacramentum aũt quod vobis commẽdaui, spiritualiter intellectum, viuificabit vos, caro autem non prodest quicquam.

¶ 2 Præt. Dñs dicit Matthæ. vlt. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consumationem sæculi: quod exponens Aug. * dicit, donec sęculum finiatur, sursum est dominus, sed tamen nobiscum est veritas domini: corpus enĩ in quo resurrexit, in vno loco oportet esse, veritas autem eius vbique diffusa est. non ergo secundum veritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.

¶ 3 Præt. Nullum corpus potest esse simul in pluribus locis, cũ nec angelo hoc conueniat: tali enim ratione posset esse vbiq;: sed corpꝰ Christi est verum corpus, & est in cælo. ergo videtur ꝙ non sit secundum veritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

¶ 4 Præt. Sacramenta ecclesiæ ad vtilitatem fidelium ordinantur: sed secundum Grego. * in quadam hom. regulus reprehenditur, quòd quærebat corporalem Christi præsentiam, apostoli etiam impedie-

Sup. q. 65. arti. 3. cor. prin. & inf. q. 76. per totum et 4. dist. 10. ar. 1. & dist. 11. princ. & 2. cõtra c. 61. & 1. Cor. 11. lec. 5.

* In ps 98. nõ procul a med. expositionis, tom. 8.

* Refertur hoc de consecr. dist. 2, cap. prine.

* de regulo id hẽt Greg. ho. 10. in euang.

per habendū, intervenire hic non vnā, sed duas nouitates valde mirandas. Altera est de esse corporis Christi sub hostia consecrata, de nouo enim corpus Christi verum veraciter sub illa hostia continetur. Altera est de conuersione substantiæ panis in substantiam corporis Christi, & hoc etiam de nouo fieri credimus. Et cū omnis nouitas mutationem nonnullam sonat ex̄so mutationis nōle latissime ideo pro maiori claritate latissimæ mutationis vocabulo vtendo, imaginemur secundum has duas nouitates intervenire duas mutationes, non curādo an vna sit ratio alterius, aut inferat alteram. Et in illa quidem nouitate, qua corpus Christi de nouo est sub specie bus panis, oportet intelligere mutationē, vel ex parte corporis Christi, vel ex parte accidentium panis. Et siquidē ex corporis Chri parte mutationem imaginamur, erit mutationis velut subiectum corpus Chri terminus a quo, nō contineri sub his accidētibus, terminus ad quem contineri sub his accidentib⁹: fit.n. Christi corpus ex non cōtento sub his accidētibus cōtentum sub illis. Si vero mutatio hæc imaginanda ponitur ex parte hostiæ,

† Tra.94 in Ioā.a med. tom.9.

* li.8. inter principiū & medium lib.

*lib.6.ca.1. in princ. tom.4.

tunc mutationis subiectum est ipsa panis species, & terminus a quo, non continere: terminus autem ad quem, est continere Christi corpus: fit. n. panis species remanens, ex non continēte Christi corpus, continens Christi corpus.

¶ Quia ergo attendendo formaliter ad illam nouitatem, qua corpus Christi cōtinetur veraciter sub speciebus panis, & corpus Christi, quod non continebatur sub his spēbus, continet & spēs panis, quæ non continebat Chri corpus, continet Chri corpus, rationabiliter manifestatur nouitas ista formali & perspicaci intellectu, humano more ex ratione mutationis, vt feci musexcelsa siquidem dei balbutiendo, vt possumus reionare non dedecet, secundum Greg. Quapropter conformiter ad sacros canones loquendo, vocetur ista nouitas, nouitas continentiæ: qm vere secundum hanc corpus Christi continetur, & hostia continet corpus Christi: quamuis, non continentia locali. Altera autem nouitas vocabitur nouitas conuersionis, qm̄ ſm illam panis vere conuertitur in corpus Christi. In hac igitur conuersionis nouitate manifesta mutatio interuenit, qua ex pane fit corpus Christi. sed mutatio ista absque subiecto inuenitur habens pro termino a quo panem, & pro termino ad quem, corpus Christi. Et scito, quod tanta est vtilitas discernendi inter has nouitates & inter has mutationes, vt inde pēdeat & intelligere tam varias obiectiones, & scite formaliter rndere, & videre quid scias vel nescias. Vnde nō fit tibi curæ, q nunc, hoc est pro principio intelligendi, quales vel quō sint aut hant ista mutationes, sed esto contentus ex alabietate terminorum ētingere diuersitatem mutationū. Et per (piciendo, q conuersio habet proprios terminos, s. panem & corpus Christi, & q corpus Christi contineri de nouo sub sacramento, habet alios suos proprios terminos, s. de non continentia ad continētiam vel passiue, vel actiue (vt prædeclaratum est) siste, & fige intellectum ad formalia ambarum nouitatum & suarum mutationum, vt hc liber tibi pateat ingressus in pelagus tam fluctantium opinionum & intellectuum.

¶ His prælibatis, sciēdum est, omnes circa primam nouitatem

F continentię & re & voce consensisse, dum omnes communiter fatemur corpus Christi prius non contentum sub hac hostia, modo veraciter contineri: quamuis circa modum quo continetur, variæ sint (vt postea dicetur) opiniones.

¶ Verum nouitatem conuersionis licet oēs voce affirment, ſm rem tū multi negarunt, putantes se non negare illam. Et hi multifariā sūt diuisi, dum quidā intelligunt conuersionis nōle identitatem loci, vt hac nōne dicatur panē fieri corp⁹ Chri: quia vbi est panis, est & corpus Christi, vt Magister sen. in 11. dis. 4. refert & reprobat, & de hoc erit secundus ar. in litera. quidam vero conuersionis nōle intelligunt successionis ordinē, vt Magister ibidē refert, vt hac ratione dicatur panem cōuerti in corpus Christi, qa corpus Christi est post cōsecrationem sub accidentibus, sub quibus erat panis, quem panem annihilari aut solui in ꝓtacentem materiam dicebant, & hoc Auctor in 3. tractabit articulo. et hanc opinionem quo ad sui am sequitur Scotus in 4 dist. 10. & 11. Dixi aūt ſm sententiam: qua in mō opinādi cautior est Scotus, ponens panem per ac idēs redigi in nihil, & conuersionem vocat adductuam Christi corporis ad hoc, q̄ sit præsens accidētibus panis. Sed quo ad rem in idem redit cum opinione recitata a Magistro: quia ſm rem panis non conuertitur in aliquam rem, sed in nihilum cedit, & propterea solo nomine, conuersionem ponit panis in corpus Christi. Quidam autem conuersionis nomen & rem, partialiter tamen, admittunt, de quorum numero est Durand. in eodem quarto, ponens materiam panis conuerti in corpus Chri, quia incipit informari forma corporis Christi, sicut alimentum informatur forma aliti, panis vero formam desinere esse. Et hæc noua opinio vt erronea a Pet. de Pal. reprobatur, & erronea contingit ex hoc, q̄ corpus Christi tam est impassibile, & multo magis eius anima est immutabilis, quo ad informare & non informare.

¶ Quidam demum conuersionis nomen, & rem totaliter admittentes, dicunt panem conuerti in corpus Christi, non ſm substantiam, sed ſm esse accidentale: ita q̄ panis conuertitur non in substantiam corporis Christi, sed in illius esse sacramentale: et hāc opinionem tenet, sine assertione tū, Pet. de Pal. in 4. quam opinionem vtpote nouam Auctor nō tractauit. aliena tamen a veritate est: quia transubstantiationem solo nōle saluat: qm̄ ſm rem, apud illos substantia panis conuertitur in accidens, & non in subam corporis Christi, sed ſm vocem saluant transubstantiati qa conuertitur panis substantia in Chri, substantiā ſm esse accidentale. Patet siquidem manifeste, transubstantiari impossibile esse conuersionem substantiæ in substantiam simpliciter & absolute, vt textus expresse inductæ decretalis dicit, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem.

¶ Communis autem doctrina, quam Auctor sequitur post Magistrum sen. tenet substantiam panis conuerti in substantiam corporis Christi absque additione aliqua, absq; augmēto quoque in substantia corporis Christi. ac per hoc panem non esse redactum in nihil, sed conuersum in substantiam Christi corporis, & ex hoc ipso non esse amplius panem, sed quod erat panis, est corpus Chri. Et hæc doctrina ex sacris cōciliis, priscis doctoribus

A doctoribus ecclesiæ clare habetur, vt patet de cons. dist. 2. diffuse, & in allegata decretali Lateranen. concil.

¶ Addit autem doctrina hæc, quōd hæc nouitas conuersionis est ratio nouitatis continentiæ, & prior illa, ita quōd prius natura est nouitas conuersionis panis in corpus Christi, & deinde secundum naturæ ordinem est corpus Christi sub hostia: vtrumque tamen est in vno & eodem instanti temporis. Nec est inter has duas nouitates solummodo dictus ordo prioris & posterioris, sed ordo causalitatis, ita q̄ hæc cōuersio panis in corpus Christi, est causa sufficiens in suo ordine existētiæ corporis Christi sub hostia: ita quōd licet sint hic duę nouitates, & tot mutationes cum suis proprijs terminis: tanta tamen e inter eas necessaria connexio, quōd ad priorem reliquę necessario sequuntur, hoc est, quōd ad cōuersionem hāc, qua trāsubstantiatur panis in corpus Christi, necessario sequitur, corpus Christi contineri sub hostia.

¶ Quocirca quatuor supersunt declaranda. Primo, quōd hæc conuersio est factiua præsentiæ corporis Christi sub hostia. Secundo, quōd hoc est necessarium. Tertio, quomodo se habeat hæc conuersio ad sequentem præsentiam. Quarto redibimus, ad opiniones relatas.

¶ Ad euidentiam primi scito & caute, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi posse nos loqui, vel simplici et & absolute, vel vt sacramentali. Nam si loquamur simpliciter & absolute de conuersione panis in Christi corpus præexistens absq; additione, & c. nihil aliud video inde sequi, quod ex hoc percipere possumus, quōd si absque sacramenti institutione, diuina potentia conuerteret panem in Christi corpus, nihil aliud fateremur effectum, nisi quōd panis conuersus est in corpus Christi. Et hoc est, quōd doctores dicti, scilicet Sco. &c. fonauerunt dicentes nouitatem conuersionis posse esse sine nouitate præsentiæ Christi ad hostiam: hoc enim verum esset, si esset sermo de conuersione simpliciter & absoluta: sed si sermo est de conuersione sacramentali, secus dicendum est, & de tali conuersione loquuntur doctores prisci, sacri canones, & nos sic de ea nunc loquimur.

¶ Et si quæras quid addit ly, sacramentalis supra conuersionem, respondeo quōd addit aliquid nobis secundum, se ignotum: cognitum autem vtcumque, per hoc, quōd est illatiuum huius veritati, hoc est corpus meum.

¶ Et caue ne dixeris, quōd addit solum respectum ad actiuam consecrationem per verba sacerdotis in persona Christi.

¶ Probatur igitur, quōd conuersio sacramentalis, hoc est quæ, seu qualis, in hoc sacramento fit, est factiua præsentia corporis Christi sub hostia. Probatur autem tripliciter. Primo, ex hoc q̄ nulla alia ratione ecclesiastici doctores laborauerunt conuersionem in hoc sacramēto declarare, nisi ad verificandum, hoc est corpus meum. Quod patet, tum ex eo, quōd conuersio nō explicite habetur in euangelio, ac per hoc nisi ad verificandū verba domini, conuersio esset, non apparet vbi fundarem conuersionem credendam ab omnibus fore: tum, ex eo, q̄ Ambr. tanto labore insudans ad verificandum, hoc est corpus meū, nihil aliud facit, nisi quōd conatur monstrare hoc, quōd erat panis, modo esse corpus Christi, & hoc idem facit Augustinus & breuiter de consec. dist. 2. plena est istis laboribus.

¶ Secundo patet ex prius inducta decretali Lateranensis concilij dum dicitur, Christi corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem: vbi ex ipso modo loquendi apparet prioritas & causalitas transubstantiationis respectu continentiæ.

¶ Sed & clarius apertissime tertio patet hoc ex concil. Florentino sub Eugenio IIII. vbi sic legimus. Forma huius sacramenti sunt verba saluatoris, quibus hoc confecit sacramentum: sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc cōficit sacramentum: nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi & substantia vini in sanguinem conuertuntur: vbi manifeste vides, quōd ratio & causa quare hoc cōficitur sacramentum, est cōuersio: hoc enim significat illa causalis cōiunctio, nam: quinimmo ex hac ecclesiæ determinatione habes conuenientē loquendi modum, dicendo quōd verba consecrationis media conuersione panis in corp⁹ Christi conficiant hoc sacramētum, quod constat ex speciebus panis & corpore Christi: fit enim ex his duobus ineffabili modo vnum sacramentum, quo ima sumentis cōiunguntur: ita quōd ex hac

† In exposi tione ps. 92 tom. 8.

* alias ex- passi[illegible] * Tra[illegible] in euā[illegible] Ioan. i[illegible] et prin. & me dium illius tom. 9.

Robert de Rotel. dist. 2. ex Hugo Bete nsis.

* lib. 6. ca. 10 et li. 8. ca. 5. tom. 5.

B nō hoc corpus quod videtis manducaturi estis, non intendit excludere veritatem corporis Christi: sed quōd nō erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit: sacramentū quod vobis commēdaui spiritualiter intellectum, viuificabit vos, nō intendit quōd corpus Christi sit in hoc sacramēto solum secundum mysticam significationem, sed spiritualiter* dici, id est, inuisibiliter, & per virtutem Spiritussancti: vnde super Io.* exponens id, quod dicitur, Caro non prodest quicquam, dicit: sed

C huius erroris auctor fuerat, postea coactus est suum errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.

Ad primvm ergo dicendum, quōd ex hac auctoritate prædicti hæretici occasionem errandi sumpserunt, male verba Aug. intelligentes. Cum enim Augustt. † dicit,

cenilij doctrina, scilicet quia virtute verborum fit conuersio, sacerdos proferens verba, hoc conficit sacramentum, manifeste habemus conuersionem efficere hoc sacramentum, quod nihil aliud est, quām facere vnum ex corpore Christi, & specie panis: ex his enim duobus cuilibet fideli certum est constare hoc sacramentum.

¶ Et potest formari sic ratio talis. Conficere hoc sacramentum, est facere nouitatem continentiæ: sed conuersio sacramentalis est ratio confectionis sacramenti, ergo conuersio sacramentalis est ratio nouitatis continentiæ. Maior propositio est per

D se, nota, quasi a definito ad definitionem: quia hoc sacramēū significat constans ex accidentibus panis & corpore Christi. Minor vero patet ex auctoritate concilij, reddentis pro causa, quare verba conficiunt hoc sacramentum, quia ipsorum virtute fit conuersio. Et hinc habere quoque potes, quōd nouitas conuersionis non consequitur per accidens ad nouitatem continentiæ, ex quo a sacro concilio pro causa affertur causalis enim per accidens, ab arte relinquuntur. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, sciendum est, quōd sicut necessarium dicitur dupliciter in naturalibus, vel secundum naturæ ordinē, vt quōd homo generetur ex concubitu maris & fœminæ, vel secundum habitudinem terminorum, vt circulum esse rotundum, ita in ecclesiasticis mysterijs dupliciter potest dici necessarium, vel secundum ordinem sacramentalem, vt infantem baptizatum mundum esse a culpa & pœna, vel quia impossibile est etiam per diuinam potentiam aliter fieri, vt quod altare consecratum non fuerit consecratum. In proposito non est disputandum de diuina potentia, vbi de sacramentis tractatur: sed est attendendum quōd sacramentalis ordo exigat, & sicut in naturalibus necessaria secundum naturæ ordinem, appellantur necessaria sine additione aliqua, ita in sacramentalibus appellanda sunt necessaria, quæ secundum sacramentalem ordinem sunt necessaria: debet enim quælibet disciplina vti necessario & contingenti, possibili & impossibili secundum proprium ordinem sui generis. Et propterea quia nouitas conuersionis secundum sacramentalem ordinem a deo instituta, & ab ecclesia explicata, est necessaria ad nouitatem continentiæ, dicendum est simpliciter & absolute, quod conuersio sacramentalis est necessaria ad continentia corporis Christi sub specie panis. Probatur autem necessitas secundum ordinem sacramentalē ex supra dictis, ex quibus apparet clare, quōd conuersio per se concurrit ad veritatem huius, hoc est corpus meū: seu ad confectionē huius sacramenti: si enim concurreret per accidens, non oportuisset doctores priscos tantum pro ipsa laborare, nec licuisset facto concilio ipsam pro ratione confe-

ctioni

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

dicti sacramenti reddere: ea enim quæ sunt per accidens, vt dictum est, a doctrina repelluntur. Constat autem, quòd si conuersio per se concurrit, necessario concurrit, vt notunt exercitati in posterioribus analyticis. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, videtur mihi conuersionem habere se ad hoc sacramentum, sicut fieri ad factum esse: ita tamen vt nō requiras hic omnimodam similitudinem: sed ea ratione moueo: quia sacramenta nouæ legis efficiunt, quod significant, ac per hoc verba Christi, hoc est corp⁹ meū, quia efficiunt vtrāque nouitatem, scilicet conuersionis & continentiæ, vt expresse dicta sacri concilij auctoritas testatur, cōsequens est, vt eadem Christi verba significent vtramque nouitatem, alioquin plura efficerent, quàm significarent: immo efficerent quod nō significarent: intelligendo autem conuersionem habere se ad hoc esse corp⁹ Christi, sicut fieri ad factum esse, optime intelligimus verba Christi significare vtramque nouitatem, explicando posteriorem, vt in termino: sicut enim in naturalibus dicendo, hoc est lumen nouum, significatur illuminatio & illuminatum esse, vt in termino, ita in saluatoris verbis virtute eā habentibus factiuam conuersionis panis in corpus Christi, conuersionis inquam vnientis corpus Christi & accidentia panis, ad vnū sacramentum, significatur & conuersio panis in corpus Christi, & corpus Christi contineri sub accidētibus panis, vt in termino, & sic verba Christi vtrumque significant, & vtrumque efficiunt. Suaderur autem rationabiliter hoc dici, ex eo quòd huic dicto omnia consonant dicta sanctorum, & sacrorum conciliorum. Et hinc facile soluuntur obiectiones, manifestiorque fit doctrina communis, vt patere potest applicando. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, circa aliorum opiniones duo sunt aduertenda. Primum est, quòd omnes videntur fugisse veram transubstantiationem panis in corpus Christi: quia non videtur intelligibile absque aliqua nouitate in substantia Christi. Secundum est, quòd dupliciter excessus apparet in eis. Alter, recurrendi ad possibile secundum diuinam potentiam: cum de huiusmodi suaui tractatu discurrere secundum potentiam sacramentorum eorumque ordinem, & ex hoc excessu orta est illa repulsa opinio Ioan. parisiensis de assumptione panceitatis ad vnitatem hypostasis Christi, quàm pluribus a doctoribus recitatam videre potes, si vis. Alter excessus est, nimis metiendo res fidei secundum lumen humani ingenij sibi præstitit: ex hoc enim transubstantiationem euitarunt, cum multo melius ac perspicacius sensissent, si Magistrum sent. secuti, cum admiratione illam verissime tenuissent.

¶ Nunc ad præsentem articulum redeamus, quo concluso est, corpus Christi veraciter esse in hoc sacramento, dicente ipso, Hoc est corpus meum, & vt iam diximus, in hoc omnes fideles conueniunt: sed modus quo est, in disputationem vertitur. Scotus putauit corpus Christi absque deperditione proprij loci acquirere quandam præsentiam ad species panis, quæ præsentia est quidam respectus, quasi de genere vbi. Durand. putauit corpus Christi absque recessu a proprio loco esse præsens accidētibus dictis: sicut angelus ē præsens corpori prius natura, q̄ moueat ipsum, dante deo Christi corpori recūdū subtiam immediatum ordinem ad accidentia panis cōuerti in ipsum, non minus q̄ si absque quantitate pura substantia esset.

¶ Sed neutram harum opinionum sufficiens apparet, ad veri-

A li⁹ spūali.

F ficandum id, quod communiter fatemur, scilicet sumendo sed illi in consecratum, sumere nos verum Christi corpus: sed solū esset verum, nos sumere accidentia præsentia corpori Christi. Patet enim hæc sequela primo ratione: quia sumens vnū præsens alteri, nō oportet sumere alterum. Deinde proprio exemplo secūdæ opinionis, quia sumēs panem, cui est presens angelus, nō propterea sumit angelum, & similiter quo ad primam opinionē: quia sumēs panem locatum, etiā si inde non moueretur, nō propterea sumeret locum eius: & ratiōné inter panem & eius locum est mutua præsentia, non videtur ergo sufficienter saluari veritas huius ex hoc solum, quòd ponitur simplex Christi corporis præsentia ad accidētia panis, q̄uis verū sit, corpus Chri esse illis plens. ¶ Vnde conuenientius cum August. & Greg recētatis a Magistro sent. dicimus ex corpore Christi, & accidentibus panis constare vnum sacramentum, non præcise, sicut ex signo & signato, sed quodā tertiano modo, qui a sacro cōcilio Lateran. vocat⁹ est ex cōtinēte & cōtēto, quo ēt nomine appellauit eū Magister sent. quē modū Auctor in hac litera in respōsione ad argumēta appellauit spūalē, & modū proprium huic sacramento.

¶ Monstratur autem huiusmodi conuenientia ex ipsis domini verbis: nam & forma sacramenti, hoc est corpus meum, id est, contentum sub hac specie, est corpus meum, vt communiter exponitur monstrat corpus Christi contineri sub accidentibus illis, præsertim quòd ly hoc, nō demonstrat substantiam simpliciter & absolute: sed vt connotat ipsius continentiam sub illis accidentibus, quod conuincitur ex eo, quòd oportet durantibus accidentibus, semper verificari cōtentum sub his accidentibus esse corpus Christi.

¶ Ex alijs autem verbis domini. Ioā 6. verba, quæ locutus sum vobis, spiritus & uita sunt, apparet spiritualis coniunctio nostræ carnis Christi cum accidentibus panis. Intellexerant siquidem discipuli Christi carnem carnaliter comedendam, ac per hoc morte intercedente, non uescemur siquidem carnibus nisi mortuis: saluator autem nostet utrumque errorem abstulit, dicendo quòd spiritus & uita sunt: uita contra mortem, spiritus contra carnem, ideſt, carnalem modum, ac si aperte diceret, dicta mea sic intellegite, quòd uiua mea caro spiritualiter uobis offeretur in cibum. Merito demū modus iste proprius dicitur huic sacramento, non solum propter differentiam a ceteris sacramentis, sed etiam quia in toto uniuerso non apparet unus aliquis modus huic similis, pp qđ cum admiratione & uenerationе fateamur defectū cognitionis nostræ circa hoc.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum secundum.*

TItulus clarus. In corpe duo facit: primo recitat opinionē affirmatiuā, secūdo reprobat eā, quatuor rōnibus, p hoc cōcludēdo negatiuā. & quia rōnes auctoris a posteriorib⁹ fuerūt valde discussæ ac ꝑbratæ, quāuis teneāt cōclusionē cū auctore, iō assereda sunt motiua, quæ cōtra has rōnes afferuntur.

¶ In corpore recitat opinionem affirmatiuā, & reprobat eam quatuor rationibus.

¶ Circa primam rationem multa obijciuntur contra illam materiam, Non potest aliquid esse, ubi prius non erat, nisi uel per loci mutationem, uel per alterius conuersionem in ipsum. Arguitur enim contra ipsam tripliciter. Primo, contra ipsam absolute. Secundo, contra ipsam applicatam ad hanc materiam. Tertio, contra perfectatem illius. Scot. imprimis in 4. sentent. dist. 10. q. 1. 3. & 4. & dist. 11. q. 2. multipliciter obijcit. Durandus quoque in 11. dist. 4. obijcit.

¶ Quadrupliciter ergo contra maiorem uniuersaliter intellectam arguitur. Primo, a Durando: quia deus posset creare nouum cælum supra ultimam nunc sphæram, & tunc ultima nunc sphæra inciperet esse vbi prius nō erat absque hoc, quòd moueretur, & absq; hoc, quòd aliquid conuerteretur in ipsam. falsa est ergo maior assumpta.

¶ Secundo, ab utroque: quia deus posset facere corp⁹ suū esse præsens sacramento altaris simul cum substantia panis, cum hoc non implicet contradictionē, & tunc corpus Christi incideret esse sub sacramēto absque motu locali, & absque conuersione alicuius in ipsum. Assumptum Probatur a Scoto: quia non est maior repugnātia, corpus Christi esse simul cum substantia panis, quàm sub quantitate eius: quia non magis repugnat substantia substantię, quā substantia quantitati quo ad talem simultatem.

¶ Tertio, a Scoto: quia de facto quantitas corporis Christi & anima eius incipiunt esse in hoc sacramento absq; hoc, quòd aliquid conuertatur in ipsas. Et si glosseture maior, arctando ipsam ad id, quod primo incipit esse alicubi, & dicendo, ꝙ non habet locum in his, quę incipiunt esse alicubi cōcomitanter, contra instar Scotus dupliciter. Primo, quia ex hoc habeo, ꝙ non est propria mutatio, nec propria formalis ratio, nec præcisa ad esse alibi rem immotam localiter, conuersio alicuius in ipsam. Secundo, quia alia est præsentia animæ hic & alia præsentia corporis: quia aliud & aliud est fundamentum: sed præsentia animæ nō haberur per conuersionem in ipsam nec per motum localem. ergo maior est falsa.

¶ Quarto, deus potest facere in creatura aliquid sine eo, quod non est sibi ratio essendi, nec aliquo modo de essentia eius: sed nec conuersio, nec sacramentū est formalis ratio corpori Christi essendi hic, nec aliquo modo de essentia eius. ergo deus potest facere corpus Christi esse hic sine vtroque istorum. Probatur minor: quia conuersio non est ratio formalis essendi: nec vt præsens, quia præterijt corpore Christi existente hic, nec ut præterita, quia tunc deus non posset subtrahere hinc corpus Christi, sicut nec facere, quòd non præterijt conuersio. Similiter nec sacramentales species, quia non sunt in corpore Christi, nec per eas aliquid inest formaliter corpori Christi.

¶ Quinto, arguitur ex alio capite, ex hoc scilicet quòd corpus Christi immotum potest simul esse in diuersis locis localiter. Sed de hoc alias.

¶ Circa applicationem vero maioris ad hanc materiam, tripliciter arguitur. Primo, a Durando, Corpus Christi esse in sacramento, non est esse alicubi, quia non est esse in loco. male ergo applicatur illa maior de ubi & alicubi, ad esse in sacramento, & falsa est minor dicens, quòd corpus Christi incipit esse vbi prius non erat, essendo in sacramento.

¶ Secundo a Scoto: Genitum esse in loco corrupti, est verum propter materiam communem vtrique: propterea enim ignis incipit esse vbi erat aer conuersus in ignē, quia ex materia quę fuit aeris remanente ibidem & forma ignis, fit compositum ibidem. In proposito autem, quia non remanet materia panis, non habet locum maior, dicens quòd per conuersionem corpus Christi est, vbi erat panis.

¶ Tertio, ab eodē & Durādo. quia aliud est loqui de cōuersione absolute, & aliud de conuersione in præexistens. Nā qđ conuertitur in præexistens, trahitur ad conditiones præexistentis, & non econtra, vt patet in alimēto & alito: & ꝓpterea hinc sequitur quòd panis est vbi est corpus Christi, & nō econuerso.

¶ Contra perfectatē, hoc est necessitatē conuersionis ad existentia corporis Christi in hoc sacramento, q. d. impossibile sit corpus Christi non motū localiter, incipere esse in hoc sacramēto absq; cōuersione alicuius, puta panis, multipliciter arguitur.

¶ Primo, a Scoto: Per nullam mutationem habetur per se illud, quod est aliud, & posterius suo per se termino: sed præsentia corporis Christi hic, ideſt, in hoc sacramento est quid aliud, & posterius corpore Christi, quod est proprius terminus transubstantiationis. ergo per conuersionem panis in corpus Christi non habetur per se huiusmodi præsentia.

¶ Secundo, & supponitur deum posse facere corp⁹ Christi præsens hostiæ, manente substantia panis, quod probatur: quia nouitas posterioris non infert nouitatem prioris ex 8. Physic. ubi ponitur motus localis in cælo sine mutatione secundum formā absolutam. Arguitur ergo sic. Sine mutatione substantiali potest esse nona præsentia corporis Christi ad panem. ergo oportet dare aliquam mutationem ad huiusmodi præsentiam. ergo huiusmodi præsentia non habetur per conuersionem. Et probatur sequela: quia terminus unius rationis, cuiusmodi est præsentia, non proprie per se est terminus duarum mutationum distinctarum secundum genus. Et si dicatur, inquit Scotus, corpus Christi posse esse præsens cum substantia panis, sine mutatione substantiali, ramen nūe de facto sit præsens per substantialem mutationem panis in corpus Christi, & nō per aliam: contra, in corpus Christi prius factū præsens pani posset deus conuertere panem: quia non esset magis contradictio tunc quàm nunc. ergo talis conuersio, uel non faceret corpus Christi præsens, uel heret præsens, postquàm fuit præsens, & sic eadem præsentia terminaret duas dictas mutationes. Deinde extenduntur argumentationes ad hoc, quòd conuersio nihil facit ad præsentiam corporis Christi in sacramento.

¶ Et arguitur primo sic, deus posset conuertere panem in corpus Christi, ut habens esse in cælo: quia non est ibi maior contradictio, quàm in conuersione quæ nunc ponitur: sed tunc non haberetur corpus Christi sub specie panis ex ipsa conuersione. ergo nec nunc.

¶ Secundo, Si panis quantus converteretur in corpus Christi quantum, ita quòd substantia in substantiam & quantitas in quantitatem verteretur, tunc corpus Christi, quantum non haberet ubi circumscriptiue, quod fuit circumscriptiue panis quanti. ergo nunc non habet ubi definitiuum substantiæ panis. Et probatur sequela: quia ita se habent substantiæ quæ substunt quantitatibus ad loca definitiue, sicut substantiæ quantæ ad loca circumscriptiue, ac per hoc, quod facit conuersio substantiæ in substantiam ad ubi definitiue, hoc facit ad ubi circūscriptiue conuersio substantiæ quantæ in substantiā quātā.

¶ Tertio, Si per conuersionem fit terminus ad quem, ubi fuit terminus a quo. ergo modus essendi utriusque erit similis, ille saltem modus qui potest esse communis utrique: sed panis erat hic quantitatiue. ergo corpus Christi erit hic quantitatiue, quod est inconueniens.

¶ Quarto, arguit Durandus: Sicut se habet substantia ad substantiam, sic se habet quantitas ad quantitatem: sed si quantitas panis converteretur in quantitatem corporis Christi, non pp hoc quantitas corporis Christi fieret ubi fuit quantitas panis. ergo non pp conuersionē corpus Christi fit ubi erat panis.

¶ Reliqua argumenta, quæ contra hanc eandem Auctoris rationem ex alio capite militant, hoc est ex suppositione, quòd unum corpus potest esse simul localiter in diuersis locis, cum rationibus probantibus ipsam suppositionem, ideo pro nunc omitto, quia constat corpus Christi non esse in sacramento localiter: hinc enim huiusmodi quæstio a proposito remota apparet, fiet autem de hoc quæstio specialis. Hæc igitur sunt, quæ contra primam litera rationem obijciuntur.

¶ Ad euidentiam horum premittendum est, quòd non est hic quæstio de diuina potentia: non enim ad hunc tractatum hæc spectat quæstio: sed quærimus quid institutus ordo causarum habeat. Vnde cum dicitur in litera, impossibile est, &c. non est sermo

Trac. 26. in Ioan. inter med. & fin. tom. 9.

Colligitur ex li. 4. c. 4. & li. 6. c. 1. to. 4. refert de consec. dist. 2. cap. Omnia.

Universidad de Navarra
Biblioteca

sermo de impossibili, secundum diuinam potentiam absolute: sed secundum potentiam ordinatam, secundum quam attenditur possibile, vel impossibile in ecclesiasticis mysterijs. Et hinc multorum argumentorum quæ adduximus, solutio pendet.

¶ Vnde ad obiecta contra Auctoris propositionem maiorem absolute, & vniuersaliter intellectã respondendo dicitur, quòd duo prima ar gumẽta, quia æquiuocant de possibili, dum de diuina potentia absolute loquuntur, non militant contra Auctorem. Prima tamen obiectio, de vltima sphæra præter hoc, dupliciter deficit. Primo, quia maior literæ manifeste loquitur de locis præexistentibus: obiectio autem creat de nouo locum præexistenti locabili.

¶ Secundo deficit: quia si crearet alia sphæra, ista quæ nũc est suprema, proprie loquendo, esset in eodem loco, in quo nunc est: varietas autem esset de loco imaginario in locum realem, & de loco potentiali in locum actualem: vnde proprie loquendo, non acquireret nouum locum, sed nouum continens: sermo autem literæ est de loco nouo totaliter, & non secundum quid.

¶ Ad tertium vero dicitur, quòd responsio recitata non est mala: mel us tamen diceretur, Nihil immotũ potest esse, vbi prius non fuit, nisi per conuersionem in ipsum, aut aliquid sibi realiter coniunctum. Et per hoc excluditur prima instantia Scoti, dicendo quòd conuersio est propria mutatio afferens præsentiam proprij termini primo, & coniunctorum illi concomitantet: sic enim nulla sit exceptio ab illa maiore: sed declaratur vim conuersionis extendere se ad præsentiam, non solum proprij termini, sed concomitantium illum.

¶ Ad secundam autem instantiam negatur aliam esse præsentiam animę, & aliam corporis in hoc sacramento: eadem enim numero præsentia, qua corpus Christi præsens est sacramento, anima eius corpus cõcomitans, denominative dicitur præsens. Vnde falsum est esse aliud, & aliud fundamentum præsentiæ in anima & corpore: sicut etiam anima mea est in hoc loco, quia corpus meum est hic, & a corporis præsentia in loco denominatur anima mea præsens, nec oportet ponere aliam propriam in anima mea præsentiam ad locum hunc.

¶ Ad quartum dicitur, q maior est diminuta: debet. n. addi, nec necessario connexum: & vtera hoc minor est etiam diminuta, quantum ad conuersionem: quoniam connexio præsentiæ ad conuersionem, necest vt ad præsentem, nec vt præteritam, sed vt ad viam in ipsam: habet enim se, vt factum esse in termino ad fieri. Illud quoque quod additur de speciebus, diminutum est: datur enim tertium, scilicet quòd sub illis corpus Christi habet præsentiam, quam sine illis haberi non est intelligibile: quia implicat contradictionẽ. Nã si corpus Christi esset sacramentaliter, sine aliquo sensibili signo: integraret, & non integraret sacramentum: & similiter contineretur sub signo sensibili & non contineretur: & similiter esset præsens sensibili signo, & nulli sensibili signo esset præsens. Et tenent sequelæ, quia de ratione sacramenti est sensibile signum, ac per hoc sacramentale esse intelligi nequit absque sensibili signo.

¶ Ad obiecta autem contra applicationem dictæ maioris ad hanc materiam respondendo, dicitur ad primum, quòd tripliciter deficit. Primo, quia in litera non subsumitur, quòd esse in sacramento sit esse alicubi, vt patet intuenti. Secundo, quia ignuit philosophorum more latentes res per comitantia accidentia declarare: constat autem, quòd esse in sacramento, est esse valde latens, verificans locum eundem de sacramento, & existente sub sacramento. Licuit igitur vti propositione de vbi & alicubi pro maiore, & subsumere de esse in sacramẽto tamquàm verificante vbi & alicubi de corpore Christi existente in sacramento. Et hinc patet tertium, q. d. vere quàmuis per accidens per esse in sacramento acquirit nouum vbi, puta altare, quod est locus specierum. Et potest vnico verbo dici, q esse in sacramento, licet non sit esse in loco formaliter: est tamen saltem aliter, pro quãto per illud esse Christus est, vbi est sacramẽtum.

¶ Ad secundum vero dicitur, quòd formaliter loquendo, materia inquantum remanens ibidem sub vtroque termino, facit quòd genitum sit in loco corrupti, & ex hoc habetur, q quodcaliter mouetur peruenit de nouo ad aliquem locũ, nisi deserat priorem. Secundo, quia omne corpus localiter motum, pertransit omnia media, quod hic dici non potest. Tertio, quia impossibile est, quòd vnus motus eiusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diuersa loca: cum tamẽ in pluribus locis corpus Christi, sub hoc sacramẽto simul esse incipiat, & ideo relinquitur q non possit aliter corpus Christi incipere esse de nouo in hoc sacramento, nisi per conuersionem substantiæ panis in ipsum: quod autẽ conuertitur in aliquid, facta conuersione non manet: vnde relinquitur quòd salua veritate huius sacramenti substantia panis post cõsecrationem remanere non possit.

cumque quantum remanens alicubi sub vtroque termino, sufficit ad hoc, quòd genitũ sit in loco corrupti: & qa sic contingit in proposito (nam eadem numero species panis quanta ibidem remanet sub vtroq; termino) ideo sufficienter habetur, vt de corpus Christi sit in loco panis cõuersi in ipsum, quãuis materia nulla communis remanserit: species n. quãta remanens, æquialet materiæ quo ad hoc.

¶ Ad tertium autẽ dicitur, q in hac mirabili transubstantiatione cõcurrunt duæ rationes, scilicet ratio conuersionis & ratio præexistentis, & pro quanto inuenitur in hoc sacramento ratio conuersionis, qua id quod erat panis substantia est substantia corporis Christi, habemus iuxta generalem regulam conuersorum in naturam aliã, corpus Christi esse vbi erat panis, & hoc est, qd litera sonat, quòd ignis incipit esse alicubi: quia id quod est ibi, conuertitur in ignem: & hoc est clarum, & expedit ad manuducendum intellectum, qui si solum attenderet, quòd ex pane hic existente fit corpus Christi, ita quòd contentum sub accidentibus panis, acquisiuit substantialiter integram naturam Christi corporis per conuersionem in ipsum, facile intelligeret corpus Christi esse, vbi erat panis cõuersus in Christi corpus, sicut ignis est, vbi erat lignum conuersum in ignem: sed quia rationi cõuersionis adiungitur ratio præexistentis Christi corporis, impedire videtur quod dictum est haberi ex ratione conuersionis: quoniam ipsum præexistens trahere videtur ad se, quod conuertitur in ipsum. Verumtamen oportet in huiusmodi mirabilibus hominem esse persuasibilem, & conceptus nostros sacris adæquare mysterijs & non econtra. Et propterea dicimus, quòd ex ratione conuersionis habemus corpus Christi esse vbi fuit panis: hoc enim, vt ex supra dictis patet, tam ecclesiæ quàm sacrorum doctorum tradidit auctoritas. Ex ratione vero præexistentis Christi corporis absque additione mutationeque aliqua in ipsius substantiam, habemus, non q panis, sed id, quod fuit panis, est vbi est corpus Christi: quia est ipsum corpus Christi verũ, quod est in cælo. Et ex hac parte concedendum est, q conuersum acquirit conditiones eius, in quod est conuersum: nec potest hinc inconueniens aliquod inferri: sed duo mirabilia consiciuntur ex hac mirabili conuertione, scilicet corpus Christi esse, vbi fuit panis, & id quod fuit panis, esse vbi est corpus Christi.

¶ Ad obiecta contra necessitatem conuersionis ad corpus Christi esse in sacramento, respondendo dicitur ad primum, quòd, vt supra diximus, dupliciter de conuersione panis in corpus Christi loqui possumus, hoc est vel absolute, vel sacramentaliter. Et si sit sermo de conuersione absolute, fateor me non videre necessitatem, & sic arguentes fere omnes de conuersione loquuntur. Et propterea non est mirum, si contra Auctorem cõmunemque doctrinam non militant: quia non de conuersione absolute, sed de conuersione sacramentali intelligenda est communis doctrina: hæc enim necessaria est, ad verificandum sacramentum eucharistiæ.

¶ Vnde ad primam obiectionem Scoti, quæ est maximum eius fundamentum, dicitur quòd tam maior, quàm minor est falsa. Maior quidem, quoniã in naturalibus videmus, quòd per eandem mutationem habetur per se non solum substãtia per se primo terminans, sed concomitans passio: nam per vnam & eãdem generationem habetur per se terra & eius grauitas: & similiter ignis & eius leuitas, in tantum quòd grauia & leuia dicuntur ab Aristot. moueri per se à generante: & similiter per eandem mutationem habetur substantia Sortis & eius filiatio, cum Sortes generatur. Falsa est ergo maior in absolutis & relatiis: minor autem vniuoce loquendo de conuersione, non est vsquequaque vera, pro tanto: quia licet conuersionis absolute terminus proprius sit solummodo corpus Christi: cõuersionis tamen sacramentalis proprius, & per se terminus est corpus Christi verificans Christi verbum, hoc est corpus meũ: sic enim vt ex superi' dictis apparet, ab ecclesia & priscis doctorib' docti sumus: & qa incoguitum nobis est, quid addit supra corp' Christi ly verificans, hoc est corpus meũ (quoniam vires humani intellectus excedit, quomodo corpus Christi est in sacramento hoc) ideo pro viuolis molestijs potius quàm rationabilibus argumentis habendæ sunt obiectiones, quæ contra hoc fierent, ex eo quòd corpus Christi in hoc sacramento non est per se vnum, sed aggregatum per accidens, & similia. Sufficiat nobis addiscentibus in hac via credere ecclesiæ & doctoribus priscis, quia sic est. Veruntamen pro aliquali quiete humani intellectus scito merito friuola hæc dici, quia manifeste constat terram & grauitatem non constituere vnum per se, vepote res diuersorum prædicamentorum, & tamen per eandem haberi mutationem. Posset quoque aliter solui dicta Scoti ratio, significando illum essendi modum nomine relationis, puta contineri sub specie panis, & dicendo, quòd conuersio sacramentalis in hoc differt a conuersione absolute, quòd sacramentalis conuersio est in corpus Christi non solum secundum se, sed vt cõsequitur inter ipsum & accidentia panis respectus continentis & contenti, ita quòd sicut generatio est illatiua filiationis geniti cum filiatione consequente, ita conuersio sacramentalis habet vim illatiuam ex pane corporis Christi, cum relatione contenti sub accidentibus panis. Et secundum hoc, ad rationem Scoti dicendum esset, quòd duo sunt genera rerum: quædam enim sunt quæ secundum se ex suo genere per se primo fiunt & sunt, & hæc apud Aristot. sunt sola composita, vt patet 7. Meta. Quædã vero sunt, quæ (vt Aristo. vult) sunt & non sunt absque hoc, quòd generentur vel corrumpantur, & extensiori vocabulo loquendo, absque hoc quòd fiant, & hę sunt formæ omnes, & præcipue relationes, quę regulariter aliorum factionem consequuntur. Quocirca dato, quòd maior Scoti sit vera, loquendo de primo genere rerum, falsa tamen est, miscendo omnia genera simul: quoniam, falsa est de relationibus concomitantibus proprium mutationis terminum: & vniuersaliter falsa est, de consequentibus proprium mutationis terminum: quodlibet enim horum concomitantium licet sit aliud & posterius proprio mutationis termino, per eandem tamen mutationem per se secundo haberi potest, quàmuis non habeatur per illam per se primo. Et sequendo hæc, dicitur in proposito, quòd conuersio sacramentalis per se primo terminatur ad corpus Christi, inferendo per se secundo continẽtiam corporis Christi sub accidentibus panis, quæ continentia licet sit aliud quid & posterius Christi corpore, est tamen necessario necessitate sacramenti consequens corpus Christi, vt terminum conuersionis sacramentalis.

¶ Antequàm autem respondeatur aliis argumentis: quia superius declaratas mutationes duas supponunt, præmonstrandum est, quid sentiendum sit de his mutationibus. Scito igitur recolendo antedicta, dupliciter opinionem esse de eis posse: altera, quæ est Scoti, ponit duas in hoc sacramento mutationes interuenire: prima est conuersio panis in corpus Christi: secunda est, qua corpus Christi de non præsente seu non contento fit præsens seu contentum sub specie panis: altera vero opinio est quòd non est hic, nisi vna sola mutatio, qua ex pane fit corpus Christi: sed ad istã mutationem sequũtur vtrimque relationes: in accidentibus siquidem panis ex hac mutatione sequitur relatio continentis, & in corpore Christi ex eadem mutatione sequitur relatio contenti, & sic hæc mutatio sufficit ad faciendum corpus Christi veraciter contineri sub specie panis. Monstratur autem multipliciter rationabilitas huius opinionis simul cum destructione alterius, cum ex hoc, quòd pluralitas non est ponenda sine necessitate, ac per hoc cum vna mutatio hic sufficiat, non sunt ponendæ duæ: tum, quia secundum Philosophorum doctrinã relationes sunt consecutiue ad mutationes absolutorum, & non per alias proprias mutationes: tum, quia tam ecclesiæ, quam priscorum doctorum doctrina tradit conuersionis mutationem pro ratione veritatis corpus Christi continere sub specie panis. Quæ doctrina non verificaret, nisi forte per accidens si interuenirent hic duæ mutationes: quoniam si duæ mutationes sunt, prima per accidens se haberet, quod etiam aduersarii fatẽtur: sed tũc sequit maximũ incõueniens, q tam ecclesia, quàm prisci doctores laborauerunt ad reddendam rationem per accidens, quæ ab arte & doctrina refe-

Quarto, quia contrariatur ritui ecclesiæ, secundum quem post corporalem cibum non licet sumere corpus Christi: cum tamen post vnam hostiam consecratam liceat sumere aliam: vnde hæc positio uitanda est tamquàm hæretica.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd deus cõiugauit diuinitatem suam, idest, diuinam virtutem, pani & vino, non vt remaneant in hoc sacramento, sed vt faciat inde corpus & sanguinem suum.

AD 2^m^ dicendum, quòd in canda est. Dicamus igitur, quòd una sola hic interuenit mutatio, inferens nouitatem contentiæ. An autem sacramentalis conuersionis mutatio inferat, in utroque extremo relationes reales continentiæ actiuæ & passiuæ, uel solum ex parte corporis Christi sit relatio realis ad species, qua continetur sub speciebus, & per hoc denominantur species cõtinere corpus Christi: quia corpus Christi continetur sub illis, uel in speciebus ipsis: realis cõtinentiæ relatio ad corpus Christi cõsurgit, ex qua corpus Christi cointelligitur referri ad species, ut contentum ad continens, non quia ipsum referatur ad species, sed quia species referuntur ad ipsum: sicut deus realiter dicitur dominus creaturæ, non quia ipse referatur ad creaturã seruam, sed quia creatura refertur ad ipsum, non facile dixerim: quia ignotus est modus, quo corpus Christi continetur sub specie panis. Cum his tamen omnibus concludo, ita esse hic unam solam mutationem, ut affirmando unicam, perspicias ita interuenire in hoc sacramento unicam mutationem in actu, ut non negetur esse plures in potentia, non naturali aut sacramentali, sed diuina absolute, hoc est, quod id quod de facto fit per unicam mutationem, posset deus facere per plures mutationes: posset enim mutare panem in corpus Christi una mutatione, & facere corpus Christi contentum sub specie panis alia mutatione: sed quoniam hoc ad potentiam absolutam dei respicit, simpliciter & absolute loquendo, unicam dicito interuenire mutationem. Et hæc dicta de his mutationibus actu, uel potentia in ordine ad relationes, non aliter dicta intellige, quam considerando esse sacramentale corporis Christi relatiue secundum relationes contenti & continentis. nam secundum rem longe aliter est, quàm huiusmodi relatiua significẽt, & magis teuerẽter ac eminentius de illo sentiunt, & dicitur, cum de illo secundum se sentimus, & dicimus quòd se habet ad conuersionẽ, ut factum esse in termino ad fieri, ut superius explicauimus.

¶ Communicando tamen in consideratione respectiua cum aduersariis, ne fugere difficultates uideamur, his præmissis ad secundum Scoti dicitur admisso præsupposito, q consequentia prima nihil ualet, utpote inferens a possibili logico necessariũ, dum dicit potest esse, ergo oportet. Et per hoc patet, quòd secũda consequentia dicens, ergo huiusmodi præsentia non habetur per conuersionem, non infertur ex primo antecedente. Et ad probationem dicitur, quòd terminus unius rationis, cuiusmodi est præsentia, non est terminus per se duarum mutationum: quia non interuenit nisi una mutatio, quàmuis per potentiam diuinam possit esse terminus duarum mutationum, substantialis quidem consecutiue, accidentalis autem secundum se.

¶ Ad tertium autem contra bonam responsionem de facto uel potentia, dicitur, quòd si panis cõuerteretur in Christi corpus prius præsens factum, corpus Christi esset duplici uinculo præsens, hoc est, ex ui conuersionis sacramentalis, & ex ui prioris actionis diuinæ omnipotentiæ. Vnde nihil aliud sequitur, nisi quòd huiusmodi præsentia potest per diuinam omnipotentiã terminare duas mutationes, quod gratis concessum fuit.

¶ Ad obiecta demũ contra efficaciam conuersionis ad præsentiam corporis Christi in sacramento, respondendo per conditionales, ut in præcedenti fecimus responsione, dicitur quòd si deus conuerteret panem in corpus Christi, ut habens esse in cælo, non esset conuersio eiusdem rationis cũ ista sacramentali, ac per hoc, nõ est ad propositum quicquid inde sequeretur.

¶ Et

¶ Et per idem respondetur ad secundū in quo sunt multi alii defectus, puta quòd corpus Christi nunc de facto acquirit ubi, definitiuum substanti æ panis, & ꝙ substantia subiecta quanti tati habet suum ubi definitiue præter ubi circumscriptiue. Nā substantia seiuncta quantitate uirtualique contactu, nusquam est, & esse corpus Christi sub sacramē to, non est esse alicubi.

¶ Ad tertium negatur sequela, quia uoluntarie assertur.

¶ Ad quartū, quod est Duran. dicitur, ꝙ argumentum, a sicut, sæpe claudicat, & in proposito nihil ualet. Et ratio est: quia non esset conuersio eiusdem rationis cum ista sacramentali, si quantitas conuerteretur in quantitatem, & propterea non est mirum, si aliud inde sequeretur, & aliud sequitur hinc.

¶ Contra secundam rationem literæ, scilicet si substantia panis remaneret, non esset uerum quod Christus dixit, Hoc est corpus meum &c. sed fuisset potius dicendum, Hic est corpus meum. Contra hanc, inquam, rationem Scotus & Durandus arguunt. Scotus quidem, quia tunc ly hoc, non demonstraret substantiam panis, sed contentum sub pane, sicut modo demonstrat non accidentia, sed contentum sub accidentibus, & utrumque esset uerum, hoc est corpus meum, & hic est corpus meum. Durandus uero, quia indefinita uerificatur pro uno solo, ac per hoc si esset ibi panis, & corpus Christi posset reddi locutio uera pro solo corpore Christi. Ad hæc dicitur, quòd ueritas enuntiationum propriæ significantium, excommuni sensu propriæ intelligentium, & terminis utentium propriè pendet, & non est attendendum ad quid iste uel ille posset eandem enuntiationem applicare. Constat autē quòd propriè loquendo & intelligendo eum dicitur, a quorumque dicatur siue sacramentaliter siue non sacramentaliter, hoc est corpus meum, ly hoc, demonstrat hanc substantiam, quod patet ex hoc, quòd si aliquis demonstrando seipsum, dicat, hoc est corpus meum, significatur apud omnes intelligentes, quòd hæc substantia est corpus meum. Et ad hoc suffragatur ratio, secundum quam talia sunt subiecta enuntiationum, qualia permittunt prædicata, & propterea quia prædicatum est substantia (nam corpus meum significat substantiam) identitas prædicati cum subiecto significata per ly est, cogit ly hoc, ad demonstrandam hanc substantiam, ut propositio sit propriè uera. Et hinc excluditur, quòd in hac propositione ly hoc, non demonstrat accidentia, sed substantiam sub accidentibus, & ad hoc suffragatur, quòd ly hoc, est pronomen demonstrativum substātiæ apud grammaticos. Rursus ly hoc, quia demonstrat non usque aut indefinite, sed singulariter, oportet absolute prolatum super certo sensibili demonstrato, demonstrare non usque hāc uel illam, sed singularem substantiam sub illis accidentibus existē tem. Et si quidem una sola substantia subsit, sola demōstratur, si uero multæ subsint, omnes per modum unius singularis, demonstrantur, secundum communem intellectum propriāque significationem nominum ac pronominum, ut patet in exemplo allato: nam me dicente, hoc est corpus meum, significo hāc substantiam comprehendentem carnes, nervos, & ossa, esse corpus meum, ex quibus sequeretur, quòd si remaneret substantia panis cum corpore Christi, ly hoc, demonstraret hanc substantiam comprehendentem panem & corpus Christi per modum

4.d.11.q.1. art.2. Et 4. cont. c. 63. prī. Et quo. 5. ar 11. Et quol. 9. ar. 5 ad 3. Et 1. Cor. 11. lec. 5.

*ar. præced.

aliis sacramentis nō est ipse Christus realiter, sicut in hoc sacramēto, & ideo in aliis sacramētis manet substantia materiæ, non autē in isto.

Ad 3^m dicendum, quòd species quæ remanent in hoc sacramento, ut infra dicetur,* sufficiūt ad significationē huius sacramenti: nam per accidentia cognoscitur ratio substantiæ.

4.77. ar. 3. & 4.

Articvlvs III.

Vtrum substantia panis uel uini post consecrationem huius sacramenti, annihiletur.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd substantia panis post cōsecrationem huius sacramenti, annihiletur, aut in pristinā materiā resoluatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse: sed substantia panis, quæ est quiddam corporale, non manet in hoc sacramento, ut dictum est,* nec etiam est dare aliquem locum ubi sit. ergo non est aliquid post consecrationem. Igitur aut est annihilata, aut in præiacentem materiam resoluta.

*ar. præced.

F unius singularis substantiæ, & sic propositio esset falsa, propter loquendo, quia significaret panis substantiā esse corpus Christi, quod constat esse falsum. Vnde ad Scoti obiectionem dicitur, quòd non est uarianda demonstratio, quam facit ly hoc, in ista enuntiatione sacramentali ex aliqua hypothesi: sed standum est in proprietate suæ demonstrationis, secundum quam ly hoc, non significat contentum sub hoc pane, sed significat hanc substantiā, quæ scilicet cōtinetur sub his accidentibus, hæc enim substantia est corpus Christi. Et notanter dico, hæc substantia, & non dico, hic panis: quia, ut dictum est, demonstratur hæc substātia siue qualitate. Ad Duran. uero dicitur, ꝙ chimericum est, singulare facere idebuitum, & præterea esse abutiuocabulis, oportet. n. secundum propria iudicare.

¶ Contra tertiam rationem literæ (. f. si esset alia substantia, quàm corporis Christi, contrariaretur ueneratiōi eucharistiæ) obstat Scotus: quia nunc est ibi aliqua creatura, puta species sacramentalis: & tamen adoratio eucharistiæ refertur ad Christum, & non ad sensibile continens: ergo eodem modo si non remaneret panis, adoraretur Christus contētus sub panequanto & quali, ut in signo.

¶ Ad hoc dicitur, quòd ratio literæ stat solida, quoniam quæcumque substantia alia a Christo, cōtrariatur ueneratiōni qua ueneramur eucharistiam: nam adoramus simpliciter & absolute substantiam existentem sub illis accidentibus, cōstat autē huiusmodi adorationi contrariari quamcunque aliam substātiam esse sub illis accidentibus: sed arguentes falluntur in hoc, quoniam diuertunt ab adoratione, quæ nunc fit ad eam, quæ tunc fieret, si esset etiam ibi substantia panis. Auctor autem ex adoratione, quam de facto exhibemus eucharistiæ, infert non esse ibi aliam substantiam a Christo.

¶ Vnde ad argumentum Sco. concesso toto, dicitur quòd non impugnatur ratio literæ, quia ad adorationem, quæ posset fieri, diuertit: & non fisti in adoratione, quæ de facto fit, qua adoramus substantiam contentam sub his speciebus, quod tūc non fieret, nisi partialiter, puta aliquam substantiam contentā adorando, distinguendo inter substantiam panis & substantiam Christi: constat enim nunc absque distinctione aliqua, substantiam ibi contentam adorari ab ecclesia.

Lib. 83. qu. 21. in med. 10.4

¶ *Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum tertium.*

Titulus clarus.

¶ In corpore ar. primo recitatur opinio distūctiua: secūdo, tractatur prima distūctionis pars: tertio, tractatur reliqua pars: & quarto tractantur ambæ simul, concludendo opinionem esse falsam. Primum, satis patet in litera. Sed circa secundum, sciendum est quòd panis seu uinum per consecrationem resoluitur in præiacentem materiam, Auctor procedit utens implicite hac distinctione, hanc resolutionem fieri in præiacentem materiā, potest intelligi dupliciter, uel in materiā primā, uel in elementa manentia uel egredientia. Propterea primo improbat primū membrum. s. ꝙ ista resolutio nō fit in materiam primam: quia materia non potest esse sine forma. Vbi sciendum, ꝙ quia opinio ista ponit resolutionem puram (quoniam nullius meminit generationis, cum nullum ponat generans) si ponit resolutionem in materiam primam, ponit consequenter materiam primam sine

A sine forma, quod est impossibile secundum causas secundas, & potentiam dei ordinatam, quicquid sit de possibili secundum potentiam dei absolutam, quoniam hoc est extra propositum: quoniam stultū est ponere in hoc sacramento, quicquid deus potest facere. vnde non oportet aliter hic respondere Scoto, & cōtinue digredi de genere in genus. Postea excludit Auctor secundum membrū .s. resolutionem fieri in elemēta. Et primo in elemēta manentia: quia sub speciebus sacramenti nihil remanet, nisi corpus & sanguis Christi. Secundo, in elementa egredientia: quia egressus fieret per motum localem, & sic sensu perciperetur. Et utraq; exclusio optima est. Nec ex molestia Scotica concutitur, dū obstat ex diuina potentia potente facere eum corpore Christi, manere aliā substantiam, & non percipi localē egressum: sæpe enim iam dictum est, ꝙ non tractamus de diuina omnipotentia, sed quid ordo instituit. a deo habeat tam in mysterijs, q̄ in naturalibus. Rursus impugnat Auctor huiusmodi præiacentem materiam ex alijs capitibus, & primo manentem, ex hoc, ꝙ non est dare aliquod instans, in quo sit ibi præiacens materia: quod probatur ex eo, ꝙ usque ad vltimum instans consecrationis est ibi panis, & in vltimo instanti est ibi corpus Christi, ac per hoc patet, ꝙ non est dare aliquod instans, in quo sit ibi præiacens materia. Et scito, quòd Auctor claritati studens, nō fuit solicitus, vt loqueretur philosophice, vt ab omnibus intelligeretur: ex exemplo tamē generationis, ab exercitatis in philosophia rem ipsam intelligi voluit more physico: sciebat enim non dari vltimum instans generationis. Et physico more dicendum fuit, in toto tempore consecrationis est ibi substantia panis, & in termino illius est corpus Christi, qui terminus est primum esse corporis Christi in sacramento, & primum non esse panis: sicut in termino generationis, est primum esse rei geniti, & primum non esse rei corruptæ. Et si sic Auctor dixisset, pauci intellexissent ipsum. Secundo, impugnat præiacentem materiam in motu, & brevitatis gratia simul impugnat tam motum localem, siue panis, siue materiæ, quàm motum resolutionis: quoniam vtrobique vna & eadem est ratio ex motu sumpta, & est ratio talis. Si huiusmodi motus interueniret, aut inciperet in instanti terminante consecrationem, aut ante illud instans: si incipiat in instanti terminante (seu in illo instanti corpus Christi sit sub hostia, & in eodem sit panis incipiens moueri motu B locali vel resolutionis) sequeretur ꝙ simul essent corpus Christi & substātia panis: quòd autem panis in illo instanti esset, probatur ex eo, quòd motus incipit per negationem de præsenti & positionem de futuro, hoc est, quia verum esset dicere, panis nunc non mouetur, & immediate post hęc mouebitur: & quia motus non fit in instanti, sed prius mobile relinquit vnam partem, quàm aliam, sequeretur vlterius præter simultatem instantaneam prædictam, simultas temporalis, & sic sub aliqua parte hostiæ esset simul tempore corpus Christi cum substantia panis, & ad vim hanc respexisse videtur Auctor in litera explicans partem hostiæ. Si vero huiusmodi motus incipiat ante terminū consecrationis, tunc cum inter quælibet instantia sit tempus intermedium, in quo fiet iste motus, & in quo mobile relinquet successiue partes hostiæ, sequetur quòd in illo tempore, quo aliqua hostiæ pars relicta est, neque erit substantia panis, quæ iam particulam illam reliquit, neque corpus Christi, quod ante instans, quod terminat totum hoc tempus medium, non est sub hostia.

¶ Et uide nouitie, ex contextu literæ hanc argumentationem induci, excludendo responsionem dicentem fieri resolutionis vel egressus motum, paulatim deferendo partes hostiæ. At si posuissent resolutionis motum fieri successiue quidem, & per partes intēsiuas tāntum, ita quòd in termino tota simul hostia deserta esset (cōtingit enim, inquit Aristo. totum simul cosquiari) tunc militat præcedens argumentum, quòd præiacens materia numquam esset sub hostia. Et si hoc affirmatur, succurrit cōtra positionē duę rationes, scilicet ꝙ tollitur consecratio, & ꝙ ponitur effectus sine causa. In isto art. & præced.

¶ Quo ad tertium, de altero distinctionis membro, scilicet annihilatione, improbatur: quia tollit veram conuersionem substantiæ panis in corpus Christi, ac per hoc tollit modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, & in hoc conuenite dicitur cum primo membro, scilicet resolutione. Et demū vtrumq; Auctor reprobat: quia forma sacramēti neutrum horum effectuum significat. †Vel, quòd in præiacē. tē materiā resoluatur.

¶ Circa responsionem ad tertium, aduerte quòd Sco. non contentus huiusmodi responsione, quia sola uoce conuersionem affirmat, tenens panem quāmuis per accidens redigi in nihilum, duo potissima videtur habere fundamenta in q. 4. 11. dist. Primum est, quia inuenitur hic transitus per se ab esse panis ad non esse panis, & alius transitus a non præsentia corporis Christi hic, ad præsentiam ipsius hic. Et tunc arguitur sic. Si secundus transitus non concomitaretur primum, primus esset annihilatio. ergo & modo formaliter est annihilatio: quia ratio eius non variatur propter illud, quod per accidens concomitatur. Secundo sic: Si panis annihilaretur, & corpus Christi poneretur hic præsens, omni eodem modo se haberet tam panis quàm corpus Christi, quantum ad omnem cōditionē tam esse quàm non esse, sicut modo se habet: sed quod fuit & omni eodem modo se habet, sicut si esset annihilatum, est annihilatū. ergo panis redigitur in nihilum. Prima propositio manifesta est: quia si panis esset annihilatus, nec forma nec materia eius maneret: eodem autem modo nec nunc manet.

¶ Ad horum & similium euidentiam, doctrina sanctorum patrum resumenda est. Ambr. siquidem de sacramentis, & habetur in decretis de consec. dist. 2. in c. re uera, & clarius in c. panis est, docet unde figmenta hæc, & similia eliduntur dicens. Si tanta uis est in sermone domini Iesu, ut inciperet esse, quod non erat, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud cōmutentur? & sic quod erat panis, iam corpus Christi est, quia sermo Christi creaturam mutat &c. C

¶ Vbi nota primo ly, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur: hic enim manifeste habes Ambros. dicere, quòd sunt quæ erant, & in aliud sunt commutata. Et hinc apparet figmentum esse, dicere quòd quæ erant, & in aliud sunt commutata nihil sunt: nam si sunt, ut Ambros. asserit, sequitur, quòd non sunt nihil.

¶ Secundo nota declarationem & sensum prioris dicti, dum immediate subditur, & sic quod erat panis, iam corpus Christi est: hinc enim apparet quanta perspicacia hæc uiderit Ambro. dum non dixit, quòd panis est post consecrationem, nec dixit, quòd panis qui fuit, est corpus Christi: sed dixit quòd id, quod erat panis, iam est corpus Christi, & ly id quod, demonstrat & refert substantiam: quoniam substantia est, quæ est commu-

Universidad de Navarra
Biblioteca

cõmutata in corpus Christi: vnde non aliunde quàm ex Ambro. doctrina excludenda sunt, & detegenda figmenta hæc. Falsum est igitur quòd primo assumitur a Scoto, intercedere hic transitum per se ab esse panis ad non esse panis: nã per se terminus ad quem, est esse corporis Christi: est enim cõuersio ista inter terminos puncti: per se primo, hoc est ab esse panis ad corpus Christi, & ad illũ per se primo terminũ ad quẽ nõ sequitur sola negatio esse panis, sed sequitur affirmatio seu positio eius qd fuit panis: sunt. n. post cõsecrationem propositiones istæ ambæ veræ, scilicet panis non est, &, id quod fuit panis, est, quia est corpus Christi.

¶ Ad argumentum ergo dicitur, quòd falsum assumit seu supponit, scilicet in eo iri hic mutationem seu transitum per se, ab esse panis ad non esse illius.

¶ Ad secundum autem dicitur, quòd cõditionalis assumpta est falsa. Et ad probationem illius, scilicet quia nunc nec remanet materia panis nec forma: & similiter esset si annihilaretur, respondetur negando cp similiter esset si annihilaret: quoniam plus requiritur ad annihilationem siue per se, siue per accidẽs: exigitur. n. cp id quod erat illud, sit modo nihil, seu non sit aliquid: cuius contrariũ in proposito inuenitur. nã secundum Ambros. id quod erat panis, est corpus Christi: vbi ad claritatem doctrinæ obserua caute varietatem verarũ propositionum, & vt exemplariter dicatur, quando aer naturaliter conuertitur in ignem, licet veræ sint istæ tres enuntiationes post conuersionem aeris in ignem, scilicet aer non est, aer non est aliquid, aer est nihil: quia tamen materia, quæ fuit aeris, modo est materia ignis, falsa est ista quarta, aer est annihilatus. Et similiter in proposito, quãmuis alia ratione veræ sunt post conuersionem istæ tres, scilicet panis non est, panis non est aliquid, panis est nihil: falsa autem est quarta, scilicet id quod erat panis, non est aliquid, seu est nihil: quia sua contradictoria est verissima, scilicet id quod erat panis, est corpus Christi: ideo falsissimum est, panem siue per se, siue per accidens redigi in nihil: vnde si panis annihilaretur in hoc sacramento, non omni eodem modo se haberet, quo nunc se habet: quia nunc sic se habet ad esse & non esse, quod ita nõ est, quod id quod erat panis, est res realissima, scilicet corpus Christi: si autem esset redactus in nihilum, ita panis, non esset, quòd id quod erat panis, nulla res esset. Procul sint ergo a patrum doctrina huiusmodi figmenta.

¶ Circa verba Auctoris in hac responsione ad tertium caue ne fallaris, putans Auctorem Ambros. contrarium, vel me exposuisse inepto vocabulo Ambrosij verbum, dum in hac litera dicitur, quòd post consecrationem hæc est falsa, substantia panis est aliquid, & Ambros. dicente, id quod erat panis, est aliquid, scilicet corpus Christi, ego exposui quòd ly id quod, demonstrat & refert substantiam: quoniam substantia quæ erat panis est corpus Christi: quia mutata est in corpus Christi. Diuersimode siquidem substantiæ nomine Auctor & nos vsi sumus: nam Auctor substantiæ nomine vsus est loco nominis specifici panis, supponendo panem esse substantiam. Et fecit hoc Auctor, vt præseruaret se ab accidentibus panis, ita quòd panem ponit in obliquo, & distinguit substantiam

In corp. ar. & in præce.

panis contra accidentia panis, ac si dixisset, post consecrationem hæc est falsa, panis est aliquid: nos autem substantiæ nomine absolute vtimur, abstrahendo a qualitate differentiarum, & propterea vtimur pane in recto, dicentes, substantia quæ erat panis: quam substantiam Ambrosius per relatiuum substantiæ significauit, dicens, & sic quod erat panis, iam est corpus Christi: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi: non enim potest dici, quod ly quod erat panis, referat accidentia panis remanentia: quia illa non sunt corpus Christi: nec sunt mutata in corpus Christi, quorum vtrumque Ambros. dicit de eo, quod erat panis, scilicet quod erat panis, est corpus Christi, quia mutatum est in corpus Christi virtute sermonis Christi, hanc eodem modo sumptam substantiam saluator significauit, ac demonstrauit per ly hoc, dicens, hoc est corpus meum: est enim propriissimus sensus, hæc substantia est corpus meum, vt inferius amplius patebit.

Infra ar. 6. cor. & ar. 8. cor. & ad 3. Et 4. dist. 11. q. 1. ar. 1. q. 2. ad 1. & q. 3. ad 3. Et ar. 3. q. 1. 3 to. Et 4. cõ. cap. 63. & quol. 5. art. 11. Et op. 2 cap. 8. Et 1. Cor. 11. lec. 4. & lect. 5. lib. 1 text. 6. tom. 2. In 6. de substant. to. 1.

Ar. 1. huius quæst.

Ar. 2. huius quæst.

Articvlvs IIII.

Vtrum panis possit conuerti in corpus Christi.

Ad quartvm sic proceditur. Videtur quòd panis non possit conuerti in corpus Christi. Conuersio enim quædam mutatio est: sed in omni mutatione oportet esse subiectum, quod prius est in potentia, & postea est in actu: ut. n. dicitur 3. physic. † motus est actus existentis in potẽtia: non est autẽ dare aliquod subiectum substantiæ panis & corporis Christi: quia de ratione substantiæ est, quòd sit non in subiecto, ut dicitur in prædicamentis.* non ergo potest esse, quòd tota substãtia panis conuertatur in corpus Christi.

¶ 2 Præt. Forma illius, in quòd aliquid conuertitur, de nouo incipit esse in materia eius, quod in ipsum conuertitur: sicut cũ aer conuertitur in ignem prius non existentem, forma ignis incipit de nouo esse in materia aeris: & similiter cũ cibus conuertitur in hominẽ prius non existentẽ, forma hois incipit esse de nouo in materia cibi. si ergo panis cõuertitur in corpus Christi, necesse est quòd forma corporis Christi, de nouo incipiat esse in materia panis; quod est falsum. non ergo panis conuertitur in substantiã corporis Christi.

¶ 3 Præt. Ea quæ sunt secundũ se diuersa, numquam vnum eorũ fit alterũ: sicut albedo numquã fit nigredo, sed subiectũ albedinis fit subiectũ nigredinis, vt dicit. *Physico. sed sicut duæ formæ cõtrariæ sunt secundum se diuersæ (vtpote principia formalis differentiæ existentes) ita duæ materiæ signatæ sunt secundum se diuersæ, vtpote existentes principia materialis distinctionis. Ergo non potest esse, quòd hæc materia panis fiat hæc materia qua individuatur corpus Christi. Et ita nõ potest esse, quòd

Infra ar. 4. q. 1. ad 3. Phys. to. 2.

¶ Sed contra est, quòd † Euse. emiss. dicit, Nouum tibi & impossibile esse non debet, quòd in Christi substantiam terrena & mortalia conuertuntur.

Respon. Dicendum quòd, sicut supra dictum est* cum in hoc sacramento sit verum corpus Christi, nec incipiat ibi esse de nouo per motum localem: cum etiam nec corpus Christi sit ibi sicut in loco (vt ex dictis patet*) necesse est dicere quòd incipiat ibi esse per conuersionem substantiæ panis in ipsum: hæc tamen conuersio nõ est similis conuersionibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola dei virtute effecta. Vnde hinc suspiciendo coniicere potes, quòd non oportet propter nouã hanc actionem mutationem aliquam effici in substantia corporis Christi: quia quod erat panis de nouo est corpus Christi, non per mutationem corporis Christi, sed per mutationem panis in corpus Christi. Et ad ampliorem fidelium intellectuum consolationem, habemus non solum dictas enuntiationes nouiter veras quasi se tenentes ex parte panis: sed habemus redundantem seu resultantem aliam propositionem nouiter veram, quasi ex parte corporis Christi. Est enim de nouo vera hæc, scilicet, corpus Christi est id quod erat panis. Nec hanc ego somniaui, sed ex propositione dicti Ambros. per conuersionem simplicem illam habemus: dicente enim Ambros. quod erat panis, est corpus Christi, infertur optime per conuersionem simplicem, ergo corpus Christi est quod erat panis. & similiter sequitur, consequenter loquendo, quòd corpus Christi est quod erat iste panis. Quo fit, vt admirabilem veritatem nouam in Christi corpore ex hoc sacramento fateamur. Nam ante institutionem huius sacramenti ista erat falsa, corpus Christi est quod erat panis: quia sua conuertens erat falsa, quod erat panis, est corpus Christi: post consecrationem uero corporis Christi fuerunt ambæ veræ. Et similiter in qualibet, quæ quotidie fit, consecratione hostiæ in missa, consecratione facta, ambæ istæ nouiter sunt veræ, quod erat iste panis, est corpus Christi, & corpus Christi est, quod erat iste panis. Nec quæras a me ulteriorem modum quomodo fiat istud; sed satis sit suppositæ veræ transubstantiationis fide, qua panis in corpus Christi immutatum mutatur, uidere nos ueritatem dictarum enuntiationum.

Refertur & consid. 2. q. Quia corpus assumptũ in med.

¶ Ex his autem ad Scoti rationem contra possibilitatem huius conuersionis dicitur, argumentum supponere falsum, scilicet, corpus Christi absolute esse terminum actionis seu mutationis huius: terminatur. n. tã mutatio quàm actio, ut ad terminũ ad quẽ, & qui fit ad hoc, quod erat panis, esse corpus Christi: hoc enim de nouo fit, & est per actionem istam conuersiuam panis in corpus Christi.

¶ Vnde concessa maiore, ad minorem dicendum est, quòd male assumit, aut supponit corpus Christi absolute esse terminũ actionis, ut patet ex dictis. Nec obstat quòd sæpissime dicitur & repetitur infinities, quòd hæc conuersio habet panem pro termino a quo, & corpus Christi pro termino ad quem: quoniam bene cauta hos terminos absolute professi sumus: cum grano tamen salis ab enditis intelligendos, ut exposuimus.

¶ Ad rationem Scoti pro transubstantiatione adductiua, facile respondetur negando minorem: quoniam corpus Christi succedit pani, & secundum esse simpliciter, id est, substantiale, & secundum esse hic, id est, sub accidentibus panis: sed non est mirum de arguente: quoniam sola voce dicens conuertionem substantiæ panis in substantiam corporis Christi, consequenter affirmat, quòd corpus Christi non succedit pani, secundum esse simpliciter, cum secundum veritatem substantia corporis Christi sit id, quod erat panis; & per hoc sit vbi erat panis, id est,

¶ Super Quæstionis septuagesimæquintæ Articulum quartum.

Titulus intelligitur de conuersione substantiali, qua panis substantialiter sumptus transubstãtiatur in corpus Christi: sic enim ecclesia intelligit conuersionem. Et propterea Auctor quærit, vtrum sit possibilis huiusmodi conuersio.

¶ In corpore articuli duo fiũt. Primo dicitur, quòd oportet ponere conuersionẽ. Secundo tractatur, qualis est ista conuersio.

¶ Quo ad primum, ex repetitione supradictorum, ac discussorum, concluditur conuersio. Quo ad secundum, duo de hac conuersione dicuntur. Primum est, quòd non est similis conuersionibus naturalibus: sed est oĩno supernaturalis. Secũdũ est, quòd sola dei virtute fit: & primum quidem auctoritatibus Ambro. & Chrysost. probat: secundum autem simul cum primo, ratione probat.

¶ Vbi scito, distingui cõuersionem in formalem & substantialem, & naturales appellari formales nõ ea ratione, quia forma cõuertitur in formam: sed quia secundum deperditionẽ vnius formæ, & acquisitionem alterius dicitur totum categorematice conuerti in totum, vt cum dicimus, quòd aer conuertus est in ignem: conuersio autem substantialis appellatur, qua totũ etiam syncategorematice conuertitur in totum, puta si aer sic conuerteretur in ignem, quòd etiam partes essentiales aeris conuerterentur in partes essentiales ignis. Et talem esse hanc conuersionem Auctor ponens, hinc manifestat differentiam inter conuersionem istam & naturales, & ex differentia inter actum infinitum & actum finitum procedit ad probandum, quòd agens creatum, quia ex finito agit actu, ad solas formales conuersiones se extendit: deus autem quia ex infinito agit actu, ad totum ens se extendit, ac per hoc ad conuersionem substantialem. Et inde infertur, quòd hæc conuersio nec continetur sub genere naturalis motus seu mutationis, nec nomen aliarum suscepit proprie, sed nomine proprio vocari potest transubstantiatio: sic enim a sacro Concilio lateranen. sub Inno. III. appellatam legimus.

¶ Circa

Universidad de Deusto
Biblioteca

contineatur sub accidentibus, quæ continebant panem, ut sæpe F
inducta decretalis lateranensis cum doctrina concilii florentini
testatur.

¶ Nec obstat dictum quòd Auctor in 4. senten. distinct. 11. quæ
stio. 1. articul. 4. uidetur locare huiusmodi propositiones, qui
bus usi sumus, inter impropias. Nam

In li. de his qui mystic. initian tur c. 9. parum a med. to. 4

duplicitèr potest iudicari, & examinari propositio illa, quod erat panis, est corpus Christi: primo ad exprimendum conuersionis huius proprios terminos. Et si quidem ad exprimendum mutationem, quæ est conuersio assumatur, infra latitudinem generis mutationis intelligenda est & propterea ly quod, ionat subiectum unũ, & idem sub duobus

†Ambrosius dicit in lib. de Sacramenti, Liquet quòd præter naturæ ordinem Virgo generauit, & hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est: quid ergo quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse dominus Iesus partus ex Virgine? Et super illud Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum vobis, scilicet de hoc sacramento, spiritus & vita sunt, dicit * Chrysost. idest spiritualia sunt, nihil habentia carnale, neque consequentiam naturalem, sed eruta sunt ab omni tali necessitate, quæ in terra, & à legibus, quæ

Hom 46. in Io. nõ multũ ante medium to. 3

hic positæ sunt. Manifestum est enim, quòd omne agens agit inquãtum est actu. Quodliber autem agens creatum est determinatum in suo actu, cum sit determinati generis, & speciei, & ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur super aliquem determinatum actũ: determinatio autem cuiuslibet rei in esse actuali, est per eius formam: unde nullum agens naturale seu creatum potest agere nisi ad immutationem formæ, & propter hoc, omnis conuersio, quæ fit secundum leges naturæ, est formalis. Sed Deus est actus infinitus (vt in

nomine naturæ in litera appellatum est, quia huiusmodi ens secundũ Auctoris doctrinã secundũ naturas generũ & specierũ definitur. Et per hoc differt ab ente increato, in quo esse non definitur natura aliqua, sed ipsum esse in seipso subsistens nocatur natura dei, & deitas, & deus. Est igitur ratio conuertibilitatis totius unius rei in totam alteram rem, communicatio earum in natura entis communis omnibus creaturis tantum. & hinc habet secundum Auctorẽ, quòd secundum totalem conuersionem quælibet creatura potest per diuinam omnipotentiam conuerti in quamcumque aliam creaturam, quia creaturis omnibus communis est huiusmodi entis natura.

¶ Circa modũ quo que conuersionis, cautum oportet esse lectorem. Erraretur siquidem primo, si intelligeretur, per modum diuisionis seu separationis unius naturæ ab altera, sicut animalitas separatur a rationalitate, dum fit animal sine ratione. Et similiter erraretur, si intelligeretur per modum abstractionis: sicut res una, & eadem secundum priorem rationem abstrahit a seipsa secundum rationem posteriorem: sicut color albus inquantum color, abstrahit a seipso, inquantum albus. Et patet ratio erroris utrobique ex hoc, quòd neutro modo panis conuerteretur in corpus Christi: sed sola natura entis inuenta in pane, conuerteretur in corpus Christi, formaliter loquendo.

¶ Contrariatur etiam directe intento hic sensus, quoniam directe intentum ab Auctore est, quòd totum conuertatur in totum, & non quòd una res aut una natura sub una ratione tantum conuertatur in aliam. Hæc enim interpretatio ad hoc tandem tendit, quòd conuertibilitas rerum est secundum id in quo communicant, & non secundum ea in quibus differunt, quod contrariatur non solum Auctoris, sed fidei doctrinæ, asserenti panem conuerti in corpus Christi, & non solum entitatem panis in entitatem corporis Christi conuerti, sed panem conuerti in corpus Christi. unde literæ uerba quæ superficie enus sanare uidentur dicto reprobato sensui, dum sonant, id quod est entitatis in una re, potest actor entis conuertere in id quod est entitatis in altera, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, intelligenda sunt sic, ut tota res, puta panis, conuertatur in totam rem puta corpus Christi: hoc enim important illa uerba, id quod est entitatis in una, in id quod est entitatis in altera, nam tota res est entitatis in una, & tota res est entitatis in altera: quod autem subditur, sublato eo per quod ab illa distinguebatur, proculdubio ad differentiam proprii distinctiui a communi natura entis subiunctum est. Sed huiusmodi differentia non consistit in hoc, quòd entitas rei, puta panis, conuertatur in entitatem alterius rei, puta corporis Christi, panis uero proprium constitutiuum per quod specie distinguitur ab altera re (puta corpore Christi) non conuertatur in alteram rem, puta corpus Christi, sed tollatur non conseruando ipsum in esse. Sed consistit huiusmodi differentia in hoc, quòd dum tota res, quæ est panis, conuertitur in corpus Christi, formalis ratio naturæ entis saluatur: formalis uero ratio proprii constitutiui, & distinctiui panis non saluatur. post conuersionẽ enim panis in corpus Christi, panis entitas conuersa entitas quædam est, panis uero conuersus panis non est, sic enim uerificatur quòd fit conuersio entitatis in entitatem, sublato eo, per quod distinguebatur: perinde est enim ac si dictum fuisset, quòd conuersio fit per totius quidem rei conuersionẽ in totam rem alteram, sed inter rationes seu cõditiones substãtiales cõmunes, uel proprias disparationes est quia res cõuersa sic secundũ cõmunia quali saluat, & ita rũ suscipit eorundẽ prædicationẽ, secundũ uero propria non subdit eorũdẽ prædicationẽ. Hoc in. modo intelligitur sublatũ id p quod distinguebatur, & totam rẽ conuerti in totam rem, ita quòd nihil eius secundum se remaneat, aut in nihilum decidat.

¶ Et si instetur, quòd si tota res totaliter conuertitur in totam aliam rem frustra Auctor laborauit ad distinguendum in rebus conuertibilibus naturam entis, in qua conueniunt, a propriis distinctiuis rerum, &c. respondetur non frustra, sed utiliter Auctorem laborasse ad reddendam rationem conuertibilitatis totalis super naturalis proportionaliter ad rationem conuertibilitatis totalis substantialis naturalis. Dupliciter siquidem naturali conuersione inuenta (scilicet, uel per modum generationis, sicut cum aer conuertitur in nouũ ignem: uel per modum aggenerationis, sicut cum alimẽtum conuertitur in substantiam eius quod nutritur) communis ratio utriq; conuersioni est conuenientia in materia & differẽtia in formis, quibus fiebat distinctio, & in ipsa cõuersione materia utrobique remanet, & forma rei quæ conuertitur nõ remanet: unde ut p

A

prima parte habitum est) vnde eius actio se extendit ad totam naturam entis. Non igitur solum potest perficere conuersionem formalem, vt scilicet diuersæ formæ sibi in eodem subiecto succedant: sed conuersionem totius entis, vt scilicet tota substantia huius conuer B
tatur in totam substantiam illius. et hoc agitur diuina virtute i hoc sacramento: nam tota substantia panis conuertitur in totam substã

portionaliter de totali conuersione doctrina traderetur, posuit Auctor in conuertibilibus huiusmodi naturam entis in qua conuenirent, & constitutiua specifica, quibus distinguuntur, & rursus posuit naturam in qua res, quæ conuertitur, communicat cũ altera, remanere in illa altera, non in seipsa: quia sic non conuerteretur in altera rem, sed in sibi simile. Et propterea dicitur saluari rationem formalem eius, specificum autem distinctiuum ita conuerti, quòd nec in se nec in suo simili remaneat, & propterea auferri dicitur, & non saluari secundum suam rationem formalem.

¶ Duplex propterea necessitas doctrinæ huius fuit: altera, ut conuersio super naturalis proportionalis conuersionibus naturalibus sit monstrata: altera, ut intellectus nostri ex naturalibus conuersionibus quas nouit, manuducatur ad supernaturalia, &, si non penetranda, saltem cogitanda, ut non impossibilia ex illis mentur. Et hæc pro expositione literæ sint dicta. C

¶ Conferendo autem Auctoris rationem de conuertibilitate cuiusque creaturæ in quamcumque aliam, occurrit Petrus de Pal. ambiguus & Durandus obstans manifeste in quæst. 2. distinct. 11 duplicitèr, scilicet soluendo rationem Auctoris, & arguendo contra dictam positionem.

¶ Ratio igitur Auctoris (scilicet agens uirtutis infinitæ, quod habet actionem in totum ens, potest conuertere, &cet.) soluitur a Durand. dicente quòd ex hoc non potest conuertere nisi communicantia in materia, ratione cuius unum potest dici manere in altero.

¶ Contra positionem autem arguit multipliciter: primo. Conuersum manet in eo, in quod conuersum est. ergo non possunt in uicem cõuerti nisi cõmunicantia in materia. Antecedens probatur: quia per hoc differt conuersio ab annihilatione. Consequentia etiam probatur ex eo, quòd non manet in eo actu: quia tunc non esset conuersum. ergo manet in eo in potentia non actiua, sed passiua. Hæc autem est potentia materiæ. D

¶ Secundo, absurdum est angelum conuerti in lapidem, aut eõtra, nisi diceretur illa absurditas ab antiquo reprobata, quòd una natura posset fieri alia, puta quòd albedo possit fieri nigredo, qđ implicat contradictionem in omnibus naturis contrariis huc disparatis.

¶ Tertio, si unus angelus posset conuerti in alium sequeretur, q̃ angelus posset desinere esse sine annihilatione: scilicet per cõuersionem in alium, consequens est falsum: quia angelus non potest incipere esse nisi per creationem. igitur nec potest desinere esse nisi per annihilationem. E

¶ Arguitur quarto auctoritate Augu. 7. super Genes. dicentis, q̃ corpus posse mutari in spiritum aut naturam incorpoream, nec aliquos sensisse scio, nec fides habet.

¶ Quinto auctoritate Boet. in libro. de duab. natur. & una persona Christi dicentis, illa sola inter se transmutari possunt, quæ habent unius materiæ communem substantiam.

¶ Deinde idem Durandus in q. 3. arguit specialiter contra conuersionẽ materiæ in materiam, quam Auctor in hac litera ponit. Arguit autem sic: si materia cõuerteretur in materiã q̃ conuersio fieret per hoc, materia desineret esse in se, & esset in suo simili. i. in materia alterius, in quam conuersa dicitur: sed hoc nõ potest dici: quia sic conuersio non differret ab annihilatione. nam annihilata materia in aliquo, nihilominus remanet similis materia in alio sine aliqua conuersione. Et rursus sequeretur secundum hoc, quòd non diceretur materia unius magis conuerti in materiam alicuius determinati, quàm in materiam cuiuscumque alterius, quia quælibet est similis cuilibet.

¶ Demum arguit Duran. idem, ibidem contra modum cõuersionis in litera positum, scilicet quòd totum conuertitur in totum: ita quòd materia in materiam, & forma in formam cõuertũtur. Primo, quia ex hac positione sequitur substantiam panis uere annihilari. Et probatur sequela. Primo: quia id quod prius fuit aliquid, & postea est nihil, est uere annihilatum: sed secundum hũc cõuersionis modum substãtia panis ante cõsecrationem fuit aliquid, & post consecrationẽ est nihil. ergo substãtia panis est uere annihilata. Maior patet ex ratione terminorũ. Minor probatur: quia id quod nõ est aliquid in se uel i alio, est nihil: sed substantia panis post consecrationem non est aliquid in se (ut patet) nec in alio. i. corpore Christi quia nihil plus est in corpore Christi, quàm ante. Secundo, quia si in corruptione materia desineret esse, quemadmodũ & forma, iã non esset corruptio, sed annihilatio: sed in hoc modo cõuersionis tam materia quã forma panis desinit esse. ergo est uera annihilatio. Tertio, Si remanente corpore Christi immutato rediret eadem substantia panis, oporteret panem illum creari, quia de nihilo fieret, quia non de substãtia corporis Christi, nec de aliqua alia substantia heret. ergo si præ existente corpore Christi & nihil de substantia panis in eo remanente panis desinat esse (ut in propõito ponitur) uere annihilaretur. Et probatur consequentia ex eo, q̃ eodẽ modo se habet aliquid ut sit terminus ad quem annihilationis, & terminus a quo creationis: ac per hoc sicut corpus Christi redeunte pane per creationem non impedit ueram creationem, ita idem Christi corpus desinente pane, ita q̃ nihil eius maneat in se aut Christi corpore, non impedit quin sit uera annihilatio. Vnde infert Duran. q̃ duobus existentibus modis cõuersionis in præexistens (i. per modũ quo alimentum conuertitur in id quod alitur, & per modum imaginatum nulli intelligibilem, scilicet quo totũ conuertitur in totũ præexistens, modo superius expresso) nec unus istorũ p ecclesiam sit magis approbatus aut reprobatus quàm alius: uidetur probabiliter q̃ illæ modus, qui è possibilis, & intelligibilis esset eligendus & tenendus. Ad horum euidentiam non oportet alia facere fundamenta: sed si superiùs dicta recolantur, omnia ferè patent si consideretur enim differentia inter aliquid esse seu remanere in alio, & id qđ fuit aliquid esse illud aliud, elucescet solutio modi. Imaginatur Durand. & male, oportere conuersum manere in eo, quod est conuersum, cum secundum ueritatem conuersum non, maneat in eo in quod est conuersum: sed est ipsum, in quod est conuersum, & propterea panis non annihilatur, nec remanet in corpore Christi: sed id quod erat panis, est corpus Christi.

¶ Vndè ingilliatim respondẽdo, confutatur solutio ad rationem Auctoris Duran. allata: quoniã inuititur huic falso fundamento, Conuersum oportet manere in eo in quod conuertitur. Et in hoc quoq; peccat primum argumentum cõtra positionẽ, Auctoris. nã hoc falsum assumit pro intecedente. Et ad probationem eius respondetur falsissimum esse. quòd per hoc conuertio differat ab annihilatione; differt enim ab illa per hoc: quòd id quod erat panis: est corpus Christi.

¶ Ad secundum dr̃, q̃ licet sit secundũ naturalẽ potentiã absurdum, angelũ posse cõuerti in lapidem, aut econtra: non est tamẽ absurdum secundum potentiam obediẽtiæ ad diuinam omnipotentiam. Et licet optime sit reprobatum, albedinem fieri nigredinẽ, sicut etiam reprobatum est panem fieri corpus Christi, nõ tamen reprobatum est, albedinem posse per diuinam omnipotentiam conuerti in nigredinem. non enim implicat cõtradictionẽ, & similiter panis potest conuerti in corpus Christi.

¶ Ad tertiũ dr̃ concedendo, quòd angelus possit desinere esse sine annihilatione per conuersionem in alium. Et cum obiicitur, q̃ non potest incipere esse nisi per creationẽ, rñdet q̃ si ly pot, attenditur secundũ potentiã ordinariam, uerũ est, quia modus incipiendi per creationem est tãquã naturalis modus, quo incipit esse angelus, cui respondetur annihilatio si tamquã naturali modo perderet esse. Verũ sicut supernaturaliter potest perdere esse per conuersionẽ in aliam creaturã, nõ uideo quare supernaturaliter nõ possit incipere esse per conuersionẽ alterius in ipsũ non præexistẽtẽ, sed acquirentẽ esse, Et moueor ad hoc, quia facilius uidetur conuertere vnam creaturã in aliã nõ præexistentẽ & acquirentem esse, quàm in eandem præexistentem. Vnde non

admit-

Universidad de Deusto
Biblioteca

admittitur vltimo assumptum a Duran. in hoc argumẽto, quod si admittendum putas tamquam impertinens, nega sequelã ad præsentem difficultatem pertinentem.

¶ Ad quartum & quintum simul dicitur, quòd tam Aug. quàm Boet. de mutationibus naturalibus, & quæ de facto secundũ fidẽ fiunt, loquuntur: non autem loquimur secundum diuinæ omnipotentiæ amplitudinem.

¶ Ad obiecta deinde eiusdem contra conuersionem materiæ in materiam, respondetur communicando in vocabulis cum arguente, quòd remanente in suo simili contingit dupliciter, uel per solam similis remansionem, uel per remansionem similis sic, quòd ẽ quod erat reliquum. Et in conuersione quidem de qua est sermo, materia cõuersa remanet in suo simili secundo modo: quia materia corporis Christi est, quod erat materia panis: arguens uero accipit remanere in suo simili primo modo, secundum quem procedere consequentias, & non secundũ alterum modum, clare patet.

¶ Ad obiecta demũ eiusdem Durã. in q. 3. contra modũ conuersionis iam declaratę negatur sequela annihilationis. Et ad primam probationem, dicitur quòd plus requiritur ad necessitatẽ maioris, scilicet quòd id quod fuit res illa, postea sit nihil, quod in proposito est falsum: quia licet panis ante consecrationem fuerit aliquid, & post consecrationem non sit aliquid, quia nõ est, quod tamen erat panis ante consecrationem, est post consecrationem aliquid, scilicet corpus Christi. Vel potes distinguere, maiorem dupliciter posse intelligi, scilicet cum præcisione uel sine præcisione. Et si quidem intelligatur cum præcisione, hoc est præcidendo a quocumque alio non significato per eum, dicit ꝙ propositio est uera, & patet ex ratione terminorum, sed non esset admittenda minor cum huiusmodi præcisione: si uero intelligatur absq; præcisione compossibilium cũ ipsius ueritate, quamuis non significatorum per eam dicitur, quòd propositio posset esse, & uera & falsa: quia tem, puta panem, prius fuisse aliquid, & postea nihil, pluribus modis contingere potest inter quos unus est per totalẽ conuersionem ipsius in corpus Christi, secundum quem modum falsa est propositio: quia quod erat panis, est corpus Christi. Et quia in minore exprimitur iste modus, ideo simpliciter maior est falsa.

¶ Ad secundũ negatur consequentia, qm̃ ut iã patet, plus requiritur ad annihilationem, quàm desinere esse materiam & formã & potes ad utrumq; argumentum & similia altius respondere, dicendo, quòd esse nihil, non esse aliquid, desinere esse, & si quid huiusmodi significatur, contingit dupliciter. Vno modo per se, & sic uerificantur omnia assumpta: alio modo concomitãter ad cõuertionem in aliud, & sic omnia sunt falsa. Et quia in proposito panis concomitanter, ad conuersionẽ fui in corpus Christi non est aliquid, est nihil, definit esse, & non per se est nihil, non est aliquid definit esse, ideo non annihilatur: annihilatio enim per se est ad nihil, ad non aliquid, est ad non esse.

¶ Ad tertium negatur assumpta primo conditionalis, dicendo quòd si diuina omnipotentia restitueret eundem panem numero, posset forte dupliciter illum restituere, scilicet uel per modum creationis, uel per modum reconuersionis. Et si fieret per modum creationis, impertinentia sunt omnia quæ adducuntur: quia corpus Christi non esset terminus a quo creationis: quod tamen fuit terminus ad quem conuersionis, & si sic fieret essent ueræ ambæ istæ propositiones, hic panis est, & corpus Christi est, quod fuit iste panis. Si uero fieret per reconuersionem (ita quòd corpus Christi inquantum est quod erat panis, conuerteretur in panem) tunc uerum esset, quòd panis qui fuerat, rursum est: sed non esset uera enuntiatio dicens corpus Christi est quod erat ille panis. Factus sum insipiens: sed Durandus me coegit.

ARTICVLVS V.

Vtrum in hoc sacramento remaneant accidentia panis & uini, post conuersionem.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur ꝙ in hoc sacramento non remaneant accidentia panis, & uini. Remoto enim prius, remouetur & posterius: sed substantia est naturaliter prior accidente, vt probatur 7.† Metaph. Cum igitur facta consecratione, non remaneat substantia panis in hoc Sacramento, videtur, quòd nõ possint remanere accidentia eius.

¶ 2 Præter. In sacramento ueritatis non debet esse aliqua deceptio: sed per accidentia iudicamus de substantia. uidetur ergo quòd decipiatur humanum iudicium, si remanentibus accidẽtibus substantia panis non remaneat, nõ ergo hoc est cõueniens huic sacramento.

¶ 3 Præt. Quamuis fides nostra nõ sit subiecta rationi, non tamen est contra rationem, sed supra ipsam, ut in principio huius operis dictũ est.† Sed ratio nostra habet ortum a sensu. ergo fides nostra non debet esse contra sensum: est autem cõtra sensum, dum sensus iudicat esse panem, & fides credit esse substantiam corporis Christi. non ergo hoc est conueniens huic sacramento, quòd accidentia panis subiecta sensibus maneant, & substãtia panis non maneat.

¶ 4 Præt. Illud, quod manet cõuersione facta, uidetur esse subiectũ mutationis. si ergo accidentia panis manent cõuersione factã, uidetur quòd ipsa accidentia sint cõuersionis subiectum: quod est impossibile: nam accidentis non est accidẽs. non ergo in hoc sacramento debent remanere accidentia panis, & uini.

SED CONTRA est, quòd† Aug. dicit in lib. sent. Prosperi nos in specie panis & uini, quam uidemus, res inuisibiles, id est carnem, & sanguinem honoramus.

RESPON. Dicendum, quòd sensu apparet, facta consecratione, omnia accidentia panis & uini remanere: quod quidem rationabiliter per diuinam prouidentiam fit. Primo quidem, quia non est consuetum hominibus, sed horribile carnem hominis comedere, & sanguinem bibere. & ideo proponuntur nobis caro, & sanguis Christi sumenda sub speciebus illorum, quæ frequẽtius in usum hominis ueniunt, scilicet panis & uini. Secundo, ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideatur, si sub specie ꝓpria dominum nostrum manducemus. Tertio, ut dum inuisibiliter corpus & sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sicut dicitur in lib.† de causis, effectus plus dependet a causa prima quàm a causa secunda: & ideo uirtute dei, qui est causa prima omniũ, fieri potest, ut remaneãt posteriora, prioribus sublatis.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ in hoc sacramẽto nulla est deceptio: sunt enim ibi secundum rei ueritatem accidentia, quæ sensibus diiudicantur: intellectus autem, cuius est proprium obiectum ᵈ substantia (ut dicitur in tertio de anima†) per fidem a deceptione præseruatur. et sic patet responsio ad tertium. Nam fides non est contra sensum, sed est de eo, ad quod sensus non attingit.

AD 4ᵐ dicendum, quòd hæc conuersio non proprie habet ᵈ subiectum, ut dictum est, *sed tamen accidentia quæ remanent, habent aliquam similitudinem subiecti.

ARTICVLVS VI.

Vtrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur quòd facta consecratione, remaneat in hoc sacramẽto forma substantialis panis. Dictum est enim, * quòd facta consecratione, remanent accidentia: sed cum panis sit quoddam artificiale, etiam forma eius est accidens. ergo remanet facta consecratione.

¶ Præt. Forma corporis Christi est anima: dicit enim in secundo de anima,† quòd anima est actus corporis physici, potentia uitam habẽtis: sed non potest dici, quòd forma substantialis panis cõuertatur in animam. ergo uidetur quòd remaneat facta consecratione.

¶ 3 Præt. Propria operatio rei sequitur formam substantialem eius: sed illud, quod remanet in hoc sacramento, nutrit, et omnem operationem facit, quam faceret panis existens. ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento facta consecratione.

SED CONTRA, Forma substantialis panis est de substantia panis: sed substantia panis conuertitur in corpus Christi, sicut dictum est.* ergo forma substantialis panis non manet.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ quidam posuerunt, ꝙ facta consecratione non solum remanent accidẽtia panis, sed ẽt forma substantialis eius. Sed hoc esse nõ põt. Primo quidẽ, quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane conuertere tur in corpus Christi, nisi sola materia, & ita sequeretur ꝙ non conuerteretur in corpus Chri totũ, sed i eius materiã, quod repugnat formæ sacramenti, qua dr̃, hoc est corpus meũ. Secũdo, quia si formã substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut a materia separata. Primum aũt esse nõ põt: quia si remaneret i materia panis, tũc tota substantia panis remaneret, quod ẽ cõtra prædicta.† In alia autẽ materia remanere nõ posset: quia propria forma non est nisi in propria materia. si autẽ remaneret a materia separata, iam esset forma manens semper idẽ numero, per quãcũq; formam constituatur: quia semper remanet non solũ eadem materia, sed eadem hypostasis, & quod plus est, idẽ esse: nam noua forma non dedit nouum esse, sicut nec constituit nouam hypostasim. Et itta licet sint mirabilia, sunt tamẽ uera singulariter in Christo, et propterea corpus Christi in tribus propter diuersitatẽ formæ nõ nisi secundũ quid efficitur aliud: simpliciter.n. & absolute loquẽdo, remanet, & est semper idem numero. Vt tame, quòd noua illa forma, sicut aduenit tte pertinet ad corpꝰ Christi, in supplemẽtũ separatæ ad tẽpus propriæ animæ, ita potius concomitãter quàm ex ui sacramẽti noua illa forma cõtenta fuisset substãtiata tunc hostia.

¶ Ad secundũ dr̃, cõcedendo ꝙ terminus conuersionis est quid reale ut reale, & propterea negatur anima dante esse corporeum, ut sic esse ratione, aut minimã aliquã diminutionem realitatis sonare. Licet.n. distinctio ipsi⁹ dãtis esse corporeũ a seipsã dãte esse animatũ, sit ratio seu rationis ens: ipsa tamẽ tam dans esse corporeũ ut sic, quàm dãs esse animatũ, ut sic, non minus est realis vt realis, quàm si distingueretur a seipsa realiter: distinctio enim vel indistinctio huiusmodi per accidens se habẽt ad realitatem ipsius dantis hoc, & dantis illud.

¶ Et tu nouitie scito non referre ad fidei doctrinam, sed ad philosophicas opiniones, sic uel aliter sentire de identitate formali corporis Christi in triduo: tenentes enim unam tantum formam substantialem in compositio (de quorum numero est Auctor) consequenter dicunt sic: opinantes autem esse plures formas substantiales in composito, aliter dicerent.

intelligibilis actu, & etiã intelligens: nam omnes formæ a materia separatæ, sunt tales. Tertio esset incõueniens huic sacramento; nam accidentia panis in hoc sacramento remanẽt, ut sub eis uideatur corpus Christi: non autem sub propria specie, sicut supra dictum est. † Et ideo dicendum est, quòd forma substantialis panis non remanet.

Art. præc.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non est accidẽs, sed forma substantialis: sicut arte possunt produci ranæ & serpentes: talem enim formam non producit ars uirtute propria sed uirtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis, uirtute ignis decoquentis materiam ex farina, & aqua confectam.

AD 2^m dicendum, quòd anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, et esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis: conuertitur igitur forma panis [4] in formã corporis Christi, secundum quòd dat esse corporeum, non autem secundum quòd dat esse animatum tali anima.

D.577.

AD 3^m dicendum, quòd operationum panis, quædam consequuntur ipsum ratione accidentium, sicut immutare sensum, & tales operationes inueniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter ipsa accidentia, quæ remanent: quædam autem operationes consequuntur panem, uel ratione materiæ, sicut quòd conuertatur in aliquid, uel ratione formæ substantialis, sicut est operatio consequens speciem eius, puta quòd confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc sacramento: non propter formam uel materiam quæ remaneat: sed quia miraculo se conseruntur ipsis accidentibus, ut infra dicetur. †

Q.77.ar.3.5.& 6

ARTICVLVS VII.

Vtrum ista conuersio fiat in instanti.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd ista conuersio nõ fiat in instanti, sed sit successiua. In hac enim conuersione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. non ergo utrumq; est in eodem instanti, sed in duobus instantibus: sed inter quælibet duo instantia est tempus medium. ergo oportet quòd hæc conuersio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans quo est ibi panis, & primũ instans, quo est ibi corpus Christi. ¶ 2 Præt. In omni conuersione est fieri & factũ esse: sed hæc duo non sunt simul: quia quod fit, non est, quod autem factum est, iam est. ergo in hac conuersione est prius & posterius, & ita oportet quòd non sit instantanea, sed successiua.

Supra.ar.3. cor. & infra q.78.art. 2. & 5.cor. & 4.d.11.q.1. ar.2.cor. & ar.3.q.2. ꝓ totum. fit 4 cõtra c.73.

¶ 3 Præt. * Amb. dicit in lib. de sacr. quòd istud sacramẽtum, Christi sermone conficitur: sed sermo Christi succesiue profertur. ergo hæc conuersio fit successiue.

Lib.4.ca.4. parũ a principio t.4.

SED CONTRA est, quòd hæc conuersio perficitur uirtute infinita, cuius est subito operari.

RESPON. Dicendum, ꝙ aliqua mutatio est instãtanea triplici ratione: uno quidem modo ex parte formę, quę est terminus mutationis: si. n. sit aliqua forma quæ recipiat magis & minus, successiue acquiritur subiecto, sicut sanitas. & ideo quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est, quòd subito fit eius introductio in materia: alio modo ex parte subiecti, quod quandoq; successiue præparatur ad susceptionem formæ. et ideo aqua successiue calefit: quando uero ipsum subiectum est in ultima dispositione ad formam, subito recipit ipsam, sicut diaphanum subito illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod est infinitæ uirtutis: unde statim potest materiam ad formã disponere: sicut dicitur Mar. 7. quòd cum Christus dixisset, Ephetha, quod est adaperire, statim apertæ sunt aures hominis, & solutum est uinculum linguæ eius. et his tribus rationibus hæc cõuersio est instantanea. Primo quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conuersio, non suscipit magis neque minus. secundo, quia in hac conuersione nõ est aliquod [4] subiectum, quod successiue præparetur. tertio, quia agitur dei uirtute infinita. D.576.

AD PRIMVM ergo dicendũ, ꝙ quidã nõ simpliciter concedũt, ꝙ inter quælibet duo instãtia sit tẽpus mediũ. Dicunt. n. ꝙ hoc habet locũ in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundẽ motũ, non aũt in duob^9 instantibus, quæ referuntur ad diuersa: unde inter instans quod mensurat finem quietis, & aliud instãs qd mensurat principium motus, non est tempus mediũ: sed in hoc decipiuntur, quia unitas temporis & instãtis, uel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundũ quosque motus, sed secundum primum motum cæli, qui est mensura omnis motus & quietis. et ideo alii hoc concedunt in tẽpore, quod mensurat motũ dependẽ ex motu cæli. sunt aũt quidã motus, ex motu cæli non dependentes, nec ab eo mensurati. sicut in prima parte dictum est † de motibus angelorũ; unde inter duo instantia illis motibus respondentia, nõ est tẽpus medium: sed hoc nõ habet locũ in proposito, quia quãuis ista conuersio secundũ se nõ habeat ordinẽ ad motum cæli, consequitur tñ prolationem uerborum, quã necesse est motu cæli mensurari, & ideo necesse est inter quælibet duo instantia circa istam conuersionem signata, [4] esse tempus medium. quidam ergo dicunt, ꝙ instans, in quo ultimo est panis, & instans in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata, sed sunt unum per comparationem ad tempus mensurans: sicut cum duæ lineæ se cõtingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum, unum autẽ punctum ex parte loci cõtinentis: sed hoc non est simile, quia instans & tempus, particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & pũctus corporibus, sed solum extrinseca, sicut corporibus locus. unde alii dicunt, ꝙ est idem instans re, sed aliud ratione. sed secundum hoc sequeretur, ꝙ realiter opposita essent simul, nam diuersitas rationis non uariat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum est, ꝙ hæc conuersio (sicut dictum est †) perficitur per uerba Christi, quæ a sacerdote proferuntur, ita quòd ultimum instans prolationis uerborum, est primum instãs, in quo est in sacramẽto corpus Christi. in toto autem tempore præcedente est ibi substantia panis, cuius temporis non est accipere aliquod instans, proximo præcedens ultimum, quia tempus non componitur ex instãtibus consequenter se habentibus, ut probatur 6. * Physi. Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi, non est autem dare [4] ultimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in mutationibus naturalibus, ut patet per Philosophum in 8. Physi. †

D.744.

In cor. art.

Li 6. Physi. a princ. lib. 10. tex. 10. 2

Lib. 8. text. 72. c. 2

AD 2^m dicendum, quòd in mutationibus instantaneis simul est fieri & factum esse: sicut simul est illuminari & illuminatum esse: dicitur enim in talibus factum esse, secundum quòd iam est: fieri autem, secundum quòd ante non fuit.

AD

AD 3^m dicendum, quòd ista conuersio (sicut dictum est *) fit in ultimo instanti prolationis uerborũ: tunc enim completur uerborum significatio, quæ est efficax in sacramentorum formis. & ideo nõ sequitur, quòd ista conuersio sit successiua.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi. Omne enim id ex quo fit aliquid, est id quod fit illud, sed non conuertitur: dicimus enim quòd ex albo fit nigrum, & quòd album fit nigrum. & licet dicamus quòd homo fiat niger, non tamen dicimus, quòd ex homine fiat nigrum, ut patet in 1. Physi. si ergo uerum est, quòd ex pane fiat corpus Christi, uerum erit dicere, quòd panis fiat corpus Christi, quod uidetur esse falsum: quia panis non est subiectũ factionis, sed magis est terminus. ergo nõ uere dicitur, quòd ex pane fiat corpus Christi.

¶ 2 Præt. Fieri terminatur ad esse uel ad factum esse: sed hæc numquam est uera, panis est corpus Christi, uel panis est factus corpus Christi, uel etiam, panis erit corpus Christi. ergo uidetur, quòd nec etiam hęc sit uera, ex pane fit corpus Christi.

¶ 3 Præt. Omne id, ex quo fit aliquid, cõuertitur in id, quod fit ex eo: sed hæc uidetur esse falsa, panis conuertitur in corpus Christi: quia hæc conuersio uidetur esse miraculosior, quàm creatio mundi, in qua tamẽ nõ dicitur, quòd non ens conuertitur in ens. ergo uidetur quòd etiam hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

¶ 4 Præt. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud: sed hæc est falsa, panis potest esse corpus Christi. ergo & hæc est falsa, ex pane fit corpus Christi.

SED CONTRA est, quòd * Ambr. dicit in libro de sacramentis, ubi accedit consecratio, de pane fit corpus Christi.

4.ca.4. ꝓ princ.

RESPON. Dicendum, quòd hæc conuersio panis in corpus Christi, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum trãsmutatione naturali, & quãtum ad aliquid, differt ab utroque. Est enim commune his tribus ordo terminorum, scilicet ut post hoc sit hoc (in creatione enim est, esse post non esse, in hoc sacramẽto, corpus Christi post substantiã panis, in trãsmutatione naturali album post nigrum, uel ignis post aerem) & quòd prædicti termini non sint simul. Conuenit autem conuersio, de qua nunc loquimur, cum creatione: quia in neutra earum est aliquod commune subiectum utrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni transmutatione naturali. Conuenit uero hæc cõuersio cũ trãsmutatione naturali in duobus, licet non similiter. Primo quidem, quia in utraque unum extremorum transit in aliud (sicut panis in corpus Christi, & aer in ignem) non autem non ens conuertitur in ens. Aliter tamẽ hoc accidit utrobiq; nam in hoc sacramento tota substantia panis trãsit in totum corpus Christi, sed in transmutatione naturali materia unius suscipit formam alterius, priori forma deposita. Secundo, conueniunt in hoc, quòd utrobiq; remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen: nam in transmutatione naturali remanet eadem materia uel subiectum, in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia, & ex his potest accipi qualiter differenter in talibus loqui debeamus: quia enim in nullo prædictorum trium extrema sunt simul, ideo in nullo eorum potest unum extremum de alio prædicari per uerbum substantiuum præsentis temporis: non enim dicimus, non ens est ens, uel panis est corpus Christi, uel aer est ignis, uel album est nigrum: propter ordinem uero extremorũ possumus uti in omnibus hac præpositione ex, quæ ordinem designat: possumus enim uere & proprie dicere, quòd ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aere ignis, uel ex albo nigrum: quia uero in creatione unum extremorum non transit in alterum, non possumus in creatione uti uerbo conuersionis, ut dicamus, quòd non ens conuertitur in ens: quo tamen uerbo uti possumus in hoc sacramento, sicut & in transmutatione naturali. sed quia in hoc sacramẽto tota substantia in totam substantiam mutatur: propter hoc, hæc conuersio proprie transubstantiatio uocatur. Rursus, quia huius conuersionis non est accipere aliquod subiectum, ea quæ uerificantur in conuersione naturali ratione subiecti, non sunt concedenda in hac conuersione, & primo quidem manifestum est, quòd potentia ad oppositum, consequitur subiectum, ratione cuius dicimus, quòd album potest esse nigrum, & aer potest esse ignis: licet hæc non fit ita propria, sicut prima. Nam subiectum albi (in quo est potentia ad nigredinem) est tota substantia albi, non enim albedo est pars eius: subiectum autem formæ aeris, est pars eius: unde cum dicitur, aer potest esse ignis, uerificatur ratione partis per synecdochem: sed in hac conuersione, & similiter in creatione, quia nullum est subiectum, non dicitur quòd unum extremũ possit esse aliud, sicut quòd non ens possit esse ens, uel quòd panis possit esse corpus Christi, & eadem ratione non potest proprie dici, quòd de nõ ente fiat ens, uel quòd de pane fiat corpus Christi: quia hæc præpositio De, designat causam consubstantialẽ, quæ quidem consubstantialitas extremorum in tranmutationibus naturalibus, attenditur penes conueniẽtiam in subiecto, & simili ratione non conceditur, quòd panis erit corpus Christi, uel quòd fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in creatione, quod nõ ens erit ens, uel quòd non ens fiat ens: quia hic modus loquendi uerificatur in transmutationibus naturalibus ratione subiecti: puta cum dicimus quòd album fit nigrum, uel album erit nigrum: quia tamen in hoc sacramento, facta conuersione aliquid idem manet, scilicet accidentia panis (ut supra dictum est *) secundum quandam similitudinem aliquæ harum locutionum possunt concedi, scilicet quòd panis fit corpus Christi, uel panis erit corpus Christi, uel de pane fit corpus Christi, ut nomine panis non intelligatur substantia panis, sed in uniuersali hoc, quod sub speciebus panis cõtinetur, sub quibus prius continetur substantia panis, & postea corpus Christi.

Ar.5.huius quæst.

In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud, ex quo aliquid fit, quãdoque quidem importat simul subiectum cum uno extremorum transmutationis: sicut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam dici potest, hoc fit illud, id est, album fit nigrum: quãdoq; uero importat solum oppositum uel extremum, sicut cum dicitur, ex mane fit dies: & sic non conceditur quòd hoc fiat illud, id est, quòd mane fiat dies, & ita etiam in proposito, licet proprie dicatur, quòd ex pane fiat corpus Christi: non tamen proprie dicitur, ꝙ panis fiat corpus Christi, nisi secundum quandam similitudinem, ut dictum est *.

AD 2^m dicendum, quòd illud, ex quo fit aliquid, F quandoq; erit illud propter subiectum quod importatur, & ideo cum huius conuersionis non sit aliquod[4] subiectum, non est similis ratio.

D.576.

AD 3^m dicendum, quòd in hac cõuersione sunt plura difficilia quàm in creatione, in qua hoc solum difficile est, quòd aliquid fit ex nihilo, quod tamẽ pertinet ad proprium modum productionis primæ causæ, quæ nihil aliud præsupponit: sed in hac conuersione non solum est difficile, quòd hoc totum conuertitur in illud totum, ita quòd nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius causæ) sed etiam habet hoc difficile, quòd accidentia remaneant corrupta substantia, & multa alia, de quibus in sequentibus agetur: tamen uerbum cõuersionis recipitur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est.*

Q.77.

In corp.ar.

AD 4^m dicendum, quòd sicut dictum est, potentia pertinet ad subiectum, quod non est accipere in hac conuersione, & ideo non conceditur, quòd panis possit esse corpus Christi: non enim hæc conuersio fit per potentiam passiuam creaturæ, sed per solam potentiã actiuam creatoris.

¶ Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum primum.

IN titulo 1. ar. ly totus Christus, importat eius diuinitatem & humanitatẽ, animam & corpus, partesq; corporis omnes.

¶ In corpore eiusdẽ arti. dubium occurrit ex Durã. in 4. sen. distinct. 10. q. 2. cõtra hanc propositionem cõmunẽ arguẽte. quòd si aliqua duo sũt realiter coniuncta, ubicumq; est unum realiter, oportet & reliquum esse. Solui. n. primo eam, dicens esse ueram de existẽtia in loco localiter: non autem de existẽtia in loco alicubi per habitudinẽ præsentiæ, qualiter contingit in proposito. Et ratio est, quia duorũ realiter coniũctorũ, potest alterũ habitudinẽ habere præsentiæ ad aliquid, & reliquũ non habere illã. Affert deinde instantiã: quia corpori Christi coniunctũ realiter est de facto esse in cælo, & tamen illud esse in cælo non est sub hoc sacramento etiã concomitanter.

¶ Ad hoc dicitur q̃ aliud est, loqui de habitudine in communi, & aliud est loqui de habitudine tali, puta contenti ad continens: licet enim duorum coniũctorum realiter, unũ possit habere habitudinem ad aliquid, & reliquum non, tamen non potest unũ eorum habere habitudinem contenti ad continens &, reliquum non. Et quia de tali habitudine est præsens sermo (quoniam credimus Christum ueraciter contineri sub specie panis) ideo solida stat communis propositio assumpta in litera & uera non solum de existentia alicubi localiter: sed etiam de existentia reali sacramentaliter, quam significamus per contineri sub sacramento.

Inst. q. 79. arti. 1. ad 3. Et 4. d. 10. articu. 2. Et quo. 7. ar. 8. Et Ioan. 6. lect. 6. fi.

*Q.75. ar. 4.

Q.74. ar. 1.

¶ Ad instantiam autem dicitur, quòd propositio dicta ab omnibus intelligitur de his q̃ insunt Christo absolute & non per respectũ ad extrã secum, de quorũ numero est esse in loco. Et hanc limitationẽ subintellectam explicat inferius Auctor in art. 5. ad tertium.

¶ In eodem art. in responsione ad tertiũ, nota nouitie nouos terminos, scilicet per modum substantiæ, per modum quantitatis tet aduerte pro hoc loco & pro arti. 3. & 4. specialiter, ne oporteat idem sæpe repetere, tria haberi in litera ab Auctore de istis modis. Primum attribuitur modo substantiæ, quòd propria totalitas substantiæ cõtinetur indifferenter in parua, uel in magna quantitate, & per hoc intellige quoque suum oppositum, scilicet quòd modo quantitatis attribuitur, q̃ totalitas quantitatiua non cõtinetur indifferenter in parua uel in magna quantitate, sed præcise in æquali. Secundum, quod explicatur in arti. 3. est, quòd modo substantiæ attribuitur, quòd natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionũ sub quibus continetur, & per oppositum intelige attribui modo quãtitatis, quòd tota quãtitas non est sub qualibet parte dimẽsionum loci sub quibus continetur. Tertium explicatiuum utriusque, quod in ar. 4. ad primum ponitur, est quòd modo substantiæ attribuitur, q̃ eius natura est tota in toto & tota in qualibet parte, & per oppositum modo quantitatis attribuitur, ut sit tota in toto loco, & singulæ partes in singulis partibus.

Refert de conf. d. 2. c. ante benedictionẽ, & c. In sacramẽto. Et habet de his qui mysteriis initiatur, c. 9.

ARTICVLVS I.

Vtrum totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non totus Christus contineatur sub hoc sacramẽto. Christus enim incipit esse in hoc sacramento per conuersionẽ panis & uini, sicut dictum est:* sed manifestum est, quòd panis & uinum non possunt conuerti, neque in diuinitatem Christi, neque in eius animam. Cum ergo Christus existat ex tribus substantiis, scilicet diuinitate, anima, & corpore (ut supra habitũ est †) uidetur quòd totus Christus non sit sub hoc sacramento.

G

Q.75. ar. 4.

¶ 2 Præt. Christus est in hoc sacramento, secundum quòd competit refectioni fidelium, quæ in cibo et potu consistit, sicut supra dictũ ẽ:* sed Dominus dicit Io. 6. Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus. ergo solum caro & sãguis Christi continentur in hoc sacramento. sunt autem multæ aliæ partes corporis Christi: puta nerui, ossa, & alia huiusmodi. non ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.

H

¶ 3 Præt. Corpus maioris quantitatis, non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensura: sed mensura panis & uini consecrati, est multo minor quàm propria mensura corporis Christi. non potest ergo esse, q̃ totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

SED CONTRA est, quòd Ambro.* dicit in lib. de Offi. In illo sacramento Christus est.

RESPON. Dicendum, quòd omnino necesse est confiteri secundum fidem catholicam, quòd totus Christus sit in hoc sacramento. Sciendũ tamen, quòd aliquid Christi est in hoc sacramẽto dupliciter. Vno modo, quasi ex ui sacramẽti, alio modo, ex naturali concomitãtia. Ex ui quidem sacramẽti est sub speciebus huius sacramenti id, in quod directe cõuertitur substantia panis et uini præexistens: prout significatur per uerba formæ, quæ sunt effectiua in hoc sacramento, sicut & in ceteris, puta cum dicitur, hoc est corpus meum, uel, hic est sanguis meus. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est coniunctum ei, in quod prædicta conuersio terminatur: si enim aliqua duo sunt realiter coniuncta,

*Q.75. ar. 1.

I

¶ In quibus omnibus esto semper cautus, cum de tota substantia aut tota natura sermo est, quoniam non de totalitate partium quantitatiuarum, sed partium essentialiũ loquimur. Et perinde est dicere, tota substantia, ac si diceretur integra species substantiæ: integritas enim speciei uocatur propria totalitas substantiæ: non quia in sola substãtia inuenitur, cum inueniatur etiam in accidentibus integritas specifica: sed quia primo inuenitur in substantia, & directe distinguitur contra totalitatem quantitatiuam: ita quòd oppositæ conditiones utriusque, utraque nobis manifestant. Est igitur sensus primę differentiæ in litera ac tributæ his modis, scilicet per modum quantitatis, & per modum substantiæ, quòd integritas specifica substantiæ potest contineri in magna & in parua quantitate (ut patet in homogeneis, & heterogeneis, in litera) totum autem quãtitatiuum ut sic, non nisi sub æquali primo continetur: oporteret enim locũ, & locatum æquari. Et similiter sensus tam secundæ quàm tertiæ differẽtiæ est, quòd integritas specifica substantiæ est tota, ideſt, secundum suam integritatem in toto quantitatiuo, & in qualibet quantitatis parte. Sed est hic dubitationis locus, quoniam euidenter constat in substantiis heterogeneis non esse has conditiones ueras, sed in homogeneis tantum. licet enim integritas naturæ ignis, aeris, panis, & cuiuscumque alterius homogenei sit tota, ideſt secundum suam integritatem specificam sub tota quantitate sua, & similiter sub qualibet eius parte, quælibet enim pars ignis est ignis, & quælibet pars panis est panis &c. integritas tamen naturæ humanæ est ita secundum suam integritatem in toto, q̃ non est secundum suam integritatem in qualibet parte, vnde non quælibet pars hominis est homo. Et propterea videtur, quòd istæ duæ differentiæ non sint substantiæ, sed substantiæ talis, hoc est homogeneæ, & incaute loquutus videtur Auctor seu falsę, attribuendo hoc modo substantiæ absolutæ. Ad hoc dicitur, sermonem Auctoris esse formalem de substantia, & substantiæ modo absolute, ut patet ex eo quòd hinc substantia sit simplex siue ex materia & forma composita, semper specifica integritas substantiæ saluatur in tota quantitate, & in qualibet eius parte: & de simplici quidem liquet, de composita vero ex materia & forma manifestatur ex eo, quòd non respondet forma uni parti quantitatiuæ, & materia alteri parti quantitatiuæ. Nec ex

Habetur in Conc. Eph. in epistola Nestorii a memorato illius. Refertur & confecr. dist. 2. c. negotiatores.

Q.76. ar. 1. 3 & 4.

A ratione compositi ex materia & forma aliquid inuenitur obstare ad hoc, quòd integrum compositum sit in qualibet parte: alio quin hoc non saluaretur in substantiis homogeneis, quas constat compositas esse, ex materia, & forma. Vnde accidit substantiæ ex hoc quòd heterogenea est, quòd non sit tota in qualibet parte, & accidit hoc ex parte materiæ, quam oportet dissormem esse in talibus substantiis.

¶ Dubium alterũ supereſt, an per modum substantiæ intelligat Auctor id, quod communiter dicitur esse indiuisibiliter. Et est ratio dubii, quia in artic. 3. Auctor declarando modum substantiæ dicit, per modũ substãtiæ, ideſt, per modum, quo substãtia est sub dimensionibus ex hac enim declaratione habetur, quòd modus substantiæ non importat indiuisibilitatem: nam substãtia sub dimensionibus non est indiuisibiliter, immo extenditur.

Q.75. ar. 5.

¶ Ad hoc breuiter dicitur, quòd esse per modum substãtiæ importat id, qđ communiter dicitur, esse indiuisibiliter: ad hunc enim modum spectãt omnes conditiones, & differẽtiæ supra positæ. Sed caute attẽdendum est, quòd indiuisibilitas respicit propriam totalitatem substantiæ, hoc est integritatem naturæ: ita quòd dicere quòd substantia est indiuisibiliter, est dicere quòd integritas specifica substantiæ non diuidit secundum diuisionem dimensionum seu partiũ quãtitatiuarum: quia non respondet vna pars specificæ naturæ uni parti quantitatiuę & altera alteri: sed integritas naturæ ita est sub totis dimensionibus, quòd etiam integra natura est sub qualibet parte dimensionum. Est ergo substantia per modum substantiæ, ideſt indiuisibiliter secundum integritatem naturę sub dimensionibus, & cum hoc stat, quòd extendatur sub dimensionibus: quoniam huiusmodi extensio non tollit indiuisibilitatem integritatis naturę: sed ponit solam diuisionem quantitatiuam ex eo quòd afficit illam solam vt subiectum, quam etiam non poneret in illa substantia existente sub ipsa, si non afficeret illam. Et propterea corpus Christi succedens substantiæ panis, quantum ad subesse dimensionibus remanentibus, & non quantum ad affici dimensionibus illis, non extenditur ad extensionem dimensionum: sicut extendebatur per illas substantia panis ex hoc quòd afficiebatur illis, vt subiectum ipsarum.

¶ Conclude ergo & tene, quòd substantiam per modum substantiæ existere in aliquo, est substantiam indiuisibiliter esse in illo. Et non dico substantiam esse indiuisibilem, sed substantiam esse indiuisibiliter in illo: hoc est, substantiam se habere, ad illud indiuisibiliter, & non quantitatiue seu diuisibiliter, hoc est coextense, sicut quantitas locati coextenditur quantitati loci.

¶ Su-

to continetur quantum ad species panis, non solum caro, sed totum corpus Christi, scilicet ossa, nerui, & alia huiusmodi. Et hoc apparet ex forma huius sacramenti, in qua non dicitur, hæc est caro mea, sed hoc est corpus meum. Et ideo cum Dominus dixit Ioan. 6. Caro mea vere est cibus: caro ponitur ibi pro toto corpore, quia secundum consuetudinem humanam videtur esse magis manducationi accommodata, prout scilicet homines carnibus animalium vescuntur communiter, non autẽ ossibus vel alijs huiusmodi.

B

AD 3^m dicendũ, quòd (sicut supra dictum est †) facta conuersione panis in corpus Christi, vel uini in sanguinem, accidentia utriusque manent. Ex quo patet q̃ dimẽsiones panis vel uini non conuertuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substantiã: & sic substantia corporis Christi vel sanguinis, est sub hoc sacramento ex vi sacramenti, non autẽ dimensiones corporis vel sanguinis Christi. unde patet, q̃ corpus Christi est in hoc sacramẽto p̃ modũ substantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autẽ totalitas substantiæ continetur indifferenter in parua vel magna quãtitate, sicut tota natura aeris in magno vel paruo aere, & tota natura hominis in magno vel paruo homine. unde & tota substantia corporis & sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecrationẽ, sicut ante cõsecrationẽ cõtinebat ibi tota substãtia panis & uini.

C

D

AD 2^m dicendum, quòd ex vi sacramenti sub hoc sacramen-

E

Universidad de Navarra
Biblioteca

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum secundum.*

IN 2. ar. circa id quod in calce corporis dicitur sicut erat in rei veritate, chimera potius quàm dubitatio ex Sco. in di. 10. q. 44. sent. occurrit, tenente quòd non sequitur simpliciter necessario, si corpus Christi habet partes, & proprietates suas, sub modo sacramentali, q̃ habent ex sub existentia naturali, sed tantũ processit, quòd ponit q̃ ante incarnationem verbi dei potuit ita vere eucharistia fuisse sicut & nunc, & hoc tam quantũ ad significationem, q̃ quantum ad rem significatam & contentam. Et rursus, si corpus Christi annihilaretur, secundum suum esse naturale, eucharistia tamen vere posset manere etiam quantum ad rem contentã: si tamen corpus Christi corrumperetur corruptione naturali, (puta, quia forma corporeitatis separaretur a materia prima) non remaneret eucharistia quo ad rem contentam. Et fundamentum Scoti est: quando existẽtia aliqua est indifferens ad duos modos, potest simpliciter haberi sub vno modo sic, quòd non sub alio: sed existentia corporis Christi simpliciter seu realiter indifferens est ad istos duos modos scilicet naturalem, & sacramentalem. ergo potest haberi sub vno sine altero. Et si dicatur, inquit Scotus, quòd maior propositio intelligitur, quando neuter modus dependet ab altero, modus autẽ sacramentalis dependet a naturali, contra, existentia sub modo naturali, non est de essentia existentiæ sub modo sacramentali, nec est eius causa. ergo ista non dependet ab illa. Prima pars huius antecedentis patet, quia res eucharistiæ non habet ibi modum existendi naturalem, sed extensiuum: haberet autem si esset de essentia illius existentiæ, quia omne habens aliquid, habet illud quod est de essentia eius. Secunda pars probatur, quia deus est causa immediata illius existentiæ, scilicet, corporis Christi in sacramento. Præterea, Eucharistia non dependet a modo naturali vt a sacramento vel re sacramenti, quod vltimum probatur, quia res sacramenti est existentia sub alio modo disparato, ideſt, sacramentali. Præterea, Deus potest sine quocũq; causato extrinseco alicui, illud causare: sed existentia modo naturali non est intrinseca eucharistiæ. ergo &c. Et si dicas, quòd maior est vera de absolutis & non de respectu, quia respectus sine fundamento & termino fieri nequit, eucharistia autem includitur in eucharistia sub modo naturali, sed sub modo disparato. Quod probatur, Eo modo est res contenta in eucharistia, quo modo est primum signatum huius signi: sed existentia sub modo naturali non continetur hic realiter, sed sub modo alio disparato, scilicet sacramẽtali. ergo. Multa alia affert Scot.

Ynfr. q. 78. arti. 6. ad 2. & q. 79. art. 1. ad 3. & q. 80. a. 12. ad 3. & 4. dist. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 2. Et Io. 6. lect. 7. a. & 1. cor. 11. lect. 6.

Ar. præced.

11. 3. de generat. animalium. ca. 2. tom. 4.

ARTICVLVS II.

Vtrum totus Christus contineatur sub vtraque specie huius sacramenti.

AD SECVNDVM sic procedit. Videtur quòd non sub vtraque specie huius sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, non virtute specierum, sed virtute eius, quod sub speciebus continetur: quia species erant etiam ante consecrationem, ex qua est virtus huius sacramenti. Si ergo nihil cõtinetur sub vna specie, quod non contineatur sub alia, sed totus Christus continetur sub vtraque, videtur quòd altera illarum superfluat in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Dictum est †, quod sub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, sicut ossa, nervi, & alia huiusmodi: sed sanguis est vna partium humani corporis, sicut patet per* Aristotel. in lib. de Animali. si ergo sanguis Christi continetur sub specie panis, sicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet seorsum sanguis consecrari, sicut neque seorsum consecratur aliqua alia pars corporis.

¶ 3 Præt. Quod iam factum est, iterum fieri non potest: sed corpus Christi iã ĩcœpit esse in hoc sacramẽto per consecrationẽ panis. ergo non potest esse, quòd de nouo incipiat esse p consecrationẽ vi nis: & ita sub specie vini non continebitur corpus Christi, & per consequens nec totus Christus. non ergo sub vtraque specie totus Christus continetur.

SED CONTRA est, q̃ 1. Cor. 11. Super illud, & calicem, dicit* glo. quòd sub vtraque specie, scilicet panis & vini, idem sumitur: & ita videtur sub vtraque specie totus Christus esse.

RESPON. Dicẽdum, certissime tenendum esse, quòd sub vtraque specie sacramẽti totꝰ est Christus, aliter tamẽ & aliter. Nam sub speciebus panis, est quidẽ corpus Christi ex vi sacramenti, sanguis autem ex reali concomitantia, sicut supra dictum est * de anima & diuinitate Christi. Sub speciebus vero vini, est quidem sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia, sicut anima & diuinitas: eo quòd nunc sanguis Christi non est ab eius corpore separatus: sicut fuit tempore passionis & mortis. unde si tunc fuisset hoc sacramentũ celebratum sub speciebus panis, fuisset corpus Christi sine sanguine, & sub speciebus vini sanguis sine corpore, sicut erat i veriteritate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quãuis totus Christus sit sub vtraque specie: non tamen frustra. Nam primo quidem hoc valet ad repræsentandam passionẽ Christi, in qua seorsum fuit sanguis a corpore separatus: vnde & in forma consecrationis sanguinis quæ etiam referre pudet ne tanto tempore in chimeris verser.

¶ Ad aliqualem claritatem horum, scito dignum admiratione esse, quòd cum Scotus supra corpus Christi verum quod est in cælo, nihil addere ponat esse in hoc sacramento, nisi terminũ extrinsecus aduenientem (puta respectum præsentiæ ad species panis) quomodo potuerit eis fingere, si auferret corpus Christi per annihilationem, remanere aliud eriã per diuinam omnipotẽtiam, quàm illum respectum præsentiæ, Deo illum conseruante. Nam si nihil aliud remaneret nisi dictus respectus, ¶quomodo fingi potest quòd remaneãt partes & proprietates corporis Christi? & si aliquid aliud, quàm ille respectus remanet, oportet q̃ esse sub sacramento plꝰ addat supra corpus Christi, quàm illum respectũ. Quo circa si conseruaretur a Deo respectus ille non conseruato Christi corpore in rerum natura, non esset corpus Christi sub sacramẽto, quẽ admodum si conseruaretur respectus lo calis, quo corpus Christi, est in cælo non conseruato corpore Christi, non esset corpus Christi in cælo, aliud quippe est conseruari respectus istos extrinsecos, & aliud conseruari corpora quorum sunt. Magnaq; differentia est inter requisita & concomitantia ad verificationem respectuum tantummodo, & inter requisita & concomitantia ad verificationem denominatorum corporum ab illis respectibus. Ad verificandum quidem respectum illum conseruatum, sufficit quòd respectus ipse sit, nec inde sequitur, quòd res quæ denominabatur, amplius denominetur: si enim respectus præsentiæ solius conseruaretur, esset præsentia sine corpore aliquo præsente: sicut si esse in cælo tantum conseruaretur, effet esse in loco sine aliquo existente in loco.

¶ Et hæc sint dicta ad claritatem doctrinæ, & secundum veritates conditionales, nõ curando de possibilitate vel impossibilitate antecedentium & consequentium.

¶ Et vt omnibus satisfiat, singillatim respondendum est rationibus Scoti. Ad primam igitur dicitur primo, quòd minor est falsissima, scilicet quòd existentia corporis Christi est indifferens ad modum naturalem & modum supernaturalem: nulla enim substantia est indifferens ad esse absolutum vel respectiuum, nisi absolutum sit indifferẽs ad se & ad genus aliud, quod implicat contradictionem. Vnde corpus Christi est ita determinatum ad modum essendi naturalem, sicut est determinatum ad esse ipsum, quia tunc perdit esse ipsum, cum perdit esse modo naturali: ad modum enim sacramentalem se habet corpus Christi, vt ad esse superueniens, tamquam accidẽtale quoddam. Et propterea responsio recitata, quòd modus sacramentalis dependet a naturali vera est: non solum ea ratione, qua superueniens dependet ab eo cui superuenit: sed ea ratione qua denominatio dependet a re denominata, & respectus a termino seu fundamento, & includens ab incluso.

Glo. ordi. super illud, Accipite & manducate

Ar. præced. ad 1.

¶ Et ad obiectionem Scot. dicitur, quòd aliud est loqui de ipsa existentia, ideſt præsentia in sacramento, & aliud est loqui de re existente, ideſt præsente in sacramento. Si enim sit sermo de ipsa existentia seu præsentia, tunc consequenter loquendo de ipsa, secundum naturam respectuum loquendum est, & sic consequentia inducta a Scot. non valet; quia respectus dependet ab aliquo quod nec est de essentia eius nec causa eius: dependet. n. a termino seu ad terminum, & non potest esse sine termino, qui nec est de essentia eius, nec causa eius. Si autem est sermo de toto hoc, scilicet re existente seu re præsente, tũc falsum est antecedens pro prima parte, quia de essentia rei præsentis sacramento est ipsamet res præsens, scilicet corpus Christi habens suum esse naturale. Et cum contra hoc sophistice instatur, si corpus Christi habens suum esse materiale, esset res eucharistiæ, haberet ibi modum essendi naturalẽ, ideſt extensiuum, clarissima patet responsio, quòd mutatur res præsens in modum præsentiæ. Est siquidem res præsens sua charitiæ modꝰ Christi naturalis: sed modus præsentiæ non est modus ille naturalis, sed modus sacramentalis. Et propterea diximus, quòd est de essentia rei præsentis, & non diximus quod est de essentia modi præsentiæ.

¶ Ad tertium dicitur, quòd corpus Christi verum in suo esse naturali, est Eucharistia & sacramentum & res sacramenti, vt patet in Magistro sent. 4. 5 1. dist. 8. & Aug. ibidem alleg.

¶ Ad quãrtum, sustinendo rel ponsionem recitatam, dicitur q̃ terminus seu fundamẽtum respectus præsentiæ, est corpus Christi in esse suo naturali. Et ad probationem i oppositum dicitur, quòd committit manifeste sophisma figuræ dictionis, diuertendo a re ad modum rei, hoc est a re præsente, ad modum præsentiæ, a re contenta ad modum, quo continetur. Existentia enim corporis Christi in suo modo naturali, est res primo contenta, & signata, dicente Christo, hoc est corpus meum: dicendo enim corpus meum, sine addicione aliqua, proculdubio signauit corpus suum in suo esse naturali. Modus autem, quo continetur, non est res signata neque contenta in hoc sacramento, sed modus continendi. Et constat non valere argumẽtum, corpus Christi non continetur modo naturali, ideſt extensiuo. ergo res contenta non est ipse modus naturalis, & extensiuus corporis Christi, vt patet. Et hinc manifestum est, chimeram esse, quòd ante incarnationem Christi potuerit vere esse hoc sacramentum sicut nunc: dato enim quòd Deus potuisset efficere sub accidentibus panis eundem respectum præsentiæ, qui nunc fieri dicitur: nulla tamẽ res inueniretur: propterea præsens, quia nec corpus Christi, quod non erat, nec alia res. Et propterea tal fa fuisset hoc propositio, hoc est corpus meum: nulla enim alia veritatis eius ratio assignatur, nisi quia hoc est corpus illud, quod est in exloita quòd illud quod est in cælo, veraciter continetur sub specie panis, ac per hoc si corpus Christi, quod est in cælo, in seipso annihilaretur, nullum remaneret fundamentum veritatis huius, Hoc est corpus meum.

Ph. 2. t. corp. ar.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum tertium.*

IN arti. 3. duo occurrunt dubia. Primum circa rem ipsam ex Durando, secundum circa rationem in littera reddita ex Scoto & Durando. Durandus contra communem opinionem tenentem, non solum subsistentiam corporis Christi, sed etiã quãtitatem eius naturali concomitantia contineri, indistinctibiliter tamen, in hoc sacramento, obiicit dupliciter. Primo, Nihil potest comparari ad aliud modo incompossibili suę naturę: sed indistinctibilitas est in compossibilis naturę quantitatis, quia ipsa de natura sua intrinseca est diuisibilis. ergo quantitas corporis Christi nõ potest comparari ad quantitatem hostiæ indistinctibiliter: hoc est vt sit tota sub toto & tota sub qualibet parte.

In cap. de quantitate tom. 1.

Referẽ de consecr. di. 2. c. Singuli

¶ Secundo, Vbicũque est substãtia in se realiter, ibi est substantialiter, quia iste modus est ab ea inseparabilis. ergo similiter vbicumq; est quantitas in se, realiter ibi est quantitatiue, quia iste modus est inseparabilis a quantitate. non est ergo Christi quãtitas per modũ substãtiæ in hoc sacramẽto.

Art. 1. hui⁹ q. & ar. præced.

¶ Circa rationem vero in litera redditã, quia scilicet ex vi sacramenti sola corporis Christi substantia continetur sub hostia, quantitas autem concomitanter, Scotus in 4. senten. dist. 10. q. 1. improbando occurrit hic arguens, Vnumquodque sine sit primus terminus conuersionis, huc secundus: si tamen est ibi, habet proprietates suas, quæ sibi necessario & naturaliter conueniunt. ergo quantitas corporis Christi, siue per conuersionem sit sub sacramento, primo vel secundario, si est ibi, habet suum modum naturalẽ, quod est esse mõ quantitatiuo. Consequentia clara, & antecedens probatur dupliciter, scilicet exemplo & ratione. Exemplum est, quia si Deus vel natura causaret substantiã quãtam, ita quòd quantitas concomitetur substantiam: nihilominus quantitas habebit suum modum naturalem. vnde apparet quòd concomitantia non mutat modum naturalem quantitatis concomitantis. Ratio vero est, quia diuersa habitudo ad agẽs (scilicet primaria vel secundaria, mediata vel immediata) non variat naturam rei: dumtamen producatur. ergo nec extrinsecus quantitas suo modo naturali, propter hoc tantum, quia non est primus terminus conuersionis: dumtamen sit ibi realiter, huc primo siue concomitanter per illam conuersionem.

¶ Duran. uero alia uia contra hanc rationem procedit, arguens, Quantitas de ratione sua intrinseca est diuisibilis. ergo nullo modo

modo potest sibi competere ratione cuiuscumque alterius indiuisibiliter se habere. ergo non potest comparari ad locum modo substantiæ. Et confirmatur, quia anima rationalis licet sit in loco mediante humano corpore quanto, ipsa tamen est indiuisibiliter in loco: est enim tota in toto loco, & tota in qualibet parte eius, & hoc ideo, quia animæ rationali repugnat diuisibilitas, ergo per oppositum, non obstãte quòd quantitas Christi sit in sacramento mediãte substantia, est diuisibiliter, quia quantitati repugnat indiuisibilitas.

¶ Pro faciliori intellectu eorum quæ tractantur (ne obscuritate nominum impossibile reputetur quod credimus) scito idem esse quãtitatẽ corporis christi indiuisibiliter se habere ad quantitatem hostiæ, & inter quantitatem corporis Christi præsentem hostiæ, & quantitatem hostiæ non esse positionem, quę vnum inter decem prædicamenta ponitur: ita quòd corpus Christi quantum sub hostia contentum, in seipso quidem est diuisibile & habens positionem in partibus (positionem autem dico illam, quæ ponitur differentia quantitatis, cum distinguitur quantitas in quantitatem habentem positionem in partibus, & quantitatem carentem illa) vt continetur uero sub hostia, caret positione seu situ, vno ex decem generibus: dicit enim huiusmodi positio ordinem partium in loco: quo ordine constat carere corpus Christi quantũ, vt est sub hostia, quia nõ est i ea localiter: ordo. n. partiũ in loco sine esse localiter, non est intelligibilis. Et quia huiusmodi situs, siue positio non est de ratione quantitatis dimensiuæ, sed sola positio quæ est differentia quantitatis est de dimensionum ratione, ideo attente oportet perspicere, quòd diuisibilitas, quæ est de ratione quantitatis, non opponitur indiuisibilitati, quæ consistit in negatione positionis specialis prædicamenti. Nec propterea fallaris, putans me dicere quòd modus essendi indiuisibiliter sit pura negatio positionis specialis generis: hoc enim nec sommani, sed vt intelligas quæ dicimus per huiusmodi negationem annexam positiuæ præsentiæ Christi corporis quanti ad hostiam: continetur enim veraciter Christi corpus quantũ sub hostia absque situ, seu positione speciali prædicamẽto: hæc enim negatio includitur in eo quod signatur per contineri indiuisibiliter in hoc sacramento.

¶ Hac ergo manifestatione supposita, ex qua apparet, quòd quantitas Christi corporis nec perdit suam diuisibilitatem, nec induit modum aliquem sibi repugnantem, nec perdit in se suũ modum naturalem, sed in hoc quòd continetur sub hostia, caret modo illo, qui importatur per positionem seu situm, respondetur ad obiecta. Et ad primum Duran. contra positionem ipsam, neganda est minor, uniuoce loquendo, quoniam modus istius modi indiuisibilitatis, non repugnat diuisibilitati quantitatis.

¶ Ad secundum uero facile dici potest, quòd argumentum a simili claudicat, ueruntamen seruata uniuocatione terminorum respondendo dicitur falsum assumi in antecedente: quoniã sub-

concomitantiæ corpus, Christi est in hoc sacramento per modum substantię, idest per modum, quo substantia est sub dimẽsionibus, non autem per modum dimẽsionum, idest, non per modum illum, quo quantitas dimensiua alicuius corporis, est sub quantitate dimensiua loci. Manifestum est autem, quòd natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionũ sub quibus continetur: sicut sub qualibet parte aeris, ẽ tota natura aeris, & sub qualibet parte panis est tota natura panis. & hoc indifferẽter, siue sint dimensiones actu diuisæ (sicut cũ aer diuiditur vel panis secatur) vel etiam sint actu indiuisæ, diuisibiles vero potẽtia. & ideo manifestum est, quòd totus Christus est sub qualibet parte specierum panis, etiam hostia integra manẽte, & non solum cum frãgitur: sicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine quę apparet in speculo, quæ apparet vna in speculo integro: speculo autem fracto, apparẽt singulæ in singulis partibus: quod quidem nõ est omnino simile: quia multiplicatio huiusmodi imaginum accidit i speculo fracto propter diuersas reflexiones ad diuersas partes speculi: hic autem non est nisi vna cõsecratio, propter quam corpus

stantia alicubi est non per modum substantiæ, sed per modum quantitatis, ut patet in substantiis extensis: sunt enim in loco quantitatiue. Et rursus substantia heterogenea, puta bos, non est per modum substantiæ in qualibet suę quantitatis parte: non est enim tota natura bouis in qualibet eius parte quantitatiua.

Christi est in hoc sacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd numerus sequitur diuisionem. & ideo quandiu quantitas manet indiuisa actu, neque substantia alicuius rei est pluries sub dimensionibus proprijs, neq; corpus Christi sub dimensionibus panis: & per cõsequens neque infinities, sed toties, in quot partes diuiditur

AD 2^m dicendum, quòd illa determinata distantia partium in corpore organico, fundatur super quantitate dimensiua: ipsa autem natura substantiæ, præcedit etiam quantitatem dimensiuam. & quia conuersio substantiæ panis, directe terminatur ad substantiam corporis Christi, secundum cuius modum proprie & directe est in hoc sacramẽto corpus Christi, talis distantia partium est quidem in ipso corpore Christi vero, sed non secũdum hanc distantiam comparatur ad hoc sacramentum, sed fm modum suæ substãtiæ, sicut dictũ est.

AD 3^m dicendum, quòd ratio illa procedit de natura corporis, quam habet secundum quantitatem dimensiuam. Dictum est autem †, quòd corpus Christi comparatur ad hoc sacramẽtũ, nõ ratione quantitatis dimensiuæ: sed ratione suę substãtię, sicut dictu est†.

¶ Ad obiecta secundi dubit respondendo, dicitur primo ad Scoti argumentum, quòd procedit ex falsa interpretatione rationis allatę ab Auctore: acsi Auctor adduxisset pro causa, quare quantitas est in hoc sacramento per modum substantię, quia est quasi secundarius terminus mutationis. Hoc autẽ procul est ab Auctoris sensu: non enim consistit eius ratio in differentia inter primum, & secundum terminum in fieri, ut arguens usurpauit, sed inter per se rationem essendi in sacramento, & id quod per accidens concomitatur, ut patet expresse in hoc ar. 4. in responsione ad primum: ubi uidere potes quantum differt sensus ille uerus a sensu illo usurpato. Et fefellit forte arguentem, quia Auctor declarat quod est illud, quod est per se ratio essendi requisit in hoc sacramẽto, ex hoc quòd est per se primo terminus conuersionis. Quia igitur Auctoris ratio non consistit in differentia inter primo, uel secundo sic ti, sed inter per se existens in sacramento, & per accidens existens ibidem, ideo non oportet aliter ad argumenta Scoti respõdere, sed tãquã ipertinẽtia & extranea reliuquere. Posset tũ gratia materię, hoc est talis mutationis, qualis est cõuersio panis in corpus Christi, sustineri ratio formata a Scoto ex differẽtia inter primum & fm terminum conuerhonis, contra quam arguit. & sic dicendum esset, quòd licet in creatione & generatione, & similibus, secundarius terminus suum naturalem modum assequatur, & non induat modum primi terminiim hac tamen cõuersione secundarius terminus, idest, concomitans induit modum primi termini.

¶ Et si quæratur, quare potius in hac quàm in aliis mutationibus hoc inueniatur, respondetur, quia hoc est singularissimum in hac mutatione, quòd primus terminus est sola ratio in essendo, quibuscumque concomitantibus: hoc est quòd ratio essendi in hoc sacramento quibuscumque existentibus in eo, est res primo terminans conuersionem. Et hęc defensio in idem redit cum prima responsione, ut patet, & ideo non oportet solicitare de diuersa habitudine ad agens, quoniam est extra propositum.

¶ Ad obiectionem autem Durandi dicitur falsum assumi, scilicet, quòd contineri indiuisibiliter, repugnet quantitati diuisibili. & ad cõfirmationẽ negat similitudo, quoniã anima rationali repugnat, & esse diuisibilem, & diuisibiliter contineri: quantitati autem licet repugnet esse indiuisibilem, non tamen repugnat indiuisibiliter contineri.

¶ Et hęc sufficiant etiam pro arti. 5.

In corp. ar. & art. 1. ad 3.

In corp. & ar. 1. huius quęst.

In corp. ar.

AR-

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

In art. 1. & 4. huius q. 2. q. 1. ar. 1. & 2. co. 64. & 65. quol. 1. ar. 1. cor. Præced.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd non tota quantitas dimensiua corporis Christi sit in hoc sacramẽto. Dictum est enim†, quòd totum corpus Christi continetur sub qualibet parte hostiæ consecratæ: sed nulla quãtitas dimensiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. ergo est impossibile, quòd tota quãtitas dimensiua corporis Christi contineatur in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. Impossibile est, duas quantitates dimẽsiuas esse simul, etiam si vna fit separata, & alia in corpore naturali, vt patet per* Philos. in 3. Metap. sed in hoc sacramento remanet quantitas dimensiua panis, vt sensu apparet. non ergo est ibi quantitas dimensiua corporis Christi.

Cap. 9. text. 9.

¶ 3 Præt. Si duæ quantitates dimẽsiuæ inæquales iuxta se ponantur, maior extenditur vltra minorem: sed quantitas dimensiua corporis Christi, est multo maior quàm quantitas dimensiua hostiæ consecratæ, secundum omnem dimensionem. si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimensiua corporis Christi cum quantitate dimensiua hostiæ: quantitas dimẽsiua corporis Christi extenderetur vltra quantitatem hostiæ, quę tamen non est sine substantia corporis Christi. ergo substantia corporis Christi erit in hoc sacramẽto, etiam præter species panis, quod est inconueniens, cum substantia corporis Christi non sit in hoc sacramento, nisi per consecrationem panis, vt dictũ† est. impossibile ergo videtur, quòd tota quantitas dimẽsiua corporis Christi sit in hoc sacramento.

SED CONTRA, Quantitas dimensiua corporis alicuius, non separatur secundum esse a substãtia eius: sed in hoc sacramento est tota substantia corporis Christi, vt supra habitum est*. ergo tota quantitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento.

RESPON. Dicẽdum, quòd (sicut supra dictum est†) dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento. Vno modo ex vi sacramenti, alio modo ex reali concomitantia, Ex vi quidem sacramenti, quantitas dimensiua corporis Christi non est in hoc sacramento: ex vi enim sacramenti est in hoc sacramẽto illud, in quod directe conuersio terminatur. Conuersio autem, quæ fit in hoc sacramẽto, directe terminatur ad substãtiã corporis Christi, nõ aũt ad dimẽsiones eius: quòd patet ex hoc, ꝙ quantitas dimensiua panis remanet facta consecratione, sola substantia panis transeunte: quia tamen substantia corporis Christi realiter non denudatur* a sua quantitate dimensiua, & ab alijs accidentibus, inde est quòd ex vi realis concomitantiæ, est in hoc sacramento tota quantitas dimensiua corporis Christi, & omnia accidentia eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd modus essendi cuiuslibet rei determinatur secundũ id, quod est ei per se, non autem secundũ id, quod est ei per accidens: sicut corpus est in viſu, secundum quòd est album, non autem secundum quòd est dulce, licet idẽ corpus sit albũ & dulce: vnde & dulcedo est i viſu secundum modum albedinis, non secundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius sacramenti est in altari substantia corporis Christi, quantitas autem dimensiua eius est ibi cõcomitãter, & quasi per accidens: ideo quantitas dimensiua corporis Christi est in hoc sacramento, non secundum proprium modũ (vt scilicet sit tota in toto, & singulę partes in singulis partibus) sed per modum substãtiæ, cuius natura est tota in toto, & tota in qualibet parte.

AD 2^m dicendum, quòd duæ quantitates dimensiuæ non possunt naturaliter simul esse in eodem, ita quòd vtraque sit ibi secundum proprium modum quãtitatis dimensiuæ. In hoc autem sacramento quãtitas dimẽsiua panis est secundum proprium modũ, scilicet secundum cõmensurationem quandam: non autem quantitas dimensiua corporis Christi, sed est ibi per modum substantiæ, vt dictum est†. In corp. ar. & ar. 1.

AD 3^m dicendum, quòd quantitas dimensiua corporis Christi non est in hoc sacramento secundum modum commensurationis, qui est proprius quantitati: ad quem pertinet quòd maior quantitas extendatur vltra minorem, sed est ibi per modũ iã dictum*. In corp. ar.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Christi sit in hoc sacrãmento sicut in loco.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd corpus Christi sit in hoc sacramẽto, sicut in loco. Esse enim in aliquo definitive vel circunscriptiue, est pars eius quod est esse in loco: sed corpus Christi videtur esse definitive in hoc sacramento (quia ita est vbi sunt species panis vel vini, quòd non est in alio loco altaris) videtur etiam ibi esse circunscripitiue: quia ita continetur superficie hostiæ cõsecratæ quòd nec excedit, nec exceditur. ergo corpus Christi est in hoc sacramento, sicut in loco.

Inf. a. 6. co. & ad 1. & 4. di. 10. art. 1. ad 5. 6. 7. & 8. & art. 3. q. 2. ad 2. & 4. con. c. 64. fine. & quol. 1. art. 22. ad 2.

¶ 2 Præt. Locus specierum panis non est vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec est ibi substantia panis, vt supra habitum est: † sed est ibi solum corpus Christi. ergo corpus Christi replet locum illum: sed omne quod replet locum aliquem, est in eo localiter. ergo corpus Christi est in hoc sacramẽto localiter.

Q. præced. ar. 1. 2. & 5.

¶ 3 Præ. Sicut dictum est*, in hoc sacramento est corpus Christi cum sua quantitate dimensiua, & cum omnibus suis accidẽtibus: sed esse in loco, est accidẽs corporis: vnde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

Ar. præced. & 3. huius quęs.

SED CONTRA est, quòd oportet locũ & locatum esse æqualia, vt patet per* Philos. in 4. Physic. sed locus, ubi est hoc sacramentum, est multo minor quàm corpus Christi. ergo corpus Christi non est in hoc sacramento, sicut in loco.

Li. 4. Physi. tex. 30. to. 2

RESPON. Dicendum, quòd (sicut iam dictũ est†) corpus Christi non est in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensiuæ, sed magis secundum modum substantiæ. Omne autem corpus locatum est in loco, secundum modum quantitatis dimensiuæ, inquantum scilicet commensuratur loco, secundum suam quantitatem dimensiuam. unde relinquitur, quòd corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco, sed per modum substantiæ: eo scilicet modo, quo substantia continetur a dimensionibus: succedit enim substãtia corporis Christi in hoc sacramento substantiæ panis. vnde sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiæ, ita nec substantia corporis Christi: non tamen substantia corporis Christi est subiectum illarum dimẽsionum, sicut erat substantia panis. & ideo substantia panis ratione suarum dimẽsionum localiter erat ibi: quia comparabatur ad locũ

Ar. 3. huius quæst.

illum

illum mediantibus proprijs dimensionibus. Substantia autem corporis Christi comparatur ad locum illum mediantibus dimẽsionibus alienis, ita quòd ecõuerso dimensiones propriæ corporis Christi comparãtur ad locum illum mediante substantia, quod est contra rationem corporis locati. unde nullo modo, corpus Christi est in hoc sacramento localiter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd corpus Christi non est in hoc sacramento definitiue, quia sic non esset alibi quàm in hoc altari, vbi conficitur hoc sacramentum: cum tamẽ sit & in cælo in propria specie, & in multis alijs altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam patet, quòd non est in hoc sacramento circunscriptiue, quia non est ibi secundum cõmen G
Art. 3. & 4. huiꝰ quæst. surationem propriæ quantitatis, vt dictũ est: † quod autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc quòd sit ibi definitiue vel circunscriptiue, sed ad hoc quòd incẽpit ibi esse per consecrationem & conuersionem panis & vini, vt supra dictum est.

Q. præced. ar. 3. & 4.

AD 2ᵐ dicendum, quòd locus ille, in quo est corpus Christi, non est vacuus, neque tamen proprie est repletus substantia corporis Christi, quæ non est ibi localiter, sicut dictum est †: sed est repletus speciebus sacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculose, sicut & miraculose subsistunt per modum substantiæ.

In corp. ar.

AD 3ᵐ dicendum, quòd accidentia corporis H
Ar. præced. Christi sunt in hoc sacramẽto (sicut supra dictũ est †) secundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis Christi, sunt in hoc sacramento quæ sunt ei intrinseca. Esse autem in loco, est accidens per comparationem ad extrinsecum cũtinens. & ideo nõ oportet, q̃ Christus sit in hoc sacramẽto, sicut i loco.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum sextũ.*

ARTICVLVS VI

Vtrum corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

4. di. 10. ar. 3. q. 4. Et opus. 11. ar. 34. L. 1. ca. 3. in declaratione 24. loci tom. 1.

IN titulo ly mobiliter extẽditur, tã ad motum, q̃ ad mutationem. Duplici enim cum possit dubitari de mobilitate corpis Christi in sacramento, vel de motu locali ad motum hostiæ, vel de mutatione qua desineret esse in sacramento, ad vtrũque modum extendit se, ly mobiliter.

Ar. 1. huius quæst.

¶ Circa doctrinam traditam in hoc articulo aduerte primo, Auctorem sentire, quòd Christum esse sub hoc sacramento est esse quòd dam relatiuum, dũ dicit, per hoc ipsum quòd dicimus ipsum esse sub sacramento, significatur quædam habitudo eius ad hoc sacramẽtum: hinc enim manifestat non esse idẽ esse Christi corporis in se, & esse eiusdem in sacramento: quod sub alijs verbis explicatur dicendo, Aliud est esse Christi corpꝰ i seipso, & aliud est contineri sub sacramento ipsum idẽ Christi corpus in seipso existens. Non discedes ergo ab Auctoris doctrina, loquendo secõsum de conuersione panis i substantiam corporis Chri, & de habitudine Christi ad hoc sacramentum, vt superius fecimus. Nec propterea putes explicatũ esse modũ, quo Christus est in hoc sacramento. nã explanatio huiusmodi est per communia valde, scilicet per relationem seu habitudinẽ, nescitur autem res ali qua, nisi per propria cognoscatur.

¶ Circa conclusionem illam, Corpus Christi ad motum hostiæ mouetur per accidens, duplex occurrit obiectio. Prima ex Durando opinãte oppositum in lit. 4. sent. dist. 10. q. 3. Secunda ex Scoto, eadem dist. q. 6. opinante non contra motum, sed contra motorem.

Ar. præced.

¶ Arguit ergo Durand. corpus Christi nullo mõ moueri ad motũ hostiæ, nec p se, nec p accidẽs: quia corpus Christi & hostia non sunt vnum secundũ subiectum, nec se habẽt vt continens & contentum, nec habent colligationẽ vel contactum. Et quia corpus Christi existens in cælo localiter, fit de nouo existens in hoc sacramento absque motu locali, tã per se quàm per accidens. ergo a fortiori existens in hoc sacramento non mouetur ad motum hostiæ.

¶ Scotus autem putans corpus Christi ad motum hostiæ moueri quidem per accidens, sed non nisi immediate a deo, probat hoc vltimũ hac ratione, Quando aliqua coniunguntur præcise per actũ voluntatis contingenter se habentis ad illam coniunctionem: si vnum illorũ secundum se sit mobile omnino improportionatum, & reliquum proportionatum, A illud mouens non eadem motione potest mouere vtrumque cõiunctorum. Probatur ista ratione & exemplo, ratio est, quia si mouet vnum quod est sibi proportionatum, non propterea monet per accidens reliquum, quia reliquũ non est præsens illi motо, sicut actus potentiæ aut conuersio, nec simpliciter ex aliqua alia necessitate naturali: sicut grue est presens naui, vel curru, cui innititur, & propter hoc simul mouetur cum illo, sed est præsens sola voluntate, quę potest non velle cõiunctionem illã, stãte tamẽ motione alterius. Exemplum est, Si angelus voluntarie faceret se esse presentem lapidi, si moueo lapidem, non propterea moueo angelũ, qui non est per se mobilis a virtute mea: nec per accidens in proposito, quia nec forma, nec pars est lapidis mobilis per se a me, vnde angelus in termino motus lapidis per propriam suã actionem esset ibi, vbi est lapis, & non per actũ meum. Et tunc subsumitur minor, Sed corpus Christi, est presens speciei sacramentali tantum per actus voluntatis animę. ergo &c.

¶ Ad euidentia horum videtur mihi, quòd cum Durando nulla sit quęstio secundum rem, sed forte in solis verbis: si enim perspiciatur ex vna parte distinctio facta in litera de duplici esse corporis Christi, vel in se, vel in sacramento, & dictum esse quòd corpus Christi in se nõ mouetur neque per se neque per accidens, & quòd secundum esse in sacramento mouetur non per se, sed per accidens, & si cũ his simul perspecta fuerit vis rationum Duran. manifestũ erit, quòd nulla est diuersitas in sententia, quoniam adhoctendunt argumenta, quòd corpus Christi secundum se non mouetur per accidens ad motum hostiæ, quod Auctor fatetur.

¶ Verum si quis contendat his argumentis Christi corpus secundum nullum esse moueri per accidens ad motum hostiæ, facile inueniet responsionem, dicendo ad primum, quòd inter corpus Christi & hostiam est colligatio secundum esse sacramentale: & ita quòd se habent vt veraciter contentum & continens B vt patet extra, de sum. Trin. & fide cathol. ca. firmiter.

¶ Ad secundum negatur sequela, quia ad rem antecedentis nec est opus motu, nec concomitatur motus: sed ad motum sacramẽti concomitatur motus rei, quę est sacramentum. secundum esse sacramentale, per accidens tamen.

¶ Ad Scotum autem directe loquentem de Christi corpore, vt est in sacramento, dicitur quòd ratio aut implicat contradictoria, aut subsumit falsum.

¶ Ad cuius intellectũ aduerte duo assumi a Sco. scilicet coniunctionẽ inter aliqua duo, & rationem coniunctionis. scilicet actum voluntatis contingenter se habentem. Et oportet alterum duorum sequentium Scotum dicere, vel coniunctionem illam nullum nexũ ponere inter coniuncta vltra actum voluntatis contingenter se habẽtem, aut aliquem nexum inter illa ponere causatũ a tali actu voluntatis: nõ potest dici primũ, quia ipsemet Sco. ponit coniunctionẽ illã actu voluntatis nolitam contingenter. & minor etiã esset falsa, vt patet. Et similiter exẽplum de angelo, quia præsentia angeli ad lapidem & corporis Christi ad sacramentum, non est formaliter per actum voluntatis. Oportet ergo intelligi, q̃ coniunctio addit nexum quendam inter coniuncta, & tunc apparet aut implicari contradictoria, puta quòd sit nexus aliquis, inter duo creata, & quòd ille nexus nullo modo coniungat illa nisi precise per actũ voluntatis, quod nõ est intelligibile: aut minorem esse falsam, quia inter corpus Christi & hostiam est coniũctio sacramentalis, quæ licet effectiue sit a solo deo, in se tamẽ est coniunctiua corporis Christi cũ hostia naturali necessitate sacramenti. Nã ex vi sacramẽti per se habetur esse sacramentale, corporis Christi in hostia, & esse sacramẽtale cõiungit corpus Christi & hostiam: non quia volitam, sed quia in se est tale.

Infr. ar. 8. co. & 4. di. 10. ar. 2. q. 2. ad 3. & arti. 3. q. 1. per to. & q. 4. ad 2. & 3. & espo. li. ad 1. 2. & 4.

¶ Ad exemplũ autem de angelo dicitur, q̃ licet angelus posset subtrahere pẽsantiam suam a lapide: si tamen illam non subtrahit, mouẽte me lapidem & transferente illum in domum, angelus mouetur nõ a se, sed ad motum lapidis: quia angelus nunc est ubi est lapis, & nõ ẽ ubi erat lapis.

¶ Et ad excludẽdas fugas, pone casum quòd angelus fecerit se præsentem lapidi uolũtate illius præsentiæ cõtinuandæ per unã horã tãtum, & stante casu forma cõditionalem. si angelus factus præsens lapidi dormiret per tres horas, & ego mouerem lapidem illum per duas horas, in fine motus, angelus esset ubi est lapis, & non per actum angeli. ergo per motum lapidis a me. Et quamuis hæc sufficerent ad dicta Scoti: facilius tamen potest responderi, dicendo maiorem posse forte habere locum, quando utrumque coniunctorum est per se mobile, puta, quia ambo sunt corpora, sed qm̃ duorũ cõiunctorũ alterũ tantũ est mobile secundum se, alterum uero nõ non nisi per accidens mobile est, maior nullum habet locum, quoniam non potest de eis dici, quòd unum est mobile improportionatũ, & alterum mobile proportionatum. Sic autem inuenitur in proposito, quoniam hostia est mobilis secundum se: esse autem sacramentale, seu Christi corpus secundum esse sacramentale in hostia, non est mobile per se, sed solum per accidens, ut in litera hac dicit Auctor, & communiter omnes fatentur, dum dicunt esse quoddam esse relatiuum: respectus enim non nisi per accidens possunt moueri localiter. Et hinc apparet quid dicendum est ad exemplum de angelo, quoniam dum moueo lapidem moueo per accidens præsentiam inter lapidem & angelum, & similiter dum moueo hostiã consecratam, moueo præsentiã iter hostiã & corpus Christi: ita quòd trãslata hostia de altari in platea, transfertur etiã præsentia, quia corpus Christi de præsente in altari fit presens in platea, absq; hoc q̃ corpꝰ Christi in se moueat. & similiter angelus fieret præsens i domo ad quã trãslatus est lapis, nõ q̃ ipse angelus sit motus a se vel a me, sed quia trãsferẽdo lapidẽ, trãstuli præsentiã eius in lapide.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum septimum.*

IN corpore arti. multa occurrunt notanda, & dubitanda. In primis circa rationes cõclusionis primæ, scilicet corpus Christi secun-

ARTICVLVS VII.

Vtrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit uideri ab aliquo oculo, saltem glorificato.

AD SEPTIMVM sic procedi tur. Videtur q̃ corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato. Oculus enim nõster impeditur a visione corporis Christi in hoc sacramento existentis, propter species sacramentales ipsum circunuelantes: sed oculus glorificatus non potest ab aliquo impediri, quin corpora quælibet videat prout sunt. ergo oculꝰ glorificatus potest uidere corpꝰ Christi, prout est in hoc sacramento. ¶ 2 Præt. Corpora gloriosa sanctorum, erunt configurata corpori claritatis Christi, ut dicitur Phili. 3. sed oculus Christi uidet seipsum prout est in hoc sacramento. ergo pari rõne quilibet alius oculus glorificatus põt ipsum uidere. ¶ 3 Præt. Sancti in resurrectione erunt æquales angelis, ut dicitur Luc. 20. sed angeli uident corpus Christi, prout est in hoc sacramen

C

D

to, sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species. per quẽ modum Deus desinit esse dominus creaturæ desinentis.

E

F

K

si secundum esse, quod habet in sacramẽto non est visibile oculo corporali, aduertendum est quòd licet Scot. in vlti. q. di. 10. 4. senten. impugnet multas rationes, quæ afferuntur pro hac conclusione: quia tamen neutram istarum, quæ in litera afferuntur improbat, immo potius vtraque quodammodo vtitur (& secunda quidem se tenet ex parte visibilis, vt terminus est visionis, expresse vtitur, prima quoq; cõsiderante visibile, in quantum causa est visionis quodammodo vtitur) ideo extraneum a præsentis operis proposito duxi defendere rationes alias, quę hic non ponuntur.

¶ In secunda ratione aduerte diligenter terminos, vt nõ fluctues, quasi contraria in Auctoris doctrina inueniens, dũ alibi dicit eum Auer. substantiam particularem percipi a cogitatiua: hic vero dicit a solo intellectu substantiã cognosci. Nec loquitur de substantia in cõmuni, sed de substantia singulari, quia loquitur, de corpore Christi, vt est in hoc sacramento: constat autẽ corpus Chri esse quod dã singulare, & modum essendi in hoc sacramẽto esse rem singularem. Vtrum que siquidem est verum, illud quidem de substantia individuali, secundum materiam signatam quantitate: hoc autem de substantia individuali, vt habet modum essendi puræ substantiæ ideſt substantiæ in quantũ substantiæ, vt patet ex superius declaratis de modo substantiæ. Et propterea hic dicit, Substantia autem inquãtum huiusmodi, subiacet solum intellectui &c.

¶ Circa secundam partem huius articu: in qua agitur de visione intellectuali, aduerte dici quatuor, primum quòd corpus Christi secundum esse in hoc sacramento, non videtur ab intellectu viatoris hominis: secũdum, quòd nec etiam ab intellectu angelico naturaliter: tertium quòd videtur ab intellectu beato angeli, vel hominis per visionem diuinæ essentiæ: quartum (quod est omnium prædictorum ratio) quia iste modus essendi est penitus supernaturalis, ac per hoc secundum se intelligibilis est a supernaturali intellectu, scilicet diuino.

¶ Contra tria autem horum Scot. arguit in 4. sent. dist. 10. q. 8. & primo contra secundum, intendens quòd tam intellectus angelicus, quàm animæ separatæ, quàm etiam hominis beati potest naturaliter videre existentiam corporis Christi in eucharistia. Primo, quia intellectus se habens ad intelligibilia, sicut ipsa sunt in se intelligibilia, intelligit prius substantiam quã quẽ cumque modum eius. ergo nullus modus sub quo est substantia, potest impedire intellectionem substantiæ a tali intellectu, qui non dependet in intelligendo a sensibilibus. Secundo, totum ens creatum est obiectum proportionatum tali intellectui, quantum ad cognitionem tam abstractiuam, quam intuitiuam. si ergo quodcumque ens potest abstractiue cognosci a tali intellectu, quando non est sibi præsens, sequitur quòd potest in tuitiue intelligi ab eodẽ, quando est sibi perfecte præsens in propria existentia actuali. Tertio, Virtus potens cognoscere obiectũ intuitiue dum est præsens, potest cognoscere eius absentiam, dum est absens: sed talis intellectus potest cognoscere præsentiam panis quando est præsens. ergo potest cognoscere absentiã eius, quando est absens. ergo eadem ratione potest cognoscere præsentiam substantiæ corporis Christi, quia corpus Christi in se est obiectũ proportionatum etiam intellectui tali, vt intuẽti. ergo modus accidentalis ipsius corporis non impedit, quin sit

to: quia etiam dæmones inueniũtur huic sacramento reuerentiam exhibere: & ipsum timere. ergo pari ratione oculus glorificatus potest Christum videre, prout est in hoc sacramẽto.

SED CONTRA, Nihil idem existens, potest simul ab eodem videri in diuersis speciebus: sed oculus glorificatus semper videt Christum, prout est in sua specie, secundum illud Isa. 33. Regem in decore suo videbũt. ergo videtur quòd nõ videat Christum, prout est sub specie huius sacramenti.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est oculus, scilicet corporalis proprie dictus, & itellectualis, qui per similitudinem dicitur: a nullo autem oculo corporali corpus Christi potest videri, prout est in hoc sacramento. Primo quidem, quia corpus visibile per sua accidentia immutat mediũ. Accidentia autem corporis Christi sunt in hoc sacramẽto mediante substantia, ita scilicet quòd accidentia corporis Christi nõ habent immediatam habitudinem, neque ad hoc sacramentũ, neque ad corpora, quæ ipsum circũstãt. & ideo nõ possunt immutare mediũ, vt sic ab aliquo corporali oculo videri possint. Secundo quia sicut supra dictũ est†, corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ. Substantia autem inquantum huiusmodi, nõ est visibilis oculo corporali, neque subiacet alicui sensui, sed nec etiã imaginationi, sed soli intellectui, cuius obiectum est quod quid est, vt dicitur in 3. de Anima†. & ideo proprie loquẽdo, corpus Christi secũdum modum essendi, qué habet in hoc sacramento, neq; sensu neq; imaginatione pceptibile est, sed solo intellectu qui dicit' oculꝰ spiritualis. Percipitur autẽ diuersi mode a diuersis itellectibus. Quia enim modus essendi, quo Christus est in hoc sacrameno, est penitus supernaturalis, a supernaturali intellectu, scilicet diuino, secũdum se visibilis est, & per consequẽs ab intellectu beato vel angeli, vel hominis, q fm participatã claritatẽ diuini intellectꝰ videt ea quæ supnaturalia sunt, visione diuinę essentiæ: ab itellectu autẽ

sed corpus Chri esse in eucharistia, non est obiectũ beatificũ (ut patet) nec incluſum in obiecto beatifico: quod probatur, quia æque essentialiter pertinet ad obiectũ beatificũ includere in ratione obiecti unam rem vel veritatem unius sacramenti, sicut alterius: sicut æque pertinet ad ueritatem fidei credere veritatẽ unius articuli, sicut alterius: sed in obiecto beatifico non claudi tur, gratiam infundi tali baptizato, aut suscipieti sacramentum pœnitentiæ. ergo &c.

¶ Contra quartum, rationem. Quia modus essendi est penitus supernaturalis, arguit ibidem Sco. quia naturale, & supernaturale, non distinguunt ens in se, sed tantum in comparatione ad agẽs, & propterea licet res aliqua supernaturaliter fiat, postquã facta est, natu aliter cognoscitur. Et confirmatur assumptum, quia supernaturale & naturale possunt se habere sicut imperfectũ & perfectius, puta accidens & substantia. Et cõfirmatur ratio subiunctũ, quia fides, spes & charitas sunt habitus supernaturales, & tñ angeli naturaliter cognoscũt eos, fm illos, qui ponunt in angelo naturaliter rones cognoscendi oẽs species entiũ.

¶ Ad euidentiam horum prælibandum est, q̃ parua distantia in principio magna valde apparet ī principiatis. Et hinc est, quòd ex diuersa opinione circa modũ intelligẽdi, tot quæstiones emanant. Opinantes siquidem intellectum non alligatum phantasmati intelligere per motionem ab ipsis rebus, quæ intelligi dicũtur, cõsequenter opinantur intellectus abstractos intueri res præsentes, sicut nos videmus corporaliter colores præsentes. Tenentes autem cum peripateti. is & philosophis intellectus abstractos moueri tantum a seipsis seu suis substantiis, vel etiã a superioribus eorum, & non ab aliquo inferiori, consequenter ponunt intellectus abstractos cognoscere quicquid cognoscunt naturali tertiaut per substantiã propriam solam (quod nos credimus in solo deo verificari) aut per substantiã perfectã speciebus intelligibilibus inditis, aut etiã, ut quibusdã placuit, per substantiã superiorem, & per consequens intellectus abstracti cognitio naturalis non se potest extendere, nisi ad ea quæ naturaliter relucẽt in his, quæ sunt apud intellectum abstractum. Et quoniam hæc nõ sunt, nisi pertinentia ad naturalem ordinem uniuersi, quoniã ista res pertinentes ad opera sex dierum, fuerũt productæ a Deo in mentibus

in mentibus angelicis & in rerum natura qñ vidit deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona, quæcumque non ad naturæ, sed gratiæ ordinem per se spectant, eximuntur a naturali cognitione angelorum secundum hanc viam, secundum quã etiam naturale & supernaturale sunt & differentiæ entis & differẽtiæ modi faciendi: nam oculi dati cæco nato, & viuũ factum in nuptijs, differebant ab alijs oculis & viuis, secũdum naturale & supernaturale quo ad modum fiendi tantum: sed charitas, & incarnatio Christi, & Christũ esse sub sacramento, & lumen gloriæ, & similia, differunt a virtutibus naturalibus & alijs quæ entia naturalia vocam', penes supernaturale & naturale, quantum ad ipsa entia sunt enim hæc ex suo genere supernaturalia entia, quia nulli possunt enti esse, aut fieri cõnaturalia, vt alibi declarauimus.

¶ His prælibatis ad primum Scoti dicitur, falsam esse minorem, scilicet intellectum abstractũ habere se ad omne intelligibile, secundum ordinem intelligibilitatis: hoc enim pa et esse falsum: tum, quia non sic se habet ad primũ intelligũe quod est deus: tum, quia quilibet intellectus abstractus intelligit, & quod est supra se, & quod est infra se per modum suiſdã tur nihilominus, quòd licet intellectus abstractus videat corpus Christi, non propterea sequitur, ergo videt eius modum essendi in sacramento. Et hoc, non quia iste modus essendi est excellentioris cognoscibilitatis in se: sed qu'a est cognoscibile alterius ordinis, scilicet supernaturalis, & propter hoc est extra totum ordinem rerum præsentium cognitionibus naturalibus.

¶ Et hinc patet responsio ad secundum: quia falsum est, totum ens creatum esse obiectum proportionatum tali intellectui. Et intuitiue quidem, quia quædam, scilicet supernaturalia, sunt de ordine non præsentium cognitioni naturali. Abstractiue uero, quia incarnationis mysterium latet, quo ad perfectam quidditatiuam cognitionem, omnis intellectus creati cognitionem naturalem: quia illius nulla indita species est præsentatiua perfecte. Et idem videtur de esse corporis Christi in sacramento. Supponit igitur argumentum hoc falsum, scilicet modum essendi in sacramento, præsentem quandoque esse naturali cognitioni intellectus abstracti.

¶ Ad tertium dicitur, negando eadem, vel simili ratione, posse cognosci præsentiam corporis Christi. Et ad subiunctã probationem iterum dicitur, quòd modus accidentalis, non quatenus accidentalis, sed quatenus est alterius ordinis, impedit se intueri ab intellectu, cui ordo ille non est præsens, qualis est intellectus, angelicus naturaliter.

¶ Ad quartum de anima Christi duplicitet dici potẽ. Primo, excipiendo Christi animã ea ratione, quia ad ipsum spectat: quãmuis concomitanter, talis modus essendi, ita quòd sicut dicimus cogitationes cordis mei latere naturalem cognitionem angelorum, manifestas tamen esse animæ meæ, quia ad ipsam spectant, & per hoc fiunt sibi præsentes, quæ non sunt præsentes angelis, sic in proposito modus iste essendi est præsens naturali cognitioni animæ Christi per hoc, quòd ad ipsum spectat: nec est simile de alijs intellectibus, ut patet. Secundo, dicitur negando animam Christi cognitione naturali intueri modum, quo corpus Christi est in hoc sacramento, sicut cognitione naturali non intuetur mysterium incarnationis: vnde Auctor dicit hic, quòd quia modus essendi in hoc sacramento est penitus supernaturalis, non nisi a supernaturali intellectu, vel ipsius participatione, est in se itelligibilis. Et hæc responsio solidior videtur.

¶ Ad quintum iam patet ex dictis, quòd non ratione excellentiæ, sed ratione absentiæ seu non præsentiæ, existentia in sacramento latet, & tamen corpus Christi patet.

ad medium, quod circunstat hoc sacramentum, mediantibus proprijs accidentibus, sed mediantibus speciebus sacramentalibus.

AD 2ᵘᵐ dicendum, quòd oculus corporalis Christi, videt seipsum sub sacramento existentem: nõ tamen potest videre ipsum modum essendi, quo est sub sacramento, quod pertinet ad solum intellectum: nec tamen est simile de alio oculo glorioso: quia etiam ipse oculus Christi est sub hoc sacramento, in quo nõ conformatur ei alius oculus glorioſus.

AD 3ᵘᵐ dicendum, quòd angelus bonus vel malus non potest aliquid videre oculo corporeo, sed solum oculo intellectuali: vnde non est similis ratio, vt ex dictis patet.

¶ Ad sextum negatur assumptum, scilicet actum beatificum veium beati videri naturali cognitione ab altero. Et ratio est sæpe dicta, non propter excellentiam cognoscibilis, sed propter absentiam: quia naturalis cognitio contenta est spectantibus ad ordinem naturalem: actus autem beatificus spectat ad ordinem supernaturalem.

¶ Ad obiecta contra uisionem huius sacramenti per actum beatificum respondendo distinguitur, quòd de actu beatifico possumus dupliciter loqui: uel præcise secundum necessaria ad beatitudinem, & sic proculdubio verum est, per actũ beatificum non uideri Christi corpus in sacramento nec mysterium incarnationis, immo nec aliquid, quod scit deus scientia uisionis, ut patet ex eo, quòd si unum tantum intellectũ deus creasset, & ille uideret deum, esset proculdubio beatus, & nihil horum sciret quæ ad scientiam uisionis spectant: quia nihil horum fuisset, esset, aut futurum esset: uel de actu beatifico loquimur, secundum quòd de facto diuina largitas illum dituit seu extendit, & sic uisio beata extendit se ad multa alia, quæ non sunt simpliciter necessaria cognitu ad beatitudinem, inter quæ opinamur esse mysterium incarnationis & eucharistiæ, ex ratione, quia sunt dissimilima inter omnia erea a credenda, ac per hoc a mentibus fidelium ualde desiderata, ut uideantur: beatitudo autem sanctorum est fidelium, ut fidelium desideriorum, tam arduorum. Et Scotus quidem in primo sensu loqui uidetur, & non in secundo: quoniam ratio sua in primo tantum sensu militat, & pluries repetit necessitatem ad beatitudinem. vnde non oportet aliter respondere.

¶ Ad obiecta demum de supernaturalitate, respondetur dicendo, quòd naturale & supernaturale sunt differentiæ, quandoque solum secundum respectum ad agens, quandoque uero sunt differentiæ entis. Et propterea falsum est, quodcumque ens postquàm factum est, esse naturale: de aliquo enim est uerum, & de aliquo non, vt supra diximus. Et ad confirmationem de differentia imperfecti & perfectionis, dicitur quòd est impertinens: quoniam non est quæstio de perfectione, vel imperfectione, sed de naturalitate, vel supernaturalitate. Posset tamen dici, quòd qualitates supernaturales sunt perfectiotis ordinis, quàm totus ordo naturalium: quia sunt ordinis diuini, ut charitas & lumen gloriæ testantur.

¶ Ad ultimam confirmationem, dicitur quòd angelis non sunt indiæ species omnium specierum, sed earum tantum, quæ ad naturalem ordinem uniuersi spectant: & propterea fidem, spem, & charitatem, non per naturalem cognitionem, in proprio genere nouerunt, nisi habentes illas in seipsis, utpote ad eos spectantes.

¶ In responsione ad secundum, intellige differentiam inter oculum corporalem Christi, & corporalem oculum aliorum sanctorum, non respectu uisibilis per se (quoniam in corpore articuli iam dictum erat, modum essendi Christi corporis in hoc sacramento esse inuisibilem, soloque intellectu intuibilem) sed respectu uisibilis per accidens: ita quòd Christus dicitur corporali oculo uidere seipsum sub hoc sacramento: quia sic seipsum uidet, ut statim intellectum uidear sum essendi modum in sacramento: sicut post resurrectionem dicemur uidere deum corporalibus oculis, ut in quæstio. 12. primæ partis Auctor declarauit.

In corp. ar.

Universidad de Deusto

¶ *Super Quæstionis septuagesimæsextæ Articulum octauum.*

In artic. 2. aduerte circa vera apparentias ex miraculo in hoc sacramento, quod distinguebatur videtur de magnitudine speciei apparentis. Nã si res apparens fuerit tam magnarum dimensionũ, vt sint incõpossibiles substantiæ conuersæ, puta si consecrato modico vino in fundo calicis, vt fieri cõsueuit, appareat & permaneat totus calix magnus plenus specie sanguinis, tunc non videtur remanere verus Christi sanguis sub illis speciebus: quoniam non manent dimensiones vini conuersi. Et in hoc casu species sanguinis significat Christi sanguinem versũ continen sub sacramento, & non contineri sub seipsa. Si vero dimensiones non sint ita in veritate extensæ, quin afficerent conuersam substantiam, si subesset, sentiẽdum est, vt litera tradit: quoniã tandiu manet veritas sacramẽti, quandiu maneret panis aut minũ, si subesset: constat autem quòd quandiu manent dimensiones illæ sine subiecto, manet corpus, aut sanguis Christi: vnde cum tam extensiuæ dimensiones immutantur, immutatio non est solum accidentalis, sed substãtialis: Auctor autẽ loquitur, quando mutatio est solũ in accidentibus. Et si quæratur, qua adoratione venerandus eẽt huiusmodi sanguis miraculosus, dicendum videtur, idem esse iudicium de ipso, & de ueste Christi.

4.di.10. ar. 2.q.2.ad 3. & ar.4.q.2. & 3. Et op. 38. cap.11.

†ar. præced. ad 3. arg.

†q.75. ar.2.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum quando in hoc sacramento apparet miraculose caro uel puer, sit ibi uere corpus Christi.

AD OCTAVVM sic procedi-tur. Videtur quòd quando in hoc sacramento miraculose apparet caro vel puer, non sit ibi vere corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub hoc sacramento, quando desinunt esse species sacramentales, vt dictum est: † sed quando apparet caro vel puer, desinunt esse species sacramentales, ergo nõ est ibi vere corpꝰ Christi.

¶ 2 Præt. Vbicumque est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel specie sacramenti: sed quando tales apparitiones fiunt, manifestum est, quòd non est ibi Christus sub specie propria, quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma, qua ascendit in cælum: cum tamen id, quod miraculose apparet in hoc sacramento, quandoque videatur vt quædam parua caro, quandoque autem vt paruus puer, manifestum est etiam, quòd non est ibi sub specie sacramenti, quæ est species panis vel vini. ergo videtur, quòd corpꝰ Christi nullo modo sit ibi.

¶ 3 Præt. Corpus Christi incipit esse in hoc sacramento per consecrationem & conuersionem, vt supra dictum est: † sed caro & sanguis miraculose apparens, nõ sunt cõsecrata, nec conuersa in verum corpus & sanguinem Christi. non ergo sub his speciebus est corpus, uel sanguis Christi.

SED CONTRA est, quòd tali apparitione facta, eadem reuerentia exhibetur ei quod apparet, quæ etiam primo exhibebatur: quod quidem non fieret, si vere non esset ibi Christus, cui reuerentiam latriæ exhibemus. ergo etiam tali apparitione facta, Christus est sub hoc sacramento.

RESPON. Dicendum, quòd dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoque in hoc sacramẽto miraculose videtur caro aut sanguis, aut etiam aliquis puer. quandoque enim hoc cõtingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione, ac si expresse viderent exterius carnem vel sanguiné vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte sacramenti: & hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur sub specie carnis vel pueri, alijs tamen videtur sicut & prius sub specie panis, vel quando eidem ad horam videtur sub specie carnis vel pueri, & postmodum sub specie panis: nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in magorum præstigijs: quia talis species diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc scilicet, quòd manifestetur vere corpus Christi esse sub hoc sacramento, sicut etiam Christus absque deceptione apparuit discipulis euntibus in Emaus: dicit enim August.* in lib. de Quæstio. euangelist. quòd cum fictio nostra refertur ad aliquã significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. & quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte sacramenti, manifestum est, quòd non desinit Christus esse sub hoc sacramento tali apparitione facta: quandoque vero contingit talis apparitio non per solam immutationem videntium sub specie, quæ videtur, realiter exterius existente: & hoc quidem videtur esse, quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam: sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicunt, quòd est propria species corporis Christi. nec obstat quòd quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur non in specie iuuenili, sed in effigie puerili, quia in potestate corporis glorioſi est, quòd videatur ab oculo non glorificato, vel secundũ totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria vel aliena, vt infra* dicetur: sed hoc videtur esse inconueniens. Primo quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri, nisi in vno loco, in quo definitiue continetur: vnde cum videatur in propria specie, & adoretur in cælis, sub propria specie non videtur in hoc sacramento. Secundo, quia corpus gloriosum quod apparet vt vult, post apparitionem cum voluerit disparet, sicut dicitur Luc. vlti. quòd dominus ex oculis discipulorum euanuit: hoc autem quod sub specie carnis in hoc sacramento apparet, diu permanet: quinimmo legitur quandoque esse inclusum, & multorum episcoporum consilio in pixide reseruatum, quod nephas esset de Christo sentire, secundum propriam speciem. & ideo dicendum est, quòd manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, fit miraculose quædam immutatio circa alia accidentia, puta figuram & colorem, & alia huiusmodi, vt videatur caro vel sanguis aut etiam puer: & sicut prius dictum est, * hoc non est deceptio: quia fit in figuram cuiusdam veritatis, scilicet ad ostendendũ per hanc miraculosam apparitionem, quòd in sacramento est vere corpus & sanguis Christi: & sic patet quòd remanentibus dimensionibus, quæ sunt fundamenta aliorum accidentium, vt infra* dicetur, remanet corpus Christi in hoc sacramento.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd facta tali apparitione species sacramentales quandoque quidem totaliter remanent in seipsis, quandoque autem secundum id, quod est principale in eis, vt dictum est.*

AD 2ᵐ dicendum, quòd in huiusmodi apparitionibus, sicut dictum est † non videtur propria species Christi, sed species miraculose formata vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus, vt dictum est.*

AD 3ᵐ dicendum, quòd dimensiones panis & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculose facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum est.*

F

G

H

I

K

Li. 2. c. ult. nõ procul a prin. to. 4

Non absolutè mortem præuentus: sed vide in sent. lib. 2. dis. 44. q. 2. ar. 4.

In ipsum ar.

q. seq. ar. 2.

In corp. ar.

In corp. ar.

Ibidem.

q. 75. ar. 1. & 6.

¶ *Super*

¶ *Super Quæstionem septuagesimamseptimam.*

IN quæst. ista, de accidentibus eucharistiæ omissa tanta opinionum varietate, vt solidior rationabiliorq; via appareat, notandum duxi, duplicem esse opinionem de modo essendi istorum accidentiũ sine subiecto. Prima opinio est, accidentia ista esse sine subiecto, per solam conseruationem a deo sine subiecto, ita q̃ cum prius haberẽt duo, scilicet esse in subiecto, & vtrumque conseruabatur a deo, postea desinente deo conseruare ly in subiecto, & conseruante esse quod habebant, ipsa sunt sine subiecto. Et hanc opinionem sequitur Scotus in 12. dist 4. Altera autem opinio tenet, vltra conseruationem addi nouam actionem diuinum conferentem accidẽtibus his nouum modum essendi, scilicet per modum substantiæ, & hanc opinionem sequitur D. Tho. in hac quæstione, dicens collitum esse dimensionibus habere subsistantiæ proprietatem, actum, vim, atque virtutem. Et vt plenius quod dicitur intelligatur, manifestemus ex differentia seu differentijs inter has opiniones, primo quo ad esse. nam cum accidens in subiecto non sit quod est, sed quo est, ex sola conseruatione accidentis in suo esse nõ conseruato subiecto, non acquirit accidens nouum modum essendi, sed perdit priorẽ modũ significatũ per ly in, desinit, n. esse actualiter inhærens: sed vbi conseruationi apponitur collatio noui modi, accidens non solum perdit actualiter inhærere, sed acquirit nouum essendi modum, vt qd̃ prius fuerat quo est, modo sit quod est, & hic est modus essendi subsistantiæ. Et huic differentiæ annectitur altera, quòd conseruatio sola accidentium sine subiecto est velut violenta, hoc est, q̃ si fieret ab agente secundo, esset violenta: quemadmodum si lapis absq; aliquo fulcimento sola agentis virtute sustineretur in loco superiori. Et ratio violentiæ est: quia accidens cum suo esse separatum ab ineſſe sustineretur, vt prius erat. f. vt quo est, ex quo non acquisiuit alium essendi modum: sed si accidens cum modo essendi per modum substantiæ, conseruatur sine subiecto, naturaliter cõseruatur in supernaturaliter acquisito essendi modo. Secundo, differunt quo ad esse subiectum: nam ex sola conseruatione accidentũ sine subiecto, dimensiones non sunt plus subiectum aliorum accidentium, quàm prius erant. prius aũt erant solum receptiuę accidentium, & non sustentatiuę eorum. post sepa ationem igitur tam dimensiones, q̃ reliqua accidentia remanẽt sine subiecto sustentante. Et inter dimensiones & alia accidentia hoc interest, q̃ accidentia alia retinent subiectum receptiuum. ipsas dimensiones, ipsa vero quantitas caret etiam receptiuo: sed vbi quãtitati, collatus ponitur modus substantiæ, ipsa quidem nec sustentatiuo egẽ (quoniam est per modum substantiæ) reliquorum vero accidentiũ ipsa est & receptiuum & sustentatiuum: receptiuum quidem ex se, sustentatiuum vero ex acquisito modo substantiæ. Tertio, differunt secundum actionem, quia sola conseruatio non constituit actiuum substantiæ & per modum substantiæ, sed modus essendi per modum substantiæ constituit actiuum, vt quod respectu omnis producibilis, cui us ibi saluatur actiuum, vt quo. Quarto differunt, quo ad positionem seu potentiam passiuam: q̃m per solam conseruationem nõ acquirunt nouam aliquam potentiam passiuam: sed si collatus ponitur modus substantiæ, collata consequenter ponitur vis atque potentia substantiæ, vt possit. f. inde fieri quicquid posset ex substantia, si esset. Quòd rationabilior autem hi opinio ponens cõferri dimensionibus modum vimque substantiæ, ex duobus apparet. Primo, quia sic saluantur naturaliter omnes, quæ ad sensum apparent mutationes a naturalibus agentibus circa eucharistiam, nam supposito hoc vno miraculo quæcumq; fiunt, naturaliter saluantur, ac si fierent in substantia: quoniã supponitur vicesubstantia, quantitas. f. habens modum, vim, proprietatemque substãtiæ. Secundo apparet, quia nõ est hic affirmandum miraculũ, quod non sequatur ex consecratione, & paucitas miraculorũ præligenda est potius quàm multitudo: sed sic ponendo, vnũ solum miraculum ponitur, qd̃ ẽt consecrationi est annexum.

¶ Quinto, Vtrum ex eis possit aliquid generari.

¶ Sexto, Vtrum possint nutrire.

¶ Septimo, De fractione panis consecrati.

¶ Octauo, Vtrum vino consecrato possit aliquid permisceri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum accidentia remaneant sine subiecto in hoc sacramento.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd accidentia non remaneant in hoc sacramento sine subiecto. Nihil enim inordinatum aut fallax debet esse in hoc sacramento veritatis: sed accidentia esse sine subiecto, est contra rerum ordinem, quem deus naturæ ex quo sit educibilis raritas de potentia ad actum, quod non est intelligibile absque nouo miraculo. Et hinc quoque appareat soliditas huius opinionis, dum vnico miraculo saluat omnia apparentia, & naturalitatem omnium actionum & passionum. Nec immediata conseruatio horum a deo, prohibet corruptionem naturalem eorundem: quoniam non plus ex immediata conseruatione manutenentur, quàm cum mediante substantia conseruantur: est enim cõseruatio dei suauis rebus conseruatis: & ideo non conseruatio diuina, sed res conseruata, succumbit agenti naturali corrumpenti. Nec oportet solicitum esse circa entitatem prædictorum, f. modi essendi proprietatis, vis, virtutisq; substantiæ ipsa: quia si ipsa quidem res de genere accidentium, puta quantitas cum suo esse, fit a deo vi, virtutisque substantiæ habens actum modumq; substantiæ. Manifestatur autem hoc esse non solum possibile, sed rationabile discurrendo per ea quæ apparent, & opinata in philosophia, videmus ĩprimis in elementis quædam non semina, sed proportionalia seminibus cum generantur animalia ex putrefactione, videmus quoque imperfectissima entia, qualia sunt semina, vicem gerere perfectorum animalium cum generantur animalia perfecta per propagationem, opinamur quoque diri proportionalia membra, puta in carnibus corde aliquid proportionale loco cordis, credimus quoq; lumen effici vim astri illius, in quo recipitur, puta lan rtenent multi, vt infra patebit, accidentia propria esse vires ipsas substantiarum. Ex quibus omnibus, si aduerterimus quantitatẽ esse rem propinquæ & quasi proportionalis naturæ cũ materia, non apparebit impossibile aut irratione alienum, q̃ ipsamet res quæ est quantitas, fiat vice materia, & sic, ac suppleat materiæ officium, velut quoddam proportionale materiæ, sicut proportionale cordi facit officiũ cordis: nec oportet aliam entitatem quærere: qm̃ accidentia fluentia a principijs essentialibus substãtię ex hoc ipso, q̃ a principijs illis fluunt, sunt non solum accidentia, puta calor, sed sunt vis & virtus substantiæ, ita q̃ possunt producere substantiam, vt infertius amplius patebit (quàmuis quidam sentiant cõtrariũ) ita quantitas eucharistiæ potest sortiri a suprema omniũ substantiarum, vt ipsamet quantitas sit vice substantia &c. multo enim vehementiores ac intimioris efficaciæ est primæ substantiæ actio, quàm quicumq; fluxus accidentis a principijs substantialibus subiecti. Hic est ergo modus, quo facillime absque multiplicatione tam miraculorum quàm entitatum, saluantur apparentia circa accidentia eucharistiæ inter agendum & patiendum.

¶ Quibus præmissis, ad singula decẽdendo, perspice in 1. artic. huius litteræ in responsione ad quartum, primum quod diximus, scilicet q̃ accidens transit de quo est in quod est, & est deinceps compositum ex quod est, & quo est. Perspice secundo in artic. 2. in responsione ad primum, quantitatem transire de subiecto medio in recipiendo, in subiectum in sustentando. Perspice tertio in articul. 3. in responsione ad tertium id,

Supra q. 75 art. 5. Et 1. di. 47. ar. 4. co. Et 4 di. 12. q. 1. a. 1. Et 4. con. c. 63. & 65. Et quo. 1. ar. 1. Et quol. 4. art. 5. Et opus. 2 c 8. Et 1. Cor. 12. lec. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixim⁹ de accidentibus fluentibus a substantia, sed occurrunt in hoc loco duo intolerabilia Scoto in 12. di 4. Primū est, q̄ forma substantialis geniti non fit immediate a forma substantiali generātis: sed ea q̄ qualitates agunt in virtute formæ substātialis, producendo substātiā. Et Scot. quidem Ingū circa hæc processum facit: ego aūt quia de sacris tracto, & hmōi disputatio nō est necessaria ad sacri notitiā, pertrāseundū censeo: declarando tñ sēsum Auctoris, quē noluit forte intelligere Scotu⁹ tq̄m si illū intellexisset, non sic arguisset.

¶ Cū dicimus qualitates agere in virtute formæ substantialis, non somniamus rem aliam absolutam aut respectiuam, sed ipsam qualitatem esse virtutem illius substantiæ: sicut dicimus semē esse virtutem generantis. & propterea sicut conseruato semine, semen bouis generat bouē, & semen hominis generat hominem, proculdubio in uirtute hominis a quo fluxit (sol. n. & homo generant hominem, ut dicitur 2. physic.) & tamen nō oportet semen illud subordinari defuncto homini ita quòd referatur ad illum, aut moueatur ab illo, sat est enim seruari sicut fluxit ab illo: ita qualitas uini cōuersi in sanguinem Christi, quia erat virtus uini, si p̄ quia, cōseruat' sicut erat, p̄ducitur est uini: conuer eret. n. guttam aquæ in uinū, nō minus, quàm si substātia uini subesset. Nec oportet subordinari uino cōuerso nec mouer i ab illo: sed dicetur agere in uirtute illius, quia est virtus, quæ fluxit ab ipso: sed hæc metaphysicis resolutionibus reseruem⁹. Reliqua quæ supra diximus, in artic. 5. & 8. clare habentur.

Lib. 4. met. text. 28. to. 3.

* Refertur de consec. di. 2. c. Species.

q. 75. art. 3. & 6.

In libr. de Trini. ante med.

indidit: videtur etiam ad quādam fallaciam pertinere, cū accidentia naturaliter sint signa naturæ subiecti. ergo in hoc sacramento non sunt accidentia sine subiecto.

¶ 2 Præt. Fieri non potest etiam miraculose, quòd definitio rei abea separetur, vel quòd vni rei conueniat definitio alterius rei, puta quòd homo manens homo, sit animal irrationabile, ad hoc enim sequeretur cōtradictoria esse simul: hoc enim quod significat nomen rei, est definitio, vt dicitur in 4. metaph.* sed ad definitionem accidentis pertinet quòd sit in subiecto, ad definitionem vero substantiæ, quòd per se subsistat non in subiecto. nō ergo potest miraculose fieri quòd in hoc sacramento sint accidentia sine subiecto.

¶ 3 Præt. Accidens indiuiduatur ex subiecto. si ergo accidentia remanēt in hoc sacramēto sine subiecto, non erunt indiuidua, sed vniuersalia, quod patet esse falsum, quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantum.

¶ 4 Præt. Accidentia per consecrationem huius sacramenti, non adiscuntur aliquam compositionē: sed ante consecrationem nō erant composita, neque ex materia & forma, neque ex quo est, & quod est. ergo etiam post cōsecrationem non sunt composita altero horum modorū, quod est inconueniens: quia sic essent simpliciora, quàm angeli: cum tamen hæc accidentia sint sensibilia. non ergo accidentia remanent in hoc sacramento sine subiecto.

SED CONTRA est, q̄ Greg.* dicit in homi. patchali, quod species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, scilicet panis & vini: & ita cum non remaneat substantia panis & vini, videtur quòd huiusmodi species remaneant sine subiecto.

RESPON. Dicendum, quòd accidentia panis & vini, quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post cōsecrationem, non sunt sicut in subiecto in substantia panis & uini, quæ non manet, vt supra* habitum est, neq; etiam in forma substantiali, quæ non manet, & si remaneret, subiectum esse non posset, vt patet per Boet.* in lib. de Trini. Manifestum est etiam, quòd huiusmodi accidentia non sunt in substantia corporis, & sanguinis Christi sicut in subiecto: quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici: neque etiam est possibile, quòd corpus Christi gloriosum & impassibile existens, alteretur ad susciendas huiusmodi qualitates. Dicunt autem quidam, quòd sunt sicut in subiecto in aere circūstante: sed nec hoc esse potest. Primo quidem, quia aer non est huiusmodi accidentium susceptiuus. Secundo, quia huiusmodi accidentia non sunt vbi est aer: quinimmo ad motum harum specierum, aer depellitur. Tertio, quia accidentia non transeunt de subiecto in subiectum, vt scilicet idem accidens numero, quod primo fuit in vno subiecto, postmodum fiat in alio: accidens enim numerum accipit a subiecto. vnde non potest esse, quòd idem numero manēs, sit quandoque in hoc, quandoque in illo subiecto. Quarto, quia cum aer nō spolietur accidentibus proprijs, simul haberet accidentia propria & aliena: nec potest dici, quòd hoc fiat miraculose virtute consecrationis: quia verba consecrationis hoc nō significant: quæ tamen non efficiunt, nisi suum significatum: & ideo relinquitur, quòd accidentia in hoc sacramento, manent sine subiecto: quod quidem virtute[d] diuina fieri potest: cum enim effectus magis dependeat a causa prima, quàm a causa secunda, deus qui est prima causa substantię & accidentis, per suam infinitam virtutem conseruare potest in esse accidens, subtracta substantia, per quam conseruabatur in esse sicut per propriam causam: sicut etiam alios effectus naturalium causarum potest producere sine naturalibus causis: sicut humanum corpus formauit in vtero Virginis, sine virili semine.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd nihil prohibet aliquid esse ordinatum secundum communem legem naturæ, cuius tamen contrarium est ordinatum secundum speciale priuilegium gratiæ, vt patet in resuscitatione mortuorum, & in illuminatione cæcorum: prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex speciali priuilegio præter legem communem: & ita etiam licet sit secundum communem naturæ ordinem, quòd accidens sit in subiecto, ex speciali tamen ratione secundum ordinem gratiæ, accidentia sunt in hoc sacramento sine subiecto, propter rationes supra inductas. *

In corp. dic.

AD 2^m dicendum, quòd cum ens non sit genus, hoc ipsum quod est esse, non potest esse essentia substantiæ vel accidentis. non est ergo definitio substantiæ, ens per se sine subiecto: nec definitio accidentis, ens in subiecto: sed quidditati seu essentiæ substantiæ competit habere esse non in subiecto: quidditati autem siue essentiæ accidentis competit habere esse in subiecto: in hoc autem sacramento non datur accidentibus, quòd ex vi suæ essentiæ non sint in subiecto, sed ex diuina virtute sustentante. & ideo non desinunt esse accidentia: quia nec separatur ab eis definitio accidentis, nec competit eis definitio substantiæ.

AD 3^m dicendum, quòd huiusmodi accidentia acquisierunt esse indiuiduum in substantia panis & uini: qua conuersa in corpus & sanguinem Christi, remanent uirtute diuina accidentia in illo esse indiuiduato, quod prius habebant: vnde sunt singularia & sensibilia.

AD 4^m dicendum, quòd accidentia huiusmodi, manente substantia panis & uini, non habebant ipsa esse nec alia accidentia, sed subiecta eorum habebant huiusmodi esse per ea: sicut nix est alba per albedinem: sed post consecrationem ipsa accidentia quæ remanent,

remanent, habent esse, vnde sunt composita ex esse, & quod est, sicut in prima parte de angelis dictum est, † & cum hoc, habent compositionem partium quantitatiuarum.

p. q. 51. art. 2. & 3.

ARTICVLVS II.

Vtrum in hoc sacramento quantitas dimensiua panis uel uini, sit aliorum accidentium subiectum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd in hoc sacramento quantitas dimensiua panis vel vini, non sit aliorum accidentium subiectum. Subiectum .n. accidentis non est accidens: nulla enim forma potest esse subiectum, cū subiici pertineat ad proprietatem materię, sed quantitas dimensiua est quoddam accidens. ergo quantitas dimensiua non potest esse subiectum aliorum accidentium.

3. dist. 12. q. 2. ar. 1. q. 3. 4. co. c. Q. & c. 64. 2. 1. corin. 11. lec. 5. fi.

¶ 2 Præt. Sicut quantitas indiuiduatur ex substantia, ita etiam & alia accidentia. si ergo quantitas dimensiua panis aut vini remanet indiuiduata, secundum esse prius habitum, in quo conseruatur, pati ratione & alia accidentia remanent indiuiduata secundum esse, quod prius habebant in substantia. non ergo sunt in quantitate dimensiua sicut in subiecto, cum omne accidens indiuiduetur per suum subiectum.

¶ 3 Præt. Inter alia accidentia panis & vini quæ remanent, deprehenduntur etiam sensu rarum & densum, quæ non possunt esse in quantitate dimensiua, præter materiam existēte: quia rarum est quod habet parum de materia sub magnis dimēsionibus: densum autem quod habet multum de materia sub paruis dimensionibus, vt dicitur 4. physicor. † non ergo videtur quòd quantitas dimensiua possit esse subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

4. text. 4. com. 2.

¶ 4 Præt. Quantitas a subiecto separata, videtur esse quantitas mathematica, quæ non est subiectum qualitatum sensibilium. cum ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento, sint sensibilia, videtur quòd non possint esse in hoc sacramento, sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis & vini remanente post consecrationem.

SED CONTRA est, quòd qualitates non sunt diuisibiles nisi per accidēs. s. ratione subiecti: diuidūtur autem qualitates remanentes in hoc sacramento per diuisionem quantitatis dimensiuæ, sicut patet ad sensum. ergo quantitas dimensiua est subiectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

RESPON. Dicendum, quòd necesse est dicere accidentia alia quæ remanent in hoc sacramento, esse sicut in subiecto, in quantitate dimensiua panis, vel vini, remanente. Primo quidem per hoc, quòd ad sensum apparet aliquid quantum esse ibi coloratum, & alijs accidentibus affectum: nec in talibus sensus decipitur. Secundo, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiua, vnde & Plato* posuit primas differentias materiæ, magnum & parum: & quia primum subiectum est materia, consequens est quòd omnia alia accidentia referantur ad subiectum mediante quantitate dimensiua (sicut & primum subiectum coloris dicitur esse superficies) ratione cuius quidam posuerunt dimensiones esse substantias corporum, vt dicitur in 1. metaphys. † & quia subtracto subiecto, remanent accidentia secundum esse, quod prius habebant, consequens est, quòd omnia accidentia remanentia fundata super quantitatem dimensiuam.

Ad Arist. 1. de anima. ar. 4. & 7.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd accidens per se non potest esse subiectum alterius accidentis: quia per se non est. Secundum uero quòd est in alio, unum accidens dicitur esse subiectū alterius, inquantum unū accidens recipitur in subiecto, alio mediante, sicut superficies dicitur esse subiectum coloris: vnde quando accidenti datur diuinitus ut per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subiectum esse.

AD 2^m dicendum, quòd alia accidentia, etiam secundum quòd erant in substantia panis, indiuiduabantur mediante quantitate dimensiua, sicut dictum est. * & ideo potius quantitas dimēsiua est subiectum aliorum accidentium remanentium in hoc sacramento, quàm econuerso.

In corp. ar.

AD 3^m dicendum, quòd rarum & densum, sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc, quòd habent multum, uel parum de materia sub dimensionibus: sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principijs substantiæ: & ideo sicut subtracta substantia, diuina uirtute conseruantur alia accidentia, ita subtracta materia, diuina uirtute conseruantur qualitates materiam consequentes, sicut rarum & densum.

AD 4^m dicendum, quòd quantitas mathematica non abstrahit a materia intelligibili, sed a materia sensibili, ut dicitur 7. metaph. † dicitur autem materia sensibilis ex hoc, quòd subijcitur sensibilibus qualitatibus: & ideo manifestum est, quòd quantitas dimensiua, quæ remanet in hoc sacramento sine subiecto, non est quantitas mathematica.

Lib. 1. physi. tex. 15. to. 2.

Alias non habetur ly separatas.

Lib. 7. c. 35. tex. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS III.

Vtrum species quæ remanent in hoc sacramento possint immutare aliquid extrinsecum.

4. dist. 12. q. 1. ar. 2. q. 1. & 2.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd species, quæ remanent in hoc sacramento, non possint immutare aliquid extrinsecum. Probatur. n. 7. physic. quòd formæ quæ sunt in materia, fiunt a formis, quæ sunt in materia, non autem a formis, quæ sunt sine materia, eo quòd simile agit sibi simile: sed species sacramentales sunt species sine materia: quia remanent sine subiecto, vt ex dictis patet. † non ergo possunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.

Ar. 1. huius quæst.

¶ 2 Præt. Cessante actione principalis agentis, necesse est, quòd cesset actio instrumenti: sicut quiescente fabro, non moueretur martellus: sed omnes formæ accidentales agunt instrumẽtaliter in virtute formæ substantialis tamquàm principalis agentis. cum ergo in hoc sacramento non remaneat forma substantialis panis & vini, sicut supra habitum est, * videtur quòd formæ accidentales remanentes, agere nõ possint ad immutationem exterioris materiæ.

q. 75. ar. 2. & 6.

¶ 3 Præt. Nihil agit vltra suã speciẽ, quia effectus non potest esse potior causa: sed species sacramentales oẽs sunt accidentia. non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam substantialem.

SED CONTRA est, quòd si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri: sentitur enim aliquid per hoc, quòd immutatur sensus a sensibili, vt dicitur 2. de anima. *

Lib. 2 text. 51. 74-121. tom. 2.

RESPON. Dicendum, quòd quia vnumquodque agit, inquantũ est ens actu, consequens est, quòd vnumquodque sicut se habet ad esse, ita se habeat ad agere: quia igitur secundum prædicta, * species sacramentalibus datum est diuina virtute, vt remaneãt in suo esse quod habebant, substantia panis & vini existente, consequens est quòd etiam remaneant in suo agere: & ideo omnem actionem quam poterant agere, substãtia panis & vini existente, possunt * etiam agere, substantia panis & vini transeunte in corpus & sanguinem Christi: vnde non est dubium, quòd possunt immutare exteriora corpora.

Ar. 1. huius quæst. 4.

D. 65.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd species sacramentales, licet sint formæ sine materia existentes: retinent tamen idem esse, quod habebant prius in materia: & ideo secundum suum esse assimilantur formis, quæ sunt in materia.

AD 2um dicendũ, q̃ ita actio formę accidẽtalis dependet ab actione formæ substantialis, sicut esse accidẽtis dependet ab esse substãtiæ: & ideo sicut diuina virtute datur speciebus sacramẽtalibus, vt possint esse sine substãtia, ita datur eis vt possint agere sine forma substantiali, virtute dei, a quo sicut a primo agẽte dependet omnis actio formæ & substantialis & accidẽtalis.

AD 3um dicendum, quòd immutatio, quæ est ad formam substantialem, non fit a forma substantiali immediate, sed mediantibus qualitatibus actiuis & passiuis, quæ agunt in virtute formæ substantialis: hæc autem virtus instrumentalis cõseruatur in speciebus sacramentalibus diuina virtute, sicut & prius erat: & ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentaliter: per quem modum aliquid potest agere vltra suam speciem, * non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis.

D. 92.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum species sacramentales possint corrumpi.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales corrumpi non possint. Corruptio enim accidit per separationẽ formæ a materia: sed materia panis non remanet in hoc sacramento, sicut ex supradictis patet. † ergo huiusmodi species non possunt corrumpi.

¶ 2 Præt. Nulla forma corrumpitur nisi p accidẽs, corrupto subiecto: vnde formæ per se subsistẽtes, incorruptibiles sunt, sicut patet in substantijs spiritualibus: sed species sacramẽtales sunt formæ sine subiecto. ergo corrũpi nõ possunt.

¶ 3 Præt. Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter, aut miraculose: sed non naturaliter, quia nõ est ibi assignare aliquod corruptionis subiectum, quod maneat corruptione terminata: similiter etiam nec miraculose: quia miracula quæ sunt in hoc sacramento, fiunt virtute consecrationis, per quam species sacramentales conseruantur, non est autem idem causa conseruationis & corruptionis. ergo nullo modo species sacramentales corrumpi possunt.

SED CONTRA est, quòd sensu deprehenditur, hostias consecratas putrefieri & corrumpi.

RESPON. Dicendum, quòd corruptio est motus ex esse in nõ esse: dictũ est autem supra, * quòd species sacramentales retinent idẽ esse quod prius habebant, substantia panis & vini existente: & ideo sicut esse horum accidentium poterat corrumpi, substantia panis & vini existente, ita etiam potest corrumpi, illa substantia abeunte: poterant autem huiusmodi accidentia primo corrumpi dupliciter: vno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, sicut per alterationem qualitatum, & augmentum vel diminutionem quantitatis: non quidem per modum augmẽti vel diminutionis, qui inuenitur in solis corporibus animatis, qualia non sunt substantia panis & vini, sed per additionem vel diuisionem. nam sicut dicitur 3. Met. per diuisionem vna dimensio corrumpitur, & fiunt duæ, per additionem autem econuerso ex duabus fit vna: & per hunc modum manifestè possunt corrumpi huiusmodi accidentia post consecrationem: quia & ipsa quantitas dimensiua remanens, potest diuisionem & additionem recipere, & cum sit subiectũ qualitatũ sensibilium, sicut dictum est, * potest etiam esse subiectum alterationis earum, puta si alteretur color aut sapor panis aut vini. Alio modo, poterant corrumpi per accidens, per corruptionẽ subiecti: & hoc modo pñt corrumpi etiam post consecrationem: quãuis enim subiectum non remaneat, remanet tamen esse, quod habebant huiusmodi accidentia in subiecto, quod quidem est proprium & conforme subiecto. & ideo huiusmodi potest corrumpi a contrario agente, sicut corrumpebatur substantia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur nisi præcedente alteratione circa accidentia. Distinguendum tamen est inter vtramque prædictarum corruptionum: quia cum corpus Christi & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non sufficisset ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non desinit corpus & sanguis Christi esse sub hoc sacramento, siue fiat immutatio ex parte qualitatis, puta cum modicum immutatur color aut sapor panis vel vini, siue ex parte quantitatis: sicut cum diuiditur panis aut vinũ in tales partes, quòd adhuc in eis possit saluari natura panis aut vini. Si vero fiat tanta immutatio, quòd fuisset corrupta substantia panis aut vini, non remanent corpus & sanguis Christi sub hoc sacramento: & hoc siue ex parte qualitatum, sicut cum ita immutatur color & sapor & aliæ qualitates panis & vini, q̃ nullo modo possent compati naturã panis aut vini: siue etiam ex parte quantitatis, puta si pulueriz etur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat species panis vel vini.

Infra ar. 5. cor. Et 4. d. 12. q. 1. ar. 2 q. 3. Et 4. cõtra g. 66.

† q. 75. ar. 3. & 6.

Ar. præced.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ad corruptionem per se pertinet, quòd auferat esse tei, vnde inquantum esse alicuius formæ est in materia, consequens est, quòd per corruptionem separetur forma a materia: si vero huiusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei quod est in materia, posset per corruptionem auferri etiam materia non existente: sicut accidit in hoc sacramento, vt ex dictis patet. †

AD 2um dicendum, quòd species sacramentales, licet sint formæ non in materia: habent tamẽ esse quod prius in materia habebant.

AD 3um dicendum, quòd corruptio illarum specierum * non est miraculosa, sed * naturalis: præsupponit tamen miraculum, quod est factum in consecratione, scilicet quòd illæ species sacramentales retineant esse sine subiecto, quod prius habebant in subiecto: sicut & cæcus miraculose illuminatus, naturaliter videt.

Ar. 2. huius quæst.

ARTICVLVS V.

Vtrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur: ex nihilo enim nihil generatur, quãuis ex nihilo fiat aliquid per creationem: sed speciebus sacramentalibus non subest aliqua materia nisi corporis Christi, quod est incorruptibile. ergo videtur quòd ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari.

¶ 2 Præt. Ea, quæ non sunt vnius generis, non possunt ex inuicem fieri: non enim ex albedine fit lignea: sed accidens & substantia differunt genere. cum ergo species sacramentales sint accidentia, videtur quòd ex eis non possit aliqua substantia generari.

¶ 3 Præt. Si ex eis generetur aliqua substantia corporea, illa substantia non erit sine accidente. si ergo ex speciebus sacramẽtalibus genere tur aliqua substãtia corporea, oportet quòd ex accidente generetur substãtia & accidens, duo scilicet ex vno, quod est impossibile. ergo impossibile est, quòd ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

SED CONTRA est, quòd ad sensum videri potest ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, vel cineres, si comburantur, vel vermes, si putrefiant, vel pulueres, si conterantur.

RESPON. Dicendum, q̃ cum corruptio vnius sit generatio alterius, vt dicitur in 1. de generatione, * necesse est q̃ ex speciebus sacramentalibus aliquid generetur, cum corrumpantur, vt dictũ est. † non enim sic corrumpuntur, vt omnino dispereant, quasi in nihilum redigantur, sed manifeste aliquid sensibile eis succedit: quomodo autem ex eis aliquid generari possit, difficile est videre. manifestum est enim quòd ex corpore & sanguine Christi, quæ ibi veraciter sunt, nõ generatur aliquid, cum sint incorruptibilia: si autem substantia panis, aut vini remaneret in hoc sacramento, vel eorum materia, facile eẽt assignare, quòd ex eis generatur illud sensibile, qd succedit, ut quidam posuerũt: sed hoc est falsum, ut supra habitum est. † & ideo quidã dixerunt, quòd ea quæ generantur, non fiunt ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circunstante: quod quidem multipliciter apparet esse impossibile. Primo, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet: nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aere circunstante: unde ex eo uermes, uel cineres non generantur. Secũdo, quia natura aeris non est talis, quòd ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio, quia potest contingere in magna quantitate hostias cõsecratas cõburi uel putrefieri: nec esset possibile tantum de corpore terreno ex aere generari, nisi magna & ualde sensibili inspillatione aeris facta. Quarto, quia idem potest accidere corporibus solidis circun-

Lib. 1. text. 17. tom. 2.

† ar. præced.

q. 75. art. 4. & 2.

rea opus nouum, quod scilicet nõ fuerit factum in operibus sex dierũ. nam creatio antiquum opus est, & continue admittetur in generatione hois. Auctori autem hæc via non placet, vt patet in corpore huius artic. quia ex ipsa cõsecratione nõ est, vt materia creetur vel recreetur: & propterea tenet aliã viam, scilicet quòd per modum conuersionis seu transitionis quantitas transit in materiam, ita quòd virtute primi miraculi datum est quantitati, vt sit vice materia durante sacramẽto, & in termino sacramenti, hoc est in primo nõ esse sacramenti, fit vere materia quemadmodum in politeis princeps vnico imperio cõstituerat aliquem proconsulem viuente consule, ita quòd in obitu consulis fit consul. Nec propterea putes sentire Auctorem, quòd agens naturale, faciat de dimensionibus materiam, hoc enim ridiculum est: quoniam agens naturale nõ facit primum subiectum suæ actionis, sed supponit illud: sed perspiciendum est, q̃ agens naturale agit in vicem materiam, disponendo illã tamquàm si esset materia ad formam substantiæ generandæ, & hoc vsque ad ultimas generationis exclusiue. In instanti autem generationis, quod est primũ non esse sacramenti, dimẽso, actione diuina, virtute primi miraculi transit in materiã dispositã pro forma illa, ac si præfuisset, & sic in eodem instanti naturale agens introducit in illã, formã substantialem cum quantitate sibi priori immediate ante illud existenti. Et sic inueniuntur consonare omnia reliquis generationibus naturalibus: nã naturale agens generando, & agit in quantũ vio, ad instans generationis, & i illo in ge

Universidad de Deusto
Biblioteca

neration is, attingit nudam essentiam materiæ, educendo de illa formam substantialem, & generando compositum de genere substantiæ, corrumpendoque vicepanem, vt sic semper generatio vnius sit corruptio alterius, & econtra. Vltra autem rationem allatam ab Auctore, in promptu est alia ratio, scilicet quia idem debet esse patiens, & quod passum est in generatione substantiali nam eadem materia est, quæ dispositur ad formã ignis, & quę recipit illam. Sed secundum alias opiniones non est idem quod patitur, & quod passum est, nam patitur species sacramẽtalis, & passum deseris venit per creationem vel reparationẽ. Secundum hanc autem viam idẽ est patiẽs, & quod passum est: nam patiens est dimensio, vt vice materia, & quod passum est, est ipsamet dimensio iam vera materia. q.75. art.4. & 2.

¶ Ad rationem autem pro altera opinione dicẽdum est, q̃ secundum istam viam minus ponitur de nouitate, immo ponitur res simillima miraculo trãssubstãtiationis: quoniam transitus dimẽsionis vicemateriæ in veram materiam facilimus est, vtpote de vno proportionali in aliud, & vt dictum est, non est opus nouum, suppostra transubstantiatione panis in corpus Christi. Præualet autẽ nostra hæc opinio ex alio capite in litera allato: quia scilicet nihil ponitur, quod ex vi primi miraculi non fiat, & hoc potissimum erat considerandum. Nec fallaris in refutatione aliarum opinionum, dum in corpore huius articlegis multa asserta impossibilia, quę secũdum Auctoris doctrinam possunt per diuinã omnipotentiam fieri: oportet siquidem memorem esse cõsuetudinis Auctoris: consueuit siquidẽ in quolibet genere loqui, & iudicare, & asserere secundum ordinem illius generis. Et propterea cum tractetur hic de sacramentis, possibile vel impossibile censet, & asserit secundum ordinem sacramentalem, vt etiam superius diximus, secundum quem ordinem dicitur, quòd annihilatum non potest redire & similiter q̃ corpus Christi non potest conuerti in substantiam panis & vini, non sis ergo solicitus, vt respondeas obijcientibus Auctori, quòd contradicat sibi, aut q̃ abbreuiet diuinam omnipotentiam, tamquàm deficientem in potentia conuersiua corporis Christi in panem: docuit enim Auctor superius posse deum conuertere quodcumq; ens creatum in quodcumque aliud creatum, propter communionem in entitate creata &c.

¶ Circa prædicta supererst adhuc dubium a Scoto tractatum circa rarefactionem specierum sacramentalium, an. s. noua illa quantitas seu quantitatis particula, quę per rarefactionem fit, fit naturaliter a naturali agẽte: apparet enim hoc impossibile: tum, ex parte actionis: quia nulla actio naturalis agentis est sine subiecto: huiusmodi autem actio, qua fit noua quantitas, est sine subiecto: tum, ex parte rei actæ: quia nullum agens naturale producit formam sine subiecto omnino: quantitas aũt illa omnino caret subiecto: tum, ex parte ordinis: quia tota raritas est per se terminus illius alterationis, habens pro proprio subiecto totam quantitatem, sicut pars partem, ergo tota raritas præsupponit totam quantitatem, ergo illa quantitas est prius naturaliter maior, quàm ista raritas sit inducta, non est ergo quantitas illa ab agente naturali: tum, ex parte agentis naturalis: quia agens naturale, naturaliter requirit patiens, vt concausam materialem receptiuam formæ seu actus, qui fit, non est ergo absq; miraculo nouo, quòd agens naturale agat sine materia, aut cum vicemateria. Et concludit Scotus, oportere dicere, vel quòd quantitas ista nõ fit ab agente creato, vel quòd agens creatum possit agere sine passo in quod agat: & quoniam hoc secũdũ videtur destruere fundamenta philosophiæ naturalis, in primũ declinat. Mihi autem Auctoris vestigia sectanti vtrumque facile euitandum apparet, tenendo quòd huiusmodi extensio quãtitatis sic ab agente naturali fit, quemadmodum fieret, si conuersa substantia subesset. Vbi scito ex philosophia peripatetica, quòd non omne, quòd quandoque est, & quandoque non est, habet suum proprium fieri: quædam enim sunt & non sunt absque eo, quòd generentur & corrumpantur: quoniam consequuntur generationem & corruptionem aliorum, & de eorum numero est noua quantitatis pars, quæ per rarefactionẽ fit: cũ enim vinũ rarefit, rarefaciens generat raritatem, & nulla alia actione interuenĩente raritas illa fert secum extẽsionem quantitatis, & non sunt ibi duæ actiones, quarum vna producat raritatem, & altera extendat quantitatẽ, & propterea quantitas noua est absque hoc, quòd fiat secundum veram philosophiam. Et simili modo species vini in eucharistia, si a sole vel igne rarefiant, extenderetur quantitas consecutiue a rarefaciente.

re, quãdo substantia panis redeat; manifestum est enim ex supra dictis, † quòd manẽtibus speciebus panis & vini, manet corpus & sanguis Christi, quæ non sunt simul cum substãtia panis & vini in hoc sacramento, secundum præhabita. * vnde substantia panis & vini non potest redire, speciebus sacramentalibus manentibus: similiter etiã nec eis cessantibus: quia iam substantia panis & vini esset sine proprijs accidẽtibus, quod est impossibile. Nisi forte dicatur, quòd in ipso vltimo instanti corruptionis specierum redit non quidem substantia panis & vini, quia illud idem instans est, in quo primo habent esse substãtiæ generatæ ex speciebus, * sed materia panis & vini, quæ magis de nouo creata diceretur quàm rediẽs, proprie loquendo: & secundum hoc, posset sustineri prædicta positio. Verum, quia non rationabiliter viderur dici, q̃ miraculose aliquid accidat in hoc sacramento, nisi ex ipsa consecratione, ex qua nõ est, quòd materia creetur vel redeat, melius videtur dicendum, quòd in ipsa consecratione miraculose datur quantitati

Ar.4.huius quæst. & q. 76.art.6.ad 3.

*q.75. ar.2.

ars sed materia panis magis, quæ si de nouo creata, &c.

¶ Ad primam autem obiectionem in oppositum, iam patere potest responsio, quòd nulla est opus actione fine subiecto: quoniam sola rarefactio sufficit: rarefactio autem est subiective in quantitate, in qua est raritas.

¶ Ad secundam vero ex eadem radice respondetur, quòd licet forma, quæ fit ab agente naturali, fiat in subiecto: quod tamen consequitur ex actione agentis naturalis, eundem potest modum essendi habere, quem habet subiectum, in quod tale agens agit. Et propterea si quantitas, quæ rarefactione extenditur est in subiecto: noua etiam particula erit in subiecto: & similiter si quantitas, quæ rarefactione extenditur, non est in subiecto, sed est vicesubiectum, particula quoque noua erit sine subiecto & vicesubiectum, quoniam quãtitas est passio in huiusmodi alteratione: nec intelligas particulam quantitatis nouam esse sine subiecto ex nouo miraculo, vel ex hoc, quòd continuatur quantitati præexistenti: sed ex hoc, quòd educitur de potentia dimensionis vicemateriæ, ipsa vice materia permanente. Ex vi siquidem primi miraculi, sicut datum est quantitati non solum sustinere præsentia accidentia, sed etiam omnia possibilia educi de substantia conuerta, ipsa manente, ita datum esse oportet, vt separata existat quantumcumque extensa, quanta afficere posset conuersam substantiã, si subesset. vnde si species vini intantum raresceret, vt vini substantia tantam extensionem non sufferret, desineret sacramentum, & noua substantia generaretur.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd ordo naturæ est multiplex, iuxta multiplex causarum genus, & propterea licet quantitas sit noua, sine antiqua, sit secundum ordinem causæ materialis prior raritate, vt recipiens prius dicitur recepto, secundum tamen ordinem causæ tam finalis quàm formalis, q̃ agentis raritas est prior: prius.n. intendit rarefaciẽs raritatem, q̃ extensionem

nem concomitantem. Nec est verum simpliciter & absolute, quòd rarefactio seu raritas, quæ fit, presupponat maiorem quãtitatem: quãuis hoc sit verũ secũdum quid, hoc est cum ista additione secundum ordinem causæ materialis. nam simpliciter & absolute loquẽndo, extensio quantitatis præsupponit rarefactionem, sicut consequens id, ad quod sequitur. Et rursus simpliciter & absolute, dicendum est quòd raritas, quę fit, cum fit, fert secũ receptiuum suum, scilicet maiorẽ quãtitatem, & hoc siue rarefactio fiat in mera substantia siue in vice substantia.

¶ Ad quartam dicitur fallum esse, q̃ opus sit nouo miraculo ad hoc, q̃ agẽs naturale naturaliter agat in vice subiectum seu materiã: nihil.n. refert ex parte agẽtis, an subsit verum subiectũ, aut aliquid æquiualens: quoniam de æquipollentibus eadem est ratio, & idẽ est iudicium. Et propterea cum dicitur, agens naturale naturaliter requirete materiam concausantem, subintelligitur vel aliquid æquipollens: quoniam, vt dictum est, par est ratio & iudicium de æquipollẽtibus. Et hæc de tota hac quæstione dicta sufficiant.

dimensiuæ panis & vini, quòd sit primum subiectum subsequentiũ formarum. hoc autem est propriũ materiæ: & ideo ex cõsequenti datur prædictæ quantitati dimensiuę omne illud, quod ad materiam pertinet. et ideo quicquid posset generati ex materia panis vel vini, si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiua panis vel vini: non * quidem nouo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.

D. 23.

Ad primvm ergo dicendũ, quòd quamuis non sit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimensiua supplet vicem materiæ, vt dictum est.*

*In corp. art.

Ad 2m dicendum, q̃ illæ species sacramentales, sunt quidem accidentia: habent tamẽ actum & vim substantiæ, vt dictum est.*

*Idem.

Ad 3m dicendum, quòd quantitas dimensiua panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculose vim & proprietatem substantiæ. et ideo potest transire in vtrumque, idest in substantiam & dimensionem.

Articvlvs VI.

Vtrum species sacramentales possint nutrire.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales non possint nutrire. dicit enim Ambro.* in lib. de sacramentis, non iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam sulcit: sed omne quod nutrit, vadit in corpus. ergo panis iste non nutrit, et eadem ratio est de vino.

* lib. 2. de aĩa, tex. 45. & 46. to. 2. † art. pced.

¶ 2 Præt. Sicut dicitur 2. † de generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. species autem sacramentales sunt accidentia, ex quibus homo non constat: non enim accidens est pars substantiæ. ergo videtur, quòd species sacramentales nutrire non possint.

¶ 3 Præt. Philosophus 2.* de Anima dicit, quòd alimentum nutrit, prout est substantia quædam, auget autem prout est aliquid quantũ: sed species sacramentales non sunt substantia. ergo non possunt nutrire.

Sed contra est, quòd Apostolus 1. Cor. 11. loquens de hoc sacramẽto, dicit, alius quidem esurit, alius autem ebrius est. vbi dicit glo. quod notat illos, qui post celebrationem sacri mysterij, & consecrationem panis & vini, suas oblationes vendicabant, & alijs non communicantes, soli sumebant, ita vt inde etiam inebriarentur: quod quidem non posset contingere, si sacramentales species non nutrirent. ergo species sacramentales nutriunt.

Respon. Dicendum, q̃ hæc quæstio difficultatem non habet, præcedenti quæstione soluta: ex hoc enim (vt dicitur 2. de Anima*) cibus nutrit, quòd cõuertitur in substantiam nutriti. dictum est autem, † q̃ species sacramentales, possunt conuerti in substantiã aliquam, quæ ex eis generatur. per eandem autem rationem possunt conuerti in corpus humanum, per quam possunt conuerti in cineres vel in vermes: & ideo manifestum est, quòd nutriunt. quod autem quidam dicunt, quòd non vere nutriunt, quasi in corpus humanum conuertantur, sed reficiunt & confortant quadam sensuum immutatione (sicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad sensum patet esse falsum: talis enim refectio non diu sufficit homini, cuius corpus propter continuam deperditionem restauratione indiget: & tamen homo diu sustentari posset, si hostias & vinum consecratum sumeret in magna quantitate. Similiter etiam non potest stare, quod quidam dicunt, quòd species sacramẽtales nutriunt, propter formam substantialem panis & vini, quæ remanet: tum, quia non remanet, vt supra* habitum est: tum quia non est actus formæ nutrire, sed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. vnde dicitur * in 2. de Anima, quòd nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile.

* lib. 2. de aĩa, tex. 45. tom. 2.

*q.75. art. 6.

Ad primvm ergo dicendum, quòd facta consecratione dupliciter potest dici panis in hoc sacramẽto. vno modo ipsæ species panis, quę retinent nomen prioris substantiæ, vt Gregor.* dicit in hom. paschali. alio modo, potest dici panis ipsum corpus Christi, qd est panis mysticus de cælo descendens. Ambro.† ergo cum dicit, quòd iste panis non transit in corpus, accipit panem secundo modo: quia. s. corpus Christi nõ conuertitur in corpus hominis, sed reficit mentem eius, nó autem loquitur de pane primo modo dicto.

* Refertur de consec. dist. 2. cap. species.

† loco citato in arg.

Ad 2m dicendum, quòd species sacramentales etsi non sint ea, ex quibus corpus hominis constat, tamen in ea conuertuntur, sicut dictum est.*

*In corp. art.

Ad 3m dicendum, quòd species sacramentales, quamuis non sint substantia, habent tamen virtutem substantiæ, sicut dictum est.*

*Ibid.

Articvlvs VII.

Vtrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento.

Ad septimvm sic proceditur. Videtur quòd species sacramentales non frangantur in hoc sacramento. dicit enim Philosophus * 4. Meteor. quòd corpora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionem pororum, quod non potest attribui sacramentalibus speciebus. ergo sacramentales species non possunt frangi.

4. dist. 10. art. 1. ad 1. & dist. 12. q. 1. ar. 3. q. 1. & 2. Et 4. cõtra c. 67. Et op. 1. c. 8. Et 1. cor. 11. lec. 5. * li. 4 in sũma 3. ca. 2. ante med.

¶ 2 Præt. Fractionem sequitur sonus: sed species sacramentales non sunt sonabiles: dicit enim Philo. † 2. de Anima, q̃ sonabile est corpus durũ, habens superficiem lenem. ergo species sacrales non franguntur.

† lib. 2. ex tex. 77. & 78. tom. 2.

¶ 3 Præt. Eiusdem videtur esse, manducari, frangi, & masticari: sed verum corpus Christi est quod manducatur, secundum illud Ioã. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem. ergo corpus Christi est, qđ frangitur & masticatur. vnde & in confessione Berengarij † dicitur, consentio sanctæ Romanę ecclesiæ, & corde & ore profiteor panem & vinum, quę in altari ponuntur, post consecrationem verum corpus & sanguinem Christi esse, & in veritate manibus sacerdotum

† De cõsec. dist. 2. cap. ego Berengarius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus. F

SED CONTRA est, quòd fractio fit per diuisionem quanti: sed nullum quantum ibi diuiditur, nisi species sacramentales: quia neque corpus Christi, quod est incorruptibile, neq; substantia panis, quæ non manet, *neque substantia vini. ergo species sacramentales franguntur.

* alias non habetur ly neque substãtia vini.

RESPON. Dicendum, quòd apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. quidam enim dixerunt, ꝙ non erat in hoc sacramento fractio, secundum rei veritatem, sed solum secundum aspectum intuentium: sed hoc non potest stare: quia in hoc sacramento veritatis sensus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipsum pertinet, inter quæ est fractio, per quam ex vno fiunt multa: quæ quidem sunt sensibilia communia, vt patet in lib.† de Anima. vnde alij dixerunt, ꝙ erat quidem ibi vera fractio sine subiecto * existente: sed hoc etiam sensui contradicit: apparet enim in hoc sacramento aliquid quantum, prius vnum existens, postea in multa partitum, quod quidem oportet esse subiectum fractionis. non autem potest dici, quòd ipsum corpus Christi verum frangatur. primo quidem, quia est incorruptibile & impassibile: secundo, quia est totum sub qualibet parte (vt supra habitum est†) quod quidem est contra rationem eius, quod frangitur. vnde relinquitur, quòd fractio sit sicut in subiecto in quantitate dimensiua panis, sicut & alia accidentia. et sicut species sacramentales sunt sacramentum corporis Christi veri, ita fractio huiusmodi specierum est sacramentum dominicæ passionis, quę fuit in corpore Christi vero.

† lib.2. tex. 64. & 33. tom.2.
* alias non habetur ly existente.

† q.76.ar.4

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd sicut in speciebus sacramẽtalibus, remanet ratum & destum (vt supra dictum est†) ita etiã remanet ibi porositas, & per consequens frangibilitas. H

† art.2. huius quæst. ad 3.

AD 2ᵐ dicendum, quòd densitatem sequitur duritia: et ideo ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est quòd remaneat ibi duritia, & per consequens sonabilitas.

AD 3ᵐ dicendum, quòd illud, quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur & masticatur in sua specie: corpus autem Christi non manducatur in sua specie: sed in specie sacramentali. vnde & super illud Ioannis 6. Caro non prodest quicquam, dicit Augst. *hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant, carnem quippe sic intellexerũt, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur: et ideo ipsum corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem sacramentalem. et hoc modo intelligenda est confessio Berengarij, vt fractio & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua vere est corpus Christi. K

*Tract.27. in Ioã. inter prin.& med.to.9.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

4. dist. 12. q.1. art.1. q.6. Et quo lib.10. ar.3.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd vino consecrato, nõ possit aliquis liquor misceri. omne enim quod permiscetur alicui, recipit qualitatem ipsius: sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum: quia accidentia illa sunt sine subiecto, vt dictum est. *ergo vĩ, ꝙ nullus liquor possit pmisceri speciebus sacramentalibus vini.

* art.1 huius quæst.

¶ 2 Præt. Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet quòd ex his fiat aliquid vnum: sed nõ potest fieri aliquid vnum, neq; ex liquore (qui est substantia) & speciebus sacramentalibus, quæ sunt accidentia: neque ex liquore & sanguine Christi, qui ratione suæ incorruptibilitatis, neque additionem recipit neque diminutionem. ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

¶ 3 Præt. Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur quòd etiam ipsum efficiatur consecratum: sicut aqua quæ admiscetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta: sed vinum consecratum, est vere sanguis Christi. ergo etiã liquor permixtus esset sanguis Christi, et ita aliquid fieret sãguis Christi aliter, q̃ per consecrationem, quod est inconueniens. non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri. G

¶ 4 Præt. Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit mistio, vt dicitur in primo * de Generatione: sed ad permistionem cuiuscumque liquoris, videtur corrumpi species sacramentalis vini, ita quòd sub ea desinat esse sanguis Christi: tum, quia magnum & paruum sunt differentię quantitatis, & diuersificant ipsam, sicut album & nigrum, colorem: tum etiam, quia liquor permixtus, cum non habeat obstaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia substantia. non ergo aliquis liquor põt pmisceri vino cõsecrato.

* lib.1.text. 82. vsq; ad 90.to.2.

SED CONTRA est, quòd ad sensum patet, alium liquorem vino permisceri posse post consecrationem, sicut & ante.

RESPON. Dicendum, quòd istius quæstionis veritas manifesta est ex præmissis. * dictum est enim supra, quòd species in hoc sacramento remanẽtes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam consequuntur modum agendi & patiendi: vt scilicet agere & pati possint, quicquid ageret vel pateretur substantia, si ibi presens existeret. manifestum est autem, quòd si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri: huius tamen permistionis diuersus esset effectus, & secundum formã liquoris, & secundum quantitatem: si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, ꝙ posset diffundi per totum vinum, totum fieret permistum: qd autem est commistum ex duobus, neutrum miscibilium est: sed vtrumque transit in quoddam tertium ex his compositum. vnde sequeretur, ꝙ vinum prius existens, non remaneret. sed si liquor permistus esset alterius speciei (puta si permisceretur aqua) solueretur species vini, & esset liquor alterius speciei. si autẽ esset eiusdem speciei liquor adiunctus (puta si vinum permisceretur vino) remaneret quidẽ eadem species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuersitas accidentium: puta si vnum vinum esset album, & aliud rubeum. Si vero liquor adiunctus esset tam paruæ quantitatis, ꝙ non posset perfundi per totum, nõ fieret totum vinum permistum, sed aliqua pars eius. quæ quidem non remaneret eadem numero propter permistionem extraneæ materię: remaneret tamen eadem specie, non solum si paruus liquor permistus esset eiusdem speciei, sed etiam si esset alterius speciei: quia gutta aquæ multo vino permista, transit in speciem vini, vt dicitur in primo * de Generatione. manifestum est autẽ ex prædictis, † quòd corpus & sanguis Christi remanet in hoc sacramento, quãdiu illæ species manent eædem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinum. vnde si fiat tanta permistio

* art.1. & 3. huius qst.

* lib.1.tex. 34. 39. & 88.to.2.
† ar.4.huius qst. & q.76. art.6.ad 3.

permistio liquoris cuiuscumque, quòd pertingat ad totum vinum consecratum, & fiat permistum, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi: si vero fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quòd non possit diffundi per totum, sed vsque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit * tamen sub alia. A

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Innocen. III. * dicit in quadam Decret. quòd ipsa accidentia vinum appositum videntur afficere: quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit: contingit igitur accidentia * mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare. cedit quippe natura, miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. hoc tamen non est sic intelligendum, quasi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino appositio: sed talis permutatio fit per actionem. nam accidentia vini remanentia, retinent actionem substantiæ secundum prædicta: * & ita immutando, afficiunt liquorem appositum. B

* Decret. ti. 41. Mar. tanger. Christi. 2.18.

* corp. Christi.

AD 2ᵐ dicendum, quòd liquor appositus vino consecrato, nullo modo miscetur substantiæ sanguinis Christi: miscetur tamen speciebus sacramentalibus: ita tamen quòd permistione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto, vel in parte, secundum modum quo supra dictum est, * quòd ex speciebus illis potest aliquid generari. et si quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæstio: quia iam totum erit vniforme. si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen vna secundum modum essendi: quia vna pars eius erit sine subiecto, alia erit in subiecto: sicut si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen vnum secundum speciem naturæ. C

* idem.

AD 3ᵐ dicendum, quòd sicut Innocent. III. dicit in decretali prædicta, * si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur: sed accidẽtibus prioris vini commistum, corpori quod sub eis latet, vndique circũfunditur, non modi dans circunfusum: quod quidem intelligendum est, quando non fit tanta permistio liquoris extranei, ꝙ sanguis Christi desinat esse sub toto: tunc enim dicitur vndique circunfundi, non quia tangat sanguinem Christi, secundum eius proprias dimensiones, sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur: nec est simile de aqua benedicta: quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquæ, sicut facit consecratio vini. D

* Decret. ti. 41. Mar. tanger. Christi. 2.18.

AD 4ᵐ dicendum, quòd quidam posuerunt, ꝙ quantumcumque parua fiat extranei liquoris permistio, substantia sanguinis Christi desinit esse sub toto, & hoc ratione inducta: * quæ tamen non cogit: quia magnum & paruum diuersificant quantitatem dimensiuam, non quantum ad eius essentiam, sed quantum ad determinationem mensurę. Similiter etiam liquor appositus, adeo potest esse paruus, ꝙ sua paruitate impeditur, ne diffundatur per totum, & non solis dimensionibus, quæ licet sint sine subiecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset secundum ea, quæ præmissa sunt. E

* In arg.

QVAESTIO LXXVIII.

De forma sacramenti eucharistiæ, in sex articulos diuisa.

QVEINDE considerandum est de forma huius sacramenti.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Quæ sit forma huius sacramenti.
¶ Secundo, Vtrum sit conueniens forma consecrationis panis.
¶ Tertio, Vtrum sit cõueniens forma consecrationis sanguinis.
¶ Quarto, De virtute vtriusque formæ.
¶ Quinto, De veritate locutionis.
¶ Sexto, De comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum hæc sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, & hic est calix sanguinis mei.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, hoc est corpus meum, &, hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecrauit: sed Christus ante benedixit panem accepit, & postea dixit, Accipite & comedite, hoc est corpus meũ (vt habetur Matthæi 26) & similiter fecit de calice. ergo prædicta verba non sunt forma huius sacri.

¶ 2 Præt. Eusebius emissenus dicit, * ꝙ inuisibilis sacerdos visibiles creaturas in suum corpus conuertit, dicens, Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius sacramenti. et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.

¶ 3 Præt. In forma baptismi exprimitur persona ministri & actus eius, cum dicitur, Ego te baptizo: sed in præmissis verbis, nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu eius. ergo non est conueniens forma sacramenti.

¶ 4 Præt. Forma sacramenti sufficit ad perfectionem sacramenti: vnde sacramentum baptismi quandoque perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus alijs prætermissis. si ergo prædicta † verba sunt forma huius sacramenti, videtur ꝙ aliquando possit hoc sacramentum perfici his solis verbis

* Refertur de consec. dist.2. cap. quia corp* assumpti.

† In arg.1. posita.

¶ *Super Quæstionis septuagesimaoctauæ Articulum primũ.*

IN responsione ad quartum primi articuli specialiter notandum occurrit, ꝙ Scotus in 3. dist.4. in dubium ita vertit, quod ambiguũ relinquit, an sola verba consecrationis prolata a sacerdote conficiant hoc sacramentum, prætermissis alijs, quæ in canone missæ cõtinentur, motus ratione in litera allata, scilicet quòd verba huiusmodi debẽt ex vi verborum significare hoc esse corpus Christi, alio quin non significarent quod efficitur in hoc sacramento, sed ꝑtermissis alijs, hoc non significatur: sed significaretur hoc esse corpus sacerdotis ex vi verborum, licet ex intentione significaretur esse corpus Christi. Scito igitur, dupliciter verba hæc proferri a sacerdote, s. recitatiue & significatiue. Et si ad recitationem spectet, opinio quam sequitur Scotus ab auctore improbata, rationabilis inuenitur, quoniam non recitaretur hoc esse corpus Christi, nisi prærecitaretur Christum dixisse, hoc est corpus meũ, & quoad hoc, i. recitationis vim procedit ratio adducta: sed si verba fiãt significatiue solum considerentur, cum proferuntur a sacerdote in persona Christi, ex hoc ipso, quòd sacerdos dicit ea in persona Christi, significant hoc esse corpus Christi. Et cõparãdo hos duos modos proferendi adinuicem, secundus præponderat primo, propter dictum, quia recitatiue verba tenentur materialiter: tum, quia recitatiue sacerdos, non conficit in persona Christi, sed recitat Christum conficientem. In concilio autem florent. sub Eugenio III. legimus hæc verba, sacerdos in persona Christi

4. dist.8. q.2. ar.1. & 3

Christi, in hoc ipso quòd intendit conficere sacramẽtum, sufficiat ad exprimẽdum ex vi verborũ, hoc esse corp⁹ Christi, dicendo in persona Christi, hoc est corpus meum. Et hac ratione mutus est Auctor, vt patet in litera.

⁹ Ibid.

bis prolatis, & omnibus alijs prętermissis, quæ inmissa dicuntur. quod tamen videtur esse falsum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba⁹ acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cuius corpus & sanguinem panis & vinum non cõuertuntur. non ergo prædicta verba sunt forma huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd

⁹ lib. 4. c. 4. paulo a pr. cip. 10. 4.

Ambrosius ⁹ dicit in lib. de sacramentis: consecratio fit verbis & sermonibus domini Iesu: nam per reliqua omnia quæ dicuntur, laus deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris. vbi autẽ sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos vtitur, sed vtitur sermonibus Christi. ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd hoc sacramentum ab alijs sacramẽtis differt in duobus: primo quidem, quantum ad hoc, quòd hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: alia vero sacramenta perficiuntur in vsu materiæ consecratæ. Secundo, quia in alijs sacramentis consecratio materiæ consistit solũ in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quandam spiritualem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumẽtum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere: sed in hoc sacramento consecratio materiæ consistit in quadam mirabulosa conuersione substantiæ, quæ a solo deo perfici potest: vnde minister in hoc sacramento perficiendo, non habet alium actum, nisi prolationem verborum. et quia forma debet esse conueniens rei, ideo forma huius sacramẽti differt a formis aliorum sacramentorum in duobus. primo quidem, quia formæ aliorum sacramentorum important vsum materiæ, puta baptizationem vel cõsignationem, sed forma huius sacramenti importat solam cõsecrationem materię, quæ in transubstantiatione consistit: puta cũ dicitur, hoc est corpus meum, vel, hic est calix sanguinis mei. Secundo, quia formæ aliorum sacramentorũ proferuntur ex persona ministri, siue per modum exercentis actum, sicut cum dicitur, ego te baptizo, vel, ego te confirmo: siue per modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur, Accipe potestatem, &c. siue per modum deprecantis, sicut cum in sacramento extremæ vnctionis dicitur, per istam vnctionem & nostram interces sionem, &c. sed forma huius sacramenti profertur quasi ex ꝓsona ipsius Christi loquentis, vt detur intelligi, ꝙ minister in perfectione huius sacramenti nihil agit, nisi ꝙ profert verba Christi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd circa hoc est multiplex opinio: quidam enim dixerunt, ꝙ Christus, qui habebat potestatem excellentiæ in sacramentis, absque omni forma verborum hoc sacramentum perfecit, & postea verba protulit, sub quibus alij post modum consecrarent: quod videntur sonare verba

⁹ Id habet I lib. 4. de sacro altaris mysterio, ca. 6. circa fin.

Innocen. III.⁹ dicentis, sane dici potest, ꝙ Christus virtute diuina confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent: sed contra hoc expresse sunt verba euãgelij, in quibus dicitur, quòd Christus benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. vnde prædicta verba Innocen. sunt opinatiue magis dicta, quàm determinatiue: quidam autem dixerunt, ꝙ benedictio illa facta est quibusdam alijs verbis nobis ignotis, sed nec hoc stare potest: quia benedictio consecrationis, nunc perficitur per recitationem eorum, quæ tunc acta sunt. vnde si tunc per hæc verba non est facta consecratio, nec modo fieret: & ideo alij dixerunt, ꝙ illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modo fit, sed Christus ea bis protulit. Primo quidem, secrete ad consecrandum: secundo, manifeste ad instruẽdum. sed nec hoc stare potest: quia sacerdos consecrat, proferens hæc verba, non vt a Christo in occulta benedictione dicta, sed vt publice prolata. vnde cum non habeant vim huiusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur quòd etiam Christus manifeste ea proferens cõsecrauerit. & ideo alij dixerunt, ꝙ euangelistæ non semper eundem ordinem in recitando seruauerunt, quo res sunt gestæ, vt patet per Augustinum ⁹ in lib. de Consensu euangelistarum. vnde intelligendum est ordinem rei gestæ, sic exprimi posse, Accipiens panem benedixit, dicens, hoc est corpus meum, & deinde fregit, & dedit discipulis suis, sed idem sensus haberi potest etiam verbis euangelij non mutatis: nam hoc participium dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea quæ præcedunt: non autem oportet quòd hæc concomitantia intelligatur solum respectu vltimi verbi prolati, quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis: sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis, vt sit sensus, dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis, hęc verba dixit, Accipite, &c.

⁹ li scilicet ex cap. 30. & 31. et 44. tom. 4.

AD 3ᵐ dicendum, ꝙ in his verbis, Accipite & comedite, intelligitur vsus materiæ consecratæ, qui non est de necessitate huius sacramenti (vt supra habitum est†) & ideo nec hæc verba sunt de substantia formæ: quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiæ consecratæ vsus (sicut operatio non est prima, sed secunda perfectio rei) ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio huius sacramenti: et hoc modo Eusebius intellexit ⁹ his verbis confici sacramentum, quantum ad primam & secundam perfectionem ipsius.

† 9. 74. ar. 7

⁹ loco citato in arg.

AD 3ᵐ dicendum, quòd in sacramento baptismi minister aliquem actum exercet circa vsum materiæ, qui est de essentia sacramenti, qđ non est in hoc sacramento: & ideo non est similis ratio.

AD 4ᵐ dicendum, quòd quidam dixerunt, hoc sacramentum perfici non posse, prædictis verbis prolatis, & alijs prętermissis, præcipue quæ sunt in canone missæ: sed hoc patet esse falsum, tum, ex verbis Ambro.⁹ supra inductis, tum etiam, quia canon missæ nõ est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diuersa sunt a diuersis apposita. vnde dicẽdum est, ꝙ si sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum, perficeretur hoc sacramentum: quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur: grauiter tamen peccaret sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, vtpote ritum ecclesiæ non seruans: nec est simile de baptismo, quod est sacramentum necessitatis, defectum autem huius sacramenti põt supplere spiritualis manducatio, sicut Augustinus † dicit.

⁹ In arg. sed contra.

Tract. 26. I Ioan. to. 9. † Collecta ex eo quod ex Aug. refert, de cõsec. dist. 4. c. Nulli.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit conueniens forma cõsecrationis panis, hoc est corpus meum: per formam enim sacramenti debet exprimi sacramenti effectus: sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conuersio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum fit, quam per hoc verbum est. ergo in forma consecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum.

Supr. q. 60. ar. 8. cor. Et q. 85. ar. 2. cor. & infl. q. 85. ar. 4. ad 1.

¶ 2 Præt. Ambros. † dicit in lib. de sacramentis: sermo Christi hoc conficit sacramentum, quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia: iussit dominus, & facta sunt, cæli & terra. ergo & forma huius sacramẽti conuenientior esset per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc fit corpus meum.

¶ 3 Præt. Per subiectum huius locutionis importatur illud, quod conuertitur, sicut per prædicatum importatur conuersionis terminus: sed sicut est determinatum id, in quod fit conuersio (non enim fit conuersio, nisi in corpus Christi) ita est determinatum id, qd conuertitur: non enim conuertitur in corpus Christi nisi panis. ergo sicut ex parte prędicati ponitur nomẽ, ita ex parte subiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis est corpus meum.

¶ 4 Præt. Sicut id, in quod terminatur conuersio, est determinatæ naturæ (quia est corpus) ita etiam est determinatæ personæ. ergo sicut ad determinandum naturam dicitur corpus, ita ad determinandam personã deberet dici, hoc est corpus Christi.

¶ 5 Præt. In verbis formæ non debet poni aliquid, quod non sit de substantia eius. inconuenienter ergo additur in quibusdam libris hæc coniunctio, enim, quæ non est de substantia formæ.

SED CONTRA est, quòd dominus hac forma in consecrando est vsus, vt patet Matthæi 26.

RESPON. Dicendum, ꝙ hæc est conueniens forma consecrationis panis: dictum est enim,⁹ quòd hæc consecratio consistit in conuersione substantiæ panis in corpus Christi: oportet autem formam sacramenti significare id, quod in sacramẽto efficitur. vnde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conuersionem panis in corpus Christi, in qua tria considerantur, scilicet ipsa conuersio, & terminus a quo, & terminus ad quem. conuersio autem potest considerari dupliciter. vno modo, vt in fieri: alio modo, vt in facto esse. non autem debuit significari conuersio in hac forma, vt in fieri, sed vt in facto esse. Primo quidẽ: quia hæc cõuersio non est successiua (vt supra dictum est⁹) sed instantanea. in huiusmodi autem mutationibus fieri, non est nisi factum esse. Secundo, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis, est similitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis: sicut forma artis in mẽte ędificatoris, est forma domus ædificatæ principaliter, ędificationis autem per cõsequens. vnde & in hac forma debet exprimi conuersio, vt in facto⁹ esse ad quod fertur intentio. et quia ipsa cõuersio exprimitur in hac forma, vt in facto esse, necesse est, quòd extrema conuersionis significentur, vt se habent in facto esse conuersionis. tunc autem terminus ad quem, habet propriam naturam suæ substantiæ: sed terminus a quo, non manet secundum suam substantiam, sed solum secũdum accidentia, quibus sensui subiacet, & ad sensum determinari potest. vnde conuenienter terminus conuersionis a quo, exprimitur per pronomen demonstratiuum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manẽt: terminus autem ad quem, exprimitur per nomen significans naturam eius, in quod fit conuersio, quod quidem est totum corpus Christi, & non sola caro eius, vt dictum est. † vnde hæc forma est conuenientissima, hoc est corpus meum.

Q. 76. ar. 1. ad 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd fieri non est vltimus effectus huius consecrationis, sed factum esse, vt dictum est. ⁹ et ideo hoc potius exprimi debet in forma.

⁹ In corp. art.

AD 2ᵐ dicendum, quòd sermo dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione: aliter tamen & aliter. nam hic operatur effectiue & sacramentaliter, idest secundum vim significationis: et ideo oportet in hoc sermone significari vltimum effectum consecrationis per verbum substantiuum indicatiui modi & præsentis temporis: sed in creatione rerum operatus est solũ effectiue, quæ quidem efficiẽtia est per imperium suæ sapientiæ: et ideo in creatione rerum exprimitur sermo diuinus per verbum imperatiui modi, secundum illud Genes. 1. Fiat lux, & facta est lux.

AD 3ᵐ dicendum, quòd terminus a quo in ipso facto esse conuersionis, non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus ad quem: & ideo nõ est simile.

AD 4ᵐ dicendum, quòd per hoc pronomen, meum, quod includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquentis) sufficienter exprimitur persona Christi, ex cuius persona hæc proferuntur, vt dictum est.⁹

⁹ art. ꝓced. & art. 1.

AD 4ᵐ dicendum, quòd hæc coniunctio, enim, apponitur in hac forma, secundum consuetudinem Romanę ecclesiæ, a beato Petro apostolo deriuatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia: et ideo non est de forma, sicut nec verba præcedentia formam.

ARTICVLVS III.

Vtrum hæc sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, &c.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd hęc non sit conueniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, noui & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effunditur in remissionem peccatorum. sicut enim panis conuertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinem Christi, sicut ex prædictis patet. † sed in forma consecrationis panis, ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur. inconuenienter ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei.

4 dist. 8. q. 2. art. 2, q. 1. & 3. Et 1. cor. 11. lec. 6.

Q. 76. art. 1 & 2.

¶ 2 Præt. Non sunt maioris efficaciæ verba, quæ proferuntur in consecratione panis, quàm ea quæ proferuntur in consecratione vini, cum vtraque sint verba Christi: sed statim dicto, hoc est corpus meum, est perfecta consecratio panis. ergo statim cum dictũ est, hic est calix sanguinis mei, est perfecta cõsecratio sanguinis, & ita ea quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formę, præsertim cum pertineant ad proprietates huius sacramenti.

¶ 3 Præt. Testamentum nouum pertinere videtur ad internam inspirationem, vt patet ex hoc, quòd Apostolus ad Hebr. 8. introducit verba, quæ habentur Hiere. 31. Consumabo super domum Israel testamentum

Universidad de Deusto
Biblioteca

flamentum nouum, dando leges meas in mentibus
eorum: sacramentum autem exterius visibiliter agi-
tur. inconuenienter ergo in forma sacramenti dici-
tur, noui testamenti.

¶ 4 Præt. Nouum dicitur aliquid ex eo, q̃ est prope
principium sui esse: æternum autem non habet prin-
cipium sui esse. ergo inconuenienter dicitur, noui &
æterni: quia videtur contradictionem implicare.

¶ 5 Præt. Occasiones erroris sunt hominibus subtra
hendæ, secundum illud Isa. 57. Auferte offendicula de
via populi mei: sed quidam errauerunt, æstimantes
mystice solum esse corpus, & sanguinẽ Christi in hoc G
sacramento. ergo in hac forma inconuenienter poni-
tur mysterium fidei.

*q.73.ar.2. ad 3. ¶ 6 Præt. Supra dictum est, * quòd sicut baptismus
est sacramentum fidei, ita eucharistia est sacramen-
tum charitatis. ergo in hac forma magis debet poni
charitas, quàm fides.

¶ 7 Præt. Totum hoc sacramentum, & quãtum ad
corpus & quantum ad sanguinem, est memoriale do
minicæ passionis, secũdum illud primæ Cor. 11. Quo-
tiescumque manducabitis panem hunc, & calicem
bibetis, mortem dñi annũtiabitis. non ergo magis de-
buit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio
de passione Christi & eius fructu, q̃ in forma consecra H
tionis corporis, præsertim cum Luc. 22. dominus di-
xerit hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.

q. 48. & 49 art. 1. ¶ 8 Præter. Passio Christi (vt supra habitum est†) ad
sufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad ef-
ficientiam, profuit multis. debuit ergo dici, qui effun-
detur pro omnibus aut pro multis, sine hoc quòd ad-
deretur, pro vobis.

¶ 9 Præt. Verba quibus hoc sacramentum confi-
citur, efficaciam habent ex institutione Christi: sed
nullus euangelista recitat Christum hæc omnia verba
dixisse. ergo hæc non est conueniens forma consecra-
tionis vini.

SED CONTRA est, quòd ecclesia ab apostolis
De celebra. missarũ ca. cu Matthæ. instructa, * vtitur hac forma in consecratione vini.

RESPON. Dicendum, quòd circa hanc formam
est duplex opinio: quidam enim dixerunt, quòd de
substantia formæ huius est hoc solum quod dicitur,
hic est calix sanguinis mei, non autem ea quæ sequun
tur: sed hoc videtur inconueniens: quia ea quæ sequũ
tur, sunt quædã determinationes prædicati, ideſt san-
* alias non habetur ly eiusdem. guinis Christi: vnde pertinent ad integritatem * eius-
dem locutionis. Et propter hoc, sicut alij melius di-
cunt, omnia sequentia sunt de substantia formæ vsq;
ad hoc, quod postea sequitur, hoc quotiescũque fece-
ritis, quod pertinet ad vsum huius sacramenti: vnde
non est de substantia formæ. et inde est, q̃ sacerdos eo
dem ritu & modo, scilicet tenendo calicem in mani- K
bus, omnia hæc verba profert. Luc. etiam 22. interpo-
nuntur verba sequẽtia verbis præmissis, cum dicitur,
* posita in arg. 1. Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine.
dicendum est ergo, quòd omnia prędicta * verba sunt
de substantia formæ, sed per prima verba, cum dici-
tur, hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa con-
*ar. seed. uersio vini in sanguinem, eo modo quo dictum est †
in forma consecrationis panis: per verba autem se-
quẽtia designatur virtus sanguinis effusi in passione,
quæ operatur in hoc sacramento, quæ quidem ad tria
ordinatur. Primo quidem & principaliter, ad adipiscẽ
dam æternam hæreditatem, secundum illud Heb. 10.
Habemus fiduciam in introitu sanctorum per sangui
nem eius. et ad hoc designandum dicitur, noui & æ-
terni testamenti. Secundo, ad iustitiam gratiæ, quæ I
est per fidem, secundum illud Roman. 3. Quem pro-
posuit deus propitiatorem per fidẽ in sanguine eius,
vt sit ipse iustus & iustificans eũ, qui ex fide est Iesu
Christi, & quantum ad hoc subditur, mysterium fi-
dei. Tertio aũt, ad remouẽdum impedimenta vtriusq;
prædictorum, s. peccata, secundum illud Hebr. 9.
sanguis Christi emundabit cõscientias nostras ab ope
ribus mortuis, ideſt a peccatis. et quantum ad hoc
subditur, qui pro vobis & pro multis effundetur in
remissionem peccatorum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd cum dici-
tur, hic est calix sanguinis mei, est locutio figuratiua.
et potest dupliciter intelligi. vno modo secundum
metonymiam, qua ponitur continens pro contento,
vt sit sensus, Hic est sanguis meus contentus in calice,
de quo fit hic mentio: quia sanguis Christi in hoc sa-
cramento consecratur, inquãtum est potus fidelium,
quod non importatur in ratione sanguinis, & ideo
oportuit hoc designari per vas huic vsui accommoda
tum. Alio modo, potest intelligi secundum metapho
ram: prout per calicem similitudinarie intelligitur
passio Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat
(secundum illud Thren. 3 Repleuit me amaritudini- H
bus, inebriauit me absynthio. vnde & ipse dominus
passionem suam calicem nominat, Matth. 26. dicens,
Transeat a me calix iste.) vt sit sensus, hic est calix
passionis meæ, de qua fit mentio in sanguine seor-
sum a corpore consecrato: quia separatio sanguinis a
corpore fuit per passionem.

AD 2^m dicendum, quòd quia (vt dictum est*) *In corp. art. & q.76. art. 2. ad 1. sanguis seorsum consecratus, expresse passionẽ Chri-
sti repræsentat, ideo potius in consecratione sangui-
nis fit mentio de effectu passionis, quàm in consecra-
tione corporis, quod est passionis subiectum. quod
etiam designatur in hoc quod dominus dicit, quod
pro vobis tradetur: quasi dicere-et, quod pro vobis I
passioni subiicietur.

AD 3^m dicendum, quòd testamentum est dispo-
tio hæreditatis: hæreditatem autem cælestem dispo-
suit deus hominibus dandam per virtutem sanguinis
Iesu Christi: quia vt dicitur Heb. 9. Vbi est testamen-
tum, mors necesse est intercedat testatoris. sanguis au
tem Christi, dupliciter est hominibus exhibitus. pri-
mo quidem in figura, quod pertinet ad vetus testa-
mentum: et ideo Apostolus ibidem concludit, vnde
nec primum testamentum sine sanguine dedicatum
est: quod patet ex hoc, quòd sicut dicitur Exod. 24.
Lecto omni mãdato legis a Moise, omnem populum
asperſit, dicens, Hic est sanguis testamenti, quod man
dauit ad vos deus. Secundo autem est exhibitus in rei
veritate, quod pertinet ad nouum testamentum. et
hoc est quod Apostolus ibidem præmittit dicẽs, ideo
noui testamenti mediator est Christus, vt morte inter-
cedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt
æternæ hæreditatis. dicitur ergo hic sanguis noui te-
stamenti, quia iam non in figura, sed in veritate exhi-
betur. vnde subditur, Qui pro vobis effundetur. Inter
na autem inspiratio ex huius sanguinis virtute pro-
cedit, secundum quòd passione Christi iustificamur.

AD 4^m dicendum, quòd hoc testamentum est no-
uum ratione exhibitionis. dicitur autem æternum, rã
ratione æternæ dei prœordinationis, quàm etiam ra-
tione æternæ hæreditatis, quæ per hoc testamentum
disponitur. ipsa etiam persona Christi, cuius sangui-
ne testamentum disponitur, est æterna.

AD

AD 5^m dicendum, quòd mysterium hic ponitur, A
non quidem ad excludendam rei veritatem, sed ad
ostendendam occultationem: quia & ipse sanguis
Christi occulto modo est in hoc sacramento, & ipsa
passio Christi occulte fuit figurata i veteri testamẽto.

AD 6^m dicendum, quòd dicitur mysterium fidei,
quasi fidei obiectum: quia quod sanguis Christi secũ-
dum veritatem sit in hoc sacramento, sola fide tenẽ-
tur: ipsa etiam Christi passio per fidem iustificat. Ba-
ptismus autem dicitur sacramentum fidei, quia est
quædam fidei protestatio: hoc autem est sacramẽtum
charitatis, quasi figuratiuum & effectiuum.

Alia. ad 2. locis citatis. AD 7^m dicendum, quòd sicut† dictum est) san-
guis seorsum consecratus a corpore, expressius repre-
sentat passionem Christi. et ideo potius in consecra- P
tione sanguinis fit mentio de passione Christi & fru-
ctu ipsius, quàm in consecratione corporis.

AD 8^m dicendum, quòd sanguis passionis Christi,
non solum habet efficaciam in iudæis electis, qui-
bus exhibitus est sanguis veteris testamẽti, sed etiam
in gentilibus, nec solum in sacerdotibus, qui hoc con
ficiunt sacramentum, vel alijs, qui sumunt, sed
etiam in illis pro quibus offertur: et ideo signan-
ter dicit, pro vobis iudæis, & pro multis, scilicet
gentilibus: vel, pro vobis manducantibus, & pro
multis pro quibus offertur.

AD 9^m dicendum, quod euangelistæ non inten-
debant tradere formas sacramentorum, quas in pri- C
mitiua ecclesia oportebat esse occultas, vt dicit Dio-
nysi. * in fine eccleſia. hierar. sed intenderunt histo-
riam de Christo texere. et tamen hæc omnia fere ver-
ba ex diuersis scripturæ locis accipi possunt. nam
quod dicitur, hic est calix. habetur Luc. 22. & primæ
Corinth. 11. Matth. autem 26 dicitur, hic est sanguis
meus noui testamenti, qui pro multis effundetur in
remissionem peccatorum: quòd autem additur, æter-
ni, & iterum, mysterium fidei: ex traditione domini
habetur, quæ ad ecclesiam per apostolos peruenit, se-
cundum illud primæ Corinth. 11. ego accepi a domi-
no, quod & tradidi vobis.

¶ *Super Quæstionis septuagesimæoctauæ Articulum quartũ.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædictis verbis formarum in sit aliqua vis creata, effectiua consecrationis.

AD QVARTVM sic procedi-
tur. Videtur quòd prædictis
verbis † formarum non inſit ali-
qua vis creata, effectiua consecra-
tionis. dicit enim Damas. in 4. lib.
sola virtute Spiritussancti fit con-
uersio panis in corpus Christi: sed E
virtus Spiritussancti est virtus in-
creata. ergo nulla virtute creata ho
rum verborum conficitur hoc sa-
cramentum.

¶ 2 Præt. Opera miraculosa non
fiunt aliqua virtute creata, sed so-
la virtute diuina, vt in prima par-
te habitum est†: sed conuersio pa-
nis & vini in corpus & sanguinem
Christi, est opus non minus mira-
culosum, quàm creatio rerum, vel
etiam formatio corporis Christi in
vtero virginali: quæ quidem nul-
la virtute creata fieri potuerunt.
ergo neque hoc sacramentum con
secratur aliqua virtute creata di-
ctorum verborum.

¶ 3 Præt. Prædicta verba † non
sunt simplicia, sed ex multis com-
posita: nec simul, sed successiue
proferuntur. conuersio autem præ
dicta (vt supra dictum est*) fit in
instanti: vnde oportet quod fiat
per simplicem virtutem. non ergo
fit per virtutem horum verborũ.

SED CONTRA est, quòd
Ambr.† dicit in lib. de sacramen P
tis: Si tanta est vis in sermone do-
mini Iesu, vt inciperet esse quod
non erat, quanto magis operato-
rius est, vt sint quæ erãt, & in aliud
commutentur? et sic quod erat
panis ante consecrationem, iam
corpus Christi est post consecra-
tionem: quia sermo Christi crea-
turam mutat.

RESPON. Dicendum, q̃ qui-
dam dixerunt nullam virtutẽ crea
tam esse, nec in prædictis verbis † C
ad transubstantiationem faciẽ-
dam, nec etiam in alijs sacramen-
torum formis, vel etiam in ipsis
sacramentis ad inducendos sacra-
mentorum effectus. quod (sicut su
pra habitum est) & dictis sancto-
rum repugnat, & derogat dignita-
ti sacramentorum nouæ legis. vn-
de cum hoc sacramentum sit præ
ceteris dignius (sicut supra dictũ
est*) consequens est, quòd in ver- D
bis formalibus huius sacramenti,
sit quædam virtus creata ad con-
uersionem huius sacramenti fa
ciendam, instrumentalis tamen, si-
cut & in alijs sacramentis, sicut
supra dictum est. cum enim hæc
verba ex persona Christi proferan-
tur, ex eius mandato consequun-
tur virtutem instrumentalem a
Christo: sicut & cetera eius facta
vel dicta habent instrumentaliter
salutiferam virtutem, vt supra di-
ctum est.*

AD PRIMVM ergo dicen-
dum, quòd cum dicitur sola virtu
te Spiritussancti panem in corpus
Christi conuerti, non excluditur E
virtus instrumentalis, quæ est in
forma huius sacramẽti: sicut cum
dicitur, solus faber facit cultellũ,
non excluditur virtus martelli.

AD 2^m dicendum, quòd opera
miraculosa, nulla creatura potest
facere quasi agens principale, po-
test tamen ea facere instrumenta-
liter, sicut ipse tactus manus Chri-
sti sanauit leprosum: et per hunc
modo verba Christi conuertunt
guinem conficiun
tur. Vbi clare vides,
virtutem verborum
asserram a sacro Cõ
cilio. Vna autem supe
rius diximus de vir
tute sacramentorũ, Posita 3 ar.
sic cõsequenter nũc ti. 1. & 3. in
dicimus de virtute arg. 1.
horum verborum,
quòd non est qualitas aliqua superad-
dita, vt res quædam
distincta realiter ab * 3. 75. ar. 7.
ipsa oratione signi-
ficante, sed est ipsa
oratio significans,
vt instrumentũ dei
ad consecrationem. Lib. 4. c. 4.
ipsa q̃ oratio ipsa, pu ante med.
ta hoc esse corpus tom. 4.
meum, secundum
se quidem non est
aliud, quàm enun-
tiatio significans hoc
esse corpus meum:
sed vt assumpta a
Christo in instrumẽ
tum ad consecratio
nem illam, est non
solum enuntiatio
significans, sed in-
strumentaliter effi- Art. 2. & 3.
ciens, quod est hu- posita in
modi virtutem, immo arg. 1.
est esse virtutem.
¶ Et quia esse virtu
tem, est quoddã ad-
uentitium orationi
absolute, ideo dici-
tur orationem habe Q. 62. ar. 1.
re virtutem, & vir- 2. 3. 4.
tutẽ esse in verbis, &
virtus verborum, &
similia. Et quia vir-
tus aduentitia, qua
litatis rationem ac * Q. 65. art.
nomen induit, ideo 3.
qualitas dicitur: cũ
tamen secũdum rẽ
nihil aliud sit, quàm
orationem esse in-
strumentum dei, Q. 62. ar. 1.
quod nihil aliud est & 4.
quàm deum vti ora
tione instrumenta-
liter ad talem effe-
ctum: sicut enim
omnis creatura est
in potentia obedi- Q. 62. ar. 4.
entiali ad hoc, vt sit
instrumentum dei, ad
quodcumque faciẽ-
dũ deus illa vti vo-
luerit. et sicut deum
in sacramen o bap-
tismi per Christi
baptismum dedisse
virtutem aquis in-
choat ue dicimus,
nulla tamen qualitas superaddita pro
pterea est aquis, &
postmodum com-
plete datur virtus
aquæ in actuali ba-
ptismo, per hoc, q̃
Christus baptizans
vtitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

vritur ille aqua: ita in proposito verba ista potius quàm alia ab ipso Christo sanctificata sunt inchoatiue, cõplete autem vim sortiuntur, cum Christus per sacerdotem illa profert ad confectionem huius sacramenti: talis enim vsus verborum est constitutiuus instrumentalis efficaciæ in oratione qua vtitur: nec oportet aliquam superapponere qualitatem. Et hoc exemplo in artificialibus videtur manifestum: nam manus assumi potest, & de facto assumitur a multis artibus in instrumentum: nec oportet artem sutoriam aut fabrilem aut musicam, aliquam qua vtatur superaddere manui, cum illa vtitur, sed ex hoc ipso quòd ars vtitur manu, manus est quædam vis artis illius, & sic de aliis. Et hoc multo verius est referendo rem creatam ad diuinam omnipotentiam vtentem creatura, assumendo illam in instrumentum, quanto efficacia diuina maior in infinitum est, vt sit intima cuicumque creaturæ. Effectus autem virtutis verborum non est dispositio aliqua: sed vt in allatis verbis ex sacro Concilio clare patet, est conuersio panis in corpus Christi. Nec obstant obiectiões Scoti in prima dist. 4. de infinitate virtutis requisitæ ad transubstãtiationem & de creatione: primã enim soluit Auctor ad primum, & secũdam ad secundum: exigitur enim infinita virtus in agente principali tantummodo. Et non est simile de creatione: qa nulla res in creatione præsupponitur, quam instrumẽti actio possit attingere, hic autem inuenitur subst antia panis & vini, quæ a virtute verborũ attingitur, dum conuertitur in corpus & sanguinem Christi. Et quia verba cõsecrationis, vt conficiunt orationem significantem quod per sacramentũ efficitur, in instrumentum diuinæ actionis assumũtur, ideo quãdiu vtitur deus per sacerdotis ministerium verbis sacramentalibus, tandiu

* posita in art. 2. & 3. arg. 1.

4. dist. 8. q. 2 art. 1, q. 4.

Artic. 2.

Artic. præce.

panem in corpus Christi: quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi, qua corpꝰ Christi formabatur, vt aliquid a corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturę posset terminari: vnde non est simile.

AD 3ᵐ dicendum, quòd prædicta verba quibus fit cõsecratio, sacramentaliter operantur. vnde vis conuersiua, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione vltimę dictionis terminatur: et ideo in vltimo instanti prolationis verborum, prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia: et hæc virtus est simplex ratiõe simplicis significati: licet in ipsis verbis exterius, platis, sit quædam cõpositio.

ARTICVLVS V.

Vtrum prædicta locutiones sint veræ.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd prædictæ locutiones nõ sint verę. Cum enim dicitur, hoc est corpus meum, ly hoc, est demonstratiuum substantię: sed secundum prædicta, ‡quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc est ibi substantia panis: quia transubstantiatio fit in vltimo instanti prolationis verborum: sed hæc est falsa, panis est corpus Christi. ergo & hęc est falsa, hoc est corpus meum.

¶ 2 Præt. Hoc pronomen, hoc, facit demõstrationem ad sensum: sed species sensibiles, quæ sunt in hoc sacramento, neque sunt ipsum corpus Christi, neque accidentia corporis Christi. ergo hæc locutio non potest esse vera, hoc est corpus meum.

¶ 3 Præt. Hæc verba (sicut dictum est *) sua significatione efficiunt conuersionem panis in corpus Christi: sed causa effectiua præintelligitur effectui. ergo significatio horum verborum præintelligitur conuersioni panis in corpus Christi: sed ante cõuersionem hęc est falsa, hoc est corpus meum. ergo simpliciter est iudicandum,

E est virtus sacramentalis, inchoatiue tamen & in fieri: sicut & ipsa oratio dum proferuntur partes inchoatiue & in fieri, est vsque ad terminationem: in ipsa namque terminatione orationis oratio perfecte significationem habet, & similiter ista virtus perfecte inuenitur: ideo non prius nec post, sed tunc cum oratio perfecte significans est, virtus instrumentalis prędicta perfecte est, & operatur. Vnde cũ oratio sit quoddam successiuum, cuius existentia nõ requirit quicquid est eius esse simul, sed ex quocũque eius existente infertur, & significationem non fortiatur, nisi in sui termino; propterea dixit Auctor quòd oratio in sui terminatione tantum significationẽ simul & virtutem sacramentalem sortitur. Cum quo stant supradicta: aliogn non tota oratio esset instrumẽtum dei, aut instrumẽtũ in actu, sine vi instrumentali esset per aliquod tempus. Et sicut significatio huius orationis est quodammodo simplex, & quodammodo composita, quoniam ex multis partialibus significationib⁹ consurgit & simplex esse significat, scilicet hoc esse corpꝰ Christi, absque compositionis, admixtionis, informationis, adiunctionisue modo quocumque, ita virtus ista ex parte orationis significantis est quodãmodo cõposita: ex parte autem effectus dicitur simplex in litera, in responsione ad tertium.

† Tract. 80. in Ioan. a med. to. 9.

¶ *Super Quæstionis septuagesimaoctauæ Articulum quintũ.*

IN art. 5. eiusdem qõnis tres difficultates tãguntur. prima de veritate secunda de consignificatione. tertia de demonstratione. De ensitiationis igitur huius sacramentalis, hoc est corpus meum, veritate, scito aliquid esse certũ & aliquid i quæstionem verti. nam certũ est ipsam in quolibet instanti temporis quo est esse vera vel falsam: quia aut sic est, & est vera: aut non sic est, & est falsa.

*q. 75. artic.

falsa. In dubium autem vertitur, an prius natura quàm conuersio sit, sit uera aut falsa. Et est ratio dubii, quia sacramentalis hęc oratio est conuersiua: ac per hoc prius natura est, quàm conuersio, quæ est suus effectus, & propterea dubitatur, an in illo priori naturæ sit vera vel falsa. Et Sco. quidem in 8. dist. 4. declinauit in opinionem tertiam, quòd nec vt vera, nec vt falsa, sed vt neutra se habet. Auctor autem in hoc articulo tam in cor. quam in responsione ad tertium tenet, quòd oratio ista vt vera, practice tamen, seu causaliter: i illo priori naturæ concurrit. De intellecta siquidem speculatiue solo intelligendum est, quòd ab eo quod res est, vel non est, oratio dicitur uera uel falsa. nam licet de vtroque intellectu verificetur, quòd ab eo quòd res est uel non est, oratio dicitur uera uel falsa formaliter: practicus tamen intellectus priusquam res sit, est uerus practice seu causaliter: quia non præsupponit, sed facit rem esse, unde denominatur uerus formaliter.

¶ Circa consignificationem autem omnes conuenire in hoc uidentur, quòd hæc locutio, hoc est corpus meum, intelligitur secundum ultimum instans prolationis uerborum, sed diuersitas opinionum est, quia alii putant contingere hoc ex uirtute sermonis: alii autem oppinantur non esse hoc ex uirtute sermonis, sed ex intentione sacramentali. Et quoniam obscura ob confusionem redditur difficultas hæc, distinguendum est, ut clara fiat. Distingue igitur de tempore seu instanti, quo oratio significat, uel de tempore seu instanti, pro quo oratio significat: aliud est. n. quando, cũ oratio consignificat, & aliud est quãdo, per orationem consignificatum, ut patet dicendo, Petrus crucifixus est, quando enim oratio ista significat, tunc est cum profertur: sed quando consignificatum, est tempus præteritum, ut patet. Significatio autem orationis non est nisi oratio sit in tegra integritate essentiali, quoniam oratio non essentialiter integra, non est oratio, & consequenter non significat: integra autem non est oratio, nisi in termino prolationis. & propterea oratio non significat, nisi in termino suæ prolationis. Et quia consignificare præsupponit significare, utpote adiacens illi, ideo oratio sicut non significat, ita nec consignificat, nisi in termino suæ prolationis. Nec est hoc solum uerum de tota oratione, sed & de partibus, ut integrant totam. Et de copula quidem declaratur dupliciter tum ex eo quòd ly est, significet compositionem, quam sine extremis non est intelligere: non enim potest intelligi compositio prior his quæ componuntur: tum, quia experimur quòd huius orationis, lignum est album, postquam prolatæ sunt primæ dictiones, scilicet lignum est, antequam proferatur ly album, ly est, non significat compositionem ligni cum albo, quod coniungitur, si ponamus orationem sisterе: tunc enim manifeste apparet non præsignificatam esse cõpositionem dictam, per ly est. Significat ergo ipsam compositionem non quando profertur, sed quando coniungit prædicatum subiecto, quod nihil aliud est dicere, quàm cum oratio est integra. Et quia prius natura significat quàm consignificat: ideo ly est, sicut non significat compositionem ante integritatem orationis, ita nec consignificat tunc, quando profertur, sed tunc quando integratur oratio. De subiecto autem dupliciter etiam idem manifestatur in proposito: tum quia talia sunt subiecta, qualia permittuntur a prædicatis, & propterea ante prædicata non habent suppositionem suam: tum quia clare perspicimus, quòd dictis istis duabus dictionibus, homo est, ut formetur propositio de tertio adiacente, nullus intellectus habetur tam subiecti, quàm copulæ. Sed uariabitur utriusq; sensus iuxta uarietatem prædicati, ut patet formando duas propositiones, quarum una sit, homo est albus, & altera, homo est species: clare enim in his liquet & subiectum & copulam prædicatum expectare: ita quòd uarietas prædicati uarietatem induxit, & in tota oratione, & in subiecto, & copula, ut patet discurrenti. Et similiter oratio ista, hoc est corpus meum, ly hoc, non demonstrat tunc cum profertur, neque ly est, significat aut consignificat tunc cum profertur, compositionem seu coniunctionem inter ly hoc, & corpus Christi, ut ex hoc colligitur, quòd si quis subiungendo non apponeret corpus meum, sed ly panis, aut ly pronomen, enuntiatio non esset falsa, quarum tamen utramque oporteret esse falsam, si ly est significasset, tunc cum proferebatur, coniunctionem inter hoc, & corpus Christi. Loquendo igitur de quando oratio seu uerbalis copula significat, aut consignificat, sentiendum est quòd tunc primo significat aut consignificat cum primo oratio integratur, & hoc non ex intentione proferentis, sed ex uiribus orationis, ut patere potest ex dictis. Nec istud quãdo significatur, aut consignificatur per orationem seu copulam uerbalem: sed est quando alia cens seu mensuras signationem & cõsignificationem: attenduntur enim secundum mensuram orationis significantis, & consignificantis, ut patet in orationibus de præterito. Et ut hoc concludamus, illud quando se tenet ex parte mensuræ seu durationis enuntiationis significantis, & consignificantis; illud uero quando, quod per copulam seu orationem consignificatur, se tenet ex parte mensuræ seu durationis rei significatæ. & propterea clare patet, hæc duo quando, maxime abinuicem posse distare, quantum distat mensura integræ orationis a mensura rei significatæ. Et hinc patet, commune esse omni enuntiationi significare, & consignificare tunc cum integratur: quia tunc primo est oratio, & per hoc tunc primo significat & consignificat. Sed licet orationes differunt inter se quantum ad res significatas, ita etiam differunt, quantum ad quando, seu tempora consignificata. Et hæc in communi dicta, si perspexeris, ambiguitates, per quas discurrit Scotus, euanescent. Descendendo autem ad propositum, aduertendum est quòd contingit ista duo quando, scilicet ex parte mensuræ significationis & ex parte mensuræ rei significatæ, coincidere in unum, & idem quando, ita quòd illud idem tunc fit, quando oratio significat & consignificat, & quando significatum consignificatur esse. Contingit autem hoc in proposito, ex ratione in litera reddita, quia, scilicet, oratio ista, hoc est, corpus meum, est conuersiua panis in corpus Christi in instanti, & oratio ista significat conuersionem ipsam ut in termino.

Ex re siquidem significata, habetur, quòd ly est, consignificat instans conuersionis panis in corpus Christi, seu, & in idem redit, quo primo hoc est corpus Christi. & quia illud instans, coincidit cum instanti, quo hæc oratio integratur, ideo dicitur & bene, quòd oportet hanc orationem intelligere secundum ultimum instans prolationis. Et quoniam consignificare instans conuersionis conuenit huic orationi ex natura sua, qua est oratio sacramentalis seu factiua conuersionis seu conuersiua panis in corpus Christi, ideo ex uirtute sermonis talis, scilicet sacramentalis conuersiui, habet hæc oratio quòd consignificet instans conuersionis.

¶ Circa demonstrationem uero quam facit ly hoc, cum dicitur, hoc est corpus meum, licet uaria uerba dicantur: quoniam in litera dicitur demonstrari contentum in generali sub istis speciebus, Scotus autem specificando dicit demonstrari individuum entis, quia ly hoc, quantum est ex se, demonstrat individuum uniuersalissimi, utpote, de quo possint omnia inquiri: mihi tamen uidetur, quòd demonstretur individuum substantiæ, idest, hanc substantiam. Et quidem, quòd demonstret individuum, nulli est dubium, quoniam non uniuersale, sed singulare aliquod est tam quod conuertitur in corpus Christi, quàm de quo enuntiatur, corpus Christi. Quòd uero sit individuum substantiæ, probatur. tum ex eo, quòd ly, hoc, est pronomen demonstratiuum, substantiæ; tum ex eo, quòd hæc demonstratio debet esse certa. Demonstrando autem hanc substantiam, demonstratio est certissima, quoniam hæc substantia est corpus Christi, sed si demonstraret individuum entis, demonstratio remaneret ambigua, immo magis falsa apparet, quàm uera. nam ly hoc ens, posset demonstrare tam accidens quàm substantiam, cum utrumque sit hoc ens, & magis appareret demonstrari accidens, propter demonstrationem heri ad sensum: tum quia demonstrando individuum substantiæ, demonstratio est simplicior, & purior, non egens glosis: nam appositæ ante sensus hostiæ, & dicendo, hæc substantia est

In isto ar. in arg. 1. & ar. præc. ad 3.

corpus meum, non oportet ad glossas recurrere, quid est illud, quòd est conuersum in corpus Christi: aut quid est illud, quod hic adoramus, & huiusmodi. Est autem sententia hæc etiam, Auctoris: nam expresse dicit in responsione ad primum & secundum, quòd ly hoc, demonstrat substantiam, sine qualitate, ideſt sine determinatione alicuius propriæ naturæ, puta panis aut corporis Christi. Et hoc idem intendit, dicēdo quòd demōstrat contentum in generali sub istis speciebus: sciuit enim quòd non demonstrat vniuersale aliquod: sed circumlocutus est indiuiduū cōmunioris seu generalioris ab accidentibus, distincti ac sub eis contenti: dantur enim individua magis & minus vniuersalia, sicut dantur naturæ magis & minus vniuersales: est enim intelligere Sortem in prædicamento substantiæ esse nō solū hunc hominem, sed hoc animal, hoc uiuū, hoc corpus, hāc substantiam. Et sic hæc substantia demōstrata p ly hoc, est cōtenta sub istis accidentibus in generali, ideſt communiter se habens ad panem, & corpus Christi, pro quanto ab vtroque abstrahendo significatur.

Lib.1.peri-her. in pri. li.tom.1.

Art.2. hui' quæst. & q. 75.ar.7.

¶ Ad rationem autem Scoti, dicitur q licet primū nomen, loco cuius potest poni hoc, sit idiuiduū entis communissimi analogice etiam ad entia rationis, quia tamen certitudo demonstratæ rei præpōderat (quoniā ad propriā certamque notitiam sacramēti huius spectat res demonstrata) ratio illa ad communia nominū in Deo post habenda est, ne in ambiguo, nos demonstratio relinquat, sed certos demōstratio reddat, q

In corp.ar.

alias locutiones, quæ habent solū vim significatiuam, & nō factiuā: sicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ est factiua rei, conceptioni intellectus nostri speculatiui, quæ est accepta a rebus: nam voces sunt signa intellectuū, secundum Philosophum.* & ideo sicut cōceptio intellectus practici non præsupponit rem cōceptam, sed facit eam; ita veritas huius locutionis non præsupponit rem significatam, sed facit eam: sic enim se habet verbum dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuersio non fit successiue, sed in instāti sicut dictum est.† & ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem secundum vltimum instans prolationis verborum: non tamen ita, quòd præsupponatur ex parte subiecti id, quod ē termi nus cōuersionis, scilicet quòd corpus Christi, sit corpus Christi: neque etiam illud quod fuit ante cōuersionem, scilicet panis: sed id quod communiter se habet quantum ad vtrumque, scilicet contentū in generali sub istis speciebus: non enim faciūt hæc verba quòd corpus Christi sit corpus Christi, neq; q panis sit corpus Christi; sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. & ideo signanter non dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum secundæ opinionis: neque, hoc corpus meum est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertiæ, sed in generali hoc est corpus meum, nullo nomine apposito a parte subiecti: sed solo pronomine, quod significat substantiam in communi, sine qualitate. i. forma determinata.

Ad primvm ergo dicēdū, quòd hæc dictio, hoc, demonstrat substantiam: sed absque determinatione propriæ naturæ, sicut dictum est †.

Ad 2um dicendum, quòd hoc pronomen, hoc, non demōstrat ip sa accidentia: sed substantiam sub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, & postea est corpus Christi: quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

Ad 3um dicendum, quòd significatio huius locutionis præintelligitur rei significatæ ordine naturæ, sicut causa naturaliter est prior effectu. Non tamen ordine temporis: quia hæc causa simul habet secum suum effectum. & hoc sufficit ad veritatem locutionis.

hæc substantia, est corpus Christi.

Articvlvs VI.

Vtrum forma consecrationis panis, consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis uini.

4.di.8.q.2. ar.4.q.2. & dist.11.q.2. ar.1 q.1.ad 4. Et 1. Co. 11.lec.6.

Ad sextvm sic proceditur. Videtur quòd forma consecrationis panis, non consequatur suū effectum, quousque perficiatur forma cōsecrationis vini. Sicut enim per cōsecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationē vini, sequeretur quòd in hoc sacramēto inciperet esse corp^s Christi^i sine sanguine, qđ ē icōueniēs.

Alias, erangue.

¶ 2 Præt. Vnū sacramētū, vnū habet cōplementū: vnde licet in baptismo sint tres immersiones, nō tū prima immersio consequitur suū effectum, quousque tertia fuerit terminata: sed totum hoc sacramētum est vnū, vt supra dictum est. *ergo uerba quibus consecratur panis, non consequūtur suum effectum sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum.

Q.73.ar.2.

¶ 3 Præt. Ipsa forma consecrationis panis, sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum, nisi prolato vltimo, sicut dictum est.* ergo pari ratione nec verba, quibus consecratur corpus Christi, habent effectum, nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur.

Ar.4.huius quæst.ad 3.

Sed contra est, quòd statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda: quod nō fieret, si non esset ibi corpus Christi: quia sic ad idolatriam pertineret. ergo verba consecrationis panis, suum effectum cōsequūtur, antequam proferantur verba cōsecrationis uini.

Respon. Dicendum, quòd quidam antiqui doctores dixerūt, quòd hæ duæ formæ, scilicet consecrationis panis & vini, seinuicem expectāt in agēdo: ita scilicet quòd prima nō perficit suum effectum antequam proferatur secunda, sed hoc stare non potest: quia (sicut dictum est.) ad veritatem huius locutionis hoc est corpus meum, requiritur propter verbū præsentis tēporis, quòd res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis, alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præsentis, ita scilicet quòd nō diceretur, hoc est corpus meum: sed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur statim completa locutione horum verborum: & ideo oportet tem significatam statim ad esse, quæ quidem est effectus huius sacramenti: alioquin locutio non esset vera. Est etiam hæc positio contra ritum ecclesiæ, quæ statim post prolationē verborum, corpus Christi adorat. unde dicendū est, quòd prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.

Art.2.& 5. huius quæ.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ex hac ratione videntur fuisse decepti illi, qui prædictam positionem posuerunt. Vnde intelligendum est, quòd facta consecratione panis, est quidē corpus Christi ibi ex vi sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia: sed postmodum per consecrationem vini, fit ibi ecōuerso sanguis Christi ex vi sacramenti; corpus aūt ex tali cōcomitātia: ita quòd totus Christus est sub utraque specie, sicut supra dictum est*.

Q.76.ar.2. & 1.

Ad

Ad 2um dicendum, quòd hoc sacramentum est vnum perfectione (sicut supra dictum est*) inquantum cōstituitur ex duobus, scilicet cibo & potu, quorum vtrumque per se habet suam perfectionem, sed tres immersiones baptismi ordinātur ad vnum simplicem effectum. & ideo non est simile.

Q.73.ar.2.

Ad 3um dicendum, quòd diuersa verba quæ sunt in forma consecrationis panis, constituūt veritatem vnius locutionis: non autem verba diuersarum formarum. & ideo non est simile.

Super Quæstionem septuagesimam nonā.

Qvaestio LXXIX.

De effectibus sacramenti Eucharistiæ, in octo articulos diuisa.

Deinde considerādum est de effectibus huius sacramenti.

Et circa hoc quæruntur octo.

¶ Primo, Vtrum hoc sacramētum conferat gratiam.

¶ Secundo, Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

¶ Tertio, Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

¶ Quarto, Vtrum per hoc sacramē tū remittatur peccatū ueniale.

¶ Quinto, Vtrū per hoc sacramentū tota pœna peccati remittatur.

¶ Sexto, Vtrū hoc sacramētū hominē prēseruet a peccatis futuris.

¶ Septimo, Vtrum hoc sacramētū prosit aliis, quàm sumentibus.

¶ Octauo, De impedimento effectus huius sacramenti.

Articvlvs I.

Vtrum per hoc sacramentum conferatur gratia.

Ad primvm sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non conferatur gratia. Hoc enim sacramentum est nutrimentum spirituale: nutrimentū autem non datur nisi uiuenti. cū ergo uita spiritualis sit per gratiā non competit hoc sacramentum, nisi habenti gratiam. nō ergo per hoc sacramentum confertur gratia, vt primo habeatur, similiter etiam nec ad hoc quòd augeatur: quia augmentum spirituale pertinet ad sacramentum confirmationis, vt dictum est.* non ergo per hoc sacramentum gratia cōfertur.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum confert, vt quędā spiritualis refectio: sed refectio spiritualis magis vī p-

tinere ad vsum gratię, quàm ad gratiæ collationem. ergo videtur, quòd per hoc sacramētum gratia non conferatur.

¶ 3 Præt. Sicut supra dictum est.* in hoc sacramento corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animæ: sed corpus non est subiectum gratiæ, sed anima, vt in Secunda parte† habitum est. ergo ad minus quantū ad corpus per hoc sacramentum gratia non confertur.

Sed contra est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi vita: sed vita spiritualis est per gratiam. ergo per hoc sacramentum gratia confertur.

Respon. Dicendum, quòd effectus huius sacramēti debet cōsiderari primo quidē & principaliter ex eo, quod in hoc sacramento continetur, quod est Christus: qui sicut in mundum visibiliter veniens, contulit mundo vitam gratiæ (secūdum illud Ioan. 1. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est) ita in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur, secundum illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyril.* dicit, Viuificatiuū Dei verbum, vniens seipsum propriē carni, fecit ipsam viuificatiuā. decebat ergo cū nostris quodammodo vniri corporibus per sacrā eius carnem & pretiosum sanguinē: quæ accipimus in benedictionem viuificatiuā in pane & in vino. Secundo, cōsideratur ex eo, qđ per hoc sacramentum repræsentatur, quod est passio Christi, sicut supra dictum est. † & ideo effectū quem passio^a Christi fecit i mūdo, hoc sacramētum facit in homine. unde super illud Ioan. 19. Continuo exiuit sanguis & aqua, dicit Chryso.* Quia hinc suscipiūt principium sacra mysteria cū acceſseris ad tremendum calicem, vt ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas. unde & ipse dominus dicit Matth. 26. Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertio, considerātur effectus huius sacramenti ex modo, quo traditur hoc sacramentum, quod traditur per modū cibi & potus. & ideo omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quod scilicet sustentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc sacramentum, quantum ad vitam spiri-

tiam. Potest siquidē intelligi, quòd conferat gratiū habitualem, vel primā, vel augmentando primam, aut gratiam actualem spiritualis refectionis ac delectationis in actu charitatis. Et quia primam gratia sumptio huius sacramēti non per se cōfert, sed per accidēs, hoc est propter contingentem sumentis dispositionem, quoniam per se prærequirit sumentem vium, prima autem gratia mortuo dat, ideo tempus primæ gratię per accidens consideratur, & videtur coincidere cū tpe sumptionis: nā si existens in peccato mortali sibi incognito, quādo sumit hoc sacramentum, non resuscitatur ad vitam, non apparet quare deinceps ex virtute huius sacramēti resuscitabitur. Intelligo autem in tota hac materia p tēp^s sumptionis Eucharistiæ, nō illā solā mortalem, qua de glutitur: sed cū cōsequēte tēporis spatio quo Christi corpus sacramētaliter in sumente p̄seuerat. Est .n. tūc pſens corporaliter in nōbis, ac p hoc pascēs & illuminans spiritualiter iam, vt lic ēt illud ipleat, Quādiu sum in mundo, lux sum mūdi. Attestat autē huic sentētię necessaria mentis occupatio cōmunicātiū, & pręcipue sacerdotū circa reuerētiā exteriorē huius sacramēti, ne. f. aut sanguis effundatur, aut partes hostię dēcid^a, aut palato hęreāt, & huiusmodi, quo fit, vt magis effectus sacramēti, pura cōtritio, cū prima dat gratia i tpe cōsequēte sumptionē, q i ipsa sumptiōe apparear, & similе vī de aliis effectibus actualib^a. Puto tū posse cōtingere, vt sumēs sit ita dispositus, q nec cōtraatur vitā gratiæ, nec de nouo mortaliter peccet sumēdo, sed ita excusetur a pcō in sumendo, vt opinior hāc vitæ gr̄ę, ex qua approa-

Q.74.ar.2. & 79.ar.2. ad 2.

1.2.q.110. ar.4.

Li.4.in Io. c.12.& 14.

Q.76.ar.2. ad 1. & 2. & q.74.art. 1.

D. 584

Homi. 84. in Ioan. circa.med.tomo.3.

Universidad de Deusto

pinquatione secundum aliquos actus attritionis & desiderii diuinæ gratiæ, præsertim perducatur diuina duce misericordia ad occasiones veræ contritionis, vt tandem alia forte uice sumendo, gratiam veræ contritionis percipiat. Moueor autem ad hoc, quia nullam apud me habeo rationem cogentem ad alterū horum: scilicet existēs in peccato mortali facta diligenti, quāuis non sufficienti sui, probatione, communicando aut, iustificatur aut peccat mortaliter. videtur enim, vt dictum est, posse dari medium propter latitudinē, quæ datur in illa deligente non tamen sufficiente probatione sui: non enim cōstitit in indiuisibili. Diuinæ quoque liberalitatis largitas, ex cuius abundantia hic effectus per accidens huic sacramento tribuitur, ad quantam ordinauerit indispositionem peccatoris se suppleturam, dicat qui nouit.

Li. 5. c. 4. in med. tom. 4. Homil. 45. in Ioan. a med. illius tom. 3.

¶ De tempore uero augmenti habitualis gratiæ magis ambiguum est secundum Auctoris doctrinam, vt parebit in processu. Auctor enim in 4. sent. distinct. q. 1. ar. 1. tenet augmētum gratiæ impediri ex impedimento actualis conuersionis animæ ad Deum: ac per hoc sentit, quòd idem est tempus sumptionis sacramenti, & tempus augmenti gratiæ; quia illud idem constat esse tempus transformationis actualis animæ in Deū: in hac autem quæstione art. vlt. verba literæ sonant oppositum: dum dicit, quòd mētis distractio per peccata venialia in actu, tollit quidem actualem refectionem spiritualis dulcedinis, non autē augmentum gratiæ habitualis. Et rursus in responsione ad primum inquit, ille qui cum actu venialis peccati ad hoc sacramētum accedit, habituali et quidem manducat spiritualiter, sed nō actualiter, & ideo habitualem effectum huius sacramenti percipit, nō autem actualem. Quæ Auctoris verba possunt tripliciter intelligi, primo ut sonant secundum superficiem, ut per hoc sacramētum augeatur intensiue habitualis gratia tūc cum sumitur, etiā si nullus interior charitatis actus ob mentis distractionem interueniat, & hoc ex uirtute ipsius sacramenti causantis huiusmodi augmentum in anima, nullum huic habituali augmento impedimentum præstante. Et hic sensus fauorabilis est, & demulcēs aures multitudinis innumerabilium sacerdotum, quasi quotidie aut frequentissime celebrantium, qui tamen seipsis meliores non quotidie fiunt. Mihi autem hinc ordiēdo, sensus iste uerus non apparet: si enim qualiber sumptione Eucharistiæ augeretur gratia infinitorum pene sacerdotum, quos credimus uere in gratia celebrare, charitas iam esset maior immensiue, quam credi rationabile sit, cum tanta magnitudo charitatis in tanta multitudine, otiosa appareat, quoniam nec extra apparent, nec intus de seipsis testantur actus similes seruentissimæ charitati, & tamen certum est, q̄ sicut amor Dei non est otiosus, sed operatur magna, si est, ita tam magna augmentatio amoris Dei non est otiosa, sed operatur multa maiora, quam prius proportionaliter si est, & consequenter si longe maiora operari renuit, longe maior charitas non est, & tamen longe maior ponitur esse in singulis celebrationibus, quantuncumque parum creuisset charitas sacerdotis, qui tot annis diebus fere singulis in gratia celebrauit. Præter autem hanc ex experientia coniectura, in promptu ratio cum auctoritate suffragatur: sacramentum enim hoc, quia datur per modum cibi & potus, dicente Domino, Caro meo uere est cibus, & sanguis meus uere est potus, non auget, sicut nec nutrit, nisi per modum nutrimēti sine actu uitali nutriti tā cibus quām potus nec nutrit nec auget, ut patet in alimento corporali. ergo sine operatione uitali spiritualis animæ, quæ nutritur cibus iste nec nutrit, nec auget. Auctoritas quoque ex eodem fundamento, ex 4. sent. ia allata est. Nec obstat efficacia huius rationis, q̄ phreneticis in mortis articulo datur hoc sacramētū, quia sacramenti effectus ex his quæ per se concurrunt, cōsiderādus ac iudicādus est, & nō ex his, quæ in casu accidunt: tū quia phreneticis cōstat dari uiaticū nō ad primū & propriū Eucharistiæ effectū, qui est actualis refectio spiritus, & cōsequēter nec ad nutriēdū, nec ad augēdū in hac uita gratiam: quia phreneticis datur uiaticū pp uitā æternā, & pp impugnationes dæmonū, iuxta illud Amb. Recedāt procul a portēia præsentiæ tuę.

¶ Aliter ergo intelligūtur uerba literæ de perceptione habituali, ut sit sensus, quòd talis distractus non actualiter, sed habitualiter percipit effectum habitualem seu augmentum gratiæ spiritualis, sicut habitualiter, manducationem spiritualem habet: ita quòd manducans habitualiter tantum, idest, habens habitum quo potest spiritualem manducationem actualiter habere, hoc est habendo charitatem, sumens hoc sacramentum absque actuali interiori deuotione, habet etiam habitum percipiendi augmentum. Et sicut non impeditur per peccata venialia, cum huiusmodi distractione, quin p hanc sumptionem mereatur augmentum charitatis exequēdum, tamē tēpore quo ad hoc erit dispositus, ita non impeditur, quin ex hac sumptione perceptura sit augmētum charitatis, quā do tamē ad hoc erit dispositus. Et secundum hunc sensum, tempus augmenti charitatis est, quando sumens est dispositus ad augmentum, siue hoc sit tempore sumptionis, siue post. Minorem tamen dispositionem requirere ad augmentū charitatis ex hoc sacramento, quām ad augmentum sine sacramēto, ut habeatur ratio uirtutis sacramentalis, & præsertim huius sacramēti, in quo est ipse Christus. Fouet autem hunc sensum, quòd Auctor intendit ponere differentiam inter refectionem spiritualē consistentem in operatione, & augmentum habitus quo ad impediri a peccato uenali. Et sic saluatur differētia, quòd refectio spiritualis ita tollitur per distractionem, quòd numquā ex hac sumptione habebitur augmentum uero habitus, habendum relinquitur post, sicut & uita æterna.

Tract. 26. in Ioan. nō multum re mote a fin. tom. 9.

¶ Tertius autem sensus cōsistit in declaratione terminorum dicendo, quòd duobus existentibus per se propriis huius sacramēti effectibus, scilicet operatione & habitu, Auctor utriusque latitudinis id, quod præcipuum est, nominauit. Et in latitudine quidem operationum nominauit spiritualem refectionem cum sua delectatione: in latitudine uero habitualium donorum nominauit augmentum gratiæ seu charitatis, ut sic loqueretur de hoc sacramento secundum suam perfectionem, docēdo ea quæ ipsius sunt, quatenus aut alterum, aut utrumque eorum confert. Et sic per actualem manducationem Auctor non intelligit quamcumque actualem deuotionem, sed illam solam, quę refectio est, quę spiritualis delectatio animę est. Et secundum hunc sensum plana sunt omnia & consonāt dictis in 4. sen. Habent siquidem se hi duo effectus inter se, non ut necessariam connexionem habentes, sed alter sine altero ex sacramento hoc haberi potest. Refectio siquidem spiritualis delectationis absq; augmento habitualis gratiæ in Christo fuit, quando sumpsit hoc sacramentum, augmentum uero habitualis gratię ex hoc sacramento in uulde multis credimus contingere, qui digne ad hoc sacramentum & deuote accedunt, & tamen expertes sunt spiritualis dulcedinis, ita ut ipsorū uox ad eę: esse patrē sit: Ecce tot annis seruio tibi, & numquam dedisti mihi hordeum, ut cū amicis meis epularer. Non igitur docet hæc litera, quòd sumens absque omni actuali deuotione cōsequi ur augmentum gratię, sed quòd sumęs absque actuali refectione delectationis spiritualis, & hoc ex culpa sua uenali, quoniam non est ex defectu sacramenti, sic inquam sumens sic mēte distractus, si quo ad alios actus deuote accedit, habituale augmentum gratiæ ex hoc non impeditur, quod tamen posset aliunde impediri, puta, ex tam parua deuotione, ut non sufficiat disponere ad augmentum gratiæ. Et hæc expositio amplectenda uidetur, quoniam quo ad rem omnia consonant, quo ad expositionem uero nominum nulla fit extorsio, sed applicatio communioris termini ad principale suppositum, & secundum hoc, tempus augmenti coincidit cum tempore sumptionis. Posset & quarto modo forte exponi locus iste de augmento habituali extensiuo, ita quòd sacramētum hoc fit extensiuum gratię ad actus confortatiuos spiritus, & hoc ipsum sit gratia sacramentalis, quam in anima per mortem habitus sacramentum hoc efficiat etiam in mente distractis ex peccato ueniali. De tempore autem actualis gratię, quę homini confertur in hoc sacramento, nulla ambiguitas est, quin sit tempus sumptionis sacramenti: tunc enim presens Christus excitat mentem dispositam ad sui seruentem amorem, atque ad sentiendam dulcedinem suę presentię. Sed perfectorum est solidus hic cibus, eorum qui pro consuetudine &c. Tempus autem remissionis peccati mortalis coincidit cum tempore sumptionis, ut patere potest ex supradictis: quoniam coincidit cum tempore infusionis primę gratię. Tempus quoque remissionis uenialium, idem est quod tempus sumptionis: quoniam coincidit cum tēpore actualis feruoris charitatis. Et similiter tempus remissionis pœnæ; si tamē ex actuali deuotione aliqua remittitur; una enim, quia remittitur ex hoc sacramento, non ut sacramentum, sed ut sacrificium est, tempore ipsius sacrificii remittitur, quoniam tunc Deo satisfit. Præteruatio demum a peccando, effectus est sacramenti a tempore sumptionis inchoans, & iuxta sumentium cooperationem plus uel minus durat sicut cetera præseruatio, quæ fit per nutrimentū corporale unum & idē, in diuersæ dispositionis hominibus diuersimode inuenitur, uno magis sumēte inde utres quā alio &c. Hæc de tempore.

Ia. 26. in Ioan. inter. & med. il lius tom. 9.

¶ Superest ut de modo eorundem effectuum dicatur. modus quo effectus isti in anima ab hoc sacramento fiunt, est quòd omnes reliqui mediāte primo fiūt. Primus autem effectus est actualis exercitatio charitatis: & mediante hoc reliqui effectus proueniunt: quod triplici tet apparet, primo ex cōmunibus: quia suauis dispositio rationalis creaturæ habet ut rationabiliter iustificetur & perficiatur: rationabiliter autem perfici est non per modum dormientis, sed per modum uigilantis (hoc est ratione actualiter utentis) mutari & perfici, ut patet ex doctrina. 10. 2. lib. habita de iustificatione impii, & iustificatione Magdalenæ. Latronis & Pauli: semper enim dona sua Saluator interuenientibus operationibus consequentium illa largitus est. Et de Magdalena quidem operatio fidei & charitatis apparet, dicente Domino, Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum, & iterum, Fides tua te saluam fecit. Latronis fidei speique actum uidemus. Memē o mei Domine, dum ueneris in regnum tuum. Paulū, fidei, obedientiæ, deuotionisque uerba proferentem audiuimus, Domine quid me uis facere? Ex quibus omnibus patet, quòd non solum dum regulariter, sed etiam dum miraculose conuertuntur homines ad Deum, actualis operatio interioris hominis interuenit. Secundo, apparet idem ex propriis huius sacramenti: quia sacramentum hoc uiuificat animam ut cibus, cibus autem ut hic, non uiuificat nisi uiuentem, operatione aliqua uitali, cibo utentem. Si enim circa cibum corpus talem nullam haberet animal operationem uitalem intus, inutilis esset cibus tali animali: immo non esset cibus nisi remote seu in potentia quoniam cibus, materia, & obiectum operationum potentiæ uegetatiuæ est. Tertio, apparet hoc idem. discurrendo singillatim per ipsos effectus. Eucharistia siquidem sacramentaliter sumpta ab homine, Christū corporali præsentia intus in homine ponens, ex parte quidem sui pro primo contactu animæ habet excitationem charitatis, ac actualem unionem seu transformationem animę amantis in Christum amatum: ex parte uero animæ primus contactus est ipsa manducatio actualis quæ est actus charitatis, & magnam latitudinem habet iuxta latitudinem actuum charitatis & graduum illorum, & extendit se usque ad actum liber. arbit. qui tādem charitate perficitur, ita ut uera contritio sit. Mediante ergo actuali manducatione spirituali, effectus reliqui fiunt ab hoc sacramento. Et de uita quidem æterna uerba Domini testantur, dicentis, Qui manducat hunc panem, uiuet in æternum. De prima uero gratia & remissione peccati mortalis, quæ tamen per accidens fit ab hoc sacramento, ex eo patet, quod nisi inchoatiue saltem manducaret carens gratia, illam non consequeretur: cibus enim non nisi manducatus uiuificat, unde & Auctor in litera tertii art. de hoc loquens inquit, Deuote & reuerenter accedens consequet per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet: ubi tres operationes interuenire ponit, deuotionem, reuerentiam, & cōtritionē, quæ. s. nouæ charitate informatur, & fit contritio. De augmento uero habitualis gratiæ, & ex nunc dictis tam communibus quam propriis, & ex superius discussis, satis patere arbitror: non est enim intelligibile cibum augere absque actuali deuotione, quam absque actuali manducatione etiam fingere non licet. Refectio autem spiritualis, manducatio quædam est: remissio uero peccati uenialis & pœnæ, si fit cum cōsequatur feruorē charitatis, manifeste manducationem sequitur: nam feruor ipse manducatio est. Præteruatio demum ab offensis Dei, quia directe ad confirmationem cordis, idest uoluntatis spectat, ex parte animæ, panis autem non nisi manducatus confirmat cor hominis, ideo mediante manducatione spirituali fit. dixi autem directe & ex parte animæ, quoniam non est remotum, quin ex parte Christi præsentis sub sacramento, præseruatio non nulla fiat, per modum custodiæ: propter quam diximus dari phreneticis in articulo mortis Eucharistiam. Nec ex his dictis accipiat, nos sentire numquam conferri gratiam nisi actualiter utentibus: non enim hoc diximus, sed secundum communia suauis dispositionis creaturæ rationalis sic fieri diximus. Cum quo tamen stat, quòd secundum suauem dispositionem alicuius sacramenti aliter conferatur gratia iustificans, ut patet in baptismo, qui quoniam spiritualis est regeneratio, ex propriis habet ut absque cooperatione eius, qui baptizatur, gratiam conferat in remissionem peccatorum: generatio enim est mutatio de non esse ad esse, nec præsupponitur, sed fit uiuus, qui generatur: cibus autem uitam præsupponit, & non nisi manducanti prodest. Dicta sunt autem hæc ad fugandam illorum fiduciam, qui putant se consequi semper nouum gratiæ habitualis augmentum, cum quantulacumque deuotione celebrent, etiam distracte, ut uel sic ab huiusmodi negligentiæ somno excitentur, pulsati saltem, ex eo quòd manducatio sacramentalis, quæ actualiter fit, significat manducationem spiritualem quæ interius exerceri debet. Ei ubi non nisi in sui principio, hoc est in habitu saluatur, licet ad uitandum fictionis peccatum mortale sufficiat, ad nutriendum tamen animam nihil prodest: immo hinc, & anima malum uenialis peccati, & corpus damnum infirmitatis, imbecillitatis, aut etiam mortis, quandoque incurrit, dicente Apostolo, Ideo inter uos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Hāc ego pœnam corporalem puto, sæpe a Deo infligi, ob paruam præparationem, quæ fit ad hoc sacramentum.

¶ In responsione ad primum primi artic. eiusdem q. aduerte, quòd sacramentum hoc potest considerari dupliciter. Primo, sm se, hoc est, secundum rem in ipso contentam, & significatā, & sic uerificatur de ipso quòd ex se uirtutem habet collatiuam gratiæ, ad differētiam reliquorum sacramentorum, quæ ex alio, hoc est ex hoc sacramento, acquirunt uirtutem gratiæ collatiuam. Nam res significata & contenta in hoc sacramento est ipse Christus, cuius instrumenta sunt reliqua sacramenta cum uirtutibus suis, propter quod se habet ad reliqua sacramenta ut fons gratiæ, ad riuos gratiarum. Et hinc uerificatur & quòd quilibet quodcumque sacramentum suscipiens actu, suscipit hoc sacramentum uoto, & quòd uotum cuiusque sacramenti est uotum istius sacramenti: nam appetens seu sitiens ad fontis riuulum, seu bibens ex riuulo, ad fontem ipsum magis sitit tanquam ad principium, & propterea in litera dicitur, quòd sine huius sacramenti uoto prima non habetur gratia. Et simile est hoc ei quòd Dominus dicit, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberi-

Li. 4. orth. fid. ca. 24. a med.

Homil. 30. in Euan. nō lōge a pri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis eius sanguinem, non habebitis vitã in nobis: loquitur enim Dominus de manducatione spirituali in moto seu in habitu, in quo cõtinetur manducatio spiritualis, actus autem in moto. Si uero contingeret usum sacramẽti huius, quo nobis sacramentaliter iungitur, sic prima gratia non esset effectus huius sacramẽti, nisi per accidens ex parte subiecti, ut prædictum est, quia datur per modum nutrimenti, quod quia non est nisi viuentis, non facit primam gratiam: quia primo habetur vita spiritus, sed præsupponit illam. Vnde in 3. ad tertiũ Auctor loquens de prima gratie dicit, Sic autem non datur in hoc sacramento.

Q.76 ar.1. & 2.

excitatur in actum, secundum illud secundæ Corinth. 5. Charitas Christi vrget nos. Et inde est, q ex virtute huius sacramẽti anima spiritualiter reficitur p hoc, quòd anima spiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ, secundum illud Can. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.

AD 3um dicendum, q quia sacramenta operantur salutem, quã significant; ideo secundum quandam assimilationem dicitur, q in hoc sacramento corpus offertur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ; quãmuis vtrumque ad salutem vtriusque operetur, cũ sub vtroque totus sit Christus, vt supra dictum est †. & licet corpus nõ sit immediatũ subiectũ gratiæ, ex anima tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præsenti membra nostra exhibemus arma iustitiæ Deo (vt habetur Rom. 6.) & in futuro corpus nostrum sortietur incorruptionẽ & gloriã aiæ.

† Trãct.26.in Euang.non multum remote a fi.to.9.

ARTICVLVS II.

Vtrum effectus huius sacramenti sit adeptio gloriæ.

Inf.q.80.a.2.ad 1. Et Io.6.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti non sit adeptio gloriæ. Effectus enim proportionatur suæ causæ: sed hoc sacramentum competit viatoribus, vnde & viaticum dicitur. Cum igitur viatores nondum sint capaces gloriæ, videtur quòd hoc sacramentum non causet adeptionem gloriæ.

¶ 2 Præt. Posita causa sufficienti, ponitur effectus: sed multi accipiunt hoc sacramentum, qui numquã peruenient ad gloriam, vt patet per Augu. * 21. de ciui. Dei. non ergo hoc sacramentum est causa adeptionis gloriæ.

Li.21.c.25. in fi.to.5.

¶ 3 Præt. Maius non efficitur a minori, quia nihil agit vltra suam speciem: sed minus est accipere Christum sub specie aliena, quod fit in hoc sacramento, quàm frui eo in specie propria, quod pertinet ad gloriã. ergo hoc sacramentum non causat adeptionem gloriæ.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum: sed vita æterna est vita gloriæ. ergo effectus huius sacramenti est adeptio gloriæ.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento potest considerari & id, ex quo habet effectum, scilicet, ipse Christus contentus, & passio eius repræsentata, & id, per quod habet effectum, scilicet vsus sacramenti, & species eius. Et quantum ad vtrumque competit huic sacramento, quòd causet adeptionẽ vitæ æternæ. Nam ipse Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, secundum illud Heb. Noui testamenti mediator est, vt morte intercedẽte, qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis. unde & in forma huius sacramenti dicitur: Hic est calix sanguinis mei nouí & æterni testamẽti. Si militer etiam refectio cibi spiritualis, & vnitas significata per species panis & vini, habentur quidẽ in præsenti, sed imperfectè: perfectè autem in statu gloriæ. unde Aug. † dicit super illud Ioan. 6. Caro mea vere est cibus: Cum cibo & potu id appetant homines, vt non esuriant neque sitiant, hoc veraciter non præstat nisi iste cibus & potus, qui eos a quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate sanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena atque perfecta.

† Trãct.26.in Ioan. parũ a med. tomo.9.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut passio Christi, in cuius virtute hoc sacramentum operatur, est quidem causa sufficiens gloriæ, non tamen ita quòd statim per ipsam introducamur in gloriam, sed oportet, vt prius simul cõpatiamur, vt postea simul glorificemur (sicut dicitur Rom. 8.) ita hoc sacramẽtum non statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutem perueniendi ad gloriam, & ideo viaticũ dicitur. In cuius figuram legitur 3. Reg. 19. quòd Elias comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius, quadraginta diebus & quadraginta noctibus, vsque ad montem dei Oreb.

AD 2um dicendum, quòd sicut passio Christi non habet suum effectum, in his qui se ad eam nõ habẽt, vt debent, ita & per hoc sacramentum non adipiscuntur gloriam qui indecenter ipsum suscipiũt. unde Aug. * dicit super Ioan. exponens illa verba, Aliud est sacramentum, & aliud virtus sacramẽti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. unde non est mirum, si illi qui innocentiam non seruant, effectum huius sacramenti non consequuntur.

* Trãct.26.in Ioan. parũ a med. tomo.9.

AD 3um dicendum, quòd hoc quòd Christus sub hoc quod Christus sub aliena specie sumitur, pertineat ad rationem sacramenti, quod instrumentaliter agit: nihil autem prohibet, causam instrumentalem producere potiorem effectum, vt ex suprad. dictis * patet.

Q.77. art. 3. ad 3. arg.

ARTICVLVS III.

¶ *Super Quæstionis septimæ nonæ Articulum tertium.*

Vtrum effectus huius sacramenti sit remissio peccati mortalis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd effectus huius sacramenti sit remisio peccati mortalis. Dicitur enim in quadam collecta, Sit hoc sacramẽtum ablutio scelerum: sed scelera dicuntur peccata mortalia. ego per hoc sacramẽtum peccata mortalia abluuntur.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum agit in virtute passionis Christi, sicut & baptismus: sed per baptismum dimittuntur peccata mortalia, ut supra * dictum est. ergo & per hoc sacramentum, præsertim cum in forma huius sacramenti dicatur, Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Q.69 ar.1.

¶ 3 Præt. Per hoc sacramentum gratia confertur, vt dictum est †: sed per gratiam iustificatur homo a peccatis mortalibus, secundum illud Rom. 5. Iustificati gratis per gratiã ipsius. ergo per hoc sacramentum remittuntur peccata mortalia.

Ar.1. huius quæst.

SED CONTRA est, quòd dicitur primæ Corin. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Dicit autẽ gloss. ibidem, quòd ille manducat & bibit indigne, qui in crimine est, vel irreuerenter tractat, & talis mãducat & bibit sibi iudiciũ, idest damnationem. ergo ille qui est in peccato mortali, per hoc quòd accipit hoc sacramentum, magis accumulat sibi peccatũ, quã remissionẽ sui peccati cõsequatur.

RESPON. Dicẽdum, quòd virtus huius sacramenti potest considerari dupliciter. Vno modo secũdum se, & sic hoc sacramentum habet virtutem ad remittendum quæcumque peccata ex passione Christi, quæ est fons & causa remissionis peccatorũ. Alio modo, potest cõsiderari per comparationem ad eum, qui recipit hoc sacramentum, prout in eo inuenitur, vel nõ inuenitur impedimentum percipiendi huius sacramenti effectum. Quicũque autem habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimentum percipiendi effectum huius sacramẽti, eo quòd non est conueniens susceptor huius sacramenti: tum, quia non viuit spiritualiter, & ita non debet spirituale nutrimẽtum suscipere, quod non est nisi viuentis: tum, quia non potest vniri Christo (qui fit per hoc sacramentum) dum est in affectu peccandi mortaliter. & ideo, vt dicitur in lib. * de Ecclesiasticis dogmatibus, si mens in actu peccãdi est, grauatur magis Eucharistiæ perceptione, quàm purificetur. Vnde hoc sacramẽtum in eo, qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, non operatur remissionem peccati. Potest tamen hoc sacramentum, operari remissionẽ peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis prius iustificatur a peccato. Alio modo etiam perceptũ ab eo, qui est in peccato mortali, cuius conscientiam & affectũ non habet: forte enim primo non fuit sufficienter contritus: sed deuote & reuerenter accedens, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionẽ perficiet, & remissionẽ peccati.

C2.73. parũ a princ. tom. 3. inter opera Aug.

4. dist. 9. ar. 3. q.2. co. fi. dist. 12. q. 2. ar. 2. q. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod petimus vt hoc sacramentum sit ablutio scelerũ: vel eorum, quorum conscientiam non habemus (secundum illud. psalm. 18. Ab occultis meis

munda me Domine) vel vt contritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionem: vel etiam vt nobis robur detur ad scelera vitanda.

AD 2um dicendũ, quòd baptismus est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse spirituali in esse spirituale, & datur per modum ablutionis. & ideo quantum ad vtrũque, non inconuenienter accedit ad baptismum, qui habet cõscientiam peccati mortalis: sed per hoc sacramentum homo sumit in se Christũ per modum spiritualis nutrimẽti, quod non competit mortuo in peccatis. & ideo non est similis ratio.

AD 3um dicendum, quòd gratia est sufficiens causa remissionis peccati mortalis: non tamen actu remittit peccatũ mortale, nisi cũ primo dat peccatori: sic autẽ nõ dati hoc sacramẽto. unde rõ nõ sequitur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum per hoc sacramẽtum remittantur peccata venialia.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd per hoc sacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim sacramentum, vt Aug. * dicit super Ioan. est sacramentum charitatis: sed venialia peccata non contrariantur charitati, vt in Secũda parte † habitum est. cum ergo contrarium tollatur per suum contrarium, videtur quòd peccata venialia per hoc sacramentum non remittantur.

Inf.q.87.a.2.cor. & 4. dist. 12. q.2. a.1.q.1. co. & ar.2.q.1. per totum. Tract.26.in Ioã a med. to.9. hꝫ refertur de cõsec.di.1.c. Hoc sacramentum. 1.2.q.88.a.1.& 2.

¶ 2 Præt. Si peccata venialia per hoc sacramentum remittãtur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia: sed nõ videtur quòd omnia remittantur: quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali, contra id, quod dicitur 1. Ioan. 1. Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

¶ 3 Præt. Cõtraria mutuo se expellunt: sed peccata venialia nõ prohibent a perceptione huius sacramẽti: dicit enim Aug. * super illud Ioan. 6. Patres vestri mãducauerunt manna in deserto, & mortui sunt, Innocentiam, inquit, ad altare apportate: peccata, etsi sunt quotidiana, nõ sunt mortifera. ergo neque peccata venialia per hoc sacramentum tolluntur.

Trãct.26.i Ioan. parũ ante med. to.9.

SED CONTRA est, quòd Innocẽt^us^ III^us^ * dicit, q hoc sacramẽtũ venialia delet, & cauet mortalia.

In lib.4.de sacro mysterio altaris, ca.44. ante med.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento duo possunt considerari, scilicet ipsum sacramentum & res sacramenti. & ex vtroque apparet, quòd hoc sacramentum habet virtutem ad remissionem venialium peccatorũ. Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis: nutrimentum autem cibi est necessarium corpori ad restaurandum id, quod quotidie perditur p actionẽ caloris naturalis. Spiritualiter autẽ quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiscentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis, vt in Secunda parte * habitum est. & ideo competit huic sacramẽto, vt remittat peccata venialia. unde & Amb. † dicit in libro de sacramentis, quòd ille panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autẽ huius sacramenti, est charitas nõ solum quãtum ad habitũ, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento: per * quod peccata venialia soluũtur. unde manifestum est, quòd virtute huius sacramenti remittuntur peccata venialia.

* 2.2.q.24. ar.10.

Li.5.c.4.a med. to.4.

* Al. quem

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccata venialia, etsi non cõtrariãtur charitati, quãtũ ad habi

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum: contrahantur tamen ei, quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc sacramentum: ratione cuius peccata venialia tolluntur.

AD 2um dicendum, quòd illud verbum non est intelligendum, quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis: sed quia vitam istã sancti non ducunt sine peccatis venialibus.

AD 3um dicendum, quòd maior est virtus charitatis, cuius est hoc sacramentum, quàm venialium peccatorum. Nam charitas tollit per suum actum peccata venialia, quæ tamẽ non possunt totaliter impedire actum charitatis. & eadẽ ratio est de hoc sacramẽto.

¶ *Super Quæstionis septimæ secundæ nonæ Articulum quintũ.*

IN art. 5. duo valde notabilia sunt. Primum est, quòd oblatio Eucharistiæ ex sui quantitate sufficit ad satisfaciendum pro omni pœna: secundum est, quòd hæc oblatio, vt satisfactoria offertibus, vel pro quibus offertur secundum quantitatem suæ deuotionis.

¶ Ex primo dicto habes, quòd vna missa ex parte sui est satisfactoria pro pœnis omnium peccatorum, tam viuentium quàm mortuorum: quoniã vt sic, est valoris infiniti, quoniam Christus offertur. Ex secundo autem dicto habes, quòd una missa non perdit vim satisfactionis suæ pro primo offerente ex hoc q̃ pro secundo, tertio, quarto, quinto &c. offertur: sicut quantitas deuotionis vnius nihil tollit de quantitate deuotionis alterius. Vnde arguendi instruẽdique simul sunt homines ignoranter petentes, vel exigentes pro sua eleemosyna totam sibi missam dari aut suo defuncto: nihil enim minus ipse habebit, si mille alii petant eadẽ missam pro seipsis & aliis defunctis, quàm si pro ipso solo celebrari dicatur. immo ex huiusmodi indeuotione sic petentis damnũ videtur incurrere, qd minus sibi proderit: Diffusius autem forte hic scriberemus de hac re, nisi in primo quolibeto, nostro iam edito diffuse hæc veritas declarata fuisset ex auctoritate huius loci cũ multis aliis &c. Et hæc de q. 79. sufficiant.

Q.69. ar.2.

Alexander 1. in epi. ad omnes orthodoxos.

4.di.4 q.2. ar.1.q.2 ad 3. & di.12. q.2.ar.2.q.3.

Ar.1. & 2.

Q.76.ar.1. & 2.

ARTICVLVS V.

Vtrum per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

AD QVINTVM sic procedi tur. Videtur quòd per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc sacramentum suscipit in se effectum passionis Christi (vt dictum est*) sicut & per baptismum: sed per baptismum percipit homo remissionem omnis pœnæ, vittute passionis Christi: quæ sufficienter satisfecit pro omnibus peccatis, vt ex supradictis † patet. ergo videtur quòd per hoc sacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.

¶ 2 Præt. Alexander Papa dicit, Nihil in sacrificijs maius esse potest, quàm corpus & sanguis Christi: sed per sacrificia veteris legis, homo satisfaciebat pro peccatis suis: dicitur enim Leui. 4. & 5. Si peccauerit homo, offeret hoc vel illud pro peccato suo, & remittetur ei. ergo multo magis hoc sacramentũ valet ad remissionẽ ois pœnæ.

¶ 3 Præt. Constat quòd per hoc sacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur: vnde & in satisfactionem, aliquibus iniungitur, q̃ pro se missas faciant celebrari: sed qua ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & alia: cum virtus Christi quæ in hoc sacramẽto continetur, sit infinita. ergo videtur, quòd per hoc sacramẽtũ tota pœna tollatur.

SED CONTRA est, quòd secũdum hoc, nõ esset homini alia pœna iniungenda: sicut nec baptizato iniungitur.

RESPON. Dicendum, quòd hoc sacramentum simul est sactificium & sacramentum: sed rationẽ sacrificij habet, inquantum offertur: rationem autem sacramẽti im quãtũ sumitur. Et iõ effectũ sacramẽti habet in eo, qui sumit: effectũ autem sacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur consideretur vt sacramentũ, habet effectũ dupliciter. Vno modo, directe ex vi sacramenti, alio modo, quasi ex quadã concomitãtia: sicut & circa continentiam sacramenti dictum est.* Ex vi quidẽ sacraméti, directe habet illum effectum, ad quem est institutũ. Nõ est autẽ institutum ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriendum per vnionẽ ad Christum & ad membra eius: sicut & nutrimentum vnitur nutrito. sed quia hæc vnitas fit per charitatem ex cuius feruore aliquis consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ, inde est quòd ex consequenti per quandam concomitantiam ad principalẽ effectum, homo consequitur remissionem pœnæ, nõ quidem totius, sed secundum modum suæ deuotionis, & feruoris. Inquantum vero est sactificium, habet vim satisfactiuam, sed in satisfactione magis attẽditur affectus offerentis, quàm quantitas oblationis. vnde & Dominus dicit Luc. 21. de vidua, quæ obtulit duo æra, quod plus omnibus misit. Quamuis ergo hæc oblatio ex sui quãtitate, sufficiat ad satisfaciendũ pro omni pœna: tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suæ deuotionis, & non pro tota pœna.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sacramentum baptismi directe ordinatur ad remissionem pœnæ & culpæ, non autem eucharistia: quia baptismus datur homini quasi commoneti Christo; Eucharistia autem quasi nutriendo & perficiendo per Christum. vnde non est similis ratio.

AD 2um dicendum quòd alia sacrificia & oblationes non operantur remissionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblati: sicut hoc sacrificiũ, neque quantum ad deuotionem hominis, ex qua cõtingit, quòd etiam hic non tollitur tota pœna.

AD 3um dicendum, quòd hoc, q̃ tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc sacramentum, non cõtingit ex defectu virtuus Christi, sed ex defectu deuotionis humanæ.

ARTICVLVS VI.

Vtrum per hoc sacramentum præseruetur homo a peccatis futuris.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur q̃ per hoc sacramentum non præseruetur homo a peccatis futuris. Multi. n. digne sumentes hoc sacramentum, postea i peccatũ cadũt: quod nõ accideret, si hoc sacramẽtũ præseruaret a peccatis futuris. nõ ergo effectus huius sacraméti est, a peccatis futuris præseruare.

¶ 2 Præt. Eucharistia est sacramentum charitatis, vt supra* dictum est: sed charitas non videtur præseruare a peccatis futuris: quia semel habita potest amitti per peccatum, vt in 2. parte † habitũ est. ergo videtur, q̃ nec hoc sacramẽtum præseruet hominẽ a peccato.

¶ 3 Præt. Origo peccati in nobis, est lex peccati, quæ est in membris nostris, vt patet p Apost. Ro. 7. sed mitigatio fomitis, qui est lex peccati, non ponitur effectus huius sacraméti: sed magis baptismi. ergo præseruare a peccatis futuris, nõ est effectus huius sacraméti.

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Hic est panis de cælo descendens, vt si quis ex ipso manducauerit, non moriatur: quod quidem manifestum est, non intelligi de morte corporali. ergo intelligitur, quòd hoc sacramentum præseruet a morte spirituali, quæ est peccatum.*

RESPON.

4.dist.12.q.2.ar.2.q.2. ad 1. & dist.45.q.2.ar.3.q.1.ad 3.

Ar.4 huius quæst. ad 3.

2.2.q.24.a.

* alias quæ est p̃ peccãs.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum est quidã spiritualis mors animæ: unde hoc modo præseruatur aliquis a peccato futuro, quo præseruatur corpus a morte futura: quod quidem fit dupliciter: uno modo, inquantum natura hominis interius roboratur contra interiora corruptiua, & sic præseruatur a morte p cibum & medicinam. Alio modo per hoc, quòd munitur contra exteriores impugnationes, & sic præseruatur per arma, quibus munitur corpus: utroque autẽ modo, hoc sacramentum præseruat a peccato. Nam primo quidem per hoc, quòd Christo coniungit per gratiam, roborat spiritualem uitam hominis, tamquã spiritualis cibus & spiritualis medicina, secundum illud psal. 103. Panis cor hominis confirmat, & Aug.* dicit super Ioan. Securus accede, panis est, non uenenum. Alio modo, inquantum est quoddam signũ passionis Christi, per quam uicti sunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem: unde Chrysost.* dicit super Io. Vt leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd effectus huius sacramenti recipitur in homine, secũdum hominis cõditionem: sicut contingit de qualibet causa actiua, q̃ eius effectus recipitur in materia, secundum modum materiæ. Homo autem in statu uiæ est huius conditionis, quòd liberum arbitrium eius potest flecti in bonũ & malum: unde licet hoc sacramentum quantum est de se, habeat uirtutem præseruatiuam a peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

AD 2um dicendum, quòd etiam charitas, quantũ est in se, præseruat hominem a peccato, secundum illud Rom. 13. Dilectio proximi, malum non operatur: sed ex mutabilitate liberi arb. contingit, quòd aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post susceptionẽ huius sacramenti.

AD 3um dicendum, quòd licet hoc sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, inquantum auget charitatem, quia sicut Augustin.* dicit in libro. 83. Quæstionum, augmentum charitatis est diminutio cupiditatis. Directe autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præseruatur homo a peccato.

Ar.26 in 1. 2 med.

Ar.9.

Ar.45. in 2 med. al Ar.83.

ARTICVLVS VII.

Vtrum hoc sacramentum prosit aliis, quàm sumentibus.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non prosit nisi sumenti. Hoc enim est unius generis cum aliis sacramẽtis, utpote aliis conduisum: sed alia sacramenta non prosunt nisi sumentibus, sicut effectus baptismi non suscipit nisi baptizatus. ergo nec hoc sacramentum prodest aliis nisi sumenti.

¶ 2 Præt. Effectus huius sacramenti est adeptio gratiæ, & gloriæ, & remissio culpæ ad minus uenialis. si ergo hoc sacramentũ haberet effectum in aliis, quàm in sumentibus, posset contingere, quòd aliquis adipisceretur & gratiam & gloriam & remissionem culpæ, absque actione & passione propria, alio sumente uel offerente hoc sacramentum.

¶ 3 Præter. Multiplicata causa, multiplicatur effectus. si ergo hoc sacramentum prodesset aliis, quàm sumentibus, sequeretur quòd magis prodesset alicui, si multi sumerent hoc sacramentum, multis hostiis in una missa consecratis: quod non habet ecclesiæ consuetudo, ut scilicet multi communicent pro aliquius salute. non ergo uidetur quòd hoc sacramentum prosit nisi sumenti.

SED CONTRA est, quòd in celebratione huius sacramẽti fit pro multis aliis deprecatio: quod frustra fieret, nisi hoc sacramentum aliis prodesset. hoc ergo sacramentum non solum sumentibus prodest.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut prius* dictum est) hoc sacramentum non solum est sacramẽtum, sed etiam est sacrificium: inquantum enim in hoc sacramento repræsentatur passio Christi, qua Christus obtulit se hostiam deo (ut dicitur Ephes. 5.) habet rationem sactificii: inquantum uero in hoc sacramẽto traditur inuisibilis gratia sub uisibili specie, habet rationem sacramenti. nec ergo hoc sacramentum sumẽtibus quidem prodest, & per modum sacraméti, & per modum sacrificii: quia pro omnibus sumentibus offertur: dicitur enim in canone missæ, quotquot ex hac altaris participatione, sacrosanctum filii tui corpus, & sanguinem sumpserimus omni benedictiõe cœlesti et gratia repleamur: sed aliis, qui non sumunt, prodest p modum sacrificii, inquantum pro salute eorum offertur: unde & in canone missæ dicitur, Memento domine famulorum famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, uel qui tibi offerunt, hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ: et utrumque modum proficiendi Dominus expressit, dicens Matth. 26. & Luc. 25. Qui pro uobis, scilicet sumentibus, & pro multis, scilicet aliis, effundetur in remissionem peccatorum.

Ar.5. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc sacramentum præ aliis habet, quòd est sacrificium. et ideo non est similis ratio.

AD 2um dicendum, quòd sicut passio Christi prodest quidem omnibus, quantum ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & adeptionem gratiæ, & gloriæ: sed effectum non habet nisi in illis, qui passioni Christi coniunguntur per fidem & charitatem, ita & hoc sacrificium, quod est memoriale dominicæ passionis, non habet effectum nisi in illis, qui coniunguntur huic sacramento per fidem & charitatem: unde & Augus.* dicit ad Renatũ, Quis offerat corpus Christi nisi pro his, qui sunt membra Christi: unde & in canone missæ non oratur pro his, qui sunt extra ecclesiam: illis tamen prodest plus uel minus, secundum modum deuotionis eorum.

In li. de anima, & eius origine c. 9. to. 7

AD 3um dicendum, quòd sumptio pertinet ad rationem sacramenti, sed oblatio pertinet ad rationem sacrificii. Et ideo ex hoc, quòd aliquis sumit corp^m^ Christi, uel etiam plures, non accrescit aliis aliquod iuuamentum. Similiter etiam ex hoc, quòd sacerdos plures hostias consecrat in una missa, non multiplicatur effectus huius sacramenti: quia non est nisi unum sacrificium: nihil enim plus est uirtutis in multis hostiis cõsecratis, quàm in una, cũ sub omnibus & sub una non sit nisi totus Christus: unde nec si aliquis simul invna missa multas hostias consecratas sumat, participabit maiorem effectum sacramenti. In pluribus uero missis multiplicatur sacrificii oblatio. et ideo multiplicatur effectus sacrificii & sacraméti.

AR-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ARTICVLVS VIII.

Vtrum per ueniale peccatum impediatur effectus huius sacramenti.

4.d.12.q.3. ar.1.q.3. Et ar.Cap.1. ad 2. *Tract. 26. in Ioā. post med.t.9.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd per ueniale peccatum nō impediatur effectus huius sacramenti. Dicit enim Augustinus * super illud Ioan. 6. Panes uestri manducauerunt manna, &c. Panem cælestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate, peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera, Ex quo patet quòd uenialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, spiritualem manducationem non impediunt: sed spiritualiter manducantes, effectum huius sacramenti percipiunt. ergo peccata uenialia non impediunt effectum huius sacramenti.

Q.69.ar.9.

¶ 2 Præte. Hoc sacramentum non est minoris uirtutis, quàm baptismus: sed effectum baptismi (sicut supra † dictum est) impedit sola fictio, ad quam non pertinēt peccata uenialia: quia sicut Sap. 1. dicitur, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: qui tamen per peccata uenialia non fugatur. ergo neque effectū huius sacramenti impediunt peccata uenialia.

¶ 3 Præt. Nihil quod remouetur per actionem alicuius causæ, potest impedire eius effectum: sed peccata uenialia tolluntur per hoc sacramentum. ergo non impediunt eius effectum.

3.lib.4.orth. fid ca. 14. a med.

SED CONTRA est, quòd Damascen. * dicit in 4. libro. Ignis eius, quòd in nobis est, desiderii, allumens eam quæ ex carbone, id est, ex hoc sacramento ignitionem, comburat nostra peccata, & illuminet corda nostra, ut participatione diuini ignis igniamur & deificemur: sed ignis nostri desiderii uel amoris impeditur per peccata uenialia, quæ impediunt feruorem charitatis, ut in secunda parte * habitum est. ergo peccata uenialia impediunt effectum huius sacramenti.

* 1. 2. q. 81. ar. 4. Et 2. 2. q. 24. ar. 10.

RESPON. Dicendum, quòd peccata uenialia dupliciter accipi possunt: uno modo, prout sunt præterita: alio modo, prout sunt actu exercita. Primo quidem modo, peccata uenialia nullo modo impediunt effectū huius sacramenti: potest enim contingere, quòd aliquis post multa peccata uenialia commissa, deuote accedat ad hoc sacramentum, & plenarie huius sacramēti consequatur effectum. Secundo autem modo, peccata uenialia non ex toto impediunt huius sacramēti effectum, sed in parte. Dictum est enim, * quòd effectus huius sacramenti non solū est adeptio habitualis gratiæ uel charitatis: sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis: quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum, per peccata uenialia mente distractus: non autem tollitur augmentū habitualis gratiæ uel charitatis.

Art. 2. & 2. huius q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ille, qui cū actu uenialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum huius sacramēti percipit, non autem actualem.

AD 2^m dicendum, quod baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum, id est, feruorem charitatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est spiritualis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ est habitus uel forma: hoc autem sacramentum est spiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

AD 3^m dicendum, quòd illa ratio procedit de uenialibus præteritis, quæ per hoc sacramentum tollūtur.

QVAESTIO LXXX.

De usu seu sumptione huius sacramenti in communi, in duodecim articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de usu, siue sumptione huius sacramenti. Et primo quidem, in communi. Secundo, quomodo Christus est usus hoc sacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum sint duo modi manducandi hoc sacramētum, scilicet sacramentaliter & spiritualiter.

¶ Secundo, Vtrum soli homini conueniat manducare spiritualiter hoc sacramentum.

¶ Tertio, Vtrum solius hominis iusti sit manducare sacramentaliter.

¶ Quarto, Vtrum peccator manducans sacramentaliter, peccet.

¶ Quinto, De quantitate huius peccati.

¶ Sexto, Vtrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus.

¶ Septimo, Vtrum nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.

¶ Octauo, Vtrum sit solum a ieiunis sumendum.

¶ Nono, Vtrum sit exhibendum non habentibus usum rationis.

¶ Decimo, Vtrum sit quotidie sumendum.

¶ Vndecimo, Vtrum liceat omnino abstinere.

¶ Duodecimo, Vtrum liceat percipere corpus sine sanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrum distinguī debeant duo modi manducandi corpus Christi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet sacramentaliter, & spiritualiter: sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio (secundum illud Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritusancto, &c.) ita etiam sacramentum est spiritualis cibus, unde Dominus de hoc sacramento loquens dicit Ioan. 6. Verba quæ ego locutus sum uobis, spiritus & uita sunt: sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet sacramentalis, & spiritualis. ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.

Ia.ar.2. & 3.cor. Et 4. d.9.ar.1.q. 1.ad 1. & q.3.p.cōū. Et Io.6.lo. 7. Et 1.cor. 11. lectio.7. fi. Et op.5.5. c.17.18.19 & 20.

¶ 2 Præt. Ea, quorum unum est propter alterum, nō debent abinuicem diuidi: quia unum ab alio spectē trahit: sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem. non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem diuidi.

¶ 3 Præter. Ea, quorum unū non potest esse sine altero, non debent contra se diuidi: sed uidetur quòd nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter manducet: alioquin antiqui patres hoc sacramētū spiritualiter manducassent, frustra etiam esset sacramentalis manducatio, si sine ea spiritualis esset posset. non igitur conuenienter distinguitur circa hoc sacramentum duplex manducatio, scilicet sacramentalis & spiritualis.

SED

Rard.ibi.

SED CONTRA, quòd super illud 1. Corin. 11. Qui manducat & bibit indigne, &c. dicit gl. * Duos dicimus esse modos manducandi: unum sacramentale, & alium spiritualem.

RESPON. Dicendum, quòd in sumptione huius sacramenti duo sunt consideranda, scilicet ipsum sacramentum, & effectus ipsius, de quorum utroque iam supra * dictum est. Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum, est quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit, quòd percipit eius effectum, contingit autem quandoque (sicut supra dictum est) quòd aliquis impeditur a percipiendo effectu huius sacramenti: et talis sumptio huius sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum diuiditur, ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solum sacramētum sine effectu ipsius, diuiditur contra spiritualem manducationem: per quam quis percipit effectum huius sacramenti, quo spiritualiter homo Christo coniungitur per fidem, & charitatem.

Q.79.ar.1. & 8.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd etiam circa baptismum, & alia huiusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur: nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam uero sacramentum, & rem sacramenti. In hoc tamen differunt: quia cū alia sacramenta perficiantur in usu materiæ, percipere sacramentum, est ipsa perfectio sacramenti: hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materiæ, & ideo uterque usus est consequens hoc sacramentū. In baptismo etiam & aliis sacramentis characterē imprimentibus, illi qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet characterem, quod non accidit in hoc sacramento. Et ideo, magis in hoc sacramento distinguitur usus sacramentalis a spirituali, quàm in baptismo.

AD 2^m dicendum, quòd sacramentalis manducatio, quæ pertingit ad spiritualem, non diuiditur contra spiritualem, sed includitur ab ea: sed illa sacramentalis manducatio contra spiritualem diuiditur, quæ effectum non consequitur: sicut imperfectum quod nō pertingit ad perfectionem speciei, diuiditur contra perfectum.

Q.66.ar.12. Q.73.art.2. Q.73.ar.3.

AD 3^m dicendum, quòd (sicut supra dictum est) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in uoto, quamuis non accipiat in re. Et ideo, sicut aliqui baptizantur in baptismo flaminis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquæ; ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum antequam sacramentaliter sumant: sed hoc contingit dupliciter: uno modo propter desiderium sumendi ipsum sacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare spiritualiter, & non sacramentaliter, illi qui desiderant sumere hæc sacramenta iam instituta: alio modo propter figuram, sicut dicit apostolus primæ Corinthio. 10. Quòd antiqui patres baptizati sunt in nube, & in mari, & quòd spiritualem escam manducauerunt, & spiritualem potum biberunt: nec tamen frustra adhibetur sacramentalis manducatio: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio, quàm solum desiderium: sicut supra circa baptismum dictū est.*

Q.69.ar.4. q.2. & q. 66.ar.11.et 12.

ARTICVLVS II.

Vtrum solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

4.d.9.ar.2. q.3. & 5. Et 1. Cor. 11. le.7.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd non solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere, sed etiam angelorum: quia super illud Psal. 77. Panem angelorum manducauit homo, dicit glossa id est, corpus Christi, qui est uere cibus angelorum: sed hoc non esset, si angeli spiritualiter Christum non manducarent. ergo angeli spiritualiter Christum manducant.

Tract. 26. in Io. t. 9.

¶ 2 Præter. Augusti. † dicit super Ioan. Hunc cibum & potum societatem uult intelligi corporis & membrorum suorum, quæ * est ecclesia in prædestinatis: sed ad istam societatem non solum pertinent homines, sed etiam sancti angeli. ergo sancti angeli spiritualiter manducant.

Alias quod

¶ 3 Præter. August. * in lib. de uerbis Domini dicit, Spiritualiter manducandus est Christus, quoniam ipse dicit, qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo: sed hoc conuenit non solum hominibus, sed etiam sanctis angelis: in quibus per charitatem est Christus, & ipse in eo. ergo uidetur quòd spiritualiter mādūcare, nō solum sit hominum, sed etiam angelorum.

Trac 26. in Ioā. parum post med. t. 9. refert de conf. d. 2. c. Panem de altari.

SED CONTRA est, quòd Aug. † dicit super Ioā. Panem de altari spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate: sed angelorum non est accedere ad altare, tamquam aliquid inde sumpturi. ergo angelorum non est spiritualiter manducare.

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento continetur ipse Christus: non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum: uno modo, prout in specie consistit: et hoc modo angeli manducant spiritualiter ipsum Christum, inquantum ei uniūtur fruitione charitatis perfectæ, & uisione manifesta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hic unimur: alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum scilicet aliquis credit in Christum eum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc non solum est spiritualiter mādūcare Christū, sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum, quod non competit angelis. Et ideo licet angeli spiritualiter manducent Christum: non tamen cōuenit eis spiritualiter manducare hoc sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ sumptio Christi sub hoc sacramēto, ordinatur sicut ad finē ad fruitionem patriæ, qua angeli eo fruuntur. Et quia ea, quæ sunt ad finem, deriuantur a fine, inde est quòd illa manducatio Christi, qua eum sumimus sub sacramento, quodammodo deriuatur ab illa manducatione, qua angeli fruuntur Christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare panem angelorū, quia primo & principaliter est angelorum, qui eo fruuntur in speciē propria: secundario autem est hominum, qui Christū sub sacramento accipiunt.

AD 2^m dicendum, quòd ad societatem corporis mistici pertinent quidem, & homines, & angeli, sed homines per fidem, angeli autem per manifestam uisionem: sacramenta autem proportionantur fidei, per quam ueritas uidetur in speculo, & in ænigmate. Et ideo proprie loquendo, non angelis, sed hominibus conuenit

conuenit manducare spiritualiter hoc sacramentum. F

AD 3um dicendum, quòd Christus manet in hominibus secundum præsentem statum per fidem, sed in angelis beatis est per manifestum uisionem & ideo non est simile, sicut dictum est.*

In solutionibus præc. arg. 1. & 2. in isto art.

ARTICVLVS III.

Vtrum solus homo iustus possit Christum sacramentaliter manducare.

4.d.9.ar.2. q.1.& 2.Et ar.3.q.2.c. 6.Et di.12. q.1.ar.2.q. 2.cor.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd nullus possit manducare Christū sacramentaliter. nisi homo iustus. Dicit enim Augustin.† in lib.de Remedio pœnitentiæ, ut quid paras dentem & uentrem? crede, et manducasti: credere enim in eum, hoc est panem uiuum manducare: sed peccator non credit in eum: quia non habet fidem formatam, ad quā pertinet credere in deum, ut in secunda parte habitum est.* ergo peccator non potest manducare hoc sacramentum, quod est panis uiuus.

† Tract. 25. in Io. parū ante med. t. 9. refertur de consid. 2 ca. Vt quid paras.

*2.2. qu. 4 art. 5. Q. præc. ar. 4 ad 3. arg.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum maxime dicitur esse sacramentum charitatis, ut supra dictum est:† sed sicut infideles priuantur fide, ita omnes peccatores priuātur charitate. Infideles autem non uidentur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cum in forma huius sacramenti dicatur mysterium fidei. ergo pari ratione neque aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.

¶ 3 Præt. Peccator magis est abominabilis deo, quàm creatura irrationabilis: dicitur enim in psal. 48. De homine peccatore, Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis: sed animal brutum (puta, mus aut canis) non potest sumere hoc sacramentum: sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi ergo uidetur quòd pari ratione, neque peccatores hoc sacramentum manducent.

SED CONTRA est, quòd super illud Ioan. 6. (Patres uestri manducauerūt mānа in deserto, et mortui sunt) dicit Augustin.† Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: unde dicit Apostol. Iudicium sibi manducat & bibit: sed non moriuntur sumendo nisi peccatores. ergo peccatores corpus Christi sacramētaliter mānducant, & non solum iusti.

Tract. 26. in Ioan. parū a med. sup. illud 1 ego sū panis uitæ. t. 9.

RESPON. Dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes quòd corpus Christi, nec etiam sacramentaliter a peccatoribus sumitur, sed quàm cito labiis peccatoribus contingitur, tam cito sub speciebus sacramētalibus desinit esse corpus Christi: sed hoc est erroneum, derogat enim ueritati huius sacramenti, ad quam pertinet (sicut supra dictum est*) quòd manentibus speciebus corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quandiu substantia panis maneret, si ibi adesset, ut supra dictū est.† Manifestū est autem, quòd substantia panis assumpta a peccatore, non statim esse desinit, sed manet quādiu per calorem naturalem digeratur: unde tandiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet a peccatoribus sumptis. unde dicendum est, quòd peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, & non solum iustus.

Q. 76. ar 6. arti. 4. Et q. 77. ar. 8

Q. 77. ar. 5. & 8. & alibi eiusdem q.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd uerba illa & similia sunt intelligenda de spirituali manducatione, quæ peccatoribus non conuenit. Et ideo ex prauo intellectu horum uerborum uidetur prædictus error processisse, dum nescierunt distinguere inter corporalem & spiritualem manducationem.

AD 2um dicendum, quòd etiam, si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit: unde manducat Christum sacramentaliter, si ly sacramentaliter, determinat uerbum ex parte mānducati: si autem ex parte manducantis, tūc proprie loquendo, non manducat sacramentaliter: quia non utitur eo quod accipit ut sacramento, sed ut simplici cibo: nisi forte ifidelis intēderet recipere illud, quod ecclesia confert, licet non haberet fidem ueram circa alios articulos, uel etiam hoc sacramentum.

AD 3um dicendum, quòd etiam si mus uel canis hostiam consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinit esse sub speciebus, quandiu species illæ manent: hoc est, quandiu substantia panis maneret, sicut etiam si proiceretur in luruum: nec hoc uergit in detrimentum dignitatis corporis Christi, qui uoluit a peccatoribus crucifigi absque diminutione suæ dignitatis, præsertim cum mus aut canis non tangat ipsum corpus Christi, secundum propriam speciem, sed solum secundum species sacramentales: quidam autem dixerunt, quòd statim cum sacramentum tangitur a mure uel cane, desinit ibi esse corpus Christi: quod etiam derogat ueritati sacramenti, sicut supra dictum est*: Nec tamen dicēdum est, quòd animal brutum sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natum uti eo ut sacramento: unde non sacramentaliter, sed per accidens corpus Christi manducat: sicut manducaret ille, qui sumeret hostiam consecratam, nesciens eam esse consecratam. Et quia id quod est per accidens, non cadit in diuisione alicuius generis, ideo hic modus manducandi corpus Christi, non ponitur tertius præter sacramentalem & spiritualem.

In corp. ar.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter peccet.

Infra, art. 7. & 8. cor. Et 4.d.9.ar.3. q.1. & 2. Et artic. 4. q. 2. cor. Et 1. corinth. 11. lect. 7.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd peccator sumens corpus Christi sacramentaliter, non peccet: non enim est maioris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quàm sub specie propria: sed peccatores tangentes corpus Christi sub specie propria, non peccabant, quin etiam ueniam peccatorum consequebantur, sicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice, & Matth. 14. dicitur, quicumque tetigerunt fimbriam uestimenti eius, salui facti sunt. ergo non peccant, sed magis saluti consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

¶ 2 Præt. Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædā spiritualis medicina. sed medicina datur infirmis ad salutem, secundum illud Matth. 9. Non est opus ualētibus medicus, sed male habentibus: infirmi autem uel male habentes spiritualiter sunt peccatores.* ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.

*alias, ergo hoc sacramentū corporaliter absq; culpa sumi pōt. Lib. 2. c. 19. non longe a ptin. tom. 1

¶ 3 Præter. Hoc sacramentum cum in se Christum contineat, est de maximis bonis. Maxima autem bona (secundum Augustin.† in lib. de libero arbit.) sunt quibus nullus male potest uti. Nullus autem peccat, nisi per abusum alicuius rei. ergo nullus peccator sumens hoc sacramentum peccat.

¶ 4 Præter. Sicut hoc sacramentum sentitur gustu & tactu, ita & uisu. Si ergo peccator ex eo, quòd sumit hoc

Loco in ar. sum. citato

hoc sacramentum, peccet, uidetur etiam quòd peccaret uidendo, quod patet esse falsum: cum ecclesia omnibus hoc sacramentum uidendum, & adorandū proponat. ergo peccator non peccat ex hoc, quòd manducat hoc sacramentum. A

¶ 5 Præt. Contingit quandoque, quòd aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati, non tamen talis peccare uidetur, corpus Christi sumendo: quia secundum hoc omnes peccarent qui sumunt, quasi periculose exponentes, cum apostolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum: sed nō in hoc iustificatus sum. nō ergo uidetur quòd peccatori cedat in culpā, si hoc sacramentum sumat.

SED CONTRA est, quòd apostolus dicit 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, idest, condemnationem. Dicit autē gl. ibidem, quòd indigne manducat, & bibit, qui in crimine est, uel irreuerenter tractat. ergo qui est in peccato mortali, si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans. B

RESPON. Dicendum, quòd in hoc sacramento sicut in aliis, id quod est sacramentum, est signum eius, quod est res sacramenti. Duplex autem est res huius sacramenti, sicut supra dictum est.* Vna quidem, quæ est significata & contenta, scilicet ipse Christus: alia autem est significata & non contenta, scilicet corpus Christi mysticum, quod est societas sanctorum. Quicumque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo unitum, & membris eius incorporatum: quod quidem fit per fidem formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestum est, quòd quicumque cum peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento committit, & ideo incurrit sacrilegium, tamquam sacramenti uiolator, & propter hoc mortaliter peccat. C

Q. 73. ar. 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Christus in propria specie apparens, non exhibebat se tangendum hominibus in signum spiritualis unionis ad ipsum, sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo peccatores eum in propria specie tangentes, non incurrebant crimen falsitatis circa diuina, sicut peccatores sumentes hoc sacramentum. Et præterea Christus adhuc gerebat similitudinem carnis peccati: & ideo conuenienter se peccatoribus tangendum exhibebat: sed remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis, se tangi prohibuit a muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, secundum illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, scilicet in corde tuo, ut Augustin.* exponit. Et ideo peccatores qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur a contactu huius sacramenti. D

Tract. 121. in Ioā. a med. uersus finem. t. 9

AD 2um dicendum, quòd non quælibet medicina cōpetit secundum quemlibet statum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis a febre, ad confortationem noceret, si daretur adhuc febricitantibus: ita etiam baptismus, & pœnitentia sunt quasi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. hoc autem sacramentum est medicina confortatiua, quæ non debet dari, nisi liberatis a peccato.

AD 3um dicendum, quòd maxima bona intelligit Augustin. † uirtutes animę, quibus nullus male utitur, quasi principiis mali usus. Vtitur tamen eis aliquis male: quasi obiectis mali usus, ut patet in his, qui de uirtutibus superbiunt: ita & hoc sacramentum quantum est ex se, non est principium mali usus, sed obiectum. unde Augustin.* dicit: multi indigne accipiunt corpus Christi, per quod docemur, quàm cauendum sit male accipere bonum: ecce enim per bonum factum est malum, dum male accipitur bonum: sicut econtra Apostolo per malum factum est bonum, cum bene accepit malum, scilicet cum stimulum Satanæ patienter portauit.

Tract. 62. in Ioan. circa prin. t. 9

AD 4um dicendum, quòd per usum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum eius: quia scilicet non pertingit usus ad substantiam corporis Christi, sed solum ad species sacramentales, ut supra dictum est.* sed ille qui manducat, non solum sumit species sacramentales, sed etiam ipsum Christum, qui est sub eis. Et ideo a uisione corporis Christi nullus prohibetur, qui sit sacramentum Christi consecutus, scilicet baptismum. Non baptizati autem non sunt admittendi, etiam ad inspectionem huius sacramenti, ut patet per Dionys.* in lib. Eccles. Hierar. sed ad manducationem non sunt admittendi, nisi soli illi, qui non solum sacramentaliter, sed etiam realiter sunt Christo coniuncti.

Q. 76. ar. 7.

Ca. 7. eccl. Hier. par. 3. paulo a pri.

AD 5um dicendum, quòd hoc quòd non habet aliquis conscientiam sui peccati, potest contingere dupliciter. Vno modo per culpam suam, uel quia per ignorantiam iuris, quæ non excusat, reputat non esse peccatum quod est peccatum (puta si aliquis fornicator reputaret simplicem fornicationem non esse peccatū mortale, uel quia negligens est in examinatione suiipsius: contra id quod Apostolus dicit 1. Corinthio. 11. Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: Et sic nihilominus, peccat peccator sumens corpus Christi, licet non habeat conscientiā peccati, quia ipsa ignorantia est ei peccatum: alio modo potest contingere sine culpa ipsius: puta cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus: et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi: quia homo per certitudinem scire non potest, utrum sit uere contritus: sufficit enim, si in se signa contritionis in ueniat, puta si doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si uero ignorat hoc quod fecit, esse actū peccati, propter ignorantiam facti, quæ excusat (puta si accessit ad non suam, quam credebat esse suam) non est ex hoc dicendus peccator: similiter etiam si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad eius deletionem generalis contritio, ut infra dicetur.* unde iam non est dicendus peccator.

Non cōplete uit morte p̄ uentus.

¶ *Super Quæstionis uicesimæ articulū quintum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorum. E

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit grauissimum omnium peccatorū. Dicit enim apostolus 1. ad Corinth. 11. Quicumque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indigne, reꝰ erit corporis & sanguinis Domini glo. ibidem.* hoc est, ac si Christū occiderit, punietur: sed peccatum

IN articulo 5. eiusdem quæstio. Durand. occurrit in 4. senten distin. 9. quæ. 2. art. 2. obiciens cōtra rationem, & conclusionem Auctoris, in hoc quòd dicit si cut legitur indigne cōmunicantiū esse grauius peccatū omnibꝰ peccatis, quę sunt cōtra puras creaturas. ¶ Et contra cōclusionem quidem dicit satis graue uideri plus peccare irreuerenter sumentem eucharistiam, quàm iniuste occidentem proximū.

4.d.9. ar.3. q.3. Et 1.co. 11. lect.5.

Gl. interlinearis ibi i sententia.

Contra

Contra rationē aũ, q̃ propositio dicẽs, sicut se habẽs obiectũ ad obiectũ, ita se habet actus ad actũ, nõ est necessaria quãdo actus sunt diuersarũ rationũ: sed solũ quando sunt unius rationis: grauius est, n. contumeliã dehonorare principẽ quàm ciuem: sed grauius ẽ occidere ciuẽ, quàm uerbo dehonorare principem.

¶ Ad hoc dr, quòd propositio est necessaria in utrisq; actib⁹, intellecta tñ ut in littera exponitur & cõmuniter ẽt intelligitur. s. de grauitate peccatorũ ex proprio genere: hæc, n. ex obiecto, unde habet speciẽ actus, pẽsatur. Et ueritas eius patet, ex eo, q̃ dicimus maius esse peccatũ secundũ suũ genus blasphemiã dei quàm homicidiũ, & tamen isti actus sunt diuersarũ rationũ, & ad hoc possent multa exempla adduci. Nec grauẽ ur sapiẽtibus, magis esse peccatũ secũdum suũ genus hoc sacrilegium, q̃ simplex homicidiũ: qm̃ intelligũt homicidiũ esse grauius aliunde, scilicet ex damno ut re illato & aliis huiusmodi.

Tract. 89. in Ioan. inter medium & prin. t. 9.

Ita peccata & ita uidetur hoc peccatum non esse grauissimum, sed magis peccatum infidelitatis.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secunda parte dictum est*) dupliciter aliquod peccatum potest dici grauius alio: uno modo, per se: alio modo, p accidens: per se quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et secũdum hoc, quanto id contra quod peccatur, est maius, tanto peccatum est grauius. Et quia diuinitas Christi est maior humanitate ipsius, & ipsa humanitas est potior quàm sacramẽta humanitatis, inde est quòd grauissima peccata sunt quæ committuntur in ipsam diuinitatem: sicut est peccatum infidelitatis & blasphemiæ: secundario autem sunt grauia peccata, quæ committuntur in humanitatem Christi: unde & Matthæ. 12. dicitur, qui dixerit uerbum contra Filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit uerbum contra Spiritumsanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Tertio autem loco sunt peccata, quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi: & post hoc sunt alia peccata, contra puras creaturas. Per accidens autem unum peccatum est grauius alio ex parte peccantis: puta peccatũ quod est ex ignorantia uel infirmitate, est leuius peccato, quod est ex contemptu uel ex certa scientia: & eadem ratio est de aliis circunstantiis. Et secundum hoc, istud peccatum in quibusdam potest esse grauius sicut in his qui ex actuali contemptu, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt, in quibusdam uero minus grauæ: puta in his qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. Sic ergo patet, quòd hoc peccatum est multis aliis grauius secundum suam speciem: non tamen est omnium grauissimum.

2.2.qu. 73. ar. 6. Et 2.2 q. 73. ar. 3

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum indigne sumentium hoc sacramentum, comparatur peccato occidentium Christum, secundum similitudinem (quia utrumque committitur cõtra corpus Christi) non tamen secundum criminis quantitatem: peccatum enim occidentium Christum, fuit multo grauius. primo quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Christi in specie propria: hoc autem peccatum est contra corpus Christi, in specie sacramenti. secundo, quia illud peccatum processit ex intentione nocendi Christo, non autem hoc peccatum.

AD 2um dicendum, quòd fornicator accipiens corpus Christi, comparatur Iudę Christum osculanti, quãtum ad similitudinem criminis (quia uterque ex signo charitatis Christum offendit) non tamen quãtum ad criminis quantitatem, sicut etiam prius dictũ est.† Hæc tamen criminis similitudo non minus competit aliis peccatoribus, quàm fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Christi, cuius signum est hoc sacramentum, & tanto magis quanto peccata sunt grauiora: secundum quid tamẽ, peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius sacramenti: inquãtum scilicet per hoc peccatum spiritus maxime carni subiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipsius charitatis, quàm feruoris eius: unde & peccatum infidelitatis, quod funditus separat hominem ab ecclesiæ unitate, simpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad susceptionẽ huius sacramenti, quod est sacramentum ecclesiasticæ unitatis, ut supra dictum est.* unde & grauius peccat infidelis accipiens hoc sacramẽtum, quàm fidelis peccator, & magis contemnit Christum, secundũ quòd est sub hoc sacramento, præsertim si non credat Christum uere sub hoc sacramento esse: quia quantum est in se, diminuit sanctitatem huius sacramenti, & uirtutem Christi operantis in hoc sacramento, quod est cõtemnere ipsum sacramentũ in seipso. Fidelis autẽ, qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum, non in seipso, sed quantum ad usum, indigne accipiens: unde & apostolus primæ Corin. 11. al signans rationem huius peccati dicit, non diiudicans corpus Domini, id est, non discernens ipsum ab aliis cibis, quod maxime facit ille, qui nõ credit Christum esse sub hoc sacramento.

In sol. pra.

Q. 79. ar. 1. Et q. 73. ar. 4. corp.

AD 3um dicendum, quòd ille qui proiiceret hoc sacramentum in lutum, multo grauius peccaret, quàm ille, qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. Primo quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic sacramẽto, quod non intẽdit peccator indigne corpus Christi accipiẽs. Secundo, quia homo peccator est capax gratiæ, unde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum, quàm quæcumque alia irrationalis creatura: unde maxime inordinate uteretur hoc sacramento, qui proiiceret ipsum canibus ad manducandum, uel qui proiiceret in lutum conculcandum.

Super

¶ *Super Quæstionis huiusce simæ Articulũ sextum.*

In 4. ar. 6. aduerte Duran. in li. 4. d. 9. art. ult. limitare dictum Auctoris hic, scilicet Occultis peccatoribꝰ petentibus non põt sacra communio denegari. distinguit. n. de sacerdote curato seu eius uicario seu curam gerente, & similiter de tẽpore generalis cõmunionis aut infirmitatis, uel tẽpore alio putatque nõ gerentẽ curã animarũ debere negare communionẽ: ex eo q̃ non tenetur illum communicare ẽt cũ licentia curati: curatũ aũt extra tempus generalis communionis, persuasorie, sine scãdalo tũ, negare cõmunionẽ debere. Mihi aũt uẽ q̃ licet cauta sit distinctio Durã. ut petens communionẽ non exequatur sacrilegiũ quod intẽdit, debitum: tamẽ nullũ uideo negandi occulto peccatori publice se communioni ingerenti, siue sit sacerdos curatus, siue nõ, modo stet paratus in altari cõmunicãs quoscumq;. Et ratio eius Christi actio, nostra est instructio: constat autem q̃ Dominus non tenebatur tunc ad communicandum apostolos, & de facili modicum supleendo potuisset sine scãdalo cuitare Iudã, instituendo sacramentũ post datã intinctã buccellam, qua sumpta exiuit foras. Et confirmatur: quia Iudas non petiit cõmunionem, & tñ Dominus apostolicũ chorũ communicans, ipsum cum ceteris inuitauit dicens, Comedite, seu bibite ex hoc omnes.

¶ Quocirca Duran. distinctio locum habere uẽ, quando ad partem, coram aliis tamen peteret aliqs, ut sacerdos uellet celebrare, & ipsum communicare: tum enim qui nõ tenetur communicare tunc occultum peccatorẽ, deber, si sine scandalo potest suum negare ministerium. Dico autem sine scandalo, quia si negatio in dã

ARTICVLVS VI.

Vtrum sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti. Non enim est faciendum contra Christi præceptum, propter uitandum scandalum, uel infamiam alicuius: sed Dominus præcepit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Maxime autem datur sanctum canibus, cum hoc sacramentum peccatoribus exhibetur. ergo neque propter uitandum scandalum, neque propter uitãdã infamiã alicuius, debet hoc sacramentum peccatori petenti dari.

¶ 2 Præte. De duobus malis minus malũ est eligendũ: sed minus malũ esse uidetur, si peccator ifametur, uel etiam si ei hostia non consecrata detur, quàm si sumens corpus Christi, mortaliter peccet. uidetur ergo hoc potius esse eligendum, q̃ uel infametur peccator petens corpus Christi, uel etiam quòd detur ei hostia non consecrata.

¶ 3 Præter. Corpus Christi interdũ datur suspectis de crimine, ad eorum manifestationẽ: legitur enim in Decret.† 2. quæstio. 4. Sæpe contingit, ut in monasteriis monachorum, furta perpetrentur: iccirco statuimus, ut quando ipsi fratres de talibus expurgare se debẽt, missa ab abbate celebretur, uel ab aliquo ex præsentibus fratribus, et sic expleta missa, omnes communicẽtur in hęc uerba, corpus Christi sit tibi hodie ad probationem. & infra, Si episcopo aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatũ, in singulis missã celebrari debet et cõmunicari,* & de singulis sibi imputatis, innocentem se ostendere: sed peccatores occultos non oportet manifestari: quia si frontem uerecundię abiecerint, liberius peccabunt, ut Aug. dicit in lib. de uerbis Domini. ergo peccatoribus occultis non est corpus Christi dandum, etiam si petant.

SED CONTRA est, quòd sup per illud psal. 21. Manducauerũt, et adorauerũt omnes pingues terræ, dicit Augustꝰ.* Non prohibebat dispensator pingues terræ, id est, peccatores, mensam Domini manducare.

RESPON. Dicendum, quòd circa peccatores distinguendum est. Quidam enim sunt occulti, quidã uero manifesti, scilicet per euidentiam facti: sicut publici usurarii, aut publici raptores: uel etiam per aliquod iudicium ecclesiasticũ uel sæculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet etiam petentibus sacra communio dari: unde Cyp.† scribit ad quendam, Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi uideatur de histrionibus, & mago illo, qui apud uos cõstitutus adhuc in artis suæ dedecore perseuerat, an talibus sacra communio cum ceteris Christianis debeat dari, puto nec maiestati diuinæ, nec euangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor ecclesię tam turpi & infami contagione fædetur. Si uero non sunt manifesti peccatores, sed occulti, non potest eis petentibus sacrã cõmunio denegari: cũ enim quilibet Christianus ex hoc ipso, quòd est baptizatus, sit admissus ad dominicã mensam, non potest ei ius suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta: unde super illud 1. Corinthio. 5. si is qui frater nominatur inter uos, &c. dicit glo. Augustꝰ. Nos a communione quemquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo iudicio ecclesiastico uel sæculari nominatum atq; conuictum: potest tamẽ sacerdos, qui est conscius criminis occulte monere peccatorem occultũ, uel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant, antequam de peccatis pœniteant, & ecclesiæ reconcilientur. nam post pœnitentiã & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus nõ est communio deneganda, præcipue in art. mortis. unde in concilio carthaginensi† legitur, Scenicis atque histrionibus, ceterisq; huiusmodi personis, uel apostatis conuersis ad deum, reconciliatio non negetur.

Lib. 1. epist. 10. in prin.

In li. de medicina pœnitentiæ, c 3. in med. t. 9.

In concil. 3 Carthagin. can. 35.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd sancta prohibentur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis: sed occulta non possunt publice puniri, sed sunt diuino iudicio reseruanda.

AD 2um dicendum, quòd licet peius sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, q̃ infamari, tamen sacerdoti ministranti corpus Christi, peius est peccare mortaliter, infamando iniuste peccatorem occultũ, quàm quòd ille mortaliter peccet, qa nullus debet peccatum mortale cõmittere, ut alium liberet a peccato. unde Aug.† dicit in lib. q. super Gen. periculosissime admittitur hæc compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne aliis grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quàm indigne ad mensam domini accedere. Hostia tamẽ non consecrata nullo modo debet dari loco consecratæ: quia sacerdos hoc faciens, quantum in se est, facit idololatrare illos, qui credunt esse hostiã consecratam, siue alios præsentes, siue etiam ipsum sumẽtem: quia ut Aug.* dicit, nemo carnẽ Christi manducet, nisi prius* adoret. unde extra de celebratione missarum, c. de homine, dicitur, licet is, qui pro sui criminis

In q. 42. ar. 4

In psal. 98. circa med. expositionis to. 8

nis conscientia reputat se indignum peccet grauiter, si se ingerat, grauius tamē uidetur offendere, qui fraudulenter illud præsumpserit simulare.

Referur 8 conſid. 2. c. conſuluiſti.

AD 3^m dicendum, quòd decreta illa sunt abrogata per contraria documenta romanorum pontificū. Dicit enim Stephanus papa, ferri candentis uel aquæ feruentis examinatione, confessionem extorqueri a quolibet, sacri canones non concedunt: spontanea enim confessione, uel testium approbatione, publicata delicta commissa sunt regimini nostro iudicare: occulta uero & incognita, illi sunt relinquenda, qui solus nouit corda filiorum hominum. Et idem habetur extra de purgationibus, †c. ex tuarum. In omnibus. n. talibus esse uidetur dei tentatio, unde sine peccato fieri non possunt, & grauius uideretur, si in hoc sacramēto, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret iudicium mortis: unde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.

In decr. lib. 5. ti. 34. c. 8. lix tuarū.

ARTICVLVS VII.

Vtrum nocturna pollutio aliquem impediat a sumptione huius sacramenti.

3. 2. q. 154. ar. 5. Et 4. d. 9. ar. 4. q. 2. Et uer. q. 28 ar. 3. ad 6.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd nocturna pollutio non impediat aliquem a sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur a sumptione corporis Christi, nisi propter peccatum: sed nocturna pollutio accidit sine peccato: dicit enim August.* 12. super Gen ad literam, ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione fermocinantis, cum expressa fuerit in uisione somniantis, ut inter illam & ueram coniunctionem corporum non discernatur, continuo mouetur caro. & sequitur, quòd eum motum sequi solet, cū hoc tam sine peccato fiat, quàm sine peccato a uigilantibus dicitur: quod ut diceretur proculdubio cogitatum est. ergo nocturna pollutio non impedit hominē ab huius sacramenti sumptione.

*Lib. 12. ca. 15. in med.

In fin. li. 12 regiſtri ad 10. interrogationem, Aug. ca. 10. non longe a fine.

¶ 2. Præter. Gregor.† dicit in epistola ad Augustin. episcopum anglorum, si quis sua coniunge non cupidine uoluptatis raptus, sed tantum creandorum liberorum gratia utitur, ille profecto sine de ingressu ecclesiæ siue de sumendo corporis dominici mysterio, suo est iudicio relinquendus: quia prohiberi a nobis non debet accipere, qui in igne positus, nescit ardere. Ex quo patet, quòd carnalis pollutio etiam uigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominē a sumptione corporis Christi. multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

Loco nunc dicto, paū ante med. c. 30.

¶ 3. Præt. Nocturna pollutio uidetur solam immunditiam corporalem habere: sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundum legem impediebant ab ingressu sanctorum, in noua lege non impediunt a sumptione huius sacramenti: sicut de muliere pariente, uel menstruata, uel fluxum sanguinis patiente, scribit beatus Greg.* Aug. Anglorum episcopo. ergo uidetur quòd neque etiam nocturna pollutio impediat hominem a sumptione huius sacramenti.

¶ 4 Præt. Peccatum ueniale non impedit hominem a sumptione huius sacramenti, sed nec etiam peccatum mortale post pœnitentiā: sed dato quòd nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedēti (siue cogitationum) plerumque tale peccatum est ueniale, & si aliquando sit mortale, pōt contingere quòd de mane pœnitet, & peccatum suum cōfitetur. ergo uidetur, quòd non debeat impediri a sumptione huius sacramenti.

¶ 5 Præt. Grauius peccatum est homicidii, quàm fornicationis: sed si aliquis de nocte somniet se homicidiū perpetrare, aut furtum aut quodcumque aliud peccatum, non propter hoc impeditur a sumptione corporis Christi. ergo uidetur quòd multo minus fornicatio somniata cum pollutione subsequēte, impediat a sumptione huius sacramenti.

SED CONTRA est, quòd Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egredietur semen coitus, immundus erit usq; ad uesperum: sed immundis non patet aditus ad sacramēta. ergo uidetur quòd propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur a sumptione huius sacramenti, quod est maximum sacramentum.

RESPON. Dicendum, quòd circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari. Vnum quidem; ratione cuius ex necessitate impedit hominem a sumptione huius sacramenti. Aliud autem, ratione cuius non ex necessitate impedit hominem, sed ex quadam congruentia: ex necessitate quidem impedit hominē ab huius sacramenti perceptionē, solum peccatū mortale. Et quamuis nocturna ipsa pollutio secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit: nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum: et ideo considerāda est causa pollutionis nocturnę. Quandoque enim prouenit a causa extrinseca spirituali, scilicet ex dæmonum illusione: qui sicut in prima parte habitum est,† phantasmata commouere possunt, ex quorū appartitione pollutio interdum subsequitur: quandoque uero prouenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet ex præcedentibus cogitationibus: aliquando autem ex causa intrinseca corporali, uel ex superfluitate siue debilitate naturæ, siue etiam ex superfluitate cibi uel potus: quælibet autem harum trium causarum potest, & sine peccato & cum peccato ueniali uel mortali existere: & si quidem sit sine peccato uel cum peccato ueniali, non ex necessitate impedit sumptionem huius sacramenti: ita scilicet quòd homo sumendo sit reus corporis & sanguinis Domini: si uero sit cum peccato mortali, impedit ex necessitate: illusio enim dæmonū quandoque prouenit ex præcedenti negligentia preparationis ad* deuotionem, quæ potest esse & mortale & ueniale peccatum: quandoque uero prouenit ex tota nequitia dæmonum uolentium impedire hominē a sumptione huius sacramenti. unde legitur in collationibus patrum, quòd cum quidam frater pateretur pollutionem semper in festis, in quibus erat communicandum: seniores comperto, quòd nulla causa ab ipso præcesserat, decreuerunt quòd propter hoc a communione non cessaret, & ita cessauit illusio dæmonū. similiter etiam præcedentes cogitationes lasciuæ, quandoque possunt esse omnino sine peccato: puta cū aliquis causa lectionis, uel disputationis cogitur de talibus cogitare. Et si hoc sit sine concupiscentia & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, sed honestæ, ex quibus tamen pollutio sequi potest, sicut patet ex auctoritate August.* supra inducta. Quandoque uero præcedentes cōgitationes sunt ex concupiscentia, & delectatione, & si adsit consensus, erit peccatū mortale: si autem desit, erit ueniale. Similiter etiā & causa corporalis quandoque est sine peccato: puta cū est ex infirmitate naturæ: unde & quidam etiam in uigilando absque peccato fluxum seminis patiuntur: uel etiā si sit ex superfluitate naturæ: sicut enim contingit sanguinem fluere absque peccato, ita & semen quod est superfluitas sanguinis, secundum Philosophum.† Quandoq; uero est cum peccato, puta cum prouenit ex superfluitate cibi uel potus, & hoc etiam potest esse peccatū ueniale uel mortale, licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem consensus, quàm circa sumptionem cibi & potus. Vnde & Greg.* scribens Aug. Anglorum episcopo dicit, cessandum esse a communione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit, non autem quando prouenit ex superfluitate cibi uel potus, præsertim si necessitas adsit. sic igitur, ex causa pollutionis considerari potest, utrum nocturna pollutio impediat ex necessitate sumptionem huius sacramenti. ex quadam uero congruentia impedit quantum ad duo, quorum unum semper accidit, scilicet quædam fœditas corporalis, cum qua propter reuerentiā sacramenti, non decet ad altare accedere (unde & uolentes tangere aliquid sacrum, manus lauant) nisi forte talis immunditia sit perpetua uel diuturna, sicut est lepra, uel fluxus sāguinis, uel aliquid huiusmodi: aliud autem est euagatio mentis quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, postponi debet propter aliquam necessitatem, puta ut Greg†. dicit, cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhibere ministeriū pro eo, q; sacerdos alius deest, ipsa necessitas cōpellit.

Lib. 1. de genera. animaliū. c. 18 a med. & c. 19. parum a prin.

*Loco citato in arg. 1. q. 1. ca. 11. & habetur 33. q. 4. ca. Vir eſt propria.

†Loco iam nunc dicto 4. ſ. inter ro. 33. q. 11. Aug. ca. 11.

Q. 111. art. 3.

*In corp. art.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ex necessitate quidem non impeditur homo a sumptione huius sacramenti, nisi propter peccatum mortale, sed ex quadam conuenientia potest homo impediri propter alias causas, sicut dictum est*.

AD 2^m dicendum, quòd coitus coniugalis si sit sine peccato (puta si fiat causa prolis generandę, uel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit sumptionem huius sacramenti, nisi sicut dictum est† de pollutione nocturna, quæ accidit sine peccato, scilicet propter immunditiam corporalem, & mentis distractionem: ratione cuius Hier.† dicit super Matth. si panes propositionis ab his qui uxores tetigerāt, comedi non poterāt, quanto magis panis, qui de cælo descendit, non potest ab his, qui coniugalibus paulo ante* uacauere amplexibus, uiolari atque contingi? non quòd nuptias condemnemus, sed quòd eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, uacare carnalibus operibus non debemus. sed quia hoc secundum congruitatem, & non secundum necessitatē est intelligendum, Greg.† dicit, quòd talis est suo iudicio relinquendus: si uero non amor procreandæ sobolis, sed uoluptas dominatur in opere (ut ibidem G. subdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad sacrm.

*In corp. art.

Referť 33. q. 4. c. Sciatis.

*Alias hæc ſere cōpletum.

*loco citato in arg. habetur 33. q. 4. ca. Vir cū pro pria, in fi. regiſtri ad interroga. 10. a med.

AD 3^m dicendum, quòd sicut Gregor.† dicit in epistola supradicta ad August. anglorum episcopum, in ueteri testamēto aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis spiritualiter intelligit. Vnde huiusmodi corporales immunditiæ, si sint perpetuæ uel diuturnæ, non impediunt sumptionem huius sacramenti salutaris, sicut impediebant accessum ad sacramēta figuralia: si uero cito transeāt (sicut immunditia pollutionis nocturnę) ex quadam congruentia impediunt sumptionē huius sacramenti per illum diem, quo hoc accidit. unde & Deuter. 23. dicitur: si fuerit inter uos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non reuertetur priusquam ad uesperam lauetur aqua.

AD 4^m dicendum, quòd licet per contritionem & confessionem auferatur reatus culpæ, non tamen auferatur corporalis immunditia, & distractio mentis ex pollutione consecuta.

AD 5^m dicēdum, q; somnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam distractionem mētis, sicut fornicatio somniata propter delectationis intensionem: si tamen somnium homicidij prouenit ex causa, quæ est peccatum, præsertim mortale, impedit a sumptione huius sacramenti, ratione suę causæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum cibus uel potus præassumptus impediat sumptionem huius sacramenti.

Inſt. art. 9. cor. Et 2. 2. q. 147. ar. 6. ad 2. Et 4. diſt. 8. q. 1. ar. 4. q. 1. & 2. Et 1. Co. 11. lec. 4.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd cibus uel potus præassumptus nō impediat sumptionem huius sacramenti. Hoc enim sacramentum est a Domino institutum in cœna: sed Dominus post quàm cœnauit, hoc sacramentum discipulis suis tradidit, sicut patet Luc. 22. & primæ Cor. 11. ergo uidetur quòd etiam post alios cibos assumptos nos debeamus sumere hoc sacramentum.

¶ 2 Præt. Primæ Cor. 11. dicitur. Cum conuenitis ad manducandum, scilicet corpus Domini, inuicem expectate, si quis autem esurit, domi manducet: et ita uidetur quòd postquam aliquis domi manducauerit, possit in ecclesia corpus Christi manducare.

In conc. 3. Carthagi. can. 29. & habetur de cōſec. diſt. 1. ca. ſacra altaris.

¶ 3 Præt. In concilio Carthaginensi legitur, & habetur de consecr. distin. 1.* sacramenta altaris non nisi a ieiunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniuersario, quo cœna Domini celebratur. ergo saltem illa die aliquis potest corpus Christi post alios cibos sumere.

¶ 4 Præt. Sumptio aquæ uel medicinæ, uel alterius cibi, uel potus in minima quantitate, uel reliquiarū cibi in ore manentium, neque ieiunium ecclesię soluit, neque sobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc, q; aliquis reuerenter sumat hoc sacramentum. ergo per prædicta non impeditur aliquis a sumptione huius sacramenti.

¶ 5 Præt. Quidam de nocte profunda comedūt aut bibunt, & forte totam noctem insomnem ducentes, de mane percipiunt sacra mysteria nondum plene digesti. Minus autē impediretur sobrietas hominis, si in mane parum comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramentum, cum etiam sit quandoque maior distantia temporis. ergo uidetur quòd talis cibi præassumptio non impediat hominem ab hoc sacramento.

¶ 6 Præt. Non minor reuerentia debetur huic sacramento iam sumpto, quàm ante sumptionem: sed sumpto sacramento, licet cibum aut potum sumere. ergo & ante sumptionem.

Epiſt. 118. cap. 6. ante med. to. 2.

SED CONTRA est, quòd Augusti. dicit in lib. responsionum ad Ianuarium, placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani corpus dominicum intraret, quàm ceteri cibi.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid impedit sumptionem huius sacramenti dupliciter: uno modo secundum se, sicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad significatum huius sacramenti, ut supra dictum est*: alio modo propter prohibitionem ecclesię: & sic impeditur aliquis a sumptione huius

* art. pced. & art. 4. huius quæſt.

sacramenti post cibum & potum assumptum, triplici ratione. Primo quidem sicut Aug. † dicit, in honorem huius sacramenti, vt scilicet in os hominis intret, nõdum aliquo cibo vel potu infectum. Secundo, propter significationem, vt scilicet detur intelligi, quòd Christus (qui est res huius sacramẽti) & charitas eius, debet primo fundari in cordibus nostris, secundum illud Matthæ. 6. Quærite primum regnum dei. Tertio, propter periculum vomitus & ebrietatis, quæ quandoque contingunt ex hoc, quòd homines inordinate cibis vtũtur, sicut & apostol* dicit primę Cor. 11. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est: ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi: qui statim communicãdi sunt, etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine communione decedant: quia necessitas legem non habet. vnde dicitur de coniec. † dist. 2. Presbyter infirmum statim communicet, ne sine communione moriatur.

1 Epist. 118. cap. 6. ante med. to. 2.

4 de cõsecr. dist. 2. cap. Presbyter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Augustin.* in eodem lib. dicit, neque quia post cibos dominus dedit, propterea prandii aut cœnati fratres ad hoc sacramentum accipiendum conuenire debent, aut mensis suis miscere: sicut faciebant quos Apostolus arguit & emendat. nãque saluator, quo vehementius commendaret mysterij illius altitudinem, vltimũ hoc voluit infigere cordibus & memoriæ discipulorum: et ideo non præcepit, quòd deinceps tali ordine sumeretur, vt Apostolis, per quos ecclesias dispositurus erat, seruaret hunc* locum.

* Epist. 118. c. 6. 1 med. to. 2.

* Al. modũ.

AD 2^m dicendum, quòd illud verbum in gloss. sic exponitur: si quis esurit, & impatiens non vult expectare alios, manducet domi cibos suos, idest, pane terreno pascatur, nec post eucharistiam sumat.

Ex gl. inter lin. ibi colligitur.

AD 3^m dicendum, quòd capitulum illud loquitur secundum consuetudinem aliquando apud aliquos obseruatam, vt in repræsentationem dominicæ cœnę illo die a non ieiunis corpus Christi sumeretur: sed nunc hoc abrogatum est. nam sicut Aug.* in libr. prædicto dicit: per vniuersum orbem mos iste seruatur, vt scilicet corpus Christi a ieiunis sumatur.

* in ep. 118 cap. 6. ante med. to. 2.

AD 4^m dicendum, quòd (sicut in secunda parte habitum est*) duplex est ieiunium. Primum est ieiunium naturę: quod importat priuationem cuiuscumque præassumpti per modum cibi vel potus, & tale ieiunio requiritur ad hoc sacramentum propter prædicta. † et ideo neque post assumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantũcumque parua quantitate, licet hoc sacramentum accipere: nec refert vtrum aliquid huiusmodi nutriat vel non nutriat, aut per se, aut cum alijs, dummodo sumatur per modum cibi vel potus: reliquiæ tamen cibi remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem huius sacramenti: quia non traiiciuntur per modum cibi, sed per modum saliuæ: et eadem ratio est de reliquijs aquę vel vini, quibus os abluitur: dummodo nõ traiciantur in magna quantitate, sed permistę saliuæ, quod vitari nõ potest. Aliud autem est ieiunium ecclesiæ, quod instituitur ad carnis macerationem: et tale ieiunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandum sumuntur.

* 3. 2. q. 147. art. 6. ad 2. arg.

† In cor. ar.

AD 5^m dicendum, quòd cum dicitur, quòd hoc sacramentum prius, quàm alij cibi, debet in os Christiani intrare, non est intelligendum absolute respectu totius temporis: alioquin qui semel comedisset vel bibisset, numquam posset postea hoc sacramentum accipere, sed est intelligendum quantum ad eundem diem. et licet principium diei, secundum diuersos diuersimode sumatur: nam quidam a meridie, quidam ab occasu, quidam a media nocte, quidam ab ortu solis, diem incipiunt: ecclesia tamen romana diẽ a media nocte incipit. et ideo si post mediam noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, nõ potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest vero, si ante mediam noctem: nec refert vtrum post cibum vel potum assumptum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomneitatem vel indigestionem. ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem huius sacramenti.

AD 6^m dicendum, quòd maxima deuotio requiritur in ipsa sumptione huius sacramenti: quia tunc percipitur sacramenti effectus, quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per sequentia: & ideo magis est institutum, q̃ homines ieiunent ante sumptionem huius sacramenti, quàm post: debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem huius sacramenti, & reliquos cibos. vnde & in missa, oratio gratiarum actionis post communionem dicitur, & communicantes etiam suas priuatas orationes dicunt: secundum tamen antiquos canones statutum fuit a papa Clemente (vt habetur de consecr. dist. 2.*) si mane dominica portio editur, vsque ad sextam ieiunent ministri, qui eam sumpserunt: & si 3. vel 4. hora acceperint, ieiunent vsque ad vesperum. Antiquitus enim ratius missarum solennia celebrabantur, & cum maiori præparatione: nunc autem, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili obseruari: & ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.

* de cõsecr. dist. 2. capitibus gradibus.

¶ *Super Quæstionis octauagesimæ Articulum nonum.*

ARTICVLVS IX.

Vtrum non habentes vsum rationis, debeant suscipere hoc sacramentum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd non habentes vsum rationis, non debeant hoc sacramentum suscipere. requiritur enim, quòd aliquis ad hoc sacramentum cum deuotione, & præcedente sui examinatione accedat, secundum illud primæ Corin. 11. Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: sed hoc non potest esse in his, qui carent vsu rationis. ergo non debet eis hoc sacramentum dari.

¶ 2 Præt. Inter alios qui carent vsu rationis, sunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur: sed tales etiam ab inspectione huius sacramenti arcentur, secundum Dionys.* in lib. eccles. hier. ergo carentibus vsu rationis, hoc sacramentum dari non debet.

* ca. 3. eccl. hier. pa. 2.

¶ 3 Præt. Inter alios carentes vsu rationis, maxime pueri videntur esse innocentes: sed pueris hoc sacramentum non exhibetur. ergo multo minus alijs carentibus vsu rationis.

SED CONTRA est, quòd legitur in concilio Aurasico* (& habetur in decret. 26. q. 6. c. qui recedunt.) Amentibus, quæcumque pietatis sunt, conferenda sunt: et ita est eis conferendum hoc sacramentum: quod est sacrũ pietatis.

* de Arausano cõc. can. 3. habetur de con. dist. 2. Qui recedunt.

RESPON. Dicendum, q̃ aliqui dicuntur non habere vsum rationis dupliciter. vno modo, quia habent debilem vsum rationis, sicut dicitur non videns, qui male videt: et quia tales possunt aliquam deuotionem huius sacramenti concipere, non est eis hoc sacramentum denegandum. alio modo: dicũtur aliqui non habere totaliter vsum rationis. aut igitur numquam habuerunt vsum rationis: sed sic a nativitate permanserunt, et sic talibus non est hoc sacramentum exhibendum: quia in eis nullo modo præcessit huius sacramẽti deuotio: aut non semper caruerunt vsu rationis, & tunc, si prius, quando erant compotes suæ mentis, apparuit in eis deuotio huius sacramenti, debet eis in articulo mortis hoc sacramentum exhiberi: nisi forte timeatur periculum vomitus vel expuitionis. vnde in concilio Carthaginẽsi legitur* (& habetur in decret. 26. q. 2.) Is qui infirmitate pœnitentiam petit, si casu, dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim conuersus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnam, & si continuo credit moriturus, reconciliet q̃ manus impositione, & infundat ori eius eucharistiã.

* ca. 4. Carth. ca. 76. & habetur 26. q. 6. Cis qui in infirmitate.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd carentes vsu rationis possunt deuotionem ad sacramentum habere, quantum ad aliquos quidem præsentem, quantum ad alios autem præteritam.

AD 2^m dicendum, quòd Dion.* loquitur ibi de energumenis nondum baptizatis, in quibus scilicet nondum est vis dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatum. sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis spiritibus vexantur, est eadem ratio, & de alijs amentibus. vnde Cassianus dicit, eis qui ab immũdis vexantur spiritibus, communionem sacrosanctam a senioribus nostris numquam meminimus interdictam.

* Loco citato in arg.

AD 3^m dicendum, quòd eadem ratio est de pueris recenter natis, & de amentibus, qui numquam habuerunt vsum rationis, vnde talibus non sunt sacra mysteria danda: quamuis quidam græci contrarium faciant, propter hoc quòd Dionys. 2. * Cæles. hierar. dicit, baptizatis esse sacram communionem dandam, non intelligentes, quòd Dion. ibi loquitur de baptismo adultorum: nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc q̃ dominus dicit Ioannis 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia sicut Aug.* scribit Bonifacio, tũc vnusquisq; fidelium, corporis & sanguinis domini particeps fit, scilicet spiritualiter, quãdo in baptismate membrum corporis Christi efficitur: sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vsum rationis habere, vt possint deuotionem concipere huius sacramenti, tunc potest eis hoc sacramentum conferri.

* c. 2. I par. a. in fin.

* Refertur d cõsec. di. 4. cap. Nulli.

ad communionem: dicunt enim, quòd sunt nimis paruæ: cum tamen sufficiẽtem habeant & discretionem & deuotionem. Et licet ipsi pueri ac puellæ videantur excusari, retrahentibus parentibus, & confessore non præcipiente: quoniam disciplina ætatis illius exigit, vt maioribus suis, plusquam sibiipsis, & credãt & pareãt, parentes tamen nõ excusantur.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat quotidie hoc sacramentum suscipere.

AD DECIMVM sic procedi tur. Videtur quòd non liceat quotidie hoc sacramentum suscipere: sicut. n. baptismus repræsentat dominicam passionem, ita & hoc sacramentum: sed non licet pluries baptizari, sed semel tantũ: quia Christus semel tantum pro peccatis nostris mortuus est, vt dicitur primæ Pet. 3. ergo videtur, q̃ non liceat hoc sacramentum quotidie suscipere.

¶ 2 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed agnus paschalis, qui fuit figura præcipua huius sacramenti (vt supra dictum*) non mãducabatur, nisi semel in anno: semel etiam in anno ecclesia celebrat Christi passionem, cuius hoc sacramentum est memoriale. ergo videtur, quòd non liceat quotidie sumere hoc sacramentum, sed solum semel in anno.

* q. 73. art. 6.

¶ 3 Præt. Huic sacramento, in quo totus Christus continetur, maxima reuerentia debetur. ad reuerentiã aũt pertinet, q̃ aliquis ab hoc facto abstineat. vñ & laudatur Centurio, q̃ dixit Mat. 8. Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum, & Petrus, qui dixit Lucæ. 5. Exi a me domine, quia homo peccator ego sum. ergo nõ est laudabile, q̃ homo quotidie hoc sacramentum suscipiat.

¶ 4 Præt. Si esset laudabile, frequenter hoc sacramentum accipere, quanto frequentius sumeretur, tanto esset laudabilius: sed maior esset frequẽtia, si homo pluries in die sumeret hoc sacramentum. ergo esset laudabile, quòd homo pluries in die communicaret: quod tamen non habet ecclesiæ consuetudo. non ergo videtur esse laudabile, quòd aliquis quotidie hoc sacramentum accipiat.

¶ 5 Præt. Ecclesia intendit suis statutis fidelium vtilitati prouidere: sed ex statuto ecclesiæ fideles tenentur solum semel communicare in anno: vnde dicitur* extra de pœniten. & remis. Omnis vtriusque sexus fidelis suscipiat reuerenter, ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprij sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. non ergo est laudabile, quòd quotidie hoc sacramentum sumatur.

* In decret. li. 5. tit. 38. ca. Omnis vtriusque ca. 8.

¶ *Super Quæstionis octauagesimæ Articulum decimum.*

IN art. 10. circa quo tidianam celebrationem, nota Aug. verbum. Sic viue, vt quotidie mereamini accipere: quòd non quotidie mereatur accipere, debet quotidie sic esse dispositus, vt secundum eucharistiæ perceptionem proficiat: fructus aũt spiritualis huius cibi est, non solũ actualis refectio spiritus, sed augmẽtum gratiæ: q̃ in tantum ipse præsentis vitæ cursus in statu augmenti.

4. dist. 12. q. 3. ar. 1. Et. cor. 11. lec. 7.

¶ Propter quod credo, aut quotidie celebrantes dilucidiũs in seipsis fructũ præteritæ celebrationis, & fm̃ profectum vel defectum, quem experiuntur in se, pro sequuntur, vel a prosecutione desistant: qui. n. multis celebrationib* peractis ad actus virtutum non melius se habet, q̃ prius, passionibusque non minus subiicit, quàm prius, parum aut nihil celebrando profecit. Sico autem parum: quia forte quo ad aliquam actualẽ deuotionem profecit. Dixi quoq; post multas celebrationes: quoniã non audeo asserere, in qualibet celebratiõe oportere celebrãtem esse dispositum sic, vt per quamlibet celebrationem augeatur habitus gratiæ. Dicet n. forte quispiam, quòd etiam puer in statu augmenti, nõ ex quolibet sumpto cibo hinc illuc augetur, quãquis hoc non multũ vrgere videatur: quia augmentũ corporale a virtute naturali determinata ad naturalem dispositionem hr augmẽtum autem charitatis a diuina fit virtute, qñq; aũ ad hoc se sufficienter præparauerit.

q. 73. art. 6.

¶ *Super*

In ser. 28. parum ante medium, tom. 10.

SED CONTRA est, quòd Aug. dicit in libr. de verbis domini. Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, vt quotidie tibi prosit.

RESPON. Dicendum, ꝙ circa vsum huius sacri duo possunt considerari. vnum quidē, ex parte ipsius sacri, cuius virtus est hominibus salutaris. et ideo vtile est quotidie ipsum sumere, vt homo quotidie eius

*lib. 4. c. 6. a med. to. 4

fructum percipiat. vnde Ambr.* dicit in lib. de sacris, si quotiescūq; effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere: qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. alio modo, potest cōsiderari ex parte sumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc sacramentum accedat: et ideo si aliquis se quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile est, ꝙ quotidie sumat. vnde Aug. cum dixisset, Accipe quod quotidie tibi prosit, subiungit, sic viue, vt quotidie merearis accipere: sed quia multoties in pluribus hominū, multa impedimenta huius deuotionis occurrūt, propter corporis indispositionem vel animæ, nō est vtile omnibus hominibus, quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescumque se ad illud homo inuenerit præparatum. vnde in lib. de eccles. iast. dogmatibus* dicitur, quotidie eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

*In ser. 28. de verb. domi. parum ante med. tom. 10.

*cap. 53. in prin. habet liber hic inter opa Augu. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd per sacrm baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens eius characterem: & ideo sicut Christus semel mortuus est, ita solum semel debet homo baptizari: sed per hoc sacramentū non recipit homo Christi caracterem: sed ipsum Christum, cuius virtus manet in æternum. vnde Hebr. 10. dicitur, vna oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos: & ideo quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramentum suscipere: et quia præcipue baptismus est spiritualis regeneratio, ideo sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per baptismum,

*tract. 9. in Ioan. Non multum ante med. to. 9.

vt Aug.* dicit super illud Ioā. 3. Quomodo potest homo nasci cum sit senex? sed hoc sacramentum est cibus spiritualis: vnde sicut cibus corporalis quotidie sumitur, ita & hoc sacramentum quotidie sumere, laudabile est. vnde dominus Luc. 11. docet petere, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. in cuius

*In ser. 28. de verb. domi. a med. tom. 10.

expositione Augustus* dicit in lib. de verbis Domini, si quotidie accipis, scilicet hoc sacramentum, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit: hodie enim est, quando Christus resurgit.

AD 2^m dicendum, ꝙ agnus paschalis precipue fuit figura huius sacramenti, quantum ad passionē Christi, quæ repræsentatur per hoc sacramentum: et ideo semel tantum in anno sumebatur, quia Christus semel mortuus est, & propter hoc etiam ecclesia celebrat semel in anno memoriam passionis Christi: sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi per modum cibi, qui quotidie sumitur: et ideo quantum ad hoc significatur per mānā, quod quotidie dabatur populo in deserto.

AD 3^m dicendum, ꝙ reuerentia huius sacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad deū, dicitur timor filialis, vt in secunda parte* dictum est) ex amore. n. prouocatur desiderium sumendi, ex timore aūt consurgit humilitas reuerendi: et ideo vtrūque pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, & ꝙ quotidie sumatur, & quòd aliquando abstineatur: vnde Augu.* dicit, si dixerit quispiam non

*1. 2. q. 67. art. 4. ad 2. Et 2. 2. q. 19. art. 9. & alijs.

*Epist. 118. c. 3. to. 2.

E quotidie accipiendam eucharistiam, alius contra, faciat vnusquisq; quod secundum fidē suam pie credit esse faciendum: neque enim litigauerunt inter se Zacchæus, & ille Centurio, cum alter eorū gaudens suscepit Dominum, alter dixit, Non sum dignus, vt intres sub tectum meum, ambo Saluatorem honorificātes, quamuis non uno modo: amor tamen & spes, ad quę semper scriptura nos prouocat, præferuntur timori. vnde & cum Petrus dixisset, Exi a me Domine, quia homo peccator sum, respondit Iesus, noli timere.

AD 4^m dicendum, quòd quia dominus dicit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, non est pluries in die communicandum, vt saltem per hoc, ꝙ aliquis semel in die communicat, repræsentetur vnitas passionis Christi.

G

AD 5^m dicendum, ꝙ secundum diuersum statum ecclesiæ, diuersa circa hoc statuta emanauerunt. nam in primitiua ecclesia, quādo magna vigebat deuotio fidei Christianæ, statutum fuit, vt quotidie fideles communicarent. vnde Anacletus papa* dicit, peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus: sic enī & Apostoli statuerūt, & sancta Romana tenet ecclesia. postmodum vero diminuto fidei feruore, Fabianus papa† indulsit, vt si non frequentius, saltem ter in anno, omnes communicent, scilicet in pascha, pentecoste, & natali Domini. Soter* etiam papa in cœna domini dicit esse communicandum, vt habetur in decret. de consecrat. distinct. 2. postmodum propter iniquitatis abundantiam refrigescente charitate multorum, statuit Innocentius 111.† vt saltem semel in anno, scilicet in pascha, fideles communicent: consulitur tamen in lib. de ecclesiasticis dogmatibus,* omnibus diebus dominicis esse communicandum.

H

*In ep. sua 1. in med. lius. & habet de consecr. dist. 1. ca. Episcopus.

† De cōsec. dist. 2. cap. Etsi nō frequentius.

*In epi. ad epis. Italiæ, de consec. dist. 2. ci in cœna.

† Inn. 111. in cōc. Lat. can. 21.

*c. 53. circa prin. habet lib. hic inter opa Augu. to. 3.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum vndecimum.*

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat omnino a communione cessare.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat cessare omnino a communione: laudatur enim Centurio de hoc, Matthæi octauo, Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat a communione sibi esse abstinendum, vt dictum est*. cum ergo numquam legatur Christum in eius domum venisse, videtur quòd liceat alicui toto tempore vitæ suæ a cōmunione abstinere.

I

*ar. preced. in arg. 3.

¶ 2 Præt. Cuilibet licet abstinere ab his, quæ non sunt de necessitate salutis: sed hoc sacramentum non est de necessitate salutis, vt supra dictum est. † ergo licet a sumptione huius sacramenti omnino cessare.

K

Q. 73. ar. 3.

¶ 3 Præt. Peccatores non tenentur communicare. vnde Fabianus Papa* cum dixisset, Ter in anno omnes communicent, adiunxit, nisi forte quis maioribus criminibus impediatur. si ergo illi,

*Habet de cōsec. dist. 2. c. Etsi non frequentiū.

¶ Aduerte

¶ Aduerte hoc in loco hanc materiam non apparere vtq; e- A quaque claram: qm̄ multi doct. & Auctor in 4. sent. dist. 9. q. 1. art. 1. tenent communionem, non esse ex Christi, sed ecclesiæ præcepto necessariam, & rationes in litera allatæ inferentes cō munionem esse sub præcepto Christi, probabiles sunt nā primo ex communiter confessis, scꝫ manducatio spiritualis huius sacramēti sit de necessitate salutis, procedit. secunda autem ex mandato domini, hoc facite in meam commemorationem. Non oportet propterea accipere has rationes, vt coactiuas: qm̄ primam posset quis subterfugere, dicendo ꝙ licet mā ducatio spiritualis huius sacri claudat in se votum manducationis sacramentalis, non oportet tamen, quòd manducatio spiritualis Christi claudat in se votum manducationis sacramentalis: angeli. n. manducāt spiritualiter Chrm, & non manducant spiritualiter hoc sacramentum, nec habent votum manducandi sacramentaliter, & similiter habens baptismum in voto tantum, manducat spiritualiter Christum, & nō nisi remotissime habet in voto manducationem sacramentalem. doctores autē communiter loquēdo, indistincte vocant spiritualē manducationem Christi, & spiritualē mānducationem sacramenti eucharistiæ, acsi vnum & idem essent, eōi nomine appellando vtramque spiritualem mānducationem corporis & sanguinis Domini: cum tamen, formaliter loquendo, distinguātur formaliter: quoniam vna respicit corpus Christi mysticū absolute, altera vero idem corpus Christi mysticum, vt sacramento eucharistiæ significatur & confertur. Prima sit fide formata absolute, vel visione beata: secunda sit fide formata desiderante hoc sacrm.

*art. 1. huius quæst. & q. 73. ar. 3. ad 1.

† Q. 73. ar. 3.

*Ibidem.

*p. omnis actiusq; se tat.

*In 1. part. ca. 6. circ. princ.

¶ Secunda autem ratio euadi potest, dicendo præceptum domini cadere non super hoc facere, sed super relationem ipsius facere ad suam commemorationem, iuxta interpretationem ecclesiæ vicentis hoc domini mandato sub his verbis, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis. Et idem sensus habetur. 1. ad Cor. 11. cum de calice subditur, Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Tutior ergo videtur via Auctoris hic: quāuis cogēs rō nō appareat.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ Articulum duodecimum.*

IN art. 12. circa communionem sub vtraque specie, aduertendum est, esse duos extremos errores vitandos, alter est eorū, qui non sunt in peccato, tenentur communicare, videtur quòd melioris cōditionis sint peccatores, quàm iusti, quod est inconueniens. ergo videtur, quòd etiam iustis liceat a cōmunione cessare.

B

SED CONTRA est, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

E

RESPON. Dicendum, *quòd* (sicut supra* dictum est) duplex est modus percipiendi hoc sacramentum, scilicet spiritualis, & sacramentalis: manifestum est autem, quòd omnes tenentur saltem spiritualiter manducare, quia

B

hoc est Christo incorporari, vt supra† dictum est. Spiritualis autem manducatio includit votum. seu desiderium percipiendi hoc sacramentum, vt supra* dictum est: & ideo sine voto percipiendi hoc sacramentum, non potest homini esse salus: frustra. autem esset votum, nisi impleretur, quādo opportunitas adesset. & ideo manifestum est, quòd homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto ecclesiæ, sed ex mandato Domini dicentis Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: ex statuto autem ecclesiæ sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

D

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd sicut Grego.* dicit in Pastorali, Illa est vera humilitas, cum ad respuendum quod vtiliter præcipitur, pertinax non est: & ideo non potest esse laudabilis humilitas, si contra præceptum Christi & ecclesiæ aliquis omnino a communione abstineat: neq, enim Centurioni præceptū fuit, vt Christum in sua domo reciperet.

*In 1. part. ca. 6. circ. princ.

AD 2^m dicendum, quòd hoc

B

qui tenent, oportere populum communicare sub vtraq; specie, alter est eorum, qui tenent populum communicantem sub vtraque specie, peccare vtrūque errant, primi quidem, damnando eos qui non communicant sub vtraque specie: alij autem damnando communicantes sub vtraque specie. sanctā autem mater ecclesia media via incedēdum docet, & vtrumque posse fieri licite iudic: quoniam si ad sacramentum spectatur, communio sub vtraque specie licita habetur, & si ad reuerentiam sacramento debitam spectetur, licite a communione sanguinis populus abstinet, vt in litera dicitur. Et hæc intelligo, loquendo absolute de sacramento & ipsius reuerētia: nam descendendo ad ritus consuetudinesque ecclesiarū, videtur seruandus in qualibet ecclesia mos in ea ab antiquo seruatus (si debita sacramento reuerētia tuta est) nec nouitate aliqua perturbandus: præsumptionis siquidē vitio nō careret, introducere communionem sub vtraq; specie, vbi non est consueta: immo a schismatis nota non esset alienum: ppterea quòd apud solos schismaticos in partibus occidentalibus hic mos videre videtur.

*In conc. Later. ca. 11. & habetur li. 5. decret. tit. 38. c. 12.

Infra q. 82. art. 4. Et 4. dist. 12. qó. 3. art. 1. q. 2. *de cōsecr. dist. 2. cap. Cōperimus*.

¶ *Triplex quæstio de communione sub vtraque specie.*

OCcurrit hic circa communionem, sub vtraque specie, triplex quæstio perspicaciter discutienda propter nouitates, scilicet de necessitate, de vtilitate, & de congruentia.

†q. 74. ar. 1. & 76. ar. 2. ad arg. 1.

*Loco cita to in arg. 1.

QVAESTIO PRIMA.

An communio sub vtraque specie sit in præcepto.

QVAERITVR primo, an communio sub vtraque specie sit in præcepto. Videtur enim, quòd sic. primo ex verbis domini Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, vbi manifeste de necessitate salutis explicatur esse manducare carnem, & bibere sanguinem Christi. Si dicatur quòd textus iste non loquitur de manducatione sacramentali, sed spirituali, habetur nihilominus intentum: qm̄ mānducare spiritualiter, claudit in se votum manducandi sacramentaliter: & similiter bibere spiritualiter, claudit in se votum bibendi sacramentaliter. hinc enim manifeste sequitur, quòd si est de necessitate salutis

mandutare & bibere hoc sacramentum spiritualiter, oportet de necessitate quoque salutis esse manducare & bibere illud sacramentaliter: alioquin frustra essent huiusmodi vota seu desideria, quæ vtiquam oporteret implere. Et declaratur vis huius processus ex simili in baptismo flaminis, quod claudit in se votum baptismi fluminis, vt patet applicanti.

† Q.74.ar. 1.& 76.ar. 2.ad 1.

2 Secundo, ex præcepto Domini Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem: monstrat enim hoc, quod ipse dominus fecit, scilicet cōficere & tradere sub vtraque specie.

* Q.76.ar. 2.ad 1.

3 Tertio, ex perfectione sacramenti. Cadit enim sub diuino præcepto perfectio sacramenti: constat autem sacramentum hoc integrari ex vtraque specie, quoniam est vnum sacramentum vnitate perfectiōis: ex cibo enim & potu constat alimentum perfectum. Si dicatur, quòd quāuis sub diuino præcepto cadat perfectio sacramenti, nō tamē perfectio vsus vbi sacramētum distinguitur ab illius vsu, vt contingit in proposito, contra: sacramentum hoc est propter ipsius vsum: alimentum enim est propter alendum, ergo si perfectio sacramēti est præcepta, multo magis præcepta est perfectio ipsius vsus, quanto magis finis est magis intentus, quam id, quod est ad finem.

¶ 3 Præt. Hoc sacramentum celebratur in memoria dominicæ passionis (vt supra dictum est†) & sumitur pro animę salute: sed passio Christi magis exprimitur in sanguine quàm in corpore, sanguis etiam pro salute animæ offertur, vt supra habitum est.* potius ergo esset abstinendum a sumptione corporis, quàm a sumptione sanguinis, ergo accedentes ad hoc sacēm, nō debent sumere corpus Christi sine eius sanguine.

SED CONTRA est, multarum ecclesiarum vsus, in quibus populo cōicanti dat corpus Chri sumendum, nō autem sanguis.

RESPON. Dicendum, quòd circa vsum huius sacramenti duo possunt considerari: vnum ex parte ipsius sacri: aliud, ex parte sumētiū: ex parte quidē ipsius sacri conuenit, q̄ vtrūque sumatur, scilicet & corpus & sanguis, quia in vtroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo, quia ad sacerdotem pertinet hoc sacramentum consecrare & perficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine: ex parte autem sumentium requiritur summa reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad iniuriam tanti mysterij: quod præcipue posset accidere in sanguinis sumptione, qui quidem si incaute sumeretur, de facili posset effundi: & quia creuit multitudo populi Christiani, in qua continentur senes & iuuenes, & parnuli, quorum quidam nō sunt tātæ discretionis vt cautelā debitā circa vsum huius sacri adhibeant, ideo ꝓuide in quibusdā ecclesijs G obseruatur, vt populo sanguis tumendus non detur, sed soluma sacerdote sumatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Gelasius loquitur quātum ad sacerdotes: qui sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti communicare debent. vt.n. legitur in cōcilio* Toletano, Quale erit sacrificiū, cui nec ipse sacrificās particeps esse dignoscit.

*De cōsec. dist. 2. cap. Relatum.

AD 2^m dicendum, quòd perfectio huius sacramenti non H est in vsu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo sacerdos consecrans sumat vtrumq;.

AD 3^m dicendum, quòd repræsentatio dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione huius sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine consecrari. Potest autem a populo, corpus sine I sanguine sumi. Nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit, & sub vtraque specie totus Christus continetur, vt supra habitum est.

F ¶ Quo ad secundum, tres sunt differentiæ considerandæ: prima est inter infantes & adultos. secunda est inter sacerdotes & alios adultos. tertia est inter conficientes hoc sacramentum, & non conficientes. Emergunt siquidem ex his tribus differentijs quatuor speciales difficultates. prima est, an cōmunio sub vtraque specie sit necessaria omnibus, comprehēdendo ēt infantes. secunda est, an sit necessaria omnibus adultis, tertia est, an sit necessaria omnibus sacerdotibus. quarta est, an sit necessaria omnibus conficientibus: quælibet enim harum difficultatū habet opinantes ꝓ vtraque parte. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, circa primam difficultatem (an scilicet cōmunio sub vtraque specie sit necessaria etiam infantibus) quicquid gerere possint hæretici renētes partem affirmatiuā: aut quicūque errantes communicātes sub vna tantum specie infantes clara luce manifestum est, infantibus neutro modo sacramentum hoc esse exhibendū. Tū, quia fundamētum ex scriptura sumptū a Pela. Nisi māducaueritis carnem filij hominis, & bibetis eius sanguinē, nō habebitis vitam in vobis, pro eis nō facit, q̄m intellectū de sacramentali māducatione hæresim induxit manifestā, s. ꝙ baptismus, non sufficiat infantibus ad vitam æternam. Si.n. ad baptizatos infantes dr, nisi sumpseritis hoc sacēm eucharistiæ, non habebitis vitam in vobis, consequens est, ꝙ ex baptismo non habeant vitam, & consequenter si cum solo baptismo decederent non haberent vitam æternā, quod constat hæresim esse damnatam. tum, quia sacēm eucharistiæ datur vt alimentum animæ: propterea.n. datur sub specie panis & vini. alimentū autem sicut non datur, nisi viuenti (non.n. pōst iumenta mortuis) ita non datur nisi habenti aliquam operationem vitalem: frustra.n. alimentū poneretur in os impotētis: ille quoties modo vti, nam nihil prodest alimentum alicui, qui ad illud vt mortuus se habet: sed infans baptizatus nullam habet operationem vitalem secundum vitam spiritualem. ergo ei nō conuenit sumere alimentum spirituale.

* Q.76.ar. tic.2.

K ¶ Et si contra hanc rationem obiiciatur, falsum assumere: quia ecclesia conuenit infirmis adultis in extremo vitæ sensibiliter constitutis, vel etiam phreneſim patientibus, eucharistiam tribuere sine omni operatione vitali interioris spiritus, facile excluditur obiectio, animaduertendo, ꝙ licet tales adulti in extremo constituti, nullam habeant pro tunc vitalem spiritus operationem: habuerunt tamen eam ante petendo implicite, vel explicite hoc sacramentum, & propterea negatur amentib^a a natiuitate, sicut & in factibus, quoniam vtrique nec pro tūc, nec antea actum aliquem spiritus habuerunt.

¶ Si vero obiecerit quispiam falsum in adducta ratione subsumi, eo quòd infantes habent vitales spiritus operationes, s. credere & abrenuntiare sathanæ: etsi non spiritu proprio, spiritu tamen ecclesiæ, vt patet cum baptizantur, facile quoq; hæc obiectio excluditur, quoniam si hæc esset, accommodasset ecclesia has

A has operationes vitales pueris in susceptione eucharistiæ, sicut accommodauit eis in susceptione baptismi, & cum huiusmodi accommodatio nullibi facta sit respectu eucharistiæ, consequens est vt nō nisi propria voluntate fingatur. In prōptu.n. ratio est quare in baptismo habeat locum huiusmodi accommodatio, & non potest habere locum in eucharistia: per baptismum.n. generatur infans in filium dei, generatio autem non exigit cooperationem eius qui generatur: & propterea accommodatio ecclesiæ non necessitatis, sed solennitatis cæremonialis est in baptismo, per eucharistiam autem nutritur sumens illam. nutritio autem exigit cooperationem vitalem eius, qui nutritur: & propterea accommodatio cæremonialis non supplet actus personales, necessarios sumenti eucharistiam. vnde stat ratio solida: tum quia hoc etiam verbis domini repugnat, cum primo tradidit hoc sacramentum, dixit enim, accipite & manducate: docens per hoc, quòd illis tantum est tribuēdum, qui possunt aut potuerunt manducare corporaliter: ita quòd sicut non regeneratur baptismo, nisi carnaliter natus, ita non B sumitur hoc sacramentum, nisi carnaliter manducatum, & ꝓpterea infans, qui numquam potuit, nec potest manducare carnaliter panem, ab ipso domino excluditur a manducatione sacramentali. Hæc de tertio.

¶ Quo ad quartum, an communio sub vtraque specie necessaria sit omnibus fidelibus adultis, ex argumentis in principio adductis apparet pars affirmatiua vera, ex vsu autem ecclesiæ monstratur falsa. Et qm̄ maxima vis sit in sæpe dictis verbis domini, Ioā. 6. Ideo subtilius discutienda sunt, & imprimis notandum vltra duos manducandi modos, qui consueuerunt distingui circa hoc sacramentum, inueniri alium modum manducandi non sacramentum, sed Christum: ita quòd conficiuntur tres modi manducandi Christum, s. vel sacramentaliter, vel spiritualiter, sub sacramento tamen in re aut in voto, vel pure spiritualiter.

¶ Et vt clarius percipiatur quod dicimus, declarandum ex cōuenientia & differentia, & deinde probandum ex scriptura est quod dicimus: conueniunt siquidem hi duo modi manducēdi Christum spiritualiter, in hoc quid vterq; ponit manducantē esse Christi membrum vium. Differunt autem primo in hoc, ꝙ manducare Christum est ex suo genere manducatio pure spiritualis: manducare autem spiritualiter Christum in eucharistia, est manducatio alligata ad sacramentum re vel voto. et hoc quidem testatus est Auctor in secundo huius quæstionis articulo, cum dixit, Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus huius sacramenti, inquantum. Saliquis credit in Christum, cum desiderio sumendi hoc sacramentum, vbi manifeste apparet, spiritualem manducationem eucharistiæ claudere in se ordinem ad sacramētum. Manducatio autem Christi absolute quòd sit ex suo genere pure spiritualis, ex eo patet, quòd huiusmodi manducatio terminari potest, & ad deitatem secundum se, iuxta illud Luc. 22. D Ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo (sibi.n. nulla erit ratio sacramenti, sed pure spiritualiter edent & bibēt deum sicuti est, sicut ipsa Christi anima deo fruitur) & ad spiritualia dona gratiæ, iuxta illud Ioan. 4. Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum, &c. Et hinc differunt secundo in hoc, quòd manducare spiritualiter Christum sub sacramento, proprium est viatoribus in nouo testamento adultis, manducare autem pure spiritualiter Christum. cōmune est comprehentoribus & viatoribus, scriptum est enim, Panem angelorum manducauit homo, commune quoque est noui & veteris testamenti iustis: scriptum est enim, ꝙ non aliud nomē datum est sub cælo, in quo oportet homines saluos fieri. & demum commune est iustificatis infantibus, & adultis: per baptismum enim Christi membra viua etiam infantes fiunt. E

¶ Probatur autem hic modus comedendi Christum spiritualiter, quòd non sit confictus aut nouiter adinuentus, tum ex eo, ꝙ omnes fatemur Christum esse panem angelorum hominum, tum ex eo ꝙ huiusmodi manducatio millies habetur in scriptura, & nulla est ratio, quare non possit terminari ad Christum, sicut terminatur ad alia & superius inducta, & quę possent induci, vt est illud Prouer. 9. in persona Sapientiæ, Venite, comedite panem meum, & bibite vinū quod miscui vobis, &c. Nec propterea arguendi sunt doctores insufficientię, qui duos tantum modos manducandi distinxerunt: qm̄ de modis manducandi Christum sub sacramento tractabant: tales autē modi non sunt nisi duo, nos autem ex ipsis sactis doctoribus apposuimus nunc alium modum spiritualiter manducandi non sacramentum, sed Christum, vt hinc clariorem redderemus sensum euangelij & sanctorum doctorum.

¶ His itaq; præmissis dicimus, ꝙ sæpe dicta domini verba, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sangu-

nem non habebitis vitam in vobis, intelliguntur ad literam de manducatione spirituali Christi, abstrahendo tam a manducatione sacramentali, q̄ a manducatione spirituali sacramenti in re vel in voto, probaturq; tripliciter, primo ex textu euangelico: secundo ex cōtextu eiusdem: tertio auctoritate sanctorum.

textus imprimis ipse, dum dicit, Nisi manducaueritis, non habebitis vitam in vobis, manifeste monstrat, quòd de illa māducatione & bibitione loquitur, sine qua non potest esse vita spiritualis in nobis: sed sola manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua non potest esse vita in nobis. ergo de ipsa sola loquitur textus euangelicus. Maior est nota per seminor autem propter dictionem exclusiuam habet duas partes, alteram affirmatiuam. s. manducatio spiritualis Christi est illa, sine qua nō possumus habere vitam (& hæc etiam est per se nota intelligentibus terminos: qm̄ manducare spiritualiter Christum, est esse Christi membrum viuum, constat.n. ꝙ nisi simus Christi membra viua, non possumus habere vitam spiritus in nobis) alteram negatiuam, scilicet nulla alia māducatio est, sine qua non est vita in nobis. et hoc probatur ex eo, quòd tam sine māducatione sacramentali, q̄ sine manducatione spirituali sacramenti huius in re vel in voto, potest esse, & de facto est vita in nobis, vt testatur vita infantium baptizatorum, quibus firmiter credimus baptisma solum absque aliquo alio sacramento sufficere ad vitam æternam.

¶ Nec mihi aliquis occurrat, dicendo ꝙ baptismus habet annexum votum sacramenti eucharistiæ: quoniam huiusmodi sententia, cum in sacris inueniatur doctoribus, venerabiliter suscipienda est, in suo tamen ordine: hoc est, vt adaptatio quædam, & non vt inde argumentum sumatur efficax ad firmandam veritatem eorum, quæ in quæstione fidei versantur. secundum nāque veritatem baptismus ex se solo sufficit ad vitā æternam, & non mendicat hoc ex aliquo annexo voto alterius sacramenti. Si.n. hoc ex annexo voto haberet: non ipsi baptismo, sed illi alteri sacramento, infantium baptizatorum salus attribueretur & attribuenda esset: cum tamen non solum ecclesia vniuersalis cum sanctis doctoribus, sed etiam dominus ipse baptismo attribuat vitam spiritus, vt patet Ioan. 3. Vbi cum dixisset Nicodemo, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, nō potest introire in regnum dei, statim subdit effectum huius regenerationis esse vitam spiritus dicens, Quod natū est ex carne, caro est, & quod natum est ex spiritu, spiritus est.

¶ Et confirmatur hoc, quia in idem redit, dicere baptismum dare vitam ex voto ad eius sacramenti, & dicere, baptismum non sufficere ad vitā, & hoc si proprie & formaliter loquimur, vt loqui debemus, & scripturæ intelligendæ sunt. Patet autem non intendi a sacris doctoribus, per huiusmodi adaptationem baptismum habere in voto manducare carnem filij hominis, & bibere eius sanguinem in sacramento ex hoc, quòd ipsi sacri doctores tenent huiusmodi votum non esse de necessitate salutis: quoniā tenent quòd communicare sub vtraque specie, non est de necessitate salutis, cuius oppositum esset verum, si in baptismo manducaretur spiritualiter panis sacramentalis, & biberetur spiritualiter sanguis sacramentalis: nam quod tunc fit voto, necesse est postea exequi in re, quando opportunitas aderit. Stat ergo solida fundata ratio super textu euangelico, qui est lex generalissima a Christo promulgata, & non minus necessaria quam illa alia lex, Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Nec oportet laborare ad hoc probandum, quoniam apperta sunt vtrobique verba Domini, & ad literam intellecta hæc continent.

¶ Deinde probatur hoc idem ex contextu euangelii. Vbi aduertendum est, quòd doctrina ista Domini incēpit occasionaliter sicut doctrina, quam dominus dedit Samaritanæ de aqua viua, occasione sumpta ex aqua naturali, vt patet Ioan. 4. Iudæi enim post miraculum de quinque panibus & duobus piscibus, quærentes Iesum, audierunt ab ipso, Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis, & statim subdidit dominus, Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam. Et sic inchoato sermone de cibo spirituali, quæsierunt iudæi, intelligentes per cibum spiritualem opera sancta, Quid faciemus vt operemur opera dei? & audierunt a domino, vt crederent in ipsum, declarando quòd cibus spiritualis ac opus dei esset credere in ipsum. quo audito iudæi quæsierunt ab eo signum, vt sic crederent ipsi commemorantes signum mannæ in deserto, tamquam panis cælestis, quasi dicerent (vt Augustinus exponit.) Si vis vt credamus tibi, fac plus nobis, quàm fuerit factum patribus nostris, qui manducauerunt manna in deserto. Et tunc dominus, vbi prius de cibo locutus fuerat, ad cibi speciem descendit proponens panem spiritualem. & primo quidem proponit panem verum esse non quemcumque, sed eum qui de cælo descendit, & dat vitam mundo,

de cælo descendisse. Manifestatq; horum dictorum primum ex actibus spiritualibus, scilicet quòd venire ad ipsum, & credere in ipsum, tollit totaliter famem, & sitim mentis, & eandem etiam corporis. Et interposita murmuratione iudæorum de secundo, scilicet quòd descendit de cælo, & eorum repressione, manifestat secundum, de quo murmurauerant tex spiritualibus quoque actibus, se licet, quòd credere in ipsum est habere vitam æternam, & ex differentia inter manducantes manna & ipsum: quia illi mortui sunt, si quis autem manducauerit ex ipso, non morietur, sed viuet in æternum. Et in calce amplius explanans dominus panem, de quo loquebatur, ad carnem de cendit dicens, Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Quo audito litigabant iudæi adinuicem, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? & tunc dixit eius Iesus, Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Vbi diligenter aduertendo clara luce patet, quòd cum totus præcedens sermo fuerit de actibus pure spiritualibus, de spirituali quoque manducatione & potatione ipsius Christi carnis & sanguinis, sermo præsens ad literam est. Post panes enim materiales primo de cibo spirituali, deinde de pane cælesti, quia iudæi obicientes manna, adduxerunt scripturam, Panem de cælo dedit eis manducare, & postea de carne & sanguine. Et iterum rediens dominus ad panem, qui de cælo de cendit, & ipsius excellentiam supra manna, concluſit sermonem, vt responderet iudæis de pane dato de cælo, & monstraret se & non manna, esse panem verum, qui de cælo descendit. Carnis quoque & sanguinis meminit: vt doceret non sufficere ad vitam nostram credere in ipsum Christum. panem qui de cælo descendit, hoc est deum & hominem, sed oportet etiam credere ipsius pro mundi vita passionem & mortem, in qua sanguis separatus fuit a carne: hoc enim est quod aperte dominus subdidit, cum dixit, Panis quem ego dabo, caro mea est pro mūdi vita: caro enim sua pro mundi vita fuit caro passa & exciſa pro mundi vita: morte enim sua viuificauit mundum. vnde & litigantibus de hoc iudæis, statim de carne & sanguine, & non de speciebus sacramentalibus subdidit, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem &c. & sine inter vallo declarauit quid sit mãducare eius carnem, & bibere eius sanguinem, subdens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuscitabo eum in nouissimo die. vbi etiam vitam corporis conſequendã, non tunc tamen, sed in nouissimo die a manducantibus eius carnem & bibentibus eius sanguinem explanauit. Quocirca cum ex solo sensu literali trahatur efficax argumentum, & sensus literalis ex contextu præcipue pendeat, & ad literam tam ex textu, quàm ex contextu de spiritualibus actibus sermo sit, consequens est, vt textus iste de spirituali manducatione Christi carnis & sanguinis, hoc est de fide in ipsum & morte eius, sermo sit.

¶ Et si quæratur quare Christus nostram in ipsum, & mortem eius fidem sub metaphora manducationis, & bibitionis docuerit, in promptu est ratio multiplex. Primo vt monstraretur, quòd nostra in ipsum coniunctio per fidem formatam esset participatio exlestis beatitudinis, de qua scriptum est, Inebriabũtur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Secundo, vt monstraretur ie esse patris sapientiam, quæ dixerat Prouerb. 9. Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis. Tertio, vt monstraretur, quòd etiam caro sua occisa & sanguis suus etiam separatus a carne, haberent vim satiatiuam mentis humanæ, & hinc discerneмus carnis & sanguinis Christi coniunctionem ad deitatem, ex qua vim satiatiuam intellectus & affectus habent. Quarto, vt sic fundamenta iacerentur ad manducationem & bibitionem sacramentalem: nam ex hoc, q̃ credere in Christum & mortem eius, est satietas mentis & refectio sapientiæ & participatio q̃dam cælestis felicitatis, facile discere possumus, quòd digne sumere sacramenta corporis & sanguinis domini est & exl. ltis participatio conuiuij, & in sapientiæ mẽsa edere & bibere &c. Et hinc processit, vt a doctoribus sacris extendatur, quandoq; textus illius capituli ad sacramentum eucharistiæ, & manducandum & bibendum sacramentaliter, digne tamen, Christum seu carnem & sanguinem eius quamuis multiplex aliat sit huius ratio, quia res, de qua est sermo in textu isto, est res significata sacramẽto Eucharistiæ: familiare est. n. signati condones, signo attribuere. Et quia vnus atque idem fm substantiam est panis spiritualis & panis sacramentalis, & manducare ac bibere spiritualiter Christum, & manducare ac bibere spiritualiter sacrm, sunt vnum & idem secundum substantiam, sola relatione ad sacrm sensibile dria: hinc. n. fit vt tam in scriptis, q̃ in sermonibus in quibus huiusmodi dria proponitur nõ variat, frequentissimo vsu, vnum pro alio ponamus aut exponamus.

¶ Tertio, probatur idem auctoritate sanctorum. Et primum, q̃ hæc sit cõis sanctorum & theologorũ expositio: qm cõiter ponitur de spirituali manducatione carnis, & spirituali potu sanguinis Christi: deinde probatur idem sensus auctoritate Aug ad Bonifa. exponentis hanc dñi legem adimpleri in infantibus baptizatis, dicendo, tunc vnusquisq; fidelium corporis & sanguinis dñi particeps fit, qñ in baptismo membrum Chri efficitur. vbi videre potes vtrũq;. s. quòd de mãducare & bibere spiritualiter corpus & sanguinem Christi, intelligitur sec dominí, & quòd lex illa extendit se ad omnes, sicut & illa, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu &c. et eundem sensum explicat ide n August. super Ioannem, dicens, Hunc cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est ecclesia, &c.

¶ Ex quibus omnibus coniunctis, cum dicendis in solutione argumentorum, manifestum relinquitur, q̃ cõi sub vtraque specie nõ est necessaria adultis omnibus: cum nullam ad hoc habeatur præceptum, nullaq; ad hoc ratio cogat, & innumeræ Christi ecclesiæ, cum ecclesiarum omnium magistra romana ecclesia oppositum doceant ac faciant. Hæc de quarto.

¶ Quo ad quintum, an cõmunio sub vtraq; specie sit necessaria omnibus sacerdotibus, quia hoc coincidit cum quæstione illa, an quilibet sacerdos teneatur quãdoq; celebrare, & hoc ex proposito tractabitur inferius in art. vlt. q. 82. ideo nunc pertranseundum est, ne idem sæpius repetatur. Hæc de quinto.

¶ Quo ad sextum, an communio sub vtraque specie sit necessaria omnibus consecrantibus, clare patet quæstionis solutio ex decreto Gelasij papæ de consec. dist. 2. c. cõperimus. vbi grande sacrilegium esse dicitur, celebrantem sumere sub altera tantum specie, & in c. præcedenti damnantur celebrantes, & in nulla specie sumentes. Et quoniam hoc in dubium non vertitur, ideo hæc de sexto sufficiant.

¶ Ad primvm ergo in oppositum ex dictis patere potest responsio consitens in hoc, quòd præceptum domini intelligitur de cibo & potu spirituali carnis & sanguinis domini. Et licet manducare spiritualiter sacramentum corporis, & sanguinis Christi, claudat in se votum manducandi & bibendi sacramentaliter: non est tñ verum, q̃ manducare & bibere spiritualiter carnem & sanguinem Christi, claudat in se votum manducãdi & bibendi sacramentaliter: sed claudit in se beneficium, qd significatur & confertur corporis & sanguinis sacramento, scilicet esse Christi & ecclesiæ membrum vivum.

¶ Ad secundum de Christi mandato, Hoc facite in meam commemorationem, rñdetur ad hoc, vt oĩs cauillatio tollatur, quæ dupliciter. Primo, q̃ illa verba dñi habent triplicẽ vim: sunt. n. institutoria celebrationis eucharistiæ in ecclesia, vt patet: sunt & collatiua potestatis sacerdotalis ad consecrandam eucharistiam: cõiter. n fatemur per hęc verba Apostolos esse ordinatos in sacerdotes: sunt & præceptiua non ipsius operis, sed ordinis ad suam cõmemorationem, qd est præcipere ordinem operis in sui memoria, vt ecclesia attestatur, vtens his domini verbis in missa sub hac forma, Hęc quotiescũque feceritis, in mei memoriam facietis. vbi manifeste explicatur præcipi non opus ipsum, sed ordinationem operis in sui memoriam. Et si arguat quis ex vi institutoria, i. q̃ ex hoc ipso, q̃ dominus instituit hoc sacrm sub vtraque specie, obligamur ad seruandã eius institutionem, facile patet nullitas argumenti: tum quia sufficit, q̃ hoc seruetur ab aliquibus de ecclia, hoc est sacerdotibus celebrantibus, ad quos solos in apostolis sermo dominicus tunc dirigebat, vt ex hoc pateat, q̃ soli sacerdotes possũt hoc facere, quòd Christus fecit, scilicet consecrare sacramentum corporis & sanguinis domini: tum, quia ad obligandos singulos de ecclesia sub præcepto, plus requiritur quam instituto sacramenti, vt patet de sacramento confirmationis, & extremæ vnctionis, quorum neutrum est de necessitate salutis: quamuis eorum contemptus esset damnabilis, et sic ex his verbis domini non habetur præceptum sumendi sub vtraque specie: sed quòd sumentes sumant in sui memoriam, hoc est si sumimus, in ipsius memoriam sumamus, iuxta ecclesiæ expositionem, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Secundo dicitur, quòd posito, quòd præcipiatur per hæc domini verba ipsum opus, non propterea argumentum vrget: quoniam ly hoc, non demonstrat vtrumque opus, quod Christus legitur fecisse, scilicet consecrare & tradere sumendum, et ratio est: quia si ly hoc, demonstraret vtrumque opus, vt præceptum a domino, sequeretur, quòd quilibet celebrans teneretur sub præcepto domini ad tradendum hoc sacramentum alijs, quod omnium ecclesiarum pias aures offendi, cum constet multos sanctos sacerdotes carentes cura animarum, & in monasterijs & extra sæpe celebrasse, & numquàm tradidisse, & quotidie fieri ab innumeris sacerdotibus irreprehensibiliter.

Et secundum

Et secundum hoc, non habetur hinc præceptum traditionis sub vtraque specie, ac per hoc, non habetur hinc præceptum susciepiendi ab alijs sub vtraq; specie. nam non celebrantium sumptio traditionem præsupponit, cum nullus talium sumat, nisi sibi traditam eucharistiam.

¶ Tertio dicitur, quòd dato, quòd ly hoc, demonstraret omne opus, scilicet consecrare, sumere & tradere sub vtraque specie, & quòd intelligatur præcipi omne huiusmodi opus, adhuc argumentum non cogit: quoniam cum præceptum hoc sit affirmatiuũ, & præcepti affirmatiua obligent semper, sed nõ pro semper, sed pro tempore necessitatis, consequens est, vt ex hoc domini præcepto sacerdotes, non teneantur tradere sub vtraque specie, nisi necessitas communicandi sub vtraqua specie adnenerit, ac per hoc si huiusmodi necessitas alicubi numquã interuenit: numquàm sacerdos reus violati præcepti est. Exemplum, præceptum de honorandis parentibus factum, quia est est affirmatiuum, intelligitur tempore necessitatis, & propterea si numquàm contingit parentes meos necessitatem habere subuentionis mei, numquàm ego reus præcepti sum: & quia in innumeris Christi ecclesijs Ro. ecclesiam imitantibus numquàm cõtingit alicui non celebranti necessitas communicandi sub vtraque spe ie[illegible]quoniam docente Spiritusancto conteti sunt communione sub specie panis) ideo nullus sacerdos in huiusmodi ecclesijs reus est violati præcepti dominici.

¶ Quarto dicitur, ex ipso ordine textus euangelici, quòd hoc domini præceptum nullibi inuenitur a domino traditum nisi respectu sacramenti sub specie panis tantum, ita quòd ly hoc, nihil demonstrat de pertinentibus ad calicem, & propterea ex isto præcepto argumentum sumptum, si efficax est gladius est Goliath: quoniam hinc sequitur, quòd sola panis sancti communio præcepta est tradenda. Et probatur quod dicimus, primo ex auctoritate euangelij: solus enim inter euangelistas Lucas verba hæc posuit in cap. 22. vbi expresse refert dominũ ante consecrationem calicis, post tamen consecrationem panis, dixisse, Hoc facite in meam commemorationem. Secundo, auctoritate Pauli Apost. 1. ad Cor. 11. vbi refert dominum dixisse, Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, hoc facite in meam commemorationem: post consecrationem autem calicis Lucas de hoc nihil refert: Paulus autem apostolus refert Christum dixisse, Hoc facite quotiescumque bibetis in meam commemorationem. Vbi ex ipsa diuersitate verborum a Paulo narratorum, manifeste apparet, quòd de sacramento sub specie panis dominus dixit absolute, hoc facite in meam commemorationem: de eodem autem sacramento sub specie vini non dixit absolute, Hoc facite: sed dixit quòd hoc facerent, quotiescũque biberent, in suam commemorationẽ. Vbi meridiana luce clarius patet, q̃ non præcipitur bibere, sed quòd quotiescumque bibimus, in suam commemorationem hoc faciamus. Et hinc sequitur, quòd si ex hoc præcepto domini, Hoc facite in meam commemorationem efficax argumentum ad communionem populi sumitur: optime sequitur absque vlla controuersia, quòd non est præcepta communio populi nisi sub specie panis. Et confirmatur iste sensus ex eo, quòd in numero singulari dicitur, Hoc facite, & non dixit, hæc facite, sicut per oppositum ecclesia volens vtramque significare speciem sacramenti, explicat in numero plurali dicens, Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.

¶ Ad tertium argumentum dicitur, cõcedendo quòd tam perfectio sacramenti in consecratione, quàm perfectio eiusdem in vsu est sub præcepto, & hoc propter aliam, obijciendo, rationem, scilicet quòd sacramentũ hoc suapte natura est propter vsum, & perfectio sacramenti est propter perfectionem vsus. unde & grande sacrilegium esse dixit Gelasius diuidere mysterium hoc, quo ad vsum: sed non propterea argumentum hinc sumptum vrget ad vsum vtriusq; speciei in communione populi. Et ratio est, quia perfectio sacramenti secundum vsum, non dependet nisi a per se cõcurrente ad sacramentum illud, quemadmodum ceterarum rerũ perfectiones, non attenduntur secundum ea, quæ sunt per accidens: sed in ordine ad ea quæ concurrunt per se: alioquin numquàm res aliqua suam perfectionem sortiretur, solus autem sacerdos concurrit per se ad perfectionem huius sacramenti tam conficrando, quàm vtendo: & propterea sicut sacrilegus esset sacerdos, consecrando panem, & non vinum, ita sacrilegij reus esset sumendo panem sanctum, & non sumendo eliciem. Et quidem, quòd sacerdos concurrat per se ad consecrationem & vsum huius sacramenti, clare patet: quòd autem solus concurrat per se, patet tum ex eo, quòd solus sufficit ad perfectionem sacramenti, tam conficrando quàm vtendo: tum, ex eo quòd populi communio post consumatum sacrificium atque sacramentũ, tam quo ad consecrationem quàm quo ad oblationem & vsum superuenit, sacerdos enim per seipsum perfecit hęc omnia: quod autem superuenit alicui post illius perfectionẽ, non est de concurrentibus per se ad illius perfectionem: tum, ex eo quòd accidentaliter coniungitur perfecto vsui huius sacramẽti, quòd aliquis circunstantiuũ sit communicandus, quod ex eo patet, quòd nihil minus perfectum est sacramentũ & in se & in vsu, si nullus circunstantium communicet: si enim perfectio vsus dependeret ab aliorum communione, non posset absque sacrilegij vitio sacramenti huius vsus esse, nisi aliquis ex circunstantibus communicaret: sicut non potest absque sacrilegio, eius vsus a celebrante omitti aut diuidi. Quocirca manifestum est, quòd ex perfectione huius sacramenti, tam quo ad consecrationem, quàm quo ad vsum per se (ea enim quæ sunt per accidens, & ab arte & a scientia relinquuntur) non habetur necessitas communicandi populum sub vtraque specie, sed necessitas communicandi seipsum celebrantem sub vtraque specie.

Et hæc de prima quæstione dicta sufficiant.

QVAESTIO II.

An vtilius sit sumere eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

QVAERITVR secundo, an vtilius sit sumere eucharistiam sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum. Et videtur quòd sic.

¶ Primo, ex parte sacramenti, quia vtilius est sumere sacramentum integrum seu integre, quàm imperfectum seu partialiter. Et si dicatur, quòd nõ est hic differentia secundum perfectum & imperfectum, integrum aut diminutum, totum vel partem, nisi in significando, contra: sacramenta efficiunt quod significant. ergo imperfectio in significãdo redundat in imperfectionem in conferendo: alioquin aliud efficeret & aliud significaret, dum significaret partem & efficeret totum.

¶ Secundo, ex parte quoq; sacramenti, vtilius est rangi a Christo pluribus diuersarum rationum instrumentis, quàm vno tantum: sed communicans sub vtraq; specie, tangitur a Christo instrumentis diuersarum rationum: communicans autem sub altera tantum tangitur a Christo vno tantum instrumento. ergo. Maior est per se nota: quoniam diuersarum rationũ instrumenta ad diuersas vtilitates per se ordinantur, vt patet in artificialibus. Minor autem manifestatur: quia species vini, vel saltem potatio ipsa instrumentũ est quoddam ipsius Christi ad lætificandam animam: & similiter species panis vel saltem manducatio ipsa instrumentum est Christi ad confirmandum hominis animum: sicut de aqua baptismi August. dicit, quòd corpus tangit, & cor abluit. Et confirmatur, quia potus sacramentalis significat potum spiritualem: regula autem generalis est, quòd sacramentales actus sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuinæ virtutis. Et confirmatur rursus ex eo, quòd si significatus effectus per sumptionem eucharistiæ non prouenit in sumentem, dicimus, quòd hoc non est ex defectu sacramenti, quin conferret quod significaret, sicut & cetera sacramenta conferunt quod significant, sed ex indispositione sumentis: hæc enim omnia attestantur, quòd huiusmodi sacramentalibus Christus utitur ut instrumentis, quod erat assumptum: constat. n. hæc. s. speciem panis & uini seu mandu cationem & bibitionem sacramentales, diuersarum esse rationum, sicut diuersarum sunt rationum in esse naturali.

¶ Tertio, ex effectuũ differentia: vtilius est comedere spiritualiter & bibere spiritualiter sacramentum hoc, quàm illud spiritualiter comedere tantum. Et si dicatur, quòd comedere spiritualiter, & bibere spiritualiter, sunt idem, contra: tum, quia comedere spiritualiter est actus intellectus, utpote spectans ad fidem & contemplationem, iuxta illud Eccles. 15. Cibauit illũ pane uitæ & intellectus, & illud August. Crede & manducasti. Bibere uero est actus affectiuæ partis, utpote spectans ad dulcedinem charitatis & delectationem spiritus, iuxta illud, Et uinum lætificat cor hominis, & rursus, Torrente uoluptatis tuæ potabis eos. Et confirmatur hoc ex ipsa diuersitate signorum: diuersa enim signa sacramentalia oportet diuersa quoque habere significata. Et propterea, quia manducare & bibere sunt diuersa signa sacramentalia, consequens est, ut diuer a quoque habeant significata: si enim idem significarent, alterum superfluum esset in significando. Et confirmatur rursus, ex proprietate attributorum signatorum: nam caliei sacramentali attribuitur, quòd significat expresse mortem Christi, redemptionemque per illius sanguinem peractam, uitam animæ lætitiam cordis &c.

¶ Quarto arguitur ducendo ad inconueniens: sacerdos celebrans sumpto sacramento sub specie panis, quæritur an postea sumendo sub specie uini aliquid utilitatis spiritualis acquirat,

Universidad de Navarra Biblioteca

sanat, aut nihil. Si dicatur, quòd acquirit aliquid spiritualis
F unitatis intus in anima, habetur intentum, scilicet quòd vti-
lius est sumere sub vtraque specie, quàm sub altera tantum.
Et rursus, eiusdem rationis, proportionaliter tamen de sa-
cerdote, & laico digne sumente, vtilius erit laico dig ne sumen-
ti sumere sub vtraque specie, quàm sub altera tantum. Si
dicatur, quòd nihil spiritualis fructus acquirit ex calice, se-
quitur quòd potus ille sacramentalis non conferat sacerdoti
quod significat, & quia infructuositas ista non proueniat ex
parte sacramenti: quoniam calix ille est calix vitæ non solum
contentiuus, sed collatiuus, nec prouenit ex parte sacerdotis
(quoniam supponimus ipsum digne celebrare) consequens est
quòd non nisi temere, & voluntarie negatur fructus sumptio-
nis sub secunda specie.

IN OPPOSITVM est Auctor in litera huius 12. artic. in calce dicens: potest autem a populo corpus sine sanguine sumi: nec exinde sequitur aliquod detrimentum: quia sacerdos in
G persona omnium sanguinem offert & sumit, & sub vtraq; specie totus Christus continetur. Vbi clare vides dictũ: nec exinde sequitur aliquod detrimentum, quod falsum esset, si damnum spiritualis fructus populus incurreret, sumendo corpus, & non sumendo calicem.

¶ Ad euidentiam veritatis quæstionis huius, tria agenda sunt: primo, declaranda sunt duæ radices difficultatis: secũdo, prosequemur primam radicem: & tertio prosequemur secundam.

¶ Quo ad primum sciendum est, quòd quia sacramenta nouæ legis conferunt quod significant, ideo in duplici consueuerũt locari genere: quatenus enim conferunt, locantur in genere causæ instrumentalis, aut quasi instrumentalis: quatenus vero significant, locantur in genere signi sensibilis: & propterea de sacramentis dupliciter loqui cõtingit, vel vt habent rationem causæ, vel vt habent rationem signi. cum enim de virtute sacramentorũ est sermo, ad causalitatem sacramenti spectatur: virtus enim causalitatem sonat: & similiter cum de sacramentali medicina est sermo, ad causalitatem quoque spectatur: inter causas enim medicina locatur. Et breuiter cum de efficacia, aut effectu alicuius sacramenti agitur, ad causalitatem spectatur: quando autem de significato aut significatione sacramenti est sermo, clare liquet quòd sacramentum inquantum signum tractatur.

¶ Duabus igitur in sacramento inuentis conditionibus, scilicet quod est causa, & quòd est signum, quòd confert & quòd significat, difficultas in proposita quæstione ex vtraque oritur. Nam ex eo, quòd dominicus calix non minorem habet virtutem, quàm sacra hostia, nec minus natus est conferre quam sacra hostia confert, rationi consentaneum est, vt quemadmodum sacræ hostiæ eius proprium habet fructum spiritus in anima edentis, ac per hoc duplex fructus vtiliorem monstrat sumptionem sacramenti sub vtraque specie, quam sub altera tantum. Similiter, quia non minus dominicus calix cũ eius potu sacramentali significat interiorem fructum spiritus, quàm sacra hostia cum eius esu significat interiorem spiritus fructũ, consequens est, vt sicut donum spiritus significatum esu sacræ hostiæ absque dubio acquiritur, ita donum spiritus significatum potu sacramenti calicis absque dubio habeatur a digne bibente, & sic ex multiplicato dono iuxta diuersitatem signi, vtilius concluditur communicare sub vtraque specie, quam sub altera tantum.

¶ Oritur ergo tota huius quæstionis difficultas ex diuersitate sacramentalis causæ, vel sacramentalis signi, aut vtriusque: & propterea diligenter discutienda est primo virtus, atq; causalitas huius sacramenti, & deinde significatio. His enim patefactis, facile erit nodum soluere quæstionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, vt clare appareat veritas, vt cognoscatur quid in eucharistiæ sacramento est causa, & quomodo causat, declaranda per ordinem sunt tria. Primum est, quòd causans non est virtus aliqua in sacramento aut diuina assistentia: sed est res contenta in eucharistia. Secundum est, quòd huiusmodi res contenta causans non est minus res concomitanter contenta, quàm res contenta ex vi cõuentionis. Tertium est, quòd res contenta in hoc sacramento causat absque aliquo sensibili instrumento. Primum horum, scilicet quòd res causans seu cõferens spiritualem fructum in sumptione eucharistiæ est res contenta in eucharistia, ab omnibus est confessum, qui confitentur Christum realiter contineri sub hoc sacramento: ipse enim Christus perfectus deus, & perfectus homo est largitor omnis fructus gratiæ, & est res contenta sub hoc sacramento. Et hinc absque controuersia habetur, quòd non oportet recurrere in vsu huius sacramenti ad virtutẽ aliquam in sacramento positam per modum intentionis, aut ad diuinam assistentiam, sicut in aliorum sacramentorum vsu, & in huius sacramenti consecratione recurritur. Singulare est enim in hoc sacramento, in quo solo vsus a consecratione separatur, quòd ipsum fontem gratiæ præsentialiter habeat, vt rem in sacramento contentam, & ex hac singulari excellentia prouenit, vt sicut per seipsum in seipso fons gratiæ sub sacramento continetur, ita per seipsum conferat sacramenti fructum.

¶ Secundum autem, scilicet quòd nõ minus ad conferendum fructum huius sacramenti concurrit res contenta concomitanter, quàm res contenta ex vi sacramenti seu conuersionis, declaratur recolendo, quòd dupliciter res aliqua continetur sub hoc sacramento, vel ex vi sacramenti seu conuersionis, & sic sub hostia continetur corpus Christi tantum, ita quòd nec sanguis nec anima deitas sic continetur sub hostia: & similiter in calice ex vi sacramenti solus sanguis continetur, ita quòd nec Christi corpus, nec anima, nec deitas, sic continetur sub
I specie vini: vel concomitanter, & sic sub hostia cõtinetur tam sanguis Christi, quàm eius anima & deitas: & similiter sub spe-
G cie vini continentur concomitanter Christi corpus, anima & deitas. Ex his enim cõstat, quòd nec sub specie panis, nec sub specie vini cõtinetur Christi anima, & similiter deitas, nisi concomitanter. Quo stante declaratur propositum sic: Spiritualis fructus eucharistiæ non minus caulatur a Christi anima & ab eius deitate, quàm a Christi corpore seu sanguine: sed tam deitas quàm anima Christi est res concomitanter existens sub sacramento. ergo non minus causat fructum spiritualem eucharistiæ res concomitanter contenta, quàm res ex vi sacramenti contenta. processus totus est clarus cum minore iam declarata. Prima autem propositio per se euidens est: tum, quia deitas præsens personaliter est, quæ maxime confert fructum hunc spiritualem: tum, quia Christus in sacramento præsens cõfert voluntarie dona sui spiritus: voluntaria autem collatio principaliter & maxime pendet a voluntate, quæ est in anima: tum,
H quia plus est, quàm quod dixi. nam tã sanguis quàm corpus Christi vim cibandi, atque potandi habet ex coniunctione ad deitatem: nisi. n. esset corpus verbi & sanguis verbi, quod in principio erat deus non conferret vitam æternam.

¶ Tertium autem, scilicet quod Christus in hoc sacramento contentus, confert per seipsum, & nõ per aliquod sensibile instrumẽtum, spiritualem fructum, declaratur tripliciter. Primo, quia vbi est præsens agens sufficiens per seipsum, non est opus instrumento, nec conuenit adhiberi instrumentum.

¶ Secundo, quia sic se habet esus & potus sacramentalis ad hoc alimentum spiritus, sicut se habet tam manducatio quàm potus naturalis ad alimentũ corporale: sed in nutritione corporali panis & vinum non per instrumenta, sed secundum seipsa aiunt: quoniam ut dicitur in 2. de anima, alimentum secundum suam substantiam nutrit: & similiter edere & bibere non iunt instrumenta alimenti corporalis ad alendum cor-
I pus: sed comedere concurrit, ut adducens alimentum siccum, & bibere ut adducens alimentum humidum: constat autem secundum philosophiam, quòd approximatio agentis & patientis, alimenti & alii non locatur inter instrumenta. Relinquitur igitur ex hoc, q; Christus continetur in hoc sacramento ut alimentum (ut species panis & vini attestantur) quòd ipse secundum seipsum nutriat spiritum sumentium, & similiter ex hoc, quòd ad sumentiũ animas peruenit eo ipso, quòd manducatur & bibitur sacramentaliter, quòd esu & potu sacramentali non utitur ut instrumentis, sed ut approximatis nibus alimenti ad hominem, qui alendus est.

¶ Tertio, quia de diuinis sacramẽtis oportet sapere ad sobrietatem, non excedendo limites patrum nostrorum: accepimus autem ex ecclesiæ doctrina incomprehensibilẽ, ac ineffabilem coniunctionem Christi & specierum sacramentalium sub ratione continentis & contenti ueraciter præsentis & signi & signati, & huiusmodi, & nõ secundum rationem agentis & in-
K strumenti, & propterea uoces huiusmodi tamquàm prophanæ nouitates uitandæ sunt.

¶ Ex quibus omnibus infertur primo, quòd in calice & hostia non sunt diuersæ uirtutes collatiuæ spiritualis gratiæ: sed vna tantum est res utrobique conferens, scilicet Christus ipse secundum seipsum, & non per uirtutes medias. infertur secundo, quòd in hostia & calice, Christus non utitur diuersis instrumentis ad conferendum fructum spiritus: quia utrobiq; nullo utitur sensibili instrumento ad huiusmodi collationem: & quia exclusa omni uirtute media, & excluso omni instrumento medio, nulla remanet ex parte Christi præsentis differentia causandi, distribuendi seu conferendi sub utraque specie, nisi uoluntas diuidens singulis, prout vult: ideo infertur tertio, q̃ quæcumq; argumenta ad probandam diuersitatem fructuum spiritualium in sumptione utriusque speciei, ex diuersitate uirtutum sacramentalium, uel sacramentalium instrumentorũ, uel modorum conferendi & aliorum eiusmodi, ex falso procedunt principio, nihilque ualent utpote absque fundamento erecta.

erecta. Quo fit ut considerando sacramentum eucharistiæ in-
A fra latitudinem causæ, prouisum est collatiuum spiritualis gratiæ, nutritiuum animæ & medicina eiusdem, nulla sit differentia inter species ipsas inter se, & similiter nulla sit differentia inter vtramque simul & alteram tantum: quoniam vt ex dictis patet, una & eadem omnino absque omni uirtute media, absque omni sensibili instrumento medio est vtrobique, & in altera tantum cuiuscumque spiritualis doni causa, scilicet Christus ipse personaliter præsens secundum deitatem & humanitatem. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, aduertendum est, quòd diuersitas in significando quæ ingerit difficultatem, dupliciter inuenitur in hoc sacramento. Inuenitur siquidem & diuersitas signi: quia aliud signum est species panis cum ipsius esu, & aliud signũ est species vini cum eius potu, & diuersitas modi significandi. Et hæc inuenitur dupliciter, hoc est comparando species inter se, sicut expressius significat redemptionem nostrã per Christi mor B tem calix, in quo, ut separatus monstratur sanguis a corpore, quàm hostia, & comparando vtramq; simul speciem sacramenti ad alteram tantum: nam utraque simul significat integre refectionem spiritualem: singulæ autem species imperfecte repræsentant illam, una scilicet ut cibum, & altera ut potum.

¶ Nulla autem harum diuersitatum, si diligenter perspexerimus, diuersitatem aliquã in fructu spirituali huius sacramenti arguit: quod quadrupliciter manifestatur. Primo, ex communibus: quoniam nec signotum diuersitas nec diuersus modus significandi, diuersitatem arguit in re signata: sed una eademque res omnino immutata, & diuersis signis & diuersimode potest signari, ut patet cum unus idemque homo repræsentatur per imaginem in speculo, & per statuam, picturam &c. & ab una perfectius, & ab alia imperfectius repræsentatur: ex his enim diuersitatibus in signis & significationibus nulla circa rem signatam uarietas monstratur.

¶ Secundo declaratur exemplo in baptismo: immersio siquidẽ, quæ in celebratione baptismi fit, significat eum qui baptizatur, consepeliri Christo, & emersio significat resurgere eundem cum Christo in nouitatem uitæ, iuxta illud Apostoli ad Ro. 6. Consepulti sumus cum Christo per baptismũ in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si tamen aliquis baptizatur non per modũ immersionis, sed per modum effusionis aut aspersionis, deficit tunc baptismo dictus modus significandi, & non propterea is qui baptizatur, minus est consepultus Christo, aut minus resurgit in nouitatem uitæ, quàm ille qui baptizatus est per immersionem. Hinc enim manifeste habes, quòd non solum in communi loquendo, diuersitas seu defectus in modo significandi, nullam uarietatem arguit in re signata: sed etiam in speciali de sacramentalibus signis loquẽdo, defectus in significando nihil adimit de fructu sacramẽti, & plenitudo in significando, nihil adiungit ad fructum sacramenti: æquale siquidem donum ex baptismo recipiunt baptizatus per immersionem & baptizatus per aspersionem, quàmuis magna sit diuersitas vtrobique in significando.

¶ Tertio ex ratione, quia aliud est diminute seu partialiter significare, & aliud est significare diminutum seu partem. Primum inuenitur in singulis seorsum huius sacramenti speciebus, secundum autem non: & ut patet nõ sequitur ex primo. Similiter aliud est plenius seu expressius significare, & aliud est pleniorem fructum significare, & similiter aliud est integre significare, & aliud est totaliter significare, & similiter aliud est diuersis signis significari, & aliud est diuersa significari. Diuersitas namque tam signorum, quàm modorum significandi, in signis ipsis sistit, & non pertransit ad rem signatam: sunt enim conditiones signorum, & non rei signatæ: & propterea inter signa & signorum conditiones aduertenda est differentia hæc, E quòd signo quidem respondet signatum, sed diuersitati signorum non respondet diuersitas rei signatæ: & similiter modo signandi non respondet modus rei signatæ. Et ratio est, quia una & eadem omnino immutata res, potest & diuersis signis & diuersimode signari.

¶ Quarto, declaratur descendendo ad propositum sacramentũ exemplariter, diuersa in primis signa, scilicet hostia comesta, & calix bibitus, non diuersos sacramenti fructus, sed unum atq; eundem spiritualem fructum significant: nam manducare & bibere spiritualiter, unum & idem sunt, ut testatur August. super Ioan. homil. 25. super illo textu, Qui uenit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in æternum. Ioan. 6. Inquit enim, Qui uenit ad me, hoc est, quod ait, qui credit in me: & quod dixit, non esuriet, hoc intelligendum est, & non sitiet umquam: utroque enim illa significatur æterna satietas, ubi nulla est egestas. Vbi ex hoc, quòd sitire & esurire ponitur idem, manifeste patet, quòd manducare & bibere sunt idem, & quòd alimentum satians esu, & alimentum satians potu, sunt idem secundum rectum philosophiæ iudicium, iuxta illud 1. phy. Si posse sanari & posse infirmari sunt idem, sanari & infirmari sunt quoque idem, & similiter sanitas & infirmitas sunt idem.

¶ Diuersi deinde modi significandi, non diuersos fructus spirituales modos significant, sed excellentem illum fructum diuersimode significari decet, ut sic significante uno, & sic repræsentante alio, & sic repræsentante utroque unus & idem fructus inadæquatus omnibus & singulis signis, utpote super excedens quæcumque huiusmodi signa quocumque modo illum significantia, utcumque innotescat, & in summa uenerationem habeatur, & toto corde desideretur. Contentaneum autem rationi esse patet, ut diuersa signa sensibilia & diuersimode significantia, ad unum spiritualem intelligibilis ordinis fructum repræsentandũ sint instituta a diuina sapientia dispondente omnia suauiter: sensibilium enim ualde defectiue repræsentant excellentiam intelligibilium rerum, & præcipue tam excelsam rem quæ est hoc sacramento signata, & est illius fructus, interna scilicet satietas spiritus, secundum participationem æternæ satietatis. unde non solum ex ipsis sacramentalibus signis, sed & ex aliis innumeris defectiue significatur huius sacramenti fructus. Nec obstat, quòd dicatur: eucharistiam sub utraque specie integre repræsentare internam refectionem: quoniam huiusmodi integritas seu totalitas repræsentandi non simpliciter & absolute, sed respectiue ad singulas species intelligitur, tamquàm si diceretur, quòd totum eucharistiæ sacramentum repræsentat internam refectionem nõ partialiter, ut species panis, nec partialiter ut species uini, sed cõplectendo utrumque. Cum quo stat, quòd utrumque simul imperfecte illam repræsentat, sed non ita imperfecte sicut alterum tantum: singulæ enim species & ambæ simul repræsentant non partem, sed totam internam refectionem spiritus: C sed non repræsentatur totaliter ab aliqua earum, nec ab ambabus simul, nec ab innumeris aliis. patet ergo diuersitatem sacramentalium signorum & modorum significandi in hoc eucharistiæ sacramento, nullam inferre diuersitatem in fructu spirituali significato.

¶ Nec ex ad nisto conferendi actu, diuersificari significatum sacramenti fructum putes. nam si diuersitas signi & modi significandi non redundat in signatum, quod per se respicit signũ, multo minus huiusmodi diuersitas redundabit in collatum, quod per accidens seu per quandam annexionem respicit. Et confirmatur, quia sicut communiter fatemur sacramentis nouæ legis conferri quod significatur, ita communiter abhorremus, q̃ modus conferendi cõmensuretur modo significandi.

¶ Ex quibus omnibus collige, quòd quatuor inuentis in eucharistiæ sacramento integro, scilicet re contenta, qui Christus est modo continendi, scilicet ex ui sacramenti & concomitanter: signis significatione cum modo significandi, & collatione, cum constet, quòd maior utilitas spiritus spectet ad maiorem collationem a re contenta procedentem, & non ad modũ continentiæ: nec ad diuersitatem signorum, significationum, aut modorum significandi, & res contenta sub utraque specie sit omnino una & eadem, & non magis conferat spiritualem fructum sub una quàm sub alia, aut sub utraque quàm sub una, utpote nullo mediante instrumento nullaque mediante uirtute mens in huiusmodi collatione, consequens est, ut nulla maior utilitas spiritualis fructus proueniat in sumente sacramentum sub utraque specie, quam prouenit in sumente sacramentum sub altera tantum specie. Et hoc intellige ceteris paribus, ita quòd ut exemplariter dicatur, si sunt hic duo æqualiter dispositi ad communionem, & unus communicet sub specie panis tantum, alter uero sub utraque specie, non plus prodest, quo ad gratiam & spiritualem fructum sacramentum eucharistiæ communicanti sub utraq; specie, quàm communicanti sub specie panis tantum. Et ratio est dicta, quia nõ interuenit maior collatio, quamuis interueniat maior significatio. Hæc de tertio.

AD ARGVMENTA in oppositum respondendo, dicitur ad primum, quòd sine dubio utilius est sumere totum fructum sacramenti, quàm partem fructus eiusdem: non tamen utilius est sumere totum sacramentum, quàm partem sacramenti, ubi tota uis sacramenti non minus est in parte quàm in toto, sicut est in proposito: quoniam totus Christus continetur in toto sacramento & in qualibet eius parte, nec est differentia nisi in significando, non totum, uel partem, perfectum uel imperfectum: sed in significando partialiter uel integre, perfecte uel imperfecte. unde cum instatur, quòd sacramenti pars aliud significaret, & aliud conferret: quia significaret partem & conferret totum, duplex defectus committitur. Primus est, qui dictus est, quòd pars sacramenti significet partem fructus: significat

fiunt enim totum fructum, sed partialiter. Secundus est, ꝙ dato quòd significaret partem, & conferret totum non propterea derogaretur regulæ sacramentali, qua dicitur, sacramenta conferunt quod significant: quoniam verificaretur quòd conferret id quod significat, quamuis vltra hoc conferret aliquid plus. Multum inter se distant hęc, conferre aliud, & conferre aliquid aliquid plus: vnde ex hoc, ꝙ pars sacramenti confert non sequitur quòd confert totum, & affirmatur quòd confert quod significat, & quòd confert plus quàm explicite significet.

Ad secundum dicitur, quòd minor est falsa: non sunt enim instrumenta Christi contenta in eucharistia species sacramentales aut vsus earum, vere & proprie loquendo: quod ideo addo, quoniam si alicubi scriptum inueniatur, quòd hæc sunt instrumenta, aut quasi instrumenta diuina, pie exponendum est, vel de instrumento ad excitandam deuotionem, & non ad conferendum sacramenti fructum, vel instrumenti nomine intelligendum est id, sine quo non, secundum enim huiusmodi extensionem nominum verificatur, quòd species & earum vsus sunt instrumenta ad fructum sacramenti, quia sine eis in re vel in voto non confertur sacramenti fructus a re contenta sub sacramento. vbi scito, quòd huiusmodi species, & vsus earum conueniunt cum alijs sacramentis, non solum in significando, sed etiam in conferendo: & propterea sicut aqua baptismi corpus tangit, & cor abluit, sic hostia sacra corpus tangit, & cor alit. Sed multum differunt in modo conferendi: quoniã in alijs sacramentis Christus mediante virtute sacramentali confert effectum: hic autem immediate per ipsum fructum confert sacramenti: & propterea cito cautus cum objciuntur huiusmodi similitudines.

¶ Ad conuinctionem dicitur, quòd actus sacramentales sunt in duplici differentia: quidam enim sunt, qui interueniunt in ipsa confectione sacramenti, & de his verificatur quòd sunt actus instrumentales: quidam vero sunt, qui post confectionem sacramentum, ad vsum solummodo spectant sacramenti, & hi non sunt actus instrumentales ad conferendum sacramenti fructum: sed vt dictum est, se habent vt approximationes nutrimenti ad id quod nutricat: tales autem sunt de quibus est termo præsens.

¶ Ad aliam confirmationem dicitur, quòd non ideo simile reddimus iudicium de eucharistia & baptismo & alijs sacramentis, dicendo quòd non proueniat ex defectu sacramenti si indecuose quandoque suscipiuntur, quasi eodem modo Christus operetur in hoc sacramento & in alijs: cum constet, quod nõ eodem modo Christus est in hoc sacramento & in alijs: quoniam hic est per seipsum præsens, in alijs per suam virtutem vel assistentiam: sed hoc ideo dicitur, quia quantum ad collationem spiritualis gratiæ idem est iudicium in omnibus enim confertur spirituale donum, si digne suscipiuntur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ceteris paribus, non est vtilius spiritualiter comedere & bibere sacramentum, quàm comedere tantum: quia comedere & bibere spiritualiter Christum, sunt vnum & idem interdum, & non differunt a comedere & bibere spiritualiter eucharistiam, nisi sola relatione ad sacramentum: constat enim quòd vtilitas graduatur secundum interiorem Spiritus fructum, & non secundum relationem ad sacramentum: quoniam relatio huiusmodi non facit melius, sed solam habitudinem ad sensibile signum, in quo Christus continetur apposite. quòd autem comedere & bibere spiritualiter, idem sint, manifestat dominus, Ioan. 6. dum ter vnum & eundem fructum attribuit manducationi carnis suæ, & potui sanguinis sui. Primo, cum dicit, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Secundo, cum dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Tertio, cum dicit, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo: vbi patet, ꝙ semper vnicus manducationi & potui appositus est fructus. Primo, vita in nobis: secundo, vita æterna: tertio manho in Christo, & econtra.

¶ Ad instantiam autem, quòd manducare est actus intellectus, & bibere actus affectus respondetur, quòd hæc sunt vera secundum quandam appropriationem, & non secundum propinquitatem: & hoc tam in via quàm in patria. nam in via tam manducare, quàm bibere spiritualiter, spectat ad credere in Christum. vnumquodque actus cum sit fidei formatæ, & intellectus & affectus. est tam patria autem tantum beati, vtriusque quoque potentiæ perfectio est. In cuius signum cum dictum esset, quòd cibaret illum pane vitæ & intellectus, subiectum est, & aqua sapientiæ potauit illum, vt monstraretur sapientia ad intellectum pertinens, & cibus & potus: & similiter non solum dictum est, Torrente voluptatis tuæ potabis eos, sed inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: vbi tam vbertas domus, quàm voluptas ad potum relata est, vt monstraretur identitas cibi & potus.

¶ Ad confirmationem vero, de diuersitate signorum dicitur, quòd non oportet diuersis signis sensibilibus respondere diuersa signata intelligibilia: nec propter hoc, quòd multa signa vnum & idem signatum significant, aliquod superfluit: tum, quia inadæquate singula representant illud intelligibile: tum, quia sapienter diuina prouidentia huiusmodi signa instituit ad nostram eruditionem, exercitationem, humiliationem, confirmationem &c.

¶ Ad vltimam confirmationem, de appropriatis, respondetur distinguendo de significatione vel collatione, & similiter de proprio vel appropriato. Et dicitur quòd respectu actus significandi explicite de tali enim significãdi modo loquor) aliquid est proprium vni speciei, & aliquid proprium alteri: respectu autem actus nihil est alicui proprium: quoniam totum quod confertur a Christo sub vna specie, confertur etiam ab eodem sub alia. Appropriatum tamen inueniri potest respectu vtriusque actus: nam redemptio per Christi mortem, appropriatur calici in repræsentando, & vita animæ appropriatur eidem in conferendo: sicut vita corporis appropriatur in conferendo hostiæ iuxta illud, Vt duplicis substantiæ totum cibaret hominem: & similiter lætitia appropriatur calici in conferendo, & firmitas hostiæ, iuxta illud, Dedit fragilibus corporis fercula, dedit & tristibus sanguinis poculum. sed huiusmodi appropriationes tam in significando, quàm in conferendo, in nullo variant fructum sacramenti, quin totus & ita plene & perfecte conferatur sub vna specie, sicut sub vtraque: sicut in diuinis ex hoc, quòd patri appropriatur potẽtia, & filio sapientia, & spiritui sancto bonitas, non minus singula quæque persona est sapientia, potentia, bonitas.

¶ Et per hoc, patet responsio, ad quæcumque similia quæ possunt obijci, de appropriatis fructibus calicis: nihil enim minus omnium fructuum appropriatorum calici percipitur ex sacra hostia. Et ratio tam dicta est: quia hæc non sunt propria, sed appropriata.

¶ Ad quartum argumentum dicitur, declinando vtrumque extremum quæstionis propositæ arguendo, & media via incedendo, & distinguendo de dispositione sacerdotis in dei gratia celebrantis: dupliciter siquidem potest inueniri dispositus post sumptum sacramentum sub specie panis, vel sine augmento spirituali, vel cum augmento spirituali: & siquidem inuenitur dispositus ex augmento spirituali, ita vt dignior sit suscipiendo sub secunda specie, quam fuerit suscipiendo primam, recipit proculdubio sumendo calicem spiritualem fructum sacramenti, qui gratia maior est intensiue, aut extensiue, & sic dispositus nullus vmquam dubitauit vtilius esse communicare sub vtraque specie, quàm sub altera tantum: si vero inuenitur sine spirituali augmento dispositus, nihil spiritualis fructus ex sumptione calicis percipit: quoniã idem est vtrobiq; agens, & idem patiens æqualiter vtrobique dispositum, & perinde, quo ad interiorem fructum se habet, acsi post sumptã hostiam vnam aliam sumeret, vt contingit sumentibus reliquias sacramenti: vnde infructuositas ista non est ex parte rei contentæ sub specie vinised est ex æquali dispositione communicantis, & identitate numerali rei contentæ sub vtraque specie, per seipsam immediate conferentis fructum sacramenti: hæc enim simul concurrentia efficiunt, quòd non magis fructuosa est communio sub vtraque specie, quàm sub prima tantum. Et si his adiunxeris, quòd populus communitet non est tantæ perfectionis, vt ad hęc incrementa se præparet, videbis consequenter ꝙ non est vtilius populo communicare sub vtraq; specie, quàm communicare sub altera tantum: in cuius signum non apparent meliores hominẽs in partibus vbi communicãt sub vtraq; specie, hominibus alibi seu ibi communicantibus sub altera tantum specie. Hæc de secunda quæstione.

QVAESTIO III.

An expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraque specie.

QVAERITVR tertio, vtrum expediat ecclesiæ Christi, quòd populus communicet sub vtraq; specie? videtur enim quòd sic. Primo, exemplo Christi, qui etiam Iudam communicauit sub vtraq; specie, & immediate ante dixerat, Exemplum enim meum dedi vobis &c.

¶ Secundo, exemplo primitiuæ ecclesiæ: tunc enim populus communicabat sub vtraque specie, vt patet 1. ad Cor. 11.

¶ Tertio, exemplo diuturnæ persecutionis: nam huiusmodi consuetudo peruenerat nõ solum tempore martyrum (quos Cyprianus dominico poculo præconfortandos censuit) sed ẽt tempore pacis ecclesiæ, cũ legamus sactas non solum patenas, sed etiam calices ministeriales. quare enim ministeriales dicti sunt

sunt, nisi quia non ad offerendum, sed ad ministrandum populo Christi sanguinem deseruiebant.

¶ Et si amplius perspectum fuerit, quòd in ordine Cisterciẽ. alicubi communio fieri legitur sub vtraque specie, apparebit quòd tempore institutionis ordinis Cisterciensis, perseuerabat consuetudo communicandi sub vtraque specie: quoniam non est verisimile, si consuetudo illa cessuerat, ꝙ monasterijs aliquod præsumpsisset abolitam consuetudinem renouare.

¶ Et confirmatur, quia tam actio, quàm doctrina priscorum sanctorum præfertur actioni & doctrinæ posteriorum, ac per hoc expedit nos videtur ecclesiæ Christi sequi vestigia priscorũ patrum, & imitari eos quantum possumus.

¶ Præterea, Duorum licitorum illud, vt magis expediens est eligendum, quod clarius & tutius & magis consentaneum est: sed communicare sub vtraque specie est clarius, tutius & magis consentaneum. ergo. Declaratur minor: quòd sit quidem clarius, quia nullam habet obscuritatem seu difficultatem, quas habet communio sub vna specie: quòd vero sit tutius, quia nullius omissionis periculo se exponit cui se exponit communicans sub altera specie tantum, omittendo communionem alterius: quòd sit autem magis consentaneum, quia consona institutioni sacramenti & integritati ipsius, & iucunditati sensibilis refectionis.

¶ Præterea, Quod congruit ex his, quæ sunt per se, est magis expediens eo quod congruit ex his, quæ sunt per accidens: sed communio sub vtraque specie, congruit ex his, quæ sunt per se, quia congruit ex ipsa perfectione sacramenti, communio autem sub specie panis tantum congruit ex his, quæ sunt per accidens: quia oritur ex inopia quorundam communicantiũ. ergo magis expedit ecclesiæ Christi, cõmunicare populum sub vtraque specie, quàm sub specie panis tantum.

IN OPPOSITVM est consuetudo innumerarũ ecclesiarum.

¶ Ad euidentiam huius quæstionis sciendum est, quòd vsus eucharistiæ medius est inter vtentem, & sacramentum, & propterea consonus vtraque debet esse: sed cum duplex sit eucharistiæ vsus (vel primarius, spectans ad confectantem, vel secundarius, spectans ad populum) hæc est quantum ad propositum spectat, inter vtrumque vsum differentia, quòd vsus primarius debet consonare speciebus sacramenti, eo quòd perfectio vsus primarij spectat ad perfectionem sacramenti vt finis, & propterea, vt prædictum est, sacrilegij reus est sacerdos celebrans omittendo communionem calicis: vsus autem secundarius de congruo decet, quòd consonet speciebus sacramenti: quia in ipso non consistit perfectio sacramenti, vt prædictum est, & quia communio populi in vsu secundario huius sacramenti consistit, ideo ex parte sacramenti decet talem vsum, idest, communionem populi cõgruere speciebus sacramentalibus, hoc est, quòd fiat sub vtra que specie, ex parte vero vtentis populi debetur huic vsui reuerentia: tenetur enim populus communicare absque irreuerentia, immo & cum reuerentia debita tanto sacramento.

¶ Duobus igitur cõgruentibus populari vsui huius sacramenti, altero ex parte signorum sacramentaliũ, altero ex parte populi communicantis, si vtrumque nequit prudenter fieri, appendenda sunt in statera hinc & inde seruanda & omittenda, vt discernatur quid magis expedit. Et ex vna quidem parte appendenda est communio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ in spargendo sanguinem Christi, ex altera vero parte appendenda est communio popularis sub specie panis tantum, cum tuta reuerentia sacramenti, & sic perspiciendo conditiones vtriusque partis, discernetur veritas. Apparet autem diligenter considerando, quòd cõmunio popularis sub vtraque specie cum periculo irreuerentiæ, habet peccatum sacrilegij annexũ, imputandum non solum irreuerentiam committenti, sed populo & ecclesiæ rectoribus: communio autem popularis sub specie panis tantum, nullum habet annexum peccatum, nullum vendum.

¶ Declaro singula, & primo primum: quòd enim popularis communio sub vtraq; specie habeat annexam irreuerentiam sacramenti, experientia testari potest, & ratio monstrat. nam in populis tanta est diuersitas communicantium, vt impossibile sit (humano more de impossibili loquendo) fieri communionem tot populorum sub vtraque specie, absque effusione sanguinis sub specie vini. quòd uero huiusmodi irreuerentia sit sacrilegij peccatum, per se notum est: quoniam est irreuerentia rei sacratissimæ. Nec excusatur a sacrilegij vitio propterea quòd non ex proposito, sed ex incautela aut incuria huiusmodi irreuerentia accidit: quoniam species peccati ex obiecto sumitur, & non ex occasione peccandi, sicut nec blasphemia dei a sua recedit specie: quia incaute prolata est: huiusmodi enim circunstantiæ excusant a tanto, sed non a toto: quòd autem sacrilegium hoc imputetur populo & rectoribus ecclesiæ, ex eo patet, quòd huiusmodi sacrilegium non est inter casus inopinatos, aut raro contingentes, sicut inter casus raro contingentes est, quòd sacerdos celebrans, dum seipsum communicat, aliquid spargat sanguinis Christi: imprudentiæ autem rectoris imputatur defectus non rarus, si potest prouidere, & non prouidet: & similiter populo, qui manuit casum sacrilegij non rarum accidere, quàm abstinere a communione sub vtraque specie, rationabiliter imputatur.

¶ Deinde declaratur secundum: quòd enim in communione populari sub specie panis tantum, nullum interueniat peccatum, ex eo conuincitur, quòd si communio sub specie panis tantum, esset peccatum, numquam esset licitus: constat autem quòd in paraseeue sacerdos sub specie tantum panis communicat non solum licite, sed ancte. non est igitur communio sub altera specie tantum, peccatum: quòd etiam non habeat annexum damnum, ex superius dictis iam patet: quia ceteris paribus non est minus fructuosa communio sub altera specie tantum, quàm sub utraque. Ex quibus manifeste apparet magis expedire Christi ecclesiæ communionem populi sub specie panis tantum, quàm sub utraque.

¶ Et si perspicacius consideratum fuerit, inuenietur ex prædictis, quòd utilior est populo Christiano communio sub specie panis tantum, quàm sub utraque specie: quoniam reuerentia tuta, cui innititur populus communicans sub specie panis tantum, non caret mercede sua, & prudenter communicare, fructuosius est spiritui, quàm minus prudenter. Et forte in pœnam huiusmodi imprudentiæ, incautelæ ac sacrilegij emergentis, diuino iudicio schismatici sunt populi, communicantes hodie sub vtraque specie.

¶ Expedit igitur Christianis populis communicare sub specie panis tantum, & ad euitandum sacrilegij periculum, & ad meritum tam obedientiæ prælatis sedis apostolicæ communionẽ habentibus parendo, ꝙ reuerentiæ, magnificãdo plus sacramentum hoc, ꝙ affectum proprium ad vtramque speciem.

AD PRIMVM ergo in oppositum de exemplo Christi, dicitur ꝙ Spũssanctus docuit & docet ecclesiã, non expedire illi imitari oẽs cõditiones, quæ interuenerũt in actionib⁹ Christi.

¶ Nec hæc ego somnio, sed manifeste patet Christum in prima huius sacramenti consecratione, & traditione duo seruasse, scilicet quòd post cœnam consecratio & communio facta est, & quod sub utraque specie communicarunt omnes: Ecclesia autem non post cœnam, sed ieiuna consecrationem & communionem perficit, non imitando Christum in hoc, & proculdubio ratione reuerentiæ ieiuna communicat. si igitur Christi actio, quo ad hanc conditionem non solum licite, sed meritorie omittitur ob reuerentiam tanti sacramenti, par est ob reuerentiam eiusdem sacramenti omittere etiam alteram conditionem, scilicet sub utraque specie: immo magis communio popularis exigit omissionem utriusque speciei, quàm cõmunio sacerdotis omissionem sobriæ manducationis: quoniam hic nullum est, nisi ex ecclesiæ statuto peccati periculũ: ibi autem interuenit sacrilegij periculum ex conditione sumentium. vnde sicut ecclesia prouide statuit, ut ieiuni communicemus, ita prouide quoque seruat, ut sub specie panis tantum populus communicet: & in utroque obedit Christo non secundum similitudinem actionis, sed secundum intentionem agentis: de intentione siquidem Christi est reuerentia magis, quàm exterior similitudo operis.

¶ Ad secundum de exemplo primitiuæ ecclesiæ, dicitur quòd ratione paucitatis Christianorum fiebat tunc absque periculo sacrilegij communio sub utraque specie: nunc autem, quia non potest absque sacrilegij periculo tanta multitudo populi communicare sub utraque specie, non expedit imitari in hoc primitiuam ecclesiam. Et cum hac responsione satisfit argumentis omnibus ex imitatione priscorum, & tam diuturnæ consuetudinis antiquæ. Posset tamen aliter, & forte uerius, utendo, etiam ratione dictæ responsionis, dici, quòd numquam fuit uniuersalis consuetudo in tota ecclesia communicandi populum sub utraque specie: sed alicubi fuit hoc consuetum, & alicubi non. In cuius ueritatis signum in primitiua ecclesia aliter legimus factam communionem Hierosolymis, & aliter in ecclesia Corinthiorum. apud Corinthios enim communicabant sub utraque specie, ut patet 1. ad Corin. 11. Hierosolymis uero sola sub specie panis communio legitur, ut patet Act. 2. ubi dicitur, Erant autem perseuerantes in doctrina apostolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus. Post successum quoque temporum utrumque quoque legimus in sacris canonibus: nam inuenitur communio laica, quæ communio sub specie panis tantum interpretatur, & inuenitur quòd pœnitẽtibus in extremo eucharistia infundatur, quod ad communionem calicis spectare constat: quoniam infundi liquorum est: unde uidetur quòd argumentum

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

ium ex uniuersali consuetudine supponit falsum: immo ex exordio primitiuæ ecclesiæ, quando omnes simul erant Apostoli, argumentum sumitur ad oppositum ex hoc ipso, quòd Hierosolymis, vbi erat magna multitudo fidelium, sola communio sub specie panis tradita populo legitur: hinc enim tam vehementer aucta mali ituine fidelis imitamur doctrinã omnium Apostolorum, communicando populũ sub specie panis tantum.

Tũ licet ratio sumpta ex tanta multiplicatione Christiani populi sit solida, ac præcipuum fundamentum consuetudinis communicandi populum sub specie panis tantũ: posset nihilominus secundaria ratio assignari, quare ecclesiæ, quæ, olim sub utraque specie communionem faciebant, destiterint ab illa consuetudine, ex defectu scilicet feruoris & deuotionis in populis: ut enim in præcedenti quæstione dictum est, communio sub vtraque specie sinctuosior esse debet, quàm cõmunio sub specie panis tãtum, duplicata debent esse incrementa spiritus, quæ eũ defecerint, prouide, tam pastor ecclesiæ, quàm populus abstinendum a communione sub utraque specie censuit, recognoscendo cõmunicantium imperfectionem.

¶ Et quòd huiusmodi imperfectionem Christianæ incurrerint ecclesiæ, ex hoc apparet, q̃ nix populus simplicem præparationem facit pro communione semel in anno.

● Quòd vero olim excellens fuerit profectus spiritus, patet & ex eo, quòd quotidie aut quasi quotidie communicabant, & ex eo quòd sacri canones excludebant ab auditione missæ omnes non communicantes, ut patet de consec. dist. 2. c. peracta: hinc enim rationabiliter coniicere possumus, quòd sicut recognoscẽdo imperfectionem posteriorum destitit ecclesia a quotidiana cõmunione populi, & ab expellendo a missa non communicantes, ita recognoscẽdo imperfectionem communem, destitit a communione sub utraque specie, utpote reddita infructuosa, ac periculosa communi populo.

● Et per hæc, patet responsio ad tria prima argumenta.

● Ad quartum uero dicitur, quòd maior distinguenda est, simpliciter, uel secundum quid, & si simpliciter & absolute intelligitur uera est, ceteris paribus: si uero secundum quid, est falsa manifeste. Intellecta igit maiore absolute & simpliciter in sensu, qui uerificatur, dicitur quòd minor est falsa. Et ut singillatim manifestetur in singulis partibus eius, dicitur quòd licet communicare sub utraque specie populum, sit clarius secundum sensum, & quo ad nos: non tamen est clarius secundum intellectum, & ex parte rei contentæ. Difficultates siquidem, quæ occurrunt, ex parte nostri & non ex parte rei, & ex signis sensibilibus, non ex re contenta consurgunt. Quòd aut sit tutius, falsissimum est. Et cũ dicitur, q̃ nullius omissionis periculo se exponit, respondetur quòd licet non omittat signum sensibile: omittit tamen populatis communio prudentiam debitam in cauendo ab irreuerentia sacramenti, & exponit se periculo commissionis sacrilegij, a quibus tuta est communio populi sub specie panis tantum. quòd uero dicitur de magis consentaneo, oporteret dicere, magis consentaneo rationi rectæ, aut præcepto Christi. Communio siquidem populi sub specie utraque, licet sit magis cõsentanea, per modum assimilationis institutioni sacramenti, & integritati sacramenti, & integritati sensibilis refectionis: communio tamen populi sub panis specie tantũ est magis consentanea, & præcepto Christi, Hoc facite in meam commemorationẽ, ut prædeclaratum est, ex ordine literæ euangelicę, & rationi rectæ, curam gerenti de reuerentia huius sacramenti. Et illud quidem spectat ad consentaneum, secundum quid, hoc autem ad consentaneum simpliciter & absolute: quia hoc consurgit ex omnibus consideratis, illud autem ad similitudinẽ exteriorem tantum respiciendo.

¶ Ad quintum autem dicitur, quòd falsum sublumit, scilicet tenentia se ex parte sumentis concurrere per accidens ad usum huius sacramẽti: usus enim licet sit huius sacramenti ut rei, qua utimur, hoc est materiæ, est tamen uicarius, ut proprius actus seu operatio: nõ accidit aũt operationi rectitudo ex parte operantis, immo adeo per se ex hac parte exigit rectitudinẽ, ut nisi operatio recta sit ex parte operantis, non possit esse recta, simpliciter & absolute loquendo: & in proposito plus inuenitur, scilicet quòd conditio, de qua loquimur ex parte utentis, non sistit in ipso utente, sed redundat in sacramentum: quoniam attenditur secundum reuerentiam uel irreuerentiam ad sacramentum: & propterea undique ruit argumentum.

¶ Et hæc de communione populari sub utraque specie dicta pro nunc sufficiant.

Infra q. 84. art. 7. ad 4. Et 4. di. 11. q. 3. ar. 1.

QVAESTIO LXXXI.

De modo, quo Christus usus est hoc sacramento, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerãdum est, de vsu huius sacramenti, quo Christus vsus est in prima sui institutione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

¶ Secundo, Vtrum Iudæ dederit.

¶ Tertio, Quale corpus sumpserit aut dederit, vtrũ scilicet passibile vel impassibile.

¶ Quarto, Quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento, si fuisset in triduo mortis reseruatum, aut consecratum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd Christus non sumpserit corpus suum & sanguinem. Non enim de factis Christi & dictis asseri debet, quod auctoritate sacræ scripturæ nõ traditur: sed in euangelijs non habetur, q̃ Christus corpus suum manducauerit, aut sanguinem suũ biberit. non ergo est hoc asserendum.

¶ 2 Præt. Nihil potest esse in scipso, nisi forte ratione partium, prout scilicet vna pars eius est in alia, vt habetur 4. physicor. * sed illud quod manducatur & bibitur, est in manducante & bibente. cum igitur totus Christus sit sub vtraque specie sacramenti, videtur impossibile fuisse, quòd ipse sumpserit hoc sacramentum.

¶ 3 Præt. Duplex est sumptio huius sacramenti, scilicet spiritualis & sacramentalis: sed spiritualis non competebat Christo, quia nihil a sacramẽto accepit, & per consequens nec sacramẽtalis, quę sine spirituali est imperfecta, vt supra habitum est. * ergo Christus nullo modo hoc sacramentum sumpsit.

SED CONTRA est, quòd Hieron. * dicit ad Lesbiam, dominus Iesus Christus ipse conuiua & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerũt, quòd Christus in cœna corpus & sanguinem suum discipulis suis tradidit, non tamen ipse sumpsit: sed hoc non videtur conuenienter dici: quia Christus ea, quæ ab alijs obseruanda instituit, ipse primitus obseruauit: vnde & ipse prius baptizari voluit, quàm alijs baptismum imponeret, secundum illud Actuum 1. Cœpit Iesus facere, & docere: vnde, & primo ipse corpus suum & sanguinem sumpsit, & postea discipulis sumendum tradidit: & hoc est, quod Ruth 3. super illud, Lib. 4. text. 34. tom. 2.

q. præc. ar. 1.

*q. 2. ad Hebidiam. 4. refertur de consec. di. 2. c. Nec Moises.

Cum-

Cordi. Cumque comedisset & bibisset &c. dicit gloss. * quòd A Christus comedit & bibit in cœna, cum corporis & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit: vnde quia pueri communicauerunt carni & sanguini, & ipse participauit eisdem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in euangelijs legitur, quòd Christus accepit panem & calicem, non est autem intelligendum, quòd acceperit solum in manibus, vt quidam dicunt: sed eo modo accepit, quo alijs accipiendum tradidit. vnde cum discipulis dixerit, Accipite, & comedite: & iterum, Accipite, & bibite: intelligendum est, quòd ipse accipiens comederit & biberit: vnde & quidam metrice dixerunt, Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena: B Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

3. art. 5. AD 2^m dicendum, quòd, sicut supra * dictum est, Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, comparatur ad locum, non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramentalium, ita quòd in quocumq; loco vbi sunt illæ species, est ipse Christus: & quia species illæ potuerunt esse in manibus, & in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus & in suo ore: nõ autem hoc potuisset esse, secundum quod comparatur ad locum per proprias dimensiones.

3. art. 1. AD 3^m dicendum, quòd, sicut supra * dictum est, C effectus huius sacramenti est, nõ solum augmentum habitualis gratiæ, sed etiam quædam actualis delectatio spiritualis dulcedinis: quàmuis autẽ Christo gratia non fuerit augmẽtata ex susceptione huius sacramenti: habuit tamen quandam spiritualem delectationem in noua institutione huius sacramenti: vnde ipse dicebat Luc. 22. Desiderio desideraui hoc pascha manducare vobiscum, quod Eusebius exponit de nouo mysterio noui testamenti: quod tradebat discipulis. & ideo spiritualiter manducauit, & similiter sacramentaliter, inquantum corpus suũ sub sacramento sumpsit, quod sacramentum sui corporis intellexit & disposuit: aliter tamen quàm ceteri sacramentaliter & spiritualiter sumant, * qui augmentum gratiæ suscipiunt sub sacramentalibus signis, quibus indigent ad veritatis perceptionem. D

Infra q. 84. art. 7. ad 4. Et 4. di. 11. q. 3. ar. 1.

ARTICVLVS II.

Vtrum Christus dederit Iudæ corpus suum.

Dist. 11. q. 2. q. 1. Et Ioan. c. 3. fi. Luc. 4. fin.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd Christus Iudę non dederit corpus suum. Vt enim legitur Matth. 26. Postquàm dedit dominus corpus suum, & sanguinem discipulis, dixit eis, Non bibam amodo de hoc genimine vitis, vsque in diem illum, cum illud bibam vobiscum nouum in regno patris mei. Ex quo videtur, quòd illi quibus corpus suum & sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibituri: sed Iudas postea cum ipso non bibit. ergo non accepit cum alijs discipulis corpus Christi, & sanguinem. E

¶ 2 Præt. Dominus impleuit quod præcepit, secundũ illud Act. 1. cœpit Iesus facere & docere: sed ipse præcepit Mat. 7. Nolite sanctum dare canibus. cum ergo ipse cognosceret Iudã esse peccatorem, videtur quod ei corpus suum, & sanguinem non dederit.

¶ 3 Præt. Christus specialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexisse, Ioan. 13. Si ergo corpus suum ei dedit, videtur quòd sub bucella ei dederit, præcipue cum legatur ibidem, quòd post bucellam introiuit in eum sathanas. vbi Aug. * dicit, Hinc nos docemur, quàm sit cauendum male accipere bonũ: si enim corripitur qui non diiudicat, ideſt, non discernit corpus domini a ceteris cibis, quomodo nõ damnabitur qui ad eius mẽsam fingens se amicum, accedit inimicus? sed cum bucella intincta non accepit corpus Christi: vt enim Augustus * dicit super illud Ioan. 13. cum intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Scariothis: non, vt putant quidam, negligenter legentes, tunc Iudas corpus Christi accepit. ergo videtur quòd Iudas corpus Christi non acceperit.

Trac. 62. in Io. in med. tom. 9.

SED CONTRA est, q̃ Chrys. † dicit, Iudas particeps existens mysteriorum, conuersus non est: vnde fit scelus eius vtrinque immanius: tum, quia tali proposito imbutus adijt mysteria: tum, quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.

Homil. 46. in Ioã. non remote ante fi. to. 3.

RESPON. Dicendum, quòd Hilarius * posuit super Matthæum, quòd Christus Iudæ corpus suum & sanguinem non dedit: & hoc quidem conueniens fuisset, considerata malitia Iudæ: sed quia Christus nobis debuit esse exemplum iustitiæ, non conueniebat eius magisterio, vt Iudam occultum peccatorem, sine accusatore & euidenti probatione ab aliorum communione separaret, ne per hoc daretur exemplum prælatis ecclesiæ, similia faciendi, & ipse Iudas exasperatus, inde sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum est, quòd Iudas cum alijs discipulis corpus domini & sanguinem suscepit, vt dicit Diony. * in lib. ecclesiast. hierar. & Augustus. super Ioan. †

Canon. 50. in Mat. circa med.

Diony. c. 3. eccles. hier. par. 3. non lõge a prin.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illa est ratio Hilar. * ad ostendendum, quòd Iudas corpus Christi non sumpsit: nõ tamen cogit, quia Christus loquitur discipulis a quorum collegio Iudas se separauit, non autem Christus eum exclusit: & ideo Christus quantum est in se, etiam cum Iuda vinum in regno dei bibit: sed hoc conuiuium ipse Iudas repudiauit.

† Aug. trac. 62. in eũ. Io. tom. 9. * Loco citato in corp. art.

AD 2^m dicendum, quòd Christo nota erat Iudæ iniquitas, sicut deo: non autem erat sibi nota per modum, quo hominibus innotescit: & ideo Christus Iudam nõ repulit a communione, vt daret exemplum, tales peccatores occultos non esse ab alijs sacerdotibus expellendos.

AD 3^m dicendum, quòd sine dubio Iudas sub pane intincto corpus Christi nõ sumpsit, sed simplicem panem: significatur autem fortassis, vt Augu. * ibidem dicit, per panis intinctionem fictio Iudæ: vt enim inficiantur nonnulla, tanguntur: si autem bonũ aliquid hic significat tinctio (scilicet dulcedinem bonitatis diuinæ: quia panis ex intinctione sapidior redditur) idẽ bonum ingratum non immerito est secuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem id, quod est bonum, factum est ei malum: sicut accidit circa sumentes corpus Christi indigne. & sicut Aug. † ibidem dicit intelligendum est, quòd dominus iam antea distribuerat omnibus discipulis suis sacramentũ corporis & sanguinis sui, vbi & ipse Iudas erat, sicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc vẽnit, vbi secundum narrationem Ioan. Dominus per bucellam tinctam, atque porrectam suum exprimit proditorem.

Trac. 62. in Ioan. circa med. to. 9.

Ibid.

ARTICVLVS III.

Vtrum Christus sumpserit & discipulis dederit corpus suum impassibile.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum impassibile: quia super illud Mat. 17. Transfiguratus

4. di. 11. q. 3. ar. 3. Et dist. 12. q. 1. ar. 3 q. 1. cor.

Gloss. ordi. ibid. guratus est ante eos, dicit quædam gloss. *Illud corpus quod habuit per naturam, dedit discipulis in cœna non mortale & passibile. Et Leuit. 2. super illud, Si oblatio tua fuerit de sartagine, dicit gloss. † Crux super omnia fortis, carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur esui apta, post aptam fecit: sed Christus dedit corpus suum, vt aptum ad manducandum. ergo dedit tale, quale habuit post passionem, scilicet impassibile, & immortale.

† Ibidem.

¶ 2 Præt. Omne corpus passibile, per contactum & manducationem patitur. si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum & comestionem discipulorum passum fuisset.

¶ 3 Præt. Verba sacramentalia non sunt modo maioris virtutis, quando proferuntur a sacerdote in persona Christi, quàm tunc quando fuerunt prolata ab ipso Christo: sed nunc virtute verborum sacramentalium, in altari consecratur corpus Christi impassibile & immortale. ergo multo magis tunc.

In lib. 4. de sacr. myste. altaris c. 12 post med. SED CONTRA est, quòd sicut Innoc. III. † dicit, tale corpus tũc dedit discipulis, quale habuit: habuit autem tunc corpus passibile & mortale. ergo corpus passibile & mortale discipulis dedit.

RESPON. Dicendum, quòd Hugo de sancto Victo. posuit, q̃ Christus ante passionem diuersis temporibus quatuor dotes corporis glorificati assumpserit, scilicet subtilitatem in natiuitate, quando exiuit de clauso vtero Virginis: agilitatem, quando ambulauit siccis pedibus super mare: claritatem, in transfiguratione: impassibilitatem, in cœna, quando corpus suum discipulis tradidit manducandum, & secũdum hoc dedit discipulis suis corpus suum impassibile & immortale: sed quicquid sit de alijs, de quibus supra dictum est, * quid sentiri debeat, circa impassibilitatem tamen impossibile est esse quod dicitur: manifestum est enim, quòd idem corpus Christi erat quod a discipulis tunc in propria specie videbatur, & in specie sacramenti sumebatur: non autem erat impassibile, secundum quòd in propria specie videbatur, quin immo erat passioni paratum: vnde nec ipsum corpus Christi, quod in specie sacramenti dabatur, impassibile erat. Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti, quod in se erat passibile: sicut inuisibiliter quod in se erat visibile: sicut enim visio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circũstans medium visionis, ita passio requirit cõtactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt: corpus autem Christi secundum quòd est sub sacramento, vt supra dictum est, † non comparatur ad ea quæ circunstant, mediantibus proprijs dimensionibus, quibus corpora se tangunt, sed mediantibus dimensionibus specierum panis & vini: & ideo species illæ sunt quæ patiuntur & videntur, non autem ipsum corpus Christi.

9.28. art.2. ad 3. & q. 54. ar. 1. ad 2.

q.76. art.4. 5. & 6.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd Christus dicitur nõ dedisse corpus suum mortale & passibile: quia nõ dedit mortali & passibili modo. Crux autem fecit carnem Christi aptam mãducationi, inquantum hoc sacramentum repræsentat passionem Christi.

ADSECVNDVM dicendum, quòd ratio illa procederet, si corpus Christi sicut erat passibile, ita passibili modo fuisset sub sacramento.

q.76. ar.4. ADTERTIVM dicendum, quòd sicut supra dictum est, * accidentia corporis Christi sunt in sacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi sacramenti, ex qua est ibi substantia corporis Christi: & ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se extendit, vt sit sub sacramento corpus Christi, scilicet quibuscumque accidentibus realiter in eo existentibus.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum uel consecratum, ibi moreretur.

4. di. 10. ar. 2. q. 1. co. & di. 11. q. 3. ar. 4. Et 4. cont. c. 64. Et quol. 5. ar. 11. ad 1. Et Io. 6. lc. 6. fin. Et 1. Cor. 11. lec. 6. fin.

ADQVARTVM sic proceditur. Videtur quòd si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset seruatum in pixide, vel ab aliquo Apostolorũ consecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi accidit per eius passionem: sed Christus impassibili modo etiam tunc erat in hoc sacramento. ergo non poterat mori in hoc sacramento.

¶ 2 Præt. In morte Christi separatus fuit sanguis eius a corpore: sed in hoc sacramento simul est corpus Christi & sanguis. ergo Christus in hoc sacramento non moreretur.

¶ 3 Præt. Mors accidit per separationem animæ a corpore: sed in hoc sacramento continetur tam corpus, quàm anima Christi. ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori.

SED CONTRA est, quòd idem Christus, qui erat in cruce fuisset in sacramento: sed in cruce moriebatur. ergo & in sacramento conseruato moreretur.

† ar. præced. & q. 76. art. 4. 5. & 6.

RESPON. Dicendum, quòd corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento & in propria specie, sed non eodem modo: nam in propria specie contingit circunstantia corpora per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, vt supra dictum est: * & ideo quicquid pertinet ad Christum secundum quòd in se est, potest attribui ei & in propria specie & in sacramento existenti: sicut viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatum esse, & cetera huiusmodi: quæcumque vero conueniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria specie existenti, non autem prout est in sacramẽto: sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & cetera huiusmodi: vnde & quidam metrice dixerunt, Pixide seruato poteris sociare dolorem. Innatum, sed non illatus conuenit illi.

In corp. ar.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd, sicut dictum est, † passio conuenit corpori passo per comparationem ad agens extrinsecum: & ideo Christus, secundum quòd est sub hoc sacramento, pati non potest: potest tamen mori.

q. 76. ar. 1. ad 1.

ADSECVNDVM dicendum, quòd, sicut supra dictum est, * sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis: sanguis autem sub specie vini: sed nunc quidem, quando realiter sanguis Christi non est separatus ab eius corpore, ex realt concomitantia & sanguis Christi est sub specie panis simul cum corpore, & corpus sub specie vini simul cũ sanguine: sed si tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus a corpore Christi, fuisset hoc sacramentum consecratum, sub specie panis fuisset solum corpus, & sub specie vini fuisset solum sanguis.

In solu. præced. & loco ibi citato.

ADTERTIVM dicendum, quòd, sicut supra † dictum est, anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia, quia non est sine corpore: non autem ex vi consecrationis: & ideo si tunc fuisset hoc sacramentum consecratum vel peractum, quando anima erat a corpore realiter separata, non fuisset anima Christi sub hoc sacramento: non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei.

QVAESTIO LXXXII.

De ministro huius sacramenti, in decem articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ministro huius sacramenti.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Vtrum consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis.

¶ Secundo, Vtrum plures sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare.

¶ Tertio, Vtrum dispensatio huius sacramenti pertineat ad solum sacerdotem.

¶ Quarto, Vtrum liceat sacerdoti consecranti a cõmunione abstinere.

¶ Quinto, Vtrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum.

¶ Sexto, Vtrum missa mali sacerdotis minus ualeat, quàm boni.

¶ Septimo, Vtrum hæretici schismatici uel excommunicati possint conficere hoc sacramentum.

¶ Octauo, Vtrum degradati.

¶ Nono, Vtrum peccent, a talibus communionem recipientes.

¶ Decimo, Vtrum liceat sacerdoti omnino a celebratione abstinere.

ARTICVLVS I.

Vtrum consecratio huius sacramenti sit propria sacerdotis.

d. 13. q. 1. ar. 1. q. 1. Et Sent. 17. q. 3. ar. 3. q. 1. co. Et d. 24. q. 2. ar. 1. q. 2. ar. Et ar. 2. ad 2. q. 78 ar. 4.

ADPRIMVM sic proceditur. Videtur quòd consecratio huius sacramenti non sit propria sacerdotis. Dictum est enim * supra, quòd hoc sacramentum consecratur uirtute uerborum, quæ sunt forma huius sacramenti: sed illa uerba non mutantur, siue dicantur a sacerdote, siue a quocumque alio. ergo uidetur quòd non solus sacerdos, sed etiam quilibet alius possit hoc sacramentum consecrare.

Chrys. ho. 43. in Matth. in opere im perf. non re cta a pri. q. 79. ar. 3.

¶ 2 Præt. Sacerdos hoc sacramentum conficit in persona Christi: sed laicus sanctus est unitus Christo p charitatem. ergo uidetur quòd etiam laicus possit hoc sacramentum conficere: unde & Chrys. * dicit sup Matth. quòd omnis sanctus est sacerdos.

¶ 3 Præter. Sicut baptismus ordinatur ad hominum salutem, ita & hoc sacramentum, sicut ex supradictis patet: † sed etiam laicus potest baptizare, ut supra dictũ est. * non ergo est proprium sacerdotis conficere hoc sacramentum.

In decr. d. 25 c. Perlectis: Et dicitur Isidorus id habere in epist. ad Lucidium.

¶ 4 Præter. Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ: sed alias materias consecrare, scilicet chrisma & oleum sanctum, & oleum benedictũ, pertinet ad solum episcopum: quarum tamen consecratio non est tantæ dignitatis, sicut consecratio eucharistiæ, in qua est totus Christus. ergo non est proprium sacerdotis, sed solius episcopi, hoc sacramentum conficere.

SED CONTRA est, quòd Isidor. † dicit in quadã epistola, & habetur in decret. d. 25. Ad presbyterũ pertinet sacramentum corporis, & sanguinis Dominici in altari dei conficere.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) hoc sacramentum est tantæ dignitatis, quòd non conficitur nisi in persona Christi. Quicumque autem aliquid agit in persona alterius, oportet hoc fieri per potestatem ab illo concessam: sicut autem baptizato conceditur a Christo potestas sumendi hoc sacramentum, ita sacerdoti, cum ordinatur, confertur potestas hoc sacramentum consecrandi in persona Christi. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum est a Domino, hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum est, quòd proprium est sacerdotum conficere hoc sacramentum. Q. 78. ar. 3. & 4.

ADPRIMVM ergo dicendũ, quòd uirtus sacramentalis in pluribus consistit, & non in uno tantum, sicut uirtus baptismi consistit in ipsis uerbis, & in aqua: unde & uirtus consecratiua non solum consistit in ipsis uerbis: sed etiam in potestate sacerdoti tradita in sua consecratione & ordinatione, cum ei dicitur ab episcopo. Accipe potestatem offerendi in ecclesia sacrificium, tam pro uiuis quàm pro mortuis. Nam & uirtus instrumentalis in pluribus instrumentis consistit, per quæ agit principale agens.

ADSECVNDVM dicendum, quòd laicus iustus unitus est Christo unione spirituali per fidem, & charitatem, non autem per sacramentalem potestatem. Et ideo habet spirituale sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quibus dicitur in psal. 50. Sacrificium deo spiritus contribulatus, & Roman. 12. Exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem: unde & primæ Petri 2. dicitur: sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias.

Q. præc. ar. 11. ad 2. Et q. 73. ar. 3.

ADTERTIVM dicendum, quòd perceptio huius sacramẽti non est tantæ necessitatis, sicut perceptio baptismi, ut ex supradictis patet. * Et ideo licet in necessitatis articulo laicus possit baptizare, non tamen potest hoc sacramentum conficere.

ADQVARTVM dicẽdũ, quòd episcopus accipit potestatem, ut agat in persona Christi super corpus eius mysticũ, id est super ecclesiam. Quam quidem potestatem non accipit sacerdos in sua consecratione, licet possit eam habere ex episcopi commissione. Et ideo ea, quæ non pertinent ad dispositionem corporis mystici, non reseruantur episcopo, sicut consecratio huius sacramenti. Ad episcopum uero pertinet tradere non solum populo, sed etiã sacerdotibus ea, ex quibus possunt propriis officiis uti. Et quia benedictio chrismatis & olei sancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ consecrantur (puta altaris, ecclesiæ, uestium, & uasorum) præstat quandam idoneitatem ad sacramenta perficiẽda, quæ pertinent ad officium sacerdotum, ideo tales consecrationes episcopo reseruantur, tãquam principi totius ecclesiastici ordinis.

¶ *Super Quæstionis octauæ sextæ quintæ Articulum secundũ.*

ARTICVLVS II.

Vtrum plures sacerdotes possint unã, & eandem hostiam consecrare.

4. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 2.

ADSECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd plures sacerdotes non possint unam, & eãdem hostiam consecrare. Dictum est enim supra, * quòd plures non possunt simul unum baptizare: sed non minor uis est sacerdotis cõsecrantis, quàm hominis baptizantis. ergo etiã nõ possunt simul

Universidad de Navarra
Biblioteca

centio sumpserãt de concęnatione apostolorum cum Christo: quia licet conconcenauerint, non tamen concelebrarunt. Consutat applicatio nem omnium uerborum ad unum instans: quia uix, aut numquam fieri potest, quòd omnes simul proferant: nec recipit specialem prouidentiã Spiritussancti in huiusmodi, quæ sunt particularium ecclesiarum & non omnium.

¶ Quocirca duabus exilitatibus opinionibus extremis de hac pluralitate, altera Innocentii, quã sequitur Auctor: altera Durandi totaliter cõtraria, et pro uia Innocentii maxime urget antiqua consuetudo plurium ecclesiarũ, & specialiter Romana. pro uia autem Durãdi ratio urgere uidetur: nam secundũ ueritatem ratio de concœnantibus discipulis Christo, potius adaptatio quàm ratio est, quum ipsi nõ consecrauerint. Et similiter, quòd uerba consecrationis dicta ante uel post instãs, quo eadem complentur ab episcopo, referantur ad illud idem instans, uoluntarie dicitur: meminisse.n. oportet, quòd dũ tractaretur de pluribus baptizantibus unũ, utroq; dicẽte & abluente, conclusum est quòd si non simul baptizant, primus solꝰ baptizat. Et similiter hic dicendũ est, si secundum rectã rationem iudicãdum est. ¶ Posset media nia teneri dicendo ex ecclesiastico statuto seu more esse, quòd noui sacerdotes concelebrẽt dicendo simul cũ episcopo consecrationis uerba: ex abusiõe autẽ intervenire quòd unus prius, alter post uerba consecrationis proferat. Probaturq; hoc ex pontificali Romano, ubi dicitur. Curet pontifex, ut morose, & alte canonem dicat. Et subditur, quòd eodẽ momẽto debẽt ab ordinatis uerba consecrationis dici, quo dicũtur ab episcopo: sed uia hęc minus uera uidetur: tũ quia licet hoc statutum inueniatur in pontificali romano a tẽpore Innocentii VIII, in antiquis tñ pontificalibus hoc nõ habetur: tum quia Auctor in litera ex Innocentio III. expresse sagit ad saluandum uerba prolata non simul, dum dicit quòd nõ reiteratur cõsecratio super eadem materia propter intentionem omnium ad unum instans: ubi nisi supponeret unum prius & alterum post consecrationis uerba dicere, uanus esset labor, & recursus ad intentionem pro eodem instanti: de his enim quę simul proferuntur nulla est quæstio reiterationis: tum quia statutum hoc est quoddammodo impossibile: quoniam quamcunque minima morula uerba unius præmitterentur antequam alter terminaret, in reiterationem superfluitatemque incideretur: quoniam, ut patet ex supradictis, in instanti fit consecratio seu conuersio.

¶ Et scito, quòd omnes referre intentionem suam ad instans unũ quo episcopus consecrat, saluat quidẽ q̃ non formaliter fit reiteratio consecrationis super materia eadẽ (quia non ex intentione hac dicuntur uerba ut iteretur cõsecratio) sed non excludit, quin fit iteratio consecrationis materialiter: quia prolatio exterior consecratiua superaddit̃ a post dicẽtibus, si quilibet concelebrat, ut supponunt.

¶ Ex quibus omnibus tutiorem partem eligendo, duo facto seruãda sunt. primum est circa prolationem exteriorem, quòd quilibet ordinatus seruet ritum illius ecclesiæ, dicendo totum canonem. Secundum est, circa intentionem, quòd non habeat determinate intentionem consecrandi, & similiter non habeat determinate intentionem non consecrandi, sed habeat intentionem debitam: hoc est, proponat apud se, Intendo dicere eum ea intentione, qua debeo dicere: sic enim tutissima uia omnes ordinati incedunt, & soli episcopo relinquunt intentionem determinatam ad consecrandum, nullaque relinquitur difficultatibus quæstio, dum dubiis existentibus actibus tutior pars electa est. His enim seruatis, satis fit utrique opinioni, scilicet tenentiũ quòd ordinati concelebrãt & tenentium, quòd ordinati non concelebrant: sed dicunt tantum.

¶ Et hæc quidem de ordinatis presbyteris. De consecrato autem episcopo sequens dicendum absque dubio est, quoniam Romanum pontificale antiquum expresse habet, quòd consecratori pontifici celebranti, debet consecratus concelebrare. Et subditur, quòd legat & faciat omnia quæ sunt in canone missæ: de his enim dicendum est, quòd de facto ambo consecrant eandem materiam simul: quoniam in eodem altari mutuò se expectantes concelebrant: quod non continet difficultatem, aut quasi impossibilitatem, quæ contingit in multitudine presbyterorum, qui simul ordinantur.

¶ Super

Tract. 26. in Io. t. 9

Ar. præc.

Li. 4. de sacro altaris mysterio, c. 25. circa medium.

Ad primum ergo dicendum, quòd Christus non legitur simul baptizasse cum apostolis, quando iniunxit eis officium baptizandi. et ideo non est similis ratio. I

Ad 2um dicendũ, quòd si quilibet sacerdotũ operaretur in uirtute propria, superfluerent alii celebrantes, uno sufficienter celebrãte: sed quia sacerdos non consecrat nisi in persona Christi, multi autem sunt unum in Christo, ideo non refert utrum per unum, aut per multos hoc sacramentum consecretur: nisi quòd oportet ritum ecclesiæ seruari. K

plures unam hostiam consecrare.

¶ 2 Præter. Quod potest fieri per unum, superflue fit per multos. Insacramentis autem nihil debet esse superfluum. cum ergo unus sufficiat ad consecrandum, uidetur quòd plures nõ possint unam hostiam consecrare.

¶ 3 Præter. Sicut dicit Auguſt.* super Ioan. hoc sacramentum est sacramentum unitatis: sed contrarium unitati esse uidetur multitudo. ergo non uidetur conueniens esse huic sacramento, quòd plures sacerdotes eãdem hostiã cõsecrẽt. G

Sed contra est, quòd secundum consuetudinem quarundam ecclesiarum, sacerdotes, cum de nouo ordinantur, concelebrãt episcopo ordinanti.

Respon. Dicendum, quòd (sicut dictum est*) sacerdos, cum ordinatur, cõstituitur in gradu eorum qui a Domino acceperũt potestatem consecrandi in cœna. Et ideo secundum cõsuetudinẽ quarundam ecclesiarum, sicut apostoli Christo cœnanti concœnauerũt; ita noui ordinati, episcopo ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur consecratio super eandem hostiam: quia sicut Innocen. III.* dicit, omnium intentio debet ferri ad idem instans consecrationis. H

Ad primum ergo dicendum, quòd eucharistia est sacramentum unitatis ecclesiasticæ, quæ attenditur secundum hoc, quòd multi sunt unum in Christo.

Articulus III.

Vtrum dispensatio huius sacramẽti pertineat solum ad sacerdotem.

Ad tertium sic procedi tur. Videtur quòd non pertineat solum ad sacerdotem dispensatio huius sacramẽti. Sanguis.n. Christi nõ minus pertinet ad hoc sacramentum, quàm corpus: sed sanguis Christi dispensatur p diacones: unde & beatus Laurent.* dixit beato Sixto, Experire utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. ergo et pari ratione dispensatio corporis Christi non pertinet ad solos sacerdotes.

¶ 2 Præter. Sacerdotes constituuntur ministri sacramentorum: sed hoc sacramentum perficitur in cõsecratione materiæ, non in usu, ad quem pertinet dispensatio. ergo uidetur, quòd non pertineat ad sacerdotem corpus Domini dispensare.

¶ 3 Præter. Dionys.* dicit in lib. eccles. hier. quòd hoc sacramentum habet perfectiuã uirtutẽ, sicut & chrisma: sed signare chrismate baptizatos, non pertinet ad sacerdotem, sed ad episcopum. ergo etiã dispensare hoc sacramentum, pertinet ad episcopum, non ad sacerdotem.

Sed contra est, quòd dicitur* de consec. d. 2. Peruenit ad notitiã nostram, quòd quidam presbyteri laico, aũt feminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis. igitur interdicit synodus, ne talis præsumptio ulterius fiat: sed presbyter per semetipsum infirmos communicet.

4. d. 11. q. 2. ar. 1. q. 1. ad 3. Et di. 23. q. 1. ar. 3. q. 1. & 2.

Vt habetur in eius legẽda.

Ca. 3. eccles. hier. par. 1. Et c. 4

De cons. d. 2. c. peruenit.

Ar. 1. huius quæst.

Q. 75. ar. 5. Et q. 76. ar. 8.

In concil. Tole. 5. can. 5 de consec. d. 2. c. Relatum.

Q. 79. ar. 5. & 7

Lib. 10. c. 5. t. 5.

Ca. 3. eccles. hier. declinãdo ad fi. Bod. can. c. 12. concilii Tolet.

4. d. 18. q. 2 ar. 2. q. 3. ad 3. Super illud Soph. 3 Sacerdotes polluerunt sanctũ to. 6

Respon. Dicendum, quòd ad sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi propter tria. Primo quidem, quia (sicut dictum est*) ipse consecrat in persona Christi. Ipse autem Christus sicut consecrauit corpus suum in cœna, ita & alios sumendum dedit. unde sicut ad sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundo, quia sacerdos constituitur medius inter deum & populum: unde sicut ad eum pertinet dona populi deo offerre, ita ad eum pertinet dona sanctificata diuinitus populo tradere. Tertio, quia in reuerentiam huius sacramenti a nullo re contingitur nisi consecrata: unde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum: unde nulli tangere licet, nisi in necessitate, puta si caderet in terrã, uel in aliquo alio necessitatis casu. A B

Ad primum ergo dicendum, quòd diaconus quasi propinquus ordini sacerdotali, aliquid participat de eius officio, ut scilicet dispenset sanguinem, nõ autem corpus, nisi in necessitate iubente episcopo uel presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in uase, unde non oportet quòd tangatur a dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secũdo, quia sanguis designat redemptionem a Christo in populũ derivatam: unde & sanguini admisceatur aqua, quæ significat populum. Et quia diaconi sunt inter sacerdotem & populum, magis conuenit diaconibus dispensatio sanguinis, quàm dispensatio corporis. C

In corp. ar.

Ad 2um dicendum, quòd eiusdem est, hoc sacramẽtum dispensare & consecrare, ratione iam dicta. †

Ad 3um dicendum, quòd sicut diaconus in aliquo participat illuminatiuam uirtutem sacerdotis, inquantum dispensat sanguinem, ita sacerdos participat perfectiuam dispensationem episcopi, inquantum dispensat hoc sacramentum, quo perficitur homo secũdũ se per comparationem ad Christum: aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, episcopo reseruantur.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ. Articulum quartum.*

Articulus IIII.

Vtrum sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

In calce 4. arti. aduerte, sacerdotem posse quidem de consilio iterum consecrare & sumere, quando sub specie carnis aut sanguinis sacramentum apparet, non tamen ad hoc: quoniam Auctor mira culi sacerdotem ab hac lege sumendi absoluit. Et ꝓterea, Auctor in litera prius libertatem sacerdotis dixit, deinde cõsilium dedit.

Supra q. 80 ar. 12. Et 4. dist. 12. q. 3. ar. 2. q. 2.

Ad quartum sic procedi tur. Videtur quòd sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc sacramentum. In aliis enim consecrationibus, ille qui consecrat materiam, nõ utitur ea, sicut episcopus consecrans chrisma, nõ linitur eodem: sed hoc sacramentum consistit in consecratione materię. ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non necesse habet uti eodem, sed potest licite a sumptione eius abstinere. E

¶ 2 Præter. In aliis sacramentis minister non præbet sacramentum sibiipsi: nullus enim baptizare potest seipsum, ut supra dictum est* sed sicut baptismus ordinate dispensatur, ita & hoc sacramentum. ergo sacerdos perficiens hoc sacramentum, non debet ipsum sumere a seipso.

¶ 3 Præter. Contingit quandoque, quòd miraculose corpus Christi in altari apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis, quæ non sunt apta cibo, et potui, unde (sicut supra* dictum est) propter hoc sub alia specie traduntur, ne sint horrori sumentibus. ergo sacerdos consecrans, non semper tenetur sumere hoc sacramentum. A

Sed contra est, quòd in Concilio toletano legitur, & habetur* de cons. d. 2. c. relatum, Modis omnibus tenendum est, ut quotiescumq; sacrificans Corpus Christi & sanguinem Domini nostri Iesu Christi in altari immolat, totiens perceptionis corporis, & sanguinis Christi participem se præbeat.

Respon. Dicendum, quòd (sicut supra* dictum est) eucharistia non solum est sacramentum, sed etiam sacrificium. Quicumque autem sacrificium offert, debet sacrificii fieri particeps: quia exterius sacrificium quod offertur, signum est interioris sacrificii, quo quis seipsum offert deo, ut Augustinus* dicit 10. de Ciuit dei: unde per hoc quòd participat sacrificio, ostendit ad se sacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quòd sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem diuinorum, quorum ipse primo debet esse particeps, sicut Dionys.* dicit in libro eccles. Hierar. Et ideo ipse ante sumere debet, quàm populo dispenset: unde & in prædicto capit.* legitur, quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificãs particeps esse dignoscitur? Per hoc autem fit particeps, quòd de sacrificio sumit, secundum illud apostoli 1. Corinth. 10. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Et ideo necesse est quòd sacerdos quotiescumque consecrat, sumat integro hoc sacramentum. C

Ad primum ergo dicendum, quòd consecratio chrismatis uel cuiuscumque alterius materiæ, non est sacrificium, sicut consecratio eucharistiæ. et ideo non est similis ratio.

Ad 2um dicendum, quòd sacramentum baptismi perficitur in ipso usu materiæ. Et ideo nullus potest baptizare seipsum, quia in sacramẽto non potest esse idẽ agens & patiens: unde nec in hoc sacramento sacerdos consecrat seipsum, sed panem, & uinum, in qua consecratione perficitur sacramentum: usus autem sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramentum. et ideo non est simile. D

Ad 3um dicendum, quòd si miraculose corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumendum. Dicit enim Hieron.* super Leuit. De hac quidem hostia, quę in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet, de illa uero quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet. Nec propter hoc sacerdos transgressor efficitur: quia ea quæ miraculose fiũt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset sacerdoti, quòd iterato corpus, & sanguinem Domini consecraret & sumeret.

Referturꝫ consid. 2. c. De hac.

Articulus V.

Vtrum malus sacerdos eucharistiam consecrare possit.

Ad quintum sic proceditur. Videtur quòd malus sacerdos eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hieron.* super Soph. sacerdotes qui eucharistiæ seruiunt, et sanguinem Domini populis diuidunt, impie agunt in lege Christi, putantes eucharistiam precantis facere uerba non uitam, & necessariã esse solennem orationem, & sacerdotis merita, de qui-

bus dicitur, sacerdos in quacumque fuerit macula, nō F accedat offerre oblationes Domino: sed sacerdos peccator cum sit maculosus, nec uitam habet nec meritā huic conuenientia sacramēto. ergo sacerdos peccator non potest consecrare eucharistiam.

¶ 2 Præter. Damas.* dicit in 4. lib. quòd panis, & uinum per aduentum sancti Spiritus, supernaturaliter transit in corpus & sanguinem Domini: sed Gelasius Papa dicit (sicut habetur in decr. 1. quæst. 1. c. sacrosan cta) quomodo ad diuini mysterii consecrationem, cælestis Spiritus inuocatus adueniet, si sacerdos, qui eū adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus comprobetur? ergo per malum sacerdotem non potest eucharistia consecrari.

¶ 3 Præter. Hoc sacramentum sacerdotis benedictione consecratur: sed benedictio sacerdotis peccatoris non est efficax ad consecrationem huius sacramenti, cum scriptum sit Mala. 2. Maledicam benedictionibus uestris, & Dionysi.* dicit in epistola ad Demophilum monachum, perfecte cecidit a sacerdotali ordine, qui non est illuminatus: & audax quidem nimium mihi uidetur talis, sacerdotalibus manum apponens, & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) super diuina symbola Christiformiter enuntiare.

SED CONTRA est, quòd Augustus.* dicit in li. de corpore Domini, intra ecclesiam catholicam, in mysterio corporis & sanguinis Domini, nihil a bono maius nihil a malo minus perficitur sacerdote: quia non im merito cōsecramus, sed in uerbo perficitur Creatoris, & uirtute Spiritussancti. H

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra* dictū est) sacerdos consecrat hoc sacramentum non uirtute propria, sed sicut minister Christi, in cuius persona cō secrat hoc sacramentum. Non autem ex hoc ipso desinit aliquis minister esse Christi, quòd est malus: habet enim Dominus bonos & malos ministros seu seruos: unde Matth. 24. Dominus dicit, Quis putas est fidelis seruus & prudens, &c. & postea subdit, si autem dixerit malus ille seruus in corde suo, &c. Et apostolus dicit 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & tamen postea subdit, Nihil mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. erat ergo certus se esse ministrum Christi: tamen nō erat certus se esse iustū. Potest ergo aliquis esse minister Christi, etiam si iustus non sit. Et hoc ad excellentiam Christi pertinet, cui sicut uero deo seruiunt non solum bona, sed etiam mala, quæ per ipsius prouidentiā in eius gloriam ordinantur: unde manifestum est, quòd sacerdotes etiam si non sint iusti, sed peccatores, possunt eucharistiam consecrare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Hieronymus.* per illa uerba improbat errorem sacerdotū, qui credebant K se digne posse eucharistiam consecrare, ex hoc solo q̄ sunt sacerdotes, etiam si sint peccatores: quod improbat Hieron. per hoc, quòd maculosi ad altare accedere prohibentur. non tamen remouetur, quin si accesserint, sit uerum sacrificium quod offerunt.

AD 2um dicendum, quòd ante illa uerba Gelas. Papa præmittit, sacrosancta religio, quæ catholicā continet disciplinā, tantā sibi reuerentiā uendicat, ut ad ea qui libet nisi pura conscientia nō audeat peruenire. Ex quo manifeste apparet eius intentionis esse, q̄ peccator sacerdos non debet ad hoc sacramentū accedere: unde per hoc q̄ subdit, quomodo celestis spiritus aduocatus aduenier, intelligi oportet q̄ nō aduenit ex merito sacerdotis, sed ex uirtute Chri, cui⁹ uerba p̄fert sacerdos.

AD 3um dicendum, quòd sicut eadem actio, inquā tum sit ex praua intentione ministri, potest esse mala: bona autem, inquantum sit ex bona intentione Domini, ita benedictio sacerdotis peccatoris, inquantū ab ipso indigne fit, est maledictione digna (& quasi infamia siue blasphemia, & non oratio reputatur) inquantum autē profertur ex persona Christi, est sancta, & efficax ad sanctificandum: unde ignanter dicitur, Male dicam benedictionibus uestris.

ARTICVLVS VI.

G *Vtrum missa mali sacerdotis minus ualeat, quàm missa sacerdotis boni.*

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd missa sacerdotis mali non minus ualeat quàm missa sacerdotis boni. Dicit enim Gregor. † in Registro, Heu in quàm magnum laqueum incidunt, qui diuina & occulta mysteria, plus ab aliis sanctificata posse fieri credunt, cum unus idemque Spiritussanctus ea mysteria occulte, atque inuisibiliter operando sanctificet: sed hæc occulta mysteria celebrantur in missa. ergo missa mali sacerdotis non minus ualet, quàm missa boni.

¶ 2 Præter. Sicut baptismus traditur a ministro in uirtute Christi, qui baptizat, ita & hoc sacramentum in persona Christi conficitur: sed non melior baptismus datur a meliori ministro, ut supra dictum est.* ergo etiam neque melior missa est, quæ celebratur a meliori sacerdote. I

¶ 3 Præter. Sicut merita sacerdotum differunt per bonum, & malum, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo missa melioris sacerdotis est melior, sequitur quòd missa mali sacerdotis sit mala, quod est inconueniēs: quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria: ficut Augustus.* dicit in lib. de Baptismo. ergo neque missa melioris sacerdotis est melior.

SED CONTRA est, quòd habetur in Decretis 1. quæstio. prima, † Quanto sacerdotes fuerint digniores, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamabāt, exaudiuntur.

RESPON. Dicendum, quòd in missa duo est considerare, scilicet ipsum sacramentum, quod est principale, & orationes, quæ in missa fiunt pro uiuis, & mortuis, q̄ ministrat tunc, & cum dr, pars mortua nō meretur sicut uiua, uerū est, quo ad meritū ex p̄sona p̄pria: sed sec⁹ est, quo ad meritū ex p̄sona ecclesiæ: cum quo stat, q̄ parte uiua ministrāte melior fit simpliciter missa: q̄a undiq; tūc cōcurrit meritū. s. ex persona ecclesiæ, & ex persona propria.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum sextum.*

IN ar. 6. circa illud, Oratio a sacerdote maio prolata in persona totius ecclesiæ, est fructuosa, duo tūt aduertenda. Primū, quod minus dicitur, quàm intendatur: nā intenditur non solū, q̄ est fructuosa, sed et q̄ non est minus fructuosa quo ad alios, quam boni sacerdotis. Et ratio inuenitur: quia ministeriū in p̄sona ecclesiæ, nō est minus fructuosū, quam ministerium in persona Christi: minister aūt Christi, siue bonus, siue malus, æque sanctificat. igitur minister ecclesiæ siue bonus, siue malus æque impetrat.

¶ Alterū est, q̄ Scotus in q. uit. 13. d. 4. sent. in oppositā partem declinat, ex ratione, quia meritum quod dicitur esse in celebratione missæ, ut missa est, non est abstractū, sicut idea Platonis. ergo oportet quòd sit realiter aliquid meritū. ergo totius ecclesiæ uel alicuius membri? sed non est totius ecclesiæ, nisi quia alicuius partis, non est autē partis malæ & mortuæ in toto, sicut esset partis uiuæ, id est existentis & operantis in charitate. ergo in missa non est tantum meritum cuiuscumque, quando est malus, sicut quando est boni.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ si ratio illa contra æqualem ualorem missæ inquantum in persona ecclesiæ ponitur affectur, soluenda est, dicendo quòd meritum ecclesiæ non est abstractum, sed ipsius ecclesiæ ratione partium suarum uiuarum in ipsa, & nō ratione illi⁹ partis sue mor-

2. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 5. Refert hoc in decr. 1. q. 1 a Multi ante med.

Q. 64. ar. 5. Et q. 67. ar. 5. & aliis.

tuis. Quantum ergo ad sacramentum, non minus ualet missa sacerdotis mali, quàm boni: quia utrobique idem conficitur sacramentum. Oratio etiam quæ fit in missa potest considerari dupliciter: uno modo, inquantum habet efficaciā ex deuotione sacerdotis orantis: et sic non est dubium, quòd missa melioris sacerdotis magis est fructuosa: alio modo, inquantū oratio in missa profertur a sacerdote in persona totius ecclesiæ, cuius B sacerdos est minister: quod quidem ministerium etiā in peccatoribus manet, sicut supra dictum est† de ministerio Christi. unde etiam quantum ad hoc' est fructuosa non solum oratio sacerdotis peccatoris in missa, sed etiam omnes eius[d] orationes, quæ facit in ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam ecclesiæ: licet orationes eius priuatæ non sint fructuosæ, secundum illud Prouerb. 28. Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod Greg. loquitur ibi, quantum ad sanctitatem diuini sacramenti.

AD 2um dicendum, quòd in sacramento baptismi nō fiunt solennes orationes, pro omnibus fidelibus, sicut C in missa: et ideo quantum ad hoc non est simile: est autem simile quantum ad effectum sacramenti.

AD 3um dicendum, quòd per uirtutem Spiritussancti (qui per unitatem charitatis communicat inuicem bona membrorum Christi) fit, quòd bonū priuatum, quod ē in missa sacerdotis boni, est fructuosum aliis. Malum autem priuatum unius hominis non potest alteri nocere, nisi per aliquem consensum, ut Aug.* dicit in lib. contra Parmenianum.

ARTICVLVS VII.

D *Vtrū hæretici schismatici, et excōmunicati possint cōsecrare.*

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur quòd hæretici, schismatici & excommunicati, eucharistiam consecrare non possint. Dicit enim Aug † quòd extra ecclesiam catholicam non est locus ueri sacrificii. Et Leo papa dicit,* & habetur in Decretis 1. q. 1. Aliter, scilicet quàm in ecclesia, quæ corpus Christi est, nec ea sunt sacerdotia, nec uera sacrificia: sed hæretici, schismatici, & excommunicati sunt ab ecclesia separati. ergo non possunt uerum sacrificium conficere.

¶ 2 Præt. Sicut ibidem legitur, Inno.† Papa dicit, arrianos ceteraſque eiusmodi pestes, quia laicos eorū sub imagine pœnitentiæ suscipimus, non uidentur clerici eorum cum sacerdotii aut cuiuspiam mysterii suscipē di dignitate esse, quibus solum baptisma ratum esse permittimus: sed non potest aliquis consecrare eucharistiam, nisi sit cum sacerdotii dignitate. ergo hæretici & ceteri huiusmodi, non possunt eucharistiam consecrare.

¶ 3 Præt. Ille qui est extra ecclesiā, non uidetur aliquid posse agere in persona totius ecclesiæ: sed sacerdos cō secrans eucharistiam, hoc agit in persona totius ecclesiæ: quod patet ex hoc, quòd omnes orationes proponit in persona ecclesiæ. ergo uidetur quòd illi qui sunt extra ecclesiam, scilicet hæretici, schismatici, & excommunicati, non possint consecrare eucharistiam.

SED CONTRA est, quod Aug.* dicit in 2. Cōtra Parmenianum, sicut baptismus in eis, scilicet hæreticis, schismaticis & excommunicatis, ita ordinatio manet integra: sed ex ui ordinationis sacerdos potest consecrare eucharistiam. ergo hæretici, schismatici & excōmunicati, cum in eis maneat ordinatio integra, uidetur quòd possint consecrare eucharistiam.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, q̄ hæretici, schismatici & excommunicati, quia sunt extra ecclesiam, non possunt conficere hoc sacramentū. Sed in hoc decipiuntur: quia sicut Aug.* dicit in 2. cō tra Parmenianum, aliud est aliquid omnino non habere, aliud autem non recte habere: & similiter etiam est aliud non dare, & aliud non recte dare. Illi igitur, qui intra ecclesiam constituti, receperunt potestatem consecrandi eucharistiam in ordinatione sacerdotii, recte quidem habent potestatem, sed non recte ea utuntur, si postmodum per hæresim aut schisma uel excommunicationem, ab ecclesia separentur. Qui autem sic separati ordinantur, nec recte habent potestatem, nec recte utuntur. Quòd tamen utrique potestatem habeat, patet per hoc, quòd (sicut Aug.* ibidem dicit) cum redeunt ad unitatem ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis ordinibus. Et quia cōsecratio eucharistiæ est actus consequens ordinis potestatem, illi qui sunt ab ecclesia separati per hæresim, aut schisma, uel excommunicationem, possunt quidem consecrare eucharistiam, quæ ab eis consecrata uerum corpus et sanguinem Christi continet, non tamen hoc recte faciūt, sed peccant facientes: et ideo fructum sacrificii nō percipiunt, quod est sacrificium spirituale.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ auctoritates illæ & similes intelligendæ sunt, quantum ad hoc q̄ nō recte extra ecclesiam sacrificium offertur: unde extra ecclesiam non potest esse spirituale sacrificium, quod est uerum ueritate fructus, licet sit uerum ueritate sacramenti, sicut etiā supra dictum est,* q̄ peccator sumit corpus Christi sacramentaliter, sed non spiritualiter.

AD 2um dicendum, quòd solus baptismus permittitur esse ratus hæreticis & schismaticis, quia possunt licite baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licite possunt eucharistiam consecrare, uel alia sacramenta conferre.

AD 3um dicendum, quòd sacerdos in missa in orationibus quidem loquitur in' persona ecclesiæ, in cuius unitate consistit. Sed in consecratione sacramenti loquitur in persona Christi, cuius uicem in hoc gerit per ordinis potestatem. et ideo si sacerdos ab unitate ecclesiæ præcisus, missam celebret, quia potestatē ordinis non amittit, consecrat uerum corpus & sanguinē Christi: sed quia est ab ecclesiæ unitate separatus, orationes eius efficaciam non habent.

ARTICVLVS VIII.

E *Vtrum sacerdos degradatus possit hoc sacramentū cōficere.*

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quòd sacerdos degradatus non possit hoc sacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc sacramētum, nisi per potestatem consecrandi quam habet: sed degradatus non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi, ut dicit Canon. 1. q. 1. c. quidam.* ergo uidetur, quòd presbyter degradatus non possit eucharistiam consecrare.

¶ 2 Præter. Ille qui aliquid dat, potest etiam auferre: sed episcopus dat presbytero potestatem consecran-

Universidad de Deusto
Biblioteca

di, ordinando ipsum. ergo etiam potest ei auferre, degradando eum.

¶ 3 Præter. Sacerdos per degradationem, aut amittit potestatem consecrandi, aut solam executionem: sed non solam executionem: quia sic non plus amitteredegradatus quàm excommunicatus, qui etiam executione caret. ergo uidetur quòd amittat potestatē consecrandi: et ita uidetur, quòd non possit conficere hoc sacramentum.

Lib.2.c.13.a.7. SED CONTRA est, quòd† Aug. in 2. contra Parmenianum probat, quòd apostatæ a fide non carent baptismate, per hoc quòd per pœnitentiā redeuntibus non restituitur, & ideo amitti nō posse iudicatur: sed similiter degradatus, si reconcilietur, non est iterū ordinandus. ergo non amisit potestatem consecrandi, & ita sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramētum.

RESPON. Dicendum, quòd potestas consecrandi eucharistiam, pertinet ad characterem sacerdotalis ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est, ut supra dictum est,* sicut & quarumcumq; rerum cōsecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt: unde manifestū est, quòd potestas consecrandi nō amittitur per degradationem. Dicit enim† Aug. in 2. Contra Parmenianū, vtrumque, scilicet baptismus & ordo, sacramentū est, & quadam consecratione vtrumque homini datur: illud, cum baptizatur: istud, cum ordinatur: ideoque non licet a catholicis vtrumque iterari. et sic patet, quòd sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.

Q.63.ar.5.

Lib.2.c.13 a med.t.7.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd canon ille non loquitur assertiue, sed inquisitiue, sicut ex circunstantia literæ haberi potest.

AD 2um dicendum, quòd episcopus non dat potestatem sacerdotalis ordinis propria uirtute, sed instrumētaliter, sicut minister dei, cuius effectus per hominē tolli non potest, secundum illud Matth. 19. Quos deus coniunxit, homo non separet. Et ideo episcopus non potest hāc potestatem auferre: sicut nec ille qui baptizat, potest auferre characterem baptismalem.

AD 3um dicendum, quòd excommunicatio est medicinalis, & ideo excommunicatis non aufertur executio sacerdotalis potestatis, quasi in perpetuum, sed ad correctionem usq; ad tempus. Degradatis autē aufertur executio, quasi in perpetuum condemnatis.

¶ Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum nonum.

ARTICVLVS IX.

Vtrum liceat ab excommunicatis, uel hæreticis, seu peccatoribus, communionem recipere, & eorum missam audire.

In ar. 9. aduerte disputationes, & inuestigatiōes, & canones de participātib^us^ in sacramētorū percep. tione & ceteris diutnis, cū excōicatis, suspēsis, &c. hodie vacare, pp statutū in concilio Constantiensi, quo cōcessum est oibus Chri fidelibus participare cū excōmunicatis, &c. nisi in duobus casibus. s. si fuerint nominatim denuntiati, uel notorie percusserint clericū, ut refert Archiēps Florētinus in 3. par. summæ suæ, ti. 28

Supr. q.64. ar.9. ad secūdum & ter. Et 4. dist. 13. q. 1, ar. 3. q. 3. Referē hoc in dec. 1. q. 1, c. Neque in prin.

AD NONVM sic proceditur. K Videtur q^p^ aliquis licite possit communionem recipere a sacerdotibus hæreticis uel excommunicatis, uel etiam peccatoribus, & ab eis missam audire. Sicut enim † Aug. contra Petilianum dicit, neque in homine bono, neque in homine malo aliquis dei fugiat sacramenta: sed sacerdotes quāuis sint peccatores & hæretici, uel excommunicati, uerum conficiunt sacramentum. ergo uidetur, quòd non sit uitandum ab eis communionem accipere, uel eorū missam audire.

¶ 2 Præter. Corpus Christi uerum, figuratiuum est corporis mystici, sicut supra dictum est: † sed a prædictis sacerdotibus uerum corpus Christi consecratur. ergo uidetur quòd illi, qui sunt de corpore mystico, possint eorum sacrificiis communicare.

Q.80.ar.4.

¶ 3 Præt. Multa peccata sunt grauiora quàm fornicatio: sed non est prohibitum audire missas sacerdotum aliter peccantium. ergo etiam non debet esse prohibitū audire missas sacerdotum fornicatiorum.

SED CONTRA est, quòd canon dicit 32.* dist, Nullus missam audiat sacerdotis, quem indubitanter concubinam nouit habere. & †Greg. dicit in 3. dial. quòd pater perfidus arrianum episcopum misit ad filiū, ut de eius manu sacrilegæ consecrationis communionē perciperet: sed uir deo deditus arriano episcopo uenienti exprobrauit, ut debuit.

Dist. 32. ca. Nullus. Greg. lib. 3. Dialo. c. 31 parū a principio.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est*) sacerdotes si sint hæretici, uel schismatici, uel excōmunicati, uel etiā peccatores: quamuis habeant potestatem consecrandi eucharistiam, nō tamen ea recte utuntur, sed peccant utentes. Quicumq; autem communicat alicui in peccato, ipse particeps peccati efficitur: unde & in 2. Canon.* Ioan. dicitur, quòd qui dixerit ei, aue (scilicet hæretico) communicat operibus illius malignis: et ideo non licet a prædictis communionem accipere, aut eorum missam audire. Differt tamē inter prædictas sectas. Nam hæretici & schismatici, & excommunicati, sunt per sententiam ecclesiæ, executione consecrandi priuati, & ideo^d^ peccat quicumq; eorum missam audit, uel ab eis accipit sacramenta: sed non omnes peccatores sunt per sententiam ecclesiæ executione huius potestatis priuati. Et sic quamuis sint suspensi quantum ad se ex sententia diuina, nō tamen quantum ad alios ex sententia ecclesiæ. Et ideo usque ad sententiam ecclesiæ licet ab eis communionem accipere, & eorum missam audire: unde super illud 1. Corinth. 5. Cum huiusmodi nec cibū sumere, dicit glo. †Aug. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio suspitionis, uel etiam extraordinario usurpato iudicio: sed potius ex lege dei secundum ordinem ecclesiæ, siue ultro confessum, siue accusatum & conuictum.

Art. 5. & 8. huius q.

Circa hanc illius.

D. 900.

Est Aug. in li. de utilitate pœnit. a med. to. 9 Habetur & hic li. to. 10 inter 50. homil. Et est ultima.

AD PRIMVM ergo dicendum, q^p^ in hoc quòd refugimus audire missas talium sacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus dei sacramēta, sed potius ea ueneramur (unde hostia a talibus sacerdotibus consecrata, est adoranda, & si reseruetur, licite potest sumi a sacerdote legitimo) sed refugimus culpam indigne ministrantium.

AD 2um dicendum, quòd unitas corporis mystici est fructus corporis ueri percepti. Illi autem qui indigne percipiunt uel ministrant, priuantur fructu, ut supra dictum est. † et ideo non est sumendum ex eorum dispensatione sacramentum, ab eis qui sunt in unitate ecclesiæ.

Q.80.ar.4. Et ar.7. huius q.

AD 3um dicendum, quòd licet fornicatio nō sit grauior ceteris peccatis, tamē ad eam proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum sacerdotibus prohibitum est ab ecclesia, & ne aliquis audiat missam concubinarii sacerdotis. Sed hoc intelligēdum est de notorio, uel per sententiam, quæ fertur in conuictum, uel per confessionē in iure factam, uel quando non potest peccatum aliqua tergiuersatione celari.

¶Super

¶ Super Quæstionis octuagesimæ secundæ Articulum decimum.

In ar. 10. Scito hāc esse difficultatē, an sacerdoti liceat totaliter a celebratiōe abstinere, & hæc bene soluitur in litera negatiue. Exigit tñ qdā recta ratio, quū potētia sit pp actū, & gratia sit propter usum, ut cōmoditate oblata cessanteq; oi impedimento, homo quādoq; potentia gratia que in his q ad deum sunt, utatur.

4. d. 12. q. 3. ar. 2. q. 3. Et d. 13. q. 1. ar. 2. q. 1

ARTICVLVS X

Vtrum liceat sacerdoti, omnino a cōsecratione eucharistiæ abstinere.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd liceat sacerdoti, omnino a consecratione eucharistiæ abstinere. Sicut enim ad officiū sacerdotis pertinet eucharistiā cōsecrare, ita etiā baptizare, & i aliis sacramentis ministrare: sed sacerdos nō tenetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curā animarum susceptā. ergo uidetur, q^p^ nec etiā teneatur eucharistiā cōsecrare, si curam non habeat animarū.

B

¶ 2 Præt. Nullus tenetur facere quod sibi nō licet, alioquin esset perplexus: sed sacerdoti peccatori uel etiā excommunicato, non licet eucharistiam consecrare, ut supra dictum est. † ergo uidetur, quòd tales non teneantur ad celebrandū, et ita nec alii: alioquin ex sua culpa commodum reportarent.

¶ 3 Præt. Dignitas sacerdotalis non perditur per subsequentem infirmitatem: dicit enim* Gelasius Papa, & habetur in decretis. d. 55. Præcepta canonica sicut nō patiuntur uenire ad sacerdotium debiles corpore, ita siquis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus amittere non potest, quod tempore suæ synceritatis accepit. Contingit autem quandoque, quòd ordinati in sacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus a celebratione impediuntur, sicut est lepra uel morbus caducus, uel aliquid aliud huiusmodi. non ergo uidetur, quòd sacerdotes ad celebrādum teneantur.

Gelas. Papa fuit epis. Rom. Habetur in decretis d. 55. ca. Præcepta canonica.

SED CONTRA est, quòd Amb. dicit in quadam oratione, Graue est, q^p^ ad mensam tuā mundo corde et manibus innocentibus non uenimus: sed grauius est, si dū peccata metuimus, etiā sacrificiū nō teddamus.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, quòd sacerdos potest omnino a consecratione licite abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo & sacramenta præbere: sed hoc irrationabiliter dicitur: quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secūdum illud 1. ad Corinth. 6. Hortamur ne in uacuum gratiam dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi, non solum attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad deum, cui consecratione huius sacramenti sacrificium offertur. unde sacerdoti etiam si non habeat curam animarum, nō licet omnino a celebratione cessare: sed saltē uidetur, quòd celebrare teneatur in præcipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueuerūt, & hinc est quòd 2. Mach. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quòd iā non circa altaris officia diligenter erāt contempto templo, & sacrificiis neglectis.

D

E

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd alia sacramenta perficiuntur in usu fidelium. Et ideo in aliis ministrare non tenetur nisi ille, qui super fideles suscipit curā: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione eucharistiæ, in qua sacrificium deo offertur, ad quod sacerdos obligatur deo ex ordine iam suscepto.

AD 2um dicendum, quòd sacerdos peccator, si per sententiam ecclesiæ sit executione ordinis priuatus, uel simpliciter uel ad tempus, redditus est impotēs ad sacrificium offerendum, et ideo obligatio tollitur: hoc autem cedit sibi in detrimentū spiritualis fructus magis quàm in emolumentum. Si uero non sit priuatus potestate celebrandi, non soluitur obligatio, nec tamen perplexus est: quia potest de peccato pœnitere, & celebrare.

A

AD 3um dicendum, quòd debilitas uel ægritudo superueniens ordini sacerdotali, ordinem non tollit, executionem tamen ordinis tollit quantum ad consecrationem eucharistiæ. Quandoque quidem propter impossibilitatem executionis, sicut si priuetur oculis, aut digitis, aut usu linguæ: quandoque autē propter periculum, sicut patet de eo, qui patitur morbum caducū, uel etiam quamcumque alienationē mentis: quandoque propter abominationē: sicut patet de leproso, qui non debet publice celebrare: potest tamen missam dicere occulte, nisi lepra adeo inualuerit, quòd per corrosionē membrorum, cū ad hoc reddiderit impotētē.

QVAESTIO LXXXIII.

De ritu huius sacramenti, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de ritu huius sacramenti.

C

Circa primum quæruntur duodecim.

¶ Primo, Vtrum in celebratione huius mysterii Christus immoletur.

¶ Secundo, De tempore celebrationis.

¶ Tertio, De loco & aliis, quæ pertinent ad* apparatum huius celebrationis. Alias aptitudinem.

¶ Quarto, De his, quæ in celebratione huius mysterii dicuntur.

¶ Quinto, De his, quæ circa celebrationem huius mysterii fiunt.

¶ Sexto, De defectibus, qui circa celebrationē huius sacramenti occurrunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum in hoc sacramento Christus immoletur.

Infra art. 2. cor. & ad 3. & 2

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd in celebratione huius sacramenti, Christus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quòd Christus una oblatione consumauit in sempiternum sanctificatos: sed illa oblatio fuit eius immolatio. Christus ergo non immolatur in celebratione huius sacramenti.

D

¶ 2 Præter. Immolatio Christi facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem, & hostiam deo in odorem suauitatis, ut dicitur ephes. 5. sed in celebratione huius mysterii Christus non crucifigitur. ergo nec immolatur.

¶ 3 Præter. Sicut* Augustinus dicit in 4. lib. de trinitat. in immolatione Christi idem est sacerdos & hostia: sed in celebratione huius sacramenti non est idem sacerdos & hostia. ergo celebratio huius sacramenti non est Christi immolatio.

Li. 4. ca. 14. in fine, & c. 7. in princ. to. 3.

SED CONTRA est, quòd † Aug. dicit in li. sen. Prosperi, semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento.

Habeē de cons. d. 2. c. Semel immolatur.

RESPON. Dicendum, q^p^ duplici ratione celebratio huius sacramenti dicitur immolatio Christi. Pri-

In lib. 9. de simplicium q. 3. parū an le med. t. 4.

mo quidem, quia sicut dicit* Aug. ad similicium: solent imagines earum rerū nominibus appellari, quarū imagines sunt: sicut cum intuentes tabulam aut parietem pictum, dicimus: ille Cicero est, & ille Saluttius. Celebratio autem huius sacramenti (sicut supra dictū est†) imago quædam est repræsentatiua passionis Christi, quæ est uera eius immolatio. et ideo celebratio huius sacramēti dicitur Christi immolatio. unde† Amb. dicit super epistolam ad Hebr. in Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens. quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? sed ad recordationem mortis eius. alio modo, quantum ad effectū passionis Christi: quia scilicet per hoc sacramentū participes efficimur fructus dominicæ passioni: unde in quadam dominicali oratione secreta dicitur: quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. quantum igitur ad primū modum, poterat dici Christus immolari, etiam in figuris ueteris testamenti: unde & Apoc. 13. dicitur: quorum nomina non sunt scripta in libro uitæ agni, qui occisus est ab origine mundi: sed quantum ad secundum modum proprium est huic sacramento, quòd in eius celebratione Christus immoletur.

Q. 79. ar. 1. & 3 & 73. ar. 6

In c. 10. ad Hebr. non procul a princ. to. 5

D. 584.

In c. 10. ad Hebræos, non remote a princ. tom. 5

Ad primvm ergo dicendū, quòd sicut† Ambr. ibidem dicit: una est hostia (quam scilicet Christus obtulit, & nos offerimus) & non multæ, quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius: sicut enim quod ubique offertur, unum est corpus & non multa corpora, ita & unum sacrificium.

Ad 2um dicendum, quòd sicut celebratio huius sacramenti est imago repræsentatiua passionis Christi, ita altare est repræsentatiuū crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

Ad 3um dicendum, quòd per eandem rationem etiam sacerdos gerit imaginem Christi, in cuius persona & uirtute uerba pronuntiat ad considerandum, ut ex supradictis patet.* et ita quodammodo idem est sacerdos & hostia.

Quæst. 82. ar. 1. & 3.

Articvlvs II.

Vtrum conuenienter sit determinatū tempus celebrationis.

4. d. 13. q. 1. ar. 2. q. 4.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd incōuenienter sit determinatum tempus celebrationis huius mysterii. Hoc enim sacramentū est repræsentatiuum dominicæ passionis, ut dictum est: † sed commemoratio dominicæ passionis fit in ecclesia semel in anno. dicit enim* Aug. super psal. 21. Quotiescumq; pascha celebratur, numquid toties Christus occiditur? sed tamen anniuersaria recordatio repræsentat quod olim factum est, & sic nos facit moueri, tamquam uideamus in cruce pendentem Dominum. ergo hoc sacramētū nō debet celebrari, nisi semel in anno.

Ar. præc.

In præfat. 2 psal. 21. circa prin. t. 8.

¶ 2 Præt. Passio Christi commemoratur in ecclesia 6. feria ante pascha, non autem in festo natalis. Cum ergo hoc sacramentum sit commemoratiuum dominicæ passionis, uidetur inconueniens esse, quòd in die natalis ter celebretur hoc sacramentum: in parasceue aūt totaliter intermittitur.

¶ 3 Præt. In celebratione huius sacramenti ecclesia debet imitari institutionem Christi: sed Christus consecrauit hoc sacramentum hora serotina. ergo uidetur, quòd hora tali debeat hoc sacramentum celebrari.

Leo in epist. 81. c. 2. circa princip. Et habetur de cons. d. 1. c. Necesse é.

¶ 4 Præt. Sicut habetur de conse. dist. 1. † Leo Papa scribit Dioscoro alexādrino episcopo, quòd in prima parte diei missas celebrare licet: sed dies incipit a media nocte, ut supra dictum est. ergo uidetur quòd etiam post mediam noctem liceat celebrare.

¶ 5 Præt. In quadam dominicali oratione secreta dicitur, Concede nobis domine quæsumus hæc frequentare mysteria: sed maior erit frequentia, si etiam pluribus horis in die sacerdos celebret. ergo uidetur, quòd non debeat, phiberi sacerdos pluries celebrare in die.

Sed contrarivm est consuetudo, quam seruat ecclesia secundum canonum statuta.

Respon. Dicendum, q̄ (sicut dictum est*) in celebratione huius mysterii attenditur repræsentatio dominicæ passionis, & participatio fructus eius. Et secūdum utrumq; oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius sacramenti. Quia enim fructu dominicæ passionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus, quotidie in ecclesia regulariter hoc sacramentum offertur. unde & Dominus nos petere docet Luc. 11. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie; quod exponens† Aug. lib. de uerbis Domini dicit: si quotidianus est panis, cur post annum illum sumas, quemadmodum Græci in otiēte facere consueuerunt? accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit. Quia uero dominica passio celebrata est a tertia hora usque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei, solēniter hoc sacramentum in ecclesia celebratur.

Ar. præc. Et q. 79. ar. 1.

In serm. de parū a medio t. 10.

Ad primvm ergo dicendum, quòd in hoc sacramento recolitur passio Christi, secūdum quòd eius effectus ad fideles derivatur: sed tempore passionis recolitur passio Christi solum secūdum hoc, quòd in ipso capite nostro fuit perfecta: quod quidem factū est semel: quotidie autem fructum dominicę passionis fideles percipiūt. Et ideo illa commemoratio fit semel in anno, hoc autem quotidie & propter fructū & propter iugem memoriam.

Ad 2um dicendum, quòd ueniente ueritate, cessat figura. Hoc autem sacramentum est figura quædam, et exemplum dominicę passionis, sicut dictū est.* Et ideo in die quo ipsa passio Domini recolitur, prout realiter gesta est, non celebratur consecratio huius sacramēti; ne tamē ecclesia ea etiam die sit sine fructu passionis, per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi consecratum in die præcedenti reseruatur sumendum in illo die: non autem sanguis, propter periculum, & quia sanguis specialius est imago dominicæ passionis, ut supra dictum est.† Nec uerum est, quod quidam dicunt, q̄ per immissionem particulæ corporis Christi in uinum, conuertatur uinū in sanguinem: hoc. n. aliter fieri non potest, quàm per consecrationem factam sub debita forma uerborum. In die autem natiuitatis plures missæ celebrantur propter triplicē Christi natiuitatem: quarū una est æterna, quæ, quantū ad nos est occulta. et ideo una missa cantatur in nocte, in cuius introitu dicitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem est temporalis, sed spiritualis, qua scilicet Christus oritur tamquam luci fer in cordibus nostris, ut dicitur 2. Petri 1. et propter hoc cantatur missa in aurora, in cuius introitu dī lux fulgebit hodie super nos. Tertia est Christi natiuitas temporalis & corporalis, secundum quā uisibilis nobis processit ex utero uirginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia missa in clara luce, in cuius introitu dicitur: puer natus est nobis: licet ecōuerso possit dici q̄ natiuitas æterna secundum se est in plena luce: & ob hoc in euāgelio tertię missæ fit mentio de natiuitate æterna: secundum autem natiuitatem corporalem,

In corp. & locis ibidē citatis.

Q. 78. ar. 5. ad 2. Et q. 76. ar. 2. ad 2.

De cons. d. 1. c. Nocte.

lem, ad literam natus est de nocte, in signum quòd uenie bat ad tenebras infirmitatis nostræ. unde & in missa nocturna dicitur euangelium de corporali Christi natiuitate: sicut etiam & in alijs diebus in quibus occurūt plura Dei beneficia, uel recolenda, uel expetenda, plures missæ celebrantur in die: puta una pro festo, & alia pro ieiunio, uel pro mortuis.

Q. 73. ar. 5.

Ad 3um dicēdum, quòd (sicut dictū est superius*) Christus uoluit ultimo hoc sacramentum discipulis tradere, ut fortius eorum cordibus imprimeretur. & ideo post cœnam in fine diei hoc sacramentum consecrauit, & discipulis suis tradidit. A nobis tamen celebratur hora dominicæ passionis, scilicet diebus festis in tertia, quādo crucifixus est linguis iudęorum, ut dicitur Mar. 15. & quādo Spiritus sanctus descendit super discipulos, uel diebus profestis i sexta: quādo crucifixus est in manibus militū, ut habetur Ioā. 19 uel diebus ieiuniorum in nona, quando uoce magna clamans emisit spiritum, ut dicitur Matth. 27. Potest tamē tardari, maxime quando sunt ordines faciēdi, & præcipue sabbatho sancto, tū propter prolixitatem officij, tum quia ordines pertinent ad diem dominicam, ut habetur in Decret. distin. 75. cap.† quod a patribus. Possunt tamē missæ calebrari in prima parte diei propter aliquam necessitatem, ut dicitur de consecr. distinct. 1. cap. Necesse est &c.

Decr. dl. 75 c. Quod a patribus.

De cōs. dis. Luc. Necesse est.

Ad 4um dicendum, quòd regulariter missa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipse Christus est præsens in hoc sacramento, qui dicit Ioan 9. Me oportet operari opera eius, qui misit me donec dies est: uenit nox quando nemo potest operari, quandiu in mundo sum, lux sum mundi: ita tamē q̄ principiū diei accipiatur non a media nocte: nec etiam ab ortu solis, idest, quando substantia solis apparet super terram, sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, inquantum claritas radiorum eius apparet. unde & Marc. 16. dicitur, quòd mulieres uenerunt ad monumentum orto iam sole: cum tamē uenerint, cum adhuc tenebræ essent ad monumētum, ut dicitur Ioan. 20. Sic enim hanc contrarietatem soluit† August. in lib. de consen. Euang. Specialiter tamē in nocte natalis Domini missa celebratur propter hoc, quòd Dominus in nocte natus est, ut dicitur de consecr.* distinct. 1. cap. Nocte &c. & similiter etiam in sabbatho sancto circa noctis principium, propter hoc quòd Dominus nocte surrexit, idest, cum adhuc tenebræ essent ante manifestum solis ortum.

Li. 3. ca. 24. Si quantum a prin. usq;. De consec. dis. 1. c. Nocte.

Ad 5um dicendum, quòd sicut habetur de cōsecr. distinct. 1. ex Decreto † alexand. Papæ, sufficit sacerdoti unam missam in die una celebrare: quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit: & valde felix est, qui unam digne celebrare potest: qui dam tamen pro defunctis unam faciunt, alteram* de die, si necesse sit. Qui uero pro pecunia aut adulationibus sęcularių, una die præsumunt plures celebrare missas, nō æstimo euadere damnationem. & extra de celebr. miss. dicit* Inn. 3. quòd excepto die natiuitatis dominicæ (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit sacerdoti semel in die unā missam solūmodo celebrare.

De cons. d. 1. c. Sufficit

D. 581.

In decreta. li. 3. tit. 41. c. Consului di.

¶ *Super Quæstionis ultimę septimæ tertiū Articulum tertiū.*

4. d. 13. q. 1 ar. 2. q. 1. & dist. 24. q. 2. ar. 1. ad 9.

Articvlvs III.

Vtrum oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & uasis sacris.

In ar. 3. quæst. 83. ad tertium du-

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd non oporteat hoc sacramētum celebrari in domo & uasis sacris. Hoc enim sacramentum est repræsentatiuum dominicæ passionis: sed Christus non est passus in domo, sed extra portam ciuitatis, secundum illud Hebr. ult. Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populū, extra portam passus est. ergo uidetur quòd hoc sacramentum nō debeat celebrari in domo, sed magis sub diuo.

¶ 2 Præt. In celebratione huius sacramēti debet ecclesia imitari morem Christi & apostolorum: sed domus, i qua primo Christus hoc sacramentum confecit, non fuit cōsecrata: sed fuit quoddā cōe cœnaculum, a quodam patrefamilias præparatum, ut habetur Lucæ 22. Legitur etiam Actorum 2. quòd Apostoli erant perdurantes unanimiter in templo, & frāgētes circa domos panem, & sumebant cibum cū exultatione. ergo nec modo oportet domos esse consecratas, in quibus hoc sacramentum celebratur.

¶ 3 Præt. Nihil frustra i Ecclesia fieri debet, quæ spiritusancto gubernatur, sed frustra uidetur adhiberi consecratio ecclesiæ uel altari, & huiusmodi rebus inanimatis, quæ nō sunt susceptiuæ gratiæ uel spiritualis uirtutis. Inconuenienter igitur huiusmodi consecrationes in ecclesia fiunt.

¶ 4 Præt. Solum diuina opera debent recoli cum quadam solēnitate, secundū illud psalm. 91. In operibus manuum tuarum exultabo: sed ecclesia uel altare opere humano cōsecratur, sicut & calix & ministri, & alia huiusmodi: sed horū consecrationes non recoluntur celebriter in ecclesia. ergo neque cōsecratio ecclesiæ uel altaris, cum solennitate recoli debet.

¶ 5 Præt. Veritas debet respondere figuræ: sed in ueteri testamēto, qd gerebat figuram noui, non fiebat altare de lapidibus sectis. dicitur enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi. quòd si altare lapideū feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Exodi etiā 27. mandatur fieri altare de lignis sethim uestitis ære, uel etiā auro, ut habetur Exod. 25. ergo uidetur inconuenienter obseruari in ecclesia, q̄ altare fiat solū de lapide.

¶ 6 Præt. Calix cum patena repræsentat sepulcrum Christi, quod fuit excisum in petra: ut in euangelijs habetur. ergo calix debet de petra fieri, & non solum de argen

biū occurrit de uirtute altaris. ecclesię, & aliorum inanimatorum consecratorum: an sit solum ex parte nostri (qui inde concipimus reuerentiam ac deuotionem) an ex parte rei, & si ex parte rei, an sit in ipsis rebus uirtus aliqua spiritualis, an sola diuina assistentia, & an generali modo tantum, an speciali quodā modo diuinæ ibi uirtus assistat.

¶ Ad horum euidēciam sciendum est, quòd sunt in hac re modi dicendi duo extremi. Alter, q̄ huiusmodi consecrationes ab ecclesia, adinuentæ, ex parte tantum nostra sę tenentia quòd deuotio nostra est, quæ effectus diuinæ uirtutis prouocat apparere ibi magis quā alibi: quoniā Deus nullo speciali modo est in his post cōsecrationem, quo prius non erat. Et ratio est, quia consecrationes istæ sunt humana opera, nihil conferentes rei consecratæ secundū rem. Alter, quòd per huiusmodi consecrationes adipiscēdū tur res ipsæ quandā uirtutem spiritualem, quæ est quædā qualitas intentionalis, uelut inrētio coloris in aere, & super uerba literæ huius fundatur. Vterque autem modus uitandus uidetur, & media ia progrediendo, dicendū est, quòd per huiusmodi cōsecrationes adipiscuntur consecratæ res spiritualem uirtutem inchoatiue, & in hoc ipso sortiuntur diuinam præsentiam speciali modo. Consecrationes siquidem ecclesiasticæ nō sunt humana tantum opera, sed sunt efficaces ex Christi sacerdotio: a quo sicut per seipsum efficaciam habent sacramentales operationes, qa ab ipso immediate sunt institutæ sacramenta, ita participatum in ministris suis efficaciam præbet consecrationibus, quæ ab ipsis fiunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fur.ita q ex Christi sacerdotio diuino participato in nobis, res consecrate habiles redduntur ad excitandā in nobis reuerentiam, & deuotionem, sicut aqua ex tactu carnis Christi redditur habilis ad baptismum, & instrumenta liberalitatis nostrae spiritualis nutus inchoantur. Et hinc apparet, quòd Deus qui ante consecrationem erat ecclesiae praesens, sicut alijs rebus per praesentiam, essentiam, & potentiam, sit postea praesens altari, Ecclesiae, & alijs huiusmodi specialiter modo sicut nouo instrumento ad excitandam reuerentiam & deuotionem circa diuinum cultum. Perducitur autem ad complementum huiusmodi nutus, cum diuina huiusmodi assistentia actualiter utitur re consecrata ad excitandā deuotionem, reuerentiam, uel aliquem alium effectum, ad quem res consecrata est faciendū. Consonare autem doctrinam hanc supradictis, & literae huic, & his quae communiter opinantur de rebus inanimatis consecratis, facile patet applicando, praeter hoc quòd probabilis valde est.

¶ Et haec de Eucharistia dicta pro nunc sufficiant.

Dicta in titu. & i arg.

ro, vel auro, vel stanno.

¶ 7 Praet. Sicut aurum pretiosius est inter materias vasorum, ita panni serici pretiosiores sunt inter alios panos. ergo sicut calix fit de auro, ita pallae altaris debent de serico fieri, & nō solū de pāno lineo.

¶ 8 Praet. Dispensatio sacramentorum, & ordinatio eorundē ad ministros ecclesiae pertinet, sicut dispensatio rerum temporaliū subiacet ordinationi principum secularium; vnde & Apostolus dicit 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi, & dispēsatores mysteriorum dei: sed si circa dispēsationem rerum temporalium aliquid fiat contra statuta principū, habet iritū. ergo si haec quae dicta* sunt, cōuenienter sunt statuta per prælatos ecclesiae, videtur quòd sine his corpus Christi cōfici nō possit. & sic videtur sequi, q verba Christi non sint sufficientia ad hoc sacramentum conficiēdum, quod est inconueniens. non ergo videtur conueniēs fuisse, quòd haec circa celebrationem huius sacramenti statuerentur.

SED CONTRA est, quòd ea quae per ecclesiam statuūtur, ab ipso Christo ordinantur, qui dicit. Matthaei. 18. Vbicumque fuerint, duo uel tres cōgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

RESPON. Dicendum, quòd in his quae circunstant hoc sacramentum, duo considerantur: quorum vnum pertinet ad repraesentationem eorum, quae circa dominicam passionē sunt acta: aliud autem pertinet ad reuerentiam huius sacramenti, in quo Christus secūdum veritatē continetur, & nō solum in figura. unde & consecrationes adhibentur his rebus, quae veniunt in vsum huius sacramenti: tum, propter sacramenti reuerentiam, tum ad repraesentandum effectum sacramēti*, qui ex passione Christi prouenit, secundum illud Hebraeor. vltim. Iesus vt sanctificaret per suum sanguinem populum &c.

Alias sanctitatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd regulariter hoc sacramentū celebrari debet in domo, per quam significatur ecclesia, secūdum illud primae Timoth. 3. Vt scias quomodo oporteat te in domo dei cōuersari, quae est ecclesia dei viui: extra ecclesiam enim non est locus vere sacrificij, vt* Augustinus dicit. & quia ecclesia non erat cōcludenda sub finibus gentis Iudaicae, sed erat in vniuerso mūdo fundāda, ideo passio Christi non est celebrata intra ciuitatem Iudeorum, sed sub diuo, vt sic totus mundus se haberet ad passionem Christi, vt domus. & tamen, vt dicitur de consecratione†, distinct. 1. cap. concedimus, in itinere positis si ecclesia defuerit, sub diuo, seu in tētorio si tabula altaris consecrata, ceteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, missarum solennia celebrari concedimus.

In lib. sent. quae ex Aug. decerptae sunt c. 15. tom. 3. in fi.

De consec. di. 1. c. Concedimus, in medio illi*,

AD 2^m dicēdum, quòd domus, in qua hoc sacramētum celebratur, ecclesiam significat, sicut & ecclesia nominatur: quae conuenienter consecratur, tū, ad repraesentandam sanctificationem, quam ecclesia cōsecuta est per passionem Christi, tum etiam ad significandam sanctitatem, quae requiritur in his, qui hoc sacramentum suscipere debēt. Per altare autem significatur ipse Christus, de quo dicit Apostolus Hebraeor. vltim. Per ipsum offeramus hostiā laudis Deo. unde & consecratio altaris significat sanctitatem Christi, de qua dicitur Lucae. 1: Quod ex te nascetur sanctum vocabitur filius Dei. unde de consecratione distinct. prima dicitur†: Altaria placuit non solum vnctione chrismatis, sed etiā sacerdotali benedictione sacrari. & ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum, nisi in domibus consecratis. Vnde sicut habetur de consecratione* distinct. 1. Nullus presbyter missas celebrare praesumat, nisi in consecratis ab Episcopo locis. Propter quod etiam, quia pagani non sunt de ecclesia, nec alij infideles, ideo eadem distinctione legitur†, Ecclesiam, in qua mortuorum cadauera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad cōsecrandum, inde eiusdis corporibus, & rasis parietibus vel tignis eius loci, reædificetur: sed si haec consecrata prius fuerit, missas in ea celebrare licet, tamen si fideles fuerant, qui in ea sepulti sunt. Propter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis, vel violatis: sed tamen de consensu Episcopi. unde in eadem distinctione legitur†. Missarum solennia non vbique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel vbi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Non tamen sine altari portatili consecrato. unde in eadem distinct. legitur†: Cōcedimus si ecclesiae fuerint incēsae, vel combustae in Capellis cum tabula consecrata, missas iterum celebrari. quia enim sanctitas Christi fons est totius ecclesiasticae sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramētum, altare sanctificatum. Propter quod etiam numquam ecclesia sine altari consecratur: tamen sine ecclesia quandoque consecratur altare cum reliquijs sanctorum, quorum vita abscondita est cum Christo in deo. Vnde in eadem distinctione legitur*, Placuit vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiae martyrii conditae probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis praesunt, si fieri potest, euertantur.

De consec. di. 1. c. altaria in 2.

De consec. di. 1. c. Nullus presbyter.

De consec. di. 1. c. Ecclesiam.

De consec. di. 1. c. Missarum.

Ead. dist. 1. consec. c. Concedimus.

De consec. di. 1. c. Placuit.

AD 3^m dicēdū, quòd Ecclesia, & altare, & alia huiusmodi inanimata, consecrantur, non quia sint gratiae susceptiua, sed quia ex consecratione adipiscūtur quandam spiritualem virtutem, per quam apta reddūtur diuino cultui, vt scilicet homines deuotionē quandam exinde percipiant, vt sint paratiores ad diuina, nisi hoc propter irreuerētiā impediatur. unde & 2. Machabaeorum 3. dicitur: Vere dei virtus quaedam est in loco: nam ipse qui habet in caelis habitationē, visitator & audiutor est loci illius. Et inde est, quòd huiusmodi ante consecrationem emūdātur & exorcizantur, ut exinde virtus inimici pellatur. Et ea dē ratione ecclesiae, quae sanguinis effusione, aut cuiuscumque semine pollutae fuerint, reconciliantur: quia per peccatum ibi commissum, apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem distinctione legitur†: Ecclesias Arrianorum ubicūq; inueneritis catholicas, eas diuinis precibus & operibus absque ulla mora consecrate. Vnde & quidam probabiliter

De consec. dist. 1. c. Arrianorum.

probabiliter dicunt, quòd per ingressum ecclesiae consecratę homo cōsequitur remissionē peccatorū & uenialium, sicut & per aspersionem aquae benedictae: inducentes quod in psalm. 84. dicitur, Benedixisti Domine terrem tuam, remisisti iniquitatem plebis tuae. & ideo propter uirtutem, quae ex cōsecratione ecclesiae acquiritur, consecratio ecclesiae non iteratur. unde in eadem distinctione ex concilio Niceno legitur†: ecclesijs semel Deo consecratis, non debet iterum consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exustae, aut sanguinis effusione, aut cuiusq; semine pollutae fuerint: quia sicut infans a qualicumque sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari; ita nec locus Deo dicatus, est iterum cōsecrandus, nisi propter causas quas superius nominauimus: si tamen fidē sanctę Trinitatis tenuerint qui cōsecrauerunt, alioquin qui sunt extra ecclesiam, consecrare non possunt: sed sicut in eadem distinct. legitur, †Ecclesiae uel altaria, quae ambigua sunt de cōsecratione, cōsecrētur. Propter hoc ēt, q aliquā spiritualē uirtutē adipiscūtur per consecrationē, in eadē distinctione statutum legitur†: Ligna ecclesiae dedicatae, non debent ad aliud opus iungi nisi ad aliam ecclesiam, uel igni cōburēda, uel ad prosectum in monasterio fratribus: in laicorum autem opera non debent admitti. & ibidem legitur†: Altaris palla, cathedra, candelabrum, & uelum, si fuerint uetustate cōsumpta, incēdio dētur: cineres quoq; eorū i baptisterio inferātur, aut i pariete, aut in fossis puimētorū iactētur, ne introeūtiū pedibus inquinent.

De consec. dist. 1. c. Ecclesiis semel.

De consec. di. 1. c. Altaris palla.

AD 4^m dicendum, quòd quia consecratio altaris repraesentat sanctitatem Christi, consecratio uero domus sanctitatem totius ecclesiae: ideo conuenientius recolitur cum sanctitate & solēnitate consecratio ecclesiae uel altaris, quàm aliorū quae consecrantur. Proter quod etiam octo diebus solennitas dedicationis agitur, ad significandam beatam resurrectionē Christi & membrorum ecclesiae. Nec est opus solius hominis consecratio ecclesiae & altaris, cū habeat spiritualem virtutem. unde de consecratione distin. eadē dicitur†: Solennitates dedicationum ecclesiarū per singulos annos, solenniter sunt celebrandae: quòd autem octo diebus encaenia sint celebranda, in lib. Reg. perfecta dedicatione tēpli, reperies, scilicet 3. Reg. 8.

De consec. dist. 1. c. Solē nitate.

AD 5^m dicendum, q sicut legitur de consecratione*, distinctione prima: altaria, si non sint lapidea, Chrismatis unctione non consecrentur. Quod quidem cōpetit & significationi huius sacramēti: tum, quia altare significat Christum, dicitur autē primae Corinthiorm decimo: Petra autem erat Christus: tū ēt, quia corpus Christi in sepulcro lapideo fuit reconditum. Competit etiam quo ad usum sacramenti: lapis enim & solidus est, & de facili potest inueniri ubique: quod nō erat necessarium in ueteri lege vbi fiebat in vno loco altare. Quòd autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus insectis, fuit ad idolatriam remouendam.

De consec. di. 1. c. Altaris.

AD 6^m dicendum est, quòd sicut in distinctione eadem dicitur cap. Vasa† quondam sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus vtebantur. Zepherinus aūt Papa patenis vitreis missam celebrari constituit, deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, vt calix Domini cum patena, siue ex auro omnino siue ex argento fiat, vel saltem stanneus calix habeatur: de ære aūt aut ex aurichalco non fiat, quia hoc vini virtute æruginem parit, pariterque vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo seu vitreo calice praesumat missam cantare: quia, s. lignum porosum est, & sanguis consecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile est, & posset fractionis periculū imminere, & eadē ratio est de lapide. & ideo propter reuerentiam sacramenti statutum est, vt ex praedictis materijs calix fiat.

De consec. di. 1. c. Vasa, in quibus habetur hoc totum.

AD 7^m dicendum, q vbi potuit sine periculo fieri, ecclesia statuit circa hoc sacramentum id, quod expressius repraesentat passionem Christi. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali sicut circa sanguinem, qui continetur in calice. & ideo licet calix non fiat de petra: corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit inuolutum. unde in epistola Siluestri papae in eadem distinctione legitur†, Consulto omnium statuimus, vt sacrificium altaris non in serico panno aut intincto, quisquā celebrare missam praesumat; sed in pāno sulto, lineo ab Episcopo cōsecrato, sicut corp* Christi i sindone linea & mūda sepultum fuit. Comperit etiam pannus lineus propter sui munditiam, ad significandam conscientiae puritatem: & propter multiplicem laborem, quo talis pannus praeparatur, ad significandam Christi passionem.

De consec. di. 1. ca. Cō

AD 8^m dicendum, quòd dispensatio sacramētorum pertinet ad ministros ecclesiae: sed consecratio eorum est ab ipso deo. & ideo ministri ecclesiae non habent aliquid statuere circa formam cōsecrationis: sed circa vsum sacramenti, & modum celebrandi. & ideo si sacerdos verba consecrationis proferat super materia debita, cum intentione consecrandi, absque omnibus praedictis. s. domo & altari, calice, & corporali consecratis, & ceteris huiusmodi per ecclesiam institutis, cōsecrat quidē in rei veritate corpus Christi: peccat tamē grauiter, ritum ecclesiae non seruans.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter ordinentur ea, quae circa hoc sacramentum dicuntur.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter ordinentur ea, quae circa hoc sacramentum dicuntur. Hoc enim sacramētum verbis Christi consecratur, vt Ambros. dicit in lib. de Sacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc sacramēto dici, quàm verba Christi.

4. dist. 1. q. 1. art. 5. q. 1. ad 2. Et dist. 8. in expos. lit. Et dist. 14. i expo. lit. prin. & dist 15. q. 4 a. 3. q. 1. co. Et 1. Timo. 2. lect. 1.

¶ 2 Praet. Verba & facta Christi nobis per euangelium innotescunt: sed quaedam dicuntur circa consecrationem huius sacramenti, quae in euangelijs non ponūtur: non. n. legitur in euangelio q Christ* in consecratione huius sacramēti, oculos ad cælum leuauerit. similiter etiā in euangelijs dicitur: Accipite, & comedite, nec ponitur omnes, cum in celebratione huius sacramenti dicatur: Eleuatis oculis in cælum: & iterum, Accipite & manducate ex hoc omnes. inconuenienter ergo huiusmodi verba dicuntur in celebratione huius sacramenti.

¶ 3 Praet. Omnia sacramenta ordinantur ad salutē fideliū: sed in celebratione aliorum sacramētorū nō fit communis oratio pro salute fideliū defunctorū. ergo inconuenienter fit in hoc sacramento.

¶ 4 Praet. Baptismus dicitur specialiter fidei sacramētum. ea ergo quae pertinēt ad institutionem fidei, magis debent circa baptismum tradi, quàm circa hoc sacramentum, sicut doctrina apostolica & euangelica.

¶ 5 Praet. In omni sacramento exigitur deuotio fidelium

Universidad de Diego Portales
Biblioteca

lū. non ergo magis in hoc sacramento, quàm in alijs deberet excitari deuotio fidelū per laudes diuinas, & per admonitiones, puta cū dicitur, Sursum corda.

Q.82.ar.1. ¶ 6 Præt. Minister huius sacramenti est sacerdos, vt dictum est †. Omnia ergo quæ in hoc sacramento dicūtur, a sacerdote dici deberent, & non quædam a ministris, quædam a choro.

¶ 7 Præt. Hoc sacramentum per certitudinem operatur virtus diuina. Superflue ergo sacerdos petit huius sacramenti perfectionem, cum dicit, Quam oblationem tu deus in omnibus &c.

¶ 8 Præt. Sacrificium nouæ legis multo est excellentius, quàm sacrificium antiquorum patrum. Inconuenienter ergo Sacerdos petit, q̄ hoc sacrificiū habeatur sicut sacrificium Abel, Abrahæ, & Melchisedec.

¶ 9 Præt. Corpus Christi, sicut non incipit esse in hoc sacramento per loci mutationem (vt supra dictum est *) ita etiam nec esse desinit. inconuenienter ergo

Q.77.ar.2. sacerdos petit, Iube hoc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum.

De consec. di.1.c.Iacobus frater Domini. Alias ī scripturis addi deuunt nobis. SED CONTRA est, quòd dicitur de consecratione distinct.1. Iacobus frater domini secundum carnem, & Basilius cæsariensis episcopus * ediderunt missæ celebrationem, ex quorū auctoritate patet cōuenienter singula circa hoc dici.

RESPON. Dicendū, q̄ quia in hoc sacramento totū mysterium nostræ salutis comprehenditur, ideo præceteris sacramentis cum maiori solēnitate agitur. & quia scriptum est Ecclesiast.4. Custodi pedē tuum ingrediens domum Domini, & Ecclesiast.18. Ante orationem præpara animam tuam, ideo ante celebrationem huius mysterij, primo quidem præmittitur præparatio quædam, ad digne agenda ea quæ sequūtur. Cuius præparationis prima pars est laus diuina, quæ fit in introitu, secundum illud Psal. 49. Sacrificiū laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare dei. Et sumitur hoc, vt pluries de Psalmis,

Ca.3.Eccl. hierar. inter principiū & medium. vel saltem cum Psalmus cantatur, quia vt † Dion. dicit in 3. c. Eccles. hierar. Psalmi comprehendunt per modum laudis, quicquid in sacra scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præsentis miseriæ, dum misericordia petitur, dicendo, Kyrie eleison, ter quidem pro persona Patris, ter autē pro persona Filij, cum dicitur, Christe eleison, & ter pro persona Spiritussancti, cum subditur Kyrie eleison, contra triplicem miseriam, ignorantiæ, culpæ, & pœnæ, vel ad significandum q̄ omnes personæ sunt in se inuicem. Tertia autem pars commemorat cælestem gloriam, ad quam tendimus post præsentem vitam & miseriam, dicendo, Gloria in excelsis Deo, quę cantatur in festis, in quibus commemoratur cælestis gloria: intermittitur autem in officijs luctuosis, quæ ad commemorationem miseriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam sacerdos pro populo facit, vt digni habeantur tantis mysterijs. Secundo, autem præmittitur instructio fidelis populi, quia hoc sacramentum est mysterium fidei, vt supra habi-

Q.78.ar.3. tum est: * quæ quidem instructio dispositiue quidem fit per doctrinam prophetarū & apostolorum, quæ i ecclesia legitur per lectores & subdiaconos. Post quam lectionem, cātat a choro graduale, quod significat profectum vitæ, & alleluia, quod significat spiritualem exultationē, vel tractus in officijs luctuosis, qui significat spiritualem gemitum; hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfecte autem populus instruitur per doctrinam Christi in euangelio contentam, quæ a summis ministris legitur, scilicet a Diaconibus. & quia Christo credimus tamquam diuinæ veritati (secundum illud Ioā. 8. Si veritatem dico vobis, quare nō creditis mihi?) facto euangelio, symbolum fidei cantatur, in quo populus ostēdit, se per fidem Christi doctrinæ assentire. Cantatur autem hoc symbolum in festis, de quibus fit aliqua mentio in symbolo, sicut in festis Christi & beatæ Virginis & apostolorum (qui hanc fidē fundauerunt) & alijs huiusmodi. Sic igitur populo præparato & instructo, consequenter acceditur ad celebrationem mysterij, quod quidem & offertur vt sacrificium, & consecratur, & sumitur vt sacramentum. Vnde primo peragitur oblatio: secundo consecratio materiæ oblatæ: tertio eiusdem perceptio. Circa oblationem vero duo aguntur, scilicet laus populi in cantu offertorij (per quod significatur lætitia offerentium) & oratio sacerdotis, q̄ petit vt oblatio populi sit deo accepta, (vnde & 1. Paralipome. 29. dixit Dauid, Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli vniuersa hæc, & populum tuum qui hic repertus est, vidi cum ingēti gaudio tibi offerre donaria) & postea orat dicens: Domine Deus custodi hanc voluntatem. Deinde circa consecrationem, quæ supernaturali virtute agitur, primo excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & monetur sursum corda habere ad Dominum. & ideo finita præfatione, populus deuote laudat diuinitatē Christi, cū angelis dicens, Sanctus, Sanctus, Sanctus: & humanitatē cum pueris dicēs, Benedictus qui venit. Deinde sacerdos secreto commemorat, primo quidem pro quibus hoc sacrificium offertur, s. pro vniuersali ecclesia, & pro his qui in sublimitate sunt constituti 1. Timo. 2. & specialiter quosdam qui obtulerunt, vel pro quibus offertur. Secundo, commemorat sanctos, quorum patrocinia implorat, pro prædictis, cum dicit, communicantes & memoriam venerantes &c. Tertio, petitionem concludit cū dicit, vt hæc oblatio sit illis pro quibus offertur, salutaris. Deinde accedit ad ipsam cōsecrationem, in qua primo petit consecrationis effectum, cum dicit, quā oblationem tu Deus &c. Secundo consecrationē peragit per verba Saluatoris, cum dicit, Qui pridie &c. Tertio, excusat præsumptionem per obedientiam ad mandatum Christi, cū dicit, Vnde & memores. Quarto petit hoc sacrificium peractum, esse Deo acceptū, cum dicit: Supra quæ propitio &c. Quinto, petit huius sactificij & sacramenti effectum. Primo quidem, quantum ad ipsos sumentes, cum dicit: Supplices te rogamus. Secundo, quantum ad mortuos, qui iam sumere non possunt, cum dicit: memento etiam Domine &c. Tertio, specialiter quantum ad ipsos sacerdotes offerentes, cum dicit, Nobis quoque peccatoribus &c. Deinde agit de perceptione sacramenti, & primo præparatur populus ad percipiēdum, primo quidem, per orationem communem totius populi (quæ est oratio dominica, in qua petimus panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatam, quam specialiter sacerdos pro populo offert, cum dicit: Libera nos quæsumus domine &c. Secundo, præparatur populus per pacem, quæ datur dicendo, Agnus dei. Est enim hoc sacramentum vnitatis & pacis, vt supra dictum est †. In missis tamen defunctorum, in quibus sacrificiū offertur, non pro pace præsenti, sed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde sequitur perceptio sacramenti, primo percipiente sacerdote, & postmodum alijs dante: quia vt * Dionysius dicit

dicit 3. ca. Eccle. hierar. ille qui alijs diuina tradit, primo debet ipse particeps esse. Vltimo autem tota missæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro sumptione mysterij (quod significat cantus post communionē) & sacerdote per orationē gratias offerente, sicut & Christus celebrata cœna cum discipulis hymnū dixit, vt dicitur Mat. 26.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd consecratio solis verbis Christi cōficit: alia vero necesse est addere ad præparationē populi sumētis, sicut dictū est †.

AD 2^m dicendum, quòd sicut dicitur Ioānis vltimo, Multa sunt a Domino facta vel dicta quæ Euangelistæ non scripserunt: inter quæ fuit hoc, quòd Dominus in cœna oculos leuauit in cælum: quod tamen Ecclesia ex traditione Apostolorum habuit. Rationabile enim videtur, vt qui in suscitatione Lazari (vt habetur Ioan. 11.) & in oratione, quam pro discipulis fecit, Ioan. 17. oculos leuauit ad Patrem, in huius sacramenti institutione multo magis hoc fecerit, tamquam in re potiori. Quod autem dicitur, Manducate & comedite, non differt quantū ad sensum: nec multum refert quid dicatur, præsertim cū verba illa non sint de forma, vt supra dictum est †. Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis euāgelij: licet nō exprimatur: quia ipse dixerat Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnē filij hominis, nō habebitis vitā vobis.

AD 3^m dicendum, quòd eucharistia est sacramentum totius ecclesiasticæ vnitatis. & ideo specialiter in hoc sacramēto magis, quàm in alijs debet fieri mētio de omnibus, quæ pertinēt ad salutē totius ecclesiæ.

AD 4^m dicendum, quòd instructio fidei est duplex. Vna, quæ fit nouiter imbuendis, s. catechumenis: & talis instructio fit per * baptismum. Alia autem est instructio, qua instruit fidelis populus, qui cōmunicat huic mysterio, & talis instructio fit in hoc sacramēto: & tñ ab hac instructione nō repellūtur etiā catechumeni & infideles. unde dicitur de consec. distinct. 1. * Episcopus nullum prohibeat ingredi ecclesiam, & audire verbum Dei, siue gentilem, siue hæreticum siue iudæum, vsque ad missam catechumenorum, in qua scilicet continetur instructio fidei.

AD 5^m dicendum, quòd in hoc sacramento, & maior deuotio requiritur quàm in alijs sacramentis (propter hoc quòd in hoc sacramento totus Christus continetur) & etiā cōmunior; quia in hoc sacramento requiritur deuotio totius populi, pro quo sacrificium offertur, & non solum percipientium sacramentum, sicut in alijs sacramētis. & ideo vt † Cyprianus dicit, Sacerdos præfatione præmissa parat fratrū mentes, dicendo: sursum corda, vt dū respondet plebs, habemus ad Dominū, admoneatur nihil aliud se, quàm Deum cogitare debere.

AD 6^m dicēdū, q̄ in hoc sacramēto (sicut dictū est) † tangūtur ea quæ pertinent ad totā ecclesiā. & ideo quædā dicunt a choro, quæ pertinēt ad populū: quorū quædā chorus totaliter prosequit, quæ scilicet toti populo inspirantur, quædam vero populus prosequitur, sacerdote inchoante, qui personam Dei gerit in signum, quòd talia peruenerūt ad populum ex reuelatione diuina, sicut fides & gloria cælestis & ideo sacerdos inchoat Symbolum fidei, & Gloria in excelsis Deo. Quædam vero dicuntur per ministros, sicut doctrina veteris & noui testamenti, in signum, quòd per ministros a Deo missos, est doctrina hæc populis annuntiata. Quædam vero sacerdos solus prosequitur: quæ scilicet ad proprium officium sacerdotis pertinent, vt scilicet dona & preces offerat pro populo, sicut dicitur Hebr. 5. In his tamen quædam dicit publice, scilicet quæ pertinent & ad sacerdotem, & ad populū, sicut sunt orationes communes: quędā vero pertinēt ad solū sacerdotē, sicut oblatio & consecratio. & ideo quæ circa hæc sunt dicenda, occulte a sacerdote dicuntur. Inutrisque tamen excitat attentionē populi dicendo, Dñs vobiscū, & expectat assensum dicentium, Amen. & ideo etiam in his quæ secrete dicuntur, publice præmittit, Dominus vobiscum. & subiungit, Per omnia sæcula sæculorum. Vel secrete aliqua sacerdos dicit, in signū, q̄ circa Christi passionē discipuli, nō nisi occulte cōtinebātur Christum.

AD 7^m dicendum, quòd efficacia verborum sacramentaliū impediri potest per intentionem sacerdotis: nec tamen est inconueniens, quòd a Deo petamus id, quod certissime scimus ipsum facturū, sicut Christus Ioann. 17. petijt suam clarificationē. Non tamē videtur ibi sacerdos orare, vt consecratio impleatur, sed vt nobis fiat fructuosa. Vnde signanter dicit, Vt nobis corpus & sanguis fiat. & hoc significāt verba, quæ præmittit dicens: Hanc oblationem facere dignetis benedictam, secundum † Augustinū, ideſt, per quam benedicamur, scilicet per gratiā, ascriptā ideſt, per quam in cælo ascribamur: ratam, ideſt, per quam de visceribus Christi esse censeamur: rationabilem, ideſt, per quam a bestiali sensu exuamur acceptabilē, vt qui nobisipsis displicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio simus.

De consec. di.2.c.Vtiā sub. a medio.

AD 8^m dicendum, quòd licet hoc sacramentum ex seipso præferatur omnibus antiquis sacrificijs: tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum deuotione. Petit ergo sacerdos, vt sic hoc sacrificiū accipiatur a Deo ex deuotione offerentium, sicut illa accepta fuerunt Deo.

AD 9^m dicendum, quod sacerdos non petit, neque quòd species sacramentales deferantur in cælum, neque corpus Christi verum, quod ibi esse non desinit; sed petit hoc pro corpore mystico (quod scilicet in hoc sacramento significatur) vt scilicet orationes sacerdotis & populi angelus assistens diuinis mysterijs, Deo repræsenter, secundum illud Apocalyps. 8. Ascendit fumus incensorum de oblationibus sanctorum de manu angeli. Sublime autem altare dei dicitur, vel ipsa ecclesia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipse deus, cuius participationem petimus: de hoc enim altari dicitur Exod. 20. Non ascendes ad altare meum per gradus, ideſt, in Trinitate gradus nō facies. Vel per Angelū intelligitur ipse Christus, qui est magni cōsilij Angelus, qui corpus suum mysticum deo patri coniungit, & ecclesiæ triumphāti. & propter hoc etiā missa nominatur: quia per angelum sacerdos preces ad deum mittit, sicut populus per sacerdotē: vel quia Christus est hostia nobis missa a deo. unde & in fine missæ Diaconus in festiuis diebus populum licentiat, dicens: Ite, missa est, scilicet hostia ad deū per angelū, vt scilicet sit deo accepta.

ARTICVLVS V.

Vtrum ea quæ in celebratione huius sacramenti agūtur, sint conuenientia.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd ea quæ in celebratione huius Sacramenti agūtur non sint conuenientia. Hoc enim sacramētum ad nouum testamentum pertinet, vt ex forma ipsius apparet.

4. sentē. dist. 12. in expo. lit. Et opu. 65. ca. 5. Et opu. 66. per totum.

paret. In nouo autem testamento non sunt obseruan F
dæ cæremoniæ veteris testamenti, ad quas pertinebat quòd sacerdos & ministri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerēdum: legitur enim Exod. 30. Lauabunt Aarom & filij eius manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonij; & quādo accessuri sunt ad altare. nō est ergo cōueniēs, q̄ sacerdos lauet manus suas inter missarū solennia.

¶ 2 Præt. Ibidem Dominus mādauit, quòd Aaró adoleret incensum suaue fragrās super altare, quod erat ante propitiatorium: quod etiam pertinebat ad cæremonias veteris testamenti. inconuenienter ergo in missa sacerdos thurificatione vtitur.

¶ 3 Præt. Ea quæ in sacramentis ecclesiæ aguntur, non G
sunt iterenda. Inconuenienter igitur Sacerdos multoties iterat cruce signationes super hoc sacramētū.

¶ 4 Præt. Apostolus dicit Hebr. 7. Sine vlla contradictione, quod min⁹ est, a maiori benedicitur: sed Christus qui est in hoc sacramento, post consecrationem est multo maior sacerdote. inconuenienter igitur sacerdos post consecrationem, benedicit hoc sacramentum, cruce signando.

¶ 5 Præt. In sacramento ecclesiæ nihil debet fieri, quod ridiculosum videatur. Videtur autem ridiculosum gesticulationes facere, ad quas pertinere videtur, quòd sacerdos quādoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & seipsum* inclinat. ergo hoc non debet fieri in hoc sacramento. H

* Alias incuruat.

¶ 6 Præ. Ridiculosum etiā videtur, q̄ sacerdos multoties se ad populū vertit, & multoties populū salutet. nō ergo debēt hęc fieri i celebratione hui⁹ sacramēti.

¶ 7 Præt. Aposto. 1. Corinth. 1. pro inconuenienti habet, quòd Christus diuisus sit: sed post consecrationē Christus est in hoc sacramento. inconuenienter ergo hostia frangitur a sacerdote.

¶ 8 Præt. Ea quæ in hoc sacramēto agūtur, passionem Christi repræsentāt: sed in passione Christi corp⁹ fuit diuisum i locis quibusque vulnerū. ergo corp⁹ Christi in quinque partes frangi deberet magis, quàm in tres.

¶ 9 Præt. Totū corpus Christi in hoc sacramento seorsum consecratur a sanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius sanguini miscetur. I

¶ 10 Præt. Sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento vt cibus, ita & sanguis Christi vt potus: sed sumptioni corporis Christi non adiungitur in celebratione missæ alius corporalis cibus. inconuenienter igitur sacerdos post sumptionem sanguinis Christi, vinum non consecratum sumit.

¶ 11 Præt. Veritas debet respōdere figurę: sed de agno paschali, qui fuit figura hui⁹ sacramēti, mādat q̄ non remaneret ex eo quicquā vsque mane. incōuenienter igitur hostiæ cōsecratę reseruātur, & nō sumuntur.

¶ 12 Præt. Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cum dicit, Dominus vobiscum, & Gratias agamus: sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni soli & maxime minori. ergo inconueniens videtur, quòd sacerdos vno tantum ministro præsente, celebret missam. Sic igitur videtur, quòd inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius sacramenti. K

Quæst. 60. ar. 5. & 6.

SED IN CONTRARIVM est, ecclesiæ cōsuetudo, quę errare nō pōt: vtpote Spiritu sctō istructa.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut supra dictum est) in sacramentis dupliciter aliquid significatur, scilicet verbis & factis, ad hoc quòd sit perfectior significatio. Significātur autem verbis in celebratione huius sacramenti, quędam pertinentia ad passionē Christi, quæ repręsentatur in hoc sacramento, vel etiam ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramento, & quædam pertinentia ad vsum huius sacramenti, qui debet esse cum deuotione & reuerētia. & ideo in celebratione huius mysterij quędam aguntur ad repræsentandam passionem Christi, vel etiam dispositionem corporis mystici, & quædam aguntur pertinēntia ad deuotionē, & reuerētiā hui⁹ sacramēti.

De manuū & digitorū ablutione.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ablutio manuum fit in celebratione missæ, propter reuerētiā hui⁹ sacramēti. & hoc dupliciter. Primo, quidē, quia aliqua pretiosa tractare nō cōsueuimus, nisi manibus ablutis. vnde indecens videtur, quòd ad tāctum sacramentum aliquis accedat manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo, propter significationem: quia vt Dionys. dicit 3. eccles. hierar. extremitatum ablutio significat emundationem etiam a minimis peccatis, secundum illud Ioan 13 Qui lotus est, non indiget nisi vt pedes lauet. & talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc sacramentum: quod etiam significatur per confessionem, quæ fit ante introitum missæ. & hoc idem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege, vt ibidem Dionys. dicit. Nec tamen ecclesia hoc seruat tāquā cæremoniale veteris legis præceptum, sed quasi ab ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conueniens. & ideo non eodē modo obseruatur sicut tunc: prætermittitur enim pedū ablutio, & seruatur ablutio manuū, quæ potest fieri magis in promptu, * & quæ sufficit ad significandam perfectam mundationem. Cum enim manus sit organum organorum (vt dicitur tertio de anima*) omnia opera attribuuntur manibus, unde in Psalm. 23. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

Ca. 3. eccles. hierar. a medio illius.

Eodem ho. co nunc di &c.

Alias, quæ magis facit. Lib. 3. text. 38. com. 2.

AD 2^m dicendum, quòd etiam thurificatione nō utimur quasi cæremoniali præcepto legis, sed sicut ecclesiæ statuto. unde non eodem modo utimur, sicut in lege veteri erat statutum: Pertinet autem ad duo. Primo quidem, ad reuerentiam huius sacramenti, ut scilicet, per bonum odorem depellatur si quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod posset prouocare horrorem. Secundo, pertinet ad repræsentandum effectum gratiæ, qua sicut bono odore Christus plenus fuit (secundum illud Gen. 27. ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni) & a Christo deriuatur ad fideles officio ministrorum, secundum illud 2 Cori. 2. Odorem notitiæ suæ spargit per nos in omni loco. & ideo undiq; thurificato altari, p quod Christus designatur, thurificātur omnes per ordinē.

De Thurificatione.

De cruce variata in missa significatione.

AD 3^m dicendum, quòd sacerdos in celebratione missæ utitur crucesignatione, ad exprimendā passionem Christi, quæ ad crucē est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nā primo fuit Christi traditio, quæ facta est a deo, Iuda, & iudæis: quod significat trina crucesignatio, supra illa uerba, Hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia illibata. Secūdo fuit Christi uenditio. est autem uenditus sacerdotibus, scribis & pharisæis. Ad quod significandum fit iterum trina crucesignatio supra illa uerba, Benedictam, ascriptam, ratam. Vel ad ostendendum pretium uenditionis, scilicet triginta denarios. Additur autem & duplex super illa uerba, Vt nobis corpus & sanguis &c. ad designandam personam Iudæ uenditoris & Christi uenditi. Tertio autem, fuit præsignatio passionis Christi facta in cœna. Ad quod designandum fiunt tertio duæ cruces, una in consecratione corporis, alia in cōsecratione sanguinis

guinis. vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quarto autem fuit ipsa passio Christi. unde ad repręsentandum quinque plagas Christi, fit quarto quintuplex crucesignatio super illa verba, Hostiam puram, hostiā sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctū vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ. Quinto, repræsentat extensio corporis & effusio sanguinis, & fructus passionis per trinam crucesignationem, quæ fit super illis verbis, Corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione &c. Sexto, repræsentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro persecutoribus, cum dixit, Pater ignosce illis. Secundam pro liberatione a morte, cum dixit, Deus meus Deus meus, vt quid dereliquisti me? Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, Pater in manus tuas commendo Spiritum meum. Et ad hoc significandum, fit trina crucesignatio super illa verba, Sanctificas, viuificas, benedicis &c. Septimo, repræsentantur tres horæ, quibus pependit in cruce. s. a sexta vsque ad horam nonam. & ad hoc consignificandum fit iterum trina crucesignatio ad illa verba, Per ipsum, & cū ipso, & in ipso. Octauo autem repræsentatur separatio animæ a corpore per duas cruces subsequēter extra calicem factas. Nono autem repræsentatur resurrectio tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba, Pax Domini sit semper vobiscum. Potest autem breuius dici, q̄ cōsecratio huius sacramenti, & acceptatio huius sacrificij, & fructus ipsius procedit ex virtute crucis Christi. & ideo vbicumque fit mentio de aliquo horum, sacerdos crucesignatione vtitur.

AD 4^m dicendum, quòd sacerdos post consecrationē non vtitur cruce signatione ad benedicendū & consecrandū, sed solū ad commemorandam virtutem crucis & modū passionis Christi, vt ex dictis patet.

Ca. 3. eccl. hiera. a medio. De consec. dist. 2. c. triformе.

AD 5^m dicendum, quòd ea quæ sacerdos in missa facit, non sunt ridiculosæ gesticulationes: fiunt enim ad aliquid repræsentandum. Quòd enim sacerdos brachia extendit post consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in cruce. Leuat etiā manus orando, ad designandum q̄ oratio eius dirigitur pro populo ad deum, secundum illud Thren. 3. Leuemus corda nostra cum manibus ad dominum in cælos. & Exod. 17. dicitur, q̄ cum leuaret Moyses manus, vincebat Israel. Quòd autem manus interdū iungit, & se inclinat, est suppliciter & humiliter orantis, & designat humilitatem & obedientiam Christi, ex qua passus est. Digitos autem iungit post consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus corpus Christi consecratum tetigerat, vt si qua particula digitis adhæserit, non dispergatur, quod pertinet ad reuerentiam sacramenti.

Quæst. 55. ar. 3. arg. 3.

AD 6^m dicendum, q̄ quinquies se sacerdos vertit ad populum, ad significandum q̄ Dominus die resurrectionis quinquies se manifestauit, vt supra dictum est* in tractatu de resurrectione Christi. Salutat autē septies populum. s. quinque vicibus, quibus se conuertit ad populum, & bis quando se non conuertit (scilicet cum ante præfationem dicit, Dominus vobiscum, & cum dicit, Pax Domini sit semper vobiscū) ad designandū septiformem gratiā Spiritus sancti: Episcopus aūt celebrans in festis, in prima salutatione dicit, Pax vobis, quod post resurrectionē discipulis dixit Dñs, cuius personā repræsentat præcipue episcopus.

AD 7^m dicendum, q̄ fractio hostiæ tria significat: primo quidem ipsam diuisionem corporis Christi, quæ facta est in passione: secundo distinctionem corporis mystici secundum diuersos status: tertio distributionem gratiarum procedentium ex passione Christi, vt Diony. * dicit 3. c. eccles. hierar. unde talis fractio non inducit diuisionem Christi.

Ca. 3. eccl. hiera. a medio. De consec. dist. 2. c. triformе.

AD 8^m dicendum, q̄ sicut Sergius papa dicit * (& habetur de consecr. distin. 2.) triforme est corpus Domini. Pars oblata in calicē missa, corpus Christi quod iam resurrexit, monstrat. s. ipsum Christum, & beatā Virginem, vel siqui alij sancti cum corporibus iā sunt in gloria. Pars comesta, ambulans adhuc super terrā, quia. s. viuentes in terra, sacramento* vruntur, & passionibus conteruntur, sicut & panis comestus conteritur dentibus. Pars in altari vsque ad finem missæ remanens, corpus in sepulcro, quia vsque in finem sæculi, corpora sanctorum in sepulcris erunt, quorum tamen animæ sunt vel in purgatorio vel in cœlo. Hic tamen ritus non seruatur modo, vt scilicet, vna pars seruetur vsque in finem missæ, propter periculū. Manet tamen eadem significatio partium: quam quidā mettice expresserunt dicentes,

Alias vniū tur.

Hostia diuiditur in partes, tincta beatos
Plene, sicca notat unos, seruata sepultos.

Quidam tamen dicunt, quòd pars in calicem missa, significat eos, qui viuunt in hoc mundo, pars autem extra calicē seruata significat plene beatos. s. quantū ad animā & corpus: pars aūt comesta, significat ceteros.

AD 9^m dicendum, q̄ per calicem duo possunt significari. Vno modo ipsa passio Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento, & fm hoc per partem in calicem missam, significantur illi, qui adhuc sunt participes passionum Christi. Alio modo, potest significari fruitio beata, quæ etiam in hoc sacramento præfiguratur. & ideo illi quorum corpora iam sunt in plena beatitudine, significantur per partē in calicē missam. Et est notandū, q̄ pars in calicē missa, non debet populo dari in supplemētū communionis, quia panem intinctum non porrexit Christus, nisi Iudæ proditori.

In decret. li. 3. tit. 41. c. ex parte, & est c. 5.

AD 10^m dicendum, q̄ vinum ratione suæ humiditatis est ablutiuum. & ideo sumitur post susceptionē huius sacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam sacramenti. unde extra de celebratione missarum, ca.* ex parte: Sēper sacerdos vino os perfundere debet, postquam totum percepit eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam missam debuerit celebrare, ne si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. & eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Christi tetigerat.

De consec. dist. 2. c. Tribus gradibus.

AD 11^m dicendum est, q̄ veritas quantū ad aliquid debet respondere figuræ, quia. s. non debet pars hostiæ consecratæ, de qua sacerdos & ministri vel etiam populus communicat, in crastinum reseruari. unde, vt habetur de consecratio. distinct. 2. Clemens Papa* statuit, q̄ tanta holocausta in altari offerantur, quanta populo sufficere debeant, quòd si remanserint, in crastinum non reseruentur, sed cum timore & tremore clericorum diligentia consumantur: quia tamen hoc sacramentum quotidie sumendū est (non autē agnus paschalis quotidie sumebatur) ideo oportet alias hostias consecratas pro infirmis conseruare. unde in eadem dist. legitur,* Presbyter eucharistiam semper habeat paratam, vt quando quis infirmatus fuerit, statim eū communicet, ne sine communione moriatur.

De consec. di. 2. c. Presbyter.

AD 12^m dicēdū, q̄ in solēni celebratione missæ, plures debēt adesse. unde Soter papa* dicit, vt habetur de consec. dis. 1. Hoc quoq; statutū est, vt nullus presbyterorum

De consec. di. 2. c. Hoc quoque ita tutum est.

sbyterorū, missarū solennia celebrare præsumat, nisi F duobus præsentibus, sibiq; respōdētibus, ipse tertius habeatur: quia cū pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscū, & illud insectetis, orate pro me, apertissime cōuenit, vt ipsi* respōdeat salutationi. Vnde & ad maiorē solennitatē, ibidē statutū legit, ꝙ episcop* cū pluribus missarū solennia peragat: in missis tamē priuatis sufficit vnū habere ministrū, qui gerit personā totius populi catholici, ex cuius persona sacerdoti pluraliter respondet.

ARTICVLVS VI.

Vtrum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius sacramenti accurrentibus, statuta ecclesiæ obseruando. G

4.dist.13. in expos. lit.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur ꝙ nō possit sufficiēter ocurri defectibus, qui circa celebrationē huius sacramēti occurrūt, statuta ecclesię obseruādo. Cōtingit enim quādoq;, ꝙ sacerdos ante cōsecrationē, vel post moritur, vel alienat, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne sacramētum sumere possit, & missam perficere. ergo videtur ꝙ nō possit impleri statutum ecclesiæ, quo præcipitur ꝙ sacerdos consecrans, suo sacrificio communicet.

¶ 2 Præt. Contingit quandoque, ꝙ sacerdos ante consecrationē vel post recolit se aliquid comedisse vel bibisse, vel etiam alicui peccato mortali subiacere, vel etiam excommunicationi, cuius prius memoriā non habebat. necesse est ergo, ꝙ ille qui est in tali articulo cōstitutus, peccet mortaliter, cōtra statutum ecclesiæ faciens, siue sumat, siue non sumat. H

¶ 3 Præt. Contingit quādoq;, ꝙ i calicē musca vel aranea, vel aliqd animal venenosum cadit post cōsecrationem, vel etiā cognoscit sacerdos calici venenū esse imissum ab aliquo meleuolo causa occidendi ipsum. In quo casu si sumat, videt mortaliter peccare, se occidēdo vel Deū tētādo; similiter si nō sumat peccat, contra statutū ecclesiæ faciēs. ergo videtur esse perplexus & subiectus necessitati peccādi, quod ē incōueniēs. I

¶ 4 Præ. Cōtingit quādoq; ꝙ p negligētiā ministri, aut aqua nō ponitur in calice, aut etiā nec vinū, & hoc sacerdos aduertit. ergo in hoc etiam casu videt esse perplexus, siue sumat corp* sine sanguine (quasi iperfectū faciēs* sacrm) siue nō sumat nec corpus nec sanguinē.

Alias sacrificium.

¶ 5 Præt. Cōtingit quādoque, ꝙ sacerdos nō recolit se dixisse verba cōsecrationis, vel etiā alia quæ i celebratiōe hui* sacramēti dicūt. Vt ergo peccare i hoc casu, siue reiteret verba sup eādē materiā, q̄ forte iā dixerat siue vtat pane & vino nō cōsecratis, quasi cōsecratis.

¶ 6 Præt. Contingit quandoque propter frigus, quòd sacerdoti dilabitur hostia in calicem, siue ante fractionem, siue post. In hoc ergo casu non poterit sacerdos ritum ecclesiæ implere, vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc, quòd sola tertia pars mittatur in calicē. K

¶ 7 Præt. Cōtingit quādoq;, ꝙ p negligentiā sacerdotis sanguis Christi effundit, vel etiam, ꝙ sacerdos sacramētū sumptū vomit, aut etiā quòd hostiæ cōsecratæ, tandiu cōseruantur, vt putrefiant, vel etiā a muribus corrodātur, vel etiam qualitercūque perdātur. In quibus casibus nō videtur posse huic sacramento debita reuerentia exhiberi secūdum ecclesiæ statuta. Non videtur ergo, ꝙ his defectibus seu periculis occurri possit, saluis ecclesiæ statutis.

SED CONTRA est, quòd sicut deus, ita ecclesia non præcipit aliquid impossibile.

RESPON. Dicendum, ꝙ periculis seu defectibus circa hoc sacramētum contingentibus dupliciter potest occurri. Vno modo præueniēdo, ne. s. periculum accidat: alio modo subsequēdo, vt. s. id quod accidit emendetur vel adhibendo remedium, vel saltem per pœnitētiā ei* qui negligēter egit circa hoc sacramētū.

AD PRIMVM ergo dicendū, quòd si sacerdos morte, aut infirmitate grauī occupetur ante consecrationē corporis & sanguinis Domini, non oportet vt per aliū suppleatur. Si vero incepta cōsecratione hoc acciderit (puta cōsecrato corpore ante consecrationē sanguinis, vel etiam cōsecrato vtroque) debet missæ celebritas per aliū expleri. Vnde, vt habetur in Decretis. 7. quæstion. 1. cap. nihil, in Toletano* cōcilio legitur, Cēsuimus cōuenire, vt cū a sacerdotibus missarū tempore mysteria sacra cōsecrātur, si ægritudinis accidat cuiuslibet euētus, quo cœptū nequeāt explere mysterium, sit liberū episcopo vel presbytero alteri, cū consecrationem exequi incepti officij. Nō enī aliud competit ad supplementū initiatis mysterijs, quàm vt aut incipientis aut subsequentis benedictione sint completa sacerdotis, quia nec perfecta videri possunt, ni si perfecto ordine compleantur. Cū. n simus omnes vnum in Christo, nihil contrarium diuersitas personarum format, vbi efficaciam prosperitatis vnitas fidei repræsentat. Ne tamen quod naturæ languoris causa consulitur, in præsumptionis perniciem cōuertatur, nullus absq; præuentu patentis molestiæ, minister vel sacerdos, cum cęperit imperfecta officia, præsumat omnino relinquere. si quis hoc temerarie præsumpserit, excommunicationis sentētiam sustinebit.

Cōcil. 7. Toler. can. 1. vel 2. secundum diuersos codices. Et habetur 7. Q. 1. ca. Nihil.

AD 2^m dicendū, ꝙ vbi difficultas occurit, semper est accipiendū illud, quod habet minus de periculo. Maxime autem periculosum circa hoc sacramentum est, qđ est contra perfectionē huius sacramenti: quia hoc est immane sacrilegium. Minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. & ideo si sacerdos post consecrationem inceptam, recordetur se aliquid comedisse, vel bibisse, nihilominus debet p̄ficere sacrificium, & sumere sacramentum. Similiter si recordetur se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi & satisfaciendi, & sic non indigne, sed fructuose sumere sacramentū. Et eadem ratio est si meminerit se excommunicationi cuicunque subiacere. debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi, & sic per inuisibilem pontificem Iesum Christum absolutionem consequetur quantum ad hunc actum, ꝙ peragat diuina mysteria. Si vero ante consecrationem alicuius prædictorum sit memor, tutius reputarem, maxime in casu manducationis & excōmunicationis, ꝙ missam inceptā desereret, nisi graue scādalum timeretur.

AD 3^m dicendum, ꝙ si musca, vel aranea in calicē ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, & ablato calice, denuo aliud vinum poni consecrandum. Si uero aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal caute capi, & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in sacrarium mitti. Si uero uenenum ibi esse deprehēderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alij dare, ne calix uitæ uertatur in mortem: sed debet diligenter in aliquo uasculo ad hoc apto cum reliquiis conseruari. Et ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud uinum apponere in calicem, & denuo resumere a cōsecratione sanguinis, & sacrificium perficere.

AD

AD 4^m dicendum, quòd si sacerdos ante consecrationem sanguinis, & post consecrationē corporis percipiat, aut vinum, aut aquam non esse in calice, debet statim apponere, & consecrare: si vero post consecrationis verba perceperit, quòd aqua deest, debet nihilominus procedere: quia impositio aquæ, vt supra dictum est,* non est de necessitate sacramenti: debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam consecrato misceri: quia sequeretur corruptio sacramenti pro ali qua parte, vt supra dictum est.* Si vero percipiat post verba consecrationis, quòd vinum nō fuerit positum in calicem: si quidē hoc percipiat ante sumptionem corporis, debet deposita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & resumere a uerbis cōsecrationis sanguinis: si vero hoc perceperit post sumptionē corporis, aliam hostiam apponere debet, iterum consecrandam simul cum sanguine: quod ideo dico, quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non seruaretur debitus ordo consecrandi: & sicut dicitur in prædicto cap. Toletani concilij, perfecta videri non possunt sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur: si vero inciperet a consecratione sanguinis, & repete ret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset hostia consecrata, cum in verbis illis occurrant quædam dicenda, & fienda non solum circa sanguinem, sed etiā circa corpus. Et debet in fine iterum sumere hostiam consecratam & sanguinem, non obstante etiam, si prius sumpserit aquam, quæ erat in calice: quia præceptū de perfectione sacramenti maioris est ponderis, quàm præceptum quòd hoc sacramentum a ieiunis sumatur, vt supra dictum est.*

¶ 74. art. 7.

¶ 77. art. 8.

In Cōc. Tolet. 7. can. 1. vel 2. secundū aliquos codices.

¶ 80. art. 8. & q. 82. ar. 4.

AD 5^m dicendum, quòd licet sacerdos non recolat se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari: non. n. qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: nisi forte aliquid in dicendo apprehenderit sub ratione iam dicti: sic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde si aliquis attente cogitet illud quod dicit, non tamen cogitet se dicere illud, non multum postea recolit se dixisse: sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, inquantum accipitur sub ratione præteriti: sicut dicitur* in lib. de memoria; si tamen sacerdos probabiliter cōstet se aliqua omisisse: liquidem non sunt de necessitate sacramenti, non existimo quòd propter hoc debeat resumere, immutādo ordinem sacrificij: sed debet vlterius procedere: si vero certificetur se omisisse aliquid eorum, quę sunt de necessitate sacramēti, scilicet formas consecrationis, cum forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia, idem videtur faciendum quod dictum est* in defectu materiæ, vt scilicet resumatur a forma consecrationis, & cetera per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo sacrificij.

In li. de memoria, c. 1. vers. 2. inter opera Arist.

Solut. ad 3. arg. huic 3. art.

AD 6^m dicendum, quòd fractio hostiæ consecratæ, & ꝙ vna sola pars mittatur in calicē, respicit corpus mysticum, sicut admistio aquę significat populum: & ideo horum prætermissio non facit imperfectionem sacrificij, vt propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem huius sacramenti.

AD 7^m dicendum, quòd, sicut legitur de consec. distinct. 2. ex Decreto Pij papæ,* si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur: si vero non fuerit tabula, terra raderur, & igni consumetur, & cinis intra altare condetur, & sacerdos quadraginta diebus pœniteat: si autem super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla peruenerit, decem diebus pœniteat. Si vsque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vsque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lauet minister calice subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondatur: posset etiam sumi in potum a ministro, nisi propter abominationem dimitteretur: quidā autem vlterius partem illam linteaminum incidunt & comburunt: & cinerem in altari vel sacrario reponunt. subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ* presbyteri, si quis per ebrietatem vel voracitatem eucharistiā euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, si laicus est: clerici vel monachi seu diaconi & presbyteri, septuaginta diebus pœniteāt: episcopus, nonaginta: si autem infirmitatis causa euomuerint, septem diebus pœniteant. Et in eadem distinct. legitur ex concilio arelatensi: †Qui non bene custodierit* sacramentum, & mus vel aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus sacerdos, per cuius negligentiam hostiæ consecratæ putrehunt: prædictis autem diebus debet pœnitens ieiunare, & a communione cessare. Pensatis tamen conditionibus negotij & personæ potest minui, vel addi ad pœnitentiam prædictam: hoc tamen obseruandum est, quòd vbicumque species integræ inueniuntur, sunt reuerenter conseruandæ, vel etiam sumendæ: quia manentibus speciebus, manet ibi corpus Christi, vt supra* dictum est. Ea vero, in quibus inueniuntur, si commode fieri potest, sunt comburenda, cinere in sacrario recondito: sicut de rasura tabulæ dictum est.*

Ead. dist. 2. c. Si quis p ebrietatē.

†Ead. di. 2. c. Qui bene non custodierit.

*alias sacrificium.

q. 77. art. 5. & locis ibi citatis.

* In istius solut. prin.

QVAESTIO LXXXIIII.

¶ *Super Quæstionem est magis manifestare.*

De sacramento pœnitentiæ, in decem articulos diuisa.

IN primis duobus artic. tria dicenda occurrūt. Primum, de materia sacramēti pœnitentiæ, ex qua cum forma cōstituitur sacramentum, an scilicet hoc sacramētum habeat materiam, ex qua constituatur. Et mouetur hoc dubium propter Scot. in 4. distinct. 16. quæstio. 1. dicentem huius sacramenti nullam partem esse actum pœnitentis: sed sacramentum hoc essentialiter consistere in absolutione: ita quòd secundum eum sacramentum pœnitentiæ nō constituatur ex materia & forma contra cōmunem doctrinam in 1. distinct. 4. sent. immo cōtra doctrinam facti concilij sub Eugenio IIII. ubi dicitur, ꝙ omnia sacramenta con-

CONSEQVENTER considerandum est, de sacramento pœnitentiæ. Circa quod primo cōsiderandum est, de ipsa pœnitentia. Secūdo, de effectu ipsius. Tertio, de partibus eius. Quarto, de suscipientibus hoc sacramentū. Quinto, de potestate ministrorum, quę ad claues pertinet. Sexto, de solennitate huius sacri.

Circa primum duo considerāda sunt. Primo, de pœnitentia, secundum quòd est sacramentum. Secundo, de pœnitentia, secūdum quòd est virtus.

Circa primum quæruntur decem.

¶ Primo, Vtrum pœnitentia sit sacramentum.
¶ Secūdo, De ꝓpria materia eius.
¶ Tertio, De forma ipsius.
¶ Quarto, Vtrū impositio manus requiratur ad hoc sacramentū.
¶ Quinto, Vtrū hoc sacramentū sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

siant ex rebus tamquàm materia, & uerbis tamquàm forma. & specialiter de Sacramento pœnitentiæ dicitur, cuius quasi materia sunt actus pœnitentis.

¶ Nec ratio Sept. valet scilicet, quia nullus actus pœnitentis est aliquid sententiæ sacerdotis: quoniam supponit hæc ratio sacramentũ hoc consistere essentialiter in sola absolutione.

¶ Quocirca sequendo & communem & sancti Conradi doctrinam, dicendum est sacramentũ pœnitentiæ cõstare ex uerbis absolutionis ut forma, & actu seu actibus pœnitentis, ut materia proxima. Nec alia quærenda est, de hoc ratio, nisi auctoritas utraque iam adducta & consonantia: quia scilicet consonant cõditiones sacramenti huic toti constituto ex actu pœnitentis & absolutione & in significando, & in causando, & in passiua institutione diuina.

¶ Secundum est, circa rem huius sacramenti, quæ scilicet est & res & sacramẽtum, an scilicet sit interior pœnitentia, an ornatus aliquis. Et quoniam magna uidetur altercatio de ornatu, nec intẽtionis mex est scribere ad cõtradicendum aliis, dimissa unicatique probabilitate suæ opinionis, dicam quid secundum Auctorem, & rationem rectam uidetur sentiendum.

¶ De sacramentis nil aliud sentiendũ est, nisi quod accepimus: ex acceptis autem tam ex parte causalitati attributæ sacramento, quàm ex parte rei & sacramenti, quàm etiam ex parte subiecti disponendi ad gratiam, ultimum sacramenti effectum, nec necessario nec probabiliter ornatus ponitur. nam causalitas sacramenti sufficienter salua tur respectu gratiæ, etiam si nihil aliud causaretur: uero & sacramentũ sufficienter saluatur hic per interiorem pœnitentiã.

¶ Dispositio autem ad gratiam, quæ tamen tantum ponderatur a pœnitentibus ornatum, tripliciter monstratur aliena ab ornatu. Primo, ex parte gratiæ: quoniam gratia non est talis forma in anima, ut egeat alia forma prædisponente ad ipsam. Fallax siquidem imaginatio est putare, quòd sicut lignum, si debet ignii, debet prius calefieri, ut calor disponat ad formam ignis, ita anima, si debet per gratiã fieri deiformis, debet prius ornari. Nullam siquidem talem dispositionem gratia exigit, ut patet in infantibus baptizatis, quibus infunditur gratia absque aliqua alia forma prædisponente. Nec obstat character: quoniam, ut ex supra dictis patet, character non ponitur, ut disponat ad gratiam quod eius subiectum, quod est intellectus, testatur: dispositio enim ad gratiam, quæ est in essentia animæ, non est in intellectu, ut de se patet. Secundo, ex parte adultorum, quibus tantum confertur sacramentum pœnitentiæ. Nam in adultis dispositio ad gratiam est proprius actus ipsius adulti, iuxta illud, Qui creauit te sine te, non saluabit te sine te: & iuxta supradicta in secundo lib. de iustificatione impij. Tertio, ex parte pœnitentis: pœnitens enim

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 1. Et di. 22. q. 2. ar. 3. q. 2. cor.

*refertur 1. q. 1. c. Multi sęculariũ circa med.

*quæst. 66.

F inquantum pœnitens non dispouitur, nisi per actus pœnitentiæ: omnis enim alia dispositio per accidens se haberet ad pœnitentem: & propterea si ornatus poneretur disponere, non nisi per accidens concurreret ad disponendum pœnitentem: quod autem est per accidens, non est per se tribuendum sacramento pœnitentiæ. Commentitius ergo uidetur ornatus huiusmodi: sed ut in litera dicitur, interior pœnitentia, est res, & sacramentum. q. 66. ar. 1.

¶ Et si modum quæris ac sufficientem rationem, distingue, trifariam posse inueniri pœnitentem. Primo, ut sit ita attritus, quòd eius attritio cum sacramento pœnitentiæ in uoto suf ficiat ad remissionem peccatorum: ira quòd attritio sua est tanta quòd ex sacramento in uoto sit contritio, iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti impietatem peccati mei. Secundo, quòd attritio sit tam modica, ut cum sacramento in uoto, non fiat contritio: sed tamen sit tanta, quòd cum sacramento in re, fiat contritio: plus enim operatur sacramentum in re, quàm in uoto. Tertio, posset esse tam exigua attritio, ut nec etiam cum sacramento in re, fieret contritio: & talis non susciperet remissionem peccatorum ex sacramento pœnitentiæ, Vbi apparet, nullo esse op* ornatu ad hoc, ut ex ui sacramenti attritus fiat contritus. Modus autem quo hoc fit, est quòd deus utrumque operatur: concurrit siquidem ex parte pœnitentis ad interiorem pœnitentiã, inspirando illam, ut in litera dicitur, non solum secundum se, sed etiam in ordine ad sacramentum: quod ex eo patet, quòd ex interiori motu pœnitens subijcit se clauibus. Et rursus concurrit deus ex parte sacramenti, ordinando sacramentales actus exteriores ad interiorem pœnitentiam, dum utitur sacramento ipso ad excitandum & perficiendum interiorem actum pœnitentiæ: est enim excitando & perficiendo, facit de attrito contritum, dum mediante sacramento, utitur etiam interiori actu pœnitentis ad remissionem peccatorum: per hoc enim fit interior pœnitentis actus, res & sacramentum. Et per hoc apparet, quòd sacramentum significat, & causat interiorem pœnitentiam: & interior pœnitentia sic causata, significat & causat remissionem peccatorum: sunt enim hæc instrumenta subordinata principali agenti, deo scilicet: sicut baculus, quo mouco lapidem, est instrumentum subordinatum alteri instrumento, puta manui, qua mouco baculum &c. Tertium est, quòd Auctor ipso doctior, cum in 4. sentent. putasset solam formam in sacramento pœnitentiæ habere causalitatem, sicut in sacramento eucharistiæ, & uerificasset, quòd totum sacramentum compositum ex materia, & forma causat ratione partis, scilicet formæ, hoc in loco aliter sentit, ut expressius declarat inferius in artic. VIti. quæstio. 86. scilicet quòd totum sacramen-

9. 66. ar. 1.

Refertur loco citato in arg.

sacramentum pœnitẽtiæ, compositum scilicet ex materia & forma, idest, ex actu pœnitentis & absolutione (fit.n. ex his unum sacramentum) causat remissionem peccatorum ratione utriusque partis: principalius quidem, ratione formæ: secundario autẽ ratione materiæ, hoc est actuũ pœnitentis, ut subordinãtur clauibus ecclesiæ, hoc est, q actũ pœnitentis ex hoc ipso, quòd pars efficitur sacramenti, utitur deus ut parte materiali sui instrumenti ad causandam remissionẽ peccatorum: sicut ex hoc ipso, quòd aqua assumitur ad baptizandum, utitur illa deus, ut parte materiali sui instrumenti ad regenerãdũ filios suos.

Alias actus humani sẽ sibiles.

In solut. præced.

tione. est aũt attendendum, quòd in illis sacramentis, in quibus confertur excellens gratia, quæ superabundat omnẽ facultatem humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterius: sicut in baptismo, ubi fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, & in confirmatione, ubi datur plenitudo Spiritussancti, & in extrema unctione, ubi confertur perfecta sanitas spũalis, quę proueniunt ex uirtute Christi, quasi ex quodam extrinseco principio. vñ si qui actus humani sunt in talibus sacramentis, non sunt de essentia sacramentorũ, sed dispositiue se habẽt ad sacramenta. In illis aũt sacramentis, quæ habent effectũ correspondentẽ humanis actibus, ipsi* actus humani sunt loco materiæ, ut accidit in pœnitẽtia & matrimonio: sicut etiam in medicinis corporalibus, quædam sunt res exterius adhibitæ, sicut emplastra & electuaria: quædam uero sunt actus sanãdorum, puta exercitationes quædã.

Ad 2^m dicendum, quòd in sacramentis, quæ habent corporalem materiam, oportet quòd illa materia adhibeatur a ministro ecclesię, qui gerit personam Christi, in signum quòd excellentia uirtutis in sacramento operantis est a Christo. In sacramento autem pœnitentiæ, sicut dictum est, * sunt actus humani pro materia, qui proueniunt ex inspiratione interna: unde materia non exibetur a ministro, sed a deo interius operante: sed complementum sacramenti exhibet minister, dum pœnitentem absoluit.

Ad 3^m dicendum, quòd etiam in pœnitentia est aliquid, quod est sacramentum tantum, scilicet actus exterius exercitus, tam per peccatorem pœnitentem, quàm etiam per sacerdotem absoluentem: res autem & sacramentum, est pœnitentia interior peccatoris: res autem tantum & non sacramentum, est remissio peccati: quorum primum totum simul sumptum est causa secundi: primum autem & secundum, sunt quodammodo causa tertij.

Articvlvs II.

Vtrum peccata sint propria materia huius sacramenti.

Ad secvndvm sic proceditur. Videtur quòd peccata non sint propria materia huius sacramenti. Materia enim in alijs sacramentis per aliqua uerba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramenti operatur: peccata autem non possunt sanctificari, eo quòd contrariantur effectui sacramẽti, qui est gratia remittens peccata. ergo peccata non sunt materia propria huius sacramenti.

¶ 2 Præt. Aug.* dicit in lib. de pœnitentia: nullus potest inchoare nouam uitam, nisi eum ueteris uitæ pœniteat: sed ad uetustatem uitæ pertinent non solum peccata, sed etiam pœnalitates præsentis uitæ. non ergo peccata sunt propria materia pœnitentiæ.

¶ 3 Præt. Peccatorũ quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam ueniale: sed pœnitentiæ sacramen-

tum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum, neq; contra peccatum mortale, qđ tollitur per confessionem peccatoris, nec etiam cõtra ueniale, quod tollitur per tunsionem pectoris, & per aquam benedictam, & alia huiusmodi. ergo peccata non sunt propria materia pœnitentiæ.

Sed contra est, quòd Apostolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt pœnitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

Respon. Dicendum, quòd duplex est materia, scilicet proxima & remota: sicut statuæ proxima materia est metallum, remota uero, aqua: dictum est* autem, q materia proxima huius sacramenti sunt actus pœnitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus dolet, & quæ confitetur, & pro quibus satisfacit. vnde relinquitur, quòd remota materia pœnitentiæ, sint peccata, nõ acceptanda, sed detestanda & destruenda.

Ar. præced. ad 1. & 2.

Ad primvm ergo dicendum, quòd uetus & mortalis uita est obiectum pœnitentiæ, non ratione pœnæ: sed ratione culpæ annexæ.

Ad 2^m dicendum, quòd ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

Ad 3^m dicendum, q pœnitentia quodammodo est de quoliber peccatorũ genere: non tamen eodem modo. nam de peccato actuali mortali, est pœnitẽtia proprie & principaliter: proprie quidem, quia proprie dicimur pœnitere de his, quæ nostra uoluntate commisimus: principaliter aũt, quia ad deletionẽ peccati mortalis, hoc sacramentum est principaliter institutum. De peccatis autem uenialibus est quidem pœnitentia proprie, inquantũ sunt nostra uoluntate facta: non tñ contra hęc principaliter est hoc sacramentum institutum. De peccato uero originali pœnitentia, nec principaliter est (quia contra ipsum nõ ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus) nec ẽt proprie: quia peccatũ originale non* est nostra uoluntate peractum, nisi forte inquantum uoluntas Adę reputatur nostra, secundum modum loquendi, quo Apost. dicit Ro. 5. In quo omnes peccauerunt: inquantum tamen large accipitur pœnitentia pro quacumq; detestatione rei præteritæ, potest dici pœnitentia de peccato originali, sicut loquitur Aug.* in lib. de pœnitentia.

D. 1006.

In li. de vera & falsa pœn. cap. 8. to. 4. Et in lib. de pœn. medicina, cap. 2. to. 9.

Articvlvs III.

¶ Super Quæstionis ultimę formę quæritur Articulum tertium.

Vtrum hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

Ad tertivm sic proceditur. Videtur quòd hæc non sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Formæ enim sacramentorum ex institutione Christi & ecclesiæ usu habentur: sed Christus non legitur hanc formam intulisse, neque etiam in communi usu habetur, quinimmo in quibusdam absolutionibus, quæ in ecclesia publice fiunt, sicut in prima & completorio, & in cœna domini, absoluens non utitur oratione indicatiua, ut dicat, Ego uos absoluo, sed oratione deprecatiua, cum dicit, Misereatur uestri omnipotens deus, uel absolutionẽ & remissionem tribuat uobis omnipotens deus. ergo hæc non est forma hu-

In li. de vera & falsa pœn. cap. 8. to. 4. Et in lib. de pœn. medicina, cap. 2. to. 9. 4. dist. 22. q. 2. ar. 2. q. 2. & 3. Et op. 22.

Universidad de Navarra Biblioteca de Humanidades

...ceptur de pœn. dist. 1. cap. Multiplex nō ꝓcul a prin. & dicit esse in epist. ad Theodorū, quæ est 89. in Leone.

...est a deo obligata, ita his uerbis, quinsit etiā collata equipollentibus: auctoritas autē sumitur primo ex euāgelio: quia dominus instituendo cōfessores, dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Secūdo, ex Auctore in hac litera cōparāte illas duas formas, s. per absoluere uel remittere, quarum utraq; ex uerbis domini sumitur, & dicente quòd illa quæ fit per absoluere, est magis cōgrua: quia magis congruit uerbis domini, dum de uirtute clauium loquebatur: differentia autem secundū magis vel minus cōgruum, non tollit uirtutem sacramenti. Accedit ad hoc Sco. in 4. dist. 14. q. 4. qui tamen forte nimis late locutus est, dicens, quòd sufficit quòd exprimatur actus sententiæ absolutionis.

¶In responsione ad quartum, ubi dicitur, quòd apostolis nō est data potestas ut sanarent infirmos &c. intellige regulariter: non enim est concessum apostolis, ut regulariter sanarent ex potestate infirmos, quāmuis hoc fuerit eis quandoque concessum. Et hoc sufficit ad differentiam inter literā intētam inter potestatē sacramentalē, & potestatem faciendi miracula: quia potestate sacramentali ordinarie possumus remittere peccata: potestate autem miracula faciendi, non poterāt ordinarie sanare infirmos auctoritatiue, sed deprecatiue.

¶In responsione ad quintum circa ultimam expositionē, ubi dicitur, Ego te absoluo, ideſt, sacramentum absolutionis tibi impendo, aduerte, ꝙ huiusmodi expositio ex forma uerborū non importat formā absolutionis in actu exercito: sicut significat illā hæc enuntiatio, Ego absoluo te. Hæc enim sacerdos

Ar. 1. huius quæst. ad 2.

ius sacramenti, Ego te absoluo. F

¶2 Præt. Leo Papa* dicit, ꝙ indulgentia dei, nisi supplicationibus sacerdotum nequit obtineri: loquitur autem de indulgentia dei, quæ præstatur pœnitentibus. ergo forma huius sacramēti debet esse per modum deprecationis.

¶3 Præt. Idem est absoluere a peccato, quod peccatum remittere; sed solus deus peccatum remittit, qui etiam solus interius hominē a peccato mundat, vt August. dicit super Ioan. ergo uidetur quòd G solus deus a peccato absoluat. non ergo debet sacerdos dicere, Ego te absoluo, sicut non dicit, Ego tibi peccata remitto.

¶4 Præt. Sicut dominus dedit potestatem discipulis absoluendi a peccatis, ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, & ut dæmonia eijcerent, & ut languores sanarent, ut habetur Matth. 10. & Luc. 9. sed sanando infirmos Apostoli non utebantur his uerbis, ego te sano, sed sanet te dominus Iesus Christus, sicut Petrus dixit paralytico, vt habetur Act. 9. ergo videtur, quòd sacerdotes habentes potestatē apostolis a Christo traditam, non debeant uti hac forma uerborum, Ego te absoluo, sed absolutionem tribuat tibi Christus.

¶5 Præt. Quidam hac forma utentes, sic eam exponunt, Ego te absoluo, ideſt, absolutum ostendo: sed nec hoc etiam sacerdos facere I potest, nisi ei diuinitus reueletur: vnde legitur Mat. 16. antequàm Petro diceretur, Quodcumque solueris super terram &c. dictum est ei, Beatus es Simon bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis. ergo videtur ꝙ sacerdos, cui non est facta reuelatio, præsumptuose dicat, Ego te absoluo, etiam si exponatur, ideſt, absolutum ostendo.

Sed contra est, quòd sicut dominus dixit discipulis Mat. K ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, ita dixit Petro, Matth. 16. Quodcumq; solueris super terram: sed sacerdos auctoritate illorum uerborū Christi fretus dicit, Ego te baptizo. ergo eadem auctoritate dicere debet in hoc sacramento, Ego te absoluo.

Respon. Dicendum, quòd in qualibet re perfectio attribuitur formæ: dictum est autem supra,* quòd hoc sacramētum perficitur per ea quæ sunt ex parte sacerdotis. vnde oportet quòd ea, quæ sunt ex parte pœnitentis, siue sint uerba siue facta, sint quædam materia huius sacramenti, ea uero quæ sunt ex parte sacerdotis, se habeant per modum formæ: cum autē sacramenta nouæ legis efficiant quod figurant, vt supra dictū est,* oportet quòd forma sacramenti significet id, quod in sacramento agitur, proportionaliter materiæ sacramenti: vnde forma baptismi est, Ego te baptizo, & forma confirmationis est, Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, eo quòd huiusmodi sacramēta perficiuntur in usu materiæ: in sacramento autem eucharistiæ, quod consistit in ipsa consecratione materiæ, exprimitur ueritas cōsecrationis, cū dicitur, Hoc est corpus meum. Hoc autem sacramentum, scilicet pœnitentiæ, non consistit in consecratione alicuius materiæ, nec in usu alicuius materiæ sanctificatę, sed magis in remotione cuiusdam materiæ, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia pœnitentiæ, ut ex supra dictis patet.* talis autem remotio significatur a sacerdote cū dicitur, Ego te absoluo. Nam peccata sunt quædam vincula, secundum illud Prouer. 5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quisque constringitur: vnde patet quòd hæc est conuenientissima forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

Ad primvm ergo dicendum, quòd ista forma assumitur ex ipsis uerbis Christi, quibus Petro dixit, Quodcumque solueris super terram &c. & tali forma ecclesia utitur in sacramentali absolutione: huiusmodi autem absolutiones in publico factæ, non sunt sacramentales, sed sunt orationes quædā ordinatę ad remissionem uenialium peccatorum. vnde in sacramentali absolutione non sufficeret dicere, Misereatur tui omnipotens deus, uel absolutionem & remissionem tribuat tibi deus; quia per hæc uerba sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit ut fiat: præmittitur tñ er in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus sacramenti ex parte pœnitentis, cuius actus materialiter quodammodo se habent in hoc sacramento, non autem in baptismo, uel in confirmatione.

Ad 2^m dicendum, quòd uerbum Leonis est intelligendū quantum ad deprecationem, quæ præmittitur absolutioni; nō autem se ipse exercet ipsam absolutionē, faciendo quod significat: sacramentum, n. efficit qđ significat: dicendo autem, sacramētum absolutionis tibi impendo, nō significat se absolutionis actū exercere: sicut si diceretur, Ego baptismi sacramentum tibi impendo, non significaret ex forma uerborum, quòd ego exercerem actū baptizandi: sed utrobique significatur actus, vt materia sacramēti impensi seu actus impendendi: si autem cōsiderentur dicta uerba secundum sensum, sic conueniens ac perfecta inuenitur expositio: quoniam æquipollet huic, sacramentaliter absolUo te: idem est enim impēdere sacramentum absolutionis, & sacramentaliter absoluere. Et p hāc expositionem excludit ex parte ministri præsumptio seu usurpatio diuinæ potestatis, & ex parte effectus ambiguitas. Nā ly sacramentaliter, distinguit a duobus, scilicet a principaliter & a pure spiritualiter: sol* .n. deus est qui principaliter absoluit a peccatis: & similiter solus deus pure spiritualiter absoluit a peccatis: sacramento uero homo absoluit instrumentaliter & signo sensibili, ut patet. Et hinc fit, ut effectus sacramenti, scilicet absolutio interior a peccatis, qui ex parte sacramenti est certissimus non significetur in ambiguo, etiam si ex parte pœnitentis male dispositi impediatur, qui non significatur absolutio, ut recipitur interius in pœnitente: sed ut exit exterius a ministro sacramenti, ex qua parte constat absolutionem esse certissimam.

¶Et si nouitius hoc nō penetrat, fingat deum dicere Petro, Absoluo te, & confessorem dicere Ioāni, Absoluo te & videat differentiam, quòd

q. 60. art. 2 & 62. art. 1. & 3.

q. 61. art. 4. & 64. art. 1. & 2.

Ar. præced.

quòd absolutio Petri est vtrunqe certa: quia deus non diceret, absoluo te, nisi etiam vere intus absolueretur. Absolutio vero Ioānis est, & significatur certa ex parte cōfessoris tantum: quia sacramentum absolutionis impēdit, quia sacramentaliter absoluit, & intus potest impedimentum inuenire ex fictione pœnitentis.

mouet quin sacerdotes absoluant. A

Ad 3^m dicendum, quòd solus deus per auctoritatem, & a peccato absoluit, & peccatum remittit: sacerdotes tamen utrumq; faciūt per ministerium, inquantum scilicet uerba sacerdotis in hoc sacramēto instrumentaliter operantur in uirtute diuina, sicut etiam in aliis sacramentis. Nam virtus diuina est, quæ interius operatur in omnibus sacramentalibus signis, siue sint res, siue uerba, sicut ex supra dictis patet: * vnde & dominus expressit vtrumq;. nam Matthæ. 16. dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. & Ioan. 20. dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. ideo tamen sacerdos potius dicit, Ego te absoluo, quàm, Ego tibi peccata remitto: quia hoc magis congruit uerbis, quæ dominus dixit, uirtutem clauium ostendens, per quas sacerdotes absoluunt: quia tamen sacerdos sicut minister absoluit, conuenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam auctoritatem dei, scilicet ut dicatur, Ego te absoluo, in nomine Patris & Filij & Spiritussancti, uel per uirtutem passionis Christi, uel auctoritate dei, sicut Diony. * exponit 3. c. eccles. hierar. Quia tamen hoc non est determinatum ex uerbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

Ca. 7. eccle. hierar. non multū pro tui a fine. Pa. in eccles. hierar. c. 3.

Ad 4^m dicendum, quòd Apostolis non est data potestas ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur. Est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter, siue ministerialiter in sacramentis: & ideo magis possunt in formis sacramentalibus exprimere actum suum, quàm in sanationibus infirmitatum. In quibus tamen non semper modo deprecatiuo utebantur, sed quandoque modo indicatiuo & imperatiuo: sicut Act. 3. legitur, quòd Petrus dixit claudo, Quod habeo, hoc tibi do: D in nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula.

Ad 5^m dicendum, quòd ista expositio, Ego te absoluo, ideſt, absolutum ostendo, quantum ad aliquid quidem uera est, non tamen est perfecta: sacramenta enim nouæ legis, non solum significant, sed etiam faciunt quod significant. Vnde sicut sacerdos baptizando aliquem, ostendit hominem interius ablutum per verba & facta, & non solum significatiue, sed etiam effectiue, ita etiam cum dicit, Ego te absoluo, ostendit hominem absolutum non solum significatiue, sed etiam effectiue: nec tamen loquitur quasi de re incerta: quia sicut alia sacramenta nouæ legis habent de se certum effectum ex uirtute passionis Christi, licet possit impediri ex parte recipientis, ita etiam & in hoc sacramento. vnde August. * dicit in lib. de adult. coniu. Nō est turpis, nec difficilis post patrata & purgata adulteria reconciliatio coniugij, ubi per claues regni cælorū nō dubitatur fieri remissio peccatorum: vnde nec sacerdos indiget speciali reuelatione sibi facta, sed sufficit generalis reuelatio fidei, per quam remittuntur peccata. unde reuelatio fidei dicitur Petro facta fuisse: esset autem perfectior expositio: Ego te absoluo, ideſt, sacramentum absolutionis tibi impendo.

P

Lib. 2. ca. 9. in fin. to.

Articvlvs iiii.

Vtrum impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.

Ad qvartvm sic proceditur. Videtur quòd impositio manūm sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum: dicitur enim Mar. vlt. Super ægros manus imponent, & bene habebunt: ægri autem spiritualiter sunt peccatores, qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sacramentum. ergo in hoc sacramento est manus impositio facienda. 4. cōt. gen. c. 71. Et cap. 22. cap. 4.

¶2 Præt. In sacramento pœnitentiæ recuperat homo Spiritumsanctum amissum: vnde ex persona pœnitentis dicitur in Psal. 50. Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: sed Spiritussanctus datur per impositionem manuum: legitur enim Act. 8. quòd apostoli imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritumsanctum, & Mat. 19. dicitur, quòd oblati sunt domino paruuli, ut eis manus imponeret: ergo in hoc sacramento est facienda manus impositio. B

¶3 Præt. Verba sacerdotis in hoc sacramento nō sunt maioris efficacię, quàm in aliis sacramētis: sed in aliis sacramentis non sufficiunt uerba ministri, nisi aliquō actum exerceat: sicut in baptismo simul cum hoc, ꝙ sacerdos dicit, ego te baptizo, requiritur corporalis ablutio. ergo etiam simul cum hoc, quòd sacerdos dicit, ego te absoluo, oportet quòd aliquem actū exerceat circa pœnitentem, imponendo ei manus.

Sed contra est, quòd cum dominus dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. nullam mentionem de manus impositione fecit: neque etiam cum omnibus apostolis simul dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. non ergo ad hoc sacramentum requiritur impositio manuum.

Respon. Dicendum, quòd impositio manuum in sacramentis ecclesiæ fit ad designandū aliquem copiosum gratiæ effectum: quo illi quibus manus imponūtur, quodammodo per quandam similitudinem continuantur ministris, in quibus copia gratiæ esse debet. & ideo manus impositio fit in sacramento cōfirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritussancti, & in sacramento ordinis, in quo confertur quædā excellentia potestatis in diuinis mysterijs. vnde & 2. ad Tim. 1. dicitur, Resuscites gratiam dei, quę est in te per impositionem manuum mearum: sacramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad consequendam aliquam excellentiam gratiæ, sed ad remotionem peccatorum: & ideo ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut etiam nec ad baptismū: in quo tamen fit plenior remissio peccatorum.

Ad primvm ergo dicendum, quòd illa manus impositio non est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula perficienda, ut scilicet per contactum manus hominis sanctificati, etiam corporalis infirmitas tollatur: sicut etiam legitur de domino Mar. 6. quòd infirmos manibus impositis curauit, & Matth. 8. legitur, quòd leprosum mundauit per contactum.

Ad 2^m dicendum, quòd non quælibet acceptatio Spiritussancti requirit manus impositionem: quia etiam in baptismo accipit homo Spiritumsanctum, nec tamen fit ibi manus impositio: sed acceptio Spiritussancti cum plenitudine requirit manus impositionem, quod pertinet ad confirmationem.

Ad 3^m dicendum, quòd in sacramentis, quæ per-

ficiuntur in usu materiæ, minister habet aliquem actũ corporalem exercere circa eum, qui suscipit sacramentum: sicut in baptismo & confirmatione & extrema unctione: sed hoc sacramentum non consistit in usu alicuius materiæ exterius appositæ: sed loco materiæ se habent ea, quæ sunt ex parte pœnitentis. vnde sicut in eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materia perficit sacramentum, ita etiam sola verba sacerdotis absoluentis super pœnitentẽ, perficiunt absolutionis sacramentum. Et si aliquis actus corporalis esset ex parte sacerdotis necessarius, non minus competeret crucis signatio, quæ adhibetur in eucharistia, quàm manus impositio in signũ, quòd per sanguinem crucis Christi remittuntur peccata: & tamen G non est de necessitate huius sacramenti, sicut nec de necessitate eucharistiæ.

ARTICVLVS V.

Vtrum hoc sacramentum sit de necessitate salutis.

Sup. q. 65. ar. 1. cor. Et art. 2. ad 4. Et ar. 4. co. Et 4. di. 14. q. 2. ar. 5. & 1 prin. exp. lit. Et 4. cõtra c. 71. †Augus. in hoc loco tom. 8.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd hoc sacramentum non sit de necessitate salutis: quia super illud Psal. 125. †Qui seminant in lachrymis &c. dicit gloss. Noli esse tristis, si adsit tibi bona uolũtas, unde metitur pax: sed tristitia est de ratione pœnitentiæ, secundum illud 2. Corinth. 7. Quæ secundum deum est tristitia, pœnitentiam in salutem stabilem operatur. ergo bona uoluntas sine pœnitentia sufficit ad salutem.

¶ 2 Præt. Prouer. 10. dicitur, Vniuersa delicta operit charitas. & infra 15. Per misericordiam & fidem purgantur peccata: sed hoc sacramentum non est, nisi ad purgandum peccata. ergo habendo charitatem & fidem & misericordiam, potest quisque salutem consequi, etiam sine pœnitentiæ sacramento.

¶ 3 Præt. Sacramenta ecclesiæ initium habent ab institutione Christi: sed sicut legitur Io. 8. Christus mulierem adulteram absoluit absque pœnitentia. ergo videtur, quòd pœnitentia non sit de necessitate salutis.

SED CONTRA est, q dominus dicit Luc. 8. Si pœnitentiam non habueritis, omnes simul peribitis.

RESPON. Dicendum, quòd aliquid est necessarium ad salutem dupliciter. vno modo absolute: alio modo ex suppositione: absolute quidem necessarium est ad salutem illud, sine quo nullus salutem consequi potest: sicut gratia Christi, & sacramentum baptismi per quod aliquis in Christo renascitur. Ex suppositione autem est necessarium sacramentum pœnitentiæ: quod quidem est necessarium non omnibus, sed peccato subiacentibus: dicitur enim 2. Para. vlt. Et tu deus iustorum non posuisti pœnitentiam iustis, Abraham, Isaac & Iacob his, qui tibi non peccauerunt. Peccatum autem cum consumatum fuerit, generat mortem, vt dicitur Iacobi. 1. Et ideo necessarium est ad salutem peccatoris, quòd peccatum remoueatur ab eo: quod quidem non potest fieri sine pœnitentiæ sacramento, in quo operatur uirtus passionis Christi per absolutionem sacerdotis simul cum opere pœnitentis, qui cooperatur gratiæ ad destructionem peccati: sicut enim dicit Aug.* super Ioan. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. vnde patet quòd sacramentum pœnitentiæ est necessarium ad salutem post peccatum, sicut medicatio corporalis, postquàm homo in morbum periculosum inciderit.

De uerb. apost. serm. 15. to. 10.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd gloss. illa videtur esse intelligenda de eo, cui adest bona uoluntas sine interpolatione, quæ fit per peccatum: talis enim non habet tristitiæ causam: sed ex quo bona uoluntas tollitur per peccatum, non potest restitui sine tristitia, qua quis dolet de peccato præterito, quod pertinet ad pœnitentiam.

AD 2um dicendum, quòd ex quo aliquis peccatum incurrit, charitas, fides & misericordia non liberant hominem a peccato sine pœnitentia: requirit enim charitas, quòd homo doleat de offensa in amicũ commissa, & quòd amico homo studeat satisfacere: requirit etiam ipsa fides, vt per virtutem passionis Christi, quæ in sacramentis ecclesiæ operatur, quærat iustificari a peccatis: requirit etiam & ipsa misericordia ordinata, vt homo subueniat pœnitendo suæ miseriæ, quam per peccatum incurrit, secundum illud Prou. 14. Miseros facit populos peccatum: vnde eccles. 30. dicitur, Miserere animæ tuæ, placens deo.

AD 3um dicendum, quòd ad potestatem excellentię, quam solus Christus habuit, ut supra dictum est,* pertinuit quòd Christus effectum sacramenti pœnitentiæ, qui est remissio peccatorum, contulit mulieri adulteræ sine exteriotis pœnitentiæ sacramento, licet non sine interiori pœnitentia, quam ipse in ea per gratiam est operatus. *q. 64. ar. 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitentia sit secunda tabula post naufragium.

4. di. 2. q. 1. ar. 3. ad 5. Et di. 14. q. 1. ar. 2. q. 4. Et di. 16. q. 4. ar. 1. q. 1. ad 1. * glo. Hier. in illum locum to. 5.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit secunda tabula post naufragium: quia super illud Ita. 3. Peccatum suum quasi sodoma prædicauerunt, dicit gloss.* Secunda tabula post naufragium, est peccata abscondere: pœnitentia autem non abscondit peccata, sed magis ea reuelat. ergo pœnitentia non est secunda tabula.

¶ 2 Præt. Fundamentum in ædificio, non tenet secundum, sed primum locum: pœnitentia autem in spirituali ædificio est fundamentum, secundũ illud Heb. 6. Non rursus iacientes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis, unde & præcedit ipsum baptismum, secundum illud Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum. ergo pœnitentia non debet dici secunda tabula.

¶ 3 Præt. Omnia sacramenta sunt quædam tabulæ, id est, remedia contra peccatum: sed pœnitentia non tenet secundum locũ inter sacramenta, sed magis quartum, ut ex supra dictis patet.* ergo pœnitentia non debet dici secunda tabula post naufragium. *q. 65. ar. 1. & 2.

SED CONTRA est, quòd Hiero.† dicit, quòd secunda tabula post naufragium est pœnitentia. †Hieron. super illud Esa. 5. peccatum suũ quasi Sodoma tom. 5.

RESPON. Dicendum, quòd id quod est per se, naturaliter prius est eo, quod est per accidẽs: sicut & substantia prior est accidente: sacramenta autem quædam per se ordinantur ad salutem hominis, sicut baptismus, qui est spiritualis generatio, & confirmatio, quæ est spirituale augmentum, & eucharistia, quæ est spirituale nutrimentum: pœnitentia autem ordinatur ad salutem hominis quasi per accidens, supposito quodam, scilicet ex suppositione peccati: nisi enim homo peccaret actualiter, pœnitentia non indigeret: indigeret tamen baptismo & confirmatione & eucharistia: sicut & in vita corporali non indigeret homo medicatione nisi infirmaretur: indigeret autem homo per se ad uitam generatione, augmento, & nutrimento. & ideo pœnitentia tenet secundũ locum

locum respectu status integritatis, qui confertur & conseruatur per sacramenta prædicta: vnde & metaphorice dicitur secũda tabula post naufragium. Nam primum remedium mare transeuntibus est, vt conseruentur in naui integra. Secundum autem remedium est post nauem fractam, vt quis tabulæ adhæreat: ita etiam primum remediũ in mari huius vitæ est, quòd homo integritatem seruet: secundum autem remedium est, si per peccatum integritatem perdiderit, quòd per pœnitentiam redeat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd abscondere peccata cõtingit dupliciter. Vno modo, dum ipsa peccata fiunt: est autem peius peccare publice quàm occulte: tum, quia peccator publicus videtur ex maiori contemptu peccare: tum etiam, quia peccat cum scandalo aliorum: & ideo quoddam remedium est in peccatis, quod aliquis in occulto peccet. Et secundũ hoc dicit gloss.* quòd secunda tabula post naufragium est peccata abscondere, non quòd per hoc tollatur peccatum, sicut per pœnitentiam, sed quia per hoc, peccatum fit minus. alio modo, aliquis abscondit peccatum prius factum per negligentiam confessionis, & hoc contrariatur pœnitentię. Et sic abscondere peccatum, non est secunda tabula: sed magis contrarium tabulæ: dicitur enim Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur. Citata in arg. 1.

AD 2um dicendum, quòd pœnitentia non potest dici fundamentum spiritualis ædificij simpliciter, idest, in prima ædificatione: sed est fundamentum* in secunda reædificatione, quæ fit per destructionem peccati. Nã primo redeuntibus ad deũ, occurrit pœnitentia. Apostolus tamen ibi loquitur de fundamento spiritualis doctrinæ: pœnitentia autem, quæ baptismum præcedit, non est pœnitentiæ sacramentum. D. 657.

AD 3um dicendum, quòd tria præcedentia sacramenta pertinent ad nauem integram, ideſt, ad statum integritatis, respectu cuius pœnitentia dicitur secunda tabula.

¶ *Super Quæstionis efluagesimæquartæ Articulum septimum.*

ARTICVLVS VII.

Vtrum hoc sacramentum fuerit conuenienter in noua lege institutum.

4. dist. 22. q. 1. ar. 3.

IN art. 7. circa illud, quòd pœnitentia est de iure naturali, quo ad dolorẽ & doloris remedium, & aliquod signum doloris, aduerte q dupliciter possunt hæc verba intelligi. Primo, simpliciter & absolute, vt sonant. Et sic magnam habent difficultatem, si non sunt falsa: tũ, quia si peccatum nõ fuit scandalosum seu manifestum alijs, nulla apparet ratio naturalis ad signa doloris: tum, quia abstrahendo a documentis fidei, dolor seu tristitia de præterito peccato nullã videtur habere rationem remedij, & propterea superfluũ videt dolere de malis præteritis. Accedit ad hæc, q difficile est nosse quid homo infra ius naturæ solum stando, cognosceret de abolitione peccati, per aliud quàm per cessationem a peccando. Alio autem modo intelligitur, suppositra I homine cognitione fidei, ita quòd supposita fide, non ex fide, sed ex rõne naturali peruenit, q homo doleat de peccatis cõmissis, & quòd dolorem in remediũ assumat, & quòd aliquod signum doloris ostendat, quàmuis hoc tertium intelligendum sit sicut de exteriori religionis cultu videtur, quòd in cõmuni sit de iure naturæ. Dictat enim naturalis ratio homini fideli, vt doleat de offensa creatoris: & quia nullum aliud ex nobis est remedium, nisi cor humiliatum, ideo huiusmodi humiliationem in remedium doloris, hoc est peccati dolendi quærat. q. 6. a. 2. & q. 64. ar. 2. Ar. 2. huius quæst.

4. dist. 22. q. 1. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd de iure naturali est, quòd aliquis pœniteat de malis quæ fecit, quantum ad hoc, quòd doleat fecisse, & doloris remedium quærat per aliquem modum, & quòd etiam aliqua signa doloris ostendat, sicut & Niniuitæ fecerunt, vt Ionæ 3. legitur. In quibus tamen aliquid fuit adiunctum fidei, quam conceperant ex prædicatione Ionæ, vt scilicet hoc agerent sub spe veniæ consequendæ a deo, secundum illud quod ibi legitur, Quis scit,

Universidad de Navarra Biblioteca

si connectantur, & ignoscat deus, & reuertatur a furore iræ suæ, & non peribimus? sed sicut alia quæ sunt de iure naturali, determinationem acceperunt ex institutione legis diuinæ, vt in secunda parte dictū est,* ita etiam & pœnitentia.

1.2.q.99.& 1.10.at.1.& 95.ar.1.

AD 2^m dicendum, quòd ea quæ sunt iuris naturalis, diuersimode determinationem accipiunt in veteri & in noua lege, secundum quòd congruit imperfectioni veteris legis, & perfectioni nouæ: vnde & pœnitentia in veteri lege aliquam determinationem habuit, quantum quidem ad dolorem, vt esset magis in corde, quàm in exterioribus signis, secundum illud Iohel 2. Scindite corda vestra, & non vestimenta vestra: quantum autem ad remedium doloris quærendum, vt aliquo modo ministris dei peccata sua confiterentur, ad minus in generali. vnde dominus Leuit. 5. dicit, Anima quæ peccauerit per ignorantiam, offeret arietem immaculatum de gregibus sacerdoti, iuxta mensuram æstimationemque peccati, qui orabit pro eo, quòd nesciens fecerit & dimittetur ei: in hoc enim ipso, quòd oblationem faciebat aliquis pro peccato suo, quodammodo suum peccatum sacerdoti confitebatur, & secundum hoc dicitur Prouer. 28. Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur: nondum autem erat instituta potestas clauium, quæ a passione Christi deriuatur, & per consequens nondum erat institutum, q̄ aliquis doleret de peccato cum proposito subijciendi se per confessionem & satisfactionem clauibus ecclesiæ, sub spe consequendæ veniæ, virtute passionis Christi.

AD 3^m dicendum, quòd si quis recte consideret ea, quæ dominus dixit de necessitate baptismi Io. 3. tempore præcesserūt ea, quæ dixit Matth. 4. de necessitate pœnitentiæ. nam id quod dixit Nicodemo de baptismo, fuit ante incarcerationem Ioan. de quo postea subditur, quòd baptizabat: illud vero quod de pœnitentia dixit Matth. 4. fuit post incarcerationem Ioannis: si tamen prius ad pœnitentiam induxisset, quàm ad baptismum, hoc ideo esset quia etiam ante baptismum requiritur quædam pœnitentia: sicut & Petrus dicit Act. 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnusquisque vestrum.

q.39. art.1. & 2.

AD 4^m dicendum, quòd Christus non est vsus baptismo, quem ipse instituit: sed est baptizatus baptismo Io. vt supra dictum est: * sed nec etiam actiue vsus est suo ministerio, quia ipse non baptizabat communiter, sed discipuli eius, vt dicitur Io. 4. * quāmuis credendum sit, quòd discipulos suos baptizauerit, vt Aug. * dicit ad Celeucianum: vsus autem huius sacramenti ab eo instituti, nullo modo sibi competebat: nec quantum ad hoc, q̄ ipse pœniteret, in quo peccatum non fuit, neq; quantum ad hoc, quòd hoc sacramentum alijs præberet: quia ad ostendendam misericordiam, & virtutem suam, effectum huius sacramenti sine sacramento præbebat, vt supra dictum est: * sacramentū aūt eucharistiæ & ipse sumpsit, & alijs dedit: tum, ad commendandam excellentiam huius sacramenti: tum, quia hoc sacramentum est memoriale suæ passionis, in qua Christus est sacerdos & hostia.

In epi. 108. to. 2. habet etiam lib. 3 de anima & eius origine c. 9. to mo 7.

Ar. 3. huius q. ad 3.

¶ *Super Quæstionis octuagesimaquarte Articulum octauum & nonum.*

Inf. ar. 9. ad 1. & 4. dist. 17. q. 2. ar. 4. q. 1. & 2.

IN ar. 8. & 9. aduertendum, quòd displi-

ARTICVLVS VII.

Vtrum pœnitentia debeat durare vsque ad finem vitæ.

AD OCTAVVM sic procedi-

tur. Videtur quòd pœnitentia non debeat durare vsque ad finem vitæ. Pœnitentia enim ordinatur ad deletionem peccati: sed pœnitens statim consequitur remissionē peccatorum, secundum illud Ezech. 18. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quę operatus est, vita viuet, & non morietur. ergo non oportet vlterius pœnitentiam protendi.

¶ 2 Præt. Pœnitentiam agere pertinet ad statum incipientium: sed homo de hoc statu debet procedere ad statum proficientium, & vlterius ad statum perfectorum. ergo nō debet homo pœnitentiam agere vsque ad finem vitæ.

¶ 3 Præt. Sicut in alijs sacramentis homo debet seruare statuta ecclesiæ, ita & in hoc sacramento: sed secundum canones determinata sunt tępora pœnitendi, vt scilicet ille, qui hoc vel illud peccatum cōmiserit, tot annis pœniteat. ergo videtur, quòd non sit pœnitentia extendenda vsque ad finem vitæ.

SED CONTRA est, quòd Aug. * dicit in lib. de pœnitē. Quid restat nobis, nisi dolere in vita? vbi enim dolor finitur, deficit pœnitentia: si vero pœnitentia finitur, quid derelinquitur de venia?

In lib. de vera & falsa pœnit. c. 13. circa med. tom. 4.

RESPON. Dicendum, quòd duplex est pœnitentia, scilicet interior & exterior: interior quidē pœnitentia est, qua quis dolet^d de peccato commisso. Et talis pœnitentia debet durare vsque ad finem vitę: semper enim debet homini displicere, quòd peccauit: si enim ei placeret peccasse, iam ex hoc ipso peccatū incurreret, & fructum veniæ perderet: displicentia autem dolorem causat in eo, qui est susceptiuus doloris, qualis est homo in hac vita. post hanc vitam autem sancti nō sunt susceptiui doloris: vnde displicebunt eis peccata præterita sine omni tristitia, secundum illud Isa. 65. Obliuioni traditæ sunt angustiæ priores. Pœnitentia vero exterior est, qua quis exteriora signa doloris ostendit, & verbotenus peccata sua confitetur sacerdoti absoluenti, & iuxta eius arbitrium satisfacit. Et talis pœnitentia non oportet, quòd duret vsque ad finem vitæ, sed vsque ad determinatum tempus secundum mensuram peccati.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd vera pœnitentia nō solum remouet peccata præterita, sed etiam præseruat hominem a peccatis futuris. quāmuis igitur homo in primo instanti veræ pœnitentiæ remissionem cōsequatur præteritorum peccatorum: oportet tamen in homine perseuerare pœnitentiam, ne iterum incidat in peccatum.

AD 2^m dicendum, q̄ agere pœnitentiam interiorē simul & exteriorem, pertinet ad statum incipiētium, qui scilicet de nouo redeunt a peccato: sed pœnitentia interior habet locum etiam in proficientibus & perfectis, secundum illud Ps. 38. Ascensiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum. vnde & ipse Paulus dicebat primæ Corin. 15. Non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam dei.

cere dupliciter sumitur, scilicet contrarie vel negatiue. Et quādo sumitur contrarie, significat actum cōtrarium ad placere, quando vero sumitur negatiue, nō significat aliquem actum, sed solummodo non placere. Cum ergo in littera dicitur, quòd semper debet homini displicere, quòd peccauit vel aliquid simile, sufficit quòd intelligatur negatiue, idest, non placere. Et patet hunc esse sensum literæ: quia contrarium displicere distinguit placere, dū subdit: haud ei placeret peccasse &c. nisi enim displicere, ita cōmuniter sumptum fuisset, scilicet siue contrarie siue negatiue, non sufficeret pro ratione reddenda: si enim placeret ei peccasse &c. nam potuisset dici, quòd nec displiceret, nec habet actū placendi, sed non placeret peccasse. Et hinc habes, quòd sufficit ad necessariam pœnitentiam post habitam contritionem, quòd non placeat peccasse, nec est op^e exire in actum displicentiæ nouæ.

D. 530

AD 3^m dicendum, q̄ illa tępora præfiguntur pœnitentibus, quantum ad actionem exterioris pniæ.

ARTICVLVS IX.

Vtrum pœnitentia possit esse continua.

4.dist.14.q.1. art.4.q.1.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non possit esse continua. dicitur enim Hier. 31. Quiescat vox tua a ploratu, & oculi tui a lachrymis: sed hoc esse non posset, si pœnitentia continuaretur, quæ consistit in ploratu & lachrymis. ergo pœnitentia non potest continuari.

¶ 2 Præt. De quolibet bono opere debet homo gaudere, secundum illud Psal. 99. Seruite domino in lætitia: sed agere pœnitentiam est bonum opus. ergo de hoc ipso debet homo gaudere: sed non potest homo simul gaudere & tristari, vt patet per Philosophum in 9. Ethic. ergo non potest esse, quod pœnitens continue tristetur de peccatis præteritis, quod pertinet ad rationem pœnitentiæ. ergo pœnitentia non potest esse continua.

¶ 3 Præt. Secundæ ad Cor. 2. Apost. dicit, Consolamini, scilicet pœnitentem, ne forte abundantiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est: sed consolatio depellit tristitiam, quæ pertinet ad rationem pœnitentię. ergo pœnitentia non debet esse continua.

SED CONTRA est, quòd Aug. * dicit in lib. de pœnitentia, dolor in pœnitentia cōtinue custodiatur.

* In lib. de vera & falsa pœnit. c. 13. circa fi. tom. 4.

RESPON. Dicendum, quòd pœnitere dicitur dupliciter, secundum actum & secundum habitum. Actu quidem impossibile est, quòd homo continue pœniteat: quia necesse est, quòd actus pœnitentis siue interior, siue exterior, interpoletur ad minus somno, & alijs quæ ad necessitatem corporis pertinent. alio modo dicitur pœnitere secundum habitum, et sic oportet, quòd homo continue pœniteat, & quantum ad hoc, quòd homo numquam aliquid contrarium pœnitentiæ faciat, per quod habitualis dispositio pœnitentis tollatur, & quantum ad hoc, quòd debet homo in proposito gerere, quòd semper sibi præterita peccata displiceant.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ploratus & lachrymæ ad actum exterioris pœnitentiæ pertinent, qui non solum non debet esse cōtinuus, sed nec etiam oportet, q̄ duret vsq; ad finem vitæ, vt dictum est. * vnde & signanter ibi subditur, quia est merces operi tuo. est autem merces operis pœnitentis, plena remissio peccati, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam, post cuius consecutionem nō est necesse, quòd homo vlterius exteriorem pœnitentiam agat: per hoc tamen non excluditur continuitas pœnitentiæ, qualis dicta est. *

^a art. p̄ced.

^b art. p̄ced.

AD 2^m dicendum, quòd de dolore & gaudio dupliciter loqui possumus. vno modo, secundum quòd sunt^d passiones appetitus sensitiui. Et sic nullo modo possunt esse simul, eo quòd sunt omnino contrariæ, vel ex parte obiecti (puta cum sunt de eodem) vel saltem ex parte motus cordis: nam gaudium est cum dilatatione cordis, tristitia vero cum constrictione. et hoc modo loquitur philosophus * in 9. Ethic. alio modo possumus loqui de gaudio & tristitia, secundum quòd consistunt in simplici actu voluntatis, cui aliquid placet vel displicet: et secundum hoc, non pos-

D. 330.

^c cf. citato in arg. 2.

sunt habere contrarietatem, nisi ex parte obiecti, puta cum sunt de eodem & secundum idem: et sic non possunt simul esse gaudium & tristitia: quia non potest simul idem secundum idem placere & displicere. Si vero gaudium & tristitia sic accepta, nō sint de eodem secundum idem, sed vel de diuersis, vel de eodē secundum diuersa, sic non est contrarietas gaudij & tristitiæ. vnde nihil prohibet hominem simul gaudere & tristari: puta si videamus iustum affligi, simul placet nobis eius iustitia, & displicet eius afflictio: et hoc modo simul potest alicui displicere, quòd peccauit, & placere q̄ hoc ei displicet cum spe veniæ: ita q̄ ipsa tristitia sit materia gaudij. vnde & Aug. * dicit in lib. de pœnitentia, semper doleat pœnitens, & de dolore gaudeat. si tamen tristitia nullo modo compareretur sibi gaudium, per hoc non tolleretur habitualis continuitas pœnitentiæ, sed actualis.

* In lib. de vera & falsa pœnit. cap. 13. in fine to. 4.

AD 3^m dicendum, quòd secundum Philosophū * in 2. Ethic. ad virtutem pertinet tenere medium in passionibus. Tristitia autem quæ in appetitu sensitiuo pœnitentis consequitur ex displicentia voluntatis, passio quædam est. vnde moderanda est secundum virtutem, & eius superfluitas est vitiosa: quia inducit in desperationem: quod significat Apostolus ibidem dicēs: ne maiori tristitia absorbeatur, qui eiusmodi est. et sic cōsolatio, de qua ibi Apostolus loquitur, est moderatiua tristitiæ: non autem totaliter ablatiua.

* li. 2. et c. 3. 6 & 9. habet poterit. tom. 5.

ARTICVLVS X.

Vtrum sacramentum pœnitentiæ debeat iterari.

4.dist.14.q. 1.ar.4.q.3. & ar.5.q.2. et Heb. 6.

AD DECIMVM sic proceditur. Videtur quòd sacramentum pœnitentiæ non debeat iterari. dicit enim Apostolus Heb. 6. Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, & gustauerunt cæleste donum, & participes sunt facti Spiritussancti, & prolapsi sūt, renouari rursus ad pœnitentiam: sed quicumque pœnituerunt, sunt illuminati, & acceperunt donum Spiritussancti. ergo quicūque peccat post pœnitentiam, non potest iterato pœnitere.

¶ 2 Præt. Ambr. * dicit in lib. de pœnitentia: reperiuntur qui sæpius agendam pœnitentiam putant, qui luxuriantur in Christo. nam si vere pœnitentiam agerent, iterandam postea non putarent: quis sicut vnum est baptisma, ita vna est pœnitentia: sed baptismus non iteratur. ergo nec pœnitentia.

In lib. 2. de Pœnit. c. 10 post med. tom. 1.

¶ 3 Præt. Miracula, quibus dominus infirmitates corporales sanauit, significant sanationes spiritualiū infirmitatum, quibus scilicet homines liberantur a peccatis: sed non legitur quòd dominus aliquem cæcum bis illuminauerit, vel quòd aliquem leprosum bis mundauerit, aut aliquem mortuum bis suscitauerit. ergo videtur, quòd nec alicui peccatori bis per pœnitentiam veniam largiatur.

¶ 4 Præt. Greg. * dicit in Ho. Quadragesimæ: pœnitentia est, anteacta peccata deflere, & flenda iterum nō committere. et Iiid. † dicit in lib. de summo bono, Irrisor est & non pœnitens, qui adhuc agit quod pœnitet. si ergo aliquis vere pœniteat, non iterum peccabit. ergo non potest esse, q̄ pœnitentia iteretur.

Hom. 34. I cuāge. post medium il lius.

† li. 2. c. 16. in principio. et habet de pœnit. dist. 3. ca. Irrisor.

¶ 5 Præter. Sicut baptismus habet efficaciam ex passione Christi, ita & pœnitentia: sed baptismus nō iteratur propter vnitatem passionis & mortis Christi. ergo pari ratione nec pœnitentia iteratur.

¶ 6 Præt. Ambr. * dicit, q̄ facilius veniæ, incenti-

* Hoc habe-

bet Ambr. lib. 6. Hexam. cap. 4. tom. 1. 23. caut. q. 4. cap. Est iniusta, & dicitur ei. le Amb.

num præbet delinquendi. si ergo deus veniam frequē ter præstet per pœnitentiam, videtur quòd ipse homi nibus potius det incētiuum delinquendi. Et sic videretur delectari in peccatis, quod eius bonitati non conuenit. non ergo potest pœnitentia iterari.

SED CONTRA est, quòd homo inducitur ad misericordiam exemplo diuinæ misericordiæ, secundum illud Luc. 6. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est: sed dominus hanc misericordiā discipulis suis imponit, vt sæpius remittant fratribus contra se peccantibus. vnde sicut dicitur Matth. 18. Petro quærenti, Quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei, vsque septies? respondit Iesus, Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies. G ergo etiam deus sæpius per pœnitentiam veniam peccantibus præbet, præsertim cum doceat nos petere, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

RESPON. Dicendum, quòd circa pœnitentiam quidam errauerunt, dicentes nō posse hominem per pœnitentiam secundo consequi veniam peccatorum: quorum quidam, scilicet Nouatiani hoc intantum extenderunt, vt dicerent post primam pœnitentiam, quæ agitur in baptismo, peccantem non posse per pœnitentiam iterato restitui. Alij vero fuerunt hæretici (vt Aug.* dicit in lib. de pœnitentia) qui post baptismum dicebant quidem esse vtilem pœnitentiam, non H tamen pluries, sed semel tantum. Videntur autem huiusmodi errores ex duobus processisse. Primo quidem ex eo, quòd errabant circa rationem veræ pœnitentiæ. Cum enim ad veram pœnitentiam charitas requiratur (sine qua non delentur peccata) credebant, quòd charitas semel habita non possit amitti, & per consequens pœnitentia si sit vera, numquam per peccatum tollatur, vt sic sit necesse eam iterari: sed hoc improbatum est* in secunda parte, vbi ostensum est, q̄ charitas semel habita propter libertatem arbitrij potest amitti, & per consequens post veram pœnitentiā, potest aliquis peccare mortaliter. secūdo ex eo, quòd errabant circa æstimationem grauitatis peccati: putabant enim adeo graue esse peccatum, quod aliquis cō I mittit post veniam impetratam, quòd non sit possibile ipsum remitti. In quo quidem errabant, & ex parte peccati (quod etiam post remissionem consecutam, potest esse, & grauius & leuius, quàm fuerit primum peccatum remissum) & multò magis contra infinitatem diuinæ misericordiæ, quæ superat omnem numerum & magnitudinem peccatorum, secundum illud Psal. 50. Miserere mei deus secundum magnā misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam. vnde reprobatur verbum Cain, dicentis Genes. 4. Maior est iniquitas mea, quàm vt veniam mereari: et ideo misericordia dei peccantibus, per pœnitentiam veniā præbet absque vllo termino: vnde dicitur 2. Para. vlt. Immēsa & inuestigabilis misericordia promissionis tuæ super malitiam hominum. vnde manifestum est, q̄ pœnitentia pluries est iterabilis.

2.2.q5.24. art.11.

AD PRIMVM ergo dicēdum, quòd quia apud Iudæos erant secundum legem quædam lauacra instituta, in quibus pluries se ab immunditijs purgabant, credebāt aliqui iudæorum, quòd etiam per lauacrum baptismi aliquis pluries purificari posset. Ad quod excludendum, Apostolus scribit hebræis, quòd impossibile est eos, qui semel sunt illuminati, scilicet per baptismum, rursum renouari ad pœnitentiam, scilicet per baptismum, qui est lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritussancti, vt dicitur ad Tit. 3. Et rationem assignat, ex hoc, quòd per baptismum homo Christo commoritur, vnde subditur, rursus crucifigētes sibimetipsis filium dei.

AD 2^m dicendum, quòd Amb. loquitur de pnīa solenni, quæ in ecclesia non iteratur, vt infra dicetur.

AD 3^m dicendum, q̄ sicut August.* dicit in lib. de pœnitentia, multos cæcos & in diuerso tempore dominus illuminauit, & multos debiles confirmauit, ostendens in diuersis illis eidem sæpe peccata dimitti: vt quem prius sanauit leprosum, alio tempore illuminet cæcum. ideo enim tot sanauit cæcos, claudos, & aridos, ne desperet de se peccator. ideo non scribitur aliquem nisi semel sanasse, vt quilibet timeat iungi peccato. medicum se vocat, & non sanis, sed male habētibus opportunum: sed qualis hic medicus, qui malum iteratum nesciret curare? medicorum est centies infirmum, cēties curare: qui ceteris minor esset, si alijs possibilia ignoraret.

* In lib. de vera & falsa pœnit. c. 5. tom. 4.

AD 4^m dicendum, q̄ pœnitere est anteacta peccata deflere, & flenda non committere, scilicet simul dū flet, vel actu vel proposito. Ille enim est irrisor & non pœnitens, qui simul dum pœnitet agit quod pœniteat, vel proponit iterum se facturum quod gessit, vel etiā actualiter peccat eodē vel alio genere peccati. Quòd autem aliquis postea peccat, vel actu vel proposito, non excludit quin prima pœnitentia vera fuerit: nūquam. n. veritas prioris actus excluditur per actū contrarium subsequentē: sicut enim vere cucurrit, qui postea sedet, ita vere pœnituit, qui postea peccat.

AD 5^m dicendum, q̄ baptismus habet virtutem ex passione Christi, sicut quædam spiritualis generatio cum spirituali morte præcedentis vitę. Statutum autem est hominibus semel mori, & semel nasci: et ideo semel tantum debet homo baptizari: sed pœnitentia habet virtutem ex passione Christi, sicut spiritualis medicatio, quæ frequenter iterari potest.

AD 6^m dicendum, quòd secundum August.* in lib. de pœnitentia, constat deo multum displicere peccata, qui semper præsto est ea destruere, ne soluatur quod creauit, nec corrumpatur quod amauit, scilicet per desperationem. I

* In lib. de vera & falsa pœnitē. cap. 5. non longe a principio tom. 4.

QVAESTIO LXXXV.

De sacramento pœnitentiæ secundum quòd est virtus, in sex articulos diuisa.

HEINDE considerandum est de pœnitentia, secundum quòd est virtus.

Et circa hoc quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum pœnitentia sit virtus.
¶ Secundo, Vtrum sit virtus specialis. K
¶ Tertio, sub qua specie virtutis contineatur.
¶ Quarto, De subiecto eius.
¶ Quinto, De causa ipsius.
¶ Sexto, De ordine eius ad alias virtutes.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pœnitentia sit virtus.

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 2. & art. 3. q. 1. col. & ad 2. & q. 2. & 4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia non sit virtus. Pœnitētia enim est quoddam sacramentum alijs sacramentis connumeratum, vt ex

*q. præced. art. 1. & q. 65. art. 1. 1 lib. 4. cap. 16. tom. 5.

vt ex* supradictis patet: sed nullum aliud sacramentorum est virtus. ergo neque pœnitentia est virtus. A

¶ 2 Præt. Secundum Philosophum † 4. Ethic. verecundia nō est virtus: tum, quia est passio habens corporalem immutationem: tum etiam, quia non est dispositio perfecti, cum sit de turpi acto, quod non habet locum in homine virtuoso: sed similiter pœnitentia est quædam passio habens corporalem immutationem, scilicet ploratum (sicut Greg.* dicit, quòd pœnitere est peccata præterita plangere) est etiā de turpib* factis. s. de peccatis, quæ non habent locum in homine virtuoso. ergo pœnitentia non est virtus.

*Hom. 34. in euā. post mediū. Et in registro lib. 9. c. 39. non longe a fine.

¶ 3 Præt. Secundum Philosophum 4. Ethic. nullus est stultus eorum, qui suat. secundum virtutem: sed stultum videtur dolere de commisso præterito, quod B non potest non esse, quod tamen pertinet ad pœnitentiam. ergo pœnitentia non est virtus.

SED CONTRA est, quòd præcepta legis dantur de actibus virtutum: quia legislator intendit ciues facere virtuosos, vt dicitur* 2. Ethic. sed præceptū diuinæ legis est de pœnitentia, secūdum illud Mat. 4. Pœnitentiam agite, &c. ergo pœnitentia est virtus.

*lib. 2. c. 1. a med. to. 5

RESPON. Dicendum, quòd sicut ex dictis* patet, pœnitere est de aliquo prius a se facto dolere. Dictum est aūt supra† quòd dolor vel tristitia dupliciter dicitur. vno modo, secūdum quòd est passio quædam appetitus sensitiui, & quantum ad hoc pœnitentiæ non est virtus, sed passio. Alio modo, secundum quòd consistit in* volūtate, & hoc modo est, cum quadam electione: quæ quidem si sit recta, necesse est, quòd sit actus virtutis:* dicitur enim 2. Ethic. q̄ virtus est habitus electiuus, secundum rationem rectam. pertinet autem ad rationem rectam, vt aliquis doleat, de quo dolendum est, & eo modo & fine, quo dolendum est: quod quidem obseruatur in pœnitentia, de qua nunc loquimur: nam pœnitens assumit moderatum dolorē de peccatis præteritis, cum intentione remouendi ea. vnde manifestum est, q̄ pœnitentia, de qua nunc loquimur, vel est virtus, vel actus virtutis.

*In isto arg. 2. & q. præced. † Q. præce. art. 9.

D. 530.

*lib. 2. c. 2. & 6. to. 5.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ (sicut dictum est*) in sacramento pœnitentiæ materialiter se habent D actus humani: quod non contingit in baptismo vel confirmatione: et ideo cum virtus sit principium alicuius actus, potius pœnitentia est virtus vel cum virtute, quàm baptismus seu confirmatio.

Q. præced. art. 1. 2. 4.

AD 2^m dicendum, quòd pœnitentia secundum quòd est passio, non est virtus, vt dictum est,* sic autem habet corporalem transmutationem adiunctam: est tamen virtus, secundum q̄ habet ex parte voluntatis electionem rectam: quod tamen magis potest dici de pœnitentia quàm de verecundia, nam verecundia respicit turpe factum vt præsens, pro quo timet confundi: pœnitentia vero vt præteritum. est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis in E præsenti habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari: non est autem contra perfectionem virtutis, quòd aliquis prius commiserit turpia facta, de quibus oporteat eum pœnitere, cum ex vitioso fiat aliquis virtuosus.

*In corp. artic.

AD 3^m dicendum, quòd dolere de eo, quòd prius factum est, cum intentione conandi ad hoc, quòd factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit pœnitens, sed dolor eius est displicentia seu reprobatio facti præteriti cum intentione remouēdi sequelam ipsius, scilicet offensam dei, & reatum pœnæ, et hoc non est stultum.

ARTICVLVS II.

Vtrum pœnitentia sit specialis virtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia nō sit specialis virtus. eiusdem enim rationis videtur esse gaudere de bonis prius actis, & dolere de malis perpetratis: sed gaudium de bono prius facto, non est specialis virtus, sed est quidam affectus laudabilis ex charitate prouenies, vt patet per Aug.* 14. de Ciuitate dei. vnde & Apostolus præ ad Corinth. 13. dicit, q̄ charitas non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. ergo pari ratione nec pœnitentia, quæ est dolor de peccatis præteritis, est specialis virtus, sed est quidam affectus ex charitate prouenies.

*lib. 14. c. 7. a med. to. 5

¶ 2 Præt. Quælibet virtus specialis habet materiam specialem: quia habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta: sed pœnitentia non habet materiam specialem: sunt enim eius materia peccata præterita circa quamcumque C materiam. ergo pœnitentia non est specialis virtus.

¶ 3 Præt. Nihil expellitur, nisi a suo contrario: sed pœnitentia expellit omnia peccata. ergo contrariatur omnibus peccatis. non ergo est specialis virtus.

SED CONTRA est, quòd de ea datur speciale legis præceptū, vt supra habitum est.*

* 1. 2. q. 54. art. 1. ad 1. & art. 2.

RESPON. Dicendum, quòd (sicut in secunda parte habitum est*) species habituum distinguuntur secundum species actuum: et ideo vbi occurrit specialis actus laudabilis, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. manifestum est autem, quòd in pœnitentia inuenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati præteriti, inquantum est dei offensa, quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. vnde necesse est ponere, q̄ pœnitentia est specialis virtus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd a charitate deriuatur aliquis actus dupliciter: vno modo sicut ab ea elicitus. et talis act* virtuosus non requirit aliam virtutem præter charitatem: sicut diligere bonum, gaudere de eo, & tristari de oppositō. Alio modo aliquis actus a charitate procedit, quasi a charitate imperatus: et sic quia ipsa imperat omnibus virtu-

¶ *Super Q. nōnullorum attungentium quæstionis Articulum secundū.*

DVbium occurrit magnū circa materiam huius secundi articuli, an pœnitētia virtus, sit vere & proprie vna specialis virtus distincta a ceteris virtutibus. Et est ratio dubij non sola varietas opinionum, sed quoniā vtrinq; ratio vrget. Nam q̄ sit vna virtus distincta ab alijs, Auctoris ratio in litera cō cludit, dicens, operari ad deletionem peccati præteriti, in quantum est offensa dei, per quādam recompēsationem, habet specialem rationem actus laudabilis non pertinentem ad rationem alterius virtutis ergo pœnitentia, cui iste actus attribuitur, ē specialis virtus. Ad partem autem negatiuam vrget duplex rō vna ex proprijs: q̄a nulla virtus exigit aut præexigit habentem ipsam sub illius contrario, sed pœnitentia præexigit pœnitentē fuisse sub peccato, quod contrariatur pœnitentiæ. ergo pœnitētia non est specialis virtus. Et hæc ratio conuincit intellectū meum. Quę & confirmatur, quia virtutum semina sūt ita nobis insita, vt possint. nobis acquiri cū auxilio diuino, & recta ratione, &c. vt non sit necesse nos peccare, si omnes habendæ sunt virtutes in actu: sed ad pœnitentiæ virtutem habēdam in actu impossibile est nos peruenire, nisi peccatum intercueniat. igitur non est virtus specialis, nec euaditur hæc confirmatio ex hoc, quòd pœnitentia ponere tur virtus non acquisita, sed infusa: quoniam simile est de vtriusque iudicio, quo ad hoc, q̄ non oportet peccare, vt virtutes habeamus in actu. Et cōfirmatur iterum ex parte subiecti: quia i Christo fuerunt omnes virtutes, & tamen i ipso

4. dist. 14. q. 1. art. 1. q. 1. & 3. & 4.

Q. præced. art. 5. & 7.

ipso non fuit pœnitentia. Altera ratio est, ex parte obiecti: quia scilicet obiectum hoc. s. offensa, vt recompensabilis per actum proprium, & c. non requirit propriam virtutem. Quod ex duobus apparet. primo, ex eo quòd inter homines obiectum hoc laudabili actu, voluntario attingitur, vt patet cum is qui aliquē offendit, humiliat se ali, confitendo se male fecisse, dolēdo de offensa, & subiiciendo se illi ad recompensandam offensam: per hoc n. actus recuperat etiā offensi gratiā, iuxta illud, Parcere subiectis & debellare superbos. Et tamē nulla virt⁹ specialis ponitur propter actū, aut obiectum istud. proportionaliter igitur loquendo, nulla est ponenda specialis virtus ad recompensandam dei offensam. Secundo ex eo, q̄ ad huiusmodi recōpensationē inuenitur alia virtus sufficiens, s. religio: religionis. n. actus ē subiicere se deo reddendo debitū deo, non minus offenso q̄ benefactori, ita q̄ sicut reddere deo debitum ob beneficia susceptā, non exigit specialem virtutem vltra religionem, eadem ratione reddere deo debitum ob offensam i eum, ad religionem quoque spectabit. cadunt n. hæ speciales rationes debiti. s. pro beneficijs, vel pro offensis, sub illa cōi ratione debiti, quam attendit religiō. Et confirmatur, quia præcipuus actus pœnitentiæ coincidit cum actu primo religionis: subiectio. n. hominis ad deum, est præcipuum quod pœnitentiæ virtus offert deo in recompensam, quam eandem offert religio. Secundum actum quidem deuotionis, absolute: secundum vero actum gratitudinis, pro beneficijs receptis: secundum actum pœnitentiæ, pro offensa commissa. vnde sicut religionis quidā actus est recompensare beneficia, ita recompensare peccata. Et confirmatur hoc: quia in lege veteri actu religionis expiabatur peccatum, & Dauid cor contritum & humiliatum: (quod est ipsa emenda pro peccato) sacrificium appellat.

¶ Ad euidentiam huius difficultatis recolendum est, q̄ non vertitur in dubium, an actus pœnitentiæ sit actus laudabilis & virtuosus, sed an exigat virtutem specialem: ita quòd habitus eius sit virtus distincta a reliquis virtutibus. Et mihi quidem videtur, q̄ non sit virtus distincta propter primas rationes allatas ex parte subiecti & obiecti, sed q̄ actus pœnitētiæ est act⁹ religionis: quod vt clarius percipiatur, distingue duos actus pnīæ: alterum, ad recompēsandum offensam: alterum, ad recōpensandum indulgētiam. nā peccando, & deum offendimus, & nobis plus indultum. q̄ fas erat, & primum quod est præcipuum in pnīa, vocatur satisfacere quo ad culpā, sedm satisfacere quo ad pœnam. Horum autem actuum (vt ex his quæ inter homines videmus ad diuina ascendamus) primus consistit in tribus, s. displicentia de offensa, confessione peccati, & submissione sui ad offensum: cum his. n. tribus recurrit homo ad hominem pro venia. Et si his non placatur offensus, nulla restat recta via obtinendi reconciliationem offensi. Secunda autem satisfactio consistit in luendo pœnam, vt clare patet. Ex his autem ad diuinam reconciliationem ascendendo, eadem tria sufficere existimamus ad diuinam misericordiam prouocandam. Horum autem nullum aliam virtutem q̄ charitatem religionemq; requirit nam displicentia offensæ in deum, actus est charitatis cuius est gaudere, & complacere in bono diuino. Cō fessio aūt peccati non solum exterior, sed etiam interior, actus

tibus (vtpote ordinans eas ad finē suum) actus a charitate procedēs, potest etiam ad aliam specialem virtutem pertinere. si ergo in actu pœnitentis cōsideretur sola displicentia peccati præteriti, hoc immediate ad charitatem pertinet, sicut & gaudere de bōis præteritis: sed intentio operandi ad deletionem peccati præteriti, requirit specialem virtutem sub charitate.

Ad 2^m dicendum, quòd pœnitentia habet quidem realiter generalem materiam, inquantum respicit omnia peccata: sed tamen sub ratione speciali, inquantum scilicet sunt emēdabilia per actum hominis cooperantis deo ad suam iustificationem.

Ad 3^m dicendum, quòd quælibet virtus specialis formaliter expellit habitum viti oppositi: sicut albedo expellit nigredinem ab eodem subiecto: sed pœnitentia expellit omne peccatum effectiue, inquantum operatur ad destructionem peccati, prout est remissibile ex diuina gratia homine cooperante. vnde non sequitur, quòd sit virtus generalis.

p est religionis absque alia virtute media imperatus rationi, cuius est enuntiare peccatum. Submissio autem sui ad deum, religionis actus est, nec aliquid addit ratio pnīæ, nisi causam, s. q̄ offensa: sicut ratio gratitudinis addit pro beneficio. Et probatur ratione, quia religionis actus est quo excellentiam diuinā, nramq; subiectionē ad deū profitemur: sed vterq; istorum actuū. s. interior cōfessio, & voluntaria submissio, in vtriusque professione cōsistit. Nam qui confitetur deo aduersus se iniustitiam suam, submittendo se & confessione & submissione subiectionem suam fatetur, simul & excellentiā diuinam, cui se submittit, cuius excellentissima omnipotentia parcendo manifestatur, cuius ꝓprium est misereri semper, & parcere. Est igitur velle operari ad recompensationem offensæ prīæ deo, religionis actus elicitus. Et cō firmatur: quia virtus pnīæ nō est virtus (vt infra patebit) acquisita, sed infusa non ex ratione naturali, sed ex lumine diuinæ relationis vim habens, eudēq; cursu, quo religio currit accepta. In cuius signū inter præcepta religionis, ita sunt sacrificia & orationes pro peccatis, sicut pro beneficijs.

¶ Nec ꝓpterea arguimus Auctorem: qm̄ verum est, pnīam esse specialem virtutem, latiori vocabulo vtendo. Nec hoc mirum videatur alicui, aut nouum in doctrina Auctoris: qm̄ in præcedenti libro simile quid apparet, dum posita est virginitas specialis virtus, quæ tamen non est, nisi religio determinata ad tā excellentem materiam. Reliquus vero actus pnīæ. s. satisfacere quo ad pœnam, potest poni actus religionis imperatus mediāte virtute vindicatiuæ iustitiæ participatæ in subdito: ita q̄ peccator puniat se quasi minister dei vindicantis. Potest etiam poni actus religionis immediate, pro quanto religio ipsa debitam pœnam exoluit, vt perficiatur satisfactio debita a filio seruoque domino ac patri: hoc. n. iustum ēm quid religio attendit inter hominem & deum, cum iustum simpliciter esse nequeat. Potes autem percipere hanc quoque satisfactionem spectare ad religionem, ex eo q̄ nonnullus cultus est diuinæ excellentiæ ex nostra subiectione, vt voluntarie huiusmodi pœnas offeramus et pro vsurparis contra aut præter voluntatem diuinam. Et hæc de hac difficultate dicta sufficiant: prosequemur in sequentibus tractatum de pœnitentia, ea dicendo quæ stant cum vtraque opinione. s. q̄ pnīa sit vna virtus per se distincta a reliquis, & q̄ pœnitentia coincidat cum religione totaliter aut principaliter, & cum iustitia forte vindicatiua seu commutatiua, quo ad actum secundarium.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæquintæ Articulum tertium.*

In art. 3. tria aduertenda occurrunt. primum est de actu pœnitentiæ, an contineatur sub commutatiua iustitia. Secundum est, an stet in commutatiua iustitia. Tertium est, an reddat æquale simpliciter, vel secundum acceptationem dei tantum. Et primum quidem propter Sco. qui in 4. sent. distin. 14. quæst. 2. posuit actum pnīæ esse actum iustitiæ punitiuæ, quæ distinguitur contra iustitiam commutatiuam: tenuit n. pœnitentem, vt ministrum iudicis punire se, vt culpa ordinetur per pœnam, ac per hoc cum actus iudicis sit vindicare, seu velle infligere

infligere pœnam ꝓ peccato, qui est act⁹ iustitiæ vindicatiuæ, idem actus erit in pœnitente, tam quam exequente cō tra seipsum vindictam a iudice statutam. Secundum vero dubium motum est propter Duran. distinc. 14. articu 2. vbi ponit pœnitentiam esse idem, qd iustitia commutatiua: quia ordinat hominem ad alterum, idest deum in ratione debiti propter offensam.

Tertium autem mouetur propter Scot. vbi supra quæst. 3. tenentem, quòd æquale ex natura rei posset reddi, ita q̄ pœna esset æqualis culpæ, vt sic culpa sufficienter ordinetur propter pœnā.

¶ Ad horum euidentiam notādum est primo, quòd Auctor loquitur de pœnitentia, vt est recōpensatiua deo, tam pro culpa quàm ꝓ pœna, Scotus vero solam pœnæ rationem habuit: nec posuit pœnitētiam ad reconciliandum deum offensum, sed solummodo ad puniendam culpam commissam. vnde aduerte secundo, quòd Auctor posuit pœnitentem, vt alterum extremum respectu dei: Scotus vero posuit pœnitentem in vtroque extremo dum posuit ipsum ex vna parte, ut ministrum iudicis vindicantem, & ex altera parte positum vt reū, in quem fit vindicta, constituendo æqualitatem pœnæ ad culpam, & propterea non est mirum, si varia dicuntur ab illis. Verum si diligentius perspectum fuerit, & præcipuus pœnitentiæ actus consideratus fuerit, apparebit ꝙ prima pœnitentiæ intentio est operari ad recōciliationem offensi per recognitionem peccati, & submissionem sui, iuxta illud, Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. ubi impietatem dixit, non pœnā monstrās per hoc, quòd huiusmodi sui ipsius accusatio apud deū remissioni offensæ cooperatur, utpote ad illam ordinata. Et hinc sequitur, quòd pœnitens ut pœnitens, nō tenet personam ministri & rei: sed rei tantūmodo non puniendi tantum, sed principalius reconciliandi per propium opus ad diuinam misericordiam accedentis. Vnde ad primum dubium dicitur, ꝙ licet pœnitētia quo ad actum secundarium, qui est solutio pœnæ, sit forte act⁹ iustitiæ vindicatiuæ: quia tamen vindicta sit secundum æquale iustitiæ commutatiuæ, ex hoc ipso non excluditur iustitia commutatiua, sed includitur, sicut genus includitur in specie: nec. n. aliter distinguitur vindicatiua contra commutatiuam, nisi sicut species distinguitur a genere. Ad secundum uero dubium dicitur, quòd cum inter deum & hominem non sit iustū simpliciter, sed secundum quid, nō uidetur erudite dictum, ꝙ pœnitentia coincidit cum iustitia absolute. Nec ratio allata hoc infert: quoniā oportet addere, quòd reddit debitum æquale, quod hic non saluatur. Ad tertium autem dicēdum puto, quòd in æquioco laboramus: quoniam nos de æquali ad totū quod debetur ex peccati ratione, loquimur, & dicimus nō posse reddi æquale deo. Ille uero de æquali ad solā pœnā tpalē, quæ post reconciliationem soluenda restat, loqui uī, quam æqualitatē fieri posse non vī negandū. cum Iob dicat, Vtinam appenderētur peccata mea, quib⁹ iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret.

¶ *Super*

*In lib. de vera & falsa pœnitē. c. 8. a med. tom. 4.

*lib. 2. de inuectione fol. 4. ante finem.

Infr. art. 4. cor. & 4. di. 14. q. 1. art. 1. q. 4 ad 4. & q. 5. per to. & dist. 15. q. 1. art. 1. q. 3. ad 4. * 1. 2. q. 62. art. 2. & 3.

*li. 5. Ethi. ca. 4. to. 5.

*gl. ordinaria ibid.

ant. præced.

D. 1017.

*li. 5. Ethi. ca. 6. to. 5.

D. 805.

*lib. 5. ca. 1. non longe a fine to. 5.

*Alias pœnitentia.

*lib. 5. ca. 1. & 2. to. 3.

*lib. 8. cap. ult. to. 5.

nium moralium virtutum: sed ex ipsa ratione iustitię non solum habet id quod iustitiæ est, sed etiam ea quę sunt temperantiæ & fortitudinis, inquantum scilicet ea, quæ delectationem causant, ad temperantiam pertinent, vel terrorem incutiunt, quem fortitudo moderatur, in commutationem iustitiæ veniunt. et secundum hoc ad iustitiam pertinet, & abstinere a delectabilibus, quod pertinet ad temperantiam, & sustinere dura, quod pertinet ad fortitudinem.

¶ *Super Quæstionis octauagesimæquintæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum uoluntas sit proprie subiectum pœnitentiæ.

4. dist. 14. q. 1. art. 4. q. 1. per to. & q. 4. cor.

IN art. 4. intelligenda nouitie, quòd sicut iustitia est volũtas ius suum vnicuique tribuens, ita pœnitentia est volũtas tribuens deo ius suum pro peccato contra eum commisso. est enim (siue sit idem quod religio siue non) talis voluntas: quoniam pars est iustitiæ, quę in actu voluntatis consistit. Reddit autem pœnitentia deo ius suum pro offensa, confitendo, detestando, ac submittẽdo se peccatorẽ deo

* In lib. de vera & falsa pœnit. c. 8. a medio. tom. 4.

*ca. 1. to. 2. offenso: hoc. n. est æquale secundum quid, quod ab homine reddi potest: quo ad pœnam vero affligendo se, &c.

¶ Et quoniam huiusmodi volũtas ex maiori, vel minori potest affectu procedere, ideo varia inuenitur dispositio vere pœnitentium: maior minorq; fructus diuinæ gratiæ inde percipitur.

¶ *Super Quæstionis octauagesimæquintæ Articulum quintũ & sextum.*

ARTICVLVS V.

Vtrum principium pœnitentiæ sit ex timore.

G AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd principiũ pœnitentiæ non sit ex timore. pœnitentia. n. incipit in displicentia peccatorum: sed hoc pertinet ad charitatem, vt supra dictum est.* ergo pœnitentia magis oritur ex amore, quàm ex timore.

¶ 2 Præt. Ad pœnitentiam homines prouocantur per expectationem regni cælestis, secũdum illud Matth. 3. & 4. Pœnitentiam agite appropinquabit enim regnum cælorum: sed regnum cælorum est H obiectum spei. ergo pœnitẽtia magis ꝓcedit ex spe, quàm ex timore.

¶ 3 Præt. Timor est quidam actus interior hominis: pœnitentia autẽ non videtur in nobis esse ex opere hominis, sed ex opere dei, secundũ illud Hier. 31. postq̃ cõuertisti me, egi pœnitentiam. ergo pœnitentia non procedit ex timore.

SED CONTRA est, quòd Isa. 26. dicitur, sicut quæ concepit, cum appropinquauerit ad partũ, I dolens clamat in doloribus suis, sic facti sumus, scilicet per pœnitẽtiam. et postea subditur secundum aliam literam, A timore tuo domine concepimus, & quasi parturiuimus, & peperimus spiritum salutis, id est, pœnitentiæ salutaris, vt per præmissa patet.* ergo pœnitentia procedit ex timore.

* ex 96. præced. art. 6.

RESPON. Dicendum, quòd de pœnitentia loqui possumus dupliciter, vno modo quantũ ad habitum: et sic immediate a deo infunditur sine nobis principaliter K operantibus: non tamen sine nobis dispositiue cooperantibus per aliquos actus. alio modo possumus loqui de pœnitentia quãtum ad actus, quibus deo operanti in pœnitentia cooperamur. quorum actuum primum principium est dei operatio conuertentis cor, secundum illud Thren. vlti. Conuerte nos domine ad te, & conuertemur: secundus actus est motus fidei: tertius est motus timoris seruilis, quo quis timore suppliciorũ a peccatis retrahitur: quartus actus est motus spei, quo quis sub spe veniæ consequendæ assumit propositum emẽdandi. quintus actus est motus charitatis, quo alicui peccatum displicet, secundum seipsum, & non ism propter supplicia. Sextus actus est motus timoris filialis, quo propter reuerentiã dei aliquis emendam deo voluntarius offert. Sic igitur patet, ꝙ actus pœnitentiæ a timore seruili procedit, sicut a primo motu affectus ad hoc ordinato, a timore autem filiali sicut ab immediato, & proximo principio.

4. dist. 14. q. 1. art. 2. q. 1. per to. & q. 2. cor. *art. 3. huius quæst.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd peccatum primo incipit homini displicere (maxime peccatori) propter supplicia, quæ respicit timor seruilis, quàm ꝓpter dei offensam vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatẽ.

AD 2^m dicendum, quòd in regno cælorum appropinquante intelligitur aduentus regis, non solum præmiantis, sed etiam puniẽtis. vnde & Matth. 3. Ioannes baptista dicebat, Progenies viperarum, quis demonstrabit vobis fugere a ventura ira?

AD 3^m dicendum, quòd ipse etiam motus timoris procedit ex actu dei conuertentis cor. vnde dicitur Deut. 5. Quis det eos talem habere mentem, vt timeant me? et ideo per hoc, quòd pœnitentia a timore procedit, non excluditur quia procedat ex actu dei conuertentis cor.

ARTICVLVS VI.

Vtrum pœnitentia sit prima uirtutum.

odif. 14. q. art. 1. q. 6 6. & art. 2. ordina ibid.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd pœnitentia sit prima virtutum: quia super illud Matth. 5. Pœnitentiam agite, dicit glos.* Prima virtus est, per pœnitẽtiam punire veterem hominem, & vitia odisse.

¶ 2 Præt. Recedere a termino, prius esse videtur, quàm accedere E ad terminum: sed omnes aliæ virtutes pertinere videntur ad accessum ad terminum (quia per omnes ordinatur homo ad bonum agendum) pœnitentia autem videtur ordinari ad recessum a malo. ergo pœnitentia videtur esse prior omnibus alijs virtutibus.

¶ 3 Præt. Ante pœnitentiam est peccatum in anima: sed simul cum peccato nulla virtus animæ inest. ergo nulla virtus est ante pœnitentiam: sed ipsa videtur esse prima,

A quæ alijs aditum aperit, excludendo peccatum.

SED CONTRA est, quòd pœnitentia procedit ex fide, spe, & charitate, sicut iam dictum est.* non ergo est pœnitentia prima virtutum. * art. præced.

RESPON. Dicendum, quòd in virtutibus non attenditur ordo temporis quantum ad habitus: quia cum virtutes sint connexæ (vt in secunda parte habitum est*) omnes simul incipiunt esse in anima: sed dicitur vna earum esse prior altera ordine naturę, qui consideratur ex ordine actuum, secundum. s. ꝙ actus vnius virtutis præsupponit actum alterius virtutis. secundum hoc igitur dicendum est, quòd actus quidam laudabiles etiam tempore præcedere possunt B actum, & habitum pœnitẽtiæ: sicut actus fidei & spei informium, & actus timoris seruilis. Actus autem & habitus charitatis simul sunt tempore, cum actu & habitu pœnitentię, & cum habitibus aliarum virtutum. nam sicut in secunda parte habitum est,* in iustificatiõe impij simul est motus liberi arbitrij in deũ, (qui est actus fidei per charitatem formatus) & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ: horum tamen duorum actuum, primus naturaliter præcedit secundum. nam actus virtutis pœnitentiæ est contra peccatum ex amore dei, vnde primus actus est ratio & causa secundi. Sic igitur pœnitentia non est simpliciter prima virtutum, nec ordine temC poris, nec ordine naturæ: quia secundum ordinem naturæ simpliciter præcedunt ipsam virtutes theologicæ: sed quantum ad aliquid est prima inter ceteras virtutes ordine temporis, quãtum ad eius actum, qui primus occurrit in iustificatione impij: sed ordine naturæ videntur esse aliæ virtutes priores, sicut quod est per se, est prius eo, quod est per accidẽs. nam aliæ virtutes, per se videntur esse necessariæ ad bonum hominis: pnia aũt supposito quodam. s. peccato præexistenti, sicut etiam dictum est* circa ordinem sacra- Q. 66. ar. 4. menti pœnitentiæ ad alia sacramenta prędicta.

* 1. 2. q. 65. art. 1.

D. 1177.

1. 2. q. 113. art. 5. & 2.

D. 1018.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ gl illa loquitur quantum ad hoc, ꝙ actus pœnitentiæ primus est tempore inter actus aliarum virtutum moralium. D

AD 2^m dicendum, quòd in moribus successiuis recedere a termino, est prius tempore quam peruenire ad terminum, & prius natura, quantum est ex parte subiecti, siue secũdum ordinem causæ materialis: sed secundum ordinem causæ agentis, & finalis, prius est peruenire ad teminũ: hoc enim est quod primo agens intendit. et hic ordo præcipue attenditur in actibus animæ, vt dicitur in 2. Physic.

AD 3^m dicendum, quòd pœnitentia aperit aditum virtutibus, expellendo peccatum per virtutem fidei & charitatis, quæ sunt naturaliter priores: ita tamen aperit eis aditum, quòd ipsæ simul intrant cum ipsa. nam in iustificatione impij simul cum motu liberi arbitrij in deum & in peccatum, est remissio culpæ & infusio gratiæ, cum qua simul infunduntur omnes virtutes, vt in secunda parte habitum est.* 1. 2. q. 113. art. 7. & 8. Et q. 65. ar. 3. & 2.

QVAESTIO LXXXVI.

De effectu pœnitentiæ quo ad mortalium peccatorum remissionem, in sex articulos diuisa.

EINDE considerandum est de effectu pœnitentiæ. Et primo, quantum ad remissionem peccatorum mortalium: secundo, quãtum ad remissionem peccatorum venialiũ: tertio, quãtum ad reditum peccatorum dimissorum:

quarto

Universidad de Deusto
Biblioteca

quarto quantum ad restitutionem virtutum.

Circa primum quæruntur sex.

¶ Primo, Vtrum omnia peccata mortalia per pœnitentiam auferantur.
¶ Secundo, Vtrum possint sine pœnitentia tolli.
¶ Tertio, Vtrum vnum possit remitti sine alio.
¶ Quarto, Vtrum pœnitentia auferat culpam remanente reatu.
¶ Quinto, Vtrum remaneant reliquiæ peccatorum.
¶ Sexto, Vtrum auferre peccatum, sit effectus pniæ inquantum est virtus, an inquantum est sacramentū.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum per pœnitentiam omnia peccata remoueantur.

Infra q.87. art.1. & 4. dist.14 q.2. art 2.q.1. & dist.16. q6. 1.ar.2. q 3. & 3.contra cap.196. & opusc.3. c. 146.
*gl. interlinearis, ibi.
*lib.1 in vltimo fol.li. tom.4.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non omnia peccata remoueantur. dicit enim Apostolus Heb.12. quòd Esau non inuenit pœnitentiæ locum, quāquam cum lachrymis inquisisset eam glos.* ideſt, non inuenit locum veniæ & benedictionis per pœnitentiam. & 2.Mach.9. dicitur de Antiocho, orabat sceleſtus deum, a quo non erat misericordiam consecuturus. non ergo videtur, quòd per pœnitentiam omnia peccata tollantur.

¶ 2 Præt. Augus.† dicit in lib. de sermone domini in monte, q̄ tanta labes est illius peccati, scilicet cum post agnitionem dei per gratiam Christi, oppugnat aliquis fraternitatem, & aduersus ipsam gratiam, inuidiæ facibus agitatur, vt deprecandi humilitatē subire non possit, etiam si peccatum suum mala conscientia agnoscere & annuntiare cogatur. non ergo omne peccatum potest per pœnitentiam tolli.

¶ 3 Præt. Dominus dicit Matth.12. Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc sæculo neque in futuro. non ergo omne peccatum remitti potest per pœnitentiam.

SED CONTRA est, quod dicitur Ezech.18. Omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor amplius.

RESPON. Dicendum, q̄ hoc, quòd aliquod peccatum per pœnitentiam tolli nō possit, potest contingere dupliciter: uno modo, quia aliquis de peccato pœnitere non posset: alio modo, quia pœnitentia non posset delere peccatum. Primo quidem modo, non D. 151. possunt per pœnitentiam deleri peccata ᵃ dæmonum, & etiam hominum damnatorum: quia effectus cōtū sunt confirmati in malo, ita quòd non potest eis displicere peccatum inquantum est culpa, sed solum displicet eis pœna, quam patiuntur, ratione cuius aliquam pœnitentiam, sed infructuosam habent, secundum illud Sap 5. Pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. vnde talis pœnitentia non est K D. 1019. cum spe veniæ: sed cum desperatione, tale autem ᵃ non potest esse aliquod peccatum hominis viatoris, cuius liberum arbitrium flexibile est ad bonum & ad malū. Vnde dicere, quòd aliquod peccatum sit in hac vita, de quo quis pœnitere non possit, erroneum est. Primo quidem, quia per hoc tolleretur libertas arbitrij. Secundo, quia per hoc derogaretur virtuti gratiæ, per quam moueri potest cor cuiuscumque peccatoris ad pœnitendum, secundum illud Prouerb. 21. Cor regis in manu dei, & quocumque voluerit, vertet illud. Quòd autem secundo modo non possit per verā pœnitentiam aliquod peccatum remitti, est etiam erroneum. primo quidem, quia repugnat diuinæ misericordiæ, de qua dicitur Ioel.2. quòd benignus & misericors est, & patiens, & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia: vinceretur enim quodammodo deus ab homine, si homo peccatū vellet deleri, quod deus delere non vellet. Secundo, quia hoc derogaret virtuti passionis Christi, per quam pœnitentia operatur, sicut & cetera sacramenta, cum scriptum sit primæ Ioan.2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non solum nostris, sed etiam totius mundi. vnde simpliciter dicendum est, quod omne peccatum in hac vita per pœnitentiam veram deleri potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd Esau non G vere pœnituit: quod patet ex hoc, quòd dixit, venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Similiter etiam, nec Antiochus vere pœnituit: dolebat enim de culpa præterita, non propter offensam dei, sed propter infirmitatem corporalem, quam patiebatur.

AD 2ᵐ dicendum, quòd illud verbum Augustini sic intelligendum est: tanta est labes illius peccati, vt deprecandi humilitatem subire non ᵃ possit, scilicet de D. 1005. facili, secundum quòd dicitur illud non posse sanari, qui non potest de facili sanari: potest tamen hoc heri per diuinæ gratiæ virtutem, quæ etiam interdum in profundum maris conuertit, vt dicitur in psalm. 67.

AD 3ᵐ dicendum, quòd illud verbum, vel blasphemia contra Spiritumsanctum est finalis impœnitentia, vt Augustinus ᵃ dicit in lib. de verbis domini: quę penitus irremissibilis est: quia post finem huius vitæ non est remissio peccatorū. vel si intelligatur per blasphemiam Spiritussancti peccatum, quod fit ex certa malitia, vel etiam ipsa blasphemia Spiritussancti, dicitur non remitti, scilicet de facili: quia tale peccatum non habet in se causam excusationis: vel quia pro tali peccato punitur. liquis, & in hoc sæculo & in futuro, vt in secunda parte oppositum est.

* In ser. ib a medio ad finē 10.10.

* 2.2.q.14. art.1. 2.3. & 4.

¶ *Super Quæstionis octauæ fim. sexta Articulum secundum.*

ARTICVLVS II.

I *Vtrum sine pœnitentia peccatum remitti possit.*

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd sine pœnitentia peccatum remitti possit. nō enim est minor virtus dei, circa adultos quàm circa pueros: sed pueris peccata dimittit sine pœnitentia. ergo etiam & adultis.

¶ 2 Præt. Deus virtutem suam sacramentis non alligauit: sed pœnitentia est quoddam sacramentū. ergo virtute diuina possunt peccata sine pœnitentia dimitti.

¶ 3 Præt. Maior est misericordia dei, quàm misericordia hominis: sed homo interdum remittit offensam suam homini etiam non pœnitenti. vnde & ipse dominus mandat Matthæ.5. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. ergo multo magis deus dimittit offensam suam hominibus non pœnitentibus.

SED CONTRA est, quòd

Infr. art.1. cor. & q.87 art.1 con. & 4. dist.14. q.1. art. 1. & dist. 16.q.1. art.2.q.1.

IN art.2. quæſ.86. circa i. lud, Offensa directe opponitur gratiæ, & eius rationem, ex hoc. n. dicitur aliquis alteri esse offensus, q̄ repellit eum a gratia sua, dubium occurrit, num quia falsum est offensam directe opponi gratiæ: cum offensa sit in voluntate, gratia autem secundum Auctorem in essentia animæ non est ergo directe oppositio, siue priuatiua, siue contraria, cum vtraque requiratideutitatem subiecti: cū quia falsum &, quòd assumitur pro ratione: nam ex parte offensi hæc duo, scilicet esse offensum, & abiicere a sua gratia offendentem, nec sunt idem, nec secūdum est. ratio primi: sed primum se habet

habet vt causa secundi, ut patet in exemplo: prius enim offendor contumelia a Petro, & ex hac denominor offensus passiue: deinde per actum propriæ voluntatis meæ abiicio Petrum a mea gratia, quia prius offendit me: ubi manifeste patet, non ex hoc dici me offensum, quia abiicio Petrum a mea gratia: sed econtra, e a u s a l i t e r tamen, ideo me abiicere Petrum a mea gratia, quia offensus sum: tum, quia hæc duo. Cesse offensum, & abiicere a sua gratia offendentem, non sunt inseparabiliter cōnexa: sed stat aliquem esse offensum, & tamen non abiicere a sua gratia offendentem, vt sæpe contingere uidetur inter uirū & uxorē adulteram, seu inter patrem & filium ingratū: offensi enim retinent adhuc uxorem seu filiū in sua gratia. Ruit ergo fundamentum hoc in litera positum.

1.2. q.110, ar.2. ¶ Ad hoc dicitur, q̄ offensa potest dupliciter considerari. Primo, ex parte actᵗ quo inferetur offensa, & sic offensa directe opponitur charitatis rectitudini in actu debitæ: est.n. deformitas actus, priuans perfectione charitatiua. Alio modo ex parte suppositi offendentis: persona eni est quæ primo offendit, actᵘ autem quo offendit quasi instrumentū psonæ est, & sic proprie, & formaliter consideratur offensa: & sic offensa directe opponitur gratiæ, demeritorie tamen. nam offendēs eo ipso, q̄ offendit demeretur, & quantum in se est, priuat se gratia eius, quē offendit. Vnde quia offendēs ut sic, quātum in se est abiicit a se gratiam offensi, recte dicitur q̄ offensa directe gratiæ opponitur, priuatiue, demeritorie. Vbi etiā uidere potes saluari identitatem subiecti primi denominati tā a gratia, quàm ab offensa: nam persona est quæ primo offendit, & quæ primo grata est.

¶ Ad secundum uero dicitur, q̄ procedit ex malo intellectu literæ: aliud est enim, formaliter loquendo, esse offensum ab aliquo, & aliud est ultra hoc quod est esse offensum, habere se ut offensum. Primum enim. s. esse offensum, nihil ponit aut tollit in offenso, sed solā denominationem. secundum autem addit actum, quo se habet ut offensus. Obiectiones igitur secundo & tertio loco inductæ, acceperunt esse offensum, quo ad primum, litera uero utitur esse seu dici offensum quo ad utrumque, scilicet & ad esse offensum, & quo ad habere se ut offensum. Constat autem quòd in hoc consistit offensam habere se, ut offensum, quòd abiicit a sua gratia offendentem: quantumcumque enim offensus quis sit, nisi abiiciat offendentem a sua gratia, non se habet ut offensus. Et ad hoc forte denotandum usurpauit Auctor nouam constructionem grammaticaliter, dicens, offensum alteri abiicere eum a sua gratia dicendo, offensus alteri, intelligi uoluit, habens se ut offensum ad alterum. Et iuxta hunc sensum intellecta litera omnes excludit obiectiones, quo niam omnes in æquiuoco laborant.

A

¶ Et ex hoc sensu patet ratio solutionis ad primum: nam offensa ut sic, meretur ut offensus se habeat, ut offensus. quod nihil aliud est, quàm quòd offensus repellat a sua gratia offendentem.

¶ In eodem art. aduerte, quòd dupliciter loqui possumus de possibili seu impossibili in hac materia, num dicitur quòd, impossibile est peccatum alicui remitti sine pœnitentiæ virtute & limiter quod non potest cōtingere, quòd deus remittat offensam alicui absq; immutatione uoluntatis eius, uel de possibili secundum potentiam ordinariam, uel de possibili secūdum potentiam absolutam. Et si quidē sit sermo de possibili secundum potentiam ordinariā, nulla est inquisitio difficultatis diuersa opinionum: omnes enim tenentur, q̄ q. i. deauit te sine te. non tamen habuit te sine te: sed si de possibili absolute sit sermo, accedit quæstio ex Scot. tractata a nobis superius in commentariis super Primā sententiæ, qō. c. 13. ar 2. & ideo nunc reperēdam hanc difficultatem non puto: sed pro præsenti proposito sufficit uerificare ea quæ in litera dicuntur, sm possibile uel impossibile penes potentiā ordinariā.

Q.84.ar.3.

Hamil. 22. in euange. non longe a prin.

¶ In eodē ar. & specialiter ad 3ᵐ obiectionē ad primū, q̄ quāto ad oēm remissionē peccatorū actualium, actualis immutatio uoluntatis cōcurrēs attribuit pœnitentiæ est in baptismo, dubiū occurrit quū falsum hoc vr, quia propositū emendę in qua ratio formalis pœnitentiæ dr cōstituere, nō habet locū in adulto cōsequente p baptismū plenā remissionē omnium pctorū: cū vt Amb. docuit baptismus omnia condonat, nullumq; iustū &c. requirit.

1.2. q.82. ar.1.

B

C

¶ Ad hoc dicitur, quòd baptismus nō præsupponit, sed affert secum actū pœnitētiæ virtutis perfectū: quū sicut baptismus datur I remissionē peccatorū, ita qui baptizatur, suscipit illū in remissionem peccatorum ac per hoc in ipsa susceptione baptismi subiiciendo se illi, & fatetur se peccasse & detestatur priorē vitā, morēdo illi, & subijcit se Deo vt nouū Christi membrum. Et quia hoc totū eligit in remissionē peccatorū, euidēter constat interuenire in baptismo propositū emendæ, non futuræ, sed præsentis, quę magis voluntas ac electio emendæ dicēda est: eligere siquidē hęc in remissionē peccatorū, est eligere emendā pro peccatis quo ad culpam, & quo ad pœnā ratione tāti beneficii, quantum est baptisma. Non igitur est intelligendū baptismum omnia condonare, sic quòd nullum actum in adulto requirat, sed sic, quòd opportunos actus secū affert, nec eget adminiculo alieno. Et hic est optimus modus omnia condonandi.

D

ARTICVLVS III.

Vtrum possit per pœnitentiam unũ peccatũ sine alio remitti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd possit per pœnitentiam vnum peccatum sine alio remitti. Dicitur enim Amos 4. Plui super vnam ciuitatem, & super alteram ciuitatem non plui: pars vna compluta est, & pars super quã nõ plui, aruit. quod exponens Gregor.* super Ezech. dicit, Cũ ille qui proximum odit, ab alijs vitijs se corrigit, vna eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida manet: quia sunt qui cũ quædam vitia resecãt. in alijs grauiter perdurant. ergo potest unum peccatum per pœnitentiam dimitti sine alio.

¶ 2 Pret. Ambr.† dicit super Beati immaculati in via, Prima consolatio est, quia non obliuiscitur misereri deus, secunda per punitionem, vbi & si fides desit, pœna satisfacit, & releuat. Potest ergo aliquis releuari ab aliquo peccato, manente peccato infidelitatis.

¶ 3 Præt. Eorum quæ non necesse est esse simul, vnũ potest auferri sine alio: sed peccata (vt in secunda parte habitum est.*) non sunt connexa, & ita vnum eorum potest esse sine alio. ergo etiam unum eorum potest remitti sine alio per pœnitentiam.

¶ 4 Præt. Peccata sunt debita, quę nobis relaxari petimus, cum dicimus in oratione dominica, Dimitte nobis debita nostra &c. sed homo quandoque dimittit unum debitum sine alio. ergo etiam deus per pœnitentiam dimittit vnum peccatum sine alio.

¶ 5 Præt. Per dilectionem dei relaxantur hominibus peccata, secundum illud Hier. 31. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans: sed nihil prohibet, quin deus diligat hominem quantum ad vnum, & sit ei offensus quantum ad aliud, sicut peccatorem diligit quantum ad naturam: odit autem quãtum ad culpam. ergo videtur possibile, quòd deus per pœnitentiam remittat vnum peccatum sine alio.

SED CONTRA est, ꝙ Aug.* dicit in li. de pœnitẽtia, Sũt plures quos pœnitet peccasse, sed nõ omnino, reseruantes sibi quædam in quibus delectentur: non animaduertẽtes, Dominum simul mutum & surdum a dæmonio liberasse, per hoc docens nos numquam nisi de omnibus sanari.

RESPON. Dicendũ, ꝙ impossibile est per pœnitẽtiam vnum peccatum sine alio remitti. Primo quidem, quia peccatum remittitur inquantum tollitur dei offensa per gratiam. Vnde in secunda parte habitum est,* quòd nullum peccatum potest remitti sine gratia: omne autem peccatum mortale contrariatur gratię, & excludit eam. Vnde impossibile est, ꝙ vnum peccatum sine alio remittatur. Secundo, quia (sicut ostensum est*) peccatum mortale non potest sine vera pœnitentia remitti, ad quam pertinet deserere peccatum, inquantum est contra deum: quod quidẽ est commune omnibus peccatis mortalibus: ubi autem est eadem ratio, & idem effectus. Vnde nõ potest esse vere pœnitens, qui de vno peccato pœnitet, & non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est cõtra deum super omnia dilectũ (quod requiritur ad rationem veræ pœnitẽtiæ) sequeretur quòd de omnibus peccatis pœniteret. Vnde sequitur, quòd impossibile sit vnum peccatum per pœnitentiam remitti sine alio. Tertio, quia hoc esset contra perfectionem misericordiæ dei, cuius perfecta sunt opera, vt dicit Deut. 32. unde cuius miseretur, totaliter miseretur. & hoc est quod Aug.* dicit in li. de pœnitentia, Quædã impietas infidelitatis est, ab illo qui iustus & iustitia est dimidiam sperare veniam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud uerbum Gregor. non est intelligendum quantum ad remissionẽ culpę, sed quantum ad cessationem ab actu: quia interdum ille qui plura peccata consueuit committere, deserit unum, non tamen aliud: quod quidem fit auxilio diuino, quod tamen non pertingit usque ad remissionem culpæ.

AD 2ᵐ dicendum, quòd in uerbo illo Amb. Fides non potest accipi, qua creditur in Christum: quia ut Aug.* dicit super illud Ioan. 15. Si non uenissem, & locutus eis nõ fuissem peccatũ nõ haberẽt. s. infidelitatis: hoc enĩ est peccatu, quo tenentur cũcta peccata: sed accipitur fides pro conscientia: quia interdũ per pœnas, quas quis patienter sustinet, cõsequit remissionem peccati, cuius conscientiam non habet.

AD 3ᵐ dicẽdũ, ꝙ peccata quãuis nõ sint cõnexa, quãtũ ad cõuersionẽ ad bonũ commutabile: sunt tamẽ cõnexa quãtũ ad auersionẽ a bono incõmutabili, i qua cõueniũt omnia peccata mortalia. & ex hac parte habẽt rationẽ offensæ, quã oportet p pœnitẽtiã tolli.

AD 4ᵐ dicẽdũ, ꝙ debitũ exterioris rei (puta pecuniæ) nõ cõtrariatur amicitiæ, ex qua debitũ remittit: & ideo potest unũ dimitti sine alio, sed debitũ culpæ cõtrariatur amicitiæ: & ideo una culpa uel offensa non remittit sine altera. ridiculũ enim videt, ꝙ etiã ab homine aliqs ueniã peteret de una offensa, & nõ de alia.

AD 5ᵐ dicẽdũ, ꝙ dilectio qua deus diligit homines naturã, nõ ordinat ad bonũ glorię, a quo impedit homo per quodlibet peccatum mortale: sed dilectio gratię pquã fit remissio peccati mortalis, ordinat hominem ad uitã ęternã, ꝑm illud Rom. 6. Gratia Dei, uita ęterna. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum remissa culpa per pœnitentiam remaneat reatus pœnæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur ꝙ remissa culpa per pœnitentiam, nõ remaneat reatus pœnę. Remota enim causa, removetur effectꝰ: sed culpa est causa reatus pœnę: ideo enim est aliquis dignus pœna, quia culpã commisit. ergo remissa culpa, non potest remanere reatus pœnę.

¶ 2 Præt. Sicut Apostolus dicit Ro. 5. Donum Christi est efficacius ꝙ peccatum: sed peccando homo simul incurrit culpam, & pœnę reatum. ergo multo magis per donũ gratię, simul remittitur culpa, & tollitur pœnę reatus.

¶ 3 Præt. Remissio peccatorum fit in pœnitentia per virtutem passionis, secundum illud Rom. 3. Quẽ proposuit deus propitiatorẽ, per fidem in sanguine ipsius, propter remissionem præcedentium delictorum: sed passio Christi est sufficienter satisfactoria, pro omnibus peccatis, vt supra habitum est.* non ergo post remissionem culpę remanet aliquis reatus pœnæ.

¶ *Super Quæstionis octauæ primæ sextæ Articulum quartũ.*

IN art. 4. eiusdem quæstionis. n. respondetur ad primũ, pro quarto ibi dicitur, quòd remisso peccato mortali remanet inordinata conuersio ad commutabile bonum, pro qua debetur reatus pœnæ temporalis, aduertẽtia hãc ītelligi de possibili & quo ad iordinationẽ: nõ .n. necesse est remanere huiusmodi cõuersionẽ, sed potest simul totũ tolli. Et similiter dato, ꝙ nõ totũ sit sublatũ, non est necesse remanere ipsam cõuersionẽ sed in ordinationẽ, quæ fuit ipsius conuersionis. Põt .n. qui pctõ aũ ultimæ delinquit, ante remissionem peccati dimissis auaritiæ actibus & inclinationibus, i oppositos actus conuerti. & tunc appareret, ꝙ aduenięte gratia remittẽte peccatũ prioris auaritiæ, nõ remanet cõuersio illi⁹ habitualis ad cõmutabile bonũ, sed mordinatio ipsi⁹ incursa, per pœnam temporalẽ ordinanda: ratione siquidẽ illi⁹ inordinationis remanet reatus pœnę tẽporalis, tadiu, quousq; culpabilis inordinatio ordinata sufficienter fuerit per pœnam.

SED CONTRA est, ꝙ 2 Reg. 12. dicitur, ꝙ cum Dauid pœnitens dixisset ad Nathan, Peccauí dño, dixit Nathan ad illum, Dñs quoque transtulit peccatũ tuũ, non moreris: veruntamen filius qui natus est tibi, morte morietur: quod fuit in pœnam pręcedentis peccati, vt ibidem dicitur. ergo remissa culpa, remanet reatus alicuius pœnæ.

RESPON. Dicendum, ꝙ, sicut in secunda parte habitũ est,* in peccato mortali sunt duo. s. auersio ab incommutabili bono, & cõuersio ad cõmutabile bonũ inordinata. ex parte ergo auersionis ab incõmutabili bono, consequitur peccatũ mortale reatus pœnę æternæ, vt qui contra æternum bonũ peccauit, in æternũ puniatur: ex parte .n. conuersionis ad bonũ cõmutabile, inquantum est inordinata, consequitur peccatum mortale reatus alicuius pœnæ: quia inordinatio culpæ non reducitur ad ordinem iustitiæ, nisi per pœnã: iustum est .n. vt qui voluntati suæ plus indulsit, q̃ debuit, cõtra voluntatem suã aliquid patiatur: sic .n. erit æqualitas. vnde Apoc. 18. dicitur, Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentũ & luctum: quia tamen conuersio ad bonũ cõmutabile est finita, non habet ex hac parte peccatum ꝙ debeatur ei pœna æterna. vnde si sit inordinata conuersio ad bonum commutabile sine auersione a deo, sicut est in peccatis dvenialibus, non debetur peccato pœna æterna, sed temporalis. quando igitur per gratiam remittitur culpa, tollitur auersio animæ a deo, inquantum per gratiam anima deo coniungitur. vnde & per cõsequens simul tollitur reatus pœnæ æternæ, potest tamen remanere reatus alicuius pœnæ temporalis.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd culpa mortalis vtrumq; habet, & auersionem a deo & conuersionem ad bonum creatum: sed sicut in secunda parte habitum est,* auersio a deo, est ibi sicut formale: conuersio autem ad bonum creatũ, est ibi sicut materiale. Remoto autem formali cuiuscumque rei, tollitur species, sicut remoto rationali tollitur species humana: & ideo ex hoc ipso dicitur culpa mortalis remitti, ꝙ per gratiam tollitur auersio mentis a deo simul cum reatu pœnæ æternæ: remanet tamen illud quod est materiale. s. inordinata conuersio ad bonum creatum, pro qua debetur reatus pœnæ temporalis.

AD 2ᵐ dicendum, ꝙ, sicut in secunda parte habitũ est,* ad gratiam pertinet operari in homine iustificando ipsum a peccato, & cooperari hoĩ ad recte operandum. Remissio igitur culpæ & reatus pœnæ æternæ, pertinet ad gratiã operantem, sed remissio reatus pœnæ temporalis pertinet ad gratiam cooperantem, inquantum. s. homo cum auxilio diuinæ gratiæ patienter pœnas tolerando, absoluitur etiam a reatu pœnæ temporalis. sicut igitur prius est effectus gratiæ operantis, quàm gratiæ cooperantis, ita etiam prius est remissio culpæ & pœnæ æternæ, quàm plena absolutio a pœna temporali: vtrumq; enim est a gratia, sed primũ a gratia sola, secundũ, ex gratia & libero arbitrio.

AD 3ᵐ dicendum est, ꝙ passio Christi de se sufficiẽs est ad tollendũ oẽm reatũ pœnæ non solum æternę, sed ẽt temporalis, & secundum modũ quo homo participat virtutem passionis Christi, percipit ẽt absolutionem a reatu pœnæ. In baptismo aũt homo participat totaliter virtutem passionis Christi, vtpote per aquã, & spiritũ Christo cõmortuus peccato, & in eo regenerat ad nouam vitã. & ideo in baptismo homo consequitur remissionẽ reatus totius pœnæ. In pœnitentia vero consequitur virtutẽ passionis Christi, secundum modum propriorum actuum, qui sunt materia pœnitentiæ, sicut aqua baptismi, vt supra dictum est.* Et ideo non statim per primum actũ pœnitentiæ quo remittitur culpa, soluitur reatus totius pœnæ: sed completis omnibus pœnitentiæ actibus.

ARTICVLVS V.

Vtrum remissa culpa mortali, tollantur omnes reliquiæ peccati.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd remissa culpa mortali, tollãtur omnes reliquiæ peccati. Dicit enim† Aug. in lib. de pœnitẽtia: Numquàm dominus aliquem sanauit, quem omnino non liberauit: totũ enim hominem sanauit in sabbatho: quia & corpus ab infirmitate, & animam ab omni contagione: sed reliquiæ peccati pertinent ad infirmitatem peccati. ergo non videtur possibile quòd remissa culpa, remaneant reliquiæ peccati.

¶ 2 Præt. Secundum Diony. 4. c. de diui. no. bonum est efficacius q̃ malum: quia malum non agit nisi virtute boni: sed homo peccando, simul totam infectionem peccati incurrit. ergo multo magis pœnitendo liberatur etiam ab omnibus peccati reliquijs.

¶ 3 Præt. Opus dei efficacius est, q̃ opus hominis: sed per exercitium humanorum operum ad bonum, tolluntur reliquiæ peccati contrarij. ergo multo magis tolluntur per remissionem culpæ, quæ est opus dei.

SED CONTRA est, ꝙ Marci 8. legitur, ꝙ cæcus illuminatus a dño, primo restitutus est ad imperfectum visum (vnde ait, Video homines velut arbores ambulantes) deinde restitutus est perfecte, ita vt videret clare omnia. Illuminatio aũt cæci, significat liberationem peccatoris. Post primam * ergo remissionem culpæ, qua peccator restituitur ad visum spũalem, adhuc remanent in eo aliquæ reliquiæ peccati præteriti.

RESPON. Dicendum, quòd peccatum mortale ex parte conuersionis inordinatæ ad bonum commutabile, quandam dispositionem causat in anima, vel etiam habitum, si actus frequenter iteretur: sicut autem dictum est, † culpa peccati mortalis remittitur, inquantum tollitur per gratiam auersio mẽtis a deo. Sublato autem eo, quod est ex parte auersionis, nihilominus remanere potest id, quod est ex parte conuersionis inordinatæ, cum hanc contingat esse sine illa, sicut prius dictum est. † & ideo nihil prohibet quin remissa culpa, remaneant dispositiones ex præcedentibus actibus causatæ, quæ dicuntur peccati reliquiæ. Remanent tamen debiliratæ & diminutæ,* ita quòd homini non dominentur. Et hoc magis per modum dispositionum, quàm per modum habituũ: sicut etiã remanet fomes post baptismum.

AD PRIMVM ergo dicendum, ꝙ deus totũ hoĩem perfecte curat: sed q̃nq; subito, sicut socrum Petri statim restituit perfectæ sanitati, ita vt surgens ministraret illis, vt legitur Luc. 4. quandoq; aũt successiue: sicut dictum est de cæco illuminato. Marc. 8. Et ita etiã spiritualiter quandoq; tanta commotione conuertit cor hominis, vt subito perfecte consequatur sanitatẽ spiritualem, non solum remissa culpa, sed sublatis omnibus peccati reliquijs, vt patet de Magdalena, Luc. 7. Quandoq; autem prius remittit culpam per gratiam operantem, & postea per gratiam cooperantem successiue tollit peccati reliquias.

1. q. 73. a. 1. & 2. dist. 36 ar. 5 & 4. dist 15. q. 1 ar. 3. q. 4. cor. & dist. 16. q. 2. ar. 1. q. 2. cor. & di. 18. q. 2. ar. 5. q. 3. ad 1. Homil. 10. Ezech. circa mediũ. In Psa. 118 sexm. 18. in princ. to. 4. refertur de consec. di. 3. c. consolatio.

1. 2. q. 73. a. 3.

In li. de uer. & falsa pœnit. c. 6. parum ante medium tom. 4.

D. 101

Q. 109. art. 7. & q. 113. ar. 2.

Ar. præced.

In li. de ue. & falsa pœnit. c. 6. non onge a fine o m o. 4.

incursa, per pœnam temporalẽ ordinanda: ratione siquidẽ illi⁹ inordinationis remanet reatus pœnę tẽporalis, tadiu, quousq; culpabilis inordinatio ordinata sufficienter fuerit per pœnam.

A

B

C

D. 259.

2. 2. q. 71. ar. 6.

D

Supr. q. 69. art. 3. ad 3. & q. 69. ar. 10. ad 3. & 4. dist. 14. q. 2. arti. 1. & 10, 11. sect. 4.

Et Heb. 6.

2. q. 109. ar. 7. & q. 6. 1. ar. 2.

E

Tractã. 89. in Ioan. inter prin. & med. to. 9.

F

G

H

I

K

Q. 68. & 99 & q. 79 ar. 5.

Q. 84. ar. 2. & 3.

Supra ar. 4. ad 3. Et 4. dist. 14. q. 2. ar. 1. q. 3. & 1. cor. 11. lec. 7.

† In li. de uera & falsa pœnit. ca. 9. post mediũ tom. 4.

Ca. 4. part. 4. inter principiũ & medium.

Ar. præced.

Ar. præced.

* Alias post pœnitentiã ergo &cet.

* alias ita ꝙ homini nõ dominẽtur magis per modũ dispositionũ.

Q. 44. ar. 3. ad 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AD 2um dicendum, quòd peccatum etiam quandoque statim inducit debilem dispositionem, utpote per unum actum causatam: quandoque autem fortiorem, causatam per multos actus.

AD 3um dicendum, quòd uno actu humano non tollũtur omnes reliquiæ peccati: quia ut dicitur ī Prędicamentis, prauus ad meliores exercitationes deductus, ad modicũ aliquid proficiet, ut melior sit. Multiplicato autem exercitio ad hoc peruenit, ut sit bonus uirtute acquisita. Hoc autem multo efficacius facit diuina gratia, siue uno, siue pluribus actibus.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ sextæ Articulum sexũ.*

dist.4.14.q.2.ar.1.q.1.

INar. 6. ciuidẽ quo quãto remissio culpæ ponitur effectus pœnitentię, secundum quòd est virtus, idest virtutis seu virtuosus actus, dubiũ occurrit quoniam hoc videtur repugnare antedictis ab Auctore. Nam si remissio culpæ est effectus pœnitentiæ, vt est actus virtuosus, oportet ꝙ sit effectus nõ solius gratiæ, sed gratiæ & liberi arbitr. quoniam actꝰ huiusmodi virtꝰ liberi arbitrii actꝰ est. Oppositum autem dixit Auctor in hac eadem q. art. 4. ad secundum, dicendo de remissione culpæ & de plena absolutione, quòd vtrũq; è a gratia, sed primũ a gratia sola, secundum ex gratia & libe. arbitrio: si enim est a sola gratia, vt

Q.61.ar.2. distinguitur contra liberum arbitrium, sequitur quòd non fit a gratia & a liberi arbitrii actu virtuoso.

¶ Adhoc dicitur, ꝙ quicquid alii forte somnient distinguẽdo in proposito concursum liber. arbit. actiue vel pure passiua, actus libe. arbit. in iustificatione ipii concurrẽtes, siue in

Ar.præced. deum siue in pctm, sũt vere actus non solum liberi arbitrii sed a libero arbitrio suauiter enim omnia disponens diuina Sapientia (quæ creauit me sine me non passiue, quoniã creatio in me terminata est, sed sine me cooperante, non saluat me sine me cooperãte) mouet per gratiam suam liberum arbitrium ad

ARTICVLVS VI.

Vtrum remissio culpæ sit effectus pœnitentiæ.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd remissio culpæ non sit effectus pœnitentiæ: secundum quòd est uirtus. Dicitur enim pœnitentia, uirtus secũdum quòd est principium humani actus: sed humanus actus non operatur ad remissionẽ culpæ, quæ est effectus gratiæ operantis. ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus.

¶ 2 Præt. Quædã aliæ virtutes sunt excellentiores pœnitẽtia: sed remissio culpæ non dicitur effectus alicuius alterius virtutis. ergo etiam non est effectus pœnitentiæ, secundum quòd est virtus.

¶ 3 Præt. Remissio culpæ non est nisi ex virtute passionis Christi, secundum illud Hebr. 9. Sine sanguinis effusione non fit remissio: sed pœnitentia, inquantum est sacramentum, operatur in virtute passionis Christi, sicut & cetera sacramenta, vt ex supradictis patet. † ergo remissio culpæ non est effectus pœnitentiæ inquantum est virtus, sed inquantum est sacramentum.

SED CONTRA, Illud est proprie causa alicuius, sine quo esse nõ potest: omnis enim effectus dependet a sua causa: sed remissio culpæ potest esse a deo sine pœnitentiæ sacramento, non autem sine pœnitentia secũdum quòd est virtus, vt supra dictum est. † unde & ante sacramenta nouæ legis pœnitentibus deus peccata remittebat. ergo remissio culpæ est præcipue effectus pœnitentię secundum quod est virtus.

RESPON. Dicendum, quòd pœnitentia est virtus, secũdũ quòd est principium quorundam actuũ humanorum. Actus autẽ humani, qui sunt ex parte peccatoris, materialiter se habent in sacramento pœnitentiæ. Omne autem sacramentum producit effectum suum non solum virtute formæ, sed etiã virtute materiæ: ex vtroque enim est vnum sacramẽtum, vt supra habitũ est. † unde sicut remissio culpæ fit in baptismo, non solum virtute formæ, sed etiam virtute materiæ, scilicet aquę, principalius tamen virtute formæ, ex qua & ipsa aqua virtutem recipit: ita etiam & remissio culpæ est effectus pœnitẽtiæ, principalius quidem ex virtute clauium, quas habent ministri, ex quorũ parte accipitur id, quod est formale in hoc sacramento (vt supra dictum est†) secundario autem ex vi actuum pœnitentis, pertinentium ad virtutem pœnitẽtiæ, tamen prout hi actus aliqualiter ordinãtur ad claues ecclesię. & sic patet, quòd remissio culpę est effectus pœnitentię, secundum quòd est virtus; principalius tamen, secundum quòd est sacramentum.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd effectus gratię operantis est iustificatio impij, vt in secũda parte dictum est. † in qua, vt ibidem dictum est, non solum est gratię infusio & remissio culpę, sed etiam motus liberi arbitrij in deum, qui est actus fidei formatę, & motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentię. Hi tamen actus humani sunt ibi, vt effectus gratię operantis, simul producti cum remissione culpę. unde remissio culpę nõ fit sine actu pœnitentię virtutis, licet sit effectꝰ gratię operãtis.

AD 2um dicendum, quòd in iustificatione impij nõ solũ est actus pœnitentię, sed etiam actus fidei, vt dictum est. * & ideo remissio culpę non ponitur effectus solum pœnitentię virtutis: sed principalius fidei & charitatis.

Q.60.ar.6. ad 2. & ar. 7.

Q.84.ar.3.

Li.2.q.113 i diuisione quæstion.

obsequendum gratiæ ꝓ hoc, quòd utitur illa secundum illam operando. Et propterea actus lib. arb. tã respectu dei, quàm respectu peccati in iustificatione inuẽti sunt effectus gratiæ operantis, & non ponunt in numerum cũ ipsa gratia operante, & propterea dictio exclusiua addita gratiæ non excludit huiusmodi actus liberi arbitrii, utpote suos effectus. cum enim dicitur, sola causa facit hoc non excludi tur, qn factat illud mediãte aliquo suo effectu. Et hunc esse sensum Auctoris, apparet in calce huius art. vbi dicitur, ꝙ actus pœnitentiæ virtutis habe, ꝙ sine eo nõ possit fieri remissio culpę, ĩquãtum est inseparabilis effectus gratiæ. Nec obstant allegata in oppositũ, quoniã ibi loquitur de gratia, vt distinguit contra liberum arbitrium absolute, & non contra liberum arb. ut est effectus ipsius gratiæ. Vnde oppositio modo uidentur se habere actus liberi arbitrii. & gratia penes operandum & cooperandum. nam in gratia operante liberum arbitrium se habet ut cooperans, in gratia uero cooperante liberum arbitrium se habet quasi ut operans, & propterea cõ numeratur gratiæ.

In solutione præcedẽti. Et 1.2.q.113.ar.4.

AD 3um dicẽdum, quòd ad passionem Christi ordinatur actus pœnitentię virtutis, & per fidem, & per ordinem ad claues ecclesię. & ideo vtroq; modo causat remissionem culpę virtute passionis Christi.

AD Id aũt, quod in cõtrariũ obijcitur, dicẽdũ est, ꝙ actus pœnitentię virtutis habet, ꝙ sine eo nõ possit fieri remissio culpę, inquãtũ est inseparabilis effectus gratię, per quam principaliter culpa remittitur, quę etiam operatur in omnibus sacramentis. & ideo per hoc non potest concludi, nisi quòd gratia est principalior causa remissionis culpę, quàm pœnitentię sacramentum. Sciendum tamen, quòd etiam in veteri lege & in lege naturę, erat aliqualiter sacramentum pœnitentię, vt supra dictum est*.

Q.84.ar.3. ad 2.

QVAE-

¶ *Super Quæstionis octuagesimæseptimæ Articulum primum.*

INar.q.87. dubium duplex occurrit. Primũ circa literam: vbi dicitur, Exigitur ad remissionem peccati mortalis, vt homo actualiter singula mortalia detestetur: videtur. n. hoc falsum: tum quia detestatio vniuersalis sufficit ad gratiam: alioquin non posset homo peccator subito ingemiscendo, consequi gratiam: cum non possit homo tã subito rememorari singula peccata tum quia detestari singula mortalia, aut intelligitur singulariter, aut in vniuersali sed singulariter nõ potest intelligi, cum ridiculum videatur etiam in cõfessione de singulis singillatim cõfiteri: si autem intelligitur vniuersaliter, sequitur quòd nõ erit opus rememorari singula.

¶ Alterum dubium est circa illud .s. virtualis displicentia non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad oblita: videtur. n. hoc esse falsum: quoniã ex dominj sententia, dimissa sunt peccatrici peccata multa, quoniã dilexit multum: constat enim quòd dilectio non est nisi virtualis displicentia.

¶ Ad horum euidentiam duplici vtẽdũ est, dist. Prima de remissione peccatorũ dupliciter, hoc est plena, vel quoad culpam tantum, & regulariter vel ex speciali gratia. Secunda est de displicentia peccati formali vel virtuali, & formali, generali, vel vniuersali. vocatur autem displicentia formalis quæ formaliter est displicentia, quæ potest dupliciter contingere. .s. vt sit vniuersalis, comprehendens. s. omnia peccata commissi, cum vera voluntate ab omnibus & singulis abstinendi: & hoc potest esse in momento & est contrito sufficiens ad remissionem infinitorum peccatorũ mortalium: quia sufficit ad gratiam habendã, quãtũ est, ex parte hominis, iuxta illud Ezech. In quacumque hora ingemuerit peccator &c. & talis displicentia videtur fuisse in latrone, & crebro accidere creditur his, qui vere conuertuntur ad deum post multa crimina. alio autem modo contingit displicentia formalis, cum homini displicet se peccasse, ita quòd & omnia & singula sua peccata in generali sibi displicent, & vellet in ea amplius non incidere, non tamen peruenit ad hoc, quòd vere vult seu proponit amplius nõ incidere, & hæc non sufficit ad remissionem peccati mortalis: virtualis autem displicentia vocatur, quæ non est formaliter displicentia, sed est formaliter alius actus, puta dilectio dei, tantæ vis, vt ex eo nata sit sequi displicentia peccati, ita quòd si tunc occurreret memoria peccati, ex vi illius actus sequeretur formalis displicentia peccati: & sic omnis actus dilectionis dei ex charitate procedens, potest dici virtualiter displicentia peccati mortalis.

¶ His præhabitis ad primum dubium dicitur, quòd verba Auctoris vera sunt de peccatis mortalis remissione plena & regulari: quoniam regulariter non fit remissio peccati mortalis, quo

Inf.ar.2.ad 1. & 3. & 4.q.cor.Et 5.dist.16.q.2.ar.2.q.2. ad 2. Et dist.21.q.2.ar.1. cor. Et Mat.7.art.12. tor. 3q.84.art. 10.ad 4.ar-gum.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccatum veniale possit remitti sine pœnitentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur ꝙ veniale pctm̃ possit remitti sine pœnitẽtia. Pertinet. n. vt supra dictum est, † ad rationem veræ pœnitentiæ, ꝙ non solum homo doleat de peccato præterito, sed etiam proponat cauere de futuro: sed sine tali proposito peccata venialia dimittuntur, cum certũ sit, ꝙ homo sine peccatis venialibus præsentem vitam ducere non

A ad culpam & oẽm pœnã, nisi homo quantũ in se est, detestetur singula mortalia: sicut in singulis plus sibi indulsit, q̃ debuit.

¶ Cum autem quæritur, an de singulis singillatim &c. respondetur ꝙ hoc potest dupliciter intelligi: vel ꝙ cuilibet peccato singillatim debeatur sua propria detestatio, ita ꝙ quot fuerunt peccata, tot oporteat esse detestationes & satisfactiões, & hoc est ridiculũ asserere, cum nec ẽt cõfitendo, oporteat tot esse actus in cõfitendo quot sunt peccata: contingit. n. vnico actu confiteri mille fornicationes: vel quòd quodlibet peccatum terminet detestationẽ seu satisfactionem. Et hic est sensus literæ, ita ꝙ sicut in confessione dũ peccator dicit, Peccaui millies in fornicatione, iste vnicus cõfessionis actus terminatur actualiter ad singulas mille fornicationum, ita quo ad actus interiores dũ peccatori displicent mille fornicationes, actualiter detestatur singulas, illo vno & eodẽ actu. Et ad hoc seruit inquisitio diligens ad rememorandũ, cuius litera meminit: nã oblita seu non occurrẽtia peccata in scipsis, sicut actualiter non adsunt ante mentem peccatoris, ita nec actualiter terminãt detestationẽ seu displicentiam, & hæc non actualis terminatio supplet, quo ad plenam remissionẽ ex vniuersali displicẽtia, detestatione, ac satisfactione, quæ virtualiter includeret satisfactionem, quæ debetur hmõi nõ occurrentibus.

1.2.q.71.& 2.2.q.14.a. 8. ad 2.

In li. de medicina pœn. Et li. de vtilitate pœn. c.2. tom.9.

q. præced. art. 2. & q. 86. ar.4.

¶ Ad secundũ dubiũ dr, ꝙ Auctor loquitur de plena remissione & regulariter: q̃n plena remissio regulariter exigit contritionẽ & confessionẽ singulorũ, vbi oportet adesse displicentiã formalẽ, & non solũ virtualẽ. Magdalenæ aũt displicentiã formalẽ licet non legamus, sed virtualẽ tñ in actu dilectionis, & fide: lacrymæ tñ formali displicẽtiæ attestant. In cuius signũ, cũ post resurrectionẽ Lazari pedes dñi iterũ vngeret, & capillis tergeret, lacrymæ non affuerunt, quia iã peccatrix nõ erat: dñs aũt originalem seu principalem actum qui est causa displicentiæ formalis, pro causa remissioni adducens, non excludit proximum actum displicentiæ formalis: quãmuis si ex speciali dono dei sola displicentia virtualis affuisset, sufficienter saluatur concursus pœnitentiæ implicite & virtualiter.

¶ In rñsione, ad secundũ, aduerte idẽ esse iudicii dormiẽte occisio pro Christo vel baptizato, qd intelligo secundũ merita secundarũ causarũ. Nã si quis iuisset dormitũ cũ proposito dicẽdi mane mendaciũ officiosum, & interim dormiens occideretur pro Christo, crediderim ego ex diuina largitate ẽt illius peccati plenissimã remissionem per martyriũ cõsequi, quãmuis per baptismum illius remissionem non consequeretur, pp voluntatem actualiter actualitate virtuali peccato inhærentẽ.

¶ In responsione ad tertium, circa materiam argumenti, scilicet peccatum veniale opponi seruori charitatis, Durandus in 4. sent. dist. 16. q. 1. ar. 2. occurrit, dicens hoc esse falsum: tũ, quia nec formaliter, nec consecutiue opponitur seruori charita-

tis. Et quòd non formaliter, probat, quia nec mortale peccatū F opponitur formaliter charitati: quoniam conſtitit vtrumque in deordinatione actus, cui formaliter opponitur reordinatio actus. Quòd uero nec conſecutiue probat ex differentia inter mortale & ueniale in hoc: quia mortale nō ſtat cum charitate: & ideo opponitur conſecutiue illi, ueniale autem ſtat cū charitatis feruore: & ideo nec conſecutiue opponitur illi: tum, quia charitatis feruor non delet ueniale ſine diſplicentia: ſola autē diſplicentia ſine tali feruore illud delet.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ argumentū ſupponit unum falſum: ſ. peccatum mortale non opponi formaliter charitati: nam licet charitati habituali peccatū mortale non opponatur formaliter (quia actⁱ non opponitur formaliter habitui) ſed demeritorie: quia peccans mortaliter meretur priuari charitatis habitu, idem tamen mortale peccatum, quatenus diuino opponitur bono actuſque eſt inimicitię ad deum, formaliter opponitur amicitiæ ad deum. Et propterea ſicut actualis inimicitia opponitur formaliter actuali amicitię, ita peccatum mortale opponitur formaliter actui charitatis, qui eſt actualis amicitia ad deū: vnde deordinatio actus peccati mortalis primo importat deordinationem cōtrarie reſpectu diuinæ amicitiæ: quia hic primo habet rationem peccati mortalis, ut patet ex hoſtili pœna hinc ſibi debita. & ſecundario habet deordinationem reſpectu moralis ordinis, ꝛc per hoc ordinatio, cui formaliter opponitur mortale peccatū, eſt ordinatio amicitiæ diuinæ, quam conſtat eſſe charitatem. Quocirca peccatū ueniale, cū in hoc differat a mortali, q̄ mortale eſt contra diuinam amicitiam, ueniale aūt eſt præter illam, bene dictū eſt ab Auctore, q̄ opponitur feruori charitatis: pro quanto retardat affectū hoīs ab his, quæ ſunt prompte amicitiæ officia.

¶ Et cum dicitur, q̄ compatitur ſecum ſeruorem charitatis, reſpondetur q̄ licet compatiatur ſecū aliquē feruorē charitatis, nō tñ oēm, in cuius ſignū feruor patriæ nullū cōpatit ueniale.

¶ Et ſi inſtetur, quis eſt ille feruor in hac uita, qui non compatitur ſecū uenie reſpondetur, q̄ eſt ille qui uirtualiter claudit in ſe diſplicentiā oīs rettrahentis a diuinæ ardore amicitię, ſiue charitas habitualis ſit magna ſiue parua: qđ patet ex eo q̄ talis actualis feruor affectⁱ ex charitate, ſi vere hr, delet oē ueniale, ita q̄ pro tūc ſic affectus hō eſt ſine oī ueniali quo ad culpā.

¶ Ad ſecundam aūt obiectionem dicitur, q̄ non eſt ex inſufficientia ſeruoris charitatis, q̄ mediante diſplicentia deleat ueniale, ſed hoc eſt ex ordine cauſarū & effectuum: ſicut nō eſt ex inſufficientia charitatis, q̄ mediāte pœnitētia deleat mortale.

¶ Quod autē dicitur, q̄ ſola diſplicentia ſine tali feruore delet ueniale, poteſt bene & male intelligi: ſi.n. intelligatur ſine feruore actus eliciti a charitate, tunc quodammodo eſt verum & quodammodo falſum: uerum quidem quo ad hoc, quia ſine datur affectus hominis ne prompte in deum feratur: & ideo vtrūque peccatum per pœnitentiam quidem remittitur, quia per vtrūque deordinatur voluntas hominis per immoderatam conuerſionem ad bonum creatum: ſicut .n. peccatum mortale remitti non poteſt quandiu voluntas peccato G adhæret, ita etiam nec peccatū ueniale: quia manente cauſa manet effectus. Exigitur aūt ad remiſſionem peccati mortalis perfectior pœnitentia, vt.ſ. homo actualiter peccatū mortale commiſſum deteſtetur quantum in ipſo eſt, vt ſcilicet diligentiā adhibeat ad rememorandum ſingula peccata mortalia, vt ſingula deteſtetur: ſed hoc non requiritur ad remiſſionem venialium peccatorum: non tamen ſufficit habitualis diſplicentia quę H habetur per habitū charitatis, vel pœnitentiæ virtutis: quia ſic charitas non compateretur peccatum veniale, quod patet eſſe falſum. vnde ſequitur, q̄ requiratur quædam virtualis diſplicentia, puta cū aliquis hoc modo fertur ſecūdum affectum in deum & res diuinas, vt quicquid ſibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, diſpliceret ei, & doleret ſe commiſiſſe, etiam ſi actu de illo non cogitaret: quod tamen nō ſufficit ad remiſſionem peccati mortalis, niſi quantum ad peccata oblita poſt diligentem inquiſitionem.

Ad primvm ergo dicendum, quòd homo in gratia conſtitutus poteſt vitare omnia peccata mortalia & ſingula: poteſt ēt vitare ſingula peccata venialia, ſed non omnia, vt patet ex his, quæ in ſecunda parte dicta ſunt.* & ideo pœnitentia de peccatis mortalibus requirit, q̄ homo proponat abſtinere ab omnibus & ſingulis peccatis mortalibus: ſed ad pœnitentiam peccatorum venialiū requiritur, quòd homo proponat abſtinere a ſingulis, non tamen ab omnibus: quia hoc infirmitas huius vitæ non patitur: debet tamen habere propoſitum ſe præparandi ad peccata venialia minuenda, alioquin eſſet ei periculum deficiendi, cum deſerere appetitum proficiendi, ſeu tollendi impedimēta ſpiritualis profectus, quæ ſunt peccata venialia.

Ad 2^m dicendum, quòd paſſio pro Chriſto ſuſcepta, ſicut ſupra dictum eſt,* obtinet vim baptiſmi: & ideo purgat ab omni culpa & veniali & mortali, niſi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem.

Ad 3^m dicendum, quòd feruor charitatis virtualiter implicat diſplicentiam venialium peccatorū, vt ſupra dictum eſt.*

tali feruore cauſante, diſplicētia a charitate imperata delet uenialeſ falſum autem quo ad hoc, q̄ hmōi diſplicentia omnino ſit abſoluta a tali feruore: qm̄ diſponit ſeu parat affectū promptiorem ad talem charitatis feruorē, ſicut ueniale retardabat ab hmōi feruore: ſi uero intelligatur per feruorem talē feruor cuiuſcumque actus a charitate quomodolibet procedētis, ſic male intelligit, quia diſplicētia nō niſi charitate informata delet ueniale, ut inferius ar. 4. patet hmōi.n. diſplicētia, qua deletur ueniale, quidam charitatis feruor eſt: feruet.n. per eum charitas ad cōſumptionem uenialium impedientium, ſeu tetardantium affectū a motu erga ea quæ dei ſunt.

1.2. q.109. art. 8. & q. 74. art. 3. ad 2.

D. 397.

¶ *Super Quæſtionis octauæ ſimæ ſeptimæ Articulum ſecundum.*

In art. 2. eiuſdem quæſtionis aliquid occurrit notādum, & aliquid dubitandum. Diligenter ſiquidē notandū eſt, ab Auctore hic expreſſe haberi, quod ſuperius dixim⁹ de effectu euchariſtiæ, ſ. q̄ non infunditur noua gratia, nec augetur per illam ſine actu liberi arbitrij diſponente ad ſuſceptionem ſeu augmentum: dicitur .n. hic, q̄ non contingit eſſe infuſionem gratiæ in adultis ſine actuali motu liberi arbitrij in deū, & in peccatum, & proportionaliter intelligendum eſt, de augmento gratiæ.

q. 66. ar. 11.

q. 79. ar. 4.

Articvlvs II.

Vtrum ad remiſſionem uenialium peccatorum requiratur gratiæ infuſio.

I

Ad secvndvm ſic proceditur. Vī q̄ ad remiſſionē venialium peccatorum requiratur gratiæ infuſio. Effectus.n. non eſt ſine proprio cauſa: ſed propria cauſa remiſſionis peccatorum eſt gratia: non enim ex meritis proprijs peccata hominis remittūtur, vnde dicitur Epheſ. 2. Deus qui diues eſt in miſericordia propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cū eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Chriſto, cuius gratia ſaluati eſtis. ergo peccata venialia nō remittunt⁹ ſine gratię infuſione.

¶ 2 Præt. Peccata venialia nō remittuntur ſine pœnitentia: ſed in pœnitentia infunditur gratia, ſicut & in alijs ſacramentis nouæ legis. ergo B peccata venialia non remittuntur ſine gratiæ infuſione.

¶ 3 Præt. Peccatum veniale maculam quādā animæ infert: ſed macula nō aufertur niſi per gratiā, quę eſt ſpiritualis animæ decor. ergo videtur q̄ peccata venialia nō dimittantur ſine gratiæ infuſione.

Sed contra eſt, q̄ peccatum veniale adueniens, non tollit gratiam, neq; etiam diminuit eā, vt in ſecunda parte habitum eſt.† ergo pari ratione ad hoc q̄ peccatum veniale remittatur, non requiritur nouæ gratiæ infuſio. C

Respon. Dicēdum, q̄ vnumquodq; tollitur per ſuum oppoſitum. Peccatum autem veniale non contrariatur habituali gratiæ vel charitati, ſed retardat actum eius, inquantum nimis inhæret homo bono creato, licet non cōtra Deū, vt in ſecunda parte habitum eſt.* & ideo ad hoc q̄ peccatum veniale tollatur, non requiritur q̄ infundatur aliqua habitualis gratis: ſed ſufficit aliquis motⁿ gratię, vel charitatis ad eius remiſſionem. Quia tamen in habentibus vſum liberi arbitrij, ī quibus ſolis poſſunt eſſe venialia peccata, non cōtingit eſſe infuſionem gratiæ ſine actuali motu liberi arbitrij in deū & in peccatum; ideo quādocumq; de nouo gratia infunditur, peccata venialia remittuntur. D

Ad primvm ergo dicendum, q̄ etiam remiſſio peccatorū uenialium eſt effectus gratiæ, per actum ſcilicet quem de nouo elicit: nō autem per aliquid habituale de nouo animæ infuſum. E

Ad 2^m dicēdum, q̄ peccatum veniale nūquā remittit⁹ ſine aliqua li actu pœnitētiæ virtutis, explicito ſ. vel implicito, vt ſupra dictū eſt: † poteſt tñ remitti peccatum venia le ſine pœnitentiæ ſacramento, qđ in abſolutione ſacerdotis formaliter perficitur, vt ſupradictum eſt.* & ideo non ſequitur q̄ ad remiſſionē venialis peccati requiratur gratiæ infuſio: quæ licet ſit in quolibet ſacramento, non tamen eſt in quolibet actu virtutis.

Ad 3^m dicēdum, quòd ſicut in corpore contingit eſſe maculā dupliciter, vno modo per priuationem eius, qđ requiritur ad decorē, puta debiti coloris aut debitæ proportionis mēbrorū, alio modo per ſuperinductionem alicuius impedientis decorem, puta luti aut pulueris, ita etiam animæ inducitur macula vno modo per priuationē decoris gratiæ per peccatū mortale, alio modo per inclinationem affectus inordinatā ad aliquid temporale: & hoc fit per peccatum veniale. & ideo ad tollendam maculā peccati mortalis requiritur infuſio gratiæ: ſed ad tollendam maculā uenialis peccati, requiritur aliquis actus procedens ex gratia, per quam remoueatur inordinata adhæſio ad rem temporalem.

ſentiā pfæ. Et ſimiliter actus charitatis ſeu fidei formatę in Deū, nō eſt quicūq; charitatis actⁿ, ſed ex tali ac tanto conatu prouenies, ut diuinæ adſit infuſio gratiæ in huiuſmodi. n. deteſtatione pcti & motu ī deū, interuenit taltē uirtualiter deteſtatio & uenialium grauiorū, quæ diſpoſuerūt ad mortalia, & uenialiū, q̄ impedierūt acceſſum ad hāc mutationē dexteræ Excelſi. & cōiter ītelligitur uenire ēt uſ dolor de offenſa dei ī cōi, in quo claudit deteſtatio uenialiū ī gñe. raro.n. uel nūquā accidere uſ, accedētibⁿ ad ſacramēta, ut doleat pciſe de mortali pctō, cōiter .n. in cōi peccatorū dolor occurrit.

Articvlvs III.

Vtrum uenialia peccata remittantur per aſperſionem aquæ benedictæ &c. huiuſmodi.

Ad tertivm ſic proceditur. Videtur q̄ uenialia peccata non remittantur per aſperſionem aquæ benedictæ, & epiſcopalem benedictionem, & alia huiuſmodi. Peccata.n. uenialia non remittunt⁹ ſine pœnitentia, ut dictum eſt: † ſed pœnitētia per ſe ſufficit ad remiſſionē venialiū peccatorū. ergo iſta nihil operantur ad huiuſmodi remiſſionem. Supr. q. 65. art. 1. ad 6. & 8. & q. 83. ar. 3. ad 3. Et 4. diſ. 16. q. 2. art. 2. q. 4. & di. 17. q. 3. art. 3. q. 3. & di. 21. q. 2. art. 1. & 2. Et mal. q. 7. ar. 12.

¶ 2 Præt. Quodlibet iſtorum eandem relationem habet ad vnum peccatū veniale, & ad omnia. Si ergo per aliquod iſtorū remittitur aliquod peccatum veniale, ſequitur, quòd pari ratione remittātur omnia: & ita per vnam tunſionem pectoris, vel per vnam aſperſionem aquæ benedictæ, redderetur homo immunis ab omnibus peccatis venialibus, qđ videt incōueniēs. Ar. 1. huius quæſt. D

¶ 3 Præt. Peccata venialia inducunt reatum alicuius pœnæ, licet temporalis: dicitur enim 1. Cor. 3. de eo qui ſuperædificat lignum, fœnum, & ſtipulam, q̄ ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem: ſed huiuſmodi, per quæ dicitur peccatum veniale dimitti, vel nullā vel minimam pœnam in ſe habent. ergo non ſufficiūt ad plenam remiſſionem venialium peccatorum.

Sed contra eſt, qđ † Aug. dicit in lib. de Pœnitentia, q̄ pro leuibus peccatis pectora noſtra tundimus, & dicimus, Dimitte nobis debita noſtra. & ita uidetur q̄ tūſio pectoris & oratio dominica cauſent remiſſionem uenialium peccatorum. & eadem ratio uidetur eſſe de alijs. In li. de medicina pœnitēn. 2, 10.

Respon. Dicēdum, q̄ (ſicut dictū eſt †) ad remiſſionē uenialis peccati nō requiritⁿ nouæ gratiæ infuſio: ſed ſufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis deteſtetⁿ peccatū ueniale uel explicite, uel ſaltem implicite: ſicut cū aliquis ſeruenter mouetⁿ in deū. & ideo triplici ratione aliqua cauſant remiſſionē venialiū peccatorū. Vno modo, inquantū in eis infunditur gratia: quia p infuſionē gratiæ tollūtur venialia peccata, ut ſupra dictū eſt.* & hoc modo per euchariſtiā & extremam unctionem, & uniuerſaliter per omnia ſa- Ar. 2. huius quæſt.

Universidad de Piura Biblioteca

cramenta nouæ legis, in quibus conferrur gratia, pec F
cata venialia remittu n tur. secundo, inquantum sunt
cũ aliquo motu detestatiõis peccatorũ. & hoc mõ cõ
fessio generalis, tunsio pectoris, & oratio dominica,
operãtur ad remissionẽ venialiũ peccatorũ. nã in ora
tione dominica petimus, Dimitte nobis debita no-
stra. tertio modo, inquãtũ sunt cũ aliquo motu reue
rẽtiæ in deũ, & ad res diuinas. & hoc mõ, benedictio
episcopalis, aspersio aquæ benedictæ, qlibet sacramẽ-
talis vnctio, oratio i ecclesia dedicata, & si aliqua alia
sunt hmõi, operant ad remissionẽ venialiũ peccatorũ.

AD PRIMVM ergo dicẽdum, q omnia ista cau
sant remissionem peccatorum venialium, inquantũ
inclinant animam ad motum pœnitentiæ, qui est de- G
testatio peccatorum, vel implicite, vel explicite.

AD 2^m dicendũ, q omnia ista quantũ est de se, ope
rantur ad remissionem omnium peccatorum venia-
lium: potest tamen impediri remissio, quãtum ad ali
qua peccata venialia, quibus mẽs actualiter inhæret:
sicut & p fictionẽ interdũ impedit effectus baptismi.

AD 3^m dicẽdũ, q per prædicta tolluntur quidẽ pec
cata venialia quantũ ad culpã, tũ virtute alicuius sa-
tisfactionis, tũ etiã virtute charitatis, cuius motus p
fdicta excitat. Nõ aũt p quodlibet prędictorũ semper
tollitur totus reatus pœnæ: quia sic qui esset omnino
immunis a peccato mortali, aspersus aqua benedi- H
cta, statim euolaret: sed reatus pœnæ remittitur per
prædicta fm modũ feruoris in deum, qui per prædi-
cta excitatur, quandoq; magis, quãdoq; autẽ minus.

¶ *Super Quæstionis octuagesimæ septimæ Articulum quartum.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ueniale peccatum possit remitti sine mortali.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q̃ veniale peccatum
Infr. q. 90. art. 4. ad 3. Et 4. di. 16. q. 2. ar. 1. q. 2. & 3.

IN ar. 4. in corpore aduerte rationem mouentem Au
ctorem non se tenenere ex parte pœnæ, sed ex parte culpæ, quia. s. nulla culpa a deo remittitur, nisi per virtutẽ gratiæ, quod si Dura. aduertere voluisset, aut soluisset hanc rationem, aut cessasset ab obiiciendo. ipse. n. in 4. sent. dist. 16. q. 1. ar. 2. contra hanc doctrinam obicit tripliciter.

¶ Primo, quia culpa venialis cõsistit i de ordinatione volũtatis, quæ tollitur per debitam displicentiam eius, quod in
Ar. præced. ad 2. & q. præce. ar. 3.
debite placuit.

¶ Secundo, q̃ a puer non baptizatus in originali existiens, peccato, quando venit ad etatẽ, potest primo peccare venia liter, & statim mori. Et tunc procedit, an puniatur pœna æterna pro peccato veniali, an pœna tm̃ pœnali &c.
Q. præced. arti. 6. & q. 86. ar. 3.

¶ Tertio, per opera bõa facta extra charitatem potest aliquis secundum om

alicui nõ imputet peccatum, quod gl. ibi exponit de veniali. * Ille autem qui est in peccato mortali, caret gratia dei. Vnde nullum venia le sibi remittitur.

AD PRIMVM ergo dicendũ, q̃ venialia ibi dicuntur irregularitates siue immunditiæ, quas contrahebant secundum legem.

AD 2^m dicendum, q̃ licet ad remissionem peccati venialis non requiratur noua infusio habitualis gratiæ, requiritur tamẽ aliquis gratiæ actus, qui non potest esse in eo, qui subiacet peccato mortali.

AD 3^m dicendum, q̃ peccatũ veniale non excludit omnem actũ gratiæ, per quẽ possunt omnia peccata venialia dimitti: sed peccatũ mortale excludit totaliter habitũ gratiæ, sine quo nullum peccatum mortale vel veniale remittitur. & ideo non est similis ratio.

QVAESTIO LXXXVIII.

De reditu peccatorum per pœnitentiã dimissorum, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE cõsiderandum est de reditu peccatorum per pœnitentiã dimissorũ.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum peccata per pœnitentiam dimissa, redeãt simpliciter per sequens peccatum. I

¶ Secundo, Vtrũ aliquo modo per ingratitudinem redeant specialius secundum quędã peccata.

¶ Tertio, Vtrum peccata redeant in æquali reatu.

¶ Quarto, Vtrum illa ingratitudo, per quam redeunt, sit speciale peccatum.

ARTICVLVS I.

Vtrum peccata dimissa redeant per sequens peccatum.

AD PRIMVM sic procedit. Videt quòd peccata dimissa, redeant per sequens peccatum. Dicit enim † Augustinus in libro de Baptismo: Redire dimissa peccata, vbi fraterna charitas non est, apertissime Dominus in euãgelio docet in illo seruo, a quo dimissum debitum dominus repetijt, eo quòd ille conseruo suo debitum nollet dimittere: sed fraterna charitas tollitur, per quodlibet peccatum mortale. ergo per quodlibet sequens mortale peccatum, redeunt peccata prius per pœnitentiam dimissa.

§ 2 Præt. Super illud Lucæ 11. Reuertar in domum meam vnde exiui, dicit * Beda, Timendus est iste versiculus, nec non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctã credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat. hoc autem non esset nisi rediret. ergo culpa per pœnitentiam dimissa redit.

Beda in Luc. c. 58. nõ multum remote ante finem to. 2.

§ 3 Præt. Ezechiel. 18. Dominus dicit, *Si auerterit se iustus a iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur*: sed inter alias iustitias quas fecit, etiam præcedens pœnitentia continetur, cum supra dictum† sit pœnitentiam esse partẽ iustitiæ. ergo postquam pœnitens peccat, non imputatur ei precedẽs pœnitentia, per quam consecutus est veniam peccatorum. redeunt ergo illa peccata.

Q. 85. ar. 3.

§ 4 Præt. Peccata præterita per gratiam tegũtur, vt patet per Apostolum Roma. 4. inducentem illud Psalmistæ 31. *Beati quorũ remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*: sed per peccatũ mortale sequens gratia tollitur. ergo peccata quæ fuerãt prius commissa, remanent detecta. & ita videtur quòd redeant.

SED CONTRA est, q̃ Apostolus dicit Iacobi 2. Qui offendit in vno factus est omnium reus: sed ex parte conuersionis, peccata mortalia sunt diuersa, & interdum cõtratia. Vnde manifestum est, quòd ex parte conuersionis, peccatum mortale sequens non facit redire peccata mortalia prius abolita: alioquin sequeretur, quòd homo per peccatum prodigalitatis reduceretur in habitum vel dispositionem auaritiæ prius abolitæ. & sic contrariũ esset causa sui contrarij, quod est impossibile. sed confiderãdo in peccatis mortalibus id, quod est ex parte auersionis absolutæ, per peccatum mortale sequens redit illud, quod fuerat in prioribus peccatis ante dimissionem, inquãtum per peccatum mortale sequẽs homo priuatur gratia, & sit reus pœnæ æternæ, sicut & prius erat. Verum quia auersio in peccato mortali, ex conuerhone quodammodo causatur, recipiunt ea, quæ sunt ex parte auersionis quodammodo diuersitatem per comparationem ad diuersas conuersiones sicut ad diuersas causas: ita quòd sit alia auersio, & alia macula, & alius reatus, prout cõsurgit ex alio & alio actu peccati mortalis. & hoc modo, in quæstionem vertitur, vtrum macula & reatus pœnæ æternæ secundum quòd causabantur ex actibus peccatorum priusdimissorum, redeant per peccatum mortale sequens. Quibusdã igitur visum est, q̃ simpliciter etiã hoc modo redeant. sed hoc nõ potest esse: quia opus dei per opus hois irritari non potest. Remissio autem peccatorum priorum, fuit opus diuinæ misericordiæ. unde non potest irritari per sequens peccatum hominis, secundum illud Rom. 3. Nũquid incredulitas illorum fidem dei euacuauit? & ideo alij ponentes peccata redire, dixerunt, quòd deus non remittit peccata pœnitenti postmodum peccaturo, fm præscientiam, sed solum secundum præsentem iustitiam: præscit enim se pro his peccatis eum æternaliter punirurum, & tamen per gratiam facit eum præsentialiter iustum. sed nec hoc stare potest: quia in causa absolute ponatur, & effectus ponitur absolute. Si igitur nõ absolute fieret per gratiam, & gratiæ sacramenta peccatorum remissio, sed cum quadam conditione in futurum dependente, sequeretur quòd gratia & gratiæ sacramenta non essent sufficiens causa remissionis peccatorum, quod est erroneum, vtpote derogans gratiæ dei. & ideo nullo modo potest esse, quòd macula & reatus præcedentium peccatorum, redeant secundum quòd ex talibus actibus causabantur. Contingit autem, quòd sequens actus peccati, virtualiter continet reatum prioris peccati, inquantum scilicet aliquis homo secundo peccans, ex hoc ipso videtur grauius peccare quàm prius peccauerat, secundum illud Rom. 2. Secundum duritiam tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die irę. ex hoc scilicet solo, quòd contemnitar dei bonitas, quę ad pœnitentiam expectat. Multo autem magis contemnitur dei bonitas, si post remissionem prioris peccati, secundo peccatum iteretur: quanto maius est beneficium peccatum remittere, quàm peccatorem sustinere. Sic igitur per peccatum sequens pœnitentiam, redit quodammodo reatus peccatorum prius dimissorum, non inquantum causabatur ex illis peccatis prius dimissis, sed inquãtũ causatur ex peccato vltimo perpetrato, qd aggrauatur ex peccati, priorib^9. & hoc nõ est

Gl. interlineatis. ibid. super illud Beatus cui non imputauit Dominus peccatum.

Refert hoc de pœni. di. 4. c. Qui recedit. id habet Prosper in respons. ad 2. rationes gallorũ.

Q. 86. ar. 4.

Inf. ar. 2. & 3. cor. Et 4. dist. 22. q. 1. ar. 1. Li. 1. de baptismo, contra donatis. c. 12. in medio to. 7

peccata dimissa redire simpliciter, sed redire secundum quid, inquantum scilicet, virtualiter in peccato sequenti continentur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd illud verbum Aug. videtur esse intelligendum de reditu peccatorum, quantum ad reatum pœnæ æternæ in se cõsideratum: quia scilicet, post pœnitentiam peccans, incurrit reatum pœnæ æternæ, sicut & prius: non tamẽ omnino propter eandem rationem. Vnde† Aug. in li. de retractationibus Prosperi, cum dixisset, quòd non id quod remissum est recidit, nec pro originali peccato dãnatur, subditque tamen ea morte afficitur, quæ ei propter peccata dimissa debebatur: quia scilicet incurrit mortẽ æternã, quã meruerat p peccata pterita.

Prosper in responsione ad 2. ex Gallorum. Et refert de pœnit. di. 4. ca. Qui recedit.

AD 2^m dicendum, quòd in illis verbis non intendit dicere Beda, q culpa prius dimissa hominẽ opprimat per reditũ reat^i præteriti: sed p iterationẽ actus.

AD 3^m dicendum, quòd per sequens peccatum, iustitiæ priores obliuioni traduntur, inquantum erãt meritoriæ vitæ æternæ: non tamen inquantum erant impeditiuæ peccati. unde si aliquis peccet mortaliter postquam restituit debitum, non efficitur reus, quasi debitum non reddidisset. &† multo minus traditur obliuioni pœnitẽtia pri^a acta, quãtũ ad remissionẽ culpæ, cũ remissio culpæ magis sit opus Dei q hominis.

AD 4^m dicendum, quòd gratia simpliciter tollit maculam, & reatum pœnę æternę. Tegit autem actus peccati præteritos, ne scilicet propter eos Deus hominem gratia priuet. & reum habeat pœnę æternæ. & quod gratia semel fecit, perpetuo manet.

ARTICVLVS II.

Vtrum peccata dimissa, redeant per ingratitudinem quæ specialiter est secundum odium fraternum, apostasiam a fide, contemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita.

4. dist. 22. q. 1. ar. 1. col. & ar. 3.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur quòd peccata dimissa nõ redeant per ingratitudinem, quæ specialiter est secundum quatuor genera peccatorum, scilicet secundum odium fraternum, apostasiam a fide, cõtemptum confessionis, & dolorem de pœnitentia habita, ſm q quidam metrice dixerunt:

Fratres odit, apostata fit, spernitque fateri.

Pœnituisse piget, pristina culpa redit. Tanto. n. est maior ingratitudo, quãto grauius est peccatũ, qd quis cõtra Deum committit post beneficium remissionis peccatorum: sed quędam alia peccata sunt his grauiora, sicut blasphemia contra Deum, & peccatũ in Spiritumsanctũ. ergo videtur, quòd peccata dimissa nõ redeant magis secundum ingratitudinẽ commissam, secundum hæc peccata, quàm secundum alia.

Habet de pœnit. di. 4. c. Si Iudas.

¶ 2 Præt.* Rabanus dicit, Nequam seruum tradidit deus tortoribus, quoadusque redderet vniuersum debitum, quia non solum peccata quæ post baptismũ homo egit reputabuntur ei ad pœnam, sed & originalia, quæ in baptismo sunt ei dimissa: sed etiam peccata venialia inter debita computantur, pro quibus dicimus, Dimitte nobis debita nostra. ergo ipsa etiã redeunt per ingratitudinem. & pari ratione videtur, quòd per peccata venialia redeant peccata prius dimissa, & non solum per peccata prædicta.

¶ 3 Præt. Tanto est maior ingratitudo, quanto post maius beneficium acceptum aliquis peccat: sed beneficium Dei est etiam ipsa innocentia, qua peccatũ vitamus: dicit enim† Aug. in 2. confess. Gratiæ tuæ deputo quecumque peccata non feci. Maius autem do-

Li. 2. confe. cap. 7. ante med. to. 1.

num est innocẽtia, q̃ etiã remissio omniũ peccatorũ. ergo non minus est ingratus Deo qui peccat post innocentiam, quàm qui peccat post pœnitentiam. & ita videtur quòd per ingratitudinem, quæ fit secundum peccata prędicta, non maxime redeãt peccata dimissa.

SED CONTRA est, quòd* Grego. dicit 18. Moral. Ex dictis euangelicis constat, quòd si quid in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, & illud rursus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. & ita propter odium fraternum specialiter peccata dimissa redeunt secundum ingratitudinem. & eadem ratio videtur de alijs.

Li. 4. dialo. c. 60. circa finem.

RESPON. Dicẽdum, quòd (sicut supra dictũ est*) peccata dimissa, per pœnitentiam redire dicuntur, in quãtum reatus eorum ratione ingratitudinis, virtualiter continetur in peccato sequenti. Ingratitudo autẽ potest committi dupliciter: vno modo, ex eo quòd aliquid fit contra beneficium. & hoc modo per omne peccatum mortale quo deũ offendit, redditur homo ingratus deo, qui peccata remisit. & sic per quodlibet peccatum mortale sequẽs, redeũt peccata prius dimissa, ratione ingratitudinis: alio modo committitur ingratitudo non solum faciendo contra ipsum beneficium, sed etiam faciendo contra formam beneficij præstiti: quæ quidem forma si attendatur ex parte benefactoris, est remissio debitorum. Vnde contra hanc formam facit, qui fratri petenti veniam non remittit: sed odium tenet. Si autem attendatur ex parte pœnitentis, qui recipit hoc beneficium, inuenitur ex parte eius duplex motus liberi arbitrij: quorum primus est motus liberi arbitrij in deum, qui est actus fidei formatæ, & contra hoc facit homo apostatando a fide: secundus autem est motus liberi arbitrij in peccatum, qui est actus pœnitentiæ. Ad quem primo pertinet (vt supra dictũ est†) quòd homo detestetur peccata præterita, & contra hoc facit ille, qui dolet se pœnituisse. Secũdo pertinet ad actũ pœnitentię, vt pœnitens proponat se subijcere clauibus ecclesię per confessionem, secundũ illud. psalmi 31. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meã Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. & contra hoc facit ille, qui contemnit confiteri secũdum quòd proposuerat. & ideo dicitur quòd specialiter ingratitudo horum peccatorum, facit redire peccata prius dimissa.

Ar. præced.

Q. 86. ar. 5^i & 6.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd hoc non dicitur specialiter de istis peccatis, quia sunt ceteris grauiora: sed quia directius opponuntur beneficio remissionis peccatorum.

AD 2^m dicendum, quòd etiam peccata venialia, & ipsum originale redeunt modo prædicto,* sicut & peccata mortalia, inquantum contemnitur dei beneficium, quo hęc peccata sunt remissa: non tamen per peccatum veniale aliquis incurrit ingratitudinem: quia homo peccando venialiter, nõ facit contra deũ, sed præter ipsum. & ideo per peccata venialia, nullo modo peccata dimissa redeunt.

In corp. ar.

AD 3^m dicendum, quòd beneficium aliquod habet pensari dupliciter: uno modo ex quãtitate ipsius beneficij. & secundum hoc innocentia est maius dei beneficium quàm pœnitentia, quæ dicitur secunda tabula post naufragium: alio mõdo, potest pensari beneficium ex parte recipiẽtis, qui minus est dignus, & sic magis sit sibi gratia: vnde & ipse magis ẽ ingratus si contemnat. & hoc modo beneficium remissionis culpæ est maius, inquantum præstatur totaliter indigno, & ideo ex hoc sequitur maior ingratitudo.

A2-

¶ *Super Quæstionis octuagesimaoctauæ ar ticulum tertium.*

4. d. 22. q. 1. ar. 2. q. 3.

IN ar. 3. eiusdem q. intellige nouitie ingratitudinem non habere quantitatem ex quantitate beneficii, quamuis habeat ex illo specie, sicut nec odiũ habet quantitatem ex obiecto odio habito. non. n. oportet tantum esse odium, quantum est odibile: contingit. n. unum & idem plus, & minus odio haberi. Et similiter non oportet tantum esse amorem, quantum est amatum: est enim aliquid plus amabile quàm amretur, & sic de aliis. Quantificatur autem ingratitudo ex beneficio (ut in litera dicitur) proportionaliter, & hoc est dicere, quòd si cõparentur duæ ingratitudines ad duo beneficia, uerum est q ceteris paribus quanto beneficium maius est beneficio, tanto ingratitudo maior est ingratitudine. Et propterea ranto peccatum post pœnitentiam est secundũ ingratitudinis circumstantiam grauius, quanto contra maius est beneficium remissionis peccatorũ. Et quia beneficium remissionis quantificatur secundum peccata dimissa, ideo tãto grauius quis post pœnitẽtiam peccat, quanto maior peccator prius fuit, & ceteris paribus quanto plures dimissa sibi peccata fuerunt.

ARTICVLVS III.

Vtrum per ingratitudinem peccati sequentis, consurgat tantus reatus, quantus fuerat pecatorũ prius dimissorum.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per ingratitudinem peccati sequentis consurgat tantus reatus, quantus fuerat peccatorum prius dimissorũ: quia secundum magnitudinẽ peccati est magnitudo beneficii, quo peccatum dimittitur, & per consequens magnitudo ingratitudinis, qua hoc beneficium cõtemnitur: sed secundum quantitatem ingratitudinis, est quantitas reatus cõsequẽtis. ergo est tãt^a reatus qui consurgit ex ingratitudine sequẽtis peccati, quãtus fuit reatus omnium præcedentium peccatorum.

¶ 2 Præt. Magis peccat qui deum offendit, quàm qui offendit hominem: sed seruus manumissus ab aliquo domino, reducitur in eandem seruitutem, a qua prius fuit liberatus, uel etiam in grauiorem. ergo multo magis ille, qui contra deum peccat post liberationem a peccato, reducitur in tantum reatũ pœnæ, quantũ primo habuerat.

¶ 3 Præt. Matth. 18. dicitur, quòd iratus Dominus tradidit eum (cui replicantur peccata dimissa, propter ingratitudinem) tortoribus quoadusq; redderet uniuersũ debitum: sed hoc non esset, nisi consurgeret ex ingratitudine reatus, quantus fuit omnium præteritorum peccatorũ. ergo æqualis reatus per ingratitudinem redit.

SED CONTRA est, quòd dicitur Deut. 25. Pro mensura peccati erit et plagarum modus. Ex quo patet, quòd ex paruo peccato non consurgit magnus reatus: sed quandoq; peccatum mortale sequens, est multo minus quolibet peccatorũ prius dimissorum. non ergo ex peccato sequenti redit tãtus reatus, quantus fuit peccatorum prius dimissorum.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, q ex peccato sequenti, propter ingratitudinem consurgit tantus reatus, quantus fuit reatus peccatorũ prius dimissorum super reatum proprium huius peccati: sed hoc non est necessarium, quia sicut supra dictum est,† reatus præcedentium peccatorum non redit per peccatum sequens, inquantum sequebatur ex actibus præteritorum peccatorum, sed inquantum consequitur actum sequẽtis peccati. Et ideo oportet, quòd quãtas reatus redeuntis, sit secundum grauitatem peccati subsequentis. Potest autem contingere, quòd grauitas peccati subsequentis adæquetur grauitati omniũ peccatorum præcedentium: sed hoc nõ semper est necesse, siue loquamur de grauitate eius, quam habet ex sua specie, cum quandoque peccatum sequens sit for-

Ar. 1. huius

A nicatio simplex, peccata uero præterita fuerunt adulteria, uel homicidia, seu sacrilegia) siue etiã loquamur de grauitate, quam habet ex ingratitudine annexa. nõ enim oportet, quòd quantitas ingratitudinis sit absolutæ æqualis quantitati beneficii suscepti, cuius quantitas attenditur secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum. contingit enim quòd contra idem beneficium unus est multum ingratus, uel secundum intensionem contemptus beneficii, uel secundum gratuitatem culpæ contra benefactorem commissæ, alius autem parum, uel quia minus contemnit, uel quia minus contra benefactorem agit: sed proportionaliter B quantitas ingratitudinis, adæquatur quantitati beneficii: supposito enim æquali contemptu beneficii, uel offensa benefactoris, tanto erit grauior ingratitudo, quanto beneficium fuit maius. unde manifestum est, quòd non est necesse, quòd propter ingratitudinem. semper per peccatũ sequens redeat tantus reatus, quãtus fuit præcedentium peccatorum, sed necesse est q proportionaliter quanto peccata prius dimissa fuerũt plura & maiora, tãto redeat maior reatus per qualecumque sequens mortale peccatum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd beneficium remissionis culpę recipit quantitatem absolutam, secundum quantitatem peccatorum prius dimissorum: sed C peccatum ingratitudinis non recipit quantitatem absolutam secundum quantitatem beneficii, sed secundum quantitatem contemptus uel offensæ, ut dictum est.† & ideo ratio non sequitur.

In corp. ar.

AD 2^m dicendum, quòd etiam seruus manumissus non reducitur in pristinam seruitutem pro qualicumq; ingratitudine: sed pro aliqua grani.

AD 3^m dicendum, quòd illi, cui peccata dimissa replicantur propter subsequentem ingratitudinẽ, redit uniuersum debitum, inquantum quantitas peccatorum præcedentium proportionaliter inuenitur in ingratitudine subsequenti, non autem absolute, ut dictum est.*

In corp. ar.

D

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd ingratitudo, ratione cuius sequens peccatum facit redire peccata prius dimissa, sit speciale peccatum. Retributio. n. gratiarum pertinet ad contra passum, quod requiritur in iustitia, ut patet per† Philosophum 5. Eth. sed iustitia est specialis uirtus. ergo ingratitudo ẽ speciale peccatũ.

¶ 2 Præt.* Tullius in 2. Rhetor. ponit quòd gratia ẽ specialis uirtus: sed ingratitudo opponitur gratiæ. ergo ingratitudo est speciale peccatum.

¶ 3 Præter. Specialis effectus a speciali causa procedit: sed ingratitudo habet specialem effectum, scilicet quòd facit aliqualiter redire peccata prius dimissa. ergo in-

¶ *Super Quæstionis octuagesimanonæ Articulum quartum.*

IN ar. 4. eiusdem q. aduerte nouitie, ingratitudinẽ, de qua est sermo, nõ esse speciale peccatũ non solum ea ratione, quia ipsa & peccatũ, puta fornicatio post pœnitentiam, non constituunt duo peccata. s. ingratitudinis & fornicationis, sed ex potius ratione, quia huiusmodi ingratitudinis circumstantia nõ apponit circa peccatum post pœnitentiã deformitatem alterius speciei ab ipso peccato, immo ingratitudo illa trahit ad specie peccati quod circumstat, puta fornicationis, si peccatũ post pœnitentiam est fornicatio, & sic de aliis: simile est. n. de similibus consequentibus ad omnia peccata

2. 2. q. 107. arti. 2. ad 1. Et 4. dist. 22. q. 1. ar. 3. q. 3.

Li. 5. c. 5. nõ remote a prin. t. 5.

Li. 2. de Inuent. fol. 4. ante fi. lib.

Universidad de Navarra Biblioteca

ars mo alii puta odio dei, & contemptu diuini præcepti, qui liber enim peccatum mortaliter, in ergastulo & contemptu diuinum præceptum quod tranſgreditur, & in odium inimicitiæ diuinæ charitati oppoſitum incidit. Hæc tamen excuſatio non eſt eadem pertinent ſpecie peccati, in qua eſt peccatum, cuius ſunt circunſtantiæ, & non trahunt peccatum in ſpeciem odii diuini, & ſpeciem inobedientiæ, prout ſecundum ſe hæc ſunt ſpecialia peccata, ad quæ tamen ſpecies trahentur, ſi quis ex dei odio & contemptu præcepti ſorni cae-tur.

D.992 Lib.3.cap.2 nō remote a prin.c.5.

In li.de natura & gra. c.29.i.7.

¶ Super Quæſtionis eſſinagesimanona Articulum primum.

IN qu. 89. quatuor notanda occurrūt. Primum in art. 1 ad ſecūdū, vbi dr quòd conſtitio ſe habet, vt vltima diſpoſitio ad gratiā conſequendā. Sciendū eſt.n.duplicit. ſumi contritionē: vel pro ipſo actu nudo: vel, p ipſo actu informato charitate: perfectus ſiquidē dolor de peccatis commiſſis cū volūtate ſatisfaciēdi, &c. contritio dr, formata quidē ſi charitate vel ita cōſideretur, abſolute vero ſi nuda ſumat. Et ſic nude cōſiderauit eā Auctor, cū dixit q; ē vltima diſpoſitio ad gratiā: forma ita aūt charitate cōſideratur, cū deſcribit quòd eſt dolor charitate informatus.

v.2. huius uoluit.

Q.85.art.6

Ex li.2.cap. 18.i.1

Q.86.ar.5

1.2.q.110. a.4.ad 1.

Ex corp.ar.

GRATITVDO eſt ſpeciale peccatum. F

SED CONTRA, Illud quod cōſequitur omnia peccata, non eſt ſpeciale peccatum: ſed per quodcumque peccatū mortale aliquis efficitur deo ingratus, vt ex præmiſſis patet. * ergo ingratitudo nō eſt ſpeciale peccatum.

RESPON. Dicendum, quòd ingratitudo peccantis quandoq; eſt ſpeciale peccatum, quandoque autem non, ſed eſt circunſtantia generaliter conſequens omne peccatum mortale, quod contra deum committitur: peccatum enim ſpeciem recipit ex intentione peccantis. unde ut: † Philoſ. dicit 5. ethic. ille qui mœchatur, ut furetur, magis eſt fur, quàm mœchus. Si igitur aliquis peccator in contemptū dei, & ſuſcepti beneficii aliquod peccatum committat, illud peccatum trahitur ad ſpeciem ingratitudinis. & hoc modo, ingratitudo peccantis eſt ſpeciale peccatum. ſi uero aliquis intendens aliquod peccatum committere, puta homicidiū, aut adulterium non retrahatur ab hoc propter hoc q̄ pertinet ad dei cōtemptum, ingratitudo non erit ſpeciale peccatum, ſed trahetur ad ſpeciem alterius peccati, ſicut circunſtantia quædam. vt autem* Aug. dicit in li. de natura & gratia, non omne peccatum eſt ex cōtempto, & tamen in omni peccato deus contemnitur in ſuis præceptis. vnde manifeſtum eſt, quòd ingratitudo peccantis quandoq; eſt ſpeciale peccatū, ſed non ſemper. & per hoc patet reſponſio ad obiecta. Nā primæ rationes concludunt quòd ingratitudo ſecūdum ſe ſit quædam ſpecies peccati. Vltima autem ratio concludit, quòd ingratitudo ſecundum quòd inuenitur in omni peccato, non ſit ſpeciale peccatum.

QVAESTIO LXXXIX. I

De uirtutum recuperatione per pœnitentiam, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandū eſt de recuperatione uirtutū per pœnitentiam.

Et circa hoc quæruntur ſex.

¶ Primo, Vtrum per pœnitentiam reſtituantur uirtutes. K

¶ Secundo, Vtrum reſtituantur in æquali quantitate.

¶ Tertio, Vtrum reſtituatur pœnitenti æqualis dignitas.

¶ Quarto, Vtrum opera uirtutum, per peccatum ſequens mortificentur.

¶ Quinto, Vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiſcant.

¶ Sexto, Vtrum opera mortua, id eſt, abſq; charitate facta, per pœnitentiam uiuificentur.

ARTICVLVS I.

Vtrum per pœnitentiam uirtutes reſtituantur.

AD PRIMVM ſic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam uirtutes non reſtituantur. Nō enim poſſent uirtutes amiſſæ, per pœnitentiam reſtitui, niſi pœnitētia uirtutes cauſaret: ſed pœnitētia cum ſit uirtus, nō poteſt eſſe cauſa omnium uirtutum: præſertim cū quędam uirtutes ſint naturaliter priores pœnitentia, ſcilicet fides, ſpes, & charitas, vt ſupra dictum eſt. † ergo per pœnitentiam non reſtituuntur uirtutes.

¶ 2 Præt. Pœnitentia in quibuſdam actibus pœnitentis conſiſtit: ſed uirtutes gratuitæ nō cauſantur ex actibus noſtris: dicit enim* Auguſtin in lib. de libero arbi. quòd uirtutes deus in nobis ſine nobis operatur. ergo uidetur, quòd per pœnitentiam non reſtituantur uirtutes. H

¶ 3 Præter. Habens uirtutem ſine difficultate & delectabiliter actus uirtutum operatur: unde † Philoſ. dicit in 1. Ethic. quòd nō eſt iuſtus qui non gaudet iuſta operatione: ſed multi pœnitentes adhuc difficultatem patiuntur in operando actus uirtutum. non ergo per pœnitentiam reſtituuntur uirtutes.

SED CONTRA eſt, quòd Lucæ 15. legitur. Pater mandauit quòd filius pœnitens induereretur ſtola prima, quæ ſecundum Ambro. eſt amictus ſapientię, quam ſimul cō ſequuntur omnes uirtutes, ſecundum illud Sap. 8. ſobrietatem, & iuſtitiam docet, prudentiam & uirtutem, quibus vtilius nihil eſt in uita hominibus. ergo per pœnitētiam omnes uirtutes reſtituūtur.

RESPON. Dicendum, quòd per pœnitentiam remittuntur peccata, ut dictum eſt: † remiſſio autem peccatorum non poteſt eſſe niſi p infuſionem gratiæ. vnde relinquitur, quòd per pœnitentiam homini gratia infundatur.* Ex gratia autem conſequuntur omnes uirtutes a gratuitæ, ſicut ex eſſentia animæ fluunt omnes potentiæ, ut in ſecunda parte habitum eſt.* unde relinquitur, quòd per pœnitentiā omnes uirtutes reſtituantur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eodem modo pœnitentia reſtituit uirtutes, per quem modum eſt cauſa gratiæ, ut iam dictum eſt. † Eſt autem cauſa gratiæ inquantum eſt ſacramentum, ¶ Secundum notandum eſt in 2. artic. in calce cor. ubi dicitur & eadē ratio eſt de uirtutibus, q̄ ex gratia conſequūtur. Poteſt ſiquidē hoc dupliciter intelligi, uel referēdo ſingulas uirtutes ad ſingulas proeis diſpoſitiones: uel reſpiciendo quātitatem uirtutū ad quantitatē gratiæ. Et primo quidē modo intellectu ſenſus eſſet, q̄ reſurgēs a peccato, recuperat aliquā infuſam uirtutē maiorē, & aliquā minorē ſi ad unā magis ſe diſpoſuit, q̄ ad aliā: ſicut recuperat gratiā maiorē uel minorē, prout magis uel minus ſe diſponit ad illā. Iuxta ſecūdum uero intellectū ſenſus eſſet, q̄ recuperans gratiā minorē recuperat ēt uirtutes minores, & ſi recuperat gratiā æqualē deperditæ, recuperat ēt uirtutes æquales, & ſi maiorē, maiores. Quicquid aūt de ueritate primi dicti ſedm ſe ſit, præſenti tn literæ ſecundus ſolus ſenſus conſonat: q̄n in litera redditur ratio quare eſt eadem ratio, de gratia & uirtutibus. Et ratio quæ redditur, eſt ſequela uirtutis ex gratia: ex hoc enim q̄ uirtutes conſequuntur ad gratiā, abſq; ſcrupulo ambiguitatis cuiuſq; deducitur, quòd ad maiorē gratiā ſequūtur maiores uirtutes, & ad minorē minores. ¶ Tertio aduertendū eſt in 2. ar. in cor. ubi de irregularitate homicidii, ex defenſione cōmiſſi tangitur. Diſtinguendū liquidem eſt de defenſione. Nā quædā eſt neceſſitas ad homicidiū, cumq; ſcilicet nō p̄t totaliter ſe defendēdo, ſuū eundere inuaſorem, niſi occidat illum, & hæc nō inducit irregularitatē p̄ noua iura, condita ſcilicet poſt tranſitum beati Thomæ, ut patet in 6. de homicidio e unico. Defenſio autem non urgēs ad homicidium, & olim & nunc irregularem conſtituit, & de hac textus iſte intelligendus eſt. ¶ Quarto aduertendum eſt in 5. artic. in cor. iunctō cū reſponſione ad tertium, quòd aliud eſt loqui de opere meritorio, & aliud eſt loqui de quantitate operis meritorii. Cū enim mortificata reuiuiſcunt, ſemper omnia opera meritoria quæ mortificata erāt reuiuiſcunt: quoniā iſti, in quo reuiuiſcunt debita eſt uita æterna ex ui illorum priorum operum, & non ſolum ex ui, præſentium operum ita quòd hoc operatur reuiuiſcere, quod ex pluribus capitibus debetur huic uita æterna, ſcilicet ex meritis prioribus, & ex meritis poſterioribus: ſed quantitas operis meritorii non ſemper reuiuiſcit ſimpliciter: quoniam non ſemper recuperat propriam efficaciam, quæ eſt perducere hūc ad tantum gradum beatitudinis æternæ, ut patet in eo qui reſurgit in minori gratia, ita quòd in illa minore decedit. Talis enim num quam peruenit ad illū beatitudinis gradum, quem quantitas prioris meriti debitum ſibi fecerat. Et in promptu cauſa huius non reuiuiſcētiæ eſt ipſa reſurgentis indiſpoſitio: ſicut.n. ſi non reſurrexiſſet a peccato, mortificata merita non ſibi reuiuiſſent (quia peccatum proprium impediuiſſet meritorum efficaciam) ita reſurgendo a peccato, cū minore tamen gratia ex hoc ipſo indiſpoſitus eſt ad ſuſcipiendum fructū maioris meritū. ipſe.n. minor conatus reſurgentis, & ad maiora non progredientis impedimentum præſtat efficaciæ quantitatis magni meriti præcedentis. Et facit ut quantitas illa nō reuiuiſcat ſibi ſimpliciter & abſolute: cū quo tamen ſtat quòd reuiuiſcit illi ſecundū quid, hoc eſt quo ad gaudium accidentale: quia, ut in litera dicitur, plus gaudebit de maiore merito p̄cedēte quàm de minore, quod ſubſequutum eſt.

Inf.ar.5.ad 1. Et 3.d.31 q.1.ar.4

Augu. in li. de correct. & gratia, c. 9. poſt med. t.7.

Hoc habet Aug. 3. hypognoſtico a medio illius to.7

nam inquantum eſt uirtus, eſt magis gratiæ effectus. Et ideo non oportet, quòd pœnitentia, ſecundum quòd eſt uirtus, ſit cauſa omnium aliarum uirtutum: ſed quòd habitus pœnitentiæ, ſimul cum habitibus aliarum uirtutum, per ſacramentum pœnitētiæ cauſentur. A

AD 2um dicendum, quòd in ſacramento pœnitentię, actus humani ſe habent materialiter: ſed formalis uis huius ſacramenti dependet ex uirtute clauium, et ideo uirtus clauium effectiue cauſat gratiā et uirtutes, inſtrumentaliter tamē. ſed actus primus pœnitentis ſe habet, ut ultima diſpoſitio ad gratiā conſequendam, ſcilicet contritio: alii uero ſequentes actus pœnitentiæ, procedunt iam ex gratia, & uirtutibus. B

AD 3um dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt*) quandoque poſt primum actum pœnitentiæ, qui eſt contritio, remanent quædam reliquiæ peccatorum, ſcilicet diſpoſitiones ex prioribus actibus peccatorū cauſatæ, ex quibus præſtatur difficultas quædam pœnitēti, ad operandum opera uirtutū: ſed quantum eſt ex ipſa inclinatione charitatis & aliarum uirtutū, pœnitens opera uirtutis delectabiliter & ſine difficultate operatur: ſicut ſi uirtuoſus, per accidens difficultatē pateretur in executione actus uirtutis propter ſomnū, aut aliquam corporis indiſpoſitionē. C D

ARTICVLVS II.

Vtrum poſt pœnitentiam reſurgat homo in æquali uirtute.

AD SECVNDVM ſic procedi tur. Videtur quòd poſt pœnitentiam reſurgat homo in æquali uirtute. Dicit enim apoſt. Roman. 8. Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Vbi dicit gl.* Auguſt. quòd hoc adeo uerum eſt, ut ſi qui horum deuient & exorbitent, hoc ipſum eis deus faciat in bonum proficere: ſed hoc non eſſet, ſi homo reſurgeret in minori uirtute. ergo uidetur quòd nūquam pœnitens reſurgat in minori uirtute.

¶ 2 Præter. † Ambroſius dicit, quòd pœnitentia res optima eſt, quæ omnes defectus reuocat ad perfectum: ſed hoc non eſſet, niſi uirtutes in æquali quantitate recuperarentur. ergo per pœnitentiam ſemper recuperatur æqualis uirt^s^.

¶ 3 Præter. Super illud Geneſ. 1. Factum eſt ueſpere & mane dies unus, dicit gloſſ. Veſpertina lux eſt, a qua quis cecidit, matutina, in qua reſurgit: ſed lux matutina eſt maior ueſpertina. ergo aliquis reſurgit in maiori gratia uel charitate, quàm prius habuerit: quod etiam uidetur per id, quod Apoſtol. dixit Roman. 5. Vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia.

SED CONTRA, Charitas proficiens uel perfecta, eſt maior quàm charitas incipiens: ſed quandoque aliquis cadit a charitate proficiente, reſurgit autem in charitate incipiente. ergo ſemper reſurgit homo in minori uirtute.

RESPON. Dicendum, quòd (ſicut dictum eſt†) motus liberi arbitrii, qui eſt in iuſtificatione impii, eſt ultima diſpoſitio ad gratiam: unde in eodem inſtanti eſt gratiæ infuſio, cum prædicto motu liberi arbitrii, ut in ſecunda parte habitum eſt.* In quo quidem motu comprehenditur actus pœnitentiæ, ut ſupra dictū eſt. Manifeſtum eſt autem, quòd formæ, quæ poſſunt recipere magis & minus, intenduntur & remittuntur, ſecundum diuerſam diſpoſitionem ſubiecti, ut in ſecunda parte habitum eſt.* † Et inde eſt, quòd ſecundum quòd motus liberi arbitrii, in pœnitentia eſt intenſior uel remiſſior, ſecundum hoc pœnitens conſequitur maiorem uel minorem gratiam. Contingit autem intenſionem motus pœnitentis, quandoq; proportionatam eſſe maiori gratiæ, quàm illa, a qua ceciderat per peccatum: quandoque autem æquali, quādoque uero minori. Et ideo pœnitens quandoque reſurgit in maiori gratia, quàm prius habuerat, quandoque autem in æquali, quandoque etiam in minori, & eadem ratio eſt de uirtutibus, quæ ex gratia conſequuntur.

Ar præced. ad 3.

Q.113.art. 5.& 7.in c. 2.

1.2.q.52. ar.1 & 2. Et q.66 ar.1.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd non omnibus diligentibus deum cooperatur in bonum hoc ipſum quòd per peccatum a dei amore cadunt: quod patet in his qui cadunt, & numquam reſurgunt, uel qui reſurgunt, iterum caſuri: ſed his tātum, qui ſecūdum propoſitū uocati ſunt ſancti, id eſt, prædeſtinati, qui quotieſcumq; cadant, finaliter tamen reſurgunt. Cedit ergo eis in bonum hoc, quòd cadunt, non quia ſē per in maiori gratia reſurgant: ſed quia reſurgunt in permanentiori gratia: non quidem ex parte ipſius gratiæ, quia quanto gratia eſt maior, tanto de ſe eſt permanentior: ſed ex parte hominis, qui tanto ſtabilius in gratia permanet, quanto eſt cautior et humilior. unde & gl.* ibidem ſubdit, quòd ideo proficit eis in bonū, quòd cadunt, quia humiliores redeūt atq; doctiores.

Aug. loco citato in arg.

AD 2um dicendum, quòd pœnitentia quantum eſt de ſe, habet uirtutem reparandi defectus ad perfectū, & etiam promouendi in ulteriorem ſtatum: ſed hoc quandoq; impeditur ex parte hominis, qui remiſſius E mouetur in deum, & in deteſtationem peccati, ſicut etiam in baptiſmo aliqui adulti conſequuntur maiorem uel minorem gratiam, ſecundum quòd diuerſimode ſe diſponunt.

AD 3um dicendum, quòd aſſimilatio illa utriuſque gratiæ ad lucem ueſpertinam, & matutinam, ſit propter ſimilitudinem ordinis, quia poſt lucem ueſpertinam ſequuntur tenebræ noctis, poſt lucem autem matutinam ſequitur lux diei, non autem propter ſimilitudinem maioris uel minoris quantitatis. illud etiam uerbum Apoſtoli intelligitur de gratia Chriſti, quæ ſuperat omnem abundantiam humanorum peccatorū: non autem eſt uerum in omnibus, quòd quanto abundantius peccauit, tanto abundantiorem gratiam conſequatur,

sequatur, pensata quantitate habitualis gratiæ. Est tamen superabundans gratia, quantum ad ipsam gratiæ rationem: quia magis gratis beneficium remissionis magis peccatori confertur: quamuis quandoq; abundanter peccantes, abundanter doleant, & sic abundantiorem habitum gratiæ & uirtutum consequuntur, sicut patet in Magdalena.

*Alias non habetur, ly abundanter peccantes.

¶ Ad id uero, quod in contrarium obiicitur dicendū, quòd una & eadem gratia maior est proficiens quàm incipiens: sed in diuersis hoc non est necesse: unus. n. incipit a maiori gratia, quàm alius habeat in statu profectus, sicut Greg. *dicit in 2. Dialog. Quatenus & præsentes & secuturi omnes agnoscerēt, Benedictus puer conuersionis gratiam a quanta perfectione cœpisset.

Lib. 2, ca. 2. ante med.

ARTICVLVS III.

Vtrum per pœnitentiam restituatur homo in pristinam dignitatem.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam non restituatur homo in pristinam dignitatem: quia super illud Amos 5. Virgo Israel cecidit. dicit gloss.* Non negat posse resurgere, sed non resurget uirgo Israel: quia femel aberrans ouis, & si reportetur humeris pastoris, non habet tantam gloriam, quantam quæ numquam errauit. ergo per pœnitentiam non recuperat homo pristinam dignitatem.

3.d.31.q.1. ar.4.q.1.ad 2.& 4.d.24 q.1.ar.5. q. 1.ad 3. Et d. 19.q.1.ar.3 q.2.ad 2. Et dist.37.q.2. ar 2. ad 4. * Gl. ordin. ibid. Refertur in decre d.50. ca.quicūq;. * Innoc. 1. epi. ad Agapitum & Maced. habetur d.50. c.1. Canon. apud.

¶ 2 Præt. Hiero. * dicit, Quicumque dignitatem diuini gradus non custodiunt, contenti fiant animam saluare: reuerti enim in pristinum gradum difficile est. Et Innoc. Papa * dicit, quòd apud Niceam constituti canones, pœnitentes etiam ab infimis officiis clericorum excludunt. non ergo per pœnitentiam homo recuperat pristinam dignitatem.

¶ 3 Præte. Ante peccatum potest aliquis ad maiorē gradum ascendere, non autem hoc post peccatum conceditur pœnitenti: dicitur enim Ezec. 44. Leuitæ qui recesserunt a me, numquam appropinquabunt mihi, ut sacerdotio fungantur. Et sicut habetur in decret. d. 50 in Hilerdensi* concilio legitur, Hi qui sancto altari deseruiunt, si subito in flenda carnis fragilitate corruerint, et domino respiciente digne pœnituerint, officiorum suorum sic loca recipiant, ut non possint ad altiora officia ulterius promoueri. non ergo pœnitentia restituit hominem in pristinam dignitatem.

In decret. d. 50. ca. hi q altari.

SED CONTRA est, quòd sicut in eadem dist. legitur, Greg.* scribens Secundino, dicit, post dignam satisfactionem credimus hominem posse redire ad suū honorem. Et in concilio Agathensi* legitur, contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiserit, ab episcopis corrigantur: ita ut cum eos pœnitētia correxerit, gradum suum dignitatemque recipiant.

Greg. lib. 7. sui regist. ca. 54. circa med. refertur d. 50. ca. Quia sanctitas tua. Refertur d. 50. c. Contumaces, & sumitur ex cōcil. Agathē. ca. 2. uel 1. ut aliqui libri habent.

RESPON. Dicendum, quòd homo per peccatum duplicem dignitatem amittit: unam, quantum ad deū, aliam uero, quantum ad ecclesiam: quantum autem ad deum, amittit duplicem dignitatem, unam principalem, qua scilicet computatus erat inter filios dei per gratiam: & hanc dignitatem recuperat per pœnitentiam, quod significatur Lucæ. 15. in filio prodigo, cui pœnitenti pater iussit restitui stolam primā, & anulum, & calciamenta. Aliam uero dignitatem amittit secundariam, scilicet innocentiam, de qua (sicut ibidem legitur) gloriabatur filius senior dicēs, ecce tot annis seruio tibi, & numquam mandatum tuum præteriui: & hanc dignitatem pœnitens recuperare non potest. Recuperat tamen quandòque aliquid maius: quia, ut Greg.* dicit in Homil. de centum ouibus, qui errasse a deo se considerant, damna præcedentia lucris sequentibus recompensant. Maius ergo gaudium de eis fit in cælo: quia & dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid fortiter fecit. Dignitatem autem ecclesiasticam homo per peccatum perdit, quia indignum se reddit ad ea, quæ competunt dignitati ecclesiasticæ exercenda: quam quidem recuperare prohibetur, uno modo, quia non pœnitet: unde Isidor. ad Misianum* episcopum scribit (sicut in eadem distinct. † legitur cap. Domino.) Illos ad pristinos gradus redire canones præcipiunt, quos pœnitētiæ præcessit satisfactio, uel condigna peccatorum cōfessio. At contra hi, qui a uitio corruptionis nō emēdantur, nec gradum honoris, nec gratiam recipiunt communionis. Secundo, quia pœnitentiam negligenter facit: unde in eadem distin. cap.* si quis diaconus, dicitur, cum in aliquibus nec compunctio humilitatis, nec instantia orandi apparet nec ieiuniis, uel lectionibus eos uacare uideamus, possumus agnoscere si ad pristinos honores reditrent, cum quanta negligentia p manerēt. Tertio, si commisit aliquod peccatum, quod habet irregularitatem annexam: unde in eadem dist.* ex concilio Martini papæ dicitur, si quis uiduam, aut ab alio relictam duxerit, non admittatur ad clerum, & si irrepserit, deiiciat. Similiter si homicidii, aut facto aut pcepto, aut cōsilio, aut defensione post baptismū conscius fuerit. Sed hoc non est ratione peccati, sed ratione irregularitatis. Quarto propter scandalū: unde & in eadem dist. legitur c. de his uero, Rabanus* dicit, Hi qui deprehensi uel capti fuerint publice in piurio, furto, atq; fornicatione, & ceteris huiusmodi criminibus, secundū canonū sacrorum instituta a proprio gradu decidant, quia scandalum est populo dei, tales personas super se positas habere: qui autem de prædictis peccatis absconse a se commissis, occulte sacerdoti confitentur, si se per ieiunia & eleemosynas, uigiliasque, & sacras orationes purgare curauerint, his etiam gradu proprio seruato spes ueniæ de misericordia dei promittenda est. Et hoc est quod dicitur extra de qualitate ordinandorum, cap.* quæsitum, Si crimina ordine iudiciario comprobata, uel alias notoria non fuerint, præter reos homicidii, post pœnitētiam in susceptis, uel iam susciendis ordinibus impedire non possunt.

Hom. 34. in euang. in il lud, gaudiū est in cælo super uno.

*alias pompas.

Alias Massanum. In dec. dist. 50. ca. Dionysio, parum a principio.

*Hom. 87. in Ioan. parum ante med. to. 3.

In dec. d. 50. c. si quis Diaconus circa medium.

Dist. 50. ca. si qs uiduā.

Raban* in li. Pœn. c. 1. Refertur de 50. c. de his uero.

In dec. li. 1. tit. 1 f. Et est de cēporibus ordinationū ca. 17. & est ultimum.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd eadem ratio est de recuperatione [d] uirginitatis & de recuperatione innocentiæ, quæ pertinet ad secundariam dignitatem quo ad deum.

D. 1169.

AD 2^m dicendum, quòd Hieronymus in uerbis illis non dicit esse impossibile, sed esse difficile hominem recuperare post peccatum pristinum gradū: quia hoc non conceditur nisi perfecte pœnitenti, ut dictum est.* Ad statuta autem canonum, quæ hoc prohibere uidentur, respondet Aug. Bonifacio scribens, ut constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis pœnitentiam, clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentiæ, sed rigore factū est disciplinæ, alioquin contra claues ecclesiæ datas disputabitur, de quibus dictum est,* Quæcumq; soluerītis super terram, soluta erunt & in cælo. Et postea subdit, nam & sanctus

In corp. ar. Aug. in epi. 50. ad Bonifacium, aliquantulum ante finem epist. t. 2.

Posse loco nunc proximo dicto.

ctus Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiā, & tamen in honore suo perstitit, & beatum Petrum qñ amarissimas lachrymas fudit, utique dñm negasse pœnituit, & tñ apostolus permansit: sed non ideo putanda est superuacua posteriorum doctorum diligentia: qui ubi saluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt: experti, ut credo, aliquorum fictas pœnitentias per affectatas honorum* potentias.

AD 3^m dicendum, quòd illud statutum intelligit de illis, qui publicam pœnitentiam agunt: qui postmodum non possunt ad maiorem prouehi gradum. nam & Petrus post negationem, pastor ouium Christi constitutus est, ut patet Ioan. vlt. ubi etiam Chrys. dicit,* quòd Petrus post negationem & pœnitentiam, ostendit se habere maiorem fiduciam ad Christum: qui. n. in cœna non audebat interrogare, sed Ioanni interrogationem commisit, huic postea & præpositura fratrum credita est, & non solum non committit alteri interrogare quæ ad ipsum pertinent, sed de reliquo ipse pro Ioanne magistrum interrogat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum opera uirtutū in charitate facta possint mortificari.

1.2.q5.132. art.3. ad 1. & 3.dist.36. art.5. ad 1. & 4.dist.14. q.2.ar.3. q. 2. Et dist.21. q5.1. art.1. q.1.ad 3. Et dist.22. q.1. art.1. ad 6. * Hebr.6.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd opera uirtutum in charitate facta, mortificari nō possint. Quod enim non est, immutari non potest: sed mortificatio est quædam mutatio de uita in mortem. cum ergo opera uirtutum postquam facta sunt, iā non sint, uidetur quòd ulterius mortificari non possint.

¶ 2 Præt. Per opera uirtutum in charitate facta, homo meretur uitam æternam: sed subtrahere mercedē merenti, est iniustitia, quæ non cadit in deum. ergo non potest esse, quòd opera uirtutum in charitate facta, per peccatum sequens mortificentur.

¶ 3 Præt. Fortius non corrumpitur a debiliori: sed opere charitatis sunt fortiora quibuslibet peccatis: quia ut dicitur Prouerb. 10. Uniuersa delicta operit charitas. ergo uidetur q opera in charitate facta, per sequens mortale peccatum mortificari non possint.

SED CONTRA est, quòd dicitur Ezech. 18. Si auerterit se iustus a iustitia sua, omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur.

RESPON. Dicendum, q res uiua per mortē perdit operationem uitæ. unde per quandam similitudinem dicuntur res mortificari, quando impediuntur a suo proprio effectu uel operatione. Effectus autē operum uirtuosorum, quæ in charitate fiunt, est perducere ad uitam æternam, quod quidem impeditur per peccatum mortale sequens, quod gratiam tollit: et secundum hoc opera in charitate facta, mortificari dicuntur per sequens peccatum mortale.

ADPRIMVM ergo dicendum, quòd sicut opera pctórū transeunt actu, & manēt reatu, ita opera in charitate facta, postquā transeunt actu, manent merito in dei acceptatione, et secundum hoc mortificant, inquātum impeditur homo, ne consequatur suā mercedē.

AD 2^m dicendū, q sine iniustitia pōt merces subtrahi merenti, qñ ipse reddidit se indignum mercede per culpam sequentem. nam & ea quæ homo iam accepit, quandoque iuste propter culpam perdit.

AD 3^m dicendum, quòd non est propter fortitudinem operum peccati, q mortificantur opera prius in charitate facta: sed est propter libertatem uoluntatis, quæ potest a bono in malum deflecti.

ARTICVLVS V.

Vtrum opera mortificata per peccatum, per pœnitentiam reuiuiscant.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quòd opera mortificata per peccatum, per pœnitētiam non reuiuiscant. sicut enim per pœnitentiam subsequentem remittūtur peccata præterita, ita etiam per peccatum sequens mortificantur opera prius in charitate facta: sed peccata dimissa per pœnitentiam non redeunt, ut supra dictum est.* ergo uidetur, q etiam opera mortificata, per charitatem non reuiuiscant.

4.dist.14 q. 2.ar.3 q 3. Et dist.22. qō.1.ar.1. ad 6. ec Hebr.6.lec.1. et lec.3. *q. præced. art.1.

¶ 2 Præt. Opera dicuntur mortificari, ad similitudinem aīalium, quæ moriuntur, ut dictum est: † sed aīal mortuum, non pōt iterum uiuificari. ergo nec opera mortificata, possunt iterum per piam reuiuiscere.

† art. præd.

¶ 3 Præt. Opera in charitate facta, meretur gloriam secundum quantitatem gratiæ uel charitatis: sed qñque per pœnitentiam homo resurgit in minori gratia uel charitate. ergo non consequitur gloriam secundū meritum priorum operum. et ita uidetur, q opera per peccatum mortificata, non reuiuiscant.

SED CONTRA est, q super illud Ioel. 2. Reddā uobis annos, quos comedit locusta. dicit* gl. Non patiar perire ubertatem, quam cum perturbatione animi amisistis: sed illa ubertas est meritum bonorū operum, qd fuit perditum per peccatum. ergo per pœnitentiam reuiuiscunt opera meritoria prius facta.

*gl. interlinearis ibidem.

RESPON. Dicendum, quòd quidam dixerunt, q opera meritoria per peccatum sequēs mortificata, non reuiuiscunt per pœnitentiam subsequentem, cōsiderantes, q opera illa non remaneant, ut iterum uiuificari possint: sed hoc impedire non potest, quin uiuificentur: non. n. habent uim perducendi in uitā æternam (quod pertinet ad eorum uitam) solum, sed q actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum q remanent in acceptatione diuina. Sic autem remanent quātum est de se, etiam postquam per peccatum mortificātur: quia semper deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit, & sancti de eis gaudebunt, secundum illud Apoc. 2. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam: sed q isti, qui ea fecit, non sint efficacia ad ducendum in uitā æternam, prouenit ex impedimēto peccati superuenientis, p quod ipse redditus est indignus uita æterna. Hoc autem impedimentum tollitur per pœnitentiam, inquantum per eā remittuntur peccata. unde restat, q opera prius mortificata, per pœnitentiam recuperant efficaciam perducendi eum, qui fecit ea, in uitam æternam, quod est ea [d] reuiuiscere. Et ita patet, quòd opera mortificata, per pœnitentiam reuiuiscunt.

D. 951.

ADPRIMVM ergo dicendum, q opera peccati, per pœnitentiam abolentur secundum se: ita. s. q ex eis ulterius deo indulgente, nec macula, nec reatus inducatur: sed opera in charitate facta non abolentur a deo, in cuius acceptatione remanēt: sed impedimentum accipiunt ex parte hominis operantis: et ideo remoto impedimento, quod est ex parte hominis operātis, deus impler ex parte sua illud, qd opa merebant.

AD 2^m dicendum, q opera in charitate facta non mortificantur secundum se (sicut dictum est†) sed solum per impedimentum superueniens ex parte operātis. Animalia autem moriuntur secundum se, inquantum priuantur principio uitæ: et ideo non est simile.

† In corp. art.

AD 3^m dicēdum, q ille qui per pœnitentiam resurgit in

Universidad de Deusto
Biblioteca

git in minoti charitate, consequetur quidem præmiũ essentiale, secundum quantitatem charitatis, in qua inuenitur, habebit tamen gaudium maius de operib⁹ in prima charitate factis, q̃ de operibus quæ in secunda fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.

ARTICVLVS VI.

Vtrum per pœnitentiam subsequentem, etiam opera mortua reuiuiscentur.

4 dist. 14. q. 2. art. 3. q. 1 & dist. 5. q. 1 art. 3. q. 4 & 5.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur quòd per pœnitentiam subsequentem etiam opera mortua (quæ scilicet non sunt in charitate facta) viuificentur. Difficilius enim videtur, quòd ad vitam perueniat illud, quod fuit mortificatum (quod numquam fit secundum naturam) quàm illud, quod numquam fuit viuum, viuificetur: quia ex non viuis, secundum naturam aliqua viua generantur: sed opera mortificata, per pœnitentiã viuificantur, vt dictum est.* ergo mul to magis opera mortua viuificantur.

Art. præced.

¶ 2 Præt. Remota causa, remouetur effectus: sed causa, quare opera de genere bonorum sine charitate facta, non fuerunt viua, fuit defectus charitatis & gratiæ: sed iste defectus tollitur per pœnitẽtiam. ergo per pœnitentiam opera mortua viuificantur.

In illud Aggæi 1. semi- nastis &c. tom. 6.

¶ 3 Præt. Hieron. dicit, Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorem quẽquam, aliqua quæ iusta sunt, non est tam iniustus deus, vt propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed hoc maxime videtur, quando mala prẽterita per pœnitentiam tolluntur. ergo videtur, quòd post pœnitentiam deus remuneret priora bona opera in statu peccati facta, quod est ea viuificari.

SED CONTRA est, quòd Apostolus dicit primę Corin. 13. Si distribuero in cibos pauperũ oẽs facultates meas, & si tradidero corpus meũ ita vt ardeã, charitatem aũt non habuero, nihil mihi prodest. hoc aũt non esset, si saltem per pniam subsequentem viuificarentur. non ergo pnia viuificat opera prius mortua.

RESPON. Dicendum, quòd opus aliquod dicitur mortuum dupliciter. vno modo effectiue: quia. s. est causa mortis: et secundum hoc opera peccati dicuntur opera mortua, secundum illud Heb. 9. sanguis Christi emundabit conscientias nostras ab operibus mortuis. hæc igitur opera mortua non viuificantur p pœnitentiam, sed magis abolentur, secundum illud Hebr. 6. Non rursus iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis. Alio modo dicuntur opera mortua priuatiue, s. quia carent vita spirituali, quæ est ex charitate, per quam anima deo coniũgitur, ex quo viuit sicut corpus per animam: et per hunc modum etiam fides, quæ est sine charitate, dicitur mortua, secundum illud Iac. 2. Fides sine operibus mortua est. K et per hunc etiam modum omnia opera, quæ sunt bona ex genere, si sine charitate fiant, dicuntur mortua, inquantum. s. non procedunt ex principio vitæ, sicut si dicamus sonum citharæ vocem mortuam. Sic igitur differentia mortis & vitæ in operibus, est secundum comparationem ad principium, a quo procedũt. opera autem non possunt iterum a principio procedere (quia transeunt) & iterum eadem numero resumi non possunt. vnde impossibile est, q̃ opera[d] mortua iterum fiant viua per pœnitentiam. D. 951.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd in rebus naturalibus, tam mortua quàm mortificata carent principio vitæ: sed opera dicuntur mortificata non ex parte principij, ex quo processerunt, sed ex parte impedimenti extrinseci. mortua autẽ dicuntur ex parte principij: et ideo non est similis ratio.

AD 2^m dicendum, quòd opera de genere bonorũ sine charitate facta, dicuntur mortua propter defectũ charitatis & gratiæ, sicut principij. hoc autem non præstatur eis per pœnitentiam sequentem, vt ex tali principio procedant. vnde ratio non sequitur.

AD 3^m dicendum, quòd deus recordatur bonorum, quæ quis facit in statu peccati, non vt remuneret ea in vita æterna, quod debetur solis operibus viuis. i. ex charitate factis: sed remunerat ea temporali remuneratione, sicut † Gregorius dicit in hom. de Diuite & Lazaro, q̃ nisi diues ille aliquod bonũ egisset, & in præsenti sæculo remunerationem accepisset, nequaquam ei Abraham diceret, Recepisti bona in vita tua. vel etiam hoc potest referri ad hoc, quod patietur tolerabilius iudicium. vnde dicit † Aug. in lib. de Patientia, nõ possumus dicere, schismatico melius fuisset, vt Christum negando nihil eorum pateretur quæ passus est confitendo, sed æstimandum est,[d] tolerabilius ei futurum iudicium, quàm si Christum negãdo, nihil eorum pateretur, vt illud quod ait Apostolus, Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest, intelligatur H ad regnum cælorum[d] obtinendum, non ad extremi D. 950. supplicij iudicium tolerabilius subeundum.

hom. 40. in euãg. circa medium Ilius.

Lib. de patientia, ca. 16 in med. tom 4. D. 426. & 1142.

QVAESTIO. XC.

De partibus pœnitentiæ in generali, in quatuor articulos diuisa.

¶ *Super Quæstionem nonagesimam.*

IN qõne 90. in qua de partibus pœnitentiæ agitur, scilicet contritione, confessione, & satisfactione, sciẽdum est varias inueniri de hoc opiniones, Scotus namque in 4. sent. dist. 16 qõ. 1. tenet, quòd ista tria nullo mõ sunt partes sacramenti pœnitentiæ. Et fundamentum eius est: quia apud ipsum in eodem 4. dist. 14. q. 4. sacramentum pœnitentiæ est absolutio sacramentalis, cuius nulla pars est contritio, quæ est quoddam spirituale in anima: neque confessio: quia nihil est ipsius sententiæ sacerdotis, sed est actus rei accusantis seipsum: neque satisfactio, quæ sequitur absolutionem sacramentalem. Durandus vero in 4. sent dist. 14. q. 2. art. 1. tenet sacramentum pœnitentiæ integrari ex absolutione, vt forma, & confessione, vt materia, contritionem vero nõ ponit eius partem, sed dispositionem præuiam: satisfactionem autem pro cõsequente. Auctor autem, vt patet in

4 dist. 16. q. 1. ad 1. q. 2. & 4.

EINDE considerandum est de partibus pœnitentiæ.

¶ Et primo in generali.

¶ Secundo in speciali de singulis.

Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, Vtrum pœnitentia habeat partes.

¶ Secundo, De numero partium.

¶ Tertio, Quales partes sint.

¶ Quarto, De diuisione eius in partes subiectiuas.

ARTICVLVS I.

Vtrum pœnitentiæ debeant partes assignari.

AD PRIMVM sic procedit. Videtur quòd pœnitentiæ non debeant partes assignari. Sacramẽta. n. sunt, in quibus diuina virtus secretius operatur salutem: sed virtus diuina est vna & simplex. non ergo pœnitentiæ cum sit sacramentum, debent partes assignari.

¶ 2 Præt. Pœnitentia & est virtus, & est sacramentum: sed ei, inquantum est virtus, non assignantur partes, cum virtus sit habitus quidam, qui est simplex qualitas mentis: similiter etiam & pœnitẽtiæ, inquantum est sacramentum, non videtur quòd sint partes assignandæ: quia baptismo & alijs sacramentis non assignantur partes.

ergo pœnitentiæ nullo modo debent partes assignari. A

¶ 3 Præt. Pœnitentię materia est peccatum, ut supra dictum est:* sed peccato non assignantur partes. ergo etiam nec pœnitentia sunt partes assignandæ.

Q. 84. art. 2

SED CONTRA est, quòd partes sunt, ex quibus perfectio alicuius integratur: sed pœnitentiæ perfectio integratur ex pluribus, scilicet ex contritione, confessione, et satisfactione. ergo pœnitentia habet partes. B

RESPON. Dicẽdum, quòd partes rei sunt, in quas materialiter totum diuiditur: habent enim se partes ad totum,[d] sicut materia ad formam. vnde in 2.* Physico. partes ponuntur in genere causæ materialis, totum autem in genere causæ formalis. Vbicumque igitur ex parte materiæ inuenitur aliqua pluralitas, ibi est inuenire partium rationem. Dictum est autem supra,* quòd in sacramento pœnitentiæ, actus humani se habẽt per modum materiæ. Et ideo cũ plures actus humani requirantur ad pœnitentiæ perfectionem, scilicet contritio, confessio, & satisfactio (ut infra patebit*) consequens est, quòd sacramentum pœnitentiæ habeat partes.

D. 852. Li. 2. tex. 31 to. 2.

Q. 84. arti. 1. & 3

Art. seq.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd quodlibet sacramentum habet simplicitatem ratione virtutis diuinæ, quæ in eo operatur: sed virtus diuina propter sui magnitudinem, operari potest & per unum, & per multa, ratione quorum alicui sacramento possunt partes assignari. D

AD 2^m dicendũ, quòd pœnitentiæ, secundum quòd est virtus, non assignantur partes: actus. n. humani, qui multiplicantur in pœnitentia, non comparantur ad habitum virtutis, sicut partes, sed sicut effectus. unde relinquitur q̃ partes assignentur pœnitentiæ, inquantum est sacramentũ, ad quod actus humani cõparantur, ut materia. In aliis autem sacramẽtis materia non sunt actus humani, sed aliqua res exterior, una, siue simplex, ut aqua uel oleum, siue composita, ut chrisma: et ideo aliis sacramentis non assignãtur partes. E

AD 3^m dicendum, quòd peccata sunt materia remota pœnitẽtiæ inquantũ scilicet sunt materia, uel obiectum humanorum actuũ, qui sunt propria materia pœnitentiæ, prout est sacramentum.

¶ *Super Quæstionis nonagesimæ Articuli secundum.*

IN eiusdem q. ar. 2. in responsione ad primum dubium occurrit circa ipsam responsionem, pro quã to dicit, quòd contritio secundum essentiam non est pars sacramenti: uirtualiter autem pertinet ad exteriorem pœnitentiam, id est, est pars sacramenti, inquantum implicat propositum confitendi & satisfaciendi: secundum enim hanc non sũt tres sed duæ partes pœnitentiæ, quoniam contritio, ut distinguitur a cõfessione & satisfactione, non est pars pœnitẽtiæ, & sic Auctor sibiipsi contrarius inuenitur.

4. d. 16. q. 1. ar. 1. q. 2. & 4. & dist. 17. q. 3. ar. 3. q. 4. d. 22. q. 2. ar. 1. q. 2. ad 3. Et 2. Co. 7. lect. 3.

¶ Ad hoc dicitur, quod in contritione plura inueniuntur: inter quæ unum est uelle recompensare ad arbitrium sacerdotis. Et ratione huius ponitur prima pars pœnitentię sacramenti, tãquã initium eius, ita quòd actus iste interior, licet secundum se nõ spectet ad exteriorẽ pœnitentiam, ut est tamen ratio & initiũ exterioris pœnitentiæ ad exteriorẽ spectat pœnitentiam. Sicut in aliis uidemus tam bonis quàm malis, quòd interiores actus & passiones, ut sunt rationes exteriorum, ad extrinseca spectant iudicia: aliter enim iudicaret offendẽs ex odio, aliter offendens ex ira, &c. Et præter communem hanc rationem specialis in proposito inuenitur ratio, quæ ex differẽdia inter recompensationem puræ iustitiæ et recompensationẽ iustitiæ & amicitiæ facile patet. Recompẽsatio enim iustitię attenditur secundum æqualitatem exterioꝛem, siue sponte siue inuite fiat recompensatio, ut patet tã in solutione pecuniæ quàm in abscissione membrorum seu mutilatione, &c. satisfactiõ est enim iustitiæ etiam si inuitus reus soluerit, aut passus fuerit: recompẽsatio autem iustitię & amicitiæ, niſi sponte fiat a reo, nihil uale: quoniã non est recõciliatiua. Et quoniam ad sacramentum pœnitentiæ spectat recompẽsatio reconciliatiua, ideo ad hoc denotandum initium, & ratio eius ponitur uelle, recompensare: qd uelle, quia clauditur in contritione, ideo cõtritio ponit prima pars

1. 2. qu. 72. art. 7

Posita in argumẽto 1.

Li. 5. tex. 7. to. 3

Q. 60. ar. 3. & 6.

D. 945.

Ar. præc.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pars sacramenti pœnitentiæ, & dicitur in littera de ea, quòd non secundum essentiam, sed virtualiter, hoc est ut est mitiũ, & ratio recompensationis, est pars sacramẽti pœnitentiæ. Auctor enim per illa uerba, inquantum. s. implicat propositũ confitendi & satisfaciendi circũloquitur uoluntatem recompensandi, quam in corde conceuerat esse primam partem pœnitentiæ. Vnde patet, quòd contritio non solum secundũ se, sed ut est prima pars pœnitentiæ, distinguitur a confessione & satisfactione, nam uoluntas recompensandi distinguitur a subiectione & ab executione.

¶ Et per hæc patet responsio ad Scot. & Duran. utentes hoc argumento.

¶ In eodem ar. in responsione ad secundum nota diligenter & prædica doctrinã hãc, quòd satisfactio sacramentalis auget gratiã ex hoc, quòd est pars sacramenti. Et potes hoc intelligere ex differentia, quæ est inter satisfactionem sacramentalem, & non sacramẽtalem. nam satisfactio sacramẽtalis ualet non solum secundum se, sed etiam ex uirtute clauium, satisfactio autem non sacramentalis ualet solum secundum se: quoniam a clauibus non emanauit, quocirca plus prodest unꝰ ieiunii dies, aut unum psalteriũ ex impositione confessoris, quàm sine tali impositione, Et hinc sequũtur duo. primũ, qꝫ pœnitentes errãt partiam satisfactionem uolentes sibi a confessore imponi. secundum, quòd cõfessores minus bene præsident pœnitentibus, paratis tamen, dando eis leuem pœnitẽtiam: ipsa enim prorogatio satisfactionis sacramentalis uirtute clauium, & augere nata ẽ gratiam, & plus ualere ad satisfaciendũ pro peccatis.

¶ In eadem responsione soluenda occurrit obiectio Duran. in 4. di. 16. q. 1. contra satisfactionẽ: quia id non est pars sacramenti, sine quo sacramentum est cõpletum, uel deficiente una parte sacramenti sacramentum nullum est: sed sine subsecuta satisfactione, sacramentum pœnitentiæ iam fuit uerũ sacramentũ. ergo.

¶ Ad hoc dicitur, qꝫ pars est duplex, essentialis uel integralis. Et sine parte quidẽ essentiali sacramentum nullũ est: sicut nec homo est si desit anima aut corpus. Sed sine una parte integrali sacramẽtum uerum quidem. sed imperfectum esse potest: sicut homo sine manu est uerus homo, sed mancus. Satisfactio autem non ponitur pars essentialis sacramẽti pœnitentiæ, sed integralis: est.n. pars actuũ pœnitentis, qui sunt ut materia seu pars essentialis sacramenti: sicut manus est pars corporis humani, quod est materia & pars essentialis hominis.

¶ *Super Quæstionis nonagesimæ Articulum tertium.*

IN ar. 3. eiusdẽ q. in responsione ad primum, scito quòd peccata cordis, oris, & operis, dupliciter distinguuntur inter se: primo specificẽ se cundo, gradualiter. Nam si sumatur peccatum, secundũ sui rationem consumatum, & distinguatur in peccatum cordis, uel oris, uel operis, sic est distinctio non solum specifica, sed generica. Nam peccatum cordis est illud, quod i solo actu interiori consumatur, ut est infidelitas odium Dei, & huiusmodi. Peccatum uero oris est, quod i ipso ore consumatur ut contumelia, blasphemia, detractio, & huiusmodi. Peccatũ autẽ operis est, quod in exteriori opere cõsumatur, ut adulterium, homicidium furtum, & huiusmodi.

¶ Si uero peccatum aliquod aliquid, quod in opere consumatur, distinguatur in cogitationem, locutionẽ & opus, puta quia primo deliberauit homiⁿẽ occidere, deinde dixit se occisurum & demum occidit illũ, sic distinctio non est specifica: quoniã omnia ista peccata sunt unius speciei, sed est gradualis: quoniã gradatim peccatum consumat ex eo quòd est in corde & quòd ẽ in ore, &c. Et si bene ꝑpenderis litera, utrã que, ita eadẽ inuenies.

¶ Et hæc tã de hac q̃stione, q̃ de toto hoc opere ab Auctore edito dicta sufficiãt: hic enim felici tramite ad cæleste patriam præuentus diu⁹ Thomas scribẽdi finem fecit: unde reliqua alio modo tractanda sunt.

Q. 85. ar. 3. ad 3.

Q. 68. ar. 2. & q. 69. ar. 8.

Ca. 4. parte 4. inter finem & medium.

In corp. ar.

4. dis. 16. q. 1. ar. 1. q. 3.

Q. 84. ar. 3.

pars sacramenti. Dictum est autem supra, † quòd alio modo fit recompensatio offensæ in pœnitentia, & in uindicatiua iustitia. Nam in uindicatiua iustitia fit recompensatio secundum arbitrium iudicis, non secũdum uoluntatem offendentis uel offensi, sed in pœnitẽtia fit recõpẽsatio offensæ secundum uoluntatem peccantis, & secundum arbitrium dei, in quem peccatur: quia hic non quæritur sola reintegratio æqualitatis iustitiæ, (sicut in iustitia uindicatiua) sed magis reconciliatio amicitiæ, quod fit dum offendens recompensat secundum uoluntatẽ eius, quem offendit. Sic igitur, requiritur ex parte pœnitentis: primo quidem uolũtas recompensandi, quod fit per cõtritionẽ: secũdo, quòd se subijciat arbitrio sacerdotis loco dei; quod fit in cõfessione: tertio, quòd recompẽset secundum arbitrium ministri dei: quod fit in satisfactione, & ideo cõtritio, confessio, & satisfactio, ponuntur partes pœnitentiæ.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd contritio, secundum essentiã quidem est in corde, & pertinet ad interiorem pœnitẽtiam: uirtualiter autem pertinet ad exteriorem pœnitentiam, inquantum scilicet implicat propositum confitendi & satisfaciendi.

AD 2ᵐ dicendum, quòd satisfactio confert gratiam, prout est in proposito: & auget eam, prout est in executione; sicut etiã baptismus in adultis, ut supra dictum est†.

AD 3ᵐ dicendum, quòd satisfactio est pars pœnitentiæ sacramẽti, ut uero aut̃ pœnitẽtiæ uirtutis.

AD 4ᵐ dicendum, quòd plura requiruntur ad bonum, quod procedit ex integra causa, quàm ad malũ, quod procedit ex singularibus defectibus, secundum * Dionys. 4. cap. de Diui. nom. & ideo licet peccatum perficiatur in consensu cordis, ad perfectionem tamen pœnitentiæ requiritur & contritio cordis, & confessio oris, & satisfactio operis.

Ad contrarium uero patet solutio per ea, quæ dicta sunt*.

ARTICVLVS III.

Vtrũ prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quòd prædicta tria non sint partes integrales pœnitentiæ. Pœnitentia enim, ut dictum est, † contra peccatum ordinatur: sed peccatum cordis, oris & operis, sunt partes subiectiuæ peccati, & nõ partes integrales: quia peccatum de quolibet horum prædicatur. ergo etiam in pœnitentia contritio cordis, confessio oris, & satisfactio operis, non sunt partes integrales.

¶ 2 Præt. Nulla pars integralis in se continet aliam sibi condistinctam: sed contritio continet in se confessionẽ & satisfactionem in proposito. ergo nõ sunt partes integrales.

¶ 3 Præt. Ex partibus integralibus simul, & æqualiter constituitur totum: sicut linea ex suis partibus: sed hoc non contingit hic. ergo prædicta non sunt partes integrales pœnitentiæ.

SED CONTRA, Illæ dicuntur partes integrales, ex quibus perfectio totius integratur: sed ex tribus prędictis † integratur perfectio ipsius pœnitẽtię. ergo sunt partes integrales pœnitentię.

RESPON. Dicendũ, quòd quidam dixerunt hęc tria esse partes subiectiuas pœnitentię. sed hoc nõ potest esse: quia singulis partibus subiectiuis adest tota virtus toti⁹, & simul & æqualiter; sicut tota virtus animalis, inquantum est animal, saluatur i qualiber specie animalis, quæ simul & æqualiter diuidunt animal, sed hoc nõ est in proposito. & ideo alij dixerũt, quòd sunt partes potentiales, sed nec hoc verum esse potest, quia singulis partibus potentialibus adest totum, secundum totam essentiã: sicut tota essentia animæ adest cuilibet eius potentię, sed hoc non est in proposito. unde relinquitur, quòd prædicta tria sint partes integrales pœnitentiæ. Ad quarum rationem exigitur, ut totum non adsit singulis partibus, neque secundum totam virtutem eius, neque secũdum totam eius essentiã, sed oĩbus simul.

AD PRIMVM ergo dicendũ, quòd peccatum, quia rationẽ mali habet, potest in uno tantum perfici, ut dictũ est. † & ideo peccatum quod in solo corde perficitur, est una species peccati. Alia* uero species est peccatũ, quod perficitur in corde & ore, Tertia uero species est peccatum, quod perficitur in corde & opere. & huiusmodi peccati partes quasi integrales sunt, quod est i corde, & quod est i ore, & quod est in opere. & ideo pœnitẽtię, quę in his tribus perficitur, hęc tria sunt partes integrales.

AD 2ᵐ dicendum, quòd una pars integralis, potest cõtinere totum, licet non secundum essentiã. Ad fundamentum enim quodammodo uirtute continet totum ædificium. Et hoc modo contritio continet uirtute totam pœnitentiam.

AD 3ᵐ dicendum, quòd omnes partes integrales habent ordinem quendam adinuicẽ: sed quędam habent ordinem tantum in situ, siue consequenter se habeant sicut partes exercitus, siue se tãgãt sicut partes acerui, siue etiam colligentur sicut partes domus, siue etiam continuẽtur, sicut partes lineæ. Quædam uero habent insup ordinem uirtutis, sicut partes animalis, quarum prima uirtute est cor, & aliæ quodam ordine uirtutis dependent abinuicem. Tertio modo ordinantur ordine temporis, sicut partes temporis, & motus. Partes igitur pœnitentiæ habent adinuicem ordinem uirtutis & temporis, quia sunt actus: non autem ordinem situs, quia nõ habent positionem.

Art. præced. ad 4.

D. 95ª

D. 97ª.

Art. præcedens. ad 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum conuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiam ante baptismum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium.

4. d. 16. q. 1. art. 2. q. 1. & 5. cor. Et Mat. 3.

Q. 84. ar. 6.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quòd inconuenienter diuidatur pœnitentia in pœnitentiã ante baptismum, pœnitentiam mortalium, & pœnitentiam uenialium. pœnitentia enim est secunda tabula post naufragium (ut supra dictum est) baptismus autẽ prima. Illud ergo quod est ante baptismum, nõ debet ponI species pœnitentiæ.

¶ 2 Præt. Quod potest destruere maius, potest etiã destruere minus: sed mortale est maius peccatum, quàm ueniale. Illa uero pœnitentia, quæ est de mortalibus, ea dem etiam est de uenialibus. non ergo debent poni diuersæ species pœnitentiæ.

¶ 3 Præt. Sicut post baptismũ peccat ueniaIiter et mortaliter, ita etiam ante baptismum. si ergo post baptismũ distinguitur pœnitentia uenialium & mortalium, pari ratione debet distingui ante baptismum. non ergo cõuenienter diuiditur pœnitentia per has species.

SED CONTRA est, quòd * Aug. in lib. de pœnitentia, ponit prædictas tres pœnitentiæ species.

RESPON. Dicendum, quòd hæc diuisio est pœnitentiæ secundum quòd est uirtus. Est autem considerandum, quòd quælibet uirtus operatur secundum congruentiam temporis, sicut & secundum alias debitas circunstantias: unde & uirtus pœnitentiæ actum suũ habet in hoc tempore, secundum quòd conuenit nouæ legi. Pertinet autem ad pœnitentiã, ut detestetur peccata præterita, cum proposito immutandi uitam in melius, quod est quasi pœnitentię finis. Et quia moralia recipiunt speciem secundum finem, ut in secunda parte habitum est, † conuenienS est, quòd diuersæ species pœnitentiæ accipiantur secundũ diuersas immutationes, quas pœnitens intendit. Est autem triplex immutatio a pœnitente intenta. Prima quidem per regenerationem in nouam uitam, & hæc pertinet ad pœnitentiam, quæ est ante baptismum. Secunda autẽ immutatio est per reformationem uitæ præteritæ iã corruptæ, et hæc pertinet ad pœnitentiam mortalium post baptismum. Tertia autem immutatio est in perfectiorem operationem uitæ, & hæc pertinet ad pœnitentiã uenialium, quæ remittuntur per aliquem feruentem actum charitatis, ut supra dictum est.†

In li. de uti. pœnit. & de medicina pœniten. c. 2. t. 9

1. 2. q. 1. art. 3. & q. 18. ar. 4 & 6

Q. 87. ar. 2. & 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd pœnitẽtia quæ est ante baptismum, non est sacramẽtum, sed est actus uirtutis, disponens ad sacramentum baptismi.

AD 3ᵐ dicendum, quòd pœnitentia, quæ delet peccata mortalia, delet etiam uenialia: sed non conuertitur. Et ideo hæ duæ pœnitentiæ se habent, sicut perfectum & imperfectum.

AD 3ᵐ dicendum, quòd ante baptismũ non sunt peccata uenialia sine mortalibus. Et quia ueniale sine mortali dimitti non potest, ut supra dictum est, * ideo ante baptismum non distinguitur pœnitentia mortalium & uenialium.

Q. 87. ar. 4.

FINIS.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO.

Omnes sunt quaterniones, præter O O, sunt quinternio.

ROMAE,
Apud Iulium Accoltum, M D L X X.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca